OPVSCVLA OMNIA
THOMAE DE VIO
CAIETANI
CARDINALIS TITVLI
SANCTI XYSTI.

In tres diſtincta Tomos.

In hac vltima omnium editione diligentiſſimè recognita,
locupletiſſimeq́ue in marginibus illuſtrata.

Quorum ſeriem, & quæ in eis continentur,
ſequens index indicabit.

VENETIIS,
Apud Iuntas.
MDLXXXVIII.

INDEX
OMNIVM TRACTATVVM
QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR
IN TRES TOMOS DIGESTORVM.

TOMI PRIMI TRACTATVS.

1 DE Comparatione authoritatis Papæ & Concilij.
2 De comparata authoritate Papæ & Concilij apologiæ, pars prima & ſecunda.
3 De Romani pontificis inſtitutione & authoritate.
4 De Attritione & contritione.
5 De Confeſſione.
6 De Satisfactione pęnitentiali.
7 De Miniſtro ſacramenti pęnitentiæ.
8 De Indulgentiarum theſauro.
9 De Cauſa indulgentiarum.
10 De Suſcipientibus indulgentias.
11 De Modo tradendi ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.
12 De contractu matrimonij.
13 De vſu matrimonij.
14 De delectatione moroſa.
15 De Indulgentijs.
16 De Indulgentijs quæſtiones ſex.
17 De Contentione quæſtio vnica.
18 De confeſſione quæſtiones quinque.
19 De Excommunicatione quæſtio vnica.
20 De Iniunctis pœnitentijs quæſtio.
21 De Sigillo confeſſionis quæſtio.
22 De Pollutione ex auditione confeſſionis proueniente quæſtio.
23 De Purgatorio quæſtiones duæ.
24 De pœnarum timore quæſtiones duæ.
25 De Obligatione & obſeruatione præceptorum, tam in religione, quàm extra quæſtiones duæ.
26 De Sacri ordinis collatione quæſtio.
27 De Diſpenſatione matrimonij cum Occidentali Eccleſia quæſtio.
28 De Matrimonio quæſtio.
29 De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum exiſtente adultero quæſtio.
30 De uſu ſacrarum ſcripturarum ab Eccleſia.
31 De 17. Reſponſionibus ad diuerſos factis, pręcipuè ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri aſſertionibus facere videbantur.

TOMI SECVNDI TRACTATVS.

1 De Conceptione beatæ Virginis.
2 De Euchariſtiæ ſacramento, & erroribus in eo contingentibus.
3 De celebratione Miſſæ.
4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Miſſam in die feſto.
5 De præcepto Eleemoſynæ.
6 De Monte Pietatis.
7 De Cambijs.
8 De uſura.
9 De Simonia.
10 De vſu ſpiritualium rerum in peccato mortali.
11 De voto.
12 De Solutione maleficij, opera malefici ad hoc parati.
13 De Spaſmo beatæ Virginis.

TOMI TERTII TRACTATVS.

1 De ſex orationibus Romæ habitis.
2 De Dei glorioſi infinitate intenſiua.
3 De Potentia neutra, & natura potentiæ receptiuæ.
4 De Subiecto naturalis Philoſophiæ.
5 De Nominum Analogia.
6 De conceptu Entis.
7 De Ente & Eſſentia.
8 De ſolutionibus quorumdam locorum ſibiin uicem aduerſantium in Commentarijs ſancti Thomæ contentorum.
9 De vinculo Obedientiæ.
10 De miſſæ ſacrificio & ritu aduerſus Lutheranos.
11 De Fide & operibus aduerſus Lutheranos.
12 De Communione ſub vtraque ſpecie, de Integritate confeſſionis, de Valore ſatisfactionis, de Inuocatione ſanctorum.
13 De Coniugio cum Relicta fratris.
14 De eodem coniugio.
15 De quibuſdam Reſponſionibus ad quoſdam articulos nomine theologorum Pariſienſium editos.

INDEX RERVM ET VERBORVM, QVAE IN OPVSCVLIS CAIETANI CONTINENTVR.

Primus numerus ſignificat paginam, ſecundus Columnam, tertius numerum intercolumnarem.

A

Abrahæ ex fide reputata eſt iuſtitia, & omnibus qui credunt reputabitur ad iuſtitiam. 51. col. 2. nu. 8.
Abſolutionis ſacramẽtalis effectus num ſit peccatorum remiſſio. 111. col. 1. n. 30. 40.
Abſolutionis ſacramentalis effectus rite factæ, & a debito miniſtro, debita forma, & ſuper debitã materiã, eſt remiſſio peccatorũ 5. col. 1. n. 50.
Abſtractio formalis & totalis quid ſint 221. col. 2. nu. 60.
Abſtractum & concretum ex modo ſignificandi importans duo, nempe ſubiectum & formam. 282 col. 1. nu. 70.
Abſtractum & concretum quomodo ſunt in prædicamento, aliter Metaphyſicus, aliter logicus iudicat, 282. col. 2. nu. 40.
Abſtracti & concreti accidentium differentia 282. col. 2. n. 10.
Abſtracti & concreti in prędicamento ſubſtantiæ conuenientia. 282. col. 2. nu. 10.
Accidens an habeat aliquod ſubiectum proprium. 281. col. 1. nu. 40.
Accidens non poteſt complete definiri abſque additione ſubiecti 276. col 2. nu. 30.
Accidens habet propriam exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia ſubiecti. 177. col. 2. nu. 10 20.
Accidens quatuor modis corrumpitur. 279. col. 2. nu 50.
Accidentia in concreto non ſunt in prædicamento. ſed in abſtracto proprie ſunt in prædicamento. 282. col. 2. nu. 1.
Accidentia habent eſſentiam incompletam. 275. col. 1. nu. 20.
Accidentia an habeant propriam exiſtentiam diſtinctam realiter ab exiſtentia ſubſtantiali. 276. nu. 10.
Accidentia ex principijs eſſentialibus cauſantur ſecundum actum perfectum. 280. col. 2. nu. 50.
Accidentia inſequentia materiam ſunt accidentia indiuidui ſequẽtia uero formã, ſunt ꝓpriè paſſiones, 280. col. 1. n. 50.
Accidentia an eadem ſint numero in genito & corrupto. 279. col. 1. nu. 70. col. 2. nu 40.
Accidentia accipiunt complementum ex agente exteriori. 280. col. 2 nu. 50.
Accidentium alia ſunt ſequentia formam ſubſtantialem, alia uerò materiam 278. col. 2. nu. 10.
Accidens quatuor modis generatur 279. col. 2. nu. 60.
Accidentium quædam formam ſequuntur, alia ſequuntur formam a materia dependentem, alia uerò a materia ſeparatam. 278 col. 2 nu 50 & 70.
Accidentium quæ ſequuntur materiam duplex genus. 279. col. 1. nu. 30.
Actus ſupernaturalis quis dicatur. 207. col. 1. nu. 40.
Actor ſequitur forum rei. 32. col. 2. nu. 70.
Actus finit potentiam: potentia finit actum. 267. col. 1. nu. 20.
Actiones ſunt ſingularium 32. col. 2. nu. 70.
Adulter quamuis non ſit ipſo facto priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente, in foro tamen conſcientiæ, eo iure priuandus eſt 129. col. 1. nu. 50.
Alterius cauſa exiſtens poteſt ſecundum aliquid ſui ordinis eſſe ſine illo 258. col. 2. nu. 40.
Amicitia conſiſtit in mutuo amore 29. col. 1. nu. 30.
Amor ſui abſque peccato numquam eſt. 118 col. 1. nu. 80.
Anima an fuerit prius natura. 269. col. 1. nu. 50.
Anima humana corpori coniuncta an poſſit quidditatiue cognoſcere ſubſtantias immateriales. 271. col. 2. nu. 20.
Anima humana an nata ſit intelligere ſubſtantias ſeparatas per ſuam ſubſtantiam, aut per ſpeciem inſlatam, aut per ſpeciem cauſatam ex phantaſmate. 271. col. 2. nu 60.
Animæ an habeant inclinationem ad diuerſa corpora. 268. col. 2. nu. 10.
Animæ humanæ cum ex occaſione multiplicentur ad corpoream multiplicationem permanent deſtructis corporibus. 267. col 2. nu. 70.
Animæ defunctorum an liberentur a pœnis purgatorij per indulgentias. 103. col. 2. nu. 60. & ſequentibus.
Animæ in purgatorio exiſtentes an ſint certæ de ſua ſalute 117. col. 1. nu. 5. 50. 60 70.
Animæ eſſe num ſit etiam ipſius corporis. 261. col. 2. nu. 50.
Animæ in purgatorio exiſtentes extra ſtatum merendi & demerendi ſunt, non autem ſatisfaciendi. 116. col. 1. nu. 60.
Animæ intellectiuæ diſtinguuntur numero in eadem ſpecie, 254. col. 2. nu. 20.
Animæ intellectiuæ indiuiduatio 268. col. 1. nu. 80.
Animę quomodo patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu. 188 col. 1.
Animorum immortalitas. 186. col. 2.
Animabus in purgatorio an Papa authoritate clauium det indulgentiam. 105 col. 1. nu. 30. 40.
Analogi diuiſio & reſolutio qualis ſit. 217. col. 2. nu. 80.
Analogi comparatio qualis ſit 217. col. 1. nu. 70.
Analogi prædicatio de ſuis analogatis qualis ſit. 215. nu. 50.
Analogi abſtractio ab analogatis qualis ſi 215. col. 2. nu. 20.
Analogia ſecũdũ inæqualitatem quænã dicatur 212 col. 1. 20.
Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit, & quomodo proprie analogia dicatur, 213. col. 1. nu. 60.
Analogia quotuplex ſit, & quis ſit eius primus modus. 212. c. 1. nu. 1.
Analogia attributionis quid ſit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones, 212. col 1. 60.
Analogæ nominis conceptus abſtrahit non ſient unum ſimpliciter, ſed ſicut unum proportione, 215. col. 1. nu. 20.
Analogũ nomen quõ ab analogatis diſtinguatur, 215. c. 2. 60.
Analogum num a rerum naturis, de quibus dicitur abſolui poſſit, 220 col. 1.
Analogam unitatem nominis unitas aut diuerſitas obnubilat. 219. col. 1. nu. 60.
Analogum nomen utrum ſit uniuocum. 219. col. 2. nu. 20.
Analogata ſunt duplicia, 229. col. 2. nu. 10.
Analogatorum ſecundum analogi nomen diffinitio qualis, 216. col. 2. nu. 30.
Analogatorum nominum circa intellectum cautelę neceſſarię 219. col. 1. nu. 30.
Angelos intercedere pro nobis teſtimonio Zachariæ comprobatur, 294. col 2. nu. 20
Angeli an ſint a nobis inuocandi, 294. col. 2. nu. 30.
Antonij Trombetæ impugnatio contra quinque dicta S. Tho. in prima parte, q 85. ar. 4. 223. col. 1. nu. 70
Apoſtolica ſedes an abutatur in ſacris canonibus uerbis ſacræ ſcripturæ, 125. col. 1. nu. 40. & 70.
Apoſtoli, inquantum apoſtoli habuerunt non ſolum poteſtatẽ ordinis, ſed & iuriſdictionis 7. col. 1. nu. 10.
Apoſtoli quantum ad apoſtolatus authoritatem fuerunt ęquales ſimpliciter, fol. 7. col. 1 nu. 10.
Apoſtolis alijs non eſſe alias collatum quod Petro, 54. col. 2. nu. 30.
Apoſtolorum æqualitatem ex mille ſanctorum authoritatibus comprobari, 54. col. 2. nu. 50.
Attritio impœnitentium non poteſt fieri contritio. 68. col. 2. nu. 70.
Attritio an poſſit fieri contritio. 68. col. 1. nu. 30.
Aptitudinalis inhærentia num ſit de inhærentia accidentis 276. col. 1. nu. 20.

B

Bariona idem quod filius columbæ, 49. col. 1. nu. 60.
Bariona cur Petrus dictus, 49 col. 1. nu. 60.
Baſilienſe concilium errauit ſequendo Concilium Conſtantienſe. 39 col. 2. nu. 70.
Baſilienſe concilium quo tempore celebratum fuerit. 8. col. 2. nu. 50.
Beatus ille ſeruus quem dominus ſuper omnia bona ſua conſtituet, 28. col. 2. nu. 59.
Bedæ auctoritas de Eccleſia Romana, 26. col. 2. nu. 70.
Bedæ expoſitio ſuper illa uerba, Tu es Petrus & ſuper hanc petram &c. 51, col. 1. nu. 70.

Bened.

Beneficiorum eccleſiaſticorum emptio quæ clericatui ſunt annexa & non ſolum illorum quæ habent eiuſdem adminiſtrationē, uel ordinis executionem eſt prohibita. 172. col. 1. nu. 60.
Beneficiorū eccleſiaſticorū emptio an ſit ſimoniaca. 172. col. 1. n. 30
Bona uſurarij per uſuram extorta, ſunt obligata eis, à quibus extorta ſunt, reali obligatione. 171. col. 1. n. 10 20.
Bernardi de Romano Pontifice Chriſti uicario teſtimonium. 67. col. 1. num. 80.
Bernardi ad Innocentium ſecundum ſcripta de præeminentia Romanæ eccleſiæ. 27. col. 2. nu. 70.
Bona in bello rapta cuius ſint conditionis. 237. col. 1. nu. 10. 20. 30.
Bona uſurarij an obligata ſint eis à quibus uſuræ extortæ ſunt. 170. col. 2. nu. 80.
Bonifacii Conſtitutio de Papa hęretico deponendo. 26. col. 1. n. 60.
Bonifacii v i i j. teſtimonium quod Papa à nullo niſi à Deo iudicari poſſit. 28. col. 1. nu. 20.

C

Cambia dubia quæ ſint. 163. col. 1. nu. 70.
Cambia uera iuſtificata. 166. col. 3. nu. 50.
Cambia iniuſta quæ dicantur. 163. col. 1. nu. 50.
Cambiorum realium contractus, an ſint contractus mutui, licet cābia nocentur. 163. col. 2. nu. 40.
Cambiorum tria genera. 163. col. 1. nu. 1. & 10.
Cambiis in realibus an ſit contractus permutationis. 164. col. 1. numer 20.
Cardinales non poſſunt deponere Papam hæreticum niſi eis ab vniuerſali eccleſia fuerit commiſſum. 22. col. 1. nu. 50.
Cęleſtinus Papa renunciauit Papatui. 27 col. 2. nu. 20.
Cælum ſi moueatur tempore infinito, primum mouens ipſum eſt infinitæ uirtutis intenſiue. 197. col. 1. nu. 10.
Charitas imperfecta an neceſſario deferat ſecum poſt mortem timorem pœnalem. 117. col. 2. nu. 40. 50. 60.
Charitatis actus extēdit ſed ad omne peccatum proprium. 13. col. 2. nu. 20.
Charybdim cupiens uitare incidit in Scillam. 16. col. 1. nu. 60.
Catholicus quilibet, abſolutè & ſine limitatione aliqua loquendo, eſt in eccleſia maior infideli. 24. col. 2. 60.
Chriſtiani Orientales an ſint ſubiecti Romano Pontifici. 65. col. 2. nu. 70.
Chriſti quod proprium eſt, blaſphemia eſt nobis attribuere. 289. co. 1. nu. 40.
Circunſtantia loci per ſe neceſſario non eſt confitenda. 133. col. 1. nu. 1.
Claues cui dantur, dantur ut agat claudendo uel aperiendo regnū cęlorum. 51. col. 1. nu. 30
Claues eccleſię Petro & cæteris collatæ, non eædem prorſus ſunt. 56 col. 1. nu. 20.
Claues regni cælorum Petro promiſſę, plena fuit eccleſię poteſtas in quatuor genera diuiſa 58. col. 2. n. 70. 80. & fo. 59. nu. 10.
Claues Petri perſonę & non dono reuelationis aut beatitudinis promiſſæ ſunt. 49. col. 1. n. 50.
Claues regni cælorū, officium paſtorale, & poteſtas ligandi, atque ſoluendi, eccleſię datę ſunt dupliciter 8. col. 2. nu. 70.
Claues tunc Petro ſunt datæ, quando eſt factus paſtor ouilis Chriſtiani. 64. col. 2. nu. 80.
Clauium amiſſio apud hæreticos intelligitur quatenus hęretici ſunt, & quo ad licitum uſum. 24. col. 2. nu. 1.
Cogitatio delectabilis de uiſa pulchra muliere, niſi in malū finem dirigatur, nullum peccatum eſt. 90. col. 1. nu. 10. 20.
Communicare ſub altera ſpecie tantum nequaquam illicitum eſt populo Chriſtiano. 292. col. 2. nu. 40.
Communitas Eccleſię quod habeat poteſtatem ſupra Papam, quia eccleſię regimen eſſet democraticum ſeu populare, quomodo intelligendum. 36. col. 2. nu 60.
Commutatiua iuſtitia exigit, ut aliquid detur & accipiatur inter ſingulares perſonas ſecundum æqualitatem arithmeticam. 156 col. 1. nu. 10.
Cōmenſuratio quomodo indiuiduet animam intellectiuam. 268. col. 2 nu. 50.
Conceptionis perfectio eſt duplex. 222. nu. 40
Concilium Conſtantienſe quo tempore & ſub quo fuerit celebratum. 8. col. 2 nu. 30.
Concilium Conſtantienſe pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de poteſtate Synodi, non erat uerum concilium uniuerſalis eccleſiæ. 39. col. 3. nu. 70.
Concilium Baſilienſe quo tempore celebratum, 8. columna 2. numero 50.
Concilium vniuerſale legitime congregatum errare poteſt definiēdo Papa abſente, & non conſentiente 43. columna ſecunda, numero 60. 70.
Concilium perfectū ſecundum præſentem eccleſiæ ſtatum poteſt congregari ſine Papa, & in eo inuito, ſi requiſitus nō vult illud cōgregare. 18. col. nu. 10.
Concilium generale repræſentat concilium Apoſtolorum & ſeniorum. 43. col. 2. n. 70.
Concilium authorizatum à Papa, nō eſt maioris authoritatis quam ipſe Papa. 36. col. 2. nu. 20. 30.
Concilium perfectum ſecundum præſentem ſtatum eccleſiæ poteſt degonere incertum Papam. 30. co. 1. n. 50.
Concilium an poſſit inuito Papa de decennio in decennium celebrari. 19. col. 1. n. 40.
Concilium generale congregandi authoritas eſt in eccleſia ſecluſo Papa ſecundum aliquorum opinionem. 17. col. 1. n. 70.
Concilium eſſe ſupra papam noua quadam fictione aliqui imaginantur. 14. col 1. nu. 70. 80.
Concilium poteſt errare 16, col 1. nu. 70.
Concilium poſſe aut non poſſe ſine papa congregari quomodo uerificetur. 18. col. 1. nu 40.
Concilij uniuerſalis & papę auctoritas an uertatur in dubium. 9. col. 1. n. 70
Concilio ad papam conceditur appellatio 16. col. 1. n. 70.
Conciliorum ac ſanctorum patrum autoritates affirmantes, in petro ac Rom. ponti. ſucceſſore petri totius eccleſię pontificatum inſtitutum, 66. col. 1. n. 30. & ſeq.
Concilia congregentur. 41. col. 1. nu. 40
Concilia à papa authoritatem habent. 13. col. 2. nu. 40. 50.
Conditiones iuſti commutatiui, & diſtributiui. 156. col. 1. n. 10.
Confiteri an quilibet teneatur. 71. col. 2. nu. 40.
Confiteri an oporteat ſingulas ſpecies & numerum certum peccatorum. 73. col. 2. n. 1.
Confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in cōfeſſione ſequi in ſeipſo emiſſionē ſeminis ſibi diſplicentem, an peccet mortaliter audiendo, uel proſequendo tales confeſſiones. 114. col. 2. n. 70.
Confeſſor nō debet relinquere confeſſionem, ſi ex ea ſequi animaduerteris pollutionem, cum non ſit ſimpliciter uoluntaria, ſed in ſua cauſa 115. col. 1. n. 20.
Confiteri non ſolum Chriſti fideles debent peccata mortalia, ſed etiam quæ ita occulta ſunt, ut ſolo corde peccata ſint. 72, colu. 2. n. 20. 30.
confiteri non tenentur Chriſti fideles niſi peccata mortalia ex ui ſacramenti & Eccleſiæ inſtitutione. 71. col. 2. n. 60. 70.
Confiteri peccata mortalia omnia quę quis admiſit, Lutherani negant eſſe neceſſarium.
confiteri uenialia & omnia mortalia num ſit preſumptionis. 108 col. 1. num. 40.
confeſſio informis an ſit iteranda 78. col. 1. n. 10.
Confeſſio illorum informis, etſi illis diuina non adſit gratia, ſi fecerunt quod in ſe eſt, non eſt infructuoſa, ſed uacua. 76. colu. 1. n. 30. 40.
Confeſſori nullatenus licet reuelare peccatum confitentis, etiā deliberatam occidendi ſummum pontificem uoluntatem habētis 114. col. 1. n. 60.
Confeſſionis tempus quodnam debeat eſſe ut quis mereatur frui indulgentiis. 96. col 2. n. 60.
Coniugij clandeſtini uſus malus eſt, & mortale peccatum. ſi aliqua turpitudinis & ſcandali ratio adſit: ſecus autem ueniale eſſe pōt. 88. col. 2. n. 50. 60.
coniugii clandeſtini uſus an ſit illicitus mortaliter 88. col. 2. n 50.
Coniugum uno tranſeunte ad hęreſim: an alter qui remanet, poſſit ad ſecunda uota tranſire. 40. col. 2. n. 1.
Confuſio non ſequitur continentiam plurium. 223. n. 50.
Continentię uotum uxoris non poteſt uir irritare, ſicut uotum abſtinentię. 135. col. 2. n. 1.
Circunſtantiam temporis feſtiui non eſſe neceſſariò confitendam, niſi in contemptum feſti peccatum fuerit. 109. col. 1. n. 20.
Contritio an debeat eſſe ſingulorum peccatorum mortalium. 69. col. 2. num. 20.
Contritio an remittat non ſolum culpam, ſed etiam pęnam debitā peccato, 40. col. 2. n. 40. 50
Contritio & attritio diſplicentiam, non dolorem ſignificant. 68. col. 1. num. 40.
Contritio & attritio duplex, perfecta atq; imperfecta. 68. col. 1. n. 50.
Contritio non modo culpam, ſed pœnam damni delet, nō autem pęnam ſenſus niſi æternam. 70. col. 2. n. 60
Contritionem quæ ad ſacramentum pęnitentiæ ordinatur non oportet terminari formaliter, ſed uirtualiter tantum ad omnia & ſingula peccata mortalia. 69 col. 2. n. 40
Corpus non eſt perfectum, quod non poteſt à ſe putrida membra abijcere, 25. col. 1. n. 40.
Concreti & abſtracti in prædicamento ſubſtantiæ conuenientia. 282. col. 2. nu. 10.
Crapula fuit cauſa mortis multorum. 28. col. 1. n. 50
Credulitatis & fidei differentia. 288. col. 2. n. 4.
Chriſtus unica oblatione offerēs ſemetipſum in cruce cōſummauit

omnes antecedentes. 287. num. 30.
Cultus diuini & orationis efficacia. 181. & ſeq. col. 1. & ſeq.

D

DAmaſus Papa accuſatus de adulterio. 16. col. 1. num. 10.
Delectatio uoluntaria de cogitato actu licito conditionaliter eſt peccatum mortale, cum ſit de concubitu peccati mortalis. 89. col. 2. num. 1.
Delectatio uoluntaria de uiſa pulchra muliere an ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ. 90. col. 1. nu. 1.
Delectatio uoluntaria de cogitato actu licito conditionaliter, ſit mortale peccatum. 89. col. 1. nu. 70.
Delectatio uoluntaria de præterito actu contingit non eſt peccatum mortale. 79. col. 2. num. 50
Deus ſecundum mentem Ariſtotelis & Auerrois eſt uirtutis infinitę intenſiuæ.
Deus an poſſit multiplicare formas ſine materia. 254. col. 2. nu. 30.
Deus num moueat ut finis, uel ut agens. 200. col. 1. nu. 70.
Deus ſolus eſt ens ſimpliciter perfectum, uniuerſitatem perfectionum in ſe habens. 264. col. 2. num. 10
Deus tametſi eſt ipſum eſſe, omnes tamen in ipſo perfectiones habet. 264. col. 1. num. 30.
Deus utrum ſit cauſa actiua alicuius ſubſtantiæ. 210. col. 1. num. 10.
apud Deum non eſt differentia in uno, uel in multis ſaluare. 40. col. 2. num. 20
Deus non eſt uirtus in corpore. 193. col. 2. nu. 60.
Dei in Eccleſia eſt poteſtas authoritatiua ſuper coniunctionē Petri & Papatus, non autem ſuper papam, quomodo hęc uerba ſint intelligenda. 46. col. 1. nu. 50. & ſeq.
Deus utrum ſit infinitę uirtutis. 192. col. 1.
Deum orandum eſſe per merita ſanctorum, teſtimonio ſacræ ſcripturę comprobatur. 195. col. 1. nu. 10
Deus utrum ſit ipſum eſſe omnium quo res formaliter ſunt. 263. col. 2. num. 60. & ſeq.
Deus cur non uenerit ſaluare naturā angelicam. 254 col. 2. nu. 30
Duo aliqua ſuppoſitaliter diſtincta eſſe unam formaliter dupliciter contingit. 244. col. 1. num. 50
Deus non eſt in genere. 263. col. 1. nu. 50.
Dimenſiones interminatę an præcedant formam ſubſtantialem in materia. 276. col. 2. nu. 40.
Dementia erit cauſa quod Papa deponi poſſit. 31. nu. 30
Diaconi altaris & diaconi mēſarū à quibus inſtituti, 86. co. 1. n. 10
Differentiæ in accidentibus ſumunt ex diuerſitate proportionū principiorum 283. col. 1. nu. 20. & 60
Differentia ſumitur à totocompoſito & parte formali. 273. n. 40.
Demonſtratio uniuerſalis quænam ſit. 224. col. 2. nu. 30.
Differentia & genus à quo ſumantur. 274. col. 1. nu 20.
Diſtantia accidenti ſubiecta an poſſit intelligi eſſe ſine omni accidente 277 col 2. num. 40.
Diſtributiua iuſtitia exigit diſtributionem a principibus, uel à ciuitate factam ſingulis perſonis ſecundum æqualitatem geometricam. 156. col. 1. nu. 20
Dominium transfertur à ſoluentibus uſuras, 168. col. 1. nu. 70.

E

ECcleſia tripliciter accipitur. 14. col. 3. nu. 20.
Eccleſia quomodo eſt noua ciuitas. 190. col. 2.
Eccleſia quomodo habeat poteſtatem iuriſdictionis quæ ſub uerbis domini continetur, an ſcilicet ratione ſuæ totalitatis, an ratione partis. 34. col. 3. num. 70. 80.
Eccleſia Romana ſola poteſt ſua auctoritate de omnibus iudicare. de ea uero nulli iudicare permittitur 27. col. 2. num. 70
Eccleſia non aliquod membrum, ſed collectionem eorum, ſignificat 32. col 2. nu. 19.
Eccleſia an ſit totum, & an authoritas eius ſit maior Papæ. 17. col. 2. num. 30.
Eccleſia ciuitas eſt Hieruſalem. 190. col. 2.
Eccleſia pro quo ſumatur, cum dicitur: Dic eccleſię. 32. col. 2. nu. 1
Eccleſia Catholica dupliciter refertur ad Petrum, ſcilicet ut ſignificatam & inchoatam. 57. col. 2. nu. 1
Eccleſia an Epiſcopi authoritatem habeat. 33. col. 1. nu. 40.
Eccleſia uniuerſalis eſt communitas pfecta & libera. 31. co. 2. n. 70.
Eccleſia uniuerſalis, ſeu concilium uniuerſale an habeat poteſtatē ſupra Papā ſimpliciter, ita qđ Papa ſit illi ſubditus. 8. co. 2. n. 20.
Eccleſia licet ſit libertate gratię, eſt tamen ſubdita ſecundum iuriſdictionem Papæ. 29. col. 2. num. 10.
Eccleſiæ diffinitio. 19. col. 2. nu. 60.
Eccleſia quid ſignificet, cum dicitur, Dic eccleſiæ. 33. col. 2. nu. 10
Eccleſia nihil poteſt ſuper Papam abſolutè, nec etiam in cauſa hęreſis. 23. col. 2. num. 10
Eccleſia eſt ſubdita Papæ, & non econuerſo. 19. col. 2. num. 10.
Eccleſia conſtituta eſt à Domino Ieſu Chriſto iudex papę in caſu peccati. 9 col. num. 40.
Eccleſia eſt ciuitas ſancta. 190. col. 1.
Eccleſiæ totius pontificatum Petro per hæc uerba, Paſce oues meas collatum. 60. col. 2. num. 60. 70.
Eccleſię totius Pontificatum Petro fuiſſe promiſſum 58. col. 1. n. 40.
Eccleſię communitas ſecundum propriam naturam ſumpta, non eſt talis naturę, ut ad ipſam ſpectet inſtituere aut deſtituere uicarium ſui principis. 32. col. 1. nu. 30.
Eccleſiæ particulares an habeant poteſtatem iuriſdictionis in reſeruatis prohibitis, &c. 33. col. 2. num. 80.
Eccleſiæ Chriſti quinque conditiones. 191. col. 2.
Eccleſiæ Dei, ſecluſo Papa, non eſt data poteſtas Papalis, aut ſuperior Papali. 42. col. 1. num. 80.
Eccleſiam gubernandi authoritas, quæ eſt apoſtolatus propria ſiue iuriſdictionis poteſtate non eſt. fol. 6. col. 1. num. 10.
Eccleſię fundamentum eſt Chriſtus. 59. col. 2. num. 1
Eccleſiaſtica poteſtas an inueniatur in malis miniſtris. 49 co 2. n. 20.
Eccleſiam ratione ſuę totalitatis habere poſſe, & quandoque habere poteſtatem aliquam iuriſdictionis quomodo intelligatur. 34. col. 2. num. 70. 80.
Eccleſiam ad uniuerſalem ſpectat ſibi prouidere de Papa. 31. colu. 2. num. 70
Eccleſiam comparare papæ nihil aliud eſt quam comparare totū parti integrali, & quærere quid ſit maius. 14. col. 2. num 70.
Eccleſiæ & ſynodorum differentia. 189. col. 2.
Eccleſiaſticæ poteſtatis finis eſt, unitas fidei, charitatis, & pacis. co. 2. nu. 10
Eleemoſynam negans quando tenetur eam facere, ut ſeruet ad tēpus indulgentiæ, peccat. 101. col. 2. nu. 70.
Epiſcopum emens & acquirens non intendēdo ſoluere promiſſam pecuniam, num ſit ſymoniacus. 174. col. 1. num. 50.
Eſſentia ſimplicium tantum formata eſt. 231. col. 2. num. 20.
Eſſentia ſubſtantię compoſitæ non eſt relatio inter materiam & formam, aut aliquid ſuperadditum compoſito. 231. ſe. 1. n. 40
Eſſentiam ſpeciei indiuiduis comparatā totum contingit eſſe & partem, ut autem pars eſt, de illis minime prædicatur, ut autē totum eſt & in concreto nomine ſignificata de illis prædicatur 239, co. 2. num. 10. & 30
Eſſentia per ſe ſubſiſtens non in ſingularibus eſt genus, uel ſpecies uel differentia 140. col. 1 num. 20
Eſſentia ſubſtantię compoſitę non eſt ſola forma 231. co l. 1. n. 10
Eſſentia abſolute accepta nō eſt uniuerſalis ut habet eſſe in ſingularibus. 246, col. 1. num. 50
Eſſentia ut habet eſſe in intellectu, eſt uniuerſalis, uel ut genus, uel ut ſpecies, uel ut ut differentia 246. col. 1. num. 70
Eſſentia primę cauſæ eſt ſuum exiſtere. 157. co. 1. num. 60.
Eſſentia diuina eſt ipſum eius eſſe. 163. col. 1. num. 20
Eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ ſignificata per modum totius eſt genus, ſpecies, & differentia &c. 240. col. 2. num. 50.
Eſſentia ſimplicium non plurificat in eadē ſpecie. 256. col. 1. n. 50
Eſſentia abſolute ſumpta non eſt uniuerſalis. 245. col. 2. num. 60
Eſſentiam quanam ratione conueniat eſſe genus, ſpeciem, uel differentiam. 240. col. 1. nu. 60.
Eſſentia generis, ſpeciei & indiuidui diſtinguuntur abſolutè, conſiderata penes ſignatum, & non ſignatum. 235. col. 2. nu. 10.
Eſſentię nomen in ſubſtantiis compoſitis quidnam ſignificet. 231. col. 1. num. 70. & col. 2. nu. 20
Eſſentiæ quinque nomina, & quæ. 227. col. 2. nu. 50. & 70.
Exiſtentia ſubſtantię eſt ſubſtantia, & exiſtentia accidentis eſt accidens. 260. col. 1. nu. 50
Exiſtentia actualis ad nullum genus determinata, utrum ſit purū eſſe 263. col. 2. nu. 30
Exercens actus ſacros aliqua conſecratione ſanctificatos in peccato exiſtens mortali, peccat mortaliter, non autē ſi exerceat actus ſanctos, uel iuſtos, non conſecratos tamen. 176. co. 2. num. 14
Excommunicationis ſententia communionem fidelium tollit tā intrinſecam quàm extrinſecam quo ad communia ſuffragia. 112. col. 1. nu. 40
Ens & eſſentia num immediate ſignificent ipſa prædicamēta, uel eorum naturas, an mediatè. 226. col. 1. num. 60
Ens mobile an ſit ſubiectū i Philoſophia naturali. 207. col. 2. n. 80
Ens concretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione actuali confuſa. 211. col. 2. num. 60
Ens mobile, non autem corpus mobile, aut ſubſtantia mobilis, uel naturalis, eſt ſubiectum adæquatum philoſophię naturalis. 208 co. 1. n. 50
Ens nū ſit primū cognitum ordine & uia originis. 210. co. 2. n. 60
Ens num per prius de ſubſtantia, poſterius de accidente dicatur, an de utroque uniuoce 228. col. 1. nu. 50
Ens formaliter quidnam ſit. 212. col. 2. n. 30

Ens

Ens ſignificante ueritatē propoſitionis quidnam. 225. col. 2. n. 70.
Ens dupliciter accipitur, ſcilicet nominaliter & participaliter. 242. col. 1. num. 60.
Ens appellatur compoſitum raſpectu eſſentiæ. 225. col. 2. num. 20. & 30.
Entis mentalis conceptus repræſentatiuus num ſit unus. 219. col. 2. num. 60.
Entis de conceptu q. 136. col. 1. nu. 60.
Entis & eſſentiæ nomine quidnam ſignificetur. 225. col. 2. nu. 40.
Entis in prædicamento includuntur duo 242. col. 2. nu. 10
Eſſe animæ, & eſſe hominis quō inter ſe differant, 262. col. 1. n. 10.
Eſſe hominis in morte corrumpitur, eſſe autem animæ non, 262. col 1. nu. 10.
Eſſe in Deo eſt de conceptu quidditatiuo ipſius, 263. col. 2. num. 10.
Eſſe eſt duplex, quidditatiuū, & exiſtentiæ actualis, 262. col. 2. n. 50
Eſſe actualis exiſtentiæ, & eſſentia an diſtinguantur realiter, 258. col. 2. nu. 60.
Eſſe nulla additione ſpecificatum eſt eſſe commune, 263. col. 2. numero 80.
Error in principio paruus, in fine efficitur magnus, 220. col. 2. n. 60.
Eucharistiam ex inſtituto Chriſti immolari, 286. col. 1. nu. 50.
Eucharistia an ſit hoſtia pro peccatis, 287. col. 1. no. 30.
Eucharistiam ex inſtitutione Chriſti in remiſſionem peccatorum immolari, 286. col. 2. nu. 60
Excommunicatio num priuet a participatione interiori fidelium, 112. col. 1. nu. 10

F

FIdes facit membrum eccleſiæ, 20. col. 1. nu. 10
Fides non eſt ſine uoluntate 28. col. 2. nu. 60
Fides eſt argumentum rerum non apparentium, 256. col. 1. nu. 60.
Fides diſtinguitur contra legem, dilectio uerò comprehenditur ſub lege, 189. col. 2. nu. 1
Fides, ſaltem informis, exigitur ad membrum Ieſu Chriſti, 23. col. 2. nu. 20
Fide ſola hominem iuſtificari aſſerunt Lutherani, 188. col. 1. n. 50.
Fide conſtruitur eccleſia, 65. col. 1. nu. 50
Fidem & characterem habens, ſuſcipit influxum interiorem a Ieſu Chriſto capite, 23. col. 2. nu. 80.
Fides eſt nomen æquiuocum, 288. col. 1. nu. 70
Fidei ſacramentum quod remanet in hæretico, non eſt extra fidē, 24. col. 1. nu. 40
Fidei num neceſſaria ſit ad fructuoſam abſolutionem ſacramentalem, 109. col. 2. nu. 50. 60
Fide Petri profundiſſima expoſitio quam Chriſtus expreſſit dicēs, Beatus es, & ex his uerbis, Tu es Chriſtus, tu es filius Dei uiui, 49. col. 2. nu 20
Fides Petri magis quàm illius confeſſio eccleſiæ fundamentum eſt, 50. col. 2. nu. 30.
Fidei ſolum characterem habens eſt ſimul fidelis & infidelis, 23. col. 2. nu. 60.
Fidei materia magis ſtandum eſt antiquorum quam modernorū authoritati, 30. col. 2 nu. 1
Fiducia illorum uana eſt qui ad communionis ſacramentum accedunt putantes ſe ſine mortali peccato accedere, cum ſint confeſſi, 127. col. 2. nu. 40
Firmitas ex conſenſu uiuentium, non ex parte authoritatis, ſed executionis ſe tenet, 39. col. 2. nu. 40
Felicitas humana ſecundum Ariſtotelem ſita eſt in contemplatione ſubſtantiarum ſeparatarum ſeparatum, 227. col. 1. nu. 10
Forma accidentalis num tota an in actu ſit recipiatur, 276. nu. 10.
Forma an recipiat diuiſionem ſine materia, 254 col. 2. nu. 40
Formæ ſubſtantialis & accidentalis conuenientia, 275. col. 2. nu. 1
Forma ſubſtantialis puræ potentiæ an tantum actus ſit, 276 col. 1. num. 10.
Forma multiplicata ad multiplicationem corporis, deſtructis corporis an remaneat in ſua multitudine, 268. col. 1. nu. 10
Formæ ſubſtantialis & accidentalis differentia, 275. col. 1. & col. 2. nu. 30
Formæ ſunt in triplici differentia, 268. col. 1. nu. 20
Formarum diſtinctio quæ ſit, 269. col. 1. nu 40
Formalis diſtinctio quæ ſit, 269. col. 1. nu. 30

G

GEnus, ſpecies, differentia, & diffinitio idē realiter ſunt, diſtinguuntur autem formalibus eorum ſignificatis, 236. col. 2. n. 70. & fol. ſeq. nu. 10
Genus & differentia quid importent, 273. col. 2. nu. 20
Genus ſumitur a toto compoſito & parte materiali, 273. nu. 30.
Genus uerū ubi cum ſuis ſpeciebus inuenitur, oportet eſſe diuiſas ipſius generis & ſpecierum conſtitutiuas dffias. 274. cap. 2. nu. 20
Genus continet ſpecies & differentias, 223. col. 1. nu. 20
Genus comparatum ad ſpeciem concipitur ut pars, 236. col. 1. n. 40
Genus comparatur ad ſpeciem non ſicut eius pars, ſed ut totum, 235 col. 2. nu. 60
Generum paſſiones ſunt duplices, 280. col. 2. nu. 30
Genus ſumitur a materia q̃ non ſignificat, differentia uerò a forma, quam non importat, ſpecies uerò a compoſito ex utraque, que tamen non ſignificat, 237. col. 2 nu. 10 & 20
Genus ſumitur ex proprio modo eſſendi, quo prędicamentum ipſum pars entis conſtituitur, 283. col. 1. nu. 10. 20
Genus & differentia in accidentibus non ſumuntur a materia & forma, 283. col. 1. nu. 10. 20
Genus & differentia in ſimplicibus ſumuntur a tota quidditate, 273 col. 2. nu. 70.
Genus & differentia à quo ſumantur 274. col. 1. nu. 10
Genus tametſi ſignificet unam eſſentiam, plures tamen ſpecies diſtinguuntur, 139. col. 1. nu 10
Græci cognouerunt Romanum Pontificem ſucceſſorem Petri, & eum uenerati ſunt, 66. col. 1. nu. 40.

H

HÆreſis ſolus caſus efficit quod Papa ſubijciatur eccleſiæ, ita quòd poſſit deponi, 47. col 2. nu. 1.
Hæreſis ſolus caſus ex ſacra ſcriptura excipitur ab impunibilitate Papæ reſpectu eccleſiæ, 47. col. 1. nu. 40
Hæretici conſecrant uerum corpus Chriſti, & ordinant ueros ſacerdotes, ſi ſeruata forma & intentione eccleſiæ hoc faciant, 23. col. 2. nu. 40
Hæretici qui ſunt hæretici ſolo actu interiori an ſint excommunicati, 20. col. 1. nu. 80. & ſeq. fol.
Hæretici omnes ſunt ſchiſmatici, 19. col. 2. nu. 60
Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correctionem eſſe deuitandum, 25. col. 1. nu. 60
Hebræorum tranſitus per mare rubrū quid ſignificet, 52. col. 1. n. 70
Hieroſolymitana eccleſia an ſit mater omnium eccleſiarum, 64. col 1. nu. 20
Horas canonicas in choro dicendi & exoluendi modus, 231. col. 2. nu. 20
Homo an teneatur ſuperiori obedire in his, in quibus parendo oportet periculo mortis ſe exponere, 284. col. 2. nu. 40
Hominem creauit Deus liberum, & reliquit eum in manu conſilii ſui, 16. col. 2. nu. 20
Homines in gratia conſtitutos, eſſe Chriſti capitis membra uiua, 290. col. 2. nu. 70
Hoſtia incruenta quæ dicatur, 287. col. 1. nu. 50
Hoſtia cruenta fuit Chriſtus cum in ara crucis ſe ſemel obtuliſſet pro peccatis totius mundi, 287. col. 1. nu. 50
Hoſtiæ cruentæ & incruentæ differentia, 287. col. 1. nu. 40
Humana prouidentia falli poteſt, oratio autem eccleſiæ falli non poteſt, 48. col. 1. nu. 30

I

IN diuiduum omne diſtinctum realiter a ſuo eſſe, habet plura prędicata quidditatiua, quorum ſucceſſu magis ac magis appropinquat ad ſuum eſſe 273. col. 2. nu. 60
Indiuiduationis principium non eſt materia nec forma, nec quantitas, ſed proprietas indiuidualis, ſ. hecceitas, 232. col. 2. nu. 60.
Indulgentia quid ſit, 91. col. 1. nu. 10 & ſeq.
Indulgentia an liberet tantum à pœnitentijs iniunctis, tam uiuos quam mortuos, 95. col 1. nu. 30. 40.
Indulgentia an ſit abſolutio, an diſpenſatio, 92. col. 2. nu. 70. 80. & pag. ſeq.
Indulgentia an reſpiciat pœnitentiam iniunctam, 94. col. 1. & ſeq. nu. 10 & ſeq.
Indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentijs, an abſoluat à pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam, 102. col. 1. nu. 70. & col. ſeq. nu. 10. 20
Indulgentia num ſit abſolutio ab iniuncta pœnitentia, 91. col. 2 nu 80
Indulgentia num potius ſit abſolutio, quàm diſtributio, uel compenſatio, 91. col 2. nu. 50
Indulgentiam dandi quælibet rationabilis cauſa an ſit etiam rationabilis cauſa quantæcunque indulgentiæ, 92. col. 1. nu. 20.
Indulgentię cauſa ſi exprimatur in bulla, an ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentię, 84. col. 1. nu. 60
Indulgentiæ debito modo collatæ fidelibus ad clauium poteſtatem & authoritatem ſpectant, 105. col. 1. nu 50
Indulgentiæ num fiant de theſauro meritorum Chriſti & ſanctorum, 97. col. 1. nu. 60. 70. 80
Indulgentiæ per modum ſuffragij proſunt defunctis ex diuina miſericordia & gratia, 104. col. 1. nu. 30

Indulgentiæ quo in pretio fuerint apud priſcos,& an apud illos de eis fiat mentio.90.col.1.nu.50
Indulgentiæ tam ſecundum ſe,quam ſecundum ſuam quantitatem, non ſubiacent libero impetu uoluntatis prælatorum,niſi adſit rationabilis diſpenſandi cauſa.83.col.2.nu.10.& ſeq.
Indulgentiarum cauſa quæ.95.col.3.nu.60.
Indulgentiarum rationabilis cauſa an neceſſario requiratur.83.co.1.nu.70.
Indulgentiarum theſaurus ſatisfactionum & meritorum Chriſti,& ſanctorum theſaurus eſt 81.col.2.nu.60.
Indulgentiarum theſaurus merita ſunt Chriſti in ſanctorum.98.col.1.nu.10.& ſeq.
Indulgentiarum theſaurus,ſatisfactionum theſaurus eſt ſuperfluarum,quæ per pœnalia opera,& meritoria fiunt,quę ſuperflua ſunt.81.col.1.nu.70.
Indulgentiarū theſaurus non ſunt merita Chriſti.127.col.2.nu.70.
Indulgentias ad conſequendas operam dare an ſit imperfectionis.101.col.1.nu.10.
Indulgentiam dare num ſpectet ad iuriſdictionem.91.col.2.nu.30.
Indulgentias ſtationum inſtituit Gregorius.90.col.1.nu.50.
Infidelitas inter crimina contraria ad eſſe papæ.46.col.2.n.60.70.
Infinitum aliquid eſſe contingit dupliciter.266.col.1.nu.30.& ſeq.
Iniuſtitiam non inueniri in monte Pietatis.161.col,1.nu.20.
Iſrael qui cuſtodit non dormit neque dormitat.19.col.2.nu.60.
intellectus cuiuſlibet an poſſit cognoſcere ſubſtantias ſeparatas ex ſua immaterialitate.270.col.1.nu.60.
intellectus noſter ſi eſt immaterialis, ſequitur q intelligat res ſecundum ſe immateriales.270.col.2.nu.40.
inquiri non poteſt de crimine niſi cuius publica infamia præceſſerit.130.col.1.nu.70.
inquiſitus de aliquo crimine non tenetur complices in crimine nominare & accuſare.129.col.1.nu.60.
intelligentia quæuis conſtituit unam ſpeciem.254.col.2.nu.50.
intelligentia ſimplex eſt immunis a materia corporali,non autem a materia,quia non materia,ſed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.255.col.2.nu.60.
intelligentiæ an ſint a nobis quidditatiuè cognoſcibiles in hac uita.269.col.2.nu.60.
intelligentiæ cum non habeant materiam, an Deus poſſit eiuſdem ſpeciei facere plures.254.col.2.nu.40.
intelligentiæ num ſint à Deo effectiuè productæ.257.col.1.nu.80.
intelligentiæ ſunt in prædicamento,quanquam illarum differentiæ lateant.269.col.2.nu.10.
intelligentię ſunt compoſitæ ex actu & potentia,quo eſt,& quod eſt.258.col.2.nu.10.& 20.
intelligentiarum numerum eſt facile inuenire,cum ſint compoſitę ex actu & potentia.260.col.2.nu.70.
intelligentias habere eſſe a Deo effectiuè 257 col.1.nu.30.
intentionum infinitas an inueniatur in formis.293.col. .nu. 40.
iudæis licet vendere ea quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificiis, dummodo non ſint per ſe ſuperſtitioſa.133.col.2.nu.60.
iudex non poteſt quempiam cogere vt dicat defectum, quem non iudicialiter nouerit.130.col.1.nu.50.60.
iuſtitia,fides & charitas quomodo inter ſe differant.289.col.1.n.40.
iuſtus ſibi imminentem pœnam timendo,non propterea deſerens qđ rectum vſum rationis deceat,nullatenus peccat.118.c.1.n.50
ius naturale fundatum ſupra ipſam eccleſiæ naturam, non inſtituit eccleſiam ſupra ſeu Chriſti uicarium.42.col.1 nu.70.
ius ſpeciale ubi eſt,non oportet ex iure communi procedere.15.col.2.nu.30.
iuris verba non ſunt intelligenda ſub formam iuris.96.col.1.nu.60.
iuris alteri ius quod quis habet in ſe nemo renunciare poteſt 23.col.1.nu.10.
iuriſdictionis actus an poſſit in inuitum exerceri.92.col.2.nu.10.

L.

LEa ſecunda nouæ legis conuenire ex ui vocabuli dicitur.41.co.1 nu.60.
Leges inſtituuntur cum promulgantur,firmantur autem cum moribus vtentium approbantur.14.col.1.nu.60.
Lutheranæ doctrinæ neruus in quo conſiſtat.288.col nu.60.
Lutheranorum cum catholicis circa ſacrificium miſſæ conuenientia & differentia.286.col.1.nu.10
Lucri ceſſantis dari num quamuis aliquis liceat petere, non ſit licet illud petere,dum illud actu minime adſit.171.col.1.nu.60.
Lucri ceſſantis damnum quando licet petere,an peti poſſit totum lucrum ceſſans.171.col.1.nu.40.

M

MAgis & minus non variant ſpeciem.274.co.1.nu.80.
Magorum adorantium Chriſtum aduentus quid ſignificet.52.col.1.nu.70.
Maleficium an liceat ſoluere opera malefici ad hoc parati vtendo 18.col.1
Mali cauſa & origo,& cur homines plura & maiora mala inualuerint,quàm cætera animalia.
Manus & pedis abſciſſio, & oculi erectio in Euangelio quid ſignificent 28.col.2.nu.30
Marcellinus papa hæreſis inſimulatus.25.col.1.nu.60.
Materia an habeat propriam exiſtentiam.2.3.col.1.nu.10.
Materia eſt pars quidditatis ſubſtantiæ naturalis.231.col.1.nu.70.
Martha & Maria figuram gerebant uitæ actiuæ & contemplatiuæ 52.col.1.nu.60.
Materia non eſt eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ.230.col.2.nu.40.
Materia num poſſit eſſe ſine forma.252.col.1.nu.10.
Materia nunquid ſit principium indiuiduationis.232.col.2.n.30
Materia nunquid ſit pars quidditatis naturalis.231.col.2.nu.40.
Materia ſignata eſt per ſe intrinſecum indiuiduationis principium, non autem quippiam aggregatum ex materia & quantitate.233.col.2.nu.10
Matrimonium contractum per procuratorem an ſit matrimonium 87.col.1.nu.30.
Matrimonium contractum a iuuene poſt religionis ingreſſum uel egreſſum quantum ualeat.129.col.1.nu.10.
Matrimonium legitimè contractum per uerba de præſenti poteſt authoritate papæ dirimi abſque religionis ingreſſu.123.col.11.n.40.50.
Matrimonium per procuratorem contractum, quanquam eccleſiæ ſacramentum non ſit,uerumtamen eſt tale coniugium ſic cōtractum,quod dirimit omnem contractum poſtea conſummatum.87.col.1.nu.40.
Matrimonii contractus clandeſtinus num ſit licitus.87.col.2.n.10.
Matrimonii ad uinculum duo concurrunt,& quæ.22.co.2.nu.10.
Matrimonii uſus ante benedictionem an licitus ſit.88.col.1 nu.50.
Matrimonij uſus ante benedictionem quamuis mortale peccatum non ſit,à uenialitate alienum non eſt.88.col.1.nu.60.70
Matrimonio in contrahendo multiplex finis inuenitur.87.col.2.nu.60.70
Matrimonii contractus clandeſtinus nonnunquam licitus eſt, ubi abſunt omnia ſcandala.87.col.2.nu.20
Matrimonii contractus non propter prolem aut uitandum fornicationem,an ſit licitus.87.col.2.nu.30
Merces ubi à Deo promittitur,ibidem cointelligitur meritum.290 col.1.n.70.
Mercedem ille cogitur reddere in cuius fauorem opus agitur, 156.col.2.nu.60.
Mercedem nemo cogitur reddere pro opere in alterius fauorē factò.156.col.2.nu.60.
Meritum an eſſe poſſit in purgatorio.116.col.1.nu.40.
Meritum à ſatisfactione diuerſum eſt.98.col.1.nu.30.
Meritum quid ſit apud Theologos.289.col.2.nu.70
Merita multa Chriſto & ſanctis ſuperfuerunt, quę nobis communicata pro nobis ſatisfacere poſſunt,98.col.2.nu.10.
Miſſæ & diuini officii tempus hodie eſt ualde onoroſum,30.col.1.nu.10
Miſſum non eſſe minorem mittente.56.col.1.nu.60
Mons pietatis quis uere & propriè dicatur.162.col.2.nu.20
Mons Pietatis quid ſit,quæ eius capitula, & quid diſcutiendum.255.n.20
Mortuorum trium reſuſcitationes à Chriſto factę figurā gerebant trium generum peccatorum ſpiritualium,52.col.1.nu.60
Mouens per ſe primum tempore infinito unum motum continuum oportet tale eſſe immobile.196.col.2.nu.30
Motor primus eſt menſura omnium ſubſtantiarum,193.colum.1 num.30.
Motor primus eſt uirtutis infinitæ.194.col.1.nu.10.
Mulier ſuſcipiens ex adulterio prolem non tenetur ſe prodere,etſi inde ueri hæredes damnum patiantur,135.col.1.nu.10
Mutuans ſub ſpe ultra ſortem aliquid habendi,non aliter mutuaturus,abſque tamen omni conuentione,num ſit uſurarius mentalis,169.col.2.nu.10.& 40
Mutuantes in monte Pietatis quomodo nullam uſuræ, uel iniuſtitiæ maculam incurrant.136.col.1.nu.60

N.

NAtura abſolutè ſumpta habet unitatem quandam.245.colum.1.nu.80
Natura abſolutè ſumpta num unitatem uel pluralitatem habeat.245.col.1.nu.10
Natura abſolutè ſumpta num ſit illa quæ prædicatur de indiuiduis.345.col.2.nu.20
Natura abſolutè ſumpta nec eſt una, nec plures,244.columna.2.num.10.

Naturæ.

Natura humana tota ruerat, non autem angelica, per peccatũ. 294. col. 2. num. 20
Natura per modũ totius ſignificata ſecundum ſe ſumpta, eſt ea quę prædicatur de indiuiduis. 241. col. 2. nu. 10
Natura per modũ totius ſignificata, ſecundum naturã, ſeu rõnem propriam, vel ſecundum ſe, idem ſunt quod natura conſiderata ſecundum eas conditiones, ſiue ſecundum ea prædicata, quæ cõueniunt ſibi ex hoc, quod habet in ſingulari, vel in ſingularibus eſſe. 241. col. 1. nu. 20
Natura ſecundũ ſe ſumpta nullũ eſſe ſibi vendicat. 241. col. 1. n. 70
Natura ſecundum ſe vna eſt numero 241. col. 1. nu. 50.
Negociatio tripliciter fit, & quomodo. 264. col. 1. nu. 70
Nocumentum annexũ per ſe peccato, & nocumentum annexũ per accidens quomodo differant 28. nu. 60
Nominatus. contra Nominatos à reo prorſus occultos non eſt procedendum. 130. col. 2. nu. 40
Notitia in vniuerſali an ſit notitia incompleta. 214. col. 1. nu. 20
Numiſmatũ cõmutatio in cambijs quadrifariã fit. 266. col. 2. n. 30
Numiſmatum commutationes quomodo oporteat fieri, vt rectitudo ſeruetur. 265. col. 1. nu. 60.

O

OBiectum ſcientiæ realis eſt ens extra animã. 247. col. 2. n. 80
Obiectorum diſtinctio præuenit diſtinctionem actuum, ſicut cauſa effectum. 265. col. 1. nu. 20
Oblatũ & donatum merum ex recipientis motiuum amore, quanquam praua & vſuraria intentione mutuantis, nocet illi qui donauit, nec pauperibus reſtituendum eſt. 270. nu. 30
Odium Dei, an faciat de Chriſtiano non Chriſtianũ. 28. col. 2. n. 50
Operantem an oporteat eſſe in gratia, tempore quo fit opus pro indulgentia. 86. col. 1. nu. 10
Operantem pro indulgentia conſequenda oportet eſſe in gratia, eo tempore quo fit opus indulgentiarum. 86. col. 2. nu. 50. & ſeq.
Opera bona ſanctorum tantũ ut ſatiſfactoria tanctis ſuperfuerunt. 99. num. 40
Opera bona quare dicant eſſe facienda Lutherani. 289. col. 2. nu. 60
Opera Dei ſunt perfecta. 15. col. 1. nu. 30.
Opera humana ex diuina promiſſione & gratia meritoria eſſe vitę æternæ & non ſimpliciter. 289. col. 2. nu. 70
Opera noſtra eſſe ſatiſfactoria pro peccatis. 291. col. 2. nu. 40
Opera noſtra quomodo ſint meritoria vitę æternę, 290. col. 2. nu. 50
Opera noſtra non eſſe meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec eſſe ſatiſfactoria pro peccatis, aſſerunt Lutherani. 289. col. 2. nu. 40.
Opera quæ in monte Pietatis exercentur, nõ modo ad cõmutatiuę iuſtitiæ relationẽ reducuntur, ſed & diſtributiuæ. 257. c. 2. n. 50
Opera uiuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria uitæ æternæ. 290. col. 2. nu. 19
Operam dare indulgentiis cõis eſt actus perfectis & imperfectis in charitate conſtitutis, ſi pœnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxii ſint. 101. col. 1. nu. 20
Operum duo eſſe genera, tam humana quam canonica authoritate probatur. 155. col. 1. nu. 80
Operum valor exiſtentium in peccato mortali. 291. col. 1. nu. 50.
Operum duo genera operatus eſt Chriſtus, propter duas in ſe naturas. 40. col. 2. nu. 50.
Operatio ſeu paſſio realis primo & adæquatè ineſt uniuerſali. 248. num. 10
Oratio eccleſiæ perſeuerans pro ſe in neceſſariis, ad ſalutẽ eccleſiæ eſt efficacior, quam tota oĩum hominũ prouidẽtia. 48. c. 1. n. 10
Oratio eſt commune remedium oĩbus occurrentibus malis 30. col. 1. n. 40
Oratio vbi non eſt amota, ibi nec aufertur miſericordia. 36. nu. 10
Orationis & cultus diuini efficacia. 181. col. 1
Orationis remedio contra malum Papam utendum, non depoſitionis. 47. col. 2. nu. 60.
Ordo generationis, an ſit prior ordine perfectionis. 152. col. 1. n. 60
Ordo rerum duplex inuenitur in uniuerſo, nempe intelligibilium, & ſenſibilium. 261 col. 2 nu. 30
Ordinis ſacri in ſuſceptione neceſſarius eſt tactus corporalis, ut ſimul ſit cum prolatione uerborum. 120. col. 1. nu 80
Ordines ſacri quomodo tradantur, uel ſuſcipiantur. 86. col. 2. n. 10
Oues Chriſti paſcere, actus eſt auctoritatis in paſcente, utilitatis in ouibus, finis in Chriſto. 60. col. 2. nu. 70
Ouile unde conſtituendũ, 10. col. 2. nu 10
Ouile, ut hic Ioan. 10. ſignificat eccleſiam Catholicam, 10. c. 2. nu. 1

P

PApatus diffinitio, 16. col. 1, nu. 20
Papa an propter aliud crimen quam hæreſis poſſit deponi, 28. col. 2. nu. 40. 50.
Papatus eſt poteſtas omnium aliarum poteſtatum, conſtiuam oĩm habens, & omnem præem virtualiter continens. 17. col. 2. n. 60.
Papa cadens in hæreſim damnatam, an incidat in excommunicationem, 24. col. 2. nu. 20.
Papa cum eſt hæreticus quomodo ſubiiciatur concilio ſecundũ aliquorum opinionem, 20. col. 1. nu. 50
Papa eſt ſuper poteſtatem eccleſiæ uniuerſalis, & concilii generalis, 10. col. 1. nu. 60
Papæ ex authoritate illa, Fiet unum ouile, & unus paſtor, quod ſit paſtor illius ouilis & non econtra, quomodo intelligendum, 37. col. 1. nu. 20. 30
Papa factus hæreticus ipſo facto eſt depoſitus iure diuino, 23. col. 2. num. 20 & ſeq.
Papa factus hæreticus, ſubeſt poteſtati miniſteriali eccleſiæ, & non authoritatiuæ eccleſiæ ſuper papam, 21. col. 1. nu. 40. 50
Papa non poteſt errare in iudicio fidei, quia hic error eſſet error vniuerſalis eccleſiæ, 41. col. 2. nu. 30. 40
Papa non poteſt errare in fide errore iudiciali, quamuis poſſit errare perſonaliter, 40. col. 1. nu. 70. 80
Papa non habet ſuperiorem in terris, 42. col. 1. nu. 50. 60
Papa non poteſt inuitam eccleſiam deſerere, quia non poteſt iuri eccleſiæ renuntiare, 19. col. 2. nu. 1
Papa nulla lege humana deponi poteſt, 26. col. 2. nu. 70
Papa hæreticus eſt ipſo facto priuatus papatu, hæc propoſitio quomodo intelligatur, 20. col. 2. nu. 1
Papa hæreticus manens papa, habet iudicem uniuerſalem eccleſiam, 20. col. 1. nu. 70
Papa hæreticus quomodo ſit iudicandus, 21. col. 2. nu. 40.
Papa in hæreſim lapſo, parato tamen ſe corrigi, quomodo cũ eo ſit agendum, 25. col. 1. nu. 10
Papa in nullo euentu abſque ſua culpa ſubeſt eccleſiæ, ita q depoſitus poſſit, 30. col. 2. nu. 50
Papa peſſimus, fidelis tamen, toleratus à Deo, non poteſt totum corpus eccleſiæ inficere, aut in perniciem inducere, 30. colum. 2. num. 50.
Papa propter crimen hæreſis ſubiicitur concilio, 19 col. 2. nu 10. 20
Papa propter incorrigibilitatẽ in quocunque notorio crimine ſcandalizante eccleſiam, an ſubiiciatur concilii poteſtati, ita q poſſit ab eo deponi, 25. col. 2. nu. 50. 60
Papa quare pro infidelitate ſola poſſit deponi, 46. col. 2. nu. 60. 70
Papa quomodo ſit ſuper eccleſiam, 9. col. 2. nu. 40
Papa quod habeat ſupremam poteſtatem in eccleſia quomodo intelligendum, 37. col. 2. nu. 20. 30. 40
Papa quod non minus ſit epiſcopus Eccleſiæ catholicæ, quàm quilibet Epiſcopus ſuæ eccleſiæ, quomodo intelligendum, 17. col. 2 nu. 60. 70
Papa quod poſſit committere poteſtatem depoſitiuam papæ hæretici collegio Cardinalium: 46 col. 2. nu. 50
Papa quod ſit ſupra communitatem totius reliquæ eccleſiæ ex illa authoritate, Paſce oues meas &c. quomodo intelligendum, 36. col. 2. nu 80. & fol. ſeq. nu 10
Papa quod ſit proximus & immediatus vicarius Chriſti, quomodo intelligendum, 37. col. 1. nu. 60. 70. 80
Papa ſecluſo qđ non ſit in eccleſia poteſtas legiſlatiua, 16. c. 2. n. 60
Papa ſecluſo quod in eccleſia non eſt papatus ſuppletiuẽ, ſicut in regulante vſum ipſius, 15. col. 1. nu. 20
Papa inuentis tribus modis poteſt amoueri a Papatu, 22. col. 1. nu. 40
Papæ, & aliorum Pontificum dĩa in quo conſiſtat, 12. col. 1. nu. 50
Papæ poteſtas directe eſt reſpectus ſpiritualium ad ſupremum ſimpliciter finem humani generis, 41. col. 1. nu. 70
Papæ ptãs in defunctos extendiſ p modũ ſuffragii, 92. col. 2. nu. 60
Papæ ptãs quod ſit ſupra eccleſiam uniuerſalem, & concilium generale, quõ intelligendum, 38. col. 1. nu. 50. 60. 70. 80. & col. ſeq.
Papæ quanta poteſtas à Ieſu Chriſto data, 31 col. 1. nu. 70
Papę qui depoſiti fuerunt in conciliis Baſilienſi & Conſtantienſi, & alii in eorum ſubrogati, 25. col. 1. nu. 50
Papa ut poſſit per concilium deponi quot caſus criminum ſint diuina lege ſtatuti, 27. col. 1. nu. 70
Papam eſſe caput eccleſię uniuerſalis non ſingulorum membrorũ quomodo intelligatur, 76. col. 1. nu. 30. 40
Papam eſſe caput eccleſiæ ea authoritate Conſtancienſi concilii cõſtat, 9. col. 2 nu. 10
Papam non poſſe errare hanc uel illã opinionẽ habendo, uel ipſum uel cum maiori parte eccleſię, non eſt hęreſis, 128. col. 1. nu. 70
Papam ſubeſſe iudicio concilii, ad quam legem ſpectet determinare caſus, 26. nu. 80
Paſſiones generum ſunt duplices, 180. col. 2. nu. 39
Par in parem non habet imperium, 31. col. 2. nu. 50
Paulus Apoſtolus cur in dignitate apoſtolatus cęteris fuerit dignior fol. 7. col. 1. nu. 20
Paulus cur à dextris, Petrus uero à ſiniſtris in Bullis Papæ imprimatur, fol. 7. col. 1. nu. 10.

Paulus

Paulus fuit par Petro in executione, non in authoritate regiminis, 7.col.2.nu.50
Pauperum vniuerſitas ad cætera ſoluenda tenetur, quæ pauperes ſoluere non poſſent, 157 col.2.nu.70
Peccare volenti non eſt adminiſtrandus fomes, 233.col.2.80
Peccator, an teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum ſuorum, 70.col.2.nu.10
Peccator ex vi ſacramenti maximam conſequitur vtilitatem ſi peccata ſemel confeſſa ſæpius confiteatur, 75.col.1.nu.40.50
Peccati mortalis commiſſi memoria ſecundum ſe non obligat ad contritionem pro tali tempore, ſed ſtatim, ſ. ſecundum ſuum effectum, 105.col.2.nu.70
Peccati actus unus eſt numero, quamuis interioris actus uoluntatis interrumpatur, 136.col.1.nu.50
Peccato pro côtrito & confeſſo impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, an ſit iteranda, 78 col.1.nu.30
Peccato in ueniali exiſtens quiſpiam poteſt ſubſtantialiter bonus eſſe, non tamen meretur peccando in opere ſubſtantialiter bono, 134.col.2.nu.60
Peccata an remittantur ante charitatis aduentum, 289. colum. 1. num.20
Peccata nemini remittuntur niſi credat ſibi remiſſa eſſe quando presbyter remittit, 127.col.2.nu.10
Peccata mortalia totaliter occulta, vt ſunt peccata in ſolo corde, ſũt neceſſario confitenda. 72.col.1.nu.50.60
Peccata ſemel ritè confeſſa ſubſequuta abſolutione & ſatisfactione, an poſſint iterum fructuoſe confiteri, 75.col.1.nu.10
Peccata ſua cõfeſſurus, num id potiſſimũ cogitare debeat, quid faceret, ſi non eſſet præceptum confiteri, an etiam uellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum, 107.col.2.nu.19. & ſeq.
Peccatorum diſplicentiam quantam oporteat eſſe in contritione, 68.col.2.nu.40
Peccatorũ quas ſpecies & quæ genere oportet confeſſorẽ in ſalutari pœnitentiæ iudicio cognoſcere. 74.col.1.nu.50
Peccatorum remiſſio nõ fit per fidẽ informem, ſed per fidẽ formatam charitate, 289.col.1 nu.80
Peccatorum ſingulas ſpecies in iudicio pœnitentiæ confiteri oportet, & numerum certum prout expediens ad ſalutem, 73.colum. 2.nu.40.50
Perfectio ſimpliciter quid ſit, 264.col.2.nu.30
Perfectio in hoc vel in illo, quid ſit, 264.col.2.nu.30
Perfectionis diffinitio ſecundum Anſelmum. 220.col.1 nu.70
Perfectiones exiſtentes in Deo num ſint aliquo modo diſtinctæ præter omne opus intellectus, 264.col.2.nu.30
Perfectiones in aliquo eſſe dupliciter contingit, 264. col.2.nu.40. & ſequen.
Perfectiones exiſtentes in Deo, ſecundum ſe diſtinguuntur virtualiter, ſeu fundamentaliter: in eodem verò, vt determinant actũ intellectus, non diſtinguuntur ratione, ſed actualiter, 265.col.1. num.50
Perſonæ Petri in ſe & non ſolum in perſona eccleſiæ promiſſas eſſe claues, 53.col.2.nu.10
Perſonæ Petri, quamuis charitate qualificatæ, illictum eſſe, Paſce oues meas, 59.col.2.nu.10
Petrus claues accipiens, eccleſiam ſignificauit ſecundum Auguſtinum, 9.col.1.nu.1
Petrus claues accipiendo, an eccleſiam ſignificauerit, 40.col.1.nume 40.50
Petrus an fuerit ſolus inſtitutus paſtor vniuerſalis eccleſiæ, & an fuerit maior auctoritate ſuper alios apoſtolos, 7.col.1.nu.30
Petrus fuit filius Ionæ, non Ioannis, 50.col.1.nu.40
Petrus ſi eſt caput corporis Chriſti, ergo totius eccleſiæ collectiuè, 9.col.2.nu.20
Petri perſonæ, & non dono reuelationis aut beatitudinis promiſſæ ſunt claues, 49.col.1.nu.50
Petri ſucceſſor quis verè ſit & dicatur, 7.col 2.nu.20
Petri ſucceſſoribus num dictũ ſit, Paſce oues meas. 62.col.1. nu.70
Petri inter poteſtatem & aliorum apoſtolorũ quinque differentiæ. 7.col.1.nu.80
Petri poteſtas uſque ad conſummationem ſeculi perſeuerat. 7.col. 2.num.10
Petro datæ ſunt claues regni cęlorum. 23.col.1.nu.80
Petro promiſit Chriſtus illum futurum eccleſiæ fundamentũ non abſolutè, ſed ut petra, 50.col.2. nu.70
Petro ſoli ita, quod non alijs apoſtolis, dictũ eſſe, Paſce oues meas. 60.col.1.n.10
Petro ſoli uniuerſam committi eccleſiam per hæc verba Chriſti, Paſce oues meas, 60 col.1.nu.40
Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in pontificatu eccleſiæ catholicæ, 61.col.2.nu.50
Petrum ſolum accepiſſe claues, conſonat ei quod eſt eccleſiã accepiſſe claues, 57.col.1.nu.70
Pietatis in monte nullum eſſe proprie mutuũ, ſed ſocietatẽ potius quandam piiſſimis capitulis ad commune bonũ vnitam, 161.colum.1.nu.60
Philoſophiæ naturalis ſubiectum adęquatum quodnam ſit. 109.colum.2.nu.10
Pluralitas vbi eſt ſine ordine, ibi confuſio. 223.col.1.nu.20
Pœna canonica pœnitentibus iniungenda, 113.col.2.nu.70
Pœnarum duo genera ſpiritibus infliguntur, 183.col.2
Pœnitenti unum opus ſit contreti de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, 133.col.1.nu.20
Pœnitentem confiteri omnia mortalia non uanum ſed neceſſariũ eſt, humilitatis autem eſt uenialia confiteri, 108.col.1.nu.60
Pœnitentia iniuncta à confeſſore, ſi non impleatur in hac uita, nũ exoluenda ſit in alia, 113.col.2.nu.30.
Pœnitentiæ veræ tempus eſt uſus indigentiæ, 96.col.2.nu.10.20
Pœnitentiæ ſacramentum quando inueniatur fructuoſum, 76.col. 2.nu.50 60
Pœnitentia quomodo, & quando ſit neceſſaria pro conſequẽda indulgentia, 92.col.2.nu.70
Pœnitentia uera eſt, non amplius peccare, & nouã prorſus ducere uitam, 127 col.1.nu.40
Potentia pura plus dependet ab actu, quàm actus imperfectus ab actu perfecto, 252.col.2.nu.30
Potentia quælibet receptiua comparata ad actum in ea receptibilẽ aut eſt naturalis, aut uiolenta, nec aliqua eſt in natura potentia neutra, 206.col.1.nu.70
Potentia receptiua actuum ſupernaturalium, num ſit potentia naturalis, 207.col.1.nu.50
Potentia materialis eſt duplex 278.col.1.nu.10
Potentiæ omnes in naturalibus actuum ſupernaturaliũ receptiuæ obedientiales ſunt, non autem naturales, 107.col.1.nu.40.
Pontificum ſummorum electionem Dominus ſibi ſoli reſeruauit. 22.col 1.nu.50
Pontifex Romanus, an à Chriſto inſtitutus ſit erit pontifex ſup omnes eccleſias principatus in beato Petro 49.col.1 nu.10.
Pontifex an diſpenſare poſſit cum ſacerdote occidentalis eccleſiæ, ut accipiat uxorem, 121.col.2.nu.21 & 40.
Pontificatũ oibus quærentibus per fas & nefas ſede uacante p ambitionem, ac eccleſiæ ruinã, an liceat probo uiro & digno quærere pontificatum, ad eum finem, ut in ſede poſitus eccleſiæ proſit & illam reformet, 175.col.1.nu.10
Poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad perſonam, nõ eſt in eccleſia ſecluſo papa niſi in caſu. 17.col.1.nu.40.
Poteſtas electiua Papæ non eſt data eccleſiæ, 35.col.2.nu.70
Poteſtas electiua quamquã principaliter & regulariter ſit in papa, non tamen poteſt ſibi eligere ſucceſſorem, 45.col.1.nu.40.50
Poteſtas electiua papæ in papæ poteſtate eſt, 44.col.2.nu.60
Poteſtas iuriſdictionis prælatorum, eſt propter bonum ſubditorũ. 9.col.1.nu.30
Poteſtas iuriſdictionis nulla eſt in eccleſia, quæ non ſit in papa. 9.colum.2.nu.70
Poteſtatis eccleſiæ & papę in caſu hereſis comparatio, 19. col.2.n.1
Præcepta illa tantum obligant ad mortale, quæ de aliquo ſunt, qđ ad Dei, vel proximi charitatem ſpectat, 118.col.2.nu.70
Prædicata negatiua dupliciter poſſunt accipi, formaliter & fundamentaliter, 242.col.2.nu.70
Prædicatio eccleſiæ quo ad ĩdulgẽtias tripliciter ſe hẽt. 84.c.2. n.50
Prælatus eſt propter eccleſiam & non econuerſo, 19.col.2.nu.1
Prælati quamuis à ſubditis corrigi poſſint, non tamen eſt eis pœna infligenda, 27.col.2.nu.80
Prælati non debent à ſubditis coram multitudine corripi, niſi immineret periculum fidei, 20.col.1.nu.30
Procuratio ſimoniaca, quę dicatur, 175.col.1.nu.50

Q

QVantitas interminata, an ſit in materia ſubiectiuè, 276.col.2 num.70
Qualitates ſymbolicæ à quo corrumpantur, 279.col.2.nu.20
Quidditas omnis intelligibilis ſub ratione univerſalis abſque cõtradictione eſt plurificabilis numero, 255.col.2.nu.10
Quidditas quæ in ſua exiſtantia eſt actualis, nõ eſt ad aliquod genus determinata. 263.col.2.nu.10
Quidditas ſubſtantię ſimplicis, eſt ipſummet ſimplex, quia non eſt aliquod recipiens ipſam, 253.col.2.nu.30
Quidditatis cognitio quomodo differat à cognitione quidditatiua. 269.col.2.nu.70
Quid rei & quid nominis intellectus, 225.col.1.nu.70

R

REbus in naturalibus num detur potentia neutra. 206.col.1.n.60
Reconciliatio reddit amicum reconciliatum. 289. colum.1 num.30

Religio

Religioſus factus epiſcopus num ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur. 119. col. 1. nu. 70.
Religionis ingreſſus an negari poſſit iis qui ex Iudæis originē ducunt. 130. col. 2. nu. 10.
Religionis ſuſcipiens habitum volens abſolutè uitam mutare, an ad religionem teneatur. 131. col. 1. nu. 10.
Romam pōtificis ſedem ſolam eſſe ſedem apoſtolicam. 64. col. 2. num. 20.
Romanus pontifex eſt totius eccleſiæ rector ut multorum doctorū teſtimonio comprobatur. 64. col. 2. nu. 60.
Romanus pontifex nō diuina inſtitutione, ſed facto, Petri caput eſt uniuerſalis eccleſię, & Petri uerus ſucceſſor. 64. col. 1. nu. 30.
Romanum pontificem ſucceſſorem Petri cognouerūt ac uenerati ſunt Græci. 66. col. 1. nu. 40.
Romanum pontificem non poſſe eſſe hæreticum ex uerbis domini colligitur. 65. col. 1. nu. 20.
Romanum pontificem ſuccedere Petro in pontificatu totius eccleſię. 63. col. 2. nu. 40.
Reſpublic. eccleſiaſtica melius inſtituta quam ciuilis. 47. col. 2. numero 70.

S

SAcerdos ſola ordinis poteſtate fultus non eſt idoneus ſacramēti pœnitentiæ miniſter. 79. col. 2. nu. 60.
Sacramenti pœnitentiæ miniſter an poſſit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione. 79. col. 3. nu. 40.
Salus prima eſt rectę fidei regulam cuſtodire, & à conſtitutis patrum nullatenus deuiare. 9. col. 1. nu. 60.
Sanctorum inuocationem, hoc eſt ſanctorum hominum, Lutherani negant in ſcriptura ſacra contineri. 294. col. 2. nu. 10.
Sanctos pro nobis intercedere apud Deum ſacræ ſcripturę teſtimonio comprobatur. 294. col. 2. nu. 40. 50. & 60.
Salus noſtra poſt dominum Ieſum ex Papa dependet. 25. colum. 1. nu. 70.
Satisfacere poteſt homo pro ſuis peccatis ex operibus aliàs Deo debitis, uel ex præcepto diuini iuris, uel poſitiui. 77. col. 2. numero 10. 20.
Satisfactio mortua non eſt ſatisfactio, ſicut homo mortuus nō eſt homo. 78. col. 1. nu. 60.
Satisfactio pro pœna temporali actuali peccato debita, eſt onus perſonale. 85. col. . nu. 70.
Satisfactio pœnitentialis ſic aliàs debito num fieri poſſit. 77. col. 1. nu. 80.
Satisfactio noſtra pœnitentialis apud Deum eſt inſufficiens abſque charitate. 78. col. 1. nu. 70.
Satisfactionem pro peccatis Lutherani negant. 294. col. 1. nu. 20.
Satisfactiones quorum ſint, ex quibus conſtet theſaurus unde fiāt indulgentię. 81. col. 2. nu. 50.
Scotiſtarum erroris cauſa duplex. 244. col. 2. nu. 70.
Scripturas diuinas intelligendi clauis uera. 52. col. 1. nu. 70.
Sententia damnata in aliqua uniuerſitate famoſa, ubique eſt damnata. 254. col. 2. nu. 40.
Senſus exiens de potentia ad actum an prius communius, quàm minus commune cognoſcat. 224. col. 1. nu. 70.
Spaſmus non ſumitur dupliciter. 181. col. 1. & quod dī de ſpaſmo beatæ Mariæ uirginis an ſit canonicum. 181. col. 1. & 2.
Species ſpecialiſſima quare ſit primum cognitum. 223. col. 1. nume. 10.
Spiritusſanctus an procedat à patre & filio, an uerò à patre ſolum. 40. col. 2. nu. 10.
Spiritualium auctor eſt Deus. 137. col. 1. nu. 30.
Statutum uniuerſalis cōcilii integri conſenſu uotantium confirmatur. 39. col. 2. nu. 40.
Subſtantia ſubiecta accidentia an poſſit intelligi eſſe abſque omni accidente. 176. col. 1. nu. 10.
Subſtantia in communi quatuor requiruntur. 273. colum. 3. numero 10.
Subſtantiæ compoſitæ & ſubſtantiæ ſimplicis differentia. 253. col. 2. nu. 20.
Subſtantia eſt cauſa accidentium. 278. col. 1. nu. 60.
Subſtantia ſimplicium atque eſſentiæ immateriales ſunt. 250. col. 2. nu. 80.
Subſtantiarum ſeparatarum quælibet ſpecies, num habeat tantū unum indiuiduum. 254. col. 1. nu. 70.
Subſtantiarum ſubſtantiam proprie dici, accidentium autē non niſi ſecundum quid. 228. col. 1. nu 20.
Subſtantiæ ſimplices ſubſiſtētes perfectiores ſunt ſubſtantiis compoſitis. 230. col. 1. nu. 60.
Subdiaconi Siciliæ à Pelagio ab uxorib⁹ ſuis abſtinere iuſſi. 40. col. 2. numero 30.
Synodorum & eccleſiæ differ. 130. col. 1.
Symoniacus quis dicat, & quibus pœnis puniēdus. 174. co. 1. nu. 70.

T

THeſaurus indulgentiarum. 97. col. 1. nu. 50.
Theſaurus indulgentiarum aliter quā per ſacramenta diſpenſari poteſt à Papa, & cæteris eccleſiæ prelatis. 82. co. 1. nu. 30. 60.
Theſaurus aliquis an ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarū. 80. col. 1. nu. 1.
Theſaurus indulgentiarum ao ſubditus ſit aliter diſpoſitioni Papę, quàm per ſacramentorum collationem. 82. col. 2. nu. 40.
Theſaurus unde conſtet, unde fiant indulgentiæ. 91. col. 1. nu. 60.
Tranſcendentia quomodo ſe habeant ad naturas ſpecieē ſupra quas cadunt. 241. col. 2. nu. 40.

V

VAcans cœnæ & uacans ebrietati, quomodo inter ſe differant. 134. col. 1. nu. 20.
Verba Chriſti, Tibi dabo claues regni cęlorum, Petro non in perſona omnium apoſtolorum dicta ſunt. 53. col. 2. nu. 1.
Verba hęc Hieronymi, Orbis maior eſt urbe, quomodo intelligenda. 42. col. 1. nu. 30.
Verba illa Mat. 18. Quęcunque ligaueritis, erunt. & quid importent. 33. col. 1. & 2. nu. 30.
Verbi unio cum natura humana. 183. col. 3.
Vēditor uel emptor ſi ſciat ualorē rei, & nūm, an nullū ſubſit peccatū ſi res uendat̃ ꝑ maiori aut minori pretio. 133. co. 1. n. 60. 70
Venationes à principibus prohiberi poſſunt in damnum ſubditorum. 13. col. 2. nu. 30.
Vermes non minus generantur ex hoſtiis conſecratis, quàm ex non conſecratis. 230. col. 1. nu 20.
Vidua quæ uoluntariè delectatur de cōiugali actu præterito, an peccet mortaliter. 89. col. 2. nu. 40.
Vnitas eſt duplex, numeralis & formalis. 243. col. 1. nu. 50.
Vnitates quæ habent eſſe extra animam, nō ſunt communes, ſed particulares & multiplicatæ numeraliter iuxta numerum indiuiduorum quorum ſunt. 243. col. 2. nu. 70.
Vnitas quęlibet nihil aliud eſt quàm rei diuiſio. 243. col. 1. nu. 20.
Vnitas numeralis non ſequitur quidditatem. 232. col. 2. nu. 70.
Virtutis actiuæ quantitas ex effectus quātitate cognoſcit̃. 192. co. 1
Virtutis ſuperioris eſt diſponere de actu inferioris authoritatiuē. 21. col. 2. nu. 8.
Virtutis infinitæ intenſiuē eſt, ſi quid per ſe primo moueat tēpore infinito. 165. col. 2. nu. 20.
Virtus ſeu potentia Dei glorioſiſſimi eſt tantę perfectionis q̄ nullis perfectionis limitibus anguſtetur. 193. col. 1. nu. 18.
Vitia occultiſſima ſubiacent eccleſię cenſuris. 133. col. 1. nu. 70.
Vniuoci & æquiuoci, puri & analogi differentia. 219. col. 1. nu. 70.
Vnum pro multis reſpondere tripliciter contingit. 54. col. 1. nu. 10
Vniuerſalia in actu num ſint extra animam. 247. col. 2 n. 10.
Vniuerſale accipitur dupliciter, nempe formaliter & obiectiue. 247. col. 2. nu. 40.
Vniuerſalia naturalia nō ſunt diffinibilia, & quare. 132. co. 2. n. 10
Vniuerſale in prędicando eſt id quod in intellectu non eſt impoſſibile prædicari de multis. 247. col. 2. nu. 60.
Vniuerſalis nomen tripliciter intelligitur. 247. col. 2. nu. 20.
Vouens aliquid alicui particulari imagini beatę Mariæ uirginis, an per illud uotum ſit acquiſitum ius eccleſiæ. 179. col. 1.
Voti natura ad bonum ſupererogationis. 135. col. 2. nu. 70.
Votum non nubendi æquiualet uoto caſtitatiſ. 177. col. 2.
Votum profeſſionis emiſſurus an poſſit abſolutè renunciare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male adeptā ære infectam. 178. col. 1.
in uſura num transferatur dominium. 168. col. 1. nu. 50.
Vſurę quinque pro cenſū quomodo ſe habeant. 132. co. 1. n. 70. 80.
Vſura reſtituenda eſt accipienti pecunias mutuo ſine neceſſitate. 131. col. 2. nu. 60.
Vſuram quæ conſtituant. 169. col. 2. nu. 30.
Vſurarius mentalis an teneatur ad reſtitutionem. 170. col. 1. n. 10
Vſurarii altero hærede non potente reſtituere alter minime teneatur inſolidum. 171. col. 2. nu. 40.
Vſurarii altero hærede non potente reſtituere an alter teneatur inſolidum. 171. col. 2. nu. 21.
Vxor in lege Moyſi non poterat dare uiro libellum repudii. 89. col. 2. nu. 10.
Vxor num teneatur ſub peccato mortali abſtinere a carnali commercio uiri publici concubinarii. 224. col. 2. nu. 4. 60.

FINIS INDICIS IN OPVSCVLA CAIETANI.

AD NICOLAVM A FLISCO EPISCOPVM,

CARDINALEM SABINENSEM,

THOMAE DE VIO CAIETANI,

Tunc ordinis Prædicatorum generalis Magiſtri, nunc ſancti Xyſti Cardinalis, In comparationem authoritatis Papæ & Concilij.

PRAEFATIO.

TAMETSI Puto, Pater ampliſſime Fliſce, eam comparationem quam nuper de Pontificis maximi Eccleſiæque totius authoritate ſcripſi, à multis hac tempeſtate, quemadmodum in diuerſa ſtudia ſcinduntur, ita diſſimili ratione eſſe legendam, acceptãdam, diiudicandam: omnibus tamen gratũ fore puto, uel minimarum rationum, quæ ad hanc rem inuſitatam, conſentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduerſarijs quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, ut ea quę ueritatis ſunt, defendãt, cęteris autem, vt prę ſto ad legendum habeant quid de tãta, his temporibus cõcurſatione maximaq; & olim ſępe & in præſentia contentione, ſit cõſtituendum. Ego prædicatorum ordinis (Romanæ Eccleſiæ ueritatiſq; ſtudioſiſſimi) generalis Magiſter, hanc ſummę authoritatis comparationẽ, in defenſionem quidẽ ueritatis & ſedis Apoſtolicæ, non ut hominibus placeam (quanquam ſi id quoque aſſecutus fuero, non aſpernabor) ſed ut Ieſu Chriſti ueritatiſque ſeruus ſim liberè ſcripſi; ibique imprę ſentiarum & dedico quidem rectè, & perquàm libenter inſcribo quòd ab illa ſede, quam defendo, & quam Fliſcorum ornatiſſima familia tua ornatiſſimis uiris, Epiſcopis, Cardinalibus, & ſummis Pontificibus ſemper ordinauit, ipſe ſis tandem ſummis honoribus exornatus. Quùmque te optimum prędicatorum ordinis protectorem & conciliandæ conſeruandæque eccleſiaſticę unitatis, & veritatis amplificandę uehementer cupidum eſſe ſciam, nil ambigo, quin ea quę pro ueritate, & tanta authoritatis unitate, atque concordia ex eo ordine à me tibi inſcripta dedicataque ſunt, grato ſis animo, & qua polles probitate & benignitate ſingulari ſuſcepturus, atque habiturus inter cętera ſempiternæ uoluntatis & obſeruantię erga te meę teſtimonia, In çuum Vale.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS
PRIMI TOMI
THOMÆ DE VIO CAIETANI,
CARDINALIS SANCTI XYSTI,

De comparatione authoritatis Papæ & concilij, in uigintiocto capita diuiſus.

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA de comparatione authoritatis Papæ & Concilii, Summaria.

1 *Quòd Papa habeat ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei.*

2 *Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ & Apoſtolorum.*

3 *Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.*

4 *Solutio obiectionum contra determinationẽ ſactam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos.*

5 *Rationes tenentium quòd Eccleſia uniuerſalis, ſeu Concilium uniuerſale habet poteſtatem ſupra Papam ſimpliciter, ita ꝙ Papa eſt illi ſubiectus.*

6 *Quis ſit ſenſus, quo quæſtio de comparatione Concilij & Papæ uertitur in dubium.*

7 *Quòd Papa eſt ſupra poteſtatem & Eccleſiæ & Concilij uniuerſalis, ut diſtinguuntur contra Papam.*

8 *Reſponſio ad obiectiones ſumptas ex authoritate concilij Conſtantienſis & Baſilienſis.*

9 *Solutio reliquarum obiectionum contra authoritatem Papæ ſupra Concilium ſactarum.*

10 *De noua quadam fictione qua imaginãtur aliqui Concilium eſſe ſupra Papam.*

11 *Quòd ſecluſo Papa non eſt in Eccleſia papatus ſuppletiuè, & ſicut in regulante uſum illius.*

12 *Quòd ſecluſo Papa, non eſt in Eccleſia poteſtas legiſlatiua.*

13 *Quòd ſecluſo Papa non eſt in Eccleſia poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad perſonam, niſi in caſu.*

14 *Solutio rationum contra Papam ex eo quòd Eccleſia eſt totum, & authoritas illius maior, in ſex.*

15 *Opinio aliorum quòd ſecluſo Papa, in Eccleſia eſt authoritas congregandi generale Concilium.*

16 *Quomodo verificatur, quòd generale Concilium poteſt, aut non poteſt ſine Papa congregari.*

17 *Initium comparationis poteſtatis Eccleſiæ & Papæ in caſu hæreſis: & primò de modo, quo Papa propter crimen hæreſis ſubijcitur Concilio, ſecundum unam opinionem.*

18 *De modo, quo Papa hæreticus ſubijcitur Concilio ſecundum aliã opinionem.*

19 *Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus, eſt ipſo facto priuatus Papatu.*

20 *Rationabilis ſententia, ꝙ Papa factus hæreticus, ſubeſt poteſtati miniſterali Eccleſiæ, & non authoritatiuæ ſuper Papam.*

21 *Diſcuſſio prædictæ poteſtatis miniſterialis depoſitiuæ Papæ hæretici.*

22 *Reſponſio ad rationes & authoritates allatas in capitulo decimo ſeptimo ad probandum quòd Papa hæreticus, eſt ipſo facto depoſitus iure diuino.*

23 *Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo, parato corrigi, agendum eſt.*

24 *Opinio ꝙ Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine ſcandalizantem Eccleſiam, ſubijcitur Cõcilij poteſtati, ita quòd poteſt ab eo deponi.*

25 *Diſcuſſio & determinatio ad quam legem ſpectet determinare caſus in quibus Papa ſubeſt iudicio Concilij.*

26 *Quot caſus ſint diuina lege ſtatuti, ut poſſit Concilium Papam deponere.*

27 *Reſponſio ad obiectiones factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex alio crimine quam hæreſis poteſt deponi ab Eccleſia.*

28 *An in euentu aliquo Papa ſine culpa ſua iubſis Eccleſiæ, ita ꝙ poſſit deponi.*

CAPVT I.

Quòd Papa habeat ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei.

INTENDENS Reſolutè cõparare poteſtatem Papæ poteſtati Eccleſiæ & Cõcilij uniuerſalis, primò poteſtas Papæ ſuo loco ponenda eſt: deinde comparabitur ſpẽaliter Apoſtolorum authoritati: poſt Eccleſiæ & Concilij uniuerſalis abſolutè: & deinceps in caſibus, primò hæreſis, ſecundò incorrigibilitatis, & demum in euentibus, ut ſic reſolutè habeat & ſimpliciter, & ſecundum quid. Et intendo pro ſolis uiris doctis abſque ulla paſſione rationabilia tantùm dicere: ſub iudicio tamen ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ.

¶ Et ne qs putet ponere me falcem in meſſem alienã, præmitto ꝙ quia authoritas Papæ immediatè eſt a Deo, & reuelata in ſacra Scriptura, & authoritas Eccleſiæ uniuerſalis immediatè dĩ eſſe a Deo: ut Conſtant. Concilium declarauit: ideo mã iſta primò & principaliter eſt theologorũ, quorum eſt ſacram Scripturã & diuina opa ſcrutari. Secundariò autẽ, inquantum. ſ. eſt in ſacris canonibus declarata: ad Canoniſtas ſpectat. Propter quod grauiter errant in hac re, Canoniſtis primò deferentes. Oportet ergo uirum doctum, utroſque Theologos & Canoniſtas, in hac re pſpicere, & in ſuo quenque loco honorãdo, theologiæ primatũ dare: utpote ꝙ ex propriis põt hoc determinare. Canonicum autem ius non niſi ad theologicã recurrat authoritatem, ſcilicet ſacræ Scripturæ: quæ uera theologia eſt.

¶ A PRIMO Igitur inchoando dicimus, quod certa eſt iſta ꝓpoſitio, Papa habet ſupremam poteſtatem in Eccleſia Dei: fundaturque ſuper inſtitutione Ieſu Chriſti, Matth. 16. & Ioã. ult. Saluator ſiquidem noſter, rex regum & dominus dominantiũ quãuis potuiſſet Chriſtianam rempublicam in terris, diuerſis modis regendam diſponere: noluit tamen & ſtatuit, ut non popularẽ, non diuitum, non potentum, non optimatum multorũ aut paucorum eſſet regimen: ſed unius tantum promittens ſoli Petro, Matth. 16 Tibi dabo claues, &c. & eidem ſoli promiſſionem exhibens, curam omnium ouiũ ſuarum committens, Io. ult. Paſce oues meas. Comparatiua ſiquidem interrogatio, à qua ſermo incepit dicens, Simon Ioãnis, diligis me plus his? conuincit etiam proteruos quòd Petro ut diſtincto ab Apoſtolis præſentibus, ad quos referitur comparatio, & nõ in perſona eorum loquebatur Dñs. Et licet hic textus ſufficere deberet, q ĩn tunc factus eſt Petrus paſtor uniuerſalis, dum dictum eſt ipſi, Paſce oues meas, non has uel illas, ſed indiſtinctè, ut omnes comprehenderet, ut Greg. notat. Non deſunt tamen gloſſæ Chryſoſtomi dicentis ibidem, prætermiſſis aliis, Petro loquitur, Præpoſitus loco mei eſto, & caput fratrum tuorũ: & Theophili dicentis, quòd commiſſionem ouium mundi Petro commendat, non alii. Et Leo Papa in c. ita Dominus diſtinctione decimanona, & in ſexto de electionibus, c. fundamenta dicit, Ita Dominus huius muneris ſacramentum ad omniũ Apoſtolorum officiũ pertinere uoluit, ut in beatiſſimo Petro Apoſtolorũ omnium ſummo principaliter collocaret, ut ab ipſo quaſi a quodam capite dona ſua, uelut in corpus omne diffunderet. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles c. 76. ſic Saluator nr̃ inſtituit: quia regimen Eccleſiæ eſt optimè eccle-

ordinatum: optimum autem regimen eſt unius. Quod ex fine regiminis apparet. eſt.n. finis pax, quæ in unitate conſiſtit, & cõſtat q. melius eſt cauſa unitatis, unus, quàm multi: qui non niſi ut in unum uenientes, eam cauſant. eſt ergo Eccleſiæ regimen inſtitutum, ut unus ſolus præſit uniuerſç reipublicæ. Et ualde notabis aſſumptum, i. q. Ieſus Chriſtus inſtituit tale regimé, ut claudas ora opponentium de regali regimine inſtituto a ſenatu, ſeu populo libero. non. n. Eccleſia, aut populus Chriſtianus, aut Conciliũ aliqđ uniuerſale, ſed Chriſtus ipſe, qui uiuit & regnat, inſtituit tale regimen, ſic ut Petrus non Eccleſiæ, ſed Ieſu Chri uicarius eſſet, ut ex Concilio Lugdunenſi in c. ubi periculum. de electionibus, li. ſexto, patet, ubi Papa dr̃ Ieſu Chri vicarius. Et in capitulo quamuis, diſtinctione uigeſimaprima, Pelagius Papa dicit, Sancta Rom. Eccleſia Catholica & apoſtolica nullis ſynodicis cõſtitutis cæteris eccleſiis prælata eſt, ſed euangelica uoce Dñi & Saluatoris, primatũ obtinuit. Afferunt quoque in dicto capitulo contra Gẽtiles, multæ ad hoc propoſitum rões, de primatu Papæ & de neceſſitate eiuſdẽ ultra Ieſũ Chrm in cæluſquas poteris ibi uidere. Firmat ſit aſſerta propoſitio authoritate Martini quinti in Cõcilio Cõſtantienſi, ubi diffinita eſt ut patet in bulla condẽnationis Ioãnis VViclef. In Cõcilio quoq; Oecumenico Florantino, ſub Eugenio quarto (ubi unio Grçcorum & Armenorũ cũ Romana Eccleſia facta eſt) habent hęc uerba, Diffinimus ſanctã apoſtolicã ſedẽ & Romanũ Pontificẽ in uniuerſũ orbẽ tenere primatũ, & ipſũ Romanũ Põtificẽ ſucceſſorẽ eſſe beati Petri principis Apoſtolorũ, & uerũ Chri uicarium, totiuſque Eccleſiæ caput, & omniũ Chriſtianorũ patrẽ ac doctorẽ exiſtere, & ipſi in beato Petro paſcendi, & regendi & gubernandi uniuerſalẽ Eccleſiã a dño nro Ieſu Chro plenam pñtem traditam eſſe. Hęc ibi. E quibus patet propoſitionem dictam non ſolum eſſe ueram, ſed contrariã eſſe erroneã, ut etiam ſanctus Tomas in tractatu contra errores Græcorũ, c. 65. & tribus ſequentibus, tangit, & pertinet ad errores Ioannis Huſſ, damnatos in Concilio Conſtant. a Martino quinto.

CAP. II.

Opiniones aliorum de comparatione poteſtatis Petri primi Papæ, & Apoſtolorum.

QVAMVIS Autem Papæ poteſtas Petro Apoſtolo primũ collata oſtenſa ſit ſuprema, non deſunt tamen qui Apoſtolos reliquos parem poteſtatem accepiſſe a Chriſto arguãt. Et ut ueritas clarius eluceſcat ſcito quòd in hac re duo dubia inuoluuntur, quæ ſi ſeparentur, perſpicuam magis ſortientur ueritatem. Alterũ dubiũ eſt de æqualitate pñtis Petri & aliorũ Apoſtolorũ. Alterũ, de mõ habendi pñtem: an. ſ. omnes immediatè habuerint eam a Ieſu Chriſto, an ſolus Petrus immediatè à Chriſto, alii uerò ab eodem mediante Petro.

¶Et quo ad utrunque dubium, duæ ſunt opiniones extremæ. Prima eſt dicentium, q. omnes Apoſtoli parem poteſtatem a Ieſu Chriſto immediate habuerunt. Et hi utrunque ſimul multipliciter probant ex ſacra Scriptura. Primo ex eo, q. Mat. 18. Saluator omnibus Apoſtolis replicauit quòd ſoli Petro dixerat in c. 16. ait enim Quæcũque ſolueritis ſuper terram, &c. Et verbum illud Io. ult. dictum Petro, Paſce oues meas, omnibus Apoſtolis in ſententia dictum eſt: quoniam paſcere tripliciter fit, doctrina, uita, & correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta ſunt Apoſtolis, Primum Mat. ultimo. Docete omnes gentes. Secundum Mat. 5. Vos eſtis lux mundi, ſic luceat lux ueſtra corã hominibus, &c. Tertium Ioan. ultimo, quorum remiſeritis peccata, &c. Secundò ex 2. ad Gal. vbi Paulus dicit, quòd Hieroſolymis, Petrus & alii Apoſtoli nil ſibi contulerunt, nec doctrinæ, nec poteſtatis, ut ibidem bis habet ſanct. Tho. ſed dederũt ei dextras ſocietatis, & quòd in Antiochia reſtitit petro in faciẽ quia reprehenſibilis erat. Hæc. n. non ſunt inter ſuperiorem & & ſubditos, ſed potius inter ſocios. In Actibus Apoſtolorum, 8. ca. legimus, quòd Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem in Samariam. Conſtat autem, quòd maior non eſt qui mittitur, mittente, iuxta illud, Non eſt ſeruus maior Domino ſuo, nec apoſtolus maior eo, qui miſit illum, Io. 13. Et confirmatur hoc authoritate ſanctorum canonum. Primò Anacleti Papa, d. 21. c. in noue. Cæteri Apoſtoli, inquit, cum beato petro pari conſortio prçditi, & honorem & poteſtatem acceperunt. Secundo, Cypriani in c. loquitur Dñs. 24. q. prima. Hoc cæteri Apoſtoli erãt quod Petrus fuit, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis. Tertiò Hieronymi ſuper epiſtolam ad Galatas, & habetur 2. quæſt. 7. canone, paulus petrum reprehendit quod non auderet, niſi ſe non imparem ſciret.

¶Altera extrema opinio eſt diſcordantium in utroque, & dicẽtium, q. nec parem poteſtatem, nec immediatè a Ieſu Chriſto oẽs Apoſtoli acceperunt pñtẽ, ſed ſolus petrus immediatè a dño Ieſu Chriſto poteſtatem accepit, & omnes ei ſubiecti fuerunt ab ipſo pñtem habentes. Et de modo quidem habẽdi poteſtatem, ſ. quòd ſolus petrus habuit eam à Domino Ieſu immediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, dist. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt, In ſpeciali aũt quo ad poteſtatẽ ordinis, non ſacerdotalis, hanc. n. conſtat habuiſſe omnes immediate à Chriſto in cœna dicente, Hęc quotieſcũq; feceritis, in mei memoriam facietis, quo ad actũ celebrãdi miſſas: & poſt reſurrectionẽ, quo ad actum abſoluendi in ſacro pœnitentię, dicente, Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittũtur e. s, &c.) ſed epiſcopalis, probant ex conſacratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus. n. ordinatus fuit archiepiſcopus Hieroſolymitanus. Petro, & Iacobo & Ioanne ut dicitur in can. porro, di. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dr̃. n. Actuum, 13. Dixit Spiritusſanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabã, &c. Et ſubiungitur. Imponentes eis manus, dimiſerunt, gloſſa, in modũ ordinandorũ, & in c. q. die dominico. di. 75. Quoad poteſtatẽ vero iuriſdictionis, cũm nullibi clarius appareat, q̃ Mat. 18. ubi Apoſtolis dicit dñs Ieſus. Quæcũque ſolueritis ſuper terram &c. probant ex hoc, q. Chriſtus ſoli Petro dixerat, Quodcunque ſolueris, &c. Matth. 16. Ex ipſo, inquiunt ordine promiſſionum inſinuat, q. poteſtas ligandi & ſoluendi ordine quodam exhibenda erat, ut ſcilicet per Petrum ad alios deriuaretur ut ſanct. Tho. in 4. contra Gent. c. 76. & in 4. ſenten. diſt. 24. q. ult. dicit. Affertur quoq; authoritas Leonis ſupra inducta ex can. ita Dominus, diſtinct. 19. clarè dicentis, q. Chriſtus hoc diſpoſuit, ut ab ipſo Petro quaſi à quodam capite dona ſua uelut in corpus omne diffunderet.

¶DE ÆQVALITATE Verò poteſtatis Apoſtolorum, quatuor inuenio expoſitiones, ſuſtinẽtes cũ hoc Petri authoritatẽ ſuper omnes. Prima diſtinguit poteſtatẽ ordinis & iuriſdictionis: & omnes dixit eſſe ęquales poteſtate ordinis, ſicut oẽs epiſcopi ſunt æquales tali poteſtate. Petrus autẽ ſuper oẽs dr̃ poteſtate iuriſdictionis. Secunda dicit, q. omnes Apoſtoli fuerunt in poteſtate iuriſdictionis pares, id eſt, ſimiles. Probatque in Scriptura paritatẽ pro ſimilitudine ſumi: ex Leu. 18. Cauete ne uos ſimiliter euomat cũ paria feceritis gloſ. id eſt, ſimilia. Tertia declarat, & eſt ſanct. Th. in 2. 2 quæſt. 33. ar. 4 ad ſecundum, q. fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defenſionem, Inquit enim ſic coram omnibus Paulus Petrum non reprehendiſſet, niſi aliquo modo par eſſe quantum ad fidei defenſionem. Quarta eſt eiuſdem ſuper epiſtolam ad Gal. 2. c. q. Apoſtoli fuerunt æquales, quãtum ad executionem authoritatis. Ait. n. Apoſtolus, ſcilicet Paulus fuit par Petro in executione authoritatis, non autem in authoritate regiminis.

CAP. III.

Rationabilis ſententia, quòd Petro ſubiecti erant cæteri Apoſtoli.

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum, quòd, Apoſtoli inter ſe poſſunt comparari dupliciter. Primò inquantum Apoſtoli: & ſic omnes fuerunt æquales. Alio modo inquantũ oues Chriſti, ab eo hic corporali conuerſatione ſeparatæ: & ſic Petrus ſolus eſt paſtor, & reliqui Apoſtoli, oues, ſub illius cura. Sed quia non ſufficit dicere, id oportet declarare & probare ſic eſſe, vt dicimus, declaro primò dignitatẽ & poteſtatẽ apoſtolatus. Scribitur in primis Luc 9. c. q. conuocatis Ieſus duodecim Apoſtolis, dedit illis uirtutem & poteſtatem ſuper omnia dæmonia, & ut languores curarent: & miſit illos prædicare regnũ Dei, & ſanare infirmos. Matt. quoq; ult. legitur, q. eiſdem Dominus dixit, Euntes in mundum uniuerſum, docete oẽs gentes, & baptizantes & docentes ſeruare omnia quç mandaui uobis. In prima quoque epiſtola Pauli ad Corint. 12. c. legiť, quòd Deus poſuit in Eccleſia primum Apoſtolos. ubi gl. interlinearis in verbo primum, dicit dignitate & tempore. Et in uerbo Apoſtolos, dicit, omnium ordinatores & iudices. In decre. di. 68. c. quorum vices, dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: patres miſſi ſunt Apoſtoli, pro Apoſtolis filii nati ſunt & cõſtituti Epiſcopi. Et in Cõcilio Oecumenico Florẽtino ſub Eugenio. 4 inter documẽta fidei de miniſtro cõfirmationis habenť hæc verba, Hanc. ſ. confirmationem non niſi Epiſcopus debet cõferre: qa de ſolis Apoſtolis legimr (quorũ vicẽ tenẽt Epiſcopi) q. per manus impoſitionẽ Spiritũ ſanctum dabant.

¶Diuus Th. ſuper præallatis uerbis ex prima epiſtola ad Cor. 12. c. dicit hæc uerba, Maiores autem miniſtri in Eccleſia ſunt Apoſtoli: ad quorũ officiũ tria ptinẽt. Quorũ primũ eſt authoritas gubernandi fidelẽ populũ, quę proprie pertinet ad officiũ apoſtolatus: Secundò facultas docendi: Tertio poteſtas miracula faciendi ad confirmationem doctrinæ. Hæc ille: Et poſtq̃ ſubiunxit, quod tertiũ horũ ordinatur ad ſm̃, & ſm̃ ad primũ, ſubdit, Deus poſuit primum Apoſtolos, quorũ regimini commiſit Eccleſiam. Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego diſpono uobis, ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnũ. Secundo, p illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamẽta duo-

duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum. Tertio, per illud ad Rom 8. Nos ipſi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his oĩbus facile eſt videre, q̃ Apoſtoli, inquantum Apoſtoli, habuerunt non ſolum poteſtatẽ ordinis, ſed iuriſdictionis. Authoritas e. gubernandi Eccleſiam, quæ eſt apoſtolatui propria, ſine iuriſdictionis poteſtate non eſt. Et ſi huic adiunxeris, q̃ non habuerunt apoſtolatum à Chriſto mediante Petro, ſed immediatè ab ipſo Ieſu Chriſto, iuxta illud Ioan. 20. Sicut miſit me pater, & ego mitto vos: & Math. 10. & Marci 3 & Luc. 6. patet, q̃ ipſe fecit eos Apoſtolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat ſe Apoſtolũ: quia neque ab hoibus, neque ab homine eſt miſſe, quàm docenta eſt Apoſtolus. Solues vtrunque dubium, ſ. & de poteſtatis æqualitate, & de modo habendi: q̃ ſcilicet Apoſtoli quantum ad apoſtolatus authoritatẽ fuerunt æquales ſimpliciter, & q̃ hanc poteſtatem habuerunt à Ieſu Chriſto immediatè, ſicut & apoſtolatum. Dixi autem ſimpliciter: quia ſecundum quid nihil prohibet, vnum Apoſtolum habere apoſtolatum digniorẽ altero, ut Paulus aliis: iuxta gloſ. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui ſuſcitauit eum à mortuis, dicentẽ in perſona Pauli. Et ita dignius me conſtituit per immortalem Chriſtum, q̃ alios per mortalem: & gloſ. marginalem ex Aug. in libro Retractationum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad ſiniſtrã in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim iſta ex parte ſtatus uocantis, qui ſcilicet eſt immortalis, non facit uocatum Apoſtolum maiorem ſimpliciter, ſed quo ad hoc.

¶ SI AVTEM conſideremus, q̃ etiam ipſi Apoſtoli oues erant Chriſti, à quo ſtatutũ eſt, ut ſit unũ ouile & unus paſtor, ſic Petrus inuenitur ille unus paſtor, cui dictum eſt, Paſce oues meas nõ has, uel illas: & reliqui inueniuntur unius ouilis oues. In cuius ſignũ Petrus ſtatim factus paſtor, curã Ioan. ſuſcepit, interrogans de eo, Hic autẽ quid? ut patet Ioannis ultimo. Quomodo autẽ uerificari poſſunt hęc duo ſimul, q̃ ſcilicet omnes Apoſtoli fuerunt pares in authoritate gubernandi Eccleſiã, atque à Ieſu Chriſto eam immediatè habuerunt, & q̃ Petrus ſolus fuit inſtitutus paſtor uniuerſalis Eccleſiæ, & maior authoritate ſuper alios Apoſtolos, ita q̃ ab ipſo capite in totũ Eccleſiæ corpus poteſtas deriuata eſt, difficile apparet prima frõte: ſed ſi ſubtiliter contẽplati fuerimus, uidebimus de facto omnia uera ſimul fuiſſe. Sciẽdũ eſt namque, q̃ ſicut in natura dupliciter aliqua fiunt, ſ. naturaliter, ut cum homo generat hominem, & infirmus ex uirtute naturę ſanatur: & ſupernaturaliter ſicut cũ homo creatus eſt à Deo, & infirmus miraculo ſanat. Ita in Eccleſia duplici quoque modo aliquid fit, ſ. ordinarie, ut cũ ſeruato iuris ordine creatur Epiſcopꝰ: & de ſpeciali gratia à principe, ut ſi ſtatim aliquis crearetur Epiſcopus: ut de Ambroſio contigit. Vtroque autẽ modo princeps noſter Ieſus Chriſtus in primitiua Eccleſia uſus eſt. nã inſtitutione eccleſiaſtici regiminis ordinatio iure ꝑpetuo ſeruandũ monarchicũ, id eſt unius principatũ inſtituit, & poſuit Petrũ caput unũ totius corporis Eccleſiæ: à quo in oẽs poteſtas iuriſdictionis & ordinis ordinarie deriuaretur. Et hoc intendunt oẽs ſacri authores, cũ dependentiã omnium à Petro doctrinã tradunt. In erogando uerò ex ſpeciali gratia, ſicut præuenit Petrum in conferendo poteſtatem ordinis (dum ipſe Dñs per ſeipſum etiam alios Apoſtolos fecit ſacerdotes in ultima cœna, & confeſſores poſt reſurrectionẽ, & ſacramentum confirmationis in die Pentecoſtes) ita præuenit eundẽ in dando authoritatẽ gubernandi, ordinandi iudicandiq; Eccleſiã: ut ex allatis patet authoritatibus. Et quẽadmodũ nihil obſtat maioritati ipſius Petri capitis, q̃ alii nõ habuerunt ab ipſo poteſtatẽ ordinis (quia hoc non fuit ex defectu poteſtatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipſo, ſed ex præuẽtione ſuperioris, qui prius dedit id ſubditis Petri ex gratia, quod ordinariè dãdum erat eiſdem à Petro) ita ẽt nihil officit excellentiæ poteſtatis iuriſdictionis Petri ſuper omnes q̃ eius ſubditis Saluator ſuperior oĩbus dedit illã poteſtatem ex gratia, quã à Petro per uiã ordinariã erant accepturi. Modus itaque uarius dandi & accipiendi poteſtatẽ clarificat ueritatẽ. In Petro. n. & à Petro inchoat omnis Eccleſiæ poteſtas, & deriuatur in totam Eccleſiam uia ordinaria: & rurſus aliqui Petro ſubditi plures poteſtates acceperũt à Chriſto immediatè, quas à Petro accepturi erant, uia præuentionis gratuitæ. Et ſic Eccleſia una ſub unico ſit capite, Petro, ſ. & habet Apoſtolos oẽs, immediatè à Chriſto poteſtatẽ ordinis & iuriſdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet Petrum ſolũ caput Apoſtolorum cæterorum & oĩum à quo in Apoſtolos aliquos, & in omnes ordinariè poteſtas ordinis & iuriſdictionis deriuanda eſt. Sunt ergo ſimul uera quæ aduerſari ſibiinuicem uidebantur.

¶ ET VT Clarius eluceſcant dicta, ſcito quinque eſſe differẽtias inter poteſtatem Petri & aliorum Apoſtolorũ. Prima eſt in modo dandi, & accipiẽdi: quia Petro data eſt ordinatiè, aliis autem ex ſpeciali gratia: ut explanatũ eſt. Secunda eſt in officio (& ſequitur ex prima) q̃ Petrus factus eſt vicarius generalis Ieſu Chriſti, alii uerò facti uelut legati ſeu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corin. 5. Legatione ꝑ Chriſto fungimur, & ad Epheſ. ult. Legatione fungor in catena iſta. Et hoc ipſum Apoſtoli nomen importat a miſſione ſumptũ: quãuis extenſo uocabulo in præfatione dicantur vicarii. Tertia eſt in obiecto poteſtatis, q̃ aliorũ poteſtas iuriſdictionis non erat ſupra ſe inuicẽ, ſed ſuper alios: Petri uerò poteſtas erat, & ſuper alios, & ſuper ipſos reliquos Apoſtolos dicente ſibi ſoli Chriſto, Paſce oues meas: in quarũ numero ſine dubio erant Apoſtoli. Vbi Chryſ. dicit in perſona Chriſti ad Petrum, Loco mei præpoſitus eſto, & caput fratrũ tuorũ. Quarta eſt in perpetuitate poteſtatis: q̃a aliorũ poteſtas finienda erat cum uita eorum: qm̃ data eſt eis in perſonis propriis pro ſolis perſonis propriis, & non pro eorum ſucceſſoribus. Petri uerò poteſtas uſque ad conſummationem ſeculi perſeuerat: quia data eſt ſibi in perſona propria nõ ſolũ pro ſeipſo, ſed omnibus ſucceſſoribus ſuis: quod ſancti doctores exprimunt ſub aliis uerbis, dicendo, q̃ data eſt Petro in perſona Eccleſiæ. Et ex hac differentia oritur q̃ nullus eſt ſucceſſor Ioannis aut Iacobi, nec etiam Pauli Apoſtoli in authoritate Apoſtolatus uniuerſalis gubernationis Eccleſiæ ſicut Apoſtoli gubernabant ubique: ſed tñ in poteſtate ordinis & regiminis unius certę Eccleſiæ ſucceſſunt Epiſcopi. ſed ſolius Petri ſucceſſor eſt & dr̃ Papa, ut patet in allegatis ſuperius. Quinta & ultima pro nunc eſt in ipſa eſſentia poteſtatis: qm̃ authoritas cõmuniter Apoſtolis data, ea ui apoſtolatus fuit uelut potẽtia executiua. unde & a Sancto Thoma uocatur authoritas gubernandi gubernatio. n. executionem ſonat. Authoritas uerò data ſoli Petro quũ factus eſt Papa, dicente Chriſto, Paſce oues meas, eſt potẽtia præceptiua: & propterea uocatur a S. Thoma authoritas regiminis. Propter quod dicit S. Thomas Paulꝰ fuit par Petro in executione, non in authoritate regiminis, ad Gal. 2. & ad Cor. 12. Eccleſiæ regimen quod ſonat executionem, nõ authoritatẽ regiminis, quod ſonat imperiũ, commiſſum dicit Apoſtolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarii abſolutè, ſed uicarii operis, dicẽte Eccleſia ad Deum de Apoſtolis, Quos operis tui uicarios, quaſi diceret uicarios ad exequendũ. Veruntamen quia unũ pro alio quandoque poni põt, ſi etiam inueniretur paritas in authoritate regiminis, piè exponendũ eſſet pro executiua potentia. dedit. n. Saluator omnibus Apoſtolis cõmuniter ut exequi poſſent in eis, ad quos mittebatur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta inſtituere Eccleſias & Epiſcopos, docere, excõmunicare, &c. Petro autem abſoluiè dedit poteſtatem omniũ. Et ſi Paulus aliquo modo, id eſt executiuè erat par Petro quantum ad defenſionem fidei: ut ex Secunda ſecundæ dictum eſt. Et ſi non penetrans differentiam hanc inter poteſtatẽ executiuam & præceptiuam uide illam in exẽplo: Epiſcopi habent officium prædicandi, & fratres prædicatores habent etiam officium prædicandi (cum ad hoc inſtituti ſint) ſed differenter: quia Epiſcopi ex propria authoritate hoc faciunt, fratres uerò prædicatores authoritate ꝑ pæ delegantis eis id officium, hanc prædicationis exercandæ poteſtatem. Sic. n. proportionaliter de poteſtate gubernandi Eccleſiã in petro & aliis Apoſtolis fuit: petrus enim ex propria ſui pontificatus officii authoritate gubernabat, alii uerò Apoſtoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nũc ſupereſt reſpondere obiectis in ſequenti capitulo.

CAP. IIII.

In quo ſoluuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu ſuper alios Apoſtolos.

VT AVTEM Ordinatè ſatisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & ſic deinceps reſpondebitur.

¶ Ad authoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, q̃ in uerbis dictis petro ſoli c. 16. & in uerbis dictis omnibus, cap. 18. perſpicienda ſunt duo, ſcilicet ordo & poteſtas data. Ordo fuit, quod prius petro ſoli eſt dictum, Quodcunque ſolueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine inſinuat Dominus ordinatũ progreſſum poteſtatis ſoluendi & ligandi, quod ſcilicet a petro ad cæteros deriuanda eſt propter unitatem capitis & corporis Eccleſiæ, ut ex authoritatibus ſancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. ſent. apparet. Poteſtas data fuit, ut dictum eſt, ad gubernatiuam Eccleſiæ poteſtatem pertinens, & æqualis modo dicto. et ex hoc oſtendit Dominus, quod ipſe ex gratuita præuentione dare uoluit Apoſtolis. Ambo igitur ſimul conſiderata oſtendunt magis quod dicimus eſſe uerum.

¶ Ad illud Ioannis ultimo, quamuis male probetur, q̃ correctio iuriſdictionalis ſit cunctis ſla omnibus per illud, Quorum remiſeritis peccata: quoniam hæc uerba ad correctionem fori pœnitentiæ ſpectant: quia tamen poſſit probari per illud Matthæi

thæi decimo octauo, Quæcunq; ſolueritis: vbi Saluator loqui tur de exteriori iuriſdictione, qua Eccleſiam non audiens ſit ethnicus & publicanus. Rñdetur ꝗ in ueritate Saluator illa uerba & quo ad ſenſum, Paſce oues meas, ſoli Petro dixit, ut probatũ eſt. Et ꝗ ſi inuenitur aliquid ſimile cõmiſſum Apoſtolis (puta paſtorale officium) ut ex eodẽ fundamento dicat, ꝗ nulli cõmiſſæ ſunt oues Chriſti indiſtinctè, ut comprehendant oẽs, niſi Petro: alijs uerò cõmiſſæ ſunt oues determinatè, ſaltẽ hac determinatione, ſ. aliæ ab ipſis Apoſtolis, ſaltẽ Petro. Et ꝑpea alij poſſunt dici delegati paſtores iuxta illud præfationis, Quos operis tui uicarios eidem contuliſti præeſſe paſtores, quaſi diceret, ꝗ gregi tuo contuliſti Apoſtolos præeſſe paſtores, ut uicarios operis tui id eſt miſſos, ut uice tua ad executionẽ operis tui. Petrus autẽ creatus eſt paſtor ouium Chriſti abſolutè & uniuerſaliter dicente Chriſto ipſi ſoli, Paſce oues meas. Vñ (ut unico uerbo dicat) plus datũ eſt ꝑ hæc uerba Petro q̃ ꝑ quæcunque alia ſimul congregata cæteris: qa authoritas regiminis uniuerſalis ſimpliciter hic clauditur: quis totum paſtorale officium executiuè conceſſum ſit oĩbus Apoſtolis.

¶Ad authoritatẽ ex ſecundo cap. ad Gal. iam patet, ꝗ nil doctrinæ aut poteſtatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu poteſtatis in Petro, ſed ex præuentione gratuita, qua a Dño Ieſu habuit poteſtatẽ & ſcientiã, ut ipſemet I. c. dixerat, Dextras aũt ſocietatis propter unitatem fidei, quam docebant: non ſolum namque ſocij, ſed fratres in unitate fidei ſumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes uos fratres eſtis. Quomodo uerò in faciẽ reſtitit, ut par, iam declaratum eſt, ꝗ de paritate in executione officij defenſiui fidei intelligitur.

¶At illud uerò, ꝗ in Actibus Apoſtolorum Petrus & Ioannes miſſi ſunt, facile patet ex Theologis in primo ſent. di. 15. reſponſio, ꝗ non oportet mittentem eſſe maiorem miſſo. Et nihilominus in propoſito miſſi dicuntur conſilio uel amore, nõ authoritate aliorum.

¶Ad authorita. Anacleti, Cypriani, & Hier. iam patet quid dicendum ex fundamento iã poſito. Vñ ut docte, quia non uagando, ſed ex eadem radice oĩa ſoluuntur, teſtimoniũ habeat ꝗ doctrina hæc uera eſt. Vero. n. oĩa conſonant: & oportet ex quo quid eſt ſci, oẽs difficultates proprias ſoluere: ut Philoſophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de poſitione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi poteſtatẽ à Chriſto immediatè. Patet inquã de poteſtate ordinis, ꝗ nihil refert an Dñs Ieſus præuenerit Petrũ in faciendo oẽs Apoſtolos epiſcopos, ut glo. in can. porrò. d. 66. ſentire uĩ contra ſextũ, an eos ordinandos Petro reliquerit: ut præallegata ſonant. Si. n. Petro hoc dimiſit, ordinarium progreſſum poteſtatis ordinis in ſtatuto curſu non præuenit, & ſi ipſe ordinauit ꝑ ſeipſum, gratuita præuentione, nõ reuocatione ſtatuti ordinis hoc fecit. De poteſtate uerò iuriſdictionis, iã dictũ eſt ꝗ gratuita ꝑuentione ꝑ ſeipſum eã oĩbus exequẽdã dedit, qui in ordine dandi ſeu promittendi, ordinariũ progreſſum deriuationi, illius ad alios per Petrum fore ſtatuit: ut allatæ authoritates docent. Ex his oĩbus clare liquet, ꝗ Petrus ſolus princeps caput & Paſtor eſt Apoſtolorũ, & ꝗ ei ſubditi fuerũt Apoſtoli, ut oues paſtori, & ꝗ ordinaria uia ab ipſo poteſtatẽ ſortiti erant ordinis & iuriſdictionis, licet gratuita ꝑuentione poteſtatẽ iuriſdictionis executiuã æqualẽ a Dño immediate habuerint. Poteſtatem aũt ordinis epalem immediatè uel mediatè, oẽs ẽt a Dño habuerunt æqualem. Et ſi prædicta perſpicaciter intuitus fueris, uidebis ꝗ Petrus licet Apoſtolus & Papa fuerit ſimpliciter maior cæteris: Linus tñ Cletus aut Clemens non ſic ſe habebat ad Ioannem Apoſtolũ & Euangeliſtã, qui uiuebat, ſed aliquo mõ ut par, & excedens, & exceſſus. Erant. n. pares in poteſtate executiua regiminis Eccleſiæ: pro quanto Ioannes poterat ex Apoſtolatu exequi qcquid poterat Papa. Erat Papa excedens in authoritate regiminis, ſicut de Petri authoritate dictũ eſt: qa illius erat ſucceſſor, & Ieſu Chri uicarius ipſe, nõ Ioãnes. Erat & exceſſus in dignitate Apoſtolatus: qa Ioãnes erat Apoſtolus, Linus aũt & Clemens õn. Et qa Apoſtolis non Papæ cõdendi libros ſacræ ſcripturæ cõceſſum eſt, dicente illis Dño, ꝗ Spiritusſanctus doceret eos oĩa, & oẽm ueritatem: uñ Aug. de conſenſu Euange. Lucas & Marcus ſcripſerunt illo tpe quo ab ipſis in carne manentibus Apoſtolis probari meruerunt: nõ præualuiſſet ſententia Ioan. ſententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum: ſicut mõ præualet Euangeliũ Ioannis ſententiæ cuiuſcunque Papæ & totius Eccleſiæ. Nec obſtat illud Aug. Euangelio non crederem, niſi me authoritas Eccleſiæ admoneret: quia ipſe Ioannes, & ſimiliter quilibet Apoſtolus Eccleſia erat Ieſu Chriſti authoritate: teſtãte hoc ipſo Ioan. qui de ſeipſo loquens. c. ult. dicit in perſona Eccleſiæ, quã authoritate Chri gerebat: Et ſcimus qa uerũ eſt teſtimoniũ eius. Ex quo nãq; conſtat Apoſtolorũ aliquẽ ſcripſiſſe ad doctrinã Eccleſiæ, Eccleſiæ authoritatem habet.

¶Ex his aũt patet ꝗ duarum extremarum opinionum, ſ. dicentis, ꝗ omnes Apoſtoli eodem modo ſunt inſtituti a Chriſto uicarij ſui: & dicentis, ꝗ Chriſtus immediate ſoli Petro dedit poteſtatẽ iuriſdictionis, neutra: q̃uis uĩ uera iſta ſecunda ſit non reprobanda, ſed exponenda. Media aũt uia ſola uera eſt, quam declarauimus, ſ. ꝗ ſolus Petrus habuit uicariatum Ieſu Chriſti, & ſolus immediatè poteſtatem iuriſdictionis ordinariè a Chriſto accepit ita ꝗ ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei ſunt ſubiecti: hoc enim modo uerificatur ſecunda opinio. Et cum hoc Ieſus Chriſtus dñs iuris præueniendo delegauit cæteris parem in exequendo poteſtatem, ut dictum eſt, & hoc ueritatis habet prima opinio. Sequere ergo mediũ.

CAP. V.

In quo ponuntur rationes tenentium quod Eccleſia uniuerſalis ſeu Concilium uniuerſale habet poteſtatem ſupra Papam ſimpliciter, ita quod Papa eſt illi ſubditus.

EXAMINATA cõparatione poteſtatis Papæ ad Apoſtolos ratione ſui apoſtolatus, comparanda modo eſt Papæ poteſtas, Eccleſiæ uniuerſalis ſeu concilij uniuerſalis poteſtatis nunc quidem abſolutè, poſtmodum uerò in euentibus & caſibus, ut promiſimus. Et quoniam oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, afferam primò rationes primarias, in quibus conſiſtit uis ꝗ quibus probatur Papam ſubeſſe Eccleſiæ, ſeu Concilij uniuerſalis iudicio. Et ne contingat ſæpius Eccleſiam & Concilium iungere, pro eodem ſumantur: quoniam non niſi ſicut repræſentans & repræſentatum diſtinguuntur.

¶ Fundant igitur hi concluſionem dictam primò in actis Concilij Conſtantienſis ſub Ioanne 23. anno Dñi 1415. ubi in ſeſſione quinta habita die 6. menſis Aprilis ſic legitur, Hæc ſancta ſynodus declarat, quod ipſa in Spiritu ſancto legitimè congregata, Concilium generale faciens, & Eccleſiam catholicam repræſentans, poteſtatem a Chriſto immediatè habet, cui quilibet cuiuſcumque ſtatus uel dignitatis, etiam ſi Papalis exiſtat, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti ſchiſmatis, & reformationem dictæ Eccleſiæ in capite & in membris. Hæc ibi. Et ſubiungitur aliud decretum in hæc uerba, Item declarat, ꝗ quicunque cuiuſcunque conditionis, ſtatus, dignitatis, etiam ſi papalis, qui mandatis, ſtatutis ſeu ordinationibus aut præceptis huius ſacræ ſynodi, & cuiuſcunque alterius Concilij generalis legitimè congregati ſuper præmiſſis, ſeu ad ea pertinentibus factis, uel faciendis, obedire contumaciter contempſerit, niſi reſipuerit, cõdignæ pœnitentiæ ſubijciatur, & debitè puniatur, etiã ad alia iuris ſubſidia ſi opus fuerit, recurrendo. Hæc ibi. Ex quibus habentur tria. Primò, ꝗ Concilium uniuerſale habet authoritatem a Ieſu Chĩo immediatè. Secundò ꝗ Papa tenetur ei obedire. Tertiò ꝗ ipſa ſynodus habet poteſtatem coactiuam ſupra Papam, dum punitioni eum ſubijcit.

¶Confirmaturque eadem ſnĩa per Conciliũ Baſilienſe celebratũ anno Dñi 1431. ſub Eugenio quarto: ubi reſumpta ſunt hæc decreta in ſeſſione ſecunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuiclef, in eodem Concilio Cõſtantien. ſeſſione octaua, & poſtmodum per Bullam Martini quinti ſacro approbante Concilio ſirmata ibidem. Vbi inter alia ſic damnatus articulus iſte, ſ. Non eſt de neceſſitate ſalutis credere Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias. error ſi per Romanam Eccleſiam intelligatur uniuerſalis Eccleſia, aut Concilium generale, aut pro quanto negaret primatum ſummi Pontificis ſuper alias Eccleſias particulares. Hæc ibi. Ex qua condemnatione habetur, ꝗ Concilium uniuerſale eſt ſuprema Eccleſiarum, & conſequenter eſt ſuperior Eccleſia Romana, quæ eſt una Eccleſiarum. Et confirmatur hanc eſſe intentionem Patrum: quia faciunt dñiam inter primatũ Concilij & ſummi Pontificis: qm̃ de Concilio dicunt ſimpliciter, ꝗ eſt ſuprema inter alias Eccleſias. De ſummo uerò Pontifice dicunt ꝗ habet primatum reſpectu Eccleſiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo ꝗ claues regni cęlorum, officium paſtorale & poteſtas ligandi atque ſoluendi, Eccleſiæ data ſunt dupliciter, ſ. authoritatiuè & finaliter. Et ꝗ authoritatiuè Eccleſia ipſa hæc habeat teſtatur in primis Matt. 18. c. ubi poſtquam Dominus dixerat, Dic Eccleſiæ: & ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: ſtatim ſubdit, Amen dico uobis quęcunque ligaueritis ſuper terram: erunt ligata & in cęlo: & quęcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cęlo. Vbi manifeſtè Eccleſiæ hanc contulit poteſtatem uniuerſalem: ad hoc enim iſta uerba ſubdidit Dominus, ut Hieronymus ibidem dicit cum Hilario, ne priuata authoritate reputaretur non audiens Eccleſiam ethnicus & publicanus, ſed diuina authoritate Eccleſiæ collata.

¶Teſta

¶Tractat deinde Aug. ſuper Ioan. (ut habet 24. q. 1. c. quodcunque) ubi concludit, q. Petrus cũ claues accepit, eccleſiam ſanctã ſignificauit. Et rurſus ſerm. 10. ſuper Io. loquens de poteſtate ligandi & ſoluendi, dixit: Hoc Petrus cum omnib. tanquam perſonã gerens ipſius vnitatis accepit. Et iterum in ſermone Apoſtolorum Petri & Pauli, Petrus totius Eccleſię geſtabat perſonam: & ꝓpterea audire meruit, Tibi dabo claues regni cœlorum. Has enim claues non ipſe ut homo unus, ſed ut vnitas accepit Eccleſiæ. Et in libro de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos eccleſię catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus. Huic enim eccleſiæ claues datæ ſunt, cum Petro datę ſunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Paſce oues meas.

¶Et confirmatur hoc rõe. Quia non minus iuris habet eccleſia in clauibus ſibi datis a Ieſu Chriſto, q̃ in rebus, ſed dñiũ rerum temporalium principaliter eſt in eccleſia: cum & Papa nõ ſit dominus, ſed diſpenſator rerũ Eccleſiæ, ut ſanctus Thomas dicit in 2. 2. q. 100. ar. primo, ad ſeptimũ. ergo Eccleſia principalius habet claues, quàm Papa. Et confirmatur hoc rurſus. Quia cum rectum ſit iudex ſui & obliqui, & Eccleſia vniuerſalis adeo ſit recta, ut errare non poſſit (ut patet) Papa autem errare poſſit etiam in fide (ut patet 40. diſtinctio. ca. ſi. Papa) conſequẽs ẽ, quòd eccleſia ſit excellentius & prius habeat claues, quàm Papa: imo quòd habeat etiam ut iudex Papæ.

¶Quod aũt finaliter Eccleſiæ datæ ſint claues, ut patet ex ſecũdo ad Cor. 13. Poteſtatem mihi Dominus dedit in ædificationẽ, & non deſtructionem. Et Sanct. Thomas in tract. contra impugnãtes religionem, expreſſe tenet quòd poteſtas iuriſdictionis prælatorum eſt propter bonum ſubditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori puta Epiſcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum eccleſiæ. Ex quibus ſequitur, q. Papa eſt propter eccleſiam, & non econuerſo, & conſequenter claues Papæ datę ſunt propter eccleſiam finaliter.

¶Fundant & tertio idem ſuper principiis naturaliter per ſe notis. Omne, inquiunt, totum eſt maius ſua parte: Eccleſia vniuerſalis eſt totum, & papa pars: ergo Eccleſia vniuerſalis maior eſt papa. Proceſſus bonus. Et maior eſt principium per ſe notũ. Minor eſt Apoſtoli ad Ro. 12. Multi unum corpus ſumus, & ſinguli autem alter alterius membra. & Hiero. ad propoſitum in cap. legimus, diſtin. 93. Si authoritas quæritur, orbis maior eſt vrbe.

¶Fundant demum hoc idem ſuper hoc, quod Eccleſia cõſtituta eſt a Dño Ieſu Chriſto iudex Papæ in caſu peccati: ut patet Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic Eccleſię, & ſi Eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. Ex qua authoritate licet loquatur in caſu peccati, quia incipit, Si peccauerit: & ꝓpterea non ſpectet ad præſens ca. in quo comparatur Papa eccleſiæ non in caſu, ſed abſolute: volunt iſti elicere & quod Eccleſia ſit abſolute ſupra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo eſt etiam ordinarius iudex eius abſolute: tum quia iudex & lex non differunt: ſi ſicut animatũ, & inanimatum: ut patet quinto Ethi. Ad eundem aũt legis authoritatem cuius eſt vnus actus legis ſcilicet punire, ſpectãt tres reliq. ſcilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiuſdem ergo iudicis ordinarii authoritatem ſpectabunt omnes iudicis actus, ad quem ſpectat punire. Et ſic cum eccleſia ſit iudex ordinari⁹ Papæ in puniendo, ſequitur quòd erit ſimpliciter iudex eiuſdem in imperando, vetando & permittendo: hi enim quatuor actus ſunt legis, ut in 1. 2. q. 92. art. 2. habes a diuo Thoma.

¶Et confirmatur hoc ſacrorum authoritate canonum. vigeſimaquinta. n. q. ne prima contra ſtatuta, dicit Zozimus Papa, Contra ſtatuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec hui⁹ quidem ſedis põt authoritas. Et in ca. 2. dicitur, Prima ſalus eſt rectę fidei regulam cuſtodire, & a conſtitutis Patrũ nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quod Papa non eſt ſupra poteſtatem Concilii, & quòd ad primam ſalutem ſpectãt ſtatuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem cauſa & quæſtione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis cauſa omittuntur.

CAP. VI.

Quis ſit ſenſus quo quæſtio de comparatione authoritatis Concilii & Papæ auertitur in dubium.

AD euidentiam huius comparationis prædeclarandi ſunt termini, quid. ſ. nomine Eccleſiæ ſeu Concilii vniuerſalis intelligitur, ne in vanum tota diſputatio ſit. Eccleſia vniuerſalis duo ſignificare poteſt in propoſito, aut totum corpus eccleſiaſticum conſtans ex omnibus membris, comprehenſo etiam capite, id eſt papa: aut totum reſiduum corpus eccleſiæ diſtinctum contra caput, id eſt papam. Concilium quoque vniuerſale aut ſumitur cum capite, id eſt papa, vel perſonaliter, vel authoritate eius authorizatũ, aut ſine papa utroque modo. Et ſic tres comparationes examinandæ ſunt.

¶Prima eſt inter papam & eccleſiam, ſeu Concilium ſine capite, id eſt papa omnino. Secunda eſt inter Papam & eccleſiã, ſeu Concilium cum capite perſonaliter. Tertia eſt inter Papam & eccleſiam, ſeu Concilium authorizatum a Papa.

¶Et quia omnes hæ comparationes ſupponunt papam eſſe caput eccleſiæ vniuerſalis, & non ſolum ſingulorum membrorum, ut inimici veritatis garriunt, ſtante hoc primo mõſtrat. Primo ex authoritate ipſius Conſtant. eniſ Cõcilii ante & poſt electionem Martini 5. ut patet in ſeſſione 15. eiuſdem, & in bulla Martini 5. ubi dãnat propoſitionẽ Ioannis Huſs, Petrus nec ẽ, nec fuit caput eccleſiæ ſanctæ catholicæ. Et altera. ſ. Nõ eſt ſcintilla apparentiæ q. oportet eſſe unum caput in ſpiritualib. regens eccleſiam, q. ſp cum ipſa militante eccleſia conuerſetur: Hic expreſſe damnatur, q. Petrus non fuit caput catholicæ eccleſiæ: catholicum enim idem eſt q. vniuerſale. Et ſimiliter damnat q. non oporteat eſſe, præter Chriſtum qui in cœlis eſt, unum caput quod regat eccleſiam, conuerſans cum ea, quod eſt Papa: ut latius oſtendit diuus Tho. hanc neceſſitatem in 4. contra Gẽt. ca. 76. Hieron. quoque in li. de ortu & obitu ſanctorum in nouo teſtamento, Petrus, inquit, in Chriſti eccleſia firmamentum eſt, Cephas corporis Chriſti, principatus & caput eſt. Si Petrus eſt caput corporis Chriſti, ergo totius eccleſię collectiue: iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 12. Multi unum corpus ſumus in Chriſto. Et 23. quæſtio. 5. rogamus uos, Marcellus papa expreſſe dicit, q. Petrus eſt caput totius eccleſiæ. Et in Concilio Lug. Gregorio. ut habetur in ca. ubi periculum, de elect. li. 6. Papam uicarium Ieſu Chriſti Petri ſucceſſorem, rectorem vniuerſalis eccleſię, & directorem gregis dominici uocat. Ritus quoque Ro. eccleſiæ habet, ut cum papa ſe ſubſcribit in aliqua vniuerſalis negotii bulla, dicit ſic, Ego N. catholicæ eccleſiæ eps. ex quibus patet, q. cauillatio dicens, q. papa eſt caput membrorum eccleſiæ, & non ipſius ſimul eccleſiæ, erronea eſt. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari a Sanctis, q̃ per nomina collectiua & appoſita quandoque nomina vniuerſitatis expreſſerunt eccleſiam gregem, corpus Chriſti, explicando totam uniuerſalem catholicam. Diſcant iſti quomodo debet dici, & conuincantur ſaltem ex uerbis ipſius Conſtantienſis & Baſilienſis Conciliis: ubi eiſdem uerbis ſignificatur eccleſia collectiue: cũ in ſi literis replicatur, Hæc ſancta ſynodus vniuerſalem, ſeu catholicam eccleſiam repræſentans.

¶De prima ergo comparatione (ſcilicet inter papam, & eccleſiam vniuerſalem ſine capite) aperte conſtat quid dicẽdum ſit, ſ. quòd papa ſit ſuper eam. Tum quia eſt corpus enormiter diminutum quia eſt truncatum abſque principali membro: ac ꝑ hoc non eſt vniuerſalis eccleſię, quæ perfectum ſignificat: tum quia Dei perfecta ſunt opera, Deuteronom. trigeſimoſecundo, ac ꝑ hoc non conuenit diuinę prouidentiæ in tam imperfecto corpore ſupremã authoritatem locare, ſed magis ipſum a capite dependere. Et ſi inſtetur, q. apoſtolica ſede vacante inuenitur vniuerſalis eccleſia, & tamen ſine capite, quod eſt papa, reſpondetur, quod non inuenitur vniuerſalis eccleſia, niſi imperfecta: ita q. imperfectio iſta eſt conditio diminuens ly Vniuerſalis eccleſia, ſicut corpus truncum diminuit a corpore integro, vniuerſale enim vniuerſitatem claudit in ſe membrorum officialiũ, quorum præcipuum eſt caput. Vnde tunc eccleſia eſt acephala: & eſt abſque eius ſuprema parte & poteſtate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huſſ, negantis neceſſitatem capitis eccleſiæ in terris (damnatum & a ſancto Thoma, & a Martino quinto, cum Concilio Conſtant. ut dictum eſt) incidit. Et ſi de eccleſia vniuerſali ſic ſemper intelligatur, quod habet immediate poteſtatem a Chriſto, & quòd ipſa repręſentatur per vniuerſale Concilium errarunt errore intollerabili: ut patet ex allatis authoritatibus, & inferius magis eluceſcet.

¶De ſecunda aũt comparatione in altero extremo, ſ. inter papã ex vna parte, & eccleſiam totam, id eſt etiam cum papa ex altera parte, dr̃, q. papa cum reſiduo eccleſię non eſt maioris poteſtatis iuriſdictionis ſpiritualis, q̃ ipſe ſolus: quia poteſtas ſua cõtinet in ſe omnium reliquorum poteſtates, ut caput cauſa uniuerſalis. Nulla enim eſt poteſtas iuriſdictionis in eccleſia, quæ non ſit in papa: ut patet inductiue. Quinetiã poteſtas electiua ipſius papæ, in papæ poteſtate eſt. Quod patet tũ ex facto Petri, qui elegit ſibi ſucceſſorem (ut 8. queſt. 1. c. ſi Petrus, Dicit Ioannes tertius) tum ex eo, q. papa ordinat actum electiuæ poteſtatis, determinando qñ & qualiter debet fieri electio: & quòd plus eſt, determinando ſubiectum illius poteſtatis, dum conſtituit q. ad duas partes Cardinaliũ ad minus ſpectet electio. Probatur & ex c. ſi papa. diſt. 40. ubi di. q. uniuerſitas fidelium ſuã ſalutem poſt Dominum ex papæ incolumitate animaduertit propenſius pendere. Et diſtio. 19. ca. Ita Dominus, Leo papa dicit. Huius muneris ſacramentum ita Dominus ad omniũ Apoſtolorũ officium pertinere uoluit, ut in beatiſſimo Petro omnium apoſtolorum ſummo principaliter collocaret: ut ab ipſo qua-

ſi à quodam capite dona ſua uelut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeſte patet, à Papa omne reliquum corpus Eccleſię uelut à capite poteſtatem ſortiri. Et ſic ſumendo eccleſiam uniuerſalem, conſtat q. habet immediate authoritatem à Ieſu Chriſto, nihil. ſ. mediat inter ipſam & Ieſum Chriſtum. Sed ex hoc nõ habetur, q. comparando membra aliqua, puta corpus ſine capite, ad Chriſtum, quòd habeant immediate poteſtatem ab ipſo: ſed ſufficit, q. totum habeat immediate à Ieſu Chriſto: partes aũt inter ſe ordine quodam, & ita in caput primo, q. per caput in corpus reliquum poteſtatem diffundit Saluator noſter, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, q. tota Eccleſia non habet poteſtatem ſupra Papam ſolum nec econuerſo: quia Papa cum Eccleſia reliqua non facit maius in poteſtate, ſed plures poteſtates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ eſt media, & eſt inter Papam & Concilium authorizatum à Papa, ex antedictis facile ſumitur quid dicendum eſt, ſ. q. non eſt maior authoritatis, q̃ Papæ, à quo ſolo authorizari poteſt, ut patet 17. diſtinctio per totum. & extra, de electio. c. ſignificaſti. ubi dicitur, quòd omnia Concilia per Romanæ Eccleſiæ authoritatem, & facta ſunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus ſecundum ueritatem præmiſſis, quarta ſuperadditur ſecundum opinionem: & eſt inter Eccleſiam uniuerſalem, & quandam communitatem, ſiue Papa prima pars eius, non caput totius authoritatis in ea uelit in eam cõuenire, ſiue non, ex una parte & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuerſa eſt, & eiuſdem ad ſeipſum ſubiectio non eſt, ſicut nec iuſtitia, proprie loquendo, cum dicunt hi, q. Eccleſia uniuerſalis eſt ſupra Papam, alterum duorũ intendũt: aut. n. intendunt per Eccleſiam uniuerſalem congregationem fidelium, uelut quandam communitatem, ſiue Papa pars prima illius uelit intereſſe, ſiue non, aut intendunt ipſam fideliũ congregationẽ authoritate capitis, ſ. ſummi Pontificis factam: Ita q. ipſum congregari, ſolũ dependeat à Papa in Eccleſia uniuerſali, in Cõcilio uero duo dependeant à Papa, ſ. congregari, & repræſentare uniuerſalem Eccleſiam: ita q. in his intendũt, q. ſecluſa authoritate Papæ ex quo congregata eſt Eccleſia, uel Cõcilium, fit cõparatio prætis Eccleſię, uel Concilij ex una parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus ſermo de Eccleſia, ſeu Concilio ut diſtinguitur cõtra Papam, erit de Eccleſia & Concilio, ſecluſa Papę authoritate poſt cõgregationẽ legitima factã.

¶ Et contra hos dicentes Eccleſiã habere authoritatem ſupra Papam, ratio eſt, quia poſitio iſta peruertit ordinem regiminis Eccleſiæ oportet nanque ſecundum iſtos regimen Eccleſiæ eſſe democraticũ, ſeu populare: in quo tota authoritas apud nullũ reſidet. ſed in tota ciuitate: ſicut in capitulo accidit ut ſanctus Thomas in quarto ſentent. diſtinctione decimonona, quæſt. 1. art. 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipſi uolunt, dum Eccleſiam uelut communitatem liberam, poteſtatem ſupra Papam quaſi Regem habere dicunt: ut Senatus populuſque Romanus habebat ſuper Imperatorem. Et q̃a hoc ipſi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet uocabula horrere uideantur: idec circa rem inſiſtendo, monſtrandum eſt, quod non communitati Eccleſiæ, ſed uni ſoli in illa Chriſtus plenitudinem poteſtatis Eccleſiaſticæ dedit.

CAPVT VII.

Quod Papa ſit ſuper poteſtatem Eccleſiæ uniuerſalis, & concilij generalis, ut diſtinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM huius ueritatis ex Domini noſtri Ieſu Chriſti authoritate ſumitur: ubi Ioan. ult. ſoli Petro, ut diſtincto ab aliis, dicit, Paſce oues meas, ut deductum in primo capitul. fuit: in hoc inſtituens regimen Eccleſiæ monarchicum. Et ſi ridiculoſa illa reſponſio detur: quòd Chriſtus dicit Petro: paſce oues meas, non Eccleſiam meam: quaſi fecerit eum paſtorem ſingulatim ouium nõ ipſius Eccleſiæ, quæ ſignificat totum conſurgens ex omnibus ouibus: manifeſte excluditur hoc ex eo: quòd in oratione dicitur, Deus omnium fidelium paſtor, rector famulum tuum N. quem paſtorem Eccleſiæ tuæ preeſſe uoluiſti. Et in Concilio Lugdunen. de elec. lib. 6. ubi periculum, Papa rector uniuerſalis Eccleſiæ, & gregis dominici director dicitur. ubi patet q. reſpectu Eccleſiæ & gregis, quæ collectiones ſignificant: & non ſolum reſpectu particularium paſtor & rector, & director eſt Papa. Et quia hoc eſt ultima fuga hærum uulpecularum, uineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis uigilandum eſt, ut de ipſa collatione, ſeu communitate concludamus non prælatam, ſed ſubditam eſſe Papæ.

¶ Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & ſubdit, Et fiet unum ouile, & unus paſtor. Certũ eſt, quod ouile non ſignificat oues, ſed unũ continens oues. Et ex gloſſa interlineari in principio illius capituli, ubi di. Qui intrat per oſtiũ in ouile, exponente in ouile, id eſt, in catholicã eccleſiã, hi q. per unum ouile intelligitur Eccleſia una ex Iudęis & Gentilibus. Ex hac authoritate arguitur ſic, Eccleſia ut una ex Iudæis & Gentilibus, eſt ouile: & Petrus cui dictum eſt, Paſce oues meas, eſt paſtor unus ouilis: ergo Eccleſia, ut una non eſt ſuper Papam, ſed ſub eo, ut ouile ſub paſtore. Et confirmatur hoc. Quia Eccleſia, ſeu Concilium diſtinctum contra papam, aut eſt oues aut ouile, aut paſtor, Non oues, quia ex utriſq; ouibus ouile unũ conſtituendum dicit Dñs. Non paſtor, quia cũ Petrus ſit unus paſtor Eccleſiæ, ut monſtratum eſt, ſi Eccleſia eſſet alius paſtor, eſſent duo paſtores, contra Dñm dicentem, Fiet unus paſtor. Ergo ouile, & cum non ſit ouile nullius paſtoris. eſt ouile unum unius paſtoris qui eſt dñici gregis rector & director, papa, ſ. Et confirmatur q. de papa ſpecialiter loquatur, quia uerbo futuri tpis utitur ſignificante futurum fieri. Fiet inquit ouile unum utriſque conuenientibus, & unus paſtor. Et q̃a quod eſt, fiet, nec fit, ipſe Dñs qui de ſeipſo præmiſit pluries ibidem. Ego ſum paſtor bonus, non eſt poſtmodum factus paſtor unus, ſed dum ſoli Petro poſtmodum dictum eſt, Paſce oues meas, non has uel illas impletum eſt, Fiet unus paſtor, loco illius ſummi paſtoris, qui ſolus eſt paſtor bonus per eſſentiam Eccleſiæ.

¶ Amplius, Non minus papa eſt Epiſcopus Catholicę quàm quilibet epiſcopus ſuæ eccleſiæ: ſed quilibet epiſcopus eſt epiſcopus, & ſingularum perſonarum, & totius collectionis earum in unam communitatem. ergo & papa eſt epiſcopus ſingulorum, & uniuerſorum Chriſtianorum in unam catholicam Eccleſiã collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum eccleſia ſit nomen collectiuum, & ſignificet collectionem fidelium (ut dicitur de conſeruatione diſtin. prima capitulo eccleſia.) & epiſcopus dicatur epiſcopus eccleſiæ talis, oportet ut primo ſit epiſcopus ipſius eccleſiæ, & ſecundariò ſingularum perſonarum: ac per hoc papa qui intitulatur epiſcopus eccleſiæ catholicæ, & non illorum aut omnium Chriſtianorum. primo eſt epiſcopus ipſius eccleſiæ catholicæ, & ſecundario membrorum eius. Et uere ſic eſt: quia primo debet ſuperintendere bono proprio ipſius unius eccleſiæ catholicæ, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶ Et ſi ſtudioſè quæratur quo pacto papa põt dici epũs, & caput eccleſiæ catholicæ, cum eccleſia catholica includat ipſum papam: patet reſponſio dupliciter. primo, q. hæc eſt diſtributio accommoda: ſicut cum dí, Cęlum continet omnia corpora: non quod contineat ſeipſum, ſed quia continet omnia poſſibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quòd papa eſt caput & epiſcopus eccleſiæ catholicę, non quòd ſit caput, epiſcopus rector, &c. ſui ipſius: ſed quia eſt caput omnis poſſibilis habere caput, rectorem, & epiſcopum. Secundo dicitur, q. quia ſecundum Hilarium ſermo rei, & non res ſermoni debet eſſe ſubiecta, ea ratione papa dicitur caput & epiſcopus Eccleſiæ catholicæ, quia in Eccleſia catholica ipſe capitis & epiſcopi locum tenet.

¶ Amplius, papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei: ergo papa non ſubeſt eccleſię. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Cõſtanienſi, per Martinum 5. ubi de Papa loquendo dicitur, Habens ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei. Conſequentia probatur: quia ſupra ſupremã authoritatẽ in eccleſia Dei non põt maior intelligi in eadẽ eccleſia Dei, & ſi fingendi detur licentia. Imò ex hoc ẽt ſequitur, q. tam eccleſia q̃ Concilium papæ ſubditur: quia non ſunt duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia Dei: principatuum enim pluralitas mala cum ſit (ut patet 12. Metaphy.) à Ieſu Chriſto ſumme bono, qui uult eccleſiam ſuam optime diſponi, eſſe non poteſt. Et confirmauit hoc authoritate Innocentii. 3. in Concilio gñali, extra, de pœn. & rem. cap. cum ex eo. ubi dr, q. Romanus Pontifex plenitudinem obtinet poteſtatis. Et in capitulo, propoſuit. de conceſſ. præben. idem dicit. Nos ſm̃ plenitudinem poteſtatis, de iure poſſumus ſupra ius diſpenſare. Et extra de electione, in capitulo, ſignificaſti, Paſchalis dicit, Aiunt in Conciliis ſtatutum non inueniri, quaſi Romanæ Eccleſię legem Concilia ulla præfixerint: cum oĩa concilia per Romanæ eccleſię authoritatem, & facta ſint, & robur acceperint. Quæ oĩa pro plenitudine poteſtatis papæ ſupra Concilia, & cõſequenter uniuerſalem eccleſiam allata ſunt. Et confirmauit authoritate ſancti Thomę in tractatu contra impugnantes religionem: ubi dicit hęc uerba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil ſtatuere poſſunt niſi authoritate Rom. pontificis interueniente, ſine qua etiam nec Concilium congregari poteſt. Hęc ille.

¶ Amplius, papa eſt proximus, & immediatus uicarius Chriſti, & Apoſtolorum: ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe. Antecedens patet in ſępe dicta cõdemnatione articulorum à Martino 5. in concilio Conſtantienſi. ubi unus ex reprobatis

batis articulis eſt iſte, Eccleſia Ro. eſt ſynagoga ſatanæ, nec Papa eſt primus & immediatus vicarius Chri & Apoſtolorum. Conſequentia patet: qa primo & immediato nihil eſt propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, q erroneũ eſt dicere, q Eccleſia, vt diſtinguit contra Papam hẽt immediate authoritatem a Chro ſupra Papã: ſic. n. non Papa, ſed Eccleſia eſſet prime & immediate Chri vicaria. Impoſſibile eſt eni eſſe duo ſubordinata ambo æque prima & immediata Chro, vt patet illos ſingere. Et confirmat authoritate S. Th. dicentis in trac. cõtra errores Græcorum. c. 69. Chri vicarius ſuo primatu & prudẽtia uniuerſalẽ eccleſiã tanquam fidelis miniſter Chro ſubiectam ſeruat, & oppoſitam ſentire dicit eſſe errorem. Poſtremo videat, q̃ſo, diffinitio facta in Concilio Flor. qđ qa ex Orientali & Occidentali ſimul Eccleſia conflatum eſt, cæteris Occidentalibus eñi aſſert. Et ibi (vt in 1. c. verba adduximus) non ſolum dr, q Papa eſt olum Chrianorum pr & doctor, ſed q eſt & uniuerſalis Eccleſiæ paſtor, gubernator & rector, cum plena ptãte a Dño Ieſu Chriſto inſtitutus in beato Petro. Dicant ipſi quo potuerit clarius exprimi, q non ſolum omnium membrorum, ſed ipſius uniuerſalis Eccleſiæ paſtor, rector & gubernator eſt, & q non mediante Eccleſia ſed in Petro, cuius eſt ſucceſſor, plenã poteſtatem paſcendi, regendi, gubernandi uniuerſalem Eccleſiam a Dño Ieſu Chriſto accepit. Et uideant ſi tantum luminis eis conceſſum fuerit, q hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, ut eorũ proteruus error defendatur. forte nulla Scriptura tam clara in fide lr, quam non poſſit extorta expoſitio ad ſuum trahere propoſitum, ſed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ ſenſus iuxta Sanctorum conſenſum quæritur.

CAPVT VIII.

In quo reſpondetur obiectionibus ſumptis ex authoritate Concilij Conſtantienſis & Baſilienſis.

VT ordinatæ autem obiectis diſtincte ſatisfiat, inchoãdum eſt a decretis Concilij Conſtantienſis, ad quæ reſpõſiones dantur.

¶Prima, negans illa eſſe authentica authoritate ueri Concilij facta: qm̃ facta ſunt tpe ſchiſmatis, quo erant tres Papæ in Eccleſia Dei, ab una ſola obedientia, ſ. Ioann. 23. abſente etiam illo ſuo Papa. Quod conſtat ex eo, q illa promulgata ſunt anno Dñi 1415. die 6. Aprilis in ſeſſione 5. & obediẽtia Gregorij 12. coniuncta eſt iſti die 4. menſis Iulij eiuſdem anni in ſeſſ. 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cœpit anno Domini 1416. die 3. Octobris in ſeſſione 22. Vnde dicere, quòd illa obedientia conſtitueret Concilium generale, catholicam Eccleſiam repræſentans, nihil aliud eſt quam renouare antiquum ſchiſma, & damnare, vt ſchiſmaticas duas obedientias, & q ſemper fuit, & eſt dubium, facere certum.

¶Et ſi dicat, q Martinus 5. approbauit illa decreta, & illam ſynodum, decreta quidem in ſeſſione ultima, ubi legit, q dixit q oĩa & ſingula determinata, concluſa & decreta in materijs fidei p pñs Concilium, conciliariter tenere & inuiolabiliter obſeruare uolebat, & nunquam contraire quoquõ: ipſaque ſic conciliariter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio mõ. Hæc ille. Conſtat autem q Concilium eſſe ſupra Papã, uel Papã ſupra illud, mã fidei eſt: ergo decreta illa in ſeſſ. 5. facta ſuper ſuperioritate Concilij ſupra Papam, ſunt approbata. Synodum uero in bulla cõdẽnationis articulorum Ioannis Vuicleff, ſacro approbante Concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Verum credat q condemnationes Ioannis Vuicleff, Iõãnis Hus, & Hieronymi de Praga factæ de pſonis eorum, libris & documentis p ſacrum gñale Conſtantienſe Concilium, ſint ritè, & iuſte factæ, & a quolibet catholico p talibus tenẽdę & aſſerendæ? Hæc ibi. Et cum conſtet, q contra Ioannem Vuicleff in ſeſſ. 8. contra Ioannem Hus in ſeſſ. 15. & contra Hier. de Praga in ſeſſ. 21. ſententia lata fuerit conſequens eſt, q tunc ante unionem obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, ſi Martinus in tali bulla uerum dicit.

¶Rñdendum eſt qđ tractari aliquid in mã fidei contingit dupliciter, ſ. mãliter & formaliter. Tunc tractatur formaliter mã fidei, qñ tractatur ut credenda uel damnanda a fide. Tunc autem tractatur mã fidei mãliter, qñ tractatur res quidem pertinens ad fidem, ſed nõ ut credenda, uel non credenda, ſed quacunque alia rõe: extra formale enim infinita contingit eſſe. Et quia niſi ſermo intelligat formaliter, perit certitudo; iõ uerba Martini V. in illa ultima ſeſſione formaliter ſunt intelligenda. In Concilio ſiq idem illo fuerat in mã fidei tractatum & decriſum formaliter: vt patet in ſeſſionibus allegatis contra illos tres ſupradictos, ut etiam in ſeſſ. 19. & fuerant multa alia tractata, ſed non in mã fidei: ſicut quæ ſunt illa ſeſſ. 4. & 5. In cuius ſignum nulli fuerunt deputati ibi ad uidendum de fide: quin potius de pnatio in mã fidei cœpit poſt hæc in ſeſſ. 6. ut patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo uel non credendo. Martinus autem V. approbauit decreta in mã fidei formaliter tñ, & non illa alia. Et hoc euidenter ſi patet: quia illa uerba dixit, rñdens requiſitioni oratorum Regis Poloniæ exigentium, q acta per Concilium contra illos pnominatos hæreticos firma eſſent, vt patet in ſeſſ. ult. & ppea bulla illa condemnationis ſubſecuta eſt. Ad inſtantiam uero de approbatione ſynodi dr, q per illud & alia interrogatoria ibidem de Concilio Conſtantienſi poſita, totum a nobiliori parte Martinus nominat: congregatio ſiquidem Conſtantien. quæ inchoata in ſola obedientia ſub Ioan. 23. & iterum poſt in coniuncta obedientia ſub Greg. 12. in coniunctione obedientiæ Bñdicti 13. conſummata eſt, & poſt Martinum electum authorizata, facto pñdentiæ pſonalis eo Concilium uniuerſale, ab hoc nobiliori & certiori ſtatu tota Concilium uniuerſale vocat & nuncupatiue in quolibet ſtatu Concilium uniuerſale appellat, noibus utendo ut plures. Fundat autem hæc declaratio ſup eo, q non eſt rõi conſentaneum, Martinum uoluiſſe declarare alias obedientias fuiſſe extra Eccleſiam: ſed uerba pferre honoris: noibus utendo ut plures utunt, abſque ueritatis tñ offenſa. Vñ in illa bulla bis oppoſitum declarauit, ſ. in articulo, Papa habet ſupremam ptãtem in Eccleſia Dei: & in illo, Petrus fuit caput Eccleſiæ catholicæ. Et ut inſinuaretur, q Conciliũ ab ultima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præſens, dicens, q Concilium approbauit & approbat, cõdemnauit & condemnat, quaſi præteritum non ſuffecerit. Et quia iam ex iſto priore interrogatorio habitum erat, quod Concilium Conſtantienſe in pñti ſub Martino V. condemnat illos tres, non oportuit in ultimo interrogatorio præterito iungere præſens: iam enim præteritum ſupponebat pro Concilio ſub Martino quia iam damnauerat. & ſic etiam uerba ſaluant ueraliter. Hæc eſt prima reſponſio ad principale motiuum.

¶Scđa autem eſt, dato q decreta illa ualeant, intelligenda ſunt cum grano ſalis: quo autem dicendum eſt ad ſingula. In primis, cum di q Concilium ptãtem a Chriſto immediate habet, põt dupliciter intelligi. primo de Concilio, ut diſtinguit contra Papam. Et ſic eſt falſum, vt patet p inductas authoritates, extra de elect. c. ſignific. ubi dr q robur hñt oĩa Cõcilia a Ro. ſedis authoritate, & diſtin. 19. ita Dñs ubi Leo dicit, q a Petro quaſi a quodam capite in corpus omne authoritas manat. & S. Th. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, q ſancti pres in Concilijs congregati nihil pñt ſtatuere ſine Ro. pontificis authoritate interueniẽte, ſine qua nec congregari Concilium põt. Hæc ille. Et nota qđ dicit, ſancti Patres: quia pſtibus non ſanctis, ſed pſumptuoſis nulla lex poſita eſt, ſed præſumptio eorum ſibi ipſis eſt lex. Secundo põt intelligi de Concilio incluſo Papa. Et in hoc ſenſu eſt uerum, q habet immediate authoritatẽ a Ieſu Chro. Et q ſic interpretandum ſit, ex duob. uerbis illius decreti colligit. Primum eſt, Legitime congregata conſtat. n. q legitima congregatio Concilij gñalis ad Papã ſpectat, ut ex nunc allatis teſtibus patet, & diſt. 17. per totum. ſcđm eſt, Eccleſiam catholicam repræſentans, corpus nanque eccleſiaſticum uniuerſum (qđ eccleſia catholica, i. uniuerſalis ſignificat) non eſt ipſum uniuerſum corpus eccleſiaſticum ſi ſine capite ſit uel intelligat. Papam aũt ex dictis conſtat caput eſſe totius eccleſię catholicę, ac p hoc Concilij ipſam repręſentantis. Et ſi mundi cordis oculo pſpiciat, appatebit quòd Concilium hẽt, q repręſentet uniuerſalem eccleſiam a Papa qui habet pleniſſimã curã uniuerſalis eccleſię. Quis. n. Cardinalibus, Epiſcopis, Abbatibus & prælatis paucis (ut cõiter accidere vr) conulit uota totius populi Chriſtiani, niſi Papa, oportet eñi aut ipſos Chriſtianos hoc feciſſe, aut aliquem ſupplere potentem eorum uota. Et cum ipſos non trãſferre uota ſua in eos, experientia teſtet: qn potius ſi requirerent Chriani infiniti inuenirẽtur, qui refutarent transferre uota in alios & p ſeipſos intereſſe mallent, aut Concilium non celebrandum ducerent. Relinquit ergo, q Papa qui ſolus eſt pr, paſtor, doctor, rector & gubernator oĩum, & ſingulorum Chrianorum cum plenitudine ptãtis, uota totius eccleſię transfert in Concilium congregando & roborãdo, ut et vr. Propter q ſine Papa Patres ſancti congregati nihil pñt & diſſolui põt Concilium a Papa, auferendo ab eis q amplius uniuerſalem eccleſiam non repræſentẽt authoritatiue. Nec eſt uerum ſi dicat, q eccleſia ratum habet Concilium, non reclamando: iõ. n. non reclamat, quia in uero Concilio Papa ſupplet: in falſo autem quia contra pręſumptuoſos pręualere nõ ſperãt docti, ignorantes & neſcij ſilent. hoc autẽ non eſt approbari ab eccleſia, ſed non moleſtari ab illa.

¶Deinde cum dr, q ipſi Concilio, ſeu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis diſtinctionibus iuxta multos terminos opus eſt. Diſtinguendum eſt enim de Papa dubio, uel certo. ſicut enim quod neſcit conſecratum, p nõ conſecrato hr, & reconſecratur ſm ſacros canones (ut patet extra de presbytero non baptizato c. ueniens. & de conſecr. diſt. 1. c. ſolẽnitates.)

ſic qui neſcit legitime electus papa, tanq̄ uero papa obedire tenetur, & hoc directè pertinet ad illa decreta tpe ſchiſmatis, q̄n erant tres papæ, & nullus erat indubitatus ex ſua electione. De papa autem certo & indubitato diſtinguendum eſt, quia uel eſt ſermo de his q̄ a Concilio & decretis eius ſtatuuntur de iure diuino, ut ea q̄ ſunt fidei, vel nãlis iuris, ut ea quæ ſunt uirtutum & uitiorum moralium & ſic Papa tenetur obedire, nec põt cõtra ea diſpenſare. Et ſic interpretanda ſunt decreta illa, ubi in trib. dicit debitum obedire, ſ. in his quæ ſunt fidei reformationis, & amotionis ſchiſmatis: hæc. n. cum ſpectātibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius nãle ſpectant. Vel eſt ſermo de his, q̄ ſunt poſitiui iuris poſitiui, & ſic diſtinguendum eſt de obediētia, ſ. quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quòd licet princeps ſit ſolutus legibus, nec Concilia legem ullam coactiuam in iudicio humano præſixerint Ro. ſedi, in iudicio tamen diuino tenetur papa obedire, vt S. Th. expreſſe habet in prima ſecundæ. q. 96. art. 5. ad tertium. Et in c. conſtituimus 25. q. 1. Gelaſius papa dicit vniuerſalis Eccleſiæ conſtitutum nullum magis exequi ſedem præ cæteris oportere, quàm primam.

¶ Demum cum ſubdit de punitione contumaciter contemnentium, põt dupliciter intelligi. primò indifferenter, vt quilibet etiam indubitatus papa in quocunque peccato cõtra ius diuinũ aut nãle contumax, punitioni humanæ ſubiiciatur. Et hic ſenſus eſt contra ſacros canones: vt patet in c. ſi papa. diſ. 40. & diſ. 79. c. electionem, & in c. aliorum 9 q. 3. Nec eſt acceptandum q̄ id qd infinito ſpũs ſpacio a tot eſt Patribus approbatum, vnico uerbo deſtruere uoluerunt conditores canonum. Secundo põt intelligi diſcrete ſm proportionem materiæ & perſonæ, & ſic cum prælati cõ(n)ter non ſint puniendi (exemplo Dei, qui non puniuit publice Aaron de idolatria: vt S. Th. dicit in 4. ſen. diſ. 4. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintum.) & papa non ſit puniẽdus facto, ſed uerbis reprehendendus publice (vt ex S. Thoma colligit in 4. ſent. diſt. 19. q. 2. art. 2. q. 2. ad fin. & in Secunda ſecundæ. q. 33. art. 4. in caſu quo publice in periculum Eccleſiæ peccat: ut Petrus reprehenſus fuit a Paulo ad Gala. 2.) & in caſu quo põt deponi, ẽt facto depoſit omnis puniri poſſit: conſequens eſt q̄ ſic diſcrete & proportionaliter intelligantur uerba illius decreti.

¶ Ex quibus oĩbus clare patet, q̄ nec ex illis decretis hr̃ ſuperioritas Concilij, aut Eccleſiæ ſupra papam. Vnde non oportet aliter rñdere ad eandem ex Concilio Baſilieñ. in ſeſſ. 2. & 18. De quo tñ ſciendum eſt, q̄ licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationem & proſecutionem, & multa pro illo Concilio in bullis ſuis dixerit: nunquam tñ illius approbauit decreta, quin potius in Concilio Floren-tino ſtatim diffiniuit Rom. Pont. eſſe caput, paſtorem, doctorem, & rectorẽ uniuerſalis Eccleſiæ, vt ſuperius attulimus. Refert quoque dñs Ioan. de Turre Crem. (qui fuit pñs utrique Concilio) in l. 3. de Eccleſia, c. 100. multos defectus q̄ in Concilio Baſil. in conflatione illorum decretorũ interuenerunt, ſ. q̄ non fuerunt unanimiter concluſa nec cum cõſenſu pſidentium legatorum dñi Papæ, qui talibus intereſſe recuſarunt: nec expectatis oratoribus Angliæ & Caſtellæ quos in uia noueràt cõſtitutos; nec auditi ſunt uiri multi ſapientes, videntes hæc eſſe cõtra doctrinã Sctõrũ: ſed promulgata ſunt ad furorem hoſtiũ apoſt. ſedis, cum multitudine populi nullius authoritatis. Vnde ex neutro Concilio admittuntur ut ualida.

¶ Nos tñ ex abundanti uſtitia, illa gloſſauimus. Et ſi gloſſas cõtra intentionem authorũ dixerit aliquis ex aliis actis eorũ Cõciliorũ hoc conuincens: rñdebo primo, q̄ ego hõ ſum, & video quæ foris ſunt quo ad ipſa decretorum uerba: Deus aũt intuetur cor. Quo ad alia uero acta eorundem Conciliorum atteſtantium aliam fuiſſ. authorum intentionem, dicam de Conſtan. q̄ ſicut errauit uſurpans in una ſola obedientia uniuerſalem Eccleſiam, ita errauit conſequenter in procedentibus ex ea: q̄n tunc illa decreta fecit. De Baſilien. notorium eſt, q̄ errauit, cũ contra unum uerum & indubitatum pontificem Eugenium 4. proceſſit uſque ad depoſitionem incluſiue, qui tñ cum ſucceſſoribus ſuis uerus papa eſt. Dicam ſecundo q̄ ſi honorem ueritatis recuſant, falſa, erronea, ac igni obnoxia ſunt.

CAPVT IX.

In quo ſoluuntur reliquæ obiectiones contra idem factæ.

Expeditis authoritatibus Conciliorum Conſtantienſis & Baſilienſis, quæ nullius authoritatis cenſentur, ſoluendæ conſequenter ſunt obiectiones, quæ ex vera ac certa authoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inductæ ſunt.

¶ Ad declarationem 13. Martini quinti in cõdemnatione articulorum, ſ. quod error eſt non credere Rom. Eccleſiam eſſe ſupremam inter alias Eccleſias, ſi per Rom. Eccleſiam intelligitur Eccleſia uniuerſalis uel Conciliũ uniuerſale: aut p̃ quanto negat primatũ ſummi Pontificis ſuper particulares Eccleſias. Rñdetur, q̄ quia comparatio eſt inter diuerſa: & hæc tria, ſ. Eccleſia uniuerſalis, Concilium uniuerſale, & Eccleſia Romana, ſingula ſunt quædam corpora myſtica integra conſtantia ex capite & membris reliquis: & in capite non ſolum conueniunt, ſed identificant (papa ſiquidem caput proprium uniuerſalis Eccleſiæ & Concilij & Rom. Eccleſiæ eſt) in membris autem reliquis diſtinguuntur, vel ſicut repræſentans & repræſentatum, ut mẽbra eccleſiæ & Concilij: vel ſicut pars & totum, ſicut membra reliqua Ro. Eccleſiæ partes ſunt membrorum reliquorum, Cõcilij & eccleſiæ vniuerſalis vt patet: idcirco cum ſit comparatio inter eccleſiam, ſeu Concilium uniuerſale, & eccleſiam Romanam non ſit comparatio ſm caput, ſed ſecundum reliqua utriuſque membra: ſecundum quæ rectè dr̃, quòd tam eccleſia, q̄ ſynodus uniuerſalis eſt ſuperior Eccleſiæ Ro. vt ex illo articulo deducitur. Vnde ad intẽtio illius comparatiue nihil concludit cõtra Papæ authoritatem.

¶ Poſſet nihilominus dici, q̄ quia eſſe ſupremã inter eccleſias, conuenit eccleſiæ rõe capitis, & eccleſia Ro. rõne capitis eſt de eſſentia Concilij & eccleſiæ uniuerſalis: & nulla comparatio fit cum dictione excluſiua excludit intrinſeca, idcirco non eſt admittenda comparatio Concilij ad eccleſiam Rom. quo ad hoc qd̃ eſt eſſe ſupremam inter eccleſias, ſicut nec quo ad caput: quia ſicut idem eſt caput, ita eadem eſt ſuperioritas, & negaretur illa illatio, ergo Concilium eſt ſuprema inter alias eccleſias & Rom. Et ad probationem, quia Ro. eccleſia eſt vna eccleſiarum, rñdetur q̄ plus requiritur ad comparationem iſtam. oportet enim qd̃ ſit una, & diſtincta capite proprio ab eccleſia quæ eſt Concilium: qd̃ hic non eſt: Ex calce uero illius articuli, ſ. q̄ primatus papæ eſt ſuper eccleſias particulares, cum ſit ſermo affirmatiuꝰ de primatu ſuper particulares: & non negatiuus de primatu ſuper uniuerſalem Eccleſiam nihil hr̃ in oppoſitum: quod enim non fuit expreſſum ibi, eſt expreſſum alibi, ut additum eſt.

¶ Ad obiectionem ſumptã ex Euangelio Matth. 18. quæcunque ſolueritis, &c. dr̃, q̄ ad literam, hæc tria tñ ad propoſitum habentur. Primum eſt, q̄ a Chriſto immediate Apoſtolis data eſt poteſtas ligandi & ſoluendi: quod ſuperius conceſſimus conformiter ad cap. in nouo: diſtinctione 21. Secundum eſt q̄ poteſtas data eſt uniuerſalis, iuxta illa uerba, Quæcunque ſolueritis. Sed tamen non eſt adeo uniuerſalis ut uerba ſonant: ſed ly Quæcunque diſtribuit pro ſubiectis: ita q̄ ſenſus eſt, Quæcunque uobis ſubiecta ſolueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oporter dicere, q̄ omnino occulta potuiſſent ſoluere uel ligare: contra illud Apoſtoli 1. ad Cor. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec ueniat Dominus qui illuminabit abſcõdita, &c. Et quia Petrus non erat eis ſubiectus, ſed prælatus, cum factus fuit paſtor eccleſiæ, ideo ſub illa diſtributiua non concludebat Papa, vt pote non ſubiectus.

¶ Tertium autem eſt, qd̃ ex illo contextu inſinuatur, q̄ eccleſia quælibet habitura eſſet poteſtatem ita ligandi & ſoluendi, ut ſoluta & ligata ab ea, eſſent ſoluta & ligata in cęlo: & hoc in ſibi ſubiectis. Vñ ſicut ridiculum eſt ex hoc, q̄ eccleſia Bononienſis habet hanc authoritatem, inferri ergo põt ligare aut ſoluere non ſubiecta: ita ex hoc, q̄ eccleſia uniuerſalis habet hãc authoritatem, non põt inferri niſi q̄ põt in ſubiecta. quamuis. n. multo plura ſint ſubiecta uniuerſali eccleſiæ q̄ Bononienſi, omnibus tamen in hoc formali conueniunt, q̄ nulla eccleſia poteſt niſi in ſibi ſubiecta. Ex hoc autem non hr̃, q̄ papa eſt ei ſubiectus: nec etiã habetur, ut ſuperius dictum eſt, q̄ habeat a Chriſto immediate poteſtatem: quia modus habendi, ſcilicet immediate a Chriſto, ex ſpeciali gratia ad pſonas ſuas fuit. Quòd autem alicui gratioſe conceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: a Chriſto enim habent omnes eccleſiæ hanc poteſtatem, ſed non immediate.

¶ Ad authoritates Aug. dicentis, q̄ Petrus in pſona eccleſiæ & unitatis, &c. claues accepit. Dicendum eſt, q̄ p̃ hęc oĩa intelligendum eſt hoc, ſ. q̄ non ſoli perſonæ Petri, ſed officio ſuo ꝑpetuo duraturo hęc collata ſunt. Et quia officium Petri eſt officium capitis, qd̃ habet influere in corpus reliquum: ideo officio capitali data toti corpori data dñr & ſunt. Nõ poteſt ſiquidem ex parti corporis remanere, ſi caput officium ſuum faciat: vnde & Leo Papa diſt. 19. c. ita Dñs ipſi Dño attribuit, q̄ a Petro in corpus omne ptãs deriuaretur. Quia ergo unitas officij capitalis totius eccleſiæ claues accepit in perſona Petri, ideo dicitur quòd Petrus perſonam eccleſiæ gerebat, & q̄ unitas non unus claues accepit, & q̄ ad omnes dicitur, Amas me, paſce oues meas, & ſimilia: & non ppterea dicitur quaſi communitas popularis, aut ſenatoriam ptãtem acceperit. Hic enim ſenſus contra Auguſt. & Ieſum Chriſtum eſt, vt oſtenſum eſt. & ipſe Aug. in q. noui & veteris Teſtamenti aperit dicens, Saluator cum pro ſe & Petro dari iuber didragma, pro oĩbus ſoluiſſe uidetur: quia ſicut in Saluatore erãt omnes cauſæ magiſterij: ita & poſt Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipſum enim conſtituit caput eorum, ut eſſet paſtor gregis dominici. In quibus uerbis docet, q̄ in officio capitali Petri omnes ſubintelliguntur.

¶ Ad primam autem rationem dr, q; licet non minus iuris habeat eccleſia in poteſtate iuriſdictionis, quàm in bonis temporalibus, tamen non eodem, ſed alio modo habet. Nam p̃tatem iuriſdictionis obtinet ut regimen monarchicum, Dñium autẽ temporalium, ut cõitas. Et ratio diuerſitatis eſt, quia poteſtas iuriſdictionis eſt a Ieſu Chriſto, qui tale ſtatuit regimẽ, Dñium autem rerum eſt a donatoribus hominibus transferentibus dominium, quod ipſi habebant in cõitatem eccleſiæ, & in unum aliquem. Et hoc apparet in eccleſiis particularibus, in quibus manifeſtè Eccleſiæ in Epiſcopo habent poteſtatem iuriſdictionis, non autem Dominium rerum.

¶ Ad aliam vero rationem, q; eccleſia non poteſt errare, diſtinguendum eſt de errore perſonali in credendo, & ſententialiter authoritatiuè diffiniendo, & rurſus de Eccleſia vniuerſali claudendo in ſe Papam, & vt diſtinguitur contra eius authoritatẽ, & dicẽdum eſt, q; errore perſonali certum eſt, q; Papa, quia eſt vna ſingularis perſona, magis p̃t in fide errare, q̃ tota reſidua eccleſiæ, ſed hoc non ſpectat ad propoſitum. Errore autem iudiciali in fide eſt econuerſo, quia magis p̃t errare cõitas Eccleſiæ ſine authoritate Papæ, q̃ Papa. Et ratio eſt, quia error Papæ in diffinitiua ſententia fidei eſt error totius Eccleſiæ, & veræ uniuerſalis eccleſiæ capitis & membrorum, quia ad ipſum ſpectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, vt ab omnibus inconcuſſa fide teneatur, ut S. Th. in trac. contra errores Græcorum, cap. 67. authoritate & Cyrilli, & Maximi oſtendit, & in Secunda ſecundæ, q. 1. art. vlt. probat rõne. Impoſſibile eſt autem uniuerſalem Eccleſiam errare in fide, ergo impoſſibile eſt Papam in iudicio diffinitiuo authoritatiue errare in fide. Secus eſt in aliis, vt S. Th. in quolib. 9. art. vltimo oſtendit. Vnde argumentum militat ad oppoſitum, quia Papa in huiuſmodi iudicio eſt teſtiſſimus propter aſſiſtentiam Spiritusſancti, in iudicio fidei propter uniuerſale bonum fidei, ſicut promiſit Io. 14. Spiritusſanctus docebit uos omnem ueritatem, & Petro dixit, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam 24. q. 1. dicit. Innocent. Papa cap. quoties, Quoties ratio fidei uentilatur, non niſi ad Petrum, i. ſui nominis honorem, ſeu authoritatem habentem, recurrendum eſt. Et ſcito, quòd cum dr de errore iudiciali, quòd ſola uniuerſalis Eccleſia errare in fide non poteſt, non excluditur ſummus Pontifex, ſed includitur quia authoritas determinandi de fide competens uniuerſali eccleſiæ, principaliter reſidet in Romano Pontifice, ut S. Th. in Secunda ſecundæ, q. 11. art. 3. ad tertium dicit. Immo ipſa authoritas, quæ uniuerſalis Eccleſiæ dicitur, non niſi illa Papæ eſt, ut ex inducta authoritate ex q. 1. Secunda ſecundæ, (ubi finalis ſententia de fide ad Papam ſpectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Eccleſiæ & Papæ ut ſynonimis utitur, aperiens expreſſe quòd ſententiæ Papæ per aſſiſtentiam diuinæ prouidentiæ ſtandum eſt. Et propterea oportet eſſe cautum, ne uocabulis aliter intellectis fallamur. Certi namque ſumus, quòd nec papa, nec Eccleſia, aut ſynodus uniuerſalis integra, poteſt in fide errare, iudicãdo authoritatiue de fide. De Eccleſia aũt ac ſynodo acephala nihil inuenio: quia nihil authoritatis ſine capite in ea uideo: quamuis merita multa. Et nõ aduertere ad hãc diſtinctionem de fide perſonali uel in iudicio authoritatiue, eſt cauſa quare à multis ignoratur & in materia fidei eccleſia, immò doctores Papæ præferantur: conſiderant enim ipſum non officium cum aſſiſtentia diuina ad fidem in officio, cui non in perſona.

¶ Ad id uero quòd additur, quòd claues ſunt propter Eccleſiã finaliter, concedo ingenue Papam ut poteſtate iuriſdictionis habens, eſt propter bonum fidei & pacis Eccleſiæ, ut ex capitulo ſeptuageſimo ſeptimo, quarti contra Gent. Sancti Thomæ apparet: & eſt ignobilior ipſa pace Chriſti, quæ exuperat omnem ſenſum. & hoc eſt, quia Papa non eſt princeps niſi ut miniſter & uicarius naturalis principis, qui eſt ſummum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, ut ex 12. Metaphyſic. habeatur.

¶ Ad tertiam ex principio illo: Omne totum eſt maius ſua parte, dicitur conceſſo illo principio formaliter (ſcilicet de toto & parte ut ſic) quòd licet papa quoad perſonã & merita, ſit pars Eccleſiæ uniuerſalis: ſecundum poteſtatem tamen iuriſdictionis (de qua eſt ſermo) non eſt pars, ita quòd poteſtas Eccleſiæ uniuerſalis non conſurgit ex poteſtate iuriſdictionis Papæ & aliorum ut totum ex partibus: ſed poteſtas Papæ eſt tota poteſtas Eccleſiæ uniuerſalis, & aliæ poteſtates ſunt participationes ipſius in partem ſolicitudinis datæ: iam enim dictum eſt quod non plus poteſt papa & Eccleſia quàm papa ſolus: licet plures poteſtates ſint poteſtates Papæ & Eccleſiæ, quàm Papæ ſolius. Et ſi ex ratione capitis, quia eſt membrum & pars corporis, inſtare uelis, reſpice ad Ieſum Chriſtum, qui caput uerum totius Eccleſiæ ſic eſt, ut non ſolùm quoad poteſtatem, ſed nec quoad nobilitatem & ſanctitatem ſit pars Eccleſiæ. Et uide quòd in his myſticis loquutionibus nõ oportet ea, quæ imperfectionis ſunt (ut eſt eſſe partem) ſaluare in his quæ ſunt ſuperioris ordinis, quales ſunt Ieſus Chriſtus, & eius uicarius generalis, qui quoad nobilitatem & ſanctitatem & perſonam pars eſt Eccleſiæ.

¶ Ad aliud vero Hieronymi, quòd orbis maior eſt urbe, reſpõdetur quòd uerum eſt quoad multa puta merita, uirtutes, ſciẽtiam, & in propoſito ſecundum uigorem conſuetudinis, non poteſtatis, id eſt conſuetudo orbis præualet conſuetudini urbis: ſed poteſtas urbis eſt ſupra poteſtatem orbis. Et quòd hęc ſit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de conſuetudine Eccleſiarum, quia diaconi ſub presbyteris ſedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam ſuper mandato Domini, Dic eccleſiæ quia aduerſarij ſanctas gloſſas refugiunt, ut pro Eccleſia p̃latus ut ſic intelligatur cum ſacris doctoribus eadem ſentẽtia; aliter dicitur, quòd Dominus in illo mandato aſſirmatiuo plura ordinate mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipſum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, ut in ore duorum uel trium ſtet omne uerbum, & Dic Eccleſiæ. Inter hos autem actus hæc eſt differentia, quod actus charitatis extendit ſe ad omne peccatum in proximum, & ad omnẽ fratrem, ut patet: actus uero iudiciales nõ extendunt ſe ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quòd nõ ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidiſſimè patet, quòd ſunt quædam peccata contra nos quibus conuincendis non poſſunt adhiberi teſtes, ut patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de ſecretiſſimis ſermonibus. In his enim quia non poſſunt teſtes adhiberi: locum non habet præceptum hoc alterum, Adhiberi tecum duos, ut in ore duorum uel trium ſtet omne uerbum. nec illud, Dic eccleſię: quia intelliguntur in peccatis ſubiectis adhibitioni teſtium. Quòd etiam nõ ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia ſcilicet ſi eſt aliquis frater, qui non ſit ſubiectus alicui in terris, de illo non intelligitur præceptum Adhibe tecum: nec, Dic Eccleſiæ uanum enim hoc eſſet.

¶ Et quia papa eſt talis frater, ideo præceptum hoc non habet locum ſimpliciter contra Papam. Dico autem ſimpliciter, vt præſeruem me à caſu in quo poteſt deponi.

Et quòd hæc ſit uera expoſitio ad literam probatur ratione & authoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc præcepto duo exprimit uniformiter, ſcilicet perſonam peccantem, Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (utrunque enim abſque exceptione aliqua indefinite ponit) & tñ oportet quoad peccatum limitato ad peccatum capax adhibitionis teſtium: ergo quoad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem ſubiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc poteſt accipi ex illo uerbo, Frater tuus, id eſt, purè frater, id eſt, qui ita ſit tibi frater, ut non ſit plus quàm frater: cęteri nanque prælati tui non ſunt ſimpliciter plus quàm frater, ſed quoad aliquid: papa uerò ſimpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda eſt & limitatio peccantis fratris. Authoritas eſt Sancti Thomæ in quarto ſententiarum diſtinctio. decimanona. quæſtio. ij. art. ij. ſecundo quæſtionis tertiæ ad ſecundum, dicentis, quòd ſi prælatus non habet ſuperiorem, recurrendum eſt ad Deum, qui eum emendet, uel de medio ſubtrahat. hoc enim propter ſolum papam oportet dici: quia cæteri prælati habent ſuperiorem. Nec ſolus eſt Sanctus Thomas, ſed innumeræ infinitæ ferè authoritates, afferẽtur, oſtendentes Papã omnino non habere ſuperiorem: ac per hoc non claudi ſub appellatione fratris peccantis, quoad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quàm temere quidam dicant, quòd ſuper hoc textu abſque omni calumnia, plenitudo poteſtatis gladii ſpiritualis, & executio eius in Eccleſia collegiata, ac per hoc in Concilio uniuerſali ſuper quemlibet Chriſtianum qui eſt frater noſter, etiam ſi Papa fuerit, fundatur: & quòd ſuper hoc fundatur poteſtas diffiniendi, determinandi, ſtatuendi, exercendi, conſtituendi leges, etiam ſupra perſonam papæ, & uſum poteſtatis eius.

¶ Hæc enim ex dictis & dicendis patet eſſe erronea. & dicẽtes hæc, neſciunt diſcernere, quòd præcepta quæ dantur de actibus iuſtitiæ iudicialis, intelliguntur tam in factis, quàm in perſonis ſubiectis & non aliis: & quòd iſta præcepta non probant ſubiectionem talis facti, uel talis perſonæ ad Eccleſiam: ſed de ſubiectis illi quæcunque & quicunque ſint diſponunt. Ignorantię ergo eſt ex hoc tex. ſubiectionem papę arguere. Et ut conuincantur illi, præſupponitur tex. iſte ſic. Primò tex. non magis loquitur de eccleſia uniuerſali, quàm particulari,

puta Mediolanenſi. Et hoc ęt conuincitur ex hoc q. peccante in me fratre meo Mediolani, ſufficit dicere eccleſiæ illi, & ſi illã non audierit, erit ſicut ethnicus, & cætera. indiſtincte ergo de eccleſia loquitur. Tunc vltra tum dr, Dic eccleſię, aut ſumitur eccleſia communiter pro collectione fidelium quomodo liber, & hoc non, quia ſi non audiret totam collectionem Mediolanenſium abſque prælatis, non eſſet ſicut ethnicus & publicanus, ut patet. Aut ſumitur eccleſia pro collectione fidelium cum prælato, & ſi ſic ſumitur, ergo ęt eccleſia vniuerſalis, cum ſibi dicendum eſt, non ſumitur pro acephala, ſed cum capite qui eſt Papa. Ex hoc ipſo ergo præcepto Dñi intellecto proportionaliter de eccleſia vniuerſali, papa comprehendi oſtenditur non ſub appellatione fratris peccantis, ſed eccleſiæ iudicantis, qa eccleſiæ cum capite, & non acephalæ dicẽdum mandat pctm fratris peccantis. Rurſus papa non eſt deterioris conditionis reſpectu eccleſiæ ſuæ, q̃ quilibet Epiſcopus reſpectu eccleſiæ ſuæ, ſed Epiſcopus peccans in fratrem ſuum, non denunciatur eccleſiæ ſuæ acephalæ, ſed eccleſiæ, id eſt prælato ſuperiori, & ſufficienter implerur mandatum Domini, ergo papa non denuntians eccleſię Catholicæ, cuius eſt epiſcopus, acephalæ, ſed ſuperiori qui eſt Ieſus Chriſtus, clamando ad Deum, qui eſt paratus cito facere vindictam, clamantium ad ſe, multo magis q̃ iudex terreſtris, ut ipſe teſtatur Lucæ decimooctauo.

¶Negandum eſt igitur, q. eccleſia vniuerſalis ſit iudex ordinarius papæ in puniendo, & conſequenter quòd ſit ſimpliciter & abſolute illius iudex, & conſequenter, quòd quemcunque legis actum poſſit ſuper eum. An autem in aliquo euentu uel caſu ſit illius iudex inferius examinabitur.

¶Repugnare quoque Sacris Canonibus, quòd eccleſia Vniuerſalis ſit iudex papæ in puniendo abſolute, manifeſte patet, qa ſic de quolibet peccato papæ in proximum poſſet denũtiari papa, iudicari & puniri ſi fraternam admonitionem nõ audiſſet, contra capitulum, ſi papa, diſtinctione quadrageſima, & capita multa, nona qõne tertia ſcilicet patet, nemo, aliorum, facta, cũcta, & contra omnes canones Pontificum, ſ. Bonifacii, Nicolai, Innocentii, Symmachi, Anterii & Gelaſii. Et licet aliquod horum patiatur forte gloſſam q. loquitur de particulari iudice, & non de Vniuerſali eccleſia, multa tamen capitula omne iudicium citra diuinũ excludunt, ut capitulum patet, ubi ſunt de ſede apoſtolica hæc uerba, Cuius authoritatiue maius nõ eſt iudicium. Similiter capitulum aliorũ. ubi ſunt hæc uerba. Aliorũ cãs hominum Deus voluit per homines terminare, ſed ſedis iſtius præſulem ſuo ſine qõne reſeruauit arbitrio, ubi etiã papa excludit, proſequendo obiectiones in contrarium. Eſt & contra extrauagantem Bonifacii octaui unam ſanctam, ubi diffiniẽs, inquit, Si deuiat terrena poteſtas iudicatur a ſpirituali, ſi deuiat ſpiritualis, iudicatur minor a ſuperiori, ſi uero ſuprema, a ſolo Deo, & non ab homine poteſt iudicari. Hęc ille. Et eſt cõtra multos Doctores in Theologia quidem (ut refert dñs Ioãnes de Turre Cremata in libro ſecundo, de eccleſia, c. nonageſimoquarto, Hugonem de Sancto Victore, Albertũ Magnũ, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturã. Petrum de Tarantaſio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Auguſtinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hoſtienſem, Ioannem Andreã. Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auctorem.)

¶Ad vltimo allata ex ſacris Canonibus, ex eo q. papa non põt contra ſtatuta Patrum reſponſionem habet diui Thomæ i tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ ſunt iuris diuini uel naturę. Et hoc etiam habetur in gloſſa illius & præcedentis capituli, ſunt quidam.

¶Ad capitulum, primo ſalis eodem modo dicẽdum eſt aduertendum quòd Patrum appellatione uenit principaliter papa, qui eſt pater Patrum.

¶Quòd & Ioannes Gerſon affert contra ſummos Pontifices illud Gratiani, diſtinctione quarta, Leges inſtituunt cũ promulgantur, firmantur ẽt cum moribus vtentium comprobant, quaſi examen ſupremũ legũ ſit, unde firmantur, riſu magis q̃ reſpõſione dignũ eſt. Relinquitur igitur certum & indubitẽ tenendũ, q. papa eſt ſupra Vniuerſalem eccleſiam. non ſolum ſecundũ ſingulas perſonas & eccleſias, ſed ſecundum ipſam eccleſiæ communitatem, ſolum Deum ſuperiorem habens.

CAP. X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium eſſe ſupra Papam.

HACTENVS ſimpliciter eſt diſputatum & concluſum, q. papa habet poteſtatem ſuper Vniuerſali eccleſia & cõcilio, ut caput, paſtor, rector & director illius. Deinceps noua q̃dam imaginatio Ioannis Gerſon in tractatu de Poteſtate eccleſiaſtica, & in tractatu, de Auferibilitate ſponſi ſeu papæ. tractanda confutandaque eſt, quoniam periculoſa eſt valde, & ſanctæ Matri eccleſiæ plurimum nociua. Et ut melius obſeruare ſe ab his omnes poſſint, recitanda eſt ſua imaginatio.

¶Ponit in primis Poteſtatem Eccleſiaſticam velut quoddã totum integrale diſtingui in ſuas partes integrales, Papatũ, Cardinalatum, Patriarchatum, Epiſcopatum, Sacerdotiumque, Eccleſiamque integrari ex his ita vult, ut ſublato non papa, ſed papatu, non ſit eccleſia Vniuerſalis. Vultque proinde in eccleſia & Concilio Vniuerſali ſiue papa ſit, ſiue non eſſe dici authoritatẽ papalem, quam ſupremam Poteſtatem eccleſiaſticam & plenitudinem poteſtatis eccleſiaſticæ, formaliter poteſtatiue & originaliter reliquas continentem, & in ſolo Romano Pontifice formaliter & ſubiectiue eẽ fatetur, a Ieſu Chriſto Petro datam Fatetur quoque eccleſiæ regimen a Ieſu Chriſto inſtitutũ Monarchicum, ita quòd hoc non niſi a ſolo Deo mutabile eſt, & Monarcham eſſe Papam.

¶Cum hiſ quoque diſtinguit & bene, & poteſtatem eccleſiaſticam tripliciter accipi, Primo, ſecundum ipſum, ut papatum, ſecundum ſe. Secundo, ſecundum applicationem ad hanc vel illam perſonam, ut quòd Papatus ſit in Ioann. uel Marc. Tertio, ſecundum exequutionem, ut quòd papa faciat uel non faciat hoc uel illud. Et appoſita altera diſtinctione de multiplici modo eſſendi in aliquo, vult quòd licet quælibet eccleſiaſtica poteſtas ſit formaliter & ſubiectiue tantum in ſuppoſitis formaliter denominatis ab illa, puta papalis in papa, Cardinalitia in Cardinali, Epiſcopalis in Epiſcopo, nihilominus quælibet eccleſiaſtica poteſtas eſt in eccleſia Vniuerſali, ſeu Concilio Vniuerſali illam repræſentante tripliciter. Primo, ſicut in fine, qa data eſt in ędificationem corporis Chriſti. Secundo, ſicut in regulante applicationem ipſius ad perſonam. Tertio, ſicut in regulante vſum ſeu exequutionem poteſtatis in perſona exiſtentis. Et de primo ac ſecundo modo non eſſe dicit facultatem, de tertio autem ſimiliter dici, ſi conſideretur quòd poteſtas papalis data eſt in ędificationem eccleſiæ. Et probat ſic, papa eſt peccabilis, & poteſt hac poteſtate in deſtructionem eccleſię abuti, ſimiliter Sacrum Collegium Cardinalium non eſt in gratia uel fide confirmatum, ergo oportet ut aliqua ſit reliqua inobliquabilis & indeuiabilis regula ab optimo legiſlatore Chriſto, ſecũdum quam poſſit abuſus huiuſmodi Poteſtatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem eſt eccleſia ſeu Vniuerſale Concilium, ergo in eccleſia Vniuerſali eſt papatus, ut in regulatiuo exequutionis ipſius.

¶Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur niſi prout ſapiens iudicabit, & papa habeat Poteſtatem in ædificationem, prout ſapiens iudicabit, finalis reſolutio huius iudicii fiet ad eccleſiam ſeu Concilium, ubi eſt ſapientia indeuiabilis. Et hic inquit, fundantur multa, ut quòd papa iudicari poteſt & deponi Conciliũ, quòd cõcilio ſubiicitur quo ad vſum ſuę poteſtatis, & ſibi poteſt dici, Cur ita facis? & quod in concilio eſt etiam Poteſtas papalis quarto modo, ſcilicet ſuppletiue, quòd ſcilicet ſupplendo facere poteſt quicquid poteſt papa, ut Decreta & acta Concilii Conſtantienſis teſtantur.

¶Diſtinguit prætetea poteſtatem papæ in eam, quæ ſibi a Ieſu Chriſto tributa eſt in Petro, tanquam ſuo Vicario & Monarchę, tam ordinis, q̃ iuriſdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult eſſe ſupernaturalem) & in eam quę conuenit papæ ex iure naturæ & poſitiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, ut ſupremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus ſuper alios. Poſitiuo uero multiplici, & in propoſito ipſius eccleſiæ ſeu generalium Conciliorum, ſicut communitas perfecta ſuo capiti dare poteſt. Et hãc vult eſſe authoritatem interpretandi, diſpenſandique in ſtatutis Concilii generalis, prout occurrens neceſſitas uel euidens vtilitas poſtulat, ubi pro tunc recurſus ad generale Cõcilium nõ patet. propter cuius diſtinctionis ignorantiam multam errant putat ignorantiam in putantibus omnia poſſe Papam ex authoritate ſibi a Chriſto tradita.

¶Concilium igitur eſſe ſupra papam, habereque vim coactiuã ſuper illum, poſſeque illi leges imponere circa uſum põtis, ſuſpendere ab exequutione, & deponere cum culpa & ſine culpa, infert. Comparare porro, inquit, eccleſiam papæ, nihil aliud eſt q̃ comparare totum parti integrali, & quærere quid ſit maius: conſtat enim, q. eccleſiæ ſeu Concilii Vniuerſalis authoritas maior eſt authoritate papæ in ſex. Primo, in amplitudine uel extenſione: ſecũdo, in infallibili directione: tertio, in morũ reformatione in capite, & in membris: quarto, in coactiua põte: quinto, in cauſarũ fidei difficilium vltimata deciſione: ſexto, quia copioſior: complectitur enim ſaltem virtualiter omnem poteſtatem & omne politicum regimen, Papale, Imperiale, Regale, Ariſtocraticum, & Timocraticum.

¶Cõfirmat dicta ſua ex Apoſtolorum Actibus pluribus: quia. ſ.

Iacobus

Iacobus, nō Petrus diffiniuit in Concilio, Act. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, ſed cōmunicatis ſcribitur ad Antiochiā, Apoſtoli, & ſeniores, &c. & miſerunt Petrum & Ioannem tanquam ſubditos Eccleſiæ, Act. 8. & Petrus cōpulſus eſt rōnem reddere de ingreſſu ad Centurionem, Act. 11. Fundat aūt ſuper allatis prius ex Matthæi 18. authoritatibus, Dic Eccleſiæ, & Quęcunque ligaueritis ſuper terram: & Concilio Conſtantien. Et concludit q̄ hæc clarius ex principijs Theologiæ concluſa eſt ſubiectio Papæ ad Concilium. Et uſque adeò progreditur, ut per diſeram perniciosiſſimamque doctrinam appellet, ponentem Papam ſupra Concilium, aut ſaltem non imparem illi.

CAPVT XI.

Quod ſecluſo Papa, in Eccleſia non eſt papatus ſuppletiuè, & ſicut in regulante uſum ipſius.

PRINCIPIVM ueritatis uidendæ circa recitata à radice ſumendo declarabimus. Primò, id ſuper quod tota hæc cō ſurgit fabrica; falſum eſſe. ſ. q. ſecluſo Papa, quomodolibet in Eccleſia Dei ſit Papatus, ſicut in regulatiuo ipſius quantum ad uſum & ſuppletiuè. Deinde oſtendetur falſum eſſe quòd Papa habeat aliquam poteſtatem ab Eccleſia: ſed omnia poteſt ex papatus authoritate. Et deinceps ſigillatim omnia examinādo determinabuntur manifeſtata prius ueritate, circa poteſtatem applicandi poteſtates eccleſiaſticas ad perſonas, an ſit in Eccleſia ſecluſo Papa. Sic enim modo de Eccleſia ut diſtinguitur contra Papam, loquimur: & ſic uolumus intelligi dum de his ſermo eſt. Si papatus igitur eſt ſic in Eccleſia cum Eccleſia nō habeat ipſum ex ſeipſa (ut aduerſarius fatetur) oportet quòd datus ſit ei à Deo. Et cum huiuſmodi donata Deo neſciamus niſi per reuelationē in ſacra Scriptura, uel traditione Apoſtolorū, uel in ſanctis doctoribus, aut determinatione apoſtolica contentam, aut per rōnem ex principijs theologicis efficaciter probātem: ſi in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, ſed oppoſitū, ſi theologica ratio non conuincit, ſed potius abducit ad hoc ſentiendum eſt oppoſitum. Et quidem quod in ſacra Scriptura donatio iſta nō reperiatur, ex antedictis patet: authoritates .n. ſumptæ ex Matthæi decimooctauo, nihil dant niſi ſuprà ſubiecta Eccleſiæ indeffinitè, ut prædeclaratum eſt. Vnde ex eis non poteſt huius uel illius ſubiectio probari: ſed haberi quam poteſtatem in ſubiecto habeat.

¶ Ex geſtis uerò ab Apoſtolis nihil tale hr̄: quia Act. octauo, licet Petrus & Ioannes ſint miſſi, non tamen ut ſubiecti: Spiritus .n. ſanctus miſſus eſt à Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam uobis: & tamen non eſt ſubiectus. Male theologus eſt, q ex miſſum eſſe, infert ſubditum eſſe. Act. uerò 11. diſceptatio eorum qui erant ex circunciſione aduerſus Petrum, nullā ſuperioritatē, ſed ambiguā æmulationē legis Moyſi præ ſe fert. Et quod illa diſceptatio non ab Apoſtolis, ſed cōuerſis Iudæis, & potiſſimè Phariſæis fuerit: textus ille iunctus cū c. 15. (ubi illi de hæreſi Phariſæorum, dicebant legalia imponenda & gentilibus) inſinuat. Et ruſſus repræhenſio non factis, ſed uerbis ſubditis quandoq; licita eſt aduerſus prælatos, ut de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & ſuperius ex S. Thoma oſtendimus. Et idem Gregorius (ut hī ſecunda quæſtione 7. cap. Petrus) hoc ſoluit, q̄ Petrus noluit uti authoritate ſua. Act. uerò 15. non fuit Concilium uniuerſale, nec Iacobus dedit ſententiam: & ideo nihil facit ad propoſitum. Quòd nō fuerit Conciliū uniuerſale, patet ex hoc, quòd non fuerunt ibi niſi tres ex 12. Apoſtolis, ut ad Ga. 2. habetur, ſ. Petrus, Iacobus & Ioannes. Quòd .n. narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus poſt annos 14. aſcendiſſe ſe Hieroſolymam, ad Gal. 2. refert, ut gloſſa ordinaria dicit Act. 15. Quòd Iacob⁹ ſententiam non dederit, ſed iudicium ſuum dixerit poſt Petrū loquēs, ex eo patet quod ſubditur, Tunc placuit Apoſtolis, & Senioribus cū omni Eccleſia eligere & mittere, &c. ſcribentes per manus ipſorū. Concluſio ergo in qua ſtat proculdubio ſentētia diffinitiua, in cōi facta eſt, non à Petro nec Iacobo. Et fecit quòd quia ſolutio quæſtionis petebatur non à Petro, ſed ab Apoſtolis & presbyteris præſentibus (Hieroſolymis) ut patet in eodem decimoquinto ca. 16. Petrus ſimplici apoſtolatus non papali authoritate uſus, exhibuit ſe ſicut unum ex alijs in tali cōuētu & cōi noīe Apoſtolorū appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: nec dum aūt erat tempus utendi plenitudine poteſtatis ſuæ: in ſtatuto præcipuè tranſitorio, quale fuit propoſitum à Iacobo, cū dicit, Ego iudico, id eſt, hoc eſt iudicium meū, &c. Aduenit poſtmodum tempus, quo papa manifeſtauit ſuæ plenitudinem poteſtatis, ut patet legenti geſta Patrū & Eccleſiæ. Quāuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthiæ, & in condēnatione Ananiæ & Saphiræ & Simonis & ex traditione ſucceſſiua Apoſtolorum, Papam potius quàm Concilium primatum obtinere animis, uocibuſq. Chriſtianorum inhibitum eſt uſque ad Concilium Cōſtantienſe, ad quod uſque tempus ſancti doctores abſque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Conſtantienſe, aut Baſilienſe oppoſitum determinare potuit: quaſi Hieronymi ſolius authoritas innixa ſacræ Scripturæ præualuit Concilio (ut patet 36. q. 2. c. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes teſtium inductorum innixa ſacræ Scripturæ apertæ, ut monſtratum eſt, & monſtrabitur, præualet congregationi Conſtantienſi, ante Martinum, & Baſilienſi Concilio? Omnia enim Concilia per Romanæ ſedis authoritatem robur acceperūt, & facta ſunt, ut c. ſignificaſti. de elect. allatum eſt. Quòd autem nec ratione ex theologicis principijs hoc habeatur, ſed potius in hoc, quòd ſummus prouiſor & legiſlator Dominus Ieſus Chriſtus non reliquit Eccleſiā dilectiſſimā ſine ſufficienti regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum. ſed papa eſt peccabilis, Eccleſia uerò errare non poteſt: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propoſitum non ſolùm nō procedit ex principijs theologiæ, ſed in hæreſim adducit damnatam, pro fundamento enim ſumitur, quòd Eccleſia poteſt non errare, & papa poteſt errare: aut loquuntur de errore perſonali in gratia gratum faciēte, aut de errore iudiciali, deffiniendo in quacunque re Eccleſię, uel in fide. Si loquuntur de errore perſonali in gratia, in hæreſim incidunt damnatam: quòd poteſtas eccleſiaſtica fundatur ſuper charitate, & tamen hoc modo contra ſeipſum oportet, quòd intendat iſte homo, quia expreſſè affert pro ratione, quia papa eſt peccabilis, & ſacrum collegium ei aſſiſtens non eſt confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quòd apud ipſum Eccleſia eſt firmata in fide & gratia, & propterea inobliquabilis oportet dicere quòd à Deo habeat regulatiuam poteſtatem uſus omnis eccleſiaſticæ poteſtatis. Et hoc qd aliud eſt dicere, quàm ſequi hæreſim illorum, qui, quoniam ubi ſunt duo uel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum eſt Dominus, eccleſiaſticam poteſtatem in bonis Chriſtianis ponunt? Amplius, Quis reuelauit huic homini, quòd prælatorum congregatio in Concilio generali, ſecluſo papa, ſit confirmata magis in fide, & gratia perſonali, quàm collegium Cardinalium? quare nō poſſunt omnes illi eſſe in peccato mortali ſicut iſti? Præterea, Cuius Eccleſiæ ſit promiſſa gratia perſonalis in aliquo ſuppoſito ſemper (iuxta illud Matth. ult. Ecce, ego uob. ſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſæculi) quis hoc promiſit prælatis iſtis ſic congregatis magis, quàm collegio Cardinalium cum papa? Quæcunque enim autoritas afferatur de congregatis, ſcil. cū, Vbi duo uel tres, & cetera. & Si duo ex uobis conſenſerint, & ſimilia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quàm in iſta non acephala, quæ uerè eſt in nomine Domini, ſaltem quoad authoritatem. Nec poteſt dici, quòd hoc conueniat Concilio dicto ex repræſentata Eccleſia uniuerſali, quia gratiæ perſonales repræſentati non tranſeunt in repræſentantem, ut patet inductiue.

¶ Si uerò loquuntur de errore iudicialiter diffiniēdo de re qualibet, conſtat & quòd papa, & quòd Concilium ſimul cum papa errare poteſt, malè iudicando de uno regno, quòd iſte habet ius eius, & non alter, aut quòd ille Epiſcopus ſit ſimoniacus, ut patet in c. à nobis de ſententia excomm. & in quol. Sancti Thomæ, ubi ſupra. Si autem de iudicio fidei ſit ſermo, aut comparatur papa & concilium ſecundum proprias naturas & uires: & ſic tam Papa, quàm Concilium poteſt errare: quia omnis homo mendax. Aut ſecundum aſſiſtentiam diuinæ prouidentiæ: & ſic falſum & erroneum eſt dicere quòd papa poſſit errare: quia hoc eſſet dicere, quod Eccleſia tota poteſt errare in fide: quia ad ipſum pertinet determinare de fide, ut habetur de baptiſmo & eius effectu, capit. maiores & 24. quæſt. 1. c. à recta. memor ſum. &, quoties. Et quicquid determinatum eſt ab ipſo de fide, omnes Chriſti fideles ſequi oportet, ut patet ex hoc, q̄ hæreticus cenſetur, qui damnatæ ab Apoſtolica ſede concluſioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet & ſentit de fide, & ſacramentis Eccleſiæ, quàm Rom. Eccleſia hæreticus eſt, ut patet ex S. Thoma, in ſecunda ſecundæ, quæſtio. prima, art. ult. docente quod ad ſummi Pontificis authoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ ſunt fidei, ut ab omnibus inconcuſſa fide teneantur. & in quæſtione 11. articulo 2. ad tertium, q̄ cōtra papę authoritatem in materia fidei, nec Hieron. nec Auguſtinus, nec aliquis ſacrorum doctorum ſuam ſententiam defendit, & ex c. ſi papa, diſtin. 40. ubi dicitur quòd ex ipſo poſt Dominum uniuerſorum ſalus dependet: & per hoc ineffabile papę iudicium, impletur illud Ioan. 14. quod Spiritus ſanctus docturus eſt nos omnia. Colligendo igitur rationis ſolutionem, dicitur q̄ ſemper altera præmiſſarum eſt erronea. Si enim eſt ſermo de obliquitate à gratia, illa uniuerſalis eſt erronea, ſ. q̄ obliquū eſſe oportet regulam in recta à recto, & eſt expreſſè dānata & à Concilio Conſtantienſi ſub Martino. Si aūt eſt ſermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propoſitio

eſt erronea, ſcilicet q. Papa pőt errare, & reliquű Eccleſię non. Confirmantur hæc authoritatib. ſupra allatis. Et hæc rõtio eſt rő ſumpta ex parte cauſæ materialis, ex hac.n.ht q. non magis cõitas, q̃ una perſona in offi.io uicariatus Chriſti poſita, quantum ad ea quæ ſunt fidei, habet q. ſit ſubiectum, ſeu materia aſſiſtentiæ diuinæ, cùm non ſit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus ſaluare, imo ex quo monarchicum inſtitutum eſt regimen, in vno ſolo conſtituta eſt ptãs. ut S. Thomas in 4. ſent. diſt. 19. q. 1. dicit. Ex quo patet, q. uoluntariè dicitur q. papa habet poteſtatem in ædificationem: prout ſapiens, i. Concilium determinabit. In his. n. quæ ſunt fidei ſecundum diuinã ſapientiam in Scripturis reuelatam & ſibi aſſiſtentem, in directione autem morum ſecundum prudentiam monaſticã & politicam, quæ in principe eſt, ædificare Eccleſiã debet. Et ad hæc multű adiuuatur ex Concilio ſanctorum Patrum. & propterea cum ueneratione à ſummis Pontificibus ſuſcipiuntur, oſtendunt ſiqdẽ ſtatuta iter Papæ, qđ ſequi ſecundum Deum debet, quãuis cogere ipſum nequeant, ut ex prima ſecundæ S. Thomæ allatum eſt. Rationes autẽ quæ concernunt depoſitionem Papæ, inferius ſoluentur.

¶ Ex parte uerò cauſæ formalis, quia Papatus eſt ex formali ſua rõne ſuprema in Eccleſia Dei poteſtas, ut ea antedict s hĩ, & aſtenſet fatetur, ſuprema autem poteſtate in Eccleſia repugnãt dari in Eccleſia ſuperiorem, quia tam non eſſet ſuprema in Eccleſia, ſed poteſtas in eccleſia, regulatiua Papatus quò ad uſum eſt ſuperior Papatus, ergo in Eccleſia Dei non eſt talis poteſtas, & conſequenter non eſt in illa Papatus, ſicut in regulatiuo uſus illius. Prima propoſitio aſſumpta (ut dictum eſt) patet ea determinatione etiam Concilij Conſtantienſi, ſub Martino quinto, ſecunda autẽ eſt nota terminis; tertia autẽ, & probatur, & eſt ab eo confeſſa. Probatur quidem, quia cum par in parem non hẽat imperium, & propterea unus Papa non poteſt ligare manus alterius, oportet ſi Eccleſia poteſt ligare manus papæ conſtituendo leges coactiuas circa uſum papatus & ſuſpendendo ab executione: q. poteſtas Eccleſiæ non ſit par papatui, ſed ſuperior papam. Confeſſa eſt autem ab hoc uiro quum loquens de diſpenſatione facta à Papa, dicit, Tenet, &c. Hæc diſpenſatio ſi non contineat errorem apertum, aut niſi fuerit ſuperiori lege prohibita, quòd dicitur propter ſtat ita fieri poſſibilia circa Papalis uſum poteſtatis per generale Concilium. Hæc ille.

¶ Et ut magis pateat horum fictio aduertendum eſt q. quemadmodum in adunatione oĩum ſenſuum exteriorum in unum ſubiectum, non inueniretur aliquis unus iudex præter ſingulas ſenſuum poteſtates, niſi ſenſus ſuperior eis omnibus & communis oĩbus præiungeretur (& propterea oportet ponere ſenſum cõem, ut patet in ſecundo de Anima, unicum & communem, oĩum ſenſibilium in iudicem aliorum oĩbus, quia uno unum ſubiectum habẽs plures ſenſuum poteſtates iudicat:) ita poſito, ſed non conceſſo q. in Eccleſia inuenirentur omnes poteſtates eccleſiaſticæ, ſ. papatus, cardinalatus, & cætera ſi ex eis non reſultaret, aut quomodolibet eis iungeretur una alia poteſtas, nihil poſſet niſi q. ſecundum ſingulis poteſtates papatus, cardinalatus, epiſcopatus, & cætera poſſet Perinde enim eſt (ut dr̃ in 2. de Anima) duabus poteſtatibus iudicare, ac ſi duo iudices eſſent. Ex concurſu igitur omnium poteſtatum in Eccleſia uniuerſali etiam cum Papa, non plus poteſt apud ſapientes tota eccleſia cum Papa, quàm poſſunt ſingulæ poteſtates, ac per hoc cum papatus non poſſit ligare manus Papæ nec tota Eccleſia hoc poteſt, niſi fingatur ſuperior quædam poteſtas papatu, qua Eccleſię communitas utens iudicet de ſingularum poteſtatű actibus, & ſi hoc fingitur, contradicitur ueritati & ſibiipſi, qui Eccleſiã ex papatu, cardinalatu, & cætera, componi uult.

¶ Ex cauſa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primo quia incidit in Scyllam, cupiens uitare Charibdim. Si .n. propter hunc finem, ut quilibet potens errare, habeat ſuperiorem in terris, oportet hanc in Eccleſia ſupra papam poteſtatem ponere, quis corriget Concilium ipſum potens errare? imò qđ de facto errauit in decretis illis Conſtantienſi, & Baſilienſi, & in multis aliis errare poteſt propter quòd à Concilio ad Papam conceditur appellatio, ut S. Tho. in quæſt. de potentia Dei, q. 10. artic. 4. ad decimumtertium dicit. Et de Concilio Baſilienſi, quòd quamuis legitimè congregatum, errauerit notoriè, cõuincitur ex ipſius uerbis in ſecunda ſeſſione, ſcilicet, Synodus Baſilienſis, decernit & declarat, quòd ipſa pro hæreſum extirpatione, ac morum generali reformatione Eccleſiæ in capite, & in membris, nec non pace inter Chriſtianos procuranda, in Spiritu ſancto legitimè congregata per nullum quauis authoritate etiam ſi Papali dignitate præfulgeat, diſſolui, aut ad aliű locum transferri, ſeu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut poteſt, debebit aut poterit in futurum, abſq; eiuſdem ſynodi Baſilienſis deliberatione & conſenſu. Hæc ibi. Vbi manifeſtiſſimè apparet, quòd etiã in his quæ ſunt iuris poſitiui (qualia ſunt tempus & locus Concilij) determinauerunt non habere poteſtatem ſummum põt. ficem, etiam antequam ipſa ſynodus congregata ibi nunc eſſet: quod tam erroneű eſt, ut argumentatione non egeat. Et hoc unum ideo attuli, ut oſtendatur & quod Concilium ritè eſſet congregatum authoritate Romani Pontificis, ipſo abſente aut non conſciente decretis, errare poteſt, & errauit: & ut ex hoc uno manifeſte falſo in principio Concilij illius decreto omnium decretorű illius authoritas quanta ſit cognoſcatur. Inquit enim Auguſtinus, q. ſi uel minimum mendacium in ſacra Scriptura addmittitur, tota perit.

¶ Secundò, quia uerus finis poteſtatis eccleſiaſticæ, ſcilicet, unitas fidei, charitatis, & pacis, qua una eſt Eccleſia, & peruenitur ad patriam cęleſtem, melius cauſatur per unum, quàm per plures conuenientes in unum.

¶ Tertiò, quia nimis derogat dignitati ſupernaturalis ordinis poſitio iſta, quaſi ſicut Deus in naturalibus creauit hominẽ liberum & reliquit eum in manu conſilij ſui, (quo fit ut cõitas libera Regem conſtituat cum certis legibus tacitis, uel expreſſis) ſic diſpoſuerit Chriſtus in ſupernaturali regimine Eccleſię, dando communitati poteſtatem ſupra principem. Lõgè quippe aliter eſt, nam ſupernaturalis regiminis firmitas non ſuper humano conſilio, ſed ſuper diuina aſſiſtentia ſupernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter conſequendam, ipſa ſupernaturalis regiminis reſolutio reſpuit recurſum ad poteſtatem communitatis.

¶ Quartò, quia cű gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia diſponat oĩa ſuauiter, oportet ut Ieſus Chriſtus diſponat regimen eccleſiæ ſuæ, ut uiuus non ut defunctus. ppter qđ non ante mortẽ, ſed poſt reſurrectionem ut in æternű non moriturus. Petrum inſtituit nõ ſucceſſorem, ſed uicariű ſuum, Cõe eſt autẽ oĩbus principibus uiuentibus uicarios inſtituentibus, ut ptãtem Reipub. ſuper uicarium non dent, ſed ſibi reſeruent iudicandum. Dominus igitur Ieſus Chriſtus communitati Eccleſiæ non dedit ptãtem ſup ſuo uicario: ſed illi ſuã aſſiſtentiam non defuturã aperiens Lucæ 22. Ego rogaui pro te, ut nõ deficiat fides tua, ipſi cõfirmationẽ aliorű cõmiſit ſubdẽs Cõfirma fratres tuos Et hæc tű licet magis ex modo, quã fine regiminis ſumatur oñdit tñ qđ ad conſequendű eccleſiæ finem ex eo modo regiminis non, conuenit in eccleſia talem ponere ptãtem. Quia ergo poſita poteſtas iſta in eccleſia ſupra papã regimini eccleſiæ per uicarium ſub Ieſu Chriſto uiuente non cõſonat, & ſupernaturali reſolutioni eccleſiaſtici iudicii derogat, & ad uerum eccleſiæ finem inepta eſt, & intentum finem correctionis oĩum errare potentium non aſſequitur, rationi formali papatus repugnat, aſſiſtentiæ Chriſti ad papæ iudiciű in his, quæ ſunt fidei obſtat, & nulla authoritate authentica, aut ratione efficaci aſſeritur, totque ſanctorum teſtimoniis aduerſatur: concludendum eſt quòd fruſtra, ignoranter, temere atque impiè prædicatur, ſcribitur, & defenditur.

CAPVT XII.

Quod ſecluſo Papa, non ſit in Eccleſia poteſtas legiſlatiua.

QVONIAM autem præter dictam poteſtatẽ duas alias in Concilio locat ſecluſo papa (ſcilicet poteſtatẽ applicandi ptãtes eccleſiaſticas ad perſonas, & poteſtatẽ condendi interpretandique authoritatiuè leges) de his aliquantiſper dicendum eſt. Authoritas Eccleſiæ in condendis legibus conuenit eccleſiæ ſecundum iſtum ex hoc, quòd eſt communitas perfecta. Vnde ſi quælibet communitas libera & perfecta poteſt condere leges, & ipſius ſolius authoritate poſſunt mutari conditæ ab ea leges: ſic in eccleſia etiam oportet.

¶ Sed ut breuiter error iſtius pateat, omiſſo q. eccleſia abſq; papa non eſt cõitas perfecta (quia ſine capite) dicimus, quòd quia Eccleſia uniuerſa diſtincta contra papam eſt communitas ſubiectum à Ieſu Chriſto Papæ (ut patet ex authoritatibus inductis teſtantib. ipſum eſſe paſtorem, rectorem, epũm, directoremque oĩum Chriſtianorum, & uniuerſalis, ſeu catholicę eccleſię) conſequens eſt q. eccleſia, etſi poſſit ordinare per modum ſocietatis cuiuſdã, nõ tñ poteſt aliquid ſtatuere, habens uim coactiuam, non ſolum circa actus papæ, ſed nec circa quemcunq; Chriſtianum, niſi ratione authoritatis prælatorum illius, ſi illi ad hoc concurrunt: & ſi fiat de facto, nõ ualet, niſi authoritate Romani põtificis implicitè uel explicitè roboret. Vnde S. Tho. (ut ſuperius adductű eſt) inquit, Sãcti patres conciliis congregati nihil põt ſtatuere, niſi interueniente authoritate Rom. Põtificis. ut ſupradictű eſt, recte dixit, Sancti patres: qa multi patres ex ſua temeritate põt ſtatuere, etiã ligando manus, Pontifici ſummo. Et cõfirmat hoc ex diffinitione legis poſita à ſancto

Tho-

Thoma in prima ſecundę q.90. ubi in vlt. ex prædeterminatis concluditur, q lex eſt rõis ordinatio ad bonum cõe ab eo qui curam habet cõitatis, promulgata, Ex hoc enim patet, q lex eccleſiæ nihil aliud eſt, q rõis ordinatio ad eccleſiæ cõe bonum à papa (qui curam habet cõitatis eccleſiaſticę) promulgata: ac per hoc communitas eccleſiæ, cui ſuipſius cura non eſt relicta a Ieſu Chriſto, ſed commiſſa papę non poteſt lege authoritatiue facere. Et hoc cognoſcentes, ſancti patres a papa robur decretorum ſuorum recognouerunt, ut & ex orto hoc errore poſt electum Martinum papam quintum: ipſa requiſitio oratorum regis Poloniæ, q approbarentur deciſa in materia fidei a Martino teſtatur, ut patet in ſeſſione vltima, Et Baſilienſes multum inſtiterunt apud Eugenium quartum, ut decreta Baſilienſis Cõcilii approbaret, & nunquam obtinuerunt: ut dominus Ioannes de Turrecremata refert: & in geſtis Baſilienſis Cõcilii apparet.

¶ Amplius Authoritas eccleſiæ determinatiua de his, quę ſunt fidei, principaliter reſidet in ſummo Pontifice & nõ ſolũ principaliter ſed finaliter, ita q ad ipſũ ſpectat finalis de fide determinatio: nec ſpectat ad Conciliũ, ſed Concilii ſnia a papa confirmat: & a Cõcilio, ad papã appellat: ut ſanctus Thomas in aliis locis, & Secunda ſecundæ, & q6. de potentia Dei, & contra errores Græcorũ docet. ergo a fortiori ad papã principaliter & finaliter ſpectat cętera ſtatuere, & fruſtra a Concilio ad eum appellaretur, niſi iuſtitiam poſſet ſupra Concilium miniſtrare.

¶ Amplius Conſuetudo Eccleſiæ hẽt & habuit, ut papa in oĩbus quæ non ſunt de iure naturæ aut diuino, poſſit non ſolũ diſpẽſare, ſed mutare iura: non ergo ipſe a Concilio in interpretando dependet, ſed econuerſo. Et ex hoc patet q capitulum frequens in Concilio Conſtantienſis decretum: niſi apoſtolica authoritate firmatum ſit non habet certam uim obligatiuã: quoniam in ſeſſione 39. ante electum Martinum factum eſt.

CAP. XIII.

Quod, poteſtas aplicatiua eccleſiaſtica poteſtatis ad perſonam, non eſt in Eccleſia ſecluſo Papa niſi in caſu.

DE authoritate & applicatiua papatus & aliarum eccleſiaſticarum prãtum ad hanc perſonam uel illam, ſciendum eſt, quòd poteſtas iſta regulariter & principaliter eſt in papa, & nõ niſi in caſu in Concilio ſeu eccleſia. Et in papa quidem eſſe poteſtatem hanc quoad applicationem poteſtatum inferiorũ papatu, patet tum ex geſtis Apoſtolorum, dum ſingulos Epiſcopos per loca inſtituebant: tum eccleſiæ cõſuetudine, quæ quotidie hæc a papa faciente ſuſcipit abſque conſcientiæ ſcrupulo, tum ex rõe offitii ſui, ad eundem namque ſpectat plena ptãs ſupremi regiminis, & aſſumptio aliorum in partem ſolicitudinis, vt patet Exodi decimooctauo, ubi Moyſes dux populi ex conſilio Iethro elegit & conſtituit principes populi, & millenos, & centuriones & decanos. Quo ad applicationem uero papatus, & ex geſtis Beati Petri Apoſtoli, cum inſtituit Clementem papã (ut habetur octaua queſt. 3. ſi Petrus ex authoritate Ioannis tertii, q fecit anno Domini 600. tpe Iuſtini Imperatoris) & ex continua obſeruatione liquet. Papa nãque inſtituit ad quos ſpectet electio, & mutat & limitat hũc actum electionis ut oppoſitũ mõ ſit irritus. In eccleſia & ſeu Cõcilio nõ eſſe hanc authoritatẽ ſecluſo papa, ex hoc patet, q tota Eccleſia non poteſt authoritatiue mutare legem factam a papa: puta quod electio non ſpectet ad Cardinales ueros, & indubitatos, q electus a minus q̃ duab. partibus Cardinalium ſit papa, ſed bene econuerſo papa poſſet ſtatuere, q electus a minus, q̃ duabus partibus Cardinalium, ſit papa: & q electio ſpectaret ad tales & tot prælatos, & nõ ad hos qui vocantur Cardinales: quia einſdem eſt deſtituere, cuius authoritatiue eſt conſtituere in his quæ ſunt iuris poſitiui: quale eſt, q electio ſpectet magis, ad presbyteros & diaconos talium eccleſiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, q̃ ad canonicos Lateranenſes, & ſancti Petri. magis ad Epiſcopos Hoſtienſẽ, Sabinenſem, Prænestinum, Tuſculanenſem, Albanenſem & Portuenſem q̃ ad alios epiſcopos. Hoc enim nec a diuino nec a naturali iure eſſe conſtat. Si. n. poteſtas ipſa applicatiua eſſet in eccleſia, ſecluſo papa. poſſet eccleſia mutare ſtatuta papæ, circa applicationem hmõi. Vnde ſm veritate n. Concilium, ſecluſo papa, quia nihil poteſt niſi quod p ſingulas poteſtates in eo contentas poteſt: nec vnum quidem, & illum minimum poteſt cõſtituere Epiſcopum, ſi illi prælati ad quos ſpectat illum conſtituere defuerint. Papa autem poteſt & eligere, & cõſtituere epiſcopos: ubique terrarum ſua ſola authoritate: quę non ſua ſed illius eſt qui gradiotur in multitudine fortitudinis ſuæ.

¶ In caſu & permiſſionis. papa quia papa nihil ſtatuit in oppoſitũ) & dubietatis (quia neſciunt ſi aliquis eſt verus Cardinalis) & ſimiliũ et eatuũ mortuo, vel incerto papa (ut tpe magni ſchiſmatis inchoati ſub Vrbano ſexto cõtigiſſe vr) in Eccleſia Dei eſſe poteſtatem applicatiuam papatus ad perſonam ſeruatis debitis requiſitionibus, ne perplexa ſit, aſſerendum eſt. Et tunc per uiam deuolutionis ad vniuerſalem Eccleſiam poteſtas hæc deueniſſe vt, tanquam non exiſtentibus electoribus determinatis a Papa ad repręſentandum illam in hoc actu pro bono ipſius Eccleſiæ. Iam. n. oſtenſum eſt, q Eccleſiæ cura non ſibi ipſi, ſed Petro a Chriſto commiſſa eſt, & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Eccleſiæ præualet tam determinationi quàm actui ipſius Eccleſiæ, cuius nomine, ſed non authoritate fiat.

¶ Quid aũt de poteſtate depoſitiua ſentiendum ſit, inferius tractabitur, Dño concedente. Hæc aũt dicta ſunt, vt pateat, Concilium ſecluſo Papa, nec regulatiuam vſus papalis, poteſtatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis poteſtatis eccleſiaſticæ ad perſonam poteſtatem authoritatiue habere, ſed omnia à papa mendicare ipſum oportet.

¶ Et per hæc & ſatis clarum reſtat, q Concilium non habet papalem poteſtatem ſuppletiuè. Et ſi contra hæc afferantur geſta in Concilio Conſtantienſi, iam dictum eſt q pp incertitudinẽ Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti poteſt congregatio illa poſt unionem trium obedientiarum. Veruntñ perfectum ac indubitatum Concilium abſq; uero, & indubitato Papa, & uno eorum contradicente, eſſe non potuit, propter quod illius acta nõ niſi ſub Martino quinto authentica ſunt, ſub quo nihil geſtum eſt à Concilio ſicut prius.

CAPVT. XIIII.

In quo ſoluuntur rationes contra Papam, quod Eccleſia ſit totum & authoritas eius maior in ſex.

QVOD uero Dr, q comparare Eccleſiam Papæ, eſt comparare totum parti integrali, de poteſtatibus eccleſiaſticis loquendo (quia de his eſt ſermo) facillimũ eſt ſoluere: imò ſophiſticum monſtrate, nam ſophiſma eſt. Nã ſicut unitas eſt pars numeri, & ſenarius numerus eſt maior tam unitate, q̃ dualitate: ita papatus, qui eſt unica poteſtas eccleſiaſtica, eſt pars totius numeri poteſtatis eccleſiaſticæ. Et hoc mõ poteſtas eccleſię eſt maior poteſtate papæ: ſicut totũ parte, & hoc eſt dicere, quia ſunt plures poteſtates quã poteſtas Papæ, quod gratis conceditur. Sed ex hoc non ſequit, q poteſtas eccleſiæ ſit maior, id eſt plus poſſit quã papa: in quo ſenſu diſputatur. Vñ puerile eſt, quod ex diſtinctione poteſtatis eccleſiaſticę in papatum, cardinalatum, epiſcopatum, &c. inferatur, q quærere an eccleſia ſit maior papa eſt quærere an totum ſit maius parte integrali.

¶ Quod & dr q eccleſiæ authoritas eſt maior authoritate papæ in ſex, falſum & erroneum eſt: quia ſi ſumatur eccleſia ut diſtincta contra papam, nullo modo eſt maior papa, niſi amplitudine ſeu extẽſione numeri, qr papa eſt una poteſtas, illa multę. Ex quo enim oſtenſum eſt, q papatus, ſecluſo papa, non eſt in eccleſia niſi potentia miniſterialiter electiua (quia. ſ. põt ſede uacante papã eligere per Cardinales, uel per ſeipſam in caſu) & papatus eſt poteſtas ſuprema, ad quam ſpectant cauſas fidei determinare, & qui certus eſt, non eget amplius certificari: erroneum eſt dicere, q ultima deciſio fidei non ad papam, ſed ad Concilium ſpectat: & tanto magis erroneum, quanto de Concilio dicitur diſtincto contra papam.

¶ Et quoniam ſola diuina aſſiſtentia cauſa eſt inobliquabilis directionis & iudicii in eccleſia, & hæc adeſt papę, & ſimiliter papatus eſt poteſtas omnium aliarum poteſtatum, coactiuam nimirum habens & omnem poteſtatem uirtualiter continens, conſequens eſt quòd authoritatiue eccleſia non ſit maior papa; ſed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et ſic patet quanta cæcitate percuſſus fuerit iſte Gerſon, dicens q luce clarius ex principiis Theologiæ deducta erat concluſio iſta, quam monſtrauimus erroneam. Et rurſus quàm præſumptuoſus fuerit, appellando doctrinam Sanctorum, anno 1440. approbatam, peſtiferam & pernicioſiſſimam. Nec excuſatur niſi affecta forte ignorantia ex declaratione Concilii Conſtantienſis in una tantum obedientia ſub Ioanne 23 papa dubio, profugo etiam & reclamante, ut dicitur.

CAPVT XV.

Opinio aliorum, quod in Eccleſia ſecluſo Papa eſt authoritas congregandi generale Concilium.

ET quãuis inter ſingulares authoritates Romani Pontificis poteſtas congregandi gñale Concilium computatur. & hanc aliqui putant aliis conuenire poſſe, idcirco in hac quoque Concilium papæ comparandum ſpecialiter eſt.

¶ Eſt igitur nonnullorum opinio, q quamuis regulariter cõgregatio Cõcilii ſpectet ad papã (vt in capit. ſignificaſti. de elect. & diſt. 17. per totum in decretis patet) in caſu tñ aliquo congregari generale Concilium poteſt, papa non conſentiente: ac & inuito. Fundant hoc ſuper illo principio ſcilicet, Regulæ generales patiunt exceptiones præſertim vbi caſus particulares incidũt

varias

variabiles modis infinitis: quod probat ex ἐπιείκεια in 5. Eth. & gnome in 6. Eth. virtutibus poſitis ab Ariſt. ad has exceptiones. Ex his namq; oportet dicere, quod quæcumq; obſeruatio legis diſſiparet vnitatẽ quæ eſt finis legis, & obeſſet Reipub. non eſſet in illo caſu ſeruanda. Et propterea ſi papa requiſitus nollet neceſſariũ congregare Conciliũ, non eſt ſeruanda pro tunc lex, q. ad ipſum ſpectat cõgregare, ſed ipſo inuito congregari põt. Explanat aũt dictus Ioannes Gerſon in ſpecie caſus, in quibus congregatio gñalis Concilii fit legitime ſine papa. Primus eſt dum deſiit eſſe: quod tripliciter accidere põt. s. vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt ſi cadat in perpetuã μανίαν, aut ſi ad eum captiuatum nõ pateat acceſſus: vel per mortem canonicam, puta depoſitionem. Secundus eſt, dum ſufficienter requiſitus papa de conuocando Concilium, renuit contumaciter in perniciem Eccleſiæ, præſertim ſi tangat ipſum. Tertius eſt, ſi Concilium poſtquã à papa eſt legitime congregatum, ſtatuat certum tp̃s & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, uel de decennio in decennium, & tunc papa renueret. De authoritate aũt Cõcilii ſine papa, dicit q. fulcitur & utitur authoritate primo Ieſu Chriſti indefectibilis capitis Eccleſiæ. Secundo legum ſuarum tam diuinæ, quàm naturalis: quæ hanc licentiam vel neceſſitati uel manifeſtæ charitati, uel rel gloſæ pietati concedunt. pro quo facit authoritas Domini Matth. 12. excuſantis diſcipulos a uiolatione Sabbati, exẽplo Dauid, propter neceſſitatem.

¶ Sunt & alii duo caſus poſiti à Felino in c. ſuper literis, colũna decima, in titulo de reſcriptis & ab Alexand. in 17. diſ. can. ſynodum. Primus eſt in caſu, quo papa põt legitime deponi: quia ex quo Concilio contra papã diſtinctio, ineſt poteſtas deponendi papam, oportet q. poſſit ſeipſum diſperſum congregare vt deponat: alioquin cum papa deponendus nollet congregare Concilium, non poſſet deponi. Secundus eſt, cum dubia eſt electio facta de papa: alioquin perplexa eſſet Eccleſia, dum neſciret ſe habere papam, & non poſſet obuiare. Et hoc modo conſummata eſt congregatio Concilii Conſtantienſis, Benedicto 13. nolente Concilium autenticare, quantum ſua intereſſat.

CAP. XVI.

Quomodo verificetur, quod Concilium poteſt, aut non poteſt ſine Papa congregari.

AD EVIDENTIAM propoſitæ ambiguitatis ſcire oportet, q. aliud eſt loqui de conuocatione & congregatione perſonarum, ex quibus conſtitui poteſt concilium: & aliud eſt loqui de conuocatione ſeu congregatione Concilii. Primum enim ſignificat ſolummodo cõgregationem ad ſimul eſſe quoad locum, tempus, collationem mutuam & huiuſmodi: ſecundum autem ſignificat congregationem ad authoritatiue diſponendum de uniuerſali Eccleſia.

¶ Et ſi de primo fiat quæſtio, dicendum eſt, quòd regulariter ſpectat ad papam: ſicut ad quemlibet principem ſpectat conuocatio procerum regni ſui: & ſi ipſo inſcio huiuſmodi conuocatio ſiat: infringeretur conſuetudo. Hoc tamen non ſic ſpectat ad papam quin in multis caſibus poſſit & ſine ipſo & contra ipſum fieri. Et ſecundum hunc ſenſum verificari poteſt dictum aliquorum, q. Concilium põt congregari ſine papa, & q. Papæ poteſtas congregandi Concilium introducta eſt de iure poſitiuo, vt in cap. vlt. diſtinctionis decimæſeptimæ, Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris poſitiui exceptiones patitur: & uana eſt quæſtio de poteſtate ſic congregãdi, quando ſunt vndecumque congregati patres.

¶ Sed ſi de ſecundo mõ congregandi fiat quæſtio, diſtinguendum eſt, q. duplex eſt Concilium authoritatiuum: quoddã perfectum ſimpliciter: quoddam perfectum ſm̃ præſentem ſtatũ Eccleſiæ. Vocatur Concilium perfectum ſimpliciter, quod conſtat ex capite & membris, quod põt ſimpliciter ſtatuere & ordinare uniuerſalem ſtatum Eccleſiæ. Vocatur Concilium perfectum ſm̃ præſentem ſtatum, quod conſtat ex membris poſſibilibus inueniri, Eccleſia in tali ſtatu exiſtente: & põt quo ad aliquid tñ de uniuerſali Eccleſia ſe impedire. Et utrumq; horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum ſimpliciter fit capite præſente perſonaliter & hoc eſt perfectum in ſummo: de quo non eſt dubium q. errare in his quæ ſunt fidei, nõ poteſt. Qñ aũt fit per legatos, cum adhuc ſuperſit papa, ad quẽ finalis determinatio eorum quæ ſunt fidei, & conſequenter reliquarum cauſarum ſpectat, & a quo ſententia Concilii confirmatur, (ut patet ex dictis,) ſi erraret in aliquo, (ut de Concilio Baſilienſi patet,) habet correctorem papam: ſicut & illud habuit & habet Concilium quoq; perfectum ſecundum præſentem ſtatum Eccleſiæ pluribus modis contingit: quia & exiſtẽte vno papa hæretico deponendo, & exiſtentibus pluribus pontificibus ſummis dubiis: quale fuit concilium Conſtantienſe. Licet inquã latitudo ſit in utroq;, quoad congregationem tñ ſic ſe habent, q. concilium perfectum ſimpliciter ſolus papa põt congregare. Ita q. nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter ſe habente papa, põt Concilium perfectum ſimpliciter abſq; papæ conſenſu fieri: & ſi fiat, de facto nullius authoritatis eſt. Probatur hoc primò ex dictis: quia. ſ. cõitas Eccleſiæ ſine Papa non habet poteſtatem papalem, niſi in potentia electiua, ut oſtenſum eſt. Concilium aũt perfectum ſimpliciter includit poteſtatem papalem in actu: ergo Concilium hoc non eſt perfectum ſimpliciter. Secundò, Quia ſi cõitas Eccleſiæ abſque papa conſtitueret Concilium perfectum ſimplr̃, cum ad tale Cõcilium ſpectet ordinare ſimplr̃ uniuerſalem Eccleſiam, & hoc ſit proprium vicariatus Ieſu Chriſti (ut patet) ſequitur q. cõitas Eccleſiæ eſſet uicaria Chriſti, & ſic Ieſus Chriſtus haberet in terris duos uicarios ſuos: & papa non eſſet uicarius Ieſu Chriſti immediate, ſed eſſet uicarius uicarii, puta Concilii acephali in terris: quod non ſolum eſt erroneum, ſed fatuum.

¶ Tertiò quia cum Papa ex cura vniuerſalis Eccleſiæ habeat poteſtatẽ determinandi de fide, ordinandi ſymbolum, & congregandi Concilium (ut in quæſtione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) ſicut cura uniuerſalis Eccleſiæ ex iure diuino conuenit ſoli Papæ, ita hæc ſpectantia immediate ad ipſam curam uniuerſalis Eccleſiæ. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiuſdem Sancti Thomæ in Prima ſecundæ quæſt. 100. art. 8. Quia ſcilicet ea quæ ſunt de iure diuino determinata ab ipſo Deo, non ſolum in communi ratione iuſtitiæ, ſed etiam quantum ad determinationem ad ſingulares actus, non ſunt diſpenſabilia à prælatis Eccleſiæ, ſed à ſolo Deo. V. g. quia a Deo prohibita eſt ſimplex fornicatio: quod eſt coniungi non ſuæ, non poteſt fieri ab Eccleſia, q. coniunctio cum hac non ſua ſit quæque licita, ſed ſolus Deus hoc põt. ſed Deus in ſolo Petro & ſucceſſoribus poſuit curam uniuerſalis Eccleſiæ: & non reliquit ipſi Eccleſiæ curam ſuiipſius: & ad curam vniuerſalis Eccleſiæ ſpectat Concilii congregatio & celebratio, ut patet ex eius officio principali, ergo ſolus Deus poteſt in hoc diſpenſare. Nec habet locũ in hoc ἐπιείκεια, aut gnome: qũ expreſſe in 5. Eth. dĩ q. eſt directio iuſtitiæ legalis, quam nos ius poſitiuum vocamus: quod quia ab homine eſt non potente prævidere & prouidere ſingulis euentibus defectibile eſt in caſu: & tũc gnome in intellectu practico, & ἐπιείκεια in uolũtate ſupplent non interpretando ambigua, ſed manifeſta ſpectando & eligendo, vt S. Thomas in ſecunda ſecundæ, quæſt. 120. artic. primo ad tertium, aperit. Non eſt ergo regula hæc, ut morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: ſed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et ſic intelligenda ſunt quæ dicuntur in diſtinctione decimaſeptima, & propterea dicit S. Thomas q. ſancti Patres nihil poſſunt in Conciliis congregati ſtatuere, niſi authoritate Romani pontificis interueniente.

¶ Concilium perfectum ſm̃ præſentem Eccleſiæ ſtatum poteſt congregari ſine papa, & eo inuito ſi requiſitus non uult ipſe illud congregare, ſed non habet poteſtatẽ ad ordinandã uniuerſalem Eccleſiã, ſed ad prouidendũ illi caſui nunc concurrenti. Et licet caſus humani variabiles ſint infinitis modis, puta ſi contingeret mori oẽs electores Papæ, ſi contingeret tale quid (q. electores non poſſent eligere ſine conuocatione Concilii ad reprimendũ, diſcernendũ, uel pacificandũ, &c.) omiſſis his & ſimilibus duos, tñ certos caſus, & qui fuerunt qñq; & poſſunt eſſe, affero, in quibus Concilium tale congregandum eſt. Primus eſt, ſi Papa pp hæreſim eſt deponendus, nunc. n. ex quo requiſitus renuit, poſſunt Cardinales, põt Imperator, poſſunt Prælati congregationem uniuerſalem facere, in qua erit non vniuerſalis cura Eccleſiæ, ſed tñ depoſitiua poteſtas papæ: & electio ad ſolos Cardinales (ad quos de iure ſpectat) perueniebit. Probabit hoc, cum de depoſitione Papæ inferius agetur. Secundus eſt qñ papa unus uel plures incerta electione laborant, ut contigiſſet dñ in magno ſchiſmate Vrbani ſexti, & aliorum. Tunc. n. ne perplexa ſit eccleſia, illa membra eccleſiæ quæ inueniuntur, poteſtatem habent iudicandi verum, ſi poteſt ſciri. & ſi ſciri nequit, prouidendi, q. electores in unum eorum uel alium conueniant: & ſi certi electores neſcirentur, cum electio ad eccleſiam deuoluta ſit, ex ipſo electorum defectu Concilium ſic imperfectum eliget, vt in Concilio Conſtantienſi factum ut in electione Martini quinti. In aliis autem recitatis caſibus nulla neceſſitas apparet talis Concilii, nam ſi non ſanæ eſt mentis perpetuò, & hoc conſtat, alius eligẽ à Cardinalibus põt: qñ mortuus eſt papa uita rationali nõ ſolũ in actu (ut dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) ſed in potentia naturali. Conſtat aũt q. Papa eligitur in paſtorẽ eccleſiæ ſm̃ uitam rationalem: & ppea non eſt trepidandũ timore, ubi non eſt timor. Et ſi dubium eſſet de ſanitate recuperanda ex ſpectãdum eſt ſicut in diuturnis ægritudinibus. Poſſet quoque propter dubios euentus ſtatuto Pontificis obuiari huic caſui ſi ſtatueretur, quòd Papa inſanus

factus

factus, tanto tpe expectetur: & ſi poſt, nullum veſtigium ſanitatis recuperandæ appareat, & a collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, cenſeatur mortuus, & Apoſtolica ſedes vacare. Ex quo nanque quilibet ſub iſta lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito conſenſu renunciare, aut depoſitionem acceptare ſe profiteretur, adueniēte tali caſu: & ſic ſi poſt electum alium Pontificem ſanus fieret, Papatū repetere non poſſet, a quo ſemel tacitè receſſiſſet. Ex eo aūt ꝙ Papa captus eſſet, & non pateret acceſſus ad eum, alter non eſſet creandus. Petrus namq; ſeruabatur in carcere nullo patente acceſſu (ut patet ex Act. Apoſt.) & tñ non eſt electus alter, ſed oratio facta ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deū pro eo, ipſum liberauit. Nunquid abbreuiata eſt manus Dñi, aut ſtatuendus eſt terminus Dño, intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cū illis de Bethulia: & reprehenſi a Iudith ſunt, dicente, Poſuiſtis vos tempus miſerationis Dñi, & in arbitrium vr̃m diem cōſtituiſtis ei: vt patet Iudith 7. & 8. Poſſet tñ in hoc, & in præcedenti ſtatu, pontificio ſtatuto prouideri, ꝙ a Cardinalib. eligeretur vnus, qui vices pontificis in omnibus, & per omnia illo fatuo, aut iſto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus poſſet omnia facere in vtroq; foro: ſicut modo poteſt ſummus pœnitentiarius in foro conſcientiæ abſoluere authoritate iuris, mortuo Pontifice, vel fatuo, vel detento.

¶ In caſu autem, quo papa non hæreticus certus, & indubitatus, tenuit requiſitus congregare Concilium, & ſtatutum eſſet concilij generalis cum omnib. clauſulis derogatoriis (ut Conſtantienſes cœperunt, & Baſilienſes appoſuerunt) neſcio ad quid congregatio iſta fieret: cum nihil poſſet facere, ꝙ renitens papa non poſſet irritare. Pro erronea ergo habenda eſt omnis opinio, dicens Concilium perfectum, i. habens authoritatem diſponendi, & ſtatuendi ſimpliciter de uniuerſali Eccleſia, poſſet abſque Rom. pont. authoritate celebrari, ſeu congregari: quia derogat ſingulari priuilegio poteſtatis papalis: conceſſo ſibi a Chriſto immediate, ut patet ex dictis.

¶ Dicentib. autem, ꝙ quia Conc. Conſtant. in ſeſſ. 39. & poſt Baſilien. in ſeſ. 1. conſtituit cap. frequens. ideo etiam inuito pontifice de decennio in decennium poteſt celebrari Concilium, etiam perfectum, pp authoritatem ſtatuti: rñdendum eſt, ꝙ ſunt in magno errore, & ꝙ in veritate ſchiſmati operam dant tales: & tanquā ſchiſmatici puniri poſſ. ſi ſic exequerentur: quia rebelles ſunt Rom. pont. qui eſt ſupra totum ius poſitiuum, & conſtat ꝙ determinatio tpis, & loci Concilij de iure eſt poſitiuo. Et ſi doctores aliqui inueniuntur ſentientes, ꝙ quia tempus interpellat, & authoritas deuoluitur ad alios, & huiuſmodi, aut ſunt ſectatores illius erroris, ꝙ Concilium eſt ſupra papā: aut loquuntur ſtante ſtatuto in robore, ita ꝙ papa non tollat, aut interpretetur, aut diſpenſet, aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem uero cōſenſus requiſiti papæ ad congregandum Concilium, quia tñ ponderatur, ſciendum eſt quòd oportet hic diſcretione uti: nā ſi requiritur a uiris ꝓbis, quos præterita & perſeuerans vitæ, ac morum integritas cōmendat, & ſubeſt cauſa Concilij (puta hæreſis, uel ſchiſma) debet papa annuere, & nunquam credo ꝙ fuerit papa, qui negauerit, ſic rebus ſe habentibus. Si aūt requiritur a uiris, qui volunt alligare onera aliis, & digito ſuo nolunt mouere ea, qui Priſcorū Conciliorum ſtatuta non ſeruant ambitioſis inſatiabilib. ſuarum paſſionū ſectatoribus. & hmōi pro reformatione Eccleſię: nonne rñſio Chriſti conuenit? Hipocrita, eiice primum trabem de oculo tuo: & tunc perſpicies vt educas feſtucam de oculo fratris tui: præſertim ꝙ melius pōt Papa ſolus reformare Eccleſiā inchoando ſponte a ſeipſo & ſuis, q̄ per Concilium: oportet. n. primo ſeruare q̄ ſcripta ſunt, & deinde alia ſcribere ſtatuta. Sufficiens quoque eſt cā negandi conſenſum Concilio probabilis timor vſurpandæ authoritatis a Concilio ſupra papam, ut Baſilienſes mox oſtēderunt his, ſ. cum primum inchoatum eſt Concilium, ſeſſ. 2. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio ſeſſ. 18. Finis. n. Concil. eſt pax, quæ per iſtam vſurpationem perturbatur, vt experientia rerum magiſtra teſtatur.

¶ Ex his igitur patet, ꝙ inter extraneas opiniones de congregatione, & celebratione Concilij abſque papa cōſenſu, media via ſola vera eſt, quam declarauimus, ſ. ꝙ Concilium perfectum ſimpliciter, nunquam, perfectum vero Concilium ſm præſentem Eccleſiæ ſtatum quandoq; ſine papa, & contra ipſum congregari & celebrari poteſt. Et ſecundum hanc diſtinctionem potes diuerſa ſiuis, dicta doctorum ſaluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparatio poteſtatis Eccleſiæ, & Papæ in caſu hæreſis. Et primo de modo quo Papa propter crimen hæreſis ſubijcitur Concilio, ſecundum unam opinionem.

POST collatam poteſtatem papæ cum authoritate Eccleſiæ, & Concilij generalis ſimpliciter & abſoluta, & manifeſtationem ſuperioritatis papæ ſupra Eccleſiam vniuerſalem, & Concilium uniuerſale: conſequenter comparanda eſt authoritas Concilij ad papam in caſibus. Et primo in caſu hæreſis: deinde in caſu incorrigibilitatis, & aliis caſibus, & demum in euentibus.

¶ Et quoniam innata eſt nobis via, vt ex certioribus nobis in minus certa progrediamur ſupponamus cum doctoribus, & cōmuni animi conceptione ex c. ſi papa. diſt. 40. ꝙ papa propter crimen hæreſis poteſt deponi a Concilio generali: & inueſtigemus modum depoſitionis & poteſtatem depoſitiuam, vt ſic noſſe poſſimus an Papa in aliquo caſu ſit ſubditus Concilio, ſeu Eccleſiæ uniuerſali.

¶ DE modo quo papa propter crimen hæreſis deponitur, varia eſt opinio. Quidam dicunt quòd hoc fit propter defectum ſubiecti. Subiectum namque papatus dicunt eſſe hominem fidelem: ac per hoc ſicut deficiente uita corporali per mortem, deſinit ſubiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine q eſt papa per hæreſim deſinit ſubiectum papatus. Fundatur hæc opinio ſuper hoc, quòd fides conſtituit viatorem in hoc, quod eſt eſſe membrum Eccleſię Chriſti. Huic enim adiuncta alia propoſitione, ſ. quòd negatio prioris inducit negationem poſterioris in eſſentialiter ordinatis ordine cauſæ formalis (quæ patet inductiue: ſi enim non eſt animal, non eſt homo, & ſi nō eſt color, non eſt albedo, & ſic de aliis) ſubiungunt, ſed eſſe mēbrum & eſſe caput, ſunt ſic eſſentialiter ordinata, ꝙ eſſe membrum eſt prius quàm eſſe caput, ut patet, quia caput oportet eſſe membrum: ſed non econuerſo: quod igitur non eſt membrum, non eſt caput. Et ſic homo carens fide (qualis eſt hæreticus) non eſt membrum Eccleſiæ: igitur nō eſt caput eiuſdem, ac per hoc cum Papa nihil aliud ſit, quàm caput Eccleſiæ, eo ipſo quo ſit ſine fide, ſit non papa. Et hoc eſt, quod ſub aliis uerbis ab aliis dicitur, quòd cum papa ſit hæreticus, ipſo facto iudicium, quo fit diſtinctio fidelium ab infidelibus, eſt priuatus papatu. Et quando per Eccleſiam propterea deponitur, non iudicatur neque deponitur papa, ſed qui iam iudicatus eſt (qui non credit ſecundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depoſitus eſt, dum propria uoluntate translatus eſt extra corpus Eccleſiæ factus infidelis, declaratur iudicatus, & depoſitus. Primam autem propoſitionem radicē huius propoſitionis (quæ ſola negari in hac ratione poteſt) fundant ſuper authoritatibus plurimis: quibuſdam directè ex ratione fidei, & Eccleſiæ quibuſdam ex conſequentibus ad eſſe extra fidem, & Eccleſiā teſtantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur authoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo Eccleſiam: ſiue. n. per petram intelligatur Chrs, ſiue Petrus, ſiue confeſſio fidei in idem redit quo ad fidei rationem: ipſa. n. ſemper inuenitur fundare Eccleſiam. Secunda eſt Abac. 2. & Apoſt. ad Rom. 1. Heb. 10. Iuſtus ex fide uiuit. Sicut autem uiuere uiuentibus eſt eſſe in naturalibus, ita in Eccleſia uiuere eſt eſſe: in ea bene uiuere autem eſt per charitatem. Tertia eſt Apoſtoli ad Heb. 11. Fides eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Subſtantia. n. primum locum tenet. Quarta ita eſt S. Th. in 3. ſent. diſt. 13. q. 2. art. 2. expreſſe dicentis, ꝙ homines infideles non pertinent ad unionem corporis eccleſiæ, ſecundum quod eſt unum ſimpliciter, & ideo reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in potentia, ſecundum ꝙ ſunt unibiles corpori.

¶ Ex ratione eccleſiæ affertur diffinitio Eccleſiæ, ſ. ꝙ eſt collectio fidelium. de conſ. diſt. 1. cap. Eccleſia. Ex conſequentibus uerò ad eſſe extra fidem, & eccleſiam multæ afferri poſſunt authoritates, dicentes, ad ſtatum extra fidem & eccleſiam conſequi extra cōionem fidelium, ſine clauibus, ſine poteſtate, ſine honore, ſine officio paſcendi oues fieri & eſſe procul a cōione fidelium hæreticos faciunt: in primis Dñs Num. 16. Recedite, inquit, a tabernaculis impiorum Dathan. ſ. & Abiron, ſchiſmaticorum. Conſtat. n. omnes hæreticos eſſe ſchiſmaticos. Deinde Paulus Apoſto. ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euangelizet uobis præter id quod euangelizauimus, vobis anathema ſit. Et 2. ad Theſſ. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non ſecundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Cor. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Demum Ioannes Euangeliſta 2. Ioan. 2. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. Amiſſionem clauium Ambroſius in Paſto. (& habetur de pœn. diſtin. 1. c. uerbum) explicat. Dominus par ius, ꝙ ſoluendi eſſe uoluit & ligandi, & ſubdit. Certum eſt quòd Eccleſiæ utrunque licet, hæreſis utrunque non habet. Honoris uero & poteſtatis perditionem Cyprianus promulgat: ut habetur 7. quæſt. 1. cap. Nouatianus. Qui nec unitatem Spiritus, nec communionem pacis obſeruat, & ſe ab Eccleſia

cleſiæ vinculo atq; ſacerdotum collegio ſeparat, nec Epiſcopi poteſtatem pôt habere nec honorem. Et 24. q. 1. c. didicimus. dicit omnes omnino hæreticos & ſciſmaticos nihil habere poteſtatis & iuris. Ad idem eſt Gelaſius ibidem in c. Agathius. Ad idem eſt expreſſe S. Tho. in Secunda ſecundæ. q. 39. art. 3. volés ꝙ poteſtas ſpiritualis iuriſdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vſum, nec quo ad ſubſtãtiam: ita ꝙ ſi quid fecerint, nihil eſt actum. Offin paſcendi oues adimit Auguſtinus in ſermone de paſt. tractans illud Cantic. 1. Paſce hædos tuos, & dicés. Manenti Petro di, Paſce oues meas: exeunti hæretico, Paſce hędos tuos. Et hanc ſniam repetit in epiſtola ad Vincentium.

¶ Ex his oĩbus clare patet radicalis illa propoſitio, ꝙ fides facit membrum Eccleſiæ. Si. n. ſecluſo iure poſitiuo (vt loquimur) cũ perditione fidei remanerent membra in locis ſuis, nõ eſſet eis ſubtracta tõio, non honor, non poteſtas, non officium: vt de ſe patet. imò ſubtractio ſola poteſtatis ſufficit ad propoſitum, qa Papa ſola pẽãte iuriſdictionis conſtituitur. Confirmaturq; hæc poſitio, ex eo ꝙ papa hæreticus eſt excõicatus, vt patet ex gloſſa in ca. Agathius. 24. quæſtione, dicente, Hic eſt caſus, in quo papa papam ligare poteſt: in quo papa in canonem latæ ſñiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, ꝙ par parem ſoluere vel ligare non poteſt: quia ſi papa ſit hæreticus, eſt minor quolibet catholico, vt hĩ ĩ c. Sedecima q. 1 cano. audiuimus. Hoc idẽ Hugo dicit in c. inferior. diſt. 21. Eſt & accuſandus, adeo (vt gl. in ca. ſi papa diſtinctione quadrageſima, dicit) ꝙ Papa non poteſt ſtatuere, ꝙ non poſſit accuſari de hæreſi. Eſt & iudicandus, vt in dicto cap. ſi Papa. hĩ. Quæ oĩa arguunt hæreticum non eſſe Papã, ſed minorem. Et ad hoc eſt S. Tho. in quarto, diſtinctione decimanona. q. 2. ar. 2. q. 3. ad primum tractans illud ad Galat. 2. quò Paulus reſtitit in faciem Petro dicit, ꝙ non debent prælati a ſubditis corã multitudine corrigi, niſi immineret periculũ fidei: tunc. n. prælatus minor fieret, ſi in infidelitatẽ laberetur, & ſubditus fidelis maior. Conſtat. n. ꝙ non de maioritate & minoritate charitatis loquitur (qa hoc eſt cõe omni peccato mortali) ſed poteſtatis: quia prælatus præeſt ſubdito. ergo vt prius.

¶ Ex his aũt infertur, ꝙ in vtroq; modo quo certus papa viuens definit eſſe papa, eadem eſt ch definitionis. ſ. propria voluntas illius qui eſt papa: nam renunciando propria voluntate, abdicat a ſe eſſe caput Eccleſiæ. hæreſim autem amplectendo propria voluntate aufert a ſe eſſe membrum Eccleſiæ, & conſequenter eſſe caput. Et ſic ex nullo certo modo deſinunt Papæ viuentis habetur ꝙ papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconceſſum, quòd papa manens papa non habet ſuperiorem in terris poteſtatem.

CAP. XVIII.

De modo quo Papa hæreticus ſubijcitur Concilio ſecundum aliam opinionem.

QVAMVIS autem dicta poſitio illuſtrium ſit virorum, & communis videatur, eis tamen non placet omnibus. contradicunt namque duobus ponẽtes duas propoſitiones. Prima eſt, ꝙ papa hæreticus non eſt ipſo facto depoſitus, ſed deponendus. Secunda eſt, quòd papa hæreticus manens papa, habet ſuperiorem iudicem in terris, Concilium vniuerſale. Primam propoſitionem licet multipliciter probent, quatuor tamen ſolum afferuntur, quia in his conſiſtit vis. Primo ex facto Marcellini, & glo. diſtinct. 21. cap. nunc autem. cui idololatra non fuit depoſitus, & fuit ſanctus. Et gloſſ. affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 24. q. 3. dicit Apoſtolus. Secundò ex capitu. audiuimus. 24. q. 1. vbi dicitur de Epiſcopo hæretico. Si autem in corde ſuo nouam hæreſim confinxit, ex quo talia prædicare cœpit neminem damnare potuit. Antequam igitur prædicaret hæreſim, damnare voluit: & ſic non erat depoſitus ipſo facto. Tertio, quia alij prælati non ſunt ipſo facto priuati, ſed perſeuerant in prælationibus ſuis redeuntes ad pœnitentiam. ergo nec papa, cum non ſit deterioris conditionis. Aſſumptum patet 1. quæſt. 7. maximum. Quarto, quia (vt patet extra de hæretic. cum ex iniuncto) ad eundẽ pertinet inſtitutio & deſtitutio: ſed inſtitutio Papæ pertinet ad electores: ergo & deſtitutio, abſque ergo iudicio electorum non deſtituitur papa.

¶ Secundam autem propoſitionem, ꝙ papa hæreticus, manens papa, habet iudicem in terris vniuerſalem Eccleſiam, probans quo ad primam partem ſic, papa hæreticus eſt accuſandus & iudicandus ſecundum omnes, vt habetur diſt. 40. ſi papa. & nõ eſt ipſo facto depoſitus, vt probatum eſt. ergo habet iudicem corã quo accuſetur, & a quo iudicetur. Quo ad ſecundam ex eo ꝙ Eccleſia vniuerſalis, ſeu vniuerſale Concilium eſt ſup. papam in hoc caſu, vt communiter tenetur.

CAP. XIX.

Examen illius propoſitionis, Papa hæreticus eſt ipſo facto priuatus papatu.

PRÆMISSIS duobus modis dicendi contrarijs, quõ papa hæreticus deſinit eſſe papa: examinanda primo occurrit illa propoſitio, quę eſt fundãm primi modi An ſit uera. Et breuiter facile oſtenditur, ꝙ eſt falſa ſimpliciter, quãuis forte tracta ad aliquẽ ſenſum, ſit uera. Mõſtratur igitur ꝙ nec iure diuino, nec humano papa hæreticus, ẽ ipſo facto priuatus: tali ratione. Alij Epĩ ſi ſint hæretici, non ſunt ipſo facto priuati iure diuino aut humano. ergo nec Papa. Sequela patet: quia papa nõ eſt deterioris conditionis quam alij Epĩ. Aſſumptum probat ſic, Epũs diſcredens cõtra fidẽ ſolo actu interiori eſt vere, proprie & perfecte hæreticus, & non eſt priuatus ptãte iuriſdictionis ipſo facto. ergo perfecte hæreticus Epiſco. non eſt priuatus ipſo facto.

¶ In hoc proceſſu ſunt duæ propoſitiones. Prima eſt, ꝙ ſolo actu interiori cõſtituatur perfecte hæreticus. Et hæc eſt manifeſta pſe: qa hæreſis eſt peccatũ mortale oppoſitũ fidei, quæ pfecte cõſiſtit in ſolo actu interiori cuius effectus eſt cõfeſſio exterior, iuxta illud ad Ro. 10. Corde creditur ad iuſtitiã, ore aũt cõfeſſio fit ad ſalutem. Scđa aũt probatur: quia poteſtas iuriſdictionis ineſt huic homini, qui eſt Epũs ex ſimplici commiſſione hominis, vt S. Th expreſſe dicit in Scđa ſecundæ. q. 39. ar. 3. Ex hoc. n. deducitur intentum ſic, Epũs hæreticus ſolo actu interiori nulli hominis iudicio ſubditur, ex hoc eſt, quia ſolius Dei eſt iudicare de interioribus putis: iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videt quę foris ſunt, Deus aũt intuetur cor. Et 1. ad Cor. 4. Apoſt. dicit, Nolite ante tpũs iudicare, donec veniat Dñs, qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Propter qđ talis hæreticus non eſt excõicatus: non. n. pôt Eccleſia excõicare quod non poteſt iudicare. Ergo multo minus eſt priuatus iuriſdictionis poteſtate, q̃ eſt ab hominis cõmiſſione: vtrũq;. n. eſt humani iudicij, cõmittere. ſ. & auferre illam, & dixi multo minus, quia plus exigitur ad incurrendã priuationem pſo facto, q̃ ad incurrendã excõicationem: qm̃ incurſus cenſurarum nõ reqrit declarationẽ, ſicut incurſus priuationis apud Iuriſtas.

¶ Ad hanc rationem non uideo reſponſionem, niſi dicatur ꝙ poteſtas iuriſdiõnis non eſt ab homine, qđ eſt primo contra S. Tho. Eſt ſcđo contra ſniam omnium doctorum catholicorum ſentientium, ꝙ a Petro omnis iuriſdictio in totum reſiduũ Eccleſiæ corpus manauit & manat, iuxta illud Leonis papæ. c. ita Dñs. diſ. 19. Ita Dñs huius muneris ſacrm ad omnium Apoſtolorum offiñ pertinere voluit, vt in beatiſſimo Petro Apoſtolorum oĩm ſummo principaliter collocaret: vt ab ipſo quaſi à quodã capite dona ſua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idẽ ſunt tot authoritates & rationes, quot ſunt ad oſtendẽdũ vnitatẽ capitis & principis in Eccleſia militante: propterea uolo immorari, ſed pro conſtanti ſupponere. Et ſi dicatur, ꝙ nõ eſt par ratio de papa & alijs Epiſcopis in hoc caſu: qnia ptãs iuriſdictionis in alijs Epĩs eſt ab homine: in papa uero eſt a Deo immediate: & propterea merito accidit, vt Epi, quorum ptãs eſt ab homine, non ſint ipſo facto priuati (quia homo videt q̃ foris ſunt) & papa, cuius poteſtas eſt a ſolo Deo, ſit ipſo facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hęc obiectio facile excluditur, diſcernendo inter opus Dei, & opus hominis. Quod. n. in papa tu ſit poteſtas iuriſdictionis eſt a Deo immediate: iuxta illud Math. 16. Quodcunque ligaueris ſuper terram, &c. Quòd aũe papatus ipſe habens hanc poteſtatem, ſit in hoc hoĩe, ab homine eſt (ſola Petri perſona excepta, quẽ Deus ipſe papam fecit, Io. vlt. Paſce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo ſit papatus. Et ĩõ cum deponitur papa, non aufertur poteſtas iuriſdictionis a papatu, quod eſſet auferre opus Dei (qñ, ut dicitur ad Rom. 11. ſine pœnitentia ſunt dona Dei) ſed aufertur poteſtas iuriſdictionis ab hoc homine, in quo non fuit poſita a Deo immediate, ſed mediante iudicio humano: ideo eadẽ ratio eſt de Papa & alijs Epiſcopis, quo ad perditionem poteſtatis iuriſdictionis a Deo, ſeu iure diuino, In vtriſq; ne. n. a Deo cum ſit mediante iudicio humano, conſequens eſt quod nõ auferatur a Deo immediate, ſed mediante humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id, ꝙ humano iudicio ſecundum ſe non ſubiacet. ſ. occultans in ſolo corde hæreſim.

¶ SI QVIS Aũt hæſitaret de illa altera propoſitione. ſ. ꝙ de hęreſi interiori Eccleſia non ſe poteſt impedire: propterea quia Doct. dicunt ꝙ hęretici etiam occulti, ſunt excommunicati: & quia in clem. de hęret. cap 1. multorum, excommunicãtur inquiſitores qui odio vel amore omiſerint procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Eccleſia iudicat. Facillime certior fieri poteſt ꝙ hęretici ne ſic foro eccleſiaſtico ſubditi, quantũcunque occulti, ſunt excommunicati: & nõ hęretici ſolo actu interiori. Vnde ſi quis incidit in hęreſim interius, & ſolus ſecum loquen-

loquendo verbo exteriori profert ſubmiſſiſſime illã hæreſim, eſt excõicatus, quãuis ſit oino occultus: quia actus exterioris locutionis ſubiacet hũano iudicio ſm ſe quãuis careat teſtibus. In clemen aũt illa & ſimilibus non iudicantur actus interiores ſm ſe in ſua puritate manentes. ſed vt ſunt cãæ exteriorum cõmiſſionum aut omiſſionum ad idem namq; genus pertinet cõmiſſio & omiſſio, ſicut affirmatio & negatio: ſermo autẽ noſter eſt de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius diſtinctionis. ſ. de occulto per ſe, & occulto per accidẽs multi in hac re errauerunt. Nec mirum quia contingit in his quę ſunt per accidens ẽt ſapientes falli: vt Ariſt. dicit. Actus. n. interiores puri ſunt in gñe occultorum per ſe, quia ea propria natura habent q; ſint iudicio humano ignoti. Actus aũt exteriores ſunt de gñe occultorum per accidens, quia ex propria natura ſubſunt cognitioni humanæ: poſſunt nãq; ſenſibus percipi: ſed ea hoc, q; fiunt ſine teſte occulti ſunt, propter quod nunquam (vt dictum eſt,) ab Eccleſia actus interior putas, ſed exterior iunctus dicatur. Vñ, quia præſens ratio conuincit intellectum meũ: nõ concludo q; illa propoſitio, papa cum ſit hæreticus ipſo facto eſt iure diuino, ſeu humano depoſitus, eſt falſa.

¶ Confirmatur aũt ſic eſſe vt dicimus, & ex ipſis cõtrarium ſentientibus: qm̃ dicunt, q; papa quamuis hæreticus, ſi eſt paratus corrigi, non deponitur: vt gl. in diſt. 21. ca. nunc autem adducit Hug. Si. n. hæreticus eſt ipſo facto depoſitus iure diuino a papatu, quomodo iterum ſi papatũ, quomodo ea ſola non depoſitione perſeuerat papatũ quomodo nõ deponitur? Hæc. n. contradicunt poſitioni anteriori. ſ. q; ſit ipſo facto iure diuino depoſitus, vt patet. Nec ſufficienter dr q; nondum Eccleſia deponit, reeligit: tum quia falſum eſt q; non depoſitio ſit reelectio vt patet: tum quia electores ad quos ſpectat, ſi peterentur, an velint ipſum reeligere, dicerent q; non, aut q; uellent meditari ſuper hoc: ſed non deponunt quia ius vt habere, q; ſi eſt paratus corrigi non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, ſed ſuſtinent quod habet: & ſi nihil habet (vt poſitio illa dixit) nihil ſuſtinent decepti. Et ſi quis eorum dictum ſuſcipiat vt verum, q; papa factus hæreticus, paratus poſtmodũ corrigi non deponitur, ſequitur manifeſte, q; papa manifeſtus hæreticus non eſt ipſo facto depoſitus, quia enim paratus corrigi non deponitur, ſequitur q; non erat prius depoſitus.

CAPVT XX.

Rationabilis ſententia, quod Papa factus hæreticus, ſubeſt poteſtati miniſteriali Eccleſiæ, & non authoritatiuæ ſuper Papam.

PRÆMISSA certitudine trium (ſcilicet q; Papa ex hoc q; factus eſt hæreticus, non eſt ipſo facto diuino, aut humano iure depoſitus. & q; papa manens papa, non habet ſuperiorem in terris. & q; papa ſi a fide deuiat, deponendus eſt: vt in c. ſi papa 40. diſt.) Magna reſtat ambiguitas, quõ & a quo iudicabitur papa deponendus q; ſit depoſitus: cum iudex inquantum iudex, ſit ſuperior eo qui iudicatur. Vñ Apoſtolus ad Romanos decimoquarto. Tu inquit quis es, qui iudicas alienũ ſeruum? ſuo domino ſtat aut cadit, & S. Tho. in ſecunda ſecundæ. q. 67. determinat q; iudex non poteſt niſi ſubditum iudicare, & in decret. diſt. 21. c. inferior. idem dicitur. Si namq; a Concilio vniuerſali iudicandus deponenduſque eſt, ſtatim ſequitur q; papa manens papa habet Concilium vniuerſale ſupra ſe, ſaltem in caſu hæreſis. Si autem nec Concilium nec Eccleſia eſt ſup. ipſum, ſtatim ſequitur q; papa deuius a fide ſit iudicandus & deponendus: & tamen a nullo eſt iudicandus & deponendus: quod eſt ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtramq; extremitatem non eſt quo diuertendum ſit, niſi ad medium, quod diſſicile attingitur: in cuius attinctione conſiſtit virtus, quod multas conſueuit ſoluere quæſtiones.

¶ Dicamus igitur: quod hic ſunt duæ viæ extremæ, & ambæ falſæ: altera eſt, q; papa factus hæreticus eſt ipſo facto diuino iure abſque humano iudice depoſitus: altera eſt, q; papa manens papa habet ſupra ſe in terris ſuperiorem poteſtatem, a qua põt deponi. Media aũt uia eſt adhuc duplex: altera dicens, q; papa licet abſolute non habeat ſuperiorem in terris Eccleſiam, ipſe tñ in caſu hæreſis habet ſuperiorem in terris Eccleſiam vt. . . ſaltem. Altera dicẽs q; papa nec ſimpliciter, nec in caſu habeat ſuperiorem in terris, ſed ſubeſt poteſtati miniſteriali vniuerſalis Eccleſiæ quo ad ſolam depoſitionem. Prima via fundatur in virtute coactiua & iudicatiua Eccleſiæ ſuper Petrum Papam in caſu hæreſis. oportet. n. ſuo iudici ſubeſſe, qui iudicatur, & cogi poſſe & hæc eſt via cõis quantum vidi hactenus. Contra tñ hanc viam eſt: quia cum papa diuino iure ſit ſupra Concliũ, & Eccleſiam, (vt oſtẽſum eſt,) oportet ſi in aliquo caſu eſt illis ſubditus, q; ex diuino iure ſit facta exceptio iſta: nullum n. aliud inferius ius põt exceptionem hanc facere, ut patet. In diuino aũt iure nõ exprimitur ſubiectio, ſed ſeparatio, cum caſus hæreſis excipitur, ut patet in ſingulis textibus ſacræ ſcripturæ inductis. Num. n. 16. dr, Recedite. Ad Galat. primo, Anathema. i. ſeparatum, ſit. Secundæ ad Theſſal. tertio. Subtrahatis uos. Scdæ ad Corin. 6. Nolite iugum ducere. Secundæ Io. 1. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. 3 Deuita. Et breuiter nullibi inuenio ſuperioritatem & inferioritatem in caſu hæreſis ex diuino iure, ſed ſeparationem. conſtat aũt q; ſeparare ſe põt Eccleſia a papa ſola miniſteriali põte qua poteſt ipſum eligere. Nõ igitur ea hoc, q; diuino iure ſancitum eſt ut habeatur hæreticus, uitetur, & procul ſit ab Eccleſia, maiori poteſtate opus eſt quã miniſteriali ea quo ipſa ſufficit, & eam cõſtat eſſe in Eccleſia. Et confirmatur hoc, quia non eſt iuri diuino tribuendum, qđ nec expreſſum eſt in eo, nec ex expreſſis neceſſario ſeqtur. Poteſtas autem ſup. Papã in caſu hæreſis proprie loquendo, nõ hr in diuino iure, nec ex ipſo neceſſario ſequitur: ergo probatur minor: q; n. non habeatur puto patere legenti. Dico autẽ, puto: quoniam imminens feſtinatio opuſculum hoc intra duos menſes fieri impulit ex improuiſo. Quod uero non ſequatur, patet ex eo, q; quia non oportet multiplicare entia ſine neceſſitate, melius eſt unum principium, quãm plura facere, ex quo igitur poteſtas miniſterialis ſufficit, alia opus non eſt.

¶ ERIT ergo media & uera uia, q; papa factus hæreticus, & perſeuerans, habet in terris poteſtatem non ſuperiorem ſe, ſed miniſterialem ad ſui depoſitionem.

¶ Ad cuius euidẽtiam altius ordiendo, tria pmittenda ſunt.

¶ Primo q; in papa inueniuntur tria. ſ. papatus, perſona, quę eſt papa, puta Petrus, & coniunctio vtriuſque. ſ. papatus in Petro, ex qua coniunctione reſultat Petrus papa. Secundo, q; diſcernendo & applicando proprias cauſas ſuis proprijs effectib, inuenimus, q; papatus eſt a Deo immediate, Petrus eſt a Patre ſuo, &c. coniunctio autem papatus in Petro poſt Petrum primũ a Chriſto immediate inſtitutum, non eſt a Deo, ſed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrit autem duplex cõſenſus humanus ad cauſandum hunc effectum. ſ. eligentium & electi oportet. n electores, uoluntarie eligere & perſonam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Eſt ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediate ſed mediante miniſterio humano, tam ex parte electorum. q̃ ex parte electi: nec ſe habet hmõi miniſterium humanum in cauſando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum paſſiuo, (ut applicans ignem ſtipulæ) uel applicans uirtutem paſſionis Chriſti ſubiecto ut facit baptizans, & ſacramenta miniſtrans, qm̃ nullum eſt hic applicatum actiuum, ſed ſola uoluntas humana electorum, & electi: nõ facile. n. eſſet fingere aliqđ aliud actiuum Ex hoc aũt, q; coniunctio papatus cũ Petro eſt effectus uoluntatis humanæ: cũ ipſa conſtituat Petrum papam, ſequitur q; licet papa a ſolo Deo dependeat in eſſe & fieri, Petrus tñ papa dependet etiam ab hoĩe in fieri, fit. n. Petrus papa ab homine, dum ab hominibus electus ipſe homo acceptat, & ſic iungitur Petro papatus. Tertio. qđ quia iam nihil tam naturale eſt, ut unaquæque res per qualcunque cãs ſit, per eaſdem contrario modo diſſoluatur (ut dr̃ I capitulo omnis, de regulis iuris,) idcirco Petrus papa qui ex conſenſu ſuo, & electorum cauſatus eſt, ex conſenſibus euſdem. ſ. ſuo & electorum ad contrarium diſſolui poteſt. Et hoc iam determinatum eſt facto Celeſtini, & decretalis Bonifacij 8. in 6. de renunc. c. 1.

¶ EX HIS tribus præmiſſis ht primo abſque omni haſitatione certum, q; Petrus papa, & in fieri & in corrumpi dependet a poteſtate humana, non ſuperiori nec æquali pſtati papæ, ſed minore, quia nec ad faciendũ de Petro non papa Petrum papam, nec ad faciendum de Petro papa Petrũ non papã, exigitur alia facultas, q̃ uoluntatis humanæ. ſ. electi, & electorũ. Nec ſit curæ in propoſito, utrum bona, uel mala conſciẽtia ex bona, uel mala intenſione, uel cã mouẽte: ſic eſt in propoſito q; facta tenent, ita, q; in ueritate Petrus ſit, aut non ſit papa. Quod etiam iſta poteſtas ſit minor poteſtate papæ, abſque alia probatione ex eo liquet, q; mortuo papa nullo etiam præſuppoſito ſtatuto iuris poſitiui, iſta poteſtas eſt in Eccleſia: & non ſe extendit ad ea, ad quæ ſe extendit ſummi Pontificis authoritas: alioquin eſſent duæ ſupremæ poteſtates in Eccleſia, & Chriſtus non inſtituiſſet eccleſiaſticum regimen monarchicũ. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuiſſent Pontifices huic poteſtati executionis modũ imponere, per quos, quot. ſ. & quõ debeat electio celebrari cũ irritatione actus, ſi ſecus factum fuerit. Hæc enim oſtendunt poteſtatem hanc, nec minorem, nec parem, ſed inferiorem poteſtatem papæ: ſuperioris nãq; uirtutis eſt diſponere de actu inferioris authoritatiue, ita qđ ſi ſecus fiat nihil ualeat, ut in propoſito inuenitur.

Habetur

Habetur ſecundo certò certius, quòd aliud eſt poſſe ſupra coniunctionem Petri & papatus conſtituendam ſeu deſtruendam, & aliud eſt poſſe ſupra Papam: ex eo nanque quòd poteſtas minor papatu, ſcilicet ſimplex uoluntas electi & electorum poteſt conſtituere & deſtruere hanc coniunctionem & huiuſmodi poteſtas, cum ſit minor papatu, non poteſt ſupra Papam, manifeſte conuincitur quòd aliud eſt poſſe ſupra illam coniunctionem & aliud eſt poſſe ſupra Papam. Vnde poteſtas ſupra Papam non inuenitur niſi in Domino Ieſu Chriſto, poteſtas autem ſupra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate eſt, coniunctio autem papatus & Petri eſt opus noſtrum eſt.

¶ Nec mireris tu, qui philoſophiam profiteris, quòd inueniatur poteſtas ſuper coniunctionem formæ cum materia, quæ nõ eſt ſuper formam, quia coniunctio formæ cum materia formam conſequitur. Ceſſabit admiratio tua, ſi contemplatus fueris, quòd coniunctio formæ & materiæ utcunque attingi poteſt, ſcilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quòd potens ſuper coniunctionem formæ & materiæ ex parte utriuſque ſeu ex parte formæ, poteſt etiam ſupra formam: ſed potens ſuper coniunctionem illam ex parte materiæ non oportet quod poſſit ſuper formam, ut patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui conſiſtit in coniunctione corporis & animæ intellectiuæ, quæ reſultat ex illa coniunctione: & conſtat Solem & hominem non poſſe ſupra animam intellectiuam, quæ uenit de foris, ſed ſupra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ eſt materia. Sic enim accidit in propoſito: nam papatus & Petrus ſe habẽt ut materia & forma, & ſolus Dominus Ieſus Chriſtus poteſt ſuper coniunctionẽ eorum ex parte papatus & conſequenter utriuſque: & propterea ſolus poteſt limitare & ordinare poteſtatem Papæ. Eccleſia autem poteſt ſuper coniunctionem eorum ex parte Petri ſolum: & propterea nihil poteſt ſuper Papam, ſed ſuper coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ ſiue per renunciationem, ſiue per depoſitionem, ſiue per electionem non eſt corruptio papatus nec Petri, ſed coniunctionis papatus & Petri, ideirco diligentiſſime & cautiſſime oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur poteſtas ſuperior Papæ, ſed ſuper coniunctione inter Petrum, & papatum.

¶ Quod ut clarius pateat, ſcito, quòd certum eſt quòd tribus modis poteſt Petrus Papa uiuens amoueri a papatu, primo per electionem a Domino Ieſu Chriſto; ſecundo per renunciationem ſpontaneam a ſeipſo; tertio per depoſitionem inuitum propter incorrigibilem hæreſim ab eccleſia. In omnibus autẽ his modis non deſinit papatus nec Petrus, ſed ſola coniunctio utriuſque, differenter tamen: quia in primo modo, ſcilicet per electionem à Domino Ieſu Chriſto coniunctio illa corrumpitur a poteſtate ſuperiori non ſolum reſpectu coniunctionis, ſed reſpectu papatus: eſt enim authoritas Domini ſupra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (ut dictum eſt,) nulla alia poteſtas eſt ſupra Papam, ac per hoc nulla alia poteſtas poteſt coniunctionem illam attingere ex parte formæ, conſequens eſt, ut nulla alia poteſtas poſſit amouere Papam, ut poteſtas ſuperior Papa: ſed hoc proprium Saluatoris noſtri. Et hoc modo intelligendum eſt dictum Anacleti Papæ diſtinctionis ſeptuageſimænonæ can. electionem, dicentis, electionem ſummorum Pontificũ ſibi Dominus reſeruauit, Differentia nanque inter Papam & alios Pontifices in hoc conſiſtit, quod alii Pontifices poſſunt eiici tanquam a poteſtate ſuperiori ipſis poteſtatibus Pontificum: Papa autem non: quia in Eccleſia terreſtri inuenitur poteſtas ſupra poteſtatem iuriſdictionalem Epiſcopi, non autem ſupra poteſtatem Papæ: Ex hoc enim habetur, quòd illorum electionem Dominus conceſſit Papæ concedendo poteſtatem ſuperiorem: Papæ uero electionem ſibi reſeruauit, nulli concedendo poteſtatem ſuperiorem papatu. Vnde ſi Papa Ioan. Epiſcopum de plenitudine poteſtatis eiiceret, electus eſſet, nec haberet amplius poteſtatem iuriſdictionis. Nulla autem poteſtas in eccleſia relicta eſt a Domino, quæ poſſit hæc facere in Petrum Papam. In ſecundo autem modo (ſcilicet per renunciationem) & tertio ſcilicet per depoſitionem, coniunctio illa corrumpitur, non a poteſtate ſupra papatum, ſed a poteſtate ſupra coniunctionem ſolam: quia non uoluntas Petri, nec uoluntas eccleſiæ eſt ſupra papatum, & ex ipſis cauſatur cõiunctio illa, & corrumpitur illa, & corrumpitur: ut patet. Quia ergo certum eſt Papam hæreticum incorrigibilem factum nec eſſe ipſo facto depoſitum, & eſſe deponendum ab eccleſia, & eccleſiam non habere poteſtatem ſupra papatum, & eccleſiã habere poteſtatem ſupra coniunctionem inter Petrum & papatũ ut pote opus ſuum: oportet dicere, quod cũ Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab eccleſia, iudicatur & deponitur a poteſtate ſuperiori, non papatu, ſed coniunctione inter papatum & Petrum.

CAP. XXI.

Diſcuſſio prædictæ poteſtatis miniſterialis depoſitiuæ Papæ hæretici.

QVAMVIS autem ex certificatis habeantur in Eccleſia reſpectu coniunctionis inter Petrum, & papatum duo poſſe, (ſcilicet poſſe coniunctionem talem conſtituere & deſtruere pari cõſenſu. & poſſe coniunctionem eandẽ ipſo hæretico incorrigibili, inuito deſtruere) non tñ liquet quòd hæc duo poſſe ſint unius & eiuſdem poteſtatis. Quod iſta concluſum eſt in præcedenti capite, per uiã diuiſionis, propter identitatẽ obiecti, quia utrunque eſt circa ipſã coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec ſolum obſcurum & falſum multipliciter apparet. Primo ex ipſius poteſtatis natura: nam, quando una cauſa totalis ex duabus partialibus conſtãs exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium ſine altera ſufficit ad talẽ effectum, ut patet in uinculo matrimonii. Quia enim ad uinculum matrimonii cõcurrunt duo, conſenſus, (ſcilicet uiri & mulieris,) & cauſa totalis eius conſtat ex utroque conſenſu: neuter ſine altero ſufficit ad cauſandum uinculum matrimonii in altero. In propoſito autẽ ad coniunctionẽ Petri & papatus conſtruendam vel deſtruendã concurrunt duo, conſenſus, ſcilicet electorum ex una, & Petri electi ex alia parte, tanquam cauſæ partiales & uterque ſimul tanquam cauſa totalis. ergo conſenſus alter tantum non poteſt in talem effectum, ſcilicet dictam coniunctionem conſtruendam uel diſſoluendam. Et quia poteſtas diſpoſitiua Papæ inuiti propter hæreſim incorrigibilitér, includit alterum conſenſum tantũ, ſequitur quod & ipſa non eſt idem quod illa potentia totalis, & quòd ſi eſt pars eius non poteſt deponere, quod repugnat potẽtiæ depoſitiuæ. Male ergo dictum eſt, quòd potentia depoſitiua Papæ eſt illa potentia, quæ euidenter eſt in Eccleſia ſuper coniunctione dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis uidetur ineſſe & non ineſt, ergo nec de quo minus: magis autẽ uidetur quod ſolus conſenſus Petri papæ poſſit ſe facere non Papam, quàm ſolus conſenſus aliorum, quia poteſt renunciare, ſed hoc nõ poteſt Petrus ſolus: quia quantumcunque Petrus ipſe renuntiet ſemper eſt Papa donec renuntiatio ſua acceptetur: & econtrario quantumcunque Petrus ſit electus, nunquã eſt Papa quouſque electioni de ſe conſentiat. Hæc enim oſtendunt, quòd cauſa totalis tam conſtructiua quàm deſtructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ eſt in eccleſia ſine papatu, non eſt Eccleſiæ ſolius aut Petri ſolius, ſed utriuſque ſimul conſenſus: ac per hoc per hanc non poteſt inuitus Papa deponi quacunque ex cauſa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundo apparet falſum ex modo eundi in actum talis poteſtatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus eſt: ut in ca. ſi Papa diſtinctione quadrageſima, & doctores. Poteſtas autem iſta minor papatu. non poteſt citare, compellere, & breuiter nõ habet uim coactiuam ſupra Petrum Papam: repugnat ergo quod ſit poteſtas minor & quod ſit iudex ex ipſo modo. quia ſcilicet ui coactiua procedere poſſe debet.

¶ Tertio apparet falſum ex obiecto & iſtius partialis cõſenſus: quia cùm conſenſus iſte partialis ex parte Eccleſiæ ſit in electoribus papæ, qui modo ſunt ſoli Cardinales (ad quos ſpectat eligere & renunciationẽ acceptare, ut patet in facto Celeſtini) ſequeretur, quod apud eoſdẽ ſolos reſideret poteſtas depoſitiua Petri papæ facti hæretici: cuius oppoſitum communiter tenetur.

¶ SED HORVM Solutio magis propoſitum confirmabit: Si nanque conſenſus electi & electorum in hac cauſanda coniunctione concurrerent, ut conſenſus uiri & mulieris ad cauſandũ uinculum matrimonii, ratio procederet: quia uterque conſenſus hẽt ſe ut partialis cauſa quaſi efficiens uinculum matrimonii. In propoſito autem iſti duo conſenſus diuerſimode concurrunt: nam conſenſus electorum ſe habet ut cauſa faciens illam coniunctionem: conſenſus autem electi ſe habet ut reddẽs ſubiectum capax illius coniunctionis: non enim eſt capax niſi Chriſtianus uoluntarius. Sicut. n. eſſe fidelẽ non eſt cauſa illius coniunctionis factiua: ita nec eſſe uoluntarium ad illã. Et hoc patet in acquiſitione aliarum iuriſdictionũ: cùm. n. alicui imponitur aliqua prælatio, certum eſt quod quouſque ipſe illam acceptet, non eſt prælatus: acceptatio tamen ſua non facit in ſe prælationem, ſed ſubiectum reddit capax prælationis: & ſic actio imponentis ſortitur effectum in ſubiecto capaci faciens iuriſdictionem, quã propter diſpoſitionem ſubiecti non poterat inventum facere in eo. Actus enim actiuorum fiunt in patiente diſpoſito: ut dicitur in ſecundo de Anima. Conſenſu igitur electi concurrente, reddente ſubiectum capax coniunctionis cũ papatu, reſtat ut conſenſus eligentium ut faciens coniunctionẽ illam. Oſtenſum eſt enim, quod non eſt à Deo immediate, ſed mediante humano opere: quod eſt electio in ſubiecto diſpoſito. Et ſic ex hoc relinquitur, quod poteſtas faciens neque quaſi faciens hanc coniunctionem eſt in electoribus, & nõ in electo ut

ſic

ſit nemo enim ſibi aſſumit honorem, ſed qui vocatur a Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dr, q; ſi Papa ſola ſua renunciatione abſque acceptatione Eccleſiæ non poteſt a ſe abdicare papatũ: hoc magis confirmat propoſitum, quod eius conſenſus non fuit inter cauſas facientes. Rō autem quare acceptatio requiratur eſt quia nemo poteſt renunciare iuri alterius, quod habet in ſe, nullus.n. qui ex pacto tenetur alicui ſoluere centum, pt renunciare huic vinculo abſque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè ſe obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat ſe Eccleſiæ ad regimē ipſius. vnde iuri Eccleſiæ, q; habet in Petrum papam, non poteſt ipſe renunciare inuita Eccleſia, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur ſibi ratione ſui, ſed ratione Eccleſiæ dicente Dño in creatione Petri primi papæ, non aliud, quàm paſce oues meas. Vnde non eſt verum, q; magis videatur de conſenſu ſolo electi, q; poſſit diſſoluere, quoniam ipſe non eſt cauſa efficiens etiā partialis illius coniunctionis, ſed diſpoſitio tantum ſubiecti.

¶ Ad ſecundum in quo pendet tota vis huius rei, dr̄ q; poteſtas iſta minor papatu habet uim coactiuam, non ſuper Petrum papam, ſed ſuper coniunctionem papatus & Petri, non ſimpliciter, ſed in caſu hæreſis, ita q; poteſtas iſta relata ad Papam, eſt miniſterialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri uel diſſolui (ſubiecto exiſtente diſpoſito) eſt authoritatiua, ita q; ſententia diffinitiua ex hac authoritate procedens ſuper cōiunctione talis materiæ Petri hæretici cū papatu, diſſoluit authoritatiue coniunctionem illam. Sicut.n. electio Eccleſiæ authoritatiue ſuper coniunctionem, non ſuper Papam coniūgit Petrum diſpoſitum, i. fidelem, & uoluntarium cum papatu: ita talis ſententia diſſoluit: agit.n. in materiam diſpoſitam per hęreſim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente ſuper animā hominis, ſed ſuper coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et ſi quæratur quomodo præcedentia per ſententiam depoſitiuam fiant, cum uſque ad illam Petrus ſit ei ſuperior: poſſet dici q; quia nec Deus, nec natura deficit in neceſſariis, q; eadem authoritas extendit ad ſe omnia præambula. Quorum nullum uideo oportere eſſe coactiuum Petri Papæ, ſed ſufficit, q; ſint intimatiua, reprehēſiua, & huiuſmodi, iudicium.n. hoc non ex confeſſione ſua extorta præceptis, cenſuris, aut tormento, ſed ex euidenti facto uel uerbo hæreſis incorrigibiliter expectatur, q; ſine eius coactione fit. Si quis autem diceret, q; nō eſt inconueniens hanc minorem poteſtatem indirecte poſſe cogere Petrum ad præambula neceſſaria ad ſententiam non uideo quare erraret, cum Petrus papa hęreticus incorrigibilis, iam ſit in corruptionis uia: & Deus (cuius perfecta ſunt opera) poteſtatem depoſitiuam in caſu hæreſis abſque neceſſariis præambulis non dederit Eccleſiæ, quæ nunquam deficit in neceſſariis. Et hoc dico, ſi aliqua præambula coactiua ex neceſſitate iudicij eſſent neceſſaria: q; iuriſtis diſcutiendum relinquo. Bene tñ aduertant, q; non loquor niſi de neceſſariis ex neceſſitate huius iudicij, & non loquor de neceſſariis ex occaſionibus euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicij.

¶ Ad tertium dr̄, q; poteſtas iſta depoſitiua non eſt in Cardinalibus: quia in eis non eſt poteſtas ſuper coniunctione Petri, & papatus niſi limitate, ſ. tempore quo papatus uacat. In eccleſia autem uniuerſali eſt poteſtas ſuper coniunctione iſta abſque limitatione, ſi ſecluſo iure poſitiuo loquimur. & ideo Cardinales non poſſunt deponere papam hæreticum, ſed hoc ſpectat ad uniuerſalem Eccleſiam. Poſſet tñ hæc poteſtas committi Dominis Cardinalibus a iure ſtatuto pontificis ſicut commiſſa eſt eis poteſtas eligendi, ſ. per uiam determinationis, q; ipſi repræſentarent uniuerſalem Eccleſiam, ſicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus eſt. Manifeſtum autem exēplo fieri poteſt q; dictum eſt, ſi quis namque Epiſcopus iturus in regionem longinquam inſtituat ſuum generalem uicarium cum pleniſſima authoritate, ordinans, q; ſi inſtitutus uicarius moriatur aut publicus blaſphemus fiat, Canonici poſſint illū amouere & aliū nominare in uicarium abſq; alia confirmatione, &c. conſtat, q; canonici nullā authoritatem ſuper uicarium haberent, neq; ſimpliciter, neq; in hoc caſu: ſed ſuper amotione eius in illo caſu, quod eſt habere poteſtatē ſuper coniunctione uicariatus cum perſona in caſu, &c. Eodē.n. mō eſt in propoſito. nam paſtor, & Epiſcopus animarum noſtrarum Dominus Ieſus Chriſtus abiit in regionem longinquam accipere ſibi regnum & reuerti: & inſtituit Petrum Apoſtolum in ſuum generalem uicarium cum pleniſſima authoritate, ante aſcenſionem dicens ei Paſce oues meas: & cum effectu exhibens promiſſam ſibi prius poteſtatem ampliſſimam, Tibi dabo claues: & quodcumq; ligaueris, &c. Et ordinauit ut ſi unquam aliquis Petri ſucceſſor hæreticus fiat, Eccleſia eum poſſit amouere, & loco eius alium nominare 40. diſtinct. cap. ſi Papa.

¶ Ex hoc igitur conceſſa poteſtate patet, q; Eccleſia nihil poteſt ſuper papā abſolute, nec in caſu hæreſis proprie loquendo, pōt ſup. papā, ſed ſuper coniunctionem papatus cum Petro, quam diſſolui amotio. Et ſic clare liquet, q; poteſtas Eccleſiæ eſt ſup coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, ſubiecto exiſtente diſpoſito ad fieri, per fidem & voluntatem, ad corrumpi vero per hæreſim vel voluntatem: & cum hoc poteſtas iſta eſt minor papatu, & ideo non poteſt limitare eius poteſtatem. Et ſic patet, q; papa nullam etiam in caſu hæreſis habet ſupra ſe poteſtatem: quod erat intentum.

CAP. XXII.

In quo reſpondetur rationibus & authoritatibus allatis in ca. 17. ad probandum, quod Papa hæreticus, ſit ipſo facto depoſitus iure diuino.

QVAMVIS autem ex determinatis manifeſta ſit rationabilis ſententia, quòd ſcilicet certus & indubitatus papa, nec ſimpliciter nec in caſu hæreſis eſt ſubditus, proprie loquendo Concilio, aut Eccleſiæ vniuerſali, quia eſt adhuc papa, ſed in caſu hæreſis connexio papatus cum perſona ipſa ſubdita eſt determinationi Eccleſiæ & Concilij vniuerſalis, ita q; poteſt deponi: oportet tamē ſatisfacere rationibus & authoritatibus tot illuſtrium virorum tenentium, Papam ipſo facto depoſitū, & propterea ſubditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis conſiſtit in hoc, quòd fides, ſaltem informis, exigitur ad membrum Ieſu Chriſti: ideo ſciendum eſt, quòd baptiſmus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Ieſu Chriſti corpus myſticum, quod eſt Eccleſia, tres quantum ad propoſitum ſpectat, facit in anima noſtra effectus. primo imprimit characterem indelebilem: ſecundo fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectu, ſcilicet charitate, manifeſtum eſt, quod licet conſtituat membrum viuum Chriſti, non tamē exigitur ad habendam iuriſdictionis, uel ordinis poteſtatem. oppoſitum enim ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno.

¶ De ſecundo autem, (de quo tota eſt quæſtio) q; non exigatur ad poteſtatem ordinis, etiam clarum eſt: quoniam hæretici cōſecrant verū corpus Chriſti: & faciunt veros ſacerdotes, ſi ſeruata forma & intentione Eccleſiæ hoc faciāt. & ex hoc ipſo inchoat ſplendor veritatis: q; ſ. licet fides informis cōſtituat mēbrum Chriſti ſm quid, vt dixit in tertia parte S. Tho. quæſtione 8. art. 3. ad 3 quia tñ lautudo datur in membris Chriſti ſecundum quid, etiam ſine fide informi, ex ſolo charactere ſacramenti fidei cōſtituitur membrum Chriſti ſecundum quid, remotius a Chriſto: hęreticus enim niſi membrum ſecundum quid Chriſti eſſet, nec corpus Chriſti, nec miniſtros conſecraret, nec ſacramentum cōfirmationis daret. Hæc.n. a ſolis Chriſti membris non quibuſcunq;, ſed in magno ſacerdotij. ſ. vel epiſcopatus gradu conſtitutis facta tenent, &c. Altius quoque contemplando videbimus, & q; tanta eſt vis characteris baptiſmalis, vt etiā fides formata eius vices non ſuppleat, vt patet ex hoc q; presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex preſbytero non baptizato. c. ſi quis presbyter. Et q; ipſe character conſtituit membrum Chriſti dicente Inn. e. de in tit. in capitulo veniens. Non ſolum per ſacramentum fidei, ſed per fidem ſacramenti efficitur quis proculdubio membrum Chriſti. Conſtat enim. q; proprius & inſeparabilis effectus ſacramēti fidei, (quod conſtat eſſe baptiſma) eſt ſolus character, ut patet cum aliquis hæreticus baptizatur ſecundum formam & intentionē Eccleſiæ; nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et ſi altius adhuc mētis oculos eleuauerimus, intuebimur, q; habens ſolum fidei characterem, eſt ſimul & fidelis, & infidelis membrum Chriſti & Eccleſiæ, & extra membra Chriſti & Eccleſię, diuerſis reſpectibus, & ppea a doctoribus diuerſa & contraria de eo dñr. Habens nanq; ſolum characterem fidei, quātum eſt ex parte ſua infidelis eſt & extra membra Chriſti & Eccleſiæ, qm̄ voluntarie diſceſſit ex parte aut Ieſu Chriſti, qui characterem fidei ſemel datum indelebilem conſeruat, eſt fidelis inuitus, & eſt membrū Chriſti & Eccleſiæ velit nolit ipſe: utpote non ualens abdicare, aut abijcere a ſe ſuſceptū ſemel fidei characterem. Propter qđ a diuo Thoma, in ſeda ſcdæ. quæſtione decima, art. 3. ad tertium, cōputatur talis inter fideles, cum dr̄, q; pro adulterio grauius punitur fidelis, quā infidelis propter ſacramenta fidei, quibus eſt imbutus, quibus peccando contumeliā facit, & in eiuſdem quæſtionis. art. 1. numeratur inter infideles, dum ponit hæreſim ſpeciem infidelitatis. Differt autem habens ſolum characterem ab habente etiam fidem informem quoad officium membri Chriſti. quia habens characterem & fidē, ſuſcipit influxum interiorem a Ieſu Chriſto, capite quoad hunc actū uitalē, qui eſt credere: ut Sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæſtione octaua, art. tertio,

ad ſa

ad ſin. Habens aūt characterem ſolum, non ſuſcipit influxum
alicuius actus vitalis interius, ſed tñ quo ad exteriorē operatio
nem, ſicut brachio arido põt uti ad alios percutiendos uel mo-
uendo aliquid extra. Quia ergo character fidei eſt primum in
cōpoſitione membri Chriſti: quod patet ex hoc, q ipſe à ſolo
baptiſmo cū ſit ſolus, eſt inſeparabilis ab eo: ac p hoc proprius
effectus baptiſmi quo efficitur primo membrum Chriſti & Ec-
cleſiæ: oportet q ſit ultimum in reſolutione membri Chriſti &
Eccleſiæ: & conſequenter quādiu character manet, non deſinit
eſſe totaliter membrum Chriſti. Et qa nunquā deſinet chara-
cter, iō ſp erit intra latitudinem membrorum Chri, ét cum ab
ſciſſum totaliter eſt p dānationem in inferno. & p hoc differt
à pure infidelibus dānatis: & magis cruciabit, iuxta ſniam Apo
ſtoli ad Hebr. 10. Et hæc rō ultra tot allata teſtimonia ex pro-
pria efficacia ſufficit: quia ſm veram theologiā diuinam & hu
manā, attributum alicui cauſæ ut proprius effectus, intelligitur
attribui ei ſm id quod illi cauſæ proprium eſt: ut patet in cau-
ſis naturalibus, moralibus & eccleſiaſticis inductiue, periret.n.
aliter oīs certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptiſmo
ut proprius effectus, quod faciat membrum Chriſti, oportet qd
intelligatur attributum ei ſm id quod huic ſacrali cauſæ, quæ
eſt baptiſmus, eſt proprium, quod differt à cæteris. hoc aūt eſt
pro quanto eſt cauſatiuus characteris fidei, hoc.n. ſolus habet
hoc ſolum primo & infallibiliter cauſat ſolis eſſentialibus re-
quiſitis ad ſacrū concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreti
cus licet amiſerit fidem ēt informem: quia tñ retinet ſacrū fi-
dei ēt inuitus, quo conſtituitur primo quis in hoc quod eſt eſſe
membrum Chriſti: Deo rōes & authoritates quæ fundantur ſu
per hoc, q fides ſaltem informis requiritur ad eſſe membrum
Chriſti, nō ſunt efficaces ad inferendum ipſum non eſſe mem
brum Chriſti. ac per hoc ipſo facto iure diuino depoſitum: quā
uis ex defectu fidei informis optime inferatur, q ipſe quan-
tum eſt ex ſe, eſt extra latitudinem membrorum Chriſti: ac
per hoc a membris Chriſti ſegregandus per depoſitionem ab
officio capitis, & poſt per alias pœnas ab Eccleſia puniendus, &
demum curiæ ſeculari tradendus.

¶SIGILLATIM ergo rñdēdo, authoritas in primis Domini
Ioan. 3. non eſt ad propoſitum: quia loquitur de iudicio æternæ
damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus eſt: & ex par
te Dei, quia nouit Dñs qui ſunt eius, ut gloſſa ex Aug. ſumpta
exponit. & hoc ex parte meritorum: quia habet in ſe cauſam
æternæ damnationis, vt Chryſ. dicit. & ex parte claræ condem
nationis in ultimo iudicio abſq; examine, ut Greg. explicat.

¶Ad illud uerò, ſuper hanc Petram. id eſt fidem, dī q ſacrū fi-
dei, quod remanet in hæretico, non eſt extra fidem, ſed primus
lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo ſolo rema-
nente lapide, ſuper petram fidei remanet eccleſiaſtica poteſtas
in uia ad ruinam, quo ad illud ſuppoſitum.

Ad id ät: q iuſtus ex fide uiuit, ſi de fide informi admittatur, dī
q ſumitur uiuere pro operatione uitali, & non pro eſſe: ſicut ſu
mitur cum dicitur uiuere uiuentibus eſt eſſe.

¶Ad diffinitionem fidei. Fides eſt ſubſtātia: ac p hoc primum
dī, q fides habet rationem primi ſuſtentantis inter uirtutes per
tinentes ad fideles: & iō dī ſubſtantia. Cum quo ſtat, q ipſius
fidei ſacramentum prius ſit ipſo ordine generationis.

¶Ad authoritatem allatam ex tertio ſent. S. Thomæ dī, q do-
ctrina S. Thom. ibidem eſt male intellecta, & eſt contra iſtos in
propoſito: nam ibidem appellatione infidelium non ueniunt,
niſi hi, qui nunquam actu fuerunt de eccleſia, ut patet ex hoc
quod dicit, id eſt reſpectu horum Chriſtus non eſt caput niſi in
potentia: ſm ſ. q ſunt unibiles corpori. Conſtat namq; q reſpe
ctu baptizatorum hæreticorum Chriſtus eſt caput aliter, q̄ in
potentia: quia eſt actu caput eorum ſecundum ſacramenta fi-
dei: non ergo appellatione infidelium ibi ueniunt hæretici.

¶Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi ueniunt hære-
tici, qui per fidei ſacramentum in uno numero obiecto, fidei
unionem illam (quam unionem ſimpliciter author nominat:)
retinent utcumque uelint nolint. Et hoc innuitur ex hoc qđ
dicit, quod uelut membra arida poſſunt non in ſe ſed aliis ſa
cramenta miniſtrando & docendo: hæc enim omnia per hære
ticos non inquantum tales, ſed inquantum aliquid ipſius capi-
tis participant, Chriſti facit.

¶Ad diffinitionem Eccleſiæ dī, quod quia hæreticus ex ipſo
eſt infidelis: iō ſimpliciter eſt infidelis & extra Eccleſiam. Cum
hoc tamen ſtat, quod ſecundum quid ſit in eccleſia ad tempus
uſq; abiiciendus. ſic enim manet Papa hæreticus.

¶Authoritates omnes teſti noui & ueteris, prohibentes cōionem
cum hæreticis, non probant quod ſit depoſitus ipſo facto, ſed
deponendus, ut non cōmunicemus cum eo. ſic enim ſufficien-
ter ſatis fit præcepto diuino. Si enim ipſo facto uitandus præci-
peretur à Deo hæreticus, non dixiſſet Apoſtolus ad Titum 3.
ca. Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correctio-
nem deuita. Amiſſio clauium apud hæreticos intelligitur qua
tenus hæretici ſunt, & quo ad licitum uſum.

¶Honoris & poteſtatis iuriſdictionalis perditio ipſo facto in-
telligitur quantum eſt ex eorum parte, & iuris diſpoſitione in
his, qui ſubſunt iuri humano, & ſunt in Eccleſiæ foro hæretici.
ſic.n. interpretanda ſunt Sanct. Thomæ, & aliorum in cōi lo-
quentium dicta. Tales enim ſoli ſunt excommunicati, & cōſe-
quenter priuati ipſo facto, ſaltem per ſuſpenſionem poteſtatis
iuriſdictionis, ſi eſt crimen occultum, & declarandi priuati. Pa
1C pa autem ex diuini & humani iuris diſpoſitione: & hrſis pprię
exactione, eſt priuandus humano iudicio, à quo conductus eſt
papatus huic perſonæ, ut dictum eſt. Officium quoque paſtora-
le ab hæreticis, inquantum hæretici ſunt, Aug. adimit ipſo fa-
cto: quia impoſſibile eſt, ut hæreticus, inquantum hæretici offi-
cium exercet, paſcat oues Chriſti. Poſſibile tñ eſt, ut ille, qui eſt
hæreticus, in ſeipſo ſit hæreticus, & oues Chriſti paſcat: officiū
Petri non hæretici exercens. Sed quia periculoſum hoc eſt ual
de, ideo abiiciendus eſt ab officio paſcendi oues Chriſti.

¶Illud demum, quod ex gloſſa decreti affertur, q Papa cadens
2C in hæreſim damnatā, incidit in excōmunicationē falſum eſt.
nam, cum omnis excōmunicatio, quæ eſt eccleſiaſtica cēſura
(de hac.n. loquimur) ſit à iure poſitiuo & ius poſitiuum nō ha-
beat uim coactiuam in foro eccleſiaſtico ſupra Papam, & ex-
communicatio coactionem importet in foro eccleſiaſtico: opor-
tet dicere, q Papa in nullā incidere cēſuram põt. Et uſque adeo
docent hoc doctores, ut dicit San. Thomas, in 4. ſenten. diſtin.
19. q. 2. art. 3. ad tertium, quod Papa non poteſt committere a-
licui, q excommunicet ipſum. Et in eadem ſententia ſunt Al-
bertus Mag. & S. Bonauent. ut dominus Ioan. de Tur. Cre. de
3C aſtis refert. Vnde audiendi non ſunt illi, qui omnia hæreticorū
iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa.n. eſt, ſoli de-
poſitioni ſubiicitur: depoſitus autem ſubiicitur iuri ſicut alii.

¶Ad probationē autem (.ſ. q ſi Papa fiat hæreticus, eſt minor
quolibet catholico ſumptam ex canonibus 24. q. 1. & S. Tho.)
dicendum eſt, quòd cum hoc non poſſit intelligi de maiorita-
te & minoritate meritorum ſeu charitatis: (quia extra propo-
ſitum eſſet, & prælatus non ſolum per infidelitatem, ſed quod-
cunque mortale crimen ſit minor, ſic omne exiſtente in chari-
tate) nec de minore & maiore ſecundum iuriſdictionem de fa
4C cto perditam (quia ſecundum illud prælatus cadens in hæreſim
ſit minor: ſecundum qđ quilibet catholicus eſt maior,) cū iſta
ſint correlatiua, ſed quilibet catholicus non eſt maior ſecundū
iuriſdictionem: non enim ex hoc q papa, uel prælatus meus
ſit hæreticus, ergo unus catholicus cui nihil habeam iuriſdictio
nis iuriſdictionem acquiro ſuper eum, aut alios, oportet ſane
uerba hęc intelligere & exponere tantò diligentius, quanto ſu
per his uerbis ſancti Thomę magna fabrica erigitur, & dicitur
quòd Papa eſt depoſitus ipſo facto: dicendum eſt igitur aliter.

¶Ad cuius euidentiam ſcito primo, quòd cūm maior & minor
5C ſint correlatiua, conſequens eſt, q oportet proportionaliter mi
norem maiori referre, ut & in quo prælatus ſit minor, ſubditus
quilibet catholicus fiat maior.

¶Scito ſecundo, q cum ſermo ſit intelligendus ſecūdum ſubie
ctam materiam, & ibidem ſit ſermo de correctione prælatorū
à ſubditis, manifeſte ſit comparatio inter prælatum & ſubditū,
nō quo ad perſonas puras, ſed conſiderato prælationis officio.
Poteſt igitur tripliciter dictum hoc uerificari, primò ut intel
ligatur de maiore & minore ſimpliciter, & eſt ſenſus, q præla-
tus ſi labitur in infidelitatem ſit minor ſimpliciter & abſolute.
6C & quilibet ſubditus fidelis maior ſimpliciter & abſolute. Et hoc
eſt uerum: quia quilibet catholicus, abſolute, & ſine limitatio-
ne aliqua loquendo, eſt in Eccleſia Dei maior infideli, cū quo
tamen ſtat, q prælatus donec deponatur aut declaretur, ſit ma
ior ſecundum quid, ſcilicet ſecundum poteſtatem iuriſdictio-
nis iam propè mortem. Secūdo (& ſequitur ex hoc iam dicto)
poteſt intelligi, quod etiam quoad poteſtatem iuriſdictionis
prælatus infidelis eſt minor, & ſubditus fidelis maior quātum
eſt ex ſe, quia infidelis quantum eſt ex ſe, extra membra Chri-
ſti eſt: ac per hoc quantum ex ipſo pendet, inhabilis, ad poteſta
7C tem iuriſdictionis ſpiritualis. fidelis autem quilibet ex ipſa ipō
tentia fide diſpoſitus, eſt habilis ad pōtē ſpūalis iuriſdictionis
in Eccleſia Chriſti. Et ſic prælatus ob infidelitatem ſit minor ſm
poteſtatem iuriſdictionis, quantum eſt ex ſe, & catholicus ſub-
ditus maior. Tertio, (& ſequitur ex dicta expoſitione) poteſt
intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidē, ex eo
namque qđ prælatus à fide deuiat, & ſubditus pmanet in fide
minor ſit ille in officio executiue defendendi fidē, & ſubditus
fidelis econtra maior ſit in officio fidei defendendę. Et hoc to
tū ſimul iunctū ſatisfacit literæ decreti & intentioni S. Th. &
8 concordat cum dictis ſuis alibi. Accuſandū denique eſſe & iu-
dicandū Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, niſi
quòd iudicem habet ſuperiorem, non Papa (vt iſti putant) ſed

conuin-

conmunctione papatus & Petri in caſu hæreſis: & conceditur Côcilium eſſe iudicem in tali caſu. Et per hoc patet ſolutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præſentem militant.

¶ Verum tantum ſupereſt declarandum, an ſcilicet ſolo hæreſis ſufficiat, an exigatur & incorrigibilitas, ſeu perſeuerantia obſtinata in hæreſi ad hoc ut deponatur papa, quod ſequẽs capit. declarabit.

CAP. XXIII.

Quomodo cum Papa in hæreſim lapſo parato corrigi, agendum ſit.

AD Abſoluendum demum totam hanc difficultatem de poteſtate concilii ad depoſitionem papæ in caſu hæreſis, ſcire conuenit quòd duæ ſunt hic extremæ opiniones. Altera q papa pp crimen hæreſis etiam confeſſum non poteſt deponi. Fundatur hæc opinio primo ſuper facto Marcellini, & ciſſione Epiſcoporum, ut patet in vigeſimaſecunda diſtinctione, ca. nunc autem, & ſunt uerba Nicolai papæ. Cum enim idolatriæ crimen incurriſſet papa, congregatum Concilium uidens eum compunctum corde, dixit, Tu teipſum iudica, prima ſedes non iudicabitur a quoque, & ſic non depoſitus martyr effectus eſt poſtmodum. Secundo ſuper gloſſa in dicto ca. & in ca. ſi papa diſt. 40. & multis doctoribus. Tertio ſuper ratione: quia cum hæreticus nomen ſit vitii, & papa hæreticus ſit deponendus, tamdiu deponendus uenit quandiu hæreticus ſeu a fide deuius eſt: ac per hoc ſi pœnitet cum ſui delicti, non eſt amplius hæreticus, aut a fide deuius, & conſequenter non ſubiacet amplius pœnæ depoſitionis. Et firmatur hæc ratio ſuper dictis Gratiani in Decretis trigeſimaſexta quæſtione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, ut patet ibi in ca. nullus. Quarto, ſuper authoritate Apoſtoli ad Titum tertio, hæreticum hominẽ poſt vnam & ſecundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non ſequitur crimen hæreſis, ſed ſecundam correctionem, a fortiori nec depoſitio.

¶ Altera opinio eſt, q papa propter crimen hæreſis põt deponi. Et hæc fundatur ſuper hoc, quod reus eſt & obnoxius pœnæ criminis quicunque crimen illud admiſit, etiam ſi non perſeueret in illo: ut patet inductiue. Qui enim ſemel homicidiũ commiſit, reus eſt pœnæ homicidii: & ſimile eſt de adulterio, ſimonia, furto, blaphemia, periurio: & ſic de aliis, ſed papa pp hæreſis crimen pœnæ depoſitionis reus eſt, ut communiter doctores ex ca. ſi papa 40. diſt. mori dicunt. Non ergo exigitur perſeuerantia in hæreſi, ſed ſicut ſi pro adulterio deponendus foret, ſufficerent ipſum adulterium commiſiſſe: ita quia pro deuiatione, a fide deponendus dr, ſufficit q hæreſim incurrerit. Et confirmatur, quia alii prælati puta Epiſcopi ex hoc ſolo, q dãnatam incurrunt hæreſim in foro eccleſiæ ſunt ipſo facto excõmunicati, & poſſunt declarari priuati, conſtito de crimine. Et confirmatur iterum, quia ſi papa paratus corrigi non põt deponi. cum centies in ueritate poſſit relabi & reſurgere: ſequeretur q centies relapſus, paratus tamen corrigi non poſſet deponi: quod eſt fatuum.

¶ LICET Autem hæ duæ opiniones contrariæ videantur. ad medium tñ expoſitæ diſcordes non inueniuntur. Vnde media rõnabiliſque ſententia eſt, q papa hæreticus poſt duas monitiones deponendus eſt, ipſo Paulo apoſtolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticũ hoĩem poſt vnam & ſecundam correctionẽ deuita. Et rõem quare non amplius ſuſtinendus eſt aſſignãs ſubdit, Sciens, quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Vbi gl. interlinearis in uerbo, Subuerſus, exponit, Perditus, & in uerbo, eiuſmodi exponit, Incorrigibilis. Et eſt intentio literæ, q q a iudicium humanum datur ſm id, quod ut in pluribus inuenitur & ſm communem curſum, qui ab ea, quam ueram ſponte profeſſus eſt, fide declinat primo, & poſt vnam correctionem ſecundo, & poſt ſecundam correctionem, tertio, abiiciendus tanq̃ incorrigibilis cenſetur, idcirco papa hæreticus poſt primã & ſecũdam monitionem delinquens in fide, deuitandus eſt depoſitione. Non enim poſſunt fideles euitare papam manentẽ, cum ex eo poſt Dñm Ieſum omnium ſalus dependeat. ut dr 40. di. ſi papa. Quia ergo Apoſtolus hæreticũ hoĩem poſt duas correctiones delinquentem in fide, non ſuſtinendum, ſed deuitãdũ præcepit: conſequens eſt primo, q quantumcunque papa hæreticus poſt duas correctiones relapſus, paratus ſit corrigi, nõ ſolum põt, ſed dẽt deponi. Et merito, ne in infinitũ protrahatur humanum iudicium, ſed limite aliquo terminetur. Rõnabiliſ terminus eſt ſtatutus trinus error cum trina monitione prima, in profeſſione fidei, & duabus poſt deuiationem ſubiũctis ita, q tertius error monitiones cõtempſit. ſicut hæretici relapſi poſt profeſſionem. excommunicationem & adiurationem, non amplius admittuntur ab eccleſia. Conſequens ſecundo eſt, q ante correctiones non eſt deponendus Papa hæreticus, q pp hæreſim non eſt excõicatus, ſed excõicandus depoſitione. Et pp ea in eo ad literam ſeruandum eſt præceptum Apoſtoli de publica correctione: q in aliis inferioribus pp adiunctam excõicationem latæ ſniæ quam tulit Eccleſia contra hæreticos, non ſeruatur. Alii n. quia excõicati ſunt poſt, ab Eccleſia ſtatim euitantur. Papa aũt quia excõicatus non eſt, ſicut nec excõicati erant hoĩes hæretici tpe Pauli Apoſtoli, ſed excõicandi, poſt duas correctiones deuitandus eſt. Duplex enim correctio a Paulo conceſſa non abſtulit poteſtatẽ ab humano iure, rigoroſius procedendi contra hæreticos ſubiectos humano iuri, ſicut concedendo ius diuinum matrimonii cum conſobrina, non ademit poteſtatem Eccleſiæ inhibendi tale coniugiũ, ſed oſtendit quid ſecluſo humano iure ſeruãdũ eſt. Propter quod, quia papa ut patebit, ſolo diuino iure iudicandus, deponenduſque venit, quia illi ſoli ſubiectus eſt, idõ in eo ſolo apoſtolica regula ſeruanda remanſit, cæteris pp hæreſim ab eccleſia excõicatis. Nec obſtat dictis, ſi dicatur q hæretici tpe Pauli erant excõicati ab ipſo, ad Gal. 1. Cum enim ſnia illa ſe extendat ad ſuperiores, ſ. Angelos de cœlo, & conſtet q nullus ſuperiorem ſub quacumque conditione excõicare poteſt: conſequens eſt, q non fuit excõicatio, ſed denunciatio, q a Deo anathema fieret quincumque etiã Angelus de cœlo, ſi contra Euangelium Chriſti prædicaret. Et hoc eſt denunciare ſeparatũ eſſe a Deo, & dignũ excõicatione Eccleſiæ quo ad hoĩes. Et confirmatur ex S. Tho. ibidem dicente, q ſententia illa ab Apoſtolo data eſt authoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem ſum locutus, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Conſtat namque q excommunicandos ab eccleſia non excommunicatos ab eadem conſtitui e ſermo diuinus contradicens ſibi.

¶ AD RATIONES autem primæ opinionis vnico uerbo dicitur, quòd papa poſt ſecundam correctionem deuius a fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, ſed tanquam incorrigibilis hæreticus cenſetur. Quanquam apud Deum ſemper poſſit corrigi, & forte in ueritate ſit correctus.

¶ Ad rõem autẽ alterius opinionis dr, q ubi eſt ſpeciale ius, non oportet ex cõi procedere iure. In hac autẽ cauſa eſt ſpeciale ius apoſtol., & ſatis rationi conſonum, & ſtylo Eccleſiæ in cõicandis perſonis, præſertim in perſona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Epiſcopis iam reddita eſt ratio diſſimilitudinis, quia, ſ. non ſunt in illo ſtatu, in quo erant tempore Apoſtoli propter ſuperuenientem Eccleſiæ excommunicationem, qua hæretici ſunt ſtatim vitandi, & propterea poſſunt declarari priuati: propter tamen dignitatem rorum, & fragilitatem humanam unica correctio declarationem ſi præcederet, miſericordia æquitatis eſſet. Faciunt ad prædicta quæ ſcripſit Diuus Thomas in Secunda ſecundæ, quæſt. 11. art. 3 & quarto de receptione hæreticorum ab Eccleſia.

CAP. XXIIII.

Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quocumque notorio crimine ſcandalizante Eccleſiam, ſubiicietur Concilii poteſtati: ita quod poſſit ab eo deponi.

EXPEDITA relatione Papæ in caſu hæreſis ad Concilium, oportet in aliis extra hæreſim caſibus decernere, ſi papa ſubeſt poteſtati depoſitiuæ Concilii in alio caſu, quàm in caſu hæreſis. Et nunc quidem uere caſus, qui peccata ſunt, tractandi ſunt poſtmodum de euenientium caſibus ſermo erit. Eſt igitur nonnullorum opinio, quòd papa extra caſum hæreſis deponi à generali Concilio poteſt. Probaturque hoc ex ſeptem capitibus. Primò, ex ratione criminis: papa poteſt deponi pro hæreſis crimine: ergo, & pro aliquo. Probatur ſequela. tum primò, quia aut hoc eſt ſingulare in hæreſi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei eſt grauius peccatum hæreſi: ut patet in Secunda ſecundæ S. Tho. quæſt. 3. articulo ſecundo. Aut ratione damni Eccleſiæ: & hoc non, quia plus nocet Eccleſiæ papa omnia beneficia uendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, uitiorum dux, blaſphemiæ, auaritiæ, &c. notorie plenus, quam ſi pertinaciter ſentiens, q Spiritusſanctus nõ procedat a filio, recte alias uiuat, & hanc hæreſim ſolus teneat. Tum ſecundò, quia in ſacra Scriptura non inuenitur ſpecifice expreſſum, q papa poſſit deponi magis pro hæreſi, q̃ alio crimine: relictum eſt ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et ſicut Bonifacius papa & martyr expreſſit caſum hæreſis, diſtinctione 40. ſi papa: ita poteſt caſus incorrigibilis notorii & ſcandalizantis eccleſiam criminis, excipitur gloſ. ibidem ſentit. Tum tertio, quia qui poteſt in maius, poteſt in minus: ut dicitur in ca. ex parte, extra de decimis ſed Concilium poteſt iudicare papam de maiori crimine, puta hæreſi: ergo de minore, ſcilicet ſimonia notoria &c.

¶ Secundò, ex parte abuſus poteſtatis. conſtat namque, q gladius de manu furioſi poteſt, & debet auferri inuaſur, & oc-

ciſor corporum detineri, & pertinax in propoſito in cuſtodiam poni, quanto magis ſæuiens in perditionem animarũ papa gladio papalis poteſtatis abutens, illo priuandus eſt tanquam phreneticus & ebrius, ſuarũ paſſionũ commotione actus. Cogit enim alios malefacere ſuo exemplo, & Apoſtolus teſtatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuerſationis exemplo. Et confirmatur, quia ſi papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, poſſet & repelli & percuti & occidi, cũ moderamine inculpatæ tutelæ: a fortiori ſi opprimit eccleſiã, ſi occidit aĩas, reſiſtendum primo: & ſi opus eſt, occidendus depoſitione eſt. Et confirmatur hoc ex fine poteſtatis acceptæ: quia ſcilicet ad ædificationem eſt, & non in deſtructionem.

¶Tertio ex parte obligationis ipſius papæ, tenetur n. papa ad purgationem ſui cum infamis eſt de crimine ſcandaloſo, vt patet de Damaſo accuſato de adulterio: teſte Hier. de vir. ill. & de Xyſto, Leone & Symmacho 2. q. 7. Et probatur ſic, quia tenetur paſcere oues ſuas: & conſtat quod ſcandalum depaſcit oues. Purgationi at ſubiectus ſi deficit, iudicandus eſt, igitur papa poteſt ab eccleſia de alio crimine, quam de hæreſi iudicari. Et confirmatur authoritate Greg. in capit. ſi quis ſecunda quæſtione ſeptima, dicẽtis, Si quis ſuper hoc nos redarguere voluerit, uel extra authoritatem facere nos contenderit, veniat ad ſedem apoſtolicam, ut ibi ante confeſſionem beati Petri mecum iuſte diſceptet, quatenus vnus ibi ex nobis ſuſcipiat ſententiam ſuam. Nec hoc inquit Gerſon, ex humilitate, ſed ex debito Greg. fecit.

¶Quarto, ex parte eccleſiæ: quia ſicut papa ſponſus poteſt dare libellum repudii eccleſiæ ſuæ ſponſæ, renuntiando papatui: ita e conuerſo eũ nõ debeat quo ad hoc impari iure cenſeri: & potior adducitur rõ pro ipſa contra ſponſum: uel quia proſtituit ſe eam quantum in ſe eſt, uel tyrannide ſæua laniãdo eã, uel placitando, bona ſua diſſipando, uel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totam ſpectat principis correctio, uel deſtitutio, apud Ariſtotelem in 5. Politic. ſi inemendabilis perſeueret. Et hæc poteſtas inauferibilis uel inabdicabilis eſt a communitate libera: quanto magis hoc habebit eccleſia?

¶Quinto, ex parte diuinæ prouidentiæ. Cum enim Dei perfecta ſint opera, & eccleſia opus ipſius immediate ſit (multo magis quam in ſynagoga, cui tamen dicit, Quid ultra tibi debui facere, & non feci? Eſa. 5.) oportet eccleſiæ regimini, & corpori perfecte prouiſum eſſe. Conſtat autem, quod perfectum nõ eſt corpus, quod non poteſt putrida a ſe membra abiicere, uel ſanare, ſed cum totius damno euidenter emergente oportet ſuſtinere. Et ſimiliter non eſt perfecte diſpoſitum regimen, quod non põt commune bonum & neceſſarium conſeruare, abiiciẽdo manifeſta & notorie commune bonum vſurpantes, diripientes &c. Hæc enim omnia papa notorie ſcandalizans, ſimonia, luxuria, blaſphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeſte facit contra bonum charitatis commune eccleſiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶Sexto, ex parte decretorum & geſtorum Concilii Conſtantię. & Baſilien. In Concilio nanque Cõſtantien. depoſitus fuit Ioã. 23. quem ipſi tenebant ut uerum papam, & Benedictus 13. de conſenſu ſuæ obedientię. In concilio quoque Baſilien. depoſitus fuit Eugenius 4. creatus Fęlix, Stephanus, Chriſtophorus, Benedictus: Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus. ſic authoritate multorum doctorum ſententium idem quod Cõcilia iſta: ut patet de glo. in cap. ſi papa diſtin. 40. & ſequacibus.

¶Septimo, ex parte naturæ iudicii humani, ſ. ſecundum allegata & probata, uel præſumpta indicantis. Quod fit rõne præſumptæ hęreſis papa non hæreticus pp contumaciam: iuxta c. cum contumacia, de hære. li. 6. Vel per manſionẽ in excõ catione per annum deficiente purgatione, iuxta ea. excommunicamus extra de hęre. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantum fecit: ut de Marcellino dr̃ uel ſimili timore verba hęreticalia abſque intentione protulit. uel ſi per falſos teſtes conuincitur hæreticus relapſus: uel dum ſuam excuſationem in cauſa fidei probare non potuit. Ex his & ſimilibus creditur, papam in caſibus pluribus incorrigibilibus ſubeſſe iudicio Concilii generalis, ſic ut poſſit ab ipſo deponi.

CAP. XXV.

Diſcuſſio & determinatio, ad quam legem ſpectet determinare caſus, in quibus iudicio Concilii ſubeſt Papa.

DICTAE autem opinioni communis ſententia doctorum Theologorum & Canoniſtarum antiquorum obuiat, tenens, quòd ſi ſit catholicus papa non iudicatur a quocunque iudice in terris, iuxta capitulũ ſi papa, quadrageſima diſtin. & cap. nemo. ſecunda quæſtione ſeptima.

¶Et quoniam hincinde multum diſputatur, oportet primo videre in quo conſiſtit hæc difficultas, unde ſcilicet quęſtionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quo cognito veritas liquet. Niſi enim hoc ſciatur, continget quidem aliquem verum aſſequi, ſed neſcire ſe uerum aſſecutum.

¶Sciendum eſt igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc, An iure diuino uel humano papa in caſu criminis, quodcunque ſit illud, deponendus ſit poteſtate eccleſiæ, ſeu Concilii. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, ſ. quod in caſu criminis hæreſis poſſit ab eccleſia deponi, lex quoque diuina exigitur, ſtatuens quod propter tale crimen, puta notorium ſcandalizans & pertinax deponi poſſit. Et ſi ſolum ius humanum ſufficit ad ſtatuendum, quod papa in caſu hæreſis eſt deponendus, ſolum quoque ius humanum ſat eſt ad ſtatuendũ, quòd papa propter notorium crimen deponatur.

¶Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundant ſe ſupra hoc, quòd licet Petrus poteſtate miniſteriali eccleſiæ ſit iunctus papatui, factus iam papa diuina lege eſt ſupra eccleſiam & Concilium: ne per hoc nulla inferiori lege poteſt ſubiici, (nec ſimpliciter nec in caſu) Concilio, aut eccleſiæ, ſed ſola diuina lege. Et quia lex diuina in ſolo caſu hęreſis ſubdidit illum poteſtati eccleſię miniſteriali, uel ut aliis placet authoritatiuæ: ideo in ſolo hoc caſu iudicari deponique poteſt. Quod enim caſus hæreſis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textib. ſacrę ſcripturæ, expreſſe ſeparationem ab hæretico quocunque indicentibus. Quod autem ſolus ſit exceptus, patet ex ſententia Saluatoris, Mat. 23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint facite, ſecundum autem opera eorum nolite facere. ubi Dominus aperte ſtatuit ſubditos debere audire Prælatos malæ uitæ, & bonæ doctrinæ. Conſtat autem quod doctrina ad fidem ſpectat: uita autem & opera ad malos mores aliorum criminum. ſecundum igitur ſententiam Domini, audiendi ſunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem ſententia a Petro Apoſtolo in prima Epiſtol. 2. c. Obedite præpoſitis veſtris, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.

¶Dicentes autem quod ius diuinũ non exigitur, ſed Deus relinquit hoc in manu conſilii humani, ſicut & multa alia, fundãt ſe ſuper hoc, quod opus pure humanum, ſecundum ſe nec bonum nec malum moraliter, ſubiacet plenarie legi humanę: coniunctio autem inter Petrum & papatum eſt opus pure humanum quandoque bonum, quandoque malum, ergo ſubiacet plenarie legi humanæ: ac per hoc lex humana diſponere põt de illa coniunctione, quod quando eſt bona, perſeueret, quãdo mala, diſſoluatur. Dixi, Opus pure humanum, ad differentiam operationum ſacramentaliũ quę non ſunt pure humanæ. In coniunctione autem Petri cũ papatu ſola humana actio interuenit, coniungens electionis actu utcunque, ſupponendo materiam formæ, ut patet ex hoc, quòd ſi ceſſat a papatu, (vt Cœleſtinus fecit) nihil diuini operis in ſe reſtat, ſicut reſtat in Epiſcopo renuntiante, & in ſacerdote degradato ptãs ordinis a Deo data, ſine pœnitentia nanque ſunt dona Dei: ut dr̃ ad Rom. 11. Dixi, Secũdum ſe nec bonum nec malum moraliter, ad differentiam actuum ſecundum ſe bonorum, (ut credere, amareque Deum &c.) & ſecũdũ ſe malorum: ut blaſphemia Dei, mendacium, & ſimilia: hęc enim naturali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu quandoque bona eſt ut patet in tot ſanctis Romanis pontificibus: & quandoque mala, ut patet in multis eiſdem ſceleratis quos utinam neſcire liceret. Et confirmatur: quia ptãs miniſterialis exiſtens in eccleſia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, ut patet de actu electionis papæ, qui irritus & nullus ab humana lege ſi non ſeruatur, redditur. Vnde ſicut Bonifacius papa & martyr promulgauit quod in caſu hæreſis põt papa iudicari & deponi: põt alia lege humana promulgari, quod pro ſimonia in beneficio poſſit deponi, & ſic de aliis maximis ex caſibus, obſeruata conſonantia legis humanę ad nãlẽ & diuinam. Et ẽt ſine noua lege (quia in defectu manifeſto humanę legis, locũ habent gnome & ἐπιείκεια,) poſſet papa ex notorio exceſſu ſcãdaloſo & incorrigibili deponi, ſicut pro hæreſi.

¶SI QVIS autem diligentius perſpiciat, uidebit, quod diuina lege opus eſt ſtatuente caſus depoſitionis papæ, nec ulla lege humana poteſt, aut potuit hoc fieri. Quod probatur ex ratione humanæ legis breuiſſime & clariſſima ſic. Omnis lex eccleſiaſtica poteſt tolli & mutari a papa: ergo nulla lege humana poteſt contra papam inuitum procedi. Antecedens conſtat ex eo quod eſt Dominus iuris poſitiui. Conſequentia eſt euidens: quia ex quo poteſt tollere legem & non vult ſubire ipſam, tollet eam: & ſic nihil contra eum fiet.

¶Et licet hæc ratio ſufficiat: quia papa diuina authoritate hoc poteſt, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, ſuſpenſione, aut quouis alio termino poteſtas ſua minuitur, aut impeditur in his quæ ſunt poſitiui iuris, attamẽ

ex pro-

ex proprijs rationibus ptãtis eccleſiaſticæ concurrentis ad propoſitum, idem oſtendit. Quadruplex nanque ptãs hic noſatur, Primò ptãs Papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet ſolicitari. Sc̃dò, ptãs eccleſiæ ſeu Concilij vniuerſalis, ſupra Papam ſimpliciter & abſolutè. Et hęc nihil eſt, ſed chimera: unde nullũ effectum in mille quingentis annis in Eccleſia Dei habuit: oĩa. n. iura poſitiua ſubiecta ſunt, & fuerunt ſemper Papæ, uelit nolit Concilium teſtante hoc vniuerſalis Eccleſiæ per orbem diffuſæ obſeruantia. Tertiò, ptãs authoritatiuã Concilij ſupra Papam in caſu criminis, puta hæreſis. Et hæc ptãs licet minus rationabiliter poni videatur, veruntamen atteſtatur propoſito: quia ponens eam in ſolo caſu, à diuina lege ſtatuto dicunt eam poſſe exire in actum. Quartò, eſt poteſtas miniſterialis Eccleſiæ, quæ hẽt pro obiecto coniunctionem perſonæ cum papatu. Et hæc ẽt atteſtatur propoſito: quia cum ipſa non ſe directe extendat ſupra coniunctionẽ Petri & papatus in facto eſſe ſed in fieri (quia nihil põt ſupra coniunctum, ſ. Petrum papam, vtpote ſuperiorem iam nominatũ, ac per hoc miniſterialiter eo inſtitutum) conſequens eſt, ꝙ ad ipſam non ſpectat determinare diſpoſitiones coniuncti, ſ. Petri papæ diſponentes ad diſſolutionem coniunctionis: nam diſpoſitiones tales adueniunt coniunctio iam facto, ad quod non ſe extendit ptãs iſta. Et propterea niſi diuino, aut naturali iure diſpoſitio Petr. papæ ad diſſolutionem determinata ſit, ptãs iſta non poteſt exire in actum diſſoluendi, vtpote non habens patiens diſpoſitum, nec potens per ſeipſam, illud diſponere determinando, quæ eſt diſpoſitio ſubijciens ſubiectum, ſ. Petrum papam tali poteſtati. Et ex hac concluſione, ſ. ꝙ lex diuina exigitur ſtatuentes caſum depoſitionis papæ, patet quàm ignoranter procedant quotquot ex iure canonico iuris procedũt ad oſtendendum, ꝙ papa ex crimine notorio ſcandaloſo, & incorrigibili deponi poteſt, ut gloſſa ſuper canone, ſi papa, diſtinctione quadrageſima & ſuper canone Agathius & vigeſimaquarta q. prima, neſciens quid dicat, errauit cum tota multitudine ſequacium. Oportet nanque ex iure diuino caſus inuenire ſubiectionis Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipſe abſolutè eſt ſupra Concilium, & uniuerſam Eccleſię communitatem. Et hic tacet Lex: non eſt hac illac que amplius uagandum. Vnde ipſa met gloſſa veritate inducta, dicit ꝙ Papa non poteſt ſtatuere, quòd non poſſit iudicari de hæreſi: hoc. n. idẽ uerum eſt, quia diuino non humano iure iudicium hoc in caſu hæreſi, ſtatutum eſt: nam iuris humani Papa eſt Dominus.

¶ RATIO Aũt in oppoſitũ allata non concludit oppoſitũ: quia opus humanũ indifferens ſubijci humanæ legi, poteſt intelligi dupliciter. primò quoad modum fiendi: & ſic eſt uerũ. Sc̃dò, quoad ipſum fieri ſm̃ ſuam ſubſtantiã. Et ſic eſt falſa: vt patet de abſciſſione ligni uel ferri, præcidi ſiquidem põt bene & male moraliter, & lege humana determinari põt, qñ bene, & qñ male: ſed non ſpectat ad humanam legem, ſi poteſt vel non poteſt præcidi, ſed ad naturalem potentiam præciſoris & diſpoſitionẽ ſubiecti cædendi. Vnde in propoſito humanæ legi ſubijcitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut diſſoluitur: ſed ſi poteſtas iſta poteſt exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non poteſt exire in actum coniunctionis niſi uacãte ſede: & tunc in ſubiectum diſpoſitum, ſ. Chriſtianum uoluntarium. Depoſitionis uerò. niſi diſpoſito ſubiecto, aut per receſſum à Chriſtianitate, aut per receſſum à voluntario, vt patet de Papa hæretico uel renunciante. Propter quod non põt lex humana ſtatuere, ꝙ coniunctio papatus, & Petri, qñ eſt mala propter alia crimina ab hęreſi, diſſoluatur: nõ põt, dico efficaciter ſtatuere coactiuẽ: quia Papa criminoſus poſſet illã legẽ tollere: cum par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot caſus criminum ſint diuina lege ſtatuti, vt poſſit Concilium Papam deponere.

QVIA igitur ad ſolam diuinam legem ſpectat determinare caſus depoſitionis Papæ, in ipſa, & ex ipſa ſcrutari oportet, quot ſint caſus depoſitionis papæ. Et ut probabitur, ſolus caſus hæreſis eſt à lege diuina, in quo papa poteſt deponi ab Eccleſia, ſiue authoritatiua, ſiue miniſteriali poteſtate non curando in propoſito.

¶ Probat hoc tripliciter, ſ. ratione ex principijs theologicis certis & authoritate ſacrorum doctorum, & diuinatione ſacræ ſcripturæ. Rõ eſt iſta, Conſtat, ꝙ ſecluſo Papa, In Eccleſia eſt poteſtas electiua papæ, ſeu applicatiua papatus ad Petrum, quocunque vocet, habet pro obiecto coniunctionẽ perſonæ, & papatus in fieri & in diſſolui, vt patet de actu electionis, quo Petrus fit papa, & de actu depoſitionis, quo Petrus papa hæreticus incorrigibilis deponit. Conſtat ẽt, ꝙ ad hoc ꝙ Petrus fiat papa efficaciter, ita quòd ſit papa, & conſequenter ad hoc ꝙ ptãs illa Eccleſiæ exerceat actum conſtructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliquæ diſpoſitiones requiruntur in Petro de neceſſitate ſimpliciter, aliqua ad bene eſſe. Requiſitæ de neceſſitate ſimpliciter ſunt duæ, ſimpliciter eſſe uoluntariũ, & eſſe Chriſtianum. nunquam enim aliquis quantũcunque electus, eſt papa, niſi conſentiat: & ſimiliter non eſt papa, niſi ſit membrum Chriſti. Secunda diſpoſitio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratię præſupponit ordinem naturę, prima diſpoſitio exigitur de iure naturæ. Requiſitę aũt diſpoſitiones ad bene eſſe, ſunt boni mores, ſcientia eccleſiaſtica, charitas, experientia regiminis, & hmõi, ſine his enim Petrus ſi eſt electus, & acceptat, eſt papa: quamuis ineptus & malus, Conſtat ẽt, ꝙ iuxta facilius eſt deſtruere q̃ conſtruere duabus ſimul requiſitis neceſſariò conditionibus ad conſtructionem, qua cunque earum deficiat, ſolui põt coniunctio iſta. Namque ſi Petrus nõ vult amplius eſſe papa, poteſt renunciatione diſſolui coniunctio iſta. & diſſoluitur dum acceptatur renunciatio, vt patet de Celeſtino. Et rurſus, ſi Petrus papa labit in hæreſim incorrigibiliter, poteſt deponi inuitus, ex quo deſinit quantum eſt ex ſe eſſe membrum Chriſti: ſicut in primo caſu deſinit eſſe uoluntarius. Hæc oĩa certa ſunt, ex quibus neceſſario ſequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quę nõ ſunt neceſſariæ ſimpliciter, ſed ad bene eſſe, non ꝓpterea ſit diſpoſitus, vt poſſit diſſolui coniunctio iſta, vt poſſit attingi Petrus à ptãte depoſitiua. Nã diſpoſitiones illæ, quæ non requiruntur in ſubiecto ad hoc ꝙ vniatur efficaciter formæ, ſed tñ cum eis, q̃ cum ſuis cõtrarijs uniri poteſt formæ, & conſtituere compoſitum, non ſunt tales vt earũ contrariæ pertineant ad diſſolutionem compoſiti. Quod eſt dicere, ꝙ ſi Petrus ſceleratiſſimus & crimino ſiſſimus, ſcandaloſus, & incorrigibilis, Chriſtianus tamen & conſentiens, ſit & eſt Papa, ſi eligatur oportet, ꝙ huiuſmodi crimina ſuperuenientia Petro iam papæ aut perſeuerantia, et ſi reddant ipſum malum papam, & non ſolum malum hominem, ut prius, non tamen reddũt ipſum deponibilem. Ex quo enim ad bene eſſe papæ requiritur bonitas, & non ad eſſe papam, conſequens eſt, ꝙ malitia ad malè eſſe papæ, & non ad non eſſe papæ ſpectet: ac per hoc ſicut non ſpectat bonitas ad eſſe, quod eſt effectus electionis, ita malitia non ſpectat ad non eſſe, quod eſt effectus depoſitionis. Ex his patet ratio, & põt formari breuiter ſic, Sola contraria conditionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe papæ reddunt papam deponibilem: ſed inter crimina infidelitas cõtrariatur conditionibus neceſſario requiſitis ad eſſe papæ: ergo ſola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. prima propoſitio patet ex hoc, ꝙ depoſitio eſt non eſſe Papæ, & unũquodque in ſuo eſſe perſeuerat, ſi contrarium non ſuperuenit. Nunquam. n. homo deſineret eſſe, ſi non ſuperueniret aliquod contrarium illi eſſe: & ſimile eſt in alijs. Secunda aũt propoſitio probata eſt: quia extera nulla contrariantur conditionibus requiſitis ad bene eſſe papæ. Hanc rationem vellem in ſtatera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes Hæc de primo.

¶ AVTHORITATES Sanctorum ſunt in primis Anacleti papę & martyris: (& hẽ ſeptuageſimanona diſtinctio. cap. electionẽ.) Si nanque papa poſſet propter crimina deponi, ſicut alij Epiſcopi, fruſtra dixiſſet, quòd electionem ſummorum Põtificum ſibi Dominus reſeruauit, Deinde Bonifacij papæ, & martyris (& habetur quadrageſima diſtinctio. c. ſi papa.) Niſi, inquit, à fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præſumit. Vbi ſolum infidelitatis crimen ſubijcit iudicio: à quo papa poteſt iudicari: quem conſtat eſſe uniuerſalem eccleſiam, ſeu Concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendũ id fore. Sanctus quoque Euſebius papa, (& habetur ſecunda queſt. ſeptima, in c. oues) dicit, Oues quæ ſuo Paſtori commiſſæ ſunt, eum nec reprehendere niſi à fide exorbitauerit, nec ullatenus accuſare poſſunt. Sanctus Anterius papa & martyr. (& habetur nona quæſtione tertia, in c. facta) inquit, Facta ſubditorum iudicantur à nobis: noſtra uerò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorũ, patet ex eo quod ſubdit, Deteriores ſunt (qui vitam, moreſque bonorum corrumpunt) his qui ſubſtãtiam aliorum prędiaque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quæſtione tertia, canon. Epiſcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Eccleſia ſua authoritate valet iudicare de oĩbus, de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocẽtio ſecundo ſcribens, inquit. Quis faciet mihi iuſtitiam de uobis: ſi hẽrem iudicem, ad quem uos trahere poſſem, iam nũc oſtenderem uobis, ut parturiens loquor quid mihi immineret. extat quidẽ tribunal Chriſti, ſed abſit ut ad illud appellem vos. San. Thomas in 4. ſent. diſtinctio, decimanona quæſtio. ſecunda, articulo 2. queſt. 3. ad ſecundum, dicit. Quamuis Pręlati ſint corripiendi à ſubditis, nõ tamen eſt pęna indigẽda, ſed recurrendũ

eſt ad ſuperiorem denuntiando, vel ſi non habet ſuperiorẽ ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimẽ infidelitatis, cùm dicit, Prælatus minor fieret ſi in infidelitatem laberetur, & ſubditus fidelis maior.

¶ Et licet hæ authoritates dèrent ſufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot ſanctorũ ſunt, & Spirituſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei hoĩes, ut dr, 2. Petri 1. c.) ad maiorem tñ firmitatem debilium adſunt. Symmachus papa in c. aliorum 9. q. 3. dicens, Aliorum hominum cauſas Deus voluit per hoĩes terminare: ſed ſedis iſtius præſulẽ ſuo ſine qõne reſeruauit arbitrio. Et q̃ loquatur de cauſis peccatorum, patet ex eo qđ ſubdit, dicens, Voluit beati Petri Apoſtoli ſucceſſores cęlo tñ dře innocentiam & ſubtiliſſimi diſcuſſoris indagini inuiolatã hĩe conſcientiam. Et excludens obiectionem ſubdit, Nolite æſtimare eas animas inquiſitionis non habere formidinẽ, quas Deus præ cæteris ſuo reſeruauit examini, &c. Innocen. 3. in ſermone conſecrationis papæ dicit, In tñ mihi fides eſt neceſſaria: vt cũ de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, pp ſolum peccatũ qđ in fide committit, poſſem ab eccleſia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauaganti, vnam ſanctam, dicit, Si deuiat ſuprema poteſtas, à ſolo Deo iudicatur: vt ſuperius allegatum eſt. Albertus Mag. Petrus de Pal. Herueus Vlricus Aug. de Anch. & alij quos refert dom. Ioan. de Tur. Cremat. in lib. de Eccleſia, hãc viam ſecuti ſunt quibus magis credendũ eſt, q̃ canoniſtis multis: ad quos non ſpectat, niſi ſecundariò de iuris diuini reb. tractare, ſicut de uſura, ſacramentis Eccleſiæ, hæreſibus, & huiuſmodi. Hæc de ſecundo.

¶ DIVINA ſcriptura ſolũm caſum hæreſis apertè excipit, dum, (vt ſupra allatũ eſt,) hæreticos ſeparandos ab eccleſia inſtituit, & ſanæ doctrinæ Prælatos, malorum aũt morum tolerãdos conſtituit. Hoc. n. nihil aliud eſt, q̃ dicere, Pro ſolo hæreſis crimine deponendum inſtituimus, quãtum eſt ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depoſitionis cauſas dimittimus, quo ad ſubditos iuri humano, de non ſubditis. n. nullus ſtatuit. Et de hæretici quidem ſeparatione extant textus Pauli Apoſt. & Ioan. Euangeliſtæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fideliũ, extat ſnĩa Dñi, Matt. 23. Super cathedram Moyſi, &c. & Petri Apoſt. Obedite Præpoſitis diſcolis, qui iam inducti ſunt. Et nũc adiungitur ſententia Domini, Luc. 12. manifeſtans iudiciũ Papæ mali in ſeipſum & in proximum, agendũ per ipſum Dñum dum reſpondens Petro ait, Quis putas eſt fidelis diſpenſator, & prudens: quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuã, &c. Et ſubdit de eodem, Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo. Moram facit Dominus meus venire, & cęperit percutere ſeruos, & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora quam neſcit, & diuidet eum partemq; eius cum infidelibus ponet. Vbi notandũ eſt primò, q̃ ad literam loquitur de ſeruo cõſtituto ſuper familiam, id eſt Eccleſiam: vt glo. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, ſ. vt det illi in tempore tritici menſuram: & ex præmio, Beatus ille ſeruus, quẽ ſuper omnia bona ſua conſtituet eum. In quo apparet dĩa (vt glo. dicit) inter ſubditum & prælatũ bene facientem: quia ſubdito promittitur q̃ præcinget ſe Dñs & trãſiens miniſtrabit illi, prælato verò q̃ ſuper oĩa bona ſua eſt conſtituendus. Notandum eſt ſecundò, q̃ diſtinguitur manifeſtè crimina tria, in ſeipſum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In ſeipſum per gulã & ebrietatem ſcriptum eſt. n. Propter crapulam multi obierunt: qui aũt abſtinẽs eſt, adiiciet uitam Eccleſiaſtici 37. In proximum, per percuſſionem ſuæ curæ commiſſorum utriuſque ſexus. In Deum per infidelitatem. Et non deſcribit diſpenſatorem criminoſum in Deum per infidelitatem, ſed in ſeipſum & in proximum, & dicit ſeruum talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cùm infidelibus. Hæc manifeſta ſunt in lrã, & clarè oſtenditur quod diximus, ſ. q̃ quantum eſt ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi ſtatuuntur, de infidelitate autem Eccleſiæ iudicio dimiſſi intelliguntur, ac per hoc ſi alij prælati non ſubeſſent iuri humano q̃ ſup ap- poſuit ſuis ſubditis alias cauſas criminum iudicandas, ab Eccleſia non eſſent iudicandi & deponendi niſi pro infidelitate, ſicut Papa: qui quia ſoli diuino iuri ſubeſt in caſibus à diuino iure toleratis nulli ſubiicitur. Quia. n. ſola negatio ſtatuti caſus à iure diuino quo ad papam ſoli diuino iuri ſubiectum: ſufficit ad conſtituendam legem, q̃ non poteſt iudicari aut deponi, multo magis expreſſa toleratio caſuum in iure diuino conſtituit ipſum tolerandum: alios autem tolerabiles, ſi à ſuperueniente iure poſitiuo cui ſubiecti ex diuina lege ſunt permittatur. Vnde inter Papam & alios, quo ad caſum criminis iudicandi, & puniendi ab eccleſia, tantũ intereſt, q̃ in papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficaciſſimus eſt: q̃a ſoli illi iuri ſubiectum eſt. In alijs aũt nec toleratio, nec negatio diuinæ legis efficax eſt: quia quod ſuperius ius non ſtatuit, aut tolerat, inferius ius põt & ſtatuere, & punire: vt manifeſtè patet in contrahẽdis matrimonijs, & adminiſtratione ſacramẽtorum, in quib. multa permiſſa ex diuino iure ꝓhibita ſunt ab eccleſia in ſibi ſubditis. Et ſi abſque velamine aliquo obumbrante, ſnĩa Dñi pſpiciatur, apparebit, q̃ pp Prælatum, qui nullũ habet ſupra ſe niſi Dominum (vtpote conſtitutum ſuper reliqua familia Domini abſentis.) promulgata eſt hæc ſnĩa, Quod ẽt ex eo hr, q̃ conſtitutus ſuper familiam abſentis Domini neminem timere deſcribitur, niſi Domini aduentum: in cuius mora confiſus tanq̃ neminem habens ſupra ſe peccare cępit. De prælatis namq; hñtibus ſuperiorem iudicem in hac vita, non conſonat, q̃ in ſola mora Domini confidant: quia habent ſtatim ſuperiorẽ iudicem, quem timeant vltorem. Nõnihilquoque ad hoc confert, quòd Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶ Ex his authoritatibus perſpicaciter intellectis hr, q̃ pro reliquis criminibus manifeſtis non eſt Papa deponendus. Docens enim Dñs ſũ opera malorum Prælatorum nolite facere, proculdubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoſcetis eos. Ne aũt propter adiunctam ſcandalizationem deponendum putares, docuit Matth. 18. qđ pes, manus vel oculus non ſñ caput ſcandalizans amputaretur: inſtruens ad literam, q̃ ſi aliquod nobis oppotunum (vt manus, pes uel oculus) ſcandalizans occurreret, præſcindendum eſſet: ſecus autem de organo habente officium capitis ſentiebat, nũquam dicens, Si caput tuum ſcandalizat te, abſcinde illud, & proiice abs te. Hanc authoritatẽ qui credit, Ieſum Chriſtũ Dei virtutem & ſapientiam oĩa prouidentem, & cunctis prouidentem, non ſpernet, ſed reuerenter conſiderabit, non caſu nominaſſe Dominum manum, pedem & oculũ membra ſunt. mẽ neceſſaria, & tacuiſſe caput: ſed ideo non eſſe mandatam præciſionem capitis ſcandalizantis, q̃a nec propter ſcandalũ caput ſimpliciter præcidendum eſt. Dico aũt ſimpliciter, ad differentiã capitis in hac vel illa Eccleſia, quia quantumcunque caput huius vel illius Eccleſiæ præcidatur, ſemper reſtat caput Eccleſiæ in terris, Papa. ſ. Patet igitur, q̃ nullum extra infidelitatem crimen notorium ac ſcandalizans, depoſitionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo reſpondetur rationibus factis in cap. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hæreſi poteſt deponi ab Eccleſia.

MANIFESTATA ſufficienter veritate, q̃ ſcilicet, ſi papa eſt fidelis nec iudicari, nec deponi poteſt ab eccleſia pro quacunque alio crimine quantumcunque notorio & ſcandaloſo, ſupereſt allatis in oppoſitum ſatisfacere.

¶ Ad primum ergo mouuum ex parte criminis neganda eſt ſequela. quia nec maior, nec par ratio eſt de hæreſi & alijs criminibus. Et ratio iam tacta eſt, quia ſcilicet infidelitas ſpectat ad non eſſe, alia autem crimina ad malè eſſe papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc eſt ratione grauitatis, aut nocumenti, dico quod diuiſio non eſt ſufficiens: quia datur tertium, ſcilicet quòd eſt ratione ſtatus. Infidelitas enim mutat ſtatum hominis: quia facit quantum eſt ex parte hominis, de Chriſtiano non Chriſtianum. Odium autem Dei licet ſit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, q̃ infidelitas faciat: non tamen facit de Chriſtiano non Chriſtianum. Nec obſtat, q̃ hæreticus reſtat Chriſtianus inuitus ex charactere, quia quod non voluntarie habetur, non eſt ab homine inquantum homo, ut in principio primæ ſecundæ S. Tho. dicitur. Propter quod fides informis ſaltem, & character non ſunt duo conſtituentia diſtinctos ſtatus humanos eccleſiaſticos, ſed unum & eundem ſtatũ Chriſtianitatis conſtituunt completè, concurrente utroque altero, vt humano: ſ. fide, quæ non eſt, ſi non eſt uoluntaria: & altero, ut hominis, ſ. charactere, qui & ſine uoluntate acquiritur, (ut patet in pueris,) & inuitè conſeruatur, ut patet in hæreticis. Propter quod ſublata fide mutatur ſtatus Chriſtianitatis, inquantum erat humanus: quod eſt mutari ipſum eo modo quo ꝑ hominem mutari poteſt. Mutatio autem ſtatus Chriſtianitatis, extra Chriſtianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæreſis non ratione maioris grauitatis, ſed mutationis ſtatus deponendum conſtituit papam, alia autem crimina non. Et licet hæc reſponſio ſufficiat etiam ad alterum membrũ de nocumento: ſciendũ tñ eſt q̃ aliud eſt loq de nocumento per ſe annexo peccato & aliud de nocumento annexo per accidens: q̃a. ſ. eſt in iſto homine ſic diſpoſito. Si. n. loquimur de nocumento per ſe, maius nocumentum eſt annexum hæreſi ipſius papæ, q̃ cuicunque alteri crimini: quia hæreſi quatũ eſt ex ſe, adhæret doctrina hæretica, quę in capite quantum ex ſe eſt,

indu-

induceret hæreſim in eccleſiam vniuerſalem, quo maius nocumentũ inferri nequit. Si uero loquimur in iſto, qui non docet hæreſim, & bñ gubernat & diſpenſat, hoc eſt per accidens: & iõ diſpiciendũ. Ad aliam probationem, ſ. q̃ non inuenit in Scriptura ſacra expreſſum, q̃ magis ſit pro hæreſi papa deponẽdus q̃ pro alio crimine: iam patet reſponſio, quòd non inuenit q̃ magis pro hoc q̃ pro alio, ſed inuenitur in ſacra Scriptura. q̃ pro ſola hæreſi eſt deuitandus & declinandus, ut patet ex textibus inductis. Vnde non eſt verum quòd ſit hoc relictum interpretationi doctorũ, & canonũ, niſi ſicut explanantibus, quo & articuli fidei ſunt relicti doctoribus & canonibus ſacris. Sed ſicut articulos fidei declarare non mutare poſſunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare non mutare, addendo aut ſubtrahendo poſſunt. Ad tertiam probationem dr̃, q̃ illa maxima, qui poteſt in maius, poteſt in minus, ſi philoſophice diſcutienda eſt, inuenitur falſa, tam de actu, q̃ de obiecto, q̃ de effectu. Intellectus enim qui poteſt in actum maiorem, ſ. intelligere, non poteſt in actum minorem, puta adorare. Similiter uiſus qui poteſt in obiectum maius, puta lucidum, non poteſt in obiectum minus, puta ſonum. Virtus quoque generatiua hominis poteſt in effectum maiorem, ſ. hominem (homo eñ generat hominem) & tamen non poteſt in effectum minorẽ, puta Leonem. Si autem politice diſcutienda eſt, (ut Innoce. §. in dicto cap. ex parte: adducit ſub aliis verbis: ſ. cui conceſſum eſt maius, minus quoq; cõceſſum eſſe vr̃) dr̃ q̃ intelligenda eſt cæteris paribus: modo autem cætera non ſunt paria, quia in crimine hæreſis (quòd eſt maius crimen) ſubiectum mutatur Chriſtianitatis ſtatum in aliis uero criminibus minoribus ſubiectũ permanet in eodem Chriſtianitatis ſtatu. Et hæc eſt uera reſpõſio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris uel minoris effectus iudicii, negatur minor: quia maius eſt iudicare papam in ſtatu Chriſtianitatis de adulterio, quàm iudicare ipſum a Chriſtianitate recente de hæreſi: quia in primo attingitur ſuperior ſtatus gradus, quàm in ſecundo, ut patet.

§ Ad ſecundã rõem (ex parte actus, ſ. actus) dicitur, quod fallacia conſiſtit in hoc, quod aliud eſt auferre gladium, reſiſtere, impedire, & huiuſmodi: & aliud eſt facere ipſamet authoritatiue. Auferre nanque gladium de manu furioſi, reſiſtere tyranno, impedire oppreſſorem, & huiuſmodi, cuilibet licet & debitum eſt ut actus uirtutis, ſed facere iſta authoritatiue, ſoli ſuperiori licitum eſt. Vnde licet cuilibet liceat uim in ſe & in proximum ui repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: nõ tamen cuilibet licet punire eum qui uim infert. Et ſimiliter quãuis quilibet liceat poſſit papam inuaſorem ſe defendendo, occidere: nulli tamen licet papam propter homicidium punire pœna mortis. Vnde huiuſmodi argumenta & ſimilia non concludunt authoritatem iudicii ad puniendum. ſed cuiuſlibet priuati debitum ad reſiſtendum, impediendum, defendendũque: niſi quis adeo deſipiat, ut dicat quemlibet eſſe iudicẽ cuiuslibet. Reſiſtendum eſt ergo etiam in facie papæ publice dilanianti eccleſiam: uerbi gratia, quia non uult dare beneficia eccleſiaſtica niſi pro pecunia, aut commutatione officii: & cum omni reuerentia & obedientia negando eſt poſſeſſio talium beneficiorum his, qui emerunt, & allegando eſt eã ſymoniæ ẽt cum papa commiſſæ: & ſine dubio principes ſeculi & clerus gladium de manu furioſi ſic cum modeſtia tollerent. Multæ quoque ſunt uiæ, quibus abſque rebellione principes mũdi & prælati eccleſiæ ſi uellent uti, reſiſtentiam, impedimentumque abuſus poteſtatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant niſi quaſi ſomniando, cur conqueruntur q̃ non poteſt deponi? Cur opponunt, quòd poteſtas data eſt in ædificationem, & non in deſtructionem? Abuſui nanque poteſtatis, qui deſtruit obuiam eant congruis remediis, non obediendo, l' malis non adulando, non tacẽdo, arguendo, aduocandis illuſtres ad increpandum exemplo Pauli, & præcepto eiuſdem, (Dicite Archippo Vide miniſterium quod accepiſti in domino: ut illud impleas ad Col. vlt. & c.) & parum aut nihil abuteretur poteſtate. § In reſponſione tamen ad quintum habebis vltimam ſatisfactionem huius argumenti.

§ Ad tertiam rõem ex parte ipſius papæ, dicitur, q̃ & eſt falſa: nam aliud eſt purgatio ad remouendum ſcandalum, & aliud eſt purgatio ipſa coram iudice. Ad primam tenetur papa de iure diuino, ad ſecundam non: unde Damaſus non corã generali Concilio, ſed corã quadraginta Epiſcopis ſe purgauit, ut patet ſecunda q̃one ſeptima: nos ſi competenter. Et Gregorius ipſe teſtatur, q̃ ex humilitate exhibuit ſe ad iudicium: ut patet ſecunda q̃one ſeptima. capitulo Petrus. vbi ipſe Gregorius dicit. Petrus poteſtatem regendi acceperat: & tamen idem Apoſtolorum princeps quæſtioni contra eum a fidelibus factæ, cur ad Gentes intraſſet, non ex poteſtate officii (qua poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent nec reprehendant) ſed ex authoritate diuinæ rationis, quia Gentiles acceperant Spiritum ſanctum, reſpondit: ubi apparet, quòd ipſe imitatus eſt Petrum Apoſtolũ, non utendo poteſtate ſua, & quòd potuiſſet illa uti.

¶ Ad quartam ex parte Eccleſiæ ut ſponſæ, breuiter dr̃: primo, q̃ papa non pt̃ inuitam eccleſiã deſerere: quia non pt̃ iuri Eccleſiæ renunciare: Prælatus enim eſt pp̃ eccleſiam, & non econuerſo: ut ſuper Epiſtolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

¶ Secundò, q̃ non eſt par ratio ex vtraque parte: quia eccleſia ẽ ſubdita papæ & non econuerſo. Nec ẽt in lege Moyſi vxor poterat dare libellũ repudii uiro. Nec ẽ periculũ de ipſius dilaniatione: quia ſcriptum eſt. Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Ex parte uero eccleſiæ ut communitatis liberæ, breuiter dr̃, q̃ licet ſit libera libertate gratiæ, eſt ſubdita tamen ſecundum iuriſdictionem papæ, Vnde ipſa eccleſia non abdicauit a ſe poteſtatẽ ſupra Principem: ſed Ieſus Chriſtus Dominus eccleſiæ non ſubiecit eam ipſi communitati eccleſiæ, ſed ſuo vicario: & propterea nihil poteſt ſupra ſuum principem. Non ſic eſt de aliis communitatibus, de quibus aſſeritur Ariſt.

¶ Ad quintã, (ex parte diuinæ prouidentiæ, & operõnis immediate, & perfecti operis, dr̃, q̃ Deus perfecte eccleſiæ corpus fecit, diſpoſuit, ac ordinauit: ita ut ordinatiſſimum optime extet & nihil opportunum deſit illi. Et cum dr̃, ergo eſt relictum Eccleſiæ remedium contra papam fidelem criminoſum, &c. cõcedendum eſt. Sed cum infertur, Ergo eccleſia poteſt illum incorrigibilem deponere, membrum illud abſcindere & hmõi, reſpondetur, q̃ eſt ſophiſma conſequentis a ſuperiori ad ſuũ inferius affirmatiue: a prouiſione & remedio cõi ad hanc prouiſionem, ſeu hoc remedium, ac ſi non eſſet alia prouiſio & aliud remedium, Dcũm eſt enim, quòd Ieſus Chriſtus altioris ordinis remedium reliquit in eccleſia ad repellendum ſui pprii vicarii incorrigibile ſcandaloſumque regimen. Ad cuius euidentiã ſciendum eſt, q̃ ſicut in naturalibus diuina ſapientia inferiora per media, & media per ſupremas cauſas ſecundas gubernat, ita in ſupernaturalibus, (inter quæ eſt ordo gr̃æ fidei & eccleſiæ ſuper illã fundatæ,) inferiora per media, & media per ſupremas cãs ſecundas ſupernaturales gubernat. Rurſus cum cauſæ effectib. pportionatæ ſint, ut ſuperiorib. effectibus ſuperiores cauſæ reſpõdeant, & inter cauſas ſecundas prouidentia humana eccleſia authoritate fulta, inferioris ordinis cã ſit, q̃ orõ: quæ in ſupremo ordine ſecundarum cãrum locata eſt a Deo, (q̃ ex eo patet, q̃ tota creatura corporea & incorporea ſubiecta eſt illi) & prouiſio ſupra papam fidelem ſit inter ſupremos effectus in eccleſia: conſequens eſt, q̃ ſapientiſſime Deus diſpoſuit remedium in eccleſia ſupra fidelem papam, non prouidentiam humanã, cui ſubiecit reliquum eccleſiæ. ſed orõem. Nec eſt minus efficax cã ſecunda orõ eccleſiæ pro ſe petens neceſſaria ad ſalutem pſeueranter, q̃ prouidentia humana: cum conſtet q̃ cuiuslibet particularis perſonæ orõ pia perſeuerans, petens neceſſaria ad ſalutem pro ſe eſt cã efficaciſſima, & infallibilis: ut diffuſe habes in tertio contra Gent. a beato Thoma c. 95. & 96. Vnde ſi neceſſarium eſt ad ſalutem eccleſiæ, q̃ papa talis auferatur, ſine dubio oratio ſic conditionata, auferret illum de medio. Et ſi non eſt neceſſarium, q̃ auferatur, qd cauſamur bonum Dñm, qui negat quod uolumus, & tribuit quòd nollemus? Si eſt neceſſaria eius ablatio, non poteſt non auferri ab eo rogato, qui promiſit, q̃ nihil deeſſet timentibus eũ. Si nõ eſt neceſſaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano utilis & neceſſaria creditur, cur præponis te Deo nolens illum deponere? Tu quis es, qui iudicas alienum ſeruum? Dño ſuo ſtat, aut cadit Ieſu Chriſti vicarius. Non dico hoc ego, ſed Dominus, q̃ Lucæ decimooctauo docet. q̃ Deus multo magis quàm homo faciet enim uindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe. Cõſtat enim eccleſiam electos claudere, & uindictam hanc, quia ipſi ſoli Domino reſeruata eſt, ab ipſo petæ cæteris faciendam. Non dormitat neque dormit, cuſtodiens Iſrael, qui nauiculæ fluctuanti quarta uigilia noctis ex orõne ſurgens ſubuenit: q̃ à Sennacherib exercitu Ezechiã liberauit. Aſſueri cor mutauit Nabuchodonoſor prędicatorem ſuum fecit: Anaſtaſium ſecundo, orõne eccleſiæ percuſſit. Leonem etiam papam (ſeu Liberiũ apud alios) Hilarii orationi ſubiecit: qui etiam omnia temporalia bona ſuperadiicienda promiſit: qui demum dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quaſi eſt illud, Putaſne Filius hoīs ueniens: inueniet fidem in terra? nã prouiſio iſtius tam excelſæ, & tam efficacis cauſæ ſecundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquiunt, prouidentia noſtra puniri papam, non diuinæ prouidentiæ ſoli, & orationibus relinqui. Quare hoc dicunt, niſi quia prouidentiam humanam pferunt orũm efficaciæ? quare hoc dicunt, niſi quia animalis homo nõ percipit quę Dei ſunt? quare hoc dicunt, niſi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium ſuum? Quo fit, ut ſi incorrigibilis exiſtimetur quandoque Papa in propriis uitiis, manentes ſubditi quotidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium

adhiberi procurantes, niſi forte, ut ſomniantes abſque fide, & facto ſuo adimpleat Scripturas (q. ſ. p p peccata populi regnat hypocrita, officio ſanctus, animo diabolus) & det ac conteruet Rex in furore Domini iſ. in. n. & clemens. am Dei in manibus orationum noſtrarum eſſe Spiritus ſanctus in Pſalmo teſtatur Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & miſericordiam ſuam a me. glo. Quia non eſt amota oratio: ſecurus eſto, quia non auferetur miſericordia. Verum ita ſtolidi ſum', ut nolimus orare ut debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus ſeminare, & uelimus metere. Aut Chriſtiani nō nominetur, aut Chriſti prouiſionem amplectantur: & ſic phreneticum, furioſum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorē, corruptoremque Eccleſiæ (cum contingeret talem præeſſe, ſuperabimus. Sed qui noſmet non ſuperamus noſtris orationib. (quia eas non ut decet agimus) quomodo conqueri poſſumus, quod aliorum malorum vitam non ſuperamus orationibus, q non ſolū tectum non tranſeunt, ſed nec orātium capita propria penetrant? Et q peius eſt olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor āt eorum longe eſt a me. Tempore reuelatæ gr̄æ, nec labiis honoratur: q̄ſi nihil dī minus intelligibiliter q̄ diuinum officium, nihil tam celeriter perſoluit, q̄ Miſſa. Tempus diuini officii & Miſſæ, onerſum eſt ualde: loci autem & negotia accommoda ſecularia diſtincte dicuntur & repetūtur, & abſque temporis menſurā delectant. Vnde concluditur, quod aut abſciſſio papæ fidelis, & incorrigibilis poſt humana remedia eſt in ueritate neceſſaria ad ſalutem eccleſię: & ūi o fit ſine intermiſſione ab eccleſia: & ſic habetur certa, & multo celſior, ac efficacior prouiſio, quam ſi authoritas deponendi humanæ eſſet prouidentiæ delegata. Aut non eſt neceſſaria, uel non fit oratio ut debet; & tunc nullus eſt querelæ locus, ſi ſit nō neceſſarius abeſt prouiſio exterminatiua: q̄ſi nec humana prouidentia extra ueram neceſſitatem deberet illa vti authoritate ſi eam haberet, uel ſi nobis ipſi conceſſo remedio efficaci nolum' vti. Quāmuis ēt non ſit abbreuiata manus Domini, ut non poſſit ſaluare citra omnimodam neceſſitatem: nec aggrauate ſunt aures eius, ut non exaudiat citra neceſſitatem, ſed iniquitates nr̄æ ſunt, quæ diuidunt inter nos & Deum nr̄m, & multas malas actiones in rectoribus noſtris procurantur Hier. in ca. audacter. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. ex merito. dituor. Et ſi contra hæc inſtetur. Quia oratio cōe eſt remedium oīb. occurrentib. malis: ſ hæc āt re proprium quæritur remedium, ſicut in ceteris rebus, vltra cōem cauſam propria aſſignanda eſt: vt, q ſupremæ cauſæ quamuis ſint cauſæ commones reſpectu inferiorum, ſunt tamen propriæ reſpectu ſuperiorum effectuum. & propterea oratio q̄ eſt inter ſupremas cauſas ſecundas ſupernaturales reſpectu inferiorum eſt cauſa communis reſpectu autem ſūmorum effectuum (qualis eſt exterminatio papę fidelis, utpote eſſe ctus reſeruatus Deo) eſt cauſa propria & remedium proprium, vltra quod ſunt multa alia humana adminicula q ſcripſit Dn̄s Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de eccleſia. ca. 106. Cum his tū oībus memento, q peſſimus papa fidelis toleratus a Deo, non pōt totum corpus eccleſiæ inficere, aut in perniciem ducere & hmōi at argumenta autum āt in ſimilitudinibus corporum & huiuſmodi. Nam Deus non poteſt ſeipſum negare: de quō ſcriptum eſt, Fidelis Deus, qui non permittit nos tentari ſupra id quod poteſtis, ſed etiam cum tentationem prouentum.

¶ Ad ſextam, quantum ad geſta Concilii Conſtant. iam dictum eſt, q Concilium perfectiuo ſūi præſentem ſtatum eccleſiæ pt deponere incertum papā: nullus. n. fuit illo tempore certus papa. Quantum ad geſta Concilii Baſilien. reſpondet uniuerſalis Eccleſia, quæ Eugenium a Concilio depoſitum adorauit, & adorat ut papam, olim in perſona ſua, & poſt in ſucceſſore Nicolao, quem ipſe eodem anno creauerat Cardinalem, & ſic deinceps. *Et* hæc reſponſio facti teſtatur quantum delirant, q papam Concilio ſubmittunt. Ad priſcorum tpum geſta dr, q licet multi legantur depoſiti Pontifices ſummi, aut non erāt indubitati Pontifices ſummi, aut de facto non legitime depoſiti ſunt, ut in cap. 103. ſecundi libri de eccleſia, domi. Ioā. de Tur. Cre manifeſtat diffuſe. Ad authoritatem gloſſæ, & plurīū Canoniſtarū ſequentiū: dr, q gloſſa eſt contra textum, q textus excipit ſolam hæreſim, & ipſa leui rōe mota, extendit ad omne crimen notorium ſcandalizans incorrigibile: quia. ſ. contumacia eſt hæreſis. Conſtat. n. q lato vocabulo contumacia hæreſis dī, ſicut & ſymonia: nec æquiparanda eſt uere hæreſi, quæ mutat ſtatum Chriſtianitatis. Et quamuis gloſſa quia ſubtile loquitur dicens, Credo, &c. mereatur ueniam, aſſertores tn̄ illius documenti ſuper illam ſe fundantes, quia contra antiquam ſidei doctrinā tam ſeuiter mouentur, neſcio excuſare. Canoniſtarum āt authoritas in hac, (quia pr̄cipaliter eſt theologica), parua eſt, nec maior ratione ſuper qua ſe fundant: nō ſic eſt de authoritate Sanctorum, qui Spiritu ſancto inſpirati loquuti credūtur. Rurſus ſecundum ipſoſmet Canoniſtas, in materia fidei magis ſtandum eſt antiquorum, q̄ modernorum authoritati, licet in his quæ iuris ſunt quanto iuniores, tanto perſpicaciores. Cū igitur hæc ſit materia fidei (q immediate hoīs Dei non ; ſ ōc naturali, ſed ſola diuina reuelatione ſcibile .. in qōne eſt) conſequens eſt, ut ſanctorum authoritas ſacræ Scripturæ innixa omnibus Conciliis & Theologorum vniuerſitatibus, ac Canoniſtis poſterioribus, imo quaſi modernis ponenda ſit.

¶ Ad ſeptimam ex parte iudicii humani dr, q conditiones iudicii humani ſunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam a iure poſitiuo. Inter quas hæc ē differentia, q illæ q̄ ſunt ex iure poſitiuo non pñt in iuniuerſ. papam exercere, quia non ſubeſt poſitiuo iuri, illæ vero, quæ ſunt a naturali uel diuino iure, habent ēt locum in papa. Ex iure autem diuino ſtatuta eſt forma iudicii humani circa hæreticū, vt poſt primā & ſecundā monitionem euitetur: ac per hoc (ut dictū eſt) pt contingere ut papa fidelis nunc: ſed bis relapſus deponi poſſit & debeat. Ex iure etiam naturæ eſt, ut hō uideat quæ foris ſunt: ac per hoc p p actus manifeſte hæreticales & uerba manifeſte ſerio hæretica cognita, &c. ſic facta & dicta et humano iudicio, corde conſentiente facta ſint & dicta, iudicet quis hæreticus. Ex ipſo quoque diuino iure eſt, ut in ore duorū uel triū ſtet oē uerbum, ut patet Matt. 18. Et ex iure naturæ unicuiq; contra ſe creditur ſi eſt ſani capitis, &c. Vnde ex non ſuſpectis, &c. teſtibus conuictus quis de dānata & nota &c hæreſi hæreticus iudicabitur. & ſimiliter ſi ſua ſponte ſe confiteſ hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure āt poſitiuo contumax & perſeuerans per annum, ſiquis alius eſt huiuſmodi, præſumitur hæreticus. Vnde primi duo caſus non habent locum in papa, qui non poteſt excommunicari, nec iuri poſitiuo ſubiicitur: ſed ſeruanda eſt lex ab Apoſtolo Paulo in ſacra Scriptura tradita, ſimiliter ſi timore mortis certo uel probabili ſiti humanum iudicium abſque interiori conſenſu geſta uel uerba hæreticalia habuit, non deponit' papa, unde Petrus Apoſtolus, qui ſolo uerbo negauit Chriſtū, quia fides eius non defecit. ſed charitas (uelle Ieſu Chriſto dicente, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua) conuerſus a peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, cōfirmaturus inſtituit fratres ſuos, non deponendus. Et hoc imitati patres. Marcellinum (qui etiā ſolo exteriori actu pecc. ſic uidet) deponendū non cenſuerunt. diſt. 21. nunc autem. Ex caſib. autem in quibus propter conditiones humani iudicii iure diuino uel naturali determinatas Papa in corde fidelis, corā Eccleſia uere infidelis deponitur, nō cōſtituimr alius caſus quàm caſus infidelitatis. Nam nihil refert eſſe & apparere ſufficienter q ita ſit ſecundum humanum iudicium coram Eccleſia, q̄ nō uidet niſi quæ foris ſunt nec ulterius iudicium ab Eccleſia exigit Deus, qui naturam hominis iuſq; diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia ſubiectio Papæ ad Conciliū habetur, ſed illa ſola quæ dicta eſt, ſcilicet in caſu hæreſis pprie ſumptæ. Et ſic, Si ſit catholicus, Papam non iudicat ullus.

CAPVT XXVIII.

Seu caſuum ſolutio quod in nullo euentu Papa abſque ſua culpa, ſubeſt Eccleſiæ, ita quod deponi poſſit.

VT promiſſa perficiantur, ſupereſt diſcurrere, an in aliquo euentu ſine culpa Papæ, ſubſit Papa eccleſiæ, ſeu Concilio uniuerſo, ita quod poſſit deponi. Inuenio ſiquidem notatos ſex caſus, in quibus eccleſia ſine culpa quidem papæ, ſed non ſine cauſa deponere poteſt papam.

¶ Primus eſt cūm coram uniuerſali eccleſia teſtibus comprobaretur, quòd papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obiit, & Concilium determinat noui papæ electionem: & ſic fit, decernendo quòd pro bono eccleſiæ etiam ſi uiueret, iſte nouus ſit papa, poteſt enim ipſum captiuum ſine ſpe reditus deponere.

¶ Secundus eſt, cūm propter indiſpoſitionem corporalē, (puta dementiam,) eſſet inutilis, & Concilium per eum congregatū, dum ſanæ mentis eſſet, decerneret alterum papam creandum.

¶ Tertius eſt, quando cardinales omnes ſtatim poſt canonicam electionem Petri in papam morerentur: ita quòd non poſſent publicare electionem, tunc eccleſia cum non teneatur illum acceptare, alium eliget: & ſic iſtum deponet: quia duo ſimul eſſe non poſſunt.

¶ Quartus eſt, quando Cardinales etiā uiuentes non poſſunt facere fidem de electione ſua canonica in unum: ut uidet accidiſſe in ſchiſmate magno ab Vrbano 6. uſq; ad Marti. 5. tūc eccleſia deponit nolētes renūtiare: ut in Cōcilio Cōſtan. factum eſt.

¶ Quintus eſt, qñ propter communem errorem, aut æſtimationem ſubditorum aut ipſorum malitiam generalem: pſumitur q nunquam præſtabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in papā, alteri tñ nouiter eligendo parati ſunt obedire: ut ſi forte ſitici uellent ad unitatē eccleſiæ redire, dummodo tollerētur.

tur Papa iā exiſtēs, & nouus ritè canonicè crearetur. Et confecti hoc ex authoritate iuriſtarū dicēriū religioſum ꝓfeſſū poſſe vxorē ducere ꝓ ſalute magnæ gentis, aut cōuerſione ad fidem.

¶Sextus eſt, qn̄ Papa verus iuſo, vel voto ſeipſum ad ceſſionem obligaſſet, ſed differret adimplere in ſcandalum populorū putantium ex tali facto papæ, quod nec ipſi vouis aut iuramentis proprijs obligantur: vt Ioan. 23. contigiſſe uidetur in principio Concilij Conſtantienſis.

¶SED EX NVLLO euentu Conciliū poſſe deponere Papam, quamuis ex hoc haberi poſſit, quod ſupra dictum eſt: ſ. q. euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi ſubſunt, non in his, quæ ſolius diuini ſunt iuris, (qualis eſt authoritas immediatè à Chriſto tradita, quæ ad depoſitionem fidelis Pontificis exigitur) examinando tamen ſingulos, idem apparebit inconcuſſum permanere.

¶In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine eſt, quòd nulla exiſtente ſpe reditus, & nullo patente acceſſu, pōt p Conciliū deponi. Quod primitiuæ Eccleſiæ geſtis non conſonat: q a Petro ſeruato in carcere, & ſine humana ſpe redit ac acceſſus ad eum (quia inter tot milites uinctus catenis, poſt tot cuſtodias erat) nō depoſitio tractabat, ſed orō fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deū pro eo: & ſic p eccleſiæ orōnem liberatus eſt. Scd'm, q. conſtito p teſtes de morte, licet non ita fuerit, poteſt eligi alter. Et hoc non aliter verū eſt, q̄ q. conſtito per teſtes, q. maritus Marthæ mortuus eſt, licitè ipſa Martha nubit alteri, filioſq; gñat, & tñ adueniente primo marito, q reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui ſolus eſt verè maritus) redire eā oportet, alioqn adultera eſſet. Sic nanque eſſet in caſu hoc, redderetur quippe papæ uiuo ſponſa ſua, etiam nō uenienti (quia ubique præſens eſt) & ex humano errore electus papa ceſſaret.

¶In ſecundo euentu de dementia perpetua, dr̄ q. papa non pōt deponi: ſed ſi conſtat de dementia perpetua, cum ſit mortuus vita rationali, ſm̄ quam homo eſt ſubiectum papatus ſine Concilio generali poſſunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vtpote ſede vacante in veritate non minus quàm cùm ſedes uacat per renuntiationem.

¶In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dr̄, q. cū eccleſia uideat ſolum quæ foris ſunt, ſi electio papæ non conſtat eccleſiæ ſufficienter, tunc nullus eſt papa certus eccleſiæ, & ꝓpterea Eccleſia non deponit Papam in foro ſuo, licet deponat papā in foro conſcientiæ. Hoc autem non ſolùm poſſe ſed debere eccleſiam facere, ex eo patet, q. ille poſſet eam decipere dicendo ſe electum, & tamen non eſſet. Vnde euentus iſte & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt niſi q. papa incertus eccleſiæ poteſt deponi: quod gratis conceditur. Sed non eſt quæſtio de hoc, ſed de papa certo: paria enim apud eccleſiam ſunt non eſſe & non apparere.

¶In quinto euentu rebellionis cōis, dr̄ q. quia non ſunt facienda mala vt eueniant bona, nec periculis humanis ſubueniendum eſt uſurpatione diuinæ authoritatis, nec dſit mali ex iniquitate reportare commodū cū iniuria innocentis, nō pōt papa deponi. Si. n. boni faciant quod in ſe eſt: & orationi uacent ſine intermiſſione, omnem ſolicitudinem ſuam in eū proijciētes, cui eſt cura de eccleſia, impoſſibile eſt ut deſit diuinum adiutoriū: ſcriptum eſt. n. Timete Dominum omnes ſancti eius, quoniam nihil deeſt timentibus eum.

¶In ſexto euentu dilatæ ceſſionis poſt uotum & iurm̄ dr̄, q. licet ipſe teneatur ex voto & iuramento cedere: eccleſia tñ nō poteſt ipſum ad hoc cogere inuitum, quia poteſtatem coactiuam ſuper fidelem papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentum papa tenetur ad hoc, ergo poteſt ad illud per eccleſiam cogi: pater namque q. tenetur ad ſolicitè uigilandum, ad non fornicandum & infinita alia, & tamen non pōt cogi ab eccleſia: ut in canone, ſi papa, diſtin. 40. patet: Quibus autem ſcandalum præbetur de ſuo periurio & uoto facto, & alijs huiuſmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi: quæ dicunt facite, ſecundùm verò opera eorum nolite facere.

¶Et ſic patet q. Papa ordinaria ptāte à Ieſu Chriſto tanta donatus eſt cum ipſius eſt inſtitutus uicarius, ut et Apoſtoli, Eccleſiæ ſingula mēbra & cōitas ſubiecta ſit: ipſe uerò ſoli ipſi Ieſu Chriſto ſubiectus uiuat, ſic ut in nullo euētu nulloque caſu niſi hæſis propriè ſumptæ iudicari aut deponi poſſit, niſi ab ipſo Dño Ieſu Chriſto. Pro curius fide, eccleſiæ & apoſtolica ſede, hæc ipſo donante, ſcripſi. Ro. die 12, Octob. anno ſalutis milleſimo quingenteſimoundecimo, ætatis uerò meæ quadrageſimotertio.

Rogoque lectores omnes, ut ſoli ueritati intenti, paſſiones, ſectas, paternaſque traditiones, caſus, uoluntarias gloſſas oēmq; nebulam à mentis acie abijciant: & ſic cenſores ſe exhibeant rectos. Ad Dei, & glorioſæ uirginis Mariæ, & Apoſtolorū Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

TRACTATVS SECVNDVS THOMÆ de Vio, Caietani Cardinalis S. Xyſti, de Comparata authoritate Papæ & Concilij. Apologiæ, Pars Prima, Ad eundem in Sex Capita diuiſa.

SVMMARIA.

1 *Examen fundamēti iuris naturæ, quo cōmunitas Eccleſiæ ſuprà Papam in poteſtate exponitur.*
2 *Examen fundamēti iuris diuini, quo it cōitas eccleſia papa in poteſtate pfertur, et p quo eccleſia ſumitur, cū dicitur, Dic eccleſiæ.*
3 *Diſcuſſio quid ſignificet eccleſia, cum dicitur, Dic eccleſiæ.*
4 *An Dominus immediatè dederit poteſtatem iuriſdictionis Eccleſiæ, & quantam authoritatem eidem dederit.*
5 *Quomodo Eccleſia habeat ptātem iuriſdictionis, q̄ in verbis Domini continetur: an ſ. ratione ſuæ totalitatis, an ratione partis.*
6 *Quomodo intelligi poſſit, quod Eccleſia ratione ſuæ totalitatis pōt habere & hēt quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.*

IN SEX CAPITA APOLOGIÆ primæ de comparata auctoritate Papæ, & Concilij.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis eſt.

CHARITAS IESV CHRISTI, ſanctæque eius Eccleſiæ, reuerendiſs. in Chriſto pater, protector & domine cogit me uirū periculoſum eneruatorem eccleſiaſticæ poteſtatis, falſariū, adulatorē atque blaſphemum, ad hæc quidē exemplū illius ſequi, qui cum malediceretur non maledicebat, ad obiecta aūt contra doctrinam in opuſculo de comparatione authoritatis papæ, & Concilij per me edito, tuæque reuerendiſſimæ dominationi dicato contentam pro ueritate reſpondere.

¶Et licet plura obiecta ſint, quæ a uiris doctis, (pro quibus ſolis opus illud ſcripſiſſe me ibi ſum conteſtatus,) facile ſoluerent. quia tñ ſapientibus & minus ſapientibus debitores ſumus, qui parati eſſe debemus oſ poſcenti nos rōnem reddere de ea, quæ in nobis eſt fide: rō rñſiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ ſunt. Viſus eſt aūt conueniens ordo, ſi obiectiones iuxta ordinē capitulorum illius libelli afferantur, atque ſoluantur, erunt ſiquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis oēs, ut meminerint ſermonis formalis, & ſubiectæ materiæ, mediteturq; diutius, anteq̄ ſniant proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenii, res tanta de qua agitur, in diſputationem dialecticā, aut ēt ſophiſticam deducatur. Et quoniam communia ſingulis, & radices ramis præponi debent: ïō & latius ſūt ultes repetenda ſunt rei huiuſmodi fundamenta. Sciendum itaque eſt, q. cum iura poſitiua ab eccleſiaſtica ſint condita poteſtate, & in quæſtionem uerſetur ipſius authoritatis eccleſiaſticæ ſubiectum, non ex iure poſitiuo, ſed naturali uel diuino, aut utroque veritas pendet ut ex cauſa, à poſitiuo autē iure vt à teſte. Et ſm̄ luminis mihi conceſſi facultatem duo ſola ſunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini, quibus uniuerſa moles doctrinæ extollentis cōitatē Eccleſiæ ſupra Papam in poteſtate, ſic q. Papa ſit illi ſubditus, ſuſtinetur, quaſi euulſa fuerint, ruent omnia. Primo igitur hæc tractāda ſunt ſex capitulis: deinde ſigillatim ſingulis iuxta propoſitū ordinem reſpondendum.

CAP. I.

In quo fundamentum iuris naturæ examinatur.

EX naturali igit iure ſtabilitur authoritas cōitatis eccleſiæ ſupra papā in hoc, q. de iure naturæ eſt, q. cōitas perfecta, & libera eſt, ad quam ſpectat prouidere ſibi de principe & tueri ſe contra eum qn̄ in deſtructionē vtit poteſtate, & cogere, punire, ac amouere illū qn̄ demeret. Huic. n. principio ſi adiungatur, q. eccleſia uniuerſalis eſt cōitas perfecta & libera, & q. ordo gratiæ inſtitutus a Ieſu Chriſto non tollit, ſed perficit naturā: manifeſte concluditur, q. ad eccleſiam uniuerſalem ſpectat prouidere ſibi de papa, & tueri ſe contra eum, & punire, ac etiā deponere illum, & uniuerſaliter eſſe ſupra illum.

¶HÆC RATIO quamuis in c. 27. ſoluta ſit, ex eo q. Dñs eccleſiam non reliquit in hoc liberam: altius tñ eadem tractando dicimus, q. natura regiminis cum ſit multiplex ex ipſo naturæ fonte (nam quoddam naturaliter in uno: qui eſt naturale caput cōicationis illius, reſidet: ut pater in regimine domus: cuius authoritas, naturaliter in patrefamilias eſt, quoddam vero

naturaliter in ipſa cõitate multitudinis manet, ut patet in regimine ciuitatis, ſecluſo oſ ſuperaddito dño) eccleſiaſticum regimen cũ domeſticum & ciuile cõplectitur (iuxta illud Apoſt. ad Epheſios quarto, Eſtis ciues Sanctorũ & domeſtici Dei) ac per hoc altius quid ſit, non ex diuinæ potentiæ immenſitate, nec ex diuinæ ſapientię, iuſtitiæ aut bonitatis decentia (qm non eſt impoſſibile apud Deum oẽ verbum, nec dedecere Deum põt quicquid vult) qualis naturæ ſit, ſed ex ipſa natura facti contemplandum eſt. Sicut.n. domeſticum regimen & politicum ex ipſis diffinimus, ita oportet eccleſiaſtici regiminis naturã ex ſeipſo ſpeculari. Et qm̃ naturalis propagatio regiminis ſicut & aliarũ rerum, ortæ rei naturam oſtendit, libet intueri quòd eccleſia nõ a ſingularibus aut a cõitate, ſed a capite homogeneo Ieſu Chriſto initium ſumpſit originis, perfectionis & p̃tatis, pp quod eccleſiæ ſuæ dixit Io. 15. Non uos me elegiſtis, ſed ego elegi uos. Natura igitur eccleſiaſtici regiminis ab ipſa ſua natiuitate eſt, non ut in cõitate ſit, nec ut à cõitate ad unum, uel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano,) ſed ut in uno certo principe ſuapte natura ſit. Et cum princeps iſte vnus atq; idẽ dñs Ieſus heri. hodie, & in ſecula uiuat & regnet, ſecundum naturalis iuris conſequentiam oportet, ut ad ipſum principem non ad cõitatem eccleſiæ ſpectet in ſua abſentia ordinare de uicario, non cõitatis Eccleſiæ: quæ utpote ſerua nata, principandi iure caret,) ſed ipſius principis naturalis Dñi cõitatis eccleſiæ. Et hoc ipſum Saluator noſter per ſemetipſum exequi dignatus eſt, dum Petrum Apoſtolum ſolũ inſtituit ſuum vicarium poſt reſurrectionem, anteq̃ cęlos aſcenderet: ut patet Ioannis ultimo. Relinquitur igitur q; ſicut princeps Eccleſiæ non a communitate eccleſię naturaliter authoritatem habet, ita illius uicarius non ab eccleſiæ communitate: ſed à Ieſu Chriſto authoritatem naturaliter habet.

¶Patet ergo primò, q; eccleſiæ cõitas ſm̃ propriam naturam cõſiderata, non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectet prouidere ſibi de principe: ac per hoc nec ad ipſam ſpectat ſuapte natura punire, deponere, & alia huiuſmodi contra principem ſuum: quia ſerua (ut dictum eſt) nata eſt.

¶Patet ſecundò, q; Eccleſiæ cõitas ſm̃ propriam naturam ſumpta non eſt talis naturæ, vt ad ipſam ſpectet inſtituere, aut deſtituere vicarium ſui principis, qui vocatur papa. Et ſi eccleſiæ cõmunitas poteſtatem aliquam habet in diſponendo de uicario principis, quæcunque ſit illa, non habet illam ex ſua natura, ſed aliunde.

¶EX HIS autem facilè patet euulſum eſſe fundm̃ iuris naturalis pro p̃tate eccleſiæ ſupra papam, qm̃ falſum aſſumit dicendo eccleſiam eſſe cõitatem liberam quo ad ius principandi, licet ſit ſummè libera libertate gratiæ, quin potius ex ipſo naturæ iure ſuppoſita eccleſiæ natura, quam Deus illi ſtatuit, oppoſitum ſequi monſtratum eſt: Vnde ordo gratię non tollit in eccleſia naturæ ordinem, qui ibi natus eſt eſſe. Non.n. in eccleſia natura eſt eſſe ordo talis, ut eius ſit ius principatus, & à gratiæ ordine tollatur: ſed in eccleſia ex ſua natura natus eſt ordo talis ut ius principatus ſit non in ſe, ſed in dño ſuo naturali. Et hûc naturæ ordinẽ in eccleſia, conſequens eſt q; gratia non tollat, ſed perficiat, & Ieſu Chriſti ſapientia diſponens omnia ſuauiter complectatur,

¶Facilè quoque patet ex hac radice prouenire, q; oĩa, quæ inueniuntur, conuenire alicui corpori myſtico ad ius principatus ſpectantia, non ſpectant ad cõitatem Eccleſiæ ex ſua natura. Dico aũt ad ius principatus ſpectantia, propterea quæ ad priuatas pſonas ſpectant: ut uim ui repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & auferre gladium de manu furioſi, & ſi quid eiuſmodi eſt, hæc ſiquidem diſcernendo non fallemur. Signum aũt infallibile ſeruitutis eccleſiæ cõitatis, quo ad ius principatus eſt, q; non põt ſibiipſi regimen retinere, nec duobus aut tribus cõmittere, hæc.n. poſſe cõitatem liberam, manifeſtum eſt. Poteſt.n. & per ſeipſam regere, poteſt & triumuiratum inſtituere, & alia hmõi, et ſupra Regem quem eligunt, quod eccleſiam non poſſe manifeſtè liquet: alioqnin poſſet aut in pluribus ſimul locare p̃tatem iuriſdictionis papæ, aut officium aliquod ſupra papam, quo ad iuriſdictionem & regimen Eccleſiæ inſtituere in uno, uel pluribus ſuppoſitis, & ſic à talibus nominandis, quod loco ipſius communitatis Eccleſiæ eccleſiam & papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum ſupra ipſam eccleſiæ naturam, nõ inſtituit eccleſiam ſupra Ieſu Chriſti uicarium: perſcrutandum eſt, an aliunde ex iure. ſ. diuino eccleſię communitas hoc habeat ius.

CAPVT II.

In quo fundamentum iuris diuini examinatur, & pro quo Eccleſia ſumitur, cum dicitur, Dic Eccleſia.

ET LICET hoc à multis aſſumetur, & in Conſtantienſi atque Baſilienſi Concilijs diffinitum ſit, quod ab ipſo principe Ieſu Chriſto eccleſiæ cõitas habet immediatè poteſtatem ſupra papam ipſius principis uicarium, nullibi tamen in ſacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc habere aſſerimur: niſi Matth. 18. ubi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & ſubdit, Dic eccleſiæ: & ſi eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. amen dico uobis, quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo: & quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cęlo. In his enim uerbis patet, q; eccleſiæ non alicui eius membro (eccleſia enim non aliquod membrum, ſed collectionem eorum ſignificat) datum eſt ut audiat, excommunicet, liget, ſoluat omnem fratrem, & quæcunque ſuper terram. Pluraliter quippe ſubiectum eſt, Quæcunque ſolueritis, ad oſtendendam eccleſię authoritatem.

¶Ex hoc textu apparet primò, q; eccleſia habet immediatè authoritatẽ à dño Ieſu Chriſto. Per ſeipſum quippe hoc dixit eccleſiæ, non minus quàm Petro cùm dicit, Paſce oues meas: &, Quicquid ſolueris ſuper terram, &c. Apparet ſecundo, q; quum uicarius principis huius ſit frater cuiuſque fidelis (iuxta illud Matth. 23. Omnes uos fratres eſtis) q; ſi peccauerit in me, poteſt denunciari eccleſiæ, & procedit ſecundum ſubſequentia. Apparet tertio, quia eiuſdem poteſtatis eſt eſſe ordinarium iudicem uicarij principis, & aliorum ſingulorum membrorum eccleſiæ, & ordinare de illis, q; ex hoc eodem textu Eccleſiæ communitas inſtituta eſt ſimpliciter ſuperior ad ordinandum de vicario Domini & alijs eccleſiæ membris.

¶HÆC RATIO quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac ſoluta ſit, altius tamen & latius (ſi fieri a me poteſt) repetenda eſt: quia hinc omnia pendent. Et quoniã principia cognoſcimus ex terminis: examinemus primo quomodo oportet hic ſumi eccleſiam, quum dicitur, Dic eccleſiæ: & ſi Eccleſiam non audierit, &c. Oportet namque ſermonem hunc uerificari de eccleſia, aut uniuerſaliter, id eſt de omni eccleſia; aut ſingulariter de Eccleſia uniuerſali, ſeu de eccleſia ſimpliciter, aut de aliqua determinata eccleſia, aut de eccleſia indiſtinctè, non determinando hanc uel illam. Cum enim ſermo ſit de eccleſia in actu audiendi & iudicandi, alius modus eſſe non poteſt, quo de eccleſia hoc uerificetur. Oportet etiam aut omnibus aut alicui eccleſię, aut toti uniuerſali eccleſię cõpetere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quòd non ſingulariter de ſola uniuerſali eccleſia ſermo ſit, ex hoc conuincitur quòd pręceptum hoc Domini de denunciatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuerſale eccleſiam. Non enim oportet ut peccante in me fratre meo, & poſt adhibitos teſtes incorrigibiliter pertinaci, dicam Concilio uniuerſalis eccleſię, ut patet. Et tamen ſi ſermo iſte eſſet de ſola uniuerſali eccleſia, pręceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum eccleſię uniuerſali iuxta hunc ſenſum. Eſſet enim ſenſus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic eccleſię uniuerſali.

¶Amplius, Si in hoc tex. data eſt poteſtas eccleſię uniuerſali, cùm non ſit ei data maior intenſiuè poteſtas quàm Petro, utrique enim eadem poteſtas data eſt. dum utrique dicitur. Quodcunque ligaueris vel ſolueris ſuper terram, &c. quomodo eccleſię communitas maiorem ſibi quam Petro poteſtatem iuriſdictionis uſurpat? Quomodo rurſus Chriſtus ęterna ſapiẽtia duas æquales intenſiuè poteſtates in eccleſia abſque tertia ſupra ambas inſtituit? mutuò enim ſe impedient: cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, uel liberas, ut aut obediant cui uolunt, aut neutri, aut utrique præcipienti contraria ſimul? Non igitur eſt ſermo præſentis textus de ſola eccleſia uniuerſali.

¶Et per idem patet, quòd non eſt ſermo de eccleſia ſimpliciter ut diſtinguitur contra eccleſiam talem (vt puta Mediolanenſẽ, Bononienſem, &c.) hoc.n. nihil aliud eſt dicere, quàm q; eſt ſermo de eccleſia uniuerſali, quod excluſum eſt. Et quia non eſt maior ratio de una eccleſia quàm de alia: ideo patet q; non eſt ſermo de aliqua eccleſia determinatè, nec de omni collectiuè, aut diſtributiuè propter pręditam rationem: quia non teneor denuntiare omnibus eccleſijs, peccantem in me fratrem: ſed ſermo eſt de eccleſia indiſtinctè, ſeu indefinite. Ita quod eccleſię datum eſt iudiciũ fratris peccantis, non determinando hanc uel illam. Et quoniam actiones ſunt ſingularium, & actor ſequitur forum rei, determinatur in qualibet eccleſia a fratre peccante, ad eccleſiam, ſcilicet fratris peccantis. Ita quòd ſenſus literalis illius textus eſt, Si peccauerit in te frater tuus, dic eccleſiæ illius: & ſi illam non audierit, &c. Et ad hoc procul dubio obligat pręceptum abſque ullo inconuenienti, & communi animi conceptione ac conſuetudine eccleſiæ roboratur: diſponit namque ſic intellecta doctrina Domini omnia ſuauiter. Nec fallaris male intelligendo eccleſiam peccantis fratris: quoniam eccleſia illius eſt non ſola ſua propria, ſed quęcunque alia iuriſdictionem habens ſuper illum, ut patet.

Cap.

CAP. III.

Quid ſignificat Eccleſia cum dicitur, Dic Eccleſiæ.

DE HOC rurſus vocabulo eccleſiæ videndum eſt quid ſignificet in hoc textu, quum dr, Dic eccleſiæ. Et ne in multitudine expoſitionum magis æſtimemur, admittatur eccleſiam proprie ſumi pro conuocatione, ſeu collectione fidelium. Aiunt aūt iſti q eccleſia hoc in loco ſignificat cōitatem fidelium non in ſe plus, ſed in prælatis coniunctis, ſiue papa interſit, ſiue non.

¶Sed q hic non ſit ſenſus literalis, ex eo patet, q in una & eadē ſignificatione oportet intelligere in hoc textu Eccleſiæ nomen reſpectu cuiuſcumq; peccantis eccleſia ſit. Quum. n. vt ex dictis patet, indiſtincte dictum ſit, Dic eccleſiæ peccantis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de uniuerſali quàm particulari, aut econtra oportet uniuoce ſignificare eccleſiam quum applicatur ad uniuerſalem, & quum applicatur ad particularem, ut patet. Conſtat aūt q non denunciandus eſt frater eccleſiæ illius, ideſt cōmunitati, ſiue Epiſcopus interſit, ſiue non. Ergo cū præcipitur dicendum eccleſiæ indiſtincte, non intelligitur communitas, ſiue caput velit eſſe, ſiue non.

¶Vñ ſciendū eſt, q licet ex ui uocabuli, Dic eccleſiæ ſignificet, Dic cōuocationi, proculdubio fideliū, ex contextu tñ literæ (qa ſubditur Amen dico vobis, quæcumq; ſolueritis ſuper terram, &c.) ſumitur quod non de quacumq; conuocatione fidelium, ſed de authoritatiua intelligitur: alioquin conuocatio fideliū Mediolan. ſine eius prælato haberet à Dño poteſtatem iudicandi. &c. Perinde ergo eſt, Dic eccleſiæ. & Dic authoritatiuæ conuocationi. Conſtat aūt inductiue in ſingulis eccleſijs q authoritatiua conuocatio non eſt, ubi Prælatus illius conuocationis deeſt: igi⁊ nec authoritatiua cōuocatio oīm fideliū eſt, ubi oīum fideliū paſtor & rector, qui eſt papa, deeſt omnino, ſ. tam per ſe quàm per alium. Et eſt ſermo de authoritatiua conuocatione, ſeu eccleſia ſimpliciter & abſolute & non ſecundum quid, ſeu reſpectu huius: puta Papæ hæretici deponendi, uel electionis futuræ, &c. inquirimus ſiquidem nunc ſuperioritatem ſimpliciter & abſolute.

¶Explanatur aūt amplius quod dicimus, ſ. q in nomine eccleſiæ in hoc textu clauditur illius eccleſiæ prælatus, Quia ſi non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut q cōitas fidelium in eccleſia aliqua particulari habeat ēt inuito epiſcopo a Dño iuriſdictionis poteſtatem excōicandi, &c. aut q non de cōitate ſit dictum. Dic eccleſiæ, & ſimiliter q nō eſt ei dictum, Quæcumque ſolueritis ſuper terram &c. Sequela patet: quia eccleſię data eſt authoritas, & ſi nomine eccleſiæ intelligitur cōitas, ip a cōitas uelit nolit, Epiſcopi authoritatem habet: & ſi non habet, relinquitur q ipſa non ſignificatur eccleſiæ nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari non poteſt: ſecundum igitur eſt uerum. In cuius ſignum, ſacrorum doctorum et conſonat gloſſa, Dic eccleſiæ, id eſt Prælato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim ſenſum etiam ipſe, qui eſt papa, dicere poteſt crimen alterius eccleſiæ, id eſt authoritatiuæ conuocationis: vt Nicolaus papa 11. quæſt. 3. c. præcipue, Lothario regi comminando ſcribit. Nec obſtat, q ipſemet ſit illius caput: quia hoc eſt per accidens, ſ. q denuncians & prælatus conuocationis coincidant in unam & eādem perſonam. Et ſi bene contextus Euangelij notetur, ubi uult Dñs authoritatiuam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum Concilij vigor, ex authoritate aūt Prælati authoritas iudicij inuenitetur. Propter quod ēt conuertit ſermonem ab eccleſia ad Prælatos: cum enim prius de eccleſia dixiſſet, Dic eccleſiæ: & ſi illam non audierit, &c. non ſubdidit, Amē dico vobis, quicquid ſoluerit eccleſia ſup terrā: ſed ſubdidit, Amē dico uobis, qcqd ſolueritis, inſinuans per hoc cōi quidē conuocationis Cōcilio correctionem tractandam: Prælatorum autem authoritate ſoluendum ligandumque (iuata concluſa) per eccleſiam eſſe. Pluraliter autem dicit Solueritis, uel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & cōcludendum, uel propter pluralitatem capitum in pluribus eccleſijs, de quibus indiſtincte dixerat, Dic eccleſiæ.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18 dederit immediate poteſtatem Eccleſiæ, & quantum ei dederit.

QVAMVIS autē ex eccleſiæ in hoc textu ſuppoſitione, & ſignificatione manifeſtum ſit, q ad eccleſiam vniuerſalem non reſtringitur præſens litera, ſed q indiſtincte de eccleſia eſt ſermo: adhuc tñ obſcuritas remanet: & ppea declarandum, an Dñs immediate dederit poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ indiſtincte, & quantam authoritatem eidem dederit. Eſt aūt rō obſcuritatis in primo: quia ſi dñs dedit immediate poteſtatem iuriſdictionis eccleſiæ fratris peccantis in me: quū quęlibet eccleſia ſit talis, ſequitur q quælibet eccleſia habeat immediate poteſtatem iuriſdictionis a Dño, quod non bene ſonat: ſi autem non dedit omni eccleſiæ fratris peccantis in me, quum non ſit maior ratio de una quàm de reliquis: nulli dedit in hoc textu, quod non admittitur. Ratio autem obſcuritatis in ſecundo eſt: quia ęqualem poteſtatem continent uerba dicta in hoc textu eccleſię: & uerba dicta Petro, ſcilicet, Quęcumque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo, & quæcumq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlo. Non conſonat autem ęquales eſſe in eccleſia Dei poteſtates iuriſdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam ſupra ſe: principatuum enim pluralitas mala eſt.

¶PRINCIPIVM aūt huius claritatis ſumendum puto a deſtructione ſenſus opinati, ut uel ſic veritas eluceſcat. Dicendum eſt ergo primo, q ipſum dñm dare immediate poteſtatem illam, Quęcumq; ſolueritis, cōitati vniuerſalis eccleſię repugnat ordini inter papam & eccleſiam: quia (ut dictū eſt.) ponit duas ęquales intenſiue poteſtates iuriſdictionis in eccleſia, non habentes tertiam ſupra ſe in eadem eccleſia, a Dño immediate ordinatas: ſ. cōitatis eccleſiæ uniuerſalis, & Papę. Patet ſequela. ca textu Matt. 16. & Matt. 18. ubi (vt dictum eſt) eadem uerba vtrobiq; dicta leguntur. Et licet hoc ſit ſiñ ſe inconueniens: maius tñ oſtenditur, ſi attendamus quō Chriſtus ęterna ſapientia, principatuum pluralitatem in eccleſia inſtituit, quō mutuo ſeſe impedirent duę poteſtates, quō perplexę eſſent oues Chriſti, vel liberę contraria pręcipientibus, ut aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut utrique ad contraria: quod eſt impoſſibile. Et quod amplius eſt, ſi hęc ēt poneretur data immediate poteſtas uniuerſali eccleſię unde ſibi poteſtatem ſupra papam habentem æqualem cōitas eccleſię uendicaret: cum par in parē non habeat imperium. Quum enim poteſtas intenſiue ęqua ſit qua ratione Eccleſia ſupra papam, quia membrum eius iuriſdictionem haberet, quia dictum eſt, Si peccauerit, &c. Dic eccleſiæ: eadem ratione quia eccleſia eſt ouile papę, quia dictum eſt. Fiet unum ouile, & unus paſtor, papa ſupra eccleſię communitatem iuriſdictionem haberet, aut neuter ſuper alterum.

¶Dedm eſt ſecundo, q ipſum dare immediate poteſtatem illā, Quęcumq; ſolueritis &c. cōitati cuiuſcumq; Eccleſię, repugnat conſuetudini eccleſię, & eſt ſemper ſermo de cōitate eccleſię, vt aduerſarij intelligunt: ſ. ſiue prelatus adſit, ſiue nō omnino. Patet hoc ex communi eccleſię conſuetudine, quia talis communitas inuito ſuo epiſcopo, & papa non poteſt abſoluere & ligare: quę tamen poſſet ſi a Domino immediate haberet poteſtatem communitas cuiuſque eccleſię.

¶Dicendum eſt tertio, q ipſum dare immediate poteſtatem, Quęcumq; ſolueritis ſuper terrā. erunt, &c. in ſua amplitudine, vt ſonat cuicūq; eccleſię authorizatę proprio capite, niſi cuius propriū caput eſt papa, repugnat eccleſiarum ordini eſſentiali, & earū profeſſioni. Ordini quidem: quia ſi ex hoc loco ſumma authoritas cuicūque eccleſię authorizatę proprio capite (ut Dñs loquitur) indiſtincte data aſſeritur a Dño immediate oportet dicere duo. Primo, q quęlibet eccleſia immediate habet authoritatem a Domino. Secundo, q quęlibet eccleſia habet ęqualē intenſiue a Domino poteſtatem iuriſdictionis: quamuis extenſiue una excedat alteram, & uniuerſalis eccleſia omnes. Et conuincitur ſequela utriuſque. quia eccleſię indiſtincte, immediate & inequaliter datum eſt, (ut patet in litera & ca dictis) & non magis uni quàm alteri: ut patet ibidem. Et ex hoc ſequitur ulterius vtraque pars contradictionis: ſcilicet, quòd una eccleſia eſt ſuperior ſimpliciter, & non eſt ſuperior ſimpliciter altera. Nam ex eo quòd quęlibet eccleſia habet a Domino in ſuos poteſtatem, ſequitur q eccleſia una, puta uniuerſalis, eſt ſuperior ſimpliciter qualibet eccleſia particulari. utpote cuius nullius ac per hos poteſt diſponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius poteſtate, irritādo ſi ſecus factum fuerit. Ex co uero quòd quęlibet eccleſia habet a Domino immediate poteſtatem ęqualem intenſiue, ſequitur quòd eccleſia uniuerſalis non poteſt aliquid ſubtrahere poteſtati iuriſdictionis Eccleſię particularis: poteſtas enim data alicui a principe, non poteſt ab inferiori auferri. Et conſequenter ſequitur q eccleſia uniuerſalis non eſt ſimpliciter ſuperior ſecundum poteſtatem iuriſdictionis reſpectu eccleſię particularis: ſuperioris enim poteſtatis iuriſdictionis ſimpliciter eſt poſſe irritare inferioris actum, ſi hoc faciat. Reliqua inconuenientia quę ſequuntur ex ęqualitate intenſiua poteſtatis iuriſdictionis in qualibet eccleſia, (ut puta q ſubditus non tenetur magis uniuerſali quàm particulari obedire, q par in parem habet imperium, quòd quicquid ab una fit, a reliqua poteſt impediri, & reliqua) uiris mediocriter doctis relinquo deducenda. Profeſſioni autem eccleſiarum hoc repugnat: quia Papa reſeruante, uel prohibente, &c. Eccleſiæ reliquę poteſtatem iuriſdictionis in reſeruatis prohibitis. &c. ſe non habere confitentur: quod non uere dicerent ſi illā

pote-

poteſtatem à Domino immediate accepiſſent. Et eſt ſermo ſemper in huiuſmodi de dare ordinatio iure poteſtatem.

¶EX QVIBVS Omnibus collige, quod hæc poteſtas iam ampla ſoli Petri Eccleſiæ conuenitat, & hęc verba non ſoli Petri Eccleſiæ dicta ſint, quod per hæc uerba aut nulla ordinaria poteſtas iuriſdictionis data eſt, aut non tam ampla ut eſt illa data Petro. Et uere ſic eſt. uerba ſiquidem Dñi manifeſte continent poteſtatem iuriſdictionis in Eccleſia (nec hoc vertendum eſt in dubium) ſed non continent quod per ipſa data ſit à Dño talis poteſtas, vt diſcutiendo per ſingula, & tunc manifeſtatur. Diſcurrendo quidem per ſingula: nam per illud verbum, Dic Eccleſiæ. nulla datur poteſtas, ſed præcipitur denunciatio. perinde. n. eſt. Dic Eccleſiæ, ac Dic iudici: vbi patet non dari iuriſdictionem, ſed præcipi denunciationem. Per illud vero, Si eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus: quum perinde ſit, ac ſi iudicem non audierit ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus, manifeſte patet nullam dari poteſtatem, ſed in caſu pertinaciæ euitationem illius a Dño iuſſam. Per illud demum, Amen dico uobis, quæcumque ſolueritis, &c. nullam et dari tunc poteſtatem ex eo patet, quod nec Petro ex eiſdem uerbis s. Quæcumque ſolueritis, &c. vlla data eſt tunc poteſtas, ſed poſt reſurrectionem Dñi, quum dictum ei eſt Paſce oues meas. Ratione autem. Nam poteſtas iuriſdictionis contenta in his Dñi uerbis, aut eſt data tunc Eccleſiæ, cui Dñs loquitur, aut non eſt data tunc: inter hęc. n. cum contradictorie opponantur, non datur medium. Si non, habetur intentum. Si eſt data tunc eccleſiæ, ergo cuilibet collationi ſeu conuocationi fidelium cui eccleſię nomen uere conuenit, data eſt a Dño immediate poteſtas illa iuriſdictionis: hoc autem ſpectat ad hæreſim pauperum de Lugduno, dicentium quod vbi ſunt fideles congregati in nomine Dñi, ibi eſt poteſtas, eo quod poteſtas ſequitur ſanctitatem perſonæ: ſolum enim differt ab ea ſicut unum & unitas. Sequela autem patet: quia Dñs indiſtincte de eccleſia loquens ad quamcunque Eccleſiam peccantis fratris præceptum ſententiamque extendit. Conſtat autem collectionem, ſeu conuocationem fidelium ſine prælato aliquo inter eos Eccleſiæ nomen vere habere. Et confirmatur, quod de talium collectione oporteat iſtos concedere Eccleſiam ibi dici: quia quod eſt, non fit, & habenti non datur quod habet ſi ergo Eccleſia per hæc fit habens poteſtatem, ipſa non habet illam, ergo illa collectio in ſermone eſt quę non habet authoritatem, ſed hinc accipit. Et cum non ſit maior ratio de una quam de alia: ſequitur idem quod prius, ſ. quod quælibet fidelium collectio à Dño hoc habuerit authoritatem iuriſdictionis. Si dicatur, quod Eccleſiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine eſſentiali Eccleſiarum. Et obſtat ipſum dare: quia habenti non datur: & quod eſt poteſtatem habens, non fit poteſtatem habens.

¶QVIA igitur ex prædictis patet, quod authoritas iuriſdictionis in verbis Dñi continetur: & non eſt per hæc uerba data, dicendum eſt, quod per hæc verba, Dñs ultra præceptum de correctione fraterna, denunciationeque illorum ordine, efficaciam eccleſiaſticæ poteſtatis iuriſdictionis ad literam expreſſit per illa uerba, Si Eccleſiam non audierit, &c. & Quæcumque ſolueritis ſuper terram, &c. oſtendit. n. tantæ efficaciæ Eccleſiæ eſſe ſnīam, ut indubie a nobis ſeruanda, & in cęlo rata ſit. Et hoc ſolum per illa verba Dñs fecit: poteſtatem. n. eccleſiæ aliàs ſupponebat. Et poſt admitti, quod promiſit illam per illa uerba, Quæcumque ſolueritis, ſed ad omnia que horum. & poteſtas ſuppoſita eſt & promiſſa fatetur, ſi quando data eſt: & ſimiliter quo ad modum, ſi mediate, uel immediate data eſt. petro ſiquidem, ac per hoc eius eccleſiæ immediate poteſtatem dedit poſt reſurrectionem dicens, Paſce oues meas, reliquis uero Eccleſijs mediante Petro ſecundum curſum ordinatum: quamuis diſpenſatiue mediantibus alijs Apoſtolis, quibus poteſt concedi hoc eſſe permiſſum. Eſt ergo ſenſus literalis uerborum Dñi, quod tanta eſſet futura eccleſiæ cuiuſque authoritate poteſtas in ſibi ſubditis ut ſic, ut ſententia eius & coram hominibus in cœlo eſſet valida. Et hic ſenſus eſt amplectendus: utpote cui omnia conſonant, & ſeries textus, & conſenſus uerborum: vt authoritates Sanctorum, & conſuetudo eccleſiæ, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo proſequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & quod promiſſioni Domini ſufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinarie, & mediantibus alijs Apoſtolis per uiam legationis omnibus Eccleſijs fecit.

CAP. V.

Quomodo Eccleſia habeat poteſtatem iuriſdictionis quæ uerbis Domini continetur, an ſcilicet ratione ſuæ totalitatis an ratione partis.

QVIA Autem conſtat Eccleſiam, de qua Dñs loquitur, habere poteſtatem iuriſdictionis quantumcumque per illa uerba non ſit ei data & varijs modis intelligi hoc poteſt, opportunum uidetur diſcutere modum, quo poteſtas iuriſdictionis eſt in Eccleſia.

¶Sciendum igitur eſt, quod dupliciter poteſt intelligi Eccleſiam ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat Dñs habere poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori, (de quo eſt ſermo.) iuxta duos modos, quibus de eccleſia, quæ quoddam totum ſignificat, aliquid uerificatur. Primo, ratione partis: ſecundo ratione ipſius totalitatis ſeu totius. Sicut de homine, qui et quoddam totum eſt, dicimus quod uidet, quod audit, &c. & uerificatur ratione partis: quia uidet per oculum, audit per aurem, &c. & rurſus dicimus de eodem, quod perfectiſſimum eſt animalium, quod eſt animal politicum, & huiuſmodi. & uerificatur ratione ipſius totius, ut patet. Et quidem quod de eccleſia ratione partis, (puta capitis, uerificatur quod habet poteſtatem iuriſdictionis ſoluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non eſt: & ſic ſolum, (ut probabitur amplius,) ad literam uerificari poteſt ſermo Euangelij, quod Eccleſia habeat poteſtatem. Quod autem de eccleſia ratione ipſius totius hoc uerificetur, multipliciter imaginari poteſt. Primo accipiendo eccleſiam quaſi totum homogeneum, id eſt ſimilis naturæ per totum, prout eccleſia eſt collectio fidelium. omnes. n. fideles inquantum fideles, unius ſunt naturæ. Et ſic eſſet ſenſus, quod Eccleſia, id eſt collectio fidelium, habet poteſtatem iuriſdictionis, &c. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, Dic eccleſiæ, ſequitur, quod cum in ſic non ſit diſtinctio ſexus & ſtatus, quod eccleſia laicorum & fœminarum haberet iuriſdictionem in foro exteriori. Et tenet ſequela, tum quia omnes fideles ſunt eiuſdem naturæ: tum quia ſi contingat in aliqua eccleſia mori clericos omnes remanet ibi uere eccleſia in hoc ſenſu, id eſt, collectio fidelium: & conſequenter ſecundum iſtam phantaſiam illa haberet poteſtatem excommunicandi. Imo ſi bene conſideretur ſumendo eccleſiam ut totum homogeneum: cum fides ſola eſt eius natura, accidit illi toti, quod aliqua eius pars ſit ſtatus clericalis: quia in illo toto ut ſic poteſtas ponitur. Secundò ergo poteſt intelligi, ſumendo eccleſiam ut totum heterogeneum, id eſt diſſimilis naturæ, prout eccleſia conſtat ex omnibus membris officialibus (puta epiſcopo, Sacerdote, Diacono, uel alijs quolibet aſſignandis membris) hoc. n. totum eſt quaſi corpus conſtans ex oculis, manibus, &c. Et ſic eſſet ſenſus, Dic eccleſiæ, id eſt conuocationi integræ membrorum eccleſię. Et ſi in hoc ſenſu intelligatur, quod ipſum totum ratione ſuæ totalitatis habet poteſtatem iuriſdictionis, obſtant tria. primo quod æqualis poteſtas intenſiue poneretur in qualibet eccleſia: quia una tantum poteſtas Dño nominata eſt, & non magis de una quam de alia eccleſia, ut patet in litera, & ex antedictis. Secundo, quod eſſet maior intenſiue poteſtas in eccleſia, quam illa, Quodcumque ligaueris, &c. Et tenet ſequela, quod poteſtas totius eccleſiæ ratione ſuæ totalitatis ponitur ſuperior, et reſpectu papatus. Falſitatis autem conſequentis patet etiam ex uerbis Dñi eadem uerba replicantis, quæ Petro dixerat, ſ. Quæcumque ſolueritis, &c. Tertio, quod non eſſet data a Chriſto immediate, Matt. 18. quod tamen eſt totum fundamentum iſtorum. Et tenet ſequela: quia tunc non erat inſtitutum ſacrum ordinis, quod conſtat eſſe inſtitutum ſimul cum Euchariſtiæ ſacro. Pridie quam Dñs pateretur, Non igitur dedit Dñs tunc eccleſiæ, id eſt communitati Sacerdotum, Diaconorum & epiſcoporum (qui integrant generale Concilium) poteſtatem iuriſdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec epi, nec Clerici: non enti autem nil datur. Et ſi dicatur, quod Dñs tunc non dedit, ſed promiſit ſe daturum in illis uerbis, Quæcumque ligaueritis, &c, habeo intentum, quod nuſlibi in ſacra Scriptura habetur, quod Dñs per ſemetipſum immediate eccleſiæ communitati poteſtatem iuriſdictionis dedit. Et ſi inſtetur: quia quod promiſit ſeruauit: patet reſponſio, quod non promiſit per ſemetipſum immediate ſe daturum (ut patet in litera & ideo non oportet, quod hoc obſeruauerit: ſatis namque feciſſet promiſſioni ſuæ ſicut in ueritate de facto uerificauit illa uerba ſua mediante Petro in uniuerſis eccleſijs. Quia igitur de eccleſiæ communitate quomodolibet ſumatur, non uerificantur ratione ſuæ totalitatis uerba Domini Matt. 18. in quibus totum ſit fundamentum ex authoritate Scripturæ, tota aduerſariorum opinio ſtat in hoc, quod communitas eccleſiæ ratione ſuę totalitatis habet poteſtatem immediate a domino, conſequens eſt ut uerba Dñi uerificentur de eccleſia ratione partis (puta capitis) ut prædictum eſt. Et propterea communis animi conceptio fidelium eſt, Dic eccleſię. id eſt, Prælato eccleſiaſtico, ratione cuius eccleſia ipſam poteſtatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo poteſt (condeſcendendo multorum ſenſui) intelligi quod Eccleſia ratione ſuæ totalitatis habere poteſt & habet quandoque poteſtatem aliquam iuriſdictionis.

OBSERVANDVM Quoque eſt, ne fallamur, uidentes quod authoritatem iuriſdictioni eccleſiaſticę in eccleſia ratione ſuę totalitatis: & propterea falſa iudicemus prædicta. Non. n. docuimus aut docemus non conuenire eccleſiæ poteſtatem uſque ratione ſuę totalitatis, ſed ſic non eſſe datam eſſe à Domino Ieſu

ſeſu Chriſto immediatè per illa uerba Matt. 18. Nõ nego.n.q̃d Epiſcopi orientales conuenientes, poſſint ſimul quaſi unũ corpus & unam authoritatem ex ſuis conficere, ſed etiã ſingulos ſubiiciendo illi: & ſic illa poteſtas in toto illo corpore rõne ſuæ totalitatis exiſtens, ſtaret ſupra illas Eccleſias, actuſque iuriſdictionis exerceret. Sed tamen nihil poterit illa poteſtas, niſi q̃d ex poteſtatibus ſingulis, & illarum ſubiectis cõſurgere põt. Propter quod ſi eſſet aliquid reſeruatum Romano pontifici, non poſſet poteſtas illa abſoluere ab illo.

¶ Et ſimiliter omnes uniuerſi orbis Prælati mortuo ſummo Pontifice, uel ſine illo ſi cõuenirent communicando in unum corpus, & unanimes in conſtituendo, conſtituerent in tota ſynodo illa poteſtatem unã ſuper omnes Eccleſias, his tamen exceptis, quæ ſummi Pontificis ſunt propria. Simili quoq; modo, quum papa, cũ reliquis p̃latis orbis Cõcilium celebrãdo, ſimul cum eis conſtituit, abſoluit, damnat, &c. communicando cum aliis, quaſi unus ex eis facere ui. In his enim omnibus, & ſimilibus non eſt aliqua poteſtas immediatè data à domino Ieſu Chriſto ipſi communitati primo: nec eſt aliqua extranea poteſtas à poteſtatibus partialibus, ſed uelut poteſtas totalis conſurgens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inueniuntur differre forma à forma dupliciter: ſ. ut una forma ſeparata ab alia, ut forma Solis à formis mixtorum, & ut forma totius à forma partis, ut humanitas ab anima hominis: ita poteſtas papæ differt ab aliis primo modo: & poteſtas ſynodi differt ab his ex quibus accumulatur, ſecundo modo. Et iſta p̃tas in tota ſynodo per uiam communionis ſeu accumulationis in communi à ſingulis partibus liberalius, uel minus liberaliter, prout partibus & præcipuè principi ui, qui nunquam tantam ſuam authoritatem accumulare in communi, intelligitur, ſed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius ſignum non intelligitur, ſe ſubiicere ſynodi poteſtati coactiue, quantumcunque ſtatutis ſynodi conſentiat, communicans Eccleſiæ perſonis. Et ex hoc patet, q̃ ſi tota Eccleſia, ſecluſo papa, aliquem præficeret curæ Eccleſiæ: ille eſſet ſubditus papæ, nec poſſet à caſu papali abſoluere: quod nõ eſſet, ſi Eccleſia haberet uniuerſalem, & plenam poteſtatem immediatè à Chriſto ratione ſuæ totalitatis, ſecluſo Papa. Et ſimiliter papa poteſt quantum eſt ex poteſtatis authoritate: tollere ſtatuta Concilii generalis, etiam de cõſenſu, & authoritate ſua facta: quod nõ eſſet ſi Eccleſia integra rõne ſuæ totalitatis haberet poteſtatem uniuerſalem, & plenam à Domino Ieſu Chriſto. Ex omnibus autem dictis euiſcerandam iam eſſe radicem ex iure diuino opinatam poteſtatis Eccleſiæ ſupra papam, liquido apparet.

TRACTATVS SECVNDVS

Apologiæ ſecunda pars in nouem & uiginti capita diuiſa.

SVMMARIA.

1 *Reſponſio ad obiectionem contra illud, quod Dominus Eccleſiæ regimen ſic ordinauit, ut ſummum Pontificem inſtitueret a quo uia ordinaria in reliquum Eccleſiæ poteſtas deriuaret: & quod Apoſtolis alia uia præuentionis gratuitæ poteſtatem dedit.*

2 *Reſponſio ad obiectiones contra illud: quod Papa eſt caput uniuerſalis Eccleſiæ & non ſolum ſingulorum membrorum.*

3 *Reſponſio ad obiectiones contra illud: q̃d Concilium authorizatũ à Papa non eſt maioris authoritatis, quam ipſe Papa.*

4 *Reſponſio ad obiectiones contra illud. Si tota Eccleſia ſecluſo papa haberet poteſtatẽ ſupra Papam, Eccleſiæ regimẽ eſſet populare.*

5 *Reſponſio ad obiectiones contra illud. q̃d Papa eſt ſupra totam totius Eccleſiæ ex illa authoritate, Paſce oues meas: & q̃d Papa eſt paſtor uniuerſalis Eccleſiæ, & non ſolum ſingularum ouium.*

6 *Reſpõſio ad obiectiones cõtra illud ex illa authoritate, fiet unũ ouile & unus paſtor, q̃d Papa eſt paſtor illius ouilis, & non uniuerſi.*

7 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa eſt paſtor Eccleſiæ catholicæ, quam quilibet Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ inferẽdo ex hoc ſuperioritatem Papæ ad Eccleſiam.*

8 *Reſponſio ad obiectiones contra illud. Papa habet ſupremã poteſtatem in Eccleſia, ergo eſt ſuper uniuerſalem Eccleſiam.*

9 *Reſponſio ad obiectiones cont a illud. Papa eſt proximus, & immediatus uicarius Chriſti, ergo nullam habet in terris poteſtatem priorem ſe &c.*

10 *Reſponſio ad obiectiones ſeptẽ cõtra illud. Papa p̃tas ẽ ſupra Eccleſiam uniuerſalẽ, & Conciliũ generale, diſtinguitur contra Papam.*

11 *Reſponſio ad obiectiones contra illud. q̃ Conſtan. Cõciliũ pro tẽpore quo fecit decreta de poteſtate ſynodi, non erat uerũ conciliũ, uniuerſalis Eccleſiæ, & q̃d Baſil. Concilium errauit illud ſequendo.*

12 *Reſponſio ad obiectiones cõtra gloſſã datã ad illa uerba Auguſtini, Quando Petrus claues accepit, Eccleſiam ſignificauit: q̃ per hoc intelligitur claues officio capitis ĩ Petro & ſucceſſorib. datas eſſe.*

13 *Reſponſio ad noui obiectiones contra illud q̃d papa nõ põt errare iudicialiter in fide quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide.*

14 *Reſponſio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non poteſt errare in fide, quia ſi eſſet error in uia ſalutis Eccleſia quæ tenetur ſequi diffinitionem Papæ in fide.*

15 *Reſponſio ad obiectionem contra expoſitionem illius uerbi Hier. Si authoritas quæritur, orbis eſt maior urbe.*

16 *Reſponſio ad obiectionem contra multas authoritates in libro Decretorũ, quibus probatur Papam non habere ſuperiorẽ in terris.*

17 *Reſponſio ad ſeptem obiectiones contra illud quod Eccleſiæ Dei ſecluſo Papa non eſt data p̃tas papalis, aut ſuperior papali in Euãgelio Matt. 18. & quod in Eccleſia huiuſmodi non eſt talis p̃tas.*

18 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod Ex miſſum eſſe, non ſequitur eſſe ſubditum.*

19 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit. in dicto c. ſumitur, quod Hier. authoritas annexa ſacræ ſcripturæ prævaluit Concilio.*

20 *Reſponſio ad obiectionem contra hoc, q̃d ex authoritate decr. de elect. in c. ſignificaſti. dicitur, q̃d concilia a Papa habent authoritatẽ.*

21 *Reſpõſio ad obiectiões multas cõtra illud q̃d Conciliũ generale legitime congregatũ põt errare diffiniẽdo, Papa abſente nõ conſentiente.*

22 *Reſponſio ad plures obiectiones contra illud quod poteſtas applicatiua papatus ad perſonam, ſiue poteſtas electiua Papæ, eſt regulariter & principaliter in Papa, & non niſi in caſu in concilio.*

23 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod in Eccleſia eſt poteſtas authoritatiua ſuper cõiunctionẽ Petri, & papatus, & non ſup papã.*

24 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod papa poſſet committere poteſtatem depoſitiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.*

25 *Reſponſio ad obiectiones contra rationem datam quare pro infidelitate ſola poteſt Papa deponi: quia ſ. ſola infidelitas inter crimina contrariatur ad eſſe Papæ.*

26 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod ex Sacra ſcriptura ſolus caſus hæreſis excipitur ab ĩpunibilitate Papæ reſpectu Eccleſiæ.*

27 *Reſponſio ad obiectiones contra hoc, quod in ſolo caſu hæreſis Papa ſubiicitur Eccleſiæ, ita quod poſſit deponi.*

28 *Reſponſio ad obiectiones contra illud quod propter ſcandalum nõ eſt præſcindendum caput iuxta Domini ſententiam Matth. 18.*

29 *Reſponſio ad obiectiones contra illud, quod Deus optime prouidit Eccleſiæ, diſponens quod orationis remedio contra malum papam uteretur, non autem depoſitiua poteſtate.*

IN NOVEM ET VIGINTI

capita Apologiæ ſecundæ de comparata authoritate Papæ & Concilii.

ET ſic cum ut inſequentis naturalis. ſ. & diuini fundamenti ademptum ſit ad ſingula obiecta deſcendendum eſt.

CAP. I.

DIXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinaſſe ſic Eccleſiæ regimen, ut Petrum ſummum Pontificem inſtitueret, à quo uia ordinaria in reliquum Eccleſiæ poteſtas deriuaret. & quòd ipſe Dominus uia præuentionis gratuitæ Apoſtolis aliis poteſtatem dedit.

¶ OBIICITVR cõtra, I Eccleſia fuit poteſtas electiua papæ antequam Petrus fuerit papa: ergo, cum maiori apparentia dicetur, Chriſtum cum fecit Petrum ſummum Pont. præueniſſe Eccleſiam: & id ex gratia Petro contuliſſe quod Eccleſia potuiſſet ordinare ex Chriſti inſtitutione, quàm q̃ præuenerit Petrum, dando Apoſtolis poteſtatem. Antecedens probat: q̃ poteſtas electiua eſt in Eccleſia à Chriſto, Matt. 18. &c.

¶ RESPONDEO, Quod aſſumptum eſt falſum: nam, cũ electio Papæ ſit uicarii p̃cipis electio, & ordinariè electio uicarii uniuſcuiuſq; principis uiui & præſentis ſpectet ad ipſum principem: conſequens eſt, ut cum Dominus uſque in diem aſcenſionis, ut princeps præſens fuerit in eccleſia, ad ipſum ordinariè ſpectabat eius electio ſui uicarii. Nec unquam inuenimus q̃ in Matt. 18. c. nec alibi Dominus dederit eccleſiæ ius eligendi ſuum uicarium ipſo præſente, Vnde Dominus non præueniẽdo, ſed inſtituendo & exequendo quod promiſerat Mat. 16. Tibi dabo claues regni cœlorũ, &c. & Ioan. 10. Fiet unum ouile, & unus paſtor, Petrum papam, & papatum ſimul inſtituit. Rurſus, (ut per antedicta patet,) Mat. 18. (poteſtas electiua papæ nõ eſt data eccleſiæ. Quomodo autem & unde poteſtas electiua papæ ſit in Eccleſia, inferius in c. 22. dicetur.

¶ Et aduerte, breuiq; præuentio, quam ego dixi ſuper ipſius eccleſiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quod. n. à Petro ordinariè poteſtas in reliquum eccleſiæ corpus deriuãda ſit, Leo in c. ita Dominus, diſt. 19. Manifeſtat. Quod et Dominus ipſum ordinaria uia inſtituerit ex hoc q̃ non ipſum ſolũ, ſed in ipſo oẽs ſucceſſores ſuos inſtituit habetur: hoc. n. ſtamentis, nõ præuenientis eſt: ſicut per oppoſitum, quia reliquos Apoſtolos

los in proprijs tantū perſonis, & non in ſucceſſoribus ſuis legatos uniuerſales fecit, ad præuentionem gratuitā ſpectat. Hęc. n. eccleſia fatetur Petri ſolius ſucceſſorem uniuerſali poteſtate cognoſcens. Et per hoc etiam patet non fuiſſe in eccleſia ante inſtitutū Petrum papam, poteſtatem electiuā papæ. Nam tantam poteſtatem habet nunc quantam tunc: quum papa non poſſit illam auferre, & Dñs qui inſtituendo dederat, eam ſtatim non diminuerit præueniendo ſecundū illos in inſtitutione Petri. Quemadmodum igitur poterat tunc quemlibet alium epūm in papā eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, poteſt alium epiſcopum, q̄ Romanum papam inſtituere. Et ſic Rom. pontifex recognoſcere debet ſe prælatum cæteris ab eccleſia, hoc illi concedente, non auferendo, ſaltem: cuius tamen oppoſitum docet Pelagius in cap. quamuis. diſtinct. 21. Sancta Rom. eccleſia catholica & apoſtolica, nullius ſynodicis conſtitutis cæteris eccleſiis prælata eſt, ſed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc poteſtatem electiuam papæ uniuerſali eccleſiæ, qua præſumptione clerus Romanus & populus eius, &c. vſurpauerunt ſibi hanc poteſtatē electiuam papæ tanto tempore antequam inſtitutum aut approbatū fuerit per generale Conciliū de electoribus, qua cōſciētia tot ſancti uiri electionem totius eccleſiæ à Chriſto commiſſam irrequiſitis aliis à pauciſſimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, executi erunt? Sed de his latior erit ſermo: hæc autē dicta ſunt ad oſtendendam falſitatem aſſumpti in hāc obiectione.

CAP. II.

Dixi in capit. 4. eiuſdem, quòd præualuiſſet ſententia Ioan. &c. Sed obiectio contradictionis propriè in capitu. 13. tractabitur.

Dixi in cap. 6. eiuſdem, papam eſſe caput eccleſiæ vniuerſalis non ſolum ſingulorum membrorum ut inimici ueritatis gloſſant.

¶OBIICITVR Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falſum eſt papam eſſe caput eccleſiæ uniuerſalis collectiuè ſumptæ, Tum quoniam eccleſia non eſt Petri, ſed Chriſti: iuxta illud Matth. 16. ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, non tuam. Tum quia papa eſt miniſter eccleſiæ, non Dominus: eccleſia autem eſt cui miniſtratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior eſt qui recumbit, quàm qui miniſtrat. Tum quia omnes authoritates dicentes papam eſſe caput eccleſiæ, intelliguntur de eccleſia pro ſingulis eccleſiis particularibus, reſpectu quorum eſt caput miniſteriale, & non pro tota eccleſia collectiuè.

¶Secundo, Quia licet concedatur Petrum eſſe caput miniſteriale etiam totius eccleſiæ uniuerſalis: nō tamen oportet oēm proprietatem capitis in eo ſaluari: & ſpecialiter ſuperioritatē in autoritate reſpectu totius reſidui. Et hoc pcipue, quia tota eccleſia non dicitur corpus Petri, ſed corpus Chriſti: vt patet ad Ro. 12. Et confirmatur hoc, quia rex dicitur caput regni, non tñ propterea eſt regno congregato ſuperior, ſed quolibet eius parte.

¶RESPONDEO. Et ad primi quidem probationem primam, quòd eccleſiam non eſſe Petri, ſed Chriſti, non arguit Petrum non eſſe caput eius: ſed Petrum nō eſſe caput illius ex ſe, ſed loco Chriſti, ut patet. Ad ſecundam verò probationem, q̄ Petrum eſſe miniſtrum eccleſiæ, ut cui miniſtrat, non eſt eſſe inferiorem poteſtate, ſed exercitio: unde ipſe Dominus de ſeipſo dicit, quòd venit miniſtrare, & papa uocat ſe ſeruum ſeruorum Dei: & ſic eſt in ueritate. Eccleſiam autem eſſe maiorem papa, ut finis eſt maior eo quod eſt ad finem, uerificatur quòd eſt eſſe melius: in his enim, quę non mole magna ſunt idem eſt maius quod melius ſecundū Auguſt. papatus ſiquidem eſt propter eccleſiam, & non econtrariu. Vnde ex hoc, quòd Papa non eſt Dominus, ſed miniſter, & eccleſia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra poteſtatem capitis contra quem tenditur. Ad gloſſam demum communem, dicitur quòd licet multæ authoritates poſſent ſic gloſſari, non omnes tamen ſunt illius capaces, ut in libro oſtenſum eſt.

¶Ad ſecundum autem dicitur, quod eccleſiā nō eſſe corpus Petri, ſed Chriſti, verū eſt, quia Chriſtus non ſolū caput myſticum eius, ſed myſticum ſuppoſitum ipſius eſt: vt patet ad Eph. 1. Vbi de Chriſto duo dicūtur q̄ eſt caput eccleſiæ, & quod eccleſia eſt corpus eius: Et primæ ad Corinth. 12. expreſsè dicitur. Sicut enim vnum corpus eſt, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cùm ſint multa, vnum tamen corpus ſunt: ita & Chriſtus. Ex hoc autem, quòd eccleſia eſt corpus Chriſti & nō Petri, non ſequitur q̄ Petrus nō ſit caput loco Chriſti, ſed q̄ Petrus non ſit ille qui operatur per membra huius corporis, ſed Chriſtus, qui per Petrū & cæteros operatur. Et ſimiliter non ſequitur, quod illud caput loco Chriſti non ſit ſuperius autoritate reſiduo corporis Chriſti, vt manifeſtè liquet. Ad confirmationē dicitur dupliciter. Primò quòd nullus dicit, quòd ex eſſe qualitercunque caput alicuius multitudinis, ſequatur poteſtas iurisdictionis ſup illa multitudine, cum multipliciter aliquid poſſit dici caput alterius metaphoricè: Papa autem eſt ſic caput, q̄ eſt Paſtor Epiſcopus, & rector totius Eccleſiæ, & non ſolum ſingularum, ut authoritatibus & ratione ibi probatum eſt. Dicitur ſecundò, quod ſicut Rex eſt caput regni, ita ſuperior eo, & ppea rex qui dependet à regno collectiuè, non eſt caput illius & ideo non eſt ſuperior eo, ſed ſingulis partibus. Rex autem qui etiam à regno collectiuè non dependet, ut eſt Rex regum, eſt caput & totius congregati & ſuperior eo. Vnde arguere ab eſſe caput in Rege dependente à regno, ad eſſe caput in papa, non eſt rectū: eo q̄ papa dependet à regno Eccleſiæ, nec uices Eccleſiæ gerit ſicut Rex talis uices regni: ſed ſolius Ieſu Chriſti uicarius eſt.

CAP. III.

DIXI in eodem capitulo ſexto quod poteſtas electiua ipſius papæ, in papæ poteſtate eſt. Sed quia in capitulo uigeſimoſecundo latius tractatur, ibidem obiecta ſoluentur.

DIXI in eodem c. 6. quod non eſt maioris authoritatis Conciliū authoriſatum à papa, quàm ipſe papa.

¶OBIICITVR Cōtra. Primò eſt gloſſa in c. legimus. 93. diſtin. Statuta Concilii generalis præiudicāt ſtatutis papæ, ſi contradicant.

¶Secundò, quia conſtitutio Calcedonenſis Concilii præualuit reclamationi Leonis de Conſtantinopolitana ſede: ut patet in c. antiqua. de priuilegiis. & 22. diſt. renouantes.

¶Tertiò, quia conſuetudo generalis Eccleſiæ pontificale ſtatutum abrogat.

¶RESPONDEO. Et de gloſſa primò dico, q̄d ipſemet nō aſſertiuè dicit illam ſententiam, ſed argumentum adducit, ut patet etiam ex ſeipſa in c. nemo. q. 9. ad quam ſe remittit.

¶Secundò dī. q̄ uerificatur de ſtatuto Concilii ſuperuenientis ſtatuto Papæ: quoniam quemadmodum ipſemet papa nōs concedendo priori contrarium, illud tollit (ut patet in capitu. licet in ſexto) ita etiam Concilii authoriſati à papa conſtitutio, Papæ conſtitutionem priorem contrariam tollit.

¶De uigore autē Concilii circa ſedem Conſtantinopolitanam, dī q̄ non concludit ſuperioritatem Concilii ſupra papam ſed tolerantiam papæ. Videmus enim continue prælatos cedere multitudini magnatū, quamuis ſi poteſtate uti uellēt, cōpeſcere poſſent. Quāuis de reclamatione Leonis nihil in capitulo illo habetur, immò ibi humilis eſt loquutio dicentis, Petimus, &c.

¶De uī autem conſuetudinis uniuerſalis dī, quod ſi hoc concluderet eccleſiam ſupra Papam: concluderet etiam eccleſiam ſupra ſeipſam eccleſiam: quoniam etiam ſtatutum uniuerſalis eccleſiæ generalis conſuetudo abrogat. Quia ablatio iſtius modi non ſit poteſtatiuè, ſed executiuè ex parte eccleſiæ, & negatiuè ex parte principis quia ſcilicet non cogit.

CAP. IIII.

DIXI in eodem ſexto c. q̄ ſi eccleſia, hoc eſt communitas eccleſiæ, ſecluſo Papa, haberet poteſtatem ſupra papam, q̄ eccleſiæ regimen eſſet democraticum, ſeu populare in quo tota authoritas apud nullum reſidet, ſed in tota communitate.

¶OBIICITVR Contra ſequelam, quia non datur regimē regale, in quo ſit unicus toto reſiduo ſuperior: quia tunc non eſſet in ciuibus aliquod regimen regale: ſed quia eſt unicus, qui totius populi uices gerit quolibet particulari ſuperior.

¶RESPONDEO. Quod ſequela eſt optima formaliter intellectus terminis: quia, ſi in tota communitate ſola eſt authoritas: ergo ut ſic conſtituit regimen populare: quamuis inquantum aliquem unum præficit, conſtituat aliam ſpeciem regiminis. Rurſus ſequela eſt optima de ſupremo regimine eccleſiæ de quo eſt quæſtio: quoniam, ſi in tota communitate & ſola eſt uniuerſalis eccleſiæ poteſtas, ſummum regimen, ſummumq; tribunal eiuſdem, ad quod omnia reſoluenda ſunt, eſſet populare (ut patet) quicquid eſſet de regimine medio per unū. Vn, ſi in regno aliquo populus eſt ſupra regem, manifeſtè ſequitur, q̄ quod communitas populi ut ſic regimen eſt populare, & q̄d ſummum tribunal eſt populare: quamuis exerceat per aliā regiminis ſpeciem, puta per regalē ſupra eius iuriſdictionē ſuā communiter. Nihil igitur obſtant obiecta dictis: quoniam cū regimine regali medio, ſtat ſupremum, populare, de quo eſt quæſtio, & formalis ſermo.

CAP. V.

DIXI in c. ſeptimo, probando q̄ papa eſſet ſupra communitatem totius reliquæ eccleſię, ex illa authoritate, Paſce oues meas, &c. q̄ papa eſt paſtor uniuerſalis eccleſiæ, & non ſolum ſingularum ouium.

¶OBIICITVR Reſpondendo dupliciter. Primò per interemptionem negando ſcilicet hoc. Secundò per limitationē, quòd Papa eſt paſtor totius eccleſię quantum ad adminiſtrationem pabuli ſpiritualis uerbi Dei & ſacramentorum. Hæc. n. non exercentur per communitatem, ſicut actus iuridici.

¶RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis infertur in ſeptuageſimo c. ratione monſtrabitur: nunc authoritate inducta oſtenditur. Quum Dominus dicit, Paſce oues meas, illimitate admittitur: ergo non eſt limitandum ad ſingulas & nõ omnes, ut negatio illa limitat: nam ſingulæ, & omnes ſuæ oues ſunt. Secunda autem reſponſio aut nihil dicit, aut ſeipſam interimit. Nam dupliciter poteſt intelligi cõceſſum: quòd Papa eſt paſtor totius Eccleſiæ quantum adminiſtrandum uerbum Dei & ſacramenta, primò authoritatiue. ſecũdo miniſterialiter, reſpectu totius Eccleſiæ. Si authoritatiue, ergo ipſe uere ſuperior tota Eccleſiæ communitate eſt: nam authoritatiue paſcere uerbo Dei & ſacramentis, eſt actus ſuperioris abſolute reſpectu illius, qui ſic paſcitur, ut patet inductiue: & ſic reſpõſio interimit ſeipſam. Si autem miniſterialiter, ergo non habet Papa ex ſe in paſcendo plus quàm in actibus iuridicis: poteſt ſiquidẽ, & actus iuridicos omnes ut miniſter Eccleſiæ cõmunitatis apud iſtos: & ſic reſponſio nihil dicit. Eſt ergo papa verè paſtor authoritatiue uniuerſalis Eccleſię, & ſingularum perſonarum eius in iudicio, & iuſtitia & uerbo Dei, &c. uice illius qui paſcit omnes in innocentia cordis.

CAPVT VI.

DIXI in eodem ſeptimo c. ex illa authoritate, Fiet unum ouile & unus paſtor, quòd Papa eſt paſtor illius ouilis, & non econuerſo.

¶OBIICITVR, Quòd Chriſtus dixit Petro paſce oues meas, non tuas: & quod Chriſtus dedit poteſtatẽ ouili ſupra paſtorẽ.

¶RESPONDEO. Quod Petrum eſſe paſtorem ouium non ſuarum, ſed Chriſti concludit ipſum eſſe paſtorem non ex ſe, neque loco Eccleſię communitatis: ut obiicientes dicunt, quia oues, nec ſunt Petri, nec ſunt communitatis Eccleſiæ, ſed loco Ieſu Chriſti, cuius ſolius ſunt oues propriæ. Vnde ex hoc nihil aliud habetis niſi quòd Petrus præeſt ouili non ſuo, ſed Chriſti: non ex ſe, ſed loco Chriſti. Quod autem additur, Chriſtum dediſſe authoritatem ouili ſupra paſtorem, uoluntarie dicitur, & ipſis uerbis Domini diſſonat & repugnat. Diſſonat quidem, quia ouile illius paſtoris Eccleſiam conſtituit. regulare autem ut paſtor præſit ouili, & non econtra. Repugnat autem, ut ibidẽ deductum eſt, quia non fieret unus paſtor iuxta uerbum Domini ſed duo: ſcilicet Petrus & ipſum ouile. Et quia de Petro uoce Domini conſtat dicentis, paſce oues meas, & quòd unus tantum ſit eiuſdem authoritate Domini patet: conſequens eſt ut alter paſtor fictus ſit contra Domini ſententiam.

CAP. VII.

DIXI in eodem ſeptimò c. quod non minus papa eſt Epiſcopus Eccleſiæ Catholicæ, quàm quilibet Epiſcopus ſuæ eccleſiæ: ex hac propoſitione inferendo ſuperioritatẽ eius ſuper eccleſiam catholicam, & non ſolum ſuper ſingula membra, ſicut eſt in aliis epiſcopis reſpectu ſuorum.

¶OBIICITVR contra ſimilitudinem. Tum quia epiſcopus particularis gerit uices uniuerſalis eccleſiæ. quæ eſt ſupra ſuam cõitatem. Tum quia eccleſia particularis, cui præficitur epiſcopus, habet ſuperiorem in terris, qui præficiat illum epiſcopũ.

¶RESPONDEO, Et primo, quòd ratio non fundatur ſuper ſimilitudine: ſed ſuper proprietate huius ſententiæ. papa eſt epiſcopus eccleſiæ catholicæ: quãuis declaretur ex ſimili, imò eadem ratione in aliis epiſcopis, Amb. eſt epiſcopus eccleſię Mediolanen. &c. Vnde, cum ex iſta propoſitione formaliter intellecta, papa eſt epiſcopus eccleſiæ catholicæ, ſequatur ipſum eſſe epiſcopum communitatis eccleſię ſatis habetur intentum.

¶Obiecta aũt aſſerunt diſſimilitudinem, non cauſa ut cauſa. nam in eo quod eſt eſſe epiſcopum catholicæ, uel talis eccleſiæ poteſt conſiderari quid importet eſſe epiſcopum, & poteſt conſiderari à quo fit epiſcopus. Et obiecta quidem procedunt conſiderando, à quo fiat uel fieri debeat epiſcopus: ratio aũt procedit conſiderando quid eſt eſſe epiſcopum. Conſtat autem, quòd ad iudicandum de naturis rerũ, cauſa formalis, & quod quid eſt concludit efficaciter undecunque fiant effectiue: ſiue. n. homo fiat à Deo, ut Adam, ſiue ab alio homine, ut nos: unius naturæ ſumus. Et ſimiliter ſiue epiſcopus fit à papa, ſiue ab uniuerſali eccleſia, ſiue habeat ſuperiorem, ſiue non: unius naturæ eſt, inquantum epiſcopus: quamuis alterius naturæ, ſit inquantũ ſubditus. Vnde ut unico uerbo dicatur, ratio de epiſcopo ut ſic loquitur: obiectiones autem de epiſcopo inquantum ſubditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum papa ſit uere epiſcopus eccleſiæ catholicæ, ſequitur, ut ibidem dixi: quòd eſt primo epiſcopus ipſius eccleſiæ catholicę, & ſecundario ſingulorũ. Tũ quia non minus eſt ipſe catholicæ eccleſiæ epiſcopus, quàm Amb. epiſcopus eccleſiæ Medio. eſſet. n. longe minus, ſi nõ eſſet epiſcopus totius, ſed ſingulorum membrorum tm̃. Tũ. quia actus proprius epiſcopi, qui eſt ſuperintendere, primo fertur ſuper bono ipſius catholicæ, & ſecundario ſuper bono ſingulorum: ut patet ex hoc, quòd papa ad hoc tenetur ſub peccato mortali, ex hoc quòd eſt papa: conſtat autem poteſtates per actus proprios cognoſci. Nec ad hoc uideo reſponſionem: niſi diceretur, quòd papa habet hunc actum, inquantum gerit uices uniuerſalis eccleſiæ, cui primo conuenit iſte actus, & ex eius commiſſione conuenit papæ. Sed hæc reſponſio põt dupliciter intelligi. Primò, quòd papa habeat hunc actum dependentẽ ab eccleſia: ſicut Rex creatus à regno, & in hoc sẽſu falſa eſt: quia ſic papa eſſet uicarius eccleſię, & non immediate ipſius Ieſu Chriſti: quod demonſtratum eſt eſſe falſum, & amplius monſtrabitur. Secundo põt intelligi quòd papa habet hunc actum ex ſuo officio ſupplendo id, quod eccleſiæ cõueniret, ſi non eſſet ſubdita. Et in hoc ſenſu eſt uera rñſio: ſed nihil obſtat rationi, ut patet.

CAP. VIII.

DIXI in eodem ſeptimo c. quòd papa habet ſupremam poteſtatem in eccleſia Dei & ex hoc deduxi ipſam eſſe ſupra uniuerſalem eccleſiam.

¶OBIICITVR gloſſando primo, quòd poteſtas papę dicitur ſuprema reſpectu poteſtatum particularium, non autem reſpectu poteſtatis cõitatis totius eccleſiæ.

¶Dicitur ſecundo, quòd ex hoc, quòd ponit ſuprema poteſtas in papa, & ſuprema poteſtas in eccleſia, nõ ſequitur, quòd ſint duæ ſupremæ poteſtates in eccleſia Dei: quia poteſtas papæ eſt propter eccleſiam: iuxta illud, Poſuit uos Deus regere eccleſiã, ubi aũt unum propter alterum, ibi unum tm̃: ut patet in Topicis.

¶RESPONDEO. Et gloſſa quidem allata repellitur ex magna differentia inter ſm̃ quid & ſimpliciter, De papa aſſeritur ſimpliciter, quòd habet ſupremam poteſtatẽ in eccleſia Dei, ut patet in tex. allegato ibi, gloſſa autem ponit papam habere poteſtatem ſupremam ſecundũ quid, quia in reſpectu aliquas, & non ad omnes poteſtates in eccleſia Dei. Repellitur quoque ex literali expoſitione illius ſuperlatiui ſupremſum: põt enim exponi negatiue & poſitiue, id eſt non habens ſuperiorem, & omni alia ſuperior, & utroque modo repugnat gloſſę illi.

¶Quod autem obiicitur ſequelæ, nihil eſt: quoniam ſi communitas eccleſiæ eſt tantæ poteſtatis, quòd papa ſubeſt ei, oportet quòd obiectum proprium poteſtatis eccleſię, & obiectum propriũ poteſtatis papæ ſe habeant ſecundum ſupra & ſub proportionaliter, ſicut ipſæ poteſtates. Et hoc etiam eſt manifeſtum ex eo, quòd commune bonum eccleſię totius eſt proprium obiectum poteſtatis communitatis eccleſiæ: bonum autem ſingulorũ eſt proprium obiectum poteſtatis papæ conſequenter loquendo, quia poteſtas ſua propria ſecundum illos eſt primo reſpectu ſingulorum: & reſpectu boni communis totius, papa non intromittit ſe, niſi ut utens poteſtate eccleſiæ, ut inſtrumentum illius eſſent ergo ueriſſimæ duæ poteſtates ſupremę, & ſubordinatæ ſimul: quod eſt ridiculum.

¶Ad id uero quod dicitur. Poteſtas papæ eſt propter eccleſiam, dicitur quòd ſm̃ ueritatem eſt uerum: & nihil iuuat: ſed ſecundũ hypotheſim eorum non eſſet propter eccleſiam eodem modo formaliter ſumptam propter quam eſſet poteſtas illa eccleſiæ: quia iſta propter eccleſiam collectiuè, illa uero propter eccleſiam diſtributiue. Vnde cũm regula ex unitate obiecti non obſtet, & poteſtas non ſit propter poteſtatem, ſed ſub poteſtate non uideo quomodo obſtet regula Topica.

CAP. IX.

DIXI in eodem ſeptimo c. quòd papa eſt proximus & immediatus uicarius Chriſti: ergo nullã habet in terris poteſtatem priorem ſe: & inde intuli, eccleſiam non habere immediate ordinariam authoritatem è Chriſto, & papam non mediante eccleſia habere authoritatem, &c.

¶OBIICITVR Gloſſando, quòd papa dicitur immediatus uicarius Chriſti: quia poteſtas uicariatus ſui eſt immediate inſtituta à Chriſto & eccleſiæ collata: & non propterea quod habeat à Chriſto non mediante eccleſia, ita quod papa eſt immediatus uicarius Chriſti, ſicut apud Apoſtolum, Reges ſunt miniſtri Dei in uindictã malefactorũ: quæ tñ mediãte populo fiũt.

¶RESPONDEO, Et gloſſa quidẽ repellit ex differentia inter medium in inſtituendo principatum: & medium in principando: differunt. n. hæc ſicut cęlum & terra. Et eſſe immediatũ uel mediatum uicarium non attenditur ſm̃ inſtitutionem ſolam, ſed ſm̃ ipſum principaliter. Declaro ſingula breuitatis cã in exemplis, Chriſtus inſtituit abſque medio poteſtatem epiſcopalem & ſacerdotalem, inſtituit mediante eccleſia poteſtatem ordinũ minorũ, & ſubdiaconatus ſm̃ aliquos: in iſtis eſt medium in inſtituendo, in illis non. papa inſtituit legatũ, qui cõmittit uices ſuas alteri: legatus principatur ſub papa abſque medio: uicarius aũt legati cum medio in principando dependet. n. principati huius à principatu legati. & non ſola electio ipſius. Ex his aũt liquet quale mediũ negat, quum abſolute dẽ aliquis immediatus uicarius alicuius principis: quòd, ſcilicet negatur medium in principando, ut patet inductiue. Vnde cum papa abſolute, & abſq; limitatione aliqua aſſeratur proxim°.

& im-

& immediatus Chriſti vicarius, negatur medius principatus inter Chrm & papã inferior Chriſto & ſuperior papa, cuius vices gerit papa. Si n. medius principatus talis eſt, vt illi concedunt ponentes Eccleſiæ totius cõitatem eſſe talem principatum, licet Papa poſſit dici uicarius Chriſti: non tñ põt vere dici ſimpliciter & abſolute immediatus uicarius Chriſti: ſed immediate uicarius eccleſiæ, & mediate ipſius Chriſti. Immediatio aũt inſtitutionis poteſtatis papæ a Chriſto, nõ facit ipſum Papam Chriſti vicarium immediatum, niſi ſm quid, ſ. ſm poteſtatis inſtitutionem: ſic. n. quilibet Epi poteſt dici immediatus vicarius Chriſti: quia cuiuslibet poteſtas immediate eſt inſtituta a Chriſto. Conſtat autem q aliud intendit determinatio eccleſiæ & Sancti patres, cum aſſerunt papam immediatum eſſe uicarium Chriſti. Vnde ratio ſtat in ſuo robore.

¶Ad id verò quod addunt de ſimili in Regibus, dr, quod non dicuntur proximi & immediate miniſtri Dei: ſed vices multitudinis gerendo, Dei miniſtri procul dubio ſunt. Longe aũt aliter eſt de papa, qui non gerit vices multitudinis, ſed Ieſu Chri. Et ſcito, quod inter Regẽ creatũ a populo, vt Saul (ut ſtãdo in naturali iure ſit) & Regem datum à Deo, ut Dauid: & papã factum à Chro, ut Petrus: & papã electum ab eccleſia, ut reliqui canta eſt in præſentando populum dria, q Rex tam creatus a populo, q̃ datus a Deo, populum & eius poteſtatem repræſentat: licet namq; in fieri differant inter ſe, quia alter a populo, alter a Deo præficitur: in natura tñ officii & poteſtatis non diſtinguuntur. Nam quemadmodum organũ naturale (puta manus) ſit a Deo miraculoſe, perinde eſt ac ſi eſſet a natura: ita organum politicũ, puta Rex, cum eſt a Deo perinde eſt ac ſi eſſet a populo, ppea eius poteſtatẽ utroq; mõ factus repræſentat & exercet: illiusque uices gerere dr, & non Dei immediate. Papa autem ſiue a Chriſto immediate, ſiue miniſterio eccleſię mediante factus, eiuſdem ẽt eſt naturæ & poteſtatis. & non repræſentat poteſtatem popul. eccleſiaſtici, nec ipſum: ſed Dñm Ieſum Chriſtum immediate, & illius ſolius uices gerit immediate. Et ratio diuerſitatis in Rege & papa eſt, quia poteſtas regia naturali iure eſt in populo primo, & ex populo deriuatur ad Regem: poteſtas aũt papalis ſupra naturam eſt, & diuino iure in pſona unica, non in cõitate primo eſt, ſtatuente Chro, Ioan. 10. formã ſupremi eccleſiaſtici Regis in unica perſona, cũ dixit. Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile, & unus paſtor: & determinãte eodẽ talẽ formã ad pſonã Petri in ſua ppetua ſucceſſione, Ioannis ultimo, cũ dixit illi, Paſce oues meas. Vñ papa ſolius Chri vicarius eſt, & nõ eccleſię & ppea diffinitũ eſt per eccleſiã, q papa in Beato Petro officium ſuum uniuerſale ſuſcepit, ut patet ex allatis in libello, &c.

CAP. X.

DIXI in eodem ſeptimo capitulo, concluſionem hanc, papæ poteſtas eſt ſupra eccleſiam vniuerſalem & Concilium generale, vt diſtinguunt contra papam.

OBIICITVR Primo authoritate Auguſtini in epiſtola ad Glorium Eleutium, Felicem, Grammaticum, &c. quæ inter Epiſtolas eſt 162. vbi loquens de depoſitione Cæciliani Carthaginen. Epi, dicit, Ecce putemus illos Epiſcopos qui Romæ iudicarunt, non bonos iudices fuiſſe: reſtabat adhuc plenarium Eccleſiæ uniuerſale Concilium: vbi ẽt cum ipſis iudicabas cauſa poſſet agitari: ut ſi male iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur, &c. & inter Epiſcopos Romæ iudicantes, comprehendit Melchiadem papam, ut patet ex epiſtola illa. Ex quibus uerbis manifeſtè ſequitur, q a papa & Concilio ſimul particulari, poteſt appellari ad Concilium uniuerſale, & ſententia eiuſdem ſolui.

¶Secundo, authoritate octauæ ſynodi, can. vigeſimoprimo, cuius pars hĩ uigeſimaſecunda diſtinctione, in capitulo diffinimus. vbi dr, Vniuerſalis ſynodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quæſtionem de Rom. ſede exortam audire tenet, & in ea proficere: non tñ audacter ſñiam in Romanum Pontificem dicere. Ex quo patet q licet omnem quæſtionem de Romana ſede diffinire habeat ſynodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶Tertio, authoritate Damaſci papæ, quæ ponit inter epiſtolas Ambroſii, epiſtola ſeptuageſimaſecũda, ubi Damaſus dicit rñdendo, Cum hmõi fuerit Concilii Capuenſis iudiciũ, ut finitimi Bonoſo atq; eius accuſatoribus iudices tribuerint, aduertimus q nobis iudicãdi forma cõpetere nõ poſſet. nã ſi integra eſſet hodie ſynodus, recte de his quæ veſtrorũ ſcriptorum, cõprehendit ſeries, decerneremus. Veſtrũ eſt igit, qui hoc receptſti iudiciũ, ſñiam ferre: uicem. n. ſynodi recepiſtis, quos ad examinandum ſynodus elegit. Et infra, Vos enim, ut ſcripſimus, totius ſynodi uice Dei decernitis: nos quaſi ex ſynodi authoritate iudicare nõ cõuenit. Ex qbus manifeſte patet primò q papa dicit ſe non poſſe de illa cã cognoſcere: quia poſſet ſi ſynodus adhuc eſſet integra, id eſt, nihil cõmiſiſſet. Scdò, q papa cõſiteẽ nõ ſolũ Conciliũ eſſe in eo in iudicãdo ſuperius, ſed ẽt deputatos per Concilium, in ea cã in qua deputati ſunt.

¶Quarto, authoritate canonis in capit. ſi duo, diſt. 79. vbi dr, q ſi duo contendunt de papatu, Concilium eſt iudex: ergo habet in ſuperioritatẽ in utrumque nullus enim eſt alterius iudex ordinarius, quin ſit iuriſdictione ſuperior.

¶Quinto, ratione, papa & reliqui prælati quidquid iudicãt, &c. faciunt ut miniſtri Eccleſiæ, non ſolũ finaliter (id eſt, pp eccleſiã) ſed effectiue authoritate eccleſiæ: ergo in eccleſia eſt primo authoritas. Ans probatur: quia agere dicuntur ſm intentionem eccleſiæ. Sequela aũt eſt manifeſta: & confirmatur, quia ſuffragia, quibus priuatur excõicatus, & indulgentiæ non ſunt prælatorum, ſed eccleſiæ. Et confirmatur iterum: quia ſicut Deus condens humanum genus, dedit poteſtatem regiminis ciuilis ad finem naturalem: non uni, ſed cõitati, &c. ita regenerans idem ad finem ſupernaturalem, dedit poteſtatem ſpiritualis regiminis ad illum finem cõitati eccleſiæ, &c. Et ſicut qñq; prouidit populo, dando principem, ut Moyſem: ſic ita prouidit eccleſiæ, dando Petrum. Et confirmatur tertio, quia aliter politia eccleſiaſtica non eſſet ita bene ordinata ſicut ciuilis: nã iſta põt prouidere ſibi, principe poteſtate abutente in deſtructionem: eccleſia aũt non poſſet ſi nõ eſſet ſuperior papa. Et confirmat quarto: quia ipſe papa eſſet miſerabilior cæteris, ſi a malo cõpeſci non poſſet. Et confirmatur quinto: quia papa eſt eccleſiæ filius, ac per hoc ſubditus. Ans patet ex Ambroſio in libro de Symbolo, Nõ habebit ibi Deum patrem, q noluit habere Eccleſiam matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus deſpicit matrem ſuã.

¶Sextò etiã rõe, Si papa habet poteſtatem ſuper totum reſiduũ eccleſiæ collectiue, ergo põt aliquem actum iuriſdictionis in illud totum etiam inuitũ exercere: ſed hoc eſt falſum quia non poteſt illud totum excõicare aut interdicere: nec ad aliquid ipſo renitente obligare, ut patet per illud Aug. Leges inſtituuntur cum promulgantur, firmantur cum moribus utentium comprobantur. diſt. 4. c. in iſtis.

¶Septimò: quia poteſtas eccleſiaſtica prius ẽ eſt in eccleſia, quã in aliquo ſummo Pontifice: quia illa fuit inſtituta & Eccleſię collata Matt. 8. iſta aũt Ioan. ult. Petro data eſt. Et ĩõ ſi Chriſtus Petrũ papã non inſtituiſſet, potuiſſet hoc eccleſia facere, cõmittendo ei ſuã poteſtatem: nec potuiſſet illam ab eo auferre niſi ex cauſa rationali: ſicut populus poteſt reſpectu Regis.

¶RESPONDEO, *Ex* authoritate illa Auguſtini nõ ſequitur Cõcilium eſſe ſupra papã, ſed dupliciter argũ ex illa deficit. Primò quia æquiuocat de cõcilio. nam qõ noſtra eſt de Cõcilio diſtincto cõtra papã, ſeu ſecluſo papa, quod eſt Concilium acephalũ. Auguſtinus aũt loquitur de uniuerſali concilio cum papa, ut patet ex hoc, q ponit præſent. ſ iudicũ, id eſt Eporũ, qui iudicauerant. Conſtat aũt q non licet arguere a concilio, ad conciliũ acephalum. Secundo deficit quia ex hoc, q reſtabat refugium concilij uniuerſalis, infert ſuperioritatem: eſt. n. hic ſophiſma conſequentis. Põt. n. recurſus iſte haberi pp multas cauſas, ſ. excluſionem ſuſpitionis, pleniorẽ diſcuſſionem, maiorem ſapientiã, pſonalem tractatũ, & quicquid eiuſmodi eſt: ut patet ex continua conſuetudine appellantiũ ad eundem iudicem (puta papã) plenius informandum & cauſam per alios tractaturum iudices &c. Et hoc conſonat literali ſenſui Auguſtini: ubi pp præſentiã olm prælatorum potuiſſet cauſa ita diſcuti, ut etiã iudices q primo in partibus, & qui ſecundo Romæ iudicarunt, pſonaliter præſentes rões iudicii cõferre potuiſſent, & uniuerſali olm iudicio decerni, & etiã diſſolui prius male iudicatum. Ad nihil. n. horum exigit maior authoritas intenſiue, q̃ papæ: ſed ſua ſufficit cum maiori diſcuſſione ſapientia, &c. ut quotidie uidemus. Eſt ẽt cã hic olbus in concilio vniuerſali maior authoritas extenſiue, & maior ſolennitas iudicii q ola ſñiam eius omni exceptione maiorem reddere uidentur.

¶Ad ſecundã ex authoritate octauæ ſynodi, dr q male exponũtur uerba ſynodi, dicendo q ſynodus negat modum iudicãdi papam (ſ. audacter) & non iudicium ipſum. Et q hæc expoſitio ſit mala, probatur: quia ly audacter, aut importat uitiũ audaciæ, aut importat authoritatẽ. Si primum, cum illud ſit uitandum reſpectu cuiuſcumq;, & nõ ſolum reſpectu papæ, ridicula eſſet deciſio ſynodi, q ipſa nõ debet uitioſe, uel ex paſſione iudicare papã, &c. ſi ſm haberet contrarium expoſitionis allatæ. Vñ literalis ſenſus eſt, q dicere ſñiam in Romanum pontificem eſt audaciæ uitium: illa ſiquidem negatio præſuppoſita nõ modũ ſolum, ſed totum negat. Dicendo igitur, Non tñ audacter dicere ſñiam in Romanum Pontificem, ſignificat q non niſi audacter dicere põt ſñiam in Romanum Pontificem, Sicut cum dicimus, q de manifeſtis licet nobis iudicare, de cordis aũt occultis non licet nobis temere diffinire: nõ intendimus negare modum diffiniendi tñ (puta temere) ſed intendimus determinare, q ipſa diffinitio de occultis cordis eſt temeraria: Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicii in papam: ſicut ly Temere

Temere

mere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac authoritate hi oppoſitum eius quod arguentes intendunt. In cuius ſignum, ſynodus dicit ſibi competere audientiam & progreſſum in quæſtione de papa cum reuerentia, & de ſententia ſubdidit illam negatiuam, quam non ſubiunxiſſet, ſi & ſententia cum reuerentia ſibi cõpeteret, ipſa quippe diſtinctio expoſitionis confutatæ defectum oſtendit. Cum aũt legeris hæc, memento ꝙ ſermones morales de his ſunt, quæ regulariter accidunt. In caſu quippe hæreſis pertinacis in papa, ſynodi iudicium depoſitiuum papæ abſque audacia eſſet.

¶Ad tertiam ex autoritate Damaſi, dr̃, quod neutrum deductorum ex illa authoritate ſequitur. Nam in illis verbis nõ negat potentiam, ſed formam iudicandi ſibi competere poſſe. Et huius negationis cãm reddit, non impotentiam aut ſubiectionẽ ſuam, ſed indecentiam: vt patet in illis uerbis. hoc aũt familiare eſt principibus. Quin etiam ſi dixiſſet ſe non poſſe iudicare, verum dixiſſet, & a conſuetudine principum non receſſiſſet: q ea ſe negant poſſe facere, quę indecenter facerent ſi exaudirẽt. Conſtat autem, ꝙ indecens eſt determinationes Concilij etiã prouincialis ſoluere. quanto magis Concilij generalis, quorum decreta etiam papam in foro conſcientiæ ligant, non minus q̃ propria? vnde, & ſecundum ſacros canones ad Romanum Pontificem præcipue ſpectat ſeruare ſtatuta Patrum. Et ſi notaueris eandem authoritatem, contra arguentes facit: pro quanto inſinuat excellentiam ſuam tantam, ꝙ eum quaſi ex ſynodi authoritate iudicare non conuenit.

¶Ad quartum ex authoritate Canonis, dr̃ quod gratis conceſſum eſt, ꝙ papa incertus ſubditur Concilio. Duobus. n. contendentibus incertis, iudicat Eccleſia: ſed ſi alter eſſet certus & indubitatus, Eccleſia non iudicaret, ſed adiuuaret certum obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶Ad quintum ex ratione, quia prælati ſunt miniſtri Eccleſiæ. dr̃ ꝙ prælati dicuntur miniſtri Chriſti & Eccleſiæ. Chriſti quidem & effectiue (quia ab illo habent ſuam poteſtatem effectiue) & ſuppoſitaliter, myſtice tñ: quia omnes prælati ſunt velut membra Chriſti, iuxta illud Aug. ſuper Io. Si præpoſiti Eccleſię paſtores ſunt, quõ unus paſtor eſt, niſi quia ſunt illi oẽs unius membra paſtoris? Eccleſiæ aũt integræ) id eſt cum capite ſuo, quod Chriſtus eſt,) miniſtri etiam dupliciter dici poſſunt. ſ. effectiue ratione partis. ſ. capitis, a quo habent prælati authoritatem & integraliter: quia ſunt membra Eccleſiæ reliquæ a capite, non vt ſuppoſiti, ſed vt corporis myſtici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælatis Eccleſiæ abſolute, non de iſto ordinato & inſtituto ab illo: ſic. n. eſſet quæſtio de illo alio, & ſic de aliis. Ex quibus patet, ꝙ prælati Eccleſiæ proprie loquẽdo, non ſunt miniſtri Eccleſiæ effectiue, niſi ratione capitis. ſ. Chriſti: & conſequenter non ſunt miniſtri Eccleſiæ vt dominæ, niſi ratione capitis: propter ꝙ paulus dicit, Si quid ego donaui, in perſona Chriſti. & rurſus, Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti. Ex hoc aũt ꝙ miniſtri Eccleſiæ dicuntur agere ſm intentionem Eccleſiæ, non plus hĩ q̃ dictum eſt: quia. ſ. agunt ſm intentionem Eccleſiæ in capite, & in corpore ab ipſo capite diffuſam. Quamuis hoc poſſit etiam intelligi ſm intẽtionem Eccleſiæ. i. ſecundum intentionem Eccleſiaſtico offõ debitã: hac. n. intentione confici, & cõferri dñt ſacramẽta, &c.

¶Ad primam confirmationem, quia ſuffragia ſunt non prælatorum, ſed Eccleſiæ, dr̃, ꝙ falſum eſt ſuffragia non eſſe prælatorum, vt diſpenſatorum: quamuis ſint Eccleſiæ integræ vt proprietariæ. ſed hoc nihil aliud concludit, niſi prælatos ab eccleſia integra rõne capitis poteſtatem habere. Vnde oia deficiunt ob æquiuocationem ad propoſitum ab eccleſia integra ad eccleſiam, vt diſtinctam contra caput. Ad ſecundam confirmationem de ſimilitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dr̃ ꝙ apertiſſime conſtat falſum aſſumi, & diſſimiliter Deum inſtituiſſe. Nam in ordine ad finem naturalem poteſtatem cõitati indidit, & non vni, in ordine aũt ad finem ſupernaturalem ptãtẽ dedit vni, & non cõitati, præfecit. n. Ieſum Chriſtum, ſm ꝙ homo eſt, in principem & caput oĩs Eccleſiæ, vt patet, & hoc non præueniendo ſicut in ciuilibus, ſed inſtituẽdo, vt patet. Ex ſecto, ꝙ argũ deficit ex eo, ꝙ non attendit ordinẽ primarium regenerationis humanæ, ſicut attendit primariũ ordinem conditionis humanæ: ſed declinat ad ordinem ſecũdarium eccleſiæ, qui eſt in tpe abſentiæ principis, qui abijt in regionem longinquã accipere ſibi regnũ & reuerti. Quæ declinatio manifeſte defectiua eſt: quia primariũ in uno, ꝓ primariũ in altero reddendum proportionaliter eſt. Hic aũt ſecũdarius ordo in Eccleſia naturã ſi ſequitur principalis, abſq; omni contradictione optimus vr̃. Sic aũt ptãs in uno principis vicario non in cõitate locanda eſt, & locata ab ipſo principe in Petro. Vñ patet, ꝙ non præueniens princeps Eccleſiã, ſed ſuapte natura ordinem regiminis ſpiritualis proſecutus in Petro & eius ſucceſſoribus uicariatum ſuum locauit. Ad tertiã confirmationẽ iam patet, ꝙ optime prouiſum eſt politiæ ſpirituali in ſuo naturali principe, qui peccare non põt. in ordinatione aũt vicarij illius optime quoq; prouiſum eſt, dũ ſuaus diſpoſitio ſeruata eſt. Supernaturale nãq; regimen (quale eſt papatus) ſuapte natura ſupernaturalẽ defenſionem & remediũ ſibi vendicat: quale Dñs Ieſus Chriſtus ſibi autoritatiue reſeruando electionẽ, & Eccleſiæ reliquæ miniſterio orationum inſtituit. Hoc. n. ſuaue, & efficax eſt remedium, ut in loco ſuo inferius amplius mõſtrabitur. Vñ falſum eſt Dñm Ieſum Chriſtũ minus bñ ordinaſſe politiã Eccleſiæ, etiã ſub ſuo uicario, q̃ Politiã ciuilem in humanis, qñ utrobique non idem, ſed proportionale remedium cõtra malum principem datum eſt. Ita ꝙ Eccleſia põt ſe & cõtra illũ tueri, & diſponere uotis & precibus Eccleſiæ proportionatis curationibus, ieiunijs, eleemoſynis, hæc. n. efficaciora ſunt cęteris cauſis ſecundis: quia ſuperiores ſunt reliquis, & ꝓpriæ uniuerſali ſaluti Eccleſiæ, ſed non omnes capiunt uerbũ illud. Ad quartã confirmationem, dr̃ ꝙ immediate ſuſceptus ſub cura Chriſti viuentis, & ſpecialiter de ipſo curam habentis, nõ eſt miſerabilior cunctis, niſi rõne ſeruitutis uniuerſalis & periculi maximi, & huiuſmõi, talis aũt eſt papa, qui non põt coactiua pęna puniri, ſed tenetur ex amore libere parere. Fęlicitatis. n. quãdã inchoate eſt non miſeriæ, eſſe in ſtatu in quo non ſicut ſeruus ſub lege, ſed ſicut liber in gratia conſtitutus hõ adhuc mortalis eſt poſitus: ut in Papatu contingit. Ad quintũ dr̃, ꝙ papa inquantũ ſingularis perſona eſt filius Eccleſiæ, quia regeneratus, nutritus & inſtructus ab Eccleſia ſicut cæteri, inquantum aũt papa, eſt filius eccleſię integræ. hoc eſt cum ſuo capite, & pater non filius reliquæ Eccleſiæ. ſed in his & ſimilibus aduerte tu, cum hæc & ſimilia obijciuntur, ne æquiuocatio de Eccleſiæ uocabulo te fallat, ut ea, quæ dicuntur de Eccleſia integra (ſiue cũ capite ſiue cum uices capitis habente) ad eccleſiæ cõitatem ſeclũſo capite applicata ſuſcipias: hæc enim te deciperent.

¶Ad ſextum argũm principale dr̃ cũ Apoſtolo. Quod oĩa mihi licent, ſed non oĩa expediunt: & rurſus: Oĩa poſſum, ſed non oĩa ędificant. Conceditur igitur, ꝙ papa poteſt quantum ex poteſtatis ſuę authoritate eſt, actum iuriſdictionis et aliis in inuitã eccleſiam reliquã exercere: ſed non expediret, ſi nõ ędificaret. Nec ualet argũm. Non põt illam excõicare, ergo non poteſt aliquem actũ iuriſdictionis in inuitam exercere: ut patet. Ad probationem aũt ex autoritate Auguſtini dr̃, ꝙ potius probat oppoſitum. Si. n. leges inſtituuntur cũ promulgantur, papa promulgando legem in totã eccleſiam inſtituit abſque eccleſię cõſenſu: põt igitur ipſe ſolus inſtituere legem in illam. Firmitas aũt ex conſenſu utentium, non ex parte authoritatis, ſed executionis ſe tenet. Qđ conuincitur ex eo, ꝙ ſtatutũ uniuerſalis Cõcilii integri etiam conſenſu utentiũ firmatur, ita ꝙ non ligat qñ eſt a diſſenſu utentiũ infirmatum: & tñ nullus dubitat uniuerſale Cõcilium integrum firmitatem autoritatis legib. ſuis dare. Propterea aũt hæc legũ infirmitas ex diſſenſu utentiũ et ab ipſis legiſlatoribus neglectiue, ꝓ quãto tolerando diſſimulãt, & implicite reuocant, quod fecerunt. Et merito: quia lex (ut dr̃ diſt. 4. c. erit) debet eſſe patrię, loco, temporique conueniens.

¶Ad ſeptimũ dr̃, ꝙ falſum aſſumitur: nã ptãs eccleſiaſtica primo fuit in primo ſummo Pontifice dño Ieſu Chriſto, qui Põtifex aſſiſtens futurorũ bonorum, æternam redemptionem inuenit. Falſum quoq; monſtratũ eſt eſſe ꝙ Dñs ꝑ illa uerba q̃ habentur Matt. 18. ptãtem eccleſiaſticã dederit Eccleſię, quamuis ꝓmiſerit ei ſuper ſuos ſubditos: & ſuperius diffuſe diſcuſſum eſt. Aequiuocatio demum incidit iam dicta ab eccleſia, ad eccleſiã ſecluſa cauſæ declinando. Reliqua aũt q̃ arguendo aſſumuntur (. ſ. ꝙ eccleſiã potuiſſe inſtituere Petrum papam) q̃ falſa ſint, ex ſupradictis patet: quia ſi potuit eccleſia unquam inſtituere Papam in uno & eius ſucceſſore, ut Chriſtus fecit, poſſet quoq; illũ inſtituere in triumuiratu, uel aliquo huiuſmõi: quia eiuſdem eſt inſtituere, & inſtituta mutare ꝓ loco & tempore.

CAP. XI.

DIXI in 8. ca. ꝙ Concilium Conſtantienſe pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de poteſtate ſynodi, non erat uerum Concilium uniuerſalis eccleſię: & ꝙ Baſilien. errauit illud ſequendo.

¶OBIICITVR dupliciter. Primo ꝙ blaſphemaui Scđo, quia Concilium Conſtantienſe ſub obedientia Ioannis 23. erat uerum Concilium uniuerſale quia ſuccedebat Concilio Piſano, in quo fuerat unio Eccleſiæ, depoſito utroque papa (. ſ. Grego. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui ſucceſſit Io. 23. qui congregauit illud Conſtantienſe Concilium.

¶RESP. Et primo quoad Conſtantienſe Concilium.

¶Si ego blaſphemo, quare Grego. 12. qui expreſſe recuſauit in actu unionis Eccleſiæ recognoſcere Cõcilium illud ꝓ tunc, ut Cõciliũ illud, nõ blaſphemus, ſed uir pacis, & eccleſiæ amator habe-

habitus eſt ut patet in geſtis eiuſdẽ Concilij. ſeſſione. 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera unionis, & in actu unionis Eccleſiæ recuſationẽ talis pro tunc Cõcilij volens & faciẽs, non blaſphemia, ſed catholicæ unitatis ſtudioſa eſt habita? ut patet in ſeſſione 20. & 22. Quare Sigiſmundus Imperator, qui præſedit illi Concilio, ut ſatisfieret recuſationi illius Cõcilij, nõ blaſphemus, ſed defenſor Eccleſiæ fuit? Quare demũ ipſummet tunc Conſtantien. Conciliũ, cũ negauit facto ſeipſum eſſe Concilium non ſemel, ſed bis (primo in acceptando præſidentiam Imperatoris, & authorizari ſe in Conciliũ a Greg. 12. ſecundo in acceptando ſe cõuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illã) non blaſphemauit? Et ſi potius ſcandalum permitti dẽt a qualibet ſingulari perſona, quã veritas deſeratur, quõ Concilium uniuerſale a ſpirituſſancto rectũ potius veritatẽ deſeruit ſeipſum facto negans, q̃ ſcandalum permittere voluit iam natum? Ex his aũt recte conſideratis patet, q́ Cõciliũ illud non reputauit ſeipſum certum & indubitatum Conciliũ illo tpe: & propterea huiuſmodi negationes admittebat dans operã ut unum certum & indubitatum Concilium fieret cum indubitato capite. ut tandem fuit. In quo igitur ego erro, ſi dubia & incerta pro dubijs incertiſque habui? nihil.n. dixi aliud in ſententia. Nam dubia & incerta pro vera authoritate reſutari conſtat, veritatiſque authoritatem eis tribuere nephas eſt.

¶ Ad ſecundam obiectionẽ de ſucceſſione ad Conciliũ Piſanũ, di q́ nec illud Concilium conſtat fuiſſe certum & indubitatũ ut cæteris omiſſis patet ex duobus. Primo: quia aſſertio iſta renouaret antiquum ſchiſma: quid.n. aliud eſt dicere, Cõcilium illud Piſanum cũ Alexandro 5. certum & indubitatum, q̃ certe & indubie damnare Gregorium 12. & Benedictum 13 cum ſuis obedientijs? Hoc aũt eſt redire ad illud ſchiſma. Scdo quia ipſum Conſtan. Conciliũ ſub obedientia Io. 23. licet crediderit ſe eſſe uniuerſale Conciliũ ſuccedẽs Piſano, non tñ hoc pro certo & indubitato tenere ſe cõfeſſatũ ẽ facto ſuo, ut patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, q́ ſine papa diffiniuit: & propterea ſi fuiſſet & tota reliqua Eccleſia repræſentatiue potuiſſet errare, nec fuiſſet Concilium gñale perfectum ſimpliciter: ut patet in libello.

¶ Quoad Conciliũ vero Baſilien. univerſalis Eccleſiæ rñſionẽ replico: quæ Eugenium adorauit, Concilium Florentiæ uniuerſale ex Orientali etiam Eccleſia celebrauit in materia fidei, &c. ſi ego blaſphemaui, quis excuſat Eccleſiam a blaſphemia?

CAP. XII.

DIXI in ca. 9. gloſſando uerba Aug. Petrus quando claues accepit, Eccleſiam ſignificauit, & ſimilia quæ in hoc ſenſu dicta ſunt, quia officium capitis perpetuo, in Petro & ſucceſſoribus data hæc ſunt: & propterea in perſona Eccleſiæ dicitur Petrus ſuſcepiſſe hæc.

¶ OBIICITVR, Quòd non ſit iſte ſenſus intentus ab Aug. quia ſequeretur, claues datas eſſe Eccleſiæ finaliter, & non formaliter: cuius oppoſitum vult ibi Aug.

¶ RESP. Quòd ſequela non tenet: non ſequitur ex illo ſenſu claues eſſe datas Eccleſiæ formaliter: tũ quia quod datur capiti formaliter, vere ẽt datur corpori, cuius eſt illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter, quãuis corpori mediante capite. conſtat datum eſſe toti formaliter: ſic aũt eſt in propoſito, ut patet. Sed atq̃ præter hoc fallitur in æquiuoco de Eccleſia: ab integra Eccleſia in terris, capite. ſ. & corpore, (de qua loquitur Aug.) ad Eccleſiam pro corpore tñ, ut quoddam unum integrum, cuius papa ſit uicarius: qđ eſt fictitium. Firmatur aũt ſenſus a me aſſignatus, ex eo q́ expoſui Aug. ex ipſomet Aug. inquit. n. in lib. de Agone Chriſtiano, Non ſine cauſa inter Apoſtolos, Eccleſiæ catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus huic. n. Eccleſiæ claues datæ ſunt cum Petro datę ſunt, & cum ei dr, ad omnes dicitur, Amas me, Paſce oues meas. Hæc ille. Cõſtat. n. q́ Petro ut diſtincto ab alijs, & pro ſe & ſucceſſoribus datus eſt papatus, per illa uerba, Paſce oues meas, Io. ult. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Eccleſia diffuſi Aug. dicebat q́ perſonam Eccleſiæ gerebat.

CAP. XIII.

DIXI in eodem capit. 9. q́ Papa non poteſt errare errore iudiciali in fide, quamuis poſſit errare perſonaliter: quia ad ipſum ſpectat finalis determinatio de fide: ut decret. primo: & S. Thom. poſt dicit: & probat ratione & authoritate Cyrilli & Maximi.

¶ OBIICITVR, Primo, quia duo ſummi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide, Aſſumptum patet de Io. 22. & Nicolao 3. quorum unus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe in communi nec in particulari, alter oppoſitum. ut eſt uidere in eorũ extrauagãtibus.

¶ Secundo. Quia Innocentius tertius, & Celeſtinus determinauerunt contraria ſuper illa propoſitione, Vno cõiugũ ad hæreſim tranſeunte alter qui remanet in fide, poteſt ad ſecunda uota tranſire: ut patet in c. quanto, de diuortijs & gloſſa ibidem.

¶ Tertio, Quia aliqui ſtatuerunt contra Euangelium, ut Pelagius, qui conſtituit ut ſubdiaconi Siciliæ a ſuis uxoribus abſtinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio ceſſarent: quam conſtitutionem quia erat impia & contra Euangelium, retractauit beatus Gregorius primus eius ſucceſſor: ut patet in dist. 31. c. ante triennium, in textu & gl. ſicut. n. potuit iudicialiter ſtatuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quartò, Quia ſequeretur q́ ſummus Pontifex non poſſet fieri hæreticus circa propoſitiones nõdum determinatas, ut erat articulus de proceſſione Spiritusſancti a Filio. Et tenet conſequentia: quia non poſſet eſſe pertinax contra ſuiipſius determinationem. Sequeretur ẽt q́ determinatio ẽt ſolius ſummi Pontificis ligaret ſuum ſucceſſorem. Sequeretur etiã, q́ papa uere hæreticus male iudicari poſſet: quia decideret obiecta cõtra eũ eſſe intelligenda in aliquo ſenſu ſuæ aſſertioni cõſono.

¶ Quinto, arguitur ad hominem. Quia ego contradico mihimet in hoc eodem libello, nam in fine quarti capituli dictum eſt, quod ſola Ioannis Euangeliſtæ præualuiſſet ſolæ Clementis papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, q́ papa nõ poteſt errare in iudicio fidei, hæc. n. contradicunt, quia non præualuiſſet ſententia Ioannis, ſed tantum fuiſſet ſtandum ſententiæ Clementis papæ quantum ſententiæ Ioãnis, imo & plus: quia apud Clementem fuiſſet ultima deciſio fidei iuxta hic dicta, ſicut apud Petrum ſi adhuc ſuperuixiſſet.

¶ Sexto, Quia fruſtra fuiſſent congregata quatuor Concilia generalia principalia cõtra quatuor hæreſiarchas, puta Nicænũ, Conſtantinopolitanum, Epheſinum & Calcedonen. Et tenet conſequentia: quia ſuffeciſſet ſolius papæ deciſio: imo apud aduerſarium tantæ eſt poteſtatis ſolus papa in diffiniendo, ſicut aggregatum ex ipſo reſiduo.

¶ Septimo ex Occham, Quia Innocentius tertius (ut habetur extra qui filij ſint legitimi in ca. per uenerabilem) dicit: Cum Deuteronomium ſecunda lex interpretetur, ex ui uocabuli cõprobatur, ut quod ibi decernitur. in nouo teſtamento debeat obſeruari. Quæ uerba ſi uniuerſaliter ſecundum literalem ſenſũ intelligantur, hæreſim ſapiunt: quia cæremonialia ibidem in c. 13. & 14. non ſunt ſeruanda. Si uero intelligãt, nihil ſpeciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia myſtice ſeruanda ſunt: ut legitur diſtin. 6. c. his itaque.

¶ Octauo ex eodem, Quia nonnulli ſummi Pontifices inueniuntur diffiniuiſſe ſe in temporalibus habere ſupremam poteſtatem, cæteri uerò oppoſitum.

Nonò, Quia non eſt ueriſimile, q́ homini potenti in his quæ ſunt fidei errare, commiſerit Deus ultimam fidei deciſionem.

¶ RESPONDEO, Et ad primum quidem dr q́ falſum aſſumitur, ſcilicet q́ unus papa ſcilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Chriſtum & Apoſtolos nihil habuiſſe i cõmuni. Nam manifeſte Nicolaus (ut patet in 6. de uerborum ſignificatione exiit qui ſeminat) dicit, Egit namque Chriſtus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma ſicut interdum in fuga patet & loculis, ſed utrunque perfecte perfectus, exiſtens, ut perfectus, & imperfectis ſe uiã ſalutis oſtenderet. Hæc ille. Vbi manifeſte patet, q́ Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid: ualet. n. ſequela Nicolaus aſſerit Chriſtum habuiſſe aliquid, ut imperfectis ſe uiam ſalutis oſtenderet: ergo aſſerit Chriſtũ habuiſſe aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum eſſe, tenere q́ Chriſtus & Apoſtoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit ſacræ Scripturæ ueritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶ Ad ſecundum dicitur, q́ neuter illorum Pontificum diffiniuit uel determinauit. Nam de Celeſtino in c. quanto. de diuortijs, Innocentius dicit, Licet quidem prædeceſſor noſter ſenſiſſe aliter uideatur: & de ſeipſo ſubiungit, reſpondendo oppoſitũ, Nõ credimus q́ in hoc caſu is qui relinquitur, uiuente altero, poſſit ad ſecundas nuptias conuolare. Vbi uerba ipſa (uidelicet uidetur aliter ſenſiſſe, & Non credimus) oſtendunt q́ non diffiniendo in materia fidei loquuti ſunt.

¶ Ad tertium dicitur q́, Pelagius, ſi ſtatuit illud, nihil contra, ſed ſupra Euangelium ſtatuit. Qđ manifeſte patet ex hoc, q́ ſtatutum illud ſuos obſeruatores aut in bono ſupererogationis locabat, ſi continerent: aut in nullo malo, ſi non continentes ſe ſuſpendebant ab officio: ut quidam ſubdiaconi fecit.

¶ Eſt aũt hic aduertendum, quantũ creſcat infamia per diuerſa ora paulatim: nam ſanctus Greg. de hoc ſtatuto loquens dicit, & q́ diaconus authoritate tamen papæ hanc prohibitionem fecit (ut patet 27. q. 1. c. multorum) & quod ſibi durum ac incompetens uidetur, ut patet in c. ante triennium. diſt. 31. Gloſſa uero ibidem auget, dicens, q́ pelagius hoc fecit, & q́ illa conſtitutio fuit iniqua, arguens autem amplius, auget, dicens, quòd Romanus Pontifex ſtatuit contra Euangelium.

¶ Ad

¶Ad quartum dr, Negando primam ſequelam, ſ. q papa non poſſit eſſe in non deciſis hæreticus. Nam ſi ille, qui eſt papa, tenuiſſet pertinaciter, Spiritum ſanctum non procedere a Filio, et ſi ab Eccleſia ſic determinatum, fuiſſet hæreticus. Per accidens autem eſt, q ab ipſo vel alio determinatio Eccleſiæ fieret, ſtandum eſt enim in formalibus & per ſe, & non declinandum ad ea, quæ ſunt per accidens in quacunque ſcientia. Ex hoc patet reſponſio ad ſecundam ſequelam. Nam determinatio vnius papæ in materia fidei ligat per ſe oẽs perſonas Eccleſiæ, quarũ ſunt actus credendi. & ſic perſona propria & ſucceſſoris ligatur ad tenendam determinationem ſemel factam de fide. Ad tertiam aũt ſequelam dicitur, q cum id quod imputaretur papæ pro hæreſi, non eſſet deciſum adhuc per Eccleſiam, & ipſe non teneret hoc pertinaciter: ſed defenderet eſſe conſonum ſacræ Scripturæ & fidei Eccleſiæ, nõ eẽt hereticus formaliter, et ſi materialiter erraret in his quæ ſunt fidei. Et propterea non ſequitur, quòd papa malè poſſet iudicari de hæreſi in caſu quo iudicandus eſt, ſ. de hæreſi formaliter: in his enim nõ habet locum interpretatio ad iſtum uel illum ſenſum.

¶Ad quintum dicitur, q nulla eſt contradictio in dictis meis alijs. Nã bene ſimul ſtat tam Ioannem q̃ Clementem non poſſe errare, & tñ alterum eſſe ſupra alterum: poſſunt etiã eſſe duo oino certa ſubordinata: vt patet apud omnes de Eccleſia uniuerſali præſenti, & de ſacra Scriptura. Dicendo autem, q ſententia Ioannis præualuiſſet ſententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, niſi q Clementis ſententia ſubordinata erat ſententiæ Ioannis. Ad id uero, q adiungitur, q ſequeretur oppoſitũ huius, negatur ſequela. Nam cum dicitur, q ad Papam ſpectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu ſuo ſ. ſub ſacra Scriptura, cuius autor eſt Spiritus ſanctus. Et, quia Ioannes Euangeliſta in doctrina fidei locum ſacræ Scripturæ tenebat (ſicut Euangelium ſuum hodie tenet) ideo non ſequitur q magis Clementis q̃ Ioannis eſſet ſtandum ſententiæ, ſed econtrario. Et ex hoc patet reſponſio ad ſimile allatum arguendo de Clemante & Petro, q. ſ. non eſt eadem de vtroque ratio: quia Petrus non vt papatus, ſed apoſtolatus, locum etiã ſacræ Scripturæ tenebat, ſicut omnes tenent Epiſtolę eius, & hunc ſenſum expreſsè aperui in libello illum loco allegato dicens, Præualuiſſet ſententia Ioannis ſententiæ Clemẽtis Papæ in doctrina fidei, ſicut modo præualet Euangeliũ Ioannis ſententiæ cuiuſcunque papæ & totius eccleſiæ.

¶Ad ſextum negatur ſequela: q. ſ. fruſtra fuiſſent Concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia. n. non ꝓpter poteſtatem intenſiuam, ſed extenſiuam & ꝑ diſcuſſionem & collationem cum multitudine uniuerſali ſapientum in fide, & ꝑ indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autẽ ſequelæ procedit, ac ſi propter habendam ſolam authoritatem intenſiuam Concilium congregandum eſſet: quod falſum eſt. Nam licet papa ſolus tantæ intenſiuæ ſit authoritatis, quãtæ ipſe cum reſiduo: non tamen tantæ extenſiuæ, non tñ tantæ ſapientiæ, non tñ tantæ acceptationis indubitatæ ab omnib. (ut patet de ipſis oppoſitum ſentientibus) non tamen tantæ ſolennitatis (quæ animos humanos cõiter multum afficit) non denique tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad perſuadendum q a Spiritu ſancto regitur, et latere non poteſt. Oportet enim ea quæ totam Eccleſiam tangunt in ſingulis ſic fieri, ut acceptabilia facillimè omnibus ſint. & ad hoc multum valent uniuerſalia Concilia à probis præcipuè prælatis celebrata.

¶Ad ſeptimum dicitur, q quia duæ ſunt leges diuinæ. ſ. (uetus & noua) noua eſt ſecunda ordine generationis, ideo uocabulũ illud, ſ. ſecunda lex, nouæ legi conuenit ex ui uocabuli dr: & argũ ex ea conuenientia uocabuli ſumpſit Innocentius. Et hoc expreſſit, ne intelligeretur q abſolute concluderet, ſed quantũ eſt ex ui uocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget, ut patet, quia in uoce una latent multa. Vnde ex hac conuenientia quãdam perſuaſionem intendebat, quia mãdata in Deuteronomio, non ad literam, ſed proportionabiliter ſecundum conuenientiam ad tempus gratię ſeruanda erant, quã, ubi, &c. expediret. Vnde ipſe mandatum unum iudiciale ex Deuteronomio aſſumens, & tractãs, nõ ad literã, ſed iuxta conuenientiã ad ſacerdotiũ Petri expoſuit. Nec obſtat q oia ueteris teſti hoc modo ſeruari poſſunt, conceditur enim q nihil ſpeciale de Deuteronomio intendebat, niſi perſuaſionem ex conuenientia uocis.

¶Ad octauum dicitur, q quia ptãs Papæ directe eſt reſpũ ſpiritualium ad ſupremum ſimpliciter finem humani generis: ideo ſuæ ptãti duo conueniunt, primò, q non eſt directè reſpũ tpalium: ſecundò, q eſt reſpectu tpalium in ordine ad ſpiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad ſupremum finem oia ordinari debent, et temporalia, ab eo procul dubio, cuius intereſt ad unum finem omnes dirigere: vt eſt Chriſti uicarius. primũ autem ex natura ſuæ ptãtis conſequitur. Ex his autem ſequitur, q utrunque uerè poteſt determinari de papa, & quòd habet ſupremam poteſtatem in temporalibus: & quòd non habet ſupremam poteſtatem in tpalibus: quia utrunque uerum eſt ad ſanũ intellectum. Affirmatio namque eſt uera in ordine ad ſpũalia, negatio uero eſt uera directè, ſeu ſm ſeipſa temporalia. Vnde nihil ex utraque deciſione erroris accidit. Aduerte tamen, q quia aliud eſt determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod eſt fidei materialiter: nam primum importat determinare quid credendum uel non credendum eſt: ſm autem determinare de q̃õnibus, quæ in rebus creditis accidunt, & conſtat, q cum determinatur q̃õ aliqua ſecundo modo non determinari dicitur de fide, ſed de tali uel tali materia: ideo, cum dr, q Papa non poteſt errare in iudicio fidei, non accipio dictum eſſe niſi de iudicio fidei formaliter, quando, ſcilicet determinatur quid credendum uel non credendum. Contra quod nulla harũ obiectionum procedebat, niſi prima apparenter: nec tamen fingere uideat, ſigillatim ſalute ſunt omnes.

¶Ad nonum dicitur, q non uériſimile, ſed uerum & humanæ diuinæque rõni & authoritati conſentaneum eſt, ut hominẽ potens errare in ſeipſum, nõ adr ut directo a Spiritu ſancto, Deus ultimam fidei deciſionẽ ſacra ſcriptura commiſerit. Cũ enim non ſit dña apud Deum in uno & in multis ſaluare, & oẽs in Concilio præſentes ſm ſe & proprias uires conſiderati, poſſint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiã uel aliquẽ alium defectum, at ꝑ hoc ad aſſiſtentiam ſpũſancti recurrat, magis atteſtat aſſiſtentiæ Spiritusſancti & eius uniuerſalis fidei per unum quam per totum Cõcilium: hoc. n. humanæ ſapientiæ opus eſſe ui (ꝑ omnium Patrum concurſum) illud autem ſolius Dei opus eſt & apparet. Vnitatẽ quoque fidei unitatem quoque iudicis cui præeſt toti Eccleſiæ expoſcit: ut in Secunda ſecundę, q. 1. art. ult. diuus Th. aſſerit.

CAPVT XIIII.

DIXI in eod. 9. c. rationem, quare Papa non poteſt errare in iudicio fidei, quia hic error eſſet error uniuerſalis Eccleſiæ: quia tenetur ſequi diffinitionẽ papę in fide, afferens ad hoc authoritatem ſancti Thomæ, & poſt Decretal. 10 c. maiores. & Ieſu Chriſti, Ego rogaui pro te, petre.

¶OBIICITVR, Negando, q eccleſia de neceſſitate teneatur cedere ſententię diffinitiuę papæ in materia fidei: & dicendo quòd ſicut papæ pręcipienti contra euangelium, non eſt obediendum, ita nec ſententię erroneę in fide. De authoritate S. Thomę, non eſt cura.

¶Ad capitulum maiores, dicitur dupliciter, primo, quòd non pro ultima & neceſſario credenda determinatione habenda ſed regulariter ad papã eſt recurrendum, quia regulariter non eſt eccleſia congregata. Secundo (& in eodem redit) q referendę ſunt ſummo pontifici cauſæ fidei, ut conuocet Concilium, et quia ad ipſum ſpectat congregare illud.

¶Ad Verbum Domini, Ego rogaui pro te, petre, dicitur q non pro ſola perſona petri, aut ſucceſſoribus orauit Chrs ne deficeret fides eius, ſed pro uniuerſali eccleſia ꝑ petrũ repręſentata.

¶RESPONDEO, Negationem illam cõſuetudo eccleſię authoritateſque ſanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, ſi quis non teneret, quod ſola Rom. eccleſia determinaret, hereticum eſſe, ut patet, extra, de hereticis, ad abolendam in textu & gloſſa. Et hęc reſponſio manifeſtat, ad quid fateantur ipſimet ſe inclinari oportere, defendendo ſubiectionem papę reliquo corpori eccleſię, uel Concilii.

¶Quod autem additur, q ſententię erroneę, ſicut nec pręcepto diabolico adherendum eſſet uériſſimum eſt, ſed nihil obſtat quoniam ex his nihil aliud q̃ conditionalis ueritas habetur, ſ. ſi determinaret erroneè, ſi pręciperet contra euangelium, nõ audiretur. Hoc. n. non ſolum de papa, ſed de angelis ſanctis ueriſſimum eſt iuxta illud, Si angelus de cęlo euangelizet aliud, &c. anathema ſit. Ex his enim conſequitur, quòd antecedens, aut conſequens poſſit eſſe uerum, ut patet.

¶Quòd authoritas ſancti Thomę paruiſiat, nonnihil eſt: quia eccleſia non paruifacit. Sed eſto, quòd ſanctus thomas paruifiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati et paruifient. Hier. n. quoque dicens ad Damaſum (ut habetur 24. quęſtione. 1. canone, hoc eſt fides) ſi hęc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio comprobatur, quicũque me culpare uoluerit, ſe imperitũ, uel maliuolum, uel et non catholicũ, non me hereticum comprobabit, manifeſteque in his uerbis conteſtans, q ex approbata fidei cõfeſſione à papa aliqs obſtat nõ catholicus ſit, paruipẽdẽdus eſt.

¶Ad expoſitionem uero dictam de. c. maiores. dicitur, q literę contradicit. Nam textus cauſam quare ad petri, ſedem ſit recurrendũ, aſſignat ueritatem petri in confitendo fidem & indefectibilitatẽ eius in eadem ꝑ orõnem Chriſti. Ex hac enim cauſa manifeſte ſequitur. quod ideo ad papã referẽdas eſſe maiores cauſas dr, quia ipſe cõſtitutus eſt indefectibilis iudex fidei.

Et quia eum, qui certus eſt, amplius certificari non oportet, ſeq. quod ſententia papæ in fide eſt finalis determinatio & neceſſariò credenda, ſm illã Decretalem. & ſic vtraque expoſitio ruit. Quòd autem de oratione Chriſti pro Petro dicitur, põt bene & malè intelligi. Malè quidem ſi intelligatur quòd Chrs pro eccleſia, ſiue cũ papa ſiue ſine papa oraſſe ſe dicerit, quoniã expreſſe Chriſtus dixit hęc uerba Petro, vt diſtinctio ab alijs, vt patet ex contextu, inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit uos, ut cribaret ſicut triticũ: ego autẽ rogaui pro te, vt nõ deficiat fides tua: & tu aliquãdo conuerſus cõfirma fratres tuos. Vbi manifeſtè patet, quòd diſtinguit tentationẽ aliorũ ab oratione quo ad hoc, quod communiter expetiti erant, & tamen ipſe ſingulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit uos, ego autẽ pro te rogaui. Apparet quoque idem ex eo, quod Petro commiſit vt confirmaret alios, tãquã diceret, Ego tui, tu autem aliorũ curam habeas. Bene autẽ ſi intelligatur Dominũ oraſſe pro Petro & alijs, diuerſimode tamẽ. Pro Petro quidem immediatè, pro alijs autem mediante Petro: pro Petro in ſeipſo Petro, pro alijs autem in Petro ipſorũ capite. Et in hoc ſenſu magis cõfirmat intentum noſtrum: vt patet. Et ut unico uerbo dicam, ſi hæc auctoritas de Petro & ſucceſſoribus uerificatur (ut dictũ. c. maiores aſſert) ſatis habetur intentũ quod Petri ſedes non põt errare in fide propter Chriſti orationem. Et cũm hoc non ſit uerum de errore perſonali, ſequitur quod verificatur de errore iudiciali.

CAP. XV.

DIXI in eodem 9. ca. exponendo illud Hiero. Si authoritas quæritur, orbis maior eſt urbe. quod uerum eſt quo ad multa: puta merita, uirtutem, ſcientiam. & in propoſito uigorem conſuetudinis, &c.

¶ OBIICITVR, tu gloſſas de maioritate meritorum, & Hierony. non dicit, ſi merita quęrãtur, ſed ſi authoritas quæritur & ſic de maioritate poteſtatis, non meritorũ loquitur.

¶ RESPONDEO, ſatis diminutè gloſſa mea adducitur. nam (ut patet in libello) ego dixi quod dictum Hiero. uerum erat quo ad multa: puta, meritum. ſcientiam, &c. & quod in propoſito & ad literam Hiero. loquitur de uigore conſuetudinis: & obiectio in ſolis meritis ſe ponit. Propter quod etiam addo, quòd merita ad auctoritatem conſuetudinis plurimum ualent: quia conſuetudo non uirorum malorum, ſed uirorum ſanctorum, maximæ eſt in Eccleſia Dei authoritatis, & proponitur imitãda. Et propterea ſtando et in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: ut quia orbis maior eſt urbe in authoritate cõſuetudinis propter maiora merita orbis quàm urbis. ideo conſuetudo orbis, qua diaconi ſubeſſe, non præeſſe conſueuerunt, imitanda eſt. Et ſic dicẽdo, ſi authoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat ſermo. ſ. de loco diaconorum. maioritatem meritorũ nõ poteſtatis in cauſam authoritatis afferebat. Facilè tamẽ cõtendentibus in uerbis dici poteſt, quòd orbis authoritas maior eſt extenſiuè, non intẽſiuè authoritate urbis. & ſimiliter poteſtas.

CAPVT XVI.

DIXI in eodem c. 9. multas authoritates ex . ſ. decretorum quòd Papa non habet ſuperiorem in terris.

¶ OBIICITVR duabus gloſſis. Prima eſt, quod intelligitur hoc in criminibus non ſcandaloſis eccleſię. Secunda eſt, quod intelligitur hoc regulariter quia regulariter ad ſuperiorem ſummi Pontificis Concilium, ſcilicet recurſus haberi non poteſt.

¶ RESPONDEO, quod prima gloſſa eſt uoluntaria & falſa. uoluntaria quidem, quia eccleſiæ Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falſa autẽ, quia ſit exceptio de ſolo crimine fidei. Conſtat enim quod ab uniuerſali cum una exceptione facta non niſi falſò alia exceptio fit. Cum ergo ſolũ infidelitatis crimen exceptum ab uniuerſali ſit, reſtat ut alia crimina omnia incluſa ſint. Secunda autem gloſ. manifeſtè falſa conuincitur ex eo, quòd etiam de crimine hæreſis papa diceretur nõ habere ſuperiorem: quoniam regulariter Concilium non eſt cõgregatum. Tertia autem gloſſa quòd authoritates iſtę ſunt ſummorum Pont. qui ut in pluribus fimbrias ſuas nimis extendentes, ſimibet tribuerunt quòd eccleſiæ eſt proprium: quia nõ procedit de Theologiæ aut ſacrorum Canonum, &c. autoritate, quã bene ſonet, aduertat qui notat in quanta ueneratione Decretales ſummorum Pontifi. in eccleſia ſunt. & tantò plus, quantò multorum ſanctorum Pontificum authoritates teſtificãtur ſic eſſe, ut patet de Bonifacio, Antherio, Euſebio. & aliorum ſanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illuſtribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 18. quòd eccleſiæ Dei, ſecluſo Papa non eſt data poteſtas papalis, aut ſuperior papali in euangelio Matth. 18. & quod in eccleſia, huiuſmodi non eſt talis poteſtas.

¶ OBIICITVR, quòd Dominus ibidem dixit, Si eccleſiam non audierit, &c. per hoc enim eccleſię iuriſdictionem oſtendit in effectu, ſcilicet in pœna excommunicationis, & ſubdidit in plurali numero, Quæcunque ſolueritis, &c. per hoc enim oſtendit, quòd pluribus in eccleſia nomine contentis, dabat illam poteſtatem.

¶ Affertur et ad hoc uſus primitiuæ eccleſiæ, qui in do act. 15. diffinitum eſt ab eccleſia, Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil amplius oneris uobis imponere, &c.

¶ Affertur tertio autoritas Gregorii quæ ponitur in c. ſicut ſancti ubi Gregorius fatetur ſe quatuor Concilia illa, ſcilicet Nicenum, Conſtantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. ſicut euangelium ... quia dum uniuerſali ſunt conſtituta conſenſu, & non illa cuſtruit quiſquis præſumit abſoluere quos ligant, aut ligare quos abſoluunt. ecce, quod non dicit, quod ſummi Pont. ſed uniuerſali conſenſu: nec quos Pontifex ligat, ſed quos illa ligant.

¶ Quarto, ad hoc eſt canõ, decreuit 80. diſt. ubi dicitur, Decreuit ſancta ſynodus & non dicit, decreuit ſummus Pontifex.

¶ Quinto, capitulum ultimo. de iureiurando: ubi authoritate ſancti Concilii, non propria ſummus Pontifex præcipit.

¶ Sexto: eccleſia poteſt elargiri indulgentias. ergo habet claues iuriſdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de theſauro eccleſię & non Papæ: ergo à fortiori eccleſia poteſt diſpenſare.

¶ Septimo, eccleſia poteſt condere canones latæ ſententię, depoſitionis, excommunicationis: ergo Antecedens patet de Cõcilio Carthaginen. in c. placuit. 8. quæſt. 1. & habetur extrà de clericis non reſidentibus. in ea. ex geſtis.

¶ RESPONDEO, Et ut his & ſimilibus reſpondendi uia detur, quatuor puncta præ oculis ſemper habenda in hac materia & huiuſmodi authoritatibus aſſigno. Primum eſt, aliud eſt eccleſiã ſeu ſynodũ habere poteſtatẽ plenariam ratione partis (puta capitis, ſicut homo uidet, audit, &c.) & aliud eſt eccleſiam, ſeu ſynodum habere eandem ratione ſuæ totalitatis. Et propterea cauendum eſt, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Secundum eſt, Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eam habere immediatè à Domino Ieſu Chriſto. Et propterea cauendum eſt, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Tertium eſt, Aliud eſt eccleſiã, ſeu ſynodum habere poteſtatem & aliud eſt eandem habere poteſtatem talem, ſcilicet coactiuam reſpectu talis, ſcilicet uicarii principis ſui: potentia enim actiua, cũm dicatur non abſolutè, ſed reſpectu paſſiuæ, (ut patet 5. & 9. Meta.) plenaria poteſtas pleniſſimè eſt, quando reſpectu ſubiectorum omnia poteſt. Cauendum eſt propterea, ne à primo in ſecundum oratio declinet. Quartum eſt. Aliud eſt eccleſiam ſeu ſynodum habere poteſtatem plenariam, & aliud eſt eccleſiam, ſeu ſynodum acephalam ſeu truncatam habere eandem. Et propterea cauendum eſt ne à primo in ſecundum oratio declinet.

¶ Ex his ſiquidẽ quatuor ſapienter diſpenſatis, uniuerſa quæſtionis iſtius argumenta facilè eluceſcent: ſic, ut nullũ fortè obſcurum relinquatur. Ad ſingula tamen deſcendendo reſpõdet. Et ad uerba Dñi, Ma. 18. dicitur (vt iam probatum eſt) quod Dominus non dat ibi eccleſiæ authoritatem, ſed ſignificat eam habiturã poteſtatẽ: non explicando ibi quomodo habitura ſit. & an ſm ſe totã primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, ſed docemus. Verba quoque illa in numero plurali nõ cogunt ad auctoritatẽ eccleſiæ rõne ſuę totalitatis: imo abſque determinatione ad hunc uel illum modũ poteſtatis eccleſiæ. ſ. ratione totius uel partis oportere intelligi: ex hoc conuincit, quod utroque mõ uerificari poſſunt: ut patet ex dictis. conſtat enim euidenter quod cõe duobus abſtrahit ab utroq;. Poteſt igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem eccleſiarũ futurã, & ad pluralitatẽ conuenientium in eccleſia, ad cõferendũ diſcutiẽdũ, probãdum, &c. & ad pluralitatẽ accumulãtiũ ſuas auctoritates in cõi: propter quod ex illa litera nihil habetur obſtãs dictis.

¶ Ad ſm ex primitiua eccleſia, dicitur, quod gratis conceditur eccleſiam ſtatuiſſe, ſed an poteſtate partium (puta iſtorum Apoſtolorum) an communitatis per accumulationẽ in cõmuni, an aliquo alio modo (puta a Chriſto immediate, ut iſti falſò putãt) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex iſta auctoritate, & ceteris ſubiunctis, & ſimilibus, nec habetur iſta affirmatiua. ſ. eccleſia, ſeu ſynodus habet immediatè à Chriſto poteſtatẽ, nec hr iſta negatiua, Synodus non habet poteſtatem à Dño mediante papa. Et de affirmatiua quidẽ ex eo conſtat: quia, cum multipliciter poſſit uerificari ſynodum habere poteſtatem, ut patet ex dictis, & ex his nihil aliud habeatur. niſi quod ſynodus habet poteſtatẽ, oportet hoc ſic communiter intelligi, ut à ſingulis huiuſmodi ſenſibus determinate abſtrahat. De negatiua aũt ex eadẽ radice conſtat: quia ſcilicet ſynodũ habere poteſtatem, non oportet quod intelligatur determinatè ad illũ modũ, quo excludatur habere poteſtatem à Domino mediante papa, ut cõtingit quando per accumulationem eccleſia habet poteſtatem, quia omnes partiales poteſtates ſunt à Petro, & communicatio poteſtatis

ſtatis ſuæ cum aliis ab eodem eſt, qui ſolus à Domino, ut pota eius uicarius immediate poteſtatem habet: & ratione aliis ſolus ſynodus integra poteſt verè dici, quòd habet immediatam poteſtatem à Chriſto domino.

¶Ad authoritatem Gregorii dr, q. cauſa reddita à Gregorio manifeſtè fauet intento noſtro: quia non reddit pro cauſa authoritatem immediatè datam à Chriſto, ſed uniuerſalem conſenſum: ac per hoc & ipſius ſummi Pontificis, qui caput eſt & propterea ſeipſum negaret Papa, illa negans: ut ibi dr. Ex hac quoque Gregorii ratione habetur quod diximus, q. authoritas ſynodi includit caput: alioquin non faceret uniuerſali conſenſu quæ facit. Et innuitur q. poteſtatem habet à ſuis partibus, ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rurſus ex hac authoritate nihil aliud habet, niſi q. ſynodus habet poteſtatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet reſponſio ad quartum.

¶Ad quintum verò dicitur: q. cũ ſynodus integra hẽat poteſtatem uniuerſalem, quocunque id modo contingat, & authoritas, quæ eſt ipſius papæ abſolutè, & ut propria ſit ipſius ſynodi pro tunc, & ut communicata, quemadmodum quilibet alius poſſet uerè dicere authoritate ſacri Concilii, ſtatuto, &c. ita ipſe papa, cum nõ ſit deterioris conditionis aliis. Neque. n. per hoc, q. affirmat ſe ſynodi authoritate facere, negat ſua ſe authoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia authoritas ſynodi de neceſſitate claudit in ſe authoritatem capitis. Neque rurſus per hoc, quod affirmat ſynodi authoritate ſe facere, affirmat ſe aliena authoritate facere: licet. n. ſynodus ſit aliud a papa, ſicut eccleſia alicuius epiſcopi differt ab epiſcopo: non tamen oportet, q. poteſtas eccleſiæ ſit aliud a poteſtate epiſcopi, ſed una & eadem poteſt eſſe utriuſque diuerſimodè: epiſcopi ut propria, eccleſiæ ut cõicata. Et per hoc etiam patet, q. per hoc, q. affirmat ſe ſacri Concilii authoritate facere, non propterea affirmat ſe minorem in authoritate. Et quamuis hæc ſatisfaciant, uerũtamen condeſcendendo multorum ſenſui, ſcito q. dupliciter papa poteſt dici minor ſynodo ſecundum poteſtatem, ſ. extenſiue, & quaſi intenſiue ſecundum quid: extenſiue quidem, quia ſynodus integratur ex tot poteſtatibus tantæ multitudinis, intenſiuè uero ſecundũ quid, hoc eſt ſecundum illam partem poteſtatis, quia communicat papa concilio, quaſi proportione ſua. Papa. n. præſens ſynodo non intelligitur, ut prædictum eſt, totam ſuam poteſtatem totaliter ſynodo communicare, ſed tantum ſuæ poteſtatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & ſic ex eo poteſtatis papæ & reliquis poteſtatum aliorum fit una poteſtas, quaſi intenſiuè maior quàm id poteſtatis papalis ſolum eſſet. Et hæc maior poteſtas intelligitur eſſe in tota ſynodo tanquam in ſubiecto. Dixi autem quaſi intenſiue: quia poteſtas illa papalis, eo q. cõicatur ut limitata ſic, ut cum aliis poteſtatibus poſſit uelut quædam ſingularis poteſtas accumulari: intelligitur & ſuperari a tota, pro quanto tota poteſt uniuerſalia ſtatutũ condere, diffinire, &c. q. illa ut ſic non poteſt per ſeipſam ſolam. Sed quia tota poteſtas ſynodi non plus poteſt quàm ea ſingulis hmõi poteſtatibus habeat: ideo non ſimpliciter, ſed quaſi intenſiuè maiorem appellaui. Et ne putes me hanc opinionem papalem fingere, contemplare poteſtatem legatorum papæ in ſynodo, quando per legatum papa ſynodum celebrat, & uidebis clarè, q. quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: ſed poteſtatem committit quantam oportet pro ſynodo haberi, ex ſola præſentia papæ in ſynodo non ht q. plus ſuæ poteſtatis ſynodo impartiatur quam oportet, quamuis maior dignitas, & infallibilis aſſiſtentia Spiritusſancti in ſynodo quo ad ea quæ ſunt fidei, præſentiam papæ per ſeipſum conſequantur. Vnde quamuis non cogamur, poſſumus tamẽ dicere q. papa tanquam minor extenſiue & ſecundum quid intenſiue ſynodo, authoritate ſacri Concilii dicitur facere, quod tñ de plenitudine ſuæ poteſtatis poſſet & facere & tollere, &c. quia uerba prædicta (.ſ. facere authoritate ſynodi uel Concilii) in papa hũt ſpeciem diminutionis, ideo a ſacris Canonibus non ſunt extenſa: ſed more ſimilium locutionum ſunt pie interpretationi relicta, & quaſi correcta, dum papa in Concilio dicit, Statuimus ſacro approbante Concilio: approbare. n. commune eſt poteſtati, ſapientiæ, conſenſui, nec ſuperioritatem, nec æqualitatem poteſtatis in approbantibus exigit, ut patet.

¶Ad ſextum dr, q. licet eccleſia integra poſſit dare indulgẽtias, &c. & eius ſit theſaurus meritorum, unde hunc indulgentiæ pp eius utilitatem eſt, non tñ eius ſunt ut dominæ: quia ipſa eſt ſerua Dñi Ieſu, & quicquid acquirit ſeruus acquirit domino ſuo: & ipſi dictum eſt, Cum feceritis quæcunque mandavero uobis, dicite, Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vnde non magis ad eccleſiam, ſed ad uicarium Domini ſpectat diſpenſatio theſauri in utilitatem eccleſiæ, pro qua eſt.

¶Ad ultimum iam patet, q. gratis concedimus, ſynodum quæ uerè ſynodus eſt, ſi integram poteſtatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non eſt quæſtio, ſed de modo habendi, ut patet ex dictis. Et hæc ſufficiant ad ſimilia.

CAP. XVIII.

DIXI in eodem 11. cap. q. ex hoc, q. Apoſtoli miſerunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non poteſt inferri eos ſubditos eſſe apoſtolis, quia ex Miſſum eſſe, non ſequitur, Subditum eſſe, ut patet de Spirituſancto.

¶OBIICITVR, iſta conſequentia eſt optima, Spiritusſanctus mittitur à Filio, ergo eſt ab eo, uel eo inferior: & ſic oportet fateri, q. Petrus eſt ab eccleſia, ex quo non eſt inferior.

¶RESPONDEO, Quod conſequentia illa, quæ uocatur optima, non eſt uerè optima, cum non ſit bona gratia materię, quia Spiritusſanctus mittitur à ſeipſo, (ut patet in primo ſen. di. 16.) & tamen nõ eſt à ſeipſo nec inferior ſeipſo. Et ſimiliter. Filius mittitur à ſeipſo, imò etiam filius mittitur à Spirituſancto, q. eſt a Filio: ut patet in eodem libro diſtin. 15. Et quia conſequentia non eſt bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus eſt inferior eccleſia, uel eſt ab eccleſia.

CAP. XIX.

DIXI in eodem cap. 11, q. ex 36. q. 2. c. placuit. iuncto can. 3ria. habetur q. Hieronymi authoritas innixa ſacræ Scripturæ præualuit Concilio.

¶OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum Concilii intelliguntur pro diuerſis temporibus: & q. uerba Gratiani ibidem inter paleas computanda ſunt.

¶RESPONDEO, Quòd licet certum ſit, q. Hierony. abſolute & non ſecundum hoc uel illud Concilium futurum loquatur, & q. Concilium generale poſſet prohibere quod non eſt abſoluè prohibitum, uerba tamen Concilii non tanquam conſtituentia, ſed declarantia ius, ſumpta Hieronymi authoritati non præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non q. non poſſet ſtatuere. Veruntamen quicquid de hoc ſit, ſatis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur ſine authoritate Gratiani, ſiue quacunque alia, q. Hieronymi authoritas præualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilii authoritatem ſeruat eccleſia.

¶Quòd aũt computentur uerba Gratiani inter paleas ab ergnẽtibus nihil obſtat, quia oportet q. ab aliis, & non ab ipſis ſolis inter paleas computentur.

CAP. XX.

DIXI in eodem ca. 11. ex authoritate Decretalis de electione in c. ſignificaſti, q. Concilia a papa authoritatem habent.

¶OBIICITVR, Dicendo, q. illud eſt intelligendum de concilio quantum ad ſitum congregati, quia regulariter authoritate Romani Pontificis congregatur, ſed ea quo congregatum eſt, ſiue authoritate Romani pontificis, ſiue alias habet immediatè authoritatem a Chriſto.

¶RESPONDEO, Quòd expoſitio iſta repugnat texui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia à Rom. eccleſiæ authoritate, q. facta ſunt, & q. robur acceperunt. & primum, ut patet, refertur ad ipſum Congregari: ſecundum autem niſi ſuperfluat, ad authoritatem congregati. Et conuincitur hanc eſſe abſque omni ambiguitate intentionem literæ illius, quia reddit rationẽ, quare conciliorum legibus Apoſtolica ſedes non ſubeſt: Si. n. dependerent concilia tantum in congregari à papa, ex quo leges faciunt poſtquam congregata ſunt, nihil ualeret ratio aſſignata ad intentum inferendũ. Patet itaque manifeſtè q. ex hoc, q. Concilia regulariter non congregantur niſi per papam, non ſequitur, Ergo non præfigunt legem papę: quia ſtat, q. congregata præfigant legem, ſi congregata non pendent ab ipſo.

CAP. XXI.

DIXI in eodem 11. c. q. concilium uniuerſale legitimè congregatum errare poteſt diffiniendo papa ab ente, aut non conſentiente, & quaſi dixi q. põt errare eodem modo in his, quę ſunt fidei.

¶OBIICITVR, Quia ad concilium generale ſpectat determinatio eorum, quæ ſunt fidei, & ipſi promittitur, Quod docebit uos Spiritusſanctus omnem ueritatem.

¶In cuius ſignum act. 15. ponitur Spiritusſanctus præſidens concilio Apoſtolorum, cum dicitur, Viſum eſt Spirituſancto & nobis, & non dixerunt, Viſum eſt Petro & nobis.

¶Hoc ſatis innuere uidetur Auguſt. euangelio non crederem niſi me authoritas eccleſię admoneret.

¶Et in ſexta ſynodo (ut patet diſt. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic ſanctæ ſynodo, ut ammodo confirmata & rata ſint canonum Apoſt. 85. capitula. Hoc quoque deduci poteſt ex illo, Ecce, ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi, hoc enim ſucceſſoribus Apoſtolorum dicitur. Concilium enim generale repræſentat Concilium Apoſtolorum & Seniorum.

¶Hoc idem patet ex eo: q. quilibet fatetur ſe credere in unam ſanctã eccleſiam catholicam: ex hoc. n. ſequitur q. ad eã ultima deciſio eorũ, quæ ſunt fidei, ſpectat. Cum. n. papa fatetur ſe credere in unã ſanctã eccleſiã, non dicit ſe credere in ſemetipſum.

¶Præterea, Eccleſia uniuerſalis non poteſt errare in fide: & Concilium gaudet eodem priuilegio, quo eccleſia repræſentata ſicut eadem poteſtate. imò cum eccleſia vt diſperſa nullum actum iuriſdictionis exercere poſſit, nec aliquid ſententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, vt congregata in Concilio.

¶Et ſi dicatur, quod papa repræſentat eccleſiam ſicut Concilium, diceretur quod papa repræſentat Eccleſiam remotè, Concilium autem propinquiſſimè: quia in eo eſt aliquis de qualibet eccleſia ſaltem ſufficienter vocatus: & priuilegium eccleſiæ tranſit in concilium immediatè, eam repræſentans, non autem in ſummum Pontificem.

¶RESPONDEO, hæc obiecta dupliciter deficiunt: & primus defectus communis eſt omnibus, ſecundus autem quibuſdam obiectionibus cõis. Defectus omnium obiectionum eſt, quia a concilio declinant ad concilium, ſecluſo Papa. Ex enim proprio priuilegio (Concilium quippe generale ſine papæ conſenſu nõ diffinit) conſtat quod non uniuerſali cõſenſu diffinitio illa facta eſt, cum papa ſupremum in eccleſia Dei teneat locum, officium, & regimen et uniuerſale. Quod autem uniuerſali conſenſu diffinitum non eſt, proculdubio à Concilio ut eccleſiam uniuerſalem repræſentante, diffinitum nõ eſt. Dico igitur, quod propoſitio dicens, quod concilium generale non poteſt errare, in iudicio fidei, eſt uera ſimpliciter & abſolutè de concilio iudicante in fide cum papa, & non eſt vera de concilio Acephalo. Et hæc reſponſio ſufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam concluſionem: ſed quantum ad vim ipſarum obiectionum, in ſpãli dicitur. Et ad primam quidem, quod ad concilium generale ſpectat ultima deciſio fidei dicitur quod hoc uerificatur de concilio ratione capitis, ſicut de homine quod videt ratione oculi. Et quod hoc ſit uerum, patet de Concilio Ariminenſi, & Epheſino ſecundo, quorum primum errauit in fide cum Ario, ſecundum autem etiam errauit in fide cum Eutychete.

¶Et quod amplius eſt notandum, iſtud ſecundum fuit etiam authoritate apoſtolica congregatum: & in neutro conſenſit erroneæ diffinitioni Romanus Pontifex. Et de Epheſino quidem ſecundo clarè patet ex multis epiſtolis Leonis, & geſtis Calcedonen. ſynodi. De Arimin. verò patet ex Rufino in eccleſiaſt. hiſtoria, & in hiſtoria tripartita, li. 5. c. 39. Ex effectu igitur manifeſtum eſt, quod verbum Domini, Spiritusſanctus docebit uos omnem ueritatem, non dictum eſt Concilio diſſentienti a papa, quamuis legitimè congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertant, ut caueant, & à ſenſatis non recedat iudicium.

Alias decertent.

¶Ad ſecundum dicitur, quod etſi Concilium illud Apoſtolorum, &c. fuiſſet Concilium generale, nihil aliud haberetur, niſi quod concilio integro cum Petro præſente & primo Spiritus ſanctus præſideret: quod gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum ſit, & quod non fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶Ad tertium patet etiam, quod Aug. dixit. Niſi authoritas me admoneret Eccleſiæ: & non dixit eccleſiæ acephalæ.

¶Ad quartum fateor me non videre quid probet, niſi contra aſſerentes, quia canones Apoſtolorum quãuis a ſynodo confirmati non fuerunt: hoc. n. non facit ad celſitudinem poteſtatis ſynodi quam illi intendunt.

¶Ad quintum dicitur, quod ad literam loquitur de eccleſia uniuerſali, quæ nunquam deficiet: hæc. n. eſt, quæ ſuccedit Apoſtolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab eccleſia autem uel etiam concilio eam repræſentante, ad Concilium acephalum, non ualet argumentum.

¶Ad ſextum dicitur, quod antecedens aſſumptum ex articulo fidei de una ſancta Eccleſia põt dupliciter legi, ſ. cum præpoſitione in (dicendo, Credo in vnam ſanctam eccleſiam catholicam) & ſine illa præpoſitione, quod melius iudicat diuus Thomas, dicendo, Credo unam ſanctam eccleſiam catholicam. Et ſiquidem dicatur, Credo in unam &c. ſumitur Eccleſia pro eccleſia integra, corpore, ſ. & capite, quod eſt Chriſtus dñs: ratione cuius in eccleſiam dicimus credere. Et tunc optimè ualet conſequentia: ergo ad huiuſmodi eccleſiam pertinet ultima deciſio fidei, & quod papa non dicitur credere in ſemetipſum. Sumi quoque poteſt pro eccleſia in terris, ut iungitur Spirituiſancto, ratione cuius dicimus credere in eccleſiam, ut D. Thomæ placet. Et ſic etiam patet, quod optimè ualet conſequentia, quod ad eccleſiam catholicam iunctam Spirituiſancto, et ſic ſpectat ultima deciſio fidei, & quòd papa non dicitur propterea credere in ſeipſum, ſed in Spiritumſanctum, ut eſt eccleſiæ rector, ſed non ualet ulterior conſequentia. ergo eccleſiæ acephalæ. Si autem legatur ſine præpoſitione, tunc dicitur vt ſuprà, quod creditur una ſancta catholica eccleſia: ſed non ualet, ergo eccleſia acephala. Et conceditur, quod ad unam ſanctam eccleſiam catholicam ſpectat ultima deciſio fidei, ſicut & poteſtas iuriſdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec Papa credendo eccleſiam dicitur credere ſeipſum, ſed dicitur credere officium ſuum & alterum: in cuius ſignum à fide deuiaret, ſi non crederet officium ſuum.

¶Ad ſeptimum dicitur primò, quod Concilium etiam integrum non admitto gaudere de neceſſitate priuilegio perſonali eccleſiæ, quale eſt eſſe ſemper in eccleſia fidem formatam. quia de eccleſia hoc conſtat, de Concilio autem nuſquam inueniſſe me fateor authentica authoritate firmatum, quamuis rationabile ſit de facto ita eſſe, quod ſ. in aliqua perſona concilii ſit fides formata. Dicitur ſecundò, quod non poſſe errare in fide, iudicialiter eſt priuilegium eccleſiæ ratione capitis, ad quod ſpectat iudicium. Et ideo non eſt priuilegium eccleſiæ acephalæ, nec eccleſiæ, ideſt collectionis fidelium, ad quam non ſpectat poteſtas iuriſdictionis, quam tamen eccleſiam pro collectione fidelium omnium tñ, concilium repræſentat, & cui promiſit Dñs quod ſecum eſſet. & ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac ſi eccleſiæ ratione communitatis conueniat priuilegium illud non poſſe errare iudicialiter: cum conſtet quod ſicut iuriſdictio conuenit eccleſiæ ratione capitum, ita actus iuriſdictionis. Et quia actus iſte, ſ. iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuerſalem eccleſiam, ideo conuenit eccleſiæ ratione capitis, cui commiſſa eſt cura vniuerſalis eccleſiæ: ſicut alii actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quod Concilium integrum gaudet eodem priuilegio officii non perſonæ, quo gaudet eccleſia, & eodem modo, ſ. ratione partis, puta capitis: & ſimiliter gaudet eadem poteſtate, & eodem modo, ſed ex hoc magis habetur intentum. & concedo gratis, quod infallibitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab eccleſia: cui etiam hoc non conuenit niſi ratione capitis, ſed a Domino Ieſu, cuius caput uices gerit.

¶Quod autem dicitur de repræſentatione immediata & remota duo importat, ſ. repræſentationem eccleſiæ per Papam & Concilium, & modum repræſentandi. & quo ad repræſentationem dicitur, quod inter Papam & Concilium tanta eſt in hoc differentia, quòd Concilium repræſentat uniuerſalem eccleſiam integram, hoc eſt corpus cum capite, proportionaliter, ſic quod caput Concilii repræſentat Chriſtum caput eccleſiæ, & corpus Concilii corpus eccleſiæ. & hic eſt uerus & indubitatus ſenſus, quo Concilium uniuerſalem eccleſiam repræſentare dicitur, & à Domino immediatè poteſtatem habere. eccleſiam autem in tertio poſitam Concilium integrum quo ad poteſtatem repræſentare dicitur, pro quanto omnis eccleſiæ poteſtas in eo inuenitur per ſeipſam, uel in ſua uicaria. quo ad uota uerò, quia intelligitur in ipſum conſentire omnium perſonarum eccleſiæ uota, ut patet ex author. Gregorii ſupra inducta. papa autem uniuerſalem eccleſiam integram, & in tertiis eccleſiæ poteſtatem & vota diſſormiter repræſentare inuenitur, nam caput Dñm, ſ. Ieſum Chriſtum participatiuè, papatum in ſeipſo formaliter, reliquæ eccleſiæ poteſtatem & uota eminenter repræſentat. De dña autem obiiciendo tacta, totum oppoſitum eſt: quia dum ratione prælaturæ Concilium eccleſiam repræſentare dicitur, & ſolus papam immediatè a Chriſto prælatus eſt, reliquum autem eccleſiæ corpus a Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quod papa immediatius repræſentat eccleſiam, quàm Concilium: quia papa, mediatore ſolo Chriſto, Concilium autem mediante Chriſto & Papa.

CAP. XXII.

DIXI in cap. 13. quod poteſtas applicatiua papatus ad perſonam regulariter & principaliter eſt in Papa, & non niſi in caſu in concilio, ſeu eccleſia, & in cap. 6. idem ſub aliis uerbis, ſ. quod poteſtas electiua Papæ in papæ poteſtate eſt. & articulis ad hoc utrohique, duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. quæſtio. 1. capit. ſi Petrus. Secundum ex eo quòd papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus ſit irritus.

¶OBIICITVR Contra quatuor, ſ. contra hoc, quod talis poteſtas eſt in papa, & contra hoc, in caſu tantum eſt in eccleſia, ſeu concilio, & contra utrunque argumentum.

¶Primo ergo arguitur contra primum ex Ocham. Si poteſtas electiua papæ eſſet in poteſtate papæ, ſequeretur, quod papa poſſet relinquere eccleſiam abſque poteſtate electiua: quod eſt impoſſibile. ergo. & tenet ſequela, ponendo quod mortuis, uel priuatis electoribus papa non ordinaret electores. & ſi dicatur, quod in tali caſu deuoluitur ad eccleſiam: contra, quia tunc ſequeretur quod eccleſia eſſet ſuperior papa, quod tu negas. & tenet ſequela, quia nunquam poteſtas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, niſi ſit ſimpliciter & abſolute ſuperior. poteſtas. n. papalis non deuoluitur ad epiſcopum ex negligentia papæ non prouidentis alicui beneficio, ſed econuerſo. Præterea, ſi eccleſia in illo caſu habet poteſtatem electiuam, quæritur a quo hēt immediate: cum a ſeipſo non habeat. Si dicatur a Chriſto, difficile erit reperire in ſacris literis fundamentum, in quo poſſit ſtabiliri quod in illo caſu habeat, & non regulariter.

¶Secũdò principaliter arguitur ex Armachano. Nõ eſt uериſimile, quod Dominus uoluntati unius hominis commiſiſſet prætermittere

electa-

electiuam ſummi Pontificis:quia poſſet euenire, q una proge nies diceret, hæreditate poſſideamus ſanctuarium Dei,dum quilibet in fine uitæ ſuum conſanguineum ſubrogaret.

¶ Tertio, quia ſequeretur q etiam poteſtas deſtitutiua Papæ in caſu hæreſis, quo deponi poteſt, eſſet in Papa:& ſic par in parē haberet imperium. Et rurſus quòd Papa poſſet conſtituere q Papa hæreticus a duobus uel tribus deponi poſſet. Et tenet ſequela, quia per eaſdem cauſas habent generalis & deſtrui poteſtates iſtæ.

¶ Quarto, ſi in Papa eſſet poteſtas electiua Papæ, uel ergo eſt in eo poteſtas illa ſic, q per ſemetipſum poteſt ſucceſſorem eligere uel ſolum, quia aliquibus poteſt illam poteſtatem communicare. Hoc ſm nihil habet apparentiæ. Ee primo autem ſi concedatur, ſequitur hoc inconueniens, q eſſet in poteſtate duorum facere quòd alternatis uicibus quilibet per annum in ordine ſuo eſſet ſummus pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet conſequentia: quia unus Papa pro ſua uoluntate poteſt eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter religet eundem, & ſic deinceps.

¶ Quinto, Chriſtus non contulit Papæ aliquam poteſtatem per miniſteriam Eccleſiæ: ſed (vt habet gloſſa in ea ſi Petrus) hoc eſt per miraculum, quod aliquis eligeret ſibi ſucceſſorem: ergo Chriſtus non contulit illam poteſtatem.

¶ Contra rationem ea facto Petri allatam, dī primò, q Petrus non inſtituit Clementem, ſed inſtituendum ordinauit. Di ſecundò, q hoc fecit inſtinctu Spiritusſancti quo & prænoſcit mortem. Di tertio, q Papa in caſu neceſſitatis, quo electores non poſſent congregari, & pro occurrenti periculo opus ſit paſtore, poteſt Papa moriens inſtituere ſucceſſorem.

¶ Contra rationem autem ex hoc q Papa ſtatuit circa actum electionis et electores determinando, &c. dī q Papa non dedit poteſtatem electiuam Cardinalibus, ſed Eccleſia uniuerſalis in ſexta ſynodo 10 c. in nomine Domini, vbi Nicolaus Papa non propria authoritate, ſed ſanctorum Patrum ſtatuit. Et propterea ubi Cardinales poteſtate ſibi tradita abuterentur manifeſte, vniuerſitas fidelium poſſet eos priuare poteſtate electiua Papæ, & aliis eam committere.

¶ RESPONDEO, Et primò declaro ſenſum uerborū meorum in libello illo: ſecundo q ea in hac materia mihi uidentur tertio, ſatisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquam dixi, q Papa pōt ſibi eligere ſucceſſorem, nec q ptās electiua Papæ ſit in Papa formaliter, nec q poteſtas applicatiua papatus ad perſonam ſit in Papa formaliter: ſed dixi q hmōi poteſtas eſt in Papa regulariter: & principaliter. Conſtat namque apud uiros doctos q multa ſunt in poteſtate ſuperioris quæ non ſunt in illo & eius poteſtate formaliter: & quæ ēt non pōt per ſeipſum immediate facere. Sunt .n. in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorū & eorum poteſtates, non tñ formaliter, nec ſic q poſſint eaſdē actus per ſeipſas exercere, ſunt in corporum cœleſtium poteſtate formæ elementorum & eorum poteſtates, non tñ formaliter nec ſic q eorum opera poſſint per ſeipſa exercere. Stat igitur, q hmōi electiua poteſtas ſit in Papa regulariter & principaliter: & non ſit in eo formaliter nec poſſit per ſeipſum huiuſmodi poteſtatis actum exercere. Sumantur ergo uerba mea in hoc ſenſu, q poteſtas electiua eſt in poteſtate Papæ uirtualiter, ſeu eminenter, & hoc quo ad modum eſſendi, & q eſt in poteſtate papæ regulariter, id eſt ordinario iure, ad differentiam eccleſiæ uiduæ: in qua eſt eiuſmodi poteſtas in caſu, & principaliter ad differentiam eiuſdem Eccleſiæ, in qua eſt ſecundario: pro quanto in caſu poteſt non ſolum eligere, ſed facere electores & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſcđm: quia eius eſt potentia, cuius eſt actus, ut dī in De Somno & uigilia, & electionis Papæ, actus ſimpliciter & abſolute non eſt papæ, ideo poteſtas electiua papæ non cōuenit formaliter Papæ. Probatur minor, Electio Papæ eſt actus factiuus quantum ex ſe eſt noui papæ: ergo repugnat ei, quod ſuppo nat pro tunc Papā. Et tenet conſequentia: quia quod fit, nō eſt. ſi.n. eſſet, iā non fieret. Tunc ultra, Ergo electio papæ non eſt papæ, & tenet ſequela, quia electio præſupponitur ſm nām electionis, & eſt ſimul ipſe cum electione. Tunc ultra, Ergo actus electionis papæ, non eſt papæ & tenet ſequela: quia electio papæ eſt actus electionis papæ. Ex hoc igiť patet, q poteſtas electiua papæ, cuius actus ſimpliciter & abſolute eſt electio factiua ex natura ſua, ſic papa, nō eſt in poteſtate papæ formaliter. Et confirmatur authoritate cōſuetudinis eccleſiaſticæ, qua fit, ut electiones Paſtorū non fiant niſi uacationis tpe, nec non diuinæ ſapientiæ monitis oīa diſponentis: quæ dixit, Sufficit diei malitia ſua: craſtinus.n. dies ſollicitus erit ſibi ipſi. In ſubiecto igitur oportuni tpis, quo poteſtas electiua eligere debet, locata eſt formaliter, & non in Papa, qui ſolum præueniendo ſollicitudinē cra ſtinæ diei eligere poſſet: ut patet. Subiectum hmōi electiuæ poteſtatis formaliter, iuxta Peripateticam & Apoſtolicam ſimul authoritatē, quia inuiſibilia ex uiſibilibus cognoſcenda a nobis ſunt, ex ipſius electionis actus exercitatione inueſtigandū eſt. Apparet enī abſque oī ambiguitate, q electio papæ ad Romanā Eccleſiam ſpectat cōprehendo intra Romanā eccleſiā Epos & Cardinales, qui uelut ſuffraganei Romani Archiepiſcopi introducti ſūt. Et ppea ceſſante omni humano ſtatuto ceteriſque exiſtentibus Eccleſiæ Romanæ membris, in eadem regulariter eſt poteſtas electiua papæ, non minus q̃ in ceteris Eccleſiis poteſtas electiua ſuorū Epiſcoporum. Ex eo.n. q Chriſtus Dñs Romanam eccleſiam elegit in Petri eccleſiam propriam, dum ipſi ne ex Roma, ſicut ex Antiochia paparum transferret, inſtituit, dicens, Venio Romam iterū crucifigi, Eccleſiæ Romanæ poteſtatem electiuam papæ non poſitiue, ſed negatiuē, hoc eſt oppoſitum non ordinando conceſſiſſe dī. in caſu aūt incertorum electorum, Eccleſiæ uniuerſali eandem poteſtatem eadē ratione, quia ſ. eſt Epiſcopus uniuerſalis eccleſiæ, & eodem modo, ſ. negatiue dediſſe intelligitur. Ex ſtatuto aūt humano, apoſtolica authoritate contractum per uiam determinationis poſitiue eſt ſubiectum poteſtatis electiuæ ad Cardinales Romanæ eccleſiæ ſolos. Papa enim ex eminentia poteſtatis, cui ex ac regimen uniuerſalis, poteſt de electiua poteſtate decernere: ipſamque ſic dirigere & ordinare, ut contrario modo faciendo, irrita ſit in ſuo opere & ſubiecto: ut patet in geſtis ipſorum Pontificum, & obſeruatione eccleſiæ. Hæc de ſecundo.

¶ Quo ad tertium, ſ. adeo obiectis pro quanto militant aduerſus hæc, dī ad primum, q impoſſibile eſt eccleſiam relinqui abſque papa & poteſtate electiua papæ: quia decedente papa abſque ullo decreto, de ſine negatiuē relinquit poteſtatē electiuā eccleſiæ Romanæ: ſicut Linus ſucceſſor Petri immediatus, electus ē: ediuit. Ratio quoque data, q per uiā deuolutionis poteſtas applicatiua papatus ad perſonā eſſet in eccleſia uniuerſali in caſu, pro quanto ee meo libello aſſumitur, non intelligitur de deuolutione pp negligentiam, contra quam obiicitur, ſed cōiter, & ppea uō ſic arctatur Deuolutionis uocabulum, quin ſiue deuolutionis ſiue ſucceſſionis, ſiue ſuppletionis ſiue cuiuſcumque alterius modi in hac ſententia uiam includas. Vñ nō ſuper negligentia electorum, ſed ſuper defectu ordinariorum electorum fundatur: & in tali non in alio caſu ibi dicta intelligo. Exiſtentibus ſiquidē certis electoribus, qui hodie ſunt Cardinales, non ſuccedit Romana eccleſia uniuerſa: ſ: defunctis aūt omnibus Cardinalibus Romana eccleſia, a qua Linus eſt electus, ante humana iura nobis nota, immediatē ſuccedit. Quia tñ pars clauditur in toto, & in eccleſia uniuerſali clauditur eccleſia Romana, ſi Conciliū gñale cum pace Romanæ eccleſiæ eligeret in tali caſu papā, uerus papa eſſet ille qui electus ſic eſſet. A quo aūt eccleſia Romana, aut eccleſia uniuerſalis haberet in caſu pñtē electiuā papæ, & non regulariter, facile patet. Nā cōſtat quod haberet a Chriſto, & eius uicario negatiue, quia, ſ. neuter ordinauit oppoſitū, & Chriſtus Dñs ſtatuit Petrum in ſucceſſoribus ppetuū. Stante ſiquidem hoc ſecundo, cū ſucceſſio carnalis in nouo teſtō concilio caſtitatis, maxime cōuenienti pfectiſſimo ſtatui, qualis papæ eſt, diſſonet, uoluntaria quoque, quaſi adoptio uel inſtitutio ſucceſſoris ſuam eccleſiæ diſpoſitioni adoeſſetur, uia electionis perpetuandus relinquiť ſucceſſor Petri, proculdubio ab eccleſia ſua quæ quia eſt Romana & uniuerſalis, niſi ipſe papa determinet, qui Romanā & uniuerſalē eccleſiā repræſentent in eligendo, determinationi ipſius Petri & Dñi, qua facto, morte, ſ. petri in Epiſcopatu Romano determinatū eſt, q Eccleſia Romana repræſentet Eccleſiā uniuerſalē in electiua poteſtate, ut patet ſi ſecludamus oē ius poſitiuū per intellectum, & aſpiciamus ad Eccleſiæ antiquæ conſuetudinem, ſtandum eſt. Vnde non oportet ſollicitari de authore poteſtatis electiuæ in caſu, & non regulariter in Eccleſia.

¶ Ad ſcđm dī, q non eſt contra ſenſum declaratum. Argūm tñ nō eſt oſtenſiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura, poteſtatis: ſed ex abuſu: ex quo ſi liceret arguere, neſcio quæ poteſtas uniuerſalis rectè committi poſſet uni homini.

¶ Ad tertiū dī, q quia quælibet poteſtas Eccleſiæ eſt inferior poteſtate papæ cui res quæ ſubiacent poteſtates, nullum inconueniens uideo concedere, q in papæ poteſtate eminenter contineatur poteſtas ēt depoſitiua papæ hæretici, & q poſſet conſtituere & q a collegio Cardinalium poſſet deponi in caſu quo deponendus eſt. Nec ſequitur q par in parem habeat imperium: quia non ſupra papam, ſed ſupra coniunctionem papatus cum perſona, exercet imperium, in ſtatu in quo coniunctio illa eſt in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dī, q propriè loquendo, neutro mō eſt poteſtas electiua in papa: ſed quia poteſt determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deducentum reſpondere: quod tamen ea abuſu poteſtatis ſequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, q non poteſtas: ſed abuſus poteſtatis,

ſi data eſſet à Chriſto, eſſet pernicioſus. Ad obiecta uero cōtra rationem ex facto Petri dicitur, quòd prima gloſſa uidetur contra textum dicentē tradente ſibi Petro, & non dicit ordināte, ꝙ ſibi traderetur. Secunda vero gloſſa acceptari poteſt quamuis non ſit autentica: præſertim quia mortem non inſtinctu Spiritusſancti, ſed Domini uoce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem gloſſa ſi acceptatur, eminentiæ poteſtatis Papæ fauet, ut patet: ſed quomodo tunc fuerit talis neceſſitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quod uel iuxta ſecundam gl. inſtinctu Spiritus ſancti Petrus hoc fecerit, ut ſic de eminentia poteſtatis (propter quod diſſolutum à Spiritu ſancto dicitur factum Petri, nō ſemper erunt Petrus & Clemens) uel potius quàm tanquam incertum factum, authoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Eccleſia Linum & Cletum reputans ſummos Pontifices, computatis annis quibus quilibet eorum rexit eccleſiam Romanam ante Clementem, teſtari uidetur, quod uerba illa Ioannis Papę tertij tā quam narratiua crediti facti accipienda ſint, & non ut authorizantia factum quod narratur. propter quod authoritate illa utimur, Vt ualeat quantum ualere poteſt, Accedit ad hoc uerſus in gloſſa ibidem de Clemente dicens.

Diſputat hoc mundus quartus fuerit ne ſecundus

¶ Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quod Papa ſtatuit de electoribus Papæ, dicitur ꝙ manifeſte conſtat ex illo can. in nomine Domini, quod propria authoritate papa illud ſtatuit in ſynodo: ut patet ex illis uerbis, Venerabilis Pōtifex decernens authoritate apoſtolica, inquit. Mirū eſt aūt, ꝙ arguētes non aduerterint grāmaticā conſtructionem in ſequentibus (ubi dicitur, Quapropter inſtructi prædeceſſorū noſtrorū, aliorūque ſanctorum Patrum authoritate, decernimus, ut obeūte, &c.) & dixerint propter uerba, ꝙ papa nō propria, ſed ſanctorum patrū authoritate ſtatuit: cum ly Authoritate, determinet ly Inſtructi, & non ly Decernimus, unde ſolidum ſtat, ꝙ Papa authoritate propria ſtatutū illud fecit. Quāuis & tota ſtatuta de electione papæ, ꝙ ſummus Pontifex etiam in ſynodo fecit, propria authoritate fecerit: & ſancti Patres in ſynodo congregati nihil poſſint ſine authoritate Rom. Pontificis ſtatuere. Hæc quoque ea authoritate papæ fieri cōprobant, dum ſtatutū Gregorij decimi cum Concilio Lug. dunē. quod hr̄ in ſexto de elec. ubi periculum: diſponens de electione Papæ reuocatū p Adrianū & Ioan. 21. ac deinde reaſſumptum Celeſtinum quintum & Bonifacium octauum, robur authoritatis habere ut glo. in eodē c. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione Papæ, à Papa nō à Cōcilio generali factum eſſe patet, in clemētinis de electione. Multa quoq; circa electionē Papę ſtatuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouiſſime Iulius 2. qui uiuit & regnat ſtatutum nouum edidit de electione Papæ abſque Concilio generali. Vñ negare huiuſmodi poteſtatē in Papa, eſt negare ſenſū.

CAPVT XXIII.

DIXI in c. 20. 21. & 25. quod in eccleſia Dei eſt poteſtas authoritatiua ſuper coniunctionem Petri & Papatus, non autem ſuper Papam.

¶ OBIICITVR cōtra tripliciter Primò, quia contraria nō dictis in libello illo Secundo, quia contrariantur hæc duo inter ſe Tertio, quia falſum eſt, quòd poteſtas depoſitiua Papæ, quæ in Eccleſia, non ſit authoritatiua ſupra Papam.

¶ Primum oſtenditur ſic, in c. 6. & 13. dictum eſt, ꝙ poteſtas applicatiua eccleſiaſticæ poteſtatis ad hanc vel illam perſonam eſt in ſolo Papa, nunc dicitur, ꝙ poteſtas authoritatiua ſuper coniunctionem eſt in Eccleſia. ergo contradictio.

¶ Secundum autem oſtenditur exēplo, quo utor retorquendo in me. Habere enim poteſtatem ſuper hominē, nō eſt habere poteſtatē ſuper animam, nec ſuper corpus, ſed ſuper ſeparationem animæ à corpore, cū nihil aliud faciat occidens hominē. Quid ergo aliud eſt habere poteſtatem authoritatiuam ſup Papam, quàm poſſe papatum ab ipſo authoritatiue ſeparare.

¶ Tertiū aūt (ꝙ. ſ. Eccleſia authoritatiua ſuper papam ipſum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia aliter Papa hæreticus citatus non teneretur comparere, nec erit contumax nō cōparens: iudicabitur ergo inauditum, aut non obligatum reſpōdere. Secundò, Omnis actus punitiuus perſonæ ratione proprij peccati, eſt ab habente iuriſdictionem ſuper eum qui punitur. Tertio arguitur ad hominem, meipſum. ſ. Eccleſia poteſt excōmunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet authoritatem iuriſdictionis ſuper Papam. patet ſequela, & antecedens ex te eſt, quia quū tu dicas hanc conſequentiā eſſe bonam, non eſt excommunicatus ipſo facto, ergo nō eſt depoſitus & illa erit bona, Non poteſt excommunicare: ergo nō pōt deponere & iſta, poteſt deponere. ergo pōt excommunicare.

¶ RESPONDEO, & ad primum dr̄, ꝙ nulla eſt in dictis meis cōtrarietas: quia ſuperius de authoritate eminentiæ erat ſermo, ubi Eccleſiæ poteſtas Papæ poteſtati cōparabatur. Vnde dictum eſt ibi, ꝙ Papa eſt moderator & director poteſtatis Eccleſię, & non conuerſo: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam poteſtatis ſpectat. Hic autem ſermo eſt de authoritate efficaciæ, dum dicimus, quòd poteſtas Eccleſiæ authoritatiuæ poteſt ſuper coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud ſonat, niſi quòd talis poteſtas tanquam ſuperior coniunctione illa poteſt efficere illam: agēs enim ut ſic, præſtat eo ꝙ ſit ut ſic. Cum hoc nanque patet bene ſtare, ꝙ poteſtas applicatiua poteſtatis eccleſiaſticæ, ſecundum eminentiam eſt in ſolo Papa.

¶ Ad ſcḋm vero dr̄, ꝙ hæc duo. ſ. poteſtas eſt ſuper coniunctionē & non ſuper Papam, in illo repugnant inter ſe, quia diuerſa ſunt. Et Papa ſignificat aliquid maius coniunctione. quia ſignificat formam Papatus, ſicut dominus formam dominij. Propter quod retorſio exempli de homine nihil ualet. nā nō cōuenit papæ ſignificatū æquiparare ſignificato hominis & ſimile de utroque ferre iudicium: quia homo ſignificat formaliter compoſitum ex anima & corpore, Papa uero ſignificat formaliter purum Papatum, quamuis in cōcreto, ut patet. Sed hoc totum Petrus Papa ſe habet vt ly homo, & conceditur, ꝙ poteſtas illa poteſt ſuper Petrum Papam ratione ſubiecti, vt in libello dicitur, non autem ſuper Papam: quia non poteſt ex parte formæ. Vnde patet nullā eſſe repugnantiam, & ꝙ aliud eſt poſſe ſuper Papam. & aliud ſuper Petrum Papam: ſicut aliud eſt poſſe ſuper compoſitum, & aliud ſuper formam.

¶ Ad primū aūt cōtra tertium hoc. ſ. ꝙ poteſtas Eccleſiæ nō eſt ſupra Papā, reſpondetur. ꝙ Petrus Papa hæreticus tenetur ad omnia quæ ſunt neceſſaria ad iudicium depoſitionis ipſius: vt in libello ca. 21. capteſe dictum eſt, unde mirandū vt de obiectionibus. Dico igitur, ꝙ Petrus Papa hæreticus ratione ſubiecti ſic diſpoſiti, ſubditus poteſtati depoſitiuę eccleſiæ, & in omnibus neceſſarijs præambulis & conſequentibus. Nec ex hoc ſequitur, ꝙ poteſtas eccleſiæ ſit ſupra Papam, ſed ſupra Petrum Papam, ſic depoſitum in hoc tantum. Et per hoc patet ſolutio primi & ſecundi. Ad tertium uero dicitur, quod, vt patet in c. 59. libelli, unde impoſitū eſt mihi ꝙ dicam illam conſequentiam bonam, nunquam ego dixi hoc, nunquam ſomniaui connexionē inter excommunicationem & depoſitionem: imo oppoſitum capteſe ſenſi, Ego enim ex illa communi radicē, ſ. id quod infligitur à iudicio humano, nō incurritur ipſofacto ex ſolo peccato interiori pure mentali duo, ſcilicet negationē excōmunicationis, & negationem priuationis, & dixi ꝙ ſi ex hac radice ſequitur nō eſſe excommunicatum, multo magis ſequitur nō eſſe priuatū, quia ibi non requiritur declaratio apud Iuriſtas, ſicut hic. Argumentum aūt procedit contra ducentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depoſitionis: & ideo non eſt ad propoſitum.

CAP. XXIIII.

DIXI in c. 21. ꝙ Papa poſſet committere poteſtatem depoſitiuam papæ hæretici collegio Cardinalium.

¶ OBIICITVR quod non poſſum ſic dicendo ſuſtinere, quin par in parem habeat imperium.

¶ RESPONDEO, ꝙ facillimè patet ex hoc non ſequi parem in parē habere imperium: quia poteſtas depoſitiua nō eſt ſupra papam, ſed ſupra coniunctionem petri cum papatu: quę in coniunctio non eſt par papę. Quare autem huiuſmodi poteſtas depoſitiua papę, quainquam minor papatu, nō ſit auferibilis ab eccleſia a papa, in promptu cā eſt: quia diuino iure illi conueniat cōtra papam hæreticum, ut patet ex dictis in libello.

CAP. XXV.

DIXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate ſola poteſt deponi, quia ſola infidelitas interemtiua contrariatur ad eſſe papæ.

¶ OBIICITVR dupliciter contra hanc rationem.

¶ Primo, quia falſum eſt ꝙ fides requiratur ad eſſe papæ, cum papa ſi fiat hæreticus, adhuc ſit papa apud me: ſuffic. t. n. charactet baptiſmalis.

¶ Secundo, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, ꝙ pro hæreſi deponi non poſſet: quia hæreſis non opponitur ad eſſe papę.

¶ RESPONDEO, ꝙ ratio mea non eſt intellecta ut eſt, ſtudioſè nāque nō poſui inter cōditiones requiſitas ad eſſe papæ fidē, ſed Chriſtianitatē, ut excluderē hanc obiectionē Nec aſſumpſi, ꝙ infidelitas ſola interemitiua cōtrariat fidei, ſed Chriſtianitati, ſeu conditioni requiſitæ ad eſſe papæ, ut patet in libello. Cōſtat. n. Chriſtianitatis ſtatui (qui membra Chri conſtituit) ſolā infidelitatē interimitiua opponi, & ꝙ Chriſtianitas requiritur neceſſario ad eſſe papæ & in libello eodem, ca. 27. clare manifeſtaui differentiam inter Chriſtianitatem & fidē: & quod Chriſtianitas eſt ſtatus qdā Eccleſiaſticus ex charactere & fide conſtitutus. Sed ut melius uis rationis perſpiciatur ex concluſione interemta & directa oppoſitione infidelitatis, conſiderandum eſt, quod non eſt interemta, aut deducta concluſio

ex

ex illa ratione, q Papa habet non eſſe pp infidelitatem, ſed q eſt diſpoſitus propinquiſſime ad non eſſe: quod ſignificat concluſio dicens, q eſt deponendus. Et propterea non oportet, q infidelitas ſic opponatur Chriſtianitati, q auferat totaliter eſſe Chriſtianum, ſi enim hoc tolleret, non deponendum, ſed depoſitum Papam inferret, ſed ſat eſt, q opponatur Chriſtianitati ſic, q conſtituat Chriſtianum hominem, quantum eſt ex parte hominis in non eſſe Chriſtianitatis. Per hoc ſiquidẽ non eſſe Chriſtianitatis in Petro Papa, conſtituit Petrus Papa in eſſe depoſibili: quia p tale non eſſe eſt diſpoſitus ſicut deponi poſſit, vt patet ex dictis in libello. Et manifeſtatur ex officio Papę cum. n. Papę officium ſit paſcere doctrina & opere, cum habet fidem formatã uelut ſanus uiuit in papatu: cum aũt habet fidẽ informem ob perditã charitatẽ, non paſcit amplius exemplo, ſed doctrina tantum: per hoc uelut æger in papatu eſt. Si demum & fidem omnino amiſerit, iam nec doctrina paſcere potens eſt, & quaſi mortuus ſicut in extremis uitæ conſtitutus, ad omne opus inualidus diſpoſitus eſt, ut morte depoſitionis auferatur à uita papali. Vnde patet reſponſio ad primum: quia non obſtat rationi q infidelitas ſtat cum eſſe Papæ: ut patet ex dictis. Et potes eandem ſententiam unico uerbo dicere, q fides eſt neceſſaria ad eſſe Papæ ſimpliciter, quãuis non ſit neceſſaria ad eſſe Papæ ſic, ſ. quaſi mortui: imò ex hoc q conſtituit Papã in eſſe Papæ ſimpliciter, & eius oppoſitum conſtituit in eſſe Papæ quaſi mortui: manifeſte ſequitur, quòd conſtituit Papam in eſſe depoſibili.

¶Et per hoc patet ſolutio ſecundi: hæreſis enim non ſtat cum eſſe Chriſtianum ſimpliciter, nec cum eſſe Papam ſimpliciter: quamuis non auferat totaliter utriuſque eſſe. Sed quia conſtituit non eſſe Chriſtianũ quantũ eſt ex parte ho[minis], & conſtituit diſpoſitum ad non eſſe Papæ, quia eſſe Papæ ſimpliciter [illegible] ponit eſſe Chriſtianum ſimpliciter. Sed [illegible] in hoc fallor quia accepit hanc rationem ac [illegible] inferret non eſſe Papæ ſic, q eſſet depoſitus: cuius tamen contrarium patet in dictis. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc [illegible] habens, q [illegible] ſtatera poſita, ut deſiderare me dixi.

CAP. XXVI.

DIXI in eodem 29. c. [illegible] 25. q ex ſacra Scriptura ſolus caſus hæreſis excipitur ab [illegible] Papæ reſpectu Eccleſiæ.

¶OBIICITVR, quia in ſacra Scriptura inuenitur etiam alias Criminoſum eſſe ſeparandum, ut patet primæ ad Corinthios ſeptimo. Si is qui frater nominatur inter uos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et Dominus Matt. 18 innuit hominem pro quolibet mortali, cuius annexa eſt contumacia, eſſe excommunicandum. Et gloſſati fuerunt hi textus de ſubditis in terra, ſimiliter gloſſabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, q quãdiu bene docent & remanent Prælati ſunt audiẽdi.

¶RESPONDEO, q quum ſacra Scriptura tota ſit ab uno autore, qui eſt, Spiritus ſanctus, & uelut una integra doctrina legis diuinæ, non eſt gloſſis, ſed textui attribuendum quod ex coniunctione diuerſorum locorum Scripturæ, ſenſus unus colligitur: hic aũt eſt in propoſito. Quum. n. pp hæreſim maxime & propter alia etiam crimina ſint diuino iure nitioſi multi ſeparandi ab Eccleſia, & exceptio ſit de ſolis prælatis ab ipſo, diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifeſte colligitur abſque noſtris gloſſis, q reliqui pro multis criminibus: prælatus autem pro ſola infidelitate diuino iure ſeparandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, cõmunis eſt prçlatis & ſubditis: quia nulla ſit exceptio in ea, de prælato, loquens autem de aliis criminibus, prælatum ſimpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

¶ Ad reſponſionem uerò datam exceptioni Domini & Petri (quando exceptus eſt prælatus Matth. 23. Super cathedram Moyſi. & 1. Pet. 2. Obedite præpoſitis dyſcolis) dicitur quòd reſponſio illa, ſcilicet quandiu bene docent & ſunt prælati, poteſt bene & male intelligi. Bene quidem, ſi ſit ſenſus, q quamdiu per ſe bene docent & ſunt prælati. Et ſic nihil obſtat propoſito, quoniam fides Chriſti eſt, qua ſit doctrina, & quæ ſuſtinet prælatum in eſſe ſimpliciter, ac per hoc quamdiu habent fidem, habent vnde per ſe recte doceant, & ſint prælati, quantum eſt ex iure diuino: ut patet in libello. Male autem ſi ſit ſenſus, q non dicitur prælatus tolerandus, ſed ſi toleretur, audiendus: quoniã quum in maiori includatur minus, & plus ſit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eiſdem quàm tollerare (ut patet) conſequens eſt, quod mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ uitæ & bonæ doctrinæ, claudat in ſe mandatum de toleratione ab eiſdem, quibus obedientiam indidit. Et ſic auctoritas iuris diuini allata efficax ad propoſitum reſtat, ſupra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXi in eodem 26. cap. concluſiue, q in ſolo caſu hæreſis Papa ſic ſubiicitur Eccleſiæ, ita q poſſit deponi.

¶OBIICITVR, primo, quia in epiſtola Clementis ad Iacobum ex ore Petri Apoſtoli ordinatur, q Clemens Papa deponatur propter negligentiam. Eccleſia ſiquidem non reiicit illam epiſtolam, q[u]od ſufficit.

¶Secundò, q[ui]a cum Eccleſia in caſu hæreſis ſit iudex Papę, & talem poteſtatem non habeat niſi Matt. 18. & ib. non cõmemoretur magis peccatũ hæreſis, q̃ quodcunque aliud cũ contumacia, ſequitur q non ſolum in caſu hæreſis Eccleſia ſit iudex Papę.

¶Tertio, quia ſi uicarius regis ab eo ſtatus tyrannicè regeret, communitas poſſet illum deponere: ergo Eccleſia poteſt deponere uicarium Chriſti Domini, ſi tyrannicè regat.

¶RESPONDEO, q epiſtola illa eadem facilitate reiicitur, qua recipitur: imò maiori reiicitur, ut patet ex oppoſito decreto 40. diſt. ſi Papa, ubi manifeſtè propter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quamuis perniciosam: unde non ſufficit illius auctoritas.

¶Auctoritas aũt Dñi ſecundo loco allata, poteſtatem Eccleſiæ ſupra ſubditos ſibi ut ſic manifeſtat. Ex ppa cum Papa ex aliis locis ſacræ ſcripturæ non ſit ſubditus Eccleſiæ niſi in caſu hæreſis, conſequens eſt, ut ea illa iuxta Domini non habeat Eccleſia poteſtatem ſuper eũ, quia eſt Papa, niſi in caſu hæreſis: quod enim ibi non eſt expreſſum, ſufficit aliunde inuentum declaratum.

¶Ad tertium dr, q ſimile illud deficit dupliciter. Primo, q[ui]a cõitas libera habet poteſtatem deponendi principem, & regẽ [illegible] tyrannice regentem. & ideo non eſt mirum, ſi poteſt deponere etiam Vicarium [illegible]. Eccleſia autem ſerua eſt principis ſui [illegible]. Secundo, quia Rex purus hõ abiens ſupponit, & ſolum per [illegible] gubernat: et Rex autem noſter ſic abiens eſt corporaliter, ut per ſe ipſum audiat querelas contra Vicarium ſuum [illegible] eccleſia [illegible] membris [illegible] & propterea non eſt ab eccleſia eius uicarius deponendus, ſed recurrendum eſt ad principem audientem, & optimum ut deponat.

CAP. XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. q propter ſcandalum non eſt præſcindendum caput iuxta Domini ſententiam Matt. 18.

¶OBIICITVR, Quòd licet non ſit auferendum caput totaliter ut, q nunquam ut ſit tutum aliquod caput, tamen auferendum eſt illud caput: ſine quo in corpore remanet uita, imò quod corpus inficit inquantum eſt ex ſe.

¶RESPONDEO, Quòd ex uerbis Domini, negatiue ſiũ, ut in libello dictum eſt, ſumitur q nec totaliter, nec hoc caput præſcindendũ eſt: quia expreſſe ſit ſi manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen ſiquidem adiunctũ ni oſtendit, q de membro hoc loquitur: & conſequenter de capite iſto negatiuũ accipimus q præſcindatur. Falſum quoque eſt, q ſine illo capite ſit uita, quũ ipſum loco Domini ſaluificet Eccleſiã, ut in c. ſi Papa d. 40. dñ. Nec inficit hoc caput, ſed rectè docet: quãuis abuſus poteſtatis capitalis in iſto inficiat quantum eſt ex ſe, Eccleſiam: non hoc caput: ſed abuſus illius in culpa eſt: & non eſt præſcindendum caput, ſed illius abuſui congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in c. 27. Quòd Deus optimè prouidit Eccleſiæ, diſponens q orationis remedio contra Papam malum uteretur, non autem depoſitionis poteſtate.

¶OBIICITVR, tripliciter. Primò, quia minus bene inſtituta eſſet politia eccleſiaſtica, quàm ciuilis. Et tenet ſequela, quia ciuilis poteſt principem tyrannice regentem pertinaciter deponere, eccleſiaſtica autem non poſſet.

¶ Secundò, quia Deus ademiſſet cõitati Eccleſiæ poteſtatem ſibi naturaliter conuenientem, & neceſſariam ad pacificam conuerſationem, qualis eſt poteſtas depoſitiua principis in caſu tyrannidis. Et tenet ſequela: quia talis poteſtas naturaliter conuenit communitati perfectę & liberę.

¶Tertiò, quia quum Deus opportunius remedium, quàm orationem eccleſię potuerit inſtituere, ſcilicet poteſtatem depoſitiuam, dicere non aliud remedium quam orationes reliquiſſe, eſt dicere politiam eccleſiaſticam non bene inſtitutam, & eſſe ẽtam in ſeruãmiſſima ſeruitute.

¶RESPONDEO, Quòd Deus lõge melius & eminentius inſtituit eccleſiaſticã rempublicã, q̃ ciuilem: quia illã inſtituit cũ proximo & homogeneo capite uno in perpetuũ ſine potentia errandi, præſentia ſpũaliter uotis om̃i, & ſingulorũ ubique. hęc n. eſt inſtitutio reipublicæ Chriſtianę ſimpliciter. De inſtitutione aũt ad tps, ſ. corporalis abſentię principis noſtri, dr ẽt q optima eſt, quia conſonat primarię inſtitutioni. Et quia Reipu. Chriſtiana iam ſuam primariam inſtitutionem ſerua eſt nata: & tota poteſtas eſt in ſuo principe naturalis ſo optimè conſona inſtitutio ad tps eſt, ut non cõitati, ſed uicario principis poteſtas plena committatur, ut prędictum eſt, & quòd

reſpublica quandiu Vicarius principis ſub principe eſt ſimpliciter quod ſit per eſſe Chriſtianum) ſimpliciter recognoſcat perſ eipē ſ.ud.& recurrat ad eum audientem & paratum exaudira. Et ſcito q̃ continget hoïes in hac re falli quaſi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papā contingat multis modis. ſ. per prouidentiam humanam, & per orationem Eccleſiæ perſeuerantem, & neutro modo opus ſit niſi in caſu ueræ neceſſitatis, ex hoc q̃ Eccleſiæ non eſt conceſſum q̃ poſſit deponere per uiam prouidentiæ humanæ: non ſequitur eccleſiæ non eſſe conceſſum, q̃ poſſit deponere Papam: quoniam alia uia. ſ. orationis perſeuerantis, infallibiliter pōt: quæ enim per amicos poſſumus, per nos aliqualiter poſſe teſtatur Philoſophus, quanto mag aquæ per patrem poſſumus.

¶ AD PRIMVM ergo negatur ſequela: & ad probationem dr̃, q̃ uteraque politia, ſcilicet tam ciuilis q̃ eccleſiaſtica, poteſt deponere tyrannice regentem ipſam, ſed diuerſimode: quia ciuilis perfecta & libera poteſtatiuè & per prouidentiā humanam eccleſiaſtica aūt per poteſtatem ſui patris per orationis perſeuerentiam, quando uerè oportet. Et hic modus quidem excellentior, & non potens errare, ſicut primus, & melior, & proptereà nō minus bene, ſed melius prouiſum eſt eccleſiaſticæ reip. de modo abiiciendi à ſe malum miniſtrum quàm ciuili.

¶ Ad ſm̃ negatur etiam ſequela: quia communitas Chriſtiana nata eſt ſerua, ac per hoc naturali iure ſibi non competit poteſtas ſup principē ſuū: & conſequenter nec ſuper principis uicarium, niſi à principe ſibi concedatur. Vnde licet uerū ſit, q̃ eccleſiaſticas cōitas diſtincta contra principem non habeat ſup principem & eius vicariū tyrannizant eīn authoritatiuā poteſtatē, non tñ ad ampta eſt ſibi à Chriſto, aut quocūq; alio mō, ſed ex natura ſua: quia ſerua nata eſt, cōtraxit hāc negationē. Ad tertium aūt dr̃, q̃ non fuiſſet opportunius remediū prouidentia humana, q̃ oratio eccleſię perſeuerans. Tū quia prouidētia humana falli poteſt (cogitationes ſiquidem mortalium timidæ & incertæ prouidentiæ noſtrę) oratio autem Eccleſiæ perſeuerans falli non poteſt. Deponeremus fortè, quando non oportet, non præuidentes futura, nec occulta ſcrutātes. Oratio autem Eccleſiæ perſeuerans non deponet quando non oportet: q̃a bonus dominus negat quod uolumus, ut tribuat q̃ mallemus. Tum quia facilior, minus impedibilis, & efficacior cauſa eſt oratio Eccleſiæ perſeuerans pro ſe in neceſſariis ad ſalutē Eccleſiæ, q̃ tota omnium hominum prouidētia. hæc. n. difficile conſurrat, potentia impediri poteſt, & omnia ſubiecta nō habet: deſcripta aūt oratio facilè conſurgit, non poteſt potentia aliqua humana impediri, & omnia ſub Deo ſubiecta habet. Mirū eſt aūt de ſubiunctis. ſ. q̃ dicere Deum ſolum orationis remedium reliquiſſe, &c. ſolum. n. hoc remediū tanq̃ ſupremum & efficax ſimpliciter relictū dicimus, exiſtētibus multis aliis remediis per uiam admonitionis, &c. Mirum aūt dico, quia quum naturaliter ex eiſdē tueamur, ex quibus ſumus & conſeruamur & Chriſtiana reſpub. ex oratione ſit adaucta, & in vno ouili conſtituta, dicente Patre ad Chriſtum, Poſtula à me & dabo tibi Gentes hæreditatem tuā, & ex oratione cōſeruet, dicente Chriſto ad Petrū, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, naturali quoque ordine orōne defendenda eſt, cōtra tyrannice regentem. Mirū dico, n. ſi quis putet orationē Eccleſiæ perſeuerantē pro ſe in uera ſui neceſſitate poſſe deficere, q̃ propriè infidelitatem eſſe, ſi infidelitas non eſt paruulo meo iudicio eſt, diuinæ ſiquidem prouidentiæ, quam in ſpecie de Eccleſia ſua habet, derogare vult. Si. n. natura non deficit in neceſſariis, quomodo Deus qui dedit ſemetipſum Eccleſię, deficiet illi in neceſſariis, ſeruatis ex parte Eccleſiæ ſeruādis, ut patet ex deſcriptis cōditionibus orationis: Mirū demū dico, q̃m ſi eſſicax hoc orationis Eccleſiæ, &c. remediū indubiè credit, cur ſufficienter prouiſum eccleſiæ dt de remedio opportuno & per hūc modū excludendi Papā tyrānū ab eccleſia ſatiſfit oībus quæ obiiciuntur de corpore reſpectu mēbri cōtaginoſi, & ſimilibus. ad omnia ſiquidē ſat eſt oratio perſeuerans eccleſiæ. Pro cuius zelo hanc reſpōdendi curam ſuſcepi: arbitratus quibuſdā licet non oībus friuolis obiectis reſpondiſſe, ut ſuperandū non eſſe hac uice. Rogo igit lectores, ut æquos ſe præbeat interpretes aut cenſores: nihil. n. hic aut alibi mihi, ſed rōni, uel authoritati allatæ tribui uolo: hoc ēt ubiq; & ſemper ſub ſacroſanctę Romanæ eccleſiæ correctione. Romæ die 26 Nouembr. 1511. Ad laudem & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONTIF. MAXIMVM
DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI,
libellus Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xyſti.

ILLVSTREM ſapiētibus ſnīam in uulgarē quoq; lucē ꝓferri exigūt, Pater beatiſſime, q̃ ea, q̃ a ſeipſis manifeſta ſunt, ab his q̃ ꝑ alia nota fiūt, nō diſcernētes, nodū (ut aiūt) i ſcirpo q̃runt: & meridiana in luce cæcutiētes, offendūt. Obnubilādi ſiqdē euāgelicā claritatē tāta eſt licētia his, q̃ ſua nō sūt ſorte cōtēti, ut Eccleſiæ uultus, licet ſereniſſimus, nouitatū iuolucris perturbet, q̃ppe quorū ſtudiū eſt certa & lucida in q̃ſtionē uertere ac obſcura aliis reddere. Ea ꝑꝑ Petri, ſucceſſorūq; eius Romanorū Pōtificū principatus (tot ætates, tēpora, atq; æuitates trāq̃lla poſſeſſione obtēti) ius euāgelico Sole fulgēs, impetitū argumētationib' inuoluētibus exercitatos parū i ſacris literis tueri, tenebris exuere atq; i mediū ꝓferre ſic intendimus, ut ueritas hæc omnibus luceat. & propriis ſplendoribus uniuerſæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica Eccleſia tibi credita, Pater benigniſſime, lucubratiunculam hāc pro rudioribus, ne obſcuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis inſtit. & authoritate.

SVMMARIA.

1 *Quid, quomodo, & quo ordine tractandum eſt.*
2 *Petro perſona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſa ſunt claues.*
3 *Perſona petri in ſe, & nō ſolū i pſona Eccleſia promiſſas eſſe claues*
4 *Verba Chriſti Petro, Tibi dabo, non in perſona omnium Apoſtolorum dicta eſſe.*
5 *Apoſtolis aliis non eſſe aliàs collatum quod Petro.*
6 *Solum Petrum accepiſſe claues, conſonat ei quod eſt, Eccleſiam accepiſſe claues.*
7 *Promiſſum eſſe Petro totius Eccleſiæ pontificatum in antedictis promiſſionibus.*
8 *Perſona Petri quamuis charitate qualificata dictum eſſe, Paſce oues meas.*
9 *Soli Petro ita quod non aliis Apoſtolis dictū eſt, Paſce oues meas.*
10 *Petro ſoli uniuerſam commiſſit Eccleſiā per hæc uerba Chriſti, Paſce oues meas.*
11 *Petro per hæc uerba, Paſce oues meas, commiſſum à Chriſto pontificatum totius Eccleſiæ.*
12 *Petrū habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in Pontificatu Eccleſia catholica.*
13 *Romanū Pontificē ſuccedere Petro in pontificatu totius Eccleſia.*
14 *Authoritates ſanctorum antiquorum & Conciliorum affirmātes Romani Pontificē ſucceſſoris Petri pontificatum ſuper totam Eccleſiam a Chriſto inſtitutum à Petro.*

TRACTATVS TERTIVS THOMÆ de vio Caietani Cardinalis S. Xyſti, de Romani Pontificis inſtitutione, & authoritate in quatuordecim capita diuiſus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis inſtitutione tractandum eſt.

PRINCIPATVS Romani Pōtificis ſup uniuerſas Chriſti Eccleſias, quāuis q̃ſtionibus multis pulſatos fuerit, nō tñ ꝓpoſito unica ineſtigatione abſoluēdus occurrit. Nō. n. vertit hic i dubiū an Ro. Pōt. ſit de facto caput Eccleſię: nec an idem poteſtatem habeat a Deo, eo modo quo iuxta Apoſtolum Ro. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo, & quæ à Deo ſunt ordinatæ

ſunt

ſunt: & ſicut poteſtas regia in ueteri teſtã erat à Deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi uocẽ eorũ, & cõſtitue ſuper eos regem. eiuſmodi. o. omnia aduerſariorũ multi affirmãt, ſed uerti uit in queſtionem, an à Chriſto inſtitutus fuerit Rom. põtifex ſup omnes Eccleſias principatus in beato Petro: ita q̃ inſtitueris Chriſtus Petrum cum eius ſucceſſoribus ſuũ uicarium ad gubernandum oẽs Chriſti Eccleſias. Quo fit ut loca rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, ſeu Romanum Pontificẽ fuiſſe, ſeu eſſe caput omniũ Eccleſiarũ, à præſenti ſecreta ſint intentione: & ea duntaxat afferenda ſint ex quibus Chriſtũ Dominum cõtuliſſe huiuſmodi principatum Petro ſoli habetur.

¶QVIA uerò ex ſacris literis pendet oĩs quæſtionis huius ueritas, & duo ſunt præcipui textus, ſ. Matth. 16. & Ioan ult. expreſſè de hoc myſterio loquentes: ideo primò iuxta utrunque textum inueſtigandũ eſt an ſoli Petro uerba Chriſti dicta ſint. Secũdò, an q̃ hæc ſoli Petro Põtificatus totius Eccleſię à Chriſto commiſſus ſit. Tertiò, an hic totius Eccleſiæ Põtificatus Petro à Deo cõmiſſus, ſit ab eodem Dño datus ſucceſſori Petri. Quarto an ſit à Chriſto hic Pontificatus datus Rom. Pontifici, ut Petri ſucceſſori. ut aũt primi clara ſit ſolutio, Matthæi textus prius diſcutiendus ſic eſt: ut in primis tractetur opinio dicẽtium uerba Chriſti non Petro, ſed perſonæ qualificatæ, deinde dicentiũ non Petro, ſed Eccleſiæ: poſtea dicentiũ Petro & Apoſtolis aliis, demũ negantium ſoli petro, quia Eccleſiæ, dicta eſſe. Multifariã ſiquidem obnubilare conati ſunt dñicam promiſſionem Matth. 16. relatam, Tibi dabo claues, &c. Quidã namque adeò teſtimarerunt uerba hæc, ut perſonã etiam Petri ab illis eximerent, & ad ſolum diuinũ donũ in Petro directa intelligerent. Alii etiam reſtringentes & eximentes Petri perſonã, ad ſolam Eccleſiam in Petro ſignificatã Chriſti uerba dirigũt. Multi autẽ extenderunt Domini promiſſionẽ ad Alios Apoſtolos: ita quod Petro in perſona omniũ Apoſtolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli ſunt admittentes ſoli Petro hæc dicta: principatus tamen ſingularitatem collatam Petro negant: eò quod ſimilis poteſtas aliis Apoſtolis à Chriſto collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quæcunque alligaueritis ſuper terrã, & alibi. Hæſitant denique aliqui, quo pacto ſoli Petro claues datas eſſe uerificatus, & tamen datas quoque Eccleſiæ eſſe claues omnes affirmamus. Quocirca ordine quo numerata ſunt quinque hæc. ſigillatim tractanda ſunt. Præponẽdo ubique rationes dubitandi, ut oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcant.

CAP. II.

Petri perſona, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promiſſa ſunt claues. &c.

NON deſunt dogmatizantes pontificiam poteſtatem homini non immediatè collatam, ſed dono uirtutis mediãte: ita quod perdito uirtutis dono periſse ſimul pontificiam poteſtatem neceſſe ſit, tanquam uirtus glutinum quoddam ſic iungens homini pontificatum. Quo fit, ut horum iudicio claues non Petri perſonæ, ſed eius dono collatæ ſint in aliquo ſingulari miniſtro, puta ſacerdote, ſeu iuſto quocunque.

ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

¶Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es procul dubio in ſpe ueræ fidei, non inchoaſſet enim à Simonis beatitudine niſi ad ſubſequentem pontificatum ſpectaret huiuſmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixiſſe Chriſtum decet.

¶ Secundò, ex eo quod Dñs adiungit, Simon Bariona, hoc eſt filius columbæ: ut Hiero. exponit. Quorſum enim Petrus accepturus pontificatum, filius colũbæ prænominatur, niſi uel eius ſimplicitas columba ſignificata iuxta illud, Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ: uel Spiritusſanctus, qui columba deſignatus, eo quod in ſpecie apparuit in Chriſti baptiſmo ad eccleſiaſticum principatum pertineret.

¶Tertio ex ratione ſubiuncta, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cælis eſt. Monſtrant enim hæc non a carne & ſanguine, ſed diuina reuelatione inſtruendum eſſe qui aliis præficitur in Chriſtiana fide erudiendis.

¶ Quartò, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit, Tu uocatus Petrus, ut gloſſ. ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confeſſionis conſtantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad uirtutum munera ſpectant, quæ ut dictum eſt aut impertinenter præpoſita ſunt, aut ad principatum tunc ſubſequenter promiſſum opportuna media ſunt.

¶ Vnde & quinto arguunt ex ſubiũcta prima promiſſione, Super hanc Petrã ædificabo Eccleſiã meam. Quum.n. iſta ſit prima promiſſio Petro facta, quã ut Cypria. Hiero & Aug. exponunt per hanc petram demonſtratur ipſe petrus: inquit enim Hier. ſuper Matth. ædificabo Eccleſiam meam ſuper te: & Auguſ. 10 lib. retract. refert ſeipſum dixiſſe, quod in Apoſtolo petro tanquam in petra ædificata eſt Eccleſia: nec retractat hanc ſententiam. Cypr. quoque ubi ſupra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi: quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſuper unum ædificat Eccleſiam, &c. Quum inquam hæc ſit prima promiſſio facta Petro, & hæc promiſſio non immediatè, ſed mediante dono firmitatis, & ſoliditatis ad perſonam petri pertineat ut ipſa Domini uerba teſtantur, dum non dicit, Super te, ſed ſuper hanc petrã, hoc eſt, ſuper te petram ædificabo Eccleſiam meam: conſequens eſt, ut ſubſequentes quoque promiſſiones intelligantur factæ perſonæ Simonis, quatenus erat petrus & filius colũbę, & beatus, &c. Et confirmatur: quia iſta promiſſio non ſolum eſt prima, ſed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum eſt eſſe fundamentum Eccleſiæ. Ex hoc autem quod hæc promiſſio eſt prima, & principalis: conſequens eſt, ut aliæ promiſſiones conſequentes ſequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promiſſio eſt facta perſonæ humanæ, niſi mediante dono uirtutis; quod erat intentum manifeſtandum.

¶NON eſt difficilè catholico doctori mõſtrare falſam eſſe relatam ſententiã, dubitando ad damnata inconueniẽtia. Nihil.n. aliud eſt huiuſmodi dogma, q̃ hæreſis quorumcunque dicentium in malis miniſtris non inueniri eccleſiaſticã poteſtatem clauesque Eccleſiæ in ſolis, & omnibus iuſtis haberi, eccleſiamq; ex ſolis iuſtis conſtare: quę omnia reprobata, & dãnata eſſe conſtat. Verum, ne hæretici cauſentur ſe opprimi autoritate pręlatorũ, & non euangelii, ex ipſo Euãgelii textu catholicę doctrinæ reddenda eſt ratio. Ad cuius euidentiã aduerte duas eſſe in hoc Dñi ſermone ad petrum partes: quarum prima ſm planum Euangelii contextum, ac ſenſum ad confeſſionem, quam petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, niſi reuelatę confeſſionis actorẽ fructum ſeu pręmium: & perſonã, ſeu perſonę conditionẽ, cui reuelatio facta eſt. Dicendo Beatus es, fructũ, ſeu præmium pronunciat: dicẽdo, Simõ Bariona, perſonã ad literam, ſeu conditionem perſonæ myſticæ, puta ſimplicitatẽ, ſeu ſpiritualitatẽ aperit. & dicendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus, actorem reuelationis monſtrat: tota ergo prima pars ſermonis ad reuelatã confeſſionẽ ſpectat, & non ad futurum principatũ. Quod ut plenius intelligat, uide ſingula. Meritò ex accepta reuelatione Simon beatus dĩ: q̃m, ſi ſecundum philoſophiã beatus in hac uita eſt, qui ad cognitionem ſupernarum ſubſtantiarũ peruenit & ſm Euangelicam ueritatem beatitudo uiatorum in ſpe ueræ fidei conſiſtit (iuxta illud, Beati qui non uiderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit, quũ ad cognoſcendum Trinitatis myſterium peruenit, non innixus reuelationi aliis factę (ut nobis contingit) ſed reuelationi ſibi ipſi interius factę. hãc enim cognitionẽ petrum perueniſſe teſtãtur uerba Petri: teſtatus eſt Dñs: confeſſus eſt enim Petrus, Tu es Chriſtus filius Dei uiui: confeſſus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confeſſi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi 14. confeſſus fuerat, & Petrus in perſona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei, Ioannis 6. Nunquam tamen Dominus beatitudinis pręmium appoſuit, niſi nunc: quia nunquam confeſſio facta fuerat q̃ eſſet filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiũgendo illud adiectiuum, Viui, hoc enim dupliciter poteſt intelligi: primò, ut ſit adiectiuum determinans ſuũ ſubſtantiuum abſolutè: ut ita dictum ſit Dei uiui, tanquam dictũ fuiſſet, Dei ueri, aut Dei omnipotentis: & ſic per accidens adiungeretur Petri confeſſioni ad maiorem expreſſionem, Veri Dei, ad differẽtiam deorum lapideorum, ſeu mortuorũ: ut Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, ut determinet ſuum ſubſtantiuum, ſ. Dei in ordine ad filium, cuius enuntiatur Pater, dum dĩ, Filius Dei uiui: & ſic per ſe, & eſſentialiter apponitur confeſſioni petri, & conſtituit petri confeſſionem eſſe per ſe eſſentialiter, ac formaliter, ueram, & altiſſimi ſenſus: ſignificatur ſiquidem hinc pleniſſimè, & formaliter modus quo Chriſtus eſt filius Dei, ſcilicet quod eſt naturalis filius Dei. Et ne altitudo ſenſus ſententiam claram obumbret, manifeſtatur quod dicimus ex differenti filiatione noſtra & Chriſti: cõmune nanque eſt Chriſto & nobis, quod ſumus filii Dei, (ſecũdum quod de nobis ſcriptum eſt Ioannis primo, Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri) ſed nos ſumus filii Dei, quia uult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos uerbo ueritatis: Chriſtus autem eſt filius Dei, nõ quia uult, ſed quia eſt. Ratio ſiquidem quare Deus nos genuit filios, eſt ſua uoluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Chriſtum, eſt ſua eſſentia, qua genuit unigenitum Deũ. qua & ipſe Deus eſt. ¶Hoc autem uocando ancillas ad theologicam arcem (quia uiuere uiuentibus eſt eſſe, ut dicitur ſecundo de Anima) ſignificatum eſt per Deum uiuũ: ex eo nanque, quod uiuere uiuentibus eſt eſſe, idem eſt, Filius Dei uiui inquantum uiuit, & Filius Dei inquantum eſt. Meminit tamen petrus nõ Dei eſſe, neque De

naturæ,

Profundiſſima fidei petri expoſitio, quã Chriſtus expreſſit dicens: Beatus es: & ex his uerbis: Tu es Chriſtus, tu es filius Dei uiui, id eſt, filius Dei naturalis & coeſſentialis patri & Spiritui ſãcto q̃ Chriſtus confeſſus eſt.

naturæ, ſed Dei vitæ: quoniã cuicunque eſt Filius, cõuenit generare filiũ non ea ratione, qua eſt, nec ea ratione qua res naturalis eſt, ſed ea ratione qua viuit. Quod ſi altius percipere cupis: iunge hæc ſimul, ſcilicet Filius Dei viui: quũ enim conſtat ex vna parte filium ſonare genitum talẽ qualis eius parens eſt, & ex altera parte parentẽ ſignificari Deum viuum: ſi conintellecta fuerit philoſophica traditio, ſ. naturaliſſimũ operum eſſe omnibus viuentibus facere tale quale ipſum eſt (ut habetur ſecundo de Anima) manifeſtè uidebis q̃ dicendo Filius Dei uiui, ſignificatur naturalis Filius Dei: ex eo enim q̃ filius Dei ponitur genitus a Deo dicitur, ex eo autem q̃ Filius Dei, inquantũ eſt uiuus, ponitur quia naturaliſſimum opus uiuenti quatenus uiuens eſt, genitus ſignificatur. Acutiſſimè ergo & formaliſſimè, Petri confeſſio Chriſtũ non adoptiuũ Dei filium, ſed naturalẽ Dei filium manifeſtat, dicendo Chriſtũ Filiũ Dei uiui. Et ſi altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac reſponſione claudi non ſolum duas Trinitatis perſonas Filium. ſ. & Patrem, & rationem ac modum generationis, ſ. q̃ ille naturalis Pater & iſte naturalis Filius (ut declaratum eſt) ſed ſubſtãtialitatem, coæternitatem ac coæqualitate utriuſq;. nã ex eo quod naturalis Filius eſt talis qualis eſt Pater, & Chriſtus dr Filius Dei uiui, ſignificatur quoque q̃ ipſe eſt Deus uiuus: & quum non ſint multi dii, conſignificatur q̃ eſt unus Deus cum Patre, ac per hoc conſubſtantialis, coæternus, & coæqualis. Nec Spiritusſancti perſona omiſſa eſt, Chriſtus.n. ſonat unctum Spiritu-ſancto: ut ipſemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit ut hac cõfeſſione Petrus non minus diuinæ Trinitatis ac generationis myſteriũ docuerit, q̃ Ioannes dicendo, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes ſpiritualius, dũ ad immaterialem, intelligibilemq; gradũ penetrauit, Petrus tamẽ perſonas nominibus propriis Filii ac per hoc Patris & generationem naturalem cũ ratione generãdi clarius ſignificauit, dicens, Tu es Chriſtus filius Dei uiui: & ideo iure à Saluatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tã altum huius confeſſionis ſenſum intendiſſe inuenies Originem, Chryſoſt. atq; Hilar. hunc tã altum iſtius confeſſionis ſenſum teſtatur Eccleſia quotidiana ueneratione repetẽs prima die hora Chriſti fili Dei uiui, &c. Meritò quoq; ad eundem reuelationem ſpectat Bariona. dupliciter ſiquidẽ ut Hieronymus dicit, põt intelligi: uel legendo, Bariona: id eſt, filius Ionę (Bar. n. idem ſonat quod filius) uel quod uitio ſcriptorum detracta ſit media ſyllaba: quum deberet legi Bar Ioanna: id eſt filius Ioannis: Simon ſiquidem creditur à multis filius Ioannis: ſecundum tñ ueritatem filius fuit Ionæ: ut patet Ioan. primo. Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas: licet uitio ſcriptorum Latinorum Latini codices ſint corrupti. Eſt ergo primus ſenſus, myſticus ſñ, Tu es filius Iona, id eſt columbæ, ſecundus autẽ literalis, Tu es filius Iona ſeu Ioanna. Vterque autem ſenſus propoſitũ fouet: nã ſi filius exponitur columbæ, ſimplicitatem ac ſpiritualitatẽ perſonæ ipſius Petri tanquam habilis ad reuelationem ſuſcipiendam indicat: ad reuelationem nanque diuinã ſuſcipiendã ſimplicitas & ſpiritualitas maximè præparant: Spiritus.n. ſanctus diſciplinæ effugiet fictum (ut dr Sapient. primo) & animalis homo non percipit quæ ſunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum ſecundo. Si autem filius Iona uel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confeſſæ ueritatis ualde ſpectat: qm pertinet ad hæc, quod ideo Dñs naturalis patris ipſius non Petri, ſed Simonis meminit ſubiungendo, Quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus: ex hoc ipſo quod patrem ſuum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquã diceret, Beatus es Simon filius Ionæ ſeu Ioannis: quia non per tuum tñ carnem & ſanguinem reuelauit tibi: ſed Pater meus, qui in cælis eſt: ex hoc inquam ipſo erudiatur quiſq; intelligat patrem, qui in cælis eſt, ita eſſe naturaliter patrem meũ, ſicut Ionas eſt naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chryſoſt. dicens, Vanũ eſt dicere, Tu es filius Ionæ uel Ioanna, niſi ut oſtendat, q̃ ita naturaliter Chriſtus eſt filius Dei, ſicut Petrus filius Ionæ: eiuſdem ſubſtantiæ cũ eo qui genuit. Oportuit autẽ Saluatorem noſtrũ commendare Petri confeſſionem manifeſtando illius actorem & præmiũ, ſ. cui Petri cõfeſſio uera habeatur: & ſic ipſe uerus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confeſſione, nõ à carne & ſanguine, ſed a cæleſti patre deriuata, niſi.n. hoc manifeſtaſſet, confeſſionem Petri ut humanũ uerbũ acciperem⁹, nunc autẽ ut à Deo prolatã ſententiã habemus. Ex quibus omnibus clarè patere põt, quod huc uſque nihil ad principatum Petri pertinens dictũ eſt. Tota igitur prima pars ſermonis ad Petrum ſermonis, circa illius confeſſionis ueritatem: & ad probationem fidei de ipſo Chriſto filio Dei uiui pertinet: ſecunda autẽ ad Petro promiſſionẽ conuertitur, unde & inchoat à red[illegible] uicem ipſi Simoni Petro, Et ego dico ubi: tanq̃ diceret [illegible] Tu mihi dixiſti, Tu es Chriſtus filius Dei uiui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & ſuper &c. Vbi aduerte non ſolum diuerſas, uerum non unius, ſed diuerſorũ generũ promiſſiones Petro factas eſſe. nã prima promiſſio conſtructionẽ reſpicit Eccleſiæ, Aedificabo Eccleſiã meam: ſecunda autẽ autoritatem.n, Dabo claues regni cælorũ. & quodcunque ſolueris &c. illa ad Eccleſiæ ſubſtantiã, iſta ad officium reſpicit: tantumq; inter ſe differunt, quantũ eſt inter ſubſtantiã & officiũ diſtantiæ. Et licet in prima promiſſione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petrã uel Chriſtum uel Petrum, uel confeſſionem Petri, ut Chryſoſt. exponit. ſi tñ ſubtilius perpexerimus, unicus eſt ſenſus literalis: hoc eſt, quod per hanc petrã demonſtratur Petrus. Aug. n. in lib. primo Retractationũ cap. 21. lectoris ſui arbitrio relinquit quæ duarum ſententiarũ ſit probabilior. Petrus ne, an Chriſtus demonſtretur p̃ hanc petrã. Vnde ac liberatur ſtatu, ex ipſo Euangelii textu dicimus, per hanc petrã Petrum demonſtrari: ut patet ex eo q̃ Dñs dixit, ſuper hanc petrã ædificabo. Si.n. ſeipſum demonſtraſſet, non dixiſſet. Aedificabo, ſed ædifico: quia tunc uerè ſuper ſeipſum ædificabat faciendo de Simone Petrum: ſuper Petrum autẽ nõ tunc ſed poſt reſurrectionem ædificare cœpit. & propterea dixit in futuro, quaſi haberet ac ſi apertè diceret, Te quem nunc facio Petrum, poſtea faciam fundamentum Eccleſiæ meæ. Confirmaturq; hic ſenſus, quia aliter impertinenter præmiſiſſet, Tu es Petrus, quum tñ pro maxima re hoc Petro dictum Euãgelium inſinuet: quum Dñs quaſi reddens uices Petro, ut prædictum eſt, dixerit, Tu es Petrus: quid.n. tã magnum ſonaret eſſe Petrum, aut quorſum, Tu es Petrus, niſi ſubſequenter demonſtraretur, Et ſup hanc petrã ædificabo Eccleſiã meã: Vnde Hieron. exponens hunc locũ ait, Secundum autem metaphoram petræ, rectè dr ei, ædificabo Eccleſiam meam ſuper te. Expoſitio autem Chryſoſt. de confeſſione Petri, in idem redit: quia confeſſio fidei in idem redit cum ſoliditate ſeu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non.n. differt ab ea niſi tanq̃ actus ab habitu, & rurſus conſtat q̃ Eccleſia magis habet pro fundamento fidem, q̃ fidei confeſſionem. Vnde relinquitur q̃ ad literã per hanc petram, demonſtratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id eſt, in te petram, in te ſoliditatem fidei, in te Chriſtum creditum, in te Chriſtũ confeſſum: ut cõplectaris omnes ſctõrum expoſitiones. nã ſingulę uerę quidem ſunt, ſed partem tñ ueritatis explicarunt: fidem ſeu fidei confeſſionem, aut Petrum, uel Chriſtum exponẽtes. Qui autem utrunque ſimul iungit, ita q̃ & Petri perſonã & Chriſti ſeu fidem ſimul ſignificari exponit, integra ueritas, integer ſenſus habetur literę dicentis non ſuper petrã, ſed ſuper hanc petrã. Indiuiduatur ſiquidem metaphorica petra, & hic hęc quia eſt in hoc demõſtrato ſuppoſito: ſicut q̃ licet aliud ĩ Petro exiſtens indiuiduat: & ſit hoc quia eſt ĩ ipſa Petri pſona. § Hoc igitur integro ſenſu literali patefacto & admiſſo, & amplius aperiendo, ſcito ex Euãgelio oẽs pmiſſiones Petro factas cõuenire in hoc q̃ omnes ſunt factæ unicæ perſonæ ipſius Simonis, qui iã Petrus ſicut dictũ eſt, Tu es petrus. Manifeſtaturque ſic eſſe primo de prima promiſſione, & deinde de ſecunda. In prima pmiſſione tria reſpice. Primò, Tu, ſecũdo, es petrus, tertiò, ſuper hanc petrã. Ex pronomine, Tu, demõſtratur perſona illa cui Chriſtus loquebatur: pſona, dico, nõ qualitas aliqua: nã conſtat pronomen, Tu, demonſtrare ſubſtantiã ſine qualitate etiã apud grammaticos. Rurſus ex pronomine, Tu, mõſtratur unica perſona, ut patet. Ex cõiunctione pterea huius quod eſt eſſe petrũ ad ly, tu cũ or dicit, Tu es petrus, ſignificatur apertè affirmari à Domino illã unicam perſonã eſſe petram: & quia per hanc petram demonſtrat illã eandẽ petram quã tunc pronomine demonſtratiuo mõſtrabat, Tu es petrus. Significantiſsimè ſiquidẽ ille articulus hãc exprimit eãdẽ mõſtrari petrã, de qua tunc erat ſermo, quę & p pronomẽ, Tu, es petrus, monſtrabat: & hoc tanto clarius, quãto nulla alia petra tunc monſtrata, aut nominata inuenit in Euangelio. Eſſe igit futurũ Chriſti Eccleſię fundamẽtũ, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur perſonę mõſtratæ pronomine, Tu oportet intelligere, q̃ eſſe Chriſti Eccleſiæ fundamentũ pmittitur vnicæ perſonæ demõſtratę p, Tu: cui tunc datum eſt q̃ eſſet petra. Et ut hoc magis ac magis notaretur, inchoauit Dñs. Et ego dico tibi, nõ beatitudini tuæ, non filio colũbæ, nõ filio reuelationis: ſed tibi. De ſecunda autẽ pmiſſione clariſsimè patet q̃ ga exprimitur pnomen demonſtratiuũ ſubſtantię, dicendo, Et tibi dabo claues. Oportet nanque hæc ualdè notare: quia hinc commenta hęreticorũ ſchiſmaticorũ ſpecie tenus ſancta, ſed re uenenoſa confutantur: aiunt.n. Super petram, id eſt, fidei firmitatẽ Eccleſiam fundatam. Verum dicunt ſed diminutũ: quia Dominus dixit quidem, ſuper petram: ſed non hoc ſolũ dixit, ſed addidit articulum, hanc, dicens, ſuper hanc petrã, quã proculdubio tunc monſtrabat, dicẽs, Tu es petrus, ſi enim ſup fidei ſoliditatẽ abſolutè ædificaturus eſſet, nõ particulaſſet ſoliditatẽ ad pſonã illã, Sed ſchiſmatici pſonalis fundamẽti vni-

Fuit petrus Ionæ non Ioannis filius.

fides magis quã illius confeſſio Eccleſię fundamentũ eſt.

p omiſit Chriſtus petro illũ eſſe futurum Eccl. fundamentum non abſolute ſed ut petram.

vnitatem à Chri Eccleſia tollere, per hæc commenta .nituntur Dñi autem hos oẽs præueniens, ſermonem ad Simonem Petrũ ſub pronomine direxit, incboans, Et ego tibi dico. & ſubdẽs, Tu es Petrus. tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiuſmodi tu, non uos, vt vnitas fundamenti Eccleſiæ, unitas quoque perſonalis à Chriſto affirmata intelligatur: dũ dr, Tu es petrus, tu unus eſt Petrus futurum poſtea fundamentum i qñ ſuper hanc petrã, id eſt te Petrum ædificabo Eccleſiã meam. Duplex ãt aduertenda eſt inter has promiſſiones differentia: prima eſt, q; eſſe fundamentum Eccleſię non promittitur perſonæ Petri abſolutè, ſed quatenus eſt Petrus ſeu petra: claues aũt regni cælorũ promittuntur perſonæ Petri abſolutè. Et habemus hanc differentiã ex Euangelio: dum de primo dr, Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; non dixit, Super te ædificabo Eccleſiã meã: per hanc. n. petrã demonſtrauit totum qđ dixerat, Tu es Petrus: nam petrã reddidit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tanquã ſi diceret. Tu es Petrus, & ſuper te Petru ædificabo Eccleſiam meam. De clauibus autem regni cælorum nõ dr, Et tibi Petro, neque huic petrę, ſed ſimpliciter & abſolutè, Tibi dabo claues, monſtrans per hoc, quod dicit, tibi, qđ perſonæ non qualitati per petrã ſignificatæ, puta fidei promittebat claues: perſonæ ergo qualificatæ promiſſum eſt fore Chri Eccleſiæ fundamentum: perſonæ uero nudæ promiſſæ ſunt claues regni cælorum. Altera differentia eſt, q; in prima promiſſione Petro promittitur Eccleſiam ſuſtinendi officium, non ſe Petro, ſed Chro actorẽ nã non dixit, Et ſup hãc petram ædificabis Eccleſiam meam: ſed dixit, Super hanc petrã ædificabo Eccleſiam meam: tanquàm ſi diceret, Tu ſuſtinebis tanquã petra a me ædificatæ Eccleſiam meã ſup te petra. In promiſſione uerò clauium aperiendi officium, & claudendi nõ ſibi reſeruauit Dñs, ſed ſe daturum claues promiſit: ut ille eis dante ageret aperiendo, uel claudendo regnum cælorum. Hæ ex Euangelii pleno ſentu differentiæ conſtant, Ec quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quoad poteſtatẽ utendi clauibus, & ſoluendi, atque ligandi, & officium eiuſdem ad ſuſtinendum Eccleſiam in fide: dum officium clauium homini committitur: officium uero ſuſtinendi Eccleſiam in fide ad Chriſtum ut actorem, ad petram ut rõnem ſuſtinendi, ad hominem uerò Petrum, ut fundamentum ſuppoſitumque ſpectate dr. Oportet ſiquidem hęc diligentius contemplari, ut ſciamus hanc rõnem reddere poſcentibus nos de ea, quæ in nobis eſt fide: ex his enim facilè eſt pſpicere, q; claues regni cælorum non ſunt datæ ſanctitati ſeu iuſtitię hoīs, ſed promiſſæ ſunt homini futuro paſtori ouium Chri. S. quis aũt contra homĩ exactã expoſitionem uerborum Euangelii obiiciat, eo qđ Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniam nõ perſeuerauit ſolidus, ac firmus in fide ter ſi quidem poſtea dominũ negauit: ac per hoc uerba Dñi ſonantia in præſenti, Tu es Petrus, non ſunt ſic exactè intelligenda: aduertat ſic obiiciens ſe falli confundendo firmitatẽ fidei & firmitatẽ charitatis: Petrus quidem ex tunc factus eſt firmus in fide, dicente Chro, Tu es Petrus: ut Hier. teſtatur exponens, Et ego tibi dico, non ſermone caſſo, & nullum opus habente, ſed tuo tibi, quia meum dixiſſe feciſſe eſt, quia tu es Petrus. Nec defecit negando Dominũ in fide, quæ in corde eſt quamuis defecerit in confeſſione fidei horũ n. diſtinctio à Paulo Apoſtolo manifeſta eſt ad Rom. 10. Corde creditur ad iuſtitiam, ore confeſſio fit ad ſalutem. Teſtatur ſiquidẽ Dñs Petrũ non defeciſſe in fide, Luc. 22. dicens. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, conſtat n. Chriſtum in omnibus exauditũ fuiſſe p ſua reuerentia, ut dr Heb. ca. 5. Defeciſſe ſit ipsũ in charitate, & peccatũ manifeſtat, & Dñs teſtatur ſubiungens, Et tu aliqñ conuerſus cõfirma fratres tuos, auerſus. n. fuit à charitate Chriſti nõ a fide, perſeuerauit ergo ſemper Petrus.

Ad tres primas obiectiones.

¶ HIS PRÆMISSIS Ad obiectiones in oppoſitum dicendũ eſt. Et circa tres primas non oportet inſiſtere, quia iam declaratum eſt, q; impertinentes ſunt, nam ad confeſſionem Petri ſpectant omnia, q̃ in eis afferuntur.

Ad alias.

Ad alias verò obiectiones, ex illis uerbis, Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, dĩ qđ hęc quidẽ ſpectant ad pontificalem gradum, non ſm officium clauium, ſed ſm officium fundamenti. Et ex propoſito Dñs dixit, Nõ tu uocaberis Petrus, ſed tu es Petrus, vt affirmaret tu es Petrus re & nomine, hoc eſt ſolidus, firmus, conſtans, &c. in fide tanquam petra, ut Leo, Greg. Bedaq; exponunt, Nec ex his aliud põt inferri, niſi q; ſoli habenti fidẽ conuenit eſſe fundamentum ſuſtinendi Eccleſiã in fide, q; gratis concedimus, nam ex hoc non habet, q; eſſe fundamentum mediante charitate, ſeu iuſtitia conueniat Petro, ſed mediante fide. Et ruſus hinc non habetur, q; eſſe fundamentum promiſſum ſit fidei ſimpliciter & abſolutè, ac per hoc promiſſum ſit cuicunque in quo inuenitur fides, qm Chrs non dixit, Et ſuper petram, ſed de articulauit eam ad pronomẽ adiungens ly, hanc, dicendo, ſuper hanc petram proculdubio. n. petra illa demonſtrata per præmiſſa uerba, Tu es Petrus, repetitur, ut q; modo eſt Petrus futurum ſit fundamentum. Quocirca clare patet, q; ſicut ſolus Simon demonſtratus eſt dicẽdo, Tu es Petrus, ſolus quoq; repetitus eſt Dño, Et ſuper hãc petrã ædificabo Eccleſiã meã. Nulla ergo promiſſio facta eſt dono uirtutis abſolutè, ſed ſola prima inter eas, ſ. ædificatio Eccleſię facta eſt dono fidei, nõ in quocunq;, ſed in perſona futuri paſtoris ouiũ Chri.

Ad confirmationē.

¶ Ad confirmationem autem inferentem ſimile eſſe iudiciũ de officio clauium & officio fundamenti, reſpondetur, q; ex differentibus uerbis Domini manifeſtè declaratum eſt non eſſe ſimile de utroque iudicium. Et licet acceſſorium ſequatur naturam principalis cęteris paribus ubi tamen, ut in propoſito, maxima eſt in cęteris diſparitas, non oportet ſecundarium aſſimilari principali. Manifeſtatur autem maxima diſparitas in hoc, quod in officio fundamenti homo ſe habet quaſi totaliter paſſiuè, dicente Chriſto, Ego ædificabo ſuper te Petro, in officio ãt clauium non dixi, Ego aperiam, aut claudam, ſed abſolutè, Tibi dabo claues regni cęlorũ. Nõ eſt ppea mirũ, ſi aliter promiſſum eſt fundamẽti officiũ & aliter officiũ clauiũ, illud mediante firmitate fidei, iſtud homini abſolutè. Conſentanea eſt autẽ huiuſmodi differentia à Chriſto inſtituta humanę etiam rationi, nam uſus clauium ſiue rectus, ſiue abuſus fuerit, non in uniuerſalem redundat Eccleſiam, officium autem ſuſtinendi fidem ſi aberraret, Eccleſia uniuerſalis rueret, de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eã. Promiſſæ ſunt ergo claues regni cęlorum non dono uirtutis (ut hæretici fingunt) ſed perſonę Simonis Petri, futuri paſtoris ouium & agnorum Chriſti.

CAPVT III.

Perſona Petri in ſe, & non ſolum in perſona Eccleſiæ promiſſas eſſe claues.

NON lõgè a priorib. recedũt aſſirmãtes claues regni cœlorum non Petro, ſed Eccleſiæ à Chriſto promiſſas, dicente, Tibi dabo claues regni cælorum, tanquàm dixerit, tibi, hoc eſt Eccleſię ſignificatę per te, non tibi dabo claues regni cęlorum. Nam illis cum prioribus commune eſt, & eximere Petrũ ab hac Domini promiſſione, & nulli ſingulari homini datas eſſe claues, ſed dono Dei promiſſas eſſe claues, ſolũ in hoc differunt, q; priores dono Dei in quolibet iuſto, aut ſaltem in quolibet ſacerdote, iſti dono Dei in Eccleſia inuento claues datas aſſeuerant, eo q; petro non ut uni homini, ſed ut perſonam gerebat Eccleſię Chriſtum dixiſſe contendunt, Tibi dabo claues regni cælorum, nituntur que hoc multis argumentis aſtruere. Vnde primò arguunt, Chriſtus exponit ſeipſum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat claues dicens, Beatus es Simon Bariona, caro & ſanguis non reuelauit, ſed pater meus qui eſt in cælis. Vbi apertè petrus in hac perſona non eſt petrus, non eſt caro, neque ſanguis, non Simon Bariona, omnino petrus extra hominem poſitus: & iam non eſt ulla perſona per ſe, ſed reuelãtis patris auditor cui dantur claues. Nulli ergo priuato homini datæ ſunt claues, ſed ſoli Eccleſiæ, quia de nullo priuato homine certi ſumus habeat necne reuelationem patris, Eccleſia autem ipſa eſt de qua dubitare nõ licet, ipſa eſt ergo ille petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

¶ Secũdò, ex cohærentibus, Chriſtus enim poſt glorioſam iſtam petri commendationem quum ei petrus prohibuit ne moreretur reprehendit petrum, Vade poſt me Satana, non enim ſapis ea q̃ Dei ſunt. Vt ex ſubſequuta poſt commẽdationem uituperatione clarũ fiat illũ ſuperiorem petrum qui claues accepit non fuiſſe petrum filiũ Bariona, ſed Eccleſiam filiam Dei: quę verbo Dei genitæ, uerbum Dei audit & confitetur perſeuerantes in finem non aliquando non ſapiens quę Dei ſunt, nec unquam retro abire iuſſa ſicut petrus.

¶ Tertiò, ex eo q; Chriſtus dixit, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meã, hoc eſt, ſuper fidem à petro totius Eccleſiæ perſona confeſſam, ac per hoc in qualibet Eccleſia, vbi eſt fidei petra, illic & claues. Firmatur autem hoc, quia nec ipſe petrus petra fuit in eadem perſeuerans confeſſione, quoniam mox poſt acceptas claues errauit, & tamen non ſunt ei claues rurſum ablatæ, quare non in ſua, ſed Eccleſię perſona eas accepit.

¶ Quartò, Quãdo papa eligitur, an ſecum affert claues uel nõ? ſi affert. ergo erat papa antequam eligeretur, ſi non affert, a quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab Eccleſia? Item, quando papa moritur cui relinquit claues, niſi Eccleſię a qua accepit? quid igitur poteſt dici contra hanc euidentiſſimã experientiam optimam Euangelii interpretem claues, nec petro nec ſucceſſori, ſed ſoli Eccleſię datas? à qua tanquam miniſter accepit uſurus eis ſacerdos in qualibet Eccleſia.

¶ Quintò, formatur argumentũ ſimilis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. utitur dicens, q; ſicut Abrahę ex fide reputata eſt iuſtitia, ita & omnibus, qui credidẽt reputabitur ad iuſtitiã. Quare & hic ſimiliter, ſi petro habenti reuelationẽ patris

& Chri-

& Chriſto confitenti claues dantur: ita neceſſe eſt homini ſimiliter confitenti & reuelationem habenti, claues donatas eſſe, quod nulli niſi Eccleſiæ conuenire poteſt: quum nullus ſingularis fidelis conſtanter, certo, ac perſeueranter habere poſſit hanc cõfeſſionem: ut etiam de ipſo Petro patet.

¶Sextò, quia non ſolũ (ut Aug. primo li. de doct. Chriſtia. ca. 17. teſtatur) has claues Chrs dedit Eccleſiæ ſuę ut quæcunque ſolueret in terra ſoluta eſſent & in cœlis: ſed &, ut ipſe teſtatur ſuper illo Petrus Apoſtolus pp apoſtolatus ſui primatũ Eccleſiæ gerebat figuratã generalitate perſonã, in perſona ergo nõ ſua, ſed Eccleſię claues accepit. Quod ex Aug. uerbis ibidem amplius fit manifeſtum quum dicit, Quod. n. ad ipſum Petrum propriè ptinet, (nam unus hõ erat gratia unus Chriſtianus) abundãtiore gratia unus, idemque primus Apoſtolus: ſed quando ei dictum eſt. Tibi dabo claues regni cælorum, uniuerſam ſignificabat Eccleſiam. Cõfirmatur que eadem ſententia ex uerbis eiuſdem Aug. Pſal. 108. Sicut quædam dicuntur quę ad Apoſtolum Petrum pertinere videntur neque tamen habent illuſtrem intellectum, niſi quum referuntur ad Eccleſiam cuius ille agnoſcitur in figura geſſiſſe perſonam pp primatũ, quẽ in diſcipulis habuit, ſicut eſt, Tibi dabo claues regni cœlorum, ita Iudas perſonã ſuſtinet inimicorũ Chri. Ex his enim uerbis apparet Petrũ non in ſua, ſed Eccleſiæ figurata perſona claues ſuſcepiſſe, dum hæc dicta nõ habent illuſtrẽ intellectũ, niſi ad Eccleſiam referantur: & ibi contra perſonalas conditiones Petri aduerſatiua coniunctione ſubditur: ſed quando ei dictũ eſt, Tibi dabo, Eccleſiam ſignificauit. Et confirmatur rurſus authoritate Euangeliſtæ deſcribẽtis interroganti Chro, Quẽ dicũt hoĩes eſſe filium hominis: nullũ certũ diſcipulũ reſpondiſſe opiniones, quę de eo erant, interrogãti uerò de ſe Apoſtolos, unũ certum Petrum reſpondere, & conſtanter abſoluere, ac pronũtiare fidei confeſſionem, ut ueram Chri cognitionem in unitate & firmitate conſiſtere, non multorum opinionibus ceſut arundinẽ agitati doceret. Tenet ergo Petrus Eccleſiæ unitatis figuram. Accedit ad hæc Cypriani authoritas habita. 24. q. 1. loquitur Dñs dicentis, Quamuis apoſtolis omnibus poſt reſurrectionẽ ſuã parẽ tribuat poteſtatem. tñ ut unitatem manifeſtaret, unitatis eiuſdem originem ab uno incipientem authoritate ſua diſpoſuit: hoc utique erãt cęteri Apoſtoli qđ Petrus fuit, pari cõſortio præditi & honoris & poteſtatis: ſed exordium ab unitate proficiſcitur, ut Eccleſia Chriſti una monſtraretur. Vnde non unus, ſed unitas claues accepit, ut atteſtantur & capitula, omnibus, & quodcunque. 24. q. 1 ex Hieronymo & Auguſtino.

¶AD EVIDENTIAM horũ conſiderandũ eſt, unum dici à ſanctis: ſ. Petrum ſignificaſſe Eccleſiam, quum claues accepit. Duo aũt ex poni ſeu deduci: primum eſt, Eccleſia accepit claues, quum Petrus claues accepit: ſecundum eſt, quod perſona Petri nõ accepit claues. Vnde dupliciter contingit hic errare, uel negãdo primum, uel affirmando ſcđm. Et negare quidẽ Petrum Eccleſiam ſignificaſſe, eſt contradicere expoſitioni ſanctorum. Affirmare aũt Eccleſiam ſic accepiſſe claues, quod perſona petri eõ acceperit, error eſt pluſquam hæreticus, quoniam Euangelica per hoc negatur hiſtoria, & hiſtoria in parabolã uertitur. Parum dixi, quoniam omnis & ueteris teſtamẽti hiſtoria in parabolam uerteretur. Declaro ſingula: ſi. n. Petro non in perſona propria, ſed ſolummodò in perſona ſignificatæ per eum eccleſię promiſſæ ſunt claues, quũ dictũ eſt ei, Et tibi dabo claues, &c. parabolicus Petrus inducitur, & non narratur hiſtoria, ſed parabola, quum dr, Venit Ieſus i partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit Diſcipulos ſuos, quæ reliquis quæ ſequuntur. Et eadem licentia qua hęc hiſtoria uertitur in parabolam, omnis alia hiſtoria non ſolum noui, ſed & ueteris teſtamenti in parabolam uerti põt: ſcriptum eſt enim Omnia in figurã contingebant illis. Si. n. quia Petrus figuram gerebat eccleſiæ parabolicus ponitur, & non in propria perſona circa claues, parabolam quoque neceſſe eſt fateri de Martha & Maria, quæ figurã gerebant uitę actiuę & contemplatiuæ, parabolæ quoque erũt reſuſcitationes trium mortuorum a Chro quia figuram gerebant trium generum peccatorum ſpiritualiter reſurgentium, quinimo & mors Chri & reſurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato, iſta nos in nouitate uitæ ſignificat, & breuiter uniuerſa rerũ geſtarũ fides in ſacra Scriptura ex hac licentia. Vera aũt & probata ſententia eſt, dupliciter aliquid ſignificari, uno modo per modũ parabolæ, ſicut filius prodigus ſignificat peccatorẽ: & operarii conducti ad uineã, ſignificat multores Dei in Chriſti eccleſia, & ſic de aliis, alio modo per modum rei geſtæ ita quòd res uera geſta ſignificat rem aliam: ſicut tranſitus Hebræorũ per mare rubrũ ſignificat tranſitũ nrum de uitiis ad uirtutẽ, & aduentus Magorũ adorantiũ Chrm, ſignificat nrorũ progreſſum ad cęleſtem patriã. Inter hos aũt ſignificandi modos hęc eſt ad propoſitum diſparitas, quod in parabolica ſignificatione nulla eſt cura de ſignificantibus perſonis ſecundum ſeipſas: quoniam ad ſignificandũ tñ deſcribuntur, quemadmodum apud poetas fit in comœdiis

Claris intelligendi ſcripturas diuinas.

& tragœdiis. Quum aũt res geſta ſignificat, oportet primo oẽm nem curã adhibere ad rem quę geritur, & ad perſonas ſcđm ſeipſas, quia ſanſus litaralis in hoc conſiſtit, ex quo ſolo ſcđm Diony. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primò uerificare in hiſtoriis res geſtas & dictas de perſonis ſcđm ſeipſas ad ueritatẽ fidei, & deinde poteſt ſuperaddi ſenſus ſpiritualis, quo res geſta ſignificat aliam, quo perſona hiſtorica figurat aliquid aliud, & hoc ad ædificationem Chri fidelium, non ad cõprobandũ ea fidei, quæ in controuerſiã ueniunt. Quocirca oportet primò ad ueritatẽ fidei ſaluãdã ſenſum hiſtoricũ tenere, & perſonam Petri non uertere in perſonam parabolicam, quũ de fide agitur hiſtoria, † & ſenſus literalis inueſtigatur Euãgelicæ hiſtorię, quando uenit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, & interrogauit primò a ſecundò, audiuit reſponſiones primò Diſcipulorum, deinde Petri: reſpõdit Petro, dicit, promiſitq; claues regni cælorũ. Et firmata ueritate ſenſus literalis, quod perſonæ Petri dictum promiſſumque eſt ſupperaddere licet ſenſum myſticũ quo Petrus figurat Eccleſiam, ſicut apparet in ſimilibus, puta in ſignificatione uitæ actiuæ per Martham (cui dictum eſt, Solicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuæ per Mariã de qua dictum eſt, Optimam partem elegit, quæ non auferet ab ea, & ſic de aliis. Patet ergo Petro in perſona Eccleſiæ promiſſas eſſe claues, uerũ eſt ſic ut gſonę ipſius Petri primò, & ad literam promiſſæ ſunt: quia illud uerificatur ſecundum ſenſum myſticum hoc autem ſecundum ſenſem literalem.

† Aliaſde fide agit h hiſtorię.

¶AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, clarum ex antedictis eſſe uerba illa Dñi, Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit, ſed Pater meus, non ad Petri primatũ, ſed ad ipſius confeſſionẽ, & confeſſionis fructum ſpectare, & propterea tanquam impertinentia longè ſunt à propoſito ſcđm literalem ſenſum. Has autem Petri conditiones trahere myſtica interpretatione ad Eccleſiam, quamuis ſuſtineri poſſit intolerabile tamen eſt, ut ſenſus myſticus excludat literalem, Petrus excludat ſeipſum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioãnes uertatur in parabolicam perſonam.

Myſtic⁹ ſenſus in literali, fundatur i et primo.

¶Ad ſecundum uero dr, falſo interpretari fidem, cur poſt tantam commẽdationem Petrus reprehenſus fuerit, nam ſcđm planum literæ ſenſum commendatur primò perſona petri rõne diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprii ſenſus, neutrum autem ſcđm hiſtorię fidem ſpectat ad alium quàm ad petrum, quoniam tã commandatio quàm reprehenſio perſonalis fuit. Secus autem eſt ſecundum ſenſum myſticum, quilibet proprii ſenſus & affectus in petro reprehenditur: & quilibet diuinæ reuelationis ſectator in petro commendatur.

¶Ad tertium dicitur, per hanc petram demonſtrari ad literã fidem in hoc, id eſt petro, ut ex dictis patet. Et propterea non ſequitur, quod cuilibet partiali eccleſiæ, ubi eſt fides, æqualiter datæ ſint claues, ſed ſufficit cuilibet fideli eccleſię datas eſſe in totius eccleſiæ capite, quod eſt hæc petra, ſuper quàm Chriſtus ædificat eccleſiam ſuam. Et ad confirmationem dr, quod licet petrus errauerit, non tñ deſiit eſſe petra, tum quia per illa uerba, quę obiiciuntur, Abſit à te Dñe, non erit tibi hoc, petrus nec fidem nec charitatem perdidit Vñ & Dominus non dixit ei, Vade Satana, ut tentatori dixerat, ſed modificauit dicẽs, Vade poſt me Satana, tanquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectũ tuum. Tum quia, ut prędictum, eſt quum poſtea Chriſtum negauit fidem non perdidit, ſed petra fidei perſeuerauit in corde. Et tamen, vt Theop. Luc. 22. notauit, Chriſtus iterum ipſum in Apoſtolico gradu reſtituit, dicens, Confirma fratres tuos.

Vade poſt me Sathana, conuenienter dictum eſt petro, nõ vade Sathan

¶Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neque ſecum claues affert neque ab eccleſia illas accipit, ſed à Chriſto, nõ noua traditione, ſed antiqua illa, uet, qua tradidit petro. Eccleſia ſiquidẽ miniſterio electionis perſonam deputat, quę petro ſuccedat, Chriſtus aũt ipſe in beato petro cuilibet ſucceſſori claues tradidit, & propterea uana eſt quæſtio, a quo accipit, aut cui relinquit moriens, uerbum. n. Chriſti ſemper unum dat claues cuilibet ſuccedenti, & non unus alteri relinquit.

¶Ad quintum, dicitur argumentum, eſſe ſimilis formæ, ſed diſſimilis materiæ, & propterea non teuere. Iuſtitia ſiquidem & fides bona ſunt animæ, ad utilitatem ipſius credentis & iuſti, claues eũt poteſtatem ſignificant, ad aliorum regimen ordinatã, & ideo licet cuilibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides eius ad iuſtitiam, ſicut Abrahę, non tñ cuilibet credenti & confitenti Chriſtum, imò nec cuilibet Petro imitãti petrum in fide dari oportet claues, id eſt, poteſtatem aperiendi & claudendi aliis, ſicut nec cuilibet imitanti fidẽ Abrahæ datur, quod ſit pater multarum gentium, quod in ſemine ſuo benedicantur omnes gentes, quę ſib Abrahæ credenti data ſunt. Quod aũt addit, nulli Eccleſiæ conuenire poſſe conſtanter, certo ac perſeueranter hſc Petri confeſſionem, ſi ad ſingulares perſonas refert pat his Apoſtolus ad Romanos octauo, confitetur, dicens, Quis nos ſeparabit à charitate Chri, tribulatio, an anguſtia, &c. & ſubdit, Cert⁹

ſum-

ſum.n.&c.loquens ad literam de electis. Quòd ſi non contra rem, ſed contra notitiam noſtram arguitur, quia nos neſcimus quis perſeuerabit, facile ſatisfit per hoc, quòd Deus ſuauiter diſponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea, quæ eſt fidei & humani moris, è fructibus, ſ. eorum cognoſcendi homines.

¶ Ad ſextū dī uerū eſſe & quòd Eccleſiæ datæ ſunt claues, & quòd Petrus perſonā Eccleſiæ figurare gerebat, & quòd unitas Petri unitatem Eccleſiæ ſignificauit. Sed in hoc falluntur argumenta quòd ex his ueritatibus in aliam ueritatem inſurgunt: hæ ſiquidem ueritates non contrariantur huic alii ueritati, quod Petrus in propria pſona accepit claues: ſunt hæc enim omnia ſimul uera. Et primum quidē & ultimum, ut ſexto patebit ca. ad ueritatē ſenſus literalis ſpectant: quia ad literam Petrus in propria perſona ſic accepit claues, quòd et Eccleſia accepit eaſdem. Reliqua aūt ad myſtici ſenſus ueritatem ſpectant: ſin ſpiritualē ſiquidem ſenſum, unus Petrus unitatem Eccleſiæ ſignificat, & uniuerſalem Eccleſiam repræſentat. Vnde Cypria. Hiero. & Aug. dicta, quæ obiiciendo allata ſunt, veriſſima ſunt, ſed iuxta ſenſum myſticum. Sed non aduerſantur ſenſui literali: quo (ut Euangelica teſtatur hyſtoria) ipſe Petrus in propria perſona, cui reuelatio facta eſt, rñdit, clauiumque promiſſionē accepit. Ad clariorem tñ notitiā habendam uerborum Aug. ſcito duplicem Euangelii ſenſum: hoc eſt literalē (quo uerificatur, Tibi, id eſt Petro, dabo claues regni cælorum.) & myſticum quo uerificatur tibi, id eſt Eccleſiæ ſignificatæ per te dabo claues regni cælorū eſſe ab Aug. comparatum non penes uerū uel falſum, ſed penes clarū uel minus clarum. Ad ſenſum ſiquidem myſticum ſpectat, quòd Petrus gerat in figura perſonā Eccleſiæ: ſicut ad ſenſum myſticum pertinet, quòd Iudas gerat perſonā inimicorum Chriſti: ad literam aūt ipſe Iudas erat Chriſti inimicus, & ipſe Petrus eſt cui promiſſæ ſunt claues. Vñ Aug. quia ſenſus myſticus altior eſt, quàm ſenſus literalis, in propoſito (ut teſtantur tot qōnes, quæ circa ſenſum literalem emergunt) & ſenſus myſticus eſt oībus manifeſtus ut ēt uulgares ſciant, claues eſſe Eccleſiæ, comparauit ſenſum literalem (iuxta quem claues promiſſæ ſunt perſonæ Petri futuri paſtoris totius Eccleſiæ) ad ſenſum myſticum iuxta quē claues promiſſæ ſunt Petro in figura Eccleſiæ: & dixit, qđ myſticus ſenſus eſt clarior: hoc.n. ſonant illa uerba: Nō habent illuſtrē intellectū, niſi ad Eccleſiam referant, cuius ille geſſit in figura perſonam. Negauit ſiquidem illuſtrem, & non negauit uerum intellectum niſi ad Eccleſiam referantur: conſtat.n. illuſtre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Auguſtinum patet ex contextu: uolens.n. exponere Pſalmum illum, Deus laudem meā, partim de Iuda, partim de populo Iudæorū inimico Chriſti, præmittit, ſi aūt de tali genere malorū, i. inimicorum Chriſti ingratorum Iudæorum, oīa mihi videntur poſſe clarius aperiri: & ſtatim ſubdit uerba allata, ubi clare videre quilibet pōt non derogari ueritati ſenſus literalis (quo perſonæ Petri ſunt claues promiſſæ) ex hoc quod ſenſus iſte non eſt ita clarus ſicut myſticus: neque.n. ſolus eſt rex, iſte talis, ſed innumeros habet in ſacra Scriptura cōſodales: quorum ſenſus illuſtrior non eſt myſticus eſt. Allata quoque uerba Aug. ſup Io. nō negant Petro in propriā perſonam dictum eſſe, Tibi dabo claues: ſed affirmant, Petro in perſona Eccleſiæ figuratiuè dictum eſſe, Tibi dabo claues. Ex hac aūt uera affirmatione non ſequi negationē illius alterius ueritatis ſatis patet. Ad uim aūt, quæ fit in coniunctione aduerſatiua, rñdetur quòd coniunctio illa argumētatiua, eſt iuxta frequentatiuum loquendi uſum, quo dicimus aliquem virtute bonū uirum, ſed officio bonum ciuē: & ſimilia. Tanquā enumeratis Aug. quibuſdam perſonalibus Petri conditionibus, attexit conditionē Petri, tranſeuntē ad extenſionē eius in uniuerſam Eccleſiā ſignificatiuè, cū qua ſignificatiua conditione ſtat, quòd per proprietatem paſtoralis officii idē Petrus ad uniuerſam ſe extendat Eccleſiam; quamuis hoc non ſit ibi ab Auguſtino explicatū, qui de Petro & Ioanne myſticè tractabat, ut ille actiuæ, iſte contemplatiuæ oīæ perſonam gerebat. Vñ quum infertur, quòd non unus, ſed unitas claues accepit, pro quanto affirmat unitatem claues accepiſſe, uerū dī, ſicut uerum eſt eccleſiam accepiſſe claues quatenus uerò negat unum Petrum accepiſſe claues, aut falſum dī, aut p̄ e exponendum eſt. Nam ſi iō negatur unus, ut negetur Petrus, falſum dī contra Euangelicam hiſtoriam: ſi autem iō negatur unus, ut negetur ſolummodo perſonaliter, hoc eſt, ut Petrus non acceperit claues ſecum ſepeliendas, ſed ut in ipſo Eccleſia uſque ad finē ſeculi duraturas claues acceperit, uerum dī: ſic.n. non unus, i. pro ſe tantum, ſed unitas Eccleſiæ in illo uno claues accepit. In nullo tamen citatorum locorum habetur negatiua iſta. Non unus claues accepit. Et ex iis quæ diximus, ſoluendas ſimiles obiectiones relinquimus: ut non ſit opus omnia, quæ obiici poſſunt, afferre. Reliqua ex Cypria. allata de paritate Apoſtolorum, inferius loco ſuo patebunt.

CAPVT IIII.

Verba Chriſti Tibi dabo claues, Petro non in perſona omnium Apoſtolorum dicta eſſe.

EXCLVSIS prioribus erroribus, tractanda eſt eorum opinio, qui Petro intelligunt in perſona omnium Apoſtolorum dictum a Chriſto, Tibi dabo claues, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum ſolum, ſed communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me eſſe dicitis?

¶ Scdm ex perſona Petri, quia Petrus ſolum primus erat Apoſtolorum, & perſonam omnium induit, pro omnibus reſpondēdū. Vnde Chry. dicit omnibus diſcipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apoſtolorum & caput pro omnibus reſpondet. Et confirmatur: quia niſi in perſona omnium Petrus reſpondiſſet, fuiſſet expectanda aliorum reſponſio: aut rei fuiſſent alii Apoſtoli omiſſæ reſponſionis ad interrogationem Domini, Vos autem quem me eſſe dicitis.

¶ Tertium ex fructu: quia claues regni cælorum datæ ſunt omnibus Apoſtolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Chriſtus dixit, Quod uni dico, omnibus dico.

¶ ANTEQVAM autem ad hæc reſpondeatur, ex plano ſenſu tex. Euang. monſtrandum eſt directa eſſe hæc domini uerba ad Petrum ſolum. Patet ſiquidem hoc primo ex principio ſermonis Dominici ad Petrum quum dixit, Beatus es Simon Bariona. hoc enim non poteſt referri uere ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius ſit ſecundum carnem filius, dicendo, Bariona, id eſt filius Ionæ. Tum quia falſum hoc fuiſſet de Iuda: quoniam non credidit in Chriſtum: ut teſtatur Io. 6. ca. refert Dominum dixiſſe. Sed ſunt quidam ex uobis, qui non credunt: & ſtatim ſubdit rationem dicti, Sciebat.n. ab initio Ieſus qui eſſent credētes, & quis traditurus eſſet eum. Et ruſſus in calce eiuſdem c. dicente Petro pro 12. apoſtolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Chriſtus filius Dei: reſpōdit ei Ieſus, Nonne ego uos 12. elegi & ex uobis unus diabolus eſt? non pōt ergo uerificari quod ad omnes Apoſtolos dictum ſit, Beatus es: quum unus eorum non crederet, & diabolus eſſet. Secundò ex ſubiuncta ratione: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi ſed pater meus qui eſt in cœlis. Nam ex his Dñi uerbis conſtat, Petro reuelationem factam eſſe a cœleſti patre, ita quòd hoc negare eſſet contrarium fidei: ſed non propterea hoc conſtat aliis Apoſtolis huiuſmodi reuelationem eſſe factam: ſcriptura enim hoc non tradit. & propterea eandem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Cōſtat igitur hinc quod ad Petrum uerba diriguntur, & non conſtat, qđ ad alios extenduntur. Tertiò, ex ſubiuncta affirmatione. Tu es Petrus monſtrat enim & pronomen, tu, & nomen ſibi prius impoſitum a Chriſto Io. 1. Tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, quod ad ſolum Petrum ſermo dirigitur. nam ſi per pronomen demōſtratiuū ad ſenſum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, ſcilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo ſolus cognominatus eſt à Chriſto a principio diſcipulatus, ſ. Petrus & interiori dono reuelationis (quod non conſtat aliis fuiſſe conceſſum) non ſufficienter ſignatū eſt qđ ad ipſum ſolum eſt ſermo: quibus quæſo uerbis deſcribendum fuit ab Euangeliſta, quòd ad ſolum Petrum erat ſermo? Et confirmatur: quia eodem pronomine demonſtratum ad ſenſum vſus eſt Dñs ſubiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, quòd nō pluribus nec maioribus circunſtantiis deſcribuntur & nominantur a notariis perſonæ hęredes, aut legatarię, q̄ perſona Petri in hoc textu deſcripta ac nominata eſt: ut patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex uerbis igitur & ex ſenſu uerborum clara luce patet, ſoli Petro dictum eſſe, Tibi dabo claues, &c.

¶ AD PRIMAM aūt obiectionē in oppoſitū dī, ex hoc quod Dñs interrogauit oēs, non cogi reliquum ſermonem dirigi ad oēs: frequenter.n. diuertitur ſermo a pluribus ad unum, aut ecō uerſo. Mater ſiquidem filiorum Zebedæi petiit, ut ſederent duo filii ſui, unus ad dexterā, & alter ad ſiniſtram: Dñs aūt ad filios rñdendo, ſermonem dirigit, poteſtis bibere calicē, quem ego bibiturus ſum, Et ſi diligenter perſpectus fuerit euangelicus tex. ipſa conuerſio ſermonis atteſtatur, quod non omnem ſermonem ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quod primò & ſecundò interrogauit diſcipulos cōiter, deinde ad Petrū ſermonē uertit: & ruſus ad diſcipulos ſermonē cōuertit uñ ſubdit, Tunc p̄cepit diſcipulis ſuis, ut nemini dicerēt quia ipſe eſſet Ieſus, &c. Si.n. totus iſte ſermo ad oēs fuiſſet directus non narraſſet Euāgeliſta huiuſmodi uariā conuerſionē ſermonis. Nec efficit, qđ cōis Petro & aliis cauſa effecta Domini interrogatione ſit, cum hac enim cōmunitate ſtat, quòd appropriate ſit Petro, nam iō maiori cauſa, cōmunis ſcilicet tentationis, ſolius Petri ratio habita eſt: ut ipſe Dñs teſtatur Lucæ 22. dicens

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret ſicut triticum: ego aũt rogaui pro te, vt non deficiat fides tua. & tu aliqñ conuerſus confirma fratres tuos. Vbi patet oẽs expetitos a Satana: & tamen Dominum pro ſolo Petro oraſſe. Oraui, inquit, pro te, non pro vobis: imo alios Petro commendauit.

Vnum pro multis reſpondere tripliciter contingit.

¶Ad ſecundam obiectionẽ ex perſona Petri dr, q̃ gerere perſonam cõem, ſeu reſpondere pro oĩbus Apoſtolis, põt intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curã eorum. Vel per viam commiſſionis, puta quia Apoſtoli commiſerunt Petro vt in perſona oĩm pro oĩbus rñderet. Vel per uiam ratificationis: vt quia rñſio data à petro, grata fuit cõiter Apoſtolis, utpote congrua ac eximia. Et quidem q̃ Petrus non gerebat perſonam cõem ex officio, ex eo patet quod nondum erat conſtitutus paſtor eorum: neq; propterea erat caput eorum, niſi ſicut primus inter canonicos poteſt dici caput canonicorum. Similiter q̃ nõ ex commiſſione Apoſtolorum reſponderet, non ſolum ex eo patet q̃ hmõi commiſſio [illegible] affirmaretur, qñ ex Scriptura non habetur, ſed ex eo conuincitur, q̃ Dñs expreſſe teſtatur. Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus. Vbi excludit non ſolum oẽ humanum conſilium, ſed ẽt diſciplinam, & ex ſenſibili auditu doctrinæ ipſius Chriſti, dum interiori ſpirituali reuelationi Patris, qui in cælis eſt, Petri notitiã, qua Chriſtum Filium Dei viui confeſſus eſt, attribuit. Si.n. ex conſultatione cum alijs Apoſtolis reſponſum dediſſet, non ſibi dictum fuiſſet, Quia caro & ſanguis non reuelauit tibi: quum inter eos eſſet conſanguinitas & carnalis propinquitas. & ſimiliter non fuiſſet recurſum ad auctorem oĩno ſpiritualem & deſignatum tam a remotis, ſ. in cælis. Hæc.n. oĩa manifeſte teſtantur Petri confeſſionem non ex Apoſtolorum commiſſione, ſed ex interiori ipſi Petro facta reuelatione proceſſiſſe. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præpoſita Dñi interrogatione prima diſcipulorum, quem dicunt homines eſſe filium hoĩs? quia reſponſio fuit cõis, Euangeliſta dicit, at illi dixerunt: in ſecunda uero interrogatione eorundem (Vos aũt quẽ me eſſe dicitis?) quia reſponſio propria fuit Petro. Euangeliſta dicit: Reſpondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rurſus ex Ioan. 6. cap. Vbi diſtinctiam aperte notare poſſumus inter Petrũ in perſona omnium loquentem vel in perſona propria: nam ibidem loquens Petrus in perſona omnium Chriſto Dño dicẽti, Nunquid & uos uultis abire? rñdit e Simon Petrus in perſona oĩm, Dñe ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei. Et ſubdit Euangeliſta, Reſpondit ei Ieſus, Nonne ego uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus eſt? Vbi ſi conferendo textũ Ioannis textui Matthæi, aperte apparet, quũ tunc apud Ioanẽ in perſona oĩm Petrus rñdit, loquutus eſt in numero plurali primæ perſonæ, dicens, ad quẽ ibimus? & nos credimus & cognouimus, & ſimiliter Dñs rñdit non Petro: ſed eis, hic uero apud Matth. oĩa ſunt in numero ſingulari cum pronominibus demonſtrantibus ſolius petri, tã in reſponſione petri, quã in replicatione Dñi, & promiſſionibus ac aſſertionibus, Tibi, inquit, dabo, non uobis: quodcunq; ligaueris, nõ quodcunque ligaueritis: tu es petrus, non uos eſtis petrus, ut patet in litera. Hmõi.n. dicta manifeſtat q̃ petrus ex propriis intuitiue cæleſti patre habitis ſolus rñdet, ſoluſq; à Chriſto monſtratur. Nec putes propterea hanc eandem eſſe lectionẽ apud Matthæũ & Ioannem: qñ illa Matthæi fuit poſt ea, quæ referuntur a Ioanne. Quod ex multis patet. illa.n. Ioannis fuit poſt miraculũ de quinque panibus, & in Capernaum: ut ibidẽ apparet: quod autem refert Matthæus, fuit non ſolum poſt miraculum de quinque panibus. ſed ẽt poſt aliud miraculũ de ſeptẽ panibus: ut patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæſareæ Philippi. Dicendum eſt ergo, q̃ reſponſio petri tanquã grata & rata pro oĩbus, dr fuiſſe in perſona oĩm, ſicut frequenter contingit, quod collegis pluribus interrogatis, primo bene rñdente, ab oĩbus, ut rata hec reſponſio, & pro oĩbus reſpondiſſe primum frequentiſſimo uſu dicimus.

quomodo intelligat Petrum reſpondiſſe primo pro omnibus Apoſtolis, cũ ipſum unum interrogarit Vos autẽ quem me eſſe dicitis?

Et ſic intelligenda ſunt uerba Chry. & glo. interli. & quorumcunque aliorũ dicentium, quod petrus reſpondet pro oĩbus: erat.n. os oĩm tanquã ratificatũ ab oĩbus. Vnde Chry. Homel. 55. ſuper Matt. ſubdit: Solus petrus reſpondet: & confeſtim præſiliuit, ac præueniens ait, Tu es Chriſtus, &c. Vbi uidet non conſilio aut commiſſione aliorum reſpondiſſe, ſed præueniſſe. & Aug. de uerbis Apoſt. ſerm. 31. ait, reſpõdit petrus unus pro oĩbus q̃ a unitas in oĩb. Vbi uidere potes quare dr Petrũ rñdiſſe p̃ oĩbus, non ex commiſſione omnium, non ex officio, ſed ex unitate omnium: quia ſ. omnes erant fratres, & q̃ primus eorũ optime reſpondit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres unitos, ac unanimes q̃ ab uno bene dr, ab omnibus ratum habetur, & ut ab omnibus dictum ſumitur. Et ſimt patet reſponſio ad confirmationem ſubiunctam, ex eo eñ, q̃ Chriſtus petri reſponſionem approbauit & commendauit, Petrumque beauit, ac illi tot promiſit, uanum apparet expectationem ingerere, ut audiantur alij. quis enim aliud dicturus eſſet quã quod diuinitus reuelatum, & ſic remuneratum uidet. Vnde nec remanſerunt non reſpondentes alij: quia gratam eis eſſe petri reſponſionem ſuffecit. Inſinuatur aũt petri reſponſionem aliis Apoſtolis gratam fuiſſe non ſolum ex hoc, q̃ eſt rationi conſentaneum iuxta humanum morem: ſed ex ſubiunctis ſtatim Euangeliſtæ uerbis, Tunc præcepit Diſcipulis ſuis, ut nemini dicerent, quia ipſe eſſet Ieſus. Hoc ſiquidem præcepto monſtratur Diſcipulos petri confeſſionem tenuiſſe: ideo enim ne aliis dicant inhibentur.

Ad confirmationẽ.

Ad tertiũ

¶Ad tertiam aũt dr, quod ſi intendit argũ promiſſas per uerba hæc omnibus Apoſtolis claues, principium petit: hoc.n. eſt quod probandum erat. Si uero intendit: quod per alia uerba Dñs Apoſtolis aliis claues regni cælorum tradiderit ad ſequẽs ſpectat capitulum, ubi hoc tractabitur.

Ad quartum.

¶Ad quartam obiecti[illegible]onẽ dr, q̃ auctoritatem illam, Quòd uni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Verum ſi ubicunque inueniatur, dr quod ad literam intelligitur de dicere doctrinali: ut Marcus teſtatur in ſimili c. 8. Quod uobis dico omnibus dico: uigilate. Poteſt nihilominus ad proteruos dici, q̃ in hac auctoritate non habetur, quod uni do omnibus do: aliud eſt.n. dicere, & aliud dare: præſens aũt ſermo non de dicere, ſed de dare eſt: inquit.n. Dominus, Tibi dabo claues regni cælorũ: & ppea auctoritas non eſt ad propoſitum. Ex quibus omnibus patere poteſt, quod ex his Domini uerbis Matth. 18. ſolus petrus promiſſionem accepit clauium regni cælorum.

CAP. V.

¶*Apoſtolis alijs non eſſe alias collatum, quod Petro.*

QVAMVIS fateantur multi præmiſſum textum Euangelii ad ſolum petrum pertinere, affirmant tñ nonnulli totũ hoc, quod petro promiſſum eſt, datum eſſe Chriſto alias reliquis Apoſtolis, idque uarium eſſe multis affirmant argumentis ex ſacra Scriptura. Primo Matth. 23. Apoſtolis cõiter dicitur, Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque ſolueritis ſuper terram erunt ſoluta & in cælo. Vbique apparet poteſtatem prius petro promiſſam, ad omnes extenſam eſſe.

¶Secundo, Ioan. 20. Apoſtolis cõiter exhibentur claues petro promiſſæ dicendo, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.

¶Tertio, Ioan. quoque 20. Apoſtolis cõiter dicit Chriſtus, Sicut miſit me Pater, & ego mitto uos. Et ſimiliter Mat. ult. & Marc. ult. oẽs cõiter miſit ad docendum, prædicandũ, &c. Deinde manifeſtatur idem ex factis: nã Act. 8. petrus miſſus cum Ioanne legitur in Samariã ab Apoſtolis, qui erant Hieroſolymis. Et Act. 15. in ſynodo de legaliũ [illegible]ſeruatione præſente petro Iacobus dedit ſententiã, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui uidebantur columnæ eſſe, dexteras dederũt Paulo Barnabæ ſocietatis. Ex quibus geſtis æqualitas cõprobatur petri & aliorũ Apoſtolorum.

¶Afferuntur demũ mille auctoritates ſanctorũ ſonantes æqualitatẽ petri & aliorum Apoſtolorũ, ut eſt illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentis, qd parẽ poteſtatẽ oĩbus Apoſtolis tribuit: & hoc utique erant cæteri Apoſto. quod petrus fuit, pari conſortio præditi & honoris & poteſtatis. Et illa Hierony. contra Iouin. li. 1. c. 14. At ſi tu dicis, Super petrum fundatur Eccleſia, licet idipſum in alio loco ſuper oẽs poſt. fiat, & claues regni cælorũ cuncti accipiant, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur. Et quæcunque aliæ ſimiles.

¶AD EVIDENTIAM Horum, ſcito ex Euãgelico textu duo inueniri ſingulariter promiſſa petro, quibus Orig. addidit tertiũ. Primũ eſt, Super hanc petrã ædificabo Eccleſiã meã. hoc .n. ſoli petro promiſſũ legimus. Secundũ eſt, Tibi dabo claues regni cælorũ, quod nulli aliis inuenitur promiſſum. Tertiũ ab Orig. notandũ eſt, quod petro di, Quodcunque ligaueris ſuper terrã, erit & in cælis, in numero plurali: & ſimiliter. Quodcunque ſolueritis ſuper terrã, &c. Apoſtolis aũt cõiter dr, q̃ erunt ligata, aut ſoluta in cælo, in numero ſingulari. Et rationem ſubdit: quia non ſunt tantæ perfectionis, ſicut petrus.

¶Inter quatuor ergo promiſſiones petro factas, primæ ab aliis diſtinctio clara eſt: nã cõſtat aliud ſignificari p̃ fore Eccleſię fundãm quod explicat, Super hanc petrã ædificabo Eccleſiam meã, & aliud per habiturũ claues, & ſoluere & ligare. Sed diſtia inter ſecundã, id eſt inter claues regni cælorum, & tertiam ad quartã, hoc eſt ligare & ſoluere, non eſt uſquequaque nota, apparet ſiquidem iuxta literæ ſuperficiem per claues poteſtatem, per ligare aũt & ſoluere explicari eſſe actus poteſtatis, ut efficacia clauium declararetur, quo pacto ſ. ad cælorum regnum peruenire eos. Hmõi eñ efficacia manifeſtatur dicendo, Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, & quia pluraliter cælorum regnum præmiſerat, ideo pluraliter dixit in cælis. Et iuxta hunc ſenſum promiſſio clauium a promiſſione

ſoluendi & ligandi differunt, ſicut promiſsio poteſtatis à promiſſione actuū illius explicatiua. Sed hæc uera quidē, ſed non totam continēt Euangelii ſententiam. Quod ut plenius intelligas, ſcito duplicis generis inueniri actus clauium, quidā enim ſunt actus adæquati ipſis clauibus: quidam uero minores ipſis. Illi ſunt uelut actus totales, iſti actus partiales. Adæquati autē clauibus actus ſunt, aperire, & claudere: partiales autem ſunt, ligare, & ſoluere. Declaro ſingula. Qđ aperire, & claudere ſint actus adæquati clauibus, & uoces ſonant & officiū clauiū clariſſimè teſtatur, claues.n. ſolummodo ad aperiendum & claudendum ſunt. Nec deſunt Scripturarum teſtimonia tam ex ueteri q̄ ex nouo Teſtamento. Eſa.n.22. qui dictū eſſet: Et dabo clauem domus Dauid, ſubditur, Et aperiet, & claudet: & ſimiliter Apoc.3. idem repetitur. Qđ uerò ſoluere, & ligare ſint actus clauium doctores omnes teſtantur. Quod aūt ſint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quod ſoluere & ligare ſe habent ad aperire & claudere, ut partes ad totum: omnis .n. qui ſoluit aliquem aperit illi regnum cœlorum: ſed non oīs q aperit alicui regnum cœlorum, ſoluit illum: & ſimiliter omnis qui ligat claudit, ſed non omnis qui claudit ligat.

¶ Et ne per multa diutius uagemur, ſed ſolida ratio ſimul cum ueritate pateat, ſoluere, & ligare actus ſunt iudiciales, ſiue in ſacro pœnitentiæ, ſiue in foro eccleſiaſtico, aperire & claudere actus ſunt ſuperiores, comprehendentes ſub ſe & actus iudiciales & actus non iudiciales: utriſque enim clauditur & aperitur regnum cœlorum. Et quidē, qđ cœlorum regnum multi claudāt aliis abſque uinculo iudiciali, teſtatur Dñs Lucæ 11. dicens, Væ uobis legiſperitis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ, ipſi non introiſtis, & eos qui introibāt prohibuiſtis. Quod uerò regnum cœlorum aperiant abſque actu iudicii, magiſtra rerum experientia monſtrat: dum paſtoris prouidentia, gubernatione, doctrina, diſpenſatione, commutatione, &c. continue aperitur Eccleſiæ regnū cœlorum. Differt ergo promiſſio clauium (Tibi dabo claues regni cœlorū) à ſubiunctis duabus reliquis, Et quodcunque ligaueris, & quodcūque ſolueris, ſicut item promiſſum, non ſolū ſicut poteſtas ab actibus, ſed ſicut ptās ab actibus inadæquatis, ſeu minoribus & partialibus: ita q̧ quum promiſſæ ſunt claues Petro, promiſſa eſt ptās aperiendi & claudendi regnū cœlorū: quū aūt promiſſum eſt eidē, Et quodcunque ligaueris, Et qđcunque ſolueris explicata eſt clauium efficacia in actibus minoribus, ut perciperemus q̧ ſi partialium actuum tanta eſt efficacia, multo magis adæquatorū actuū efficacia pertinget ad cœlos. Quocirca promittēdo claues, promittitur totū: promittendo aūt actus ſoluendi ligandi, non promittitur totū, ſed promittitur actus partialis. Et ppterea ex hoc, q̧ ſoli Petro promiſſæ ſūt claues regni cœlorū fateri oportet ſoli Petro promiſſam eſſe poteſtatem aperiendi & claudendi regnū cœlorum: non q̧ ſolus aperire & claudere poſſit cœlorū regnū: nā ut prędictū eſt, quicūque ſoluit aliquem, aperit illi regnū cœlorū, ſed quia ſolus pe quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnū cœlorum, nō iſtis uel illis, ſed Eccleſiæ ædificatę ſup eum à Chriſto. Hunc ſenſum, hancque differentiā ad literam uerificari ex tribus ultra prædicta declaratur: primò ex interpoſita ſemper cōiunctione copulatiua in textu euangelico: ait.n. Tu es Petrus & ſuper hāc petrā, & tibi dabo claues, & quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris diuerſitatē.n. promiſſarū rerum coniunctio copulatiua inſinuat. Scđo, quia Dñs nō dixit, & cuicūque aperueris, & cuicūque clauſeris, ſed dixit, quodcūque ſolueris, & quodcūque ligaueris. Si.n. claues exponere uoluiſſet per adæquatos proculdubio actus (qui ſunt aperire & claudere) exponēdæ erant: ſed ubi ad ligandum & ſoluendum deſcendit, manifeſtauit ſe non exponere claues, ſed ad minores actus clauium tranſire. Tertio, ex eo qđ numquā Apoſtolis promiſit, aut dedit claues regni cœlorum, uel illarum adæquatos actus, ſ. aperire & claudere regnum cœlorum: ſed de partialibus actibus clauium locutum legiſ cum Apoſtolis: & dicendo, Quęcunque alligaueritis ſup terrā, &c. dicēdo, Quorum remiſeritis peccata, &c. Et ſi inſtet, qđ nec ēt Petro Dñs actus adæquatos clauibus dedit, aut promiſit: quia claues quidem illi promiſit, ſed nunquā promiſit, q̧ aperiret & clauderet. Abſit à diuina ſapientia, ut ſilētio inuoluerentur actus adæquati clauiū: quū.n. explicauit cuius eſſent claues, ut aperiēdi, ſ. & claudēdi, explanauit proculdubio actus adæquatos clauium, qui ſunt aperire & claudere. Conſtat autē ideo appoſuiſſe, regni cœlorum, ut exponeretur, q̧ claues ſunt regni cœlorum, ut aperiendi & claudendi. Eo ipſo igitur, q̧ promiſit ſoli petro claues regni cœlorum, promiſit ſoli petro adęquatos actus clauium: ſeu, qđ idē eſt claues ſcđm actus adæquatos clauibus: & poſt hanc promiſſionem deſcendit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque ſolueris ut prædictum eſt. Ex Euangelico igitur textu duæ euidēter reſtant ſoli petro promiſſiones: hoc eſt fore fundamentum Eccleſiæ, (ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam) & danda ei claues regni cœlorū: Et tibi dabo claues regni cœlorum.

Suſtantia.

¶ Nec cærent hæc obiectionibus. Nam contra primam promiſſionē opponitur aūt ſolū Chrm. eſſe fundamentum eccleſiæ (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo pōt ponere pręter illud qđ poſitum eſt, qđ eſt Chriſtus Ieſus) aut ſi multiplex fundamentum admittitur, non ſolus petrus eſt eccleſiæ fundamētum, ſed ēt alii Apoſtoli: iuxta illud Ad Eph. 2. Superędificati ſuper fundamentum Apoſtolorum: & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorum.

Oppoſitio contra primam promiſſionē.

¶ Contra ſcđm uero opponitur primò, Si promiſſione clauium promittitur tota poteſtas, cur poſt totum promittuntur partes, Quodcunque ligaueris, &, Quodcunque ſolueris: ſuffiet.n. hæc promiſſa in toto. Secundo, ſi ſoluere & ligare ſunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. & di. 4. ſen. de clauibus tractando, diffiniunt eas p actus iudiciales, q ſunt ligare & ſoluere? diffinitio.n. per proprios & adæquatos actus dari debet.

Prima oppoſitio cōtra ſecundā promiſſionem. Secunda.

¶ Tertiò, Cur claues Apoſtolicę in ordinatione presbyterorum dari affirmant, ſi illis non conferunt niſi minores actus clauiū?

Tertia.

¶ Quartò, Cur claues dicuntur claues eccleſiæ, & non dicuntur claues petri, ſi ſoli petro primò datæ ſunt?

Quarta.

¶ Non eſt autē difficilē his ſatisfacere. Et obiectis quidē cōtra primam promiſſionē petro factam ut foret fundamentum Eccleſię, rñdetur, q̧ eſſe eccleſiæ fundamentum ſimpliciter, id eſt totaliter proprium eſt Chro: eſſe autem fundamentum eccleſiæ ſcđm aliquod tempus, uel ſcđm aliquam rōnem particularem, cōicatum eſt. Et ſanctis quidem quibus reuelata eſt doctrina fidei pro eccleſia, cōicatum eſt eſſe fundamentum ſub rōnibus Apoſtolorum & prophetarū, petro autem ultra prędictam rōnem promiſſum eſt fore fundamentum ſcđm rōnem paſtoris totius eccleſiæ Chriſti: ſecundum quam rationem non conuenit aliis Apoſtolis eſſe fundamentum. Et propterea diuerſimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo, de Chriſto enim dicitur cum excluſione aliorum (Fundamentum aliud nemo pōt ponere, &c.) de Apoſtolis uerò & prophetis dī cū additione fundamenti totalis, id eſt Chri: dum & ad Eph. 2. adiungitur, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. ubi Aug. dicit, Ne Apoſtoli uel prophetæ, in quibus fundata eſt ciuitas, ſe tenerēt in ſe, in Chriſto totum innititur primo fundamento: qđ fundamentum in ſummo eſt non imo, ut in corporali fabrica. Et Apo. 21. ſubiungitur. Et agni id eſt Chriſti. De petro uerò adiūgit ipſe Chriſtus, ædificabo eccleſiam meam, oſtendatur ex Chriſto principaliter pendere eccleſiæ ædificium.

Ad obiecta contra primā promiſſionē.

¶ Ad quæſita uerò circa promiſſas claues rñdēdo, dicitur ideo poſt promiſſum totum p claues, promiſſas quoque eſſe partes per, Quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris, ut mōſtraretur diuerſitas rerum promiſſarum. Si.n. ſub unica promiſſione omnia comprehenſa eſſent abſque coniunctionibus copulatiuis, aut ſolę claues promiſſæ fuiſſent, adæquatas putaſſes, & exhauſtas claues per hæc duo, Quodcunq; ligaueris, & quodcunque ſolueris. Nunc autem, quia tam aperte promiſſarum rerū diuerſitas monſtrata eſt, exprimendo ſingula cum cōiunctionibus copulatiuis, clarē intelligimus non totum quod promiſſū eſt petro, promitti aut exhiberi cuicunque alteri per hoc, quod promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcunq; ſolueris, &c. ſed per hoc promitti aut dari tantum qđ tertio & quarto loco promiſſum eſt & petro. Et inde uideres manere primas promiſſiones apud petrum ſolū.

Ad ultimū contra ſecundā promiſſionē

¶ Ad ſcđm uerò quæſitum reſpondetur, ideo claues à Theologis per actus iudicii diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant ut patet in tea. Magiſtri ſen. tam in principio di. 18. (ubi affertur Amb. dicens, Ius.n. hoc ſolis permiſſum eſt ſacerdotibus) q̄ in principio diſt. 19. ut dī, Dantur claues per miniſterium epiſcopi in promotione ſacerdotii: quum enim ſacerdotalem recipit ordinem ſimul & has claues recipit. Et per hoc ſoluitur tertium quęſitum.

Ad ſecundam. Ad tertiū.

¶ Ad quartum, autem quod non de re, ſed de nomine, & propterea extraneum quodammodo eſt, reſpondetur quòd claues dicuntur & eccleſię & petri: ſolus.n. petrus clauiger dī regni cœlorum. Et petri quidem ſunt capitis utentis, ut per quem ad eccleſiam deriuantur: eccleſiæ autem ſunt & finis, quia propter eccleſiam petrus habet claues, & ut utentis in ſuis epiſcopis & ſacerdotibus: ita tamen quod ſecundum earum totalitatem eccleſia utitur illis in ſuo capite, ſecundum autem partiales uſus utitur in epiſcopis & aliis miniſtris. Remanet ergo ſolida ſententia dicta.

Ad quartū.

¶ AD PRIMVM aūt argumentorū in principio allatorū, dī Dñm per illa uerba, Quęcūque alligaueritis ſuper terram, &c. non adęquaſſe promiſſiones quattuor factas Petro, ſed ſolas duas ultimas, ut litera ipſa teſtatur. Et propterea non dixit Dñs, Dabo uobis, aut eccleſię claues regni cœlorum: quum tñ dixiſſet Petro coram eiſdē, Tibi dabo claues regni cœlorum

Ad primū principale.

Vnde

Vnde ex hoc ipſo, q aliis Apoſtolis Dñs dicit, Quæcunque alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifeſte habetur quòd non totum quod promiſerat petro repetit in poteſtate aliorum tanquam petri totum, aliis uerò partes cõmiſit.

Ad ſecundum.

¶ Ad ſecundum uero dr, q poſt reſurrectionem dicendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. datæ ſunt quidé Apoſtolis claues, ſed in ſua totalitate: qm datæ ſunt tantum claues ordinis, ut communiter doct. dicunt, & bene. Vnde ad literam quum dr, Quorũ remiſeritis: conſtituitur iudex eccleſiaſticus in ſacramẽto pœnitentiæ, quantum eſt ea parte ordinis: quum uero Matt. 18. dictũ fuit eiſdẽ, Quæcũque alligaueritis ſuper terrã, ſermo erat de iudicio eccleſiaſtico in foro iudiciali. Vnde & cõiter dr & bene, q tunc ſermo fuit de actibus clauiũ iuriſdictionis: poſtea aũt de actibus clauium ordinis. Et qm (ut declaratum eſt) neutrum iudicium & ſimul ſumptum adæquat claues petro promiſſas, ſed ſoluere & ligare in utroque foro partiales ſunt actus clauium petro promiſſarũ, iiũ per utrãque ptãtem ſimul nõ adæquatur ptãs petro promiſſa. Vnde diſputationibus uacantes, caueant à ſophiſtis opponentibus claues ordinis & claues iuriſdictionis adæquare claues Eccleſiæ. Venenũ latet hic: qm, propriè & formaliter loquendo, claues petro premiſſæ ſuperiores ſunt clauibus ordinis, & clauibus iuriſdictionis, & propterea Dñs non per actus ordinis aut iuriſdictionis eas aperuit, ſed per regnũ cælorum proculdubio aperiẽdum uel claudendum, ita qd perſpicacius intuẽdo (ut præſtictum eſt) Domini uerba, Tibi dabo claues regni cælorum: per illã particulam, regni cælorum, expoſuit claues per actum adæquatum. ſ. aperire uel claudere regnum. n. cælorum aperiendum uel claudendum, actum aperiendi uel claudendi ſecum ſert. conſtat &, qd aperire & claudere regnũ cælorum, actus ſunt lõgè ſuperiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iuriſdictionis, q̃ clauium ordinis. Importunè denique inſtantibus nouas nunc, toſarti Eccleſiæ claues: hactanus. n. non ſunt auditæ niſi claues ordinis & claues iuriſdictionis. Vnde nunc tertiæ claues Chriſti Eccleſiæ? Reſpondetur, me non inueniſſe, aut fingere nouas claues re, aut nomine: ſed ſi æqua lance librare fas eſt, hęc obiectis inuenient obiicientes ſeipſos arguere. nã neque claues ordinis, neq; claues iuriſdictionis tradidit ſacra Scriptura, ſed doctores explicarunt: claues aũt regni cęlorum Chriſtus Dominus ore proprio conſecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor non nouitates introduco: ex ipſis Domini uerbis iuxta ſenſum literalẽ perſpicacius intellectum manifeſto quę dico. Oportet aũt arguentes conſiderare ſubtilius Doctorum ſenſum, & uel ex hoc ipſo qd doctores diſtinguunt regni cælorum claues in claues ordinis & claues iuriſdictionis, intelligere ſuperiores eſſe claues regni cælorum utriſque, & utraſque ſignificare partes clauium regni cęlorum, ac per hoc claues regni cęlorum ſignificare totum maius & ſuperius ſuis partibus, quum ſimpliciter & abſolutè dr, ut petro promiſſæ ſunt: qñ uerò ad partes applicantur ſignificare tam claues ordinis, q̃ claues iuriſdictionis utręque enim claues regni cælorum appellantur. Vnde acuti lector s cõſiliũ erit diſcernere quãdo doctores de clauibus regni cęlorum abſolutè, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem uel iuriſdictionem loquuntur.

Ad tertiũ.

¶ Ad tertium dr, q ipſa Domini uerba teſtãtur quod de apoſtolatus authoritate ſermo eſt, quum dr ſicut miſit me Pater, & ego mitto uos: mittere enim & mitti ad apoſtolatum ſpectat iuxta illud Ioannis. 13. Non eſt ſeruus maior domino ſuo neque Apoſtolus maior eſt eo, qui miſit illum: & propterea hinc non habetur niſi paritas apoſtolatus. Et ſimiliter per alios textus, quibus miſſi ſunt pariter ad docendum & prædicandum &c. non habetur niſi paritas, quo ad huiuſmodi commiſſiones petro autem ſupra hæc oia promiſſum eſt, & quod foret eccleſiæ fundamentum, & quod ſibi darentur claues cælorum.

Ad autho ritatẽ act. 8.

¶ Hũ autem q ex geſtis Apoſtolorum adducunt, facillimè ſatisfit. Docent ſiquidem concorditer Theologi primo ſententiarum nõ oportere miſſum minorem eſſe mittente, neque etiam, eſſe ab illo nam Filius miſſus eſt à Spiritu ſancto, quo non eſt minor. & à quo nõ eſt. Ad literam tamen dr, q petrus erat tantæ humilitatis, ut inter apoſtolos gereret, ut unus ex illis: & nõ uolebat uti poteſtate quam habebat: & propterea tanquam unus ex apoſtolis ab eiſdem cum Ioanne miſſus eſt. Patet autẽ manifeſtè huiuſmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduerſus illum diſceptabant alii fideles ex circuncisione: qd & Gregorius, & habetur 2. q. 7. c. Petrus. notauit dicens, petrus poteſtatẽ regni acceperat & tñ idem apoſtolorum primus quæſtioni contra eum à fidelibus factæ, cur ad gentes intraſſet, non ex poteſtate officii quã poſſet dicere, Oues paſtorem ſuum non accuſent, nec reprehendant, ſed ex authoritate diuinę uirtutis, quã Gentiles acceperant Spiritum ſanctum reſpondit.

¶ Et per hæc poſſet ſimiliter dici in ſynodo de obſeruatione legalium, petrum ſe habuiſſe ut unum apoſtolũ. Veruntamen ſi res geſtę rectè notentur, non fuit Petrus conſultatus, nec ſoli Apoſtolis ſed Apoſtoli & presbyteri in Hieruſalem, & propterea concluſio nec à Petro, nec à Iacobo facta eſt, ſed ab Apoſtolis & Senioribus cum omni Eccleſia, ſcribentibus tamen nomine Apoſtolorum & ſeniorum. Vnde falſum eſt, quod Iacobus ſententiam protulerit: quoniam ſententia concluſio eſt quam conſtat ab omnibus factam, ſed dum Iacobus dixit, Ego iudico perinde eſt ac ſi dixiſſet. Hoc eſt iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, ſed reſpondens: ſic enim legimus, Et poſtquam tacuerunt reſpondit Iacobus: imo Petrus paſtoris perſonam in principio geſſiſſe uidetur, quoniã ipſe primus ſurgens allegãs diuinã gratiã reprehẽdit eos, qui libertatẽ à legalibus uertebant in dubium. Legimus enim ſic, Quum autem conquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit, &c. ubi monſtratur Petri auctoritas. Quòd dexteras demum ſocietatis Petrus cum aliis dederit hoc fecit quod quotidie pontifex facit, oẽs Epiſcopos non ſolum, ut ſocios, ſed ut fratres habens.

¶ Ad authoritates denique Doctorũ ſanctorum ſonantes æqualitatẽ Petri & aliorũ Apoſtolorum, dr uerificari de paritate eorũ ſm apoſtolatũ: fuerunt. n. æquales omnes in authoritate apoſtolica. Et ſi inſtetur, ſub poteſtate apoſtolica comprehendi poſſe omnia, quę Petrus poterat: in promptu reſponſio eſt ſatisfactiua, quod dato quod uera eſſet huiuſmodi comprehenſio, ex ea tamen non ſequeretur omnimoda æqualitas ad petrum: eſſent enim eorum poteſtates æquales quo ad res, quas facere poſſent: ſed non eſſent æquales extenſiuè, neque quo ad modum. Apoſtoli ſiquidem poteſtatem à Chriſto acceperunt, ut Apoſtoli, hoc eſt, ut Legati: Petro autem, ſupra apoſtolatum pmiſſa eſt (ut infra manifeſtabitur) poteſtas ut ordinario paſtori eccleſiæ. Et hinc patet ib ſuperior gradus atque unitas poteſtatis petri q̃ maior extenſio qm extendebat ſe ad ipſos etiam Apoſtolos utpote Chriſti oues. Nec paruifacias differantiã penes modũ habendi: magni ſiquidẽ lapſus periculũ eſt ſi confundantur. Aliud quippe eſt habere claues ut Apoſtolos, & aliud habere claues ut caput & paſtorem & ipſorum Apoſtolorum: illud nõ derogat petri ſingulari excellentię, hoc aũt ipſum petrum ſuper oẽs ſtatuit, omnibuſq; præficit Apoſtolis ac toti Eccleſiæ. Ad horum differentiam modorũ ſpectat, q Dominus ſoli petro claues promittit, aliis autem non dat claues, ſed ea quę ſunt clauium, legat eut tribuit: ſiue Matth. 18. ſiue Ioan. 20. ſiue Matth. & Mar. ultimo, ſiue Luc. 22. Ego diſpono uobis ſicut diſpoſuit mihi pater meus regnum. Et ut aliæ primũ authoritates manifeſtentur, patet Cypria. ita pares fateri Apoſtolos, ut tñ ſuper unũ petrũ ędificari dicat eccleſiam, ex uerbis Domini, Super hanc petram. & authoritate ſua Dominum diſpoſuiſſe dicat unitatem eccleſiaſticam ab uno petro originem habere. Hiero. quoq; uerba Chriſti apud Matth. Tu es petrus, &c. ſoli petro relinquens ad alium ſe transfert locũ, ubi ſimilia Apoſtolis data narrantur, ita numerãs, primo fundari eccleſiã ſup Apoſtolos oẽs: hoc. n. fieri promulgatũ eſt ad Epheſ. e. Superædificati ſuper fundamentũ Apoſtolorũ: ſm uero quod. ſ. cuncti Apoſtoli claues regni cęlorum accipiant, Matth. 18. Quæcunque alligaueritis & Io. 20. Quorũ remiſeritis habetur, tertiũ autem & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur, & ex relatis textibus: ſcilicet Mat. & Mar. ult. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiã ex aliis ſimilibus textibus ſumptum eſt unde patet ex iam dictis æqualitatẽ Apoſtolorum quatenus Apoſtoli ſunt, & in fundando Eccleſiã & in clauibus iuriſdictionis & ordinis & in robore doctrinę, miraculorũ & uitæ, Eccleſiæ fortitudinem ſolidantiũ, quã Hier. affirmat, nihil officere petri ſingulari authoritati. qua ſolus cunctæ preponitur Eccleſiæ. Vnde & Hier. ibi ſubiungit ſtatim, propterea tñ unus inter 12. eligitur, ut capite cõſtituto ſciſmatieis tollatur occaſio. Vbi manifeſtè uides ita ex æquo apoſtolatus pares dixiſſe Apoſtolos, ut tamẽ Petrus electus & conſtitutus à Chriſto ſit caput omniũ: hoc ſiquidẽ eſt quod tuemur. Hoc ad differentiã modi habendi ſpectat, qm hinc habes omnes hæc habuiſſe ut Apoſtolos, pter hunc aũt modũ, Petrum ſingulariter, habuiſſe ut caput omni. Ex duabus autem his authoritatibus declaratis facilè eſſe poſſumus reliquas rectè interpretãdas iuxta ſenſum pdictarum, manifeſtat aũt hunc eſſe uerũ ſenſũ doctrinæ ſanctorũ tripliciter. Primo, ex eo, qd pares dicũt Apoſtolos: non ſolũ poteſtate, ſed honore: qd niſi ad Apoſtolatum referat, conſtat eſſe falſum: quã petrus primarũ honoris manifeſtè habuerit ſup oẽs. Scdo ex textibus euãgelicis, quos Sancti afferũt ad probãdã huiuſmodi ęqualitatẽ. afferunt. n. iſtos quos nunc diſcuſſimus ex quibus cõſtat nõ plus haberi, quã æqualitatẽ ſm Apoſtolatum. Tertio ex ratione, qua utuntur, quia, ſ. Petrus in pſona Eccleſiæ unus accepit claues, &c. ut unitas Eccleſię hinc probaretur. Vbi propter ſchiſmaticos ſiſte pedem: & ſcito duplicẽ poſſe intelligi vnitatem Eccleſiæ per petri vnitatem condemnatam, primo, ut ſignificata ſit Eccleſiæ notitas in Chriſto capite uno, vnitateque articulorum fidei, ſacramẽtorũ

Eccle-

Eccleſiæ & ſpei ac charitatis. Secundò, ut ſignificata ſit Eccleſiæ unitas ſimpliciter & abſolutè unitæ in capite uno Chriſti i terris uicario, Petro. ſ. Primum ſenſum eligunt ſchiſmatici ex Sanctorum uera ac ſacra doctrina ſæpe unitatem Eccleſiæ per ea quæ in primo numerantur, ſenſu explicante: uerè quidem, ſed non totaliter, n. ſi ſub unitate capitis ſcilicet Chriſti intelligatur ipſe Chriſtus in ſe & in ſuo in terris uicario, ipſe Chriſtus ut caput: Petrus autem ut uicecaput. Quod propterea quandoque tacitum eſt: quia acceptatur capite, intelligi conſuetum eſt acceptari ipſum in ſe & in ſuo uicario, dum abſens fuerit.

¶ Secundus autem ſenſus, in quo clauditur primus ad iuncta unitate capitis in terra, catholicis omnibus communis eſt, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad deſignandam unitatē Eccleſiæ in ſuo capite cæleſti, Ieſu Chriſto, non congruit unitas Petri, ſed & ſufficiebat & decentiſſimè congruebat unitas ipſius Chriſti: quam Dominus hic non tacuit, ſed expreſſit dicēs, Ego dico tibi: & rurſus: Aedificabo Eccleſiam. & iterum, Dabo claues diuinam autem, ſapientiam, quæ eſt Chriſtus, diſponentem omnia ſuauiter, conuenientiſſimè per unitatem petri unitatem Eccleſiæ in capite terreſtri loco Chriſti ſignificare nullam habet difficultatē. Secūdò, ex eo quòd hiſtoriæ fides periclitaretur: nam quaſi ſimilis eſſet Petrus in his paruulo, quē Mat. 24. aduocans ad ſe Dñs ſtatuit in medio diſcipulorū dicens, Niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruulus, &c. ſicut enim paruulus ille aſſumptus eſt ad exemplum ſeu ſimilitudinē humilitatis, ita petrus nominatus eſſet ad exemplum, ſeu ſimilitudinem unitatis: ac per hoc ſicut ad fidem hiſtoriæ curæ non eſt, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum Eccleſiæ eſſet, an fuerit Simon petrus, cui dictum eſt, Tibi dabo claues regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Eccleſiæ aures offendit. Sanctorum propterea ſenſus eſt, quòd ſecundum hyſtoriæ fidem res ita geſta eſt, quod uni Simoni petro claues ſunt pmiſſæ, ut res rē ſignificare, ut unus petrus primò accepturus claues unitatē ſignificaret Eccleſiæ. Tertiò, ex eo quòd oportet ſaluare non ſolum ſignificationem ſed etiam deriuationem: hoc eſt non ſolum ut unitas Eccleſiæ ſignificetur per unitatem petri, ſed etiam ut unitas Eccleſiæ proficiſcatur ab unitate petri: ut Cypria. in authoritate allata dicit, Loquitur Dñs ad petrum, Ego dico tibi, quia tu es petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiā meam: ſuper unum ædificat Eccleſiam. Et quamuis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuā parem poteſtatē tribuat; dicens, Sicut miſit me pater & ego mitto uos, accipite Spiritum ſanctum: tamen ut unitatem manifeſtaret, unitatis eiuſdem originem ab uno incipientem authoritate ſua diſpoſuit. Vbi manifeſte uides ex hoc, quòd Dñs authoritate ſua diſpoſuit originem unitatis Eccleſiæ ab uno incipientē: nō ſolam ſignificationem unitatis ab uno, ſed deriuationē unitatis ab uno aſſertā. Nā ad ſignificandam authoritatē nō erat opus: ſed ad hoc quod initiū habeat Eccleſiæ unitas ab uno petro, authoritate Chri opus fuit, poterat. n. ſi uoluiſſet inſtituere unitatem Eccleſiæ a multitudine Apoſtolorū proficiſci. Quartò, quia unitas Eccleſiæ catholicæ nō ſolū opponitur hæreſi, ſed ſchiſmati. Si uerò unitas Eccleſiæ attenderetur ſolū penes unitatem cæleſtis capitis, illiuſque ſacramentorum, ac rei ſeparatæ, credēdæ & amatæ, unitas Eccleſiæ non opponeretur ſchiſmati: nam cum huiuſmodi unitate ſtat ſchiſmatis pater ex eo, quòd ſchiſmatici hīr qui ab unitate Apoſtolicæ ſedis ſeparati ſūt. Ex hoc igitur, quòd unitas eccleſiæ per petrū unū ſignificatur, non excluditur, imò magis ex modo quo per petrum ſignificatur, includitur, quòd petrus unus claues accepit, ut Eccleſiæ unitatem non ſolum ſignificaret, ſed etiam inchoaret ac conſeruaret. Et ſi perſpectū acutius fuerit hoc, quòd eſt Eccleſiæ unitatem accipere claues uerius perfectiuſque & fit, & ſignificatur accipiendo claues in ſuo uno capite petro, quàm ſi non in petro, ſed abſolute Eccleſia illas acciperet: quoniam unitas capitis claues accipiens, unitatem eccleſiæ non ſolum ſignificat, ſed conſtituit, ſicut & conſeruat: quibus oībus careret eccleſia, ſi de uno nō fuiſſet illi capite prouiſum à Chriſto Domino. Et hinc habes unde innumeras Sāctorum authoritates recte intelligere queas.

CAP. VI.

Solum Petrum accepiſſe claues, conſonat ei, quod eſt Eccleſiam accepiſſe claues.

OCCVRRIT Poſt præmiſſa ſatiſfaciendū his, qui quærūt quonam pacto ſtant hæc duo ſimul, Solus petrus accepit claues, & eccleſia accepit claues. Apparet enim, quòd ſi ſolus Petrus ergo non Eccleſia: & ſi eccleſia, ergo non ſolus petrus. Augetur que quæſtio ex Auguſtini uerbis ſuper Ioan. tractatu 24. quæſtione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. ſi hoc petro tantum dictum eſt, nō hoc facit eccleſia: ſi aūt & in Eccleſia fit, Petrus, quando claues accepit, Eccleſiam ſanctam ſignificauit.

Oppoſitio. Confirmatio.

HVIC ENIM Quæſtioni ſatiſfieri, facilè pōt ab exercitatis in ſacris literis: ac ſcientibus has duas ueritates ſic cōnexas, quòd ſecunda non ſolùm conſentit primæ, ſed præſupponit & dependat à prima, ſm Sanctorum doctrinam. Conſiderandum ſiquidem eſt eccleſiam catholicam dupliciter referri ad Petrū ſcilicet ut ſignificatā & ut inchoatam: Petrus. n. & ſignificauit Eccleſiam uniuerſalem, & inchoauit eandem, quēadmodum caput principium eſt corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propoſitum eſt differentia. prima eſt, quòd ſignificatio pertinet ad ſenſum myſticum, quo petrus ſignificat Eccleſiam: inchoatio autem pertinet ad ſenſum literalē, quo inſtitutus eſt petrus paſtor totius. Eccleſiæ. Scda eſt, quòd penes ſignificationem non attenditur dependentia rei à re, ſed dependentia ſignificationis à ſignificante: penes inchoationem aūt attēditur dependentia rei à re, hoc eſt corporis a capite. Vnde eccleſia dupliciter accepit claues in petro: ſ. & accepit eas ut ſignificata in petro: & accepit eas, ut inchoata in petro: & ſm utrumque accipiendi modum oportet præſupponere hāc priorem ueritatē ad literam, ſolus petrus accepit claues. Ad ſignificationem ſiquidem ſpectando, quoniam ſignificatio iſta nō fit per modum parabolæ, ſed per modum rei geſtæ, quia nō petrus parabolicus, ſeu parabolicè accipiens claues: ſed petrus ſecundum rem geſtam ſignificat uniuerſam eccleſiā, oportet fateri unū ſolum petrum ſm hiſtoriam accepiſſe claues: ut ex re geſta ſignificetur unam ſolam eccleſiam catholicam habere claues: iuxta illud Ambroſ. Certum eſt quòd Eccleſiæ utrunque ius ſ. ſoluendi & ligandi licet. hæreſis utrunque non habet. Si n. ſolus petrus ſecundum hiſtoriam non accepiſſet claues: nequaquam per modum rei geſtæ figurā gereret unius ac ſolius eccleſiæ uniuerſalis. Dependet ergo catholicæ eccleſiæ ſignificatio figurata in petro ex ueritate rei geſtæ, quòd ſolus petrus accepit claues: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque ſpectetur: nulla eſt opus declaratione, quoniam manifeſtum ualde eſt corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in ſuo capite: & ideo ſolùm petrū accepiſſe claues eſt ſolam eccleſiam, cuius petrus eſt caput, accepiſſe claues in ſuo capite. Quocirca ſolùm petrum accepiſſe claues, non excludit, ſed infert uniuerſalem eccleſiam illas accepiſſe, ut ſignificatam & inchoatam in petro. Eſſe aūt hanc ſanctorū doctrinam, perſpicere potes ex Cypriani uerbis in præcedēti capitulo declaratis, ubi utrunque modum. ſ. ſignificationis per modum rei geſtæ, & originis eccleſiæ à petro docuit: dum dixit, Super unū ædificat eccleſiā. & ſubdit, Et unitatis eiuſdem originē ab uno incipientē authoritate ſua diſpoſuit & rurſus exordiū ab unitate proficiſcitur, ut eccleſia Chriſti una mōſtretur ut prædeclaratum eſt, Auguſtini autem uerba inducta eundem confirmare ſenſum patet ex duobus. primò ex eo quòd aduerbio tantùm utitur ad excludendam extenſionem petri ad eccleſiā: dixit. n. Si petro tantùm, perinde ac ſi dixiſſet, ſi petro ſecundum ſeipſum tantum: & non ſecundum quòd ſe extendit ad eccleſiam ſignificandam uel figuratiuè uel connotatiuè, ut caput ſignificat corpus, cuius eſt caput. Vnde non intulit Aug. ex ſecunda ueritate. ſ. eccleſia habet claues, negationem primæ. ſ. ſolus petrus accepit claues, ſed expoſitionem ipſius. ſ. quòd petrus accipiens claues ſignificauit eccleſiam: perinde ac ſi dixiſſet, quòd non accepit ſecundum ſeipſum tantum, ſed ut extendit ad eccleſiam uniuerſam ſignificando illam: hic. n. planus eſt ſenſus uerborum Auguſtini. Secundò, ex eo quod ſubiungit, Si ergo in perſona petri ſignificati ſunt in eccleſia boni, & in Iudæ pſona ſignificati ſunt mali in eccleſia. Hinc enim patet. quòd de ſignificatione per modum rei geſtæ loquitur: nam Iudā inter Apoſtolos ſignificare per modum rei geſtæ malos in eccleſia, dubium non eſt.

¶ Intendit ergo Auguſtinus petrum ſecundum rem geſtam accipientem claues, inferre eccleſiam quoque per ipſum ſignificatam accipere claues. Modus autem quo eccleſia per petrum uſque ad conſummationem ſeculi accipit claues. eſt ſuauiſſimè diſpoſitus a diuina ſapientia: nam uniuerſalis eccleſia ſicut diſtribuitur in caput & membra, ita diſtribuitur in ſuaui acceptione clauium, ut in capite quidem accipiat per ſucceſſionem, in membris autem per participationem. In capite nāque habet claues regni cælorum ſm actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc eſt partialibus eccleſiis, claues habet ſecūdum actus ordinis, & partialis iuriſdictionis.

¶ VNDE PATET oppoſitum eſſe eius quod apparebat proponendo quæſtionem: quū enim dicimus, Solus petrus accepit claues regni cælorū, ſocij cōpares excluduntur. non illius corpus eccleſia, non illius ſucceſſor excluditur. imò tam Eccleſia quā ſucceſſor in ſolo petro includitur, quia ex hoc quòd ſolus petrus accepit claues regni cælorum, infertur eandem accepiſſe eccleſiam inchoatā, ac ſignificatam in ſuo capite: ac propter eā eandem ſemper claues habere in capite quidem per ſucceſſionem

Accepit petrus claues uerè, & hiſtoricè, tanquam caput, eccleſia uero in Petro ut in capite corpus, & ut in quo inchoauit & ſignificata fuit.

Modus authoritatis clauiū ſuſceptus ab Eccleſia ex Petro in capite per ſucceſſionem quam in membris per participationem. Ad obiectionem.

nem, in membris autē per participationē: ut ſic uerè unum ſit corpus tota Eccleſia ſub uno capite. Nec fallat te antiqua ſchiſmaticorum inuectione in chatolicos, tanquā monſtra fingētes dum Eccleſiæ caput Petrū dicimus: qñquidē Chrī eſt caput corporis Eccleſię, ut dr̄ ad Coloſ. 1. & ſi Petrus quoque caput Eccleſiæ ponitur, duo capita uni corpori non ſine monſtro iunguntur. Frigida ſunt hæc: qm̄ Petrus alia ratione caput Eccleſiæ dicitur, ab ea ratione, qua Chrs eſt caput Eccleſiæ. Chrs.n. eſt caput ratione ſuipſius, Petrus autem rōne Chriſti. Vnde Chriſtus eſt ſimpliciter & abſolute caput: Petrus autem ideo caput, quia eſt uicecaput: eſt.n. loco Chriſti in cęlis reſidentis, caput in terris. Vnde totius eccleſiaſtici corporis unum tm̄ ponit caput ſimpliciter & abſolutè, id eſt Chriſtus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, ſed uicecaput conſtitutus eſt. Vnde nulla interuenit mōſtruoſitas in eccleſiaſtico corpore, niſi apud nolentes intelligere Eccleſiaſtica nomina in ſenſu, in quo dr̄ olbus ferè manifeſto. Libet autem immeri hoc in loco omnibus hmōi obuiationibus commune eſſe unam erandi iter: inter omnes ſiquidem diſcuſſas poſitiones prima ex affirmata iuſtitiæ qualitate, negauit ſubſtantiæ perſonam: ſecūda ex affirmata Eccleſia ſignificata, negauit perſonam petri ſignificātem: tertia ex affirmata petri principalitate negauit eius ſingularitatem: quarta ex affirmato cōi patiq; Apoſtolat: negauit unitatem paſtoralis officii in petro. quinta ex affirmatis Eccleſiæ clauibus, negauit ſolum petrum accepiſſe claues. ſexta ex affirmato unico Eccleſiæ capite Chriſto, negauit petrum eſſe caput loco Chriſti. Et ſimile inueniēs ſ feſius, quum ea affirmata charitate petri paſtoris, negabitur ex pſona paſtoris ſine charitate & ex affirmato paſcendi opere, negabitur paſtoris authoritas. Aperiantur itaqua lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

Promiſſum eſſe Petro totius Eccleſiæ Pontificatum in antedictis promiſſionibus.

QVATVOR promiſſa eſſe petro a Domino Matthæus euangeliſta in ſupra allatis refert uerbis: quorum duo ultima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris, communicata quoq; a Domino aliis Apoſtolis idem teſtatur: prima uerò duo, Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & tibi dabo claues regni cælorum, propria petro perſeuerauerunt. In quibus promitti petro totius Eccleſiæ pontificatum declarandum eſt. poſtquā ambę pmiſſiones amplius dilucidatę fuerint.

¶QVOCIRCA In prima promiſſione notanda ſunt ſex ſignificantius p. v. de primò, Eccleſiā meā, nō, Eccleſias meas: ſecundò, eccleſiam meā, non aliquam Eccleſiā meam: tertiò, Eccleſiā meā, non oēm Eccleſiā meam: quartò, Eccleſiam meā non indefinitè: quintò, Eccleſiam meā, ſingulariter ſeu unitā: ſextò. Eccleſiā meā, ſine additione aliqua. Attende ſigillatim, non dixit Eccleſias meas, ſed Eccleſiā meā, ut una eccleſia ſignificaretur, quæ quāt multas cōprehendat partiales eccleſias nō ppreā ſcinditur, diuiditur aut multiplicatur eccleſia: ſed unitate numerali retenta multas habet partes, ſicut unū corpus multa habet membra: iuxta uerbū Apoſtoli ad Col. ipſe eſt caput corporis Eccleſiæ. & Cant. 6. Vna eſt colūba mea. Dixit non aliquā Eccleſiā meā, ſed Eccleſiā meā: ut non de parte Eccleſiæ, non de particulari aliqua Eccleſia, ſed de integra ſeu tota Eccleſia intelligeres, neq; .n. decebat diuinā ſapientiā aliquā Eccleſiam ædificare ſuper unum Petrū & aliquā non: Dei ſiquidē perfecta ſunt opera. Non dixit, oēm Eccleſiā meā: tū quia multitudinem Eccleſiarū ſupponeret diſtributiuū ſignū, contra Dñi ſniam Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet unū ouile, & unus paſtor. Tū quia ſingulare diſtribui uniuerſaliter, implicat contradictoria, niſi uniuerſalitas referat ad partes integrātes ipſum, quod eſt extra propoſitū, & inferius nihilominus declarabit, qūn partes Eccleſiæ ædificatæ ſunt ſuper hanc Petrā. Dixit, Eccleſiam meā: non indefinitè, uagū relinquendo intellectū ad quærendū quæ eſſet eccleſia Chriſti ædificanda ſuper hanc Petrā: ſicut dubium reliquiā intellectū. quū in cœna dixit, Vnus veſtrum me traditurus eſt; certificati.n ſumus per hęc uerba, q; unica tota Chri eccleſia ędificata eſt ſuper hanc petrā, & nō ſumus ſuſpenſi relicti. Dixit ergo, Eccleſiā meā: ut ſingularem unicā ſolamque ſuā eccleſiam integrā, de qua in ſymbolo dr̄, q; eſt una eccleſia catholica, intelligeres. Vñ p ſolum pronomē meam, determinauit illam: ut perciperemus, q; de illa una eccleſia loquitur, quę eſt Chriſti eccleſia ſine additione aliqua, quęlibet namque partialis eccleſia uocatur Chriſti eccleſia cū aliqua additione, puta Romana, Antiochena, Conſtantinopolitana, &c. Et hoc non ſolum ſecundum modernum uſum, ſed tm̄ ſacras Scripturas: ut patet in principio utriuſque Epiſtolę ad Corin. ubi dicitur eccleſię quę eſt Corinth. & in principio ad Gala. Eccleſiis Galatiæ: & ad Theſſal. eccleſiæ Theſſal. &c. Habes igit quid intelligere debeas per eccleſiā meā: idē. ſ. quod intelligit per unam eccleſiam catholicam. Nō deſunt tñ ſophiſticæ importunitates ex eo, q; quælibet particularis eccleſia uerè eſt Chriſti eccleſia arguentes. De illa eccleſia Chriſtus loquitur, de qua uerificatur quòd eſt eccleſia mea, id eſt Chri: ſed de qualibet particulari eccleſia uerificatur, q; eſt eccleſia mea: ergo de qualibet particulari eccleſia Chriſtus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ędificabo eccleſiā meā. pōt ſiquidem facilè detegi fallacia argumenti ad rem ſpectando, & dicendo, q; qlibet particularis eccleſia eſt quidē eccleſia Chri, ſed non tota, nec ſine additione aliqua, ſed talis, puta mediolanan. nec ita eſt eccleſia quin ſit pars eccleſiæ: Chriſtus aūt loquitur de eccleſia integra, quę non eſt eccleſia talis, nec eccleſia aliqua ſed eſt abſolute ipſius eccleſia. Nihilominus dicēdū eſt, q; eo modo quo quęlibet eccleſia eſt eccleſia mea, i. Chri illo eodē modo uerificatur de ea q; eſt ædificata ſup hāc petrā.

Obiectio.

Solutio.

¶ Quod ut plenius intelligas, perſpice differentiā in modo, quo eccleſia catholica eſt Chri, & quo quælibet particularis eccleſia eſt Chriſti: cōueniunt ſiquidē omnes partiales eccleſiæ cū eccleſia catholica in hoc, q; ſunt Chriſti, nam quælibet partialis eſt Chriſti eccleſia & eccleſia catholica eſt Chriſti eccleſia, ſed differunt in modo: quia eccleſia catholica eſt Chriſti ut totū, quælibet aūt eccleſia eſt Chri ut pars. & propterea eccleſia catholica eſt ædificata ut totū ſuper hanc petrā: qlibet aūt eccleſia particularis eſt ædificata ſuper hanc petrā ut pars. Illo igit modo, quo uerificatur de eccleſia particulari, qđ eſt Eccleſia mea, eodemmet modo uerificatur de illa, q; eſt ædificata ſuper hāc petrā, & ppea quia eſt eccleſia mea ut pars, eſt quoq; ædificata, ut pars ſup hāc petrā. eccleſia uero catholica, q͂ eſt eccleſia mea ut tota, eſt quoque ædificata ut tota ſuper hanc petrā & quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes ſe habet ut pfectū ad imperfecta & unitas & integritas eccleſię pari paſſu currunt: ideo uerbum Chri ad literam intelligit de eccleſia una catholica rōne cuius intelligitur quælibet particularis eccleſia, ut pars unius eccleſiæ catholicæ ædificata ſup Petrum, ſicut ratione unius eccleſię catholicæ quælibet partialis eccleſia uocari poteſt à Chro eccleſia mea, tanquā pars eccleſiæ catholicæ, nec aliter uerificaretur: quoniam ſi ab unitate eccleſiæ diuiſa eſſet, non eſſet eccleſia Chriſti. Nec putes aduerſari hęc ſacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ ſonare uidentur eccleſiā. Rom. Ædificatā eſſe a Chriſto ſup hāc petrā. Appellatione ſiqdem Ro. eccleſię, ut multi putant, ex uerbis Concilii Conſtantien. in condemnatione articulorum Ioānis Vviclef, intelligitur qñque eccleſia catholica: & tm̄ hunc ſanſum nulla eſſet in propoſito q̄ſtio niſi de nomine. Sed qm̄ ſanſus hic non conſonat intentioni ſcribentium de Ro. eccleſia, intelligentium ipſius nomina quandam particularem eccleſiam, diſtinctam cōtra alias particulares eccleſias: idō aliter dicendum eſt Ro eccleſiam ædificatam eſſe à Chriſto ſuper hanc petram uerificari, non p proprietatem, ſed per appropriatione. Quod ea conuenientia & differentia inter eccleſiam Ro. & alias manifeſtatur: cōe ſiquidem eſt cuilibet particulari eccleſiæ eſſe partem. & hinc fit q; nō per proprietatem uerificatur de quacunque particulari eccleſia, ſed tantūmodo de ea eccleſia catholica, q; eſt ædificata ſup hāc petrā: de ipſa.n. ſola ad literā loquitur Chrs, dicens, Super hāc petrā ædificabo eccleſiam meā: in qua tñ omnes partiales Chriſti eccleſiæ clauduntur, ut partes in toto. Differt autem Ro. eccleſia ab aliis partialibus eccleſiis propinquitate ad caput eccleſiæ catholicæ: nā eccleſia Ro. in ſuo proprio capite non ſolū pxima, ſed eadem facta, eſt cum capite Eccleſię catholicæ: ea facto.n. petri unus atque idem factus eſt pontifex Ro. & pontifex Eccleſiæ catholicę: ſm̄ ſeipſam uerò immediatè hæret pontifici eccleſiæ catholicæ. Alia autem quęcunque partialis eccleſia nec ſm̄ ſeipſam immediatè iungitur paſtori eccleſiæ catholicæ, nec ſm̄ ſuū caput coincidit cum capite eccleſiæ catholicę. Ob hanc igit proximitatem & cōniunctionem Eccleſiæ Ro. ad paſtorem eccleſiæ catholicæ, appropriantur uerba Chriſti ad Ro. eccleſiā potius, q̄ ad alias: nō q; illi ſint ppria, ſed eccleſiæ catholicæ: ut dictum eſt. Promiſit igitur Dominus petro prima promiſſione ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, futurum ipſum fundamentum eccleſiæ catholicę.

Dixit Chriſtus Petro ędificabo eccleſiam meam, nō eccleſias meas, non aliquā, nō eccleſiam, non eccleſias, nō aliquid addēdo, ſed eccleſiā meā

¶ PER SECVNDAM autem promiſſionem Tibi dabo claues regni cælorū, plenitudinē poteſtatis eccleſiaſticę eidē promiſſā. q; implicitè manifeſtatur. primo, ea ipſa re ſignificata per claues regni cælorū: poteſtate. ſ. aperiendi & claudendi cælorū regnū, non his uel illis, ſed abſolutè: ut comprehendant omnes uiatores. quibus claudi uel aperiri regnū cælorū poteſt. Huiuſmodi ſiquidem poteſtas quadruplex poteſtatis genus ſub ſe cōprehendit: hoc eſt iudiciariā tā in foro pœnitentię. q̄ in foro eccleſiæ: qm̄ ois eccleſiaſticus iudex utriuſque fori, ſoluen-

Claues regni cœlorum Petro promiſſæ. plena fuit eccleſię poteſtas in quatuor genera diuiſa: in eſt, quæ eſt iuriſdictionis, gubernationem & cam, q̄ ad purgatorium extenditur.

ſoluẽdo, uel ligãdo aperit, uel claudit regnũ cœlorũ illi, qui ſoluitur uel ligatur. Poteſtatem quoque gubernatiuam Eccleſiæ catholicæ, nam prouidendo, gubernando, inſtituendo, diſponẽdo, &c. eiuſmodi faciẽdo, nihil aliud fit quàm aperit uel clauditur regnum cælorum. Poteſtatẽ etiam ad purgatorium extẽſam comprehendit: ubi nota quod licet Chriſtus non dederit Petro iudiciariam poteſtatem ſuper purgatoriũ, dedit tamẽ illi claues regni cælorũ, aperiendi ẽt uel claudendi his, q́ ſunt in purgatorio: propterea de poteſtate iudiciaria loquens appoſuit locum: ſ. ſuper terram dicens, quodcũque ſolueris ſuper terrã, & quodcunque ligaueris ſuper terram: eximens per hoc eos, q́ ſuper terram amplius non ſunt à iudiciali poteſtate Petri. Loquens autem de clauibus regni cælorum: nullum exemit uiatorem, cui per Eccleſiã poteſt aperiri uel claudi regnum cælorũ: ſed abſolutè & illimitate dixit, Tibi dabo claues regni cælorũ: ut poſſet Petrus cuicunque uiatori regnum cælorum aperire poſitiuè, claudere uerò ſaltem negatiuè. Hæc autem dicentes nequaquam Auguſtinum, ſacroſq́ue canones poteſtatẽ Petri ad ea communicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus: immò hic quod dicimus, confirmamus, nam eccleſiaſtica cenſura in defunctos quamuis ſoluit aut ligat, ad id reſpicit, quod ſuper terram eſt, hoc eſt uiuos qui ligantur ne communicent, aut claudit regnum cælorum: ad defunctorum animas reſpicit, quibus uerè hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria poteſtas ſuper terram, claues autem regni cælorum ad omnes uiatores ſe extendunt. Poteſtatem demum imperatiuam uniuerſis ad Eccleſiam quomodolibet ſpectantibus in ordine tamen ad regnum cælorũ: exigit ſiquidem recta rõ, ut poteſtas, quæ ſupremum ſortita eſt finem, reliquis oĩbus imperet in ordine ad ſupremũ finem: ut facile manifeſtatur inducendo tam in artibus q̃ in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nẽpe artifex, rector, dux, Princeps, ſuperiorẽ ſortitus finem, ordinat alios artifices rectores, duces, principes ad ſuum finem, ac per hoc illis quatenus ad ſuum dirigunt finem, præcipit. Conſtat autem regnũ cælorum ſupremum eſſe finem, poteſtatique clauium Petro promiſſarum reſpondere: reliqua uerò oĩa temporalia ad hunc finem quandoque oportere diſponi. Sub hac igitur Petri poteſtate comprehenditur poſſe imperare regnis & principibus oĩbus in ordine ad regnum cælorum: nec enim hmõi imperium aliud eſt quàm aperire & claudere regnum cælorum, ut de ſe patet. Ex re igitur promiſſa per claues regni cælorum, patet primò, q́ plenitudo poteſtatis Eccleſiaſticæ Petro promiſſa eſt à Chriſto dicẽte, Tibi dabo claues regni cælorum. Declarauit deinde idem ex modo loquendi ſacræ Scripturæ, Iſa. quidem 22. de Eliachim ſummi Sacerdotis plena põte di, Et dabo clauem domus Dauid ſuper humerũ eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Teſtamento Apoc. 3. de Chriſti poteſtate dr, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.

Excluſio obiectionis.

Nec obſtat ſi obiciatur, in textu Euangelii non haberi, q́ ſi Petrus aperiat, nemo claudit, & ſi claudat, nemo aperit: quia etſi non habentur hæc uerba, habetur tamen idem ſenſus. Ex eo ſiquidem q́ de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcunque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutũ & in cælis: manifeſtè habetur, q́ ita Petrus ligat, q́ nemo ſoluit, & ita ſoluit, q́ nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum eſt, conſtat ita eſſe ligatũ q́ nemo ſoluit: & ſimiliter quod in terra ſolutum: in cælis quoque ſolutũ eſt, conſtat ita eſſe ſolutum, q́ nemo ligat. ex hoc aũt ſufficienter habetur, q́ ita Petrus aperit regnum cælorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, q́ nemo aperit: æquum eſt. n. ut non minus, ſed potiori modo poſſint claues Petri adæquatos ſibi actus quàm actus minores exercere. Et aduerte q́ uerba illa Iſa. 22. dicta ſunt de Eliachim in pſona Chriſti, ut gloſ. ibi dicit. In cuius ſignum Ioannes Euangeliſta eadem refert de Chriſto, tãquã monſtrans illum eſſe in Eliachim ſignificatum: q́ ipſemet Iſa. 10. c. de Chriſto ſcripſerat, & factus eſt principatus ſuper humerum eius: ut oſtendatur clauis ſuper humerum eius principatus ſuper humerum eius: ac per hoc undique percipiamus per claues regni cælorum plenitudinem poteſtatis ſignificatam. Accedit autem ad hoc teſtimonium à conſuetudine: in ſignum enim ſummæ poteſtatis claues regni regi offeruntur. Quocirca iungẽdo ambas promiſſiones, quum ex prima Petrus futurus ſit fundamentum Eccleſiæ catholicæ (ubi in Petro officium ſuſtinendi Eccleſiam catholicã in fidei ſoliditate ſtatuitur, & pariter Eccleſiæ catholicæ authoritas inhærendi Petro ut fundamento imponitur: ædificationis enim rõ expoſcit, ut ædificiũ neceſſitatem habeat inhærendi petræ, ſuper quam fundatũ eſt) ex altera uero Petro Eccleſiæ poteſtatis plenitudo pollicita ſit, manifeſtè liquet promiſſum huiuſmodi uerbis Petro Eccleſiæ catholicæ põtificatũ eſſe. hæc enim duo præcipua eſſe in totius Chriſtianæ Eccleſiæ Pontifice conſtat. Ex Matthæi Euangeliſtæ igitur uerbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangeliis, ac diſcuſſis, manifeſtatum credimus ſoli Petro Pontificatũ Eccleſiæ catholicæ eſſe promiſſum à Chriſto.

CAP. VIII.

Perſona Petri, quamuis charitate qualificata, dictum eſſe Paſce oues meas.

EXPEDITO Tractatu de promiſſionibus ſoli petro factis a Domino apud Matt. tractanda occurrit commiſſio quã Saluator petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Paſce oues meas. Vbi ſicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt, hoc eſt, quòd perſonæ Petri, q́ ſoli dicta hæc intelliguntur: ita quod nuſquam alias cæteris ſimilia dicta ſunt, q́ tota Eccleſia paſcenda commiſſa eſt Petro, & quòd per hęc pontificatus Eccleſiæ catholicę datus eſt Petro.

¶Quoniam autem ſoluere neſcit, qui nodum ignorat, quæ rẽ dubiam reddere poſſint: in horum ſingulis afferenda ſunt.

Primò.

Ex duobus in primis apparet, quòd non perſonæ, ſed qualificatę perſonę dictum eſt, Paſce oues meas. Primò ex cognominatione Petri: dum appellatus eſt Simon Ioannis, hoc eſt obediẽs gratię: neq; enim fruſtra (ut Beda dicit) ſic eum Dominus appellauit: ſed ad hoc myſterium inſinuandum. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me: ubi manifeſte amanti dixit, Paſce oues meas. Ex his enim apparet, q́ non perſonę, ſed perſonæ qualificatę obedientia diuinę gratię & amore ipſius Chriſti dictum eſt, Paſce oues meas.

Secundò;

¶HOC in loco obſeruandum eſt ne in extremos declinemus errores, ſed media incedamus uia: quum enim de qualificatæ perſonæ officio agitur, quatuor occurrunt, ſ. perſona, qualitas eius, uſus officii, & rectitudo eius. Quæ oĩa licet diuerſa ſunt, hæretici tamen nolentes diſcernere inter prãtis uſum & rectitudinem uſus totum qualitati tribuunt: malos Chriſti miniſtros cognoſcere recuſantes: quia qualificati Chriſti charitate non ſunt, tanquam poteſtas & rectus poteſtatis uſus idem ſint, uel ſaltem utrunque qualitati, hoc eſt charitati commiſſum ſit, unde latius aberrãtes, cuilibet iuſto eccleſiaſticam arrogant poteſtatem. Stulti autem, quorum infinitus eſt numerus, rectitudinem uſus parui pendentes, ſi perſonę eccleſiaſticã tribuãt poteſtatem quicquid ſit de charitatis qualitate, feciſſe putãt ſatis. Recta uero ac catholica rõ mediam amplectitur uiam, perſonæ qualificatæ datã & dari debere eccleſiaſticam poteſtatem cenſens: ea tamen ratione, ut perſonę poteſtas ſeu poteſtatis uſus, qualitati uero rectitudo uſus reſpondeat.

Senſus huius capitis hic eſt.

Sic enim uterque uitatur error, dum ſapienter qualificatę perſonæ committitur, ut rectè utatur eccleſiaſtico miniſterio: & ſi contingit malos eſſe miniſtros, Eccleſia ambiguitati aut fallacię periculo non ſubſit, ſed per malos etiam bona ſuſcipiat. Et ſi ſapiens quicunque qualificatę debet perſonę committere rectum uſum officii, hoc maxime decuit Sapientiam incarnatam. & propterea tertio à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitatis bonitatem actus reſpicit & ipſa rectitudo ſeu bonitas actus charitati tribuitur: ut omnes communiter Docto. ſonant. Patet autem actum optimũ a Saluatore petro committi dicendo, Paſce oues meas, ex ſingulis trium dictionum: paſcere enim eſt conferre nutrimẽtum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & uiuũt. Oues dixit, non hœdos, non boues, non lupos, & id generis homines, luxurioſos, ſuperbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, ut proprio amore ſubtracto, amor Chri rõ paſcendi oues ſignificata expliceretur. Ex quibus tribus ſimul iunctis perſpicuum fit, q́ actum optimũ cõmittebat Petro dicens, Paſce oues meas, & quia, ut dictũ eſt, actus optimus nõ põt niſi è charitate Chri prodire, ideo perſonę qualificatę charitate à Dño cõmiſſus eſt. Ex hoc ſ᷑ non ſequitur, ut hæretici fingunt, q́ qualitati commiſſum eſt paſtorale officiũ: ſed charitati qdẽ cõmiſſa intelligi͛ bonitas, ſeu rectitudo uſus officii paſtoralis: ipſe aũt uſus perſonę commiſſus intelligitur. Vñ & Dñs hoc in loco ter exacta charitate non Dixit, Charitas tua paſcat oues meas: ſed perſonam ter alloquitur dicẽs, Paſce tu agnos, ſeu oues meas. Et ſicut apud Matthæũ perſona petri deſcripta eſt noĩe proprio, & nomine proprio patris carnalis quoad corpus, & internę reuelationis gratia quoad animã, ut ex his ſingulariter petro conuenientibus perſonã eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non ſemel, ſed ter eodem nomine proprio & patris carnalis perſona Petri ſcḋm carnem deſcribitur, Simon Ioannis ſeu Iona, ut correctiores codices habent. & ſcḋm animam, ex ꝓpria humiliatione, qua cor Chriſti ſcientię ſubmittit, ter repetens, Domine ſcis, quia amo te: & ex propria contriſtatione, cõtriſtatus eſt petrus, &c. ut ex his ſibi propriis, petri perſonam aperte intelligeremus eſſe illam, cui Chriſtus dixit, Paſce oues meas: ac proinde non dono charitatis, ſed perſonę commiſſum officium paſtorale percipere: nunc exacta autem charitate

intelligeremus charitati committi rectitudinem uſus officij paſtoralis: nemo enim ſine charitate poteſt officio paſtorali rectè uti. Et hæc ſecundum literalem Euangelij ſenſum ſunt: ad myſticum uerò ſenſum (unde efficax non poteſt argumentũ trahi) ſpectat q; Simon Ioannis interpretat, Obediens gratiæ. Vnde patet, quod Chriſtus nõ qualitati, ſed pſonæ Petri qualificatę charitate dixit, Paſce oues meas: ac pinde ſi decidiſſet Petrus a charitate, non amiſiſſet paſtorale officium, ſed rectum uſum illius: quoniam à charitate pendet non officium, ſed rectitudo uſus: ut planum eſt apud quemlibet catholicum Doctorem, & ſolos habet hæreticos contradictores.

Excluſio obiectionum.

CAPVT IX.

Soli Petro ita, quod non alijs Apoſtolis, dictum eſſe, Paſce oues meas.

QVOD Autem ſoli Petro dictum ſit a Chriſto, Paſce oues meas, textus ipſe clare manifeſtat, tũ ex nomine proprio ſuo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione appoſita ad alios, Diligis me plus his? comparationum enim diuerſitatem monſtrat ipſius ad alios Apoſtolos præſentes, quibus comparatur, tum ex propria petri pſſione qua contriſtatus deſcribitur ex tertia interrogatione memor negationis Chriſti prędictæ ſibi olim ipſo parato mori: ita ut locus dubitatione non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data poſt reſurrectionem Domini, & alijs Apoſtolis, nec antea nec poſteà inuenitur ſimile quid dictum, reſtat nominatim ſoli Petro dictum ſit Paſce oues meas. Nec obſtet, q; Eccleſia Apoſtolos omnes uocat paſtores dominici gregis præfatione (quos operis tui uicarios eidem contuliſti præeſſe paſtores) quando hoc ad Apoſtolatum manifeſtè refert: & ppea eo mõ dñr paſtores Dominici gregis, quo ad Apoſtolatũ ſpectat paſtoralis cura: ut aũt Apoſtoli nomen teſtatur, paſtorale exercitium ad Apoſtolos ſpectat, ut ad legatos Chri: & ſic hoc eſt, ut legati Chriſti dñr paſtores dominici gregis. Petrus aũt ut ex ſupradictis & dicẽdis patebit, conſtitutus eſt, ut ordinarius paſtor etiam ipſorũ Apoſtolorum: & hoc ſignificant Chriſti uerba, Paſce oues meas.

CAP. X.

Petro ſoli uniuerſam committi Eccleſiam, per hæc uerba Chriſti, Paſce oues meas.

VNIVERSAM autem committi Eccleſiam Petro per hęc uerba, Paſce oues meas, ſophiſticè in dubiũ uertit ex ſex.

¶Primò, Quia non dicitur, Paſce oues meas omnes ſi enim tota Eccleſia cõprehenſa eſſet, dici debuiſſet, omnes oues meas: ſicut dictum eſt: Docete omnes gentes, Mat. ult.

¶Secundò, Quia nihil impoſſibile commiſſum eſt à Chro, uniuerſam autem per orbem Eccleſiam paſci ab uno eſt impoſſibile. Et ſi dicatur, q; unus per alios poſſet paſcere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Paſce, & nõ dicit fac paſcere oues meas: hoc enim etiam et bruius poſſet facere, committere, ſ. alijs, ut paſcerent oues Chriſti.

¶Tertiò, Quia peccaſſet Petrus ſi non omnes ſolus paniſſet, ſi omnes ſoli commiſſæ ſunt

¶Quartò, Quia Petrus, nullum Apoſtolum miſit: & quilibet Apoſtolus ordinauit Epiſcopos abſque Petri authoritate.

¶Quintò, Quia conſtemus Apoſtolos in diuerſas mundi partes tanquam ſuas portiones diſtributos.

¶Sextò, Quia Petrus circunciſionis tantum oues ſortitus, eſt ut patet ad Gal. 2. ubi dicit Paulus, Quum uidiſſent, q; creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut & Petro circunciſionis: q enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circunciſionis, operatus eſt mihi inter Gentes.

¶QVOD Manifeſtè autem exorbitent hęc à uero Euangelij ſenſu, non eſt difficile aperire, dicendo ſiquidem, Paſce oues meas: oportet aut omnes, aut iſtas, aut nullas, uel uagè oues cõmitti paſcendas. Et quidem q; non has uel illas determinate commiſerit, uerba ipſa teſtantur: q; uerò nullas, ueritati aduerſatur, q; aũt uagè reliquerit, & Chriſti ſapientiæ derogat, & ueritati pronominis adiuncti contrariatur, ſapienti enim gubernatoris & potentis diffinitè prouidere, non eſt uagam relinquere prouiſionem ſuam. Et conſtat q; ex hoc ipſo, qđ ſolo pronomine Meas demonſtrat oues, non uagè, ſeu indefinitè loquit, ſed ex hoc ipſo, q; nullas ſuas eximit, omnes ſuas cõprehendit dicendo, Paſce oues meas. Et obſerua peruerſitatem exponẽdi, qui apud Mat. dr, Super hanc Petram ędificabo Eccleſiã meã, de omni Eccleſia Chriſti intelligendum putant, ne unam ſolam Eccleſiam ſuper petram ædificatam fateantur: quũ uero apud Ioannem petro dr, Paſce oues meas, indefinitè exponũt, ne oues Chri ſub uno paſtore comprehendant. ibi rem ſingularem, unam. ſ. Eccleſiam catholicam, contra oẽm rõnem diſtribuunt uniuerſaliter, hic res diuerſas, multas. ſ. oues diſtribuere uniuerſaliter recuſant, ut hinc uideas falſos eſſe eorum ſenſus: falſum enim etiam à ſeipſo diſſonat. Et per oppoſitum: quia uerò omnia conſonant, Eccleſiaſticus ſenſus ſicut habet, q; ibi ita unica intelligitur Eccleſia catholica, ut cõprehendant oẽs Chri particulares Eccleſiæ in ea tanquã partes in toto: ita hic oues Chri ita intelligunť explicatæ p pronomen meas: ut nulla relinquať, q̃ ſub pronoie, meas cõprehenditur.

¶ET propterea Non oportuit apponere oẽs: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, comprehenduntur quũ dr, Paſce oues meas: ſicut Io. 10. oẽs cõprehẽſæ ſunt Chri oues, quũ dixit Dñs. Animam meam pono pro ouibus meis: & rurſus, Oues meæ uocem meam audiunt, &c. Vnde ly meas, uniuerſalit ſigni ſupplere effectum altiori ratione neceſſariò appoſitum patet: & ppea non eſſe ſimile iudicium de hoc tex. & illo, Docete oẽs gẽtes: ibi n. rã ſuas, q̃ nõ ſuas p electionẽ gẽtes docendas mandauit. hic uero, oues aũt paſcẽdas cõmiſit ſufficienter, per ly meas, comprehendens oẽs: ut rõne & teſtimonio Scripturæ monſtratum eſt clariſſimè conſtare ex eodẽ Euãgeliſta. Et hinc confirmatur ſenſus catholicus: quia quod ibi Chriſtus hic exhibuit: & propterea quia ibi totam Eccleſiã promiſit, hic oẽs oues commiſit. Et confirmatur rurſus ea uerbis dñi. Io. 10. Alias habeo, quę non ſunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet unum ouile & unus paſtor, ſi enim ex ouibus omnibus ouile unum conſtare dẽr ſub uno paſtore, cõſequens eſt ut quum unus paſtor inſtituitur, & dr, Paſce oues meas: illius unius ouilis cura committatur. Dubitandum. n. forte fuiſſet ſi plura haberet Chs ouilia, de quibus ſuis ouibus loqueretur: quum aũt unum tantum ouile ſe habere teſtetur, dubitari non põt, quas ſuas oues cõmittat, niſi quis adeo deſipiat, ut de parte tm ouilis curam committat. Et confirmatur rurſus hic ſenſus ex Sanctorum expoſitione: quorum authoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, ſuſtiprandũ cõmiſſionem ouium mundi Petro cõmẽdať, nõ alij.

Ad primũ

¶Ad ſecundam uero obiectionem dr, q; non eſt impoſſibile, ſed neceſſariũ atque utile, oẽs Chriſti oues paſci ab uno, ut catholicæ Eccleſiæ capite. In hoc autem paſcendi modo, ſ. ut à capite catholicæ Eccleſiæ, clauditur q; Chriſti oues diuerſis coadiuuantibus membris paſcuntur à capite: ſicut totum corpus à capite regitur coadiuuantibus alijs membris. Vnde non eſt dicendum, q; Petrus paſcit id eſt facit paſcere: ſed q; ipſe ut caput per alia commembra coadiuuantia paſcit omnes Chriſti oues, quod non poſſe per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non eſt caput Eccleſiæ, fieri conſtat. Tantoque poſſibilius eſt à petro paſci omnes Chri oues, quanto petrus uicarius eſt Chriſti uiuentis regnantis & aſſiſtentis ad dirigẽdum, inſpirandum atque adiuuandum.

Ad ſecundam.

¶Vnde patet ſolutio tertiæ obiectionis: commiſſum eſt enim petro ſoli, non ut ſolus omni modo, ſed ut ſolus tanquam caput catholicæ Eccleſiæ paſcat omnes Chriſti oues & propterea non peccat ſi per commembra adiuuatur ad paſcendum Chri oues, ſed peccaret ſi concaput Eccleſiæ catholicæ ſuſtineret.

Ad tertiũ.

¶Ad quartam dr, Petrum nullum miſiſſe Apoſtolum, quia præuentus eſt à Chro domino, qui miſit Apoſtolos, Io. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea potuerũt authoritate Apoſtolatus Epiſcopos ordinare abſq; habita a petro facultate.

Ad quartũ

¶Ad quintam dicitur, q; diſtributio Apoſtolorum ad apoſtolatus exequutionem ſpectat: & nihil penitus obſtat paſtorali officio petri. ſicut in nullo eius authoritas imminuta eſt ex hoc, q; Chriſtus Apoſtolos miſit, hoc enim ad legationem, illud uerò ad exequutionem pertinet.

Ad quintũ

¶Et per hoc etiam ſoluitur ſexta obiectio: nam quantum ad exequutionẽ apoſtolatus Paulus loquiť: ut ipſa uerba clarè teſtanť, Qui operatus eſt in apoſtolatu. Cũ his enim diuerſis exequutionibus euidenter ſtat unitas paſtoralis curæ apud petrũ.

Ad ſextũ.

CAPVT XI.

Petro per hæc uerba, Paſce oues meas, commiſſum à chriſto pontificatum totius Eccleſiæ eſſe.

ECCLESIÆ Totius pontificatum petro per hæc uerba collatum inficiantur aliqui.

¶Primò. Quia paſcere nõ ſignificat principari aut eſſe primũ.

Primò.

¶Secundò, Quia uerbum Chriſti eſt ue exhortatorium uel pręceptorium ad paſcendum, non ad ſubijciendum oues. Et ſi dicant, paſcere non poteſt niſi ſuperior, quid ad me: quęre locum ubi uerba ſunt conferentia petro poteſtatem ſuper Eccleſiam, hic enim ſolummodo paſcere committitur.

Replica.

¶VERVM Difficile non eſt pontificatum monſtrare ſub his uerbis datum. Paſcere ſiquidem Chriſti oues, actus eſt authoritatis in paſcente, utilitatis in ouibus, finis in Chro. Eo nanq; ipſo q; Chriſtus ſuas ut oues paſcendas petro commiſit. meridiana luce clarius patet, quòd ipſum præfecit alijs ut paſtorem ouibus.

¶Non oportet ergo aliũ quærere locũ, ubi petro poteſtas data eſt ſuper Eccleſiam: quoniam hic locus eam atteſtatur datã: niſi qs vſque adeo deſipiat, ut petro dictũ putet, Paſce oues meas non officio paſtoris, ſed officio mercenarij. Quæ ẽt inſipientia confu-

Ad primũ

confutatus ex trina exactione charitatis Chriſti à Petro: cũ.n. amore Chriſti paſcẽdæ oues cõmittantur, procul abeſt amor mercenarius. Vnde etſi paſcere nõ ſignificat principari, ſignificat tñ actum eccleſiaſtici principis, & rurſus ſi non ſignificat principari, præſupponit tñ principatũ. quia præſupponis prio sẽ. Vnde & benè reſpondebatur. q̃ paſcere non poteſt niſi ſuperior. Et quũ dr̃, Quid ad me, reſpondetur multũ pfecto ex ipſa rõne cõnexorũ: habent.n. hoc ut altero collato reliquũ tributũ intelligat. Quo fit ut ſi paſcere non poteſt niſi ſuperior, cui datũ eſt paſcere, datũ quoq; eſt eſſe ſuperiorẽ: vnde ex hoc ẽt capite liquet, q̃ non eſt alius quærendus locus Scripturæ. vbi Petrus factus eſt ſup Eccleſiã; quoniam hic clarè habetur.

¶ Affirmamus autem Chĩ uerbum pręceptorium eſſe: nam ſi Apoſtolo Paulo uæ eſt, ſi non euangelizauerit, multò magis Petro væ eſt, ſi non pauerit oues Chĩ. Sed non præceptoriũ ſolũmodo eſt Chriſti uerbũ, ſed inſtitutorium: nã, ſi in conditione primæ partis uniuerſi uerbũ Dei inſtituit creaturas præcipuas, ſimul propriũ earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternũ, & in ſeculum ſeculi, pceptũ poſuit, & non pręteribit) par eſt, ut in creatione Chriſtianæ Eccleſiæ primum eius mẽbrũ eodem uerbo perfecerit, præcipiendo ſummi pontificatus opus, & inſtituendo ipſum pontificatũ. Eo uerò ipſo, quo Petro, ut paſcat Chriſti oues, committitur, Chriſtianus populus, ut oues iubetur ſe habere ad Petrum. fruſtra enim cõmitterẽtur oues paſcẽdæ à Petro, niſi ut oues exhiberent eidẽ à cõmuni Domino. Vnde neceſſitas nõ ſolũ paſtus, ſed ſubiectionis in verbis Domini ſignificatur, quũ dicitur, Paſce oues meas. Atteſtante etiam hoc Aug. hic exponente, paſcere non ſolũ docere ſed regere, dum dicit, oues ipſas paſcendas, hoc eſt docendas regendaſque cõmittit. & Chryſoſt. Paſce oues meas, fratrũ curam ſuſcipe: & gloſſa ex Alchuino, Paſcere oues eſt credentes in Chriſto, ne à fide deficiant, confortare: terrena ſubſidia, ſi neceſſe eſt, ſubditis prouidere, & exempla uirtutis cum uerbo prædicationis impendere, aduerſariis obſiſtere, errantes ſubditos corrigere. Quocirca etſi paſcere non ſignificat principari: ſignificat tamen Chriſti oues regere, in quo clauditur principari. & ſi non ſignificat principari: trahit tamen ſecum principari: ſicut trahit ſecum requirere, reducere, alligare, conſolidare, cuſtodire & ſanare: quorum meminit Dominus Ezech. 34. unde & Petrus princeps Apoſtolorum, & princeps ſuper plebem Chriſti conſtitutus dicitur & iuxta Greg. uerba ad Mauritium, Cura totius Eccleſiæ & principatus committitur.

¶ Et ſi quæratur quare Dñs cõmiſit põtificatũ Petro non ſub uocabulo prælationis, ſeu authoritatis, uel dignitatis, ſed actus paſcendi ſuas oues? In promptu rõ eſt, & ex parte rei, quia pręlatio, ſeu authoritas eſt propter paſcere oues Chĩ, & nõ ecõtra. Et ex parte appetitus regulãdi q̃a nõ locus ſuperior, nõ dignitas, aut auctoritas ambienda eſt, ſed paſtus ouiũ Chriſti appetẽdus in põtificatu, iuxta quod Apoſtolus poſtea dixit, Qui epiſcopatũ deſiderat, bonũ opus deſiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ dixerat n. ante paſſionẽ, Lucæ uigeſimoſecũdo, Reges gẽtiũ dominant eorũ, & qui poteſtatẽ exercent in eos, benefici uocant: uos aũt nõ ſic: ſed qui maior eſt in uobis, fiat ſicut minor. Hinc.n. à miniſteriali actu paſcendi Chĩ oues ſignificauit põtificatũ tacitũ rãquã annexũ qd, & nõ æſtimãdũ niſi pp utilitatẽ ouium Chĩ: cuius oppoſitũ cõtingit in regibus & dñis geotiũ: qui ad hoc ut regnẽt & dñi ſint, & oĩa ordinant.

¶ Porrò cõmiſſum inter actus põtificios opus præcipuũ, Petri monſtrat pontificatum: paſcere ſiquidẽ electos præcipuus eſt Pontificis actus. Nam ſicut ad ſupremam diuinæ prouidentiæ partẽ ſpectat cura electorũ, ad quorũ fœlicitatem non ſolum cæli motum ordinauit; teſtante Ioan in Apoc. c. 6. Dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc modicũ tẽpus, donec impleat numerus conſeruorum eorum. ſed etiam ipſemet deſcẽdit de cœlis, & homo factus crucifixus, mortuus ſepultus, &c. oĩa ſuſtinuit propter electos, ita ad ſummã eccleſiaſticã curã, quã pontificatum vocamus ſpectare oportet, paſcere electos. Cõſtat aũt ſolos electos ſignificari, quum dr̃, Paſce oues meas: teſtante hoc ipſo Domino Ioan. 10 dicente, Oues meæ uocem meã audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego uitã æternã do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquã de manu mea. Nec propterea Petri põtificatus quaſi ad ſolos electos ſe extenda: reſtrictus eſt: ſed ſubordinatus electorũ paſtui, hinc eſt omnis circa alias pontificatus actus. Sicut.n. ſm̃ uniuerſi ordinẽ unicus cæli motus propter implendũ numerũ eſt electorũ, & idẽ tñ ẽt ad propagandos non dilectos ſe extendit: & ſm̃ ordinẽ gratiæ ſummæ bonus paſtor Chriſtus animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis, hoc eſt electis, & tamen eſt mors pro totius mundi uita futura: ſacris myſteriis ſummus pontificatus propter paſcendos eũ electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiuſdem eſt cura finis & diſpoſitio eorum, quæ ſunt ad finem: uita autem electorum finis eſt gubernationis aliorũ. Omnia, inquit Apoſtolus, ſecundæ Timo. 2. ſuſtineo propter electos, & ad Roma 8 Oĩa electis donata teſtatur: & ſuper omnia bona Domini cõſtituẽdũ aſſirmatur electi Matth 22. Nec ſilentio inuolutos propterea dixerim pręſcitos: quoniam ſub agnorum nomine cõprehendi aliquos pręſcitorum non inconuenit: ſunt.n. Chĩani multi imperfecti ſemper diſcentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus paſcẽdos ſimul cum ouibus hoc eſt electis, cõmiſit Petro. Vnde bis cõmiſit agnos, & tertiò Oues: non ſolũ q̃a imperfecti maiore agẽt cura, ſed ut ipſo numero diuerſitate inſinuaret agnorũ ſuorũ, hoc eſt Chriſtianorũ eãdem uitã ducentiũ, dũ alij reprobi, alij electi ſunt. oues aũt ſemel & ultimò cõmittuntur: quia oẽs Chĩ oues inter electos ſunt, & creſcens oratio ad ſummũ terminatur. Et quum omnes paſtorali Petri curę committantur. ſoli agni & oues paſcendæ committuntur: lupi ſi quidem leones & urſi commiſſi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminãdi. Vnde nullus à Petri põtificatu exemptus relinquitur: etiam ſi ſolũ fuiſſet illi cõmiſſum: Paſce oues meas, propter quas fiunt oĩa, utpote quibus oĩa cooperãtur in bonum, vt Apoſtulus ad Rom. 8. teſtatur. Fit autẽ iuſſus huius excellentia commiſſi operis manifeſtior, diſcurrendo per paſtoralia pontificiaque opera: nam ſex illos actus paſtorales Ezech. 34. poſitos. ſ. requirere q̃ perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractum fuerat, cõſolidare quod erat infirmũ, ſanare quod erat ægrotũ, cuſtodire quod pingue & forte ad paſtum ouium ordinari, teſtat Dñs, arguẽs de his paſtores dicens, Vę paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos, nonne greges à paſtoribus paſcunt: lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. ubi rationem omiſſionis manifeſtè reddit ex eo & non oues, ſemetipſos paſtores mali paſcẽt tãquam oĩum horum operũ ratio ſit uacare ad paſcendum ipſas oues. Actus quoque iudiciales, qui in Eccleſia fiũt tam in foro pœnitentiæ, q̃ in foro contentioſo, ad paſcendas Chĩ oues ordinari non eſt dubiũ. Aperire demũ & claudere regnũ cælorum ad paſtum ouium ſic ſpectant, q̃ aperire regnũ cęlorũ eſt paſcere oues Chriſti, claudere autẽ illud, ad paſtum earũdem ordinari: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonũ. Conſtat igitur, ſi colligant cũcta ſignificata per hanc promiſſionẽ, Paſce oues meas cõmiſſum Petro eſſe totius Eccleſiæ pontificatum. Nec ut noua hæc cudimus, ſed a patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundẽ atteſtatione Petri pontificatum firmantes: ut in ultimi. patebit ca.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Chriſti inſtitutione ſucceſſorem in pontificatu Eccleſiæ catholicæ.

FIRMATO Petri pontificatu Eccleſiæ catholicæ oportet de ſucceſſore eius tractare. Et ut intelligatur manifeſtè differẽtia inter catholicos & ſchiſmaticos, prænotandum eſt in quo conuenimus, & in quo diſſentimus. Concorditer ſiquidem fatemur Petrum Apoſtolorum principem, & fuiſſe Ro. Põtificẽ ſicut Iacobus Apoſtolus fuit Pontifex Hieroſolymis. & propterea quemlibet Rom. Epiſcopum ſucceſſorem eſſe Petri in põtificatu Rom. Eccleſię, ſicut quilibet Hieroſolymitanus Epiſcopus ſucceſſor eſt Iacobi in pontificatu Hieroſolymitanæ Eccleſię concorditer quoque affirmamus Hieroſolymitanũ Epiſcopum non ſuccedere Iacobo niſi in in Hieroſolymitanæ eccleſiæ epiſcopatu: non.n. ſuccedit Iacobo in authoritate apoſtolatus. Sed ſtatim diſſentimus, quum inferre conantur Ro. Pontificem non ſuccedere Petro niſi in Epiſcopatu. Ro. eccleſię: fatentur.n. catholici Ro. pontificem ſuccedere petro non ſolum in epiſcopatu Rom. eccleſię, ſed etiam in pontificatu eccleſiæ catholicæ. Vbi ſi perſpicaciter ſcrutati fuerimus, uidebimus duo ſupereſſe tractanda: an ſcilicet Petrus habeat diuino iure ſucceſſorẽ in pontificatu eccleſię catholicæ. & an huiuſmodi ſucceſſor ſit Ro. Pontifex. Schiſmatici.n. negant Ro. Pontificẽ epiſcopum eſſe eccleſię catholicæ: & pernegant oportere inſtitutione diuina aliquem unum ſuccedere Petro in regimine totius eccleſiæ: & ante omnia negant petrum inſtitutũ à Chřo pontificẽ eccleſiæ catholicę. Quum autem iam declarauerimus huiuſmodi petri pontificatum, ſupereſt ut primò an habeat aliquem ſucceſſorem, & demum an ille ſit Ro. ponti. tractemus.

¶ ET IVXTA præfixum modum afferenda cenſuit argumẽta, quibus contra unicum petri ſucceſſorem in pontificatu eccleſiæ catholicæ inſorgitur. Num. catholicę eccleſiæ ſit aliquis Petri ſucceſſor Primò.

¶ Arguit ergo primò ex conidctis. Si hęc uerba Chĩ ad petrũ, Tibi dabo claues regni cęlorũ, Matt. 16. & paſce oues meas Ioã. vlt. extenduntur ad ſucceſſorem, par eſt ut uerba antecedentia concomitantia, & ſubſequentia dicta petro à Chřo, intelligantur quoq; dicta nõ ſoli petro, ſed ſucceſſori. ſed hoc cõſtat eſſe falſũ: ut patet ſigillatim diſcurrẽdo. Nam apud Mat. Dominus præmittit, Tu es petrus: & poſt ſubiungit reprehẽdẽdo petrũ, Vade poſt me Satana, quia nõ ſapis quæ dei ſunt, ſimiliter

apud

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his;& ſimilia cõcomi tanter interponunt cũ Petri reſponſionibus:& poſtea ſubiũgit Quum eſſes iunior, cingebas te,&c. nihil autem horum ſpectat ad ſucceſſorem ſecundum literalem ſenſum: ergo nec illa verba, Tibi dabo,& Paſce oues meas, ſunt ad literã dicta Petro & ſucceſſori: ſed ſicut reliqua myſticè applicantur ad ſucceſſores, ita & hæc.

Secundo. ¶ Secũdò ex ſimilibus, Verba Chriſti Luc. 22. Ego rogaui pro te,&c. non ſunt ad literam dicta Petro & ſucceſſori: ergo nec iſta, Tibi dabo claues,& Paſce oues meas,&c. ſunt dicta Petro pro ſe & ſucceſſore. Conſequentia tenet à ſimili: pſertim quũ iſte textus à ſacris Doctoribus afferatur pro ſoliditate ſucceſſionis Petri in fide. Antecedens uerò manifeſtatur ex eo, q̃ ibi dr̃, Et tu aliqñ conuerſus confirma fratres tuos, ſi.n. de quolibet ſucceſſore hæc dicta ſint, oporteret ſucceſſorem quemlibet auerſum quandoque eſſe uel fuiſſe, ut de ipſo poſſit uerificari, & tu aliqñ conuerſus, ſicut Petrus auerſus fuit negando Chr̃m cum periurio,& poſtea conuerſus confirmauit fratres ſuos.

Tertio. ¶ Tertio ex alijs idem Petro a Dño dictis, puta, Antequã gallus cãtet, ter me negabis, Mat. 26.& Vade ad mare & mitte hamũ,&c. Mat. 17. cur.n. huiuſmodi ſoli perſonæ Petri ita q̃ nõ ſucceſſoris dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo,& Paſce, ad ſucceſſorem referuntur, uoluntariè enim hoc fieri uidetur.

Quarto. ¶ Quartò ex omiſſis. Nullibi ſiquidẽ dixit Chriſtus ſe loqui in illis uerbis Petro pro ſe & ſucceſſore: quũ tñ debuiſſet hoc docere, quum hoc ut unũ de neceſſario credibilibus proponatur Eccleſiæ:& ipſe Iſa. 5 dixerit, Quid eſt qđ debui ultra facere uineæ meæ,& nõ feci ei, ſi.n. totũ quod debitũ erat, fecit ſynagogæ Iudæorũ, multò magis totum effecit Eccleſiæ Chriſtianæ.

Confir. ¶ Et augetur hoc argumẽtũ ex hoc q̃ Dñs Matth. ult. dixit, Ecce ego uobiſcũ ſum oĩbus diebus uſq; ad conſummationẽ ſeculi. Vbi quia ſe fore in toto hoc tempore cum Eccleſia nos certificare uoluit, dicendo, Ecce ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi. manifeſtauit q̃ ad diſcipulos pro ſe & ſucceſſoribus eorum loquebatur. Hinc.n. arguitur, q̃ ſi Petro & ſucceſſori intendiſſet hæc dicere: explicaſſet aut inſinuaſſet ſucceſſorem, ſicut inſinuauit ibi ſucceſſores diſcipulorum.

Quintò ¶ Quinto ex coapoſtolis. Quænã ratio eſt, ut nullus aliorũ Apoſtolorum habeat ſucceſſorem in Apoſtolatu,& ſolus Petrus habeat. Et rurſus quæ ratio eſt, ut Apoſtolorũ ſucceſſores ſint,& dicantur Epiſcopi (quos cõſtat eſſe æquales: unde & fratr s uocãtur,) & unus tñ Epiſcopus ſucceſſor ſit Petri ſuper totam Eccleſiam, Et rurſus ut prætactũ eſt, quæ ratio ſuffert, ut Epiſcopus Hieroſolymitanus ſuccedat Iacobo in Epiſcopatu illius Eccleſiæ,& nõ in apoſtolatu: ſucceſſor aũt Petri ſuccedat Apoſtolatu ac pontificatu totius Eccleſiæ, hoc.n. non niſi humana rõne, aut uoluntate factũ eſt: quum Scripturæ deſit authoritas.

Primo ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad ſolum Petrum refertur Chriſti uerbum: ergo non ad

Secundo. ſucceſſorẽ:& iterũ. ergo cum Petro claues uenerunt & abierũt

Tertio. Et probantur ſequelæ: quia non poteſt ad plures pertinere qđ ad unũ tantum dicitur Secundò: Quia ſi ad ſucceſſorem extẽdũtur. ergo neceſſaria ratione,& ad alios Apoſtolos: quia tunc erant præſentes, ſucceſſores autem Petri nondũ erãt. Tertiò. quia ridiculum eſſet, q̃ oĩum Eccleſiarũ idem Baptiſma, eadẽ Euchariſtia, eadem Confirmatio, idem uerbum Dei, idẽ Sacerdotium, eadem Pœnitentia, Vnctionis, Matrimonij & reliqua ſacra, eadẽ fides, ſpes, charitas, gratia, mors, uita, gloria eſſet, & ne hæc rpalis potẽtia uni tributa eſſet ſucceſſori Petri p Ver

Quarto. bũ Dei quod cõe eſt oĩbus, Quartò: ſi unus Epiſcopus iure diuino cæteris præfertur, manifeſte Hier. in epiſtola ad Euandrũ: quę hr̃ 93. di. c. legimus: ꝯtrariũ docet, nõ ſolũ ipſe, ſed Petrus Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles auctores. Patet.n. ibi Epiſcopos eoſdem eſſe cum presbyteris,& Epiſcopos

Quinto. æquales eſſe. Quinto: quia idẽ Hiero. ſuper epiſtolã ad Ti. & hr̃ 95. diſt. c. olim dixit, Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ cõſuetudine ei q ſibi præpoſitus fuerit, eẽ ſubiectus: ita Epĩ nouerint ſe magis cõſuetudine, q̃ diſpenſationis dominicæ ueritate presbyteris eſſe maiores,& in cõi debere Eccleſiam regere. Nõ ergo diuino iure unus Petri ſucceſſor Epĩ maior eſt alijs.

Non modo Petro ſed ſucceſſoribus dictum eſt. Paſce oues meas, ¶ ADHVIVS euidentiam conſiderandũ, eſt triplici uia manifeſtum fieri hæc Chriſti uerba toties repetita Petro, non ſolũ pro ſe, ſed pro ſucceſſore ſuo dicta eſſe. Prima uia ex ipſis uerbis Domini. quũ dixit, Paſce oues meas, procedit. Nã dicendo, Paſce oues meas, unũ ouiũ ſuarũ paſtorẽ inſtituit ut ipſa uerba teſtantur. abſque ulteriori probatione, Paſtor aũt ſignificat ordinariũ rectorẽ ouiũ. tum ex ipſis nominibus Paſtoris & ouium, tum ex ipſa rõne paſcendi: tum quia oportet eũ qui ordinariè gerit curã ouium, uel mercenarium uel paſtorẽ eſſe: ſed mercenarius non eſt. quia cùm uidet lupum uenientem fugit,& non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius eſt, ut dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo q̃ is, qui ordinariè curam ouium gerit, paſtor eſt. Cõſtat autem paſtorem utpote ordinarium officialem, non finiri morte illius, cui paſtorale officium exercebat, ſed per ſucceſſionẽ oportere durare. Et hinc fit, ut inſtitutio paſtoris ſit inſtitutio perpetui officij: ac p hoc q̃ in prima inſtitutione paſtori tribuitur, pro quolibet ſucceſſore eidẽ dat. Vnde ex hoc ipſo, q̃ Dñs dicẽdo, Paſce oues meas, paſtorem totius Eccleſiæ inſtituit, paſtorale officiũ Eccleſiæ ſtatuit, ex nunc & in ſeculum ſeculi. & conſequenter, q̃ dedit tunc Petro, ſignificauit ſe dare cuilibet Petri ſucceſſori in Petro. Rurſus, dicendo, Paſce oues meas, perpetuitatẽ paſtoris intelligendam ex alio capite monſtrauit: nam oues ſuas duraturas ſciebat,& dixit, uſque ad conſummationem ſeculi in præſentis miſeriæ ouili uno:& propterea eo ipſo quo ouibus in uno ouili duraturis uſque ad conſummationem ſeculi prouidit de paſtore uno, dicẽdo Petro, Paſce oues meas, ſignificauit ſe prouidere de uno paſtore uſq; ad cõſummationem ſeculi. Habemus ergo dupliciter ex ipſis Euangelij uerbis à Domino inſtitutũ eſſe quemlibet Petri ſucceſſorem paſtorem totius Eccleſiæ in ipſo beato Petro.

¶ Secunda uia ex rationibus fundatis ſuper ſacra ſcriptura procedit, tũ quia deceptus eſt putare Chr̃m prouidiſſe de paſtura ſuarũ ouiũ p parte tẽporis & ea minima quã. ſ. uixit Petrus.& nõ p toto & tã prolixo tpe uſq; ad conſummationẽ ſeculi, quod durant ſuæ oues. Tũ quia rationabile eſt, ut uniuerſalitas tẽporis coïntelligatur uniuerſalitati locorũ:& pinde quia dicendo, paſce oues meas, oues ſuas ubiq; terrarũ cõprehendit, cõſequens eſt ut eaſdem q quocũq; futuro tpe cõprehẽdat. Tũ qa Chr̃s ſynagogæ dicens, Quid ultra debui facere uineæ meæ,& nõ feci, inſufficienter puidiſſet Chr̃ianæ Eccleſiæ cõſtituẽs eã unũ ouile ſine uno paſtore coæuo ouili: cõuerſante cũ ouibus ſuauiter, hoc eſt ſenſibiliter ſcḋm modũ ipſarũ ouiũ: utpote, q̃ ui nũt nõ ſola ſpũali, ſed ſenſitiua uita: quoniã de ipſo ſcriptũ ſit, Attigit è fine ad finẽ fortiter,& diſponit oĩa ſuauiter, Sap. 8.

¶ Tertia aũt & ea optima pariter & certiſſima uia pcedit ex expreſſa diuina reuelatione facta Eccl'iæ ſuę ſãctæ. Vt.n. ſeri° de uerbo ad uerbũ afferent auctoritates, manifeſtẽ hi, q̃ i hoc ſenſu à Sanctis innumeris.& à ſacris Concilijs uniuerſalibus intellecta eſt inſtitutio pontificatus Petri ſuper totã eccleſiam à Chr̃o facta. Certo autem certius eſt illum eſſe uerum Scripturę ſenſum, quem concorditer tradentibus Sanctis, uniuerſalis ſynodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur abſq; omni hæſitatione quemlibet Petri ſucceſſorẽ inſtitutũ in beato Petro eſſe paſtorem totius eccleſiæ.

¶ AD PRIMVM ergo argumentũ in oppoſitum de concomitantibus. dr̃, pcedentia cõcomitantia & ſubſequentia inueniri dupliciter, uel pertinentia ad paſtorale officium, uel nõ pertinentia ad hoc.& de non pertinentibus quidem ad paſtorale officium, qualis eſt illud, Vade poſt me Satana: ut patet in ipſo euangelij textu, nõ oportet eſſe ſolicitũ an ſpectẽt ad ſucceſſorẽ: de ptinentibus autẽ dr̃, q̃ eo mõ, quo ptinẽt ad officiũ paſtorale, eodẽ mõ ptinent ad ſucceſſorẽ. Vnde, ut ad ſingula deſcendatur, qa uerba pręmiſſa apud Matt. Beatus es Simon Bar iona,&c. non ſpectant ad pontificatum, ſed ad cõfeſſionẽ, quã fecerat petrus, ut declaratũ eſt, nec ad ſucceſſorẽ pertinẽt. Qđ uerò dr̃, Tu es petrus,& ſuper hanc petrã,&c. quia ad pontificatum totius eccleſiæ neceſſario pertinent, ad ſucceſſorẽ quoque pertinere oportet: neceſſe eſt.n. ſucceſſorem petri eſſe petrũ, id eſt in fide ſolidum, ut ſuper hanc petram Chr̃s ædificet eccleſiam ſuam. Difficultates aũt, quæ circa hoc ſunt, in ſequẽti tractabuntur c. Qđ aũt dicitur apud Ioannem, diligis me & amas me? quodammodo ad paſtorale officium ſpectat,& quodammodo non. Nam rectitudo paſtoralis officij amorẽ Chr̃i exigit, ipſum autem paſtorale officiũ ſine Chriſti amore põt & haberi & exerceri.& propterea amor Chriſti ad ſucceſſorẽ quoq; ſpectat. quãtũ ad rectitudinẽ utẽdi paſtorali officio: nõ aũt quantũ ad habẽdum uel exercendũ ipſum, paſtorale officiũ & ſimiliter quod adiungitur, Quum eſſes iunior, licet cum petro finitum ſit, quantum ad prophetiæ conſummationem quantũ tñ ad inſinuatã præparationem animi paſtoralis ad ponendum animã pro ouibus Chriſti,& frequentem euentũ perſecutionum, aut mortis pro Chriſti ouibus bono paſtori, ad ſucceſſuris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad ſcḋm dr̃, q̃ uerba illa dñi iuxta regulã de ptinentibus uel impertinẽtibus ad officiũ paſtorale, quia ad paſtorale ſpectat officiũ cõfirmare fratres, petro pro ſe & ſucceſſore dicta intelligunt. Vñ Theo. hoc dicit, Hoc aũt petro dixit, eo q̃ ſuperbire poterat in his, q̃ promiſſa erãt a Chr̃o. Et rurſus, poſtquã me negato ploraueris, ac pœnitueris, corrobora cæteros: quũ te principẽ Apoſtolorũ deputaueri: hoc n. decet te, q̃ mecũ robur es & petra eccleſię. Cyrillus quoq; hoc dicit, omiſſis cæteris uenit ad petri cæteris plarũ. Nec p̃pa oportet quẽlibet Petri ſucceſſorẽ, cadere a Chr̃i charitate: nec.n. Dñi uerba ſi neceſſitatẽ

Ad primũ

Ad ſcḋm.

ſed

ſed poſſibilitatem auerſionis a charitate cū indeficientia fidei ſignificant: ſic ut in auerti cōiungar, cōuerſus cōfirmet fratres ſuos. Indeficiētia itaque fidei in Petro & ipſius ſucceſſione im petrata aſſeritur, cōfirmatio fratrū imponitur, auerſio poſſibilis ſignificatur, conuerſio prædicitur. Et hoc inſinuat aduerbiū. Aliquando: ex hoc.n.q̄ non ſemper, ſed aliquando conuerſus prædicitur, auerſio quoque, quod quandoque futura ſit, in ſinuatur. Ad quod uerificandum non oportet quemlibet ſucceſſorem auerti: ſed ſat eſt & nimis etiam, q̄ quandoque ſucceſſor aliquis auertatur a Chriſti charitate.

Ad tertiū. ¶Ad tertiū patere pōt iā ſolutio: nā ſola ea quæ dicta ſunt Petro pertinentia ad paſtorale officiū, dicta ſunt ſibi pro ſe & ſuc ceſſore ad literam: reliqua aūt ad literam dicta ſunt ſibi ſoli.

Ad quartum. ¶Ad quartū (quod maximè urgebat) iam patet ſolutio: ſignificauit.n. Chriſtus ipſe in Petro, cuilibet eius ſucceſſori ſe loqui, eo ipſo q̄ inſtituit eū paſtorē ouium ſuarum, tum ex parte officij paſtoralis: tū ex perpetuitate ouiū: vt prædeclaratū eſt. Vñ non minus aperuit hic in Petro eius ſucceſſorem, q̄ aperuerit apud Matt. in diſcipulis ſuis eorum ſucceſſores: ibi.n. ex uno tantum capite, ſcilicet diuturnitate ſucceſſorem ſignificauit, hic uerò ex duobus, ſ. & ex officio paſtorali, & ex perpetuitate ouium ſuarum: vt prædeclaratum eſt.

Ad quintum. ¶Ad quintū dr̄, q̄ non eſt eadē ratio de ſucceſſione in apoſtolatu, & de ſucceſſione in pontificatu: Apoſtolus.n. ut ipſum nomē teſtatur, ſonat, ab alio miſſum, ſeu legatū (iuxta illud Apoſtoli 2. ad Cor. 5. Legatione pro Chr̄o fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena iſtā) nō eſt aūt legatorū vēdicare ſibi ſucceſſorē: ſed finitur legatio cū legato, niſi a dūo alius mittat. Paſtor aūt ordinariū officiū ſonat: cuius eſt habere ſucceſſorē. & ppea Eccleſia non habet Apoſtolos, qui ſucceſſerint apoſtolatu Chriſti Apoſtolis. ſed habet E pos ſuccedentes Apoſtolis: non quo ad apoſtolatus authoritatem, ſed quantum ad E palem tantū dignitatem quā authoritatē. Vñ ſi formaliter & exactiſſimè loquendū eſt, nec Petrus habet ſucceſſorē in apoſtolatu, tum quia apoſtolatum cōem habebat cū reliquis apoſtolis, pareſque in apoſtolatu oēs fuerunt, ac per hoc par eſt rō ia apoſtolatus ſucceſſione de oibus: tum quia experientia teſtatur nullius Petri ſucceſſoris libellos quantumcunq; ſanctos inter ſacras eſſe Scripturas: vſq; adeo, ut Epiſtola Pauli ad Philemonē, quamuis commendatitia uniius ſeruuli inter ſacras com putetur Scripturas. Veruntñ qm̄a ſucceſſor Petri ſuccedens ei in paſtorali officio omnium Chriſti. (quod eſt pontificatus mundi) ex hoc ipſo ſuccedit in præcipuo apoſtolatus officio: quod, ut diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicā Eccleſiā: hoc.n. cōiter Apoſtolis oibus a Chriſto delegatum fuit: hoc Petro ſingulariter paſtorali officio datum eſt, hoc ſolus Petri ſucceſſor hæreditat: ex hoc ipſo q̄ ſuccedit Petro in pontificatu Eccleſiæ catholicæ. Hinc igitur ſola ſucceſſoris Petri ſedes uocatur, & eſt ſedes Apoſtolica: vtpote ea, in qua ſola authoritas guber nandi eccleſiā catholicā (quæ inter facultates legatas Apoſtolis ſummū tenet locū) reſidet: hinc ſucceſſor Petri Apoſtolicus hinc eius dignitas ſeu officiū apoſtolatus, hinc eius authoritas apoſtolica uocat, utpote cōplectens ſupremā oibus Apoſtolis tributā authoritatē. Vñ ſolutio patet oīum quæſitorū 1 & cur

Solutio quæſitorum. ſolus Petrus inter Apoſtolos habet ſucceſſorem in apoſtolica authoritate: quia ſ. ſolus inſtitutus eſt à Chriſto paſtor ouium ſuarum. Et quo pacto cum hoc ſtet, E pos oēs ſuccedere Apoſtolis in E pali dignitate & authoritate, & quatenus E pos eſſe oēs pares: hoc n. nihil omnino obſtat ueritati declaratæ. Et quare E pus Hieroſolym nō ſuccedit Iacobo in authoritate Apoſtolica, E pos aūt Ro. ſuccedit Petro apoſtolica authoritate: quia. ſ. Petrus authoritatem apoſtolicam habuit, etiam ut ordinarius paſtor a Chriſto inſtitutus ſuper uniuerſo ouili ſuo: Iacobus au tem eam habuit tantum ut Apoſtolus. Et hoc non ratione aut uoluntate humana factum, ſed Chriſti ueri Dei inſtitutione ordinatum eſſe monſtratum eſt: dum Petrum ſolum paſtorem ſuarum ouium inſtituit dicens, Paſce oues meas.

Ad primū ultimo allatorum. ¶AD ARGVMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, rñdendo ad primum dr̄, ſequelas nihil ualere: Ad probationem autē (qm̄a non pōt ad plures pertinere quod ad unum tm̄ dr̄) rñdetur ad innumeros ſucceſſores poſſe pertinere quod ad unum tm̄ officialem inſtituendo dr̄: qm̄ quod ſibi dr̄, cuilibet ſuccedenti intelligitur dictum. & propterea dictum Petro primo paſtori Chriſti ouium inſtituto cuilibet ei ſuccedenti in huiuſmodi officio paſtorali dictum eſt. Et eadem eſt ratio de promiſſionibus eidem factis.

Ad ſecundum. ¶Ad ſm̄ ſimiliter dr̄, ſequelā nihil ualere: nec eſſe maiorē aut parē rōnem, q̄ extendant hæc uerba ad alios Apoſtolos, q erāt pſentes, q̄ ad ſucceſſorē Petri: qm̄ quilibet ſucceſſor, licet in ſeipſo tunc non eſſet: erat tñ in ipſo Petro, ſed eadem officij forma: quo conſtat mō non fuiſſe alios Apoſtolos in Petro: qm̄ nullus ſub eadem officij forma fuit aut futurus fuit.

Ad tertiū. Ad tertium dr̄, q̄ non ridiculū, ſed diuinæ rōni cōſentaneū eſt, ut ouiū Eccleſiarum cōicantium in eiſdem ſacris. &c. ſicut eſt unū numero ouile inſtitutū a uerbo Dei cōi oibus, ita ſit unus numero paſtor illius unius ouilis inſtitutus ab eodē uerbo Dei cōi oibus. Hoc ſiquidē diligenter perſpectum, non eſt uni particulari Eccleſiæ aut perſonæ conſulere, ſed unitati ouilis puidere, ac per hoc ſicut unitas ouilis cōis eſt Eccleſijs oibus particularibus, ita unitas paſtoris ad oīm eſt utilitatē Eccleſiarū. E t ſic optimè adimpletur quod Apoſtolus dicit 1. ad Corin. 3. Omnia ueſtra ſunt, ſiue Paulus ſiue Apollo, ſiue Cephas.

Ad quartū & quintum. ¶Ad quartum dr̄ ſimul, & ad quintū, conſequentias nihil ualere, utpote ex impertinentibus ad propoſitum deductas. Dicta ſiquidem a Hiero. in utroque loco, impertinentia ſunt ad propoſitū: utpote quę de e p̄is & presbyteris quatenus E p̄i & presbyteri ſunt dñr: æqualitas namque ſeu identitas diuino iure in ter E pos & presbyteros, ſiue ſit, ſiue non ſit, nihil refert ad unitatem paſtoris totius Eccleſię: non.n. iō unus eſt paſtor totius Eccleſię: quia E pus maior eſt presbytero: ſed iō quia unus eſt ſucceſſor Petri, ſiue presbyteratus, ſiue E patus ſit maximus in Eccleſia Dei ordo. Aequalitas aūt diuino iure E porum inter ſe quatenus E p̄i ſunt, non eget probatione: qm̄ illam aſſerimus, ſed impertinens eſt propoſitio, qm̄ non iō unus eſt paſtor totius Eccleſię: quia unus E p̄s eſt ſacratior altero (oēs.n. E p̄i ſunt ęquales in e patus ordine, & non eſt magis aut plus E p̄s ſucceſſor Petri quicunque alius E p̄s: ſicut non eſt magis presbyter, q̄ quicumque alius presbyter) ſed iō unus eſt paſtor totius Eccleſię, & reliquis pręlatus E p̄is atque presbyteris, quia unus eſt ſuc ceſſor Petri. Vnde patet ex hoc, quod diuino iure a Chriſto inſtituto unus presbyter, ſiue epiſcopus Petri ſucceſſor cęteris E p̄is & presbyteris, imò toti eccleſię prefertur, nam ſequi Hier. & allatos a Hier. Petrum, Paulum, Ioannē, Lucā, hęreſim docere: vt arguentes audent inferre, ſed prudens lector intelligit dicta horū impertinenter deducta ad propoſitum.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem ſuccedere Petro in Pontificatu totius Eccleſiæ.

SVPPOSITA Petri ſucceſſione, oportet monſtrare quis ſit ille ſucceſſor Petri in paſtorali cura totius eccleſię, habet.n. proprias difficultates, an is ſit Ro epiſcopus.

¶OBIICITVR, igitur in primis ex parte t p̄is quia Ro. Ponti. natus eſt per multos annos poſt Petri pontificatum: quū prius Petrus ſederit Antiochię, & per multos annos ante, abſque particulari aliqua ſede fuerit. Primò.

¶Et confirmatur hęc ratio arguendo ſicut arguit apoſtolus ad Ro. 4. ubi probat ex circunſtantia t p̄is & facti Abrahā non ex circūciſione, ſed ex fide iuſtificatum: nulla alia ratione vſus q̄ q̄ Abraham ante circunciſionem fuerit iuſtus apud Deum per fidem ſi hoc eius argumentum ualet neceſſe eſt ualere & hoc, ſcilicet Petrus quando claues accepit a Chriſto, nondum erat epiſcopus urbis Romę, ſed erat unus inter Apoſtolos erg o claues non ſunt ei datę, ſecundum quod poſtea, uel factus uel mutatus eſt, uel loco, uel officio, ſicut Abrahę non eſt iuſtitia reputata qualiſcunque poſt fidem factus fuerit, ſed prout fuit Apoſtolus tantum.

¶Secundò, Si Romanus Pontifex eſſet Petri ſucceſſor in cura totius eccleſię de hac.n. ſucceſſione, ne contingat idem ſępius replicari, ſp loquimur niſi q̄ſque explicemus de ſola ſucceſſione in epiſcopatu Romano nos loqui, oporteret de quolibet Ro mano Pontifice uerificari uerba Chriſti ſpectantia neceſſariò ad ſucceſſorem Petri, ſed non de quolibet Romano Pontifice hęc uerificari oportet: ergo Rom. pont. non eſt ſucceſſor Petri. Probatur autem deſtructio conſequentis, ex eo q̄ Romanus Pontifex poteſt labi in hęreſim, & ſic non uerificabuntur eo uerba Chriſti, Tu es Petrus id eſt in fide ſolidus: neque ſuper hanc petram ędificabo eccleſiam meam quoniam ſoliditas fidei in ipſo, ſuper quam ędificanda eſt eccleſia, non inuenitur: nec, Ego rogaui pro te, ut nō deficiat fides tua: quę oia ad ſucceſſorem Petri dicta eſſe monſtratū eſt. Tertiò, quia non oīs Ro. Ponti. habet Chriſti charitatem, quam tñ tertiò Chriſtus exegit in inſtitutione officij paſtoralis: non eſt ergo Petri ſucceſſor, qui exactę a Chriſto tunc in petro charitati non ſuccedit. Quartò, quia non oīs Romanus Pont. paſcit oues Chriſti, ſed multi eorum paſcunt oues ſuas dum ad propriā glorīā, authoritatem, utilitatem, & alia hmōi pontificatū exercent. Dicente aūt Dño, Paſce oues meas. ſignificauit Petri ſucceſſores, aut paſtores eſſe debere ouium Chriſti, ipſum amantes & illas paſcentes, doctrina, iuſtitia, & alijs hmōi: aut ſi non amant & docent, nihil hoc uerbum ad eos pertinere: ac per hoc non eſſe Petri ſucceſſores. Quintò, quia priſci Romani Ponti. recuſauerunt ſe uniuerſales appellari. Greg.n. ſenis epiſtolis hoc reprehændit: & narrat pręd ceſſores ſuos hoc renuiſſe. Si n. Greg. cum alijs noluit uocari ep̄s uniuerſalis, conſequens eſt q̄ non erat aut non ſe credebat uniuerſalem epiſcopum, idem autem ſonat Pontifex uniuerſalis, & Pontifex totius eccleſię. Non ſucce-

Secundò. Tertiò. Quartò. Quintò.

ſuccedit ergo Ro. Ponti. Petro in pontificatu totius Eccleſiæ.

Sextò. Sextò concilium Nicenum (ut ſcribitur li. 10. c. 6. hiſto. eccleſiaſt.) ſtatuit ſic. Et apud Alexandriam vel in urbe Roma, vetuſta conſuetudo ſeruatur, ut uel ille Aegypti, uel hic ſuburbanarū Eccleſiarū ſolicitudinem gerat. Si n. Ro. Pont. ſucceſſor eſſet Petri in pontificatu totius Eccleſiæ, non præſumpſiſſet Nicenū conciliū fines ſuæ ſolicitudini decernere in ſuburbanis Eccleſijs.

Septimò. Septimò, Si Ro. Ponti. Chriſti inſtitutione præeſt toti Eccleſiæ, ut Chri vicarius generalis, ſequitur peccaſſe, & peccare oēs, qui non fuerunt, & qui non ſunt ſub Rom. Pon. obedientia. Et hinc ſequitur primò primitiuā Eccleſiā totā erraſſe, q̄ adhuc non eſſet Ro. Pon. Sequit̃ deinde tot Sanctos & Martyres uſq; ad quadrigētos annos poſt Chriſtū, errāſſe, q̄ tunc non recognoſceret Ro. Pont. ut paſtor totius Eccleſiæ. Sequit̃ poſtea Aſiā, Aphricā, atq; Græciā in dānatione fuiſſe: utpote nō recognoſcentes Ro. Pont. ut olim caput. Sequit̃ demū Chriſtianos, q̄ hodie ſunt in Perſide, India, Scithia, totoque Oriente, dānari: eo q̄ non ſubſunt Ro. Pont. Manifeſtatur aūt hos non recognouiſſe Ro. Pon. eo q̄ non ab ipſo ſeu eius authoritate eorū Epi ſunt inſtituti, eorū Concilia ſunt celebrata.

Octauò. Octauò, Hiero. de uiris illuſtr. ſcribit, q̄ Achatius Epi Cęſarienſis diſcipulus Euſebij Pamphili, imperante Conſtantio, Liberium Papā depoſuerit, & Felicē conſtituerit. Conſtat autem hoc repugnare primatui Rom. Pont. ſi totius Eccleſiæ Antiſtes eſſet.

Nonò. Nonò. Si ulla eccleſia eſt prima & mater oīm Eccleſiarū & a Chriſto Dño immediatè fundata, non eſt alia niſi Eccleſia Hieroſolymitana, quę per multos annos fuit ante Romanā: vñ exierunt oēs Apoſtoli & Epi ad uniuerſum orbem terrarum. In cuius ſignum ab omnibus eccleſijs etiam Romana collectæ ſoluebantur Eccleſiæ Hieroſolymitanę.

Romanus pontifex non diuina institutione, sed facto petri caput est uniuersalis Ecclesiæ: & petri uerè successor.

¶ AD HVIVS rei euidentiā conſidera ſunt duo, primū vñ eſt, ſcḋm vñ ſcitur Rom. Pon. ſuccedere Petro. Circa primū aūt diſtinguendū eſt de ratione ſuccedendi & ratione ſuccedentis: nam ratio ſuccedendi eſt non Euangelica inſtitutio, ſed ſubſequutū factum Petri, quo Eccleſia Rom. Appropriata eſt Petro appropriatione firmata. Declaro ſingula, cautum reddendo lectorem in primis, q̄ aliud eſt ſuccedere Petro, & & aliud eſt ſuccedere Petro hunc, ſ. Rom. Pon. Ratio n. q̄ Petrus habeat ſucceſſorem, inſtitutio eſt euangelica: qua Dñs in Petro paſtorale totius mundi inſtituit officiū, ut in præcedētibus manifeſtarū eſt. Rō uerò, q̄ Petro ſuccedat hic, hoc eſt Rom. Pon. non eſt inſtitutio euangelica: tū quia euangelica uoce nō eſt Eccleſia Rom. appropriata Petro, ſed tota Eccleſia commiſſa ſibi, dum dr̃, Paſce oues meas: & ppea ſi Petrus perſeueraſſet uſque ad finē ut incepit abſq; appropriatione alicuius particularis Eccleſię nec Rom. Pōt nec aliquis alius particularis Epi eſſet Petri ſucceſſor: ſed migrante ad cælum Petro, fuiſſet unus electus in Epm catholicæ Eccleſiæ, qui ſucceſſor fuiſſet Petri. Tū quia ſi Petrus in ſede Antiochena, quam ſibi prius appropriauit, perſeueraſſet uſque ad mortem, non Rom. Pontifex, ſed Antiochenus ſucceſſor eſſet Petri. Tū quia ſi Petrus diſceſſiſſet ex Roma non tm̃ loco, ſed ſede, ita q̄ alibi ſedē elegiſſet, non ſucceſſiſſet Rom. Pontifex Petro, ſicut nec nūc ſuccedit Petro Antiochenus: quia inde diſceſſit, mutando non ſolū locum ſed ſedem. Ex his n patet, non ex euāgelica inſtitutione ortū habere, q̄ Rom. Pontifex ſuccedat Petro: euangelica ſiquidē inſtitutio de his mutationibus non ſe impedit: ſed ſubſequentibus factis diſponendū hoc reliquit. Quocirca ex eo, q̄ appropriatione firmata. Ro. Eccleſia Petri Pontificatui addicta eſt, inde ortum eſt, ut Rom. Pontifex Petro ſuccedat. Appropriationē aūt firmatā dicimus, quia Petri morte firmata eſt: & quia Chriſti authoritate robur firmitatis obtinuit. Nā (ut Eccleſia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentiū, de Baſilicis tradendis, quā habes in li. 5. Epiſtolarū Amb poſt 32 Epiſtolam aſſerit, & ante ipſum in li. 3. de excidio Hieroſolymitano, c. 2. Egeſippus affirmat) uolanti Petro ex urbe Roma diſcedere obuians Chrs iuſſit, ut Romæ mortē pateret, eidē dicendo. Venio Romā iterū crucifigi, ut nō nuda Petri mors Romæ: ſed mors iuſſa à Chr̄o in urbe Roma, firmaret Romanā ſedē in Petri ſucceſſione. Si ad ortū itaque atque initiū ſucceſſionis Ro. Pontificis Petro ſpectes rōnē ſuccedendi inuenies fuiſſe Eccleſiæ Ro appropriationē ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Chriſti mandato. Quū aūt dicimus, Petrum & Rom. Pontificem & Pontificē Eccleſię catholicę, non duos intelligas Pontificatus: non. n. ſunt duo in actu, ſed in potentia tm̃, hoc eſt, quia potuiſſent eſſe duo: ut patet ex dictis. Vñ non ſe habent ſicut duo Epatus uniti: non erat ſiquidem in Rom. Eccleſia Epatus ante Petrum: ſed ipſe petrus Rom. Eccleſiā euexit in pontificatū, non aliū, q̄ ſuum, quem ſecum uehebat: ita q̄ pontificatus petri, quem à Chriſto habuit relatum ad Eccleſiam catholicam, retulit ipſe petrus ad eccleſiam Rom. appropriando ſibi illā. Confert aūt nonnihil hæc pontificatus unitas ad hoc, ut idē ſit Romanus pontifex & pōtifex eccleſię catholicę: nō ſolū unitate pſonę, ſed identitate pōtificatus. In cuius ſignū nō dant Romano pontifici duo pallia, ſed unum tm̃: quū in plura dari conſtet habentibus plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si aūt de rōne ſuccedentis eſt ſermo, euangelica inſtitutio, ratio inuenitur ſuccedētis. Rom. ſiquidem pont. petro ſuccedens authoritatem habet apoſtolicam ab euangelica Chriſti uoce, Paſce oues meas: nam cuilibet petri ſucceſſori, in petro dixit Chriſtus: paſce oues meas. Licet itaque Apoſtolicā ſedem Rom. eſſe pont. initium habuerit ex appropriatione Eccleſię Rom. ad petrū: ex quo tm̃ firmatum ſic eſt eo ipſo quo aliquis uerus eſt Rom. pont. uerus eſt pon Eccleſię catholicę a Chriſto in beato petro inſtitutus. Manifeſtū eſt igit̃, Vñ Rom. pon. eſt petri ſucceſſor, ac totius Eccleſię paſtor. Scitur aūt hoc diuina reuelatione facta, tū uniuerſali eccleſię, tū ſanctis Doc. innumeris, tū ſacris Cōcilijs. Nullus ſiquidē Chriſtianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Chriſtianę rationem ſpectans (de quorū numero hoc conſtat per Decr. unam ſanctam eſſe) conteſtatum inuenitur a pręfatis. Cōis Chriſtianorum & olim & nunc & ſp confeſſio fuit, eſt, & erit. Rom. pon. ſedem ſolā eſſe dem Apoſtolicam: hoc aūt nihil aliud eſt q̄ fateri Rom. pont. petri ſucceſſorem eſſe rectorem catholicę eccleſię, nam in apoſtolica ſede (niſi quis propriā ignoret uocem) clauditur apoſtolica authoritas: in apoſtolica aūt authoritate facultatem regēdi totā Eccleſiam includi, intelligunt exercitati in ſacris literis. Et hoc uſque adeò eſt clarū, ut concorditer dicatur Apoſtolicę authoritati a Chriſto orbē cōmiſſum terrarū: ſic ut quilibet Apoſtolus ubicunque contingeret ipſum fore, inſtituebat eccleſias, inſtituebat Epos, & id genus reliqua faciebat: ut eorū ēt geſta teſtant̃ Vñ cū 1. ad Cor. 12. dī, poſuit Deus in eccleſia primū Apoſtolos: dicit glo. interl. i. oīm ordinatores & iudices: manifeſtans apoſtolicā authoritatē eſſe oīm ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apoſtolicę authoritatis ſedem, confitemur uelimus nolimus ſedem ordinatricem & iudicē oīm. Hanc aūt eſſe intentionem confitentiū ex eo ēt compertitur, q̄ ſolam ſucceſſoris petri ſedem Apoſtolicā confitentur. Extat ſiquidem Hieroſolym. ſedes, in qua Iacobus Apoſtolus ſedit, cuius ſucceſſor eſt epatus Hieroſ. cur ſedes illa, in qua Iacobus apoſtolus ſedit (quę prius tpe fuit q̄ quæcunque alia patrialis ſedes) non eſt ipſa quoque ſedes apoſtolica, niſi quia in illa nō eſt authoritas apoſtolica, & in iſta eſt. Nam ſi ea ſola ſucceſſione ad perſonam Apoſtoli affirmaretur, à Chriſti fidelibus ſedes apoſtolica, dubium non eſt, q̄ multę eſſent ſedes apoſtolicę & Hieroſo. ſedes eſſet apoſtolica, & Rom. ſedes eſſet apoſtolica, mō aūt, q̄ unicam tm̃ nouit Chriſtianus populus ſedem apoſtolicam, eamque Rom. ponti. ſedem eſſe plena uoce confitentur, clarum relinquitur, per ſedem apoſtolicam intelligi ſedē authoritatis apoſtolicę. Et confirmatur: quia ſicut in epali ſede clauditur pontificia authoritas, & in Archiepiſcopali ſede authoritas archiepiſcopalis, & in ſede patriarchali authoritas patriarchalis: ita in ſede apoſtolica clauditur authoritas apoſtolica, ac per hoc quemadmodum Chriſtianus populus ad huiuſmodi ſedes recurrens, ad dictas authoritates recurrere intendit: ita ad apoſtolicam ſedem recurrens, aut ipſam quomodolibet ueneratus, authoritatem apoſtolicam confitetur. Potiò in profeſſione ſedis apoſtolicę clauditur eius diuinę inſtitutionis confeſſio: nam quia ſcḋm ueritatē, Apoſtolica tam ſedes, q̄ authoritas a ſolo Chriſto eſt uel eſſe poteſt, a quo ſolo poſſunt Apoſtoli fieri (neque n minus eſt apoſtolicam ſedem ac authoritatem, q̄ apoſtolum inſtituere: ſicut non minus eſt epiſcopalem authoritatem ac ſedem facere, q̄ epm) neceſſe eſt ut qui apoſtolicam confitentur ſedem, a Ieſu Chriſto immediate illius eſſe authoritatem fateantur, diuinoque pro modo iure inſtitutam illam eſſe profiteantur. Et hinc habes q̄ Doctores confitentes Rom. Pont. ſedem apoſtolicam aut apoſtolatum, aut authoritatem apoſtolicam, fatentur Rom. pontificem eſſe totius Eccleſię rectorem: quod notandum ualde eſt, & ſecundum ſe, & ut oporteat ſępe recepti in authoritatibus ſanctorum, &c.

¶ ANTEQVAM aūt authoritates adferantur, ad obiecta rñdendū eſt. **Ad primū.** Ad primū ergo dr̃, nihil obſtare ſucceſſioni Ro. pon. petrum, quatenus Rom. pon. fuit, natum eſſe poſt acceptas claues: ſufficit. n. ſucceſſori natum eſſe ante mortem eius, cui ſuccedit. **Ad confirmationē.** Ad argm̄ autē formatum ad ſimilitudinem argumēti Pauli Apoſtoli de iuſtificatione Abrahę: rñdet̃ militare illud non contra noſtram ſententiam, ſed potius contra arguentes. Manifeſtatur autem hoc diſtinguendo, ſicut in Abraham reputationem iuſtitię a iuſtitia reputata, ita proportionaliter in petro acceptationem clauium a clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iuſtitiā Abrahę conuenit ex fide, & nō ex circuncisione poſtea ſubſequuta: ita petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu eccleſię catho. tunc. n. datę ſunt ei claues, quando factus eſt paſtor Chriſtiani ouilis, & non ex eccleſia Ro. ſeu pont. Rom. poſtea ſubſequuto. Et ſimiliter quemad-

modum

modum iuſtitia reputata Abrahæ, non eſt reſtricta ad ſtatū præputij, ſed eſt extenſa ad ſubſequentium ſtatum circumciſionis (dicente Apoſtolo ibidem: ideo ex fide, ut ſecundū gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolū, &c.) ita acceptæ claues extenſæ ſunt ad ſubſequentē poſtea Petri pontificatū Rom. Rurſus quemadmodū Abrahæ iuſtitia reputata appropriata eſt ſubſequenti circumciſioni, ſeu ipſi Abrahę, ut poſtea pater factus eſt circūciſionis, ſic ut eius ſemen ex circunciſione placitum ſit omnibus in cōſummatione iuſtitiæ promiſſionū, & benedictionum Abrahæ (dicente Apoſtolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini eius, qui eſt Chriſtus: quem cōſtat ex circunciſione natū) ita acceptæ claues appropriatæ ſunt Eccleſiæ Rom. ſeu Petro, ut factus poſtea eſt Pon. Rom. ſic ut per ipſam aperiatur regnū cælorum omnibus cognationib. terræ. Vnde patet quod ex huiuſmodi argumēto etiā habetur, quòd acceptio clauium nō pertinet ad Petrum niſi ſecundum quod erat tunc quū accepit claues, (erat autem non ſolum Apoſtolus, ſed paſtor ouiū Chriſti) non tamen habetur, quod acceptæ claues reſtrictæ ſint & concluſæ ad ſtatū illum præciſe: ſed ſubſequendo ſimilitudinem Abrahæ habetur, quod claues acceptæ & extenſæ & appropriatæ ſunt ad Pont. Rom. ſecundum mutationē, qua & loco & officio appropriata ē Petro Eccleſia Romana.

Ad ſecundum. ¶ Ad ſecundum dicitur, poſſe dupliciter intelligi ſucceſſorē Petri ſeu Rom. Pon. non poſſe eſſe infidelē ſeu hæreticum. Vel de ipſius perſona in ordine ad Eccleſiam catholicam: uel de ipſius perſona ſecundū ſeipſam. Et utroque modo uerificatur: & utrunque expreſſit Dominus in Euāgelio. Fidem. n. ſolidam in Petro & ſucceſſoribus ſuis ſecundum proprias perſonas, ſignificauit Dominus, dicens, Tu es Petrus in præſenti: & dicens, Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, in futuro. Fidem uerò eiuſdem in ordine ad eccleſiam ſignificauit Dominus, & dicēs, Sup hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obſtat perſonæ Rom. Pontif. fides ſecundum propriā perſonā, quod illa perſona poteſt eſſe hæretica: quoniam quam primum deſinit eſſe fidelis, deſinit etiā eſſe Petri ſucceſſor ſecūdum rei ueritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui nō credit, iā iudicatus eſt: ut dicitur Ioan. 3. quicquid ſit ſecundū forū eccleſiaſticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipſo, quod ille homo qui uocatur Petri ſucceſſor, ex caſu a fide, iudicio etiā iuſtius ſubiectus eccleſiæ manifeſtatur ipſum non eſſe amplius Petri ſucceſſorem ſecūdum ueritatem. nā ſi uerè eſſet Petri ſucceſſor, iudex eſſet totius eccleſiæ, & non eſſet illi ſubiectus inuitus. Ex ſoliditate autē fidei perſonæ Romani Pontificis in ordine ad eccleſiam, prouenit ut errare non poſſit ſententialiter diffiniendo de fide Chriſtiana: quoniā in huiuſmodi diffinitionibus conſtituitur fides uniuerſalis eccleſiæ, & per eam ædificatur eccleſia Chriſt. ab ipſo Chriſto ſuper petrā ſedis apoſtolicæ. impoſſibile autem eſſe conſtat uniuerſalem eccleſiam errare in fide. Liber autem intueri quā ſuauiter commendata ſit huiuſmodi fidei diffinitio uoce euangelica. fide ſiquidem cōſtrui eccleſiam conſtat, quum ſit (ut ad Hebræos 10. dicitur) ſperādarum ſubſtantia rerū: & ideo ædificandi & confirmandi actui reſpondet. uterque enim ſubſtantiā ædificij reſpicit. Sed quoniā fides donum Dei eſt, idcirco Chriſtus ſibi ipſi attribuit ædificationem Eccleſiæ ſuper ſedē Apoſtolicā dicens, Et ſuper hāc petrā ædificabo Eccleſiam meā, firmare uerò fideles fluctuātes in ambiguitatibus & quæſtionibus, quæ circa fidem emergūt, quia miniſteriale opus eſt Petri & ſucceſſoris, ideo dicitur Petro & ſucceſſori, Confirma fratres tuos. quicquid enim agit ſedes Apoſtolica diffiniendo de fide, nihil aliud eſt quàm declarare quid ſub fide a Chriſto data contineatur: ſic enim confirmat fratres ſuos. Vnde & in Calcedonen. ſynodo dixerunt patres, quod congregatio Conſtantinopolitani Cōcilij doctrinā de Spūſancto tradiderunt: non quod minus eſſet in præcedentib. qui apud Nicæā congregati ſunt inferentes, ſed intelligētiā aduerſus hæreticos declarantes. Et hinc oritur ut diffinitus de fide ab apoſtolica ſede ſubſit & ipſe Rom. Pontif. ſicut ſubeſt fidei: non enim aliciui propterea de nouo ſubijcitur, ſed quod implicitè credebat, tenetur explicitè credere, ex hoc quod fides ſufficienter explicata eſt, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei ueritati ſubeſſe. At ſi cuiquā mira in hac diſſione dicta apparebunt, meminerit ſcriptum eſſe, Mirabilia teſtimonia tua, ſunt enim hæc Ieſu Chriſti teſtimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinæ gratiæ aſſiſtētia ſuo in terris Vicario: quū Caiphæ Pont. ſynagogæ minus legitimo ac perſecutori ipſius Chriſti aſſiſterit ad prophetandū ratione pontificatus: teſtante Ioan. Euangeliſta, dum dicit, A ſemetipſo non dixit, ſed quū eſſet Pōtifex anni illius, prophetauit quod Ieſus erat moriturus pro gente. Ioan. 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, niſi ut diuinam aſſiſtentiam peculiarem Pontifici eſſe reuelaret?

Ad tertiū. ¶ Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio a Petro recitudinē reſpicit paſtoralis officij, & propterea quia nō ſuccedit Petro in dilectione Chriſti, nequaquam ſuccedit eidem in bonitate paſtoralis exercitij: ſed paſtor eſt officio & nomine, mercenarius autem ſtudio & exercitatione.

Ad quartum. ¶ Ad quartum dicitur, quod amare, & paſcere oues Chri, ſpectat ad ſucceſſores Petri ſub rōne commiſſi & debiti: Chriſtus enim cōmiſit, ut paſceret oues ſuas: & ad hoc ſucceſſor tenetur, & ad hoc ſe obligauit ſuſcipiendo pontificatum. Vñ ſi nec amat nec paſcit, non propterea locus iſte ad ipſum non ſpectat: ſed multū ad eum ſpectat paſcere Chriſti oues: ad quem ſpectat ut præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iſte paſcentē & amantem, quia exigit, ut amare & paſcere debeat. Et quamuis non amans nec paſcens indignus ſit paſtorali officio, & mereretur illo priuari: non eſſe tamen propterea priuatum ex utroque teſtamento dicimus. Ezechiel. ſiquidem 34. reprehenduntur mali paſtores, qui non Dei gregem: ſed ſemetipſos paſcebant, appoſitis prophetici minis priuationis paſtoralis officij per ipſum Deum exercendæ: paſtores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moyſi ſederunt Scribę & Phariſæi, quæcunque dixerint nobis ſeruate & facite, ſecundū uerò opera eorum nolite facere.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur. Greg. prædeceſſorum ueſtigia imitatū recuſaſſe ſe uniuerſalem appellari, ea ratione, ut ipſe milies dicit, quia ſi unus uniuerſalis Epiſcopus dicitur, ſolus ipſe Epiſcopus uidetur dici, & ut cæteris Epiſcopatus tolleretur. Non autē ex ratione, quod Rom. Pont. authoritas reſtricta ſit, & ad uniuerſalem non ſe extendat eccleſiam: ſuperbum enim uocabulū, utpote reliquorum Epiſcoporum omnium præferens, horruit Greg. & non rem Apoſtolicæ authoritatis extendentis ſe ad uniuerſalem eccleſiam. Vnde poſt inferius ad Mauricium Imperatorem aſſerenda uerba de Petri authoritate ſuper totam eccleſiā, ſubiungit de Petro, Cura ei totius eccleſiæ & principatus committitur & tamen uniuerſalis Apoſtolus non uocatur. Vbi patet Grego. ſimul affirmare curam totius eccleſiæ, & negare uniuerſalis uocabulum. Propter quod poſteriores Pontifices Rom. rem tenentes, necā Greg. humilitate diſcedentes, uniuerſalis nomen a recto in obliquum tranſtulerunt & ſubſcribunt ſe in hodiernum diem, Ego enim Epiſcopus eccleſiæ catholicæ.

Ad ſextū. ¶ Ad ſextum dicitur, quod aliud eſt loqui de authoritate, & aliud de executione eiuſ authoritatis: ſiquidem Rom. Pon. ſuper totam eccleſiam. mos fuit laudabilis, ut nō exequeretur Papa ea, quæ ad particulares aliarū eccleſiarum curas pertinebant, niſi caſus aliquis id exigeret. Et hinc mos fuit, ut Epiſcopi ab Archiepiſcopis confirmarentur, curati ab Epiſcopis darentur, & innumera ſimilia fierent. Et hæc eſt illa ueruſta conſuetudo, cuius meminit Nicenum Concilium, quod annuente Rom. Pont. ibi per ſuos legatos præſente de obſeruatione huiuſmodi ueruſtæ conſuetudinis ſtatuit. Ex hoc autem non ſequitur ſtatutum eſſe: de authoritate Rom. Pō. antiquam fuiſſe diminutam authoritatem: ſicut nec hodie minuitur, aut læditur Rom. Pont. auctoritas ex eo quod in multis prouinciis Ro. Pont. obedientibus, huiuſmodi executiones per prouinciales fiunt.

Ad ſeptimum. ¶ Ad ſeptimum dicitur, quod Rom. Pontif. Chriſti inſtitutione eſſe prælatum cæteris, poteſt dupliciter intelligi: uel quoad rōnem initij: & ſic falſum eſt, iuxta ſuperius declarata. Vel præſuppoſita appropriatione eccleſiæ Romanæ ad Petrum, & ſic uerißimum eſt. & propterea conceditur ſequela, ſ. omnes peccare & peccaſſe, qui eū non cognouerunt ut prælatum. Et quum infertur primo quod primitiua eccleſia erraſſet, negatur ſequela: quoniā tunc adhuc non fuerat appropriatio eccleſiæ Rom. ad Petrum: quæ præſuppoſita Pon. Rom. præeſt omnibus. Sufficiebat ſiquidē tunc, quod tota eccleſia recognoſceret Petrū, ut totius eccleſiæ paſtorem. poſt appropriatam autem Rom. eccleſiam, oportet recognoſcere Rom. Pon. ſucceſſorem Petri paſtorem totius eccleſiæ, non quatenus eſt Rom. Pont. ſed quatenus eſt ſucceſſor Petri per ſe, & formaliter loquendo.

Ad primā illationē. Quū uerò infertur ſecundò, quod tot Martyres & Sancti ad quadringētos annos peccaſſent, quia non recognouerunt Rom. Pont. rñdetur falſum eſſe, huiuſmodi Martyres & ſanctos non recognouiſſe Ro. Pont. a principio. n. eccleſiæ Petrus recognitus eſt, & ſucceſſiuè Ro. Pon. ei ſuccedentes: ut ſubſequentes manifeſtae authoritates Sanctorū.

Ad ſecundam. Et ſimiliter quū tertiò infertur, Aſiam, Aphricā & Græciam erraſſe, quia non fuerunt ſubditæ Rom. eccleſiæ, manifeſtè erratur, & quæ falſiſſima cōprobantur, inducuntur: plenum ſiquidē regiſtrū Greg. curis, Aſiæ, Aphricę, & Græcię, teſtatur oppoſitum.

Ad tertiū. ¶ Quod deinde inducitur Chriſtianos hodie Orientales non ſubeſſe Ro. eccleſiæ (niſi de ſchiſmaticis ſit ſermo) falſum eſſe, ex geſtis in Concilio Florent. ſub Eugenio IIII. patere pōt: ibi ſiquidē Iacobitæ Armeni, atque Græci Rom. Pontificem ut paſtorem totius eccleſiæ recognoſcere ſe confeſſi ſunt. Ad probationem autē ſubiunctā: quia nec Epiſcopi ibi a Papa inſtituuntur, nec Cōcilia eorū Papæ fiūt authoritate, iam patet quid dicendū eſt, ſcilicet, quod huiuſmodi executionū conſuetudo in quibuſcunque

Ad quartam.

prouinciis, Papæ nec tollit, nec lædit authoritatem. Veruntamẽ pluries noſtra ætate uiſum eſt, ab Orientalibus miſſum ad Ro. Pon. pro ſurrogando Epiſcopo, ſeu confirmando electo: & tempore Alexandri VI. & Iulij II.

ad octauũ ¶Ad octauũ dicitur, nos de iure diuino loqui: argnentes autem obiiciũt damnatum uiolentiæ factum: ut ipſamet uerba Hier. teſtantur: atn. Achatius in tantum claruit ut in locum Liberij Felicem Arrianum ſubſtitueret, Vnde Felix ille in catalogo Põtificũ non eſt computandus: ut teſtatur Aug. in Epiſtola ad generoſum: & eſt Epiſtola 165. Ibi ſiquidem Aug a Petro. uſq; ad tunc temporis Rom. Pon. Anaſtaſium ſingulos ſucceſſiuè recenſens, Liberio Damaſum ſucceſſorem ponit, non Felicem.

ad nonũ. ¶Ad nonum dr Rom. Eccleſiæ appellatione intelligi poſſe, uel ipſum corpus Rom. Eccleſiæ ſecundum ſe, uel ſecundũ ſuũ caput: & q₂ licet Rom. Eccleſia ſecũdũ reliqua eius mẽbra non ſit prima, nec mr omnium Eccleſiarum, nec immediatè inſtituta a Chriſto: ipſa tñ eadem Eccleſia Rom. ſecundum ſuum caput Petrum ac Petri ſucceſſorem prima eſt ac mr & magiſtra omniũ Eccleſiarum: & immediatè à Chriſto euangelica uoce authoritatẽ ac firmitatem habens: ut p̃declaratum eſt. Vnde iſtã Canonũ q̃ Sanctorum ſententiæ Romanam Eccleſiam primã magiſtrã, matrem q̃ue Eccleſiarum omnium, aut a Chriſto Dño euangelica uoce fundatam firmatamque ſonantes, ueræ ſunt rõne capitis, Et hoc intendunt qui hæc ſcripſerũt: ut ex eo patet, quod eorum ſententia fundatur ſuper uerbis Dñi ad Petrum, qui caput ſuit, & in ſuis ſucceſſoribus eſt Eccle. Rom. Vnde nihil obſtant huic primatui quæ de Hieroſolymitana Eccleſia aſſeruntur: nã illa nõ fuit prior Petro: ſed ſubdita fuit Petro. Collectæ aũt Eccleſiæ Hieroſolymitanæ ſi ut plaut, ſed ut indigẽti ab aliis dabant, ut patet ad Gal. 2. vnde impertinentes ſunt ad ꝓpoſitũ.

CAPVT XIIII.

¶Authoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes in Petro ac Rom. Pont ſucceſſore Petri, totius Eccleſiæ Pontificatum inſtitutum.

RELIQVVM EST, ut illis quoq; fiat ſatis qui neſciunt a priſcis Eccleſiæ Patribus in Aſia, aphrica, & Europa ueneratũ eſſe Rom. Pont. ut totius Eccleſiæ patrẽ, nõ humana, ſed diuina rõne, ſ. quia in Petro inſtitutus eſt rector Eccleſiæ uniuerſalis. Afferẽdas propterea cenſui Græcorum ac Latinorũ antiquorũ Eccleſię Patrũ ac Doctorum ſententias non oẽs, nec omniũ, ſed tot ut ſufficiant ad clarã notitiam, q₂ Rom. Pont. Petri ſucceſſor eſt, & habitus eſt ſp in Petro inſtitutus Paſtor & rector totius Eccleſiæ.

Græci cognouerũt Romanũ Pontificẽ Petri ſucceſſorẽ, & eũ venerati fuerũt Chryſ. Eca Græcis incipiẽdo, Chryſ. homil. 55. ſuper Matt. exponens illud, Super hãc Petram: dicit, Petrum Eccleſiæ futuræ paſtorem conſtituit. Et infra, Deus concedere ſolus põt peccatorũ remiſſionẽ, & ut futura Eccleſia tot, tantiſque fluctibus impetu irrũpentibus immobilis maneat: cuius paſtor & caput piſcator hõ, atque ignobilis terrarũ orbe reluctante adamantis naturã firmitate ſuperet. hæc inquam omnia, quæ ſolius Dei ſunt, ſe pollicetur daturum. Et infra, Hunc, ſ. Petrum, uniuerſo terrarũ orbi Chriſtus præpoſuit. Et licet ſuperius gloſſauerit, ſup hãc Petram ædificabo Eccleſiam meam. i. fidem atque cõfeſſionẽ: inferius tñ ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego ſuper te ædificabo Eccleſiam meam. Et homil. vlt. ſuper Ioan. tractans illud, Simõ Ioannis diligis me plus his, &c. dicit. Aliis omiſſis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negociationis méminit, neque exprobratiuũ dicit, Si amas me fratrum curam ſuſcipias. Et infra tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me, quibus uerbis iterum curam & familiarem in eum affectum oſtendit: Quod ſi percunctaretur quomodo Iacobus Hieroſolymis ſedem acceperit, reſponderem hunc totius orbis magiſtrũ ꝓpoſuiſſe. Et infra, tractãs illud, Domine hic autem, quid? dicit, Nãquũ magna Dñs Petro cõicaſſet, orbis terrarum curam demandaſſet, martyrium prædixiſſet, & maiora &c.

Theophi. ¶Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliqñ conuerſus cõfirma fratres tuos, ait, Poſtquã me negato ploraueris ac pœnitueris, corrobora cæteros: quũ te principẽ Apoſtolorũ deputauerim: hoc. n. decet te, qui mecum robur es, & petra Eccleſiæ. Et infra, Quũ eſſet Apoſtolus, denegauit ac iterum p pœnitentiã obtinuit ꝓrogatiuã, ut eſſet Antiſtes mundi. Et ſuper Io. vlt. c. ſuper illud. Quũ ergo prandiſſent, ait. Finito prandio cõmiſſionẽ ouium mũdi Petro cõmendabat nõ alij. Et ſup illud. Sequere me, ait, In hoc q₂ dicit Dñs Petro, Sequere me, cunctorum fideliũ prælaturã ei inſtituit. Et infra, ſup illud, Donec veniã ait, Ideſt, dum hunc. ſ. Ioan. uolens dirigã ad prædicandũ: te nanque nũc dirigo ad orbis pontificatũ, & in hoc me ſeqre.

Cyrillus. ¶Cyrillus patriarcha Alexãdrinus in lib. Theſau, Sicut Chriſtus accepit a Patre ſceptrum Eccleſiæ gentium, dux ex Iſrael egreſſus ſuper omnẽ principatũ & poteſtatem ſuper omne quodcunque eſt, ut ei cuncta curuentur: ſic & Petro & eius ſucceſſoribus pleniſſimè cõmiſit & nulli alij quàm Petro Chriſtus quod ſuum eſt plenum, ſed ipſi ſoli dedit Et rurſus pedes Chriſti humanitas eſt. ſ. ipſe homo cui tota Trinitas pleniſſimũ dedit poteſtatem: quem unus trium aſſumpſit in unitatem pſonæ tráſuexit ad patrẽ ſuper omnem principatum & poteſtatẽ, ut adorent eũ omnes Angeli Dei, quẽ totum dimiſit per ſacramentũ & poteſtatem Petro & Eccleſiæ eius. Et iterũ, Petro omnes iure diuino caput inclinant. & primates mundi tanquã ipſi Domino Ieſu obediunt. Et iterũ, ipſius Apoſtolici throni Romanorũ Pontificum ſolius eſt reprehendere, corrigere, ſtatuere, ſoluere, diſponere, & loco illius ligare, qui ipſum ædificauit.

Maximus Maximus in Epiſtola Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominum ſyncerè receperunt: & ubique terrarum catholici uerã fidem confitentes, in Eccleſiam Romanorum tanquã in Solẽ reſpiciunt, & ex ipſa lumẽ catholicæ & Apoſtolicæ fidei recipiũt.

Cyrillus ¶Cyrillus Patriarcha Hieroſolymitanus, ex perſona Chriſti loquens dicit Petro, Tu cum fine & ego ſine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè ſacramento & authoritate ero ſicut ſum & tecum.

Cõcilium Chalcedonenſe. ¶Concilium Calcedon. (vt in eius geſtis legitur) tẽpore ſancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo ſanctiſſimus Apoſtolicus & uniuerſalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorum (ut habetur diſt. 21. nunc autem) quum Marcellinus Papa, & poſtea Martyr timore ductus thurificaſſet idolis, ſynodus Epiſcoporũ collecta huius rei gratia dixit, Prima ſedes non iudicabitur a quoquam. Et longe ante Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, priꝰ Athenien. ait Sacroſ. Rom. & Apoſtolica Eccleſia non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Domino & Saluatore noſtro primatũ obtinuit: ſicut beato Petro Apoſtolo dixit: Tu es Petrus, & ſuper hãc petram ędificabo Eccleſiam meam: & tibi dabo claues, &c. ut habetur diſt. 22. Sacroſancta. Et rurſus, ut habetur di. 21. in nouo. idẽ dixit, In nouo teſtamento poſt Chriſtum dominum a Petro ſacerdotalis cœpit ordo, quia ipſi primo pontificatus in Eccleſia Chriſti datus eſt: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & ſup hanc Petram, &c. Et iterum, Electionẽ ſummorum Pontificũ ſibi Dominus reſeruauit. 79. diſt. electionem.

Marcellꝰ. Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, ſeu Conſtantij & Galerij, qui imperij gubernacula ſuſceperunt, poſt Diocletianũ & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro, Ipſe eſt caput totius Eccleſiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam, &c.

Cyprianꝰ ¶Cyprianus quoque Martyr in tract. de ſimplicitate prælatorũ dicit ea quæ referuntur. 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis cauſa non duxi repetenda. In illis ſiquidem Petri pontificatus ſatis patet, ut declaratum ſuperius eſt.

Ambroſius. ¶Amb. in ſermone 47 de fide Petri Apoſtoli, & habetur diſ. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus paſtor tuendũ gregẽ accepit: ut qui ſibi infirmus ante fuerat, fieret omnibus firmamentũ: & q₂ ipſe interrogationis tẽtatione nutauerat, cæteros fidei ſoliditate fundaret. Denique pro ſoliditate deuotionis Eccleſiarum petra dicitur ait Dñs Tu es Petrus, & ſuper hãc petram ædific. Eccleſ. meam: petra. n. dicitur, eo q₂ primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tanquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagẽ moleẽque contineat. Et idẽ in hymno Dominicali Petrũ petrã eccleſiæ appellat, dicẽs, Hoc ipſa petra eccleſiæ canente, culpã diluit. Teſtatur ſiquidẽ Augu. in li. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnũ Amb. eſſe. Et in ſerm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur ſolã eccleſię nauẽ aſcendit Dñs, in qua Petrus magiſter eſt conſtitutus: dicente dño, Super hanc petram ædific. eccleſiam meã. Quæ nauis in altũ ſeculi iſtius ita natat, ut pereunte mũdo, oẽs quos ſuſcipit, ſeruet illæſos. Cuius figuram iam in ueteri uidemus Teſtamento. Sicut. n. Noe arca, naufragãte mũdo, cũctos quos ſuſceperat incolumes reſeruauit: ita & Petri eccleſia cõflagrante ſeculo, oẽs quos amplectitur repræſentabit illęſos. Et ſicut tunc tráſacto diluuio ad arcã Noe colũba lignũ pacis detulit: ita & tráſacto iudicio ad eccleſiam Petri Chřs gaudiũ pacis refert: q₂ ipſe colũba, uel pax eſt Et idẽ ſup Epiſt. 1. ad Tim. c. 3. tractãs illud, Vt ſcias quẽadmodũ oporteat te in domo Dei cõuerſari, quæ eſt eccleſia Dei uiui, &c. ait: Quũ totus mundus Dei ſit eccleſia, tñ domus eius dicitur, cuius hodie rector eſt Damaſus: mundus. n. in præuaricatione eſt diuerſorum barbarus errore: adeo illic neceſſe eſt dicatur eſſe domus Dei & ueritas, ubi ſecundũ uoluntatẽ ſuã timetur. Et in li. de exceſſu fratris ſui nomine Satyri, narrat, cõmẽdat ac tuet cautelã ac ſapiẽtiã eiuſdẽ in peregrinis partibus percunctantis, ſi Epũs eſſet catholicus, hoc eſt cũ Ro. eccleſ. cõueniret: alt rens ea. 7. Aduocauit ad ſe Epm nec ullam putauit uerã niſi ueræ fidei gratiã: percunctatuſq; ex eo eſt, utrũ nam eum Epiſcopis catholicis, hoc eſt cũ Ro. Ecc. cõueniret. Cũ Rõ. dixit nõ Hyeroſolymitana, ſi Antiochena.

thena, nõ Cõſtantinopolitana, &c. eſſe hoc, niſi quia Rõ. eccl'ia eſt oĩbus catholicis, proculdubio ut caput? Simile ſiquidem apud Hieron. refugiũ inuenies, ſcribentem ad Damaſum Epiſtola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iũgitur meus eſt.

Hiero.

Et Hieronymus ſuper Matth. ait, Simoni, qui credebat in petrã Chriſtum, Petri largitus eſt nomẽ. ac ſecundum metaphorã petræ rectè dicitur ei Ædificabo Eccleſiam meam ſuper te.

¶Rurſus ad Damaſum: & hẽ vigeſimaquarta quæſtione prima, c. quoniam uetus. Ego nullum primũ niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ. i. cathedræ Petri communionem conſocior, ſuper illam Petram ædificatam eccleſiam ſcio. Et infrà. Quicunque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt qui Chriſti non eſt, Antichriſti eſt. Vbi nota Hier. pro eodem cõputare Chriſtum & Papam quantum ad ea quæ ſunt fidei: de his. n. eum loqui claſe patet uidenti Epiſtolam 4. Item quoq; 1. li. contra Iouinianũ ca. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite conſtituto ſchiſmatis tollatur occaſio, & loquit̃ proculdubio de electione Petri nõ ab Apoſtolis, ſed à Chriſto: vt patet ex ſolutione ſubiunctæ mox q̃ſtionis, ſed cur nõ Ioãnes uirgo electus eſt? ſoluit. n. Ne magiſter bonus, qui dixerat, Pacem meã do uobis, &c. in adoleſcentem, quem dilexerat cauſam præbere uideretur inuidiæ. Idẽ rurſus Epiſtola 2. ad Damaſum: & habetur 24. q. 1. Hæc eſt fides, ait, Si hæc noſtra cõfeſſio apoſtolatus tui iudicio cõprobat̃ quicunq; me culpare voluerit, ſe imperitum vel maleuolum, vel etiã non catholicum, non me hæreticum comprobabit, vbi quia uides, ex ſedis apoſtolicæ iudicio pendere eſſe, uel non eſſe catholicũ, aut hæreticũ ſummum Chriſti in terris tribunal agnoſcere potes: ad quod de fide iudicium ſpectare conſtat.

Aug.

¶Aug. non ſolum Petrũ principẽ Apoſtolorũ affirmat: ſed quũ conſultaret̃ ſedes Apoſtolica de fide cõtra Pelagianã hæreſim à duobus Concilijs Carthagi. & Mileuitano ſub ſcriptus inuenit̃, Et tribuente Innocentio Papa ad Carthaginẽſe quidẽ Conciliũ. Patrum inſtituta ſacerdotali cuſtodientes officio non cẽſetis eſſe calcanda, quod illi non humana, ſed diuina decreuere ſententia, vt quidquid de diſiunctis remotiſq; prouincijs agerẽt nõ prius ducerẽt finiendũ, niſi ad huius ſedis notitiã peruenirẽt: ubi tota huius authoritate iuſta, q̃ fuerit pronunciatio firmaretur: Indeq; ſumerẽt cæteræ Eccleſiæ, velut de natarali ſuo fonte aquæ cunctæ procederent, & p diuerſas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarẽt: quid p̃cipere, quos abluere, quos velut in cœno ineemundabili ſordidatos mũdis digna corporibus vnda vitaret? Conciliũ vero Mileuitanum, Quoties fidei rõ uẽtilatur arbitror oẽs fratres & coepiſcopos noſtros nõ niſi ad Petrum. i. ſui nominis & honoris authorem referre debere: uelut nunc retulit veſtra dilectio, q̃ per totum mundum poſſit oĩbus Eccleſijs in communi prodeſſe. Et idem ad Paulinum Epiſtola 106. inferens hæc geſta, commendat Innocentij literas reſponſiuas, ſubiungẽs, Ad oĩa nobis ille reſcripſit eodem modo, quo fas erat atq; oportebat apoſtolicæ ſedis Antiſtitem. Rurſus ſecundo lib. de Baptiſmo cõtra Donatiſtas ca. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrã cuilibet p̃fert Epiſcopatui, quũ comparando Cyprianũ Petro ait, Vereri debeo ne in Petrũ cõtumelioſus exiſtam: quis neſcit. n. illum apoſtolatus principatũ cuilibet Epiſcopatui præferendum? ſed & ſi diſtat cathedrarum gratia una tñ eſt Martyrium gloria. Idem in 2. li. de Doct. Chriſt. a. nõ lõge uerſus principiũ, decretales Epiſtolas apoſtolicæ ſedis inter canonicas hñdas ſcripturas cenſet, dicens, In canonicis ſcripturis Eccleſiarum catholicarum q̃ plurium diuinarũ ſcripturarum ſolertiſſimus indagator, authoritatẽ ſequatur: inter quas ſanè illæ ſint, quas apoſtolica ſedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epiſtolas: Quid. n. Decretales fidei, qua apud ſe hñt, uel alijs miſit apoſtolica ſedes inter canonicas eſſe hñdas ſcripturas affirmat, ſupponit proculdubio apoſtolicã ſedẽ nõ ſolũ cunctis plaiã ſedibus: ſed diuinam utpote fidei magiſtrã.

Greg.

¶Greg. in regiſtr. libro 4. Epiſtola 32. ad Mauricium Auguſtum ait: Cunctis Euangeliũ ſcientibus liquet, q̃ uoce Dominica ſancto, & oĩum Apoſtolorum principi Petro Apoſtolo totius Eccleſiæ cura cõmiſſa eſt: ipſi quippe dr̃, Petre amas me? paſce oues meas. Ipſi dicit̃, Ecce ſatanas expetijt cribrare vos ſicut triticũ: & ego pro te rogaui, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos. Ipſi dicitur, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædif. Eccleſiam meã, & portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eã: & tibi dabo claues regni cælorũ: & quodcunq; ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis. & quodcunq; ſolueris, ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis: Ecce claues regni cæleſtis accepit, poteſtas ei ligandi & ſoluendi tribuitur: cura ei totius Eccleſiæ & principatus committitur.

Leo prim⁹

¶Sãctus Leo primus in ſermone 3. de anniuerſario ſuæ aſſumptionis die ait, De toto mũdo vnus Petrus eligitur q & vniuerſarum gentium vocationi, & oĩbus Apoſtolis cunctiſq; Eccleſiæ patribus præponatur, vt quamuis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multiq; paſtores oẽs tamen regat Petrus quos principaliter regit & Chriſtus. Magnum & mirabile, dilectiſſimi, huic viro conſortium potentiæ ſuæ tribuit diuina dignatio: & ſi quid cum eo commune cæteris uoluit eſſe principibus nunquam niſi per ipſum dedit quicquid alijs non negauit.

Beda.

¶Venerabilis Beda ſuper illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Ieſus dixit Vidit cordis eius ſimplicitatem, animi ſublimitatẽ: cuius merito cunctæ eſſet præferendus Eccleſiæ.

Bernardus.

¶Bernardus nõ ſolũ pluries Ro. Pon. Ieſu Chriſti uicariũ & totius eccleſiæ caput appellat: ſed ĩ Epiſtola prima ad Eugeniũ Papam 237. in ordine Epiſtolarũ ait Locus in quo ſtat, terra ſancta eſt, locus Petri eſt, locus principis Apoſtolorũ, ubi ſteterunt pedes eius: locus illius eſt, quẽ cõſtituit Dñs dñm domus ſuæ & principẽ oĩs poſſeſſionis ſuæ: merito tali paſtori, tali nutritori cõmiſſa eſt eccleſia, quæ adhuc tenera adhuc incunabulis eſſet. Et in Epiſt. 242. ad Ro. q̃ diſceſſerunt à Domino Papa ait, Cur regẽ terræ, cur dñm cœli furore tam intolerabili, q̃ irrationabili in vos pariter prouocatis, dum ſacram & apoſtolicã ſedẽ diuinis regalibuſq; priuilegijs ſingulariter ſublimatã auſu ſacrilego inceſſere, ſuoq; minuere honore cõtenditis? Et in Epiſt. 131. ad Mediola. de plenitudine poteſtatis apoſtolicæ ait, Ro. Eccleſia ualde clemens eſt ſed nihilominus potẽs: fidele cõſiliũ & omni acceptione dignũ, noli abuti clementia, ne potẽtia opprimaris. Sed dicit aliqs. Debitã ei reuerẽtiã exhibebo, & nihil amplius, Eſto. Fac quod dicis: quaſi exhibeas debitã, & omnimodam. Plenitudo ſiquidẽ ptãtis ſup uniuerſas orbis Eccleſias ſingulari prærogatiua apoſtolicæ ſedi donata eſt: q̃ igitur huic poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. Poteſt ſi utile iudicauerit nouos ordinare Epiſcopatus vbi hactenus nõ fuerũt: pñt eos, qui ſunt alios deprimere, alios ſublimare, prout ratio ſibi dictauerit: ita ut de Epiſcopis creare Arch. epiſcopos liceat, & econuerſo ſi neceſſe uiſum fuerit. Poteſt à finibus terræ ſublimes quaſcunq; pſonas Eccleſiaſticas euocare, & cogere ad ſuã pſentiam nõ ſemel aut bis, ſed quoties expedire uidebit. Porro in prõptu eſt ei oẽm ulciſci inobediẽtiã, ſi qs forte reluctari conat̃ fuerit.

¶In geſtis concilij Conſtan. inter dãnatos articulos Io. VVicleſ, & Io. Hus reperiuntur hi duo, ſcilicet Petrus non eſt nec fuit caput ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, nõ eſt de neceſſitate ſalutis credere Rom. Eccleſiam eſſe ſupremã inter alias Eccleſias. Et ſubditur, Error eſt, pro quanto negaret primatum ſummi Pont. ſuper alias Eccleſias paroculares.

¶Sãctus Th. in 4 cõtra Gen. c. 76. poſtquã multipliciter p̃bauit unũ Epm prælatũ à Chriſto, ton Eccleſiæ, ſubdit, p hoc autem excluditur quorundã præſumptuoſus error, qui ſe ſubducere nituntur ab obedientia & ſubiectione Petri, ſucceſſore eius Romanũ Pon. uniuerſalis Eccleſiæ paſtorem non recognoſcentes.

¶In cõcilio quoq; uniuerſali Florẽtiæ ſub Eugenio 4. ubi Græcorum, Armenorũ, & Iacobitarũ cum Rom. Eccleſia facta legit̃ unio, habentur hæc uerba, Diffinimus ſanctã apoſtolicã ſedem & Ro. Pon. in uniuerſum orbem tenere primatũ, & ipſum Ro. Pont. ſucceſſorẽ eſſe beati Petri principis Apoſtolorũ, & uerum Chriſti vicarium, totiuſq; Eccleſiæ caput & omniũ Chriſtianorum patrem ac doctorem exiſtere: & ipſi in beato Petro paſcẽdi, regendi & gubernãdi uniuerſalem Eccleſiam à Dño noſtro Ieſu Chriſto plenam poteſtatem traditam eſſe, quemadmodũ etiam in geſtis œcumenicorum Conciliorum & in ſacris canonibus continetur, hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac ſynodo inuẽtã fuiſſe hanc diffinitionem, ſed ipſam contineri in aliorũ uniuerſalium Conciliorum geſtis, & propterea hoc unũ Conciliũ ſufficit pro omnibus ad firmandã fidem huiuſmodi ueritatis.

¶Præterea tot hñ Canonum & doctorum (quã dinumerare nemo poteſt) idem ſententiã. Tã euidenter ſiquidẽ ex his, quæ attulimus, clarum eſt Ro. Pon. Petr. ſucceſſorẽ, à Chriſto in Petro inſtitutũ eſſe totius Eccleſiæ paſtorẽ, ut locus dubitationi nullus relictus ſit. Si quis aũt poſt hæc hæſitãs inuenit̃ aut rudis & ineptus, aut cũ hæreticis ſeu ſchiſmaticis ſapit, aut Chriſtianus nõ eſt, ſtolidus quippe valde & indocilis eſt quiſq; certitudinẽ mathematicã in oĩbus quærit, ut Philoſophi tradunt Hæreticorũ atq; ſchiſmaticorũ propriũ eſt ſacra uti ſcriptura, ſecundum ſenſum tñ quo ipſi faciunt illã ſonare Chriſtianorũ autẽ, qui uere catholici ſunt ſapientia ſacrã ſcripturam intelligere ſecundum ſenſum, quẽ ſancti Doctores, quem ſacra Cõcilia, apoſtolica authoritate roborata interpretant̃ Hũc faciẽdi Chriſtianã ueritatẽ modũ qſquis repellit Chriſtianus nõ eſt: ab hac via qui recedit, infidelis inuenit̃. Nã licentia exorbitãdi ab hac uia ſi admittit̃, Trinitatẽ unã ſubſtantiã reuocare in dubiũ cum Arrio fas eſt Spiritum quoq; ſanctũ procedere à filio ambiguũ adhuc cum priſcis erit: panẽ in ſacro altaris conuerti in corpus Chriſti dubitabit. Hæc. n. oĩa nullis alia uia aut authoritate ſunt Chriſtianis reddita certa & indubia fide tenẽda, niſi interpretatione ſacræ ſcripturæ, iuxta Sanctorũ documẽta, & ſacrorum Cõciliorũ authoritate apoſtolica firmatorũ diffinitionẽ. Quocirca quum textus euangelici ad propoſitũ adſint, & Sanctorum

ctorum doctrinæ conformis in propoſito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, ſacrorumq; Côciliorum cũ Apoſtolica authoritate inueniatur diffinitio, omniſq; Chriſtianorũ ætas à Petro hucuſq; in ſancta Eccleſia catholica hoc côfeſſa inueniatur, reliquorũq; Doctorũ teſtimonia innumera ſint: certè ita reddit Ro. Pon. Petri ſucceſſorẽ in Petro à Chriſto inſtitutũ totius Eccl. ſiæ paſtorem, ut Cetuor fides haberi nõ poſſit, Amen.

Romæ, anno Chriſtianæ ſalutis, 1521. ætatis uerò propriæ 52. die 17. Frebruarij.

FINIS

TRACTATVS QVARTVS,

De Attritione & Contritione, in quatuor Quæſtiones diuiſus.

SVMMARIVM.

1 *Num Attritio poſſit fieri contritio*

2 *Num contritio debeat eſſe ſingulorum peccatorum.*

3 *Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur ſuorum peccatorum.*

4 *Num contritio non modo culpam, ſed pœnam debitam peccatis remittat.*

PROLOGVS.

INTENTIO Mea in ſubſequentibus, quæ ab authore tractanda erant ad perfectionem operis, eſt non aggredi ordinem per quæſtiones & articulos ſigillatim decidendo, quaſi complere uellem tertiam partem (imparem.n. me tanto negotio & cognoſco & fateor) ſed dubia aliqua uilia nec nõ diſcuſſione digna tractare, & iuxta ingenij uires diuina aſpirante gratia determinare Seruaboque ordinem ſacramentorum ſupra poſitũ. ¶De partibus igitur pœnitentiæ in ſpeciali tractando, primum occurrit de prima parte pœnitentiæ dubium circa quidditatẽ eiuſquæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoſcetur.

QVAESTIO I.

An attritio poſſit fieri contritio.

ET PROPTEREA Quæritur primò an attritio poſſit fieri contritio. Videtur.n. ꝙ non. Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quia contritio eſt à charitate, attritio autem eſt à uoluntate ſine charitate. Tum quia imperfectio attritionis eſt de ratione eius: ac per hoc remota imperfectione non remanet attritionis actus, qui poſſit perfici per charitatem.

¶AD EVIDENTIAM Huius tria facienda ſunt, primo dicetur quid nominis: ſecundo manifeſtabitur quotuplex eſt tam attritio, quàm contritio, tertio reſpondebitur quæſito.

Côtritio, & attritio diſplicentia, nõ dolorem ſignificat, illa perfectam, hæc imperfectam.

¶Quo ad primum attritio ſonat imperfectam diſplicẽtiã peccati: contritio autem ſonat diſplicentiam perfectam peccati. Et eſt de ſermo de peccato mortali. Notanter autem dico diſplicẽtiã, & non dico dolorem ſeu triſtitiã: quia contritio propriè ſignificat diſplicentiam quæ eſt cauſa triſtitiæ ſeu doloris, quãuis frequenti uſu dicatur, quod contritio eſt dolor, ſignificando cãm ab effectu. Quanta autem differentia ſit inter diſplicentiã & triſtitiam, quæ eſt in uoluntate, manifeſtat ſtatus cœleſtis patriæ: in qua ſanctis diſplicebunt pctã olim ab eis cõmiſſa, nullam tñ triſtitiam de eis habebunt. Ex hoc.n. ꝙ in patria erit diſplicentia, & non erit triſtitia, manifeſte patet, ꝙ triſtitia ipſa, quæ eſt in uoluntate, non eſt eſſentialiter diſplicentia. ſed ad diſplicentiã ſequitur triſtitia in ijs qui ſunt triſtitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes ſuperius ab Authore 10 q 84. ar. 4. hæc de primo.

¶Quo ad ſecundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppoſitã cognoſcitur, ideò inchoandum eſt à contritione, quæ eſt diſplicentia perfecta. Ex tribus ſi quidem conſtat hmõi perfecta diſplicentia: primum eſt ipſa diſplicentia peccati: ſecundũ eſt propoſitum de cætero nõ peccandi mortaliter: tertium eſt ꝙ ſit charitate informata: Et ſiquidẽ primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio eſt: quia diſplicentia cõis eſt utriq;. Si uero defecerit ſecundum quid (puta quia adeſt peccati diſplicentia modica: ſeu leuis) tūc attritio eſſe poteſt, uerum uſq; ad quem terminum quantitas diſplicentię limites habeat, ita ꝙ ibi ſint cofines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si uero ſecundũ defecerit conditione (.ſ. propoſitum de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere poteſt. Vel p poſitionem contrarij propoſiti in actu: puta quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non hẽc locum attritio. Vel per poſitionem contrarij habitualiter tñ: puta quia non intendit actualiter cõmittere pctm mortale, nec intendit mutare ſtatum ſuum, quo detinetur in pctõ mortali, ut patet in uſurarijs, cõcubinarijs, & alijs ſimilibus: qui cõtentur peccata ſua, diſpliceţq; eis peccaſſe habentq; uelleitatẽ relinquendi peccatum, non tñ deſerunt concubinatũ, aut reſtituunt uſuras, &c. Et hæc diſplicentia cum hmõi uelleitate attritio dici poteſt, uel per negationẽ propoſiti expliciti: puta quia pœnitens eſt ſic diſpoſitus ꝙ diſplicent ei peccata præterita, & non intendit pctm mortale aliquod cõmittere, & intendit tanquam in quodam confuſo cauere à peccatis, ita ꝙ duo prima.ſ. affirmatio diſplicentiæ & negatio intentionis peccandi habent explicite: tertium autem.ſ. affirmatio propoſiti de cætero non peccandi mortaliter, non niſi in confuſo hr: pro quanto in uoluntate non peccandi confunditur & tempus proximè futurum & totum tempus uitæ ſuæ: ad quod non explicite extendit ſe hoc debile propoſitum, de quo eſt ſermo. Et talis diſplicentia forte eſt valde cõis: & illa quæ cõiter uocatur attritio Circa defectum uero tertię conditionis aduertendũ, eſt quod in cõditione illa clauduntur duo, quorũ unum eſt in poteſtate noſtra, & de eo certi eſſe poſſumus, alterum eſt ex diuina gratia, & nobis incertum. Horũ primum eſt diligere Deum ſuper oĩa: Secundum eſt, ꝙ huiuſmodi diligere ſit informatum charitate diffuſa à Spiritu ſancto in cordibus filiorũ Dei, Et ſiquidẽ defecerit primum (.ſ. dilectio Dei ſuper oĩa) attritio non contritio eſt: ſi uero primum affuerit, côtritio uocatur. Eſſe aũt hanc dilectionem in ptãte noſtra, ex eo patet: ꝙ ſicut in poteſtate noſtra eſt conſtituere nobis pro ultimo fine delectationẽ uenereã, aut lucra, aut regnum: ita in poteſtate noſtra eſt habere Deum et ut beatitudo eſt Sanctorũ, pro ultimo fine: ita ꝙ intendamus & deliberemus præferre ipſum in uoluntate noſtra omnibus, quę deſiderari haberi ue poſſunt. Quòd et hmõi dilectio exigatur ad contritionem, & diſtinguit ab attritione, ex eo patet, ꝙ ſine huiuſmodi dilectione non põt eſſe informatio charitatis: ſubſternitur.n. huiuſmodi dilectio acquiſita charitatis formationi, & tunc tam ſapientes, quã boni fideles, tã ſeipſos, quã alios hñt pro contritis, quum hæc dilectio teſtimoniũ perhibet. Quod demum huiuſmodi tam dilectio, quã côtritio poſſit eſſe ſine charitate, ex eo patet. quòd multi ſciunt ſe habere hanc dilectionem, & neſciũt ſe eſſe in charitate. Si.n. huiuſmodi tam contritio, quam dilectio non poſſet eſſe informis manifeſte ſequeretur, ꝙ ſcire poſſemus euidenter, nos eſſe in Dei gratia: quia euidenter certi ſumus de nobiſipſis ꝙ habemus hanc uoluntatem deliberatã præferendi oĩbus Deum, &c. Et hæc eſt dilectio ſimilis charitati infuſæ iuſtorum ꝙ propter ſimilitudinẽ actuũ cenſet diuus Thomas non diſcerni à nobis, an dilectio noſtra, qua Deũ diligimus & proximũ, ſit ex infuſa gratia, uel nõ? Et ab hoc amore prouenire põt ꝙ Apoſtolus ait, Si diſtribuero facultates meas in cibũ pauperum, & ſi tradidero corpus meum ita vt ardeam: charitatem aũt non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quãtitatis tã diſplicentię peccati quam propoſiti non peccandi: quantificatur.n. utrunq; horũ ex quãtitate amoris Dei: ita ꝙ ſicut amor Dei eſt ſuper oĩa amabilia, ita propoſitũ uitãdi peccatũ dẽt eſſe ſuper oĩa euitabilia, & ſimiliter diſplicentia peccati ſuper oĩa odibilia. Ac per hoc diſplicentia peccati modica, quæ non peruenit ad diſplicentiam contritionis, eſt illa qua minus odio habemus peccatum, quã aliquod aliud dãnum, & ſimiliter propoſitum illud eſt debile ac deficiens à propoſito contritionis: quo plus propoñimus cauere ab aliquo alio malo, quã à peccato mortali. Si poſtremo deficiat charitas ſtantibus reliquis conditionibus, contritio, ut dictum eſt uocatur, quamuis appelletur attritio ab illis, qui ſine charitate contritionem non nouerunt.

Quãta oportet eſſe peccatorũ diſplicentiã in contritione.

¶Ex quibus oĩbus colligere poſſumus duplicẽ eſſe attritionem & duplicem contritionem. Prima attritio eſt, diſplicẽtia peccati cũ uelleitate, nõ peccãdi, in ſtatu tñ peccati: & hæc eſt attritio meretricum, uſurariorum, & aliorum hmõi: & hæc uocatur attritio impœnitentium. Secunda attritio eſt diſplicentia peccati cum non uoluntate peccandi, & cũ uoluntate non peccãdi in confuſo: & hæc eſt attritio pœnitentiũ, quæ ſic in confuſo, tam totum tempus futurus, quã comparationem peccati ad alia odibilia, quam et comparationem Dei ad alia amabilia in uoluntate ſua hñt: & hæc uocatur attritio imperfectorum. Prima uero contritio eſt acquiſita diſplicentia peccati ſupra oẽ odibile, cum propoſito uitãdi pctm ſupra omne uitabile, ea amore Dei ſupra omne amabile: & hęc uocatur côtritio informis. Secunda autem contritio eſt hæc eadem diſplicentia cum dicto tã propoſito, quàm amore, charitate informata: & hæc uocatur côtritio formata. Hæc de ſecundo.

¶Quo ad tertiũ, prænotandum eſt, quòd aliud eſt quærere an de attritio fiat contritio, & an attritio fiat côtritio. Prima.n. quæſtio clara eſt: quia conſtat multos peccatores paulatim ad pœnitentiam conuerti, & ea imperfecta diſplicẽtia ac ex imperfecto propoſito imperfectoq; Dei amore ad perfectionẽ côtritionis deduci, ita ut uere contritionem charitate informatã aſſequantur. Secunda autẽ quæſtio (de qua eſt ſermo) non eſt uſq; quaque clara: quia permanentia actuum interiorum in idẽtitate numerali ſatis occulta uidetur. Veruntamen dicendum eſt, quòd attritio impœnitentiarum non põt fieri contritio. Quod probat

non

non ſolum, ex eo quod uelleitas non eſt idem actus cũ nolũtate deliberata: & ſimiliter diſplicentia proportionalis uelleitati non idẽ actus cum diſplicentia proportionali uoluntari deliberatæ, ſed pcipue ex eo quod actus unius ſpeciei non tranſit in actũ alterius ſpeciei: diſplicentia aũt ſummi odibilis, q̃ eſt contritio & diſplicentia odibilis, nõ ſummi, q̃ eſt attritio, differũt ſpecie: quia ſummũ odibile ex ſuo gñe ſpecie differt ab odibili non ſummo: & hoc tã in gñe mali, q̃ in gñe odibilis. Et hęc intellige formaliter, id eſt quia attritio eſt diſplicẽtia peccati ſub rõne non ſummè odibilis, contritio aũt ſub rõne ſummè odibilis. Cui.n. offenſa Dei eſt ſummè odibilis, illi Deus eſt ſummè amabilis: & à quo Deus nõ ſummè amatur, illi offenſa Dei nõ eſt ſumme odibilis. Attritio quoq; imperfectorũ non fit cõtritio eadem rõne qua cognitio confuſa nõ fit cognitio diſtincta: ſed ſicut cognitio cõfuſa approximat intellectũ ad cognitionẽ diſtinctã: diſplicentia confuſa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat uoluntatem ad diſplicentiam diſtinctam, quæ eſt contritio. De acquiſita aũt contritione, quę contritio informis dicitur dicendum eſt, quòd poteſt fieri contritio formata: qm̃ põt continuari idem numero actus acquiſitæ, contritionis uſque ad charitatis infuſionẽ incluſiue, & ſic charitate informari. Et quia huiuſmodi cõtritio antequam informetur charitate, uocatur etiã quandoque attritio: ideo hoc tertio modo ſumpta attritio poteſt fieri cõtritio. Et hoc iam habere potes a diuo Thom. ſuperius in q.89. ubi dixit, quod contritio eſt ultima diſpoſitio ad charitatem.

¶ Sed occurrit hic non diſſimulandũ dubiũ, p quid, ſeu quomodo hmõi attritio ſeu contritio acquiſita ſit ultima diſpoſitio ad gratiam. Eſt.n. quandoq; non vltima diſpoſitio: vt patet ex eo quod poteſt eſſe informis. Si enim ſemper eſſet vltima diſpoſitio, quum Deus tam in naturalibus q̃ in gratuitis dat ſemper vltimo diſpoſitis formã, p qua ſunt vltimo diſpoſita, ſequeretur q; homo hñs hmõi contritionem acquiſitã certus eſſet ſe eſſe in gratia Dei. Quandoq; autem eſt ultima diſpoſitio: ut diuus Th. dixit, & rõ approbat: quia gratia perficit naturã, ac per hoc rõnabile eſt, ut à nobis acquiſita diſplicẽtia peccati ſuprema, perficiatur quoq; gratuita charitate. Si dicatur, q; huiuſmodi tranſitus fit per motum intenſionis, ita quod acquiſita hmõi perfecta diſplicentia peccati, ſi eſt remiſſa, eſt attritio, & nõ hẽt rõnem ultimæ diſpoſitionis ad charitatem: ſi aũt intenditur & creſcit, eſt cõtritio & ultima diſpoſitio ad charitatem: ut ſic uerificetur quaſi cõe dictum, quod contritio & attritio differunt ſecundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impęnitentium q̃ impefectorum, conſtat q; differt à cõtritione non penes obiectum materiale: quia utriuſq; materia eſt pctm̃ mortale, ſed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatũ ſub rõne ſumme odibilis: attritio aũt tam impęnitẽtium, q̃ impefectorum attingit mortale peccatũ non ſub ratione formali ſumme odibili. Et propterea neutra differt à contritione penes magis & minus tum, quia differentia ſecundum magis & minus, non eſt differentia formalis: tũ quia quantumcunq; creſceret diſplicentia mortalis peccati extra formalẽ rõnẽ ſummè odibilis nunquã eſſet contritio. Tertio uero modo ſumpta attritio nec penes materiam, nec penes rationẽ formalem obiecti differt à contritione acquiſita: quia ſunt reſpectu eiuſdẽ mortalis peccati, & ſub rõne ſumme odibilis. Et q; nec differens penes magis & minus, ex eo patet, quod minimus gradus huiuſmodi diſplicentiæ ſufficit ad charitatẽ operientẽ multitudinẽ pctõrum. Quod ex Eccleſiæ teſtimonio cõprobatur: credimus.n. omnes tam noſmetipſos quam alios eſſe in charitate, quum hmõi diſplicentiam quantumcunque remiſſam peruenimus. Vnde nec eſt uerum contritionẽ & attritionem differre ſecundũ magis & minus in eadem ſpecie, licet ſit uerũ ſecundũ magis & minus in diuerſis ſpeciebus ſicut album hẽt magis dulce, quam nitide. Nec allata reſpõſio ſatisfacit quæſito. Aliter ergo dicendum mihi uidetur, q; gratuita Dei motio eſt quæ hmõi acquiſitam cõtritionem efficit ultimã diſpoſitionem ad gratiã ſeu charitatem: ita q; ex hoc ipſo, q; Deus non per aliquod ſuperadditum donum habituale ſed per gratuitam dilectionẽ, qua dignatur uti noſtra acquiſita cõtritione: ut diſpoſitione ultima ad ſuum propriũ opus, quod eſt charitas quæ infunditur, trãſfertur noſtra cõtritio in ſorte ultimã diſpoſitionem pro gratia habituali: iuxta illud Hiere. Ad Deũ poſtquam conuertiſti me, pęnitentiam egi. Hæc de tertio.

¶ AD ARGVMENTA in oppoſitum, pro quanto cõtra attritionem tertio modo dictam militat, reſpondendo dr̃, q; quidquid ſit de diuerſitate penes principia in eſſe naturæ, diuerſitas tñ principiorũ in genere moris, ſeu meriti non infert unum eandẽq; actũ non poſſe eſſe ſine tali principio, & cũ tali principio: unus nanq; & idem actus exterior qui à principio nõ fuit bonus moraliter, põt eſſe bonus moraliter in pſequutione. Et ſimiliter in propoſito contritio acquiſita, q̃ à principio non eſt meritoria, poteſt in ſui proſequutione fieri meritoria, ſupueniente charitate: nec oportet reinchoare actũ, quo ad ſubſtãtiã actus, ſed ſufficit q; inchoetur actus quo ad eſſe meritorium. Quum.n. dicitur actum meritorium inchoari à charitate, eſt ſermo formalis hoc eſt non de actu ſimpliciter, ſed inquantũ eſt meritorius: & propterea ſtat actum eſſe ſimpliciter inchoatum ſine merito & charitate, & eundem continuari cũ merito & inchoari à charitate ſecundum eſſe meritorium.

¶ Ad ſecundum dicitur, q; licet imperfectio attritionis tam impęnitentium, q̃ imperfectorum ſit de illius ratione, quia pęnes defectum obiecti formalis attẽditur: imperfectio tñ contritionis acquiſitæ, quæ attritio tertio modo uocatur non eſt de ratione illius, quoniam pęnes ſolam negationem potentis ſuperuenire diuini doni attenditur non.n. informitas hmõi contritionis, ſeu attritionis eſt magis de ratione ipſius, q̃ informitas fidei ſit de ratione fidei. Et propterea ſicut actus fidei informis poteſt in ſui proſequutione formari charitate, ita actus acquiſitę contritionis poteſt ſuperueniente charitate imperfectionem ſuæ informitatis deſerere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod ſit ſingulorum peccatorum mortalium.

SECVNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad cõtritionem, q; ſit ſingulorũ peccatorum mortalium. Videtur enim quòd ſic.

¶ Tum quia contritio debet adæquare cõfeſſionẽ confeſſio autem comprehendit omnia mortalia: ut patet in cap. omnis utriuſque ſexus ergo.

¶ Tum quia hæc eſt differentia inter pęnitentiam mortalium, & pęnitentiam uenialium: quod ad remiſſionem uenialiũ ſufficit: uirtualis diſplicentia: ad remiſſionem autem mortalium exigitur, ut homo actualiter peccatum mortale commiſſum deteſtetur. Et confirmatur hoc authoritate diui Tho. ſuperius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd diſplicentia uirtualis non ſufficit ad remiſſionem peccati mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem.

¶ AD HVIVS euidentiam ſciendum eſt, quæſtionem hanc poſſe intelligi tripliciter. Primò an exigat, q; ſingulis ſecundum numerum peccatis mortalibus reſpondeant totidẽ cõtritiones Et ſic intellecta quæſtio, facile ſoluitur negatiue: qm̃ nec quo ad actum diſplicentiæ, nec quo ad actum cõfeſſionis, nec quo ad actũ ſatiſfactionis oportet multiplicari act9 pęnitẽtiæ iuxta multitudinem actuũ pctõrum: unicus ſiquidem ſatiſfactionis actus poteſt ſatiſfacere pro multis mortalibus cõmiſſis. Et ſimiliter unica enunciatione poteſt quis ſimul confiteri mille mortalia: dicendo. Percuſſi millies. Et ſimiliter unica diſplicẽtia põt rñdere mille peccatis non minus q̃ cõfeſſio & ſatiſfactio. Tum quia ridiculum eſt ita uelle adæquare numerum cõtritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & nõ in perfectione potius actus conſiſtat uirtus: quaſi nõ poſſit una perfecta diſplicentia æquiualere decem millibus imperfectis: quum tamen etiam in ſenſibilibus uideamus, quòd unum numiſma aureum æquiualet mille æreis.

¶ Secundo uero modo poteſt quæſtio intelligi, an ſingula pctã mortalia in ſeipſis, ſeu formaliter attingi debeant à cõtritione ita q; nõ ſufficiat homini diſplicere ſibi in gñali quæcunq; cõmiſit contra Deum, ſed exigat, ut diſpliceat ſibi in ſpeciali peccata à ſe patrata: puta decem adulteria, centũ furta mille blaſphemia, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria ſubeſt.

¶ Et ſic intellecta quæſtio, dupliciter examinãda eſt. Primò, de cõtritione relata ad ſacrm̃ pœnitentiæ: deinde de contritione abſolutæ. Multum.n. refert ſic uel ſic loqui, quoniam cõtritio relata ad ſacrm̃ pęnitentiæ, ſub euangelica lege incœpit: contritio autem abſolute, poſt Adæ peccatum, & ante ſcriptam legẽ, & ſub lege Moyſi, omnibus peccatoribus neceſſaria fuit.

¶ Si igitur contritio relata ad ſacramentum pęnitentiæ, exigat quòd terminetur ad ſingula mortalia formaliter, ſeu in ſeipſis, oportet q; hoc habeat uel ex ſatiſfactione, uel ex confeſſione, uel ex ſeipſa, uel ex abſolutione ſacerdotali: plura.n. in ſacro pęnitentiæ non inueniunt. Sed nõ cõuenire ſibi ex ſatiſfactione, patet ex hoc q; una ſatiſfactio uirtualiter poteſt adæquare multa mortalia. Quod nec ẽt ex cõfeſſione, ex eo patet q; ratio quare confeſſio exigit ſingula mortalia, pro materia eſt: quia confeſſio fit humano iudici, q nõ põt iudicare, niſi de cognitis: incognita autem ſibi ut iudici remanerent q̃cunq; non eſſent a pœnitente in ſeipſis explicata. Quæ ratio non hẽt locũ in contritione, q̃ Deo offert cor: qui non penſat quantũ aut quot, ſed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur. Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum: & non dixit quo-

niam diſplicuerunt ei multa. Quòd & hoc non proueniat ex abſolutione, manifeſtat vnica abſolutio: quæ ſimul fit abſq; explicatione ſingulorum. Quòd demum cõtritio nõ habeat hoc ex ſeipſa, ex eo patet, quod eius doctrina tenet ſufficere poſt ſingulorum peccatorum mortalium attritiones, vnam contritionem in generali. Ex hoc.n. dicto manifeſtè habetur quòd licet aggregatum ex contritione & attritione ſeu attritionibus terminetur ad ſingula mortalia in ſeipſis: ipſa tamen contritio non terminatur ad ſingula mortalia in ſeipſis, ſeu formaliter, ſed tãtum virtualiter.

¶Et ſi dicatur, quod contritio ſequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeſtè patet nihil valere illationẽ hanc, ſed deſtruere cõe dictum: quoniam hinc non ſequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, ſed virtualiter tñ. ſicut nõ formaliter, ſed virtualiter claudit in ſe attritiones. Et falſum eſſet quod contritio ſequens eſſet vna contritio gñalis. Ex quibus omnibus apparet, quod proprie loquendo, contritio relata ad ſacramentũ pœnitentiæ, non exigit quod terminetur formaliter ad ſingula mortalia, ſed ſufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si ſi ſpectemus ad cõtritionẽ ſimpliciter & abſolute, dicendum eſt, quod non exigit determinari formaliter ad ſingula mortalia peccata: ſed exigit virtualiter attingere ſingula mortalia & oblita & incognita. Dico ſi virtualiter attingere ſingula: quia per hoc ſimpliciter & abſolute differt cõtritio remittẽs pctã venialia à contritione remittente peccata mortalia. Ad remiſſionẽ ſiquidem pctõrum, mortalium, exigitur quod contritionis diſplicentia ſit adeo perfecta extenſiue, quod formaliter, aut uirtualiter attingat oĩa & ſingula mortalia, quorũ pœnitens eſt reus: & hoc manifeſtatur ex eo, quod impiũ eſt dimidiã à Deo ſperare veniã mortalium pctõrum. Ad remiſſionem aũt uenialium non exigitur hæc extenſiua perfectio: põt ſiquidem vnum peccatum veniale dimitti ſine alio. & illa tñ venialia remittuntur, ad quæ diſplicẽtia virtualis ſe extendit. Probatur ergo declarata concluſio ex eo quod contritio generalis virtualiter ſe extendens ad oĩa mortalia, ſufficit ad remiſſionẽ eorum concurrente charitate, &c. Probatur hoc: quia in inſtanti fit iuſtificatio impij, & conuerſio pctõris peccatoris ad Deum: ſcriptum eſt.n. In quacunq; hora ingemuerit peccator, &c. Et ſi forte obijciatur contra hoc, dicendo, quod huiuſmodi momentanea ac gñalis contritio fert ſecum ppoſitũ ſpecialis cõtritionis de ſingulis mortalibus in ſeipſis, ſicut Baptiſmus fluminis fert ſecũ ppoſitũ baptiſmi fluminis: & ideo cõtritio illa generalis vtpote imperfecta, cõcurrit ad remiſſionem peccati, vt tẽdens ad cõtritionẽ ſpãlem, quæ eſt perfecta. Aduertat hæc obijciens, quod voluntarie opponitur iſte ordo contritionis perfectæ virtualiter ad cõtritionẽ pfectã formaliter: tum quia nec ex ſacra ſcriptura, nec ex ſacris Doctoribus traditur, cõi ſententiæ ſuperius recitatæ aduerſatur: nã ſi contritio perfecta virtualiter remittit peccata, vt tendens in contritionẽ perfectã formaliter. ſequeretur quod poſt oẽs attritiones in ſpeciali ſubſequuta una contritio generalis perfecta uirtualiter, nõ ſufficeret ad ſalutem: quia exigeretur, quod poſt generalem contritionem perfectam virtualiter, ſequeretur cõtritio ſpecialis perfecta formaliter. Si.n. perfecta virtualiter, fert ſecum propoſitum perfectè formaliter, oporteret poſt illã hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, quod aliud eſt dicere cõtritionẽ gñalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel poſt deteſtationes ſpeciales pctõrum mortaliũ in ſeipſis: & aliud eſt dicere cõtritionem gñalem perfectam uirtualiter coexigere ante uel poſt contritiones ſpeciales pctõrum in ſeipſis. Nos.n. hoc ſecundum dicimus eſſe falſum tam nunc, quàm omnibus præteritis temporibus. primum aũt ſacri Doctores tradunt. Et uerũ proculdubio eſt tpe euangelicæ legis: in quo contritio fert ſecum propoſitum confeſſionis ſacramentalis, rõne cuius exiguntur ſpeciales deteſtationes peccatorum: ſiue ut præcedentes contritionem gñalem uirtualiter perfectã (ut contingit illis, qui inſcipiendo actualiter ſacrũ pœnitentiæ fiunt de attritis contriti) ſiue ut conſequentes ſæpe dictã cõtritionem, ut cõtingit illis qui ex toto corde ſtatim conuertuntur ad Deum hñtes uirtualiter ſaltẽ propoſitum confitendi ſuo tpe peccata ſua. Utrum autem hoc ſacrorum Doctorum dictum, uerum & ſit de contritione ſimpliciter & abſolutè ex dictis apparere poteſt, quod non. Nulla ſiquidem apparet rõ cogens ad huiuſmodi deteſtationes ſpeciales ſecluſo ſacro pœnitentiæ: nam & uoluntas põt perfecte mutari & exercitari in neceſſarijs uirtutum actibus & pro peccatis põt perfecte ſatisfieri abſq; huiuſmodi ſpecialibus deteſtationibus: ut patet ponendo peccatorum pœnitentem, qui totum ſe diuinæ dilectioni, eleemoſynis, ieiunijſque daret: hic enim, priſco tẽpore pfecte ſatisfeciſſet pro peccatis abſq; tot deteſtationibus. Et hinc patet quid dicendũ ſit ad quæſtionẽ tertio modo intellectam. ſ. an contritio exigat quod terminetur ad omnia & ſingula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis ſiquidem patet reſpondendum eſſe affirmatiuè. quia non curando de modo, hoc eſt an formaliter uel uirtualiter, certũ eſt oportere ſub contritione comprehẽdi omnia mortalia peccata commiſſa: ſiue ſint ſibi cognita, ſiue incognita: quoniam (vt dictum) impium eſt à Deo dimidiam ſperare ueniam.

¶AD PRIMVM Ergo in oppoſitũ dicitur, quod propriſſime loquendo, cõtritio reſpondet abſolutioni, & deteſtationes reſpõdent confeſſioni: & propterea deteſtationes ſunt æquales numero actibus confeſſionis: & ſæpe ſunt ſimul tempore, quando ſcilicet pœnitens ſimul recordatur peccati confitetur illud. Unde contritio ſecundum annexas deteſtationes adæquat confeſſionem quo ad modum attingendi peccata, ſcilicet in ſpeciali, & non conuenit hoc contritioni ſecundum ſe.

¶Ad ſecundum dicitur, quod aſſumptum uerũ eſt de pœnitentia ſeu contritione relata ad ſacramentum pœnitentiæ: & ſimiliter intelligenda ſunt uerba diui Thomæ.

¶Poteſt quoq; aliter dici iuxta diffã ultimo explicatam inter perfectionem diſplicentiæ requiſitam ad remiſſionem mortalium & requiſitam ad remiſſionẽ uenialium, quod remiſſio mortalium exigit generalem contritionem perfectam uirtualiter, ſic quod actualiter homo huiuſmodi diſplicentiam perfectam extenſiue ad omnia & ſingula mortalia habeat: remiſſio autem uenialium non requirit huiuſmodi extenſiue perfectã diſplicentiã. Sed cum hoc quod aliquis in ſolis uenialibus cõſtitutus nõ habuerit gñalem diſplicentiã de oĩbus ſuis uenialibus, ſtat quod ex aliquo feruore charitatis, in quo ſi occurrerent, diſplicerent contrariantia uenialia, conſequatur remiſſionem uenialium illorum, quæ diſplicerent: quod non ſufficere dicitur ad remiſſionem peccati mortalis, niſi obliti: quia (ut dictum eſt) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam uirtualiter, ad remiſſionem mortalium.

QVÆSTIO III.

¶An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum ſuorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum ſuorum. Et quia quæſtionẽ hãc diſcuſſimus in quolibetis noſtris, ideo quære ibi. ſat ſit hic ſcire partem negatiuam eſſe ueram.

QVÆSTIO IIII.

¶An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato.

QVARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non ſolum culpam, ſed pœnam debitam peccato.

Videtur enim quod non. Tum quia ad remiſſionem pœnæ ordinatur tertia pars pœnitentiæ, ſcilicet ſatisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, niſi quatenus forte habet ſatiſfactionem annexam.

¶Tum quia contritio ſufficiẽs ordinatur per ſe ad remiſſionẽ culpæ: nec apparet unde habeat quòd pœnam ſenſus remittat.

¶AD HVIVS Euidentiam ſciendum eſt, duplicem eſſe modum dicendi de hac re: quamuis omnium ſententia in idẽ tãdem concurrat. Primus eſt, quòd alia eſt pœna, quæ debetur in contrito, & eſt alia. quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perſeuerans, ad pœnam infernalem ibit) dici poteſt, quod contritio tollit totam pœnam peccati mortalis prius debitã. Alter uero dicendi modus eſt quod, contritio non tollit totam pœnam, ſed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus eſt pœnæ tẽporalis. Sed uterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, ſcilicet & dicendo pœnam deberi contrito, nam non niſi per accidẽs hoc uerificatur. Contritio enim ut ſic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet cõtrito deberetur pœna: & dicendo alteritatem pœnæ debitæ contrito & incontrito: nam, ut patebit, nõ alia pœna eſt quæ utrique, ſi qua contrito alicui debetur, & inferendo, quod dici poteſt totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quædam pœnæ ſibi prius debitæ communiter remanet (ſcilicet pœna ſenſus) abſque æternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nã idem eſt quòd Deus interius operatur in pœnitente, & quod Dei miniſter ſacramẽtum adhibendo ſignificat: exterior enim

ſactam

ſacramentalis actus ſignificat interiorẽ Dei operationem. Sed ſacramentalis actio in ſacramento pœnitentiæ nõ ſignificat cõmutationẽ, ſed abſolutionem: ergo interior Dei operatio, quæ in contritione interuenit, non eſt commutatio, ſed abſolutio.

¶Ad cuius pleniorem intelligentiam aduertendum eſt, in pœna inferni inueniri tria: pœnam damni, pœnam ſenſus & æternitatem pœnæ: iuxta tria, quæ ſunt in peccato mortali. Per peccatum ſiquidem mortale fit auerſio ab incommutabili bono, cui reſpondet pœna damni, ſeparans animam a Deo, & fit cõuerſio ad commutabile bonum, cui reſpondet pœna ſenſus: & cõſtituitur inimicus Dei, cui reſpondet æternitas pœnæ, inimicus enim quia eſt hoſtiliter exterminandus, eſt æternaliter puniendus. Quum autem peccator conteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio pœnam damni, quæ ſeparationem a Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei conſtituitur, tollit contritio æternitatem pœnæ: amicus enim non eſt æternaliter puniendus. Et ſi nihil aliud efficiat contritio remanet contritus obligatus ad pœnam ſenſus, ad quam prius tenebatur: ſed non æternaliter ſuſtinendam, ſicut prius tenebat. Et ſic licet contritus perſeuerans nunquam ad infernum iret, paſſurus totam pœnam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius pœnæ quæ in inferno ſuſtinenda ab ipſo erat. ſ. ad pœnam ſenſus.

¶Vbi uides, quòd non eſt alia pœna, quæ debetur alicui contrito, ab illa, quæ ſibimet incontrito debebatur, ſed eſt illamet pœna ſenſus relicta, & hoc contra primum modũ dicendi. Nec interuenit cõmutatio pœnæ æternæ in tẽporalem: ſed expoliatio pœnæ ab æternitate, & hoc contra ſecundum modum dicẽdi.

¶Vt autem reſtans dubitatio (an, ſ. contritio remittat pœnam ſenſus) ſoluatur ſciendum eſt, ꝙ hic certa ſunt duo. Primũ eſt, ꝙ quantò contritio eſt maior, tantò plus tollit de pœna ſenſus peccato debita. Secundum eſt, ꝙ tanta poteſt eſſe contritio, ꝙ tolleret totam pœnam ſenſus. Ambiguum uerò eſt, an quantulacũque contritio charitate informata (de tali enim eſt ſermo) tollat aliquid de illa pœna ſenſus: multi enim uidentur de hoc dubitare, mihi autem apparet ꝙ pars affirmatiua eſt uera propter duas rationes: quarum quælibet uerificata ſufficiens eſt. Poteſt enim cõtritio ex duplici capite tollere in toto, uel in parte pœnam ſenſus. Primò ex pœnalitate ſibi annexa, diſplicẽtia enim commiſſi criminis non fert ſecum neceſſariò pœnalitatem: quum ſit in patria, vbi nulla eſt pœnalitas, ſed in ſubiecto ſuſceptiuo doloris ſeu pœnæ fert ſecum naturaliter diſplicentia pœnalitatem quandam, dolemus. n. communiter de noſtris, quæ nobis diſplicent. Et quoniam huiuſmodi pœnam parere, contritioni conueniret ſecluſa relatione ad ſacramentum pœnitentiæ: ideo ſecundum hoc caput dicendum eſt, ꝙ contritio quælibet ſimpliciter, & abſolutè ex annexa pœnalitate tollit aliquid pœnæ ſenſus: habet enim ſatisfactoriam uim pœna uoluntariè aſſumpta ſecundũ Deũ. Secundo ex merito paſſionis Chriſti: eſt. n. paſſionis Chriſti meritũ remiſſiuũ ſuis mẽbris pœnæ pro peccatis debitæ, plus, & minus prout illis cõiungitur. Quod primò apparet in Baptiſmo: ubi quia paſſio Chriſti totaliter communicatur baptizato, quaſi ipſe baptizatus paſſus eſſet, tota pœna tollitur. Apparet deinde & in ſacramẽto pœnitẽtiæ actualiter ſuſcepto, dũ ex ui ſacramẽti cõicatur meritũ paſſionis Chriſti ad remiſſionẽ aliquantæ ſaltẽ pœnæ ſenſus. Et quia coniunctio ad meritum paſſionis Chriſti conuenit contritioni nõ ſimpliciter & abſolutè, ſed relatæ ad ſacrm pœnitentiæ: at hoc ꝙ contritio fert ſecum uotum ſacramenti pœnitentiæ, contingit merito paſſionis Chriſti per ſacramenta nobis cõicato. Et ſecũdum hoc caput dicendum eſt, ꝙ quæcunque noſtra contritio tollit aliquid pœnæ ſenſus ex merito paſſionis Chriſti, nam rõnabile eſt, ꝙ plus pœnæ tollat charitas extenſa ad ſacramẽtum, quam non extenſa ad illud: ſed charitas non extenſa ad ſacramentũ (qualis erat antiquorũ pœnitentium charitas) tollebat ex vi quidẽ charitatis, & pœnã damni & æternitatẽ pœnæ. ex annexa aũt pœnalitate tollebat in toto, uel in parte pœnã ſenſus: ergo charitas pœnitentiũ in noua lege, quæ eſt charitas extenſa ad ſacramentũ pœnitentiæ, plus pœnæ tollit. Minor huius rõnis propoſitio clara eſt. Maior autem facile ſuadetur ex eo, ꝙ pœnitentiæ ſacramentum actualiter exhibitum, eſt procuidubio remiſſiuum pœnæ ſenſus in toto, uel in parte: ex hoc enim conſequens eſt, ut idem ipſum ſacramentum in uoto charitatis exiſtens apud contritũ, aliquid hmõi pœnæ remittat. Simile. n. qd perſpicimus in baptiſmo: ꝙ ſ. id quod operatur Baptiſmus exhibitus, operatur & in uoto charitatis habitus nõ ita copioſè. Nec excluditur maioris huius ueritas: ſi dicatur, quòd charitas extenſa ad ſacramentum, habet ex extenſione ad ſacramentum, ꝙ tollat illamet, quæ tollebat charitas antiquorum pœnitentiũ abſolutè. Nam hoc non eſt charitatem extenſam ad ſacramentum efficere plus, ſed eſt efficere pluribus rationibus unum & idem extenſè ſiquidem charitas ad ſacramentum duplici rõne tollit pœnam damni, & æternitatem pœnæ, ſcilicet ex ui charitatis, & ex ui ſacramenti in uoto. Sed hæc ueritas non excludit quin uerum quoque eſſe debeat, ꝙ huiuſmodi extenſa charitas plus efficiat, plus pœnæ tollat: quia hoc ad uim ſacramenti ſpectat. Ex quibus omnibus patet dicendum eſſe ad quæſitum, ꝙ contritio ratione charitatis, qua formatur, nõ ſolum tollit culpam, ſed & pœnam damni, & æternitatem pœnæ: ratione verò annexæ pœnalitatis tollit aliquid pœnæ ſenſus: & ratione ſacramenti in uoto tollit rurſus aliquid pœnæ ſenſus. Et tam uehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. contra Gene. poteſt eſſe huiuſmodi coniunctio contriti ad meritum paſſionis Chriſti, quod tolleret totam pœnam ſenſus.

¶AD PRIMVM ergo argumentum in oppoſitum, dicitur quod ſatisfactio diſtincta eſt a contritione ſecundum ea: quæ communiter in humano genere inueniuntur: communiter. n. contriti non tam uehementer iunguntur paſſioni Chriſti, ut non ſit opus ſatisfactione ad arbitrium ſacerdotis. Traditur. n. tam doctrina, quàm lex moralis ſecundum ea quæ vt in pluribus contingunt.

¶Ad ſecundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, unde quantulacunque cõtritio tollat aliquid pœnæ ſenſus, inter quæ capita coniunctio ad meritum Chriſti præcipuè perſpici debet: quoniam illud eſt de ratione contritionis, annexus autem dolor quaſi uicem ſatisfactionis tenere uidetur.

TRACTATVS QVINTVS

De Confeſſione, in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num omnis teneatur ad confeſſionem.*
2 *Num peccata mortalia totaliter occulta, vt in ſolo corde latentia ſint neceſſariò confitenda.*
3 *Num oporteat confiteri ſingulas ſpecies ſingulorum peccatorum.*
4 *Num peccata ſemel confeſſa ſubſecuta abſolutione, & ſatisfactione poſſint iterum fructuoſè confiteri.*
5 *Num in formis confeſſio ſit iteranda.*

QVAESTIO I.

¶*An omnes teneantur ad confeſſionem.*

DE confeſſione. Quæ ſecunda eſt pars pœnitẽtiæ, quæritur primo circa eius neceſſitatẽ, an omnes teneantur ad confeſſionem. Et eſt rõ dubitandi quia non nulli ſunt uiuentes abſque peccato mortali: & propterea in dubium uertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶Videtur enim quòd ſic: quia extra, de pœniten. & remiſ. expreſſè dicitur, Omnis utriuſque ſexus quum ad annos diſcretionis peruenerit &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, ſequeretur quòd Eccleſia in hoc ſtatuto præſupponeret omnes fideles ſingulis annis peccare mortaliter. Et patet ſequela, ſi ſola peccata mortalia præcipiuntur confitenda. Et rurſus confirmatur, ex hoc quod abſque diſtinctione aliqua omnis utriuſque ſexus ibidem obligatus eſt ſemel in anno ad confeſſionem, & ad communionem in Paſcha: ſed conſtat, quòd omnis vtriuſque ſexus &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehẽditur ſub illo præcepto quo ad communionem: ergo omnis & utriuſque ſexus, &c. ſiue peccauerit mortaliter, ſiue non, comprehenditur ſub illo præcepto quoad confeſſionem.

¶IN OPPOSITVM eſt, quòd nullus tenetur confiteri uenialia. Ad hanc quæſtionem reſpondetur diſtinguendo & bene, de neceſſitate, uel ſacramenti, uel præcepti eccleſiaſtici. Et dicitur, quòd de neceſſitate ſacramenti, nullus tenetur cõfiteri, niſi peccatum mortale certum, uel dubium: quia poſt Baptiſmum nõ poteſt aliter remitti mortale peccatum, niſi per ſacramentum pœnitentiæ in re uel in uoto. De neceſſitate autem præcepti Eccleſiæ duplex eſt opinio. Vna eſt, quod carens peccato mortali tenetur confiteri ſemel in anno aliquod ueniale, ut ſic impleat Eccleſiæ præceptum. Altera eſt, quòd carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod ueniale: quia non comprehenditur ſub Eccleſiæ præcepto.

¶Et licet prima opinio ſit tutior, ſecunda tamen eſt uerior, imò ſola uera: quod probatur multipliciter. Primò ex ratione præcepti: ratio. n. eccleſiaſtici præcepti non eſt præcipere confeſſionẽ, ſed præceptam diuino iure confeſſionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea ſub Eccleſiæ præcepto nõ alia comprehenditur confeſſio, quàm illa, quæ à Chriſto eſt præcepta: ſed à Chriſto non eſt præcepta, niſi confeſſio mortalium: ergo ab Eccleſia ſola peccatorum mortalium, confeſſio præcepta

eſt. Secundò, & eſt confirmatio præcedentis, patet idẽ ex uerbis ipſius ſtatuti, dũ dicit, Omnia ſua peccata non enim hoc poteſt intelligi de peccatis uenialibus: quũ conſtet neminem quocunque præcepto teneri ad omniũ uenialium confeſſionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et ꝑpterea ex explicata materia cõfeſſionis, ſcilicet quod ſunt omnia ſua peccata, clarè patet quòd de ſola cõfeſſione præcepta ex diuino iure eccleſiaſticum ſtatutum loquitur: eſt n. materia cõfeſſionis à Chriſto pęcepta omnia pęnitentis peccata comprehendens: materia autem confeſſionis uenialiũ non cõprehendit omnia pęnitentis peccata. ¶Tertiò patet idẽ ex pęna ſubiuncta. ſ. quòd uiuus arceatur ab ingreſſu Eccleſiæ & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Hmõi enim pęnæ non ſunt a pia matre Eccleſia perfectioribus uiris, quales ſunt uiuentes ſine peccato mortali, pro omiſſione confeſſionis uenialium, ad quam alii non tenentur infligendæ: quinimmo ex hoc ſequeretur, quòd meliores eſſent deterioris conditionis. Quartò patet idem ex ſubiuncta cauſa frequentis publicationis dicti ſtatuti. ſ. ne quiſquam ignorantiæ cęcitate uelamen excuſationis aſſumat. Hoc. n. in huiuſmodi confeſſione uenialium locum habere non uidetur. Et confirmantur hæc omnia ex Clem. ne in agro dominico, de ſta. mona. ubi uictus ua confeſſio nigris monachis imponitur, abſque explicatione materiæ. non. n. dicitur quòd confiteantur omnia ſua peccata, ut ex hoc intelligatur aſtringi illos, etiã ſi mortali peccato careant ad confeſſionem ſemel in menſe, unde non ſupradicta, ſed pœna regularis diſciplinæ ſubiungitur imponenda temeratoribus: ſicut enim religioſi ex ſuis ſtatutis obligantur ad alia quæ abſolutè ſunt bona ſupererogationis: ita obligantur ad confeſſiones ſtatutas, etiam ſi mortali careant peccato. In cuius ſignum puniuntur in religionibus qui ſtatutis diebus non confitentur: quantumcunque nullum habeant mortale.

¶AD OBIECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confeſſionis explicata per ly, omnia ſua peccata, reſtringit ly, omnis utriuſque ſexus, ad indigentes confeſſiones: ac per hoc excipit omnes carẽtes mortali peccato: ita quòd ſenſus eſt, omnis utriuſque ſexus indigens confeſſione, &c. Et ad primam cõfirmationem dicitur quod falſum aſſumit ſeu ſupponit. ſ. nullum excipi ab illa uniuerſali, omnis utriuſque ſexus, &c. immo ideo Eccleſia appoſuit omnia ſua peccata, ut exciperet multos, quos credit ſine peccato mortali uitam ducere. Ad ſecundã autem confirmationem dicitur, quod quum duo prædicata exigãt duo ſubiecta, enunciatio illa, qua uis utriuſque ſexus cõfiteri & cõicare præcipitur, eſt enunciatio non una, ſed plures: licet ſecundum uocẽ ſit una. Vnde ſenſus primæ eſt, oĩs utriuſq; ſexus indigens confeſſione, omnia ſua peccata confiteatur, &c. Senſus uero ſecundæ eſt, Omnis utriuſque ſexus communicet in Paſcha, &c. Et rõn diuerſitatis iam dicta eſt: quia ibi explicatur materia reſtringens ly omnis utriuſque ſexus reſpectu cõfeſſionis, & non reſtringens reſpectu communionis.

QVAESTIO II.

¶An peccata mortalia totaliter occulta (ut ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſariò confitenda.

CIRCA materiã confeſſionis quæritur ſecundò, an peccata mortalia totaliter occulta (ut ſunt peccata in ſolo corde) ſint neceſſariò confitẽda. Vr̃ q; nõ. Tum quia nõ ſunt de neceſſitate eccleſiaſtici ꝓcepti: nõ põt n. Eccleſia de hmõi occultis ſecundũ ſe ꝓcipere aut iudicare. Et ſi dator, q; occultorũ cõfeſſio cadit ſup ꝓcepto Eccleſiæ indirectè. ſ. rõne integritatis, pro quanto is, qui tenetur ſingulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex conſequenti peccata cordis ſingulis annis confiteri, ut confeſſio omni anno ſit integra. Hæc inſtãtia nihil ualet: qm̃ poſito homine, qui ſola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, ſequeretur, q; illo anno nõ teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis. ¶Tum quia hmõi occultorum confeſſio non eſt de neceſſitate ſacri: qm̃ ſola illa peccata ſunt de neceſſitate ſacri, quæ ſub iudicio homini commiſſo a Chriſto cõprehenduntur: ſed nullũ iudiciũ commiſſum homini a Chriſto extẽdit ſe ad hmõi occulta: ergo occulta hæc, non ſunt de neceſſitate confitenda. Maior patet, qm̃ iudicium fori pœnitentialis homini commiſſum eſt a Chro, & non Angelis, aut quibuſcunq; aliis. Minor uerò ꝓbatur authoritate Apoſtoli, Nolite ante tp̃s iudicare, &c. Si dicatur, q; duplex iudiciũ commiſſum eſt homini a Chriſto: alterũ ſecundũ poteſtatem iuriſdictionis (& hoc nõ ſe extendit ad hmõi occulta: & de hoc ſequitur Apoſtolus) Alterum ſecundum poteſtatem ordinis, & hoc extendit ſe ad occulta: & eſt iudicium quod exercet Eccleſia per ſuos miniſtros in foro pœnitentiali. contra duplicater. Primò, quia iudicium pœnitentiale licet exigat poteſtatem ordinis, exigit quoque poteſtatẽ iuriſdictionis; quoniã ſolus ſacerdos ordinariã uel delegatam iuriſdictionem habẽs, eſt miniſter huius ſacri, ut patet in ca. omnis utriuſque ſexus, & alibi. Secundò, quia unumquodque recipitur in alio ſecũdum modum recipientis: ac per hoc iudicium ſecũdum poteſtatem ordinis a Chriſto commiſſum homini ex hoc ipſo, q; homini commiſſum eſt, modificari oportet ſecundum conditionẽ ipſius hominis, quæ eſt non ſe extendere ad occulta cordiũ: hæc enim ſoli Deo ſunt reſeruata, non tã minùs iudicando, quàm in cognoſcendo. Et cõfirmatur hæc id ex hoc, quòd quũ apud ipſum Dominum Ieſum Chriſtum reſideat utraque poteſtas, ſ. ordinis & iuriſdictionis, non diminutè, ſed pleniſſimè: & utrãque inueniat Eccleſiæ ſuæ cõmiſiſſe, non imperfectè, ſed largiſſimè (ut de poteſtate iuriſdictionis patet Matthæi decimooctauo & de poteſtate ordinis Ioannis uigeſimo) ſicut poteſtas iuriſdictionis ex hoc ipſo, q; commiſſa eſt homini, non extendit ſe ad occulta omnino, ita poteſtas ordinis ex hoc ipſo, q; cõmiſſa eſt homini, non debet ſe extendere ad totaliter occulta.

CONCLVSIO.

¶Non modo manifeſta peccata mortalia Chriſti fideles confiteri tenentur, ſed quæ ita occulta ſunt, ut ſolo corde peccata ſunt.

¶AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendã, ſciendum eſt, q; licet quidam ex hmõi fortè rõnibus, aut melioribus moti opinari uideantur peccata omnino occulta non eſſe neceſſariò confitenda ſacerdoti, ſed ſoli Deo, eorum tñ error ex tribus patet. Primò ex formali rõne materiæ confeſſionis, ſeu (quod in idẽ eſt) iudicij pœnitentialis, quũ. n. Dñs pœnitẽtiale iudicium inſtituerit ac commiſerit poſt reſurrectionẽ ſuam, dicens Ioannis uigeſimo Apoſtolis tam ſacerdotibus. Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt: & materiã iudicij explicauerit quo ad ſubſtantiam tñ, dum remittendo uel retinendo explicauit peccata: & non poſſit intelligi ita nudè, ut ſonat litera (qm̃ certum eſt, quod p huiuſmodi commiſſionẽ non poſſunt nec potuerunt miniſtri noui Teſtament. remittere peccata eis totaliter incognita, inconfeſſa, obſtinata) oportet aliquas ſubintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præſupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: id cũ catholicæ Eccleſiæ ſenſu ſubintelligitur, ſpontanea confeſſione ad uos delata ita q; ſenſus eſt. Quorum remiſeritis peccata ſpontanea cõfeſſione reorum ad uos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis eſſe peccata ſpontanea reorum cõfeſſione delata: hæc eſt. n. formalis ratio materiæ huius iudicij: ad quam totam ſe extendit, & extra quã non ſe extendit pœnitentiale iudicium: qm̃ hæc omnia & ſola remittere uel retinere põt. Ex hac aũt formali rõne materiæ huius iudicij, hr facile quod peccata quantumcunque occulta, ſunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur ſub iis, quæ ſunt ſpontanea confeſſione detegẽda: nullum. n. eſt ita latens, quod non poſſit eius, qui cõmiſit, confeſſione ſpontanea aperiri. Et confirmatur id hæc ex parte formalis materiæ ex ipſis uerbis Dñi. Differenter ſiquidẽ ſignificauit Dñs materiam iudicij pœnitentialis ſeu poteſtatis ordinis, & materiã iudicij ſecundũ poteſtatem iuriſdictionis: qm̃ reſpectu poteſtatis ordinis explicauit pro materia peccata dicẽs: Quorũ remiſeritis peccata: reſpectu uerò poteſtatis iuriſdictõnis explicauit pro materia peccatũ in aliũ, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua dñi doctrina docuit nos diuina ſapientia a materia iudicij pœnitentialis nullũ peccatũ excipi: ac per hoc cõprehendi præcipue peccatum in ſua primaria ſede reſidẽs, hoc eſt peccatũ cordis: ſub materia uero poteſtatis iuriſdictionis nõ cõprehendi peccatum oĩno, ſed exterius tñ, quod ſolum põt aliũ offendere. & propterea ab illa excipi peccatum cordis, niſi pro quanto eſſet ratio exterioris commiſſionis uel omiſſionis.

¶Secundò, ex rõne proprij finis ipſius confeſſionis, ex quo ſinitur formalis ratio eiuſdem cõfeſſionis, quatenus eſt actus pœnitentiæ: ordinatur enim confeſſio ad ſubijciendum uoluntariè reum miniſtro Dei offenſi: ut ad arbitrium ipſius recompenſet. Et hinc confeſſio ipſa, quæ eſt actus ueritatis, fit actus pœnitentiæ: dum reus ueraciter proponendo in quo offendit, ſeipſum accuſat ac ſubijcit ad recompenſandum, non de quibuſdam ſic, & de quibuſdam non: ſed omnes accuſando offenſas, ut de omnibus arbitrari poſſit miniſter offenſi. Hoc autem conſtat, q; non fieret ſi omnino occulta peccata cordis non accuſarentur: ut igitur de peccatis cordis poſſis ad arbitrium offenſi recompenſare oportet peccatorem offenſas cordis ſubijcere ipſius Dei offenſi iudicio, in perſona ſui miniſtri.

¶Tertiò, ex uſu Eccleſiæ. Nã cõmunis animi conceptio Chriſtianorum eſt peccata omnia, ſiue occulta, ſiue manifeſta oportere

in ſacra.

in ſacramento pœnitentię confiteri. Et ad hoc eſt determinatio generalis Cōcilij, primò Lateranenſis ſub Innocentio 3. Vbi dicitur, q̄ omnis vtriuſq; ſexus cōfiteatur peccata ſua omnia: nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florent. ſub Eug. 4. Vbi dicitur oīa ſua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppoſitum di. q̄ Eccleſia poteſt præcipere & præcipit ſingulis annis cōfiteri omnia ſua peccata mortalia, etiam ſi ſolùm peccatum cordis occultiſſimum haberet: non quia ipſa habeat iudicare de occultis, ſed quia ipſius eſt determinare ꝓ præcepta Chriſti ad certum tēpus. Hinc enim fit, vt præcipiente Chriſto confeſſionē cuiuſcunq; mortalis peccati poſt Baptiſmum, ſiue peccatum ſit ſolū in corde, ſiue ad extra prodierit, Eccleſia determinans tempus confeſſionis ad ſingulos annos, obligat ad confitendum ſingulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, ſiue occultum, ſiue non. Nam determinatio Eccleſiæ non minuit aut reſtringit materiam confeſſionis præceptæ à Chriſto: ſed tempus tantum confeſſione determinat, relinquens materiam in ſuis limitibus.

¶ Ad ſecundā verò dicitur, q̄ reſponſio ibi data vera eſt. Et ad primam illius impugnationem dicitur, q̄ concurſus poteſtatis ordinis & poteſtatis iuriſdictionis, nō tollit aliquid à poteſtate ordinis: & ideo cum hoc q̄ poteſtas ordinis extēdit ſe ad occulta cordium peccata, ſtat q̄ cum ea concurrat poteſtas iuriſdictionis, quæ ſecundum ſe ad huiuſmodi occulta nō ſe extēdit. Et ſi perſpicacius fueris intuitus, videbis q̄ quoad forum pœnitentiale poteſtas ordinis concurrit, directè reſpiciens ipſa peccata: poteſtas autem iuriſdictionis concurrit directè reſpiciens perſonā peccatoris: vt ſcilicet peccator ſit ſubditus ſacerdoti, vt habeat poteſtatē ordinis, in quē exerceat actū ſuum remiſſionis, vel retentionis peccatorum. Ad ſecundam verò dicitur, q̄ quia omne iudicium homini cōmiſſum intelligitur de cognitis, & diuerſua eſt inſtitutus à Deo modo cognoſcēdi in vtroq; iudicio: ideo ex huiuſmodi inſtituta diuerſitate modi cognoſcendi, prouenit diuerſitas iſta: ſcilicet q̄ iudicium pœnitentiale extendit ſe ad omnino occulta peccata, iudicium verò iuriſdictionis purè extendit ſe ad externa tātū: ideo non eſt miranda diſparitas vtriuſq; poteſtatis in homine. Quod enim iudicium omne commiſſum homini à Chriſto intelligatur cū cognitione cauſæ, probatione non eget: quum non ſit delegatum purū miniſterium, ſed commiſſa ſit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, abſoluendo vel ligando. Quòd etiā diuerſus modus cognoſcendi ſit vtrobiq; à Chriſto inſtitutus, patet: nā modus cognoſcendi in poteſtate iuriſdictionis eſt cognitio per teſtes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoſcendi in iudicio poteſtatis ordinis, eſt ſpontanea confeſſio ſecreta, &c. vt vniuerſalis Eccleſia teſtatur. Quòd demū ex hac diuerſitate modi cognoſcendi, proueniat differētia dicta inter materiā, & materiā, ex ſupradictis clarè patet: qm̄ ex hoc, q̄ peccatum ſpontanea rei confeſſione accuſandum, eſt materia iudicij pœnitentialis, concluſum eſt ſub hac materia comprehendi peccatū cordis quantumcunq; occultiſſimum: & per oppoſitum, quia ſolum peccatū teſtificabile eſt materia iudicij exterioris, ideo peccata in ſolo corde manētia exempta remanent à materia eccleſiæ iuriſdictionis. Quum ergo obiicitur, vnumquodq; recip. in alio per modum recipientis: admittatur. Et quū infertur, ergo iudiciū ſecundum poteſtatē ordinis commiſſum homini, modificatur ſecundū conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo, qm̄ nullum actum commiſit Chriſtus miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, qui non exerceatur ab eodem ſecundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & diſcernere inter ea, & interrogare circunſtantias peccati & peccatoris, & remittere ſententiam, facit humano more, vtēdo diuina poteſtate. Et ideo quum vlterius infertur, ergo non ſe extendit ad occulta, negatur illatio: qm̄ aliunde prouenit, q̄ iudicium ſe extendat, prouenit enim ex modo accuſandi quo reus tenetur ſe accuſare, ſ. ſpontanea confeſſione &c. & hoc quia Chriſtus ſic inſtituit. Cognoſcere autem & iudicare de occultiſſimis ſpontanea confeſſione accuſatis, non excedit modū conditionis humanæ, vtentis poteſtate diuina. Vnde ad confirmationem & ſimili ratione in poteſtate iuriſdictionis, dupliciter dici poteſt (vt patet ex dictis) q̄ non eſt ſimilis ratio de vtriuſq; poteſtatis iudicio. Primò, quia modus cognoſcendi in vtroq; iudicio eſt ex diuina inſtitutione diuerſus. Secundò, quia ipſe Dominus expreſſit diuerſimode vtriuſq; materiam, dum unius materiam dixit peccata abſq; limitatione aliqua: alterius uerò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVÆSTIO III.

¶ *An oporteat confiteri in ſpeciali ſingulas ſpecies, & numerum certum peccatorum.*

CIRCA Materiam rurſus confeſſionis quæritur tertiò utrùm oporteat confiteri in ſpeciali ſingulas ſpecies, & numerum certum peccatorum. Et eſt ratio dubij: quoniam pars affirmatiua cōmuni authoritate Doctorum firmata uidetur. Et ratione comprobatur. Tum quia circunſtantia uarians ſpeciem peccati mortalis, eſt neceſſariò confitenda: ergo à fortiori quælibet ſpecies mortalis peccati eſt exprimenda. Et ſimiliter numerus peccatorum, quum non ſit circunſtantia peccati, ſed multiplicatio eiuſdem, neceſſariò eſt exprimendus, prout memoriæ occurrit: quum non magis teneatur pœnitens accuſare ſe de decimo, quàm de uiceſimoſecundo peccato, uel econuerſo. Et confirmatur, quia ſi non omnes ſpecies & omnia ſingularia oportet exprimere, conſequens eſt quòd aut nulla ſpecies nullaque ſingularia, aut quaſdam ſpecies & quædam ſingularia, ſic & quoſdam ac quædam non, neceſſe eſt explicari: & quum non poſſit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam ſic, & quædam non.

¶ Tum quia pœnitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognoſci à confeſſore ad hoc, ut poſſit ſuo arbitrio adæquare pœnam culpæ: qm̄ confitendo nihil aliud facit pœnitens quam q̄ ſubmittit ſe ſacerdoti in perſona Chriſti ad recompenſandum ſecundum illius arbitrium. ſed confeſſor non poſſet arbitrari de æqualitate recompenſationis: niſi cognoſceret diuerſitatem offenſarum, quæ in diuerſitate ſpecifica conſiſtit, & numerum peccatorum: quoniam recompenſa adæquans centum offenſas, non adæquat mille. & ſic de alijs, ergo.

¶ PRO PARTE autem negatiua uidetur eſſe uſus maioris fortè partis confeſſorum, ac pœnitentium non curantiū de huiuſmodi ſubtili diſcuſſione. Et confirmatur ratione: quia huiuſmodi diſcuſſio eſt moleſta, inutilis atq; melioris boni impeditiua. Et moleſta quidem ſatis patet expertis. Quòd uerò ſit inutilis, ex eo patet, quod tam cū huiuſmodi diſcuſſione, quā ſine ea, pœnitentibus prouidetur eodem modo. Quòd autem ſit impeditiua maioris boni, teſtatur experientia: quoniam & confeſſores circa huiuſmodi diſcuſſionem ſoliciti impediuntur à multorum cōfitentium audientia, dum fortè totum tempus conſumunt circa unum: & pœnitentes minus deuotè confitentur implicati huiuſmodi diſcuſſionibus.

¶ AD HVIVS quæſtionis euidentiam ſciendum eſt, duplex eſſe iudicium: quoddā eſt cuius actus eſt propter ſeipſum intentus: quoddam uerò, cuius actus eſt propter aliud. Ad primum iudicium, quia ſpectat facere iuſtum abſolutè, pertinet quoque cognoſcere ſingula peccata, ut ſingula poſſit adequare puniendo. Ad alterum uerò iudicium, quia non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: ſicut ſufficit punire prout expedit illi fini, ita ſufficit cognoſcere quantum opus eſt ad illū finem. Inter præſentis autem uitæ tempus & futuræ hoc intereſt, quantum ad iudicium, q̄ nullum præſentis uitæ iudicium tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed ut medicinalem, eo quòd præſentis uitæ tempus non eſt tempus punitionis, ſed in quo pœnæ ſunt medicinæ: uel ipſius qui punitur, uel aliorum. Iudicium autem futuræ uitæ eſt id, quod ad punitionem ſecūdum ſeipſam tendet: quoniam ad æquandam pœnam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, ſed ut reus patiatur quod meretur.

¶ Nec aliquis iudicium quod in foro pœnitētiali exercetur, locari debere ſub iudicio primo modo, propterea quia iudiciū hoc eſt magis diuinum, quàm humanū, & confeſſor in tantum perſonā Dei in actu illo tenet, ut neſciat ipſe quod ſcit, ut Deus. Falſa eſt imaginatio iſta. Tum quia iudicium pœnitentiale ad præſentis uitæ tempus ſpectat, ac per hoc non eſt exemptum à cōmuniſſima ratione iudicij præſentis uitæ. Tum quia Saluator noſter hoc atteſtatur, dicens, Io. 3. Non. n. miſit Deus filiū ſuum in mundū, ut iudicet mundum, ſed ut ſaluetur mundus per ipſum. Hinc. n. apparet, q̄ Chriſtus non uenit in primo aduentu ad iudicandum mundū per miniſtros ſuos, hoc eſt ad iudicium ſecundum ſe exercendum, ſed ad ſaluandum, hoc eſt quantum ad pœnitentiæ ſacrum ſpectat, ad iudicium ſalutare ꝑ ſuos iudices exercendum: idem eſt autem iudicium ſalutare & iudicium medicinale, & pœnitentiale iudicium ad primū Domini aduentum ſpectat proculdubio, ad quem ſpectat ſacramētum pœnitentiæ. Eſt igitur pœnitentiale iudicium non iudiciū abſolutè, ſed iudicium ſalutare, ſed medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem ſecundum ſe, ſed in ordine ad ſalutem, non aliorum, ſed ipſius rei ſolius.

¶ Et quia hoc proprissimè eſt officiū cōfeſſoris, ideo hinc ꝓſpicere oportet, quāta debet eſſe cognitio peccatorū: oportet. n. illi manifeſtari peccata, quātum exigit huiuſmodi ſalutare iudiciū. Si enim ad hoc ſalutare iudiciū exigitur manifeſtatio omniū, & ſingularū ſpecierum, & certi numeri ſingularum: conſequēs eſt, quòd oportet pœnitentem hæc explicare iuxta poſſibilitatem

tem ſuam: ſi verò huiuſmodi diſcuſſio non exigitur, conſequẽs eſt ꝙ nõ oporteat pœnitentẽ hæc explicare. Et ſi hæc negatiua admittitur, conſequens eſt vt declaretur, quæ & quãta diſcuſſio exigitur ad hoc ſalutare iudiciũ. Dicamus igitur, ꝙ iudiciũ huiuſmodi claudit in ſe duo, ſcilicet eſſe iudiciũ, & eſſe ſalutare: ita ꝙ ſecundũ eſt finis primi: & propterea ex ſecũdo manifeſtãdo eſt primũ: tantum enim debet concurrere de eo quod eſt iudicij, quantum expedit vel ſaltem opus eſt hoc, vt iudicium ſit ſalutare pœnitenti. Et quia ſalutare pœnitenti iudicium à iudicio abſolutè differt (vt dictũ eſt) quantum ad punitionẽ, in hoc ꝙ in iudicio abſolutè intẽditur ad punitionẽ ſecundũ ſe, in iudicio verò ſalutari intenditur punitio ſalutaris pœnitenti: conſequens eſt vt differentia quoque ſit quoad cognitionem. Nam quia punitio ſecũdum ſe cõſiſtit in adæquatione pœnæ ad culpam, oportet in iudicio abſolutè cognoſcere exactè culpas oẽs & ſingulas: vt æquari illis poſſit pœna. Et quia punitio medicinalis conſiſtit in cõmenſuratione pœnæ ad pœnitentẽ & illius ſalutẽ, (ſicut medicina cõſiſtit in cõmẽſuratione tã ad infirmũ, quàm ad ſanitatẽ acquirendã) & cõmenſurata pœna tam pœnitenti, quàm ipſius ſaluti abſq; exacta cognitione omnium & ſingularũ culparum rectè iudicatur, atq; imponitur (vt patet quãtũ ad peccatorũ ſpecies de ſuperſtitionis ſeu diuinationis, & ſimiliũ ſpeciebus) abſq; diſcuſſione harũ, commenſurata tã pœnitenti, quàm eius ſaluo punitio atq; prouiſio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo ꝙ medicinalis tam punitio, quàm prouiſio idem habet iudicium, ſi certificatus fuerit numerus vicenarius, & ſi incertus relictus ſit an duobus dẽptis, vel adiunctis. & ſimiliter ſi certificatus fuerit cẽtenarius, an dubiũ inter nonagenarium & decem ſupra centum: & ſic de alijs. Hæc enim & ſimilia manifeſtant ꝙ ſalutare iudicium non exigit exactam omniũ, & ſingularum culparum cognitionem: ſed ex ſua formali ratione exigit omnes & ſingulas mortales culpas cognoſci vſq; ad hoc, ꝙ notum fiat confeſſori, quæ, qualis, & quãta pœna commenſurari debeat huic pœnitenti rectè diſpoſito, & illius saluti. Dico autẽ rectè diſpoſito: quia licet aliqs pœnitens ſit minus deuotè diſpoſitus, ac per hoc cõmenſurata ſit indiſpoſito, pœnitẽtia erit fortè oratio dominica ſemel: manifeſtatio tamen peccatorum in iudicio ſalutari debet perducere confeſſorem ad cognoſcendum, quanta, qualis, &c. pœna deberet ſibi commenſurari, ſi eſſet rectè diſpoſitus: huiuſmodi.n. indiſpoſitio pœnitentis quia eſt per accidens, non variat id qđ per ſe exigit ſalutaris iudicij ratio. Notanter quoq; dixi, iudicium ſalutare non requirit cognitionẽ exactam omniũ & ſingulorum peccatorum mortalium, & non dixi ꝙ requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem. ſub formali namq; ratione iudicij medicinalis poteſt materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis eſt & valde communis notitia de confeſſione, idcirco ad particularia deſcẽdendo dicimus, ꝙ ſpecies peccatorũ mortalium ſunt in duplici differentia. Nã quædam ſunt, quarũ diuerſitas diuerſitatẽ iudicij ſalutaris inducit: aliter enim iudicãdus eſt pro ſalute blaſphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales ſunt ſpecies peccatorũ, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia detractio, &c. Quædã verò ſpecies ſunt quæ nullam videntur facere in ſalutari iudicio differentiã, vt ſunt ſpecies diuinationis: idẽ eſt enim iudicium pœnitentiale ſi quis aqua vel terra abuſus fuerit: & ſic de alijs, & huiuſmodi videntur eſſe ſpecies gulæ, & vniuerſaliter oẽs latentes: quas fortè vix doctores diſcernunt. Et propterea explicare primas peccatorũ ſpecies in confeſſione oportet: ſecundas verò ſufficit explicare in generibus ſubalternis: puta peccaui in necromãtia: & ſic de aliis.

¶ Circa numerum verò peccatorum ſciendum eſt, ꝙ dupliciter accuſandus occurrit. primo ſecundũ ſe, ſecundò vt circunſtantia peccatoris. Et ſecundũ ꝙ eſt circunſtantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio ſalutari: & quodam modo nõ inducit: nã aliter iudicandus eſt & medendus qui ſemel tñ, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodẽ modo iudicatur ac medetur ſi millies, & ſi centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quia experientia teſtatur. Secundum ſe autem numerus peccatorum accuſandus venit, non vt facit differentiam in iudicio abſolutè, ſed vt facit differentiam in iudicio ſalutari: & propterea ſi neſcitur, ſufficit explicare illũ craſſa quadã æſtimatione: nã ſalutaris iudicij ratio nõ variatur ex hoc. Verbi gratia, Cõmiſit quis furtum multoties: videtur ſibi ꝙ parum plus aut minus fuerit, quàm vigeſies, non eſt opus ſolicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19 ſed ſat eſt, ita confusè numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circunſtantiam peccatoris, quàm ſecundũ ſe, ſi certus non eſt (nam ad certum numerũ occultandũ nulla conducit ratio) vel explicandus eſt ſub quodã veriſimili numero: vel quum conſuetudo peccãdi præceſſit, explicatio tempore, puta ꝙ per decenniũ fuit in hac mala conſuetudine & frequẽtia delinquendi, puta ꝙ quotidie aut ferè: ſeu quouis alio modo multitudine maxima ſeu frequentia manifeſtata aperiẽdus eſt. Nec oportet in hmõi numeris pœnitentẽ aut confeſſorẽ multum ſolicitari: qm̃ par eſt ſalutaris iudicij ratio. Et qñq; vtriq; nocet ſolicitudo circa hoc: magis enim debet manifeſtari frequẽtia cum pronitate, quàm indagari veriſimilis certus numerus: puta ter centum, ſeu mille, &c. Vnde ſi meretrix audienda eſt ad pœnitentiã conuerſa, facillimè poteſt quoad hæc expediri, narrando diſcurſum vitę ſuæ in annis meretricijs: nec oportet ſolicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, ſed ex diſcurſu vitæ ſuæ diſcretè manifeſtato arbitretur & medeatur prudẽs cõfeſſor. Hæc ſunt quæ ex parte ſalutaris iudicij exprimenda videntur in confeſſione. Quibus ſi adiunxeris, ꝙ ex parte pœnitentia tenetur reus ipſe accuſare ſe de omnibus, vt reconciliatio amicitiæ fiat dicendum eſt, ꝙ pœnitens debet habere intentionẽ explicandi omnia mortalia, ac per hoc ſub quocunq; modo dicẽdi debet intendere cõprehẽdere omnia: ita ꝙ explicare ſpecies, uel indiuidua tali, uel tali modo, non exigitur à pœnitente, aut confeſſore ad occultãdum aliquid, ſed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et ſic dicendo euitatur error putantium, ꝙ ſufficit explicare numerum in communi: puta dicendo ꝙ plusies furatus ſum. hoc enim non ſufficere manifeſtè patet, ex eo, ꝙ aliter iudicandus eſt & medendus qui bis tantùm, & qui centies furatus eſt. Et uitatur moleſtia ac ſolicitudo reducendi incertum, numerum ad certum: media ſiquidem uia incedendũ eſt, ut ſalutaris iudicij ratio habeatur: quod medium eſt inter putum iudicium & certum iudicium. Et utraque pars quæſiti aliqualiter eſt uera: & autoritati Doctorum & uſui confeſſorũ ac pœnitentium ſimul defertur.

¶ AD OBIECTIONES Tamen primò allatas: pro quanto contra concluſa militant rñdendum eſt. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, ꝙ intelligitur qñ certus eſt numerus peccatorum: ex quo enim pœnitens intendit omnia dicere, & certus eſt de numero peccatorũ, nulla apparet ratio quare non debeat numerũ illum explicare, de incerto autem numero in ſuis forte uerbis ab aliquo Doctore diſcordare credimus De ſpeciebus uerò dicitur, ꝙ de communiter notis ſpeciebus uerificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in Eccleſia Dei milleſimus quiſque confeſſor, non errans: quum huiuſmodi latentes ſpecies rariſſimis ſint manifeſtæ.

¶ Et per hoc patet ſolutio ſequentis obiectionis & ſuæ cõfirmationis: nã nõ dicimus quædã ſingularia eſſe cõfitẽda, & quędã non: nec dicimus quaſdam ſpecies peccatorum eſſe manifeſtandas, & quaſdã occultandas: ſed dicimus alio modo aperiri quaſdã ſpecies, ſcilicet communiter notas: & alio modo aperiri quaſdã alias ſpecies, ſcilicet quarum diuerſitas eſt latens: illas in ſpeciali, iſtas in una earũ, ſeu aliquo huiuſmodi. Et ſimiliter dicimus oĩa ſingularia confitenda: ſed non eodem modò, nã certa in numero certo, incerta autẽ non, exceſſiuæ tñ multitudinis in numero veriſimili (etiã ſi aliqualiter craſſa fuerit æſtimatio) ſeu frequẽtia idẽ inſinuante: incerta autẽ exceſſiuę multitudinis ſufficit in cõfuſo ſignificare, ut prudẽs cõfeſſor intelligat. Errõ diuerſitatis eſt diuerſa habitudo ad ſalutare iudiciũ: hinc enim oĩa pendent. Et quia non omnes confeſſores ſunt æqualis perſpicacitatis ac prudẽtię: ideo aliquis applicandi modus ſufficit apud aliquẽ confeſſorẽ, perpendentem inde totum quantũ ſufficit ad iudiciũ ſalutare, qui alteri non ſufficeret Similis quoq; accidit qñq; diſparitas ex parte pœnitentium, quibuſdam ſcientibus ante confeſſoris oculos breuiſſimè, & clarè omnia ſua peccata, ut ipſimet ſciunt proponere: quibuſdã autẽ inuoluentibus, aut laborantibus in ſingulorum explicatione.

¶ Ad rationem autẽ magis urgentem, dicitur ꝙ ut iam dictum eſt, adequare pœnam culpæ cõtingit dupliciter, uel ſimpliciter propter ſe, uel quodãmodo in ordine ad aliud. Et ꝙ primo modo exigit exactã cognitionẽ cuiuſq; tã culpæ, quàm pœnæ: quia in æqualitate pœnæ ad culpam conſiſtit: ſecundo autẽ modo non exigit exactã cognitione culpæ & pœnę: quia nõ conſiſtit in utriuſq; æqualitate, ſed exigit cognitionẽ cõmenſurationis pœnæ ad finẽ. Et qm̃ primo modo non eſt actus iudicij præſentis uitæ: ideo ad confeſſorẽ nõ ſpectat actus iſte: & quum potentia ſit propter actum, non eſt opus ut confeſſori ſic exactè nota ſiã peccata, ut poſſit pœnã culpæ adæquare ſimpliciter & abſolutè. Sed quia ad confeſſorẽ ſpectat cõmenſurare pœnam pœnitentis in ordine ad ſuã ſalutẽ (qm̃ hic eſt actus iudicij ſalutaris ſibi commiſſi) & huiuſmodi commẽſuratio in quadã proportione media inter pœnitentẽ & illius ſalutẽ conſiſtit: ſicut medicinã oportet eſſe proportionatam & ſanitati recuperãdæ & infirmo (ſunt enim medicinales pœnę præſentis tpis) ideo & uera eſt doctorum ſententia dicentiũ, ꝙ confeſſor debet poſſe

adæqua-

adæquatam pœnitentiam, arbitrari, ſaluatur enim cõmenſurationis adæquatio: licet nõ interueniat æqualitas inter culpã & pœnam. Et verum eſt, q peccatorum notitia non exacta ſufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitrandam à confeſſore.

QVÆSTIO IIII.

¶*An peccata ſemel rite confeſſa ſubſequuta abſolutione & ſatisfactione poſſint iterum fructuoſè confiteri, &c.*

QVÆRITVR Quartò adhuc circa materiam confeſſionis, an peccata ſemel ritè confeſſa, ſubſecuta abſolutione & ſatisfactione, poſſint iterum fructuoſè confiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶Primò, quia nulla forma ſacramenti eſt iterabilis ſuper eadem numero materia: peccata autem ſunt materia in hoc ſacramento: ergo.

¶Secundò, quia oportet ſaluari veritatem efficacem in formis ſacramentorum, quæ in hoc caſu non ſaluaretur: falſum namque diceret ſacerdos, dicendo, Abſoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non abſoluitur niſi ligatus: hic autem præſupponitur abſolutus.

¶Tertiò, quia hoc ſacramentum quum miniſtretur p modum iudicij, exigit cognitionẽ uinculi: quæ in propoſito non haberetur, ſi confitens denuò, peccata aliàs confeſſa ſolùmodo exprimeret: lateret enim confeſſorẽ iſtum eſſe aliàs ab his abſolutum: ac per hoc lateret ipſum pœnitentem hunc uinculis horũ peccatorum aſtringi uel non aſtringi: quod eſt inconueniens.

¶Quartò, quia ſi replicatio confeſſionis eorundẽ eſſet fructuoſa, ſequeretur q aliquis eidem confeſſori replicando ſolummodo in communi confeſſionem, puta, dico meam culpã de his, quæ aliàs dixi, &c. fructum ſacramenti perciperet: & ſic in vno die centies replicando, centies fructum ſacramenti perciperet: quod eſt ponere ſacramenta in ridiculum.

¶Quintò, q iudiciũ ſemel latum ſine errore à cõfeſſore, Deus ſic ratificat, q eſt irreuocabile. Ergo rõnabile eſt, inquit Scotus, q etiam ſic ratificet quod ſit irreiterabile, quoad fructum.

¶Et confirmatur ex his, quæ uidemus in foro litigioſo: nã ſententia diffinitiua abſolutoria accuſati innocentis, non replicatur: nec ſi replicaretur, abſolueret: quia non eſt amplius obligatus, ut abſolui poſſit.

¶IN OPPOSITVM videtur eſſe communis opinio. Ad euidentiã huius ſciendũ eſt contineri hic duo quæſita, ſcilicet an iterare eorundẽ confeſſionem ſit licitum, & an ſit fructuoſum. Et eſt ſermo de confeſſione non mixta, q ſcilicet contineret quædã peccata aliàs cõfeſſa, & quædã nunquam confeſſa: ſed de cõfeſſione continente ſolùmodo alias confeſſa. Et ſimiliter eſt ſermo de fructu ex parte ſacramenti, ſeu clauiũ, & non de fructu ex parte pœnitẽtis, ſcilicet erubeſcẽtia & ampliori ſatiſfactione & huiuſmodi. Nullus enim dubitat huiuſmodi erubeſcentiam ac ſatisfactionem eſſe fructuoſam: & ſimiliter nullus dubitat confeſſionem iſtam eſſe licitam & fructuoſam, ſaltem ea ratione, quia utile per inutile adiunctum non uitiatur.

¶De primo igitur quæſito non memini legiſſe me aliquem tenentem eſſe illicitum iterare eorundem puram confeſſionem. Et quæ circa hoc ingerere poſſent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum ſolutione manifeſtum erit, licitum eſſe eadem peccata pluries confiteri purè.

¶Et quia ratio, quàm in ſecundo quæſito adducemus hoc idẽ concludit, iõ, tranſeo ad ſecundũ quæſitũ. In quo inuenio Sco. in 4. ſent. di. 18. reſpondendo ad primum, tenere partẽ negatiuam eſſe probabiliorem: ita q ſentit iteratam confeſſionẽ nõ eſſe fructuoſam ex parte clauium, hoc eſt nec remittere culpã (quæ iam dimiſſa ſupponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autẽ ex argumento quinto loco allato cũ ſua cõfirmatione. Sed reuera non ſolũ minus probabilis, ſed falſa eſt eius opinio. Quod ſic patet: Quicunq; ſuſcipit quodcũq; Eccleſiæ ſacramẽtũ ritè ac dignè, cõcurrẽtibus omnibus requiſitis ad ſacramentũ (puta forma, materia, partibus omnibus, miniſtro idoneo, &c.) nõ ſolũ licitè recipit ſacramentum, ſed etiã recipit fructũ ſacramenti: ſed in caſu propoſito pœnitens ritè ac dignè ſuſcipit ſacramentũ, &c. ergo eſt illi fructuoſum ſacramentũ: quod eſt intẽtũ. Maior eſt per ſe nota: poſitis enim omnibus tã ex parte agentis, quàm ipſius ſacramenti, quàm ſuſcipientis, nõ eſt intelligibile, regulariter loquendo, non eſſe fructuoſum ſacramentũ. Et patet inductiuè in ſingulis ſacramentis. Minor autẽ facilè patet diſcurrẽti per ſingula requiſita ad ſacramentum pœnitentiæ, tam ex parte miniſtri, quàm ſuſcipiẽtis, quàm ipſius ſacramenti. Vnde dicendum eſt, q fructus iteratæ confeſſionis, præſuppoſito fructu primæ, eſt augmentũ gratiæ & remiſſio aliquantæ pœnæ: ſi tota, prius nõ eſt remiſſa. Similẽ enim fructum habet prima confeſſio, ad quã heri contritus hodie acceſſit: augmẽtauit enim gratiã, & remiſit aliquantã partẽ temporalis pœnæ, ſi pœnitens adhuc debitor illius erat.

¶AD PRIMA ergo argumenta, quæ contra primũ militant quæſitum, reſpondendo dicitur, q materia ſacramẽti pœnitentiæ exiſtẽte duplici, ſcilicet remota, & propinqua (nam remota eſt peccatũ: propinqua uerò eſt ipſe actus pœnitentis, ſcilicet confeſſio) nõ inconuenit ſuper eadem materia remota, diuerſa tamẽ exiſtente materia propinqua, iterari formam ſacramẽti. Et propterea quia confeſſio non eſt eadẽ: licet ſit eorundẽ peccatorum, poteſt licitè replicari forma, imò rectè loquendo, ſicut materia ꝓpinqua eſt alia numero, & nõ eſt replicatio eiuſdẽ: ita forma eſt alia numero, & non eſt replicatio eiuſdẽ.

¶Ad ſecundum dicitur, q hoc argumentum petit difficultatẽ communẽ huic quæſito, & alteri quæſito, quid ſcilicet ſoluit quãdo totaliter contritus & ſolutus à culpa & pœna accedit prima cõfeſſione ad ſacramentũ pœnitentiæ, eadẽ eſt enim utrobique difficultas. Et eadem reſponſione ſatisfit utriq;, dicendo, quòd quia ſacramẽtum eſt exterius ſenſibile ſignum, ſecundum ea, quæ exterius geruntur, ab Eccleſia iudicatur & miniſtratur, ac ꝑ hoc, quia pœnitens proponit peccata ſua, ut expiabilia, ac ne ea, quibus ſeipſum alligauit: iõ Eccleſiæ miniſter abſoluit, id eſt ſacramẽtũ abſolutionis impẽdit licitè profitẽti alligationẽ. Et quia in ſacramẽto efficitur intus quod ſignificatur extra, iõ intus cõmuniter fit abſolutio peccati, ſaltem quo ad aliquam partẽ pœnæ. Et licet hoc ſufficere uideatur, quia ad id quod cõmuniter inuenitur, leges reſpiciunt: ſubiungendũ tñ eſt ſtringentibus caſum ad immunes ẽt à pœna, q ipſa gratia augmentata, quæ per ſacramentalem abſolutionem confertur, habet rationem magis abſolutorij. Quia enim ſacramentũ pœnitẽtiæ ex propria ratione habet q ſit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas conſiſtit non ſolum in culpa, & uocata pœna ſiue æterna, ſiue temporali, ſed in multis alijs malis (ut clarè patet in augmẽto vulnerũ originaliũ) ideo abſolutio ſacramentalis, non ſolũ extendit ſe ad culpã, & pœnam, ſed ad alia ex peccato actuali incurſa mala. Ita q gratia per ſacramentalem abſolutionẽ ſignificata & collata, quatenus eſt ſacramentalis huius ſacramenti, eo ipſo, q extenditur ad amplius ſanandum à morbo peccati actualis, habet rõnem magis abſolutorij à peccato, ſicut gratia baptiſmalis, ſi baptizaretur quis plene prius conſequutus baptiſmalem gratiã ex baptiſmo fluminis, eſſet magis ablutiua à peccato, dũ à peccati reliquijs magis mundaret. Cuilibet ſiquidẽ Chriſtiano ſicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita cõuenit orare, Amplius, ſana Domine: & amplius, Abſolue Domine, &c. Nec putes nouã me introducere de effectu ſacramẽti pœnitẽtiæ doctrinã. Vide ſuperius diuũ Tho. in articulo 1. quæſtione 65. dicentẽ, Extrema vnctio ordinatur cõtra reliquias peccatorũ, quæ ſcilicet non ſunt ſufficienter per pœnitentiam ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et perpẽ ex his, ſacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiam reliquias peccatorum ſe extendere, ſi ignorantia, aut negligentia ex parte noſtra non impediat ſufficientem illarum ablationem.

¶Ad tertiũ dicitur, q quia confeſſio fit de actibus peccatorum, & nõ de eſſe ſub pctõ debemus enim confiteri, q fecimus tale & tale peccatũ: an autem adhuc detineamur illius peccati uinculo, uel ſub peccato nõ ſimus, ſub cõfeſſione nõ cadit) ideo ſatis eſt confeſſori cognoſcere pœnitentẽ confitẽtẽ ſe perpetraſſe tale peccatum, & paratũ ad pœnitentiã, &c. ſufficit enim q ſubijciat ſe iudicio, accuſando ſeipſum, &c. Et confirmatur: quia pœnitentiã egiſſe de talibus peccatis, pertinet ad circunſtantias alleuiãtes ſententiã iudicis, quas cõſtat nõ eſſe opus confiteri.

¶Ad quartum dicitur, q quia præcipuus ſacramenti effectus eſt gratia prima uel eius augmentũ: ideo frequẽtia ſacramenti illis ſolis cõuenit, qui ſeipſos paratos reddũt ad gratiæ augmẽtum. Et propterea nõ ſequitur, q fructus ſacramentorum exponat ea ridiculo: non ſunt enim frequẽtãda quantumcunq; fructuoſa ſint, niſi à diſpoſitis ad præcipuũ eorum effectum: cõmuniter autem huiuſmodi diſpoſitio nõ tam frequenter inuenitur in hominibus, ut toties expediat confiteri.

¶Ad quintum dicitur, q ſequela nihil ualet: quoniam irreuocabilitas ſententiæ pertinet ad firmitatẽ iudicis & iudicij, infructuoſitas autẽ ſuppoſita iterabilitate præ ſe fert, aut infirmitatem, aut minutẽ largitatem iudicis uel iudicij, iudicis quidem, ſi non vult, aut non poteſt uirtutem dare ſimilem iterato iudicio. iudicij autem ſi iudicium ipſum ſecundum ſe non eſt virtuoſum, quale eſt humanum iudicium in foro litigioſo. Et per hoc patet reſponſio ad confirmationem. Notanter autem dixi, ſuppoſita iterabilitate: quoniam ex hoc ipſo, q Deus iterabile inſtituit ſacramentum pœnitentiæ ſuper eiſdem peccatis, conſequens eſt, ut fructuoſum replicet. Secus autem eſt in non iterabilibus ſacramentis: huiuſmodi enim eo ipſo quòd ſunt non iterabilia, uana ſunt, ſi iterantur.

QVÆ-

QVÆSTIO V.

¶ An confeſſio informis ſit iteranda.

CIRCA Qualitatẽ confeſſionis quæritur an cõfeſſio informis ſit iteranda? vr enim ꝙ ſic. Primò quia inſtrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin inſtrumẽti rõ non ſoluatur: ergo iudicium pœnitẽtiale oportet a miniſtro exerceri, prout mouetur à Deo: ſed confeſſione exiſtente informi non exercetur iudicium pœnitentiale ſecundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri ut exerceatur penitentiale iudiciũ, ut inſtrumentum motum à Deo principaliter abſoluente.

¶ Secundò, Confeſſione exiſtente informi, deeſt una pars ſacramenti, quæ eſt contritio: ergo ſacramentum non valet: ſed eſt iterandum: vt patet in alijs ſacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confeſſione exiſtente informi, neceſſe eſt peccatũ aliquod mortale ſubtrahi à materia abſolutionis, ac ꝑ hoc neceſſe eſt confeſſionẽ non eſſe integram, & cõſequenter eſſe reiterandam. Aſſumptum probatur, tum quia cõmuniter cõfeſſio informis accidit propter aliquid non explicatũ in cõfeſſione. Tum quia peccatũ illud, quod dum abſolutio fit à pœnitente committitur, irreuerenter ſuſcipiendo ſacramentum, nõ eſt materia abſolutionis: quoniam non poteſt ſimul pœnitens peccare & abſolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus ſacramenti penitentiæ eſt remiſſio peccati ex coniunctione paſſionis Chriſti per ſacramentum ad penitentem: ſed confeſſione exiſtente informi non fit huiuſmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo uanum fuit huiuſmodi ſacramentum, & conſequenter iterandum eſt.

¶ IN OPPOSITVM eſt authoritas diui Tho. in 4. ſen. diſt. 17.

¶ Circa hanc difficultatẽ (quæ propter diuerſas opiniones adhuc ſub iudice vr eſſe) ſciendũ eſt, ꝙ uitandi ſunt duo extremi errores. Alter eſt, ꝙ omnis confeſſio informis eſt ualida, ita ut non ſit iteranda: clarè ſiquidem patet confeſſionem illius, qui propter verecundiã peccatum aliquod mortale tacuit, eſſe informem & reiterandam. Alter eſt, ꝙ nulla confeſſio informis eſt valida, ita ꝙ non ſit iteranda. Nam clarè conſtat neſcire nos an aliqua noſtra confeſſio fuerit formata, quia neſcimus nos eſſe in gratia, & cũ hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorũ, ut denuo confitendorum: quum tamẽ oporteret nos eſſe ſolicitos ad pluries confitendum, ut quandoq; fieret cõfeſſio formata: & ſic nũquã finis imponẽdus eſſet confeſſioni, vt tutior pars eligeretur: quod conſtat uniuerſalis Eccleſiæ aures offendere. In vtroq; aũt errore ꝓſpiciẽdum eſt, ꝙ nõ ad ipſam informitatem, ſed ad informitatis cauſam reſoluere oportet validitatẽ uel non validitatem informis confeſſionis: ex eo enim, ꝙ aliqua informis cõfeſſio eſt ualida, & aliqua non eſt ualida, nõ ex ipſa informitate, ſed aliunde, puta ipſius informitatis cauſa prouenire debet, ꝙ aliqua ſit ualida, & aliqua nõ. Et quoniam cauſa hæc ſe tenet ex parte pœnitentis cuius duo ſunt actus vſq; ad abſolutionem, ſcilicet contritio & cõfeſſio: ideo hinc ſcrutandum eſt quid ueri appareat. Ex parte igit̃ confeſſionis certum eſt confeſſionem ex propoſito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiuſmodi, eſſe inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla eſt quæſtio.

¶ Ex defectu aũt cõtritionis tota oritur difficultas, quæ, ut clarius eluceſcat, diſtinguendus eſt cõtritionis defectus: hẽt enim multos gradus. Minimus aũt contritionis defectus eſt ipſa abſentia charitatis qui enim ſunt ita attriti, ꝙ dolent de præteritis omnibus, ut de ſummo odibili, & propunũt uitare mortala peccatũ ut ſummum uitabile, ſi confeſſionem ſubeunt informem non tenentur iterare confeſſionẽ, ſed eſt eorum confeſſio ualida. Nec alia hoc eget probatione, quàm ſuperius adducta ex uniuerſalis Eccleſiæ teſtimonio: oẽs enim ſapientes & timorati nitũ ſic diſpoſitis mãdãt imponendũ eſſe cõfeſſioni finẽ. In inferiori aũt gradu cõtritionis, ſunt ſic attriti, ut doleant quidem de omnibus ꝑteritis: non tñ aſcendunt vſq; ad hoc, ut doleant de eis tanquã ſummo odibili: & ſimiliter proponũt cauere de futuro, non tñ tanquã à ſummo uitabili. Et hoc bifariã cõtingit. Primò ſine diſcuſſione talis defectus, quia ſcilicet non diſcutit penitens dolorẽ ſuum de cõmiſſo mortali, an ſit tanquã de ſummo uitabili, & ſimiliter propoſitũ ſuum uitãdi mortale, an intẽdat uitare tãquam ſummũ uitabile: ſed occurrit ſibi ei dolere de peccato & cauere de futuro (ſicut ſi offendiſſet unũ hominẽ & doleret de offenſa præterita & intenderet amplius illum non offendere) in eius tamen animo nõ ita dominatur affectus: ſ. uitandi offenſam in futuro, quàm deteſtandi commiſſam in ꝑterito, ut pro ſummis malis hæc hẽat. De horum numero unam non maxima pars Chriſtianorũ penitentium ſit, quos non ſicut primos puto uirtute clauiũ da attritis regulariter fieri cõtritos: ſed in ſua attritione abſolui & communicare. Cuius ſignum eſt, ꝙ charitas ſicut poſitiuè præfert Deũ omni amabili, ita facit apud habẽtẽ ipſam offenſam Dei odibiliorẽ omni odibili, & magis uitandã omni alio uitabili. operat̃ enim hæc magna amor Dei, ſi eſt: & ſi hæc non operatur, nõ eſt charitas Dei. De iſtorũ confeſſione intelligo doctrinam diui Thomæ ꝙ confeſſio informis per defectum contritionis eſt ualida, ita ut non ſit iteranda: & erit eis fructuoſa quando aſcendet ad cor alium, ut habeant peccatum ꝓ ſummo odibili & ſummo uitabili, & confitebuntur fictionem ſuã hanc, qua ut contriti ſacramentũ ſuſceperunt: cum ut in ueritate contriti non eſſent. Quare autem hmõi confeſſio ſit ualida, inferius declarabitur. Si uerò hmõi attriti animaduerterint, ſe non eſſe contritos, ſimile eſt de eorum confeſſione iudiciũ & de confeſſione illorũ qui ſunt in tertio gradu: de quibus modo ſubiungimus, ꝙ in infimo loco attritorum ſunt, qui ambas cõtritionis partes, aut parum attingunt, aut ſaltem altera carent. Ad contritionẽ enim quum duo ſpectent: dolor de peccato, & propoſitũ cauendi de cætero, Infimi proculdubio ſunt, qui de præteritis quidẽ aliqualiter dolent, & de futuro uelleitatem habent cauendi. Inter quos eſt etiam latitudo, non ſolum ſecundum gradus doloris & uelleitatis, ſed etiam ſecundum differẽtiam percipientis, uel non percipientis ſtatum proprium: & ſimiliter ſecundum differentiam explicantis, uel non explicãtis in confeſſione plenè ſeipſum. Nam qui huiuſmodi ſtatũ ſuum nõ percipit, ac per hoc non explicat cõfitendo, integrè quidem confitetur quantum eſt ex intentione: qui aũt percipit & confitetur, & integrè ex intentione confitetur: qui uerò percipit & non confitetur, quia non occurrit ſibi hoc quaſi peccatũ confitendũ, adhuc integrè ex intentione confitetur, ſecus aũt ſi nollet hoc cõfiteri: tunc enim ex propoſito dimidiaretur cõfeſſio. Et ſimiles diſtinctiones fieri poſſunt de attritis in ſecundo gradu poſitis. Quocirca de omnibus dr̃, ꝙ quum ex propoſito tacetur ꝑſtũ ſacrilegij ex tali ſtatu penitẽtis conſurgens confeſſio non eſt ualida, ſed iteranda: id eſt ſi quidem confeſſioni nõ ſola contritio, ſed integritas ex propoſito. Quando uerò cõfeſſio ex propoſito eſt integra, omniũ confeſſio uidetur ualida: ita ꝙ non eſt neceſſariò iterãda. Quamuis differentia ſit inter eos, quo ad uitandum ſacrilegij peccatum: quoniam percipientes ſtatum ſuum malum, & confitentes eundem, putanteſq; non ſacrilegio, ſed bono operam dare, rogando confeſſorem, ut eos abſoluat, excuſant̃, ſi bona fide cũ ſacerdote docto id tractent, à ſacrilegij peccato. Nec obſtat, ſi dicatur, ꝙ iſta eſt ignorantia iuris diuini: quoniã in huiuſmodi, quæ ſunt iuris diuini poſitiui, excuſantur indocti, qñ à doctoribus iudicibus ſic erudiuntur: ſtatuit enim Deus leges ſuas ad infimos per medios puenire. Vnde & Apoſtol⁹, mulierẽ à uiro ſuo interrogare iubet, ſi qđ uoluerit ſcire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiuſmodi malum ſtatum ſuum, neſcio excuſare à nouo ſacrilegij peccato: deberent enim ſaltem ſacerdotis arbitrio iudicandos offerre ſeipſos in his, quæ communiter pœnitentes noſſe & confiteri conſueuerunt: communiſſimum autem eſt penitẽtibus omnibus confiteri uoluntatem ſuam de non cauẽdo de cetero: hoc enim etiam mulierculæ & ſciunt & ſeruant.

¶ Communis aũt rõ quare attritorum omnium integra quidem, ſed informis confeſſio eſt ualida, ita ꝙ non eſt iteranda, aſſignatur à diuo Tho. quia ſacramentum penitentiæ uerũ inuenitur & fructuoſum nõ tunc, ſed quãdo aderit contritio. Et quidem ꝙ uerum inueniatur ſacramentum, non ſolũ ſecundum illorum opinionẽ, qui negant contritionem eſſe partẽ ſacramẽti penitentiæ, apparet, quia nihil deeſt huic ſacramento niſi contritio: ſed & tenendo contritionem eſſe partem ſacramenti penitentiæ, manifeſtatur ex eo ꝙ contritio nõ ſecundũ ſe, ſed relata ad confeſſionem (hoc eſt ut eſt ſpontanea uoluntas recompenſandi ad arbitriũ ſacerdotis) pars ſacramenti eſt poſita ſuperius à diuo Thoma. Hæc aũt in propoſita confeſſione inuenitur, dum quilibet ſponte eligit ſubmittere ſe iudicandum ſacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad ſacramentũ huiuſmodi, oẽs partes eius, quæ ſe tenent loco materiæ, & forma & miniſter debitus, conſequens eſt vt ſit uerũ eccleſiaſticum ſacramentũ. Quòd autem exiſtente uero ſacramento, informitas nõ poſtulat reiterationẽ, ſed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia ſic eſt in alijs ſacramentis, & verè ſic eſt de Baptiſmo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obſtat, dicere quòd hoc uerificatur in iſtis ſacramentis, quia non ſunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens ſe habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri poteſt, quòd non oportet iterari, etiam ſi eſſet iterabile: ex eo nanque quòd ſacramentum eſt propter fructum eius: & fructus eius poteſt in futurum haberi ſine ipſius iteratione, optimè ſequitur, quòd non oportet ſacramentum ipſum iterari. Amplius extrema vnctio eſt ſacramentum iterabile: & tamen

nem, ſi incontritus ſuſcipit quis extremã vnctionem, & poſt horã conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam ſi careret illius fructu, peteret infirmo iterari extremam vnctionem, ob ſuam incontritionẽ Eccleſia non negaret: quam tamen negat, dum ſuper eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, ꝙ informiter ſuſcipiens ſacramenta, ſiue iterabilia, ſiue non, ea ipſa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoq; addat nouũ peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum ſacramenti, pro quando erit contritus, habetur non oportere iterari ſacramentum. Nec oportet aliam huius rationem quærere, quàm ipſam ſacramenti vim ritumq; Eccleſiæ. Auguſtinus n. primus hoc docuiſſe videtur de Baptiſmi fructu: diuus Thomas ad alia ſacramenta hoc extendit: & Eccleſiæ ritus hoc videtur ſemper ſeruaſſe: fructu quoq; extremæ vnctionis atteſtante. Et proptereà concludendum videtur hoc loco, non plus ſapere quàm oportet.

¶ AD PRIMVM In oppoſitum dicitur, ꝙ ſacerdote præſumente ſoluere impœnitentem, ſacramentale iudiciũ exercetur, vt Dei inſtrumentum quodammodo non, & quodãmodo ſic. Nã quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam ſacrilegè exercetur: quo quo ad ſubſtantiam verò ſacramenti, à Deo procedit ſimpliciter & abſolutè. Et quia ſacramẽtum ſecundũ ſe eſt fructuoſum, ideo à Deo procedit vt ſactum fructuoſum ſortiturum effectum, quando ſuſcipiens eſt diſpoſitus. Et licet tempus diſpoſitionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extenſum intelligimus ad tunc, vel poſtea, quando erit diſpoſitus: vt in Baptiſmo contingit, ideo non oportet ſacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ in contritione duo ſunt: ſcilicet velle recõpenſare, & charitas informãs illud velle. Et reſpectu quidem ſacri pœnitentiæ abſolutè, ſufficit cõtritio quoad primũ, reſpectu autẽ eiuſdem fructuoſi in ipſius præſentia, cõcurrit cõtritio etiam quoad ſecũdum: & hoc ſolum deeſt in propoſito. Vnde nulla pars ſacri vt neceſſaria eſt ad ſacramentum, deficit: quamuis deficiat vt neceſſaria ad ſacramẽti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ quia actus morales ex per ſe obiecto iudicantur, ille ſolus dimidiat confeſſionẽ, qui ea intentione integritatẽ violat. & proptereà quũ in propoſito ſupponatur, confeſſionem eſſe ex intentione integram, licet materialiter nõ ſit integra, non ſequitur, confeſſionẽ eſſe iterandam. Aduerte tamen hic, ꝙ ſicut in alijs vitijs tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalẽ ſui generis (vt patet in detractione, cõtumelia, & huiuſmodi: contingit enim tã granitet abſq; intentione detrahẽdi detrahere famæ proximi, vt ipſa magna læſio incurſa minus æſtimata, detrahendi actũ in detractionis naturã reducat) ita poteſt contingere ꝙ ex nulla aut tam craſſa & ſupina conſcientiæ diſcuſſione: aliquorum peccatorum mortalium confeſſio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducatur, tanquam dimidiatio nis incurſus ille, qui pro nihilo æſtimatus eſt, inuentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confeſſionem inducendi ſunt. In quorum numero videntur eſſe illi, qui cum ſola velleitate abſtinendi à peccato confitentur & abſoluuntur, tacentes huiuſmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ norunt, & conſueuerunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter ſicut ad primum, ꝙ licet ſacrilegè, ſacramentum tamen coniunctionis fructuoſæ ſecundum ſe paſſioni Chriſti ad pœnitentẽ exercetur: cuius fructus etſi non tunc, quando tamen erit diſpoſitus pœnitens, perciperetur, vnde non fuit ſacramentum vacuum ꝙ Deus adeò acceptat, vt non exacta repetitione ſacramentalem gratiam conferat, quando primum pœnitens fuerit diſpoſitus, quam per ſacramentum præſens erat daturus, ſi tunc pœnitens fuiſſet diſpoſitus.

TRACTATVS SEXTVS, DE Satisfactione pœnitentiali, in duas Quæſtiones diuiſus.

1. *Num pœnitentialis ſatisfactio de alias debito fieri poſſit.*
2. *Num pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi excolinatur in peccato mortali ſit iteranda.*

QVÆSTIO I.

¶ An ſatisfactio pœnitentialis poſſit eſſe de alias debito.

CIRCA Satisfactionem pœnitentialem quæritur primò, an poſſit eſſe de aliàs debito. Et videtur ꝙ non, primò ex ipſa ratione ſatisfactionis. Nam ſatisfacere eſt facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, ſi aliàs, id quod fit eſſet debitum. minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex ſimili in ex aliquis ſatisfactionibus.

¶ Secundò, quia ritus Eccleſiæ hoc habet ut pœnitentias iniungat non de ieiunijs & orationibus: quæ ſunt in præcepto.

¶ Tertiò, quia ſecundum Anſel. 10 lib. Cur Deus homo, per illa fit ſatisfactio, quæ non poſſent ab homine exigi ni peccaſſet: ſed præcepta poſſent ab homine exigi, etiam ſi non peccaſſet: ergo de præceptis non poteſt fieri ſatisfactio pœnitentialis.

¶ IN OPPOSITVM eſt, ꝙ in caſu quo martyrium eſt in præcepto, ſatiſfactio per illud fit: non derogat ergo ſatiſfactioni pœnitentiali eſſe aliàs debitum.

¶ Ad huius euidentiam ſciendũ eſt plus tenuiſſe doctores partem negatiuam quæſtionis propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monſtranda eſt, aſſumẽdo pro fundamento, ꝙ vnum & idem opus à diuerſis directum ſeu aſſumptum principijs, multiplicis eſt efficaciæ in his, quæ ſunt iuſtitiæ mixta, qualis eſt inter hominẽ & Deũ. Sub qua conſtat comprehendi ſatiſfactionẽ pœnitentialem: quoniam nulla noſtra ſatiſfactio eſt ſufficiens ſecundum æquiualentiam exactam à pura iuſtitia, ſed ſecundum diuinam acceptationem. probatur ergo primò intẽtum ſic: eadem pœna ſi à minori charitate procedit, eſt minus ſatiſfactoria, & à maiore charitate procedens eſt magis ſatiſfactoria: ergo pœna aliàs debita, ſi procedat à maiore charitate, vel à virtute clauiũ, erit plus ſatiſfactoria, quàm ipſa ſecundum ſe, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita poteſt aſſumi in ſatiſfactionem pœnitentialem. Aſſumptum eſt notum, & approbatum de excellẽtia ſatiſfactionis in paſſione Chriſti propter excellẽtiſſimam illius charitatem, à qua procedebat. Conſequentia autem eſt per ſe euidens, & tantò euidentior, quantò in ſatiſfactione pœnitentiali plus penſatur quantitas ex diuina acceptatione, quam ſecundum ſubſtantiam operis ſeu pœnæ, quam pura iuſtitia conſideraret.

¶ Præterea vnum & idem opus cum hoc ꝙ eſt aliàs debitum Deo, eſt meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo poteſt eſſe etiam ſatiſfactorium pœnæ pro peccatis debitæ. Aſſumptũ patet: quia honorando parentes (ꝙ eſt opus præceptum) mereor ſi ex charitate illos honorem, vitam æternam de condigno. Cõſequentia probatur, ex eo ꝙ ratio aliàs debiti nõ minus officit ad conſtituendum ius futuræ mercedis, quàm ad conſtituendum ius recõpenſandi peccatorum debitũ: opus ſiquidem aliàs debitum, ſi poteſt cũ hoc efficere, vt exigente iuſtitia merces ſibi debeatur, tam excellens qualis eſt æterna fœlicitas, multò magis ſufficiens eſt, vt conſtituat ius ſoluti pretij debiti tam minimi quale eſt temporalis pœna. Et confirmatur: quia tribus exiſtentibus virtutibus, ſ. charitate, gratificatione & pœnitentia, & actus aliàs debitus poteſt ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis ſortiri: cur non aſſumptus à pœnitentia vim ſatiſfactoriam ſortietur? nũquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca eſt in ſatiſfactione? an fortè plus iuſtitiæ locum habet in amico circa ſolutionem pœnæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia deſcendendo, & diſcurrendo per cõſilia, quæ ſunt in præcepto, idem apparet in caſu enim quo tenetur quis eleemoſynam facere, cui non poteſt pœnitens ordinare illam pro ſatiſfactione pœnitentiali? & ſimiliter in caſu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, uel eſurire, aut ſitire, penuriam pati, aut huiuſmodi aliquid, eſſet in præcepto, quis ſapiens prohibeat pœnitentem offerre hæc Deo in ſatiſfactionem, aut neget ſolui per hæc pœnam debitam pro peccatis? an fortè huiuſmodi opera debita ex præcepto, poſſunt ab ipſo quidem pœnitente aſſumi in ſatiſfactionem pœnitentialem: ſed per confeſſoris miniſterium non poſſunt hæc in pœnitentiam dari. Hoc enim Eccleſiæ clauibus eſt derogare, maioremque virtutem humanæ intentioni, quàm Chriſti clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam poſſit pro ſatiſfactione aſſumere, ad quæ claues non ſe extendunt: quod à fidelium æſtimatione longè ſit. In cuius ſignum laudabilis multorum confeſſorum conſuetudo antiqua, abſoluendo pœnitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ ſuſtines, & ſuſtinebis, ſint tibi in remiſſionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid ſupererogationis boni feceris, aut mali, ſuſtinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicitur, ꝙ aliud eſt loqui de ſatiſfactione infra limites puræ iuſtitiæ, & aliud eſt loqui de ſatiſfactione ſapiente magis naturam amicitiæ quàm iuſtitiæ: argumentum enim procedit de ſatiſfactione infra limites iuſtitiæ concluſa, de qua non eſt hic ſermo. Vnde & pœnitentia poſita eſt à diuo Thoma differens à iuſtitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offenſi & offendentis, quòd amicitiæ magis eſt, quàm iuſtitiæ.

¶ Ad

¶ Ad ſecundum dicitur, quia eccleſiaſticus miniſter homo eſt, (qui non intuetur cor, quē latet pœnitentis charitas,) ideò prouidè ad tutiorem partem iudicium ſuum declinat: & id qđ eſt amicitiæ prætereiens, ad id quod eſt iuſtitiæ ſe conuertit. Et quoniam ex parte iuſtitiæ ſatisfactio habet, ꝙ ſit de non alias debito, ideò confeſſores non imponunt ieiunia alias debita, ſed opera ad quæ aliàs pœnitens non tenetur: cum quo ſtat, ꝙ ſi opera, ad quæ aliàs pœnitens tenetur, imponeret in ſatisfactioné peccatorum, prodeſſet ſaltem virtute clauium pœnitenti ſatisfactio huiuſmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dr̃, ꝙ authoritas non videtur adduci ad propoſitum, quia ex illa nihil aliud habetur, niſi ꝙ ſatisfactio fit per pœnalia: hæc enim ſunt quæ ſi homo non poſſet, ab eo non exigerētur. De hoc enim nulla eſt quæſtio: ſed an huiuſmodi pœnalia ſint ſatisfactoria, ſi ſint alias debita, de quo nihil dicit authoritas allegata. Veruntamen ſcito, ꝙ opus hoc, quod eſt honorare parentes (quod etiam ſi homo non peccaſſet, præceptū fuiſſet) ſi in præſenti ſtatu exercendum cum pœnalitate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus eſt pietatis, eſſet meritorium, vt eſt à charitate, & gratiarū actio Deo, vt eſt a ſuperexcellenti gratitudine vocatur religio, & eſſet ſatisfactorium, quatenus eſſet pœnitentia: & ſimile eſt in alijs. Vnde habes, ꝙ etiam per ea quæ ſi homo non peccaſſet, eſſent exacta, alio tamen modo poſt peccatum exercita ſatisfactio fit.

QVÆSTIO II.

¶ An pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda.

SECVNDO circa ſatisfactionem pœnitentialem quæritur, an pro contrito & confeſſo peccato impoſita ſatisfactio, ſi exoluatur in peccato mortali, ſit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶ Primò ex ipſa ratione iuſtitiæ. Ex quo enim ſecūdum plenam iuſtitiam punitiuā ſemel impoſita eſt pœna temporalis pro peccato, de quo verè pœnituit, nunquam pro illo debebitur, niſi pœna temporalis: & illa ſoluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpę præciſè correſpondeat ſecundùm legem abſciſſio manus, non debet ſecundum iuſtitiam manu abſciſſa exigi maior punitio: ergo à ſimili ſi quis remanet debitor præciſè temporalis pœnæ (puta quatuor dierum) non debet ſecundum diuinam iuſtitiam illa ſoluta plus exigi.

¶ Præterea, Si huiuſmodi ſatisfactio extra charitatē dicatur nō ſufficere ſententia nimis dura & occaſio peccandi videtur: quia pœnitens quum hoc audierit, poſt lapſum in peccatū mortale non proſequetur executionem pœnitentiæ, vtpote inutiliter: & ſic incidet in nouum peccatum mortale, tranſgrediendo præceptum Eccleſiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus, talis ratio, Si poſt lapſum non exequatur quis ſatiſfactionem priſtinam ſibi impoſitam peccat mortaliter: ergo ſi exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: ſed non facit actum obediētiæ niſi in quantum illud eſt ſibi impoſitum, tanquam pars ſatisfactionis: ergo, &c.

¶ Præterea, Sequitur aliud inconueniens, ſcilicet ꝙ huiuſmodi peccator ſi damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis ſemel dimiſſis: ac per hoc dimiſſa peccata redirent ſimpliciter: quia redirent quo ad pœnam æternam. Et vlterius ſequitur, ꝙ ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimiſſis, ſicut pro non dimiſſis.

¶ IN OPPOSITVM eſt, ꝙ ſatisfactio mortua non eſt ſatisfactio, ſicut nec homo mortuus eſt homo. Hęc quęſtio ſub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quū ipſe Scotus, qui partē negatiuam tenet (cuius ſunt argumēta inducta) non audeat eā aſſerere: ſed dicat ſe abſq; præiudicio loqui in 1. quæſtio. diſt. 15. 4. ſentent. & diuus Tho. varia videatur ſentire: Durandus ſoluat ad vtranq; partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinētur, & rationabilior pars eligatur, hæc mouimus. Et quia rectum, eſt iudex ſui & obliqui, hinc incipiendum reor, ꝙ ſecundum omnes nulla noſtra pœnitētialis ſatisfactio apud Deum eſt ſufficiens ſine charitate: quia nulla eſt ſufficiēs ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, ſed quæcunq; eſt ſufficiens, ex diuina acceptatione eſt ſufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per ſe, abſq; diuerſione ad ea, quæ ſunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntatium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autem principio manifeſtē deducitur, nullā ſatisfactionē ſufficere niſi charitas reddat eā acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: ſed tantūmodo ſub ſumere, ſed hæc eſt ſatisfactio: ergo. Vnde quum reliqua iſta de qua quęritur ſatisfactio, ſit verè ſatisfactio pro peccati pœna, & nullā habeat conditionem diminuentem rationē ſatisfactionis, mirum, vt non dicā voluntarium, videtur eximere huiuſmodi ſatisfactionem à communi regula ſatisfaciendi, aut enim oportet negare illud vniuerſale ac commune principiū, aut illo conceſſo oportet vniuerſaliter dicere, nulla ſatisfactionem pœnitentialem ſufficere niſi ſecundū acceptationem: quæ extra charitatē non inuenitur. Et cōfirmatur ex caſu ſimili, ponendo hominem poſt contritionē ſuorum peccatorum, & aliquot dies pœnitentiæ, citra tñ confeſſionem, relapſum & nihilominus proſequi actus pœnitentiales pro peccatis priſtinis. Hoc enim ſic ſe habente, quæratur an huiuſmodi actus pœnitentiales poſt relapſum ſint ſatisfactorij, an non. Si dr̃ ꝙ ſunt ſatisfactorij, ſequitur ꝙ non oportet recurrere ad determinationem pœnæ factam per punitiuam iuſtitiam claue non errāte, &c. quum in hoc caſu huiuſmodi determinatio per claues non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis Doctorum ſententia. Si verò non ſunt ſatisfactorij, quū ſola temporalis pœna pro priſtinis peccatis in vtroq; caſu remanſerit ſoluenda, nulla eſt ratio, quare ſolutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: ſi enim iniuſtum eſt plus exigere in primo caſu, iniuſtum quoque eſt plus exigere in ſecundo: quia ſecundū diuinam iuſtitiam vtrobiq; debitum ſolius pœnæ temporalis remanet. Et ſi illa ſoluitur extra charitatem, nullius reſtat pœnæ debitum: ſi autē charitas exigitur ad hoc, vt ſolutio ſit ſufficiens, neutrius ſolutio aliquid valet. Concludendū igitur ex cōmuni hoc principio videtur, ꝙ nulla ſatisfactio pœnitentialis eſt ſufficiens niſi ſecundum diuinam acceptationem, quā conſtat (vt ſæpe dictum eſt) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipſo modo remiſſionis peccatorū. ſit enim remiſſio mortalis peccati per modū amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo ſit peccator ex proprio demerito hoſtiliter puniendus, amicabiliter corripiēdus reſtet: hoc eſt enim auferri reatum pœnæ æternæ, & tranſire in reatum pœnæ temporalis. Ex hoc autem ꝙ peccator de hoſtiliter puniendo, tranſit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, ſequitur ꝙ niſi amicabiliter pœna exoluatur, nunquam ſoluetur: quia ꝙ amicè debeo nunquam exoluo niſi amicè tribuam.

¶ Ex eodē quoq; principio deducitur, exceptionem aliā de ſatisfactionibus relinquentibus poſt ſe effectū, nō eſſe vſquequaq; verā: ſed ex famoſa apparētia humanaq; compaſſione proceſſiſſe videtur diſtinctio inter ſatisfactiones relinquentes poſt ſe effectū, & ſatisfactiones non relinquentes poſt ſe effectū: ita ut licet utræq; extra charitatem factæ ſint mortuæ, effectus tñ primarū remanens poteſt viuificari per ſubſequentem charitatē: & ideo primæ non ſunt reiterandæ, ſecundæ autem quia totaliter tranſierunt, ſunt reiterandæ. Fauorabilis ſiquidem magis quàm uera uſ interpretatio hæc. Nā opus ſatisfactorium relinquens poſt ſe effectū (puta ieiuniū, uel eleemoſynā extra charitatem) ſi eſt ſic per ſequentē charitatem uiuificabile, uel hoc habet ex ſacramentalitate ſola. & hoc nō: quia ſic etiā conueniret ſatisfactionibus non relinquentibus effectum: quia ipſæ etiā ſunt ſacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu ſolo: & hoc non: quia hoc conueniret ſimilibus ſatisfactionibus factis ante contritionem & confeſſionē: quod omnes negamus, dicētes cū Auguſtin. ꝙ peccator non eſt dignus etiam pane quo reſcitur & cum Apoſtolo, Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex utroq; ſimul, ſcilicet ſacramentalitate & effectu relicto & hoc nō: tum quia ad hoc, quòd opus ſacramentale ſortiatur effectum per ſequentem charitatem, non requiritur relictus effectus: ut de confeſſione informi patet. Tum quia huiuſmodi relictus effectus nō eſt ſacramentalis: quia non eſt effectus operis ſatisfactorij, ut eſt ſacramentale, aut morale, ſed ſecūdum naturam operis, afflictio enim carnis nō eſt effectus ieiunii, ut eſt actus moralis, aut ſacramentalis, ſed ut eſt ſubtractio cibi. Et ſimiliter diminutio boni exterioris non eſt effectus eleemoſynæ, niſi ſecūdum naturam operis: puta quia ſubtrahit illud à ſe: unde effectus iſte eſt ualde remotus à ſacramentalitate. Tum quia uacillans, ac claudicās inueniretur hoc uerum: nā nō eſſet uerum uniuerſaliter, ſed in ſolo illo caſu quo relictus effectus duraret uſq; ad aduentū nouæ charitatis: ut ſic inuentus poſſit à charitate uiuificari. Nā ſi nō perduraret, nō poſſet per illā uiuificari pluſquā tranſitoria quæ præterit oratio & ſic ſi quis extra charitatem ieiuniorū iniunctam pœnitentiā peregiſſet, & debilitatis ſeu afflictionis derelictus effectus nō duraret, poſt duos menſes (qui interim pœnitens bene ſe cōfortauit) & noua charitas non fuiſſet recuperata uſq; ad quartū menſem, iteranda eſſent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra uia ſolidè fundata uidetur, occurrit media uia incedendum, dicēdo tria. Primū eſt, ꝙ omnis pœnitentialis ſatisfactio à confeſſore impoſita etiā ſi extra charitatem fiat, ſufficiens eſt quoad forum militantis Eccleſiæ. Probatur

hoc

hoc: quia ſatisfactio huiuſmodi eſt ſacramentalis: eſt enim tertia pars ſacramenti, ac per hoc ſatisfacit Eccleſiæ, ſi eſt informis, ſicut confeſſio informis. Et hinc oritur, ut non ſolum ieiunia & eleemoſynas, uerum etiam orationes non ſit ſolita Eccleſia, iterum imponere pœnitentibus, qui eas ſemel ſoluerūt, quamuis iuniores non nulli trepidantes timore ubi non eſt timor, & adinuenerint quandam momentaneam ſatisfactiunculam pro pœnitentia ſacramentali: & deinde arbitrantur, quaſi condignam pœnitentiam, quæ aut non eſt pœnitentia ſacramentalis, aut ſi eſt, nanum monſtrat eorum timorem. Nec hoc facere ſunt edocti à ſancta catholica Eccleſia, & propterea reprehenſione magis dignum eſt, quàm uſu. Secūdum eſt, quòd quæcunque ſacramentalis ſatisfactio ſi extrà charitatem ſit, nihil tunc ualet ad expiationem pœnæ pro peccato debitæ apud Deum. Hoc ex ſuprà dictis ſatis probatum eſt, & à Magiſtro ſen. multis authoritatibus in 15. diſ. 4. cōfirmatur. Tertium eſt, quòd omnis ſatisfactio ſacramentalis ſi extra charitatē ſit, valere incipiet quando recuperata charitate pœnitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quòd regulariter opus ſacramētale utpote opus Dei recedente fictione ſortitur effectum (ut de Baptiſmo, confeſſione, & extrema vnctione dictum eſt) ſatisfactio autem ſacramentalis pars ſacramenti eſt, vimque habet ex clauibus: ergo, ſi eſt informis, ſortietur poſteà recedente fictione, effectum. An autem totum effectum ſortiatur poſtea quem ſortita fuiſſet, ſi in charitate peracta eſſet, non facilè dixerim. Videtur tamen mihi, quòd non totum ſatisfactionis effectum ſortiatur poſtea: quia ſacramentalis ſatisfactio plus ſe tenet ex parte humani operis, quàm ex parte diuini, hoc eſt ſacramēti. Cuius oppoſitum accidit in alijs: ut patet in Baptiſmo, in quo totum opus eſt Dei, & hominis eſt ſolum miniſterium: in ſatiſfactione uerò ſacramentali opus eſt præcipuè pœnitentis, & idparum habet ſacramenti, ut multi Doctores negent ipſam eſſe partem ſacramenti. Et propterea rationabile uidetur, quòd ſatisfactio ſacramentalis informis aliquem effectum poſtea ſortiatur ex illa parte quia ſacramentalis eſt: non totum autē ex illa præcipua ſui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶ AD PRIMVM Ergo in oppoſitum dicitur, quòd obiectio confecta eſt ex lana & lino, quoniam orta eſt ex amicitia, & contexta eſt ex mera iuſtitia. Supponit enim pœnitentem ſecundum meram iuſtitiam debere pœnam ſolummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum eſſe ex gratia, quaſi poſt recōciliationem ſatisfactio ſit ſufficiens ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, & non ſecundum acceptationem. Et quoniam ſatisfactio ſecundum æquiualentiam ſimpliciter, non conſonat ſatisfactioni amicabili & poſſibili inter hominem & Deum: ideo, ut prædictum eſt, repetitur dicendo ſatisfactionem impoſitam temporalem pro pœna peccati ſiue impoſita ſit à ſacerdote, ſiue non, eſſe amicabiliter ſoluendam: & ſi amicabiliter, non ſoluitur, nunquam ſoluitur. Et propterea quæ de mera iuſtitia & humanis punitionibus adducuntur extra propoſitum ſunt: quoniam de uindicatiua loquuntur iuſtitia, in qua attenditur æqualitas rei ad rem: nos autem de ſatisfactione pœnitentiali loquimur, in qua attenditur æqualitas ſecundum acceptationem Dei offenſi.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd ſententia hæc non eſt dura, ſed dulcedine amicitiæ diuinæ plena, nec eſt occaſio peccandi niſi fortè accepta. Et ad formam rationis dicitur primò, ipſam ualde errare: ut patet applicando eam ad peccatorem communicaturum in paſchate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo ſi communicat, bene facit obediendo. Quod patet eſſe ridiculum.

¶ Et quia multiplicate inconuenientia, non eſt ſoluere, dicitur ſecundò, quod huiuſmodi rationi in quacunque materia ſiat reſpondendum eſt ſic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo ſi exequitur condignè, bene facit: alioquin negetur ſequela: quoniam & communicando & non communicādo in Paſcha te peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertiò quantū ad materiam quæ tangitur de nouo peccato mortali omittentis pœnitentiam iniunctam à confeſſore pro mortalibus quòd nulla ratione apparet omiſſionem huiuſmodi eſſe peccatum mortale, ut patet diſcurrendo per omnia concurrentia ad huiuſmodi actum, iniuncta ſiquidem à confeſſore pro mortalibus ſatiſfactio, quatuor habet capita primum eſt, quòd eſt iudicata & præcepta à Chriſti uicario: & hinc ſatisfactio fit actus iuſtitiæ cuiuſdam & obedientiæ: & hinc ſatisfactionis omiſſio nō habet peccati mortalis rationem, ſi deſit contemptus, qui contrariatur præcepto: & abijceret gratiam iudicij facti. Secundum eſt ex parte pœnitentis, quod eſt actus pœnitentiæ & charitatis: & hinc nulla eſt in omiſſione ratio peccati mortalis, niſi actus iſte utilitatis pœnitentiæ & charitatis ſit neceſſarius ad ſalutē. Quod conſtat eſſe falſum: quia actus iſte non eſt neceſſarius ad dilectionem Dei, aut ſui ipſius, aut proximi. Quoniam ueſſatur circa ea, quæ ſunt ad finem ſcilicet ſolutionem pœnæ temporalis: quam poteſt pœnitens reſeruare ſibi in purgatorio abſque mortali offenſa Dei. Tertium eſt ex parte finis, quod eſt expiatiua pœnæ pro peccato debitæ: & hinc, ut nunc monſtratum eſt, nō habet omiſſio, quòd ſit mortale peccatum, ſed quod ſit reſeruatio luendæ pœnæ. Quartū eſt, quòd eſt pars ſacramenti: & hinc, quòd omiſſio non conſtituat ſacrilegium, ex eo apparet, quòd Eccleſia utitur pœnitentiæ ſacramento quandoque abſq; hac tertia parte (ut patet de pœnitentibus in fine, quibus non imponitur ſecundum canones ſatisfactio) & ex eo quòd ſi quis ſua ſponte ante confeſſionem ſatisfeciſſet, non eſſet imponenda ſatisfactio aliqua à confeſſore. Nec deſunt dicentes poſſe pœnitētem malè paratum ad ſuſcipiendam ſatisfactionem in hac uita, abſolui, reſeruata ſatisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quòd omiſſio huius partis ſacramenti non eſt peccatum mortale ex ſuo genere. Vnde quum ſatisfactio à confeſſore non imponatur, niſi ut deſcripta eſt & ut ſic illius omiſſio non habeat ex ſuo genere rationem peccati mortalis, concludendum eſt peccare quidem omittentem iniunctam ſatiſfactionem (quum agat præter obedientiam & alias uirtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve omittat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd diſtinctio inter per ſe & per accidēs euitat hæc inconuenientia: pœnam ſiquidem temporalem fieri per ſe æternam eſt inconueniens: per accidens autem æternari non inconuenit. Sic autem eſt in propoſito: quoniam temporalis pœna amicè ſoluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amicè ſoluitur. Vnde nec propterea redeunt ſimpliciter dimiſſa peccata, nec æquè punitur pro peccato dimiſſo & pro non dimiſſo: ſi enim redirent ſimpliciter deberetur per ſe pœna æterna: & ſimiliter peccato non dimiſſo deberetur per ſe pœna æterna. In propoſito autem æternitas pœnæ inuenitur per accidens: non tamen ſicut in pœna uenialium: ratio enim proxima æternitatis pœnæ perſeuerantium uenialium in inferno eſt æternitas culpæ: perſeuerante enim culpa ſemper debet perſeuerare pœna. Ratio autem æternitatis pœnæ in propoſito eſt defectus acceptabilitatis: quia ſcilicet ſolutio pœnæ nunquā eſt acceptabilis, quia nunquam ſoluitur amicè.

TRACTATVS SEPTIMVS DE

Miniſtro ſacramenti pœnitentiæ, cuius vnicum eſt Quæſitum.

QVÆSTIO VNICA.

¶ An ſacramenti pœnitentiæ miniſter poſſit eſſe ſacerdos abſque iuriſdictione.

CIRCA Miniſtrum ſacramenti pœnitētiæ quæritur an poſſit eſſe ſacerdos abſq; iuriſdictione. Et eſt rō dubij. Tū quia cōfeſſor ſummi pōtificis miniſtrat ei ſacramētū pœnitētiæ ſola poteſtate ordinis: quū poteſtatē iuriſdictionis ſup eū habere nequeat. Tū quia vł cōiter dici q̧ ſola poteſtas ordinis ſufficit ad abſoluendum à peccatis uenialibus. tum quia uidetur etiam communiter dici, quòd poteſtas ordinis ex ſe, ſe extēderet ad omnes abſoluendos, niſi per Eccleſiam eſſent limitatæ iuriſdictiones.

¶ IN OPPOSITVM eſt decretum omnis utriuſque ſexus.

¶ Ad euidentiam huius ſciendum eſt, q̧ licet multa Doctorum verba ſonare uideantur, ſolā ordinis poteſtatem aliq; ſufficere ad hoc ſacramentum, ſecundum tamen ueritatem nunquā ſufficit, ſed ſemper exigitur ultra poteſtatem ordinis, authoritas iuriſdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non ſolum per Eccleſiā determinatum eſt, ſed ex ipſa ſacramēti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. ſub Eugenio 4. q̧ miniſter huius ſacramēti eſt ſacerdos habēs authoritatē ordinariā uel delegatam. Ex quo patet q̧ ſacerdos ſola ordinis poteſtate ſultus, non eſt miniſter huius ſacramenti. Et quum in propoſito non habeat locū diſtinctio illa de miniſtro ex officio uel in articulo neceſſitatis ſicut in Baptiſmo, oportet dicere, q̧ ſi ſacerdos ſola ordinis poteſtate abſoluat, ſacramentum nullum eſt: quia deficit miniſter. Eſt quoq; ſacramentum hoc ex ſua natura iudiciale: quoniam forma eius conſiſtit in actu iudicis, ut ſic, actus autē iudicialis, etiam ſi fingendi detur licentia, non poteſt intelligi exerceri, niſi in ſubditum: igitur non ex Eccleſiæ cōſtitutione, ſed ex ipſius ſacramēti iudicialis natura exigitur poteſtas iuriſdictionis in hoc ſacramento. Dupliciter autem contingit haberi poteſtatem iuriſdictionis: primò ex parte principij iudicandi, ita, quod poteſtas ipſa iuriſdictionis, ſit

principium

principium iudicij: ſicut in naturalibus calor eſt principiũ calefaciendi, & in politicis poteſtas principis eſt principium puniendi, & in eccleſiaſticis poteſtas pontificia eſt principiũ excõmunicãdi, & huiuſmodi. Alio modo inuenitur iuriſdictio ex parte eius, q iudicandus eſt: ſicut contingit in iudicio arbitrorum, à partibus tantum poteſtatem habentium, ex hoc ipſo ꝙ illis ſe ſubmittunt in illa cauſa. In miniſtro verò ſacramẽti pœnitentiæ quũ ordinaria uel delegata à ſuperiori poteſtate eſt miniſter, licet inueniatur poteſtas iuriſdictionis primo modo, ad miniſtrandũ tamen ſacramentum pœnitentiæ, ſufficit poteſtas iuriſdictionis ſecundo modo. Et ratio eſt: quia ſacramentalis abſolutionis principium non eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed poteſtas ordinis: poteſtas autẽ iuriſdictionis concurrit quo ad hoc ſolum, quòd facit de peccatore ſubditum: uel ſimpliciter uel quo ad talia peccata. Et hinc fit, ut quicunque poteſt ſe ſubijcere in foro pœnitentiali cui vult, non egeat aliundè iuriſdictione in miniſtrante ei hoc ſacramentum.

¶ ET PER hoc patet reſpõſio ad primum: ex hoc enim ꝙ ſummus Pontifex nulli in terris ſubditus eſt, põt ſeipſum ſubdere in foro pœnitentiali cuilibet ſacerdoti, nec cõfeſſor ille habet, propriè loquendo, poteſtatem iuriſdictionis ſuper Papã pœnitentẽ, à Chriſto, uel Eccleſia, uel ab ipſo Papa tanquam à ſuperiore: ſed ex hoc ipſo quòd Papa ſe ſubdit illi. Et hic modus iuriſdictionis reductiuè ſpectat ad iuriſdictionem delegatam: quamuis propriè non ſit delegata.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd quia quo ad peccata uenialia quilibet eſt liber reſpectu ſacramenti pœnitentiæ (eo quòd nullus tenetur confiteri uenialia) ideo ſatis rationabile eſt, ꝙ quilibet poteſt ſe ſubdere cui vult ſacerdoti pro ſacramento pœnitentiæ uenialium. Et ſic inuenitur hic non ſola poteſtas ordinis, ſed poteſtas iuriſdictionis reductiuè: quæ quia non eſt propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd ſola poteſtas ordinis miniſtrat ſacramentum uenialibus: quum tamen ſecundũ ueritatem ſi nullo modo iuriſdictio interueniret, nullum eſſet peccatum: ut dictum eſt. Caue tamen ne huiuſmodi iuriſdictionem extendas ad abſolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum ueniale incurſa: nam quia excommunicatio minor uinculum eſt introductum à poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium iudicij, impoſſibile eſt quòd ſine huiuſmodi poteſtate iuriſdictionis, quæ eſt principium actuũ iudicialium, abſoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens uenialia tantum poſſit à quocunque ſacerdote pœnitentiæ ſacramentum ſuſcipere ex hoc ipſo, quòd ſe ſubdit illi: non poteſt tamen à quocunque ſacerdote abſolui ab excommunicatione minori: ſed ſi illam habet, oportet prius à proprio ſacerdote ab illa abſolui.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illud dictum poteſt dupliciter intelligi: vel ut omnes ſacerdotes à principio ex hoc ipſo, quod erãt ſacerdotes poterant omnes abſoluere: uel quòd omnes ſacerdotes inſtituebantur non ſolũ ſacerdotes communes: ſed iudices communes in foro pœnitentiali. Primus ſenſus eſt falſus: quia de neceſſitate ſacramenti iudicialis eſt iuriſdictio. Secundus ſenſus eſt uerus, ſuppoſita ueritate dicti, quoniam ante diſtinctiones parochiarum, &c. ſacerdotes utrãq; poteſtatem accipiebant: ita quòd tunc erant & ſacerdotes communes & iudices communes, poſtea autem ordinantur quidam ſacerdotes communes, fiunt autem iudices proprij, aſſignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur ſacerdotes communes qui nũquam fiũt iudices, nec communes, nec proprij: ut patet de his qui non ſunt expoſiti ad audientiam confeſſionum, nec aliquis ſe ſubdit eis quoad uenialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum, Theſauro, in quatuor Quæſtiones diuiſus.

1 *Num aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficatiam indulgentiarum.*
2 *Num, & quibus ſatisfactionibus & meritis conſtet theſaurus indulgentiarum.*
3 *Num ſatisfactiones, ex quibus eſt theſaurus indulgentiarum, ſint Chriſti merita, & ſanctorum.*
4 *Num theſaurus indulgentiarum ſubdatur Papæ abſque ſacramentorum collatione.*

CIRCA Indulgentias poſt tractatum quendã aliàs editum, & plures quæſtiones in ſecũdo quolibet. poſitas, iã tertiò ſcribẽdũ occurrit tripartita cõſideratione, primò de theſauro. Sc̃dò circa Tertio de ſuſcipiẽtibus. ¶ Circa theſaurum occurrunt quatuor quærenda: primum, an aliquis theſaurus ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarũ. Secundò, ex quibus conſtat dictus theſaurus. Tertio quorũ ſint uel fuerint repoſita in dicto theſauro. Quartò, an dictus Theſaurus ſubſit diſpenſationi ſummi Pontificis.

QVÆSTIO I.

¶ An theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum.

CIRCA Primum (an theſaurus aliquis ſit neceſſarius ad efficaciam indulgentiarum) ſciendum eſt, ꝙ ex duplici capite dubitatio hæc oritur. vel ex eo quòd creditur Papam poſſe facere effectum indulgẽtiæ authoritatiuè, ſicut poteſt abſoluere ab excommunicatione: ſic ꝙ ita poteſt abſoluere à debito pœnarum temporalium, quas pœnitentes pro ſuis debent peccatis, ſicut poteſt abſoluere à uinculis ſuſpẽſionis, interdicti & huiuſmodi. Vel ex eo ꝙ creditur effectum indulgentiarum non eſſe aliud, quàm ſolutionem eccleſiaſtici uinculi, quo pœnitens alligatus eſt ad iniunctas pœnitentias. Ex utraque ſiquidem opinione ſequitur nullo opus eſſe theſauro ad efficaciam indulgẽtiarum: ut manifeſtè patet. ¶ Prima autem opinio eſt Franciſci Maronis in 4. di. 19. Et fundatur ſuper verbo Chriſti, Quodcũq; ſolueris ſup terram, &c. Hinc enim vult Papã veluti principem Chriſtianæ Reipub. cõſtitutũ: & poſtea ex regulari poteſtate principum, qua quilibet princeps habens plenariã poteſtatem, poteſt remittere debita peccatoribus in ſua politia, infert Papã poſſe remittere debita pœnarũ temporalium, quas pœnitẽs tenetur in hac uita uel in purgatorio exoluere. Firmaturq; hoc, inducendo ꝙ ſacerdos abſoluendo trãsfert pœnã æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicẽdi modus tripliciter errat. Primò in hoc, ꝙ non diſtinguit inter forũ pœnitentiale & forum extrinſecæ iuriſdictionis eccleſiaſticæ: Papa enim, licet ſit quaſi princeps in foro eccleſiaſticæ iuriſdictionis exterioris (cuius ſignũ eſt, ꝙ eſt ſolutus eccleſiaſticis pœnis & legibus, ut princeps) in foro tamen pœnitentiali eſt ſubditus: unde & põt ſolui & ligari à ſacerdote in foro pœnitẽtiali, & poteſt & debet ſibi negari abſolutio, ſicut & reliquis fictè accedẽtibus ad ſacramentum pœnitentiæ: pœna autem temporalis pro peccatis actualibus poſt contritionem & confeſſionem debitã non ſpectat ad extrinſecum forum, ſed ad forum pœnitentiale. Quod etiam ex eo patet, ꝙ eſt eiuſdẽ rationis cum ſuis aliquã partibus, quæ remiſſæ ſunt ex uirtute clauium, uel per ſatiſfactionẽ pœnitẽtialem, unde quo ad hoc non habet Papa à Chriſto poteſtatẽ tanquam princeps, ſed tanquam miniſter. Secundò errat in hoc ꝙ non diſcernit inter cauſas debitorum. nam ſi princeps non poſſet remittere cauſam debiti, nec ipſum debitũ remittere poſſet. Vnde quũ Papa non poſſit remittere cãm debiti (quoniam cã debiti eſt peccatum: Papa autem nõ poteſt etiam veniale remittere peccatũ) non igitur ad poteſtatẽ principatus eius ſpectat remittere pœnã ex peccato debitam. Tertiò errat nõ diſcernẽs modũ potentiæ: aliud eſt enim papam poſſe remittere huiuſmodi pœnas. Dato enim, ꝙ Papa poſſit ſicut rei veritas eſt ꝙ poteſt ex illo Chriſti uerbo, Quòdcumque ſolueris, &c. non tamẽ ſequitur, poteſt hoc tali modo, puta ſolo iuſſu: ſtat enim ꝙ poteſt hoc alio modo, puta per eccleſiaſtici theſauri diſpenſationẽ. Et hoc patet in ſimili: nã ſicut Chriſtus dixit Petro, Quodcunq; ſolueris, &c. ita dixit diſcipulis, Quorum remiſeritis peccata, &c. & ſicut nõ ualet, diſcipuli ſeu ſacerdotes poſſunt remittere pctã, ergo poſſunt ſolo iuſſu ſeu authoritate: (ſed ſtat, ꝙ poſſunt alio mõ, ſ. miniſtrando ſacramentum pœnitentiæ) ita non ualet, Papa poteſt quodcunq; ſoluere ſup terram: ergo ſolo iuſſu ſeu authoritate hoc poteſt: ſtat enim ꝙ hoc poſſit diuerſimode, quo ad exteriora quidẽ ſolo iuſſu, quo ad intima uerò, peccata ſcilicet & eorũ pœnas, apud Deum mediante ſacramento, quo ad peccata: mediante uerò diſpẽſatione theſauri, quo ad dictas pœnas. Nec ſacerdos aliter quàm per ſacramentum transfert pœnam æternam in temporalem.

¶ Secunda autẽ opinio verbotenus ſonum habens pro ſe (pro quanto indulgentiæ, ſonant pro iniunctis pœnitentijs) fundatur ſup hoc, ꝙ pœna debita à pœnitente apud diuinã iuſtitiam eſt reſeruata ſuperiori tribunali, ſcilicet ipſius diuinæ iuſtitiæ: ac p hoc nõ poteſt ab inferiori (qualis eſt Papa) remitti. niſi Papa poſſet ſupra ius diuinũ: quod conſtat eſſe falſum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primò diminutiſſimè exponendo remiſſionẽ iniunctarũ pœnitentiarũ, dũ exponit pro remiſſione ſolius uinculi quum et ipſa uerba ſonent remiſſionẽ ipſarum iniunctarũ pœnitentiarũ, & non ſolius uinculi iniunctionis: non enim dr, ꝙ relaxamus iniunctionem, ſed ꝙ relaxamus iniunctas pœnitentias. Secundò, quod impietatẽ tribuit Eccleſiæ: nam ſi indulgẽtia liberaret à ſola iniunctione pœnitẽtiæ, impiè ageret Eccleſia dando indulgentias: quia abſoluendo à uinculo iniũctionis, trãſmitteret pœnitentes ad pœnas purgatorij, à quibus liberati

fuiſſent

fuiſſent exequendo iniunctas pœnitentias. Vnde magna impietas eſſet, dicere ſe facere gratiã dando indulgentiã. Tertiò errat in hoc, ꝙ non diſcernit inter poſſe remittere miniſterialiter, & poſſe remittere authoritatiuè. Licet enim Deo debita ſolus Deus authoritatiuè remittere poſſit: homo tñ miniſter Dei, diuina authoritate ſibi cõceſſa poteſt Deo debita remittere miniſterialiter, nec ſolùm debita pœnarum, ſed etiam debita culparum: vt patet in ſacramento pœnitentiæ. Nec hoc eſt poſſe ſupra ius diuinum: ſed eſt miniſterialiter fungi authoritate diuina.

¶ HIS IGITVR excluſis opinionibus, quia ex fine neceſſitas medij ſumitur, finis autẽ & effectus in huiuſmodi cõcidũt (ſanitas enim eſt finis, & effectus medicinæ) ideo ſtabiliendus eſt effectus indulgẽtiarũ ex his quæ certa ſunt. Et quia certũ eſt omni hoc atteſtante Eccleſia, indulgẽtias ſuccedere loco iniunctarum pœnitentiarum, conſequens eſt, ꝙ idem eſt effectus indulgentiæ, qui erat futurus effectus iniunctæ ſatisfactionis pœnitentialis. Cõſtat autem ꝙ per iniunctam ſatisfactionem pœnitentialem dignè exequutam ſoluitur pœna temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iuſtitiam (hoc enim vniuerſalis credit Eccleſia) igitur per indulgentiam loco ſatisfactionis ſuccedentẽ, ſi veraciter ac dignè acquiſita fuerit, ſoluetur quoq; tñ de pœna tẽporali pro actuali peccato debita apud diuinã iuſtitiã, quantum apud eandem æquiualet indulgentia acquiſita. Et hæc ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum ſit per Eccleſiam Romanam id quod communis doctorum opinio ſentiebat, ſ. effectum indulgentiarum eſſe remiſſionem pœnæ temporalis pro peccato actuali debitæ apud diuinam iuſtitiam: ſed hinc ſumenda eſt neceſſitas quæſiti theſauri. Vnde cõſiderandum eſt, ꝙ remiſſio peccatorum, vt tota clamat ſcriptura, effectus eſt paſſionis Chriſti: ita ꝙ cuicunque remittitur peccatum, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam, ex virtute paſſionis Chriſti remittitur. Credimus autem in huiuſmodi remiſſione ſicut & in vniuerſis viis Dñi non ſolùm miſericordiam, ſed etiam iuſtitiam inueniri: miſericordiã quidem in hoc, ꝙ miſericordiam peccatoris computat Chriſtus quaſi ſuam: iuſtitiam verò in hoc, ꝙ meritũ ac paſſio Chriſti communicatur peccatori, quaſi peccator ipſe pateretur: vt ſic peccator debitũ Deo ſoluat de ſuo, non per ſeipſum: ſed per Chriſti communionem acquiſito: vt patet in Baptiſmo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remiſſio, quia pleniſſimè cõmoritur & conſepelitur Chriſto baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remiſſionem peccatorũ, ſiue quo ad culpam, ſiue quo ad pœnam per ſacramenta habendã, exigitur theſaurus aliquis, puta meritorum paſſionis Chriſti remanentiũ in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remiſſionem peccatorũ quo ad pœnã tñ per indulgentiam, exigitur aliquis ſimilis theſaurus. Antecedens patet diſcurrendo per ſacramenta, & Eccleſiæ doctrinam, quam diximus. Conſequentia verò ex ſe eſt ſatis euidens: quia omnis ratio expoſcit ꝙ diuina prouidentia ſi ſubiicientibus ſe ſacramentis ordinauit, non remitti pœnam peccatorum, niſi computando pœnam Chriſti pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti pœnas peccatorum per indulgentias, niſi computando alienas pœnas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem ſubmittere ſe indulgentiis, multò minus eſt, quàm ſubmittere ſe ſacramentis. Eſt igitur ad efficaciam indulgentiarum theſaurus aliquis neceſſarius, non minus quàm ad efficaciam ſacramentorum.

QVÆSTIO II.

¶ Ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ.

CIRCA ſecundum quæſitum (ex quibus conſtet theſaurus, vnde fiunt indulgentiæ) ratio dubitandi eſt: quoniam interdum merita, interdum paſſiones, interdũ ſatisfactiones dicuntur eſſe ea, quæ ſunt in hoc theſauro repoſita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per ſatisfactiones ſuperfluas.

¶ AD CVIVS euidentiam non aliunde quã ex fundamento prius poſito procedendum eſt, ex hoc. ſ. ꝙ indulgentiæ ſuccedunt loco pœnitentialium ſatisfactionum. Hoc. n. dictũ oportet cum grano ſalis ſumere. In pœnitentiali ſiquidem ſatisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) conſiderandum eſt quadruplex officiũ. habet. n. huiuſmodi opus quatuor officia, ſ. bonificandi, medendi, merendi, & ſatisfaciendi. Nam ex eo ꝙ eſt opus bonum, bonificat operantem, & diſponit illum ad alia bona opera. ex eo verò ꝙ eſt tale opus (puta ieiunium) medicinã præbet contra carnis concupiſcentiam, ſicut eleemoſyna contra auaritiam, &c. ex eo autem ꝙ à charitate procedit meritorium eſt vitæ æternæ, & ex eo demum ꝙ pœnale ſatisfactoriũ eſt pro pœna temporali pro peccato debita. ſoluitur enim pœna abſq; omni contradictione per opus pœnale ſic: indulgentia autẽ non ſuccedit loco ſatisfactionis pœnitentialis, niſi quo ad vltimum officium quod eſt ſatisfacere: nã ex vi indulgentiæ non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, ſed ſolummodo ſoluit pœnam quam per pœnitentiam ſoluiſſet. Et propterea doctores conſulunt, aſſequentibus indulgentias, adimplere nihilominus ſuas pœnitentias: & meritum longè melius eſſe prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tñ vilipendendæ ſunt indulgentiæ: quia ſalutares ſunt tollendo pœnam quæ impediret ingreſſum cæleſtis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiæ, quia ſi indulgentiæ mixtum contelligatur opus ſanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemoſyna, aut aliquid huiuſmodi, ſic mixta intellecta indulgentia melior eſſe poteſt, quàm ſatisfactio pœnitentialis. Nã nullũ officiorum inuentorum in ſatisfactione pœnitentiali ſibi deficit: eſt. n. digne data eleemoſyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & diſponens ad bona opera dantem illam, & præbet medicinam contra cupiditatẽ pecuniæ, & eſt meritoria vitæ æternæ, & eſt ſatisfactoria ex propria pœnalitate: & vltra hæc ſuperuenit ſibi ſolutio pœnæ, ſeu ſatisfactio per indulgẽtiam. Ex hoc igitur, ꝙ indulgentia puta ſuccedit ſatisfactioni pœnitentiali ſolummodo quo ad vim ſatisfactiuam, manifeſte ſequitur, ꝙ theſaurus indulgentiarũ theſaurus eſt ſatisfactionũ, quæ quia per opera pœnalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur theſaurus paſſionum & meritorum, quatenus ſatisfactoria ſunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo mõſtratur eſſe, debere eſſe theſaurum hunc theſaurum ſatisfactionũ, ſeu meritorum, quatenus ſatisfactoria, ex eo ꝙ vnus pro alio & in temporalibus, & in ſpiritualibus ſatisfacere poteſt, non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, ſunt igitur ea quæ ſunt repoſita in hoc theſauro, ſatisfactiones. Quòd autem non quæcunq; ſatisfactiones, ſed ſolæ ſuperfluæ in eodẽ reconditæ ſint, ex eo patet, quod ſatisfactiones illæ, quibus ſatisfacientes indiguerunt pro ſeipſis: iam ceſſerunt in ſolutionẽ pœnarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non poſſunt pro aliis ſoluere. Et ſimile eſt iudicium de ſatisfactionibus quæ pro quibuſdam determinatè oblatæ ſunt: ſunt enim & ipſæ ſortitæ ſuum effectum. Quia igitur oportet ſatisfactiones in theſauro repoſitas pro alienis pœnis ſoluẽdis offerri poſſe, oportet huiuſmodi ſatisfactiones eſſe ſuperfluas, ita ꝙ nec pro his qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus ſatisfecerint: hoc enim eſt merita ſeu opera eſſe ſuperflua, quo ad officium ſatisfaciendi.

¶ OBIECTIONES autem, quæ ingerere vidẽtur plus requiri ad recondita in hoc theſauro, puta ꝙ non ſolùm ſint ſatisfactiones ſuperfluæ, ſed etiam non plenè remuneratæ, in ſequenti articulo monſtrabuntur vanæ. Et ideo concludendum eſt, theſaurum indulgentiarum eſſe theſaurum ſuperfluarum ſatisfactionum, ſeu meritorum, quatenus ſuperfluunt quo ad officium ſatisfaciendi pro pœna actualibus peccatis debita.

QVÆSTIO III.

¶ Quorum ſint ſatisfactiones, ex quibus conſtat theſaurus, vnde fiant indulgentiæ.

CIRCA tertium de theſauro quæſitum (ſcilicet quorum ſint huiuſmodi ſuperfluæ ſatisfactiones) dubitandi ratio eſt: quia dicitur, ꝙ ſunt Chriſti & Sanctorũ: multis tñ doctoribus aduerſantibus. Dũ quidam nec in Chriſto, nec in Sanctis ſuperfluas concedunt ſatisfactiones: quidam autem etſi in Chriſto concedunt, de Sanctis tñ dubitant. Franciſcus igitur Maronis in quarto diſtinct. 19. negans omni ex parte hunc theſaurum dicit nulla eſſe Chriſti ſuperflua merita: quoniam omnia ſunt plenè ſibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus verò in quarto diſtinct. 20. Chriſti quidem ſuperflua merita in theſauro hoc affirmat, de ſanctorum verò ſuperfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi ſibi & Franciſco: quia merita Sanctorum ſunt pleniſſimè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam.

¶ Secũdò, quia ad hoc ꝙ ſatisfactio vnius valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicans ſatisfactionẽ illã ad alium. de nullo autem ſanctorum autenticè conſtat ꝙ habuerit intentionem ſatiſfaciendi pro nobis: non igitur ſanctorum ſunt merita ſatisfactoria, ex quorum theſauro fiunt indulgentiæ.

¶ Sed horũ opinio tam in rationibus, quàm in concluſione, falſa & irrationabilis inuenitur. Et à Chriſto inchoãdo, Falſiſſimũ eſt Chriſti merita eſſe remunerata: quum Chriſtus mer[illegible] bus, & continuè remuneretur in mẽbris ſuis: vt pa[illegible] tis, qui non proprio, ſed Chriſti merito [illegible]

patris A. ratione quoq; hoc alienum eſt: quia Chriſtus eſt caput myſtici corporis, quod eſt Eccleſia, ac per hoc gratia eius eſt gratia capitalis, & proinde meritum eius ita ſe habet ad membra eius, ſicut meritum priuati hominis ſe habeat ad corpus ſuum: & propterea ſicut quilibet homo meretur non ſolùm animæ, ſed etiam corpori ſuo: ita Chriſtus non ſolùm ſibi, ſed alijs meruit. Imo maius quid meruit nobis, quàm ſibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam ſibi ipſi non meruit: ſed ſine merito à principio conceptionis ſuæ habuit. Authoritas autẽ Apoſtoli nõ dicit merita Chriſti fuiſſe plenè remunerata in ſeipſo, ſed duo illius præmia narrat, ſ. exaltationem ipſius, & excellentiã ſui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Chriſtus, vt patet ex ſupradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda ſunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: ſed communicando in vocabulis cũ arguentibus de inde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo ſi quidẽ de remuneratione cõmuniter, ſiue ſit ꝓpriè remuneratio, ſiue nõ, diſtinguendum eſt, ꝙ merita Sanctorũ quoad aliquid, ſunt totaliter remunerabilia in ipſis Sanctis: quoad aliquid verò non ſunt totaliter remunerabilia in ipſis ſanctis: & quoad hoc ſuperfluũt in ipſis Sãctis, & ponũtur in theſauro remanẽtia in diuina acceptatione, remuneranda in alijs. Merita ſiquidẽ Sanctorũ, licet ſecũdũ reliqua officia ſua poſſint remunerari in ipſis Sanctis: ſecundũ tñ hoc officium, quod eſt ſatisfacere pro pœna tẽporali peccatis actualibus debita, remunerari non poſſunt in ipſo Sancto, ſi non eſt debitor alicuius temporalis pœnæ pro ſuo peccato actuali: ex hoc enim ipſo, ꝙ Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, neceſſariò ſequitur ꝙ non ſit capax talis remunerationis, ſ. ꝙ ſatisfactio ſua valeat ſibi abſolutionem pœnæ pro ſe. Si ſupponamus ergo (quod poſtea probabitur) Sanctos plus ſatisfeciſſe, quàm pro proprijs peccatis erãt debitores: oportet cõſequenter dicere, ꝙ ſatisfactiones ſuæ inquantũ excedunt ſua debita, non ſunt remuneratæ in ipſis Sanctis: quia ipſi non indigebant ſolutione pœnarum: quæ eſt ſeu dicitur remuneratio ſatisfactionis, abuſiuè (vt dictum eſt) de remuneratione loquendo. At ſi propriè loquendum eſt de remuneratione, dicendũ eſt, ꝙ merita Sanctorum oĩa ſunt pleniſſimè remunerata ſibi: ita ꝙ etiam ipſæ eius ſuperfluæ ſatisfactiones ſunt pleniſſimè remuneratæ, vel remunerãdæ in ipſis Sanctis: quia quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, ſiue ſit præmium eſſentiale ſiue accidentale. Sed pleniſſima remuneratio non minuit vim ſatisfactiuam pro alijs: quia ſoluere pro ſe vel alio, nõ eſt meritũ aut merces, aut remuneratio quæcunq;: actus enim ſatisfaciendi, qui à Sanctis proceſſit, pro quãto fuit meritorius remuneratus eſt vita æterna, &c. Et ſurſus pro quanto fuit tale opus pœnale ſibi, remuneratus eſt gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, ꝙ plus paſſus eſt, quàm peccata ſua demeruerint: vnde & laureola datur quibuſdam generibus operum ex ipſa executione. Sed propter huiuſmodi & quaſcunq; alias remunerationes non perdit actus ille officium ſuum, quod eſt ſoluere pro pœna temporali actualis peccati proprij vel alieni: imò quum continget ſuperfluã ſatisfactionẽ Laurentij ſoluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddã accidentale Laurentius in cœlo habebit de hoc ꝙ ſatisfactio ſua ſoluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiuſmodi ratione ſuper plena remuneratione meritorũ fundata, error in hoc, ꝙ ſatisfacere, ſeu ſoluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, ſeu remunerabilia computatur: quũ longè ſit à genere tam meriti, quàm mercedis, vt etiam atteſtantur doctores, tenentes huiuſmodi reſiduas pœnas ſi contingat inueniri in damnatis, poſſe ſolui in inferno: vbi conſtat nõ inueniri meritum aut mercedem. Atteſtatur etiã & cõmunis doctrina, tenẽs in purgatorio ſolui huiuſmodi pœnas: & tñ in huiuſmodi ſolutione nõ mereri neq; remunerari. Quia ergo pleniſſima remuneratio quantãcunq; vltra condignũ, non tollit à meritis Sanctorũ ſuperfluens officium ſatisfaciendi pro pœna temporali actualiũ peccatorũ: ſi conſtat Sanctorũ merita plus eſſe ſatisfactoria, quã ipſi eſſent debitores, nihil obſtabit rõ de plena remuneratione. Quòd autẽ ſancti plus ſatisfecerint, quã demeruerint, teſtatur Iob 6. c. dicens, Vtinã appenderentur peccata mea, quibus irã merui, & calamitas, quã patior in ſtatera: quaſi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clare liquet Iob plus paſſum fuiſſe, quã pro peccatis ſuis debuerit pati: in ſuperabundantia ſatisfactionũ, vt patet ex antedictis. Simile autẽ eſſe de multis alijs iudicium, nemo dubitat. De intẽtione verò Sanctorum, ꝙ ſcilicet fuerit pati pro nobis, teſtatur Apoſtolus ad Coloſ. 1. dicens, Adimpleo ea quæ deſunt paſſionũ Chriſti, in carne mea pro corpore eius quod eſt Eccleſia. Vbi manifeſtè patet, diuinam prouidentiam diſpoſuiſſe paſſiones aliquas in carne Sanctorum, ſpectare ad complementum paſſionum Chriſti pro corpore eius quod eſt Eccleſia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere ſuis paſſionibus ſuperabundantibus.

¶ EX QVIBVS omnibus patet, argumenta ſupradictorũ doctorũ irrita eſſe. De concluſione autem non eſt amplius dubitandum: quia iam per Romanã Eccleſiam determinatum eſt indulgentias fieri ex theſauro ſuper abundantiũ meritorũ, ſeu paſſionum Chriſti & Sanctorum. Quæ etiã concluſio quoad ſuperabundantiam paſſionũ Chriſti pro nobis fundamentũ habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, nõ pro noſtris autẽ tñ, ſed totius mundi. Ex qua authoritate patet paſſionẽ Chriſti ſufficienter ſatisfacere pro toto mundo: ac per hoc quũ exercitiuè pro pauci ſatisfaciat, infinitũ theſaurũ ſatisfactionũ Chriſti ſuperaſſe in ſacramentis quibus eadẽ Chriſti paſſio ſatisfacit. De ſanctorum autẽ ſuperabundãtibus meritis quoad officiũ ſatisfaciendi pro nobis, fundamentum eſt in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apoſtolo. Vnde apparet ꝙ rationabiliter Eccleſia Rom. determinauerit.

¶ Et ſi quæratur, ad quid vtilis erit tanta ſuperabũdantia ſatisfactionũ Chriſti & Sanctorũ, quanta ſecundũ prædicta ſupererit poſt vniuerſale iudicium, quia nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius ſoluere poterit pœnã pro peccato debitã: dicendum eſt, ꝙ hoc ipſum quod eſt merita Chriſti & Sanctorum ſatisfactoria, tñ excelleãtat ſuperare oẽs quæ ſoluendæ fuerant, pœnas, non eſt vanum: ſed ad gloriã Chriſti & Sanctorũ, & ad commendandam libertatem ſaluationis electorum. Hæc enim ſuperabundantia meritorum atteſtatur ꝙ non ex inſufficientia ſatisfactionum Chriſti & Sanctorum damnati ſunt reprobi, quaſi ſolis electis illa ſufficeriſſent, ſed ex propria iniquitate damnati ſunt reprobi, pro quibus ſufficiens remanet ſatisfactio, ſi diuina miſericordia ad illos eam applicare vellet.

¶ Si autẽ quæritur, ad quid ſuperabũdans ſatisfactio Sanctorũ ponitur quũ Chriſti ſatisfactio ſufficientiſſima ſit pro toto mundo: reſpondendũ eſt, hoc propterea eſſe, vt Chriſti membra ſimillima eſſent capiti: videmus n. diuinam prouidentiã diſpoſuiſſe, ꝙ Chriſti membra præſertim præcipua, ſibi aſſimilarentur quantũ fas eſt. Vnde ſicut ſunt Sancti quidam aliorũ curatores, quidã aliorum doctores, quidã qui pro alijs merẽtur de congruo tamen: quidam qui pro alijs impetrant: ita quidam ſunt alienarum pœnarum ſatisfactores: ita vt aſſimilẽtur Chriſto etiam in hoc ꝙ pro alijs paſſus eſt, dum & ipſi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro alijs ſatisfaciunt.

QVÆSTIO IIII.

¶ An hic theſaurus ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter, quàm per ſacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de theſauro quæſitum (an ſcilicet theſaurus iſte ſubditus ſit diſpenſationi Papæ aliter, quàm per ſacramentorum collationem) ambiguitas magna eſt: quia conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento, ſpectat ad claues excellentiæ, quas conſtat non eſſe communicatas Papæ, ſed reſeruatas ſoli Chriſto: remiſſio autẽ pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ, eſt effectus ſacramenti: quoniam hoc fit per Baptiſmum, & per tertiam partem ſacramenti pœnitentiæ, quæ eſt ſatisfactio.

¶ IN HAC Quæſtione ſciendũ eſt, totam difficultatẽ conſiſtere non in hoc, an theſaurus iſte ſit diſpenſabilis per Papã, ſed in hoc, an aliter quã per ſacramentorũ collationẽ poſſit Papa theſaurũ iſtum cõmunicare: quia nulla authoritate Scripturæ, nulla vel ratione haberi videtur, ꝙ diſpenſatio talis ſit credita Petro. Authoritas ſiquidẽ illa, Quodcũq; ſolueris ſuper terram, & quorũ remiſeritis peccata: intelliguntur proculdubio ſecundũ ſubiectã materiam, vt. ſ. quæ ſpectant ad remiſſionem peccatorũ cõmiſſorum ſint ſoluenda & remittenda mediantibus ſacramentis. Ratio quoq; cõmuniter allata, ſ. ꝙ communia bona Eccleſiæ ſunt diſpenſabilia per præſidentem Eccleſiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, ꝙ cõmunia Eccleſiæ bona ſpectantia ad remiſſionem peccatorum, ſunt quidẽ diſpenſabilia per præſidentẽ Eccleſiæ, ſed non quomodolibet: ſed certo modo, hoc eſt per collationem ſacramẽtorum. Ratio demum ducens ad inconuenientes, puta ꝙ ſuperfluæ ſatisfactiones Sanctorum fruſtra repoſitæ eſſent in theſauro: quia illę nõ cõmunicantur per ſacramenta, ſicut ſatisfactiones Chriſti, nec poſſunt diſpẽſari ſine ſacramentis: ergo vanè ſunt in theſauro Eccleſiæ. Hæc inquam ratio facilè ſoluitur, dicendo ꝙ ſunt in theſauro Eccleſiæ, vt à Chriſto diſpẽſentur mẽbris Eccleſiæ militantis, & ꝙ hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remiſſionem peccatorum, & exaudimur. Ita ꝙ ſecundum has difficultates, huius theſauri diſpenſatio aliter, quàm per ſacramentum, reſeruata videtur ſummo Sacerdoti Chriſto, qui ſolus nouit merita cauſarum circa remiſſionem peccatorum.

¶ LICET Ad difficilis ſit notitia quæſtionis huius: quia tñ vniuerſalis Eccleſia facto declarauit, Eccleſiæ prælatos poſſe huiuſmodi

huiuſmodi theſaurum, ſine ſacramentis diſpenſare (dum Epiſcopi indulgentias dant, nõ crudeliter loco ſolius uinculi iniunctionis tranſmittendo ad pœnas purgatorij: ſed gratioſè loco ipſarũ ſatisfactionũ iniunctarum) ex hoc enim, ut in ſuperioribus manifeſtatũ eſt, oportet dicti theſauri diſpenſationem interuenire: quũ non poſſint aliter fructuoſæ huiuſmodi indulgẽtiæ ſuccedere pœnitẽtijs iniunctis) ideo abſque hæſitatione aliqua etiam, ſi nulla adeſſet ratio fatendũ eſt dicti theſauri diſpenſationem, non ſolum per ſacramenta, quo ad merita Xpĩ, ſed aliter quàm per ſacramenta quo ad merita Chriſti, & Sanctorum cõmiſſam eſſe prælatis Eccleſiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatẽdum eſt, quantò per Leonem 10. determinatum eſt. Suffragatur autẽ huic ueritati ratio, tantò acceptabilior, quantò magis, ſoluit omnes difficultates accidẽtes in hac re. Eſt autem ratio hæc, Cõmunia præſentis Eccleſiæ bona communicabilia aliter, quã per ſacramenta, ſunt à Præſidente Eccleſiæ diſpenſabilia aliter, quã per ſacramenta: ſed merita Chriſti & Sanctorum, ut ſuperabundãter ſatisfactoria, ſunt communia bona præſentis Eccleſiæ communicabilia aliter, quã per ſacramẽta: ergo ſunt à Præſidente Eccleſiæ diſpenſabilia aliter, quàm per ſacramenta. Maior propoſitio nullam uidet habere inſtãtiam. Minor autẽ ex ſupradictis clara eſt, excepta ultima particula, ſcilicet, ꝙ hæc bona ſint cõmunicabilia aliter, quàm per ſacramẽta. Quæ particula manifeſtatur ex eo, ꝙ hęc eadem bona potuiſſent ſi uoluiſſent Sancti communicare, non per uiam ſacramenti alijs membris Eccleſiæ in particulari: ex hoc enim ꝙ ipſi potuiſſent hoc efficere aliter, quàm per ſacramenta, ſequitur, ꝙ ſatisfactiones iſtæ ſuapte natura ſunt communicabiles alijs aliter, quam per ſacramẽta. Hinc quoq; monſtratur ualidam eſſe ad propoſitum authoritatẽ illam, Quodcunq; ſolueris: nã uerus illius intellectus eſt, Quodcũq; ſolueris eo modo, quo illud eſt ſolubile, & ſic in omni materia currit, & ad ꝓpoſitũ efficax inuenitur. Eſt enim ſic prædicanda, Quodcunq; per ſacramentum ſolubile, ſolueris, per ſacramentum: & ſimiliter. Quodcunque aliter, quam per ſacramẽtum ſolubile ſolueris etiam aliter, quàm per ſacramentum, &c. Et ſic ſubſumendo, quòd pœna tẽporis, pro actuali peccato debita, eſt ſolubilis & per ſacramentũ & per alienam ſatisfactionem ſine ſacramento applicatam, infertur quòd huiuſmodi pęna poteſt à Petro ſolui, non ſolum ꝑ ſacramentum, ſed etiam per alienam ſatisfactionem ſine ſacramento applicatã. Per hoc etiam ſaluatur ratio communis de poteſtate Præſidentis Eccleſiæ: quoniam uera eſt reſpectiuè intellecta, hoc eſt, quòd bona communicabilia per ſacramenta ſolùm poteſt per ſacramenta communicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per ſacramenta communicare. Illud uerò quod gloſſando, ſeu reſpondendo dicitur, ea quæ ſpectãt ad remiſſionem peccatorum cõmiſſa eſſe prælatis Eccleſiæ mediantibus ſolummodò ſacramentis. Verũ eſt de ſpectãtibus ad remiſſionem peccatorum ſimpliciter: non autem de his quæ ſpectant ad remiſſionem peccatorum ſecundum quid, de quorum numero eſt remiſſio pęnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: præſupponit enim peccatum ſimpliciter remiſſum, & ſecundum minimum quid tanuũ, puta temporalẽ pęnã remittendũ.

¶ ET PER hoc patet ſolutio principalis argumenti. Nã ſine ſacramento cõferre ſacramenti effectum ſimpliciter, ſeu totalẽ, ſpectat ad claues excellentiæ, conferre autem ſine ſacramẽto id, quod partialiter poteſt eſſe effectus ſacramenti, poteſt ꝑtinere, ad claues miniſterij. Sic autem eſt in ꝓpoſito: quoniã remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitę nullius ſacramenti eſt ſimpliciter, ſeu totalis effectus: licet ſit partialis Baptiſmi effectus, & poſſit eſſe partialis aliorum ſacramẽtorũ effectus, & poſſit etiam ſine ſacramento effici, & ſine actu clauium. Quia conſtat, quòd poteſt, uel per proprios actus pęnitẽtis, uel p alios eorum ſatisfacientium pro eo actus fieri: ut patet quum aliquis mortificat ſeipſum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis ſuis: uel amicus ſimilia facit, ut pro amico ſatisfaciat.

TRACTATVS NONVS, DE cauſa indulgentiarum, in duas Quæſtiones diuiſus.

1 *Num neceſſaria ſit aliqua rationabilis cauſa indulgentiarum.*
2 *Nũ cã in bulla indulgentiarum expreſſa ex hoc ipſo ſit rationabilis.*

QVÆSTIO I.

¶ Vtrum neceſſario requiritur rationabilis cauſa indulgentiarum.

CIRCA cauſam indulgentiarum dubium duplex occurrit: primum, an neceſſario requiratur cauſa rationabilis: ſecundum, an cauſa expreſſa in bulla ex hoc ipſo, quòd eſt expreſſa, ſit rationabilis.

¶ CIRCA PRIMVM, uidetur pars negatiua uera quoniam indulgentiæ indiſcretę, licet peccet concedens, ſunt efficaces. Dicuntur autem indulgentiæ indiſcretę, quæ ex cauſa non rationabili procedunt.

¶ Præterea diſpenſatio miniſteriorum Dei in Eccleſia præſenti, eſt ualida & ſine cauſa rationabili facta: ergo diſpenſatio indulgentiarum etiam ſine cauſa rationabili facta, debet eſſe ualida. Antecedens patet in promotione indignorum: ſi enim indigni aliqui promoueantur ad epiſcopatũ, prioratũ, Abbatiam, &c. quamuis promotor peſſimè diſpenſet huiuſmodi miniſteria: facta tamen tenent. Conſequentia uerò probatur: quia ſicut credita eſt Papæ diſpenſatio indulgentiarum, ita & diſpenſatio miniſteriorum Dei: iuxta illud, ſic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti & diſpenſatores miniſteriorum Dei.

¶ IN OPPOSITVM autem eſt, quod indiſcretæ indulgentiæ eneruant ſatisfactionem pœnitentialem, ut dicitur extra, de pœnit. & remiſ. cap. quum ex eo. non eneruarent autẽ, ſi eſſent ualidæ, ſed ſupplerent, adimplentes in ueritate, quod ꝑ ſatisfactionem pœnitentialem agendum erat.

¶ IN hac quæſtione aliquid ſupponitur, & aliquid quæritur, ſupponitur enim cum doctrina communi, ꝙ unum requiſitorum neceſſariò ad efficaciam indulgẽtię, eſt cã rationabilis. Qđ etiam manifeſtatur, ex eo quòd ſi daretur indulgentia ob cauſam prophanã (puta pro eundo ad theatrum) cõſtat ꝙ indulgẽtia eſſet nulla. Hoc autem ſuppoſito in quęſtionem uertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis cauſa, ita neceſſariò quòd ſine illa indulgentia non eſt ualida, ita ad efficaciã tantæ indulgẽtię (puta centũ uel mille annorũ, &c.) Exigatur ſimili neceſſitate rationabilis cã tantæ quantitatis indulgentiæ, ita quòd ſine huiuſmodi rationabili cauſa tanta quantitas indulgentiæ eſt inualida.

¶ Ex communibus autem applicans ad hoc, non eſt difficile cõcludere partem affirmatiuam ueram, ſcilicet ad efficaciam tãtę indulgentię exigitur rationabilis cauſa quantitatis indulgentię, ita quòd ſine illa non eſt ualida. Nam ſi ut ſupponit & communiter cõſitemur, rationabilis cauſa eſt ſic neceſſaria ad indulgẽtiam, neceſſariò, ſequitur, quod ad tantam indulgentiã eſt etiã ſic neceſſaria rationabilis cauſa illius quantitatis. Et probatur ſequela inductiuè.

Verum ad minus cõmunia deſcẽdẽdo cõſiderandũ eſt, quòd licet poteſtas Papæ ſuper cõmunia Eccleſię bona tam ſpiritualia quàm corporalia ſit diſpenſatiua iuxta illud Apoſtoli, Diſpẽſatio mihi credita eſt: res tamẽ ſubiectæ hmõi poteſtati, diuerſimodè illi ſubduntur, & diuerſimodè ab illa attinguntur. Et quantũ ad propoſitũ ſpectat, diſtinguenda ſunt in duo genera, ſcilicet ualidorũ ex ſolo imperio, uel non ualidorum ex ſolo imperio: ſunt enim quædam in Dei Eccleſia: quæ quãuis ad hoc ꝙ rectè fiat ultra Pontificis imperium exigãt rectã regulã uoluntatis imperantis, ſi tamẽ abſq; recta regula ſolo Pontificis imperio fiãt, ualida ſunt, de quibus iura dicũt, ꝙ multa fieri prohibẽtur, quæ tamẽ facta tenẽt. De quorum numero ſunt diſtributiones beneficiorũ, diſpẽſationes matrimoniorũ in caſibus diſpenſabilibus & ſimilia. Secundum autẽ genus, ſcilicet inualidorum, ex ſolo imperio, adhuc ſubdiſtinguitur: nam quædã inualida ex ſolo imperio, attingi cũ hoc poſſunt à Põtifice uerbo & opere per uiã facti: quædam uerò ſunt inualida ex ſolo imperio, quæ cũ hoc ꝑ uiã facti attingi non poſſunt opere, ſed uerbo tantùm. In primo mẽbro huius ſubdiuiſionis continetur dilapidatio bonorũ eccleſiæ: ſi enim Pontifex ꝓ ſuo libito eccleſiæ terras, &c. donaret, donatio eſſet inualida: quoniã ipſe nõ eſt dominus bonorũ eccleſiæ, & ſi facto & bullis poneret eos, quibus donauit in poſſeſſionẽ, nõ ꝓpterea trãsferret dominiũ rerũ illarũ in illos. In ſecundo autẽ mẽbro continetur diſpẽſatio uotorum: ſi enim uotũ caſtitatis ſolo imperio à Papa diſpẽſetur: cõſtat diſpenſationẽ eſſe nullam: & circa unũ uinculũ, propterea per uiã facti nullũ actũ Pontifex haberet niſi uerborũ: exequutio enim cuiuſcunq; operis Pontificij ex ſolo imperio emanans, non attingit aliquid circa uotũ uinculũ. Tribus igitur exiſtentibus generibus rerũ ſubiectarum diſpenſatiuæ poteſtati Pontificis, facilè patere poteſt quòd primũ genus dupliciter à poteſtate põtificia attingit, ſcilicet diſpenſatione regulata, & diſpenſatione nõ regulata. Secũdum autẽ à poteſtate quidem põtificia, unico modo attingit, ſcilicet diſpenſatione, hoc eſt rationabili operatione: ſed ab ipſo Pontifice aliter de facto attingit, puta diſſipatione, dilapidatione, &c. Tertiũ uerò ſola diſpenſatione: id eſt rationabili operatione, (ſeclusis uerbis, ſicut & in ſecundo) attingi poteſt tã à poteſtate põtificia, quàm ipſo Pontifice. In quo autem horũ generum indulgentiæ contineantur, facile eſt diſcernere. Quod .n. nõ ſint ſub primo genere (quæ, ſcil. cet ſunt ualida ex ſolo imperio) ex eo patet, quod Papa non poteſt dare indulgentias. hac ſola ratione, quia uult: & ſi pro ſolo libito daretur indulgentia, non eſſet ualida: ut ex communi doctrina ſupponimus, &

aliqualiter probatum eſt. Et iterum probatur, ex hoc quòd communia Eccleſiæ bona temporalia non poteſt Pontifex donare donatione ualida, ex hoc ſolo quia uult: non minus enim Pretioſa ac chara Eccleſiæ ſunt bona communia ſpiritualia quàm temporalia: & propterea ſi illorum donatio ex ſolo imperio eſt inualida, multò magis inualida erit horũ effuſio ex ſolo imperio. Nec ſoluitur hæc rõ, dicẽdo, quòd donatio temporalium eſt cũ damno Eccleſiæ: donatio uerò horum ſpiritualium eſt ſine damno Eccleſiæ: nam habere damnum annexũ, uel carere annexo dãno, per accidens, ſe habet ad poteſtatem diſpenſatiuam: ut patet ex hoc, quòd etiam in quibuſdam habentibus annexum damnũ Eccleſiæ, donatio ex ſolo imperio eſt ualida: ut atteſtatur diſtributio prælationum. Vnde non penes dãnum, uel nõ damnum attenditur uis poteſtatis diſpenſatiuæ.

¶ Quia igitur communia Eccleſiæ bona ex quibus efficaces ſunt indulgentiæ, non continentur ſub primo genere, & a ſecũdo genere in hoc diſtant, quòd per uiam facti nullũ operis ſolius uel in actum Papa habere poteſt circa illa (non enim poteſt trãſferre poſſeſſorium de facto horum bonorum ſicut poteſt reſpectu temporalium) reſtat, ut ſub tertio genere theſaurus contineatur indulgẽtiarum. Ex quibus poteſt formari talis ratio. Theſaurus indulgentiarum non poteſt ueraciter attingi à poteſtate pontificia, niſi actu ueræ diſpenſationis: ergo tam indulgentia, quàm tanta indulgentia data ſine cauſa rationabili tantæ indulgentiæ eſt inualida. Antecedens probatum eſt, & ſupponitur ſecũdũ communem doctrinam. Cõſequentia uerò quo ad ſecundam partẽ probatur: item quia eiuſdem rationis eſt actus dans indulgentiã & dans indulgentiam tantam: ac per hoc ſi ſolus actus ueræ diſpenſationis poteſt attingere theſaurum indulgẽtiæ, ſolus etiam ueræ diſpenſationis actus poterit attingere theſaurũ tantæ indulgentiæ: tum quia ſi quantitas indulgentiæ attingitur alter, quàm per ueram diſpenſationẽ, oportet aliũ actum fingere, puta actum imperij ſeu liberæ donationis reſpectu talis quantitatis: & tunc aut iſte actus attingit theſaurũ uia facti, aut uia iuris: non uia facti, quia ad illum theſaurum nullus eſt humanus acceſſus per uiam facti: nec uia iuris, quia de iure ſola diſpẽſatio credita eſt Papæ. Sicut ſunt ergo inualidæ indulgẽtiæ ex cauſa rationabili non fiunt, ita non eſt ualida tanta indulgentia, puta mille annorum, niſi fiat ex cauſa rationabili tantæ quantitatis, ſcilicet mille annorum.

¶AD PRIMAM autem in oppoſitum dicitur, quòd ſententia illa, ſcilicet indulgẽtiæ indiſcretæ ſunt ualidæ uerificatur de indiſcretis quo ad euentũ: non autẽ de indiſcretis quo ad cauſã. ſunt enim indulgentiæ indiſcretæ ratione euentus, quando indulgentiæ aliàs bene cõceſſæ pariunt propter earum multitudinẽ quaſi cõtemptũ, aut ipſarum, aut ſatisfactionũ pœnitẽtialiũ: & tales ſunt ualidæ. Sed ſi ſunt indiſcretæ, quia carent rationabili cã, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatẽ, ſunt inualidæ.

¶ Ad ſecundum iam patet reſponſio ex dictis: nam miniſteria ſunt in alio genere diſpenſabilium, & indulgentiæ ſunt in alio diſpenſabilium genere: illorũ enim efficacia ex ſolo pendet imperio, horum autem efficacia abſque uera diſpenſatione eſſe nequit. Et propterea non eſt ſimilis ratio.

QVÆSTIO II.

¶ An ex hoc ipſo, quod in bulla exprimitur aliquid pro cauſa indulgentiæ ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de cauſa rationabili indulgentiarum quæſitũ (an ex hoc ipſo quod in bulla exprimitur aliquid pro cauſa indulgentiæ, ſit rationabilis cã tãtæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primo, quia aliter prædicatio Eccleſiæ eſſet falſa. Secundo, quia doctrina Romanæ Eccleſiæ periclitaretur. Tertiò, quia non eſſet uniuerſaliter uera illa communis ſententia, indulgentiæ tantum ualent quantum ſonant. Quartò, quia aliter deciperetur populus ab eccleſia: audiens tantam indulgẽtiam pro tali opere, & exequens illud, ut habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in ueritate.

Quãquã indulgentiarũ cauſa in bulla expreſſa, niſi manifeſtus ſit error ſit rationabilis, tamen indulgentiæ nõ oportet in ueritate eſſe rationabilem.

¶QVÆSTIO hæc non eſt mota propter difficultatem, quam in ſe ipſa habeat, ſed ad excitandos illos, qui ſciunt in uniuerſali, & deficiunt in ſingulari. Vnde diſtinguendo de rationabili præſumptiua, uel uerò duo dicẽda ſunt. Primum, Cauſa indulgentiæ expreſſa in bulla niſi manifeſtus ſit error, eſt ſemp rõnabilis, loquendo de rationabili præſumptiua: nam ſicut ſententia à iudice lata, niſi errorẽ contineat manifeſtũ, præſumitur iuſta: ita cauſa à principe expreſſa in diſpenſationibus pſumitur rationabilis, niſi ut dictum eſt, error ſit manifeſtus. Secundũ eſt, quòd tãm indulgentiæ tantæ expreſſam in bulla, nõ oportet eſſe rõnabilem in ueritate. Et ratio in promptu eſt multiplex: tũ quia Papa poteſt in iſtis errare, quum non ſit hæc ſententia iudicialis de his quæ ſunt fidei. Vbi ſcito, quòd licet acceſſus ad indulgentias & earũ ſuſceptio ſit quædam Chriſtianæ fidei profeſſio, fides tñ Chriſtiana eo modo, quo eſt de indulgẽtijs, non eſt de hac uel illa indulgentia. Sed ſicut fides noſtra circa Euchariſtiæ ſacramẽtum eſt, quòd ſub hoſtia ritè conſecrata cõtinetur corpus Chriſti, nõ autem eſt, quòd iſta hoſtia ſit ritè conſecrata, neque eſt quòd ſub hac hoſtia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Chriſti (quia utrunque eorum poteſt eſſe falſum: fidei autem Chriſtianæ non poteſt ſubeſſe falſum) ita circa indulgẽtias non curãdo pro nunc quomodo ſpectent ad fidem, fides noſtra eſt, quòd indulgentiæ ritè datæ ſunt ualidæ: & non ſpectat ad fidẽ, an iſta indulgẽtia ſit ritè data, an iſta cauſa eius ſit rationabilis, an iſta indulgentia ſit ualida. Et ſimile eſt de alijs ſingularibus: quoniã hæc omnia poſſunt eſſe falſa: & propterea non ſpectant ad fidẽ noſtram, ſed ad humanam opinionẽ ſeu credulitatem, quæ eſt de his ſingularibus, & poteſt falli. Et propterea acceſſus ad indulgentias, in communi quidem eſt quædam fidei profeſſio: ſed acceſſus ad iſtam indulgentiam, procedit ex fide tanquã ex cauſa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius cauſæ, & huiuſmodi tãquam ex cauſa proxima. Et quia effectus ſequitur conditionem cauſæ proximæ ſicut cõcluſio minorẽ ſeu deteriorem præmiſſam: ideo poteſt concurſus iſte falli abſq; Chriſtianæ fidei detrimento. Tum quia non ſolum poteſt Papa errare in huiuſmodi, ſed etiam facilè poteſt errare, ſicut & in alijs ſimilibus actibus. Dare ſiquidem indulgentias, conſiſtit in actibus abſolutionis & diſpenſationis: abſoluuntur enim per eas pœnitẽtes ab iniunctis pœnitentijs, & diſpenſatur theſaurus meritorũ Chriſti, & ſanctorũ: ſed tã in actu abſolutionis, quã in actu diſpenſationis facilè cõmitti poteſt error, etiam ex propoſito: ut patet in diſpẽſatione uotorum, & in diſpenſatione bonorum temporalium Eccleſiæ, & miniſteriorũ eccleſiaſticorũ, & in abſolutionibus à cenſuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque ſingulari facto quo dat indulgẽtiã, ſeu exprimit, talẽ cãm pro tanta indulgẽtia, errare, facilè poteſt. Nec eſt recurrẽdum ad Spiritusſancti aſſiſtẽtiam, & proptereà piè deberet credi, quòd non poteſt Papa in iſtis errare. Nam in maiori cauſa permiſit Spiritusſanctus Romanos Pontifices errare, ſcilicet in cã ſpectante ad ſacramentum matrimonij: in qua (ut habetur extra, de ſponſa duorũ in c. licet) Alexãder. 4. dicit, quãuis alter à quibuſdã pdeceſſoribus noſtris ſit aliquando iudicatũ, quòd longè plus eſt quàm dare indulgentiam indiſcretã ex cã: tum quia erat cauſa ſacramentalis: tum quia iudicialiter actũ eſt: indulgẽtiæ autem poſſunt dari paſſim ſine cõſilio & ſine meditatione: ac per hoc ſine diſcretione. Quãuis igitur nõ ſpectet ad ſubditos, diſcutere & iudicare de pontificij indulgentijs, aut cauſarũ meritis: dubium tamen non eſt poſſe etiam per Papam dari indulgentias indiſcretas, & quo ad cauſam, & quo ad euentum.

¶AD PRIMVM Ergo in oppoſitum dicitur, quòd prædicatio eccleſiæ quo ad indulgentias, tripliciter ſe habet: Primò narratiuè: pura ſcilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla eſt falſitas quum narratio eſt. Secundò doctrinaliter: & hic ſubdiſtinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & ſic etiã nullũ eſt periculũ falſitatis: quoniam ſicut fides non ſe extendit ad iſtã indulgẽtiã aut iſtã cauſam illius indulgẽtiæ, ita nec doctrina eccleſiæ extendit ſe ad hæc ſingularia. Vel docẽdo opiniones doctorum: & ſic poteſt prædicare falſa, ſi opinio prædicata eſt falſa: & proptereà ad præſeruãdam prædicationem ab huiuſmodi falſitate, debẽt prædicatores, aut opinatiuè, aut recitatiuè opiniones prędicare.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd aliud eſt loqui de doctrina Romanæ eccleſię, ſeu Romani Pontificis, & aliud eſt loqui de operibus eiuſdem. Docẽt enim quidem Romani Pontifices multi indulgentias ex cauſis rationabilibus dari: in qua doctrina cõntinetur, quod etiã tanta indulgentia debet procedere ex cauſa rõnabili tantæ quantitatis, ut ſuperius deductũ eſt. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, ſi quandoque periclitatur non proptereà Romanæ eccleſiæ doctrina periclitatetur.

¶Ad tertiũ dicitur dupliciter. Primò quod illa ſententia cõmuniter intelligitur negatiuè, hoc eſt non plus ualent quàm ſonant: diuulgata enim eſt ſententia illa ad excludendas extenſiones indulgentiarum ad ea quæ ſub earum tenore nõ continentur. Secundò dicitur quòd uera eſt de indulgentijs diſcretis: non autẽ de indiſcretis quò ad cauſam. Poteſt & tertiò dici, quòd uera eſt in foro exteriori in quo ſtatur præſumptionibus iuris.

¶Ad quartum dicitur, quòd populus poteſt quidẽ decipi in huiuſmodi: ſed non decipitur ab eccleſia, ſicut etiam poteſt decipi adorãdo hoſtiã propoſitã à ſacerdote in miſſa. Si contingeret autem huiuſmodi populũ falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiſcreto facto dãtis indulgentiam, uel ab omnibus ſimul: & non ab eccleſia, ad cuius doctrinam non ſpectant hæc ſingularia, ſicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS DE Suſcipientibus indulgentias, in duas queſtiones diuiſus.

1 ¶ *Num præter gratiam ex parte ſuſcipientis neceſſaria ſit aliqua diſpoſitio.*
2 ¶ *Num tempore, quo ſit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.*

QVÆSTIO I.

¶ *An præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis indulgentias, aliqua alia diſpoſitio.*

CIRCA Suſcipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte ſuſcipientis aliqua alia diſpoſitio. Secundum eſt, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

¶ ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua eſt autoritas doctrinæ communis, tenentis ad indulgentiam ſufficere tria: autoritatem in dante, gratiam in ſuſcipiente, pietatem in cauſa.

¶ In oppoſitum eſt, quod ad plenariam remiſſionem pœnæ per viam ſacramenti pœnitentiæ, non ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis: ergo nec ad plenariam huiuſmodi remiſſionem per viã indulgentiæ ſufficit gratia ex parte ſuſcipientis. Antecedens eſt clarum alioquin quilibet confeſſus in gratia, cõſequeretur plenariam remiſſionem pœnæ. Conſequentia verò probatur: tum quia ſacramentum eſt potius, quàm indulgentia. & diſtributor theſauri per ſacramentum eſt longè liberalior, quàm quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

¶ IN HAC Quæſtione, quia difficile admittitur oppoſitũ eorum, quæ conſueuimus, cenſorem deſidero, intellectũ mundum ab opinionibus. Videtur ſiquidem mihi rationabiliter dici ꝙ nõ ſufficit ſola gratia ex parte ſuſcipientis ad veraciter cõſequendam indulgentiam coram Deo. Sunt ſiquidem confeſſi in gratia duplicis ordinis: quidã ſoliciti ad ſatisfaciendum per ſeipſos pro peccatis ſuis, quidam negligentes ſatisfacere per ſeipſos. Primi condignas pœnitentias vel petunt à confeſſoribus ſibi imponi, parati eas implere: vel ſponte illas aſſumunt, dum continuè ſtudent per ſua ſancta opera ſatisfacere, ieiunando, orando, eleemoſynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruiſſimam pœnitentiam aut rogant, aut ſęu ſuſcipiunt: & quũ illam impleuerint (quàm ſciunt eſſe minimam) nõ curant amplius de ſatisfaciendo, reputantes ſibi ſufficere, ꝙ non ibunt ad infernum. Et hi ſunt, quibus indulgentiæ nõ proſunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet eſt: Nullus indignus aliena ſatisfactione pro pœna ſibi debita, conſequitur veraciter fructũ indulgentiæ: ſed quilibet in gratia conſtitutus negligens ſatisfacere per ſeipſum, eſt indignus aliena ſatisfactione pro pœna ꝓprij peccatis debita: ergo nullus conſtitutus in gratia negligens ſatisfacere per ſeipſum, acquirit fructum indulgentiæ. Maior propoſitio intelligentibus terminos eſt euidẽs: indulgentia enim per ſatisfactionem alienam (hoc eſt Chriſti, & Sanctorum) parit fructum, qui eſt remiſſio pœnæ temporalis pro actuali peccato debitæ: ac per hoc ſi eſt aliquis indignus aliena ſatisfactione, indignus eſt indulgentia. Indignos autem indulgentia non conſequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifeſtum eſt, vt probatione non egeat, apud intelligentes, diſtributionem diuinorum donorum in ſolis diſpoſitis habere locum: conſtat autem indignos non eſſe diſpoſitos, & diuina operatione remiſſiones fieri pœnarum per indulgentias humano miniſterio rite conceſſas.

¶ Ad euidentiam autem minoris prælibanda ſunt duo: primũ eſt, ꝙ ſatisfactio pro pœna temporali, actuali peccato debita, eſt onus perſonale: tenetur enim ipſe qui peccauit, facere ſatis. Secundum eſt, ꝙ licet tam contritio quam confeſſio ſit ita perſonalis, ꝙ non poſſit per amicum ſuppleri, ſatisfactio tñ quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita eſt onus perſonale, ꝙ capax eſt amicabilis adiutorij. Quibus præmiſſis probatur minor, primò ſic: Indignus amicabili adiutorio, eſt indignus aliena ſatisfactione, ſed conſtitutus in gratia, negligens ſatisfacere per ſeipſum indignus eſt amicabili adiutorio: quĩ amicitiæ ratio poſcit, ꝙ amicorum ſit idem velle & idem nolle: & propterea, ſi ego pro meipſo nolo ſatisfacere: par eſt vt amicus quoq; hoc nolit, quin potius non amicè peterem vt me negligente ſatisfacere, ipſe pro me pateretur. Poſſentq; rectè huiuſmodi negligentes, quærentesq; per indulgentias ſatisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum, id eſt amicorum, digito autem ſuo nolunt mouere ea. Nec obſtat, ꝙ Sancti iam paſſi ſunt: quĩ ſimilis eſt ratio de paſſionibus præteritis & futuris, quia illis ſolis proſunt præteritæ, pro quibus patiendum fuerat: & ideo ſi pro huiuſmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendũ, nec poſtea ꝙ paſſi ſunt illis amicorum proſunt paſſiones. Secundò probatur eadem minor ſimiliter ex habitudine ad communẽ Eccleſiæ theſaurũ: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcunq; rationabilis adeſſet qñque cauſa diſpenſandi communem theſaurũ in ciues grauatos ære alieno, negligentes tamen ſoluere, indigni cenſerentur adiutorio theſauri: ex eo. n. ꝙ poſſunt de ſuo ſoluere, & non curant, indignos ſe reddunt tali ſubleuamine. Et niſi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quĩ alij horum exemplo ad ſimilem negligentiam prouocarentur: legis autem eſt facere non negligentes, ſed virtuoſos. Quum igitur Eccleſia ſit à Deo ordinata, æquum non eſt, vt ſpiritualis diſpẽſatio theſauri, negligentes ſatisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè eſſet eneruare ſatisfactiones pœnitentiales. Non proſunt igitur indulgentiæ conſtitutis in gratia negligentibus ſatisfacere per ſeipſos: quoniam indigni ſunt indulgentia, ſed oportet vltra gratiam diſpoſitos ipſos eſſe, vt digni ſint alienis ſatisfactionibus: fiunt autem digni per hoc, ꝙ ſunt parati per ſeipſos ſatisfacere: ſic enim ſunt digni amicabili adiutorio ad ſatisfaciendum: parati autem ad ſatisfaciendũ per ſeipſos ſunt, non qui negligunt per ſeipſos ſatisfacere, ſed illi ſoli, quorum voluntas ſic eſt ad ſatisfaciẽdum parata, ꝙ nõ retardat opus niſi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiæ, quum dicitur, Verè pœnitentibus. Pœnitens enim dupliciter dicitur, vel per excluſionem contrarij: quia ſcilicet nihil habet in ſuo animo contrarium pœnitentię: & hoc modo quilibet exiſtens in gratia, eſt pœnitens, etiã ſi ſit negligens ad ſatisfaciendum. Vel per poſitionem virtualis pœnitentiæ: quia ſcilicet vis affectus pœnitentialis in eo ſecundũ veritatem viget: & hoc modo pœnitens non eſt niſi ſolicitus ad per ſeipſum ſatisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè pœnitentibus, niſi ſuperfluè, ſed ad maiorem expreſſionem appoſitum ſit ly Verè, denotat indulgentias non conſequi pęnitentes negligentes, ſed pœnitentes ſolicitos, qui ſoli ſunt verè pœnitentes, ſignificante Participio actũ pœnitendi: qui nõ inuenitur apud negligentes, ſed apud ſolicitos. Manifeſtius quoq; ſuadetur hoc idem ex alio verbo eiuſdem formæ, quum dicitur, de iniunctis pœnitentijs: conſtat enim communiter, quemlibet pœnitentẽ paratum eſſe ad iniunctã pœnitentiam peragendam, alioquin non acceptaſſent illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum eſt, ꝙ indulgentia niſi noua forma detur, non abſoluit, niſi à pœnitentijs iniunctis. Alterum eſt, ꝙ indulgentia non prodeſt, niſi parato per ſe ſatisfacere, primum enim horũ explicitè, ſecundum autem implicitè (inquantum paratus ad ſatisfaciendum ſupponitur) ex eodem uerbo habetur.

¶ Et hinc ſequitur primò, ꝙ fruſtrà faceret quis ſibi iniũgi magnas pœnitẽtias à confeſſore, nõ ut ipſas adimpleret, ſed ut per indulgentias ipſas exolueret: quĩ hoc non eſt eſſe paratũ ad ſatisfaciendum, ſed ad imponendum amicis iugum ſuum. Sequitur ſecũdò, ꝙ ſi forma indulgentiæ mutaretur, & ad nõ iniunctas extenderetur pœnitentias, diſpoſitio tñ ſuſcipientis non propterea mutaretur, quĩ ex natura rei exigitur ex parte ſuſcipientis eſſe paratum ad ſatisfaciendum ſecundũ uires per ſeipſum: ut declaratum eſt. Nec intelligo hanc præparationem ad ſatisfaciendũ ita ſtrictè, quin per aliquid æquiualẽs, aut maius ſuppleri poſſit, ut patet ex hoc ꝙ contingit qñque cauſam pro qua datur indulgentia tale, ac tñ exigere opus ut excedat præparationem ad ſatisfaciendum: puta ſi detur plenaria pro actu quo ſe exponit morti pro Chriſto, aut perpetuæ mancipationi alicuius pij ſeruitij, aut aliquo huiuſmodi: & tunc cauſa indulgentiæ ex parte concedentis tenet locũ cauſæ rationabilis tantæ indulgentiæ, & ex parte ſuſcipientis ſupplet locum diſpoſitionis reddentis dignum amicabili ſatisfactione. Secus autem eſt ſi daretur plenaria pro uiſitante aliquam Eccleſiam: nam dato ꝙ cauſa eſſet rationabilis ex parte concedentis, uiſitatio tamen ipſa non ſupplet uicem præparationis ad ſatisfaciendum; quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶ AD OBIECTIONEM Autem in oppoſitum dicitur, quantũ ad diuum Tho. ſpectat, ꝙ aliorum opiniones ſequutus eſt, ut ipſemet tria illa colligẽdo explicat in 4. ſent. diſt. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quantũ uerò ad cõmunẽ doctrinã, quæ nõ niſi opinatiua eſt (cũ bona reuerẽtia dictũ ſit) nõ incõueniens ad inuentis ab ipſis aliquid noui ſuperaddi, quod ſub forma indulgẽtiæ latebat, & ratione probabili roboratur. Et ſcito, ꝙ iuxta hunc dicendi modum ſoluuntur omnes quæſtiones, tã de nimis largo Dei fœnore, quam de omittẽdis ſuffragijs pro plenariè abſolutis in morte, quã de admiratione ſapientũ, & de obloquutionibus detrahentium, & excitantur Chriſti fideles ad pœnitẽtiæ opera. Nec aliquid adimitur efficacię indulgentiarũ: ſicut nihil adimitur efficaciæ ſacramentorum ex hoc, ꝙ oportet accedentes ad illa

eſſe digne diſpoſitos, ſi fructuoſa ſibi eſſe volunt: ſoli ſi quidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVÆSTIO II.

¶ An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem eſſe in gratia.

CIRCA ſecundū verò quæſitum de cauſa indulgentiarum, ſciendum eſt, ꝙ dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita ꝙ tempus indulgentiæ & tempus operis ſit vnum & idem, vt quum datur indulgentia viſitanti eccleſiam. Et tunc non habet locum hæc quæſtio: quoniam conſtat tempus fructus indulgentiæ coexigere gratiam in percipiente illum. Vel ita ꝙ aliud ſit tempus operis, & aliud ſit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgētia ſemel in vita & ſemel in morte ſuſcipientibus crucē & tunc habet locum propoſita quæſtio, an exigatur gratia tunc, quum fit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur etiam pars negatiua vera. Tum quia abſq; gratia tpe operis ſaluari poſſunt omnia requiſita ad fructum indulgentiæ: nam ſaluatur authoritas in dante, pietas in cauſa, gratia etiam ſollicita in ſuſcipiente tempore quo ſuſcipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiuſmodi opus pro ſe, quā pro alio, ſed ſi pro alio (puta exiſtente in purgatorio) opus hoc quis faceret ſine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præſuppoſito, vt quandoque fit, ꝙ poſſit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

¶ IN HAC quæſtione videtur mihi non ſolùm tutior ſed longè rationabilior pars affirmatiua, ſ. ꝙ exigitur gratia etiam tempore operis. Probamusq; hoc dupliciter. Primum ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunq; exprimitur, ita ꝙ primo loco exprimitur gratia, & ſecundo exprimitur opus, non qualitercunq;, ſed vt ipſa gratia afficiat operantem: dicitur enim ſic omnibus verè pœnitentibus & confeſſis, qui viſitauerint talē eccleſiā, ſeu qui manus porrexerint adiutrices, &c. Vbi manifeſtè patet, ex forma eccleſiæ conſueta haberi pœnitentiam ſeu gratiam coexigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione, Sicut theſaurus ciuilis non niſi pro ciuili cauſa diſpenſatur: Ita theſaurus vitalis non niſi pro ſola vitali cauſa diſpenſatur, ſed theſaurus indulgentiarum eſt theſaurus vitalis, vtpote ex paſſionibus viuis Chriſti & Sanctorum conſtans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro ſola vitali cauſa communicatur, ſed opus extra gratiam non eſt viuum, ſed mortuum: ergo pro eo theſaurus indulgentiarū non communicatur.

¶ Et confirmatur ex hoc. ꝙ reliqua requiſita ad diſpenſationē theſauri indulgentiarum ſunt viua: viuunt enim qui paſſi ſunt Sancti, viuę ſunt & paſſiones eorum, viuit, & ſummus Sacerdos qui eſt principalis diſpēſator indulgentiæ, viuit particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet eſſe cauſam indulgentiæ: quę eſt enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obſtat ꝙ Pontifex dans indulgentiā, poſſit eſſe mortuus ſecundum vitam gratiæ: quia ipſe miniſter tantùm eſt, & velut inſtrumentum Chriſti concurrit. Ad cauſam enim principalem reſpiciendum eſt, ut patet in ſimili: quum ſcilicet dominus in charitate exiſtens per reprobum diſpenſatorem eleemoſynas diſtribuit: eſt enim opus illud uiuum, non obſtante ſpirituali morte miniſtri. Oportet ergo uiuum eſſe opus pro quo datur indulgentia.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem in oppoſitum, dicitur falſum eſſe, quod ſine uiuo opere omnia requiſita ad indulgentiam ſaluantur: nam pietas in cauſa claudit in ſe uitam operis. Ex hoc enim ꝙ exigitur pietas in cauſa, hoc eſt in opere, pro quo datur indulgentia; conſequens eſt ꝙ exigatur etiam uita: nam pietas ipſa niſi ſit uiua pietas, non eſt quum nulla ſit Chriſtiana uirtus ſine charitate.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ opus mortuum ſicut nō ſufficit ad indulgentiam pro ſe pro tempore, quo erit in gratia: ita non ſufficit ad indulgentiā pro alio exiſtēte in gratia. Et ſi inſtetur, ꝙ eleemoſyna facta extra charitatem pro exiſtente in purgatorio, ualet pro illo, ergo multò magis ualet mediante indulgentia: reſpondetur ꝙ eleemoſyna talis nō ualet pro defuncto per modum ſatiſfactionis, ſed per modum ſupplicationis: ſcriptū eſt enim: Abſconde eleemoſynam in ſinu pauperis, & ipſe orabit pro te. Peccatorum autem ſupplicationes quandoque exaudiri Auguſt. teſtatur reprehendens uerbum cæci nati: Nos ſcimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem ꝙ ualet per modum ſupplicationis mortuæ, non ſequitur ꝙ ualet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet uim ſatiſfactionis animæ, ſupplicatio autem mortua, ſoli miſericordiæ innititur Dei, cui ſupplicatur.

TRACTATVS VNDECIMVS
De modo tradendi ſeu ſuſcipiendi ſacros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

¶ Quomodo tradantur, vel ſuſcipiantur ſacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ unctionis, quàm ordinis nihil mihi ſcribendum occurrit, niſi circa ſacramentū ordinis cautos reddere ne pertinax quiſquā, aut leuis ſit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nā, ſi collecta fuerint quæ pontificales codices, quorum tanto autoritasque doctrinæ tradidit, incerta ualde apparebit presbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & ſubdiaconatu Magiſter ſentent. in 24. diſt. q. 4 ſcotens dicit inſtitutos eſſe ab eccleſia. De diaconatu uerò ambiguum magis eſt: quia non conſtat ex actibus Apoſtolorum Diaconos altaris, ſed Diaconos menſarum & uiduarū inſtitutos eſſe ab Apoſtolis Actuū ſexto, quin potius oppoſitū ibi dicitur quā Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (ut in pontificalibus patet) ibi uerò dicunt Apoſtoli nos uerò orationi & miniſterio uerbi inſtātes erimus. Quocirca licet tunc nō fuerint Diaconi altaris inſtituti, uidentur tñ ab Apoſtolis inſtituti, licet neſciatur quando, & ubi. Iungit ſiquidē Diaconos Epiſcopis Paulus ad Philippenſes ſecūdo, dicēs: omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cū Epiſcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheū tertio, deſcripto Epiſcopo, deſcribit qualis debet eſſe Diaconus. Et quia ambę Eccleſię ſcilicet Philippēſis & Epheſina (cuius erat Timotheus Epiſcopus) erant Eccleſię Gentium, in quibus nō legimus uixiſſe in communi Chriſtianos, ut Hieroſolymis, ac per hoc nō egebant Diaconis menſarū & uiduarū: ideo Diaconi altaris uidētur eſſe iſti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Eccleſia unde diaconatū ab Apoſtolis credimus cępiſſe. Et quod magis urget, nulla uidetur certa forma in diaconatus nā ſecundū antiqua pōtificalia impoſitio manuū ſuper Diaconum non habet certam uerborū formam, niſi orationem illā. Emitte, quæſumus, in eos Sanctum ſpiritum, &c. quæ ſecundū noua pōtificalia poſt impoſitionem manuum dicenda eſt. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formā uerborum, ſed tunc non imprimi caracterem ex eo uidetur, ꝙ antequam Euangelium aliquod eſſet ſcriptū, Diaconi ab Apoſtolis uidentur ordinati, non dicendo: Accipe poteſtatem legendi Euangelium, ſed ut creditur per impoſitionem manuum. Idem quoq; apparet in ſubdiaconatu, in quo nullū pōtificale habet niſi materiam ſine forma, ſ. traditionem calicis uacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus uarietas multiplex inuenitur inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet ꝙ huiuſmodi ordines ſacramentalia quædam uidentur magis quàm ſacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum poteſt ordinatus actum aliquem, qui ſi ſine illo ordine fieret, eſſet nullus: ut patet diſcurrendo per ſingulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem epiſcopatus uidetur ordo: quia aliquem actum poteſt Epiſcopus, qui a non Epiſcopo factus nullus eſt: ut confirmare, præſuppoſita ueritate decretalis extra de conſuetudine, cap. quanto.

¶ HÆC Autē ſunt collecta non ea ratione, ut nouā uelimus ingerere doctrinā de ſacramento ordinis: ſed ut doctus quiſq; percipiat incertitudinem materiæ, de qua eſt ſermo: & nō uelit plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatē: hoc eſt, ut ſit contentus conſueto pōtificali Eccleſiæ, in qua ordinatur. Et ſi aliquid fuerit omiſſum eorum, quæ ex nouis pontificalibus ſunt addita (puta quia non eſt datus ſubdiacono liber Epiſtolarum cum illis uerbis, Accipe librum, &c.) nō propterea ſuppleri oportet in alia ordinatione huiuſmodi omiſſum: huiuſmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obijciat oppoſitum me alibi ſcripſiſſe, dum de ſimultate cōtractus in primo quolibeto ſcripſi. Hæc enim non aduerſantur illis: quoniam ibi nō niſi de his quorum contractus ſimul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus ſum.

¶ Tutius tñ eſſe conſtat ſequi antiqua pōtificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernū, in quo oſtenſio materię prius mandatur cū uerbis, & poſtea tactus materiæ. Et certe mirum eſt, quū corrector ille mutauerit miniſtrum materię in acolytatu, ſ. Archidiaconū in Epiſcopum, ut tutiorē uiam eligeret: ꝙ in præcedentibus ordinibus labori Epiſcopi tñ pepercit ut nimis tutam uiam eligeret. In antiquis ſiquidem pōtificalibus diuerſimode de minoribus ordinibus habetur: nā alicubi de oſtiario & lectore habetur, Tradit ſibi claues uel librū Epiſcopus, dicēs, de exorciſta uerò habetur: Accipiat librum de manu Epiſcopi

dicentes

dicentis ſibi: de acolyto autem accipiat candelabrũ, &c. de manu archidiaconi dicẽte ſibi Epiſcopo. Vbi apparet ſemp ſimultas formæ & materiæ: & ꝙ materia non eſt monſtratio, ſed traditio & acceptio. Alicubi uerò habetur, ut in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impreſſo legis.

TRACTATVS DVODECImus de Contractu matrimonij in tres diuiſus quæſtiones.

1 *Num matrimonium contractum per procuratorem ſit ſacramentum.*
2 *Num contractus matrimonij clandeſtinus ſit quandoque licitus.*
3 *Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem ſit licitus.*

¶*De ſacramento matrimonij Triplex quæſitum.*

CIRCA ſacramentũ matrimonij paucula tractanda occurrũt. Et primò circa ipſum matrimonij contractum tria occurrũt dubia. Primum eſt, an matrimoniũ contractum per procuratorem ſit ſacramentũ. Secundum, an contractus matrimonij clandeſtinus ſit quandoque licitus. Tertium eſt, an matrimonij contractus nõ propter prolem, nec propter uitandam fornicationem, ſit licitus.

QVÆSTIO I.

¶*An matrimonium contractum per procuratorem, ſit ſacramentum.*

CIRCA primum ratio dubij eſt, quia matrimonium inter fideles uerũ & ratũ eſt ſacramentũ: contractus autem huiuſmodi per procuratores efficit matrimonium uerum & ratum: ergo eſt ibi ſacramentum.
¶Præterea, Coniugium inter infideles eſt ſacramentum, ut dicitur extra de diuortijs cap. gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiuſmodi quod eſt uerum & ratum eſt ſacramentum.
¶IN OPPOSITVM eſt, ꝙ nullum ſacramentum miniſtratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè reſpondendo quæſito, ꝙ matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non eſt ſacramentum Eccleſiæ. Quod manifeſtatur dupliciter. Primò, quia nullum ſacramentum ſuſcipitur per procuratorem: quia receptio ſacramenti eſt paſſio pſonalis, quum ſit intus quidem receptio gratiæ ſacramẽtalis, foris uerò exigat aliquã in ſua perſona ſenſibilem actionẽ uel paſſionem, ut patet ex cõmuni ratione in omnibus ſacramentis. Et confirmatur ex hoc, ꝙ ſacramentum pœnitentiæ nõ poteſt ſuſcipi per procuratorem: nam ſicut ſacramentum matrimonij conſiſtit in contractibus, ita ſacramentum pœnitentiæ cõſiſtit in actibus iudicialibus: tã autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorẽ, niſi ratio ſacramenti: poteſt enim quis iudicari, abſolui, ligari per procuratorem, ſed non ſacramentaliter: & ſimiliter poteſt quis contractũ facere de propria perſona per procuratorẽ, ſed non ſacramentaliter. Et confirmatur ruſus: quia ſi per procuratorẽ poſſet ſuſcipi ſacramentum, ſequeretur, ꝙ dormiẽtibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges ſacramentũ ſuſciperent, & nihil omnino à ſeipſis, aut miniſtro aliquo ſacramenti circa ipſos tunc fieret: quod nõ ſolũ eſt abſurdũ, ſed non intelligibile, ſtante cõſtantia ſacramẽti ea materia & forma, &c. & ultra hoc ſequeretur, ꝙ dormiens peccaret mortaliter peccato ſacrilegij, ſuſcipiens ſacramentũ in peccato mortali, ſi contigiſſet ut fuiſſent dormiẽtes in peccato mortali: non eſt ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores ſacramentũ, donec coniuges ipſi corã ratificent contractum: quòd tunc fit, quum coram poſiti primò manifeſtant ſibi inuicem ſe habere ut coniuges.
¶Secundum eſt, quod licet huiuſmodi coniugium per procuratorem contractum non ſit ſacramentum: eſt tamen uerum coniugium, dirimens quodcunque aliud poſteà contractũ conſummatum, multò magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit ſecundum: ut dicitur extra de diuor. c. gaudemus. Poteſt tamen facilius diſſolui de conſenſu partium apoſtolica authoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per ſeipſos coniuges contractum: quoniam in illo deeſt ſacramentum, quod non deeſt huic.
¶AD PRIMAM ergo obiectionem in oppoſitum, dicitur ꝙ coniugium dicitur ratum dupliciter, uel radicaliter, uel formaliter. Ergo coniugium fidelium per procuratores contractum eſt ratum in radice Baptiſmi, non autem eſt ratum ex forma ipſius ſacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo eſt ratum.
¶Ad ſecundam dicitur quòd uel eſt loquutio intranſitiua, ut dicatur ſacramentum coniugij pro coniugio: uel latiori uocabulo ſumitur ſacramentum: & non propriè, ut reſtringitur ad ſignificandum ſacramentum nouæ legis, de quo ſolo eſt noſtra quæſtio.

QVÆSTIO II.

¶*An matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus.*

CIRCA ſecundum (an matrimonij contractus clandeſtinus ſit quandoque licitus) abſque argumẽtis dicendum eſt, quòd quum contractus clãdeſtinus non ſit ſecundum ſe malus mortaliter, ſed ratione accidẽtium ex illo conſequentiũ: ideo in caſu, quo ceſſarent omnia inconuenientia, licitum eſſet cõtrahere clandeſtinè, quoniam tunc etiam ceſſaret obligatio iuris poſitiui, quod propter huiuſmodi inconuenientia conſtat emanaſſe. Contingit autẽ de facto pluries caſus iſte quando matrimonium contractũ eſt in facie Eccleſiæ & conſummatum, & tamen fuit in ueritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat conſanguineam uxoris. Tunc enim habita diſpẽſatione per ſecretas uias poteſt & debet contrahi matrimonium ſine teſtibus ad euitandum ſcandalum, imò nec coniungi debet impedimentum manifeſtare, ſed dulciter rogare ut pro conſolatione ſua uelit ſe iterum acceptare in coniugem, & parte aſſentiente ſufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum poteſt inconueniens ſequi ex huiuſmodi clandeſtino contractu.
¶AN VERO ante contractum in facie Eccleſiæ matrimoniũ accidere poſſit caſus, in quo licitus ſit contractus clandeſtinus, non mihi occurrit de clandeſtino per ſe, ſed poteſt contingere de clandeſtino per accidens, quòd ſit aut licitus, aut ſine mortali peccato. Licitus quidem, ſi contingeret carere teſtibus, & oporteret contrahere: ut ſi in bello ſeu direptione ciuitatis ſalui fierent coniuges, poſſent perſonæ habiles contrahere & conſummare: ut uel ſic euaderent opprobria, &c. ceſſant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem eſt clandeſtinum matrimonium. Abſque mortali uerò, ut ſi puella ſub malignis tutoribus, ne tradatur uiro imprudenti cum damno debitæ ſibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non ualens habere teſtes præſentes, contraheret cum uiro grato, prudente, &c. ſciens quòd poſt factum publicabunt ipſa & uir contractum: & ſic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili cauſa clam, excuſantur ſaltem a mortali.

QVÆSTIO III.

¶*An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, ſit licitus.*

CIRCA tertium uerò an matrimonij contractus nõ propter prolem, aut uitandam fornicationem ſit licitus: ratio dubij eſt, quia uidetur ſacrilegium, ſacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius ſacramenti coniugij eſt proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiſcentiæ.
¶In oppoſitum eſt coniugium inter beatam Virginẽ & Ioſeph quod neutrum finem habuit ex parte uirginis.
¶AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimoniũ, multiplex finis poteſt inueniri & quantum ad propoſitũ ſpectat, quintuplex finis poteſt conſiderari. Primus eſt finis iſtius contractus ratione actus: & hic eſt proles, uel remedium concupiſcentiæ: hic enim eſt finis coniugij mediante concubitu: ut patet. Secundus eſt ipſius contractus ratione ſui: & hinc eſt mutua poteſtas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, ut neuter coniugũ habeat poteſtatem ſui corporis, ſeu alter alterius. Tertius eſt eiuſdem contractus ratione ſacramenti: & hic eſt ſanctificatio coniugum, ut unuſquiſque poſſit uas ſuum poſſidere in ſanctificatione. Quartus eſſet, ſi contractus iſte ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficiũ. Quintus eſſet finis nõ cõtractus, ſed contrahẽtis tantummodo: hoc eſt ꝙ eſſet motiuum ut finis ad hoc, ut homo q alias nollet contrahere matrimonium applicaret ſe ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abiſach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum ſe, ſed applicauit ſe ad contrahendum coniugium ut per mulierem calefieret, quum non eſſet alias diſpoſitus ad cõtrahendum matrimonium.
¶Quibus præmiſſis dicẽda ſunt, ad quæſtionem motam, duo.

Primum directè reſpondendo quæſito, quòd contractus eſt licitus: quoniam ſufficit coniugio habere verumque finem ſuum proximum, finis autem proximus ipſius contractus ſecundum ſe, eſt mutua poteſtas corporum: quatenus verò ſacramentum, eſt ſanctificatio, & propterea, et ſi non intendant prolem, neque remedium concupiſcentiæ, ſed ſolummodò eſſe coniuges, ſecundum Eccleſiã, contractus eſt licitus. Et ſic inter ſenes, & quoſcunque non intendentes concumbere, poteſt licitè contrahi matrimonium.

¶Secundum eſt, quòd communis et extranei, ſeu accidentes fines alteri duorum modorum coniungunt: vel ut ratio nõ coniugij, ſed coniugij eum tali: vel ut ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiuſmodi contractus ſunt liciti: quoniam vterque modus eſt licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipſius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia, dicens ſocero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum ſecundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem ſæpe contingit, & clarus eſt omnibus: ſecundus autem amplius manifeſtatur exemplo & ratione. Simile quidem eſt, ſi ſacerdos aliquis nollet hodie celebrare, ſuperueniente autem amico, ut illi morem gerat, applicat ſe ad celebrandum: ita ſiquis non intenderat matrimonio coniungi, ſuperueniente autem vidua promittente maria & montes, ut ſibimet vtilia faciat, applicat ſe ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtrobique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, ſed applicationis ad celebrandum ſeu ad contrahendum. Et hæc eſt ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ET PER hoc patet reſponſio ad obiectionem in oppoſitum. Nam ſicut ſacerdos aliàs non celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans ſe ad celebrandum, non conſtituit per hoc amicum finem celebrationis, ſed applicationis ſuæ: ita qui propter bona temporalia aliàs non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non conſtituit bonum illud extrinſecum finem coniugij, ſed mutationis ſuæ, qua de non volente contrahere factus eſt volens contrahere: coniugium verò ipſum ſuſcipit cum fine ipſius coniugij, etiam ſi de fine ipſius nihil cogitet: ſicut dictus ſacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam ſi nihil cogitet de fine. Eo ipſo namque quod intendit coniugium, intendit ipſius finem, quamuis fortè ad illum non ſe diſponat: ſicut ſacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipſo finem celebrationis, quamuis fortè non ſe diſponat ad illum.

TRACTATVS DECIMVS TERtius de Vſu Matrimonij, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num vſus matrimonij ante benedictionem ſit licitus.*
2 *Num vſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.*

QVÆSTIO I.

¶An vſus matrimonij ſit illicitus ante benedictionem.

CIRCA Vſum matrimonij, dubium primò occurrit, an ſit licitus ante benedictionem.

¶Videtur enim quòd non. Tum quia ſit contra ſtatutum ac conſuetudinem Eccleſiæ: ut patet 30. q. 5. in pluribus cap.

¶Tum quia quum ſine cauſa rationabili hoc ſit, non euaditur contemptus: quem conſtat conſtituere peccatum mortale.

¶AD HOC dicitur, quòd licet quibuſdam viſum fuerit diſtinguendum de reddente, aut petente debitum: & ſimiliter de loco ubi eſt uel non eſt conſuetudo huiuſmodi benedictionis: & ſimiliter de cauſa an ſit rationabilis, uel non: Mihi tamen uidetur, ſimpliciter & abſolutè dicendum, quòd huiuſmodi actus non eſt peccatum mortale. Et ratio eſt: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expreſſe in fine c. noſtrates. annumeratis concurrentibus ad nuptias, ſubditur, quòd omnia non ſeruare non eſt peccatum. Conſuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm ſtatutum, & tanto minus hæc conſuetudo obligat, quanto alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, conſummant matrimonium: alicubi verò (ut in Italia) pœna appoſita ab Eccleſia maritis conſummantibus matrimonium ante benedictionẽ, iam leuis eſt, ut teſtetur minimum aut nullum eſſe peccatum. Ex parte vero benedictionis quum nulla fiat ſibi iniuria (quoniam nec contemnitur, ſed ſuſcipitur etiam conſummato matrimonio) nec admiſcetur propterea aliquod falſum ſeu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur rõ mortalis peccati. Nec obſtat ſi dicatur quòd canones præſupponunt virginitatem in benedicendis ſaltem in ſponſa: ut patet ibidẽ, cap. ſponſus. Quoniam hoc de congruitate, & ſecundum communiter accidentia intelligitur: ut patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium ſecretè ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionem ſuſcipit. Ex parte demum finis ipſius benedictionis idẽ apparet: quia ad duo ordinatur, ſcilicet ad ſolemnem traditionem uxoris (quam conſtat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipſorum coniugum, quæ etiam nõ omittitur. Ex quibus omnibus põt formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non ſit illicitus niſi quia præueniens benedictionẽ antè debitam, non plus habet illiciti, quàm ex iniuria uel legis ſeu cõſuetudinis inhibẽtis, uel benedictionis ipſius ſeu eius finis contrahat: ſed ex nullo horum contrahit rationẽ peccati mortalis, ut declaratum eſt, ergo non eſt peccatũ mortale. A veniali autem peccato non excuſari matrimonij cõſummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipſe ſtatutus lege uel conſuetudine non ſeruatur, dum ante benedictionẽ ſit, quod poſt benedictionem agẽdum erat.

¶AD PRIMVM autem in oppoſitum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil ualet, Statutum ſeu conſuetudo Eccleſiæ non ſeruatur, ergo eſt peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quàm uiolare ſtatutum, ſeu conſuetudinem Eccleſiæ: quoniam nec omne ſtatutum, nec omnis cõſuetudo Eccleſiæ obligat ad mortale.

¶Ad ſecundum dicitur, falſum eſſe, quod ubi deeſt rationabilis cauſa uiolandi ſeu non ſeruandi ſtatutum & conſuetudinẽ Eccleſiæ ibi eſt contẽptus: ſtat enim quòd ex infirmitate ſeu concupiſcentia uenialis fiat tranſgreſſio. & ſic communiter uidetur accidere in huiuſmodi caſibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non ſit, communiter non eſt peccatũ mortale.

QVÆSTIO II.

¶An vſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter.

SECVNDO Quæritur an vſus clandeſtini coniugij ſit illicitus mortaliter. Et eſt ratio dubij: quia ſi pars affirmatiua poneretur: aut hoc eſſet ratione annexi ſcandali, aut ratione inhibitionis Eccleſiæ: ſed ſcandalum tollitur, ſi uſus eſt occultus, inhibitio autem Eccleſiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti art. concluſum ſit vſum coniugij ante benedictionem nõ eſſe peccatum mortale, quamuis ſit contra inhibitionem Eccleſiæ.

¶IN OPPOSITVM Eſt, quòd Vſus coniugij non legitimi eſt peccatum mortale: clandeſtinum autem matrimonium quamuis ſit uerum & ratum, conſtat non eſſe legitimum: ergo.

¶AD HVIVS Euidentiam recolendum eſt, in coniugijs duppliciter inueniri illicitum & mortale, uel quia malum, ut coniugium cum parente: uel quia prohibitum, ut coniugium cum affinibus ſeu conſanguineis quarti gradus. Vſus autem coniugij clandeſtini utroque modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Eſt ſiquidem malus, non ſecundum ſe, ſed ſecundum ſibi annexa. Ad cuius pleniorem intelligentiam ſciendum eſt, quod licet clandeſtinum coniugium cum ſuo uſu hẽat oĩa requiſita ad ſubſtantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum eſt ſecũdum ſe malum: et naturali tamen hominis proprietate, qua eſt animal ſociale atque politicũ, prouenit turpido in clandeſtino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo eſt animal ſociale & politicum, prouenit quòd coniugiũ & ipſius actus debeant ſic fieri ut ſint ſine offenſa, & periculo offendendi ſocietatẽ politicã: uſus aũt clandeſtini coniugij annexũ hẽt ſcandalum uitæ ſocialis dum ſcitur commiſceri pſonas quæ neſciuntur coniuges: nec ẽt ſine ſcandalo appareret mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipſum verò coniugiũ clandeſtinũ annexũ hẽt periculũ offendendi uitam ſocialem: quãſi poſſet alter coniugũ noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero cõiugio. Eſt igitur tã clandeſtinũ coniugiũ quàm ipſius actus, etiam ſi prohibitio legis non eſſet de genere malorum moraliter, non ſecundum ſe, ſed ſecundũ ſibi annexa.

¶Verum autem ſit mortale peccatum, cõſiderandum reſtat ex vtroque principio: ſcilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte ſiquidẽ moralis iniquitatis diſtinguẽdũ occurrit, & dicẽdum: quòd quãdo actus huiuſmodi habet annexam ſcandali turpitudinẽ, eſt peccatum mortale: quãdo uerò caret annexa turpitudine, non eſt pctm̃ mortale. Et horum ratio eſt in promptu: quia ex quo rõ peccati mortalis conſurgit ex annexa turpitudine extante, illa ſit pctm̃ mortale: & illa non extante, non eſt pctm̃ mortale. Notanter autem dixi actus huiuſmodi, ad differentiam uſus: quoniã frequens actus, qui uſum conſtituit, impoſſibile eſt, moraliter loquendo, quòd careat ſcandalo: nã frequẽs ſecreta cõuentio perſonarũ, quæ poſſunt eſſe coniuges, ſemper eſt ſuſpecta, & experientia teſte uidemus ſcandala

maxima

maxima ex huiuſmodi uſu prouenire. Ex parte autẽ inhibitionis Eccleſiaſticę mortale peccatum videtur: qm̃ Euariſtus Papa (vt habetur 30. quæſtione 5. canone. aliter) damnat huiuſmodi coniugia: ita quod nõ coniugia, ſed adulteria, uel contubernia, vel ſtupra, aut fornicationes eſſe non dubitat. Quod qa verum eſſe conſtat in iudiciali foro, in quo clandeſtinũ matrimonium nõ eſt matrimoniũ ex authoritate Papæ promulgatum, dãnabilem conſtituit clandeſtini uſum matrimonij. Simpliciter igit̃ & abſolutè loquendo, vſus mr̃imonij clandeſtini peccatum mortale eſt utpote ſcandaloſus ſcandalo notabili, reddento te vtrunq; coniugẽ infamẽ, & à iure dãnatus vt adulteriũ, ſeu fornicatio. Quo circa caueant confeſſores uiduarum nobiliũ, ne conſulant fornicariè, vt contrahant clandeſtinum matrimonium, quaſi licite deinceps ſatisfacturæ uoluptati ſuæ cũ clandeſtino coniuge: tum quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona, & multo minus ut euitentur priora: tũ quia per hoc non euadit̃ peccatum mortale in uſu dicti coniugij: tum quia adiũgitur periculum homicidij utriuſq;, aut alterius coniugis: vt pluries uidimus noſtra ętate: conſanguinei.n. multo magis vindicant talia coniugia. quam ſi fornicatio ſola fuiſſet.

¶ AD OBIECTA Ergo in oppoſitum dicitur, quòd licet actus unus ſeu aliquis poſſit eſſe ita occultus, ꝙ careat ſecundũ ſe omni turpitudine ſcandaloſa: frequens tamẽ actus, ut dictũ eſt eſſe non poteſt: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo ſcandali: quia poſſet inde coniux concipere, & ſic ſcandalum ſequeretur. Inhibitio autem Eccleſiæ non ſimiliter ſe habet ad uſum cõiugij ante benedictionẽ, & ad uſum coniugij clandeſtini, quoniam primum ſimpliciter inhibet: ſecundũ autem non ſolum inhibet, ſed damnat ut ſtuprum, ſeu fornicationem. Et ratio eſt diſparitatis: quia actui cõiugali debetur torus publicus, hoc eſt, publicè præparabilis ſeu præparatus: vnde & coniuges coniorales dicuntur: clandeſtini autem coniugij actui non poteſt plublice torus præparari, quum coniugium ipſum publice habeatur tanquam non ſit, quum probari non poſſit. Ante benedictionem uero plublicis coniugibus poteſt publice torus præparari, imò & de facto millies præparatur & ꝓpterea actus cõiugij clandeſtini merito reprobatur ac damnat̃: actus uero publici coniugij non reprobatur nec damnatur, ſed ſolius cæremoniæ defectu accuſatur: eſt enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vtendo vero clandeſtino, eſt præceptum propriè ſubſtantiale. Et hinc ſequitur, ꝙ non ſolum uſus ſed etiam actus unus coniugij per ſe clandeſtini, etiam cum ſterili ſeu vetula, quę non poteſt concipere, quantumcunq; occultus eſt mortale peccatum, ſicut & ipſe contractus clandeſtinus propter damnationem Eccleſię dãnatis omnem. contractum & concubitum clandeſtinũ in ſua ſpecie: ac per hoc omnem concubitum & contractũ clandeſtinũ: & cõſequenter niſi rõnabilis cã ſubſit contrahendi clandeſtinè, & tñ: clãdeſtine conſummãdi, dãnationẽ ſuæ ſpẽi incurrit.

TRACTATVS DECIMVS quartus de Delectatione moroſa, in tria quæſita diuiſus.

1. *Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter ſit mortale peccatum.*
2. *Num vidua, quæ voluntarie delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.*
3. *Num uoluntaria delectatio de viſa pulchra muliere ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſa.*

CIRCA Actum coniugij, qm̃ multa ſcripſimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadẽ repetamus, pertranſeundum eſt. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione moroſa ſoluendo.

DVBIVM I.

¶ An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, ſit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an uoluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, ſit mortale peccatũ. Verbi gratia cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere ſi eſſet vxor ſua, & uolũtariè delectat̃ de actu cogitato, an in hoc & ſimilibus ſit peccatum mortale. Et eſt ratio dubij: quoniã pro parte negatiua eſt quòd delectatio eſt de actu licito, intantum quòd conſenſus in huiuſmodi actum non eſt peccatum ſi.n. conſenſus in actum nõ eſt peccatũ, à fortiori nec cogitatio de illo erit pctm̃. Pro parte uero affirmatiua eſt omnis religioſa conſcientia, cauens huiuſmodi delectationem: ut peccatum mortale.

¶ AD HOC dicitur, ꝙ ſine dubio huiuſmodi delectatio uoluntaria eſt peccatum mortale, quia eſt ſimpliciter de cõcubitu peccati mortalis. Ad cuius euidẽtiam diſcernendũ eſt inter conſenſum & delectationem: quoniã tam conſenſus, q̃ deſiderium ferri poteſt in obiectum uel abſolutè uel conditionaliter, põt enim quis deſiderare cibum abſolute, & poteſt rurſus deſiderare ipſum ſub conditione: puta ſi non eſſet dies ieiunij. Et quod diximus de actu, idem intellige de delectione cõſequẽte actum exterius exercitum; nõ põt quis deſiderare delectationem cibi & abſolutè & ſub conditione, puta uelle delectari in comedendo, ſi non eſſet dies ieiunij. Delectatio autẽ uolũtaria conſequens obiectum interius apprehenſum & concubitũ ſiue abſolute, ſiue conditionaliter, nõ poteſt diſtingui in delectationem conditionalem, uel abſolutam: ſed ex hoc ipſo ꝙ ineſt huiuſmodi delectatio uoluntarie, eſt ſimpliciter & abſolute delectatio. Vñ cũ aliquis deſiderat actum coniugij cũ aliqua conditionaliter. i. ſi eſſet ſua, non peccat, quoniam deſiderium obiectum habet rectæ rationi conſonum: ſed quum delectatur quis de huiuſmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipſa non eſt conditionalis: quoniam cõditionalis nihil ponit in eſſe: huiuſmodi aũt delectatio ponitur in eſſe uolũtariè. Et ꝓpterea delectatio ipſa non ſpectat ad obiectum deſideratum & cogitatum, quatenus eſt cõditionale: ac per hoc reddit ad naturam ſui generis: ſcilicet delectationis moroſæ de illicito concubitu. Ex hoc nanq; quòd actus ut conditionalis, non facit ipſam delectationem conditionalem: ſequitur quod relinquat eam in gñe delectationis uoluntarię de concubitu ſecluſa conditione, quæ ſola faceret illum licitũ. Et hoc eſt nihil aliud dicere, q̃ relinquere illam in ſpecie delectationis uoluntariæ de concubitu, ac ſi illa conditio non eſſet cogitata: & hoc eſt quod timoratæ conſcientiæ utriuſque ſexus teſtantur.

¶ ET PER HOC patet ſolutio ad obiectum: qm̃ non eſt idem iudicium de conſenſu, & deſiderio in actum exteriorem illiuſq; delectationẽ ſub conditione, & de præſenti delectatione uolũtaria de eodem actu eademq; delectione cogitata. Nec eſt uerum, quòd præſens delectatio ſit de actu licito: quoniam non eſt de illo conditionaliter, actus autem non niſi conditionaliter eſt licitus.

DVBIVM II.

¶ An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito peccet mortaliter.

SECVNDVM Dubium eſt, an uidua quæ uoluntariè delectatur de actu coniugali ꝓterito, peccet mortaliter. Et eſt ratio dubij ambiguitas ſcribentium.

¶ AD HOC Dicitur, ꝙ formaliter loquẽdo, uoluntaria delectatio de ꝓterito actu coniugij non eſt pctm̃ mortale. Et id eſt, quia eiuſdẽ moris eſt delectari de pñti, ꝓterito, uel futuro: hmõi.n. dñæ non uariant ſpeciem moris de bono in malum: & propterea ſicut ſimpliciter, & abſolutè, uiduæ cõſenſu approbatiuo poteſt placere actus præteritus, ita poteſt delectari de illo. Et licet hæc ratio ſufficiat, manifeſtatur tamen ex ſimili: iudex.n. functus officio, põt uoluntarie delectari de uindicta. quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec ſolum intus poteſt delectabiliter memorari, uerũ poteſt etiam delectabiliter hæc enarrare: ut patet. Idem autẽ eſt iudicium de uolũtaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto uindictæ, & cuiuſcunq; alterius actus: memoria enim de iuſtis ſeu licitis: eodẽ more eſt delectabilis, quo & ipſa iuſta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendũ tamẽ eſt hic, ꝙ aliud eſt loqui de uoluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud eſt loqui de concomitantibus illam: nam ſtat quòd ipſa delectatio de actu præterito uoluntaria immunis ſit ſecundũ ſeipſam à peccato mortali: & tamen ipſamet, ut annexum hẽt malum aliquod (puta pollutionem, uel delectationem interiorem, conſequentem uelleitatẽ actus ſimilis præterito, aut conſequentem inſurgentẽ concupiſcentiam) ſit peccatum mortale. Et quia uenerea quantũcunq; licita, quum cogitantur, annexam hñt concupiſcentiã carnis, motuſq; qui etiã non præcipiente intellectu inſurgunt (ut experientia teſtatur) ideo ſi uiduæ delectatio periculum hẽt annexum pollutionis aut ruinæ aïæ ad aliquem prauum conſenſum huiuſmodi delectationum annexarum (ut communiter vĩ accidere uoluntarie immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare hmõi memoriam, ſicut tenetur fugere huiuſmodi pericula. Sine his tamen huiuſmodi memoriæ communiter ſunt peccata uenialia: quia carent pia neceſſitate & vtilitate.

DVBIVM III.

¶ An voluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit computanda inter peccata mortalia delectationis moroſæ.

TER

TERTIVM eſt, an uoluntaria delectatio de viſa pulchra muliere, ſit cōputanda inter peccata mortalia delectationis moroſę. Et eſt rō dubij, quia ſimile vr iudicium de delectatione oīs ſenſus: ſed uoluntaria delectatio de muliere tacta, ſpectat ad delectationē moroſam, ergo & de viſa.

¶ AD HOC dicitur, ꝙ quum nulla ſenſatio naturalis ſit ſecūdum ſe peccatum (qm̄ eſt a natura ipſa, cum conſequente delectatione) proculdubio niſi mulieris uiſus aut tactus ſit mortaliter malus, delectatio uoluntaria de ipſa viſa aut tacta non eſt mala. Verum inter tactus & alios ſenſus eſt quo ad propoſitum differentia in hoc ꝙ uiſus mulieris pulchrę ſecundum ſeipſum delectabilis, non eſt libidinoſus niſi ex parte uidentis ad malū ordinetur: tactus autem per oſcula & amplexus, ut eſt ſecundū tactum talem delectabilis, eſt libidinoſus, ſicut & concubitus, niſi coniugij bono honeſtetur. Quoniam delectatio ſenſibilis ſecundum quendam tactum, ſcilicet oculorum, amplexuū & huiuſmodi, eſt ſecundum ſe à natura ordinata ad uenerea: delectatio autem uiſus non eſt ſecundum ſe ad hoc ordinata. hinc enim fit, ut illa ob ſolam delectationem exercitata ſint libidinoſa: uiſus autem minimè. Et propterea ſicut ſenſibilis delectatio oſculorum, &c. extra coniugium illicita eſt, & ſecūdum ſe mortalis (ut in commentariis præcedentis libri diffuſè declaratum eſt) ita uoluntaria delectatio de huiuſmodi cogitatis, mortale peccatum eſt delectationis moroſæ. Et per oppoſitum, quia uidere mulierem pulchram, non eſt ſecundum ſe ordinatum ad uenerea, ideo delectabiliter uidere mulierem pulchram, & ex ſuo genere nullum eſt peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de uiſa muliere pulchra niſi otioſè uel ob malum fiat, peccatum nullum eſt. Et hæc ſimiliter intellige de huiuſmodi actibus ſecundum ſe: nam ſecundum annexa pericula iudicandū eſt iuxta canones periculorum: multi enim ex aſpectu mulierū corruerunt: ut patet de Dauid, &c.

¶ ET HAEC ſufficiant pro hoc libro ſuper tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentariis integris ſuper tota ſumma eiuſdē: ad gloriā in primis omnipotētis Dei, deinde ipſius diui Tho. utilitatē aūt Eccleſiæ. Sub correctione ſanctæ ſedis Apoſtolicæ (in qua nūc ſedet Leo decimus Pōtifex Maximus) cui & ſcripta & ſcribenda omnia ſubmiſſa ſp eſſe uolo Romæ die 19. Decembris. Anno Chriſtianę ſalutis milleſimo quingenteſimo uigeſimo, ætatis autem meæ quinquageſimoſecundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRESBYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELlarium, *Tractatus de Indulgentijs, Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xyſti.*

PROLOGVS.

SATIS conſtat, pater ampliſſime, inter eos theſauros qui ab apoſtolicæ poteſtatis throno ad animarum ſalutem per Eccleſiam diffundūtur, nequaquā in extremo loco ponendas eſſe remiſſiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum uarias & pontificij iuris & theologiæ profeſſorum opiniones eſſe animaduerterē, libuit mihi pro mea conſuetudine qui omnes meas lucubrationes ad Eccleſiæ utilitatem ſemper contuli, pro uirili mea: id quoque in ſummam compendiumque redigere: quid illud denique ſit quod tanquam ratum certumque de huiuſmodi remiſſionib. habeamus. Noſtrū uerò de hac re opuſculum tibi iure optimo dedicandum cenſui, tum ſecutus illorum morem qui principib. uiris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualē te eſſe omnes gaudemus) libros ſuos nuncupare prægeſtiunt: ut ſub illorum auſpiciis honeſtati, gratiores in vulgus ꝓdeant. Tum quia ſanctiſſimi Domini noſtri Leonis x. benignitate, in ſacrum Rom. Eccleſiæ Senatum aſcitus, inclytæ familiæ ueſtræ in uniuerſum, ac ſeorſum & ſingulis ueſtrum, tibique præſertim (quem præcipuum mihi patronum dominumque elegi) & meipſum, & omnea ingenij mei fœtus dedicandos eſſe cognoſco. Addo etiam ꝙ quum tu Rom. Eccleſiæ uicecācellarius diuo ſuffectus ſis Laurentio, cuius eſt officium ſedis Apoſtolicæ tractare theſauros, ac diſpenſare; iure quodam ſuo noſtrū hunc libellum, in quo agitur de ſpiritualib. Eccleſiæ theſauris, ut patronus ac preſes tibi vendicas & aſciſcis. Oro itaque amplitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & meipſum maximo tuo beneficio honeſtatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIMVSQVINTVS De Indulgentiis in Decem capita diuiſus.

1 *Quæ a Priſcis conſtant de indulgentijs.*
2 *Quid ſit indulgentia.*
3 *Obiectiones contra aſſignatam indulgentiæ definitionem.*
4 *Quæſtiones tres contra aſſignatam definitionem indulgentiæ.*
5 *Soluuntur obiectiones in tertio cap. poſita, num indulgentia ſpectet ad iuriſdictionem.*
6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia ſit abſolutio.*
7 *Solutio obiectionis. 3. cap. qđ indulgētiæ ſint de iniunctis pœnitētijs.*
8 *Reſponſio ad quæſtionem de indulgentijs cauſa 4. cap. poſita.*
9 *Reſponſio ad ſecundam quæſtionem de tempore ueræ pœnitentiæ cap. poſitam.*
10 *Reſponſio ad tertiam qōnem 4. ca. poſitam de tempore confeſſionis.*

CAP. I.

¶ *Quæ a priſcis conſtant de indulgentijs.*

DE ORTV Indulgētiarū, ſi certitudo haberi poſſet, veritati indagandæ opē ferret: uerū quia nulla ſacræ Scripturæ, nulla priſcorū doctorū Græcorū, aut Latinorū authoritas ſcripta huc ad nſām deduxit notitiā: ſed hoc ſolū a trecētis annis Scripturæ cōmendatum eſt de uetuſtis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias ſtationum inſtituit, ut in 4. ſen. diui Tho. hī. Longè ſiquidē poſt Greg. Legimus, ꝙ quidā indiſcretas & ſuperfluas indulgentias dabāt: ut Inno. 3. in c. quū ex eo. extra de pę. & re. dicit, Et per 40. fortè annos añ ab Alex. 3. propoſitā de iuſtu gēuis dans ab Epiſcopo quæſtionē ſolutā inuenimus ibidem in c. quod aūt. Ex uerbis quoq; Inn. 3. in c. excōicamus. extra de hære. §. catholici. apparet cōceſſam fuiſſe indulgentiā euntibus in ſubſidium terræ ſanctæ. Et quāuis non inueniatur in iure, indubie tñ tenetur cruciatæ expeditionē fultā fuiſſe indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte deciſa decretalis ad liberandum extra de Iudæis.

¶ Ex his aūt textibus non ſolum hī, ꝙ indulgentiarū gratia antiqua eſt in Chriſti Eccleſia, & nō noua adinuentio, ſed hīr clarè quatuor. Primò, ꝙ dare indulgentiā alicui eſt illum abſoluere. Secūdò, ꝙ iſta abſolutio ſpectat ad forū pœnitentiale. Tertiò, ꝙ iſta abſolutio eſt a pœnitētiis iniūctis. Quartò, ꝙ quādoq; ſunt indiſcretæ. Et primū quidē eorum hī expreſsè in d. cap. quod autē, ab Alex. 3. reſcripto Archiepiſcopo Cantuarien. ꝙ quia nullus pōt ligari, aut ſolui a nō ſuo iudice, ō indulgentiæ conceſſæ ab aliquo epō, non ſe extendunt ad non ſubditos ſibi, niſi de cōſenſu propriorum iudicum. Hæc. n. rñſio clare docet ꝙ quia indulgētia eſt abſolutio, iō a proprio iudice uel de conſenſu proprij iudicis ab alieno pōt fieri tantum. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali ſub Inn. 3. in cap. quum ex eo. extra de pœ. & re. Quòd. n. ſpectet ad forum pœnitentiale inde habetur: quia ibi dicitur, ꝙ eneruat pœnitentialem ſatisfactionem indiſcreta indulgentia. Quòd ab iniunctis liberet pœnitentiis, clarè ibi habetur. & ſimiliter, quòd ſuperfluè & indiſcretè quandoq; fiant.

Cap.

CAP. II.

¶ Quid eſt indulgentia.

PRINCIPIVM igitur inveſtigandæ quidditatis indulgentiæ ex his quæ cõſtãt ſumendo, ab illius ſtabilito gñe ex ſacris canonibus ordiamur. Et dicamus, ꝙ Indulgentia eſt quædam abſolutio. niſi.n. per ſe & propriè indulgentia abſolutio eſſet non redderet per ſe rationem ſui, quare indulgentia nõ prodeſt non ſubdito: quia ligari abſolui ve non niſi ſubditus põt. Si.n. ratio eſt per ſe, oportet indulgentiam conſiſtere in abſoluendo aut ligando: conſtat autem ꝙ indulgere non eſt ligare: igitur eſt abſoluere. Neceſſarium eſt autem aſſerere rationem canonis eſſe per ſe: quia ea quę ſunt accidentia, repelluntur à quolibet ſcientia. Eſt igitur Eccleſiaſtica indulgentia (colligendo oĩa certa ex ſacris canonibus) abſolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentiali. Et quamuis prima facie uideantur hęc nõ ſufficere ad indulgentiæ diffinitionem: ſcrutando tñ ſingula ſubtilius apparebit ſufficiens. Differt ſiquidem imprimis indulgẽtia ab omnibus priuatis actionibus ea genere, ſub quo continetur abſolutio: eſt.n.abſoluere ſicut & ligare actus iuriſdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum unus orat, aut facit pœnitentiam pro alio aut ſeipſo) q̃ ab actionibus cõmunibus perſonis publicis & priuatis (puta compenſatione unius ad alterum, aut ſubuentione dãdo alicui pretium, vnde ſoluat creditori. Nullus ſiquidem horum actuum eſt actus iuriſdictionis: qlibet enim abſq; quacunq; iuriſdictione põt huiuſmodi actus exercere, non ſolum in profanis, ſed ẽt in propoſita materia: ut.n. in 4. ſent. Theologi dicũt: Vnus homo exiſtens in charitate, põt facere pœnitentiã & ſatisfacere pro altero in charitate exiſtente. Quod Eccleſiæ cõſuetudine approbatur ieiunia aliaq; opera ſatisfactoria eſſe ꝓ pœnis debitis animabus in purgatorio exiſtentibus affirmante, ſi pro illis à pſonis in charitate exiſtentibus fiãt: ubi patet opera ſatisfactoria priuatarũ pſonarũ abſq; vlla iuriſdictione Eccleſiaſtica cõpenſari pro pœnis alarum q purgant, & pro pœnitentijs illis iniunctis ſatisfacere: & eſt quaſi pretiũ ꝙ priuatę pſonę aĩabus donant, vnde quaſi ſoluant & liberentur. Differt deinde indulgentia ex hoc, quod non eſt quicũq; iuriſdictionis actus ſed talis.ſ. abſolutio, ab actu diſtributionis, quo etiam his bonis cõis diſtribuit illud partibus eiuſdem communitatis ſicut quũ diſtribuit princeps, aut cĩuitas honores Reip. inter ciues. Abſolutio.n. eſt actus iudicis ad vnum ſubditum nulla habita rõne æqualitatis ad alterum, ut patet ẽt in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per cõfeſſionale aut inductũ fit. Diſtributio aũt ut patet 5 Ethic. fit ſecũdũ æqualitatẽ proportionalem: quæ ſine ratione ad alterum fieri non poteſt nec quum hoc intelligi non poſſit: unde quum unus tñ quandoq; honoratur in Rep. à iuſta diſtributione honor talis illi defertur, rõnem illius hẽre ad alios eſt neceſſarium: & quanto alijs præſtat ſimpliciter uel tunc, quo ad hoc, tñ nunc honoratur. Monſtratur quoq; ex hoc, ꝙ indulgentia eſt abſolutio, & effectiua illius cauſa.ſ. iudex, actus enim iuriſdictionis operatio eſt iudicis & per hoc monſtratur requiri tã authoritatẽ in dante indulgentiã (non.n. eſt iudex ſine authoritate) q̃ rationem: nõ enim ꝓhibito, ſed rõne ſuadente abſoluit, aut ligat iudex, niſi cuius voluntas lex eſt: quod ſoli Deo conuenit. Et materialis.ſ. ſubditus, in quem exercetur: non enim abſolui poteſt niſi ſubditus: vt Alex. 3. ad hoc ꝓpoſitum in allato canone dixit. Sed materia circa quã exercetur per ſubiectã particulã monſtratur quum ſubiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Eſt ſiquidem indulgentia ſubditi abſolutio quo ad iniunctã ſibi pœnitentiã nõ in foro contentioſo, ſed pœnitentiali, ita ꝙ ly, in foro pœnitẽtiali determinat dun.ſ. abſolutionẽ & iniunctam pœnitentiam. Et eſt ſenſus ꝙ indulgentia eſt abſolutio in foro pœnitenti alia pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali. Etenim indulgentia, q actus eſt iudicis, ad aliquẽ forum ſpectat, liquet autem ꝙ nõ contentioſi eſt fori, pœnitentialis igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis fori.n. pœnitentialis, ad eccleſiaſticũ tñ iudicem ſpectat: & propterea eccleſiaſticum oportet eſſe iudicẽ, qui indulgentiã concedit. Verum quũ pœnitentialis abſolutio fertur in eam, quæ eſt ordinis, q ſacramentalis eſt (vt pote ſacramentũ pœnitentiæ perficiens ſacerdotis miniſterio) & rã q eſt iuriſdictionis tñ, quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur illa directè per ſe primo culpam reſpiciat (eſt.n. abſolutio ab ipſo peccato) ita aũt culpæ remiſſionem præſupponat, & pœnam peccato debitã reſpiciat, non quamcunq;, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) ſed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exſoluenda pro remiſſo peccato eſt: ideo ad dictam ſacramentalis abſolutionis remittentis culpam & æternitatem pœnæ ſubiunctum eſt in diffinitione, ab iniuncta pœnitẽtia: iniuncta ſiquidem in foro pœnitentiali, pœnitentia non niſi temporalis eſſe põt, & remiſſionem culpæ præſupponit. Monſtratur nihilominus ex eadem particula qualitas ſubditi, cui confertur indulgentia: ꝙ ſcilicet ſit uere pœnitens & confeſſus. Nam quia in ſacramento pœnitentiæ nõ ligat ad pœnam ſacerdos, iniungendo pœnitentiã, niſi abſoluẽdo à culpa: & prius natura abſoluit, quàm ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem ſupponit remiſſionem culpæ, abſolui autẽ à culpa ab eccleſiaſtico iudice nullus poteſt niſi uere pœnitens & confeſſus) idem ex hoc ipſo, indulgentia eſt abſolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentiali, mõſtratur quòd recipiens indulgentiam debet eſſe uerè pœnitens & confeſſus: atteſtante conſueta forma indulgentiarũ: in qua dicitur uerè pœnitentibus & confeſſis. Differt demum indulgẽtia à remiſſione pœnarum iudicialem ad forum contentioſum ſpectantium ꝑ eandem particulam.ſ. iniuncta in foro pœnitentiali: indulgentia ſiquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioſo, & uſq; adeo illis elongatur, ut diuus Thomas propterea dicat, religioſos per indulgentiam non liberari à pœnitentijs ſibi iniunctis in capitulo, à ſuis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quòd diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationẽ indulgentiæ concurrunt. Eſt igitur Eccleſiaſtica (de qua eſt ſermo) indulgentia, abſolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentiali.

CAP. III.

¶ Obiectiones contra aſſignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

¶ Num dare indulgentias ſpectet ad iuriſdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, cõtra tria in illa cõtenta.

¶ Contra illud in primis dictum.ſ. dare indulgentias eſt actus iuriſdictionis, opponitur à Durãdo in quarto ſent. diſt. 20. Tum quia iuriſdictio exerceri poteſt in inuitum: indulgentiam aũt nullus conſequi poteſt inuitus. Tũ quia nullus põt uti actu iuriſdictionis, in ſeipſum: indulgentia aũt alijs data põt cõcedens uti ſicut alij. Ab alijs uero: tum quia Archiepiſcopus põt in tota ſua prouincia indulgentias dare ut patet, in cap. noſtra. extra de pœn. & re. & tñ conſtat Archiepiſcopum nõ hẽre niſi i articulis quibuſdam ptãtem in ſubditos ſuffraganeorum: extra de offi. or. ca. paſtoralis. Tũ quia indulgentiæ dãtur ẽt defunctis exiſtentibus in Purgatorio: quia iuriſdictione Eccleſiæ ſunt exẽpti, utpote extra hanc uitã: & quos eccleſia nõ põt ligare, cui data eſt ptãs ligandi atq; ſoluendi ſup terrã tñ.

QVAESTIO.

¶ Num abſolutio potius quam diſtributio, vel compenſatio ſit indulgentia.

¶ CONTRA aliud deinde dictum, ſcilicet ꝙ indulgentia eſt abſolutio, nõ compẽſatio, aut diſtributio, opponitur cõis tã theologorum, quàm canoniſtarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauagant. vnigenitus. de pœ. & re. decernentiũ indulgentias fieri per modum diſtributionis, & compenſationis, ſeu ſolutionis. Dicunt.n. quòd theſaurus Eccleſiæ, in quo ſunt recõdita merita Chriſti & ſanctorum, quatenus ſatiſfactoria ſunt non pro ſeipſis, diſtribuitur per indulgentias in Chriſti fideles, ita quòd pœnitentiæ noſtræ compenſantur ꝑ pœnas Chriſti & ſanctorum, dum ex theſauro illo conceditur cuique quaſi pretium pœnale. vñ ſoluat Deo debitam, pro ſuis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire ſententiæ, quã dicunt, quod indulgentia eſt abſolutio: quũ longe differat actus abſolutionis iudicialis ab actibus hiſce: qũ iſti actus omnes ſunt actus non iudicij proprij, ſed communes tam publicis q̃ priuatis perſonis, excepto diſtributionis actu cuius tamen differẽtia ab abſolutionis actu clare liquet. Opponitur quoq;, quòd ex illo canone Alexandri 3. non habetur niſi quòd dare indulgentiam eſt actus iuriſdictionis in ſubditum: ꝙ quidem poteſt uerificari ponendo, ꝙ eſt actus diſpenſationis, ſeu diſtributionis. Nam hic actus eſt iuriſdictionis, & ſuper theſaurũ diſpenſandũ & ſuper eum, cui cõicatur: quia commune bonum non niſi in partes communitatis diſtribuendum eſt: & ſic ruit tota diffinitio aſſignata. Poteſt quoq; & aliter exponi canon ille vt intelligatur cauſaliter indulgentiam eſſe abſolutionem, quia cauſat abſolutionem, diſpenſatio nanq; theſauri dicti cauſat in illo, cui communicatur abſolutionem à pœna peccato debita, & à ſacerdote iniuncta. Et ſic redit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

¶ Num indulgentia ſit abſolutio ab iniuncta pœnitentia.

¶ CONTRA tertium deinum dictum (ſcilicet ab iniũcta pœnitentia) obijcitur. Tum quia diuus Thomas cũ multis theologis & canoniſtis dicit indulgẽtiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis, pœnitentijs.

¶ Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum ſonãt: vt cõmuniter tenetur: conſtat aũt, quòd in plenarijs indulgentijs non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, q dantur

pro defunctis, non dantur pro ſoluētis:nā non præſupponitur iniunctas eis pœnitentias non perfeciſſe, eos qui ſunt in purgatorio. Tum quia quū pœnitentiarius Romæ iniungeret pœnitē tiam plenariam indulgentiarum conſequutus, accepit mandatum à Papa, ut non iniungeret pœnitentiam: ut refert Petrus de Pal. in 4. ſent. diſt. 20. quæſt. 4. in calce. Tū quia io forma plenariæ abſolutionis, quæ conceditur in morte, continetur reſtitutio ad innocentiam baptiſmalem, quæ nō eſſet uerè efficax, ſi ab iniuncta tantum pœnitentia abſolueret.

CAP. IIII.

a Quæſtiones tres circa aſſignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVAESTIO.

a Num quæuis cauſa indulgentiæ ſit etiam cauſa quantæcunque.

SVNT Præterea circa dicta in ſuprapoſita diffinitione indulgentiæ tres quæſtiones. Prima omnium difficillima eſt circa cauſam effectiuam indulgentiæ. Dictum eſt enim, ꝙ oportet dantem indulgentiam fultum eſſe authoritate & ratione. In dubium autem non paruum uertitur, an quælibet rationabilis cauſa dandi indulgentiam, ſit etiam rationabilis cauſa quantæcunque indulgentiæ: an potius quædā ſit rationabilis cauſa tantæ indulgentiæ (puta unius anni) quæ non eſſet rationabilis cauſa multò maioris indulgentiæ, puta uiginti millium annorum. Eſt autem ratio ambiguitatis, quia ꝓ prima Parte, hoc eſt ꝙ cā legitima indulgentiæ eſt etiam ſufficiens cā quantæcunque indulgētiæ, extat authoritas diui Th. in 4. ſent. di. 20. expreſſe dicentis, ꝙ indulgētiæ ratio ſeu cauſa nō exigitur ad menſurandā indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem ſtante rōne Eccleſia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiā. Et tandem dicit, ꝙ licet dans indiſcretè indulgentias, ita ut homines ꝓ nihilo ab operibus pœnitētiæ retrahunt, peccet, nihilominus cōſequuntur homines plenā indulgentiā datā. extat (& quā continua experientia Romæ docet) authoritas Eccleſiæ) dantis indulgentiā plenariam pro ſola uiſitatione alicuius Eccleſ. ſine manib. adiutricibus: & i die ſancto Paſchę data benedictione à Papa ſup plateas S. Petri. pronunciant duo Cardinales indulgētiā plenariā omnibus præſentibus. Si enim hæ cāæ ſunt legitimæ cauſæ indulgentiæ plenariæ, nulla reſtat cā pia tā parua, quæ nō ſit legitima cauſa quantæcunque indulgentiæ. Extat & authoritas ueritatis eccleſiaſticæ: ſecundū quā oportet indulgētias tantū ualere quantum ſonant: cōſtat autē, ꝙ ſonant ex quacunque cauſa etiam plenariam indulgētiam.

¶ IN OPPOSITVM Autem eſt: quia à ratione diſſonat indulgentiam exigere ultra authoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatē in cauſa, ita quòd ſine legitima cauſa indulgentia eſt nulla, & tamen quantitatem indulgentię nō exigere aliquid ex parte legitimæ cauſæ.

¶ Contra quoque rationem eſt, ꝙ poteſtas Eccleſiæ quæ non niſi miniſtri & diſpēſatoris eſt, nulla ratione diſpenſandi utatur in quātitate tā pretioſi theſauri. Et cōfirmatur: quia ſi in prophanis poſſunt Eccleſię miniſtri ita diſpēſare, ut diſpēſatio ſit nulla (ut ſi Papa donaret totū ſtatū tēporalē Eccleſiæ filio ſuo, quamuis eſſet rationabilis cā donandi ſibi aliquid) multò magis uidetur ꝙ errare poſſit in diſpenſando theſaurū ſpiritualium bonorū, ita ut diſpēſatio ſit nulla. utriuſque enim eſt diſpēſator nō dominus, in ædificationē corporis Chriſti myſtici, nō illius diſſipationē. Accedit ad hoc authoritas apoſtolica Clemētis 6. in dicta extrauagāte, unigenitus: de authoritate data à Chriſto diſpenſandi huīc theſaurū, dicētis, Quem quidem theſaurū ꝑ beatum Petrū cęli clauigerum, eiuſque ſucceſſores ſuos in terris uicarios cōmiſit fidelibus ſalubriter diſpēſandū: & proprijs & rationabilibus cauſis, nūc ꝓ totali, nūc pro partiali remiſſione pęnæ tēporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quàm ſpecialiter prout cū Deo expedire cognoſceret, uerè pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandū. Vbi patet ꝙ non ſolum rōnabiles, ſed ꝓprias oportet eſſe cauſas quātitatis indulgentiarum.

QVAESTIO.

¶ Num & quomodo, & quando pœnitentia ſit neceſſaria pro conſequenda indulgentia.

¶ SECVNDA Quæſtio eſt, an uera pœnitentia exigatur tempore, quo indulgētia cōceditur, aut opus exercetur, an extēdatur ad tēpus aliud, quo quis uult illa indulgētia uti. Verbi gratia quo ad cōceſſionē, dat Papa quinque annos de indulgētia omnibus ꝓſentibus, quum infra miſſam in capella ſua ſingulis diebus dominicis aduētus & quadrageſimæ abſolutionē facit, ſi teneor tūc eſſe uerè pœnitens, an ſufficiat ꝙ intendo uerè pœnitere. & tunc, ut iſta indulgentia quinque annorum: Et ſimiliter quo ad exercitiū operis, dat Papa ꝙ dicens ſeptem Pſalmos, uel dans iā tam eleemoſynam, habeat plenariam remiſſionem ſemel in uita & ſemel in mortis articulo, an teneatur eſſe uere pœnitens tēpore quo dicit ſeptem Pſalmos, aut dat eleemoſynam.

¶ TERTIA Quæſtio eſt, an oporteat eſſe confeſſum, ita ꝙ nullum ſit in conſcientia mortale peccatum commiſſum non cōfeſſum tēpore, quo acquirit quis, & notur indulgētia, ao ſufficiat eſſe confeſſum ſecundum ꝑceptū Eccleſiæ: hoc eſt ſemel in anno. Et eſt ratio dubij: quia hinc apparet ꝙ uerba iudicē ſuo ſecundum iura interpretanda, ac per hoc quòd ſunt illo anno confeſſi. Inde uerò apparet, ꝙ ſi non requireretur confeſſione alia ſufficeret dicere pœnitentibus: quoniā in uera pœnitentia clauditur propoſitum obſeruandi præcepta Chriſti & Eccleſiæ.

CAP. V.

¶ Soluuntur obiectiones in 3. cap. poſita, contra hoc, quod dare indulgentiam, eſt actus iuriſdictionis.

NON EST Autē difficile ad obiecta, primò cōtra aſſignatā diffinitionē rūdere. Falſum namque eſt qđ Durādus dicit, oēm iuriſdictionis actū poſſe in inuitū exerceri, quū abſolutio ſacramētalis ſit actus non ſolū ordinis, ſed iuriſdictionis (utpote à non ꝓprio iudice ordinario, uel delegato facta nulla exiſtēs) & tñ nō pōt exerceri in inuitū. Sed ꝙ nullus poſſit exercere actū iuriſdictionis in ſeipſum abſoluēdo & ligādo ſe, uerū eſt: & ꝓpterea licet alij aliter ſenſerint, cōcedo ego, ꝙ dās indulgētiā alijs, nō acquirit illā: quia abſoluēs alios, nō abſoluit ſe. Nec tñ eſt deterioris cōditionis, quàm alij, quia & ſi nō ꝑ iſtā uiā: ꝑ aliam uiam pōt eandem indulgentiā cōſequi, ſ. cōmittēdo cōfeſſori ſuo: ut ſic abſoluat ipſum, ſicut ipſe abſoluit alios: hoc enim mō Papa ſubijcit ſe abſolutioni ſacramētali, & ſimiliter indulgentiæ eadē rōne Archiepiſcopi quoque poteſtas ſup totā prouinciā ex hoc ipſo, ꝙ in quibuſdā articulis affirmatur, manifeſtatur extēdi ad dādas indulgentias in tota ſua ꝓuincia: quandoquidē ille eſt unus illorū articulorū, qui ibi inter numerantur: ut Panor. ibidē ſcripſit. Defunctos autē in purgatorio exiſtentes, extra iuriſdictionē Eccleſiæ quidā negant: eo ꝙ ſicut ſunt medij inter nos & beatos (dum nos uiatores ſumus quo ad meritū, uel demeritū, & quo ad pœnā & ꝑmiū, & beati extra uiā totaliter ſunt: q̃ purgāntur autē quoad meritū, uel demeritū extra uiā, ſed quo ad pœnā, uel ꝑmiū in uia adhuc ſunt) ita ſunt quodammodo ſubditi uicario Chriſti uiatoribus dimiſſo: ut ſicut quo ad punitionē adhuc ſunt in uia ita quo ad releuationē à pœna adhuc ſubſunt iudici uiatorū. Sed hęc opinio multa narrā dicēs nō infert efficaciter in ſtū: plus enim requirit ad ſubditū iudici uiatorū, quā adhuc partic. pati aliqđ de uia. Exigitur enim ꝙ poſſit cā ſua quātū ad illud qđ ſapit uiæ, cognoſci à iudice uiatorū: nullus. n. pōt eſſe iudex cauſæ omnino incognoſcibilis ab ipſo: cōſtat autē à Papæ cognitione omnino eſſe alienas cās exiſtētiū in purgatorio: & idō patet Papā nō poſſe abſoluere, aut ligare exiſtētes in purgatorio. Manifeſtatur quoque hoc idē ex uerbis Domini: limitātis Petri poteſtatē ſup terrā: ita ꝙ licet effectus poteſtatis Petri penetret cęlos, dicēte Domino, Erit ligatum aut ſolutū in cęlis: iuriſdictionis tñ actus terminatur ad hoc, ut ſit ſup terram dicente Domino, Quodcunque ſolueris, aut ligaueris ſup terrā. Scriptura autem ſacra mortuos non eſſe ſuper terrā uocat: ut patet Gen. 42. ubi de Ioſeph tanquā de mortuo loquētes fratres & pater, introducūtur dicētes, ꝙ non eſt ſuper. Purgatoriū rurſum nō ſup, ſed ſub terra eſſe ex eo patet ꝙ Chriſtus deſcendit ad inferos ubi erat limbus Patrū: neque. n. fas eſt credere ꝙ purgatorio exeūtes aīæ ante Chriſti mortem: & ad limbū Patrum euntes, ad inferos à ſuperis deſcenderint: ſed econtra ex inferno inferiori ad infernū ſuperius aſcēderēt: quū & ſecundum Philoſophos loca quantò ſuperiora, tantò nobiliora ſunt. Quocirca nō dat Papa defunctis indulgentiā authoritatiue abſoluendo, ſed ꝑ modū ſuffragij. quod etiā ipſę Apoſtolicæ literæ atteſtantur, clarè apponentes iſtā clauſulā, ꝑ modum ſuffragij, quum pro defunctis dantur indulgentię. Et potes uidere ꝙ ex hoc ipſo diuerſo modo dandi indulgentiam uiuis & defunctis, inſinuatur intentum: nā ex eo ꝙ non audens Eccleſia defunctis authoritatiuè remittere pęnas ſicut uiuis, ſuffragantis perſonam induit, concedendo defunctis indulgentiam, mōſtratur ꝙ indulgentia ſimpliciter & abſolutè remiſſio eſt authoritatiue ab Eccleſia facta. Niſi enim eſſet authoritatiua remiſſio, ex applicatione eccleſiaſtici theſauri non oporteret ad ſuffragij modum deſcendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Eccleſia non niſi ſuffragari poteſt.

CAPVT VI.

¶ Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quod indulgentia eſt abſolutio.

AD EVIDENTIAM autē ſpecificæ naturæ ipſius indulgentiæ oportet noſſe duo cōcurrere ad indulgentiā, abſolutionē à pœnitentia iniunctā & diſpenſationē ſpiritualis theſauri, applicando pœnā Chriſti & ſanctorū ad hunc, cui datur indulgētia. Et primū quidē probatū eſt ex canone Alea. 3. ſecundū autē non ſolū ex dictis Sanctorum doctrina, ſed ex allata extrauagante Clementis ſexti patet. Verū multū intereſt ad naturam indulgentiæ cognoſcendā, an primū indulgētia ſit abſolutio, an diſpēſatio. Nā ſi indulgentia primò cōſiſtat in abſolutione, diſpenſatio theſauri

acceſſo

acceſſoriè cõcurrit ad indulgentiam; ut quia Eccleſia non põt liberè relaxare debitã Deo pœnã pro pctõ in illum cõmiſſo, ad hoc, ut remiſſio ſua ſit efficax: iungit abſolutioni diſpenſationem pœnarũ ſolutarũ à Chriſto & Sanctis, applicando aliquid earũ huic, & aliquid illi: vt ſic & remiſſio fiat efficax ex adiuncta ſatiſfactione Chriſti & Sanctorũ pro iſtis qbus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato pœna exoluta inueniatur. Si aũt primũ indulgentia ſit diſpenſatio pdicti theſauri, abſolutio ab iniuncta pœnitẽtia acceſſoriè cõcurrit ad indulgẽtiã: ex eo nanque ꝙ applicatur mihi per indulgentiã tantum de pœna recondita in theſauro, ſequit̃ ꝙ ſum abſolutus ab æquiualẽti pœna, quam habebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid aũt horum uerius ſit, non ex rõne, ſed ex facto pendentiam rõni conſentaneum eſt. ꝙ Eccleſia utroq; modo põt indulgentias facere, ſed an facto indulgentias altero tñ, & quo aut utroq; modo faciat, ſcire oportet ſi indulgentiæ natura cognoſcẽda eſt. Apparet aũt prima facie inſpicientibus doctores & dictã extrauagantem Clementis primũ in indulgentia locũ tenere, diſpenſationem Eccleſiaſtici theſauri, & abſolutionẽ acceſſoriè comitari. conferenti uero poſteriores indulgẽtias priſcis, apparet Eccleſiã olim feciſſe uſã indulgẽtijs principaliter p modũ abſolutionis, quã neceſſario comitatur diſpenſatio theſauri: à tempore autẽ Bonifacij 8 primi authoris perennis Iubilæi vſum fuiſſe, principaliter indulgẽtijs, diſtributione theſauri: & comitãter abſolutione à pœnitẽtia: qm̃ iſta abundãtia indulgẽtiarũ plenariarũ quãta nũc credi põt paſſim data: ſup hoc fundari vr̃. Et ſecundũ hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex ſacris canonibus, quã aſſignauimus, nõ eſt diffinitio indulgentiæ q̃ modo fit ab Eccleſia Ro. ſed illius q̃ olim fiebat: qm̃ ſacri can. loquunt̃ de indulgentia quæ erat conſueta in Eccleſia, & nõ de illa, q̃ poterat inueniri de nouo. Sunt.n. diuerſarum rõnum iſtæ & illæ quo ad naturas: quãuis ſint vnius & eiuſdẽ rõnis quo ad vltimũ effectũ qui eſt remiſſio pœnæ temporalis debitæ pro peccato. Et ſic dicẽdo concordia fieret inter noua & uetera. Sed hæc opinio ponẽs de facto indulgẽtias diuerſarũ rõnũ in Eccleſia, diſſonat abvſu Eccleſiæ & Doctorũ. nã Bonifacius ipſe ſ. indulgẽtiã Iubilæi inchoat ab indulgẽtijs magnis conceſſis à prioribus, manifeſtãs ꝑ hoc ſe ſectari ueſtigia prædeceſſorũ. Ro. quoq; Pont. in hodiernum vſq; diẽ indulgẽtias tot annorũ, adiũctis tot quadragenis dando coram ſe in capella põtificia, teſtantur apertè ſe mõ per ſcorũ data indulgentias: & apponendo ſemp explicitè clauſulã illã. ſ. In forma Eccleſia cõſueta, nulli dubitationi relinquũt locũ ꝙ antiquã intendunt ſequi indulgentiæ formã, & nõ inducere indulgentiã alterius rõnis. Doctores quoq; oẽs ſiue Theologi, ſiue Canoniſtę quãtũ hactenus memini me uidiſſe, de indulgẽtia, vt de una quadã eccleſiaſtica actione, & nõ ut de actionibus diuerſarũ rõnũ tractant. Vtr vnius rõnis de facto eſſe indulgentiã nunc & olim colligimus: & ipſam primò eſſe abſolutionẽ comitatã applicatione theſauri ad hũc, cui dat̃ indulgentia, & nõ ecõtra: hoc eſt ipſam eſſe applicationẽ theſauri ad hũc comitatã abſolutione ipſius canõ ſæpedictus Alexãdri 3. mõſtrat & cõuincit. Nã ſi principaliter natura indulgẽtiæ cõſiſteret i diſpẽſatione & applicatione theſauri eccleſiaſtici ad hunc poſſet Epr Bono. indulgentiã concedere alieno: qm̃ ad communicandũ alicui theſaurum non exigitur aliquis actus iuriſdictionis ſup illũ, ſed ſufficit authoritas ſup theſauri diſpenſatione: vt patet in diſpenſatione theſauri temporalis. Abſolutio aũt à pœna ꝑ uiã ſequelæ comitaret̃ abſq; aliquo alio actu iuriſdictionis quia iã exoluiſſet pœnam debitam, ex pœna Chriſti & ſanctorũ ſibi cõicata, ac per hoc alienus, qui ſolum ad 40 dies pœnitentiæ teneretur ab Epiſcopo Bonõ. per indulgentiã 40. dierum ſic abſolueretur, ꝙ ſaltem coram Deo ad nullam pro peccato pœnam teneretur, cuius oppoſitum in canone hr̃, dum dicitur, ꝙ alieno nõ prodeſt indulgentia niſi de conſenſu proprij iudicis. At ſi quis dixerit, ꝙ quia indulgentia liberat eum cui datur pœna & corã Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta pœnitentia: & alienus Epiſcopus licet cõicando pœnam theſauri non ſubdito pœnitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo non tñ corã proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad pœnitentiã iniunctam obligatus corã proprio iudice (ſicut ſi ſine indulgentia aliqua p alia opera ſatiſfactoria totam pœnam exoluiſſet peccatis ſuis debitã, pœnitentiã iniunctam à ſacerdote non peregiſſet, remaneret obligatus in foro Eccleſiæ ad pœnitentiam iniunctã peragendam) idcirco Alexander 3. dicit ꝙ indulgentia non ſubdito nõ ꝓdeſt. ſ. in foro Eccleſiaſtico, in quo iura fiunt. Aduertat ſic dicens ꝙ ſi indulgentiæ natura principaliter conſiſtit in communicatione theſauri exoluentis pœnã corã Deo, & abſolutio iudicialis comes ponitur, non debat conſultus Alexander rñdere negatiuam ſimpliciter & abſolute, dicendo ꝙ non prodeſt niſi de licentia proprij iudicis. ex quo oppoſitũ uerum eſt ſimpliciter & abſolute: quia vnaquæq; res ſimpliciter & abſolute iudicatur ſecundum ſuam naturã, & oẽ iuſtam concomitantia. Imo hæc ipſa rñſio monſtrat intentũ: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad Eccleſiam & Deum, ſcilicet diſpenſatione & communicatione theſauri pœnam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad Eccleſiam tantum. ſ. iniunctæ pœnitentię ſolone in foro Eccleſiæ) ſi indulgentia eſt principaliter & eſſentialiter illa theſauri communicatio, debebat affirmari: ꝙ prodeſt non ſubditus, ex quo illã quo ad principale & eſſentiale conſequunt̃. Et quia negatum eſt illis prodeſſe, dicimus inde ꝙ indulgentia principaliter & eſſentialiter eſt abſolutio. quã quia nõ ſubditus cõſequi nequit, iõ indulgentia ab alieno nõ ſibi prodeſt tã quo ad Deum, q̃ quo ad eccleſiã. Et hic eſt planus ſenſus illius decretalis abſque extorſione aliqua ut patet intuẽti. Eſt igitur indulgentia q̃ de facto olim uſa eſt, & nunc utitur eccleſia unius rationis, & eſt principaliter ac eſſentialiter abſolutio iudicialis in foro pœnitentiali, annexã habens cõionem theſauri paſſionum Chriſti & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, qñ per uiam commiſſionis fit. Cõceditur ſiquidem ꝙ poſſit plenariè abſolui in uita & in morte: cõſtat enim quòd non eſt ſermo de abſolutione ſacramentali, ſed ſpectante ad indulgentias. & conſtat quòd per modum et uerbum abſolutionis confertur. Et conſtat ꝙ eiuſdem eſt rationis indulgentia collata ſine miniſtro medio abſoluente, cũ Papa dat indulgẽtiam præſentibus, aut uiſitantibus &c. & quum per miniſtrũ mediũ concedit ꝙ ſemel in uita, & ſemel in morte plenariè abſoluat. Tenet igitur abſolutio primum in indulgentiæ ratione locũ.

¶AD OBIECTA igitur ex communi doctrina fulta authoritate multorum Rom Pontificum, dicitur, ꝙ nõ contrariatur doctrina hæc aſſignatæ diffinitioni: qm̃ non docet principaliter indulgẽtiã eſſe applicationẽ theſauri: ſed docet unde eſt ualor, & efficacia indulgentiæ ad remiſſionẽ pœnæ Deo debitæ ꝑ peccato, uidelicet ex theſauri ſpũalis diſpenſatione. Et ad hanc efficaciã ſpectat modus ſolutionis, cõpẽſationis, diſtributionis, communionis, diſpẽſationis & ſimiliũ, quum dĩ quòd indulgẽtiæ ualent, aut dantur per modũ diſpenſationis, & huiuſmodi, & non ſpectãt hæc ad principalẽ actũ indulgentiæ, q eſt iudicialis in foro pœnitentiali abſolutio: ꝓp quem exigitur quòd indulgentia fiat a proprio iudice: & ſi eſt non a proprio iudice facta, nulla ſit, ut ex ſępe dicti Alexandri 3. canone patet. Nec ſuſcepit canon ille obiectam prius expoſitionem. ſ. ꝙ indulgẽtia eſt diſtributio inter ſubditos: qm̃ diſtributio arctata ad ſubditos ut partes cõitatis, eſt actus iuſtitiæ diſtributiuæ, exigẽs æqualitatẽ proportionalẽ in ſua forma: ut patet in 5. Eth. quod alienum conſtat eſſe ab indulgentia ex ipſo eccleſiæ uſu tã moderno, q̃ antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectã expoſitionem, ſ. quòd ſat eſt illi, quòd indulgentia eſt abſolutio cauſaliter: hoc eſt, quòd eſt diſpenſatio theſauri cauſans abſolutionem: quoniã ſi ſic eſſet, nõ eſſet opus proprio iudice ad conſequendã remiſſionẽ pœnæ, peccato debitæ ab alieno Epo indulgentiam concedente, qñquidẽ abſolutio per uiã ſequelæ comitaretur ex applicatione theſauri facta a potenti diſpenſare theſaurum. Diſpenſatio ſiquidẽ theſauri nõ exigit iuriſdictionẽ ſuper perſonis, quibus donatur. ſed ſup theſaurum: ſat enim eſt perſonis illis, ut ſint capaces cõionis illius, quæ quidẽ capacitas in propoſito conſiſtit in hoc, ꝙ homo ſit uerè pœnitens & confeſſus. Vrgetq; tanto magis canon iſte, quantũ creditur indulgentiã ualere ad remittendas pœnitentias non iniunctas: conſtat.n. ꝙ reſpectu non iniunctarum pœnitentiarũ nullus requireretur proprij iudicis conſenſus, ſi indulgentia eſſet eſſentialiter cõicatio theſauri. Cõicato ſiquidem mihi ab alieno Epiſcopo theſauro, corã Deo ſoluiſſem, & coram proprio iudice non remanerẽ ligatus, quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam pœnitentiã. Quia igitur hoc eſt falſum, reſtat ut indulgentia ſit eſſentialiter abſolutio: cui annectitur diſpenſatio Eccleſiaſtici theſauri ad hoc, ut abſolutio a pœna, ſit efficax nõ ſolũ, quo ad Eccleſiã, ſed & corã Deo. Et ſi perſpicaciter intuiti fuerimus ordinẽ manifeſtan uſus theſauri ad uſũ indulgentiæ, uidebimus ex eo intentum. ſ. ꝙ indulgentia eſt eſſentialiter abſolutio. Nam quum uiderent Doctores Eccleſiam abſq; ſacramẽtali medio remittere pœnas peccatis confeſſis debitas, nec ab eccleſia inſtructi eſſent quo huiuſmodi remiſſiones ualerent, ſupponentes Eccleſiam abſoluere à uinculo pœnitentiarum, in uarias inciderunt opiniones de efficacia huiuſmodi remiſſionis, ſeu abſolutionis, quibuſdã neſciẽtibus hunc Eccleſiæ militãtis theſaurũ: opinãtibus abſolutiones has in foro tñ militantis Eccleſiæ liberare à pœnitentijs, alijs non curantibus de hoc theſauro, putantibus ex ꝑtate data Petro poſſe Papã remittere liberaliter pœnas peccati debitas, ita ꝙ nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, alijs dicẽtibus, ꝙ abſolutio ſeu (quod idem eſt) remiſſio efficaciã hẽt & coram Deo ex applicato theſauro paſſionis Chriſti & Sanctorũ: quorũ dogma approbari meruit ab Apoſtolica ſede. Hæc ſi quidem manifeſtans, ꝙ

pro-

pro certo ſupponebatur ab omnibus eſſentia indulgentiæ, ꝙ eſſet remiſſio, & ad inueſtigandū ipſius efficaciam, tot cōcurrentium opiniones multiplicatę ualde: quas nunc omitto, q̃a ſat eſt propoſito omnes conuenire in præſuppoſito genere indulgentiæ, ſcilicet quòd eſt abſolutio ſeu remiſſio.

CAPVT VII.

¶ Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quod indulgentia reſpicit pœnitentiam iniunctam.

NON Parua prætereà intelligentia opus eſt ad euidentiam habendam de pœnitentia, à qua abſoluit indulgentia, dum ſacri canones non niſi de iniuncta mentionem faciunt: Doctores autem ad iniunctas & nō iniunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam ſequutum ſe dicit diuus Tho. magnifacienda ſit: quia tamen huiuſmodi rei ueritas ex facto pendet, & in facto conſiſtit, & ſacri canones ſolum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita eſt indulgentia, ꝙ eſt abſolutio à pœnitentia iniuncta. In Concilio ſiquidem Lateran. ſub Innoc. 3. determinatur poteſtas epiſcopalis circa indulgentiam, & expreſſe poſt tempora indulgentiæ decreta, ſubiungitur, De iniunctis pœnitētijs indulta remiſſio nō excedat, in ca. quum ex eo. de pœn. & re. Vbi ſecundum textum & oēs Doctores epiſcopalis poteſtas dādi indulgentias, limitatur: quod non eſſet uerum, ſi indulgentia abſolueret à non iniunctis. Nā ſi indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnitentijs, & Epiſcopalis poteſtas eſt reſtricta ſolum quo ad iniunctas pœnitentias conſequens eſt, ꝙ reſpectu pœnitentiarū non iniunctarū non ſit limitata epiſcopalis poteſtas: quod contra textū eſſe conſtat, obuiantē expreſſe indiſcretis indulgentijs ſimpliciter & abſolutè: & contra Doctores ex illo textu affirmātes limitatam eſſe Epiſcoporum poteſtatem circa indulgentias abſolute. Quòd ēt patet in cap. noſtro. eo ti. Vbi Archiepm dicit non poſſe excedere circa indulgentias ſtatutum illius capituli. Nec pōt reſponderi ꝙ reſtricta poteſtate quo ad pœnitentias iniunctas intelligitur & reſtricta quo ad non iniunctas: quoniā reſtrictio poteſtatis quo ad maiora, non infert reſtrictionem eiuſdē quo ad minora, quāuis econtrario reſtrictio, quo ad minora, à fortiori reſtringat à maiori. Sed plus eſt remittere iniunctas, q̄ non iniunctas: tum pp uinculum duplex ibi, & ſimplum hic: tū propter forum eccleſiaſticum ibi, qui nō interuenit hic: igitur ex hoc, ꝙ limitata eſſet quo ad iniunctas, epiſcopalis poteſtas, non propterea limitata eſſet quo ad non iniunctas, ſi indulgentia reſpiceret iniunctas & nō iniunctas. Nec poteſt rurſum dici, ꝙ quia pœnitentia iniuncta eſt principalis materia indulgētiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniūctis infert prohibitionem ēt de non iniunctis, quia acceſſorium ſequitur principale: & ſic materia indulgentiæ principalis quidem, ſed nō ſola eſt pęnitentia iniuncta. Nam hæc ratio noſtrum infert intentum: & quòd rectè diffinita eſt indulgentia per iniunctam pœnitentiā, (vtpote principalem materiā) & ꝙ iniuncta pœnitentia ſic eſt principalis materia indulgentiæ, vt ipſa principali materia ſubtracta ſubtrahatur acceſſoria: ac p hoc ſi indulgētiæ nō ſubſternitur iniuncta pœnitentia, intelligitur nō ſubſterni eidē pęnitentiā nō iniunctam, quod eſſet voluntariū: quum nullo canone, nulla rōne fultum inueniatur, ſi indulgentia liberat ab vtraq; pęnitentia, ꝙ non liberet ab vna ſine altera. Eſt ergo iniuncta pęnitentia & principalis & ſola materia indulgentiæ ſecundū ſacros canones intellectæ. Seruauit quoq; Eccleſia multo tpe hunc ſtylū, ut exprimeret in literis relaxationē ab iniunctis, pęnitentijs tantū ut Durandus cū dixiſſet 4. ſenten. ꝙ indulgētiæ tm̄ ualent, quantum ſonant, ſubiunxit, Sonāt autem ꝙ ab iniunctis pęnitentijs liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniūcta uel non iniuncta pęnitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia uerba iudicis ſunt intelligenda ſecundū formam iuris: in iure autē ſolum fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tm̄ pęnitentijs intelligenda eſt indulgentia data ſimpliciter & abſolutè. Expoſitio uerò dicens, ꝙ ly ab iniunctis pœnitentijs intelligitur ſubintellecta cōiunctione ēt (ac ſi diceretur ēt ab iniunctis pœnitentijs) nō eſt expoſitio, ſed diuinatio: nam ſi liceret in textibus apponere ly, etiam, infiniti text. ſubiecti eſſent diuinationi quandoq; etiam cōtra textum: ut facilè patet diſcurrenti. Atteſtatur aūt ſic eſſe intelligendum rōne Eccleſiæ conſuetudo in uiridi obſeruantia conſiſtens: dum Ro. Pon. ſingulis diebus Dominicis & Quadrageſimæ & Aduentus, dat omnibus pſentibus quinq; uel ſeptē annos & totidē quadragenas de uera indulgentia. Exprimēdo ſiquidem tot annos, & totidē quadragenas, manifeſtat ſe loqui ut canones pœnitentiales loquuntur, taxantes pœnitētias p annos & quadragenas. Cumq; de illis taxatis p ſacros canones annis & quadragenis liberat illos procul dubio qd ad illos & illas ſint obligati mōſtrat ab iniūctis pœnitentijs tm̄modo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, ꝙ cōis forma indulgentiarum ſit per tempora: puta dies, quadragenas, annū uel annos: quia ſic taxatæ ſunt pœnitentiæ i ſacris canonibus. Nec obſtat qñ ſit plenaria īdulgētia: qm̄ plenitudo etiam pleniſſima non mutat ſubſtantiā, ſed auget quātitatē ipſius ſubſtātiæ: vt patet. Et propterea ſi pęnitentia, à qua liberat indulgentia, eſt ſubſtantialiter pęnitētia iniuncta, quātumcunq; indulgentia ſit pleniſſima, non liberat niſi ab iniuncta. Et aliæ quidē liberant ab iniuncta unius anni, vel tot annorum, aut dierū: pleniſſima aūt liberat à tota iniuncta, ſicut per quo tā data indulgentia eſt (puta remiſſionē tertiæ partis) liberat à tertia parte iniunctæ pœnitentiæ. Et ſi q̃ratur an intelligatur hic de pœnitentia iniuncta tā à iudice, q̃ à iure, an de iniuncta tantū à iudice. rñdetur quòd quum à iure nulli ſit pœnitentia iniuncta, ſed taxata iniungenda, ideo dicendo quòd liberat ſolum ab iniuncta, ſoluta eſt quæſtio. Et probatur ꝙ dicitur, quia ad pœnitentiā iniunctā ille, cui iniuncta eſt, tenetur: nullus autem tenetur ad pœnitentias taxatas in canonibus pœnitentialibus, niſi ſibi ſpecialiter imponātur. igitur pœnitētiæ illę nō ſunt iniunctæ. Sed eccleſia ſicut præſupponit hoīes egere remiſſione pœnarū debitarum pro ſuis peccatis, ita pſupponit uerè pœnitentibus & cōfeſſis iniunctas eſſe pœnitētias ſecundū ſacros canones, pēſata tñ qualitate perſonarū & alijs merito penſandis, & ſupponens illos eſſe obnoxios iniunctis pœnitentijs: dat illis indulgentiā ſeu remiſſionē iuxta formā canonū pœnitētialiū. Quocirca multum uerìſimile ac rōni cōſentaneū eſt, vt ortum habuerit indulgentia à pœnitentiū uinculis q̄bus, olim alligabantur a cōfeſſoribus iuxta canones pœnitentiales: hinc. n. pſeuerat uſq; hodie, ut dictum eſt, indulgētia tot annorū & tot quadragenarū: hinc indulgētia abſolutio eſt, quā à pprio iudice fieri iura teſtantur: hinc emanauit opinio illa, quāuis falſa, ꝙ indulgentiæ ſolū ualent quo ad forum Eccleſiæ militantis: hinc oīum eſt conſonantia canonū. Cum his tñ ſcito, ꝙ licet indulgentiæ tam pro uiuis q̄ defunctis ſic ſint ſecundū iura interpretandæ quum non ſint melioris cōditionis defuncti, q̄ uiui, quo ad cōſequendas indulgentias (imo ſint deterioris, quia ad eos nō perueniunt niſi p ſuffragia) ſi tñ Papa daret alio modo indulgentiā. ſ. non ſolū ab iniunctis, ſed ēt à quomodolibet debitis pœnis pro peccatis. dicendū ſecus eſſet: pōt. n. abſoluere à pęna debita licet non iniuncta, dummodo culpa remiſſa ſit. Vtrum aūt hactenus Pontifices ſic dederint indulgentiā, neſcio. Si. n. uerum eſt, ꝙ Petrus de Pal. refert (quod ēt Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubilæi expoſitione refert) non ex litera, ſed ex intentione Papæ illius. ſ. Bonifacij 8. habetur, quòd non ſolum ab iniuncta, ſed iniungenda intendebat liberare p illam indulgentiam pleniſſimā. Sed uereor, ne Bonifacius nō ut Pontifex, ſed ut doctor & illius opinionis ſectator, illa dixerit uerba. Nec inconueniens ipſum vt doctorem minus bñ dixiſſe: quum ēt dixiſſe referatur ab eodem ibidē, quòd indulgentia illa liberabat ēt à uotis. quod conſtat nō niſi extortè poſſe bene intelligi, perſpecta illa Iubilæi extrauagante. Quo circa propter huiuſmodi, quæ ex literis non conſtant apoſtolicis, nō eſt recedendum à iuris tramite recto, quo cōfeſſor iniungere debet pœnitentiam, etiam ſi ipſemet ut miniſter indulgentiæ ſtatim abſoluturus ſit eundem pœnitentem plenariè à pœna.

¶ Ad id uero quod ex forma plenariæ abſolutionis obijcitur, dicitur ꝙ de authoritate talis formæ q̄cquid ſit, pōt dupliciter exponi. Primò, vt intelligatur edita ſecundū opinionē illā ualde, vt uidetur, communem. ſ. ꝙ indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis pœnis. Nec mirū alicui uideatur, ſi Eccleſiæ miniſtri in formis huiuſmodi utantur opinatis: quum in præfatione cōiter utatur eccleſia opinione dicentium cœlos eſſe animatos, dum inter creaturas intellectuales cœlos inſeruit dicens, Maieſtatē tuā laudant Angeli, adorantq; dominationes, tremunt poteſtates, cęli cęlorumq; uirtutes, ac beata Seraphim. Et ꝙ cū formidine aliqua utantur Eccleſiæ miniſtri opinione illa in hac forma, inſinuatur ex eo, ꝙ ibi opponitur, quantū ſe extendunt claues Eccleſiæ: titubantis. n. ſunt uerba hæc. Secūdo, ꝙ intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita ꝙ reſtitutio ad puritatem baptiſmalē non intelligitur fieri ſimpliciter, & abſolute, ſed quantum eſt ex parte indulgentiæ. Præſumit enim Eccleſia arbitratas ac iniunctas eſſe uere pœnitentibus & confeſſis condignas pœnitentias: ac p hoc abſoluendo ab iniunctis, præſupponit ſe abſoluere ab oībus pœnis illi debitis, & conſequenter reſtituere innocentiæ baptiſmali. Et hoc ſic eſſe intelligendū atteſtatur: q̃a proculdubio præſupponit in hac forma Eccleſia pœnitentē eſſe cōtritū de oībus uenialibus: alioquin reſtitutio ad puritatē baptiſmalē locū non haberet. Et q̃a utraq; pſumptio eſt facti, & tenet ſe ex parte pœnitētis: idō forma illa efficax quātū ex parte eſt indulgētiæ, ſi fiat in pœnitēte bñ diſpoſito p iniūctas pęnitētias, efficax ſimpliciter & abſolutè inuenitur. Et ab effectu ſuo deficere poteſt, ſi de facto pœnitēs non req̄ſita oīa ad hoc, ut abſolutio ab oībus iniūctis, ſit abſolutio ab oībus ſimpliciter debitis pro peccatis pœnis hēat: quod tūc accidit, qñ non eſt p ſuſceptas cōdignas

gnas

gnas pœnitentias diſpoſitus. Quæ indiſpoſitio pœnitentib. meritò imputatur: quia ob communem pœnitentiũ imperfectionẽ, condignæ non dant ſecundum ſacros canones pœnitẽtiæ. Nec debent pœnitentes ex imperfectione ſua reportare cõmodum indulgentiarũ: ut ſ. ualeant eis ac ſi iniunctas ſuſcepiſſent condignas pœnitentias: non enim debẽt æquiparari illis qui condignas acceptarunt ſecundũ ſacros canones pœnitẽtias: quorũ miſerta mater Eccleſia indulgentiæ leuamẽ illis cõtulit. Et meritò, quia iam ſponte ſuſceperãt peragendas hic condignas pœnitentias: quod conſtat nõ amplecti a modernis pœnitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua pœnitẽtia ſufficit. Conſonat autẽ hæc doctrina Eccle. Rom. conſuetudini: quum in illa uiua uoce, indulgentiæ concedantur appoſita ſemp clauſula iſta, uidelicet in forma Eccleſiæ conſueta: cõſtat enim quòd forma eccleſiæ non poteſt melius interpretari quàm forma eccleſiaſtici iuris ſecundum quam clauſula hæc nõ ſolũ denotat ly, verè pœnitentibus & confeſſis, ſed ẽt ly, ab iniunctis pœnitẽtijs. Et confirmatur: quia conſentaneũ rõni eſt, ut iudex eccleſiaſticus iudicet nõ niſi de delatis ad ſuũ iudicium, & nõ de relictis ab eodẽ ſe impediat, illa. n. quæ ad eccleſiaſticum forũ nõ ſunt delata (qualia ſunt peccata non cõfeſſa) rõnabiliter ab eccleſiaſtici iudicis abſolutione aliena ſunt: ut ſicut non ligat niſi pro cognitis in foro eccleſiæ: ita non abſoluit niſi à cognitis in eodẽ. Oblata præterea ad forũ eccleſiaſticũ per confeſſionem, & a iudice minori pœnitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partẽ pœnitentiæ in foro eccleſiaſtico uidentur, præſumit. n. eccleſia confeſſores tãc arbitratos indicaſſe pœnitentes eſſe ſibiipſis relinquẽdos, quo ad reliquũ ſatiſfactionis, ac p hoc eccleſiaſtica cenſura pœnitentialis fori nõ ſe amplius impedit de illis. Quo fit, ut ſicut ad eccleſiaſticũ iudicium non redit reliqua ſatiſfactio quo ad uinculũ, ita non redeat quo ad abſolutionẽ: ut pari ligandi ſoluendiq; ritus paſſu currat. Ab iniunctis igitur tantummõ pœnitentiis eccleſiaſtica indulgentia de iure cõi liberat tàm uiuos, q̃ defunctos: idem eſt. n. quòd per indulgentiã uiuis & defunctis datur: licet modus dandi ſit diuerſus, ut patet ex dictis. Et ſic ualet quantum ſonat ſanè intellecta ſecundum formam iuris: unde nulla fraus ab eccleſiæ miniſtris in his committitur, ſi aliter quàm ſecundum iura intelligant multi indulgentias, & ſic illis utantur, & conſeq ſe illas exec... nulli ſiquidem nouam opinionẽ permittere quid nocet? At ſi dixerit quiſpiam, cum hodie non iniungantur frequentes pœnitentiæ indigentes tanto tpe, uanus erit acceſſus ad indulgẽtias: reſpondetur quòd propterea non eſt uanus: quia per indulgentias relaxantur pœnitentiæ iniunctæ: quæ iam factæ in peccato mortali: quæ etſi in foro eccleſiæ exolutæ erant, non tñ in foro Dei: & propterea per indulgentias remittuntur, ut potè iniunctæ, & nõ adhuc Deo exolutæ. Doctrina igitur dicẽtiũ indulgentiã ad iniunctas & nõ iniunctas pœnitẽtias ſe extẽdere, vera eſt quãtũ eſt ex efficacia populi cõuenire indulgẽtiæ: nos autẽ dicẽtes indulgentiã remittere pœnitẽtias iniunctas tñ, uerum quoque dicimus de indulgentia ſecundum iuris formam conceſſa.

Ab iniunctis tantũ pœnitẽtiis liberat indulgẽtia tã defunctos, quã viuos.

CAP. VIII.

Reſponſio ad quæſtionem de indulgentia cauſa, primo propoſitam in capite quarto.

AD difficillimam autem quæſt. de cã indulgentiæ propoſitam, ſtidere quamuis temerarium forſan cenſebitur, dicendum tñ eſt rõne duce quid ſentiendum eſt de illa: oportet. n. & eccleſiæ prædicationẽ ſaluare, ut uera eſt, & fideles paſcere pane intellectus. Dicendũ eſt igitur ad qõnẽ, quòd non quæcunque cã ſufficit ad indulgentiã dandam, ſufficit ẽt ad quãtãcunq; indulgentiã dandã: ac p hoc indulgẽtia data ſine legitima cã ad dandã tantã indulgentiã non ualet quoad quantitatẽ, in qua excedunt limites legitimæ cauſæ. Probatur hoc multipliciter. Primò authoritate Concilij Latera. ſub Inn. 3. ut in hextra, de pœ & re. c. cũ ex eo. p indiſcretas & ſuperfluas indulgentias eneruat pœnitẽtialis ſatiſfactio. Ex hoc. n. habeo, quòd indulgẽtiæ indiſcretæ & ſuperfluæ nõ adimplẽt ſatiſfactionẽ pœnitentialẽ, ſed eneruãt: niſi quis adeò deſipiat: ut idem putet adimplere & eneruare, q̃ cõſtat eſſe cõtraria. Et quũ cõſtet, quòd proprius fructus indulgẽtiæ eſt adimpletio ſatiſfactionis pœnitentialis: cõſequẽs neceſſariò eſt, ut p indiſcretas ſuperfluasq; indulgẽtias (q̃ proculdubio ſunt illæ q̃ ex quacũq; pia cã. ſi ſit magnæ ualde) nõ cõſequatur pœnitentialẽ ſatiſfactionẽ à nobis debitam, adimpletã eſſe pro nobis a Chro & Sanctis: nam ſi p indiſcretas hmõi indulgẽtias hoc cõſequeremur, nõ eneruaret: ſed adimpleret pœnitẽtialis ſatiſfactio. Sed dũ indiſcretè hmõi indulgentiæ infructuoſæ ſunt ſecundũ ueritatẽ ad ſatiſfactionẽ pœnitentialẽ adimplẽdã, & pœnitentes putãdo ſibi eas pdeſſe, omittunt ſatiſfactionẽ pœnitentialẽ, eneruatur in ueritate pœnitentialis ſatiſfactio: ut ſacer canõ dicit. Probatur idẽ ſecũdo authoritate Clemẽ. 6. in dicta extrauagãte, unigenitus qm̃ dicit, Ex ppriis & rõnabilibus cauſis nunc p totali, nũc p partiali remiſſione pœnæ tpalis, &c. ut allegatũ eſt in c. 4. Si. n. nõ ſolũ rõnabiles, ſed ppriæ ſunt cauſæ nũc totalis nũc partialis remiſſionis, ſequitur manifeſtè quòd non ſunt cões quæ cauſæ indulgentiæ ad totalẽ & partialẽ remiſſionẽ, ſed aliqua pia cã eſt propria & rõnabilis cã partialis remiſſionis, quæ non eſt totalis: alioquin non eſſet cã propria remiſſionis partialis, ſed cõis partiali & totali: cuius oppoſitum litteræ Apoſtolicæ ſonant. Probatur tertiò rõne idem. Legitima cã in indulgentiis requiritur ſecundum oẽs ad ſaluandam intentionẽ Chriſti & Sanctorum: ut ſ. applicentur conſequentib. indulgentiã paſſiones Chriſti ac Sanctorũ: ac ſi pro iſtis ea intẽtione ſpecialiter eas ſuſtinuiſſent: ſed intentio Chri & Sanctorũ non ſaluatur ex quacunque pia cã quo ad quantamcunque quantitatẽ: ergo non quæcunq; pia cã ſufficit ad quantamcunque indulgentiã. Probatur minor: quia intentio Chri fuit pati p eccleſia in communi: eſt enim paſſio Chriſti cã uniuerſalis: intẽtio quoq; Sanctorum fuit pati ultra propriam expiationem p eccleſia. Eſt n. eiuſdem rõnis quo ad hoc, quòd eſt eſſe commune, paſſio Sanctorum cum paſſione Chriſti: quia paſſio Sanctorum eſt conſummatio paſſionũ Chriſti; teſtante hoc Apoſt. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea q̃ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea, p corpore eius quod eſt eccleſia. Ex hoc quippe loco ſumptus eſt theſaurus eccleſiæ quo ad paſſiones Chriſti & Sanctorũ ab Augu. ſuper Pſal. 61 dicẽte ex hoc loco: Tñ ergo pateris, quantũ ex paſſionibus eius inferendũ erat uniuerſæ paſſioni Chriſti: ad cõem hãc quaſi remp. quiſq; pro modulo nro exoluimus quod debemus, & pro poſſe uiriũ noſtrarum, quaſi canonem paſſionũ inferimus: pentoria plena paſſionũ non erit, niſi quũ ſeculũ finitum fuerit. Quãtum quo ad paſſionẽ Chri ex infinitate pſonæ patientis ſumi pbuetur, & ex authoritate Io. in 2. c. primæ ſuæ can. dicẽtis: Ipſe eſt propitiatio p peccatis nris, non aũt pro noſtris tñ, ſed ẽt pro totius mundi: conſtat. n quòd propitiatio pro peccatis totius mundi excedit oẽs pœnas debitas a conſequentibus indulgentias. Ex quibus haberi facile poteſt, intentionem Chriſti & ſanctorũ quo ad pœnas in theſauros reconditas eſſe, ſicut bonum cõe eccleſiæ: ac per quòd currãt curſu boni cõis, cõſtat aũt quòd bonum cõe diſpenſandum ſuaptè natura eſt: diſpenſatio verò, ſicut aduerſatur donationi ad libitum, ita contrariatur incommenſuratæ diſtributioni: diſpenſationis ſiquidem rõnem abſque menſura intelligere nequeo. Eſt igitur intentio Chriſti & Sanctorũ, ut paſſiones ſuæ nõ pro libito applicentur huic, uel illi, ſed iuxta menſurã opportunã ad finẽ eccleſiæ diſpẽſentur huic, uel illi: ſicut in reliquis cõitatibus cõium bonorum diſpẽſatio ex menſura opportunorũ ad bonũ, quod eſt finis illius cõitatis, ſumitur. Conſtat aũt manifeſtè, quòd nec omne opportunum ad bonũ eccleſiæ eſt æquale, nec eccleſiæ finis exigit æqualiter quodcunq; opportunum: ẽt unum & idem diuerſis temporib. ut patet, niſi igitur iuxta menſurã opportunitatis, ſeu opportunorũ ad eccleſiæ bonũ applicent paſſiones in theſauro eccleſiæ reconditæ, non ſaluat intentio Chriſti, & Sanctorũ. Et ſi addideris, quòd uariæ menſuræ opportunorũ ad eccleſiæ bonum, non oĩs pia cã reſpondet, per ſpeci. ſequitur quòd non qualibet pia cã ſufficit ad quantamcunq; indulgentiam. Et confirmatur: quia diſpenſatio credita Petro, & ſucceſſoribus imitari debet diſpenſationem factã ab ipſo Chriſto: omnis. n. Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio, immo ſic agendo formã inſtituit noſtrarum actionũ. Conſtat aũt, quòd Chriſtus eundem theſaurum diſpenſat cõmenſuratè iuxta concurrentes cõditiones cãrum mediarũ: ut patet ex differẽti diſpẽſatione eiuſdẽ p ſacrm Baptiſmi, quo tota pœna exoluitur, & p ſacrm pœnitentiæ, quo nõ tota pœna ſoluitur: ergo ipſius uicario cõmenſuratã quoq; applicationẽ dicti theſauri creditã eſſe, rõnabile eſt. Et eſt tãto probabilior hæc rõ, quãto actio ſacralis eminẽtior, & efficacior cã media eſt, q̃ actio iuriſdictionalis, qua detur indulgentia. Et confirmatur tertio: quia conſtat prælatos oẽs eccleſiæ nõ niſi miniſtros & diſpenſatores eſſe: tota igitur eorũ poteſtas ſupra theſaurũ eccleſiæ intra limites diſpenſatiuæ poteſtatis claudit. Ex quibus habemus, quòd non ſaluatur intentio Chriſti, & Sanctorum in applicatione theſauri ſui, niſi diſpenſando applicent paſſiones in illo reconditæ huic uel illi.

ꝗAD OBIECTA Autem in oppoſitum, dicimus, quòd inter duas extremas opiniones incedimus medij. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari ſecundum cauſam indulgentiæ extremi ſunt, cõtra quos diuus Thomas proceſſit: quia cauſa indulgentiæ nõ eſt propria cã remiſſionis pœnæ, quæ eſt fructus indulgentiæ: ſed propria cauſa remiſſionis pœnæ eſt paſſio Chriſti, & Sanctorum applicata huic. Exiſtimantes aũt omnem legitimam cauſam indulgentiæ, eſſe legitimã cãm quãtæcunque indulgentiæ, extremi quoq; ſunt, contra quos pcedimus. Media aũt uia eſt opinari, quòd cauſam indulgentiæ oportet eſſe legitimam cãm tantæ diſpenſationis: ita quod cã indulgentiæ,

quia

biliter & cōſequenter loqui dēt, ideò cum bona ſanctorum Doctorum venia omittenda eſt. Et dicendum eſt cum ipſis indulgentiæ verbis, & antiquitate, ut apparet mihi doctrina, q; tempus veræ pœnitentiæ, & tps confeſſionis eſt unum, & idem ad capeſcendam indulgentiam, quamuis diuerſa rōne neceſſariū, qa vera pœnitentia exigitur ex diuino, & humano ſimul iure, cōfeſſio aūt exigitur ex humana tm̄ authoritate: qa. ſ. ſtatuta eſt ſic indulgentiæ forma ab Eccleſia, vñ Papa dare poſſet indulgētiam abſq; actuali confeſſione. Dicere aūt q; forma indulgentiæ intelligitur de confeſſis non ſecundum formam iuris, aut præceptum Eccleſiæ ſimpliciter & abſolute, ſed anno illo volūtarium eſt, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex rōne hoc emanat. Nec ſurda pertrāſeundi ſunt aure detrahentes huic quamuis exiguæ vigiliæ, tanquam eam accuſantes, eo q; eras exiſtimantes, quæſtum pietatem, apoſtolicas pulſabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi pœnitentias, confeſſiſq; anno illo modo verè pœnitentes ſint conferri obtinebunt. Audiant hi primum, non fruſtra fuiſſe tantillum laborem, ſi occaſionem tanti fructus Chriano populo cōtulerit: neq;. n. ea ſcripſimus rōne, ut alios dirigeremus, ſed inter certa ambiguaq; diſcernere ſat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotaſq; fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas cōdignas ſecundum ſacros canones confeſſoribus pœnitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex paſſione Chriſti & Sanctorum ſoluāt Deo pœnitentias, quas prompto animo à ſe ipſis peragēdas poſtulauerūt, atq; ſuſceperunt. Redirent ſiquidem hoc pacto aurea pœnitentium Patrum ſecula.

¶ Et hæc de indulgentijs dicta ſecundū proprij ingenioli vires, ſaluo oīum melius ſentientium iudicio, ſufficiant. Romæ anno ſalutis 1517. pontificatus S. D. M. Leonis X. quinto: ætatis uero meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xyſti, vigintiſeptem Quæſtionum Opuſculum.

TRACTATVS DECIMVS SEXTVS, De indulgentijs, in ſex Quæſtiones diuiſus.

1 *Num indulgentiæ fiant de theſauro meritorū Chriſti & Sanctorū.*
2 *Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit unquam [illegible]*
3 *Num occurrente paupere negans eleemoſynam, quā tamē dat pro indulgentia conſequenda peccet.*
4 *Num indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentijs abſoluat a pœna debita peccatis apud diuinam iuſtitiam.*
5 *Num indulgentijs liberentur defuncti a pœnis Purgatorij.*
6 *Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.*

QVAESTIO. I.

¶ *De theſauro indulgentiarum.*

VTRVM Indulgentiæ Eccleſiæ fiāt de theſauro meritorū Chriſti, & ſanctorum. Et videtur, quòd nō. Primo, quia indulgentia non eſſet indulgentia ſeu remiſſio, ſed ſatiſfactio & pſolutio uſq; ad nouiſſimum quadrantem per aliorum opera.

¶ Et ſequitur vlterius, quod omnes negant, ſcilicet quod concedens oneret ſe ad ſatiſfactionem. Et probatur ſequela: quia ſic Papa non remitteret, ſed ſatiſfaceret per alios.

Secundo, quia ſic virtute clauiū nō fieret abſolutio, ſed trāſlatio operum contra uerbum Chriſti, Quodcunq; ſolueris. Et vlterius idem per claues ageretur, quod de facto fit, quia ſi ſunt opera Sanctorum in theſauro Eccleſię non permittuntur ocioſa à Spiritu ſancto, ſed de facto ſuccurrerent quibus poſſunt.

¶ Tertio, Nulla Sāctorū opera ſunt relicta irremunerata: ergo Antecedens probatur, tum quia non ſunt cōdignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, tum quia ſecundum hoc ſuper erogationis non remunerarentur in Sāctis ſed in nobis: ac per hoc minora eſſent remunerata & maiora nō. Et ſi dicat, quod eadem opera ſunt etiam in ipſis Sanctis remunerata: ergo nulla ſunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quarto, Nullus ſanctorum ſufficienter impleuit in hac uita mandata Dei: ergo nihil fecerunt ſuperabundās, ergo nihil reliquerunt pro indulgentijs. Antecedens probatur primo p illud Chriſti, Quū feceritis omnia quæ ſcripta ſunt, dicite, Serui inutiles ſumus: ſed ſeruus inutilis nō ultra, ſed citra feciſſe intelligitur. Secundo, p illud Matth. 25. quod ſapientes virgines noluerunt cōmodare de oleo ſuo, timentes ne ipſis deficeret. Tertio, omnis Sanctus debitor eſt Dei diligendi quantum pōt, imo vltra quam poteſt: ſed nullus id fecit aut potuit: ergo. Quarto, Sācti per Martyrium (quod eſt opus perfectiſſimum) nō faciunt vltra quàm debent, imo uix faciunt quod debent, ergo multo minus in alijs operibus plus fecerunt quàm debuerunt.

¶ Quinto, quia ſine ſcripturis, doctoribus atque rationibus oppoſitum dicitur.

¶ PROBATVR quoq; idē authoritate Sāctorum. Primo Auguſt. omnibus ſanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita noſtra, ſed qui confitentur debita, non ſuperabundant: ergo.

¶ Secundò, authoritates Hieron. tractantis contra Pelag. illud, Beatus uir cui nō imputauit Dñs pctm̄ infra, pro hac orabit uis Sanctus in tpe opportuno. Quo eſt Sanctus, ſi pro impietate ſua orat? Et ſi eſt impius, non ſanctus. Itaq; ſancti p orationem & confeſſionem ſuæ impietatis merentur ſibi nō imputari pctm̄.

¶ Tertiò, Aug. li. 1. retra. c. 19. Oia mandata implentur, qñ quicquid non impletur, ignoſcitur. Negat enim ſanctos impleſſe pfectè mādata Dei, dicens magis ignoſcente Deo quā implēte.

¶ Quartò, Auguſt. confeſ. lib. 9. Væ hominum uitæ quantumcunq; laudabili, ſi remota miſericordia iudicetur iuxta illud Iob: ſi etiam iuſtum quippiam habuero, iudicē meum deprecabor.

¶ Quintò, ſecundum Aug. nullus ſanctus in hac uita ſine peccato fuit iuxta illud 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita ſanctorum nulla ſunt ſuperflua.

¶ Et ſi dicatur q; ſancti hūnbus aliquod ueniale potuerunt plura facere, q̄ debuerunt: contra, Opus bonum ſupremè factū eſt ueniale pctm̄: ergo ſp minus q̄ debuerunt fecerunt, & peccauerunt. Antecedēs eſt ea Aug. ubi ſupra, Oia mādata implent, &c.

¶ DEINDE arguitur, q; dato q; ſint ſuperflua ſanctorum merita, nō prodeſſent: quia unuſquiſque propriā mercedē accipiet ſecundū propriū laborē, nō ſecūdū aliena, ut ad Rom. 3. dr̄. Nec digne ab eccleſia expenderentur: quia ſolutio pœnæ eſt viliſſimū eccleſiæ donū. Nec piè eccleſia ageret relaxādo pœnas: caſtigare enim alios potius eſt pietatis, quam remittere pœnas.

¶ DENIQVE probatur, quòd merita Chriſti non ſint theſaurus indulgentiarum. Primò, quia aſſertio illa eſt ſine authoritate Scripturæ. Et ſi aſſeratur authoritas Ro. eccleſiæ remaneret periculū exponendi eccleſiā hæreticorū irriſionis: dum nō poſſemus reddere rōnem de hac, quæ in nobis eſt fide, atque ſpe.

¶ Secundò, quia locum habent primò inductæ rōnes et hic, ſcilicet quod indulgentiæ non eſſent indulgētiæ, ſed ſatiſfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias pœnitentiales ſatiſfactio eneruatur. de pœ. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, ſed eneruatur. Et ſimiliter claues non ſoluerent, ſed transferrent pro alios: impium eſt autem dicere claues non ſoluere: ſi ſoluunt totum tollunt, non transferunt. Et ſimiliter merita Chriſti de facto idem operantur, quia non ſunt ocioſa.

¶ Tertio, quia inſignis fieret irreuerētia meritis Chriſti, ſi ſolū p pœnæ relaxatione expenderētur, cū ipſe per ea fuerit exemplū omnium martyrum, uiliſſimum quippe eſt remiſſio pœnæ.

¶ Quarto, S. Tho. & Bonauen. dicunt opera noſtra bona meliora eſſe quàm indulgentias, & merita Chriſti expendi per indulgentias. Et merita Chriſti eſſe multo meliora bona, quàm opera noſtra bona, conſtat: ergo quod meliores ſunt indulgentiæ quam noſtra opera bona, quod eſt contrarium primæ propoſitioni. Aut ergo indulgentiæ non ſunt merita Chriſti: aut omiſſis omnibus indulgentiæ ſectandæ ſunt, ſ. Chriſti merita.

¶ Quinto, Conſulitur cōiter a doctorib. quod poſt indulgentias nihilominus ſit ieiunandū: quia nemo ſcit utrū odio, uel amore dignus ſit. Tunc ſic, aut iſta ſnia eſt impia in Deū & eccleſiā: aut merita Chriſti non ſunt theſaurus indulgentiarū. Primò, qa ſic claues eccleſiæ nihil facerent certi: quod eſt blaſphemiæ & indulgētia eſſet incerta donatio: ac per hoc impia illuſio ab eccleſia fieret, aut poſt indulgētiā ex meritis Chr̄i & ſctōrū deberet qeſcere ab operibus ſuis. Secūdò, qa ſi p indulgētias impēdunt merita Chr̄i & adhuc incertus ſum de remiſſione peccatorū, aut credo opera Chr̄i applicata & donata mihi eſſe ſufficientia ad remiſſionē, aut dubito. Si credo, iā nō eſt amplius ieiunādū: quia non debeo mea opera meliora putare, q̄ Chr̄i opera. Si dubito, qd hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Chriſti nulla proportione bonitatis excedunt opera noſtra: ac per hoc aut ipſa nō ſunt theſaurus indulgentiarū, aut indulgentiæ p̄ferendæ ſunt oībus operibus diuinorū p̄ceptorū, niſi iniuria fiat meritis Chriſti. Sextò, quia ipſa appoſitio meritorū & ſanctorū minus cōſonat, quaſi merita Chriſti nō ſufficiant.

¶ Septimò, Nulli dat̄ gratia cōtritionis, qn ſimul ei dētur merita Chriſti, ergo ſine indulgētijs hēt quis theſaurum meritorū.

¶ Octauò, Si meritū Chriſti eſt theſaurus indulgētiarum: ergo remitteret mortē eiuſq; pœnas. Probatur ſequela: tum quia alioquin eſſet infirmius: tū quia potens eſt remittere pœnā æternā.

¶ DEMVM arguitur, Si abſoluere in indulgentijs eſt diſpenſare theſaurum Chriſti, ergo aliæ etiam abſolutiones diſpenſabunt theſaurum Chriſti: & præcipuè ab excommunicatione, quando quis particeps fit meritorum Chriſti & eccleſiæ.

¶ Præterea, Si abſoluere in indulgentijs eſt diſtribuere theſaurum Chriſti, ergo ligare eſt includere, vel colligere thaſaurum Chriſti: quod tamen non ſpectat ad poteſtatem clauium, quia ſine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLVSIO.

¶ *Indulgentiarum theſaurus merita ſunt Chriſti & Sanctorum.*

• IN OPPOSITVM Eſt ſententia ſacrorum doctorum. ¶ Ad euidentiam huius quæſtionis monſtrãdũ eſt, merita Chriſti & Sanctorum eſſe theſaurum indulgentiarum: & qua rõne hoc notum ſit, & quid ſit, & pp quid ſit. Et quidẽ merita Chriſti & Sanctorũ eſſe theſaurũ & indulgentiarũ, authoritate apoſtolica tenemus, in extrauagãti ſiquidẽ. Clemẽtis ſexti de pœn. & re. unigenitus dr̃ de theſauro meritorũ Chriſti. Quẽ quidem theſaurum p beatum Petrum cœli clauigerum, eiuſq; ſucceſſores ſuos in terris vicarios cõmiſit fidelibus diſpenſandũ: & proprijs rõnabilibuſq; cauſis nunc pro totali, nunc pro partiali remiſſione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter q̃ ſpecialiter prout cũ Deo expedire cognoſcerent, vere pœnitentibus & confeſſis miſericorditer applicandum: ad cuius quidẽ theſauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculũ pſtare noſcuntur. Hæc ibi: poſt multa de ſuperabundantia meritorum dicta. Eſt aũt ex duobus huius decretalis authoritas penſanda. Primò, ex decretis diſt. 19 in canonicis: vbi epiſtolis decretalibus Romanorũ põtificũ primus authoritatis locus poſt ſacram ſcripturã decernit: & ibidem ca. 1. vbi extrauagantes apoſtolicæ defendunt. Secundò, ex eo, q̃ de vna parte ſacri pœnitentiæ. ſ. ſatisfactionis docet: conſtat nanq; extra de hæreticis, ad abolendam nulli in materia ſacramentorum licere diſſentire ab eo quod Ro. Eccleſia facit & prædicat credendum eſt igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum hic eſſe. Nec ſomniauit aut finxit ſibi Ro. Eccleſia theſaurũ iſtũ indulgentiarũ, ſed ex ſcripturę ſacrę authoritate, certa quã inde rõne ſacrorum doctorum ſententia pbata id habet.

¶ Ad cuius clariorem notitiam dr̃a inter meritum & ſatisfactionem prælibãda eſt. Meritum cõdigni (de hoc enim ſermo eſt appellatur opus, ex quo operans dignus eſt æterna beatitudine, ita q̃ debetur ſibi illa: iuxta illud Apoſtoli, Bonũ certamen certaui, &c. & ſubditur, repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quã reddet mihi Dñs in illa die iuſtus iudex. Satisfactio aũt appellatur voluntaria ſolutio pœnæ: tunc. n. debitor pœnæ facit ſatis iuſtitiæ, quando debitam pœnã exoluit: adæquando. n. ſolutionem debito, ſatis proculdubio facit. Nec meritum & ſatisfactio adeo a ſe inuicẽ elonganiur. vt non coeant ſępe in vnũ idemq; opus: nã de operibus ex charitate pcedentibus loquendo, quãtum hẽt opus bonitatis, tñ hẽt meriti: & quantum hẽt mali pœnæ, tñ habet ſatisfactionis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum eſt meritorium: idemq; ut eſt pœnale eſt ſatisfactorium. Hæc eſt formalis dr̃a inter meritum & ſatisfactionẽ. Eſt & alia differentia quo ad efficaciam ſeu fructum: nam meritum. nõ excedit perſonam quæ meretur ſolo Chriſto excepto, nullus. n. põt mereri fęlicitatẽ æternã alteri, ſed ſibi ſoli, excepto Chriſto, qui meruit ſuis electis. Et rõ aſſignatur, quia gratia Chriſto data, eſt gratia capitalis ſeu vniuerſalis: gratia autem reliquorum, eſt gratia partialis: meritum. n. Chriſti, & non aliorum per ſacramenta cõicantur nobis & nos ſaluat. Propterea Paulus dicebat, nonquid Paulus crucifixus eſt p uobis aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Satisfacere autem poteſt unus pro altero, ut patet quum unus implet ſacralem pœnitentiam pro altero. Et ex hac dr̃a prouenit, q̃ ſanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercem ſuam in ipſis ſanctis: q̃m ipſis ſolis profuerunt: quatenus uero ſatisfactoria fuerunt, primũ quidem ſoluerunt debitã pro illorũ peccatis pœnã: deinde ſi plus pœnalitatis habuerunt, q̃ pœna ipſorũ peccatis debita exigeret, remanſit illud plus tãquã ipſis ſanctis ſuperfluum. Et hoc plus eſt illud, quod a quibuſdam uocatur irremuneratum in ipſis Sãctis, non pp defectum diuinæ largitatis, aut operis, aut ipſius Sancti, ſed propter excellentiã ipſius perſonæ, quæ ſuperabundanter paſſa eſt uoluntariè. Ex eo nanq; perſona patiens non hẽt propria pœnarum debita pro peccatis, prouenit q̃ ſatisfactiones ſuperfluæ non pñt in ipſis remunerari. ſeu rectius loquendo nõ poſſunt in ipſis habere effectum ſolutionis. Et q̃m cõſtat Sãctos multos multo plus paſſos, quã ex peccatis ſuis debuerint pati, cõſequens eſt, ut multa ſatisfactoria remãſerint ſuperflua ipſis Sanctis. Patet aũt Sãctos ſatisfactoriè plus exoluiſſe quã debuerãt p peccatis ſuis. Tũ quia beata Virgo nulla ſatisfactione pro ſuis peccatis egu (q̃a nullũ pctm̃ cõmiſit) & tamen ſatisfactoria multa ſubijt: eius. n. uita cunctas illuſtrauit Eccleſias: & de ipſius dolore ſcriptũ eſt: Et tuã ipſius aĩam pertranſibit gladius Ioh. quoq; teſta c. 7. Vtinã appenderẽtur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Et quis eſt tã mentis inops, ut dicat Laurentiũ, Vincẽtiũ, reliquoſq; tãta paſſos martyres, oĩbus illis pœnis indiguiſſe, ut ſatisfacerent p pœna peccatis ſuis debita? Superfluunt igĩt multa ſatiſfactoria Sãctis vltra ingens pelagus ſuperfluẽtis ſatisfactionis Chriſti, qui pro totius mundi peccatis, ut Ioannes Euangeliſta teſtatur, ſatisfecit: vt & ex hoc patet, q̃ ſi totus mundus poſt omnium peccata commiſſa baptizaretur, ſtatim meritorium ſatisfactione Chriſti euolaret ad cœlum, & tñ conſtat, q̃ tãta hoĩum multitudo dãmnata indignam ſe reddens Chriſti ſatisfactione, ſuperflueret illam tertius quæ pro omnibus ſufficeret. Quocirca ea meritis Chriſti & Sanctorũ quatenus ſatisfactoriis ſuperfluis, theſaurum indulgẽtiarum conſtitui intelligito, ſi non uis errare. Et quidem q̃ huiuſmodi opera Chriſti & Sãctorũ ſatisfactoria remanſerint, declaratum eſt: q̃ uero remanſerint pro nobis, & quod remanſerint diſpenſanda p militantẽ Eccleſiam, manifeſtari oportet.

¶ Et primum, ſcilicet q̃ ad hoc remanſerint huiuſmodi ſatisfactoria, ut nobis cõicata, pro nobis ſatisfacerent tanq̃ ſi ipſi Sancti intentionem ex intentione feciſſent, ut pęnas noſtris peccatis debitas ipſi exoluerent, monſtratur, tñ ex eo q̃ nõ inania aut inutilia huiuſmodi ſatisfactoria eſſe debeãt: eſſent aũt vſatiſfactoria infructuoſa, ſi proprio fructu (q̃ eſt ſatisfacere) eſſent priuata, non per accidens, puta q̃a deſunt hi, in quibus fructificet p ſe: quia ſcilicet ſuapiẽ natura oĩa ſatisfactoria ſupererogationis eſſe infructuoſa: quia nec in ipſis operãtibus, nec in alijs effectũ habere poſſent, eo ipſo q̃ ſatisfactoria ſupererogationis ſunt. Tum quia unitas Eccleſiæ exigit, ut q̃libet ſuorum eiuſ, q̃ poſſunt eſſe utilia reipublicæ Chriſtianæ, ordinata à Spiritu ſancto Eccleſiã regente, ſint ad utilitatẽ ipſius Eccleſiæ. Cõſtat aũt ſatisfactoria ſupererogationis poſſe ad utilitatẽ Eccleſiæ cedere: ut patet ex eo, q̃ per propriã intentionẽ ipſorũ Sãctorum potuiſſent applicari hæc ad ſatisfaciẽdũ p iſto uel illo Eccleſiæ mẽbro debẽte ſatisfacere pro ſuis peccatis. Conſentaneũ igitur rõni eſt, q̃ hæc ſatisfactoria ſupererogatiuẽ facta à Sanctis, ad utilitatẽ aliorũ membrorũ Eccleſiæ ordinata ſunt. Voluntas aũt propria eorũ eſt ſatisfacere p alijs, ex quo pro his qui fecerũt, ſatisfacere non pñt, dirigit aũt uoluntas propria: quia non ex communibus, ſed proprijs iudicandũ eſt de rebus. Tũ maxime, q̃a Paulus Apoſtolus, ad Col. 1. hoc de ſuis ſatisfactorijs teſtatur dicens: Gaudeo in paſſionibus pro uobis, & impleo ea, q̃ deſunt paſſionũ Chriſti in carne mea pro corpore eius, qđ eſt Eccleſia. Vbi clarè uidere potes, intentionẽ adimplendi in ppria carne paſſiones deficiẽtes paſſioni Chriſti ad cõficiẽdã menſurã à Deo definitã p Eccleſia. Idẽ aũt eſt iudiciũ de Paulo & alijs Sãctis. ut ex Aug. ſup pſal. 68 aſſerẽte dictã Apoſtoli ſententiam, patet.

¶ Secundũ aũt. ſ. quòd theſaurus iſte meritorum, ut ſatisfactoria ſunt diſpẽſandus ſit per ſumum Pontificem, facile manifeſtatur: q̃m cõe omni Reip. eſt, ut illius princeps diſpenſator ſit communium bonorũ illius Reip. nam ſine omni contradictione, cui cura credita eſt ipſius Reip eidẽ quoq; credita intelligitur diſpenſatio eorũ, quæ ad cõe bonum illius ſpectant. Huiuſmodi aũt ſatisfactoria conſtat eſſe velut bona quędam communia ipſius Eccleſię: ut pote pro ipſa facta & relicta, ut patet ex dictis. Conſequens igitur eſt, ut ad eum qui totius eccleſiæ curam habet, ſpectet diſpenſatio dicti theſauri. Et quia ſolus Petri ſucceſſor præeſt toti eccleſiæ, ideo ad ſolum Rom. Põtificem ſpectat diſpenſare, non pro libito donare theſaurum illum. Et q̃m per indulgẽtias remittitur pœna temporalis debita pro ſatiſfactione peccatorum (ut dicta extrauagans dicit) nec Papa poteſt illã remittere ſine ſacramento eccleſiaſtico, niſi applicando ſatiſfactoria aliorũ ad illũ, cui remittit, idõ apoſtolica ſedes in dicta extrauagãte, & ſacri doctores theologi Spiritusſancti lumine illuſtrante concludunt, & rõnabiliter, dictum theſaurum diſpẽſari per indulgentias Chriſti fidelibus, qui per charitatẽ Chriſti membra ſunt. Vnde euidentiſſimè ſequitur, q̃ indulgentia abſoluendo hunc à tanta pęna pro ſuo peccato debita, applicat illi tñ ex dicto theſauro, de ſatisfactoriis quantum æquiualet iſtæ pęnæ, quæ relaxatur, & ſimul fit opus miſericordiæ, remittẽdo huic pęnam: & opus iuſtitiæ, applicando huic ſatisfactionẽ aliorum pro eo, ſic enim terreſtris Hieruſalem deſcendit de cęlo per imitationem: quoniam uniuerſæ viæ Domini miſericordia & ueritas. Ex quibus patent omnia præmiſſa.

• AD PRIMAM obiectionem in oppoſitum dicitur, quòd indulgẽtia ſecundum diuerſos ſuos actus diuerſis rationibus exprimi meretur: ſecundũ q̃ eſt abſolutio & remiſſio pęnæ, ſic iudicis actus eſt, & dr̃, ſecundum uero q̃ eſt applicatio ſatiſfactionis ad hũc, ſic diſpenſatio eſt & dicitur: & ſecundũ q̃ efficit exolutionẽ pęnæ apud diuinã iuſtitiã per applicatam ſatiſfactionẽ, ſic opus iuſtitiæ eſt & dicitur. Vnde breuiter reſpondetur q̃ indulgentia, ut reſpicit hunc, cui conceditur, eſt remiſſio & relaxatio: quamuis ut reſpicit diuinã iuſtitiã, ſit ſolutio uſque ad minimũ quadrantem. Eſt enim ſolutio, ſed nõ ad hoc, & iſtud eſt maximæ grauæ, quòd ſoluatur debitũ meũ non a me. Nec

hoc eſt mirum, aut nouum in myſterijs eccleſiæ: quam etiã in Baptiſmo omnia donari gratioſè concedamus, eodẽ modo, ſcilicet ut omnia ſoluantur, non per Baptiſmũ, ſed per Chriſti meritum, quod illi per Baptiſmũ communicatur. Celerius dicam. Tanto uinculo iunxit Deus iuſtitiam miſericordiæ, ut peccatis noſtris parcere ſic uoluerit, ut tñ per unigenitũ ſuũ Filiũ ſuæ iuſtitiæ ſatisfieret pro nobis, & hoc abũdantioris gratiæ fuit, ut non ſolùm debita remitteret, ſed ſatisfactorem daret. Nihil ergo ſecũdum diuinæ ſapientiæ ordinem admittitur indulgentiacum gratiæ, ac miſericordiæ, ex hoc quòd interuenit ibi etiam ſolutio per Chriſti & ſanctorũ merita ſatisfactoria. Argumentum uerò procedit, ac ſi hæc duo eſſent incompoſſibilia: quæ, ut dictũ eſt, ſe conſequuntur ſecundum ordinem diſpoſitionis diuinæ: ut ex dictis clarè patet. Ad ulteriorẽ uerò ſequelam (ſcilicet, ergo concedens obligat ſe ad ſatisfactionem) dicitur quòd nec apparentiam habet. Et quũ probatur, quia hoc modo ſatiſfacit per alios, reſpondetur quòd ad bonũ ſenſum admittẽdo, quòd Papa dando indulgentias ſatisfacit p alios, hoc eſt, applicat aliorum ſatiſfactionem: hinc etiã nulla ratione apparẽti ſequitur, ergo Papa obligat ſe ad ſatisfactionem: aliud eſt. n. applicare huic alienam ſatisfactionem, & aliud eſt obligare ſe ad ſatiſfaciendum pro illo, ſicut aliud eſt uolare, & aliud ſedere.

Bona ſanctorũ opera tàtum ut ſatisfactoria ſanctis ſuperrogauerunt.

¶Ad ſecundam negatur, quòd ſic uirtute clauium nihil fiat: fit nãque non ſolum applicatio operum ſanctorum ad iſtũ, ſed & abſolutio iſtius a pœna pro peccatis ſuis debita: ſic unde & uerbũ Chriſti, quodcunque ſolueris, ad literam adimpletur. Et ſimiliter negatur, ꝙ ſic uirtute clauium nihil fieret: niſi quod de facto fit. Et ad probationem, quia merita ſanctorũ, ſi ſunt, nõ relinquuntur a Spirituſancto otioſa, reſpondetur, quòd huiuſmodi ſanctorum merita ſatiſfactoria ſunt facta pro eccleſia, & nõ determinate pro hoc uel illo: & iõ non operantur in hoc uel illo particulari, niſi fuerint applicata ab ipſo Deo uel eius uicario ad hunc uel illum. Non ergo de facto operantur abſque applicatione: quia ſunt communia, nec ſunt otioſa: quia ad hoc ſuapte natura ſunt ordinata, & applicata, ut non aliter operentur. ¶Ad tertiam de operibus ſanctorũ irremuneratis, dicitur ꝙ cõmunicando in abuſu uocabulorũ, hoc eſt, accipiendo irremuneratũ, prout ſumitur a ſic dicentibus, hoc eſt nõ ſortita ſuum fructũ in ipſis ſanctis. Sic inquã loquendo reſpondendum eſt, ꝙ opera bona ſanctorũ dupliciter ſumi poſſunt. ſ. ut meritoria: & ſic omnia ſunt remunerata in ipſis ſanctis, uel ut ſatiſfactoria: & ſic ea quæ ſupererogauerũt, nõ ſunt remunerata in ipſis ſanctis: ſed relicta ſunt remunerãda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima. ſ. non ſunt condignæ paſſiones huius temporis: qa de paſſionibus noſtris ſecundum ſubſtãtiam operis, ſeu, ut ſunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem reſpicit opera & paſſiones ut ſunt ex charitate, ſeu gratia Dei: Non ſecunda, ſ. Deus præmiat ultra condignum, tũ quia de præmio operũ: ut ſunt meritoria, intelligitur ſnia illa: tũ quia non ex defectu largitatis pmiãtis, ſed ex excellentia ſancti operantis prouenit, ꝙ opus ſuũ ut ſatiſfactoriũ non remuneratur in ipſo Sancto, hoc eſt non ſatisfacit pro ipſo: qa ipſe non eſt debitor pœnæ pro qua ſatiſfactio fit. Non tertia. ſ. quòd opera ſupererogationis nõ remunerãtur in ipſis ſanctis, ſed in nobis, &c. qm opera ſupererogationis ut ſunt meritoria, remunerantur in ipſis ſanctis: iuxta uerbũ Samaritani, Quodcũque ſupererogaueris, ego cũ rediero, reddam tibi. Sed inquantum ſupererogant pœnalitates, ſic propter ipſorum ſanctorũ excellentiã non poſſunt in ipſis ſanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens ſequi, ſed oĩa conſonare, habet. n. rectæ rationis ordo, ut quis prius pro ſe ſatisfaciat: & ſi ſupererogat ſoluendo quod nõ dẽt, non pro ſe ſed pro alio ſoluat. Nec ex hoc, ꝙ diximus eadẽ opera eſſe remunerata in ſanctis & in nobis, ſequitur, ergo nulla ſunt ſanctorũ opera irremunerata in ipſis. Nã quũ dr quædam eſſe ſanctorum merita relicta irremunerata, nõ fit diſtinctio operũ, quaſi quædã fuerint eorũ opera remunerata. & quædã alia relicta irremunerata: ut argm̃ interpretatur & malè: ſed fit diſtinctio conditionum etiam unius & eiuſdẽ operis. Et eſt ſenſus, ꝙ opera ſanctorum inquantũ ſunt meritoria ſunt remunerata in ipſis ſanctis: inquantum uerò ſunt ſatiſfactoria ſunt relicta irremunerata. quantũ ad illud pœnalitatis quod ſupererogauerũt. Vbi patet abſque cõtrouerſia omnia cõſonare. ¶Ad quartã dr, quòd uir ſanctus poteſt iudicari dupliciter: primò inquantum operatur ex ſuo libero arbitrio, & ſic nullus ſanctorũ impleuit ſufficienter in hac uita mandata Dei. Alio mõ inquantum operatur ex gratia diuina, & ineriſtente & aſſiſtente: & ſic quilibet ſanctus ſufficiẽter impleuit mãdata Dei in his q obſeruaſſe eos laudamus. Et ſi cõtra hoc probationes aſſiſtẽtis afferantur, ſtideiui & ad primam dicitur. quòd ſi uerba Domini integrè afferantur, monſtrant oppoſitum. nã Dominus adicit, Quũ feceritis omnia quæcunque præcepero uobis, dicite: Quod debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vbi uides, ꝙ dicendo: Quod debuimus fecimus, mõſtrat eos impleſſe mãdata ſufficiẽter, alioqn nõ feceriſt quod debuerũt: nã debuerunt ſufficiẽter implere. Non eſt autem uerum, ſeruum qui fecit quod debuit inutilem citra feciſſe: qm ſi citra feciſſet, iã non feciſſet, quod debuiſſet: Sed uerũ eſt, ꝙ ut ſic nõ ſupererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui. n. non facit niſi quod debet, inutilis dicit. Vnde ex iſta authoritate nihil aliud habetur niſi ꝙ ſancti ex hoc, ꝙ impleuerunt præcepta Chriſti, non ſupererogauerũt cũ quo ſtat, & ꝙ ſufficienter mandata Chriſti implere potuerunt, & ſupererogare, ut ſic non ſolum fecerint quod debuerunt, ſed eſſent ſerui inutiles in domo Dñi. Ad ſecundam dicitur ꝙ oleũ, quod ſapientes uirgines timuerunt ſibi non ſufficere, ad meritũ conſcientiã ſpectat, & non ad pœnalitates. Ad tertiam dicitur, quod falſum eſſe conſtat præceptum de Deo diligẽdo obligare hominem plus q̃ poſſit. Maledictus, inquit Hieron. dicens Deũ, præcepiſſe aliquod impoſſibile. Falſum quoque eſt ſub præcepto de Deo diligendo, cadere ꝙ homo diligat quantum poteſt: intelligendo ſic, quòd ſi dilectionis aliquem actum poſſibilem ſibi omittat quis, peccet: ut patet ex hoc, quòd multi dilectionis actus ſpectant ad opera ſupererogationis: ut benè uelle, & bene facere inimicis in particulari extra neceſſitatis caſum, pfectionis ſiquidem eſt hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quod homo diligat Deũ ex toto corde, & ex omnibus uiribus, &c. ad hũc ſenſum, ꝙ nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde ſuo, in mẽte ſua, in uiribus ſuis, &c. admittat. Intellectũ aũt præceptum illud de actuali dilectione, ut ſonat nõ quid agere hic debemus, ſed quo tendere debemus, monſtrat ſecundũ Augu. unde patet quòd ſancti impleuerunt hoc præceptum, & ſupererogauerũt. Ad quartam dicitur ꝙ ſancti per martyrium extra neceſſitatis articulum faciunt plus quàm debent: quia ſupererogant. Et rurſus in articulo neceſſitatis ad martyrium pro confeſſione fidei, ſupererogant ſæpe quo ad ſatisfactionem: dum plus patiũtur uoluntariè q̃ pro peccatis ſuis debeant. Ad quintam dicitur, ꝙ doctrina hæc, ſuper ſcripturas & rationes & authoritates Ro. eccleſiæ ſanctorumque doctorum fundatur. Et non ſolum temerariæ præſumptionis eſt contrarium dicere, uerum indiſciplinatæ mẽtis eſt non acqeſcere tot aſſlatis, ultra authoritatem ſctõrũ Tho. & Bonauenturæ, & infinitorũ doctorũ ſequacium: oportet. n. uirum docilẽ in morali tã theologia, q̃ philoſophia non quærere certitudinem mathematicam: ſed niſi rõni cõſentaneæ, ſimulque a communi doctorum ſententia probata in moralibus, ut certa habeamus, confundere neceſſe eſt omnia.

¶AD PROBATIONES Deinde ex authoritatibus ſanctorum reſpondendo dicitur, ꝙ cum hoc, ꝙ omnes ſancti aliquod peccati debitum habuerunt pro quo quandiu uiuunt orare poſſunt. non quòd oporteat eos ſemper peccatũ habuiſſe coæuum, quãdoque enim ſine omni peccato fuerũt, ſed quia quãque peccauerunt, ſtat ꝙ multa ſupererogationis & meritoria, & ſatiſfactoria fecerint: qui. n. dimitti orat ſibi peccata, fatetur ſe debitorẽ. — Ad ſãctorum.

Et hoc in tota uita uerificatur, quantũ eſt ex parte noſtra; quãuis ſecus ſit ſi ſecundum adiunctam Dei gratiam ſancti iudicẽtur. Et ne ſæpius idem repetatur, diſtinguito, quòd ſancti, & ſua opera dupliciter iudicari poſſunt. Primo ſecundum ſe, & ſecundum proprias uires: & ſic ſunt ſemper debitores, & damnabiles, non implentes mãdata Dei: iuxta illud Iſaiæ. Vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Alio mõ ſecundũ gratiã Spiritusſancti in ipſis & operibus ſuis, tam informantem, quàm aſſiſtentẽ: & ſic implent mandata, & nõ ſunt debitores, ſed creditores, digni uita æterna ex ipſis ſanctis operibus ſuis, nihil dãnationis habentes, &c. iuxta illud, 1. Ioan. 3. Oĩs qui natus eſt ex Deo, non facit peccatum, qm ſemen ipſius in eo manet: & non põt peccare, quoniã ex Deo natus eſt. Et illud Apoſtoli ad Ro. 8. Nihil dãnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et illud eiuſdẽ ad Tim. Bonũ certamẽ certaui, curſum cõſummaui, fidẽ ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vñ prudẽtis lectoris erit diſcernere, quandu ſcriptura, uel ſanctorũ doctrina loquũt de nobis aut operibus noſtris, ſecundũ ꝙ ſunt noſtra, & ſecũdũ ꝙ ſunt diuinæ gratiæ: omnia. n. mala uerificantur de nobis, & noſtris ſecundum ꝙ ſumus noſtri, uel ſunt noſtra: & rurſus ſimul infinita bona uerificãtur de eiſdẽ, ut ſunt diuinæ miſericordiæ, ac gratiæ: ut patet ex his ſcripturæ locis & multis aliis, q afferri poſſunt. Et hinc habes ſolutionẽ huius & ſequẽtiũ & ſimilium obiectionum: nã cum hoc, ꝙ omnes ſancti ſunt ex ſe debitores, ſtat ꝙ ex diuina gr̃a operãdo, ſuper erogant. Et ſimiliter, quòd ſunt impij ex ſe: & orando ex diuina gr̃a merent' non imputari ſibi impietatẽ. Et ſimiliter Deo agnoſcente, hoc eſt gratiam dãte implent mandata: non homine ex ſeipſo implente. Et ſimiliter omnia mandata tunc implentur, quãdo quicquid nõ ex nobis impletur per gratiã impletur. Et ſimiliter uæ uitæ hominũ laudabili, ſi ſine gratia (diuinæ miſericordiæ effectu) iudicetur. Et ſimiliter ſi qũ iuſti habuero ſecundũ humanã iuſtitiã iudicem

meum deprecabor. Et ſimiliter omne opus bonũ optimè factũ, inquantum eſt ex nobis factũ peccatum eſt, ſicut pannus menſtruatæ: ſed quatenus ex Dei gratia eſt, nullũ peccatũ, ſed meritorium & ſupererogatiuum bonum eſt. Vnde ſi in quinta pbatione intenditur, quòd ſimpliciter & abſolutè & nõ ſecundum q; ex nobis eſt, omne opus bonum optimè ex charitate factũ eſt peccatum ueniale, nõ reſponſione, ſed ſenſu aut igne opus eſt: nam ſecundũ hoc beata uirgo in omni opere ſuo peccauit uenialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam eſſe ad peccatũ ex omni parte uincendum. Ex hoc ſequitur contra Apoſtolum, indignitas operum ſuorum ad coronam ſecundum iuſtitiã diuinam. Et ex hoc ſequitur contra Ioannem Euangeliſtam, q; ẽt natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet ſolutio omnium obiectorum ex authoritate Sanctorum.

¶Ad obiecta autem contra naturalem utilitatem ex ſuperfluis Sanctorum meritis, ſ ſidetur. Et ad primum, unuſquiſque propriã mercedem, & ſecundũ proprium laborem, dicitur, q; ut patet, de mercede loquitur: merces aũt merito rñdet: & nos idẽ dicimus q; quilibet ſibi ſoli meretur. Nos autem de pœnarũ remiſſione loquimur, dicẽtes q; unus poteſt ſatisfacere per alium.

¶Ad ſecundum (q; non digne expenderet illa eccleſia) dicitur q; digniſſimè expendit dum ſatisfactoria pro ſatisfactore expenditur: neque enim poſſunt dignius expendi. Et licet remiſſio temporalis pœnæ in comparatione ad dona ſpiritualis gratiæ ſit vile donum: eſt tamen proportionatum & commenſuratum donum meritis Sanctorum, inquantum ſunt ſatisfactoria: quoniã ut ſic non niſi exolutiua temporalium pœnarum ſunt.

¶Ad tertium (quòd non piè ageret eccleſia) dicitur, quòd piiſſimè mater eccleſia filiis ſuis remittit, quos Deus ex rationabili eã in adoptionis filios computauit: nõ enim omni actu debet mater caſtigare filium, ſed omnia tempus habent.

Ad eos, q obiiciunt cõtra merita Christi.

¶AD OBIECTA Denique contra theſaurũ indulgentiarũ ex meritis Chriſti reſpondetur. Et ad primũ iã patet ex dictis, q; eũ authoritate non ſolius Ro. eccleſiæ, ſed ſacræ ſcripturæ, Sanctorum & doctorum hoc dicitur. Et ſi ſolius Rom. eccleſiæ authoritate diffinitiua diceretur, ſufficeret ad rõnem reddendam, de ea q in nobis eſt, fide nõ minus, quã ſi authoritate gñalis concilij diffinitũ eſſet. Hæretici aũt ſicut refutare poſſunt Ro. eccleſiam, ita & Conciliũ. Nec hoc ego ſomnio: ſed Hier. ad Damaſum Papã dicit, Si Apoſtolatus tui iudicio fuerit approbatũ, hæreticũ ſe experietur qui cõtradixerit. Et in Concilio Flor. ſub Eugenio 4. acceptat profeſſio Armenorũ dicẽtiũ: approbamus quod approbat Ro. eccleſia, & reprobamus quicquid reprobat Ro. eccleſia.

¶Ad ſecundũ iã dictũ eſt nihil ad ſubiũctũ ex canone authoritatẽ malè allatam: quia textus non de indulgentiis, ſed de indulgentiis indiſcretis dicit, q; ſunt eneruationes ratione indiſcretionis.

¶Ad tertiũ ſimiliter dictũ eſt & probatũ, q; nulla ſit irreuerẽtia.

¶Ad quartum dicitur, q; opera bona dicuntur eſſe meliora indulgentiis, hoc eſt, effectibus indulgentiarum: & non meritis Chriſti & Sanctorũ quæ non ſunt indulgentiæ, ſed ex eorum ſatisfactoria ſupererogatione eſt efficacia indulgentiæ. Vnde proceſſus illius argumenti aſſumit tot falſas propoſitiones, uel ueras cãliter & nõ formaliter, ut nõ ſit mirũ ſi ſeipſum interimit.

¶Ad quintum dr, q; Concilium illud pium eſt, quòd claues eccleſiæ, ſicut & alia ſacramenta, facere aliquid certi uel nihil certi, põt intelligi dupliciter. Primò, quantũ ex ſeipſis: & ſic dicit q; faciũt certũ quid, & oppoſitũ eſt impium. Alio mõ p accidẽs, puta propter indiſpoſitionẽ materiæ, uel ſubiecti, & ſic contingit non ſolũ claues eccleſiæ, ſed & baptiſmũ non habere certũ effectũ: puta, ſi adultus ſuſcipiat ablutionẽ occulto animo nõ ſuſcipiendi Baptiſmum: tũc.n. nec characterẽ recipit. Et ſi cũ animo ſolũ peccandi mortaliter accedat, licet characterẽ ſuſcipiat, gratiam tñ non ſuſcipit. Et ſic eſt in propoſito: quia propter ambiguitatem de diſpoſitione ſubiecti dubitamus de effectu clauiũ in iſto: & cum hoc ſumus certi q; claues habẽt certiſſimum effectũ in ſubiecto diſpoſito ad earũ effectũ: & ſimiliter indulgẽtia eſt certa donatio diſpoſitis ad illã. Vnde nulla eſt illuſio, ſi applicatæ uerè pœnitentibus, nec inſufficiẽtia meritorũ Chri & Sctõrũ: ſed ex dubio de diſpoſitione ſubiecti, q conſiſtit in facto nõ hominis ſolius, ſed Dei miſerẽtis, donãdo uerã contritionẽ proueniat q; nõ neſcimus a noſtris pœnitentiis poſt indulgẽtias. Et quũ ſecundò adiungitur, Aut credo mihi merita Chriſti applicata p indulgentiã eſſe ſufficientia, aut dubito, tñ dicetur q; plus oportet addere. ſ. ſuſcepta in me, ſeu participata a me. Credo.n. indubiè merita Chriſti applicata per indulgentiã mihi, & participata a me, ſeu ſuſcepta in me, eſſe ſufficienter exoluẽtia debitas a me pœnas tẽporales pro meis peccatis: ſed dubito an ſint a me participata, quia dubito an ego fuerim diſpoſitus pro participatione illorum, hoc autem dubium eſt ſanctum. Et rurſus ſi credo me participaſſe, uolo etiam addere meas ſatisfactiones non tanquam meliores ſatisfactione Chriſti: ſed quia melius eſt dupliciter ſatisfacere, quàm una tantũ; & plura bona ſunt ſatisfactio Chriſti & mea, quàm ſatisfactio Chriſti tantum. Ad confirmationem dicitur, quòd merita Chriſti non ſunt indulgentiæ, ſed cauſæ indulgentiarum efficaciæ: indulgentiæ enim, quas conſequunẽ Chriſti fideles, nihil aliud ſunt quàm remiſſiones ſuarum pœnarum per merita Chriſti. Vnde ſicut remiſſiones pœnarum non ſunt præferendæ meritis Chriſti, nec pceptis Chriſti, aut eccleſiæ, ita nec indulgentiæ: & tamen cum hoc ſtare liquet, quod remiſſiones fiant per merita Chriſti.

¶Ad ſextum dicitur, q; appoſitio meritorum Sanctorum conſonat diuinæ diſpoſitioni, non quòd inſufficiens ſit Chriſti ſatisfactio, ſed ut plena ſit in Chriſti corpore myſtico ſatisfactoria. Sic enim docuit Apoſtolus: Adimpleo inquit ea quæ deſunt paſſioni Chriſti in carne mea p corpore eius, quòd eſt eccleſia.

¶Ad ſeptimũ dr, q; non eſt hæc eccleſiæ doctrina, ut theſaurus meritorũ Chriſti & Sanctorum ita cõmiſſus ſit eccleſiæ diſpenſationi p indulgentias, q; ſine ipſius nõ diſpẽſetur a Chrõ ſummo Sacerdote. Sed iſta conſequẽtia nõ ualet, Theſaurus ille põt haberi ſine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: ſtat enim quod multis modis participari poſſit a Chriſti membris.

¶Ad octauum dr negando ſequelam, non ex inſufficientia meritorum Chriſti: ſed pp diuinæ ſapientiæ diſpoſitionem ex parte Dei, q non ordinauit theſaurũ eccleſiæ ad remittendum pœnã mortis: & propter diſparitatẽ pœnarũ ex parte noſtri. Pœnarum ſiquidẽ noſtrarũ quædã ſunt pœnæ naturales, & quędã perſonales: hoc eſt, quædã conſequũtur nos pp peccatum naturæ, quod eſt peccatum originale, & quædam ſunt nobis debitæ propter actualia peccata noſtra. Illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reſeruantur uſque ad renouationẽ naturæ, quæ in reſurrectione fiet ex merito euã paſſionis Chriſti: quoniam ipſe mortem noſtram utranque, ſcilicet animæ & corporis moriendo deſtruxit, & ideo non remittuntur p indulgentias: quoniam ſpectant ad tempus naturę infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualib. in hac uita remittuntur per indulgentias: præſens.n. uita tempus eſt purgandi non naturalia, ſed perſonalia: unde etiam in Baptiſmo pſona, non natura ſanatur. Et quia mors cum ſuis pœnalitatib. eſt pœna naturæ, ideo merita Chriſti per indulgẽtias applicata ad pœnam mortis non ſe extendunt. Vnde patet, quòd nõ ex infirmitate meritorũ Chriſti, ſed ex naturæ pœnæ & ſtatus præſentis prouenit, q; pœna mortis non remittitur per illam in hac uita. Nec ex hoc quòd remittunt pœnam æternæ mortis ſequitur, ergo & temporalis mortis pœnam: tum quia æterna ſenſus pœna eſt de numero perſonalium pœnarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud eſt loqui de meritis Chriſti ſatisfactoriis abſolutè, & aliud de eiſdem, ut ſuperfluunt ſacramentis, ut per indulgentias diſpenſanda relinquuntur: ipſa.n. abſolutẽ in ſacramentis tollunt pœnam damni & ſenſus æternã, potius p uiam concomitantiæ, q per ſatisfactionis. Reconciliando quippe hoſtem in Dei filium adoptiuum, ſequitur quòd non hoſtili pœna puniendus eſt, quòd eſt tollere pœnam æternam. Soli.n. hoſtes exterminatrice pœna digni ſunt. Filij enim caſtigandi, purgandi ſuapte natura relinquuntur. Theſaurus autem indulgentiarum Chriſti merita, ut ſatisfactoria exhibet.

¶Ad demum obiecta contra hoc q; abſolutioni, quæ fit per indulgentias annectitur diſpenſatio theſauri meritorũ Chriſti & Sanctorũ, rñdetur: Et ad primum dr, quòd non eſt par ratio de actu abſolutionis in indulgentiis, & de aliis abſolutionibus, ſiue cenſuris, ſiue aliis, ſiue ſacramenti exhibitione. Tum quia abſolutio iſta reſpicit tertiam ſacramenti pœnitentiæ partem. ſ. pœnitentialẽ ſatisfactionem (ſupplet.n. eam) Chriſti autem merita directè ad ſacramenta reſpiciunt: reliquæ autem abſolutiones non reſpiciunt partem aliquam ſacramenti alicuius. Tum quia abſolutio iſta eſt a pœna debita apud diuinam iuſtitiam in hac uita uel alia: aliæ uerò abſolutiones ſunt a pœnis in hac tantum uita debitis. Hinc.n. fit, quòd ad illas remittẽdas ſola poteſtas Papæ ſufficiat & efficiat: ad illas uerò ultra poteſtatem in Papa exigatur & diſpoſitio ſubiecti per ueram pœnitentiam, & meritorum Chriſti diſpenſatio, nõ ad libitum applicato: quia miniſtri non eſt remittere pœnas principali debitas, niſi diſpenſando. Sic enim nos exiſtimet homo (inquit Apoſtolus) ut miniſtros Chriſti: & diſpenſatores miniſteriorum Dei.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd ſicut in ſacramento pœnitẽtiæ claues reſpectu peccatorũ actum quidem ſoluendi exercent poſitiuè, ligandi aũt negatiuè quoad clauem potentiæ, quãuis poſitiuè ad utrunque ſe habeat clauis ſcientiæ, ita in indulgẽtiis inuenitur, quòd clauis ſcientiæ poſitiuè decernit ſolutionẽ & ligationem: clauis poteſtatis poſitiuè quidẽ abſoluit, négatiuè aũt ligat: quia ligare hic ſicut & in peccatis, non eſt aliud quàm nõ abſoluere ex iudicio & authoritate clauis ſcientię. Vñ nõ ſoluere abſolutè non eſt actus clauis, q eſt ligare: ſed ex iudicio clauis nõ ſoluere eſt ligare, qui actus eſt clauiũ. Et per hoc patet, q; licet effectus ſolutionis & ligationis ſit ſine clauibus: ipſum tamen

tamen ſoluere, uel ligare non eſt in militanti Eccleſia ſine clauium exercitio, Auguſtæ die, 7. Octob. 1518.

QVAESTIO. II.

¶ Num dare operam ad conſequendas indulgentias ſit imperfectionis.

QVAERITVR vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias ſit imperfectionis. Et vr ꝙ ſic. Primò, quia actus non meritorius eſt imperfectionis: ſed acquirere indulgentiam, non eſt meritorium: ergo, &c.

¶ Secundò, quia indulgentiæ ſunt relaxationes pœnarū debitarum: perfectorū aūt eſt pœnas amplecti, nō fugere: qm̄ ſitiunt crucē Chriſti: vt de ſanctis Andrea, Laurētio, & Vincentio legit.

¶ Tertiò, quia ſecundum doctores ſacros hñs indulgentias melius facit ſi ꝑ ſeipſum adimplet iniunctā pœnitentiam, q̄ ſi propter indulgentias omittat illā: ꝑfecti aūt æmulantur charismata meliora: imperfectorum igitur eſt indulgentijs incumbere.

¶ Quartò, quia indulgentiæ non proſunt, niſi ad relaxationē pœnarū canonicarū; ſed nō niſi criminoſis publicè imponunt canonū pœnæ, qa ſunt publicæ pniæ partes: ergo nō eſt niſi imꝑfectorū īdulgētijs egere, ac ꝑ hoc dare operā ad eas acq̄rēdas.

¶ Ad huius euidentiam ſciendum, ꝙ indulgentiarum fructus proprius eſt ſatisfacere diuinæ iuſtitiæ, quo ad pœnam temporalem proprijs peccatis debitā ex pœnis Chriſti & ſanctorum, ſecundum traditionem Eccleſiæ Rom. ut patet in extrauaganti Clem. 6 & multorum Romanorū pon. apoſtolicis literis. Hac autem ſuppoſitione facta (in alia quæſtione adhuc magis probanda, q̄ in tractatu de indulgentijs firmauerimus) cõſequenter dicendum eſt, ꝙ quum actus iſte, qui eſt ſatisfacere ꝑ aliū, non ſit ex ſuo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionē mortalē annexam; qm̄ cū feruenti charitate & promptiſſima voluntate per ſeipſum ſatisfaciendi, ſtat ꝙ tali modo, ſcilicet per ſanctorum pœnas uelit ſatisfacere, & nihilominus operibus ſanctiſſimis tanto magis intendere, quanto liberior à debita pœna, & gratior eſſe dēt ꝑꝑ hoc cumulatum beneficij. Sed eſt actus de genere bonorū moralium: eſt. n. appetitu recto appetibilis, utpote ablatiuus impedimentorum ad cœleſtem patriam. Pœnæ peccatis. n. debitę impediunt ingreſſum ad æternam beatitudinem vnde tātum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis pœnis oībus debitis pro ſui peccatis, liberæ ab omni malo pęnæ, omnium bonorum aggregatione perfectum ſtatum aſſequantur. Nec ſolum eſt moraliter bonus, ſed etiam meritorius, ſi fructuoſus eſt: quoniam non niſi exiſtentibus in charitate indulgentiæ proſunt, ut ipſa conceſſionis forma monſtrat (dicendo verè pœnitentibus) oēs aūt actus humanos ex charitate procedentes meritorios eſſe conſtat. Nec ſolum eſt meritorius æternæ uitæ, ſed conſonus ēt perfectis uiris: qm̄ continuè ſuſpirantibus ad cœleſtem patriam, & cupientibus diſſolui, & eſſe cum Chriſto conſonant oīa recta acceleratiua cœleſtis ingreſſus: cõſtat aūt exolutionem pœnarum debitarum pro peccatis acceleratiuam eſſe cœleſtis itineris: qm̄ impedimenta ingreſſus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, ꝙ dare operā indulgentijs, eſt actus cōis perfectis & imperfectis in charitate conſtitutis; ſi pœnis adhuc pro peccatis ſuis obnoxij ſunt. Et cõfirmatur, quia oībus quantumcunq; ꝑfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita noſtra: in quorū numero cõſiſtet eſſe debitū pęnæ pro peccatis: quod aūt conſonat petere, cõſonat & q̄rere. Conſonat igit ēt ꝑfectis q̄rere debitum pęnæ pro peccatis ſuis debitæ exolui ꝑ ſatisfactoria opera Chri & Sctōrū.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quòd ſermo doctorum dicentium indulgentias non eſſe meritorias, eſt formalis, & uerus formaliter intellectus: hoc eſt, ꝙ indulgentia, vt ſatisfactoria, non eſt meritoria. Cõe eſt. n. ſatisfactorijs omnibus (ſiue per ſeipſum homo ſatisfaciat, ſiue per alium viatorē, uel ſanctum) ꝙ meritoria non ſunt formaliter ſumpta, hoc eſt ut ſatisfactoria. Et ratio eſt in promptu, quia ſatisfacere, nō eſt aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quod aliquis à debito liberatur non meretur: vñ & in purgatorio quilibet ſatiſfacit, & nemo meretur. Cum hoc aūt, ꝙ indulgētia, quo ad fructum, ſatiſfactionem ꝑ alium, hoc eſt, Chriſtu, & ſanctos ſonat, non eſt meritoria, ſtat ꝙ aliquid facere pro indulgentia ſatiſfactoria, ſit meritorium, non ſolum ex gñe operis (puta ſubuenire Eccleſiæ, aut orare) ſed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, ut impedimenta ſui ingreſſus ad æternam vitā tollantur. Et hoc conſonare perfectis manifeſtū eſt.

¶ Ad ſecundum dr̄ ꝙ perfectorum eſt pęnas promotiuas ſui uel aliorum ad æternam uitā amplecti. Pęnas autem ex propria culpa impeditiuas æternæ uitæ, non eſt perfectorū iterare, ſed quam citius fieri poteſt, liberare ſe ab illis ut expeditius ſemper inueniatur pro cœleſtis patrię ingreſſu. Conſtat aūt pęnas pro peccatis debitas eſſe ex propria culpa impeditiuas ingreſſus cęleſtis: & ideo ꝑfectis per ſe, uel per alium citius ſunt exoluendę.

¶ Ad tertiam dr̄ ꝙ nihil obſtat dictis conſilium de meliori bono: ꝙ. ſ. melius facit conſequutus indulgentiam, ſi per ſeipſum ſatiſfacit. Nam proculdubio melius eſt duobus modis ſatiſfacere, q̄ uno. ſ. per alium, & per ſe, q̄ per alium tñ. Et rurſus, per alium ſatiſfit ſolum, ſed per ſeipſum, & ſatiſfit & medela adhibetur: pęnitentia. n. per ſeipſum impleta eſt, nō ſolū ſatiſfactio, ſed medicina. Cū his. n. ſtat, ꝙ ꝑfecti emulādo charismata meliora, ſectentēr indulgentias, ut expediti ſint ad vitā æternam.

¶ Ad quartam dicitur, quod multa falſa continet. Primum eſt, quod indulgentiæ nō proſint niſi ad relaxationem pœnarū, q̄ per canones pœnitentiales impoſitæ ſunt: patet. n. hoc eſſe falſum ex ipſa forma conceptionis, ſonantis remiſſionem pœnarum iniunctarum: iunctæ aūt ſunt ſiue ſecundum canones, ſiue ſecundum arbitrium confeſſoris. Aliud falſum eſt ꝙ pœnæ canonum pro ſolis criminibus publicis imponi: quum cõſtet in foro pœnitentiali poſſe imponi: ut pro ſecretis ſecretè pœnitentiam agant. Aliud falſum ſubintelligitur, reprobatum in alia quæſtione. ſ. ꝙ ſub pœna canonica non includatur etiā pœna ſimpliciter debita peccato. Quod ex eo patet ēt eſſe falſum: ꝙ nō inducat Deus bis in id ipſum: iudicaret aūt bis, ſi ſemel per ſeipſum, & ſemel per ſuum uicarium temporalem pęnam ſatiſfactoriam pro peccato exigeret, quod contingeret, ſi pœnitentia à ſacerdote ſecundum canones impoſita, non euacuaret pro ſua portione pœnam ſatiſfactoriam apud Deum. Et hinc eſt quartum falſum, ſcilicet, ꝙ remiſſio pœnitentiæ iniunctæ adepta per indulgentias, non ſit remiſſio pœnæ debitæ ꝓ ſatiſfactione peccati apud Deum: ut in alia quæſtione manifeſtauimus. Quocirca cuicunq; obnoxio pœnæ temporali ꝓ ſatiſfactione cuiuſq; actualis peccati proſunt indulgentiæ, ſiue ſint iniunctæ ſecundum canones, ſiue cõfeſſores arbitrio. Et ēt ſi non ſunt actu iniunctæ dummodo Eccleſia ſeruatis ſeruādis in forma indulgentiæ ēt ad non iniunctas pœnitentias extendat illam: vt alias hoc. ſ. de non iniunctis, manifeſtabitur. Et qa tam perfecti q̄ imperfecti, tam ſani, q̄ infirmi, tam morituri, q̄ diu uicturi, tam impediti, quàm non impediti in charitate cõſtituti, rei poſſunt eſſe alicuius pœnæ temporalis pro ſatiſfactione ſuorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum qui uoluerit earum particeps fieri: rarique uidentur eſſe adeo ſatiſfacientes per ſeipſos, q non egeāt indulgentijs: qui tamen tutius agunt ſi per indulgentias etiam à debitis ſe abſolui curent. Auguſtæ die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num occurrenti pauperi negans eleemoſynam, quam tamen dat pro indulgentia conſequenda, peccet.

QVAERITVR Vtrum occurrēti pauperi negans eleemoſynam, quā tamen dat pro indulgentia conſequēda, peccet. Et uidetur quod ſic.

¶ Primò, quia agit cõtra ordinē diuini præcepti: quo qs primò ſeruare tenet p̄cepta, ſeu mandata Chriſti, quàm acquirendis uacare indulgentijs: utpote quia hoc non eſt mandatum, ſed uoluntarium.

¶ Secundo, qa talis agit contra illud Ioā. Si quis uiderit fratrem ſuū neceſſe habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quō charitas Dei manet in illo? prima Ioā. 3. Et ſi dicatur ꝙ ſola extrema neceſſitas obligat ad mortale: contra, tū qa ſecundū hoc charitas nunquam uel rariſſimè locū haberet operādi, tum qa quilibet in neceſſitate cõſtitutus, uellet nō ſibi expectari neceſſitatē extremam, ſed prius ſubueniri: ergo hoc idem ſeruandū eſt in alijs.

¶ Ad euidentiā huius conſiderandū eſt, ꝙ ad hoc, ꝙ aliquis actus humanus ſit pctm̄, non ſufficit negatio bonitatis maioris, alioqn non daret gradus in actibus bonis, ſed ſoli ſummè boni actus effugerēt rõnē peccati: ſed exigit ꝙ ſit inordinatus: niſi. n. a diuino ordine declinaret, peccatū non eſſet. Deordinatio aūt actus effuſiuæ pecuniæ ſicut & cæterarum moralium actionū, tunc tm̄ eſt, quum uel nō ſua, uel ad id qđ non dēt, uel quū non dēt, &c. impēdit pecunia: niſi. n. aliqđ quod debuerat adeſſe deſit, aut qđ debuerat abeſſe, adſit, peccati rõ nō ſaluat: quocirca ad debiti rõnē oportet ſpectare peccati iudicium. Et hinc fit, ut licet melius faceret q pecunias ſuas in eleemoſynas daret, q̄ ſi expēderet eas in humanis officijs defunctorū, quæ ſunt cõſolationes uiuorū, non tñ peccaret expendens has ꝓ honorabilibus exequijs, qa non tenet illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarū humanus iuxta ſtatū pſonæ & patriæ morē non eſt deordinatus. Vnde in propoſito, quū dare eleemoſynā ſit pręceptū affirmatiuum, obligans tantum ꝓ loco & tēpore: ſi in caſu loquimur, quo præceptū de eleemoſyna obli-

gat. non eſt dubium q̃ negans illã, vt det pro indulgẽtia peccet, non. n. ſunt facienda mala, ut ueniant bona. Si aũt ſumus extra caſum, in quo præceptum de eleemoſyna obligat: quamuis pauper occurrat petens eleemoſynã, licite põt quis omittere eleemoſynam & date pro indulgentia nõ minus. quã poſſet illam ſimpliciter omittere, & quam poſſet pecuniã illam in vſus ſuos conuertere. Vnde Dominus Mariam à diſcipulis defendit, obijcientibus quòd pretioſum unguentum quo multus potuiſſet ſubueniri pauperibus in unum humanum opus perderet: affirmans q̃ bonum opus operata eſt. Vbi ex ſubiuncta rõne, pauperes enim ſemper habeb tis, &c. docuit, q̃ concurrentibus duob. bonis, altero continuo, altero pro inſtante commoditate, licitũ eſt omiſſo pro tunc maiori ex ſuo genere bono, dare operã minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim ſpectat, quòd pauperes ſemper adſunt, ipſe autem non ſemper.

¶AD PRIMAM Aũt obiectionem dr̃ q̃ ordo præceptorum ad cõſimilia eſt in præcepto tunc tm̃, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat extra tps ſiquidẽ pro quo obligat, liberũ eſt cuiq; conſilia ſequi. Si autem eſſe in propoſito ſupponitur.

¶Ad ſecundã negatur, q̃ talis agat cõtra doctrinã Ioan. Euang. quia Ioãnes loquitur pro quanto pceptum affirmatiuũ obligat: certò aũt certius cõſtat, q̃ nõ quælibet neceſſitas fratris uiſa cõſtituit tps, pro quo pceptum eleemoſynæ obligat. Vñ gloſſa ibidẽ dicit in uerbo neceſſitatẽ victus uel ueſtitus. Nulli aũt ſunt pauperes hñtes uictũ & ueſtitum: ut patet de Gabelo apud Thobiam. Et rurſus gloſſa ibidem de ſubſtantia ſuperflua exponit, dicens: Si ſuperflua non potes dare fratri, animam tuam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet neceſſitate fratris, nec de quolibet habente ſubſtantiam huius mundi: ſed de ſuperfluam ſubſtantiã habente iuxta verbũ Domini: Quod ſupereſt, eleemoſynam date, Luc. 11. Nec propterea ego abundans teneor huic pauperi dare, quamuis teneat dare eleemoſynam: ſi recta ratio moralium actuum regula eſt. Vtrum autem ſola extrema neceſſitas, tps, pro quo præceptum obligat determinet, alia qſtio eſt: & alibi memini me ſcripſiſſe poſt S. Thomam, q̃ quãtum ex parte neceſſitatis pauperis ſola extrema neceſſitas determinat tps, pro quo præceptũ de eleemoſyna obligat ad pctm̃ mortale. Sed extrema neceſſitas non intelligitur, qñ prope mortem homo eſt, tũc. n. non poteſt ſibi ſubueniri, ſed qñ eſt adhuc tps utiliter ſubueniendi, nec apparet alia uia, qua illi ſubueniatur, ſi à me non ſibi ſueurritur: tũc enim neceſſitas eſt extrema, licet longè ſit à morte. Rurſus licet neceſſitas non extrema nõ obliget ad peccatum mortale omittentem eleemoſynam, magna tñ neceſſitas uiſa à potente ſine ſuo incommodo ſubuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget & ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim ſecundũ philoſophos in actibus bonis, quod eſt prope medium, ad virtutis actum ſpectat: ita in oppoſitis nõ ſolum qui totaliter declinat peccat, ſed & qui prope ad uitium appropinquat, & ſecũdum Theologos non ſolum qui contra pceptum: ſed qui præter pceptum facit, peccat. Et pp̃ iſtam latitudinẽ, qua neceſſitas proximi uiſa qñq; ad mortale, quandoq; ad ueniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quo charitas Dei manet in illo? & non manifeſtè aſſeruit charitatẽ Dei non manet in illo. Quamuis aſſertiuè intellecta uerba illa, ſecluſa ſuperfluitate bonorum, de extrema neceſſitate accipiẽda ſint, quoniam tunc tantum debita negatur ſubuentio in notabile damnum proximi uergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc aũt neceſſitatem, aut ſubuẽtio non eſt ad hoc debita, aut non eſt illa tanta damni notabilis proximo: & ſic non fit contra charitatem debitam, ſed aut pter eam, aut nec præter, nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia ſecundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locũ operandi, negatur ſequela, quũ charitas & ſine præcepto operari poteſt & frequentiſſimè eleemoſynæ opus operatur. Et quũ dr̃ ſecundo, quia quilibet uellet ſibi extra neceſſitatem extremam ſubueniri: conceditur, ſed negatur ſequela, ergo ſubuentio eſt in præcepto. Non enim omne quòd uolumus, nobis fieri, cadit ſub præcepto, ut alij nobis faciant: quilibet enim uellet nunquam ſibi mendacium dici, non tamẽ ꝓpterea ſequitur, ergo, quilibet mentiens facit contra præceptũ: & ſic de alijs. Auguſt. die 7. Octobris. 1518.

QVAESTIO IIII.

¶ Num indulgentia abſoluendo ab iniunctis pœnitentijs abſoluat à pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam.

QVAERITVR Vtrum indulgentia ab abſoluendo ab iniunctis pœnitentijs abſoluat à pœna debita peccato apud diuinam iuſtitiam. Et uidetur quòd non.

¶Primò, quia iniunctæ pœnitentiæ ab homine, ſicut non obligant niſi in foro eccleſiaſtico, ita earum abſolutio non eſt niſi in foro eccleſiaſtico.

¶Secundò, quia pœnitẽtia uolũtaria, de qua Chriſtus dicit, Pœnitentiam agite, eſt de præcepto Chriſti & de eſſentia pœnitentiæ ſpiritualis, ac omnino de neceſſitate ſalutis: & conſequenter eſt in poteſtate ſacerdotis cuiuſque dimittere illam. Eſt. n. mortificatio paſſionum & crux portanda poſt Chriſtum.

¶Tertiò, quia poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt: ſed Papa non poteſt ligare niſi ad pœnam canonicam: ergo non poteſt abſoluere niſi a pœna canonica.

¶Quartò, Satiſfactio ſacramentalis non dicitur ſatiſfactio, qa ſatiſfaciat pro culpa ſimpliciter, ſed quia ſatiſfaciat ſecundum ſtatuta eccleſiæ: ergo abſolutio ab illa non eſt abſolutio à ſatiſfactione ſimpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo p culpa ſatiſfit per pœnam non mortificationis propriè, & hmõi.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt communis eccleſiæ ſenſus.

¶AD EVIDENTIAM Huius ſciendum eſt, quòd pœnæ canonica (hoc eſt iniuncta à ſacerdote in confeſſione ſacramentali) & pœna ſatiſfactoria pro culpa ſecundum diuinam iuſtitiã, non ſe habent ſicut duæ pœnæ, ſed ſe habent ſicut pœna indeterminata & pœna determinata. Sicut & præceptum de cõfeſſione facienda editum a Deo & ab eccleſia, non præcipit duplicem confeſſionẽ, ſed ſe habet eccleſiæ præceptorum ad diuinũ ut determinatum ad indeterminatum. Illud. n. idem quod pcipit Deus, præcipit eccleſia: ſed Deus præcipit, quòd confiteamur non determinando tempus, eccleſia idem præcipiendo determinat tempus, ſ. in ſingulis annis: unde una & eadem eſt cõfeſſio præcepta à Deo & eccleſiã. Et proculdubio unica confeſſione implet, qui licet præceptum Dei & eccleſiæ: ridiculũ q pꝑ eſſet ſemel confiteri, ut obediatur Deo, & iterum ut obediatur eccleſiæ. Simile quid eſt uidere in propoſito: nam pro peccato commiſſo (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto hõ ſatiſfacere, ſed non determinatè per iſtam uel illam pœnã: nã poteſt ſatiſfacere per eleemoſynam, uel per ieiunium, uel orationẽ. Et pro eodẽ peccato tenetur ex iniunctione ſacerdotis imponentis ſatiſfacere per determinatã pœnam, puta ieiunium ſeptem annorum. Nec tenetur pœnitens ad duas pœnas: alterã ſatiſfactoriam apud Deum, & alteram ſatiſfactoriam Eccleſiæ: ſed implẽdo iniunctã ab Eccleſia, ſatiſfecit Deo & Eccleſiæ: vel pro tota pœna debita illi peccato (ſi impoſita à ſacerdote adæquat debitã ſecundum diuinam iuſtitiam) uel pro parte illa q̃ correſpondet impoſitæ, ſi pœna impoſita minor eſt illa q̃ ſecundum diuinã iuſtitiã determinanda erat. Nec hæc voluntariè dicimus: ſed euidenter monſtramus diſcurrendo p oẽs actus pcepto ab utriuſq; ſcilicet Deo & Eccleſia: ut patet i pcepto de obſeruatione feſtorum & præcepto de obſeruatione ieiuniorum. Vnum. n. atq; idẽ eſt quod à Deo Eccleſiaq; præcipitur. ab illo indeterminatè, & ab iſta determinatè: & dum Eccleſiæ obeditur, non remanet hõ obligatus ad Dei præceptũ iterum implẽdũ circa illud. Et ſimile eſt in alijs. Quocirca Deo Eccleſiaq; idẽ pcipient, vnus atq; idem actus ſit debitus duplici vinculo, ſcilicet Dei & Eccleſiæ. Et propterea putari põt, q̃ ſi iniuncta pœnitentia relaxatur per indulgentiã, non remittitur pœna ſatiſfactoria ſimpliciter & abſolutè, ſed ſolũ ut ẽ debita ex uinculo Eccleſiæ, & ppea remanet, ut eſt debita ex uinculo diuinæ iuſtitiæ, Sicut quum Papa relaxat ieiuniũ alicui pſonæ, non cõcedit illi, q̃ non impleat Dei, ſeu naturæ pceptum de ieiunio, ſed q̃ non arctetur ex uinculo eccleſiaſtici præcepti ad ieiunium. Et ſecundum hanc uiã ſicut ligat ſacerdos ad pœnã nouum aliquid faciendo uinculũ determinandoq; p qualẽ quantamq; pœnã ſatiſfacere dẽt pœnitens: ita abſoluetet p indulgentiam tollendo uinculũ Eccleſiæ, & determinationẽ ad talẽ pœnã. Fallitur aũt opinio hæc in hoc, q̃ non diſcernit inter abſolutionẽ per uiam indulgentiæ & abſolutionẽ p uiã licentiæ. Abſolutio. n. per uiã licentiæ cõis eſt omnibus principibus eccleſiaſticis & ſecularibus: dum quilibet põt ſoluere, quos ligauit, licentia præbendo, vt nõ teneatur iuſſa à ſe in, lete: & de huiuſmodi abſolutione verificatur licentia ieiuniorum & ſimiliũ. Sed q̃ nõ ſit talis abſolutio per indulgentias patet ex eo, q̃ innititur illi priuilegio Chriſti, Quodcunq; ſolueris ſuper terram: certum eſt. n. abſolutionem conceſſam per hoc priuilegium, non eſſe illam, quæ cõis omnibus principibus eſt: ad quã nõ eſt opus priuilegio, ſed ſtatim ut quis eſt princeps habet illam. Amplius abſolutio per modũ licentiæ, extendit ſe indifferenter ad ſingula poſitiui iuris: põt. n. ita relaxare obſeruationem vnus pcepti iuris ſicut alterius: vt patet. Abſolutio aũt Petro conceſſa ex priuilegio Chriſti habet pro materia ea, quæ regni cœlorũ ſunt dicente Chriſto, Tibi dabo claues regni cœlorum) & ſpecialiter culpæ (vt patet ex uerbo Chriſti: quorũ remiſeritis peccata remittuntur eis) & pœnas pro culpa, ut patet ex uerbo Chriſti Matth. 18. Vbi quũ dixiſſet, Si Eccleſiã non audierit, ſit tibi uelut ethnicus, ſubdit, Amen dico uobis, quęcunq; alligaueritis ſuper terram, &c. Amplius, ſi indulgentiæ nõ eſſent niſi relaxationes uinculi à ſacerdote vel canone impoſiti, decepta eſſe uniuerſitas fidelium credẽtiũ nõ ſolũ uinculũ, ſed ipſas pœnas remiſſas eſſe. Alio ergo modo

abſolui

abſolutionem per indulgentiã fieri, ex eo cõuincit, ꝙ indulgentia uerè acquiſita, tenet cõis Eccleſiæ & doctorum ſenſus ſatiſfeciſſe hominem illum, ac ſi pœnitentiam correſpõdentem illi indulgentiæ perfeciſſet. Ex hoc enim manifeſtè ſequitur, ꝙ indulgentiæ abſoluẽdo ab iniũcta pœnitentia abſoluunt non ſolũ à uinculo per ſacerdotem, aut canonẽ appoſito: ſed etiam a pœna tẽporali debita ſecundũ diuinã iuſtitiã peccato, quanta correſponderet illi acquiſitæ indulgentiæ. Nec eſt parui momẽti ratio ſumpta à cõmuni ſenſu Eccleſiæ & doctorum ſacrorum: ſed eſt tãtæ authoritatis, ut nõ niſi temerè liceat ſentire oppoſitum. Et cõfirmatur ſnſa hæc: quã ſic uerè relucet operatio priuilegij Petro conceſſi. Quodcunque ſolueris ſuper terram: abſoluere n. a pœnis peccato debitis in foro diuinæ iuſtitiæ, nõ principis, non iuris humani, ſed diuinæ eſt poteſtatis Petro cõcẽſæ a Chriſto. Amplius, Clem. 6. tradidit expreſsè, ꝙ indulgentia remittit pœnã tẽporalẽ pro peccato debitã: ut patet in extrauagãte ab orbe acceptata de Iubilæo quinquageſimo quoque anno: & habetur in extrauagantium cõium titulo, de pœ. & re. cap. unigenitus. Non licet autem contra apoſtolicæ ſedis doctrinam ſentire.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dr̃, ꝙ pœna iniuncta ab homine, ſeu canone eſt duplex: quædã ſimpliciter appoſita ab homine, uel canone, ut excõicatio, carcer, & huiuſmodi, & hæ nõ ligant niſi in foro Eccleſiaſtico. Quædã uerò ſunt appoſitæ ab homine ſeu canone, & appoſitæ ſolũm quo ad quantitatem & qualitatẽ, ut ſuppoſitas pœnas euacuent. Et iſtæ obligãt partim in ſolo foro Eccleſiæ, pro quanto nõ tenentur niſi in hac uita implere illas qualitates: & partim ſimpliciter apud Deũ pro quãto ſi non ſecundũ iniunctas qualitates ſatisfecit, tenetur ſatisfacere apud diuinã iuſtitiã in alia uita de tota illa pœna, quæ euacuata fuiſſet, ſi ſecundum iniunctas ſatisfeciſſet. Vnde ſicut pœnitẽtia ſacramẽtalis obligat i foro Dei; ita abſoluit in foro Dei.

¶Ad ſecundã dr̃, ꝙ eccleſia poteſt abſoluere per indulgentias a pœnis debitis ex præcepto & uinculo diuino. Nec hoc facit Eccleſia humana ſed diuina authoritate ſibi cõceſſa ex priuilegio Quodcunq; ſolueris: Petrus n. ut uicarius, & miniſter Chr̃i agit authoritate Chriſti. Nec mirum ſi poteſt abſoluere a pœna debita ex præcepto Chriſti, & ad quã obligat interior pœnitentia, & quæ eſt de neceſſitate ſalutis, quia poteſt abſoluere à culpa: quę tñ excedit pœnam ut Iudæi dicebant: Quis põt peccata dimittere, niſi ſolus Deus? Sacerdos n. miniſterialiter abſoluit a culpa, & remittit peccata confitentium ſibi: dicẽte Chriſto: Quorũ remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et multò magis põt Chriſti miniſter abſoluere a pœnis: quum n. culpa & pœna impedimẽta ſint regni cęlorũ (quia & nihil coinquinatũ intrabit illud, & abſterget Deus oẽm lachrymã, nec dolor erit ultra, &c.) Ad claues regni cœlorũ ſpectare neceſſe eſt utrunque impedimẽtum tollere: alioquin aperiri regnum cœlorũ fidelibus non ſufficerent. Conſtat aũt ſufficere in patiente diſpoſito, & reliquis concurrentibus requiſitis. Quocirca pœna ad quã peccator ex Dei pcepto tenetur, & quam pœnitentia interior operatur erat pro peccato, & quæ de neceſſitate ſalutis æternæ habendæ implẽda erat per indulgentiæ abſolutionem uerè acquiſitam ſublata, & deſinit talis homo ad illã obligari, & ex diuino præcepto, & ex pœnitentia interiori, & ex fine ſalutis æternæ, quia iã ſatisfecit per aliam uiam. ſ. per abſolutionem indulgentiæ, & hoc Chriſti authoritate per ſuum miniſtrum riẽ exequuta. Quod aũt dr̃, ꝙ pœnitentia, ad quam tenetur peccator, eſt crux Chri & mortificatio paſſionum iam à priſcis ſolutum doctoribus dicentib. quòd pœnæ inquantum ſunt medicinæ paſſionum, non ſupplẽtur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgẽtiis acquiſitis pœnitentiam agere, ut medicinam paſſionum noſtrarum: inquantum uerò ſunt ſatisfactiuæ pro peccatis commiſſis, ſic ſupplentur per indulgentias. Et ſimiliter eſt diſtinguendum de cruce poſt Chriſtum portanda, & ſimilibus.

¶Ad tertiam dicitur, ꝙ propoſitio aſſumpta (.ſ. poteſtas ligandi atque ſoluendi par eſt) eſt cum grano ſalis intelligẽda: quia etſi eſt par quantũ ad materiã (quia utrobiq; Dñs dixit, Quodcunque, ſicut. n. dixit, Quodcunque ſolueris, ita dixit, Quodcunq; ligaueris) non tñ eſt par quo ad modũ. Nã & peccatum ſacerdos miniſterio authoritatiuo tollit, ita ꝙ abſoluendo facit de peccatore iuſtum: non tñ põt miniſterialiter ligando facere de iuſto peccatorem. Et hoc. n. patet, ꝙ alio mõ ſoluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & ſimiliter fas eſt, ut alio mõ Põtifex liget, quã ſoluat pœnas. Abſoluit n. miniſterialiter & per ſacramentalem abſolutionẽ, & per indulgentias a pœnis ſecundũ diuinã iuſtitiã debitis: ligat aũt ad pœnam ſicut ad culpã. Nã ſicut ad culpã ligat, uel nõ remittendo, uel pcipiendo aliqd, cuius tranſgreſſio cõſtituit peccatorẽ: ita ligat ad pœnã, uel nõ remittẽdo, uel agendo, unde p ſeipſum quis incurrat debitum pœnæ apud diuinam iuſtitiam. Sub hac autẽ diſtinctione dicitur ad minorẽ, ꝙ ſi ſermo ſit de poſſe quibuſuis modis Papa poſſe ligare ad pœnam canonicam, & non canonicam, hoc eſt abſolute apud Deum, (ut patet ex dictis) & ſimiliter abſoluere. Si uerò ſermo ſit de poſſe tali modo, ſ. directè imponẽdo, uel tollẽdo, ſic minor eſt falſa: quia non æqualiter ſe habent quo ad modum claues in ligando & ſoluendo. Poteſt enim directè abſoluere quod non poteſt directè imponere, tanquam in culpa.

¶Poteſt & nihilominus ad minorem aliter reſponderi dicẽdo, ꝙ in canonica pœna quæ in foro pœnitentiæ iniungitur in ſatisfactionem, clauditur pœna debita peccato coram diuina iuſtitia: quia eadem eſt pœna ſuppoſita, & qualificata ab homine uel canone: ut patet ex dictis. Et propterea ſicut ſacerdos ligãdo ad pœnã canonicã, ligat ad pœnam ſimpliciter ueſtitam qualitatib. appoſitis ab hoĩe uel canone: ita abſoluendo ab huiuſ pœna canonica, abſoluit & à pœna ſimpliciter. Nam abſoluendo a pœna qualificata per hominẽ uel canonẽ, abſoluit & a pœna, & a qualitate, qui. n. abſoluit a toto, abſoluit a quolibet illius parte, quia toto includitur pars. Et ſic dato ꝙ non liget niſi ad canonicam, nec abſoluat niſi a canonica, adhuc hr̃ intentum, ꝙ ligat & abſoluit in pœnam ſimpliciter debitam in ſatisfactione pro pctõ. Põt & tertio dici ad eandem, ꝙ quia actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem ppe genus ſpectat hõ in potentia & hõ in actu & albũ in potentia & album in actu: & ſic de aliis: idẽ et pœna canonica diuiditur in canonicã in actu, uel in potentia, & utraque infra genus canonicæ pœnæ clauditur. Et ꝙ Eccleſia non ſolum põt ſuper pœnas canonicas in actu ſed et ſuper pœnas canonicas in potentia. Imò de facto Eccleſia per canones pœnitẽntiales, & per arbitrium confeſſorum, nihil aliud facit q̃ ꝙ pœnas debitas ſimpliciter pro peccatis, quæ ſunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibẽdo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Eccleſia ex hoc ipſo, ꝙ põt ſuper pœnas canonicas tam actu q̃ potẽtia, poteſt ſuper omnem temporalem debitam pro ſatisfactione peccatorum: quoniam oẽs tales pœnæ ſunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc eſt ſunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles, ſunt aut iniunctæ per ſacerdotem, aut pñt iniũgi. Et propterea licet eccleſia in indulgentiis non conſueuerit, niſi iniunctas pœnas remittere, quia ita ſonant, poſſet tamen et non iniunctas remittere: ſequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur authoritate diui Thom. aliorumque doctorum.

¶Ad quartam dicitur, ꝙ ly ſimpliciter, in duobus ſenſibus ſumi conſueuit. Primò, ut æquiualeat ad ly totaliter, ſecundò, ut excludat aditionem, ut Aethiops nõ dicitur albus ſimpliciter, ſed cum additione dr̃ albus dentes, non aũt quia dicimus albũ ſine additione aliqua, dicimur albũ ſimpliciter. In propoſito ergo ſi ſimpliciter ſumitur, pro Totaliter, ſic ſatisfactio ſacramentalis quandoque ſatisfacit ſimpliciter, & quandoque non ſimpliciter, ſed partialiter, quia quandoque adæquat pœnam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc eſt manifeſtum. Si autem ſumitur pro ſine additione, ſi ſatisfactio ſacramentalis ſemper ſatiſfacit ſimpliciter, dummodo pœnitens agat illam rectè diſpoſitus: quia non ſolum ſatisfacit Eccleſiæ, ſed Deo pro tanta pœna debita peccatis, quanta correſpondet illi ſatisfactioni ſacramentali. Nec hæc uoluntariè dicimus, ſed probata efficaciter ſunt ex ſupradictis. Auguſtæ die 29. Septembris 1518.

QVAESTIO V.

¶Num indulgentijs liberentur defuncti a pœnis purgatorij.

QVAERITVR utrum ob plenariã indulgentiã conceſſam pro defunctis & acceptatã a uiuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio exiſtentes liberent totaliter a pœnis purgatorij. Vr̃. n. ꝙ ſic: quia indulgentiæ tantum donãt quantum ſonant: ſed plenaria indulgentia ſonat remiſſionẽ omniũ pœnarum: ergo &c.

¶Præterea, indulgentia ualet (ut dicunt doctores) per modũ ſolutionis: ac per hoc indulgentia plenaria ualet per modum ſolutionis plenariæ: ſed facta ſolutione integra alicuius debiti liber eſt debitor ab uniuerſo quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima a pœnis purgatorij.

¶Præterea. Doctorum ſententia eſt, quòd cõcurrentibus tribus, ſcilicet authoritate in dante, pietate in cauſa, & gratia in recipiẽte, indulgentia ualet: ſed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex authoritate prædicationis eccleſiaſticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

¶IN oppoſitum autem eſt, quia ex hoc ſequeretur, quòd per indulgentias poſſet Pontifex expoliare Purgatorium.

¶Ad euidentiam huius difficultatis ſuppoſito (prout rei ueritas eſt) indulgentias non niſi per modum ſuffragij prodeſſe defunctis, tria ſunt præmittenda: & poſtmodũ reſpondendũ quæſito. Primũ præmittendum eſt de iſta indulgentia in ſe, qd ſit plenaria indulgentia per modũ ſuffragij. Secundum eſt de modo ſeu uia, quo modo perdu[illegible] indulgentia ad animas in Purgatorio,

torio. Tertium eſt de ipſarum animarum in Purgatorio diſpoſitione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primum, a quid nominis inchoando, quia ſuffragium auxilium ſignificat, & in propoſito de eccleſiaſtico ſuffragio eſt ſermo modus ſuffragij modũ eccleſiaſtici auxilij denotat, ita ꝙ indulgentia per modum ſuffragij ſignificat indulgentiam per modũ eccleſiaſtici auxilij: hoc eſt per modum, quo nos per pia opera noſtra ſuffragamur, ſeu auxiliamur defunctis. Neq; autẽ intelligi modus iſte ſuffragij niſi eccleſiæ ſuffragia pſpecta fuerint: quoniã ad borũ ſimilitudinem indulgentia ſuffragij modũ induit. Et quia trifariam noſtris operibus ſuffragemur defunctis (uel merẽdo bonis operibus, de congruo tñ, defunctis alicuius liberationem à Purgatorio, uel impetrando noſtris orationibus illã, uel ſatisfaciẽdo noſtris paſſionibus, ſeu pœnalibus opibus pro illis: & indulgẽtiam ſupponamus fieri ex theſauro ſuperabundantium in eccleſia paſſionum, ſeu pœnalium operũ, conſequens eſt, ſi ſingula ſingulis reddenda ſunt, ut indulgentia quæ pœnarum ſolutionem eccleſiaſtica authoritate collatã ſonat, quia ad modũ eccleſiaſtici ſuffragij determinatur, nõ cuiuſcuq; eccleſiaſtici ſuffragij, ſed ſatisfactorij ſuffragij modum

Indulgentiæ p modũ ſuffragij pſunt defunctis ex diuina miſericordia, & gratia.

induat. Nã quũ indulgẽtia, inquãtũ indulgentia, nõ ſit niſi meritoria, neq; impetratoria, ſed ſatisfactoria: conſentaneũ rationi eſt, ut nõ induat modũ ſuffragij meritorij, neq; modũ ſuffragij impetratorij, ſed modũ ſuffragij ſatisfactorij: ita ꝙ idulgẽtia p modũ ſuffragij, eſt cõceſſia ex theſauro eccleſiæ, opus ſatisfactoriũ per modũ eccleſiaſtici ſuffragij ſatisfactorij: hoc eſt p modũ quo noſtra ſatisfactoria ſuffragia opẽ ferũt. Hæc de primo.

¶ Quo ad ſecundum, qua ſ. uia indulgentia per modũ ſuffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu eſt, vnde manifeſtum fiat. Ex hoc. n. ipſo, ꝙ indulgentia modum Eccleſiaſtici ſuffragij ſatiſfactorij induit, una eadẽ eſt uia, per quã eccleſiæ ſuffragia ſatiſfactoria p defunctis facta (ut ieiunia, peregrinationes, & alia huiuſmodi) ad defunctorũ animas pducuntur, & p quam indulgentia per modum ſuffragij ad illas peruenit. Et uia hæc nõ eſt uia iuſtitiæ, ſed ua gratiæ ſeu miſericordiæ: quia uniuerſa eccleſiæ ſuffragia diuinã eſflagitant gratiam: qua hæc accepta ſint pro animabus illis purgãdis, quibus ſuffragari intẽdimus. Quod ex duobus ad propoſitum ſpectantibus declaratur. Primò ex hoc, ꝙ pœnæ noſtræ (ut diuus Tho. docuit) ſunt alterius & deficientis rõnis à pœnis animarum ſeparatarum: ſicut pœna pecuniaria eſt alterius ac deficientis rationis a pœna ſeruitutis. Hinc enim fit, ut ſicut ſeruitus pecunia nõ redimitur ſecundũ iuſtitiæ rigorem, ſed ſecũdũ Domini acceptationem: ita pœnæ animę ſeparatæ pœnis noſtris non redimuntur ſecũdũ iuſtitiæ rõnem, ſed ſecundũ diuinæ miſericordiæ diſpenſationẽ. Secũdo ex hoc, ꝙ alter eſt forus noſter, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ ſeparatæ puniuntur: noſter eſt forus mitis, quaſi canonicus uel ciuilis, ille rigoroſus, quaſi ſanguinis & criminalis. Et propterea ſi quis hic ob debitã pecuniam in ſeruitutẽ redactus eſſet (ut olim fiebat) aut clericis in forum ſanguinis decidiſſet: ſicut non ſufficeret amplius pecuniã ad redimendũ illũ, nec pœnæ canonicæ ſufficerent ad redimendam clericatũ: ita non ſufficiunt paſſiones noſtræ ad ſatisfaciẽdũ pro pœnis animarum in Purgatorio, quæ tamen noſtræ paſſiones ſuffeciſſent ad ſatisfaciendũ pro eorundẽ delictorum pœnis in hac uita ſoluendis, antea. ſ. quam in pœnas alterius rationis eſſent tranſlatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iuſtitiæ: qualis eſt forus, in quo puniunt animæ ſeparatæ: ſpectant. n. illarũ pœnæ ad ſtatutũ pœnarum inferni. Nec putes propterea eccleſię ſuffragia ſatisfactoria p defunctis eſſe uana, aut incerta, ſed ſcito eſſe utilia & certa: ſicut & utilia ſunt & certa ſuffragia orationũ p illis: q̃ conſtat diuinæ miſericordiæ inniti. Diſtinguũ dẽ nobiſcũ, & cũ illis agitur, ſi diuina gratia acceptatur, eccleſiæ ſuffragia ſatisfactoria ad releuantiã animarũ, quæ in alia uita puniunt, deducũtur. Nõ eſt uobis uia iuris aliqua adeũdi forũ illum ad alicuius redemptionẽ, ſed gratia opus eſt. Manifeſtus quoque fit quod dicimus, locũ habere in indulgentijs pro defunctis, ea differentia tẽter modũ, quo cõceditur defunctis, & quo conceditur uiuis: nã defunctis conceditur per modum ſuffragij: uiuis autem per modũ abſolutionis, ut patet extra de pœ. & re. cap. quod autem. Vbi n. uidere potes, ꝙ eccleſiaſticus princeps utrobiq; authoritatiuè hẽt actũ diſpẽſandi theſaurũ Eccleſiæ, ſed reſpectu uiuorũ ſuperaddit actum abſolutionis, reſpectu uero defunctorum nullum addit propriè loquẽdo, actũ, laxius tñ loquendo, addit actũ modificatiuũ ad ſuffragia eccleſiaſtica. Et meritò ſic fit: quoniã nos, qui uiuimus, ſumus ſubditi Põtifici, & pœnæ noſtræ ad forũ huius uitæ ſpectant: & propterea ſeruatis ſeruãdis: indulgẽtia ad viuos defert uiam iuſtitiæ per iudicis actũ, ſ. abſolutionem. Exiſtentes autem in Purgatorio (utpote extra eccleſię præſentis forũ) a Papa abſolui non poſſunt, ſicut nec ligari. & ideò indulgentia, quàm authoritatiuè ex theſauro eccleſiæ confert illis per modum auxilij, ad eorum ſubleuationem mittit confidens in diuina miſericordia ꝙ acceptabitur ad ſubleuamen eorũ, qui in foro iræ & furoris Dñi puniuntur purgandi. Et eſt ſimile ac ſi ſit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus oẽs ciues ære alieno grauatos, quorum aliqui ſub ſuo dñio, alij in alieno iã propterea ſeruituti addicti eſſent. In hoc. n. caſu princeps ex publico ærario authoritatiuè nũmos diſpẽſaret p iſtis & illis, ſed degẽtes ſub ſua iuriſdictione et iudicialiter abſolueret à debito: ad degentes aũt alibi ſeruos nõ poſſet niſi per modum auxilij ſubuenire cũ pecunia illa, & alterius gratiam ac abſolutionẽ expectare. Simili modo eccleſiaſticus princeps ex theſauro eccleſiæ uiuorũ ac defunctorũ pœnas pro peccatis debitas ſoluturus utriſq; theſauri opes diſpẽſat ſed uiuis applicat abſoluẽdo illos: defunctis aũt applicat auxiliãdo, hoc eſt ut eccleſiæ ſatisfactiua ſuffragia ad defunctorũ liberationẽ dirigẽdo. Notãter autẽ dico, Eccleſiæ: quoniam ſatisfactiones ex theſauro eccleſiæ diſpẽſari intelligũtur, ſi propriè loquẽdum eſt. nõ ita ut ſint iſtorũ, quibus conceduntur tanq̃ ipſimet opera illa feciſſent, aut illi, qui fecerũt feciſſent ſpecialiter pro iſtis: ſed tanquam eccleſię cõia ſuffragia appropriant ſingularibus perſonis. Eſt ſiquidẽ inter ſacramentorũ & indulgentiarũ efficaciã dĩa ad propoſitũ: in hoc ꝙ remiſſio pœnæ per ſacramentũ fit ex intentione ipſius Chriſti, cuius eſt ſacri operatio: ita ꝙ iſte ſuſcipiens ſacramentũ releuatur a tanta pœna, ac ſi ipſe paſſus fuerit patiente Chriſto: ut ſacramentũ Baptiſmi teſtatur: docẽte hoc Apoſtolo ad Ro. 6 & diuo Tho. in 3. par. q. 69. Per indulgentiã aũt, remiſſionẽ pœnæ conſequimur, tanquã eccleſia pro nobis illa paſſa fuerit, quoniã abundantia paſſionũ Chriſti & Sanctorũ eccleſiæ diſpenſationi credita, intelligitur dona eccleſię, ut cõe ipſius eccleſiæ bonũ: ac per hoc per eccleſiæ rectores, ut ipſius eccleſiæ ſunt, ex intẽtione eccleſiæ applicanda his uel illis. Deuenerũt ſiquidem paſſiones iſtæ ad theſaurũ eccleſiæ ex intẽtione Chri & Sanctorum ad cõe eccleſiæ bonum in gñali, & commiſſa ſunt, vt ex intentione eccleſiæ ad hos uel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quæ p modũ ſuffragij proculdubio eccleſiæ conceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos nõ iuſtitia, ſed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de ſcdo.

¶ Quo ad tertiũ prima fronte apparet ꝙ indulgẽtiæ ſicut & alia cõia eccleſiæ ſuffragia omnibus in Purgatorio exiſtentibus pro quibus fiunt, proſint, quia oẽs tales inter ualde malos, & ualde bonos medij ſunt: quibus ſecundum Aug. doctrinam eccleſię proſunt ſuffragia. Sed tñ diligentius perſpexerimus, oppoſitum apparebit, ſectando Auguſtini doctrinam in Enchiridio, & in lib. de Cura pro mor. agen. recitatã a Gratiano 13. q. 2. Viderũt. n. ꝙ eccleſiæ ſuffragia ſaltẽ ſpecialia, & ſimiliter indulgentiæ, quæ ut ſpecialia ſuffragia ſubrogantur, illis ſolis defunctis proſint qui in hac uita meruerunt, ut in Purgatorio hæc illis prodeſſent. Et quia fructus, quẽ ex ſuffragiis animæ quæ purgantur percipiunt, ad præmiũ accidentale ſpectat, quũ ſit pœnæ temporalis remiſſio: cõſequens eſt ꝙ non ad eſſentiale, ſed accidentale meritum pertineat mereri in hac uita, ut ſuffragia proſint in alia uita. Et ſi his adiunxeris, ꝙ huiuſmodi accidentalia merita non ſunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatoriũ ducendis: perſpicuũ erit, ꝙ non omnib. in Purgatorio indulgentiæ & alia ſpecialia ſuffragia proſunt: quia non oẽs hic meruerunt, ut hæc illis poſſint prodeſſe: quamuis omnes hic meruerint, ut hæc illis poſſint prodeſſe: quia hoc ſpectat ad meritũ eſſentiale. Eodem. n. merito, quo meruerunt uitam æternã tandem eis exhibendã, meruerunt, ut Sanctorum cõione iuuari interim, & tandem frui poſſint. Videntur autẽ ad accidentalia hæc merita ſpectare, deuotio magna ad claues Eccleſiæ indulgẽtiæ donatiuas, miſericordia, ſolicitudo ad ſatiſfaciẽdũ pro peccatis, ſtudiũ ad ſuffragandũ defunctis, & ſimilia. Et cõfirmatur quod dicimus authoritate diui Tho. dicẽtis in 3. par. q. 52. ar. 8. ad primũ, ꝙ in deſcenſu Chriſti ad inferos non ſolũ liberati ſunt illi, quorum tẽpus purgationis aduenerat, ſed illi qui ob ſpecialẽ in hac uita deuotionẽ ad Chriſti aduentũ, meruerunt, ut Chriſto uiſitante liberarent. Vbi uidere potes accidentali merito in hac uita tributum, ut pœnæ remiſſio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo uidetur, ꝙ omnes, qui in purgatorio ſunt, poſſunt eccleſiæ ſuffragijs & indulgentijs iuuari: ſed de facto ſpecialibus ſuffragijs & indulgentijs non oẽs iuuantur, ſed illi ſoli, qui hic meruerunt, ut illis iuuarentur. Communibus autem ſuffragijs piè puto oẽs iuuari: plus tñ & minus ſecundum diuinæ diſpoſitionis gratiã. Nam qui in hac uita defunctos obliuioni dant, ſatiſfacereque propriis peccatis negligunt, & ita ſunt, ut uix cum gratia diſcedant, alienos a fructu omnium ſuffrageorum ibi credidetim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina ulciſcente iuſtitia huiuſmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autẽ præmiſſis facilè patet reſponſio ad quæſitum. Liquet namque nõ certas animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis conceſſam: tũ quia multæ earũ ſunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, ut

huiuſmo-

huiuſmodi indulgentiæ illis prodeſſet, enim quia non conſtat, ſi huiuſmodi indulgentia per modum ſuffragij coram diuina acceptata ſit gratia pro illa anima.

¶AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, quod indulgentiæ tantum donant, quantum ſonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria ſonat remiſſionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et ſi extenderetur ad nõ iniunctã, ſemper ſub intelligeretur modus ſuffragij: qui non minuit rationem plenariæ, ſed apponit modum, quo indulgentia plenaria ſit auxiliaris tantum.

¶Ad ſecundum dicitur, quod indulgentia plenaria in præſenti foro eſt abſolutè indulgentia: & ideo ualet per modũ ſolutionis plenariç. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius uitæ, quia ut ſic induit modum ſuffragij, ualet per modũ ſolutionis plenariæ ſuffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationẽ. Et propterea licet indulgentia plenaria ſolueret, nihil tñ fieret niſi abſolutio acceptet a principe, cuius intereſt.

¶Quamuis poſſit etiã dici ultra plenariã abſolutionem requiri, quòd ad debitorem perueniat fructus ſolutionis, qui poteſt impediri ex hoc, quòd debitor, nõ meruit in iſta uita quòd hęc plenaria ſolutio ei proſit, ut declaratum eſt.

¶Ad tertium dicitur, quod cõcurſus illorũ trium propoſito nihil officit: quia nõ eſt hic ſermo de indulgentia ſimpliciter, ſed de ipſa per modũ ſuffragij, qui modus licet nõ minuat indulgentiã, nec ipſius plenitudinem tollat: mutat tñ modum perueniendi ad eos, quibus prodeſt, quoniam ponit modum perueniendi per uiã gratiæ. Hoc enim, ut declaratum eſt importat modus ſuffragij.

¶Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, quod prædicatores Eccleſiæ perſonam agunt dum prædicant Chriſti & Eccleſiæ doctrinam. Dum autem ex proprio ſenſu aut cupiditate dicunt ea quæ neſciunt, non agunt eccleſiæ perſonam: & ideo nõ eſt mirũ ſi in huiuſmodi uerbis errãt. Romæ 20. Nouẽbris 1519.

QVÆSTIO VI.

¶Num Papa authoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

VTRVM Papa authoritatẽ clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio, & uidetur quòd non. Primò, quia poteſtas Petro data non niſi ſuper terram eſt: dicente Domino, Quodcunque ſolueris uel ligaueris ſuper terram.

¶Secundò, quia ipſe ſtylus literarum indulgentię pro defunctis expreſſã habet, quòd per modum ſuffragij indulgentia animalibus datur: conſtat autem ſuffragium non ſpectare ad poteſtatẽ clauium, ſed ad ſuffragantium auxilium.

¶Tertiò, quia hæc poteſtas non habetur ex ſacra Scriptura, nec ex ſacris canonibus: ergo, &c.

¶IN OPPOSITVM uidetur authoritas literarum apoſtolicarum.

¶Ad euidentiam huius ſciendum eſt, quòd quum actus clauium ſit aperire, conſequens eſt, ut actus clauium regni cęlorũ Petro cõteſſarum ſit aperire regnum cęlorum, proculdubiò ingreſſuris in illud, quos conſtat oportere eſſe membra Chriſti. Aperiri ſiquidem regnum, quum nihil aliud ſit quam tolli impedimenta ingreſſus ad illud, ſicut duplicia ſunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenit regnũ cœlorũ: ſunt enim quædã impedimenta naturæ, hoc eſt ex peccato originali: & quædã impedimẽta perſonæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Chriſtus per ſeipſum regnũ cęlorum per paſſionem mortemq; ſuam (in qua etiam portas abſtulit, utpotè nunquam claudendas) & per Baptiſmum, in quo cęli aperti ſunt. Quoad impedimenta uerò perſonalia (quæ, ſcilicet ex peccatis noſtris actualibus ſunt: ut culpa & pęna pro actualibus debita) per Petrũ aperire regnum cœlorũ ſtatuit. Et propterea ſicut ad poteſtatem clauium Petri ſpectat tollere perſonalẽ culpam per ſacramentum pœnitentiæ: dicẽte Domino, Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis: ita ad clauium Petri poteſtatem ſpectat tollere perſonalem pęnam, quæ ſcilicet, pro actuali culpa eſt debita. Vtraque enim impedit ingreſſum hominis ad regnũ cœlorum: alioquin claues non ſufficienter aperirent, dum non ſufficerent ad tollendum utrunq; genus perſonalis impedimẽti ad regni cœlorũ ingreſſum. Et periclitaretur illa uniuerſalis à Domino data authoritas, Quodcũq; ſolueris ſuper terram, ſi pęna exciperetur actuali peccato debita, iam non ad quodcũque ſoluendum extẽderetur clauium ſubiectus actus per dicta uerba. Clauium igitur Petri actus, cum ſit aperire regnum cœlorum Chriſti membris, tollendo perſonalia culpę & pœnæ impedimẽta, conſequens eſt, ut quia indulgẽtiæ authoritate Eccleſiaſtica, datæ ſeruatis ſeruandis tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad poteſtatẽ clauium pertineant. Et ſi uiuis uiſtoni fuerit, quòd indulgentiæ omnes eiuſdẽ rationis ſunt quo ad cauſã & effectum (quia omnes ſunt ab Eccleſiaſtica poteſtate diſpenſante theſaurũ meritorum Chriſti & Sanctorum, quatenus ſatisfactoria ſunt: & oẽs tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis ſecundum diuinam iuſtitiam debitam) conſequens erit, quòd indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad poteſtatem clauium ſpectet: ad quam ſpectat concedere indulgentiã pro uiuis. Et confirmatur hoc ex ipſo Romanæ Eccleſiæ ſtylo in literis indulgentiarũ pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quod apoſtolica authoritate indulgẽtia pro animabus in purgatorio conceditur, & quòd indulgentia ipſa per modũ ſuffragij opituletur animabus in remiſſionem ſuarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Eccleſia, quòd apoſtolica ſedes theſaurum meritorum Chriſti, & Sanctorum pro animabus in purgatorio diſpẽſat authoritate clauium: ſola enim clauiũ poteſtas eſt apoſtolica authoritas ſup aperiẽdo cœlorũ regno ex meritis Chriſti & ſanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impedientes illas ab ingreſſu regni cęlorum: ut patet. Et quòd ad animarum in purgatorio pęnas relaxandas indulgentiã conceſſam transfert per modum ſuffragij, & non per modum abſolutionis: quo ſcilicet abſolutionis modo indulgentiã impedit uiuis: ut patet extra de pę. & re cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concesſa uiuis & defunctis, hoc habet commune, quod utraque ex poteſtate clauium diſpenſante theſaurum meritorũ pœnalium Chriſti & ſanctorum in remiſſionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad utroſque diuerſus eſt: quia ad uiuos, qui illam conſequuntur ueraciter, per modum abſolutionis peruenit, ad defunctos autẽ, qui etiam illã ueraciter conſequuntur, per modum ſuffragij liberat.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quod Papa non poteſt authoritatiuè abſoluere animas exiſtẽtes in purgatorio: ſed aliud eſt abſoluere authoritatiuè illas, & aliud eſt diſpenſare authoritatiuè theſaurũ Chriſti & ſanctorũ pro illis, ut per modũ ſuffragij abſoluantur illæ. hoc enim Papa faciẽs, nõ excedit fines iuriſdictionis ſuæ: quia nõ ſoluit autoritatiuè per hoc ſub terra.

¶Ad ſecundam dicitur, quoòd ſtylus literarum apoſtolicarum continet quidem modum ſuffragij, ſed non tantum: quia continet cum hoc authoritatiuam cõceſſionẽ indulgẽtiæ. Et per ambo monſtrat & autoritatem diſpẽſandi, & modum ſuffragij in perueniendo ad animas in purgatorio.

¶Ad tertiam dicitur, quòd hæc poteſtas ſatis habetur ex ſacra ſcriptura, dum ex ea habentur claues Petri: & ex cõditrice canonũ Romana Eccleſia explicatum eſt, quod modis diuerſis claues aperiũt regnum cęlorum Chriſti membris uiuis & defunctis: ut patet ex dictis Auguſtę die 25. Octob. 1518.

TRACTATVS DECIMVSSEPTImus de Contritione, unica quęſtione contentus.

QVÆSTIO I.

¶Num quando quis ſui peccatum mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

QVÆRITVR utrum quoties recordatur quis ſui peccati mortalis teneatur habere cõtritionem. Et eſt ratio dubij: tum quia partem affirmatiuam multi tenere uidentur ex uerbis S. Tho. in 4. ſen. di. 17 q. 23. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quã peccata memoriæ occurrũt, quum præcipuè in periculo mortis exiſtit, aut in aliquo artic. &c.

¶Tum quia ſicut quoties occurrit peccatum mortale, ut à ſe cõmittendum, tenetur homo refutare commiſſionem, ita quoties ut à ſe commiſſum tenetur illud deteſtari.

¶Tum quia nec per momentũ licitum eſt ſtare in peccato mortali: ac per hac ſtatim ut occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Eccleſiaſtici 21. Quaſi à facie colubri fuge peccata.

¶IN oppoſitum autem eſt. Tum quia ſequeretur, quòd quotieſcunque aliquis de commiſſo peccato occurrente ſibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet cõtritionem. Tum quia efficax ratio non appa et præceptũ ad cõtritionem pro tali tempore, ſcilicet memoriæ peccati.

¶AD euidentiam huius dubitationis præmittẽdum eſt, quod nõ eſt hic quæſtio de peccato mortali ſemel contrito, quia hoc iam deletũ prima cõtritione eſt, & ſicut peccatum ſemel rite confeſſum nõ tenetur homo iterũ cõfiteri, eadẽ ratione de peccato ſemel contrito non tenetur homo iterũ conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipſum (ut dicit Naum primo) tam quo ad uindictã exteriorẽ, quã per confeſſorem exercet, quam quo ad uindictã interiorẽ, quam per actũ ipſius pœnitentis conterendo peccatum, exercet: ſufficit enim ſemel cõtritio, quod nõ placeat ſibi cõmiſſa ũ ſe peccata. Et hoc ſiue cõtritio fuerit de aliquo mortali, ſiue ſ generali.

tali, dũmodo fuerit cõtritio illa ſufficiẽs ad ſalutem uſq; ad tps confeſſionis, qm ſingula deteſtãdo in cõfeſſione contereť in ſpeciali. Eſt aũt cõtritio generalis ſufficiens ad ſalutẽ ad cõfeſſionẽ illa, qua homo dolẽs de oĩbus offenſis Dei mutat liberaiẽ eos ad præponendũ Deũ omnibus, etiam propriæ uitæ intendens congruo tẽpore cõfiteri. Et eſt ſermo de cõtritione ipſius peccati ſecundũ ſe, non ſecundũ ſuum effectum, qui eſt retardatio à fœlicitate, rõne cuius totum tps præſentis uitæ eſt tempus contritionis: quia tẽpus peccato occupatũ irreparabile effectum eſt pro fœlicitate. Nec eſt hic quæſtio de cõtritione in ueritate, hoc eſt dolore charitate informato: qm, qm nemo utrum amore, vel odio dignus ſit, ſi exigeretur certitudo ueræ cõtritionis ſemper eſſet homo perplexus, autẽ nunquam ceſſaret obligatio contritionis: quod eſt falſum. Sed eſt quæſtio de contritione quantũ eſt ex parte pœnitentis, hoc q quantũ eſt ex parte conditionũ requiſitarũ ad contritionẽ ex parte pœnitentis eſt uera contritio, quãuis neſciať, an ſit charitate informata: quia neſcitur pſentia charitatis. Et ſimiliter eſt quæſtio de peccato mortali à ſe comiſſo nũquã cõtrito, ſiue ſcdm ueritatẽ, ſiue ſecũdũ æſtimationẽ.

¶ Quibus præmiſſis ſciendũ eſt, præceptum habendæ contritionis, & eſſe p ſe primò affirmatiuũ, & claudere in ſe præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & p hoc eſt affirmatiuũ: & præcipit non eſſe retinendũ odiũ Dei, in quod ex peccato mortali incurrimus. & per hoc eſt præceptũ negatiuũ; Et propterea primò tractãdum eſt de uinculo eius, quatenus eſt affirmatiuũ, & deinde quatenus eſt negatiuũ, & demũ quatenus eſt ex utroq; mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorũ natura quum ſit obligare quidẽ ſemp, ſed non ad ſemper, ſed ad determinatum tẽpus, hoc eſt tẽpus neceſſitatis (ut diuus Thom. in 4. ſen. diſt. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) conſequens eſt ut præceptũ de cõtritione habenda nõ obliget niſi ad tpa urgẽs ad cõtritionem, quod conſtat eſſe tempus tam portis (quia tum maxima eſt tunc neceſſitas cõtritionis: quoniam nõ remanet amplius tẽpus pœnitendi) q̃ tempus ante ſacramenti cuiuſq; ſuſceptionẽ aut adminiſtrationem: qm niſi tunc eſſet contritus, mortaliter peccaret ſuſcipiẽs ſacramentum, aut exercens actum, quem ſine peccato mortali oportet exercere. Tempus autẽ occurſus, qa ſcilicet memoriæ occurrit cõmiſſum: pctm ẽi practicè (puta ut deteſtãdum, ſeu conterendũ) nulla apparet rõne eſſe tempus neceſſitatis: qm cũ tali occurſu ſtat hominem ſe habere circa cõmiſſum peccatũ neutraliter, ac ſi nõ meminiſſet, ac ſi dormiret: Nã occurrẽte peccato cõmiſſo, ut materia deteſtationis habẽdæ à me, poſſum tripliciter me habere, uel conſentiendo in deteſtatione, uel aſpernando deteſtationẽ, uel nec amplectẽdo nec contẽnẽdo: ſed uel nullũ actu uoluntarie circa illã exercẽdo: & tũc eſſem neuter: uel habẽdo actu uelleitatẽ circa illã, puta qa uellẽ hẽre cõtritionẽ, quãuis in ueritatẽ nõ uelim, qa nõ intẽdo abſtinere, &c. Si occurrẽs ergo memoriæ nõ neceſſitat hoĩem ad articulũ aliquẽ quo oporteat ipm actũ aliquẽ exercere (quo pacto tẽpus neceſſitatis cõſtituit) & ſi rõnem præceptorũ affirmatiuorũ perſpexerimus, apparebit occurſum nõ cõſtituere tps neceſſitatis: nã in præcepto baptiſmi quãtũcunq; memoriæ occurrat baptiſmus, ut ſuſcipiẽdus cũ cõmoditate oblatã, nõ propterea obligatio fit pro tũc ad baptiſmũ. Et ſimiliter in pcepto cõfeſſionis, & in præcepto eleemoſynæ de ſuperfluo, nõ teneť quis tũc confiteri, aut eleemoſynã dare, qm memoriæ occurrit cũ commoditate parata. ut patet ibidẽ ex diuo Tho. Si ergo in alijs affirmatiuis præceptis occurſus exercendi actus cõmode, nõ cõſtituit neceſſitatis tẽpus, cõſequẽs eſt, ut nec in præcepto cõtritionis habẽdæ occurſus peccati, ut cõterẽdi cõſtituat tẽpus neceſſitatis: Oportet enim oppoſitum dicẽtẽ rõnem reddere, quare à cõmuni regula occurrẽtis actus & materiæ cũ reliquis paratis in præceptis affirmatiuis excipiať occurrẽs cõtritioni cũ ſua materia act⁹: ut, ſ. & ipſe ſolus habeat uim cõſtitutiuam tpis urgẽns ad ipſũ exercendũ reliquis hãc uim nõ habẽtibus. Et quia nulla apparet exceptiõis rõ, ſequamur gñalẽ regulã, tanquã cõmunẽ huic & alijs pceptis affirmatiuis. Negatiua uerò præcepta obligãt ſemp & ad ſemp: prohibẽt enim mala, quæ nulla rõne cõmittẽda aut incurrẽda ſunt. Et licet oĩa negatiua præcepta cõueniãt in obligatione ad ſemp, quo ad eſſe illicitũ, ĩuenitur tñ quædã inter ipſa pcepta extẽſio pcepti non ne eſt in obligatione ad ſemp quo ad actũ peccati. Nã negatiua præcepta de actibus peccatorũ obligãt ad ſemp nõ ſolũ quo ad eſſe illicitũ, ſed ẽt quo ad actũ peccati: quia prohibẽt actũ peccati, puta mẽdaciũ, adulteriũ, blaſphemiã & ſimilia: quæ non ſolũ ſunt illicita, ſed quando adſunt peccati actus cõmittiť. Nullus enim tranſgreditť pcepta hæc, Nõ mentieris, Nõ adulterabis, Nõ blaſphemabis, niſi qui mẽtitur, adulteratur aut blaſphemat actu exteriori, uel ſaltẽ interiori. Negatiua autẽ præcepta de habituali ſtatu peccati obligãt ſecũdũ ſe ad ſemper ſolũ quo ad eſſe illicitũ, & non quo ad actũ peccati: quia nõ prohibẽt actũ peccati, ſed pſeuerãtiã i ſtatu peccati talis uel ſimpliciter. Præceptũ aũt, uerbi gratia, ne quo retinendo alienũ inuito Dñn, dupliciter intelligi põt: primò, de detentione habituali, quæ nõ eſt actus, ſed effectus peccati. & ſic nõ eſt pceptũ prohibẽs actũ aliquẽ. Quod patet ex eo, q qui abſtulit ẽt ſi dormiat, retinet alienũ inuito Dñoſed prohibet pſeuerãtiã in ſtatu peccati talis. Similiter & pceptũ nõ de retinẽdo habitualiter odiũ erga deũ, nõ phibet aliquẽ actũ, puta actũ odij diuini, ſed ſuppoſito, q hõ peccãdo mortaliter odio habuerit Deũ, at p hoc pſeueret uſque ad cõtritionẽ in ſtatu diuini odij, nõ ſolũ paſſiuè, qa altiſſimus odio hẽt peccatores, ſed q pei⁹ ẽ actiuè, qa pſeuerat in ſtatu peccati mortalis includẽtis in ſe diuinũ odiũ pp cõtrarietatẽ ad dilectionẽ charitatis, prohibet perſeuerantiã in ſtatu peccati mortalis ſimpliciter: quo fit ut quia ſtatibus, ſicut habitibus, nõ meremur, nec demeremus, ſed actibus: nullũ nouũ pctm cõtra hoc negatiuũ præceptũ incurratur, niſi ſtatus talis de nouo acceptetur: puta ſi de nouo conſentiatur in perſeuerãtiã talis ſtatus. Scdò, de detẽtiõe actuali, q nihil aliud eſt, quã cõſenſus efficax in detẽtionẽ habitualẽ, ſeu quæ, eſt effect⁹ peccati, & ſic præceptũ eſt prohibẽs actũ peccati: & cõſtat q obligat ſemper, & ad ſemp, ſicut reliqua negatiua, & ſic ppriè hẽt uim & nomen præcepti: qm præcepta propriè de actibus ſunt. Diſcutiendo uerò pceptũ contritionis, ut mixtũ ex affirmatiuo & negatiuo, ſicut præceptũ de reſtitutiõe. ĩuenim⁹, q obligat ad ſtatim habẽdã cõtritionẽ, ſicut præceptũ de reſtitutiõe obligat ad ſtatim reſtituendũ. Et ratio eſt: quia tps hmõi actuũ dilatũ annexã habet cõtrarietatẽ ad uirtutẽ. Reſtitutio enim dilata annexã habet retẽtionẽ alieni inuito Dño, quę contrariať iuſtitię: & ſimiliter contritio dilata annexã habet retẽtionẽ diuini odij, quę cõtrariať charitati. Nec propterea hmõi mixta pręcepta exorbitant a cõmuni regula pręceptorũ affirmatiuorũ, ſed ſequũtur eã obligãdo ut ad tẽpus neceſſitatis: nã implicatio inhibitę cõtrarietatis ad uirtutẽ, determinat tẽpus neceſſitatis ad ſtatim: tps quippẽ neceſſitatis exercendę affirmatiuum eſt tẽpus ad actionẽ illã urgẽs ſic q niſi fiat, incurritur pctm. Sicut igitur pręceptũ de reſtitutione pp implicitã detentionẽ alieni obligat ad ſtatim reſtituẽdũ: ita pręceptũ de cõtritione pp implicitã detentionẽ odij contra Deũ obligat ad ſtatim cõterendũ. Et hęc procul dubiò, eſt ueritas.

¶ SED exurgit difficultas. Quando peccatur cõtra hoc pręceptũ? Dicere enim, ut prima facie apparet, q cõtra pręcepta affirmatiua obligantia ad ſtatim peccetur ſtatim, (puta cõſummato furto, ſi nõ ſtatim fiat reſtitutio, peccatur cõtra pręceptũ reſtitutionis, omittẽdo ſtatim reſtituere: & ſimiliter cõſummato peccato mortali, agitur contra pręceptũ cõtritionis, ſi nõ ſtatim cõtritio habetur) irrationabile eſt: quia hmõi pręcepta obligãt ad ſingula ſtatim, & non ad Primum ſtatim tñ, ut patet ex eo, q tranſacto primo, Statim, non abſoluitur à uinculo pręcepti, ſed remanet ſemper obligatus ad ſtatim, donec adimpleat preceptum. Si ãt obligãt ad ſingula, ſtatim, ſequitur quòd infinities peccat mortaliter, non reſtituẽdo qui furatus eſt, & nõ reſtituit ſtatim, iuxta infinitas morat temporis intermedij inter furtum & reſtitutionem, ſi tandem ſit. Magis autem rationi conſentaneũ eſt, ut contra hmõi pręcepta tunc ſolùm peccetur ex pręteritione temporis, quando non ſolum ommittitur, ſed committitur actus peccati determinantis pręceptum affirmatiuũ ad ſtatim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertẽdũ eſt, quòd tripliciter innatitur concurrere tps urgens ad exercitiũ pręcepti affirmatiui. Primò ut actus illius menſura ſimpliciter & abſolutè, ſicut tẽpus diei feſti determinat pręceptum de audiendo Miſsã, & Quadrageſima ieiunij pręceptũ. Secundò, ut actus illius menſura ex pręparatione ad aliũ: ſicut tempus pręcedens ſuſceptionẽ uel adminiſtrationẽ ſacramenti determinat pręceptum contritionis: nõ enim tempus illud urget abſolutè ad cõterendũ, ſed ſi ſuſcipiẽdum, aut adminiſtrandũ eſt ſacramentum. Tertiò ut actus illi⁹ mẽſura ex cõnexione alterius actus: ſicut tẽpus ſignificatum p ly ſtatim, determinat pręceptũ reſtitutionis, quia actus differẽdi reſtitutionẽ hẽt annexum actum uoluntarię detẽtionis alieni interim. Inter hæc aũt tempora dcta una ad ppoſitum innemus quòd ſi tempus urget ad actum, ut illius menſura abſolutè, adueniẽte illo tẽpore, ſi omittitur actus, ita q omiſſio, ut uoluntaria priuatẽ (quia ſcilicet potuit, & ſciuit exercere actum illum, putat audire Miſſam, & nõ audiuit) incurritur pctm omiſſionis contra præceptum illud. Si uerò tempus urget ad actũ, ut menſura illius ex ordine ad alterum actũ, adueniente quocunque tempore, niſi ille alter actus, propter quẽ tempus urget exerceatur, non fit contra præceptum: quantumcunq; enim aliquis ſit adminiſtraturus ſacramentum niſi adminiſtret illud, aut pponat adminiſtrare illud in contritione, nũquam agit ppterea contra præceptũ cõtritionis: ut patet. Et ſimiliter nõ eadem ratione quãtũcunq; aliquis nõ conteratur ſtatim niſi ad hoc deueniat, q cõmiſſionis peccato incurrat detentionẽ diuini odij, nõ peccat mortaliter quãuis pſeueret i ſtatu peccati mortalis: ſicut qui nõ ſtatim reſtituit, niſi ad hoc deueniat, q cõmiſſionis pctõ incurrat detẽtionẽ alieni, nõ peccat de nouo mortaliter. Contra

præce-

præcepta namq; hæc de non deſinendo odium Dei, vel alienũ, quum ſint negatiua, commiſſionis peccato oportet q agatur, ac per hoc ſi propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de reſtituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non eſt omiſſio affirmatiui, niſi adſit commiſſio contra negatiuum. Et hæc abſq; vllo ſcrupulo veritas ampleſtenda eſt.

¶ Ex his autem patet quid dicendum ſit ad motam quæſtionẽ principalẽ: patet namq; q præceptũ contritionis non determinatur ſecũdũ ſe ad tẽpus memoriæ, ſed ad ſtatum. Et propterea niſi memoria afferat vrgentẽ cauſam ad actũ actualis detentionis odij Dei, nõ occurrit noua omiſſio cõtritionis, ſed antiqua perſeuerat. Nulla aũt apparet ratio, quare memoria, aut occurſus cõmiſſi peccati vt deteſtãdi, cõſtituat tunc tẽpus neceſſitatis cõmiſſionis ad deſinendũ odiũ Dei magis quàm ſi nõ occurreret, niſi fortè aut ad diuinæ inſpirationis ſequelã dicatur occurſũ obligare (ſed aliud eſt præceptũ de ſequela inſpirationis diuinæ, aliud de reſtitutionis aut cõtritionis tpe) aut occurſum, ſeu memoriã tanquam appropinquationẽ materiæ conſtituere dicatur tẽpus agendi: quia tẽpus agendi eſt, qñ materia eſt præſens: ſed aliud eſt loqui de neceſſitate agendi, aliud de cõmoditate, ſeu cõgruitate agendi. Approximatio.n. ad agentẽ liberũ, non conſtituit tẽpus neceſſitatis, ſed cõmoditatis ad agendũ, nos aũt, vt patet ex dictis, tẽpus neceſſitatis agendi, ita q niſi agatur, nouum peccatum incurritur, quærimus. Vnde reſtat, vt recordatio peccati cõmiſſi quantũcunq; practica non obliget ad contritionem, ſicut nec in præceptis alijs concurſus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria ſecundũ ſe: nã ſi ſit ſermo de memoria ſecundũ ſuum effectum, quẽ vt in pluribus habet (quia ſcilicet parit aut deteſtationẽ: aut approbationem peccati commiſſi occurrentis) ſic obligat ad deteſtationẽ: quæ tamen poteſt eſſe attritio vel contritio, ne in approbationem lapſus fiat.

AD PRIMAM autem obiectionẽ in oppoſitum dicitur q vox dicentium, q homo tenetur cõteri, qñ recordatur, verificatur ſecundũ id qđ vt in pluribus videtur accidere: quia ſ. communiter practica memoria in nõ dolẽte parere approbationem vĩ. Diui aũt Tho. verba ſi exactè librentur, nõ dicunt hominẽ teneri ad contritionẽ, qñ recordatur: ſed vnũ qñ determinãt per alterum qñ. Nam dicunt, qñ peccata memoriæ occurrunt quũ in periculo mortis exiſtit, aut aliquo articulo, vbi apparet q tẽpus memoriæ determinatur per tẽpus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obſtat q apponitur ly præcipuè: quia ly præcipuè, principalitatẽ denotat periculi mortis reſpectu alterius partis diſiunctiuæ. ſ. aut alicuius articuli, &c. periculoſius enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non reſtat locus pœnitentiæ. Vel ly præcipuè denotat principalitatem rationis obligatiuæ ad contritionem, ita q tempus memoriæ eſt quædam ratio conterendi: ſed quia non eſt ſufficiẽs ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipuè periculum, aut articulus, &c. & redit eadem concluſio. Approbãt aũt hanc doctrinã cõmuniter peccatorum attritio, qua fatentur ſibi diſplicere commiſſa peccata, & dicunt, ſuam culpam & confitentur ſe, quæq; circa abſolutionem, & velleitatem habent ſtatus ſine peccato. Hi enim actus ſunt boni & diſpoſitiui ad pœnitentiam, adeo vt Eccleſia tales confeſſiones ſuſcipiendas dicat extra de pœ. & re. quod quidem & tñ ſemper peccarẽt mortaliter, omittẽdo contritionem, ſi tẽpus memoriæ eſſet tẽpus contritionis: quum iſti actus nõ ſint ſine memoria peccatorũ. Nec obſtat, q iſti contriti nolunt ſuſcipere abſolutionem, dicentes ſe eſſe impœnitentes: qñ narrare ſe habituali voluntate eſſe perſeuerantem in ſtatu peccati, non eſt peccatum: quoniam non approbatur: ſed narratur in pœnitentia, nec proponit tunc meretria peccare, ſed narrat tunc miſeriã ſtatus ſui cum voluntate illius. Nolle autẽ abſolui, actus bonus eſt in diſpoſito tunc ad abſolutionem.

¶ Ad ſecundam obiectionem dicitur, q etiam quando peccatum occurrit vt committendum, ſufficit non ſentire. nec tenetur homo diſſentire.

¶ Ad tertiam dicitur, q licet nunquam ſit licitum ſtare in ſtatu peccati: non tamen de nouo ſemper peccat perſeuerans in ſtatu peccati: vt patet ex dictis. Romæ, 4. Martij. 1518.

TRACTATVS DECIMVSOCTAuuũ de Confeſſione, in quinque quæſtiones diuiſus.

1 *Num confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret, ſi non eſſet præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum.*
2 *Num præſumptionis ſit confiteri omnia venialia & mortalia.*
3 *Num circunſtantia diei feſti ſit neceſſariò confitenda.*
4 *Num fides ad fructuoſam abſolutionem neceſſaria ſit.*
5 *Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio culpæ.*

QVÆSTIO I.

¶ *Num confeſſurus peccata ſua, id potiſſimum debeat cogitare, quid faceret, ſi non eſſet præceptum confiteri an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor ſuum.*

VTRVM cõfeſſurus peccata ſua, id potiſſimũ debeat cogitare, quid faceret ſi nõ eſſet pceptũ cõfitẽdi: an etiã vellet cõfiteri, & exinde iudicare cor ſuũ. Et vĩ q ſic: quia niſi paratus ſit confiteri ſecluſo præcepto, iam non ex amore nouæ vitæ, ſed ex timore præcepti confiteretur.

¶ AD EVIDENTIAM huius conſiderandũ eſt, q actuũ humanorũ eligibilium duplex eſt differentia. Quidã.n. ſecundum ſe boni ſunt: & ideo eligibiles, & diligere Deũ, benefacere proximo, & alia huiuſmodi. Quidam vero ſunt propter aliud boni, & ſimiliter pp aliud eligibiles: vt ieiunare, peregrinari, & huiuſmodi, hæc enim nullus ſanæ mentis eligeret, niſi propter aliud puta mentis eleuationem, carnis damnationem, diuinũ cultum & huiuſmodi. Actus aũt iſte de quo eſt quæſtio (ſcilicet proponere ſibi, ſi quid faceret ſi nõ eſſet præceptũ de confeſſione) conſtat q non eſt ſub primo genere bonorum. Tum quia actus iſte ad malum & bonũ eſt ſecundũ ſe: eſt.n. via ad bonũ, ſi ad voluntatẽ bonã terminatur: & eſt via ad malum, ſi ad voluntatem malã terminatur. Tum qm̃ actus ille non propter ſe, ſed propter dignoſcendum præparationis perſonæ exercetur ad inueniendũ, an ſit impræparatus homo ad confitendũ etiam ſecluſo præcepto. Reſtat ergo, vt ſi eſt eligibilis: ſit propter aliud eligibilis. In his aũt, quę propter aliud eligenda rectè ſunt, oportet duo cõſiderare, alterũ eſt, vt conſonent fini bono: alterum eſt, vt cõſonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia nõ conſonant morbo pellendo, vel quia proportionatæ non ſunt complexionibus infirmorũ, ſecundum rectã rõnem repelli. &c. Et quidem q actus iſte, ſ. proponere ſibi, ſi quid faceret ſi, &c. diſſonet à diſpoſitione infirmorũ (quales credimus communiter eſſe confeſſuros peccata ſua) ex eo patere poteſt, q actus iſte nihil aliud eſt, quàm tentatio periculoſa. Multi.n. ſunt caſti, qui ſi tentarentur, virginitatẽ perderent: & multi abſtinent, qui ſi tentarentur, non abſtinerent, & ſic de alijs. Non cõuenit autem infirmis periculũ: ergo actus iſte non conſonat diſpoſitioni cõfitentiũ. Quòd diſſonet etiã à fine, ſ. bono conſcientiæ ex eo patet: q licet tentari vtile ſit ad bonum nitenti, tñ tentari à ſeipſo diſſonantiã importat ſecundum rectã rationẽ: quia eſt ſeipſum exponere abſq; neceſſitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus noſtris Deũ: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipſum tentare. Tum quia in cæteris vitioſum eſſe cõſtat tentare ſeipſum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret, qui ſi proponeret ſibi quid faceret, ſi mulierẽ in lecto, &c. haberet, & ſimiliter ſi regnum mundi vno mendacio poſſet cõparare, & alijs ſimilibus conditionalibus ſeipſum tentaret. Tũ qa officiũ Diaboli eſt tentare: & huiuſmodi cõditionalibus deijcere mentẽ humanã. Amplius tentare ſe huiuſmodi conditionalibus eſt ſuperfluũ: ergo peccatũ. Antecedens probatur: quia perfecti nõ egent hac ſe tentatione diſcutere: qm̃ ipſorum charitas eſt adeò radicata, vt dicere cũ Paulo poſſint, Quis nos ſeparabit a charitate Chriſti? certus ſum.n. q neq; mors neq; vita &c. Infirmis aũt ſi ſint ſi teſtimoniũ habet conſcientiæ ſuæ q Deum ſuper oĩa amẽt opere & veritate: hæc.n. notitia humano more ſufficit hominibus ad accedendum ad ſacramenta Eccleſiæ, quibus tum in hoc iuſtificentur. Et hęc in cõi dicta ſint de huiuſmodi tẽtationibus cõditionalibus: quarum opera Diaboli eſſe teſtatur infinita multitudo peccatorũ, quę fierent, ſi huiuſmodi cõditionales ſibi hoĩes pponerẽt in variis & diuerſis materiis: incideret.n. in velleitates innumeras, quæ procul dubio eſſent peccata mortalia, vt de ſe patet. Vñ laudabiliter refertur prudens cuiuſdã reſponſum ad cõditionales huiuſmodi propoſitas. Scio qđ facere deberẽ, ſed neſcio qđ facerem. Optimè dixit, quia neſcimus, ſi diuina nobis tunc manus adeſſet ſuper caput noſtrum.

¶ Ad ppoſita aũt cõditionalẽ ſpecialiter deſcendendo, apparet q multo vanior eſt. Tũ qa præceptũ de cõfeſſione facienda, eſt de ſecũdo ordine diuinorũ pręceptorũ, ſ. de bono, qa pręceptũ: ac p hoc ſublato pcepto, nõ teneretur qs cõfiteri. Sũt.n. diuina præcepta duplicis ordinis. Quę. ſ. de phibitis, quia mala, & pręceptis, quia bona: vt ſunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc.n. ſunt præcepta, quia bona ſunt. Et ſimiliter de furto & falſo teſtimonio: ſunt enim hæc de prohibitis, quia mala ſunt. Aliqua verò ſunt de bonis, quia præcepta: vt præceptũ de Baptiſmo, Baptiſmus.n. niſi inſtitutus eſſet, nõ eſſet de genere bonorum: & potuit inſtitui a Deo, ita quodcunq; aliud ſicut Baptiſmus: ſed ex quo inſtitutus eſt, bonus eſt. Et ſimiliter ſunt præcepta de malis, quia prohibita: vt ſunt contraria ſacramentis,

mentis, non baptizari enim, & non cõmunicare, & huiuſmodi, nõ ſunt mala, niſi quia prohibita ſunt à Deo poſt tot tẽporum curricula, ſ. adueniẽte Chriſto: vt de ſe patet. Vnde ſi præcepta hæc ſecundi ordinis non eſſent, ſicut ſtultè, inaniter, & ſuperſtitioſè ageret, ſi quis ad baptiſmũ propter æternam ſalutẽ iret: ita ſi quis cõfiteretur, & alia quæ nũc ſunt ſacramẽta ageret. Et ſi conditionalẽ reſtringat, q ſacramẽta cõfeſſionis præſuppoſito, nullus eſſet obligatus ſub præcepto ad illud, tunc dicitur q inanis quoq; eſt iſta tentatio, qd tunc faceret: nã conſentiẽs in hoc, q nõ confiteretur: in nullo peccaret: quia non confiteri nõ eſt prohibitum, quia malũ, ſed malum, quia prohibitũ: & ideo, ſublata prohibitione non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non ſolũ ergo confeſſurus peccata ſua non tenetur ad tentandũ ſe tali propoſitione, quid faceret, ſi non eſſet præceptum confeſſionis: ſed debet alienus eſſe ab hac tẽtatione, & ſi fuerit ſibi ab alio illata, prudenter ſperare illam: vt prædictum eſt.

¶ AD obiectionẽ autẽ in oppoſitũ negatur ſequela: cũ hoc n. q ſecluſo præcepto, non cõfiterer, ſtat, q ex quo video Deũ hoc præcipere, amo & præceptorẽ, & præceptũ, & finẽ præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex ſe clarè patet, & experiẽtia teſtatur multa nos paterno præcepto impoſita ex amore implere, quæ niſi præcepta eſſent, nõ faceremus, vtpotè vel neſcientes Patris voluntatẽ, quæ per præceptũ innotuit, vel ſcientes paternã amicitiã, nõ offendi ſi illud omitteremus, vt eſſet in propoſito ſi cõfeſſio eſſet nõ ſub præcepto ſed ſub cõſilio. Falſum ergo ſignũ ad diſcuſſionẽ amoris aſſumeret ex hoc in ſimilibus, nõ operaretur quis ſine præcepto: ſed & in his quæ ſunt ſecundũ ſe bona vel mala, & ideo pcepta vel prohibita, nõ eſt tali diſcuſſione ideo examinandũ: quia ſufficit homini habere cor paratũ ad implendũ diuina pcepta ex amore Dei, nõ curãdo ſi Deus nõ præcepiſſet, & alia huiuſmodi incitamenta ad malũ. plena eſt enim ſacra Scriptura, q eſt amandus, q præcepta ſunt ſeruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut conſultum, ſeruare præcepta Dei, ſi Deus non præciperet. Auguſtæ die 8. Octobris, Anno Domini, 1580.

QVÆSTIO II.

¶ Num præſumptionis ſit confiteri venialia, & omnia mortalia.

QVÆRITVR Vtrum ſit præſumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur q ſic. Primo, quia impoſſibile eſt, vt quis omnia mortalia cognoſcat: ad impoſſibile autem nemo obligatur.

¶ Secundo: quia in primitiua Eccleſia ſolùm manifeſta mortalia confitebantur, vt patet primæ ad Cor. 5. Si quis inter vos eſt fornicator, aut auarus, aut idololatria, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Et illud ad Galat. 5. manifeſta ſunt opera carnis, &c.

¶ Tertiò, quia nulla ſunt opera nrã etiã bona, quin ſint peccata dãnabilia, ſi Deus in iudiciũ intret nobiſcũ: iuxta illud, Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Dñe: quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis viuens. Itẽ, Omnis homo mẽdax: ergo, &c.

¶ Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil miſericordiæ Dei relinquere volumus ignoſcendum: quia non confidere in eo, ſed in confeſſione noſtra cupimus, & ſecuri eſſe volumus nec eius timere iudicium.

¶ AD EVIDENTIAM horum, ſciẽdũ duo hic verti in dubiũ: & an oĩa mortalia, & an oĩa venialia confiteri, ſit præſumptionis. Et de primo quidẽ clarè patere poteſt, q non præſumptionis, ſed neceſſitatis ac virtutis eſſe confiteri omnia ſua peccata mortalia. Nã ex ſexdecim conditionibus ad confeſſionẽ requiſitis ſecundũ cõmunem doctorum ſententiam, vna conditio neceſſaria eſt, q ſit integra quo ad peccata mortalia: nõ eſſet autẽ integra, ſi quædã mortalia eſſent confeſſa, & quædã non, eſt autẽ huius ratio: quia peccata mortalia quæcunq; ſimul in vno homine ſunt, ſic ſe habent, q ſunt cõnexa ex parte auerſionis à Deo, ita q vnũ non poteſt remitti ſine reliquis omnibus: iuxta illud Auguſt. impiũ eſt à Deo, dimidiam ſperare veniam. Et propterea ſicut in prima pœnitentiæ parte, quæ eſt contritio, neceſſarium eſt, vt omnia mortalia cõcludantur (oportet enim hominẽ cõteri de omnibus mortalibus, & nõ de aliquo tantũ) ita in ſecunda, quæ eſt confeſſio, oportet oĩa contineri mortalia: ſic n. integrè homo ſubmittit ſe miniſtro Chriſti in confeſſione, ſicut ſubmiſit ſe integrè Deo per contritionẽ. Et ne alicui liceat ſentire contrarium, aſſero textũ rotundum de pœ. re. oĩs vtriuſque ſexus. Vbi expreſsè præcipitur q quilibet omnia ſua peccata ſolus confiteatur proprio ſacerdoti. Et quũ ly oĩa non diſtribuat pro venialibus (vt tota Eccleſia atteſtat) reſtat vt diſtribuat p mortalibus, quæ ſunt materia neceſſaria cõfeſſionis, vt etiã ibi gloſſa dicit. Reſtringere autẽ ly omnia, ad manifeſta tũ, temerarius eſt, quia ſine ratione & ſine authoritate, & contra communem ſententiam doctorum, rationiq; conſentaneũ ſit reſtrictio iſta. Imò in Concilio Floren. ſub Eugenio 4. declarata eſt iſta particula, Omnia quorum memoriam habet.

¶ De ſecundo aũt, ſ. confeſſione venialium, cogitari vix poteſt q ſit actus præſumptionis: quũ clarè liqueat, q accuſare ſe in confeſſione de venialibus, eſt actus & humilitatis, & iuſtitiæ vindicantis in ſeipſum ſeu pœnitentiæ. Et licet non ſit actus præcepti, eſt tñ conſultus: conſilium autem non datur de actibus præſumptuoſis, ſed de actibus virtutum, ſ. de bonis ſupererogationis. Teſtatur autem ſic eſſe communis bonorum religioſorũ conſuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebrò. magnæ autem præſumptionis eſt arguere approbatos mores tot religioſorum ac religioſarum. Laudabilis quidem mos hic vltra vim ſatiſfactiuam, acquiſitiuam gratiæ ex virtute ſacramenti, habet vim conſeruatiuam hominis gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

¶ AD PRIMAM autem obiectionẽ dr primò q Eccleſia non præcipit, q quilibet cognoſcat, ſed q cõfiteatur omnia ſua peccata mortalia, quorum memoriã habet: hoc enim conſtat non eſſe impoſſibile. Dr ſecundò negando, q ſit impoſſibile hominem oĩa mortalia cognoſcere: peccatũ quippe mortale, quũ ſit voluntarium, nõ ſecundũ primos motus, ſed ſecundũ rationẽ deliberatam, nullã habet in ſe cauſam quare ſit impoſſibile, vt cognoſcatur ab eo, qui cõmiſit illud. Si enim impoſſibile eſt, vt oĩa cognoſcatur, aut hoc eſt, quia ſunt cognoſcibilia ſupernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia ſunt adeò minimæ entitatis, vt cognoſci nõ poſſint, & hoc nõ: tũ quia aliqua nos cognoſcere cõcedimus: tũ quia non eſt quæſtio de cognitione, quid eſt, ſed de cognitione an eſt: nã ſufficit pœnitentẽ cognoſcere, q ipſe cõmiſit talẽ actum, puta rapinã, licet neſciat diffinitiuè quid ſit rapina, tũ quia actus humani deliberati cõtra Dei legẽ non ſunt tam minimæ entitatis. Aut hoc eſt, quia ſunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc eſſe falſum patet, ex eo q à primo die, quo quis habuit vſum liberali arbitrij, vſq; ad quẽcunq; diẽ ſuæ cõfeſſionis, nõ fuerunt exercitati à quocunq, infiniti actus deliberati: vt patet. Aut hoc eſt, quia ſunt infinita nõ ſimpliciter, ſed illi qui cõmiſit: & hoc etiã non eſſe neceſſariũ ex eo patet, q multi ſunt, qui diariũ operũ ſuorum ſcribũt: ac per hoc finita ſunt eis oĩa deliberata opera ſua contra legẽ Dei. Non eſt ergo impoſſibile hominẽ cognoſcere omnia ſua peccata mortalia: vel ſic q ſciat hæc eſſe mortalia, vel in ambiguis, q ſciat ſe cõmiſiſſe tale, de quo dubiũ eſt, an ſit mortale. Et ſcientia hæc ſufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorũ memoriã habet: & cõmunis eſt omnibus pœnitẽtialibus bene inſtructis. Obligat enim Eccleſia ad cõfitendũ omnia peccata mortalia, quorum memoriã quis habet, facta ſecundũ humanas vires collectione omniũ ſuorũ mortalium, ſiue ſint manifeſtè mortalia, ſiue ſint ambiguè mortalia: tenetur enim oĩa confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic n. abſq; noſtra voluntaria gloſſa, planè patet planus ſenſus canonis omnis vtriuſq; ſexus. Sic teſtatur communis mos pœnitẽtiũ atq; confeſſiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec ſatiſfacere credimus confeſſioni eum qui opinatur ſe conſenſiſſe in ſacrilegium, licet non ſit certus ſi non confiteretur de illo conſenſu vt opinato.

¶ Ad ſecundam autem obiectionem dicitur, q ex neutro illorum textuum habetur, q in primitiua Eccleſia, ſola manifeſtè mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confeſſione: vt clarè patet.

¶ Ad tertiam dicitur, q opera noſtra bona poſſunt dupliciter conſiderari. Primò, vt ex nobis ſunt: & ſic licet dicantur dãnabilia, pro quanto indigna ſunt Deo & felicitate æterna: nõ tñ ſunt damnabilia vt peccata mortalia: quia in veritate etiã, vt ex nobis ſunt, non ſunt peccata mortalia: ſed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, nõ intres in iudicium cum ſeruo tuo Dñe: quia nõ iuſtificabitur in cõſpectu tuo oĩs viuẽs, quantũ eſt ex ſe. Et ad hũc ſenſum multa ſimilia inueniês ſcripta. Alio modo conſiderantur opera noſtra vt ſunt ex Deo in nobis, operante per ſuã gratiã, & deſtinãte in vitam æternã: & ſic ſunt merita ex cõdigno æternæ felicitatis. Nec ſunt dãnabilia, ſed ſunt remunerabilia etiã ſecundũ diuinã iuſtitiam, vt patet ex verbis Apoſtoli, Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ quã reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex: nõ ſolũ autẽ mihi, ſed & his, qui diligunt aduentũ eius, vbi vides ſecundũ iuſtitiã à Deo iuſto iudice reddendã coronã diligentibus ipſum Deũ. Nõ ſunt igitur ignota nobis oĩa noſtra mortalia: quia opera noſtra ſunt dãnabilia quantũ eſt ex nobis. Oportet enim inſpicere ad opera nrã bona ſimpliciter, vt ſunt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. nõ ſecundũ qd (puta vt ſunt ex nobis) quæ iudicari debẽt, ſi ſunt peccata, vel nõ: quæuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudeſq; diuinas exercendas conſiderata, omnia noſtra vt ſunt

ex

ex nobis multum proſint:& nō ſolū in nobis ſed etiam in beatus cōſideratio hæc creaturæ utilitatem, ſeu nullitatem efficiat. Propterea enim de ſpiritibus beatis canit Eccleſia, Tremunt poteſtates. In Auguſta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVÆSTIO III.

¶ Num circumſtantia diei feſti ſit neceſſariò confitenda.

QVAERITVR Vtrum circunſtantia diei feſti ſit neceſſario confitenda. Et uidetur quòd ſic. Quia circūſtātia repugnās ſpeciali præcepto, eſt ſpecialiter explicanda ſecundum oēs:ſed tempus feſtiuum repugnat præcepto de obſeruatione feſti: ergo. Minor probatur, tū autoritate Ambr. ſup illud Lucæ. 13. Archiſynagogus indignās, quia ſabbato curaſſet. lex enim inquit, in ſabbato nō hominem curare, ſed ſeruilia opera facere, id eſt peccatis grauari prohibet. Tū authoritate S. Tho. in Secunda ſecundæ. q. 122. art. 4. ad tertiū. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die feſto, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: affertque ad hoc autoritatem Auguſtini in lib. de Decem Chordis.

¶ IN OPPOSITVM Eſt multorū modernorum opinio, tenens circunſtantiam temporis feſtiui non eſſe neceſſario confitendam, niſi in contemptum feſti peccatum fuerit.

¶ RESPONDEO. In hac q̄ſtione duæ ſunt opiniones. Vna eſt tenentium partem affirmatiuam, & hi mouētur ex ratione, quam tangit S. Th. ſcilicet, quia quum in feſto prohibeatur omne opus ſeruile, & peccatū mortale ſit magis opus ſeruile, quā opus corporale (puta errare) magiſquam cōtrarietur pctm̄ mortale ſanctificationi ad quam ordinatur feſtū, quàm opus corporale: ut pote per ſe & directè excludens illam: conſequens eſt, q̄ utriuſq; prohibitio ſub præcepto cōprehendatur. Aliorū uero opinio oppoſitū ſentit: & hi mouent̄ ex eo, q̄ ex ſolo ſenſu literali ſcdm Dionyſ. & Aug. pōt trahi efficax argumentum. Opera autem ſeruilia prohibita in feſto ad literā ſunt opera corporalia. qui ſerui diſtinguūtur à liberis: & nō peccata niſi myſtice: ut S. Thom. expreſsè dicit in 3. ſenten diſtinct. 37. art. 5. quæſt. 2. ad. 2.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior eſt, ideo ad eius euidentiam ſciēdum eſt, quòd quum obſeruatio feſti ad literā partim ſit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ex eccleſiaſtico præcepto innaſci quicquid obligationis in ea eſt. Ex morali quidem præcepto q̄ obligatio talis non proueniat: patet propterea quia nulla certa temporis pars eſt, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandam cenſeat: quāuis enim morale ſit in hoc p̄cepto: q̄ aliquod tp̄s Dei cultui exteriori deputetur: non tamen q̄ hoc uel illud tempus. Vnde quum ſingulæ partes temporis poſſint ab hac dedicatione abſolui, quandocunque peccatum committatur, nunquam tēpus aliquod diuino dicatum cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: pōt ſiquidem alio tempore debitus cultus exolui. Et eadem ratio eſt de opere corporali: ſolum enim peccatum omiſſionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex eccleſiaſtico autem mandato non prohiberi ſpecialiter peccata in die feſto, ex eo habetur, quòd eccleſia non plus prohibet, quam id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, ut S. Tho. placet, Ex præcepto autem hoc ad literam ceremoniale triplex erat, ſcilicet certū tp̄s puta dies ſeptem, & certus cultus, ſcilicet memoria creationis mundi in ipſa quiete (quaſi quies ipſa eſſet profeſſio quædam diuinæ quietis à creando) & determinatio operum, à quibus ceſſandum eſſet, ſcilicet ab operibus ſeruilibus. Ex nullo autem hor ū pctm̄ ſpecialiter prohiberi conuincitur: ſed oppoſitum pōtius ratione ſuaderi poteſt. Tum quia, ut allegatum fuit: ad literam opera ſeruilia tantum ſunt opera, ad quæ ſeruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc, q̄ aliquod certum tp̄s dedicat cultui Dei exteriori, nihil aliud ſequitur prohiberi niſi id, quod repugnat tali cultui illo tempore exhibendo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione tēporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die feſto: non ergo cadit ſub hoc ſpāli præcepto. Quòd enim macula, ei non contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali exiſtens, tranſgrederetur præceptū hoc ſingulis diebus feſtiuis: quod ſuperſtitioſa adinuētione non eſt inducendum, cum his qui credunt contritionem eſſe in præcepto in die feſto. Tum quia finis præcepti nō cadit ſub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei (quo fide ſpe & charitate colitur) ſub hoc præcepto non cadit, ſub quo cultus exterior includit̄ & determinat̄: ſed Eccleſia uidetur interioris cultus tp̄s determinaſſe, q̄ñ tempus ſacramenti pœnitentiæ & Euchariſtiæ decreuit. Tū quia nec Doctorū ſanctorū nec Eccleſiaſtica doctrina aut cōſuetudo hoc habet: q̄ tamen ſi eſſet præceptum de iure eſſet poſitiuo: ut ex dictis patet.

¶ Quòd uerò actus moralis etiam non repugnet tali cultui: p̄batur ex eo, quòd ſi cultui Dei exteriori certo tēpore ſtatuto repugnaret, peccatum mortale illo tēpore commiſſum, hoc non eſſet quandoq; ſic, & quandoque non, ſed uniuerſaliter, ſed apte uidemus, quod ſub præcepto, quo Deus quotidie colendus à clericis horis canonicis ſtatuitur, non comprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocunque tempore, ergo nec in propoſito. Vterque ſiquidem cultus exterior eſt, & eundem habet finem. Et habens aliquid morale & aliquid ceremoniale, ſcilicet certum tempus & certum cultus modum: nec minus ſacer eſt ſecundus primo, aut minus ſub præcepto cadens. Nec obſtat ſi dicatur non eſſe aliquam certam horam diei ſub præcepto taxata ad horas canonicas, ſicut totus dies feſtus deputatus eſt cultui diuino Hoc enim nihil adimit efficaciæ proceſſui facto: cuius uis non conſiſtit in determinatione temporis actu iam p̄cepta, ſed poſſibili, uel ſuppoſita, ac ſi eſſet. Si enim eccleſia certas horas ſub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, non p̄p ea abſtinere ab actu peccati mortalis ſub tali præcepto comprehenderetur, ſed ſatisfieret tēporis debitis horas exoluēdo: ſicut modo ſatisfit intra diem deputatum dicendo, quantumcunq; alias peccetur. Vnde quum eccleſia ceremoniale legis p̄ceptum mutando impleuerit, pro die ſeptimo Dominicum diem, & p̄ cultu Miſſam, & quietem in memoria reſurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus ſeruilibus non ſic arctè conſueuerit abſtinere, conſequens eſt, quòd non indicat ſpeciali præcepto quietē à peccato in die feſto, ſed opere corporaliter ſeruili. Et confirmatur, quia quū eccleſia nō iudicet de actibus interioribus (in quibus ſolis plerunq; committitur peccatum mortale) ſat eſt ſub eius prohibitione comprehendi illorum impedimentorū amotionē, quę Eccleſiaſtici fori ſunt: quia uniuerſaliter nō ſunt niſi opera ſeruilia corporaliter. Et quāuis magis repugnet ſatisfactioni, quæ eſt finis huius præcepti peccatū mortale quā opus corporale licitum ſecundum ſe: quia tamen ſanctitas ipſa interior, quæ finis eſt, ſub præcepto hoc non cadit, cōſequēs ē, q̄ nec excluſio ipſius, q̄ p pctm̄ mortale fit, ſub hoc præcepto cōprehēdatur: ſi enim affirmatio nō præcepitur, ex ipſa non conuincitur, q̄ eius oppoſita negatio p̄hibeat̄, quamuis prohiberi poſſit.

¶ AD EA uerò quæ in oppoſitum obijciuntur, reſpondetur, Et ad autoritatem Amb. dicitur cum San. Thoma quod ſenſum myſticum, & non literalem tangit.

¶ Ad autoritatē ipſius S. Tho. dicitur dupliciter. Primò, q̄ loquit̄ de præcepto quoad ſuū finē, qui ſub præcepto nō cadit, & non d̄ ipſo p̄cepto abſolutè: in tm̄ enim dicit repugnare huic p̄cepto pctm̄ mortale, inquātū excludit ſanctitatē & applicationē ad diuina, quæ eſt finis præcepti. Secūdo, q̄ loquit̄ de præcepto hoc in diſtinctè, ſ. & literaliter, & ſpūaliter intellecto, vn̄ eodē cōtextu de operibus ſeruilibus corporaliter & ſpūaliter, doctrina tradit. Et tm̄ cōſtat ibidē in reſponſione ad primū ceſſationē à peccato ſub ſenſu ſpūali huius præcepti claudi: & ſic non numerari inter præcepta decalogi, ſed tm̄ ſecūdū ſenſum literalē, quantum ad id qđ cōtinet de iure naturæ. Ex hoc aūt q̄ aliquid repugnat præcepto huic myſticè, nō pōt trahi efficax argumētū, ſed rōnabilis exhortatio, ut & à peccando in feſtis abſtineatur (ne de nobis dicat̄, Populus hic labijs me honorat cor aūt eorū lōgè eſt à me) & cōmiſſa cōfiteat̄ in fine cōfeſſionis pperrata p̄ magna uel tanta parte in diebus feſtis quatenus reprehenſi tempora ſacra reuereantur. Mediolani, die uigeſimaquarta Aprilis M.D.

QVÆSTIO IIII.

¶ Num fides ad fructuoſam abſolutionem ſacramentalē neceſſaria ſit.

QVAERITVR utrū ad fructuoſam abſolutionem in ſacramento pœnitentia exigatur fides, qua pœnitens credat certiſſime ſe eſſe abſolutum à Deo. Videtur q̄ ſic. Primū, quia oportet fidem habere in uerbū Chriſti, Quodcunque ſolueris ſuper terram.

¶ Secundò, quia ſi per impoſſibile cōfeſſus nō ſit contritus, aut ſacerdos nō ſeriò, ſed ioco abſoluat, ſi tm̄ credat ſe eſſe abſolutū ueriſſimè eſt abſolutus: tanta res eſt fides in uerbū X̄p̄i. Probat̄, aſſumptū ex eccleſiaſtica hiſtoria, quia beatus Athanaſius ludēs cū pueris, baptizauit eos, ſicut uiderat fieri à ſacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander epiſcopus. Itē quidam mimus, ut placeret Imperatori, ludicro Baptiſmo eſt baptizatus.

¶ Tertiò, quia nō ſacramētū, ſed fides ſacramenti iuſtificat: ſecūdum illud Aug. Sacramētū abluit, nō quia fit, ſed quia creditur.

¶ Quartò, quia plus eſt à cōfitēte requirēdū an credat ſeſe abſolui, q̄ an ſit uerè contritus: quia contritio nunquā eſt uera ſatis: quod ſi eſſet uera, nō tm̄ certa, & ſi certa, non tm̄ ſatis: fides autē & uerbum Chriſti ſunt certiſſima ueriſſima, & ſufficientiſſima.

¶ Quintò, quia nō ſolum attritus abſq; obice actualis peccati uel propoſiti, ſed etiam contritus accedens ad ſacramentū, à gratia conſequenda eſt alienus, niſi crediderit in abſolutionē: q̄a ſacramenta eſſent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶ Sextò, quia ad ſacramentum pœnitentiæ accedit homo petens à Deo remiſſionem peccatorum: ſcriptum eſt autem, Quicquid orātes petitis, credite q̄a accipietis & fiet nobis. Et Iacobus dicit: Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans: ergo.

¶ IN oppoſitum eſt communis Eccleſiæ ſenſus.

¶AD EVIDENTIAM horum ſciendũ eſt nouitatẽ ſuperexortam eſſe, q hmõi fides adeò exigatur, ut plus quam contritio requirenda ſit, & dãnandi ſint oẽs, qui nolunt confidere ſeſe abſolutos, donec certi ſunt ſe ſatis contritos. Fundatur autem phantaſia iſta, primò ſuper cõmuniſſimis Scripturæ autoritatibus de fide ac ſpe ĩ uerbo Dei: puta, Memor eſto uerbi tui, in quo ſpẽ dediſti; & ſimilia infinita. Secundò ſup cõmunibus de efficacia ſacramentorum, ſcilicet q fides eſt, quæ in ſacris operatur. Tertiò ſuper ſpecialis Chriſti uerbi ad propoſitũ pertinẽtis efficacia certiſſima, Quodcunq; ſolueris ſuper terrã, &c. Ex hmõi ſiquidẽ efficaciæ certificatione deducitur oportere confitentem credere ſe abſolutum, ſi ſacerdos abſoluat, ſiue erret, ſiue nõ erret, ſicut ẽt certus eſt ſe eſſe baptizatum, ẽt ſi ſacerdos erraret, ipſum baptizando. Adiũgunt, q dicendo, Quodcunque ſolueris, dedit poteſtatem: dicẽdo, Erit ſolutũ, excitauit fidem de effectu.

¶Nouam autem hanc inuentionem alienã eſſe ab eccleſiaſtica doctrina, facilè patet diſtinguendo de duplici fide, quã hic poſſumus: ſcilicet uel acquiſitã, uel infuſam. Nã ſi ſermo eſt de fide infuſa (q̃ eſt una de theologalibus uirtutibus) cuius plena eſt ſacra Scriptura, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & p quã Sãcti uicerũt regna, operati ſũt iuſtitiã, cõſtat, q illa eſt neceſſaria ad ſacramentum pœnitentiæ: quĩ ipſius non niſi Chriſti fideles baptizati capaces ſunt. Sed hmõi fides, licet ad ſacramenta ſe extẽdat, ut patet in Symbolo: non tñ extendit ſe ad hæc ſingularia: puta quòd hoc ſit ſacramẽtum, & q in hoc ſit effectus ſacramenti. uerbi gratia, tenemur credere unum baptiſma in remiſſionem peccatorum: ſed nõ tenemur credere, q dum iſte ſacerdos abluit Ioſeph adultũ Iudæũ, dicens, Ego baptizo in nomine Patris & filij & Spiritus ſancti, ſit Ioſeph uerè conſecutus gratiã Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis uel baptizati poteſt occultè fuiſſe ſimulatio talis, q nõ intenderit ille facere, quod facit Eccleſia, aut Ioſeph nõ intenderit ſuſcipere Baptiſma, ut tẽporibus noſtris de facto cõtigiſſe ſibi quidam Iudæus coram me cõfeſſus eſt, & hæc quoad characterẽ. Quoad gratiã uerò, quia poteſt eſſe, quòd Ioſeph cum propoſito deliberato fornicationẽ cõmittendi Baptiſma ſuſceperit, ac per hoc gratię Dei obicem poſuerit. Similiter poſſet dari exemplum de Euchariſtia: quãuis enim teneamur ex fide credere in hoſtia, ritè cõſecrata, eſſe uerum corpus Chriſti, non tamen ad fidem infuſam ſpectat credere, an iſta Hoſtia ſit ritè cõſecrata: tũ pp intentionem miniſtri, tum etiam pp incertitudinem materiæ, & ſimiles particulares defectus humanos. Ratio autem uniuerſalis, quare ſub fide infuſa nõ cadunt huiuſmodi particularia, eſt quia fidei infuſæ (utpote diuinæ ueritati innixæ) nõ põt ſubeſſe falsũ: eſt enim non minus circa uerum, quàm quæcũq; ſciẽtia acquiſita, quæ non niſi uerorum eſt. Eſſet aũt aliq; circa falſum, ſi extenderet ſe ad hæc particularia, ut patet ex infinitis ſimilibus, quæ poſſunt afferri in medium. Non ſpectat igit̃ ad fidẽ infuſam credere abſolutionis effectum in hoc particulari, puta in meipſo, ſed ad fidẽ ipſam infuſam pertinet credere abſolutionem ab eccleſiaſtico miniſtro ritè factã, efficacẽ eſſe, & in ſuſcipiẽte dignè gratiam operari. Hac ſiquidem fide nullus poteſt errare, ſed credẽdo effectum in me, uel in illo determinatè, poſſum errare: qa põt adeſſe impedimentũ aliquod ex parte mei ſeu illius. Sicut in aliis ſacramentis credimus & uerbo Dei & ſacramẽtis: & ſpecialiter efficaciam certiſſimam illius uerbi, Quodcunque ſolueris ſuper terram in ſubiecto diſpoſito: ſed non habemus infuſã fidem, quòd in me effectum ſortiatur, q ego ſim ſubiectũ diſpoſitũ: quia põt in me inueniri impedimentũ ignotum. Ex quo aũt non debet ſubeſſe falſum fidei (quæ non niſi uerorum certiſſimorum eſt) excitatur, imò certificatur fides infuſa per illud uerbum. Erit ſolutũ in cælis, de effectu abſolutionis in ſubiecto diſpoſito, & non in me, qui fortè non ſum diſpoſitus: & ſic fides eſſet falſi. Erronea igitur inuenit̃ opinio dicta de fide infuſa intellecta: quia ſequitur, quò infuſę fidei poſſet ſubeſſe falſum.

¶Si autẽ dicta opinio intelligatur de fide acquiſita, erronea quoque inuenitur: nã licet acquiſita fides circa huiuſmodi particularia uerſetur (tali nanq; fide credimus hanc Hoſtiã ritè conſecratã eſſe, & hunc ritè baptizatũ, & ſimilia) ſed hæc fides nõ eſt illa qua in uerbo Chriſti confidimus, q̃ in ſacramentis operat̃, qua credimus efficax eſſe Chriſti uerbum, Quodcunq; ſolueris ſup terrã: & reliqua, quę fidei ſunt Chriſtianę. Et propterea ex illis autoritatibus, quæ de fide infuſa loquuntur, nõ p acquiſita fides cõcludi: nec poteſt fides iſta de obiecto (ſcilicet me eſſe abſolutũ ẽt p abſolutionẽ in effectu coram Deo) eſſe certa infallibiliter: quia quilibet eſt dubius in hac uita: ſecundum cõmunem legẽ neſcit, an ſit in gratia Dei. Nec aliquis eſt qui certus ſit ſe eſſe ſufficienter diſpoſitũ p gratiã Dei, quæ p abſolutionẽ conceditur: iuxta illud Iob. 10. Et ſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit aĩa mea. Amplius, fides iſta põt eſſe in ſchiſmatico uel heretico alias bene confitente: eſſet igitur iſte uerè abſolutus, ſi errãs ſacerdos ipſum abſolueret, & cõſequẽter iſte ſimul eſſet in gratia Dei (quia uerè abſolutus corã Deo) & in peccato mortali, q̃a hæreticus, uel ſchiſmaticus: quod eſt impoſſibile. Amplius, fides iſta eſt, qua quantum credis, tantũ habes, cum fides iſta ſit opus humanũ (quia iſta eſt acquiſita) conſequẽs eſt, ut in opere ſuæ fidei cõfidẽtia ſuę pœnitentię cõſiſtat: qđ eſt alienum à Chriſtiana ueritate. Amplius, Quum nec ex ſacra Scriptura, ſacris canonibus, eccleſiæ traditione, ſacriſq; doctoribus, diſpoſitionis iſtius neceſſitas in ſacramento pęnitentiæ habeatur, & rationi aduerſetur, non uidetur præſumptione, aut ignorantia iſta excuſari.

¶AD OBIECTIONES infinitas de fide, ut reſpondeas, habeto præ oculis hãc diſtinctionẽ, ſcilicet uel ex parte ſacramentorũ, uel ex parte ſuſcipiẽtis. Et dicito, q fides certiſſima eſt, & eſſe debet etiam de effectu ſacramenti particulari in me, quantum eſt ex parte ſacramenti: ſed ex parte mei ſuſcipiẽtis licitũ eſt dubitare de illius effectu in me. Et hoc eſt quod Eccleſia docet dũ in orationibus poſt cõmunionẽ petit ſacerdos, q ſuſceptiũ ſacramentũ nõ ſit ad reatus pœnã, nõ ad iudicium, &c. Conſequẽter etiam docet omnẽ quantumcunque credentẽ poſt confeſſionẽ & abſolutionem dicere, Domine non ſum dignus, &c. & nõ aduertere ad diſtinctionẽ hãc quæ eſt, ut puto, cã dictę nouitatis.

¶AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd in uerbo Dei & Chriſti ſufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei. nec fides infuſa, qua credimus in Deum, &c. eſt de effectu horum uerborum in me: ut dictum eſt.

¶Ad ſecundã dicitur, q peccata argumentum ſecundũ nõ cauſam, ut cauſam, quoad ſacramentum Baptiſmi. Nã non ideo illi fuerũt uerè baptizati, quia credebãt ſe baptizatos, imò credebãt fortè nihil recipere de gratia: ſed ideo Baptiſmus iocosè factus eſt uerè Baptiſmus, quia intẽtio iocoſa nõ ad Baptiſmũ, ſed ad exercitiũ Baptiſmi refert̃. Simile eſt .n. delectãdi cã Baptizare & Baptizari, ſicut ſi auaritię cã quis baptizaret, aut baptizaret̃: utrobiq; enim eſt uerũ Baptiſma: quia delectatio & auaritia nõ Baptiſmi: ſed q ille exerceat, uel ſuſcipiat Baptiſmũ, cã eſt. Secus aũt eſſet, ſi intentio iocandi ad Baptiſmũ referretur, ſic q nõ Baptizare, ſed ſimilitudinẽ Baptiſmi exercere, aut ſuſcipere, intenderet ioci, aut auaritię gratia: tũc enim nullũ eſſet Baptiſma. Qđ aut aſſumit̃, q nõ cõtritus ſi abſoluitur credẽs ſe abſolui, eſt uerè abſolutus, niſi ſit ita attritus, q ſaltẽ uirtute clauiũ de attrito ſcdm quid dã fiat cõtritus: impoſſibile eſt. Nã ex eo q ponit̃ incõtritus, & uirtute clauiũ non factus de attrito cõtritus, oportet q aut ſua fide acquiſita ſit iuſtificatus, quod eſt erroneũ: aut q ſimul ſit incõtritus & abſolutus apud Deum, qđ eſt impoſſibile.

¶Ad tertiã dr̃, q ſacramentũ abluit. nõ quia fit, hoc eſt non ſecũdum ſubſtantiam facti: ſed quia creditur, hoc eſt ſecundum uirtutẽ creditã in eo, & nõ quia creditur à ſuſcipiente, effectus ſuus ĩ eo certiſſimè ab hoc. Et nota q nõ dixit, quia credit miniſter aut ſuſcipiẽs, ſed impersonaliter q̃a creditur, hoc eſt pp rẽ creditã: nã niſi intendat quis facere quod facit eccleſia, non baptizaret. In hoc ãt qđ ẽ imitari in illo actu eccleſiã, includit̃ res credita: quãuis nec a ſuſcipiẽte, nec à baptizãte: ut patet, ſi ĩfidelis baptizaret infantẽ aut adultum, dicendo tem, Valeat quantũ ualere poteſt.

¶Ad quartã dr̃, q aſſumptũ non ſolùm falſum, ſed & præſumptuoſum eſt ualde, cõtra uniuerſalis eccleſiæ ritũ: cõtritio .n. eſt ſummè neceſſaria. Iſta aũt fides acquiſita de effectu ſacramenti in ſeipſa eſt impoſſibilis: qa ſemp eſt, & debet eſſe ambigua, nec eſt requirẽda à cõfitẽte: qui niſi crederet ſe abſolutũ, abſolutioni, ſe nõ ſubmitteret. Nec obſtat, q cõtritio ſit incerta: iuſſit .n. Deus ipſe, ut cũ noſtra hac incertitudine accedam᷑ ad ſacra. Qđ aũt dicit, q nũquã eſt uera, ſatis falſum eſt: ut patet in multis cũ uera & ſufficiẽti cõtritione cõfitentibus, quãuis incerta eis. Et quũ ſubdit̃, q fides Chriſti eſt ueriſſima & certiſſima & ſufficientiſſima, reſpondet̃ q talis eſt de reb᷑ ſubiectis fidei infuſæ, ſed nõ de ĩpertinẽtibus ad ipſam, ut ſunt ex parte noſtri ſingulares ſingulorũ effectus ſacrorum. De his enim nec certa, nec incerta eſt fides infuſa; quia nõ eſt eorũ: eſt enim fides infuſa de gratia per ſacramenta certiſſimè conferenda ſuſcipiẽtibus dignè illa: ut in Concilio Florẽt., ſub Eugenio IIII. determinatum eſt. Et ex Apoſtolo aſſumptũ eſt, dicẽte, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ ſibi mãducat, & bibit. Vbi ẽt Apoſtolus, ſecũdum quid reputare ſe homo debeat dignũ uel indignũ, promittit dicens, probet ãt ſeipſum homo; & ſic de pane illo edat. Vbi ex ſubiunctis, q ſi noſmetipſos iudicaremus, non utiq; à Domino iudicaremur, patet quòd probare ſeipſum eſt, ſeipſum iudicare cõtra ſe uindictã exercere: quod uocatur contritio communi uſu Eccleſiæ & doctorũ: & ppea falſum ac temerarium eſſe conſtat, q plus eſt à pęnitente requirendũ ſi habeat credulitatẽ de effectu in ſe futuro ſacramẽti: q̃ de illius cõtritione: pbare enim ſeipſum (quod eſt conteri) iuſſit Apoſtolus, iubet eccleſia, exigunt omnes communiter confeſſores. Credere autem ſe pęnitentem omnino effectum habiturum nouatorum exigit dogma.

¶Ad quintam dicitur, q duorum, quæ ibi tanguntur primũ, q attritus non ponẽs obicem, non conſequitur gratiã abſolutionis,

niſi

niſi credat (vt iam patet ex dictis) ſolutarię dr̃, apponendo nouellũ, & impertinẽs accidẽs pro diſpoſitione neceſſaria ad gratiã Dei per abſolutionem ſacramentalẽ. Secundũ aũt, ꝙ contrito in damnationẽ ſunt ſacramẽta, niſi credat ſe abſolui, nõ eſt riſione, ſed correctione dignũ: qm̃ ſacrm̃ pœnitentiæ ab Eccleſia ſufficienter traditum per confeſſionẽ, contritionẽ & ſatisfactionẽ, damnabile cõſtituit ſine quarto, ſcilicet certa fide effectus in ſuſcipiente: Hoc enim eſt nouam Eccleſiam conſtruere.

¶ Ad ſextũ de oratione dr̃ primò, ꝙ iõ digreditur ad accidẽtia, quæ ſunt extra eſſentiã ſacři: oratio. n. cõſtat ꝙ à ſacramentis diſtinguitur, imò ponitur ſub ſatisfactione, quæ eſt tertia pars ſacramenti pœnitentiæ. Veruntamen de orone ipſa etiã dicendũ eſt, ꝙ fides de effectu orationis dupliciter haberi poteſt. primò ex parte ipſius diuinæ miſericordiæ, gratiæ, & potentiæ, prouidẽtiæ, promiſſionis, &c. & ſic fides debet eſſe in oratione abſq; hæſitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur: & ſic niſi piè quiſq; dubitaret de effectu petito, plerunq; fides inueniretur falſa, vt patet in Paulo orãte, qui abſq; hæſitatione credẽdo, ꝙ acciperet id qđ peteret, iuxta Dñi doctrinã, Rogauit ter, vt ſtimulus carnis à ſe diſcederet, & nõ eſt conſecutus effectum petitũ: vt patet 2. ad Cor. 12. Hic. n. patet qđ fides, ꝙ accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendã ſimpliciter & abſolutè, ſed quantũ eſt ex parte diuinæ miſericordiæ, &c. alioquin eſſet quiſq; falſa, & Pauli fides fuiſſet falſa: poteſt enim aliunde ex aliqua ex parte noſtri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docẽs præmittit, habẽte fidẽ Dei, & ſubdit, Amẽ dico vobis, &c. oſtendens per hoc, ꝙ ſi certitas noſtræ fides de effectibus particularibus debet eſſe de illis, quantum eſt ex parte Dei & non ex parte noſtri. In Auguſta Vindelicorum 26. Septembris. 1518.

QVÆSTIO V.

¶ *Num ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio peccatorum.*

QVÆRITVR Vtrum ſacramentalis abſolutionis effectus ſit remiſſio culpæ. Et videtur ꝙ non. Primò, quia ſolius Dei eſt remittere culpam: vt omnis Scriptura & Eccleſia fatetur.

¶ Secundò, quia culpa eſt remiſſa à Deo proponẽti cõfiteri antequã pœnitẽs à ſacerdote abſoluaſ: iuxta illud, Dixi, Cõfitebor aduerſum me iniuſtitiã meã, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.

¶ IN OPPOSITVM Eſt, ꝙ ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ſecundum communem Eccleſiæ doctrinam.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæſtionis, ſcito antiquã eſſe hanc quæſtionẽ: & in 18. diſtin. 4. ſenten. tractari. Vbi quia obſcuræ ſatis ſũt authoritates antiquorũ doctorũ applicatę ad hoc, Magiſter ſent. cõcludit ſacerdotẽ euãgelicũ abſoluere, hoc eſt declarare abſolutũ à Deo, & ad Eccleſiæ cõmunionẽ admittere. Nouitia aũt quædã opinio addit ſuper hoc effectum pacem animi: quia ante abſolutionẽ inquieta eſt anima de remiſſione ſuorum peccatorũ, accepta autem abſolutione cum fide, ꝙ verè abſoluatur, fit ſecura anima de remiſſione peccatorum percepta, & in pace quieſcit, tanq; ſit fides de gratia præſenti miniſterio ſacerdotis, ꝙ peccatum maneret, niſi remiſſum crederet: non enim ſufficit remiſſio peccati & gratiæ donatio, ſed oportet etiam credere eſſe remiſſum.

¶ Verùm ſi dñi uerba diligẽtius perſpecta fuerint quum poteſtatẽ ſacramentalẽ dedit, aliter ſentiendũ eſt, nõ. n. dixit Quorũ declarauerius remiſſa peccata, ſed dixit, Quorũ remiſeritis peccata: & ſimiliter dixit, Quodcunq; ſolueritis. neq; dixit, Remittuntur eis, aut ſolutũ erit, quo ad Eccleſiã: ſed ſolutũ erit, in cęlis, & remittũtur eis, ſimpliciter & abſolutè. Ideo ſi uerba Dñi ſunt uera in ſenſu proprio, conuincunt Eccleſiæ miniſtros habere poteſtatẽ remittendi peccata authoritate Chriſti: pat. n. idẽ eſt, ꝙ uerba hæc Dñi ad ſacrm̃ pœnitentiæ ſpectãtia in proprio ſenſu uerificẽtur, & ꝙ uerba eiuſdem ad ſacrm̃ Euchariſtiæ pertinentia (ſcilicet hoc eſt corpus meum) in proprio ſenſu uerificentur. Nulla. n. eſt ratio quare iſta in proprio ſenſu uera eſſe fateamur, & illa à proprio ſenſu aliena faciamus: præſertim quum maius miraculũ ſit, ꝙ de pane fiat corpus Chriſti miniſterio ſacerdotis. Vnde ſi uerba Euchariſtiæ à ſacerdote prolata, ut uera ſint cõpellerunt ut fateamur hoc, id eſt cõtentũ ſub hac ſpecie, eſt corpus meum, ſ. Chriſti: non minus cõpellimur ad uerificandum hæc Dñi uerba, (Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & Quodcunq; ſolueritis ſuper terram, erit ſolutũ & in cælis) in ſenſu proprio, credere ꝙ ſacerdotis miniſterio remittuntur peccata, abſoluuntur peccatores à culpis ſuis. Nec. n. minus operatorius eſſe debet ſermo Chriſti per os ſacerdotis, dicentis, Abſoluo te à peccatis, quam eiuſdem Chriſti ſermo per os ſacerdotis dicentis, Hoc eſt corpus meum, uterq; igitur operatorius eſt eius, ꝙ ſignificat ſeruatis ſeruandis, ſ. cõcurrentibus ex parte miniſtri authoritate (nõ. n. quilibet hõ, ſed ſacerdos ordinariã uel delegatã authoritatẽ habẽs eſt miniſter ſacramentalis abſolutionis) & ex parte pœnitentis debita diſpoſitione, ut. ſ. ſit abſolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hieto. dãnatus: ut pro noſtro arbitrio damnare innocios & abſoluere nocios poſſemus, ſicut etiã in ſacramento altaris non quãcunque materiã ſed panis triticei tñ, conſecrari per illa uerba, non diaconi, ſed ſacerdotis miniſterio prolata cõceſſum credimus. In cuius ſignum Dñs quũ daret poteſtatẽ remittendi, retinendiq; peccata, præmiſit, Accipite Spiritũ ſanctum, ſubiungendo, Quorum remiſeritis peccata, &c. tanquã diceret, Spiritu ſancto dirigente, Quorũ remiſeritis peccata, remittũtur eis, & nõ ſpiritu ueſtro inſtigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus ſanctus ad abſoluendum uel ligandũ, quum ſeruatis undiq; ſeruãdis miniſter Chriſti abſoluit, uel ligat. Credendũ eſt igitur & confitendũ, ꝙ effectus ſacramentalis abſolutionis ritè factæ (ſcilicet à debito miniſtro, debita forma, ſupra diſpoſitã materiam, ſcilicet peccatorũ confitentẽ dignũ abſolutione) eſt peccatorũ remiſſio, quã authoritatiuè quidẽ ſolus Deus facit: miniſterialiter autem miniſter ipſe Chriſti ſacramento mediãte efficit. Sic enim ad literã impletur illud, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: non ꝙ prius Eccleſia remittat, quàm Deus, tanquã Deus Eccleſiæ iudicium ſequatur. Nõ. n. dicit, Quorũ remiſeritis peccata, remittẽtur eis, in futuro: ſed remittuntur in pręſenti: ad denotandum, ꝙ ipſa per miniſtrum remiſſio eſt una atq; eadem cum remiſſione, quã facit Deus. Illam quippe unã & eandem remiſſionem peccati, quam ſacerdos miniſterialiter facit, & efficit Deus authoritatiuè: ſicut eandem conuerſionem panis in corpus Chriſti, quã ſermo Chriſti per os ſacerdotis operatur, efficit Deus authoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit hæc quæſtio, hodie tñ determinata eſt in Concilio Florent. ſub Eugenio 4. Vbi dr̃, Effectus huius ſacramenti eſt abſolutio à peccatis. Abſolutio, inquit, nõ declaratio, non pax. Et rurſus, effectus ſacramenti huius, dixit, non effectus ſolius Dei. Et hinc patet, ꝙ ſacerdos abſoluendo ſeruatis ſeruandis, & in ueritate abſoluit à peccatis, & per uiã ſequelæ declarat pœnitentem abſolutum, & certificat (humana tñ coniectura) peccatorem de peccatorũ remiſſione. Remanet. n. ſemper ſecundum cõmunem legẽ peccator ambiguus de conſecuta ad Deũ remiſſione: quia ſemper reſtat ambiguum nobis, an ex uel cum infuſa charitate ſacramentum ſuſceperit pœnitentiæ. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, ſed error eſt: pro quanto efficaciã adimit ſacramento pœnitentiæ ſine credulitate effectus in ſeipſo, & nulli cõferri ueniam remittente ſacerdote dicit, Niſi credat ſibi remitti: & qđ intolerabilius eſt, nec intelligibile, manere, ſ. peccatum etiã remiſſione facta, & gratia donata, niſi credat pœnitens peccatum remiſſum. Indigna nempe ſunt hæc non ſolùm eruditorum, ſed quorumlibet Chriſtianorum auribus. Et quo ad illorũ impugnationem ſeruandum eſt illud Philoſophi, Quilibet proferente contraria, ſolicitum eſſe, ſtultum eſt. Conſtat. n. Baptiſmum remittere peccata abſq; tali ſuſcipientis credulitate: ut patet in infantibus. Conſtat omnes ferè timore Domini refertos ſemper dubios de diuina in ſe gratia, & pœnitentiæ & Euchariſtiæ ſacramenta ſuſcipere, & ſic ambiguos perſeuerare. Imo & hoc ſacri doctores laudant: & eius oppoſitum præſumptioni communiter adſcribitur, aut ignorantiæ.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, ꝙ diuerſus remittendi modus omnes huiuſmodi authoritates manifeſtat. Solus enim Deus peccata remittit authoritatiuè: cum quo ſtat, ꝙ miniſter euangelicus authoritate à Deo conceſſa, peccata remittat miniſterialiter, mediante Chriſti ſacramento ad hoc ab ipſo Chriſto inſtituto.

¶ Ad ſecundã dicitur, ꝙ ſacramentalis abſolutio dicitur operari remiſſionẽ peccatorum dupliciter, uel in uoto, uel in executione. Nã qui ante confeſſionẽ remiſſionẽ conſequitur, ex ſacramentali abſolutione in uoto conſequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remiſiſti) proculdubio mediãte cõfeſſione, ad quã tendens, Dixi, Confitebor: alioquin nõ oportuiſſet dicere, Dixi, confitebor: ſed ſat fuiſſet dicere, Dixi aduerſum me iniuſtitiam meam Dño. Et ſi quidem ante abſolutionem conſequitur pœnitentes remiſſionem peccatorum, per ſequentem abſolutionem augetur gratia remiſſiua peccatorum: ſi verò nõ prius conſequutus eſt veniam, conſequitur per abſolutionem, ſi tñ (vt dictum eſt) dignus abſolutione tũc eſt. Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, ſed ab vniuerſa Eccleſia accepimus, cõfitente vnũ Baptiſma in remiſſionem peccatorũ: per omnia ſimiliter intelligendo, ut diximus, ꝙ Baptiſma in executione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remiſſa ex Baptiſmo in uoto, & digne ad Baptiſmum accedit: in quo autem remiſſa ex ſeipſo in uoto inuenit, gratiam auget. Hæc enim uarietas nõ ex defectu ſacramentorum, ſed ex uaria diſpoſitione participantium ſacramenta prouenit. Auguſtæ, die primo Octobris, 1518.

TRACTATVS DECIMVSNONVS, de excommunicatione, cuius eſt vnica.

QVÆSTIO I.

¶ *Vtrum excõmunicatio priuet a participatione interiori fidelium.*

VTRVM excõicatum priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur ꝙ non. Primo quia excommunicatio non tollit plus quàm Eccleſiaſtica authoritas iuriſdictionis poteſt cõferre: eſt enim excõmunicatio actus poteſtatis, non ordinis, ſed iuriſdictionis: quã non dedit Chriſtus maiorem in auferendo, quàm in concedendo, quom ipſe ſit magis pronus ad inferendum bona quàm mala. Sed Eccleſiaſtica huiuſmodi poteſtas non poteſt dare fidem, ſpem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interius aliorum fidelium bona: ergo non poteſt tollere huiuſmodi participationem interiorem.

¶ Secundò, quia excõmunicatio cõiter ſe habet ad iuſtam & iniuſtam: eſt.n. vtraq; efficax ad ligandum: quia, vt Grego. dicit, & habetur 11.q.3. ſententia Paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta, eſt timenda. ſed excommunicatio iniuſta non priuat excõicatũ cõmunicatione interiori, ſed ſolum exteriori: ergo excommunicatio ſimpliciter non priuat niſi externa cõione fidelium. Et confirmatur: quia in ſacra Scriptura nunquam inuenitur excõmunicatio, niſi pro priuatione ab externis actibus, ſeu cũ ſola extrinſeca pœna, vt patet diſcurrẽti per epiſtolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum niſi extrinſeca communio: nam quum tradebantur Satanæ, ſolùm extrinſecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non niſi voluntariè ergo dicitur, ꝙ excommunicatio priuet ſpiritualibus ſuffragijs Eccleſiæ.

¶ IN OPPOSITVM eſt Magiſter ſent. in 4. diſtin. 4. quem communiter doctores in hoc ſequi videntur.

¶ Ad euidentiã quæſt. huius ſciendum eſt, ꝙ oportet extremum vtrunq; vitare, ne in errorem incidamus. Tria ſiquidẽ inueniũtur in cõione fidelium, quatenus fideles ſunt. Vnum eſt cõmunio extrinſeca in ſimul orãdo, vt fit cõueniendo in eccleſia ad Miſſarum, aliorumq; diuinorũ officiorum ſolennia: & hoc eſt vnũ extremũ. Aliud eſt Sanctorũ communio, quæ fit per charitatem vnientẽ Chriſti membra ſecundum fidem formatam capiti Chriſto, & reliquis Chriſti mẽbris ſimilibus: & hoc eſt alterum extremum. Tertium eſt cõmunio fidelium ſecundũ cõmunia ſuffragia, quę in Eccleſia ex inſtitutione Eccleſiæ fiunt, vt patet in orationibus & Miſſis: & hoc eſt medium. Dupliciter ergo contingit in propoſito errare, vel dicẽdo ꝙ excõicatio aufert ſolam intrinſecam cõionem, vel dicendo ꝙ excõicatio tollit directè oẽm cõionem, vtrunq; n. eſt falſum: vt patet. Veritas autẽ eſt, ꝙ excommunicatio tollit extrinſecam & intrinſecam quo ad cõmunia ſuffragia cõmunionem fidelium, & ſupponit ablatam communionẽ Sanctorum per charitatẽ. Pro quorum intellectu (quia de extrema cõmunione non eſt dubium) videnda eſt primò differentia inter dictas duas cõiones internas: & monſtrandum eſt deinde, ꝙ altera earum per excõicationem aufertur. Cõmunio fidelium quum conſiſtat in conferendo & recipiendo, oportet ꝙ interna etiam cõmunio conſtat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidẽ fit meritis, orationibus, atq; ſuffragijs apud Deũ adiuuantibus & intercedentibus pro alijs. Receptio autẽ fit ſuſcipiendo ex aliorũ ope, vel gratia, vel gratiæ augmentũ, vel protectionẽ diuinæ aſſiſtentię à malis pręſeruantis, vel ad bonum promouentis, & huiuſmodi. Verùm collationes horum ſpiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur cauſa, nam quãq; oriuntur ex charitate immediatè: vt quũ in charitate cõſtitutus ea priuata intentione orat, operatur, affligitq; ſe pro alio, & impetrat illi vel gratiã, vel gratiæ augmentum, vel adiutoriũ contra tentationes, & huiuſmodi. Vel ex charitate mediante inſtitutione, vel actione eccleſię, vt quũ ex Miſſis diuiniſq; officijs aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malũ vitandũ: hæc enim ex charitate, ſancta matre Eccleſia inſtituẽte ſunt, & pro cõmuni eccleſiæ bono ordinata: & pro ſingulis eius mẽbris agit ea, iuxta ſingulorum fidem deuotionemq; offerentiũ. Et ad hoc collationũ genus, ſpectat ſacramẽtorũ collatio, quæ Chriſti fidelibus diſpẽſantur: quĩ actione eccleſiaſtica conferuntur. Quocirca inter cõionem internam ſecundum charitatem immediatè & cõmunionem internã mediante eccleſiæ inſtitutione, ſeu actione, ex parte receptorum non eſt differentia ſecundũ ſubſtantiam: ſed ſecundũ magis & minus, niſi quo ad gratias ſacramentales: quĩ oĩa illa ſpiritualia dona, quæ ego poſſum recipere ex vna cõmunione, poſſum recipere ex alia, & ecõtra: excepta (vt dictũ eſt) ſacramentali gratia, vt puta charactere in ſacramento confirmationis, & ſimiliter in ſacramẽto ordinis; hæc.n. nõ põt quis accipere ex cõione ſolius charitatis: ſed oportet interuenire cõionem ſecundũ Eccleſiaſticã ſacramenti actualem ſuſceptionẽ. Communio ſiquidem in ſacramentis in voto tñ, ſtat infra limites cõionis charitatis: ſed communio in ſacramentis ſecundũ rem, ad cõionem actionis eccleſiaſticæ ſpectat. Et hinc patet, ꝙ recepta differunt ſecundũ magis & minus: quia conſtat, ꝙ maior gratia habetur, quum ſacramenta actualiter ſumuntur, quàm cum in voto tñ. Ex parte autẽ collationis inuenitur magna differentia ſecundum ſubſtantiam, quĩ interna cõmunio charitatis immediate, in meritis, orationibus, ſuffragijſq; priuatis cõſiſtit. Cõmunio autem charitatis ad intima penetrans mediãte eccleſiæ actione, ſeu inſtitutione in meritis, orationibus, ſuffragijſq; cõibus (hoc eſt in ipſius Eccleſię & ſacramentis & ſacramentalibus) vt in actionibus conſiſtit. Orat.n. eccleſia, ſuffragatur, meretur, ſacramenta dat & ſacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deũ, vt non ſolùm eccleſia, ſed ſinguli fideles bonũ gratiæ, aut augmentum protectionem & reliqua bona habeamus, niſi obicem ponamus. Ad primam cõionem ſpectat illud, Particeps ego ſum omniũ timentium te, ad vtranq; ſimul ſpectat articulus fidei, ſcilicet Sanctorum cõionem, quĩ ad illum ſpectat cõmunio in ſacramentis. Prima cõmunio non eſt propriè niſi exiſtentis in charitate. ſecunda aũt ad Chriſtianos etiã in peccato mortali exiſtentes ſe extendit: nam & pro peccatoribus eccleſia orat (& frequenter exauditur) etiam pro ſeruis, ex hoc ꝙ miſſas celebramus pro conuerſione peccatorum. Hæc autem dicta ſunt adeò nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu Eccleſiæ apparet eorum veritas.

¶ His autem præmiſſis manifeſtũ eſt, ꝙ excõicatio: quia extra eccleſiæ communionẽ ponit, ab actionibus, in quibus eccleſiaſticæ charitatis cõmunio conſiſtit vt actionibus, ſeparat: & conſequẽter à receptionibus, quæ ex illis actionibus prouenĩũt, ſegregat. Et quia inter hæc multa ſunt interiora bona aĩæ: cõſequẽs eſt, ut excõicatio à cõione multorum interiorũ bonorũ ſeparet excõicatum. Quod autem excõicatio extra Eccleſiæ cõionem ponat, quo ad actiones eccleſiæ (ex qua cætera pẽdent) manifeſtatur ex eo, ꝙ Eccleſia non orat pro excõicatis. Conſtat.n. ꝙ nõ licet celebrare pro excõmunicatis: imò, ut Bernardus dicit, uide quàm mala ſit excõmunicatio, ꝙ in Paraſceue Eccleſia pro Iudæis & Paganis orat, ſed nõ pro excõmunicatis. Probaturq; hoc radicaliter ex euangelica doctrina: conſtat enim ꝙ eccleſia nõ orat ſecundum communem legem niſi pro fratribus noſtris: ſed excõmunicati non ſunt noſtri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, ꝙ Saluator noſter Mat. 18. (ubi excommunicandi authoritatem eccleſiæ dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi ſicut ethnicus. i. Gentilis. Vbi manifeſtè apparet, ꝙ excõicatio ex fratre facit nobis ſicut Gentilem: unde Aug. dicit: Noli illum iam computare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, Si excommunicatus extra eccleſiã ponitur quo ad externa tñ, ſequitur ꝙ excõmunicatio nõ egeret authoritate Chriſti: quĩ quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cõmunitas poteſt extra ſuã cõionem ponere. Conſtat aũt Chriſti authoritate excommunicationẽ fieri, Mat. 18. ubi ſubiungit, Amẽ dico uobis, quæcunq; alligaueritis ſuper terrã (gloſ. uinculo anathematis) ubi Chryſo. dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit neceſſitatibus: & pœna, hic eſt, ſcilicet proiectione ab eccleſia, ſit tibi ſicut ethnicus: & ſupplicio futuro, ꝙ eſt eſſe ligatũ in cęlo. Amplius, eccleſia extra ſeipsã excõicatũ eijciẽdo, ab oĩbus his ſeparat, q̃ ſuis mẽbris cõfert: ſed ipſa eccleſia ſua inſtitutione & actione cõfert mẽbris ſuis cõmunes orationes, ſuffragia, & huiuſmodi: ergo hæc tollit excõicando, & ad hæc admittit reconciliando. Maior patet ex eo, ꝙ excõicatio eſt ſuprema pœna Eccleſiæ: nõ eſſet aũt ſuprema, ſi nõ tolleret totum qđ eccleſia dedit, quĩ adhuc maior ſupereſſet pœna, ſi adhuc reſtaret ſeparandus excõicatus ab his, quæ dedit & dat cõtinuè ipſa, ſuis mẽbris. Minor probatur. quia Eccleſia inſtituit Miſſas nõ ſolũ pro eccleſia in cõmuni, ſed pro ſingulis: ut patet in canone Miſſæ. ubi dicitur, pro eccleſia tua ſancta catholica, quo ad primum: & oĩbus orthodoxis, atq; catholicæ fidei cultoribus, quo ad ſecundum. Inſtituit etiam in Memento pro aliquibus ſingularibus orare, inſtituit horas canonicas & orationes pro fidelibus: ut patet. Hæc oĩa eſſe ſuffragia & ab eccleſia & in perſona eccleſiæ qui dubitat, non eget ratione, ſed ſenſu. Et ſic patet excõicatum eſſe alienum ab actionibus cõibus, quibus eccleſia communicat ſuis fidelibus. Et patet cõſequenter alienum quoq; eſſe à fructu illarũ actionũ: hoc.n. manifeſtè ſequitur. Et quia fructus actionum illarũ ſunt adiuuari ad gratiã, uel gratiæ augmentũ, ad bene operandũ, ad declinãdũ à malo ad reſiſtẽdũ diabolo, &c. ideo patet ꝙ à multis internis bonis excõicatio ſeparet. Et confirmatur authoritate Aug. de uerbis Apoſtoli, ſermo. 68. Oĩs Chriſtianus qui à ſacerdotibus excõicatur, Satanæ traditur. Quõ? quia ſcilicet extra eccleſiã diabolus eſt, ſicut in eccleſia Chriſtus: ac per hoc quaſi diabolo traditur, qui ab eccleſiaſtica cõmunione remouetur. Vbi

habet

habet qđ extra Eccleſiam intelligit Aug. non Eccleſiam materialem, non extrinſecam cõmunionem, ſed extra Chriſtum. Replicando autem dicit, quaſi Diabolo traditur: quia nõ traditur Diabolo poſſidendus, ſed corripiendus. Ad idem eſt authoritas Hiero. Quorum dimiſeritis peccata, &c. id eſt, quibus Eccleſiam interdixeritis, niſi reconciliati per ſatisfactionem fuerint, ipſis ianua regni cœleſtis clauſa erit. Et habentur 11. q. 3. ambę authoritates. Ex quibus patet ꝙ excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cœleſtis ianuam aperiunt) pro quanto priuat excommunicatum à communibus Eccleſiæ ſuffragijs: per quæ interna bona à diuina miſericordia ſuauiter omnia diſponente ad nos deſcendunt.

¶ AD OBIECTIONEM ergo primam in oppoſitũ dr, ꝙ licet omnia ſuffragia ex charitate prodeant, non tñ omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatè per ſolas priuatas intẽtiones ſeu actiones fideliũ: & horum cõmunio ſpectat ad charitatem: & iſta non tolluntur directè per excõicationem, ſed præſuppoſitiue tolluntur per eam, quia excõicatio non incurritur abſq; mortali peccato tollente charitatem & conſequenter cõmunionem iſtam. Quędam autem ſuffragia procedũt ex charitate per Eccleſiæ actionem, vt ſunt cõmunia ſuffragia, quæ in perſona Eccleſiæ fiunt: & horum communio ſpectat ad fideles omnes ab Eccleſia non præciſos: ſunt enim hæc communia fidelibus omnibus etiã exiſtentibus in peccato mortali, vt probatum eſt. Et hæc eſt differentia inter hominem fidelem exiſtentem in mortali peccato abſq; excõmunicatione, vel cũ excommunicatione ꝙ non excommunicatus adiuuatur à pia matre cõmunibus Eccleſiæ ſuffragijs: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, ſed ſibi ipſi relinquitur vt gentilis, iuxta dñi præceptum: non tñ omnino deſerit illos mater Eccleſia: qa requirit illos, vt reſipiſcant: nec ſalutem eorũ ſicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi ſupra ſubiungit. Et ad hanc ſolicitudinem vltra perſonale onus ſpectat, ꝙ Eccleſia obligat clericum excõmunicatum ad horas canonicas, ſicut & omnes excommunicatos ad ieiunium ab Eccleſia inſtitutum. conceditur igitur ꝙ excommunicatio nõ niſi præſuppoſitiuè tollit communionem charitatis: ſed cum hoc ſtat, ꝙ directè tollit communionem ſuffragiorum communiũ Eccleſiæ: ac per hoc internorum bonorum, quæ ſunt illorũ ſuffragiorum fructus: quia iſta non ſpectant ad communionem charitatis immediatè: de qua ſola dictum eſt, Particeps ego ſum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda ſint in perſona veri membri Eccleſiæ non præciſi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego ſum, &c. quia omnium ſimpliciter eſt particeps. Ad ſecundam dicitur, ꝙ propriè loquendo excommunicatio iniuſta quo ad ipſam, (puta pro crimine,) non eſt excommunicatio ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecũdum quid tñ, hoc eſt in foro iudiciali. Et ꝙ non ſit ſimpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuerſali, Iniuſtum iudicium non eſt iudicium: excommunicatio enim quoddam iudicium eſt. Et manifeſtatur facilè: quia excommunicatio actus iudicis eſt, actus autem iudicis eſt ius dicere: conſtat autem, ꝙ dicere iniuſtum nõ eſt dicere ius. Et ſimiliter excommunicare eſt ius tale dicere, iniuſta autem excommunicatio eſt iniuſtum tale dicere: non igitur eſt excommunicatio, ſi iniuſta eſt, ſecundum ſubſtantiam excommunicatio. Secus autem eſt de iniuſta ex parte motiui, puta, quia ille poteſt excommunicari ex ſuo crimine, ſed tñ ego non moueor niſi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio eſt iniuſta ſecũdum ſe quamuis ſit iniuſta ex parte motiui: & ideo eſt verè excommunicatio, & omnes excõmunicationis effectus ſecum fert. Sed excommunicatio ſecundum ſe iniuſta, non fert ſecum excõmunicationis effectus, niſi in foro exteriori: non eſt enim ſic excommunicatus priuatus ſuffragijs Eccleſiæ ſecundum veritatẽ: quia non eſt verè excommunicatus in cęlo: quia nõ eſt Eccleſiæ non auditor, ac per hoc non ſicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Dñi Matth. 18. cœpiſti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, ſed vt iniuſtè alliges, vide: nam iniuſta vincula diſrumpit iuſtitia. Parere tñ excommunicationi debet, ab extrinſeca communione ſe abſtinendo: quia in foro extrinſeco ligat. Et hoc eſt qđ Gregorius docet, dicens ꝙ ſententia paſtoris ſiue iuſta, ſiue iniuſta eſt timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene,) eſſet, ſi ſententia eſſet nulla, hoc eſt inualida etiam in foro exteriori: ita ꝙ inter excommunicationem iniuſtam, & nullam nõ eſt differentia, quia illa excommunicatio ſit, & iſta nõ, (neutra enim eſt excommunicatio abſolutè) ſed quia illa eſt excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et eſt qñ continet errorem intolerabilem vel in facto, puta ſi excommunicatur quiſquia non tenet cõcubinam, vel in iure, vt ſi excõmunicetur poſt legitimam appellationem ab eodẽ, & huiuſmodi: ut habes in gloſſa dicti c. Non ergo communica ſe habet excõmunicatio ad excommunicationem iuſtam & iniuſtã: ſed ly iniuſta eſt cõditio diminuens rationem excommunicationis: ſicut homo non ſe habet cõiter ad hominem uerum & pictum. Et propterea nõ eſt de natura excõicationis iudicandum, ſecundũ ꝙ ſaluatur iniuſta: ſed ſimpliciter & abſolutè, prout eſt in ſua integra rõne & efficacia quam ſolũ ſignificat excõicatio, propriè & formaliter loquendo, qñ actua eſt iudicis dicentis eius. Ad confirmationem dicitur, ꝙ ex ſacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum eſſe ſpiritualibus bonis & regno cęlorum, Matth. 18. Ex eo enim, ꝙ Eccleſiæ eſt ut Gentilis, priuatur Eccleſiæ ſuffragijs ſicut Gentilis expers eorum eſt. ex eo autem ꝙ ligatus eſt in cęlo, priuatur bonis ſoluentibus uincula cęleſtia. Habetur quoq; idem ex ipſa forma excommunicationis: nam ea, quæ extrà fiunt ab Eccleſia ſunt ſigna eorum quæ ſunt intus, ſi error non interuenit. Et propterea ex hoc ipſo, ꝙ Eccleſia ab eccleſiaſtica cõmunione exteriue ſeparat hominem excommunicando, ſignificat illum ab interna communione Eccleſiæ ſeparari. In cuius ſignum in primitiua Eccleſia etiam ſenſibiliter poteſtati dæmonum excommunicati tradebantur, quaſi à Chriſto excisi. Nec eſt uerum ꝙ in primitiua Eccleſia ſola externa pœna excommunicati mulctabantur: ſed ultra internas addebantur externæ pœnæ à Diabolo: ſicut ultra interna bona in primitiua Eccleſia boni uiſibiliter uiſitabãtur à Spiritu ſancto, Loquẽtes linguis, &c. Nec obſtat quod dicitur, Vt ſpiritus ſaluus fiat: qm̃ hoc ſpectat ad finem. conſtat autem ꝙ excommunicatio priuat etiam ſuffragijs Eccleſiæ, & relinquit hominẽ ſibi ipſi, ut reſipiſcat, ut ſpiritus ſaluus fiat: eſt enim uelut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de excom. lib. 6. Auguſtæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS DE Iniunctis pœnitentijs, vnica quæſtione contentus.

QVÆSTIO

¶ Num pœnitentia iniuncta a confeſſore ſi non impleatur in hac vita, exoluenda ſit in alia.

QVÆRITVR Vtrum pœnitentia ſecundam canones impoſita à cõfeſſore, ſi non impleatur in hac uita, exoluenda ſit in alia uita. Et uidetur ꝙ non: quia nec canones pœnitentiales, nec ſententiæ hominis intelliguntur imponi, n. ſi in hac uita, ut patet diſcurrendo. Et confirmatur, quia mortui ſunt extra territorium humani iuris: conſtat autẽ impunè poſſe non parere extra territoriũ ius dicenti.

¶ In oppoſitum enim eſt communis Eccleſiæ ſenſus.

¶ AD EVIDENTIAM Huius ſciendũ eſt, ꝙ pœna ritè impoſita, quæ in hac quæſtione nuncupatur pœna canonica duo in ſe continet. Alterũ eſt id qđ pro culpæ ſatisfactione debetur: qm̃ niſi pœnitens remaneret debitor ad ſatisfaciẽdum diuinæ iuſtitiæ nulla deberet ei pœna imponi. Claues enim Eccleſiæ ſicut non ſoluunt in ueritate niſi dignos abſolutione, ita non ligant ſecundũ rei ueritatem niſi alligatione dignos: ſi. n. & non aliter confeſſor exhibet ſe Chriſti miniſtrũ, utendo claue poteſtatis. Vnde ad diſcernendum dignos ab indignis, data eſt ei altera clauis, ſ. authoritas diſcretiuæ. Alterũ eſt id qđ cõfeſſor apponit, ꝙ ſe habet ad primum ſicut determinatũ ad indeterminatum, & ſicut qualitas ad ſubſtantiã, ſeu accidẽtale ad ſubſtantiale. Nam ad ſatiſfactionẽ pro peccato, ſubſtantialiter exigitur, ꝙ pœna ſufficiẽter exoluatur: an autẽ tali, uel tali pœna ſatisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo uel homine determinetur: puta ꝙ ieiunet, peregrinetur, & huiuſmodi. Et qm̃ poſſunt etiã hæ determinationes mutari (vt patet quum impoſita pœnitẽtia commutatur, & ſubſtantiale debitũ ſatisfactionis, quod erat quaſi ueſtitũ priori qualitate pœnitentiæ induit ex cõmutatione nouã qualitatem: puta, ſi prius erat ſub forma orationis, & poſtea mutatur in formã eleemoſynæ) ideo ut accidentale ad ſubſtantiale, & ut determinatio ad determinabile ſe habet qđ apponitur à confeſſore ad id, qđ pro peccati ſatisfactione exoluendũ reſtat. Importat ergo canonica pœna, non ſolas qualitates appoſitas ab homine ſecundũ canones, nec ſolam ſuppoſitam pœnam peccato debitam: ſed utrunq;. Ita ꝙ inter pœnam debitam pro ſatisfactione peccati ſimpliciter & abſolutè & pœnam canonicam, hæc eſt differentia, ꝙ illa primo modo ſignificatur nuda: ſecundo autem, hoc eſt per pœnam canonicam, ſignificatur ueſtita per determinationes à cõfeſſore canonicè appoſitas. Pœna canonica pœnitẽtibus iniungenda.

¶ Quocirca ad oppoſitã quæſtionem reſpõdendũ cũ diſtinctione eſt, ut uterq; extremus error uitetur. Nã ſi dicatur, ꝙ pœnitens nõ remanet poſt hanc uitã obligatus, errabunt multi inferẽtes ex hoc ꝙ mors abſoluit omnes à pœnis debitis pro peccatis, dũmodo hic fuerint impoſitæ à confeſſoribus & acceptatæ, quãuis non exoluerint omnes: hoc. n. clarè cõſtat eſſe erroneũ. Et ruſſus ſi dicatur, ꝙ pœnitens remanet obligatus poſt hanc

vitam errabunt forte aliqui, ſimiliter ex hoc alterum extremũ, ſcilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod eſt ridiculum.

¶ Dicatur ergo ſecundũ diſtinctionem iam dictam & probatã, quòd pœna canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appoſitam, & ex hoc ſequitur, quòd non tenẽtur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad ſubſtantialem pœnã: & ideo ſequitur, quòd poſt mortem tenentur exoluere quod hic non ſoluerunt. Ratio autẽ quare remanet quo ad ſubſtantiale: eſt quia ſatiſfactio ſubſtantialis erat debita ex ipſo peccato, ſecluſa impoſitione canonis & ſacerdotis: & nunquã eſt ſoluta in hac vita. Ex hoc.n. conuincitur primo, quòd aut nunquã exolueretur: & ſic peccatũ remaneret abſque ſatiſfactione (quod eſt impoſſibile in his qui ſaluantur) aut quòd exolueretur poſt hanc vitã: quod eſt veriſſimum, & à catholica Eccleſia confeſſum. Conuincitur ſecundò, quòd non eſt eadem ratio de remanſione poſt hanc vitam pœnitentiæ ſacramentalis quo ad ſubſtantiale, & de alijs pœnis, vel operationibus impoſitis à iure humano, vel ab homine: puta quòd dicamus horas canonicas, quòd ieiunemus in Quadrageſima & huiuſmodi. Manifeſta ſiquidem eſt diuerſitatis ratio, ex hoc quòd pœnitentia ſacramentalis claudit in ſe pœnam debitam ſimpliciter pro ſatiſfactione peccati, ratione cuius remanet: quia pœna ſimpliciter debita peccato, nõ hic tantùm, ſed aut hic, aut in futuro exoluenda eſt, ſi in patriã cœleſtem ingreſſus patebit. pœnæ autem & opera alia ſolummodo præſentis vitæ exercitationes debitas continent: & ideo cum vita præſenti totaliter ſpirant.

¶ ET PER hoc patet reſpõſio tã ad primam obiectionem, quàm ad ſecundam: vtraque enim loquitur de vinculo canonũ, quo ad id, quod ex ſolo humano vinculo pendet. Pœnitentiã autem ſacramentalem remanere conſtat non ex canonis vinculo, ſed ex eo quòd ipſa clauditur pœna ſimpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quàm canonis arbitrio ſeclu ſo. Auguſtæ, die 30. Septembris. 1518.

TRACTATVS VIGESMVSPRIMVS de Sigillo Confeſſionis, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO.

¶ *Num confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis ſe omnino occiſurum regem, aut Pontificem ſummum.*

QVÆRITVR Vtrum confeſſor teneatur occultam ſeruare deliberationem confitentis ſe omnino occiſurũ Regem, aut Pontificem ſummum.

¶ Videtur enim quòd non. Tũ quia confitens non habet contritionem, aut attritionẽ de tali deliberatione, & conſequenter non eſt occultanda à ſacerdote, ſicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens ſub ſigillo cõfeſſionis eſt commiſſum, non cõmittendum: cũ confeſſio non ſit de futuris. Sed homicidium eſt futurum: igitur licitum eſt reuelare, vt caueat.

¶ IN OPPOSITVM Autem eſt authoritas Theologorum in 4. diſt. 21. ibi enim communiter tenẽt, quòd in nullo caſu etiam infectionis hæreſis licet reuelare peccatum in confeſſione detectum: vt patet in S. Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶ HÆC Quæſtio mota eſt occaſionaliter quidẽ propter quẽdam reuerendiſſimum dñm Cardinalem, qui hoc percontatus iuſſit, vt ſcriberem, complectiuẽ autem propter opinionem Panormit. in c. omnis vtriuſque ſexus. de pœn. & remiſ. Vnde duo facienda ſunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, oſtendendo quid ſentiendum: & ſic ſatisfiet obiectis.

¶ QVO AD Primũ, Panormit. ex quibuſdã Innocẽtij verbis in eodẽ c. motus, dicit, quòd confeſſor põt reuelare ne eueniat tã malum: dixitque hoc ſenſiſſe Innocentiũ: fundatque ſe ſuper rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas eluceſcat, fundatur opinio iſta ſic iuxta verba Innocentij. Illa tñ cadũt ſub ſigillo cõfeſſionis, quæ à pœnitente, in quantũ pœnitẽs eſt, dñr. Sed obſtinatio ſua ad occidendũ, non dr ab eo in quantum eſt pœnitens: quia implicat eſſe obſtinatũ & pœnitentẽ reſpectu eiuſdem: ergo. Præterea, ex parte peccati & idẽ redit, illa tñ cadũt ſub ſigillo cõfeſſionis: quæ reuelantur, vt occultabilia ſacramento cõfeſſionis. Sed obſtinatio ad futurũ homicidium non reuelatur, vt occultabilis per ſacrũ: quia implicat proponere, vt abſolubile, & pertinax: ergo. Et ſimiliter põt fundari ex parte confeſſionis. Quia.ſ. ad illa tñ ſe extẽdit ſigillum, ad quæ ſe extendit miniſterium confeſſionis actu vel potentia: ſed ad obſtinationem nullo modo ſe extendit: ergo. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundũ. Illa opinio tripliciter errat, primò à veritate: ex triplici enim cap. te oſtenditur, talẽ obſtinationem ſub ſigillo cadere cõfeſſionis. Primò, quia eiuſdẽ rationis eſt cõfiteri peccatũ vt abſoluẽdum, & confiteri impedimentum prohibens abſolutionẽ, vt patet ex eo, quòd ad eundẽ iudicẽ & in eodẽ foro ſpectat noſſe vtrunque, quid abſoluendũ ſit, & an adſit impedimentũ aliquod, alioquin nõ poſſet niſi caſualiter rectẽ abſoluere. Sed obſtinatio in peccato, reuelatur & cognoſcitur vt impedimẽtũ prohibẽs abſolutionẽ: ergo eiuſdẽ rõnis ſori & iudicis ſunt: ſed cõſtat peccatũ reuelari à pœnitẽte miniſtro Dei: ergo & obſtinationẽ. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduerſæ, quòd pœnitens in quantũ pœnitens nõ ſolùm dicit ea, quorũ pœnitet, ſed impedimenta veræ pœnitentiæ, & ſic dicit ſe obſtinatũ. Et ſimiliter nõ ſolũ quod ꝓponitur vt occultabile per abſolutionẽ, ſed quod apponitur vt impedimentũ abſolutionis, infra ordinẽ occultabiliũ clauditur. Et ſimiliter ad miniſterium confeſſionis pertinet nõ ſolũ abſoluere, ſed impedimẽta abſolutionis cognoſcere. Secundò, quia ſermones, circũſtantia, & vniuerſaliter quicquid dictũ pandit hoc peccatũ cõmiſſum & cõfeſſum huius perſonæ, cadit ſub ſigillo cõfeſſionis. Sed manifeſtare homicidiũ ab hoc cõmittendũ, pandit peccatũ iã cõmiſſum .ſ. voluntatẽ, qua deliberauit ſe homicidiũ cõmiſſurũ: ergo cadit ſub ſigillo cõfeſſionis. Et ex hoc ruit ſecunda rõ in principio adducta ꝓ Panor. Nõ.n. vidit, quòd in confeſſione illius obſtinationis reuelãtur duo cõnexa, ſ. cõmiſſum, propoſitũ, & committendum factum: & quòd ſimiliter in reuelatione quã faceret confeſſor, nõ ſolũ reuelaret cõmittendũ factũ, ſed cõmiſſum propoſitũ. Tertiò, quia ſi obſtinatio huiuſmodi poſſet reuelari, ergo quantũ eſt ex natura ſacri, nulla obſtinatio de mortali caderet ſub ſigillo confeſſionis: & tunc ergo non eſſet reus violati ſigilli cõfeſſionis, quicunque reuelaret aliquẽ obſtinatũ in odio, in luxuria, in ſuperbia, &c. quæ ſunt manifeſtè cõtra cõmunẽ Eccleſiæ doctrinam: ergo. Et propterea S. Tho. vbi ſupra hanc opinionẽ erroneã reputauit in reſponſione ad primum.

¶ Errat ſecundò à cõi Theologorũ doctrina in quarto vbi ſupra, vbi dr̃ ſi aliquis obſtinatus in hæreſi cũ periculo infectionis aliorũ cõfiteretur, occultãdus de neceſſitate ſacri dr̃. Et ratio eſt: quia cõfeſſio immũda nihilominus cõfeſſio eſt ſacralis, ſicut & Baptiſmus immundus verũ ſacrũ eſt. Et tantò deteſtabilior eſt error iſte, quãtò materia hæc theologalis nõ canonica eſt, niſi per accidẽs quia canonibus inſerta: ſicut etiã materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipſo Innocentio, cui hanc imponit opinionẽ. Ve enim ex plana verborum Innocentij ſerie apparet duæ ibi diſtinctiones ponuntur: altera de cõfeſſione, altera de fine confitentis. De confeſſione quidẽ: quia primò ponitur confeſſio ſacramẽtalis: ſecũdò cõfeſſio per modũ ſecreti, ſ. Dico tibi hoc in pœnitẽtia ſeu in cõfeſſione. De fine autẽ, quia aut propter partẽ pœnitentiæ ſuſcipiendã, & orationum ſuffragia & cõſiliũ animæ ſuæ: aut propter auxiliũ, vel conſiliũ nõ animæ, ſed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confeſſione primo modo propter finem ſpiritualem, quòd confeſſor tenetur occultare, & quòd non placet ſibi reſponſio dicentium, quòd non reuelantur vt iniuſto. Deinde addit de confeſſione ſecundo modo propter finem ſecularem & dicit quòd tenetur manifeſtare nõ obſtante confeſſione. Ex quibus apparet, quòd oppoſitum concludit eius, quod Panormitanus ſomniauit. Nec prima ratio in principio adducta ac incontritione aliquid valet. Quia (ut patet ex dictis) & ſi efficit quòd manifeſtetur ut impedimentum contritionis, & confeſſio immunda verè ſacramentalis confeſſio eſt, &c. Vnde tu ſimplex confeſſor caue à ſumma Angelica in hoc paſſu: quia neſciens quid diceret, ſcripſit ſibi placere opinionem Panormitani Romæ die 13. Septembris 1504.

TRACTATVS VIGESIMVS SECVNDVS de Pollutione ex auditione Confeſſionis proueniente, vnica Quæſtione contentus.

QVÆSTIO.

¶ *Num confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſſione, ſequi in ſeipſo emiſſionem ſeminis ſibi diſplicentem, peccet mortaliter audiendo, vel proſequendo tales confeſſiones.*

QVÆRITVR Vtrum confeſſor cognoſcens ex his quæ audit in confeſſione, ſequi in ſeipſo emiſſionẽ ſeminis ſibi diſplicentẽ, peccet mortaliter audiẽdo, uel proſequẽdo tales confeſſiones. Et uidetur quòd ſic. Primò, quia omnis uoluntaria ſeminatio extra matrimonium eſt peccatũ mortale: ſed hæc eſt huiuſmodi: ergo. Probatur minor, quia in poteſtate iſtius ſtat auferre cauſam pollutionis talis: uoluntaria enim eſt auditio talium, ut patet.

¶ Secũdò, Quia ſicut tentatio carnis ex his proueniens, nõ excuſatur à peccato ueniali (dicente Aug. quòd non nullum peccatũ eſt cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum) ita ſeminatio ex eiſdem proueniens non excuſatur à mortali: eſt enim huiuſmodi ſeminatio ſecundum ſe mortalis, ſicut tentatio uenialis.

¶ PRÆTEREA, Si excuſaretur à peccato mortali, hoc eſſet

quia

quia ſic eſſet uoluntaria cauſa, q̀ nõ eſſet uoluntarius effectus. Sed hoc eſt impoſſibile in cauſis, ad quas naturaliter ſequitur effectus, & ſequela eſt cognita: quicunq; enim uult antecedẽs, uult conſequens neceſſarium naturali neceſſitate & cognitum: quãuis diuerſimode, quia antecedens directè conſequens uerò indirectè.

¶IN OPPOSITVM uidetur, & eſt multorũ opinio, quia ex retractione confeſſuris ab huiuſmodi, ſequeretur ſcandalum cum pluribus inconuenientibus: puta quòd bonus confeſſor nõ poſſet uacare ſaluti animarum: imò quòd curatus, qui tenetur ad audiendas confeſſiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Paſcha) eſſet perplexus audiendo, uel omittendo, propter præceptum, quo alligatur pœnitens, &c.

¶AD EVIDENTIAM huius dubitationis, primò manuducendus eſt intellectus ad concluſionem. Deinde inſtãtia reſponſio ratione firmanda eſt. Et ſic demum ſatisfiet obiectis.

¶QVOAD Primum ſcito, q̀ aliquid eſt dupliciter uoluntarium. Primò in ſeipſo: cum ſcilicet aliquis uult illud facere, puta dormire. Alio modo in ſua cauſa, puta cum aliquis uult bene comedere & bibere, quæ ſunt cauſa ſomni: quamuis nõ hoc uelit ut dormiat. Voluntarium autem tãtum in cauſa, nõ refert quo ad bonitatem uel malitiã moralem, an in ſomno, an in uigilia fiat: ex quo enim ſecundum cauſam tantum hẽt rationem uoluntarij, in ea quoq; tũ oportet habere rationẽ boni uel mali moralis: & ſi in cauſa tantum conſiſtit moralitas, cætera erunt per accidens & conſequẽter per accidens erit utrum in ſomno, uel in uigilia effectus expleatur. Ex hoc autẽ ſequitur q̀ qñ pollutio eſt uoluntaria in ſua cauſa tantum, non refert utrũ pollutio ſequatur in uigilia, uel ſomno, ac per hoc, ſi talis pollutio in ſomno non eſſet pctm̃ mortale, nec auferret uirginitatem: ſi ẽt eueniat in uigilia non auferret uirginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in quæſtione propoſita ſeminatio nõ ſit uoluntaria ſecundum ſe ipſam, ſed in ſua tantum cauſa, idẽ eſt iudiciũ de tali pollutione, ſi cognoſcitur quòd ſequitur ſtantem & uigilando, & ſi cognoſcatur, quòd ſequeretur nocte ſequenti dormiendo. Ad hoc ergo quæſtio omnis uenit, quòd ſi talis pollutio in ſomno nõ eſſet peccatum mortale, nec in uigilia, & ſi in uigilia, quòd & in ſomno. Nec obſtat hic ſi dicatur q̀ hoc non ſequitur, quia in ſomno homo nõ poteſt peccare, quia hoc non eſt uerum niſi de peccato uoluntario ſecundũ ſeipſum, & quo ad actum electionis ſeu imperij: quia ſcilicet non poteſt tunc illud imperare uel eligere. Peccatum autem uolũtariũ in cã & in ſeipſo, poteſt homo committere in ſomno ut frequẽt. Mulier enim quæ ſcienter obdormit, ut à cõſanguineo quaſi neſcia opprimatur, inceſtus rea eſt & uirginitatẽ utrãq; perdit, ſi ab eo dormiens cognoſcitur: electus eſt enim tũc ſomnus, ut medium cõueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus eſt utens ſeipſo dormiente ad peccandum, quàm utens miniſtri alienius opera ad explendum homicidium, quod contingit cõpleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem exiſtente rõne boni, uel mali in ſomno uel uigilia in propoſito cùm conſtet ex S. Tho. in 4. ſent. di. 9 q̀ pollutio in ſomnis accidens, cum ſecundum ſe non eſt uoluntaria, ſecundum cauſam cõſiderãda iudicandaq; eſt, & quòd pollutio prouenĩẽs in ſomno ex cogitatione diſputatoris, uel prædicatoris de materia uenerea nõ eſt peccatũ, prouenĩẽs uerò ex cogitatione tali, & delectatione abſq; conſenſu eſt peccatum ueniale: ſequitur quòd ſi pollutio ſecundum ſe non uoluntaria in uigilia ex eiſdem contingat cauſis, eodem quoq; modo, aut non ſit peccatum, aut ſit ueniale. Nec obſtat, ſi dicatur, quòd ſequela futura in ſomno, aut neſcitur, uel non conſideratur: ſequela autem, quæ tunc eſt, in uigilia, & ſcitur & conſideratur. Quoniam ſequela in ſomnis ſciri poteſt: tum quia naturalis cauſa eſt, ut in pluribus, multiplicata enim imaginatio uenereorum, naturalis eſt cauſa ſeminationis, ut experientia teſtatur: tũ propriè naturę cognitione, tũ quia ſi ſciret aliquis ſequelam futuram in ſomnis, non propterea peccaret. Et idem eſt iudicium de conſideratione: poteſt enim quis cõſiderare hoc actualiter: & ſi conſideraret, nõ propterea peccaret. Nõ enim cã quare talis prædicator, aut diſputator nõ peccat aut nõ niſi uenialiter peccat, aſſignatur: quia neſcit talem ſequelã, aut q̀ non aduertit, ſed quia cogitatio talis nullũ pctm̃ eſt, delectatio uerò ſine conſenſu ueniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de diſputatore & prædicatore abſolutè: ſed tali ſcilicet ignorante aut inaduertente: cùm tamen de eis abſolute ſit ſermo. Ex his igitur patet iam hoc demonſtratũ eſſe, q̀ hmõi pollutiones, quæ ſecundũ ſe nõ ſunt uolitæ, ſed diſplicent, ſiue in ſomno, ſiue in uigilia, rõn habẽt boni uel mali, quantũ in ſua cã ſortiuntur. Si ergo auditio talium in confeſſione uel extrà ſine peccato eſt, ipſa quoq; ſequẽs pollutio ſine peccato eſt: & ſimiliter ſi cũ pctõ ueniali ipſa quoq; uenialis eſt: & ſi cũ merito, ipſa quoq; cũ merito eſt. Cum igit̃ cõfeſſor non ſolùm qui tenetur, (ut curatus,) ſed quilibet uacans animarũ ſaluti, ſine peccato quandoque, & quandoque cum ueniali tantum, & quandoque cum merito audiat talia interroget reſpondeatq;, conſequens eſt, ut patiendo talem pollutionem quandoque non ſolum nõ peccet, ſed mereatur, ac per hoc nõ uirginitatem perdit, ſi uirgo eſt, nec Eccleſiam polluit, ſi in Eccleſia hoc accidit, quemadmodum nec perſonam ſacram polluit: ſicut nec ſi in ſomnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶QVOAD Secundum iam habetur ex dictis una ex communibus ratio, ſcilicet q̀ uoluntarium in cauſa tantum, menſuratur in bonitate & malitia morali ſecundum bonitatem, uel malitiam cauſæ tantum: ſed hæc pollutio, (de qua eſt quæſtio) eſt uoluntaria in cã tm̃, ergo, &c. Cum igitur cauſa quandoque non mala, quandoque bona ſit moraliter, reſtat ut pollutio ipſa mala moraliter non ſit ex proprijs autem probatur dicta concluſio, &c. uoluntarium indirectè, id eſt quia eſt in poteſtate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia poteſt facere & nõ facit, ſed ex eo, q̀ poteſt & debet facere, & non facit: ut patet in Prima ſecundæ Sancti Thomæ quæſtione ſexta articulo tertio in cor. art. ubi ſic dicit in forma uoluntarium dicitur quod eſt à uoluntate. Ab aliquo autem dicitur eſſe aliquid dupliciter, uno modo directè, quod ſcilicet procedit ab aliquo inquantum eſt agens, ſicut calefactio à calore alio modo indirectè, ex hoc ipſo quòd non agit, ſicut ſubmerſio nauis dicit eſſe à gubernatore, inquantum deſiſtit a gubernando. Sed ſciendum, q̀ non ſemper id quod ſequitur ad defectum actionis, reducitur ſic in cauſam in agens ex eo, q̀ non agit, ſed ſolum tunc cum poteſt & debet agere & non agit. Si enim gubernator non poſſet nauem dirigere, uel non eſſet ei commiſſa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis ſubmerſio, quæ per abſentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectũ, id eſt quia eſt in poteſtate uoluntatis, non imputatur uoluntati ex eo quia poteſt facere & nõ facit, ſed ex eo q̀ põt & debet facere, & non facit. Sed in propoſito pollutio hæc non cadit ſub uoluntario niſi indirectè (quia ſcilicet uoluntas non diuertit ab auditione, quæ eſt eius cauſa) & uoluntas quamuis poſſit, nõ tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & ſimilium: ergo hoc non imputatur uoluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut proſecutionẽ operis propter defectus conſequentes ex neceſſitate materiæ: ſtultè enim aliquis omitteret conſtructionem ſerræ aut gladij ex eo q̀ rubiginem contrahent: propterea quia ex ferro fiunt: & ſic de alijs. Pollutiones autem & ſtimuli carnis in propoſito contingunt ex neceſſitate materiæ: ex eo enim, quòd res uenerea eſt materia purganda, lauanda, diſputanda, prędicanda, cogitanda, exinde naturali ſequela, ſequitur commotio carnis, &c. Teſtatur autem hoc non ſolum experientia, ſed doctrina tertij de anima ubi in cap. de motiuo principio uult Ariſt. quòd quandoq; intellectu nõ præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingẽtes ex neceſſitate materiæ uenereæ, omittere non ſolum neceſſaria, ſed utiles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos, aut uiros ualde priuilegiatos tãtũ de huiuſmodi diſputare, audire, &c. cuius oppoſitum eccleſiaſtica habet conſuetudo, & ratio docet.

¶Animaduerte tamẽ in re hac quatuor, primum in mente, ſecũdum in imaginatione, tertiũ in ore, & quartum in corpore. In mẽte quidem, ne ex auditione huiuſmodi multiplicetur tentatio in mẽte, aliud eſt enim tẽtare in mẽte, & aliud in carne tantum, hæc enim (ut dictum eſt) ex neceſſitate prouenit materię, & cõtra uolũtatem ſuſtineri præſupponitur: illa autem ad uolũtatem currit, & ad conſenſum trahit. Si enim aliquis ex his periculo cõſenſus proximus ſit omittere debet tam inchoationem, quã proſecutionem: quoniam ad mortale peccatũ nulla rõne properandũ eſt. In imaginatione uerò, ne timeat cõmotiones carnis: quoniam ſicut imaginatio lapſus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiuſmodi cõmotionum, quæ magna eſt in timẽtibus cauſat illas, eueniatq; actualiter timẽtibus: ut unde credũt obuiare cõmotionibus, inde excitẽt. Et hoc dico de amore habẽte pro obiecto huiuſmodi commotiones: timor autẽ habens pro obiecto Dei offenſam cum eleuatione ab imaginatione talium, uel iuuat cõtra huiuſmodi commotiones. Vnde huiuſmodi confeſſores ſaluti animarũ uacare ſic debent, ut de hmõi cõmotionibus quas patiuntur quãtum poſſunt non cogitent, quamuis ſentiant: ipſa enim cogitatio in cã. In ore autẽ, ne ſuperfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum poſſunt celeriter hæc pertranſeant agentia nãq; naturalia magis uidentur agere ex mora, quàm ex magnitudine uirtutis. In corpore demum ne putẽt omnem effluxum humoris eſſe ſeminationem: eſt enim præter urinam & ſemen tertius quidam humor, qui ex calefactione ſeu ex inflammatione carnis fluit: de quo ſi cum rebellione carnis ueniret non magis curandũ eſt quàm de ſudore uidetur. Nunc autem nõ ratione ſui, ſed tentationes cauenda eſt non tñ tanquã

pollutio: vnde nõ excedit limites peccati venialis. Hæc de ſecũdo.

¶QVO AD Tertium. Pro ſolutione obiectorũ memor eſto duarũ diſtinctionũ iam poſitarũ, altera eſt de voluntario in ſe ipſo, & voluntario in ſua cauſa tãtum. Altera eſt de volũtario in ſua cauſa tantũ, aut quo ad conditionẽ electam in cauſa, aut ex neceſſitate materiæ eiuſdẽ. Seminatio enim uolũtaria in ſeipſa extra matrimoniũ eſt peccatũ mortale: uoluntaria autem ſecũdum cauſam, & non quatenus eſt electa, ſed ex neceſſitate materiæ, non eſt peccatum, imò meritoria quandoque.

¶Et per hoc patet reſponſio ad primum & tertium. Idem enim eſt iudicium de cauſa, & effectu, & antecedente, & cõſequente. Quamuis etiã poſſit ad utrunque argumẽtum aliter diſtingui de voluntario in cauſa, ſeu indirectè: quia quoddã eſt, qđ uolũtas poteſt, & debet in ſua cauſa vitare, quoddam eſt quod poteſt quidem, ſed non debet, & ꝙ primum eſt peccatum, ſecundum non. Et quia pollutio in caſu propoſito eſt uoluntaria in cauſa tantũm ſecundo modo, ideo quamuis ſit quodammodo uolũtaria, non tamen eſt uoluntaria imputabilis.

¶Ad ſecundũ verò dr̃, ꝙ licet omnis cõcupiſcentia carnis aduerſus ſpiritũ ſit cum peccato: nõ tamẽ hẽt rationẽ peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & quandoq; meritoria: vnde hæc cauſa excuſat quãtũ eſt ex parte ſui, & à mortali pollutione, & à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde nõ habet rationem mortalis, ideo ſimpliciter reſtat ſine mortali, concupiſcentia aũt carnis aliunde poteſt habere rationẽ venialis: & ideo non cõcludimr, quòd concupiſcentia carnis interueniens ſimpliciter nõ ſit veniale peccatũ. Et hæc de quæſtione hac dicta ſufficiant. Florentiæ in S. Marco, die 13. Octob. 1519.

TRACTATVS VIGESIMVSTERTIVS de Purgatorio in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num in purgatorio poſſit eſſe meritum.*
2 *Num omnes animæ in purgatorio exiſtẽtes ſint certæ de ſua ſalute.*

QVÆSTIO I.

An in purgatorio poſſit eſſe meritum, &c.

VTRVM In purgatorio poſſit eſſe meritũ, aut charitatis augmentum. Et videtur ꝙ ſic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij eſt timor ex imperfecta charitate procedens, qui deſinere non poteſt niſi charitate pfecta, q̃ foras mittit timorẽ, 1. Io. 4. Probatur aſſumptum: quia horror mortis, q imperfectè annexus eſt charitati, peccatũ eſt: qa q volũtariè nõ morit, nõ obedit Deo uocãti niſi inuitus: huiuſmodi aũt horror aĩæ ſeqt̃ in Purgatorio ꝓportionaliter.

¶Secundò, quia animæ in Purgatorio ſunt in uia: impoſſibile aũt eſt eſſe ſtatũ in uia in qua nõ progredi reuerti eſt: vt Hier. dicit.

¶Tertiò, quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem eſt maxima infirmitas.

¶Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui ſunt in Purgatorio.

¶Quintò, quia impoſſibilis eſt ulla viatoris pſeuerantia, niſi acciperet magis atque magis: igitur non perſeuerarent in charitate, qui ſunt in Purgatorio, niſi magis, ac magis acciperent.

¶AD EVIDENTIAM huius ſciẽdum eſt, quod quia ſtatus Purgatorij eſt à nobis remotus, & parum de eo in ſcriptura ſacra habetur, oportet non ex opinans, ſed ex certis inueſtigare quod quærimus. Certũ autem eſt in primis, quòd ſtatus ille medius eſt inter noſtrum & beatorum ſtatum, dũ nos omnino in uia, beati omnino in termino fœlici, illi uerò, qui in Purgatorio ſunt, non totaliter in uia aut extra uiam, & ſimiliter non totaliter in termino, aut extra terminum ſunt. Et quidem ꝙ non totaliter in uia ſint, ex eo patet, quòd extra uiam cõmunem ad inferos, & ſuperos non poſſunt incurrere amplius ſupplicium æternum. Et ſimiliter quòd nõ totaliter ſint extra uiam, ex eo patet, ꝙ adhuc non peruenerunt ad patriã cæleſtem, pro qua aſſequẽda purgantur. Et hinc patet quoque, ꝙ non ſunt totaliter in termino ad quem continua purgatiuæ appropinquant, nec ſunt totaliter extra terminum, in quo ſunt ſic diuina cõfirmatione ſiti, vt ab illo diuertere nequeãt. Hæc de Purgatorij ſtatu, ut certa cummunique Eccleſiæ ſenſu cõfeſſa habemus: ex quibus clare patet an Purgatorium ſit ut uia, uel ut terminus quo ad meritũ. Sed qm̃ ſtatus Purgatorij nõ eſt per ſe, ſed per accidens medius inter noſtrũ & patriæ ſtatum (ut patet ex hoc ꝙ mediũ p ſe eſt in quod oportet ex altero procedente extremo,) primò peruenire quam in extremũ: ut patet. 5. Phy & 10. Meta. cõſtat aũt, ꝙ ex hac peregrinatione multi in cœleſtẽ patriã peruenerũt abſque tranſitu per Purgatorium (non igitur eſt purgatorij ſtatus p ſe medius inter noſtrũ & beatorum) & ꝓpterea ex ratione medij ſi proceſſerimus, facilè fallemur: contingit enim in his q̃ ſunt p accidens ẽt ſapiẽtes falli. Quocirca oportet uidere penes quid eſt medium Purgatorium, ut ſic ueritatem quæſitã ſciamus: inuenimus autẽ ab Eccleſia diffinitum Purgatorium eſſe mediũ quo ad ſatisfactionem pro actualibus peccatis, tunc eñ qñ homo in charitate decedẽs non plenè ſatisfecit pro illis in hac uita, ita ꝙ ſi homo in charitate decedens ſatisfecit hic, non trãſit per Purgatorium, & ſi non ſatisfecit hic tranſit p Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulam non Topicorum, ſed Poſteriorũ Analyticorum: ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio negationis, & cõtra in cauſis proprijs habemus ꝙ Purgatorium p ſe & proprie nõ eſt niſi ad ſatisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendã. Nã affirmatio ſatisfactionis adhuc debitæ in decedente in charitate, eſt cauſa affirmati tranſitus p Purgatoriũ: & negatio debitæ ſatisfactionis in decedẽte in charitate eſt cã negati tranſitus in purgatoriũ. Hĩ autẽ hæc determinatio in Concilio. Flo. ſub Eugenio. 4. inter deſinita pro cõcordia Græcæ & Latinæ Eccleſiæ, ubi ſic legitur. Si verò pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequã dignis pœnitẽtiæ fructibus de cõmiſſis ſatisfecerint & omiſſis: eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortẽ purgari. Vbi apparet affirmationẽ debitę pro actualibus peccatis ſatisfactionis eſſe cauſam purgatoriæ pœnæ: & ſubditur, Illorumq; animas, qui poſt Baptiſmũ ſuſceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quæ poſt contractã peccati maculam, uel in ſuis corporibus, uel eiuſdẽ exutæ corporibus: prout ſuperius dictũ eſt, ſunt purgatæ, in cælũ mox recipi & intueri clarè ipſum Deũ trinũ & unũ ſicuti eſt. Vbi patet negatione debitæ ſatisfactionis poni cauſam negationis purgatoriæ pœnę: dũ & baptizatos ſine adiũcta decedẽtes culpa: & eos, qui in ſuis corporibus ſatisfecerunt mox in cęlũ recipi & intueri clarè Deũ ſicuti eſt diffinitur. Ex his ſiquidẽ patet, ꝙ nec p fomite purgando (qui etiam in baptizatis remanet) nec pro reliquijs quibuſcunq;, niſi ſatisfactione debita pro commiſſis uel omiſſis: pœnæ ſunt purgatoriæ. Et ſimiliter nec p merito augendo: quoniam ſatiſfacere pro peccatis, nec meritũ, nec cũ nouo merito oportet eſſe qa nihil aliud eſt q̃ exoluere pęnas debitas. Credendum eſt igitur & pro determinato habendum, ꝙ animę in Purgatorio non ſunt in uia quo ad meritum. Et confirmatur authoritate Aug in Enchi. c. 110. de purgatorio loquendo dicentis, quòd illis proſunt Eccleſiæ ſuffragia, qui hic meruerũt, ut eis prodeſſent. Et rurſus: hic omne meritum cõparatur. Et rurſus, nemo ſperet quod hic neglexerit, cum obierit à Domino ſe promereri, quo poſſit poſt hanc uitam releuari quiſpiam. Ex quibus abſque alia probatione patet: ꝙ ponere meritũ poſt hãc uitam, contradicit ſententiæ beati Aug apertiſſimè. Et in literis apoſtolicis: ubi datur indulgentia pro defunctis, dicitẽ de illis, Quò magis aliorum egent ſuffragijs, & quò minus ſibi ipſis proficere ualent. Conſonat autem hoc etiam rationi ſectæ: quia ex eo quòd conſtat illos, qui in Purgatorio ſunt, nõ poſſe demereri (alioqui poſſent damnari) conſequens eſt, ut non poſſint mereri.

¶Quocirca conſequenter ad determinationem Eccleſiæ loquendo, dicendum eſt ex ſimilitudine in naturalibus, ꝙ quemadmodum naturalia corpora extra propria loca genita (puta ſi lapis genitus ſit in loco ſuperiori) habent determinationẽ ſui ad ꝓprium locum, à quo impediuntur propter aliquod ꝓhibẽs motum: ita decedentes in charitate habent determinationẽ ſui ad cęleſtem patriam, ad quam ſtatim irent, niſi prohibẽs pœna debita temporalis pro peccatis adeſſet. Et propterea ſublata pœna, uel per propriã exolutionẽ, uel p aliorũ ſuffragia, ſtatim cælum adit: ſicut graue remoto prohibenti, tendit deorſum. Et ſicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (ſed iuxta priſtinã grauitatẽ tendit ad proprium locum) ita aĩa ex remotione ꝓhibentis, iuxta ſortitã prius charitatẽ, in cæleſtis patriæ manſionẽ ſibi paratã intrat. Et hæc exemplariter ſint expoſita: & ut nouitij intelligere poſſint, qualiter aĩa in morte ſortit̃ diffinitionẽ ſui ſtatus quo ad meritũ & demeritũ: & cũ hoc ſtat ꝙ impeditur à cõſequutione regni cæleſtis pp debitã pęnã: quæ abſque merito exoluitur, & aufertur à ſuffragãtibus, uelut à remouente prohibens. Cõſonare ſiquidẽ diſcurſum hũc determinationi Eccleſiæ de purgatorio pro ſola ſatisfactione neceſſariò, cuilibet exercitato facilè patere poteſt. Quod tantò magis approbãdũ eſt, quantò illi oĩs conſonare uidẽtur, quæ de purgatorio habentur: legitur enim, 2. Mach. 12. Sancta ergo & ſalubris eſt cogitatio p defunctis exorare, ut à peccatis ſoluãtur. Solui eñ uinculi abſolutionẽ importat: detinẽtur enim pœnalibus uinculis ſuorũ peccatorũ. Nec obſtat ſi in textu hoc non inuenitur: quia maior eſt Eccleſię authoritas, ex Hiero. hoc docentis. Purgatorij quoq; nomẽ idem edit, ꝙ à peccatorũ pœnalibus immũditijs aĩam purget: ut idonea ſit ciuis cęleſtis patrię. Et quia ſtatus augmẽti charitatis ad ſtatum meriti euidem ſpectat (nam augmẽtũ charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra ſtatum eſt meriti, à ſtatu quoque augmenti excluditur.

AD PRIMVM In oppoſitũ dr̃, ꝙ conceſſo in purgatorio timore nõ dãnationis, ſed durationis magnæ futuræ pęnæ (utpote, qa incerti ſunt de aſſuturis ſuffragijs diminutiuis pęnarũ) nõ proptereà ſequitur ꝙ oporteat charitatẽ augeri ad excludendũ

timor

timorem: quia poteſt aliunde timor auferri, ſ. ex certificatione temporis & quantitatis pœnæ. Sed argumentũ falſum aſſumit, ſcilicet, q timor omnis aut illa ex imperfecta procedat charitate: poteſt. n. cum perfectiſſima charitate ſtare timor: vt patet de timore Chriſti. Nec obſtat, q perfecta charitas foras mittit timorem: quia non vniuerſaliter, ſed particulariter intelligitur ſecundum gloſ. de timore, ſ. ſeruili, vel initiali inquãtum initiali. Falſum quoq; eſt, q horror mortis ſit peccatum: quia naturalis eſt: & ſi cum imperfecta charitate ſit, non tñ ex illa, ſed ex naturali fuga mortis. Et licitum eſt inuoluntariè voluntate naturali mori. Et ſimiliter voluntariè voluntate rationali mori dicendo cũ Chriſto: Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Vbi monſtrat ſe nolle mortem, & ſubmittere tñ ſe voluntati Dei: talis autem eſt diſpoſitionis quicunq; in charitate decedit. Huiuſmodi autẽ voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animã, ſi ad Purgatorium accedit & facit animan triſtari de pœnis: quia triſtitia eſt de his, quæ nobis nolentibus accidunt ſecundum Aug. Nec vnquam ſeparatur ab anima, niſi ipſa poſſet ſeparari à ſeipſa: ſed actus eius (puta triſtari, timere) ceſſat, ceſſantibus eorũ materijs ſeu cauſis, ſcilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet creſcere propterea charitatem: ſed deſinere obiecta triſtitiæ & timoris, quæ ſtante æquali charitate, tolli poſſe conſtat. Quinimo etiam ſi anima ſecum aliquod timoris, vel alterius paſſionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum, vt patet Matth. 12. in gloſſa ſuper illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædã culpæ paruæ, ſ. in futuro laxantur, quæ quidem poſt mortem grauant, ſed & dimittuntur, ſi homo bonis actibus in uita, vt ſibi dimittantur promeruit. Hæc ille.

¶ Ad ſecundum dicitur, q animæ in Purgatorio eo modo quo ſunt in via, progrediuntur: ſunt enim in uia quo ad ſatisfaciendum, & continuè progrediuntur exoluẽdo per ſe uel per aliũ.

¶ Ad tertium dicitur, q ad literam Apoſtolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directè (infirmitas enim non eſt virtus perfectiua) ſed occaſionaliter. Non eſt autem in purgatorio huiuſmodi occaſione opus, vbi non eſt ſtatus perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, q diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum cœleſtis beatitudinis: & ſic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cæleſtis patriæ, quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintum dicitur, q ly Magis ac magis poteſt referri, vel ad rem acceptam, vt ſit ſenſus, Niſi maiorem rem accipiat: & ſic falſum aſſumitur: conſeruatur enim res ſine augmento ſui. Vel ad acceptionem, vt ſit ſenſus, Niſi maior extenſiuè ſit acceptio: & ſic eſt verum: nam niſi conſeruatio continuè extendatur, deſineret res eſſe, omnia enim in nihilum redigerentur, niſi ea manus omnipotentis conſeruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, ſed conſeruatio eius. Auguſtæ die 17. Octobris, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ Num omnes animæ in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute.

QVÆRITVR Vtrũ animæ omnes in Purgatorio ſint certæ de ſua ſalute æterna. Et uidetur quod non. Primò, quia pœnæ inferni, & Purgatorij ſunt eædem, ac per hoc tantus eſt pauor, & horror aliquarum animarum, ut impediat eas, ut neſciant in quo ſtatu ſint.

¶ Præterea, Quia multæ defunctorum animæ apparuerunt neſcientes ſtatum ſuum, tanquam Deus ſic eas iudicauerit, ſuſpenderit tamen promulgationem ſententiæ reſpectu illarum.

¶ Tertiò, Quia nulla ratione, aut authoritate Scripturæ, aut Eccleſiæ inuenitur, q omnes animæ in Purgatorio ſint certæ de ſua æterna ſalute, &c.

¶ In oppoſitum eſt communis Eccleſiæ doctrina.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, q quũ quælibet anima à corpore ſeparata uideat ſeipſam, & oẽs ſpecies ſeu habitus in ſeipſa exiſtentes (quia directè intuitus eius fertur in ſeipſam non impeditam à corpore, ut in hac uita contingit) conſequens eſt, ut anima exiſtens in Purgatorio uideat charitatẽ, ſeu gratiæ habitũ in ſeipſa exiſtentẽ, ac per hoc ſciat, q eſt in ſtatu gratiæ, & conſequenter eſt certa de ſua ſalute æterna. Et confirmatur, quia in omni anima ſeparata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, q omnes in Purgatorio ſunt de numero electorum: & ſcit ſe eſſe in Purgatorio: ergo eſt certa de ſua ſalute. Probatur q ſciat ſe eſſe in purgatorio: quia retinet certam fidẽ, quam hic habuit, ſecũdum q non datur quartus gradus animarum ſeparatarum baptizatarum, ſed aut beatæ, aut damnatæ, aut purgãdæ ſunt ſtatim poſt mortem: & ſcit ſe eſſe baptizatam, & extra hanc uitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam ſalutem. Et cõfirmari idem poteſt ex parte ſpei: remanet ſiquidem in omnibus animabus Purgatorij uirtus non ſolũm charitatis & fidei, ſed etiam ſpei, non otioſæ, ſed tunc maximè accenſæ ad ſuum obiectum, quod eſt beatitudo æterna. Et quum ſpes ſit certa expectatio futuræ beatitudinis, quam in damnatis impoſſibile eſt eſſe, ſequitur idem quod prius.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur primò, q licet aliquæ pœnæ ſint cõmunes inferno & Purgatorio, non tñ eodẽ modo ex parte patientiũ: quia patiẽtes in inferno, diuerſiſſimo modo ſunt diſpoſiti à patiẽtibus purgatoriè, ut patet. Quia qui purgãtur habent uoluntatẽ rectã & cõformẽ Dei uoluntati, amãtes iuſtitiã Dei & ſperantes in Deo ac Ieſu Chriſti ſalute: dãnati uero oppoſito modo ſe habent. Et propterea ignis cõmunis inferis & purgandis non eodẽ modo ſuſcipitur à dãnandis & purgandis, & ad modorũ diuerſitatẽ ſpectat horror in inferno. n. horror eſt & diuiox iuſtitiæ & pœnarũ propter peruerſam uoluntatẽ eorum, in Purgatorio uerò dolor quidem pœnarũ, ſed non horror eſt: quia amant diuinã iuſtitiã, & libenter ſuſtinẽt pœnas propter diuinã iuſtitiã. Dicitur ſecundò, q ſicut horror maximè in damnatis non impedit eos à perceptione ſui ſtatus, multò minus impediret purgandos à perceptione ſui ſtatus: nõ enim horror maior in Purgatorio quàm in inferno eſt.

¶ Ad ſecundum dicendum, q doctrina Eccleſiæ non inhæret certis uiſionibus, quales ſunt iſtæ, quas Eccleſia non approbauit & fortè fuerunt ſomnia, aut extaſes, aut ſyncopæ, aut illuſiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, q certa ratione habetur omnes animas in Purgatorio certas eſſe de ſua æterna ſalute. Auguſtę, 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVARTVS, De pœnarum timore, in duas quęſtiones diuiſus.

1 *¶ Num imperfecta charitas, neceſſariò deferat ſecum poſt mortem timorem pœnalem.*

2 *¶ Num iuſtus timendo pœnam peccet.*

QVÆSTIO I.

¶ An imperfecta charitas, neceſſariò deferat ſecum poſt mortem, timorem pœnalem.

VTRVM imperfecta charitas neceſſariò deferat ſecũ poſt mortem, timorem pœnalem. Et uidetur q ſic: quia imperfecta charitas, quandiu homo eſt in hac uita, habet ſecum timorem, quia de ſola perfecta charitate ſcriptum eſt primæ Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, ſed ex ſola morte non perficitur, ergo neceſſario fert ſecũ timorem: ſed timor pœnã habet, ut ibidem dicitur: ergo.

¶ IN OPPOSITVM eſt: quia ſi ſic eſſet, oporteret ut quilibet imperfectę charitatis tranſiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cœlum cum timore pœnali, ſicut nec cum quacunque alia pœna.

¶ AD EVIDENTIAM huius ſciẽdum eſt, q quia de ſtatibus uitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ ſacrę, aut Eccleſiæ authoritate didicimus, idcirco oportet hic ſupponere Eccleſiæ diffinitionẽ. ſ. q ſi aliquis baptizatus moriatur, antequã culpam aliquam cõmittat, ipſum in cęlum mox recipi, & intueri clarè ipſum Deum trinũ & unum, ſicuti eſt: ut ſub Eugenio 4. in Concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione ſequitur, q charitas imperfecta nõ neceſſario fert ſecũ poſt mortem, timorem pœnalem. quia conſtat baptizatum hodie Ioãnem adultum, & ſtatim abſq; commiſſo peccato aliquo defunctum, nõ oportet habuiſſe charitatẽ perfectam. Imò cõmuniter baptizati ſortiũtur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiunt, & demum ſunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici ſecundum Aug. Non conſonat igitur eccleſiaſticæ doctrinæ charitatem imperfectã ferre ſecum neceſſariò poſt mortẽ timorem pœnalem: à ratione quoq; diſſonat huiuſmodi neceſſaria cõnectio. Habes quoq; ex dicta diffinitione Florẽ. Concilij, animas non retardari à uiſione Dei & beatitudine, ex hoc q quãdiu uixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerũt: nã ſi retardarẽtur, nõ ſtatim baptizati, qui poſt non peccauerunt, beati migrantes eſſent. Nã quum timor ſeruilis, à quacũq; minima charitate excludatur (quia per charitatẽ filij ſumus Dei, & non per Spiritum ſeruitutis in timore: ſed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater ſecundum Apoſtolum) timor quicunq; alius compoſſibilis charitati non neceſſariò ponitur in actu ex ſola imperfecta charitate: ſed oportet aliam poſitiuã cauſam apponere: puta aliquod malum imminẽs. Sed ſtat q homini imperfectæ charitatis nihil imminentis mali occurrat poſt mortẽ: puta quia eſt in ſtatu, in quo ſatisfecit plenè pro omnibus peccatis ſuis: ergo charitas illius nullum pœnalẽ ſecum ducet timorem.

rem: ſed ſtatim perficitur perfectione patriæ cœleſtis. Et ſic licet in toto tempore præcedente charitas compaſſa fuerit aliquem timorem: ratione tñ illius hominis (quia ſcilicet nulli culpæ nulliuſq; pœnæ malo pro peccato ſubiacere tunc inuenitur) in primo inſtanti quo non viuit hic, ſed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum eſt, & non niſi timorem illum ſecum retinet, qui permanet in ſeculum ſeculi.

¶ AD OBIECTIONEM dicitur, quod gloſ. ibidem exponit de timore ſeruili, qui nec cum perfecte, nec cũ imperfecta charitate manet. In cuius ſignum textus dicit vtrunq;, & quod timor nõ eſt in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorẽ. Aliter exponitur primũ de timore ſeruili, & ſecũdũ de timore filiali. Aliter & alius poſſet exponi de timore ſimpliciter & charitate ſimpliciter: vt ſit ſenſus, Timor nõ eſt in charitate: quia ſcilicet nõ neceſſariò comitatur charitatẽ. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ ſcilicet eſt perfectio & perfecta ſimpliciter) foras mittit timorẽ: quia timor pœnã habet. Charitas autem ſimpliciter ſine omni etiam paſſibili malo & pœnæ & culpæ eſt: charitas enim quũ ſit vna ex perfectionibus ſimpliciter, cõmunis eſt Deo, & creaturis: & in ſolo Deo inuenitur perfecta, ſicut & ſapientia & bonitas: in quo nullum compati timorẽ ſiue naturalem, ſiue reuerentialem, manifeſtũ eſt. Et hæc expoſitio licet ſit quoad textum illum noua: eſt tñ in ſe vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas eſt, &c. & ex charitate Dei perfectionẽ charitatis in nobis imitandã proponente & docente. Sed ad propoſitũ ſufficit expoſitio duplex inducta ex gloſ.

¶ Ad id verò quod dicitur, quod per ſolam mortem charitas nõ perficitur, dicitur quod ſola mors nõ perficit charitatẽ: ſed ſolus Deus glorioſus inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœna peccatis commiſſis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad viſionem fruitionemque ſuæ maieſtatis illum admittendo. Auguſtæ die 14 Octobris, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ An iuſtus timendo pœnam, peccet.

VTRVM Iuſtus timendo pœnam, peccet. Et videtur quod ſic. Primò, quia iuſtus, nihil timere debet niſi ſolũ Deũ. Tum ſecundò, quia timor pœnæ eſt ex amore ſui, qui eſt peccatum: charitas enim non quærit quæ ſua ſunt: primæ ad Corint. 13. & ab Apoſtolo vituperantur 2. ad Timo. 3 Homines ſeipſos amantes: & infinitæ ad hoc ſunt authoritates. Tũ tertiò, quia ratio ſuffragatur: quia odio habens pœnam plus amat ſuam quietem, quàm Dei iuſtitiam & voluntatem: hoc autem cõſtat eſſe iniquum. Quartò, quia timor omnis ex diffidentia eſt: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & ſimilia: diffidentia autem eſt: ergo, &c.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, quod timor & dolor conueniunt in materia hac, ſ. malo pœnæ, vt patet: & vtrunq; eſt de his, quæ nobis nolentibus accidũt (vt Aug. dicit) quãuis differenter: quia dolor de præſenti, timor de futuro eſt malo. Vnde ſicut contingit rectè & nõ rectè dolere de præſenti malo pœnæ, ita contingit rectè & nõ rectè timere futurũ malũ pœnæ: nam ſi dolor, quantuſcunq; magnus ſit, voluntatẽ hominis à diuinis præceptis nõ auertit, rectè triſtamur & dolemus de malo, quod patimur. Et vtrunq; clarè videmus in Dño Ieſu, qui ait, Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ. Et rurſus, O vos oẽs qui tranſitis per viam, videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut meus. Et ſimiliter timor futuri mali pœnæ quãtuſcunq; ſit ſi nõ auertit hominẽ à diuinis præceptis, rectus eſt: & hoc etiam eſt videre in Dño Ieſu: qui cœpit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autẽ tñ tam dolor, quàm timor malus eſt, quã hominem abducit à Dei mandatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidẽ negant, vel quicquam aliud mandatorũ omittunt. Ex quibus clarè patet, quod nec dolor de præſenti malo pœnæ, nec timor de futuro, eſt ſecundũ ſe malus: alioquin nunquam eſſet rectus. Nec diſſoluitur ab homine mortali quantũcunq; perfectiſſimo, alioquin non inuentus fuiſſet in Chriſto omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quod timor pœnæ aliquã vituperatur, & quandoque non, ſed naturæ teſtis eſt bonæ. Et propterea iuſtus timẽdo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, niſi Chriſtus peccauerit, quod eſt blaſphemia.

¶ AD OBIECTIONEM primam in oppoſitum dicitur, quod naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ conſiſtens, non eſt timor, alterius quàm Dei ut infligentis pœnam: quoniam non eſt malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim ſolius Dei, ut punitoris, non excludit timorem rectum pœnarum, ut patet.

Amor ſui abſq; peccato non nunquã eſt.

¶ Ad ſecundã dicitur, quod amor ſui duobus modis in ſacris literis ſumitur. Primò pro amore ſui ſecundũ id quod eſt ex naturalibus, ſiue gratuitis Dei Donis: & ſic amor ſui eſt de præcepto naturæ. Et ad huius ſui amoris imitationẽ præcepit Deus, Diliges proximũ tuũ ſicut teipſum: & ſecũdũ hoc Apoſtolus dicit, Nemo unquam carnem ſuam odio habuit: & Dñs, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo ſumitur pro amore ſui ſecundum id quod ex peccato habet: puta pronitatẽ ad malum, auerſionem à Deo, & huiuſmodi: & ſic amor ſui non eſt rectus: debet enim homo odiſſe in ſe quicquid mali habet, inquantum eſt malum: amor enim non niſi boni eſt.

¶ Quocirca ſi timor ex amore ſui ſecundũ Dei in ſe dona naturalia uel gratuita procedit, & infra rõnis rectæ limites ſiſtit, nullum peccatum eſt: ſed teſtis eſt bonæ naturæ, bonitatiſq; diuinorum effectuũ amabiliũ. Si autem prouenit ex amore ſui ſecundo modo, ſic eſt peccatũ: ſicut & ipſe ſui amor, qui eſt fundamentũ ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit diſcernere quã Scripturæ catholica uel doctorum loquitur de amore uel odio ſui primo modo, & quã ſecundo modo, & ſic non falletur. Quod enim dicitur, Erunt homines ſeipſos amantes, de amore ſui, quantum ad id quod peccati eſt refertur, & ſic de alijs uituperatis amoribus ſui. Quod autem dicitur, Charitas non quærit quæ ſua ſunt, multipliciter à gloſ. exponitur. Primò referendo cõiter ad ea quæ ipſius charitatis eſſe poſſunt materia: & exponitur apponendo ly tñ: hoc eſt, charitas non tantum quærit quæ pro ipſa in habente ipſam ſunt: ſed etiam, quæ pro alijs ſunt: ſecundo exponendo de temporalibus bonis, & ſic uel non repetit ablata, uel non eſt amatrix pecuniarum. Augu. autem in regula exponit de eiuſdem temporalibus: quia communia proprijs, non propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obſtat hæc authoritas dictis.

¶ Ad tertiã dr, quod maior eſt uniuerſaliter falſa: Chriſtus n. teſtatur & ſe nolle mortis pœnã, & ſe tñ plus uelle Dei uoluntatem quàm ſuam, quũ dixit, Veruntamen nõ ſicut ego uolo, quo ad primum: ſed ſicut tu uis, quo ad ſecundum. Et ſimiliter accidit, in omnibus rectè triſtibus & timẽtibus: habent enim ſimul nolle ſeu odium reſpectũ malorũ ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc Auguſt. dicit, quod ſunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & uelle reſpectu diuinæ uoluntatis, iuſtitiæ & præcepti: alioquin non ſiſteret triſtitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falſum eſſe liquet quod odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat ſe & ſuam quietem, quàm Dei iuſtitiam, præceptum aut uoluntatem.

¶ Ad quartam dicitur falſum eſſe, quod omnis timor ſit ex diffidentia: quãuis enim timor, quia ſpei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non ſemper tñ ex diffidentia oritur: ut patet de timore Chriſti, in quo nulla fuit diffidentia, Et de timore Hieron. ad Euſtochium dicẽtis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram; & tñ tunc maximè confidebat de diuina gratia. Vnde autem oriatur uniuerſaliter timor, alterius eſt negotij: ſat eſt quod non eſt opus culpabilem ſemper eſſe. Auguſtæ die 12. Octob. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVSQVINTVS de Obligatione, & obſeruatione præceptorum tàm in Religione, quàm extra, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.*
2 *Num religioſus factus epiſcopus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.*

QVÆSTIO I.

¶ Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVÆRITVR Verum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et uidetur quod ſic, quia communis animi conceptio eſt, quicquid ſub præcepto poſitum eſt, ad mortale peccatum obligare, in tantum, quòd percunctantis de aliquo actu an cadat ſub præcepto, ubi reſponſum eſt affirmatiuè, ſtatim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶ IN OPPOSITVM Autem eſt: quia ſequeretur omnem actum cuinſcunque uitij eſſe peccatum mortale: quod conſtat eſſe falſum. Et patet ſequela: quia euitatio cuiuſcunque uitij cadit ſub præcepto.

¶ AD Euidentiã huius dubii ſciendum eſt, quod præceptũ contra conſilium diſtinctũ in hoc à conſilio differt, quod conſilium eſt de bonis, quorum oppoſita non ſunt mala: datur enim conſilium de Virginitate, quam ſi quis noluerit ſeruare, nec peccat: ut patet primæ ad Corint. 7. & ſimile eſt de alijs. Præceptũ autẽ de his bonis, quorũ omiſſio mala eſt mortaliter: ſoli enim illi uirtutum actus ſub præcepto cadunt, quorũ omiſſio peccatum eſt: ut patet diſcurrendo. Et proptereà Apoſtolus ibidem dicit, de Virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, & ſubdit, quod ſi nupſerit uirgo, non peccat. Habet ergo

go præceptum ꝓ materia actum bonum, cuius propoſitum eſt peccatum: & econtrario omne peccatum opponitur alicui commiſſioni uel omiſſioni præcepti. Quod ex eo patet, quia ſi factã diuiſis actibus (quia aut præcepti, aut cõſulti, aut differentes ſunt) neque contra indifferentia, neque contra conſulta agendo uel omittẽdo peccatum incurritur: reſtat igitur, ut quod peccatum ſit, opponatur cõmiſſioni uel præcepto. Quo fit, ut euidẽter hinc ſequatur, nõ quicquid clauditur ſub præcepto, uinculum hẽre mortale: niſi quis putet omne peccatũ eſſe mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatũ eſt mortale, clare ſequitur, quòd aliquod peccatum eſt contra præceptum quod non eſt mortale. Sed quomodo hoc ſit, declarandum reſtat: Scito ergo quòd præceptorum moralium (de quibus ſolus eſt ſermo) quædã habẽt pro materia bonos actus quorum contraria contrariantur charitati: ut patet de præceptis fidei & iuſtitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo unicuiq; quod ſuũ eſt. quorum cõtraria (ut infidelitas & iniuſtitia) contra charitatem ſunt, illa contra dilectionem Dei, iſta contra dilectionem proximi. Quædam uerò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: ut patet de præceptis abſtinentiæ, affabilitatis, urbanitatis, & ſimiliũ. Sũt enim de obſeruandis modis debitis in ſumendo cibum, aut conuerſando, aut iocando: quorum contraria (ut ſpecies gulæ & ruſticitatis) nõ ſunt contra charitatem Dei & proximi, quãuis mala & peccata in genere moris ſint. Spectandum eſt ergo ad charitatẽ, quã diſcernendum eſt ꝓ præcepti uinculum ad mortale peccatum: quia ſolùm per mortale peccatũ charitas tollitur, quòd omne pctm̃ mortale charitatẽ tollit. Si enim præcepti uiolatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: ſi autem non tollit charitatem, quamuis tollat quãcunq; aliam uirtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim eſt animæ uita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipſam, mortale appellatur: tolli autem charitatem ſolùmmodo conſtat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut ꝓximi. Et propterea duo ſunt genera moralium præceptorum, quædã habentium uinculum peccati mortalis: & ſunt illa ſola, q̃ præcipiunt aliquã cõmiſſionẽ, uel omiſſionẽ neceſſariã ad dilectionẽ Dei uel proximi. Neceſſariam aũt dico uel ſimpliciter: ut in quibuſdam præceptis naturalis iuris: ut Deũ eſſe colẽdum, nõ eſſe adulterandum, & huiuſmodi. Vel ex ſuppoſitione: ut in quibuſdã ꝓceptis diuini, uel humani iuris: ut, ſuſcipiẽdũ eẽ Baptiſmũ, obſeruandos eſſe tales dies feſtiuos, & hmõi: ſunt enim hæc neceſſaria ad ſalutẽ, quia ſic inſtituit Deus uel Eccleſia. Quædam habentium uinculũ peccati uenialis tantum: & hæc ſunt, quorum uiolatio ſtat cum charitate Dei & proximi. Siue ſint de iure naturæ: ut, non eſſe mentiendum, eſſe affabilem & hmõi: ſiue ſint de iure poſitiuo: ut, benedicẽdam eſſe menſam à clericis, & huiuſmodi. Peccant enim uiolantes hæc præcepta, ſed non mortaliter. Vnde patet, quòd nõ omne præceptum habet uinculum peccati mortalis. Et ſi ad hanc diſtinctionem aduertiſſent priores, nõ concluſiſſent aliquid eſſe de conſilio, ex eo quòd non eſt in præcepto habente uinculũ peccati mortalis. Crediderim quoq; ego multa nos habere hodie ſecundum animi cõmunem conceptionem pro præceptis habentibus uinculum peccati mortalis, quæ ſi à patribus cum hac diſtinctione fuiſſet interpretata, non haberemus hodie ſub præcepto uinculũ mortalis: ut eſt præceptum de ieiunio, & multa enim ſunt opinione mea, & infinita poſitiui iuris præcepta moralia abſq; uinculo peccati mortalis. Sub huiuſmodi ſiquidem morali nõ mortali præcepto cadit tota regula beati Auguſt. ex eo quòd in principio dicitur: Hæc ſunt quæ ut obſeruetis, præcipimus in monaſterio conſtituti: & quod monachi carnes non comedant. de conſe. diſt. 5. carnem. &c.

¶ AD obiectionem ergo in oppoſitum dicitur, quòd quia nominibus utendum eſt, ut plures utuntur: præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò ſecundum proprietatẽ ſignificationis ſuæ: & ſic præceptũ in Politicis ſeu moralibus diſtinctum contra cõſilium in duo ſecatur genera: ut declaratum eſt. Alio modo per antonomaſiã: & ſic præceptum antonomaſicè dicitur ſolùm illud quod habet uinculum peccati mortalis. Et hinc orta uidetur iſta communis uox. Romæ, die 14. Februarii, 1518.

QVÆSTIO II.

¶ Num religioſus factus Epiſcopus ad obſeruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVÆRITVR an religioſus factus Epiſcopus teneatur ex debito legali ad obſeruãtias regulares. Et uidetur quòd non: quia in Decreto, 18. q. 1. c. unico, dicitur, quòd monachus factus epiſcopus electione canonica, eſt abſolutus à iugo regulæ profeſſionis monaſticæ: conſtat enim abſolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obſeruationem. Et confirmatur ex glo. ibidem dicente, quòd non tenetur ad ieiunia: ſimilis enim ratio eſt de alijs.

¶ IN Oppoſitum autem eſt autoritas & ratio S. Th. in Secunda ſecundæ. q. 185. art. 8. dicentis, quòd tenetur ad omnia non repugnantia epiſcopatui: quia diſpoſitio non tollitur adueniente perfectione, ſed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter ſequeretur, quòd monachus epiſcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obſer. ieiu. ubi conceditur in die natalis Domini eſus carnium, etiam feria 6. eis, qui nec uoto, nec regulari obſeruantia ſunt aſtricti ad abſtinentiam à carnibus. Conſequens autem uidetur falſum: quia conſtat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis inſtitutio carnes inhibet, abſque tamen peccati mortalis nota.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis ſciẽdũ eſt, quòd dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obſeruandum, uel ex debito legali, uel ex debito morali tantum. Dico aũt tantum: quia debitũ legale claudit in ſe morale debitum, & addit ſupra illud legalitatẽ. Appellatur aũt, & eſt debitum morale uinculum ex recta ratione, debitum uerò legale eſt uinculũ ex lege. Ita quòd uis obligatiua in debito morali, ex ſola recta ratione, ut à coactiua uirtute ꝓficiſcitur: ſiue habeat aliunde occaſionem, ſiue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum: quia naturalis ratio ſic dictat ueritatẽ ſectandã, ut contrariũ ſecundũ ſe prauũ diffiniat: & ſimile eſt de uinculo ad iuſtitiã quælibet uirtutum. Tenetur quoq; princeps ad obſeruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem quam ipſe tuleris: extra de conſti. c. quũ oẽs: & Dominicã reprehenſionẽ, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quãuis non teneatur ad legis obſeruationẽ ex debito legali. quia lex non habet uim coactiuam ſupra principem. Verum huiuſmodi debitum morale ex naturali ratione ſola, ut à uirtute coactiua uim habẽs, occaſionaliter ortum hẽt à lege exiſtẽte: nam niſi lex maneret in ſuo robore, rõ naturalis non obligaret principem ad illius obſeruationẽ, ſicut nec ſubditos, quos lex primò, & recta ratio ſecũdò obligat, ut uis coactiua ad legis eiuſdẽ obſeruationẽ. Debitũ aũt legale eſt, quod à lege, ut à coactiua uirtute eſt: lex enim niſi habeat coactiuam uirtutem, lex non eſt, ac per hoc reſpectu illius ſupra quem non habet uirtutem coactiuam, lex nõ eſt ſimpliciter & abſolutè, ſed ſecundũ quid, ſcilicet ut directiua. Et propterea dicitur, & benè, quòd princeps ſolutus eſt legibus: quia ſcilicet lex ſimpliciter & abſolutè non eſt ſupra eum: quia nõ ligatur coactiua uirtute legis, & quia uis coactiua legum per legis actum puniendum exercetur, ut proprium actum: quia pœna eſt proprium legis mediũ: ꝑ quod ad ſui obedientiã inducit: ut San. Tho. docuit in Prima ſecundæ. quæſ. 92. art. 2. ideo illi ſoli ſubſunt uirtuti coactiuæ legis, qui legũ pœnas incurrunt cõtrafaciendo. Qui autem ſuapte natura non ex priuilegio legũ pœnã non incurrunt, quantumcunque cõtra præcepta legum agãt, uirtuti coactiuæ legis nõ ſubijciuntur. Quocirca quia religioſus factus epiſcopus nõ ſubiacet pœnis regulæ, aut ſtatutorum regularium (qđ ex eo patet, quòd ſi puniendus eſt, non punit ſcđm regularia inſtituta, ſed ſecũdũ ſacros canones, ſicut reliqui epiſcopi) cõſequens eſt, ut religioſus factus epiſcopus nõ tenetur ex debito legali ad obſeruantias regulares. Et quia cenſurarũ & peccati mortalis pœna ad uim coactiuã legis ſpectant, ideo non incurrit cẽſuras, aut mortale peccatũ, ſi huiuſmodi ex regula, aut conſtitutionibus tantum prohibetur, oppoſitum faciẽdo, quãuis peccet mortaliter aliquod trium eſſentialiũ uotorum tranſgrediendo: quia ad illorũ obſeruationẽ ex uoti uinculo, ceſſante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religioſus factus epiſcopus ad ſuæ religionis regulares obſeruantias nõ cõtrarias, aut diſſonas epiſcopo: quia ex aſcenſu ad perfectionis ſtatũ non dẽt deficere à fructu prioris uitæ: ut ratio ſancti Tho. monſtrat. Perderet aũt, ſi ea, quæ ẽt nõ conferũt ad perfectionẽ epiſcopalem, per quæ ad illã peruenit, deſereret: ſimile ſiquidẽ accidit illis regularibus bonis in epiſcopo quòd accidit in naturalibus & diſciplinabilibus diſpoſitionibus. Videmus enĩ ad generationẽ ignis perueniri per calorem diſponentem ad ignem: & ꝓpterea igne genito calor non minor, manet aliter tamen: quia prius inerat per uirtutem quaſi coactiuam agentis: poſtea ineſt ut conſequens naturã geniti. Et ſimiliter frequens meditationis ſtudiũ ad doctoratũ ducit: & propterea doctor niſi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quaſi pædagogo cogente, poſtmodũ tanquã actũ cõnaturalẽ exercẽs. ita & religioſus proficiendo per regulares obſeruantias, ad epiſcopalem perfectionẽ deducitur: qua adueniente, regulares obſeruantiæ epiſcopũ decentes magis adſunt: aliter tamẽ quia prius tenebatur ad illas ex uirtute coactiua legis: modò uerò ex recta ratione dictante laborem non debere perire in termino, & quòd per eaſdem bona perfectio conſeruari dẽt, per quæ acquiſita eſt. ¶ Ex quibus patet, utranque opinionem uerum diuerſimodè dicere, & quòd tenetur ad regulares obſeruantias, & quòd non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere poteſt, quòd monachus factus epiſcopus, licitè poteſt carnibus ueſci in ſexta feria, quando natiuitas Domini in illa euenit: quoniam à debito legali, quo ſub iugo prohiben- Pōt monachꝰ factus epiſcopus carnibus ueſci feria ſexta Natiuitate Dñi in ea adueniente.

hibendis regulæ aſtringebatur,abſolutus eſt,& debitum morale tunc non hēt locum. Quia conuenientiſſimum eſt, inquit diuus Tho. in 3. parte q. 40. art. 3. ut qui cum aliquibus conuerſatur, ſe eis in conuerſatione conformet: ita quòd in cibo & potu conformiter ſe ſicut alij habeat: conſtat enim monachum epiſcopum ad conuerſandum cum eccleſia ſua, & ſpecialiter clericis tranſlatum. Et hoc præcipuè locum habet in tāta ſolennitate: in qua & ſancti uiri abſtinentiæ detrahunt: decet enim tantam internæ lætitiæ cauſam foris erumpere ad lætas menſas.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis, dicit, ꝙ monachus factus epiſcopus abſoluitur à regulari, iugo, quod coactionē importat, ſed nō abſoluitur à morali debito operis regularis. E ſimiliter glo. uerificāda eſt, ꝙ abſoluitur à iugo ieiunij, & nō à ieiunij debito morali. Ad obiectionē primam pro parte affirmatiua ex autoritate S. Thom. dicitur, ꝙ intelligēdus eſt de debito morali, & non de legali. Quod patet tū ex rōne ibi reddita, quæ non niſi debitū morale cōcludit: tū ex eo, ꝙ iuxta illam doctrinam religioſus factus epiſcopus & Romanus, tenetur ad regulares obſeruantias dedecentes ipſum: & tñ cōſtat ipſum non teneri debito legali, ſed morali tantū ad huiuſmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro alijs epiſcopis, quā pro Romano: quū iſte teneatur eſſe perfectior cæteris.

¶ Ad ſecundā obiectionem dicitur, ꝙ canon ille Honorij 3. explicando reſtringens eſum carnis in die natalis Domini ad eos, qui nec uoto nec regulari obſeruātia ſunt aſtricti, intelligit de aſtrictis ex debito legali ad regularem obſeruātiā: & nō de his, qui ex debito morali ſubſunt regulari obſeruantiæ: Et ratio eſt: quia in qualibet ſcientia nomina ſunt interpretanda ſecūdum uſum illius ſcientiæ: conſtat autem ſolos aſtrictos debito legali appellari in iure aſtrictos lege, & non aſtrictos legali debito appellari ſolutos à lege, princeps enim ſolutus dicitur legibus, qui tamen ſecundum morale debitū ſubeſt legibus. Et quod magis urget ad propoſitum monachus epiſcopus à iugo regulæ monaſticæ profeſſionis abſolutus dicitur, ca. ſtatutum 18. q. 1. non cōprehēditur igitur monachus epiſcopus in iuris diſpoſitione inter aſtrictos regulari obſeruantia: ſed inter abſolutos à iugo regulari obſeruantiæ, ſi iuris textum unum ſecundum eiuſdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento ſcripta noſtra de huius quæſtionis materia in commentarijs, ſuper Secunda ſecundæ, ad hæc referre ſubtilius diſcuſſa. Romæ 13. Februarij. 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS ſextus de Sacri ordinis Collatione, una quæſtione contentus.

QVÆSTIO.

¶ Vtrum in collatione ſacri ordinis ſufficiat tactus corporalis poſt completam prolationem uerborum, in quibus conſiſtit forma.

QVAERITVR, an in collatione ordinis ſufficiat tactus corporalis poſt completam prolationem uerborum, in quibus conſiſtit forma. Et uidetur ꝙ ſic. Primò, quia de facto ritus hic ſeruatur alicubi abſq; reprehenſione, ut à fide dignis dicitur. Porrigitur ſiquidem ab epiſcopo dicente ſemel tantum formæ uerba in numero plurali, Accipite poteſtatem, &c. calix præparatus: & quotquot ſunt ordinandi in ſacerdotes: ſigillatim accedunt ad contactum calicis epiſcopo non repetente, neque continuante uerba, ſed deinceps ſilente: abſurdum eſt autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

¶ Secundò, quia ubi eſt diuerſitas opinionū, non eſt diffinitiuè aſſerendum, niſi liquidè manifeſtata ſit ueritas, ergo multò magis, ubi nihil inuenitur etiam opinatum, non eſt dānanda altera pars, ſed quilibet ſenſui ſuo relinquendus. Sed de ſimultate contactus corporalis in ſacrorum ordinum ſuſceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipſo corporali diuerſæ ſunt opiniones: ut S. Tho. in 4. ſent. di. 24. dicit, Non ſunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non ſimul cum prolatione uerborum.

¶ Tertiò, quia ſi contactus & uerborum prolatio deberent eſſe ſimul tempore, hoc eſſet quia uerba formæ aliter non uerificarentur. Sed hoc non accidit in propoſito, nam in uerbis imperatiui modi ſatisfit, ſi incontinenti obeditur ſecundum intentionem imperantis. Epiſcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incōtinenti ſecundum eius intentionē: quoniam epiſcopus etiam explicite dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem ſic ſucceſſiuè uenientibus: ergo, &c.

¶ RESPONDEO, In hac difficultate: primo declarabitur ueritas de neceſſitate contactus: ſecundò, de ſimultate cōtactus & uerborum, tertio ſatisfiet oppoſitis.

¶ QVO AD Primum ſcito, quòd nō opinatiuè, ſed aſſertiuè dicendum eſt, ꝙ contactus corporalis neceſſarius eſt in ſacramēto ordinis, nō ſolū quia ſimile in cæteris ſacramentis, in quibus adhibetur extranea materia, & Baptiſm⁹ enim ſine cōtactu aquæ, cōfirmatio ſine contactu manuū, uel chriſmatis, ꝙ extrema unctio ſine contractu olei nō fit, &c.) ſed quia ꝓpria ratio formæ ſacramēti ordinis hoc exigit, ut diuus Tho. in prææallegato loco docuit. Oportet ſiquidem uerba, in quibus conſiſtit forma ordinis uerificari ſic, ꝙ actus ſignificati impleantur: alioquin ineſficacia uanaq; ſunt: ſed in uerbis formæ pcipit actus ſuſceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium p corporalē acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur ſolus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior ſolus, quia de interioribus ſolis Eccleſia non ſe impedit ergo iunctus exteriori acceptioni. Et confirmatur: quia cum ſacramenta conſiſtant in rebus & uerbis ſenſibilibus (ut patet in principio 4. Sentent.) demonſtrationes iuſſioneſq; ſacramentales ad ſenſum impleri oportet. Propter quod ſicut cum in forma Euchariſtiæ dicitur, Hoc eſt corpus meum, oportet fieri demonſtrationem nō ad intellectum tantū, ſed ad ſenſum: ita cū in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iuſſionem ad ſenſum. Et ſicut ibi oportet monſtrare contentum ſub his ſenſibilibus ſpeciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem ſenſibilē, quæ contactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio non ſolū infert ꝙ oportet corporalem ſuſceptione interuenire in ilis traditionibus, quibus imperatur explicitè exceptio alicuius rei corporalis (puta cum dicitur, Accipe librū uel claues, &c.) ſed etiam cum dicitur, Accipe poteſtatem, uel accipe Spiritum ſanctū: idē enim eſt utrobique iudicium, quia idē eſt in utriſq; imperatū. Meminiſſe enim, oportet, quòd ſicut in cōſecratione ſanguinis Ieſu Chriſti, non demonſtratur ex ui uerborū id quod continetur ſub ſpecie uini, quod tamen deberet demōſtrari, ſicut in cōſecratione corporis, ſed demonſtratur calix continens illas ſpēs dicendo, Hic eſt calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad inſinuandum, quòd cōuerſio fit in ſanguinem, ut potabilem: ita in ſacramento ordinis iubetur ex ui uerborum qūq; acceptio ſpiritualis rei (quia poteſtatis ſeu Spiritus ſancti) & iuxta eundem tropum ponitur quod dicitur pro eo quòd fit, id eſt acceptio poteſtatis pro qua acceptio corporalis fit, loco ipſius acceptionis incorporalis, quæ in rei ueritate imperatur. Oportet enim (ut dictum eſt) iuſſionem ſicut & demonſtrationem ſacramentorum, ad ſenſum impleri, &c.

¶ Amplius non minus oportet impleri, quòd fit in ſacramento, quam quod dicitur. Sed in ſacramento ordinis ſi fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, conſtat quòd nō impletur quod fit, nulla enim actio impletur ſine paſſione, unde epiſcopus & uerbo (ut dictum eſt) iuxta tropum prædictum, & facto, ipſa ſcilicet porrectione calicis, uel actiua manuū impoſitione, imperat corporalem ſuſceptionem. Propter quod ſicut non ſufficit epiſcopum manus imponere actiuè tantum: ſed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, contactum corporalem ſuſtinendo: quamuis ex ui uerborum Spiritus ſanctus accipiēdus iubeatur in illa impoſitione: ita non ſufficit calicem cum uerbis porrigere: ſed oportet ordinandum obedirē ad corporalē tactū accedendo, quamis ex ui uerborū poteſtas accipienda dicatur imperatiuè, &c. confirmatur quoq; hoc autoritate decretalis de ſa. non ite. cap. presbyter. Vbi expreſsè apoſtolica traditione tactū corporalem debere interuenire Greg. 9. dicit, &c. Non deeſt quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

¶ QVO AD Secundum ſcito, quòd oportet corporalem cōtactum fieri cum prolatione uerborum, in quibus conſiſtit forma ſimul tempore in toto, uel in parte, &c. qm̄ nulla orō uerificatur, aut adimpletur, niſi ſignificatum ponatur in tēpore conſignificato. Tempus autem conſignificatum per orationē, quæ eſt forma ſacramenti, non ſe extendit extra totum tempus prolationis eius: ergo intra tempus prolationis uerborum oportet acceptionē ſignificatā impleri, &c. Maior eſt per ſe euidens: minor autem continet duo: unum eſt, quòd ips conſignificatum ſit præſens: alterum uerò quòd tale tempus præſens nō extendatur extra tempus prolationis uerborū: his enim duobus euidenter habitis, tota rō clara erit, ac efficaciter inferens intētū. Primū aūt horum euidens fit ex conditionibus uerbi imperatiui: nam inter præſens īdicatiui, & præſens imperatiui, & futurū eiuſdē (uerbi gratia, accipis, accipe, & accipito) cōuenientia eſt in ſignificatione ſingula enim acceptationem ſignificant. In modo āt ſignificandi dīa eſt, quoniā ly, accipis, ſignificat acceptionē indicatiuè, ly uerò, accipe, & accipite, ſignificant acceptionē imperatiuè. In tēpore uerò differentia eſt, ſed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, ſignificant acceptionem in præſenti, ly uerò accipito, ſignificat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neq; in ſignificato, neque in tempore eſt differētia aliqua, ſed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præſentē in te indico: dicendo uerò, accipe, acceptionē præſen-

præſentem ibi impero, &c. Et ex hoc ſequitur, quod ſi eſt uerũ non eſt dicere, accipis, te in præſenti nõ accipiente (indicat ſiquidem eſſe in præſenti quod non eſt) ita efficax nõ eſt dicere accipe, te nõ in præſenti accipiente, imperatur ſiquidẽ eſſe in præſenti quod non eſt. Ex proprietate igitur conſignificati tẽporis ĩ forma ſacramẽti ordinis conſiſtente in uerbo imperatiuo præſentis temporis, apparet ꝙ oportet impleri quod iubet in præſenti tempore. Quòd autem tale præſens non extendat ultra tempus prolationis verborum probatur. Primò ex ipſa ratione temporis conſignificati.

¶Ad cuius euidentiã aduerte tria. Primum eſt ꝙ dĩa temporis verborum nõ tenet ſe ex parte prolationis, neq; ex parte proferentis, ſed ex parte ſignificati, nam ſi ad tempus prolationis inſpicias, ita menſuratur tpe præſenti accipiam, & accepi, ſicut accipio, &c. ſimiliter ſi ad intentionem hominis, uel illius proferentis aduerteris, ita poteſt intendere præſens tps uoluit anni, mẽſis, uel diei, &c. ſicut huius, nunc, &c. ſed ſi ſignificationẽ verbi pſpexeris, & menſurã durationis eius conſignificatam cõſideraueris, inuenies, ꝙ tempus conſignificatũ et menſura ipſius actus ſignificati ex ui talis uerbi intelligitur. Secundũ eſt, ꝙ conſignificatum tpe eſt, & dicitur præſens præteritum, uel futurum in reſpectu ad tempus, quo uerbum ipſum ſignificãs pfertur quilibet. n. fatetur ſe falſum dicere ſi dicendo, credo, nõ habeat in ſe credulitatem qñ hoc dicit. Et ſimiliter ſi dicendo credidi, ſcit ſe nunquam niſi tunc, qñ dicit habuiſſe credulitatem, falſum dicit, &c. Et uerba igitur præſentis temporis ſignificant actum coexiſtentem ipſis uerbis qñ dicuntur, & præterita præteritum, & futura futurum. Tertium eſt, quòd licet ſecundum ueritatem nihil de tempore ſit vnquã præſens niſi in ſtanti, apud Grammaticos tñ tempus præſens dicitur & conſignificatur, quod cuicunq; parti orationis coexiſtit, pp quod in ſacrorum actionibus apud Theologos effectus quidem, quia in inſtanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus aũt ſacramẽ talis tam actiuè, q̃ paſſiuè in quacunq; parte menſurante prolationem uerborũ coexiſtat, ſufficit. Ex proprietate igitur conſignificati temporis euidenter patet, ꝙ tempus præſens conſignificatum in forma ſacrorum non extenditur ultra menſurã prolationis eorũ. Et cõfirmatur, quia ſicut in Euchariſtiæ conſecratione cum dicitur, Hoc eſt corpus meũ, ly eſt non conſignificat tempus extra prolationẽ uerborũ, ita in ſacramento ordinis, cum dr̃, accipe nõ conſignificatur tẽpus extra menſuram prolationis verborum, utrobiq;. n. eſt uerbum præſentis temporis, & non differũt niſi in modo indicatiuo, ſcilicet, & imperatiuo. Menſura aũt non ex parte modi ſed tẽporis ſe tenet, & propterea eadem eſt utrobiq; tñ. Et ex hoc habes non ſolum, ꝙ ex proprietate uerbi ſic tenet, ſed ꝙ talis, rigoroſa proprietas in ſacramentis Eccleſiaſticis ſeruatur, intenditur & exigitur, idem enim eſſe de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, qa niſi tps præſens conſignificatum intelligatur preciſè terminari cũ prolatione verborum, nulla eſſet certitudo quãtum hoc pſens duraret, & ſic poſſet aliqs ſemel dicendo decẽ millibus hoim, Ego uos baptizo, &c. & per totum diem effundere aquã ſup ſingulos, & eſſent baptizati, qđ cõſtat eſſe falſum. Hæc de ſcdo.

¶QVO AD Tertium, ad primum in oppoſitum dicendũ eſt, ꝙ non eſt mirum, ſi Spiritusſanctus permittit aliquos Epiſcopos errare in iſtis, qñ manifeſta apparet in eis demeritoria cauſa, quia ſcilicet non ſumunt actus ſuos rubricis pontificalibus, ſed ſenſum proprium ſectantes, euaneſcunt in cogitationibus ſuis: & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Epiſcopi tamen mutantes numerum ſingularem in pluralẽ, & dicentes, pluribus ſimul tãgentibus, accipite in nullo errant: ſicut nec baptizans plures ſicut aſpergẽdo & dicẽdo, Ego uos baptizo, &c. illi quoq; q iuter dicendũ ſemel uerba formę pluribus ſucceſſiuè tãgentibus porrigunt, dicendo, accipite, ſatisfaciunt ſatis: quia et ſi vni tñ tradant dicendo accipe: non exigitur ꝙ à principio formæ uſq; ad finem ſemper adſit contactus: ſicut etiã in Baptiſmo, non oportet ablutionẽ totius durare, quãdiu durãt uerba formæ: ſed ſat eſt ſi in aliqua parte uerborũ durante fiat hic ablutio, ſiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante uel poſt, prolationem uerborum tangunt, nihil ſuſcipiunt: ſicut nec eſſent baptizati, qui ante uel poſt prolationem uerborum abluerent.

¶Ad ſecundum uerò dicitur, quod authoritas rubricarũ pontificalium, expreſſè ſtatuentium contactum & eius ſimultatẽ cum prolatione & rationes authoritateſque ſupradictæ, excludunt huiuſmodi opiniones, & determinant.

¶Ad tertium aũt iã patet, ꝙ nõ ſaluatur ueritas ſeu efficacia orationis imperatiui pñtis tpis, niſi illo tpe pñti fiat quod imperatur: & ꝙ ſacramentorũ efficacia certa exigit tps pñs, nõ ad libitũ miniſtri, ſed ſecundũ naturã ipſius ſacramẽti intelligi. Vñ in manu Epi etſi in his, quæ iuriſdictionis ſunt, poſſit pñs amplificare, in his tñ, quæ ordinis ſunt nõ põt, ſed oportet ipſum in captiuitatẽ reducere intẽtionẽ ſuam in obſequiũ Chriſti, & eccleſiæ, &c. Nec obſtant his dicta doctorum ſententium, quòd ſacerdotes noui in ſua ordinatione formã conſecrationis Euchariſtiæ proferũt, & oẽs referũt intentionẽ ſuã ad inſtans quo terminatur prolatio formæ conſecrationis Euchariſtiæ ab Epiſcopo. Hoc. n. non eſt intelligendum, ꝙ fiat ex ui intentionis nouorũ ſacerdotũ, quaſi ipſi poſſunt ſuſpendere effectum uerborum in aliud tempus. hoc. n. non minus poſſent perfecti ſacerdotes. Sed qa ſic fit in eccleſia a ſpiritu ſancto gubernata, ut omnium conſecratio efficax inueniri poſſit, humana rõ tentauit ſuadere, adhuc tñ nõ perſuaſit, ſed in captiuitatẽ ducto intellecto actus fit. Et hæc ſufficiant. Piſis, Die 20. Nouembris. 1519.

TRACTATVS VIGESIMVS SEPTIMVS
De diſpenſatione matrimonij in Occidentali eccleſia, Quæſtione vnica contentus.

QVAESTIO.

¶Vtrum ſummus Pontifex poſſit diſpenſare cum ſacerdote Occidentalis Eccleſiæ, ut accipiat uxorem.

QVAERITVR Vtrũ ſummus Pont. poſſit diſpẽſare cũ ſacerdote Occidẽtalis eccleſiæ, ut accipiat uxorem. ¶Videtur. n. ꝙ nõ. Primò, qa traditũ alteri non põt abſque iniuria ab eo tolli: ſed corpus ſacerdotis occidentalis traditum eſt diuinis obſequiis in caſtitate: ergo &c.

¶Præterea, Secundum S. Th. in ſecunda ſecundæ. q. 83. art. 2. dicitur, quod ſummus Pontif. nõ poteſt diſpenſare religioſum ad contractum matrimonij: ergo nec ſacerdotem.

¶IN OPPOSITVM eſt, quia caſtitas annexa eſt ordini ſacerdotali ex ſtatuto eccleſiæ, ergo per eam poteſt tolli.

¶IN HAC quæſtione iuxta tria, quæ apparent in ſacerdote Occidentali, diſcutienda ſunt tria, ut plenius ſatisfiat, & cuiuſdam reuerendiſſimi domini Cardinalis uotis, & Pariſiis nuper exorta quæſtio clarius appareat.

¶Videndum eſt igitur primò de ſacerdotio abſolutè, quomodo ſe habeat ad matrimonium: ſecundò de annexo uoto continentiæ: tertiò de ſtatuto eccleſiæ. Ex his enim, & non aliunde impediri contingit ſacerdotem a matrimonio.

¶QVO AD primũ ergo duo dñr. Alterum affirmatiuum. ſ. ꝙ ſacerdotium impedit matrimoniũ contrahendũ: alterũ negatiuũ. ſ. ꝙ non dirimit contractũ. Et primũ quidẽ intelligẽdũ eſt de cõgruo: qñ nec rõne, nec authoritate probatur, ꝙ abſolutè loquẽdo, ſacerdos peccet contrahendo matrimoniũ, quo potius & rõ ad oppoſitũ ducit: qñ, ut patet in 37. di. 4 ſen. nec ordo inquantũ ordo, nec ordo ſacer inquantum ſacer eſt impeditiuus matrimonii: & in eccleſia occidẽtali olim diaconi poterãt cõtrahere matrimonia, ut dr̃ cap diaconi. diſt. 28. Manifeſtè quoque tn 31. di. in canone, alter. dr̃, ꝙ Orientales in ſacramentis conſtituti copulantur matrimoniis. Nec admittẽda eſt gloſſa exponens, copulantur. i. copulato utuntur: qñ manifeſtè ſeries textus de contractu matrimonij loquitur, ut confirmet ẽs aduerſatiua ſubiuncta, ſcilicet quòd Occidentales nõ ſortiunt coniugia, & cætera. Secundum uero dictũ intelligendũ eſt, ꝙ non dirimit matrimonium contractũ ſiue ante, ſiue poſt. Et hoc (ut dixi) ſecluſis oĩbus legibus Eccleſiaſticis, ſtando tñ in his quæ a Chriſto & Apoſtolis habemus. Et cõfirmat uirtuo utrumque horum rõne. Si ordo ſacerdotalis ex natura ſua impediret matrimonium contrahendum (ita ꝙ contrahere eſſet pctm) aut dirimeret contractũ, ſequeret ꝙ in nullo caſu quãtæcunq; neceſſitatis, aut utilitatis p Eccleſiã militantẽ poſſet diſpenſari cũ aliquo ſacerdote, ꝙ contraheret matrimonium. Hoc conſequens eſt & contra Theologos, & cõtra Canoniſtas & contra authoritatẽ: qua de facto utitur Ro. Eccleſia. Cõſequẽtia aũt manifeſtè patet ex exercitatis in Philoſophia ſaltẽ rõnali: qñ quod eſt ſecũdum ſe prauum, nulla rõne põt fieri licitum. Hęc de primo.

¶QVO AD ſecundum, duo diſcutienda occurrunt: Alterũ eſt, an ſecundũ ueritatẽ ſacerdos uoueat caſtitatẽ: alterũ eſt de efficacia illius uoti. Quidã putant ſacerdotes Occidentales in hoc differre à religioſis, quo ad debitũ ſeruãdi continentiã: ꝙ religioſi aſtringunt uoto ſolẽni: ſacerdotes aũt nõ uoto, ſed ſtatuto eccleſiæ. Verum hi manifeſtè errant, qñ expreſſe mandatur epis, ꝙ neminẽ ordinent, niſi uoueat caſtitatem, ut patet di. 28. in c. nullũ. ex quo formatur talis rõ, Aut omnes epiſcopi occidentales ſunt tranſgreſſores pcepti Apoſtolici, aut non. Non eſt dicẽdũ primũ: cũ cõſtet multos eſſe uiros timoratos & ſcĩos nec reprehendi ſe à conſcientiis proprijs, ꝙ in actu ordinandi ſint tranſgreſſores huius pcepti, ergo obſeruant hoc pceptum, ergo ſuſcipientes ordines ſacros intelligunt uouere caſtitatem ipſo facto, non uerbo, ſed facto ſuſcipientes ordinẽ ſacrũ Oc-

cidentals

cidentali ritu. Nec putes Scotum, Durãdum, & Petrum de Pal. his aduerſari, eo quòd dicunt, q; non poteſt quacunque eccleſiaſtica authoritate annecti uotũ ex facto extrinſeco, quia uotũ eſt actus uoluntatis intrinſecus & liber. Stãt. n. hæc ſimul cũ prædictis, quoniam ex antedictis hĩ, quòd ſuſcipientes ordines ſacros abſq; peccato fictionis uouent caſtitatẽ. Ex hoc autem hĩ: q; abſolutè loquendo poſſunt ſuſcipere ordinem ſacrum abſq; uoto caſtitatis, quia uoluntas non compellitur, ſed tñ (ut dictum eſt) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes ſe uouere, & interiori actu oppoſitũ intendentes.

¶De efficacia aũt ſolẽnis uoti diuerſa eſt Theologorũ opinio. Scot. nanq; & Pet. de Pal. in 4. diſt. q. 38. putant eandẽ uim habere ſimplex & ſolẽne uotum quoad Deum, ac per hoc nullũ, ex natura ſua dirimit matrimoniũ contractũ. Poteſtq; eorũ poſitio fundari ſup hoc q; ſi ſolẽne uotũ ex natura ſua dirimeret mřimonium poſt contractũ, nullo caſu poſſet diſpẽſari S. Tho. aũt & Ricar. ubi ſupra tenent uotũ ſolẽne dirimerẽ ex propria natura matrimoniũ ea rõne, quia ponit ipſum Deũ ſeu Eccleſiam in poſſeſſionem proprij corporis. Addit tñ in ſecunda ſecundæ. S. Tho. 88. aliã rõnem ex parte conſecrationis, quia. ſ. quod ſemel ſanctificatũ eſt Deo non põt in alios uſus conuerti. Nec ualet reſponſio Scoti ad primam rõnem, ſoluentis eam per interemptionẽ, dicendo q; non plus ponit in poſſeſſionem uotũ ſolẽne quã ſimplex, eo q; nihil intrinſecum uoto hẽt ſolẽne quo careat ſimplex ut patet in actu interiori uoluntatis, cuius eſt uouere. Hæc inquam deriſio deridibilis eſt qm̃ manifeſtẽ patet, q; uouẽs uotũ ſolẽne non ſolũ promittit, ſed mutat de facto ſtatũ, ita per hoc uouens ſolemniter ut ſic acceptat interiori actu mutationẽ ſtatus, promittens uiuere de cætero in illo, &c.

¶Videtur aũt mihi rõnabilior uia S. Tho. ſi tñ rectè intelligitur. Puto enim quòd ad mentem eius, & ſecundum ueritatem diſtinguendum ſit cũ ipſo in Secunda ſecundæ ubi ſupra q; ſolẽne uotum eſt duplex: Quoddam per ſe ſolemne, ut profeſſio religioſorum, & quoddã per accidens ſolemne, ut uotũ caſtitatis annexum ordini ſacro. Eſt aũt id huius dĩuæ, quia ſolemnitas ſua cõſiſtat in exhibitione, ſiue in conſecratione, per accidens coniungitur uoto ſuſcipientis ordinẽ ſacrũ. Quoniã talis exhibet ſeipſum, & cõſecratur nõ ad caſtitatẽ ſed ad actus ordinis. Religioſus uero bñdicitur, & exhibet ſe ad religionis ſtatũ, q; importat p ſe negationẽ propriæ uoluntatis, corporis & bonorum. Hac uero diſtinctione ſtante duas dico ꝓpoſitiones. Altera eſt, q; uotũ annexum ordini ſacro, per ſe non dirimit matrimoniũ contractũ, & id eſt, quia eſt ſolẽne per accidens. Nec ẽt per accidẽs fit ibi exhibitio corporis proprij ad aliqd repugnãs matrimonio, ſed promiſſio tantum, ut patet in c. nullũ diſt. 28. Altera eſt, q; uotum religionis per ſe dirimit matrimoniũ contractũ, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad ſtatum repugnãtem matrimonio, tum quia tãta uis eſt, ut ſoluat mřimonium prius legitimè contractũ & non cõſummatũ, nõ ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex propria natura. Et hãc rõnem hñ notabis contra Doct. diſcrepantes à S. Tho. ipſi met. n. uenantur uoto profeſſionis quia morte ciuili, cũ ad mřimonium prius contractum diſputatio trahitur, cum uero ad ſequens mřimonium dirimendũ ſermo conuertitur, dicunt profeſſionẽ non plus efficaciæ hẽre, q̃ uotum ſimplex, manifeſtè inſinuantes utris doctis doctrinæ ſuæ curioſum fundamẽtum. Eadem ſiquidẽ rõne & efficacia, qua profeſſionis uotum dirimit prius contractũ, eadẽ dirimit poſt contractum, imo minor uis requiritur ad dirimẽdũ cõſequens matrimoniũ, q̃ antecedens, ut patet in ordine ſacro dirimente conſequens matrimonium, & non antecedens. Non. n. poſt contractũ matrimoniũ p uerba de præſenti, ſi quis inuita uel conſentiente ſ[?] õia Sacerdos fiat, ꝓpterea ſolutũ eſt matrimonium, ſed illa non põt alteri nubere cum ſit cooſter, q; ſi religioſus fuiſſet factus, ſoluta eſſet à uinculo coniugali. Nec obſtat, q; in libro 6. de uoto & uoti redemptione, q; ſolemnitas uoti per ſolam Eccleſiæ conſtitutionem eſt adinuenta. Hoc. n. notum eſt. quemadmodum ẽt conſecratio calicis per ſolam Eccleſiæ conſtitutionẽ adinuenta eſt. Cum hoc nanq; ſtat q; quẽadmodum nec conſecratio calicis in ſolo eccleſiæ ſtatuto, conſiſtit, ſed in diuina benedictione, ita ſolẽnitas quoq; uoti in diuina bñdictione cõſiſtit, ut in ſecunda ſecũdæ. q. 88. dĩ iuxta illud Nume. 6. inuocabit nomẽ meũ ſup filios Iſrael, & ego benedicã eis. Et rurſus, ſicut calix iã conſecratus ex propria natura repugnat profanis uſibus, ſic profeſſus ſolẽniter, ex propria natura repugnat proprietati rerũ, & actibus ueneteis, & cæteris. Cum his tamen teneo, q; apud S. Tho. poteſt eccleſia diſpenſare in utroq; uoto, ſ. religionis & ordinis pro aliqua maxima neceſſitate. Et quòd eccleſia quidem poſſit, nolo aliter ꝓbare, q̃ ex facto, quia ſ. ſummus Pont. Regẽ Aragonũ (ut Pet. de Palu. refert) diſpenſauit, imò cõpulit, ut religione dimiſſa uxorẽ duceret, &c. pp regni illius diſpoſitionẽ. Quod aũt hoc ſit de mẽte S. Th. manifeſtè cõcipi põt ea initio & fundamẽto poſit. onis ſuæ in contrariũ in ſecunda ſecũdæ, loco allegato. Ibi ſiqdẽ uolẽs concludere, q; Papa nõ poſſit diſpẽſare cũ religioſo, pro radice poſitionis aſſumit authoritatẽ Decretalis, dicẽs, Sed q̃a Decretalis, cũ ad monaſteriũ manifeſtè dicit, &c. & deinde ut conformaret ſe decretali adinuenit illã adaptationẽ de cõſecratione, ut ibi patet. Ex qbus omni paſſiona ſemota, qlibet pſpicacis ingenij elicere põt, q; ſi tpe ſuo ſummus Pont. dixiſſet oppoſitũ uerbo uel facto (ut poſtmodũ fecit) quod ipſe quoq; accommodaſſet rõnẽ inobedientiæ ſedis apoſtolicæ. Et ꝓpterea illa opinio nõ eſt ſua, niſi pro quãto ſuſtẽtabitur ab illa Decretali.

¶POTEST Igitur ad rationes ſupra tactas, quæ uidentur concludere indiſpenſabilitatẽ uoti ſolẽnis religionis rñderi. Et ad illã quidem de conſecratione, poteſt cum alijs dici, q; ſemel ſanctificatum Deo, non poteſt in alios uſus paſſim conuerti. ſed bene in magnæ neceſſitatis articulo. Liceret ſiquidem bibere in calice conſecrato, ubi aliquis non poſſet aliter bibere, &c.

¶Ad aliã uerò de exhibitione, eodẽ modo dici poteſt, q; quãuis res alteri tradita dono, non poſſit regulariter ab eo auferri, põt in caſu neceſſitatis, quo ablatio eſſet magis utilis, quam poſſeſſio propter rõe bonum, quod præeminet bono particulari.

¶Ad aliã uerò, q̃ adducta eſt pro fundamento poſitionis aliorũ doctorum, dici põt, q; magna drĩa eſt inter aliqd eſſe per ſe tale, & poſſe per ſe tale quid. Quod. n. eſt per ſe tale, nullo caſu, nullaque diſpenſatione põt nõ eſſe tale, ſed quod põt per ſe in aliquid, contingit impediri, ut effectũ intentũ nõ producat, ut patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in ꝓpoſito, q; uotũ religionis eſt potẽs per ſe in hunc effectũ. i. dirimere matrimoniũ ſequens, contingit tñ (& hoc rariſſimè) ut intentum effectũ non habeat propter concurſum alterius cauſæ, ſ. eccleſię authoritatis, & publicæ utilitatis non paruæ. Hæc de ſecundo.

¶QVOAD Tertium (. ſ. de eccleſiæ ſtatuto) cõſtat iam, q; hodie ex eccleſiaſtico ſtatuto tam ordo Sacer, q̃ uotum profeſſionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendũ, atque dirimit contractũ. Et qm̃ ordo Sacer non dirimit poſt contractũ ex natura ſua, nec ex natura uoti impliciti (quia non eſt ſolẽne niſi per accidẽs, ut patet ex dictis) ſed ex ſtatuto eccleſiaſtico, idcirco cũ ſummus Pont. poſſit ad libitũ relaxare ſtatuti uinculũ, ſequitur neceſſariò, q; ſi Sacerdos Occidentalis cõtrahat matrimoniũ de licentia ſummi Ponti. abſq; ulla rõnabili cã, q; matrimoniũ ipſum eſt uerè matrimoniũ, & contrahentes ſunt uerè coniuges, & proles eſt uerè legitima. Quãuis contrahendo tale matrimonium ſic peccet mortaliter uterqu a cõtrahens, cõtra uotũ caſtitatis agens abſque rõnabili, aut dubia ſaltem cã licentiatus, & conſequẽter nec ipſe Pont a mortali excuſaretur, ſed ſi cã rõnabilis diſpenſandi in uoto caſtitatis adſit, contrahens diſpenſatus tutè contrahit, ac contracto utitur. Et hinc patet, q; cum rõnabilis cã diſpenſandi in uoto caſtitatis poſſit eſſe non ſola utilitas publica ciuilis aut eccleſiaſtica, ſed aliquod aliud maius bonũ nunc & hic, & ab hoc, & cætera, quã ſeruata caſtitas, conſequens eſt q; ſummus Pont. nõ ſolum põt, ſed ẽt ſalua conſcientia põt diſpenſare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiã ceſſante cã publicæ utilitatis. Et propterea præſumptuoſa fuit quorundam determinatio dicens abſolutè, q; abſq; tali cauſa Papa nõ põt. Cum tñ, ut oſtendimus, Papa abſq; cauſa ulla poſſit, peccando tamẽ, & cum cauſa rationabili quacunque abſq; peccato, & utrobique matrimonium eſt ualidum. Romæ die 22. Aprilis, 1505.

TRACTATVS VIGESIMVS-octauus de Matrimonio, vnica quæſtione contentus.

QVAESTIO VNICA.

¶ Num matrimonium legitimè contractum inter Chriſtianos per uerba de præſenti, poſſit ante carnalem copulam dirimi authoritate Papæ abſque religionis ingreſſu.

QVAERITVR utrum matrimonium legitimè contractum inter Chriſtianos per uerba de præſenti, poſſit ante carnalem copulam dirimi authoritate papę abſque religionis ingreſſu. Et arguitur quòd non. Primò, ex ipſius natura, quandocunque eſt aliqua res tranſiens, ad cuius poſitionem pro ſe ponitur aliquid concomitans, impoſſibile eſt ponere rem illam tranſeuntem, & non ponere illud concomitans, quia quod conuenit alicui per ſe, conuenit neceſſariò & inſeparabiliter. Sed ſacro matrimonij coniungitur indiuiſibilitas & inſeparabilitas perſonarum, quæ fiunt coniuges, quod probat, quia hoc ponitur in diffinitione mřmonij. Ergo ſi matrimoniũ poſitũ eſt actu, & tranſit, impoſſibile eſt quin exiſtat inſeparabilitas, ſed nulla diſpẽſatio poteſt ſuper impoſſibile, ergo.

¶ Secundò ex parte inſtitutionis, Matrimoniũ eſt de iure diuino, utpote inſtitutũ à Deo in paradiſo (dicẽte, Creſcite, & multiplicamini) ſecundũ quod eſt officium naturæ, & à Chriſto,

ſecundum quod eſt ſacramentum eccleſię ſicut cætera ſacramēta, unde Mat. 19. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet, & ad Ephe. 5. Sacramentum magnum in Chriſto & eccleſia Papa autem non poteſt ſupra ius diuinum, ergo.

¶ Tertiò ex parte ipſius ſacramenti. Nō minoris efficaciæ eſt ſanctificatio ueri ſacri ſanctificatione conſecrationis eccleſiaſticæ. Sed res conſecrata, puta calix non pōt diſpenſatione Papæ deſinere eſſe conſecratus, quādiu eſt calix, ergo uir & mulier ſanctificati coniuges ipſo ſacramento matrimonij, non poſſunt quandiu uiuūt deſinere eſſe coniuges. Et confirmatur quia ſicut Papa non pōt facere, ꝙ hoſtia ſemel conſecrata deſinat eſſe conſecrata, ita non pōt facere, ꝙ uinculum matrimonij ſemel contractum deſinat eſſe inter perſonas, inter quas eſt contractum.

¶ Quartò ex parte talis ſacramenti, Matrimoniū inquantū ſacramentum ſignificat coniunctionē ſpiritualē Chriſti & eccleſiæ, ut patet per magiſtrū ſent. in 4. di. 26. Sed cōiunctio ſpūalis inter Chriſtum & eccleſiam eſt inſeparabilis, qm̄ ſcriptum eſt Mat. vlt. Ecce ego nobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad cōſummationē ſeculi. Ergo matrimonium inquantum ſacramentum, eſt inſeparabile. Et confirmatur hæc ratio authoritate Sā. Tho. in 4. di. 33. q. 2. ar. 1. ad tertium, dicentis, ꝙ matrimonium ex quo inſtitutum eſt ut ſit ſacramentū eſt indiſpenſabile, niſi fortè a Deo. Et cōfirmatur, quia tria ſunt bona matrimonij fides, proles & ſacramentum, ideſt indiuiſibilitas.

¶ Quintò ex authoritate. Quia iſta uidetur communis ſententia Theologorum.

¶ IN OPPOSITVM eſt authoritas Cannoniſtarum ut patet in cap. ex publico. de conuerſione coniugatorum.

¶ IN HAC dubitatione intendo Theologaliter ueritatem inquirere & concludere præcipuè ſecundum doctrinam S. Tho. unde tria agenda ſunt. Primò oſtendetur in quo ſtat ratio ambiguitatis. Secundò ipſa ratio tractabitur. Tertiò ſatisfiet oppoſitis.

¶ QVOAD primū, ſciendū eſt, ꝙ cū matrimoniū dupliciter conſideretur, (.ſ. ut eſt officium naturæ, & ut eſt ſacramentū eccleſiæ) ſi attendamus in omnibus & ſingulis conditionibus, quas hēt, ſecundum ꝙ eſt naturæ officium, quæſtio hæc clara eſt, qa conſtat matrimoniū eſſe diſſolubile ēt poſt conſummationē, ut patet de coniugio infidelium. Vnde a præſenti diſputatione reſecanda ſunt quæcunque ſpectant ad matrimonium, inquātum eſt naturæ officium. Et propterea rōnes ōēs ex inſtitutione in paradiſo, & ex traditione mutuæ poteſtatis in corpus proprium, & ex commiſtione carnali, & ex inſeparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad confitendum indiſpenſabilitatem. hæc. n. omnia ad matrimonium, ſecundum ꝙ eſt naturæ officium, ſpectant, & de naturæ iure ſunt, recipere tñ diſpenſationem in aliquo caſu patet, & 1. ad Cor. 7. & a S. Thom. in 3. di. 39. q. 1. ar. 1. & 2. Si uerò conſideremus matrimoniū, ſecundum ꝙ eſt eccleſiæ ſacramentum, tunc diſtinguere oportet ſingulas eius conditiones. Sunt aūt hæ quatuor. ſ. ſacramentū tm̄, res & ſacramentum, res tm̄ ſignificata & contenta, & res ſignificata & non contenta: ut patet ex 4. ſent. Sacramentum tm̄, vocantur actus ſenſibiles quibus contrahitur matrimoniū, nō abſolutè (ſic. n. ſpectant ad naturæ officium) ſed ut ex diuina inſtitutione ſignum & cā ſunt inuiſibilis gratiæ. Res & ſacramentū uocatur ipſum uinculum coniugij nō abſolutè, (quoniā ſic ſpectat ad naturæ officium) ſed ut ex inſtitutione ſignificat aliquid ſanctum (puta coniunctionē ſpiritualē inter Deum & animā) & diſponit ad gratiā. Res tm̄ ſignificata & contenta, eſt gratia gratum faciens, quæ in hoc ſacramento cōfertur ad ſanctè poſſe uti coniugio. Res aūt ſignificata & non contenta triplex aſſignatur. ſ. cōiunctio ſpūalis per charitatē inter Deum & animā, & coniunctio ēt per charitatem inter Chriſtum & eccleſiam, & coniunctio per unionē perſonalē inter uerbū & humanā naturā, quæ uocatur conformitas in natura Chriſti ad eccleſiam. Si igitur ex nullo horum hēt indiſpenſabilitas, diſſolubile erit; ſi aūt ex his hēt inſeparabilitas, diſpenſari non pōt. Si diligenter aūt inſpiciamus, nihil inuenitur in omnibus his ſupra ea, q̄ ad naturæ officium ſpectāt, niſi ſignū & ſignatū, & cā & cauſatū: hæc enim tm̄ addit ſacramentū rō ſupra naturæ officium. Et ex parte quidem cauſæ & cauſati, manifeſtè patet non haberi omnimodam inſeparabilitatem matrimonij: qm̄ nihil in hoc ſacramento cauſatur indelebile, cum non imprimat characterē, ſed ſit iterabile ēt uiuentibus coniugibus: ut patet ſi alter religionē profiteatur: gratia quoque hic cauſata amitti pōt, imò qñque ſit ſacramentū hoc ſine gratia, cum. ſ. celebratur in peccato mortali in contritio. Ex rōne igitur ſigni & ſignati oportet inſeparabilitatē hanc eſſe, ſi ex ſacramento ut ſic. Et ſiquidē ſacramentum hoc, primò ſignificatum habet inſeparabile, oportet inſeparabilitatē ſequi: ſi autem primarium eius ſignificatum, non eſt inſeparabile, ipſum quoque ſeparari pōt. Notanter aūt dixi primò ſeu primarium eius ſignificatum: quoniam didici a S. Tho. ubi ſupra, ꝙ contra prima præcepta ſacramenti, non admittitur diſpēſatio, niſi fortè a Deo. Prima aūt præcepta ſigni circa primarium ſignificatum conſtat attendi: ſicut uniuerſaliter prima præcepta cuiuſcunque gradus, uel officij circa principalem illius finē. Ad hoc igitur tota quæſtio hæc reducitur, an ſacramētū matrimonij ſignificat primò aliquid indiſſolubile. Et hæc de primo.

¶ QVO AD SECVNDVM, Duos ergo in hāc rem inuenio dicendi modos, Magiſter ſiquidem ſenten. in 4. diſtin. 26. et preſſè tenet, ꝙ matrimonium contractum, eſt ſignum coniunctionis ſpiritualis inter Chriſtum & eccleſiam. Et quoniam coniunctionem hanc conſtat eſſe inſeparabilem, oportet ſecundum ipſum, & eius ſequaces, ꝙ matrimonium ratum & non cōſummatum, ſit omnino indiſpenſabile. Hanc opinionem uidentur ſequi omnes Theologi, qui partem negantē quæſtionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod ſacramentum dicimus) indiſſolubilitatem coniugij, non abſolutè, ſed inquātum ſignum indiſſolubilitatis inter Chriſtum & eccleſiam ponit.

¶ Sed hæc opinio ſalua tantorum uirorum reuerentia, falſa vr̄, ꝙ dupliciter oſtenditur. Primò, Si matrimonium contractū ac ratum, ſacramentum eſſet coniunctionis inter Chriſtum & eccleſiam, ſequeretur ꝙ maritus relictæ ante conſummationē matrimonij eſſet uerè bigamus, hoc eſt falſum ergo. probat̄ ſequela: quia rō bigamiæ eſt defectus ſacramenti: quia ſ. non eſt unicus unius: ſicut Chriſtus unus uni tantum unitus eſt eccleſiæ. Hic aūt defectus manifeſtè adeſt ſecundo coniugio, ſi matrimonium ex ſolo contractu, ſacramentū eſt coniunctionis Chri. & eccleſiæ. Falſitas conſequētis patet ex determinatione eccleſiæ, extra de bigamis, capitulo debitū. Et ſcito, quòd ſumpta eſt hęc rō ex illa decretali, & conuincit me, qm̄ a deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis eſt optimus & neceſſarius proceſſus Et atteſtatur eidem ipſe Magiſter ſent. quoniam ſicut tenet antecedens, ita ēt affirmauit conſequens in 27. di. 4. Vnde a nobis ſicut non ſuſtinet̄ in conſequēte, ita nec in antecedente tenendus eſt, qm̄ potius eccleſia determinando oppoſitū conſequentis, determinauit oppoſitū antecedentis: connexa quippe ſunt hæc: Vnde inaduertenter loqui uidentur, qui in materia bigamiæ dicunt bigamiā non fieri ante conſummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonium non conſummatum ſacramentum eſſe cōiunctionis Chriſti & eccleſiæ: hæc. n. (ut ſupra oſtenſum eſt) habent cōtradictionem implicitam. Secundò, ſi matrimonium ſolo contractu ſignificat coniunctionē inſeparabilē inter Chriſtū & eccleſiam, ſequeretur quòd nec ēt per ingreſſum religionis naturaliter ſolueretur, hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur, qa non ſunt facienda mala, ut ueniant bona. Violatio aūt ſacramenti coniunctionis inter Chriſtum & eccleſiā malum non eſt paruum, cum ſacrilegium ſit. Et fieret p̄ huiuſmodi ingreſſum: qm̄ ſolueretur matrimonium, & conſequenter fractum ſignū, & conſequenter daretur intelligi, quòd ſignificatum eſſet ſolubile. Falſitas aūt conſequentis ex eo patet, ꝙ non diſpenſatiuè, ſed regulariter licet cuilibet ante conſummatum matrimoniū ire ad religionē: immo ſecundū ſan. Thom. dantur coniugibus duos menſes ante conſummationem ad hoc: & (ut in c. ex publico de conuer. coniug. patet) Papa nō diſpenſando, ſed ſequēdo eccleſiæ morē determinat matrimoniū ſolui p̄ religionis ingreſſum. Sunt ēt contra hoc authoritates, quæ infra aſſerentur.

¶ Alij igitur ſequētes determinationē in prææallegato c. de bigamis factam, dicunt, ꝙ matrimonij ſacramētū, quo ad ſignificationē, non eſt completum vſque ad carnalē copulā incluſiuè: ita ꝙ matrimoniū contractū ſignificet coniunctionē Dei ad aīam p̄ charitatē, conſummatū uerò coniunctionē Chriſti ad eccleſiā. Et inquātū prima cōiunctio eſt ſolubilis, ſecunda nō: ideo matrimoniū contractū tm̄ ſolui pōt, cōſummatū aūt minime: vñ Dñs Mat. 19. nō dixit, Quos Deus cōiunxit hō non ſeparet, niſi poſt illa uerba, & erūt duo i carne una. Et Apoſtolus ad Eph. 5. non dixit, Hoc ſacramentū magnū in Chriſto & eccleſia, niſi poſt illa uerba. Et erunt duo in carne una. Et iō Leo Papa (ut referunt Magiſter. in 4. di. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita eſt a principio inſtituta, ut præter cōmixtionē non habeat Chriſti & eccleſiæ ſacramentū. Hæc ille. Vbi clare uideas aſſerui a tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Th. quoque in 4. di. 27. q. 1. ar. 3. q. 2. expſsè dicit duo notanda ad ꝓpoſitū. Primum eſt in rñſione ad primum, ꝙ quia matrimoniū cōtractū ſignificat coniunctionē ſpiritualē inter Chriſtum & animam, & hæc eſt ſolubilis, ideo religionis ingreſſus aufert ſacramentum. Secundum eſt in reſponſione ad tertiū, ꝙ quia matrimoniū contractum tantum non eſt perfectum, ideo non habet omnimodam indiuiſibilitatē. Ex his enim confirmantur oīa dicta. Et colligere potes hanc rationē ſic, Si matrimonij ſacramentum non conſummatum eſſet indiſſolubile authoritate Papæ, hoc eſſet, qa omnimoda indiſſolubilitas eſſet de ratione eius, ſed hoc eſt falſum, ergo. Probat̄ falſitas conſequentis, quia uel eſt de ratione eius, inquantū eſt officiū naturæ, aut inquantum

eſt

eſt ſacramentũ,ſed neutrũ eſt, ut probauimus,ergo. Põt quoq; idem probari ſic,De ſacramẽtis eccleſiæ illud tenendum eſt,qđ Rom.eccleſia tenet,ſed Rom.eccleſia diſpenſat de facto Apoſtolicis literis ſuper huiuſmodi matrimonia contracta,ergo. Minor patet in Martino 5.& Eugenio 4.quorum bullas ſuper hoc refert Archiepiſcopus Florentinus ſe uidiſſe,& noſtris tẽporib. pluries hoc factum uidetur. Non deeſt etiam naturalis ratio, ꝙ ſit diſpenſabile.Videmus.n.in uniuerſo tria genera rerum,quędam.n.ſunt neceſſariæ ſimpliciter, quas.ſ.impoſſibile eſt aliter ſe habere,ut ſunt motus cœleſtes.& quędam ſunt contingenter ſimpliciter,ut res uoluntariæ, & quædam neceſſariæ non ſimpliciter,ſed ut in pluribus,ut naturalia iſtorũ inferiorũ. Et inter hæc manifeſta eſt hæc differentia, ꝙ neceſſaria non pñt impediri,contingentia pñt fieri, ut liber:neceſſaria uerò ut in pluribus poſſunt quidẽ impediri,ſed rarò. Cum aũt indiſſolubilitas ſacramenti matrimonij non ſit de genere contingentiũ (ut patet, quia non põt ad libitũ diſſolui) nec ſit de gñe neceſſariorum ſimpliciter(quia poteſt quandoque impediri, ut patet ſi alter coniugum ingrediatur religionem) reſtat ut ſit de gñe neceſſariorũ ut in pluribus. Et uerè ſic eſt,eſſentia namq; matrimonij annexam habet indiuiſibilitatẽ poſſibilẽ impediri ex cõcurſu alterius cauſæ. Et hoc dupliciter,uel cauſæ quaſi eiuſdẽ ordinis & hæc eſt ꝓfeſſio regularis, uel ſuperioris ordinis, & hæc eſt authoritas apoſtolica cum cã aliqua rationabili. Vtrum autem diſcordia orta inter cõiuges huiuſmodi ſine ſpe remedij, ſit rationabilis cã diſpenſandi,crediderim ꝙ ſic, conſenſu cõiugum accedente. Tum in fauorẽ animarũ,ne.ſ.in adulteria adoleſcẽtes ruant,aut permanere quaſi cogantur, dum ſeparati ꝑpetuò manerent. Tum ad euitanda homicidia,quæ a deſperatis coniugibus facilè procurari poſſunt, præſertim, cum hac de cauſa Moyſes libellum repudij permiſerit. Tum ad bonum pacis reſtituẽdum inter eos,ſublato hoc uinculo,quod cauſa diſcordiæ eſt præſertim quia coniugij finis unitas eſt. Et hæc de ſecundo.

¶QVO AD TERTIVM Reſpondetur ad primam obiectionẽ, & dicitur,quòd in diffinitione matrimonij non ponitur indiuiſibilitas ſimpliciter, ideſt omnino,ſed quantum eſt ex ſe, id eſt niſi impediatur. Et propterea poſito matrimonio , ponitur indiuiſibilitas perſonarum ſic non omnino, indiuiſibilitati autem ſic non repugnat impediri.

¶Ad ſecundum uerò iam patet ex dictis, quòd Inſtitutio refert ad ſacramentum perfectum in ſignificando, & nõ inchoatum tantum. Quamuis poſſe etiam dici & bene, quòd Deus non inſtituit matrimonium indiſſolubile omnino,ſed quãtum eſt ex ſe,ut dictum eſt. Et ideo Papa non diſpenſat contra inſtitutionem diuinã,ſed utitur poteſtate ſua , qua poteſt impedire aliã cauſam impedibilem inſtitutam etiam a Deo.

¶Ad tertium dr̃,ꝙ coniuges non aliter ſanctificantur hoc ſacro q̃ per gratiam gratũ facientẽ, & repræſentationẽ Chriſti & animæ per charitatẽ unitorũ. Vnde cũ utrunq; ſit ſeparabile, nulla eſt hic ſanctificatio hñs effectũ perpetuũ. Vnde quãuis nõ poſſit fieri ꝙ coniuges nõ fuerint ſanctificati,põt tñ auferri utraq; ſanctitas ab eis. Et propterea non eſt ſimile de eis & de calice cõſecrato,a quo non põt cõſecratio auferri. Nec eſt propterea minoris efficaciæ ſacramentũ q̃ ſacramentale,qm̃ longe maius eſt facere ſanctũ formaliter,etſi amitti poſſit illa ſanctitas,q̃ facere ſanctũ miniſterialiter,& ſecundum quaſcunq; alias hmõi denominationes. Vnde ſacramenta oĩa,quia gratiã conferũt,magis ſanctificant cæteris conſecrationibus,licet nõ ita diuturnos habeant effectus ꝑꝑ uariam diſpoſitionẽ ſubiecti,effectus.n cõſecrationum & benedictionũ non exigunt niſi conſtantiã ſubiecti,gratia aũt & ſignificatio ultra ſubſtantialem cõſtantiam ſubiecti,exigunt immutationẽ uoluntatis & ſtatus,& ꝓpterea mutatis his deſinunt. Ad confirmationem aũt dr̃,ꝙ peccat ſupponẽdo id quod probare debet, & quod in dubium uertitur,hic.n. nihil aliud dubitatur, niſi an uinculum ex ſacramento matrimonij contractum ſemel,ſit inſeparabile a pſonis,quæ contraxerunt,& argumentum hoc ſupponit,qa ſupponit,ꝙ ſe habeat ad perſonas ſicut corpus Chriſti ad ſpẽs panis ſemel conſecrati. quod conſtat ſe habere inſeparabiliter. Vnde neganda eſt ſimilitudo,quia uinculum matrimonij non habet neceſſariam cõnexionem cum perſonis,ſicut corpus Chriſti ad Hoſtiã, neceſſaria namque connexio eſt,quę impedit diſpenſationem.

¶Ad quartũ patet reſponſio ex dictis, negamus.ſ.ſignificari cõiunctionem Chriſti ad eccleſiam per contractum matrimonij. Poſſet quoque dici, ꝙ coniunctio ſpiritualis Chriſti ad eccleſiã poteſt conſiderari dupliciter. Primò ſecundum ſuam rõnem,& ſic eſt ſolubilis:quia eſt coniunctio per charitatem uię. Secũdò, ſecundum extrema,inter quæ eſt,ſ Chriſtum & eccleſiam & ſic eſt inſolubilis. Et quia primo mõ unio ſpiritualis conſideratur ꝑ ſe,ſecundo per accidẽs,ideò põt dici, ꝙ unio illa eſt ſolubilis, unio aũt in cõformitate naturæ eſt omnino inſolubilis , qm̃ eſt ſecundum eſſe diuinum hypoſtaticum. Hæc ratio licet quo ad ſolubilitatem ſuſtineri poſſit,non tamen euadit inconueniẽtia de unitate,& propterea non eſt totaliter ei innitendum. Ad confirmationem uerò ex authoritate S.Th.dr̃,ꝙ loquit̃ de matrimonio conſummato,ut manifeſtè patet & ex articulo præcedente in rñſione ad ſecundum conuincitur. Ad alteram aũt cõfirmationem de bono ſacramenti dicitur,ꝙ propriè & formaliter loquendo,ſacramentum quod eſt tertiũ bonum matrimonii,inuenitur quidem in matrimonio contracto, ſed imperfectè,quia non niſi cauſaliter,inchoatiuè & impedibiliter, ut patet ex ſupradictis. In conſummato autem inter fideles inuenit̃ formaliter,completè,& ut neceſſarium ſimpliciter,& propterea conſummato repugnat diſpenſatio,ut San.Tho.docuit.

¶Ad authoritates tenentium oppoſitũ neſcio quid dicam, niſi quòd ſi diligentius hæc animaduertiſſent,fortè ſententiã mutaſſent. Romæ,die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVS NONVS de reddendo debito inter coniuges , altero eorum exiſtente adultero,unica quæſtione contentus.

QVÆSTIO,

¶Num uxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere a carnali commercio uiri publici concubinarij.

QVAERITVR An uxor teneatur ſub peccato mortali abſtinere a carnali commercio uiri publici concubinarij. Et uidetur ꝙ ſic. Vir tenetur ad abſtinendũ ſe ab uxore publicè adultera,ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura,quia patronus eſt turpitudinis,qui crimen celat uxoris,ut in c.quemadmodum de iureiurando dicitur,& in ſacris canonibus extra de adulte.c.ſi uir.& 32.q.1.c.1.& c.ſi quis uxorem.& ſacris doctoribus in 35.di.quarti ſent. Conſequentia autem probatur, quia uir & uxor ad paria iudicãtur circa fidem,libertatem,& debitum matrimonij.

¶IN OPPOSITVM Autem eſt,quia uxor non tenetur ad correctionem uiri,ſicut ecõtrario.quia uir eſt caput mulieris,ut dicitur primæ ad Corinth.1.

¶AD EVIDENTIAM huius ſciendum eſt, ꝙ actus coniugij, quum ſecundum ſe licitus ſit, ad hoc ꝙ reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet uinculũ aliquod nouũ in innocentẽ deriuari ad hoc:ut teneatur abſtinere. Crimẽ aũt mariti publici adulteri,quadrupliciter põt cõſiderari. primò inquantũ offenſiuũ uxoris, ſecundò inquantum emendabile pro bono ipſius mariti,tertiò inquantũ punibile pro bono cõi , quartò inquãtũ quandã mali ſpẽm in coniugẽ ducit. Si primo mõ ſumatur crimen propoſitum,ipſum quidẽ uirũ in lege cõiugij errantẽ fidẽ uiolando priuat iure exigendi,non petendi actũ cõiugij. Iuſtũ quippe eſt.ut iniuriã faciens matrimonio,& a fide recedẽs,ius cogendi alterũ ad ſeruandũ ſibi promiſſum ꝑdat,ſimplici tamen petitione actũ coniugij poſtulare non prohibetur a uolente ſibi conſentire, ſicut in alijs debitis,quãuis extinctis iure poteſt creditor petere a uoluntario debitore,q non uult iuris rigore uti. Sed ex hac rõne uxorem offenſam in nullo ligat , non eſt enim addenda afflicto afflictio,ſat eſt ꝙ quatenus offenſiuum eſt,ipſam affligat. Si ſecundo mõ, uxor innocẽs non tenetur ad abſtinentiã actus coniugii, niſi ut habet rationem remedij curatiui criminis uiri , & hoc quia non tenetur ad hoc niſi rõne ꝓcepti de correctione fraterna , ac iuxta mandatũ Domini Mat.18, Si peccauerit in te frater tuus,&c. ſi monitio uerbi facta per ſe,uel alios non ſufficit, (quũ ipſa non poſſit uerbere uirum adducere ad pœnitentiam, ſicut ecõtrario) tenetur adhibere pœnalem medicinã,abſtinẽdo ab eo,& denũciare eccleſiæ, ſi hoc nõ ſufficit. Sed,qm̃ præceptum de correctione fraterna non habet locũ, ubi non eſt ſpes pœnitentiæ,(qm̃ finis eius eſt boni ipſius peccatoris,) id̃,ſi uxor non ſperat pœnitentiam per hoc remediũ, nõ tenetur ad illud faciendũ,& tanto minus ſi credit ꝙ peior fiet. Si tertio modo, ſic quum procurare bonum commune in huiuſmodi fiat per uiam accuſationis,nõ tenetur uxor ex ſolo crimine adulterij uiri,quum hoc non ſit in corruptionem ſpũalẽ uel corporalem boni communis, niſi annexam haberet corruptelam fidei Chriſtianæ,uel proditionem patriæ, & huiuſmodi. Si quarto mõ,tunc pro tanto habet ſpeciẽ mali,(ut communiter affirmatur,)quòd innocens miſceatur adultero publico, ꝑ quanto uidetur illius peccato conſentire,correctionẽ debitam non apponendo. Conſtat autem,ꝙ ſi non eſt ſpes pœnitentiæ ꝑ huiuſmodi abſtinentiam,correctio hęc non eſt debita ſecundũ ueritatẽ, & quòd ſi notum eſt,quòd uxori hoc ualde diſplicet, & propterea ducit in amaritudine animam ſuam,(ut communiter

nitet accidere uidetur) ceſſat ratio apparentis mali & ſcandali actiui in vxore. Ea oĩbus igitur conſiderationibus opportunis concluditur, q̃ vxor innocens, & in amaritudine animæ poſita de uiri adulterio publico, non ſperans per abſtinentiam actus coniugij emendationem uiri, non tenetur ad abſtinendum ab eo, ſed licitè põt matrimonio uti tam petendo, q̃ reddendo.

¶ET AD Obiectiones in oppoſitũ dr̃, q̃ nec uir tenetur ad abſtinendũ, niſi ſubſit ſpes correctionis futuræ & rõne ſcãdali. Sed quia ad uirũ ſpectat corrigere uxorẽ etiã facto, iõ tenetur ad utendũ omnibus remediis utilibus, ſibi tñ conuenientibus, puta ad uerberandũ eam, ſegregandũq; a practica, & hmõi, inter quæ ta media computatur abſtinentia a thoro illius, qñ creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandũ a ſe ſcandalũ actiuum, quia non facile credit̃ uxorẽ publicè adulterari ſine tacito cõſenſu uiri. Propter hæc namque duo oẽs authoritates allatæ dãnant uirũ nõ ſeparantẽ ſe ab adultera, ut patronũ turpitudinis. Nec ſacri canones ĩtelligẽdi ſunt cõdidiſſe nouũ ius, ſed applicaſſe doctrinã diuini iuris ad materiã matrimonij. vñ & pſocinũ põt & patrocinat̃ turpitudinis, & hmõi q̃ diuini iuris ſunt, afferũt. Et hæc de q̃ne hac ſufficiãt Romæ die 14. Martij, 1513.

TRACTATVS TRIGESIMVS

De vſu ſacrarum ſcripturarum ab Eccleſia, vnica quæſtione contentus.

QVÆSTIO VNICA.

¶ *An apoſtol. ſedes in ſacris canonib. abutatur uerbis ſacræ ſcripturæ.*

CHARITATE Ieſu Chriſti angẽte, q̃ritur an Apoſtolica ſedes in ſacris canonibus abutatur uerbis ſacræ Scripturæ. Et vr̃ q̃ ſic. Primò, qa Clemens ſextus in extrauagãti, unigenitus, de pœ. & re. abutit̃ authoritate, Prouer. c. 7. dũ ad theſaurũ, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam dicens, q̃ eſt theſaurus, quo q̃ uſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ Dei. Cõſtat. n. q̃ p indulgentiarũ gratiam non fit hõ particeps amicitiæ Dei, ſed ſolummõ ſatiſfacit pro pœna debita.

¶Secundò qa Pelagius Papa in Decre. di. 21. c. quãuis, probat ſedẽ Apoſtolicã eſſe prælatam cunctis eccleſiis Euangelica uoce, Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcunq; ſolueris, &c. Et tñ conſtat p illam Domini ſententiam non eſſe Petrum prælatum cæteris.

¶Tum quia uerba illa dicta ſunt Petro in perſona omniũ, ſicut ipſe Petrus reſpondit pro omnib. Vnde & ſacri doctores intelligũt ibi non uni, ſed unitati æqualitatis omnium dictũ. Quodcũque ligaueris, &c. Tum quia ipſe Dominus replicauit in plurali eandem ſententiam. Quæcunque alligaueritis. Matth. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod uni dico omnibus dico, Mar. 13.

¶Tertiò, qa extra de conſti. c. tranſlato. affertur authoritas Apoſtoli, Trãſlato ſacerdotio, neceſſa eſt ut trãſlatio legis fiat. Et decretalis ſnĩa eſt, ſacerdotiũ eſt tranſlatũ a Moyſe in Chriſtum, & a Chriſto in Petrũ, ſic interpretantur iuriſtæ: & Ponti. permittit ſeu approbat. Conſtat aũt impium eſſe dicere ſacerdotium tranſlatum a Chriſto in Petrũ: abuſiuè ergo apoſtolica ſedes in ſuis decretalibus ſacram Scripturam affert, ut inquit illi infert.

¶IN Oppoſitum eſt ipſius Apoſtolicæ authoritatis dignitas.

¶QVAESTIO Hæc mota eſt charitate urgẽte, ne hi, q̃ minus eruditi ſunt legẽtes vulgatas has iniurias Apoſtolicæ ſedi illatas, putẽt ueras eſſe. Et ſi fortè hi, q̃ nouitatib. iſtis ſtudẽt, diſcãt ſapere ad ſobrietatẽ, aut ſaltẽ cohibeãt linguas ſuas. Dedecet ſiquidẽ paſtori & doctori oĩum Chriſtianorũ Ro. Pontifici iã ſi q̃nq; tranſumptiuè uteret̃ aliqua authoritate Scripturæ, ut crebro doctores ſacri faciũt, detrahere ſi nõ cõtumeliã irrogare publicè ſcribẽdo, q̃ abutit̃ ſacra Scriptura, qđ iniuriã infert ſacro eloquio. Nũquã hoc ab Aug. Hier. Ambr. aliiſque ſanctiſſimis doctorib didicimus, Si quis, inq̃t ſacerdos Apoſtolus, putat ſe religioſum eſſe nõ refrænãs linguã ſuã, &c. huius uana ẽ religio. Reducẽs q̃ppe eſt potius aut intellectus, aut ſermo in captiuitatẽ in obſeq̃ũ Chri in ſuo uicario, qñ vĩr nobis minus cõſona eius uerba, nõ fides ſalua fit: nec ponamus os i cęlũ, p̃ſertim q̃ humanũ ſępe fallit̃ iudiũ, & q̃ unus puta abuſiuè dictũ, alter intelligit ꝓpriè dictũ. Et q̃ ſic accidit in ꝓpoſito, nulla ſiquidẽ inductarũ authoritatũ abutunt̃ ſacri canones, ſed in ꝓprio ſenſu illarũ qualibet vtunt̃, vt ſigillatim manifeſtabit, iõ paruulũ huc laborẽ nõ ſubterfugi. Clemens in primis. V I. nõ abuſiuè, ſed ꝓpriè utit̃ authoritate Scripturæ: qñ theſaurus, de quo loquit̃ Scriptura, eſt theſaurus diuinæ ſapientiæ: eſt. n. theſaurus meritorũ Chriſti, q̃ eſt ipſa diuina ſapiẽtia, & fons ſapientiæ. Et quicunq; theſauro hoc uero vſi ſunt, efficaciter cõſequendo indulgentias, cũ pſeuerantia ſine qua quocũq; theſauro uanè utimur, uerè particeps fiũt amicitiæ Dei cõſummatæ, Cuius nullus põt eſſe particeps, quandiu obnoxius eſt pœnæ alicui ꝓ quocũq; pctõ: qñ Dei amicitia cõſummata nõ niſi in cęleſti patria ht̃, in quã nihil pęnæ ſubiectũ ingredi põt. Quia igit̃ indulgentiæ tollunt ab hoĩe impedimẽta diuinæ amicitiæ cõſummatæ, uerè & ꝓpriè dr̃ theſaurus indulgentiarum eſſe, quo qui utunt̃ participes fiũt amicitiæ Dei. Nec ualeat argũ, Theſaurus diuinæ ſapientiæ fuit ante indulgentias, & illo quis põt vti ſine indulgentijs; ergo indulgentiæ non ſpectant ad illũ: qñ theſaurus diuerſæ ſapientiæ cõtinet multa in ſe diuinæ ſapientiæ opera: ut ſunt actus ſapiẽdi ſcđm Deũ, & merita Chriſti ut meritoria, & eadem ut ſatiſfactoria, & multa alia. Et ut theſaurus ipſe prior indulgentijs, nõ dependet ab indulgentijs: ſed econtra indulgentiæ dependent ab illo. Et põt aliquis uti theſauro illo diuerſimode, ꝓpterea põt q̃s illo ſine indulgẽtijs, & p indulgẽtias. Et ſic ſimiliter põt aliq̃s fieri particeps diuinæ amicitiæ cõſummatæ, & ſine indulgẽtijs & p indulgẽtias. Nõ docet ſiqđẽ Romana eccleſia indulgẽtias eſſe mediũ, ſine quo nõ poſſit diuina amicitia cõſũmata hri, ſed eſſe mediũ, p qđ põt haberi tanquã remouens prohibens: ut declaratum eſt.

¶Quod aũt ſcđo obijcit̃ de authoritate euangelica, pſpicaciter intentũ Pelagio Põtifici abſq; abuſu ſuffragat̃: nã q̃ illa Dñs uerba ad ſolũ Petrũ dirigant̃, ex multis ht̃. Primò ex hoc, q̃ eidem facta eſt promiſſio, cui exhibita eſt promiſſa res: ſed ſolũ Petrũ à Dño conſtitutũ caput Eccleſiæ, ut patet Ioan. ult. ubi Dñs poſt reſurrectionem Petro, ut diſtincto ab alijs Apoſtolis, dixit, Paſce oues meas. fecit. n. comparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & ſtatim ipſius, non ipſius & aliorum martyrum: paſtoralis officij fructum ſubdidit, Quum eſſes iunior, & cætera. Et hoc ibidẽ confirmat Chryſoſtom. Prætereuns, inquit, Dñs alios Apoſtolos, ad Petrũ dixit, Si amas me, &c. Scđo ex eo, q̃ Dñs dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis, &c. certum eſt. n. q̃ ex hoc Dñs non beatos dixit oẽs Apoſtolos, nec q̃ ſingulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum eſt. Et cõfirmatur, quia inter diſcipulos erat tunc Iudas, qui nõ erat beatus nec in re, nec in ſpe, quum eſſet fur: ut Ioan. Euangeliſta teſtatur. Tertio patet ex hoc, q̃ Dñs inchoauit ſententiam à Petro: ut ab alijs diſtincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc, &c. conſtat autem quod nec de Andræa, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. uerificatur, Tu es Petrus. Verba igit̃ textus Euangelij manifeſtant, Petro ſingulariter dictũ eſt, Tibi dabo claues regni cęlorũ: ac p hoc Pelagius Papa nõ abuſiuè ſed ꝓpriè uſus eſt authoritate illa ad probãdũ Petri ſedẽ à Dño uoce & ſenſu cæteris eſſe p̃latã. Nec fuit Pelagius primus, q̃ hac eadẽ authoritate uſus eſt ad idẽ ꝓbãdũ, qñ Anaclet⁹ martyr ſub Traiano hoc idẽ dixerat, ut hẽs in decreta. diſt cap. ſacroſanct. Ad primã obiectionẽ rñdetur, q̃ Petrus dr̃ rñdiſſe pro oĩbus, qa Dñs cõiter interrogauit, Vos aũt quem me eſſe dicitis? ſed ſicut reuelatio, teſte Dño, ſoli Petro dr̃ facta: ita rñſio non ex conſilio aliorũ, ſed ex diuina reuelatione à ſolo Petro facta eſt. Sed qa oĩbus placuit rñſio pro oĩbus rñdiſſe dr̃: frequentiſſime ſiquidẽ accidit q̃ multis collegis præſentibus quod unus optime dixit, tanquã ſi oĩbus fuerit dictum, hĩ laurea ſolius eſt illius qui ſapiẽter rñdit. Sacri aũt doctores accipiẽtes hæc uerba nõ p uno, ſed p unitate nõ obſtãt: qa uera ſunt. Nec aduerſant̃ dictis, qa de unitate eccleſiaſtica loquunt̃, q̃ eſt unitas ordinis, caput unũ hñs. Imò interpretatio hæc, Pelagij ſenſum cõfirmat, qñ uerba illa dũ unitatẽ Eccleſiæ reſpiciũt, caput unũ deſignãt: p qđ unitas Eccleſiæ claues hẽat regni cœlorũ, & ordinaquodã à Petro ad alios in partẽ ſollicitudinis aſſumẽdos pili abſoluẽdi atq; ligãdi deriuet̃. Et ꝓpterea nõ unus Petrus in pſona, ſed in oĩbus ſucceſſoribus ſuis, nec unus Petrus cũ ſucceſſoribus ſolus ſuſcepit claues, ut ſolus retineat, ſed unitas Eccleſiæ p unũ ſuſcepit, dũ Petrus ſuſcepit cõ eandas in unitate Eccleſiæ. Quod aũt affert̃ in argumẽto de unitate æqualitatis, falſum eſt, nec eſt Sctõrum ſententia de unitate æqualitatis ſed Eccleſiæ, quã conſtat eſſe unitatẽ ordinis. Et aduerte, q̃ non ſolum gloſſa ordinaria, ſed Cyrillus inter priſcos Patres Orientales nulli ſcđs in libro Theſau de Petro & ſucceſſoribus in Rom. Eccl. hoc intelligit, ut in cath. au. Mat. 16. hẽs Ad ſecundam uero obiectionem dr̃, q̃ Dñs non replicauit de clauibus regni cœlorum, quum oĩbus cõiter dixit, Quæcunq; alligaueritis, in hoc diſcernendã relinquens excellentia Petri ſuper alios. Et rurſus ordo ipſe, dum primo ſoli Petro, & deinde cõiter alijs loquitur, inſinuat quod prius Petro, deinde alijs Epiſcopis authoritas conuenire debebat abſoluendi atq; ligandi. Ad tertiam aũt, Quod uni dico. oĩbus dico, rñdetur, q̃ Dñs non dixit, Quod uni do, oĩbus do. (non enim omnibus diſcipulis dedit apoſtolatus dignitatem, nec etiã omnibus dedit dignitatem Septuaginta duorum) in propoſito autem non eſt quæſtio de Dicere, ſed de Dare, Tibi inquit Dominus, Dabo claues, &c. Vnde patet extra propoſitum eſſe, quod uni dico, omnibus dico, q̃ de doctrinali dicere ad literã uoluit cœleſtis Magiſter intelligi, ut inſtructio quam uni impendebat omnibus impenſa nuncupetur.

¶Ad tertium argumentũ principale de authoritate Pauli Apoſtoli dicitur, q̃ decretalis illa nec ſomniauit unquã quod ſacerdotium ſit tranſlatum à Chriſto in Petrum, quũ Petrus nõ niſi Chriſti ſacerdotij miniſter ſit, & Chriſti uicariũ eſſe decretales clament. Vñ nulla culpa eſt Pontificis ſi iuriſtæ malè eã intellexerunt.

rũt,niſi q; adeo deſipiat, ut Põtificē ſputet oēs errores doctorũ, q; nõ reprobat eos. Admiratione pfecto dignũ eſſet, q in Papã, in decretalē, ſenſum alienũ retorquēs arguēres iſti, niſi manifeſtios lapſus, teſtimoniũ eorũ ſtudio phiberet, ſubdũt n. pluſquã octingētorũ annorũ, Chrīanos totius Oriētis, & Africæ nunquã ſub Romano Pont. fuiſſe. Nã ſi Chalcedonēſem ſynodũ (unã ex quatuor quas ſicut ſctm̄ Euãgeliũ Greg. excipit) plegiſſent, Potiũq; decreta ac geſta libraſſet, uidiſſent cõtigua oium ætatũ teſtimonia, primatũ Ro. eccleſiæ pferētia. falſiſſimũq; eē Africæ Oriētiſq; Chrīanos Ro. eccl. ſubditos ñ fuiſſe. Ad qd̃ p nũc ſufficiãt duos teſtes ōh annos mille ferè. Alter ē ex Græcis Cyrill⁹. ſ. I libro Theſau. ut hēs in cathena au. Mat. 16. dicēs, Secundũ hãc Dñi pmiſſionē eccleſia apoſtolica Petri, ab oī ſeductione hæreticaq; cõuētione manet immaculata, ſup pp̃oſitos Ep̃os, & ſup oēs primores eccleſiarũ & populorũ in ſuis pōtificib. in fide pleniſſima & authoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius. ſ. ad Ioãnē Ep̃m Syracuſanũ ſcribēs, Conſtantinopolitanã eccleſiã, quis eã dubitet ſedi apoſtolicæ eſſe ſubiectã, ut habes in Decr. diſtin. 20. ca. de Conſtantinopolitana Maguntiæ die 22. Martij. 1519.

TRACTATVS TRIGESIMVSPRIMVS

Ad Leonem decimum Pontificem maximum, de ſeptemdecim Reſponſionibus ad diuerſa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri aſſertionibus facere uidebantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATVS trigeſimiprimi, Summario.

De expoſitione quinque articulorũ Lutheri reprobatorũ. Primus articulus eſt, Verũ eſt prouerbiũ & oīum hominũ doctrinis de contritione adhuc traditis præſtantius, quod ſumma pœnitentia eſt nõ amplius peccare, & qd̃ optima pœnitētia eſt noua uita. Secũdus nemini remittũtur peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe, qñ presbyter remittit, &c. Tertius Error illorũ magnus eſt q uadũt ad cõēndũ ſacramētũ ſub hac cõfidētia quod ſunt cõfeſſi, & quod cognoſcũt eſſe ſe ſine pctõ mortali pp pces & pparatoria pmiſſa, &c. Quartus, Theſaurus Eccleſiæ unde Papa dat indulgentias, nõ ſunt merita Chriſti & Sctõrum. Quintus, Si Papa cũ magna parte Eccleſiæ haberet hanc vel illã opinionē & non erraret, tamen nec peccatum eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſente in re nihil ptinente ad animæ ſalutē) donec alterũ p gñale Conciliũ reprobetur uel approbetur.

2 *Quid ſentiēdũ de ſex propoſitionib. in laudē beati Ioſeph a quodã Theologo pdicatis. Prima, qd̃ Ioſeph fuit magni meriti, & pr̃ putatiuus Chr̃i, qui Chr̃m ipſum palpauit, & eo familiariter uſus eſt. Secũda, qd̃ Ioſeph ſanctus fuit verus uir virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob aũt genuit Ioſeph uirũ Mariæ. Tertia, qd̃ fuit verũ mr̃imoniũ īter Virginē gloriosam, & ſanctũ Ioſeph, qd̃ nõ potuit eſſe niſi p mutuã corporis donationem, q̃ fuit inter Ioſeph & Virginē. Quarta, qd̃ iſtud mr̃imonium fuit priuilegiatũ, qm̃ in iſto mr̃imonio Virgo dedit uſum corporis, licet p mr̃imoniũ dederit corpus, edocta a Spũ ſctõ, ubi regulariter p cõtractũ mr̃imonij datur corpus et uſus copulę carnalis. Quinta, qd̃ Virgo Maria dãdo corpus ſuũ Ioſeph dedit et ſanguinem totius corporis, ex quo ſanguine fuit cõpletum corpus Chriſti. Sexta quod hæc propoſitio eſt vera: Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti, id eſt ex ſanguinibus proprijs Virginis Mariæ a Ioſeph ſancte datis per contractum matrimonij fuit formatum corpus Chriſti.*

3 *An matrimonium cõtractum a iuuene, poſtquam religionem poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egreſſus eſt ad ſecularem vitam & habitum ſit validum.*

4 *An adulter ipſe facto ſit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.*

5 *Ad quatuor dubia primum, an iuridice inquiſitus de aliquo crimine, teneatur, & debeat noīare cõplices, ſi uẽ ſunt infamati, & ante correptionē fraternã. Secũdũ, an ſi ipſe tales non inſinuerit, poſſit iudex cõtra tales procedere ad inqſitionē. Tertium. An iudex ſciens defectũ aliuius a tribus, vel quatuor non p modum iudicij, poſſit ipſum cogere ad dicēdum ueritatē. Quartum, an infamatus de aliquo, poſſit de omnibus inquiri.*

6 *An ij, q ex Iudæis originē ducunt, ſi in nullo culpabiles inueniti, nec aliter ſuſpecti, niſi rõne originis ſunt, poſſit negari ingreſſus religionis, & ſi fuerint nouitij, negari poſſit profeſſio abſque peccato mortali: an ſit hoc contra præceptum charitatis.*

7 *An N. ingreſſus religionem quandã mendicantium, in quodam illius conuentu regularis uitæ, cum animo deliberato pſeuerandi uſq; ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in ſeruitium Beatæ Virginis, cui eccleſia illa dicata eſt, poſtquã multos menſes ibidē degit, poſſit ob ſcelera ibidē impunita ad ſeculum ītra pbationis annũ redire*

8 *An is q in choro ſic diuinum officium pſoluit, qd̃ ſui chori verſus ſubmiſſe ſibiipſi ſolũ dicit alterius uero chori uerſus audit tãtũmõ ſatiſfaciat pcepto eccleſiæ d pſoluēdis canonicis horis*

9 *Ad tres q̃ſtiunculas primum, an uſura ſoluta ab accipiēte ſine neceſſitate pecunia mutuo, ſit reddenda illi, q ſoluit. Secundum, an pertinaci ēt uſque ad mortem in aliquo ueniali, nõ ex contemptu, ſed quia eſt ueniale, ſit denegãda abſolutio de cæteris peccatis. Tertium, Quomodo intelligatur delictum publicum, ut ſine peccato poſſit reuelari, an quia poteſt probari, an qa fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo.*

10 *An poſſit annua pēſio ex beneficio eccleſiaſtico debita, pro certa ſumma pecuniæ ſemel perſoluenda, uendi.*

11 *An Petrus conſignans cētum florenos apud Paulum mercatorem, ut eis pro parte lucri capitali ſaluo, aſſignet v. flo. reſiduo lucri ſibi reſeruato, licite contrahat, & reſtitutionem illorum in foro animæ non teneatur.*

12 *Ad v. dubia primũ, an ſit ſimpliciter de neceſſitate ſalutis pœnitentem confiteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, qñ põt ea ſigillatim ad memoriã reducere. Secundũ Qñ circunſtantia loci ſacri ſit neceſſario confitenda. Tertium, an ſi tam venditor, q̃ emptor ſciat naturã rei & ualorem nullum ſubſit peccatum ſi res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, an principes terrarum per conſuetudinem poſſint ſibi licite appropriare feras. Quintum, an dicti principes poſſint ita diſtricte phibere dictarum ferarum captionē, ut nullus ſubditus poſſit eas capere, qn grauiſſime puniat, etiã ſi capiat eas, ut ſe a dãno pſeruet, qd̃ inferunt in bladis, vel hmõi.*

13 *Ad vij. dubia, primũ, Qũo ſtent hæc ſimul, licet uendere Iudæis res qb. ipſi utuntur in ſuis ſacrificijs, & nõ licet cooperari ad reædificationē ſynagogæ Iudæorũ. Scdm̃ Qũo ſtent hæc ſimul, occultiſſima per accñs ſubiacent eccleſiæ cenſuris, et auctor homicidij occultus nõ eſt ſub iudicio humano, qa pſona eſt occultiſſima. Tert. ũ, an hæc ſibi inuicē repugnẽ. nullo mõ licet inducere ad minus malũ ōi paratos, & licet inducere, ut peccat minus. Quar. ũ, Qũ, hæc ſe cõpatiant, Excuſant qui oīno cœnaturis ieiunij exhibent cœnã, & nõ licet exhibere vinũ uolẽ. i oīno ſe inebriare. Quinũ, Qũo hæc, Sicut in alijs iniurijs ſufficit reſtituere, & nõ oportet petere veniã, ita nec ī cõtumelia, & qñ trãſlatio ñ eſt eīno uolũtaria, oportet ñ ſolũ reddere pretiũ agri, ſed aliqd correſpõdẽs illi cõditioni inuoluntarij, ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt. Sex ũ, Cur neq, ut extat, neq; in commento totius Secunda ſecundæ, tractatur de famoſo murmurationis uitio. Septim ũ, Quid importet ſcrupulus conſcientiæ, quo ſtante licite operantur oppoſitũ.*

14 *Ad quinq; dubia. Prim. ũ, Cur pmittit ſimul ſtare bonitatẽ ſubalẽ & ueniale pctm̃ Scdm. Qũo uerificet, qd̃ nõ oportet reſtituere: de dãno in re ſuperioris ordinis, quum ex hoc uideatur ſeq mulierem, q̃ ex adulterio ſuſcepit plem, non teneri ad ſe pdendum, quãtumcunq; ueri hęredes inde dãnificentur. Tertium, an hoc ſit ſolidum fundamentum utentem malitia alterius ſi petere dr̃e aliqd abſque pctõ pręſtabile. Quartum, an ſicut uotum abſtinentiæ uxoris, ſic & uolũ cõtinentiæ uiri irritari poſſit, ſic ut uxor ſecura ſit atque tuta. Quintum, an ſit*

mens

menss diui Thomæ in 4. ſen. diſtin. 18. quæſt. 2. artic. 1. quæſ. 4. quod excommunicatio iniuſta priuat ſuffragijs Eccleſiæ.

15 *Ad dua dubia. Primum quomodo ſuſtinetur, quod uotum eſt de meliori bono, id eſt bono ſupererogationis, & quod religioſæ pſonæ venereis uacātes agant cōtra uotum. Secundum, an qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione interueniendum renouat uoluntatem peccandi, toties nouum peccatum cōmittat, an totum ſit unum numero pctm̄, &c.*

16 *Ad duo primum, Quomodo ſit unus conceptus mentalis entis. Secundum. Quomodo hæc ſtent ſimul, analogum non abſoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum unum ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta & tranſcendentia adducit in quē reſoluuntur, qui eſt primo notus.*

17 *Ad quinq; articulos circa emptionē rerū raptarū ī bello iniuſto. Primus eſt, An huiuſmodi rapta et difficillimè reparabilia, ſint iudicanda tanquam habita pro derelicta.*

Secundus eſt, An capta à priuatis, poſſint licitè emi poſt diā ſeu certum tempus, ut nonnullæ leges admittunt.

Tertius eſt, An hmōi caſibus, in emētibus ſciēter tota reſolutio ſumēda ſit ex intētione utilitatis pp̄riæ uel Dñi, &c.

Quartus eſt, An dictū cuiuſdā doctoris dicentis ſic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere uero Dño ſi cōparuerit, credens tñ quod non cōparebit, & cōſequenter ſperans pro ſe habiturū, nō peccat, quia uériſimiliter pōt de ueri Dñi uoluntate præſumere, ſit in conſcientia tutū & alijs diuulgandum. Quintus eſt, an emat rectè quis ex pietate calices, & huiuſmodi ſacra dedignatus, quod maneant apud infideles, daturus propter authoritate ea occurrenti Eccleſiæ habito precio & an Dominus talium ſit cenſendus omnino ignotus ſtante notitia regionis, puta Hungariæ.

PETRI Apoſtoli veſtigijs inhærentes, parati ſumus rōnem reddere omni poſcēti nos de ea, q̄ in nobis eſt fide. Quibuſdā proinde Chriſti fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinq; articulos in apoſtolicis līis cōtra Martinū Lutherū inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati merito fuerint, ſubnectendo ſigillatim dictos articulos cū dubitantiū obiectionibus, prout ad nos delati ſunt, & cuiuſcunque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

¶ Super quinque Martini Lutheri articulos. Primus Lutheri articulus, Vera pœnitentia eſt non amplius peccare, & nouam prorſus ducere vitam.

PRIMVS Igitur articulus eſt. Verum eſt prouerbium, & omnium hoīum doctrinis de contritione adhuc tradita præſtantius, q̄ ſumma pœnitentia eſt, non amplius peccare, & q̄ optima pœnitentia eſt noua uita.

¶ Obijcitur, in hoc articulo, oēs ſancti Patres uidentur conſentire cum Luthero, & ideo nec error poteſt eſſe hic, nec hæreſis.

¶ RESPONDEMVS Hunc articulū merito reprobatū tam ſecundum illius articuli ſenſum, q̄ ſecundum quód à Luthero prolatus eſt. Et quidem ſi ad proprium ſenſum verborū ſpectetur, falſus comprobatur, nā nec ſumma, nec optima pœnitentia eſt, qua non fit remiſſio peccatorum, promulgauit n. Saluator pœnitentiā Chriſtianam eſſe remiſſionem peccatorū, Luc. vlti. Oportet, inquit, prædicari pœnitentiam in remiſſionem peccatorum. Hæc autē duo in articulo poſita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua uita) conſtat nō ſufficere ad pœnitentiam in remiſſionem peccatorum, quandoquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato (Petrus n. poſt peccatū cōmiſſum fleuit amare) & recurſus ad diuinam miām cum publicano, Deus propitius eſto mihi peccatori. Vñ Ecc. 21. dr̄. Filij peccaſti, ne adijcias iterum, ſed pro priſtinis deprecare ut dimittantur tibi. Vbi & et Auguſt. notauit, non ſufficit dicere, Ne adijcias iterum, ſed adiuncta eſt deprecatio p̄ priſtinis remittendis. Non eſt igitur ſumma pœnitentia, non amplius peccare, nec eſt optima pœnitentia, noua uita, quæ dolorem pro peccatis & deprecationem pro priſtinis in ſe non claudit. Et vi q̄ præcipitem daret pœnitentem hic articulus, nā ſecundum eundem ſummè & optimè pœniteret auarū, ſi ab auaritiæ actibus ceſſaret, & liberalem deinceps uitā ageret. Et ſimiliter accideret intemperato, ſi à paſſionibus intemperantiæ ceſſaret, & deinceps continenter uiueret, & ſic de alijs, hoc n. ſignificat non amplius peccare, & noua uita. Et ſi hæc ſummā, optimamq; pœnitentiam conſtituunt, inanis fides noſtra iam de neceſſitate fletus pctōrum, q̄ de recurſu ad Deum pro remiſſione eorūdē inuenit. Meritò igit ſcdm ipſius ſenſum articuli reprobatus eſt.

¶ Si aūt idē ſpectetur articulus ut à Luthero manauit, reprobatus quoq; rōnabiliter inuenitur, nam hmōi prouerbium allatum comprobatur à uiro negante duas partes pœnitentiæ. ſ. cōfeſſionem & ſatisfactionem, & ad hoc per hmōi prouerbium tendit ut tam neceſſitatē contritionis, quæ præcipuè conſiſtit in dolore p̄ peccatis, quā ſatisfactionis tollat ut patet in libris ſuis & alijs eius articulis damnatis. Non conſonat ergo dictus articulus ſanctis Patribus tam ſecundum ſeipſum, q̄ ut à Martino manauit, quāuis ſi in ſanctis Patribus hmōi ſententia inueniretur, piè eſſet interpretanda, & ad bonū ſenſum reducenda.

ARTICVLVS II.

¶ His proculdubio remitti peccata certum eſt qui ſibi remiſſa eſſe credunt presbytero illis remittente.

SECVNDVS Articulus eſt nemini, remittunt̃ peccata, niſi credat ſibi remiſſa eſſe, quando presbyter remittit.

¶ Obijcitur, Hic articulus ſynceram uidetur cōtinere ueritatem, utpote quæ ſtabilimento fidei innititur.

¶ RESPONDEMVS Credere ſibi eſſe remiſſa pctā abſoluente ſacerdote, contingit dupliciter, uel quātum eſt ex parte ſacri, uel quantum eſt ex parte ipſius, qui abſoluitur. Credere primo modo neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorū, nam hoc credere eſt actus fidei infuſæ, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo. Credere aūt ſecundo mō, non eſt neceſſariū ad remiſſionem pctōrum, qm̄ pōt pœnitens, qui abſoluitur, piè dubitare de propria diſpoſitione, an. ſ. dignè ſuſcipiat illud ſacrm̄. Verebar, inquit Iob, oīa opera mea, & Iſaiæ 64. dr̄ uniuerſæ iuſtitiæ noſtræ quaſi pānus menſtruatæ. Et cum hac pia dubitatione, ſtat quod dignè ſuſcipiat ſacrm̄ abſolutionis, & conſequatur remiſſionem peccatorum, qm̄ hmōi pia dubitatio nō contrariat̃ ſtabilimento fidei infuſæ, ſed fidei mitati fidei acquiſitæ, ad quā cōſtat, q̄ ſpectat credere de ſeipſo an ſit, uel nō ſit ſufficiēter diſpoſitus. Sequitur igit̃ articulū cōprobari falſum ex hoc, q̄ alicui remittunt̃ peccata, q non credit, ſed piè dubitat ex parte pp̄riæ diſpoſitionis remiſſa ſibi eſſe peccata abſq; p̄iudicio ſtabilimēti fidei Chriſtianæ, quæ nō eſt de hoc obiecto. ſ. mihi eſſe remiſſa peccata, ſed de hoc, quod eſt, remiſſa eē peccata mihi dignè ſuſcipienti ſacrm̄ pœnitentiæ. Sicut nō eſt fides Chriſtiana, quod ſub hac Hoſtia eſt corpus Chriſti, ſed q̄ ſub hac Hoſtia concurrentibus undiq; oībus requiſitis neceſſario ad ſacrm̄ Euchariſtiæ, eſt corpus Chriſti. Non continet igitur hic articulus ſyncaram ueritatem, ſed merito reprobandus fuit, utpote falſus.

ARTICVLVS III.

¶ Vana eſt illorum fiducia, qui ad communionis ſacramentum accedunt, innitentes ſe ſine peccato mortali accedere cum ſint confeſſi, & cæteris externis actibus diſpoſiti.

TERTIVS eſt Error illorum magnus eſt, qui vadunt ad communionis ſacramenta ſub hac confidentia, q̄ ſunt confeſſi, & quòd agnoſcunt eſſe ſe ſine peccato mortali p̄pter preces & præparatoria præmiſſa, &c.

Obijcitur, Et hic articulus niti ui bona fide, & ob id non uidetur erroneus, nedum hæreticus.

¶ RESPONDEMVS, Et ſi ad ſacrm̄ cōionis accedere cum dicta fiducia tanquā iuſtificatrice magnus error eſt, cōtra apoſtolicam doctrinam dicētem. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum, accedere tñ cum eadem confidentia tanquā præſeruatrice à peccato indigne acceſſus ad ſacrm̄ Euchariſtiæ nullus eſt error, ſed conſilium apoſtolicū. Docens ſiquidē idem Apoſtolus, quo pacto quis ad dictū ſacrm̄ nō indignè accedat, nec ad iudiciū ſibi manducet & bibat, inquit Probet aūt ſeipſū hō, & ſic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifeſtat eū qui p̄babit ſeipſum, ſecure ad ſacrm̄ accedere, ita q̄ nō eſt reus & corporis & ſanguinis Dñi, nec ad iudiciū ſibi manducat & bibit. Et qm̄ populus Chriſtianus frequenter utrāq; Apoſtoli doctrinā audit, & ut unuſquiſq; pōt de ſeipſo teſtari, quilibet aūt cōionis ſacrm̄ probans ſeipſum contritione, cōfeſſione, oratione, &c. utitur hac fiducia tanquā præſeruatrice à pctō indigni acceſſus, & non tanquā iuſtificatrice, idō articulus iſte Lutheranus tanquā perniciōſus ſanctæ fiduciæ Chriſtianæ plebis, & ſcādaloſus, & inimic⁹ apoſtolicæ doctrinæ reprobat⁹ eſt.

ARTICVLVS IIII.

¶ Indulgentiarum Theſaurus, non ſunt merita Chriſti.

QVARTVS Articulus eſt, Theſaurus Eccleſiæ unde Papa dat indulgentias, non ſunt merita Chriſti, &c.

¶ Obijcit̃, In hoc articulo nulla authoritate Luther⁹ p̄e conuincit, hoc tñ facere decretū eſt, & bullā cōfirmare.

¶ RESPONDEMVS Prænotando nō unoaliq; eodem modo, nec æqualiter conuinci authoritate poſſe Chriſtianum hoīem de eccleſiaſticis myſterijs, ſed licet q̄dā plus, q̄dā minus

explicatu

explicata inueniant̃ in ſacra Scriptura, conuinci tñ oĩa authoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacrm̃ Baptiſmi authoritate conuincitur, quia tam materia, q̃ forma eius in ſacra explicatur Scriptura, ſacrm̃ uero confirmationis, quãuis nec materia, nec forma, nec inſtitutio illius in ſacra explicet̃ Scriptura, conuincitur tñ ex authoritate, quia Apoſtoli imponebãt manus, & Eccleſia unt̃, & ſimile eſt in multis alijs. Proinde ſi in articulo de theſauro indulgentiarũ, Lutherũ non poſſe cõuinci authoritate dr̃, quia non ita explicite ſicut Baptiſmus in ſacra hr̃ Scriptura, uerũ dr̃, ſed deliratur, q̃rẽdo æqualẽ certitudinẽ in omnib. eccleſiæ myſterijs. Si aũt piè q̃ritur authoritas, qua Lutherus pòt de theſauro indulgentiarũ conuinci, nõ eſt difficile rñdere, dicendo conuinci poſſe Lutherum authoritate ſacræ q. dẽ Scripturæ radicaliter, uniuerſalis uerò eccleſiæ implicitẽ, Romanæ aũt eccleſiæ, & multorũ ſanctorũ Doctorum explicitè. Ex ſacra quidẽ Scriptura hr̃ theſaurus ſuper effluentium paſſionũ Chriſti & Sanctorum, quatenus ſatisfactoriæ ſunt. Et q; Chriſtus quidem plus patiendo ſatisfecerit, q̃ exigat ſatisfactio omnium illorũ, quibus q̃ſque applicatur paſſio Chriſti, & ſecundũ ſeliquidum eſt, & ex ſententia Ioannis Euangeliſtæ hr̃, Ipſe eſt, inquit, propitiatio ꝓ peccatis noſtris, & nõ pro noſtris tñ, ſed pro peccatis totius mundi. Conſtat. n. ex eo, q; paſſio Chriſti quo ad effectũ non ſatisfacit pro peccatis totius mũdi, q; tota illa ſatiſfactionũ multitudo, quæ poſſet ſatisfacere pro his, q pereũt ſuperabundat. De paſſionibus uero Sanctorum q;. ſ. plus paſſi ſunt multi eorum, q̃ ſatisfacere pro proprijs debuerint peccatis, teſtatur Beatus Iob dicens, Vtinã appenderent̃ peccata mea, qbus irã merui, & calamitas, quã patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret. Simile eſt aũt iudicium de Iob & multis alijs Sanctis, ꝓcipuè martyrib qui tot ſuperauerunt tormẽta, & Beatiſſima Virgine, q̃ quũ pro nullo proprio ſatisfactura eẽt peccato, ſuſtinuit tñ, iuxta Simeonis uerbũ, ut ſuam Chriſti gladius ptranſiret animã. vñ pluſquã martyr iure dr̃. Nec inueniri tñ theſaurũ illum ex ſacra habemus Scriptura, ſed ex eadẽ quoq; hẽmus theſaurũ iſtũ ea intentione a Chro & Sanctis conditũ, ut eccleſiæ utilitati prodeſſet, teſtante hoc Apoſtolo ad Coloſſ. quũ ait, Adimpleo ea, q̃ deſunt paſſionũ Chriſti: in carne mea ꝓ corpore eius, qđ eſt eccleſia. Simile eſt aũt iudiciũ de Paulo & alijs ſctĩs plus patiẽtib. quã ſatisfacere dẽant ꝓ ꝓprijs peccatis. Nec huic tã ſanctæ ſnĩæ obuiat alia eiuſdem Apoſtoli ſnĩa, qua ait, Nõ ſunt cõdignæ paſſiones huius tpis ad ſupuẽturã gloriã. Nã paſſiones Sctõrũ, quatenus meritoriæ ſunt, & ad p̃mium reſpiciũt, ſunt pculdubio nõ cõdignę, & remunerant̃ a Deo ſupra cõdignũ, & hoc explicat̃ quũ dr̃, q; non ſunt cõdignæ ad gloriã ſupuenturã. Eædẽ tñ paſſiones Sctõrũ quatenus ſatisfactoriæ ſunt, ſæpè ſupabundãt, quotieſcunq;. ſ. plus patiũtur pro Chro ſancti, q̃ ſit pœna debita ꝓ proprijs peccatis actualibus. Ex hoc enim ipſo, q; ipſimet incapaces ſunt hmõi ſuperabundantiũ ſatiſfactionum, ut ſatisfactoriæ ſunt (quia carent peccato, ꝓ quo ſatisfaciant) relinquuntur ſupabundantes, ac per hoc, ut Apoſtolus promulgauit, ꝓ corpore Chro qđ eſt eccleſia, relinquunt̃.

¶ Conuinci igitur pòt Lutherus ex authoritate ſacræ Scripturę, & q; in eccleſia Dei eſt theſaurus meritorũ Chriſti & ſanctorũ, quatenus ſupabũdãter ſatisfactoria fuerũt, & quod hic theſaurus eſt pro corpore Chriſti, quod eſt eccleſia. Et ſi his adiũxeris, q; uniuerſalis eccleſia probat indulgẽtias, ut pia matris eccleſiæ dona ſuccedẽtia loco ſatisfactionis pœnalitatis, q̃ eſt tertia pars ſacramẽti pęnitẽtiæ, pſpicuũ fiet, q; indulgentiæ inueniuntur apud diuinã iuſtitiã ſatisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quã exoluiſſet apud eandem diuinã iuſtitiã pœnitentialis ſatisfactio. Ex hac aũt uniuerſalis eccleſię approbatione oportet alterũ horũ fateri, aut q; indulgentiæ ex ſola authoritate huiuſmodi uim ſatisfactiuã habent, aut q; ex dicto theſauro fiãt. Et primũ quidẽ horũ, qm̃ tanquã abſurdũ non admittit̃, reſtat ut ex dicto theſauro indulgẽtiæ uim ſatisfactiuam hẽant, q; authoritate ſanctæ Romanæ eccleſiæ, oĩum eccleſiarũ magiſtræ, exp̃ſſum eſt pluries. Nec deſunt authoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauẽturæ, &c. Intelligat ergo eruditus q̃ſq;, falſum eẽ q; nulla p̃t Lutherus authoritate cõuinci de theſauro Idulgẽtiarũ.

ARTICVLVS V.

¶ Papam poſſe errare, hanc vel illam opinionem habendo, vel ipſum uel cum maiori parte Eccleſiæ, non eſt hæreſis.

QVINTVS Articulus eſt, Si Papa cũ magna parte eccleſię haberet hanc, uel illam opinionẽ, & erraret, tamẽ nec peccatum eſt, nec hæreſis contra ſentire (præſertim in re nihil pertinente ad animæ ſalutem) donęc alterum, per generale Concilium reprobetur uel approbetur.

¶ Obijcitur, Qui hunc damnarũt articulũ, ſentiunt Papam eſſe ſuper conciliũ generale, q; nunquã ulla bona authoritate Scripturæ probari põt, ut apertè declarat Patriarcha Antiochenus in libello de cõparatione Pont. maximi ad ſacroſanctũ Cõciliũ.

¶ RESPONDEMVS, Falſò creditũ ab obijcientibus eſt dãnationẽ huius articuli procedere ex opinione ſuperioritatis Papæ ad Conciliũ, nulla ſiquidẽ cura huius q̃onis habita, dãnatio huius articuli procedit aliunde ex hoc. ſ. q; ſummus Pontifex hẽt authoritatẽ determinãdi q̃ones fidei. Quam authoritatem in ſummo reſidere Põtifice ſacri canones clamãt, Hiero. ad Damaſum teſtatur dicens, Quòd ſi hæc noſtra confeſſio apoſtolatus tui iudicio cõprobatur, qcunq; me culpare uoluerit, ſe imperitũ uel maleuolũ, uel ẽt nõ catholicũ, nõ me hæreticũ cõprobauit. Et Dñs aperuit dicẽs Petro, Ego rogaui ꝓ te ut non deficiat fides tua, & tu aliqñ conuerſus confirma fratres tuos. Articulus ſiquidẽ iſte pp latens uenenũ in ly, donec alterũ per gñale Conciliũ, &c. reprobatus fuit. ntporè dogmatizãs, ſummi Pontificis diffinitiuã in q̃onibus fidei ſnĩam nõ ligare ſed contra ſentire nec peccatũ, nec hæreſim eſſe. hoc. n. refert ly, donec approbet̃, uel reprobet̃ ꝑ Conciliũ gñale. Et qm̃ magiſtra rerũ experientia teſtatur, multas hæreſes damnatas à ſede eſſe apoſtolica ſine generali Concilio, iccirco articulus iſte meritò reprobatus eſt.

¶ Hæc ſunt p̃r beatiſſime, quæ inter tot aduerſas corporis ualetudines obediẽtiæ tuæ gratia ex prõpto aĩo ſub apoſtolatus tui cẽſura protuli Tacitis obijcientib. ut nemine accuſato, cuiuſq; aſpectus liberũ habeat ueritas aditũ. Romæ die 6. Iunij, 1521.

RESPONSIO II.

SVPER QVAEDAM DICTA IN LAVDEM S. Ioſeph, ad reuerendiſſimum Dominum Nicolaum de Fliſco S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalem.

¶ Quidam Magiſter in Theologia in commendationem ſanctiſſimi Ioſeph & in laudem, dixit dum ſermonem haberet ad populum Latino ſermone, quæ ſequuntur.

¶ Primò, quod Ioſeph fuit magni meriti, & pater putatiuus Chriſti, qui Chriſtum ipſum palpauit, & eo familiariter uſus eſt.

¶ Secundò, quòd Ioſeph ſanctus fuit uerus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioſeph uirum Mariæ.

¶ Tertiò, quòd fuit uerum matrimonium inter uirginem glorioſam & ſanctum Ioſeph, quòd non potuit eſſe niſi per mutuamq; corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioſeph & Virginem.

¶ Quartò, quòd iſtud matrimonium fuit priuilegiatum: quoniam in iſto matrimonio Virgo non dedit uſum corporis, licet per contractũ matrimonij dederit corpus, edocta a Spirituſancto, ubi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & uſus copulæ carnalis.

¶ Quintò, quòd Virgo Maria dando corpus ſuum Ioſeph, dedit & ſanguinem totius corporis, ex quo ſanguine fuit completum corpus Chriſti.

¶ Sextò dixit, quòd hæc propoſitio eſt uera, Ex ſanguinibus Ioſeph fuit formatum corpus Chriſti: quam propoſitionem ita expoſuit. Ex ſanguinibus proprijs Virginis Mariæ, Ioſeph ſancto datis per cõtractum matrimonij fuit formatum corpus Chriſti.

REVERENDISSIME Dñe protector, uidi ſchedulã à dominatione ueſtra reuerẽdiſſima mihi trãſmiſſam, ſex dictorũ a quodã magiſtro in theologia in cõmẽdationẽ ſancti Ioſeph. Et rñdeo, q; in tertio, quarto, qnto, & ſexto unum eſt nõ pſpicaciſſimè dictũ, qa nõ plene diſcuſſa eſt dĩa inter copulã cõiugalẽ & copulã carnalẽ. Si. n. hæc nota fuiſſet, nõ dictũ eſſet hic, q; uerũ mr̃imoniũ eſſe nõ potuit ſine mutua donatione corporis, nã ꝑ copulã cõiugalẽ nõ donat̃ corpus cõiugi, ſed poteſtas utẽdi corpore cõiugis, iuxta illud Apoſtoli primæ ad Cor. 7. Vir non hẽt poteſtatẽ ſui corporis, &c. Vbi nota, q; dr̃ corporis ſui nõ alterius, dr̃ & ptãs in alio. Nõ datur ergo corpus quo ad uſum ꝑ cõiugalẽ copulã, ſed ptãs utendi tñ, ſed ꝑ copulã carnalẽ datur corpus quo ad uſum. Et ex hoc fundamẽto patet, q; minus pſpicaciter in quarto dr̃, q; regulariter per cõtractũ mr̃imonij datur cõiugi corpus, & uſus, & cætera. Conſtat. n. falſum eſſe, qa nõ ꝑ contractũ abſolutè, ſed adiũcta conſummatione datur corpus, & uſus, imò ſi puella contrahat uerẽ mr̃imonium aĩo ingrediẽdi religionẽ, ſi Deus dederit ſibi Spũm bonũ, uerũ cõtrahit mr̃imoniũ nec ꝑdit ex hoc uirginitatẽ mẽtalẽ: qa cõſentire in copulã cõiugalẽ, nõ eſt cõſentire in copulã carnalẽ, niſi in potẽtia, q̃ eſt conditio diminuẽs, ut patet. Et propterea Beata Virgo nõ ꝑdidit uirginitatẽ mentalẽ ex conſenſu in copulã coniugalẽ, nec expoſuit ſe periculo perdẽdi pp priuilegiũ diuinæ reuelationis, ſicut mõ pp ſtatutũ eccleſiæ cõcedẽtis duos menſes ſponſis ad conſummandum mr̃imoniũ: uel ingrediẽdũ religionẽ, contrahentes mr̃imonium niſi intendãt conſummare, nec ſe exponũt pꝛiculo ꝑdendi uirginitatẽ, nec ꝑdunt uirginitatẽ mentalẽ. Ex eodẽ fundamẽto patet minus pſpicaciter in qnto dictum eſſe, q; ſanguis Beatæ Virginis datus eſt Ioſeph, & ab urde dictũ in ſexto, q; corpus Chriſti fuit formatum ex ſanguinibus Ioſeph, qm̃ ſanguinis Beatæ Virginis nõ fuit datus Ioſeph, ac per hoc non fuit Ioſeph ẽt ut datus, ut patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam diſſonantiam ex hoc, quòd ſanguinis nõ dicitur alicuius ſimpliciter, niſi ſit ipſius, ut pars, q̃ ſ. eſt, aut fuit pars eius (eo modo, quo ſanguis dicitur pars animalis,) & non ex eo quod eſt alicuius poſſeſſiuè, ut ager, aut ſeruus,

aut

aut quia poteſt uti eo, ſicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod vltimum dictum ſit ſimpliciter falſum: reliqua uero quo ad ſupra dicta mihi non perſpicacia, & breuiter quòd ſententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum a iuuene poſt religionis ingreſſum & egreſſum.

MAGNIFICE Domine ſalutem, & commendationem. Ad caſum mihi propoſitũ, An ſcilicet matrimonium contractum à iuuene, poſtquàm religionẽ poſt diſcretionis annos ingreſſus eſt animo mutandi omnino uitam, & intra nouitiatus tamen annum egreſſus eſt ad ſecularem uitam & habitum, ſit ualidum. Breuiter reſpondeo, quòd abſque dubio matrimonium illud eſt validum, quia ut expreſſè dicitur in 6. de voto, cap. 1. ſolum uotum, uel ſacri ordinis, uel profeſſionis tacitæ uel expreſſæ, dirimit poſt contractum matrimonium. Conſtat autem ex capitulo non ſolùm. de regularibus, libro ſexto, quòd iſte caſus diſtinguitur cõtra caſum profeſſionis tacitæ, uel expreſſæ per notam diſiunctionis. Vel, ergo iſte caſus non habet uim profeſſionis tacitæ uel expreſſæ, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppoſitum ſoluuntur facilè ad literam, quia capitulum non ſolum, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis uoluit prohibere fratres ab impeditione iſtius, ne redeat ad ſeculum: cùm etiam ſi uotum ſimplex in ſeculo de ingreſſu religionis feciſſet, religio contra ipſum agere poſſet. Capitulum uerò beneficium. ibidem (quod tantum ponderatis) non obſtat: quia renunciatio beneficij, quam iſte nouitius ex facto ſuo præſumitur facere dum manifeſtat omnino uitam uelle mutare, tunc ſufficit ad hoc ut beneficium poſſit alteri conferri: quæ tamen non ſufficit ad profeſſionem tacitam, uel expreſſam. Iſta ergo duo non parificantur, nec æquiparantur in textu. Sed nec quo ad uacationem beneficij hi caſus æquiparantur: quia in profeſſione tacita, uel expreſſa, eſt uera renunciatio: hic autem eſt præſumpta, quare, &c. Bene uale Caietanæ, die 22. Octob. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero. Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.

QVÆSTIO Propoſita eſt, an adulter ipſo facto ſit priuatus iure exigendi debitum a coniuge innocente.

Et eſt rõ dubij diuerſa, ut uidetur, ſententia doctorũ.

IN Hac dubitatione præaduertenda ſunt tria. Primũ eſt, ꝙ non eſt ambiguitas aliqua niſi in foro conſciẽtiæ: nam in foro iudiciali conſtat non ſtatim eſſe priuatum adulterantem coniugem. Secundum eſt, ꝙ & in foro conſcientiæ tam quando adulterium unius publicum eſt, quàm quando occultũ eſt, notum tñ eſt certitudinaliter innocenti, abſolutus eſt, ſi vult innocens, a uinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter nõ poteſt exigere actum matrimonij, quamuis poſſit petere illũ. Exigere ſiquidem importat coactionem, & eſt in propoſito petere actum matrimonij ut debitum, petere autem nudam petitionem actus ſignificat: petimus enim etiam quæ gratioſè concedẽda putamus. Tertium eſt, quòd tota hæc difficultas cõſiſtit, quũ adulterium commiſſum latet innocentem coniugem. Et eſt ratio pro parte affirmatiua: quia ſtatim quòd alter coniugum in adulterium declinat, reliquus innocens ſecundum rem eſt abſolutus a debito reddendo & ſolum deficit ſibi notitia facti perpetrati. ſ. adulterij. Si namque ſciret factum, conſtat quòd eſſet abſolutus: notitia enim non abſoluit, ſed factum ipſum ex notitia ſua, diſponente ſic iure naturali & diuino. Naturali quidẽ propter uiolatam fidem: diuino autem propter authoritatem Domini, Matth. 5. ubi excipitur fornicationis cã in præcepto de non dimittendo uxorem. Pro parte uerò negatiua eſt communis (ut uidetur) animi conceptio. ſ. quòd adulter occultus poſt pœnitentiam poteſt exigere debitum ab innocente, ex hoc námque arguitur, quòd non ſtatim innocens coniux fuerat abſolutus a debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifeſtatur autem hoc ſic: Poſt pœnitentiã occulti adulterij, innocens in eodem ſtatu eſt, in quo erat ante pœnitentiam adulterij: quoniam pœnitentia alterius non fecit ipſum de abſoluto ligatum. Si ergo poſt pœnitentiam alterius tenetur ſecundũ rẽ reddere debitum, etiam ante tenebatur ſecundum rem: & ſic ante pœnitentiam non tenebatur ſecundum rem, ſequitur ꝙ etiam poſt pœnitentiam illius, non tenetur ſecundum rem.

HIS Præmiſſis narrandum eſt primò, quid appareat ueritatis pro altera parte, deinde inueſtiganda eſt cauſa. Quũ coniugiũ ergo ſocietas quædã ſit, ex alijs natura vel voluntate cõtractis fœderibus, ſumere poſſumus negatiuam partem eſſe. ſ. ꝙ non ſit ſtatim priuatus, ſed priuandus iure exigendi. Inter patrẽ ſiquidem, & filiũ naturale ius eſt, ſic ut ſi filius patrem & occultè offendat, non teneatur pater hæredẽ illum habere: ſimiliter inter patrem & filium adoptiuũ ſimile ius eſt: inter ſocios quoq; negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenet. In his tñ oĩbus, & ſimilibus apparet, ꝙ licet cuilibet, qui fidem violantibus iuribus ſocietatis illius: filius ſiquidem tam naturali, quàm adoptiuo iure poſt crimẽ in patrem grauiſſimum latens, Patris põt & in foro conſcientiæ hæreditatem adire, & ſimiliter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad reſtitutionem. Quo ſit ut adulter occultus, quamuis uiolati fœderis reus ſit, non ꝓhibeatũ matrimonij iure: ſed ꝓhibendus: ſicut in ſupradictis ſimilibus priuandus eſt uiolator fidei iure illo.

¶ Et quia hæc ita eſſe mihi uidentur, rõ reddenda eſt. Occurrit autem mihi vna cõis horum ratio, & eſt quòd pœnæ illæ, quæ in poteſtate patris, uel iudicis ſunt ita conſtitutæ, ꝙ iudice uel parte ſciente & eodem modo ſe habente, ut prius aliquis nõ puniatur, non incurruntur ipſo facto: conſtat aũt tales eſſe pœnas priuationum iurium, de quibus eſt ſermo: ergo. Maiorem ꝓpoſitionem dña pœnarum clarificat: pœnæ nanq; eccleſiaſticarum cenſurarum non ſunt ita in pñte iudicis, aut partis, ut iudicis, vel partis, ut prior perſeuerantia exemſet cõtra facientem ab incurſu cenſuræ, pœnæ aũt aliæ, ſiue conuentionales, ſiue à iure: niſi parte, aut iudex ſciens velit non ligant. Minor aũt clara eſt. quia ſi innocens coniux ſciat adulterum alterius, & pater offenſam filij, &c. eodem modo ſe habeat cum eis, ut prius non ſunt priuati. Conſonat autem hæc ratio ſpecialiũ pœnæ conſequentis inceſtum cum conſanguineis coniugis: ad hmõi. n. inceſtum comitatur ipſo facto priuatio iuris exigendi: nec eſt in pñte patris non imputare crimen hoc ad hanc pœnam, nec etiam in pñte iudicis, quamuis poſſit diſpenſare. Ad adulteriũ autem ſimplex priuatio conſequens eſt in poteſtate partis. ſ. offenſi coniugis, ut pater. Dña igitur inter utrunq; adulterũ eſt: quod ille ſic inceſtuoſus eſt priuatus ipſo facto, iſte autem adulter eſt non priuatus, ſed priuandus: alioquin nihil ſpeciale de adulterio ſic inceſtuoſo diceretur. Et hæc poſitio non diſſonat forte ab aliquo doctorum: nam illi qui uidentur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, ut. ſ. adulter priuandus ſit ab altero innocente in foro conſcientiæ, quum dicunt dignus eſt ut non ſeruetur fides ei, uel aliquid hmõi, alij autem pro parte negatiua uolunt, ꝙ nõ ipſo facto ſit priuatus & utrunq; eſt uerum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur ꝙ ſecundum rem innocens ipſo facto ſit abſolutus: eſt enim ipſo facto habens ius, quo ſeipſum poſſet abſoluere in foro conſcientiæ, ſi tibi conſtaret de facto Romæ, die 20. Decembris, 1515.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominandis Complicibus a Reo in aliquo iudicio & de eorum ſententia.

LITERIS Tuis frater chariſſime perlectis, in quibus quædam dubia ſoluenda mihi propoſuiſti, reſpõdere diſtuli aliquot diebus, occupatus in alijs: verũ ne omnino charitati tuæ deeſſem, in hodiernum diem cenſui eximendum ab alijs.

AD Primum itaq; dubium, an iuridicè inquiſitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare complices, ſi nõ ſunt infamati, & ante correctionem fraternam: & ſimiliter ad ſcdm, an ſi ipſe tales nominauerit, poſſit iudex contra tales procedere ad inquiſitionem: & eorum õnem (quia conſuetudo ſecularium iudicium habet, quòd tormentis complices requirunt, & quòd contra nominatos procedunt: in oppoſitum tamẽ eſt ordo fraternæ correctionis) & occultum complicis peccatum. Reſponderi unico uerbo põt, quòd hæ quæſtiones deciſæ uidentur extra de confeſſis. cap. cum monaſterium. Vbi dicitur, ꝙ ſecundum utriuſq; iuris ſtatuta de ſe confeſſis, ſuper aliorũ conſcientijs interrogari non debent, crimine læſæ maieſtatis excepto: & ꝙ ſi contingat aliquos nominari, tales nominati nulli ſunt pœnæ ſubdend. ſ. ſi tñ infamia huiuſmodi nominati laborant, inducenda eſt purgatio tribus ſui ordinis adiunctis ſocijs. Quia tñ multæ ſiunt exceptiones ab iſta regula, & multa multi dicunt ut diffuſè hẽs à Panor. ſup dicto capitulo, vĩ mihi in primo dubio, quod triplici diſtinctione utendum ſit in propoſito, primum eſt, ſi nomen complicis eſt, uel non eſt circumſtantia actus

probationes tediſt. Scito ex duobus capitibus procedi poſſe: primo, ex aſſumpto habitu cum deliberatione perſeuerandi vſq; ad mortem: ſecundò, ex intentione particulari ad hunc conuentum, fruſtrata ob inopinatum ſucceſſum malæ uitæ inuentæ in conuentu illo. Et ut à primo incipiamus, quæſtio iſta penitus fuit ab Innocentio III. ut patet extra de regul. & tranſ. ad relig. in c. conſuli. & ab ipſo diſtincta, & poſtmodū à Greg. 9. in c. ſtatuimus, magis explicata.

Eſt autem eorum ſcientia, quòd ſuſcipiens religionis habitum volens abſolutè vitam mutare, ad religionem tenet. Quod poteſt benè & malè intelligi. Si enim per uoluntatem abſolutè mutandi uitam intelligamus deliberatum propoſitum perſeuerandi uſque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: ſi autem per uoluntatem abſolutè mutandi uitam, intelligatur deliberatum propoſitum perſeuerandi uſque ad mortem cū promiſſione implicita huiuſmodi perſeuerantiæ benè intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eo, quòd uotum requirit tria: propoſitum, deliberationem, & ſubmiſſionem: ita quòd abſq; promiſſione nullum eſt uotum. Secundò ex eo, quòd ratio quare talis uolens abſolutè mutare uitam, tenetur etiam ad religionem, expreſsè aſſignatur in dicto capitulo: quia ipſe renunciat anno probationis in fauorem ſuum, ſic ſuſcipiendū habitum. Ex hoc enim habetur, quòd uoluntas illa eſt uoluntas renunciantis probationi, & facientis hodie quod poſt probationem erat acturus, quod nihil aliud eſt quam promittere perſeuerantiam uſque ad mortem, quod eſt uouere religionem. Et ſi hanc diſtinctionē uis plenius intelligere, finge in religione duos modos diſtinctos ſenſibiliter & notoriè omnibus eſſe regulariter inſtitutos ad ingreſſum religionis: alterum cū anno probationis, & alterum ſine ulla probatione: & finge rurſus duos iuuenes ambos cum propoſito deliberato perſeuerādi uſq; ad mortem, ingredi religionem illam. ſed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquū modum, cui nulla adiungitur probatio. Et diſcernes uoluntatem unius à uoluntate alterius in hoc, quòd iſte ſecundus cum deliberatione promiſſionem immò exhibitionem ſui habuit, ille non: & uidebis, quòd de primo non uerificatur, quòd vult abſolutè mutare uitam, ſed de ſecundo tantum. Suſcipere igitur habitum nouitiorum (ſiue ſola benedictione diſtinguatur ab habitu profeſſorum, ſiue aliter) cum deliberato propoſito perſeuerandi uſque ad mortem, ita etiam quod uellet hodie eſſe finem anni, ut poſſet nunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: ſed liberum relinquit, ut redeat ad ſeculum. Dixi autem nouitiorum propter ſuſcipientem uoluntariè habitum profeſſorum, ſciēdo quid hoc importat: talis enim facto exhibet ſeipſum religioſum profeſſum: & quia uoluntas conformis eſt facto ſuo uoluntario, in uoluntate non ſolum eſt deliberatio, ſed promiſſio ac exhibitio cum renunciatione probationis. Nihil tamen ſcrupuli in ſe hæc accidit, ſi nouitius continuè geſſet habitum ueterem benedictum pro altero, etiam ſi libentius deuotionis cauſa: quia benedictus creditur, geſtetur: quoniam habitus profeſſorū ubi ſola benedictio diſtinguit, pen[...]s benedictionem quæ ſit propriè profeſſionis tempore, attenditur: ut eo dicto ca. ſtatuimus, ſumitur.

ET Licet hæc ad propoſiti caſus claritatem ſufficiant: ut tamen deſiderio tuo, an etiam ſi interceſſiſſet promiſſio, teneretur: reſpondebo iuxta ſecundum caput, Scito quòd ſi ſimplicis uoti promiſſio comes fuiſſet, duo conſideranda eſſent. Primò ex parte intentionis, diſtinguendo inter intentum & attractiuū: quia ſtat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionē & eccleſiam, ſit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, cōuerſatio cum quibuſdam religioſis, grata amœnitas loci & huiuſmodi, intentum autem non ſit ad hoc limitatum: quum ſciat licet intrādi eſſe ſicut ſunt illi religioſi, qui poſſunt ad arbitriū prælati ſecundum regularia ſtatuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim teſtatur intentionem non eſſe limitatam ad hūc conuentum ſolum. Et ſi intentio alicuius fuiſſet limitata ad unum ſolum conuentum, euentus ille inuentorum ſcelerum conſiderandus eſt, an ſint crimina communia, an paucorū, an cū ſpe prouiſionis, an ſine ſpe prouiſionis. Si enim impunè ſcelera committere licet committere, nec ſpes humano more ſit ſuperuentoræ prouiſionis, non obligatur iſte ad obſeruandam uoti ſui legem, quam conſtat in tali euentu non eſſe inuētam. Votum enim religionis quaſi ad tutum portum tendens nō debet eſſe uinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: ſcriptum eſt enim, Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris, &c.

¶ Hæc ſunt fili chariſſime, quæ mihi uidentur ad quæſtiones tuæ ſolutionē dicenda: tuum erit applicare ad particulare factū, & meliori, ubi opus eſt, iudicio utendo, de N. caſu iudicare. Bene uale, & Deum pro me ora, Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVÆSTIONI Tuæ frater chariſſime, an is qui in choro ne diuinum officium perſoluit, q; ſui chori uerſus ſubmiſsè ſibi ipſi ſoli dicit, alterius uerò chori uerſus audit tantummodo, ſatisfaciat præcepto eccleſiæ de perſoluendis canonicis horis, reſpondere eo pacto propoſui, ut quia diuerſi diuerſa dicere uidentur, utriuſque partis rationes penſentur, & ſic ueritas eluceſcat.

¶ Opinio igitur dicentium, quòd in caſu propoſito ſatisfit eccleſiæ, fundatur ſuper hoc, quòd nullus in choro, uel communiter ſoluens diuinum officium tenetur dicere totū, ſed ſufficit medietatem dicere: & medietatem audire, ſecundum alternationem uerſuum hinc, & inde: ut cōſuetudo eccleſiæ teſtatur: ſic autē fit in propoſito, quia iſte ſuos partis uerſus dicit, & alterius audit: ergo ſatisfacit. Sed contra iſtam rationem militat: quia ſoluitur eo, quòd eſt per accidens loco eius, quod eſt per ſe.

AD CVIVS Euidentiam clariorem ſcito, q; præceptum eccleſiæ eſt, ut quilibet dicat totū officium, ut patet extra de celebratione miſſarum, ca. presbyter. Sed quē aliquem dicere totum officium contingit dupliciter. ſ. communicando cum alio in officio, & ſine cōione cum altero: ideo duob. modis ſatisfit diuino officio. ſ. perſoluendo ſine alterius cōione, & tunc, quia cum alio non cōicat, totum ſolus dicit, & cōicando cum altero: & ſic alternando, totum quilibet cōicans dicere cenſetur, dum quilibet cōicans in perſona cōicantis ſecum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, ſ. alternatim, aliquid concurrit per ſe, ſ. communio dicentium, quo fit, ut quodlibet ab altero dictum ſit cōe alteri: & aliquid per accidens, ſ. quod iſte partem dicat, & partem audiat. Conſtat autem, q; quum aliquis ſic partem ſuam dicit, non ut communem, ſed ut propriam, non cōmunicat in ea cum altero: talis autem eſt dicēs partem ſui chori ſic ſubmiſsè, quòd ſibi ſoli dicit. Nō communicat igitur iſte in propoſito caſu cum altera parte chori: ac per hoc nō ſatisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem ſuā non qualitercunque, ſed ut communem, eſt pars chori. Dato ergo, q; eccleſia nō præcepiſſet dicentibus officium cum aliquo, niſi dicere partem ſuam, adhuc ſequitur, quòd iſte non ſatisfacit in propoſito: quia non dicit id officij, quod dicit, ut partē ex quo, id quòd dicit ut partem communis officij ſibi & alij, ſed ut propriam ſibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia ſi ſufficit medium dicere & medium audire, poſſem medium matutinale officium ſolus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod eſt ridiculum. Concludendum ergo mihi vt abſque ambiguitate, quod in caſu propoſito iſte non ſatisfacit officio. Et hæc intelligenda ſunt de toto officio: nam in aliquo particulari uerſu deficere, non eſt contra præceptum, Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vſura, & in veniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis ueſtris reuerēde pater, inueni tria in illis dubia a me requiſita. Primū eſt, an uſura ſoluta ab accipiente ſine neceſſitate pecunias mutuo, ſit reſtituenda illi, qui ſoluit. Et eſt rō dubij, quia uidetur huiuſmodi iniuſtitia eſſe ēt ex parte dantis. Secundum eſt, an pertinaci ēt uſque ad mortem in aliquo ueniali, non ex contemptu, ſed quia eſt ueniale, ſit denegāda abſolutio de cæteris peccatis. Tertium eſt, quomodo intelligatur delictum publicum, ut ſine peccato poſſit reuelari, an quia poteſt probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

AD Quæ prout paternitas ueſtra expoſcit, breuiter rūdēdo, dī, q; uſura ſic ſoluta proculdubio reſtituēda eſt ei, q; ſoluit: quia ex parte dantis non eſt iniuſtitia ſecundū ipſam dationē, ſed ſecundum eam rōnē, puta ſi propter pompas faciendas accepit mutuum ſub uſuris, datio.n. ipſa ſecundum ſe non habet unde ſit illicita. Liquidum quoque eſt, q; pertinaci propoſito, cū uenialium ordinē non tranſcendat, nec uenialia remiſſionem mortaliū impediant, nec unum ueniale connexionē cū aliis uenialibus habeat, impendenda eſt abſolutio cæterorum peccatorū.

¶ Ad id uerò, q; tertiò quæritur, dī q; per ſe publicum (quod per accidens uerò infinitis modis inueniri pōt) eſt, quod ex ſe hēt, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non cenſendū eſt publicum aliquid ex hoc, q; probari poteſt, cum hoc nō adhuc habeat, unde ex ſe in communem notitiā ueniat, quāuis hoc habere poſſit: ſed bene conſtituit in eſſe publico ex hoc, q; confeſſus eſt iudicialiter, niſi per accidens à iudice inhibeatur

executio publicationis. Contingit enim nõ ſolum prædicto, ſed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem, ut puta ſi delinquatur in communi hominum præſentia, loco, ſcriptura, & aliis huiuſmodi quibus contingentib. ſine detractionis uitio poſſunt delicta hęc tanquam publica dici.

¶ Hæc ſunt doctiſſimè pater, quæ pro reſponſione occurrunt: quæ tu ipſe optimè inuenire potuiſſes, ſi noluiſſes. Bene uale, & ora Deum pro me. Florentiæ in S. Marco, 16. Octob. 1509.

RESPONSIO X.

De annuæ penſionis uenditione ex beneficio eccleſiaſtico debitæ.

AMANTISSIME Frater, quæſtioni tuæ an poſſis annuã penſionem tibi ex quodam beneficio eccleſiaſtico debitam abſque Symoniæ uitio pro certa ſumma pecuniæ ſemel perſoluenda uendere, reſpondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Symoniæ labem: quia annuæ penſionis ius purè temporale eſt, nihil ſpiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo q̃ ſolos fructus beneficij eccleſiaſtici reſpicit: nam annua penſio non eſt beneficium eccleſiaſticum, propriè loquendo: ſed beneficium ex quo tibi annua debetur penſio, illius eſt qui tibi dẽt annuam penſionem de fructibus: propter q̃ ſolus ipſe beneficium hoc habens, tenetur ad diuinum officiũ horarum canonicarum: tu enim ex pẽſione hac non teneris ad diuinum officium, utpotè non propterea habẽs aliquod eccleſiaſticum beneficium. Ex eo q̃ ſolet & laicis concedi: ſicut & conceduntur eis decimæ eccleſiis debitæ. Vt enim D. Tho. in Secunda ſecundæ. q. 100. ar. 4. ad tertium dicit, cum concedit Papa decimas eccleſiarum laicis, non intelligitur concedere ius ſpũale decimarum, ſed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et ſimiliter eſt dicendum in propoſito, q̃ conceſſio annuę penſionis non eſt niſi purè temporalis rei donatio, ac per hoc poteſt licitè pro certa ſumma pecuniæ beneficium ab onere pẽſionis liberari. Nec obſtat, q̃ in bullis penſionis appoſitum eſt, q̃ ſi non annuam ſoluerit penſionem beneficium ſit tuum ipſo facto: quoniam hæc & ſimilia non ad ipſius penſionis naturam, ſed ad pœnam non ſoluentis ſpectant: iudicium autem de contractib. nõ ſecundũ adiunctas accidentes pœnas, ſed ſecundum eorũ naturas attẽditur. Et hæc accipe ceſſante fraude, quã ſcio in te non habere locũ. Nã ſi quis in fraudẽ Symoniæ, unica cumextu renunciat bñficio, reſeruat ſibi penſionem & extinguit penſionẽ pro tanta ſumma, non ſolùm apud Deum (qui uenditionẽ beneficij palliatam inſpicit in corde) ſed & in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur ſicut in ſimilibus dãnãtur contractus in fraudẽ uſurarũ. Bñ uale, Romæ die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & ſoluentium pro locatis pecunijs quinque pro centũ ſalua capitali ad magiſtrum Conradum Koelim.

SOLICITVDINI Tuæ pater reuerende deeſſe nequaquam poſſum, cũ ex fonte pietatis illam procedere uideo. Quęſtionis igitur in qua meũ poſcis iudicium, propterea q̃ ut per in partibus Germaniæ eſt exorta cñ, de uerbo ad uerbũ eſt iſta: Vtrũ Petrus conſignans centũ florenos apud Paulũ mercatorem ut ei pro parte lucri capitali ſaluo aſſignet p annum quinque florenos, reſiduo lucri ſibi reſeruato, licito contrahat, & ad reſtitutionẽ illorum in foro animæ non teneatur.

¶ Et eſt ſine dubio: quia iſte contractus, ut proponitur: eſt manifeſtè illicitus, ſed ut exponitur, dicitur licitus. Exponitur autẽ, q̃ contractus iſte includit uirtualiter tres cõtractus: primò contractũ ſocietatis negociatiuæ inter Petrũ ponentẽ centũ florenos, & Paulũ ponentẽ induſtriã: ſecundò contractum aſſecurationis capitalis inter eoſdẽ Paulo aſſecurãte Petrũ de ſuo capitali: nõ enim licet minus Paulo, q̃ cuicunque alteri aſſecurare Petrum: & propterea ponitur hic capitale ſaluũ, tertiò contractum uenditionis & emptionis lucri ſperati inter eoſdẽ, Petro uendente lucrũ ſperatũ Paulo pro certo pretio. ſ. quinque pro centum. Et iſte ſimiliter contractus non eſt minus licitus Petro cum Paulo, quam inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, ſcilicet quinque pro centum.

¶ Hic eſt caſus ut proponitur & exponitur. In quo tria dicẽda occurrũt: primũ q̃ cõtractus iſte falsò exponitur: ita q̃ nõ eſt capax iſtius expoſitionis: ſecũdo qualiter deberẽt adiũgi alij duo contractus primò: tertiũ quid abſolutè reſpondendum eſt qõni.

QVO Ad primũ declaratur, q̃ contractus iſte falsò exponitur: quia iſte contractus ſecundum ſuam formam manifeſtè eſt cõtractus ſocietatis: & ſi includit alios duos, aut includit eos ex natura ſua, aut ex conditionibus appoſitis. Non ex natura ſua: quia contractus ſocietatis eſt contractus diſparatus ab illis aliis: ſunt namque omnes iſti cõtractus uelut ſingulares quædam ſpecies nõ ordinatæ ſicut numeri aut figuræ, nec ſicut cauſa & effectus uirtualiter incluſi in eã, ut patet ex hoc q̃ ſinguli ſeorſum ſine aliis inueniri poſſunt, non includit ergo iſte ſocietatis cõtractus alios duos ex natura ſua. Nec ex conditionibus appoſitis, quia iſta conditio, Saluo capitali non infert contractum aſſecurationis. Probatur, quia contractus aſſecurationis capitalis eſt cõtractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honeſto pretio pro aſſecuratione: alioquin commutatio non eſt: in propoſito autem caſu nihil omnino datur, aut promittitur a Petro pro aſſecuratione: non igitur ex illa conditione appoſita, ſ. ſaluo capitali, habetur contractus aſſecurationis capitalis, ut expoſitor fingit. Similiter altera conditio. ſ. aſſignet quinque florenos pro parte lucri, reſiduo lucri ſibi reſeruato, non infert cõtractum uenditionis & emptionis lucri ſperati incerti: quoniam contractus uenditionis & emptionis lucri ſperati incerti eſt & contractus commutationis, & deberet ita fieri cũ Paulo ſicut fieret cum tertia perſona. Conſtat autẽ, q̃ tertia perſona non emeret a Petro lucrum ſperatum ex centum hoc modo, ſ. ut ipſa tertia perſona nihil in præſenti acciperet, ſed ſolam ſpem habendi lucrum ultra quinque pro centum: & ex iſta ſola ſpe obligaret ſe ad dandum Petro ſingulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre: quoniam mercatores ipſi locupletiſſimi teſtes ſunt, quòd quilibet initurus hunc contractum, pretium aliquod ultra illam ſpem exigit pro ſua obligatione & periculo. Et quia in caſu propoſito iſta certificatio ſperati lucri abſque pretio aliquo imponitur Paulo, manifeſtè patet quod nõ interuenit hic contractus emptionis & uenditionis ſperati lucri, ſed ſolus contractus ſocietatis cum illis conditionibus, falsò ergo exponitur contractus iſte. hæc de primo.

¶ Quo ad ſecundũ, licet dicti tres contractus in ueritate in caſu poſito nec formaliter, nec uirtualiter ſint: quia tamen fieri poſſent diſtinctè & ſeorſum dicti contractus cum appoſitis pretiis dicendum occurrit quomodo licitè, uel illicitè fieri poſſunt.

¶ Dupliciter autem contractui ſocietatis poſſunt dicti duo contractus coniungi, ſ. ex pacto, & ſine pacto. Et ſiquidem cõtractus ſocietatis habeat hæc pacta annexa. ſ. ut Paulus teneatur aſſecurare capitale, & certificare lucrum ſine aliquo pretio manifeſta eſt iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis ſatis patet, q̃ eſſet ſocietas hæc leonina. Si uerò contractus ſocietatis habeat ex pacto annexa ſ. ut Paulus teneatur aſſecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia perſona aſſecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuſtè aliquantulũ grauaretur, quantum eſt ex ratione iuſtitiæ: quoniam cõtractus ſocietate habente ſuam æqualitatem non debet ſecundum iuſtitiæ rationem ſuperadiungi Paulo hoc grauamen. ſ. q̃ teneatur aſſecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam conſtat, quòd ex æqualitate ſocietatis ad hoc non tenetur, licet gratioſè poſſet hoc facere, ſicut non eſt licitũ ex pacto obligare accipientem mutuo, ut teneatur remutuare: quamuis hoc gratioſè poſſit & debeat facere. Dixi autem ſecundum iuſtitiæ rationem: quia ſi ex quaſi conditio communi pacta hæc in conſuetudinem deducta, ut licita eſſent (ſicut pactũ de retrouendendo introductum communiter eſt in deteſtationem fraudis uſurarum) tolerari poſſent. Iſta pacta ratione huiuſmodi conſuetudinis, quæ tamen non eſſet introducenda: quia in fauorem eſt fraudis uſurarum. Aperitur enim per hæc pacta uia palliandi uſuras cum damno uirorum induſtrium, quia hæc pacta ſubeunt, quia egent pecuniis, ut poſſint de ſuis induſtriis uiuere: & minus malum eſt eis hæc pacta ſubire, q̃ cum manifeſto intereſſe inuenire pecuniam eis opportunam.

¶ Sine pacto autem ſi dicti contractus ſuperueniant contractui ſocietatis, ita ut cõtractus ſocietatis fiat libere ex omni parte cũ debitis conditionibus ſocietatis & ſociorum, ſed ſeorſum ac diſparate ſuperaddantur iſti contractus, ut Petrus a cura ſolicitudineque ſe exmeret, & a timore fraudis ſe liberet, dicẽdum occurrit, q̃ contractus aſſecurationis capitalis, & contractus certificationis lucri ita poſſunt licite fieri inter Petrum & Paulũ ſocios ſicut inter Petrum & tertiam perſonam poſſent licite fieri: adhibitis ſ. honeſtis pretiis ſecundum iudicium ſapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali perſona, & breuiter conſideratis indiuidualibus conditionibus, quæ ſcientifice determinationi non ſubſunt. Conſtat nanque quòd tali tempore, uel propter talem perſonam, uel propter talem artem in tali loco uix inueniretur aſſecurator, aut certificator lucri non ſolũ quinque pro centum, ſed nec in minimo. Et propterea non uidetur abſque uſurarum fraude fieri, ſi promiſcue præſupponatur cum qualibet perſona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale ſaluum. Experiẽtia ſiquidem teſtis eſt multos ex uitio perſonæ, multos ex temporeeuentu, &c. deficere. Hæc de ſecundo.

QVO Ad tertium, ſatis patet ex dictis, quòd abſolutè loquendo in quæſtione caſus propoſiti, tam ut proponitur quàm ut exponitur, iniuſtum eſt ſocietatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad reſtitutionem, ſi huiuſmodi ſocietatem cū Paulo de facto contraxit: quoniam eum iniquè grauauit, de facto conditiones uſurarias apponendo capitalis ſalui, & lucri certi: ut manifeſtum eſſe puto ex dictis.

¶ Hæc ſunt pater amantiſſime, quæ mihi occurrunt pro ſolutione quæſtionis propoſitæ. Rogo ut oretis Deum pro me. Romæ, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum ſolutiones diſtributa, ad eundem.

ACCEPI reuerende pater ſchedulam quinque dubiorum: neſcio cuius viri notabilis ſcrupuloſæ conſcientiæ petentis a me ſatisfieri: quum tamen P. V. doctiſſima optimè illi ſatisfacere potuiſſet, ſi mihi hanc ſarcinam imponere noluiſſet. Vt ergo charitati ueſtræ & illius conſcientiæ non deſim, quamuis conualeſcens, reſpondere curabo repetente reuerſuro latore, reſponſionem breuem.

EST igitur primum dubium, an ſit ſimpliciter de neceſſitate ſalutis pœnitentem conteri de ſingulis peccatis numeraliter in eadem ſpecie, quando poteſt ea ſigillatim ad memoriam reducere. Et eſt ratio dubij: quia hoc uidentur communiter doctores in 4. ſentent. ſentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quòd licet quidam uideantur hoc ſentire quantum ad integritatem ſatisfactionis (ita quòd ſicut ſigillatim in ſingulis peccatis mortalibus adimpleuit uoluntatem ſuam contra Deum, ita ſi integrè ſatisfacere debet oportet quòd ſigillatim totiès deteſtetur crimina ſua) ſi quis tamen diligenter conſideret, nec ad contritionem, nec ad confeſſionem, nec ad ſatisfactionem exigitur huiuſmodi numeralis de articulatio peccatorū. Et de contritione quidem patet ex ueteri teſtamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo: quia dimiſſa ſunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impoſſibile ſiquidem eſt, in quacunque hora ingemiſcamus, relinquendo peccatorum multitudinem copioſam, omnia dinumerare: & ratio dimiſſionis peccatorum non deteſtatio multiplex, ſed multa dilectio redditur. Et utriuſque ratio eſt: quia momentanea contritio uirtualiter extendens ſe ad omnia crimina commiſſa, ſufficit ad ſalutem, & tanta poſſet eſſe quòd ſufficeret ad omnimodam ſatisfactionem: ut de Latrone creditur. Non minus quidem ſatisfacit debitor centum quadrātum, ſi dat unum aureum ualentem centum quadrantes, quàm ſi daret centū quadrantes numeraliter. De confeſſione uerò clarum eſt, quod vnico uerbo poteſt conſiteri centum millia peccatorum: nec oportet ſigillatim ſingula numeraliter dicere. De ſatisfactione autē eadem eſt ratio, quæ de contritione dicta eſt: unum ſiquidem opus pœnale magnum multis paruis æquiualet, & tāto melius eſt, quanto maioris eſt uirtutis unum magnum opus quā multa parua facere: ut patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto uerificatur in hoc, quod oportet de ſingulis, aut formaliter, aut uirtualiter, conteri.

Secundum dubium, quando circunſtantia loci ſacri eſt neceſſariò conſitenda ſecundum doctrinam S. Tho. & ſecundum ueritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quòd tunc tantum quādo actus peccati commiſſus directè contrariatur ſanctitati loci, id eſt, ei ad quod ſanctificatus eſt locus, uerbi gratia: Locus conſecratus eſt ad ſepulturam, uel ad cultum diuinum, & ex conſequenti ad libertatem confugientium, & depoſitarum rerum, & huiuſmodi: quando ſit ergo contra iſta, tunc & non aliter uenit conſitenda circunſtantia loci ſacri neceſſariò.

Tertium dubium eſt, ſi tam uenditor, quam emptor ſciat naturam rei & ualorem, an nullum ſubſit peccatum ſi res uendatur pro maiori uel minori pretio. Et eſt ratio dubij, quia ſcienti & uolenti non ſit iniuria, & ſi in caſu ſubſit peccatum, declaretur vnde oriatur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quòd ſi res uenditur pretio, quod eſt extra totam latitudinē iuſti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (ut præſupponendum eſt) ſine dubio peccatum eſt. Nec oportet quærere aliam originem huius peccati, quàm inæqualitatem rei ad rem, ſcilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim conſiſtit ipſa iniuſtitia oppoſita cōmutatiuæ iuſtitiæ. Occaſiones autem peccādi, cum poſſunt eſſe diuerſæ & ſint per accidens, extra artem relinquantur. Cōmuniter tamen neceſſitate compellēte id fieri uidetur, quæ cauſat inuoluntarium mixtum. Nec eſt ſimile, quod pro ſimili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit uiro ſeni diuiti nō niſi neceſſitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim nō eſt contractus in æqualitate rei ad rem conſiſtens, ſed ſocialis coniunctio: ad quam per accidens ſe habent diuitiæ, & paupertas, & conſequenter metus, ſeu fuga paupertatis, & cætera ſpectantia ad id. Fit ergo ſatis iniuria caſu poſitiuo ſcienti, & uolenti uoluntate mixto.

Quartum dubium eſt, an principes terrarum per conſuetudinem poſſint ſibi licitè appropriare feras. Et eſt ratio dubij: quia authoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: ut patet inſtitu. de re. diui. §. feræ. Et conſuetudo contra naturæ ius uidetur irrationabilis: & ſimiliter præſcriptio ab huiuſmodi introducta, non uidetur iuuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quum proprietas rerum ex iure ſit poſitiuo, & conſuetudo ad ea ſe extendat, quæ iuri ſubſunt poſitiuo, & conſequens eſt, quòd ſicut lege poſitiua appropriari poſſunt alicui feræ, & ita conſuetudine poteſt huiuſmodi appropriatio fieri. Et hoc manifeſtum eſt in piſcibus, dum vendunt iura piſcandi. Et conſtat quod populus habens dominium alicuius ſyluæ, poſſet legem ferre, quod ſolus rector poſſit ibidem uenari. Nec in hoc præiudicium ſit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ non ſunt feræ cōes, niſi negatiuè: hoc eſt quia nullus eas appropriauit. Cum quo clarè ſtat, quòd à ſuperueniente iure legis, uel conſuetudinis poteſt appropriatio fieri ſicut da reliquis. Nec eſt contra allatam legem, quę loquitur de feris, quę in nullius bonis aliquo iure ſunt: dictas enim feras conſuetudo in bonis principis poſuit.

Quintum dubium, an dicti principes poſſint ita diſtrictè prohibere dictarum ferarum captionem, ut nullus ſubditus poſſit eas capere, quin grauiſſimè puniatur: etiam ſi capiat eas, ut ſe à damno præſeruet, quòd inferunt ibi bladis uel huiuſmodi. Et huic annectitur aliud an confeſſores principū poſſint eos abſoluere ſi nolunt huiuſmodi ſtatuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet principes poſſint huiuſmodi uenationes prohibere, non tn̄ poſſunt prohibere in damnum aliorum: imo tenentur ad reſtitutionem principes de damnis illatis à ſuis feris ex hoc, quòd non permittunt alios uenari: ſicut habens bouem cornupetam ſibi notum, & non prouidens, tenetur de dānatis ſubſequutis. Et ex hoc patet quid debeant facere confeſſores talium principum: cum enim iniuſtitia ſit peccatū mortale de genere ſuo, & ſtatutum hoc ſit iniquum, nō debent ipſos abſoluere, niſi deſiſtant à peccato. Bene ualete, & pro me orate. Romæ, die 4. Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum ſuper commentarium Secundæ Secundæ explanationes diſtributa. Ad eundem.

LITERIS tuis, pater uenerande, petentibus quædam in commentarijs noſtris ſuper Secunda Secundæ tanquam dubia, ſeu obſcura declarari, diſtuli hucuſque reſponſionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationem aliarum. Nactus uero nunc aliquid otij ſatisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitiæ quibus hæc obſcura uidentur, magis eluceſcant: Breuiter tamen, quia res claræ ſunt.

Primum igitur dubium propoſitū eſt: quia in quæſtione 10. articul. 4. dictum eſt, quòd licet vendere Iudæis res, quibus ipſi vtuntur in ſuis ſacrificijs: in quæſtione autem 169. articul. 2. ad quartum dictum eſt non licere cooperari ad reædificationem ſynagogæ Iudæorum.

¶ Facile reſpondetur, in primo loco ſermonem fuiſſe de his rebus, quæ non per ſe ordinantur ad ſuperſtitionem Iudaicā: ſed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipſi Iudæi abutūtur ad ſuperſtitionem ſuam. In ſecundo autem loco ſermo eſt de ſynagoga, quæ præſupponitur per ſe ordinaria ad ſuperſtitionē Iudaicam. Et propterea eadem utrobique ſeruata eſt ſententia, vt patet legenti utrunque.

Secundum eſt, In quæſtione undecima, articulo quarto, dicitur quòd occultiſſima per accidens ſubiacent Eccleſiæ cenſuris: in quæſtione uero ſexageſima nona, articulo primo, dicitur, quod author homicidij occultus, non eſt ſub iudicio humano: quia perſona eſt occultiſſima.

¶ Soluitur & hoc facillime, remittendo ad locum ſecundo allegatum, ubi expreſſè dicitur, quòd occultiſſimus author notorij incendij non ſubeſt humano iudicio, quo ad hoc, ut teneatur ſe prodere: ſubeſt tamen humano iudicio, quia poteſt excommunicari humano iudicio.

Tertium eſt: In quæſtione ſeptuageſima octaua articulo 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam pa-

rator: in quæſtione autem 81. articu. 8. in 5. cauſa duelli, uidetur dici, quod licet inducere, ut peccent minus.

• Soluitur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud eſt enim inducere ad totum hoc. ſ. minus peccandum: & aliud eſt inducere ſolummodo ad ly, minus. Primum ubicunque eſt licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum eſt nõ ſolum licitum, ſed ſanctum, imo Angelorum officium: & hoc in ſecundo loco dictum eſt. Et hinc fit ut adulterum cum aliter non ualemus retrahere, ad ſimplicem fornicationem licitè prouocemus, non hortando, ut fornicetur, ſed ſi ſuæ vult ſatisfacere uoluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiuſmodi conditionales ſemper exprimere, ſed ſufficit quandoque eas mente retinere, pro loco & tempore ut ſapiens iudicabit: hoc enim nõ eſt inducere ad malum maius, uel minus, ſed eſt ſecundum rem retrahere a malo maiori. Fitq; frequentiſſima exercitatione hoc a redimentibus uexationem ſuam: ut fecerunt illi decem uiri apud Hieremiã.

Quartum eſt: In q. 147. dicitur, Excuſatur qui ieiunio cœnatiuis tempore ieiunij exhibet cœnã: & doctor ſanctus dicit non licere exhibere uinum uolenti omnino ſe inebriare.

¶ Soluitur hoc, dicendo, quòd exhibens cœnam, miniſtrat homini, non uitio: exhibens autem uinum, manifeſtè miniſtrat uitio. Quod patet ex differentia inter uacantem cœnæ & uacantem ebrietati: nam uacans cœnæ, uacat actui humano: & deformitas eius, ſolummodo ſe tenet ex parte circunſtantiæ cœnantis: puta quia quando non debet, cœnat: Vacans autem ebrietati, uacat actui per ſe deformi: ebrietas enim præſupponitur per ſe praua.

Quintum eſt: In q. 78. ar. 3. dicitur, Sicut in aliis iniuriis ſufficit reſtituere, & non oportet petere ueniam, ita nec in contumelia in quol. autem. q. illa, an in uſura transferatur dominiũ, contrarium uidetur dici. Vbi habetur, quando translatio non eſt omnino uoluntaria: oportet non ſolum reddere pretium agri, ſed aliquid correſpondens illi conditioni inuoluntarij: ſicut ſemper in reſtitutionibus faciendum eſt.

¶ Soluitur hoc, dicendo quòd petere ueniam dupliciter concurrere poteſt: uno modo, ut pars reſtitutionis. Et ſic ſi cõtingat ad reſtitutionẽ honoris oportere ueniam petere, ita neceſſaria eſt ueniæ petitio, ſicut neceſſarium eſt quodlibet aliquid requiſitũ ad integritatem ſatiſfactionis. Et hoc nunquam negatum eſt: quoniam ſemper affirmata eſt integra ſatiſfactio, quæ proculdubio intelligenda eſt cum omnibus requiſitis ad eius integritatẽ: ac per hoc cum petitione ueniæ ſi ex parte reſtitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio ueniæ concurrit, ut res contra reſtitutionem diſtincta. Et ſic dictum eſt, quod non eſt neceſſaria: quoniam ſicut in exteris iniuriis ſufficit integram exhibere ſatiſfactionem, & non oportet petere ueniam, ita & in cõtumelia: quia enim petitio ueniæ ultra reſtitutionẽ honoris annexã habet ſubmiſſionem petentis ueniam, ad quam ſubmiſſionem non facile quilibet flecti poteſt, ideo prudentis uiri conſilio relinquitur ſi caſus accidat, in quo integritas reſtitutionis honoris debiti contumeliam paſſo exigat petitionem ueniæ.

Sextum dubium eſt: cur neque in textu, neque in commento totius Secundæ Secundæ Tractatur de famoſo murmurationis uitio.

¶ Ad quod dicitur, quòd murmuratio non eſt genus aut ſpecies alicuius uitij, ſed circuit multa uitia, ut imperfectum quid in multis ſpeciebus uitiorum: & propterea non debuit ſpecialis de murmuratione fieri tractatus. cum de generibus & ſpecieb. uitiorum tractatum eſt. Neque tamen ſilentio inuoluta eſt, quoniam murmuratio ut imperfectum quid ſonat in uitiis uerborum (puta contumelia detractione & ſuſurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, ſuſurrationes, & detractiones. & ſimiliter quatenus ſonat imperfectum quid in uitiis actionum uel paſſionum, intus uel extra (ut inobedientiæ, impatientiæ uel præſumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

Septimum dubium eſt, quid importat ſcrupulus conſcientiæ, quo ſtante licitè operamur oppoſitum.

¶ Ad hoc quæſitum dupliciter uidetur ab aliis reſponderi. Quidam. n. diſtinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita quòd quum quis ſcrupulũ habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulſare in die feſto, ſi ſic fluctuat, quòd plus aut æquè credit eſſe illicitum) ſcrupulus eſt, quo ſtante non licet ſibi pulſare in die feſto: ſi uerò plus credit licitum eſſe, cum hæſitatione tñ licitũ, ſcrupulus (inquiunt) eſt quo ſtante licitũ eſt illi pulſare in die feſto. Quibuſdam autem uidetur ad rationem licitæ operationis exigi fidem certam excludentem omnem hæſitationem: alioquin periculo peccandi contra conſcientiã exponeret ſe operans cum formidine alterius partis. Et apud iſtos ſcrupulus, contra quem licet agere, non eſt hæſitatio aliqua de oppoſito: ſed conſiſtit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quòd ſiue ſcrupulus occurrat ex parte appetitus (ut contingit timentib. peccare in aliquo actu, & neſciunt quare) ſiue ex parte rationis, ut contingit iis, qui ex aliqua ratione magna mediocri uel leui fluctuant, diſtinguere oportet de modo, an huiuſmodi hæſitatio ſeu vacillatio ſit modo ſpeculatiuo, uel modo practico: hoc eſt, an dubitet de licito, uel illicito ſecundum ſe, uel ut eſt ratio operis ſui hic & nunc. Nam ſi quis dubitaret, an pulſare in die feſto ſit licitum uel illicitum, & tamen non dubitaret ſibi tunc eſſe licitum pulſare, iſte non peccaret pulſando, quantumcunque magna eſſet dubitatio apud eundem de actu pulſandi ſecundum ſe, an ſit licitus uel illicitus, & ſimiliter quantumcunque eſſet maximus timor de eodem. Et per oppoſitum ſi quis eſſet certiſſimus de actu pulſandi ſecundum ſe, quòd eſt licitus in die feſto, & tamen fluctuaret de exercenda nunc à pulſatione, ita quòd ratio applicandi ſe ad pulſandum cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulſaret: intellectus ſiquidem ſpeculatiuus nihil dicit de operando. Et ſi certitudo ſpeculatiua exigeretur non ſolum rudes, qui ſola certitudine adhæſionis alienæ doctrinæ ſunt contenti, ſed doctores aliorum paſſim periculo ſe exponerent: eo quòd innumera ſunt dubia, quorum alteram partem ſic amplectuntur, ut abſque ſcrupulo operentur, & tamen an ueritatem ſpeculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter aſſerunt. Difficile enim, inquit Ariſtotel. eſt noſſe ſe ſcire: quia difficile eſt diſcernere ac ſcire an ex propriis, &c. ſciatur. Et diuerſitas ipſa opinionum circa aliquod unum nata eſt reddere intellectũ ſpeculatiuum nutantem. Non eſt ergo in hoc quæſito ſpectandum ad hæſitationem magnam uel paruam, ad fidem certam uel incertam, de licito uel illicito abſolutè, ſed ad rationem operandi in ſingulari. Si enim applicatio ad operandum certa eſt, quicquid tam in ratione, quàm in appetitu fluctuet, ſcrupulus eſt, quo ſtante licitè oppoſitum operamur: ſi autem applicatio ipſa ad opus fluctuat circa rectum uel obliquum moris, ſcrupulus eſt conſcientiæ, contra quem illicitè agitur, & obliquitas mortalis, incurritur. Ratio autem horum eſt, quia in propoſito conſcientia non ſignificat ſcientiam, ſed applicationem cognitionis ad opus exercẽdum: & propterea ſcrupulus conſcientiæ, qui per ſe opponitur conſcientiæ in ipſa applicatione conſiſtit, & eadem ratione ſcrupulus omnis ad ipſam applicationem non ſe extendens, conſcientiæ non opponitur. Hinc enim fit, ut vacillatio conſcientiæ in applicatione conſiſtens defformẽ reddat actionem, quoniam fit applicatio modo, quo nõ debet, debet enim potentia rationalis determinari ad unum, ſi recte exire debet in actum, alioquin diſcrimini exponitur utriuſq; oppoſiti, ſi fluctuante illa quis utitur. Fluctuans enim quantum ſapit fluctuationis, tantum ſapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ ſupradictæ opiniones forte intendebant. Prima enim ad hæſitationem intellectus in ſe uidetur reſpexiſſe: ſecunda autem de fidei certitudine, ut eſt ratio operis, intelligenda eſt. Bene uale, & ora pro me. Romæ, die 9. Februarij, anno ſalutis 1521.

RESPONSIO XIIII.

In quorundam locorum in Commento, Secunda Secundæ, ſibi inuicem oppugnantium conciliationes diſtributa ad eundem.

PVLSAS, uenerande Pater, frequenter me piis dubitationibus, non ut diſcas qui alios glorioſè doces & uerbo & ſcripto, ſed ut explicem potius ſenſum meum. Vnde charitati tuæ ſatiſfacere cupiens, propoſitis quæſtionibus breuiter reſpondere curaui.

QVAERIS Ergo primo, cur in commẽtariis noſtris ſuper Secunda Secundæ, quæſtione trigeſima tertia, articulo ſecundo, reſponſione ad tertium, & quæſtione octuageſima tertia, articulo quinto, in ſuem permittimus ſimul ſtare bonitatem ſubſtantialem atque ueniale peccatum. Inde namq; conſurgere uidetur, ut iuſtus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem ſimul mereatur, & peccet uenialiter: ut Lutherani noviter dogmatizant.

¶ Huic quæſito reſpondeſ primũ, non eſſe in cõmentariis noſtris ſcriptum unum atq; eũdem actum numero eſſe ſimul bonum bonitate eſſentiali & malũ uenialiter, ut patet intuẽti. Nã in primo loco allegato peccatũ ueniale dicitur omiſſio: bonitas aũt eſſentialis ſaluatur in animo ſeu in uirtutis habitu. in ſcdo quoq; loco bonitas ponitur in actu orationis. peccatum aũt ueniale in omiſſione. Deinde dicitur, ad rem potius ſpectãdo quã ad uerba, quòd magna eſt dĩa inter has duas cõbinationes, ſcilicet bonitatem ſubſtantialem cum peccato ueniali, & meritum cum peccato ueniali. Nã prima combinatio frequẽter ſimul cõcurrentia

ſit in eodem numero actu, dum ſæpe facimus actus moraliter bonos ex ſuo genere, cum aliqua circunſtantia moraliter mala: vt cū quis reddit mutuū, non tamen ea hilaritate qua debet, & ſic de alijs. Secunda autē combinatio nunquam ſimul inuenitur in eodē actu: quoniam nullus peccando meretur uitā æternam. Eſt.n. tantæ uis peccatum ueniale, ut tollat ab actu quem afficit meritum æternæ uitæ: quamuis non tollat æternæ uitæ meritum a perſona: multi.n. ſancti uiri abſque hoc q̃ perdunt æternæ uitæ meritum, peccant uenialiter: uerū per illos actus q̃ peccata ſunt uenialia, non merentur uitam æternam. Hinc clare patet, ex hac & ſana doctrina non ſequi, q̃ iuſtus in quolibet ſuo bono opere peccet. Nam etſi poſſet in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio poteſt peccare.

SECVNDO Quæris ex eiſdem commentatiis quæſtione 62. articulo ſexto, circa reſponſionem ad tertium, ubi dicitur, Non oportet reſtituere cū damno in re ſuperioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc ſequi mulierem, quæ ex adulterio ſuſcepit prolem, non teneri ad ſe prodendum quantumcunque ueri hæredes inde damnificentur: quod tamen ſententiæ notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni reſpondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea ueri hæredes damnificātur, non teneri ad dānificandum ſeipſam in fama, ut quantum in ſe eſt, ueros hæredes a damno hereditatis præſeruet. Quoniam quemadmodū ceſſante iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, ut ſatisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiuſmodi perdere famam, aut uitam pro euitādo dāno alieno in re pecuniaria. Et ſi hoc aliquibus (ut dicis) uiris notabilibus graue uidetur, mirandum potius mihi uidetur de ipſis eum decretalis de pœniten. & remiſ. cap. officiis expreſſè dicat, mulieri, quæ timet uiro ſuo hoc indicare, non eſſe denegādam pœnitentiam. Conſtat enim quòd certitudo de perdenda fama penſanda eſt, ſicut timor, &c. cum non ſolum melius ſit nomen bonum, quam diuitiæ multæ: ſed tolerabilior ſit mulieris ſeruitus aut mors, quàm eius infamia, ſi communi conſanguineorum uoto creditur.

TERTIO quæris ex eiſdem comm. quæſt. 78. circa artic. 4. & neſcio quo opuſculo noſtro: ubi dicitur, utentem malitia alterius ſemper petere debere aliquid abſque peccato præſtabile, ſi ſolidum eſt hoc fundamentū. Nam uidetur quibuſdā hoc non oportere, ob id quòd apud Augu. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falſos Deos iurat: ita quòd, ſi per uerum Deum iurare uellet, non admitteretur iuramentum: ut proinde petitur in quantum per falſos Deos iurat: ergo petitur, quòd ſine peccato fieri nequit: ergo poteſt etiam peccatum licitè peti, dummodo nullum agatur præiudicium ſalutis.

¶ Ad huiuſmodi obiecta reſpondetur, ſolidiſſimum eſſe iactū fundamentum. ſ. nunquàm licitum eſſe petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in præiudicium ſalutis: quoniam ipſum petere peccatum, eſt peccatum. Quod ex eo patet, q̃ quicquid licet petere, licet etiam appetere: cum petere actus humanus ſit appetitu rationali, qui uoluntas eſt, procedens. Sed conſtat quòd non licet appetere peccatū alterius quantumcunque parati: ſcriptum eſt enim de charitate, quòd non gaudet ſuper iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parati. Auguſt. autem, ut patet in epiſt. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, ſi uellet iurare per unum Deum, non eſſe admittendum: ſed utentē fide Barbari firmata iuramento per falſos Deos non communicare peccato illius, quo per falſos Deos iurat, ſed fidei, ideſt fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idolatra, petit opus ſanctum quòd ille poteſt ſi uult, abſque peccato præſtare: quia nihil aliud petit niſi fidem iuramento firmatam: quod ille præſtare poteſt, ſi uult credendò in unum ſolum uerū Deū & iurando per illum, ſed ex ſua infidelitate apponit ipſe iniquitatem iurando per falſos Deos. Falſum ergo opponitur, dicendo quòd ſi uellet iurare per uerum Deum, iuramentum nō admitteretur, niſi fortè obiicientes referant hoc ad irriſoriam iurationem. quaſi idololatra non ut iuramento, ſed ut uana & ſuperſtitioſa iurandi adinuentione, illo uteretur iuramento per Ieſum Chriſtum. Iuxta hunc enim ſenſum, fateor quòd non admitteretur, non ex defectu Chriſtianorum, ſed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non ut iuramentum. Sed ex iſta refutatione ſi accideret, non ſequitur, ergo petendum eſſet, ut iurarēt per falſos Deos, ſed ergo petendum eſſet, ut iurarent, & non irriderent ueram fidem. Et tunc, ut prius dicebatur, non petitur niſi iuramentum: quamuis ſciatur, quòd iurans iniquitatē apponet iurando per falſos Deos.

QVARTO quæris ex eiſdem commen. q. 88. circa articul. 8. An ſicut uotum abſtinentiæ uxoris, ſic & votum cōtinentiæ viri irritare poſſit, ſic ut uxor ſecura atque tuta.

¶ Huic quæſtioni reſpondetur, non eſſe eandem rationem de vxoris uoto circa abſtinentiā: & circa continentiam quo ad irritationem a uiro: quoniam poteſtas irritandi uota uxoris, ſpectat ad uirum, quatenus gubernator eſt, & uxor eſt illi ſubdita. Circa actus autem continentiæ, uir & uxor ad paria cenſentur: & præterea non ſpectat ad poteſtatem uiri irritare uotum continentiæ uxoris, quod non potuit facere, niſi quantum ad petitionem debiti, ſecundum quam libera eſt, nec uiro ſubditur.

QVINTO quæris, an ſit mens S. Tho. in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. artic. 1 q. 4. prout quidam tibi imponunt, quòd excommunicatio iniuſta priuet ſuffragiis Eccleſiæ. cuius contrarium in quadam q. ſpeciali noſtra legiſſe dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem reſpondetur, duos eſſe modos, quibus communia eccleſiæ ſuffragia participantur a Chriſtifidelib. Primus eſt per communem eccleſiæ intentionem qua communia ſuffragia pro eccleſiæ membris communiter fiunt. Secundus eſt per ſpecialem alicuius fidelis, & præcipuè miniſtri eccleſiaſtici intentionem, qua cōmunia ſuffragia diriguntur pro iſto particulari, ut cum aliquis dicit, uel facit dici Miſſam pro iſta ſingulari perſona. Excommunicatio autem iniuſta habet ſuum effectum in priuando ſuffragiis eccleſiæ, hoc ſecundo modo: quia timenda eſt, non ſolum ab excommunicato, ſed ab aliis. ac per hoc alij prohibentur celebrare ſpeciali intētione pro illo, & pari ratione alia communia ſuffragia pro illo ſpecialiter agere. Et iuxta hunc ſenſum intellige diuum Thomam dicentem excommunicationem iniuſtam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniuſta non priuat excommunicatum ſuffragiis eccleſiæ, quia rationabiliter interpretamur communem eccleſiæ intentionem in ſuffragiis communibus eſſe conformem diuinæ diſpenſationi ſecundum ueritatem, & non ſecundum apparentiam, aut errorem humanum (deſcendit enim imitatiuè militans eccleſia a cœlo) conſtat autem quòd excommunicatio iniuſta ex errore humano procedit, ac per hoc ſub communi intentione eccleſiæ, qua excommunicati priuantur communibus ſuffragiis apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuſtè: non enim intendit addere afflictionem afflicto: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare uno modo, non propterea intendit priuare utroque modo. Et ſic intelligenda ſunt quæ alibi ſcripſimus, quòd excommunicatio iniuſta non priuat communis eccleſiæ ſuffragiis.

¶ Hæc mihi occurrerunt amantiſſime pater, ad quæſita tua ſcribenda: quæ ſi ſatisfecerint, gratiæ referantur Deo: finaliter, ſuppleat perſpicacia tua. Bene uale, & ora pro me. Romæ die 10 Iunij, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & vnitate numerali peccati, ab actu exteriori.
Ad priorem Sancti Miniatis.

CHARISSIME frater, acceptis literis tuis conſulentibus me de duobus, conſiderans ſolutionem huiuſmodi dubiorum multis profuturam, ſtatim reſpondere inter tot occupationes curaui.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti eſt: Quomodo ſuſtinetur, quòd uotum eſt de meliori bono, ideſt bono ſupererogationis, & quòd religioſæ perſonæ uenereis uacantes agāt contra uotum: quandoquidem cognoſcere non ſuam, ſeu alienam ſecundum ſe malum eſt: & abſtinere ab huiuſmodi, bonū eſt non ſupererogationis, ſed neceſſitatis.

¶ Alterum dubium eſt: An is qui ad occidendum hominē pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundum renouat uolūtatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum cōmittat, an totum ſit unum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta diſtinguat hæc peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur uoluntatis actus.

AD primam dubitationem facilè dici poſſet, q̃ propria quidem uoti materia eſt bonum ſupererogationis: communis tamen uoti materia eſt etiam bonum neceſſitatis, non quatenus neceſſarium, ſed quatenus uoluntarium eſt, unde & Iacob Gene. 28. legitur uouiſſe habiturum ſe dñm in Deū. Et multi uouerunt ſe ſuſcepturos Baptiſma, ſeu Chriſti fidē: ut Gallicanus, & Clodoueus. Et ſi quis uoueret ſe non commiſſurum adulteriū, ſi contrafaceret, non ſolum adulterij, ſed fracti uoti reus eſſet. Vnde religioſæ perſonæ non ſolum abſtinentiā a coniugio, ſed ab actu uenereo uouiſſe dici poſſunt: teſtāte hoc animi ſermoniſque conceptu ac uſu: credimus namque, & fatemur oēs caſtitatis uotum in omni eſſe religione. Conſtat autem quòd caſtitas continentiam non ſolum a coniugio, ſed a cæteris uenereis ſignificat: & ſic votum caſtitatis non ſolum caſtitatem ſupererogationis, ſed omnem reſpicere poteſt & reſpicit.

¶Perſpicacius autem dici põt, q; quia per uotum religionis perſona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, ſ. ſpecialiter quoad abdicationem ẽt licitorum uenereorũ a ſe, ut cogitet quæ domini ſunt. ideo non ſolum ei coniugẽ de facto accipiat, ſed ẽt ſi ad alterius uxorẽ accedat, uel quomodolibet aliter venereis operam det, ſacrilegium committitur: dum perſona diuina uiolatur. Et hoc in ſuo ſimili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud ſibi illicitum coniugali fide reddit, niſi libertatem alterius coniugij. Cognoſci. n. a quocunque non ſuo, omnino ei illicitum erat: nupta tñ non ſolum alterum de facto coniugiũ contrahit, ſed ſi cuicunque alteri conſenſerit, adulterij rea eſt, pp dictam rõnem, quia. ſ. perſona ſua iam eſt alterius. Sicut igitͬ ſtat, q; finis coniugij non reſpiciat ad propriam materiam niſi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri. n. perſonæ coniugi omnino illicitum ex ſe eſt) & tñ cum quacunque pſona alter coniunx coeat, adulterium committit: ita ſtat q; uotũ religioſi, ut propriam materiam reſpiciat, abſtinentiam a coniugio, & tñ quomodolibet religioſi coeat, ſacrilegium cõmittit. Et utrobique (ut dictum eſt) eadem eſt ratio: quia utrobiq; perſona fit alterius quoad partem generatiuam, ac inuita ſemper fit illi alteri. ſ. Deo, uel coniugi. & ſic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus uenereos extra coniugium: ſic uotum religionis in omnes actus uenereos ſimpliciter.

AD SECVNDAM verò dubitationem dicitur, quòd ibi eſt unum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries firmatum.

¶Ad cuius euidentiam non oportet inſpicere per quid uolũtatis actus indiuiduetur, ſed per quid peccatũ fit unum uel plura. Multi. n. actus uoluntatis ſunt unũ numero peccatũ: ut patet, cũ quis actũ intentionis, fruitionis, electionis &c. & ad delectabile unũ hẽt. Peccatũ aũt formaliter, cũ deordinationẽ actus uoluntarij importet, ubi eſt una numero deordinatio, ibi eſt unũ numero peccatum. Cum aũt aliquis actualiter pergit ad occidendum, conſtat q; in eo eſt actualiter uoluntariũ deordinatum in ſpẽ homicidij, ita q; & uerum eſt, quod hic actualiter peccat in ſpem homicidij, & q; uoluntas eius eſt actualiter peccans tali peccato: alioquin non uoluntariè iret ad occidendum. Interim ũpendo aũt interiores actus circa idem non fit noua deformitas: ſed multiplicantur actus uoluntarij: ita quòd prius erat voluntarium imperatum, mõ eſt imperatum & elicitum: ſed quotquot multiplicantur, in eandem incidunt deordinationẽ uoluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non conſtituit aliud lumen, ſed cedit in identitatem cũ eo quod inuenit, quamuis ſecundũ ſe conſtitueret lumẽ nouũ: ita qlibet actus elicitus circa homicidiũ in pergente ad illud, cedit in identitatẽ actualiter inuenti voluntarij homicidij, quãuis ſecundum ſe conſtitueret nouum peccatũ homicidij: regula quippe eſt, qđ accidens eiuſdem ſpeciei in eodem identificatur inuento.

¶Hæc ſunt, amantiſſime frater, quæ mihi circa ueſtra dubia occurrunt. Supereſt, ut una cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene ualeas. Florentiæ, die 27. Auguſti. 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciſcum Ferrarienſem.

AMANTISSIME Pater ex acceptis ueſtræ ſolicitudinis literis percepi libellum noſtrũ de analogia nominũ uos perlegiſſe, duoque dubia de conceptu entis mentẽ ueſtram tenere, ſoluique a me familiariter flagitaris. Ego autem quumprimum compleui expoſitionẽ librorũ de Anima, cuius fini incumbebã, cum ueſtras recepi, reſpõdere curaui: ne pclaro ingenio tuo deeſſem. Primũ igitͬ dubium fuit ad hominẽ, meipſum. ſ. quia in commentariis de ente & eſſentia, ſuſtineo unũ conceptum mentalẽ repræſentatiuũ mentis: & in trac. de Analogia nominũ uideor hoc negare. Secũdum aũt eſt ad diuum Thomam: qm ego in præfato libello ſuſtinen Analogum non abſolui ab his de quibus Analogum dr, & diuus Thom. in q. de ueri q. 1. ar. 1. docet ens habere conceptum unum ſimplicem, ad quẽ omnia prædicamenta & tráſcendentia addunt, in quem reſoluuntur, qui eſt primò notus. Hæc autem inuicem ſibi aduerſari uidentur: quandoquidẽ ſi ens abſolui non põt a naturis ratũ, non erit ſimpliciſſimus, nec primò notus, nec in quẽ ultimo reſolutio fiat, & ad quẽ oẽs addunt.

AD Euidentiam horum, & ſpecialiter primi, reſolito, q; quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, eſt etiam imago illius alterius, quatenus primo aſſimilatur: ac per hoc omnis cõceptus creaturæ eſt conceptus Dei, ſicut omnis creatura aliqua eſt ſimilitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cũ unum proportionabilitate ut ſic, habeat ſingula membra ſimilia ꝓportionabiliter, opor tet quòd habeat etiam unum conceptũ mentalem repræſentatiuum illius unius proportionabiliter. Nec huius oppoſitum teneo in trac. de Analogia nominum, ſed conceptus iſte unus numero in mente ſecundum eſſe ſubiectiuum, eſt unus Analogia ſecundum eſſe repræſentatiuum: nec repræſentat unam ſolam naturam, ſed ultra unam, quam determinatè repræſentant (a qua eſt impreſſus) repræſentant implicitè cæteras ſimiles illi primo repræſentatæ ſecundum id, in quo proportionabiliter ei ſimilis eſt: idem enim eſt iudicium de ſimilitudine rerum inter ſe & cõceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim oſſis natura ſimilis eſt naturæ ſpinæ in ſuſtinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis oſſis, ut ſuſtinens carnes, eſt ſimilis oſſi & ſpinæ: ſed oſſi determinatè, ſpinæ autem implicitè, ſicut etiam ipſum os non eſt ſimile ſpinæ determinatè, ſed quatenus ſpina ſuſtinet carnes, ſicut ipſum os. Hic eſt primus modus quo Analogum habet unum conceptum mentalem: ac per hoc ens, cum Analogum ſit, unum hoc pacto habet conceptum in mente a rebus impreſſum. Alter autem modus ſuper ipſius intellectus opere, quo natus eſt adunata diuidere, fundatur: & eſt tunc conceptus ſimilis unus numero in mente repræſentans Analogum quidẽ determinatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quẽ paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quàm repræſentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens, naturas fundantes Analogia indeterminatè, ut exempli gratia: Si conceptus oſſis, eſt os ſuſtinens carnes: intelligens loco oſſis ponat quid, & dicat quòd ſuſtinet carnes: tunc enim manifeſtè repræſentatur Analogum explicitè, implicitè autem tantum natura fundantes Analogiam. Eſt autem inter hos duos conceptus non ſolum dicta ex radicibus differentia: ſed etiam q2 primus ad quid rei ſpectat Analogi: ſecundus autem ad nominis: neuter tamen perfectè repræſentat Analogum. De quo ſcilicet perfecto, ſeu adæquato explicitè conceptu Analogi interpretandum eſt, cum a me uel ab aliis ſcriptum inuenitur, quòd nõ poteſt Analogum, unum numero mentalem conceptum habere, ſed unum Analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales ſunt imagines rerũ repræſentatarũ (niſi ſint fictitij,) quẽadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi nõ eſt unus, ſed exigit repræſentationem omnium fundantiũ Analogiam: ita ſignificatũ Analogi adæquatũ & perfectum nõ poteſt ne abſtrahi, ut obijciatur, repræſentetur aut concipiatur abſque fundantibus rebus. Et ſicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res ſignificata, extra poteſt obijci dupliciter, imperfectè. ſ. uel in uno explicitè, in quo cætera obijciuntur indeterminatè: uel in nullo explicitè, ſed omnia implicitè, in ſolo formaliſſimo ſignificato explicitè. Nec prædicta contrariantur doctrinæ S. Tho. ens enim primò notum ordine generationis eſt ſecundum conceptum imperfectũ: ordine autem diſtinctæ cognitionis eſt ſecundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptũ ſimpliciſſimum, conſonat dictis, quoniam cum ſimplicitas compoſitioni opponatur, & unum Analogia nõ ſit unum compoſitione aliqua, non habet ens ex hoc, quòd Analogum, compoſitionẽ admixtam. Et ut exercitatione reſolutio monſtretur, ſi ſubſtantiam in ens uis reſoluere, ſi in conceptũ diſtinctum entis reſolutio quæritur, reſoluetur in ipſam naturam ſubſtantiæ, quatenus eſſe fundat: quod eſt ſimpliciſſimũ, cui, & addit ipſa ſubſtantia, & addunt tranſcendentia. Et ſi in conceptũ confuſum, quod eſt, reſolues: quòd etiam eſt ſimpliciſſimum, cui ẽt prædicta addunt. Sed occaſio errãdi multis eſt, quia in reſolutione diſtincta quærunt reſoluere in unũ Analogia, ſicut conſueuit reſolui in unum uniuocatione. Ita q; quærunt in Analogia, quaſi unum numero terminum, ſicut in uniuocis: cum tamen terminus in Analogia ſit unus proportionabiliter tantũ. Ita quòd q; ſingula reſolubilia reſoluuntur in conceptus ſimplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptũ obiectiuum & mentalem, ſimplicem, & unum proportionabiliter. Ita quòd (ut unico uerbo rem abſoluam) ens eſſe primò notũ, in quod fit omnis reſolutio, in quod oĩa addunt, per modum Analogi interpretandũ eſt: cũ quo ſtare poteſt, q; ens ſecũdum perfectum adæquatumque cõceptum non abſtrahit a naturis prædicamentalibus: ſicut nec aliquod Analogum a fundantibus Analogiã. In hoc pẽdet tota uis claritatis rei huius: ne ſemper animaduertatur ſecundũ Analogorũ morem hic dici.

¶Plura nunc non mihi occurrunt ad propoſitum dicenda: ſed prolixior fui acutiſſimo ingenio tuo: quo ex unico uerbo concepiſſes cuncta. Bene uale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniuſte raptis, ad Fratrem Thomam Raguſinum ordinis prædicatorum.

DILECTE

DILECTE Fili pijs precibus ſatiſfacere uolens, conſideraui in literis tuis quæſtioné diſtinctã in quinq; articulos circa emptioné raptarũ rerũ in bello iniuſto. Primus eſt an huiuſmodi rapta etiã difficillimè reparabilia, ſint iudicanda tãquã habita pro derelicto. Ad quẽ reſpondetur negatiuè: quia nec ueri domini (quamuis non poſſint recuperare res ſuas) abdicauerũt à ſe dñium illarũ: nec ex cõditione rei, loci aut tẽporis derelictio hmõi cõiungit, ut in theſauris, & ſimilibus. Diſtinguendũ tñ eſſe inter rem & rẽ, uidemus Romæ: quoniam feræ, ueſtes, & id genus reliqua publicè expoſita, Romæ nullum inuenientia dominũ, quia nullus ſcit diſcernere ſuas ab alienis (quum et uendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & bene emuntur publicè. Dixi per accidens: quia diſcernere nemo poteſt cuius fuerint: & publicè ac promiſcue quilibet emit, quamuis non dubitetur, quòd pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim ſigna derelictiones ſũt.

¶ Secundus eſt, an rapta à prælatis, poſſint licitè emi poſt diẽ ſeu certum tempus: ut nonnullæ leges admittunt. Ad quẽ reſpondetur negatiuè in foro conſcientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatẽ concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in utroque articulo eſt, quia emitur res aliena ſine conſenſu ueri dñi.

¶ Tertius eſt, an in huiuſmodi caſibus in ementibus ſcienter tota reſolutio ſumẽda ſit ex intentione utilitatis propriæ, uel dñi: ita q̃ ementes pro ſua totaliter uel principaliter utilitate, ſint malæ fidei poſſeſſores: ementes aũt pro domini principaliter amolumẽto rectè faciãt pretiũq; repetere poſſint. Ad quẽ reſpondetur, q̃ per ſe loquendo nulli licet emere rem alienã ſine conſenſu ueri domini: & ſi quis emit, etiã bona fide, tenetur ad reſtituendum rẽ emptã, quã hẽt, uerò domino. nec poteſt pretium ſolutũ petere à uero domino: quia tenetur ad reſtitutionem nõ rõne iniuſtæ adaptionis, ſed ratione rei alienę, quę apud ipſum eſt. Nec hoc eſt uertendũ in dubiũ loquendo per ſe, & propriè. Dico aũt propriè: quia magni refert emere uel redimere: nã emere huiuſmodi aliena nõ licet: redimere autẽ licet: ſed redimit is ſolus, q̃ uice ueri domini redimit occupatã ab alijs rẽ illius: unde nõ redimit, niſi qui perſonam ueri domini induẽs, ſignificatus eſt uero domino, ut rem ſuam recuperet redẽptionis pretio ſoluto. Nec ſolum licet, ſed piũ eſt redimere uiliori pretio huiuſmodi res. Emere autem propriè & per ſe non licet. Dico autem per ſe: quia per ſe accidẽs poteſt eſſe licitum: ut ſi cognoſcam res raptas fuiſſe cõſanguinei mei, impotẽtis redimere & deſtituti omni ſpe recuperandi res ſuas, & præſumam gratũ eſſe conſanguineo meo, q̃ ego fruar rebus ſic irreparabilibus, etiam, illac. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non eſt certa regula.

¶ Quartus eſt, an dictũ cuiuſdã doctoris dicentis ſic probabiliter credo, q̃ totaliter emens paratus reddere uero domino, ſi cõparuerit, credẽs tamẽ q̃ nõ cõparebit: & cõſequenter ſperans pro ſe rem habiturũ, nõ peccat: quia uerìſimiliter poteſt de ueri domini uoluntate præſumere, ſit in conſcientia tutũ, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis reſponſio, ſcilicet quòd nec per ſe explicitum (quoniã ratione rei alienæ tenetur ad reſtituendũ uero domino ſine pretio quamdiu res eſt apud eũ: nec ipſa adeptio caret iniuria, ex eo quòd notum ementi eſt, quòd res eſt aliena) nec per accidens apparet aliquid ſpeciale excuſans adeptionem: quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus eſt an emat rectè quis ex pietate calices & huiuſmodi ſacra, dedignatus, quòd maneant apud infideles, daturus propria authoritate ea occurrentiu Eccleſiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dñs talium ſit cenſendus omnino ignotus, ſtãte notitia regionis puta Vngariç. Ad quam reſpõdetur, quòd hoc eſt unum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, ut licitè quis hæc redimat de manibus infidelium rediturus, etſi nõ illi eccleſiæ cuius dominæ: quæ neſcitur, attamen Eccleſiæ Chriſti ſignificãdo Eccleſiæ cui datur, ut quantum in ſe eſt, & publicet & teneat pro eccleſia cuius erat, & eſt reſtituto pretio redẽptionis. Et quãuis non cenſenda ſit Eccleſia omnino ignota, cuius regio ſcitur: eſt tamen maior præſumptionis locus ex hac religioſa cauſa uni Eccleſiæ de alta quam mihi de conſanguineo meo: quoniã una domus eſt uniuerſa per orbem ſparſa. Chriſti Eccleſia. Hæc ſunt fili chariſſime, quæ mihi occurreſunt reſpondenda. Bene uale, & ora pro me. Romę die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opuſculorum Thomę de Vio Caietani Cardinalis S. Xyſti finis.

TOMVS SECVNDVS
OPVSCVLORVM THOMÆ DE VIO
CAIETANI, CARDINALIS SANCTI SIXTI,
cuius ſunt tredecim utiliſſimi Tractatus.

1 *De conceptione beatæ uirginis.*
2 *De Euchariſtiæ ſacramento.*
3 *De celebratione miſſæ.*
4 *De ualore orationum dictarum ab audientibus miſſam in die feſto.*
5 *De præcepto eleemoſinæ.*
6 *De monte pietatis.*
7 *De cambijs.*
8 *De uſura*
9 *De ſimonia.*
10 *De uſu ſpiritualium rerum in peccato morali.*
11 *De uoto.*
12 *De ſolutione maleficij opera maleficii ad hoc parati.*
13 *De ſpaſmo beatæ uirginis.*

TRACTATVS PRIMVS DE conceptione beatæ Mariæ uirginis, ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuiſus.

1 *De duplici uia diſcernendi ea quæ fidei ſunt, uel ei aduerſantur.*
2 *Quæſtio de conceptione, quomodo non ſit de neceſſario credendis.*
3 *Quæ de conceptione ſententia fidei aduerſetur.*
4 *Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali peccato conceptam quantum probabilis exiſtat.*
5 *Quantum ualeant argumenta quæ tenent oppoſitum.*

CAPVT I.
De duplici uia diſcernendi ea quæ fidei ſunt, uel ei aduerſantur.

FAVSTVM felixq; ſit, Leo. 10. Pont. Maximeq; de ſupremo pōtis tuæ operæ prima offerendæ tuę beatitudini lucubratiuculę eã ſeſe obtulit: Definitio ſecretorũ Xpianę fidei, q̃ noſſe ſoli Deo natura cõuenit in mediũ uenit, ppoſitũ eſt, ut decernas in Lateranẽſi ſynodo, utrũ Deus beatiſſimã uirginẽ Mariã à pctõ originali pſeruauerit, an mũdauerit. Quocirca duo occurrũt ſcribẽda. Primò, uię decernandi ea quæ ſunt fidei, modiq; quibus aliquid huiuſmodi credendum decernitur, explicabũtur, deinde iuxta ſingulos modos per uias ipſas ſermonis egreſſus dirigentur.

¶ Duę ſunt uię, quibus decerni poteſt religioni Chriſtianæ quid credendũ ſit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria 1 eſt diuina reuelatio facta in primis autorib⁹ ſacræ Scripturę cõtẽta in canonicis libris Biblię, traditionibusq; Apoſtolorũ l ſymbolo & alijs, q̃ cõſtat eccleſiã p Apoſtolos ſuſcepiſſe: ut ſacramenta. Reuelatio deinde facta apoſtolicę ſedi, ſiue cũ ſynodo, ſiue ſine ſynodo. Hęc enim dña ad ſolẽnitatẽ & congruitatem ſpectat iudicij apoſtolici de his quę ſunt fidei, & nõ ad neceſſitatẽ: ut uniuerſa teſtatur Eccleſia, Hęreticos indubiè tenẽs, qui ab apoſtolica ſedẽ damnatã hæreſim ſectantur. Reuelatio demũ facta ſacris doctoribus, his pcipuè, quorũ, & uita & doctrina approbata eſt ab Eccleſia. Sed eſt inter hęc diſtãtia multa: quoniam reuelationi contentæ in ſacra Scriptura, & decretalibus fidei inhęremus tãquã neceſſarijs, ita quod ſe hęreticum cõprobat quiſquis pertinaciter alicui horũ aduerſatur: Reuelationi autẽ factę ſanctis quorum doctrinam Eccleſia ſuſcipit, tanquam probabilibus inhæremus: ut diui Auguſt. Thomaſque ſcripſerunt, & magiſt.

magiſtra verò experientia continua teſtatur. Nec refert in ſacra Scriptura & alijs, an aliquid ſit reuelatũ explicitè (ut creatio mũdi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiuſmodi) an implicitè, ut ſunt omnia illa quorũ oppoſita non poſſunt ſuſtineri cũ ueritate ſacræ Scripturæ & aliorũ quæ certa fide ſcimus: nisi q; ingenio, labore, rõne, & intellectu opus eſt, ut manifeſtetur hæc quæ implicitè dicuntur cõtineri eſſe neceſſariò cõnexa illis in quibus cõtineri dicuntur. Quò fit, ut in iſtiuſmodi rebus antequã cõſtet qd neceſſariò cõnexũ ſit certis & indubitatis fidei traditionibus, unicuiq; liceat quod rationabilius ſibi uidetur amplecti ſine periculo hæreſis. Et hinc rõnibus locus datur ad ea, q̃ ſunt fidei: ut .ſ. afferantur rationes oſtendentes cõſona, aut diſſona eſſe fidei, quæ in dubiũ uertuntur. Propter q; oportet omnes rões ad ea, q̃ ſunt fidei non ex ſolo naturali lumine, ſed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentis procedere, & in diuinã reuelationẽ in prædictis contentã reſoluere. Et ideo non ratio, ſed diuina reuelatio, nõ cuicunq; ſed prædictis facta eſt, fides nr̃a innititur: & ſecundum eã oportet decernere quicquid in fide decernẽdũ eſt. Extraordinaria uerò uia, qua poteſt aliquid decerni in fide, eſſet, ſi miraculo, quod uerè miraculum eſſet, Deus atteſtaretur aliquid ad fidem ſpectans. Sed hic eſſet opus cautela magna: tũ ex parte operũ miracul: quia Angelus Satanæ transfert ſe in Angelum lucis & ſigna & prodigia facere multa poteſt, quæ nõ nere miracula à ſolo Deo factibilia putasemus: ut opera ſanitatis, & elemẽtorũ, & ſimilium. Vnde & Antichriſtus facturus eſt tot miracula in oculis hominũ, ut ſi fieri poſſet, etiã electi fallerent. Tum ex parte illuſionum, ut contingit in præſtigijs, tum quia ſigna teſte Apoſtolo 1. ad Corin. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data ſunt infidelibus, nõ fidelibus. Eccleſiæ uerò tanquã fideli, non infideli data eſt reuelatio prophetica & apoſtolica: Vnde uia ſignorũ etſi eſt à Domino data Marci ult. ꝓpter infideles & ab Eccleſia approbata quo ad fidẽ perſonalem, ſcilicet dicentis ſe miſſum à Deo: ut in cap. ex iniuncto. extra de hæreti. ſi nũ coram Rom. Eccleſia euidentiſſimè fieret, uerum & indubitatum non miũ, ſed miraculũ, expreſſè ad teſtificandũ hoc eſſe uerũ, non deberet Romanus Põtifex determinare aliquã fidei ambiguitatem ex hac uia. Et ratio eſt, quia habemus à Deo ordinatã uiam decretorũ fidei: in tãtum, ut ſi Angelus de cœlo oppoſitũ huius ordinariæ uiæ diceret non eſſet ei credendum: ut Apoſtolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, q; miracula q̃ ab Eccleſia ſuſcipiuntur in canonizationibus Sãctorum, quæ tamen maximè autentica ſunt, quum humano teſtimonio innitantur (eorũ ſcilicet qui teſtãtur) non omnino certa ſunt: quoniam ſcriptũ eſt: Omnis homo mendax: licet hæc certa more humanò, fidei autẽ Chriſtianæ certitudo non humano more certa eſſe dẽt, ſed infallibile omnino debet habere teſtimoniũ: quale nullus homo, ſed ſolus Deus præſtare põt. Vnde & Petrus Apoſtolus cæleſtis uocis in transfiguratione Domini à ſe auditæ proprio teſtimonio tanquam humano utens, ſubiungit: Et habemus firmiorem ꝓpheticum ſermonem: ſubiungendo, quod non uoluntate humana prophetia allata eſt. diuino ergo teſtimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

¶ Ex dictis aũt patet, nõ ſolum decernendi uia duplex: ſed & modus duplex, quo credẽdum eſſe decerni poteſt. Nã quędã decernuntur credenda tanquã neceſſario credenda, ita q; cõtrariũ ſentiens eſt hæreticus, quædã uerò tanquam probabiliter & piè credenda, ita q; contrarium ſentiens nõ eſt hæreticus: ut de aſſumptione beatæ Virginis cum corpore, & ſanctificatione eius in utero matris, & alijs huiuſmodi communis Eccleſię pietas probabiliter credit. Ratio aũt quare oĩs uia tam ordinaria, quàm extraordinaria decernẽdi ea, quæ ſunt fidei, ſola reuelatio diuina ẽ, in ꝓpriũ eſt: quia ſcilicet ea, quæ ſunt fidei lumẽ humanæ mẽtis excedunt, & ex ſolo diuinę uoluntatis beneplacito dependẽt iſtiuſmodi ſingularia. ſcriptum eſt autem, quòd quæ ſunt hoĩs nemo nouit niſi ſpiritus hominis, & quæ ſunt Dei, nemo nouit niſi ſpiritus Dei, & cui uoluerit Spiritus reuelare. Hęc de primo.

CAPVT II.

Quæſtio de conceptione quomodo non ſit de neceſſario credenda.

Beatã uirginẽ à peccato originali fuiſſe mũdatã, uel ab eo pſeruatã opinari, ſunt de neceſſario credẽdis.

DICTIS autem uijs, incedendo, ut propoſitũ deinde fuit manifeſtatur primò, q; neutra pars quæſtio, ut in dubium uertitur, eſt neceſſariò credẽda. Et ratio eſt, quia neutra in ſacra Scriptura certiſq; fidei dogmatibus neceſſarijs explicitè habetur, & utraque pars ſuſtineri poteſt cũ ueritate ſacræ ſcripturæ reliquiſq; neceſſariò creditis à Chriſti fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginẽ à peccato originali mundatã, certũ eſt q; fidei conſonat, tum quoniam uniuerſales propoſitiones de peccato originali in omnibus purè hominibus, in ſacra Scriptura habentur: ut patet ad Ro. 3 & 5 & 2. ad Cor. 5. tum quoniã uniuerſali redemptioni Chriſti in ſacra Scriptura traditæ cõſonat, tũ quoniam innumera ſacrorum doctorũ & ſanctorũ multitudo hanc partẽ explicitè tenuit, ut infrà patebit. De parte autem altera credente ſcilicet beatam Virginẽ præſeruatã à peccato originali, licet quidã ſcripſerint, quod contrariatur ſacræ ſcripturæ & determinationi Eccleſiæ, quidã aũt q nõ: mihi tamẽ theologorũ minimo diſtinguendum uidetur circa ſenſum huius opinionis: Nam poteſt dupliciter intelligi. Primò, ut beata Virgo ſit pſeruata totaliter à peccato originali, ita q; fuit exẽpta ab omnibus ad dictũ peccatũ ſpectantibus. Secundò, ut beata Virgo ſit præſeruata à ſola macula peccati originalis per infuſionẽ grãæ perſonalis. Eſt autẽ inter iſtos duos ſenſus maior diſtantia, quãto inter cęlum & terrã. Nam cũ anima alicuius hominis qui generatus, incurrit originale peccatum non ſolum macula originalis peccati contrahitur, ſed in primo inſtãti, in quo aĩa rõnalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius ſcdm naturæ ordinẽ caro ſeu materia, cui anima infunditur eſt infecta, utpote genita ex commixtione vtriuſq; parẽtis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni contrahit maculã in ſeipſo originalis peccati: quia infundit carni infectæ: neq; ſolã maculã ea carnis infectione cõtrahit perſona in utero genita, ſed multa alia ſcilicet, reatũ clauſę cęli ianuæ, fomitẽ peccati, & pęnã mortis temporalis, ita q; infecta caro cui infunditus anima eſt, in qua fundatur ratio non potentiæ contrahendi originale pctm̃, ſed ratio contracti in propria perſona debitis, q; contrahatur in aĩa rationali ſua peccatum originale, & ſecundũ maculam, & ſecundum reatum pęnarum ſpiritualis & temporalis, imd eſt talis carnis infectio peccati originalis initium inexiſtẽs in pſona, quæ tunc ſimul concipitur, & concepta eſt. Quocirca poſitio dicens beatam Virginẽ præſeruatã totaliter à peccato originali dicit ipſam nõ cõtraxiſſe carnẽ ſuã infectã; ac per hoc nõ ſolũ ſine macula peccati conceptã & reatibus & fomite: ſed etiam ſine debito in propria perſona habendi hæc. Poſitio uerò dicẽs beatã Virginẽ præſeruatã ſolum à macula peccati originalis, & ijs quę à macula ſunt inſeparabilia (ut eſt reatus æternæ pęnæ damni) non negat beatam uirginem carnẽ habuiſſe infectã: ac per hoc in propria perſona debitum contrahendi maculã originalis peccati, & quo ad maculã, & quoad reatus omnes, & fomitem: ſed præſeruante Dei gratia, nõ redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redũdauerit & fomes ligatus tamen per gratiam & reatus clauſę ianuę uitæ æternæ & mortis temporalis: quia hæc pęna .ſ. mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa .ſ. clauſæ ianuæ erat natura ex parte temporis: quia ſcilicet Chriſtus adhuc nun aperuerat per ſuã mortem ianuas paradiſi clauſas per originale peccatum: & ſimiliter fomes ex parte carnis ſe tenet.

CAPVT III.

Quænam de conceptione ſententia fidei aduerſetur.

Opinio aſſerẽs Beatã uirginẽ ab originali pctõ ſic fuiſſe pſeruatã ut nihil illi ut ſeruet hęretica eſt, & ab eccleſia dãnata, fuiſſe eã tamen à peccato ſe liberatã ut maculã in carne, & pœnas reatus incurrerit, nõ aduerſat fidei catolicę.

INTER has igitur opiniones hæc mihi uidetur quo ad fidẽ differentia, qđ poſitio dicens beatam Virginem eſſe præſeruatã à peccato originali & reatibus &c. eſt cõtraria fidei catholicæ: quoniam repugnat his, quę in ſacra ſcriptura q; alijs documentis fidei certis & neceſſarijs continentur. Oportet namq; de beata Virgine firmiter credere, q; Chriſtus eſt mortuus pro ipſa, & q; ipſa eſt mortua morte peccati: quoniã in ſacra Scriptura habetur iſta conditionalis, Si Chriſtus eſt mortuus pro oĩbus, omnes mortui ſunt, ut patet ſecundæ ad Cor. 5. c. Cõſtat enim q; omnis cõditionalis uera eſt neceſſaria: & quòd à deſtructione cõſequentis ad deſtructionem antecedentis ualet argumentum. Formata ergo ratione clarè apparebit, Scripturam eſſe falſam, & fidẽ noſtra ꝓcedendo ſic: Si Chriſtus mortuus eſt pro omnibus, omnes mortui ſunt, ſed per iſtam poſitiõnẽ, Non omnes mortui ſunt, q̃a beata Virgo nõ eſt mortua morte peccati: ergo Chriſtus nõ eſt mortuus pro omnibus: quod eſt manifeſta hæreſis. Non põt hic locus gloſſari, quod omnes, diſtribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & ſimilia: quoniam conſtat quod in hanc propoſitionẽ illud ſignum, Omnes diſtribuit pro omnibus ſine ulla exceptione: quoniã hęreticum conſtat eſſe, dicentẽ Chriſtũ non eſſe mortuũ pro omnibus ſine ulla exceptione. Nec etiam poteſt negari, quin de morte peccati ſit ſermo in cõſequente: unde Aug. in 6. cõtra Iulianũ, tractans hæc uerba Apoſtoli, concludendo dicit hæc uerba. Conſequẽs ergo eſſe uoluit, ut omnes intelligantur mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt. Quia ergo non corpore, reſtat ut in peccato mortuos eſſe omnes, pro quibus mortuus eſt Chriſtus, nemo neget, nemo dubitet, niſi qui ſe negat, aut dubitat eſſe Chriſtianũ. Hæc ille. Vnde cũ opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Chriſtum non mortuum eſſe pro ipſa ſuſtineri iudicio meo nõ pt. Et ne lõgius protrahatur hoc, oportet ſummariè antẽ oculos habere, quod iſtæ quinque propoſitiones ſunt omnino cõfitendę, ſcilicet, Chriſtus mortuus eſt primo beate Virgine: beata Virgo eſt aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo ẽ reconciliata Deo per Chriſtum: beata uirgo eſt redempta per mortẽ Chriſti, beata uirgo eſſet poſt ſanctificationem ſuã nõ niſi p Chriſti mortem aditũ habuit paradiſi aperti. Quibus adduntur aliæ nut

per

per ſe notæ (ſcilicet quod omnis reconciliatus fuit inimicus, & quod beata Virgo mortua eſt morte temporali) ante determinatè per Eccleſiam. Quod omnis homo redemptus à Chriſto fuit verè captiuus, & mors eſt pœna peccati originalis. Primam enim harum refert Aug. ad optatũ de origine animæ à Papa Zozimo decretã, dicens, In epiſtola Zozimi ſic legitur: Nullus, niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur: nec redemptus dici poteſt, niſi qui verè per peccatũ fuit antè captiuus, ſicut ſcriptũ eſt, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et ſubdit, in his verbis Apoſtolicæ ſedis tam antiqua atque fundata certa & clara eſt fides catholica, vt nefas ſit de illa dubitare Chriſtiano hæc ille. Secundam verò, ſ. quod mors eſt pœna peccati originalis, conſtat decretã eſſe à Concilio Mileuitano: vt patet de conſ. diſt. 4. c. placuit. Vnde patet quod diſtinctio illa de redemptione præſeruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata eſt, per Rom. Eccleſiæ determinationem: quamuis ſanctus Bern. ſuper cantica ſermone 22. illam vſurpauerit quo ad Angelos. Sunt & aliæ vniuerſales propoſitiones certæ & indubitatæ, ſ. per vnũ hominẽ peccatum tranſiit in oẽs, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & oẽs in Adã peccauerũt, ad Ro. 3. Et quiſquis hominẽ aliquẽ eſſe putat cui neceſſaria non fuerit remiſſio peccatorũ, excepto vno Mediatore, contrarius eſt ſacræ Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iuſtitiæ. Et ſolus Chriſtus habuit ſimilitudinẽ carnis peccati. Et aliæ huiuſmodi, quæ aut nullo modo, aut vix poſſũt ſaluari ab huiuſmodi opinione, ſi tñ opinio nominãda eſt, quũ videatur manifeſtus error in fide. vnde Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis, de hac poſitione non ſe impediuit, ſed ſolũ de præſeruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expreſsè patet legenti illã. Damnanda ergo videtur ſpecialiter poſitio, quæ aſſeret beatam Virginem totaliter præſeruatam à peccato originali, vt ſcilicet nihil eius incurrerit: quamuis neminem adhuc ſciam hoc tenuiſſe.

¶ In ſecũdo autẽ ſenſu intellecta opinio de præſeruatione beatæ Virginis, ſ. quod præſeruata eſt à macula peccati originalis, & nõ ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria perſona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, nõ eſt contraria ſacræ Scripturæ, nec determinationi Eccleſiæ, nec aliquibus neceſſariò creditis, quia beata Virgo præſeruata ex ſpeciali præuentione gratiæ à macula originalis peccati, & habẽs cætera quæ diximus, non eſt extra latitudinẽ mortuorũ inimicorũ, indigentiũ remiſſioni peccatorũ, captiuorũ, habentiũ carnem peccati, obnoxiorum morti & clauſuræ cœli. Et cõſequenter nõ eſt extra latitudinẽ eorũ pro quibus Chriſtus mortuus eſt, reconciliatorũ, liberatorũ, redemptorum, mundatorũ, introductorũ deniq; per Chriſti mortẽ in vitam æternã animæ & corporis. Et in propria ratio eſt: quia ex eo quod habuit carnẽ infectã cum fomite ligato & reatibus, agebat futuro remedio per incarnationẽ & mortẽ Ieſu Chriſti exhibendo. Et ex eo quod in propria perſona habuit debitũ cõtrahendi maculã originalis peccati imo initiũ, vnde redundante in animã ſuam debebat originalis peccati macula, gratia illa quæ præueniendo ſanctificauit eã, ligãdo etiam fomitẽ habuit rationẽ gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redẽptiuæ, &c. Liberans nanq; aĩam à macula nõ actualiter habita, ſed ex propria carne tunc debita, & in eadẽ carne tunc initiata, non extra latitudinẽ liberantiũ à peccato, mundantiũ à ſorde, redimentiũ à captiuitate. Neq; n. vno modo tñ quodlibet horũ dicitur: ſed latitudinẽ habet. Dicitur nanq; captiuus nõ ſolũ qui totaliter in captiuitatẽ eſt redactus, ſed qui cœpit in ſui aliqua parte duci in captiuitatem & obnoxius eſt captiuitati. Et ſimiliter dr mors peccati, non ſolùm ipſa actualis mors, ſed debitũ & initium in propria perſona habendi illã. Et ſimiliter dicitur à peccato originali mũdatus, nõ ſolũ qui à contracta actuali macula mundatus eſt: ſed qui à macula quidẽ in debito & initio in propria perſona fundato, & reliquis tot quaſi partibus peccati originalis actualiter cõtractis mũdatus eſt: & ſic de aliis. Nec putet quiſquã de mea hãc phantaſia ma proferre: ſed videat diuũ Tho. in Prima ſecundæ, quæſt. 81. art. 3. (ubi inter alia tractat etiã illud ad Rom. 5. Per unum hominẽ peccatũ tranſiit in oẽs, & per peccatũ mors) ſuſtinentẽ quod per mortẽ ſufficit intelligere debitũ, ſeu reatũ in propria perſona mortis, quãuis nonquã actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quod cùm Apoſtulus duo ſimul dicat, ſ. quod in omnes peruenit peccatũ & mors, ſicut ſecundũ, ſ. mors ſufficientes ſaluatur, exponendo mortẽ uel in actu uel in debito in propria perſona, ita & primũ ſcilicet peccatũ, ſaluatur exponendo peccatũ in actu, uel in debito in propria perſona. Dixi autem toties in propria perſona: quia ſi debitum aut initiũ peccati originalis nõ poneretur proprium illius, qui concipitur, ſed cõmune, iã non ſaluaretur quod illa perſona eſſet mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec eſſet formalis differentia inter errorẽ Iuliani contra quẽ ſcribit Auguſt. ponentis per gratiam redẽptionis Chriſti filios Chriſtianorũ præſeruatos à peccato originali, quod habebant in debito communi: ſed eſſet materialis differẽtia, quia ille gratiam præſeruationis cõmunẽ Chriſti anorum filiis poſuiſſet, hic autẽ poneretur propria uni. Saluatur quoq; manifeſtè in hac poſitione ſingularis prærogatiua Ieſu Chriſti, quod ſolus conceptus eſt ſanctus, & non in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati: nõ ſolũ ea ratione, quia ipſe ex ui, ſeu natura ſuæ conceptionis, quæ natiuitas in utero uocatur, ſanctus naſcebatur (iuxta uerbũ Gabrielis ad beatã Virginem, Quod ex te naſcetur, ſanctũ) ſed etiã quia beata Virgo concepta eſt cũ carne infecta, ſed cũ anima ſancta ex gratia impediente redundantiã infectæ carnis in maculã animæ. Saluantur & oẽs uniuerſales propoſitiones in Scriptura & Eccleſiæ determinationibus ut facilè puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obſtat dictis ſi obiciatur quod reatus & fomes dicti conſequuntur infectã carnẽ mediãte macula in anima: ac per hoc ſi macula nõ eſt ſubſecuta, nec iſta ſunt ſecuta, imo uidetur quod ſine maculæ incurſu, iniuſtè anima rea remaneat, quum pœnæ iuſte propter culpæ originalis tñ ſint pœnæ. Hoc inquã non obſtat: quia mediatio maculæ, licet ſit ordinaria, non tñ eſt ſic neceſſaria, ut impedita macula oporteat impeditã eſſe conſecutionem aliorũ ſufficit enim quod omnium horũ cõmunis radix, ſ. infecta caro, ſit in inſtanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec eſt iniuſtum quod habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incurſus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non eſt qui in proprio debito & initio illã habet.

¶ Et quia in hoc ſenſu prædicatur hodie beata Virgo præſeruata à peccato originali ab his qui dicũt ipſam ſine originali peccato conceptã (ita quod per peccatũ originale intelligunt maculam peccati originalis: ut patet ex prædicta bulla, ſeu extrauaganti Xyſti quarti edita in fauorẽ huius opinionis de præſeruatione à macula originalis peccati: & ex ſtudio Scoti in 3. ſen. di. 3. q. 1. ad hoc tẽdentis, ut à culpa, offenſa inimicitiaq; aĩam beatæ Virginis in cõceptione præſeruaret: à qua pueri nunc per Baptiſmũ, & olim per circũciſionẽ liberi ſunt effecti. Et ex defenſionibus Frãciſci de Maironis in 3. ſen. diſt. 3. q. 2. in quibus conatur ſaluare ſanctitatem formaliter, cuius ſola eſt aĩa ſuſceptiua in beatæ Virginis cõceptione præoccupãtẽ peccati originale) ideirco, quũ de duabus opinionibus de cõceptione beatæ Virginis eſt reliquus ſermo, an mũdata, an præſeruata fuerit ab originali peccato, de ipſa macula originalis peccati intelligẽdus eſt. Quocirca coercẽdæ ſunt prædicatorũ linguæ, ſcriptorumq; manus in hac quæſtione: & neutrã debẽt dãnare partẽ ut erroneã, ut fidei, ut ſacræ ſcripturæ, aut Eccleſiæ determinationi contrariã: ſed ſobriè ſcribere & loqui debent, & nõ plus ſapere, quàm oportet, iuxta apoſtolicæ ſedis præceptum à Xyſto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuiſſe in originali peccato conceptam, quam probabilis exiſtat.

QVVM igitur neutra pars ſit neceſſariò cõcedẽda oportet uidere, an altera an utraq; ſit probabilis. Quòd enim pars illa, quæ tenet beatam Virginẽ eſſe à peccato originali mũdatã, probabilis ſit, ex eo patet quod tot ſancti Doctores, & tot illuſtres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui ſcripſerunt, hanc partẽ non in cõmuni, ſed in ſingulari nominatim de beatiſſima Virgine Maria loquentes docuerũt. Et ne fingere uidear, nominatim ſanctos in ſuis locis afferre cenſui, ita ut eorum non ſolum nomina & loca, in quibus hæc ſcripſerũt, ſed uerba afferantur. Occurrunt ergo quindecim ſancti.

Sanctus Auguſt. ſuper Pſal. 34. dicit, Adã eſt mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua eſt propter peccatum, caro autem Dñi ex Maria mortua eſt propter delenda peccata. Et in libro ſecundo de Baptiſmo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manẽs Deus peccatũ nullum unquam habuit, nec ſumpſit carnem peccati, quãuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. ſuper Geneſim ad literã dicit, Corpus Chriſti quãuis ex carne fœminæ aſſumptum ſit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat, tamẽ quia non ſic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipſum non fuit caro peccati, ſed ſimilitudo carnis peccati. Sanctus Ambroſius ſuper, Beati immaculati, dicit, Venit Dominus Ieſus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam uirtutis exercuit.

Sãctus Ioãnes Chryſoſt. ſuper Matthæũ dicit, Quãuis Chriſtus nõ eſſet peccator, naturam tñ humanam de peccatrice ſuſcepit.

Sanctus Euſebius Emiſſenus Epũs in ſecundo ſermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Noſtis chariſſimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis extitit, nec etiam ipſa genitrix Red.

Sanctus Remigius ſuper Pſal. Deus Deus meus reſpice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita ut ex ea conciperetur ſine peccato homo Chriſtus Ieſus.

Sanctus Maximus in ſermone de Aſſumptione B. Virginis dicit, Beata Virgo glorioſa fuit in utero matris ſanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam naſceretur, & per

Specia-

Spiritum ſanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia ſuper Miſſus eſt, (& hr in gloſſa ordinaria) dicit, Spiritus ſanctus ſuperueniens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum ſorde caſtificauit, & ab omni æſtu concupiſcentiæ carnalis cor eius temperauit atq; mundauit.

Sanctus Anſelmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipſa Chriſti conceptio munda ſit, Virgo tamẽ ipſa vnde aſſumptus eſt, in iniquitatibus concepta eſt, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernar. in Epiſtola ad Lugd. dicit, Beata virgo poſt cõceptũ in vtero iam exiſtens ſanctificationẽ accepiſſe creditur, quæ excluſo peccato ſanctã fecerit natiuitatẽ, nõ conceptionẽ.

Sanctus Erardus Epiſcopus & martyr in ſermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O fœlix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit ſine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in ſermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam ſanctificata, & ſine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in 3. parte. q. 27. artic. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonauentura ordinis Minorũ in 3. ſent. diſt. 3. q. 1. arg. 2. dicit, Dicendũ eſt q; beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius ſanctificatio ſubſecuta eſt peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi eſt cõmunior, & rationabilior & ſecurior. Cõmunior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia eſſe naturæ præcedit eſſe gratiæ, &c. Securior quia magis conſonat fidei pietati, & ſanctorũ authoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorũ in ſermonũ ſuorũ opere tertio incipiẽte, Ignis à facie eius exarſit, in tractatu de beata Virgine, ſermone 4. incipiente, Sicut ſol oriens mũdo, dicit, Tertia fuit ſanctificatio maternalis, & iſta remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandũ tam mortaliter, quam venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confeſſor in ſermone de cõceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, ſed, eadem die & hora ſtatim poſt animationem fuit per ſanctificationem à peccato contracto mundata.

¶ Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginẽ conceptam in peccato originali quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magiſtri Vincentij de Caſtro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde ſumpta ſumpta ſunt inuenire quilibet poteſt.

¶ Hi ſancti atq; doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET Quia authoritates iſtæ, nõ de humano genere, aut Chriſtianis in cõi, ſed de beata Virgine in indiuiduo expreſsè loquũtur, ideo gloſſa illa, qua Sanctorũ authoritates intelligendæ, dicuntur de lege cõmuni, & non de priuilegio ſingulari, locũ hic nullũ habere, tũ quia gloſſa huiuſmodi de lege cõmuni, aut priuilegio locum habere poteſt, qñ eſt ſermo in cõmuni, ſeu vniuerſali (propter qđ non attulit vniuerſales propoſitiones Sanctorũ ſolũ Chriſtum à peccato originali excipientiũ) ſed qñ eſt ſermo de aliquo ſingulari indiuiduo nominato, locum non habet gloſſa, q; intelligatur de lege cõmuni: niſi hoc (ſcilicet ſermonem eſſe, quantum eſt ex lege cõmuni) ſpecificetur, vel ex ignorantia, aut maleuolentia, aut diſſimulatione hoc procedat, quæ omnia longe à Sanctis, & eorũ authoritatibus allatis eſſe cõſtat. Tum quia ex eo q; ſancti doctores beatã Virginem in particulari explicant, ſubiacere legi cõmuni in conceptione cũ peccato originali, & excipiũt ipſam beatã Virginẽ à communi lege aliorum in ductione peccati originalis (quia dicunt ipſam ex priuilegio ſanctificatam in vtero) conſtat q; ſancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia ſcientes nullum de præſeruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admiſerunt.

¶ Excludunt quoq; dictæ authoritates gloſſam aliã, ſ. de facto, vel ex debito, vel (& in idẽ redit) quantũ eſt ex ſe, vel ex cauſa extrinſeca. Quaſi Sancti intenderint q; beata Virgo incurrerit peccatũ originale nõ de facto, ſed de debito: hoc eſt quia debuit cõtrahere originalẽ maculam, ſed non contraxit de facto, ſimiliter q; quantũ eſt ex ſe, beata Virgo contraxiſſet peccatũ originale ſed de facto nõ contraxit ex cauſa extrinſeca, Deo, ſ. pręſeruãte per ſuã gratiã. Hanc, inquam, gloſſam excludunt, tũ quia ly de debito, & ly quantũ eſt ex ſe, eſt conditio ſecundũ qđ aut diminuens: qñ habens aliquid quantũ eſt ex ſe, vel de debito non habet illud ſimpliciter & abſolutè, ſed ſi ſolũ ex debito habet, ſecundũ quid habet: & ſi ſolũ quantũ eſt ex ſe habet, nõ habet illud, ſed oppoſitum illius. Sancti autẽ & doctores dicunt q; beata Virgo habuit peccatũ originale ſine vlla cõditione ſecundum quid, aut diminutione, ac per hoc ſimpliciter & abſolutè. Tum quia non deerant vocabula ſanctis & doctoribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipſum explicarent. Tum quia petendum eſt ab iis, ſi verba iſta, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & ſimilia, nõ explicant quod ipſa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis uti debeant ſancti & doctores ad hoc explicandum. In his namq; explicatur perſona beatæ Virginis nominatim, vt ſubiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta eſt, contraxit & ſimilia: quid vltra debuit apponi? Et ſi iſta hic non ſignificant, conſequens eſt, vt dicentes oppoſitũ, ſ. beatam Virginem non eſſe conceptam in peccato originali, non ſignificant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atq; temerariæ ſunt huiuſmodi non extorſiones, ſed corruptiones authoritatum, locutionumq́ue Latinarum.

¶ Repellunt etiã dictæ authoritates gloſſam de cõceptione ante infuſionẽ animę, vel in ipſo inſtanti infuſionis animę, quaſi Sãcti & doctores intendãt, q; beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionẽ ante infuſionẽ aïæ, & nõ quo ad conceptionẽ in infuſione animę. Tum qñ ſancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, ſicut de cõceptione aliorũ hominũ per cõmixtionẽ ſeminum genitorũ: conſtat autẽ q; ſermo ſemper eſt de conceptu in infuſione animæ: ergo. Tum qñ ante infuſionẽ animę non habet locum peccatũ originale: qñ ſine anima rationali nõ inuenitur copula originalis. Tum qñ loquuntur de beata Virgine, conſtat autem q; ante infuſionem animæ non erat beata Virgo. Reſtat ergo, vt ſola illa ſtultitia pro gloſſa Sãctorum & antiquorũ doctorũ admiſſione digna ſit, ſ. ſi Sancti & priſci doctores nunc eſſent, dicerent oppoſitum. Hanc ergo gloſſam ita veram putauerim, quemadmodum verũ puto, q; ſi Chriſtus nũc in terris conuerſaretur, mutaret doctrinam fidei ſuæ vt conformaret ſe populis, &c. Stant igitur ſolidæ allatæ Sanctorum & doctorum authoritates ad ſuſtinendum beatam Virginem conceptam eſſe in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemq́ue eſſe partem illam conſtat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentium Beatam Virginem ab originali peccato fuiſſe præſeruatam.

ALTERIVS autẽ partis (ſcilicet q; beata Virgo præſeruata eſt de ſpecialiſſima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem: ex authoritate doctorum multorum, ex determinatione ſynodi, ex cultu eccleſiaſtico, ex indulgentia cõceſſa, ex communitate ſequacium, ex ſcandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ ſigillatim examinanda ſunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatã Virginem eſſe præſeruatam ſunt numero infiniti, ſi ad modernos ſpectemus. Paulo ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt, vt Scotus, Franciſcus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præſeruatam eſſe ab originali peccato.

Primũ argumentũ à Sanctorũ, & doctorũ dictis.

¶ Sed hæc probabilitas valde exigua eſt: tum quia eſt contra tot Sanctos, & nullus eſt inter iſtos Sanctus. Sanctę autem Brigidę è regione ponitur ſancta Catherina Senis, quæ dixit ſibi reuelatũ eſſe oppoſitum: vt refert Archiepiſcopus Florentinus in prima parte Summæ ſuę titulo 7. c. 2. circa finem.

Et maiori fide digna videtur ſancta Catherina: quia canonizata eſt ſicut cæteri ſancti: ſancta vero Brigida canonizata eſt tẽpore ſchiſmatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in ſua obedientia nono. Tũ quia in iis, quæ ſunt fidei, magis ſeruiendum eſt eum antiquis, quàm cũ modernis. Tum quia ipſe Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introducit hanc opinionem timet hanc opinionem ſequi. Nam in 3. ſent. diſt. 3. q. 1. poſt tractatas de conceptione Virginis cum peccato aut ſine peccato originali opiniones dicit, Quod autẽ horum factum ſit, Deus nouit: ſi authoritati Eccleſiæ, vel authoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius eſt attribuere Mariæ.

¶ Quod autẽ noui ſint oẽs doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, q; Magiſter ſenten. de Sãctorũ teſtimonio in re hac dicit in 3. diſt. 3. Sanè dici põt, & credi oportet iuxta Sanctorum atteſtationi cõuenientiam, ipſam (ſcilicet carnẽ Chriſti) prius peccato fuiſſe obnoxiã ſicut & reliqua virginis caro: ſed ſancti Spiritus operatione ita mundatã, vt ab omni peccati cõtagione immunis vniretur verbo, Hęc ille. Et S. Bonauentura in 3. ſent. diſt. 1. q. 1. loquẽs de authoritate ſanctorũ dicit, Nullus autẽ inuenitur dixiſſe de iis, quos vidimus & audiuimus auribus noſtris beatã Virginẽ fuiſſe ab originali peccato immunẽ in ſui conceptione. Et Adã anglicus in 3. ſent. d. 3. dicit, Si credendum eſt dictis Sanctorũ, tenendũ eſt beatam Virginẽ fuiſſe conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorũ inuentus dixiſſe contrarium

cium

dum. Hæc ille. Et ipſe Franciſcus de Maironis, in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit, quòd non obſtante quòd B. Virgo fuerit præſeruata à peccato originali, propter dicta tamen Sanctorum poſſumus dicere quòd aliquomodo peccatum originale contraxit. In quibus uerbis ipſemet oſtendit, quòd dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine. Ipſe enim labor iſtorum ad gloſſandum dicta Sanctorum oſtendit, quòd ſancti contraria ſuæ opinionis ſonant. Quãuis uanus ſit eorum labor, niſi ad authoritates Sanctorum, quæ in communi de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ namque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, gloſſari nequeunt: ut patet ex dictis. Propterea non eſt mirum, ſi nullus Sanctus, nullus illuſtris doctor antiquus pro hac parte afferatur, niſi fortè à falſarijs. Vnde authoritates quorundam Sanctorum (ſ. Aug. quum de peccatis agitur de Maria propter honorem domini, nolo habere quæſtionem. Et Anſelmi, decuit, ut mater Domini ea puritate niteret, &c. Et S. Thom. in primo ſent. Immunis fuit ab omni peccato, &c.) & ſi quæ ſunt ſimiles quæ pro hac opinione afferũt (licet ſcholaſtica diſputatione nõ ſint indignæ) à iudicio tamen ueritatis procul eſſe debent: quoniam nõ dictis facilè ueras gloſſas & expoſitiones rationabiles habentibus eatorquetur debet hæc ſingularis ueritas: ſed debẽt afferri authoritates Sanctorum & antiquorum nõ in genere, ſed in ſpecie peccati originalis maculam negãtes à beata Virgine. non tempore conceptionis Ieſu Chriſti, ſed tempore conceptionis propriæ: ut nos fecimus pro oppoſita opinione. prætermittendo communia. Cõſtat nihilominus allatos tres Sanctos expreſsè docuiſſe beatam Virginem cum peccato originali conceptam: ut patet ex allegatis.

Arg. ab authoritate Baſilien. ſynodi.

DETERMINASSE quoque dicitur Baſylieñ. ſynodum in ſeſſione 36. pro hac opinione in hæc uerba, Nos diligẽter inſpectis authoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam aſſerẽtẽ glorioſam Virginem præueniẽte & operante diuini numinis gratia, ſingulari nunquam actualiter ſubiacuiſſe originali peccato tanquam piam & conſonam cultui eccleſiaſtico, fidei catholicæ, rectæ rationi & ſacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus, nullique de cætero licitum eſſe in contrarium prædicare ſeu docere. Hæc ibi. Anno Domini. 1439. 15 Cal. Octobris.

¶ Sed iſthæc determinatio multominus prodeſt quam primarum quoniam congregatio illa Baſil. tunc tẽporis nõ erat ſynodus, nec Cõcilium, ſed erat ſchiſmatica. utpote ſciſſa à capite Eccleſiæ Eugenio quarto: ut patet ex ordine ſeſſionum: nam in 34. ſeſſione, 7. Cal. Iulij depoſuerunt de facto Eugenium, Et poſt in ſeſſione 36. 15. Cal. Octobris ſequentis determinarunt de cõceptione. Vnde hinc non niſi ſynagogæ Satanæ authoritas afferri põt: quòd licet & ipſa uerba allata contraria dictis Sanctorum, ut in ſupra allegatis patet manifeſtè: uniuerſalis tamen Eccleſiæ adorans tunc & poſt continuè uſque hodie dictum Eugenium: & Nicolaum quintum eligens ac ſuſcipiens ſuperſtite eo in papa Baſilien. cõciliabuli Amadeo locupletior teſtis eſt. Quocirca allegare Baſilienſem ſynodum pro tempore illo, quo fuit ſchiſmatica, perinde eſt ac ſi allegaretur Piſanum nuperrimè contra Iulium ſecundum celebratum conciliabulum: quod uidimus oẽs, & manibus tetigimus fuiſſe ſchiſmaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur uerum ac uenerandum Concilium ex Ferraria in Florentiam tranſlatum Græcorum & Latinorum ſub prædicto Eugenio quarto: ubi inter dogmata fidei traduntur hæc uerba firmiter credit, profitetur, & docet ſacroſancta Romana Eccleſia, neminem unquam ex uiro fœminaque conceptum à Diaboli dominatu fuiſſe liberatum, niſi per fidem Mediatoris Dei & hominum Ieſu Chriſti domini noſtri: qui ſine peccato conceptus, natus, & mortuus humani generis peccata delẽdo, ſolus ſua morte proſtrauit, & regni cœleſtis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni ſua ſucceſſione perdiderat, reſeruauit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta ſunt, ut appareat, quòd illo tẽpore, quo res in quæſtione erat uniuerſalis Eccleſia ſolum Chriſtum excepit ab originali peccato: quod nõ erat dicendum, ſi beata quoque Virgo excipienda eſſet.

Arg. ab eccleſiaſtico cultu.

ECCLESIASTICVS Deinde cultus affertur, quòd iam per omnes ferè Eccleſias Latinas feſtum cõceptionis nõ ſanctificationis celebratur, inſinuando per hoc, quòd nõ ſanctificata eſt à peccato originali: ſed concepta eſt ſine illo beatiſſima Virgo.

¶ Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Eccleſiæ ſunt per orbem diffuſæ celebrãtes in illo die ſanctificationẽ nõ conceptionẽ. Et in hoc Eccleſia unumquemque in ſuo ſenſu abundare permittit. Secundò, quia conſtat quòd quibuſcunque catholicis celebratur hoc feſtum, celebratur ratione ſanctificationis beatæ Virginis in utero matris: ſiue illa ſanctificatio fuerit præueniens, & quaſi præoccupans peccati originalis actualem incurſum ut oppoſita dicit: ſiue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, ut altera dicit opinio. Quocirca omnes cõueniunt in ſanctificatione beatæ Virginis: & quòd fuit in utero & quòd eſt a uobis celebratus uel etiam illud, Tu ſolus ſanctus, Mariã ſanctificãs. licet diſſẽtiant in effectu ſanctificationis an ſcilicet præſeruauerit, an mundauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis ſub nomine ſanctificationis, ut nomen conſonaret rei.

Arg. ab indulgẽtiis.

INDVLGENTIA uerò conceſſa nihil confert huic opinioni ſicut nec feſti celebritas: quia ad honorẽ beatæ Virginis ob gratiam propriæ ſanctificationis in utero fertur, relinquẽdo ambiguum an præſeruans à macula, an mũdãs fuerit gratia illa ut dictum eſt.

Arg. à ſequẽtibus.

¶ Quod autem iam communis facta ſit hodie iſta opinio (ita ut omnes ferè catholicæ Latinæ Eccleſiæ arbitrentur obſequium ſe præſtare Deo in huiuſmodi ſequela opinionis) ex eo reddit opinionem probabilẽ; quia probabile eſt quod multis uidetur. Sed probabilitas hæc uulgarẽ authoritatem nõ excedit: & eidem cõtraponitur, quòd probabile in ueritate eſt, quod uidetur ſapientibus, qui ut patet ex ſupradictis, contrariam ſecuti ſunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in ueritate cõſtituit.

Arg. à ſcãd. lo.

¶ Quia ſcandaloſa deinde dicitur oppoſita opinio & piarum aurium offenſiua à multis etiã uniuerſitatibus Theologorum, probabilis redditur iſta opinio. Sed quoniã uniuerſitates cõtra tot Sanctorum & communem priſcorum doctrinã in his, quæ ſunt de fide, præſumptuoſæ ſunt, & ſcandalum hoc nõ actiuum, ſed paſſiuum inſipientium eſt potius quam piarum aurium, imò Phariſæorum conuinceretur eſſe, declarante eis ueritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis ſortitur opinio hæc niſi apud ignorantes.

Arg. ab animo pietate.

¶ Pietas denique huius opinionis magna eſſe dicitur: quoniam pium ualde eſt credere quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ cõferri potuit ſub Chriſto tamẽ, totum collatum eſt: quoniam illi dixit Angelus, quòd erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidẽ innititur, ſed non ſecundum ſcientiam: propter quod à fide ac ueritate multa abduceret iuxta hanc ſiquidẽ uocatã pietatis regulam liceret etiam credere, quòd beata Virgo fuit cõcepta de ſpiritu ſancto, & tamen ſub Chriſto: quia propterea non eſſet Deus & homo. Poſſemus quoque dicere, quòd beata Virgo erat in hac uita ſimul uiatrix & cõprehendens: & tamen ſub Chriſto, quia non in tanto eſſet beatitudinis gradu. Poſſemus etiam adhuc dicere, quòd ipſa fuit Deus & homo: & tamẽ ſub Chriſto, quia Chriſtus maſculus, & ipſa mulier: Chriſtus uniuerſalis redemptor per ſuam mortem, ipſa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De ſolo namque unigenito Dei credimus, quòd non ad menſurã datus eſt ſpiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis ſanctis ſecundum menſurã donationis Chriſti plus & minus, prout uoluit, datum credimus. Si tamen reſtringatur ad actualẽ munditiã à peccati macula dicta propoſitio, & dicatur quòd pium eſt credere, quòd beatæ Virgini quicquid gratiæ, ſub Chriſto tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum eſt, fateor, quòd pia eſſet credulitas iſta, niſi Sanctorum authoritates obſtarent. Quod Scotus timuit: ſed minus docti non timent: propterea fortaſſis, quia ad pauca reſpicientes, de facili enunciant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot ſanctos, & antiquos doctores, Angelum ſatanæ in Angelum lucis transformatum, aut phantaſias, uel etiam figmenta ſapientibus ingerere uidentur. Hæ ſiquidem cum uocatis miraculis, quæ in hac cauſa afferuntur pro mulierculis non pro ſacra ſunt ſynodo: unde nec cenſeo digna de quibus uerba fiant.

EX OMNIBVS autem dictis facilè eſt colligere quòd neutra perſ propoſitæ quæſtionis in ſenſu quo uertitur in dubium, eſt neceſſario credenda: & quòd altera (ſcilicet dicens, beatam Virginem eſſe mundatam ab originali peccato) eſt probabilis: altera uerò (ſcilicet dicens, beatam uirginem eſſe præſeruatam à macula originalis peccati) eſt tolerabilis: & apud ſic affectos uel aſſuetos, aut ueræ Theologiæ ſanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

¶ Hæc ſunt, beatiſſime pater, quæ ſanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me iam ſcripta, quem ſcribẽda ſubmitto, offerẽda occurrunt. Vnde euidẽter cernitur pars credens, beatiſſimam Virginem ab originali peccato mundatam in ſinu Sanctorum & ſacrorum doctorum priſcorum quieſcens, nihilque ſibi timens à ſacroſancta ſynodo (quandoque quidẽ à Spiritu ſancto, quo inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines cõtrariẽ in fide ſententiæ prodire nequeunt) quæ potius ſperat, ſi decernendum aliquid eſt, ipſam tanquam probabiliorẽ, & ſanctorum ac doctorum dictis conſonã approbandam: exemplo Viennẽ. ſynodi ſub Clemente quinto, quæ de Baptiſmi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis ſanctorum & doctorum conſonam. Pars uerò reliqua credẽs, beatã Virginem à macula originalis peccati præſeruatam, multitudine ſequacium & fauoris amplitudine conſpicua apparet. Supereſt igitur, P. S. ut inter quindecim ſanctos (Auguſtinum, Ambroſium aliosque quorum expreſſè ſunt noĩa) necnon innumeros Doctores antiquos ex una, & paucos in cauſa hac Scotum, Franciſcum de Maironis, Petrum Aureoli (cõtra tamen patres ſui ordinis) modernos, & promiſcuũ uulgus clamantes ex alia, medius tu arbiter à Chriſto datus, in hac ſancta Lateranẽ. ſynodo religionis Chriſtianæ uel ueritatẽ firmiter amplectãdã decernas.

uitam æternã, Tum ſuper diſtinctionem carnis cõtra ſpiritũ à Dño inductã. Firmatur quoq; hæc gloſſa quia applicata ad propoſitũ inuenitur quadrare. Tum quia de carne Chriſti, quæ deſcripta eſt dans uitã æternã manducata, modo aperitur, q; ſine ſpiritu nihil prodeſt ad uitã æternã. Et verè ſic eſt, q caro Chriſti quantũcunq; crucifixa pro nobis, nihil prodeſt ſine ſpiritu adoptionis filiorũ Dei. Tũ quia Iudæis quærentibus, Quõ poteſt hic nobis dare carnẽ ſuam ad manducandũ, directè reſpõdetur, q; nõ de ſola carne fuit ſermo, quum dictũ eſt, caro mea vere eſt cibus: & Niſi manducaueritis carnem filii hominis, &c. quia caro ſola nõ prodeſt quicquam ad vitam æternam: ſed de carne comitata ſpiritu: quia Spiritus eſt qui viuificat: vt ſic intelligere poſſent, q; eius caro quidem eſſet manducanda, ſed ſpiritu interueniente, ſed Spiritu faciente manducationem ꝛ nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ eius quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus eſt, q; caro non eſt nomen ſubſtãtiale, ſed carnalis officii hoc in loco, & ſignificat cibũ carnalẽ. Ita q; ſenſus eſt, Cibus carnalis nõ prodeſt quicquã. Et ſic ſenſus ex eodem procedit fonte: q.a.ſ. de carne abſolutè, nõ de carne ſua ſpecialiter dicit, Caro nõ prodeſt quicquã, & caro diſtinguitur cõtra ſpiritũ: & vbi de mãducatione eſt ſermo, & dicitur, Spiritus eſt q viuificat, caro non prodeſt quicquã: ſenſus eſt, q͛d carnalis cibus non prodeſt quicquã, ſpiritualis autẽ cibus eſt qui viuificat. Et hoc directè reſpõdet quæſtioni Iudæorũ, qui non de ſubſtantia, ſed de modo quærebant, Quõ poteſt hic nobis dare carnem ſuam ad manducandũ? Præſupponebant carnem, & quærebant modum. reſpondet Dñs q; modus non eſt carnalis, ſed ſpiritualis: quia caro, id eſt cibus carnalis, nõ prodeſt quicquam ad vitam æternam, ſpiritualis autem cibus eſt, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in ſcriptura ſacra caro ſumatur quãq; nõ pro ſubſtantia carnis, ſed pro officiis carnalibus, patet in Apoſtolo primæ ad Cor. 15. dicente, Caro & ſanguis regnum Dei poſſidere nõ poſſunt. Cõſtat.n. q; nõ excluditur à regno Dei ſubſtãtia carnis & ſanguinis (Quia reſurgemus, ſicut Chriſtus, carnem & oſſa habentes) ſed carnalia officia. Quòd autẽ in hoc loco caro non ſumatur pro ſubſtantia carnis, ex ipſomet euãgelico cõtexto patet. Nam ibidem Dñs dicit de ſubſtantia carnis ſuæ, Qui manducat meã carnẽ, & bibit meũ ſanguinẽ, habet vitã æternã. Hinc enim clare patet, q; ſubſtãtia carnis eius ſpiritualiter manducata prodeſt multũ, & viuificat: vt pote dans vitam æternã. Non ergo de ipſa ſubſtantia carnis dictũ eſt, Caro non prodeſt quicquã. Quòd autẽ de carnali officio ad literã ſit intelligendũ, patet tũ ex eo, q; Iudæis carnaliter quærentibus, quõ poteſt hic nobis dare carnẽ ſuã ad manducandũ, directè reſpondetur, q; caro, id eſt carnalibus nõ prodeſt quicquã, ſed ſpiritualis cibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere non poſſent q; quum dictũ eſt, Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & Caro mea verè eſt cibus, &c. nõ de carnali cibo, ſed de ſpirituali fuit ſermo. Tum quia ſicut Nicodemũ alloquens Dñs de generatione ſpirituali, poſtquã dixerat, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non poteſt introire in regnum Dei, ſtatim ſubiunxit ad excludendã generationẽ carnalẽ, Quod natum eſt ex carne caro eſt. & q; natum eſt ex Spiritu, ſpiritus eſt: ita Iudæis quærẽtibus, Quõ poteſt hic nobis dare carnẽ ſuã ad manducandum: dixit, Spiritus eſt qui viuificat, caro non prodeſt quicquã: ſignificans q; cibus carnalis non prodeſt niſi carni, cibus autem ſpiritualis eſt qui viuificat. Et ſi vnico verbo vtrunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodeſt quicquam ad vitam animæ, ſpiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, q; licet verũ ſit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodeſt quicquam: falſum tamẽ eſt, quòd loquatur de carne comeſta: ſed loquit͛ de carne ut cibo carnali. Falſum quoque eſt, q; hæc verba excludentis ab euchariſtia vera Chriſti carо. Et ſi proteruos ex euangelicis verbis uis conuincere, petito, an caro Chriſti manducata ſpiritualiter, proſit ad vitam æternam. ſi prodeſt, ergo vera Chriſti caro comeſta prodeſt: ergo ex hoc, q; Dominus dicit, Caro non proſit quicquam, non excluditur quin caro Chriſti ſpiritualiter manducata proſit. ſi non prodeſt, quia caro nõ prodeſt quicquam, ergo falſum eſt quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam. Hæc de ſecundo.

CAPVT III.

Quod falſum ſit Theologos opinari in Euchariſtia ſacramento corporaliter & perceptibiliter ſumi corpus Chriſti.

TERTIVM caput eſt, q; Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Euchariſtia ſumi corpus Chriſti: iuxta coactam confeſſionem Berengarij, de cõſecratione, diſtinct. 2. cap. Ego Berengarius.

CIRCA hoc caput conſtat falſiſſimum eſſe, q; Theologi dicunt corpus Chriſti corporaliter & perceptibiliter ſumi: quoniam & ſpiritualiter & non percipiendo (ſiue ſenſu, ſiue intellectu) ſed credendo dicunt corpus Chriſti ſumi in Euchariſtia: ſacramentales autẽ ſpecies corporaliter & perceptibiliter ſumunt.

Verba autem confeſſionis Berengarij ex ratione dictãdi interpretanda ſunt. Quia.n. Berengarius errorem, quem iſte ſuſcitare conatus, ſecutus eſt: (ſ. q; in ſacro Caro Chriſti erat ſicut in ſigno tñ, & Eccleſia catholica fatetur carnem Chriſti nõ ſolum ſignificari, ſed contineri in hoc ſacro) ideo Patres in cõcilio decreuerunt in deteſtationem talis erroris, q; confiteretur Berengarius, corpus Chriſti ſenſibiliter ſumi manibus ſacerdotum, tractari, & dentibus conteri: ut intelligerent Chriſtiani per hæc uerba, q; fideles ſumendo Euchariſtiam, ſumunt non ſolum ſacramentũ (hoc eſt ſacrum ſignum carnis Chriſti) ſed ſumũt & ſpeciem continentẽ carnem Chriſti, quod hæretici illi negãt, & impugnant. Et non intelligebãt Patres, nec uolebant intelligi, q; caro Chriſti in ſeipſe ſentit, tangitur, cõteritur dentibus, hoc. n. nec ſomniant Chriſti fideles. Tota itaq; differentia in hoc cõſiſtit, q; qui prius cõfitebatur Chriſtũ mãducari in ſigno tñ, coactus eſt a fide catholica cõfiteri carnem Chriſti mãducari nõ ſolũ in ſigno, ſed in continente ſacro Euchariſtiæ. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quemodo non falſum, ſed vere exiſtimant Theologi Fidem venire ex hominis iudicio & electione, & vſque ad ſenſibilia extendi.

QVARTVM caput eſt, quaſi Theologi errẽt in duobus. Primo q; putant fidem ex hominis uenire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res ſenſibiles extendunt: quum nullus credat quod ſentit, aut uidet.

CIRCA hoc caput ſcis erudite lector, falſum eſſe, q; Theologi dicant primum: quoniam cum Paulo Apoſtolo ad Ephe. 2. fatentur fidem donum Dei eſſe, q; quia non confertur inuito: ſed nolenti, ſed diſpoſitio ad illud uoluntaria electione Chriſtianitatis, ideo diſpoſitiuè uerificat fidem pendere ex hominis electione. ¶ Secundum aũt dictũ noſtri poſſe benè & malè intelligi. Nam ſi intelligeretur fidẽ extendi ad res ſenſatas tanquã ad res creditas, falſum eſſet: conſtat.n. q; quæ creduntur, non ſentiuntur. Sed in hoc ſenſu nõ dicũt Theologi fidẽ extẽdi ad ſenſibilia, nã fatentur cũ Paulo ad Heb. c 11. q; fides eſt eorũ quę nõ apparẽt. Si aũt intelligitur, q; fides extẽditur ad res ſenſibiles tanquã ad extrema rerũ creditarũ, optimè dr, & peſſimè reprehẽditur, nam multæ res creditæ conſiſtunt in coniunctione rerũ ſenſibilium cũ rebus inſenſibilibus: nam per hoc quũ oporteat credere coniunctionẽ rei ſenſibilis cũ re inſenſibili, neceſſe eſt tunc fidẽ extendi ad ſenſibilẽ tanquã ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in myſterio incarnationis Fide credimus, q; Verbũ caro factũ eſt, & conſiſtit myſterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem ſenſibilem: nec poteſt credi iſta coniunctio, niſi credulitas extendatur ad carnẽ. Ita q; ſi uidemus Chriſtum hic præſentẽ, non crederemus carnẽ, quam uideremus, ſed crederemus coniunctionẽ diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides noſtra ad carnẽ uiſam, non quatenus uidetur, ſed quatenus eſt extremũ inuiſibilis coniunctionis cũ Deitate. Vnde habes clarè, q; qui negat fidem ſic extendi ad ſenſibilia, negat fidem Chriſtianam eſſe de myſterio Verbi incarnati. Sic autẽ eſt in propoſito: quoniam non credimus, ſed uidemus ſpecies ſacri Euchariſtiæ, credimus autem præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ita q; coniunctio ineffabilis illarum ſpecierum ad corpus Chriſti, ſub fide cadit: & non ſpecies ipſa, quæ palpatur, & uidetur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod ſibi inuicem minime aduerſantur hæc in Euchariſtia ſacramẽto verum Chriſti corpus eſſe, & ſpiritualiter tantum manducari.

QVINTVM caput eſt, q; ſimul ſtare nõ poſſunt hæc duo, in ſacramẽto Euchariſtię eſſe uerũ Chriſti corpus, & ſpiritualiter mãducari, q ſpiritus & corpus adeò à ſe diſtant, ut neutrum poſſit alterum eſſe: & dicere corporalem carnem ſpiritualiter manducari, nihil aliud eſt quam dicere ſpiritum eſſe corpus, & econuerſo.

CIRCA hoc caput, q ridiculũ eſt argumentũ, manifeſtè uidere potes, prudẽs lector, q; digreditur à re ad modũ rei. Nullus ita inſanit, ut dicat ſpiritũ eſſe corpus: ſed dicimus corpus Chriſti habere modũ eſſendi ſpiritualẽ in hoc ſacramẽto: qd eſt quidem in ſacramẽto uerũ corpus, ſed nõ per modũ corporis in ſacramento exiſtit, per modũ quidẽ corporis exiſtit in cœlo, in ſacramẽto aũt non exiſtit per modũ corporis: nõ enim exiſtit occupando locum: ſpirituali modo incõprehenſo ab intellectu humano: ſicut etiam incomprehenſus eſt modus unius uerbi Dei ad humanitatem aſſumptam: ſicut etiam incomprehenſus eſt modus, quo unus Deus eſt trinus in pſonis. Credimus enim hæc omnia, quãuis nõ cognoſcamus iſta. Et ſimiliter manducatur uerũ Chriſti corpus in ſacramento, ſed non corporaliter, ſed ſpiritualiter. Et hoc eſt dictũ, q; manducatio corporalis non maſticat.

maſticat Chriſti corpus, quamuis conterat ſacramentales ſpecies corporis Chriſti, ſub quibus continetur vera caro Chriſti: ſed ſpiritualis manducatio, quæ per animam fit, ad Chriſti carnem, in ſacramento exiſtentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non eſſe cogitandum de myſterio Euchariſtiæ.

SEXTVM caput eſt q Theologi docuerunt, vt non cogitent Chriſtiani in myſteriis Euchariſtiæ, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput, ridiculum ferè eſt reſpondere. Quia conſtat Theologos iuxta qualitatem perſonarum conſilia dare: & idiotas ac ſimplices hortari, vt ſufficiat eis credere tam ea quæ ſunt Trinitatis, quàm ea quæ ſunt huius ſacramenti & prædeſtinationis & ſimilia: iuxta illud, Altiora te ne quæſieris: viros autem idoneos ad capiendum myſteria fidei hortari ad meditandum & ſciendum ex ſacris literis myſteria fidei & ſacramenti Euchariſtiæ. Hæc de ſexto.

CAPVT VII.

Quomodo Catholice ſint exponenda verba in ipſa forma Euchariſtiæ.

SEPTIMVM caput eſt, q in verbis conſecrationis, Hoc eſt corpus meū: verbū, eſt, nō eſt intelligendum ſecundū propriā ſignificationē: ſed vſurpatur extra propriā ſignificationē, ita vt ſumatur Eſt, pro, Significat: & eſt ſenſus, Hoc ſignificat corpus meū, Vnde corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento niſi ſicut in ſigno. Vbi quatuor dicuntur. Primum q in ſacra Scriptura pluries vſurpatur Eſt, pro, ſignificat: vt patet Gen. 41. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis conſecrationis Eſt, pro, Significat, quia oportet alterū duorū dicere: aut q Chriſtus falſum dixit, dicendo, Caro non prodeſt quicquam, q eſt impium: aut q eſt, ſumitur pro Significat. Et patet ſequela: quia ſi Eſt ſumitur propriè, eſſet in hoc ſacramento vera Chriſti caro vtilis ad vitam æternam, & ſic falſum dixiſſet Chriſtus, caro non prodeſt quicquā. Tertiò aſſignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus eſt, vel q percipi aut tangi poteſt, nullo pacto ad fidē pertinet. Quartò aſſignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Eſt, pro, Significat, quadrat enim q Dominus dixit Hoc facite in mei commemorationem. Quadrat quod Paulus dixit, Quotieſcunq; manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, Quadrat & q in primitiua Eccleſia deſcribitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Chriſtianorum in Eccleſia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, ſingula ſigillatim notāda ſūt. Quod igitur imprimis dr, in Scriptura ſacra vſurpari qnq; eſt, pro, ſignificat, verū dicunt: ſed in hoc errant, q non diſcernunt diuerſus loquēdi modus Scriptura ſiquidē qnq; loquitur metaphoricè, & qnq; propriè. Et quum ſermones ſunt metaphorici, tunc Eſt æquiualet ad ſignificat: puta: Petra autem erat Chriſtus, Ego ſum vitis vera, Ego ſum oſtium, & ſimilia. In his enim ſermonis ſimilitudinarij cogit ad intelligendū eſſe, Eſt, erat, ſum, fui, non ſecundum proprietatem, ſed ſecundum ſimilitudinē. Et in hoc genere cōſtat contineri oēs textus ſcripturæ, quos iſte allegat: ut patet intuenti. Quū autem non ſecundum ſimilitudinem, ſed ſecundum proprietatem Scriptura loquitur nunquam Eſt, eſſe, erat, fuit, trahitur extra propriā ſignificationē, ſed ſecundum proprietatem ſuæ ſignificationis intelligitur. In propoſito autē conſtat, Chriſtum non loqui de corpore ſuo ſimilitudinarie, ſed de uerò & proprio corpore ſuo, dicēdo, Hoc eſt corpus meum: ut etiam ipſi aduerſarij cōfitentur. Errat ergo uſurpando hic eſt, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolis Eſt uſurpatur, pro ſignificat.

¶ Quū autē ſecundū offertur tē, quia caro nō prodeſt quicquā, ampliore inſtructione nō eget. Monſtratū ſiquidē eſt in ſecun. cap q per illa uerba. Caro non prodeſt quicquā. Dñs nihil aliud ſignificat, niſi q caro ſola, ſeu carnalis cibus, non prodeſt quicquam ad uitam æternam. Cum qua ueritate optimè quadrat hæc etiā ueritas, quod hoc, id eſt ſubſtantia ſub his accidentibus eſt corpus meum: quoniam corpus Chriſti in hoc ſacramento contentum, nec eſt cibus carnalis, nec prodeſt ſine ſpiritu.

¶ Quum uerò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, q quicquid eſt corpus, nullo pacto ſpectat ad fidem: mirum eſt tam manifeſtam falſitatē ingeri. Plenum eſt ſymbolum fidei, q credimus Chriſtum crucifixum, mortuum & ſepultum, quòd aſcendit in cœlum, credimus carnis reſurrectionem: hæc omnia corpora ſunt, Quomodo ergo dicitur, q ad fidem nullo pacto ſpectat quicquid corpus eſt?

¶ Quum demū quarto affertur, q omnia quadrant ſcripta de hoc ſacramento, &c. aduerte uenenū. Verū ſiquidē eſt, q ſacrum hoc eſt memoria recordatioq; mortis Chriſti: imò quod plus eſt, q eſt ſignū corporis Chriſti. Scis enim plenis buccis Theologos in quarto ſent. ſonare, q ſpecies ſacramentalis eſt ſignū geminæ rei. ſ. corporis Chriſti naturalis, ut rei contentæ & ſignificatæ, & corporis Chriſti myſtici, ut rei non contentæ, ſed ſignificatæ. Hæc. n. omnia uera eſſe affirmamus, ſed iſte homo ab affirmatione ſigni, memoriæ & huiuſmodi, infert negationē carnis Chriſti contentæ. Quaſi non ſtent ſimul, q in ſacramento hoc ſint ambò, ſignū. ſ. & ſignatū: quæ tñ conſtat ueriſſimè ſtare ſimul: ſed iſte homo ex ueritate non integra excludit alteram ueritatē. Et per hoc patet, q conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annūciatio mortis Chriſti, & id genus reliqua, uera ſunt, affirmant q uerum eſt: ſed non negant alteram ueritatem de exiſtentia corporis Chriſti in eodem ſacramento.

¶ Vbi etiam libet intueri, q conuentus Corinthiorū ad cœtum Dñi, ab Apoſtolo Paulo mōſtratur, q non erat cōuentus ad gratiarum actionē tñ, ad panē ſignificatiuū tñ, ſed ad uerū corpus Chriſti ſacramentaliter ſumendum: alioquin non dixiſſet, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū ſibi manducat, & bibit. Et quare ſubdit, Nō diiudicās corpus dñi, ſi ad ſignum tñ corporis Dñi conueniret ſumendum, non eſſet reus corporis & ſanguinis Dñi indignè ſumens: quia conſtat non eſt reum corporis & ſanguinis Dñi qui indignè panem in Eccleſia ſumit, qui panē benedictū (ut in multis Eccleſiis fit) comedit, qui diuinis intereſt officiis, ut Chriſtianus. Et tñ ad hæc oīa conuenientes in Eccleſia, profitemur nos eſſe Chriſtianos, nos pertinere ad corpus Chriſti myſticū: utpote Chriſtianos: ſicut apud illos hæreticos cōuenientes ad cœnā Dñi, profitentur ſe aſſe de corpore Chriſti myſtico. Vnde ex ipſa Apoſtoli doctrina circa illū conuentum, docemur conuentū ad cœnā Dñi plus importare, quā ad panē ſignificatiuū dum inſtruimur, q reus erit corporis & ſanguinis Dñi, qui indignè ſumit. Quæratur ab iſtis, qbus uerbis debuiſſet uti Apoſtolus ad ſignificandū uerū Chriſti corpus, ſi hæc nō ſufficiūt: qbus uerbis Chriſtus uti debuit, ſi illa nō ſufficiunt, Hoc eſt corpus meū? Cōfunde demū iſtos quærēdo ab eis, Si hæc Chriſti & Pauli uerba non ſat ſunt ad docendū uerū Chriſti corpus eſſe in ſacro Euchariſtiæ, dicite, quæſo uos, quibus uerbis utendū erat, ut exprimeretur uerū Chriſti corpus eſſe in hoc ſacro? Si hæc Chriſti uerba (Hoc eſt corpus meum) propriè, imò propriiſſimè ſignificantia ſubſtantia demonſtrata ſub accidētibus panis eſſe corpus Chriſti, nō ſufficiūt, ſi locutio ſecundum proprietatem ſermonis nō ſufficit, nullus ſermo ſuffiriet. Si metaphoricus fuiſſet ſermo, uarius eſſet ſenſus: ſi circūlocutiōe uſus fuiſſet, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur ueritatis explicatio: oīs enim ſermo aliūs à pprio, minus eſt proprius. Dicite, quæſo, quibus uerbis Paulus manducationē ſacramentalem ueri Chriſti corporis debebat explicare ſic dicendo, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciū ſibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Dñi, explicando, Reus erit corporis & ſanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clare ſignificant, ut clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & ſanguinis: non ſigni corporis, aut ſanguinis. Erubeſcant ergo.

Apoſtl-mū fuit hoc enim plum.

CIRCA clarā intelligentiā uerborū conſecrationis, Hoc eſt corpus meū, recolito primò, q uerba hæc ſortiūtur ueritatē ſuā in fine plationis, & non ante. Et hoc nō eſt pprīū huic locutioni, ſed eſt cōmune ei & oībus locutionibus enūciatiuis. Et ratio eſt, quia ueritas locutionis enūciatiuæ comitatur ſignificationē eius: cōſtat. n. q non prius locutio enūciatiua eſt uera, quā ſignificet: ac per hoc antequā habeat cōpletā ſignificationē, nec eſt uera, nec falſa. Conſtat quoq;, q uſq; ad finē prolationis nō cōpletur ſignificatio oronis: & conſequenter nō eſt uera nec falſa ante finē prolationis. Et hinc eſt, q ſi ſacerdos nō finiret uerba hæc non conficeretur ſacramentū. Recolito ſecundo qđ uerba hæc non ſolū ſignificāt uerū, ſed etiā efficiunt ueritatē, quā ſignificant. Significant. n. hoc eſſe corpus Chriſti (quod eſt ueriſſimū prolatis his uerbis in perſona Chriſti: in cuius perſona conſtat ſacerdotē affirmare, hoc eſt corpus meum) efficiuntq; hoc eſſe corpus Chriſti. Et ſignificationē quidem uerba ipſa ſonant (efficientiā autē exercere fides Chriſtiana confitetur: credimus enim uerba hæc eſſe conuerſiua panis in corpus Chriſti. Et ad hoc ſola fides ſufficit.) Collige conſequenter uerificari in fine prolationis horum uerborum duo ſimul. ſ. eſſe & fieri, id eſt hoc fieri & eſſe corpus Chriſti: Nam ſignificationi uere reſpondet eſſe, id eſt hoc eſſe corpus Chriſti, uel autē efficatiæ reſpondet fieri, id eſt hoc fieri corpus Chriſti, ita q ſimul & ſemel in eodem inſtanti uerificatur hoc fieri, & eſſe corpus Chriſti. Quod ſi quis philoſophiæ naturalis expers mirabile reputet aliquid ſimul in eodē inſtanti fieri, & eſſe, habes in propriis canonē philoſophicū de efficientiis inſtantaneis: quibus idem ſimul in eodem inſtāti fit & eſt tale: ut patet de aere, qui in inſtantanea illuminatione ſimul in uno inſtanti & fit, & eſt diaphanus actu.

HIS pmiſſis patet primò, q in iſtis uerbis, Hoc eſt corp9 meū, pronomē Hoc, neq; demōſtrat panem, neq; demōſtrat corpus Chriſti: qa demōſtrationi panis repugnat ueritas eſſendi: nam ſenſus eſſe, hoc, id eſt, iſte panis, eſt corpus meum: q cōſtat eſſe

falſā

alſiſſimum: nam nec in fine ſermonis, nec poſtea, nec antea iſte panis eſt corpus Chriſti: quia nunquam panis eſt corpus Chriſti. Quãuis enim ſacramento cõfecto, & ipſo durante, uerũ ſit ꝙ id ꝙ fuit panis eſt corpus Chriſti, nuuquã tñ uerum eſt ꝙ panis eſt corpus Chriſti. Demõſtrationi aũt corporis Chriſti repugnat uerũ fieri, ſeu ueritas efficiẽtia: quia corpus Chriſti non fit corpus Chriſti. Si enim pronomen hoc demonſtraret corpus Chriſti eſſet ſenſus, Hoc, id eſt corpus meũ eſt corpus meũ: qđ cõſtat non fieri per hæc uerba, ſed eſſe ueriſſimè ante iſta uerba prolata. Verè ergo ſignificationi uerborũ repugnat, ꝙ pronomẽ, Hoc demõſtret panem: quia panis nunquam eſt corpus Chriſti. Et uerè efficientię eorũdẽ uerborũ repugnat, ꝙ pronomen, hoc demonſtret corpus Chriſti: quia corpus Chriſti nõ fit corpus Chriſti, nõ conuertitur in corpus Chriſti. Oportet igitur per pronomen, hoc demonſtrari id quod congruit utrique, ſcilicet & eſſe & fieri: ut illud demõſtratũ ſimul & ſemel fiat & ſit corpus Chriſti. Quod (ut priſci Patres docuerunt) eſt indiuiduum ſubſtãtiæ abſque determinatione naturæ tã panis quã corporis Chriſti. Nec hoc uoluntariè aſſerunt: ſed quia pronomen, hoc, eſt demõſtratiuum ſubæ, proculdubio ſingularis, id affirmãt demõſtrari ſubſtantiã indiuiduã. Et quia nõ plus exigit uis pronominis (quiã ẽt apud grãmaticos ſignificet ſubam ſine qualitate: id eſt, ſine determinatione naturæ) & huiuſmodi demõſtratio quadrat tã reſpectu fieri, quam reſpectu eſſe: ideo concludũt ꝙ pronomẽ, hoc, in his uerbis demõſtrat ſubam, quæ ſub illis eſt accidentibus, non explicando naturã panis aut corporis Chriſti. Quadrare aũt hanc demonſtrationem tam ad fieri quã ad eſſe clariſſime patet. nã per hæc uerba in fine prolationis ſubſtantia cõtenta ſub his accidentibus fit corpus Chriſti: & rurſus uetiſſimũ eſt in fine prolationis, ꝙ ſubſtãtia cõtenta ſub his accidẽtib⁹ eſt corpus Chriſti. Vbi manifeſtè uidere potes iuxta hunc ſenſũ uerificari & uerã ſignificationẽ uerborũ, & eorundem uerã efficientiam: quia per hæc uerba in perſona Chriſti prolata (ſcilicet hoc, id eſt hæc ſubſtantia, eſt corpus meum) hæc ſubſtantia fit, & eſt corpus Chriſti. Ampliatio & magnificatio hæc, eo ꝙ nulla in hoc ſenſu iterueniat extorſio, nulla improprietas, nulla mẽdicitas, ſed ſiſtitur ĩfra proprietatẽ uerborũ & fidei Xpianæ cõfeſſionẽ. Hæc de ſeptimo.

CAPVT VIII.

Quomodo falſum non ſit ſed uerum, deleri & remitti peccata per hoc ſacramentum Euchariſtia.

OCTAVVM caput eſt quod falſa eſt fides ſacramentum hoc delere peccata: quia ſola mors Chriſti noſtra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorem facilè deprehendes ſi uim rationis inſpicias. Ex hoc enim, ꝙ ſola mors Chriſti noſtra delere peccata, non ſequitur, Ergo applicatio mortis Chriſti ad nos non delet pctã. Sicut nãq; ex hoc, ꝙ ſolus artifex facit ſphæram, non excluduntur inſtrumenta artificis, quibus ſphærã operatur: ita ex hoc ꝙ ſola mors Chriſti delet noſtra peccata nõ excluduntur ſacramenta Eccleſiæ, quæ ſunt inſtrumenta, quibus mors Chriſti Applicatur ad nos, alioquin delere oporteret ex ſymbolo, Confiteor unum baptiſma in remiſſionem peccatorum. Si enim ex hoc, ꝙ ſola mors Chriſti delet noſtra pctã excluderentur ſacramenta, Baptiſmus quoq; excluditur à deletione peccatorum. Et ſicut ſecundum ueritatem nõ excluditur Baptiſmus, ita nec alia ſacramenta excluduntur à deletione peccatorum. Nihil ergo ualet inducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Euchariſtia ſacramentum ſit ſacrificium, & in miſſa offerri ſit inſtitutum a Chriſto, uel ab Apoſtolis.

NONVM caput eſt, Falſa eſt fides tenẽs, ꝙ Euchariſtia ſit ſacrificium. Tum quia ſacrificium Chriſti ſemel in cruce oblatum ſufficit in eternũ: ut patet ex doctrina Pauli Apoſtoli ad Hebr. 10. Vna enim ſanctificatione conſummauit in æternum ſanctificatos. Et cap. 6. Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta æterna redemptione inuẽta. Tum quia falſum eſt Chriſtum offerri in Euchariſtia, nam Chriſtus nõ offertur in ſacrificium niſi moriatur, niſi ſanguine intercedente: ut patet ex doctrina Pauli Apoſtoli etiam ad Heb. 7 dicentis, neq; ut ſępè offerat ſemetipſum, alioqnin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Conſtat autẽ Chriſtum in hoc ſacramento non mori, nec poſſe mori. Tũ quia nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis inſtituta eſt miſſa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, ꝙ exiſtimant ſacrificium altaris eſſe diuerſum ſacrificium a ſacrificio ꝙ obtulit Chriſtus in cruce: quum tamẽ in ueritate ſit illudmet: ſicut eſt illudmet corpus Chriſti, & illemet ſanguis Xpi, in altari, & in cruce, & in cælo modo. Differentia autem eſt in modo offerẽdi: quia tunc oblatum eſt corporaliter, modo offertur ſpiritualiter: tunc eſt oblatum in re mortis, nũc offertur in myſterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam ſignificatam in ſacrificio hoc. Quod dico: quia ſi ad ſpecies ſacramentales referat, oblatio corporalis & ſenſibilis manifeſtè eſt. Nec propterea ſpiritualis hæc oblatio ſit, ꝙ inſufficiẽs fuerit ſacrificiũ Chriſti, ſed ut in ſacris myſteriis Chriſtus eiuſq; ſacrificium iugiter recolatur, iuxta Chriſti mandatũ. Hoc facite in mei commemorationẽ. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad æquiuocum afferri, quoniã Paulus Apoſtolus loquitur de corporali oblatione Chriſti, quã fatemur eſſe unam & ſufficientiſſimã in æternum, quum antè de Euchariſtiæ ſacrificio eſt ſermo ad ſpiritualem oblationem Chriſti tranſitur. Et tu bene nota, ꝙ non dicimus ſpirituale corpus Chriſti offerri in ſacrificio altaris: ſed dicimus ſpirituali oblatione offerri naturale Chriſti corpus in ſacrificio altaris.

¶ Et hæc erudite lector intellige ſpectando ad rem contentã in hoc ſacrificio, corpus, ſ. & ſanguinẽ Chriſti: nã ſi ad mortẽ Chriſti ſacrificiũ altaris referamus, ſignũ tantũ, & non res inuenitur: nam neque mors Chriſti, neque ſtatus mortis Chriſti eſt ſecundum ſe: ſed Chriſtus uiuit, & regnat in cælo, & conſequenter in ſacrificio hoc non cõtinetur, ſed ſignificatur mors Chriſti. Intellige ſanè iterũ duo: Chriſtus in hoc ſacrificio ſignificatur, & cõtinetur: mors uerò eius ſignificatur quidem, ſed nõ continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc ſacrificiũ offerunt, uerificare, ꝙ Chriſtus moritur, ſicut oportet uerificare, ꝙ Chriſtus in eo cõtinetur, in eo offertur, in eo tanquã res exiſtens contenta, & oblata. Significatur autem Chriſti mors hoc ſacrificio nõ ſolũ quia uerba conſecrationis illã explicant, (dicendo, Qui pro uobis, & pro multis effundetur,) ſed etiã quia ſanguis ſeorſum à corpore conſecratur: ipſa enim ſeparatio ſacramentalis ſignificat ſeparationem realem ſanguinis à corpore Chriſti in morte ipſius.

¶ Quum autem obijcitur, ſacrificiũ altaris nõ eſſe inſtitutum à Chriſto neque ab Apoſtolis, aduerte, ꝙ ex verbis Pauli Apoſtoli in epiſt. ad Corinth. 1. colligitur, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacrificium, & tempore Apoſtolorum fuiſſe in uſu nõ ſolum, ut ſacramentum, ſed ut ſacrificium. Inquit ſiquidem Apoſtolus: Ego. n. accepi à Domino, quod & tradidi uobis, quoniã dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc enim Paulus dicit ſe tradidiſſe Corinthiis, antequam ſcriberet eis primam Epiſtolã, quod accepit à Domino de Euchariſtia, duo dicimus. Alterum eſt, ꝙ multa Apoſtoli tradiderunt Eccleſijs ſeruãda, quæ tradita fuiſſe ab Apoſtolis nõ eſt ſcriptũ in ſacræ Scripturæ libris. Ecce uides hic ꝙ niſi ſubſecuta fuiſſet hæc epiſtola, neſciremus Paulum tradidiſſe Corinthijs id, qđ accepit à Domino de Euchariſtia, & tamẽ in rei ueritate ipſe tradiderat Corinthiis, ante Epiſtolam doctrinam Euchariſtiæ, quam acceperat à Domino: ut ipſe teſtatur. Alterũ eſt, ꝙ id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis, de Euchariſtia, eſt illud cuius in pcedenti capitulo meminerat tanquam ritus tam in Eccleſia Corinthiorum uſitati dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis, quẽ frangimus, nõne participatio corporis Domini eſt? qm̃ unus panis, & unũ corpus multi ſumus: omnes q de uno pane & uno calice participamus. uidete Iſrael ſecundum carnem, nonne q edunt hoſtias participes ſunt altaris? Quid ergo, dico quòd idolis immolatum ſit aliquid, aut ꝙ idolum ſit aliquid: ſed ꝙ quæ immolant Gẽtes demonijs immolãt, & nõ Deo nolo autem uos ſocios fieri dęmoniorum, nõ poteſtis calicem Domini bibere, & calicẽ dæmoniorũ, non poteſtis menſę Domini participes eſſe, & menſę dæmoniorũ. In quibus uerbis, in quo textu & cõtextu clariſſimè patet, quòd Apoſtolus ſupponit ritũ Eccleſiæ, q tunc & non ſeruatur: ſcilicet ꝙ ſumentes Euchariſtiam, ſumũt de ſacrificio altaris, & ex hoc ipſo quòd ſumunt de ſacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios ut fugiant culturam idolorum, afferens ex ueteris ritu legis, quòd edentes hoſtias, erant altaris participes, & ſimiliter Gentiles dęmonijs immolantes, menſæ dæmoniorum ſunt participes, &c. habes ergo ex hoc ſingulari textu, ꝙ calix, & panis Dñi tempore Apoſtolorũ in ſacrificij uſu erant: niſi quis adeò deſipiat, ut impertinenter hæc omnia ab Apoſtolo tam accuratè allata putet. Et hic textus iunctus ei, qđ dixit Apoſtolus, Ego enim accepi à Domino, qđ & tradidi uobis, ſufficit ad teſtimonium prohibẽdũ quod Chriſtus inſtituit non ſolùm hoc ſacramentum, ſed etiam hoc ſacrificium, & ꝙ Apoſtoli docti à Chriſto tradiderunt Eccleſię hoc ſacrificium.

¶ Et extra ſacram ſcripturam alijs ſcriptoribus credendum eſt, inuenimus Iac. fratrem Dñi Miſſæ celebrationem addidiſſe, ut ſexta ſynodus refert de conſec. d. 1. c. Iacobus. Inuenitur tpe Teleſphori Papæ (qui VIII. computatur Papa à B. Petro) Miſſas celebrandas eſſe nocte natiuitatis Domini: ut patet de conſec. d. 1. c. nocte. Nota hic non inſtitutionem, ſed teſtimonium ſextæ ſynodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Miſſam: quia non Romanus Pontif. non Latina Eccleſia, ſeu Græca, ſed Orientalis tempore Agathonis Papæ, & Conſtantini Iunioris Imp. Conſtantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum, teſtatur Miſſam à Iacobo Apoſt. ordinatam: & unius hiſtoriæ ſcriptor teſtum

teſtimonio creditur, certè indubia debetur fides centũ quinquaginta Patrum teſtimonio. Taceo quòd etiam ut dictum eſt tẽpore Teleſphori Papę qui octauus à B. Petro Papa recenſetur (quando Eccleſia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, ſed triumpho martyrum) inuenitur ſacrificium miſſę in nocte natalis Dñi offerendum: ut patet de conſec. d. 1. c. nocte. Et ſi geſtis martyrum authenticis apud Eccleſiam fides ab illis datur, habes ante Conſtantini tempora (quum Eccleſia Romana non gloria temporali, ſed martyrio floreret) ſacrificium Euchariſtiæ uiguiſſe: ut patet ex uerbis Laurẽtij ad Xyſtum. Quo ſacerdos ſancte ſine diacono properas? tu nunquam ſine miniſtro ſacrificiũ offerre conſueueras. Ecce quod Xyſtus ſacrificium offerre conſueuerat, procul dubio Euchariſtię. Vnde de ſe diacono ſubdit: Experire utrũ idoneum miniſtrum elegeris: cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem.

¶ Aduerte hic demum quòd etiã ſi nihil eſſet ſcriptum, ipſa ſucceſſiua traditio non unius partis mundi, ſed uniuerſalis Eccleſię toto orbe diffuſæ ſufficiens teſtimoniũ præberet, ſacrificium hoc inſtitutum eſſe à Chriſto, & traditum ab Apoſtolis, ut patet ex eo, quòd authoritas Eccleſiæ ſufficit ad maiora. Ex authoritate ſiquidem Eccleſiæ habemus omnes libros ſacræ Scripturæ: nã Euangelium Ioannis neſcirem magis, quã Bartholomei niſi me authoritas Eccleſiæ admoneret: & ſic de alijs. Si ſacrificium hoc Latina tantum Eccleſia haberet, aut de nouo in Eccleſia Dei eẽt introductum, eſſet fortè locus ſuſpitioni, quòd adinuentio fuit Romana: ſed ubi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc ſemper habuerunt ſine initio alicuius medij temporis: etiam ſi Scripturæ teſtimonium deeſſet, ſufficere deberet: quantò ergo magis, cum tot ſcriptis teſtimonijs. Hæc de nono.

CAPVT X.

Quomodo non ſit idolatria, adorare ſanctum Euchariſtia ſacramentũ.

Decimum caput eſt, quòd idolatria eſt adorare Euchariſtię ſacramentum, Tum quia pura Chriſti humanitas nõ eſt adoranda. Tum quia ſolus Deus, quem nemo uidit unquam, adorandus eſt, adorantes autem Eucharistiam, adorant quod uident. Tum quia non legitur Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna.

CIRCA Hoc caput, facilè patet error primæ rationis: quia in ſacramento hoc non adoratur humanitas Criſti pura, ſed adoratur Chriſtus uerus Deus, & uerã habens carnem aſſumptã. Et per hoc idem patet error ſecundę rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & uini, quæ uidemus, ſed Chriſtum contentum ſub accidentibus illis.

¶ Circa id uerò quod tertio affertur: quia non legit̃ Apoſtolos adoraſſe Euchariſtiam in cœna, duo dicito. Primũ quòd nõ leguntur eos adoraſſe Chriſtum præſentem in cœna, quid mirum ſi non legitur, adoraſſe ſacramentum ipſius Chriſti? Si propterea quòd nõ legitur, Apoſtolos Chriſtum adoraſſe in cœna argumentum ualet, ergo nec à nobis Chriſtus eſt adorandus. Deinde dicito, non ualere argumentũ uniuerſaliter: nõ legit̃ hoc factũ ab Apoſtolis, ergo non eſt faciẽdũ. Nuſquam enim in ſacra Scriptura legim⁹, eos condidiſſe ſymbolum fidei, & tamen fecerunt illud: nuſquã enim legitur in ſacra ſcriptura approbaſſe eos Euãgelium Lucę & Marci, & tamen ab illis credimus approbatũ. Hæc de decimo.

CAPVT XI.

Quòd nullus unquam Doctorum ac ſanctorum uerbis ſuis fouet Chriſti corpus eſſe in Euchariſtia ſacramento ut in ſigno.

VNdecimum caput eſt, quòd Tertullianus, Auguſtinus, Origenes, Hilariusq; fouent, quòd in Euchariſtia corpus Chriſti eſt, ut in ſigno, &c.

CIRCA hoc caput (in quo iſte homo multa affert, quæ facilè ab erudito quoque ex ſupradictis comprobãtur inutilia ad errorem illius) aduerte, quòd autores illi ubi quandoque affirmant ſacramentum eſſe figuram, aut ſignum corporis Chriſti, aut aliquid huiuſmodi, uera dicunt: non tamen propterea negant cum hoc ſigno inueniri etiam rem ſignatam figuratam, & contentam Chriſti carnem. Ratione ſiquidem ſpecierum ſacramentalium appellauerunt, & appellant doctores ſacramentum hoc ſignum, figuram, & id genus reliqua: non tamẽ propterea negant rem contentam ſub tali ſigno.

Vbi etiam aduerte, quòd ſapienter ſacri doctores frequentiã ſacramentorum poſtponunt uirtutibus: quia uirtutes ſunt bona propria bonis hominibus, ſacramenta uerò communia ſunt bonis, & malis. Hæc de vndecimo.

CAPVT XII.

Quòd non duæ, ſed una tantum ſit ſalutis uia his, qui fidem habent de Euchariſtia ſacramento.

DVodecimum caput eſt, quod ſi fides eſſet de Euchariſtia, eſſent duæ uiæ ſalutis: vna fidei in Chriſtum, altera fidei in ſacramentum.

CIRCA hoc caput ſcis erudite lector, ridiculum eſſe. Non enim duæ ſunt artes in aurifice, altera operãdi aurea, altera utendi inſtrumentis ad faciendum aurea opera. Nõ ſunt duę fides, altera ad Chriſtum, altera ad inſtrumenta Chriſti, quibus mediantibus nobis ſuam uirtutem ſalutiferam applicat. Sacramenta ſiquidem Eccleſiæ inſtrumenta ſunt Chriſti ad noſtram ſalutem ab ipſo inſtituta. Et qui fidem ſacramentorum negat, deliret ex Euangelio, Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu, non põt introire in regnũ Dei. Hęc de XII. anno. 1525.

TRACTATVS TERTIVS DE MISSÆ celebratione, in duas quæſtiones diuiſus.

QVÆSTIO I.

Vtrum ſacerdos ſumpta ablutione, licitè poſſit ſumere reliquias Euchariſtiæ in calice vel extra remanentes.

QVÆRITVR utrum ſacerdos ſumpta ablutione, licitè poſſit ſumere reliquias Euchariſtię, in calice, uel extra remanẽtes. Et uidetur quod non. Primò, quia uerè non eſt ieiunus ieiunio naturę: quoniam ſumpta ablutio uinum uel aqua eſt, quorum utrũque ſoluit ieiunium naturæ.

¶ Secũdò, quia ſi hoc liceret, cum ita ſit perfectè corpus Chriſti in qualibet particula relicta, ſicut in tota hoſtia, pari ratione poſſes unã aliã hoſtiã cõſecratã ſumere: quod cõſtat eſſe illicitũ. Et rurſus pari ratione poſſet aliam miſſam celebrare. quòd non eſſe licitum, patet ex ritu Eccleſiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertiò Si liceret ſacerdoti poſt ablutionem ſumere reliquias Euchariſtiæ, liceret quoque communicantibus. ſed hoc non licet, ut patet: ergo. &c.

IN Hac dubitatione ſcito primò diuerſas eẽ opiniones. Quidam enim (de quorum numero eſt Scotus, in 4. ſent. d. 8.) putãt non licere poſt ſumptã ablutionem reliquias Euchariſtiæ ſumere propter primam rationem: quidam autem ſentiũt oppoſitũ.

¶ Et quoniam hęc opinio rationabilior atq; Eccleſiæ ritui conformior eſt, ideo declarãda firmãdaq; eſt. Scito ergo, quòd unũ (ut patet 5. Met.) cum multipliciter dicatur, quantum ad propoſitũ ſpectat dicitur dupliciter. ſ. ſimplicitate & perfectione. Quod nõ ſolũ eſt uerũ in rebus, ſed in actibus: nã non ſolũ aliqua res eſt una ſimplicitate (ut albedo) & aliqua perfectione (ut calceus conſtans ex omnibus ad ipſum requiſitis) ſed aliqua operatio eſt una ſimplicitate, ut uiſio. & aliqua perfectione, ut prãdere cõſtãs ex multis operationibus requiſitis ad prãdiũ: ut ſumere panẽ, carnẽ uinũ, &c. Qui igit̃ examinãt actus ſacerdotis ſacrificiũ offerẽtis & ſumẽtis, ſecundũ naturã actuũ ſimpliciũ, coguntur cõſequẽter dicere quòd ſũpta ablutione nõ põt ſacerdos ſumere reliquias. Qui autẽ actus ſacerdotis ſecundũ naturã actuũ perfectorũ cõſtantium ex pluribus ad ſui pfectionẽ diſcutiũt, dicunt quòd ſicut oblatio corporis & ſanguinis eſt unũ perfectũ ſacrificiũ, & ſumptio eorundem ſub ſpeciebus panis & uini eſt una perfecta refectio conſtãs ex cibo & potu: ita tota ſumptio Euchariſtiæ, reliquiarum, & ablutionis eſt unus cõſumatus actus: ac per hoc reliquię tunc ſumptæ ad eundem numero actum perfectum ſpectant, non ut neceſſariò requiſitę ad integritatem illius, ſed ut partes materiæ.

¶ Quòd autẽ actus ſumptionis Euchariſtiæ, & actus ablutionis, cõputari debeãt, nõ tanquã diuerſi ſimplices actus, ſed pro unico actu ritus Eccleſiæ cogit omnes confiteri, et hoc, quòd non ſaluari rectè aliter poſſunt difficultates accidentes in huiuſmodi ſumptionibus, & ſic optimè ſaluãtur. In primis nõ poteſt aliter ſaluari, quo modo reliquię Euchariſtiæ adhærẽtes palato, uel dẽtibus poſſint licitè poſt ablutionẽ deglutiri. Et patet ratio, quia ſumptio cibi uel potus, quo ad ieiuniũ naturæ, & quo ad ueram comeſtionẽ & potationẽ, nõ eſt abſq; deglutione. Cũ igitur in caſu hoc non ſit ieiunus, quõ hoc ſaluabis, niſi dicẽdo quòd totũ pro unico actu computatur? Nec officit in tẽto, ſi quis dicat, quòd non eſt ſimile de reliquijs in calice, patena, & in ore: quia illæ ſunt ſemel ſumptę, illæ nõ. Nã ſatis eſt in propoſito, quòd oportet acceptari ab omnibus hoc, quòd actus iſti non iudicãtur ut diuerſi ſecũdũ, ſed cõputantur pro unico, adhuc enim Euchariſtiã etiã totã remanente in ore, etiam ablutione ſumpta, licitè ſumitur abſq; diſpẽſatione ieiunij: non alia ratione, niſi quia totum pro unico actu cõputatur. Nam ſi ſinguli actus ſeorſum acciperentur nõ poſſet ille ieiun⁹ Euchariſtiam uerè ſumere, id eſt deglutire: ſumptio enim in ore ſola, non eſt ſumptio, ſed inchoatio eius: quia non eſt cõmeſtio, neq; potatio. Nõ poteſt quoque deinde aliter ſaluari quõ in paraſceue, quãdo hoſtiæ pars in uino poſita remaneret in calice, ſumpto uino, ſumi à ieiuno rectè poteſt, niſi totũ pro unico actu cõputãdo: ſecundũ enim ſimplices actus iã nõ ieiunus ſumeret. Non põt quoq; ſaluari, quõ diſtinctis hauſtibus ſumpta etiã prima ablutione, licitè ſumitur à non ieiuno (quod tñ oportet) niſi totũ pro unico actu cõputãdo. Quod aũt oporteat primam ablutionẽ, ſi ſtatim ſumit, ſumi à non ieiuno, ex eo patet, quòd ſtatim adhuc eſt ibi uerus ſanguis Chriſti. Cũ enim ſemper in calice maneat aliquid humiditatis poſt ſumptũ ſanguinẽ: & illud

non

non ſint ſine ſubiecto ſi vinũ fuiſſet, proculdubio retinet adhuc vini ſpeciem: & cùm nõ tã cito corrumpatur, reſtat vt in ſecundo hauſtu ſanguis Chriſti adhuc ſumatur mixtus vino: qui nõ n. ſi à ieiuno ſumẽdus eſt, ſicut nec pars hoſtiæ mixta vino, &c. Non poteſt quoque aliter reddi ratio, quare liceat ablutionem ſanguini mixtã ſtatim duobus hauſtibus ſumere, & particulam hoſtiæ poſt primũ hauſtũ in calice remanentem oporteat relinquere: quare.n. magis liceat ſanguinis reliquias vino mixtas, q̃ hoſtiæ poſt primũ ablutionis hauſtũ ſumere? Non poteſt aliter ſaluari differentia in præfatis caſibus inter hominẽ ſumpta ablutione, & hominẽ, qui prius tantundẽ bibiſſet. Et tñ qui bibiſſet, ab omnibus iudicatur inhabilis ad ſumendas etiã reliquias: hic autem, qui ablutionẽ ſumpſit, in omnibus prædictis caſibus abſque diſpenſatione excuſatur. Nec hoc eſt aliunde, quàm ex hoc, ꝙ abſolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquiæ Euchariſtiæ vt partes materiæ ſe habeãt, ex ritu Eccleſię, & ratione apparet. Ex ritu quidẽ: quia non dicitur bis cõicare, qui poſt ſumptã hoſtiã ſacrã particulas reliquas ſumit, etiã ſi credens ſe nihil amplius accepturum, adoraui fuit antè ablutionem: vt in religione fit. Et tñ ſi aliam hoſtiã ſumeret, quantũcunq; ieiunus, iterũ cõmunicaret, niſi fortè vt reliquias cõmunionis ſuſciperet: quod confirmaret intentũ: quia ſcilicet ratio reliquiarũ haberetur. Ex ratione autem: quia ſicut in alijs rebus duplices aſſignantur partes, ſcilicet ſpeciei & materiæ, ita in Euchariſtia vt partes ſpeciei ſunt ſpecies ſacramentales panis & vini: hæc enim in diffinitione cadunt: vt partes verò materiæ ſunt particulæ ſpecierũ panis & vini: quę etſi in diffinitione non ponerentur, ſicut nec ſemicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tñ materiæ ſpectant. Vnde quãuis Euchariſtiæ ſacrificium ſumpta hoſtia & ſanguine, perfectũ ſit eſſentialiter, adhuc tñ perficiendum reſtat quo ad partes materiæ: quæ reliquæ ſunt. Et quoniam ablutio neceſſariò immiſcetur his partibus, ideo ſumptio ablutionis & partium huiuſmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu ſtudioſè collige quid eſt in hac difficultate, ſuper qd rõnes fundari & difficultates ſolui poſſint: & eſt ꝙ ſumptio reliquiarũ Euchariſtiæ & ablutionis earũ pro vnico actu cõputatur. Oportet.n. hęc duo ſimul cõcurrere. ſ. rationem reliquiarũ, & rationẽ ablutionis earũ ad hoc, vt ad vnum ſpectent actũ: propter qd non eſt idẽ iudicium de alia hoſtia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente & de ablutione: nec de ablutione quã pro reuerentia ſumunt cõicantes ſub ſpecie panis, & ablutione ſacerdotali: qm̃ iſta eſt ablutio reliquiarũ extra manentium, illa non, ſed aut pro intus ui manẽtibus, aut pro reuerentia. Et qm̃ ablutio ſacerdotalis non eſt ablutio ſpecierũ ſanguinis tñ, ſed corporis: idcirco reliquiæ corporis & ſanguinis poſt ſumi poſſunt. Et qm̃ particulæ hoſtiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum ſunt, quamuis non ablutæ, ſumi ſicut ablutæ poſſunt alioquin particula hoſtiæ ex rigore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhęrens nõ abluta ſumi nõ poſſet cum ablutis: quod eſt ridiculum. Ex quo enim ſaluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes ſint actu ablutæ, omnium ſumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX His patet reſponſio ad obiecta. Nã ad primum dicitur, ꝙ ieiunium naturæ debet præcedere totum actum ſumptionis ſacramenti, & non ſingulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum ſumere, qui ieiunus cœpit: vt dictum eſt.

¶ Ad ſecundũ patet reſponſio: quia licet quo ad rem ſacramenti, ſ. corpus & ſanguinẽ Chriſti, idẽ ſit de toto & partibus iudicium: non tamen quoad ſpecies ipſas: quæ ſunt ſacramentum tantum, vt ritus Eccleſiæ conuincit.

¶ Ad tertiũ autem dr, ꝙ cõmunicans ſtatim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectionẽ ſuam compleuit. Nec eſt amplius de numero diſcumbentiũ: unde eſt mirum, ſi non poteſt ſumere reliquias. Sacerdos autẽ qui ablutionis reliquiarum ſumendis uacat, adhuc eſt in actu refectionis: propter quod nõ eſt mirũ ſi licet ſibi reliquias ſumere. Et ſimile eſt iudicium de ſumentibus particulas hoſtiarum ſacrarũ in uino calicis: poteſt enim poſt primũ hauſtum remanentes reliquias ſecundo & tertio hauſtu aſſumere, & hærentem ſacerdotis digitis particulam ſugere: quandiu ſumendis uacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta ſufficiant. Piſis, die 20. Nouembris, 1509.

CAPVT II.

Vtrum ſacerdos celebrans pro pluribus, ſatisfaciat pro ſingulis.

QVÆRITVR, Vtrũ ſacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens eleemoſynam ab altero ut celebret pro eo, ſatisfaciat dicendo unam tantum Miſſam pro utroque.

¶ Et uidetur ꝙ non. Primò quia effectus Miſſæ, pro quo habendo Miſſa petitur & promittitur, eſt finis. Finitum autẽ diuiſum, minus habetur à ſingulis, quia ſi totũ haberetur ab uno. Quicquid igitur datur ſecundo, adimitur à primo, & ſic neutri ſatisfit. Aſſumptum: ſcilicet ꝙ effectus Miſſæ ſit finitus. Probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures Miſſæ.

¶ Præterea, cùm idẽ ſit iudicium de duobus & de ualde multis, imò de omnibus, ſi poteſt Miſſa promiſſa uni ſatisfacere pro altero, ſatisfactiua ergo eſt pro omnibus: & ſic Eccleſia non bene inſtituiſſet Miſſis pro aliquibus determinatè, ſed debuit omnes pro omnibus offerre: ut bonum commune ſine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

¶ Præterea, Si ſatisfacit hic ſacerdos unica Miſſa pro pluribus, pari rõne ſatisfacit etiã unica miſſa pro quatuor miſſis p̃miſſis eidẽ, accepta ab illo eleemoſyna pro quatuor miſſis. Hæc autẽ cõſtat eſſe falſa: dãnaretur.n. ab Eccleſia, q unica miſſa dixiſſet ſe ſatiſfeciſſe pro miſſis B. Gregorij, quæ ſunt triginta: ergo, &c.

IN Oppoſitũ eſt: quia uirtus miſſæ eſt infinita: q̃a eſt uirtus Ieſu Chriſti in ſeipſo. Infinitũ aũt põt quibuſcũq; applicari, & ab eis participari abſq; ullo ſingulorum damno: ergo, &c.

IN Hac quęſtione, quia miſſa cõtinet duo. ſ. orationem & ſacrificiũ Euchariſtię, primò de ſacrificio (quod eſt præcipuũ in miſſa) deinde de oratione dicendum eſt. Rurſus, quia effectus utriuſque eſt multiplex: ſcilicet meritum, impetratio & ſatiſfactio ſigillatim definiendum eſt. Rurſus, quia effectus dupliciter oritur, ſ. ex opere operato, & ex opere operante: ut perfecta habeatur de quæſito notitia, ſingularis examinatis decernetur quid ſimpliciter reſpondendum ſit quæſito.

¶ Sacrificiũ igitur miſſæ dicit duo. Eſt nanq; ſacrm̃ & ſacrificium: & inquantum ſacrm̃, non eſt ad propoſitum quia effectus eius eſt reſpectu ſumentis tñ, Inquantum uerò ſacrificiũ eſt ad propoſitum, & diſtinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et ſumptum hoc ſacrificium ſecũdum opus operatum conſideratur dupliciter, ſ. ſecundũ ſeipſum abſolutè: & ſecundũ ſeipſum applicatum huic: ſi enim conſideratur hoc ſacrificium ſecundũ opus operatum abſolutè, ſic eſt immolatio Ieſu Chriſti, ita ꝙ res oblata eſt Ieſus Chriſtus. Et quantitas huius ſacrificii eſt infinita, ita ꝙ eſt impetratiuum, meritorium, & ſatiſfactiuum infinitè: unde effectus eius infinitus eſt ſicut & paſſionis Chriſti: eſt enim Deo acceptus, quã ſint exoſi oẽs peccatores, &c. Veruntamen ſicut infinitas effectus Chriſti crucifixi eſt ſecundum ſufficientiam, & non ſecundũ efficientiam, & ſecundũ naturã cauſæ uniuerſalis, indeterminatæ, ſ. & non determinatæ ad hunc aut illum: ita hoc ſacrificium eſt ex ſuiipſius natura infinitæ ſufficientiæ, & indeterminatæ efficaciæ. Et ſicut efficacia paſſionis Chriſti determinatur ad hunc ꝑ hoc uel illud ſacramentũ: ita efficacia huius ſacrificii per hanc uel illam deuotionem. Et qm̃ deuotio pertinet ad applicationẽ ſacrificij, ideo loquendo de effectu huius ſacrificii ex ſolo opere operato ſecundũ ſe patet nullum habere particularem effectum in quocunq; homine, ſed tñ in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarum actiones, commemorationem, & ſi quid eſt huiuſmodi. Vnde tu hoc uidetur communis multorum error, ꝙ putant hoc ſacrificium ex ſolo opere operato habere certum meritum, uel certam ſatiſfactionem, quæ applicatur huic uel illi: hoc enim non eſſe uerum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato ſit infinitę uirtutis, etiam in ſatiſfaciendo non eſſet maior ratio ex ſe, quare magis tantam & non maiorem ſatiſfactionem daret.

¶ Si autẽ ſumatur hoc ſacrificiũ ut applicatũ iſti uel illi, ſic effectus eius eſt finitus iuxta quantitatẽ deuotionis offerentiũ, uel eorũ, pro quibus offertur: ita ꝙ quia in applicatione huius ſacrificii duo ſunt. ſ. applicatio ipſa ad hunc uel illum, & effectus particularis in hoc uel in illo, duo quoq; actus concurrunt ad hanc determinationẽ: intentio, ſ. & deuotio: intentio enim applicat hoc ſacrificiũ huic uel illi, deuotioni autem effectus reſpondet: unde intentio propria eſt ſacerdoti, deuotio autẽ cõis eſt ei & aliis. Vnde & in canone Miſſę ſacerdos actũ intentionis applicatiuè huius ſacrificii exercens, dicit, Tibi offerimus pro Eccleſia tua ſancta Papa noſtro, &c. & Memento Dñe famulorũ famularumq;, &c. & omnium circunſtantium. Deinde actum deuotionis ſubiungit, Quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio. Hoc.n. non ſolum ad circunſtantes, ſed alios refertur: ex his innuens applicationẽ huius ſacrificii non ſolum intentione, ſed deuotione adiuncta perficitur ita ꝙ quanta eſt horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinita ſatiſfactio.

¶ Et ratio eſt: quia in ſacrificiis & oblationibus quãtitas deuotionis magis penſatur, quã quãtitas rei oblatæ. Vt patet de uidulę oblatione Luc. 21 & ex authoritate Greg. in hom. Ambulãs Ieſus iuxta mare Galilęę dicẽtis. Non perpendit Deus quantũ in eius ſacrificio, ſed ex quanto proferatur. Et qm̃ ex parte rei oblatę, eſt infinitas in hoc ſacrificio, & per unicã deuotionẽ nõ exhauritur, nec minuitur, cõſequens eſt ut non ſolũ pluribus, ſed infinitis deuotionibus unicũ ſacrificiũ ſufficiẽter reſpõdeat, cuilibet certam partiendo ſatiſfactionẽ. Nihil igitur adimitur alicui

facienti ſe offerri hoc ſacrificiũ, ex quãtitate effectus huius ſacrificij ſecundũ ſe & applicari ad ipſum, ex hoc, ꝙ aliter procurat eandem pro ſe dici, nec econuerſo: ſed vnicuiq; reſpondet tandem, quantum ſi pro ſe ſolo diceretur: quia vnicuiq; ſufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis ſuæ.

¶ Et cõfirmatur hoc ex ipſo canone Miſſæ, in quo nõ ſolũ generaliter pro Eccleſia, pro principibus & oĩbus Chriſtianis: ſed ſpecialiter pro his qui in Mememto cogitantur, & oĩbus circunſtantibus offerri dr̃ hoc ſacrificiũ. Cõſtat nanq;, ꝙ nõ eſt determinatus numerus cogitandorũ in Memento: & multò minus determinatus eſt numerus circunſtantiũ: & ꝙ nullus ex alterius conſortio minus habet de effectu miſſæ: & ꝙ hæc nõ referuntur ad orationẽ, ſed ſacrificiũ: qm̃ ibi expreſsè dr̃, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificiũ laudis. Et ꝙ nõ ſolum pro impetratione, ſed pro ſatisfactione offertur, qm̃ expreſsè dicitur, pro redẽptione aĩarum ſuarũ: redẽptio.n. à malis eſt, & vt ipſum nomen teſtatur, ſatisfactio per modũ ſolutionis eſt: ſicut Chriſtus redemit nos ſoluendo pretiũ Deo patri. Poteſt igitur ſine cuiuſquam detrimento pro infinitis ſacrificium hoc offerri, & ſatisfacere iuxta ſingulorum deuotiones.

Caue tñ hic ne fallaris: putãs ex hoc ſequi, ꝙ vna Miſſa tm̃ ſatisfacit ſi dicatur pro vno quantũ pro pluribus. Hoc.n. nõ ſequitur ex dictis: qm̃ nõ diximus, ꝙ effectus huius ſacri reſpõdet intẽtioni, ſed deuotioni. Nõ.n. quantũ intẽdo ex hoc ſacrificio ſatisfacere tm̃ ſatisfacio, ſed quãtã deuotionẽ habeo, tm̃, ex illo haurio. Vnde ſi ego offerẽs hoc ſacrificiũ, habeo deuotionẽ tantã, ꝙ ei reſpõdet in hoc ſacrificio ſatisfactio vnius anni & intẽdo celebrare pro ſatisfactione vnius, ille releuabitur ſatisfactione vnius anni. Si autẽ intẽdo ſatisfacere pro duobus æqualiter quilibet releuabitur pro medio anno tm̃, ſi pro tribus, pro tertia parte anni: & ſic de ſingulis. Et ſimiliter ẽt dico de ſatisfactione reſidente deuotioni Martini, qui facit celebrari eãdẽ Miſſam, ꝙ ſi pro vno ſit, totã ſortitur ille: ſi pro pluribus, diuidit̃ inter eos. Et ſimiliter dico de quotcũq; alijs facĩẽtibus eandẽ Miſſam celebrari, Sẽper.n. ſatiſfactio cuilibet deuotioni reſpõdẽs eſt finita, & ſi ad plures per intẽtionẽ applicetur, diuiditur, & minus è ſingulis participatur. Et ſic verificat̃ Theologorũ ſentẽtia, dicentiũ effectũ huius ſacrificij finitũ & diuiſum immorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) nõ in ordine ad pluriũ deuotiones: ſed vt participatũ ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, ꝙ Miſſa rogata à pluribus, plus ſatiſfacit, cęteris paribus, quã rogata à paucioribus: qa ex pluribus deuotionibus offertur: & ſimiliter Miſſa rogata, ꝑ aliquibus, plus valet illis, quã ſi ex ſola deuotione ſacerdotis ꝑ illis diceret: quia ibi effectus eſt iuxta deuotionẽ etiã rogantiũ, hic nõ. Et ex hac doctrina (quã accepi ex tertia parte diui Th. q. 79. ar. 5.) ſoluuntur oẽs difficultates accidentes in hac materia, quo ad valorẽ ſacrificij. Hinc ſaluatur infinitas ſacrificij ſecundũ ſe, & finitas effectus in vnoquoq;, & authoritas doctorũ & ritus Eccleſiæ in celebrãdo ꝑ particulari, & maior fructus in vno, quã in pluribus & cõſuetudo iã offerentiũ pro vna Miſſa (vt in parochijs accidit) quã celebrantiũ pro pluribus petẽtibus eandẽ ſine fraude, vt in ſolẽnitatibus accidit. Si autẽ cõſideretur hoc ſacrificiũ ex parte operis operantis, ſic etiã quãtitas effectus eius attenditur ſecundũ quantitatẽ deuotionis offerentiũ. Sed qm̃ ex hac parte non eſt quæſtio, nec ex iſta parte petita, aut promiſſa intelligitur. Miſſa (ſola enim intẽtio ſacerdotis applicatiua ſacrificij ad hũc petitur & promittitur communiter) ideò pertranſeo.

ET Ad ſecundam partẽ Miſſæ, quæ eſt oratio, deſcendẽdo, dicendũ occurrit, ꝙ oõ cũ ſit actus religionis, cuius eſt cultum Deo exhibere (vt ex Secunda Secundæ, q. 83. patet: per orationẽ enim mens ipſa Deo offertur: vt Diony. Greg. & S. Th. dicũt) ex proprio genere infrà latitudinẽ ſacrificij cõtinetur: iuxta illud Oſeæ vlt. Reddemus vitulos labiorũ noſtrorũ. & ad Heb. vlt. Per ipſum ergo offeramus hoſtiã laudis ſemper Deo, id eſt fructum labiorũ confitentium nomini eius. Addit tñ aliquid ſpeciale ex propria ratione, inquãtum eſt petitio: ꝓp quod diſtinguitur de oõne, inquantũ eſt meritoria, vel ſatiſfactoria, vel impetratoria, vel conſolatoria. Et quia nullus meretur de cõdigno niſi ſibi, & ſimiliter, quia cõſolatio ſpiritualis eſt effectus in ipſo orãte, ex attẽtione & meditatione propria procedens, nulla eſt hic difficultas de oratione, inquantũ meritoria & cõſulatoria, vbi de oratione ſecundũ eius cõmunicabilem effectum eſt quæſtio. Imperatoria autẽ vis, fidei principaliter innititur ex parte noſtra: iuxta illud Marc. 11. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis, ex parte verò Dei innititur ſuæ miſericordię. Et qm̃ nec fides de vno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa vnũ minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, inquantũ imperatoria, non minus, ſi pro pluribus, q̃ pro vno fiat, valet: ſed magis pro quãto ex maiori fiducia diuinæ largitatis: & ampliori charitate procedit. Inquantũ autẽ ſatiſfactoria, vim habet ex duobus. ſ. ex deuotione (ſicut & alia ſacrificia) & ex pœnalitate orantis ſicut cætera opera pœnalia. Et qm̃ de omni ſacrificio uerũ eſt, ꝙ ſatiſfacit iuxta quantitatẽ deuotionis offerentiũ (ut patet ex authoritatibus adductis) uel eorũ, pro quibus offertur (ut patet ex diſſione ad ſecundũ, in q. ſupradicta tertiæ par.) ideo idẽ eſt proportionaliter iudiciũ de ſatiſfactione orationis & ſacrificij Euchariſtię, nõ quo ad quantitatẽ oblati, ſed quo ad quantitatẽ deuotionis & ſatiſfactionis illi reſidentis, & propterea ſicut dictũ eſt, iſtud poſſe pro pluribus offerri, ita & orationẽ. Quo ad pœnalitatẽ autẽ reſultantem in orãte, cũ ſit perſonalis, & oratio de genere ſuo nõ ſit opus pœnale, nulla etiã apparet difficultas in propoſito: quia nõ petitur propriè à ſacerdote afflictio (ut in ieiunio) ſed intẽtio applicãdi oõnes ad impetrãdũ pro ſe primò, & ad ſatiſfaciendũ: qm̃ dũ petitur oõ, tale ſacrificiũ, ſ. petitoriũ poſtulatur. Ex his aũt patet qd dicendũ ſit etiã de ipſo ſacrificio Miſſæ, inquantũ impetratoriũ uel meritoriũ. Nec reſtes dubius ꝓpter meritũ cõgrui, qm̃ cũ conſiſtat in quadã condecentia (ut. ſ. nobis facientibus ꝙ in nobis eſt, Deus faciat ꝙ ipſum decet) uis meritorio de congruo in ſacrificiis & poſtulationibus attenditur ſecundũ deuotionẽ & fidẽ offerentium, uel eorũ, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet ſingulis ex hac parte: ſicut de aliis dictũ eſt. Et per hæc patet ꝙ affirmatiuè reſpondendum eſt quęſito.

Vnũ tñ dubiũ reſtat in prædictis, an appellatione deuotionis eorũ, pro qbus offertur, ueniãt defuncti & remoti, nihil ſcientes de hac Miſſa, quæ offertur pro oĩbus ſecundũ eorum deuotionẽ: qm̃ ſi oẽs intelliguntur, par erit conditio procurantis, & nõ procurantis Miſſam: omnino.n. ſecundũ ſuam deuotionẽ erit eius particeps. Si uerò non oẽs intelliguntur, non erit uniuerſaliter uerum, ꝙ hoc ſacrificium ualeat ſecundum deuotionem eorum pro quibus offertur: pro oĩbus enim offertur. Sed hæc ambiguitas ex ipſo concurſu deuotionis ad ſacrificia, ſoluitur. Concurrit nanq; deuotio, ut cauſa quædam determinatiua ſacrificij ad hunc effectũ: unde Greg. in authoritate allegata, affectus deuotionem ponit in cauſam, dicens ꝙ perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectũ ſacrificij non ſe tenet ex parte accipientiũ effectum, quamuis indiſpoſitio talium ad impediẽdam receptionẽ talis effectus ſufficiat: ſacrificium.n. non operatur per modũ agentis ut ſacramenta, ſed per modũ oblationis. ſed tenet ſe ex parte cõcurrentium ad tale ſacrificiũ cauſaliter, quomodolibet ſit cauſalitas iſta, puta petendo, miniſtrando, conſulendo, adiuuando, fauẽdo, &c. Quo fit, ut defunctis ſecundũ præcedentẽ eorum deuotionẽ in communibus uel in ſpecialibus, & ſecundũ deuotionem uiuentium pro eis offerentium, uiuentibus uerò circunſtantibus tanquam ſeruitoribus ad minus: uniuerſis autẽ tanquam communicantibus in tali oblatione iuxta eorũ deuotionem proſit. Quũ in.n. ſacerdos oret, & offerat in perſona Eccleſiæ, & quilibet fidelis ſit membrum Eccleſiæ, conſequens eſt, ut quilibet per ſacerdotis actus oret, & offerat: & ſic cauſaliter concurrat ad ſacrificiũ ac per hoc quælibet Miſſa ſingulis fidelibus prodeſt etiam ſatiſfactoriè iuxta eorũ deuotionem, quam habent in communibus Eccleſiæ orationibus & ſacrificiis: ſicut habentes deuotionem in orationibus & Miſſis alicuius perſonæ particeps fiunt illarũ iuxta ſuam deuotionem ex generali communione Sanctorum. Nec propterea æqua eſt rogantis & non rogantis conditio: ſicut non eſt magis & minus deuoti æqua conditio: ſicut non eſt æqua uno tantum & uno & altero modo facientis ſibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemoſynam pro hoc retribuere, corporaliter ſeruire, & huiuſmodi, &c. maioris ſunt deuotionis, & faciunt ut non ex communione ſanctorum tantùm, ſed ex tali actu etiam hoc aſſequatur.

AD Primũ argumentum oppoſitum iam patet reſponſio ex dictis, ꝙ effectus. ſ. Miſſæ eſt finitus cuilibet ſecundum ſuam fidem, quo ad impetrationem, & ſecundum ſuam deuotionem, quo ad ſatiſfactionem propterea utrunque dicitur in canone, Quorum ubi fides cognita eſt, & nota deuotio. Eſt tamen infinitus in multitudine: quia infinitis poteſt reſpõdere, ſingulis ſuas ſatiſfactiones finitas, & impetrationes partiendo.

¶ Ad ſecundũ dicitur, ꝙ canon Miſſæ teſtatur Miſſas ita ab Eccleſia ordinatas pro particularibus, ut tñ ſemper pro omnibus uiuis & defunctis expliciteè celebremus: ut patet intuenti, Vnde prouida ſimul & pia Mater uoluit, ut ex deuotione ſua oĩbus ſacrificium prodeſſet, & ſpecialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his uel illis prodeſſet, & ſic ſine fraude, & ſine cuiuſcunquã damno excitat priuatas deuotiones pro ſe uel aliis, ut iuxta eorũ deuotiones fructus referant ſpeciales. Eſt etiã alius fructus ex ſpecialibus Miſſis, quoniam enim naturaliter unicuiq; amabile eſt proprium bonum, & ꝙ commune eſt negligitur, excitamur magis. Adiungitur quoq; non paruipendendus effectus in ſacerdote: qui & de propria deuotione offert pro particularibus à quibus ſuſcepit eleemoſynas, uel quibus afficitur.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ ſi offerentes & pro quibus offertur haberent

berent tantam deuotionem in vna Miſſa quantã habent in triginta, vna Miſſa ſatisfaceret pro triginta, Sed quia non eſt ſic (manifeſtè.n. patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & meritò, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quàm in vna cæteris paribus) ideò qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hęc de hac quęſtione dicta ſufficiant. Romæ, 1510. die primo Decembris.

TRACTATVS QVARTVS DE VALORE orationum dictarum ab audientibus Miſſam in die feſto, vnica quæſtione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Miſſam exoluens ad quam ex die feſto obligatur, ſatisfaciat vtrique.

QVÆRITVR an obligatus ad canonicas horas exoluens earum aliquã infrà Miſſam ad quam in die feſto obligatur, ſatisfaciat vtrique. Videtur nanque quod non. Primò ex numero cultus: quia cultus Miſſæ diſtinguitur cõtra cultum horarum canonicarum. Nam ſicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad Miſſam & horas vt diuerſos cultus, ac per hoc ſicut non poteſt ſimul duas horas exoluere, ita nec Miſſam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur intereſſe Miſſæ attentè, ſicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius ſignum eſt, ꝙ ſi quis ex propoſito per notabilem partem Miſſæ non curaret attendere ſecundum ſuum modum, ſed mentem ad alia diuerteret, non ſatiſfaceret præcepto de Miſſa: quia non diceretur intereſſe Miſſæ pluſquàm dormiens.

¶ Secundò ex tempore, quia ſicut Eccleſia totum diem feſtum determinauit ad cultum Dei per ceſſationem à ſeruilibus, ita partem temporis, ſ. qua Miſſa celebratur: determinaſſe videtur ad cultum Dei poſitiuum, ac per hoc non licet occupare hoc Miſſę tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt eſt quælibet canonica hora.

IN Oppoſitum autem eſt, quia obligationes iſtæ ſunt de compoſſibilibus ſimul, quia Miſſa exigit ſolam præſentiam, & hora exigit ꝙ attentè dicatur: conſtat autem ꝙ vtrunque poteſt ſimul fieri. Quod autem ad Miſſam ſufficiat præſentia, patet ex eo ꝙ aliter tam ſurdus & cæcus, quàm multitudo maxima vbi præſens Miſſæ, & vbi ſacerdos ſubmiſsè dicit (vt in Germania) non ſatisfaceret præſens Miſſæ: quod falſum reputatur.

¶ Præterea in huiuſmodi Miſſa, præſentibus licitũ eſt orationes vocales priuatas dicere, ſaltem quũ ſacerdos nõ auditur, iniuncta pœnitentia eſt, quã quis non poſſit dicere, vt priuatam orationẽ: ergo pari ratione vtrunque licet. Et cõfirmatur, quia duobus dicentibus in Miſſam Tertiã, aut Pſalmos pœnitentiales, altero pro debito horę, ſeu pœnitentiæ, altero ex ſua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Miſſæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Miſſę, quod oẽs negant: aut alter tñ, qui debitor erat horę, aut pœnitentiæ: & tunc niſi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiæ, quũ conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione: Si dicatur, ꝙ quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non ideo ille non ſatisfacit, & iſte ſic: hæc differentia nihil facit ad propoſitum, quia ratio debiti per accidens ſe habet ad impediendum, vel non impediendum cultum Miſſæ. Si enim huiuſmodi oratio impedit cultum Miſſæ, ita impendit, ſi ſponte, quàm ſi ex debito dicatur: & ſi non impedit ita, poteſt ſolui ex debito ſicut ſponte: tota enim ratio illicita ſi eſt, pendet ex hoc, ꝙ vnum impedit ſeu tollit aliud tanquam ſibi incompoſſibile.

¶ Præterea, Quum de hoc ſint contrariæ opiniones, & contingit aliquem de facto exoluiſſe infra Miſſam in feſto horam, aut pœnitentiam, ſi non licet, erit iſte reus omiſſionis aut Miſſæ (& ſic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & ſic commiſit tot peccata mortalia omiſſionis: quod eſt durum. Et propterea quę eſt maior ratio, ꝙ ſit reus amiſſionis horarum, quàm Miſſarum aut econuerſo, quum alterum impedierit.

AD Euidentiam huius quæſtionis primo præmittendũ eſt, quid ſub præcepto cultus Miſſæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarandum eſt in quo ſtat difficultas. Tertiò reſpondendum quæſito.

¶ Quo ad primũ, quia Miſſa principaliter importat ſacrificiũ & ſecũdariò doctrinã (vnde pars doctrinalis vocatur Miſſa catechumenorũ, puta ad eruditionẽ ordinatur: ſacrificiũ vero vocatur miſſa ſine additione aliqua) ideo ſicut miniſtris præcipitur vt ſacrificiũ offerant: ita populo præcipitur, vt interſit corpore & mente. Si.n. ſola corporalis præſentia ſufficeret, poſſet quis ſe præſentem ſacrificio facere & volũtariè dormire: & ſursus poſſet mentem ad quæcunque volũtariè diuerteret quorum vtrunque eſt abſurdũ. Præceptum.n. Eccleſiæ hominibus factum de intereſſendo ſacrificio, intelligendũ eſt more humano, vt.ſ. interſit ut rationales. Ita ꝙ ſicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat ut dicant ore & mente. hoc eſt propoſito, ſeu anima uacandi Deo, quia præcipitur cultus diuinus homini, ut homo, hoc eſt ut rationali: non colit autẽ ratione utẽs, qui animum ad alia ſponte diuertit, quia ratio ipſa dictat oppoſitum: ita populus ex hoc, ꝙ obligatur ad Miſſæ cultum intereſſendum tenetur corpore & mente intereſſe: hoc eſt cum animo vacandi Deo: quantum Deus dederit.

¶ Eſt autẽ in Miſſæ cultu inter ſacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt ſiquidẽ in duobus, ſ. in attentione & materia, ſ. Miſſa: nam vterque tenetur attendere Miſſæ, & de ſacerdote quidem clarum eſt. De populo autẽ ultra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, ꝙ ipſi dicitur, Orate fratres, &c. ubi mandatur petitio: vt pateat, ſ. ſacrificii acceptationem. Secundò ex eo ꝙ eidem dicitur, Surſum corda: ubi indicitur oratio: hoc eſt mentis eleuatio ad inſtans ſacrificium. Tertiò, ex eo ꝙ idem dicitur, Gratias agamus, &c. ubi inuitatur ad gratiarum actionem. Quartò, ex eo ꝙ inſtitutum Miſſæ habet, ut populus & audiat quæ doctrinæ ſunt, & dicat quæ laudis ſunt: ad populum enim (iuxta Patrum inſtituta) ſpectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum ſacerdos agit ſacra myſteria. Cõmunis eſt igitur utrique attentio ad Miſſam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia ſacerdos eſt exteriori operatione occupatus circa Miſſam tam dicendo quam faciendo: populus autem ſecluſo auditũ eorum, quę aliè dicuntur, cum intelligũtur, ab exteriori occupatione uacat, & in ſola attẽtione ad Miſſam relinquitur. Et quia imperfectorum, (qui ſola mente circa Miſſam occupari non ſufficiunt,) magna eſt multitudo, inde fit ut licitè populus aliquam uocalem orationẽ, dum ſacerdos diuina facit, aut ſecretò dicit, & pari ratione dũ aliè dicit, ſi nõ intelligũtur quæ dicũtur, aſſumat ad excitandã, aut conſeruandã mentẽ attentã ſeu uacantẽ Deo durãte ſacrificii tẽpore. Hæc enim in adminiculũ humanæ imperfectionis ad uacandũ mẽte tanto ſacrificio, fieri piè intelligũtur: melius.n. imò recta uia eſſet ut ſola mente aut quaſi ſola mente circa tñ ſacrificiũ occuparentur præſentes, petendo ut ſacrificium gratũ ſit pro Eccleſia, pro ſe, pro defunctis, &c. gratias agendo De tanto beneficio paſſionis Chriſti & præſentię ibi, &c. Nec propterea laqueũ inicimus animabus: quoniam ſicut clericus obligatus ad horas & ſacerdos celebrans, ſi præter intentionem euagatur, excuſatur ab intentione: ita & populus: ſatisfit enim huic præcepto ex propoſito, quo quilibet uadit ad Miſſam, ut faciat ꝙ Eccleſia ordinauit, dummodo uoluntariè poſtea non ponat obicem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO Ad ſecundum difficultas couſurgit ex eo, ꝙ hinc licitum eſt populo aſſumere quancunque orationẽ ad habendã mẽtem Deo uacantẽ tempore ſacrificii: ac per hoc nõ prohibetur ad hoc aſſumere orationẽ uocalẽ, aut pœnitentialẽ, aut etiam horam canonicã: quum nihil horum habeat aliquid in ſe repugnans ad finẽ, ad quem aſſumitur: imò quodlibet horum ad ſacrificium Miſſæ optimè ordinatur. Inde autem obſtat, quia ſi ſic fieret, ex duobus cultibus debitis non ſolueretur niſi unus tam quoad attentionem, quàm quo ad tempus: nam, quum in Miſſa dicuntur Pſalmi pœnitentiales, licet dicatur Miſſa & dicantur Pſalmi: unica tamen attentio eſt, qua quis attendit Miſſæ & Pſalmis: & ſimiliter unicum tempus eſt, quo perſoluitur utrunque: quum tamen duo diſparati cultus (quales ſunt propoſiti) expoſcant ſuas duas attentiones (ſicut quælibet duæ diſparatæ materiæ exigunt ſuas duas diſparatas formas) & ſimiliter exigant duo ſua tempora. Vnde fraus cõmitti uidetur quoad numerum cultus, ſecundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus perſoluendo unam, & ex duobus temporibus ſoluendo unum. Hæc de ſecundo.

QVO Ad tertiũ duo occurrunt pro reſponſione ad quæſitũ dicenda. Primũ eſt. Non licet in miſſa præcepta dicere orationes aliàs præceptas. Probatur, tũ quia diſparati cultus debiti ſunt in ſua diſparatione exoluẽdi, alioquin nõ ſuauiter exoluũtur. Tum quia oppoſitũ faciẽdo interuenit cõfuſio attentionum & tẽporum dũ duæ attentiones cõfunduntur in unã, & duo tempora in unũ. Tũ quia minus ſoluitur, quia pro duabus attentionibus ſoluitur una, & pro duabus tẽporibus dicatur Deo unũ. Tũ quo ad horas, quia priuata authoritate nõ licet unũ publicum cultũ ſubordinare alteri publico cultui diſparato, ꝙ tñ fieret, ſi una hora canonica diceretur infrà Miſſam: quia aſſumeretur ad habendã mentẽ uacantem Deo tẽpore ſacrificii. Et ſic uerificatur opinio tenens, quòd non poſſunt hęc infra Miſſam præceptam dici. Non tñ per hæc intelligas, quin dum cantatur Kyrie, poſſit licitè ſacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc non iam Miſſa quàm Miſſæ ſolẽnitas agi-

tur:& ipſe nihil omittit Miſſæ,ſed eſt tempus,& per accidens va cans,& idem eſt iudicium de miniſtris & alijs in choro,qui gra duali lecto, dum cantatur, horam perſoluunt reſiduam.

¶ Secundũ eſt. Si infrà præceptã Miſſam aliqua oro aliàs præce pta dr,vtriq; ſatisfit:quàuis minus bene,vt dictũ eſt. Et loquor qñ ſecreta dñr,vel qñ ſacerdos non auditur,aut nõ intelligitur. Et ſimiliter loquor de ſatisfacere,quantũ ad vitandũ peccatum mortale omiſſionis vtriuſq; nõ autẽ quantũ ad meritũ:qa nul lus peccãdo venialiter,meretur vitã æternã.Et proptereà ſi pec catũ eſt dicere hæc infra præceptã Miſſam, tollitur meritũ, qd haberetur per talẽ actũ,ſi rectè fieret. Hãc itaq; cõcluſionẽ non pono,eo ꝙ illius rõnem affirmatiuã videã, ſed qa nõ video vn de ſit falſa:& patet diſcurrẽdo per ſingula.Rõnes.n.quę inferũr præcedentẽ concluſionẽ,quàuis ſufficere videãtur ad cõcluden dũ eſſe illicitũ exoluere vtrũq; debitũ ſimul,nõ tñ ſufficiunt ad cõcludendũ,nõ valere ſolutionẽ vtriuſq; ſi de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuerſis pceptis poſſint ſimul & vnico a-ctu Deo exolui,nõ eſt dubiũ:nã ſi qs voluiſſet exponere ſe mar-tyrio,& antequã implendi votũ tẽpus trãſeat,occurrit caſus,in quo quis ex præcepto cõfitendæ fidei tenetur exponere ſe mar-tyrio,nõ eſt dubiũ,ꝙ exponẽs ſe ſatisfacit & p̃cepto voti red-dẽdi,& pręcepto Chriſti de martyrio,& præcepto de ſatisfactio ne pro peccatis cõmiſſis.Potiſſima igitur rõ in oppoſitũ eſt,quia diſparati debiti cultus nõ exoluuntur vt ſunt(vt,ſ.diuerſi & di ſpari ſunt)ſi ſimul exoluũtur.Sed hæc recipit diſtinctionẽ: qm̃ diſparati cultus ſunt duplices. Quidã,quorum materiæ ſunt ſi-mul incõpoſſibiles, vt duæ horæ canonicæ, & ſimiles, quorũ.ſ. vterq; exigit occupationẽ exteriorem,& hos oportet diſparatos ſolui vt ſunt,Quidã verò quorũ materiæ ſunt ſimul cõpoſſibi-les:qa alter requirit occupationẽ exteriorẽ: & poſſũt vtroq; mo do exolui:& diſparatè,& ſimul ſubordinãdo vnũ alteri. Et tunc licet nõ exoluantur,vt ſunt totaliter diſparati, exoluitur tñ di-ſparata materia: quia vtraq; materia , Miſſa.ſ.& pœnitentialis orõ,exoluitur. Et hoc ſufficit: quia nullibi hoc præceptũ inueni tur vt non valeant,niſi exoluantur,vt totaliter diſparati. Et ſic qñ populus nõ occupatur exterius circa Miſſam , & poteſt orõ-nẽ pœnitentialẽ vel votiuã aſſumere ad mentẽ Deo vacantẽ ha bendã tẽpore ſacrificij: ſicut põt quãcunq; aliã aſſumere: & ſic cultui vtriq; faciet ſatis. Quòd verò de duabus attentionibus & tẽporibus obſtare apparet,euaditur ex eo ꝙ licet præceptũ ſit, ꝙ quilibet cultus exoluatur attentè:nõ tñ inuenitur præceptũ, ꝙ oẽs duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea ſi duo cultus poſſunt ſub vnica attentione exolui, nulla cõuinci-tur præcepti trãſgreſſio,ſat.n.eſt, ꝙ quilibet exoluitur attẽtè. Et idẽ dicitur de duobus tẽporibus,nullum.n.inuenitur præceptũ de duobus tẽporibus:propterea ſi multi poſſunt ſub eodẽ exol-ui tẽpore nullũ præceptum uiolatur. Et ſimiliter dicitur,ꝙ licet minus quantũ ad numerũ attentionum & temporum exolua-tur, non tñ huiuſmodi minoratio deſtruit ualorẽ cultuum de-bitorum. Et ſimiliter licet male faciat aliquis ſubordinando pri uata authoritate horam canonicam Miſſæ,non tamen propte-rea euacuat alterum cultum. Et ſic uerificatur altera opinio.

Vnde patet reſponſio ad primum argumentum. Conceditur enim,ꝙ peccatum eſt ſimul hæc exoluere:ſi tamen fiat,ualet.

¶ Et idẽ dr ad ſecundũ, addendo ꝙ nõ eſt ſimile præceptũ de fe ſto præcepto de Miſſa: qa illud datur directè de tẽpore: & ideo tẽpus oportet in illo præcipuè conſiderare:in quo tñ licet dicere uotiuas & pœnitentiales orationes:quia tẽpus feſtiuũ habet in-determinatã materiã poſitiuã, in qua homo occupari debet: & libertati Chriſtianæ relinquitur,in quo ſancto opere, ſine alias debito,ſiue non,quis ſe in feſto occupet. Iſtud uero datur dire-ctè de cultu Miſſæ , & tempus Miſſam menſurans per accidens reſpicitur, Si enim tẽpus Miſſæ per ſe præciperetur , quum ha-beat materiam determinatam, ſcilicet Miſſam , non ſatisfieret utrique cultui:quia nõ ſatisfieret utrique tempori, ut patet.

¶ Rationes autem ad alteram partẽ allatæ non concludunt,ꝙ li ceat utrunq; ſimul exoluere. Prima enim ſoluitur, quia ſuauis exolutio exigit duas diſparatas attentiones in duobus diſpara-tis cultibus. Miſſa enim exigit ſolam præſentiam,ſed non ſolius corporis,ſed etiam mentis:ut declaratum eſt.

¶ Ad ſecũdã dr,ꝙ nõ eſt par ratio: quia hic ſunt duo cultus di-ſpari debiti,ut ſunt:non ſic aũt eſt in ſpõtaneis orõnibus, Et per hoc reſpõdetur ad cõfirmationẽ. Et quũ inſtatur,quia uno de-biti eſt per accidens ad impediendũ,reſpõdetur,ꝙ nõ ideo illi-citũ interuenit in hoc caſu,quia unus impedit alium , ſed quia unus occupat attentionẽ & tẽpus & ſuauitatem alterius : quod per ſe oritur ex hoc, ꝙ uterque eſt debitus ſeorſum ſuauiter.

¶ Ad ultimam dicitur,ꝙ non interuenit mortale peccatum: & ſi reatus omiſſionis eſſet,omiſſa eſſet oratio aſſumpta:qa prin-cipale quod eſt Miſſa,intelligeretur non uiolari per adiunctam orationem aliàs debitam:quia ad uacandum Deo ſacrificij tem pore aſſumpta intelligitur.

TRACTATVS QVINTVS DE PRÆcepto eleemoſynæ ad mentem S. Thomæ,in ſex capita diuiſus.

1 *Operis ratio ac intentio,atq; falſa quorundã opinionis ſuper mentem diui Thomæ circa neceſſitatem largitionis eleemoſynarũ relatio,& poſſibilis origo.*

2 *Quam falſa fuerit aſſimatio eorum qui imponunt D. Thom. quod negauerit neceſſitatem eleemoſynæ.*

3 *Verborũ D. Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.*

4 *Quarundam obiectionum ſolutio ponitur , quæ falſam ſententiam D. Thomæ impoſitam confirmare videbantur.*

5 *Solutio obiectionum in primo capite poſitarum pro fundamento illius falſæ opinionis.*

6 *Expoſita opinionis S. Thomæ ex Sanctorum, & illuſtrium virorũ authoritate confirmatio.*

CAPVT I.

Operis ratio ac intentio:atq; falſa quorundam opinionis ſuper mentem D. Thom. circa eleemoſynarum largitionis neceſſitatem relatio & poſſibilis origo.

CHARITAS Chriſti urget me, ut ꝓpter fratres meos & proximos meos loquar pacem : hoc eſt , ordinis tranquillitatem in eleemoſynarũ largitione neceſſa-riò ſeruandam: intuitus ſiquidem ſum ob quorun-dam ſcripta minus bene doctrinam S. Tho. intelligentium, mul tos facilè periclitari. Et quamuis omnis quæſtio de peccato mor tali,periculoſam habeat à uero deuiationem , & ea maximè ti-menda ac cauenda ſit à ueritate declinatio, qua latiori quis ſe credit uiæ : tum quia proni ſunt ſenſus hominum ad aſſenſum præbendum his,quę libenter ſequuntur: tum quia facile eſt uiã latam ingredi quum multorum ſit, & peccati expers uix eſſe poteſt: in hac ſpecialiter quæſtione tantò maius imminet peri-culum,quãtò ultra prædictas cauſas uiri celebres, quorum con ſilio confeſſores reguntur, S. Thom. docuiſſe id quod in re hac falſum eſſe oſtendetur,aſſerunt. Sane Abbas Siculus in iure Ca-nonico doctor famoſus ſuper ſecundo Decretalium de iureiu-rando cap. ſi uerò. & frater Antoninus Archiepiſcopus Florenti-nus ueteribus Chriſtiani gregis paſtoribus non minor, in ſecun da parte ſuæ ſummæ titulo primo, cap. 24. de inhumanitate, ſci licet: & quidam frater ordinis Minorum qui Summulam fecit Roſellam nomine, tit. de eleemoſyna & mortuo : non malitia: ſed minus perſpicaci intellectu in hac re ducti imponunt ſan-cto doctori ex Secunda Secundæ. quæſt. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemoſynarum largitio-nis neceſſitatem. Aiunt,quod ſecundum S. Tho. ibidem homo non tenetur de neceſſitate ſalutis facere eleemoſynam, niſi cõ currentibus his duabus conditionibus ſimul, ſcilicet ꝙ dans ha beat aliquid ſuperfluum,nedum naturæ, id eſt uitæ, ſed perſo-næ, id eſt decentiæ ſtatus, tam ſibi, quàm ſuis (quorum ſcilicet ei cura incumbit) & quòd appareat pauper patiens extremam neceſſitatem , aliàs licet bene faciat quis eleemoſynam facien-do, non tamen tenetur.

Cõcipere autẽ potuerunt hunc ſenſum ex ſancto doctore pro pter duo. Primò ex eo, ꝙ art. 5. 32. q. ubi diſputat, an dare elee-moſynã ſit ſub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæſtionem, dicit hæc uerba. Quia præcepta dantur de actibus uirtutum, neceſſe eſt, ꝙ hoc modo donum eleemoſynæ cadat ſub præcepto, ſecundum ꝙ actus eſt de neceſſitate uirtutis. ſ. ſe-cundum ꝙ recta ratio requirit: ſecũdum quam eſt aliquid con ſiderãdum ex parte dantis , & aliquid ex parte eius, cui eſt elee-moſyna danda . Deinde ſubdit, quæ ſunt illa conſideranda: & dicit, quòd ſunt ſuperfluitas, non ſolùm naturæ, ſed perſonæ ex parte dantis, & extrema neceſſitas ex parte pauperis , & ſub-dit deinde: alias autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Ex his enim uidetur haberi, quòd ad hoc quòd eleemoſyna cadat ſub præcepto, oportet ſimul concurrere aliquid ex parte dantis ſci-licet ſuperfluitatem , & aliquid ex parte recipientis, ſcilicet ex-tremam neceſſitatem.

Secundò, ex eo ꝙ in ſequẽti articulo determinando dicit, ꝙ qñ occurrit extrema neceſſitas alicuius priuatæ perſonæ , uel ẽt aliqua magna neceſſitas reipublicæ, laudabiliter aliquis pręter-mitteret id, quod ad decentiã ſui ſtatus pertinere uidetur, ut ma-iori neceſſitati ſubueniret. In his enim uerbis expreſſe dicit, ꝙ concurrente altero prædictorum tñ, ſcilicet extrema neceſſita-te alicuius, non habens de ſuperfluo perſonæ, id eſt decẽtiæ ſta-tus ſui laudabiliter eleemoſynam facit. Quod ſi laudabiliter, igitur non de præcepto , ſed de cõſilio eſt eleemoſynam dare : niſi utraque ſupradicta conditio concurrat, Confirmatur hoc quia

quia ante hæc uerba loquens de neceſſario perſonæ præmittit hæc uerba: De huiuſmodi ergo dare eleemoſynam eſt bonum & non cadit ſub præcepto, ſed ſub conſilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quam falſa fuerit eorum aſſumatio, qui imponunt D. Tho. quod negauerit largitionem eleemoſynarum neceſſitatem.

QVOD autem prædicta expoſitio non ſit ſecundũ mẽtẽ & doctrinã S. Th. liquet primò ex eo, q S. Th. in 4. ſent. d. 15. q. 2. ar. 1. q. 4. expreſſè determinat oppoſitũ. Tenet enim has duas concluſiones. Prima eſt, Habens ſuperfluum naturæ & perſonæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud ſuperfluum, et ſi non patiatur extremam neceſſitatem. Secunda eſt Pauenti extremam neceſſitatem tenetur de præcepto habens ſuperfluũ naturæ, licet non perſonæ ſubuenire. Superfluum naturæ & perſonæ dicitur, q ſecundum ſtatum præſentem non eſt neceſſarium ſibi, uel his quorũ ſibi cura incumbit craſſa penſatione: attentis tñ futuris caſibus, qui probabiliter futuri æſtimabuntur & non oĩbus, qui poſſunt contingere: hoc enim ad conſilium nõ pertinet, ut dicitur 3. Ethic. Extrema autẽ neceſſitas uocatur, non quando aliquis iam ſpiritum efflare cernitur, & ſubſidiũ recipere non poteſt: ſed cùm apparent ſigna probabilia futuræ neceſſitatis extremæ, niſi ſubueniatur, nec apparet, nec in promptu eſt, qui ei ſubueniat. Determinat aũt has concluſiones adeò clarè, ut inficiari impoſſibile ſit. Sunt ſiquidẽ verba eius ibidẽ iſta, Quum eleemoſyna ſit actus uirtutis, oportet, quod aliquo modo cadat ſub præcepto: quia præcepta legiſlatoris ad virtutẽ inducere intẽdũt: vt dicitur 2. Ethi. reducitur autem ad hoc præceptum, Honora parentes. Honor autem ille ſecundum Aug. ad reuerentiam, & ſubuentionẽ in neceſſariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: ſed præcepta affirmatiua nõ obligãt ad ſemp quamuis ſemper obligent, ſed obligant pro loco, & tẽpore, & ſecũdum alias determinatas cõditiones. Quũ autem uſus diuitiarum ſit ordinatus ad ſubueniendũ neceſſitatibus præſentis uitæ q quidem ſubuẽtio debet eſſe ordinata, patet q qui diuitijs non utitur ad ſubueniẽdum neceſſitatibus præſentis uitæ, uel inordinatè utitur, à uirtute recedit. Ordo autẽ ſubuentionis talis debet attendi, quãtum ad duo. Primò ex parte eorũ, quibus ſubuenit, ut primò ſibi poſtea ſibi coniunctis ſubueniat, deinde extraneis. Secũdò, ex parte neceſſitatis talis debet eſſe ordo: vt prius abſolutis neceſſitatibus ſubueniatur, q alicui neceſſitati conditionatæ, quæ eſt quum quis indiget aliquo ad ſui ſtatus decentem conſeruationem. Et ideo præceptũ legis ad hoc obligat, ut illud quod ſupereſt alicui poſt ſubuentionẽ perfectã ſibi & ſibi cõiunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, reſpectu utriuſq neceſſitatis in eleemoſynas expendat ad ſubueniendum alijs reſpectu utriuſq iſtarum neceſſitatum: ſicut etiã natura id quod ſibi de alimento ſuperfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur neceſſitas abſoluta, & actu augmẽtatiuæ in quo attenditur quaſi neceſſitas cõditionata præparat ad conſeruationem ſpeciei, generatiuæ uirtuti ſubminiſtrãs. Et ſimiliter præceptũ legis obligat, q & neceſſitati extraneorum abſolutæ, primò ſubueniatur, quã proprię uel propinquorum cõditionatæ: & ideo dicitur cõiter, q dare eleemoſynã de ſuperfluo cadit in pcepto, & ſimiliter dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſitate. Dare autem de eo q eſt neceſſarium neceſſitate ſecunda, non autem de eo, q eſt neceſſarium neceſſitate prima: quia hoc eſſet contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, q apertè ſupradictas concluſiones aſſerat atque confirmet: & conſequenter manifeſtè cuiq liquere poteſt, q doctrinę ſuę cõſona nõ eſt opinio illa ſibi impoſita ex Secũda Secũdę. Quod ſi aliquis dixerit hoc, q dixi in 4. ſent. retractata ab ipſo S. Thom. in Secunda Secũdæ, aduertat ſe in errorem lapſum ppter ſeptem. Primò, quia non eſt conſuetudinis ſuę, ut opinionẽ quam alibi non ſolùm ſequutus eſt, ſed probauit retractet abſq memoria, uel ſuæ olim opinionis, uel illorum, q ſequuntur eã, uel ipſius opinionis. Secũdò, ex eo, q iſta ſententia nõ ſolũ ſua, ſed cõis antiquorũ fuit ut ipſe refert in ſupradictis uerbis. Quę aũt unquã inuenis S. doc. reprobare ſuã olim, & cõem aliorum opinionẽ, ſi nõ illius opinionis meminerit, ac aliqua ea ratione refellerit. In hac ſiquidem Secũda Secũdæ, q. 88. ar. 2. opinionẽ, quam in 4. ſen. d. 38. q. 1. ar. 4. ſecutus fuerat circa diſpenſationẽ uoti per profeſſionẽ ſolẽnizati reprehendens, expreſſè eius meminit. In tertia quoque parte, q. 5. ar. 4. opinionem, quam tenuit, in 4. ſen. di. 14. ar. 3. circa ſcientiam animæ Chriſti retractãs explicitè ſeipſum reprehendit. In tertia ſimiliter parte. q. 70. ar. 4. opinionem, quam in 4. ſen. d. 1. q. 2. ar. 4. circa gratiam circunciſionis ſecutus eſt, reprehendens, expreſſè etiã ſeipſum mutaſſe opinionem aſſerit. Alibi quoque ſimiliter facit: ſed ſufficiat hæc tria adduxiſſe, ut oſtendatur mos eius. Si ergo hęc eſt eius cõſuetudo, quomodo hoc in loco ſuam & cõem ipſo teſte ſententiam reuocat nullam penitus tunuen illius memoriam. Tertiò, patet hoc idem ex eo, q non ſine ſuę gloriæ macula potuit intendere retractationem ſuæ olim & cõis opinionis uerbis adeò obſcuris & extrinſecè exponendis, abſque, ut dictum eſt, ſuę intentionis populatione. Hoc ſiquidem & eſt contra promiſſionẽ à ſe factam in proemio totius Sũmæ: ubi dilucidè ſecũdum q materia patiet ſe proſequi cuncta uellet ſpondet. Et eſt cõtra tanti doctoris prudẽtiam: quis enim (niſi deſiperet) in re tam ardua uerbis oppoſitum pręſeferentibus uteretur, potens claris uti? Nũquid ne bat inſipium ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus eſt? An forte ueritatem odio habebat, ut ueritatẽ eos celare uellet? Quartò: oſtenditur hoc idẽ ex uerbis S. Th. in Secunda Secundę ibidẽ concludendo enim ait, Si ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto, & dare eleemoſynam ei q eſt in extrema neceſſitate, aliàs autem eleemoſynas dare eſt in conſilio. Quum enim S. Th. Latina ſcripſerit lingua, & dilucidè, is ſenſus ea iſtis eſt ſumendus uerbis, quem uerba ipſa ſignificant. Accerſito aũt quemcũq optimum grãmaticum, & proponas ſibi quid intelligendum ſit ex iſtis uerbis, Pręceptum eſt, ut fiat hoc, & fiat illud, reſpondebit certè, q duo pręcipiuntur: & q ſcilicet hoc fiat, & q illud fiat. Quum autem uerba S. Th. talia ſint, quare non talis ſumendus eſt ſenſus. Dixit enim, In præcepto eſt dare eleemoſynã de ſuperfluo, & dare eleemoſynã ei q eſt in extrema neceſſitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cũ dicit, & q detur eleemoſyna de ſuperfluo, & quod detur eleemoſyna patienti extremã neceſſitatẽ. Quintò, cõfirmat hoc idẽ ex uerbis S. Th. in eadem Secunda Secundę, q. 66. art. 7. in cor. ubi ait, Res, quas aliqui ſuperabundanter habent, ex naturali iure debẽtur pauperum ſuſtentationi: unde dicit Amb. & habetur in Decretis d. 47 Eſurientium panis eſt, quem tu detines: nudorum indumentũ eſt, q tu recludis: miſerorum redẽptio & abſolutio, eſt pecunia, quã tu in terra effodis. Sed quia multi ſunt neceſſitatẽ patientes, & non poteſt ex eadẽ re omnibus ſubueniri, cõmittitur arbitrio uniuſcuiuſq diſpẽſatio propriarum rerum, ut ex eis ſubueniat neceſſitatem patientibus. Hęc ille. Vbi cernere potes primam concluſionem. Secunda autem ex his quę addit ibi in corpore, & in reſponſione argumẽtorum, elici poteſt. Sextò cõfirmat hoc idẽ ex uerbis S. Th. in eadem Secũda Secundę, q. 87. art. 1. ad quartũ ubi ait, Tertię uerò decimę, quas cũ pauperibus commedare debebant, ſ. in ueteri teſtamento, in noua lege augentur, per hoc, q Dominus non ſolum decimã partem, ſed omnia ſuperflua pauperibus iubet exhiberi, ſecũdũ illud Luc. 2. Quod ſupereſt date eleemoſynam. Hęc ille Vbi apertè cernis iuſſiſſe, nõ conſuluiſſe Dominũ Ieſum ſuperflua erogari pauperibus ſecũdũ doctrinã S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex uerbis S. Th. in eadem Secunda Secundę, q. 118. ar. 4. ad ſecundum: inquirens enim ibi an auaritia ſemp ſit pctm mortale, arguit ſecundo loco ad partẽ affirmatiuam ſic, Minimum in auaritia eſt, q aliquis retineat ſua inordinatè: ſed hoc uidetur eſſe peccatum mortale, dicit n. Baſilius, Eſt panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conſeruas, indigentis argentum, quod tu poſſides: quin circa tot iniuriaris, quot exhibere ualeres: ſed iniuriari alteri eſt peccatũ mortale, quia cõtrariatur dilectioni proximi: ergo multo magis omnis alia auaritia eſt pctm mortale. Deinde reſpõdendo huic argumẽto ait. Ad ſecũdũ dicendũ, q Baſilius loquitur in illo caſu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona ſua pauperibus erogare, uel propter periculũ neceſſitatis, uel propter ſuperfluitatẽ habitorũ. Hęc ille. In quibus uerbis clariſſimè utrãq cõcluſionẽ poſuit, quo ergo in Secunda Secundę retractauit qđ dixit, in 4. ſen. ſi in tot locis in Secũda Secũdę expreſſè cõfirmat qđ determinauit in 4. Caue ergo ne de cætero talia S. doctori imponas.

CAPVT III.

Verborũ D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non ſat eſt falſam expoſitionẽ deſtruere, niſi uera apponatur, ideo declarãda ſunt uerba eius, quę illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (ſcilicet in Secunda Secũdę, q. 32. ar. 5. ubi inquirit, an dare eleemoſynam ſit in pręcepto) ſunt iſta: Quũ dilectio proximi ſit in præcepto, neceſſe eſt omnia cadere ſub pręcepto, ſine quibus dilectio proximi non cõſeruatur. Ad dilectionẽ autem proximi pertinet ut proximum non ſolum uelimus bonũ, ſed et operemur: ſecũdũ illud, 1. Ioan. 3. nõ diligamus uerbo neq lingua, ſed opere & ueritate. Ad hoc autem ut uelimus & operemur bonũ alicuius, requiritur q eius neceſſitati ſubueniamus: q fit p largitionem eleemoſynarũ: & ideo eleemoſynarũ largitio eſt in pręcepto. Sed quia pręcepta dantur de actibus uirtutum: neceſſe eſt q modo donũ eleemoſynę cadat ſub pcepto, ſecũdũ q actus eſt de neceſſitate uirtutis, ſ. q recta ratio requirit, ſecundum quam eſt aliquid conſiderandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui eſt eleemoſyna danda. Ex parte quidẽ dantis conſiderandum eſt, ut id quod in eleemoſynas eſt erogandum, ſit ſuperfluum: ſecũdum illud Luc. 11. Quod ſupereſt, eleemoſynam date. Et dico ſuperfluum non ſolũ reſpectu ſui ipſius (quod eſt ſupra id, quod eſt neceſſarium indiuiduo) ſed etiam

reſpectu aliorum, quorũ cura ſibi incumbit, quia prius oportet q̃ unuſquiſq; ſibi prouideat, & his quorum cura ſibi incumbit, & poſtea de reſiduo aliorũ neceſſitatibus ſubueniamus: reſpectu quorum dicitur neceſſarium perſonæ, ſecũdũ q̃ perſona dignitaté importat: ſicut & natura primò accipit ſibi, q̃ eſt neceſſariũ miniſterio nutritiuæ: ſuperfluum autẽ erogat ad generationẽ ulterius per uirtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, q̃ neceſſitatem habeat: alioquin non eſſet ratio, quare ei eleemoſyna daretur. Sed cum non poſſit ab aliquo uno oĩbus neceſſitatem habentibus ſubueniri, non oĩs neceſſitas obligat ad præceptũ, ſed illa ſola, ſine qua is, qui neceſſitatem patiẽ ſuſtentari non poteſt: in illo enim caſu locũ hẽt q̃ Amb. dicit: Paſce fame morientẽ: ſi non paueris, occidiſti. Sic ergo dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præcepto, & dare eleemoſynã ei, quia eſt in extrema neceſſitate: aliàs autem eleemoſynas dare in conſilio eſt ſicut & de quolibet meliori bono dãtur cõſilia. Hæc ille. Ex quibus talis eſt accipienda ſententia. Eleemoſynarũ largitio eſt in præcepto: quia dilectio proximi non ſolũ ſecundum affectum: ſed effectum, eſt in præcepto. Tunc autẽ eſt in præcepto, quando eſt neceſſaria uirtute charitatis, ita q̃ ſine tali eleemoſynæ donatione charitas manere non poteſt: quia eſt actus eius. Tunc ſit de neceſſitate charitatis, qñ recta ratio ad hoc neceſſitat. Neceſſitantia autem ſecundũ rectam rationem ad eleemoſynæ actum ſunt duo: aliquid, ſ. ex parte dantis & aliquid ex parte eius cui eleemoſyna eſt danda. Ex parte quidem dãtis neceſſitans ad eleemoſynæ actum eſt ſuperfluitas bonorum nõ ſolum naturæ, ſed perſonæ, iuxta Chriſti præceptum, & naturæ proceſſum. Ex parte autem eius: cui eleemoſyna eſt danda neceſſitans ad eleemoſynæ actũ eſt neceſſitas, ſeu indigentia, non quæcunq; (quia ab uno & habente ſuperflua non põt oĩbus neceſſitatibus apparẽtibus ſubueniri) ſed extrema, iuxta uerba Ambroſij. Vnde & dare eleemoſynã de ſuperfluo eſt in præcepto ratione ſuperfluitatis: & dare eleemoſynã ei, q eſt in extrema neceſſitate, eſt in præcepto ratione neceſſitatis extremæ: aliàs autẽ eſt in conſilio. Quod autem iſte ſit uerus ſenſus, patet ex eo, q̃ ſecũdũ iſtum ſenſum nulla extorſio eſt literæ, nullum ſequitur inconueniens, nulla diſcordia inter principia & concluſiones, nulla cõtradictio inter dicta eius hic & in alijs locis ſuprà allegatis: ſed etiã inueniuntur cõſona, non ſolùm ſupradictis, ſed & alijs dictis S. Th. in quæſtionibus ſiquidẽ de malo, q. 13. ar. 2. ad quartũ exponẽs ſupradictã authoritatẽ Baſilij ait, Baſilius loquitur in caſu illo, qñ aliquis tenetur bona ſua pauperibus erogare: puta ſi ſit ei ſuperfluum ſecundum illud Luc. 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam. In quolibetis quoq;, quolibeto. 7. uel 8. apud aliquos codices, q. 6. ar. 2. ubi quærit utrũ ille, qui nõ dat pauperi petẽti, ſi habeat de ſuperfluo, peccet ponit eãdem primã cõcluſionẽ in hæc uerba: Circa hoc diſtinguendũ eſt ſuppoſito enim, q̃ aliquis habeat de ſuperfluo & reſpectu indiuidui, & reſpectu pſonæ, q̃ tenetur pauperibus erogare, aut uidet in paupere petẽte euidentia ſigna extremę neceſſitatis, aut nõ: ſi uidet, certũ eſt, q̃ tenetur dare, & peccat non dãdo: in hoc enim caſu loquitur Amb. Paſce fame morientem: ſi non paueris, occidiſti. Si uerò nõ apparẽt, tũc non tenetur dare pauperi petẽti: quia quãuis teneat dare ſuperfluũ pauperibus, nõ tamẽ tenetur omnibus dare, nec huic dare, ſed tenetur diſtribuere, ſecũdum quòd ſibi uiſum fuerit opportunum. Hæc ille. Ex qbus prima cõcluſio euidẽter apparet. ¶ Fundãtur aũt hæ concluſiones ſuper rationes multas. Quum enim bonum cõſurgat ex cauſa integra, malum aũt ex particularibus defectibus (ut Dion. dicit 4. c. de Diui. nomi.) charitas ipſa erga proximũ indigentẽ cõſeruari non poteſt, niſi ex parte utriuſque omne corruptiuum tollatur: cõtrariatur aũt dilectioni proximi (ut ex dictis, & dicendis patet) ex parte dantis ſuperfluum perſonæ indigentibus negare, ex parte verò pauperis extrema neceſſitas non adiuta: & ideò quodcunq; illorum inueniatur, charitas non ſaluatur, & cõſequẽter malũ culpæ mortalis cõſurgit: & hæc eſt ratio quã tetigit S. Th. in q. 32. loco pallegato: cũ dicit, q̃ actus eleemoſynæ eſt de neceſſitate uirtutis, ſecundũ q̃ recta ratio requirit, ſecundum quã aliquid eſt cõſiderandum ex parte dãtis, & aliquid ex parte eius, cui dãda eſt eleemoſyna. Amplius: Quũ ordo charitatis ſit in pcepto (ut teſtatur S. Th. in Secunda Secundæ, q. 44. ar. vlt.) & ex charitate diligenda ſit uita corporalis proximi: ſecundum omnes plus tenemur diligere uitã proximi, quã bona noſtra exteriora, ſicut plus animã proximi, quã corpus noſtrũ: Sed decentia ſtatus eſt, quoddã bonum exterius: igitur tenemur de neceſſarijs ad decẽtiã ſtatus noſtri ſubuenire uitæ corporali illius, q eſt in extrema neceſſitate. Et ſimiliter cum charitatis ordo exigat, ut decentiam ſtatus proximi ſuperfluitatibus noſtris pponamus (quoniã tale bonũ charitas proximo vult) hoc autẽ malum abijcit, tenemur ex ſuperfluo naturæ & pſonæ aliorũ neceſſitatibus ſubuenire. Et hęc eſt ratio, quã adducit S. Th. in 4. ſen. ubi ſupra. Amplius: Cũ uirtutis duo ſint extrema cõtraria, ſ. ſuperabundãtia, & defectus, (ut dicitur 2. Ethic.) charitas aũt licet ſecundũ ſe extremo ſuperabũdãtis careat (quia, ut inquit Bern. Charitatis modus eſt abſque modo eſſe: ex eo, q̃ obiectum non poteſt tantũ amari, quantum eſt amabile) utrumque tamẽ extremum habet ſecundum exteriores operationes: ut ex Secunda Secundæ, q. 26. art. 7. habetur: unde ex ſuperabundantia, & defectu exteriorũ operum corrumpitur. Ad exceſſum autem in propoſito pertinet plus de corporalibus bonis, quã oporteat attribuere, tã ſibi, quã alijs: quia amicabilia quæ ſunt ad alios, ſunt ex amicabilibus, q ſunt ad ſe, ut dicitur 8. Ethic. Defectus uerò eſt minus corporalibus bonis uti, q̃ oporteat, & ad ſui, & aliorum ſuſtentationem. Quum autem ſuperflua naturæ, & perſonę hñs, nec indigentibus diſpenſans, plus ſibi, quàm oporteat huiuſmodi bonorum applicet (aliter ſuperflua nõ ſunt) manifeſtũ eſt, q̃ in charitatis extremum cõtrariũ ſecundũ ſuperabundãtiam incidit: ſicut & ille, q in ſuperfluis, & uoluptuoſis conuiuijs plus alijs, q̃ deceat, tribuit, & conſequẽter uterque peccat mortaliter. Similiter quum negans neceſſarium perſonæ patienti extremam neceſſitatem, minus alijs, quã oporteat, cõcedit huiuſmodi bona (quia debẽtur exteriora bona ordine naturali ſuſtentationi uitæ humanę primò, deinde cæteris cõmoditatibus) patet q̃ in extremum ſecundum defectum declinat, ſicut & ille, q ſui ipſius ob ſuã miſeriã corporali ſaluti ſubuenire negligit: unde & uterq; à charitate recedit: & conſequenter mortaliter peccat. Et hęc eſt ratio, q̃ tetigit S. Th. in quolibeto 6. q. 7. Amplius: Quum de iure naturali omnia ſint cõia, & ius gentium res appropriauerit quo ad uſum, procurationem & diſpẽſationem (ut dicit S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 66. ar. 2.) conſtet quoq; q̃ à iure gentiũ nihil inordinatum uim ſumit (quoniam à natura ut rationalis eſt, oritur) impoſſibile eſt ea, quæ huic ſuperfluunt, quo ad naturam & perſonam, eius eſſe quo ad uſum (uſus enim ſuperfluorum inordinatus eſt, aliter ſuperflua non ſunt) licet iſtius ſint quo ad procurationẽ, & diſpoſitionẽ. Si aũt ex iure gentium eius non ſunt, quo ad uſum, indigẽtibus ex iure naturali debentur: diſpenſanda tñ ſecundum arbitrium poſſidentis, cui (ut dictum eſt) diſpenſationẽ ius gentiũ appropriat. Contra ius ergo naturale eſt ſuperflua naturæ & perſonæ indigentibus non largiri. Similiter licet neceſſarium pſonę ſit habẽtis, & quo ad uſum, ſimpliciter loquendo: in caſu tñ, quo extrema neceſſitas alterius appropriat, ut ſuperfluum cenſetur eius uſus reſpectu iſtius patientis extremã neceſſitatem, & iuris naturalis uis exigitur, ut tanquam ſuperfluũ patienti debeatur. Non enim ratio, a qua ius gẽtium deriuatur, ita neceſſariũ pſonæ appropriat huic quo ad uſum, quin iudicet in caſu neceſſitatis alteri deberi ob iuris naturalis uim cuius ſignũ eſt: quia ſi ab iſto poſſidente neceſſarium perſonæ in tali caſu non diſpenſetur patienti extremam neceſſitatem, laudabiliter ab eo auferri poteſt, ut extremis neceſſitatibus ſubueniatur. Eſt igitur & cõtra ius naturale, non ſubuenire extremæ neceſſitati de neceſſario perſonæ. Et hęc eſt ratio, quã tetigit S. Th. in Secũda Secundæ, q. 32. in hoc ar. in reſponſione ad ſecundum: & eſt ſumpta ex uerbis Baſilij, & Ambr. Ille enim exponens uerba Diuitis, Luc. 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata ſunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi q̃ tua, unde ea ſumens in uitã tuliſti? ſicut qui præueniẽs ſpectacula, prohiberet aduenientes ſibi, appropriando, q̃ ad cõem uſum ordinatur, ſimiles ſunt diuites q̃ cõia, quæ præoccupauerũt, æſtimãt ſua eſſe. Si enim quilibet ſuę neceſſitatis ſufficientia recipiens, relinqueret ſuperfluum indigenti, nõ eſſet diues, nec pauper. Cęterum ſi fateris ea tibi diuinitus prouenire, an iniuſtus eſt Deus, inæqualiter res nobis diſtribuens? cur tu abundas, ille uerò mendicat, niſi ut tu bonę diſpẽſationis merita cõſequaris, ille uerò patientię brauijs decoretur? Nõne ſpoliator es, qui diſpenſanda ſuſcepiſti, propria reputando? Eſt panis famelici, quẽ tu tenes, nudi tunica, quam in cõclaui cõſeruas: diſcalceati calceus, qui penes te marceſcit: indigentis argentum, q̃ tu poſſides inhumatum: quocirca tot iniuriaris, quot dare ualeres. Amb. autem eandem parabolam tractans: ut in Decretis habetur d. 47. ſicut Hi. ait, Proprium nemo dicat quòd eſt commune: q̃ plus q̃ ſufficeret ſumptui, etiam uiolenter obtentum eſt. A. ſubdit, Quis enim tam iniuſtus, quàm qui tam multorum alimenta non ſuum uſum, ſed abundantiam & delitias facit? neque. n. minus eſt criminis habenti tollere, q̃ quum poſſis & abundas indigentibus denegare. Coẽludendo igitur ſecundũ ueritatem & S. Th. doctrinã, duas diuiſim radices neceſſitatis ad eleemoſynę opus producendum dicimus, ſuperfluitatem ſcilicet naturę & pſonę ex parte dantis, & extremam neceſſitatem ex parte indigentis.

CAPVT IIII.

Quarundam obiectionum ſolutio ponitur, quæ falſam D. Thom. impoſitam ſententiam confirmare uidebantur.

ANTEQVAM Autem ſatisfiat motiuis unde orta creditur illa falſa expoſitio, aliàs quaſdam obiectiones contra determinatam ueritatem ad illius falſæ expoſitionis robur afferenda cenſui.

¶ Quadru-

¶Quadrupliciter igitur inſtat, primò ſic: Quãſi eleemoſyna ſit ad alterũ oportet coniunctim utriuſq; conditiones cõſiderare, & non diuiſim: ſicut & de iuſtitia dicitur 5 Ethi. unde & S.Tho. in hoc ar. an, q̃ nulla eſt rõ, quare eleemoſyna alicui detur, quãtucunque alias habeat ſuperflua, niſi iſte egeat: ergo copulatum oportet intelligere, q̃ duo ſunt conſideranda ad pceptũ eleemoſynæ. ſ. ſupfluitas: & extrema neceſſitas. Secundo, quia ſi non cõiunctim intelligas, ſequitur deficiens doctrina, & quodammodo impoſſibilis adimpleri. Deficiẽs quidẽ: quia dicit, quod hñs ſuperflua, tenetur largiri eleemoſynaliter, & nõ dicit cui, & ſimiliter q̃ patienti extremã neceſſitatẽ ſub pcepto ſubueniendum eſt, & non dicit a quo, Impoſſibilis uerò quãq;, quia in aliqua patria nullus eſt pauper, & tñ aliquis habebit de ſupfluo. Tertio, quia poſt ar. iſtum quærit S. Tho. utrum corporalis eleemoſyna ſit danda de neceſſario: ex hoc enim arguitur ſic: Si præcedẽti ar. iam determinatum eſt, quòd patienti extremã neceſſitatẽ tenemur dare de neceſſario perſonæ, quid opus erat dubitare utrum ſit danda eleemoſyna de neceſſario? Quarto, quia S.Th. in quolib. 6. q. 7 ſeu ar. 12. in reſponſione ad primum, dicit hęc uerba, Non ſemper peccat mortaliter quoteſcunque nõ dat pauperi: qui ſuperfluũ habet, ſed quando neceſſitas imminet. Quãdo aũt ſit talis neceſſitas, quòd obliget ad mortale, nõ poteſt ratione determinari: ſed cõmittitur prudentiæ. Et in rñſione ad ſecundum dicit, Dare oĩa ſua pauperibus, cadit ſub præcepto ſecundum animi præparationem: ut ſ. homo ſit paratus hoc facere, ſi neceſſitas immineat. Minor tñ neceſſitas requirit ad ſuperflua eroganda, quàm ad omnia exhibenda tñ, hoc totũ rõne uniuerſali determinari non poteſt, ſed committitur prudentię ut dictum eſt. Ex his. n. uerbis uĩ q̃ ſuperflua erogare ſecũdum S.Thom. non ſit in præcepto niſi tempore neceſſitatis.

AD HÆC Reſpondetur. Et ad primum dicitur, q̃ aliud eſt loqui de exequutione præcepti eleemoſynæ, & aliud de obligatione eius. Licet. n. ad exequendum eleemoſynæ præceptũ exigantur duo, ſ. ſuperfluitas naturæ & perſonæ ex parte dantis, & indigentia naturæ uel perſonæ ex parte eius cui eſt eleemoſyna danda: ſed ſuperfluitas naturæ ex parte dantis, & indigẽtiæ naturæ. i. extrema neceſſitas ex parte patientis (quia aliter non eſt ratio, quare danda ſit eleemoſyna) obligatur tamen quis per ſe loquendo, ex hoc ſolo q̃ ſuperfluum naturæ & perſonæ habet illud diſtribuere. Solo aũt dico, excludendo non oẽm ſed extremam alterius neceſſitatẽ, quam hic S.Th. ſuperfluitati cõbinat, oportet. n. q̃ ſi uni ſupereſt, alteri deficiat: ut Baſilius dicit. Et ſimiliter ipſa extrema neceſſitas alicuius quantũ eſt ex ſe, obligatiua eſt ad hoc ut ſibi ſubueniatur. Per accidens autẽ eſt, q̃ hic, uel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inueſtigabat, & non exequutionem, iõ diſiũctim intelligendus eſt (ut probatum fuit) aliter in maximos incideret errores. Et ſubtiliter aſpiciat quis, uidebit quod & ad ipſam obligationem præcepto duo concurrunt. ſ. ſuperfluitas naturæ, uel perſonæ ex parte dantis, & neceſſitas naturæ uel perſonæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ ut plurimum eueniunt: ut pluries Ariſ. in Eth. dicit, Communiter autem imo potius ſemper, ſuperfluitas unius, eſt indigentia alterius: ſed quia nõ ex parte indigẽtiæ eſt obligatio ad mortale, niſi ſit extrema, neq; ex parte ſupfluitatis eſt præceptum, niſi ſit ultra perſonæ dignitatem iõ ſummariè loquens S. Th. ea quæ complent rationes præceptorum aſſumens, ad aliqua loca tanquã ad commeotaria, quæ ſe ſcripſiſſe nouerat remittendo, aſſumpſit, & concluſit dicens duo pręcipi, & dare de ſuperfluo, & dare extremam neceſſitatẽ patienti.

¶Ad ſecundum dicitur, q̃ doctrina ſufficiẽs eſt, & quia ſummariè tradita, & quia alibi explicata eſt, & quia facilè ſubintelligi põt, cui danda ſunt ſuperflua (indigenti. ſ. & patienti extremã neceſſitatem) & a quo ſubueniendum eſt, ab eo, ſ. q̃ nouit & poteſt. Poſſe aũt quemlibet ſuperfluum naturę habentem, clarum eſt. Nec eſt uerum q̃ quandoq; ſit impoſſibile ſit hoc obſeruare, quia ſecundum Euangelicam doctrinam pauperes ſp hẽbimus nobiſcum, & dato quod non appareret aliquis indigens obſeruaretur præceptum, futuris pauperibus theſaurizando. Dicitur ſecundò q̃ quia (ut dictum eſt) ſermones morales ſunt ſecũdũ ſubiectam materiam, quæ ut in pluribus hoc habet, iõ ſi in aliquo particulari caſu aliquid occurrat quod impedire uidetur obſeruationem præcepti, nihil uigoris ipſi præcepto adimitur.

¶Ad tertium ſufficienter rñdetur quantũ ad propoſitum ſpectat, quærendo ab obiicientibus id quid ſanctus doctor in 4. ſent. diſt. 15. poſt articulum adductũ, in quo expreſsè has cõcluſiões determinauit, mouet illã met dubitationem (an ſ. eleemoſyna danda ſit de neceſſario) in eadẽ q. art 4. Cauſa. n. quã redditurus ſunt, quare hoc fecit in 4. eſt illa quare hoc fecit in ſecunda ſecundæ, & quẽ in 4. uideant, q̃ talis articuli quõ non repugnet ueritati huius prioris determinationis, nec ſuperfluè addita ſit, fateantur ſallax aſſumpſiſſe ſignũ in ſecunda ſecundæ ad ſuã expoſitionem probandã. Eſt aũt in promptu cã, quare utrobique talẽ articulum adiecerit, quia ſpecialem. i. præſefert difficultatem neceſſariorum diſtributio, quam enim audit neceſſarium, diſtribuendum non uidetur. Vnde licet ex præcedenti articulo facilè deduci potuiſſet concluſio iſta, q̃ neceſſarium perſonæ erogandum eſt patienti extremam neceſſitatem, tamen tota q̃ſtio, an ſcilicet liceat neceſſarium erogare, nota non erat, quare, &c.

¶Ad quartum dicitur, q̃ oportet intelligere reſponſionũ terminos ſecundum q̃ in argumentis oppoſitis aſſumpti ſunt. In illis aũt argumentis non eſt ſermo niſi de neceſſario naturæ & ſupfluo naturæ, ut patet in primo ex pcepto Ioãnis Baptiſtæ Luc. 3. quod inducitur. ſ. Qui habet duas tunicas, det unam non habenti, duæ. n. tunicæ ſunt ſuperfluum naturæ, non perſonæ: ut gloſſa ibid. dicit, & Petrus de Palude in 4. di. 15. & ratio conuincit, tum propter temporũ uariationem naturalẽ ſecundum calidum & frigidum, ſerenitatem & intemperiẽ, tum propter cõmunem humani generis morem. Vnde uerba illa, quæ in ſolutione primi dicit, confirmant ſecundã concluſionẽ ſupra determinatam, quia neceſſarium pſonę quod eſt naturę ſupfluũ, in articulo neceſſitatis extremæ erogandũ dicit ſub pctõ mortali.

¶Secundũ aũt argũ replica eſt contra hanc rñſionem hoc modo. Dare oĩa ẽt neceſſaria naturæ, eſt in præcepto in articulo neceſſitatis, quod tñ ſimpliciter eſt in conſilio, ergo dare ſuperflua naturæ quod eſt in præcepto, obligat extra articulum neceſſitatis. Tenet conſequentia, quia præceptum obligat plus quã conſilium, ergo male reſponſum eſt, q̃ præceptum illud de duabus tunicis ſimilia intelligũtur in articulo neceſſitatis. Et ad hoc reſpondet, quod utrunque eſt in præcepto ſecundum præparationem animi pro articulo neceſſitatis: ſed articulus neceſſitatis habet latitudinem. Neceſſitatis enim obligantis ad neceſſaria naturæ communicanda, eſt non quęcunque extrema neceſſitas pauperis, ſed illa, qua quis etiam uitam propria tenetur diſcrimini exponere propter illum. ſi. n. pro fratribus mori aliqñ eſt in pręcepto conſequens eſt q̃ priuare ſe neceſſarijs uitæ adminiculis, committendo ſe diuinæ prouidentiæ in aliquo caſu pceptum ſit. Neceſſitas aũt ad ſuperflua obligans naturæ communicanda, eſt minor: ſufficit. n. ad hoc, q̃ pauper non habeat unde ſuſtentari queat. Vnde ex hac reſponſione ſecunda concluſio iterum confirmatur, ſicut & per corpus illius articuli.

CAPVT. V.

Solutio obiectionum pro fundamento illius opinionis in primo cap adductarum.

AD ea uero, q̃ in principio pro fundamento illius expoſitionis adducta ſunt rñdetur. Et ad primũ quidẽ reſpõſio ex dictis aperta eſt. Iam. n. declarauimus & probauimus, q̃õ duo conſideranda ſunt ſecundũ rectam rationem ad neceſſitatem uirtutis eleemoſynatię.

¶Ad ſcdm uerò dĩ. q̃ ly laudabiliter, põt dupliciter ſumi. Vno mõ ut diſtinguit contra Neceſſariò, & ſic idẽ ſonat laudabiliter qđ bñ, ſed nõ de pcepto, ſed de conſilio. Alio mõ ut diſtinguit cõtra uituperabiliter: & ſic idẽ ſonat quod uirtuosè. in propoſito. S.Tho accepit laudabiliter ſcdo modo, & non primo. Et nihil aliud uoluit dicere, niſi q̃ in illis caſibus tribus quos enumerat nõ inordinatè. ſed uirtuosè quis neceſſarię pſonæ largiretur. Ex hoc aũt q̃ uirtuosè hoc fieri dĩ non ſequitur, ergo non de pcepto: quoniã actus uirtutis communis eſt præceptis & cõſilijs. Et quia hoc uerbũ arbitrui fuiſſe occaſionẽ errãdi alijs & falſã fouiſſe expoſitionẽ, ppea q̃ credituũ eſt q̃ S.Tho. ubi erat ly Laudabiliter, primo mõ: nõ oſtẽdit q̃ ſecũdo mõ accepit Laudabiliter ex quatuor. Primo ex arti. ac. S. Th. more. Quũ. n. cõſueuerit diuinũ eius ingeniũ q̃ſtionibus rñdere ſermone formali: pp qđ uniuerſaliter pſundæ ſunt eius ſententiæ, & occultæ minus pſpicacibus: & ut. ar. nõ ſit, an de neceſſario fieri eleemoſyna debeat ſub pcepto uel conſilio, ſed an de neceſſario dare debeat eleemoſynã, ipſa nõ intẽtarat rñdendo diſſerere, q̃ hoc ſit in cõſilio uel pcepto. ſed q̃ hoc ſit cõtra uirtutẽ uel ſcdm uirtutẽ, licet ad pfectiorẽ doctrinã potuiſſet poſt ſubiungere: & hoc nõ ſolũ eſt ſcdm uirtutẽ, ſed ẽt in præcepto. Quod dixit. Ergo laudabiliter uirtuosè exponendũ eſt, ſi difficultati motæ formaliter rñſum eſſe fateri uolumus. Scdo, ex prima parte corporis illius articuli, ait. n. ibi, q̃ non liceat dare de neceſſario naturæ, niſi ad ſuſtẽtationẽ reipublicæ, uel Eccleſiæ in aliquo caſu neceſſitatis. Tũc enim laudabiliter, inquit, ſeipſum, & ſuos mortis exponeret periculo: quia bonũ cõe pponendũ eſt pprio. Ex hoc arguit ſic. Certũ eſt, q̃ in aliquo caſu tenetur q̃s de pcepto, non ſolũ mortis periculo ſe exponere, ſed ẽt mori pro fratribus: ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo caſu, nõ accepit, Laudabiliter, ut diſtinguit contra neceſſario, ſeu de pcepto, quia falſum dixiſſet, quũ i pcepto hoc eſſet, nõ tñ dubiũ i aliquo caſu: accepit igit, Laudabiliter. i. uirtuosè, Quod ſi hic hanc acceptas gloſſam quare non infra in propoſito noſtro? nulla ſiquidẽ eſt q̃ſtionis aut ſtyli diſparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua

excipien-

excipiens proſert hęc uerba, Quũ.n.diſtinxiſſet neceſſarium in neceſſariũ naturæ & perſonæ, & de neceſſario naturæ regulam tradidiſſet, q̃ nõ liceat dare ex eo eleemoſynã, & exceptionẽ feciſſet ad neceſſariũ perſonæ trãſiens, ipſum abſolutè cõſiderãs (ut quæſt. exigebat) duas regulas tradidit. Prima eſt, q̃ dare de neceſſario pſonæ, ſimpliciter, ſ. & abſolutè conſiderãdo ipſum, eſt bonũ ſub conſilio tñ, non p̃cepto. Secunda aũt quaſi adcreſcatiuè addita eſt, q̃ inordinatũ eſt dare tñ de neceſſario perſonæ, q̃ de reſiduo nõ poſſit conuenienter uita peragi. Et ab hac ſecũda regula excipit tres caſus, ingreſſum religionis, facilẽ reparationẽ, & extremã neceſſitatẽ priuatæ perſonæ, uel magnam reip. quia in his laudabiliter neceſſaria perſonæ erogantur. Ex his uerbis uidere quiſpiã poteſt clara luce, q̃ laudabiliter poſuit contra inordinatũ. Regula.n. erat, q̃ neceſſariũ pſonæ nimis à ſeipſo ſubtrahere eſt inordinatũ. Exceptio aũt eſt, q̃ in trib. caſibus hoc fit laudabiliter, id aũt eſt dictum laudabiliter, ut diſtinguitur contra inordinatè & contra uituperabiliter. Quartò patet hoc idẽ ex 4. ſen. di. 15. q. 2. ar. 4. q. 1, ibi. n. tractãs hũc articulũ, eandẽ regulã tradit, & eoſdẽ tres caſus excipit ab illicitis. Conſtat aũt q̃ ibi iã determinauerat, quod nõ ſolũ licitũ, ſed præceptũ erat dare de neceſſario pſonæ ultimã neceſſitatẽ patiẽti, nihil ergo obſtat p̃determinatæ ſnīæ, q̃ id quod præceptum dixerat poſt laudabile aut licitũ dicat, exigẽte hoc noua difficultate, quia formaliter ſibi uiſa fuit. Laudabiliter igitur idest uirtuoſè dixit dari eleemoſynam de neceſſario in articulo neceſſitatis.

¶ Et per hæc patet, qualiter intelligẽda ſint uerba illa, q̃ ad cõfirmationẽ dicebantur, ſ. dare eleemoſynã de neceſſario pſonæ, eſt bonũ, & nõ cadit ſub præcepto, ſed conſilio, Quũ.n. hæc uerba in eodẽ ſint articulo, accipienda ſunt, ut quæſitũ formaliter determinat. Quæritur aũt ibi, an non liceat de neceſſario dare eleemoſynam in tali uel tali caſu, ſed ut dictum eſt, quia ipſum Neceſſarij nomẽ erogationẽ excludere ui, quæritur an cõſiderãdo id quod neceſſariũ eſt alicui abſolutè & ſimpliciter, liceat eleemoſynã de eo dare. Ad hoc aũt quæſitũ facta diſtinctione de neceſſario naturę & perſonæ, ſubtiliter & optimè quo ad neceſſariũ perſonæ dictũ eſt, q̃ licet ſeu bonum eſt de conſilio, iã nõ de præcepto. Ex hac iã inſione non ſequitur, ergo in nullo caſu uel in caſu extremæ neceſſitatis hoc non cadit ſub præcepto, quæſita.n. aliter a ſapientibus determinãtur ſolitariè ſumpta, & aliter coniuncta alicui caſui, ſiue fini. Si.n. quæras, an occidere hominẽ ſit bonũ, optimè reſpondebitur q̃ non, ſi addas in caſu, quo iuſtitia exigit, reſpondebitur quod hoc eſt in p̃cepto. Similiter ſi quæras an exponere ſe mortis periculo, ſit bonũ, optimè reſpondebitur q̃ non, q̃ ſi addas propter actum uirtutis, dicetur quòd hoc quandoque cadit ſub præcepto, & ſimiliter de alijs euidenter apparet, q̃ aliam reſponſionem ſibi uendicant ſolitariè quæſita, & alia coniuncta cum aliquo alio. Vñ ad inſinuandum S. Tho quòd dare de neceſſario perſonæ ſolitariæ ſumptum bonæ affectionis eſt dixit, q̃ ſub conſilio nõ p̃cepto cadit. Ad inſinuandum aũt, quod hoc in aliquo caſu ſub præcepto cadit ſupra dixerat, & infra dicit, & alibi, ut eſt allegatũ, q̃ de neceſſario perſonæ extremæ neceſſitatis ſub p̃cepto tenetur quis ſubuenire. Patet igitur ex dictis, q̃ S. Tho. ſententia eſt, q̃ duo ſunt præcepta circa eleemoſynam faciendam. ſ. dare de ſuperfluo naturæ & perſonæ indigentibus quibuſuis, & dare de neceſſario perſonę patienti extremam neceſſitatem.

CAP. VI.

Expoſita opiniones S. Thomæ ex multis illuſtribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

ET Quia hoc uĩ multis fuit nimis graue, & S. Tho. quẽ prius imitabantur ſequendum, non putabunt, & coaceruabunt ſibi magiſtros prurientes auribus ut oĩno inexcuſabiles reddantur, apponendos cenſui multos illuſtres doctores eandẽ tenẽtes ſnīam, licet nõ paruipẽdendũ ſit uerbũ illud S. Tho. in 4. q̃. ar. eſſe hanc communem ſententiã.

¶ Primam ergo concluſionem. ſ. q̃ habens ſuperfluũ naturæ & perſonæ, tenetur alijs ſubuenire rõne ſuperfluitatis, licet paup̃ nõ appareat in extrema neceſſitate, tenẽt in primis Ba. & Ambr. in uerbis ſupra adductis. Auguſt. quoq; ad Macedonium ut h̃r 14. q6. 4. c. quid dicam, idem ſentit in his uerbis, Nonne oẽs qui ſibi uidentur gaudere conquiſitis, eiſq; uti neſciunt alienum poſſidere conuincimus? hoc.n. certe alienum non eſt, q̃ iure poſſidetur, hoc autem iure quod iuſtè, & hoc iuſtè, q̃ bene, omne igitur quod male poſſidetur, alienum eſt, malè autẽ poſſidet, qui male utitur. Hæc ille. Vbi apparet ſuperfluum naturæ & p̃ſonæ alienum eſſe quo ad uſum, & conſequenter diſpenſandũ, aliter iniuſtè poſſidetur, quia his non rectè utitur ille. Eandem confirmat ſententiam Hier. diſt. 42. c. hoſpitalitatẽ, dicens Aliena rapere conuincitur, qui ſibi ultra neceſſaria retinere probatur. Hæc ille Theophilo quoq; ſup illa uerba Luc. 18. Facilius eſt camelũ, tractans an hæc dñi ſententia impoſſibilitatẽ oſtẽdat circa diuitũ ſalutẽ affirmanſq; impoſſibilitatẽ, ait, Reuera ita eſt, aliud.n.eſt diues, & aliud œconomus, nã diues eſt, q̃ ſibi reſeruat diuitias, œconomus uero ſiue diſpenſator, q̃ ad opus aliorũ has tenet. Porrò attendat, q̃ diuitẽ quidẽ impoſſibile dicit ſaluari, poſſidentẽ uerò diuitias difficile, quaſi dicat, Diues, q̃ captus eſt à diuitijs, & famulatur eis, nõ ſaluabit, h̃ns uero illae qui. ſ. eis dominatur, uix ſaluabit, ĉã humanę fragilitatis. Hęc ille. Vbi manifeſtè dãnantur oẽs reſeruantes ſibi diuitias, i. ſuperflua, & qui eis famulantur. Quod aũt tales famulatus excludens uita æterna, ſit ipſa cuſtodia ſuperfluorũ, apparet ex uerbis Chry. ibidẽ dicentis. Non prohibet ditari, ſed opibus famulari, uult ut in neceſſarijs, utamur eis, non ut cuſtodiamus, nã famuli eſt cuſtodire, ſed dñi diſpenſari. Si conſeruari eas uellet nõ tradidiſſet eas hoibus, ſed ſiniſſet eas in terra iacere. Apparet ẽt ex uerbis Dñi, Matt. 6. Non poteſtis Deo ſeruire & Mãmonæ, ubi Hieron. exponẽs quid ſit ſeruitus diuitiarũ, ait, Audiat hic auarus, audiat q̃ cenſetur uocabulo Chriſtianus, non poſſe ſimul diuitijs, Chriſtoq; ſeruiri, & tñ nõ dixit, Qui habet diuitias, ſed qui ſeruit diuitijs, q.n. diuitiarũ ſeruus eſt diuitias cuſtodit, ut ſeruus, q̃ aũt ſeruitutis excuſſit iugum, diſtribuit eas ut dñs. Hęc ille. Vbi expreſſe apparet, q̃ eſt impoſſibile ſuperflua cuſtodire, non diſpenſando, & Chriſtum amare, diuitijs.n. amatis, ſe odio haberi neceſſarium eſſe ibidem dicit Dñs. Beda quoque ſuper illud Luc. 11. Quod ſupereſt, date eleemoſynam, ait, Neq;.n. ita facienda iubetur eleemoſyna, ut teipſum conſumas inopia, ſed ut cũ cura corporis expleta, inopem quãtum uales, ſuſtentes. Hæc ille. Vbi iubetur expoſitis ſuſtentationem inopum poſt neceſſaria nobis.

¶ Inter poſteriores uero doctores Petrus de Palude in 4. diſt. 15. q6. 3. expreſſè ponit hoc cadere ſub præcepto. Richardus quoq; in 4. diſt. 15. quæſt. 2. hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quaſi mortale pauidi timent.

¶ Secundam aũt concluſionẽ (q̃. ſ. dare eleemoſynam exiſtenti in extrema neceſſitate de neceſſario perſonæ ſit in præcepto) Ambr. diſt. 86. cap. paſce. confirmat dicens, Paſce fame morientẽ, ſi nõ paſciſti, occidiſti. Greg. quoq; in homilijs ſuis ait, Quia enim in lege ſcriptũ eſt, Diliges proximum tuũ ſicut teipſum, minus proximũ amare conuincitur, qui non eo in neceſſitate illius ẽt ea quæ ſunt ſibi neceſſaria, partitur, idcirco de diuidẽdie cũ proximo duabus tunicis datur præceptũ. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, q̃ neceſſaria, non cõicata neceſſitatibus abſque dubio extremis minorem debito dilectionẽ Chriſti cõuincũt, & conſequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionẽ nõ patitur. Baſil. uerò ẽt ſup illud Luc. 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic aũt docemur, q̃ ex omni eo quod affluit ſupra proprij uictus neceſſitatem, tenemur erogare illi, qui non h̃et, p̃p Deum qui quæcunq; poſſidemus, largitus eſt. Hæc ille. Vbi clare ſonat intẽta ſententia. Iuniores quoq;. ſ. Petrus de Palude, Ricardus, Duran. & Romanus in 4. ſen. diſt. 15. intrepidè aſſerunt teneri quẽlibet de neceſſario perſonæ ſubuenire extremæ neceſſitati pauperis. Nõ abſq; temeritate ergo è tot doctoribus ac rõnibus ſubtrahet ſe quiſpiam, uolens magis hoibus placere, q̃ ueritatẽ ſequi. Quòd ſi mihi illud Roſellæ obieceris, q̃. ſ. diuitum confeſſiones audiri non poſſent, & confeſſores damnationem incurrerent, audi Dominum Ieſum Chriſtum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius eſt camelum trãſire per foramen acus, q̃ diuitem intrare in regnum cœlorum. Confeſſoribus autem, Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et ſic patet regula gñalis, circa eleemoſynarũ neceſſariã largitionem, applicatio aũt eius ad particularia ſcientificæ determinationi non ſubeſt, prudentiæ cõmittitur, q̃ circa particularia uerſant. Et eſt magna opus circũſpectione, ne cõcludat hũc h̃ere ſupflua, oportet ſiquidẽ cõſiderare ſtatũ, filios, filias ſeruos, alũnos, hoſpites, cõuiuas, diuiſionẽ, munificẽtiã, magnificentiã, & ſi qua ſunt hmõi, & h̃ere ſemp præ oculis, q̃ neceſſariũ pſonæ nõ conſiſtit in indiuiſibili, multis.n. adiunctis, nõ apparebit ſuperfluũ, & multis ſubtractis, non ſentiebit quis ſe indigens. Et hęc de eleemoſynæ p̃cepto dicta ſufficiant. Anno Dñi, 1496. Flore.

TRACTATVS SEXTVS.

De monte pietatis in quindecim capita diuiſus.

1 *Quid ſit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid diſcutiendum.*
2 *Ex quibus & quõ procedendũ eſt ad huius ueritatis inueſtigationẽ.*
3 *In quo genere, & in qua ſpecie uirtutis, uel uitij operationes iſtæ locentur.*
4 *Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.*
5 *Prima opinio dicentium, nihil uſuræ aut iniuſtitiæ inueniri in contractibus.*
Montis pietatis ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.
6 *Examinatio p̃ adductæ opinionis cum determinatione quòd in his contractibus, committatur multiplex iniuſtitia.*

Secunda

7 *Secunda opinio examinatur, ſoluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capitulo.*
8 *Solutio rationum arguentium, quod contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.*
9 *Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur uſura.*
10 *Opinio dicentium iuſta eſſe capitula montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ distributiuæ.*
11 *Examen prædictæ opinionis determinans, quo hoc ſit distributio.*
12 *Determinatio quod ſecundum iuſtitiæ distributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.*
13 *Opinio dicens in Monte hoc nullum eſſe proprie mutuum, ſed ſocietatem potius quandam poſitionis capitulis ad commune bonum uerſam.*
14 *Examen prædictæ opinionis determinans iniuſtitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc uiam, quam ſecundum alias ſupradictas.*
15 *Excluſio quorundam extraneorum doctorum concludens ultimo in tantam ſententiam.*

CAPVT PRIMVM.

Quid ſit Mons pietatis, quæ eius Capitula, & quid diſcutiendum.

qd mons pietatis.

MONS Pietatis in multis iã Italiæ populis erectꝰ, & nũc diſcutiẽdus, uocatur ſumma quædã pecuniæ ad perpetuũ uſum pauperũ deputata, hoc mõ. Cõpatientes diuini uerbi prædicatores aliq inopiæ multorũ pauperũ quotidianas utilitates (quia non ſp in promptu habere cõtingit, unde ſuis prouideant neceſſitatib.) ab Hebræorũ uſuris uocant, induxerũt populũ, ut pietatis intuitu oblatione uolũtaria quiſquis qd ſibi placeret, offerre quatenus ex multis oblatis una quædã fieret nũmorũ ſumma cõſeruanda integrè ad hoc, ut pauperi cuique mutuari poſſit, unde ſibi prouideat. Et quia charitate plena res eſt hæc, fructuoſa fuit prædicatio, adunataq; eſt pecunia multa ſub certis cuſtodibus repoſita, quæ Mõs pietatis dr. Quõque modum conuenientẽ & perpetuũ humano more rectores ciuitatũ ſtatuere uellent, quo pauperib. prædicta pecunia diſtributione perpetua & æquali mutuari poſſit, ſtatuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

¶Primò, quod cuſtodiãt dictã pecuniã, & ſtẽt parati ad mutuãdum egentib. tot aureos (puta: tres ad ſummum) & intra tẽpus nõ plus tẽpis (puta annũ) reſtituẽdos, & hoc ut bonum poſſit eſſe cõius.

¶Secundò, quod pignora ab accipientibus mutuũ ſumant, & ſuo periculo cuſtodiãt in domo ad hoc cõducta, & reſtituẽtibus intra annum reddant, non reſtituentiũ uerò publicè uendãt, & ex uẽditione pecuniã exigerent reddendam dño uenditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti dẽt, & horũ oĩum & totalis ſuæ adminiſtrationis rationes ſcriberent, & redderent. Et hoc totũ fit, ut perpetuari poſſit Mons, & futuris pauperibus prodeſſe.

¶Tertiò, quod ultra pecuniã mutuatã exigãt ſecũdũ numerũ librarũ ſingulis mẽſib. tot denarios a prædictis debitorib. ita quotquot libras aliqs mutuo ſuſceperit a Mõte, tot denarios ſingulis mẽſibus, qbus illas retinet, dare teneat. Et hoc nõ ut aliqd ultra ſortẽ mõti accedat, ſed p recõpẽſatione operarũ cuſtodũ & miniſtrorũ, q publico pauperũ bono in ſupradictis cũ ſuo periculo & labore deſeruiũt, & expẽſarũ q p penſione domus, & emptione librorũ, & cæteris ab eiſdẽ fiũt. Hæc ſunt capitula Mõtis pietatis. Quorũ duo prima quia p ſe nõ dubiũ eſt eſſe ſctã rerũ, examinãdũ reſtat, an ſit licitũ aut illicitũ: & ſic illatũ, an uſurã ſapiat.

CAPVT. II.

Ex quibus & quomodo procedendum eſt ad huius ueritatis inueſtigationem.

Nõ ex ſacris literis uel ſũmi Pontificis authoritate materia hæc è uenolanda, ſed ex principiis moralis philoſophiæ, naturali lumine notis.

OPORTET Autẽ huius dubitationis, ſicut & cuiuſq; alterius uerã ſolutionẽ ex eius proprijs principiis inueſtigare. Quia autẽ qõ hæc moralis ſit, & ab hoĩe naturaliter ſcibilis, nõ eſt ex authoritate diuina aut humana, ſed moralis philoſophiæ principiis tm procedẽdũ. Ex authoritate ſiqdẽ diuina in canonicis ſacræ Scripturæ libris contenta quædã p ſe ponũtur credẽda: & hæc ſunt quæ humani excedãt uires ingenij (quia fides eſt argũm rerũ nõ apparẽtiũ) ut puta quod Deus ſit trinus, & alia hmõi. Quædã quaſi p accidẽs: & hæc ſunt multa rõne naturali cognoſcibilia tã credẽda, quã operãda, ut citius, cõir, & tutius ueritas humano generi innoteſcat, ut puta quòd Deus ſit & quod ſit unus, quod adulteriũ eſt malũ, &c. In neutro aũt horũ genere pñs cõtinetur qõ ſcibilis ſiqdẽ naturaliter eſt, & nullibi ſacra Scriptura deciſa inuenit. Ex traditis aũt in ea ſi ſolũ dẽt, oportet ad mortales uenire propoſitiones: niſi inquantũ credutas ſed lumine naturali notas. Hoc aũt eſt ex principiis moralibus nõ ex diuina pcedere authoritate. Authoritas uerò humana tã canonica, quã ciuilis duo ſimiliter tradit operũ genera. Quædã nõ bona, qa mãdata: uel mala, qa phibita, & quædã nõ præcepta, qa bona, uel phibita, qa mala. In horũ primo ordine cõſtat hoc, de qbus agimus, actus nõ contineri: in ſecũdo aũt claudi, nullibi expreſſè hẽt: impliciẽ aũt probari non poteſt ex iuris principiis, inquantum humana ſoni authoritate firmata: ſed oportet recurrere ad philoſophiã moralem, ut ex eius tõnibus naturali lumine ſolus oſtẽdatur, an hoc ſit ſecundũ ſe malũ, aut bonum.

¶Ex hoc aũt, quod nulla authoritas qõnẽ hãc propriã ſibi uẽdicat, euidẽter quatuor patere puto. Primò, quod pñs qõnis deciſio, nec canonici, nec ciuilis iuris doctores, nec purũ Theologũ ſecundũ quod Theologia ultra philoſophicas diſciplinas eſt ſimpliciter neceſſaria, expoſcit, ſed moralẽ philoſophũ. Secundò, quod ſapientes in hac parte nec hñdi nec uocãdi ſunt doctores prædicti: ſed ponentes potius falcẽ in meſſem alienã. Gtæ tñ ſunt eis habẽdæ, q ſecũdũ uita, quantũ heuit, qõnẽ hãc uentilarũt. Tertiò, quod non eſt mirũ, ſi tot hmõi hoĩes in re hac minus bene dixerint: quia tractant fabrilia fabri. Quartò, quod ex eo qd tot & tales dixerint uel dicturi ſint in re hac ſuas opiniones, aut deciſiones nemo hæc intelligens dẽt, aut põt conſcientiã ſuã eis credere: ſicut nec eius poteſt infirmitatis periculũ aromatariis, niſi ſtultè cõmitteret.

¶Nec obſtat quod agere de contractibus & uſura, ad iura ſpectet, & ad Papã & principẽ decernere: hoc, n. uerũ eſt quo ad cõtẽnoſa fori exercitia & humana iudicia, inter hoĩes ſiqdẽ ſummi Põtificis eſt uſurarum ambiguitates determinare, & nõ ſimpliciter. Dupliciter. n. aliqd ad eccleſiaſticũ iudiciũ ſpectat. ſ. p ſe, & ſimpliciter. Et ſic ſummi Põtificis iudicio ſubſunt ea tñ, quæ ſunt fidei: eo quod ipſe eſt cõſtitutus a Chriſto doctor & rector fideliũ, inquantũ fideles ſunt, & nõ hominũ, inquantum hoĩes ſunt, & ſibi pmiſſa eſt oĩs ueritas de neceſſariis ad ſalutẽ fideliũ: & nõ oĩs ueritas naturaliter ſcibilis, aut moralis. Aliqd uerò ſubditur eccleſiæ iudicio p accidẽs, & ſecundũ quid: ſi. ſ. illud neceſſarium certa rõne neſcit, aut ſi rõ uerè ſcita ab aliqbus, non capitur ab aliis, &c. & de horũ numero cõſtat eſſe dictã qõnem hanc eſſe. Et propterea ſicut in his, quæ ſunt fidei ſummi Pontificis authoritas oĩbus præeſt rõnibus: ita in his ſcibilibus ſupra tã ipſum, quam quẽcunque alium iudicem, rõ naturali lumine roborata locũ obtinet, contra quam ſola authoris nature authoritas ſtatuere, aut decidere aliqd põt. Et quia ſolius ueritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis, eſt ut oĩbus amabilibus ueritas reddatur, nemo opinãs nominabitur, aut mordebitur quouis mõ: ſed opiniones diſcutiemus, bñ dicta ſuſcipiẽtes, minus aũt bene, ordinãtes, & ſecundũ uires fraternitate & charitate emendantes.

CAPVT III.

In quo genere, & in qua ſpecie uirtutis, aut uitij operationes iſtæ locentur.

HVMANA Opera uirtutis, aut uitij ſuſceptiua, in duo ſecantur genera. Quædã. n. ſunt, quorũ bonitas uel malitia in ordine ad operãtẽ cõſiſtit. ut concupiſcere, iraſci, timere, audere & uniuerſaliter humanæ paſſiones. Taliũ ſiqdẽ rectitudo ſufficiẽter hẽ, ſi ipſe operãs in ſe ipſo aliqualiter ſe hẽt, puta ſi paſſio ſecundũ rõnẽ teſt enet, &c. Alia aũt ſunt, quorũ propria & p ſe primo bonitas aut malitia conſiſtit in ordine ad alterũ, licet ad cõpletã uirtutis bonitatẽ etiã in ordine ad operãtẽ bona eſſe oporteat: ut reddere depoſitũ, reſtituere accõmodatũ, & uniuerſaliter operationes, quæ iuſtitiæ ſubiacent. Ad horũ ſiqdẽ rectitudinẽ propriã. i. ad hoc ut iuſta opera ſint ſufficit, quod alteri æqualiter cõmenſurata ſint, puta quod reſtitutio acceptioni æquetur. Nõ. n. refert qua quis intentione depoſitũ reddat, aut debitũ perſoluat, ſi operis iuſtitiam inſpicimus: licet plurimũ interſit, ſi iuſtitiæ uirtutẽ operãti attribuere uolumus. Propter qd hoc eſt ſingulare iniuſtitiæ operib. quod iuſta operari põt carentes iuſtitiæ uirtute, cæterarũ aũt uirtutũ opera nemo abſq; uirtute illa explere ſufficit. Quod idõ (ut ex dictis patet) accidit, qa cæteræ uirtutes pficiunt hoĩem in his, quæ ſunt ad ſe, iuſtitia uero in his, quæ ſunt ad alterum, ut in quinto di Ethic.

¶Quum autem clara luce liqueat opera hæc, de quibus pñs agitur quæſtio, in numero eorũ, quæ ad alterũ ſunt cum æqualitatis ciuili debito contineri, eorũ bonitatem, uel malitiam ex ipſa ratione iuſti, quæ ad alterũ eſt, ſecundum æqualitatem ciuiliter debitã, conſiderare oportet. Et ob hoc omnes rationeſq; in re hac adducũtur, ex rectitudine uolũtatis & pietatis intẽtionis communitatis & miniſtrorum defectiuæ ſunt, non. n. attingunt ad opus ſecundũ ſe, an iuſtũ uel iniuſtũ ſit. Et quia iuſtum non humana lege poſitum (quia illud non eſt ad propoſitum, eo quod non habet locum niſi in differentibus) ſed naturale. i. ex ipſa rei natura æqualitate aliqua alteri commenſuratum in duas ſecatur ſpecies. ſ. ſecundũ iuſtitiam commutatiuam & ſecũdũ iuſtitiam diſtributiuam, oportet non latere, ſecundum quã iuſtã ſpeciem.

ſpeciem opera hæc examinare oportet. nō. n. eodē mō iuſti rō ī vtraque inuenitur. Qḿuis aūt primo aſpectu ad cōmutatiuam iuſtitiā oīa hmōi operā ſpectare uideātur (quia uel reſtōnis, vel recōpenſationis, uel locationis actus ſunt) qa tñ ſecundū multos diſtributiua admiſcetur iuſtitia, idcirco primo ſecundū formam iuſtitiæ cōmutatiuæ, deinde ſecundū admixtā diſtributiuā, & demū quādā ſingularē opinionē examinādo ꝓcedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iuſti commutatiui & diſtributiui.

QVIA Verò ignorantis rōnibus terminorū, impoſſibile eſt intelligere cætera, prælibādū eſt quid rō iuſti in cōmutationib. exigat, & ſimiliter qd rō iuſti in diſtributionibus requirat, ad hæc. n. aſpicietes, oportet reliqua examinare. In ciuitate, quū totū quoddā ſit triplex debitū rō, ſine qua iuſtū non inuenitur cōſiderari pōt. ſ. partis ad partē, totius ad partes & partiū ad totū. Primus ordo dirigitur a iuſtitia cōmutatiua, ſecundus a diſtributiua, tertius a gnāli, quæ legalis alio nomine dr, de qua in quinto Ethicorum dr, ꝙ neque Heſperus neque Lucifer eſt ita fulgens, aut admirabilis. Partes ſiquidē ciuitatis ſunt ſingulares perſonæ, quarum & res & opera & perſonas commutare adinuicem oportet, ut quod uni deeſt, ab ſque dantis dāno ab altera habeatur. Bonum ſimiliter uel malū commune neceſſe eſt ſingulis proportionaliter diſtribuere, ſingulorūque bona ad cōe bonum ordinanda eſſe nemo dubitat.

Commutatiua iuſtitia exigit ut aliquid det, & accipiatur inter ſigulares pſonas ſecundum æqualitatē arithmeticā: diſtributiua uero exigit diſtributionē a principibus uel ciuitate factā ſingulis perſonis ſecundū æqualitatē geometricā.

¶ Sed omiſſa pro nūc tertia hac iuſtitia (qm ut poſt patebit, non eſt ad propoſitū) ſciendū eſt, ꝙ iuſtū ſecundū iuſtitiā commutatiuā requirit tres cōditiōnes. Prima eſt, ꝙ ibi ſit datio & acceptio ex parte utriuſq; extremi, aliter cōmutatio nō eſſet, & cōmutatiuæ iuſtitiæ (q̄ directiua cōmutationū eſt) propria deeſſet materia. Secunda eſt, ꝙ ſit inter partē & partē. i. ſingulares pſonas, aliter a diſtributiua, aut gnāli iuſtitia nō diſtingueretur, vñ ſeruitiū cōitati exhibitum, recōpenſat ab ea, ut ſingularē perſonā induit, ſicut & uendit & emit, ut perſona ſingularis. Tertia eſt, ꝙ ſeruetur æqualitas arithmetica. i. quantitatiua, ut ſ. quantum fuit ſeruitium, tanta ſit merces, ꝙ quāta læſio, tāta uindicta, &c. aliter commutationes iuſtæ non eſſent. Mutuātes enim quatuor niſi quatuor reſtituerent, iniuſtitia eſſet, & ſimile eſt in alijs.

¶ Iuſtum aūt ſecundū iuſtitiā diſtributiuā, tria ſimiliter exigit. Primò, ꝙ ibi ſit diſtributio, q̄ propria iuſtitiæ diſtributiuæ materia, ut ea eius nomine patet. Secundò, ꝙ ſit inter totū & partes, ita ꝙ a toto ad partes terminet, aliter debiti rō & diſtributio in unū non coirent. Diſtributio nāque petitionē ſonat alicuius, ꝙ niſi totius eſſet, partib. debitū, ut diſtribueretur, nō eſſet. Vocamus aūt totum cōitatem uel principē ut ſic, partes aūt ipſos ciues. Tertio, ꝙ ſeruetur æqualitas geometrica. i. proportionalis, ut ſ. talis ſit proportio eius quod datur de cōibus bonis uni perſonæ ad id quod datur alteri, qualis eſt inter perſonas ipſas. i. ut quantum una perſona præcedit alteram in illa repub. tantum quod uni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non eſſet diſtributio, quia boni totius partibus debiti, tantò plus alicui parti debetur, quanto pars illa principalior eſt in illo toto, q̄ principalitas in diuerſis politijs ſecundum diuerſa attenditur, ſcilicet ſecundum uirtutem aut diuitias, aut aliquid hmōi.

CAPVT V.

Prima opinio dicentium nihil uſura aut iniuſtitiæ inueniri in cōtractib. Montis pietatis, ſtando infra limites iuſtitiæ commutatiuæ.

Mutuantes in Mōte pietatis quo nullā uſurā, uel iniuſtitiæ maculam incurrant.

HIS Igitur præmiſſis illmū occurrit opinio, qui terminos commutatiuæ iuſtitiæ non egrediendo, contractus oēs huius Montis, nec uſuræ nec iniuſtitiæ aliquid ſapere credunt. Et qm hi duabus incedūt uijs, illa primò adducēda eſt, q̄ hos cōtractus adeo nō ſecundū ſe iuſtos dicit, ut ſi de cuiuſq; priuatæ pſonæ intētione recta conſtaret, ſicut de pia cōitatis & Mōtis intētione mō cōſtat, cuilibet liceret pecunias ſuas cū ſupradictis cōditiōib. pauperib. mutuare.

¶ Vt aūt huius ambiguitatis ueritas clarius elucefcat, ex quo non refert ſecundum hanc viā, quis mutuet, publica ſcilicet an priuata perſona, nec refert cuius ſit quod mutuo datr, an ſ. mutuantis ſit an alterius. ponamus in terminis caſum diſcutiēdū, præſuppoſita recta intentione mutuantis, quam tñ præſupponere non eſt opus, quia contractus ſecundum ſe iuſtitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis conſiſtit, quacunque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuās indigentib. exponens 1000. ducatos, conducatq; miniſtros ſcriptores, & cuſtodes pignorū, ſine quib. mutuum nulli dare vult, exigatq; unū denariū pro qualibet libra ſingulis mēſibus, a ſingulis accipientib. & retinentibus mutuum, ſuppoſito ꝙ tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem reddēdam debitā miniſtris, & cuſtodibus, &c. Dicit itaque his ſtāntibus hæc prima opinio tria. Primò, quod hic ſunt tres contractus, ſecundò quod in his nulla interuenit uſura, tertiò quod in his nulla inuenitur iniuſtitia.

¶ Primum horū declaratur diſtinguendo contractus. Eſt ſiquidē hic primò contractus mutui inter Petrum mutuantē & Ioānē pauperē. Eſt deinde contractus pignoris inter Ioannē pauperē & ipſum Petrum, ſeu miniſtros eius quod idem eſt, quia in mutuantis perſona pignus ſuſcipiunt. Eſt & tertio cōtractus locationis, quo miniſtri operas ſuas locant ad ſcribendum, cuſtodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, unum denarium pro libra ſoluendo.

¶ Secundum uerò. ſ. ꝙ hic nulla ſit uſura, probant ex ipſius uſuræ rōne dupliciter. Primò quia uſura eſt qū aliquid ultra ſortē ex mutuo quærit, ita quod mutuum ſit non occaſio aut cā ſine qua nō, ſed rō & cā pp quam aliquid pecunia æſtimabile ultra ſortē percipitur. Conſtat aūt ex diſtinctione contractuū, q̄ hic nihil pp mutuū ultra ſortē quæritur, ſed tñ pp locatas operas miniſtrorum, cuius euidens ſignum eſt, quòd ſi miniſtri gratis hæc facere uolunt donantes ſingulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundo, Quia ſi iſta miniſtrorū merces eſſet uſuraria, a quocunq; redderetur, eſſet uſuraria, non. n. refert, an fœneratori uſuræ dentur ab accipiente mutuū, uel a principe uel a quocunq; alio, Sed cōſtat quòd pdictis miniſtris abſq; ullo ſcrupulo pōt tanta merces pro ijs laboribus a cōitate uel principe reddi, & Mediolani, & Brixiæ, & Veronæ fit, ergo non eſt uſura.

¶ Tertium aūt, ſ. qđ hic nulla ſit iniuſtitia, declaratur ſic, Si hic eſſet iniuſtitia, aut eſſet iniuſtitia iſta ex parte miniſtrantium, ut ſō iniuſta ſit exactio iſta, qa ipſius gratis tenent operas ſuas impēdere, & hoc non, quia nō ſumus in caſu extremæ neceſſitatis, aut ſupfluitatis tātæ ꝙ teneātur ad hoc. Aut ex parte modi accipiēdi, ut ſō iniuſta ſit acceptio, quia tāxat unus denarius pro libra ſingulo mēſe, & hoc nō, tum quia multorū ſapientiū & bonorū uirorū ſola conſideratis particularibus circunſtantijs uia hæc æquiſſima iudicata eſt: particularū aūt iudicium prudentibus uiris cōmittendū eſt ſecundū moralē philoſophiā. Tū qa huic mō rō ſuffragat, cōmēſurat. n. hoc mō ſoluto periculo & labori miniſtrantum. Quanto maioris pretij pignus, aut maiore tpe retinetur, tantò plus periculi cuſtodes ſubeunt & curæ & labori, ſi excutiēda (ut ſæpe accidit) pignora ſunt. Aut ex parte pauperū, ut iniuſta ſit hæc exactio quia a non debēte ſoluere exigitur, & hoc non, pp duo. Primò, quia ſi pauper non tenetur ad hoc cū aliquis ad hoc teneatur, dēt aſſignari quis eſt, qui ad hoc obligetur. Ipſe Petrus mutuās non tenetur, cū dānū incurrere non tenetur ex hoc, ꝙ bñficiū mutui impēdit, quinimo ſi aliquod danū ex hoc incurreret, poſſet a paupere accipiente mutuū illius recōpenſationē exigere, ut ab oībus doctorib. concorditer dr. Princeps quoq; aut cōitas ad hoc nō tenetur, tum quia ſumus extra caſus extremæ neceſſitatis & ſuperfluitatis, extra quos eleemoſyna nō eſt in pcepto: tum quia principes, etſi teneātur pauperū curā habere, & eis ſubuenire, non tñ tenentur hoc mō ſubuenire, ut de ſe patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, reſtat ꝙ pauper ipſe teneatur. Secūdò quia morale principiū eſt ꝙ ille dēt onera rei ſuſtinere, in cuius fauorē res agitur, cum aūt cōſtet quòd miniſtrorū opera pp pauperes fiāt, ut hēant unde ſuis prouideāt neceſſitatib. conſequens eſt, quòd ipſi pauperes hēant miniſtrorum operas recompenſare.

CAP. VI.

Examinatio prapoſita opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iniuſtitia.

Non niſi iuſtè exigi a pauperib. pro ſibi mutuata pecunia aliquid pro mercede illorū quā in monte pietatis laborāt, preterquā ad ſoluēdam cōmunē. & obligatā mutuā præparationem.

QVOD aūt prædicta opinio in multis a ueritate deficiat, non ex opinabilibus, ſed ex p ſe notis principijs moralibus deducēdum eſt. Aſſumamus itaq; duo principia in cōmutationis contractib. per ſe euidentia. Alterū affirmatiuū, ſ. ille tenetur mercedē reddere, in cuius fauorē opus agitur. Alterum negatiuum. ſ. nullus tenetur mercedē reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia ſtāda infra limites iuſtitiæ cōmutatiuæ per ſe nota ſunt, qm in ſeipſis æqualitatē iuſtitiæ clarè continet, & ſō indiſciplinati eſſet quærere eorū probationem. Sub his aūt principijs oportet ſubſumere ꝓpoſitiones minores, quas difficile eſſet intellectu penetrare niſi prius operationes miniſtrorum interuenientes in contractibus iſtis diſtinguerentur, & ſigillatim diſcuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac. n. decitione habita, ſtatim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc deciſionem abſque errore habendam, oportet ea his, quæ per ſe inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidēs inſunt, & ex proprijs & immediatis cuiuſque conditionibus, & non ex communibus & remotis ſententiam proferre. Propter quod non eſt, in hac conſideratione immiſcen-

mlſtendum, q̃ hoc, uel illud opus in fauorē boni cōis aut aliud huiuſmodi, huius ſiquidem cōis & reipublicæ ius eſt uniuerſitatis bonum in particularibus commutationibus. Iam enim ſtabilitum ſuperius eſt, q̃ iuſtum ſecūdum iuſtitiæ cōmutatiuæ formam attenditur ſecundū æqualitatē cōmutationis huius perſonę ad illam perſonam, & nō ſecundum ordinem ad communitatem. ¶ Ea per ſe ergo & proximis conſideraturi, diſtinguamus in primis operas has miniſtrorū, dicētes q̃ harū operarū quędam ſunt quaſi per ſe cōmuniter interuentæ: & hæ ſunt illæ, quæ uſq; ad uenditionē pignorū interueniunt. Quędā uero ſunt ſpecialiter, & per accidēs interētæ: & hę ſunt ſubhaſtratio & uēditio pignorū, & his annexa, quæ ex mora quorundā debitorū accidunt. Diſtinguēdo aūt ſigillatim prima opera, dicimus ea eſſe hæc. ſ. cuſtodiam pecuniæ, præparationē ad mutuandum actum mutuandi, ſumere pignus ſcribere hæc, cui annectuntur expenſæ pro libris, &c. cuſtodiā pignorū cui cōiungitur cōductio domus pro eorū cōſeruatione, & tandē reſtituere pignora. Horū eūt pars maior & periculoſior in fauorē fit Petri mutuātis, aut uniuerſitatis pauperū: cuſtodia. n. pecuniæ, acceptio pignorū, eorū cuſtodia, ſcribere hæc expenſa pro libris conductioq; domus (in quibus totū periculū eſt) ad alterius uel utriuſq; ordinantur ſecuritatē. Reliqua aūt paucula, ſ. pparatio ad mutuandum, & ipſe actus mutuādi & reſtitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur ſ. utilitatem.

ET Vt clarius eluceſcant hæc, uideamus ſingula. Cuſtodia in primis pecuniæ, in illius fauorem proximè fit, cui cuſtodienda exponitur: pecunia aūt hæc cuſtoditur duobus. ſ. Petro mutuāti, cuius eſt directum dominiū huius pecuniæ: & uniuerſitati pauperum, cuius eſt quaſi dominium utile eiuſdem. Nulla. n. alia ratione hanc pecuniam oportet conſeruari, niſi ut Petrus ſit ſecurus, ſi quando uellet rehabere pecuniam ſuam, & uniuerſitas pauperum ſit certa, q̃ cōis ſit etiam futuris pauperibus utilitas iſta. Acceptio ſimiliter pignorum, quum ad conſeruationē & ſecuritatē capitalis proximè ordinetur, conſtat q̃ in fauorem ipſius Petri & uniuerſitatis pauperum fit. Et ſimile omnino eſt de ipſo actu ſcribendi, & expenſis pro libris. Hæc enim oīa nulla alia ratio fieri cogit, niſi ob integritatē & ſecuritatem pecuniæ. Ioannes enim pauper mutuum accipiens, non curat quòd hæc reſcribantur aut quòd pignus ab eo exigatur: ſed hæc omnia pecuniæ dominus ſecuritati ſuæ conſulens fieri uult.

¶ In cuſtodia aūt pignorum cōſiderandū eſt, q̃ ſicut pignus habet in ſe duo. ſ. q̃ ſit pignus, & q̃ ſit talis res, (puta ueſtis) ita in ipſa pignorum cuſtodia diſtinguendū eſt, q̃ ipſa eſt cuſtodia pignoris, & q̃ eſt cura talis rei. Si conſideretur formaliter pignorū cuſtodia, manifeſtè patet q̃ in fauorem Petri mutuantis, & uniuerſitatis pauperum fit, quia proximā ordinatur in ſecuritatē pecuniæ rehabendæ. Vñ quia cōtractus pignoris ſcd'm ueritatem eſt in fauorem accipientis, idò accipiens ipſum tenetur ad reſtitutionem eius, ſi ēt perdidit illud, ut conuincitur ex illo morali principio reſtitutionū poſito à S. Thoma in Secunda Secundę q. 62. q̃ aliquis tenetur ad reſtitutionē non ſolum rōne rei acceptæ, ſed etiam ratione acceptionis tenetur reſtituere, etiam pdita re. Et in hoc differt accipiēs depoſitum ab accipiente pignus, q̃ ille depoſito perdito, non tenetur ad reſtitutionem, quia obligatur ad reddendū depoſitū rōne rei acceptæ, & non rōne acceptionis, quia depoſitum datur in fauorem deponentis: iſte aūt ſcilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & rōne acceptionis (quia pignus datur in ſecuritatē petentis ipſum) obligatur ad reſtitutionē non ſolum quādiu pignus habet, ſed ēt ſi non habet, ſuo. n. periculo tenetur naturali iure illud cuſtodire, ſicut qui accommodatum accipit eadē rōne, &c. Si autem conſideretur cura talis rei quæ eſt pignus (putà excuſſio ueſtium & huiuſmodi ſolicitudo) ſic quia hoc accidit pignori, de ſui rōne non exigitur, q̃ ſit in tali materia, ſed ſufficit ſibi q̃ ſit tanti pretij, ut ſecura ſit pecunia rehabēda, ideo nō eſt eadem ratio de ſolicitudine exercenda, & de ipſa cuſtodia. Hæc nanq; cura quamuis in fauorem utriuſq; danntis ſcilicet & accipientis cedat (dum pignoris dño res ſua illæſa ſeruatur, & huic creditori pignoris pretium conſeruatur, ut poſſit mutuatam rehabere pecuniā) ſimpliciter tñ & per ſe ſit in fauorem domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tñ exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerariam conditionē refugit natura licet. Vnde paciſci poſſet cum dño pignoris talis, q̃ ipſe nō uult ſolicitudinem hanc, ſed q̃ Dñs ipſe mittat tempore curæ rehabendæ ad excutiendas ueſtes ſuas, & alias hmōi. Nec obſtant, q̃ ſi nullo interueniēte pacto ueſtes in pignus acceptas cōtingit lædi, retinen. ipſas teneat ad ſatisfaciendum domino pignoris. Hoc. n. non prouenit ex eo q̃ retinens tale pignus teneatur p ſe ad curam eius, ſed ex eo q̃ p accidens iſte tenebatur ad hoc, quia ſcilicet nō fuit proteſtatus, manifeſtando domino pignoris, q̃ talis pignoris curam refutaret. Implicite. n. obligatur quilibet ſumens pignus qualecunq; ad eius curā, (expenſis tamen dñi) niſi aliud proteſtetur. Domus autem cōductio inquantum deſeruit cuſtodiæ pecuniæ & pignorum, & in fauorem eſt Petri mutuantis, uniuerſitatis pauperum. Inquantum aūt pignorū expenſioni & curæ utilis eſt, in horum pauperum fauorē fit. Reliqua aūt tria opera, ſ. actus mutuandi, & pignora reſtituendi, & paratum eſſe ad mutuandum: in fauorē manifeſtè fiunt Ioānis pauperis. Sed prime horum. ſ. actus mutuandi, & reſtituendi pignus, ſub mercede non cadunt, qm̃ actu mutuandi rñdet actus reſtituendi acceptum mutuum, & actus reſtituēdi pignus rñdet actui dandi ipſum pignus ſicque par pari refertur. Tertiū autem ſub mercede eſſe per ſe patet, pecunia ſiquidem æſtimabilis eſt obligatio ad paratum eſſe mutuandum. Opera uerò in altero diuiſionis membro poſita. ſ. quæ ſpecialiter reſpectu quorundam accidunt, (ut uenditio pignoris, & cætera annexa.) nō opus eſt diſcutere, in cuius fiant fauorem, quoniā propter moram debitoris ab ipſo ſoluenda ſicut & expenſæ, quæ poſt eius moram fierent incitatione coram iudice & litibus, &c.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cum pateat unum tm̃ actum mercenarium propriè, & per ſe ordineri uniuerſaliter in fauorem cuiuſq; ſingularis pauperis. ſ. obligatam præparationem ad mutuandum, ex ſupradictis principijs facile ueritas intenta deduci poteſt conſiſtens in quinq; concluſionibus. Prima eſt negatiua, ſcilicet, Nullus pauper tenetur ad reddēdā mercedem debitā miniſtris huiuſmodi pro cuſtodia pecuniæ uel pignoris, pro opere ſcribendi libros rōcinij, aut pro domo ad hæc cōducta. Patet iſta ex illo principio negatiuo, quo dr̃, q̃ nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis. n. iam conſtat iſta opera nō eſſe facta in fauorē Ioannis pauperis, ſed alterius, puta Petri mutuantis, uel uniuerſitatis pauperum, uel utriuſq;. Secūda eſt etiam negatiua. ſ. Non omnis pauper accipiens mutuum, tenetur ad reddendam mercedē miniſtris pro cura pignorum, aut domo ad hæc utili. Patet iſta ex eodē principio: quia non omnis pauper offert pignus tale. i. oneroſum, & conſequenter non omni pauperi exhibetur hoc ſeruitium, ac per hoc nec à quolibet reddēdam eſſe mercedem iuſtitia exigit cōmutatiua. Nec obſtat, ſi quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic nō det mihi pignus excutiēdum: ego tñ qui ignorabam quale pignus eſſet allaturus, iā conduxi excuſſorem in ſeruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia ſiquidem hæc non ſuffragatur, qm̃ probabilem cognitionem (quæ in huiuſmodi certitudini par eſt) Mons habet, quod pauperum indigentiū mutuo alij afferēt pignora excutienda, & alij non: ut quotidiana experientia teſtatur. Et conſequenter conducendus eſt ſibi excuſſor pro quibuſdam, ab illis mercedē recepturus, ſi iuſtitiæ commutatiuæ æqualitas ſeruari dēt. Tertia eſt affirmatiua, ſ. Petrus mutuans, ſiue uniuerſitas pauperū tenetur ad ſatisfaciendum miniſtris pro operibus in prima cōcluſione poſitis. ſ. cuſtodia pecuniæ & pignoris &c. Patet iſta ex affirmatiuo principio, quo dr̃, quòd ille tenetur mercedē reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, q̃ opera iſta in utriuſq; uel alterius horum fauorem per ſe fiunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam eſt affirmatiua, ſ. Quilibet pauper mutuum ſumens tenetur ſatiſfacere pro obligata præparatione miniſtri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad ſatiſfaciendum pro cura pignorum oneroſorum & particula penſionis domus inquantum deſeruit ad hoc qui pignora talia afferunt. Patet iſta ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam præparationem ad mutuandum in fauorem ſingulorum pauperum eſſe, & excuſſionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta concluſio principaliter intenta, (quæ ex pdictis aperte ſequitur) eſt iſta: Iniuſte exigitur à quolibet paupere unus denarius pro libra ſingulis menſibus, pro mercede reddenda ſupradictis miniſtris, & cætera. Clariſſima eſt iſta: quia cū iniuſte exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis conſtet, quod pauper quilibet non tenetur ad oīa ſoluenda (ſed ad unum, ſcilicet obligatam præparationem ad mutuandum) conſequens eſt, quòd iniuſte exigatur à quolibet merces pro omnibus miniſtrorum operibus reddenda.

CAPVT. VII.

Secunda opinio examinatur, ſoluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

ANTEQVAM Soluantur obiectiones ad oppoſitum factæ & examinetur, an uſura hic inueniatur, duo circa ſupra dicta relicta ſoluēda ſunt: inferēdaq; horū ſolutioni eſt ſcda opinio, quia eius deciſio ſimul apparet. Reſtat igitur dubium primū, an Petrus mutuans an uniuerſitas pauperū, an uterq; ſimul teneatur ad ſatiſfaciendum miniſtris pro illis operibus pro quibus Ioannes pauper non obligetur. Sed ſi pdicta diligenter inſpiciantur, patere, pōt q̃ non Petrus mutuans, ſed uniuerſitas pauperū tenetur ad hoc. Adductū. n. iā eſt principiū, dicēs q̃ ille, in cuius fauorē res agitur tenetur ad mercedē reddēdā: cōſtat aūt, q̃ cuſtodia ſeu cōſeruatio pecuniæ integræ (ad quā cætera hæc opera ordinantur) nō ī Petri fauorē, ſed

Pauperū uniuerſitas ad cętera ſoluēda tenetur, quæ pauper iniuſte ſolueret.

pauper

pauperum uniuerſitatis ſit, quia Petrus non ꝓ ſe cuſtodiendam pecuniam deponit, ipſe.n. per ſeipſum cuſtodiret pecuniã propriã niſi pauperũ utilitas exponendã pecuniã ſuam cuſtodibus expoſceret. Patet ẽt hoc idẽ ex eo, ꝙ pecunia hæc nõ cuſtoditur periculo Petri offerentis, qm̃ reſtituenda eſt ſibi non ſolùm ratione rei acceptæ, ſed ratione acceptionis, & iam dictum eſt, ꝙ quando aliquis tenetur ad reſtituendum ratione acceptionis, etiam re perdita tenetur, Petrus igitur gratis offerẽs pecuniam mutuo, licet nõ donet, non tenetur, ſed pauperum uniuerſitas.

ET Tunc ſurgit ſecundum dubium, cur iniuſtè dicat exigi à Ioanne paupere particula quædã eius, ad quod uniuerſitas pauperũ tenetur, cũ Ioannes ſit pars totius pauperũ uniuerſitatis: ſicut aũt uniuerſitas tenetur ad integrã ſatisfactionem, ſic pars eius ad partem. Quinimo impoſſibile eſt, quòd aliter uniuerſitas pauperum ſatisfaciat, qm̃ præter pauperum res nihil habet. ¶ Sed ad hoc quoq; dubiũ ex dictis rñſio facilè haberi poteſt. in iuſtam ſiquidem eſſe hmõi exactionem rõ indicat cõmutatiuæ iuſtitiæ, infra cuius latitudinem ſtando a parte exigi nõ poteſt id, ad quod totũ tenetur, eo ꝙ totũ ut extremũ eſt cõmutatiuũ iuſti partis rõnem habet, idemque eſt a parte exigere ſecũdum iuſtitiã cõmutatiuã id ad quod totũ ſecũdum eam tenetur, ac ſi exigeretur ab una parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iniuſtiſſimũ eſſe conſtat. Ex prædictis aũt ſufficienter hi, ꝙ omnes huiuſmodi operationes ſecundum iuſtitiæ commutatiuæ formã modo examinantur. Quid aũt dicendum ſi ſecundum iuſtitiã diſtributiuã, ſi locum in hac re habet, proprio loco dicetur. Sat ſit tunc ſcire, ꝙ iniuſtè exiguntur hæc a Ioanne paupere, ſi infra iuſtitiæ cõmutatiuæ limites res agat, ut opinio prima dicit.

EX Præmiſſis aũt patere põt defectus alterius opinionis defendentis contractus ſecundũ iuſtitiã cõmutatiuã, licet nõ ita amplè ſicut prior. Propius ſiquidẽ accedẽs ſecunda hæc opinio ad caſum Montis pietatis, & nõ curãs an ſingulari perſonæ liceret pecuniã propriã tali mutuo exponere, caſum I terminis ponens, licèt in cæteris cõcordet cũ præcedenti, in hoc tamen differt, ꝙ Petrum ponit abdicantem a ſe proprietatem & dñiũ pecuniæ mutuandæ, ſicut & illi qui Mõti pietatis pecunias offerunt, donant. Et ſic caſus omnino idẽ cũ Monte pietatis eſt ille. Petrus uocato populo cum eius rectorib. offert donatione libera & irreuocabili 10000. ducatos, ad hoc ut inde perpetuo pauperibus mutuetur, hac donatione facta ſtatuuntur poſtmodũ a populo & rectoribus miniſtri, &c. ut ſupra in iſto dicit caſu, cũ dñium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius ſit (cuius ſignum eſt, ꝙ abſolutè loquendo, quicunque eã diſtraheret, iniuſtè hoc faceret, utpotè contra expreſſam intentionem piã donãtis, qui non niſi ad hoc donauit) conſequens eſt, ꝙ obligatio ad mercedẽ reddendã miniſtris, ad ſingulos deriuetur pauperes. Cõitas enim ad hoc nõ tenetur, cum extra caſum neceſſitatis extremæ & ſuperfluitatis res hæc agatur, & ut dictum eſt, non tenetur ad habendũ determinatũ modũ ſubueniendi. Patet ſiquidẽ huius opinionis defectus ex cõſideratione principiorũ ſupradictorũ, nihil.n. minus iuſtitiæ in hoc accidit caſu, q̃ in præcedẽti. Tum quia Ioannes pauper ẽt hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia non ſit opus in ſuum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an cõitatis, an uniuerſitatis pauperum, an ẽt ipſius Dei. Sufficit namque Ioanni pauperi ad hoc, ꝙ ipſe non teneatur, iſta negatio.ſ. quòd opus hoc non fiat in ſuum fauorem, quia in hoc caſu inueni probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum eſt, quòd nullus ſecundũ iuſtitiam commutatiuã tenetur ad mercedem reddendam pro ſeruitio alteri impenſo. Alterum aũt eſſe ẽt ipſum pauperũ collegium a ſingulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iuſtitiam commutatiuam ſtãdo, probatum eſt prius. ¶ Tum qm̃ uniuerſitas, ſiue collegiũ pauperũ ad hoc tenetur ẽt I iſto caſu, & cõſequẽter iniuſte a ſingulis pauperib. mutuũ accipientibus hoc exigitur. Eadẽ ſiquidẽ rõ, qua uniuerſitatẽ pauperũ ad hoc teneri prius dicebatur, hic locũ hẽt, qm̃ non rõne dominij ipſius pecuniæ ad hoc tenebatur, ſed rõne quaſi utiliſdominij.ſ. quia pecuniæ ſecuritas, & integritas in ſuũ per ſe & proxime fiebat fauorẽ ꝙ in hoc caſu manifeſtius fieri appares. Et iõ uniuerſitas ipſa pauperũ ad ſatiſfaciendũ miniſtris pro operibus illis, q̃ non ſunt in fauorẽ Ioãnis pauperis, tenetur. Eſt igitur multiplex ſecundũ iſtam uiã in contractibus hic iniuſtitia.

CAPVT VIII.

Solutio rationum argumentum quod contractus prædicti ſecundum commutatiuam iuſtitiam ſint iuſti.

OBIECTIONVM aũt in oppoſitũ adductarũ prius conuenit illas ſoluere, q̃ iniuſtitiã ab his cõtractib. auferre conabãtur, & poſtmodũ illas examinare, q̃ de u u ra eorũ agebãt. Dupliciter igiť hic inueniri iniuſtitiã ex dictis patere põt.ſ. ex parte modi exigẽdi, & ex parte pauperũ a quib. exigitur. Ex parte ſiquidem pauperum, quia ipſi non tenentur ad ſatiſfaciendũ miniſtris, niſi quo ad aliquid ut h. Nec eſt inter modica deputandum id, in quo aggrauãtur, qm̃ ut ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiã partẽ ſoluendam eorum, quæ ab ipſo modo exiguntur, uniuerſaliter enim non tenetur niſi ad ſatiſfaciendum pro obligata præparatione ad mutuandum, quod cũ omnib. ſuis appendiciis ſi mercedis nunc exactè tertiam partem ſibi uendicat, ſufficientẽ recompenſationem habet, unde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partib. non in modico grauatur. Immo ſi immediatè, uel tertia, uel quarta, uel decima parte grauari eum neceſſe eſſet, iniuſtitia eſſet non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile eſſe poteſt, incerta ſiquidem eſt eius quantitate, qm̃ ſecundum Montis diuitias plus & minus poteſt mutuari, &c. tũ quia iniuſtitia modica non reputatur, niſi quando per accidens incurritur, in propoſito autem ex intẽtione committitur, unde iniuſtitiæ mortale peccatũ nõ euitatur.

AD id aũt ꝙ obiiciendo quæritur, quis teneatur ad hoc ſi Ioãnes pauper non tenetur, dico duo. Primò ꝙ de iuris rigore tenetur uniuerſitas pauperũ, cui pecunia cõſeruatur ꝑ pignora, &c. Et teneretur ipſe Petrus mutuans ſi non in fauorẽ uniuerſitatis pauperũ pecuniã cuſtodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, ſ. quòd nullus mutuãs teneatur aliquod damnũ incurrere ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimmò põt ſi quod dãnũ ex hoc incurrit, ſecũdũ oẽs doctores exigere, dico ꝙ hoc eẽe dictum eſt ſummè uerum, ſed male applicatur ad propoſitum, qm̃ expenſæ iſtæ non cauſantur ex beneficio mutui, licet occaſionẽtur & remotè ex mutuo proueniant, ſed cauſantur ex contractu pignorũ, quod formaliter eſt in fauorẽ mutuantis. Dixi notabiliter, quòd occaſionantur, & remotè proueniunt expenſæ iſtæ ex cõtractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui cauſantur, quia mutuũ nõ eſt cã, ſed occaſio harũ expenſarũ, non proximè, ſed remotè, nec hẽt rõnem occaſionis hmõi, inquantũ eſt in fauorẽ accipiẽtis mutuum. Propter quod rõ iſta concludit oppoſitũ ſui intenti, eo ꝙ ſicut iniquum eſt mutuantẽ ex hoc, ꝙ mutuat damnificari, ita iniquum eſt dantẽ pignus ex hoc lædi, æqua.n. eſt utriuſq; conditio per ſe loquendo. Vnde exemplum quod adducunt, quod opinionem hanc plurimũ fouiſſe ut, ad propoſitum non eſt. Dicunt.n. Si Petrus Mediolani exiſtens Ioanni petenti ibidẽ pecuniã mutuo, frater dicat, Pecuniã quam petis Genuæ hẽo, mittã tuis expenſis pro illa, & ſic mutuũ gratis accipito, cõſtat ꝙ Petrus nõ exigit iniuſta a petente mutuũ expenſas illas, quia non tenetur incurrere damnum hoc ex hoc quod mutuat: ergo ſimili, neque in his contractibus iniuſtum eſt expenſas exigere. Ad propoſitũ, inquã, non eſt exẽplum hoc, quia clarè patet quòd expẽſæ iſtæ fiunt ad hoc ut pecunia ad mutuũ petentem perueniat, & cõſequẽter in eius fauorẽ per ſe & proximè ordinantur, in propoſito aũt nẽo expenſas iſtas non ordinari ꝑ ſe in fauorẽ Ioannis pauperis mutuũ accipientis, ex dictis clariſſimè cõſtat. ¶ Propter quod aduertant cuiuſq; ordinis uiri, ut exemplis nõ fallantur, qm̃ multa in eis diſſimilia inueniuntur, quorũ quodlibet, quia non facile eſt cuilibet diſcernere, duo ſubiungenda duximus ex quib. cætera facilius diiudicari poſſint. Creditur.n. primo, quòd ſicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accepit pecunias a fœneratore, & expenſas fecit, ut pignora per famulos tutè deuehantur, licitè poteſt a Bernardo paupere exigere nomine intereſſe hmõi expenſas, & uſuram, quam ſoluit, ſic in propoſito fieri poſſit a Petro, ſeu cõitate qui ad has expenſas cogitur ẽt alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis.ſ. mutuo. ¶ Creditur quoque ſecundò, quòd ſicut a petente mutuum licitè poteſt mutuans exigere ſecuritatem, & ſi accipiens mutuũ, chirographo eum facere tutum eligat, notarioque mercedem reddat, non iniuſtè grauatur, & tamẽ chirographum fit in fauorẽ mutuantis, ita in propoſito petens pignus non iniuſtè grauat Ioannem pauperem circa expenſas, ex quibus nihil ſibi utilitatis accreſcit, ſed ſola indemnitas Montis ſeruatur.

¶ Sed in his & hmõi plurima eſt diſſimilitudo. Et primũ quidẽ exemplũ a Mõtis natura differt, quòd expẽſas illas Martinus facit, & Bernardi pſonã induit indigẽtis ſubſidio tali, quaſi ſibi pignora accõmodãs, ut mutuũ inueniat, & iõ nõ eſt mirũ, ſi expẽſas tales Bern. tenet ſubire: nihil.n. minus tenetur q̃ ſi ipſe per ſe ipſum a fœneratore mutuũ ſumẽs, expenſas illas feciſſet ꝓpter hæc accidentia. In caſu uerò Montis, nec Petrus, nec cõitas in pſona Ioan. pauperis expẽſas has fecit, ſed collegij pauperum, ut ex dictis patet, & ideo Io. pauper. iniuſtè grauatur in hmõi expẽſis. Circa ſcðũ uerò exẽplũ ſciẽdum eſt, ꝙ ut dr̃, in 4. Met. niſi cuiq; quæſito rñdeatur formaliter omnis certitudo deſtruetur eo, ꝙ extra rõnẽ formalẽ uagãtib. infinita occurrũt circa quodlibet. Vnde in propoſito ſolicitè ſp attendendũ eſt ꝙ formaliter q̃ratur, aut rñdendo adducať. Aliud enim eſt petere ſecuritatẽ

rehaben-

re habendæ pecuniæ, & aliud eſt petere talem ſecuritatem, ſ. habentem expenſas annexas, puta Chirographum: quemadmodũ & ſuperius diſtinctũ eſt, q́ aliud eſt loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens aũt ſecuritatẽ nihil petit in ſui fauorẽ, habens annexum damnũ eius, à quo petit illã: ſicut nec petens pignus. Vnde ſi accidat, q́ petitam ſecuritatẽ aut pignus ego dare non poſſim, niſi cum aliqua expenſa, quã qualitas ſecuritatis, aut pignoris à me electa petit: ergo ipſe damnũ mihi hoc infero: ſicut in exemplo adducto cõtingit. Non.n. ex ſecuritate petita, ſed ex qualitate ſecuritatis à me oblata expenſę iſtæ pueniunt. Et iõ teneor ego notario mercedẽ reddere: ſicut & expenſas illas ſubire, q̃ ex pignoris emanãt accidentibus. Petens verò ſecuritatẽ talẽ (puta chirographũ) cũ in fauorem ſui petat eẽ hñtem expenſas annexas, & iniquũ ſit ex eo, q́ in fauorẽ ſui agit, alterũ dãnificari iniuſtè grauat eũ à quo illã petit, ad reddẽdã mercedẽ notario debitã. Vñ euidẽter patet, q́ Mõtis natura ab hoc exẽplo diſtat in hoc, q́ hic petẽs ſecuritatẽ, nihil petit, ex quo ipſe oriat̃ expenſa aliqua: in Mõte aũt volẽs pignus vult ſibi à Ioann. paupere ſolui pro cuſtodia alijs, ad q̃ ipſe tenet̃ naturaliter, aut q̃ ipſe fieri vult nõ in Ioannis pauperis fauorẽ, vt ex dictis patet. Oẽs ergo iterum atq; iterũ monitos eſſe rogo, quatenus caueant ne exemplis ſubijciant: qm̃ multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam ſapientes contingit falli.

¶ Secundò dico, q́ non ſufficienter arguendo probatur. cõitatẽ aut principẽ non teneri ad ſoluendã miniſtris mercedem. Licet enim rectè concludatur, q́ nõ teneantur ſimpliciter: nõ tamen ex hoc cõcluditur, quin teneant̃ ex ſuppoſitione.i. ſuppoſito q́ hunc modũ mutuãdi ſtatuant. Et licet, ut dictum eſt, vniuerſitas pauperũ de iuris rigore, nõ cõitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc oĩa ad commutatiuã iuſtitiã ſpectãt, & abſq; publica authoritate facta iniuſta non eſſent: æquitas tñ à iuſtitia nõ multum remota exigit, quòd princeps aut communitas ex publico ærario pauperibus etiam hoc modo ſubueniat.

¶ Modus aũt accipiendi, q́ ẽtra iuſtitiam conueniat, manifeſtat̃. Cum duo gña operum ſint, pro quibus hæc à paupere exigunt̃ (ſcilicet illa, pro quibus nõ tenetur) uel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro cuſtodia pignorum) uel quia hic non tenetur, puta pro excuſſione pignorum (quia ferreas uncas in pignus dedit,) de modo exigendi mercedẽ, pro iſtis nõ oportet pbare, q́ ſit iniuſtus: quia ſi exactio eſt iniuſta modus eius iuſtus eſſe nõ põt. Sed & modus exigendi pro his, ad quę Ioan. pauper tenetur. ſ. pro obligata pparatione ad mutuandũ, iniuſtus oſtẽditur: ex eo q́ obligatę præparationi miniſtri ad mutuandum, nec rõne periculi, nec rõne laboris, aut cuiuſuis occupationis aut damni commenſuratur diuturnitas tpis, quo mutuum acceptũ tenetur, aut quãtitas acceptæ mutuo ipſius pecuniæ. N. ſi quis diceret dãnum incertũ ex eo, q́ nõ põt tam frequenter mutuum iterari: ac pro hoc ceſſat miniſtri merces à pluribus ſuſcipienda. Sed ſubtiliter conſideranti apparebit, q́ ex hoc non hr̃ q́ oportet mercedem iſtam quantitati mutui & tempori quo retinetur cõmenſurare: ſed quod oportet conſideratis oĩbus, certum ſalariũ ſibi ſtatuere, & aliud ſummariẽ ac ueriſimiliter, calculatis prudentiũ arbitrio pauperibus venturis ad ſuſcipiẽdum mutuũ, ſoluendũ æqualiter taxare, eo q́ æqualiter ad oẽs hmõi ſe obligat: ſic enim merces miniſtris debita reddetur abſque ambiguitate & iniuſtitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperẽ pluries indigẽtem plus ſoluere minus paupere, qm̃ merces hæc redditur non mutuo, aut quãtitati pecunię mutuatæ ſed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter oẽs reſpicit, & pauper pluries ſumens, duorum rationẽ hẽt. Nec eſt opus prudentiũ uirorũ iudicio iſta tñ ſubmittere, quia ſciẽtiæ ſubiacent. ſed eorũ arbitrio, ut dictũ eſt relinquitur quantitatis ſtipendij miniſtris debiti, & taxatio quantitatis pecunię à ſingulis ſoluendę æqualitate ſuppoſita, & alia hmõi ſingularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in prædictis contractibus committitur vſura.

RELIQVVM quo ad hanc partem eſt, vt videatur, an iniuſtitia, quæ in his inuenitur contractibus, uſuræ rationem habeat, quod ex duobus conſiderandũ eſt. ¶ Primo ex eo, q́ uſura duobus modis committit̃. ſ. exigendo ex mutuo capitale, & exigendo recompenſationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neq; enim minus uſuram ſapit uelle ab accipiente mutuum recompẽſationem damni quod ab hoſtibus uel latronibus paſſus eſt, quam uelle ad augendas opes aliquid ultra ſortem. In propoſito aũt, cum iam pateat, Montem pietatis, ſiue vniuerſitatẽ pauperum, & breuiter volentẽ ſibi pecuniam Montis integrè & ſecure ſaluari quicunq; ſit ille, exigere à Ioanne paupere mutuũ petente expenſas q̃ non in illius fauorem ſiunt conſequens eſt q́ exigit recompenſationem damni, quod nõ ex mutui bñficio incurritur, ſed pp pecuniæ rehabendæ ſecuritatem. Nec obſtat aliqualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, ſaltem occaſionaliter, nihil ſiquidem refert, vñ damnum hoc proueniat, aut à quo inferat̃, dũmodo ex eo, q́ ſit in fauorẽ Ioann. pauperis ut ſic, nõ cauſet̃, iſta o negatio ſufficit ad q́ iniuſtè exigat̃ ab eo, & cõſequẽter q́ vſurariè. ex quo ut dictũ eſt, ñ refert ad vſurã, dãnũ indebitũ à quo pẽdẽte mutuũ exigere aut lucrũ q̃rere.

¶ Secundò ex eo, q́ non minus uſurariũ eſt, mercedẽ alteri debitam non ex ſeruitio impenſo ad mutui bñficium ut ſic, ab accipiente mutuũ exigere, q̃ quodcunq; aliud lucrũ ultra ſortẽ petere, neq; n. ab uſura remouet̃ eſt grauare iniuſtè accipiẽtẽ mutuum ad ſoluendũ aliquid ultra ſortẽ alteri, quacunq; ex cauſa quã ſibi ipſi mutuãti. Conſtat aũ, q́ hic grauat̃ iniuſtè Ioannes pauper dum accipit mutuũ ad ſoluendum miniſtris pro operibus, pro quibus nõ tenet̃ quanquã nihil ad Montis mutuantis augmentũ exigat̃. Non igitur ſubterfugi põt quin uſuraria ſit exactio iſta, ſecundum iuſtitiæ cõmutatiuæ formam loquẽdo.

AD Euidentiam verò ſolutionis obiectionũ in oppoſitũ diligenter attendendũ eſt, q́ hic ſunt duo, ſ. reddere mercedẽ miniſtris, ſeu (quod idem eſt) ipſos miniſtros accipere mercedẽ p locatis operibus, & hoc eſt iuſtiſſimũ & omni æquitate plenũ. quia eius cã eſt locatio operũ ſuorũ. Alterum eſt exigere hmõi mercedẽ à Ioanne paupere, & hoc iniuſtum & uſurariũ eſt, qa eius nulla cã alia eſt, niſi mutuum, qm̃ operæ illæ collatæ non ſunt Ioanni pauperi, ut propter illas ab eo exigi merces poſſit.

¶ Vnde prima ratio peccat, aſſumendo q́ hic nihil vltra ſortẽ quæritur pp mutuum, ſed tantum pp locatas operas, qm̃ ſecundum ueritatem ex mutuo, exactio illa cauſatur, ut ex dictis patet. Vel (& in idem redit) uerbaliter reſpondendo dicamus, quòd exigere propter locatas operas poteſt contingere dupliciter.

Vno modo pp locatas operas in fauorẽ accipientis mutuum: & tunc q̃n ſequitur, ergo non pp mutuum: quia locatio operarũ in huius accipientis mutuum fauorẽ facta, cã proxima eſt, q́ ab eo iuſtè merces hæc exigat̃. Alio modo pp locatas operas nõ in fauore huius accipiẽtis mutuũ, ſed alterius quicunq; ſit ille, & tunc male infertur: ergo non pp mutuũ qm̃ cã proxima huius exactionis eſt uel mutuum, uel locatio operarũ: ſed locatio operarum cã ſecũdm iuſtitiam eſſe non põt, eo q́ operæ nõ ſint in fauorem huius accipientis mutuum locatæ, igitur mutuũ huius exactionis cã proxima eſt, ac p hoc uſura cõmittitur. Nec obſtat id quod confirmando ſubdebatur, ſ. q́ ſi miniſtri donare hoc uellent, Mons non turbabitur. Ex hoc, n. nihil aliud haberi põt, niſi q́ Mons lucrum ex hoc non q̃rit, ſed non hr̃ quin Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam miniſtris, ad quã nõ tenetur, ſicut ſi pauper ab aliquo mutuũ ſumat, cum onere, q́ ruſtico cultori uineæ mutuantis mercedẽ reddat, uſura non deficit ex eo quòd ruſticus poteſt illi pauperi abſque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

¶ Secunda aũt rõ concludit, mercedem miniſtrorum non eſſe uſurariam, & hoc pculdubio uerum eſt: qm̃ iuſta & ſancta eſt, ſed non probat quin mercedis exactio à Ioan. paupere, qui non tenetur, ſit uſura: dẽt. n. merces illa exigi ab eo, qui tenetur, dare illã & non ab hoc paupere. Et iõ ſi reddatur merces talis ab eo q́ tenet̃ iuſtitia eſt uel charitas ſi pietatis intuitu ab aliquo, qui nõ tenetur. Si aũt exigatur ab eo, qui nõ tenet̃ clare cõſtat, q́ quãuis merces ſibi debeatur, iniuſta tñ exactio eſt, quia hic tenetur. Et ſi adiunxeris, quod exactio nõ niſi pp mutuum mandatur, uſuraria manifeſte apparebit: quod in caſu iſto contigere iam patet. Eſt igitur infra iuſtitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniuſtitia & uſura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iuſta eſſe capitula Montis pietatis ſecundum formam iuſtitiæ diſtributiuæ.

SVNT igitur alij ſubtilius naturã Montis huius ſpeculantes, q́ infra iuſtitiæ cõmutatiuæ limites ſtãdũ nõ credũt, ſed iuſtitiam diſtributiuã inſertã dicentes ſcdm eius formã iuſtitiã in his capitulis ſaluari defendunt. Hi caſum Montis pietatis illũ eſſe approbãtes, q in c. 7. poſitus eſt: in quo. ſ. Petrus uocato populo donat 1000. ducatos nõ cõſumendos, ſed mutuãdos, ppetuo tpe pauperibus, &c ut ſupra nõ inferũt iuſtitiã diſtributiuã i pſis cõtractibus mutui, uel, pignoris, uel locationis operarũ, ſed inuẽtioni mercedis reddẽdę operarijs. Si uãq; ſuperius dicta aduuent̃, ad hoc deuentũ eſt q́ pauperũ uniuerſitas tenet̃ reddere mercedẽ miniſtris Mõtis: & iõ ipſa uniuerſitas pauperũ ex quo in cõi nihil poſſidet, inuenire uoiẽs, vñ ſoluere poſſit mercedẽ hãc miniſtris ſibi deſeruiẽtibus, onus hoc diſtribuendũ eſſe in ſuas partes pauperes. ſ. ſtatuit. Vñ ipſa mercedis redditio in iuſtitiæ commutatiuæ terminis relinquit̃: ſed infra

tio mercedis reddendæ ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formã fieri ſecundũ hãc opinionẽ põi, & de facto in Monte hoc fit.

¶Dicit igitur duo hæc opinio. Primò, quòd ſecundum diſtributiuam iuſtitiæ formam in uniuerſitate pauperum, inuenienda eſt merces reddenda miniſtris: Secundò, quòd inuentio iſta in ſtatutis ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniuſtè grauetur.

¶Primum probant dupliciter. Primò, quia cũ uniuerſitas pauperũ teneatur de ſuo ſatisfacere his miniſtris, iuũ aũt nõ fit niſi altero mõ, uel quia in cõi aliquid hĩ, vel quia ſuarũ eſt partiũ, & in propoſito uniuerſitas nõ poſſideat aliqd in cõi, reſtat ut de his, q̃ partiũ ſunt, ſatisfacere dẽat, partes aũt pauperũ eſſe patet inter eos igiť oportet pecuniã hanc inueniri. Et cum conſtet, q̃ cõia onera iuſtè diſtribuenda ſunt, conſequẽs eſt q̃ ſecundũ iuſtitiã diſtributiuã inuentio hæc fieri dẽt. Secundò, quia ſicut bonũ totius partib. eſt debitũ, & ïõ proportionaliter eis diſtribuendum, ita & malũ totius partes quoq; proportionaliter ſuſtinere tenentur, onera aũt oĩa inter mala computantur, onus igiť huius mercedis ſoluẽdæ partes uniuerſitatis pauperũ proportionaliter ſufferre tenentur. Hoc aũt eſt inueniri pecuniã iſtam in uniuerſitate pauperũ ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuæ formã, qđ erat probandum. Secundum aũt. ſ. q̃ de facto nulla iuſtitia in mõ diſtribuendi hæc onera inueniatur, probatur ẽt dupliciter. Primò, quia in hac uniuerſitate bonũ eſt ipſa ſubuẽtio & releuatio pauperũ, malũ uerò eſt onus ſoluendi mercedẽ, æquũ aũt eſt, ut qui plus boni percipit, plus ẽt mali ſentiat: cui igiť maior ſit ſubuentio, is magis onus ſolutionis ſubire dẽt. Et ſic ſtatutũ eſt in hoc Monte, ut ſ. cui plus & maiori tpe mutuať, plus onus ſoluendi miniſtris ſentiat. Secundò, quia æquum eſt, ut onium onerum illis plus imponatur, qui maiorẽ occaſionẽ ſubeũdi talia onera uniuerſitati præbent. Illi aũt quorũ pignora maiori tpe & periculo cuſtodiuntur, ſunt hmõi, qñ maiorem mercedẽ tenetur reddere uniuerſitas miniſtris ꝓ cuſtodia illorũ, quã aliorũ, ergo illi, q diutius pignora ibi tenent, & ſimiliter illi, qui ꝓnoſiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuũ ſumũt, debẽt amplius grauari, q̃ in capitulis Montis pietatis continetur. Non eſt ergo iuſtitiæ diſtributiuæ uiolatio in capitulis iſtis.

CAP. XI.

Examen prædictæ opinionis determinans quomodo hic fiat diſtributio.

Conſiſtit hęc diſtributio in inuentione mercedis reddẽdæ operarijs, a quo cuiq; hæc diſtributio mandetur.

VT Eodem aũt ordine oſtendatur opinionẽ hanc deficere, Primũ dictũ examinando oportet ex cõibus animi conceptionib. incipere, & oſtendere quõ rõ diſtributionis hic ſaluatur. Quia ergo ut dr in 5. Eth. iuſtũ in diſtributionibus cõfitentur oẽs ſecundũ dignitatẽ quãdã oportere eſſe, ita q̃ ſicut iuſtitia cõmutatiua dignitatẽ perſonæ non conſiderat niſi inquantum in quantitatẽ rei redundat, ut puta cũ conſiderat dignitatẽ principis percuſſi, qa percuſſio ex hoc criminoſior eſt, ita iuſtitia diſtributiua quantitatem rei nõ ponderat, niſi inquantum redundat in dignitatem perſonæ, ut puta eum magnificarit uirtuti egregium actũ, ex hoc q̃ dignior pſona illa ex tali opere redditur, ex hoc lũquã conſequens eſt q̃ diſtributionis ratio abſque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcunque bonum hominis, ſed illud, ex quo homines ſortiuntur, quòd partes ſint totius uniuerſitatis, ſiue illud, ſit virtus, vt politia, ariſtocratia, ſiue rerum abundantia, aut nobilitas. ut in olicratia, ſiue libertas, ut in democratia, ſiue quodcunque aliud. Et cũ talis partiũ dignitas ad cõe aliquod opus, quod totius proprium eſt, ordinetur, oportet ſi hanc pauperũ uniuerſitatẽ in cõitatem quandam erigere uelimus, inuenire & quid ſit totius opus, & ſecundum quid partiũ dignitas attendatur: eſt aũt hic opus totius perpetua cõmoditas mutui inueniendi, pp hoc. n. omnia fiunt, & hoc ſeqtur mediãtẽ pecuniæ mutuandæ (quæ Mons dr) integra conſeruatione. Dignitas uerò indigentia eſt: id n. in qualibet cõicatione dignitas dĩ pp quod aliquis debet admitti, & iniuſtè repelli putatur, ut diſcurrendo per oẽs ſupradictas politias apparet. Sola aũt indigentia exiſtente, meretur quis de hoc eſſe collegio, & iniuſtè expelleretur, ſuppoſitis ſp his quæ ſecundum legẽ ordinata eſſent, puta q̃ nõ pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigẽtia pro dignitate in hac uniuerſitate hĩ. Indigentiam aũt dicimus non quãcunq;, ſed talẽ quæ ſit. 2. de pignorib. poſſit ſecurũ facere Montem. Hic eſt modus, quo uniuerſitas pauperũ uelut cõitas quædam diſtributionis eſt auctrix & capax. Qui licet ſit ſuſtentabilis, clarius tñ & uerius diſtributionis forma in ea ſaluatur, dicendo q̃ ſicut ſi militib. ultra debita ſtipendia propter res bene geſtas pro republica diſtribuenda ſtatuatur quædã pecuniæ ſumma, diſtributionis iuſtus modus erit, ut quãto mel.* hic illo egit, tãto maius ſit quod huic, eo quod illi dať, & ſic modus & forma diſtributiuæ iuſtitiæ ſeruatur abſq; tot difficulta

†Alias, oligocratia, ſeu oligarchia.

tibus. Ita ſi pauperibus multis onera diſtribuenda ſunt, ut hic accidit, ſufficit q̃ diſtributionis iuſtæ forma ſeruetur, quæ exigit æqualitatẽ proportionis, ut dictũ eſt, q̃ tunc tñ ſeruatur cũ æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶Et quoniam ſiue hoc, ſiue primo modo ponatur diſtributio ſ pauperũ uniuerſitate, nõ refert quo ad pñtem queſt. idcirco cõcedatur diſtributionẽ inueniri in inuentione mercedis reddendæ operarijs Montis, a quocunq; diſtributio iſta mandeť, ſiue a principe, ſiue a cõmunitate, ſiue ab ipſa pauperũ uniuerſitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quod ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam multiplex in hoc Monte iniuſtitia committatur.

RESTAT ergo conſiderandum ſecundũ. ſ. an diſtributio iſto mõ facta iuſta ſit. Vbi præmittendũ eſt, quòd licet in diſtributionib. cõiter minus ſeruetur iuſtum ẽt abſq; conſcientiæ periculo, quã in cõmutationib. eo quod cõparationes perſonarũ ſunt odioſæ, & pacis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præſtat, ſtatuta tamẽ diſtributionum diſpoſitiua tanto iuſtiora eſſe oportet, quãto facilius ab eis declinare quodãmodo cogimur. Si. n. ipſa ſtatuta a iuſto declinare inciperent nimia poſtmodum in diſtribuendo elongatio a medio fieret, ſicque iuſtitia corrumpereť. Et ideo diligenter oportet diſtributionis huius ſtatuta examinare, ne lex iniuſta ſui obſeruatores ad iniuſtitiam deducat.

¶Sciendũ eſt igitur, q̃ aliter bonũ, aliter malũ diſtribuendũ eſt inæqualib. partibus alicuius totius. Bonũ ſiquidẽ diſtribuendũ eſt ſic, ut digniori maius bonũ deť. Et rõ eſt, quia bonum totius quod eſt debitum alicui parti, tãto maius eſt, quãto pars illa maiorẽ principalitatẽ habet in toto, & tanto minus quãto pars minorẽ hẽt dignitatẽ in toto. Malũ aũt econuerſo diſtribuendum eſt ut ſ. digniori parti minus malũ, & minus dignę maius malũ imponatur. Et huius rõ eſt, qa ex quo minus malũ hẽt rõnẽ boni, ut dr in 5. Ethic. quia eligibilius eſt, q̃ maius malum, eiuſdẽ rõ eſt, q̃ alicui debeatur plus boni, & minus mali, & conſequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur ẽt minus malum & proportionaliter parti uiliori, cui minus bonum debetur, plus malorum imponendum eſt. Et loquimur ſp de bono & malo totius quod partibus diſtribuendum eſt.

¶Suadet quoq; hanc diſtributionis eſſe æqualitatẽ naturæ operatio, q̃ alimentũ diſtribuens a mẽbris ad principalia mẽbra digniores partes, & ad uiliora viliores trãſmittit: infirmitatẽ aũt ſi põt a principalib. mẽbris ad uiliora propelli, experientia continuè docet. Vñ ſi in pauperũ uniuerſitate, q̃ ſuper indigẽtia fundať, bona diſtribuẽda eſſent, quãto aliquis eſſet magis indigẽs, tãto maius bonũ ſibi deberetur, eo q̃ maiorẽ principalitatẽ hẽt in tali toto, ſicut magis diues maiorẽ principalitatem hẽt in politia, q̃ fundať ſupra diuitias, q̃ olicratia uocatur. Et conſequenter quãto aliquis eſt magis indigens tanto minus mali cõis ſuſtinere dẽt. Et quia onus hoc mercedis ſoluendæ inter mala cõnumeratur, oportet q̃ ſecundũ iuſtitiæ diſtributiuæ formã magis indigens minus ſoluat. Magis aũt indigentẽ inter pauperes eſſe conſtat, qui maiori eget mutuo, & minus cito põt ſoluere. Non ergo iuſtè ſtatutum eſt, q̃ plus mutui ſumentes & maiori tpe retinentes, plus teneãtur ſoluere. Nec impediť concluſio huius proceſſus, ſi qs cauillationib. fortè adinuenerit non ſuſcipiat, id quod tñ probatum eſt. ſ. uniuerſitatem hanc ſuper indigentia fundari, aut q̃ iſta non ſit uere cõitas quædam. Stat. n. uis rationis in hoc q̃ diſtributio oneroſa non dẽt commenſurari indigentiæ, ita q̃ quanto quis plus eget, tanto plus cõis oneris ſuſtineat, hoc. n. probatione non eget. Sub hoc aũt principio, ſiue uera diſtributio* ſiue modus diſtributionis hic ſaluetur, ſubſumitur q̃ iſta diſtributio eſt oneroſa, q̃ manifeſte patet, ergo nõ dẽt quanto quis magis eget, tantò plus grauari. Sed ſecundũ capitula huius Montis quanto pauper magis eget magis grauať, q̃ manifeſtè patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic aũt eſt magis egens. ergo. Committitur ẽt ultra hæc iniuſtitia hic dupliciter & ea. ſ. ad quæ aliqui tñ ſecundum iuſtitiam commutatiuam tenentur, omnibus imponendo. ſ. mercedem pro excuſſione pignorum, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur. ſ. mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in unum adunando, ad formam ſeu modũ diſtributionis, & q̃ commutatiuę iuſtitiæ ſunt confunduntur, & quæ diſtributiuæ ſunt tollũtur.

EX his aũt facile eſt ſoluere rões in oppoſitum. Prima ſiquidem peccat, primo in medio termino, in quo tota uis rationis conſiſtit. Aſſumit. n. æquum eſſe, ut qui plus boni totius percipit, plus ẽt eius mali ſentiat: hoc aũt falſum eſſe monſtratũ eſt. Iniquũ quippe ſecundum iuſtitiæ diſtributiuæ formam eſt, ut is plus cõmunis mali ſuſtineat, q̃ plus boni ſuſcipere debet, q̃

vt dictum

Secundũ diſtributiuę iuſtitię rigorẽ ſicut maius bonũ melioribus & dignioribus diſtribuẽdum eſt, ita eiſdem minus malũ tuferẽdũ eſt.

Vt dictum eſt minus malū quoddā bonum eſt. Sed aduerte diligenter, q́ dicentes plus, aut minus boni, uel mali, de quantitate abſoluta ipſius boni, uel mali loquitur, & nō de quantitate proportionali. De hac. n. loquendo æquale malū, & æquale bonum omnibus partibus de cōibus dandum eſt: quia iuſtum in diſtributionibus in æqualitate proportionali cōſiſtit ut ſuperius ex 5. Ethi. diximus. Et quia paruū malū magis lædit nobilem partē, quā magnum ollem, ut patet in membris corporis: & in propoſito plus pauperculus læditur ex ſolutione duorū ſolidorū, quam artifex minus egens ex ſolutione quatuor: ideo non aſſequaq; falſum eſt illud aſſumptū, ſ. æquū eſt, ut qui plus percipit boni, plus ſentiat mali: ſed ut iam patet, & ſic non eſt pro opinione illa. Secundò peccat in eo quod ſubſumit, ſ. ſubuentio mutui eſt bonum commune huius uniuerſitatis pauperum. Releuatio nā que pauperis ex accepto mutuo ex ipſo mutui beneficio cātur. Mutuum aūt ad iuſtitiam commutatiuā adeo ſpectat, ut id iuſtitiæ diſtributiuæ attribuere ridiculum ſit, niſi fortè diſtributio mutui ſtatueretur: qđ hic non ſit. Iniuſta deinde lex eſſet, ſi qua ſtatueret, q́ ex ſubuentione, quam ex mutui beneficio qs percipit, aliquid pecuniæ æſtimabile mutuandi daret, & ſimiliter cuicunque alteri, cui ex ulla cā non tenetur. Ea hac liquidè cā nulli cuiuſlibet obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoq; argumentū, & eſſet ſermo nō de ſubuentione p mutuū, ſed de commoditate ppetua mutui in uenienda, quam tonus cōe bonū eſſe dictum eſt, non poteſt adhuc concludi iuſtitiā ſeruari qm ſi penes cōmoditatē illam, diſtributio oneris agenda eſt, cū commoditas illa omnibus mutuū ſumentib. æqualiter reſpōdeat, inæqualiter diſtribui ſolutionis onus nequaquam deberet: licet, ut ex dictis patet, inīqnum ſit, malum diſtribui, ſicut & bonum. Secunda uero rō, quæ metitur onus ſoluendi iuxta datam ſoluendi occaſionem, facilè ſoluitur, dicendo, q́ aut occaſionis uocabulo propriè utitur, aut cōiter, utēt cām occaſionem uulgariter dicimus. Si propriè loquat falſum eſt, q́ bmōi occaſionibus commenſurandæ ſunt diſtributiones boni aut mali cōis, quod debetur partibus ut patet in omni politia: ſecus autem de gratuitis dicendum eſſet remunerationib. Si aūt occaſionē pro cā ponit, tunc falſum ſubſumitur: cā. n. harū expenſarū eſt uniuerſitas ipſa, q́ pignoribus tutè uult pecuniæ Mōtē ſaluari. Et ex hoc clarius patet ueritas primi mébri: quia pauper ipſe occaſio ualde remota eſt, & non niſi ipſa mediante, & cauſante uniuerſitate q́ ſoluere tenetur, utpote nō concurrens ad hoc niſi pp mutui petitionē, ex qua occaſionē ſumit mutuās, q́ pignus uult, ex quo deinde prouenit, q́ uniuerſitas tenetur ſoluere. Patet igitur q́ occaſionibus hmōi nulla iuſtitia diſtributiones æquari debent. Ex his aūt formari alia pōt rō ad principale intentum talis. In hac pauperum uniuerſitate quatuor ſunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo ſuſcepto, remota occaſio nō data, ſed ſumpta alicuius expenſæ & indigentia: nulli borū diſtribuīo oneris huius iuſte cōmenſurat in hoc Mōte: ut patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iuſtitia diſtributiua non ſaluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum eſſe proprie mutuum, ſed ſocietatem potius quandam, pyſſimis capitulis ad commune bonum unitam.

Svrrexit pp has fortè rōnum anguſtias opinio alia nedum hæc capitula: ſed alia quæ ab oībus repulſa uidentur cōitatibus pietate plena defendere volēs. Hæc quantū ad p. poſitū ſpectat, tria dicit. Primò, q́ hic eſt cōtractus ſocietatis poſitiuæ & ppetuo conſeruatiuæ. Scdò, q́ non eſt hic cōtractus mutui propriè, ſed ipſius vſus cōis depoſiti. Terno, q́ hic eſt cōtractus locationis operarū ad cuſtodiā pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddenda iuſtè exigit, &c. Primū declaretur explanando naturā huius Montis ſic: Pauperes ciues cōuenientes media interceſſione pdicatorum, &c. à diuitibus & à ſeipſis quādam pecuniæ ſummā dono obtinēt, non diſtribuendā, ſed ppetuis uel eorū p modū mutui conſeruandā, eiuſq; cuſtodiā ac pdictū vſus diſpenſationi. & pignorū cuſtodiæ curæ & c. cæteris, ve ſuprà, pro ſecuritate cōis pecuniæ miniſtris quidā à pauperū partibus pponuntur, reddēdaq; ſtatuitur eorū operibus merces à ſingulis pauperibus, vt ſuprà. ſ. vnus denarius p libra ſingulis mēſibus, &c. Hæc eſt pauperū ciuiū ſocietas deponens ſummā illā ſub cōibus cuſtodibus p modū mutui eius pauperibus diſpenſandā, & reddens mercedē cuſtodibus debitā & c. Et quia in ſocietate iſta nunquā intendit diuiſio capitalis cōis ſ. depoſiti, nec ſecundū totū, nec ſcdm partē, ſed potius procurate augmentū, & pro conſeruatione illius tota quilibet aliqđ ſoluit puta duos denarios pro libra, &c. id bic eſt cōtractus ſocietatis non diuiſiuæ, ſed potiūnē, ppetuo conſeruannē. Secundum uero. ſ. q́ nō ſit hic contractus mutui; probatur ex parte rei: quæ mutuari dr & ex parte extremorū, inter quæ mutuum dr. Vbicunq; nāq; eſt propriè mutuū, ibi & res mutuata aliena eſt à iure petentis mutuū & mutuans omnino à petente mutuū diſtinguitur. Sed hic neutrū iſtorū inuenitur: qa pecunia q̃ mutuatur cōis eſt eis quibus mutuatur, & mutuans eſt ipſum cōe depoſitū, ſeu ipſa ſocietas, q̃ à pauperibus ſocietatis mébris non omnino diſtinguitur: ergo nō eſt hic propriè mutuū. Maior propoſita, quo ad vtranq; ſuā partē ex rōne iuſtitiæ cōmutatiuæ in mutuis patet: quia iuſtitia cōmutatiua nō eſt inter totū, & partes: & mutuū nō eſt, niſi de eo q́ alterius partis. i. ſingularis pſonæ eſt, & conſequenter omnino alienū ab eo petente mutuū: vſq; ſi pauper à Monte mutuum pp penuriā vocabulorum petit, tpalem vſum cōis depoſiti ſecundum ueritatē petit nō mutuū. Et ex hoc ulterius manifeſtē ſequitur, vſura, hic non eſt, quæ mutuum explicitè uel implicitè comitatur. Tertium autem, q́, ſcilicet hic ſit, contractus mercenarius inter miniſtros, & pauperes, & conſequenter, q́ paupres iuſtè tenēātur reddere eis mercedem, &c. vt per ſe totum relinquitur.

CAP. XIIII.

Examen prædictæ opinionis determinans iniuſtitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis ſecundum hanc viam, quam ſecundum alias ſupradictas.

Qvoniam aūt opinio hæc tanquā ſingularis cōiter dereliſta vī, duo in eis examine facienda occurrunt, vt. ſ. primo oſtdamus male formanī eſſe ab ea caſum Mōtis pietatis: & propterea cōiter minus eins dicta recipi. Deinde admiſſo caſu, q́ iniuſtitiā non euitet, manifeſtandū eſt, q́ contractus iſte non ſit ſocialis: vt ex Pauli ſecundi Pōtificis Maximi literis ad Peruſinum legatū hī: vbi monet ne vltra ſtipendia miniſtris debita aliquid ace ſeſcens habeatur, ne forte vſuræ labes aliqua incurratur. In contractu. n. ſocialiter hoc, q́ ſocij ad cōis boni augmentum tendunt, ridiculum eſt, in dubium apud ſedē maximè apoſtolicā uerti, an ſit vſura. Quòd & ſit cōtractus mutui, ex literis pluribus plurimum Romanorum Pōtificū patet. Semper. n. mutuari dicunt pecuniam pauperibus à miniſtris Montis: & diſtributionē mutuo ſic annectunt, vt uere mutuum reſtet: qm mutuari ſcdm quandam diſtributionem dicunt, vt. ſ. plus egentibus, ſi conſtat, plus mutuetur, infra tñ ſtatum latitudinem. Nec ſufficit fugiendo dicere, q́ penuria nocabulorū huius cā eſt. Tum quia in promptu vocabulorum tēporalis vſus, cōis depoſiti vel boni erat. Tū quia expreſſe in literis bmōi pecuniā collectam, Montem pietatis uocari dī: & depoſita pecunia apud eos, qui mutuantur pauperibus ſunt, eppellatur. Si. n. mutuum uere non interueniret, mutui nomen quandoq; mutatum quoque eſſet, & ſaltem circunlocutione aliqua non eſſe mutuū inſinuetum eſſet: præſertim quia omnes fortè huiuſmodi literæ emanauerunt ad inſtantiam eorum, qui uſuram in hoc Monte non eſſe contendunt. Qua. n. faciliore & magis apparente via ex cludi vſura potuiſſet, quam mutuum non interuenire declarando? Sed quid in probabilibus moror? probatur rōne, non eſſe his huiuſmodi cōtractum facilem abſq; mutuo, vt dī: Vbicunq; iuſtū eſt ſcdm æqualitatem ſimpliciter rei acceptæ ad datam, ibi uere eſt iuſtitia cōmutatiua, & ſic cōtractus ille, qui mutui uocatur, inter Montem & Ioannē pauperē eſt iuſtus ſecundum æqualitatē ſimpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo eſt contractus iuſtitiæ commutatiuæ. Sed iuſtitia commutatiua nō nertitur inter totum. ſeu totius bonū ut ſic, & partē, ſed inter partē & partem, ita q́ ſi totum, ut extremum commutatiuæ iuſtitiæ partis tōnem hēt: ut ex dictis patet, quæ ex S. Th. expreſſe habentur: ergo contractus iſte non eſt inter Montem inquantum eſt totū, ſiue cōe bonum, & Ioannem pauperem inquantum tonus partē: ſed eſt inter totū inquantum partis rōnem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & conſequenter eſt uere contractus mutui. Admiſſo aūt talis ſocietatis contractu, quæ ſi nō eſt poſſet tñ fieri: iniuſtitiam omnino ibi committi ſic delaratur. In contractibus iſtis, de quibus eſt ſermo, aut ſtandum eſt infra limites cōmutatiuæ iuſtitiæ, aut infra limites iuſtitiæ diſtributiuæ, aut vtriuſq;, aut neutrius. Si ſecūdum iuſtitiæ commutatiuæ formam agimus, cum conſtet, q́ totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigi non pōt: & cōſequenter quāuis ſocietas pauperum teneatur ſoluere mercedem miniſtris, iniuſte tñ ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorē ſit. Et breuiter eodē modo hic cōuincitur iniuſtitia uſura, & quo ſuperius infra iuſtitiæ cōmutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si ſecundum iuſtitiā diſtributiuā putā procedendū eſſe creditur: qm contractus locationis operarum nō eſt inter miniſtros & ſingulos pauperes, ſed inter miniſtros & ſocietatē pauperū, vt ſuperius dicebat: manifeſtum erroi ſtatum patet: qm locatio operarum & eius merces, & ſimiliter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius reſtitutio, ſingi nō pōt, quin æqualitatem commutatiuæ iuſtitiæ requirant. Si autem vtriuſq;

iuſtitiæ forma miſcetur, ſecdm ueritaté idem eſt caſus iſte cum eo, qué ſuperius ſecdm diſtributiuæ iuſtitiæ modū diſputauim⁹ & cōcluſimus iniuſtū eſſe. In hac ſiquidé ſocietate diſtributio nō aliter, q̄ ibi miſcetur: niſi ꝙ iſta opinio ponit ipſam pecuniā per modum mutui ét diſtribui in uſum, &c. Sed hoc nihil penitus uariat caſum quo ad rōné iuſti uel iniuſti: quia in ſocietate iſta aut oēs habentur æquales: aut non: ſi oēs æquales, ergo iniuſtè vnus plus alio grauatur onere ſolutionis, ad quā ſocietas tenetur: qm̄ ſecundum dignitatem iuſtum in diſtributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cum non niſi rōne indigentiæ ponit, q̄a plus egenti plus mutuandū ſtatuitur, infra latitudiné tn̄ aliquam, putà 10. ducatorum: tunc manifeſtè rędit iniquitas illa in diſtributionibus, qua plus accipiens cōmunis boni, plus cogitur ſentire cōis mali: & diſtributio cōis oneris cōmenſuratur ſingulorū indigétiæ. Et manifeſtius accidit hic iniuſtitia, q̄ in gabellis pro rebus q̄ deferuntur ad uſum, inuenitur. Vtrobiq;. n. iniuſtum ex natura rei inuenitur ex eadem cā: quia. ſ. ſupportatio cōis oneris commenſuratur neceſſario uſui, uſus aūt neceſſarius commenſuratur indigētiæ, & ſic de primo ad ultimum æqualitate ſeruata oneris cōis diſtributio indigentiæ ciuiū, & pauperū commenſuratur quod eſt iniquum. Refugit. n. omnis auris, ꝙ tanto quiſq; cōmunibus grauetur, quantū magis proprijs indiget. In hac. n. ſocietate quanto quis magis eget, vt proprijs poſſis ꝓuidere neceſſitatibus, tāto maius mutuum ſumit, & diutius retinere cogitur, & tantò plus exigitur ab eo pecuniæ debitæ à ſocietate pro ſeruitijs ſibi impēſis: vt patet. Et ne iterum dicta repetantur, eadem eſt mō hic iniuſtitia diſtributiua, ſicut ſuperius eiſdé rōnibus. Si aūt neutrius iuſtitiæ formā introduci oportere quis putet, ſed iuſtitiā legalé tm̄, quæ cōe bonū per ſe reſpicit, & ad illud omnia dirigit, cum fraterna quadā ſocietate erat in primis, ad fraternā ſocietatem confugiens: qm̄ operationes hic interuenientes ſecundum genus ſuum ad iuſtitiam non ad amicitiam, ſpectāt, quoniam ſunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in q̄bus rō iuſti conſiſtit. Nec fraterna voluntas oīa cōia uolens, hic apparet, niſi apud mentis propriæ parum compotes: qui omne voluntarium iudicant ſimpliciter voluntarium. Errat deinde, quia ſub iuſtitia legali ſeu generali non cadunt niſi indifferentia, & quæ aliarum ſunt uirtutum & vitiorū. Expreſſè nanq; in 5. Eth. hr̄, ꝙ omnis particularis bonitas aut malitia ſub iuſtitia legali cadens, ſua aliqua alia uirtute aut uitio neceſſe eſt cōtineatur. cū ergo conſtet, ꝙ actus hi indifferentes nō ſint, & nō ſint oé bonū aut omne malū oportet ꝙ ſub alia virtute aut uitio cōprehendantur. Et ſi huic iunxerimus ſupradicta, ꝙ. ſ. ſpectant ad iuſtitiam, oportet ad commutatiuam vel diſtributiuam deſcendere, ut fecimus: ſecundum quas iam patet, iniuſtitiam euitari in capitulis huius Montis non poſſe.

AD Rationes ergo, quibus probatur ꝙ hic non interuenit mutuū, dicendū eſt, ꝙ inter aſſumpta & caſum eſt implicatio cōtradictionis. repugnat. n. ꝙ ſit contractus rei inter totū ut ſic, & eius partem: & ꝙ ſit ſecdm æqualitatem rei ad rem. Si nanq; eſt ſecdm æqualitatem rei ad rem, ergo eſt iuſtitia cōmutatiua ergo inter partem & partē: ergo non inter totum ut ſic, & partē. Et ſimiliter ſi eſt inter totum ut ſic, & partē: ergo eſt ſecūdū dignitatem partiū in toto: ergo non ſecdm æqualitatem rei acceptæ aut datæ, conſtat aūt, ꝙ hic ſeruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuū reſtituitur, & ſi ſecundum iſtā opinionem inter totū vt ſic, & partem cōtractus eſt implicatio igitur accidit. Eſt aūt cauſa defectus in huiuſmodi rōne, quia non diſcernitur inter per ſe & per accidens. Accidit. n. Monti, inquantum pecuniā reddendam tribuit pauperi, ut ſuis prouideat neceſſitatibus, ꝙ totum ſit hoc. n. ſub partis rōne faciat. Ideo mutuans hic eſt omnino alius à mutuum ſumente, ſi formaliter conſiderentur: qm̄ ſingularium perſonarum quo ad hoc locū tenent. Et ſimiliter accidit pecuniæ inquantum ſic Ioanni pauperi mutuantur, ꝙ cōnatis, aut cōis ſocietatis, aut cuiuſq; alterius aut nullius ſit: ſufficit. n. ꝙ Ioannis pauperis ſic nō ſit, ꝙ ad eius reſtitutionem integrè teneatur. Accidit quoq; defectus: q̄a in totum & partes neceſſaria diſcretio omittitur: huiuſmodi enim totum ſpecie à parte differt: & ꝙ toti debetur, parti non debetur. Et ſimiliter ad quod totum tenetur, pars non tenetur, loquendo ſemper ſecundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic eſt quoniam pro ſeruitijs ſocietati impenſis, non in fauorem huius, qui accipit mutuum ut ſic: ſed totius perpetuæ ſocietatis tenetur ipſa ad mercedem reddendam miniſtris (ut ſupra patuit) & reſtitui ſic ac conſeruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertio defectus in hac uia: quia non diſtinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuum ſumentis proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis perpetuæq; ſocietatis fit, non niſi remotè fit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis in iuſtitiam ſubterfugere poſſunt.

CAPVT XV.

Excluſio quorundam extraneorum dictorum concludens vltime intentam ſententiam.

PEragratis oībus his opinionibus, q̄ aliquid ad propoſitū ex moralibus rōnibus adduxerunt, reſtat primo nominanda tm̄ opinio dicens. Mōté hunc pietatis cū ſuis capitulis non mutuū facere, ſed ré quandā diuinā eſſe, & hoībus ineffabilé. & ꝓpterea rōnibus hmōi, quæ humanos ſcrutantur actus, non oīno cōmittendum eſſe iudicium huius Mōtis, &c. Nos. n. cum ſua diuinitate veluti loquētes, in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis ſatisfaciendū, qui cōtractus huius Montis ab apoſtolica ſede approbatos dicūt, aut audiūt: ac ꝑ hoc rōnes ſophiſticas putant, ét ſi ſoluere neſciant. Sciant igitur hu Monté quidé pietatis ab apoſtolica ſede approbatū, ſed non illius capitula vt exéplo literarum approbationis conijcere potui. Appellatur aūt Mons pietatis (ut in eiſdem dr̄ ſumma illa pecunię piè collecta, & ſub cuſtodibus depoſita, ad perpetuā releuationé pauperū mutuo mediante. Vbi nota ꝙ Mons ipſe eſt ſimpliciter approbatus & erectus ab ipſo ſummo Pōtifice. Eius aūt capitula ſupradicta ſunt approbata cū hoc adiuncto, ſ. ſacris canonibus nō cōtraria: vñ ſi q̄ capitula ſunt ſacris canonibus contraria, approbata non ſunt. Hæc aūt eſſe ea, q̄ iniuſtitiā cōtinet, nullus dubitat. Non ſunt igitur approbata capitula illa, q̄ iniuſta eſſe ſuperius monſtratū eſt: ꝓpter quod ſi ita eſt, nō parnū. pctm̄ fuit, facere imprimi ſummi Pōt, bullas truncatas abſq; illa particula. ſ. ſacris canonibus non contraria. Laqueus ſiquidem eſt aſarum: in qué ego incidiſſem, uel ſaltem abſque ſuſpenſione nō fuiſſem, niſi uiua uoce audiſſem ſic héri in originalibus, & calamo ſcriptā particulā illam in bullæ Mantuanę copia uidiſſem. Ex hac quoq; eadem radice ſatisfit illis, qui ex priuilegijs & indulgétijs cōceſſis à Romano Pontifice illis, q̄ ad Montis conſeruationé, aut augmentū manus porrigūt adiutrices arguunt. Iam. n. patet ꝓpter quod Mons ipſe ſanctus eſt, in ordine ad illum hæc oīa conceduntur. Annexa tn̄ mala ex hoc non approbantur: ſed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos uſurarios res pauperum uorantur.

Mons pietatis qui tenere & proprie appelletur.

EX Rōnibus ergo ꝓprijs iuſtitiæ cōmutatiuæ, & iuſtitiæ diſtributiuæ, clarū iā eſſe cuilibet patet, non ſolū ꝙ nullo p̄dictorū modorū iniuſtitiæ macula abeſt à capitulis Mōtis huius, ſed ét q̄d quocunq; illo mō caſus formet, iuſtitiæ æqualitas nō ſeruat. Nec oportet oém ſigillatim obiectioné excludere: qm̄ ex ſupradictis (q̄ ex Ethicis Ariſtotelis & doctrina S. Tho. adeò ſumpta ſunt, ut ſi ſigillatim allegatio fieret, oīa plena allegationib⁹ eſſent) cuilibet i moralibus exercitatio facilè eſt oībus ſatisfacere, ut oēs veritaté agnoſcant, q̄ à prima eſt ueritate. Cui honor & gloria ſit ex hoc opuſculo. Papiæ in ſctō Apollinare cópleto hodie, i. die 13. Iulij 1498. per infinita ſecula ſeculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani ſancti Xyſti de Monte Pietatis finis.

TRACTATVS SEPTIMVS DE Cambijs in octo capita diuiſus: ad Dominum Andream Brixienſem Brixiæ priorem.

1 *De tribus generibus cambiorum.*
2 *De opinionibus dicentium, in cambijs realibus eſſe mutuum.*
3 *De opinionibus dicentium in cambijs realibus eſſe contractum permutationis.*
4 *De opinione ſingularis circa cambia.*
5 *De natura artis campſoria.*
6 *Quomodo oporteat numiſmatum commutationes fieri ad hoc, vt rectitudo ſeruetur.*
7 *An talia cambia propoſita ſint verè cambia, & iuſtificata.*
8 *De alijs cambijs propoſitis ex parte accipientium cambia.*

CONCESSVM Mihi his diebus ouum, venerande amantiſſiméq; pr̄, ad edendū promiſſum paternitati tuæ tractatū de cābijs, inuitans poſt auditos campſores, pleraſq; † diuerſorū de his opiniones, ac diutinā meditationé, ad ſcribendū tandé impulit. Tāta ſiquidé eſt rei huius obſcuritas & inuolutio, ut hinc cōſuetudine nō abſq; fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tn̄ ſiſtentibus (antiquis ſiquidé ꝓpoſita difficultas hæc nō fuit) tacendū videretur. Verū ubi plures dies lectioni meditationiq; iā dediſſem, & infidelis promiſſionis reatus occurreret, diuina fretus ope. tria de cābijs tractanda cenſui. Diſcernenda ſunt primò dubia à certis. Adducēdæ ſunt deinde opiniones aliorū de dubijs. Firmandū eſt demum quid mihi vr̄ de his ſentiendum.

† Alias perlectas que

CAP.

CAPVT I.

De tribus generibus Cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi ſint, quo ad dſtũ certi uel dubij, trifariam ea diuidere ſufficit. Quædam ſiquidem ſunt quorũ iuſtitia clara eſt. Quædam verò, quorum iniuſtitia ſimiliter aperta eſt. Et quædam: quæ an ſint iuſta, uel iniuſta in dubium inter doctores uertũ. ¶ Iuſtificata ſiquidẽ ſunt, quæ fiũt his tribus modis. Primò, quũ in cambio minuto cãpſor moderatè lucratur ſecundum patriæ conſuetudinem. Vocatur aũt cambiũ minutum, cum campſor pro aureo ducato monetã dat conſuetam in patria illa expẽdi, uel econuerſo, aliquid minus dando, quam recipiat. Hoc.n. contitet naturalem æqualitatẽ, ex eo q; induſtriæ & operæ campſoris rõ habenda eſt. Quum.n. cæterarum artium miniſtros licet in commutationib. proprij laboris induſtriæque mercedem componere, campſoribus qui commutationibus numiſmatũ deſeruiunt, id quoque licere non eſt dubium. Propter quod nõ irrationabiliter id dicunt opinantes, tale lucrum campſoribus tñ licitũ: ita q; priuatus homo ſi cambire debet ducatũ aureum, nihil debet lucrari. Commutatio namque numiſmatum patriæ non uagatur quo ad ualorẽ (quemadmodũ cætera cõmutationes) ſed determinata eſt: puta q; ducatus aureus ualet duodecim marcellos. Et ſicut in cæteris cõmutationib. æqualitatẽ uiolare iniuſtũ eſt, ita in cõmutatione numiſmatũ. Vnde niſi vel pp mercedẽ ſeruitij, non in numerando pecuniã, ut quidã putant (qm contingit ſæpe minus numerare cãpſorem, q̃ accipiẽtẽ, & actus numerandi non eſt propriè mercenarius, ſed ſolitus gratis concedi, ut uſus libri, & numerationi campſoris reſpondet numeratio dãtis alia moneta) ſed in arte cãpſoria Reipublicæ miniſtrando, uel pp incommodũ, quod quis incurreret ex ablatione talis gñis pecuniæ a ſe, vel qualitatẽ numiſmatũ (vt infra declarabitur) non licet plus in cãbio minuto accipere, quã detur. Quorũ nullum locũ hẽt uniuerſaliter in ſingularib. hominib. non campſoribus. Secundò quum campſor moderatè lucratur, ex eo q; Petrus hñs certã ſummã pecuniæ Mediolani, dat eã cãpſori, q faciat æqualẽ ſummã Romæ dari ſibi uel alteri, Si.n. ex hoc campſor mercedẽ exigit, iuſta eſt exactio: cãpſor enim tranſlatoris in hac parte locũ tenet, nec eſt æquũ, ut merces ſuo ſeruitio ſubtrahatur. Tertiò, quando campſor lucratur, ex eo q; monetam alicui minus ualentem congregatã trãſferri in locũ, ubi plus ualet. Hæc.n. eſt negatio numiſmatum: ex qua primo ortũ habuiſſe vñ ars cãpſoria, ut vř in primo Politicorũ Et eſt licita, ſicut cæteræ negotiationes ad augendas opes licẽt.

Cambia iniuſta.

¶ Iniuſta uerò abſque dubio cãbia illa ſunt, q̃ his duob. modis fiunt. Primò, cum campſor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo q; Petro egẽti Mediolani dat certam ſummam pecuniæ ſub nomine cambij de Lugduno uel Londri: & tñ ſecundum ueritatẽ ibidem reſtitutio facienda utrinque ſcitur, ſiue fiant literæ cambij, & non præſententur, ſiue non fiant literæ. Interuenit ſiquidẽ hic manifeſtè ſolo nomine cambium, & ſecundum rem mutuum cum lucro, aut ſpe lucri, ſecundũ quod diuerſimodẽ fit. ¶ Secundò (& in idẽ redit) cum campſor, ut lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipſo Petro ibidem hinc ad menſem tñ, quantum ualebunt, tunc Venetiis: ſecundum curſum cambiorũ decẽ libræ groſſorũ, quæ æquiualent centũ ducatis regulariter, ſed in curſu cambiorum Venetiis q̃nque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic.n. ſecundũ ueritatem eſt cõtractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum ſpe lucri cõtra illud Luc.6. Mutuum date nihil inde ſperãtes. Et celebrantur communiter cum probabili coniectura, q; etit ibi lucrum: qui communiter ſolẽt tunc ualere plus decem libræ groſſorum, quamuis quandoque, ſed raro minus ualeãt: & propterea eſt hic uſura. Nec põt excuſari, niſi in caſu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & campſor haberet in propoſito verum cambiũ agendum cum illis centum pro Venetijs illo modo, & ad inſtantiam Petri illos, ſibi eo pacto daret. Et hoc ſi contractus talis ueri cãbij eſt licitus, de quo infra erit ſermo.

Dubia aũt cambia, quædam ſunt ex parte campſorum, quædam ex parte accipiẽtium cambia. Ex parte quidẽ campſorum ſunt, quæ dupliciter fiunt, aut ſ. appretiando numiſma extraneum, de quo reſtitutio fienda eſt, minus q̃ ualeat communiter in loco ubi debet fieri reſtitutio: aut appretiando numiſma propriũ quod datur magis, q̃ ualeat communiter in loco, ubi reſtitutio dẽt fieri: ad hos.n. duos modos, qui valde propinq ſunt; & in idem redeunt: omnia cambia ſicca reducuntur pro qbuſcunque locis fiant. Ad primum.n. modum ſpectat cambiũ Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ communiter ualet ibi 60. ſcutos, campſor Mediolani dat 60. ſcutos, non ſecũdũ ualorem ſcuti Lugduni, ſed ibi cõiter ualeat ſcutus 30. groſſos, appretiatur hic 28. & ſic dat ſibi tãtam ſummam pecuniæ, quæ aſcendat ad 60. ſcutos ad rationem 28 groſſorum pro ſcuto. ¶ Ad ſecundũ uero modũ ſpectat cãbium tam Londrenſe, q̃ Brugenſe, in quo Petro egenti Ianuæ dat campſor Ianuæ 1000. ducatos, non ſecundum ualorem ducati currentẽ Brugis aut Londres, ſed eũ ibi ualeat ducatos 50. groſſos, appretiat Ianuæ 52. ita q; pro quolibet ducato tenetur accipiens cambiũ reſtituere Brugis, uel Londres 52. groſſos. Cætera aũt cambia ex parte cãpſorũ ſimilia ſunt. Nec fiat uis ſi in iſtis exẽplis uera quant tas monetarũ non recitatur: quoniam exempla ponimus, ut addiſcentes intelligant. Auget aũt cambiorum prædictorum ambiguitatem in certa temporis ratio: fatentur.n. campſores, q; quãto tempus reſtitutionis eſt diſtantius, tanto minus appretiatur moneta in primo modo, & tanto magis in ſecundo modo. ¶ Ex parte aũt accipientiũ cãbia, ſex modis variant cãbia ſecũdũ riam eiuſdẽ, uel diuerſæ monetæ, & dñam certi uel dubij, aut accidentis lucri: hæc.n. vñr aliquam p ſe dñam in cãbiis facere, Contingit primo mõ, q; Petrus dat Mediolani cãpſori centũ ducatos Florẽtinos aureos, & vult totidẽ Florẽtinos Florẽtiæ. Contingit ſecũdò, q; Petrus p dictis ducatis uult Florẽtiæ monetam argenteã: puta groſſos Florẽtinos, ſed tot qd æquiualeãt Florentiæ ducatis 100. Florẽtinis aureis. Cõtingit tertiò, q; Petrus p dictis ducatis uult bonã monetã auream, uel argenteã Florentiæ, ſecundũ q; tpe ſolutionis (puta in nundinis) cãbia ualebunt Florẽtiæ. Et quolibet horũ contingit dupliciter fieri. ſ. ſimpliciter, ut propoſitum eſt: & cũ adiuncto aliquo certo lucro, ita, ſ. quòd Petrus uult non ſolũ prædictos 100. ducatos Florentiæ mõ dicto, ſed ultra hoc uult ſibi dari quatuor alios ducatos. Et qm de his non principalis eſt qõ, ſed de illis quæ ſe tenẽt ex parte campſoris communiter: iõ de illis erit ſermo diffuſus, de iſtis autem in fine tract. dicetur. Et ne nugatio, aut æquocatio accidat legentibus, uocentur in ſequentib. cambia nũc diſcutienda, cambia realia: quãuis a multis cambia ſicca, aut per litteras nuncupentur.

CAPVT II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus eſſe mutuum.

QVONIAM Aũt ſecundũ diuerſa p̃ſuppoſita diuerſimodẽ inueniunt doctores locuti de hmõi cãbiis, & ex aliis principiis pcedunt ſupponentes hmõi cãbia mutui cõtractũ, ſapere, & ex aliis procedunt negãtes hic mutuũ interuenire: iõ ſig illatim diſcutiendæ ſunt ſingulorum rões. ¶ Vnde eorũ occurrũt primò opiniones, q aſſerũt aut ſuſcipiũt contractus cambiorũ realiũ ſecundum ueritatẽ eſſe contractus mutui, licet cãbia uocent. Sunt aũt cõtrariæ horum opiniones: dũ quidã dñt talia cãbia eſſe iniuſta & uſuraria, quidã uerò q; ſunt licita. Et illi quidẽ, q aſſerunt uſuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tñ habent pro fundamento: quia uſurarium eſt mutuare ſub ſpe & pacto uerisimilis lucri: ut patet: cõſtat aũt omnes campſores ſpe lucrandi hæc cambia exercere: & iõ pacta ſupradicta adiicere, ut uerisimiliter lucrũ euenire poſſit, quamuis non ſemper eueniat, ut ipſimet fatentur. Vſurariũ eſt igitur hæc cambia facere. Quòd aũt uerè ſupponatur hic eſſe mutuũ, probant ex eo, q; contractus iſte dat pecuniã, quæ eſt inuendibilis cum tranſlatione Dominij, & recipit pecuniam: has aũt eſſe conſtat conditiones ad mutui contractum ſufficiẽtes: muniturque opinio hæc authoritate Goſ. & Hoſ. in ſumma de uſuris: & Archiepiſcopi Florẽ. in 2. & 3. parte Summæ, ubi et dicit multos uiros doctos & timoratos fuiſſe huius opinionis. ¶ Acceptantes aũt mutuũ hic eſſe, & tñ abſque uſura cãbia fieri, fundant ſup rõne intereſſe, & operarũ locatarum. Et quo ad intereſſe quidẽ: qa ẽt in contractu mutui licet ſeruare ſe indẽnẽ: conſtat aũt, q; mutuans Ianuæ 100. ducatos aureos, damnũ incurreret ſi Brugis reſtituerent ſibi totidẽ aurei, uel eis æquales ibi pciſè. Tũ qa plus daret, quã reciperet: ex eo q; ducatus aureus plus ualet Ianuæ, q̃ Brugis. Tũ qa oportet ipſum ſubire expenſas delatorũ pecuniæ, ut Ianuæ rehabeat, ubi contractus mutui celebratus eſt: ergo licitũ eſt æſtimare ducatũ aliqd plus, ut mutuãs nullũ dãnũ incurrat: & hoc, in iſtis cãbiis accidit. Quo ad locatas uerò operas, qa quũ nullus dẽat pprijs ſtipẽdiis militare, & cãpſor & miniſtri publicæ utilitati deſeruiãt in opere licito, ut mutuis faciẽdis pdictis, cõſequẽs eſt q; propriã mercedem reportare debent: quẽadmodũ miniſtri Montis pietatis. Et quia induſtriæ accedentis operi licito, iõ eſt bñda, aliqd ẽt mercedis ei dari dẽt: quo fit, ut oibus penſatis talis excreſcentia ſit licita.

SED tamen neutra harum opinionum ueritatẽ aſſequit. Prima.n. fundamentum ruit: quoniam (ut infra patebit) hic nõ eſt contractus mutui. Secunda autem & falſum aſſumit, & conſequenter non loquitur. Falſum quidẽ aſſumit, dum dicit in his cambiis illud plus ſumi, ut uitet intereſſe: hoc.n. campſores teſtantur eſſe falſum, & dicunt q; non ut damnum uitẽt, ſed ut lucrentur huiuſmodi cãbiis utũtur: & quòd ſi accipientes cambia

bia obligarent ſe ad reſtituendū pciſè quantū accipiunt in loco ubi accipiūt, ipſi nō mutuarēt, q̄a lucri cā artē hanc exercēt. Et ex hoc patet, q̄ nec p intereſſe ſtipendii miniſtrorū plus ſumit. Si.n. cāpſores ex cābiis nihil aliud q̄rerent, q̄ ſe ſeruare indēnes, cābia non aggrederent, ſed pecunias ſuas ſecū tenerēt, aut aliter exponerēt, ut ipſimet teſtātur. Cōſequenter aūt nō loquūt q̄m nō eſt licitū artē mutuatiuā in ciuitatibus exigere & miniſtros ſtatuere, & laborū induſtriæq; rōne habita, inde ēt ſuſtētatorū lucrum q̄rere: q̄m hoc eſſet uſurariā artē facere moderatā, ut patet. Miniſtris aūt Montis pietatis q̄uo & qualiter liceat mercedē reddi & a quibus oportet reddi in tractatu ſpeciali de hoc diffusè diximus. Hic aūt ſatis ſit noſſe, q̄ non eſt ſimile: q̄a in cābiis intenditur lucrū, & q̄ experiētia teſte non licet artem facere mutuatiuā, ut operarū periculorū, & induſtriæ rōnē habendo, plus forte recipiatur, unde ipſe cū familia ſuſtentetur: ſicut in artibus & negotiationibus licet. Eſt igitur uſura in his cābiis, ſi contractum mutui implicāt. Propter q̄ Gof. & Hoſ. ſub mutui nōīe caſum tractantes (cum. ſ. mutuatur, ut reſtituatur alterius generis moneta cum ſpe lucri) uſuram eſſe dixerunt.

CAP. III.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus eſſe contractum permutationis.

EMERSIT ergo pp prædicta fortè aliorū opinio, dicētiū in his cābiis nō eſſe contractū mutui, ſed innominatū, ſ. do ut des: uel ſi nominari dēt eſſe cōtractū pmutationis. Et horū cōtrariæ quoq; ſunt opiniones, aliis aſſerentibus hæc cābia licita, & aliis illicita. Et illi quidē, q̄ dicūt eſſe licita, ſtudiū ſuum adhibent, nō tam ad probandā eorū iuſtificationē, quā eorū naturā extra mutui rōnē eſſe. Et quamuis multiplicent rōnes, ex tribus tñ conditionibus ſeparant cābia hæc a mutuis. Primò ex periculo. Mutui.n. natura periculū mutuatæ ſortis in accipientē mutuū trāsfert: cambiū uerò reale, dāni periculū cāpſori relinquit, ſi minus forte contingat accipere: ut q̄nque (licet rarò) cōtingit. Secūdo, ex diuerſitate rei reſtituēdæ & loci: nā mutui rō exigit, ut eiuſdē gñis & bonitatis res reſtituatur, & ibidē. Nec ſufficit reddere æquiualēs: aurū.n. pro auro & triticū pro tritico reſtituēdū eſt, & adducit ad hoc textus iuris ciuilis. ff. de ſol. l. Paulus. In cābus aūt realibus fit pmutatio monetarū diuerſorū generum & in diuerſis locis. Tertiò ex mō contractus: q̄a in cābiis realibus eſt uenditio uel contractus ſimilis uenditioni, dū ducatus uendit̃ 52. groſſis Flandrenſibus: & æſtimatur una moneta cū alia q̄ licere patet extra de cēſi. cap. olim cāu. & c. eū canonicis, in mutuo aūt nihil horū fit. Quū igitur contractus mutui nō ſit, ſed pmutationis & negotiatiuus, p licito relinquitur, ſpes.n. lucri in his nō dānat̃. & induſtriæ laborū, & periculorū, expēſarūq; ratio habenda eſt.

¶ Dicentes uerò cābia hæc nullo mō licere, & tñ mutuū nō implicare, quāuis nō inuenerim: ex dictis tñ ab his, q̄ abſolutè cābia hæc dānant: aut dubitant illicita eſſe, triplex rō colligitur. Prima ex eo, q̄ cābia hæc in fraudē uſurarū introducta uidentur, cū pmutationē monetarū cāpſor nō intendat, ſed neceſſitatib. indigentis nolens gratis mutuare, nomine permutationis monetæ mutuū palliat, ut lucretur: præſertim cū plerunq; contingat in eadē fieri moneta reſtitutiones, & hoc in cābiis infra Italiam: & periculū, quod rarò accidit, ponderandū non ſit in cōmutationibus, quæ regulādæ ſunt ſecundum cōiter euenientia. Secundò, ex eo, q̄ rō ipis in contractu emptionis & uēditionis haberi non pōt, in huiuſmodi aūt cambiis, ut patet in caſu poſito, quāto diſtantius eſt ſolutionis tp̄s, tanto plus ſibi ſolui paciſcitur cāpſor. Tertiò, quia ēt in contractu uenditionis, vendere plus q̄ nunc aut hic ualet, non eſt licitum, niſi uendens intendebat uſque ad tp̄s illud ſeruare, ut in c. nauiganti. extra de uſuris. aut intendebat ad illum locum deferre: ut dicit Ray. Inno & Ioan. And. & Ioan. Cald. campſores aūt non intendūt ſeruare, aut transferre pecuniā: ſed paratam ad huiuſmodi cābia tenent. Quid aūt de his ſentiendum ſit, in deciſione manifeſtū erit. Nunc autem ad aliam properandum eſt opinionem.

CAPVT. IIII.

De opinione ſingulari circa cambia.

POST prædictas opiniones egregij cuiuſdam doctoris in Theologia opinio ſingularis occurrit: tenentis huiuſmodi cambia eſſe licita, & tria ſingulariter dicens.

Primum eſt, q̄ contractus iſte, quē innominatum uocant, nomē habet: q̄m ut S. Th. dicit in ſecunda ſecundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut cōmutando res pro reb. ut uinū p tritico, aut res p pecunia, aut pecunia p pecunia. Et quum primus cōtractus nocetur vulgo baratto, ſecūdus uocet̃ vendō, &c. & tertius cābiū, ita q̄ cābiū eſt pmutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundū eſt, q̄ in cābiis nō conſideratur pecunia, ut pecunia, ſeu ut menſura eſt, ſed ut res q̄dā eſt. Conſtat.n. ſecundum oēs utroq; mō poſſe accipi pecuniā, ut patet de locantibus pecuniā ad oſtentationē. Et q̄ cāpſores pecuniā ut rē conſiderēt, ex S. Th. authoritate probat in ſecūdo de regi. prin. dicētis, q̄ numiſma pōt accipi, & ut menſura, & ut quædā res eſt: & hoc mō utūtur eo cāpſores. Fabricatq; ſup hoc fundamēto doctor ille vēdibilē eſſe pecuniā a cāpſoribus, ut pote rē quādā, & eius p̄tia uariari ſicut aliarū rerū, iuxta temporum locorūque diuerſitates, &c.

¶ Tertiū eſt ſingulariſſimū, q̄ licitū eſt cāpſoribus plus accipere, q̄ tp̄s ſolutionis diſtantius eſt. Diſtinguit ſiquidē accipere plus rōne tp̄is dilati dupliciter uno mō, q̄ ſola tp̄is dilatio exceſſum p̄tij operetur, & hoc dicit eſſe uſurariū. Alio mō, q̄ res in dilato tp̄e conſiderata pretiū augeat in cōmutationibus: & hoc dicit eſſe licitum. Et dat exēplum in emptionibus rerū in futuro aſſignandarū. Si qs.n. hyeme emit lanas aſſignādas ſibi in uere, minus quā ualeant in hyeme, eo q̄ lanæ tp̄e ueris credūtur minus ualituræ, iuſte emit, eo q̄ res in tp̄e illo ſumpta pretiū minuit. Si aūt minus emeret, quia nunc anticipat ſolutionē, uſurā committeret: quia pp ſolam tp̄is morā pretiū uariatur. Subditque, cāpſores nō plus accipere rōne dilati tp̄is, ſed rōne rei in dilato tp̄e cōſideratæ. Q̄m uerbi gratia, marcha auri ſoluēda in nūdinis Ianuarij, non ideo minus emitur a cāpſoribus Mediolani menſe Octobri, quā Nouēbri, quia longius diſtat ſecundū tp̄is: ſed quia marcha illa conſiderata in tali tp̄e, minus æſtimatur cōiter a negotiatoribus & magis in tp̄e proximiori. Et meritò, ut dicit: quia cum negotiatoris finis ſit cōmutando lucrari, nec iō emat, ut empta habeat, ſed ut iterū cōmutet cū lucro: licitū eſt ſibi conſiderare quanto tp̄e pecuniā occupatā in re empta tenere oportet, carius.n. emitur quod cito diſtrahitur, q̄ q̄d lōgo oportet tp̄e retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signū autē, q̄ campſores non rōnem temporis dilati, ſed rei in tempore habeant, eſt q̄ non ſemper ſecundum temporis approximationē pretium creſcit: ſed quandoq; inſtantibus nundinis contingit pretium minui, adeo ut minus uendatur tunc marcha auri in proximo aſſignanda q̄ fuerit uendita tribus menſibus ante.

Sed hæc opinio (cū bona uenia) multipliciter a ueritate deficit, quāuis bono zelo ad ueritatē accedere conetur. Primum in primis dictū ſecūdo nō conſonat: q̄m nōīa formaliter ſumpta intelligi oportet, ut 4. Met. tradit Ariſ. alioq̄n periret certitudo a locutione: q̄m extra formale ſignificatū infinita ſunt, ut ibidē dī. Vñ ſi in cābiis pecunia cōſideratur ut res, nō ut pecunia, ut dicit cōtractus iſte, non dēt pmutatiuus pecuniarū uocari: nec dēt in tertio loco cōtractuū a S. Th. dictorum numerari, ſed primo

¶ Secundū deinde dictū uerū nō ſonat, & S. Th. uerba malè interpretatur. Verba ſiq̄dē eius in ſecūdo de Reg. prin. c. 14. ſunt iſta: Numiſma quāuis ſit mēſura & inſtrm̄ in permutationibus, tñ per ſe aliquid eſſe pōt: puta ſi conficitur, erit aliquid. uidelicet aurū uel argentū: ergo ſp nō ordinatur ad pmutationes. Et hoc ēt habet ueritatē in aliis ſpeciebus pecuniarū: imò amplius, ut in cāpſoria, quæ non pprie ordinatur, ut ſit menſura rerum uenalium: ſed magis ad pmutationē numiſmatis. Ex quib. uerbis non hr̄, quod pecunia conſideretur a cāpſoribus, nō ut menſura, ſed ut res: ſed hr̄, q̄ pecunia non utuntur campſores uſu primario pp quem eſt inuenta. ſ. ut menſura ſeu pretium ſit rerum uenalium: ſed uſu ſecundario, ad quem eſt tranſlata, inquantum tamen pecunia. ſ. ut permutetur cum alia pecunia: uterque ſiquidem uſus conuenit pecuniæ per ſe: & ſecundus campſoribus conuenit: ut infra patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto ſentiendum ſit, in deciſione dicetur. Hæc igitur ſunt quæ hactenus de cambiis dicta ſunt.

CAPVT V.

De natura artis campſoriæ.

VT Autem natura cambiorum uniuerſaliter & faciliter percipi poſſit, tali ordine procedendū credimus, ut ſ. primò de ipſa arte campſoria dicatur, & quid ſit, & quàm licita ſit: deinde de conditionibus requiſitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta deſcendendo uideatur, an actus ſint cāpſoriæ, & quid in eis licitum, aut illicitum eſt, obiectiones factas ſoluendo. Sic enim de huiuſmodi cambiis ſermone completo, ad alia propoſita pcedi libere poterit. Principiū aūt ad declarandā campſoriā, oportet ſumere ex primo politicorū, eius ueſtigia ſequēdo.

¶ Sciendum igitur inde eſt, q̄ rei uſus per ſe eſt duplex. ſ. pprius & communis. ſeu primarius & ſecūdarius. Eſt autem proprius cuiuſque, ſiue naturalis ſiue artificialis rei uſus ille, ad quem ex ipſa rei natura primò ordinatur, ut veſtis ad ueſtitum, panis ad

eſum,

uſum, uinũ ad potum, &c. Cõis aũt ſiue ſecundarius eſt, quo res inquantum talis altera, tñ a primo ſiue applicatur, ut commutatio reſpũ calcei aut tritici, & aliorũ hmõi. Calceus.n.cum uenditur, inquantum calceus conſideratur: non.n. pro ſimplici pelle uenditur: non tñ pp venditionem eſt calceus, ſed pp calceationem: & ſic de alijs. Quemadmodum ergo cæterarum, ſic & numiſmatis duplex eſt uſus: vt ibidem dr. Primus eſt commutatio pro rebus uenalibus neceſſarijs.ſ.ad uitam humanam.ſ.tritico, panno, aromatibus: &c. pp hmõi.n. commutationes numiſma inuentum eſſe conſtat, dum ea quæ uni patriæ deſunt, aliũde haberi non poſſent, niſi dans pro eis æquiualentibus: & multũ incommodi eſſet, res ſp tranſferre æquales) ob hoc.n. aurũ, argentum, æs, & quicquid hmõi eſt facile portatile & utile ſtatuerunt cõmutandis rebus adæquatum iri) & propterea numiſma dr menſura rerum uenalium. Refertur.n. ad naturalia, ad vſum neceſſaria, ut menſura ad menſurata: pp quod charactere ſignatum eſt, in teſtimoniũ qualitatis & põderis: ſicut & cæteris menſuris publicis conſueuit ſignum imprimi, teſtans earũ iuſtificationem. Secundus aũt numiſmatis uſus eſt commutatio pro alio numiſmate, ut ducati aurei pro carlinis. Non.n. pp hoc factum eſt: & tñ hanc commutationem ſubit, non inquantum aurũ aut æs abſolutè, ſed inquantũ numiſma, ut continua experientia docet. Orta aũt vr̃ hæc cõmutatio ex inæqualitate numiſmatũ, dum uel ad ſupplendam rei naturalis æqualitatem, ad numiſma maius paruula numiſmata addebantur, uel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerſo. Lucrum aũt ex numiſmatum commutatione primo quidẽ, ut Philoſophus quidẽ dicit caſo eueniſſe vr̃, dum accidit aliqd puta aureũ nomiſma, plus alicubi æſtimari, ſicque pro illo plura ærea dari ibi, q̃ dẽtur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde induſtria artificioſè circa hmõi numiſmatũ commutationes lucri uias cõpoſuit: ſicq; ars cãpſoria contexta eſt. Vñ nihil cãpſoria eſt, q̃ negotiatio in cõmutatione numiſmatum: materia ſiquidẽ & actus & finis eius ſufficiẽter in hoc explicant, ut patet.

¶ Quamuis aũt a Philoſopho cãpſoria uituperet, & rõne materiæ: quia tñ numiſmata tractat, a proprio numiſmatis uſu diuertens, & rõne finis: qa lucri grana, quod fine caret, & utriuſque ſimul: quia pecuniæ, ut inſtrumenta œconomicæ & politicæ, habendæ quætendæque ſunt non pp ſe, ſicut nec quodcunque aliud organũ per ſe appetitur. Si tñ ex hominis campſoria ſine honeſtetur (utpote ad familiæ, & ſtatus ſui decentẽ ſuſtentationẽ ordinata) licita eſt, quẽadmodũ & aliæ negotiationes. Poteſt.n. id quod ſolitariè conſideratũ, conſonum non videtur ex adiuncto fine honeſtũ reddi: ut patet de hominis occiſione, quæ abſolutè repellenda eſt: ſi tñ addatur pp iuſtitiam, &c. præcipienda eſt: ſicut econuerſo ars ex ſe honeſtiſſimũ finẽ habẽs, ut medicina ſanitatẽ uituperabilis ex fine medicantium reddi põt, dum lucri cã medentur. Quũ ergo experiẽtia teſte pateat, q̃ multa neceſſaria ciuitatibus plurimis deeſſent, niſi mercatores eſſent: & ipſi non cõmodè poſſint abſq; cãbijs negotia ſua exercere, neceſſariũ & honeſtũ eſt cãpſoriã in ciuitatib. eſſe: nõ quatenus potè campſoria eſt, ſed quatenus œconomicæ politicæque miniſtra eſt, ut ex dictis patet. Et ſic cãpſores nedum põt ſeruare ſe indemnes, ſed ẽt lucrari, & induſtriæ rationem habere, quam negotiationi licitæ & utili Reipublicæ illã apponant.

CAP. VI.

Quomodo oporteat numiſmatum commutationes fieri, vt rectitudo ſeruetur.

NON ſolũ aũt oportet declarare quid rectitudo cãbiorũ in cõi exigit, ſed in ſpãli nũc in hoc, uel illo mõ rectitudo ſeruãda ſit, dicẽdũ eſt: omiſſis tñ ſingularib. q̃ ſciẽtificæ determinationi nõ ſubſunt. Quũ ergo cãpſores circa cõmutationẽ numiſmatũ uerſet, neceſſe ẽ iuſtitiæ cõmutatiuæ canones ĩ ea ſeruari, ſicut & ĩ cæteris cõmutationib.

¶ Ex quinto uerò Ethi. patet q̃ uniuerſalis regula cõmutationũ eſt, ut ſeruetur æqualitas rei ad rem: ut ſ. æquale ſit datũ accepto & ecõuerſo: vñ ſi cõmutatio numiſmatum iuſta eſſe debet, æqualis ualoris oportet eſſe cõmutanda numiſmata. Et quoniã hoc pluribus modis contingit ſeruari, ſecũdũ dñam numiſmatũ, & locorũ & tẽporũ, in quib. põt æqualitate ſalua lucrũ prouenire cãpſoribus. Quod quõ contingat, uideri põt, ſi prædictas dñas ſcrutati fuerimus. Numiſma igitur cũ ibiq; duplex eſſe conſueuit.ſ. aliud expendibile ibidẽ, & non expendibile ibidẽ, cõtingit duplicitẽr cãbiũ fieri. Aut dãdo numiſma expẽdibile, p̃ non expendibili, aut pro expendibili. Et utrunq; horũ cõtingit dupliciter, aut dando numiſma melius cõmodius, & magis amatũ cõiter, p̃ minus bono, cõmodo & amato, ut aureũ pro argenteo uili, uel æreo, &c aut econuerſo. Et quodlibet rurſus horũ põt fieri pro eodẽ uel alio loco, & ſimiliter pro eodem uel alio tempore.

¶ Et quia ſimplicia priora, & certiora cõpoſitis ſunt, a primis inchoandũ eſt, nulla locorum aut temporũ diuerſitate admixta: ſed in ſola talium numiſmatũ commutatione ſiſtendo. Si igit̃ commutandum eſt unum numiſma expendibile cũ alio expẽdibili, quantũ eſt ex parte cõmutationis oportet numiſmata cõmutanda æqualis ualoris eſſe: qm̃ utrunq; lege aut conſuetudine certũ habet pretium. Nec ſaluaretur in cõmutatione æqualitas, ſi ex aliqua parte exceſſus eſſet. Cõtingit tñ ex parte æqualitatis numiſmatum in ſe uel in ordine ad campſorẽ, q̃ ſit hæc commutatio iuſta, numiſma minoris pretij abſolutè dãdo. Ex hoc eſt qm̃ campſor dat bonã monetam pro mala non falſa, aut defectuatur ducatos aureos pro argenteis, q̃ nix argenti numẽ merentur, Tunc.n. licet campſor det minus in aurea pecunia q̃ accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen ſeruatur ex eo, q̃ centum ducati in moneta ſic bona & portatili, æquiualent centũ & duobus. Verbi gratia, in moneta iã uili, ut patet, ſi conſtanda eſſent numiſmata, & ex utilitate, quæ põt ex illis percipi in faciendo ex eis uaſa, & ex utilitate expenſionis ſecundũ locũ & tẽpus: bona.n. numiſmata quãuis antiqua aut extranea, libẽter acceptantur: & ex periculo qm̃ malæ monetæ, utpote exoſæ facilè poſſunt a principibus inexpendibiles reddi, & de facto in p̃uincijs bene ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obſtat determinatio ualoris monetarum p̃ legem: qm̃ illa reſpicit numiſma, quoad p̃ ſe primũ uſum eius, qui eſt commutatio pro uenalibus. Lege ſiquidẽ uel conſuetudine ſtatuitur, q̃ aureus ducatus & nonaginta ſolidi in cõmutationibus œconomicis & politicis æquiualeant: in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio aũt numiſmatum, arbitrio ſapientum iuxta eorũ qualitatẽ, aut abundantiã, &c. dimittitur: ut experiẽtia teſtatur. Similiter quoq; ſeruatur æqualitas, ſi qs cõmutans numiſmata minus dat pro eo q̃ danda a ſe numiſmata commodiora ſibi erant: ſicut ẽt licet uendere rem carius, q̃ abſolutè ualeat, ex eo q̃ uendenti cõmodior eſt. Vnde hñs ducatũ aureũ, ſi a nolente cõmutare paruam monetam pro illo, ſolidum unũ exigat, quia ille ſibi cõmodior, non peccat. Qui tñ non uult abſque lucro cõmutare ducatos Ianuenſes pro alijs ducatis æquè prioſis, & ſibi cõmodis, quia petenti cõmutatioẽ cõmodiores ſunt Ianuenſes ad deaurãda ſua uaſa, peccate vr̃, eo q̃ uendit alterius commodum. Et quia in iſtis non ex campſorum expenſis aliqd plus accipitur, ſed aliunde (ut patet) ideo cuilibet ex iſtis cauſis licet in huiuſmodi cambijs minus pecuniæ dare, q̃ accipere. Cãpſori autem ultra hæc, licitum eſt in cambio minuto (etiam ſi meliorem & commodiorem, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expenſas, &c. ut ſuperius dictum eſt.

¶ Si aũt fiat cõmutatio numiſmatis expẽdibilis pro non expendibili, notabile põt inde lucrũ p̃uenire: ex eo quod non ſolum haberi põt rõ materiæ & commodi, ſed ẽt extraneitatis: qua fit, ut tales pecuniæ in tali cõmutatione multũ a numiſmatis rõne declinãtes, quaſi ut res q̃dã cõmutentur. Duplici.n. exiſtẽte pretio numiſmatis (ſ. inquantũ eſt talis res, puta aurũ, & inquãtũ numiſma) & ſecundo excedente primũ, ex hoc q̃ aliqua pecunia alicubi inexpẽdibilis eſt numiſmatis p̃tiũ ibi p̃dit, magiſq; ut res quædã cõmutanda uenit: quã tñ campſor in locis, vbi numiſmatis p̃tiũ obtinet, procurãs habere ipſam cõmutãdo, multũ lucrari põt. Et qm̃ pretia rerum prudentis arbitrio relinquũtur, erit in hac cõmutatione æqualitas ſeruanda, penſata quãtitate extraneitatis, & alijs cõditionib. ut ſapiens determinabit.

Loci aũt differentia tripliciter põt omnibus prædictis cõmutationibus admiſceri. Campſore.n. exiſtente & dante ſuas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, ubi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro utroque ſimul.

¶ Si cõtractus fit primo modo, ſ. Mediolani & pro Mediolano, tunc cũ accipiẽs cãbium ex ui talis contractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas cõmutat, nulla diuerſitatis locorũ rõ hñda eſt, ſed tãquã cãbiũ manuale agendũ eſt, eorũ, q̃ ſupra dicta ſunt, rõnem habendo. Ex eo tñ q̃ accipiens cambiũ uult ſe liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehẽdæ pecuniæ ex loco ubi habet, Mediolanũ, & cãpſor vult hæc ſubire, licitũ eſt mercedem exigere. Sed hoc potius ad cõtractus locationis, & conductionis ſpectat, quã cãbij, & iõ iuxta eorũ canones regulentur, ſi accidat. Quod tñ raro credo euenire. Si uerò cõtractus fit ſecundo mõ, ſ. Mediolani quidem, ſed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani rõ habenda eſt: ſicut nec in contractu emptionis, quo abſentes merces p̃ loco, in quo ſunt emũtur. Oportet.n. loci ſicut & tpis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, a pro alio loco aut tpe tantum contractus fit, ut nunc p̃ponitur. Et hoc ſiue certificetur Mediolani commutatio cõicando uerisimile pretium loci, pro quo fit. Et quãuis talis modus cãbij nũquã forte fiat, fieri tñ poſſet hoc modo, q̃ Petro habenti Venetijs Venetã monetã, & egenti Mediolani centũ ducatis, campſor Mediol. det 100. ducatos aui eos recepturus ab illa

moneta Venetiis tantum, quantum Venetiis pro illis cõmutat̃ in cambio manuali, & non in curſu cambiorum quæ ſiunt pro locis diſtantibus. Sicut etiam triticum exiſtens in uilla emitur ab his, qui ſunt in ciuitate tanti quanti uenditur in uilla, ubi aſſignatur, & non quanti uenditur aſſignandum Mediolani.

¶ Si aũt contractus fiat tertio mõ (ut cõiter accidit, ſ. Mediolani pro Mediolano & Lugduno ſimul) tunc utriuſq; loci ſimul, ac per hoc diſtantiæ etiã periculorum expenſarumq; interceniẽtiũ adhibenda eſt rõ: ſicut & in contractu emptionis. Conſtet.n. ꝙ aromata Alexandriæ, aſſignanda Ianuæ empta atq; ſoluta ut Ianuã deuehãtur, lõgè minus ualẽt, q̃ ſi manualiter Ianuæ aſſignarẽtur, qa res conducẽda a tãta diſtãtia, cũ tot periculis & expenſis, &c. lõge minor eſt Ianuẽſib. ſeipſa cõducta, & tot periculis expẽſisq; libera. Et hoc mõ in cõtractu cõmutationis numiſmatũ ꝓ locis diuerſis celebrato, numiſmata ipſa ſic expendi & oportet adequari: ut loci condõnes in ordine ad aliũ locum ex una parte cõputẽtur. Sicq; fiet, ut ſi cẽtũ ducatis aureis Mediolani, trecẽti argẽtei Lugdunẽſes adæquarẽtur, Lugduni aſſignaſi ducẽti & nonaginta fortè adæquant, cõcurrẽtib. & aliis ſupradictis rõnibus: & fortè pauciores. Viliora ſiquidẽ ſunt cõducenda cũ periculis & expẽſis, q̃ manualiter habita. Nec obſtat ꝙ campſor Mediolanẽſis hẽt fratrẽ, aut factorẽ Lugduni, aut omnino erat Lugduni tãtã ſummã pecuniæ capẽſurus ꝓ aliis ſuis negotiis, hæc n. oĩa ꝑ accidẽs ſe hñt ad cõtractus naturã, I cuius æqualitate iuſtitia cõſiſtit. Quid.n. ad contractus cõmutatiuos in quibus æqualitatẽ rei ad rem fieri oportet, ſi ex induſtria mea, aut caſu ego affines habeo in diuerſis locis, aut miniſtros ferè gratis inuenio, & eaſde merceꝰ miniſtrorũq; expẽſes lucrãs diues ſio, dummodo rerũ conditionib. penſatis æqua fiat commutatio?

DE Temporis aũt differẽtia, bimembris ut diſtinctio conſiderãda eſt, ſi pñtis tñ, aut futuri tñ, utriuſque.n. ſimul rõ habita nullam iuſtam diuerſitatem pretij in commutationibus facit, ut infra patebit. Põt ergo in commutatione numiſmatum iuxta tps contractus æqualitas ſumi. Et hoc, ſiue fiat manuale cambium, ſiue non, & ſiue in eodẽ loco ſit æquiualens reddẽdũ: ſiue alibi, locorũ tñ rõne habita. Vñ põt campſor dãs aureos & recepturus aliã monetã uel ecõuerſo, certificare quantitatẽ reddendæ pecuniæ, ac ſi tunc manuali cõmutatio fieret. Põt & futuri tpis. quo ſ. aſſignanda reddendæ pecuniæ erit, rõnem habere. Et hoc dupliciter: aut incertè commutationem relinquendo: ſit.ſ. ꝓ centum aureis nunc datis teneatur accipiens poſt duos menſes dare tot argenteos, quot poſt illos duos mẽſes æquiualebũt centũ aureis, aut certificando cõmutationem, ut ſ. habita reſpectu ad futuras commutationes poſt duos mẽſes ſtabiliatur nũc cõmutatio cõmenſurata illis, ita ꝙ parũ plus aut parũ minus uerisimiliter credãtur commutanda eſſe talia numiſmata. Vt ſi credit̃ ꝙ hinc ad duos mẽſes, cũ aſſignanda erit pecunia ab accipiẽte cãbiũ 100. aureis æquiualebũt 1000. argentei uel 1000. & 10. põt ex nunc certificari commutatio ꝙ ꝓ cẽtũ aureis datis teneat̃ accipiens aſſignare tũc 1000. & 10. argenteos, ſiue plus ſiue minus, tunc cõtingat cõiter aſſignari. Patet aũt hæc ex aliis commutationib. ut in contractu emptionis rei aſſignandæ futuro tpe manifeſtum eſt: & hr̃ expreſsè extra de uſuris ca. nauiganti. in ſecundo caſu in iſta.n. commutatione numiſmatum tẽpus aſſignandi numiſmatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus ſumi dicimus, ex eo quòd prius campſor ſua numiſmata dat.

¶ Vtriuſq; aũt tpis ſimul dña nullam diuerſitatem uĩ in qbuſcũq; commutationibus facere, ſicut utriuſq; loci, qm̃ res in tpe futuro danda non eſt deterioris conditionis ea hoc, ꝙ abſens à pñti, & reducenda ad præſens, ſicut res in loco diſtãti ex hoc ꝙ reducenda ad locũ præſentẽ. Nec ſubiacet periculis, ꝙ expenſis, induſtriæ aut miniſteriis, ut ad pñs ſecundum tps fiat, ſicut ſecundũ locum. Niſi quis dicat, ꝙ ſubiacet periculo perditionis, quia põt mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula ꝓ nihilo in cõmutabilib. reputari patet tũ ex eo ꝙ a ſi tã rara ſunt, ꝙ conſilio nõ ſubſunt (ut de ſtatus detectione dr̃ intra tã breue tps) aut talia ſunt ꝙ & ſi acciderent adhuc tuti eſſent creditores: ut de morte, & hmõi patet. Tum quia ex mutuis & aliis cõmutationib. experientia teſte patet, hmõi pericula non conſideranda eſſe: nõ n. qui mutuat, aut uendit licitè aliqd, plus exigit ꝑꝑ hmõi pericula quæ in tpis dilatione poſſunt accidere uẽdendo ad tps, aut mutuando. Et quia breuitas & prolixitas tpis differentiæ ſunt temporalis diſtantiæ, cõſequẽs eſt ꝙ nec in cãbiis nec in aliis cõmutationib. ex quantitate tpis aliqua condõ rei commutandæ accedat per ſe ex qua poſſit uilior aut ꝑtioſior iuſtè æſtimari. Nullaterr aũt dico per ſe quia ꝑ accidẽs contingit res æqualis bonitatis eodem tpe aſſignanda diuerſa notabiliter habere ꝑtia & iuſtè, ut ſi triticũ aſſignandũ forte menſe Iulij, Ianuario ꝑcedẽte emat̃ iuxta æſtimationẽ cõem ꝑcij aſſignationis tpis futuri, & deinde mẽſe Martij ſubitis exortis bellis credat̃ multò plus uẽdendũ, hic anno ꝑtiũ ꝓ eodẽ tpe ab aliis amẽtibus & ſi i mẽſe Maij cõtingat bella augeri, aut ſpicas grãdinibus percuti &c. augebitur pretiũ ꝓ illo met tpe. Sed hoc non operatur tpis prolixitas, aut breuitas: ſed euẽtus incidentes, ex quibus res æſtimatur uilior aut ꝑtioſior, ut de ſe patet. Vñ ſingularis illa opinio. dicẽs in cõmutationibus ꝓlixitatis tpis rõnẽ haberi poſſe non rõne tpis: ſed qa res in tpe prolixiore conſiderata minus ualet, &c. a ueritate deuiat I hoc qm̃ res nec ex eo ꝙ in tpe nec ex eo ꝙ in tanto tpe ſumpta cõmutatur, æſtimatur uilior aut ꝑtioſior, ſed ex tali euẽtu in tpe, puta bello, penuria aut abundantia, &c. Ex hoc uerò ꝙ pecuniæ diutius occupatæ ſunt tenendæ in hac cõmutatione, res cõmutãda nec ꝑtioſior, nec uilior cõſtituitur ꝑtio redditur ut S. Tho. expreſsè dicit in ſecunda ſecundæ. q. 78. ar. 2. ad primũ, aſſerens ꝙ mercator uendens rẽ aliquam ad tps, non põt uendere plus cõi pretio ea hoc, ꝙ pecunias ſuas mutuas tãto tpe tenebit. Et ſi hoc licitũ diceretur: iã uſura nõ eſſet dãnata in uẽditiõe ad tps, &c. Quod eũ merces carius emãtur quã citius cõmutãdæ ſunt, ꝓpoſito nõ obſtat, qm̃ celerior uenalitas æſtimata, à maiori uſu aut neceſſitate rei ꝓcedit. Res aũt quãto magis neceſſaria aut uſitata alicubi, tãtò ibi eſt ꝑtioſior, & iõ merito ibi carius a primò uẽdente, & a me mercator emitur reuẽdẽda in rẽ igitur cõmutãdã redũdãtẽ conditionẽ aliquã ſub tpe, ex qua res cõiter ꝑtioſior aut uilior æſtimatur, & nõ quanto tpe pecunia occupetur, cõmutationũ natura pẽlat: & æqualitatẽ rei ad rẽ exigit ſic lõgiſſimo adiuncto tpe, ac ſi manualiter cõmutatio pficeretur. Propter ꝙ cãpſorib. non licet mẽſurare tps mediũ inter dationẽ & acceptionẽ, aut rẽ ſeu pecuniã prolixiori tpe dãdã uilius æſtimare, quãuis liceat in dãdo æqualitatẽ cõmutationi ſtatuere, iuxta pñtẽ æſtimationẽ de futuri tpis cõmutationib. quæ ſecundum diuerſos euentus tpibus diuerſis uaria eſt ſicut & in cæteris commutationibus.

CAPVT VII.

An cambia propoſita ſint uere cambia & iuſtificata.

FAcile aũt eſt ex ꝑdictis uidere, an ꝑdicti cõtractus a cãpſoribus nuper inuenti, de quibus qõ pñs eſt, ſint uerè cãbia, & iuſtè fiãt. Qm̃ ũ n. cãbij contractus conſiſtat in cõmutatione numiſmatũ, & in ꝓpoſitis caſibus nulla alia cõmutatio niſi numiſmatũ fiat, cõſequẽs eſt ꝙ ꝑdicti contractus ex ſua forma uerè cãbia ſint, diuerſorũ tñ graduũ. Quadrifariã namq; numiſmatũ cõmutatio in hmõi cãbiis fit. Aut totaliter, ut fit in cãbio Burgenſi, & Londrenſi, in quo totaliter alia eſt moneta data ab accipiẽda. Aut partialiter, ut fieri cõtingit, quãuis non ſp in cãbio Lugdunenſi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis. ſ. ſcutis, aureis & argenteis, &c. & contingit ꝙ dans datẽt ſcuta. Aut quaſi nihil: ut fieri contingit in cãbiis infra Italiam, in quibus numiſma datum ab accipiendo parum, aut nihil qñq; differt ꝑꝑ proximitatem locorum & cõmunicationem in nummis. Aut omnino nihil: ut fieri contingit & in Italia, & forte extra, qñ nulla ratione habita qualitatis numiſmatum, ſed ſola quantitate datæ & accipiendæ pecuniæ in alio loco pẽſata cãbiũ dr̃ fieri, ut cũ Petro habenti Romæ pecunias ſuas, & egenti Mediolani 1000. ducatis, campſor dat Mediol. mille ducat. ꝓ 1000. & 10. uerbi gra, aſſignandis ſibi Romæ.

¶ Et in primis quidẽ trib. modis, cũ cõmutatio numiſmatũ ſp interueniat, licet plus & minus cõtractus cãbij ſaluatur. In quarto aũt mõ cambij nomen nõ niſi æquiuoce ſaluari uĩ: nulla ſiquidẽ ibi numiſmatũ cõmutatio in pactum ducitur, & manifeſtè patet, ꝙ contractus cõmutationis numiſmatũ non eſt, qui ſi manualiter fieret, nullã numiſmatũ cõmutationẽ requireret, ſicut nec cõtractus uenditionis eſt rerũ diſtantiũ, ille qui ſi manualis cõmutatio fieret, uenditio non eſſet: ut patet. Cõſtat eñ ꝙ ſi campſori Mediolani pro datis 1000. ducatis darẽtur 1000. & 10. ducat., nulla eſſet cõmutatio numiſmatũ, niſi quia alij numero eſſent dati ab acceptis: quod eſt extra propoſitũ. Propter quod ui ꝙ contractus iſte mutui ſit, ſed cãbij nomine palliatus; ac ꝑ hoc nõ licet lucrari cãpſori ea eo: ſed ſe tñ ſeruare indemnẽ, ut ſuperius de mutuantibus pro locis remotis declaratũ eſt.

¶ Si quis tñ diligentes contractum cõſideret, ui debit nec mutui, nec cãbij propriè cõtractũ eſſe: ſed cõtractũ quaſi emptionis & uẽditionis ꝑ quãdã analogiã ad cãbia ꝑtinentẽ. Quãuis.n. in cõtractu hoc numiſma pro numiſmate non commutatur: commutatur tñ numiſma præſens cum numiſmate diſtante localiter. Et numiſma in hac cõmutatione materialiter, & ut res qdã accipitur commutatur.n. ut res tanti pretij pñs cum re æquali diſtante, habita utriuſq; rõne loci. Conſtat aũt quòd res diſtans à Mediolano uilior eſt Mediolanẽſibus ſeipſa Mediolani ſita, ꝑꝑ expenſas & pericula, & cætera ad uendendũ ipſam requiſita. Vñ quẽadmodum emitur pecunia in neci ſluctuãte cõſtituta minus, q̃ abſolutè ualeat, qa non emitur in quantũ pecunia, ſed in quantũ res tanti ꝑtij ſub tali periculo conſtituta: & ſicut pecunia debita Ioãni a malo debitore, emitur a Petro minus quã ualeat.

leat, q̃a eſt res ſub tali labore poſſidendi conſtituta,ſic pecunia abſens inquantū res ſubiacens periculo, & expenſis dee'arationis emit minus, q̃ abſolutè in ſe ualet. Et ꝓpterea nec mutui, nec cambij contractus iſte eſt propriè: ſed ad cambiū quodammodo reducitur, pro quanto res præſens, & res abſens quæ cõmutantur, numiſmata ſunt. Et quia contractus per modū conditionis omnibus ſupradictus adeſt, ideo penſandus eſt in cæteris. ¶ Iuſtitia uerò in his cãbijs tunc erit qñ nec exceſſus fiet in æſtimando, ſed penſatis conditionibus numiſmatū ex qualitate & diſtãtia & alijs ad rē facientibus & induſtriæ rõne habita, æqua fiet cõmutatio. Seruabitur aũt hoc, qñ ſecundum cõem æſtimationem commutatio regulabitur, aut ſapientum in hoc arbitrium imitatū fuerit:nec tpis prolixitas aut breuitas pẽſabitur ſed ſemper in ueri æſtimatione pretij ſtabitur, ſiue cito ſiue tardè pecunia aſſignanda ſit. Si.n. hoc defuerit, uſura eſt rõne implicati mutui: ſicut in uẽditione plus iuſto pretio ad tempus. Si autem primum deeſſe contigerit, uſura quidem non erit, ſed iniuſtum lucrum, & reſtitutioni obnoxium: ſicut qñ res plus iuſto pretio uenditur. Vnde propoſita cambia ſi ſeruatis his duabus conditionibus neceſſarijs ad iuſtificationem etiam cæterarum commutationum celebrantur, iuſtè fieri poſſunt.

¶ Ex his autem patet nõ licere campſoribus, aduenientibus nũdinis Brugenſibus, uel Londrenſibus, debitori tunc ex accepto prius cãbio dilationem ſolutionis concedere uſq; ad ſequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, q̃ prius deberet, aut paciſci ſibi deberi ſicut ſi ſequentibus nundinis cãbia current: hic.n. eſt contractus mutui cum ſpe lucri ſolo cãbij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifeſtè habetur. Campſoribus quoq; pro Lugduno, uel alio loco iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij inter dationem & acceptionem marcham auri, ad reddendam quamcunq; monetam plus & minus æſtimãtibus, æternas ex hoc parant damnatio:utpote vſurarijs.

¶ Nota tñ diligenter hoc in loco, q; ſufficiens ſignum iniuſti cõtractus, nõ eſt minus data pro cãbio multo interiacente tẽpore vſq; ad nundinas, & plus dare qñ proximæ ſunt nundinæ, qm̃ conſuetudo hæc quãuis prima facie introducta uideat̃ pro biñda ratione temporis medij, quo accipiẽs pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni utitur illis pecunijs acceptis: perſpicacius tñ ſcrutantibus occurrit, & cõſuetudo hæc introduci potuit ꝓp inuentionē, aut nõ inuentionem cãpſorum tenentiū loca quaſi venditorum: uel ꝓp multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod ſciendum eſt, q; in huiuſmodi cambijs accipientes Mediolani pecunias pro aſſignanda marcha auri Lugduni innundinis, qui ſunt quaſi venditores marchæ auri abſentis, loco & tpe cõiter cum ſuo damno cambium hoc faciũt: ſciẽtes ſemper quantū dãni ex tali uenditione incurrent. Ex hoc aũt ꝓuenit conſequenter, q; nullus, ſimpliciter loquendo, inuenitur quaſi uenditor in hmõi cãbijs: ſicut nec in quacunq; alia cõmutatione, in qua certū eſt & uenditorē dãnificari. Nec propterea cenſenda eſt illicita cõmutatio: q̃a,ſ. vẽditor nocumẽtū incurrit: quia dũmodo res abſens, uel ꝑſens uendatur iſto pretio, cõtractus eſt licitus, quãcunq; pars inde nocumentū incurrat. Ex hac quoq; eadẽ radice ꝓuenit, q; tunc tñ inueniunt̃ quaſi vẽditores in iſtis cãbijs, qñ mercatores egẽt pecunijs, & volunt potius tales inire venditionis contractus cū aliquali dãno, quã à maiori lucro uel cõmodo abſtinere, q; ex accepta pecunia paratum, uel acquirẽdū ſperant. Vñ niſi eſſet hmõi indigentia pecuniarum cū intermedio tpe quo, negotiationibus ſuis ꝓuidere ex acceptis pecunijs poſſent illi qui ſunt quaſi uenditores, nullus unquã inuenitetur quaſi vẽditor in iſtis cãbijs. Quẽadmodū ergo tps intermediū eſt occaſio, & q; inueniant̃ quaſi vẽditores, ita multū tps intermediū eſt occaſio multorū venditorum cõiter, & paucū tps multorū emptorum. Ac ꝑ hoc multo interiacente tpe. ꝓp abũdantiã uenditorum rõnabiliter minus datur à ſoluentibus, qui ſunt quaſi ementes marchas abſentes. & modo interiacente tpe. ꝓp abundantiã emptorū plus ab eiſdem quaſi ementibus ſoluit̃. Adeoq; dicuntur abundare qñq; emptores ꝓp nundinas, ut nihil lucrentur, imò cū dãno ſuo cãbium faciant, quia nõ inueniuntur venditores: & hoc cõtingit qñ friget negotiatoria ars. Vñ cum contractus cãbiorum hmõi abſtracta ipſa temporū diſtãtia liciti ſint (ut ex dictis & dicendis patere põt) & hæc tpis diſtã dãnari nõ poſſit: q̃a ꝑdicto modo ſaluari põt, reſtat q; ſit pẽſata loci abſentia, &c. alias iuſtè fiat talis numiſmatū cõmutatio iniuſti iudicari nõ debẽt contractus tales. Quod ſi plenius vis conſpicere, finge lanas vel quãlibet aliã rẽ abſentẽ loco vendi, & emi in hmõi contractibus. uidebis.n. clarius, veritatẽ: qm̃ cum numiſmatū cõmutatio tractatur inter nummos hinc & inde mente poſita, ſemp ad mutui contractum declinare conſueuit. Verū aũt de facto moderatum ſit lucrum, q; ex hmõi cãbijs reportat̃, ſcientifice non ſubeſt deciſioni, quæ ad ſingularia non deſcendit. Illud tñ rõni conſentaneum vt, q; moderatum cenſendū ſit lucrum, q; cõis conſuetudo approbat: vt ſ. cambia fiant, ſecundum quia tunc currunt pro locis illis communiter. Penſanda autem diligenter & applicanda ſubtiliter hæc ſunt pro cambijs Fruges, & Londres, &c.

Nec obſtant ꝑdictis rõnes ad propoſitum in tertio cap. adductæ. Falſum ſiquidẽ ſupponit prima, q; cãbia hæc ſiãt in fraudẽ vſurarū: imò ꝓ cõi bono mercatorū ſunt introducta. Nec ex eo q; Petrus nõ mutuare pecuniã q̃ cõmutare ꝓp ſpẽ lucri eſt paratus, peccat: qm̃ nec opus, nec intentio deformitatem cõtinet: quia non tenetur ad mutuū, & iuſtis commutabilibus vacat. ¶ Scda uerò nõ cõcludit: ſi illicitos cõtractus, ſed illã tpis cõditionẽ nõ poſſe apponi ſine vſuræ vitio, ſicut & i vẽditione ad tps. ¶ Tertia aũt cãbia hæc nõ ſubtiliter ſcrutat̃: q̃a cãpſor emẽtis rẽ in futuro aſſignandã magis, q̃ vendẽtis rẽ cõſeruandã, aut trãſferẽdã locũ tenet in utroq; mõ cãbij: qui etiã in ſcdo mõ videat̃ vẽdere ducatū ex hoc, q; æſtimat ipſū 52 groſſis, ſcdm tñ veritatẽ emit tot groſſos Flãdrenſes Brugis aſſignãdos uno ducato. Illa ſiquidẽ æſtimatio ducati cõcurrit ibi, ut modus cõputandi facilius quãtitatẽ ducatorū, & groſſorū cõmutando, & nõ vt ducati venalis pretiū. Eſt aũt interpretatio hæc merito admittenda, ex eo q; ipſi cõtractū realis, ſeu ueri cãbij dicunt ſe facere, q̃ tali modo interpretandus eſt, ut iuſtitiã cõtineat: cãbij ſiquidẽ nomen ſenſum hunc admittit. Quid ergo de cãbijs his & de recitatis opinionibus ſentiendū ſit, ex dictis manifeſtũ eſt. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientiū propoſita tranſeamus.

CAPVT VIII.

De alijs cambijs propoſitis ex parte accipientium cambia.

RELIQVA igitur in fine primi capituli propoſita cãbia examinanda, diſtinguendum vt: & dicendū quid de facto ſit, & quid poſſit fieri. Aliter ſiquidem hęc cãbia fieri ex eorū uerbis percipitur, aliter fieri poſſe. ¶ Cõſiderando ergo q; fit, oĩa illa cãbia ex parte nõ cãpſorū, ſed Petri dãtis pecuniã cãpſori alibi ſibi aſſignandam, iniuſta eſſe uident̃, ꝑ ſe loquendo: cum.n. campſor non accipiat pecuniã à Petro in fauorẽ ſui, ſed Petri cui aſſignãda eſt alibi, nulla æquitas cenſet campſorem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur aũt in his cãbijs damnum ad minus duplex. Primum eſt, q; ſeruitium ſuum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiæ, plus de accepto dolatas aſſignat, irremuneratum remanet, & tñ ſeruitium mercenarium. Secũdum eſt, q; plus dat aut dabit cãpſor, vt ſperat Petrus, q̃ acceperit: qm̃ ducati Florentini minus valẽt Mediolani, ubi dantur cãpſori, q̃ Florentię, ubi aſſignantur. Vñ cãpſor, ſi indẽnem quo ad hoc ſeruare debet, deberet mittere eos Florentiã, & ſic expenſarū dãnū maius incurrere: alioquin expendendo eos extra Florentiã, cõſtat q; plus dat q̃ acceperit. hæc duo in tribus primis modis locū hñt: in alijs aũt tribus, in quibus vltra ꝑdicta Petrus vult quatuor ducatos ultra illos cẽtum. Tertiũ damnum campſori adiungitur. Dixi aũt hæc eſſe illicita ſecũdum q; fiunt: quia hmõi hoĩes exigunt hæc à cãpſoribus, ut dẽ propter uſum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à datione uſq; ad aſſignationem. Dicunt.n. campſori, Tu lucraberis cum his pecunijs interim, & negotijs tuis eas accommodabis, & propterea uolo, & ego aliquid commodi. Sicq; lucrum ex induſtria campſoris non ex pecunijs prouenient iniuſtè pẽſando lucrari volũt nõ abſq; uſura. Dixi aũt, per ſe loquendo: qm̃ per accidens contingit, abſq; culpa hæc fieri ut in tertio caſu quibuſdam vt, ſi Petrus ex abuſione mercatorum & campſorum neſcire põt quantū ducati ſui Florentiæ ualent, & ſic egẽs pecunijs ſuis ibi, contractas initum prout cambia ualebunt tũc, non ex ſpe lucri: & ſic cõſueuerint ad primã petentium uocem campſores ſeruitium ſuū gratis impendere, ne forte volentes tret trãſferre pecunias cãbij cõtractū ſecū nolle inire depoſcãt, & ſic æqualem promittunt Florentiæ ſummã pecuniæ vt poſſe tranſire. Quamuis.n. hoc faciant campſores propter vſum pecuniæ: quia tamen eorum ſeruitium in his onerosũ non eſt, quia omnino mittunt ꝑ alijs negotijs, & cambijs, & miniſtris ſoluunt. parum & conſuetum pro nihil haberi uidetur, ſicut de uſu libri in pignus dati, ſanctus Thomas dicit.

SI Autem de cambijs his loquamur, ut fieri poſſunt, quia.ſ. Petrus poſſet emere Mediolani à cãpſore 100. ducatos Florentinos aſſignandos Florentiæ, uel cõmutare numiſmata, attenta qualitate numiſmatum, & diſtãtia locorum (vt de cõtractibus campſorum dicimus) tunc oĩo cambia prædicta iuſtificari poſſent: qm̃ contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obſtat, q; Petrus non intendat pecuniam abſentem præſentem facere: ſed potius præſentem abſentare, quoniam ex induſtria Petri hoc prouenit, q; abſentaturus pecuniã ſuam, exponit eam tali cõmutationi numiſmatū, aut cõtractus emptionis rei aſſignãdæ in illo loco, ut ſic ubi cū dãno ſoꝛ tranſtuliſſet eã ſimpliciter, ꝑ talem negotiationem transferendum

lucro Nec eſt hæc induſtria dānabilis tanquā in fraudē inuēta ſed laudabilis, tanquā adinuētiua viarū iuſtarū & utiliū ſimul, vnde Prouer. c. 11. dr. Simulator decipit amicū ſuū, iuſti autē liberabunt̃ ſciētia. Et quia multos cōtingit eſſe uolētes trāsferre pecunias ſuas de loco ad locū, & audiētes alios ex hmōi tranſlatione lucrari ſaltem pp varietatē monetarū, & neſcientes diſtinguere contractum ſimplicis tranſlationis ab hmōi cōtractibus cōmutationū: & cōfusè intendentes licitè lucrari nō ex uſu pecuniæ quā dant cāpſori, ſed ex cābio, ex quo credūt alios lucrari, non vř, q̃ iſti ſint dānandi, ſed in meliorem partē eorū potius contractus ſint interpretandi. Ex hoc n. q̃ ex cābio dicunt velle lucrū, iā contractū, quē neſciunt ſe velle inire, inſinuare uidentur: pſertim ſi arguant. ideo ſe hoc lucrū uelle: quia ſi ipſi cāpſores econuerſo contractū talem cum eis facerent, maius lucrum exigerent. Ex hoc. n. iā manifeſtè patet, q̃ cōtractus cāpſorios ſupradictos inire intendunt: & tanto iuſtius, quātò minus q̃ cāpſores. Accidit ad hæc, q̃ non vř verum, q̃ de facto cōiter uolentes ſuas pecunias transferre cum lucro, dicant ſe hoc pro vſu pecuniæ uelle: ſed fortè aliqui mali ſunt hoc dicentes uel (q̃ uerius puto) verba illa ignoranter à quibuſdam dicunt̃, credentibus ſe rōnabilē cām aſſignare. Et ſiquidē ignorārer aſſignātes hmōi rōnem, intendant contractū cābij inire & pp hoc lucrū referre, quāuis in rōne aſſignanda errent, tamen iuſtè tñ nō faciūt. Sicut ſi quis crederet ſe in contractu venditionis & emptionis licite lucrari pp tps, quo pecunias ſuas occupatas tenet: & tñ non uendit, aut emit: niſi iuſto pretio. Signum autē ad cognoſcendū, qui ſunt qui hoc intendant pōt accipi duplex. Primum eſt, ſi in aīo hñt, nullo pacto uſurarijs contractibus ſe immiſcere: ſcdm uero eſt ſi aſſignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta q̃ ita eis licere credunt ſicut campſoribus. Et hæc de cambijs dicta ſint. Mediolani in cōuentu ſanctę Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

¶ Hæc ſunt př uenerande q̃ mihi de cābijs ſentienda uidentur, ſalno ſp oīum melius ſentientiū iudicio, Tu ergo pſpicaci ingenio, quo polles, dicta ſcrutando p lege, & ſi uous tē paté feci, oīpotēti Deo, diuoq; Thomę grates infer. Si autē, da ueniā: ego. n. ſcdm ingenioli mihi pſtitu uires, qd potui, feci, Bñ uale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS DE De Vſura, in ſex quæſtiones diuiſus.

1 *Num in vſura transferatur dominium.*
2 *Num mutuans ſub ſpe aliquid vltra ſortem habendi, nō aliter mutuaturus, abſq; omni tamen conuentione ſit vſurarius mentalis.*
3 *Num vſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.*
4 *Nū oīa bona vſurarij ſint obligata eis a q̄bus vſura extorta ſūt.*
5 *Num altero hærede vſurarij non petente reſtituere, alter teneatur inſolidum.*
6 *Num quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totū lucrum ceſſans.*

QVAESTIO I.

Vtrum in vſura transferatur dominium.

QVAERITVR Vtrum in vſura transferat̃ dñium. Et vř q̃ ſic. Primo, quia cū hō ſit dñs rerū exteriorū p uoluntatē, ea uoluntaria trāſlatione rei ſuæ in alterū trāfert dñium, ſed accipiens mutuū ſub uſuris, uoluntariè transfert plus ſorte in alterū, ergo. Si dicat̃ q̃ uſuræ ſolutio nō eſt ſimpliciter voluntaria, & iō nō trāfert dñium. Cōtra uoluntariū mixtū, quale eſt in uſura, eſt uoluntariū ſimpliciter, quāuis nō ſit oīno uolūtariū: qa hēt aliquid inuoluntarij admixtū: ut patet ex tertio Ethi. & ex eo q̃ ſi qs totaliter uolūtariè cōſentiret pctō (puta ſtupro) nō excuſaret̃ à pctō mortali quod non pōt niſi uoluntariè cōmitti: quamuis enim male libenter, omnibus tamen cōſideratis uolūtariè hoc eligit. ¶ Præterea, In his quæ tradūtur metu mortis, transfert̃ dñium: ergo & in uſura. Cōſequētia pbat̃: qa ibi tantò minus eſt de uoluntario, quātò metus mortis maior omiſſione, uel defectu rerum exteriorū inducente ad accipiēdū mutuū ſub uſuris. Titulus quoq; hñdi & poſſidendi iniuſtior eſt in extorquente aliqd metu mortis, quam in extorquente per uſurarium mutuum. Si ergo ibi transfertur dñium, neceſſe eſt hic quoq; transferri.

IN Oppoſitum eſt S. Thom. in ſecunda ſecundæ q. 77.

RESPONDEO, In hac dubitatione ſunt tres opiniones. Prima eſt tenentiū in uſura transferri dñium: & his mouent̃ rōnibus adductis. Hēq; opinio hæc antiquos ſectatores: ut S. Th. in 4. diſt. 15. dicit. Sequiq; eā uident̃ Sco. in 4. diſt. 15. q. 2. ar. 3. & Pet. de Palu. ibidē & glo. 14. q. 4. ſi quis uſurā. Scda eſt tenētium in uſura transferri dñium aliquorū, ſ. eorū quorū uſus nō eſt eorū cōſumptio. Sed quia hæc diſtinctio nulla rōne fulcit̃, iō dimittēda eſt nouitas hæc. Nō. n. ex qualitate rei p uſurā extortæ, oriri pōt rō transferendi uel non tranferendi dñium cū res data, materialiter concurrat in hmōi cōtractibus, & tranſlatio dominij ex uolētate & iuſtitia depēdeat. Tertia autē opinio eſt dicentiū in uſura non transferri dñium: & hæc hēt oīs generis ſectatores. Tenent autē eam S. Tho. & Bonauentura, hic quidem in 4 diſt. 15. ille uerò in Secunda ſecundæ, q. 77. ar. 3. ubi in calce corporis articuli dicit hæc uerba. Si quis domum uel agrum alterius per uſuram extorſiſſet, nō ſolum tenetur reſtituere domum uel agrum, ſed etiam fructus inde perceptos: quia ſunt fructus rerum, quarum alijs eſt dominus: & ideo ei debentur.

ET Quia hæc opinio iudicio meo rōnabilior eſt iō intendo probare eius ueritatem tripliciter. Prænotando. Primò q̃ traditio rei & trāſlatio dñij illius rei nō ſunt inſeparabiliter connexę: Contingit. n. rem puta ueſtem alteri tradere abſq; trāſlatione dñij: quia pōt multis rōnibus tradi in depoſitum. ſ. uel in pignus. &c. Cōtingit & dñium rei, puta ueſtis alteri tradere abſq; ipſius ueſtis traditione: ut patet cū donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autē ſeparabilitate manifeſtè hř, q̃ ad uolūtariā traditionē rei non ſequit̃ neceſſariò uoluntaria tranſlatio dñij illius rei. Ad q̃. n. non ſequitur tranſlatio dñij, fieri non poteſt, ut ſequatur tranſlatio dominij uoluntaria. Conſtat autē q̃ uoluntariā traditionē rei, dñij tranſlatio non ſequitur: ut patet cū traditur in depoſitū. Non comitatur igitur neceſſario uoluntaria trāſlatio dominij uoluntariā traditionē rei. Hoc ergo ſtante arguitur ſic: In uſura aut transfertur dñium ex ipſa uoluntaria uſuræ exhibitione, aut ex adiuncta uoluntaria tranſlatione dñij, aut ex utroq; ſimul: ſed nihil horū hoc efficit: ergo. Diuiſio eſt ſufficiens, quia hō eſt dñs rerū exteriorum p uoluntatē: & in propoſito neceſſe eſt ſi dñium transfert̃, uoluntate ſoluētis uſuras hoc fieri. quia conſtat lege, aut quacunq; aliena uolūtate hoc nō cauſari. Volūtate autē ſoluentis hoc fieri, dupliciter tñ uiā pōt, aut per exhibitionē rei, aut per ipſam tranſlationē dñij. Aut enim transfert̃ dñium eo q̃ ſoluens uſuras uoluntariè dat uſurario plus ſorte, aut quia intendit transferre dñium illius excreſcentiæ in ſe in uſurariū, uel propter utrunq;. Sed q̃ dominiū nō transfertur ex ui uoluntariæ traditionis illius excreſcentiæ, ex dictis patere pōt: iam. n. patet, q̃ ad hoc non ſequitur neceſſario tranſlatio dominij. Ex hoc enim q̃ uſurario do unum ducatum pro uſura, nihil aliud neceſſario conuinci pōt, niſi q̃ uoluntariè illum ei aſſigno: nec pōt ex hoc conuinci, q̃ trado illum ad hoc, ut ſit ſuus. Et ſi dicatur. Ad quid ergo das ducatū illi? tūc propria reſponſio eſt: ego quidem do, quia mutuare aliter non uult Et confirmatur: quia ſicut ſoluens uſuras, conſentit in ſolutionē ducati: & tñ nō conſentit in eadem, inquātum iniuſta eſt, qa nullus patitur iniuſtum uolēs: (ut dř in 5. Ethi.) ita cōſentit in nudā traditionē ducati abſq; hoc q̃ conſentiat in trāſlationē dominij illius. Quòd uerò in ſoluente uſuras nō ſit intentio transferendi dominium, patet ex eo, q̃ in hmōi partim inuoluntariis traditionibus quātò minor abdicatio iuris proprij ſaluari pōt, tanta cenſenda eſt & nō maior: ut patet de projiciente merces proprias in mare, orta tempeſtate. Quāuis enim proiectio talis ſit uoluntaria, nō tñ habentur res proiectę pro derelictis: ſed intendit projiciēs ſi res caſu ſaluātur, eas ſuas hēre. Vñ & delatas a maris impetu in terrā ſi quis acciperet, teneretur domino petenti & oſtēdenti ſuas eſſe, liberè tradere. Cōſtat autē q̃ minus abdicat à ſe ius quod hēt in re: dans eam retinendo ſibi dominium, q̃ transferendo dominium, & reſeruando ſibi tñ ius repetendi: quia primum claudit ſecundum, & non econuerſo. Conſtat quoq; ex dictis, q̃ uſuræ ſolutio uoluntarie ſaluari pōt abſq; intenta abdicatione dominij: quia aliud eſt uoluntariè dare, & aliud eſt uoluntariè dare ad hoc, ut ſit ſuum. Nō igitur eſt intentio, aut uoluntas trāſferēdi dominiū in ſoluēte uſurā. Et cōfirmatur: quia cum contra uſurarios oīa iura clament, interpretanda ſunt oīa, quantum ueritas pmittit in odium eorū: & ſi res hæc pēderet ſub dubio, cōtra uſurarios declinandum eſſet. Liquet autē q̃ tranſlatio dominij multum fauet uſurarijs: ergo non eſt tenenda, niſi rō ad hoc cogat, ex ſupradictis autē apparet rōnem ad oppoſitum eſſe ergo. Et per hæc ſufficienter patet tertium membrum, q̃. ſ. in uſura non transfertur dominium propter utrunq; ſimul ſcilicet uoluntariā aſſignationem rei, & intentionem tranferendi dominium. ¶ Secundo principaliter probatur idē ſic: Si in uſura transferret̃ dñium extorquēs agrū uſurariè nō teneretur ad reſtitutionem ſolum fructuū, ſed ſatisfaceret reſtituēdo agrum, uel eius pretiū, ſed hoc eſt falſum, & cōtra oēs: ergo in uſura nō transfertur dominiū. Cōſequentia (in qua ſola cōſiſtit tota difficultas) declaratur ex dña, q̃ eſt inter æqualitatē ſeruandā in recōpenſatione rei fructificantis, quando tranſlatum eſt dominium, & æqualitatem ſeruandum in recōpenſatione eiuſdem, quando non eſt tranſlatum dominium, Cum. n. ager trāſit de domino in dominum

num,.quocunq; titulo fiat, ſufficienter ſatiſfit primo domino, ſi datur ſibi tantum, quantum ualet ſubſtantia agri pensata uirtute fructificatiua, & alijs conditionibus quæ in contractu uenditionis eius penſandæ fuiſſent: nec plus exigit iuſtitia commutatiua, quia ſeruata æqualitate rei ad rem completa eſt ió iuſtitiæ. Quando uerò ager mutat quidē poſſeſſorē, ſed non dominiū ſecundum ueritatem, nō ſufficienter ſatiſfit domino eius, dādo preciū agri, ſed oportet oēs fructus perceptos, & qui potuiſſent a diligenti cultore pcipi, reſtituere, quia ſunt fructus agri cuius alter eſt dñs. Si ergo in uſura tranſlatū eſt dñium agri per uſuram, extorti ſufficienter fieret reſtitutio dando agrum tantum, uel pretium æquale, pēſata ſubſtātia agri & eius uirtute fructificatiua, non aūt fructibus perceptis, quia uſurarius percepit fructus de re ſua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua cōſtat, quod fructus pceptos ex agro empto ex pecunia uſuraria nō tenetur quis reſtituere, quia ſunt fructus agri ſui. Hæc enim eadē ratio eſt efficax ſit, in niſi iſtius uniuerſalis tenet, nullus tenetur reſtituere alteri fructus agri ſui proprij, niſi enim uel it hæc uerificaretur, ió ex particularibus cōficeretur, & cōſequenter teneret. Si ergo agri p uſuram extorti trāſfertur dominium in uſurarium, ſequitur q̧ nō tenebitur ad reſtitutionem fructuū, quos p uiginti forte annos percepit, q̧ erat deducendum. Si dicatur q̧ in trāſlatione dñij omnino uolūtaria (qualis eſt uēditio, &c.) uerū eſt, quod ſufficit reddere æquiualens agro: ſed in trāſlatione inuoluntaria aliqualiter (qualis eſt vſuræ ſolutio) non ſufficit reddere pretiū agri, ſed oportet fructus quoq; pceptos reſtituere. Hoc non euadit: quia tota differētia ex hac ratione aſſignatur pp omnino uolūtariū, & uolūtariū mixtū. Ex hac aūt differētia nihil aliud oritur niſi quod ubi trāſlatio non fuit omnino uoluntaria, oportet nō ſolū reddere pretiū agri, ſed aliquid correſpōdens illi cōditioni inuoluntarij: ſicut ſemper in reſtitutionibus faciēdū eſt. Nec habetur ex ea, q̧ teneatur reſtituere fructus: qua enim rōne poteſt vnquam conuinci, q̧ teneatur aliquis reſtituere alteri fructus agri proprij? Si dicatur, q̧ reſtitutio fructuū facienda eſt nō ratione dominij, ſed ratione dāni, qđ patit ille, à quo ager extortus eſt p uſurā, dānificatus ſiquidē eſt nō ſolū in agro, ſed in fructibus pcipiendis, & ideò quamuis utroq; trāſlatum ſit dominiū à ſe, cōpetit tñ repetitio. Hæc reſpōſio falſo innititur fundamēto. ſ. q̧ dānificatus in agro ſit dānificatus in oībus fructibus pcipiēdis: ſic q̧ reſtitutio debet adæquare, & agrum, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando tranſfertur rei fructificantis dominiū: quia ſtatim tranſlato dominio rei, omne dānum, aut emolumentū futurū domino rei cedit. Tum quia & quando non tranſfertur dominium uniuerſaliter uerum non eſt.

¶ Ad eius euidentiam, ſubtiliter & breuiter, tangendū eſt, quare, & quando aliquis teneatur ad reſtitutionē fructuum, & quā & quare nō. Hoc autē ex duobus principijs regulantibus reſtitutiones hīr pt. Primū eſt, q̧ ſufficit reſtituere ſimpliciter: ſcdm eſt, q̧ aliter reſtituendū eſt dānificato in his q̄ erāt eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potētia. Ex his enim habetur, q̧ ſi ponatur q̧ Petrus rapuerit agrum Martini, quē ſubitò cōbuſſerit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit ſimilē, & æqualem agrum Ioannis, quē conſeruauerit fertilem: & elapſis 10. annis Petrus utriq; ſatiſfacere uelit, nō tenetur tm̄ dare Martino, quantū Ioanni: ſed Martino ſufficit reddere tantū quantū ualebat ager tēpore rapinæ, & cōbuſtionis (ſubintellecta ſemper ſatiſfactione iniuriæ, & intereſſe) Ioanni uerò oportet reddere, & agrū, & fructus per decennium pceptos. Quia quum ſufficiat reddere ſimplum, q̧ ſimplū ablatū eſt, & à Martino ſit ablatus tantū ager cū fructibus in potentia, qui in potētia fructificatiua agri pēſaretur, quando uenderetur ager, tantū eſt reddere tm̄ ualebat ager fructificatiuus. Quia uerò a Ioāne non tantum ablatus eſt ager, ſed fructus actu producti per decēnium occupati ſunt, quoniā fructus agri naſcuntur domino agri, nō ſatiſfieret Ioanni, ſi æquale agro & potētiæ fructificatiuæ reſtitueretur: ſed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim, vt producuntur fructus, ſunt actualiter ſub dominio eius, qui eſt agri dominus, quamuis non poſſideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius reſtituendo recompenſare.

¶ Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habetur: q̧ ſ. fructus reſtitutioni obnoxij non ſunt, niſi quia ſunt fructus rei ſuæ quantū aliud eſt dñium quod dominium fructuū nō quodcunq;, ſed actuale exigitur ad hoc, q̧ fructus agri ſint ſibi reſtituendi. Sed ſi in uſura transfertur dominiū, nec actuale nec potentiale proximē dominiū fructuū remanet apud eū, à quo extortus eſt ager: quia nō remanet actu dñs agri, qui eſt dominus in potentia proxima fructuū producendorū. Nulla igitur ratione uſurarius tenebitur ei de omnibus fructib⁹ pceptis: ſed ſat erit, ſi uel pretium agri tantū reddet, uel ſecundū hæc ulamo tractata ſi ſatisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitriū boni uiri: ſicut damnificans aliquem in his quæ habet in potētia. Verū que ad ſ horum eſt contra omnes doctores & ueritatem. Fatendum eſt ergo abſolutè, quòd in uſura non trāſfertur dominiū.

ET PER hęc patet reſponſio ad obiecta. Ex dictis ſiquidē in prima ratione patet ſolutio utriuſq;: primi quidē, quia plus requirit ad trāſlationē dominij, quā uoluntaria traditio illius rei: exigit enim, quod uolūtariè tradat eā alteri ad hoc ut ſit ſua: quod ſoluēs uſuras non facit. Et per hoc idem negatur aſſumptum ſecūdi: meticuloſus enim quāuis uoluntariè det pecuniā propriā inuaſori: non tñ ad hoc, ut ſit ſua, ſed ipſe uideret. Et ideo non trāſfert dominium illius à ſe. Mediolani, die 2. Aprilis. 1500.

QVÆSTIO II.

Vtrum mutuans ſub ſpe aliquid ultra ſortem habendi, non aliter mutuaturus abſque omni tamen conuentione, ſit uſurarius mentalis.

QVÆRITVR utrum mutuās, ſub ſpe aliquid ultra ſortem habendi non mutuaturus abſq; omni tamen conuentione, ſit uſurarius mentalis.

¶ Et uidetur q̧ ſic. Primò, quia ſpes principalis alicuius muneris habendi, ex mutuo uſuram parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde ſperantes. & communem ſententiam doctorum: ſed in caſu propoſito inuenitur talis ſpes: ergo.

¶ Præterea, Taliter mutuās, malè agit: ut patet extra de uſuris, c. conſuluit: ut ibi dicitur, tenetur ad reſtitutionem. Cōſtat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit niſi pp̄ter aliquid ultra ſortem ſperatum ex mutuo, quod pertinet ad uſurariam prauitatem: ergo talis mutuans eſt uſurarius mentalis.

IN OPPOSITVM eſt commune hominum iudicium, excuſans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit ſibi remutuare, ſed vult mutuare alteri amico, à quo ſperat, q̧ accidente caſu remutuabit ſibi. Talis enim manifeſte ſperat obſequium à manu mutuando: & niſi crederet illud futurum non mutuaret, ut patet ex eo q̧ non vult priori amico amplius mutuare, quia noluit ſibi remutuare, & tamen ſecundum communem ſententiam non peccat. Non eſt ergo uſurarium mutuare ſub ſpe aliquid ultra ſortem conſequendi.

RESPONDEO, Iſta quæſtio mota fuit corā Vrbano 3. (ut in decretali allegata patet) nec fuit aperte deciſa: ſed gl. ibidē diſtinguit de duplici ſpe (principali ſcilicet, & ſecundaria) & dicit, qđ ſpes principalis conſtituit uſuram, non autem ſecundaria.

¶ Subtilius aūt dicēdo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo, q. 13. ar. 4. ad decimūtertiū, notādū q̧ dupliciter aliquid pōt à mutuante ſperari. Vno mō quaſi debitū ex aliqua obligatione tacita uel expreſſa, & ſic quodcunq; munus ſperet illicitè ſperat. Alio modo, ut gratuitū & abſq; aliqua obligatione preſtādum: & ſic quodcunq; munus ſperet, licitè ſperat. Licite aūt ſperari a mutuante dico, quodlibet munus gratuite & amicabiliter retribuendum ſibi ab eo, cui mutuat, etiam ſi alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: rōne, ſ. & authoritate. Rō ſiquidē buius eſt: quia licitum eſt ex mutuo affectu beneuolentiæ ſpe et principaliter intendere. Ex uero autē amore, & ſolo ipſo ſufficienter emanat gratuita, & amicabilis recompenſatio: & propterea eiuſdem rationis eſt ſperare amicitiam, & ſperare gratuitam remunerationē. Vnde ſi mutuans ſpe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè ſperat, cōſequēs eſt, quod mutuans ſpe gratuitæ remunerationis nihil illicite ſperet. Et cōfirmatur: quia quum gratuita remuneratio ſit mutuanti debita ſecūdum naturale ius, & ipſa ſola ſperetur in propoſito, nec in ciuile deducatur, conſequēs eſt, quod nihil ultra ſortē, & debitum ſperetur: & quod ſicut rationabiliter à mutuādo deſiſtit deſperans de reſtitutione mutuandæ ſortis, ita rationabiliter quoque deſiſtit deſperans de amicabili affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum eſt, ſecundum naturali gratitudine tantum.

Authoritas aūt ad hoc habetur, dñia aſſignata ibidē à S. Th. inter ſpē in uſura & ſymonia, ſ. quòd quia in ſymonia ad quod dat, eſt Chriſti nō dantis: ideo nullum munus debet ſperari. In uſura uero mutuans dat id quod ſuū eſt, ideo poteſt ſperare aliquā amicabilem recōpenſationem. Ex hac ſiquidē differentia patet, quod de ſpe principali loquitur, ſine qua, ſcilicet res nō fieret: aliter differentia nulla eſſet: nam cōſtat quod etiam in traditione ſpiritualium, oculus ſiniſter ſeu ſpes ſecundaria poteſt dirigi etiam ad aliquam remunerationem temporalem.

¶ Quū ergo queritur an mutuans ſub ſpe aliqd ultra ſortē habēdi aliter nō mutuaturus, omni tñ cōuētiōe & petitione ceſſante ſit corā Deo uſurarius. Abſolute qdē reſpōderi pōt q̧ uſurarius eſt: quia q. talis ſic præſuppoſita, ſonat ſpē mutuāti ineſſe, ut ex mutuo aliquid habeat ultra ſortē q̧ eſt illicitū. Sed ſi addat in quæſtione ly amicabiliter, aut gratuite (ut ſ. quæratur an mutuās ſub ſpe alicuius muneris amicabiliter cōſequēdi, alias non mutuaturus, &c. ſit uſurarius) dicēdū eſt q̧ nō, quia nihil ſperatur ex mutuo ultra ſortē, ſed ex affectu amicabili. Vnde breuiter poſſet cum diſtinctione ad quæſtionē mota dici, quod, aut talis mutuās ſperat aliquid

aliquid ultra ſortem ex mutuo:& ſic uſuram committit,aut ex affectu amicabili eius cui mutuat:& ſic non peccat.

ET PER HÆC patet reſponſio ad obiecta:quoniam mutuũ dantes iubentur nihil inde,id eſt ex mutuo ſperare. Et in decretali illa dicunt male agere:quia niſi ex mutuo aliquid ſperarent emolumenti,non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc eſſe uerũ,nec obſtare determinationi,qua dictũ eſt licitũ eſſe ſperare aliquid gratuitè cõſequẽdũ. Mediolani,die 6. Aprilis. 1500.

CAPVT III.

Vtrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

QVÆRITVR utrum uſurarius mentalis teneatur ad reſtitutionem.

¶ Et uidetur quod ſic. Omne alienum reſtitutioni eſt obnoxium,ſed omne lucrum uſurarium eſt alienũ, uel quia non eſt tranſlatum dominium,uel ſaltem quia competit repetitio:ergo.

¶ Præterea,Extra,de uſuris cap.conſuluit dicitur ꝙ uſurarij mẽtales ad ea,quæ taliter ſunt accepta reſtituendum in animarum iudicio efficaciter ſunt inducendi:ergo ad reſtitutionẽ tenẽtur.

IN OPPOSITVM autem eſt,quia nullus tenetur ad reſtitutionem eius,quod nullo modo occultè aut manifeſtè extorſit per ſe uel alium,quamuis intendat extorquere:ſed uſurarius purè mentalis nihil directè,uel indirectè extorquet,quamuis hoc intendat:ergo non tenetur ad reſtitutionem eius,quod ſibi ultra ſortem datum eſt ſecundum ſpem ſuam.

RESPONDEO,in hac dubitatione præmittendum eſt,quis & quotuplex ſit uſurarius mentalis:deinde reſpondendũ eſt quæſito. Ad uſurarium mentalem tria requiruntur. primò ꝙ intendat præter mutuatam ſortem aliquid lucri:aliter uſuræ ratio non ſaluaretur. Secundo,ꝙ talis intentio ſit talis quod ſine ipſa non mutuaret:ſpes enim ſecundaria uſurarium non facit.

Tertiò,ꝙ illud lucrum non intendatur quaſi gratuitè & amicabiliter habendum,ſed ut ex obligatione propter mutuũ præſtitum dandum:ut enim in alia quæſt.ex doctrina S.Tho.diffinitum eſt,ſpes habendi aliquid ultra ſortem gratuitè & amicabiliter uſuram non facit,ſed licita eſt. Et ſic uſurarius mentalis eſt qui intendit ex mutuo aliquid ultra ſortem non gratuitè dandum aliter non mutuaturus.

¶ Quamuis autem propriè loquendo duplex tantũ ſit uſurarius mentalis(de quo eſt quæſtio)extenſo tñ uocabulo triplex inuenitur. Primus eſt,cui lucrum ſperatum ſuccedit modo ſperato: id eſt nõ gratuitè,ſicut & ipſe ſperabat non gratuitè ſibi dãdũ. Secundus eſt cui lucrũ ſperatũ ſuccedit nõ modo ſperato,ſed meliori:quia.ſ.lucrũ quod ſperabat ex obligatione dãdũ,gratuitè ſibi datum eſt. Tertius eſt cui lucrum ſperatũ datur propter aliquã tacitã eius petitionẽ. Et quia uſurarius tertio modo,eſt nõ purè mentalis pp exteriora ſigna,quibus tacitè petit aliquid ultra ſortem ex mutuo,& hoc parum differt à perfecta uſura,tõne quo pacto aliquid plus exigitur:& ideo de hoc non eſt præſens quæſtio,cõſtat enim talem teneri ad reſtitutionẽ. Quia ẽt uſurario mentali primo modo lucrũ, ꝙ datur,non datur omnino uoluntariè,& praua intentione ab eo ſperatur,cõſtat & bene dicitur etiam talẽ teneri ad reſtitutionem. Sed de uſurario ſecundo modo(cui.ſ.gratuitè donatur quod praua intentione ſperatur) diuerſa doctorum uidetur eſſe opinio Io.An.in Mercurialibus,regula,pactũ,Inn Hoſt.& Panor.in c.cõſuluit de uſuris. & gl. in c.mandato.de ſymonia.dicẽtibus talem obnoxium reſtitutioni.Richardo uerò & Scoto in 4.d.15.cũ ſequacibus hoc negantibus. Et illorũ quidem ratio duplex eſt. Prima,quia omne lucrũ uſurarium eſt lege utriuſq; teſtamenti prohibitũ,& reſtituẽdũ indirectè à Theologis dicitur. Conſtat autem tale lucrum,quãuis dono datum,eſſe uſurarium ex eo quod mutuum fuit uſurariũ ex prauitate intentionis. Secunda:quia cõtractus à principio uitioſus effectũ ſortitur uitioſũ,cõtractus aũt talis mutui eſt uitio uſuræ deprauatus,ex intentione lucri cõſequẽdi:ergo effectum inde ſecutũ,ſcilicet lucrũ dono datũ,uitioſum neceſſe eſt eſſe,& conſequenter reſtitutioni obnoxium. Iſtorum autem rõ ſuper donatione libera illius lucri fundatur,adſtruũtq; hoc exẽplo furti mentalis,dicentes,Si aliquis intendẽs furari aliquid,illud à dño donetur,licitè accipitur abſq; obligatione ad reſtituẽdum. Simile enim qd patet accidere in uſurario mẽtali: intẽdit nanq; iniuſte habere lucrum,melius tñ ſibi ſuccedit:quia donatur. Dicentium quoq; uſurarium mentalem teneri ad reſtitutionẽ,alij aſſerunt reſtituendũ eſſe ei,qui donauit: quia regula re eſt,ꝙ lucrũ uſurariũ reddendũ eſt ei à quo habitũ eſt. Alij aũt affirmant dandum eſſe tale lucrum pauperibus,non illi qui dedit:quoniam ex quo ſponte dedit,repetitionis ius à ſe abdicauit:ex quo uerò uſurarius iniuſtè accepit retinere illud non poteſt,ac per hoc pauperes Chriſti ſuccedunt.

¶ Et quoniam(ut ex inferius dicendis patet)opinio dicẽs talem uſurarium non teneri ad reſtitutionem,ueritatẽ aſſequitur:ideo declarãda ſunt tria. Primò quod nõ tenetur reſtituere illi,q dedit: ſecundò,quod tenetur reſtituere pauperibus:tertiò qđ abſolutè non tenetur reſtituere. Primũ declarat ſic:Reſtitutio ſecundum cõmunem Theologorum doctrinam,non ideo eſt neceſſaria:ut ab illo qui lucratus eſt,lucrum auferatur: ſed in cõmutationibus inuoluntarijs,ut damnum paſſo ſatisfiat,& in commutationibus uolũtarijs,ut illi qui minus hẽt. quam debet habere,reddatur quod eſt ſibi debitum. Sed in caſu propoſito ille q dedit nec eſt dãnum paſſus,quia nullus patitur iniuſtũ uolẽs,nec minus habet quam ſibi debeatur,quia liberè donauit:donum autem,eſt dano irredibilis:ergo ſibi nõ eſt reſtitutio facienda. Secũdũ declarat dupliciter Primò,quia(ut patet ex Theologis in 4. ſen.d. 25.)duo ſunt genera lucri illiciti,pauperibus erogãdi,Alterũ ꝓhibitũ ſcdm ſe ut ſymoniacũ,&c. Alterũ ꝓhibitũ ſecundũ ſuam cauſam tñ,ut meretriciũ. Conſtat aũt lucrum propoſitum nec eſſe prohibitum ſecundum ſe(quia datio non eſt iniuſta quum ſit libera donatio)nec ſecundum ſuam cauſam:quia ſupponit liberè & ſpõte hoc donari & nõ ex obligatione mutui accepti,ergo nulla ratione pauperibus eſt erogandum. Secũdo ſi pauperibus erogandum eſſet,hoc nõ eſſet ob aliud,niſi propter iniuſtã accipiẽtis intentionem:ſed ex hoc non ſequitur obligatio ad reſtituendum:ergo,declaratur minor:quia ſuſcipiẽdo illud lucrũ ſecundum ueritatem dono datũ,aut credit illud donari,& tũc patet etiam receptionem eſſe iuſtã,quãuis prima mutuãtis intentio fuerit praua,& adhuc perſeueret,ſicut quod ẽt ſi non donaretur,uellet aliquid lucri. Aut credit illud nõ donari,ſed malè libenter ſibi dari:& tunc cum ſecundũ ueritatem illud donet,& donũ licitè accipi poſſit,iſte iniuſte accipit nõ ideo,quia agat contra aliquod ius,ſed quia agit contra conſcientiam dictãtem ſibi quod receptio hæc ſit iniuſta:quum(ut dictũ eſt)ſecundum ueritatem ſit iuſta ſecũdum ſe,& in promptu ſit,unde poſſit diſcerni,quod iuſta ſit ex eo nãq;,quòd nec directè,nec indirectè ipſe aliquid petiit,& ille ſponte offert,conticere poterat,quod libera donatio erat:Ex hoc autẽ ſolo,quod acceptio eſt contra cõſcientiam,nulla ratio ſuadet naſci obligationẽ ad non retinendũ illud acceptũ,niſi durante tali cõſcientia:poteſt nãq; poſtmodũ cõſcientiam erroneã deponi & incipere iuſte poſſidere,qđ cũ peccato retinebatur. Si autem talis cõſcientia deponi nõ poſſet ab aliquo reddẽdum eſſet nõ pauperibus,ſed illi qui dedit:quia non eſt acceptata donatio,quã non credit eſſe. Aut neutrũ credit,uel quia nõ cogitat,uel dubius eſt:& tũc quicquid ſit de peccato,eiſdẽ rationibus habetur,quod ad reſtitutionẽ nõ tenetur quum nõ ſit deterioris cõditionis in hoc tertio caſu,quam in ſecũdo. Tertiò autem declaratur ſoluendo ſimul,rationes alterius opinionis. Vbi ſciẽ,quod aliquod eſſe lucrum uſurarium dupliciter cõtingit,ſcilicet p ſe,& p accidens. Vſurariũ p ſe integratur ex duobus:quorum ſecundum ſequitur ex primo,ſcilicet ex eo ꝙ eſt pretiũ rei iam ſolutæ,uel nõ exiſtens,& quod eſt aliquo modo inuolũtariũ,hæc enim eſt natura uſuræ,ut patet exercitatus. Vſurariũ aũt per accidens eſt,quod ſecundũ ſe has nõ habet cõditiones,ſed ſecundũ quòd ſtat ſub intẽtione,uel opinione alicuius,& propterea contingit eſſe uoluntarium ac per hoc non eſſet uſurarium,ſecundum quod uſurariũ lucrum ſpecies eſt lucri inuoluntarij. Quũ ſit reſtitutio ex natura lucri naſcatur,qđ ſecundum ſe alteri debitũ eſt,ut reddatur(quia eſt actus iuſtitiæ cõmutatiuæ,cuius terminus & obiectum eſt,id quod ſecũdum ſe eſt iuſtum,quod opponitur iniuſto ſecundum ſe,non ſecundum accidens)conſequens eſt,quod lucrum uſurarium per accidens non eſt reſtitutioni obnoxium,ſed tantum lucrum ſecundũ ſe uſurariũ. Et quia in caſu propoſito lucrũ ꝑceptũ non eſt uſurarium per ſe(quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè,ſed ex affectu gratuito ſponte donatur)ſed eſt uſurarium ꝑ accidẽs pp intẽtionẽ ſcilicet corruptam ſuſcipientis:conſequẽs eſt quod tale lucrum non ſit reſtitutioni obnoxium. Et quoniã ſcientia eſt de his,quę ſunt per ſe:ideo ſermo Theologorum dicens indiſtinctè uſuram eſſe reſtituendam intelligitur de uſura per ſe,non per accidens,qualis eſt in propoſito,Lucrum ſiquidẽ uſurarium per ſe eſt effectus ipſius prauę intentionis adiunctæ mutuo,& datur non omnino uoluntariè. Quod autẽ ſponte dono datur,quamuis ex praua intentione ſuſcipientis uſurarium ꝑ accidẽs ſit,nõ illius prauę intentionis effectus eſt,ſed ex gratuito affectu donantis procedit,& ideo reſtitui non oportet.

[Margin: lucrũ ſmetriciũ ac ſymoniacũ pauperibus diſtribuẽda ſunt.]

ET per hoc idem fundamentum patet reſponſio ad obiecta in principio,quia licet uſurarium per ſe ſit alienum,non tamen uſurarium per accidens,quale eſt illud. Decretalis quoq; illa de lucro uſurario per ſe intelligenda eſt,non de eo quod eſt per accidens. Mediolani,die 8. Aprilis,1500.

QVÆSTIO IIII.

Vtrũ omnia bona uſurarij ſint obligata eis a quibus uſura extorta ſũt.

QVÆRITVR utrum omnia bona uſurarij ſint obligata eis à quibus uſurę extortæ ſunt.

¶ Et uĩ qđ nõ. Quia obligatio generalis tranſit enim res,ſed multę res uſurariorũ pñt alienari abſq; aliqua obligatione

gatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vſurarii ſunt obnoxia vſuris reddendis.

¶ Præterea, Si omnia vſurarii bona eſſent obligata, nec gener vſurarii poſſet accipere dotem ab eo qui habet alias, vnde poſſet reſtituere, nec aliquis poſſet aliquid ab eo emere ſimpliciter: & creditoribus competeret actio ſuper illis rebus: & ſic multi illaquearentur etiam bona fide incedentes. Hæc autem omnia abſurda ſunt: ergo &c.

IN OPPOSITVM Eſt gloſſa, extra de vſuris in c. tua nos. & in 6. in c. quanquam.

RESPONDEO In hac quæſtione ſunt duæ opiniones: vt refert Panor. extra de vſuris in c. quum tu. & in c. tua nos. Communis ſiquidem antiquorum canoniſtarum opinio fuit, quod omnia bona vſurarii ſunt tacitè obligata eis, à quibus vſuræ extortæ ſunt. Ioannes autem And. & Hoſt. & ipſe Panor. & moderni tenent oppoſitum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed ſi diligenter conſiderauerimus inueniemus vtranq; opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum eſt ergo triplicia bona poſſe habere vſurarium, ſ. extorta per vſurã, & empta ea pecunia vſuraria, & alia quæ omnia munda ſunt ab vſuris, puta patrimonialia. Obligatio quoq; alicuius rei eſt duplex, realis & perſonalis. Obligatio realis eſt, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur ſuper re illa particulari. Obligatio verò perſonalis in propoſito eſt quæ conuenit rei, non ratione ſui, ſed ratione perſonæ cuius eſt. Differunt autẽ hæ obligationes tripliciter. Primò in ratione iam tacta: quia, ſ. realis oritur ex ipſa re, quæ alteri obnoxia eſt, vt patet de re furto ablata. Perſonalis verò redundat in rem ex perſona domini obligati ad ſatisfaciendũ, puta ad reddendum creditoribus 1000 ducatos, quos accepit. Secũdò: quia realis ſemper comitatur rem ad quemcunq; & quodcunq; res tranſeat: vt patet de re rapta: perſonalis verò nõ ſemper comes eſt rei, ſed quandoq; res liberatur ab illa obligatione, perſeuerante tamen obligatione in domino eius. Quum. n. domus, verbi gratia, non eſt obligata creditori, inquantum hæc res, ſed inquantum eſt debitoris, ſtatim vt deſinit eſſe debitoris, deſinit eſſe obligata: ceſſat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertiò, quia res obligationem realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè poteſt, obligata autem ratione perſonæ, alienari liberè poteſt, quandiu apud perſonam illam remanet vnde creditori ſatisfacere poſſit. Patet hæc in bonis furtis, non tamen furto ablatis, & in rę aeris debitis.

¶ His igitur ſtantibus deduco duo. Primò, quod bona per vſurã extorta ſunt obligata eis, à quibus extorta ſunt obligatione reali. Secũdò, quod bona cætera ſiue empta ex pecunia vſuraria, ſiue nõ, ſunt obligata vſuraria obligatione perſonali, nõ reali. Primum patet ex eo, quod vnaquæq; res occupata ab altero habet realẽ obligationem ad dñm ſuum: ſed res per vſuram extortæ occupantur ab vſurario abſq; tranſlatione dominii: vt aliàs diffinitum eſt: ergo ſunt reali obligatione obnoxiæ eis, à quibus extortæ ſunt. Confirmatur quoq; hoc ex iure fructuum. Res. n. ſui natura non fructificans poſſeſſori, ſed alteri, illius alterius actioni reali ſubiecta eſt: alioquin enim ex ſui natura fructificaret illi: ſed res per vſuram extortę ſi fructificant non vſurariis, ſed illis, à quibus extortæ ſunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu ſuperaddito, ſed ex natura rerum: vt patet: ergo. Secundum verò quod ad oẽs partes à S. Tho. quoq; in Secunda ſecundæ, quæſtio. 97. art. 3. ad ſecundum, habetur, & ratio probatur. Quod enim non ſit in eis obligatio realis patet ex eiſdem mediis negatiuè ſumptis: quia. ſ. talium bonorum vſurarii ſunt verè dñi, & eis fructificant. Quòd verò perſonalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo quod paſſi vſuram habent actionem ſuper omnibus bonis vſurarii ſi vſurarius ſoluere renuit, ſicut quilibet alius creditor: non enim deterioris eſt conditionis, cui vſura reſtituenda eſt aliis creditoribus. Et ex eo quod ſecundum Theologorum ſententiam, filius illius, cuius bona nõ excedunt vſuras reddendas, nullus poteſt tuta cõſcientia vxorẽ accipere eum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, niſi quia ſupponitur oĩa bona illius obligata eſſe eis à quibus vſuræ extortæ ſunt. Et ſic tam antiquorum: quam modernorum opinio ſaluari poteſt, vt illorum ſermo de perſonali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò, quamuis ex dictis poſſit patere reſponſio: quidã in vnicam diſtinctionem addendam cenſentur, ſcilicet de titulo lucratiuo & oneroſo, dicentes quod ſi bona vſurarii tranſeunt ad alterum titulo oneroſo (puta emptione uel dote, &c.) quod tranſeunt abſq; obligatione aliqua: ſi uerò tranſeunt titulo lucratiuo quod remanent obligata. Alii uerò hanc diſtinctionem aliam ſuperaddunt de bonis emptis ex pecunia vſuraria, & bonis aliter habitis: & credunt diſtinctionẽ illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vſuraria: & hoc ex officio Iudicis, & non in aliis bonis.

¶ Et quoniam nulla neceſſaria ratione hæc firmare uidentur, dicendum eſt ſequendo Theologos (quorum eſt de vſura determinare) quod loquendo de bonis non per vſurã extortis, ſola temporis diſtinctio conſideranda eſt. ſ. quod aut tempore, quo res vſurarii ad me deuenit, quocunq; titulo, vſurarius remanebat potens, ad reſtituendum aut non. Si remanebat potens, res tranſit abſq; aliqua obligatione: ſi remanebat impotens, trãſit cum obligatione. Et ſic ego teneor ad ſatisfactionem pro illa parte, quocunq; titulo ad me res deuenerit: & mihi imputãdum eſt, ſi ab illo emi, uel dotem accepi, cuius erant tot debita, quod æquabãt uel excedebant bona propria. Nec diſtinguo inter empta ex pecunia vſuraria & alia bona, quia idem eſſe iudicium de eis & de aliis ratio ſuadet, ex quo uere habet eorum dominiũ & fructus: & S. Tho. ubi ſupra dicit hæc ſicut alia bona obligata eſſe. Et ideo in decre. cum tu, extra de vſuris. Alex. 3. non mandat ipſa reſtitui, ſed uendi ut pretium habeatur, ex quo poſſint vſuræ reddi. Mediolani die 41 Aprilis, 1500.

QVÆSTIO V.

Vtrum altero hærede vſurarij non potente reſtituere, alter teneatur inſolidum.

QVÆRITVR utrum altero hærede vſurarii non potente reſtituere, alter teneatur inſolidum.

¶ Et uidetur quod ſic Primò quia hoc ſentit gloſſ. in cap. tua nos. de uſu. & eam communiter ſequuntur doctores. Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filii tenentur ad reſtitutionẽ ſicut parentes ſui ſi uiuerent: ut in prædicta decre. dicitur: ſed parentes tenentur ſecundum totam facultatem ſuam: ergo filii tenentur ſecundũ totam hæreditatem: ſed abſq; conſumptione mediæ hæreditatis quandoque reſtitutio integra fieri poteſt: ut patet in magna hæreditate, & paucis paruiſque vſuris, ergo altero hærede non ſoluendo alter tenetur inſolidum.

IN oppoſitũ eſt generalis regula ſoluẽdorũ debitorum. ſ. quod hæredes tenentur ſecundum hæreditarias portiones tantum.

RESPONDEO quod canoniſtæ (ut allegatum eſt) tenent partem affirmatiuã: aut quia credunt oĩa bona vſurarij eſſe tacitè obligata eis, à quibus uſuræ extortæ ſunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putãt hoc eſſe practicandũ in fauorem defuncti, ut eius anima citius liberetur, quibus non credant de iuris rigore eſſe neceſſarium. Mihi autem ſecundũ Theologalia principia uidetur oppoſitũ & ratio eſt, quia ſufficit reſtituere ſimplum, quod ſimplũ ablatum eſt. Cõſtat autem, quod in diuiſione hæreditatis admixtæ uſuris diuiditur ſimul & æs alienum: ac per hoc ſecundũ portiones hæreditarias fiunt, & uſurarii, ut. ſ. ſuccedens in duabus partibus hæreditatis, ſuſcipiat eſſe duas partes lucri uſurarii, &c. Si igitur unus reſtituere uult, ſat eſt quod tm̃ reddat quantum hæreditauit: uel ut melius loquar quantũ hæreditaſſet ſecundum propriã portionẽ hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiã ſi nihil uſurarum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur ſecundum portionem hæreditariam, quia perſonam patris induit ſecundum ſuam portionem, & conſequenter eius obligationem participat. Et confirmatur quia nullus tenetur ad reſtituendum pluſquam obligetur: ſed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, ſicut hæreditas: quemadmodũ & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum tranſit hæredem, & conſequenter non tenetur inſolidum.

Nec obſtat ſi dicatur quod regulariter hæredes uſurarii tenẽtur ſecũdũ hæreditarias portiones: ſed in caſu, quod alter efficitur impotens ad ſoluendũ, & uires hæreditariæ in altero ſufficiũt, alter tenetur inſolidũ. Hoc. n. eſſe uoluntariũ ex eo patet, quod quum ex iure ſucceſſionis, & hæreditatis perceptæ manifeſtum ſit, non teneri niſi ſecundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora reſtituẽdi fuit, non debet alter grauari: alioquin ſequeretur, quod ſi alter hęres in principio ſucceſſionis, ſecundũ portionẽ ſuam reſtituiſſet, altero nolẽte ſatisfacere, & poſtmodũ impotente reddito, quod ille innocens tũc teneretur ſatisfacere etiã pro portione cohæredis: quod eſt manifeſtè abſurdum & contra rationẽ: quia quum hęreditas ſecundũ iuſtitiã adeunda ſit, deducto ære alieno, cõſequens eſt quod ille, qui portionẽ hęreditatis ſibi debitę percipit, proportionaliter ſatisfacturus quoad ęs alienũ, etiam ſecundũ iuris rigorem nullo reatu aſtrictus remaneat. Non ergo tenetur alter inſolidũ cohærede impotente effecto: & hoc per ſe loquendo: poſſet enim per accidens contingere, quod teneretur inſolidũ, ſi in diuiſione, aut ſucceſſione hæreditatis induxiſſet cohæredem ad retentionem uſurarum.

¶ Rationes autẽ alterius opinionis facilè ſoluuntur: quia enim obligatio omnium bonorum uſurarii, ad uſuras reſtituendas nõ

ſit rea-

ſit realis, ſed rõne perſonæ (vt ſuperius dictum eſt) conſequens eſt quod diuiſa perſona vſurarii in hæredes, diuiſa quoq; proportionaliter tranſeat ad hæredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, niſi ſecundũ ſuã portionem. Et nota ꝙ obligatio illa bonorũ quodammodo augetur, & quodãmodo minuitur in diuiſione hæreditatis. Minuitur quidẽ pro quanto diuiditur ſicut hæreditas. Augetur verò pro quanto ſingulæ partes illius obligationis ſingulos hæredes ſic afficiunt, vt tranſeant in omnia eorum bona etiã aliunde habita: ita qđ omnia bona cuiuſq; hæredis vndecunq; illa aduenerint, ſunt obligata ratione perſonæ ad ſatisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illã obligationem in ſe ſemel hic hæres ſuſcepit, hæreditatem adeundo. Hæc.n. eſt natura tacitæ obligationis bonorum ratione perſonæ, vt omnia bona illius inquantum illius ſunt, non abſolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iuſtitiæ habet: ſed eleemoſynariæ largitatis tantùm: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horũ, quæ in principio obiecta ſunt, dĩ quod, quũ glo. fundetur ſuper obligatione totius hæreditatis ad reſtitutionẽ vſurarum, & ex hoc non ſequatur concluſio ſua, ſ. quod alter teneatur inſolidũ, admittẽda nõ eſt gloſſæ authoritas, nulla ſufficienti ratione fulta, ſed ſola turba ſequaciũ. De qua non eſt curandum: quia volũtariè ſequuntur gloſſam, negando eius fundamentũ (vt moderni) vel errãt in fundamẽto, vt antiquiores quemadmodũ in præcedenti quæſt. dictũ eſt.

¶ Ad ſecundũ verò dĩ, ꝙ filii tenentur, ſicut & pater, obligatione. ſ. perſonali omniũ bonorũ ſuorũ. Sed in hoc eſt differẽtia, ꝙ pater eſt tota illa perſona, ac per hoc habet totam obligationẽ: quilibet autem hæres eſt pars illius perſonæ & conſequẽter partem tantum obligationis ſubit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia ſua bona erant tacitè obnoxia ratione perſonæ eis à quibus extortæ ſunt vſuræ, quo ad omnes vſuras extortas: ſic diuiſa hæreditate cuiuſque hæredis bona omnia ſunt tacitè obligata ratione perſonæ eiſdem quoad partem vſurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud poteſt concludi ex decretali illa. Mediolani die 18. Aprilis. 1500.

DE PETITIONE LVCRI ceſſantis.

QVÆSTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

QVÆRITVR vtrum quando licet petere damnum lucri ceſſantis, poſſit peti totum lucrum ceſſans.

¶ Et videtur quod ſic. Primo, quia hoc videtur deciſum in ca. nauiganti, de vſuris in fine, vbi excuſatur venditor rem ſeruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore ſtatuto: hoc enim nihil aliud eſt, quàm totum lucrum ſperatum in futuro ex nunc percipere.

¶ Præterea, Secundũ doct. creditor pp morã debitoris poteſt petere intereſſe lucri ceſſantis: ſic quod poteſt petere tm̃ quantũ nei ſimiliter ille lucratus fuiſſet cũ illa pecunia, ſi eſt mercator induſtrius Hoc autem eſt totum lucrum ceſſans petere, ergo.

IN OPPOSITVM eſt differentia inter intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis: quia illud eſt æqualiter compenſandum, hoc autem non.

RESPONDEO, Quòd quia cõtingit ſcire in vniuerſali, & ignorare in particulari. i. poſſe ideò quũ cõmunis animi conceptio & Theologorũ & Canoniſtarum ſit, ꝙ inter habere aliquid in actu & habere illud in potẽtia multũ refert, ſic magna debet eſſe differẽtia inter recõpenſationem eius, qđ hĩ in actu, & illius quod poſſidetur in potentia. Cõtingit tñ, quoſdã nõ aduertentes, quod lucrũ ceſſans ſit de numero eorũ, quæ habentur in potẽtia, & veritati, & ſibiipſis cõtradicere, dũ aſſerũt poſſe peti totum lucrũ ceſſans, qñ damnũ lucri ceſſantis recompenſandum venit. Manifeſtè ſiquidem patet lucrum ceſſans nondum actu haberi, ſed in potentia tm̃ eſſe, vel fuiſſe, ac per hoc multipliciter poſſibile impediri, unde abſque dubio quamuis licitum ſit quãdoque petere damnum lucri ceſſantis, non tamen eſt licitũ petere totum lucrum ceſſans, ſed ſecundum propinquitatem & elongationem potentiæ ab actu, & alias particulares circunſtantias ad arbitrium boni uiri recompenſatio facienda eſt.

AD PRIMVM ergo in oppoſitum dicendũ, ꝙ decretalis illa non habet rationẽ lucri ceſſantis, ſed temporis, pro quo res venditur. Quũ. n. regulare ſit, quod pretiũ rei venalis ſtatuitur ſecundũ tẽpus, pro quo fit venditio, nõ in quo ille, qui erat ſeruaturus ſuas merces: & tñ nunc vendit, ſupponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc: nunc verò contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo põteſt vendere quanti creditur tunc vendenda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: ſed ſolum ꝙ poteſt vendere amplius quàm tempore contractus valeat.

¶ Ad ſecundũ dicitur, ꝙ doctores illi imitandi in hoc non ſunt, quia ſibiipſis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus caſibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, ꝙ licet plus ſorte accipere ratione intereſſe, quia nagationibus licitis aut agris emendis pecunia expoſita eſſet, non ita intelligas, quod liceat petere tantùm, ſed aliquid ad arbitrium ſapientum. Mediolani die 24. Aprilis. 1500.

TRACTATVS NONVS DE SIMONIA in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num emptio eccleſiaſticorũ beneficiorum ſit ſimoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia ſimoniaca: hoc eſt, vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino aut poſitiuo.*

2 *Num emens & acquirens epiſcopatum, non intẽdens ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſimoniacus.*

3 *Num vacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas ambitionem & auaritiam, & Eccleſia ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum adhibendo promiſſiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro ſuffragiis propter hũc finem vt in ſede poſitus Eccleſiæ proſit, & illã reformet.*

QVÆSTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia ſimoniaca, hoc eſt, vtrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino, aut poſitiuo.

QVÆRITVR vtrum emptio beneficiorum eccleſiaſticorum ſit ſimoniaca, quia prohibita: uel prohibita, quia ſimoniaca: hoc eſt, utrum ſit in eorum emptione ſimonia de iure diuino, aut poſitiuo.

¶ Videtur enim ꝙ ſit iuris poſitiui. Primo: quia titulus præbendæ annexus eſt eccleſiaſticis ordinibus à iure poſitiuo, ut patet ex eo quod in primitiua eccleſia erant paſtores & ordines abſque præbendis: imo uſque ad Vrbanum primum Eccleſia Romana dicitur abſque reditibus uixiſſe.

¶ Secundò: quia quæcunque ſunt duo coniuncta alterum ſpirituale & alterũ temporale: emere illud totum ratione temporalis non eſt illicitum ſecundũ ſe, ut patet de uaſis ſacris, & decimis, &c. ſed in beneficiis eſt unum ſpirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, ſ. præbenda: ergo licet hęc emere ratione præbendæ: ſed omnes, qui emunt, non niſi ratione præbendæ emunt: ergo nullus committit ſimoniam, niſi forte agat contra ius poſitiuum.

IN OPPOSITVM uidetur communis Theologorum ſententia.

IN HAC QVÆSTIONE tria agenda ſunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertiò, reſpondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM tres ſunt hic opiniones, duæ extremæ, & una media. Prima extrema eſt, qđ ſimonia in beneficiis uniuerſis eſt tm̃ prohibita iure poſitiuo. Et conſequẽter quũ Papa ſit ſupra ius poſitiuũ, ipſe non ſolũ cẽſuras, ſed peccatũ euadit ſimoniæ uendendo eccleſiaſtica beneficia: quãuis non euitet peccatũ ſcandali & acceptionis perſonarũ in huiuſmodi. Et hanc opinionẽ ſequuntur gloſſ. in c. ex parte de officio deleg. & ibidem Anto. de But. Imo & Cardinalis in c. 1. de ſimonia. Secunda opinio extrema eſt, quod ſimonia in omnibus beneficiis eccleſiaſticis eſt prohibita iure diuino, ac per hoc quũ Papa diuino ſubdatur iuri, peccatum ſimoniæ incurrit hæc uendendo quãuis iuris poſitiui pœnas euadat. Et hanc uidentur communiter Theol. ſequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho. in ſecunda ſecundæ. q. 100. art. 4. quia ſcilicet beneficia eccleſiaſtica non poſſunt eſſe ſine ſpiritualibus antecedentibus & cauſantibus ipſa. Ex hoc. n. ſequitur, quod uendens præbendis etiam ſpiritualia uenditioni ſubiiciantur. Tertia autẽ opinio media eſt, quod ſimonia in beneficiis quibuſdam eſt prohibita iure diuino, & in quibuſdam iure humano. In habentibus ſiquidem ad miniſtrationem ordinis, uel executionem clauium, ſimonia prohibetur diuino iure: in nõ habentibus autẽ horum (ut ſunt adminiſtrationes hoſpitalium, &c.) ſimonia iure tm̃ humano committitur. Et conſequenter in illis Papa inuoluitur uitio ſimoniæ ſi uẽdit, & in iſtis non. Et hæc eſt opinio Panor. in. c. 1. de ſimonia. & in repetitione quia uero in cap. extirpandæ de præben. Et fundatur hæc opinio ſuper duobus. Vnum eſt quod ordo eſt de iure diuino: quod probat, qui erat in ueteri teſtamento. Alterum eſt, quod in connexis uendito uno, uenditur reliquum

liquum. quorũ probatur infra, q. 3. ſi quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horũ venditione uenditur executio ordinis: ac per hoc quodãmodo ordo ipſe, quod eſt in ſe ſymoniacum. Nec poteſt dici, quod annexum temporale tantum uendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendent, ſcilicet diſtinctione eius, quod eſt ex iure poſitiuo ab eo, quod eſt ex iure diuino, & ex connexione eorum: ideo tria ſunt perſcrutãda. Primò, quid in his eccleſiaſticis beneficijs ſit ex iure diuino, & quid ex iure poſitiuo. Secundò, an id quod eſt in eis ex iure poſitiuo, ſit uenale. Tertio, an connexio talis efficiat, ut uno uẽdito, utrunque neceſſariò uendatur. his. n. elucidatis, opiniones omnes radicitus examinatæ erunt, & ueritas ſimul totius quæſtionis apparebit.

¶ In eccleſiaſtico beneficio duo ſunt: clericatus ad minus & præbendæ titulus. Clericatũ eſſe ex iure diuino cõſtat, tũ ex eo q clericatus nihil aliud eſt, quã addictio ad miniſtrandum ſacrificijs diuinis: unde & à ſacerdote nomẽ accepit quia in ſortem Dñi, q̃ clerici ſunt, electi ſunt. Fuerũt omni tpe clerici. Ante legem quidẽ primogeniti clerici erant: unde & primogenituræ ius ſacrũ erat. Sub lege autem tota tribus Leui ſanctificata eſt ad diuina officia. Tum ex eo q ſpirituale quoddam eſt omnis enim clerici officium in ſpiritualibus actibus cõſiſtit, ut patet diſcurrenti. Vnde in prima tõſura ex utraq; parte præciſio corporalis in capite fit, ſ. ſecundum partem ſuperiorẽ, in qua fit tonſura: & ſecũdum partẽ inferiorẽ, per quatuor angulos, in qua inciduntᵣ capilli, ad ſignificandũ, quod à tẽporalibus undiq; præciſi ad ſuperna, quæ ſpiritualia ſunt, miniſtri deputantur. Tum authoritate S. Th. in ſecunda ſecundæ: ar. 4. qui officium clericale non ſpirituali annexum, ſed ſpirituale eſſe à Deo dicit, ut ideo beneficium eccleſiaſticum ſpirituali annexum, cenſeatur, quia clericali officio cõiunctũ eſt. Spiritualiũ aũt autor Deus eſt quãuis ex inſtitutione eccleſiæ ſit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet q opinio Panormitani diminuta eſt, enumerãdo executionẽ ordinis clauiũ, & prætermittẽdo officiũ clericale. Quãuis enim in ſpiritualib. ſint grad⁹, & ordo ſit ſpũalior clericatu: & claues ſint magis ſpũales multis ordinibus, oĩa tñ in ſpiritualiũ genere ſũt & omnia inuendibilia ſunt: quia totũ genus ſpiritualiũ eſt materia repugnans uenalitati. ut pulchre in eadẽ quæſt. ar. 4. oſtendit S. Th. Eſt ergo in omnibus eccleſiaſticis beneficijs unũ ſpirituale & omnino inuendibile, ſcilicet officium clericale.

¶ Alterum uerò, ſcilicet pbendæ titulus multa in ſe cõtinet. Præbenda enim duo dicit. ſ. ſtipẽdiũ clericale, & certã determinationem talis ſtipendij ſecundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) ſecundũ tps (puta annum) ſecundũ locũ: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et cõſequenter in præbendæ titulo poſſunt cõſiderari quatuor: primò ius ſtipendij: ſecũdò ſtipendiũ. tertiò ius talis, & tanti ſtipendij in tali loco, &c. & quartò ipſum tale & tm̃ ſtipendiũ ibi, &c. De quibus ſigillatim eſt dicendũ. Ius ſtipendij pculdubio ex diuino eſt iure, & ſpirituale, qa eo ipſo eſt, quo officiũ clericale. Ex hoc. n. q aliquis diuinis eſt addictus miniſterijs, ius hẽt, ut ſuſtentetur à populo, pro quo Deo miniſtrat. Vnde ſi ſacerdotibus Ægypti ex publico prouidebatur, vt dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres ſuos non accepit, & ut dicitur. 1. Cor. 9. Qui altari deſeruiunt de altari participant: & rurſus, Quis militat ſuis ſtipẽdijs unquã? Stipendiũ uero ipſum tẽporalis res eſt, ſed diuino iure debitũ, ut probatũ eſt: iniquũ quippe eſſet, vt aſſiſtentibus Deo p nobis, & opportuna nõ daremus. Ius aũt talis, aut tãti ſtipẽdij, ex iure prouenit poſitiuo, ſi tale ius à primo iure aliud eſt: ſi. n. idẽ eſt cũ primo, quum primum ſit ex diuino iure, & ſpirituale, hoc quoq; erit ex diuino iure, & ſpirituale. Quod autem nõ ſint duo iura (unũ ſcilicet reſpectu ſtipendij, & alterũ reſpectu quãtitatis, & qualitatis ſtipendij) ſed unũ tantum, probatur dupliciter: ratione ſcilicet, & authoritate. Ratio eſt: quia ita ſe habet ius clericale ad beneficium eccleſiaſticum, quemadmodũ ius ſacerdotis ad curã habendã animarum: imò magis & arctius conſtringitur ius clericale cũ præbẽda, quã ius ſacerdotis, cũ animarũ cura: quia ibi eſt ratio debiti: hic non. clerico enim debetur ſtipendiũ, ſacerdoti autẽ nõ debetur cura animarum. Sed ſic eſt, quòd per hoc, quod ſacerdoti ex iure poſitiuo datur cura talis Eccleſiæ, et authoritas audiendi cõfeſſiones, nõ cõfertur ei nouum ius, ſed iuri, q habet à Deo, determinatur ab Eccleſia materia, circa quã operatur. Nõ enim ſacerdos parochialis hẽt duas authoritates (alterã à Chriſto, & alterã ab Eccleſia) ſed unã tñ à Chriſto, qua ſacerdos põt abſoluere, & ligare indeterminatè. Et quã ab Eccleſia determinatur, q perſonæ talis loci, aut uoluntatè ſubijciatur ei, poteſtas illa determinata iã habens materiã poteſt exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo a fortiori p hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, ſed determinatur iuri, q à Deo habet certa poſſeſſio. Ita q ius clerici à Deo eſt indeterminatum, nec magis exigit hoc quã illud ſtipendium: ſed Eccleſia dando certos reditus, determinat illud aſſignando illi propriam materiã. Vnde non ſunt duo iura in clerico reſpectu beneficij: ſed unũ tantũ, & à Deo indeterminatè datũ quo ad materiã, & ab Eccleſia poſtmodũ determinatũ. Et cõfirmatur hæc ratio ex multis ſimilibus: ſcilicet præcepto de ſanctificatione feſtorum & de concesſione faciẽda, & decimis ſoluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino ſunt indeterminate, & ab eccleſia ſunt quo ad determinationem tẽporis, quãtitatis, modi, &c. Et tamen nõ ſunt duo præcepta de cuſtodiendis feſtis (unũ ex iure diuino & alterum ex iure poſitiuo) ſed unum tñ de iure diuino indeterminate, & ab eccleſia determinatum, & ſimiliter eſt de alijs. Quẽadmodum ergo in præceptis indeterminate datis à Deo & determinatis ab Eccleſia, non multiplicamus præcepta: ita in iure indeterminate à Deo, & determinato ab Eccleſia, nõ multiplicatur ius, ſed unũ reſtat in ſeipſo. Authoritas eſt S. Tho. in q. præfata ad tertiũ: ubi dicit, quod ius accipiendi decimas eſt ſpirituale. Conſtat enim idẽ eſſe iudicium quo ad propoſitum de iure decimarum & præbendarum: quia utrobiq; eſt aliquid ex iure diuino, ſcilicet quod aliquid indeterminatè detur, & aliquid ex iure poſitiuo: ſcilicet quod illud aliquid ſit decima pars aut quod ſit tale uel tm̃, hic uel ibi, &c. Si ergo ius decimarum eſt ſpirituale, & tamen decima eſt de iure poſitiuo, quo ad determinationem (ut patet, & S. Tho. expreſſe dicit in ſecunda ſecundæ, quæſtio. 87. articul. 1.) conſequens eſt, quod ius præbendæ eſt ſpirituale, & de iure poſitiuo non ſit, niſi quoad determinationem tẽporis quantitatis, &c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato ſunt, omnia de iure diuino ſunt, niſi quartum, ſcilicet determinatio ſtipendij. Ex iure ſiquidem poſitiuo à prælatis Eccleſiæ actum eſt, ut annua ſtipendia, et tantæ quantitatis, &c. in illa aut ſint Eccleſia, & tali miniſtro applicata ſint, &c. Et ſic patet primum quod diſcutiendum erat.

¶ Secundum autem (quid, ſ. ſit hic uenale, & quid non) ex his facile haberi poteſt. Quũ enim ſpirituale uenditionis materia eſſe non poſſit, & ius omne clericale, tã reſpectu ſtipendij indeterminatè, quam reſpectu talis & tanti ſtipendij ſpirituale ſit, ſequitᵣ neceſſariò quod ius præbendæ uenale non ſit: & ſi uenditur, ſymoniacum eſt, non quia prohibitum, ſed quia in ſe eſt ſymoniacum: Ipſum autem ſtipendium, ſeu ipſa præbenda, quum ſit pure tẽporalis res uendi pt. Vnde ſanctus Thomas in præfata quæſ. 100. dicit, quòd quum Papa concedit decimas militibus, nõ cõcedit eis ius ſpirituale accipiendi decimas: ſed tãtum modo res temporales, quę decimę appellantur.

¶ Ex his autem patet tertiũ propoſitorũ, an, ſcilicet cõnexio iſta excludat uenalitatem. Eſt enim hic duplex connexio, ſ. iuris præbendæ ad clericatũ: & ipſius præbẽdæ ad hunc clericũ. Et prima quidem connexio uenalitatem omnino excludit: tamẽ ex natura cõnexorũ, quia utrunq; eſt ſpirituale, ut patet ex dictis tũ ex natura connexionis: iam enim patet, quòd ius præbendæ nõ eſt cõnexũ, quaſi aliena res cõiuncta, ſed eſt connexum p idẽtitatem aut quaſi identitatem cum ipſo clericali officio. Notanter autem dixi, aut quaſi identitatem: quoniã forte ius præbẽdæ ſe habet ad clericatum, ut paſſio ad ſubiectum, & nõ ut omnino idẽ. Vnde S. Th. in quæſt. præfata beneficium eccleſiaſticum annexũ clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in propoſito nihil refert: eiuſdem enim rationis eſt ubiectũ & paſſionem uendere, ut lapidem & proprietatem eius. Secunda autem eſt connexio uenalitatem & compatitur, & excludit diuerſimode. Cõpatitur quidẽ reſpectu ipſius clerici actiue, quia poteſt ipſe uendere, & locare fructus beneficij ſui. Excludit autẽ reſpectu eiuſdẽ paſſiuè: qa ſcilicet non poteſt ſibi uendi propter duo. Primò quia uẽdi non poteſt res à non domino: nullus aũt prælatus, nec ſummus Põtifex eſt dñs fructuum percipiendorum: reditus enim omnium eccleſiarũ quãuis ſint Papæ, ut principalis diſpenſatoris: non tñ ſunt eius, ut domini & poſſeſſoris: inquit S. Tho. ubi ſupra art. 1. ad ſeptimum. Secundò, quia conferendo alicui clerico beneficium & uendendo ſibi fructus percipiendos, nihil aliud eſt quã uendere illi executionem proprij, & ſpiritualis iuris patet autẽ ſunt uendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniuſtitiæ, quia uenditur clerico quod eſt ſuũ: pt⁹ enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari, & deinde executionem, quę habẽtis iam titulum ipſo iure eſt. Et ſymoniæ, quia uendi coniungitur executio temporalis iuris.

¶ Ex prædictis autẽ patet ſolutio quæſtionis. Liquet ſiquidem ex rationibus adductis, quod emptio eccleſiaſticorũ beneficiorum quę clericatui ſunt annexa, & non ſolum illorum, quæ habẽt ad miniſtrationem clauiũ, aut executionem ordinis, eſt prohibita, qa ſymoniaca, & non ſymoniaca: qa prohibita: quia emptionis materia eſt res ſpiritualis, quę uenalitati omnino repugnat, qđ quia non aduerterunt alij domini Canoniſtæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc concluſio, qa emens beneficium procul dubio intẽdit emere ius talis præbendę. Vnde, ſi Papa uellet ſibi

uendere

vendere fructus abſque iure præbendæ, ut non emeret multò minus ſolueret. Sed ius talis præbendæ eſt ſpirituale, ſicut & ius decimarum ergo uelint nolint res ſpiritualis eſt, quę uéditur & emitur. Et conſequenter ſymonia, non quia prohibita, ſed in ſe committitur. Hæc de ſecundo.

QVO AD tertium ſatisfaciendum eſt obiectis. Et ad primum (quod eſt fundaméntum totius erroris) dicitur primò, qđ peccat ſecundum non excuſam ut cám. Dependentia nánque ex iure poſitiuo non eſt excuſa uenalitatis, ſed negatio ſpiritualitatis, unde ſpiritualia, quæ ex iure poſitiuo pédent, uenalia non ſunt, ut patet de conſecratione ſacrorum uaſorum & ueſtiú, & de benedictione nuptiarú, &c. oportet ergo pro fundamento aſſumere ꝙ titulus pbędæ eſt res téporalis, & nó quia eſt de iure poſitiuo ut poſſit ſcđm ſe materia uéditionis eſſe. Secundò dr, quod aliquid eſſe de iure poſitiuo cótingit dupliciter. Vno modo quo ad ſubſtantiam rei: ut ſunt officia temporalia, & alia hmői. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima quia ſunt totaliter ab homine, uenalia ſunt: alia uerò, quia ſecundum ſpirituale eorú ſubam ſunt, & ab Eccleſia tm̃ modificationé & determinationé recipiunt, uenalitati repugnát. Rurſus, prima Eccleſia poteſt annullare, utpote totaliter ſua opera: ſecunda uerò poteſt mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in poteſtate Eccleſiæ ſit ſeparare à iure clericali determinationem præbendæ, quá accepit & ſtatuit: ſi tamen ſuſtinet, ex quo ſpiritualis iuris determinatio eſt, uendi non poteſt. Quemadmodum in poteſtate Eccleſiæ eſt, ſubtrahere conſecrationem uirginum quam determinauit: ſi tamen ſuſtinet, uendi non poteſt niſi ſymoniacè.

¶ Ad ſecundum ét dico duo. Primò, ꝙ loquendo de iure præbendæ, falſum ſupponitur, quod ſit res téporalis. Secundú, quod loquendo de ipſa præbenda téporali, diſtinguendú de connexione, quia cónexio rei téporalis cú ſpúali (ut ſanctus Tho. ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod téporale ſe habeat ad ſpirituale ut ad conſequens, ita quod temporale ordinatᷣ ad ſpirituale aliquod exercitium, & in his connexum pőt uendi ratione temporalis: ut patet de calice. Alio modo ut temporale ſe habeat ad ſpirituale ut ad præcedens, ita quod temporale oritᷣ & conſeruatur ex ſpirituali, & in his connexum non poteſt uendi ratione temporalis. Tale autem eſt beneficium eccleſiaſticú: qm̃ ex clericatus gradu, quo addictus qs eſt miniſterijs diuinis, ius innaſcitur præbendæ: & ſtante illo, præbendæ ſtipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuerſitatis huius inter hæc duo cónexorum genera aſsignatur ibidem: quia in iſtis in quibus temporale dependet ex ſpirituali, intelligitur uendi ſpirituale, in illis non. Et ratio eſt: quia paria ſunt uendere effectum, & uendere cauſam eius in fieri & conſeruari (quum ex tali cauſa omnino pendeat effectus) ſed non eſt par uendere rem & ordinem ad uſum illius, modo præbenda (ut dictum eſt) pendet ex ſpirituali in fieri & eſſe: calix autem & ſimilia non pendent ex ſpirituali niſi ad quem ſunt ſacrata. Romæ die 28. Decembris 1504. inchoante.

QVÆSTIO II.

¶ Vtrum emens & acquirens epiſcopatum non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſymoniacus.

QVÆRITVR Vtrum emens & acquirens epiſcopatum, non intendendo ſoluere promiſſam pecuniam, ſit ſymoniacus.

¶ Et uidetur quòd non. Tum quia peccatum principaliter conſiſtit in uoluntate: uoluntas autem illius non fertur ad ſymoniam. Tum quia non ſequitur actus completus, traditio ſcilicet temporalis pro ſpirituali.

IN OPPOSITVM autem eſt: quia hic interuenit acceptio ſpiritualis, ſcilicet epiſcopatus ex pactione procedens, & conſequenter ſymonia: ut patet ex diffinitione ſymoniæ aſsignata per Hoſ. in titulo de ſymonia.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis duo ſunt uidenda. Primò, an ſecundú rem ſit hic ſymonia. Secundò, an ſecundum Eccleſiæ iudicium ſit hic ſymonia, ſacris canonibus punita & excommunicata.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris nó niſi propter actum interiorem ſpectet, quum ſymonia uitium mortale ſit, oportet primò ipſam intus inuenire. Et quum non circa paſſiones, ſed actiones liberas uerſetur, in uoluntate oportet eá primo inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd eſt emptoſa uoluntas, &c. ubi igitur deeſt omnino emendi uolútas, ibi emptio ſecúdú ueritatem non eſt. Sed in propoſito caſu, hic non intendit emere: nulla ergo eſt ſecundú rem emptio, ſed emptionis tantummodo ſimulatio. Et quia emptio & uenditio correlatiua ſunt nec claudicare poſſunt, conſequens eſt ꝙd nulla ſit hic uenditio ſecundum rei ueritatem, quamuis ſit uenditionis affectus, cum opere ſubſequuto, ijs quantum eſt ex parte uédétis. Neque enim intelligi pőt, ut uendat quis nulli ementi: quámis fieri poſſit, ut uelit & credat quis ſe uendere emere ſimulanti. Vbi autem nec emptio nec uenditio ſecundum ueritatem eſt, & ſecundum apparentiam, ibi nec ſymonia ſecúdum ueritatem eſt, ſed ſecundum apparentiam tantum, ſi de ſpiritualibus agitur, ut in propoſito. Et quoniam pœnæ iuris inſtitutæ ſunt contra ipſa uitia ſecundum ueritatem, non ſecundum apparentiam tantum (non enim apparétes ſymoniaci, ſed ſymoniaci ſuſpenduntur & excommunicantur: apparentia enim eſt ob diſtria diminuens, ſicut pictura: non autem homo pictus eſt homo, & ita nec apparés ſymoniacus) idcirco in hoc caſu nulla incurritur cenſura. Niſi quis dicat pp affectum intentionis cum opere ſubſequuto, uenditorem táquam ſimoniacú puniri cenſuris iuris iuxta dicta extra de biga. nuper, &c. à nobis. Sed illud uidetur ſingulare ius: non enim qui facit alicui quod credit prohibitum, cenſuris excommunicationis & irregularitatis, &c. continens illas, incurrit eaſdem: & tamé in eo eſt affectus intentionis cum opere ſubſequuto. Quamuis autẽ ſimulator hic à propria ſimonia & pœnis illius exenſetur: non excuſatur tamé à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum ſymonia mentali uédentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamię propriè: ſufficienter ſiquidem mentitur ſymoniacum: quòd ſi contra proximum ageret detractionis uitio non careret: quáto magis contra ſeipſum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertiò ſcandali manifeſtè ſiquidem dat occaſioné ſcandali alijs: ut patet. Quartò mendacij, dum fingit, quod non habet in corde: qđ ſecundum ſe prauum (ut dicitur Ethi.) nec ulla poteſt inténone rectè fieri. Quod quamuis ueritati pernicioſé opponatur, ac per hoc officioſum uideatur: ſecundum tamen ueritatem propter prędicta pernicioſum eſt. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendum eſt, qđ nó uertitur hic in dubium, an in iudicio Eccleſiæ ſtaretur teſtibus, & nó excuſationi iſtius ſimulatoris, qua diceret ſe finxiſſe, quoniam liquidum eſt quod ſecundú ea quæ exterius acta ſunt, Eccleſia iudicaret. Sed qđ multis ingerit dubitationé, eſt quia non eſt cóſummatè perfectus actus exterior. Interuenit ſiquidem hic vltra pactioné datio, & acceptio ſpiritualis, ſed deficit datio, & acceptio temporalis. ſ. pecuniæ præmiſſæ pro ſpirituali. Videntur enim Canoniſtæ omnes dicere ꝙ ad hoc ut incurratur ſymonia punita ab Eccleſia, requiritur actus exterior, nó tantú interior, aut pactio, ſed cú intentione, & pactione executio: an autem completa vel incompleta: non dicunt quantú vidiſſe me memini. Sciendú eſt igitur, quod tria numerata (. ſ. inténtio, pactio, & executio) ita ſe habent ad ſymoniá punita ab Eccleſia, ꝙ quodcunque horú defecerit, non incurritur uerè ſymonia punita. Si enim inténtio deficit, vera ſymonia non eſt. Et ſi intentio eſt abſque alijs, mentalis tantùm eſt. Et ſi intentio cú pactione abſq; executione eſt ſecundum Tancre. (vt refert gl. in c. tua nos. de ſymonia) uidetᷣ iſta ſymonia punita: quia ſola pactio apud ipſum facit ſymoniá. Et ſatis rationabiliter videtur hoc dici: quia ubi eſt inténtio cum pactione, ibi eſt uera uéditio: & uera emptio ſpiritualis, &c. & cóſequenter vera ſymonia: & eſt exterius ſubiacens iudicio Eccleſiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare pœnas iuris ſtatim pactione facta ſymoniaci incurrere non debeát. Et cófirmatᷣ, qa ſymonia in cótractu emptionis, & uéditionis cóſiſtit in rei ueritate: executio n. nihil aliud eſt, quá ponere in poſſeſſioné rei iam emptę & promiſſi pretij. Vnde nulla ratione cogétes ſed ſola authoritate ueterú, creditᷣ requiri ternum, ſ. executioné. Quod ex Hoſt. diffinitione apparet: inquit enim quod ſymonia eſt acceptio uel datio ſpiritualis ex pacto téporalis, &c. proueniens. Vbi manifeſtè patet, quòd in ſymonia punita ab Eccleſia pactum locatur, ut cá: ipſa uero executio locatur ut ſuba ſimonię. Fatendo ergo quod hæc tria requirantur, reſtat uidere, an executio incópleta & claudicás ex altera parte. ſ. temporalium ſufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quod ſic. Primo ex prædicta diffinitione Hoſt. quę communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio ſiue datio ſpiritualis ex pactione rei temporalis eſt ſymonia punita ab Eccleſia: ergo. Secundò ex tõi dictorum, ſcilicet quod quando cócurrit ex pacto, collatio ſpiritualis, eſt ſymonia punita: nec ullus unquam addit, quod requiratur acceptio etiam téporalis. Tertiò ex c. ſi quis. de ſymonia, ubi expreſſe iudicatur ſymoniacus conferens ordinem ea pacto rei futuræ.

¶ Sed tunc inſurgit dubitatio, an ét ſymonia punita, ſi claudicat executio ex pte ſpirituali: puta ille dedit ex pacto temporale (puta pecuniam) & hic accepit: ſed non dedit adhuc ſpirituale, puta epiſcopatú. In hoc ſiquidem caſu nulla interuenit datio aut acceptio ſpúalis: ſed inténo & pactio utriuſq;, executio autẽ ſolius téporalis. Audirem libenter deciſioné. Crediderim tñ ego, ꝙ nó incurrátur céſuræ ex defectu executionis. Nec eſt eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia ſpúale tenet principalem locum, & eſt ratio & radix totius repugnantiæ ad uenalitatem: & ideo penes illius executionem uidétur attendi executio ſimoniaca. Quia ergo in caſu noſtro Eccleſia præſupponit ſimoniacam intentionem, & cóſtat de pactione & de acquiſitione

ſpiri-

ſpiritualis & deficit tñ executio temporalis pro ſpirituali iudicabit Eccleſia ſymoniam eſſe ſacris canonibus vetitam & puniendam & vtranq; partem excommunicatam. Hæc de ſecundo.

¶ Nec oportet aliter reſpondere ad in principio obiecta, quia ſatis patent ex dictis. Romæ die 4. Ianuarij. 1504.

QVAESTIO. III.

Vtrum vacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam ac Eccleſiæ ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promiſſiones & exhibendo temporalia & beneficia, & cætera pro ſuffragijs propter hunc finem, vt in ſede poſitus Eccleſiæ proſit & illam reformet.

QVÆRITVR Vtrum vacante ſede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas, & nefas propter ambitionẽ & auaritiam, ac Eccleſiæ ruinam: liceat viro probo, & digno quærere pontificatum, adhibẽdo promiſſiones, & exhibendo temporalia, & beneficia, &c. pro ſuffragijs, propter hunc finem, vt in ſede poſitus Eccleſiæ proſit, & illam reformet. Eſt autẽ ratio dubitandi: quia vtrinque rationes ſunt.

¶ Quòd enim hoc ſit licitum, quadruplici ratione videtur. Primò: quia cuius finis bonus eſt, ipſum quoque bonum: conſtat autem finem huius operis ſanctum eſſe: ergo.

¶ Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiuſmodi promiſſiones, & emptiones, quàm votum & iuramentum: ſed conſtat quod quando votum & iuramentum ſeruata in publicæ vtilitatis damnum redundant, ſeruanda non ſunt quamuis iuſta, & ſancta eſſent, ergo nec huiuſmodi leges ſeruari debent in tali caſu: in quo eccleſiaſticæ reip. ruina imminet manifeſtè.

¶ Tertiò. Quia ſi hic interueniret aliquod peccatũ hoc nõ eſſet niſi ſymonia: ſed ſymonia hic non eſt, probatur quia in beneficijs eccleſiaſticis ſymonia eſt de iure poſitiuo: ut multi canoniſtæ aſſerunt. Conſtat autem quòd nullum ius poſitiuum contra communem Eccleſiæ vtilitatem ad eiuſque ruinam ſeruandum eſt: quoniam omnia (ut Bernardus inquit) ſtatuta tandiu ſeruanda ſunt, quandiu cõtra charitatẽ non militant: ergo, &c.

¶ Quartò. Quia vnicuiq; licet redimere uexationem ſuã, & proximi, & præcipuè publicã: ſed in hoc caſu nihil aliud fit, niſi ꝙ redimitur vexatio propria, & publica totius eccleſiæ: ergo licet.

PRO OPPOSITA autem parte eſt, quia non ſunt facienda mala, vt veniant bona: ſed emere ſpirituale eſt malum: ergo non eſt faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis quatuor agam. Primò oſtendam diſtinctè in quo ſtat difficultas. Secundò, quia difficultas ſtat in duobus, reſpondebitur quoad unũ illorũ. Tertiò, quò ad alterũ. Et quartò ſatisfiet rationibus in contrariũ.

QVO AD PRIMVM, Sciendum eſt, quod operationum humanarum quinque ſunt genera. Nã prima diuiſione diſtinguuntur in bonas, malas & differẽtes. Et rurſus bonæ diſtinguũtur in omnino bonas, & in bonas non omnino: & malæ quoq; diſtinguuntur in ſecundum ſe prauas, & in ſolitariè malas. Vnde ſunt quinq; genera: duo bonarum, & duo malarum, & unũ indifferentium. Omnino bona opera ſunt, quæ non ſolũ bona ſunt, ſed non poſſunt malè fieri, ut interior charitatis actus proprius: non enim poteſt quis Deum amare ex charitate, & tamẽ malè: vt patet. Bona autem nõ totaliter ſunt, quę licet in ſeipſis bona ſint, poſſunt tamẽ mala intentione fieri: vt dare eleemoſynam, colere Deum exterioribus ſacrificijs, &c. poſſunt enim hęc propter inanem gloriam fieri, Mala uerò ſecundum ſe praua ſunt, ꝗ nulla poſſunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari: & alia huiuſmodi. Mala aũt ſolitariè uocantur illa opera, ꝗ ſi ſola nudaq; conſiderantur, nocumentum aliquod important: quæ tamen poſſunt tot circunſtantijs ueſtiri, ut bona & ſancta ſint: ut occidere mutilare aut priuare hominem rebus ſuis. Hęc enim ſi ſola conſiderantur, cum unde bona ſint non habeant, mali rationẽ prętendunt, pro quãto mala proximorum afferũt: & tamen ſi hæc fiant propter bonum publicũ ab habẽte authoritatem, ſeruato iuris ordine, &c. iuſta & ſancta redduntur. Indifferentia demum opera ſunt, quę ſecundum ſuã ſpeciem, nec boni, nec mali rationẽ habent: leuare feſtucam de terra. His autem ſtantibus liquet, quod actus iſte, de quo diſputauimus, ſcilicet dare aliquid temporale pro epiſcopali ſede habẽda, ſecundum ſe non eſt in genere bonorum, nec indifferentium quũ ſit prohibitus. Sed dubium eſt, an contineatur in genere malorũ quæ ſunt ſecundum ſe praua, an inter ea, ꝗ ſunt mala ſolitariè. Si enim eſt ſecundum ſe prauus: nulla intentione, nullaq; circunſtantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apoſtoli, Non ſunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nudã ſumptus, ſpeciẽ habet mali honeſtabilem per adiunctas circunſtantias, poterit aliqua intentione, & ratione rectus reddi: quamuis ſit prohibitus, quia ut plurimũ malè fit. Vt autẽ manifeſtetur, in quo genere cõtineatur, prius diſtinguere oportet in quot ſpeciebus locari poteſt operatio propoſita. Poteſt ſiquidẽ reponi in ſpecie duplici, ſcilicet emptionis, vel quaſi emptionis, & in ſpecie redemptionis. In ſpecie quidam emptionis, aut quaſi, inquantũ datur uel promittitur pecunia pro ſuffragijs habendis. In ſpecie verò redemptionis, inquãtũ promittitur, vel datur pecunia pro redimenda uexatione Eccleſiæ, aut ꝓpria. Vnde ad hæc duo uniuerſa quæſtio ducitur, ſcilicet emptio talium ſuffragiorũ aliquo caſu ſit licita, vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet ſaluare actum iſtũ, ſi licitus eſt. Vnde ſi emptio eſt illicita, redemptio non haberet locum, non uideo tertium modũ quo quis fingeret actum iſtum bonificari poſſe. Hæc de primo.

QVO AD ſecundum dico, quòd actus iſte eſt ſymoniacus, Quod probo ſic: In epiſcopatu ſunt multa appendicia: ut habes à S. Tho. in ſecunda ſecundæ. quæſt. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, ſufficientia temporalium, &c. quæ quantũ ad propoſitum ſpectat, ad duo reducuntur, ſ. ad titulum paſtoralem, & titulum præbendæ computando cum præbenda oĩa temporalia, honorem, gloriã, &c. Aut iſte uir probus, & dignus pontificatu, intendit directè ad acquiſitionẽ authoritatis paſtoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendis directè emere ſuffragia pro titulo ꝑbendæ, tunc inſurgunt diuerſæ Canoniſtarum opiniones credẽtibus quibuſdã hoc eſſe ſymoniacũ, qa prohibitum: alijs uerò prohibitum, quia ſymoniacũ. De qua difficultate erit q̃ſtio ſpecialis poſt: quia in ꝓpoſito conſtat, quod non refert, quæ harum opinionũ ſit uera. Ex caſu nanque propoſito patet, ꝙ iſte non directè intendit ad acquiſitionem tẽporalium: ſed directa, & principalis intentio eius eſt acquirere epiſcopalẽ poteſtatem, quæ poſſit reformare Eccleſiam. Si ergo intẽdit directè ad paſtoralem authoritatẽ, manifeſtè & ſtatim liquet, ꝙ intendit directè emere ſuffragia pro ſpirituali authoritate habẽda: & conſequenter ſecundum oẽs committit ſymoniam, non iuris poſitiui, ſed diuini. Authoritas nanq; qua cura hĩ animarum, qua præſul populo prodeſt, quave cõſeruari, ac reformari eccleſiaſticum corpus põt, eſt ſpiritualis, & à Chriſto data Petro: quum dixit, Paſce oues meas. Et cõfirmatur, quia iſta duo obiecta. ſ. paſtorale officium, & titulus ꝑbendæ oppoſito modo ſe habeat reſpectu intentionis, & reſpectu emptionis. Reſpectu nanq; intentionis vituperatur titulus præbendę quia auaritiæ, aut ambitionis eſſe uidetur affectus epiſcopatus ꝓpter annexa temporalia. Commendatur aũt paſtorale officiũ: qa charitatis eſt uelle aliorũ incũbere ſaluti. Sed reſpectu emptionis magis vituperatur paſtorale officium, quam præbenda: quĩ illud eſt materia nullo modo vẽdibilis, hęc aũt aut eſt aliquo modo vẽdibilis, aut magis appropinquat ad naturã rerũ venaliũ. Vnde emptio in caſu propoſito, quãuis uideatur habere in ſe quandã pietatis ſpeciẽ ex intentione bene utendi paſtorali authoritate, eſt tamen ſecundum genus ſuum grauius ſymoniæ peccatum, quam intẽdẽtis emere ſuffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit ſuper materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis tranſiens ſuper materia ſibi repugnante, eſt ſecundum ſe prauus, conſequens eſt, ut actus iſte ſit ſecundum ſe prauus: ac per hoc nulla poſſit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de ſecundo

QVO ad tertiũ, an ſcilicet redẽptio uexationis hic habeat locũ, diſtinguo: qa aut eſt ſermo de redẽptione vexationis ꝓpriæ. Et de hac dico, quòd non habet locũ: quoniam ſecundũ S. Tho. & communiter doctores, in conſecutione beneficiorũ redemptio uexationis propriè non habet locũ, ante ius acquiſitũ: conſtat autẽ ꝙ hic non eſt acquiſitum pontificatus ius. Aut eſt ſermo de redẽptione uexationis Eccleſiæ. Et de hac dico, ꝙ poſſet habere locum in propoſito, ſi una circunſtãtia amoueretur: qa Eccleſiæ debetur bonus, & dignus paſtor: nec eſt dubiũ, ꝙ hĩ illi ius quæſitum de hoc, & ꝙ electores tenentur ſibi prouidere de tali capite, & excellentis eſſet charitatis: ſi uolentibus electoribus caput pernicioſum eligere, pecuniã quis eis daret, ne tã immane ſacrilegium committerent, ſicut uolentibus materiale tẽplũ ſpoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidẽtes in latrones: licitè offerunt pro uita, aut libertate redimẽda pecunias, & ſi iuramẽto ſe obligẽt ad aliquid eis dandũ, tenẽtur ſeruare promiſſum. Tantò aũt magis in caſo noſtro licitũ, & laudabile eſt pecunias dare & promittere, quanto uita ouiũ Chriſti oĩbus rebus tẽporalibus præponenda eſt: quũ pro his dominus animã poſuerit, cæteriſq; ponẽdã mãdauerit nõ ſolũ exteriorẽ ſubſtãtiã, ſed uitã quum oportuerit. Circunſtantia autem auferenda eſt uelle ſedẽ epiſcopalem pro ſeipſo, ſiue pro quocunq; alio in particulari, cui ius q̃ſitum non eſt. Hæc nanq; circunſtantia reliqua polluit. Et ratio eſt, quia redẽptio uexationis (ut eius nomẽ ſonat) nõ importat acquiſitionẽ boni, niſi iure debiti, & excluſionem mali iniuſtè illati, aut inferẽdi. Eccleſiæ autẽ vexatio ſatis redimitur, ſi malũ nõ eligitur, ſi bonus, & dignus, non autem hic, uel ille eligetur. Quocirca quamuis liceat, & ſanctum ſit, auaris electoribus aliquid dare, & bonum, & dignum

in con-

in communi eligant (quia einſdē rationis eſt dare, ne malus eli gatur, & vt bonus eligatur, propterea ꝙ minus bonū quā opus ſit, mali rationē habet) non tamen dare licet, vt iſte vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quū in caſu propoſito quæratur pontificatus à viro digno pro ſeipſo, conſequens eſt ꝙ hic non quærit redimere vexationem Eccleſiæ, ſed ſuam: & quia hoc non licet, igitur caſus iſte nunquam eſt licitus.

¶ Sed inſurgit tunc dubium: quia dicere quiſpiam poteſt, ꝙ in tali caſu ſunt duo actus diſparati: ſcilicet datio pecuniæ, & petitio pontificatus pro ſe: & ꝙ pecunia datur pro redimenda vexatione Eccleſiæ non propria, & ſeorſum petitur pontificatus pro ſe digno propter vtilitatem Eccleſiæ & paſtum ouium Chriſti. Fateor ingenuè, ꝙ ſi ſic fieret, ꝙ liceret, & excellentiſſima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tñ ſunt hic tria. Primò ꝙ in caſu propoſito non eſt ſic: quia acquiſitio pontificatus pro ſe ꝓponitur cadere ſub conuentione pecuniæ datæ aut dandæ, qñ autem actus iſti ſunt diuiſi, oportet ꝙ ſeorſum fiat redemptio vexationis Eccleſiæ & ſeorſum petitio pontificatus fiat rogando abſq; omni conuentione. Vinculum tñ iuramenti addere liceret, ſi tñ in æquè bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur ſententia: non enim licet ponere obicem Spiritui ſancto & Eccleſiæ libertati ad æqua bonum, aut ſaltē ad meliorem. Secundò, ꝙ quia ſæpe mens ſibi ipſi mentitur (vt Greg. dicit in paſtorali) & fingit ſibimet ipſi de bono opere amare ꝙ non amat, ſolertiſſime, ſolicitiſſimà & cautiſſimè ſeruandū eſt, quo quis animo mouetur. & vt idē Greg. (in hom. Pentecoſtes dicit) de dilectione Conditoris & proximorum probat eū non mens tñ, ſed manus requiratur Si. n. quis in minoribus cōſtitutus coaceruauit diuitias, nec pro animis egentibus diſtribuit, quō nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro ſola Eccleſiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autē infallibile ad ſciendum quid ipſum moueat, eſt, ſi in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda Eccleſiæ vexatione, etiā ſi alius fieret Pontifex æquè bonus aut melior. Nam ſi non daret, conuincitur ꝙ pro ſeipſo aut illo ſublimando ſoluit, & non tñ pro Eccleſiæ redemptione. Tertiò ꝙ in caſu propoſito fit mentio non ſolùm de pecunia, ſed de beneficiis eccleſiaſticis. Non. n. etiam pro ſola redemptione vexationis Eccleſiæ licet dare beneficia eccleſiaſtica indignis: quales ſupponuntur eſſe auari electores. Dare enim eccleſiaſticum beneficium indigno, eſt actus ſecundum ſe prauus: & nulla poteſt excuſatione, aut intentione rectè fieri. Vnde ſicut non licet dicere mendacium pro ſaluanda Eccleſia, ita non licet dare eccleſiaſticum beneficium indigno. Quare concludendo caſus iſte, vt proponitur, omnino eſt illicitus: poteſt tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam nō eccleſiaſtica beneficia dando. Hæc de tertio.

QVO AD quartū rñdendū eſt obiectis. Et ad primū dī, ꝙ illa maxima tenet in nō malis: ita quod cuius finis bonus eſt, ipſum quoq; bonum eſt, ſi non ſit de genere ſecundum ſe prauorum. Non enim furari eſt bonum, ſi fiat propter eleemoſynam largiendā: quia eſt ſecundum ſe prauum. Sic autem eſt in propoſito quia talis emptio eſt ſecundū ſe praua: vt patet ex dictis.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu ſecundum ſe malo: iuramentū autem & votum tunc non ſunt implenda, quando ſunt reſpectu minus boni: aliud eſt enim prætermittere minus bonū, & aliud eſt committere ſe malum. Sed quia ſymonia iſta (vt patet ex dictis) eſt directè reſpectu ſpiritualium ac per hoc totaliter ſub iure diuino tantùm. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendent: & ideo maius eſt vinculum huius prohibitionis, quàm voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, ꝙ hic non eſt ſermo de ſymonia reſpectu tituli præbendæ, de qua eſt dubiū inter Canoniſtas: ſed reſpectu ſpiritualis poteſtatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Eccleſiæ vexationem redimere: quomodo poteſt hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATVS DECIMVS DE VSV ſpiritualium, cuius eſt vnica quæſtio.

QVÆSTIO.

¶ *Nū quilibet vtens ſpirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.*

QVÆRITVR Vtrum quilibet vtens ſpiritualⁱ in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quod ſic. Primo, quia indignè exequens officium prælationis, peccet, ergo par eſt de aliis ſpiritualibus officiis ratio.

¶ Secūdò, quia miniſter debet conformis eſſe principali agenti, Deus autem & Eccleſia, cuius ſunt miniſtri Officiales ſpirituales, ſancti ſunt. ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere ſacram Scripturam ex officio, ſiue prædicando, ſiue legendo, ſiue corrigendo, ſine, &c. peccatum mortale dicitur, argo, &c.

IN OPPOSITVM eſt, quia ſequeretur ꝙ qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, ſi eſſent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non ſolùm durum, ſed rationi diſſonum ſanè eſt.

IN HAC QVÆSTIONE quæ propter uerba diui Thomæ mota eſt, primo rem tractabo: Secundo ad verba ſancti Thomæ deſcendam.

QVO AD primū ſciendum eſt, ꝙ ex duplici capite pendere pōt, quod peccator exercens ſpiritualē actum ſecundū ſe licitum, propter finē debitū, &c. peccet. Primò ex parte ſanctitatis ipſius actus. Secundo ex parte ſanctitatis officii, ſeu poteſtatis qua vtitur. Et ſiquidē actus ſanctitatem attendamus, cū conſtet quod non quilibet ſanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuſto, eleemoſyna, &c.) diſtinguere oportet. Similiter cū conſtat, ꝙ non quodlibet ſacrū officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiādo eccleſiam, & in exactione decimarū: ius decimarum ſpirituale eſſe conſtat à S. Tho. in ſecunda ſecundæ. q. 87. ar. 3.) diſtinguere quoq; hic oportet. Etenim qm̄ potentia eſt propter actum diſtinguatur cū S. Tho. ex 3. parte q. 64. ar. 3. actus ſanctus in duo genera. Quidam. n. ſancti ſunt, quia conſecratione aliqua ſanctificati: & hi propriè ſunt actus ſacramentorum. Quidam vero ſunt ſancti: quia ſunt ſecundum ſe mundi, & ad Deum ordinati: & hi ſunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia, ſeu poteſtates duplicis generis ſunt: nam quædam in conſecratione conſiſtunt, vt patet de poteſtate ordinis: & quædam non, vt patet de poteſtate iuriſdictionis Eccleſiæ.

¶ His præmiſſis pono duas concluſiones. Prima eſt. Quilibet exiſtens in peccato mortali vtens ſacro officio ſecundū actum ſanctum id eſt conſecratione aliqua ſanctificatū, peccat mortaliter peccato ſacrilegii. Et ratio eſt: qa quantū eſt in ſe, polluit ſancta, quāuis incontaminabilia ſecundum ſe ſint ſacramenta. Et hæc concluſio cōmuniter conceditur, habeturque in 4. ſen. diſt. 5. & in tertia parte. q. 64. art. 6. Secunda eſt. Exercens in peccato mortali actus ſanctos, id eſt iuſtos, quoſcunq;, non cōſecratos tñ, nō peccat mortaliter, per ſe loquendo. Et probatur hęc concluſio: primò, quia ſi hoc eſſet peccatum eſſet ſacrilegium: ſed hic ſacrilegium eſſe non poteſt, cū ſacrum propriè nullum ſit. Et ſi dicatur quod licet non ſit ſacrū aliquod ex parte actus, eſt tñ hic ſacrum aliquod ex parte officii: puta prælationis, vel miniſterii Chriſti & Eccleſiæ. Nihil obſtat: quia cum potentia ſit propter actum, nullus potentia, vt ſacra, vtitur: qui ſacrum actum non exercet, ſacrilegium autem tunc tantum committitur, qñ contra ſacrum, vt ſacrum eſt, agitur. Secundò, quia ſi in huiuſmodi exequutionibus peccatoris eſſet per ſe peccatum mortale, non eſſet in quibuſdam ſic & in quibuſdam non: ſed aliquod vniuerſale oportet inuenire, cui hoc per ſe conueniat.

¶ Et ſi diligēter attendamus diſtinctionibus factis, ad hęc oportet venire: oportet namq; aut ex ſanctitate actus tñ (puta tangere corpus Chriſti) aut ex ſanctitate officii tñ (vt exigere ſuas decimas) aut ex ſanctitate vtriuſq; peccatum mortale oriri. Sed ex ſanctitate actus tñ hoc non eſt etiam ſi conſiſtat in ſanctitate conſecrata quia licet peccatori tangere corpus Chriſti, leuando ipſum de luto. & baptizare in caſu neceſſitatis ſine ſolemnitate. Nec ex ſanctitate officii tantum quia oportet actum ipſum eſſe ſanctum alioquin Epiſcopus aut Curatus exigendo debita ſubſidia, ſi eſſet in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officii ſui actum exequitur: hoc autē eſt ridiculum. Ergo eſt ex ſanctitate vtriuſq;. Et cum non ex ſanctitate large ſumpta (quoniā ſic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officii ſancti opus eſt ſanctum) relinquitur, ꝙ ex ſanctitate ſtrictè in conſecratione conſiſtente ratio peccati ſumatur. Dixi autem, per ſe loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, eſt peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Miſſam in peccato mortali. Hæc de primo.

QVO AD ſecundū uerba diui Tho. in 4. di. 5. & di. 19. art. 5. q. 2. & in ſecunda ſecundæ. q. 33. art. 5. & q. 60. art. 2. ad tertiū & in tertia parte. q. 64. ar. 6. & ſpecialiter ad primum conſona non uidentur. Nam in ſententiis durè nimis loqui uidetur, & prælatū expreſſè dicit peccare corripiendo, & omne aliud proprii officii exequendo, ſi eſt in peccato mortali. In ſumma expreſſè dicit peccatorem corrigere abſq; nouo peccato, ſi humiliter hoc facit: & ſimiliter iudicem nō peccare arguendo & iudicando: & utrunq; ſuper eadem Aug. authoritate fundat. Si. n. peccatorē prælatū iſta facere eſſe ſecundū ſe peccatū mortale nulla humilitas ſtās cū peccato mortali, faceret, ut eſſet licitum

vt hic docemur. Et in tertia parte vbi ſuprà docuit nos illã diſtin ctionẽ de duplici ſanctitate, ſcilicet actus, quã miniſtri. Et per illã oſtendit, ꝙ peccatores miniſtrãtes Deo in operibus charitatis nõ peccãt: & tamen cõ facit, vt vtatur ipſa iuxta illã regulã: Si affirmatio eſt cã affirmationis, negatio eſt cã negationis, & ecõuerſo: dũ ea negatione ſanctitatis cõſecratæ, infert negationẽ pctĩ in miniſtro pctõre & ex affirmatione cõſecratæ ſanctitatis, infert affirmationẽ peccati in miniſtro peccatore. Et quia ſuper hoc tota hæc deciſio fundatur, optima cẽſenda eſt: procedit.n.ex p ſa cauſa.

¶ Ex quibus credo ego ꝙ dicta in ſententijs ad doctrinã in ſumma traditã tanquã reſolutionẽ ſint reducenda & non econuerſo. Vnde cum oẽs actus in arguendo alian ſint ſancti: quia ſunt actus virtutũ, & non conſecrati (vt patet diſcurrendo in ſingulis) eos in peccato mortali exercens: per ſe loquendo, nõ mortaliter peccat, niſi prædicatio excipiatur: quia eſt actus Sacerdotis, aut Diaconi: quãuis hæc exceptio nõ neceſſaria videatur: quia prædicatio nõ eſt actus ordinis, per ſe loquendo: & conſequenter cũ non ſit niſi ſecũdo modo actus ſanctus: idẽ vt de ipſo & alijs iudiciũ: non tñ ex æquo: quia præcipuus eſt paſtoris actus: dicente Chriſto in inſtitutione pontificatus Petro: Paſce oues meas. Et cõfirmatur hoc de prædicationis miniſtro, quia in ſynagogis Iudæorũ & tẽplo eorũ non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin non fuiſſet Chriſto permiſſum prædicare: & Act. 13. nõ fuiſſet à principibus Synagogæ requiſitũ, & conceſſum, ꝙ Paulus prædicaſſet in ſynagoga. Cũm hoc tñ ſtat ꝙ fortè prædicare ex officio (ſicut epiſcopus prædicat) cum ſolennitate, ſit mortale: ſicut baptizare ex officio, vt S. Tho. dixit.

¶ Ad rationẽ ergo primã (quæ in 4. ſen. mouit authorẽ) dr ꝙ indignè pro nunc ſumitur dupliciter. ſ. priuatiuè, & contrariè & ꝙ indignè priuatiuè exequẽs nõ ſemper peccat: ſed nõ meretur id ꝙ priuata dignitas admiſit. Indignè autẽ cõtrariè faciens aliquid peccat: ſed tunc hoc reſtat probandũ, ꝙ prælatus exequẽs officiũ ſuum quo ad actus charitatis & iuſtitiæ, ſ. corrigere, docere, &c. indignè agat contrariè. Quid.n. contra ſanctitatem horum actuũ facit perſonæ macula non dico manifeſta aut ſcandaloſa, ſed abſolutè ipſa macula peccati? Certè nihil video, niſi ꝙ priuat illos actus bonitate meritoria: quod non eſt de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatũ mortale, ſed peccatum tñ, vt patet intuenti. Hanc autẽ rationem ipſe modificauit, in tertia parte quaſi addens ꝙ tunc eſt indignus contrariè, qñ eſt reſpectu actus ſancti: id eſt conſecratione myſtica ſanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propoſitum idem, ſ. de correctione fraterna, explanauit ꝙ reddit ipſum correctore indignum, ſic ꝙ quoddam impedimentum correctioni proximi confert, non tñ tale, ꝙ per humilitatẽ peccatoris non poſſit ſuppleri ſeu honeſtari. Vnde actus iuriſdictionis quorumcunq; prælatorum & ſuperiorum, & actus per accidens miniſtrorum ordinis & vniuerſaliter non conſiſtentes in conſecratione aliqua à peccatoribus exercitati non pariunt per ſe nouum peccatum mortale. Miniſtratio autem ſacramentorum, & eorum ſuſceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verũm ſcito ꝙ nec verè contritus nec credens ſe contritum, quia diligenter & ſi non ſufficienter diſcuſſit ſeipſum cenſetur in peccato mortali quo ad hæc exiſtere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret ſe periculo peccandi mortaliter, cũ ad miniſtrandum, aut ad ſuſcipiendum ſacramenta accedit: cum nemo ſciat, vtrum odio vel amore dignus ſit: & hoc expreſſe ſentit S. Thomas, in 4. diſtinctione 9. &c.

¶ Et per hæc patet reſponſio ad obiecta. Ro. die 24. Aug. 1506.

TRACTATVS VNDECIMVS DE voto non nubendi, & de nouitijs, in tres quæſtiones diuiſus.

1 *Num votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.*

2 *Nũ emiſſurus pfeſſionis votũ poſſit abſolute renũciare propinquæ hæreditatẽ, quam probabiliter dubitat male adepto are infectã.*

3 *Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.*

QVÆSTIO I.

Num votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

QVÆRITVR vtrum votum non nubendi æquiualeat voto caſtitatis.

¶ Et videtur ꝙ non. Primò, Quia minus non æquiualet maiori. Sed votum caſtitatis maius eſt, quàm nõ nubendi: ſicut ſeruare caſtitatẽ plus eſt quã non nubere, ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicunque deſtruit vnũ, deſtruit & reliquum: ſed committens fornicationem, agit contra uotum caſtitatis, & non contra uotum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

RESPONDEO, Quòd hæc quæſtio duplicem ſenſum habere poteſt. Primò, utrum hæc duo uota ſimpliciter æquiualeant. Secundò utrum æquiualeant quo ad diſpenſabilitatem aut incommutabilitatem: ita ꝙ nulla authoritas poſſit in alterum, quę non poteſt in reliquum.

¶ Et in primo quidẽ ſenſu licet prima fronte propter argumenta adducta uideatur ꝙ non æquiualeant: attentius tñ conſiderantibus apparet, ꝙ diſtinguendum eſt de uoto. Poteſt enim dupliciter ſumi, ut placet Theologis, in 38. diſt. 1. Vno modo proprie: alio modo communiter. Voti ſiquidẽ propriè ſumpti materia tantummodo eſt bonum ſupererogationis, eo ꝙ de ratione uoti eſt, ꝙ ſit de meliori bono. Voti uerò communiter materia: eſt etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur, non inquantum huiuſmodi, ſed inquantum uoluntarium ut patet de uoto in Baptiſmo emiſſo. Si ergo loquamur de uoto caſtitatis propriè, cum ſub tali uoto non cadat, niſi caſtitas ſupererogationis, quæ nihil aliud excludit niſi coitum matrimonialẽ (quia ad ſeruandam extra matrimonium caſtitatem quilibet ex præcepto tenetur) conſequens eſt tale uotum & uotum non nubendi æquiualere. Si uero loquamur de uoto caſtitatis communiter, cùm ſub tali uoto claudatur omnis caſtitas, conſequens eſt ꝙ tale uotum, & uotum non nubendi non æquiualent: ſed longè maius eſt uotum caſtitatis.

¶ In ſecundo uerò ſenſu quid tenẽdum ſit, ex modò dictis concludendum eſt. Quidam enim, quia ſedi apoſtolicæ ultra illa tria uota peregrinationis, duo tantùm inueniuntur reſeruata, ſcilicet religionis & caſtitatis, & reſeruationes nõ ſunt amplianda, ſed potius reſtringendæ (quaſi odioſa prælatis, quorum authoritas reſtringitur) & uotum caſtitatis omnem coitum ſecundum communem loquentium uſum excludere intelligitur, crediderunt hæc uota non eſſe æquè incommutabilia: ſed in in uoto non nubendi Epiſcopum, in uoto uerò caſtitatis, ſolum Papam diſpenſare poſſe.

¶ Sed opinio hæc à ueritate longè eſt: ꝙ tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo uota æquiualent quo ad id ꝙ per ſe & ſimpliciter in uoto caſtitatis, abſolutè loquendo, inuenitur. ſub uoto enim caſtitatis, abſolutè loquendo, cadit caſtitas ſupererogationis per ſe & ſimpliciter: utpote tanquàm ad quod inſtitutũ eſt: caſtitas autem ad quàm oẽs neceſſariò tenetur, non cadit, niſi fortè ſecundum quid: conſtat autem ꝙ in uoto non nubendi clauditur tota caſtitas ſupererogationis. Relinquitur igitur, ꝙ eiuſdem rationis eſt diſpenſare utrunq;. Secundò: quia uotum caſtitatis intantum eſt reſeruatum Papæ, inquantum eſt ab eo diſpenſabile. Non eſt autem diſpenſabile, niſi quo ad caſtitatẽ ſupererogationis: in qua eiuſdem rationis eſt cũ uoto non nubendi. Ergo hęc duo uota inquantum diſpenſabilia non ſolùm æquiualent, ſed ſunt idem: nihil enim aliud diſpenſando in uoto caſtitatis concedit Papa, niſi nubere, & pro nullo alio obtinendo nuli ſe adit ſedes apoſtolica ab habentibus uotum caſtitatis niſi pro coniugio. Vnde dicere, uotum non nubendi non eſſe reſeruatum, ut uotum caſtitatis, eſt propriam ignorare uocem. Tertiò, quia niſi aliunde ad oppoſitum quandoq; cogamur, uerba iuris ꝓpriè interpretãda ſunt. Alioquin nulla poſſet expoſitio certa haberi: ſed omnia ambigua eſſent, dum propriè uel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autẽ nomen (ut ex dictis, & ex ſuo proprio fine, ad quẽ inuentum eſt, patet) obligationem ad ea, quæ ſupererogationis ſunt, propriè importat: nulla enim eſt neceſſitas uotiuæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam uenereã, dicendo uotũ caſtitatis, obligationem ad abſtinendũ à uenereis, quæ licuiſſent, propria ſignificatione inſinuat. Quũ ergo reſeruatũ apoſtolicæ ſedi dicitur, propriè ſumitur. Sic autem ęquiualere, imò idem eſſe ꝙ uotum non nubendi, oſtenſum eſt. Relinquitur ergo quod utrumq; apoſtolicæ ſedi eadem ratione & reſeruatione reſeruatum eſt. Nec ſit hic aliqua reſeruationis ampliatio: nec uocabula extra communem uſum doctorum trahuntur, quamuis uulgares largius loquantur.

AD Vtranq; autem rationem in oppoſitum ſimul dicitur, ꝙ nihil aliud cõcludunt, niſi quod uotum caſtitatis largè ſumptum, & uotum non nubendi, non æquiualent ſimpliciter: quod (ut ex dictis patet) non contrariatur determinationi noſtræ, qua diximus, ꝙ uotum caſtitatis propriæ, & uotum non nubendi, ſimpliciter æquiualent: & quod uotum caſtitatis, abſolute loquendo, & uotum non nubendi, quo ad diſpenſabilitatem uel indiſpenſabilitatem æquiualent. Mediolani, die 18. Decemb. 1500. in ſancta Maria Gratiarum.

DE NOVITIIS.

QVÆSTIO II.

Num emiſſurus profeſſionis votũ poſſit abſolute renũciare propinquæ hæreditati, quam probabiliter dubitat male adeptã are infectam.

QVÆRITVR vtrum emiſſurus profeſſionis votū, poſſit abſolutè renunciare propinquis hæreditatem, quam probabiliter dubitat male adepto ære infectam.

Arguitur q̄ ſic. Primò, quia vnuſquiſq; poteſt liberè vti iure ſuo, etiam ſi inde alterius damnum ſequatur. Ius autem renunciandi competere conſtat tali nouitio, qui nondum adiit hæreditatem: poteſt igitur iure huiuſmodi vti.

¶ Præterea, nullus tenetur conſtituere ſe debitorem alteri, niſi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Conſtat autē quòd in hoc caſu nouitius adhuc nullo modo concurrit ad aliquem acceptionis modū, nec res peruenit ad eum, quamuis ſit in potentia proxima ad perueniendum ad ipſum. Et adeundo hæreditatem infectam, conſtitueret ſe debitorem his, à quibus res iniuſtè extortæ ſunt: ergo non tenetur ipſam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hæreditati grauatæ debitis nouitius indubiè poſſet renunciare, & non ſe conſtituere debitorem: ergo hæreditate noxia, multis reſtitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quàm ad illa tenetur: imò ſecundum quoſdam ſolutio debitorum mutuo vel emptione, &c. præcedit reſtitutionem malè ablatorum.

¶ Præterea in profeſſione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus ſolicitudinibus ſeculi huius in nouitatem ſuæ vitæ transferre. Conſtat autem q̄ reſtituendi in ſe onus ſuſcipit, conuinget multa opus eſſe ſolicitudine, rebus præſertim dubiis extantibus: tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt poſſit ex pretio ſingulis ſatisfieri: tum in creditorum minutorum inueſtigatione, & aliis quamplurimis, quæ cum religioſi animi quiete non ſtant.

¶ Oportet ergo, ſi renunciare non poteſt aut profeſſum ſolicitari circa ea, quæ mundi huius ſunt, multo tempore, aut paternā obligationem obicem ſibi eſſe ad profeſſionis holocauſtum offerendum. Quorum vtrunq; videtur inconueniens: quum beatus Matthæus qui rapere ſolebat aliena, teſte Beda, relictis omnibus ſecutus legitur Dominum, Luc. 5. ſic q̄ vt gloſ. dicit, etiam rationes incompoſitas dereliquit: ergo.

IN OPPOSITVM eſt, q̄ iuri naturæ expreſſum à Domino, Matt. 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter ſeruandum eſt. Conſtat autem, quòd ipſe nouitius ſi eſſet in ſtatu creditorum, à quibus res iniuſtè extortæ ſunt, vellet regulata voluntate ſibi ſatisfieri à bene diſpoſitis ad reſtituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent reſtituere: ergo & ipſe debet hoc facere aliis.

RESPONDEO Cum diſtinctione: & dico quatuor. Primò, q̄ ſi propinqui, ad quos poſt renunciationem perueniret hæreditas, ſunt tales q̄ indubiè credantur reſtituturi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, poteſt nouitius abſolutè renunciare, inſinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundò, quòd ſi propinqui prædicti ſunt tales, quòd indubiè credantur, nunquam, aut quaſi nunquam reſtituturi, non poteſt nouitius abſolutè renunciare. Tertio, quòd ſi propinqui medio modo ſe habent, ſcilicet quod dubitetur, an reſtituent vel ne, non poteſt nouitius abſolutè renunciare. Quartò, quod in his duobus vltimis caſibus, & vniuerſaliter in omnibus caſibus extra primum, tenetur nouitius ſic prouidere, vt abſque dubio credatur reſtitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum eſt, q̄ renunciare hæreditati duo importat: vnū explicite, ſ. nolitionem hæreditatis: & alterum implicita, ſcilicet diuerſionem hæreditatis ad aliū, vel alios. Renuncianti enim aliquo, hæc duo ſemper ſe inſeparabiliter comitātur: ſic q̄ renuncians, directè hæreditatem nolle ſe fatetur: & ex hoc naturali neceſſitate ſequitur, q̄ ad alterū hæreditas declinet. Et ſi in renunciatione quidem actu ſola nolitio conſideretur hæreditatis, difficile & forte impoſſibile eſt, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium à libera & abſoluta renunciatione: quia nec præcepta reſtitutionis ad hoc ipſum cogunt, quum ad ipſum adhuc ſe non extēdant: quia nō comprehenditur ſub aliquo nouem generum perſonarum ad reſtitutionem obligatarum ſecundū doctores in illis verſibus, Iuſſio, conſilium, &c. vt patet diſcurrendo per ſingula. Niſi quis crederet, q̄ nolendo hæreditatem, fieret non obſtans detentioni rei alienæ, quum poſſit non renunciando obſtare: ac per hoc obnoxius fieret reſtitutioni. Sed hoc non videtur neceſſarium: quia vt S. Tho. in Secunda Secūdæ q. 62. art. 7. ad tertium dicit, tunc ſolum non obſtare obligat aliquem ad reſtitutionem, q̄n præſupponit obligationem ad obſtandum in eo, qui non obſtat: in hoc autem nouitio nulla præſupponitur obligatio, ſed quæritur an in eo ſit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans. ſed (vt obiiciendo tactum eſt) apparat oppoſitum ex eo, q̄ cuilibet licitum eſt vti iure ſuo: & nullus oſtio experti tam facti, quàm rei tenetur ſe inuoluere nouis quæſtionibus & obligationibus, vt alteri ſatisfiat. Si verò in renunciatione actu conſideretur declinatio hæreditatis ad alium vel alios, quāuis prima facie videtur, q̄ quicquid hinc ſequatur, ponderandum non ſit: eo q̄ renuncians non eſt author talis diuerſionis, nec intendit eam, ſed ordinario conſecutiua eſt intentioni à renunciante. Si nolitionem hæreditatis diligēter rū conſideranti videri facile poteſt, declinationem iſtam eſſe, etſi non principaliter: ſecundariò tū intentam à renūciante: quia ſcit principali ſuum intento annecti declinationem hæreditatis ad tales, & & poteſt impedire connexionem talis declinationis, renunciando aliis, vel modificando, &c. Attenta ergo in renunciationis actu diuerſimode hæreditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor ſupradictas concluſiones. Quum enim huiuſmodi hæreditatis declinatio ex voluntate libera renunciantis procedat, non vt caſualis, ſed vt per ſe ſecundò intentus effectus (vt patet ex ſe & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut reſtitutio alieni æris hæreditati immixti (q̄a ex iſta declinatione ius hæreditatis acquiritur, & dominiū facti reſpectu ſpus aliani: etſi ad auaros diuerſio ſit, perſeuerabit detentio alieni: ſi vero ad bonos uiros, fiat reſtitutio) conſequens eſt, q̄ talis diuerſio debeat ſic à renunciante eius authore modificari, quatenus nullius ius ex illa uioletur: alioquin ipſa reatum iniuſtitiæ euadere non poteſt. Et confirmatur: quia renuncians, inquantum eſt author talis deuotionis, quamuis impliceté, diſpoſitiue ſi diſponit de hæreditate infecta. Conſtat autem, q̄ ordinans & diſponens de hæreditate infecta, immunē ab iniuſtitia non ſe ſeruat niſi prudēter & fideliter diſponat de ære alieno reſtituēdo: nec proteſtatione aut renunciatione aliqua excuſari poteſt. Tenetur igitur huiuſmodi nouitius ad ſic prouidendum, ut reſtitutio fiat: alioquin ut mutus ſubtractione præcepti, ad qd tenetur in diſpoſitione hæreditatis infectæ, ad reſtituendū ipſe tenebitur. Nec refert in propoſito, an certum aut dubiū uerisimile ſit de infectione hæreditatis: q̄a quemadmodum diſponens de hæreditate tenetur, quā conſtat aliena eſſe ordinare, ut omnino inſtituantur: ſic tenetur de dubiis bonis ordinare, ut certe eudo habeatur, etſi aliena cōperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipſe ſi hæreditatem in ſe ſuſciperet. Quia igitur huiuſmodi liberæ renunciationi nihil obſtat, niſi reſtitutio alieni quā ante profeſſionem heri non poſſe ſupponitur ob ſui intricationē: conſequens eſt q̄ renunciatio licita ſit, ſi annexam habet debitā prouiſionē reſtitutionis agendæ: ſiue hoc ſit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum ſuccedētium poſt liberam renunciationem, ut prima cōcluſio dixit: ſiue hoc ſit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiuſmodi circunſtantias, ſi modificata renūciatione, ut quarta concluſio propoſuit. Et quia oppoſitorum eadem eſt diſciplina, ex eiſdem principiis patet illicitum eſſe abſolutè renunciare, quando ex hoc ſcitur, aut dubitatur ad tales reſtitutio æris alieni deuoluenda, quibus exoſa eſt reſtitutio: ut ſecunda & tertia concluſione dictum eſt. Nec eſt in dubium uertendum, an fideliter reſtituent cohæredes, qui proportione ſua infecta non curant ſatisfacere: uoce etenim Domini dicitur Matth. 7. A fructibus eorum cognoſcetis eos.

AD Argumenta ergo in oppoſitum pro quanto inferre intendunt licitum eſſe abſq; diſtinctione aliqua abſolutè renunciare, reſpondendum eſt.

¶ Ad primum ergo dicitur, q̄ nouitio non competit ius abſolute & libere renunciandi hæreditati infectæ in omni caſu: ſed tunc tantum quando ex tali renunciatione hæreditas deuoluitur ad non detentores alieni: ut ex dictis patet.

¶ Ad ſecundum dicitur, q̄ quum in renunciatione interueniat diſpoſitio quædam rei alienæ hæreditati immixtæ, niſi talis diſpoſitio debitis circunſtantiis fulta ſit, dānificarentur ex hoc illi, quibus res debet reſtitui: ac per hoc acceptio quædam alienæ rei ſuboriretur in ipſo renunciante, obligans ipſum ad reſtitutionem acceptionis, ſiquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorē ſe conſtituere, ſed ſic ordinare ut ſatisfiat: non propter aliquam præcedentē acceptionem, ſed ne in ipſa diſpoſitione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem uero dicitur, q̄ ideo grauamen debitorū paruipenditur, quia creditoribus conſueuit etiam à detentoribus alieni ſatisfieri, & propter cōtractuum cautiones, & propter ſuorum quinternorum fidē ſeruandam, & alia huiuſmodi. Vnde ſi contingeret ex renunciatione ad tales hæredes deuoluendam eſſe hæreditatem grauatam debitis, quos crederetur non ſoluturos, & propter potentiam, uel aliquid aliud non poſſe cogi (ut plurimum contingit circa grauamen legatorum ad pias cauſas) eadem eſſet regula ſeruanda, quæ circa reſtitutionem male ablatorum dicta eſt.

¶ Ad tertium dicendum, q̄ nouitius perplexus non remanet in

hoc

hoc caſu:ſed abſoluere ſe abſq; multa difficultate poteſt ab huiuſmodi ſollicitudinibus, & quando habet propinquos auaros adhibendo neceſſarias cautelas in ſua renunciatione. quod ꝑt multipliciter fieri uel renunciando alijs quos nouit non detenturos alienum, uel renunciando quidem auaris propinquis, ſed ſubſtituendo alios hæredes, niſi intra certum terminum ſub certis iudicibus diſcuſſum ſit, quid reſtituendũ ſit, & reſtitutum: uel renunciando quidem auaris propinquis, ſed ordinando, quòd hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus poſſit, quouſq; tales electi ab ipſo renunciante, diligenter inquiſierint, examinauerint, iudicauerint & reſtituerint quicquid reſtituẽdũ eſt. Et quoniam nemo militat proprijs ſtipẽdijs, legare debet huiuſmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, ut accendantur ad fideliter cuncta peragẽda. Et ſic horum aliquo, uel quouis alio modo rectè diſpoſita renunciatione, Chriſtũ nudum nudus ſequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante reſtitutionem pauperem Chriſtum pauper ſequutus eſt: quum Zachæus Luc. 19 legatur reſtitutionem pollicitus. Nec Euangeliſta de uſu rerũ ſimpliciter, ſed de affectu quidẽ ſimpliciter de uſu uerò pro tunc dixit, Relictis omnibus ſequutus eſt eum: nã poſtea modum conuiuium magnum fecit in domo ſua ſumptibus proprijs: gloſſa quoque illa eodem eſt intelligenda modo. Mediolani, die 29. Septemb. 1500.

QVÆSTIO III.

Vtrum per uotum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.

QVÆRITVR utrum per uotum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis ſit acquiſitum ius illi Eccleſiæ.

¶ Et uidetur quòd ſic. Primò, quia per promiſſionem acquiritur ius illi, cui fit promiſſio. unde poteſt agere cõtra eũ, qui promiſit, ſi non ſeruauit promiſſum, ſed in talibus uotis fit promiſſio non ſoli Deo, ſed etiam tali Eccleſiæ implicitè, uel explicitè, ergo per tale uotum acquiritur ius illi Eccleſiæ. Minor patet ex eo, quòd ſic uouens intendit ſe obligare nõ ſolùm ad offerendum Deo tale quid, ſed ad offerendum tali Eccleſiæ uel imagini. Si dicatur, quòd illa promiſſio nõ eſt acceptata à prælatis illius Eccleſiæ, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc eſt: Tũ quia eſt acceptata implicitè: quoniam quemadmodum conſtat Deum acceptare promiſſionem ſibi factam, ita Eccleſiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quòd acquiratur ius in huiuſmodi: ut patet in legatis factis Eccleſijs. Præterea, Si per tale uotum nõ eſſet acquiſitum ius Eccleſiæ, non poſſet Eccleſia ipſa agere contra uouentem: ſed Eccleſia agit contra non ſeruantes talia uota: ut patet extra de cenſibus, cap. ex parte. & ab Inno. & ab abba. ibi. & ex gloſ. 12. q. 1. c. ſcimus. & Archiep. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Eſt Gulielmi. & Summæ Piſanæ ſequacium que opinio.

RESPONDEO, quidam tenent uel abſque ratione aliqua, uel propter rationes adductas, quòd tali uoto acquiritur ius illi Eccleſiæ, cui res offerenda uouendo decreta eſt: & propterea talia uota eſſe incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare cõmutantes huiuſmodi uota. Alij uero oppoſitum ſentiunt, dicentes hæc uota eſſe commutabilia, ſicut cætera: quando ſcilicet neceſſitas uel utilitas id expoſcit.

¶ Et horum, iudicio meo, opinio uera eſt, & conformis Theologorum antiquorum ſententiæ. Vera quidem: quia cum ex uoto nulli ius aliquod acquiratur, niſi ex obligatione uouentis: obligatio autem uouentis ex ſola eius promiſſione oriatur, ſecundũ quòd in uoto inuenitur promiſſio, iudicanda eſt obligatio & iuris acquiſitio. Cum autem in uoto ſint duo, ſcilicet promiſſio, & res promiſſa, & cõtingat quandoque rem promiſſam unã aliam promiſſionem eſſe (ut patet in uoto profeſſionis) neceſſe eſt duo eſſe genera uotorum: quædam una promiſſione cõtenta, quædã duplici promiſſione munita. Et uota quidem illa quæ unicam tantũ continent promiſſionem ſoli Deo, cui promiſſio illa neceſſariò fit, ius acquirunt: talia autem ſunt omnia uota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicãt promiſſionem (altera ut materiam uoti, altera ut eſſentiam uoti) duobus ius acquirũt, & creaturis illis quibus aliqua boni promiſſio fit, & creatori cui uouetur implenda promiſſio creaturis illis facta. Talia autem ſunt uota, quibus ſanctis aut prælatis aliquid pollicemur, ut S. Tho. in Secunda Secundæ, q. 78. ar. 5. docuit. in eiuſmodi ſiquidem uotis, promiſſio obedientiæ prælato tanquam quoddam ſupererogationis bonũ eſt res ꝓmiſſa Deo, & materia uoti, promiſſio autem, qua Deo, ad id nos ſeruãdum obligamur, eſſentia uoti eſt, & actus latriæ. & quoniam promiſſio rationis actus eſt, expectationem patiens in eo, cui fit promiſſio, non poteſt fieri niſi rationem habentibus: & conſequenter nulla promiſſio ſub uoto cadere poteſt, niſi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat, Ac per hoc ex uoto nulli poteſt ius acquiri, niſi Creatori aut creaturæ rationali: ſola enim ꝓmiſſio in uoto ius parit. Cum ergo in huiuſmodi uotis quæ fiunt alicui imagini Crucifixi aut B. Virginis, &c. nulli fiat ꝓmiſſio niſi Deo, & Sancto alicui, nulli conſequenter acquiritur ius niſi Deo & Sãctis. Eiuſdem autem authoritatis eſt diſpẽſare, uel commutare promiſſiones factas Deo & ſuæ curiæ cæleſti: cum non ſit minor authoritas Eccleſiæ in cõcernentibus cæleſtem curiã, quam in ſpectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cæleſtibus prouenire poſſit, quibus Deus ipſe eſt omnia: unde omnia huiuſmodi uota cõmutabilia ſunt habita ratione gloriæ illorũ Sanctorum, quibus promiſſum aliquid erat. Nec contendat aliquis implicare in his uotis promiſſionem prælatis illius Eccleſiæ, ex eo quòd res, quam uouens promittit offerre illi Eccleſiæ, intelligitur prælatis Eccleſiæ promiſſa. Hoc enim falſum eſſe ex eo conſtat, quod in huiuſmodi uotis locus in quo implendum eſt uotum non cadit ſub uoto, ut perſona, cui fit promiſſio, ſed ut circunſtantia rei promiſſæ ſicut tempus & quantitas & alia huiuſmodi. Nihil enim aliud huiuſmodi uotis agitur: niſi quòd promittitur Deo talis res tali tempore, & in tali loco offerenda. ubi patet nullam promiſſionem prælatis Eccleſiæ eſſe materiã uoti, ſed tantummodo rem talibus circunſtantijs ueſtitã. Nec refert an tales circunſtantiæ ſint locus, tempus, quantitas, &c. an ſint perſonæ humanæ. Si quis enim uouerit nutriturum ſe tales pauperes Chriſti uno die, quãuis teneatur hoc facere, poteſt tamen eius commutationem procurare & obtinere, ſicut, & aliorũ ſupradictorum: quia perſonæ illæ non concurrunt in illo uoto, ut quibus fit promiſſio aliqua, ſed ut circũſtãtia eleemoſynæ offerendæ Deo, ut dicit S. Th. in 4. d. 38. q. 1. ar. 1. q. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiuſmodi uotis obliquos nominũ caſus ponderare: an ſcilicet uouens dixerit ſecum, Promitto Deo & B. Mariæ offerre cereum in tali Eccleſia, an dixerit, Promitto Deo & tibi B. Mariæ talis Eccleſiæ offerre cereum, ut credatur per hanc diuerſitatem in ſecundo caſu acquiri ius illi Eccleſiæ, quia imago illius Eccleſiæ ſignificatur ibi cõcurrere, ut perſona, cui fit ꝓmiſſio. Hoc enim friuolũ eſſe ex duobus patet. Primò quia imaginem uouens nõ alloquitur, niſi ſecundũ id quòd repræſentat ſcilicet B. Virginem in cælo regnantem, & cum non promittat, niſi ei, cui loquitur: ipſi ſoli promittitur: & ſic cætera concurrunt, ut circunſtantiæ rei promiſſæ. Secundò, quia omnia, quæ implicitè, in uoto inueniũtur infrà uoti limites, ſecundum uoti rationem interpretanda ſunt, niſi ex intentione uouentium aliud habeatur, uoti autem ratio Deo promiſſionem fieri exigit. Aliã autem promiſſionem ut materiam habere tunc tantũ promittitur, quando alicui creaturæ rationali promiſſio ſeruanda, uoto uel promiſſioni adiungitur, ut ex dictis patet. Conſtat autem ex intentione uouentium, qui non niſi uouere intendunt (quòd promiſſioné ſupernæ curiæ creditur importare) quòd talis promiſſio non adiungitur uoto. Relinquitur quòd omnia ut circunſtantiæ rei promiſſæ, intelligantur, & ſola ſuperna curia concurrit ut perſona cui fit promiſſio.

¶ Conformis autem Theologis opinio iſta eſt: quia indiſtinctè communiter Theologi ſcripſerunt, omne uotum eſſe cõmutabile in uotum religionis. Cõſtat autem id de quo eſt ius acquiſitum alicui Eccleſiæ, non poſſe commutari in uotum religionis. Non enim ſatisfit penſioni debitæ Eccleſiæ cathedrali, ſi debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione ſoluendi legati, aut contractus, ingreſſus religionis abſoluit. Nec acceptanda eſt cuiuſdam gloſſa, dicentis hoc intelligi de uotis perſonalis, non autem de uotis realibus: uolũtaria enim eſt. Admitandum quippe eſt uaide, ſi reſtringendum dictum commune foret, cur eorũ aliquis explicitè uel implicitè non reſtrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia uota extendi uult: unum tantum excipiens: ſcilicet de notabili ſubſidio Terræ ſanctæ: in quo Papam conſulendum dicit. S. Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæ. ult. expreſsè ſentit quòd obligatus uoto ſimplici religioni imperfectiori, reus fracti uoti non eſt, ſi perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc apertè inſinuans, ꝓ uotum nõ eſſe acquiſitũ ius religioni ſibi imperfectiori: ſi enim acquiſitum ius alteri religioni eſſet, non poſſet abſq; uiolatione uoti proprio motu aliam religionẽ perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet ꝓpoſito dicens, quòd in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centum alicui Eccleſiæ, ſi ſoluat centum quinquaginta alteri Eccleſiæ, ubi ſanctius uiuitur, &c. abſolutus eſt à debito. Si igitur ex uoto ſimplici non acquiritur religioni ius perſonæ uoto promiſſæ, conſequens eſt, quòd nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod Eccleſiæ ex eo, quòd aliquid ibi ad offerendum uouetur (ſiue ad ornatũ, ſiue ad ſubſidiũ, ſiue ad quodcũq; aliud cõmodũ Eccleſiæ ſpectet) tenetur tñ uouens implere quòd uouit, & ibi offerre, ubi ſe oblaturũ uouit: alioquin ſi abſq; diſpenſatione uel commutatione uoti integrè nõ ſeruaret, mortaliter peccaret.

ET per hæc patet reſponſio ad primum. Falſum eſt enim, quòd in his uotis fiat aliqua promiſſio prælati Eccleſiæ: ut enim patet,

QVO Ad ſecundũ, Spaſmi nomen dupliciter ſumitur. Vno modo propriè, vt ſumitur à Phyſicis. Alio modo vulgariter, vt cõiter idiotæ cõſueuerunt dicere aliquem cecidiſſe in ſpaſmo. Prius ergo de ſpaſmo propriè dicto videamus, ſi in beata Virgine fuit. Videtur.n.ꝙ in ea fuit vel eſſe potuit: quia poſita cauſa, ponitur effectus: ſed excellens dolor q̃ſq; ne eſt cauſa ſpaſmi ſecundum Auic. in tract. de Spaſmo. igitur cum dolor Chriſti beatæ Virgini fuerit maximus: vt patet per Damaſcenũ in libro tertio, dicente: ꝙ dolores, quos mater Dñi euitauit in partu, paſſa eſt in paſſione filii: tunc enim impletum eſt illud Simeonis, Lucæ 2. Et tuam ipſius animã pertranſibit gladius: ergo potuit cauſare ſpaſmum propriè dictum. Sed ſi diligentius conſideretur, neq; literæ, neq; rationi hoc conſonat. Diſſonat quidem rationi beatam Virginem ægritudinem aliquã paſſam fuiſſe. Tum quia ſimilis debeat credi filio per omnia quantum fas eſt: de filio autem teſtatur Chryſoſtomus, ꝙ non fuit cõueniens ipſum aliquo morbo langueſcere. Tum quia hoc præſtitum videtur Ioanni Euangeliſtæ, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, ꝙ poſitus eſt ad patres noſtros tam extraneus à dolore mortis, quàm à corruptione carnis inuenitur alienus: ſpaſmum autem propriè conſtat eſſe morbum contrahentem neruos: nõ igitur conuenit ipſum aſſerere in beata Virgine. Diſſonat quoque à litera Euangelii: nam Ioan. 19. dicitur, ꝙ beata Virgo ſtabat iuxta crucem: & ſi ſpaſmum (id eſt neruorum tam diram contractionem) in itinere paſſa eſt, quomodo tam citò liberata ad crucem venit, nec ſedet, ſed ſtat, præſertim non ſubtracta, ſed potius creſcente cauſa doloris ſpaſmatis. Nec currendũ eſt ad miracula, ſed ꝙ veriſimile ac rationi conſonum dicendum. Nec largè putes Euangeliſtam dicere ſtantem, quaſi dixiſſet manentem. Tum quia Euangeliſta replicat, ſubdens: cum vidiſſet Ieſus matrem & diſcipulum ſtantem. Tum quia conſuetudo literæ euangelicæ eſt q̃ñ rem geſtam narrat, proprietatem ſitus deſignare: vt patet Ioannis primo de Ioanne Baptiſta, Stabat Ioannes, &c & Ioan. 4. Ieſus ergo fatigatus ex itinere ſedebat ſic ſupra fontem. hora autem erat quaſi ſexta, &c. & Luc. 18. Duo homines aſcenderunt in templum, vt orarent, vnus Phariſæus & alter Publicanus. Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat &c. & infrà Et publicanus à longe ſtans: & infrà. Stans autem Ieſus iuſſit illum adduci ad ſe. Et u.ti nomina propriè interpretemur, omnia confuſa erunt vt Philoſophus docet in 4. Met. Tenendũ igitur indubiè mihi videtur, ꝙ nec neruorum cõtractio, nec morbus aliquis in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens ſpaſmum cauſare poſſit, non tamen neceſſariò cauſet. poteſt.n.& non cauſare ſpaſmum: vt patet in Saluatore noſtro: cuius dolor fuit maximus abſq; ſpaſmo. Hæc de ſecundo.

QVO Ad tertium: quia nominibus eſt vtendum, vt plures vtuntur ſecundum Philoſophum, 2. Topi. non inconueniens etiã de ſpaſmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dr igitur vulgo ſpaſmatus aliquis cecidiſſe cum præ doloris magnitudine ſyncopem ſeu ecſtaſim patiens cadit: occurritur.n. tunc ad ſuſtinendũ. & aqua in vultũ aſpergitur. Et iuxta hũc ſenſum, crediderim ego dici B. Mariæ ſpaſmum. Huiuſmodi autem doloris modum in beata Virgine fuiſſe ex magnitudine ſuæ triſtitiæ credi poteſt. Sed reuera neq; iſto modo ſpaſmus in beata Virgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Lucæ 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemq; gratiæ impediũt. Conſtat autem ꝙ dolor extra ſe perſonam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximè actualiter ſecundum rationem conſiderandi paſſionem Chriſti. Igitur huiuſmodi dolor, gratiæ perfectionem ſecũdum actualem conſiderationem rationis turbaſſet, quod eſt ualde inconueniens: non fuit igitur huiuſmodi caſus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, ꝙ beata Virgo compateretur et ſecundum rationem, quàm ſecũdum partem ſenſitiuam: quia illa pars eſt nobilior, & proprie meritoria, & per ſe grata. Oportuit ergo, vt dolor beatæ Virginis ita eſſet ſummus, quod tamẽ tota pars ſenſitiua regularetur, & ſubderetur rationi eius vigilanti: ſtante autem rationis exercitio, ac dominio actuali ſuper partem inferiorem non accidit dolor extra ſe faciens perſonã & caſum. Quare ſpaſmus uulgariter dictus longe à beata Virgine uidetur fuiſſe. Hæc de tertio.

QVO Ad quartũ ex ſupradictis motus, dico ad quæſitũ id, quod de ſpaſmo dicitur, non eſſe canonicum dupliciter. Tum quo ad radicem: quia non eſt autentica. Tum quo ad ueritatẽ ſignificatam per nomen: quia Spaſmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, neq; uulgariter ſumptum propter dignitatẽ animæ uerificatur. Tum quo ad tempus: quia ueſtigia ſanctorũ Patrum inhærendo Dominica in Paſſione, & Dominica in Ramis palmarum etiam ſi feſtum Annunciationis B. Virginis euenit, non celebratur, ſed transfertur: ſunt enim priuilegiatæ Dominicæ illę. Et tñ iſti non quandoq;, ſed perpetuò, prę fatis diebus uolunt noua feſta celebrare, & conſequenter antiqua delere. Octauæ quoq; ſi iuges illo tempore permittuntur, Miſſæ Quadrageſimales aliaq; uetuſta officia ceſſare poſſunt. Accedit ad hæc, ꝙ cum in cœna Domini ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti inſtituta naſcantur, Eccleſia tñ tranſtulit feſtum corporis Chriſti in aliud tempus: quoniam circa corporis Chriſti uenerationem illo tempore occupata, diſtrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde ſi feſtum doloris beatæ Virginis celebrandum eſt, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum eſt. Hęc ſunt reuerendiſſime domine, quæ mihi uiſa ſunt in re hac dicenda. Apoſtolicæ tamen ſedis cenſuræ omnia ſubmitto. Romæ, die 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opuſculorum Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis ſancti Xyſti, Finis.

TOMVS TERTIVS OPVSCVLORVM D. THOMAE DE VIO CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISS.

tituli Sancti Xiſti, cuius ſunt quindecim vtiliſſimi Tractatus.

TRACTATVS PRIMVS, IN ſex orationes diuiſus.

ORATIO PRIMA.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, corã Alexandro ſexto Pont. Max. Dominica prima Aduentus, Anno ſalutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita ueſtra. Luc. 21. cap. Ingenii mei uires menſus, S. ac B. pater, mihi ipſi ſatis eſſe ad dicẽdum coram maieſtate tua, pollicitus non ſum. Noui ſiquidem quanta mẽtis acie, quãta orandi arte & conſuetudine, quanta diſciplinarum omniũ ubertate opus ſit, ut in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, ut mea hoc ſpõte conſcenderẽ, ſed malo parẽdo tanto me diſcrimini credere, quàm minus auſcultãdo in tuto ſilentii portu me cõmorari: præſertim ꝙ non aduentitium, ſed proprio annexũ officio munus explendũ eſt. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc ſupereſt refugii, ut oculos noſtros ad patrem luminum dirigamus, eius opem quo uberius impetremus, reginam cęli una, precor adeamus. Aue Maria, &c.

EXCITATVRVS Torpẽtiũ corda fideliũ Dominus ac Redẽptor noſter prodigia illa tremenda commemorauit, quibus uniuerſus conquaſſetur orbis: & ubi cunctorũ animos ingenti pauore ſoluendos reſpexit, tremefactis diſcipulis, orõnis protinus patefecit auxiliũ. Reſpicite, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quã maxime ſpectat oratio, & leuate capita ueſtra, intellectum & affectũ ad ſuperiora erigite: his uãq; partibus ſuis, duabus uelut librata alis, tribunal Altiſſimi mens petit humana: cuius nimirũ aſcenſum proprie orationem appellamus. Ea de re à Dominicæ exhortationis inſtituto nequaquam diuertens, de ui orationis aliquid in medium afferendum cenſui quod & tanto conſenſu indignũ non ſit: & mentis utranque partem uel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores noſtros, eoſdẽ ſtudioſiſſimos uiros, non negli-

genda illa ambiguitas excitata iãpridẽ fuit: quis votorũ mortaliũ precumue ad Deũ proprius fructus ſit, quorſum orationes, obſecrationes, cęremoniæ, ſacrificia, omniſq; Dei optimi maximi cultus, Epicurei ſi quidẽ, Stoici, Peripateticorũq; nõnulli (diuerſo quãuis calle) cõtra Deũ hominumq; cõmercia progreſſi ſunt: in eãdẽ ſententiã cõuenere, vt eorũ, qui diuinis rebus operã dant, ſpẽ omnẽ deludant. fruſtrari nãq; expectationẽ lacrymarũ, oblationũ, venerationũ, & id genus humanorũ officiorũ oĩum aſſeuerant. Ægyptii verò, ſupplicationibus, proceſſionibus, reliquoue diuinarũ rerum cultui eã tribuere poteſtatẽ, quo ipſum mundi rectorẽ mouere, atq; in alterutrã partem flectere poſſe crediderint. Chriſtiana autẽ religione Spiritus ſancti virtute fundata, & ſplendore pariter illuſtrata, orationũ effectus tam pulchrè moderata eſt, vt neq; diuinæ prouidentiæ quippiam ademptum autumet, neque mobilem eam quouis pacto fateatur. Quocirca pro huius tantę difficultatis veritate diſputanda, prouinciam ſuſcipiens, primũ, q oratio in numero cauſarum, deinde quòd in effectiuarum ordine, demum quòd in ſuprema earum ſede locanda ſit, diſſerere conſtitui.

¶ Omnipotẽs Deus etſi ſolus quæcunq; facta infectaue ſimul nõ implicent, efficere põt: quẽadmodum tñ diffundendę bonitatis ſuæ gratia, res oẽs, quæcunq; ſint, exiſtentia donauit: ita res ferè cũctas omni relegata inuidia ad ſupremã deitatis participationẽ aſciuit, dũ agẽdi eis virtutes liberali largitione conceſſit: & tãto fœdere ſecundas ſibi cauſas deuinxit, vt nec illius immẽſitas quãtulãcunq; efficaciã abſorbẽdo cõſumeret, aut ꝑueniendo impediret, nec harũ interuentus, illius ad vltima quæq; aditum obſtrueret. Illapſus.n. quidã diuini numinis adeò intimẽ ſit, vt cęlũ ac terras camposq; liquẽtes. Lucẽtemq; globũ Lunæ, Titaniaq; aſtra, Spiritus intus alat: totãq; infuſa per artus, Mẽs agitet molẽ, & magno ſe corpore fundat. Diſtribuit quoq; ea lege totã agentiũ ſeriẽ in tres ordines (corruptibiliũ, cęleſtiũ & immaterialiũ,) vt & inferior ſuperiori obtẽperet, atq; extrà, quin potius ſupra oẽs, ipſe totius orbis princeps moderator ꝑſideat: neq; enim fas eſt alus primã cõnumerare cauſam, quaſi partis cuiuſdã naturã locũ teneat: qñ totius bonitatis fons, origo cuſtodiã, cõſummatioq; ſola ipſa exiſtit. Quãobrẽ præclarẽ Ariſtoteles glorioſum Deũ ſummũ bonũ vniuerſi, nõ in ipſu clauſũ, ſed extra ipſum tradidit. Nec ipſius ſola natura, cuiuſcũq; naturalis ordinis legibus eſt abſoluta: verũ diuinas etiã quaſdã participationes fatemur exẽptas. Credimus modũ quẽdã rerũ eſſe, quas etſi impartiri pleriſq; intellectu præditis nõ ambigimus, cõnaturales tñ alicui nulla authoritate fieri poſſe prædicamus, docemus, demõſtramus: ſunt aũt gratia, charitas, lumẽ gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco ſuper omnẽ eleuant naturã & creaturã, quæ creari poſſet: qa diuinũ aſſequũtur ordinẽ, veluti deitatis (ſi fas eſt dicere) ꝓprietates. Eodẽ quippe naturæ vinculo, quo vltimæ præparationes cõſequẽteſq; vires ꝓpriis cõnexę ſunt formis, & parẽ eſſe oportet naturę cuiuſq; & earũ cõmunicationẽ, eodẽ inquã uinculo, quę memorauimus, excellentiſſimæ illi naturę cõiunguntur diuinæ: nec minus uis oĩs ſeipſã excedẽs illius fieri cõſors põt eſſentiæ, quã rerũ harũ ſiat particeps, quan inſignis, nec deitatis capax eſſe quiſquã magis põt, quã eaundẽ perfuſione reddat. Has itaq; creaturarũ eminentiſſimas qualitates naturaliũ cauſarũ ordines trãſcẽdere ea fatẽdũ eſt rõne, ut inter cauſas ſecũdas annumeratę, primatũ obtineãt. Vniuerſo itaq; agentiũ principiorũ ambitu, quo diſſeruimus mõ diſpoſito, quã pmiſimus orõnẽ cauſandi uim, diuerſos cauſarũ gradus inueſtigãdo ꝑſcrutemur. Familiaribus qdẽ nobis rerũ principiis ꝓducẽdũ tñ qd eſt: calore reſolui, frigore cõprimi, humido fluere, ariditate ſiſti, raritate extẽdi, dẽſitate cõſtringi, affectionibus reliquis ſubiici, ſinxa atq; oppreſſa pugnãtiũ inter ſe virtus exigit. Mẽs aũt, cuius orare ꝓpriũ eſt, quãuis hęc aſpernetur, his ꝑſtet, horũ infra ſe ſubiecerit poteſtatẽ, nec illos quidẽ latet, quibus Philoſophia, ſenſuũ quoq; opera ab his libera eſſe mõſtrauit, ſed quibus in ſemetipſis uel hoc aduertere datũ eſt, q immorati cõtẽplemur. Paulò ſuperius artiũ genus, organorũ ſeries ſecreto nexu: hiſq; adẽptis quoſi reddũtur opifices. At qui optimã elegerint Mariæ partẽ, exterioribus ſeſe negãtes, publicas priuataſq; actiones ſolicitudineſq; recuſant. Bonorũ deinde officiorũ uis, ꝗs morũ, totiuſue animi ornatus, quę in d ta à natura ſemina ſũt intra ſingulos quoſq; cõtinẽtur: neq; fieri põt, ut altero uoluptatẽ à ſe abdicãte, parſimoniã ſectãte, ira moderãte, timorẽ depellẽte, ius unicuiq; reddẽte, diſciplinæ cuiuſuis operã dãtemq; quolibet excolẽte, cõtinens, tẽperatus, mãſuetus, fortis, iuſtus doctuſue efficiatur alius. Diuinarũ verò obſecrationũ uis, in anguſto oſtiis angulo nõ arctatur, ſed ad extrema quæq; diffunditur, oĩa perluſtrat, cunctorũ fines attingit, penetrat, peruadit. Syderea quoq; poteſtas quintæ integratur eſſentiæ à terminis aſtrorũ, curſu, luce, occultoue influxu perficitur. Supplicationes uerò ſacras cœleſtis naturæ, motus, luminis influxuſq; expertes utroq; patet eſſe modo: agere.n. noſtra

iſthæc cæleſtiũ motu nemo (niſi deſipiat) credit. Agi autẽ ſuperiorũ corporũ afflatu opinãtes intellectiuã animæ portionẽ (ut princeps Phyſicorũ ait) à ſenſitiua ſeparare neſcierunt. intelligentiæ deniq; (quas Angelos appellamus) aut abſq; orbis motu efficere poſſunt nihil, aut certẽ ſolis localibus (ut Theologis placuit) præſunt mutationibus. At precibus puto de pectore emanantibus hoim ſubdi oĩs obſequi, ſubter fugereq; nihil earũ imperiũ, ueritas teſtatur: Quęcunq; orãtes petitis, credite inquit, quia accipietis, & eueniet uobis. Quapropter ſi naturales, factiuæ, actiuę, cæleſtes ſpirituaieſq; cauſæ noſtrarũ intra ſe nõ claudunt orationũ potentiã, ſoliuſq; ſupernaturaliũ diuinarũq; ordo ſuperſit, in hoc rerũ faſtigio humanarũ precũ ſi cauſę ſunt, reponendã eſſe dignitatẽ mentẽq; quis nõ uidet? Verũ cũ altiſſima ſit iſta hæc rerũ ſeries, Creatoriq; ſoli cognata, fieri quo pacto põt, ut obſeruantiæ huiuſmodi (humana quidẽ facta) noſtro ſubditæ arbitrio, in tã excelſo rerũ cacumine locandæ credãtur? Incredibile autẽ diſſonumq; ne cuipiã hoc eſſe uideat, humana uota bifariã perſpicienda ſunt, ut hominis nuda opera, atq; iterũ ut cęleſtis gratiæ afflatu decorata. Noſtra ſi cõſpecta fuerint, congenitam boni cupiditatẽ ad bene beateq; uiuendi facultatẽ præſeferũt, & ueluti ſemina terræ cõmendata, Sole, imbre, rore, cultuq; reliquo pullulant, creſcunt, floreſcũt atque fructificant: non ſecus latens in homine ſpiritus, frequenti officio, diſciplina, ſtudio, diligentiaq; excultus quicquid uirtutis exculpi poteſt, proferet, fouebit, alet, atque perficiet.

¶ Et qa natura ſuperuacanea abhorret, nec ratio ſuadet alterius opẽ quærere ubi poſſis ipſe perficere, nulla, adhuc ſupplicãdi neceſſitas, nulla tot precũ utilitas apparet. Quo fit, ut poſt habẽdi penitus nõ ſint magno excellẽtiq; ingenio præditi Philoſophi, ſi ad uulgares cõpeſcendas inſolentias, ad effrænẽ moderandã audaciã, ad bonos inferendos mores, cultũ iſthunc adhibendũ tradiderũt. Infitas ſcrutari uires, ſingula tem de hominis ſalute clemẽtiſſimi Dei ſolicitudinẽ, ex qua nrarum petitionũ oritur efficacia, ꝓmiſſamq; æternæ uitæ beatitudinẽ, quæ eiſdẽ fructũ præbet, ignorarunt: abſcõdit.n. hęc Deus pater arcana à ſapientibus & prudẽtibus huius ſæculi, quæ ſuis erat paruulis oĩbq; reuelaturus: Ornata autẽ humana mens gratia, fide, ſpe, charitate, cęteriſq; perfuſa cęleſtibus habitibus, primæ ſummæq; bonitatis amore rapit, illius intuitũ cõcupiſcit, inhiat, anhelat. Et quia oculus nõ uidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nõ aſcendit, q ꝑparauit Deus diligẽtibus ſe: & nõ mõ debilis, infirmus, deficiens oĩum hoĩum & Angelorũ conatus, ueſũ etiã nullus ſore cõprobatur: hinc potẽtiſſimi Dei inuocanda eſt manus, hinc implorandũ auxiliũ, hinc expetẽdus ducatus, hinc miris quidẽ ueris tñ modis, & immoto cõſilio diuina exoratur clemẽtia & orationũ noſtrarũ nõ perit efficacia. Quẽadmodũ.n. generi animãtiũ inanimatũq; rerũ oĩum eſt à natura tributus appetitus quidã inquirẽdi boni: id tñ aſſequi nequaquã põt, n.ſi ſecretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur oĩa in oĩbus, eiuſq; ducatur: ita ſanè concitata in nobis per Spiritũ ſanctum ſummi boni deſideria, explentur tñ humili intercedẽte poſtulatione congruit. Eapoſteraq; diuinitatis perſpecta lex ab optimo omnia tendũ ꝑna ad bonũ fieri, ſed opẽ fortiri, quã ſeſe ad id diuerſo ferans gradu: ſi enim effuſa diuinę bonitatis quantulacunq; ſimilitudo res oẽs conſtituens, atq; decorans ſecundũ affert, niſi cõtingenti quippiã præpediatur innatũ cuiuſq; appetitum finẽ nobilitatẽq; naturæ, quãto magis impreſſa ſanctiſſimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ ſplẽdorẽ coruſcans cõferet, ut quẽ à facie Dñi cõcepimus, & parturiuimus Spiritũ ſalutis, ꝓpriis nextibus qñq; partamus. Cõmonentis præterea officiũ eſt, ſi quis ad optãdũ, aggrediẽdũ, agendũq; impleret eorundẽ electione, aggreſſu, actione uti, ceptaq;, quo ad eius fieri poteſt, ꝑficere: propterea quidẽ qua rõne mouẽtur ſingula, eadẽ & quieſcũt. Natura etenim lata, natura aſſequũtur, natura manẽt, ui aũt expulſa ui trahuntur uiq; cõſiſtũt. Fecit aũt ſapientiſſimus Deus nos ad ſe, & inquietũ eſt cor noſtrũ, donec requieſcat in ſe. Scimus nãque, q oĩs creatura ingemiſcit, & parturit, & intra nosmetipſos gemimus adoptionẽ filiorũ Dei, expectantes redemptionẽ corporis nři. Suũ igitur eris pios, quos inſeruit affectus, quibus ad eũ ſuſpiramus, quos petẽdo accẽdimus, nõ excludere, ſed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturæ ſublimitas ſcribitur, prædicatur, extollitur, ut diuinæ naturæ conſortes, ut filii Dei nominemur & ſimus, ſi Dei cooperatores nõ ſumus? Si ad capeſſendũ paratũ nobis ab origine mũdi æternitatis regnũ opa nřa efficiũt nihil, miſerabiliores ꝑfecto nõ mõ nationibus, ſed uiliſſimis ẽs quibuſq; rebus filii Dei ſunt, ſi reliquorũ formę, actiones & fines ꝑitate cõgaudẽt, eis uerò accepię naturæ ad quẽrẽ obtinẽdã oĩs actio ſubtracta ſit. Quorſũ diuinę amicitię munus humano collatũ eſt generi, ſi amicorũ iura ſeruare nõ poſſũt, ſi cuiuſq; hoĩs apud Deũ nulla eſt authoritas? ſũ q opiat qs optimũ, potẽtiſſimi Dei amicos rẽicere neq; ſi ęqua eſt petẽtis atq; nõ petẽtis cõditio, & par utriuſq; facultas? Pręſtarẽ nẽpe obſecrãtẽ

non.

nō id infert, ut aliquid uelit aut malit immutabilis Deus: ſed ut opera oīa fiat, quæ alias factum nō fuiſſet, ſed ut accōmodè cauſæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarū quippe cauſarum leges non norunt: nō ideo negant uanas eſſe, quòd ſummi opificis potentiā augeāt aut uoluntatem mutent: ſed quia ſtatus ordo ſeruatur quia effectus cognatas ēt habent cauſas, quæ à ſummo bono deſcendunt cōſono gradu rerū perfectiones. Ita nanque ſapientia attingit à fine uſque ad finē fortiter, & diſponit oīa ſuauiter. Proinde quæ ſeruorum Dei paupertatem, cœlibatum, ſeruitutē, ieiunia, uigilias, ſolicitudinē, orationes, cæterosq; ſupernæ uitæ gratiæ ſuſceptos labores deſpiciunt, & cauſare nihil contendunt, defendant uana eſſe ſingula hominū ſtudia accuſent an dos agricolas, arguāt ſolicitos negotiatores milites, omniū artiū opifices, & uarijs literarum diſciplinis operā dātes, dēt ipſam danique naturā: quæ ſicut ad uitæ ſtatus gloriæq; cōmoda poſſidenda, laborandum eſſe ſuggerit, ſi ad fœlicitatem, habendam orandum eſſe docuit fideliſſimo naturæ teſtimonio, oīum nationū oīum prorſus ſeculorū ritu cōprobāte, neq; enim uel unius uel ſingularis obſecrationū eſt religio: ſed ætates, tēpora, æternitateſq; ſi recenſeas, uetuſtiſſimam hanc obſeruationem totoq; orbe terrarū diffuſam, tametſi diuerſo cultu, ſemper inuenies. Quod autē indeficiens apud oēs perſeuerat, à natura inditum, aut immobiliori aliqua cā inſtitutū eſſe, omnium philoſophantiū ſchola confirmat. Non uana itaq; nec parua poteſtate donati ſumus, quibus interpellendæ nobis diuinæ maieſtatis facultas conceſſa eſt, quā noſtræ orationes, noſtri exēpli efficiunt cauſæ deſiderij: hoc de primo quidem diuiſionis membro diximus.

In ordine horū cauſarū locāda eſt ōrō, & in ordine ſupra prima cauſa

Deinceps ut erat ꝓpoſitum, ad quod genus cauſarum referenda ſit oratio, paucioribus abſoluam. Quamuis P. B. arguta dicta, quæ diſſeruimus, ſcioli plerīq; putent: retundere tū quàm aſſentire malunt. Cauſarum inquiunt, genus quadrifariam diuiſum cū ſit, ueſtra iſthæc religio, ſi earū contineatur ambitu, quā demum ſubdit cauſandi rōnē, finis, forma & materia eorum, q̄ in ſacrificijs obtenta credunt, ab humana lōgè ſunt opera: efficiēs uerò cū oporteat rem aliquē dara factis, & hominum uota nil oratione tribuāt impetratis, procul eſſe ab agēnum finibus fatēdum eſt. Deficiunt præterea nunquā aut certè ratio rerum ꝓ ſua actiua: oramur aūt plerunq; ſe expectatione uana: fortuita igitur, aut nulla huiuſmodi cultus uis eſt. Animaduertiſſent profectò hi argumentatores ſuarū, q̄ friuola ſit ratio, ſi mētis oculos ad geminam cōiecissent ſectionē. Alteram agentis in diſponēs adiuuant, conſulens, ꝑ perficiēs: alteram modi agendi in imperiū, ſuffragiū, atq; miniſteriū. Relucet in his agentis nomine etiam ſuffragātem admitti, nec enim dūtaxat dicitur dare qui tribuit, ſed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re: ut enim ꝓpiciens effectiuum eſſe conſtat (quia obtemperantem executorē ad agendum promouet) ſic & petens qui actorē ad faciendū flectit: quia & apud grammaticos idē imperatiuus, & deprecatiuus eſt modus. Nec indignū rōnali cenſeat creatura, quòd reliquis quietum eſſe ex proprijs uiribus ſitā natura collatū, ipſi autem tā humili actione alienā opē implorare neceſſe ſit. Meminiſſe enim oportet, quam in ardua difficultate de cœleſtibus motibus diſſerēs autor Peripateticorum protulit ſentētiā: Meliorē inquit fore ægrotantis fortunam cōpluribus auxilijs perfectā aſſequi ſperātis ualitudinē, quā paucioribus exiguā. Librandas rerum naturas ex hoc uoluit, nō quia potiundi boni potentia eſt maior, ſed quia, bonū potiundū eſt maius. Non minor itaq; rōnalis eſt creatura quòd externo deſtituta auxilio optimū in tota natura conſequi nō valet: ſed eo altiorē cōſcendit gradū, quo excellētior & omni cogitatu ſuperior illi fœlicitas ꝓpoſita atq; parata eſt. Non officit ēt quòd noſtris optatis plerunq; oratio nō reſpōdet: cauſarū. n. nō quouis modo: ſed ritè diſpoſitarū lex eſt nunq, aut rarò deficere. Vegetabilium quippe ſemina nō aliter, quam udis mandata ſulcis ſuo tēpore opportunaq; diligentia exculta obtinent: vt ſæpe fructus afferāt. Sol cum homine hominem, cum Leone Leonē cū ſingulis animātibus ſingulorū genera ſemp ferè generat, modo q̄dā nō deſint præparationes. Quocirca ſi Dñm precantes, nulla affectio cauſarū more, efficaces talitē frequentes redderet, meritò cauſalis eos ordo à ſe abdicaret: ſed cum eorū tātus ſit uigor, vt totus aſſit orationis effectus, non ſine quo incaſſum ligat, ſed cū quo fructū referāt expectatum: inter inter effectiuas cauſas locū ſibi uendicant. Accepimus uero petētes piè pſeuerantes, ꝓ ſe neceſſaria ad ſalutē obtinere: nō ſæpe, ſed ſemper efficere, quod cupiūt. Piè quidē petēdum eſt: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & nō accipimus, eo quòd malè petamus: qui. n. declinat aurē ſuā, ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis: & cum is qui diſplicet ad impetrandū mittitur, irati animus ad deteriora ꝓuocat. Dedit equidē poſtulātibus regē in furore ſuo: & reſpexit in orationem humiliū, qui uoluntatē timētiū ſe facit, & deprecationē eorū exaudit: ꝑſeuerāter ēt: quū pater miſericordiarum & Deus totius cōſolationis rogari inſtātiſſimè uult, ne oblata aut illico īpetrata uileſcāt: & noſipſos ad petēda pro miſſa deuotionis igne accēſos præparemus. Clauſis oſtijs intēpeſta nocte ſe puerisq; ſuis ſomnū capiētib⁹ euāgelicus amic⁹ poſt negatū mutuum, poſt increpatā moleſtiā improbitate pulſantis uictus quotquot opportuni fuerat panes elargit⁹ ē. Pro ſe uerò q̄nquidem obſtare erus, cui petimus aut oramus ſcelera, ne Sanctorū preces admittātur, Hieremię cōteſtatus eſt Dñs: Tu, inq̄t, noli orare ꝓ populo hoc nec aſſumas pro eis laudem, & orōnē, & nō obſiſtas mihi quia nō exaudiā te. Et rurſus: Si ſteterint Moyſes, Iob & Samuel corā me, nō eſt aīa mea ad populum iſtū. Neceſſaria demū ad ſalutē æternam petenda ſunt, quid enim reliquorum oremus, ſicut oportet neſcimus, nouit autē cœleſtis Medicus, quid ægris ſalubre ſit: & idcirco ſępe nō tribuit quòd uolumus, ut tribuat, quòd mallemus. Si enim nos cum ſimus mali, nouimus bona data dare filius noſtris, nec credentibus ſe petere panem, ouum, aut piſcē, lapidē, ſcorpionē, aut ſerpētē porrigim⁹, quātò magis pater noſter cœleſtis quæ obfutura uidat, clemētius negat, quā indulgeat: Iacobus & Ioannes indiuidui Chriſti comites, dextrā læuamq; regni ſedē petiuū matrē mittunt, & audiūt, Neſcitis quid petatis. Paulus uas electionis ſtimulū carnis ſuæ angelū Sathanæ ęgrè ferēs, ter Dñm rogato, ꝓ illios ablatione exauditus nō eſt: quia ſi illo caruiſſet ſaluus eſſe nō potuiſſet. Efficit ergo ſemper optatum, modò ſui, partibus cōſtet oratio: reliquū eſt, ut in ſuprema ſicus præmiſimus, reponatur. Tanti nos fecit munificētiſſimus Deus, ut ex infimo genere uota hmōi in altiſſimo poſt ſe cauſarū ſolio, omni ei creatura ſobiecta ſtatueret, declararet, factiſq; cōprobaret. Oratione nāq; terra aperta eſt & deglutinit Dathā, & operta cōgregatione Abirō rurſus clauſa de. Iordanis unda ꝓpetem ſuū meatū retorſit: aer menſibus ſex & annis trib⁹ ſerenitatem ſeruauit: ignis à caſtrorū cōbuſtione ceſſauit. Oratione grādo, tonitrua, pluuia, muſcę, ranę, locuſtę fugatę ſunt, Rebecca à ſterilitate ſoluta, Maria à lepra mūdata, cæcati & rurſus illuminati Syri, Ezechię ter qui adiuncti ſunt anni, orta functi pueri reuixerunt oratione Moyſes Amalecitarum ꝓfligationē, Sanſon extremum robur, Salomō ſapiētiā, Daniel uiſorum reuelationē, Heſter Aſſueri gratiā, Mardochæus populi liberationem, Suſanna iuſtitiæ mortis ultricē obtinuit. Oratione ſol cōmoratus in cœlo longiorem triumphāti populo diē præſtitit: ſolis receſſus in decimū peranſitæ uię gradū, Eſaię uaticinio teſtis affuit. Orōne immaniſſim⁹ draco, cui pmiſſum eſt alas ſeducere in anguſtum deſerti carcere detētus eſt, dæmonum genus apoſtolicę authoritati reſiſtēs eijcit. Angelus Dñi cētū octaginta quinq; millia interemit, Michael Iudęis præſidium tulit, Gabriel Danielem ſolatur, Raphael Tobiæ lacrymis affuit: ſed quid p creaturas uagor? Creator ſæpe ipſe humillimi famuli ſui orōne deuictū ſe fatetur. Dimitte, inquit, me, ut iraſcatur furor meus. O humilis lacryma, quāta eſt potētia tua, uincis inuincibilē & ſuperas Oīpotētē. Tua ſunt hęc Deus optime opa. qui ſeruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cum eorū interpellationib⁹ deſiderijſq; uniuerſā ſubieceris creaturā, tu amicos tuos tā admirabili gloria decoraſti, ut quicquid à natura uirtute, fortuna, ſpiritu, atq; à temetipſo expectādum eſt, hoc totum illorū uotis cōmiſeris. Verè miſereris omnium Dñe, & nihil odiſti eorum, q̄ feciſti: quū quidē cęci illius in Chriſtum tuum adhuc caligāns ſentētiā (qua dixit, Nos ſcimus quòd peccatores De⁹ nō exaudit) dum Nabuchodonoſor, Achab, Publicani, Petriq; preces admittis, cōfutaſti & ad flagitioſos quouſq; exorādi munus oſtendiſti. Hēt itaq; Eccleſia tua B. P. ſacrū cultū nō uanum, aut fortuitum, ſed inter cās effectiuas ſupremi ordinis oīa ſua d diuine cōcludētē. Nec in uacuum obſecro tuā Dei gratiā, largitatemque recipiamus, regnum tuum Dñi Ieſu eſt oratione comparatum, dicente ad illum Pater, Poſtula à me, & dabo tibi Gētes hæreditatē tuā, & poſſeſſionē tuā terminos terræ. idē eſt euſdē orōne confirmatum, dicēte ipſo ad Petrū. Ego rogaui ꝓ te, ut non deficiat fides tua: pp quòd Romana Eccleſia immaculata fide pſeuerat. Collapſum ergo idem precepit ad prope ruinam cum uideamus, experiamur, ieiunamoſq;, ſurſum reſpiciam⁹, & leuem⁹ capita noſtra. Oremus mente, oremus & ſpiritu, ne uox illa repetatur, populus hic labijs me honorat: cor aūt eorum longe eſt à me: cui debetur omnis honor & in ſecula ſeculorum, Amen.

ORATIO II.

De unione uerbi cum natura humana coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus, anno Salutis 1502. habita.

VIDEBVNT filium hominis cū poteſtate magna & maieſtate. Lucæ 21. cap. Admirabile ſacramentū, quo filius Dei ſe noſtra cum humanitate coniunxit, Dionyſius Areopagita B. P. profundius ſenſit, quàm à nobis explicari poſſit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, ſed myſterij altitudinem commēdauit. Quamobrem ſtudioſae mentes, quæ ad difficillima quęque perſcrutanda ſeſe rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus ſalutarem, quàm difficilem. Tali concitatus deſiderio ſtatui apud me ipſa unione uerbi cum natura homin's aliquid tam ſubtili

ter, tamq; modeſtè differere, ut tanto loco dignum quippiā afferrem, & profeſſioni meæ uiderentur aptiſſimum. Attamen primū Mariæ nomen, ut præſens nobis adſit, humiliter imploremus, dicentes, Aue Maria, &c.

CVM Ad ædificationem perpetui templi ſolius atq; omnipotentis Dei, in quo uos B. P. & reuerendiſſimi Domini tanquam columnæ poſiti ſtatis, illud immutabile fundamentum iaceretur. Verbum quod in principio erat Deus, caro factū eſt, admiratione pariter & ſtupore commoti ſunt plurimi, ſubtiliuſque inueſtigare molientes, quo unus atq; idem uerus Deus & uerus homo eſſe poſſit ad philoſophiam ſeſe cōtulere. Cumq; in illa proſpexiſſent, q; omnis unio aut ſecundum ſubſtantiā, aut ſecundū accidens fit, utranq; picturati, diuerſa, utrinq; obſtacula uſtenderunt. Etenim ſi ſubſtantialis eſt ipſa Dei hominiſq; cōiunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, ut Apollinaris ſomniauit, tertia quædā natura ex utriuſq; commixtione cōflata eſt. Si uero accidētalis aſſimatur ſiue diuinum dicamus, Verbū habitare in illo homine ueluti in tēplo, ſiue ut indumēto connexum (quemadmodum duas hypoſtaſes in eandē perſonā componentes) concedere oportet Neſtorianam impietatem à finibus Eccleſiæ iampridem à Patribus exploſam ultro reuocaremus. Quo fit, ut nodoſa nimis q̄ſtio Chriſtianæ religionis profeſſoribus obiecta uideatur. An fortè ſatis erit nobis pertranſire craſſa (ut aiunt) Minerua: & rudiler arbitrari talem fuiſſe illam unionem, qualē Deus uoluit aut qualem Eccleſia credit. Sed ſi hæc fides ſufficit, uana eſt admonitio principis Apoſtolorū, qua nos paratos eſſe iubet de ea, quæ apud nos eſt inconuulſa fide, omni poſcētu nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbū caro factū ſit quantum à ſanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus eſt q omnē hominem ad ſe humiliter properantem adiuuat & illuminat, paucis mihi proſequendum reſtat. Et q̄m omnis de aliqua re inſtitutio à diffinitione debet proficiſci, ut intelligatur quid ſit id de quo diſputatur, in primis prælibandū reor, quid ſit uniri in natura, quidve in pſona. Vniri in natura dicuntur, quæcunq; è diuerſo uenientia ad unius naturæ integritatem perficiendā concurrunt, ſiue informatione quadam, ut anima & corpus hominē integrant: ſiue cōtinuatione qualibet à natura inſtituta, qualem animalis mēbra præſeferunt, ſiue quauis alia coaſcentiū conuerſatione rerū id euenire contingat. Cùm aūt ex philoſophia, nedum à ſacris literis, didicerimus diuinitatem & ſeipſa omnis cōpoſitionis expertem: & in cuiuſuis alterius concretionem uenire nō poſſe (utpote, cuiuſlibet imperfectionis ratione illi repugnāte) aſſumptio hominis à Dei uerbo unionem in natura repellit. Vniri uero in pſona illa dicuntur, quorum una eademque exiſtit a Græcis hypoſtaſis, appellata, à nobis autē ſubſtātia indiuidua. Addidi autem indiuidua: q̄m cōſuetudo Latinorum, & quæ communis eſt ſubſtantiā uſurpat. At unio ſecundum perſonā non uno tātummodo intelligi poteſt: nā quodlibet accidens ab eo, in quo eſt, cōſtat ſecundum perſonam indiſtinctum eſſe partes uel integritatis uel eſſentiæ cuiuſcunque hominis quātum ad perſonā attinet, exdē ſunt cū eo, cuius partes eſſe dicūtur. Verū cum diuino uerbo fas non ſit quippiā accidere, & ordo rerum nequaquā patiatur humanitatem, quæ ad ſubſtantiā ſpectat accidentis eſſentiā ſubire, intelligi nullo modo poteſt, ut humana natura deuincta Deo pſonaliter ſit: quēadmodū accidens ſubiecto ſuo inhæreſcit. Quod ſi ad alterum modum recurras, quo partes atque membra perſonæ copulantur, incidis in Scyllā cupiens uitare Charybdin Deum enim aut hominem partis definitionem ſubinitare fatendū erit: quorū utrunqs riderēt philoſophi, alterū orthodoxa deteſtaret Eccleſia. Quid ergo? ſuccumbendūmne nobis erit? minimè gentium Perſpicatius quidem intuentibus uideri poteſt quòd membra cuiuſq; hominis & partes ſunt & organa: partes quidē, quoniā totum integrat: organa uerò quia ad officia muneraque propria accōmodantur. Organa autē dicimus non quæcunque, ſed connexa. Habent ſiquidē artifices & alia inſtrumenta à ſeipſis abiuncta, quæ à perſonis illorū diſtant, ut nequaq̄ ualeat alter alteri manus aut oculos, quemadmodū enſem aut calamū cōmodare, propterea q; noſtra iſthæc mēbra nobiſcum ſubſiſtunt, illa uerò remota à nobis ſunt, & exiſtunt per ſeipſa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, iam mutuo inter ſe connectuntur uinculo, ut neutra poſſit ab alterutris ſeparari: q̄nquidem & ſi nullū intelligatur genus partium: poſſunt nihilominus huiuſmodi inſtrumenta remanere. Nā & ſenſoriæ quæq; partes non eo quòd partes compares habent organa ſunt, ſed quoniam ad ſuas aptæ ſunt functiones: unde ſi ſenex oculū ſuū iuuenis aſſumeret, uideſet utique ſicut iuuenis. & ſi quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquitur, quo perſonalis aliqua coniunctio definiri poteſt, nulla ſe uel partiū, uel accidentiū natura commiſcente, q̄n organum impſ itiū aſſueuerimus cuipiam tributum eſſe perſonæ, atq; hoc nimirum pacto noſtram naturā Dei uerbo unitam citra omnem dubitationē cōfitemur. Et q̄m in tota earum, quæ apud nos ſunt uniuerſitate rerū, nihil tā ſimile Sermo Dei, Quam intellectiua anima reperit, ab ipſa exēplo qualicunq; ſumpto, ea quæ diximus, fortaſſe ſubobſcura pendantur. Cernere libet noſtrā aīam, præter q; corporis eſt forma, utroque potiri inſtrumenti genere: dum & ſui corporis eiuſq; partiū pinde ac cōgenitorū organorū utit miniſterio, & externa adminicula pficiēdis adhibet operibus: hominis enim corpus cōiunctū intellectiuæ animæ organū putandum eſt non ob id eſſe, quia ipſa illud informat, & pficit: ſed ob eā potius cauſam, quod idē cū ipſa ſotorū eſt ſubſiſtere. Enim uerò ſi ſola uis intelligētię adimeretur animæ, hoc ipſum, q; corporis pfectio eſt, retineret nihilominus ſecū illud idē corpus, quare cous inſtrumentū coniunctū: ut Platonici omnes. Peripateticorū uerò illi, q unū hominibus dedere intellectū, affirmant. At ſi incredibile, aut ambiguū adhuc cuiquā uidetur, ut ſpiritualis aliqua ſubſtātia corporeū habeat quippiā eiuſdē ſecum etiā participēs, quo proprias abſoluat actiones, & tn eius forma non ſit, ad ſeipſum redeat, ſeipſum intueatur, de ſeipſo dubitet. Nōne intellectus hominis ad explicandos eorū q̄ intelligit, conceptus lingua utitur, quæ corporalis eſt, & eadē omnino perſona cū illo cōſtās, & tn intellectus nullius corporis eſt actus? Quemadmodū itaq; intellectiua anima miris quidem, ueris tamen, modis geminū habet inſtrumentū iunctū & abiunctū: nō ſecus profecto glorioſus Deus uniuerſo creaturarū genere ueluti organo utitur ſe parato, dum per ſecretū, intimumq; illapſum ſe rebus immiſcēs ad ſuæ uolūtatis arbitriū deducit omnia, & cuncta in ſingulis, & ſingula in cunctis operatur. Illā aūt humanitatē, quæ in Chriſto permanet, tanquā organū coniunctum aſſumpſit: atque ad illa magnifica & excellētiſſima ſolius Dei opera, redēptionem generis humani, ſanctificationē peccatorū, æterni regni aditū, & id genus multa accōmodat, agit, exercet. Quare pclarè Athana. unionem animæ ad corpus, nō ut materiā, ſed ut inſtrumentū ppriū intuitus dixit, ſicut aīa rōnalis, & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus eſt Chriſtus. Cū igitur unio omnis, ut primo loco eū dicebamus, vel ſecundū pſonā ſit, uel ſcd̄m eſſentiā, & eſſentialē pcul à pꝑoſito repulerimus, ſupereſt ut pſonalē unionē hāc aſſeramus. Rurſus cū perſonalis unio interdū penes ſubſtātiā conſtare poſſit, interdum āt penes accidens, & quę accidentis eſt ſimiliter præmiſſa ſit, utiq; ſubſtātialis remanebit. Poſtremò, quia & hæc in eam, quæ aſcitit partes: & in eā quæ organis contexta eſt diſtincta reperitur, cōſtet uerò partium ꝓprietates utrique repugnare naturæ: conſentaneum eſt, ut diuinitas atque humanitas Chriſti in unā coeāt non naturā ſed perſonā: non accidentaliter (ut ita loqui liceat) ſed ſubſtantialiter: non ut partes, ſed ut altera humanitas, q; ueluti inſtrumentum quoddā (ut ſæpe dictum eſt) adiunctū diuinę perſonæ ſit atq; ita ſanè adiunctū, ut corpus illud uerū Dei corpus, & aīa illa uera Dei aīa uerè atque conſtāter poſſit appellari. Nec officit quicquā nobis, q; cōiuncta organa ad integritatem naturæ eius, cuius ſunt, ſpectare uideātur, nō enim oportet id continuè uerum eſſe, ut ſexu digiti quacunque ex cōgenitis exemplo pbari pōt: is enim de ſpeciei humanæ integritate nō eſt, & in organū cōnexum eſt hominis habentis illum. Cęterum quo nullus heſitandi locus excellenti cuiquā ingenio relinquatur, nihil obeſſe ſcito, q; ipſum Dei uerbū ſola ui intelligētię ad aſſumptā naturā referatur: hoc enim minoris refert quam curādum ſit. Relatio nāq; ſola non tātum habet momenti, ut hominē Deū faciat verum ſuū inſpiciēdū eſt, ex quo oriꝰ fundamentū. Qd hoc in loco ſi attēderis, in eo cōſiſtit, q; filiꝰ Dei ad idē omnino eſſe perſonæ ſubſtque ſuę naturā hominis tōplcaꝰ eſt: hæc enim euidētio diuiſio eſt, qua Deus homo eſt. Quę & tāta tanque ſingularis habetur, ut in tā numeroſa rerum cōditarū multitudine nullā diuus Bernardus reperit, quā nō fateretur ab ea excedi, cū docēte Au didicerimus potiorē unionē obtinuiſſe hominē in filio Dei, quā (mirabile dictu) ipſemet filiꝰ in Patre, cū quo tā ſingularis et unus Deus. Hęc eſt q̄ pdigijs oībus adeò pſtat, ut ne dicam cętera mirabilia Dei opera (quę uel tenuiter inſpecta laodamus, miramur & obſtupeſcimus) ſed miraculo uniuerſa q̄ fieri poſſe credimus lōgo ſuperemineat interuallo: q̄nquidē homo, qui natus eſt in ciuitate carnis noſtrę idem ipſe eſt Altiſſimus, qui fundauit eam Hoc eſt magnū illud, atque apoſtolicū ſacramentum: quo ſecundus Adam tāquā ſponſus pcedens patrē reliquit & matrem, q̄n forma ſuſcepta ſerui ſplēdorē maieſtatis obtexit, & ſynagoga dimiſſa nouæ ſponſæ inhęſit factique ſunt duo Deꝰ inquam & homo in carne una Hęc eſt ardens ſimulq; incombuſti rubi flagrātia: qua Deus noſter (qui ignis cōſumens appellari uoluit) q̄ā aſciuit humanitatē, abſq; cōſumptione cōiunctā atq; illuſtrat. Nec ſecus quā ros in uellere abſcſuit, & tanquā lapis ſine manibus humani operis de mōte uirgineę altitudinis abſciſſus creuit in montē maximum, omnia implerē q̄ uniuerſa & quę in terris: & quę in cœlis ſunt inſtaurat: magnificat, beat. Hęc demum eſt quę mortalitatem noſtram obiectam atque proſtratam ſupra ne dicam ſydera: ſed Angelorum quoque altitudinem efferens

ferens diuinitatis conſortium adeo nobis impartiuit, vt nũc quidem eſſemus & appellaremur genus electũ, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumẽ ſuũ vocauit, & demum cũ apparuerit, ſimiles ei ſimus immortales, impaſſibiles, nullius egẽtes, ſancti, glorioſi, beati. Agnoſce ergo quiſquis Chriſtianæ profeſſionis cẽſeris, dignitatem tuam & diuinæ iã cõſors factus naturæ noli in veterẽ vilitatem degeneri conuerſatione redire. Memẽto cuius capitis, & cuius corporis membrum ſis. Etenim ſi præ oculis noſtrã hanc tantã proſtantiam in promptu haberemus, & ad illam mores noſtros metiremur & cogitatus, quam parata & expedita eſſe nobis via ad bene beateq; viuendum. Quicunq; nẽpe ſalutis ſuæ curam nõ negligit, in vnionis gratia, qua Chriſto inſitus eſt, ſtãdũ, aut ad eã redeũdem ſibi fore faciles proſpicit. Nã quia nos inſani per impietatum noſtrarũ iniquitates ab vno uero ſummoq; bono reſilientes euanueramus, in multa diſciſſi, & multa inhærentes multis, nutu denique Dei noſtræ perditionis miſerentis, venit Emanuel vnus & ſe nobiſcũ effecit vnũ à multis exoneraui, applicaremur, ad vnũ, amaremus vnũ, fueremur vno, perſiſteremus in vno, qui cũ Patre & ſancto ſpiritu viuit & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De cauſa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaſerint magis quam cætera animalia coram Alex. 6. Dominica I. xl. anno ſalutis 1502 habita.

DVCTVS Eſt Ieſus in deſertũ à ſpiritu vt tentaretur à Diabolo. Propoſitũ hodie ſingulare duellũ, S. ac B. P. admirãdũ vniuerſæ creaturæ ſpectaculũ exhibet. Vnigenitus nanq; omnipotentis Dei ideq; Deus omnipotẽs integumenta noſtræ mortalitatis indutus, nõ in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati progrediens, aliter pugilũ mediã veluti in arenam, & totius orbis theatrũ proſilijt, cõtra principẽ tenebrarũ pugnaturus. Quis nõ miretur, quis nõ ſtupeat atq; nõ oĩbus pene ſenſibus deficiat? Magnitudo rei & ſcaturientiũ multitudo myſteriorũ rationis vittute . . ẽm circũfundit. Cũ autẽ cuncta mens non valeat humana cõprehendere, & q̃ percipere datũ eſt enumerare ſingula orationis modus non libenter ſinat, ad vnũ illud oculos inieci meos nõ aliorũ poſtiſſimũ, ſed q exilibus ingenijs (quale meũ fateor) & tractatu facilius, ad noſtrã maxime reſpiciat naturã. Cum. n. inimicus Saluatori noſtro, eidemq; Deo optimo, creaturã ſuã, quã bonã ſanctamq; condiderat, obuiã fieri, culpam ſuadere, & nequitiæ venenum ad fontẽ uſq; bonitatis extendere tentare, id modo verſatur in animo Deus oĩpotens maximus author oĩum eorundemq; & ſingula bona, & cuncta valde ſunt bona, vñ igitur malũ rebus adiunctũ eſt? quis malũ mũdo inſeruit? Operæ pretiũ itaq; eſſe arbitror, quã breuiſſimè diſcutere prius vñ malũ in vniuerſo ſit deinde q̃ ob cauſam humanũ genus p̃ cæteris plus mali occupauit. Verum tñ noſtro ut aſtrice et inſtituto, Mar à ſummi boni patẽtẽ ademus. Aue. Maria.

MALI Originem inueſtigare tentantibus ille q̃ primũ occurrit gõnit nodus, Malũ ab alio productũ, an va to ex ſeipſo ſubortũ ſit. Si ab alio, à bono igit, aliud rẽpe à malo, nõ niſi bonũ eſt. Quo ãt pacto à bono malũ manare põt cũ pugnent inter ſe, nec ſolũ cõtraria, ſed cõtrariorũ quoq; cauſæ ſint? Si ex ſemetipſo malũ eſt, Manichæi redit error, nec vnus vniuerſi eſt princeps (ut Stoici & Peripatetici rõnibus affirmarũt) ſed duo rerũ principia, alterũ quidẽ bonorũ, alterũ uerò malorũ (vt Pythagorei finxiſſe uiſi ſunt) cõſiteri neceſſariũ eſſet. Implicitè aũt huius difficultatis nexũ, q ſibi abſolui applicariq; deſiderat, eorũ q̃ ſunt geminã aduertat eſſe naturã. Altera quidẽ ad perpetuũ boni ita diſponitur, ut tñ ab eius cõſecutione deficere poſſit: qualia ſunt ea oĩa, q̃ in hoc ultimo orbe frequenti & alterna generatione atq; corruptione uariãtur. Altera uerò (ad quorũ numerũ cœleſtia ponent corpora) infallibili rõne proprium bonũ conſequuntur. Naſcitur aũt hæc rerũ diſparitas ex ea, q̃ precedit diuerſitate mutabilitatis atq; cõſtãtiæ. Illud quippe rerũ genus, cui opportuna queq; principia ad vltimũ ſuæ naturæ adipiſcẽdũ mutabilia ſunt fraudari perfectõ ſuo bono põt. Cui autẽ uel obtenti uel obtinẽdi neceſſaria oĩa perſto certoq; aſſunt, hoc à ſuo deſidero decidere (etſi fingere liceat) impoſſibile eſſe vt. Plantæ etenim & ſemina idcirco ab initio germine inueniuntur qdẽ defeciſſe, q p impedimẽta obuiantia naturalis eorũ profectus interceptus eſt, Sol uerò ab inſtituto nunquã diuerti ob eã cãm, q immutabili ordine natus eſt moueri. Nitur & hęc diuerſitas ex priore diſtinctiõe ſcdm potẽtiã, & eã quã Græci endelechiã, nos verò actũ atq; perfectionẽ appellamus: uariabilitas quippe connexionis cuiuſq; ex potẽtia ſurgit, inflexibilitas uerò ex illa rei cõſummatione quã actus q̃ potentiã oẽm ad quoduis repugnant procul abegit. Nunquã. n. obtinent aĩalia ſi tanta eſſet perfectio uitæ: q̃ oẽm moriendi potentiã excluderet. Sunt tñ nõ pari rõne tamen inæqualitatis prima principia actu & potentia. Ille. n. primã ſedẽ tanta ſibi authoritate uendicat, vt antecedens oẽ ſcdm quodcunq; genus abijciat. Hæc aũt & prius ſe fundamentum conſequi nõ recuſat: poſſibilitatis nanq; cuiuſque radix cẽſetur ex nihilo eſſe (ut noſtri) uel nõ ex ſe eſſe (ut Philoſophi tradunt) cum potentia mater eſt defectus. Quem non ex ſe eſſe pullolare ab aere proferamus exemplum, quẽadmodum. n. aer, quia non ex ſe lucet, quidquid luminis hẽt, alio oriẽq; illuſtrante hẽt: quotuſquiſq; uero fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipſo prouenit, q nullum ex ſeipſo aſpirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia nõ ex ſe exiſtit quidquid perfectionis poſſidet, alio largiente quocunq; ſortitur. defectus autẽ oĩs, qui affuerit, propterea aduenit, q nihil ex ſe eſt. Quãuis autẽ cuiuſlibet poſſibilitatis ipſum nihilum radix ſit, non oĩa tamen, quæ in nihilum reuerterentur, niſi illa manus omnipotentis tueretur, huiuſmodi hñt potentias: ſed ſua cuiq; pro naturæ atq; proprij finis rõne accommodata eſt. Quocirca licet ea, quæ ſuaptẽ natura ad ſingulare aliquod bonum prona ſunt, diuerſo calle ex nihilo prodierint (dum alia id boni rãto ſibi fœdere copularunt, ut nullus ſit relictus contrario aditus) alia uerò ab illo nihilo, vñ ueniunt, tã paruum diſceſſerunt, q non modo ad deſtinatũ finẽ tendere: ſed in contrarium poſſunt inter ea remeare, quęcunq; tñ ad vniuerſale bonum capeſſendum facta ſunt (qualia ſunt cuncta intellectu prædita) vno eodemq; interuallo ex nihilo proficiſcuntur, quãquidẽ eorum nullum ad finẽ proprium neceſſariò pertingit, ſed oĩa ingenuo ſunt arbitrio & ad proprium ſe agere bonum, & in aduerſam partẽ tenrõ, pergere, peruenire. Diuinitatis nanq; cum proprium ſit, vniuerſum bonum eſſe, ipſamque met ſibi legẽ exiſtere, & habere deniq; rõnem eandem, quã & uolũtatẽ, ſeltqua natura q̃ intellectus rõnis eſt particeps, libertate donati haud aliã ualuit quã q̃ ex nihilo potuit exire: hæc ãnẽ cum particulare quoddã bonum aſſequitur, & alterius legi, cui uniuerſum bonum eſt naturale ſubijcit & uoluntatẽ ex ſe defectricẽ afficit. Eiuſdẽ. n. rõnis eſt, eſſe creaturã liberã abſq; potentia diuertẽdi ab eo, ad q deſtinata eſt, vniuerſum bonum, & creaturã uniuerſum bonum eſſe: quod profecto non ſolum non fieri, ſed ne cogitari põt. Quid. n. tanta quidem viget libertate, ut à bono diſcedere nequeat (cum bonum omne uoluntas poſſit appetere) intimã bonitatis naturã, eandemq; immobilẽ in ſemetipſo habeat neceſſe eſt, nam aliter pro ea parte, qua minus habet, aut mutabilis eſt, poſſet plane decedere, Quamobrẽ Areopagita Dionyſius, malum particulari bono comitẽ alligauit indiuiduum. Quum igitur malũ ea naturali, boni defectu, ex mutabilitate, mutabilitas, ex poſſibilitate, poſſibilitas ex finitate, finitas demũ ſubortatur ex nihilo: cõſequens eſt, ut quæcũq; mala ſunt, idcirco ſint, quia illa, quæ malis ſubijciuntur, ex nihilo uenerũt. Et cũ poteſtati non ſubiaceat diuinæ, ut creaturæ ſint, & nõ ex nihilo ineuitabile eſt quin malum ſit: ſi tamen ſubſiſtere mundus dẽt. Verũ inter malũ naturæ atque moris tñ intereſt, ut illud quidẽ & poſſe & eſſe neceſſarium ſit: hoc aũt poſſe ſimiliter neceſſarium, facere aũt libertatis fuerit. Percunctantibus itaq; unde malum, ex ſe, an ab alio, iam liquet malum quidem poſſe quatenus in malum tendit, nec ex ſe (quia ea nihilo exurgit) nec ab agẽte authoreq; aliquo, ſiue uolẽte, ſiue nolẽte, aut p ſe, aut p accidens prouenire. Quemadmodũ nõ frigeſcere, ignẽ inſeparabiliter comitatur: nulla tñ cã petenda eſt, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum uerò ipſum a bono naſcitur, ſed per accidens: dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita ſunt aliorum. Nullus. n. operatur aſpiciens ad malum, ſed ad bonum ipſum, aut falſẽ apparẽs bonũ agens oĩs ſtudiũ contendit. Nemo profecto laceſſitus tanto unquã furore ultionem expetit ut alterius malũ primaria optione eligeret, ſed dũ bonis quibuſq; noſtris (utilia, delectabilia, honeſta eſunt) acquirendis mendiſque operã damus, aduerſa quęque declinanda, rebellenda, deſtruendaque occurrunt, Hæc eſt origo atque uia, qua malum mũdo obrepere cœpit, extremaſque eius partes ambas iam penetrat, luſtrat, occupat. Sed de mali origine hactenus.

Deinceps ut promiſimus, quare tãta mali inũdatio hoĩes præ cęteris inuaſerit paucioribus abſoluamus. Singularis humanæ naturæ miſeria atq; calamitas S. P. flẽda potius q̃ diſputãda eſſet. Cęlũ. n. & terras & mixta q̃que cõſpiciẽs, intueor rerum oĩum ſpẽs ad proprios certatim fine cõtendere, in ẽtis bonis poſitis, uel in nullis, aut certè in paucis ſingularib. deſiderium falli, & impedimentũ perpeti. Humanũ aũt genus uẽ, tetra uorago uitiorũ (q̃ uerè mala ſunt) ſic cõplexa eſt atque abſorbuit, ut Rara auis in terris, & nigro ſimillima cygno uix bonus & ſapiẽs, qualem uix reperit ullũ Millib. è cũctis holum cõſultus Apollo. Cur ſolũ humanũ genus Deus optimè tot ac tãtis malis reſperſiſti, aut certè inuolui paſſus es? Nũquid oĩa certo fine gubernas hominũq; ſolos deſpicis actus? nũquid totius operis abiecta ſlinta pars homines ſumus? Heccine eſt imago tua Domine? Vbinam illud propheticum dẽ tua erga nos miſericordia admirantis: & tanti homines

Margin notes: origo mali. — Cur homine magis quàm cetera, mala plura inuaſerunt.

ſceris

feceris, q eorum pedibus cuncta ſubieceris, oues & boues vniuerſas, quin & pecora campi? Si cæteris animantibus præſtamus, quanta obſecro, & qualis excellentia hæc ſit, cõem nobis, & illis optimi appetitionem congeneraſti, & illa ferè omnia finem aſſequũtur, noſtrum autem pauciſſimi uoti compotes euadunt.

¶ Bifariã aliqd accidere rebus factis ex philoſophia didicimus, ex electione ipſius artificis, vt accommodum quippiã ſit ad boni aliquid rurſus ex materiæ neceſſitate, q̃ conſtat veluti ex purpura, cinea, & ex ferramẽtis quibuſq; corrodẽs emergit rubigo. Qua pp ſicut faber ſerram facturus durã ferri eligit materiã & ad ſecandum idoneam, q aũt rubiginem cõtrahat, tñ abeſt, vt optet ut quoad poſſit, ſtudeat propulſare, haud aliter plaſmator Deus hoĩem, qm aĩæ actiones inſtro indigebant pro tangendi ſenſu nobiliſſimo (obidq; moles carnes bñ aptos mente docileſq; videmus) oportuit tale affigere corpus quod earũ qualitatum, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compoſitum proinde oportuit fieri hoĩem ex intellectuali & ſenſitiua natura, & ſpiritu & carne, ex rõnali appetitu atq; ſenſibili. Electa nimirum ſunt ambo, vt ſenſibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadam rõna frueremur. Nunc aũt cum ſimulatq; editi in lucem & ſuſcepti ſumus, ſenſibilibus aſſueſcimus bonis, cũ vtilibus, tũ delectabilibus, atq; itaq; hæc ſenſuum blandimenta naturali nobi neceſſitudinẽ iuncta frequenti vſu adeo familiari fiunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & inſignem mẽtis nobilitatem obnubilent, & putemus nos ſenſitiua natura primò conſtare, conſectamur propterea blandientem libidinẽ, nullum hñtem modũ nullumq; finẽ, & toto impetu paulatim ferimur. imò rapimur in iſtas ſenſuũ oblectationes. Delecta hæc non ſunt, ut in hoĩe eſſent, ſed ex connexione partium, pullularũt: hinc ſiquidẽ caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpũs aduerſus carnem, hinc Apoſtolus queritur, Video ẽt legẽ in mẽbris meis repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati & rurſus, Nõ quod volo bonũ, ſed quod nolo malũ hoc ago. Hinc manifeſta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, ueneficia, inimicitiæ, æmulationes contentiones, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comeſſationes, & id genus multa, qbus nõ ſat eſt animũ inficere, niſi ẽt corporis mala tot tantaq; ſecũ ſerãt, ut in nobiſipſis experiamur nullã fere hoĩbus ægritudinẽ accidere, q̃ animi hmõi perturbationibus originẽ nõ traxerit ob eamq; cãm cæteris alalibus, crebrioribus & grauioribus moleſtijs, inhumanibus, morbis & ærũnis infeſtatur, & quatiẽ genus hoĩum. In ſola igiẽ noſtra natura. mirũ nõ eſt ſi tanta vtriuſq; mali rubigo reſidet, qñ ſola ex ſenſu & intellectu conſtat, & eo vinculo, vt ſenſus, & q illius ſunt manifeſta, facilia domeſticaq; nobiſcum coaleſcãt, intellectus aũt & eius bona obſcura, ardua, alienaq; appareant. Accedit ad hæc, q ſicut à ſanctis Patribus accipimus, aduerſarius noſter Diabolus circuit quærẽs quem deuoret, & menti falſa ſuggerere, & ſuas delicias ſenſibus ſuadere, & ſi qua ſunt ſpũalium bonorum deſideria vel extinguere, vel inficere non deſiſtit. An nobis fortaſſe longius aut ignota exempla petẽda? audaciſſimã enim belli à & illã & infenſam, Dñm Iſtum paulo ante audiuimus, quã importuniſſimè aggreſſam. Et primò quidẽ eſurientẽ ad ea q̃ carnis erant ſola, iſti externa ſuaſione inuitauit, non. n. decebat immaculatũ agnũ, qui uenerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Aug.) nonnullũ pctm ſit cũ caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ. Deinde religionis ſanctimonia ad egregiã popularis famæ extẽſionem prouocans, ſi illæſus p aera deſcenderet quæ mundi ſunt ſubminiſtrauit. Demum ratus, q ſi peccare licet, repugnandi gratia maxime licet, oĩa regna terrarum pollicitus eſt. Et ſic dum res geſta geminatos hoſtes (intimos ſcilicet & externos) habere nos admonet, cauſam ſimul affert quare republicam humanam malis crabreſcẽtibus labefactam ſingulariter videmus.

¶ Nec ppea virtutis nomẽ tãquã impoſſibile pauendũ nobis eſt, & uia diſparanda ſalutis, bonorũ. n. officiorum omniũ ſemina à natura nobis indita ſunt, & aduerſantia quæq; ualemus pro noſtro integro arbitrio ſuperare, Adijce q intus & extra ad utriuſque generis inimicos ſupplantandos, magna & muniriſſima p̃ſidia poſuit. Conditor omnipotens & glorioſus uictor noſter. Exteriora quidẽ arma illa met, quibus ipſe uſus eſt, ad utendũ contulit, ſacrorũ nẽpe librorũ doctrinã, nulla ſiquidẽ rõne alia quã ſola ſcripturæ authoritate certamen totum ad uictoriã uſq; perduxit, cõpertum ſuo exprimento id eſſe monens, ut quicquid credendũ, agendũ, omittendumq; occurrit, hoc ſacri eloquij lãce librandũ eſſe cenſeamus. Interius ne ò auxilium tribuit, qui quidẽ antequã duceretur à Spiritu ſancto, ut tentaretur à Diabolo, aquarũ fluẽta benedictione, proprij Baptiſmatis cõſecrauit, & deinceps cum primũ in nouã creaturã ſacro fonte regeneramur, ſuæ gratiæ & charitatis aliarumq; oĩum uirtutum muneribus ſic protegit, ut oĩa nequiſſimi tela igneo ueneno armata, facile poſſimus abrumpere, retorquere, & extinguere. Minimam nanq; charitatẽ diuus Tho. edocet ad omnium generũ exquiſita tẽtata ſufficeret. Quis nos inquit Apoſtolus, ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio an anguſtia, an gladius an fames? certus ſũ, q neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate, q̃ eſt in Chriſto Ieſu, q cum Patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat in ſecula. Amen.

ORATIO IIII.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut. 1503 habita.

PROPE EST Regnũ Dei, Lucę 21. Poſtquã rerum humanarũ atq; earũ, q̃ intra nos ſunt, diuinarũ, columine, potita eſt beatitudo tua, ſanctiſſime Pater, agnoſco hoc orandi munus eadẽ ſpectãte felicitate mihi forte obtigiſſe. Eapp oẽs aut expectare catalogũ quendã laudũ tuarum à me recenſitũ iri, aut inuidere arbitror mihi fortunã meã. Magnorum. n. oratorũ animi excelſa uirtutũ tuarũ faſtigia cõmendare geſtiẽtes optaſſent uehementius hunc ſibi locũ dari, quò iã in latũ cãpum tuorum innus effundere liceret eloquentiæ. Hus ego tñ abeſt ut reprehendã, ut ingẽtes quoq; gratias pijs eorũ affectibus, ſanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Ath ab iſta procul nai de iniã meũ conſiliũ diſtraxit, ſpectans. n. ad magnanimitatem tuã, quam p̃clara facinora luculentius oſtendunt, q̃ve mortales oẽs pleno ore congratulantes p̃dicant, auram illam popularẽ ventoſamq; orationem quam animi magnitudo vti cætera quæq; caduca atq; fluxa ſpernit, omittendam cenſui. Verũ maximã de immortalitate animorum difficultatem, & eã penitus explicatam (ſi tamen ita dici ſine arrogãtia licet) maieſtati tuæ offerendam attuli. Ad primum ſiquidem mortalium principẽ, paſtoremq; animarũ prima oratio à prima religione, prima de hominum tenure hẽ. Verum quo tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus, Aue Maria, &c.

PRINCIPIO veluti baſim quãdã atq; totius orõnis fundamentũ id firmiter ab oĩbus teneri velim, ad cognitionẽ latentiũ ſubſtantiarũ, occultarũq; rerum, proprijs earũ effectibus deducentibus, nos rite ſaneq; puenire. Effecta nãq; ſi tollas, nullus notitiæ de arcanis delinquitur locus, cũ (ut inuiſibilia mittamus) de corporibus cęleſtibus, de Sole, de Luna, deq; reliquis aſtris, ſublatis officiorũ ſuorum actionibus qs uel tenuẽ cõiecturã caperet? Quis ignẽ leuẽ, terrã grauẽ, illũ calidũ, hanc frigidã dignoſceret ſi aſcenſus atq; deſcenſus, ſi calefactio frigefactione nunquã fuiſſent ſenſibus explorata? Hinc igiẽ maximus ille philoſophiæ parens Ariſt. exorſus, Si aĩs inquit, aliquã hẽt operationẽ propriã, fieri poterit eundẽ à corpore quoq; ſeparatũ nihilominus manere atq; uiuere, ſi nullã ſibi uendicat, ſed omnem (vt ita dixerim) ſupplectilẽ hẽt cum copore cõem cum ipſo quoq; corpore intereat opus eſt. Hoc itaq; iacto fundamento, ſubtilius ad inquirendum, an aĩs per ſe ſolum agat quicquã. Et qm ſi quippiam ſolus perficit, id præcipuè eſt contemplationis opus, ad hoc uniuerſa deducit quæſtio, nunquid intelligere ſolius animi ſit, an uero animi ſimulatq; corporis? Vt aũt quod quærimus, clarius, facilius, tutiuſq; inueſtigemus, rebus, oĩbus diſtributa pariter & accommodata officia legere atq; accuratius diſtinguere operæ pretium duxi. Quatuor eſſe actionũ gña philoſophi tradidere, quarum duæ extremæ ſunt, reliquæ aũt mediæ. Et illarum quidẽ unũ genus eſt, quod in ſolo corpore materiaq; verſatur, quales ſunt affectiones, q̃ à calido frigidoq;, humido, ſicco duro, leni, atq; his ſimilibus p̃ficiſcunẽ. Alterũ uero eſt, q à rerum ſenſibiliũ mole eleuatum, ad ſpiritualium naturã ſolummodo inferiur. Noſtrã autẽ intellectionẽ ad neutrum horum generum ptinere facile conſtat, nec. n. cum intelligimus affectus (quos modo dicebã) patimur corporales, quin potius ſi intenta mentis acies nimis fuerit, quanquã extrinſecus illa nobis admoueantur non ſentimus. Neq; rurſus iã alta petimus, ut corporeis imaginibus nõ immiſceamur: oportet. n. intelligentẽ phãtaſmata ſpeculari. Inter mediorum uero generum alterum, qđ mali eſt propinquius (in quo & actiones ſenſuum continentur) ab eiuſmodi actionibus liberum eſt, ſed corporeo organo expletur, audientes nẽpe uel uidentes, & ſi nõ frigemus aut æſtuamus, quibuſdã tñ corporeis intercedentibus portionibus ſonos, colores, odores, cæteraq; ſenſata pcipimus. Reliquum aũt ſpũalibus actionibus affine, qđ ſolum ab elementaribus qualitatibus ſed à corporeo quoq; inſtro ſeſe eleuat, obiectis tñ nõ corporibus, ſed corporum imaginibus (quæ phantaſmata philoſophi appellãt) naturali quadam neceſſitudine deuinctum eſt. In hoc profecto actionum gñe noſtram intellectionem locari quiſquis ueri iudicis naturam nouit, nequaquã ambigit, experimur nanq; noſmetipſos intelligere diſcernereq; non genus hoc aut illud, ſed uniuerſam corporum naturam. Decernere autem recte non contingis aliter, quam ſi is qui arbitratur, omni uacet affectu.

Probans

Probant hoc quotidianæ cõtrouerſiæ: quib ſedãdis iudicem ad neutrã partẽ propenſum exquirimus atque laudamus. Probant interni mores, affectus paſſioneſq; quibus manifeſtũ fit nemine omni hora ſapere, ſed qualis unuſquiſq; inuenitur, talis & finis uſ. Probant naturæ experimenta: ut.n. uere diſcernamus quid amarũ, quidue dulce, ſit nullo affectũ ſapore guſtũ ſeruare oportet: ægro namq; iõ cuncta uidentur amariora, qm̃ cholerica amaritudo ſenſoriũ infecit. Nec diſſimile reliqs ſenſib. accidit, una ſiquidẽ omnis iudicij cõis eſt rõ, ut ſit qui iudicat, a rebus iudicandis alienus: nã ſi illarum aliqua inhæſerit, aut totũ ſibi iudiciũ inflectit, aut falſum facit aliarũ afferre cẽſurã. Quocirca qm̃ uniuerſa ac ſingula q̃ materiæ cõcreta ſunt intellectu nos diſcernere, atque hæc ipſa ſpũalibus diſtinguere experimẽto comprobamus, neceſſe eſt ut noſter hic animus uniuerſæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab oĩ ſit corpore alienus. Vñ p̃clare Anaxagoras. Atque Ariſt. intellectũ oportere eſſe immixtum dixere, tametſi diuerſis rationibus ducerentur, ille enim ut libero expeditoque imperio cũcta diſponat: hic aũt ut recto ſanoq; iudicio oĩa decernat. Nec audiẽdi ſunt nobis q acriori ſe ingenio p̃ditos exiſtimãtes, organum quidẽ (hoc eſt quãdã corporis portionẽ) menti nõ aſſignãt ab uniuerſo tñ hoĩs corpore eadem adiungi rõne, quam attulimus, aiunt nõ ſatis probatũ iri. Tã irrationabilis eſt iſtorũ cauillatio, ut niſi uelim eos noſſe eã me ſcire, atque a ſnia ea dimotum, referendã putaſſem minimè. Dicãt obſecro iſti, ſi intellectum ab oĩ parte corporis oportet eſſe liberum, ut oẽ poſſit corpus diiudicare, quo pacto uni toti corpori merſus, uniuerſæ rei corporeæ æquus erit iudex: ſiue.n. pars ſiue totũ, mõ corpus aut corporeũ aliquid ſit, cui intellectiuã uim qſpiã affixerit ad certã trahit, flectit definitq; cognoſcẽdorum corporum ſpẽm: q non ſolum ampliſſimã illã de oĩ mole corporea cognitione p̃hibet, impedit, atq; obſtruit, uerum intellectũ quanq; ipſum cum ſenſu miſcet, ſolaq; vocabuli dña alterum ſecernit ab altero. Quod ſi abſonum ualde eſt (quandoquidẽ nihil diſtaremus ab animãtib.) oportet, vt intellectus exercitium ſolius animi eẽ fateamur, & nõ animi corporiſq; cõe cõmodũ ſentire. Quæcunque aũt ſpẽs operationum quippiã, ſola efficit, retinet ac ſuſſert ſuſtinẽns alius alicuius adminiculo non eget. Alteri nãq; ſi inniteretur, eoq; ſub moto labaſceret, nequaquã ſola eã actionem contineret: ſed cõem magis reciperet cum eo, ſine quo ſubſiſtere non poſſet. Quòd ſi alieno fulcimento diuinæ huic formæ opus non ſit, ſua tñ uirtute ſubſiſtere q̃s dubitabit? Alterum.n. ex duobus fateri oportet aut illã per ſeipſum ſtare, aut hærere, & liquidẽ per ſe conſtat, in portu (ut aiunt) nauigamus. Si autem ſubuenitur, quõ contemplationem ſuã in ſuo tñ ſinu complecti, fouere, gerereque ualet? Si ſpecies itaq; omnis, quæ propriam ſibi uel unam uendicat operationem, communi Philoſophorum ſententia conſtans atque perennis eſt, inficiari profecto, nemo poterit, quin noſtra mens (quam dũ contemplamur, per ſe ſolam agere comprobauimus) per ſe quoq; ſolam eſſe manereque poſſit ac uiuere. Immortalem ergo animum eſſe hactenus a propria actione probauimus.

Argumẽtũ à naturali deſiderio.

DEINCEPS Eiuſdẽ ſempiternitatẽ a naturali eius deſiderio monſtrandã curabo. Si cuiquã P. B. a natura inditum eſt, ut ſp eſſe deſideret, rem hanc Philoſophi pariter & Theologi p̃petuã fore, ea potiſſimum rõne ſunt arbitrati, q̃ naturę appetitus inanis eſſe non poteſt, quare ſi noſter animus ſuapte natura ſempiternam cupit uitam, eum immortalitate uigere nemo dubitabit. Quod aũt ita ſit a natura inſtitutus ut optet ſe ſp fore, manifeſtum ſic fiet. Appetitionum duo ſunt genera, alterũ reb. omnibus cõe, quo unumquodque ad accommodum iuuans profuturumque fertur. Alterum eorum quæ cognitione pollent proprium quo metuunt, cupiuntque, dolent gaudentque & mille aliis uariantur affectibus. Vtrunq; tñ pro tuendo eſſe conitedit, quandoquidem nulla prorſus res eſt, quæ ſe eſſe non amet.

¶ Quemadmodum aũt cõis ille appetitus, non uno tñ inuenit mõ in his, quæ certis finiuntur ætatibus, & in his quæ nunquã deſinunt (quandoquidem quæ ſeneſcunt, effundere deſideriũ in omne tps non audent, quorum aut uigor tpis diuturnitate non lenteſcit, perſeuerare ſp eadem magnopere concupiſcunt) haud ſecus appetitus alter, quem cognoſcentium diximus eſſe proprium, diuerſa ratione reperitur in his, quæ ſenſu tantum mouentur, atq; his, quæ intellectu præſtant. Illa.n. qm̃ ſolũ quod adeſt, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones nõ ſuſpendunt, quia uniuerſa uarietatũ, mutationum, temporũq; uolumina contemplatione pariter & prouidentia excellant, reliquum eſt, ut parem uim appetendi ſortita non hoc tñ aut illo tpe, ſed in æuum deducere uitã cupiant. At ſi ambiguum, ſub obſcurum, aut leue teſtimonium hoc hẽ, & obiicitur, noſmetipſos intellectu quidẽ præditos non dubitamus, ſp tñ uiuere, aut natura appetimus minimè, aut morientes fallimur. Eleuare obſecro paulliſper mentis oculos, conſtantiſſimas uniuerſalis naturæ leges intẽdite, ſanctiones ſpectare duas. Alterã qua æqualia pariter congenerantur omnibus, durandi deſiderũ & p̃manendi robur, ita quandiu quodq; durat rum eſt, tãdiu eſſe deſideret, & quanto tpe expetit exiſtere, tantiſper p̃manſurum ſit. Altera, qua appetitus oĩs quo unumquodque eſſe perſeuerareque ſubinde concupiſcit, aut ad quandam tpis menſurã clauditur, aut ultra quãcunq; tpis longitudinem ſe extẽdit, cõparata ſunt hæc in his, q̃ de cœlo naturæ ſcripſit interpres. His aũt iunctum fuerit, q̃ intellectualis ſpũs deſiderium tendat ad eſſe nõ hac aut illa ætate concluſum, ſed ab oĩ tpe eleuatum (qm̃ intellectu apprehenſum ſolummõ cupit bonum, q̃ ab omnium temporum differentiis, quia uniuerſale eſt, conſtat eſſe, abſolutum) conſequens eſt ut is, quo intelligimus & ſapimus, animũ in uniuerſum tps effuſum habeat uiuendi deſiderium cum pari robore, euadere quippe quia nõ poteſt, quin aut certo tempore, aut ſp eſſe deſideret, cum definitio non ſubſit tempori, reliquũ eſt, ut ad ſempiternum ſe extendat. Immortalem perinde eſſe non hominem, ſed ſe ipſum noſter animus propria appetitione (quę praua falſaque eſſe nequit) teſtatur, clamat, demonſtrat, ipſius quippe animi propria eſt cupido hęc, ueluti ipſius cupidinis parens intellectiua cognitio, nos autem ſp uiuere nequaquã optamus, niſi quemadmodum uolare interdũ cupimus. Sed qd diutius quæ domi ſunt uerſamus? nõne, & quæ extra a nobis ſunt, cœleſtem hunc amorem, & diuinum noſtrum profitentur animum? Ex illo quippe naturæ uultu; quẽ dixere chaos, rudẽ, indigeſtamq; molem, res oẽs eo ordine propagatas, eo fœdere diſpoſitas atque connexas eſſe perſpicimus, ut ab imis ad ſuperiora conſcendentibus perfectionum incrementa ſenſim appareant ſuccreſcere, & quæ coniuncta ſunt, alterum alteri paulũ admodũ p̃ſtare. Cõiungunt ſiquidẽ ueluti depreſſi quidã gradus aut numeri rerũ ſpẽs, & ab his, q̃ ſingulis proximè ſunt nullo diſtãt interuallo: atque ideirco adeo ſimiles cognataſque habent habitudines, naturas, actiones atque figuras, quæ ſibi mutuo contiguæ ſunt, ut non facilè plerunq; ſit illas diſtinguere. Peragratis aũt uniuerſis corporũ, plantarum, animantumq; naturis, ad hoĩem cum uenitur idẽ grauis aſcenſus, quo ſenſim pedetẽtimque procedebat, nequaquã ſeruatur ſed ſurſum repẽtè natura trahitur, & ad alterã, eãq; remotiſſimã contiguationẽ eleuat. Maiori namque interuallo hõ a ſuprema animantium ſpecie quam ſummũ animal ab infimo non mõ uiuẽtium, ſed abiectiſſimorum quoque corporum gñe diſtat. Ne autem hoc abſque rõne dicere uideamur, ertentur noſtra, alienaq; genera conditiones actioneſque. Genera in primis, quandoquidem cætera omnia, ex materiæ tranſmutatione proficiſcuntur, noſtra autem mens deforis uenit. Conditiones deinde: illa.n. tenui ſupellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipſa natura ſimulatq; edũtur in lucẽ, accipiunt. indumentorum uice cortices, teſtas coria, ſpinas, uillos, ſetas, pilos, plumam pennas, ſquamas, uellera: pro armis aũt cornua, ungues, dẽtes, rictus, roſtra, aculeos, morſus, calces uenena. Homo aũt pro uniuerſis his, & aliis quàm plurimis & uariis & magnificis ſtudioſas facileſque ſolas manus accepit. Actiones demum, quia ſingulis ſpeciebus aliis, definitus eſt agẽdi modus: homo aũt tot tamque diſſimilibus utitur uiis, ut hic ſolus ſit hominibus operandi modus, ſine ullo certo agere mõ. Alia, ſola ſalus iuuat: hominẽ uerò tam ſenſu quam rõne apprehenſa, etiam ſi nil aliud utilitatis acceſſurum ſit, delectãt. Alia, de prole ciboque ſolicita pugnant: homo aũt famam extendere factis auidus, nomẽ & gloriam ſoboli, ſaluti, uitæq; anteponit. Alia poſtremo a conſono illis bono raro deficiunt: homo autẽ (proh dolor) ſuũ uerè bonum ſæpiſſimè amittit. Vnde igitur tãta diſtantia inter hominẽ cæteraſque naturas? unde ſolitæ pedetentim ſcandere, tantus repẽtè naturæ ſaltus? unde quæ conſueuerat per ſimiliora in ſimili duci, in tam diſparia ſtatim eleuata conſpicitur? Nullam profecto cãm aliã reddidiſſe fas erit, niſi animũ è ſummo rerũ faſtigio ueniſſe dixerimus: qui in alterũ rerum ordinem naturã trãsfert & ſupremis infima iungit, caduca immortalibus inſerit, horizonta æternitatis & temporis conſtituit: ſic uẽpe oĩs admiratio diſparitatis cedit, ſi ex duab. naturis ſpiritu & corpore, intellectu & ſenſu, immortali & corruptibili hominem conſtare nõ dubitamus. Quas ob res ſi animi noſtri (de quo agimus,) facultas certi aliquid cõperire põt, & ueritatis quippiã de ſeipſo perſpicere, ſi fortiſſimis argumentis fides ulla adhibenda eſt, ſi rõne inueſtigata & ad ſenſuũ uſq; explorationẽ deducta humanę ſententiæ quietẽ tribuunt, ineruditi, indociles, tardi, hebetes, ſtupidiq; eſt immortalitatẽ animorũ in problema reuocare neutrum. O quã ſibi melius conſulerent illi qui ſe rerũ occultarum ſcrutatores profitẽtes, quæ natura in ſole expoſuit, offendunt atque obtegunt, ſi ſuã cæcitatem ſilentio opprimeret, meliores namque haberentur Philoſophi, dum taceret, quam imperitiores, dum tam ineptè garriunt.

¶ Sed quid nobis cum re temeraria, animum P. B. ſortiti ſumus mundum, purum, ſplendidũ, diuinũ theſaurũ profecto precioſiſſimũ in uaſis illis fictilibus reconditum? Mundum inquam

accepi-

accepimus, quandoquidem non ob merita (ut Origenes fabulatur) corporeis uinculis eſt addictus, neque ut luteū unificando corpus eiuſdē ſordes contrahat, ſed ut naturæ fœdere uitam influat, cupiditates, libidines, reliquoſq; antollat, aut moderetur affectus, humana quantū par eſt, diſponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & ſe totum dedat. Accepimus pręterea purum pariter & ſplendidum, ut quia illuſtriū ſpirituū ultimus, fulgorē micantiſſimæ lucis cū aliis non ſuffert, obumbratum materiæ tenebris luminē uel oculo noctuæ ſimilis inſpiceret, intelligibilia colligeret, atque uniuerſa natura a ſenſa ſerpſum oīa faceret. Accepimus demq; diuinū, ut ſummū bonū intelligeret, intelligēdo amaret, amādo poſſideret, poſſidendo frueretur. Seruemus igitur obſecro, ſeruemus depoſitū quale accepimus, curemus ne tēporaliū contagione polluatur. Timeamus propheticum illud, Homo cū in honore eſſet, nō intellexit, cōparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Excolamus uirtutum ſemina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Ieſum Chriſtum quo fœlici immortalitate, atque immortali fœlicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo animæ patiuntur ab igne corporeo & de corporum cruciatu, coram Iulio II. Dominica prima Aduentus. anno 1504. habita.

ARESCENTIBVS Hominibus præ timore & expectatione eorū, q̄ ſupueniēt uniuerſo orbi. Lucæ 21. Si humanæ mētis imbecillitatē & abyſſum caliginis, quas i ſe rerū uarietas recōdit, aīo reuoluerimus, B. P. nihil fere eſt, ut cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari ualeamus. Nō n. ea ſolū, q̄ procul a nobis natura repoſuit, ſed illa quoque q̄ in prōptu hēmus, quæ ipſi ſentimus, ambiguitatis nebula offuſa ſunt. Hoc qui aduertit & ſapit, ſic difficillima q̄que cūctabūdo ingenio ſtiloq; attingit, ut p̄clare ſecū actū putet, ubi de occultis reb. probabile potuit quippiā attuliſſe. De ſubterraneis igitur pœnis reproborū, dęmonum, hominumque ſiue animas, ſiue corpora poſtremò cruciaturis, dicturum hodie me eo animo ūſo, audire, ut cum rationi maximè conſentanea patefecero, malitis uicūq; cōcipere, quā uelle ſenſu uel certa demonſtratione callere. Quod ſi uires ſiue corporis ſiue animæ huic p̄nūciationi ſucuūbēt, aut ſpares erūt datæ p̄ cor ueniā ualetudinario, Diuæ itaq; Mariæ tribunal ſolita p̄ce ueneremur. Aue Maria.

EXCELLENTISSIMVM illud genus rerum quæ ſolo ſpiritu conſtant, & intellectu uigent, an pœnas aliquas ſubire dignum ſit, quoque pœnarum genere affligi poſſit, diuerſos autores uarias legimus attuliſſe ſententias. Quorū opiniones recenſere & a fide aut ueritate diſcrepātes ſine intui ru illo refellere ea rōne conſtitui, ut purgatis errorib. credibilius magis ueritas fiat appareatque. Plurimi Philoſophorum intellectualis naturæ præſtantiā metientes, ab uniuerſo pœnarum genere tā humanarum animas, quam angelicas oēs ſubſtātias liberarunt, ea potiſſimū ratione perſuaſi, q̄ malum omne citra orbē Lunæ (infra quem duntaxat poteſt aliquid præter intētionem obuiare) concluſum eſt, neutrāq; proinde illarū naturarū poteſt inuoluere, quæ a corporib. uniuerſis ſunt ſegregatæ. Horū error facilè deprehenditur, ſi recti operis rō, ſi creatæ uoluntatis natura in mediū deducta fuerit. Rectū quippe opus, & opus eſt & rectū, quare a duobus neceſſe eſt proficiſcatur principiis, quorū altero opus, altero rectum ſit, illud uoluntas, hoc lex eſt. Quocirca illa quidem uoluntas, quæ ſimul uoluntas & lex eſt, errare pōt minimè, quæ uerò uoluntas tm̄ eſt, non lex, nec legi immobiliter hærens, a rectitudine declinare ſuaptè natura ualet. Cùm autem liberi arbitrij uniuerſa lex, perfectam omnis boni rōnem in ſe claudat (quandoquidem ad oīa liberi arbitrij appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari ualeat, ut creata uoluntas oē bonum ſit, aut congenita natura poſſideat, cōſequens eſt, ut ipſo ſummo bono excepto, reliqua libertatē ſint flexibilē ad bonū & malum ſortita. Poteſt igitur in ſeparatis ab uniuerſa corporea mole ſpiritibus malū culpa ineſſe, & quoniā iuſſiſti Dñe, & ſic eſt, ut omnis inordinatus animus ſibiipſi ſit pęna, oportet malum quoque pœnæ eis ineſſe. Ex propria igit officina cōfutatis Philoſophis, alij pœnis affici poſſe autumāt Angelos, uerū oēm eorum ærumnam in mœrore amiſſæ fœlicitatis conſiſtere arbitrati ſunt. Hos gemina peccati malitia ſtatim arguit. Via n. peccantes duo mala faciunt (dum Deum reſpuunt, fontē aquæ uiuæ, & ciſternas propriarum affectionū ſibi fodiunt diſſipatas) par eſt duplici ē ut in pœna dolore conterantur, i. & dāno cōtemptæ fœlicitatis & ſupplicio inuoluētis calamitatis. Alij animarū ſupplicia aſſeuerātes, finxerūt naſci ea ex terribilibus corporū q̄norundam imaginibus, quas aſpicientes, perinde atq̄ pauore concutiū ac dormientes, aut phręneticos, quos inania uel inſomnia terrēt, uel phātaſmata affligūt, tribuunt ſiquidē ſeparatis animis organum quoddā cęleſtis naturæ, quo terrificas turmas concipiāt ad ſe cruciādas. Fabula quippe hæc eſt quaſi reddita animis ad cōpares ſtellas pollicita. Et quanquā tam ineptè cōpoſita ſit, ut digna non habeatur, quā ut philoſophia nedum diuina ſapiētia coarguat, dedit tamen quibuſdā ex noſtratibus occaſionem, etſi non ſtultius cogitandi, a ueritate tamen nihilo errandi minus. Quantum. n. p̄duit peritos uiros ſuas ineptias ſectati, cū de nouo ſuo commento gloriati ſunt, aſſerentes non ſenſibilibus, ſed intelligibilibus corporū figuris mentes torqueri. Verū hoc Philoſophorum Theologorumque ſchola confutat eo, quòd intelligere omne per ſeipſum delectabile eſt. Argutos autem eorum intellectus decipi, ut triſtitia putent quæ uerè non ſunt triſtitia, aperta fictio eſt. Non nihil denique eorum in igne cremari mentes aſtruere conantur, uerum ne puerilis ſnīa uideretur, neſcio quem habitum illas induerunt, quo fieret, ut ignis uſtionem perſentirent. Voluntariè profectò ſunt hęc conficta & uana, nulla ratione, nullaque authoritate conſtantia.

¶ Atqui in Philoſophiæ gymnaſio, ſacrarūque literarū ornatiſſimo domicilio uerſati ſunt, duo pœnarum genera ſpiritibus infligēda docuerūt, alterū iacturæ ſummæ beatitudinis, alterū detruſionis teterrimo ignis carceri. Et qm̄ damnum in aperto eſt, de igneo ergaſtulo libet parumque diſſerere. Detruſum iri dicimur abiectiſſimo loco non mō illuſtres dæmonū animarumq; ſubſtantias, ſed inſignes quaſque earū uires, intellectū, liberū arbitrium, actiuamq; poteſtatē. Coercentur aūt uinculis, catenisq; igneis, non eo quidem mō, quo corpus corporeis nexibus præpenditur, ſed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fœdere implicitus eſt, ut ſuo arbitrio inde emigrare non poſſit, & th illum ſpiritum eſſe, hoc aūt corpus nemo dubitat, non ſecus ſpiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed qm̄ refert, q̄ noſter animus hoc, in quo tenetur, corpus uiuificat, illi uero ſpūs, quibus alligantur corporibus, uitā minime p̄bent. Perſpicua aūt detruſio hæc nobis fiet, ſi modū ordinemq;, quo corpori ſpūs iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco ſuapte natura communi phyſicorum conſenſu pōt definiri. Definitum aūt ē̄ nolentē deuneri naturæ uigore noſter animus teſtatur. Quòd ſi tāta eſt naturæ uis, ut iunctum corpori ſpiritum manere cogat, quantò magis omnipotens conditoris naturæ authoritas addictum loco ſpiritum denuere etiam inuitum poteſt? Definitur igitur nō natura, ſed ut detentus in loco ſpiritus, naturalem libertatē ac dignitatem, qua nulli ſubiicitur corpori, qua oē corpus eminet, qua omni corpori præeminet p̄ſiderque infœliciſſimus p̄didit, & perdidiſſe miſerrimè mœret, atque mœrēdo ineffabiliter cruciatur. Affligitur intellectus, qm̄ ſuæ captiuationis ærumnam non recogitare ſubinde non pōt. Cumque ſimul multa meditari nequeat, ab aliorū oīum, quæ leuamē afferre poſſent, conſideratione prohibetur. Et quamquā meditatio pœna non ſit, cum liber quis meditatur ſolū nihil aduerſi ſentiens aut metuens, at tamen ubi præſens eſt doloris obiectū, ubi ſuam uim exercet in mediatē, ubi denique meditatio ipſa coacta eſt, nihil acerbius animum quam eiuſmodi conſideratio afficere pōt. Affligitur uoluntas, quippe ab omni delectabili depulſa id ferre compellitur quod dedignatur, reſpuit, abhorret, quam maxime odit Dei iuſtitiā, cui præcipuè inuidet diuinam celſitudinē magnificari in propria & ea abiectiſſima pœna, dolet, gemit, corroditur. Affliguntur denique actiuæ potentiæ, ſiquidē diræ igni addictæ nulla aut certè modica poſſunt exercitationē ſeſe ſubiectis admonere rebus. Quòd eo intolerabilius eſt, quò tanta eis uis ineſt, ut commouere nutu ſingula poſſent. Accidit ad hæc q̄ iugis perēniſq; eſt eis definitus carcer & dolor, ita ut nulla ualeat minuere aut molire adueniens conditio, ſed ſp̄ uti ab initio acerbiſſimè mœrere opus eſt, neque. n. detruſi ſpiritus obliuione mederi, meditatione uacare, affectū deponere, ſeſe adhortari, facere (ut aiūt) de neceſſitate uirtutem uſquequaque ualēt. Nulla eis clementię aut uarietatis ſpes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, ſed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certiſſimè ſciunt, imò inuiti ad mœroris culmen clara luce uident. Hæc pauciſſima de ſpirituum pœnis attigerimus.

DEINCEPS de corporū cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignē eſſe, P. S. apud inferos corporibus infeſtū ex noſtris quidam imprudenter negarunt, ſcripturas autem ſacras, quæ illius meminerūt, metaphoricè aſſerūt interpretādas, nō minus quàm cum tineam, uermen, ſtetūque ad terrendos flagitioſos minantur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delitias iuſtis & ſanctis in beatitudine pollicentur. ¶ Quidā uero opinionē hanc tanquā abſonā reſpuentes, in aliā uulgatem magis quā ſapientē inciderunt. Verum. n. affirmātes ibi ignem fore, falſo tamen æſtimauerunt eius incendio corpora ipſa affici, calore æſtuare, citra conſumptionem ardere, & nihil tandem a noſtro, quo utimur, igne, in actione differre. ¶ At hi, qui & ut rationis, & lumine cęleſti p̄fuſi ſecreta rerū diuinaq; myſteria indagarunt, mediā uiā ſectati ſunt. Aiūt namque corporeū uerumque illic ignem flagrare, citra corporis tamen

calefa-

calefactionē eius uim atque inceodiū irrepere in neruos, in mundulaſque ſæuire, fibraſq; illas arripere ac torquere, è qb. dolor naſcit. Corporeū quippe ignē credimus, tū quia corporalis pęna nullo aptius mō, quā p corpus infligitur. Tum quia in exponēdis ſacris eloquiis ea eſt lex, ut q̃ propriè intelligi pōt, ad metaphoricū ſenſum a literali expoſitione minimè transferatur, nā ſecus nulla definiri poſſet Scripturæ certa interp̄tatio. Cum aūt in pœnā reproborum paratum ignem Saluator noſter fuerit cōminatus, poſſimusq; eum aptiſſimè ſic accipere, tanquam per ſpēnè locutū, ut quid parabolicè dictū putamus, & modū ſcirpo quærimus? Ignē Saluator noſter cōminatus eſt, verū ignem intelligere prohibet nihil, corporeū ergo ignem fateri oportet. Non calefactum aūt iri illic corpora, ſed ignē illum ſpūali pariter, & ſenſibili afflictione corpora uexaturum rōne dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicā lectionē trāſeunte, reliqua omnis corporalis affectio atq; alteratio ab illo unque dependēs deſinet, & quēadmodum cœleſtis corporis, cui primus ille inerat motus ſenſibilis, q̄dam ſuperit actio qua lucet, illuminat, atque vt (quam noſtro uocabulo intentionalem appellamus) haud ſecus in cæteris quoq; corporib. eas aptitudines atque affectiones æſtimandū eſt remanſuras, quibus uideri, tāgi, audiriq; poſſint. Duo. o. hæc genera actionū corporibus ineſſe, neutrumq; ab altero pēdere, in his quæ de anima p̄clarè ſcripſit Ariſ. didicimus. Quocirca ignis oīs geminā in corpora nunc exercet actionem. Alterā, qua calefaciēdo urit, & id a cœli motu pēdet. Alteram, qua ſpēm nō calidā tactui imprimēdo ſentit, quemadmodum annulus aureus figurā non aureā ceræ imprimit, & hæc ab altero actionis gñe, q̄ paulo an̄ cœlo ineſſe dicebamus, pendet. Proinde nunc utraq; actione & agit & offendit, quieſcente aūt cęlo illa duntaxat uacabit, quæ a motu proficiſcitur. Reliqua uerò p̄petua remanebit, hæc nimirū poſterior in reproborū corpora exercebitur, ſæuiet, affliget. Nec eſt doloris hmōi rō quærenda alia, quam excellētia ſenſibilis ſenſus organo admoti. habet. n. quilibet ſenſus ex his, quæ in rerum natura ſenſibilia cōſiſtunt, unū aliquod ſibi propriū ac peculiare, quod Philoſophi obiectum appellant ut uiſus colorē, auditus ſonū, olfactus odorem, quo cū tāta cōciliatione atq; neceſſitatis cōiūctionis uinculo deuincit, ut ſine eo agere poſſit nihil, ut quandiu ſuæ facultati, & potētiæ aptè cōgruit, eſtq; maximè accōmodatū, iucūdiſſimos fructus carpat naturalis amicitiæ, Vbi uerò ſenſibile in immenſum excedit quaſi diſſoluta amicitia, q̄ mutua quadā p̄portione certæque iōnis tēperamento poſita erat, ſenſum ipſum potius irritat, laceſſit, uexat, torquet. Strìdens. n. ſonus turbat auditū, uiſus aciē, lux immenſa retundit ac diſſipat, & ſi rigentē manū præ algoris magnitudine, ad ignē uehementē p̄prius admoueris, protinus intimū irrepit atq; ſæuit ut incendiū, ut holem prope conficere uideatur. Vñ quæſo tunc ille dolor? nū ex calore? nequaquam, tā. n. nihil aut parum admodum caloris inhæſit, ut ſi altera manu attēres, plus frigere ſentias, q̃ calefacere, immoderata itaq; uis ſenſibilis, huiuſce doloris relinquitur cā. Patimur igitur atq; ſummo dolore ſenſibili cruciamur, cū uehementer calida abſq; eo, q̄ caleamus tāgēdo ſentimus cū ſenſus ſuſcipit excellentis ſenſibilis ſpeciē ſine materia. Talē fatemur eſſe apud inferos corporū cruciatum. Hoc uñ pacto credimus reproborū corpora ab igne pati, & tñ non caleſieri, nec conſumi. Nec quicquā obeſt id quod rectè dici ſolet, ſenſuum paſſiones eos perficere, non offendere, ſed eo educere, quo maximè euadere poſtremo ualeāt. Volebat ſane authoritas illa oſtēdere quantū hæ ſpūales ſenſuum paſſiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationib. differāt. Tanta ſiquidē eſt inter eas diſtātia, q̄ hæ ſp imperfectionis aliquid ſecum uehunt, illas aūt puras atque ſynceras contingit aduenire, quamuis non ſp ab omni ſe ſe eximant admixtione mali. Obiectorum. o. incompactiones ac incongruæ diſparitates, ſenſibus ipſis (ut dicebamus) maximè aduerſantur atque officiunt. Quocirca in promptu cauſa eſt, cur glorificato corpori dolorem excellens ſenſibile non infert. Dote namque impoſſibilitatis protectum uehementiā obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deeſt cauſa apud inferos, ſubtracta uulgari hoc uiſione, quam calētes experimur. Et ut ſummam rei uno uerbo cōplectar, corporeū ſupplicium in hoc completur, q̄ malū & id corpori admotū paſſibili ſenſu percipitur. hæc ubi ſunt, dolere opus eſt ſecundum ſenſitiuæ animæ partē, quam affectiuam dicimus. Ea pp̄tā ingens tangibilis exceſſus, quantus in igne eſt, malus eūm ſit corporei temperamento: dum paſſibilem reproborum ſenſum inuadit, acerbiſſimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiēdi ſunt, qui neſcio quam turbationem ſenſoriæ harmoniæ addere, atque interponere uoluerunt. Temporalis. n. eſt commotio omnis, ſentire autem omne ſiue accommodatum, ſiue excedens, abſque mora contingit. Quare intēperatum immēſumq; ſenſibile ſuapte natura ſenſui non aduertaretur, niſi ſimul atq; coniunctū alterum alteri officeret: neque unigenita contrarietas foret, ſi in momento non cōſummaretur. Atteſtat̃ planè his, quæ diximus diſſimilium pœnarū alteratio: etenim qm̃ alio pacto ab aquis niuium ad calorē nimium, rurſusque ea hoc in illas ſine dolore interſtitio aut mitigatione tranſibunt? Si. n. æſtū atque algorem corporaliter ſentirent, non ſolas ſpirituales uexationes excipientes, ſæpiſſimè dolore uacarent. Perennis aūrē atque continuus erit dolor: quoniam iuges ac uiuaces aderūt cauſæ, & homo ipſe ſine morte paſſibilis erit alterum ſeparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareū unre corporeū eſſe non ambigimus, ſi vnum atque eundē Dæmonibus hominibuſq; reprobis paratum credimus, cōſequens eſt, ut utriq; corporeo addicti ſint igni. Sed tñ refert quod ſpūs certa afflictione: corpora aūt ſenſibus quoq; intentionis effuſione continue, p̄petuo, acerbiſſimæque torquebuntur. Areſcētib. itaq; hominib. præ timore: tā diræ gehennæ manifeſtādæ uniuerſo orbi, nobiſcū bñ actū erit, ſi timor Dñi initium fuerit ſapiētiæ, ſi ceu ſera filiū amorē honeſti bonarū artiū, optimorūq; officiorum introduxerit. Nō. n. accepimus ſpūm timoris in ſeruitute, ſed Spūm filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Sit redemptoris nři læua ſub capite noſtrarum actionum, ut demū dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui uiuit & regnat glorioſus in ſecula. Amē. Dixit.

ORATIO VI.

De Eccleſia & Synodorum differentia coram Iulio ſecundo in ſecunda ſeſſione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij 1512.

CVM ANIMADVERTAM, Iuli ſecunde Pontifex maxime, reliquas oēs eccleſiaſticę reipublicæ cōſuetudines actioneſq; ſingulas eſſe ſingulis eccleſiaſticæ partibus accōmodatas: gñales uerò ſynodos uniuerſalē eccleſiā penitus reſpicere, eāque tanquā finē ſibi p̄priū attēdere: exiſtimaui me facturū rē & utilē & oībus gratam, ſi hodierno die primū de eccleſia ipſa, deinde de ſynodis huius tpis, illarumq; dñia ac diuerſitate dicerē. Sed cū his dieb. ex hoc loco uiri doctiſſimi (qui hoc oratorio munere magna cū laude perfuncti ſunt) de his ferè rebus uerba grauiter ſapienterq; fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior ſum nouo meis uirib. minus cōfido, Pr̄ ſancte, eo humilius atq; propenſius tuā humanitatem & clementiā mihi propitiā eſſe, & ſummiſſe oro, & ſuppliciter peto. Sed qm̄ nihil eſt, quod homo de ſemetipſo ſine auxilio opeque diuina poſſit polliceri, ad glorioſam ipſam uirginē Dei matrem, primum conuertam orationem meam. Aue Maria &c.

CVM Dilectus Chriſti diſcipulus & Euangeliſta, multa nobis ex prophetica illa myſticaque uiſione annunciare inſtituiſſet, de Deo, de agno, de Dei agniqne gloria, deque uēturis præterituſque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque ipſam etiam Chriſtianam rempublicam & eccleſiam contemplatus, in hunc modum ipſe aut per ipſum potius ſanctus Spiritus locutus eſt. Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem, nouā deſcendentem de cęlo. Magna profectò & diuina maximaque inſuper atque omnem humanę rationis terminum exuperantia Ioannes vidit. Vidi, inquit, ciuitatem, uidi ſanctam, uidi Hieruſalem, uidi illam nouam, ac de cælo deſcendentem. Quæ eſt iſta ciuitas, quam Ioā. uid. t? quæ eſt iſta, quam magiſter diſcipulo, Chriſtus Apoſtolo, Spiritusſanctus Euangeliſtæ ac uati figuris & allegatoriis reuelauit? Certè ciuitas hæc Chriſtianæ reipu. urbs eſt q̄ nō nullo aliquo terreno, nō caduco murorū mœniumq; ambitu cincta eſt, ſed multitudine copiaque innumerabili clauſa eſt ac p̄munita. Quiuis. n. huius mundanæ ſapiētiæ antiſtes, certo quodā & p̄ſcripto ciuium numero ciuitates cōſt. tui oportere arbitrati ſunt, nimiamq; & nimis late diffuſam multitudinem ſummouerint, neq; inter cēties cētena milia (ut ipſi aiunt) cōmerciū heri poſſe ullū exiſtimauerint, ſolum tñ Chriſtianū genus tanta, tamque mirabili à Deo optimo max. cognitionis, neceſſitudinis, ſocietatiſq; copula deuinctum aut coniunctū eſt, ut in unitate maximā multitudinē, uoius urbis ambitu ſpatiū amplissimum, in una denique ciuitate totū orbem cōplectatur. Nā cum in condenda & conſtituenda qual. bet ciuitate duo in primis requirantur (primū ut partib. ſuis omnibus pia cōſtituat̃ reſpub. Deinde ut hæ partes inter ſeſe ciuili amicitia quadā & contenſione cōſpirēt) licet cognoſcere, quō priuatis publiciſq; in reb ambabus his partib. ita hæc Chriſtiana ciuitas excellat. Quòd. n. ea partes omnes perfectiſſimæ reipu habeat atque contineat ea in primis ſacra, q̄ ſacramēta appellamus, oſtendunt: q̄ tantæ ſunt efficaciæ & uirtutis, partim ut hominum generationem matrimonio p̄pagent, partim ut Deo filios Baptiſmate gignant, tum genitos communicatione corporis Chriſti alant & vegetēt, deinde diuina Chriſmatis uirtute corroborent. ubi corroborauerint, poteſtate atq; authoritate eccleſiaſticis ordinib. augeant.

mox

mox aliquo errore lapſos cõfeſſione reſtituant, & poſtremò humanis culpis abluẽdis ſancti olei unctione perungant. Præter hęc autẽ diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas eminentiſſimè habet namq; Apoſtolos, habet Euangeliſtas, habet Prophetas, habet paſtores, Doctores, Martyres, habet ſermones ſcientiæ, ſermones ſapientiæ, genera linguarũ, interpretationes ſermonũ, diſcretionẽ ſpirituũ, gratiã ſanitatũ, fidem, uaticinia, miracula, & eã cœlũ claudendi, rurſum aperiendi poteſtatẽ, ut quidquid in terris ligauerit, quidquid ſoluerit, deniq; id continuò in cœlo diſſolutũ uel ligatũ ſit. Et quãq nã hæc magna maximaque ſunt, ſatis tñ non fuit tot tãtaque eccleſiam habuiſſe, niſi & Angelorũ reuelationes, illuminationes, defenſioneſq; habuiſſet. Quibus omnibus actiones noſtrę cõtẽplationiſq; ſtudia non tueri mõ ac defendere, ſed propenſius etiã & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reipu. partibus illuſtratur, quibus nulla unquam alia uel melioribus uel ornatiorib. illuſtrata eſt. Quod aũt ciues ipſi arctius in hac copulatiuſ; quam in ciuili alia communitate deuincti ſunt, uel hic patet manifeſtè, q hi iã nõ ciues ſunt aut aduenæ, ſed ciues ſanctorum, ſed domeſtici Dei, ſed mẽbra Chriſti, & ita unius eiuſdẽque myſtici corporis membra, ut alij aliis & membra ſint, & quemadmodũ ſunt, mutua ſeſe communicatione ac ſocietate confoueãt. Cũ igitur hæc ciuitas ex perfectiſſimæ reip. partibus pfectiſſimis conſtituatur, ipſiuſque ciues interiore & cognatiore, quam omnes aliæ ſocietates genere colligentur, patet certè, hanc ur bẽ aliis eſſe digniorem, perfectiorem, excellentiorẽ, ipſamq; præſtare omnibus honore, decore, & (quod maximum eſt) humana beatitudine ac fęlicitate. Quanquã.n. cuiuſuis ciuitatis proprium eſſe vi, ſufficienter ea ſe beneque ac beatè uiuere, nulla tamen alia niſi hæc noſtra hoc ipſum habere cumulatè ac largiter poteſt, ſed nec imitari quidẽ. In aliis namq; finis ciuilis amicitiæ, & ſocietatis eſt optima inter ſe hoĩum cõiũctio, in hac uerò noſtra, in qua hæredes Dei oẽs, cohæredes aũt Chriſti ſunt, ad Deũ ipſum, ut proprium Chriſtiani generis finẽ cuncta referunt. Hæc cũ ita ſint, rectè Chriſti eccleſia, non tã ciuitas ab Apoſt. Chri, quã ciuitas ſancta a viro ſanctiſſimo cõmemoratur.

Eccleſia ciuitas eſt ſancta.

ID autẽ Patres (vt nunc uos alloquar) mox exterma orat nunc ad hunc ſummũ Pontificẽ caput omniũ reuerſus ut, id inquam patres qua & egoquoq; tũne demonſtrauero, quæſo intelligite. Sanctitas ipſa (ut a diffinitione incipiam is, utq; Dionyſio Areopagitæ placet) immaculata, libera, perfectaque mũdities eſt, Proindetameſi hoc ſummis antiquorũ noſtrorumq; tẽmibus firmatũ ſit, in Deo uniuerſorũ authore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitateſque conſiſtere: Deus tñ ipſe præ his omnib. propriã ita ſibi uendicat ſanctitatem, ut ẽt ſummi philoſophi Dei ſubſtantiã mundiria & ſanctitate deffinirent. Nã cum inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt ſempiternã quoq; eius uirtutẽ ac diuinitatẽ intellectu conſpicerent uelletq; Dei naturã & uoluntatẽ, ac quidquid in Deo eſt, unica aliquaque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non uirtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maieſtati conſentaneis nominibus uſi ſunt, ſed mundiriæ & ſanctitatis ſignificationib. ſolam.n. deitatis ſubſtantiam, a totius potentiæ macula & labe liberam remotamque eſſe perpendentes illamque ob id eſſe dicentes actũ purũ, eandem certè ipſam diffinitione hac mũdiſſimã eſſe ſanctiſſimamq; dixerunt. Nec mirũ ſi talis tantaq; ſanctitas tñ in mentibus hominũ & numinis habuit & maieſtatis, quãquidem intelligentiis ẽt beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo proprium conſtituit, Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminatiſque uocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamãt, quo fit, ut Dei quoq; ciuitatẽ (in qua magnus Dominus eſt) deceat ſanctitudo. Atque hanc partẽ (quæ paucis demõſtrari põt) breuiſſimè oſtendant. Omnibus rebus, tũ natura, tum arte conſtitutis hoc principio attributũ ingeneratumque eſt, ut cũ aliæ aliis iungendæ ſint, pari mutuaq; diſpoſitione ac ſimilitudine conueniãt, hoc ipſæ formæ ſecundũ materiæ recipiẽtis merita diſtributæ teſtantur, hoc ad propria peculiariaq; munera obeunda aptè appoſiteque noſtrorũ mẽbrorũ habitudines manifeſtant, deniq; hoc cõfirmant innatæ materiis ipſis (ut ita dicã) patientiæ, quib. ipſæ rei hominũ artificio ſubiectæ obtẽperãt. Hæc nãque oĩa & reliqua id gen⁹, ſiue natura ſiue arte cõponẽda ſint, niſi primũ amica inter ſe cõſenſione cõueniãt, cõponi cõiũgive non pñt. Cum igitur ſanctitas & mundities propria Deo ſit, illique conueniat maximè, eumque cõiungendas res ipſas habiles inter ſeſe ad cõiunctionẽ eſſe oporteat, nemini dubiũ eſſe puto eccleſiaſticã ciuitatẽ, q Deo coniunctiſſima eſt, puram, mundam, ſanctam, immaculatamque extitere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omni expers pura mente pſeuerat, & dilectione ppetua, qua ipſa in Chriſto, & Chriſtus in ipſa manet uſq; ad ſeculi cõſummationẽ ab omni uiuentũ ſorde & contagione remota eſt, atque ita uirtute bonitateque pficitur ac uallatur, ut neq; mors, neque vita, neq; inſtantia. neq; futura, neque altitudo, neque pfundũ, neq; creatura alia illã poſſit a Chriſti amore ſeparare. Rectè igitur ciuitas hæc noſtra (quãquidem omnium cœleſtiũ uirtutũ pcipua) adeo pollet ſanctificate oĩbus ac cæteris mundi dignitatib. poteſtatibus imperiis antecellit, ſatis eſſe arbitror ciuitatis demõſtratã ſanctitatẽ. Quæ ciuitas, qa ſancta eſt, iure optimo a ſctõ Spiritu nomen illi impoſitũ eſt præclariſſimum, is.n. hanc ſanctã ciuitatẽ Hieruſalem appellauit, quod profecto nomen ob hanc cãm adeptã eſt, q Hieruſalem non mõ pacem ipſam, ſed ea ẽt quæ pacta ſunt, in ueteri ſanctorũ interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc ſunt, nã & hoc Hieruſalẽ atque pacis optimum eſt, & id uerũ huius ciuitatis nomen, & poſtremò huic ciuitati ita proprium, ut nulli præterea alteri uerè conuenire poſſit. Optimũ certè eſt, nã optima res pax eſt, adeoque magna & diuina, ut uniuerſa creatura hanc appetere, & per quã deſiderare uideatur. Cum.n. pax ipſa (Auguſt. teſte) trãquilitas ordinis ſit, & trãquilitas ordinis tunc ſit, cũ ſecluſis contrariis quibuſq; ordo cõquieſcit, conſtat res oẽs (ſiquidẽ naturaliter fines ſuos appetant, & impedimenta cũcta ſummopere cõtendãt) pacẽ appetere, paciſq; & quietis fructus, ut adipiſcantur, ſumma ope laborare. Quod aũt Hieruſalẽ paciſque nomẽ uerum noſtrę ciuitatis nomẽ ſit, is teſtis bon⁹ eſt, q dicit. Et factus eſt in pace locus eius Dei ſci. qui & huiuſce urbis fines pacem poſuit, & tantam in ea uoluit propagari abũdantiã pacis, ut ciues ipſi non mõ cũ Deo pacis authore & principe: non mõ inter ſe omnes pacẽ haberent, ſed ſinguli ẽt pacis tranquillitatiſque abundantia, & intelligendo in ueritate, & appetendo in ipſa bonitate conquieſcerẽt. Ea uerò pax, hæc urbs Hieraſalẽ, hoc ſanctiſſimum Dei hominũq; domiciliũ, nõ qdẽ impiorũ hominum eſt (q quõ nõ uera bona ſectãtur, ita nec ueram pacẽ inquirunt) ſed illorum eſt, Patres, q pacifici ſunt, q pacis domũ unanimes inhabitant, q pacẽ his q prope & his qui longẽ ſunt, annunciant, q his, ad quos diuertũt, pacẽ deferũt, & cũ hoſpitio recepti nõ ſunt, ſed eunt ẽ ad ſe pacẽ ipſi recipiunt. Illorum eſt hæc ſanctiſſima Hieruſalem, quæ ex uiuis lapidibus cõſtruitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum feræ ac clauſtra a Dño confortantur. Hæc eſt illa Hieruſalem, Patres, in qua ſicut pauló ante inter diuinas res perlectũ eſt, rex pacificus pacẽ relinquit nobis, pacẽ ſuã dat nobis. Sed non quõ huius mundi hoĩes dant, ipſe dat nobis, hi.n. pacem dant, ut moleſtia careãt, ſed pax ibi uera non eſt, ubi nec uera concordia eſt, nec corda hominum coniuncta. ſed disiuncta ſunt. Ea aũt pax, quam Chriſtus dat, & quæ in reſtõ pacis & in Hieruſalem inuenitur, ea eſt, Patres amoris uinculũ tranquillitas animi, ſimplicitas cordis, conſortium diuinitatis. Quis unquam uidit uel audiuit talia? quid fuit tã ſingulare, tã nouum, tã inuſitatum? Pax Chriſti nõ mõ noſtra corda & nrãs intelligentias cuſtodit, ſed oẽm etiã & humanum & angelicũ ſenſum exuperat, omniſque bõ ſanctus uocatur, q ſcriptus, & q relictus, & q reſiduus fuerit in Hieruſalẽ. Hanc itaq; præclarã in mutatione mundi rerum nouitatem uidẽs Ioãnes ciuitatẽ hanc nõ ſolum ſanctã, nõ ſolum Hieruſalẽ, ſed nouam etiam Hieruſalem Spiritu ſancto dictante appellauit. Noua eſt.n. nam qui in throno ſedebat, & qui de theſauro ſuo noua & uetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nãque ut neq; langueſceret aut ueteraſceret unquã, neq; ſenium cõficeretur. Ex quo fit, ut hæc lõgè ſit, origine, dignitate atque authoritate eminẽtior Hebræorũ ſynagoga, q per antiquæ legis uetuſtatẽ cõrumpta cultum & notitiã ueri olimq; pmiſſi Dei filij ſolita prauitate atque animi obſtinatione repudiauit. Nã cũ in ſynagoga ipſa in hodiernum uſq; diẽ uetus hõ ſit, uetus lex, uetus ſermõ, priſtina cõuerſatio, in nrã certè hac Hieruſalẽ oĩa noua ſunt, nouũ cor, noua lex, nouus hõ, noua conſperſio. Quæ enim maior nouitas eſſe poteſt, q Deum hoĩem eſſe, & rurſus hoĩem Deũ, eundẽq, uerum Deum hoĩem, clauis cõfixũ, ſpinis coronatũ, & innumeris affectum cõtumeliis, nõ aliis ipſum armis, quã cruce, quam morte, quam uulneribus infernum uiciſſe, cœlos aſcendiſſe, ad Patris dexterã conſediſſe, propterq; ſuũ nomen ac legem trucidatos, & gloria & honore & fœlicitate ppetua affeciſſe? Quid? q illius diſcipuli rudes, pauperes, abiecti, obſcuriq; hoĩes, cum uniuerſus ferè terrarũ orbis ignorãtiæ tenebris inuolueret. & errorib. ac ſuperſtitionib. ſceleribuſq; obtẽperaret (rotatq; tantis ut dæmones omnium gẽtiũ dominarentur, ac ſummopere ab hoib. colerentur) hunc tñ ipſum mũdum immundũ Chriſti diſcipuli hi ex infima plebe uiri cõtra ſynagogæ Põtifices, cõtra mũdi Imperatores, cõtra humani gñis hoſtes, cõtra leges, cõſuetudines, upiniones, nõ armis, nõ upib⁹, nõ ui aut ferro uicerunt, ſed fide tñ, ſpe, & charitate ſuperarunt, purgauerũt, illuminauerunt. Tã aũt propria eſt noſtræ eccleſiæ diuina atque ſempiterna nouitas hæc, ut nulla hoĩum ætas fuerit nulla unquã ciuitas aut reſpu. q non ab hac Chriſtiana eccleſia cuncta acceperit, q filiorũ Dei adoptionis ppetuæ exiſtunt. Nã (ut a diuo Thoma præclarè ſcribitur) ſummũ illud Dei bñficiũ

Eccleſia ciuitas eſt Hieruſalem.

Eccleſia quõ ẽ noua ciuitas

quod

quod noſtri gratiā appellant, & quo Dei filij efficimur, id à Deo noui teſtamenti eſt, ut à mundi creatione ſancti ſanctæque oēs quatenus naturæ diuinæ participes fuerūt, eatenus ſub noui teſtamento cōprehēdant, ad quod ueteris oīa ſunt referenda. Verum cū hoc fieri nequiuerit, ut excellēs hæc diuini humaniq́ue cōſortij nouitas ex terra terrenīſque rebus oriretur (quod.n. natū eſt ex carne, caro eſt, & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpūs eſt) par erat & conſentaneum rationi fuit, ut de cœlo ciuitas hæc ſancta & noua Hieruſalē deſcēderet. Deſcēdit nāq; de cœlo urbs hęc noua, cuius fundamenta nec in poetarū figmentis, nec in humanæ ſapientiæ perſuaſibilibus uerbis, neque in cuiuſuis mortalis aut creaturæ uoluntatis appetitu ſeu opinione iacta ſunt, ſed q̄ in montibus ſanctis, hoc eſt in patriarcharū figuris, in prophetarū teſtimonijs, in præconijs Apoſtolorū, in ſupplicijs martyrū, in admirādis Chriſti operibus, in ſanctorū probatorumq; hominū purgatiſſimis mētibus, in uirtutis denique & Spūs oſtenſione inconcuſſa ac firma perſeuerant. Deſcendit aūt de cœlo nō greſſib. corporis, ſed imitatione ac ſimilitudine. Illius nāque exemplo, q̄ in cœlis eſt reip. beatiſſimæ, huius, quæ in terris eſt, regimē cōſtituit Deus, ut illud nō penes oēs aut multos, ſed penes unū Chriſti uicariū & Dominici gregis paſtorē conſiſtat. Nā ſicut in Hieruſalē illa quæ in cœlis eſt mater noſtra, unus tantum Dominus eſt Ieſus Chriſtus, ita in hac Hieruſalē illius filia, quæ Chriſti ſanguine irrigata & matris eſt illuſtrata ſplendoribus, unus tātum princeps eſt uicarius Chriſti, & Pontifex maximus, cui oēs deſcēdentis Hieruſalem ciues & incolæ, non ſolum ut ſeparatim ſinguli, ſed ēt ut ſimul uniuerſi obedire debeant. quemadmodum q̄ in ſuperna ſunt Hieruſalem ſancti, cū ſingulatim, tum uniuerſè diuiſimq́ue ac ſimul omnes uni omniū creatori ſubſunt, parent & optemperant. Vt verò præclariſſima hæc ſunt? At dicet fortè quis, Cū his temporibus duæ nobis Eccleſiæ & duæ ſynodi opponantur (una Romana, Piſana altera) utrū ambæ de cęlo deſcēderūt? Alterā.n. earū tātummō deſcendiſſe neceſſe eſt, ſiquidē Chriſti ſponſa una eſt. Sinite me hoc in loco Patres, reſpirare paulisper, nā quid a uobis in hac re cōſtituēdum ſit, pauca dicā.

QVINQVE CHRISTI eccleſię conditiones, nobis (vt audiſtis) ſanctus Euangeliſta propoſuit, illam.n. in primis eſſe ciuitatem, deinde ſanctam Hieruſalem poſt, tum nouam eſſe, & de cœlo poſtremò deſcēdiſſe affirmauit. Illam igitur ſynodum & in terris Eccleſiā militantē, quàm de cœlo credimus deſcendiſſe conſentaneā eſſe præſcriptis conditionibus, & in cœlo triumphantis eccleſiæ formalis, proculdubio reperiemus. Eam uerò, quæ à ſupernorū imitatione prolapſa in præceps, ab illis deflectit v.ſ., non utique de cęlo deſcendiſſe, quin potius ab inferis aſcēdiſſe iudicabimus. Hoc quando ita ſe habet, non deſcendit de cęlo, Patres, Piſana nuper Patrum illorum Eccleſia, non deſcendit de cęlo infauſtus ubique & inuiſus cœtus, non tantū è cœlo facinus. Non deſcēdit inquā, ſed ruit. Quamobrem, quia nō obſeruat ea, quæ cœli ſunt, non imitatur quæ cœlorum regni eſſe tradūtur. At quare hoc rurſus? quia prorſus altera eſt a reuelatis Apoſtolo conditionib. Vt aūt eas congruo ordine percurramus, qs ueſtrū putabit, Patres illū conuentū, qui unius tantummō nationis eſt (ſi tamen unius eſt, & non dimidiatæ, uel nullius potius gentis legitima coitio) quis putabit illum uniuerſam egiſſe ſynodum eius ciuitatis, ad quā fortitudo gentiū uenit, ad quā multitudo maris conuertitur, ad quā oēs per circuitum orbis terrarum cōgregantur, cuius minimus in mille eſt, & paruulus in gentē fortiſſimā? Tātū.n. abeſt, ut Eccleſia in illa Piſana vera Dei ciuitas ſit, quantū abeſt vt ſancta & legitima ſit tantumq; recedit à candore ſanctitatis, quantum ad errorum ſordes accedit, accedit autē plus tanto, quanto magis & Petrum Eccleſiæ, & Papā Concilio, & ſuo conciliabulo ſummum, verum certumq; Chriſtum ſubijcere conatur. Quod ſi nil aliud eſt, mea ſententia, quam naturę ipſius rationiſq; ordinem peruertere, & filios patri, & membra capiti, paſtoriq; ipſi ſuarū greges ouium præficere. Sed & illud perſpicuum eſt, Hieruſalem nomen illi eccleſiæ nequaquā conuenire: propterea q̄ nec pacem habet nec ordinis tranquillitatē, quodq; tam excellentem Eccleſiæ ordinem ſubuertere connititur vtpote quæ contra Romanam Eccleſiam togata armataq; bella commouerit: quæq; ad quæcunq; diuerterit, non modo pacem illis nō attulerit, ſed ſpem oēm pacis funditus euerterit, quæ ſingulatim oīa commemorarem niſi intelligerē nimio ēt plus quam uellem eſſe manifeſta. Non igitur Piſanum ſynodus, ſynodus Hieruſalem eſt, ſed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar confuſionē fecit, & concordiam ædificantium diſiecit. At dicent nō nulli? Saltē vna ex multis, & quarta ex quinque pręſcriptis conditionibus Piſano cœtui conuenit: nouitas ſcilicet. Quid.n. tam nouum & inuſitatū ac mirabile eſt, quam eſſe q̄ conetur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino ſeruus imperet, oues paſtori: denique pedes & cæterā membra capiti? Fateor equidē & ego quoq; noua hęc eſſe, ſed tñ aliena prorſus ab illa ſempiternæ ſanctiſſimæque ciuitatis nouitate. Multū enim inter hanc illamq; intereſt nouitatem nomen vtriuſque cōe eſt, ſed res & ſignificatio diuerſa. Hæc enim Hieruſalem nouitas à ſpiritu ſancto & æterna eſt: at illam Piſanam unica tantum obedientia & Eccleſiæ pars tunc efficit, cum ſciſmaticis illius tempore, res ita maximi Pontifices habebantur, nullus eorū aut certus quidem, aut abſq; ambiguitate verus Petri ſucceſſor exiſtimaretur. Hæc itaque nunc Piſana nouitas Conſtantiæ tunc ortum habuit, & euanuit, Baſileæ repullulauit, & exploſa eſt, atque his etiam temporibus (ſi uos uiri eſtis) interibit quemadmodum ſub Eugenio quarto ſummo maximoq; huiuſce ſedis Pontifice repreſſa eſt. Neq;.n. de cœlo deſcendit, atq; ob id diuturna nō eſt, neq; vnius principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Eccleſia eſt, & hanc militantē conſeruat: quē q; ſynodus Piſana amplecti deberet, ſi è cœlo deſcendiſſet, & nūquā multitudinis regimini (vt facit) inniti. Longe igitur ab hac Chriſti Piſanum Eccleſia diſcrepat, hæc.n. fidelium eſt, illa cauillantium: hæc domeſticorū Dei, illa aberrantiū: hæc Chriſtianorū hoīm, illa uero eorū, qui Chriſti ueſtem conſcindere, & à myſtico Chriſti corpore myſtica Chriſti mēbra ſeiungere nō uerent. Habetis Patres, quid de Piſana ſynodo cōiter conſtituendū ſit: nunc de noſtra Laterana & de ſenſu animi mei pauca dicam.

CVM Eccleſia Piſana de cęlo non deſcenderit (vt iā vidimus) & alterā ex propoſitis deſcendiſſe neceſſarium ſit (hoc.n. poſuimus paulo ante) patet Eccleſiam noſtram, quam Lateranen. ſynodus perfecta refert, diuinam illā eſſe ciuitatem, q̄ habet ſanctitatē propriam, paciſq; abundantiā, & æternæ nouitatis azymos & ſynceritatis panes, quæq; cum vno ſummo vnius Chriſti uicarij principatu, de cœlo deſcendit. Hæc tametſi magno nobis eſſe debeant argumento, Conciliū noſtrū rectū, ſanctum atq; legitimū eſſe: huc accedit tñ primum, q̄ concilium hoc à Rom. Pontifice indictum, inchoatumq; eſt deindeq; præclara noſtrorum maiorum Concilia non imitatur modo, ſed eorum ēt multa Apoſtolici ſplendoris præſentia exuperat, quodq; eidem poſtremò propterea quia præſentia hac illuſtratur. Dñs promittit Spiritum ueritatis omnem illi ueritatem eſſe patefacturum. Quæ cum ita ſint, nequaquam illis aſſentior, Patres qui ſolo Concilij nomine audito, rem ſanctam & vtilem cōtinuum arbitrabant effectā eſſe. propterea q̄ qui aptius & calidius fallere conſueuerunt, hi prauis rebus honeſta vocabula prætendere ſunt ſoliti. Et † tñ Concilium illud probo, q̄ ſuis partibus omnibus abſolutum perfectumq; eſt, quodq; illa habet quę & neceſſaria conſilijs ſunt: & à ſacroſanctis requiruntur atq, expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potiſſimum Eccleſiæ uidelicet informatio, morū prolabentium reſtitutio, exorti iam ſchiſmatis oppreſſio, conuerſio infidelium, reuocatio hæreticorum roboratio optimarum legū atq; ſanctionum quæ ad ſalutem uniuerſæ fidei Chriſtianæ pertineāt, Atq; illa ēt quæ paſſim deprauata & deformata cernimus, vt eccleſiaſticæ dignitates bene meritis tribuantur, virtutes p̄mijs honorentur, uitia aut ſeuere puniantur, aut ſaltē ab honoribus & præmijs arceantur. Hoc.n. noſtrum Lateranenſe Concilium, q̄ pia origine & ab authore ſuo ſanctè & legitime inchoatum eſt, ſi ad propriū quoq; & cognatum finē corrigendi atq; emendandi q̄ detorta ſunt p̄tenderit, nulla erit cā, quare q contradicere, aut vllo pacto opponere ſe uoluerit, temerarij, amentes, ſcelerati inſup & nefarij hoīes nō meritò exiſtimentur. Quare ſi Conciliū hoc noſtrū eū finē exitūq; habere deſideratis, quem ſanctiſſima ſemp florentiſſimaq; Concilia habuerunt, de his Patres (quæ iā dixi) prouidendū eſt diligenter, atq; de hoc celeriter oī cura diligentiaq; cōſtituendū, q̄ neq; hodierno die diſſimulare poſſum, neq; ſilentio vllo pacto p̄terire. Iactantur.n. voces (quæ ēt ad aures meas p̄uenerunt,) p̄cuſſum paſtorē, oues diſperſas, Piſanā ſynodū ſummo Pontifice & in terris Deo p̄tāte auctoritateq; interdixiſſe, Maximis Eccleſiā, Patres, & diſſenſionib. inuolui & nouis qbuſdā vexari & p̄turbari malis iampridē vidimus. ſed hæc tāta, tam exitioſa, tā periculoſa haberi Cōcilia à Patribus illis, quis q̄ſo vnquā putauiſſet? Nūc quicqd eſt, quantū ad uos delatū dedecus, & facin⁹ admiſſum ſtruitetis, memoria tenetis Patres: legiſtis.n. quā plurima. Quid aliqn̄ uiri clariſſimi & ſapientiſſimi in Calcedonenſi ſynodo cōtra Epheſinam ſedē & illius principē Dioſcorū: qd in Cōſtantinopolitana (q̄ octaua fuiſſe dr) cōtra Photiū oīm diſcordiarū ſatorē decreuerunt, p̄p̄ea q̄ Epheſinus cœtus grauiter errauerit, Dioſcorus in Leonē vrbis Epm̄ ſententiā inſcripſerit: Fotius aūt nō ſolū abſq; Romani Pontificis authoritate Cōciliū cōgregauerit (q̄ quidem alienū eſt ab hoīe Chriſtiano) ſed in Nicolaum ēt ſummū Pontificē anathema protulerit. Quemadmodū igit conuentus Piſanus Fotiū & Dioſcorū eſt ſecutus delinquendo, ita vos cōſulendo atq; animaduertendo, celeriter ſynodū Calcedonenſem illamq; Conſtantinopolitanam imitemini incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad paſtoris authoritatem, ſalutemque Eccleſiarum omnium reſpicite, prouidere (quod ipſum & facile factu eſt,

†Alias tā-
tum.

eſt, & fieri debet prouidere, Patres, nequis talia poſthac vnquã nõ modo perpetrare, ſed na cogitat quidẽ, aut deſiderata poſſit.

VERVM ne ſanctiſſimo Cõcilio noſtro in tot aduerſis rebus ad cõem ſalutẽ & cõſeruandã & amplificandã legitima pſidia deſinit, quis potius (quod oĩum votis experitur, deſiderijſq; poſtulantur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor. Iuli pontifex maxime, q ea abs te peto, q tuę virtutis, tuę dignitatis, tuæ pſtãtis propria ſunt. Antea.n.cum in ſingulis rebus inſiſtebamus, alios ordines Eccleſiæ inferiores ſumus allocuti, nunc de ſumma rerum dicturi breuiter, ſummum principem, & caput oĩum appellamus. Te itaq;, Pater beatiſſime, obſecro atq; obteſtor (tua.n. poſt Deum maxima eſt poteſtas, tuum eſt imperium, tua rei gubernatio, Chriſtianæ fidei defenſio) obſecro inquam & obteſtor, hoc omni ſtudio cures atq; efficias, ut hæc ſynodus Lateranenſis per te cõgregata, quẽadmodũ Eccleſia quã refert de cœlo deſcendit (vti Ioãnes uidit) ita cũ illa ruſus aſcẽdat in cœlum, hoc.n. vniuerſi toto deuotiſque animis deprecamus. Aſſequetur aũt hoc, te volente, teq; imperante, ſi tu ipſe Pater ſancte, omnipotentis Dei (cuius uices in terris nõ ſolũ honore dignitatis, ſed ẽt ſtudio voluntatis gerere debes) potentiã, pfectionem, ſapiẽtiamq; imitaberis. Atqui vt in primis potentiã imiteris, accingere, Pater ſancte, gladio tuo, tuo inquã accingere, binos.n. hẽs, alterũ tibi reliquiſq; huius mundi principibus cõem alterum tibi proprium, atq; ita vnum, ut illũ alius nemo niſi à te habere poſſit. Hoc itaq; gladio tuo (qui eccleſiaſticæ poteſtatis eſt) accingere potẽtiſſime, & accingere ſuper femus tuũ, ideſt ſuper vniuerſas humani gñis poteſtates. Cumq; accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreſes, contra diſſenſiones, deniq; contra inferni portas, errorum, hæreſum, & diſſenſionum authores, nec intende ſolum, ſed ẽt procede & regna. Procede in primis, & proſpere procede, gentes quę bella volunt, diſſipando, tum regna ſacerdos & rex, quæ pacis ſunt cogitando, inquirendo, proſequendo, is nanq; idẽ quẽ imitari dẽs, & Rex regũ eſt pacisq; princeps & Dñs dominantium, rexq; pacificus. Hanc aũt ſummã potentiã tuã, diuina perfectio comitetur, perfectio hæc mĩa eſt, qua Pater ille cœleſtis & perfectus, ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, pluitq; ſuper iuſtos & peccatores, Nam ſi tanta ubiq; mĩa præſtabis, ut non modo amicos, ſed inimicos ẽt ac hoſtes ad tui nominis reuerentiam, ad Apoſtolicæ ſedis cultum, ad Chriſti Eccleſiæ vnitatem, ad huius Concilij manifeſtam profeſſionem uenire compellas, recte pater ſancte, Dei profeſſionem imitaberis humano more. Nulla enim de uirtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellẽtior mĩa eſt, nulla magis principi propria, nulla potẽtiæ ſummæ cognata magis atq; amica eſt. Hæc te pax regibus terræ excellentiſſimum hæc te uniuerſis populis adorandum, Deoq; in ſuprã & gratum & amicum & ſimilimum reddet. Verum eum multos multarum nationum gentiumq; uiros clariſſimos per Dei namq; mĩam ad hanc ſynodum venturos acceſſuroſq; exiſtimemus, una ſe tibi ad hanc rem offert diuina ſapientia, quæ à fine ad finem fortiter attingit, & diſponit oĩa ſuauiter, Huius nuper exemplo, à fine finẽ tum attingiſti ſtrutes Pater ſancte, eum indicto Concilio hoc atq; inchoato, uniuerſos ad bene de Chriſtiana reip. ſperandũ excitaſti. Diſpones aũt ſuauiter, prout dendo ſapienter, ne uocati à te iuſtè quęri poſſint, ſe ut par erat, in re tanta capactatos non fuiſſe. Quare poſtquã hodierno die (quod bonum, fauſtum, felixq; ſit) de ſingulis, quæ ad huiuſce ſanctiſſimæ ſynodi conſeruationem & ſtatum ſpectare uidebãtur, conſtitutum fuerit, tum de his quoq; conſtituatur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Cõcilium ſynodumq; haberi & deſiderari ſe atq; expectari, cũctæ pculdubio nobiſcum una ad Chriſtianæ religionis diſciplinã, ad apoſtolicæ authoritatis maieſtatem, ad cõem fidelis populi ſalutem, ad habẽtium rerum reſtitutionem, ad totius pręterea Eccleſiæ defenſionem & rẽ, conuenientur. Sic namq; hoc ſacroſanctum Conciliũ in cœlum aſcendit, cum catholica Eccleſia, quã refert, & quã Ioãnes ciuitatem eſſe ſanctã eſſe Hieruſalem nouamq; eſſe, atque de cęlo deſcendiſſe contemplatus eſt Dixi.

¶ Sex orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Sancti Xyſti, finis.

TRACTATVS SECVNDVS de Dei glorioſi infinitate intenſiua, vnica quæſtione contentus.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xyſti ſubtiliſſima de Dei glorioſi infinitate intenſiua.

Vtrum Deus glorioſus ſit infinitæ virtutis.

QVÆRITVR vtrũ Deus glorioſus ſit infinitę uirtutis. Et arguitur q nõ Primò, Quia aut Deus mouet cœlũ effectiuè & immediatè, aut nõ effectiuè, ſed vt finis tm̃, uel effectiuè & mediate. Si primo mõ, & eſt infinitæ uirtutis, ergo motus cœli eſſet in non tpe, quod eſt contra ſenſum. Conſequentia patet ex 8. phy. tex. 79. & primo cœli, tex. 52. & ſecundo cœli, com. 58. & alibi, &c. Si ſecundo modo aut tertio & eſt infinitæ uirtutis, ergo ẽt in rerũ natura vna uirtus, q ſi moueret effectiuè, & immediatiuè, motus fiaret in non tempore. Tunc vltra, ſed poſſibile eſt uirtutem illam infinitã mouere effectiuè & immediatè: ergo poſſibile eſt ex ea ſequi motũ in nõ tpe, quod eſt impoſſibile ſimpliciter. Prima conſequentia ex antedictis eſt euidens. Affirmatio uero vltimi antecedẽtis patet ex eo q virtus infinita nec eſt alligata cauſalitati finali motus, nec mediatè cauſalitati effectiuè eiuſdẽ qn poſſibile ſit ipſã ab his abſolui, alioqn infinita virtus non eſſet.

¶ Si dicatur q hæc rõ ſupponit Deũ agere naturaliter. i. nõ quãtum vult, ſed quãtũ põt & quod hoc non eſt neceſſarium, quia Deus eſt natura intellectualis cuius pprium eſt agere, ſecundũ intellectus ſui diffinitionem, vt artifices facere uidemus, & cõſequenter Deus tanta velocitate mouet, non quin plus poſſit, ſed quia ſic explicandæ ſuæ arti expedire uidet. Cõtra hoc primò. Quia ſaltem hẽ intentum ſcdm Ariſt. & Auer. cæteroſq; Philoſophos, tenentes Deum, licet intellectualem naturali tñ neceſſitate agere. Demonſtratio ſiquidẽ poſita in primo cœli text. 90. ad oſtendendã unitatẽ mundi, manifeſte ſupponit hoc, vt patet ex dubio ibidẽ moto ab Alex. & Auer. & S. Tho. & cæteris. Venatio ẽt numeri intelligentiarum iuxta numerũ motuũ cœleſtiũ in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit, Numerus.n. motorum non adæquatorum, non põt ex motuum numero efficaciter cõcludi, cum poſſet facilè quiſpiã dicere, plures motus ab eodẽ excedente motore fieri inconueniens quoq; reputatur ab Ariſto. 8. Phy. tex. 70. q virtus finita & infinita poſſint æquali tẽpore mouere, q tamen ex hac reſponſione ſequeretur. Auer. quoque 8. phy. com. 15. & primo cœli, com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idẽ ſentire uidẽtur, Secũdo, Quia ut dr̃ primo Priorum, & primo cœli, textu centeſimo decimonono, id ad quod ſequitur falſum impoſſibile, eſt ſimpliciter impoſſibile, ſed ad uirtutem infinitã poſitam in rerum natura, licet agẽtẽ liberè ſequit̃ falſum impoſſibile. ſ. poſſe fieri ab ea motum in nõ tempore, ergo ipſam eſſe in rerum natura, eſt ſimpliciter impoſſibile. Probatur minor. Tum quia non eſt impoſſibile Deum velle uti tota uirtute ſua, ut inductiuè patet in omnib. agentibus. Et ut dr̃ in primo cœli tex. 102. ab uniuerſali manifeſtata per inductionẽ in oĩbus ſenſibilibus, non eſt reſiſtendum. Tum quia conſiderata tñ virtute diuina infinita, nõ conſiderato modo agendi, qui eſt poſterior, ſcilicet agere per libertatem, ſequitur motum fieri in non tpe, quãuis non de facto, tñ quantum eſt ex rõne potentiæ motiuæ. Conſtat aũt non ſolum eſſe impoſſibile illud ad quod ſequitur de facto poni aliquod impoſſibile in rerum natura, ſed ẽt illud ad quod ſequitur aliquod impoſſibile ſimpliciter. Vñ hoc poſſet exemplificari ſic. Quẽadmodũ poſitio tua duo dicit. ſ. quod eſt uirtus infinita, & q agit libere, ſic conſequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quòd fieret motus in non tempore, ex ſecundo autem quòd facto hoc falſum eſt.

¶ Ex quibus ſimul infertur quòd ad infinitam virtutẽ licet agentem liberè, ſequitur aliquod falſum impoſſibile, & cõſequenter ipſam inueniri eſt impoſſibile.

¶ Secundò, arguitur ſic, Omni potentiæ actiuæ in natura rñdet aliquod poſſibile ex potentia paſſiua, & econuerſo, ut dr̃ in primo cœli com. 124. uel ſaltem rñdet aliquod poſſibile manifeſtatiuum totius illius uirtutis actiuæ ut ſic, alias fruſtra eſſet, cum potentia ſit pp opus 2. cœli, tex. 17. Sed uirtus diuina motiua eſt infinita per ſe, ergo ſibi reſpõdet ſaltem poſſibiliter aliquis motus manifeſtatiuus infinitatis illius, hoc autem eſt impoſſibile, quia aut ille motus eſſet corporis infiniti, quod impoſſibile eſt inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod eſt impoſſibilius, aut eſſet corporis finiti in tempore æterno, ut eſt motus cœli & hic non concludit infinitam uirtutem motoris, ſed immutabilẽ & immaterialem. alioquin oẽs motores cœlorum eſſent infinitæ uirtutis. Et confirmatur, quia quantitas uirtutis actiuę ex effectus quantitate cognoſcitur, ut dr̃ in primo cœli, tex. 116. Vnde cum Deus non poſſit producere effectum infinitum, ut cõiter tenetur, & à Philoſophis & à Theologis, conſequens eſt q uirtus diuina infinita non ſit. Et confirmatur ſecundo ex quarto Phyſicorum tex. centeſimotrigeſimoprimo ſic, Si impoſſibile eſt eſſe mobile, impoſſibile eſt eſſe motiuum, & econuerſo, & ſimiliter, ſi impoſſibile eſt eſſe mobile velocitate infinita, impoſſibile eſt eſſe motiuum uelocitate infinita, ſed impoſſibile eſt tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitæ uirtutis.

¶ Tertio arguitur à credentibus ſe arguere ex commentario 38. ſcdi de cęlo ubi Auer. dicit, q ſi motor non haberet potentiam terminatam, ergo neq; naturam terminatam, & ſic intelligerẽtur ex ſua natura motores infiniti, & non intelligerent ex ſuo eſſe res propriæ ei, & cætera. Ex illo enim commento arguunt, quòd infinita uirtus eſt ens impoſſibile inueniri in rerum ordine, quia ſi ponatur, ſequeretur, inquiũt, quiddam, quòd totum

non

non eſſet maius ſua parte: accepta.n. uirtute illa infinita, & diuiſa ſecundū intellectum in duas quaſi partes: ex quo quanta eſt uirtualiter, cū quælibet pars infiniti ſit infinita, & unum infinitū non ſit maius alio, conſequens eſt, q tota uirtus infinita eſt æqualis cuilibet ſuarū partium: quod eſt impoſſibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cū dicit, q ſi eſſet motor infinitus, intelligerentur ex ſua natura motores infiniti. Alij uerò eandē inde uolentes deducere concluſionē, dicunt ideo eſſe impoſſibile ens habens uirtutē infinitam: quia infiniti proprium eſt occupare totū: & ideo ſi daretur infinitū ſecundum uirtutem, occuparet omnem uirtutem: nec cōpateretur ſecum aliquā aliam uirtutem: & ſic periret ordo uniuerſi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, natura aūt eſt primū principium motus, ideo dixit, q intelligerentur ex ſua natura infiniti motores. Poteſt tñ difficilius, & ad mentem Auerrois ibidem argui ſic: Cā finitatis intenſiuæ eſt diſtinctio formarū: & hæc eſt communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa eſt communis omnibus formis. Antecedens probatur tum quia diſtinctio formarū mouentiū eſt cauſa finitarū proportionū ad mobilia: niſi enim eſſet diuerſa natura mouentis Solē, à natura mouentis Saturnū, non poſſet reddi rō ſuarū cōmenſurationū ad mobilia propria. Tum quia conſtitutiua formarum, ex quibus oritur earum diſtinctio, ſic ſe habere neceſſe eſt, quòd unum aliquid claudit poſitiuum, quod reliquum nō claudit, & econuerſo. Ab infinito autem nullum poſitiuum excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorū.

4. argum.

¶ Quartò arguitur ſic. Si Deus eſſet infinitæ eſſentiæ, ſequeret, quòd nullum ens eſſet perfectius alio: hoc eſt falſum, ergo. Conſequentia probatur ſupponendo, quòd perfectio attendatur penes acceſſum ad ſummum: quod etiam habetur in propoſito ex decimo Metaphyſicorum commento ſeptimo, ubi dicitur, q primus motor eſt menſura omnium ſubſtantiarum. Hoc. n. ſtāte deducitur conſequentia ſic: Eorum quorum nullum eſt alio propinquius ſummo, nullum eſt alio perfectius: ſed ſi Deus eſt infinitus, nullum aliorum entium eſt ſibi propinquius alio: quia à quolibet diſtat in infinitum: ergo inter entia alia a Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

5. argum.

¶ Quintò arguitur authoritatibus. Et primò Auer. octauo Phyſicorum com. ſeptuageſimonono. ubi negat primum motorem eſſe infinitum. Secundò, in ſecundo cœli, commento allegato trigeſimooctauo, & trigeſimonono, ubi ſubdit quod infinitas intenſionis impoſſibile eſt quod inueniatur in formis, inquantum ſunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commento ſeptuageſimoprimo: & in de ſubſtantia orbis, cap. tertio, &c.

Ariſtoteles quoque in ſecundo cœli, textu ſeptuageſimoprimo. teſtimoniū huic parti perhibet, dū dicit, q ſi adderetur ſtella orbi erratico, ultimus orbis eſſet in labore. Conſtat. n. ut ibidē, & in cōmento 58. declarat Auer. quòd ultimum orbē reuoluere alios, eſt motorem eius hoc facere, quem omnia deſiderant: quem conſtat eſſe Deum: & cōſequenter nihil aliud eſt dicere, ultimus orbis eſt in labore, quàm Deus eſt in labore. Hoc autem non ſequeretur, ſi Deus eſſet infiniti uigoris, ergo.

IN oppoſitum eſt authoritas Ariſt. octauo Phyſ. textu comment. ult. utentis infinitate pro medio termino, ad concludendum Deum eſſe incorporeum.

IN HAC quæſtione tria ſunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertiò reſpondebitur rationibus in oppoſitum.

Quæſtio ē de quātitate diuinæ perfectionis.

QVOAD primum, Cū finiti & infiniti ratio quantitati congruat, ut dicitur primo Phy. tex. 15. & quātitas diuidatur in ſucceſſiuā & permanentē, & hæc in quantitatē molis & perfectionis, ſupponamusq; Deū eſſe incorporeum, & immortalem, &c., cōſequens eſt, q nec de quātitate durationis, nec molis quæſtio præſens ſit: ſed de quantitate perfectionis, an infinita ſit. Quia uerò infinitū negationē claudit, non eſt putandū priuatiuè teneri, ſed, ut cōiter, & uerè dr, negatiuè: quoniam non quæriſ, utrū Deus non habeat perfectionis terminos, quos ſua uel alicuius alterius natura nata eſt habere, ſed ſimpliciter quæritur utrum nullos habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo ſe conſequantur infinitas uirtutis, & infinitas eſſentiæ: diuerſa tñ quæſita formaliter ſunt: & diuerſa habent propria media. Propterq; diuus Thomas in ſeptima q̄ſtione primæ partis, tractat infinitatē eſſentiæ Dei: & in q. 25. infinitatē ſuæ potentiæ: unde quæſtio noſtra de infinitate uirtutis ingrens, ſi infinitatē eſſentiæ quaſi pertranſibit, arguēda inſufficientiæ non eſt. Vertitur ergo hoc in loco in dubiū: an uirtus, ſeu potentia Dei glorioſi ſit tantæ perfectionis, q nullis perfectionis limitibus anguſtetur, an nō. Verbigratia, applicando quæſtionē ad uirtutē motiuā, an uirtus motiua Dei glorioſi ſit tātæ perfectionis, quòd quantum ex ſe, nullo limite claudaſ: ſed quacūq; uelocitate data poſſit facere maiorē: an cōcludatur aliquo termino: puta q ultra uelocitatē uiginti quatuor horarū nō poſſit facere maiorē. Et hæc de primo.

Primum ſupplemētū Deus ē ipſum eē per eſſentiā, & omniū rerū perfectiones eminēter cōtinens; et ſimul ſūptarum.

QVOD ſecundum, quia non eſt intentionis præſentis diſcutere difficultatem hanc, niſi inter Peripateticos: & horū duos tñ, principem. ſ. eorum, & Auer. a quibus Metaphyſicalia media propria ad infinitatem ſubſtantiæ diuinæ, aut non hēmus, aut ſic, ut nefas uideatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tantum uiis propoſitum oſtendetur. Vnū tamen de ipſa diuina eſſentia præmittendo. ſ. quod eſt ipſum eſſe per eſſentiam, & totam eſſendi uirtutem præhabens, ſuperexcedenſq; nobilitates omnium rerū, quæ fuerunt, & quæ ſunt, & quæ poſſunt eſſe, etiā ſimul ſumptum. Quòd. n. ſit ipſum eſſe per eſſentiā, Ariſt. 2. Met. tex. 4 & Auer. 12. Meta. cō. 51. teſtantur. Quòd uerò ipſum eſſe per eſſentiā, totā eſſendi uirtutē præhabeat, apud ſapientes penetrantes terminos, in dubium uerti non poteſt: ſed communis animi conceptio eſt, quemadmodū incorporalia non eſſe in loco. Exprimitur quoque ab Auer. in commento. 23. 5. Meta. ubi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiuſque ſiquidem rei nobilitas, ſecundum aliquam eſſendi rationem eſt.

Confirmaturque ab eodē in 12. Met. com. 18. & 30. ubi dicit, in primo motore omnia cōtineri actu, & in cō. 51. Quòd autē omniū nobilitates ſimul ſumptæ deficiant a nobilitate prima; ex eo patet, quòd cùm ipſa ita ſit ſummū ens, quòd cæterorum nobilitates claudat in ſe nobiliſſimo modo, tanto omnib. præſtat, quanto eorum in ſe naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in ſe per modū ſui, qui eſt purus actus omnino. Vnde ridiculum eſt, q quidam nō ſunt ueriti ſcribere, ſcilicet, q cum dupliciter poſſit intelligi, Deū habere in ſe perfectiones omnium, uno modo ſic, ut habeat in ſe unam ſimplicem eſſentiā præhabentem omnia, ut puta actualitas: alio modo ſic, ut habeat in ſe gradus perfectionales correſpondentes ſingulis perfectionibus contentis. Si ſecūdo modo uerificaretur, tunc Deus eſſet perfectior cæteris ſimul ſumptis: ſi uerò primo modo, non concluditur, Deum eſſe perfectiorem omnibus ſimul, ſed ſingulis. Et quia primo modo uerificatur, ideo ex his nō habetur, Deū eſſe perfectiorem omnibus ſimul ſumptis. Ridiculum inquam eſt: quia puerile eſt in philoſophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus uniuerſalibus. Non enim eſt poſſibile ſecundum rem, neq; ſecundum intellectum, etiam data fingendi licentia, ut aliquid ſit melius ipſa bonitate per eſſentiā, aut magis ens ipſo ſe per eſſentiam, aut magis uiuens, aut intelligens, &c. quàm ipſa uita, & ipſe intellectus per eſſentiam. Si ergo Deus ſecundum unitatem † eſt huiuſmodi, quomodo pōt aliquid eo perfectius fingi? Vnde Ariſt. 12. Meta. tex. 39. notāter concludit Deum eſſe uiuū, & ſapientem, &c. ut Platoni attributum dogma cōfutaret, quòd nobilitates entium diuiſit, ponens, aliud eſſe per ſe unum, & aliud per ſe ens, & aliud per ſe uitam &c. Vnde ſicut Leo Platonicus eſſet perfectior non ſolum ſingulis, ſed omnibus Leonibus, ſimul quatenus Leones ſunt, etſi infinities infiniti Leones particulares eſſent, omnes per ſe a Leonis nobilitate deficerent: ſic omnia entia per participationem, a primo per eſſentiam ente neceſſe eſt deficere. Quod etiam ex cauſalitate æquiuoca primi ſuper omnia manifeſte patet.

† Aliàs uoritatem.

¶ Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, oſtendendum eſt, an uirtus eius ſit infinita intenſiuè.

PRIMA ergo uia ex fine. 8. Phyſi. ſumitur ſic: Ariſto. ut Auer. com. ult. inquit, concludit in ſecunda figura, Deum non eſſe uirtutem in corpore. ſic: Nullum corpus aut uirtus in corpore eſt infinitum: primus motor eſt infinitus: ergo primus motor non eſt corpus, nec uirtus in corpore. Probatur maior, quia uirtus infinita aut eſſet in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc oſtenſum eſt eſſe impoſſibile. Minor uerò quia mouens tempore infinito eſt uirtutis infinitæ: primus motor eſt huiuſmodi: ergo. Iſte eſt proceſſus Ariſt. in quo manifeſtè utitur infinitate uirtutis pro medio termino. Nec refert ſiue ſic, ſiue aliter formetur proceſſus Ariſto. quoniam quocunque modo formetur, in idem redit, ut patet in textu.

¶ Quidam autem peruertentes textū, dicūt, quòd Ariſto. ſumit quidē pro medio infinitam uirtutem, ſed uirtus infinita pōt eſſe dupliciter. Vno mō intenſiuè: & ſic non accepit Ariſto. Alio modo ſecundum durationem: & ſic intellexit. Ita quòd maior eſt, Nulla uirtus in corpore eſt infinita ſecundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc proceſſu arguitur ſic. Præmiſſæ alicuius ſyllogiſmi probatæ anterioribus ſyllogiſmis, in eo ſenſu ſunt ſumendæ, in quo fuerunt cōcluſæ in præcedentibus rationibus, iſta patet de ſe. Sed præmiſſæ ſyllogiſmi facti in tex. ult. fuerūt probatæ per alias rationes factas: ut ibidē fatetur etiam Ariſtoteles: ergo accipiendæ ſunt in ſenſu, in quo probatæ ſunt. Conſtat autē quòd præmiſſæ illæ probatæ ſunt loquendo de infinitate intenſiua, ergo accipiendæ ſunt, ut loquuntur de infinitate intenſiua. Diſcurſus bonus & ultima tantum propoſitio reſtat declaranda. Quæ ſic declaratur. Maior huius ſyllogiſmi fuit concluſio probata in tex. ſeptuageſimonono: quo ad hoc

ꝙ virtus infinita non poteſt eſſe in magnitudine finita, & fuit cõcluſio probata in 3. Phyſ. lõgo ꝓceſſu, quo ad hoc, ꝙ magnitudo infinita nõ datur. Sed in tex. 79. non põt inficiari, quin loquatur de uirtute infinita intẽſiuè, ergo prima præmiſſa loquitur de uirtute infinita intẽſiuè. Minor uero eſt cõcluſio probata ab Ariſtot. in hoc textu ex concluſione tex. 78. Probat.n. hic primum motorẽ eſſe virtutis infinitæ quia mouens tpe infinito eſt virtutis infinitæ: ut ibi probatum fuit. Ad illum.n. textum expreſſe in hoc loco ſe remittit Ariſt. dicens, ꝙ impoſſibile eſt à finito moueri aliquid ſecundũ tps infinitũ, mõſtrerum eſt nunc. Conſtat.n. ꝙ nulli ꝓbatũ eſt niſi in tex. 79 apertiſſime autem liquet etiam ex eis ꝙ in tex. 78. non eſt ſermo niſi de finita & infinita uirtute intenſiuè, ergo altera etiam præmiſſa loquitur de infinitate intenſiua. Superfluum autẽ eſſe duxi adducere demõſtrationes Ariſt. in tex. 78. & 79. ut oſtendam ibi ſermonẽ haberi de finitate & infinitate intenſiua. Rõnes.n. adeò apertæ ſunt, ut oſtenſione hac non egeant, ex gitur tamen ad hoc, ut uideantur. Et ne ſuſpenſum quempiam reddamus, donec librũ Phyſi. uiderit, fideliter ipſas demonſtrationes adiungemus. Demõſtratio ergo habita tex. 78. ad oſtendendum quòd motus in tempore infinito non põt fieri à uirtute finita, eſt ducens ad impoſſibile. Et accepit primo ab aduerſario eius poſitionem. ſ. quòd ſit ita quòd A uirtute ut centũ, moueat B mobile centum cubitorũ in C, tempore infinito. Deinde adiũgit huic propoſitionẽ poſſibilem. ſ. quòd D uirtus ut decẽ, quæ eſt decima pars uirtutis, ut centum moueat E mobile decem cubitorũ, quod eſt etiam decima pars primi mobilis, in tpe Z. Et tunc arguitur ſic: Hoc tempus, in quo mobile decẽ cubitorũ mouetur à uirtute ut decem, nõ eſt æquale tẽpori illi, in quo mobile cẽtum cubitorũ mouetur à uirtute ut centũ, ſed minus eo. Quia demonſtratũ eſt in 6. ꝙ cæteris partibus totũ mobile, ſeu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranſeundũ aliquod certũ ſignũ, quã pars eius ſeu mobile minus ad ſenſum patet. Vel ſecundũ Auer. (& in idẽ redit) quia maior potẽtia mouet maiori tpe. l. maius mobile reſpectu alicuius ſigni pertranſeundi, ſeu quod idẽ eſt, condiuidẽdo tempus mobili, aliter non eſſet uerum: quia ut dicitur in 7. Phy. tex. 36. media potẽtia mouet mediũ mobile inæquali tpe per æquale ſpatiũ. Cum ergo illud tps ſit infinitum, reſtat quòd hoc ſit finitum. Sit ergo tps Z decem horũ. Et tunc arguitur ſic, ſi augeatur uirtus ut decẽ, donec cõſumet, aut adæquet uirtutem ut centũ, & ſimiliter augeatur mobile 10. cubitorum, donec conſumat uel æquet mobile centũ cubitorũ, neceſſe eſt proportionaliter augeri tps Z decẽ horarũ, donec cõſumat aut adæquet tps, in quo uirtus ut centũ mouet mobile centũ cubitorũ, quia neceſſe eſt æquales uirtutes mouere æqualia mobilia tpe æquali. Sed infinitum non põt conſumi, nec aliquid poteſt ei multipliciter æquari, ergo tps quo uirtus ut centũ mouet, impoſſibile eſt eſſe infinitum: quod erat probandũ. Demõſtratio autẽ poſita in tex. 79. probans ꝙ in magnitudine finita non poteſt eſſe uirtus infinita, eſt etiam ad impoſſibile. Et primo ſupponit tria. Primum eſt quòd maior uirtus motrix facit æqualẽ motũ in minori tẽpore. Secundũ (quod ex primo ſequitur) eſt, ꝙ infinita uirtus facit plus in æquali tẽpore, q̃ finita. Tertium eſt ꝙ omnis motus eſt in tpe. Quibus ſtantibus arguitur ſic. Si in magnitudine finita eſſet uirtus motiua infinita, ſequeretur ꝙ in æquali tpe æqualiter mouerent uirtus finita & uirtus infinita: hoc autẽ eſt impoſſibile, ergo. Cõſequentia declaratur ibidẽ ſic: Sit A tempus unius horæ in quo uirtus infinita mouet: & ſit B tẽpus mille horarũ, in quo uirtus finita, puta ut centum, mouet. Tunc cũ quãto uirtus motiua fit maior, tantò tempus in quo mouet, fiat minus per ſuppoſitiones, augeatur uirtus motiua, ut centũ, in tanta ꝓportione, quanta tps unius horæ exceditur à tempore mille horarũ & tunc manifeſtè patet, ꝙ in æquali tpe æqualiter mouebit uirtus illa finita in milleduplã proportione ad uirtutem ut cẽtũ, & uirtus infinita, quod erat impoſſibile deducendũ. Ex his iam manifeſtè patet, ꝙ nunq̃ ſit ſermo de infinitate durationis, ſed ſp de infinitate & finitate intenſiua: & qui hoc oblatum non uidet, nõ egeat medio, ſed ſenſu intellectuali. Et confirmat, Præmiſſæ illius ultimi ſyllogiſmi intellectæ, ut dicunt, de infinitate durationis, aut aſſumuntur ab Ariſt. ut per ſe notæ, aut ꝓbatæ. Non ut per ſe notæ, q̃m ſunt aut falſæ, aut maximè dubitabiles: tũ quia Sol hẽs uirtutẽ motiuã tpe infinito motu alterationis: tũ quia totum corpus cœleſte mouet actiuè motu locali ſphæram ignis, & ſupremũ aeris tpe infinito: & tamen conſtat quòd hæc ſunt corporea: nec ſecundũ ueritatẽ apparet aliquid cogẽs, niſi loquentes ad aliẽdum, ꝙ uirtus corporea actiua eſt neceſſariò finita ſecundũ durationem. Vnde Ari. aſſumẽs ut per ſe nota ea, quę ſenſu perhibent eſſe falſa, plurimum peccaſſet. Nec ut probatæ quia nullibi inueniuntur in hoc ſenſu probatæ ergo.

¶ Et quoniã quæſtionem hanc non agredimur ea rõne, ut ſciamus quid ſenſerit Ariſt. q̃m hoc à philoſophia extraneũ eſt: ſed ut ſciamus, qua rõne hoc cõcluſum ſit & in proceſſu prædicto: ambiguitas magna eſt circa probationẽ minoris (quæ eſt q̃ſtionis huius in obiectũ) & uidendũ hic eſt q̃ efficaciter minor illa probetur. Eſt autem ratio dubitandi; quia cõ. tex 78. ſ. mouens tpe infinito eſt infinitũ, ex qua probatur minor tex. vlt. ſ. primus motor eſt infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: vt patet ex rõne probante ipſam ſ. condiuidit.n. tẽpus mobili. Minor autẽ iſta loquitur de mouente tpe infinito ex parte magnitudinis, ſeu ſpatij, ſuper quod fit motus: vt patet in motu cœli. Primus.n. motor nõ aliter mouet tempore infinito, niſi quia mouet cœlum tempore infinito. Conſtat autẽ quod nec tps, nec motus cœli habet infinitatem ex parte mobilis: ſed ex parte ſpatij infinities pertranſeundi. Cõſtat autẽ, ꝙ ad mouẽdũ tpe infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonſtratione Ariſt. tex. 78 & hoc ſiue uirtus illa ſit corporea ſiue incorporea, permanet verũ, & ꝙ ad mouendum tpe infinito ſecundo modo, non requiritur uirtus infinita; ut patet de motore orbis Lunæ, qui eſt uirtutis finitæ, & ſufficiens eſt mouere motu æterno. Eodem ſiquidẽ uigore, quo ſemel põt mouere ſuũ orbẽ, põt infinities iterare motum illum, quia eſt inalterabilis & immutabilis uirtutis: & ut dr in 8. Phyſ. textu 83. ſemper ſimiliter ſe habens in ſe & ad mobile, ſemper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quæſtionis, ſciendum eſt ex 6. Phyſ. longo proceſſu, ꝙ tps motus condiuiditur mobili, & condiuiditur magnitudini, ſup quã eſt motus. Et ſimiliter dupliciter infinitũ eſſe cõtingit, vno mõ ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis ſpatij. Mobili quidẽ cõdiuiditur tps, & ex eo infinitatur, quia ſi aliquod certũ ſignum in aliquo ſpatio deſignatum ſit pertranſeundũ prius ptranſitur ab una parte mobilis, quã ab alia: & ſi pertrãſeundũ eſt à pluribus mobilibus inæqualibus vno decẽ cubitorũ, & altero viginti, &c. & cæteris partibus q̃ratur quantum erit tps menſurãs tranſitus illorũ: manifeſte patet ꝙ ſi mobile decẽ cubitorũ trãſit illud ſignũ in vna hora, ꝙ mobile uiginti cubitorũ pertranſibit illud in duabus: ſicut & illud met ſignũ prius trãſit medietas mobilis, quã totũ. Oportet.n. ſeruata æqualitate motus, quanto mobile eſt maius, tardius pertranſire ſignum illud. Verbi gratia. Si primus Orbis & orbis Lunæ æqualiter mouerentur, ſignetũ pũctum Orientis orbis Lunę tãto citius pertranſiret, quanto minor eſt primo orbe. Ita ꝙ q̃n orbis Lunæ peregiſſet ſuũ tranſitum, forte ad huc nec milleſima pars primi orbis punctum illũ orientis tranſiſſet: & idẽ eſt in motu recto. Vñ ſi infinitũ eſt mobile, infinitũ neceſſe eſt eſſe tempus, in quo datum ſignum ptranſeundum eſt. Magnitudini uero condiuiditur tps, & ex ea ſimiliter infinitat: quia finitũ mobile prius tranſit unam partem magnitudinis q̃ aliã, & ſic cæteris paribus quanto maior fuerit magnitudo ptrãſeũda, tanto maius erit tps menſurãs motũ: & ſi infinita infinitũ, in motibus ꝓceſſiuis manifeſtum eſt. Nec refert in propoſito, an magnitudo ſeu ſpatium coincidat rõne materiæ in idem realiter cũ quãtitate mobilis: vt in motu cœli cõtingit. Non.n. eſt aliud ſpatiũ ptranſeundum à primo corpore, quã quantitas ipſius, ut Auer. dicit in 2. cœli. cõ. 46. Patet.n. ꝙ cœlum prius ptranſiret partẽ ſpatij q̃ eſt ab Oriẽte ad Meridiẽ, q̃ illam, quæ eſt à Meridie ad Occidens, nihilominus q̃ ſi ibi eſſet realis diſtinctio quantitatis ſpatij & quantitatis mobilis. Similiter non refert in propoſito, an quantitas ſpatij quantitatẽ tẽporis augeat, ex quantitate ſuarũ partiũ nunquã ab illo mobili pertrãſitarũ: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundẽ partium, q̃ pluries pertranſeundæ ſunt: vt cõtingit in reflexione motus recti, & in ſecunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatiũ.n. idẽ ſecundo pertranſeundũ, alterius ſpatij æqualis primo rationẽ habet: & perinde quantificat & extendit tps, acſi alterum æquale primo eſſet, ſeu (vt melius loquatur) acſi eſſet altera pars totalis ſpatij æqualis primæ parti: & ſimiliter eſt de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere poſſunt tria. Primum, ꝙ tps, quo mouetur cœlũ ꝑpetuò, eſt infinitũ nõ ex parte mobilis, ſed magnitudinis ſeu ſpatij: quia cœlum corpus finitũ eſt & ideo tpe infinito mouetur, quia ſpatium ab Oriente in Occidens infinities peragit.

Secundum, ꝙ tempus, quo probauit Ariſtot. in tex. 78. nõ poſſe fieri motũ à uirtute finita, eſt infinitum ex parte mobilis: q̃m manifeſtè ibi fit diuiſio eius ſcd̃m diuiſionem mobilis: dum augendum proportionaliter dicit ſecundum augmentationem mobilis & motoris: ut contra priores ſyllogizent ſic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter ſecũdum augmẽtationem & diminutionem potentiæ motoris & quantitatẽ ipſius mobilis, eſt quantitas ſe tenens ex parte mobilis, patet illa ex terminis, & ex ſeptimo Phyſ. tex. 36. ſed quantitas hæc tpis, de qua loquitur Ariſt. eſt huiuſmodi, ut patet de ſe: & Auerrois in com. expreſſe aſſerit cum cæteris expoſitoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intentum, ꝙ. ſ. proceſſus Ariſt. non ſufficienter vt probaſſe minorem ſcilicet primus motor eſt uirtutis infinitæ: ſed æquiuocationem uidetur

commiſiſſe.

commiſiſſe in medio termino, qui eſt mouens, tpe infinito: dũ in maiore proſyllogiſmi, quæ fuit concluſio tex. 78. ſumitur ꝑ tpe infinito infinitate ſe tenente ex parte mobilis: cum dicitur Omne mouens tempore infinito eſt uirtutis infinitæ: & in minore ſumitur pro tẽpore infinito infinitate ſe tenente ex parte ſpatij, cùm dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Reſtat igitur ambiguitas non parua in hoc proceſſu.

¶ Omiſſis aũt opinionibus pluribus, quæ a diuerſis de ui huius demõſtrationis dictæ ſunt. Sco. n. in quolibet. q. 7. ad primum credẽs ſecundũ Ari. primũ motorẽ infiniti uigoris intẽſiuè, dixit hoc concludi ex eo, ꝙ mouet a ſe, quia quod mouet à ſe, eſt a ſe: & cõſequẽter hẽt plenitudinẽ actiuitatis, & entitatis, quę abſque infinitate intenſiua non eſt, Aegidius uerò in 8. Phyſ. credẽs idẽ, dixit hoc cõcludi ex eo quod totus motus infinitus eſt proprius effectus Dei: qa quod poteſt in infinitũ motũ, quo ad ſuam totalitatẽ, poteſt nihil minus in ipſum, etiã ſi ſit unus mobilis abſoluiè, ꝙ ſi ſit unius mobilis infinities iterati, & conſequenter eſt uirtutis infinitę: quia a propria cã effectus recipit menſuram, ſpeciem. His inquam omiſſis, qa abſq; probatione dicta ſunt, quod mihi uidetur, ſcribendum eſt. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum ualde eſt, quòd Ariſt. medium terminum tacuerit, & tantum ſtudium appoſuerit circa id, ſine quo ſua rõ ex tacito medio tenet: ut Sco. dixit. Non. n. in 8. Phyſica aliud medium aſſumitur: niſi mouere tempore infinito. & de hoc magna ſolicitudo fuit, quòd exigat uirtutem infinitã. Conſtat aũt quòd hoc abſtrahit ꝙ mouete a ſe, uel non a ſe: & ꝙ motoni a ſe accidit, ꝙ ſit in infinito tempore: nihil. n. minus concluderetur, ſi eſſet in tempore finito, ut ipſemet fatetur.

Nec ualet ratio dicens, ꝙ infinitas non dependens, ſed prima eſt proprium medium ad uirtutem infinitam: quia ſecundum hoc primitas motus eſſet propriũ medium, ſiue ille motus ſit finitus, ſiue infinitus: & ſic idẽ quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus undique per accidens concurrunt, & ſic Ariſt. ſ. ſcientiarum artifex, tacuiſſet ea quæ ſunt per ſe in medio termino. ſ. primitatem motus: & ſolicitus fuiſſet circa ea, quæ ſunt in eo ꝑ accidens, ſ. infinitatem temporis, cuius oppoſitum ubique docuit faciendum. Aegidij uero deductio quamuis ueritatem a longè tangere uideatur (ut in ſequentibus patebit) ueritatem tamen aſſequuta non eſt: quia ex eo quòd totus motus cęli ponitur effectus alicuius cauſæ per ſe, non eſt ab eo niſi ſequax deducta infinitas intenſiua illius cauſæ, ſed aſſumptæ ſunt ꝓpoſitiones uoluntariæ uel remotæ: utpote ꝙ proprius effectus à per ſe cã recipit ſpeciem, & menſuram Ex hac. n. non habetur, ꝙ totalitas infinitatis extenſiuæ neceſſariò fiat per ſe ab infinitate intenſiua: ſicut nec ex hac effectus infinitus fit à cauſa infinita, cũ nõ appareat, quare ipſa totalitas, quòd unitas infiniti motus non poſſit per ſe intẽdi, & fieri a uirtute finita immobili ad cõtinuandũ & conſeruandũ perpetuo inferiorũ ſucceſſionũ &c. ut dr̃ in ſecundo de generatione, tex. 57. & 12. Met. com 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, proſequendum eſt: eo ꝙ difficultatem motam directè diſcutit, & ad principale propoſitum propriã uiã docet, & Ariſ. tam menti quàm uerbis conſona uidetur Præmittendũ eſt ergo primò, ꝙ perpetuitas motus, ſicut & alia quantitas, dupliciter imaginari poteſt, quòd fiat ab aliqua uirtute. Vno mõ per ſe primò: ſecundo modo nõ per ſe primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri ꝑ ſe primò ab aliqua uirtute, in quod poteſt uirtus illa ex ꝓpria rõne: in illud autem dr̃ poſſe aliqua uirtus ex propria rõne, in quod poteſt ex perfectione clauſa infra latitudinem propriã illius uirtutis. Et per oppoſitum illud debet fieri non per ſe primò ab aliqua uirtute, quod quidem fit ab illa uirtute ex aliqua conditione annexa illi uirtuti, q̃ eſt extra latitudinẽ illius uirtutis formaliter ſumptæ. Verbi gratia (& eſt exẽplũ deſeruiẽs propoſito) Virtus calefactiua ut octo B ignis durantis centum annis, poteſt in duos effectus, ſ. & calefacere, ut octo: & centum annis cõtinuare hunc calefactionis motum: ſed primum põt ex ratione propria, inquantum eſt uirtus calefactiua tantæ perfectionis, ſcilicet ut octo: hæc. n. perfectio intra latitudinem uirtutis calefactiuæ clauditur. Secundum uerò non poteſt ex propria rõne, alioquin omnis uirtus calefactiua ut hoc octo poſſet. quod patet eſſe falſum in D. igne durante per diem tantum: ſed põt ex annexa ſibi duratione cẽtũ annorum, quam patet eſſe extra rationem uirtutis calefactiuæ, & cuiuſcunq; alterius uirtutis motiuæ formaliter ſumptæ. Ideo. n. B. ignis poteſt continuare calefactionẽ per centum annos, quia uirtus eius durat centũ annis: ut de ſe patet. Tũc ergo perpetuitas motus dr̃ fieri per ſe primò ab aliquo, qñ ex perfectione infra latitudinẽ potẽtiæ agẽtis clauſa cauſatur, tunc aũt non ꝑ ſe primò, qñ non ex rõne propriæ potentiæ agentis, ſed ex conditione illius fit. Ex hac autem diſtinctione ex parte effectus manifeſte patere põt alia diſtinctio ex parte cauſæ. Poteſt ſiquidem dupliciter imaginari aliquam uirtutem eſſe continuatiuam motus tempore infinito, Vno modo per ſe primò, id eſt ex ratione propria, ut expoſuimus, & alio modo non per ſe primò, ſed ex annexa eius conditione: ut etiã expoſuimus. Differunt autem uis perpetuatiua motus per ſe primò, & uis perpetuatiua non per ſe primò, ex aſſignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc quòd uis perpetuatiua per ſe primò reſpicit infinitatem durationis, ut per ſe primò effectum, & per ſe primò terminum: quia ex propria latitudine in illam poteſt: ſicut uis calefactiua reſpicit calefactionem, ſeu calorem: ut per ſe primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per ſe primò reſpicit infinitatem durationis, non ut per ſe primò effectum, ſed ut conditionem proprij effectus.

¶ Secundo in hoc, quod illa reſpicit quantitatẽ durationis ut ꝑ ſe proprium effectum: quia infinitas durationis quædam quantitas durationis eſſentialiter eſt, oẽm quãtitatis durationẽ in ſe claudens. Illa aũt non niſi per accidens quãtitatẽ durationis reſpicit. ſ. ut conditionem neceſſariò comitẽ ſui proprij effectus: quia non ex propria ratione, ſed ex annexa conditione hoc facere ſupponitur. His uerò prælibatis, oportet ſecũdò tres conditionales ſtabilire: ex quarũ ueritate propoſiti ratio habebitur.

PRIMA cõditionalis eſt: Si A per ſe primò mouet tpe infinito: A eſt uirtutis infinitæ intenſiuè declaratur iſta: quia ſtando infra latitudinẽ uirtutis per ſe reſpicientis quantitatẽ durationis ut propriũ effectũ, q̃ põt uocari uirtus quãtificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: ualet argumentum. Ad continuandum aliquo tpe requiritur aliquanta uirtus, ergo ad maius tp̃s, maior uirtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc conſequentia ſuper illã regulã. Sicut ſimpliciter ad ſimpliciter: ita magis ad magis, & maximũ ad maximũ. Quare abſque dubio uniuerſaliter & neceſſariò tenet in his, quæ ſe reſpiciũt per ſe primò, ut S. Tho. in 3. contra Gen. c. 139. dicit. Fundatũ ẽt ſuper illud principiũ Metaphyſicũ: Cuiuſq; potentiæ ꝓpria latitudo proportionabiliter rũdet propriæ latitudini ſui per ſe primo effectus. Quod patet inductiuè in omnib. ergo uirtutis quantificatiuæ motus, ſi eſſet propria latitudo, rñderet ꝓpriæ latitudini quantitatis durationis: ſed propria latitudo quãtitatis durationis attenditur penes extenſionẽ durationis: qa duratio non augetur per intenſionem, ut qualitas, ſed extenſionẽ, ut quantitas, ergo uirtus quantificatiua quãtò maiorẽ poſſet quãtitatẽ durationis ꝓducere, tãto maior eſſet, ergo ſi infinitã infinita. Vnde proportio uirtutis quantificatiuæ, ſeu continuatiuæ motus, ad quantitatẽ per ſe durationis eſt, ſicut proportio uirtutis calefactiuæ ad quantitatẽ ꝑ ſe caloris. Et nulla eſt dr̃ia proportionũ: quamuis ſit dr̃ia rerum ſubtractarum proportionib. quia quantitas per ſe caloris eſt quantitas intenſiua, quantitas uerò durationis eſt extenſiua. Quod tñ, ut ex dictis patet, ꝓportionẽ non uariat: eo ꝙ hoc eſt materiale, & per accidens. Formale. n. eſt, uniuerſaliter loquendo, quod latitudo cuiuſque potentiæ actiuæ rñdeat latitudini propriæ ſui per ſe primò effectus. An uerò latitudo propria effectus attẽdatur ſecundũ extenſionẽ, uel intenſionem, accidens eſſe cognoſcitur ab exercitatis in metaphyſica, & ideo eadem ratione proportionis tenet conſequentia ſupradicta, quæ talis eſt iſta. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta uirtus calefactiua, ergo ad maiorẽ maior, ergo ad infinitũ infinita. Si quis aũt dixerit, ſupradicta principia non habere locũ, niſi qñ quantitas per ſe effectus eſt quantitas intenſiua: cum Philoſophia abhorreat uoluntarium, oportet huius reſtrictionis rõnem reddere. Nulla aũt ratione fulta apparet hæc reſponſio, niſi fortè dicatur, quòd quia magnitudo uirtutis non eſt, niſi ſecundum quantitatem perfectionalem, ideo non reſpondet niſi quantitati perfectionali effectus: quantitas aũt perfectionalis non eſt quantitas durationis. Non. n. quanto maior duratio, tantò perfectior effectus fit: ſed æqualis perfectionis eſt ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, ut dicitur primò Ethi ca. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quaſi æquiuocat: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis, uno modo ſecundum ſe, alio modo ut eſt conditio aliarum rerum. Si conſideretur ut eſt conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: ſic enim ſit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei: non enim eſt perfectior calor durans centum annis, quàm durans uno die. Et hoc modo eſt ſermo de quantitate durationis in primo Eth. ut patet ibi ex comment. Auer. & S. Tho. & conſequenter hoc modo uerificatur, ꝙ quantitas durationis non eſt quantitas perfectionalis, nec ſibi proportionatur uirtus actiua alterius effectus.

¶ Si verò conſideretur primo modo. ſ. ſecundũ ſe: ſic cũ bonum diuidatur in decẽ prædicamẽta, ſicut ens, ut in 1. Ethi ibidẽ dicitur: & quãtitas durationis ſit quædam entis ſpecies: quandam ẽt bonitatẽ ſecundũ ſe neceſſe eſt ponat. Ac per hoc manifeſtè patet: quòd ſi duratio aliquã perfectionem ſecundum ſe ponat, maior maiorẽ ponet, & infinita infinitam: ſicut etiam quãtitas molis aliquã perfectionẽ dicit, alioquin inter entis ſpecies non

 eſſet

eſſet: & maior maiorẽ: & infinita infinitã: nõ minus in ſuo ordine, quã calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur ſecundũ extenſionem. Quòd ergo quantitas durationis ſit quantitas perfectionalis, poteſt dupliciter intelligi, ſcilicet ut conditio aliorũ, & ſic eſt falſum: quia eſt extra latitudinẽ rationis formalis cuiuſque alterius rei. Alio modo ſecundũ ſe, & ſic ipſa quantitas durationis eſt quædam perfectio uendicãs ſibi quantitatẽ perfectionalem ſecundum ſuam extenſionem: quẽadmodum calor vẽdicat ſibi eã ſecundũ ſuam intenſionẽ. Vnde ad rationẽ in oppoſitum dicenda ſunt duo, Primò, quòd non oportet quãtitatẽ durationis eſſe quãtitatem perfectionis: ſed habere illã infra ſuã latitudinem: ſicut nec calor eſt quantitas perfectionis, ſed habet illã. Secundò quòd falſum eſt, quòd quantitas durationis ſecundũ ſe non ponat quanto maior maiorem perfectionẽ, quamuis nõ ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris uel hominis. Et quia ſermo in prædicta conditionali habitus, non eſt niſi de quantitate durationis ſecũdũ ſe: cõſequens eſt quòd firma ſtet ueritas illorum principiorum etiam in his effectibus, quorum propria quantitas eſt quantitas extenſiua. Talia enim maiorem ſemper ponũt ex augmentata extẽſione perfectionẽ ſuæ ſpeciei. Manifeſtè autẽ patere poſſunt omnia quæ de perfectione quantitatis durationis diximus in hac ſolutione ex quantitate molis: applicando diſtinctiones factas & cætera dicta ad ipſam: ut facile eſt cuique exercitato deducere. Vnde poteſt formari ad principale propoſitum rõ talis. Magnitudo uirtutis reſpondet proportionaliter magnitudini per ſe effectus: ſic quòd aliquanta uirtus, ad effectum aliquãtæ pfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectum: ſed duratio eſt effectus aliquantę perfectionis: ergo ad faciendum per ſe primò aliquantam durationem requiritur aliquanta uirtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita: cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterũ atque iterum, ne auertendo mẽtis intuitum ab eo quod eſt per ſe, ad id, quod eſt accidens, fallantur, innitentes ſupra adductæ gloſſæ: abſque ratione dicẽdo quòd ſi ad effectũ aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta uirtus: ad effectũ maioris perfectionis intenſiuæ requiritur maior uirtus: non autẽ ad effectum maioris perfectionis extenſiuæ, qualis eſt maior & minor duratio. Hæc enim gloſſa, ut ex dictis patet, optima eſt, loquendo de cã per ſe primò illius effectus, cui utraque quantitas conuenit, intẽſiua intra propriã latitudinẽ, & extenſiua extra: ſicut eſt calor, &c. Vniuerſaliter autẽ loquendo de quãtitate cauſæ in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis ſuæ limites clauſa, nulla opus eſt diſtinctione: eo quòd eadẽ ratio ſaluatur in proportione cauſę & effectus, ſiue ſecundũ propriam rationem augeatur intenſiuè, ſiue extenſiuè: ratio. ſ. maioris perfectionis ſecũdum propriam rõnem ſuæ ſpeciei. Non. n. tenet illa regula in effectibus quantitatis intenſiuæ alia ratione, niſi quia quando effectus per ſe primò alicuius eſt perfectior infra latitudinẽ propriã, tanto perfectiorẽ cauſam exigit. Propter hoc enim ex maiore quãtitate extenſiua caloris producti non concludimus maior uirtus calefactiua, ſed intenſiua uirtus. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: iſta autem intra. Hæc autem eadem ratio ſaluetur in affectibus quantitatis præciſè quantitate extẽſiua: quoniã eorum propria perfectio augetur infra propriã latitudinem ſecundum extenſiuam augmentationem, unde uniuerſaliter loquendo, effectum eſſe perfectiorẽ intenſiuè uel extẽſiuè, accidit effectui perfectiori ſecundum propriam latitudinẽ ſuæ rõnis formalis: quòd per ſe conſiderantur in hac ratione, & eſt ratio utriuſque eorum, quod perfectionem cauſam exigat & cõcludat: ſicut eſſe album vel nigrum accidit coloratis: & eſt ratio eorum quòd ſint uiſibilia. Falli autem multos cõtingit in re hac ex eo, quòd in cæteris entibus à quãtitate manifeſtè uidemus, quòd ſola augmentatio intenſiua effectus per ſe cõcludit maioritatem uirtutis per ſe primò actiuæ illius: & nulla perhibent ſenſus uirtutem actiuam per ſe primò quãtitatis: propter quod nunquã intellectus oblata apparet augmẽtatio uirtutis ex intenſiuo cremento effectus. Quidquid enim ſit de uirtute actiue per ſe primò quantitatis, ſiue permanentis, ſiue ſucceſſiuè, diſcernendũ eſt intellectus eorum, ut dictum eſt inter entia, quorum propria perfectio conſiſtit in intenſione, & quorum propria perfectio conſiſtit in extenſione: quia in illis extendi eſt extra limites rõnum formalium ſuarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem uirtutum actiuarum illorum entiũ. In iſtis autẽ extendi eſt infra rõnes formales eorum, & eſt ipſum eorũ intendi: & ideo idẽ exigit & concludit in uirtute eorũ actiua per ſe primò, quod in illis infert intendi, ſi inuenitur uirtus per ſe primò actiua quantitatis. Vñ nõ obſtat propoſito ſi quis dicat nõ dari in rerum natura huiuſmodi uirtutẽ quantificatiuam motus: in his enim fas eſt ueritas conditionalis quæ permanet etiam antecedente & conſequente impoſſibili. Similiter puerile eſt, ſi quis putet dictum proceſſum ideo non tenere in effectibus quantitatis extenſiuæ, ſed intenſiuæ: quia in extenſo id quod additur licet pfectio quædã ſit, non includit in ſe minus extenſum, & aliquid ultra: intẽſiuũ autẽ includit in ſe remiſſum, & aliquid vltrã pfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem uirtutem, illud uero æqualem. Puerile inquã dixi, quia ſic habet maius ſecundum extenſionem ad minus, puta ſpatium duarum horarũ, ad ſpacium vnius, aut bicubitum ad cubitũ: ſic maius intenſiuè ad ad minus: puta color ut quatuor ad colorẽ ut duo. utrobiq; ſiquidẽ maius claudit minus, & aliquid pfectionis propriæ rõnis formalis addit. Conſtat autẽ ex dictis, quòd in prædicto proceſſu nulla eſt rõ exigens aut ſupponens aliam ſimilitudinem proportionum inter intenſum & extenſum, niſi maioris ad minus. Argumentum. n. ſemper eſt hoc modo. Potẽs per ſe primò in aliquantum, eſt aliquantæ uirtutis, ergo qui poteſt in maius, eſt maioris: ergo in infinitum, eſt infinitè. Nihilominus diligẽter aduertenti apparebit quòd quemadmodum in extenſo pars addita prioribus non includit priorem, & ideo ſeorſum non infert maiorem uirtutem: ita in extenſis gradus, uerbi gratia, additus nõ includit priores, nec eſt maioris pfectionis gradus quartus albedinis, quam ſit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus ſeorſum infertur maior uis calefactiua: ſed ex eo quòd totum calidũ puta habens quatuor gradus caloris, eſt perfectius, quam calidum ut duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quòd totum extenſum eſt perfectius.

¶ Friuolũ quoque omnino eſt, ſi quis admittat prædictũ proceſſum tenere quo ad affectus quantos, quantitate permanente, nõ autem ſucceſſiua. Oporteret. n. abradere principia tradita in ſexto & ſeptimo & octauo Phyſ. de uirtutibus motiuis & earum proportione: cum motus & tempus, & de quibus eſt ibi ſermo, ſucceſſiua entia ſint. Stat ergo ueritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem cõditionalis eſt iſta. Si A mouet per infinito vnum motum continuum, &c. A eſt mouens immobile. & accipimus mouere propriè, ut diſtinguitur cõtra mutare. Et rurſus accipimus, mouet, ut motor, non ut inſtrumentum motoris. primum pp illuminationem, ſecũdum propter corpus cæleſte trahens ſecum ignem: quem nihilominus ſi haberet, ſi idẽ ignis numero perpetuo conſeruaretur, ſecundum totũ & partes: & eũ propter primum orbẽ trahẽtem ſecum aliqui ut multis placuit, quamuis non ſufficienter. Probatur iſta cõſequentia octauo Phy. tex. 85. ex propoſito: & 12. Metaphyſ. tex 45. ex hoc quòd motor motus non ſemper eodem modo ſe habet autem in ſe, aut in ordine ad mobile: id autem, à quo ſemper prouenit idem eodẽ modo ſe habere neceſſe eſt utroque modo: ut patet. ergo.

¶ Ex his autẽ duabus conditionalibus verificatis antequã veniamus ad tertiam, iam patere poteſt diſtinctio ſuperius præmiſſa cum ſuis membris in ſpeciali. Liquet. n. iam quòd perpetuitas motus duabus ex eſt aliis cauſis, ſ. infinitate uirtutis per ſe primò cauſantis ipſam, aut immobilitate motoris: & conſequenter quòd diuerſimodè ab illis dependet, & illas infert: quia infinitatem non infert niſi virtute per ſe primò ſeu ex propriæ latitudinis perfectione illam cauſante. Immobilitatem uero virtutis infert in omni uirtute cauſante ipſam. Et merito: quia immobilitas eſt extra latitudinem perfectionis uirtutis tam motiuæ quàm quantitatiuæ motus. Infinitas autem rationis formalis cuiuſq; infra ipſius latitudinẽ clauditur. Gradualitas. n. alicuius ſpeciei (puta caloris) etſi in infinitum creſcat, caloris naturam nõ exit. Immobilitas uerò conditio eſt extra totam latitudinem caloris. Si ut. n. intelligatur calor ut quatuor, ſiue ut mille, ſiue ut infinitum nunquam perueniretur ad hoc, quòd ſit immobilis infra limites caloris ſtando. Et quod de calore exẽplificauimus, de cæteris uirtutibus actiuis, formaliter ſumptis, ſiue ſecundum rẽ ſint in materia, ſiue non intelligi uolumus. oportet. n. Philoſophum formaliter loqui. Vñ diſtinctio iam probata in terminis ſpecialibus repeti poteſt ſic. Perpetuitas motus dupliciter poteſt imaginari. Vno modo à uirtute per ſe primò ipſam cauſante: & ſic oportet, quòd fiat à uirtute infinita intenſiuè: ut patet ex prima conditionali. Alio modo uirtute non per ſe primò ipſam cauſante, ſed per ſe primò cauſante talem motum, & ſecundario cauſante eius perpetuitatem, ut illius conditionem: & ſic oportet quòd fiat à virtute motiua immobili, quæ ex perfectione ſuæ uirtutis cauſat talẽ motum, puta Saturni: & ex immobilitate eiuſdem ſemper perpetuo ſemper idem faciens. Vt ſic conditio virtutis ſit cã conditionis effectus, ſicut in primo modo propria perfectio ipſius uirtutis eſt cauſa propriæ perfectionis effectus. & propter hoc Ariſ. 8. Phyſ. in tex. 78. infinitatẽ temporis motus adſcripſit infinitati virtutis, & in tex. 83. adſcripſit immobilitati motoris: vt iaceret fundamenta & ad primum motorẽ, & ad alias intelligentias inueſtigãdum: vt ibidem D. T. notauit. Ex primo enim primum motorẽ octauo Phyſ. tex. vlt. & 12. Metaph. tex. 41. concluſit. Ex ſecundo uero numerum intelligentiarum tex. 43. & 44. Non enim ibi

inueſti

inuestigantur numerus infiniti motoris (ut quidā rudes & exæci dicūt) ſed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine textu 41. & ex ipſo textu 45. ubi ſemper eſt ſermo de immobilitate motoris tempore æterno, &c.

TERTIA igitur cōditionalis, cuius antecedens ſupponit Ariſ. cū ſuis ſequacibus, eſt iſta, Si cęlum mouetur tempore infinito, primū mouens ipſum eſt infinitæ uirtutis intenſiuè. Et aduerte diſformitatē inter hanc conſequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo, A eſt infinitæ uirtutis: ut in prima: vel, ergo A eſt uirtutis immobilis: ut in ſecūda. In hac verò nō inferimus, ergo mouēs cęlū: nec, ergo quilibet motor cęleſtis. ſed, ergo primū mouens eſt uirtutis infinitæ intenſiuè. Probatur iſta ſic: Cœlū mouetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per ſe primò & directè potente in ſempiternitatem motus, talis eſt infinita intēſiuè: ut patet ex ueritate primæ cōditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua uirtus infinita īteſiuè. Aut igitur iſta uirtus eſt in quolibet motore cęleſti, aut in primo tātū. Non in quolibet: tum quia non oportet, tum quia oporteret ab altero dependere in ſempiternè mouere: fatuū enim eſt ponere infinitā ut ſic dependeret: tum quia aliquid cōueniret pluribus primo, ſ. mouere ſempiternè: quod eſt impoſſibile, ut monſtratur primo Poſter. ergo in primo motore tantum. Totus proceſſus clarus eſt & firmus, ſi prima conſequentia probabiſ. Cuiuſuis conſiſtit in iſta categorica, Sempiternitas motus cauſatur ab aliqua uirtute, p ſe primo intendente & potēte in ipſam. Hac igitur propoſitione ꝓbata, nihil remanebit huius rationis probādū. Probatur ergo primò, ꝙ hoc ſit poſſibile: deinde ꝙ ſit de facto. Primum probatur: quia ſi eſſet incōueniens aut impoſſibile, ſempiternitatem motus cauſari ab aliqua uirtute actiua per ſe primò, hoc non eſſet, niſi uel quia duratio motus, cuius ſpecies eſt ſempiternitas, non eſt res ſeparabilis a motu, ſed ſimul eſt & non eſt, & fit & nō fit cū motu: ac p hoc ſufficienter ſit à quolibet mouēte, ſicut & motus: uel qa duratio motus paſſio motus eſt: eo ꝙ tps, ut dr in 4. Phyſ. tex. 130 & 12. Meta. texto 29. aut eſt idem motus, aut eius paſſio. Paſſioni autem non debetur aliud agens quam productiuum ſubiecti: ut patet inductiuè. Vel quia, ut ſuperius tactum eſt, duratio motus non eſt niſi conditio eius: conditionibus autē rerū non debetur propria virtus actiua: ſed ſat eſt cōditiones actiuas ſequi. Præter. n. hæc tria non apparet ratio, quare impoſſibile, aut inconueniens, ſit ſempiternitatem uendicare ſibi uirtutem per ſe primò eius actiuā: ſed nihil horum impedit. Inſeparabilitas ſiquidem duarum rationum formalium, etſi concludat, quòd producens unā in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, ꝙ a quocūque producatur per ſe primò una, ab eodem producatur per ſe primò & altera. Quamuis. n. eſſe ens ſit inſeparabile ab eſſe tale uel tale ens: & per hoc habeatur, quòd cauſans tale ens cauſet & ens: non tñ ſequitur, ergo ſi eſt cauſa per ſe talis entis, inquantum tale, ergo & inquantū ens: unde Ariſ. in 6. Metaphy. in principio uenatur principia, & cauſas entium, inquantum entia. Durationem aūt paſſionem eſſe motus etſi uerum ſit quoad aliquid: puta quia ſub rōne temporis diffinitur per motum, & inſeparabiliter cōcomitatur ipſum tanquā poſterius ſuū prius: non tñ eſt uerum ſimpliciter: quia conſtat ꝙ uerè, & ſimpliciter paſſio alicuius ſic producitur conſecutiuè ad productionem ſubiecti, ut a uirtute per ſe primò productiua ſubiecti, ſecluſo quocunque extrinſeco, ſufficienter emanet. Duratio autē ſiue ſempiternitas motus nō emanat a uirtute motiua, ut ſit ratione ipſius uirtutis, ſed cōſequitur conditionem extrinſecam ipſius virtutis, ſcilicet durationem eius, ut patet inductiuè. Non eſt igitur paſſio propriè loquendo, ſed potius conditio inſeparabilis. Nec ex hoc quod talis conditio poteſt poni in eſſe ex conditione virtutis motiuæ, concludi poteſt, ergo ſuperflue quæritur alia cauſa: quoniam non quæritur cauſa ad hoc, ut fiat abſolutè. ſed ad hoc ut per ſe primo fiat.

¶ Non. n. ſuperfluè quæritur a quo p ſe primo fiat animal, quāuis ſciamus ipſum fieri a generante hominē & bouē. Nec inconueniens aliquod ſequitur, ſi tā nobilis conditionis motus, qualis eſt ſempiternitas, ſpecialis cā quæratur, & non ſat ſit concedere, ꝙ fiat ut conditio precisè: nihil. n. cōtra principia naturalia, aut metaphyſica, aut quæcunq; alia apparet ſequi: imò inueſtigatio hæc conſequens eſt proceſſibus Ariſt. in 6. & 7. & 8. Phyſi. ubi cauſas motus aptauit ſecundum diuerſas proportiones ad eius durationē. Non eſt igitur impoſſibile aut inconueniens, ſempiternitatē motus talē eſſe effectū: ꝙ poſſit produci ab aliqua uirtute per ſe primò. Quod aūt hoc ſit de facto probatur primò: qa ut dr 2. Phy. tex. 26. & 8. tex. 30. ſp ponendum eſt id quod eſt aut cauſat per ſe ante id qđ eſt aut cauſat per aliud. Conſtat aūt qđ cauſans ſempiternitatē motus, qa immobile cauſat eā per accidēs, ſeu per aliud a uirtute ſua actiua, ergo debet præcedi ab eo quod ex propria perfectione ſuæ uirtutis actiuæ ſempiternitatē facit: hoc enim tantū eſt quod per ſe primò illā cauſare poteſt.

¶ Secūdò, quod ſempiternitas motus cęleſtis eſt effectus digniſſimus uirtutis eius effectus oſtēdit, ſ. perpetuitas animalium generabilium & corruptibilium, ad quam tota ſphęra actiuorū & paſſiuorum & ſingula in ea contēta ſecūdū uires conantur, & pro ea agunt, quicquid agūt: ut Auer. dicit 2. Cęli, cō. 17. & Alber. Mag. ibid. confirmat. Inuenabile eſt autem effectū adeo nobilem in rerū natura abſque per ſe primò cauſa actiua fateri. Et confirmatur. Quum in motu cœleſti ſint conditiones, ſ. ſempiternitas, & determinata uelocitas, quæ in ſui ratione claudit tempus: ut patet in 4. Phyſic. text 96 & ſempiternitas eius ſit nobilior determinata uelocitate, ut ex effectibus, & de ſe patet, & 12. Meth. com. 41. habetur: ubi certa uelocitas finitæ uirtutis, ſempiternitas uero infinitati attribuitur motoris abſque potentia omnino. ſecundo quoq; cœli tex. 17. dicitur quòd ſempiternitas eſt proprium diuinitatis opus, & Platonicis cōfirmantibus, ibidem a S. Thoma cognoſcimus entia tantū ſempiternitatem, quaſi diuinitatem ſapere: & determinata uelocitas abſq; dubio habet cauſam p ſe primò ipſam cauſantē apud omnes Philoſophos: quæ demētia eſſet ſempiternitatē cœleſtis motus cauſa per ſe primò priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & ſtabilis & efficax: cum etiam fugiendi uia conceſſa nō ſit. Duobus. n. modis poterat quis tantū laborē fine priuare. Vel dicendo ꝙ ſempiternitas motus non habet cauſam per ſe primò actiuā: ꝙ eſſe nefas oſtēſum eſt. Vel dicendo, ꝙ habet quidem, ſed illa eſt uirtus infinita, immobilis. Et hoc oſtenſum eſt eſſe ignorantiam propriæ uocis: qa nulla uirtus per ſe primò actiua alicuius, eſt actiua illius ex aliquo extra eius propriam rōnē formalē, alioquin eſſet actiua illius, circumſcripto oī alio, & non circumſcripto omni alio quod implicat. Impaſſibilitas aūt & uniuerſaliter immobilitas, ut de ſe patet, & ſuperius declaratū eſt: extra latitudinem eſt cuiuſq; rationis formalis uirtutis actiuæ formaliter ſumptæ: unde dicere quòd uirtus A ſit per ſe primò actiua ſempiternitatis, & dicere quod ideo eſt actiua ſempiternitatis: quia eſt immobilis: & ſemper manet eodem modo, eſt ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmiſſis ad motū dubium contra proceſſum Ariſt. redeundo, dicimus ꝙ quia ſempiternitas motus exigit per ſe in primo motore ſeu in eius propria potētia actiua infinitatem intenſiuā: & hoc non habet ex eo, ꝙ ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte ſpatij infinities iterati, ſed inquantū eſt ſecundū ſe effectus quidem, cui accidit ꝙ hoc uel illo mō ſoluetur: ideò ex propria ratione ſempiternitatis motus ſiue ſaluetur in motu infinito p ſe, ſiue infinito per accidens, concludi optimè pōt abſque æquiuocatione infinitas intēſiua primi motoris potētis per ſe primò in ſempiternitatem. Vnde accepta ſempiternitate motus formaliter, & relata ad uirtutem actiuam per ſe primo illam reſpicientem, quamuis æque bene concludatur infinitas intenſiua illius uirtutis, ſiue hoc ſiue illo modo ponatur. Ariſ. tñ a nouoribus doctrinam ſubtiliſſimam tradens deduxit in tex. 78. ex ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatē intenſiuam potentiæ: & in textu ultimo ex eadem ſempiternitate motus poſita in motu infinito ex parte ſpatij conclusit infinitatem primi motoris. Inſinuans nihil obſtare tōni ſumptæ ex ſempiternitate formaliter accepta in quouis motu ſaluari ponatur. Propter quod in tex. 78. nō poſuit mobile infinitum, ſed tempus tantum: ut docaret, quòd non concludebat ſibi infinitatem potentiæ ex infinitate mobilis, ſed ex propria rōne infinitatis temporis, & in tex. vltimo ſecundum utrāq; tranſlationem non ſat fuit Ariſ. ſubſumere, quòd primum mouens mouet motu perpetuo, aut tempore infinito, ſed ſubſumpſit utrumque ſimul: ut oſtenderet, ꝙ non arguit abſolutè ex hoc ꝙ mouet perpetuo (cum hoc ſit commune omnibus motoribus cęli) ſed ex eo, quod ſic mouet tempore perpetuo, ut ipſam infinitatem temporis per ſe primò cauſet: alioquin ſignum commiſſum eſſet in illa minore: quam nefas eſt Ariſtoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium ſoluendo dicimus, ꝙ mediū ad probandam illā minorem, ſ. primus motor eſt uirtutis infinitæ, & hoc, mouens per ſe primò tempore infinito: ita quòd maior ſyllogiſmi ſumpta ex tex. 78. eſt iſta, Mouens per ſe primo tēpore infinito, eſt uirtutis infinitæ. Minor uerò ſupta in textu ultimo eſt iſta. Primus motor mouet p ſe primo tpe infinito, ergo prim⁹ motor uirtutis infinitæ, ubi nulla æquocatio interuenit. Et maioris ꝓbatio ex infinitate tpis ſaluata in motu infinito ex parte mobilis, non obſtat, ſed magis atteſtatur proceſſui quia proportio uirtutis per ſe primo reſpiciētis durationem motus, adinfinitatē, & in finitatē tpis, abſolutè declarata, & cōcluſa eſt ibi in materia clarius eam capiæ ſententiæ, ſ. in motu infinito per ſe: ut ex nouoribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc a ſubtiliſſima deductione, quā D. Thomas. 8 Phyſi. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cùm enim medium Ariſ. ſit mouens tempore infinito, ille appoſuit ly p ſe ſupra ly infinito, nos vero ſupra ly mouēs. Secūdo in minore: qa apud nos, minor eſt vera

de facto quo ad operationẽ primi motoris: apud illũ uero minus eſt vera quo ad uirtutẽ primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tpe infinito per ſe, ſed oportet eum eſſe tãtæ uirtutis, quòd quantum eſt ex parte uirtutis ſuæ, poſſet mouere tpe infinito per ſe: quia cauſæ per ſe oportet reſpõdere effectum p ſe. Primus aũt motor eſt cã per ſe infinitatis motus, ergo ſiue ſit poſſibile tps infinitum per ſa inueniri, ſiue nõ oportet primum motorem tãtæ uirtutis eſſe ſi eſt per ſe cauſa infinitatis motus. Conueniunt tñ hæ deductiones in concluſione (quia utrobiq; concluditur infinitas inteſiua primi motoris) & in radice: quia uterq; proceſſus ponit primũ motorẽ eſſe p ſe cãm durationis infinitæ ipſius motus. Sed ille proceſſit ex eo q cauſæ p ſe oportet eſſe tantã uirtutẽ ut poſſit in effectũ per ſe: quod fundatur ſuper ſecundũ Phyſ. tex. 36. Iſte uerò, quòd cauſam per ſe primò alicuius, oportet proportionaliter augeri ſecundum augmentũ proprium effectus ſui, cuius fundamenta ſuperius dicta ſunt.

¶ Et ut mulis philoſophantib. cõplaceamus qui uolunt potius cũ Auer. errare q̃ cum aliis uerũ ſeqm: oſtendendũ ſupereſt hoc idẽ Auer. docuiſſe. In 12. ſiquidem Metaph. com. 41. poſtquã cõcluſit iuxta demonſtrationẽ 8. Phyſ. q uirtus infinita requiſita ad mouendũ tempore infinito corpus cœleſte, non eſt in magnitudine quia moueret in non tempore: mouet ſtatim dubiũ communiter tactũ a doctorib. 8. Phyſic. ſcilicet, cur ſi ponitur uirtus infinita in magnitudine: ſequitur motus in non tpe: & ſi ponatur extra magnitudinẽ, non ſeqtur motus in non tempore, quæ eſt rõ difformitatis? Et ſtatim reſpõdet, q hoc ideo eſt, quia motus cœli fit a duobus motoribus: quorũ alter eſt finitæ motionis, & eſt anima cœli: & alter infinitæ, & eſt potentia omnino ſine materia: & q motus cœli a motore finito habet, q ſit in non tempore, & a motore infinito, q ſit tpe perpetuo. Vbi a plano ſenſu literæ nõ diuertendo, manifeſtè patet, q ipſe eſt opinatus primum motorẽ eſſe infinitæ uirtutis intenſiuæ, & propter iſtã infinitatẽ cauſare per ſe primo ſempiternitatẽ motus cœli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis: quæ enim ſint immobiles, poſſunt uirtute ꝓpria cauſare perpetuitatem motus, per accidens tñ: ut ex dictis patet. Et quia prædicta uerba Auer. Aliis locis eiuſdẽ cõtradicere uidentur (ut adduximus arguendo ad oppoſitũ): ideo a diuerſis diuerſimodè expoſita, uel potius extorta ſunt: prout quilibet uoluit non ſe Auerroiſtã, ſed Auerroim ſuũ facere, vñ oportet expoſitiones eorũ afferre, ut ſciatur ueritas. Quidã igit̃ dixerũt, q Auerrois intendit q ſit finitus intenſiuè primus motor, infinitus aũt in duratione: non tñ formaliter, ſicut alij motores: ſed ẽt cauſaliter: quia ſempiternitas motus aſcribitur fini ipſius motus, q eſt purus actus omnino, & per hoc differt a cæteris motorib. Et hi diuiſi ſunt in duas uias. Nã quidã eorũ dicunt q illa diſtinctio motoris infinitũ & infinitũ, eſt diſtinctio realis: quidã uero qd eſt diſtinctio rõnis in primũ motorẽ ſecũdũ q eſt finis & ipſummet ſecũdũ q eſt agẽs, & ſecundũ quod agẽt mouet in tpe: qa eſt uigoris finiti intenſiuè: ſecũdũ uero quod finis perpetuat motũ: & iõ dr̃ infinitus in duratione cauſaliter. Alij uerò dixerunt, q primus motor non eſt uirtutis finitæ nec infinitæ intẽſiuè: quia non eſt uirtutis actiuæ, ſed dr̃ infinitæ cauſalitates, cauſalitate finali: ut dictum eſt. Alij autẽ dixerunt, q illa uerba Auerrois examinanda & gloſſanda ſunt ſecũdũ determinationes factas in de ſubſtãtia orbis, &c. ubi magis ex propoſito tractauit rẽ hanc, ubi manifeſtè negauit infinitatẽ intenſiuam. Sed quòd oẽs hmõi reſpõſiones errãt manifeſtatur. Et primo q loquatur de infinitate intenſiua probatur primo ſic. Quandocunque ſit aliqua diſtinctio propoſita habens plures ſignificationes, & alterũ oppoſitorũ declaratur ab ipſo diſtinguente quo ad quid nominis, ſecundũ quã intẽſionẽ ſumit, reliquũ dẽt ſumi ſecundũ oppoſitã intẽtionẽ. Patet iſta: aliter periret omnis certitudo diuiſionũ & ſyllogiſmi diuiſim, &c. ſed Auer. diuiſit motorẽ cœli in motorẽ finitæ motionis, & infinitæ motionis: & deſcripſit alterũ mẽbrũ. ſ. motorẽ finitæ motionis p finitatẽ intenſiuè, ut patet: quia ibi expreſsè ſubdit, Dicere finitatẽ, eſt dicere ꝓportionẽ motoris ad motũ tẽ: ergo reliquũ mẽbrũ. ſ. motor infinitæ motionis, eſt deſcribẽdũ ſecũdũ intẽſionẽ oppoſitã, ſc. q dicere infinitatẽ eſt dicere in proportionẽ: & ſic erit motor infinitus intẽſiuè. Secundo ſic: Termini q̃õnis & rẽſionis ſecundũ artẽ demõſtratiuã non differunt, ſicut nec quæſtio differt a concluſione in terminis, ſed in modo. Conſtat autẽ quòd motor infinitus de quo eſt ſermo in quæſtione, eſt infinitus intenſiuè: quoniam eſt ille, de quo dicitur in 8. Phyſ. tex. 79 q mouet in non tempore: ergo finitas & infinitas de qua eſt ſermo in reſponſione, eſt ẽt intenſiua. Tertio ſic, Quælibet reſponſio a ſapiente data, debet ſumi in ſenſu in quo quæſtio mota reſpondet: ſed ita non: reſpondet quæſt motæ, niſi intelligatur de infinitate intẽſiua: ergo, &c. Declaratur minor: quæſt. uirtus infinita requiſita ad mouendũ tẽpore infinito, poſita in magnitudine, infert motũ in nõ tpe, & poſita extra magnitudinem, non. Huic autẽ quæſtioni nõ ſatisfit dicendo, q hoc iõ eſt, quia ibi ſunt duo motores ſeparati & ambo finiti, ſed alter actiuè, & alter ut finis: & ex motore ut finis eſt ſẽpiternitas, ex motore uero ut agente eſt q motus ſit in tempore. Hoc. n. ſiue uerum, ſiue falſum ſit, eſt impertinens quæſito: & ſollicitudo ſuperflua. Tota. n. quæſtio eſt quare a uirtute ſeparata non ſequitur motus in non tempore, ſicut a uirtute poſita, in magnitudine. Et conſtat q eſt ſermo de uirtute actiua. Hæc aũt quæſtio ut nouitij poſſint percipere (ſicut & quælibet alia) aliquid certũ ſupponit ſ. infinitatem uirtutis ſiue in magnitudine, ſiue extra. Et quærit dubium, quare ſi illa ſit infinita uirtus ponitur in magnitudine, mouet in non tpe: & extra non. Quæratur ergo ab iſtis primò: Qualis eſt illa infinitas uirtutis, q̃ ſupponitur, intenſiua, an durationis? ſi intenſiua, hr̃ intẽtum: ſi durationis, quæſt. & nulla & ridiculoſa eſt. Nulla quidẽ, quia a uirtute actiua infinita in duratione poſita in magnitudine, non ſequitur motus in non tpe: ut patet de uirtute alteratiua ſolis a qua terra aliqua alteratur, & tñ in tempore. Nec poteſt dici quòd illud eſt uerum tñ de uirtute motiua unico motu locali tantũ: q̃a expreſsè Ariſt. in 8. Phy. tex. 69. unde hoc ſumptum eſt, dicit hoc uerificari in omnib. uirtutibus motiuis quocunq; motu. Ridiculoſa aũt. quia puerile eſt quęrere, quare à uirtute finita in uigore, infinita aũt duratione ſeparata materia, prouenit motus in tempore & non in toto tpe. Quis. n. eſt adeo rudis, ut ignoret finitatẽ & infinitatem intenſiuã uirtutis, ſequi uelocitatẽ certã uel incertã motus, & non finitatem & infinitatẽ durationis? Vltimũ igitur reſiduũ horum eſt, q quõ illa certam infinitatem determinatè ſupponit, ſed infinitatẽ in cõi: quia ex motu perpetuo neutra infinita determinate concluditur, ſed in cõi concluditur, q oportet uirtutẽ motiuã tempore perpetuo eſſe infinitã. Vnde dicunt q quæſtio Auerrois eſt, cũ ſit q uirtus motiua tẽpore infinito ſit infinita, abſtrahendo ab hac & illa infinitate, quare poſita in magnitudine infert motũ in nõ tempore, & extra magnitudinẽ, non. Et rñſio eſt ſupponẽdo q ſi aliqua uirtus poſita in magnitudine, debet mouere tpe perpetuo, oportet q ſit infinita intenſiue, ex 8. Phyſicorum, textu 78 & conſequẽter moueret in tempore, ex textu 79 & addendo quòd ſi aliqua uirtus motiua tẽpore perpetuo ponatur extra magnitudinem: & illa eſt neceſſariò infinita ſecundũ durationẽ, & diſtinguitur in motorẽ & agens: & ſic eſt finitæ motionis. i. mouet in tempore, & motorẽ ut finis, & ſic eſt infinitæ motionis. i. mouet infinito tẽpore, quod uirtuti poſitæ in magnitudine conuenire non poteſt. Non. n. poteſt diſtingui in motorem ut agens & ut finis: & ideo oportet, q uirtus motiua tempore infinito, ſi eſt in magnitudine, moueat in non tempore, extra magnitudinem, nõ. Sed uerè iſti innituntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter. ſ. in re ipſa, & in expoſitione Auer. In re ipſa quidẽ, quia falſum eſt, q uirtus motiua tempore infinito, ſi ponitur in magnitudine, eſt infinita intenſiuè: ſi extra magnitudinẽ, non. Quæratur. n. ab ipſis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate tẽporis eſt ſermo. Diſtincta eſt. n. ſuperius ex 6. Phy. quia eſt duplex: ex parte mobilis. & ex parte ſpatij: ſuper ſe & per accidens. Si eſt ſermo de uirtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium eſt, q illam oportet eſſe infinitam intenſiuè: in tex. n. 78. non eſt ſermo de tali uirtute, ſed de prima, ut ex dictis patet. Amplius: Cũ Philoſophus obedire debeat rationi. oportet reddere cãm, quare cum ad mouendum B. mobile certa uelocitate, puta motu unius horæ: requiratur tanta uirtus intenſiuè, puta ut centũ: & ad continuandum illum motum tempore perpetuo ſufficiat ex parte uirtutis motiuę, q ſemper perſeueret in eodẽ uigore: quare, inquã, eſt quòd uirtus talis ſi ponatur ex magnitudine, ſequitur q ſit infinita intenſiuè? Hoc. n. neq; ex parte perfectionis uirtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamen hoc eſt ſuper q iſti fundãtur. Quòd ſi dicat q hoc orit̃ ex hoc, q illa uirtus actiua ſemper remanere dẽt in eodẽ uigore, hoc puerile eſt: quia ex hoc nihil aliud ſequitur, niſi q illa uirtus oportet q ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc aũt, q uirtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitæq; durationis ſiue in quãto, ſiue extra, non hr̃ maior pfectio intenſiua: ut de ſe patet in primo Eth. c. 7. ab Ariſt. & Auer. dr̃. Et datur exemplum de albo: q ex hoc, q ponitur ꝑpetuũ, nõ ſequitur, ergo eſt albius: quia diam maioris & minoris rõnis non infert diam ſecundũ magis & minus. Vnde ridiculũ eſt, q quidem inter Philoſophos ſe locatos dicant, quòd ideo non poteſt eſſe uirtus motiua actiuè tpe perpetuo in magnitudine, quia oportet ipſam eſſe durationis infinitæ, & per hoc infinitatem intenſiuè. Deberẽt. n. inferre, ac per hoc inalterabilem, & incorruptibilem: ad quod ſequitur infinitas intenſiua.

Pudet aũt adducere quorũdã fatuitatem dicentium, q proceſſus non ſit ab Auer. & Ariſt. ad concludẽdũ, primum motorẽ eſſe incorporeũ abſolutè, ſed ad concludendum, ipſum eſſe incorporeum. i. non immenſum materiæ, ad eſſe: quæ eſt tantum apud eos in generabilib. & corruptibilibus. Rationis ſiquidem Ariſt. a tex. 78. ubi inchoat, teſte ipſo Ariſt. ibi cũ Auer. tractatur

intendentes

intendentis oſtendere impartibilitatẽ primi motoris:nis aſt ex natura quãti & extenſi ſiue corruptibilis ſiue nõ:ut patet:& in tex. vlt. rõnem formãs ex efficacia probatorũ, & non aliter concludit primũ motorẽ impartibilem: unde hoc eſt ſimpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictũ. ſ. ꝙ uirtus motiua actiuè tempore perpetuo ſi eſt in magnitudine, eſt infinita intẽſiuè, ſi extra, nõ oportet uel ex rationibus formalib. terminorum intelligibiliter deducere, uel ſenſibilibus aſſumere. Sed iã oſtenſum eſt ex rationibus terminorũ hoc non deduci: ſed oppoſitũ quo ad primã partẽ, & ſenſibilia idẽ teſtantur: ergo hoc eſt uoluntariè dictũ. Ex ſenſibilibus enim habemus, ꝙ uirtus alteratiua Solis eſt motiua actiuè, & eſt in magnitudine: & tñ non eſt infinita intẽſiuè, nec alterat in non tempore. Nec põt dici, ꝙ quia ſermo eſt de uirtute actiua motus localis, iõ inſtantia nõ militat. Tum qa eadẽ eſt ratio quoad mouere in nõ tempore, & infinitatem intenſiuã de uirtute alteratiua & motiua ſecũdũ locũ, & uniuerſaliter motiua ſi ponantur in magnitudine, ut dicit 8. Phyſ. tex. 79. ut iã adductũ iterũ eſt. Tum quia ſi idem alterabile ſemper ſupponeretur alterationi Solis, tũc Sol unũ numero motũ perpetuũ poſſet continuare, nulla facta augmentatione ſuæ uirtutis quidquid ſit de antecedente huius cõditionalis: & ſic uirtus finita intẽſiuè, infinita duratione, moueret in tẽpe infinito vnũ motũ cõtinuũ, & non in non tẽpe: unde ꝙ de facto non ſic hoc, eſt per accidens, quãtũ eſt efficacia uirtutis. Accidit. n. tantæ uirtuti, ꝙ unum ad plura ſubijciuntur, &c. & nihil minus poſſet in unum ſemper, q̃ plura. In expoſitione autem uerborum Auerrois errant: quia ex huiuſmodi ſenſu non hr̃ reſponſio ad quæſitum: eſſet. n. reſponſio, quòd ideo uirtus motiua tempore infinito poſita in magnitudine mouet: et in non tempore, & poſita extra magnitudinẽ, non: quia uirtus extra magnitudinem diſtinguitur in motorem ut agens, & motorem ut finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi poſſit quæſita differentia, centum iuga boum non deducerent.

¶ Quartò principaliter probatur, quòd de infinitate intẽſiua ſit ſermo Auer. ibidem: ex eo, quod ibi dicit, quòd motus cœli inquantũ eſt ab anima cœli, ſortitur determinatam uelocitatem, inquantum uerò eſt a primo motore, ſortitur ſempiternitatẽ. Ex hoc. n. arguitur ſic: Aut intendit, ꝙ motus cœli habeat ſempiternitatem à primo motore effectiuè, aut finaliter. Si effectiuè, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam cœli, tripliciter poteſt hoc imaginari.

Primò, ꝙ aĩa cœli, aut non efficiat aut non ſufficienter poſſit efficere ſempiternitatẽ motus, & iõ attribuatur primo motori tanquã cauſæ ſufficienti, & hoc conuincitur demonſtratiuè eſſe falſum ſupponendo aĩam cœli eſſe uirtutẽ motiuã immobilẽ: vt patet ex 8. Phyſ. tex. 85. & ex ſupradictis. Secundò ꝙ anima cœli dependenter illã faciat, primus aũt motor independenter, & iõ attribuit̃ primo motori, ut eius cauſę actiuę independẽter. Et hoc conuincitur eſſe contra Auerroim ibi: aut loquimur de cõi dependentia, qua oĩa entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo: & ſic non ſaluatur cõmentũ, ponens differentiam inter ſempiternitatẽ & determinatã uelocitatẽ motus cœli in hoc, ꝙ illa eſt à primo motore, hæc ab aĩa cœli. tali. n. dependentia communi tam ſempiternitas, q̃ determinata uelocitas eſt à primo motore mediante anima cœli. Aut loquimur de ſingulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, ſ. ſempiternitatẽ motus, anima cœli dependet à primo motore. Et hoc conuincitur eſſe impoſſibile, tenẽdo primũ motorem finitum intenſiuè: & deducitur ſic. Motore ſufficiente ex his quæ in ſe intrinſecè ſunt applicato mobili diſpoſito, circunſcripto quocunq; alio, excepta cõi dependentia ad primum, neceſſario puenit effectus ꝓprius illius motoris. Patet iſta ex terminis: alioquin nulla eſſet via ad probandã cõſecutionẽ cauſæ ad affectũ, & econuerſo. Sed aĩa cœli eſt actiuũ ſe ex ſuis intrinſecis reſpectu motus æterni: ergo circũſcripto quocunq; alio excepto cõi influxu primi, poteſt in motũ æternũ, ergo nulla eſt opus ſpeciali dependentia. Probatur minor ex eo, ꝙ anima cœli habet ex ſuis intrinſecis duo requiſita ad faciendum ſempiternitatem motus. ſ. tantã uirtutem intenſiuè (puta ut mille) & immobilitatem: quolibet enim motor habens hæc duo, poteſt ſempiternum facere motum. quãuis non p ſe, ut dictum pluries eſt. Tertio, quòd anima cœli licet ſufficienter, tñ per accidẽs facit ſempiternitatem motus, primus aũt motor facit eã per ſe: & ideo attribuitur primo motori. ut eiuſ cauſæ actiuæ per ſe primo intẽdenti illam. Et ſic hr̃ intentum: quia, ut ex prima conditionali probata patet, ex hoc ſequitur, ergo primus motor eſt virtutis infinitæ intenſiuæ. Et in rei ueritate iſta vr̃ mens Auer. in illo loco. Loquitur. n. de actiua cauſalitate, ut quæſtio mota oſtendit, & nõ intendit ſubtrahere ab anima cœli cauſalitatẽ actiuã ſempiternitatis, ſed perſeitatem cauſalitatis: cuius nulla virtus finita eſt capax, ut patet ex dictis. Vñ cauſam actiuã per ſe determinatæ uelocitatis poſuit aĩam, ſempiternitatis uerò primũ motorẽ. Si finaliter, hoc põt dupliciter imaginari. Primò, ut ſit ſermo de dependentia cõi: quia oĩa cauſantur in gñe cauſæ finalis à primo. Et hoc eſt cõtra Auer. ibidẽ: quia hoc modo non ſaluat̃ ſua dicta inter terminatã uelocitatẽ motus & eius ſempiternitatẽ: hoc etenim mõ uterq; effectus depẽdet finaliter à primo motore. Scdõ, ut ſit ſermo de aliquo ſpeciali mõ dependendi, in genere tñ cauſæ finalis. Et quantũ uerba eorũ ſonãt, uidentur dicere, ꝙ quodã ſingulari mõ ſempiternitas eſt à primo fine quo nõ eſt determinata uelocitas: ſic ꝙ ſempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate: ꝙ iſta ſufficienter fiat ab agente, illa aũt nõ niſi adiuncta cauſalitate finali primi motoris. Sed qa facile eſt dicere diſtinctionẽ in qualibet re q̃uis ardua, & inexercitati eſt admittere illam in aere: ideo quæramus ab iſtis, quò ſit iſta dĩa. Hoc. n. non poteſt niſi tripliciter imaginari. ſ. aut ſic, ꝙ ſempiternitas careat cã actiua & finali tñ attribuatur. Et hoc eſt ridiculum: quia non eſt intelligibile, ꝙ aliquid effectiuè producat motũ, & nõ producat eius durationem, maximè cum ipſum quod eſt duratio illa (vt 12. Met. tex. 29 dr̃) aut eſt ipſe motus, aut eius paſſio. Conſtat aũt ꝙ hæc ab eodẽ fiunt actiuè ſecundũ rẽ, q̃uis non eodẽ modo: põt. n. eorum, quæ ſunt, idẽ realiter unum per accidẽs, produci ab agẽte inferiori, & alterũ per ſe: ut patet cum Socrates gñat Platonẽ: tunc. n. licet fiat Plato per ſe: fit tñ corpus vel miſtum per accidens: ut dr̃ in primo Phyſ. tex. 76. aut ſic ꝙ ad determinatam velocitatem cã actiua ſufficit abſq; finali, ad ſempiternitatem aũt, nõ. Et hoc etiam eſt ridiculum: quia finis eſt cã cæterarum cauſarum: nulluſq; eſt effectus naturæ aut artis abſq; fine. Aut ſic, ꝙ ad determinatã uelocitatem cauſa actiua cum fine cõi ſufficit, ad ſempiternitatem aũt non, ſed requirunt ſpeciales iõ dependentiæ ad primum motorẽ ut finem. Et hoc eſt iterũ loqui in aere: niſi huiõi rõ aſſignetur. Nec apparet alia rõ, q̃ illa, quæ in eodẽ com. 41. ex intentione Themiſtij ſubditur. ſ. q̃ motor qui mouet ad conſequendũ aliquid, uel conſeruandũ aliquid tranſmutabile neceſſe eſt ꝙ qñq; ceſſet. Motor aũt qui mouet ꝑꝑ aliquid ſemper in actu immutabile, qua rõne mouet vno tpe, mouet ſemper. Et ſic hr̃ ſpecialis ratio dependentiæ ſempiternitatis ex fine, q̃ non hr̃ in uelocitate motus. Sed adducere hoc ad propoſitũ, nouitiorũ eſt. Cum. n. oẽs aĩæ cœleſtes prima intentione operentur ꝑpter ſe (vt dicitur 12. Meta. com. 36 & ſecundo Cœli, com. 17. & 21.) & ipſarum natura ſit immutabilis in actu: & earũ opera ſint ſicut opera artis (vt dr̃ 12. Meta. cõ. 44.) & finis ſit principium in operabilibus: vt dr̃ in 2. Phyſ. tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis ſumunt aĩę illę rõnem ſempiternitatis in ſuis operibus ita ex alijs conditionibus nobis ignotis ſumunt rõnem tantæ uelocitatis. & quare magis ab Oriente moueãt uerſus hemiſphęrium ſuperius, & alia huiõi. n. oĩa fiunt ꝑꝑ melius: ut ex ſecundo Cœli, tex. & cõ. 34. hr̃. Et ex fine neceſſe eſt bonitatem eorum fieri, cum naturalia agantur ꝑꝑ finem, ut dicitur 2. Phy. tex. Vñ ex hoc non magis habet, quòd ſempiternitas ſpecialiter dependeat à primo, q̃ certa uelocitas: vtrumque. n. eorum habet hoc modo ſpecialem rationem dependentiæ ex fine. Amplius. Cum rõ ſempiternitatis motus ſufficiẽter ſumat̃ ex his finis conditionibus. ſ. ꝙ ſit in ſe actu, & habitu & mouẽte immutabilis: & hę ſint cõia oĩbus motoribus cęlorũ reſpectu propriarum eſſentiarũ: nihil ꝓpriũ primo motori dixiſſet Auer. ſed totũ ꝙ dixit iõ uenit oĩbus animabus cœlorũ in rõne finis: nec põt dici, ꝙ dictũ Auer. cõe quidem eſt omni motori ſeparato in rõne finis, ſed appropriatur primo ꝑꝑ dependentiã aliorum à primo & in rõne finis quia ſic non ſaluatur dr̃a inter ſempiternitatẽ & uelocitatẽ: vtraq; n. ꝑꝑ independent. à primo eſt attribuenda fini. Quòd ſi tanquam ad ultimum refugium recurrendo dicatur, ꝙ ſempiternitas motus dependet à primo fine quodã ſingulari modo ignoto nobis: & hoc cognoſcit ex hoc ꝙ oẽs motores cœleſtes cõueniũt in ſempiterne mouere nõ aũt in uelocitate motus (hoc em̃ iõ eſſe credendũ eſt, quia rõnẽ ſempiternitatis hñt reſpiciẽdo primũ: uelocitatẽ uerò reſpiciendo propria.) Hoc eſt contra Auer. qui expreſſe dixit in ſcdo Cœli com. 58. ꝙ motores inferiores inmũt rõnes ſuarũ uelocitatũ ſcd̃m ꝙ magis deſiderãt aſſimilari primo. Eloquit̃ nõ ſolũ de motu diurno, ſed ẽt in circulo obliquo. Deinde hoc nõ eſt ſufficiẽti rõne firmatũ. ꝙ. n. conueniant oẽs ſempiternitate motus: ut dicit Auer. in ſcdo Cœli, com. 38 & 71. & alibi, eſt quia rõueniũt oẽs in hoc ꝙ ſunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet cõijcere, ꝙ ſit ex ſingulari modo dependendi à fine: cũ ſtare pateat, ꝙ finis cõis cũ immaterialitate motoris ſufficiat, nec locus eſt cõiecturis in manifeſtis. Amplius. Velocitas de qua ibi loquitur Auer. ut patet in cõmen. nihil aliud eſt quã tẽporalitas. in qua oẽs motores cœli cõueniũt, ſicut, & in ſempiternitate, nullus. n. mouet in nõ tpe. Reſtat ergo, ꝙ de infinitate intenſiua ſermo Auer. ibidẽ ſit. Et licet euidentiores ſint prædictæ rõnes ſi duo motores ſcd̃m rẽ in primo orbe ponuntur, efficaces tñ ſunt ẽt ſi duo ſecundũ rationem, vnus autem ſecũdum rem ponitur, ut patere põt cuilibet

tas explicare ſcienti. Vnde omnes expoſitiones cõmẽti prædicti falſæ apparent. Vltima aũt ordinẽ librorum Auer. non pẽſauit. Cum n. conſtet ex ſecundo cœli. c. 3. quòd iunior fecerat libellũ de ſubſtãtia orbis: & ex pluribus cõmentis, quæ tunc etiam fecerat ſuper libros Phy. & ex 12. Met. com. 65. quòd iuuenis erat quando fecit ſuper lib. de Cęlo & ſperabat in com. 352. ſe perfecturũ Aſtrologiã: & quòd ſenex ſcripſit ſuper Metaphy. manifeſtè liquet, quòd omnia dicta Auer. ſunt examinanda ad 12. Meta. eius, & non econuerſo: quoniam opus illud teſtamentum eius eſt.

Secunda modus oſtendẽdi infinitatẽ intenſiuã primi motoris.

SECVNDA autem uia ad oſtendendam infinitatem uirtutis Dei glorioſi ſumpta ex S. Th. breuior eſt. Et ſupponit Deum eſſe cãm actiuam alicuius ſubſtantiæ, ſiue mundi, ſiue primæ intelligentiæ, ſiue oĩum incorruptibiliũ, ſiue ab æterno, ſiue in tempore: nihil. n. horum refert, dummõ concedatur per ſimplicẽ emanationẽ (quã nos creationẽ dicimus) Deum aliquid produxiſſe. Hoc aũt nunc ſupponatur: Tũ quia cõiter excellentes uiri hoc concedunt ẽt de mente Ariſt. & Auer. Tum quia expreſsè cõtra Argazelẽ pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret ſpecialẽ quæſtionem, quã alibi tetigimus. Acquieſcentibus ergo huic ſuppoſito, hæc uia paratur: iuxta quã arguitur prælibãdo rõnes terminorũ. ſ. quòd uirtus creatiua eſt uirtus actiua effectus ex nulla potentia paſſiua: ſiue ſit creatiua ab æterno, ut Plato, & Ariſt. cũ ſequacibus poſuerunt: ſiue in tpe ut fides Chriſtiana determinat. Cæteræ aũt uirtutes actiuæ ſunt effectiuum ex aliqua potẽtia paſſiua pręſuppoſita, ut patet in naturalibus & artificialib. Arguitur ergo ſic, loquendo ſp de quãtitate uirtutis ſeu perfectionis: Oẽ quantũ excedens aliud quantum, ſic quòd quãtumcunque exceſſum creſcat, nunquã inter ipſa eſt aliqua proportio, eſt neceſſario infinitũ intenſiuè. Iſta patet ex terminis, quoniam, ut dr in 8. Phyſi. t. 79. ſi excedens eſt finitum addendo ſp quantum ad exceſſum, quãque æquabitur & excedetur. Sed uirtus creatiua eſt aliquãtæ pfectionis, & ſic excedit uirtutẽ factiuã rerũ ex potentia ſubiecti, quòd quantũcunque augeatur nõ eſt inter eas proportio: ergo uirtus creatiua eſt infinita intenſiuè. Probatur minor quo ad ultimã partẽ (quæ ſola eget probatione) ducẽdo ad impoſſibile: quia ſequeretur quòd uirtus tñ actiua ex aliqua potẽtia, & virtus actiua ex nulla potentia poſſent eſſe æquales: quod eſt manifeſtè impoſſibile. Tenet cõſequẽtia ſupponẽdo unũ, quod probatione non eget. ſ. quòd quantò aliquod actiuum poteſt educere rẽ de remotiori potentia ad actũ, tanto eſt uirtuoſius. Ad ſenſum enim patet quòd ad educendum calorem de potentia aquę, maior uirtus requiritur, quã ad educẽdũ ipſum de potẽtia aeris: hoc igitur ſuppoſito arguitur more Ariſtotelico ſic. Sumatur uirtus productiua alicuius (puta Bouis) ex nulla potẽtia, & ſit A. Sumatur quoque uirtus productiua Bouis ex aliqua potẽtia, puta C. & ſit uirtus illa B. Tunc ſic: Iſtæ duæ uirtutes. ſ. A & B per te hñt aliquam proportionẽ, ſit ergo proportio cẽtupla: ita quòd A excedat C nõ plus, quã in cẽtuplo. Et tũc ſumatur potentia paſſiua in centuplo magis elõgata ab actu q̃ ſit C. & ſit illa D. Cũ ergo oporteat tãto uirtuoſius eſſe agens quãto elongatior eſt potẽtia ab actu, neceſſa erit uirtutẽ actiuã Bouis de potentia D, eſſe in proportione centupla ad B, ac per hoc eſſe æqualẽ ipſi A. Et ſic uirtus productiua ex aliqua potentia, & uirtus productiua ex nulla erunt æquales, quod eſt impoſſibile. Imo ẽt eodẽ proceſſu põt deduci, quòd illa ſit ẽt maior: qđ eſt impoſſibilius. Nec põt inficiari quiſpiã hũc proceſſum ex eo, quòd non põt ſumi in rerũ natura potẽtia remotior ab actu quocunque potentia data: oportet. n. ſic dicentes negare proceſſum Ari. 4. Phy. tex. 72. ubi aſſumit plenum ſubtilius quocunque pleno. & 6. Phy. tex. 15. ubi aſſumit modũ uelocitatẽ quocunque motu: & breuiter deſtruere doctrinã traditã in li. Phy. Saluatur enim efficacia horũ & ſimiliũ proceſſuũ ex rõnibus formalib. terminorũ, & ex ueritate conditionaliũ: quicquid. n. repugnat ueritati cõditionalis, eſt falſum & impoſſibile ut Auer. dicit in 8. Phy. tex. 78. Vñ propoſito ſufficit ueritas cõditionaliũ: puta ſi virtus aliqua produceret ex potẽtia in cẽtuplo remotiori, eſſet in cẽtupla proportione. &c. Stat ergo rõ firma, quãuis quidã neſcientes, aut nõ uolẽtes eã formare, ſoluiſſe ſe arbitrati ſunt, ut de Scoto patet prima diſt. quarti qui ideo credidit ſe ſoluiſſe, quia S. Th. nõ ſolicitus circa terminos, quia auibẽtiam rõnibus ſolẽt ſubintelligi, ſecerat maiorem hmõi. Eorũ, inter quæ nulla eſt proportio, alterũ eſt infinitum: ſoluit Scotus, quòd hæc nõ eſt uera, vt patet de puncto & linea: & tñ punctum non eſt infinitum. Propter quod notanter nos poſuimus in maiore utrunque eſſe quantũ: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de ſecundo.

QVÆSTIO

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT igitur argumentis in oppoſitum reſpondere. Ad primũ ergo (qđ tres difficultates tangit, vnã principaliter & duas ex cõſequenti) tali eſt ordine dicendũ, quòd duas annexas difficultates. ſ. an Deus mouet vt finis tñ, vel vt finis & agẽs, & ſi vt agens, an mediatẽ vel immediatẽ: prætãſiuimus dicẽdo, quia eſt.

Tertiam uero principalem, ſ. an expoſitione uirtutis infinitę intẽſiuæ in rerum natura neceſſario ſequatur motus in nõ tpe, pertractabimus dupliciter, ſ. ſecundũ Auer. & ſimpliciter. Quãuis igitur multi ex ſecũdo cœli, tex. 64. Vbi in ſummo gradu pfectionis vniuerſi locatur id, quod ſine actione optimum poſſidet: & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dr, quòd Deus mouet ſicut amatũ & deſideratũ: credãt Deum non eſſe cãm agẽtem, ſed finalẽ: & uerius tñ dicunt ſeruantes vtroque modo Deum cãm: vt Simplicius arguit ex primo cœli tex. 30. ubi Ariſt. dicit, Deum nihil agere fruſtra. Si. n. ad hoc inconueniens ſolicitus fuit Ariſt. deducere, quòd Deus nihil agit fruſtra, ergo ſupponebat Deum agere ppter finẽ: ridiculum. n. eſſet deducere ad hoc inconueniens de cauſa actiua. Auerrois quoque in de ſubſtantia orbis, manifeſtè reprehendit dicentes oppoſitum eſſe de intentione Ariſt. & in 10. Metaph. com. 7. expreſſe dicit, quòd Deus mouet non tñ ut finis, ſed ut motor. Quod ẽt firmat in 12. com. 7. & in com. 44. ubi ẽt poſtmodum Auicennam ponentem Deum eſſe tñ finem, arguit, quòd ſit ſibi propria, ſit cõis cęteris: qualis eſt motus diurnus. Et in ſecundo cœli, com. 17. dicit quòd omne habens actionem in ſe, habet actionem in alio: & com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter ſe prima intentione, inuenitur propter aliud ſecunda intentione: niſi illic eſſet natura non innata largiendũ. Et breuiter totus Auerrois plenus eſt hac ſententia, uel formaliter, uel radicaliter, ut puta quòd in ſeparatis à materia cauſalitas finalis & ſufficiens eidẽ cõueniunt: ut dr 12. cõ. & 35. & 38 & 55.

Nec obſtat quòd Ariſt. dixit, Deum mouere ut amatum: non. n. dixit hoc cũ dictione excluſiua: imò ex hoc magis hr propoſitũ, ſuppoſita illa vniuerſali Auer. quã modo diximus. Id uero qđ ex ſecundo cœli adducitur admiratione dignũ eſt, qua fronte ab Auerroiſtis adducatur, cũ Auerrois ipſe ibidẽ in cõmẽto 46. expreſſe dicat, quòd in illo ſummo gradu hñte optimũ ſine actione, datã latitudo includẽt oẽs intelligẽtias: ita quòd apud ipſum oẽs intelligẽtiæ ſunt in illo primo gradu, & non tñ Deus: & tñ cõſtat apud eos ẽt quòd cæteræ intelligentiæ agũt ad extra. intẽdit. n. ibi Ariſtoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ ſunt hñe optimũ (qđ eſt fœlicitas ſpeculatiua) ſine ei dependentia exteriori actione, non ſicut in nobis iuxta illud 12 Met. tex. 39. deductio aũt qualis optima, &c. & eſſe in primo gradu. Quatenus uerò aĩæ ſunt, optimũ aſſequi per motum: & in ſecundo locari ordine ſimul cũ corporibus, quorum ſunt aĩæ. Vnde Deũ mouere nõ ſolũ finaliter, ſed actiuè dicimus. Et quãuis ex multis cõmentis uideatur haberi, quòd Deus mouet immediatè: quia in com. 44. & 12. Met. reprehẽduntur ponentes Deũ eſſe priorẽ motore primi orbis: & in com. 38. expreſſe dr, quòd primus motor mouet ſine medio: & in com. 38. numerantur ſubſtantiæ immateriales ſcdm numerũ motuũ cœleſtiũ expreſſe, ſupponẽdo nullã eſſe, q̃ non mouet: ut tñ ea dictis ſuperius patere põt. in com. 41. & 12. expreſſe dicit motũ cœli cõpoſiti ex duobus motoribus. Et ideo ſciendum eſt quòd iſta ſibi inuicẽ nõ cõtradicunt: quoniam cum ſint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ, dicẽtis Deum nihil agere ad motũ cœli, niſi ſecundum, quòd prima cã operatur per ſecundas primum motorem eſſe primã intelligentiã productã à Deo, quæ cum aĩa cœli mouet. Alia eorũ, qui dicunt Deum ſolum mouere primum cœlũ. Auerrois uia inceſſit media, utrunque declinans extremũ: & ideo nunc hoc nunc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennã impugnauerit. Eſt igitur apud eum primus motor Deus glorioſus, non tñ mouet ſolus.

Sed quia in motu primi cęli ſunt duo (ſempiternitas motus, & certa uelocitas: puta 24. horarũ) poſuit vtrunque horũ hñe pſe primò cãm actiuã & propriã: ſempiternitatis quidẽ Deũ, certæ uero uelocitatis aĩam cœli. Et hic ſenſus reddet plane expoſitionẽ illius cõmenti abſque extorſione. Et ſic Deus nõ eſt prior motore totius: imò facit per ſe motũ totius quo ad nobiliſſimã eius rõnem, q̃ eſt ſempiternitas: & hoc mõ Deus non eſt aĩa alicuius orbis. Et iõ dixit ibi Auer quòd eſt potẽtia nõ in materia: & per hoc uolebat quòd differret ab aĩa cęli. Et hoc mõ ſaluatur qđ com. 44 dr, quòd illud qđ intelligit motor corporis cęli de primo motore, eſt aliud ab eo qđ intelligit motor orbis Saturni. Et ſic numerus immaterialiũ ſubſtantiarũ ſecundũ numerũ motuũ ſaluatur: quia ex motuũ numero inuẽtus eſt numerus motorum aliorũ à primo: quia iã ex infinitate motus ſtabilitus erat. Nullã. n. ſubſtãtiã immaterialẽ ponimus niſi ex motu cõcluſam: ſed primã ex infinitate motus, cæteras ex numero motuũ & regularium & perpetuorum exigentium motores immobiles. Et hoc conſonat textui Ariſt. expreſſe quærentis numerum motorum immobilium, non numerum motorum infinitorum: ut per hoc inſinuaret quòd de alijs primo loquebatur: quamuis primus quoque ſit immobilis. Eſt liquidẽ ſermo Ari. & Auer. & ibidem contra ponentes ſubſtantias immateriales abſque aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidẽ: quod nos non dicimus. Et breuiter hoc

modo

modo omnia dicta Auer. inueniũtur cõſona, & meritò quia ne to omnia conſonãt. Vnde Heliæ Hebræi labor, quod uanus fuerit patet. Putauit enim, quòd ex hoc ꝙ Deus dicitur motor eſſentiuè primi cœli ſequeretur, ergo mouet ſolus primum cœlum. Iam enim liquet, Deum proprium & motorem primi orbis, quo ad ſempiternitatẽ ſui motus actiuè cauſandã. Mouet ergo Deus cœlum effectiuè ut motor proprius, & mediante anima cœli: ſic ut uniuſque proprius effectus motus cęli ſit diuerſimodè: & ſic quo ad duo prima patet quid tenendum ſit.

Nõ data uirtute infinita intenſiuè, ſequatur motus in non tempore.

¶ De tertio autẽ (in quo tota ſtat difficultas præſens) ambiguitas magna uidetur: diuiſi ſiquidem ſunt Peripatetici circa id quibuſdã eñ apparet, ꝙ ex hoc antecedente, datur uirtus infinita in natura, ſequitur neceſſariò, ergo motus in nõ tpe. Quibuſdã uerò uidetur, ꝙ diſtinctione opus ſit in re hac. & hi in tres diſtinctã ſunt uias alij putant ꝙ diſtinctio modi agendi. ſ. liberè uel neceſſariò opus ſit. Alij uerò ꝙ diſtinctio modi eſſendi illius uirtutis infinitæ. ſ. an habeat eſſe materiale, an immateriale, ad hoc ſufficiat. Alij aũt duas diſtinctiones neceſſarias credũt ad ſaluandam infinitã uirtutẽ in rerũ natura, ſcilicet modi eſſendi (quæ modò dicta ſunt) & modi agendi, ſ. mediationẽ uel immediationẽ, ita ꝙ oẽs hmõi opiniones ſunt quatuor. Et primam quidẽ poſtponentes (quia ex diſcuſſione aliarum quid ueritatis habeat patebit: & eius fundamẽta ſunt quæ arguendo adduxim⁹) ad ſecundã nos transferamus, opinionẽ, quia tria dicit. Primò, ꝙ ex hoc antecedẽte, uirtus infinita eſt in magnitudine: neceſſariò ſequit, ergo mouet in nõ tpe, qđ implicat cõtradictionẽ. Et in hoc conueniunt cũ Ariſt. 8. Phy. tex. 29. omnes Peripatetici: licet differant in modo deducendi conſequentiam. Scot. enim in primo ſent. diſt. 2. q. ad ult. dicit, quòd ex eo ꝙ in antecedente aſſumitur uirtus infinita ſubintelligendo, agat neceſſariò ſequit̃ ergo actio ſua eſt in non tpe: alioquin in æquali tẽpore agere cõtingeret uirtutẽ infinitã & finitã, iuxta deductionẽ Ariſt. ibi. Ex eo uerò, quòd in antecedente additur ly in magnitudine (id eſt extenſa) ſequit̃ quòd ſi agit, agat circa corpus: & cõſequenter ꝙ ſit ibi aliqua reſiſtentia & ſit etiã diuerſa approximatio partiũ paſſi ad agẽs: ac per hoc ſequtur, ergo actio illius uirtutis eſt mouere: quia hæ duæ cauſæ, ſcilicet diuerſa approximatio partiũ & reſiſtentia, faciunt ſucceſſionẽ eſſe in motu, & ſic ex toto antecedente ſimul, ſcilicet uirtus infinita in magnitudine ſequit̃ mot⁹ in non tempore. Sed hæc deductio manifeſtè peccat: quia ex hoc ꝙ aliqua uirtus eſt extẽſa, & agit in corpus, nõ ſequunt̃ illæ duæ cauſæ ſucceſſiuitatis: ſed una tãtũ, ſ. diuerſa approximatio partiũ paſſi ad agens: ſed ex omnibus his abſq; reſiſtẽtia nõ ſequit̃, ergo illa actio eſt motus. Et hæc omnia nõ egent probatione: quia manifeſtè patent de uirtute illuminatiua. Hæc enim eſt extenſa, & agit in corpus, &c. & tamen non eſt motus propriè (de quo loquimur) ut diſtinguitur contra mutationem S. Thom. autem, quia Ariſt. non fuit ſollicitus ibi de utraque parte cõſequẽtis deducenda, ſupponit cum Auerroe & cæteris expoſitoribus (quantum uidiſſe me recolo) ꝙ ſubiectum illius antecedentis, ſ. ly uirtus ſeu potẽtia ſupponit pro uirtute motiua, proprie ſumendo motum, ita ꝙ antecedẽs illius cõſequẽtiæ ſecũdũ ueritatem eſt hoc, uirtus motiua infinita eſt in magnitudine. ergo. Et ꝙ hæc ſit mens Ariſt. patet ibi, ex eo, ꝙ probãdo ſuppoſitionem unam. ſ. ꝙ maior uirtus facit ęquale in minori tẽpore, dicit ut calefaciens, aut dulcefaciens: aut proiiciens, & omnino mouens. Vbi manifeſte patet, ꝙ de uirtute motiua loquimur. Patet etiã ex ſine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonſtrationẽ illã, niſi ad inueſtigandã impartibilitatem primi motoris, quem conſtat mouere propriè. Vnde impertinẽs erat pro poſito tractare de omni uirtute extenſa: quãuis ex iſta negatiua, non poteſt dari uirtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex cõſequenti, ꝙ nulla uirtus in magnitudine eſt infinita: quia quũ ſit uirtus, aut ſubſtantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatẽ ſubſtãtialẽ, & omnis uirtus ſubſtantialis in magnitudine, ſi eſt ſimplex, ſit principium alicu-us motus naturalis (ut patet in primo cœli texto ſeptimo) & ſimplicibus exiſtentibus finitis, impoſſibile ſit mixtum fieri infinitũ, manifeſtè deduci põt ex negatione infinitatis uirtutis motiuæ in magnitudine, negatio infinitatis omnis uirtutis extenſæ.

¶ Facit tamen uim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc ꝙ uirtus extenſa non eſt intelligens, uirtus autem extra magnitudinem eſt intelligens: ut patet. 3. de Anima, commen. 5. uirtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum poteſt. Ac per hoc tenet conſequentia Ariſt. Quia ſi eſt uirtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum poteſt, ſequitur, ergo mouet in non tempore: ut patet ex deductione Ariſt. ibidem. Secundò dicit, ꝙ ex hoc antecedente, uirtus infinita eſt (etiam loquendo de motiua) non ſequitur neceſſariò, ergo mouet in non tempore: quia poteſt illa uirtus eſſe agentis liberi in cuius poteſtate eſt actio, & modus agendi. Et quum hoc arguit eſſe contra Ariſtot. & Auer. & omnes Philoſophos, Scot. cum ſequacibus non reputat hoc inconueniens: imò dicit in 2. ſent. diſt. 1. q. 3. eos ſibipſis contradicere, ponendo Deum agere neceſſariò.

¶ Mihi autem uidetur hoc non eſſe cõtra Ariſt. eo ꝙ nulli imponendum eſt, ꝙ non dixit, nec neceſſariò ſequitur ex dictis eius. Deum autem non eſſe agens liberum, nullibi dixit Ariſt. nec ex dictis eius ſequitur neceſſariò. Demonſtratio ſiquidem poſita in primo cœli, tex. 50. ſufficienter ſaluatur ſupponendo omnes intelligentias differre ſpecie, ꝙ mouere quantũ poſſunt, ut aſſimilẽtur deo glorioſo: cuius proprius effectus eſt ſempiternitas, ſiue liberè, ſiue neceſſariò illã cauſet. Numerus quoq; intelligentiarum eiſdem ſuppoſitionibus ſtantibus optimè inueſtigatur ex numero motuũ: ſunt enim omnes motores adæquati. Incõueniens & eſt quod dicitur in textu 79. ſcilicet uirtutẽ finitam & infinitam mouere æqualiter manifeſtè ibidẽ adſcribitur uirtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci poſſunt, facilè ſaluari uidentur abſq; hoc. Nolo tamen propterea Ariſt. attribuere, quòd poſuerit Deum agere liberè, ſed opinionem ſuam ad nos perueniſſe tantum: cõtra Auer. tamen illam reſponſionem eſſe non dubito: ut ex commento quarto duodecimi Metaph deducere facile eſſet: & commento uigeſimoprimo 2. de cœlo manifeſte habetur.

¶ Sed quia ex principijs philoſophiæ non neceſſariò ſequitur, Deum agere neceſſariò idcirco quũ ſoli rationi obediendũ ſit, quod ſecundo loco contra hoc obijcitur, ſoluendũ eſt. Quũ ergo dr̃, id ad qđ ſequitur falſum, impoſſibile eſt ſimpliciter impoſſibile: &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicit̃, ꝙ quamuis non ſit impoſſibile, Deũ uelle uti tota uirtute ſua: eſt tamen impoſſibile, Deum uelle uti tota uirtute ſua, in hoc effectu, q eſt uelocitas motus. Nec hoc eſt ex defectu uirtutis, aut uolitatis: ſed quia hoc non eſt factibile: unde Deus utitur tota uirtute ſua per ſe cauſando ſempiternitatem motus, & creãdo, &c.

¶ Ad ſecundam uerò dicitur præmittendo quatuor. Notãdũ eſt enim primo, quòd aliud eſt arguere ex potẽtia motiua infinita, & aliud eſt arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum eſſendi, ſ. in magnitudine, uel extra, uel modũ operandi, ſ. neceſſariò, uel liberè. Primũ ſiquidẽ antecedẽs abſtrahit ab oĩ modo eſſendi & operãdi: ſcdm uero modũ eſſendi uel operãdi coaſſumit. Conſtat autem quòd multa poſſunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo eſſendi uel operandi ſimul quæ non poſſent deduci ex illa ratione formali abſolutè. Notandum eſt ſecundo, quòd ex aliqua ratione abſtractè † ſeu abſolutè ſumpta, dupliciter aliqd deducere cõſueuerũt Philoſophi. Vno modo neceſſariò, ſicut ex rõne motus deducit̃, ꝙ oportet eſſe in tempore. alio modo nõ repugnãter, ſicut ex ratione mot⁹ deducitur, quòd quocunq; motu dato, poteſt dari uelocior, &c. Et inter hęc tantum refert, quod conſequens aliquid neceſſario comitatur ipſum, in quocunque ponatur ſecundum omnem modum eſſendi illius: conſequẽs uero aliquid nõ repugnanter, nõ oportet comitari illud in aliquo: imo ſtat quod repugnet ei in quocunque modo eſſendi: ut patet in exemplis adductis.

† Alias abſtrahẽte.

¶ Notandũ eſt tertio, ꝙ tripliciter poteſt imaginari ꝙ potentia motiua infinita exeat in actum ſecundum, uel quod moueat A mobile certa uelocitate, ita quod non poſſit uelocius illud mouere: ſed illud mouere ſibi adęquatum.

¶ Vel ꝙ moueat infinita uelocitate. i. in nõ tempore: nõ eſt enim intelligibile, ꝙ aliquid actualiter moueat infinitè uelociter: & tamen in tẽpore: quia ex quo actualiter mouet tẽpus illius motus certũ eſt ſecundum ſe ſigne: ergo, & ſic procedat̃ iuxta tex. 79. octaui Phyſic. & uenietur ad hoc, quod motus infinitæ uelocitatis erit in æquali tẽpore cum motu finitæ uelocitatis (utpote à uirtute finita facto) qđ eſt impoſſibile. Idẽ eſt ergo mouere actu infinitè uelociter, & mouere in nõ tpe. Vel in medio modo, ſ. ꝙ nunquã moueat tanta uelocitate A mobile, quin poſſit illud uelocius mouere hæc aũt tria aliter ſe habẽt ad potẽtiã motiuã infinitã abſolutè, & aliter ad eã in magnitudine. Ad potentiam ſiquidem motiuam infinitã in magnitudine, duo extrema cõparãtur immediate, ita ꝙ reſpectu talis uirtutis nõ dat̃ medium inter mouere in non tempore, & mouere certa uelocitate.

¶ Ad potẽtiã uero motiuam infinitã abſolutè, extrema hæc ſunt mediata, ita ꝙ ſtat ꝙ moueat ſic uelociter, ꝙ tñ ſemper uelocius mouere poſſit. Et ratio diſformitatis eſt. quia uirtutis extẽſæ quãtum eſt poſſe, tm̃ neceſſario eſt facere: ut patet inductiuè, & conſequẽter ſi eſt infiniti poſſe, ergo hẽt adæquatũ facere: aut ergo hoc eſt certa uelocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim ſic ꝙ uelocius poſſit, nõ eſſe adæquatũ uirtuti: patet. Virtutis uero motiuę infinitę abſolutè, nõ oportet q̃tũ ẽ poſſe, tm̃ eſſe facere: quia abſtrahit ab omni modo operãdi, & eſſendi, & conſequẽter abſtrahit ab hoc. ꝙ faciat ſcdm totum poſſe, aut partiã & tantum uel tantum: & ideo non neceſſariò, ſequitur, quod ſi exeat in actum, ꝙ exeat in opus adæquatũ. Notandum eſt quarto, quòd aliter agẽdum eſt ex infinita uelocitate ad infinitã potẽtiæ motiuæ abſolutè, & aliter econuerſo. Ex infinita ſiquidem

uelo-

uelocitate determinatè, infertur, ergo potentia motiua eſt actu infinita: quia impoſſibile eſt aliter talē effectū ſaluare. Ex infinita uerò potētia motiua nihil aliud pōt inferri, niſi, ergo pōt infinita uelocitate mouere: quia ſi aliquāta uirtus motiua pōt mouere aliquāta uelocitate, maior pōt maiore, & infinita, infinita. Sed quia poſſe mouere infinita uelocitate contingit dupliciter, uno modo ſic, q̃ poſſit facere motū infinitæ uelocitatis in actu: alio modo ſic, q̃ poſſit ſemper facere maiorē uelocitatē quacunq; facta uelocitate, ideo nō pōt ex infinitate potentiæ motiuæ abſolutè inferri determinatè, ergo ē actu infinita uelocitas, ſicut econuerſo.

¶ His aūt præmiſſis, dico quatuor. Primò q̃ ex hoc antecedēte, A eſt uirtus motiua infinita in magnitudine, optimè ſequitur, ergo mouet in nō tpe: quia ſi non, ergo mouet, adæquate certo tpe ex tertio notādo: & tunc ſequitur iuxta deductionem Ariſt. ergo uirtus finita & infinita ſcdm totum poſſe mouent æqualiter. Secūdò dico q̃ ex hoc antecedēte, A eſt uirtus motiua infinita non ſequitur neceſſariò, ergo, A mouet in nō tpe: dicentibus enim q̃ non ſubinferri nō pōt ergo mouet adæquatè in certo tēpore: datur ſiquidē mediū, ſ. q̃ permittetur mouere A mobile tāta uelocitate (puta decem horarū) nō tam adæquatè, ſed poteſt ſemper uelocius: ut patet ex tertio notando. Quod nō pōt dici, ſi uirtus illa eſt in magnitudine: & ideo Ariſt. fundans demōſtrationem ſuam ſuper illa diſtinctione, aut mouet in non tēpore, aut certo tempore: loquēdo de adæquata operatione aſſumit ab aduerſario uirtutem motiuam eſſe in magnitudine: quia de tali conſtat, q̃ oportet ſupponere aliquam uelocitatē eſſe illi adæquatā: quod non oportet uerificari de uirtute motiua abſolutè, quia abſtrahit ab his. Tertiò dico, quòd ex hoc antecedēte. A eſt potentia motiua infinita, non ſequitur nō repugnāter, ergo motus in nō tempore. Probatur hoc ex illo principio: impoſſibile in ſe ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur poſſibiliter, ex quo non ſequatur neceſſariò. Hæc enim eſt differentia inter cōſequēs poſſibile & impoſſibile ex terminis: q̃ poſſibile ex aliquo antecedēte oritur poſſibiliter, ex quo nō oritur neceſſariò: ut patet de uelocitate motus reſpectu motus & mobilis. Impoſſibile uerò niſi habeat cōnexionē neceſſariā cū antecedente ex illo oriri non poteſt: & hoc ideo eſt, quia impoſſibile ex terminis eſt impoſſibile ſimpliciter & omnino. Tale aūt ex nullo oriri poteſt, niſi ex alio impoſſibili, ad qđ cōditionaliter ſequatur, quòd ſine neceſſaria connexione fieri nequit. Cōſtat aūt, quòd motus in non tempore claudit cōtradictionē ex terminis: ſi eſt enim motus, ergo in tempore: & ſi in non tempore, ergo non eſt motus. Et ex antedictis patet, quòd hoc impoſſibile non ſequitur neceſſariò ex infinita potētia motiua: ergo nec ſequit̃ impoſſibiliter.

¶ Sed accidit hic dubiū ex triplici capite. Primò, quia id qđ ſequitur neceſſariò ad aliquid cū aliquo ſpeciali mō eſſendi, ſequitur permiſſiuè & poſſibiliter ad illud abſolutè, uerbi gratia: quod ſequitur neceſſariò ad animal, ratione ſequitur poſſibiliter ad animal: ſed motus in non tempore ſequitur neceſſario ad uirtutē motiuam infinitā habētē eſſe in magnitudine: ut patet, ergo ſequitur impoſſibiliter ad uirtutem motiuā abſolutè. Secūdò, quia quum hoc argumentum ualeat, Si aliquanta uirtus motiua pōt mouere aliquanta uelocitate, ergo maior pōt maiore, & infinita infinita: & ulterius ualeat, aliquanta uirtus motiua poteſt mouere tanta uelocitate, ergo poteſt facere tātam uelocitatē actualiter & maior ſimiliter maiorē: quare non ualet, ergo ſi eſt infinita pōt infinitā facere actualiter. Nulla enim tū appatet difformitatis: & ſic oportet, ſi tenēda ſunt prædicta, negare illā ultimā conſequētiā: quia ut patet ex dictis, poſſe facere uelocitatem infinitam actualiter eſt idem q̃ poſſe mouere in nō tempore. Tertio quia etſi aſſignata ſit ratio quare infinitæ potentiæ abſolutè non oportet aſſignare adæquatum facere quia, ſ. abſtrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinitæ potentiæ motiuæ abſolutè repugnet mouere ſecundū totū poſſe Si enim non repugnat dato q̃ ex ea nō ſequatur neceſſariò nec poſſibiliter, habetur intentū, quia ſi hoc ſibi non repugnat, ergo eſt ſibi poſſibile: poſſibili āt poſito, nullum ſequitur impoſſibile. Ex hoc autem ſequeretur quod moueret in non tempore, ut patet: ergo.

¶ Ad primū horū dicitur q̃ maior eſt ſic modificanda: Illud qđ ſequitur neceſſariò ad aliquid cum aliquo ſpeciali modo eſſendi cōpoſſibili illi primo, ſequitur permiſſiuè ad illud abſolutè: ſic enim eſt uera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cū aliquo ſibi impoſſibili ex terminis, id quod ſequitur ad cō iunctū, utriq; parti ſi repugnat: uerbi gratia. Ad hominē æreum ſequit̃ habere perfectiſſimum ſenſum tactus, nō medium inter contraria: quod ut patet non ſequitur, ex ratione hominis abſolute, nec æris. Sic autem eſt in propoſito: quia uirtutem motiuam infinitam eſſe in magnitudine, implicat contradictionē, parteſq; coniunctæ non ſunt compoſſibiles: ut ex iam dictis patet, & effectus neceſſariò ſequens monſtrat: ſcilicet motus in nō tempore.

¶ Ad ſecūdū dicitur, q̃ ratio difformitatis inter ultimam conſequentiā & priores eſt: quia in omnibus prioribus proportionaliter adaptatur propria cauſa proprio effectui. In ultima autē nō ſecundū ueritatē ſed ſolā apparentiā: enim proprius effectus uirtutis potentis infinita uelocitate mouere, eſt actualiter mouere infinita uelocitate: ſed nulli certæ uelocitati obligatum eſſe ſuū mouere quantum eſt ex parte motiuæ potentiæ. Hoc autē ſaluatur, ſi ſic poſſit in mouere actualiter, ut ſemp̃ poſſit uelocius mouere: ut patet. Et ſi quæratur quā uirtuti potēti mouere uelocitate unius horæ pprio effectu aſſignet̃ mouere actualiter in una hora & duplæ potentię potenti mouere in medietate horæ, proprius effectus dicat̃ mouere actualiter in medietate horę: quare uirtuti potēti mouere infinita uelocitate proprius effectus nō aſſignetur mouere actualiter infinita uelocitate. Reſpōdet̃, q̃ hoc ideo eſt, quia quandocunq; quātitati uirtutis pōt dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo eſt impoſſibile propter implicationē cōtradictionis in ipſo opere, altero uerò eſt poſſibile, dicēdū eſt, q̃ effectus pprius illius eſt ille, in quo ſoluatur mod᷒ poſſibilis. Verbi gratia, & eſt exemplū theologicū: dicimus quòd uirtus creatiua Dei eſt infinita, non ſolum ex parte modi agendi, ſed ex parte creabilium, non tamen ſaluatur infinitas in creabilibus, ſic Deus poſſit creare aliquod infinitū ens, ſed ſic quia quacūq; creatura facta pōt facere perfectiorem. Quum ergo in propoſito inter uirtutem motiuā quamcunq;, finitā & infinitā reſpectu uelocitatis motus hęc ſit differentia, quod finitæ uirtutis quātitati uno modo & illo poſſibili, reſpondet quātitas uelocitatis in effectu, ſcilicet faciendo illam actu: infinitæ uerò uirtutis quantitati duobus modis quātitas uelocitatis reſpondere uſ: ſcilicet facīēdo infinitā in actu, uel mouēdo abſq; obligatione ad certam uelocitatem: & primo modo infinita uelocitas effect᷒ rationem habere non pōt, quum ſit in genere impoſſibiliū ex terminis, ſecundo modo infinitæ potētiæ proprius effectus eſt.

¶ Ad tertiū dicitur, q̃ infinitæ potentiæ motiuæ abſolutè, repugnat mouere actualiter ſecūdū totū ſuū poſſe quo ad uelocitatē motus, non autē quo ad durationē eius: quia operatio talis eſt de genere operationum impoſſibilium ex terminis. Et id, q̃ multos in materia iſta decipit, eſt, quia aſſumitur talis motio ut operatio quædā, & quare infinitæ potētiæ motiuæ repugnet, quærunt quum tamen, ut ex dictis patet, non ſit de genere operationum. ſicut nec alterare cœlum. Nec ex his imponas mihi, q̃ dicam infinito poſſe non poſſe attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis noſtris diligenter inſpectis non habetur: ſed tū quòd infinito poſſe motiuo, non poteſt reſpondere adæquatum operari actualiter, quo ad uelocitatē motus. Ex hoc enim non ſequitur uniuerſalis negatiua, ergo non poteſt reſpondere adæquatum operari: ſtat nanque quod reſpōdeat infinitū operari quo ad durationem motus, & quo ad operationes immanētes. ſ. intelligere & amare. Vnde ad quæſitum cum diſtinctione dicēdū eſt, q̃ infinita potentia motiua pōt referri ad motus uelocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat ſibi mouere ſecundum totum ſuum poſſe, quia iſta nō eſt operatio, ſed quiddam plus quàm chimæricum. Secundo modo non repugnat, imò de facto conuenit, ut ex dictis patet.

¶ Quartò dico q̃ ex hoc antecedēte, A eſt uirtus motiua infinita agētis liberi, non pōt inferri, ergo mouet, aut pōt mouere in nō tēpore: dicā enim in illo tēpore mouere pōt tanq̃ adæquato effectu, ſed mouet ſemper certo tēpore ſicut eligit: non tū ſic quin quā ſi eſt ex ratione uirtutis, poſſit uelocius mouere. Quū enim ex ratione potētiæ motiuę infinitæ abſolutè, nihil aliud ſequat̃, niſi q̃ quātacūq; potētia pōt mouere tanta uelocitate, & maior maiore, infinita pōt infinita uelocitate mouere: & hoc cōtingat dupliciter, ſ. aut q̃ poſſit exire in actū ſecūdū faciēdo infinitā uelocitatē aut q̃ ſic ſemp̃ poſſit, ut nunquā exeat in actū ſcdm, faciendo aliquā uelocitatē, quin poſſit adhuc facere maiorē: & ex rōne potētiæ motiuæ infinitę abſolutè nō neceſſariò ſequat̃ q̃ poſſit exire in actū primo modo: & ex hoc q̃ eſt agentis liberi, neceſſariò ſequat̃ q̃ exeat in actū ſecundo modo. ſi debet exire in actū, cōſequēs eſt, quòd non ex infinita potentia motiua agentis liberi abſolutè conſiderata, nec ex ipſa ſumpta cum tali modo agendi deducatur neceſſariò, ergo motus in non tpe. Et conſequenter quū omnis cōditionalis non uera ſit neceſſaria iſta conditionalis eſt uera: ſi datur uirtus motiua infinita agentis liberi, poſſet dari motus in nō tpe. Et ſic patet ad ſecundā pbationem illius minoris, qđ dicēdū ſit, ſ. q̃ falſum eſt, q̃ ex ratione infinitę potentię motiuę, abſolutè ſequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc ſecunda opinio eſt quod non poteſt aliter ſaluari infinita potentia in rerum natura, niſi ponendo, ipſam agere liberè, eo q̃ aliter ſequeretur motus in non tempore. Sed hoc non eſt dictum cōe, unde non uidetur tutum ſequi illud: præſertim, quia (ut ex dictis & dicēdis apparet) à multis illuſtribus uiris ſaluatur, etiam ſi Deus non ageret liberè.

¶ Tertia uerò opinio quā S. Th. 8. Phy. protulit in lucem dicit, q̃ ſola diſtinctio modi eſſe. ſ. in magnitudine, uel extra, ſufficit ad ſaluādā uirtutē motiuā infinitā abſq; motu in non tempore,

quicquid

quicquid ſit de modo operãdi. Ita q̃ ſecundũ eſt quãuis iſta cõditionalis ſit vera, ſi virtus motiua infinita eſt in magnitudine, daretur motus in tpe: iſta tñ eſt vera, ſi motiua virtus infinita eſt extra magnitudinẽ, daretur motus in nõ tpe. Et fundamentũ huius eſt: quia veritas primæ cõditionalis fundatur ſuper tribus. Primò, ſuper infinitate motiuæ potẽtiæ, ex qua habetur q̃ poſſit mouere infinita velocitate. Secũdò, ſuper modo eſſendi eius in magnitudine, ex eo q̃ hĩ q̃ quantũ eſt poſſe, tm̃ eſt operari. Tertiò, ſuper hoc qđ effectus non eſt dignior ſua cauſa: ex quo hĩ, ſi aliqua virtus eſt in magnitudine, eius adæquatũ opus põt recipi in magnitudine. Ex his.n. tribus cõſurgere veritatẽ illius cõditionalis patet ex eo, q̃ ſi quodcũq; horũ triũ deſit, cõditionalis nõ eſt vera. Si.n. deeſt infinitas potẽtię motiuę, nunquã deduceretur motus in nõ tpe: ſimiliter ſi nõ ponitur in magnitudine, ſeu operari tm̃ quantũ põt, nũquã deduceretur motus in nõ tpe: & nihil minus, ſi nõ ponitur q̃ operetur in paſſo capaci adæquatę operationis illius potẽtię, nũquã ſequeretur motus in nõ tpe: quẽ cõſtat nõ ſequi niſi ex motione adæquata potẽtiæ motiuæ infinitæ. In operationibus ſiquidẽ tranſeuntibus non ſolũ impeditur operatio, & eius quãtitas ex parte potẽtiæ actiuę, ſed ex parte paſſi. Cõſtat aũt q̃ propriũ paſſiuũ motiuæ virtutis, eſt mobile in actu: q̃ oportet eſſe actu quantũ & corpus, &c. vt patet 6. Phyſ. tex. 32. & ideo niſi ponatur, q̃ adæquata motio virtutis motiuæ infinitæ aſſumptæ in antecedẽte poſſit recipi in corpore in actu, ſeu in magnitudine (idẽ.n. ſunt in propoſito) nõ põt deduci, ergo mouet in nõ tpe: & quia hoc nõ poni põt abſolutè, quia eſt impoſſibile: ideo oportet poni vt ſequens ex antecedẽte aduerſarij: hĩ aũt, vt iã diximus ex illo, quia cauſa non eſt indignior effectu. Ex his aũt patet, quare ſecunda cõditionalis. ſ. ſi virtus motiua infinita eſſet extra magnitudinẽ, daretur motus in nõ tẽpore, nõ eſt vera: quia deficit ſibi tertia conditione. non.n. oportet virtutis exiſtentis extra magnitudinem dari adæquatũ opus in magnitudine, & ratio eſt: quia virtus immaterialis cõparatur ad oĩa quãta, vt vniuerſale ad particulare nõ in prædicãdo, ſed potius in eſſendo & cauſando: nec eſt rationabile vt materiale poſſit totã immaterialẽ virtutẽ adæquare. Vnde ad maiorẽ horũ euidentiã conſiderandũ eſt, q̃ motus relatus ad infinitã potentiã motiuã in magnitudine & extra, diuerſimodè cõparetur. Illi quidẽ vt effectus proprius cauſæ particulari & propriæ, huic verò vt effectus particularis cauſæ vniuerſali (quemadmodũ liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus eſt effectus in corpore. & conſequenter fit à virtute corporea, ſicut ab vniuoco: à virtute verò immateriali, ſicut ab æquiuoco & vniuerſali: & ideo ſicut ridiculũ eſſet ex quantitate virtutis Solaris inferre quãtitatẽ huius particularis effectus, vt adęquantẽ virtutẽ ſolis, ita rõnabile eſt ex quãtitate virtutis immaterialis inferre quantitatẽ huius effectus particularis, qui eſt velocitas motus tanquã effectũ adæquatũ. Conſiderandũ rurſus eſt, q̃ inter potẽtiã motiuã infinitã in magnitudine ſeu abſolutè: & potẽtiã motiuã infinitã incorporeã hoc intereſt, q̃ illa aut nihil aliud per ſe dicit niſi principiũ motus, vt patet ſi ſumatur abſolutè, aut ſi aliquid aliud addit, nihil addit eleuãs ipſam ſupra rõnẽ proprij principij motus: vt patet ſi ſumatur in magnitudine. Iſta aũt eſt hoc, q̃ immaterialis ordinis ponit, ſupra rationẽ proprij principij motus eleuatur, ſicut & ſupra corporalia. Propter q̃ ex hoc ipſo, q̃ ponit extra magnitudinẽ, ſequitur q̃ nõ per ſe primò reſpiciat motus velocitatẽ, qui eſt corporeus effectus quemadmodum faciunt virtutes corporales, ſed altius qđ per ſe primò aſpiciat, & ſecundariò & quaſi per accidẽs motũ. Vnde fit, vt infinitas virtutis motiuæ ſi eſſet in magnitudine motus, velocitate neceſſariò manifeſtaretur. Infinitas aũt virtutis motiuæ exiſtẽtis extra magnitudinẽ nõ: quia. ſ. infinitas potẽtię in magnitudine eſt per ſe primò particularis principij motiui: infinitas verò potẽtiæ extra, eſt per ſe primò rei eleuatæ ſupra ordinẽ principiorum motiuorũ particulariũ. ac per hoc altius quid reſpicit vt adæquatũ motũ quã velocitatẽ motus. Imaginandũ eſt.n. q̃ res illa infinita extra magnitudinẽ, quãuis habeat in ſe vnde poſſit mouere: hoc tñ opus nõ per ſe primò reſpicit ad illã, ſed aliquid altius: quia vt pluries dictũ eſt, motus per ſe primo eſt actus corporis, virtus aũt illa eleuata eſt ſicut ſupra corpora, ita ſuper oĩa corporalia per ſe primò: quod dico pp ens & bonũ, & alia huiuſmodi: quæ eſſi ſint corporalia, non tñ per ſe primo: & ideo non oportet ſi virtus illa eſt infinita, velocitatẽ infinitã poſſe ab ea prouenire. Ex duobus ergo falſificatur ſecundũ S. Tho. cõditionalis iſta. Primò ex eo q̃ virtutẽ extra magnitudinẽ non oportet habere adæquatũ facere ſuæ virtutis, quũ agat per intellectũ, vt dictũ eſt in ſecũda opinione. Secundò ex eo q̃ conſiderata virtute infinita extra magnitudinẽ non conſiderato modo operãdi, ſequeretur, ergo daretur motus in nõ tẽpore: quia non poſſet fieri motio quo ad velocitatẽ adæquatã virtuti motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cęli, quod non eſſet capax motionis adęquatę illi virtuti, nec abſolutæ, quia hoc implicat: nec ex hypotheſi datæ, quia infinita potentia non eſt conceſſa in magnitudine, ſed extra.

¶ Contra hãc aũt opinionẽ dupliciter obijcitur. Primò, quia ſi ex ſola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ hĩ ſufficiẽs ratio falſitatis ſecundæ cõditionalis, manifeſtè ſequitur q̃ nõ refert, ſi ponatur, uirtutẽ illã eſſe motiuã neceſſariò, dummodo ponatur incorporea: ſtãt enim iſta duo ſimul, nõ enim eſt impoſſibile uirtutẽ immaterialẽ eſſe neceſſariò motiuã, ut Ariſt. & Philoſophi tenent de animabus orbiũ. Et hoc aũt quæratur in quanto tẽpore moueret uirtus infinita extra magnitudinẽ mouens ſecundũ totum poſſe, & ſignetur illud tẽpus, & tunc procedatur in ata tex. 79. octaui Phyſic. deducendo ad impoſſibile, q̃ æqualiter moueat uirtus finita & infinita. Secundò, quia hoc eſt expreſſè contra Auer. in ſecundo cœli, com. 18. & 71.

¶ Ad primũ horum dr, q̃ iſtæ duæ conditionales diſtant ſicut cœlũ & terra. Si infinita potentia motiua eſſet extra magnitudinẽ, moueret in nõ tẽpore, & ſi infinita potẽtia motiua exiſtẽs extra magnitudinẽ, moueret ſecundũ totũ ſuũ poſſe, moueret in non tẽpore. Secunda.n. eſt uera: quia in antecedẽte eius tam ponitur ipſam ſecundũ totũ poſſe actualiter mouere, & conſequẽter habere mobile talis motionis ſubiectũ: quum motus ſit actus mobilis, ac per hoc in hac cõditionali ſaluãtur tres antedictę cõditiones. In alia uerò nõ habetur ex hypotheſi antecedentis, mobile capax totius poſſe, & ideo eſt falſa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autẽ cõditionali ſuper quã firmatur argumentũ, ſ. ſi eſſet extra magnitudinẽ infinita uirtus motiua, neceſſariò daretur motus in non tẽpore: dicenda ſunt duo. Primò, q̃ eſt impertinẽs propoſito: quia nõ habetur ex dictis S. Th. Multũ.n. refert, poſita uirtute infinita incorporea, loqui de ipſa, & cõſequentibus ad ipſam ut ſic, abſtrahendo à quibuſcunq; alijs, quæ nõ neceſſariò ipſam infinitã & incorporeã comitantur: & loqui de ipſa, addendo ſibi ſpecialẽ modũ agendi. ſ. neceſſariò. Primo.n. modo eſt ſermo S. Th. & nõ ſecundo, & primus nihilominus modus nihil ponit incõpoſſibile, ſecũdus uerò fortè adunat incõpoſſibilia: quia quãuis uirtuti incorporeæ nõ repugnat eſſe neceſſariò motiuã, & uelocitatiuã motus, repugnat tñ forte uirtuti incorporeę infinitæ, unde non oportet ad illã cõditionalẽ ſolicitã hic eſſe. Si tñ de ueritate eius quæratur, dicendũ ſecũdò uidetur, q̃ eſt falſa eadẽ ratione, qa. ſ. ex hypotheſi antecedẽtis hĩ q̃ in mobili poſſet recipi adæquatus effectus illi uirtuti. Vt.n. iam infinities tactũ eſt, motus in non tempore eſt quoddã impoſſibile ex terminis, & non ſequitur niſi ex aliqua hypotheſi impoſſibili: quã requirere illa tria monſtratũ eſt. Et quũ cõtra arguebatur, ergo moueret in aliquo certo tempore, ſignetur illud, &c. & reſpondetur, q̃ quia ex parte motoris nulla poſſet certitudo uelocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiæ, & in non tẽpore mouere non ſequitur ex hypotheſi: oportet dicere q̃ ſi moueret, moueret ea uelocitate, cuius mobile eſſet capax, puta ſi eſſet mobile nõ uiolentabile & capax motus 24. horarũ, tanto tẽpore moueret illud, & non minore. Et ſi cõtra hoc dicatur, ſignetur tẽpus illud: intrepidè aſſignetur, puta una hora uel decẽ: hoc enim non refert. Et ſi procedatur deinde ad hoc q̃ eodẽ tẽpore mouebit idẽ mobile uirtus finita, & infinita, dicetur hoc nõ eſſe incõueniẽs, qñ aliũde prouenit, q̃ ex uirtute motiua. Inconueniens ſiquidẽ eſt, q̃ uirtus finita & infinita ex proprijs meritis cõſideratæ moueãtur æqualiter: ſed qñ aliũdè hoc prouenit, puta ex libertate agentis (ut ſecunda opinio dicit) uel ex parte mobilis: ut modo dicitur, uel ex mediatione alterius motoris, ut ultima opinio Auer. dicet, nullum inconueniens eſt.

¶ Sed ſunt in hac reſpõſione adhuc duo dubia. Primũ eſt, quia ex eo q̃ in antecedẽte ponitur uirtus infinita motiua, ponitur conſequenter mobile adæquatum. Motiuum enim ad mobile refertur: ut dicitur quinto Met. cap. de ad aliquid. & ſic tertia conditionalis eſt uera. Secundum eſt, quia licet tale uel tale mobile certam uelocitatem ſibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam uirtutem infinitam ſeparatam neceſſariò agente ad mobile in communi, reſtat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore.

¶ Ad primum horũ dicitur: q̃ ratio illa tenet, quã uis motiua eſt eiuſdem ordinis cum mobili: tunc enim ex ſuppoſitione tanti actiui, neceſſariò ſupponitur adęquatum proportionaliter paſſiuum. Quãdo aũt ſupponitur tm̃ actiuũ alterius ordinis, non oportet tm̃ paſſiuũ ſupponere: quia quum paſſiuũ nõ reſpiciat niſi mediante actione tranſeunte (quã facit, uel facere poteſt in eo) & uirtus alterius ordinis, ſ. uniuerſalis immaterialis, non oportet q̃ habeat, aut habere poſſit aliquam actionem in paſſo corporeo ſibi adæquatam: cõſequens eſt, q̃ non neceſſariò ſuppoſita tanta uirtute motiua immateriali ſupponatur mobile adęquatũ proportionaliter. Vnde licet motiuũ dicatur ad mobile uniuerſaliter, tm̃ tñ non dicitur ad tantum mobile uniuerſaliter: ſed quando motiuum eſt eiuſdem ordinis cum mobili.

¶ Ad ſecundum dicitur, ꝙ quamuis docuerit Ariſt. in Phyſicis motorem in cōmuni mobili in cōmuni cōparare, & quicquid e contradicit talibus in proportionibus eſſe impoſſibile: non tñ didicimus cōparare mobili in cōmuni motoré contractũ, qualis eſt iſte, de quo loquimur, motor. n. eſt ſeparatus à materia. Vnde tali motori attribuendũ eſt tale mobile: puta cœlũ, & non mobile in cōmuni. Conſtat autem ꝙ tale mobile aliquam ſibi certam velocitatem determinat: vt dicitur ſecundo cœli, tex. 39. Et ſi curioſé quæratur quid dicendum ſit ad aliud quæſitum, dicendum eſt, ꝙ ſi ille motor applicaretur corpori mobili abſolute, ꝙ moueret nulla certa velocitate. Et ſi dicatur, hoc eſt impoſſibile, concedatur: quia etiam antecedẽs eſt impoſſibile: nec eſt à nobis vnquam conceſſum.

¶ Ad alterã obiectionẽ, qua dicebatur hãc tertiã opinionem eſſe cõtra Auer. dicitur dupliciter. Primò ꝙ non eſt verũ niſi per accidens. Auerrois. n. ideo dixit, ꝙ ſi anima cœli eſſet infinitæ virtutis, moueret in non tẽpore: quia ſupponebat ipſam neceſſariò mouere: vnde ex modo agendi ſuppoſito tenet apud ipſum cõſequentia. S. Tho. aũt loquitur de virtute infinita incorporea, abſtrahẽdo à modo operãdi: ideo in hac opinione non ſunt cõtrarii per ſe. Et ſi dicatur, ſaltẽ hr̃. ꝙ ſecundũ Auerroim illa tertia conditionalis eſt vera. Dicitur ſecundò ꝙ hoc eſt verum: non tñ propterea eſt relinquenda: qm̃ maior eſt authoritas rationis, quàm ſit Auerrois & omnium philoſophorum ſimul. Et puerorum non philoſophorum eſt ſequi dicta alicuius, credendo ꝙ non dixit hoc abſq; magna & ſufficienti ratione: & relinquere argumenta ad oppoſitum neceſſaria aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerroe duodecimo Metaphyſicorũ, com. 41. explanata: duabus diſtinctionibus cõſtat agere poſitionẽ, dicentem virtutem mouuã infinitam abſq; motu in non tempore. Prima eſt modi eſſendi: vt. ſ. ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda eſt modi operandi: vt ſcilicet moueat mediatè, & immediatè. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali neceſſitate: & ſic dicit, ꝙ ideo non ſequitur motus in tempore, ſi ponatur primus motor virtutis infinitæ: quia ille mouet mediante anima cœli, modificante ſuo effectu velocitate: ſcilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio à S. Tho. & Ægidio octauo Phyſic. arguitur inſufficientiæ: à Scoto aũt in primo ſenten. diſtinct. octaua, q. vlt. canone vlt. arguitur falſitatis. Inſufficiẽs quidẽ dicitur à S. Tho. quia quum Ariſt. ſexto Phyſic. duos effectus attribuerit infinitati virtutis, ſ. mouere tempore infinito, in tex. 78. & mouere in non tempore, in texto ſeptuageſimonono. & Auer. ponendo in finitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tẽpore: imò dicit ꝙ quia ille primus motor eſt infinitæ motionis, ideo mouet tẽpore infinito: & quia ibi eſt alius motor finitus, ideo mouet in certa uelocitate. Reſtat aſſignanda ratio quare mediatè mouere nõ impedit infinitatẽ temporis ſicut impedit infinitatẽ uelocitatis: qd Auer. nõ fecit. Ab Ægidio uerò. q. a ſi Deus moueret immediatè, non propterea moueret in nõ tpe: quia motus in non tẽpore eſt de genere impoſſibiliũ. Falſa aũt dr̃, quia uirtus infinita habet oẽm perfectionẽ cauſæ efficientis, quã habet ipſa cum cauſa ſecunda proxima: & ideo ſequitur ꝙ immediatè poteſt cauſare omnẽ illum effectum in cœlo per ſe, quẽ põt cũ anima, ergo & cauſat. ſi neceſſariò agit quicquid poteſt: ut ſupponitur: & ultra, ſi cauſat illud immediatè, ergo in non tempore: quia uirtus infinita agens ſecundum ultimum uirtutis ſuæ & immediatè non poteſt agere in tempore.

¶ Ad hoiũ autem primũ dici põt, ꝙ quamuis difficile ſit reddere illius quæſiti rationẽ: non tñ eſt impoſſibile. Difficile quidẽ: quia ratio eius nõ põt ſumi ex eo, ꝙ infinitas tẽporis ſit effectus poſſibilis, infinitas uerò uelocitatis impoſſibilis. Ex hoc. n. non habetur quare mediatio impediat ſequelã huius, & non illius, licet habeatur quare illud poſſit fieri, & non hoc. Nec poteſt ſumi ex eo ꝙ aliter attribuitur infinitæ potentiæ infinitas tẽporis, & aliter infinitas uelocitatis, ſ. ꝙ illa attribuitur infinitæ potentiæ, ſiue in magnitudine, ſiue extra: hæc aũt in magnitudine tñ, qm̃ dato ꝙ hoc ſit uerum, apud Auerroim reputatur falſum, ut patet ex dictis: & ideo ſolicitus fuit de uirtute immateriali infinita, quare nõ mouet in non tempore, & poſuit mediationẽ motoris. Nec põt ſumi ex eo ꝙ uirtus uelocitatiua in infinitũ non eſt cõmunicabilis, uirtus autẽ cõtinuatiua in infinitũ eſt cõmunicabilis. qm̃ hoc eſt falſum loquendo de uirtute per ſe continuatiua in infinitum: qualis eſt uirtus primi motoris.

¶ Impoſſibilis autem non eſt: quia poteſt ſumi ratio ex eo, ꝙ ad hoc ut infinitas temporis perueniat ab infinita uirtute, ſufficit per ſe primò reſpici ab illa, qd mediatio motoris nõ aufert: mediatio enim cauſarum non aufert perſeitatem cauſalitatum.

¶ Nõ. n. ex hoc, ꝙ Sol & homo generãt hominẽ tollitur perſeitas cauſalitatis Solis reſpectu proprij effectus, quẽ habet in homine, ad hoc autem ꝙ infinitas uelocitatis proueniat à uirtute infinita, exigitur ꝙ uirtus illa abſq; ulla modificatione attingat motũ. Hoc aũt motoris mediatio tollit: quia uirtus primi motoris modificata in ſecũdo, & nõ in ſua illuminatione attingit motũ. Et ſic ex ui mediationis ſatisfieri uĩ quæſito, & ſufficiens reddi rñſio data. Ad Ægidiũ uerò dr̃, ꝙ illa ratio non excludit, quin illa cõditionalis ſit uera, Si Deus uirtutis infinitæ moueret immediatè, moueret in nõ tpe, ſuppoſito eo quod ſupponit Auerrois, ſ. agat ſecundũ totũ ſuũ poſſe: unde impoſſibilitas cõſequẽtis nihil aliud cõcludit, niſi ꝙ antecedens eſt impoſſibile: ſ ocius oppoſitũ probandũ erat ab Ægidio, ſi ex impoſſibilitate conſequentis reprehenſione dignus cenſebatur Auerrois.

¶ Ad ſecũdũ aũt dr̃, ꝙ aliud eſt loqui de pfectione cauſæ, aliud de modo cauſandi: nec licet ex pfectione cauſæ ad modũ cauſandi inferẽdo digredi, ſed cõmittitur ſophiſma figuræ dictionis. Vñ ex hoc ꝙ primus motor eſt nõ minus perfectæ uirtutis quã ipſe cũ anima cœli ſimul, non licet inferre, ergo eodẽ modo põt ſolus facere, ꝙ facit cũ anima cœli: quia aliud eſt poſſe, aliud poſſe tali modo. Et ſimiliter nõ licet inferre, ergo poteſt immediate facere quicquid poteſt facere cũ medio: quia immediatè agere ad modũ agendi pertinet. Et ſi quæratur ut arguẽdo dicebatur, unde põt reddi ratio, ꝙ uirtus infinita ſit alligata tali modo mouẽdi, ſ. mediatè: diceret Auer. ꝙ hoc nõ eſt ex defectu potẽtiæ, ſed ex eſſentiali ordine cõnexioneq; cauſarũ & effectuũ uniuerſi, ut in eo ſaluetur utrũq; ſ. & perſeitas cauſalitatis primi, dependentiaq; aliorũ ab eo, & diſtinctio cauſatiũ effectuũq; cũ illarũ efficacia & iſtorũ dependentia ab illis. Nihil. n. horũ neceſſariò ſaluaretur in uniuerſo, ordoq; uniuerſi neceſſitate careret, ſi primus motor infinitæ uirtutis nõ eſſet neceſſaria connexione cõnnexus mediis cauſis in cauſando. Et ſi cõtra hoc inſtetur, quia, ut dr̃ in prima ꝓpoſitione libri de cauſis, cauſa prima plus influit & prius in effectũ quã ſecũda, ergo ſi eſt infinita & agitur naturaliter, in primo ſigno totũ eff. cũ totaliter cauſat, ꝙ ſic non remanet ad quid actio cauſæ ſecundæ terminetur. Reſponderi poteſt, ꝙ ex hoc ꝙ cauſa prima plus & prius natura influit, quã ſecũda, nõ habetur, ergo totaliter cauſat ipſum quantũcunq; ponatur infinita & naturaliter agens, accipiẽdo ly totaliter, ex parte cauſalitatis. Tũ quia non cauſat ipſum omni modo, quẽ effectus exigit ad ſui factionẽ naturalem, nec ex eo ꝙ totus effectus cauſatur ab una cauſa, habetur, aliæ cauſæ nihil faciunt, quia faciunt idẽ realiter alio modo. Non. n. ideo dãtur plures cauſæ eſſentialiter ordinatè eidẽ quia aliquid eius fiat ab una, & aliquid ab alia: ſed ut totus effectus ſecundũ quãlibet ſui rationẽ habeat propriã, & per ſe primò cauſam, quàuis totus à qualibet fiat ſecundũ rẽ: ut ſuperius dictũ eſt. Tũ quia infinitas cauſæ primæ non largitur neceſſariò niſi efficaciam cauſalitatis eius in ſuo ordine. uerbi gratia, Quantũcunq; ponatur Solis uirtus infinita, ex hoc non habetur, ꝙ ipſe abſq; homine poſſet producere hominẽ: ſed ꝙ effectũ proprium in homine efficaciſſime ſortiretur: ita quantũcunq; ponatur diuina uirtus infinita & neceſſariò agens, ex hoc nõ ſubtrahuntur actiones ſecundorũ agentiũ, ſed ponitur ipſum omnibus coagere ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & ſaluatur eliquẽ effectũ (puta ſempiternitatẽ) habere per ſe cauſam, & ꝓpriũ effectũ primi eſſe intimũ & primũ in quolibet effectu. Illud aũt ꝙ ibi dr̃, ꝙ in primo ſigno effectus totaliter eſt à prima cauſa, &c. imaginariũ magis, quã philoſophicũ quid ſonat: non. n. alia rõne Philoſophi (ſecundũ quorum intentionẽ loquimur) dicũt primã cauſam plus & prius influere in effectũ cauſæ ſecũdæ, quã ſecundã, niſi quia per ſe primò effectus primę cauſæ cõmunioris & intimioris, ac prioris rationẽ habet in effectu, ut patet in ꝓpoſitione adducta & eius cõmento. ſicut uerbi gratia cauſans per ſe uitã in homine, magis & prius dr̃ influere in hominem quã cauſans per ſe animalitatem in eodẽ: quia illud eſt intimius prius & cõmunius. Ex hoc aũt nõ habetur, quia in illo priori totus effectus ſecũdũ omnẽ rõnem habet ſufficientẽ cauſam per ſe, & ꝙ aliæ ſuperfluant: etiã ſi dans uitam, eſſet uirtutis infinitæ, daretiã ꝙ ſpeciali cauſalitate attingeret hominẽ. ꝙ tñ eſt erroneũ in philoſophia: quia cauſa prima non attingit effectũ cauſæ ſecundæ, niſi media actione cauſæ ſecundæ: quãuis magis & prius propter rationẽ dicam. Colligẽdo ergo reſponſionem ad primũ argumentũ principale, dicimus tripliciter ſãdari poſſe, uel tenẽdo, primũ motorẽ mouere libere, uel nõ conſiderando, hoc tenendo, ipſum eſſe immaterialem, uel tenẽdo ipſum mouere mediatè. Et quòd nulla harum Ariſt. repugnat. Auer. autem ſola prima, quamuis tertia ab ipſo habeatur.

¶ Ad ſecũdũ argumẽtũ principale dr̃, ꝙ tenẽdo uiã Auer. de neceſſaria cõnexione uirtutũ agẽtiũ, &c. manifeſte patet, ꝙ nõ ponitur in rerũ natura aliqd poſſibile ſecũdũ potẽtiã actiuã, quin ponat ſecundũ potẽtiã paſſiuã, & ꝙ infinitati potẽtię diuinę reſpondet potẽtia paſſiua cœli ad ſẽpiternitatẽ motus: nec eſt ali⁹ effect⁹ in motu poſſibilis ex illa uirtute accepta, ſecũdũ oẽs cõditiones neceſſitas ô ipſã comitãtes i rerũ natura. Tenẽdo aũt alias rñſiones Ad ſecundũ principale.

iam

patet reſponſio dupliciter. Primò admittendo, q omnipotẽtiæ actiuæ reſpõdet paſſiua: ſed nõ quo ad omne q eſſet abſolutè poſſibile ex illa virtute fieri, & ſic potẽtiç infinitç motiuæ reſpõdet potẽtia cœli quo ad ſempiternitatẽ motus: non aũt quo ad omnẽ gradũ velocitatis, qui poſſet fieri ex illa virtute abſolutè. Et huius ratio ex dictis haberi poteſt: quia potentiç actiuæ vniuerſali altioris ordinis, nõ oportet reſpõdere paſſiuam corporeã capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia nõ per ſe primò reſpicit effectum particularẽ: vt dictum eſt, & eſt philoſophiæ principiis ſatis conſonũ. Secũdo poteſt dici, q licet omnipotentiæ actiuæ reſpondeat poſſibile, non tñ potẽtia paſſiua, vt patet de productione intelligentiarũ à Deo: ſiue ab æterno, ſiue in tẽpore. Et hoc propter rationẽ dictã. Nec tñ oportet reſpondere aliquod vnum poſſibile adæquatũ: ſed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ reſpondet infinitũ poſſibile, non ſic q poſſit produci aliquod infinitũ niſi duratione: ſed ſic q nullis finibus poſſibiliũ producibile ab ipſa arctatur: ſed quocunq; producto poteſt perfectius producere, quantũ eſt ex ratione virtutis actiuæ. Et hoc modo quantitas virtutis in effectu manifeſtatur: & nõ primo modo tñ. Quod verò in vltima confirmatione dr, proportionaliter intellectũ propoſitum magis confirmat, quàm impugnat: quia quẽadmodũ mobile infinita velocitate põt dupliciter intelligi (vno modo q poſſit actualiter infinita velocitate moueri, alio mõ ſic q quacunq; velocitate motuũ põt velocius moueri) & primo modo impoſſibile eſt ponere mobile, ſecũdo verò eſt poſſibile: ita eſt de motiuo: q ſcilicet impoſſibile eſt dare motiuũ infinita velocitate primo modo, ſed ſecundo tñ: q & oportet eſſe infinitæ virtutis. Et aduerte, q de facto ſecundũ philoſophos huic argumẽto dicẽdũ eſt, q potentiæ infinitæ reſpondet in rerũ natura effectus infinitus, ſ. tẽpus infinitũ motus cœli per ſe productum: & potentia paſſiua cœli ad hoc. Et q hoc eſt ſufficiens manifeſtatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philoſophantium quiete dicta ſint.

Ad tertiũ principale.

¶ Ad tertiũ principale dr, q licet ſolo tertio modo arguatur ibi ſecundũ mentẽ Auer. & nec etiã in illo modo habeatur intentũ, attamen ſingulis ordinatè reſpondendũ eſt, præmiſſa prius intentione illorũ verborũ ſecundũ veritatẽ. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbiũ, non excludere infinitatẽ vigoris à Deo: qui nullius orbis eſt aĩa, ſed concludere infinitatẽ vigoris nõ ſequi ad motorem tẽpore infinitum: ex hoc q motor infiniti vigoris habet neceſſariò infinitã potentiã, & conſequenter infinitam naturã. Ex hoc enim ſequitur q ſi motor tẽpore infinito neceſſariò eſſet infiniti vigoris, & haberet & potentiã & naturã infinitã. Et quũ plures ſint motores tẽpore infinito, ſequeretur vlterius, q ex poſitione pluriũ motorũ cœleſtiũ tẽpore infinito, non haberẽtur propria naturis motorũ: ſed hoc tantũ, q ſunt motores infiniti. Et ſic vlterius ſequeretur, q nõ eſſet ibi multitudo motorũ, nec diuerſitas proportionum motorũ ad mobilia, ſed motus in non tempore, &c. Et tenẽt cõſequentiæ verbi: quia tunc illi motores cõuenirent in natura & potẽtia infinita intẽſiuè, quẽadmodum modo de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habẽt q poſſint cõtinuare motum tempore infinito. Et ſic nõ eſſet vnde differẽt & adinuicem. Hæc eſt ſententia Auer. ibidẽ: vt patere poteſt cuilibet exercitato, ex qua non habetur primũ motorẽ eſſe vigoris finiti. Ad primũ ergo modũ arguendi ibi tactũ, dr q non ſunt in eo tot verba quot errores. Cõſequentia primò nihil valet. Propoſitio deinde dicens, q quælibet pars infinito eſt infinita, licet ſit vera de parte aliquota, non tñ iuuat cum alia coaſſumpta, ſ. infinitũ non eſt maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanẽte, q ſi ponatur linea infinita vtrinq; verſus oriẽs & occidens, & ſecetur in directo puncti meridiei, q vtraq; pars eſt infinita, & tota eſt maior vtraq; parte. Et ſimiliter in quantitate ſucceſſiua, ſi ſecetur in termino decimæ horç huius diei totũ tempus æternum: vtraq; pars eſt infinita: & tñ totum tempus eſt maius qualibet earũ. Falſum eſt ergo cõparãdo infinitũ ſimpliciter infinito ſecundũ quid, quale eſt pars aliquota infiniti, q vnũ nõ ſit maius alio: & quia talis eſt cõparatio in ꝓpoſito noſtro, patet nihil cõcludi. Et vt oſtẽdatur quantus error in hoc ſophiſmate lateat, adhuc declaratur, q etiã cõparãdo infinitũ ſimpliciter ſtat vnũ eſſe maius alio. Numerus .n. reuolutionum Lunæ eſt maior numero reuolutionũ Saturni (& loquimur de motu proprio, & tñ vterq; eſt infinitus ſecundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia ſingulis reuolutionibus Saturni reſpõdent amplius trecentæ ſexaginta reuolutiones lunares: qm̃ ille ſingulis triginta annis vnã complet: illa verò uigeſimo octauo quoq; die uel circa ſuã peragit Vnde diuus Tho. præclarè docet in tertia parte, q. 10. ar. 3. ad tertiũ, q non eſt proprietas infiniti non excedi ſimpliciter, ſed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc ſup tex. 37. & 38. tertij Phyſi. ubi dr, & infinitum non eſt ut ſubſtantia, ſed ut accidẽs quarendũ: accidentis autẽ propriũ eſt qualificare id, cuius eſt accidẽs.

Et propterea quemadmodũ infinitas adueniẽs alicui, puta diebus, nõ infinitat niſi numerũ dierũ: ita impoſſibilitas infinitatem conſequens non ponitur niſi ordine dierũ. Et propterea infinitis diebus ſimpliciter, non poſſunt dari plures dies: ſunt tñ multo plures horæ illorũ dierũ quã ipſi dies. Et ſimiliter infinitis horis non dantur plures horæ: ſunt tñ multo plura minuta illarũ horarũ quã horæ ipſæ. Nefas quoq; eſſe uidetur, cõditiones totius & partis in partabili & ſummè pfecto, ac per hoc uocato quanto uirtualiter, requirere, quũ non maius quid ſit totũ hoc: Deus bonus, ſapiens, n. uiuus: quam hoc ſolũ, ſ. Deus: aut ecõuerſo: ſiue ponatur finitæ uirtutis ſiue infinitæ: quia nõ eſt æqualis: ſed eadẽ eſt perfectio rei illius, & omniũ quæ eius ſunt. Ad ſecundũ uerò modũ arguendi dr, q ſicut tactus quantitatiuus, quia ſecũdũ extrema eſt expellit id, in qd fertur, tactus aũt uirtualis, quia interiora penetrat, magis conſeruat & firmat ſi contrarius non eſt tacto: ita infiniti corporei propriũ eſt ſic oĩa occupare, ut omnia excludat, nihil ſecũ cõpatiens: infinito uerò uirtualiter, & propriũ eſt ſic omnia implere, ut ea faciat uirtuoſa & cooperãtia, & modificãtia illuminationẽ ſuã in effectibus Vnde ex infinitate uirtutis nõ excluduntur alia actiua, ſed magis ponuntur: ut ſuperius quoq; dictũ fuit. Ad ultimũ antẽ dr, q dupliciter poteſt poni diſtinctio formalis. Vno modo ſicut aliqua participãtia aliquid, propriis conſtitutiuis diuerſificantur: ſicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo ſicut aliquid per eſſentiam diſtinguitur ab aliis, quæ ſunt talia per participationem: ſicut homo ſeparatus diſtingueretur à ſingulis hominibus. Diſtinctio primo modo eſt cauſa finitatis utriuſq; extremi: & de hac eſt ſermo Auer. ibidẽ. Secundo modo non infert finitatẽ niſi unius extremi, ſ. participantis tñ. Illud autem quod eſt per eſſentiã, ex hoc ipſo q pura eſt ab aliis diſtinguitur abſq; aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum propoſitũ excludatur uirtualiter, multa tamẽ excluduntur formaliter: quibus participantia ipſum ab ipſo diſtinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale.

¶ Ad quartum principale dr, q conſequentia nihil ualet. Et ad probationẽ, cõceſſa ſuppoſitione, negatur minor: ſ. quod diſtãtium ab aliquo in infinitũ, alterũ nõ ſit altero propinquius illi: ut patet manifeſte, & in quantitate permanente, & ſucceſſiua. In permanẽte quidẽ, ſi ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, cõſtat q tam pars intercepta ſub Tropico Cancri, & circulo Æquinoctiali, quã pars intercepta inter circulũ Æquinoctialẽ & Tropicũ Capricorni, in infinitũ diſtat à quantitate lineæ infinitæ uerſus Septentrionẽ: & tñ dubiũ non eſt quin pars ſub Tropico Cancri ſit propinquior: quia minutẽ uiam actura eſſet, ſi ad infinitã attingendã moueretur. In ſucceſſiua uerò, quum tã dies heſternus q̃ hodiernus in infinitũ diſtet ab æterno tempore præterito, conſtat tñ q propinquior heſternus fuit q̃ hodiernus, & hodiernus q̃ craſtinus. Alioquin mundus quotidie non eſſet maioris durationis, nec aliqd antiquius altero ſimpliciter: quæ ſunt cõtra ſenſum. Eſt autem ratio quare ſtat inter aliqua eſſe diſtantiã infinitã: & tñ unũ altero magis diſtare, qa diſtantia illa non eſt infinita utrinq;, ſed ex una parte tñ, ſicut contingit in propoſito, & in diſtantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ diſtantiæ cæterorum illo, & ex parte finitorũ habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, ut patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritũ eſt infinitũ, ideo infinita diſtantia eſt à parte ante inter ſingulos dies & ipſum: qa uerò hodiernus dies finit hinc tẽpus elapſum, ideo eſt finita diſtantia à parte poſt. Et cõſequẽter ex iſta parte poteſt accipi rõ, quare eſt propinquior æterno elapſo, quàm dies craſtinus. Et ſimiliter eſt de diſtantia inter Deũ & creaturas. Ex parte ſiquidẽ Dei infinitæ diſtantiæ ratio habetur: ex parte uero creaturæ diſtãtia finitur. Et ideo hinc ſumitur q una eſt propinquior altera primo enti infinito. Vnde poſſet cũ diſtinctione dici ad minorẽ, q diſtãtia infinita eſt duplex: ſ. infinita utrinq; ſeu ſimpliciter, & infinita ſecundum quid, ſeu ex altera parte tantum: & q quamuis primo modo ſit uera, & ſecundo tamen eſt falſa: & ſic eſt ad propoſitum.

Ad quintum principale.

¶ Ad quintum principale dr breuiter, q omnes authoritates Auer. in hac re, excepta illa octaui Phyſic. quia dicitur non eſſe uirtutis finitç nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id eſt animabus cçlorũ, ut ipſemet Auer. in cõment. 41. duodecimi dicit: quũ poſt diſtinctionẽ infiniti à finito ſubdit q proportio inter motorẽ, & mobilẽ in cœleſtibus, eſt propter motorem finitũ: & quod propter ipſum dixit Ariſtoteles in ſecundo Cœli, q primus orbis eſſet in labore, &c. Vel & clarius (licet in idẽ redeat) dicendum, q ideo ſępe Auer. negat dari motorem infiniti uigoris, ſic, q poſſit ſemper uelocius mouere: nõ ex defectu potentiæ primi motoris, ſed ex ordine eſſentiali cauſarum & effectuum, & finitate motorum proximorũ. Ex his enim fit, ut quẽadmodum negatur nono Metaphyſ. com. 7. Deum poſſe producere muſcam, non ex defectu potentiæ, ſed ex ordine

eſſent

eſſentiali cauſarũ effectum exigente talem effectum fieri mediãte corpore cœleſti mobili:ita nihil minus negari ſimpliciter ab ipſo põt, ꝙ motor aliquis poſſit ſemper velocius mouere. Non ex defectu potẽtiæ primi motoris, ſed quia nõ poteſt mouere niſi mediãte anima cœli, in qua modificatur virtus eius. Et ſic nullus motor reſtat potens maiorem velocitatem facere: quãuis primus ſit vigoris infiniti. Illud verò quod in cõmen. 69 octaui Phyſicorum dicitur, ſ. ꝙ motor immaterialis, nec infinitus dici poteſt: quamuis ſonet quid falſum & ridiculoſum, & propterea reprehenſum ſit à multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de ſolo Deo, quia non eſt virtutis actiuæ, ſed tantum mouet vt finis. Quidam verò, quia non eſt virtutis actiuæ reſpectu velocitatis motus, de qua ibi eſt quæſtio: ſed tantum ſempiternitatis motus.

¶ Ego autem nolens Auerroim Thomiſtã facere, neq; me Auerroiſtã, ſed veritatẽ ſolã ſequi (quãtũ cognoſcere potero Deo cõcedente) puto id tũc voluiſſe Auer. ꝙ ſæpe mentẽ meã pulſauit, tanquã de Ariſt. officina venientẽ, ſ. ꝙ virtutes immateriales nõ ſunt quantæ virtualiter, & conſequenter nec finitæ nec infinitæ. Non ſimpliciter, ſed eo modo, quo ſunt quantæ virtutes corporales, ſ. ꝙ nõ ſunt proportionales motibus, vt. ſ. quantò maior motus, tãtò virtus immaterialis maior: quẽadmodũ eſt in corporalibus, ſed ſunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo ſaluari vr̃ proceſſus Ariſt. 8. Phyſic. quia quum ſufficienter excludatur ex tex. 78. & 79. ꝙ nulla virtus corporea poteſt mouere tẽpora infinito ex eoq; talẽ virtutẽ oportet eſſe infinitam, & ad hoc ſequeretur motus in non tempore, & de facto ſupponatur virtutem motiuam cœli mouere tempore infinito: reſtat ꝙ virtus illa ſit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla poteſt hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et conſequenter habetur ꝙ ſit impoſſibilis, & nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeæ: alioquin eo modo poſſet argui de virtute corporea, ſicut de incorporea. Et ſecundum hoc quum in textu vltimo octaui Phyſicorum dicitur motorem cœli eſſe potentiæ infinitę, ly infinitæ, purè negatiuè teneri debet, id eſt, nõ finitè. Hanc credo fuiſſe tunc mentẽ Auer. quam tñ quia vidit poſtmodũ non eſſe veram (vt ex ſupradictis examinando rationem Ariſt. & commentum 41. deduci ab exercitatis poteſt ex medio termino Ariſt.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

Et ſic ſit finis præſentis quæſtionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu ſancti Appolinaris: ad Dei glorioſi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendã, qui philoſophiam ſuo ingenio metiri præſumentes, nõ verentur dicere virtutem infinitã non eſſe in rerum natura, quia eſt ens impoſſibile ſecundum principia philoſophiæ. Iam enim patet, ꝙ nullo philoſophiæ principio negato, non ſolũm ſuſtentatur, ſed etiam ex ſenſibilibus probatur. Erubeſcant ergo.

TRACTATVS TERTIVS, DE POTENtia neutra, & de natura potentiæ receptiuæ, in duas quæſtiones diuiſus.

1 *Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.*
2 *Num potentia receptiua actuum ſupernaturalium ſit naturalis.*

QVÆSTIO I.

Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IVXTA PRIMVM articulũ primæ quæſtionis remanſit tractanda quæſtio de potentia neutra. Vnde quæritur, Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda ſunt. Primo declarabitur titulus quæſtionis. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò probabitur oppoſita opinio. Quartò reſpondebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM, res naturalis ſumitur hic vt diſtinguitur cõtra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, ſumitur pro intẽtione reali in ſingularibus naturalibus ſimpliciter, Et hoc ad differentiã eorũ quę dicũtur in abſtractione: ſicut cõtingit de ꝓprietatibus quãtitatis vt ſic, & aliis ſimilibus: quæ tñ in rerũ natura actualiter nõ inueniũtur. Potẽtia in propoſito ſumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationẽ naturalẽ reſpectu vtriuſq; actus, ſ. huius & oppoſiti negat, non ſimpliciter, ſed in potentia receptiua vtriuſq;. Dico autem hoc qm̃ dupliciter contingit imaginari potentiã aliquã neutrã. Primo per negationem potentialitatis ad vtrunque. quemadmodum colorabile, nec ad graue, nec ad acutum ſonum eſt in potentia. Et ſic non vocatur potentia neutra, ſed potentia nulla: colorabile enim non eſt receptiuum ſonorũ. Alio modo per negationẽ inclinationis in potẽtia receptiua vtriuſq;: ſicut ſi poneremus aliquam ſuperficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatam: & hæc propriè vocatur potentia neutra. eſt ergo ſenſus quæſtionis, an inueniatur aliqua ſingularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppoſitum inclinetur. Hæc de primo.

QVO AD ſecundũ, Scotus in prologo pri. ſent. q. 1. & in 2. diſt. 2. q. 6. tenet dari potentiã neutram, ponens ꝙ potentia receptiua relata ad actũ, aut eſt naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidẽ ſi naturaliter inclinetur in illam: violenta verò, ſi ille ſit contra eius inclinationẽ naturalem: neutra verò, ſi neq; inclinetur ad illã formã, quam recipit, neq; ad oppoſitũ. Exemplũ primi: vt motus deorſum lapidis. Exemplum ſecũdi, motus ſurſum eiuſdẽ. Exẽplum tertii, ſuperficies reſpectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeſtè patet inueniri in angelis talẽ potentiã, eo ꝙ potentia paſſiua quæ eſt in angelo ad eſſendum in loco neutra eſt. Quod probatur dupliciter: tũ quia tale paſſum nõ inclinatur naturaliter ad iſtam formã vel oppoſitã: tũ quia ſi eſſet in aliquo loco naturaliter, eſſet in alio loco violenter. Et probatur ſequela per Auicennã, 9. Meta. volentẽ ꝙ ſi motus cœli eſſet naturalis, terminaretur ad quietem naturalẽ, & motus ab illa eſſet violentus. Poſſet quoq; multipliciter argui pro hac opinione: ſed quoniam ſtabiliendo oppoſitam, habetur ſolutio omnium, ideo hæc ſufficiant de ſecundo.

QVO AD tertiũ, propono unã propoſitionẽ, & unã diſtinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propoſitio igitur eſt hæc: Omnis potẽtia rei naturalis reſpicit per ſe primò & naturaliter aliquẽ actũ. Probatur quo ad primã partẽ: quia, ut dr̃ 9. Metaph. tex. 13. potentia diffinitur per actum. Actus namq; diffiniens potentiã, procul dubio eſt per ſe primo reſpectu ab illa: qm̃ neq; actus per accidens, neq; actus per ſe ſecundo, illi æquiualet. Quo ad ſecundam uerò partẽ. ſ. naturaliter, probatur: quia ex ſecundo Phyſi. tex. 78. unũquodq; ſicut agitur, ita aptum & natũ eſt agi, & econtra: ſed potẽtia fit à natura, & eſt ꝓ actũ: ut patet 9 Metaphy. tex. 15. & 16. ergo potẽtia naturaliter fit, & eſt propter actũ, ergo propter actũ, quẽ per ſe primo reſpicit: & ſic omnis potentia naturaliter reſpicit ſuum per ſe primo actum. Totus proceſſus clarus eſt ex allegatis & traditis in 2. Phyſi. quo natura agit ꝓ finẽ: & quo pacto ea quę à natura aguntur ꝓ finẽ naturaliter inclinantur in finem &c. Diſtinctio uerò eſt, ꝙ potẽtia receptiua poteſt cõparari quatuor modis ad actus. Poteſt. n. colorabile, uerbi gratia cõparari ad colorẽ, ad ſpecies coloris, ad contrarium coloris, & ad diſparata, ſ. ſonos. Si comparetur ad colorẽ, ſic cõparatur naturaliter & per ſe primò: ſi ad ſpeciem eius, naturaliter quidem, ſed nõ per ſe primò: ſi ad cõtrariũ uiolenter: ſi ad diſparata, nulliter, niſi fortè per accidens. Nec hæc egent probatione: qm̃ per ſe ſunt nota ex terminis, niſi quis obiiciat actus, ad quos potẽtia ſe habet obedientialiter. Sed qm̃, de hoc erit ſequens quæſtio nec hi locãtur à Scoto ſub potentia neutra, ideo nihil propoſito obſtãt. Ex his aũt deducitur oppoſita opinio: ſ. ꝙ omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut eſt naturalis, aut uiolenter: ꝙ nulla eſt neutra. Omiſſa pro nũc potẽtia obedientiali: ut pote non ſpectãte ad præſens propoſitũ. Probatur autẽ hæc concluſio ſic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut reſpicit illum per ſe primò, aut per ſe ſecundò, aut cõtrarium his: ſed tam actum per ſe primò reſpectũ, quàm per ſe ſecundo, reſpicit naturaliter, & contrariũ eis reſpicit uiolenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut eſt naturalis, aut uiolẽta. Minor eſt per ſe nota. Et maior probatur ſic: Si daretur quartum genus actuũ receptibiliũ in aliqua potentia, illud eſſet actus diſparatus ab eo, quem per ſe primò reſpicit illa potentia: ſed hoc eſſe nõ poteſt: ergo potentia non poteſt recipere niſi illa tria numerata. Quòd autem hoc ſit impoſſibile patet inductiuè. Colorabile. n. nullam habet potentiam ad ſonos, neque calefactibile ad colores: & ſic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia unius generis non eſt ad actus alterius: ut patet 12. Metaphy. in tractatu de principiis prædicamentorum. Et quoniam rationi hæc conſonant, ideo hanc ſequamur uiam. Et hæc de tertio.

QVO AD quartũ, reſpõdetur, ꝙ diſtinctio illa trimẽbris eſt uolũtaria quoad tertiũ membrũ. Nec id ꝙ adducitur de ſuperficie, iuuat: qm̃ aliud eſt ſuperficie abſolutè, & aliud de ſuperficie phyſica tali in rerũ natura inuenta. Superficies. n. abſoluta non ſolum abſtrahit ab albo & nigro, ſed etiã ab omni ſenſibili: & rurſus aliqua ſuperficies eſt quæ repugnat colori omni ut patet de ſuperficie cœli. Itaq; loquendo de ſuperficie tali, id eſt colorabili, dicitur ꝙ ut ſic nõ eſt indifferens ad album & nigrũ per excluſionẽ inclinationis naturalis, ſed per excluſionem maioris ad unũ quàm ad alium: quoniam huiuſmodi ſuperficies reſpicit naturaliter colorem, & omnes ſpecies eius, ſed colorem per ſe primò, ſpeciem uerò per ſe ſecundò. Et ſimile eſt de materia prima reſpectu diuerſarum formarum ſubſtantialiũ, ipſa quidem per ſe primò reſpicit formam per motum, aut mutationem

tionem acquiſibilem quouis modo: per ſe autem ſecundo reſpicit hãc & illam formam. Et ſic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens eſt ad oẽs aut multas, non per excluſionem inclinationis naturalis ad eas, ſed per excluſionẽ maioris inclinationis ad unam, q̃ ad aliam. Ad id uerò quod adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quòd falſum ſupponit, ſcilicet in Angelo eſſe potentiam paſſiuam, reſpectu ipſius ubi. Vt enim in tractatu de Angelis dictum eſt, Angelum eſſe in loco, non eſt ipſum tempere aut pati, ſed uirtualiter tangere locum. Vnde non oportet ſolicitari niſi de actiua potentia Angeli, quam cõſtat eſſe naturalem, liberè tamen exercitam. Quamuis ea quę adducũtur à Scoto ad probandum ſuum intentum de Angelo, non cogant: quoniam hæc conſequentia formaliter non ualet, A eſt naturaliter in uno loco, ergo eſt uiolẽter in aliquo alio: ut patet de ſingulis partibus orbis lunę. Quęlibet enim eſt naturaliter in Occidente, & ſimiliter in Oriente, & tamẽ nullibi uiolenter: & mutat locum ſubiecto & ratione. Nec confirmatio ea Auic. conuincit: quoniam nõ niſi de motu uerè naturali uerificatur dictum eius. Motus enim cęli naturaliſſimus eſt ex parte principij paſſiui: ita quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus eſt labor mouentis, ut patet ſecundo cœli: text. 5. quamuis ex parte principij actiui ſit alialis. Vnde hoc magis ad oppoſitum intenti Scoti uidetur: quoniam ſic motus Angeli eſſet naturalis ex parte principij paſſiui abſque ſequela inconuenientium, ſicut de motu cœli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæſtione.

QVÆSTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum ſupernaturalium ſit potentia naturalis.

IVXTA eundem articulum quærendum erat, utrũ potentia receptiua actuum ſupernaturalium, ſit potentia naturalis.

¶ In qua quæſtione quatuor agenda ſunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertiò examinabitur. Quartò reſpondebitur quæſito.

QVOAD Primum, potentia receptiua hic ſumitur formaliter ut receptiua eſt, quicquid ſit de ipſa, ut eliciua actus. Actus ſupernaturalis dicitur, quem non poteſt ſecundũ naturæ curſum adipiſci: ut gratia, charitas, uiſio Dei, & reliqua huiuſmodi. Potentia naturalis uocatur non ſubiectiuè, id eſt potentia naturæ: ſed formaliter, id eſt, potentia naturaliter inclinata. Ita quod ſẽſus quæſtionis eſt. Vtrum potentiæ in rebus naturalibus inuentæ, in quibus recipiuntur actus ſupernaturales, naturaliter inclinantur ad illos. Hæc de primo.

QVOAD Secundum, Scotus in primo, q. 1. prolog. & in q. 4. diſt. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quæſtionis. putat nanque, quòd potentia comparari poteſt ad actum recipiendum, & agens impreſſiuum actus. & quòd in prima comparatione nulla eſt ſupernaturalitas, ſed potentia eſt, uel naturalis, uel uiolenta, uel neutra. In ſecunda autem comparatione eſt differentia naturalitatis à ſupernaturalitate: quoniam ſi comparãtur ad agens naturaliter impreſſiuũ eſt naturalitas: ſi nõ naturaliter impreſſiuũ eſt ſupernaturalitas. Confirmatque poſitionem ſuam ex hoc, quòd potẽtia receptiua actus ſupernaturalis, ſe ipſa eſt receptiuè capax illius: & naturaliter perficitur per illũ, ut habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifeſtè ſequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: ergo eſt potentia naturalis reſpectu illius. Singula ſic aſſumpta probantur. Primum quidẽ: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem & ſimiliter intellectus reſpectu luminis gloriæ &c. Secundũ uerò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui eſt eius perfectio. Tertium autem: quia unumquodque appetit naturaliter ſuam perfectionem, ſed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphyſicæ. ſed actus ſupernaturalis, ut uiſio Dei, &c. maxima eſt perfectio. ergo, &c. Sumus igitur ſecundũ hæc in naturali potentia ad ſupernaturales perfectiones: non poſſumus tamen acquirere eas niſi ſupernaturaliter: quia oportet acquiſitionem hanc ab agente ſupernaturali, ſcilicet Deo glorioſo cauſari. Hæc de ſecundo.

QVOAD Tertiũ, tria minus bene dicta in præfata opinione uidentur. principalis cõcluſio, & eius probatio, & uſus uocabulorũ. Malè in primis uertitur ly ſupernaturale, dum omnẽ actionẽ Dei ad extra ſupernaturalem uocat: quia Deus eſt agens nõ naturale, ſed liberũ. Cõſtat nãque, q̃ alia eſt diſtinctio naturalis contra ſupernaturale, & alia naturalis cõtra liberum. Primo nanque modo anima Scoti producitur naturaliter, ſecũdo autẽ, nõ. Vnde niſi uocabulis abuti uelimus ad placitũ cuiuſque ſupernaturale eſt quod ſupra facultatẽ ordinis creaturis debiti in eis eſt. Omnes enim naturalia à ſupernaturalib⁹ diſtinguimus frequẽti uſu per hæc q̃ aliquid ſit ſecundũ debitũ naturæ ordinẽ, & aliquid ſit ſupra illũ. Ratio deinde aſſumpta manifeſtè aut falſa ẽ, aut petit principiũ. Quũ enim dicit, q̃ potẽtia naturaliter perficitur per ſuum actum: & ſimiliter appetit ſuam perfectionem: aut ly ſuum ſignificat ſuum per informationem actus uel potentia, aut per ſuum naturalem proportionem ſiue inclinationem. Si primo modo, falſa eſt maior: graue enim eſt exiſtẽs ſurſum, non naturaliter, ſed uiolenter perficitur per eſſe ſurſum, & tamẽ eſſe ſurſum eſt actus & perfectio eius per informationem. Si uerò ſecundo modo, petitio eſt principij in minore. hoc enim eſt probandum, ſcilicet quòd potẽtia naturalis habeat actum ſupernaturalem, ut ſuum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propoſitum nihil infert: quia enim immediatè eſt receptiuum figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Concluſio demum principalis uoluntaria relinquitur: & irrationabilis oſtenderetur probando oppoſitam. Hæc de tertio.

QVOAD quartum, concluſio reſponſiua quæſito eſt, quòd potentia ad actus ſupernaturales, non eſt naturalis, ſed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, ſic: Actus ſupernaturalis dupliciter inuenitur. ſ. ſecundum ſe, ut gratia; & ſecundum talem modum fiendi, ut uiſus cæco datus. Viſus enim ſecundũ ſe eſt naturalis actus hominis: ſed q̃ cæco in inſtanti detur, ſupernaturale eſt. Charitas uero, & talia, ſunt ſecundum ſe actus ſupernaturales adeo, ut implicet cõtradictionẽ cõnaturales eſſe, aut fieri alicui creaturæ factæ uel factibili, ut & ipſe Scotus in ſecundo d. 23 fatetur. Si ergo in natura nulla eſt naturalis potentia ad actũ ſupernaturalẽ ratione modi ut ſic, à fortiori nulla eſt naturalis potẽtia ad actus ſupernaturales ſimpliciter. Sed in natura nullam eſſe naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti uſu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc ſequitur, q̃ ſupernaturalitas inuenitur, non ſolum comparando potentiam ad agens, propter ſupernaturalem acquiſitionem actus, ſed etiam comparando potentiam ad actum propter ſupernaturalitatem actus in ſe.

¶ Secundò, ex parte potentiæ ſic. omni potentiæ paſſiuæ naturali reſpõdet aliqua potẽtia actiua proxima: ergo reſpondet potentia actiua naturalis. Antecedens eſt maxima aſſumpta ab Ariſ. 3. de anima tex. 17. ad probandum dari intellectũ agentẽ. Fũdatur enim ſuper hoc, q̃ in omni natura, ubi eſt patiens, oportet ponere agens. Et certum eſt q̃ de proximo, non de primo agẽte loquitur: alioquin diſtributiuã nõ feciſſet, dicendo omni natura, &c. Et per hoc excluditur reſpõſio Scoti, dicẽtis, q̃ ſufficit q̃ detur primum agens. Cõſequẽtia autẽ probatur: quia potẽtia ſupernaturalis non eſt proximum actiuum naturalis potentiæ, ut ex terminis patet: naturale enim ſoli naturali cognatum eſt.

¶ Tertiò ex parte ſubiecti. Quũ enim quidditatiua cognitio alicuius ſit ſufficiens ratio omniũ proprietatũ eius, & ex ea ſoluãtur omnes difficultates cõtingẽtes ei, ut in quarto Phyſ. dicitur: cõſequẽs eſt, q̃ cognita quidditatiuè re aliqua, cognoſci ex ea poſſint omnes naturales potentiæ: & quum potentiæ cognitio ex actu pendeat, ut dicit 9. Met. cõſequens eſt, q̃ actu ad quos ſunt naturales potentiæ, cognoſcãtur, & cum omnes actus hi ſupernaturales apud Scotum, ſequitur de primo ad ultimum, q̃ ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoſcũtur ſupernaturalia: q̃ eſt manifeſtè falſum. Et confirmatur: quia certo ſcimus hanc maiorem, q̃ naturalis potẽtia eſt fruſtra: ergo ſcimus hãc minorem, q̃ ſi materia uel anima, uel quæcunque alia res eſt naturalis potentia ad actum ſupernaturalem, oportet cõcedere q̃ ſcimus ſupernaturalia illa debere eſſe: & ſic ſcimus reſurrectionẽ mortuorũ futurã, & gratiam iuſtificantẽ impium, &c. quod eſt ridiculum. Nec euacuat hanc rõnem reſponſio Scotica, dicens q̃ anima ſecundũ illã rõnem eſt ignota. Cognitio namque quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, uel uirtualiter omnẽ illius notitiam. Nec euaditur dicendo q̃ ſubſtantia non põt à nobis pro ſtatu iſto quidditatiuè & propriè cognoſci: quoniam quicquid ſit de hoc, ſtat intentum, ſ. q̃ ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, ſiue habeatur pro ſtatu iſto, ſiue non, poſſit ſcientia haberi de ſupernaturalibus: & ſic reuelatio de gratia, beatitudine, poſthera, reſurrectione, & alijs huiuſmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non fruſtra, eſſet neceſſaria ſecundum quid, ſcilicet pro ſtatu illo, & non ſimpliciter: quod eſt manifeſtè falſum. Hæc de quarto. Finis.

TRACTATVS QVARTVS, DE Subiecto naturali Philoſophię, vnica quęſtione contentus.

QVÆSTIO

An ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali.

QVÆRITVR an ens mobile ſit ſubiectum in Philoſophia naturali.

Et uidetur q̃ non. Primò, quia aut ens mobile, ſignificat ſubſtantiam mobilem, aut accidẽs mobile, aut aliquod commune vtrique. Si primum, cum ſubſtantia mobilis, &c.

ex qua

corpus mobile ſior idem cõuertibiliter, ſequitur quòd poneret ſecundum rem corpus mobile ſubiectum philoſophię, quod eſt contra tenentes ens mobile. Si ſecundum, hoc eſt manifeſtè contra omnes, & ueritatem. Si tertium, tunc ſequeretur, quòd ens diceret tertium conceptum abſtrahibilem a ſubſtantia & accidente, quod eſt contra Thomiſtas.

¶ Secundò ſic: Subiectum ſcientiæ debet eſſe unius rationis formalis, alioquin non haberet quod quid eſt, & conſequenter nec eſſet principium ſcientiæ: quia, ut dicitur in 1. de anima in textu 11. principium omnis demõſtrationis eſt quod quid eſt. Nec haberet aliquam per ſe primo paſſionem: quia ei, quod non eſt in ſe natura una, quicquid per ſe unum cõuenit, conuenit ratione partium, & conſequenter nulla paſſio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatũ ex duabus rationibus formalibus: ergo non eſt ſubiectum. Si dicatur, quòd illa duo ponuntur ad circumloquendum unam rationem formalem, quemadmodũ moris eſt ponere paſſiones loco differentiarum: contra, Ratio ſubiecti in ſcientia debet eſſe primo & maximè nota in ſcientia: eo quòd tota ſcientifica cognitio ex illa dependet: ſed ſi circumlocutione eget non eſſet huiuſmodi: implicatio ſiquidem eſt in adiecto, dicere quòd eſt ratio formalis in ſcientia, & quòd circumloquitur illam paſſionis nomine utpote occultã. ergo, &c.

¶ Tertiò: Si ens mobile eſſet ſubiectũ philoſophiæ naturalis, aut philoſophia naturalis eſſet pars Metaphyſicæ, aut eſſet ſubalternata illi: utrunque eſt falſum: ergo. Tenet conſequẽtia: quia aut ens mobile addit ſupra ens conditionem per ſe diuidẽtem ens, aut accidentalem entis. Si primo modo, ſequitur quòd ens mobile à Metaphyſico conſiderandum eſt: quia in primo Poſteriorum c. 22. dicitur, quod eiuſdem ſcientiæ eſt conſiderare ſubiectum aliquod & partes ſubiectiuas per ſe: & cõſequenter eſſet philoſophia naturalis: cui aſcribitur ens mobile, pars metaphyſicæ. Si ſecundo modo, ſequitur quòd Philoſophia naturalis Metaphyſicæ ſubalternaretur: eo quod dicitur in primo poſteriorum, ca. 8. deſcendere de genere in genus ſecundum quid, id eſt, ſecundum conditionem accidentalem (ut communiter exponitur) eſt ſolius ſcientiæ ſubalternatæ conditio ab Ariſtotele tradita.

¶ Quartò ſic: Subiectum in ſcientia debet eſſe illud, ad cuius rationẽ formalẽ omnes reſoluuntur paſſiones, & cõcluſiones illius ſcientiæ, ut de ſe patet: ſed paſſiones & conſequenter cõcluſiones phyſicæ reſoluuntur ultimo in Phyloſophiæ naturali ad quod quid eſt ſubſtantiæ, ſeu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Phyſica cauſantur ex ſubſtãtia naturali: ergo ſubſtantia naturalis, ſeu corpus naturale ponendum eſt ſubiectum.

IN HAC dubitatione primò diſtinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio ſancti Thomæ. Tertiò ſimul ipſa confirmabitur & contra alias opponetur. Quartò reſpondebitur argumẽtis in oppoſitum.

QVO ad primum, ſciendũ eſt de ſubiecto adæquato Philoſophiæ naturalis (de quo hic eſt ſermo) quoſdam loqui innaturaliter, quoſdã uerò innaturaliter: propter quod hi à noſtra reſecandi ſunt diſputatione, quã inter Philoſophos agimus. Supponũt enim intelligentias mobiles eſſe, & Philoſophiam naturalẽ infra ſenſibilia non ſtãtes, commune aliquid ſenſibilibus & ſeparatis à materia, quatenus mobilia ſunt, ſubiectum Philoſophiæ dicunt: operiuntque errorem ſuum Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturalem diſputare: apud quẽ indubitatũ principium eſt, ſubſtantias abſtractas immobiles eſſe & terminum conſiderationis philoſophicæ eſſe animam humanam, partim abſtractam, partim nõ: ut dicitur ſecundo phyſicorum, textu uigeſimo ſexto & ultimũ, quòd pòſ naturalis de intelligẽtiis attingere, & declarare quia ſunt: ut Auer. dicit 1. Phyſicorũ, commento ultimo. Quanta tamen ſit quorundam horum temeritas, ſilẽtio inuoluendum nõ eſt, cum præſumant propriam opinionem Theologiæ ſententiam aſſerere, ſicq; theologicæ facultatis expertibus, in philoſophia tamen nutritis, deridendi Theologiam occaſionem præbent. Non eſt enim ex ſacra Scriptura, nec ex Theologis ſanctis ab Eccleſia approbatis traditum, quòd Angeli ſic mouerentur, ut motus cõmuni ſubiectum ſint: ſed potius oppoſitum, ut in Theologia diſcuſſum à ſanctis eſt. Vnde ſi Peripateticos arguendos cenſent, glorietur ex Scotica officina hos ſe errores deprehendere non ex Theologia.

Auerroiſtæ aliq Albertu, & Ægidii ſequaces. Quinque opiniões naturales de ſubiecto philoſophię naturalis adæquato.

¶ His ergo omiſſis, ad naturales traſeamus. Quorũ opinio nõ eſt una, dũ alii mobile, alij ens, alij utrũq; ex ſubiecto phyſicæ reſecãdũ putãt. Et illi quidẽ quòd neutrius nomẽ recipiũt, ſecũda & quarta ratione ad oppoſitũ facta mouent: & ſenſibilẽ ſeu naturalem ſubam ſubiectum fore cenſent. Qui uero ens tantum abiiciunt, corpus mobile ſubiectum philoſophiæ ponũt. Et hi ad hue diuiſi ſunt, dũ quidã mobile, paſſionem ſignificare concedunt: quidã autẽ rationẽ formalẽ corporis phyſici ſupponere cõtẽdũt. Mobile autem tantum abiicientes, ſunt qui ens naturale ſubiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, ſcilicet, Thomiſtarum tenentium ens mobile: & Albertiſtarum, dicentium corpus mobile: & modernorum multorum, dicentium ſubſtantiam naturalem ſeu ſenſibilem: & quorundã etiam modernorum aſſerentium corpus phyſicum ſeu naturale: & eorum qui ens naturale ſubiectum crediderunt.

QVO AD ſecundum: Cum ens mobile complexionem quandam nominum contineat, ſingula diſtinguenda ſunt. Et primò quidem circa mobile triplici opus eſt diſtinctione.

¶ Prima eſt quòd cum mobile motum reſpiciat, ſicut motus ſumitur dupliciter, ſcilicet propriè, ut diſtinguitur contra mutationem in 5. Phyſi. & ad tria tantum genera eſſe dicitur & communiter, ut continet in ſe & motum propriè dictum, & mutationem, ſcilicet generationem & corruptionem mobile dupliciter ſumi poteſt. in quæſtione tamen iſta ſumitur communiter pro ut idem eſt quod mutabile phyſica mutatione.

¶ Secunda eſt, quòd aliquid poteſt dici mobile, dupliciter, ſ. ſubiectiuè, quòd ſ. eſt ſubiectum motus: & terminatiuè quòd ſ. eſt terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile ſonet ſubiectum motus, ſi tamen reſtringendum eſt in propoſito, magis tenendum eſt terminatiuè quã ſubiectiuè, ut ex dicendis apparet: iudicio tamen meo indiſtinctè tenendum eſt non ea ratione, ut ſi cõe ad omnia quocunq; mobilia: contineatque ut partes ſubiectiuas materiam, & formã &c. quia hoc eſt contra S. Tho. in primo Phyſi. ſuper tex. cõm. 6. ubi in diuiſione literæ expreſsè dicit, quòd in primò libro Phyſic. agitur de principiis intrinſecis entis mobilis. ſ. de materia & forma: ex hoc aperte inſinuans ens mobile, quod eſt ſubiectum philoſophiæ, non eſſet totum uniuerſale reſpectu materiæ & formæ, ſed totum integrale ſeu eſſentiale, ſed ea potius ratione ut. ſ. illa notiſſima ſui acceptio ſupponatur, quã ex ſenſu ſupponere oportet perhibẽt enim nobis ſenſus mobilia eſſe: an autem ſubiectiuè an terminatiuè mutentur ea quæ moueri uidemus, ratione magis diſcernitur, quàm ex ſenſu habetur.

¶ Tertia eſt quòd mobile æquiuocum eſt nomen ad aptitudinẽ, ad motum & ad fundamentum illius aptitudinis: ſicut ſi riſibile ſignificat & aptitudinem ad ridendum, & rationalitatem, quę eſt eius fundamentum. Quid autẽ mobile in propoſito ſignificet difficile eſt hac ſola quęſtione elucidare. Quamuis enim impoſſibile ſit ſubiectum, & paſſionẽ ſimul accipi pro ſubiecto in aliqua ſciẽtia, ſic quòd totum aggregatum ſubiectũ ſit (quia oportet ſubiectum unã eſſe rationẽ formalẽ, & ex quod quid eſt ſubiecti, & quid eſt paſſionis una ratio formalis conſtitui nequit) nihil tamẽ prohibet aggregatũ ex ſubiecto & paſſione, ſubiectum ſic cõſtitui, ut paſſionis quod quid eſt, ſit ratio formalis ſubiecti in illa ſciẽtia. Et hoc modo intelligi poteſt mobile paſſionem ſignificare: ut in propoſito ita quòd mobilitas quæ eſt paſſio, ſit ratio formalis entis uel corporis, quod ſit ſubiectum philoſophiæ naturalis: unde ſolet fieri reduplicatio ſupra mobile, dicendo ens aut corpus mobile inquantũ mobile eſt ſubiectũ Phyſicæ. Suadetur autem in propoſito ſic ſumi mobile ex ſubiecto Mathematicæ: ſicut enim Phyſica eſt de entibus in eo quòd mobilia, ita Mathematica eſt de entibus in eo quòd quanta. Conſtat autem Mathematicæ ſic eſſe ſubiectũ ens quãtũ: ut quãtitas ipſa quæ ſubæ materialis paſſio ſeu propriũ accidẽs eſt, rõ formalis ſubiecti Mathematicæ ſit. Erit ergo Phyſicæ ſubiectũ ens aptũ moueri, ſic quòd aptitudo ad motũ, rõ formalis ſubiecti ſit. Et cõfirmat hoc magni Alberti authoritas: qui in 1. Phy. ſic diſtinguens corpus in Metaphyſicũ, Mathematicũ, & Phyſicũ mobilitatẽ quã rationẽ formalẽ ſubiecti dicit poſteriorẽ corpore quãto, naturaliter dicit. Nec obſtat quòd eiuſdem ſciẽtiæ eſt conſiderare de paſſione & ſubiecto eius, quia hoc intelligitur quando tractatur de paſſione ut paſſio eſt: nõ autem quando paſſio primũ ſubiecti locũ tenet: ut patet de quantitate in Mathematica, quæ de ſubſtantialibus principiis ſubiecti à quò fluit, non ſe impedit. Similiter non obſtat quòd perfecta cognitio de re non habetur abſque quòd quid eſt ſubiecti: hoc enim non eſt ſic accipiendum, ut omnis cognitio extra illam ſit imperfecta, ita quòd non ſit euidens & ſcientifica: ſed ut abſq; quod quid eſt ſubiecti, conſummata omnimodaq; notitia de re haberi non poſſit. Quod Phyſicę accidere non inconueniens: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum eſt: Mathematicus enim ignorat, an quantum ſi ſubſtantia uel accidens, & quantitas ſubiectum, &c. & tamen certiſſimum eſt omnium, ut dicitur in ſecundo Metaphy. textu & commento ultimo.

¶ Sed contra hanc uiã eſt, quòd ſecũdũ eã ad Philoſophũ naturalem non pertineret conſiderare aliquod prædicatũ quidditatiuum cuiuſcunque ſubſtantiæ, niſi forte aliqua ſubſtãtia ſit, de qua quidditatiuè prędicaretur aptitudo ad motum: & cõſequẽter philoſophia naturalis non eſſet de ſubſtantia, ſed aſſet de accidente, quemadmodũ Mathematica. Si enim mobilitas (id eſt aptitudo ad motũ) quæ paſſio ponitur entiũ naturaliũ, ratio formalis ſubiecti Phyſicæ accipiatur, non licebit Phyſico de rõne adæquata ſubiecti eius diſſerere: quia illa prior eſt, ac per hoc deſcẽdendo à mobilitate in communi ad talem uel talem mobilitatem

tem in ſpecialibus partibus philoſophiæ naturalis, nõ licebit ad qđ quid eſt talis vel talis ſubiecti deſcendere, ſed queadmodũ adęquati ſubiecti mobilitatis qđ quid eſt omiſſum fuerat, pari rõne ſpecialia quod quid erat eſſe ſubiectũ taliũ mobilitatum omittenda ſunt: qm̃ nulla pars alicuius ſcientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quo poſſit huic rationi ſatisfieri, niſi tenendo ꝙ Metaphy. eſt cõſiderare quod quid eſt in particulari. Quod quia non credo verũ, idcirco puto melius tenere, ꝙ mobile in propoſito nõ ſignificat ipſam aptitudinẽ ad motũ ſi eſt paſſio: ſed eius fundamentũ. Cùm enim iſta aptitudo, quam mobilitatis nomẽ ſonat, quibuſdã entibus repugnet, ſ. ſeparatis à materia: & quibuſdã nõ, ſ. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari ſubſtantialiter: conſequens eſt, ꝙ aliquid præcedat in eis, ex quo ipſa aptitudinẽ hanc ſortiantur: & hoc fundamentũ mobilitatis eſt. Notanter autẽ dixi nõ reputetur: quia communi voci ſatisfacere volens diſtinctionem hanc mobilitatis pertractaui: co. ſiquidem Metaphyſicorũ textu vltimo ſub dubio relinquitur, an corruptibile ſit ſubſtantia, an in ſubſtantia, id eſt an ſit de ſubſtãtia rei, aut eã ſequatur vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autẽ quædã mobilitatis ſpecies eſt, vel mobilitas ipſa: ſecundũ illud octaui Phy. tex. com. 25. in omni motu corruptio eſt. S. Thomas etiam ibidẽ inter ſubſtantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Ariſt. quoq; in primo Phy. tex. 8. idem ſentire videtur: dum dicit ꝙ ad naturalem non ſpectat probare mobilitatem: hoc enim non eſſet verum, ſi mobilitas eſſet paſſio præueniens à formali ratione ſubiecti philoſophiæ naturalis: poſſet enim per illam rationem à naturali Philoſopho probari. Niſi fortè quis dicat dictum Ariſt. non eſſe verum per ſe, ſed per accidẽs: quia ſcilicet eſt paſſio notiſſima. Sed hoc non eſt tutum: tum quia non eſt ſermo per accidens conſuetus Ariſt. tum quia ſaltem defendere mobilitatem pertinet ad Philoſophum naturalem, & non ad Metaphyſicum. ſicut & quamlibet paſſionẽ ſubiecti proprii quilibet artifex defendere debet. Nec obſtat, ꝙ ſit paſſio per ſe nota de adæquato ſubiecto: quoniam per ſe notum, & non per ſe notum, faciunt quidem differentiam quoad probari vel non probari poſſe aliquid, vt patet in ſecundo Phy. tex. com. 6. non tamen faciũt differentiã quoad defendere vel nõ defendere: qm̃ ſi occulta tuenda ſunt, manifeſta magis ſunt tuenda, modò non ſint principia, ſed ex principiis: qualis eſt mobilitas, ſi paſſio ponitur. Quicquid autem de hoc ſit mobilitas, quæ eſt ratio formalis ſubiecti phyſicæ, non paſſio, ſed quod quid erat eſſe eſt entium naturalium: & præueniens naturalitatem & mobilitatem paſſionum eorum ſi concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas eſt: iſtam verò, quia paſſio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tñ diſtinguere oportet, ꝙ dupliciter ens nomine vo conſueuimus. Primò, pro omni eo quod habet eſſe quocunq; modo: & ſic hic non capitur. Secundò, pro eo qđ propriè eſſe dicitur: hoc autẽ in his, quæ fiunt, eſt id quod propriè fit: eius ſiquidem eſt eſſe propriè, cuius eſt fieri. Id autẽ qđ propriè fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, eſt compoſitum: ſiue ſubſtantiale, vt homo: ſiue accidentale, vt homo muſicus. Et ſic ſumitur in propoſito. Vnde colligendo dicta ad hoc ꝙ aliquid ſit pars ſubiectiua entis mobilis, qđ ſubiectũ Phyſicæ dicimus, exigitur & ꝙ ſit propriè ens, & ꝙ ſit mutabile phyſica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma ſubſtantialis aut accidentalis ens mobile eſt: ſed entis mobilis principia hæc omnia ſunt. Eſt ergo ens mobile cõmunius quã ſit corpus mobile, & quàm ſubſtãtia naturalis ſiue ſenſibilis: quia continet ſub ſe omnia materialia cõpoſita, quę ſolum mutabilia ſunt ſiue ſint ſubſtãtialia, ſiue accidentalia, ſiue ſecundũ formã abſolutã, ſiue ſecundũ vbi. Et eſt ens mobile abſtractius quid quocunq; prædictorũ, quãto ens aliquẽ gradũ concomitatus, prius eſt illo: dato ẽt ꝙ ad cõpoſita accidentalia ſe non extenderet. Nec obſtat contradictio per ly mobile: qm̃ ſicut ſubſtãtia rationalis abſtractius quid eſt, quã animal rationale: ſic ens mobile abſtractius & prius quid eſt, quàm ſubſtantia mobilis: quãuis enim ex parte ly mobile æqua ſit abſtractio, ex parte tñ ly ens, & ly ſubſtantia, abſtractius eſt ens mobile. Vnde queadmodum concedens ſubſtantiam rationalẽ, adhuc diſputandi locum haberet, an illa rationalis ſubſtãtia eſſet corpus an animal, & cætera & cõſequẽter ab abſtractiori ad minus abſtractũ quæſtio deſcendere, dum à ſubſtãtia rationali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus animatũ, & cętera veniretur. ſic ſub ente mobili quæſtio remanet, an illud ſit ſubſtantia, an corpus, & cætera. Cùm igitur in ratione mutabili cõſiderari poſſit, & ꝙ ſit corpus mutabile, & ꝙ ſit ſubſtantia mutabilis, & ꝙ ſit ens mutabile, diui Thomæ ſententia eſt naturalia ratione ſubiecti Philoſophiæ naturalis induere primò, nõ quatenus ſunt corpora mutabilia, aut ſubſtantię mutabiles, ſed quatenus ſunt entia mutabilia: ita ꝙ ens mobile licet complexionem nominũ contineat, incomplexum tñ & per ſe vnum quod quid eſt ſignificat, ſicut ens per ſe. Quemadmodum enim diuiſo ente in per ſe & in alio, ſi ſimplicibus vocabulis careremus, ſubſtantiã ens per ſe nominaremus, & accidens ens in alio, & tñ vnam formalem rationem ſignificaremus, nõ aggregatam ex pluribus: ita diuiſo ente in tranſmutabile & intranſmutabile, carentes ſimplici vocabulo, ens tranſmutabile ſeu mobile vocamus alterum membrum quod vnius eſt quidditatis, & illud philoſophiæ naturalis ſubiectum eſſe adæquatum dicimus. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, cùm ens mobile duo nomina complectatur, & vnum ſignificet, primò oſtendendum eſt, ꝙ eius ſignificatum eſt adæquatum Philoſophiæ ſubiectum: deinde ꝙ his nominibus conuenientiſſimè ſignificatur.

¶ Primò probatur ſimpliciter. Primò ſic: Adęquatũ ſubiectũ primarũ paſſionũ naturaliũ eſt adæquatũ ſubiectum Philoſophiæ naturalis: ſed ens mobile, & non ſubſtantia aut corpus naturale ſeu mobile, eſt adæquatũ ſubiectum primarum paſſionũ naturalium: ergo, &c. maior eſt per ſe nota. Minor verò probatur accipiendo tranſmutabilitatem, ſeu, quod idẽ eſt, mutabilitatem pro prima paſſione Phyſica, vel ſaltẽ una de primis, aut eis ęquiualente: vt ab omnibus ſupponitur. Tunc ſic: Adæquatum ſubiectũ tranſmutabilitatis habet materiam, formam, & priuationem pro adæquatis principiis: ſed tñ ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili eſt ſubiectum adæquatũ trãſmutabilitatis, & conſequenter primarum paſſionũ naturaliũ: quod erat probandũ. Maior huius proſyllogiſmi eſt ex eo euidens, ꝙ oportet iſta tria in omni materia eſſe adæquata ſibi inuicẽ, ſ. paſſionẽ & ſubiectum & propria paſſionis principia: vt patet de riſibilitate, & homine, & animali rationali: conſtat autẽ ex primo Phyſicorum per longũ proceſſum, tranſmutabilitatis principia prima eſſe materiam, formã, & priuationẽ: oportet igitur eius, ad quod tanquam adæquatũ ſubiectum primò ſequitur trãſmutabilitas, eſſe adæquata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph à textu 19. vſq; ad tex. 25. dicuntur, ſcilicet ꝙ materia, forma, & priuatio ad genus ſubſtantiæ non arctantur, ſed materia, forma, & priuatio generis ſubſtantiæ ſunt principia propria ſubſtantiæ mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere quantitatis ſunt propria principia quanti mutabilis & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis ſunt propria principia qualis mutabilis.

¶ Si dicatur ꝙ quemadmodũ principia propria ſubſtantiæ continẽt ꝓpria principia cæterorũ generũ, quia ſunt cauſæ eorum (vt ibidẽ docet Ariſt.) ſic ſubſtãtia mutabilis cõtinet omne quãtũ & quale mobile, & tranſmutabilitas ſubſtantiæ omnem aliã. Et ꝓpterea licet materia, forma, & priuatio excedant ſubſtantiã mobilẽ formaliter, non tñ virtualiter. Hoc licet ſit ſubtiliter dictum, vim tñ rationis nõ excludit propter duo. Primò: quia falſum eſt, ꝙ principia propria ſubſtantiæ mutabilis ſint principia principiorũ cæterorũ generũ mutabiliũ. Quãuis. n. ſit verum & expreſſum in 12. Meta. c. ſuprà dicto, ꝙ per ſe principia eſſendi in genere ſubſtãtię ſint principia principiorũ eſſendi in cæteris generibus: id eſt, ꝙ materia & forma ſubſtãtiæ ſunt cauſæ materiæ & formæ in quãtitate & qualitate, &c. Veritati tñ aduerſatur, ꝙ per ſe principia tranſmutabilitatis ſubſtãtialis ſint principia principiorũ tranſmutabilitatis aliorũ generum. Priuatio. n. in genere ſubſtãtiæ, quæ eſt per ſe principiũ non ſubſtantiæ, ſed trãſmutationis ſubſtãtialis, non eſt vniuerſaliter, & conſequenter nec per ſe principiũ priuationis, quę eſt principiũ trãſmutationis accidentalis, vt in corpore cęleſti patet: vbi ens mobile ſecundũ locũ habet oĩa propria principia, ſ. materiã, formam & priuationem: cęlum autem ſubſtãtialiter non habet niſi duo principia, quæ ſunt eſſendi per ſe principia. ſiue ibi ſit materia, quæ eſt pura potentia: ſiue ſimplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma: nullo. n. modo eſt ens mobile ſubſtãtialiter. Secundò: quia dato, ꝙ eſſet talis incluſio virtualis, adęquatũ tñ ſubiectũ tranſmutabilitatis, & ſimiliter adæquatũ principiatum ex materia, forma & priuatione, non ſubſtãtia mobilis, ſed ens mobile eſt: qm̃ aliqua proprietas vniuerſalis ſecundum prędicationẽ habet ſubiectum adæquatũ ſecundũ prædicationẽ, in quo reperitur cauſa, ſecundum quã ineſt quibuſcunq; proprietas illa, illud tale eſt eius ſubiectum ſecundũ quod ipſum. Nec eſt requirendum pro primo ſubiecto illius illud ad quod per viã reſolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in libro Poſt. capitulo de vniuerſali. Docemur enim ibi ſiſtere, quando adęquatum ſubiectum ſecundum prædicationem inuenimus, & cauſam in eo, per quã ſibi cæteriſq; illa paſſio ineſt. Nulla etiam poſſet poni proprietas cõis alicui analogo ad ſubſtantias & accidentia: cùm accidentia & eorum proprietates & principia in ſubſtantiis virtualiter includantur. Niſi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in ſe eſt ſubiectum adæquatum tranſ-

mutabilitatis in ſeipſo adæquatè, claudit propria principia tráſmutabilitatis. Sed nec ſubſtãtia mobilis, nec corp⁹ mobile claudit in ſe illa: qm̃ propria principia tráſmutabilitatis vniuerſalis ſeu in cõmuni, ſcilicet materia, forma, & priuatio in cõmuni, quę genus ſubſtãtiæ tranſcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione cõſtat, ens mutabile eſt, & econuerſo, eo q̃ priuatio machinatur ad malũ. Ens igitur mobile eſt proprium, & primum mobilitatis ſubiectum.

¶ Secũdò probatur propoſitũ, & directè arguitur cõtra ponẽtes corpus mobile ſic: Cõiunctio omnis mobilis cũ ratione corporeitatis, nõ ſupponitur in naturali Philoſophia, ſed in 6. Phy. probatur, ergo nõ corpus mobile, ſed ens mobile eſt ſubiectũ Philoſophię naturalis. Antecedẽs patet in tex. 32. ſexti Phy vbi ꝓbatur q̃ omne mobile eſt corpus. Conſequentia verò patet tũ ex eo q̃ ſi corpus mobile ponitur adęquatũ ſubiectũ, oportet ſupponi mobilitatẽ coniunctã eſſe corpori, aut vt rõnem mobilẽ, aut vt paſſionẽ: tum ex eo q̃ oportet ſupponi corpus coextẽdi ipſi mobili: alioquin nõ ſupponeretur ſubiectum adæquatũ ſcientiæ. Vtrumq; aũt horũ impoſſibile eſt ſupponi, ignorata vniuerſali cõiunctione ipſius mobilis cũ corpore: vt de ſe patet. ergo. Et hæc eſt rõ S. Tho. in primo Phy ſ. nunquã. n. dixit ipſe, quod Philoſophus naturalis probet corpus mobile eſſe: vt cõiter ſibi imponitur, quia non intelligitur (corpus enim mobile eſſe qui dubitãt, nõ egent medio, ſed ſenſu, quo vel ſeipſos moueri percipiant) ſed dixit q̃ probat omne mobile eſſe corpus. Et vt plenius huius rõnis vis percipiatur, aduertendũ eſt primò, q̃ ſubiectũ adęquatũ ſciẽtiæ reſoluẽtis ſuas cõcluſiones in principia per ſe nota (qualis eſt Philoſophia naturalis) oportet & q̃ ſit ſubiectũ primarũ paſſionũ, ac per hoc q̃ ſit principiũ eſſendi, & conſequenter cognoſcendi ſecundũ naturã cęterorũ, & q̃ ſit principiũ cognitionis in nobis, ſiue ad latentes proprietates & occulta principia à poſteriori, ſiue à priori procedatur: qm̃ ſubiecti cognitio omnibus ꝓſupponitur, & vt dicit Auer. in 2. Phy. com. 19. nec à priori, nec à poſteriori probari poteſt in ſcientia: & innatum eſt nobis, q̃ oportet ſemper à notioribus nobis procedere, vt in primo Phy. co. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio ſuperius facta procedit ex ordine naturæ, ſic illa ꝓcedit ex noſtro ordine cognoſcẽdi. Et Propterea S. Tho dixit, q̃ ad audientes probatur, omne mobile eſſe corpus: inſinuãs per hoc, cognitionis magis quàm rei ordinẽ. Auertendũ eſt ſecundò, q̃ quãuis aliud ſit omnẽ mobilitatẽ eſſe cõiunctã corpori, & aliud cognoſci omnẽ mobilitatem eſſe coniunctã corpori: ad hoc tñ q̃ corpus mobile ponatur ſubiectũ adæquatum, nihil refert q̃ horũ deficiat: qm̃ ſicut deficiente coniunctione illa ſecundũ rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei eſſe ſubiectũ: ita deficiẽte coniunctione illa in eſſe cognito, ex parte cognitionis, quę pręhaberi debet, impeditur. Non ſufficit aũt præſupponi aliquod mobile eſſe corpus (quod ad ſenſum patet) ſed oportet ſupponere omne mobile eſſe corpus: tũ quia ad hoc, q̃ complexũ aliquod, vel cõplexè ſignificatũ induat rationẽ ſubiecti adæquati in ſciẽtia, oportet id quod eſt vt formale, & ſic ſupponatur per ſe coniunctũ alteri, vt paſſio vel ratio formalis: alioquin fruſtra de materiali parte complexi illius quæſtio fieret: cùm ea quæ ſunt per accidẽs, variabilia & extra quæſtiones ſcibiles ſint. Hoc autẽ ſicut impoſſibile eſt eſſe, niſi omne tale illi inſit: ita eſt impoſſibile ſupponi niſi omne tale ineſſe illi ſupponatur: qm̃ oĩa hęc, ſicut in naturę ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde ſi naturalis ſcientiæ ſubiectũ eſt corpus mobile, oportet in hac ſcientia quæ de mobili in eo qd̃ mobile tractat, ſupponere mobile, qd̃ vt formale ſe habet, coniunctũ eſſe corpori per ſe, vel vt paſſionẽ, vel vt rõnem formalẽ. Neutrũ aũt horũ fieri põt, niſi ſupponatur omne mobile corpori connexũ eſſe: imaginari. n. nõ põt, vt propria paſſio aut rõ formalis credatur eſſe alicuius, id qd̃ cõmunius illo dubitat̃. Tũ quia ad hoc vt aliquod cõplexũ, vel cõplexè ſignificatũ habeat rationẽ adæquati ſubiecti alicuius ſciẽtiæ, non minus oportet id quod vt formale ponitur adæquari ſciẽtiæ, quã id quod vt materiale ſumitur coextẽdi illi formali: alioquin ſi materiale rationẽ formalis contraheret, ſcientia, quæ adæquatè rationẽ formalẽ reſpicit, ſubiectũ ſuũ excederet: nihil aũt refert, vt dictũ eſt, coextenſionem talẽ nõ eſſe, aut non ſupponi. Si igitur corpus mobile in eo q̃ mobile, adæquatũ ſubiectũ ponatur Philoſophiæ naturalis oportet Philoſophiã, quæ de mobili, in eo quod mobile eſt, ſupponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatũ ſibi ſubiectũ, quãuis haberet, non tñ ſupponeret: & conſequenter ſubiecti rationem nõ haberet. Hoc autẽ impoſſibile eſt ſupponi, quãdiu neſcitur, an omne mobile ſit corpus: vt de ſe patet. Potes autẽ rationem hanc iuxta S. Thomam, ſic colligendo formare: Nulla ſcientia habens ſubiectum cõplexum, aut complexè ſignificatum, probat eã coniunctionẽ partiũ ſubiecti, ſine qua complexum illud ſubiecti rationẽ induere non poteſt: alioquin ſciẽtia conſtrueret ſibipſi ſubiectũ, quod de nulla ſcientia ſpeciali dicere licet. Hæc. n. maior æquiualet maiori S. Tho. breuius aſſumẽtis, nulla ſcientia probat: id eſt, conſtruit, uel cõponit ſibipſi ſubiectũ: loquẽdo. n. de ſubiecto cõplexo, æquiualet dicere, nulla ſciẽtia cõponit aliquid, ut ſit ſuũ ſubiectũ: & dicere, nulla ſcientia probat ſuũ ſubiectũ, apud formaliter terminos ſpeculãtes. Sed Philoſophia naturalis, ſi corpus mobile ponitur ſubiectũ, cõſtrueret ſubiectũ ſuũ: ergo, &c. Patet minor ex dictis: q̃a ꝓbat uniuerſalẽ coniunctionẽ mobilitatis cũ corpore, ſine qua corpus mobile ſubiecti rationẽ habere non põt. Omiſſa aũt verborũ ſolicitudine, directè ſyllogizãdũ eſt ſic: Nullũ cõiunctũ, cuius de omni cõiunctio probatur in aliqua ſcientia, eſt ſubiectũ adæquatũ illius: corpus mobile eſt coniunctũ, cuius de omni coniunctio probatur in Philoſophia naturali, ergo corpus mobile nõ eſt ſubiectũ in Philoſophia naturali. Maior iã patet ex eo q̃ omne cõiunctũ, quod ponitur adequatũ ſubiectũ, ſupponitur & per ſe coniunctũ ſaltẽ ex parte formalis, & coextenſum rationi formali adæquati ſcientiã: ſed cuius cõiunctio dubitatur de omni, nõ ſupponitur cõiunctũ per ſe, nec coextẽſum rationi formali: ergo. Minor ex ſexto Phy. patet tex. com. 32. ubi probatur uniuerſalis cõiunctio mobilis cũ corpore & proceſſu Philoſophiæ naturalis, maximè in ſecundo Phy. & ſecũdo tractatu primi de cœlo, unde habetur uniuerſalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanẽt duæ cõtra rationẽ hãc obiectiones excludendæ. Prima eſt, quia non uidetur uerum, q̃ in 6. Phy. probetur, omne mobile eſſe corpus: eo q̃ in tex. 32. probatur tñ omne mobile eſſe diuiſibile. Cõſtat autẽ, q̃ ſi probatur paſſio alicuius de mobili: nõ propterea probatur ratio formalis ſubiecti illius paſſionis: ſic aũt ſe habent diuiſibilitas & corporeitas, ut patet. Secunda eſt: quia uidetur hæc ſecunda ratio aduerſari primæ: in hac ſiquidẽ dicitur omne mobile eſſe corpus: in illa uerò dr̃ ens mobile cõmunius eſſe, & corpore & ſubſtãtia mobili. Ad primũ horũ dr̃, q̃ quia nõ cadit in intellectu humano, q̃ aliquid ſupponatur eſſe corpus de quo dubitetur eſſe diuiſibile, niſi apud antiquos attributos errores, ponẽtes corpora indiuiſibilia, quia diuiſibilitas ipſa ſic comes eſt corporeitatis & in eſſe, & in cognoſci, ut prius abſq; poſteriori nũquã cognoſcatur: experimur. n. nõ aliter nos cognoſcere aut ſupponere corpus, niſi ut quantum quoddã quãtitate molis: ideo ſi in Philoſophia nõ ſupponatur omne mobile eſſe diuiſibile, à fortiori ſupponi nõ põt eſſe corpus: quia cõiunctio mobilis cũ corporeitate, dũ dubitatur, cũ diuiſibilitate nõ põt cognoſci niſi rõne aut ſenſu. Ex ſenſu aũt cõſtat, qd̃ nõ habetur, ratio aũt ad illã nulla inuenitur. Et ſi ex demonſtratione illa 6. Phy. non acceptatur probatũ, ſaltẽ tanquã neceſſariò cõſequens concluſionẽ formaliter concluſam, relinquitur maius incõueniens, q̃ ſcilicet omne mobile eſſe corpus, longè remotius eſt à Philoſophiæ principio: ut pote 3. cœli, & 1. de generatione. Peripatetici tñ ibidẽ utranq; concludi propoſitionẽ indirectè intelligunt. unde Auer. in primo cœli com 5. dicit, Probatũ eſt in ſexto Phy. q̃ omne mobile eſt corpus, &c. Ad ſecundũ uerò dr̃, q̃ licet ens ſit cõmunius corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tñ eſt ſic cõmunius q̃ alicui inſit, cui corporeitas cõiuncta non ſit, omne enim ens mobile eſt corpus, uel claudit in ſe corpus. Poteſt & ſecũdo dici (licet in idẽ redeat) q̃ in ſexto Phy. probatur omne mobile eſſe corpus: id eſt corporeum aliquid. Probando. n. mobile eſſe diuiſibile, nihil aliud probatur, quàm mobile eſſe ens corporeũ, ſiue illud ſit corpus, ſiue corporeũ aliquid. Corporeũ autem cõuertitur cũ ente mobili, dato q̃ corpus cũ eo non cõuertatur. Et eodẽ modo põt argui contra ponẽtes ſubſtãtiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile eſſe ſubſtantiã, cùm oporteat ſupponi, aut haberetur ex ſenſibus, aut ex naturali Philoſophia, aut ex Metaph. Ex ſenſu quidẽ non habetur. Ex naturali aũt Philoſophia ſi haberetur, concluderet hoc nõ poſſe ſupponi in ipſa: ſi aũt à Metaph. tractatur, ut Auer. dicit ſecũdo Phy. com. 4. hoc etiã concludit illud non poſſe eſſe ſubiectũ in Philoſophia naturali: quæ ſcientia ex ſe eſt euidens abſq; Metaphyſica. Habet enim ſubiectum & principia propria ex ſenſibus per ſe nota: & non accipit ea poſitione: quamuis à Metaphyſico defendi habeant ſi impugnentur: ut in primo Phy. tex. com. 12. dicitur.

¶ Tertiò ꝓbatur idẽ authoritate & primò Ariſt. in 3. Phy. ubi in diffinitiõe mot⁹ nõ poſuit corp⁹ aut ſubſtãtiã, ſed ens in potẽtia, &c. Ex quo argui ſic: Id eſt ſubiectũ Philoſophiæ, qd̃ ponitur in diffinitiõe primorũ accidẽtiũ naturaliũ: quia tale eſt ꝓpriũ ſubiectũ eorũ, ut patet in 7. Metaph. tex. 15. ſed non corpus nec ſubſtãtia, ſed ens in potẽtia ſecũdũ qd̃ in potẽtia (qd̃ idẽ eſt q̃ ens mobile, ut patet in 3. Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorũ accidentiũ naturaliũ: ſ. motus &c. ergo ens mobile eſt ſubiectũ Philoſophiæ naturalis. Et cõfirmatur hoc idem ex 1. Phy. tex. 11. ubi ſupponendũ dicitur in Philoſophia omnia aut quædã moueri, & non oĩa aut quædã corpora, &c. Secundò authoritate Auer. q. ſ. non ſolicitus de uocabulis in 3. Me-

Phyſic. com. primo, ens mobile, & in 12. eiuſdẽ com. 5. corpus mobile, & in proœmio Phy. res ſenſibiles ſubiectũ Philoſophię nominauerit, & propterea non uerba ſua in hac re, ſed ſenſum ponderari uniuerſi: in ſecundo tamen Phyſic. expreſſe docet aliqd prius corpore ſubiectum eſſe Philoſophiæ naturalis: dum dicit com. 3. Et ſciendum eſt, q̃ ſubiectum iſtius libri eſt natura & principia naturalia, cum ſint cõmunia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro non diffiniuit corpus neq; alia de quibus cõſiderat naturalis, ſicut fecit in primo cœli & mũdi. Ex quo habetur q̃ apud ipſum conſideratio de corpore mobili differtur uſq; ad librum de cœlo & mũdo, ubi ab eius diffinitione inchoatur: ut patet in textu com. 2. Et rurſus habetur ſubiectũ Phyſicæ eſſe cõe corpori & alijs, de quibus cõſiderat naturalis: ut prima ratione aſſumpſimus. Non ergo corpus mobile, ſed aliquid prius eo cõe naturalibus omnib. eſt ſubiectũ Philoſophiæ: quod ens mobile eſſe ex prima ratione liquet. Eſt ergo ſignificata ratio per ens mobile ſubiectũ philoſophię naturalis: non autem ſignificata per ſubſtãtiam, aut corpus naturale, uel mobile, uel ſenſibile. Quòd aũt tali uocabulo conuenientiſſimè ſignificetur, ſic patet. Mobilis uocabulũ in primis cõuenientius ſumimr, q̃ ſenſibilis: quia admiſſo ente ſenſibili, adhuc nõ eſt naturalis Philoſophus liber à Parmenidis & Meliſſi inuectione: concedẽtes enim ens ſenſibile, negabant mobile. ſuppoſito aũt ente mobili, Philoſophiæ principia inconcuſſa manẽt. Similiter conuenientius eſt, quàm naturalis nomen: rurſum quia redit idem incõueniẽs. Nã ſuppoſito ente naturali, adhuc Philoſophus naturalis liber nõ incedit, niſi mobile addat: ut ipſa Ariſt. teſtatur in primo phyſi. tex. 12. contra Parmen. & Meliſſ. cõcedentes ens naturale, ſubdens, Nobis aũt ſubijciatur, omnia, aut quædã naturalia moueri. Tũ quia ſubiectũ notiſſimũ debet ſupponi, & conſtat diffinientia notiora eſſe diffinito: unde cum motus naturã diffiniat, quòd clarè ſignificatur per ens mobile, obſcure importatur per ens naturale: hoc enim ſi declarandum eſt, ad motũ oportet uenire. Tũ quia nominibus utẽdũ eſt ut plures, 2. Topic. uſitatiſſimum aũt eſt naturæ nomen ad cuiuſcunque rei quod quid eſt, & naturale ad omne non artificiale, ſiue de genere mobilium ſint, ſiue non. Et propterea ſi ens naturale ſupponeretur, ens nõ artificiale intelligeretur ſubiectum in Philoſophia naturali: quod eſt falſum. Et ſic ſufficationis locũ daret uocabuli æquiuocatio: quod ſi diſtinguẽdũ eſſet, & ens naturale, id eſt, habẽs in ſe principiũ motus ſupponendum, cur nõ potius abſq; gloſſa & diſtinctione ens mobile à principio dictũ clarius exprimendo? præſertim q̃ ſecundi Phyſ. principium anticipandum eſſet, ut gloſſa illa intelligeretur. Entis aũt nomen clarius propoſitis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

NVNC Quarto ſupereſt argumentis in oppoſitum ſatisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens ſignificare tertiũ quid commune ſecundum analogiam ſubſtantiæ & accidẽns, non eſt contra S. Thomam, niſi ſecũdum analogiæ naturã ignorantes. Vnde nullum inconueniens eſt, ens mobile commune eſſe ſecundum rationẽ formalẽ, non unã ſimpliciter, ſed unam analogicẽ entibus mobilibus omnibus, ſcilicet ſubſtãtijs, quantis, & qualibus, & cæteris. Quamuis ẽt ratio ad oppoſitum non concludat contra tenentes, ens mobile extra ſubſtantiam non inueniri: quia homo ipſe inquantũ eſt ens mobile, aliud eſt à ſeipſo, inquantum eſt ſubſtantia mobilis. Et propterea nõ ſequeretur, ergo ponendo ens mobile ſubiectum, ponitur ſubſtantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formali ratione.

¶ Ad ſecundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas cõiter ſumpta, (ut de ea in hac loquimur quæſtione) non eſt paſſio ſed ſubſtantiale prædicatum, ut & materiale & poſſibile, iuxta ea quę ſupra adducta ſunt. Quæ poſſunt ẽt ratione confirmari, ex eo q̃ poſſibile ſubſtãtiale prædicatũ eſt eniuum, à materia ſumptum. nõ enim homo eſt ens poſſibile per aliquam proprietatẽ ipſum cõſequentem, ſed per intrinſeca ſua. Mobilitas autẽ apud naturalẽ idem ſonat quod poſſibilitas apud Phyſ. ut exercitatis illis ſcientijs, nõ authoritatibus notum eſt. Sed q̃a hoc nõ eſt à prędeceſſoribus diſcuſſum, & ut nouum nõ facilè acceptabitur, ita debiliter firmatum: ideo ſecundo dicimr, q̃ ſi mobilitas ſit paſſio, adhuc ſubiectũ Philoſophiæ cõcedit eſſe unius rõnis formalis circũlocutæ per ly ens mobile. Et ad inſtãtiã contra hanc reſponſionẽ reſpondetur tripliciter. Primò, quòd quãuis in ſcientijs à priori procedentibus ſubiectum debeat eſſe primò & maximè notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in ſciẽtijs à poſteriori doctrinã facientibus, qualis eſt naturalis Philoſophia: ut commentator dicit in proœmio, & in commentarijs primi Phyſicorum com. 2. Sufficit enim quòd ſit primò & maximè notum, quo ad an eſt, & quid nominis: ut ex primò Poſter. patet. Huic autem nihil obſtat talis circumlocutio. Secundò dicitur, quòd notitiã ſubiecti debere eſſe maximam, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo reſpectu cognitionum poſſibilium haberi de illo. poteſt enim idem cognoſci probabiliter & demonſtratiuè, p communia & propria, & cætera. Et hoc modo de ſubiecto nõ oportet ſupponi à nobis maximam cognitionem, ut patet inductiuè ẽt in Mathematicis. Alio modo reſpectu aliarum cognitionum, quæ in illa ſcientia acquiruntur. Et hoc modo eſt uerũ: & conceditur quòd cognitio iſta, quam habemus de illa ratione formali in iſtu circũlocuta, eſt maior omni cognitione, quã acquirimus in Philoſophia naturali. Et ſi contra hoc inſtetur: q̃a multorum notitiam acquirimus in philoſophia naturali quæ per intima eorum cognoſcimus & nominamus (perfectior autem eſt cognitio per intima, quàm per paſſionem, ſicut ratio illa cognoſcitur) reſpõdetur, quòd perfectio cognitionis, de qua eſt ſer- mo in primo Poſter. unde ſumitur, quòd ſubiecti cognitio debet eſſe maxima, nõ attenditur penes aliud quàm euidentiam. Vnde maius & minus in cognitione in propoſito, penes euidentię latitudinem attendere oportet. & propterea aliud eſt cognoſci intimius, & aliud euidentius. Cum enim omnis cognitio acquiſita in ſcientia, ſiue pertingat ad intima alicuius quæſio, ſiue non, habet euidẽtiã ex cognitione ſubiecti ſicut ex principio: neceſſe eſt cognitionem ſubiecti eſſe euidentiorem, & conſequẽter maiorem cæteris. Et uere ſic eſt in propoſito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo ſupponimus, eſt ex ſenſibus euidẽs: quæcunq; autem alia acquiſita eſt diſcurſu ſyllogiſtico, eſt ex illius euidentia certa: propter quod autem unũquodque & illud magis eſt: ut dicitur in primò Poſter. Tertiò dicitur, quòd ſi Philoſophia haberetur à nobis ſub perfecta ratione ſcientiæ, qua eſt in ſe, procul dubio ſubiectũ oporteret omnino eſſe primò & maximè notum, ut arguendo dicitur. Quia autem nõ ſic eſt, tantum imperfectionis ſcientię noſtrę admiſcetur, quantum ſubiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione ſubiecti, minus plena eſt cognitio ſubſequentium, difficultaſque in ſoluendis quæſtionibus non parua.

¶ Ad tertium dicitur negando conſequentiam, quæcunque uia teneatur. Non enim eiuſdẽ ſcientiæ eſt conſiderare aliquod ſubiectum, & per ſe partes eius ſubiectiuas, aut per ſe modos quoſcũque: ſed eos tantum, qui genus, ſcilicet illius ſubiecti, nõ egrediũtur. Mobile autem extra genus ſcibile Metaphyſicæ eſt: quoniã à materia ſenſibili non abſtrahit accidentale: cui autem conditionem entis mobilitatem eſſe, ut ſubalternatio requirit nullo modo eſt poſſibile: ut ex his, quæ ſcripſimus ſuper cap. 13. primi Poſter. patet: quia accidentalitas illa perſeitatem & extraneitatem ſimul reſpectu illius ſubiecti exigit, quod reſpectu entis non eſt poſſibile: cum nihil extraneum ſit ab ente: ut dicitur tertio Metaphyſicorum textu undecimo. Nec mihi obijciatur quòd ſanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit, Philoſophiam naturalem propter accidẽtalitatem huiuſmodi ſubalternari Metaphyſicæ: quia tractatum illum fortè nunquã uidit ſanctus Thomas. Stylus enim eius non eſt: & multa ibi ſunt, quæ doctrinæ eius non conſonant.

¶ Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliqd ſit ſubiectũ, quã quòd ad ipſum fiat reſolutio: alioquin principia ſubiecti, ad quæ ultimò ſit reſolutio, eſſet ſubiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat reſolutio, tanquã ad adæquatum primarum paſſionum ſubiectum: ad ſubſtantiam autem mobilem non ſit mobilium reſolutio, ſicut ad adæquatum mobilitatis ſubiectũ, ſed ſicut ad primum analogum in adæquato mobilitatis ſubiecto, quod eſt ens mobile. Poſt reſolutionem ſiquidem paſſionum communium in analogum ſubiectũ, poteſt analogum ipſum in ſe reſolui, poſterius in prius reducendo, ut in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶ Et hic ſit finis huius quæſtionis in conuentum ſanctę Mariæ gratiarũ in Mediolani ſuburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantiſſime mi frater Vincenti, ſolicitudinis hoſpitalitatiſq; tuę fructum: & quo præſtas ingenij acumine, diſcutiendo, dans ueniam minus conſentaneis, memor quòd nihil in ullo unquam genere cultum repentinum ueſit. Vale.

TRACTATVS QVINTVS, de nominum analogiam, in undecim capita diuiſus.

1 *Quotuplex ſit analogia: & quis ſit eius primus modus.*
2 *Analogia attributionis quid ſit: & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.*
3 *Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit: & quomodo propriè analogia dicatur.*
4 *Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguatur.*
5 *Qualis ſit abſtractio analogi ab analogatis.*
6 *Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.*
7 *Qualis ſit analogatorum ſecundum analogi nomen definitio.*
8 *Qualis ſit in analogo comparatio.*
9 *Qualis ſit analogi diuiſio, & reſolutio.*
10 *Qualiter de analogo ſit ſcientia.*
11 *De cautelis neceſſarijs circa analogorum nominum intellectum & uſum.*

CAPVT PRIMVM.

Quotuplex ſit analogia & quis ſit eius primus modus.

INVITATVS Et ab ipſius rei obſcuritate, & à noſtri ꝗui flebili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his uacationibus tractatum edere intendo. Eſt ſiquidem eius notitia neceſſaria, adeò, ut ſine illa non poſſit Metaphyſicam quiſpiam diſcere, & multi in alijs ſcientijs ex eius ignorantia errores procedant. Quod ſi nullo uſquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce uidemus: dum analogiā, uel indiſiunctionis, uel ordinis, uel conceptus præciſi unitate, cū inæquali participatione conſtituunt. Ex dicendis namque patebit opiniones huiuſmodi à ueritate (quæ ultro ſe offerebat) per abrupta deuiaſſe.

¶Analogiæ igitur uocabulum proportionem ſeu proportionalitatem (ut à Græcis accepimus) in propoſito ſonat. adeò tamē extenſum diſtinctū q; eſt, ut multa nomina analoga abuſiuè dicamus; & multarum diſtinctionum adunatio ſi fieret cōfuſionē pareret. Ne tñ rectū, obliqui iudicio priuetur, & ſingularitas in loquendo accuſetur, unica diuiſione trimēbri oīa comprehendemus, & à minus propriè analogis ad uerè analoga procedemus.

¶Ad tres ergo modos analogiæ analoga omnia reducuntur: ſcilicet ad analogiā inæqualitatis, & analogiā attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis ſecundum uerā uocabuli proprietatem & uſum Ariſt. ultimus modus tantum analogiam cōſtituat, primus autem alienus ab analogia omnino ſit.

¶Analoga ſecundum inæqualitatem uocantur, quorum nomen eſt commune, & ratio ſecundum illud nomen eſt omnino eadē inæqualiter tñ participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: ut corpus nomē commune eſt corporibus inferioribus & ſuperioribus huiuſmodi autem analoga logicus uniuoca appellat, Philoſophus æquiuoca: eo quòd ille intētiones cōſiderat nominum, iſte autem naturas. unde & in 10. Metaphy. tex. com. ul. Ariſt. dicit quòd corruptibili & incorruptibili nihil eſt commune uniuocū, deſpiciens unitatē rationis, ſeu conceptus tñ. Et in 7. Phyſi. tex. com. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes quia huiuſmodi analogia cum unitate conceptus non dicit unā naturam ſimpliciter, ſed multas cōplectitur ſub ſe naturas ordinem inter ſe habentes. ut patet inter ſpecies cuiuſcunque generis ſpecialiſſimas, & ſub alternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari poteſt: licet non multū cōſueuerint niſi generaliſſima & his propinqua, ſic uocari: ut patet de quantitate, & qualitate in prædicamentis & corpore, &c. Hāc analogiā S. Tho. in primo ſent. d. 19. uocat analogiam ſecundum eſſe tantùm, eo quòd analogata paríficantur in oratione ſignificata per illud nomen commune, ſed nō paríficantur in eſſe illius rōnis. Perfectius ſiquidem eſſe habet in uno, quā in alio cuiuſcunque generis ratio, ut in Metaphyſica pluries patet. Non ſolùm enim planta eſt nobilior minera, ſed corporeitas in planta eſt nobilior corporeitate in minera: & ſic de alijs. Perhibet quoq; huic analogiæ teſtimonium Auer. in com. 2. 12. Metaph. dicens, cū unitate generis prioritatē & poſterioritatē eorum, quę ſub genere ſunt. Hæc pro tanto analoga uocantur: quia conſiderata inæquali perfectione inferiorum per prius & poſterius ordine perfectionis, de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in uſum uenit, ut quaſi ſynonymè dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & poſterius. Abuſio tamen uocabulorū hæc eſt: quoniam dici per prius & poſterius, ſuperius eſt ad dici analogicè. In huiuſmodi autem analogis quomodo inueniantur unitas, abſtractio, prędicatio, comparatio, demōſtratio, & alia huiuſmodi, non oportet determinare: quoniam uniuoca ſunt ſecundum ueritatem, & uniuocorum canones in eis ſeruandi ſunt.

CAPVT II.

Analogia attributionis quid ſit, & quibus modis fiat, & quę eius conditiones.

Analogia attributionis qd ſit.

ANALOGA Autem ſecundum attributionem ſunt quorum nomen eſt commune: ratio autem ſecundum illud nomen eſt eadem ſecūdum terminum, & diuerſa ſecundum habitudines ad illud. Vt Sanum commune nomen eſt medicinæ, & urinæ, & animali, & ratio omnium inquantum ſana ſunt, ad unum terminum ſanitatem ſcilicet, diuerſas dicit habitudines. Si quis enim aſſignet quid eſt animal, inquantum ſanum, ſubiectum dicet ſanitatis: urinam uerò inquantum ſanam, ſignum ſanitatis medicinam autem, inquantum ſanam, cauſam ſanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationem ſani eſſe nec omnino eandem, nec omnino diuerſam: ſed eādē ſecundum quid, & diuerſam ſecundum quid: eſt enim diuerſitas habitudinum, & identitas termini illarum habitudinum.

¶Quadrupliciter autē fieri poteſt huiuſmodi analogia ſecundū quatuor genera cauſarū: uocādo pro nūc cauſam exēplarē, cauſam formalem. Contigit ſiquidē multa ad unū finē, & ad unū efficiens, & ad unū exēplar, & ad unum ſubiectum ſecundū aliquam unam denominationem, attributionem, diuerſimodè habere: ut patet ex exemplis ipſius Ariſt. Ad cauſam enim finalē pertinet exemplum de ſano in 4. Metaph. tex. com. 2. ad efficientem uerò exemplum de medicinali ibidem poſitū ad materialē autem analogia entis ibidem ſubiuncta: ad exemplarem demū analogia boni poſita in prima Ethic. c. 7. Attribuuntur aūt analogiæ huic multæ conditiones, ordinatè ſe conſequentes: ſcilicet quod analogia iſta ſit ſecundū denominationē extrinſecā tantū: ita quòd primū analogatorū tātum eſt tale formaliter, cætera autem talia denominantur extrinſecè. Sanū enim ipſum animal formaliter eſt: urina uerò & medicina & alia huiuſmodi ſana denominantur nō à ſanitate eis inhærente, ſed extrinſecè ab illa animalis ſanitate ſignificatiuè uel cauſaliter, &c. medicatiuū quoq;, à medicinali arte deriuatum, medicum formaliter denominat. Inſtrumenta uerò & quæcunq; alia medicatiua dicunt̄, extrinſeca denominatione ab illa arte dicuntur. Sola ēt ſubſtantia formaliter eſt ens, quaſi eſſet ſubiectum, & habens eſſe: cætera aūt entia ideo dicunt̄, quia illius entis mēſuræ, diſpoſitiones, actiua, &c. ſunt. Boni quoq; ratio in bono per eſſentiā ſaluata quo exemplariter cætera denominant̄ bona in ſolo primo bono formaliter inuenit̄, reliqua aūt extrinſeca denominatione ſecūdū illud bonū bona dicūtur. Sed diligēter aduertēdū eſt, ꝙ huiuſmodi analogiæ cōditio, ſ. ꝙ non ſit ſecundum genus cauſæ formalis inhęrentis, ſed ſemper ſecundum aliquid extrinſecum, eſt formaliter intelligenda, & non materialiter: id eſt, non eſt intelligendū per hoc quòd omne nomen quod eſt analogū per attributionem, eſt cōmune analogatis, ſic ꝙ primò tantū conuenit formaliter cæteris autem extrinſeca denominatione (ut de ſano & medicabili accidit) iſta enī uniuerſalis eſt falſa: & ut patet de ente & bono, nec haberi pōt ex dictis, niſi materialiter intellectis. Sed eſt ex hoc intelligēdū, ꝙ omne nomen analogum per attributionem ut ſic, uel inquantū ſic analogū cōe eſt analogatis ſic, ꝙ primo conuenit formaliter, reliquis autem extrinſeca denominatione. Hoc ſiquidem uerum eſt, & ex formali intellectu præcedentium manifeſtè ſequitur. Ens enim quamuis formaliter cōueniat omnibus ſubſtantijs accidentibus. &c. inquātum tamen entia omnia dicuntur ab ente ſubiectiuè ut ſic, ſola ſubſtantia eſt ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis paſſiones, uel generatione, &c. ſunt licet entia formaliter alia ratione dici poſſint. Et ſimile eſt de bono. Licet enim omnia entia bona ſint bonitatibus ſibi formaliter inhærentibus: inquantum tñ bona dicuntur bonitate prima effectiuè aut finaliter, aut exēplariter omnia alia non niſi extrinſeca denominatione bona dicūtur illa met bonitate, qua Deus ipſe bonus formaliter in ſe eſt.

Primum analogatorū hac analogia oportet eſſe tale formaliter, cætera uerò nō niſi denominatiōe extrinſeca.

¶Et ex hac conditione ſtatim infertur alia. ſ. ꝙ illum unum ad quod diuerſę habitudines terminantur in hmōi analogis, eſt unum non ſolum ratione ſed numero. Quod dupliciter intelligi poteſt ſecūdū ꝙ analogata dupliciter ſumi poſſunt, ſcilicet uniuerſaliter & particulariter. Si enim ſumūtur analogata particulariter, illud unum neceſſariò eſt unum numero uerè & poſitiuè. Si autem ſumatur uniuerſaliter illud unum neceſſariò eſt unū numero negatiuè, id eſt nō numeratur in illis analogatis ut ſic, q̄uis in ſe ſit uniuerſale quoddā & nō unū numero. Verbi gratia: ſi ſumantur hæc urina ſana hæc medicina ſana, & hoc aīal ſanum hæc oīa dicuntur ſana ſanitate exiſtente in hoc animali, quā cōſtat una numero uere eſſe. Socrates enim dicit̄ ſanus, quia hanc habet ſanitatē: medicina, quia illam facit: urina quia eādem ſignificat, &c. Si uerò ſumantur animal ſanum in cōmuni & urina ſana in cōi, & medicina ſana in communi: ſic formaliter loquēdo, ſanitas à qua huiuſmodi ſana dicunt̄, non eſt una numero in ſe: eo ꝙ cauſæ uniuerſales effectibus uniuerſalibus comparandæ ſunt. Et ſimile eſt de ſignis, & inſtrumentis cōſeruatiuis, & alijs huiuſmodi, ſed ē una numero in iſtis analogatis. Nō enim numeratur ſanitas in animali, urina & diæta: quoniā nō eſt alia ſanitas in urina, & alia in diæta, & alia in animali. Et ſequitur conditio iſta ex præcedenti, quoniā cōe ſecundū denominationē extrinſecā non numerat id à quo denominatio ſumitur, in denominatis, ſicut uniuocū multiplicatur in ſuis uniuocatis: & propter hoc, dicitur unum ratione tātum, & non numero, in ſuis uniuocatis. Alia enī eſt aīalitas hominis, & alia eq; & alia boni animalis nomine adunante in una ratione.

Analogū eſt unum numero ī nibus analogatis poſitiue ſi ſumaī particulariter negatiue, non ſi ſumatur vniuerſaliter.

¶Ex hac aūt conditione infertur alia: ſcilicet ꝙ primū analogatum ponitur in ratione cæterorū ſecūdū illud nomē analogū: quoniam cętera non ſuſcipiunt illud nomen niſi per attributionem ad primum in quo formaliter ſaluatur eius rō. Cadit ſiquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & urinæ, &c. inquantū ſana ſunt animalis ſanitas: ſine qua intelligi cætera ſana non poſſūt & ſimile eſt de alijs iudiciū. Ex hoc aūt ſequitur ulterius, quòd nomen ſic analogum unum certum ſignificatum cōmune omnibus partialibus eius modis, ſeu omnibus analogatis nō hēt. Et cōſequēter, ꝙ nec cōceptū obiectiuum, nec conceptū formalem abſtrahentē ē conceptibus analogatorum habet: ſed ſola uox cū idētitate termini diuerſimode reſpecti communis eſt. Ita quòd

Primū analogatū ponitur ī cæterorū rōnibus.

cum

ſit in hac analogia ſint tria: vno.ſ. terminus reſpectus diuerſi ad illū, nomē analogum terminum quidē diſtinctè ſignificat (vt ſanū ſanitatem) reſpectus autem diuerſos ita indeterminatè & confuſè importat, vt primum diſtinctè vel quaſi diſtinctè oſtēdat: cæteros autē cōfuſè, & per reductionē ad primū. Sanum enim reſpectus multos ad ſanitatē, puta habentis, ſignificantis, cauſantis, &c. ſic in una voce ſanitatē diſtinctè importante confundit: vt reſpectū primū.ſ. habētis ſeu ſubiecti diſtinctè ſignificet. Sanū.n. abſolutè dicimus ſanitatē habentem, vt ſubiectū: cæteros autē reſpectus indeterminatè importat & per attributionē ad primū: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiuſmodi analogo dicūtur, ſ. q. commune eſt omnibus analogatis non ſecundum vocem tm̄: & q. ſimpliciter prolatum ſtat pro primo: quod non eſt prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter ſaluatur. Primum quidem peculiarius ſignificat, & ſupra omnia analogata ſuperius ſignificatum non habet.

¶ Diuiditur autē à S. Tho. analogia hæc in analogiā duorum ad tertiū: vt vrinę & medicinę ad animal ſanū: & in analogiā vnius ad alterū: vt vrinæ vel medicinæ ad animal ſanum. Nec habet diuiſio iſta alia membra à ſupradictis: q̄a hoc decreuit analogiā ſecundū omnia genera cauſarum: ſed ad hoc facta eſt, vt oſtendatur differenter ſuſcipi nomen analogum, q̄a ponitur primū analogatum ex vna parte, & cætera ex alia parte: & q̄a ſecundorum analogatorum vnū hinc & alterū inde ponitur, ſecundum quodcunq; genus cauſæ analogiæ fiat. Primo enim & cæteris ſic cōmune eſt analogū, vt nihil eis prius ponat aut ſignificet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterū, ponēdo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autē analogatis ſic cōmune eſt nomen analogum, vt aliquid eis prius ponat: primum.ſ. ad quod oīa ſecūda attribuuntur. Et vocatur analogia duorū ad tertium, vel multorū ad vnum, quia non inter ſe eſt attributio, ſed ad primū. Appellantur autē analoga ſecundum attributionem à Logicis æquiuoca: vt in principio Prædicamentorum patet: vbi animal æquiuocū dicitur ad animal uerū & pictum. Animal enim pictū nō purè æquiuocè, ſed per attributionem ad animal verū animal dicitur: & in ratione eius in quantū animal manifeſtè patet verū animal accipi. Quęrēti enim, quid animal pictū in eo q. animal reſpōdebitur, imago animalis veri. A Philoſophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnum aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicuntur: vt pluries in Metaphyſi. patet & expreſſè in 1. Ethic. huiuſmodi nomina cōtra analoga diſtinguuntur, vt infrà amplius dicetur. A Latinis autē vocatur analoga vel æquiuoca à cōſilio. Hāc analogiam S. Tho. in primo ſent. diſt. 19. vocat analogiā ſecundū intētionē, & nō ſecundū eſſe, eo q. nomē analogū nō ſit hīc cōmune ſecūdū eſſe, id eſt formaliter: ſed ſecundū intētionē, id eſt, ſecundū denominationē: vt.n. ex dictis patet in hac analogia nomen cōe non ſaluatur formaliter niſi in primo, de cæteris autē extrinſeca denominatione dicitur. Hæc ideò analoga apud Latinos dicūtur quia proportiones diuerſas ad vnū dicunt extenſo proportionis nomine ad oēm habitudinē: abuſiua tñ loquutio hęc eſt, quamuis longè minor, quàm prima. Quomodo autē de huiuſmodi analogis ſit ſcientia, & cōtradictiones, & demonſtrationes, & conſequentiæ & alia huiuſmodi de eis fiant, ex dictis & Ariſtotelis conſuetudine patet. Oportet enim ſignificationes diuerſas prius diſtinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: ſicut à centro ad circumferentiam diuerſis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quotuplex ſit, & quomodo propriè analogia dicatur.

EX abuſiue igitur analogis ad propriè analoga aſcendendo, dicimus analoga ſecundū proportionalitatem dici, quorū nomen eſt cōmune, & ratio ſecundum illud nomen eſt proportionaliter eadē. Vel ſic, Analoga ſecundum proportionalitatē dicuntur, quorū nomen cōe eſt, & ratio ſecundū illud nomen eſt ſimilis ſecundū proportionē: vt videre corporali viſione, & videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia ſicut intelligere rē animæ offert, vt videre corpori animato. Quamuis autē proportio nocetur certa habitudo vnius quantitatis ad aliā (ſecundum quod dicimus quatuor duplam proportionē habere ad duo) & proportionalitas dicatur ſimilitudo duarū proportionū: ſecundū quod dicimus ita ſe habere octo ad quatuor, quemadmodū ſex ad tria, utrobiq; enim dupla proportio eſt, &c. Tranſtulerunt tamen Philoſophi proportionis nomen ad omnē habitudinem conformitatis commenſurationis, capacitatis, &c. Et cōſequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem ſimilitudinē habitudinum. Et ſic in propoſito vocabulis iſtis vtimur.

¶ Fit autē duobus modis analogia hęc, ſ. metaphoricè & propriè. Metaphoricè quidē, q̄n nomen illud commune abſolutè unā habet rationē formalē, quæ in uno analogatorum ſaluatur, & per metaphorā de alio dicitur: ut ridere, unā ſecundū ſe rationē habet, analogum tñ metaphoricè eſt uerū riſui, & prato florenti, aut fortunæ ſucceſſui. ſic.n. ſignificamus hæc ſe habere, quēadmodum homo ridēs. Et huiuſmodi analogia ſacra Scriptura plena eſt, de Deo metaphoricè notitiā tradēs. Propriè uerò fit q̄n nomen illud cōe in utroq; analogatorum abſq; metaphoris dicitur: ut principium in corde reſpectu animalis, & in fundamento reſpectu domus ſaluatur. Quod ut Auerrois in com. ſeptimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

¶ Proponitur autē analogia hæc cæteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidē: quia hæc fit ſecundū genus cauſę formalis inhærētis: q̄a prædicat ea, quæ ſingulis inhærent. Altera uerò ſecundū extrinſecā denominationē fit. Nomine autē: q̄a analoga nomina apud Græcos (è quibus analogæ uocabulū habemus) hæc ōn dicuntur: ut ex Ariſt. etiā colligitur, qui in Metaphyſica, nomina quæ dicimus analoga per attributionem, ex uno, uel ad unū, uel in uno uocat: ut patet in principio 4 & in 7. tex. com. 15. In quinto autē Metaph. c. de uno, in tex. 12. diffiniēs unū ſecundū analogiā, ut ſynonymis utitur unum analogia & unum proportione: & diffinit eſſe ea, quæcunque ſe habent ut aliud ad aliud, apertè inſinuans illā eſſe propriè analogorū diffinitionē, quā diximus. Quod tñ clarius in Arabica habetur tranſlatione, dicente, Illa quæ ſunt unū ſecundùm æqualitatem, ſ. proportionalē, ſunt quorum proportio eſt una ſicut proportio alicuius rei ad aliā rem. ubi Auer. exponēs ait, Et illa dicuntur unū, quæ ſunt unum ſecundū proportionalitatē: ſicut dicitur, q. proportio rectoris ad ciuitatē & gubernatoris ad nauem, eſt una. In ſecūdo quoq; Poſte. c. 13. hmōi nomina proportionalia analoga uocat. Et qđ plus eſt, in primo Ethic. 7. diſtinguit ſupradicta nomina ad unū aut ex uno, cōtra analoga, dū loquens de cōitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait. Non aſſimilantur à caſo æquiuocis, ſed certe ei, quod eſt ab uno eſſe, uel ad unum omnia cōtendere, uel magis ſecundū analogiā. Et ſubdens exēplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore uiſus, in anima intellectus. In quibus uerbis lectori non ſolum nomen analogiæ hoc, qđ diximus, ſonare docuit, ſed præferēda eſſe in prædicationibus metaphyſicis hanc inſinuauit analogiā in ly magis: ut S. Tho. ibidē propter ſupradictā rationem optimè exponit. Scimus ſiquidē ſecundū hanc analogiam, rerū intrinſecas entitates, bonitates, ueritates, &c. quod ex priori analogia non ſcitur. Vnde ſine huiuſmodi analogiæ notitia metaphyſicales proceſſus abſq; arte diſcuntur. Acciditq; huiuſmodi ignorātibus, quod antiquis neſciētibus logicā: ut in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Ariſt. tempore tam periculoſus caſus iſte, ſicut modò apud nos eſt: q̄a blaſphemare fere uidetur, qui metaphyſicales terminos analogos dicens ſecundum proportionalitatem cōmunes exponit. Cum tñ Auer. dicat ſuper prædicto textu, Et dignius his tribus modis eſt, ut ſit nomen boni dictum de eis ſecundum uiam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoq; à S. Thoma in primo Sent. diſt. 19. analogia hæc analogia ſecundum eſſe & ſecundum intentionem: eo quod analogata iſta nec in ratione cōmunis nominis nec in eſſe illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quā in eſſe eiuſdem † proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, ut dictum eſt, obſcura & neceſſaria ualde res hæc eſt, accuratè diſtinctèque dilucidanda eſt per plura capitula.

Analogia hęc cæteris omnibus antecellit.

† Alias proportionalitate.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis diſtinguatur.

QVoniam autem analogia media eſt inter æquiuocationem puram & uniuocationē, ex extremis medii natura declaranda eſt. Et quia in nominibus tria inueniuntur, ſ. uox, conceptus in anima, & res extra ſeu conceptus obiectiuus, ideo ſingula perluſtrando, dicendū eſt quō analogū ab analogatis diſtinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus ſunt) dicimus q. nomine æquiuoco diuerſæ res ſignificantur, q. ut ſic non niſi uoce adunantur. Vniuoco uerò diuerſæ res ita ſignificantur, q. ut ſic ad rem in ſe ſimpliciter, unam, abſtractam & præciſam in eſſe cognitis ab eis adunantur. Analogo autem nomine res diuerſæ ita ſignificantur, quod ut ſic ad res diuerſas ſecundum proportionem unā uniuntur. Vocatur autem in propoſito res non ſolùm natura aliqua: ſed quicunq; gradus, quæcunq; realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter uniuocationē & analogiam hæc eſt differentia q. res fundātes uniuocationem ſunt ſic adinuicem ſimiles, q. fundamentum ſimilitudinis in una eſt eiuſdem rationis omnino cum fundamēto ſimilitudinis in alia: ita q. nihil claudit in ſe unius ratio, q. nō claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentū uniuocæ ſimilitudinis, in utroq; extremorū æquè abſtrahit ab ipſis extremis. Res autem fundantes analogiā, ſic ſunt ſimiles, q. fundamentū ſimilitudinis in una diuerſæ eſt rationis ſimpliciter à fundamento illius in alia: ita quòd unius ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. At per hoc fundamentũ analogæ ſimilitudinis in neutro extremorũ oportet eſſe abſtractũ ab ipſis extremis: ſed remanent fundamenta diſtincta, ſimilia tñ ſecundum proportionẽ: propter quod eadẽ proportionaliter vel analogicè dicuntur. Et vt omnibus poſſint prædicta patere, declaranitur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis, ens, hõ, bos, leo & cætera animalia: quia habent in ſe ſingulas naturas ſenſitiuas ſeu proprias animalitates: quas cõſtat diuerſas ſecundũ rẽ eſſe, & mutuo ſimiles: ſic q in quocũq; extremo (puta homine, aut leone) cõſideratur ſecundũ ſe animalitas, q eſt ſimilitudinis fundamentũ, inuenit ſe quasi abſtrahẽs ab eo, in quo eſt, & nihil includẽs in vno q nõ in alio & ideo & in rerũ natura fundãt ſecundũ ſuas animalitates ſimilitudinẽ vniuocã: q idẽ vtat generica vocatur: & in eſſe cognito adunãtur nõ ad duas vel tres animalitates, ſed vnã tñ quæ animal e nomine in concreto per ſe primo ſignificatur, & vniuocè vocatur cõi nomine animal. Oĩum ſiquidẽ eorũ, ſecundũ q naturas ſenſitiuas habent, indiſtincta oĩno eſt ratio: quæ illius rei quã animalitatẽ vocauimus, adæquata eſt diffinitio. Subſtantia autẽ, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in ſuis quidditatibus aliquid prædicto modo abſtrahibile (puta entitatem) qm̃ ſuprà ſubſtantialitatẽ nihil amplius reſtat: ideo nullã ſubſtantialitatẽ vniuocantẽ inter ſe cõparantur. Et quia cũ hoc, q non ſolũm eorũ quidditates ſunt diuerſæ, ſed etiã primò diuerſę retinẽt ſimilitudinẽ, in hoc, q vnũquodq; eorũ ſecundũ ſuã proportionẽ habet eſſe: ideo & in rerũ natura nõ ſecundum aliquã eiuſdem rationis in extremis, ſed ſecundum proprias quidditates, vt conuenientias hic proprias eſſe fundant analogiã, id eſt, proportionalem ſimilitudinẽ. Et in intellectu adunantur ad tot res quot ſunt fundamenta, proportionis ſimilitudine vnitas, ſignificatas propter illam ſimilitudinẽ, entis nomina, & analogicè cõmuni nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur ſub nomine Analogo & Vniuoco.

¶ Conceptus quoq; mentalis nõ eodẽ modo inuenitur in vniuocis & analogis: quia nomen vniuocũ & omnia vniuocata vt ſic vnũ tñ conceptũ in mente habent perfectè & adæquatè eis correſpondentẽ: quia fundamentũ vniuocæ ſimilitudinis (qd ſignificatũ formale eſt nominis vniuoci) vnius omnino rationis eſt in omnibus vniuocatis: ac per hoc in uno repræſentato, omnia repſentari neceſſe eſt. In analogis uerò, quia fundamenta analogæ ſimilitudinis diuerſarũ ſunt rationũ ſimpliciter, & eiuſdem ſecundũ quid (id eſt, ſecundum proportionẽ) oportet duplicem analogi mentalem conceptum diſtinguere: perfectum & imperfectũ: & dicere q analogo & ſuis analogatis reſpondet unus conceptus mentalis imperfectus & tot perfecti, quot ſunt analogata. Quia n. unum analogatorum ut ſic, ſimile eſt alteri, conſequens eſt, q conceptus repræſentans unũ, repræſentat alterum: iuxta illam maximam, Quicquid aſſimilatur ſimili ut ſic, aſſimilatur etiam illi, cui illud tale eſt ſimile.

¶ Quia uerò talis ſimilitudo ſecundũ proportionem tñ eſt, quę diuerſam rõnem in altero fundamento hẽt: cõceptus perfectè repræſentans unũ analogatorũ a perfecta repræſentatione alterius deficit: & conſequenter oportet alterius analogati alterũ adæquatũ conceptũ eſſe. Vnde & analogũ unũ habere mentalẽ conceptũ & plures habere cõceptus mẽtales, uerũ eſt diuerſimodẽ: quamuis, ſimpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi eſſe plures cõceptus, niſi loquẽdi occaſio aliud exigat. Dico autẽ hoc, quia cũ contradicendus analoga oĩno carere uno conceptu mẽtali ſermo eſt, unũ eorũ conceptũ abſolute dicere non eſt reprehẽdendũ. Propter quod oportet ſolerti diſcretione lectorẽ uti quã inuenitur ſcriptũ, q analogata conueniunt in una rõne, & quã inuenitur alibi, q analoga nõ conueniunt in una rõne. Eſt ergo differentia inter analogiã & uniuocationẽ quo ad conceptum mentalẽ, ita q uniuoci & uniuocatorũ, ut ſic unus eſt cõceptus perfectè & adæquatè eis reſpondens: ut de conceptu animalis patet. Analogi uerò & analogatorũ ut ſic, ut plures neceſſariò ſũt conceptus perfectè ea repræſentantes, & unus eſt conceptus imperfectè repræſentans. Non ita q ſit unus conceptus adæquatè reſpondens nomini analogo, & inadæquatè analogatis: quia ſecundum ueritatem nomen illud uniuocum eſſet, ſed ita q conceptus unus repræſentans perfectè alterum analogatum ut ſic, imperfectè repræſentat reliquum. Quo ad uocem autem, non eſt inter analoga & uniuoca differentia.

Nota diſtinctionẽ Analogi ab analogatis.

¶ His autẽ prælibatis, intentũ facilè patere põt, quõ ſcilicet diſtinguitur analogũ, puta, ens ab analogatis: puta, ſubſtãtia, quantitate & qualitate. Vniuocũ enim, puta animal, diſtinguitur ab uniuocatis (puta homine & leone) quo ad rẽ ſignificatã ſeu cõceptũ obiectiuũ, & quo ad conceptũ mentalẽ ſicut unum ſimpliciter abſtractũ, &c. à multis ſimpliciter, &c. Analogũ uerò quò ad rẽ ſeu obiectiuũ conceptũ diſtinguitur ſicut unum proportione a multis ſimpliciter, uel (& idẽ eſt) ſicut multa & ſimilia ſecũdũ proportiones à multis abſolutè: uerbi gratia, Ens diſtinguitur à ſubſtantia & quãtitate: nõ quia ſignificat rẽ quandam eis cõmunem, ſed quia ſubſtantia quidditatẽ tñ ſubſtantiæ importat, & ſimiliter quantitas quidditatem quantitatis abſolutã ſignificat: ens autem ſignificat ambas quidditates ut ſimiles ſecundũ proportiones ad ſua eſſe: & hoc eſt dicere ut eaſdẽ proportionabiliter. Quo ad conceptũ autẽ mentalẽ adæquatũ hoc quoq; eodẽ omnino modo diſtinguitur. Secundum conceptũ uerò mentalẽ imperfectũ, quamuis diſtinguatur ſicut unũ ſimpliciter à multis ſimpliciter, nõ tñ ſicut unum abſtrahens in repræſentando ab illis multis, quẽadmodum in uniuocis contingit. Quoniam, ut ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, inquantum ens, alterius analogati, id eſt ipſius qualitatis, ſecundum q ſe habet ad ſuum eſſe, eſt adæquatè repræſentatiuus, & à qualitatis quidditate non abſtrahens, cæterorum uerò (puta quantitatis & ſubſtantiæ) imperfectè tantùm eſt repræſentatiuus, inquantum eis ſimilis proportionabiliter eſt.

QVÆSTIO V.

Qualis ſit abſtractio analogi ab analogatis.

OPORTET autem ex præmiſſis oſtendere, qualiter analogũ abſtrahat ab his, quibus cõmune ſecundũ analogiam dicitur: puta, qualiter ens abſtrahit à ſubſtãtia & quãtitate. Inſurgit ſiquidẽ difficultas quædam circa hæc, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte ſiquidem rerum: quia uidetur analogi nominis res ſignificata eodem, abſtrahibilis & abſtracta modo quo res uniuoco nomine ſignificata. Quia cum (ut in 5. Meta. dicitur) unũ in qualitate faciat ſimile, nulla apparet ratio cur à quibuſdam ſimilibus ſit una res abſtrahibilis, & à quibuſdã non, licet euidens rõ ſit, cur ab his ſimilibus, puta Socrate & Platone, abſtrahibilis ſit res magis una, & ab illis, puta homine & lapide, minus una. Vnde ſi ſubſtãtia & quãtitas aſſimilantur in hoc q utraq; eſt ens, & cõſequẽter in eis eſt aliqd unũ, qd eſt fundamentũ illius ſimilitudinis, quid uetat ab eis abſtrahi rem unam utriq; cõmunẽ? Ex parte uerò cõceptus, quia uidetur eodẽ modo cõceptus analogi abſtrahere ab analogatis, ſicut uniuocũ ab uniuocatis, eo q analogũ nomẽ importat in cõfuſo ſingulas proportiones analogatorũ, & diſtinctè non ſignificat niſi proportionẽ in communi: uerbi gratia, ens non ſignificat habẽs ſe ad eſſe ſic, puta ut ſubſtantia aut ut quantitas: ſed ſi proportionale nomen eſt, ſignificare uidetur habens ſe ad eſſe ſecundũ aliquã proportionem, quæcunque ſit illa. Hoc autem conſtat eſſe æquè abſtractum à ſubſtantia, & à quantitate. & conſequenter per modum uniuoci in analogis abſtractio conceptus apparet.

VT Autẽ eu.dẽs fiat huius ambiguitatis determinatio, ſciendum eſt, q licet abſtrahere diuerſa ſignificet, cũ dicimus intellectũ abſtrahere animal ab homine & equo, & cũ dicimus animal abſtractum ab homine & equo: eo q tunc ſignificat ipſam intellectus operationẽ attingentẽ in eis unũ & nõ aliud: nunc uerò ſignificat extrinſecã denominationẽ ab illa intellectus operatione, qua res cognita abſtracta denominatur. In unum tñ & idẽ ſemper redit: quia ſemper ſonat intelligi unũ, non intellecto altero. ideoq; nihil aliud eſt agere de abſtractione analogi ab analogatis, quam inquirere & determinare, quõ res ſignificata analogo nomine intelligi poſſit, nõ cointellectis analogatis: & quõ conceptus illius habeatur abſq; conceptibus iſtorũ. Cùm igitur ex ſupradictis, & ex ipſo analogiæ uocabulo pateat, q analogo nomine non ſimpliciter una res, ſed res proportione una ſignificatur: talis autẽ idẽ eſt quod res diuerſæ, ut ſimiles proportionaliter, facilè deduci poteſt, q res analoga poteſt quidẽ intelligi non cointellectis analogatis, & conſequenter abſtrahere ab eis. Sed non ſicut in uniuocis res una (puta natura ſenſitiua, ſeu animal) intelligitur non cointellectis omnino natura humana & equina, ut ſic] ſed ſicut duę res ut proportionaliter ſimiles intelliguntur. nõ cointellectis ipſiſmet duabus rebus ſecundũ ſuas proprias naturas abſolutè. Ita q analogi abſtractio non cõſiſtit in cognitione unius, & non in cognitione alterius: ſed in unius & eiuſdẽ intellectione ut ſic, & nõ in intellectione abſolutè. uerbi gratia, entis abſtractio non cõſiſtit in hoc, q entitas apprehẽditur, & ſubſtãtia aut quãtitas non: ſed in hoc q ſubſtantia, aut quantitas apprehẽditur, ut ſic ſe habet ad propriũ eſſe: ſecundũ hoc. n. ſimilitudo proportionaliter attenditur: & nõ apprehenditur ſubſtantia, aut quantitas abſolutè. Et ſimile eſt de aliis rebus analogis, quales ſunt ferè omnes Metaphyſicales. Vnde cõcedi poteſt, rẽ analogã abſtrahere, & non abſtrahere ab analogatis diuerſimodè. Abſtrahere quidẽ, pro quanto abſtrahit ab eis, quemadmodũ res ut ſic, id eſt res ſimiles alteri proportionaliter abſtrahit à ſe abſolutè ſumpta. Nõ abſtrahere uerò, pro quãto res ut ſic accepta ſeipſã neceſſariò includit, & abſq; ſeipſa intelligi non põt. Quod de uniuocis dici non poteſt: quia res uniuoca, abſq; aliis, quibus eſt uniuocè communis, intelligitur, ita q eas in ſuo intellectu nullo modo actualiter includit: ut patet.

Vnum propoſ-

OBIECTIONI Autẽ ad propoſitũ adductæ ex analogæ

ſimili

ſtione, non unũ ſimpliciter oportet eſſe ſimilis.

ſimilitudinis natura, facilè ſatisfit, dicendo, q̃d cum unum multipliciter dicatur, non oportet omnem ſimilitudinem attendi ſecundum unum ſimpliciter, ſed quandoque ſufficit, quòd unũ ſecũdum proportionem faciat ſimile. Vnum autem proportionaliter non eſt ſimpliciter unum, ſed multa ſimilia ſecũdum ꝓportiones, à quibus ideo nõ poteſt abſtrahi res una ſimpliciter: quia ſimilitudo ipſa proportionalis tantum eſt, & fundamentũ non eſt niſi proportionaliter. De ratione ſiquidem unius proportionaliter, eſt habere quatuor terminos: ut in quinto Ethic. dicitur. Quoniã proportionalitas, qua ſimilitudo proportionũ ſit, in ter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema ſunt) neceſſariò eſt, & cõſequẽter unũ proportione non unificatur ſimpliciter, ſed diſtinctionẽ retinens, unũ pro tanto eſt, & dicitur, pro quanto proportionibus diſſimilibus diuiſum nõ eſt. Vnde ſicut nõ eſt alia ratio quare unum proportionaliter nõ eſt unũ abſolutè, niſi quia iſta eſt eius ratio formalis: ita non eſt quærenda alia ratio, cur à ſimilibus proportionaliter non poteſt abſtrahi res una, hoc enim ideo eſt, quia ſimilitudo proportionalis talem in ſua ratione diuerſitatem claudit. Et accidit ulteriꝰ procedentibus, ut quærant id, quod ſub quæſtione non cadit: ut quare homo eſt animal rationale, &c.

Conceptꝰ nominis analogæ abſtrahit, non ſicut unũ ſimpliciter, ſed ſicut unum ꝓportione.

DE Abſtractione quoq; conceptus eodem dicendum eſt modo, abſtrahit enĩ conceptus analogi nominis non ſicut unũ ſimpliciter, ſed ſicut unum proportione: ſeu ſimile ſecundum proportiones à multis abſolutè. Sed quia objiciendo tãgitur de abſtractione cõceptus analogi à ſpecialibus conceptibus illius analogæ & abuſiuè analogata ibidem uocãtur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendũ eſt, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorẽ ducat, qui ibi tangitur. Sciendũ ſiquidẽ eſt, ꝙ licet in analogis ſecũdũ attributionẽ in hoc omnia analogata conueniãt, ꝙ eandẽ formã omnino reſpiciunt: ita ꝙ nõ ſolũ conueniũt in uno termino, ſed in hoc q̃d eſt reſpicere illum. Erroneum tñ eſt, analogo per attributionem conceptum unũ reſpectus in communi ad illum terminum ꝑ abſtractionẽ à tali & tali reſpectu attribuere: uerbi gratia, Animal inquantum ſanũ, urina inquantũ ſana, & medicina inquantũ ſana, licet cõueniant & in ſanitate tanquam termino, cuius animal eſt ſubiectum, urina ſignum, & medicina cauſa, & conueniant in hoc, ꝙ reſpiciant ſanitatem: quodlibet enim eorum ſanitatem reſpicit, licet diuerſimode. Ab his tñ ſpecialibus reſpectibus nõ abſtrahitur reſpectus in communi ad ſanitatẽ, importatus ſani nomine, in cuius reſpectu omnes ſpeciales reſpectus ad ſanitatem, confuſè & in potentia claudantur. Falſum enim eſt, quòd ſanum ſignificet hoc q̃d dico, reſpiciẽs, uel aliqualiter ſe habẽs ad ſanitatẽ. Tũ quia ſic ſanũ nomen uniuocum uerè eſſet ad urinam & animal, &c. ut patet ex uniuocorũ diffinitione. Tũ quia hoc eſt cõtra intentionẽ dicentium, urinã aut dietã ſanã. Percunctãtibus ſiquidem, q̃d eſt urina inquantũ ſana, non reſpondent, reſpiciẽs ſanitatem: ſed oẽs reſpectum illum ſpecificant, reſpondentes ſignũ ſanitatis, & ſimiliter de dieta reſpondetur, ꝙ eſt conſeruatiua ſanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philoſophos & Logicos hucuſq; à me uiſos hoc eſt. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauẽdus eſt error: ita in analogis ſecundum proportionẽ (quæ ſola ſimpliciter analoga ſunt) ſimilis cauendus eſt error, ex ſimili cũ apparentiæ firmitatẽ trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quòd unumquodq; eorum commenſuratũ ſeu proportionatum eſt, licet diuerſimodè, credi poteſt ꝙ ab his ſpecialibus proportionibus abſtrahatur proportionatum in cõmuni, & nomine analogo ſignificetur. An per hoc analogum habeat conceptum unum, in quo confuſa & in potentia claudantur omnes ſpeciales ꝓportiones analogatorum: uerb. gratia, ut quia ſubſtãtia proportionata eſt ſuo eſſe, & ſimiliter quãtitas & qualitas, licet diuerſimodè: ideo à ſubſtantia, quantitate & qualitate, diuerſimodè proportionatis ſuis eſſe, abſtrahatur res, ſiue quidditas proportionatam habens ad eſſe: qualiſcumque ſit illa ꝓportio, & hoc ſit entis primarium ſignificatũ, in quo omnes ſpeciales proportiones ſubſtantiæ, quantitatis & qualitatis, &c. ad ſua eſſe confuſè claudantur & in potentia.

¶ Sed hoc falſiſſimum eſt. Tũ quia hoc quod dicitur, ſcilicet res proportionata ad hoc ꝙ ſit, non eſt res una ſimpliciter etiam in eſſe obiectiuo, niſi chimericè. Tum quia ꝓportionalia nomina uniuoca eſſent (ut ex uniuocorũ diffinitione patet, & conſequẽter periret ꝓportionalitatis ratio, quæ extrema unũ ſimpliciter eſſe non cõpatitur, & ſic eſſent proportionalia & nõ proportionalia: quod intellectus capere nõ pt. Tũ quia cõtra Ariſt. autoritatem in ſecundo poſt inferius adducendã, & adductã ex primo Ethi. & S. Th. & Auer. & Albert. expreſsè eſt. Vnde confuſio, qua analogũ tã ſecundũ attributionẽ quã ſecundũ proportionẽ importat ſpeciales habitudines aut proportiones, nõ è cõfuſio plurium cõceptuũ in uno cõi cõceptu: ſed eſt inuolutio ſignificationũ in una uoce, licet difformiter. Quoniã in analogia attributionis uox analoga primũ diſtinctè ſignificat, cętera aũt cõfuſè: in analogia uerò proportionis, nomen analogum ad omnes ſuas ſignificationes indiſtinctè ſe habere permittitur.

¶ Cautum tamen & attẽtũ oportet hic eſſe: quia cum analogi rationes dupliciter ſumi poſſint, & ſcilicet ſecundũ ſe, & ut eadẽ & ipſæ ut eadem propter identitatis proportionalis naturã nõ abſtrahãt à ſeipſis: & in aliquid conueniũt eis rationa identitatis, ſeu in quantum eadem ſunt, quod non conuenit eis rõne diuerſitatis (ut patet de communibus eis) uidetur quòd duo incõpoſſibilia ſecundum apparentiam, analogi rationibus cõueniant. ſcilicet quòd ipſæ ut eadem non abſtrahant à ſeipſis, & quòd ipſæ, ut eadem aliquid cauſent, & habeãt, & quod nõ ut diuerſę, reduplicatiq; poſſint ut eadem: non reduplicatis, ut diuerſæ ſunt. Hæc. n. nõ ſolũ cõpoſſibiliter, ſed neceſſariò ſimul ſibi uendicat identitas proportionalis: quoniam & extrema uniri omnino non patiens, ab eis omnino abſtrahi non permittit: & extrema aliqualiter indiuiſa & eadem ponens, ut eadem ea conſiderabilia & reduplicabilia exigit. Sicq; fit, ut analogo ſecundum identitatẽ in ſe clauſam, ad diuerſitatem rationem in ſe quoq; clauſam comparato, abſtractio quædam (quæ non tam abſtractio, quàm quidam abſtractionis modus eſt) inueniatur: propter quam non ſolum ab analogatis (puta ſubſtãtia & quantitate) analogum, puta ens, abſtrahere dicitur, ut ſuprà diximus. Sed ab ipſis eius rationi bene. ſeu à diuerſitate ipſarum rationũ eius, puta rationis entis in ſubſtantia, & rationis entis in quantitate. Non quia quãdam rationem eis communẽ dicat: quia hoc eſt fatuum, nec quia tales rationes omnino ſint eædẽ, aut eas omnino uniat: quia ſic non eſſet analogum, ſed uniuocum: ſed quia eas proportionaliter adunans, & ut eaſdem proportionaliter ſignificans, ut eaſdẽ conſiderandas offert, annexa inſeparabiliter diuerſitate quaſi incluſa, & identitate proportionali unit, & confundit quodãmodo diuerſitatem rationum. Sicque non ſola ſignificationum in uoce confuſio, analogo conuenit, ſed confuſio quædam conceptuum, ſeu rationum fit in identitate eorum ꝓportionali, ſic tamen ut non tam conceptus, quàm eorum diuerſitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatem præcipuè importat: & tali cõfuſione frequẽter utimur, analoga nomina ab omni rationum eius diuerſitate abſtrahere dicentes (dum cõfuſè ꝓ omnibus ſupponere ipſum pluries exponimus) ideo nõ mediocri opus eſt uigilantia, ne in uniuocationem labi contingat. Abſtrahit igitur analogum à ſuis analogatis (puta ens à ſubſtantia & quantitate) ſicut unum proportione à multis, ſeu ſicut ſimilia proportionaliter à ſe ipſis abſolutè tã quo ad conceptũ obiectiuum, quàm mentalem, ſiue ſit ſermo de abſtractione totali, ſiue de formali. Hæ enim abſtractiones nõ differunt in eodem, niſi ſecundum præciſionem, & non præciſionem: ut alibi declarauimus. Vnde nihil aliud eſt dicere ens abſtractum à naturis ꝓdicamentorum abſtractione formali, quam dicere naturas prædicamentales ꝓportionales ad ſua eſſe, ut præciſè à ſpecialibus autem ſeu ſingulis analogiæ rationalibus extremis, non tertio conceptu ſimplici, ſed uoce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abſtrahit.

CAPVT VI.

Qualis ſit prædicatio analogi de ſuis analogatis.

VIdebitur autem fortè alicui ex his quòd prædicatio analogi de ſuis analogatis (puta entis de ſubſtantia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) ſit, ſicut prædicatio æquiuoci de ſuis ęquiuocatis, ita quòd non ſit prædicatio ſuperioris de inferioribus, nec communioris de minus cõmuni, niſi ſola uoce, ſed euſdem de ſeipſo. Non eſt enim analogo res una ſignificata quæ in utroque analogatorum ſaluetur. abſque hoc autem prædicatio communioris aut ſuperioris non inuenitur ſecundum intrinſecam denominationem, ſeu exiſtentiam. Sic enim analogum ſecundum proportionalitatem commune eſſe dictum eſt. Fouere quoque poteſt non parum opinionem hanc proceſſus iuxta primum Topic. Aut ſcilicet analogum eſt prædicatum conuertibile, aut inconuertibile ſecluſa uocis communitate. Et cum cõſtet non eſſe conuertibile (quoniam ſubſtantia, ut ſic ſe habens ad ſuum eſſe, quod ens de ſubſtantia dictum prædicat, conuertitur cum ſubſtantia & ſimiliter quantitas ſic commenſurata ſuo eſſe, cũ quantitate conuertitur, & ſic de aliis) conſequens eſt, quòd analogum tanquam ſuperius analogatis prædicari non poſſit. Superioris enim intentionem ſuſcipere non poteſt, quod conuertibila eſſe comprobatur. Et quoniam ſecundum ueritatem analogum, ut ſuperius prędicatur de analogatis, & non ſola uoce commune eſt eis: ſed conceptu uno proportionaliter: cuius unitas ad hoc, quod prædicatum aliquod ſuperioribus ratione habeat, ſufficit quia ſuperius nihil aliud ſonat, quàm unum prædicatũ ad plura ſe extẽdens: unum autem non per accidens, aut congregatione (ſi. ut aceruus lapidum) ſed per ſe, conſtat eſſe etiã unũ proportione: ideo ad huius ueritatis claritatẽ ex extremis procedendo, ſciendum eſt, quòd quia analogũ mediũ eſt inter

uoco

phyſico ut plurimum tractatur, de ordine rerum ex nomine, ex parte rei, & parte impoſitionis nominis. Ex prima ſiquidē diſtinctione ſcimus duo. Primò, ꝙ ſicut animal dictū de homine & equo importans uniuocationem in actu exercito, non prædicat de homine totū hoc, ſ. naturam ſenſitiuam eandem ſecundum rationē naturæ ſenſitiuæ equi & bouis, ſed naturam ſenſitiuā ſimpliciter, quā tamē ad hoc, quod uniuoca ſit prædicatio, oportet eſſe omnino eandē ſecūdū rōnem naturæ ſenſitiuæ eq & bouis, ita ens importat proportionalitatē in actu exercito, nō prædicat de quantitate totū hoc, ſ. habens ſe ad eſſe ſic proportionaliter ut ſubſtātia, aut qualitas ad ſuam eſſe, ſed habens ſe ad eſſe ſic abſque alia additione: quod cū oportet ad hoc, ꝙ analoga ſit prædicatio, idem proportionaliter eſſe cū altero, ſic ſe habere ad eſſe qd̄ de ſubſtantia aut qualitate ens prædicat. Secūdū, ꝙ ſicut ex declaratione, qua manifeſtatur animal eſſe uniuocū, quia dicit unam & eandem omnino rōnem in omnibus, nō fallimur, nec confundimur, nec uagamur circa hominis & bouis ſecundū animalis nomē rōnem, ſed quieſcimus, intuētes ꝙ animal exercet, ꝙ uniuocorum diffinitio & expoſitio ſignificat. Ita ex hoc, ꝙ declaratur ens, aut bonū, aut quocunq; aliud eſſe analogum: quia dicit rōnes plures eaſdē proportionaliter, & importat hoc ſe habere quēadmodū proportionaliter ſe habet illud ad eſſe uel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquirere in analogi nominis (puta boni) ratione ſignificationem iſtā, ſed ſat ſit, diſtinguēdo inter actum ſignatum & exercitum inſpicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio ſignificat. Ex his autē duobus patere iam poteſt intentum, ꝙ ſ. non oportet unum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum ſignificat ea eſſe eadem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito ſignificat.

¶ Ex ſecunda uerò diſtinctione ſcimus, non ſolū ꝙ præpoſterus eſt ordo rerū & ſignificationū quāq; ſuo nomine analogo, ita ꝙ prior ſecundū rem rō, poſterior interdum ſignificatione eſt (ut de ente & bono, & aliis hmōi communibus Deo & creaturis accidit: rō. n. quam in Deo quodlibet horum ponit, ſignificatione quidē poſterior, re autē prior eſt) & propter alterum horum dī analogum prædicare de ſuis analogatis ſecundum prius & poſterius, ipſam † analogi rōnem. Sed etiam ſcimus quòd quando rō, quam ponit analogum in uno, ex ratione, quā in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia unum in alterius ratione cadat: ſed quia unius ratio poſterior altera eſt ſignificatione, & p priorem utpote notiorem declaratur, ut S. Tho. in ſecundo articulo quæſtione decimatertia primæ partis facit, declarās, quòd dicendo, Deus eſt bonus, ſenſus eſt, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexiſtit in Deo proportionaliter, &c. Et eadē intelligendum eſt ratione fieri, ſi poſterior ſecundum rem p priorem declaretur. Non diffinit ergo analogum ſecundum unam rōnem ſeipſum ſecundum alteram, licet exponat & declaret.

† Alias prædicari de ſuis analogatis ſecundum prius, & poſterius, ſecūdum ipſā analogi ratio nē.

OBIICIENTIBVS Autem propoſitū, quāuis ex dictis ſatisfactum ſit, formaliter rñderi pōt, ꝙ cognoſci aliqua ut eadē proportionaliter, ſeu hoc ſe habere ſicut illud, dupliciter cōtingit. Vno modo formaliter, i. quod ad relationem identitatis & ſimilitudinis: & ſic abſque extremis cognitio hæc haberi nō pōt. Alio modō fundamētaliter: & ſic in rōne unius nō cadit reliquū, ſed rō unius eſt alterius rō, omnino, vel proportionaliter. Conſtat autē ꝙ analogum nomen (puta ens, aut bonū) non relationē identitatis aut ſimilitudinis ſignificat, ſed fundamentum: & rō obiectiones, quæ iuxta primum ſenſum procedunt, nihil cōcludunt contra intentum. patet autē facillimè hæc eſſe uera exempla de uniuocis, ponendo & applicando ad identitatē uniuocationis. Significat nāque nomē uniuocū plura, inquantum eadē ſunt uniuocè, ſeu ſecundum rationem omnino. Et idētitatis relatio in nullo extremorum abſque altero intelligibilis eſt, &c.

CAPVT VIII.

Qualis ſit in analogo comparatio.

DIFFICVLTAS Etiam non parua (ꝗ multos innata ſit ac ſuperauit) de cōparatione in analogo dilucidāda eſt. Creditum. n. à quibuſdā eſt quod nō poſſet analogia poſita, ſermo ille niſi extortiè exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale ſcdm̄ analogi nomen diceretur. verbi gratia: Subſtantia eſt magis, aut pfectius ens quā quantitas. Moti ſunt autē ex eo, ꝙ comparatio in uniuocis, vtrinq; facienda eſt & ſecundum grammaticos: quod in analogo non inueniri vr̄. Et pōt formari rō pro eis talis: Aut comparātur analogata in una cōi eis rōne, aut in ſuis rōnibus: non in rō ne cōi, quia illa analogum caret: nec in rōnibus proprijs: quia tunc falſum eſt ſubſtantiam eſſe magis ens, ꝗ quantitatem. Nō enim minus aut imperfectius quantitas eſt ſua rō, quam ens in ſe ponit, quàm ſubſtantia ſua, & cætera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia ſaluari poſſe.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia propriū comparationis fundamentum nō conſideratur. Fundatur. n. ſuper identitate ſeu unitate rei, in qua fit comparatio, & non ſuper modo identitatis aut vnitatis: ſicut de intentione ſuperioritatis prædictum eſt. Vnde cum analogum ex dictis conſtet, rem vnam licet proportionaliter, dicere nihil prohibet, in ipſo comparari analogata, licet non eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad cōparationem ſiquidem cum requirantur, & ſufficiāt hæc tria, ſ. diſtinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit cōparatio, & modus eſſendi illius in extremis, ſ. æquè uel magis, aut minus perfectè: ſub identitate autem ſeu unitate proportionalis unitas ſeu identitas contineatur, conſequens eſt, ꝙ ſi in diuerſis idē proportionaliter æquè uel magis, aut minus perfectè eſſe habet, comparatio ſecundum illud proportionale fieri poſſit, comparatione non uniuoca, ſed analoga. Sicut enim quia natura ſenſitiua eſt in Boue, & illa met omnino ſecundum rationem eſt in homine, & perfectius eſſe habet in homine, ꝗ in Boue, homo pfectius animal Boue dicitur vniuoca comparatione, ſic quia ſic ſe habere ad eſſe eſt in ſubſtantia: & hoc idem proportionaliter eſt in quantitate, & imperfectius eſſe habet in quantitate ꝗ in ſubſtantia dī ſubſtantia magis ſeu perfectius ens, quam quantitas analoga comparatione. Vnde S. Tho. in ſeptimo articulo q̄ſtione ſeptima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ comparationis ponit, apertè ex hoc inſinuans comparationem non ſolum ſuper identitate numerali ſpecifica, aut generica fundari, ſed & proportionali. Modi autē cōparationis ibidem traditi ſunt hi, ſ. ſecundum ſolam quātitatem rei participatæ, & ſic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præſens propoſitum, hunc modū ad omnem comparationem vniuocam, dicetur quod primus attenditur ſecundum quantitatem rei participatæ eiuſdē omnino ſecundum rōnem, ſiue illa ratio ſit ſpecifica ſiue generica, vt calidum magis calidum altero dī, & homo perfectius animal Leone eſt. Secundus uero modus attenditur ſecundum ꝙ res aliqua in vno inuenitur participatiue, alterum uerò eſt per eſſentiam, quemadmodum homo Platonicus lōge perfectior homo eſſet nobis. Et abſtractiona intellectus vtendo quemadmodum bonitas lōge melior eſt quocunq; bono quod participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur ſecundum ꝙ res aliqua in uno inuenitur formaliter, & ſecundum ſe, in altero autē virtualiter & † eleuatum ad rem ſuperioris ordinis. Quēadmodum dicimus, quod Sol eſt magis calidus quam ignis, uel quod calor perfectius eſſe habet in Sole, quam in igne. Nec eſt dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire: vt S. Th. ibidem dicit, & Ariſtoteles in primo Ethicorum, de primo modo teſtatur. ubi bonum cōe non vniuoce, ſecundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati ſeparatæ & bonis cæteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt ſic eſſe comparabilia, quamuis Phyſicè loquendo in ſola ſpecie, aut genere comparatio fiat.

† Alias eleuata.

AD OBIECTIONEM autem in oppoſitū, dicitur quod vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur ſiquidem analogata (puta ſubſtantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit & addit ſupra analogata, ut ex dictis patet. Et comparātur ſecundum ſuas rationes, ſecundum tamen analogi nomē, quę earum ſit perfectior, ſecundum quod dicimus ſubſtantia eſt perfectius ens quantitate, quia ratio entis in ſubſtantia perfectior eſt ratione entis in quātitate. Ita quod iuxta iſtam comparationem eſt ſenſus, ſubſtantia habet perfectionem ſecundum entis nomen rationem, quàm quantitas, & non quod ſubſtantia eſt magis aut perfectius ſubſtantia, quàm quantitas ſit quantitas, vt quidam ſomniare videntur. Vnde comparatio iſta extendit uſque ad analoga ſecundum attributionem, licet in tali analogia non niſi abuſiuè comparatio fieri poſſit. Dicimus enim ꝙ ens reale eſt magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphyſicorum, textu ſecundo, quia ens reale habet perfectiorem ſecundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum ſi uſus admitteret, diceremus, animal eſt magis ſanum vrina, quia perfectiorem, ſecūdum ſani nomen rationem habet.

CAP. IX.

Qualis ſit analogi diuiſio & reſolutio.

QVALITER AVTEM analogum diuidendum ſit, ex dicendis manifeſtum eſt. Poteſt ſiquidem trifariam analogi diuiſio intelligi. Primò, ut diuidatur vox in ſuas ſignificationes. Dictū eſt enim quòd analogū plures rōnes ſignificat immediatè, & hæc diuiſio conuenit

ſibi.

ſibi, inquantum æquiuocũ quoddam eſt. Secundò, ut diuidatur ſignificatũ eius in quaſi membra eius, eo modo quo eius, quod proportionaliter unum eſt, ſic: & ſic proportionatum mẽbra dici poſſunt. Dictũ eſt enim ꝙ analogum non ita diuerſas rationes ſignificat, quin ſignificet unam rationem proportionaliter. Omnes námque rõnes analogo nomine immediatè ſignificatæ, eadẽ proportionaliter ſunt. Ratio autem una proportionaliter, cũ conſtituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas ſecari poteſt. Hæc autem non eſt diuiſio analogi in ſua analogata, quoniam rationes hæ in ipſius analogi ratione intrinſecè clauduntur, & analogata ea ſunt, in quibus rationes illæ ſaluantur, & non ipſæ rationes. Entis enim analogata ſunt ſubſtantia & quantitas, & non rationes entis in ſubſtantia & quantitate. Rõnes enim (ut dictũ eſt) analogæ ſunt. Vnde tertio modo poteſt diuidi analogum diuidendo ſignificatum eius in ſua analogata per diuerſos modos, quibus analogi rõnẽ proportionalẽ analogata ipſa diuerſimodè ſuſcipiunt. Ita ꝙ diuiſum eſt ſignificatũ unũ proportionaliter, diuidentia ſunt modi fundantes, & facientes in analogatis propria proportione, ſecundũ quas fit analogia: conſtituta autẽ per diuiſionem, ut partes ſubiectiuæ, ſunt analogata ipſa. uerbi gratia, Quando ens diuiditur in ſubſtãtiã & quantitatẽ, diuiſum eſt ratio entis nomine ſignificata, quę omnes in ſe entis nomine ſignificatas rationes claudit, utpotè una proportionaliter, diuidẽtia ſunt ſubſtantiuũ & menſuratiuum ſeu per ſe & in alio, ſicut ex quib. ſubſtantia & quãtitas habent quòd diuerſas entis rationes ſubinherent, partes autẽ ſubiectiuę ſunt ſubſtantia & quantitas, quæ entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc eſt propria analogi diuiſio, idcirco diſtinctè explicandum eſt, quomodo differat diuiſio hæc ab uniuoca. Tripliciter ſiquidem differunt. Primo ex parte diuiſi, quia diuiſione uniuoca unum omnino ſecundum rationem ſecatur, hic autẽ unum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuidentiũ quia differentiæ ſecantes genus ſunt extra genus, modi autem ſecantes analogum, in ipſius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipſa analogata (ut in capitulo de abſtractione declaratum eſt) propter quod in tertio Metaph. tex. 10. ens genus eſſe negatur.

¶ Tertiò ex parte ipſarum partiũ ſubiectiuarũ, in quæ per diuiſionẽ fiunt, quia partes diuiſionis uniuocæ licet ordinem hẽant ſecundũ ſe (& originis & quali as eſt prior trinitate, & pfectionis, ut albedo eſt perfectior nigredine) tamen ſecundum diuiſi rationẽ, puta numeri aut coloris, neutra altera prior, aut poſterior eſt, ſed omnes æqualiter in diuiſi rõne communicant. Analogata uero, quæ analogata diuiſione conſtituuntur, non ſolũ ſecundũ ſe, ſed ẽt in ipſius analogi, quod diuiditur rõne, ordinẽ habent & aliud prius, aliud poſterius eſt, adeo ut in uno eorũ tota rõ diuiſi ſaluari dicatur, alio aũt imperfectè & ſecundũ quid. Quod non eſt ſic intelligendũ, quaſi analogũ habeat unã rationem quæ tota ſaluetur in uno, & pars eius ſaluetur in alio, quoniam puerile eſt hoc. Sed cum totum idem ſit quòd perfectũ, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum una ſimpliciter & perfectè conſtituit tale ſecundũ illud nomẽ, & aliæ imperfectè & ſecundũ quid, ideo dicitur, ꝙ analogũ ſic diuiditur, ꝙ non tota ratio eius in omnibus analogatis ſaluatur, nec æqualiter participant analogi rationẽ, ſed ſecundum prius & poſterius. Cum grano tamen ſalis accipiendũ eſt analogum ſimpliciter ſaluari in uno, ſecundũ quid in alio. Sufficit. n. hoc uerificari, uel abſolutè (ut patet in diuiſione entis in ſubſtantiã & accidens, illa enim abſolutè loquẽdo dicitur ens ſimpliciter, hoc autẽ ſecundum quid) uel in reſpectu, ut patet in diuiſione entis in Deum & creaturam. Vtrunque enim, licet ens ſimpliciter ſit, & dicatur abſolutè loquẽdo de creatura, tamen in reſpectu ad Deũ, ens ſecundum quid & quaſi non ens & dicitur.

CIRCA RESOLVTIONEM autem analogatorum ſciendum eſt, quòd cùm uniuerſaliter primum in compoſitione ſit ultimum in reſolutione, & per diuiſionẽ in ea, quæ actu in aliquo ſunt reſolutio fiat, eodem modo reſoluenda ſunt analogata in analogum, quo cætera reſoluuntur, ſcilicet utendo diuiſione prædicta (quæ uocatur diuiſio in partes eſſentiæ uel rationis) & à poſterioribus ſecundum conſequentiam ad priora procedendo, ſi longa eſſet reſolutio facienda. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, ſingulis analogatis in ſua ratione ſecundum analogi nomen reſolutionis, cum illa analogi rõ multis conſtituatur rõnibus, ordinẽ inter ſe & proportionalem ſimilitudinem habentibus uel ordinatè ad primã reſolutio fiet, uniendo ſemper ad ſimilius & propinquius, primę & id, in quo diſſimilitudo eſt, relinquendo. Vel ſi non ſic ordinans inter ſe contingit eſſe rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ ſunt. Ordinem enim ad primã nulla ſubterfugere poteſt. Nec refert in propoſito, an fiat reſolutio ad rationem primam ſignificatione, uel ſecundum rem. Intelligẽda enim ſunt hæc in ſuo ordine, ſcilicet ſignificationum aut rerum.

CAPVT X.

Qualiter de analogo ſit ſcientia.

VISVM EST autem quibuſdã de analogo ſcientiã eſſe non poſſe, niſi quemadmodum de æquocis ſciẽtia hi, eo ꝙ plures rõnes dicit, licet ſimiles. Immo fallaciam æquiuocationis committi in ſyllogiſmis in quibus analogo pro medio ſumpto, certum analogatum ſubſumitur, niſi forte gratiæ materiæ bonus eſſet proceſſus, aſſerunt eadem ratione. Nec poſſe ex unius analogati ratione ſecundũ analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter eſſe, ſed ſemper prædictum incidere uitium rõne prædicta confirmatum. verbi gratia, Si ponamus ſapientiã eſſe analogicè cõmunẽ Deo & homini, ex hoc ꝙ ſapiẽtia in hoïe inuenta ſecũdũ formalẽ rõnem præciſè ſumpta, dicit perfectionẽ ſimpliciter, nõ concludere poſſum, ergo Deus eſt formaliter ſapiens. ſic arguendo. Oĩs perfectio ſimpliciter eſt in Deo ſapientia eſt perfectio ſimpliciter, ergo. Minor. n. diſtinguenda eſt, & ſi iy ſapiẽtia pro rõne ſapientiæ, quæ eſt in hoïe ſtat argumentũ erit ex quatuor terminis, quia in concluſione ſapientiæ ſtat pro rõne ſapientiæ, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo ſapiẽtia eſt in Deo. Si autem pro rõne ſapientiæ in Deo ſtat in minore, non concluditur ex perfectione ſapientiæ creatæ Deũ eſſe ſapientẽ, cuius oppoſitum, & Philoſophi & Theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autẽ iſti, Scotum (cuius eſt rõ hæc in quæſtione prima diſtinctione 3. primi libri) ſequẽtes, qa in analogo diuerſitatem rõnum ſuſcipientes, id quod in eo unitatis & identitatis patet, non conſiderant rõnes entis, analogi ut ſuperius ẽt diximus, pñt dupliciter accipi. Vno modo ſcdm ſe, inquantũ abinuicem diſtinguuntur, & ea q̃ conueniunt eis ut ſic, ſeu ex hoc. Alio modo, inquantũ eadẽ ſunt proportionaliter. Primo modo acceptæ uitium æquiuocationis inducerent, ſi qs eis uteretur, ut patet. Secundo aũt modo eis utendo, peccatum nullum incurrit eo ꝙ quicquid conuenit uni, conuenit ẽt alteri proportionaliter, quicquid negatur de una, negatur ꝓportionaliter de alia, quia quicquid conuenit ſimili in eo, quod ſimile, conuenit ẽt illi, cuius eſt ſimile, proportionalitate ſemper ſeruata. Vñ ſi ex immaterialitate aïæ concluditur eã eſſe intellectualem ex immaterialitate proportionaliter poſita in Deo, optime concluderet Deũ eſſe itellectualẽ proportionaliter, ut quãtũ immaterialitas illa excedit iſtã, tñ intellectualitas excedat illa iſtã, &c. Propter qđ S. Tho. in qõne ſcda de potentia Dei articulo quinto, analogata oĩa ſub una analogi diſtributione cadere dixit Et meritò, qa unitas analogi nõ eſſet in coordinatione unitatũ numeranda, niſi unũ ꝓportionaliter, unũ eſſet affirmabile, & negabile, & cõſequẽter diſtribuibile & ſcibile, ut ſubiectũ & mediũ & paſſio

¶ Vnde ad obiecta in oppoſitum dr, ꝙ quia ut in ſecundo Elenchorum, capitulo decimo dr, æquiuocatio latens in huiuſmodi proportionalibus peritiſſimos ẽt latet, ideo oportet huiuſmodi analogis nominibus utendo ex parte unitatis, ſemper modum proportionalitatis. ſ. ſubintelligi, aliter in uniuocationẽ lapſus fieret. Niſi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dr immateriale omne eſſe intellectuale, tanquam uniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non uiſa obreperet.

¶ Proportionalitate aũt ſeruata analogis ſcientiam eſſe, & diui. Tho. proceſſus de bono & uero, & alijs huiuſmodi, & quondam num conuincit exercitium. Teſtatur quoq; demõſtratiuæ artis pater Ariſt. in ſcdo Poſterio. capitulo undecimo incipiente, Vt habeamus autẽ propoſita, vel problemata analogũ cauſam adæquatam eſſe alicuius paſſionis, & in medium oportere qñq; à demonſtratore aſſumi, dum venationem pp quid docens, inquit, Amplius, alius modus eſt ſecundũ analogiam eligere unũ. idem. n. nõ eſt accipere. quod oportet uocare ſepiſo, & os, & ſpinam. Sunt aũt quæ ſequũtur, & hoc tanquã natura una huiuſmodi exiſtente. Et in ſequenti cap. ait, Secundum aũt analogiã eiuſdẽ, & medium ſe hẽt ſecundum analogiam. In quibus verbis non ſolum docuit analogũ ut medium aſſumi qñq; in demonſtrationibus, ſed ẽt ipſum non eſſe unum in ſe expreſſe, & cum hoc habere paſſionem adæquatã, ac ſi unius eſſet naturæ.

¶ Nec impedit analogia hæc proceſſum formalẽ ad concludendum de Deo & creaturis prędicatum aliquod eis cõe quoniam accepta ſapientiæ rõne, & ſegregatis ab ea per intellectum eis, q̃ ſunt imperfectionis, ex hoc quòd id, quod eſt ſibi ꝓprium formaliter ſumptum, perfectionem abſq; imperfectione claudit, concluditur ergo ſapientię ratio non omnino alia, nec omnino hæc, ſed hæc proportionaliter eſt in Deo, quia ſimilitudo inter Deum & creaturam non eſt uniuoca, ſed analoga. Nec pari rõne, poſſumus concludi, Deum eſſe lapidem proportionaliter: quia rõ lapidis formaliter ſumpta quantumcunq; expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet iam ipſam ſecundum ſe, quã ipſam proportionaliter in Deo reperiri, niſi metaphoricè quemadmodum dictum eſt, Petra autem erat Chriſtus. Vñ dum ſit huiuſmodi proceſſus, oĩs pfectio ſimpliciter eſt in Deo,

ſapientia

ſapientia eſt pfectio ſimpliciter, ergo &c. In minore ly ſapientia non ſtat pro hac uel illa rõne ſapientiæ, ſed pro ſapiẽtia una ꝓportionaliter. i. pro utraq; rõne non cõiunctim uel diſiunctim: ſed inquantũ ſunt indiuiſæ proportionaliter, & una eſt altera ꝓportionaliter & ambæ unã proportionaliter conſtituunt rõnẽ. Significantur q. analogo nomine, inquantum eadem ſunt: unde non oportet analogũ diſtinguere, ad hoc q. cõtradictionem fundet, & enunciationis ſubiectũ, aut ꝑdicatũ fiat: ſed rõne identitatis ꝓportionalis in ſe clauſæ, & quã principaliter dicit ex ſe, ad hoc ſufficit. Contradictio n. dr conſiſtere in affirmatione, & negatione eiuſdem de eodẽ &c. & non in affirmatione & negatione uniuoci de eodẽ uniuoco: identitas ſiquidẽ tam rerũ quã rõnum (ut pluries replicatũ eſt) ad identitatẽ proportionalem ſe extendit. Ex hoc aũt apparet, Sco. in primo ſen. diſt. 3. q. 2. uel male expoſuiſſe conceptum uniuocum, uel ſibi contradicere, dum uolens uniuocationem entis ſingere ait, Conceptum uniuocum uoco, quia ita eſt unus, q. eius unitas ſufficit ad contradictionem affirmando, & negando ipſum de eodem: & ſic uniuocũ uult eſſe, ens. Si. n. identitas ſufficiens ad contradictionem uniuocatio dr, conſtat q. ponendo ens eſſe analogũ, & ſecundũ proportionalitatem tñ unum ſatisfiet uniuocationi, quod Scoticæ doctrinæ aduerſatur, tenenti ens habere conceptum unum ſimpliciter, & omnino indiuiſum: ut de uniuocis diximus. Si autẽ non oĩs talis identitas ſufficit ad uniuocationem, non rectè igĩ uniuocatio conceptus declarata eſt eſſe ea quæ ad cõtradictionẽ ſufficit, quaſi proportionalis identitas ad hoc non ſufficiat.

CAPVT XI.

De cautelis neceſſarijs circa analogorum nominum intellectum & uſum.

QVIA VERO Ariſtotel. in ꝑdicta ex elẽchis authoritate, doctiſſimos uiros circa horũ nominũ cõceptus errare dicit ob latẽtẽ eorũ unitatis modũ: idcirco neceſſariũ fore duximus in fine huius tractatus cautelas quaſdam tradere, quibus poſſit ſe quis ab errore multiplici in re hac præſeruare.

Primus error. CAVENDVM Eſt igitur in primis, ne ex uniuocatione ipſi' nominis analogi reſpũ quorũdã, credamus ſimpliciter ipſum eſſe uniuocũ: nõ n. fere analoga propriè fuerunt prius uniuoca, & deinde extenſione analoga cõia proportionaliter illis, qb. ſunt uniuoca & alijs uel alij facta ſunt. Sapientiæ. n. nomen primò impoſitum eſt humanæ ſapientiæ, & uniuocũ, oium hominũ ſapientijs erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionẽ aſcendentes, proportionalẽq; ſimilitudinẽ inter nos ut ſapientes & Deũ cõtẽplantes Sapientiæ nomẽ extenderũt ad id in Deo ſignificãdũ, cui noſtra ſapientia proportionalis eſt: ſicq; uniuocũ nobis analogũ factũ eſt nobis & Deo. & ſimiliter de alijs accidit. Falli aũt contingit faciliter ex hoc, quia illa rõ prius, utpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, ſp profertur ab illuſtribus uiris & eorum ſequacibus, qñ analogi ſignificatio quæritur, & dicitur eſſe tota analogi ratio proqua ſimpliciter prolatũ ſtat, & omnia analogata illam participare: ut patet cũm ſapientiæ ratio redditur. Aſſignatur. n. differentialis eius conceptus pro ratione, ſecundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & ſimile eſt in alijs. Creditur. n. ex hoc, quòd ſit ipſa analogi rõ, & in cautè uniuocatio acceptatur: non enim illa ratio eſt rãno analogi, ſed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, ſed proportionaliter in altero analogato inuenitur, ut ex dictis patet.

Secundus error. CAVENDVM ſecũdo eſt, ne noſt unitas aut diuerſitas rõnũ, analogã unitatẽ obnubilet. hoc. n. tãquã quoddã accidens, in re hac ſuſcipiẽdũ eſt. Nihil. n. minus analogicè idẽ ſunt ſepium, os, & ſpina, quã non habentia nomen, q̃ ſi unũ nomẽ haberẽt, nec magis idẽ eſſent, ſi unũ nomen haberent, & tñ ſi cõi nomine oſſa uocarentur, ita q. defectu uocabulorum, uel rerũ proportionali ſimilitudine oſſis nomẽ ad cætera extenſum eſſet, crederemus eiuſdem eſſe naturæ, & rationis oſſa, & ſpina &c. Præſertim quia (ut dictũ fuit) ad ea quæ ſunt proportionaliter eadem conſequuntur paſſiones, tanquam ſi eorum eſſet natura una.

Tertius error. CAVENDVM tertio eſt, ne uocalis unitas rõnis analogi noſ mentẽ reuoluat. Ex eo nãq; (uerbi gra) q. principiũ dr eſſe id ex quo res fit aut eſt, aut cognoſcit, & hæc rõ in oĩbus, q̃ principia dñr, ſaluat. Principij nomẽ uniuocũ creditur. Errant aũt, quia rõ ipſa non eſt una ſimpliciter, ſed ꝓportione & uoce, uocabula enim ex qb. integratur, analoga ſunt, ut patet: neq;. n. fieri, neq;. eſſe, neq; cognoſci, neq; ly ex unius oĩno eſt rõnis, ſed ꝓportionalis. Et propterea rõ illa in omnibus, utpote proportionalis ſaluatur, ſicut & principij nomen proportionaliter cõe dicitur.

Quartus error. SECVNDVM demũ eſt, ne diuerſa doctorũ dicta de analogis, nos perturbent. Conſiderandum quippe eſt, quod quia analogum medium inter æquiuocum & uniuocum eſt, & medium extremorum naturã ſapiens, ad alterũ cõparatũ, alterũ induit, adeo ut qñ mediũ ſecundũ id qd de uno extremo habẽt, unimur, illius extremi condõnes ei attribuamus (ut in 5. Phy. tex. cõ. 6. & 58. patet) ita plerunq; doctores utentes analogo ex parte unitatis, qñ ex uniuocis participat, uniuocorũ non ſolum condõnes (puta abſtractionẽ &c.) ſed & nomen ei attribuunt: utentes uero analogo ex parte diuerſitatis, q̃ ex æquiuocis trahit, cõdõnes quoq; ſupradictis oppoſitas, & nomẽ illi imponunt æquiuoci. Et ut de multis pauca dicãtur, Ari. in 2. Meta. tex. 4. ens & uerũ uniuoca uocat, qa ex parte identitatis illis utitur, ut proceſſus ſuus apertè oſtendit. S. Th. quoq; pluries dicit in rõne alicuius analogi (puta pñitatis cõis diuinæ & humanæ paternitati) oĩa cõtẽta eſſe indiſtincta & indiſtincta, & q. paternitas (uerbi gratia) abſtrahit a pñitate humana & diuina, quia utitur analogo ex parte identitatis. Nec tñ falſæ ſunt abuſiuæ prædictæ locutiones & ſimiles, ſed amplæ potius & largæ, quemadmodum pallidũ nigro contrarium eſt, & dr. Saluatur ſiquidẽ in analogis identitas nominis & rõnis, in qua (ut ex dictis patet) non ſolum analogica, ſed & ſingulæ analogi rõnes uniũtur, & quodammõ cõfunduntur, utpote abſtrahẽtes aliqualiter ab earũ diuerſitate. Ariſt. rurſus in 1. Phy. ex parte diuerſitatis, ens tuẽs cõtra Parmenidem, multiplex ſeu æquiuocũ (ut ipſemet illũ tex. ſic exponendũ ſpecialiter in ſecũdo Elenchorũ tradit) uocauit, vñ & Porphyrius Ari. dicere ens eſſe æquiuocũ accepiſſe vr, utens ente ex parte diuerſitatis. Quod tñ Scot. in primo di. 3. q. 3. In Logica Ari. nõ in uenit rõ dixit, qa prædictos tex. nõ cõiugauit. Propter qd ibidẽ quoq; contra textũ gloſſauit principiũ Ariſ. contra Parmenidẽ in primo Phy. tex. 13. ut in Elenchis (ut dictũ eſt) clarè patet. S. Th. & ens prius non eſſe primo analogato, nihilq; Deo prius ſecundũ intellectũ eſſe dicit pluries utẽs analogo ex parte diuerſitatis rõnum. Quælibet ſiquidẽ eius rõ ſecundũ ſe, qa priorum analogatũ in ſe claudit, & in ſui abſtractione illud ſecundũ trahẽs cũ illo cõuertitur (ut ſupra diximus) rõ prior ſecundũ cõſequentiã, aut abſtractior ſuo analogato negatur: & ꝑ hoc primo analogato & Deo nihil eſt prius: qa eius rõ ſecundum analogi nomẽ, q ipſo prior ſecundũ ſe non eſt, ſed conuertitur cæteris prior rõnibus. Cum his tñ ſtat, q. rõ illa in Deo inuẽta eadẽ eſt proportionaliter alteri rõni; ſecundũ idẽ nomen ſuperior, ſecũdũ conſequentiã prior logicè loquendo, ſit, ut ex dictis patet. Dico autẽ logicè: quia phyſicè loquendo analogum nec eſt prius ſecũdum conſequentiã omnibus analogatis (quia ab eorũ propria abſtrahere nõ põt: quamuis ut ſaluatur in uno ſit prius altero) nec põt eſſe ſine primo analogato, ubi analogata conſequẽter ſe habent. Vnde ſi quis falli non uult, ſolertè ſermonis cũm conlectet, & extremorum condiciones medio applicantium ſe recolat: ſic enim facile erit omnia ſanè exponere, & ueritatẽ aſſequi, quæ a prima eſt ueritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & ſit metu opuſculo, completo in conuentu ſancti Apollinaris, Papiæ ſuburbio die primo Septembris. 1498.

¶ Præclariſſimus reuerendiſſimi Domini, Domini Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis ſancti Xyſti, de nominũ analogia tractatus explicit.

TRACTATVS SEXTVS, DE Conceptu entis, in duo diuiſus quæſita, ad Fratrem Franciſcum de Ferraria.

1 *Num ſit unus conceptus mentalis entis repræſentatiuus.*
2 *Num analogum a rerum naturis, de quibus dicitur, abſolui poſſit.*

AMANTISSIME FRATER, ex acceptis ueſtræ ſollicitudinis literis percepi libellum noſtrum de analogia nominum uos perlegiſſe, duoq; dubia de conceptu entis mentẽ ueſtrã tenere, ſoluiq; a me familiariter flagitaſtis. Ego autem quam primum compleui expoſitionẽ librorum de anima (cuius fini incumbebam, cum ueſtras recepi) reſpõdere curaui, ne ꝑclaro ingenio tuo deeſſem. Primũ igitur dubium fuit ad hominem me ipſum, ſ. quia in cõmentarijs de ente & eſſentia, ſuſtineo unũ conceptum mentalem repræſentatiuũ entis, & in tractatu de analogia nominũ uideor hoc negare. Secundum aũt eſt ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello ſuſtineo analogũ nõ abſolui ab his, quibus analogũ dr, & diuus Tho. in q. de Ver. q. 1. ar. 1. ens habere conceptũ unũ ſimplicem, ad quem omnia prædicamenta, & tranſcendẽtia addunt, in quẽ reſoluuntur, qui eſt primò notus. Hæc enim inuicem ſibi aduerſari uidẽtur: quãdoquidẽ ſi ens abſolui non põt a naturis rerũ, non erit ſimpliciſſimus, nec primo notus, nec in quẽ ultimò reſolutio fiat, & ad quẽ oẽs addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM, & ſpecialiter primi recolito, quod quicquid eſt imago alicuius ſimilis alteri, etiam imago illius alterius quatenus primo aſſimilatur; ac per hoc omnis cõ-

ceptus

duplicem diſtinctam. Prima cognitio confuſa eſt, qua cognoſcitur ut totum diffinibile, non reſoluendo in partes diffinitiuas. Secunda cognitio confuſa eſt, qua cognoſcitur, ut totũ uniuerſale non cõponendo ipſum cum partibus ſubiectiuis. Prima diſtincta eſt, qua cognoſcitur totũ diffinitum, reſoluẽdo ipſum in ſingulas partes diffinitionis: & hæc reſpondet primæ confuſę. Secunda diſtincta eſt, qua cognoſcitur totũ uniuerſale, cõponẽdo ipſum cũ ſuis partibus ſubiectiuis: & hæc reſpondet ſecundæ confuſę: differunt autẽ illæ duæ cognitiones cõfuſę inter ſe tripliciter. Primò, quia prima cognitio reſpicit obiectũ, ut totũ diffinibile, ſecunda uerò ut totũ uniuerſale. Tertiò, quia prima nullã notitiã diſtinctã eiuſdẽ obiecti ſecũ compatitur. Secunda uerò cõpatitur ſecum notitiã diſtinctã eiuſdẽ obiecti: in eo quod totũ diffinibile, utpote non ſibi oppoſitam. Similiter enim ignoro animal in ſuis ſpeciebus, & non quid ſit animal. Tertio, quia prima naturaliter eſt prior ſecũda: ex quibus pono uerbalẽ differẽtiã. Et prima uocetur cognitio confuſa actualis: ſecũda uerò notitia uirtualis confuſa. Et meritò: eo quod prima cognitione cognoſcitur cõfuſe, id quod actualiter in obiecto reperitur: ſecũda uerò cognoſcitur confuſè, id quod uirtualiter in obiecto includitur. ¶Illæ uerò duæ diſtinctæ cognitiones differunt etiã tripliciter. Primò quia prima cognitione penetratur res, ut totum diffinibile: ſecunda uerò ut totũ uniuerſale. Secundò, quia prima cõpatitur ſecũ eiuſdem obiecti aliquam cognitionem confuſam uniuerſalẽ, ſ. utpote ſibi non oppoſitam, ſecunda uerò nullam confuſam ſecũ compatitur: cum notitia enim animalis cũ ſuis ſpeciebus non ſtat ignorantia animalis in ſe: & ex hac ſequitur tertia differentia, quod ſecunda diſtincta infert primam, & nõ ecõuerſò. Ex quibus pono etiam hic uerbalem differentiam: & prima quidem uocetur notitia diſtincta actualis, ſecunda uerò notitia diſtincta uirtualis. & meritò: quia prima penetratur res, ſecundum id, quod actualiter in ea inuenitur, ſecunda autem cognoſcitur res ſecundum id quod uirtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones iſtarum quatuor cognitionum, deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoſcitur & diffinitur per ſuum habitum: ideo a diſtincta incipiendo dicitur quod cognitio diſtincta actualis eſt, qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confuſa actualis eſt qua circa penetrationem cognoſcitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio diſtincta uirtualis eſt, qua obiectũ penetratur ſecundum id quod uirtualiter in ipſo includitur. Cognitio confuſa uirtualis eſt, qua obiectum ſecũdũ id quod uirtualiter in ipſo includitur, nõ pfectè cognoſcitur.

COORDINATIONES Harum cognitionũ ſunt iſtæ. prima eſt cognitionum confuſarum actualium: ſecunda cõfuſarũ uirtualium: tertia diſtinctarum actualiũ: quarta diſtinctarũ uirtualiũ. In prima eſt cognitio, qua cognoſcitur ſubſtãtia in ſeipſa, nõ penetrãdo th, & cognitio, qua cognoſcitur corpus: & qua corpus animatum ut ſic, & qua animal ut ſic, & qua homo ut ſic: ſemp abſque penetratione, ideſt abſque hoc quod habeatur ratio formalis clara & reſoluta. In ſecunda ſunt cognitiones oppoſitæ ſupra dictis. ſ. qua ſubſtantia, & qua corpus, & qua animal, & qua homo quidditatiuè cognoſcuntur. In tertia ſunt cognitiones, quibus ſubſtantia corpus, corpus animatũ, & animal cognoſcũtur, non componendo cum inferioribus ſuis. In quarta ſunt cognitiones his oppoſitæ. ſ. qua ſubſtantia iam cũ ſuis inferiorib. perfecta cognitione cõponitur totũ uniuerſale, ſ. cum ſuis partib. & qua corpus ſimiliter cum ſuis partibus ſubiectiuis penetraſ, & ſic de alijs. Cum aũt, ut ex dictis patet, ordo cognitionũ confuſarum actualiũ ſit uia originis prior cæteris primũ cognitũ ſimpliciter: & ſic cum hic quæramus, quid ſit primũ cognitum in ordine cognitionis confuſæ actualis, erit primum cognitum ſimpliciter ab intellectu noſtro uia origini, nihil aliud dubitamus niſi quid ſit primũ cognitũ in ordine cognitionis confuſæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotũ difficultas in hoc, an in ordine cognitionis cõfuſę actualis via originis primũ cognitũ ſit ens, an ſpecies ſpecialiſſima. Ex quo patet defectus Antonij Trõbetæ, qui hanc quæſtionẽ mouendo adducit opinionẽ S. Thom. ex prima par. q. 85. ar. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta eſt cõparatio inter cognitiones confuſas actuales, de quibus eſt hic tota q̃ſ, ſed comparauit ibi cognitiones diſtinctas actuales inter ſe comparauit quoque diſtinctam actualem ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem, comparauit & confuſam virtualem ſuperioris diſtinctæ virtuali eiuſdem, comparauit & confuſam actualem diſtinctę actualis eiuſdẽ obiecti, ut patet intuẽti. Et hæc de primo.

Infra q̃ſ. q. 85. ar. 3 ſubtiliſſime indagauit mẽte dator ſcilicet ex poſitos.

QVOD AD SECVNDVM Scotus primo ſen. d. 3. q. 2. ponit hanc concluſionem. Primum cognitum cognitione cõfuſa actuali eſt ſpecies ſpecialiſſima, cuius ſingulare efficacius primò mouet ſenſum. Et probat tribus rationibus.

Sco. 1. d. 3. q. 2.

¶Prima eſt, cauſæ naturales non impeditæ producũt primo pfectiſſimũ effectũ, quem pñt primo producere. patet iſta quia agunt ſecundum vltimum potentiæ ſuæ, ſed agentia ad primũ actũ intellectus ſunt cauſæ naturales non impeditæ, ergo pducunt primò perfectiſſimum effectum, quem poſſunt primo producere: talis effectus non eſt niſi conceptus actualis cõfuſus ſpeciei ſpecialiſſimæ, ergo & cætera. Probatur hoc ultimo aſſumptum, quia ſi talis conceptus, ſcilicet perfectiſſimus ſit cõceptus communioris, ſequitur quod nunquam illa agentia poterunt producere conceptum ſpeciei ſpecialiſſimæ. Tenet conſequentia, quia nunquam aliqua potentia poteſt in effectum perfectiorẽ ſuo perfectiſſimo effectu, conceptus autem ſpeciei ſpecialiſſimę eſt perfectior conceptu communiori, ſicut totum ſua parte. Et confirmatur, inquit Ant. Trombeta, quãdocunque ſunt aliqua duo naturalia agentia æquè approximata paſſo debite diſpoſito, id quod eſt actualius, præuenit id quod eſt minus actuale in agendo erga paſſum, ſed rationes obiectiuæ ſpeciei ſpecialiſſimę, & cuiuſcunque ſuperioris ſunt huiuſmodi, ſcilicet quòd ſpecies ſpecialiſſima eſt actualior ergo ſpecies ſpecialiſſima prius producit effectum ſuum quam genus.

¶Secunda ratio eſt iſta. Termini metaphyſicales, vel uniuerſaliſſimi, ſunt ultimo actualiter noti uia doctrinæ. Patet iſta ex Auicen. 1. Metaph. cap. tertio dicente, quòd Metaphyſica eſt vltima ordine doctrinæ. ſed termini illi ſunt vniuerſaliſſimi, ergo vniuerſaliora non ſunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Ant. Trõbeta, quia ordo ſcientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoſcibilium quo ad nos, ſic ergo Metaphyſica eſt vltima quo ad nos, ergo termini ſui erunt etiam vltimo noti quo ad nos.

c. 3. circa medium.

¶Tertia ratio eſt iſta, Si oporteret ante ſpeciei conceptum concipere vniuerſaliora, tunc ſuppoſito ſenſu in actu & intellectu ſoluto magnum temporis interuallum accideret antequã intellectus cognoſceret ſpeciẽ. Tenet conſequentia, quia multa ſunt prædicata media inter ſupremum & infimum.

¶Quartò ad idem arguit Antonius Trombeta ſic, Id prius cognoſcitur quod eſt facilioris abſtractionis, ſed ſpecies ſpecialiſſima eſt facillimæ abſtractionis, ergo ſpecies ſpecialiſſima prius cognoſcitur. Probatur Maior: quia cum intellectus non intelligat niſi abſtrahendo: ſicut ſe habet ad abſtrahendum, ita ſe habet ad intelligendũ. Minor patet, quia à ſimilioribus facilior eſt abſtractio, quàm à diſſimilioribus: indiuidua autem vnius ſpeciei, à quibus abſtrahitur genus: ſeu quoduis ſuperius.

¶Quintò, Id vniuerſale prius cognoſcitur ab intellectu, cuius ſingulare fortius mouet ſenſum, ſed ſingulara ſpeciei ſpecialiſſimæ fortius mouet ſenſum, quàm cuiuſcunque ſuperioris ſingulare: ergo ſpecies ſpecialiſſima primo cognoſcitur ab intellectu. Maior patet, quia noſtra cognitio intellectiua naſcitur ex ſenſitiua. Minor probatur dupliciter. Primò, Sẽſus mouetur à ſingulari, ergo maximè mouetur à maximè ſingulari (per regulam Topicam, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter) ſed maximè ſingulare eſt ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ: quia eſt determinatum non ſolum determinatione ſingularitatis, ſed etiam naturæ determinatæ, nõ amplius determinabilis, per aliam naturam, quod indiuiduis ſuperiorum nõ conuenit: ergo, & cætera. Secundò probatur eadem minor ſic, Singulare actualius fortius mouet ſenſum, ſed ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ eſt actualius, cum ſit perfectius: cum ad alia ſingularia addat, ergo ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ fortius mouet.

1. Top.

¶Sextò ſic, Compoſitius eſt prius notum: ſpecies ſpecialiſſima eſt cõpoſitior omnibus ſuperioribus: ergo ſpecies ſpecialiſſima eſt prius nota omnibus ſuperioribus. Maior habetur à Commẽtatore primo Phyſicorũ commento tertio. Minor à Porphyrio dicente, quod ſpecies abundat à genere. Et hoc de ſecundo.

QVOD AD TERTIVM ponuntur duæ concluſiones. Prima eſt, Ens cõcretum quidditati ſenſibili eſt primum cognitum cognitione confuſa actuali.

¶Antequam hæc concluſio probetur, duo præmittã. Primò declarabo quid nominis ſubiecti concluſionis, ſcilicet quid ſit dicere ens concretum quidditati ſenſibili. Secundo declarabitur quoddam, quod præſupponit ipſa concluſio.

Circa primum ſcito, quod ens ſub triplici conditione poteſt terminare actum intellectus. Primò vt habet conditionem iſtam, quæ eſt abſtractio totalis, non dico à ſingularibus: ſed à ſpeciebus & generibus. Secundò modo, vt habet conditionem illam quę eſt abſtractio formalis ſimiliter à ſpeciebus & generibus. Tertio modo vt neutram iſtarum conditionum habens: abſtractum tamẽ à ſingularibus primo modo ens non eſt pertinens ad hanc quęſtionem: quia ipſum vt ſic eſt totum uniuerſale, nos autem loquimur de cognitione confuſa actuali non virtuali. Secundò modo, ens eſt terminus metaphyſicalis: & fortè adhuc vius doctiſſimis non innotuit. Tertio modo, ens eſt primum cognitũ, & nuncupatum eſt ens concretum quidditati ſenſibili: quia nõ eſt ſeparatum aliqua dictarum abſtractionum à quidditate ſpecifica, vel generica.

Abſtractio formalis & totalis q̃d ſint.

¶Ad horum pleniorem intelligentiam nota quod ſicut eſt duplex

Abſtractio,

compoſitio,

compoſiti.ſ.formæ eſt materia, & totius cum partibus, ita duplex eſt abſtractio per intellectũ, ſ. qua formale abſtrahit a materiali, & qua totũ vniuerſale abſtrahitur a partib. ſubiectiuis. ſecundũ primã quantitas abſtrahitur à materia ſenſibili, iuxta ſecũdã animal abſtrahitur à Boue & Leone, primã uoco abſtractionem formalem, ſecundam uerò uoco abſtractionem totalem, eo quod quia abſtrahitur prima abſtractione, eſt ut forma eius, a quo abſtrahitur. Quod uero abſtrahitur ſecunda abſtractione, eſt ut totum uniuerſale reſpectu eius, a quo abſtrahitur.

¶Differunt autẽ hæ duæ abſtractiones quadrupliciter. Primò quia in abſtractione formali ſeorſum uterque cõceptus completus habent, eius.ſ.q abſtrahitur, & eius a quo abſtrahitur.ſ. formalis & materialis, ita q conceptus alter alterũ non includit. Linea enim in eo q linea, habet cõpletè ſuam diffinitionem non includentẽ materiam ſenſibilem, & econuerſò, materia ſenſibilis lineæ habet cõpletè ſuam diffinitionẽ non includentẽ aliqd lineæ, in eo q linea: aliter diffinitiones naturales abſtraherẽtur a materia ſenſibili. In abſtractione uero totali nõ remanet ſeorſum uterque conceptus cõpletus, ita q alter alterum non includit, ſed unus tãtum, eius ſcilicet q abſtrahitur. Quãdo.n. abſtrahis animal ab homine, non præcidunt ſe inuicem cõceptus hominis & animalis; ſed tantũ conceptus animalis non includit cõceptum hominis, homo enim non eſt intelligibilis ſine animali. Fundamẽtũ huius differentiæ eſt, q illa abſtractio fit p conſiderationẽ alicuius quod eſt de rõne illius materiæ & per conſiderationẽ alicuius, quod eſt de rõne inferioris, & per remotionem.ſ. non cõſiderationẽ alicuius, q eſt de ratione illiuſmet inferioris, abſtrahitur.n. animal ab homine per hoc, q intellectus conſiderat in homine animal, & nõ rationale, quod utrũque eſt de ratione hominis. Illa autem abſtractio non fit p conſiderationem alicuius quod ſit de illius rõne, ſed potius fit per ſeparationẽ eorũ, quæ ſunt de rõne formalis, ab his quæ ſunt de ratione materialis. & econuerſo, ut exemplũ datũ oſtendit.

¶Secundò, differunt, quia per abſtractionẽ formalẽ oritur in eo q abſtrahitur actualitas, diſtinctio & intelligibilitas. In abſtractione uerò totali oritur in eo q abſtrahitur potẽtialitas cõfuſio, & minor intelligibilitas. Tertiò differunt, quia in abſtractione formali quãto aliquid eſt abſtractius, tãtò eſt notius naturę. In abſtractione uerò totali quãto eſt abſtractius, tãto eſt notius nobis. Fundamentũ harũ differentiarũ eſt, qa abſtractio formalis fit per ſeparationẽ a materialib. potentialib. & huiuſmodi. Abſtractio aũt totalis fit per ſeparationem a ſpecificis actualitatibus, a quibus quanto aliquid eſt abſtractius, tanto eſt potẽtialius, cum genus poteſtate contineat inferiora, & tanto eſt minus intelligibile, cum actum ſecundum ſe ſit notior potentia, ſexto Meta. tex. Cõmẽ. 2. Quartò, differunt, qa penes diuerſos modos abſtractionis formalis ſcientiæ ſpeculatiuæ diuerſificant, ut patet ſexto Metaph. in principio. Abſtractio aũt totalis cõis eſt omni ſcientiæ. Propter quod metaphyſicalia ut ſic nõ cõparantur ad naturalia per modum totius uniuerſalis ad partes ſubiectiuas, ſed ut formalia ad materialia, ſicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphyſicales ſint uniuerſaliores aliis, & comparari poſſint ad alia ut ad partes ſubiectiuas, eo quòd eidem põt utraque abſtractio conuenire, in quantum ſtant ſub conſideratione metaphyſicali, non ſunt uniuerſalia reſpũ naturaliũ, ſed formæ, & naturalia ſunt earum materia, hoc eſt ualde notãdũ. Patet ergo qũ ens quandoque habet abſtractionem formalẽ, quando.ſ.cum præciſione cæterarum rationum genericarum & ſpecificarum accipitur, & quomodo quandoque hẽt abſtractionem totalem, quando ſcilicet ut totum uniuerſale poteſtate includens cætera genera & ſpecies, conſideratur. Patere et.ſ. poteſt quòd nunc intendimus, quomodo ens ſit concretum quidditati ſenſibili, cum ſcilicet neutra illarum abſtractionum fulcitur, ſed in quidditate ſenſibili abſtracta a ſingularibus abſque aliqua ſeparatione inſpicitur, & ſic eſt manifeſtum quid ſignificetur nomine entis concreti quidditati ſenſibili.

Supplementum in concluſione.

¶Id uero quod ꝓſupponit concluſio eſt, ens poſſe cognoſci cognitione actuali cõfuſa, qđ Scotiſtæ negãt, tenẽtes ens non poſſe cognoſci cognitione actuali cõfuſa, ſed diſtincta tñ. Et probant ſic, id quod habet conceptum ſimpliciter ſimplicem, non poteſt cognoſci cognitione confuſa actuali, ens habet conceptum ſimplicem, ergo. Maior patet ex eo, q cognitio confuſa actualis, fit cum intellectus fertur in obiectũ ſecundũ id qđ actualiter in eo includitur, neſciendo reſoluere in partes rõnis illius obiecti. In id aũt, q habet conceptũ ſimpliciter ſimplicẽ, non contingit intellectum ferri ſcđm aliquid, & ſcđm aliquid non aliter conceptus eius eſſet cõpoſitus. Minor patet, quia cõceptus entis eſt irreſolubilis. Vt aũt uideatur, q concluſio non præſupponit aliquid falſum ut patet inſufficientia huius rõnis, aduertas, quòd ſicut de ratione cognitionis diſtinctæ actualis non eſt, q obiectũ cognoſcatur per reſolutionem in partes rationis, ut patet, cum diſtinctè cognoſcitur ens, ſed eius ratio ſtat in hoc quòd obiectum penetretur ab intellectu ſcđm omne, quod actualiter in illo inuenitur, ſiue hoc fiat p reſolutionẽ obiecti in partes rõnis, ſiue fiat ex claro intuitu obiecti ſimplicis, ita non eſt de ratione cognitionis confuſæ actualis, q intellectus intelligat obiectũ ſecundũ aliquid, & ſecundũ aliquid ignoret, ſed ſufficit q intellectus feratur in obiectũ ipſum actualiter, & nõ penetret eius actualitatẽ, ita q in hoc ſtat rõ cognitionis confuſæ actualis, q intellectus feratur in obiectũ ſcđm id q actualiter in eo eſt, non penetrando ipſum. Siue aũt id contingat ex eo, q obiectum eſt reſolubile in plures conceptus, ſiue ex alio per accidens, hoc ſe habet ad cognitionẽ confuſam actualem, & ſic rõ Scoti aſſumit maiorem falſam, & probationem peccantem falſum conſequẽtis, ab inferiori ad ſuum ſuperius negatiuè, à negatiua unius modi cognitionis confuſæ ad negatiuam unius modi.

¶Et q ita ſit, & q ens & quodlibet ſimpliciter ſimplex poſſit cognoſci cognitione confuſa actuali, probo ſic, Quandocunq; intellectus fertur in ens, actualiter ipſum cõcipiendo, & neſciẽdo ſeparare ens à ſubſtantia & accidente, hẽt de ente cognitionem cõfuſam actualem, ſed multorum hoĩum intellectus eſt hmõi, ergo, &c. Maior ſic manifeſtatur, quia cum intellectus actualiter fertur in ens, & tñ neſcit ſeparare propriã eius rõnem à rõnibus proprijs ſubſtantiæ & accidentis, aut hẽt cognitionem cõfuſam aut diſtinctam. Non diſtinctã, quia effectus inſeparabilis cognitionis diſtinctæ, eſt ſcire illius obiecti differẽtiam ab alijs, ergo confuſam, & cum poſitum ſit q ſit cognitio actualis, ſequitur, quòd ſit cognitio cõfuſa actualis. Minorem experientia docet, uidemus.n. multos per plures annos exercitatos in ſtudijs adhuc neſcire diſtinguere rõnem propriam entis à ſubſtantia & accidente, quos neſcire habere conceptum actualem entis ſatuum eſt dicere, & contra ſenſum. conſiderant.n. ens ſecundũ id quod actualiter in ſe habet, & totum attingunt, ſed quia nõ totaliter comprehẽdunt, ideo neſciunt ipſum ab alijs ſeparare. reſtat igitur præſuppoſitum in noſtra concluſione ſolidũ, & falſum eſſe, q ens ſola cognitione actuali diſtincta cognoſcat. Nũc ſupereſt probare concluſionem, quam habes quo ad primã partem à S. Th. & Auicen. dicentibus, q ens eſt id q intellectui noſtro primo imprimitur. probatur ergo ſic concluſio, Conceptus imperfectiſſimus omnium eſt primus uia originis, ſed conceptus actualis confuſus entis eſt cõceptus imperfectiſſimus omnium, ergo eſt primus, via originis. Maior patet, quia imperfectiora ſunt priora via generationis, 9. Metaphy. tex. com. 15 Minor etiam eſt de ſe euidens, quia oĩs alius conceptus cum addat ad entis conceptum eſt perfectior illo, ſicut totum ſua parte.

¶Reſpondet Antonius Trõbeta, q pfectio cõceptus eſt duplex, perfectior obiectalis & perfectio euidentiæ ille conceptus eſt perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius poſitiuẽ, ille autem eſt perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Ariſt. in proœ. Meta.) Vnde ſi in argumento ſit ſermo de perfectione obiectali, maior eſt falſa: & minor uera, ſi de perfectione euidentiæ, maior eſt uera. & minor falſa.

¶Contra, & probo q minor ſit uera de perfectione euidentiæ loquendo, ita q conceptus actualis cõfuſus entis ſit impfectiſſimus, quo ad euidentiã. Ille cõceptus eſt oĩum ineuidentiſſimus ſub quo intellectus poſitus magis remotus eſt à cognitione aliorum oĩum, q̃ ſub quocunq; alio conceptu, conceptus actualis cõfuſus entis eſt hmõi.ſ. q intellectus hñs ipſum, magis diſtat ab aliorum cognitione, q̃ habens quemcunq; alium conceptum, ergo conceptus actualis confuſus entis eſt ineuidentiſſimus omnium. Maior patet ex eo q euidentia conceptus, cum ſit propria perfectio intellectus, quãto maior eſt, tantò intellectum magis propinquum reddit ad aliorũ cognitionem, præſertim cũ intellectus ex euidentibus ad ineuidẽtia naturaliter procedat. Minor uero probat, ſic, Quæcunq; ſunt aliqui duo conceptus, quorũ vnus actualiter alterũ includit, & non econuerſo intellectus habẽs illũ, qui actualiter includit alterũ, eſt in proximiori diſpoſitione ad cognoſcendũ reliquũ, q̃ econuerſo, modo cõceptus entis ita ſe hẽt ad alios, q ipſe alios non includit, alij uero actualiter ipſum includũt, ergo intellectus hñs cõceptũ entis magis diſtat ab aliorũ cognitione, q̃ hñs quẽcunq; aliũ cõceptũ. Et cõfirmatur p Sco. dicentẽ, q pars rõnis actualiter intellectæ eſt ſatis proxima intellectui, Adeo ut proximius eſſe nõ poſſit. Illud aũt q adducitur ex proœ. Metaph. q euidentia attendit penes obiectum, pauciora actu includens, ad propoſitũ non eſt, qa certitudo illa eſt certitudo obiectalis, ſermo aũt noſter eſt de euidentia ſe tenante ex parte intellectus, ex talibus enim euidentibus & certis procedit intellectus ad ſibi ineuidentia & incerta.

¶Scđo probatur eadẽ cõcluſio ſic, Cognitio primorũ principiorũ eſt prima cognitio cõplexa, ergo cognitio entis eſt prima cognitio incõplexa, Antecedens patet ex eo q cognitio q̃ eſt à natura dẽt ꝓcedere eã, quæ eſt ex induſtria, & ex eo q in oĩum ſunt notitia ẽtiã pueritia, & ex eo q præſupponuntur ad quælibet diſcere, vt hr̃ primo Poſter. Conſequentia uero probatur, quia cũ ens ſit

terminus

terminus ille, ex quo conficitur principiũ primum: ſi ens non eſſet primum cognitum, ſed aliquid aliud, poſſet tunc fieri alia cõplexio ab intellectu, adhuc non habita notitia principij. &c.

cõtra Scoti poſitionem.

¶Contra ipſam poſitionẽ Scoti arguitur. Species ſpecialiſſima nõ eſt obiectũ confuſiſſimũ ſimpliciter, ergo cognitio eius actualis confuſa non eſt prima ſimpliciter, & conſequenter ipſa non eſt primũ cognitũ. Conſequẽtia tenet ex poſitione aduerſa dicẽte, quòd ideò ſpecies ſpecialiſſima eſt primũ cognitũ: quia eſt cõfuſiſſima. Antecedẽs probatur ſic: Genus eſt cõfuſius ſpecie: ergo ipſa non eſt confuſiſſima. Conſequentia iterũ eſt nota. Antecedens probatur, Quod plura continet eſt confuſius, genus plura cõtinet quàm ſpecies: animal. n. continet plura, quàm homo. ergo &c.

¶Reſpondent, quòd continentia eſt duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quòd id eſt confuſius, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potentia: ſpecies autem in actu, & ideo ſpecies eſt confuſior.

¶Contra, confuſius eſt quod continet plura ſine ordine, quam quod continet plura cum ordine: ſed continens actualiter continet plura ordinatè. ſpecies enim ordinatè continet partes diffinitiuas. continens autem in potentia continet plura ſine ordine. ergo continens plura potentialiter eſt confuſius.

¶Reſpondet Anto. Trombeta, quòd genus continet ſpecies ordinatè & non ſine ordine, eo quod non reſpicit eas niſi medijs differentijs, quæ ſunt ualde ordinatæ.

i. de differentia.

¶Contra, Genus continet ſpecies & differẽtias nõ actu: ſed in potentia (ut dicit Porphyrius) ergo continet eas indiſtinctè. Tenet conſequentia: quia actus eſt qui diſtinguit ſeptimo Metaphy. tex. cõ. 49. tunc ultima continet indiſtinctè: ergo non ordinatè. Tenet conſequentia: quia ordo abſq; diſtinctione non eſt imaginabilis (etiã ſi fingendi detur licentia.) Quòd autẽ dixit, genus. ſ. non reſpicere ſpecies niſi medijs differentijs ordinatis, nõ iuuat: eo quod non ſolum ſpecies, ſed etiam differentias inter ſe ordinatas genus abſque ordine continet: ut probatum eſt.

¶Aduertas hic, quod confuſio non ſequitur continentiam plurium (ut Scotiſtæ fingunt) ſic enim uniuerſum eſſet maximè confuſum: ſed continentiam plurium ſine ordine. Vnde prouerbium eſt, Vbi pluralitas ſine ordine, ibi confuſio, &c.

SECVNDA Concluſio eſt iſta. Inter cõceptus actuales confuſos prædicatorũ quidditatiuorũ non eſt eſſentialis ordo originis, probatur ſic. Quicunque ſunt aliqui conceptus eſſentialiter ordinati ordine originis, impoſſibile eſt extremos generari nõ genitis intermedijs. Iſta patet de ſe: alioquin non eſſet ordo eſſentialis originis inter illos: ſed de facto habemus conceptus cõfuſos actuales extremorum abſque intermediorũ conceptibus: ergo non eſt inter eos eſſentialis ordo originis. Minorẽ experientia declarat: experimur namq; nos cõcipere hominẽ, & ſubſtantiã, & tñ intermedia ignoramus non ſolũ diſtinctè, ſed cõfuſe: caremus n. cõceptibus proprijs eorũ, quibus actualiter in ipſa diſiſgat intellectus aciem. & nõ ſolũ ignoramus reſoluere ipſa in partes diffinitiuas. Et quia hæc rõ conuincit me, ideò ſolã adduco. Ex hoc patet defectus Scotiſtarũ dicentiũ, quòd eſt ordo eſſentialis inter conceptus confuſos: non, n. poſſunt ſoluere hanc rationem.

¶Sed immediatè contra hæc obijcitur ſic, Inter cõceptus confuſos actuales ſuperioris & inferioris non eſt ordo eſſentialis originis. ergo iſta põt primò generari conceptus ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſicut etiam id quod eſt contra primã concluſionẽ. Tenet cõſequentia: quia ordo non eſſentialis non eſt neceſſarius, & uariari põt.

¶Ad hoc dico negãdo cõſequentiam, licet. n. ſit ordo eſſentialis inter omnes conceptus confuſos, eſt tñ talis ordo inter conceptus entis, & quẽcunque aliũ. Nec hoc eſt uoluntariũ, eo quòd conceptus entis eſt quædã forma generaliſſima ipſius intellectus, ſicut forma corporeitatis eſt forma generaliſſima ipſius materiæ. unde ſicut inter formã corporeitatis & alias eſt ordo eſſentialis, nõ autem inter alias formas inter ſe, ita inter conceptũ entis & alios, non autem inter alios ſe, poteſt. n. poſt conceptum entis quodcunq; aliud concipi, ſiue ſubſtantia, ſiue accidens, ſiue ſpẽs, ſiue genus. Eſt etiam conceptus entis quaſi naturalis ipſi intellectui, ſicut & cognitio primi principij: ſtatim. n. præſentatum ens ab omnibus cognoſcitur, & ideò ipſum oportet eſſe prius alijs eſſentialiter: ſicut uniuerſaliter actus naturalis præcedit cæteros qui penitus ab extra ſunt, non eſt autem ſimilis ratio de alijs conceptibus inter ſe. Et hæc de tertio.

Quinque dictorũ S. Thomę defenſio.

QVOAD QVARTVM, quia Anto. Trõbeta impugnat quædã dicta S. Doc. in 1. parte, q. 85. ar. 4. ubi tradit ordinẽ intellectualis cognitionis ſecũdũ uiã Peripateticam, ideo adduco eius impugnationes, & ſoluo. Quinque autem ſunt dicta, contra quę arguit. Primum eſt, intellectus eſt uniuerſaliũ & prius magis uniuerſalium. Secundum, Intellectus noſter procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia rerum in uniuerſali eſt notitia incõpleta. Quartum, Notitia in uniuerſali eſt notitia ſecundũ quid, & in potentia. Quintum, Senſus exiens de potentia ad actum prius communius, quam minus commune cognoſcit.

Primo intellectus ẽ uniuerſalium, & prius magis uniuerſalium.

¶Contra primũ arguit ſic, S. Th. tenet, quòd quicquid eſt in re, & ex natura rei ſit ſingulare, addo huic aliã propoſitionẽ. ſ. illud quod procedit à ãctũ intelligendi eſt reale, tunc ſic, quicquid eſt in re eſt ſingulare, quicquid prima intellectione intelligitur, eſt in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, eſt ſingulare, ergo non põt intelligere magis uniuerſaliter. Maior ex S. Tho. Minor ex ſecũdo ſuppoſito patet, quod quadrupliciter probat. Tum quia ens rõnis, eſt poſterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectũ eſt cã entis realis, ſ. primi actus intelligendi. Tũ quia talis primus actus refertur ad obiectũ relatione reali, quod non eſt niſi ad terminũ realẽ. Tũ quia talis primus actus dependet ab obiecto, ut a menſura, ens aũt reale non dependet ab ente rationis.

¶Ad hæc patet ſolutio, quòd maior põt habere duplicem ſenſum. Primus eſt, quòd quidquid eſt in re, eſt ſingulare. i. quicquid eſt in re eſt ſingularitas, & ſic eſt falſa. eſt. n. in Sorte non ſolum ſingularitas, ſed humanitas & animalitas. Secũdus ſenſus eſt, quicquid eſt in re, eſt ſingulare. i. quicquid eſt in re, habet eſſe ſingularitatum, & hoc mõ eſt apud Peripateticos ueriſſima, unde argumentum ſic debet eſſe tribus terminis. Maior eſt falſa in primo ſenſu: in ſecũdo autem conceditur totum argumentum, ens ſiquidem primo cognitum non habet eſſe reale niſi in ſingularibus. Quæ aũt addit, quantum ueritatem habeant infra patebit.

Secundum intellectus humanus procedit ex potentia ad actum.

¶Contra ſecundũ dictũ, ſ. intellectus nr̃ procedit de potentia ad actũ, arguitur ſic. iſta propoſitio aſſumitur a S. Th. ad probãdũ illã concluſionem, ſ. magis uniuerſale prius intelligitur, aut iſta propoſitio concludit nihil ad propoſitum, aut ipſa eſt ſimpliciter falſa. Quia ſi intelligit quòd intellectus prius intelligat aliquid in potentia quàm in actu, ipſa eſt uera, ſed non ad propoſitum concedo. n. quòd intellectus prius intelligit ſpeciem ſpecialiſſimã in potentia, quam in actu: ſed hoc non habetur, quòd prius genus, quàm ſpeciem intelligat. Si autem intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum. i. de notitia imperfecta ad perfectam, ipſa non eſt uniuerſaliter uera, ut patet cum proceditur a notitia præmiſſarum ad concluſiones, & a notitia cauſæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiam illud eſſe falſum, ſcilicet quod intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quàm perfectum. nam aer illuminatur non prius imperfectè: deinde perfectè illuminatur a Sole, ſimiliter intellectus prius tempore actum quam habitum: & tamen actus eſt perfectior habitu, unde ad hoc quod propoſitio ſit uera, oportet probare ordinem eſſentialem actus incompleti ad actum completum.

¶Ad hoc reſpondeo quòd S. Tho. intelligit illam propoſitionẽ neutro illorum modorum præciſè ſed hoc mõ. Intellectus exiẽs de potentia ad actũ ultimate perfectum tranſitũ per multos actus medios, prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectũ: & habetur iſta propoſitio ex octauo Phy. text. com. 58. & nono Meta. text. commento. 14. & in lib. 2. de Partibus animalium, quòd priora uia generationis ſunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore ſubſumatur Minor, ſ. intellectus nr̃ eſt exiens de potentia ad actũ ultimate perfectum, puta cognitionem diſtinctam ſpeciei ſpecialiſſimæ tranſitus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actũ imperfectũ, quàm perfectũ. minor eſt euidens eo quòd cognitiones generũ ab omnibus conceduntur actus intermedij. & ſic ratio concludit quòd prius magis uniuerſale quàm minus uniuerſale diſtinctè cognoſcamus: quod intendebat beatus Thomas, ſed ille deceptus eſt, quia credidit S. Tho. loqui de cognitionibus cõfuſis actualibus, cũ ſicut ſupra dictũ eſt, loquatur de cognitione confuſa uirtuali ipſius ſpecialis & diſtincta eiuſdẽ & generis, cognitio. n. diſtincta actualis generis appellatur ibi confuſa ipſius generis & ſpecierum eo, quòd cõfuſe in illa ſpẽs & generis poteſtas cognoſcantur. Ad id quod additur contra hãc propoſitionem, intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectã, dico quòd hæc propoſitio eſt uera uniuerſaliſſime ſic intelligatur.

¶Pro eius intellectu & omnium inſtãtiarum ſolutione aduerte primò, quòd proceſſus naturæ & intellectus eſt duplex, alter ſecundum ordinem generationis tantum, alter ſecundũ ordinem generationis & cauſalitatis effectiuæ, uel finalis. Primus proceſſus eſt quando inter terminos & media non cadit niſi prioritas & poſterioritas ſecundum generationem. Secundus eſt quãdo ultra iſtam prioritatem inuenitur in illo quod eſt prius etiam prioritas cauſæ effectiuæ uel finalis.

¶Secundò aduerte quòd aliud eſt perfectius altero dupliciter, ſcilicet ſimpliciter uel ſecundũ quid. aliqua enim quod aliquo ſit ſimpliciter, i. ſecundum ſuam naturam altero perfectius: quod tamen ſecundum aliquam conditionem eſt imperfectius illo, ſicut ſubſtãtia materialis eſt ſimpliciter perfectior accidẽte, quo tñ eſt imperfectior ſecundum quid inquantũ actuatur per illud. Dico ergo quòd tam natura, quã intellectus in proceſſu generationis tantũ ſemper procedit de imperfecto ſimpliciter ad perfectũ ſimpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus cauſæ materialis: ſicut animal prius generatur quàm homo ut dicitur in libro de animalibus. In proceſſu autem ſecundo

proce-

proceditur de imperfecto non ſimpliciter, ſed ſecundũ quid, ad perfectius ſecundum quid, ſicut ſubſtantia eſt prior generatione accidente, & ultra hoc eſt prior cauſalitate finali, eo quod eſt finis eius, & quandoque agens, conſtat autem ipſam eſſe ſecundum quid imperfectiorem accidente, inquantum eſt in potentia reſpectu eius, & cauſalitatem materialem participat.

¶Ad primã igitur inſtantiarũ dicitur ꝙ præmiſſæ nõ ſunt priores concluſione uia generationis tm̃, ſed etiam ordine cauſalitatis effectiuæ (ut dicitur ſecundo Phy. tex. com. 31.) In alia litera ut teſtatur ibi S. Tho. & colligi poteſt ex primo Poſteriorum, & id ſufficit ꝙ notitia earũ ſit imperfectior ſecũdũ quid, unde & in genere cauſæ materialis collocãtur, ſecundo Phyſ. ibidem & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad ſecundam de proceſſu notitiæ cauſæ ad effectũ: De aere illuminato nõ eſt ad propoſitũ, quia illuminatio non eſt ſucceſſiua, conceptus uerò generis & ſpeciei ſibi ſuccedunt. Falſum quoq; eſt quòd actus præcedens habitum ſit ſimpliciter habitu perfectior, licet hoc ſit uerum de actu elicito ab ipſo habitu, ut habes primo Ethic. talis autem eſt poſterior habitu. Ordo quoque eſſentialis conceptus generici ad ſpecificum ſatis ſufficienter notus in notitia diſtincta eſt ex dictis ibidem: unde non oportebit aliter laborare.

Tertium, notitia in uniuerſali eſt notitia incõpleta.

¶Contra tertium, ſ. quod notitia in uniuerſali eſt notitia incõpleta arguit ſic, Demonſtratio uniuerſalis eſt potior demonſtratione particulari, ergo notitia in uniuerſali, quæ acquiritur per demonſtrationem uniuerſalem, eſt potior notitia particulari.

¶Ad hæc dico, ꝙ argumentũ peccat per fallaciã æquiuocationis illius termini uniuerſale. Ariſto. enim uocat demonſtrationem uniuerſalẽ illã, qua paſſio de ſuo proprio ſubiecto ſcitur: & hoc tã in paſſionibus genericis quàm ſpecificis, & uult dicere quòd potior eſt notitia illa, quam acquirimus per demonſtrationem demonſtrantem paſſionẽ de ſuo ſubiecto primo: quam illa quæ fit per demõſtrationẽ, q̃a illa paſſio demõſtratur de parte ſubiecta primi ſubiecti. Nos autem dicimus quod cognoſcere hominẽ in animali, eſt cognoſcere hominẽ imperfectius, quam cognoſcere hominẽ in ſeipſo, & hanc uocamus cognitionẽ in uniuerſali. Manifeſtum igitur eſt omni habenti ingeniũ, ꝙ noſtra dicta Ari. non repugnãt. Aliud eſt n. dicere, A cognoſcit in uniuerſali, &, A demonſtratur demonſtratione uniuerſali. primo modo A nõ cognoſcitur in ſemetipſo, ſed in ſuo ſuperiori, ſecũdo modo A in ſeipſo cognoſcitur ineſſe ſuo primo ſubiecto.

Quartũ notitia in vniuerſali, eſt notitia ſecundum qd, & in potẽtia, ac cõfuſa.

¶Contra quartum. ſ. notitia in uniuerſali eſt notitia ſecundum quid & in potentia, propterea quòd in ipſo uniuerſali intelligũtur particularia ſub quadam confuſione, ex quo infertur, ergo notitia in uniuerſali eſt notitia confuſa.

¶Contra, illa ꝓbatio nulla eſt q̃ procedit ſecũdũ fallac. æquiuocationis iſta eſt huiuſmodi: ergo, &c. Declarat Minor, quia aliud eſt loq; de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia uirtuali eorũ, q̃ in ipſo includuntur. Licet enim notitia uirtualis particulariũ in uniuerſali ſit cõfuſa, tamen notitia actualis ipſius uniuerſalis eſt diſtincta, & quia ab his, q̃ actualiter cõfunduntur in obiecto, attendit cõfuſio notitiæ cũ notitia ſpecificetur ab obiecto, & his, q̃ ſunt intrinſeca non dẽt dici notitia cõfuſa, ſed diſtincta.

Quintũ, ſenſus exiẽs d potentia ad actũ magis cõmune priꝰ attingit, q̃ minus cõmune.

¶Ad hæc dico ꝙ iſte nõ intelligit S. Th. qui vult, ꝙ notitia diſtincta animalis, ut eſt totũ diffinibile, ſit notitia confuſa animalis, ut eſt totũ uniuerſale, & cõſequenter notitia cõfuſa ſpecierum. & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur. n. quòd notitia qua actualiter fertur intellectus in ipſum animal, ut uniuerſale, & non in ſuas ſpẽs eſt notitia cõfuſa animalis, ut totũ uniuerſale eſt & nõ ſolum ſpecierũ eius, ut expreſsè dicit ibi S. Th. unde contingit animal ſimul eſſe notũ diſtinctè & cõfuſè diuerſimodè, ut ſupra dictũ eſt. Nec oportet q, ſi iſtæ duæ notitiæ ſimul inueniãtur, ſint eædem, cum & ſeparentur, puta cùm & actualiter & uirtualiter animal diſtinctè cognoſcitur. Quod autẽ addit quòd talis notitia non debet dici confuſa, falſum eſſe oſtendit, ex eo ꝙ minor eſt confuſio actualis q̃ potẽtialis. Quod ultimo addit, ꝙ notitia ſpecificatur ab obiecto eius intrinſecis, ad propoſitũ non eſt, confuſio enim & diſtinctio non ſunt ſpecies cognitionũ, alioquin cognitio confuſa & diſtincta eiuſdem obiecti non eſſent eiuſdẽ ſpeciei: & ſic notitia non ſpecificaretur ab obiecto, unde aſſumptum eius implicat contradictionem in propoſito.

¶Contra quintũ. ſ. ꝙ ſenſus exiẽs de potentia ad actũ prius cõmunius q̃ minus cõe cognoſcit, arguitur ſic. Senſus non cognoſcit niſi ſingulare, ergo non prius cognoſcit magis commune. Quòd ſi dicas ſenſum non cognoſcere magis commune in ſe, ſed pro cognoſcere ſingulare magis communius, cõtra aut cognoſcit ſingulare magis cõius, ita ꝙ ſingularitas eſt ratio cognoſcendi, aut ita ꝙ natura communis ſit ratio cognoſcẽdi, primũ nõ eſt dicendũ, ut de ſe patet, nec ſecũdũ põt dici a Thomiſtis, q̃a hoc ideo eſſet, quia natura illa eſſet ratio mouendi ſenſum.

¶Contra ꝙ arguitur ſic, illud non eſt rõ mouendi, quod eſt idẽ re & ratione ei, cui repugnat rõ mouendi. ſed natura cõmunis eſt eadẽ re & ratione ſingularitati, cui repugnat ratio mouẽdi, ergo, &c. probatur minor, q̃a natura & ſingulare nõ diſtinguuntur realiter, non ex natura rei apud eũ, nec ratione, ꝙ probo, q̃a diſtinctio rationis ſequitur actum intellectus, in illo aũt priori nullus actus eſt intellectus. Et confirmat, quia actus realis nõ dependet ab ente rõnis, ſed ſenſatio eſt actus realis, ergo non depẽdet ab ente rõnis: ſed obiectum ſenſibile habens in ſe diſtinctionẽ rationis eſt ens rõnis, uel aggregatũ ex ente reali & rõnis: ergo, &c. & confirmatur ratio principalis ſic, Quæcunque ſunt indiſtincta omnino ſecundum rẽ, ſi unum terminat aliquã actionẽ realẽ, & reliquũ terminabit eandẽ, ſed natura magis cõmunis & minus cõis ſunt hmõi, ergo &c. & hoc ſuppoſita debita approximatione ad ſenſum. Confirmatur ſecũdo, idẽ ſenſus primò cognoſcit ꝙ ſpecies ſenſibilis primo repræſentat, ſed ſpecies ſenſibilis primo repræſentat ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ poſita debita diſtãtia, ergo, &c. Minor probat, Spẽs ſenſibilis primò repræſentat obiectum ſub ea ratione, qua imprimit ſenſui, ſed imprimitur ab obiecto ſub rõne naturæ ſpecificæ. Tum quia eſt actualior & perfectior. Tum quia ſpecies ſenſibilis eſt naturalis ſimilitudo cauſata ab obiecto repræſentans ipſam adæquatè ſecundũ rõnem ſibi eſſentialius competentẽ, ergo magis repræſentat ipſum rõne, quæ ſibi eſſentialius & perfectius cõpetit, quam ſub ea rõne, quæ ſibi remotè & minus principaliter competit.

¶Ad hæc reſpondetur, ꝙ reſponſio ibi recitata eſt bona & recta. Ad impugnationẽ dico, ꝙ natura talis, puta color & non natura cõis. ſ. color communis eſt rõ mouendi. Ad improbationem negatur Minor pro utraque ſui parte. nam apud S. Tho. in prima parte q. 2. ar. 3 in rebus materialibus natura & ſingularitas diſtinguuntur realiter, & diſtinctio rationis, licet actualiter ſit poſt ſenſationẽ, fundamentaliter tamen præuenit ipſam, & hoc ſufficit. Ad confirmationem dr primò, ꝙ obiectum ſenſibile habens diſtinctionem rõnis fundamentaliter, non eſt ens rõnis, nec aggregatum ex ente reali & ente rõnis. Diſtinctio. n. rõnis fundamentaliter nihil addit ſupra rem. Dr ſecundò, quod ſenſatio non cauſatur a diſtinctione naturæ, ſed a natura ipſa habente talẽ conditionem, & iõ dato ꝙ diſtinctio illa eſſet ens rationis, adhuc nihil cõcludit, non. n. color inquantum diſtinctus a ſua ſingularitate mouet, ſed hic color inquãtũ color, de cuius rõne nec diſtinctio nec adunatio eſt. Ad aliã confirmationem di, ꝙ maior eſt falſa quo ad actiones nihil reale ponẽtes in ſuis terminis, quales ſunt actiones immanentes, poſſunt. n. intelligere Dei ſapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias cõfirmationes præmitto, quòd non dicit S. Tho. ꝙ ſemper ſenſus prius cognoſcat magis cõe, quam minus cõe: uerba. n. ſua ſunt iſta. Et quia ſenſus exit de potentia ad actum, ſicut & intellectus idem etiam ordo cognitionis apparet in ſenſu. nam primo ſecundum ſenſum diiudicamus magis cõe, quam minus cõe, & ſecundum locum, & ſecundum tps. Ex quib. uerbis nõ hr niſi ꝙ ſenſus primò ſecundum locum & tps cognoſcit ſingulare magis communis, & non hr ꝙ ſemper ita ſit, unde argumenta illa non ſunt contra S. Th. licet non concludant, falſum. n. eſt, ꝙ ſpecies ſenſibilis primo repræſentet ſingulare ſpeciei ſpecialiſſimæ, & eius probatio falſa eſt, ſ. quòd ſpecies ſenſibilis ſit primò impreſſa a natura ſpecifica, nam ſpecies ſenſibilis primo imprimitur a per ſe primo obiecto ſenſus, nullius aũt ſenſus obiectũ primum eſt ſpecies ſpecialiſſima, ut patet diſcurrendo, ꝑpterea ſpecies uiſibilis imprimitur primò a uiſibili in eo, ꝙ coloratũ, & nõ ab ipſo, in eo, ꝙ eſt album uel nigrum. Nec obſtat, quòd albedo ſit actualior colore, quia hoc non ſufficit, ſed requirit quòd ſit primũ obiectum potentiæ. Nec eſt uerũ quod aſſumit. ſ. ꝙ eſſentialius inſit ſenſibili natura ſpecialiſſima, quam natura gñis imò huic uiſibili, ut ſic eſſentialior eſt color q̃ albedo ſiue nigredo, quod patet ex hoc, quòd ſublata albedine ſiue nigredine uiſibile remanet, non autem econuerſò. Et hæc de quarto.

QVO AD quintum rñdetur ordinatè argumentis factis, & ad primũ negatur illud ultimo aſſumptum, ſ. quòd perfectiſſimus effectus, quẽ pñt primo producere agẽtia ad intellectionem, ſit conceptus ſpecificus. Dico. n. quòd perfectiſſimus, quẽ pro tunc pñt: eſt conceptus, imò nullũ alium poſſunt pro tunc. Et cũ contra hoc arguitur, quia ſic nunquam produceretur conceptus ſpecificus, non ualet conſequentia. Ad cuius probationem dicitur, quòd nulla uirtus põt in perfectiorẽ effectũ ſuo effectu perfectiſſimo ſimpliciter, quælibet tñ uirtus poteſt in effectum perfectiorem ſuo perfectiſſimo effectu, in quẽ põt pro aliquo priori, quia ille non eſt pfectiſſimus, niſi ſecundũ quid. Exemplum. Virtus generatiua Leonis non põt in perfectiorẽ effectũ, quã ſit Leo, q̃a hmõi eſt eius effectus perfectiſſimus ſimpliciter, põt tñ in effectũ perfectiorẽ illo, quẽ producit in principio actionis, q̃a tñ effectus fuit perfectiſſimus, quem pro tũc poſſet producere. Ad confirmationem dr, quòd minor eſt falſa, nã intellectus exiſtẽs in pura potentia nõ eſt æquè diſpoſitus ad cõceptũ ſpecificũ, ſicut enus, nõ ꝑ poſitionẽ alicuius cõtrariæ diſpoſitionis, ſed ꝑp ordinem conceptus generaliſſimi ad ſpeciales, ſicut materiæ

prima

prima omni contraria diſpoſitione inconſiderata, nõ eſt æquè diſpoſita ad formas ſpecificas, & ad formam corporeitatis: ſed oportet primo recipi formam corporeitatis propter ordinẽ formæ generalis ad ſpeciales: propter quod conſueuit dici, quòd eſt indiſpoſitus priuatiuè, & non contrariè.

¶ Ad ſecundum patet reſponſio ex dictis: nam termini metaphyſicales ut ſic, non ponunẽ à nobis primò cognoſci: ſunt.n. termini metaphyſicales abſtracti abſtractione formali: ſed dicimus ꝙ ſignificatum huius termini ens concretum quidditatis ſenſibilis eſt primo cognitum.

¶ Ad tertium dico, ꝙ non oportet in quacunq; formatione cõceptus ſpecifici ſemper ſigillatim præformare conceptum confuſum entis: ſed ſufficit ens primò omnium fuiſſe cognitũ: in illo.n. omnia virtualiter concipiuntur. Vlterius dicitur, quòd cum apud nos non ponatur ordo eſſentialis inter iſtos conceptus cõfuſos, non oportet tantum temporis interſſe.

¶ Ad quartũ dr̃. ꝙ ſpecies ſpecialiſſima non eſt facilioris abſtractionis q̃ ens, loquendo de abſtractione ad propoſitũ requiſita: ſicut.n. ad conceptum confuſum ſpeciei ſpecialiſſimæ requirit, & ſufficit duplex abſtractio: altera p actũ intellectus agentis.ſ. ſeparatio à ſingularibus: altera per actum intellectus poſſibilis ſcilicet actualiter intueri ſpeciẽ, & nõ actualiter intueri genus: ita ad cõceptũ cõfuſum actualẽ entis duplex eſt abſtractio neceſſaria: prima eſt à particularibus, q̃ quidẽ fit, cũ ſpecies q̃uncque abſtrahitur ab intellectu agente: altera fit ab intellectu poſſibili p hoc, ꝙ in quidditate quacunque ſibi primò præſentata actualiter, primò concipit ens non cõcipiendo actualiter cætera q̃ in illo ſunt: vñ tanta & tam facilis eſt abſtractio illa entis, quã facilis eſt abſtractio ſpẽi ſpecialiſſimę: imo abſtractio iſta entis eſt facilior: quia facilius eſt actualiter cõcipere prius ſine poſteriori, quã econuerſo: ex quo patet, ꝙ abſtractio illa de qua loquitur argumentũ, non eſt neceſſaria ad cognitionẽ cõfuſam.

¶ Ad quintũ dico, ꝙ Minor eſt falſa: & ad eius pbationem negatur cõſequentia, eo ꝙ ſenſus nõ mouet à ſingulari in eo ꝙ ſingulare. Ille.n. modus arguendi ſcd̃m regulã Topicã non tenet, niſi cum p̃dicatum conuenit ſubiecto, ſecundũ ꝙ ipſum, ut habes à S.Thom. in tertio contra Gentiles, cap 159. quod in propoſito non reperitur: non.n. calor, inquantum hic mouet tactum: ſed inquantum calor. Ad aliã probationem dr̃, ꝙ Maior aſſumpta nõ eſt vera vniuerſaliter: eo ꝙ coloratũ magis mouet uiſum, q̃ hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens nãq; corporale quãto in remotius agit, tanto fortius vr̃. Secundo dicitur, ꝙ fortius mouẽt ſenſum multa ſingularia imperfecta, q̃ vnum actualius & perfectius: & quia oĩa ſingularia ſunt ſingularia entis, ideo cognitiua pueri, in qua noua cognitio oriri debet magis moueri à ſingularibus entis, q̃ à ſingularibus huius ſpeciei, & cum intellectus accipiat uniuerſale ex multis ſingularibus, ut dicitur 2 Poſter. & in proœmio Meta. ideo prius cognoſcit, ens. q̃ ſpecies: & ſecundum hoc dicitur ad argumentum, ꝙ maior eſt uera cæteris paribus: non aũt ubi aliqua imparitas, ſicut in propoſito accidit, præponderans inuenitur: multo.n. plura ſingularia entis p̃ponderãt paucioribus ſingularibus ſpeciei: ſicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad ſextum dr̃, ꝙ Maior ſimpliciter eſt falſa. Ad authoritatem Philoſophi dr̃ primò, ꝙ textus Cõmẽtatoris eſt corruptus: debet.n. legi confuſa, & non compoſita. Dicitur ſecundo, ut ſaluetur Commentatorem, quod compoſitum eſt notius ſuis componentibus, vt ſic, non autem abſolute: unde prius confuſe cognoſco hominem, quàm partes eius diffinitiuas, ut ſic: abſolutè tamẽ prius cognoſco magis vniuerſale. Ex his apparet veritas Minoris authoritate Auicennæ approbatæ.

DEINDE reddit auditores attentos dicendorũ difficultatem aperiens, tria proponendo, quid noĩe Eſſentiæ & Entis ſignificetur, & quomodo in diuerſis diuerſimodè inueniatur, & quomodo ſe habeant ad intentiones Logicas. Horum.n. difficultas non modica eſt, ut diuerſitas opinionum circa ipſa teſtatur. ſunt enim maximè vniuerſalia, quæ ſunt difficillima ad cognoſcendum: ut dicitur primo Metaphyſicorum.

Quid rei & qd nominis intellectus.

CIRCA hanc particulam nota, ꝙ ſicut quid rei eſt quidditas rei, ita quid nominis eſt quidditas nominis: nomen aũt cũ eſſentialiter ſit nota earum, q̃ ſunt obiectiue in aĩa paſſionũ (ex primo Periermenias) non hẽt aliam quidditatem niſi hanc, quod eſt ſignũ alicuius rei intellectæ ſeu cogitatę: ſignum autẽ ut ſic, relatiuũ eſt ad ſignatũ: vñ cognoſcere quid nominis nihil eſt aliud, q̃ cognoſcere ad quid tale nomẽ hẽt relationem: ut ſignum ad ſignatum. Talis aũt cognitio põt acquiri per accidentalia illius ſignati, per cõia, per eſſentialia, per nutus, & quibuſuis alijs modis, ſicut à Græco quærentibus nobis quid nois anthropos, ſi digito oſtendatur homo, iam percipimus quid nois: & ſimiliter de alijs. Interrogantibus uero quid rei, oportet aſſignare id qd cõuenit rei ſignificatæ in primo mõ pſeitatis adæquatæ. Et hæc eſt eſſentialis differentia inter quid nominis, & qd rei. ſ. ꝙ quid nominis eſt relatio nominis ad ſignatum: quid rei verò eſt rei relatæ ſeu ſignificatæ eſſentia: & ex hac dr̃ia ſequuntur oẽs aliæ quæ dici ſolent, quia quod quid nominis ſit nõ entium complexorum per accidentalia, per cõia, per extranea: quod rei uero eſt entiũ incomplexorum p propria & eſſentialia: relatio.n. uocis põt terminari ad non entia in rerum natura, & cõplexa: & declarari per accidentalia, & huiuſmodi: eſſentia autẽ rei non niſi per propria eſſentialia habet de entibus incõplexis.

Quia uero ex cõpoſitis cognitionem ſimplicium accipere debemus, & ex poſterioribus deuenire in priora, ut à facilioribus incipientibus cõuenientior fiat diſciplina: ideo ea ſignificatione entis ad ſignificationem eſſentiæ procedendum eſt.

¶ In hac tertia parte proœmij reddit auditores dociles ordinem dicẽdorũ proponẽs tali cõcluſione, Ab ente ad eſſentiã procedẽdũ eſt: quã probat duplici medio. Primo ſic, Ex cõpoſitis ad ſimplicia procedendum eſt: ſed ens eſt uelut cõpoſitũ, & eſſentia uelut ſimplex: ergo ab ente ad eſſentiã procedendũ. Secundo ſic, Ex poſterioribus in priora procedendũ eſt: ſed ens eſt poſterius eſſentia: ergo ab ente ad eſſentiã procedendũ eſt. Maior vtriuſque rationis probatur: quia ex facilioribus eſt inchoandũ: compoſita autem & poſteriora ſunt faciliora nobis ſimplicibus.

Cap. 1. in princ. c. 1. q. 2. in fi.

¶ Circa minorẽ primæ rõnis nota, ꝙ ens, ut infra dicetur, ſignificat id quod habet eſſe: id autem quod habet eſſe comprehendit in ſe eſſentiã: eſſentia uerò ſignificat id quod importat diffinitio, ut dicetur: q̃ nõ dicit eſſe uel non eſſe, ex primo poſteriorum: ens ergo ita ſe habet ad eſſentiam, quod cõplectitur in ſe vtrumq;, eſſentiam ſcilicet & eſſe: eſſentiam uero alterum tantum, ꝙ ideo ens appellatur compoſitum reſpectu eſſentiæ.

¶ Circa maiorem ſecundæ rationis ſcito: quòd quando dicimus Ex poſterioribus procedendum eſt, intelligitur ex poſterioribus ſecundum naturam prioribus quoad nos: innata enim eſt nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, ut dicit primo Phyſic. tex. cõ. 2. Minor ſecundæ rationis probatur ex eo, quòd compoſitum eſt poſterius componentibus: & ens (ut dictũ eſt) compoſitum eſt reſpectu eſſentiæ.

CAPVT I.

Entis & eſſentiæ nomine quidnam ſignificetur, oſtendit. Nomina item varia ponit, quæ eſſentiam ſignificant.

SCiendum eſt, quòd ſicut in quinto Metaphyſicæ philoſophus dicit, ens per ſe dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod ſignificat propoſitionum ueritatem. Horum autem differentia eſt, quia ſecundo modo poteſt dici ens omne illud, de quo affirmatiua ꝓpoſitio formari poteſt, etiam ſi illud in re nihil ponat. per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quòd affirmatio eſt oppoſita negationi, & quòd cæcitas eſt in oculo. Sed primo modo non poteſt dici aliquid quod ſit ens, niſi quòd in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiuſmodi non ſunt entia: Nomen igitur Eſſentiæ non ſumitur ab ente ſecundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ eſſentiam non habent, ut patet in priuationibus: ſed ſumitur eſſentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum eſt, quod ſignificat ſubſtantiam rei.

¶ Hic incipit tractatus diuiſus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & eſſentiæ ſignificetur, in ſecunda uero quõ eſſentia in diuerſis diuerſimodè inueniatur: pars prima unico abſoluitur cap. pars ſecunda ſex: & ſic totũ integrãs tractatũ capitula ſeptẽ. Quorum primum, quod præ manibus habemus, tres partes cõtinet: in prima declaretur quid noĩe entis ſignificetur, in ſecunda quid noĩe eſſentiæ, in tertia dr̃ia nominum ipſius eſſentiæ deſignatur. Primũ tali diuiſione declaratur, ens per ſe dupliciter dicitur: uno modo, ut diuiditur p decẽ genera: alio modo ut ſignificat ueritatem propoſitionum: quemadmodum dicit Ariſt. 5. Met. t. com. 14. Dixit ens per ſe ad dr̃iam entis per accidẽs aggregati ex rebus diuerſorũ gñum, ut hõ albus: de quo hẽs quinto Met. tex. com. 13. Et innuit, ꝙ tripliciter differũt ens primo modo, & ens ſcd̃o modo. Primo, q̃a ens primo modo prædicatur nõ niſi de rebus exiſtẽtibus in decem gñibus, ens aũt ſecundo modo p̃dicatur de omni eo, quod põt eſſe ſubiectum propoſitionis affirmatiuæ. Secundo differũt: q̃a ens primo modo eſt illud cõpoſitum, de quo ſupra diximus, ꝙ aliqualiter cõplectitur in ſe eſſentiã & eſſe: ens aũt ſecundo mõ non eſt hmõi: q̃a aliquid eſt hoc modo ens (puta negatio aut chimæra) quod non habet eſſentiã aliquã. Et ex hoc ſequit tertia differẽtia, ꝙ ab ente primo modo tanquam à compoſito notiori Eſſentiæ, nomen ſumitur: non autem ſecundo modo.

CIRCA Primam differentiã aduerte primo, quòd veritas propoſitionis,

propoſitionis, quod eſt entis ſecunda mõ ſignificati nihil aliud eſt quàm cõpoſitio facta in ſcda operatione intellectus obiecto cõformis. verbi gratia, Sortes eſt cæcus, ly eſt nõ ſignificat inhærentiam cæcitatis in Sorte, eo quod cæcitas omni inhærentia caret cum inhærere realiũ accidentium ſit: ſed ſignificat cõpoſitionẽ factam ab intellectu adæquãte ſeipſum per illã obiecto Sorti. ſ. carẽte virtute viſiua. vnde 5. Met. in alia litera dicitur, quod ens ſignificãs ueritatem propoſitionis ſignificat, quoniam propoſitio eſt uera. Prima autem ſignificatio entis quid ſit, infra uidebitur.

Ens ſignificare ueritatẽ ꝓpoſitiõis qdnam.

ADVERTE Secundo quod licet nullo intellectu cõſiderante Sortes ſit cæcus, & per cõſiderationẽ intellectus nõ fiat magis uel minus cæcus: tamen cæcitas nullo intellectu conſiderante nullũ hẽs eſſe in Sorte, ſtante n. iſta duo ſimul. Quod ſic declarat. Sortẽ eẽ cæcũ, ut ſic, nõ eſt Sortẽ habere aliquod eſſe ſubſtantiale, ut patet, nec accidẽtale, quia Sortes ſit cæcus ſola abſentia uiſiuæ uirtutis, quæ nihil ſupra Sortẽ addit: unde cæcitas nullũ eſſe omnino ponit in Sorte, ac per hoc quod abſq; omni cõſideratione intellectus uirtus uiſiua Sorti nõ ineſt, oportet Sortẽ nullo intellectu cõſiderãte eſſe cæcũ. Dubitatio aũt in hac re accidit, quia non rectè inſpicitur quod eſſe cæcum nõ eſt eſſe aliquid: ſed carere virtute uiſiua. Exẽplum, Nauis caret gubernatore nullo intellectu cõſiderante, abſentia tñ gubernãtis nullum eſſe ſubſtãtiale aut accidentale ponit in naue, vñ nauẽ eſſe ſine gubernatore extra animã nõ eſt eſſe aliquod, ſed nõ eſſe gubernatã. Acquirũt aũt eſſe & ſiũt entia priuationes & negationes, ex hoc quod intellectus intelligẽs priuationes per habitus, & negationes per affirmationes format in ſeipſo rei carẽtis aliquo mõ idolũ quoddã. Verbi gratia, cũ intellectus format in ſe idolũ quoddã nauis gubernatore carẽtis: quod eſt iſta propoſitio mẽtalis. Nauis eſt ſine gubernatore nõ priua gubernatoris, quæ extra animã nihil ponit in anima. fit ens: per hoc quod intellectus fecit ipſam ꝓpoſitionis terminũ aliquem, & cum hoc eſſe ſit in anima, & nullũ aliud eſſe hẽat: conſequens eſt, quod negationes huiuſmodi & priuationes nõ ſint entia niſi in anima obiectiuè. & ſic earum eſſe nihil aliud eſt, quàm intelligi, quomodo tantum omnia entia rationis habent eſſe.

T. com. 14 c. 1. q. 2. in fin. c. 4. circa medium.

CIRCA Tertiam differentiam aduertendum eſt, quòd cum nomina ſint ſigna conceptuũ, ſecundum ordinem concipiendi eſt ordo nominandi: propterea ſicut ab ente primo modo, tã quàm a compoſito nobis notiori eſſentiæ nouiũ ſumpſimus: ſic eſſentia ab ente originem habet.

Et quia, ut dictum eſt, ens hoc modo dictum diuiditur per decem genera, oportet quòd eſſentia ſignificet aliquod commune omnibus naturis, per quas diuerſa entia in diuerſis generibus & ſpeciebus collocantur, ſicut humanitas eſt eſſentia hominis: & ſic de alijs.

¶ In hac ſecunda particula declaratur quid nominis Eſſentiæ importetur tali cõcluſione. Eſſentia ſignificat quoddam cõmune omnib. naturis omniũ entiũ. Cuius talẽ declarationẽ inſinuat: ſicut ens ſignificat aliquod commune omnibus exiſtẽtibus, ita eſſentia, cum ab illo ſumatur, ſignificat aliquod commune omnibus generibus & ſpeciebus: & ſicut ens ſignificat id quod eſt in quolibet genere & qualibet ſpecie, ita eſſentia oportet quod ſignificet id quo aliquid eſt in quocunque genere, & quauis ſpecie. habent. n. ſe ens & eſſentia ut quod & quo. cum autem naturæ rerum ſint illæ, quibus res reponuntur in generibus & ſpeciebus. ſequitur quod eſſentia ſignificet aliquod commune omnibus naturis rerum: unde quemadmodũ ens prædicatur de homine, boue, & ſimilibus, quæ ſunt in generibus: ita eſſentia prædicatur de humanitate & bouitate, quæ in generibus reponuntur. per nomen ergo Eſſentiæ intelligitur natura rei, ſicut per nomen Entis, id quod habet naturam illam.

QVÆSTIO II.

Num Ens & Eſſentia ſignificent immediate ipſa prædicamenta, vel aliorum naturas, an immediatè.

CIRCA hanc particulam inſurgit dubitatio ualde difficilis an ens & eſſentia ſignificent immediate ipſa ꝑdicamenta ſeu naturas eorum, an mediatè: in hac dubitatione tria agã. Primò declarabitur titulus quæſtionis: ſecundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur: tertiò ponetur opinio ſancti Thomæ.

Pro primo ſcito, quod ſignificare mediatè in ꝓpoſito eſt ſignificare aliquid mediante aliquo ſuperiori: ſicut aĩal ſignificat ſpẽs ſuas mediatè (mediãte. ſ. natura ſenſibili) non. n. aĩal ſignificat hoĩem: niſi quia hõ eſt ſubſtãtia aĩata ſenſibilis. Significare immediatè eſt ſignificare aliquid non per aliquã naturã, ſeu realitatem ſuperiorẽ, ſed per ipſam primò: ſicut aĩal ſignificat gradum ſenſitiuũ immediatè. ut patet. Vertit ergo in dubiũ hoc. an ens ſignificet aliquẽ gradũ ſeu aliquã realitatẽ abſtrahibilẽ à naturis ꝑdicamentalibus cõem eis, ſicut ſuperius eſſentiale ſuis inferioribus: & ſic immediatè ſignificet ꝑdicamenta, an immediatè ſignificet ipſas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVO ad ſcdm, Sco. vt colligitur ex primo ſen. di. 3. q. 1. & 3. & diſt. 8. q. 2. opinatur quod ens ſignificet decẽ ꝑdicamenta mediatè: imaginatur. n. quod à quibuſcunq; ſimilibus ſit abſtrahibilis vna realitas obiectiua vtriuſq; cõis & prior utroq;: & ſic cũ ſubſtãtia & accidens habeãt ſimilitudinẽ in ente, & ab eis eſt abſtrahibilis vna rõ obiectalis vtriuſq. cõis & prior tã ſubſtantia, quàm accidẽte quæ nuic entis ſignificatur. Quod ut melius intelligatur pono proceſſum iſtarũ abſtractionũ diffusè. Cum. n. Socrates cõueniat cum Platone in humanitate & nõ cũ brunello, ab eis põt abſtrahi humanitas cõis & prior eis: & inde cũ hõ cõueniat cũ Brunello ſenſibilitate & nõ cũ planta ab eis põt abſtrahi aĩalitas cõis & prior eis: & inde cũ aĩal conueniat cũ planta vegetabilitate, & non cũ lapide, ab eis põt abſtrahi vita cõis & prior eiſdem: cum viuũ cõueniat cũ lapide in corporeitate & nõ cũ intelligentijs, ab eis põt abſtrahi corporeitas cõis, & prior eis: inde cũ corpus conueniat intelligentijs in ſubſtantialitate, & nõ cũ accidentibus, ab eis põt abſtrahi ſubſtantialitas cõis & prior eis: inde cũ ſubſtãtia cõueniat cũ accidente in entitate reali, & nõ cũ entibus rõnis ab eis abſtrahibilis entitatis cõis & prior eis, & cũ hæc realitas ultimò abſtrahibilis ſit illa, quam ſignificat ens immediatè, oportet quòd prædicamentales realitates, ſeu naturæ mediatè ſub entis ſignificatione claudantur.

Sco. 1. di. 3 q. 1. & 3. & d. 8. q. 2.

¶ Ad hãc poſitionẽ confirmandã multa poſſent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiã entis & cõparationẽ tranſcẽdentium ad ꝑdicamẽta, an. ſ. ſint eorũ ꝑdicata quidditatiua uel nõ, omittemus pro nunc: quia infra ſpeciales erunt de his q̃ones.

¶ Cõtra hãc opinionẽ arguo dupliciter. Primò authoritate Ariſto. 8. Met. tex. 16. ſoluens q̃onem, Quare quidditas ſit una, dicit quod in ſubſtãtijs ſeparatis nõ eſt q̃renda alia cã: quia in eis nõ eſt niſi forma quæ ſtatim ſeipſa eſt ens & unũ: quẽadmodum ens ſtatim ſeipſo eſt ſubſtãtia & quantitas, & cætera ꝑdicamenta, non expectans aliud faciens ipſum naturas ꝑdicamentales. ex qua authoritate arguitur ſic, ens ſignificat quandam realitatẽ priorẽ ꝑdicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipſum ad prædicamenta conſequentia nota: conſequens aũt eſt cõtra Ariſt. ergo à deſtructione conſequentis ad deſtructionẽ antecedẽtis ens non ſignificat realitatem priorem prædicamentis.

Ca. 2. q. 3. circ med. In quodã dubio. T. co. 16.

¶ Secũdo arguit authoritate Cõment. 10. Met. com. 18 dicentis, quod hoc nomen ens, vnũ, ſignificat id quod ſignificat in ꝑdicamẽto ſubſtantiæ, & quãtitatis & qualitatis prima ſignificatione ſine medio & non mediante aliqua cõmuni. quid clarius? Ratione non arguo: quia oporteret egredi limites. Hæc de ſecundo.

QVO AD Tertium, pono opinionẽ S. Thomæ ex duabus concluſionibus elucidandam. Quarum prima eſt iſta, Ens ſignificat vnum conceptum formalem communem in repræſentando ſubſtantiæ & accidenti Deo & creaturæ.

cõcluſiones duæ.

SECVNDA EST iſta Ens ſignificat ut conceptũ obiectalẽ aliquod reale inuentum in oĩbus diſtinctum ſecundum rõnem à proprijs conceptibus obiectalibus uiũ generum: nullum gradũ ſupra naturas genericas ſpecificas & indiuiduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorum nota, quod conceptus eſt duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis eſt idolum quoddã, quod intellectus poſſibilis format in ſeipſo repræſentatiuũ obiectalites rei intellectæ: quod à philoſophis uocat intentio ſeu cõceptus: à Theologis uerò uerbũ. Cõceptus aũt obiectalis eſt res per conceptũ formalẽ repræſentatã in illo terminãs actũ intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, eſt imago illa, quam intellectus poſſibilis format de quidditate leonina, cum vult ipſam intelligere: conceptus uerò obiectalis eiuſdem, eſt natura ipſa leonina repræſentata & intellecta. Nec putandum eſt, cum dicitur nomen ſignificare conceptum quod ſignificet alterum tñ: ſignificat. n. leonis nomen conceptum vtrunq;, licet diuerſimode. eſt n. q; ſignum conceptus formalis, ut medij, ſeu quo, & eſt ſignum conceptus obiectalis, ut ultimi, ſeu quod. Vnde idẽ eſt loqui de conceptu entis & de ſignificatione eius.

¶ Probo ergo concluſionẽ primã tali medio, oĩa ſimilia quæcunque ſimilitudine et analoga ſeu imitatiua ſecũdum id in quo aſſimilantur, poſſunt per eandem imaginem repræſentari: ſed Deus & creaturæ ſubſtantia & accidens hñt ſimilitudinẽ inter ſe, ſaltẽ analogam: ergo ſecundum id in quo aſſimilantur, poſſunt per eandẽ ſimilitudinem repræſentari. Sed aſſimilantur in eſſe: ergo eadẽ ſimilitudine poterunt repræſentari inquantum hñt eſſe ſimilitudo illa eſt conceptus formalis entis: ergo, &c. Proceſſus clarus eſt, & propoſitiones ab oĩbus ſunt conceſſæ: cũ Maior fuerit dilucidata, quã ſic ex notioribus ſuademus. Vbicunq; inuenit agẽs ꝓducere ſui ſimilitudinẽ in alio, ſi id aliud ꝓducas aliud ſimile ſibi ſcdm id, quo ipſum aſſimilat primo: oportet tertiũ aſſimilari vtriq; ex communi q̃a quicquid eſt ſimile alicui in eo, quod illud eſt alteri ſimile eſt ſimile vtriq; ſicut Spẽs Socratis in oculo meo ꝓducta ab imagine Socratis in ſpeculo eſt ſimilitudo

repræſentatiua

repræſentatiua utriuſq; & figuræ Solis in ſpeculo a qua ſmediatè eſt cauſata: & figuræ Socratis in ſeipſo a qua eſt mediatè cauſata. Sed ita eſt mõ, ꝙ inter hmõi analogã ſimilitudinẽ Deũ & creaturã, ſubſtãtiã & accidẽs, reperitur hmõi ſĩtudo in ordine ad cõceptũ formalẽ: igitur, &c. Fit aũt hoc ſic manifeſtũ exẽplariter, Sapientia diuina pducit ſapientiã humanam, quæ eſt q̃dã ſui ſimilitudo (imperfecta tñ) ſapientia aũt humana producit ſimilitudinem ſui in intellectu noſtro, quæ nil aliud eſt, q̃ ſapiẽtia in eſſe intentionali: ſicut ſapientia extra eſt ſapiẽtia in eſſe naturali. Cum aũt ſimilitudo iſta ſapientiæ in intellectu repræſentet ſapiẽtiã humanã ſecundũ id quo illa aſſimilat̃ ſapiẽtiæ diuinæ: quia repñtat eã ſecundũ propriã rõnẽ formalẽ, ſeqtur de neceſſitate, ꝙ hic unica ſimilitudo repræſentat utrãq;, humanã.ſ. & diuinã: utpote quæ ſimilis eſt utrique: licet ab humana ſit immediatè exẽplata, a diuina mediatè. Ex hoc exẽplo in terminis ſpecialibus intuere propoſitũ noſtrũ in terminis trãſcendẽtib. qualis eſt ens. Cũ.n. eſſe creaturæ aſſimiletur eſſe diuino a quo exẽplatum eſt, & eſſe accidentale aſſimiletur eſſe ſubſtantiali a quo emanat: ſimilitudo pducta in intellectu ab eſſe ſubſtãtiali ſiue accidentali inquantũ aſſimilatur, erit oĩum repræſentatiua imago, & cũ conceptus non reqrat̃ ad intellectionẽ, niſi ut obiectaliter repñtet rẽ unico cõceptu intellectus in Deũ & creaturã in quo ens fatetur: & ſimiliter in ſubſtãtiã, & accidẽs. Nec oportet ponere plures conceptus, & multiplicare entia ſine neceſſitate. Quòd aũt hic ſint nõ ſolũ ſecũdũ mẽtẽ S.Th. dicta, ſed ẽs ſecundũ expreſſam ſniam patet in q. de diu. potẽtia Dei. q.7. ar. c. in corpore: unde hanc rõnẽ accepi: & in eadẽ q. ar. 6. ubi circa finẽ corporis q adducit exemplũ de ſpeculo: & dicit expreſsè, ꝙ ſic ſe habet conceptus oĩs ad Deũ & creaturas ſicut ſpecies rei viſæ in ſpeculo: ita ꝙ Deus ſe habet ut res producens ſimilitudinẽ ſuam in ſpeculo: creatura ut ſpecies in ſpeculo: conceptus noſter ut ſimilitudo extracta a ſpecie in ſpeculo utriuſq; repræſentatiua. Vnde nullus mentis cõpos poteſt hoc negare in eius uia.

CONCLVSIO ſecunda habet tres partes. Quoad primam declaratur, ſic. Conceptus obiectalis entis eſt id qd repñtatur p eius conceptũ formalẽ: ſed eius cõceptus formalis repræſentat id, in quo aſſimilantur oĩa entia realia, qd oportet in eis eſſe, ergo conceptus obiectalis entis eſt aliquid reale inuentũ in omnibus. Secunda propoſitio aſſumpta licet patere poſſit ex dictis, tñ declaratur adhuc ſicut cõceptus formalis aĩalis repñtat fundamẽtũ ſimilitudinis genericæ: & conceptus formalis hominis repñtat fundamẽtũ ſimilitudinis ſpecificæ: & uniuerſaliter q̃libet imago cõis pluribus in repræſentando repñtat fundamentum ſimilitudinis inter illa plura: ut patet in exẽplo ſupra poſito de ſpecie in oculo cauſata a ſpecie Socratis in ſpeculo: quã illa repñſentat nõ ſimilitudinẽ inter ſpeciẽ in ſpeculo, & Socratis: cum ſit relatio, ſed fundamentũ illius ſimilitudinis pura qualitates & lineamẽta q̃ ſunt in utroq;: ſic conceptus entis formalis repræſentat fundamentum analogicæ ſimilitudinis in eſſe inter oĩa entia realia exiſtentis quod in omnibus eſſe abſque opere intellectus ex eo patet, unde ꝙ ſimilia ſunt extra animam: cũ hoc fundamentũ repræſentatum ſit conceptus obiectalis entis, ut dictũ eſt, patet conceptũ obiectalem entis eſſe aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte concluſionis poſitũ. Secũda pars concluſionis ſequitur ex iſta, ſi.n. conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius ſubſtantiæ, aut accidentis inuenitur in omnib. cõſequens eſt, quòd non omnino ſunt idem, & quòd ſaltem rõne diſtinguatur conceptus entis a proprijs omnium cõceptibus obiectalibus: quòd erat ſecunda pars concluſionis.

¶ Tertia pars eiuſdẽ ſic declaratur, Si cõceptus obiectalis entis eſſet aliqs gradus ſupra gradus ſpecificos & genericos: tunc conſideratis pciſè gradibus ſpecificis & genericis, cũ eorum præciſè paſſionib. non eſſet in eis ut ſic, inuenire paſſiones entis: hoc eſt falſum: ergo a deſtructione cõſequẽtis, &c. cõſequentia declaratur: quia.n. animal dicit aliũ gradũ ab homine, io homini ſecũdũ differentialẽ conceptũ pciſè nõ inſunt paſſiones animalis, ut oſtẽdit falſitas iſtius reduplicatiuæ, hõ inquantum rõnalis, eſt bipes, circũloquendo p ly, bipes, paſſionẽ animalis propriã & ſimiliter ſi ens dicit aliũ gradũ à ſubſtantia, ſequitur ꝙ conſiderata præciſè rõne conſtitutiua ſubſtantiæ ſubſtãtia non eſt una, nec uera, nec bona, &c. quæ nominãt paſſiones entis, &c. Falſitas conſequentis probatur ſic, Homo inquantum rationalis præciſè eſt unum quid unitate, quæ eſt paſſio entis: homo inquãtum rõnalis dicit alium gradum ab ente, ſecundum te, contra quem arguo: ergo paſſio entis conuenit alijs gradibus ab ente præciſè, ut ſic acceptis: quod eſt oppoſitum conſequẽtis. Prima propoſitio aſſumpta hr ex Scot. in ſecundo ſen. di. 3. q. 1. tenente unitatẽ mediã minorẽ unitate numerali, & maiorẽ generica eſſe paſſionẽ entis, & ſequi naturã ſpecificã ratione ultimæ differẽtiæ. Manifeſta quoque fit ſic pro nunc eadem propoſitio. Homo inquantum rationalis eſt indiuiſibilis formaliter ſuppoſito ꝙ rationale ſit ultima differentia: ergo hõ inquantum rationalis eſt unus formaliter, unitas.n. nihil aliud eſt quã indiuiſio. Sed de hoc, cum de unitate naturæ agetur, amplior erit ſermo. Nũc autẽ ſufficiat ꝙ in gradibus ſpecificis pciſè acceptis, & ſimiliter genericis eſt inuenire paſſiones entis: qd erat probandum, & conſequenter, ꝙ ens non ſignificat diſtinctũ gradum a naturis ſpecificis & genericis: quod erat tertia pars concluſionis.

SED tunc ex quo res ſignificata per hoc nomen ens eſt aliqd inuẽtũ in omnib. & nõ eſt gradus diſtinctus cõtra ſpecificos & genericos: declarandũ ſupereſt quid ſit. Quod ſic declaratur, Gradus quicunq; genericus uel ſpecificus, uel differentialis, uel indiuidualis, hẽt in ſe unũ qđ multis modis concipi poſſit, & ſecundũ quod quilibet gradus eſt habens eſſe, nomine Entis importatur, & ad conceptũ obiectalẽ entis pertinet: ſecũdum uerò quod abſolutè talis gradus cõſideratur, nomine proprio ſignificatur, & conceptus obiectalis illius eſt. uerbi gratia, humanitas ex ſua propria perfectione formali, qua diſtinguitur contra reliquas uniuerſi pfectiones, habet ꝙ per conceptum formalẽ humanitatis repræſentetur & cognoſcatur & ſignificetur humanitatis nomine humanitas: ut ſic ẽt habet quod ſibi debeatur, ſeu conueniat eſſe quidditatiuũ, & actualis exiſtentiæ: & ſic repræſentatur conceptu formali entis tãquam pars ſui obiectalis. Cõceptus, & Entis nomine ſignificatur. Similiter animal hæc duo in ſe hẽt, & ſic de alijs. Vnde conceptus obiectalis entis ſunt naturæ genericæ & ſpecificæ, ut habentes eſſe, ſic.n. fundant analogam ſimilitudinem, de qua loquimur, & propterea ens et paſſiones eius in quolibet gradu præciſè accepto ſaluãtur: quilibet enim gradus ut ſic habet in ſe unde ſit, & indiuiſus ſit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quod a ponentib. ens abſtrahibile a gradibus ſpecificis, & genericis ſaluari nõ poteſt. Quod aũt hæc ſint ſecundum doctrinam S. Tho. diligenter intuẽtem eius doctrinam cenſorem conſtituo. Infra tamen cum de analogia entis agetur, hoc oſtendemus: pro nunc ſatisfaciant hęc dicta, præſertim, ꝙ tam prima, quàm ſecunda pars cõcluſionis ex præcedente concluſione ſequitur, quam conſtat eſſe S. Tho.

¶ Tertia autem pars omnibus Thomiſtis aſſeritur unanimiter. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus, utpote ſimilibus abſtrahibilis eſt conceptus entis, non modo Scotiſtico, & patet, qualiter ſit uerum quod hic S. Tho. dicit ſcilicet eſſentia ſignificat aliquid commune omnibus naturis omnium generum, & ſpecierum: non enim intendit quod eſſentia ſignificet aliquam naturam communem omnib. naturis, ſed quod ſignificet omnes naturas, ut aſſimilantur in hoc, quòd entia ſunt: quælibet enim naturæ ut ſunt (quibus res ſunt) eſſentiæ rationem habẽt ſicut quælibet res habent rationem entis, ut ſunt habentes eſſe, ſeu quæ ſunt.

Et quia illud, p quod res conſtituitur in proprio genere uel ſpecie, eſt quod ſignificamus per diffinitionem indicantem quid eſt res: inde eſt ꝙ nomen Eſſentia a Philoſophis in nomẽ quidditatis mutatur. Et hoc eſt quod Philoſophus in ſeptimo Metaphyſicæ frequenter nominat, quod quid erat eſſe, id eſt hoc, p quod aliquid habet eſſe quid. Dicitur etiam forma, ſecundum quod per formã ſignificatur perfectio, uel certitudo uniuſcuiuſque rei, ſicut dicit Auic. in ſecundo Metaphyſicæ ſuæ. Hoc ẽ. alio nomine natura dicitur, accipiendo naturam ſecundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis aſſignat, ſecundum.ſ. quod natura dicitur eſſe illud, quod quocunque modo intellectu capi poteſt: non.n. res intelligibilis eſt niſi per ſuam diffinitionem & eſſentiam. Et ſic ẽ. dicit Philoſophus in quinto Metaphyſicæ, quòd omnis ſubſtantia eſt natura: Nomen autem Naturæ hoc modo ſumpta uidetur ſignificare eſſentiam rei ſecundum quod habet ordinem, uel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria deſtituatur operatione. Qualitatis uerò nomẽ ſumitur ex hoc, quod per diffinitionem ſignificatur: ſed eſſentia dicitur ſecundum quod per eam, & in ea res habet eſſe. Quinque nomina q̃ ad Eſſẽſiam ſpectant.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaraturus, quomodo differant nomina Eſſentiæ inter ſe, enumerat quinque eius nomina: primò.ſ. eſſentia, quidditas, quod qd erat eſſe, forma, & natura: quorum ratio & differentia ſatis clarè, ac manifeſto ſermone in litera traditur, adeo ut addere non ſit opus. Parũ poſt principiũ

¶ Nota tamen circa id quod de Boetio affertur, ꝙ Boetius in libro de duab. naturis, & una perſona Chriſti, naturã quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile: ſecundò oĩs ſubſtantia: tertiò principium intrinſecũ motus: quartò ſpecifica eſſentia ſeu differentia: quos modos (ſi Boetiũ nõ habes) vide ſi places

eet in ſecundo ſen. S. Tho. di. 7. q. 1. artic. 1. primo modo accipit hic naturam S. Tho. quoniam ſic communis eſt eſſentiis ſubſtantialibus & accidentalibus genericis & ſpecificis, &c.

CAPVT II.

Subſtantiarum eſſentiam propriè dici, accidentium autem non, niſi ſecundum quid, oſtendit: nobiliores item eſſe ſimplicium eſſentias, quam compoſitarum ſubſtantiarum probat, quod denique eſſentia ſubſtantia compoſita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipſi compoſito ſuperadditum, ſed ipſum ſit compoſitum, varijs rationibus demonſtrat.

SED quia ens abſolute & primo dicitur de ſubſtantijs, & poſterius, ſecundum quid de accidentibus. inde eſt quod eſſentia propriè & verè eſt in ſubſtantijs: ſed in accidentibus eſt quodammodo & ſecundum quid &c.

¶ Expedito primo propoſitorum exeques in hac ſecunda parte tractatus, quomodo eſſentia in diuerſis diuerſimodè inueniat, qđ ſecūdo loco propoſitū erat. Primò declarat, quō eſſentia inuenitur in ſubſtantijs cōpoſitis in tribus capitulis, ſecundo in ſubſtātijs ſeparatis duobus capitulis: tertiò in accidentib. unico capitulo. Circa ſubſtātias cōpoſitas tria declarāt in illis tribus capitulis. In primo, quid ſit eſſentia ſubſtātiarū cōpoſitarum: in ſecundo, quō differant inter ſe eſſentiæ ſubſtantiarū cōpoſitarū. In tertio quō ſe habeant ad intentiones Logicas. Incipiens autē exequi in hoc cap. quō eſſentia in diuerſis diuerſimodè inueniatur: primò hoc declarat in cōi, omnes eſſentias uniuerſi adinuicē comparando in duabus comparationibus. Secundò, quid ſit eſſentia ſubſtantiarū compoſitarū tribus concluſionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertiò mouet dubitationē quandam circa concluſionē affirmatiuā, & ſoluit eā. Facit primo cōparationē primā inter eſſentias ſubſtantiarū & accidentiū tali concluſione, Subſtantia uerè & propriè hēt eſſentiam: accidens aūt ſecundū quid, quā ſic probat. Vnūquodque ſicut eſt ens, ita hēt eſſentiā: ſed ſubſtātia eſt ens ſimpliciter, accidēs uerò eſt ens ſecundū quid: ergo ſubſtantia habet eſſentiā ſimpliciter, accidens aūt ſecundum quid. Maior ex dictis in præcedenti capitulo patet. Minor licet habeatur ſeptimo Meta. in principio, tñ ſic probatur in litera: illud eſt ens ſimpliciter de quo ens abſolutè, & primò prædicatur, & illud eſt ens ſecundū quid, de quo ens poſterius, & ſecundū quid dr: ſed de ſubſtantia ens dr abſolutè, & primò, de accidente autem poſterius & ſecundum quid: ergo ſubſtantia eſt ens ſimpliciter, accidens vero ſecundum quid.

QVÆSTIO III.

Num ens per prius de ſubſtantia, poſterius de accidente dicatur, an de vtroque vniuocè.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de ſubſtantia & poſterius de accidente, an uniuocè de utroque. In hac q̄ōne, quinq; agēda ſunt. Primò declarabit titulus. Secūdo ponetur opinio Sco. Tertio arguetur contra illam. Quartò ponet̄ opinio S. Th. Quintò ſoluentur argumēta in oppoſitū.

¶ Quo ad primū ſciendum eſt, q̄ aliquid dupliciter cōtingit de aliquibus pdicari per prius & poſterius. Vno mō ſecūdū eſſe illius prædicati, Alio mō ſecundū propriā rōnē eiuſdē. Illud dicitur prædicari analogicè (ſecūdū eſſe) qđ perfectius habet eſſe in uno. & ſic omne genus prædicatur per prius & poſterius de ſuis ſpeciebus: eo q̄ perfectius eſſe neceſſario habet in una ſpē, quā in alia: unde commentator 12. Met. commen. 2. dicit q̄ prioritas & poſterioritas ſpecierum nō impedit unitatem generis: & hoc modo nō quærimus hic: per ſe enim notum eſt omnibus, quòd ens perfectiori modo eſt in ſubſtantia, quàm in accidentibus, & quòd hoc modo prædicatur per prius & poſterius.

¶ Illud verò dr prædicari analogicè, ſeu per prius & poſterius ſecūdū rōnē propriā, quod de uno prædicatur ſine reſpectu ad aliud, de altero uero non niſi in reſpectu ad aliud. Verbi gra, Sanū prædicatur de animali ſine reſpectu ad diætā, medicinam & urinā, de illis uerò prædicatur nō niſi in reſpē ad animal. dr. n. animal ſanū abſq; additione aliqua: urina uerò nō di ſana, niſi q̄ eſt ſignū ſanitatis exiſtentis in animali: & diæta ſimiliter nō eſt ſana, niſi qa eſt conſeruatiua ſanitatis: & ſic de alijs. Cum. n. diffinies ſanū pdicatū de animali, nō pones in eius diffinitione reſpectū ad aliquid aliud. Cū aūt diffinies ſanū pdicatum de urina, in diffinitione eius ponetur reſpectus ad ſanitatē animalis cum ipſa animalis ſanitate: & ſimiliter in diffinitione diætæ, & medicinæ in eo q̄ ſanæ ſunt: dices enim, (ut iam dictum.) quod urina eſt ſana, in eo q̄ ſignum eſt ſanitatis: diæta in eo quòd cōſeruatiua: & medicina in eo quòd cā eſt illius: & hoc mō uertitur hic in dubium an ens prædicetur analogicè: ita q̄ abſolutè prædicetur de ſubſtantia: de accidentibus uerò non niſi relatiuè ad ſubſtantiā: quod idē eſt q̄ quærere, utrū ſubſtātia in eo, q̄ ens nō includat accidens, accidens uerò in eo q̄ ens includat ſubſtantiā & in hoc pendet tota quæſt. inter nos & Scotum: qui ac-cedens in eo, q̄ accidens includere ſubſtantiam ab omnibus conceditur: ſed non accidens in eo, quòd ens. Hæc de primo.

QVO ad ſecundum Scotus 1. ſen. di. 3. q. 1. & 3. d. 8. q̄ō. 2. ponit hanc concluſionem: Ens eſt uniuocum ſubſtantiæ & accidenti, Deo & creaturæ: & probat eā ſic: Omnis itellectus certus de uno conceptu, & dubius de diuerſis, habet cōceptum, de quo eſt certus, alium a cōceptu de quo dubius: intellectus quiſque pōt eſſe certus de Deo, ſeu de ppria paſſione, q̄ ſit ens, dubitando an ſit ens finitū, uel infinitū: ſiue an ſit ſubſtantia uel accidens: ergo conceptus entis eſt alius a cōceptibus iſtis, & ita neutrū eſt ex iſtis, ſed in utroq; illorum includitur: igitur uniuocus: prima propoſitio patet ex terminis. Minorem uerò experientia docet.

¶ Secundo ſic, Ens non eſt uniuocū, ergo Deus nō eſt a nobis naturaliter cognoſcibilis aliquo cōceptu ſimplici: hoc eſt falſum: ergo a deſtructione conſequentis, &c. Conſequentia probatur, Nullus cōceptus eſt producibilis in intellectu nro, qui non contineat eſſentialiter, uel uniuerſaliter in obiecto relucēte in phātaſmate: ſed conceptus non uniuocus Deo & obiecto relucente in phātaſmate eſt nō cōtentus tā eſſentialiter q̄ uirtualiter in obiecto relucēte in phātaſmate: ergo nullus cōceptus eſt producibilis in intellectu noſtro, niſi ſit uniuocus obiecto relucēte in phātaſmate hoc aūt eſt creatura: ergo omnis cōceptus ſimplex, quē habemus de Deo, eſt uniuocus creaturæ: & cōſequēter cōceptus entis Maior patet, Minor declaratur: qa obiectū creatū cōtinet eſſentialiter cōceptū increatū, ut de ſe notū eſt, nec uirtualiter: qa prius non includitur uirtualiter in poſteriori, ſed ecō uerſo.

¶ Tertiò ſic, Oīs inquiſitio Metaphyſicalis de Deo procedit, conſiderādo rationē formalē alicuius: & auferēdo ab ea imperfectionē quā hēt in creaturis, & reſeruando illā rōnē formalem, & attribuendo ſibi omnino ſummā pfectionē: & ſic ponēdo illā in Deo. ergo omnis inquiſitio de Deo ſupponit intellectum habere conceptum eundē uniuocum, quem accipit ex creaturis.

¶ Quartò ſic, Ens non eſt uniuocū ſubſtantiæ & accidenti: ergo ſubſtantia non eſt a nobis naturaliter cognoſcibilis. hoc eſt falſum: ergo, &c. Tenet cōſequentia, eo q̄ cū ſubſtantia non immutet immediatè intellectū noſtrū ad aliquā intellectionē ſui: ſed tm̄ accidens ſenſibile: ſequitur, q̄ nullum conceptum quidditatiuum habere poterimus de ea, niſi aliquis talis poſſit abſtrahi a conceptu accidētis: ſed nullus talis quidditatiuus abſtrahibilis eſt a conceptu accidentis, niſi ens uniuocū accidenti & ſubſtantiæ. Hoc autem quod in iſta rōne aſſum. eſt q̄ ſubſtantia nō immutet intellectum noſtrum ad aliquam ſui intellectionem, probatur ſic, Quicquid ſua præſentia immutat intellectum, abſentia illius pōt naturaliter cognoſci ab intellectu qñ immutatur (ſicut apparet ex ſecundo de Anima) quod uiſus eſt tenebræ cognoſcitiuus, qñ lux non eſt pñs, eo q̄ tunc uiſus non immutatur: igitur, ſi intellectus naturaliter immutatur a ſubſtantia immediatè ad actum circa ipſam, ſequeretur quod quando ſubſtantia non eſſet præſens, poſſet naturaliter cognoſci non eſſe præſens: & ita naturaliter cognoſci poſſet in hoſtia conſecrata non eſſe ſubſtantiam panis: quod eſt manifeſte falſum.

¶ Quintò arguitur authoritatibus ſecundi Meta. tex. com. 4. Probans Ariſt. cām entitatis & ueritatis, maximè entia & uera, aſſumit hāc propoſitionē Vnumquodque maximè ipſum aliorum dī, ſecundum quod aliis ineſt uniuocatio. ens ergo uniuocū dē apud Ariſt. de cā entitatis. ſ. Deo & alijs: aliter proceſſus Ariſto. nullus eſſet. arguit. n. ſic, Cauſa uniuoca entitatis & ueritatis eſt maximè ens: & uerè Deus eſt huiuſmodi ergo. Auicenna quoq; primo Meta. c. 2. dicit, Subſtantia & quantitas non habet intentionem communem niſi entis, cuius quædam ſunt quaſi ſpēs & quædam quaſi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductū eſt de conceptu certo, & dubio, Omnes, inquit, imaginantur incertitudinem entis. dubitant autē utrum ſit agens uel patiens. Algazel in Metaphyſica ſua tractatu primo habet, quòd quidam homines putauerunt, quòd ens non prædicat alium conceptum a ſuis inferioribus, dicentes q̄ eſſe accidentis nihil aliud ſit, quàm eſſe ſubſtantiæ. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: ſed quia (ut patebit) non probant uniuocationem, ſed alietatem conceptus entis, omitto: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioſo patebit reſponſio ad omnia Hæc de ſecundo.

QVO Ad tertium arguo primo ſic. Nullū uniuocatorum in ratione ſui uniuoci habet aliquid plus quàm reliquū uniuocatū: Prima ra
ſubſtantia & accidens ſunt uniuocata per ſe in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione ſui uniuoci, ſ. entis, quā ſubſtantia: diſcurſus bonus: concluſio uerò eſt falſa. ergo altera præmiſſarum, non Maior, quia illa habetur ex antepredicamētis: ergo Minor, quæ eſt concluſio aduerſæ partis. Falſitas cōcluſionis habetur ſeptimo Meta. textibus & commentis ſecundo & tertio, ubi dicitur quod in ratione accidentis inquantū ens ponitur ſubſtantia, unde Commen. dicit in commento tertio, quod ſedēs & ſtans non dicunt eſſe entia ſine ſubſtātia. patet autē quod in diffinitione ſubſtātiæ, inquantū ens nō ponitur accidens

ni ens, nec ſubſtantia, eo quòd abſtrahit apud eos ab illis. Patet ſecundò falſitas illius concluſionis ex dictis Antonij Trombetæ, qui in hac quæſtione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere ſubſtantiam. Vnde etſi ratio poſſit a Scoto ſecundum apparentiam ſolui gloſſando Ariſtotelem (gloſſa deſtruente textum) nullo tamen pacto poteſt ab Antonio Trombeta ſolui: eo quòd ab ipſa ueritate coactus conceſſit in Quolibeto ſuo falſitatem concluſionis, quam Scotus negaret.

¶ Secundo arguitur ſic, Ens eſt uniuocum prædicatũ in quid de pluribus differentibus ſpecie, in nulla differentia quidditatiue incluſum: ergo eſt genus. Tenet cõſequẽtia ex diffinitione gñis, & conditione appoſita a Scoto in primo ſen. di. 3. q. 3. ultimam n. particulam aſſumptam exigi dicit ad genus, & hĩ ſecundũ Ariſto. quarto Topi. Antecedẽs quo ad primã partẽ & ſecundã Scoti ibidẽ eſt. Quo ad tertiũ aũt probatur ſic: Si ens eſſet incluſum in aliqua differentia non ultima, ſequeretur quòd addendo differentiam nõ ultimam gñi, eſſet nugatio: hoc eſt falſum: ergo &c. Tenet conſequentia: quia bis ens poneretur eodem mõ, ſemel rõne gñis, & ſemel rõne differentiæ. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiuè in rõne animalis, & rõnalis, dicẽdo animal rationale, erit nugatio: cũ. n. prima pars rõnis animalis ſit ens, erit rõ propria animalis ens, A, B, C. Similiter cum prima pars rõnis

Ad. 3. q. 3. ſolutione quinta cõtra uniuocationẽ entis. ſit ens, erit rõ rationalis ens, D, E, F. & ſic dicendo animal rõnale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & conſequenter pones ens bis: & expreſſè nugationem committes. Nec eſt opus impugnare reſponſionem Scoti, ubi ſupra ad hoc argumentum, quia non eſt ad propoſitum: ait enim q ſicut dicimus, animal album abſque nugatione, eo q ens clauſum in rõne albedinis denominat accidentaliter ens clauſum in rõne animalis: ita in propoſito dicimus animal rationale, eo quòd ens clauſum in rationali denominat eſſentialiter ens clauſum in animali abſque nugatione.

¶ Hoc enim non eſt ad propoſitum: aliud. n. eſt loqui de ente in ſua rõne cõi, in qua indiſtinctè uniuocãtur ſupradicta: & aliud eſt loqui de ente particulariter accepto. Licet. n. palliari poſſit, q ens particulatum ad album & rõnale denominet ens particulatum ad animal: non tamen poteſt intelligi, quòd prima pars rõnis albi formaliter ſumpti, denominet primam partẽ rationis animalis. Ea. n. eſt ens eodem modo ſumptum, cũ uniuocũ ſit: remanet ergo, quòd nugatio eſt dicere apud Scot. animal rationale: immo animal album eodem modo arguendo, ut prius utendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶ Quòd ſi aliquis uim faciendo in uerbis Scoti, fortè dixerit, ens nõ claudi in rõnali quidditatiuè & albo, ſed in rõnalitate & albedine, tunc interim ſequitur principale intentum noſtrum: q ſcilicet ens in nulla differentia includatur quidditatiuè: q̃a rationalitas non eſt differentia, ſed differentiæ principium, ſecundum ueram Auicennæ doctrinam: differentia enim prædicatur de ſpecie: rationalitas autem non: q̃ nõ &c.

8. Met. te. com. 16. ¶ Tertio arguitur ſic, Ens eſt uniuocũ ſubſtãtiæ & accidẽtis: ergo in rõne ſubſtantiæ expreſſè cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc eſt inconueniens & contra Ariſtotelem & uiam communem: ergo &c. Prima conſequentia probatur ex eo, q omne ſuperius uniuocum explicitè cadit in ratione ſui eſſentialis inferioris: ſicut animal cadit explicitè in rõne hominis. Secunda conſequentia probatur ex authoritate Ariſto

Cap. 5. telis poſita in ſecundo libro Topicorum: illa. ſ. quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: ſi ponatur eius rõ, clarior erit intellectus. Cum ergo ſubſtantia ponat in diffinitione hominis, & loco ſubſtantiæ liceat ponere eius rõnem, in qua explicitè cadit ens, ut clarior ſit diffinitio, ſequitur quòd ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: ut clarior reddat. Nec prohibet hoc communiſſimus ambitus ipſius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam prædicatum uniuocum & quidditatiuum cadere in rõne ſubſtantiæ. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo ſentent. di. 3. ponit ens eſſe primum cognitum cognitione diſtincta, eo quòd ens cadat in conceptu quidditatiuo omnium tanquã primum prædicatum quidditatiuum. Hæc de tertio.

QVO ad quartum principale prænoto differentiã inter uniuocũ & æquiuocũ, putam & analogum. Vniuocata ſunt, quorũ nomen eſt cõe: & rõ ſecundum illud nomen eſt eadem ſimpliciter. Puta æquiuocata ſunt, quorũ nomen eſt cõe, & rõ ſecundũ illud nomẽ eſt diuerſa ſimpliciter. Analogata ſunt quorum nomen eſt cõe, & rõ ſecundum illud nomen eſt aliquo mõ eadem: & aliquo modo diuerſa, ſeu ſecundum quid eadem, & ſecundum quid diuerſa. Verbi gratia, Animal & medicina ſunt analogata ſub ſano: unde habent illud nomẽ cõe: utrunque. n. illorũ dicimus ſanũ: diffinitiones aũt eorum inquantum ſana ſunt, eſt aliquo mõ eadem, & aliquo modo diuerſa: animal. n. inquã tum ſanum, eſt habens ſanitatem: medicina, inquantum ſana, eſt cauſa ſanitatis: ſunt enim eædem aliquo modo illæ diffinitiones: q̃a in omnibus includitur ſanitas: & ſunt diuerſæ aliquo modo: quia diuerſis modis ſanitatem reſpiciunt: unde analogum eſt medium inter purum æquiuocum & uniuocum: ſicut inter idem ſimpliciter, & diuerſum ſimpliciter cadit medium idem ſecundum quid, & diuerſum ſecundum quid: & ſicut medium ſapit naturam utriuſque extremi, dicit. n. quodammodo plures rationes, & quodammodo unam, propter quod inuenitur q̃nque apud illuſtres Philoſophos, quod analogum dicit plures rationes, & quandoque quòd dicit unam rationem.

¶ Nota ſecundò, q duplicia ſunt analogata. Quædam ſecũdum determinatam habitudinẽ unius ad alterũ. Quædam ſecundũ proportionalitatem. Exemplũ: Subſtantia & accidens ſunt analogata primo mõ ſub ente Deus aũt & creatura ſecundo mõ: infinita. n. eſt diſtantia inter Deum & creaturã. Differunt autem hæc plurimum: q̃a analogata primo mõ ita ſe habent, q poſterius ſecundũ nomẽ analogũ diffinitur per ſuũ prius: puta accidens inquantũ ens per ſubſtantiã. Analogata uero ſecundo mõ non: creatura. n. inquantum ens non diffinitur per Deum: unde analogata primo mõ habent nomen cõe: & rõnem ſecundũ illud nomen ſecundum quid eandem, & ſecũdum quid diuerſam: per hoc q analogum illud ſimpliciter. i. ſine additione aliqua de primo dĩ: de alijs uerò non niſi diuerſimodè reſpiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: ſicut in exemplo de ſano manifeſtum eſt. Analogata uerò ſecundo modo habẽt nomen cõe, & rõnem ſecundum illud nomen aliquo mõ eandem & aliquo mõ diuerſam: non propter hoc, q illud ſimpliciter dicatur de primo & de alijs relatiuè ad primum, ſed habent rõnem eandem ſecundum quid propter identitatẽ proportionis, q̃ in eis inuenitur, & ſecundum quid diuerſam pp diuerſitatem naturarũ ſuppoſitarũ illis proportionibus. Exemplũ, Forma & materia ſubſtãtialis, & forma, & materia accidentiũ ſunt analogata quædã ſub nominibus formæ & materiæ: habent. n. nomen cõe, puta formã & materiã & rõnem ſecundum nomẽ formæ ſiue materiæ eandem, & diuerſam hoc mõ: quia forma ſubſtantialis ita ſe habet ad ſubſtantiam, ſicut forma accidentalis ad accidens: ſimiliter materia ſubſtantiæ ita ſe hẽt ad ſubſtantiã, ſicut materia accidentis ad accidens. utrobique. n. ſaluatur identitas proportionum cum diuerſitate naturarum & unitate nominis: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 12. Metaph. com. 28. & clarius cum Ariſt primo Ethic. c. 7. Cõ. 8. & 9. Met. cõ. 12. circa med. c. 7.

QVIBVS ſic prælibatis, pono duas concluſiones. Prima eſt, Ens analogicè utroq; mõ analogiæ dĩ de ſubſtantia & accidente. Secunda concluſio, Ens dĩ de Deo & creatura ſecũdo modo tm̃. Cõcluſiones duæ. Prima concluſio probari poteſt rationibus factis contra Scotum, & maxime prima. Authoritatibus autem Ariſt. 4. Meta. tex. com. 3. & Cõmentatoris ibidẽ: expreſſe. n. ibi dicitur q ens non eſt unum, ſed ad unũ. Duodecimo quoque Meta. textu com. 28 expreſſe dĩ, q principia prædicamentorum nõ ſunt aliquo mõ eadem niſi ſecundum proportionem. Super qua authoritate põt argui ſic, Illa non ſunt uniuoca, quæ nullã identitatem habent niſi proportionis: ſed principia propria ſubſtantiæ, & accidentium ſunt huiõi: ergo &c. Minor expreſſe eſt in litera Ariſt. Maior eſt nota ex terminis: ſi. n. nullam aliam identitatem hñt niſi proportionis: oportet quòd careant unitate uniuoca. Et hæc authoritas eſt notanda contra Scotiſtas, quia ſi concedant ens habere unitatẽ analogã, dicunt cum hoc, q habet ẽt identitatẽ uniuocam: cuius oppoſitum Ariſt. dicit ſolam identitatem proportionis inter principia prędicamentorum ponens.

¶ Secunda concluſio non aliter pro nunc probetur, q̃ authoritate S. Tho. in quæſtionib. de ueritate, q. 2 artic. 2. ubi examinans quomodo ſcientia ſit analoga ſcientiæ diuinæ & ſcientiæ creatæ, expreſsè fatetur, q ſecundo modo ſit analoga, & non primo modo. Vnde cum ens dĩ de Deo, & creatura, hoc modo dicitur

1. trac. de analogia. ꝓportionabiliter, qui exprimitur, quòd ſicut Deus ſe habet ad ſuum eſſe, ita creatura ad ſuũ: ſed de his aliàs, cũ ex propoſito tractabitur, diffuſius loq̃ temur: mõ ſufficiant hæc pauca dixiſſe, ex quibus innoteſcere poteſt, q conceptus entis formalis eſt unus inæqualiter repræſentans eſſe ſubſtantiæ & accidẽtis Dei & creaturæ: & q conceptus obiectalis non habet niſi unitatem proportionis determinatæ ex identitate termini, uel unitate ꝓportionabilitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici poteſt, quòd cum talis unitas apud Ariſt. quarto Meta. tex. com. 2. ſufficiat ad obiectum ſcientiæ, ens non oportet poni uniuocum ad hoc, quod paſſiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiuſmodi habeant ſibi conuenientia. Hæc de quarto.

QVO ad quintum reſpondetur ordinatè ad argumenta.

¶ Et ad primum dicitur, q argumentum illud ſi aliquid probat alietatem conceptus non uniuocationem probat, ſicut ipſemet Scotus dicit, & id grãos concedimus illud, ſicut etiam Auic. q̃ tenet ens non eſſe prædicatum quidditatiuum, concedit ens dicere alium conceptum, non tamen uniuocum & quidditatiuũ. 1. diſt. 3. q. 8.

¶ Ad ſecundũ negatur cõſequẽtia. Ad cuius probationem dico, quod aliquod cõtinere uirtualiter aliud, põt intelligi dupliciter.

Vno modo ſicut cauſa uirtute ſua cõtinet effectum. Alio modo ſicut effectus cõtinet uirtutẽ cãæ, participando illã ſic: hoc ſtante Minor eſt falſa, etenim effectus quilibet uirtualiter cõtinet ſecundo modo Deum. Nec oportet q̃ continens iſto mõ ſit prius: imò neceſſariò eſt poſterius. Quòd ſi mihi dixeris, q̃ hoc eſt abuti uocabulis, quia apud oẽs continere uirtualiter nõ attribuitur niſi cauſę. dico q̃ ſi ſtat uis in uerbo, falſa eſt Maior, eo q̃ datur triplex modus continendi, ſcilicet eſſentialiter, uirtualiter, & participatiuè: ſicut effectus continet in ſe cauſam.

¶Ad tertium, conceſſo toto antecedenti, negatur conſequẽtia: ſufficit enim analogia illius rationis formalis.

¶Ad quartũ negatur conſequentia. Ad probationem dr, q̃ falſum ſupponit. ſ. q̃ ſubſtantia non immutet intellectum p propriam ſpẽm. Vnde ad eius probationẽ dico, q̃ quantitas & accidentia in Euchariſtia agunt & patiũtur totũ, quod ageret & pateretur ſubſtantia, ſi eſſet: ſicut. n. acceperunt modũ eſſendi ſubſtantiæ. ſ. abſque ſubiecto ita & agere & pati eius: & idẽ ex multis hoſtiis ſenſatis generatur in intellectu ſpecies intelligibilis ſubſtãtiæ panis; & eius quidditatiua cognitio, ſicut ad nutritionem agunt, ac ſi eſſet ibi panis: non. n. minus ex illis accidentibus nutrimur, q̃ ex aliis hoſtijs non cõſecratis: ſicut non minus ea conſecrata generantur uermes & cineres, quã ea nõ cõſecratis. Vñ ad argm̃ dico. q̃ panis abſens immutat, quia non eſt omnino abſens: remanſit. n. ibi accidens ſuum, quod eſt uice panis: quare non eſt ſimile de uiſu reſpectu tenebræ. Nec eſt contra nos authoritas Ariſt. quia hæc omnia habent locum, ubi eſt ſimpliciter abſentia obiecti: quam hic nõ concedimus quoad operationes.

¶Ad quintum dico, q̃ quia mediũ cõparatum uni extremorũ, vt oppoſitũ induit alterũ extremũ, ut dr̃ quinto Phy. tex. cõ. 6. ideo analogum comparatũ ęquiuoco, quod diuerſas rõnes ſimpliciter ſonat, uniuocum appellatum eſt ab Ariſt. ibi: & meritò, eo q̃ utebatur analogo ſecundum id, quod hẽt de unitate uocet. n. ad uerificandam illam maximam, q̃ cauſa & effectus nõ in ſola uoce conueniant, ſed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: unde textus non eſt contra nos.

Ad ultimum. ¶Ad Auicen & Algazelem dico quòd nihil contradicunt: quia aliatatem non uniuocationem conceptus entis inſinuant.

Subſtantiarum uerò quædam ſunt ſimplices, & quædam compoſitæ, & in vtriſque eſt eſſentia: ſed in ſimplicibus ueriori & nobiliori modo, ſecundum etiam quod habent eſſe nobilius, ſunt etiam cauſa eorum, quæ compoſita ſunt, ad minus ſubſtantia prima, & ſimplex, quæ Deus eſt.

¶Hic ponitur ſecunda comparatio, qua ſubſtantias inter ſe cõparat tali concluſione: Subſtantiæ ſimplices nobiliori & ueriori modo habent eſſentiam, quàm compoſitæ, quam probat dupliciter primò ſic Quorum eſſe eſt nobilius, eorum eſſentia eſt nobilior: ſubſtantiarum ſimplicium eſſe eſt nobilius, quam compoſitarum: ergo eſſentia ſubſtãtiarum ſimplicium eſt nobilior. Secundo ſic, Cauſa, ſupple effectiua, non uniuoca habet nobiliorem eſſentiam ſuo effectu: ſubſtantia ſimplex ſaltem prima eſt huiuſmodi cauſa compoſitarum: ergo ſubſtantia ſimplex eſt pfectioris eſſentiæ quàm compoſita.

Subſtantiæ Simplices ſubſiſtentes perfectiores ſunt ſubſtãtijs compoſitis. Ad euidentiam huius partis nota, q̃ ut habes a S. Th. quarto ſen. di. 2 q. 2. ar. 1 ad primũ, ſimplicitas nec perfectionẽ ſimpliciter nec imperfectionẽ ſonat, res. n. ex eo quod ſimplex, non habet perfectionẽ maiorẽ: ſed ex eo q̃ taliter ſimplex. i. ſimplicitatem talis rẽ habet. Vnde materia prima eſt ſimpliciſſima, & formæ accidentales ſunt ſimplices, & tamen non ſunt perfectiores ſubſtantijs compoſitis. Et ideo cum dicimus ſubſtantias ſimplices eſſe perfectiores compoſitis, inteligas non de quibuſcunque ſimplicibus ſubſtantijs, ſed de ſimplicibus ſubſiſtentibus in ſua ſimplicitate. quales ſunt ſubſtantiæ ſeparatæ omnes.

Sco. 1. di. 8. q. 1. ad primum quol. q. 5. PROPTEREA caueto hic opinionem Scoti in primo ſentẽ. diſt. 8. q. 1. dicentis ſimplicitatem eſſe perfectionem ſimpliciter. Vt autem ueritatem tutari ac falſum impugnare ſcias, notato quid ſit perfectio ſimpliciter.

Diffinitio perfectionis ſimpliciter. Perfectio ſimpliciter, apud Anſelmũ Monologio 15. eſt q̃ in vnoquoq; melius eſt ipſa, quã nõ ipſa. Gloſſa ſic, In vnoquoque. i. quantũ eſt indiuidui entis, i. hoc ens nõ in quantum eſt indiuiduum huius vel illius naturę, puta, hic hõ, aut hic Angelus, melior eſt, &c. q̃a cõparatiuũ includit ſuũ poſitiuũ: i. ò melior eſt. i. bonitatẽ ſeu perfectionẽ meliorem ponit, quã non ipſa, i. quam quolibet ſibi incõpoſſibile: ita q̃ ly non ipſa. non teneatur contradictoriè, ſed incompoſſibiliter. Vnde perfectio ſimpliciter exigit duas cõditiones: primo, q̃ dicat pfectionẽ: ſecũdò, q̃ illa perfectio in indiuiduo entis ſit melior, quã quolibet ſibi incompoſſibile. Propter defectum. n. primæ cõditionis ſĩ relatio, quã negatio à perfectionibus ſimpliciter excluditur. Propter verò defectum ſecũdæ, ſentire, ridere, latrare, & hmõi pfectiones ſimpliciter nõ ſunt: quia licet ſint meliora in indiuiduo huius vel illius naturæ, non tamen entis. Diximus quòd ly non ipſa, teneatur incompoſſibiliter & non contradictoriè q̃a aliter omne poſitiuũ eſſet pfectio ſimpliciter, quia in indiuiduo entis melius eſt poſitiuũ quodlibet quolibet contradictorio formaliter ſumpto. Nec ſuperficietenus cõſideret primã cõditionẽ: q̃a pp defectũ eius ſimplicitas non dicit pfectionẽ ſimpliciter. Simplicitas. n. nihil aliud eſt quã negatio compoſitionis: vnde non eſt perfectio, ſed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo enim quodlibet incompoſſibile ſimplicitati dicit imperfectionem: ergo ipſa ſimplicitas eſt melior in vnoquoq; quam nõ ipſa & conſequenter perfectio ſimpliciter. Oportet enim addere in antecedente: & ipſa dicit perfectionem, quod falſum eſt: quia negatiuum prædicatum eſt.

¶Poteſt autem contra Scoti poſitionem arguere ſic. Nulla perfectio ſimpliciter ſaluatur in relatione, ut relatio eſt: ſimplicitas aũt ſaluatur in relatione, vt relatio eſt: ad, ſiquidem eſt ſimpliciſſimum, nullam enim compoſitionem includit. & vniuerſaliter ſecundum Scotum omnis differẽtia vltima relationis, ergo, &c. maior patet, ex eo quod relatio vt relatio nec perfectionem nec imperfectionem ſonat apud nos & Scotum.

¶Præterea, Quod diuiditur per quantũ, & non quantũ, non eſt pfectio ſimpliciter. patet iſta, q̃a implicat q̃ aliquid ſit nõ quãtũ & pfectio ſimpliciter. Sed ſimplicitas diuiditur p quantũ & non quantũ. ergo, &c. Patet minor, quia diuidit in ſimplicitatẽ relatiuam & abſolutã: ſimplicitas autẽ relatiua eſt non quanta.

¶Si dicatur ad iſta, q̃ relatio formaliter ſumpta nõ eſt ſimplex, ſed ſimpliciter prædicat de ea denominatiuè: hoc nõ euadit argumenta: q̃a ſimplicitas relatiua eſt paſſio relationis ſecũdm hoc, aut modus intrinſecus. Impoſſibile eſt aũt q̃ alterũ horũ ſit pfectius eo, cuius eſt vt arguatur ſic: Nulla paſſio eſt maioris entitatis ſubiecto ſuo: ſimplicitas denominans relationẽ eſt eius paſſio, ſicut vniuerſaliter paſſio ſuperioris eſt paſſio inferioris, licet nõ primo: ergo ſimplicitas relationẽ denominans nõ eſt maioris entitatis relatione, ſed relatio nõ eſt quãta. ergo ſimplicitas relatiua nõ eſt quãta: ergo nec pfectio ſimpliciter. Stat ergo aſſũptũ uerũ. ſ. q̃ ſimplicitas diuidi͛t p quantum & non quantum.

¶Similiter arguere poteſt, ſi dicãt q̃ ſimplicitas ſit modus, q̃d tñ minus cõſonum ueritati eſt. Subſtantiæ ergo immateriales (nõ rõne ſimplicitatis ſunt pfectiores eſſentijs ſubſtantiarum compoſitarum) ſed ratione ſimplicitatis ſubſiſtentis, & adunantis in ſe tantam perfectionem, ita indiuiduẽ, qua gaudent.

Sed quia illarum ſubſtantiarũ eſſentiæ ſunt nobis magis occultæ, ideo ab eſſentijs compoſitorum incipiendũ eſt: ut à facilioribus conuenientior fiat diſciplina. In ſubſtantijs igitur cõpoſitis forma & materia notæ ſunt, ut in homine anima & corpus. Non autem poteſt dici, q̃ alterum eorum tantum eſſentia dicatur eſſentia. Quod enim materia ſola non ſit eſſentia, planũ eſt: quia res per ſuam eſſentiam cognoſcibilis eſt, & in ſpecie ordinatur vel in genere: materia autem nõ eſt cognitionis principium: nec ſecundum cauſam aliquid ſpecium vel ad genus determinatur. ſed ſecundum id ſolum, quo in actu aliquid eſt.

Materia nõ eſt eſſentia cõpoſitæ. ¶In hac ſecunda parte capituli quia ut eſſentia in ſubſtãtiis cõpoſitis, declaratur (q̃a à notioribus inchoandũ eſt) cõcluſionẽ hãc negatiuã ponit, Materia ſola nõ eſt eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ: quã duplici rõne phat: Prima eſt talis, Illud q̃d eſt eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ eſt principiũ cognoſcẽdi illã: ſed materia ſola nõ eſt principiũ cognoſcẽdi illã: ergo materia ſola non eſt eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ. Maior patet ex eo, quod vnũquodq; per ſuã eſſentiã cognoſcit͛ quidditatiuè: vñ oẽs aliæ cognitiones oriũtur. Minor habetur ex 9. Meta. text. com. 20. ubi dicitur, quod principium cognoſcendi eſt actus & non potentia.

¶Secũda rõ eſt. Eſſentia ſubſtãtia cõpoſitæ eſt id, quo res ponitur in gñe & ſpecie: ſed materia ſola non eſt id quo res ponitur in genere & ſpecie, ergo materia ſola non eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ. Maior eſt euidẽs inducendo in ſingulis: Socrates. n. per ſuã naturã in ſpecie humana collocatur: ſimiliter in genere animalis: & ſic de alijs. Minor probatur: quia id, quo aliquid in ſpecie reponit, oportet quod actuale ſit, eo quod eſt principium, diſtinguendi ipſum ab alijs ſpeciebus: & collocandi ipſum in tali gradu vniuerſi: materia autem ſola actualitatem non includit. Com. 7. Met. t. 21 et com. 34.

Eſſentia ſubſtantiæ compoſitę nõ eſt ſola forma. *Neque etiam forma tantum ſubſtantia compoſitę eſſentia dici poteſt, quamuis quidam hoc aſſerere conentur. Ex his enim, quæ dicta ſunt, patet, quòd eſſentia eſt id, quod per diffinitionem rei ſignificatur: diffinitio autem ſubſtantiarum naturalium non tantum formam, ſed & materiam continet. aliter enim diffinitiones naturales & Mathematica non differrent. Nec enim poteſt dici, quòd materia in diffinitione ſubſtantiæ naturalis ponatur, ſicut additum eſſentiæ eius. vel*

ens

tis extra illam naturam, vel eſſentiam eius: quietè hic modus proprius eſt accidentibus, quæ eſſentiam perfectæ non habent: unde oportet, quòd in diffinitione ſua ſubſtantiam, vel ſubiectum recipiant, quod eſt extra genus eorum: patet ergo quòd eſſentia comprehendit materiam, & formam.

¶Hic ponitur ſecũda concluſio negatiua talis, Eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ non eſt ſola forma, quã unica rõne probat ſic, Illud eſt eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ, quod p eius diffinitionẽ ſignificatur: ſed ſola forma p eius diffinitionẽ nõ ſignificatur: ergo ſola forma nõ eſt eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ. Maior eſt de ſe nota: minor, pbatur: quia diffinitiones naturales p hoc differũt a Mathematicis: qa iſtæ ſignificãt ſolã formã i. formã abſq; materia ſenſibili: naturales uerò ſignificãt formã, & materiã ſenſibilẽ.

¶Sed ad hanc rationem poteſt dici, quòd cum ſignificari p diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, ut pars rei diffinitę. alio modo, ut ſubiectum rei diffinitæ: ſeu ut deferens rẽ diffinitam, per diffinitionem naturalem ſignificatur ſola forma ut res diffinita: & ideo quidditas eſt ſola forma: materia autem ſignificatur, ut quidditatem deferens.

¶Contra hanc rãtionem ſubiungitur in litera talis ratio, Illud quod eſt propriũ accidẽtibus ex imperfectione ſuæ eſſentiæ, nõ cõuenit ſpeciebus ſubſtãtiis: ſed recipere in diffinitione aliquid extra eſſentiã ſuam eſt propriũ accidẽtibus ex impfectione ſuæ eſſentiæ: ergo hoc nõ conuenit ſubſtãtiis ſpeciebus. Maior patet ex terminis: quod.n. eſt proprium alicui ex ſua imperfectione, non conuenit alteri habenti perfectionem oppoſitam illi impfectioni. Minor habetur ex ſeptimo Met. tex. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, q; licet formæ partis, puta animæ, cõueniat etiã diffiniri per aliquid extra eſſentiã eius: ac p hoc iſtud uideatur eſſe nõ propriũ accidẽtib. ſed cõe eis & formis partiũ, in rei tñ ueritate propriũ eſt accidentium, eo q; diffinitio nõ eſt niſi rerũ exiſtentiũ in recta linea prædicamẽtali habẽtium ſpeciẽ completã, cũ diffinitio cõponatur ex genere, & differẽtia, ſola aũt accidentia inter entia, & ſpecie completa ſunt p additamentum diffinibilia: & ideo proprium accidentibus dixit eſſe tali modo diffiniri: unde & anima diffinitur per aliud extra eſſentiã ſuã, pro quãto participat de accidentis natura eſſe i alio.

Eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ nõ eſt relatio ĩter materiã, & formã, aut aliqd ſupadditum com poſito.

Non etiam poteſt dici, quòd eſſentia ſignificet relationem, quæ eſt inter materiam & formam, uel aliquid ſuperadditum illis, quia hoc de neceſſitate eſſet accidens extraneum a re, nec per eã res cognoſceretur: quæ omnia eſſentiæ conueniunt. per formam.n. quæ eſt actus materiæ, materia efficitur ens actu. & hoc aliquid: unde illud, quod ſuperaduenit, nõ dat eſſe actu ſimpliciter materiæ, ſed eſſe actu tale, ſicut accidentia faciũt: ut albedo facit actu album, unde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari ſimpliciter, ſed ſecundum quid.

¶Hic ponitur tertia concluſio negatiua, Eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ, non eſt aliqua relatio inter materiã, & formam, aut aliquid additũ compoſito ex materia, & forma: quam probat ex duabus rõnibus. Primo ſic, Omnis relatio media inter materiã, & formã, & ſimiliter omne additum cõpoſito ex materia & forma eſt accidens extraneũ ſubſtantiæ: nulla eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ eſt accidens extraneũ, ergo. Minor eſt de ſe nota. Maior uerò probatur, Omne aduenicns enti ſimpliciter faciẽs formaliter ens tale eſt accidens extraneæ naturæ a ſubſtãtia: oĩs relatio media inter materiã & formã, & omne additũ cõpoſito adueniunt enti ſimpliciter, & faciunt ens tale: ergo omnia hmõi ſunt accidentia extraneæ naturæ a ſubſtantia cõpoſita. Huius p ſyllogiſmi Minor declaratur: primò ex eo q; forma ſubſtãtialis aduenicns materiæ facit eſſe ſimpliciter, & hoc aliquid, ut dr ſecũdo de Anima, tex. com. 2. Declarabitur ſecundo ex eo, q; generatio terminata ad formã ſubſtantialẽ eſt generatio ſimpliciter: terminata uerò ad formã accidentalẽ, eſt gñatio ſecundũ quid, ut dr 5. Phy. tex. cõ. 7. cũm.n. materia Socratis acquirit formam ſubſtantialem, tunc ſine additione dicitur Socrates fieri: acquiſita aũt forma ſubſtantiali, cum magnitudinẽ acquirit, non dicit Socrates fieri ſimpliciter, & ſine additione, ſed fieri magnus.

¶Secunda ratio eſt iſta. nullum additum ut relatio illa media, aut ut quomodolibet ſequẽs compoſitum ex materia & forma eſt proprium principium a priori perfectæ notitiæ ſubſtantiæ compoſitæ: eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ eſt proprium principium a priori compoſitæ notitiæ eius: ergo. &c.

Boetius li. de duabus naturis, & una perſona Chriſti.

Relinquitur ergo quòd nomen eſſentiæ in ſubſtantiis compoſitis ſignificat illud quod eſt ex materia & forma compoſitũ: & huic poſitioni ſonat uerbum Boetij in commento Prædicamentorum, ubi dicit q; Ouſia ſignificat compoſitum. Ouſia.n. apud Græcos idem eſt, quod eſſentia apud nos, ut ipſemet in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicenna autem dicit, quod quidditas ſubſtantiarum compoſitarum eſt ipſa compoſitio formæ, & materiæ. Commentator autem dicit ſuper ſeptimo Metaphyſicæ, natura quam habent ſpecies in rebus generalibus eſt aliquod medium. i. compoſitum, ex materia, & forma. Huic etiam ratio concordat, quia eſſe ſubſtantiæ compoſitæ non eſt tantum formæ, nec tantum materiæ, ſed ipſius compoſiti: eſſentia autem eſt ſecundum quam res dicitur eſſe. Vnde oportet ut eſſentia, qua res denominatur ens, non tantum ſit forma, nec tantũ materia, ſed utrumque: quamuis huiuſmodi eſſe, ſuo eſſentiæ ſola forma ſuo modo ſit cauſa. Sicut.n. in alijs uidemus, quæ ex pluribus principijs conſtituuntur, quòd res denominantur ex altero illorum principiorum tantum, ſed ab eo quod utrumque complectitur, ut patet in ſaporibus, quia ex actione calidi digerentis humidum cauſatur dulcedo: & quamuis hoc modo calor ſit cauſa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, ſed à ſapore, qui calidum & humidum complectitur.

5. Met. c. 4 com. 27.

¶Hic ponitur quarta concluſio affirmatiua: Eſſentia in ſubſtantiis cõpoſitis ſignificat cõpoſitũ ex materia & forma, quã p locũ a diuiſione concludit ex authoritate Boetij, Auic. & Commentatoris, ſeptimo Met. com. 27. & rõne tali probat, Id quo tanquã principio cõpleto denominãte, ſubſtantia compoſita eſt ens, eſt compoſitũ: ſed eſſentia ipſius ſubſtantiæ compoſitæ eſt id, quo tanquã principio completo denominante ſubſtantiæ compoſitæ eſt ens: ergo eſſentia ipſius ſubſtantiæ cõpoſitę eſt compoſita. Minor de ſe eſt clara. dicitur.n. & eſt Socrates ens propter ſuam eſſentiam, quam habet: Maior uerò declaratur ſic, Quandocunque aliqua res ex plurib. principiis cõſtruitur, non eſt talis ex altero eorũ, ut cõpleto principio, ſed ex complectente utrũq;, ſed ſubſtãtia cõpoſita eſt ens ex pluribus principijs cõſtitutũ. i. materia & forma: ergo nõ ex altero, tãquã cõpleto principio, ſed cõplectẽte utrunq; eſt, & dr ens: ſed id qd cõplectitur utrunq; eſt cõpoſitũ: ergo id, quod ſubſtãtia cõpoſito tanquã cõpleto principio, denominãte eſſe, oportet eſſe cõpoſitũ, quod erat probandũ: Maior huius p ſyllogiſmi exẽplariter in ſaporibus declaratur in litera tãquã ex notioribus: & declaratio eſt manifeſta per ſe: quod aũt dicit, q; ſola forma eſt cauſa eſſendi, infra patebit.

QVÆSTIO IIII.

Num materia ſit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatiõe, an materia ſit pars quidditatis naturalis in hac dubitatione tria faciam: primò ponẽ opinionẽ com. 2. opin. S. Tho. tertiò reſpondebitur argumentis oppoſitis.

QVO ad primũ Cõmentator 6. Met. cõ. 11. & 34. opinatur, materiã non eſſe partẽ quidditatis naturalis, ſed cadere in diffinitione rei naturalis, ut deferẽs illã quidditatem: adducit aũt in 34. cõ. ad hæc rõnẽ talẽ: Eſſentia rei eſt ſubſtãtia declarans rẽ quidditatiuẽ: materia nõ eſt ſubſtãtia declarãs quidditatem rei: ergo materia non ptinet ad eſſentiã rei: minor colligitur ex primo Phy. tex. cõ. 69. ubi dr, q; materia ſecũdũ ſe eſt ignota: & per conſequẽs alterius declaratiua non eſt. Ex cõ verò 21. põt elici talis cõ ad hoc: ſi quidditas hominis eſſet hõ cõpoſitus ex materia & forma, tũc quidditas hominis haberet quidditatẽ: & ſic quidditatis eſſet quidditas: qđ eſt falſum. Tenet cõſequẽtia, quia quæcunq; ſunt idẽ, quicquid habet unũ, habet reliquũ. ſi ergo quidditas hominis & homo cõpoſitus ſunt idẽ, cum homo cõpoſitus habeat quidditatẽ, ſequitur q; quidditas hominis habeat quidditatẽ. Hanc eandẽ poſuit onẽ vt docere Ariſt. 7. Meta. tex. cõ. 34. ſcilicet ipſẽ dicens materiam non eſſe partem quidditatis: & ſecundo Phy tex. com. 28. partes diffinitionis in genere cauſæ formalis collocans. Vnde & 10. Met tex. com. 25. dicit quòd mas & fœmina non uariant ſpeciem, quia ſunt differentiæ materiales.

Commẽ. ſecundo opinionẽ

¶Idem etiam perſuaderi poteſt ex conſequentibus materiam: materia enim eſt cauſa corruptionis, diſtinctionis, ſuppoſiti à natura, ſenſibilitatis & ſimilium, quorum oppoſita conueniunt quidditatibus: ſunt enim eſſentiæ rerum ingenerabiles, incorruptibiles, inſenſibiles, & huiuſmodi. Hæc de primo.

QVO ad ſecundum S. Tho. 6. Met. ſupra tex. com. 33. & prima parte q. 75. art. 4 & hic tenet materiam eſſe partem quidditatis ſubſtantiæ naturalis: probat hanc concluſionem tribus rationibus quarum duæ in litera poſitæ ſunt. Tertia uerò eſt iſta. Quicquid de eſſentia omnium indiuiduorum contentorum ſub ſpecie, uniuerſaliter conceptum eſt de eſſentia ſpeciei: iſta eſt uera pro tanto, quia aliter eſſentia ſpecifica non prædicaret eſſentialiter totam eſſentiam indiuidui: ſed materia eſt de eſſentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia uniuerſaliter accepta eſt de eſſentia ſpeciei, & ſic non cadit in ſpecie, ut deferens ipſam, ſed vt pars eſſentialis.

Lect. 9.

¶ Secũdò ſic, Oĩs differẽtia differentiũ reducitur ad aliqua primo diuerſa: alioqnin nõ eſſet ſtatus in differẽtiis: ſed indiuidua ꝓpriè differũt, ergo eorũ differẽtia reducit̃ ad aliqua primò diuerſa, hæc nõ ſunt naturæ ipſorũ, nec priuationes, nec accidẽtia aliqua, ergo ſunt hecceitates. ꝓbatio huius vltimi aſſumpti quoad tertiã partẽ, qa ſi differẽtia idiuiduorũ reducit̃ ad aliqđ accidẽs, maximè reducit̃ ad quãtitatẽ: ſed hoc nõ. Qđ ſic patet: qrãt.n. per qđ hæc quãtitas & illa quãtitas differãt, nõ ſeipſis: ſic.n. ſpecifice diſtinguerẽtur aliquo alio, puta ſitibus. Sed hoc nõ põt eſſe: qa aut diſtinguũtur ſitu, qui eſt ſpeciale ꝑdicamentũ, & hoc nõ, qa ille eſt poſterior, quãtitata aut ſitibus, qa eſt differẽtia quãtitatis, & hoc non: quia quæritur per quid illi ſitus diſtinguũtur, aut ſeipſis, & hoc nõ põt dici: quia ſeipſis non ſunt hi, aut aliquo alio, & ſic in infinitũ. Et propterea cum ſitus, qui eſt differẽtia quãtitatis integretur ex cõtinuatione & permanẽtia partiũ, idẽ eſt dicere, hæc quãtitas differt ab illa propter aliũ ſitũ, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate ſeipſa.

¶ Tertiò ſic, Id qđ ſe toto primò cõſtituit aliqđ ſingulare in ſua entitate ſingulari, & vnitate cõſequẽte talẽ entitatẽ, et ſe toto primo repugnat diuidui diuiſione oppoſita illi vnitati: & cõſequẽter eſt principium indiuiduationis, ſed ſola proprietas indiuidualis ſeu hecceitas eſt huiuſmodi. ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodẽ modo probatur, vt ſupra. Hæc de ſecundo.

Cõtra Scoti exiſtimationẽ.

QVO Ad tertiũ arguitur cõtra opinionẽ Sco. dupliciter. Primò ſic: Oĩs actus ſingularis præexigit potentiã ſingularẽ, quam actuat: ſed hecceitas eſt actus ſingularis, ergo præexigit potentiã ſingularẽ, quã actuat: ſed illa potẽtia eſt natura ſeu in natura ipſius indiuidui, ergo natura indiuidui eſt ſingularis ante aduẽtũ hecceitatis: & ſic hecceitas nõ eſt principiũ indiuiduationis ꝓpoſitiones aſſumptæ oẽs ſunt Sco. in hac materia, etiã maior: quæ tñ probatur ex doctrina Ariſt. 2. Phyſ. tex. com. 38. vbi docet cõparatiões cauſarũ, vnde ſicut forma particularis ꝓexigit materiã particularẽ: & ſic actus potẽtiã. Si dicatur, ꝙ hoc eſt verũ, vbi actus potẽtia diſtinguunt̃ realiter, eo ꝙ tũc potẽtia realiter recipit actũ: hoc nõ obſtat: eo ꝙ ſecũdũ Sco. qñ aliqua duo adunantur realiter, eundẽ ordinẽ ex natura rei retinẽt, quẽ haberent ſi eſſent diſtincta realiter. cũm ergo actus ſingularis ſi diſtinctus eſſet realiter, ex natura ſua præexigeret potẽtiã ſingularẽ: oportet ꝙ & nũc hoc idem exigat, cũm ordo idem ſeruetur.

¶ Secũdo ſic, illa q̃ ſunt principia indiuiduationis, ſunt ſeipſis primò diuerſa: hecceitas Socratis & Platonis nõ ſũt hmõi: ergo. Maior eſt Scoti, minor ꝓbatur, id ꝙ conuenit magis cũ vno quã cũ alio, nõ eſt primò diuerſum ab eo, cũ quo magis conuenit: ſed hecceitas Platonis magis cõuenit cũ hecceitate Socratis quã cũ hecceitate albedinis: ergo hecceitates Platonis & Socratis nõ ſunt primò diuerſæ. Maior pro ſyllogiſmi patet ex terminis. primo.n. diuerſum ab alio nõ cõuenit cũ illo, Minor ꝓbat̃ dupliciter: primò: qa hecceitas Socratis & Platonis cõuenit in ſpecie: hecceitates Socratis & albedinis differũt genere. Secũdo, quia illa magis cõueniũt quæ magis aſſimilãtur: magis aũt aſſimilãtur quæ ſunt magis cõparabilia: hecceitates aũt Socratis & Platonis ſunt cõparabiles magis quã hecceitates Socratis & albedinis: ſicut vniuerſaliter res eiuſdẽ prædicamenti ſunt magis cõparabiles, quã res diuerſorum prædicamentorũ.

¶ Tertio ſic, Quod cõuenit & repugnat alteri indiuiduo eiuſdẽ ſpeciei præexigit neceſſario ipſorũ diſtinctionẽ: proprietas indiuidua is, puta Sorteitas, cõuenit Socrati, & repugnat Platoni eiuſdẽ ſpeciei indiuiduo: ergo proprietas indiuidualis ꝓexigit diſtĩõnẽ Socratis à Plat. & ſic ꝓprietas indiuidualis nõ eſt id, quo primò Socrates diſtinguit̃ à Plat. Concluſio eſt falſa ſecũdũ Sco. proceſſus eſt bonus. ergo altera ꝓmiſſarũ eſt falſa: vtraqꝫ aũt eſt ſua: ergo oĩno falſus cõuincit̃: & Maior quidẽ hĩ à Scoto in quolibet. q. 2. Minor aũt eſt ſua cõcluſio quam nunc impugnamus.

¶ Quartò uidẽdo hãc poſitionẽ cõtradicere Peripateticis. Ab Ariſt. & Com. 12. enim Metaph. tex. com. 49. ſic hæc cõſequẽtia, primũ cęlũ, id eſt primũ principiũ eſt vnũ ſpecie & plura numero: ergo habet materiã, quæ conſequentia nulla eſſet, ſi proprietas indiuidualis poneretur diſtinguere indiuidua eiuſdem ſpeciei.

¶ Gloſſam aũt Sco. intelligẽtis per materiã indiuidualẽ ꝓprietatẽ, deſtructiuã eſſe textus, apparet ex Cõmentatore ibi dicẽte, Omne qđ eſt vnũ in ſpecie & plura in numero, habet materiã: ſed iam declaratum eſt ꝙ principiũ cęli nõ habet materiam. ex quibus verbis apparet, ꝙ de illa materia loquitur, quã declarauit non eſſe in primo principio. Apparet autẽ in tex. com. 30. expreſſe declaraſſe motorem cœli non habere materiam ad vbi & ad eſſe, & nullam feciſſe mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius gloſſę ex 3. Metaph. tex. com. 11. vbi dicitur ꝙ omnis multitudo, aut eſt rerum differentium ſecundum formam, aut ſecundum quantitatem, quod idem habes in commentatore in primo Phyſic. com. 6.

Tex. cõ. 9. & 93.

¶ Nec admittẽda eſt gloſa Antonii Trõbetę, ꝙ intelligitur cõcomitãter. Eodẽ enim modo & vniformiter debet teneri (ly ſecundum) in primo membro & in ſecundo: in primo aũt notat cauſalitatẽ, ergo & in reliquo. Deprehendi quoqꝫ poteſt eſſe puram fictionẽ nouam hanc de hecceitatibus inuentionem, ex primo cœli textu com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorum in eadem ſpecie, in rebus materialibus non niſi ex materia, aſſignant Ariſt. & Com. Hæc de tertio.

QVO ad quartum opinio S. Tho. poſita ab eo hic & in multis aliis locis eſt ꝙ materia ſignata eſt principium indiuiduationis.

Circa hanc concluſionẽ aduertendum eſt, ꝙ Thomiſtę inter ſe differunt & conueniunt. Conueniunt in hoc omnes, ꝙ ad indiuiduationem duo concurrere debent, materia & quantitas. Differunt autẽ quia aliqui tenent, ꝙ aggregatum ex materia & quantitate ſit intrinſecũ indiuiduationis principium materia dante incõmunicabilitatem, ſiue in diſtinctione in ſe, quãtitate dante diſtinctionẽ ab aliis: & tale aggregatũ dicunt eſſe materiam ſignatam. Alii verò longè melius ſentiunt dicẽtes, ꝙ principium intrinſecũ indiuiduationis & quo ad incõmunicabilitatem, & quo ad diſtinctionem ab aliis eſt materia ſignata nõ materia quanta: ſeu aggregatum ex materia & quantitate. Et cum hoc iudicio meo ſit doctrina S. Th. vera vt oſtendatur, ideo hãc declarare volumus & tueri: declarando primò quid importet materia ſignata, ſecundo excludendo primã expoſitionẽ Thomiſtarum, tertiò probando concluſionem intentam.

¶ Materia ſignata nihil aliud eſt quã materia capax huius quãtitatis, ita ꝙ non iſtius: hæc namqꝫ materia eſt pars intrinſeca Socratis de cuius diffinitione eius ſi diffiniretur. Imaginandũ eſt. n. ꝙ agẽs particulare, puta hoc ſemen cõtinue appropriat materiam ad formã inducendam hoc modo, ꝙ ſicut ſemen humanum appropriat materiam ad animam: ita hoc ſemen ad hanc animã: vnde cũ in primo inſtãti generationis Socratis, quod eſt primũ eſſe Socratis, & primũ nõ eſſe formæ præcedẽtis, & accidentiũ primo ordine naturæ fiat particulare compoſitũ. deinde naturali ordine ſequũtur oĩa accidẽtia (in via noſtra) in illo priori ſcđm naturã: quo cõpoſitũ particulare terminat ꝑ ſe primò generationẽ: materia q̃ eſt pars intrinſeca eius, ſ. Socratis, ita eſt appropriata ipſi Socrati ab agẽte particulari, ꝙ nõ eſt capax alterius quãtitatis quã eius quã Socrates ſibi determinat: oĩum enim natura conſtantiũ determinata eſt ratio magnitudinis & augmẽti, vt dr̃ ſecundo de Anima ex com. 4. & talis materia vocatur materia ſignata. Nihil ergo addit materia ſignata ſupra materiã, niſi capacitatem huius quãtitatis ita ꝙ non illius. Capacitas autem materiæ reſpectu huius quantitatis nihil aliud eſt quã potẽtia receptiua huius quãtitatis: ita quod nõ illius, potẽtia aũt receptiua nihil realiter diſtinctũ in recto dicit: ſed addit aliquid reale diſtinctũ ſecundũ rationẽ tantùm à materia. Sicut materia propria nihil addit ſupra materiã realiter diſtinctũ ab ipſa: dicit tñ aliquid reale in materia quod non explicat materia ſecundũ ſe: materia enim ſignata non eſt diffinibilis, niſi per hãc quantitatẽ ſi diffiniretur: ſicut propria potẽtia non niſi per propriũ actũ diffinitur, vt dr̃ tertio Phyſicorũ, textu cõ. 10. Materia autẽ ſecundũ ſe hanc quantitatem in ſua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia ſignata, & materia ſub certis dimenſionibus idem importãt: & propterea S. Tho. non dixit materiã ſignatam materiam cũ certis dimenſionibus, ſ. ſub certis dimẽſionibus: & alibi dicit, ꝙ ſicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialẽ diſtinguit genericè corpora cœleſtia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc vel illam quantitatẽ diſtinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur ſignata nõ dicit aggregatum ex materia & quantitate, ſed materiam in recto ſignificat, quantitatem vero in obliquo: ſicut potẽtia materiæ ſignificat materiam in recto: in obliquo uero actum, quẽ reſpicit, eo ꝙ non niſi per actum eſt diffinibilis. Et ſic manifeſtum eſt quid importet materia ſignata.

¶ Quod aũt Thomiſtę alii nõ cõuenienter exponant, ſic declaratur, Idem eſt principiũ diſtinctiuũ indiuidui à ſpecie & ab altero indiuiduo eiuſdẽ ſpeciei: ſed materia non quanta, ſed ſic ſignata modo præexpoſito eſt principiũ intrinſeca diſtinctiuũ indiuidui à ſpecie: ergo nõ materia quãta: ſed materia ſignata eſt principiũ intrinſecũ diſtinctiuũ indiuidui ab altero eiuſdẽ ſpeciei indiuiduo. Minor ab eis cõceditur: & eſt S. Tho. expreſſè in tractatu q de principio indiuiduationis vocatur, q ſcđm ueritatẽ & antiquũ titulũ uocatur de Potẽtiis cognoſcitiuis: ut habetur in Bibliotheca ſummi Pontificis, in qua ſola tractatũ illum completũ uidi: eſt.n. truncatus ille, qui cõmuniter habetur. Maior uerò nõ niſi uoce a proteruis negari poſſe vr̃: uniuerſaliter nanqꝫ uerũ uidemus, ꝙ quãcunqꝫ aliquod cõmune diuiditur in plures partes ſubiectiuas, per idẽ differunt inferiora inter ſe, & à ſuperiori: ſicut per idẽ homo differt ab animali, & à Leone, ſc. differentia propria: unde & Porphyrius tres actus differentiæ dat, diuidere ſuperius, conſtituere inferius, & diſtinguere.

Tract. de principio Indiuiduationis.

c. de differentiis.

gueri cõſtitutũ à ſuperiori, & aliis comparibus. Probatur ergo hæc cõcluſio nõ õ præexpoſito, ſ. materia ſignata eſt intrinſecum indiuiduationis principiũ: illud eſt intrinſecũ principiũ indiuiduationis, cui primò repugnat cõicari pluribus per modũ, quo vniuerſale cõmunicatur particulari: ſed materia ſignata eſt id, cui primò repugnat cõmunicari, vt vniuerſale particulari, ergo, &c. Maior ab oĩbus conceditur. Minor vero probatur: ſed nota q minor duo includit in ſe, q materiæ ſignatæ repugnat cõmunicari pluribus: & quod primò ei repugnat: primũ horũ ex ſe patet: materiã enim capacẽ harũ quãtitatis tñ, impoſſibile eſt plurificari. Secundũ autẽ probatur, illud cõpetit primò materiæ ſignatæ, q circũſcripto quocunq; alio ſibi conuenit: & ipſa circunſcripta nulla alteri cõuenit (ex primo Poſteriorũ) ſed nõ cõmunicari pluribus vt vniuerſale particulari circunſcripto quocũq; alio exiſtẽte in ſubſtãtia ſenſibili conuenit materiæ ſignatæ: & ipſa circunſcripta nulla alteri conuenit: ergo non cõmunicari pluribus primò conuenit materiæ ſignatæ inter oĩa, quæ in ſubſtãtia ſenſibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtrãq; ſui partẽ, quo ad primã ſic id qđ materia ſignata præciſe ſumpta ſibi vendicat, ita quod ſub eius oppoſito nõ eſt intelligibilis, cõuenit ſibi circunſcripto quocunq; alio: patet iſta ex terminis, ſed incõicabilitas cõuenit materiæ ſignatæ præcisè vt ſic acceptæ: ita q ſub eius oppoſito materia ſignata nõ eſt intelligibilis: non.n. poteſt intelligi materia propria indiuidui cõicabilis: ergo incõmunicabilitas conuenit materiæ ſignatæ circunſcripto quocunq; alio. Secunda pars minoris patet exemplariter, q: circũſcripta Socratis materia ſignata, ſeu materia ꝓpria: q idẽ eſt, certũ eſt q non remanet hic, neq; forma eius remanebit hic, neq; ipſa materia, ſi enim materiã propriam non habet per quid, erit per ordinem communiũ. Secundo probatur eadẽ

Secunda ratio. dem cõcluſio ſic: Fruſtra fit per plura, quod poteſt fieri per pauciora, & æquè bene, ſed abſq; quibuſq; aliis ex materia ſignata ſufficienter ſaluatur indiuiduatio ſubſtantiæ cõpoſitę: ergo fruſtra addũtur quæcunq; minor ex dicendis apparebit: vbi ſolutis aduerſariorũ rationibus, ſtabilitat firma remanebit poſitio noſtra. Et cõfirmatur, quia cũ in ſubſtãtia cõpoſita nõ ſint niſi materia & forma & cõpoſitum ex his, & accidẽtia quæcũq; indiuiduo accidunt, nullã aliã intrinſecã cauſam habens, niſi aliquid horũ: & ſic ad inueſtigandã indiuiduationis cãm nõ oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadẽ concluſio authoritatibus Ariſt. & Com. ſupra inductis, quas nõ opus eſt repetere. Apparet quidẽ apud eos euidenter oẽm diſtinctionem aut ea formis, aut à quantitate oriri. Eſt igitur materia ſignata intrinſecũ indiuiduationis principiũ: quo intrinſecè (licet particulariter) Socrates eſt hic. Dico aũt particulariter: quia non arbitror materiã ſignatã eſſe ipſam indiuidualẽ ꝓprietatẽ ſeu differẽtiã: ſed potius differentiæ indiuidualis eſſentiale principiũ. Opinor.n. q proportio materiæ ſignatæ ad proprietatẽ, ſeu differentiã indiuidualẽ ſit, ſicut proportio animę humanę ad differentiã hominis cõſtitutiuã, ſicut.n. anima intellectiua nõ eſt ipſa differentia, puta rationale: ſed id vnde ſumitur, ita materia ſignata non eſt ipſa differẽtia indiuidualis: ſed id vnde ſumitur, & qđ cauſat ipſã intrinſecè. Et ſicut homo eſt homo, & per rõnale tãquã per principiũ formale totale, & per animã intellectiuã tanquã per principiũ partiale intrinſecũ formale, à quo rationale mẽdicat & cauſatur: ita Socrates eſt hic per differentiã indiuidualẽ, tãquã per totale quoddã denominãs, qđ nihil aliud eſt, quã gradus indiuidualis: ſicut differẽtia ſpecifica eſt gradus ſpecificus & per materiã ſignificatã per priorẽ cauſam intrinſecam à qua ipſa indiuidualis differentia mendicat. Vt ſic inter nos & Sco. in hoc ſtet diuerſitas, q ipſi differẽtias indiuiduales abſque eſſentiali depẽdentia à materia ſignata multiplicãt: nos autẽ ſicut animal cõtrahi neſcirentur ad hominẽ & bouẽ ſine formis partiũ: à qbus differẽtię cõtrahẽtes animal cauſant, ſic ſpeciẽ, puta hominẽ cõtrahi ad indiuiduũ nõ nouimus ſine materia ſignata quę eſt cauſa indiuiduatiũ differẽtiarũ: & cõſequẽter primò principiũ indiuiduationis intrinſecũ. Moueor ad hoc dicendũ, qm̃ teneo Socratẽ ſubſtãtialiter ſumptũ in recta, ſ. linea prædicamẽtali ſub ſpecie eſſe vnũ numero: non vnitate de prædicamẽto quãtitatis, ſed ſubſtantiali, quã neceſſe eſt antecedi, cũ ſit entis paſſio ab indiuiduali gradu: quẽ ipſa indiuidualis differẽtia importat. Et hoc ab ſic de mẽte S. Doct. nõ cenſeat quiſquam, priuſquã legerit ipſum: & in cõpendio Theologiæ, c. 157. vbi vult Socratem eodem numero eſſe poſt reſurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu ſupradicto.

cap. 157. de principio indiuiduationis & d. 3. q. 7. QVO ad quintũ arguitur cõtra concluſionẽ & dicta in ea à Sco. vbi ſupra. Primò ſic, Impoſſibile eſt aliquid dependens à poſteriori naturaliter, eſſe idem priori naturaliter: quia tunc eſſet prius, & nõ prius, ſed ſubſtantia eſt prior naturaliter quãtitate, igiť nihil cauſatũ à quãtitate ſiue qualitercũq; præcisẽ naturã quãtitatis põt eſſe idẽ ſubſtãtiæ, ſ. ſignatio illa à quãtitate cauſata eſt eadẽ ſubſtãtia. ꝓbatio Maioris, vbi eſt vera & realis identitas, licet non ſit formalis, ibi impoſſibile eſt hoc eſſe, & illud non eſſe: quia tunc idẽ realiter eſſet & nõ eſſet: ſed poſſibile ẽ prius naturaliter eſſe ſine poſteriori naturaliter: ergo multo magis abſq; eo q derelictũ ẽ, uel cauſatũ à poſteriori naturaliter.

¶ Præterea, id quod eſt neceſſaria conditio cauſæ in cauſando, non põt habere eſſe à cauſato: quia tũc cauſa, inquantũ ſufficiens ad cauſandũ, eſſet cauſata à cauſato: & illud cauſatũ eſſet cauſa ſui ipſius: ſed ſingularitas ſiue ſignatio ſubſtantiæ eſt neceſſaria conditio in ſubſtantia ad cauſandã quãtitatẽ: quia cauſatum ſingulare requirit cauſam ſingularem, ergo impoſſibile eſt iſtam ſignationem ſeu ſingularitatem eſſe à quantitate.

¶ Præterea. Quæro quid eſt quantitatẽ cauſare vel derelinquere talẽ modũ ſeu ſignationem in ſubſtantia, ſi nihil ex hoc eſt, niſi q præfuit quantitati, tunc non modo ſignatio eſt per quantitatem: quia tunc ſignatio ſubſtantiæ naturaliter præcedit ipſam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo cauſetur à quantitate, & in quo genere cauſæ.

¶ Præterea, Quare quantitas potius relinquat talẽ modũ in ſubſtãtia, quã qualitas: nõ videtur ratio: qa ſicut qualitas in ſeipſa informat ſuperficiẽ, nihil relinquẽdo in ea: ita quãtitas informat ſubſtantiã in ſeipſa, & non per aliam formam derelictam.

¶ Præterea, Quãtitas iſta, quæ ad indiuiduationẽ concurrit, aut eſt quãtitas terminata, aut interminata: nõ terminata, quia illa ſequitur formã in materia, & per conſequens ſingularitatẽ ſubſtãtiæ: quia ſicut ſubſtãtia eſt cauſa eius, ut eſt terminata, ita hęc ſubſtãtia eſt cauſa eius, ut eſt hic terminata. Et cõfirmatur hoc quia cũ quãtitas terminata uarietur ſola rarefactione, idẽ indiuiduũ erit multis ſingularitatibus idẽ: qđ eſt impoſſibile. Si aũt interminata, contra: illa manet eadem in genito & corrupto.

¶ Præterea, Si quãtitas cõcurrit ad indiuiduationẽ, ut primò diſtinguẽs, oportet q in ſeipſa ſit primo diſtincta numeraliter. ab alia: ſed tũc tua ꝓpoſitio nõ eſt uera: illa. ſ. omnis differẽtia formalis ẽ ſpecifica. quãtitas.n. hæc & illa cũ ſint formæ, differrẽt ſpecifice. Quod ſi quantitatẽ excipias ab illa portione fundamẽtali ædificii ruinoſi, unde probabitur, q differentia formalis ſit ſpecifica? quæcunque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cùm quantitas forma ſit.

¶ Præterea, Tota latitudo prædicamẽti ſubſtãtię eſt prior cæteris prædicamẽtis, ergo cũ indiuiduũ ſubſtãtiæ claudatur in iſta latitudine, oportet q ſit intrinſecè cõpletũ abſq; dependentia à quãtitate, q̃ eſt poſterior. Et cõfirmatur quia nihil reponitur in aliquo genere per aliqđ, qđ ſit extra illud genus. Multa alia argumẽta hũt à Sco. & aliis: ſed qa cõcludit materiã ſolã uel quãtitatẽ ſolã, uel aggregatũ ex materia & quãtitate nõ eſſe principiũ indiuiduationis. omiſi, nihil.n. cõtra nos. Omiſi pterea q̃ indirectẽ cõtra poſitionẽ nſam eſſent, breuitati ſtudẽs. Hęc de quinto.

QVO Ad ſextum reſpondendum eſt argumentis factis nũc deinde aliis pro opinione contra inductis.

¶ Ad primũ igitur iſtorũ dr̃, q falſa eſt Maior. Ad cuius euidentiam eſt notandum, q proportio materiæ ſignificatæ ad hanc quantitatẽ eſt proportio potentię ad propriũ actum: vnde ſicut potentia materiæ eſt eadẽ realiter ipſi materiæ: & tñ dependet à forma: ita potẽtia ſeu capacitas materiæ reſpectu huius quãtitatis, quæ uocatur eius ſignatio, dependet à quantitate: & tñ eſt eadem materia. Et quia potentia eſt prior & poſterior, & naturaliter actu, prior eſt in genere cauſæ materialis: poſterior in ordine cauſæ formalis, ideo ſignatio materiæ eſt prior quãtitate ordine cauſæ materialis: poſterior autẽ in ordine cauſæ formalis. vnde vtroq; modo Maior eſt falſa: tam ſi intelligatur de priori & poſteriori ſecundũ genus cauſæ materialis, quàm intelligatur de priori & poſteriori in ordine cauſę formalis. Aliquid.n. depẽdens à forma eſt idem realiter materię: & aliquid dependens à materia eſt idem realiter formę, vt patet. Ad probationem primã qua dicitur: quia tunc eſſet prius, & nõ prius, dico q non eſt incõueniens in conuerſis generibus cauſarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi eſt uera & realis identitas, &c. negatur ſecunda propoſitio aſſumpta. non enim omne prius poteſt eſſe ſine poſteriori: vt alias oſtendetur.

¶ Ad ſecundũ negatur Maior, rũm cauſatũ eſt cauſa ſuæ cauſæ in alio genere cauſæ: ſicut in propoſito accidit: materia.n. ſignata eſt cauſa quãtitatis in genere cauſæ materialis: quantitas eſt cauſa materiæ ſignatæ in genere cãæ formalis, vt actus potentiæ. Et patet falſitas Maioris in exẽplo ſupra poſito: potentia.n. materiæ eſt neceſſaria conditio materię ad cauſandũ formã: & tñ depẽdet à forma in genere cauſæ formalis. Ad ꝓbationẽ dr̃, q cauſa materialis ſecundũ cauſalitatẽ ſuã depẽdet à ſuo effectu, ſ. forma: ſed nõ inquantũ eſt effectus eius, ſed in eo q eſt cauſa materiæ: cauſæ.n. ſunt ſibi inuicẽ cauſæ, vt dicitur ſecũdo Phy. tex. com. 26. nõ ergo inconuenit cauſam in cauſando depẽdere à cauſato nõ ut cauſato, ſed ut cauſa eſt ſecundũ aliud genus.

¶ Ad tertium dicitur, quod quantitatẽ cauſare talem ſignationẽ in materia nihil aliud eſt, quã materiam eſſe ſub hoc agẽte

factam capacem adeo huius quantitatis: quod non illius, & ſic quantitas concurrit ad ſignationem materiæ ut actus: propter quem talis capacitas ſit. Agens uero ut efficiens illam: & talis ſignatio ſeu capacitas præeſt ipſi quantitati in genere cauſæ materialis: & non poteſt ex hoc inferri, ergo non ſit per quantitatem: eo quòd ſit quantitate in genere cauſæ formalis, quæ ſicut & finis inter cauſas poſteriores ineſſe numeratur.

¶Ad quartum dicitur, quòd non ſolum quantitas tali modo ſignat materiam, ſed etiam qualitates propriè. Materia enim Socratis ita eſt capax harum qualitatū, quòd non aliarum: ſed quia ſola quantitas immediatè recipitur in ſubſtantia, & ex ſola quantitate oritur radicaliter diſtinctio materialis, ideo ad propoſitū, materiam ſignatam, materiam ſub certis dimenſionibus & nō ſub certis qualitatibus dicimus.

¶Ad quintū dicitur, quòd quantitas illa quæ ad indiuiduationē ut originalem nō intrinſecum indiuiduationis principium cōcurrit, eſt quātitas terminata. Nec obſtat, quòd ſequatur formā: quia etiam forma ſequitur potentiā materiæ, à qua tamen cauſatur: & concedimus hanc ſubam eſſe cauſam materialē huius quantitatis: ſed econuerſo in genere cauſæ formalis hanc quantitatē eſſe cauſam huius ſignationis materiæ modo præexpoſito. Ad cōfirmationē Antonij Trōbetæ dicitur, quòd quantitas terminata ad indiuiduationē cōcurrēs nō ſtat in indiuiſibili, ſed latitudinē habet. ſicut enim quælibet ſpecies naturalis determinat ſibi quantitatem maximam & minima intra grandē latitudinem ita & quodlibet indiuiduum determinat ſibi hanc quantitatē infra tales limites, & non indiuiſibili unde poteſt fieri rarefactio ſine eius (ut indiuiduatiua eſt) uariatione. nō enim hic accipitur quātitas terminata punctualiter: ſed cū certa latitudine.

¶Ad ſextum dicitur cōcedendo conſequētiā primam: ſed negādo quòd ex hoc ſequatur falſitas illius propoſitionis fundamētalis firmiſſimi ædificij. Peccauit enim arguens peccato maximo nō diſtinguēs inter differentiā formalem & formarū: omnis enim differentia formalis eſt ſpecifica, nō aūt omnis dīa formarum, ut dicit. S. Tho. ſecundo contra Gentiles c. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis diſtinguerentur ſpecificè cum ſint formæ, & differant, unde linea mathematica diuiſa in partes, habet duo indiuidua quælibet enim pars lineæ eſt linea, & illa indiuidua ſunt formæ, & differunt, ſed nō dīa formali. Appellatur aūt differentia formalis, quæ eſt per principia quidditatiua. hæc enim ſemper oritur à forma in eo quòd forma qualis non eſt inter hanc lineā & illā cū ſit eadem utriuſq; qdditas. ueruū arguētis error eſt ualde puerilis, ſunt forma, & differūt: ergo differūt formaliter: eſt monachus, & eſt albꝰ ergo eſt monachꝰ albꝰ.

¶Ad ultimū negatur cōſequētia: licet enim id quod eſt in prædicamēto ſubſtātiæ ſit prius ſimpliciter quodlibet alio prædicamento, tamen aliqua conditio (ſine qua indiuiduū ut ſic non eſt in prædicamēto) pōt eſſe poſterior in genere cauſæ formalis, & alterius prædicamenti, eo quòd cā formalis eſt poſterior in eſſe.

¶Ad confirmationem dicitur quòd quodlibet prædicamentū completur per res ſui generis, ſi loquamur de his quæ ponuntur in prædicamentis, & de ratione reponendi ea in illis non āt ſi loquamur de conditione rei repoſitæ in prædicamento. Socrates enim non eſt niſi ſubſtantia, & ratio ponens ipſum in prædicamento eſt ſubſtantia: conditio autem indiuiduationis, ſine qua non eſt ratio reponendi ipſum in prædicamento, non inconuenit quod cōexigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶Ad primum uero eorum, quæ pro oppoſita concluſione adducta ſunt, dicitur quod Minor eſt falſa, ad materiam nanq; ſignatam primo ſequitur unitas numeralis.

¶Ad ſecundum dicitur, quòd differentia indiuiduorū reducitur ad quantitates: quantitates autem differunt ſitibus proprijs q ſunt differentiæ quantitatis. ſitus autem nō ſolum integratur ex illis duobus. ſ. permanentia & continuatione partiū: ſed ex his duobus cū tertio ordine, ſ. partium in toto: ut docet Albertus in prædicamētis, c. de quantitate: per hoc enim differt à ſitu ſpeciali prædicamento qui dicit ordinem partiū in loco: unde ſitus in propoſito diſtinguuntur ſuis ordinibus partium in toto, qui ſunt de eorum rōne ordines autē ſeipſis in diſtinctione enim ordinis cadit diſtinctio: & ſic patet, quòd non eſt æque dubium de his, ad quæ facimus reductionem, & de quantitatibus, & quòd non oportet quantitates propter hoc diſtingui formaliter: talis enim ordo partium in totu us materiale quid, eſt in ipſa quantitate: quod in nulla alia forma inuenitur.

¶Ad tertiū Antonij Trombetæ dicitur quòd minor eſt falſa: materia enim ſignata, ut probatum eſt, eſt id, cui primo repugnat diuidi, ut uniuerſale in particularia: rōne enim repugnat ſ... tati.

CAPUT III.

Eſſentia generis, ſpeciei, & indiuiduorum quomodo tā abſolute quā prima impoſitionis nominibus concepta diſtinguantur: quomodo nō Genus, Species, Differentia, Diffinitio differant exponit: deinde quomodo Eſſentia ipſi indiuiduis comparetur declarat.

PATET *ergo, quòd eſſentia hominis & Socr. non differunt, niſi ſecundū ſignatū & nō ſignatum: unde Cōmentator dicit ſuper 8. Met. quod Socrates nō aliud eſt, quā animalitas & rationalitas, quæ ſunt quidditas eius. Sicut ēt eſſentia generis & eſſentia ſpeciei ſecundū ſignatū & nō ſignatū differunt. quamuis alius modus deſignationis ſit utrobique, quia deſignatio indiuidui reſpectu ſpeciei eſt per materiam determinatā dimenſionibus: deſignatio autem ſpeciei reſpectu generis eſt per differentiam conſtitutiuam, quæ ex forma rei ſequitur.*

> Com. 10. Eſſentiæ gñris ſpeciei, & indiuidui diſtinguunt abſolute cōſiderate penes ſignatū, & non ſignatum.

POSTQUAM determinatum eſt quid ſit eſſentia ſubſtantiarum cōpoſitarū in communi, in hoc tertio capite intendēs agere de differentia eſſentiarū cōpoſitarū inter ſe: cum eſſentiæ cōpoſitæ ſint tres, ſ. generica, ſpecifica, & indiuidualis, quinque facit. Primò loquitur de differentia earū abſolutè. Secūdò determinaturus de dīa earū, ut ſubſunt primis intentionibus, & illarū nominibus, oſtendit quō eſſentia generica differat à ſpecifica. Tertiò genus, ſpecies differentia, diffinitio qualiter inter ſe differāt declarat. Quartò excludit quandam dubitationem. Quintò aſſignat differentiā inter eſſentiam ſpecificam & indiuidualem.

AD euidentiam dicendorum prænotandum eſt quòd de eſſentiis poſſumus tripliciter loqui: primò de eis abſolutè abſq; habitudine ad primas, uel ſecūdas intētiones. Secundò de eis, ut ſub ſunt nominib. primæ intētionis. Tertiò, ut ſubſunt nominibus ſecundæ intentionis: uerbi gratia, De natura humana cōtingit loqui ſecūdū ſe, id eſt ſecundū ea q̄ conueniunt ſibi rōne ſui, contingit loqui de ipſa, ut ſtat ſub hoc nomine, humanitas, & hoc nomine, hō & ſimilibus: cōtingit & tertiò loq de ipſa, ut ſtat ſub hoc nomine ſpecies S. Th. ergo in prima huiꝰ c. parte loquitur de eſſentijs tertiō primo modo in toto uero reſiduo loquitur de eis ſecundo mō ſumptis, in ſequenti aūt c. de eis tertio mō acceptis ſermonē faciet: & hoc, ſi nō uis decipi in hoc c. diligētiſſime notato. ponit igitur aſſignādo differētiā inter eſſētiā genericā, ſpecificā, & indiuidualē ſecundū ſe ſumptas hanc concluſionē: eſſentiæ prædictæ non differunt, niſi ſecundū ſignatū & nō ſignatū: hoc ſic declaratur, animalis hominis, & Socratis eſſentiæ ꝓprie nō differūt, niſi ꝑ hoc: quia rōne in rōne aīalis cadit ſuba aīata ſenſibilis abſq; determinatiōe ut ꝑ rōnalem tunc aūt hominis ponit ſuba animata ſēſibilis rōnalis: & ſic addit ea deſignatio per dīam: rō uerò Socratis ponit ſubſtāniā animatā, ſēſibilē rationalē in illis carnibus, & illis oſſibꝰ: & ſic in ea addit deſignatio materiæ q̄ nō ponebatur in rōne hominis: uñ abſolutè loquēdo, & ſcdm ſuas rōnes ꝓprias apparet, has eſſētias, nō niſi ſcdm ſignatū, & nō ſignatū differre, i. ſecūdū explicitā inclusionē alicuiꝰ deſignationis, ſiue determinationis. & ñ explicitā īcluſionē illiꝰ. licet talis deſignatio ñ uniformiter ſit in natura ſpecifica, & in natura indiuidui. determinatio enī quā addit natura ſpecifica ſupra genericā, eſt formalis eſſentialiter ſpecificās genꝰ: utpote à forma in eo, quòd forma ſumpta: determinatio āt, quā natura indiuidualis ſupra ſpecificā addit, ē materialis, ñ formaliter, ſed materialiter tm̄ diuerſitatē in ſpecie, faciēs utpote ſūpta a materialis cōditionibus rei. Ex his habes quòd homo & humanitas: anima & animalitas ſcdm ſe, i. naturas ſignificatas, nullo modo differūt eadē omnino eſt rō naturæ ſignificatæ ꝑ hominē, & humanitatē, ita quòd nulla deſignatione differūt, ſed ut poſt dicet, differūt ut ſubſunt nominibus primæ intētionis Quia uerò diſtinctio ꝑ ſignatū, & nō ſignatū, nō eſt diſtinctio realis: uō dicit cō 7. Met. cō. 10. quòd Socrates ſubſtātialiter ſumptus, nil aliud eſt quā animalitas, & rationalitas, quæ ſunt quidditas eius. Socrate tas enim quæ naturam Socratis nominat, eadem realiter eſt animalitati, & rationalitati.

Hæc autem determinatio uel deſignatio, quæ eſt in ſpecie reſpectu generis, non eſt per aliquid in eſſentia ſpeciei exiſtens, quòd nullo modo in eſſentia generis ſit: imo quicquid eſt in ſpecie, eſt etiam in genere, ut non determinatum, ſi enim animal non eſſet totum, quod eſt homo, ſed pars eius, non prædicaretur de eo: cum nulla pars integralis prædicetur de ſuo toto.

> Genus cōparatū ad ſpeciē nō ſicut eius pars, ſed ut totum.

¶In hac ſecunda parte capituli determinatur quomodo eſſentia generica differt à ſpecifica, ſecundum quòd ambæ ſtant ſub nominibus primæ intentionis, puta quomodo differāt eſſentia hominis, & eſſentia animalis ſub his nominibus, homo & animal, & intendit, quod eſſentia ſignificata per nomen genericū, puta animal & eſſentia ſignificata per nomen ſpecificū, puta homo, non differunt per hoc quod eſſentia ſignificata ꝑ nomen ſpecificum includat aliquam determinationem, quæ oīno ſit extra rem ſignificatam per nomen genericum, ſed per hoc, quod eſſentia per ſpeciei nomen importata includit actu deſignationem ſpecificam, quæ ſit per differentiam eius conſtitutiuam, ſicut homo actu includit rationale: ponitur nāq; in eius diffinitione. Eſſentia uerò nomine generico ſignata cōfuſe, & indeterminata.

In uer. de differẽtia.

minate importat deſignationẽ illam: ſicut animal in potentia includit rationale, ut dicit Porphyrius: unde aīal & uniuerſaliter omnis eſſentia generico nomine importata ut ſic, totū includit qd̄ includit ſpecies: licet non eodẽ modo. Et propterea ad poſitę differentiæ declarationẽ ponit talẽ cōcluſionẽ: Genus dicitur totū eſſe ſpeciei: quā ſic probat: Omne prædicatum dicit totū eſſe eius, de quo pdicatur: genus prædicatur de ipſa ſpecie, ergo natura generica, puta animal, dicit totū eſſe ſpeciei. Maiorẽ pbat p hoc: quia nulla pars prędicatur de ſuo toto. Vbi aduertẽdū eſt q̃ hic ſermo uerus eſt de prędicatione in recto & directo, ſiue eſſentiali, ſiue denominatiua, & de parte, in eo q̃ pars, & nō de parte ut ſignificatur per modū totius: pōt enim pars utroque modo ſignificari ſicut materia ſignificatur ut pars rei (per ly materia) ſignificatur autẽ ut totū (per ly materiale) his enim modificata conditionibus propoſitio illa, ſ. nulla pars prædicatur de ſuo toto nullam patitur inſtantiā: cùm enim dico, Homo eſt albus, ly albus, cōfundit in ſe totū qd̄ eſt in homine: & ſimiliter cū dico, Homo eſt materialis, ly materialis, comprehendit, in ſe implicite totū q̃ eſt homo: & ſic cum dicitur: Homo eſt animal, ly aīal cōtinet implicite totum q̃ eſt homo, modo qui infra declarabitur: & ſic probandum eſt, q̃ eſſentia generico nomine importata includit deſignationem ſpecificam: extra totum enim nihil eſt.

Genus eſt paratū ad ſpeciē cō cipitur ut pars.

Hoc aūt quomodo contingat, uideri poteſt, ſi inſpiciatur corpus ſecundum quod ponitur pars animalis, & ſecundum quod ponitur genus: non enim poteſt dici eo modo eſſe genus, quo eſt pars integralis: hoc igitur nomẽ, quod eſt corpus, multipliciter accipi poteſt: corpus enim ſecundum quod eſt in prædicamento ſubſtantiæ, dicitur ex eo quod habet talem naturam, ut in eo deſignari poſſint tres dimenſiones: ipſæ autem tres dimẽſiones deſignatæ ſunt corpus, quod eſt in genere quantitatis. Contingit autem in rebus, quod habet unam perfectionem ad ulteriorẽ perfectionem pertingat: ſicut patet in homine, qui naturam ſenſitiuā habet, & ulterius intellectiuam ſimiliter ōt & ſuper hanc pfectionem, quæ eſt habere talem formam: & ut in ea poſſint tres dimenſiones deſignari, poteſt alia perfectio adiungi, ut uita uel aliquid huiuſmodi, poteſt ergo hoc nomen corpus rem quandā deſignare: quæ habet talem formam, ex qua ſequitur in ipſa deſignabilitas trium dimenſionū cum præciſione, ut ſcilicet ex illa forma nulla ulterius perfectio ſequatur, ſed ſi aliquid aliud ſuperadditur, ſit præter ſignificationem corporis ſic dicti, & hoc modo corpus erit materialis & integralis pars animalis: qa ſic anima erit prȩter id quod ſignificatum eſt nomine Corporis, & ſuperueniẽs ipſi corpori, ita q̃ ex ipſis duob⁹, ſcilicet ex anima & corpore ſicut ex partibus conſtituitur animal. Pōt etiā hoc nomen Corpus hoc modo accipi, ut ſignificet rem quandā, quæ habet talem formam, ex qua poſſint in ea tres dimenſiones deſignari quæcunq; forma ſit illa, ſiue ex ea poſſit prouenire alia ulterior pfectio, ſiue non: & hoc mō corpus erit genus animalis: qa in animali nihil eſt accipere, qđ in corpore implicitè non contineatur: non enim aīa eſt alia ab illa forma per quam in re illa poterant deſignari tres dimenſione: ideo, qū dicebā, quod corpus, eſt quod habet talem formā, ex qua poſſunt deſignari tres dimenſiones, in eo intelligebam quæcunque forma eſſet illa ſiue anima eſſet, ſiue lapideitas, ſiue quæcunque alia forma, & ſic forma animalis implicitè in corpore, ſiue in corporis forma continetur: prout corpus eſt genus eius.

¶ Quoniam declaratū eſt, genus cōparari ad ſpeciē, non ut eius partē, ſed ut totū: aperte oſtendit hoc quomodo res per generi eum nomen ſignificata poſſit utroque modo accipi, ut pars ſ. & totum: & primo in corpore tanquā notiori. deinde in animali, dicens quod ex quo non poteſt eodẽ modo ſumpta res eſſe pars rei & genus eiuſdẽ (ut oſtenſum eſt) ſcire debes, q̃ hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: eſt enim æquiuocum ad corpus qđ eſt res prædicamenti Subſtantiæ, & ad corpus quod eſt res prædicamẽti quantitatis. Corpus ut ſignificat rem prędicamenti Subſtantię importat naturam, ex qua nata eſt fluere trina dimenſio. Corpus uero ut ſignificat rem prędicamenti quantitatis importat ipſam trinam dimenſionem.

Immediate ſupra.

¶ Iterū corpus q̃ ſignificat rẽ prędicamẽti Subſtātię, de quo nūc eſt ſermo accipitur dupliciter. Vno m̄, ut ſignat naturā illam, ex qua nata eſt fluere trina dimẽſio, cū pręciſione omnium ſubalium perfectionis ulteriorū. Alio mō, ut ſignat illā met naturā abſq; pręciſione ulterioris perfectionis ſubſtantialis. Cauſam huius & ſimiliū diſtinctionū aſſignat in litera, ex eo q̃ res habẽs aliquā pfectionẽ ſubſtantialẽ, non excludit à ſe aliquā aliā ulteriorẽ ſubſtātialẽ perfectionẽ, ſicut hō ex eo q̃ habet perfectionem ſẽſitiuā, nō excludit à ſe perfectionẽ intellectiuā: & ſimiliter corpus ex eo, q̃ hēt pfectionẽ corporeā, nō excludit à ſe perfectionẽ uitalẽ: & ſic de alijs: cū enim prior perfectio ſubſtātialis nō excludat ſecundam & tertiā & manifeſtū ſit etiā q̃ non includit eas in actu pōt prior pfectio cōcipi & ſignificari, & cū præciſione ſeu excluſione aliarū, & cū incluſione confuſa earū. Ex eo namque q̃ formaliter, nō includit alias, pōt præciſè cōcipi & ſignificari. Ex eo uerò q̃ coniunctionẽ cū alijs nō excludit pōt cū aliarū confuſa, & potẽtiali incluſione concipi & ſignificari: unde natura ſignificata per hoc nomen Corpus, quia nō formaliter includit perfectionẽ uitalẽ, nec ſenſitiuā, nec intellectiuā pōt cū pręciſione hominū horū cōcipi & ſignificari: & quia non excludit adunationẽ eſſentialẽ ſui cū illis: ideo pōt abſq; eorum pręciſione cōcipi & ſignificari, ut confuſè & determinatè includẽs omnia illa: colligitur aūt ex textu triplex differentia inter hęc: differunt enim primò in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitatẽ ſolā: ex qua nata eſt fluere trina dimenſio, & nulla ulterior pfectio: corpus uero ſecundo modo dicit formā quacunq;, à qua ſit corporeitas: ex qua nata ex fluere trina dimenſio cū quacunq; alia perfectione. Secundo differunt, quia corpus primo mō eſt pars ſpeciei, eo q̃ ſignificatum formale eſt præter & extra ſignificatū eius: ſicut anima rōnalis eſt extra corporeitatem: ſunt eīn in homine duo, pfectio. ſ. corporalis, quam pręciſè acceptā patet non includere aliquo modo intellectualitatem: & perfectio intellectualis, quæ eſt altera pars: corpus uerò ſecundo modo eſt totū reſpectu ſpeciei, eo quod perfectio, ſeu forma formaliter importata per ſpeciem includitur in ſignificato corporis ſic accepti: ſignificat enim quācunque formam, à qua ſit perfectio corporea, & ſic anima intellectiua includitur, in ly quacunq;. Tertiò differunt, quia corpus primo modo non eſt in recta linea prædicamentali, ſicut nec quæcunque pars: corpus uerò ſecūdo mō eſt directè in pdicamēto ſubſtātię, ſicut & quodlibet aliud genus.

Et etiā talis eſt animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominares tantum rem talem, quæ habet quandam perfectionem, ut poſſit ſentire & moueri per principium in ipſo exiſtens, cum præciſione alterius perfectionis. tunc quęcunq; alia perfectio ulterius ſuperueniret, haberet ſe ad animal per modū partis, & non ſicut implicitè contenta in ratione animalis: & animal non eſſet genus, ſed eſt genus ſecundum q̃ ſignificat rem quādam: ex cuius forma poteſt prouenire ſenſus, et motus. quæcunque ſit illa forma: ſiue ſit anima ſenſibilis tantum, ſiue ſit anima ſenſibilis & rationalis ſimul.

Ad idem.

¶ Declarat hoc quoque in hoc genere, q̃ eſt animal poteſt enim animal accipi ut ſignificat formā, ex qua pręciſè oriantur ſens⁹ & motus, quibus animal à non animali diſcernitur: ut dicitur primo de Anima, text. cō. 19. poteſt etiā accipi animal, ut dicit formam quamcunque, ex qua oriantur ſenſus & motus non pręciſe. & ſic eſt genus: primo aūt modo eſt pars ſpeciei: unde homo eſt compoſitus ex animali & intellectiuo principio tanquam ex ſuis partibus eſſentialibus, accipiendo animal primo mō, ſic enim extra ſignificatum eius eſt intellectiua natura, animal uero ſecundo modo eſt totum reſpectu hominis implicitè includens ſpecificas pfectiones: cum enim ſic dico, animal dico, habẽs naturā ſenſitiuā indeterminatè relinquendo per quā formā habeat ſenſitiuam naturam: & ſic implicite includuntur omnes formę ſpecificę: habetur enim natura ſenſitiua nonniſi per formam hominis, leonis uel bouis, &c. Ex his patet differẽtia inter eſſentiam genericam & ſpecificam, ut ſubſunt nominibus generico & ſpecifico primæ intentionis: quia ſcilicet differunt ſicut includens implicite & includens explicite illa met.

Vide Auic. 5. metaph. c. 2 totum.

Si igitur genus ſignificat indeterminatè id totum, quod eſt in ſpecie (non enim ſignificat tantum materiam) ſimiliter etiā differentia ſignificat id totum, quod eſt in ſpecie, & non tantum formam: & etiam diffinitio ſignificat totum, & etiā ſpecies, ſed diuerſimode. Quia genus ſignificat totum, ut quædam denominatio determinās id qđ eſt materiale in re ſine determinatione propriæ formæ: ut de genere ſumitur à materia patet ex hoc quòd corpus dicitur ex hoc, quòd habet talem perfectionem, ut poſſint in eo deſignari tres dimenſiones. quę quidem perfectio eſt, ut materialis ſe habens ad ulteriorem perfectionem. Differentia uero econuerſo eſt, ſicut quædam determinatio à forma determinatè ſumpta præter hoc, quòd de intellectu primo ſit materia determinata: ut patet cum dicitur animatum, ſcilicet illud

Genus, ſpecies, differẽtia ac diffinitio idem ſūt, taliter diſtinguntur, at formalibus cōſignata.

5. Met. l. 5. circa med.

illud, quod habet animã, non determinatur quid ſit, utrum corpus, vel aliquid aliud. vnde dicit Auicen. quod genus non eſt in differẽtia, ſicut pars eſſentiæ eius, ſed ſolũ ſicut ens extra quidditatẽ, ſiue eſſentiã, ſicut etiã ſubiectum eſt de intellectu paſſionum. & ideo genus non prædicatur de differentia per ſe loquendo, vt dicit Ariſt. in tertio de anima, & quarto Topicorum: niſi fortè ſicut ſubiectum prædicatur de paſſione. Sed diffinitio ſiue ſpecies comprehendit vtrunq; , ſcilicet determinatam formam, quam deſignat nomen Generis, & determinatam formam, quam deſignat nomen differentiæ.

In hac tertia parte capituli cõparat genus, ſpeciẽ, differentiã & diffinitionẽ inter ſe quoad cõuenientiã & differentiã. Cõueniunt autẽ hæc oĩa in hoc quòd quodlibet eorũ ſignificat totũ quod eſt in ſpecie. Quod ex prædictis immediate ſequitur. ſi. n. genus ſignificat totũ, quia verè & propriè prædicatur de ſpecie, & confundit in ſe oĩa, ad quæ ſe extẽdit: pari ratione differẽtia cũ verè & propriè prædicetur de ſpecie, & cõfundat in ſe oĩa, ad quę ſe extẽdit vt prędicabile, totũ ſignificabit. Differentiã autẽ duplicem ponit inter ea. Differũt primò quoad formalia ſignificata eorũ: quia formale ſignificatũ generis eſt perfectio materialis: formale autẽ ſignificatũ differẽtiæ eſt perfectio formalis: formale verò ſignificatũ ſpeciei eſt aggregatũ ex vtraq; perfectione nõ diſtinguẽdo eas: formale aũt ſignificatũ diffinitionis eſt ſimiliter aggregatũ ex vtraq; pfectione: ſed diuidẽdo in ſingulas. verbi gratia. formale ſignificatũ animalis eſt natura ſenſitiua quæ ſe habet vt materialis ad perfectionẽ intellectualẽ, quæ formaliter importatur per rõnale: & cõſequẽter perfectio intellectualis ſe habet vt formalis: ſimiliter formale ſignificatũ hominis & animalis rõnale eſt aggregatũ ex natura ſẽſitiua & intellectiua: ſed animal rõnale ſeparatim explicat vtrunq; , homo verò nõ.

PRO intellectu horũ nota quod ſignificatũ formale nominis ad præſens eſt pfectio ſeu forma determinate: & primo explicata p illud nomẽ. Materiale verò eſt illud quod ſub nominis ſignificatione cadit nõ primò: vnde cõſiderato omni eo quod tã formaliter quàm materialiter importatur p genus, ſpeciẽ, differẽtiã & diffinitionẽ, dicit, quod idẽ ſignificãt, & quod cõueniunt: conſideratis aũt formalibus eorũ ſignificatis, dicimus, quod differunt & quod nõ ſignificãt idẽ. Sed ne vageris, quærẽdo differentiã inter ſignificatũ formale ſpeciei & diffinitionis: quoniam nulla eſt, ſed in modo tñ exprimẽdi idẽ formale ſignificatũ differunt: ſpecies. n. indiſtinctè actu tñ explicat totũ: diffinitio verò diuidit in ſingula, vt dr̃ 1. Phy. tex. com. 5. Genericũ ergo nomen, puta animal, formaliter & determinatè explicat materialẽ hominis pfectionẽ, ſ. ſenſitiuã: & ideo genus ſumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentię verò nomẽ, puta rõnale, formaliter & determinate explicat formalẽ rei perfectionẽ: ideo dicitur ibi idem ſumi à forma. Et ſicut in formali ſignificato generis nõ perfectio per differentiã importata, quia indeterminate in illo includitur: ita in formali cõceptu differẽtiæ nõ cadit genus eadẽ rõne: quia. ſ. perfectio generica indeterminate cadit in nomine Differentiæ. Sicut. n. ex eo quod animal ſignificat habens naturã ſenſitiuã, duo ſignificat, naturã ſenſitiuã formaliter, & primò, & quod habet illam indeterminate: nõ. n. explicat an id ſit homo vel Bos: ſic rationale, ex eo quod ſignificat habẽs rationalitatẽ, duo ſignificat, ſ. rationalitatẽ formaliter & primò, & habens illã ſecundario & indeterminate. nõ enim determinat quid ſit id habẽs, an homo, vel animal; & ideo dicit Auic. quod genus nõ eſt in differẽtia, ſicut pars eſſentiæ eius: id eſt ſicut pars ſui formalis ſignificati, ſed eſt extra formale ſignificatũ eius: ſicut ſubiectũ eſt extra formale ſignificatũ ſuæ paſſionis. Albũ enim purã qualitatẽ ſignificat: ut dicitur in prædicamẽtis. Et licet genus nõ ſit de intellectu differẽtiæ tali modo, ſ. vt formaliter ſignificatũ per illã: eſt tñ de intellectu eius alio modo: vt ſubiectũ, ſ. de intellectu paſſionis. Dupliciter enim, vt ſupra dictũ eſt, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt ſubiectũ eius: quõ ſubiectũ intrat diffinitionẽ paſſionis. vt habes 7. Meta. tex. cõ. 19. & ideo dicit Aui. 3. Meta. tex. cõ. 10. & 4. Topi. ca. 3. quod genus p ſe nõ prædicatur de differẽtia, niſi forte ſubiectũ prædicatur de paſſione. Ratio primi dicti eſt, quia genus in nullo modo dicẽdi per ſe prędicatur de differẽtia: nõ quidẽ in quarto, quia differentia nõ explicat cauſam generis: nec in ſecũdo, quia differẽtia nõ ponitur in generis diffinitiõe, nec etiã in primo propriè. quia prædicata primi modi in recto, quæ propriè prædicantur, ſunt ea quæ intrinſece in ratione cadunt, & nõ ea quæ per additamẽtũ in ea ſunt. homo. n. nõ prædicatur propriè de riſibili in primo modo, quod patet ex eo quod iſta, Riſibile eſt homo, eſt p accidẽs, vt dr̃ 1. Poſte. c. 18. Ratio ſecũdi eſt, quia ſi genus eſt de intellectu differẽtiæ, ſicut ſubiectũ eſt de intellectu paſſionis: cõſequens eſt quod genus prædicetur de differentia, ſicut ſubiectũ de paſſione. quod dicit forte non dubitantis eſt, ſed non determinantis. conſueuit enim apud ipſum res non deciſa ſub dubii verborum forma poni.

¶ Aduerte quod licet in intellectu differentiæ cadat genus determinatè: nomen tñ differentiæ genus illud non explicat determinate, rationale enim non explicat animal cum rationalitate, ſed habens rationalitatem, ſicut & in diffinitione riſibilis cadit homo: & tamen hoc nomen riſibile non explicat hominem determinate: ſignificat enim habens riſibilitatem.

Vide Aui. 5. met. c. 5

Ex hoc patet ratio, quare genus & ſpecies & differentia ſe habeant proportionaliter ad materiam, formam & compoſitũ in natura: quamuis nõ ſint idem cum illis, quia neq; genus eſt materia: ſed ſumitur à materia vt ſignificans totũ: nec differentia eſt forma, ſed ſumitur à forma, vt ſignificans totum. vnde dicimus hominẽ eſſe animal rationale, & non ex animali & rationali, ſicut dicimus eum eſſe ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur eſſe homo, ſicut ex duabus rebus quædam tertia res conſtituta, quæ neutra illarũ eſt, homo enim nec eſt anima neq; corpus: ſed ſi homo aliquo modo ex animali & rationali dicatur eſſe, non erit ſicut res tertia ex duabus rebus, ſed ſicut intellectus tertius ex duabus intellectibus. Intellectus enim animalis eſt ſine determinatione formæ ſpecialis naturam exprimens rei ex eo quod eſt materiale reſpectu vltimę perfectionis. Intellectus autem huius differentiæ rationalis conſiſtit in determinatione formæ ſpecialis, ex quibus duobus intellectibus conſtituitur intellectus ſpeciei, vel diffinitionis: & ideo ſicut res conſtituta ex aliquibus, non recipit prædicationem earũ rerũ, ex quibus conſtituitur: ita nec intellectus recipit prædicationem eorum intellectuũ, ex quibus cõſtituitur: non enim dicimus, quod diffinitio ſit genus, vel differentia.

Genus ſumitur à materia quia non ſignificat, differẽtia uero à forma, quã nõ importat, ſpecies uero à cõpoſito ex utroque, quod tñ non ſignificat.

¶ Correlarie cõcludit ſecundã differentiã inter genus & ſpeciẽ & differẽtiã: quia. ſ. genus proportionaliter ſe hẽt ad materiã, quæ eſt pars cõpoſiti, & nõ ſignificat ipſam: differẽtia proportionaliter ſe hẽt ad formã, & nõ ſignificat ipſam: ſpecies proportionaliter ſe hẽt ad cõpoſitũ ex materia & forma: & vt ſic non ſignificat cõpoſitũ ex materia & forma, ſed aliquid cõplectẽs genus & differentiã. In aſſignatione huius differẽtiæ ſecũdũ quodlibet mẽbrum ponũtur duæ particulæ: puta in primo mẽbro prima particula eſt, quod genus proportionaliter ſe habet ad materiã, ſecunda verò eſt, quod genus non ſignificat materiã: ſimiliter in ſecũdo & tertio mẽbris. Prima particula omniũ ſequitur ex ſupradictis. Si. n. perfectio generica quæ formaliter importatur p genus, eſt materialis reſpectu pfectionis differẽtialis, quę formaliter importatur per differẽtiã, oportet quod ſicut ſe hẽt materia reſpectu formæ in cõpoſito naturali, puta Socrate: ita genus reſpectu differẽtiæ in cõpoſito rõnali, ſ. ſpecie: vt ſicut materia eſt potẽtialis, & pficitur ac ſpecificatur p formã, ſic generica pfectio eſt potẽtialis pfectibilis & ſpecificabilis p differẽtiã. Secũda verò particula, licet ſequatur etiam ex ſupradictis, quia ex eo quod genus, differẽtia & ſpecies ſignificat totũ, ſequitur immediate quod genus nõ ſignificet materiã quia materia nõ eſt totũ: & quod differẽtiã nõ ſignificet formã, quia forma nõ eſt totũ, & quod ſpecies vt ſic non dicat cõpoſitũ ex materia & forma, eo quod partes eius vt ſic nõ ſunt materia & forma, ſed genus & differẽtia. Attñ S. Th. pbat eã tali rõne, Materia & forma ſunt partes ſui totius, ſicut duæ res tertiæ rei: genus & differẽtia nõ ſunt partes ſui totius, ſ. ſpeciei, ut duæ res tertiæ rei: ergo genus & differẽtia nõ ſunt materia & forma ſpeciei. Maior patet ex ſe, homo. n. eſt alia res à materia ſua, & alia à ſua forma. Nec eſt curæ modo vtrũ ſit res diſtincta realiter, vel ſecundũ rationem ab illis duabus cõiunctis: ſufficit. n. nobis, quod ſit tertia res realiter diſtincta à qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo: Si genus & differẽtia cõponerẽt ſpeciẽ, vt duæ res tertiã, tũc homo eſſet cõpoſitus ex animali & rationali: hoc eſt falſum: ergo à deſtructione cõſequẽtis genus & differẽtia nõ cõponunt ſpeciem, vt duæ res tertiã: quod erat probandũ. Conſequentia patet ex ſe: falſitas vero cõſequẽtis pbatur, ex eo quod nulla pars prædicatur de ſuo toto, vt ſuprà dictũ eſt. Habetur quarto Topic. c. 11. Animal autem prædicatur de homine: ſimiliter rationale dicimus enim, quod homo eſt animal. & quod eſt rationalis.

ADVERTENDVM eſt quod S. Th. in tex. explicãdo Maiorẽ exẽplariter dicit, quod hõ dr̃ eſſe ex aĩa & corpore, ſicut ex duabus rebus tertia res. Circa quæ verba dubitatur quõ hoc ſit verũ, eius doctrinã ſuſtinẽdo ponẽtis vnicã formã ſubſtantialẽ in cõpoſito. quæcũq; . n. ſunt idẽ realiter, nõ cõſtituunt aliquid, ut duæ res tertiã: perfectio aũt corporea, & anima ſunt idem realiter, ſi unica forma ponitur: quõ ergo cõſtituunt hominẽ, ut duæ res tertiã?

¶ Hanc

¶ Hanc dubitationẽ propter eius magnã difficultatem diuerſimodè ſoluunt. Quidã dicunt, corpus & anima non ſunt ſecundum eẽ partes hominis, ſed ſecundũ rõnem tñ: licet enim anima ſit verè pars, corpus autem ſecundũ rem eſt totum, dicit.n. cõpoſitum ex materia & forma, quæ eſt anima: ideo non eſt cõpoſitus ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus ſecundum rem, ſed ſecundum rationem, ſed bene eſt cõpoſitus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totũ & pars ſunt duæ res, vt tertia ęet ſecundum rationem diſtinctam ab altera, ſcilicet corpore: & ſecundum rem ab altera, ſcilicet anima.

¶ Alii dicũt, & in idẽ redit, quod homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore, ſicut ex cauſa formali, & eo cuius eſt cauſa formalis. Diuerſæ.n. res ſunt ſecũdũ Auic. cauſa formalis, & id cuius eſt cauſa formalis: ſicut lucidũ eſt cõpoſitũ ex luce & lucido. vnde & iſti dicunt, ꝙ eſt compoſitus homo ex duabus rebus, ſcilicet ex toto & ex parte: ſed non ex duabus partibus ſecundum rem.

¶ Alii dicũt, ꝙ locutio iſta eſt intelligẽda per ſynecdochen: Homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore rõne ſuæ partis, ſ. materiæ. Mihi aũt pro nunc videtur dicendũ, ꝙ homo eſt cõpoſitus ex anima & corpore, non ſolũ tanquam ex duabus rebus tertia ees: ſed tanquã ex duabus partibus ſecundũ rem totũ, accipiendo corpus, non vt eſt genus, ſed vt ſignificat partẽ, & accipiẽdo animã præciſè, vt diffinitur ſecũdo de Anima. Significat autem corpus ſic acceptũ cõpoſitũ ex materia & perfectione corporea præciſè. Anima verò perfectionẽ vitalem præciſè. Probatur intentum ſic: Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte, ergo vt pars à parte. Probatur media: quia totũ cõfuſè ſalſem includit partẽ, corpus autem ſic acceptũ excludit animã: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt ſubiectũ deferẽs animã: vt ibi dicit S.Tho. Prima propoſitio eſt ex ſe euidens, & ab omnibus conceſſa. Conſequẽtia autẽ ex ſufficienti diuiſione robur trahit oportet.n. vel ut totum à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima: ſi realiter differũt: homo igitur eſt cõpoſitus ex corpore & anima tanquã ex partibus realiter diſtinctis: qd̃ erat intentũ. Et aduerte ꝙ corpus, pars cũ importat corporeitatẽ pręciſè extra ipſum, eſt idẽtitas perfectionis corporeæ ad animã, ſeu perfectionẽ vitalẽ: accidit.n. accidentie extraneo corpori præciſè, ꝙ eius perfectio ſit idem cum anima: per ſe enim præſcindit animã: & ideo per ſe loquẽdo ſubtiliter dictũ eſt, hominẽ componi realiter ex anima & corpore. Vnde ſecundũ hoc ad obiectionẽ deductã, dic ꝙ licet perfectio corporea, ſeu forma corporeitatis ſit eadẽ realiter animæ: corpus tñ aliud eſt realiter ab anima, & ipſa perfectio corporea, per ſe loquendo, nõ eſt eadẽ realiter ipſi animæ: imo ipſam excludit pręciſè accepta: & ideo corpus & anima cũ præciſione, per ſe loquẽdo realiter partes ipſius hominis conceditur eſſe. Huic reſponſioni fauent verba text. vbi aſſignatur pro cauſa dicti præciſio animæ à ſignificato corporis. Quod dicimus de corpore eſt anima reſpectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua reſpectu hominis, de corpore & forma lapidis reſpectu lapidis: & ſic de aliis, ſemper accipiẽdo terminos præciſè ꝓ partibus, licet nõ conſuetũ ſit dici inanimata cõponi ex corpore & forma ſpecifica, ſicut animata ex anima & corpore, pp latentẽ differentiã inter corporeitatẽ & formã inanimatorũ: & ẽt quia forma animatorũ eleuat cõpoſitũ ad hoc ꝙ moueat ſeipſum oportuit in ipſo diſtinguere partẽ mouentẽ, & partẽ motã: animã ſcilicet & corpus: qd̃ nõ inuenitur in formis inanimatorũ.

ADVERTE ſecundò, ꝙ S.Th. ad clarificandã minorẽ dicit, ꝙ homo nõ eſt ex animali & rationali, ſicut ex duabus rebus tertia res: ſed ſicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi ſciendũ, ꝙ genus, ſpecies & differẽtia poſſunt accipi tripliciter. Primò modò pro re ſignificata per nomẽ genericũ, ſpecificũ, & differentiale primæ intẽtionis. Secũdo modo pro cõceptu formali taliũ nominũ. Tertiò modo pro re ſignificata per eorũ nomina ſecundæ intẽtionis: verbi gratia, Animal, homo, & rõnale poſſunt accipi primò pro ſe ſignificata per hæc nomina: ſecundo pro cõceptibus eorũ formalibus: tertio ꝓ relationibus generis, ſpeciei & differẽtiæ: primo modo nec ſpecies nec diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differentia, eo ꝙ res ſignificata per ſpeciẽ & diffinitionẽ eſt eadẽ realiter cũ re ſignificata per genus & differentiã: idẽ.n. nõ cõponitur ex ſeipſo. Tertio modo ſimiliter nec ſpecies nec diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differentia, eo ꝙ relatio ſpeciei relatiuè apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullũ autẽ correlatiuum componitur ex ſuo correlatiuo, & vniuerſaliter non apparet quomodo relatio poſſit cõponi ex aliis relationibus: vnde ſicut relatio quã ſignificat hic nomen Propoſitio, nõ eſt compoſita ex relatione prędicati ad ſubiectum: ſed eſt relatio attributa ab intellectu ipſi cõplexo ex prædicato & ſubiecto: ita relatio diffinitionis eſt relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti diſtinctè genus & differentiam.

¶ Secũdò verò modo tã ſpecies, q̃ diffinitio eſt cõpoſita ex genere & differẽtia: cõceptus.n. formalis ſpeciei integratur ex cõceptu formali generis & cõceptu formali differẽtię tanq̃ ex duab⁹ partibus: verbi gratia, Cõceptus formalis hoĩs eſt aggregatũ q̃d ex cõceptu formali animalis, & cõceptu formali rõnalis. Qd̃ ex ſupradictis ſic deducit: ex eo.n. ꝙ oſtẽdimus genus & differẽtiã & ſpeciẽ differre in ſignificato formali, liq̃t ꝙ cõceptus formalis aĩalis eſt cõceptus pfectionis ſenſitiuæ, & cõceptus formalis rõnalis eſt cõceptus pfectionis intellectiuę, & cõceptus formalis hoĩs eſt cõceptus vtrãq; pfectionẽ cõplectens ex illis tanq̃ cõceptus 3. illorũ adunatione formatus: & ſic hõ eſt ex aĩali & rõnali tanq̃ intellectus 3. ex duobus intellectibus: id eſt tanq̃ cõcept⁹ tertius ex duobus cõceptibus & nõ tanquã res ex duabus rebus: & qa nulla pars ut pars p̃dicatur in recto de ſuo toto: ideo intellectus, ſiue cõceptus formalis aĩalis nõ p̃dicatur in recto de intellectu, id eſt cõceptu formali hoĩs. Iſta.n. eſt falſa, Cõceptus formalis hominis eſt conceptus formalis animalis: quia cõceptus formalis hominis aggregat totũ ex intellectiua & ſenſitiua perfectionis cõnnectũ: conceptus uerò formalis animalis non niſi partẽ, ſ. perfectionẽ ſenſitiuã dicit: licet, ut ſuprà dictũ eſt, ſecũdũ cõceptũ ſeu ſignificatũ materiale & formale ſimul totũ dicat. hõ ergo ſecũdũ ſuũ formalẽ intellectũ ſeu conceptũ acceptus nõ eſt animal, neq; rõnale: ſed ex aĩali & rõnali. Et ſicut dictũ eſt de homine, qui eſt ſpecies, ita dicito de animali ꝙ eſt diffinitio: animal enim rationale ſecũdũ ſuũ formalẽ conceptum nõ eſt animal neq; rationale, ſed ex animali & rationali: differt nanq; formalis cõceptus animalis rationalis à cõceptu formali animalis, & à conceptu rationalis, ſicut totum à partibus.

HOC AVTEM ꝙ dictũ eſt, conceptũ formalẽ, ſ. ſpeciei & diffinitiõis cõponi ex cõceptibus formalibus generis & differẽtiæ põt dupliciter intelligi, uno mõ de cõceptu mẽtali, alio mõ de cõceptu obiectali formaliter ſũpto. Si primo mõ, adhuc dupliciter intelligi põt. Vno mõ de cõceptu mẽtali ſecũdũ eſſe ſubiectiuũ, ſeu ſecũdũ id qd̃ eſt. Alio modo de illo ſecũdũ eſſe rep̃ſentatiuũ: cõceptus mẽtalis ſpeciei, ſecũdũ id qd̃ eſt, nõ eſt cõpoſitus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ ſecũdũ id ꝙ ſunt, eo ꝙ oẽs ſunt qualitates ſimplices, nec poſſunt diſtingui in plures partes cõponẽtes. Nõ.n. eſt imaginãdũ, cũ intellectus format conceptũ diffinitiuum hoĩs, ſ. animal rõnale, ꝙ formet plures cõceptus, ſed vnũ tñ: qui eſt quædã ſimplex qualitas, diſtinctè ſingulas repræſentãtẽ, ſicut & in re extra, res diffinita eſt habẽs rẽ generis & differẽtiæ abſq; cõpoſitione reali. vñ hoc primo mõ dictũ noſtrũ nõ eſt uerũ: cõceptus uerò mẽtalis ſpeciei ſecũdũ eſſe repręſentatiuũ formaliter acceptus eſt cõpoſitus ex cõceptibus mẽtalibus generis & differẽtiæ ſecũdũ eſſe repręſentatiuũ formaliter acceptis, ſicut idolũ repręſentãs totũ ex idolis partiũ. homo.n. in mẽte repræſentat aggregatũ ex pfectione ſẽſitiua & intellectiua: animal uero in mẽte formaliter nõ repręſentat niſi pfectionẽ ſenſitiuã, rationale aũt nõ niſi intellectiuã: unde hoc mõ uerificatur dictũ nr̃m. Cõceptus autẽ obiectalis ſpeciei formaliter ſũptus, cũ nihil aliud ſit, quã ſignificatum formale, cõceptus mẽtalis eiuſdẽ eſt cõpoſitus ſecũdũ rõnẽ ex cõceptibus obiectalib⁹ generis & differẽtiæ formaliter acceptis: ſicut ſignificatũ formale ſpeciei eſt cõpoſitũ ſecũdũ rõnẽ ex ſignificatis formalibus generis & differẽtiæ, ut ſupra oſtẽſum eſt: vñ hõ acceptus ut eſt obiectus conceptus mẽtalis ſuo. ſ. ſpecifico nõ eſt animal neq; rõnale: ſed ex aĩali & rõnali, accipiẽdo ẽt animal & rõnale, ſecũdũ ꝙ obiecta ſunt ſuis mẽtalibus cõceptib⁹: ut oſtẽdit falſitas huius ꝓpoſitionis, Obiectũ formale ſpecificũ eſt obiectũ formale genericũ, ſiue differẽtiale: dicit.n. hõ ut ſic aggregatũ ex pfectiõe ſenſitiua & intellectiua: animal uerò ut ſic non niſi unã partẽ aggregati, ſ. ſenſitiuã naturã. & rõnalẽ, ut ſic nõ niſi alterã partẽ, ſ. intellectiuã perfectionẽ. Manifeſtũ eſt autẽ ꝙ aggregatũ nõ eſt aliqd̃ aggregatorũ: tñ & hoc modo dictũ noſtrũ ueritatẽ continet: & eſt maxime ad propoſitũ. Et ſic animal quo ad rẽ importatã, nec ẽſt pars nec totũ reſpectu hoĩs & animalis rationalis, quo ad ſignificatũ uerò materiale & formale ſimul eſt totũ: quo ad ſignificatũ formale aũt eſt pars tam obiectaliter q̃ repræſentatiue ſumptũ. Vnde cũ dico, Homo eſt animal rõnale, ſi res ipſa ſolũ attẽdat, nec partis, nec toti⁹ rõ ſaluabit. ſi uerò res ipſa ac ſignificata, ſ. implicite includẽs inferiora impretẽ, totius rõnẽ hẽt: ſi aũt res ipſa ſit ſignificata attendatur ſecundũ id, qd̃ explicite includitur ſic partis rationẽ ſortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, ut res: res enim de re prædicatur ut totum, quia prædicatur in recto, & ut pars, quia additur differentia, quæ aliud explicat, &c.

¶ Quod ſuprà diximus de ſpecie, dicito de diffinitione, ſeruato ſemper eo ꝙ dr̃ 1. Phyſic. tex.com. 5. ſ. ꝙ diffinitio diuidit in ſingularia non autẽ ſpecies. Nec fallaris, noſtra dicta in hac ma eria legẽs, & ſuprà (quoniã ſuprà) nec conceptũ formalẽ conceptum mentalem diſtinctũ contra obiectalem accepimus, in hac materia uerò per intellectũ ſeu cõceptũ formalẽ tã mentalem conceptum, quam obiectalẽ formaliter ſumptũ intelligi nolumus.

Quamuis

Tamet ſi genus ſignificet unã eſſentiã plurium ſpecies eſſentialiter diſtinguuntur.

Quamuis autem genus ſignificet totã eſſentiam ſpeciei, non tamen oportet ut diuerſarum ſpecierum, quã eſt idẽ genus, ſit una eſſentia: quia unitas generis ex ipſa indeterminatione, uel indifferentia procedit: non autẽ ita quod id quod ſignificatur per genus, ſit una natura numero in diuerſis ſpeciebus, cui ſuperueniat res alia, quæ ſit differentia determinans ipſum: ſicut forma determinat materiam, quæ eſt una numero: ſed quia genus ſignificat quandam formam, tamen non determinate hanc uel illã, quam determinate differentia exprimit, quæ non eſt alia quam illa, quæ indeterminate ſignificabatur per genus: & ideo dicit Cõmentator in 11. Metaphyſicæ. quod materia prima dr̃ una per remotionem omnium formarum, ſed genus dicitur unum per communitatem formæ ſignatæ: unde patet, quod per additionẽ differentiæ remota illa indeterminatione, quæ erat cauſa unitatis generis, remanent ſpecies diuerſæ per eſſentiam.

¶ In quarta parte capituli huius intendit excludere talem obiectionem, Quæcunq; habẽt unum genus, hñt unã eſſentiam: diuerſæ ſpecies habẽt unũ genus: ergo diuerſæ ſpecies habẽt unã eſſentiã, qd eſt falſum, quia ſpecies differũt eſſẽtialiter. Maior probatur ex eo, q̃ genus ſecundum p̃dicta dicit totã eſſentiã ſpecierũ. Et licet iſta obiectio faciliter ſolui poſſet, dicẽdo q̃ ſpecies habent eandem eſſentiã genericè, non tamen ſpecificè: quia tamẽ argumentum altiorem difficultatem petit, ex altiori principio reſpondere oportuit. Indirecta eſt enim hæc obiectio ad concludendum diuerſas ſpecies habere eandem eſſentiam ſimpliciter, & non genericè: ut patet ex medio aſſumpto ſic arguendo, Ea quorum tota eſſentia eſt una, habent eandem eſſentiã ſimpliciter: diuerſarum ſpecierum eiuſdẽ generis, tota eſſentia eſt una: ergo diuerſæ ſpecies eiuſdem generis habent eandem eſſentiam ſimpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam eſſentiã ſpecierum, & eſt unum in eis.

¶ Ad huius obiectionis excluſionẽ declarat quomodo genus eſt unũ & innuit talẽ diſtinctionẽ. Aliquid ſignificat unum dupliciter: uno modo per poſitionem unius determinatæ rei ſignificatæ: alio modo per indifferentiã ſeu indeterminationẽ plurĩũ rerũ importatum. Primo modo genus non ſignificat unũ, ſed ſecundo modo. Illud enim primo mõ ſignificat unũ, cuius ſignificatũ ſecũdũ ſe acceptũ eſt una aliqua natura & determinata: ſicut homo ſignificat humanitatẽ, quæ eſt certa & determinata natura. ſ. humana. Illud autẽ, qd ſignificat unũ ſecũdo mõ, hẽt ſignatum, non aliquam determinatã naturã, ſed plures naturas indeterminate: ſicut animal ſignificãs perfectionẽ ſeu naturã ſenſitiuã non ſignificat aliquã certã & determinatã naturã ſiue formã: nulla enim eſt in uniuerſo forma, quæ ſit anima ſenſitiua, ſed quælibet eſt uel bouina, uel leonina, uel humana, &c. vñ dicitur 7 Phyſ. tex. com. 31. quòd iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 34 q̃ natura generis diuerſa eſt in ſpeciebus. & 1. de Anima, tex com. q̃ 16 animalis ſecundũ unũquodque animal eſt altera: eſt igitur genus unũ ſecundo modo. vñ ad formam rationis dicitur, ſecundum præmiſſam diſtinctionem: q̃ quorum eſt tota eſſentia una primo modo, eorũ eſt eſſentia eadẽ ſimpliciter, nõ autem quorum tota eſſentia eſt una ſecundo modo: ſicut eſt in propoſito. ſpecierum enim totam eſſentiã non aduoat genus niſi unitate indeterminationis.

ADVERTENDVM autem eſt in litera appoſitã fuiſſe differentiã inter unitatẽ generis & unitatem materiæ primæ ad maiorem prædictorum euidentiam: quam etiam differentiã ponit Commen. 12. Metaphy. Commen. 14. ubi nota quòd de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, ut eſt quoddam totũ uniuerſale reſpiciens hanc materiã, uel illam, ut partes ſubiectiuas: & ſic de ipſa modo non eſt ſermo. idem enim eſt iudicium de eius unitate & de unitate cuiuſq; uniuerſalis. Alio modo cõtingit loqui de ea ſolitarie ſumpta ſecundũ ſe: nõ prout eſt uniuerſalis, aut particularis, neq; prout eſt in hac ſpecie uel illa: & ſic de ea loquitur Commen. ib. & S. Th. hic. differunt ergo unitas materiæ ſic accepta & unitas generis in hoc, quòd unitas materiæ eſt unitas numeralis fundata ſupra determinatã entitatẽ: unitas uerò generica eſt unitas non numeralis, ſed indeterminationis fundata ſupra diuerſas naturas indeterminate. Cũ autẽ audis unitatem materiæ primæ eſſe unitatem numeralem intellige negatiue, non poſitiue. Dicitur enim aliquod unum numero dupliciter: poſitiue. ſ. & negatiue, illud eſt unũ numero poſitiue qd eſt unum per poſitionem proprietatis ſeu differentiæ numeralis ſicut Sor. & hoc modo materia prima ſecundum ſe non eſt una numero: quia nullã proprietatem indiuidualem includit. Illud eſt unum numero negatiue, quod uniuerſale cũ non ſit, eſt non plura numero. hoc autem eſt illud, quod nullum diſtinctiuum includit in ſe: unde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima ſecundum ſe eſt una numero: & talis unitas numeralis fundatur ſupra determinatã entitatẽ illã. ſ. q̃ eſt materia: q̃ nullum diſtinctiuũ includit eum ab ui denudata ſit actu, cuius eſt diſtinguere: ideo dicit Cõ. q̃ materia eſt una per remotionẽ oĩum formarũ: quia unitatẽ ſuã negatiuẽ habet, ex hoc q̃d nõ hẽt diſtinctiuas formas. Genus autẽ non eſſe unũ numero neq; poſitiuè, neq; negatiuè fundatur ſupra certã & determinatã rẽ: q̃d in genere non inuenitur, qđ eſt enim genus plures naturas & res, ex quibus nomẽ tam p̃: ſed & quod genus ſit unũ unitate indeterminationis, ex eo patet q̃ naturæ plures per genus importatæ non adunantur in eius ſignatione, niſi pp hoc, quod indeterminate ſignat eas. aĩal eñi ideo adunat in ſe equũ, bouẽ, leonẽ &c. quia nõ determinate explicat q̃s eorũ ſit habẽs pfectionẽ ſenſitiuã, & ideo dicit Cõ. ibi, q̃ gen⁹ eſt unũ p cõitatẽ formæ ſignatę, id eſt ex eo q̃ cõiter, & nõ determinate formas ſignat. Vñ & patet quo propoſito S. Th. deſeruit inducta authoritas. Si enim materia & genus in hoc differũt qđ materiæ unitas eſt per negationẽ formarũ ſupra entitatẽ determinatã fundata, & gen⁹ nõ eſt unũ, niſi pp hoc qđ ſignat cõiter plura, conſequens eſt qđ genus non ſit unum niſi ex indeterminatione: ar̃ deſiderat propoſitum.

Eſſentia ſpeciei in diuiduis cõparata totũ continngit eẽ & prẽ, ut ãt pars eſt ã illis mi oime p̃dicatur, ut ãt totũ ẽ, & ĩo cõcreto nomine ſignata de illis prædicatur.

Et quia ut dictũ eſt, natura ſpeciei eſt indeterminata reſpectu indiuidui, ſicut natura generis reſpectu ſpeciei, inde eſt qđ ſicut id, quod eſt genus, prout prędicatur de ſpecie implicite in ſua ſignificatione, quamuis indiſtincte totum id quod determinatè eſt in ſpecie, ita id quod eſt ſpecies ſecũdum quod p̃dicat̃ d' indiuiduo: oportet q̃ ſignificet totũ, quod eſſentialiter eſt ĩ indiuiduo, licet indiſtinctè, & hoc modo eſſẽtia ſpeciei ſignificatur nomine Hominis: unde homo de Socrate prędicatur. Si autem ſignificatur natura ſpeciei cũ pręciſione materię ſignatę quę eſt principium indiuiduationis, ſic ſe habebit per modũ partis: & hoc modo ſignificat nomen humanitatis. humanitas enim ſignificat id unde homo eſt homo. Materia autem ſignata nõ eſt illud, unde homo eſt homo: & ita nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quod ſit homo: cũ igitur humanitas in ſuo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, q̃ ſit homo, patet quòd a ſignificatione eius excluditur, uel p̃ſcinditur materia determinata uel ſignata. Et quia pars non prędicatur de toto, inde eſt, q̃ humanitas nec de homine, nec de Socrate prædicatur: unde dicit Auicenna, quod quidditas cõpoſiti non eſt ipſum cõpoſitũ, cuius eſt quidditas, quamuis etiã ipſa quidditas ſit cõpoſita, ſicut humanitas, licet ſit cõpoſita, non tamen eſt homo, imo oportet quòd ſit recepta in aliquo, qđ eſt materia ſignata. Sed quia, ut dictum eſt deſignatio ſpeciei reſpectu generis eſt per formas: deſignatio autem indiuidui reſpectu ſpeciei eſt per materiam: ideo oportet ut nomen ſignificãs id, unde natura generis ſumitur, cum præciſione formæ determinatę perficientis ſignificet partẽ materialem totius: ſicut corpus eſt pars materialis hominis nomen autem ſignificans id, unde ſumitur natura ſpeciei cum præciſione materię deſignatæ, ſignificat partem formalẽ: & ideo humanitas ſignificatur ut forma quædam. Et dicitur quòd eſt forma totius, non quidem quaſi ſit ſuperaddita partibus eſſentialibus materiæ & formæ, ſicut forma domus ſuperaddit̃ partibus integralibus eius, ſed magis eſt forma, quæ eſt totum, ſcilicet formã complectens & materiam: cũ præciſione tamẽ eorũ, per quę materia eſt nata deſignari. Sic ergo patet, quòd eſſentia hominis ſignificatur hoc nomine, homo, & hoc nomine, humanitas: ſed diuerſimode, ut dictum eſt: quia nõ ẽ homo ſignat eam ut totũ: ĩquãtũ ſcilicet nõ pręcindit deſignationem materię, ſed implicite cõtinet eam, & indiſtinctè, ſicut dictũ eſt, q̃ genus continet drĩam: & ideo prędicatur hoc nomẽ homo de indiuiduis: ſed hoc nomen humanitas ſignificat eam ut partem: nec continet ſua ſignificatione niſi id quod eſt hominis, inquãtum homo: & præſcindit omnem deſignationem materiæ, unde de indiuiduis hominis non p̃dicaretur: & propter hoc quandoque hoc nomen eſſentia inuenitur prædicatum de re, dicitur enim Socratis eſſentia quędam: & quandoque negatur, ſicut dicitur quod eſſentia Socratis non eſt Socrates.

¶ In hac quinta & ultima parte huius capituli cõparat eſſentiã ſpecificã ad indiuiduũ ſecũdũ totalitatẽ partialitatẽ, prædicabilita-

bilitatem & formalitatem.

¶Ad quorũ euidentiã aduertendũ eſt, q ſicut ſuprà de eſſentia generica dictũ eſt, q poteſt ſignificari per modum totius & per modum partis, ita nũc dicitur. q eſſentia ſpecifica poteſt accipi ut ſignificata nomine primæ intentionis per modũ totius, & p modũ partis. Per modum quidem totius ſicut eſſentia humana ſignificatur per ly homo: per modum uero partis, ſicut illa met ſignificatur, per ly humanitas. Differt autem ipſa à ſe altero modo ſignificata in hoc quòd ſignificata per modũ totius implicitè includit indiuidua: ſignificata uero per modum partis excludit illa à ſui ſignificatione. Quod ſic declaratur exemplariter, Homo cũ ſignificet habens naturã humanã, implicitè includit ſub ly habens omnia indiuidua humana: habens enim naturã humanã eſt quodcunq; indiuiduũ humanũ: humanitas autem cum ſignificet quo homo eſt homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly: quo nullũ enim aliud ab humanitate eſt, quo homo eſt homo: & ideo cũ principia indiuiduantia ſint aliud ab humanitate, ut ſupra dictũ eſt, ſequitur q humanitas excludit principia indiuiduantia à ſui ſignificatione: & conſequenter indiuidua, quæ ſine indiuiduatione intelligibilia non ſunt: ſicut nec ſpecies abſque dria intelligi poteſt, & cum pars ut pars non prædicetur de ſuo toto: omne autẽ prædicatum in recto habet rationẽ totius, ideo eſſentia primo modo, id eſt per modũ totius ſignificata de indiuiduis in recto prædicatur: ſignificata uerò per modũ partis nequaquã, & pp hoc illa eſt uera, Socrates eſt homo, illa autem falſa, propriè loquẽdo: Socrates eſt humanitas (ut Auic. teſtatur) & ſic iam patet proportio eſſentiæ ſpecificæ ad indiuiduũ ſecundũ iſta, ſcilicet totalitatem, & partialitatẽ, & prædicabilitatem.

¶Quoad formalitatẽ uerò declaratur appoſita differentia inter eſſentiã genericã per modũ partis ſignificatã reſpectu ſpeciei, & eſſentiã ſpecificã per modum partis ſignificatã reſpectu indiuidui. Differũt enim in hoc, q illa eſt pars materialis ſpeciei, iſta uero eſt pars formalis indiuidui. Et ratio eſt, q a illa, ſ. eſſentia generica cõparatur ad alterã partem ſpeciei, ut materia ad formã & perfectibile ad ſuam perfectionem, cũ deſignatio, ſeu determinatio generis ad ſpeciem fiat per differẽtiã, quæ ſumitur a ſpecifica forma, quę perficit & complet perfectionem genericam: iſta uerò, ſcilicet ſpecifica eſſentia comparatur ad alteram partem indiuidui, ut forma ad materiã, & perfectio ad perfectibile, cùm deſignatio, ſeu determinatio ſpeciei ad indiuidua fiat p materiam ſignatam, quam imperfectiorẽ eſſe ſpecifica forma, qua eſſentia ſpecifica ſumitur, cõſtat: ideo animalitas eſt pars materialis hominis, humanitas uerò eſt pars formalis Socratis, & dicitur quod eſt forma totius non quaſi ſuperaddita, &c.

AD euidentiam horum uerborum eſt notandum, quòd forma totius & forma partis, ut in 2. c. uiſum fuit differunt realiter: non ſicut una forma differt ab alia forma, puta albedo à dulcedine, ſed ſicut totum & pars, & ideo dicitur hic, q forma totius nõ eſt quaſi ſuperaddita partibus, id eſt, nõ eſt forma addita materiæ & formæ, ſicut forma domus eſt forma addita lignis, lapidibus, cęmẽto, & cæteris partibus: ſed magis eſt forma, quæ eſt totum, id eſt ipſum compoſitum reſultans ex partibus. Quod cũ per modum partis formalis ſignificatur, forma totius appellat, eo quòd totius eſt completè certificatiuum & diſtinctiuum & determinatiuum: hæ enim ſunt conditiones formæ. Et reſiduũ ſermonis epilogus per ſe patens eſt.

CAPVT IIII.

Quanam ratione eſſentia conueniat eſſe genus, ſpeciem, uel differentiam oſtendit.

Nulla eſſẽtia ſubæ cõpoſitæ ſignata p modũ partis ẽ gen uel ſpẽs cũ differẽtia. 5. Met. c6. in prin.

VISO quid ſignificetur nomine eſſentiæ in ſubſtantijs compoſitis, uidendum eſt quomodo ſe habeat ad rationem generis, ſpeciei, & differentiæ: quia autem cui conuenit ratio generis, ſpeciei uel differentiæ, prædicatur de hoc ſingulari ſignato, impoſſibile eſt quòd ratio generis uel ſpeciei, uel differentiæ conueniat eſſentiæ, ſecundum quod per modum partis ſignificatur, ut nomine humanitatis uel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitas non eſt differentia, ſed differentiæ principium, & eadem ratione humanitas non eſt ſpecies, nec animalitas genus.

IN hoc quarto c. intendens determinare quomodo eſſentia ſubſtãtiarũ cõpoſitarũ ſe habeat ad intentiones logicas. ſ. genus ſpeciẽ, differẽtiã, quatuor facit, primò ſex concluſionib. determinat intẽtũ: ſecũdo excludit quẽdam Auer. errorẽ: tertio excludit quãdã aliã obiectionẽ: quartò reſpõdet cuidã tacitæ obiectioni.

¶Pro intellectu primæ partis notãdæ ſunt duæ diſtinctiones. Prima eſt iſta. Natura ſeu eſſentia ſubſtãtiæ cõpoſitæ põt tripliciter accipi: primò, ut ſignificata p modũ partis. ſcdo, ut p ſe exiſtens ſeparata à ſingularibus: tertiò, ut ſignata p modũ totius. Secũda diſtinctio, quæ eſt ſubdiuiſio tertij mẽbri eſt iſta. Natura ſubſtãtiæ compoſitæ ſignata per modũ totius põt accipi tripliciter: primò, ſecundũ ſe, ſecundo, ſecũdum eſſe quod habet in ſingularibus: tertiò, ſecundum eſſe quod habet in intellectu.

¶His p̃libatis, ſciat q ſecundũ ſingula mẽbra harũ diuiſionũ ponit ſingulas cõcluſiones: ſcdm prima duo mẽbra utriuſq; diuiſionis ponit quatuor negatiuas: ſecũdũ uerò ultima utriuſq; ponit duas affirmatiuas, ita q ſcdm quãlibet diuiſionẽ primò ponit duas negatiuas, deinde tertiam affirmatiuam: & ſic fiunt ſex concluſiones.

¶Prima ergo cõcluſio negatiua eſt, Eſſentia ſubæ cõpoſitæ ſignata p modũ pris, ſicut aĩalitas, humanitas, rationalitas, nõ eſt gen neq; ſpecies neq; dña. Quã p̃bat ſic, Tã genus, quã ſpẽs, quã dña prædicaẽ in recto de hoc particulari ſuppoſito, puta Socrate: eſſẽtia ſubæ cõpoſitæ ſignata per modũ partis non prædicatur in recto, de hoc particulari ſuppoſito: ergo eſſentia taliter ſignata nõ eſt genus, nec ſpecies, nec dña. Oẽs propoſitiones patent ex præcedenti c. & ideo dicit Auic. q rationalitas, quę ſignificatur per modum partis, nõ eſt differentia, ſed principium differentiæ: & ſimiliter animalitas non eſt genus, ſed generis principium: & humanitas non eſt ſpecies, ſed ſpeciei principium, ſicut albedo eſt principium albi, & pars eſt principium eius, cuius eſt pars.

Eſſentia p ſe ſubſiſtẽs nõ in ſingularibus eſt gen uel ſpecies, uel differẽtia.

Similiter etiam non poteſt dici, quod ratio generis, ſpeciei, differentiæ conueniat eſſentiæ, ſecundum quod eſt quædã res exiſtens extra ſingularia, ut Platonici ponebant: quia genus & ſpecies non prædicarentur de hoc indiuiduo: non enim poteſt dici quòd Socrates ſit hoc, quod ab eo ſeperatum eſt. Nec ſeparatum illud proficit in cognitione huius ſingularis ſignati.

¶Hic ponit ſecũda concluſio negatiua. Eſſentia ſubæ cõpoſitæ p ſe nõ in ſingularibus exiſtẽs nõ eſt ſpẽs ſiue gen. Et p̃bat eã duplici rõne. Primo ſic, Genus ſeu ſpẽs prædicatur de hoc particulari: eſſentia p ſe ſubſiſtẽs nõ in ſingularibus, nõ prędicatur de hoc particulari: ergo eſſentia p ſe ſubſiſtens nõ in ſingularibus non eſt genus ſeu ſpẽs. Maior patet, Minor probatur ſic, Subiectũ. i. qd in recto de eo prædicaẽ. Sortes nõ eſt homo ſeparatus ergo Sortes non eſt ſubiectum reſpectu hominis ſeparati: ergo homo ſeparatus non prædicatur de Sorte: quod erat aſſumptũ in Minore. Secũdò ſic, Genus ſeu ſpecies eſt id, quo indiuidua cognoſcuntur: eſſentia p ſe ſubſiſtẽs nõ in ſingularib. nõ eſt id, quo indiuidua cognoſcunẽ: ergo eſſentia p ſe ſubſiſtẽs nõ ẽ gen neq; ſpẽs. Maior patet ex eo q unũquodq; p ſuũ genus ſpeciẽ, differentiã cognoſcitur. Minor uerò ex eo, q unũquodq; cognoſcitur quiditatiuè per id quod eſt in eo: & non per id quod nõ eſt in eo.

Eſſentia ſubæ cõpoſitæ, ut p modũ totius ſignatur, ſiue nomine cõcreto ẽ genus, ſpecies uel differentia. Eſſẽtię uel naturæ p ſe. i. abſolute accepię nõ niſi pdicata quidditatiua cõueniũt; ſũptæ uero ut hẽt eſſe in ſingularibus uel in aĩa cõueniũt prædicata p accidẽs & dnominatiua. & abſolute ſumpt. & q pdicaẽ de indiuiduis.

Et ideo relinquitur, quod ratio generis, uel ſpeciei, uel differentię conueniat eſſentię, ſecundum quod ſignificat per modum totius, ut nomine Hominis, uel animalis prout implicitè & indiſtinctè continet totum hoc quod in indiuiduo eſt.

¶Hic ponit 3. cõcluſio affirmatiua: eſſentia ſubę cõpoſitæ ſignata p modũ totius eſt ſpẽs. genus uel dña, &c. probaẽ ſic, Gen, ſpecies ſeu dña ſubaliter cõtinet & implicitè totũ, qd eſt in indiuiduis: eſſentia ſubæ cõpoſitæ nõ niſi ſignata per modũ totius cõtinet implicitè totũ eſſe indiuiduorum: ergo eſſentia ſubæ compoſitæ ſignificata per modum totius eſt genus uel ſpecies uel differẽtia. Propoſitiones omnes ex præcedenti c. patent: ubi dicim genus, ſpeciẽ, differẽtiã, cõuenire in hoc q ſignificat totum qd eſt in inferioribus, & ſua abſtracta excludere ea quæ ſunt in inferioribus: eſt igiẽ animal genus, homo ſpecies, rõnale differẽtia.

Naturà autem uel eſſentia ſic accepta poteſt dupliciter conſiderari. uno modo ſecundũ naturam & rationem propriam: & hæc eſt abſoluta conſideratio ipſius: & hoc modo nihil eſt uerũ de ea dicere, niſi quod conueniat ſibi, ſecundũ quod huiuſmodi. Vnde quicquid aliorũ ſibi attribuitur, falſa eſt attributio: uerbi gratia, Homini in eo, quod eſt homo conuenit rationale & animal, & alia quæ in eius diffinitione cadũt, albũ uerò uel nigrũ uel quodcunq; huiuſmodi, quod nõ eſt de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quòd eſt homo. Ideo ſi quæratẽ utrũ iſta natura poſſit dici una uel plures neutrum concedendũ eſt, quia utrunque eſt extra intellectum humanitatis, & utrunq; poteſt ſibi accidere. Si enim pluralitas eſſet de ratione eius, nũquã poſſet eẽ una: tñ ũ ſit una ſecundũ q eſt in Socrate: Similiter ſi unitas eſſet de intellectu & ratione eius: tunc eſſet una & eadẽ natura Socratis et Platonis, nec poſſet in plurib. plurificari. Alio mõ cõſideraẽ, ſcdm q hẽt in ſe in hoc uel in illo: & ſic de ipſa prædicatur aliquid per accidens ratione eius in quo eſt, ſi. ut dicitur quod homo eſt albus, quia Socrates eſt albus, quã

bis hominis albedo differat eo, quòd eſt homo. Hæc autē natura habet duplex eſſe, unū in ſingularibus, aliud in anima: & ſecundū utrunque conſequuntur accidentia dictā naturam: & ſic in ſingularibus hēt multiplex eſſe ſecundū diuerſitatē ſingulariū: & tamen ipſi naturæ ſecundum propriam conſiderationem, ſcilicet abſolutam, nullum iſtarum eſſe debet, falſum.n. eſt dicere, quòd natura hominis, inquantum huiuſmodi, hēat eſſe in hoc ſingulari. ſi enim eſſe in hoc ſingulari conueniret homini inquantum eſt homo, non eſſet unquam extra hoc ſingulare. ſimiliter ſi conueniret homini inquantum eſt homo, nō eſſe in ſingulari, nūquam eſſet in eo. Sed uerum eſt dicere, quòd homo, inquantum eſt homo, non habet quòd ſit in hoc ſingulari uel in illo. patet ergo quòd natura hominis abſolute conſiderata abſtrahit à quolibet eſſe: ita ꝙ non fiat præciſio alicuius eorū: & hæc natura ſic conſiderata eſt quę prędicatur de oībus indiuiduis.

¶Hic antequam ponatur quarta cōcluſio, inchoat̃ ſecūda diuiſio ſuprà poſita cuius terminos oportet p̄declarati ad intellectū cōcluſionū natura p modū totius ſignāta, ſecūdū naturā ſeu rōnē ppriā, uel ſecūdū ſe, idē ſonat ꝙ natura cōſiderata ſecūdū eas cōditiones, ſiue ea prædicata, quæ cōueniunt ſibi ex ſua diffinitione, ſeu in primo modo dicēdi per ſe. Natura uerò ſecūdū eſſe in ſingularibus idem ſonat quod natura conſiderata ſecūdum eas cōditiones: ſiue ſecūdū ea prædicata, q̃ cōueniūt ſibi ex hoc, ꝙ in ſingulari uel in ſingularibus eſſe hēt. Natura aūt ſecundū eſſe in intellectu idē ſonat quod natura conſiderata ſecūdū eas cōditiones ſiue illa prædicata quæ conueniunt ſibi, ex hoc, quòd habet eſſe in intellectu. Differunt aūt quadrupliciter, ut ex textu colligitur conditiones conuenientes naturæ ſecundū has diuerſas acceptiones, eo ꝙ conditiones debitæ naturæ ſecūdū ſe ſumptę ſunt p̄dicata eſſentialia. homo eīn ſecūdū ſe nō eſt niſi aīal rationale, cōditiones uerò debitæ naturæ reliquis duobus modis ſunt prædicata denominatiua: homo eīn nō eſt res illa, q̃ cōuenit ei ex eſſe ſingularibus ſed ab ea denominatur: non eīn homo eſt albedo q̃ cōuenit ei ex hoc ꝙ eſt in Socrate, ſed ab ea denominat̃ albus. Similiter homo nō eſt res illa quæ cōuenit ei eſſe in intellectu, puta relatio uniuerſalitatis, aut ſpecies, ſed noīat̃ ab ea uniuerſalis, & ſpecies. Et inter hæc duo ul. mēbra in hoc cōueniūt ꝙ attenduntur penes p̄dicata denominatiua: differūt tñ qa p̄dicata denominatiua, quæ cōueniūt naturæ ſecūdū eſſe in ſingularibus, aliquid ponunt reale ſupra ipſam ſicut albū addit ſuprà hominē, naturā albedinis quæ ē ens reale: prædicata uerò denoīatiua quæ cōueniūt ei ſcdm eē in intellectu nihil ponunt reale ſupra naturā ipſam: ſed denominationē negatiuā, aut relatiuā ſecūdū aliquā relationē rōnis. Cū eīn dico, Homo eſt ſpecies, ly ſpecies, nihil reale addit ſuprà hominē, ſed ſolā relationem rationis qua reſpicit ſuum genus: ſpecies enim generis eſt ſpecies.

¶Secūdò differūt iſti⁹ diuiſionis poſitæ mēbra in hoc ꝙ natura abſolutè ſumpta nec eſt una numero, nec plures numerò. ſi eīn eēt una numero, nō poſſet reperiri in pluribus numerò: ꝙ patet eſſe falſum, eo ꝙ natura humana eſt in Socrate & Platone. Cōſequētia pbatur ſic natura ſecundū ſe eſt una numero: ergo ſi pōt eſſe diſtincta numero: ergo nō pōt reperiri i plurib. numero: ꝙ erat intētū. Prima cōſequentia hatū ex eo eſt clara, qa impoſſibile eſt alicui conuenire oppoſitū eius quod cōuenit ei ſecundū ſe: ſicut impoſſibile eſt homini conuenire irrationāle, diſtinctio autē numeralis eſt oppoſita unitati numerali, & ideo ſi natura ſecundū ſe habet unitatē numeralē, nūquā habere pōt diſtinctionē numeralē. Similiter pbat̃, ꝙ natura ſecūdū ſe non ſit plures numero: ſequeret̃ eīn naturā humanā nō eſſe in Socrate, quia ſi poſſet habere unitatē numeralē, ex quo uēdicat ſibi ſecundū ſe diſtinctionē numeralē. Natura āt ſecūdū eē in ſingularib. unitatē & diſtinctionē numeralē ſortitur: ꝓpterea nāq; homo eſt un⁹ numero, qa Socrates eſt un⁹ numero: & ꝓpterea nō eſt diſtinct⁹ numero in plusibus, qa Socrates & Plato ſunt diſtincti numero.

¶Tertiò differunt in hoc, quia natura ſecūdū ſe ſumpta nullum eſſe ſibi uēdicat. ſ. nec eſſe in ſingulari aut ſingularibus, nec eſſe in intellectu: nec ēt uendicat ſibi non eſſe in ſingulari, & ſingularibus, aut non eſſe in intellectu, qđ patet ex eildē fundamētis. ſi enim eſſe in ſingulari eſſet de rōne ſua, nunquā extra illud inueniretur: cum nihil inueniatur extra id quod eſt de eius rōne. ſimiliter ſi eſſe in ſingularib⁹ eſſet de eius rōne, nō poſſet in uno inueniri: qa in uno natura exiſtēs nō eſt in plurib. ſimiliter ſi eē in intellectu eſſet de rōne eius, nunquā poſſet extra intellectū reperiri, eodē mō ſi non eſſe in ſingularibus, aut ſingulari eſſet de eius rōne, nūquā poſſet hēe eſſe in aliquo ſingulari: & ſi nō eſſe in intellectu eſſet de eius ratione, nūquam poſſet habere eſſe in intellectu ex illo fundamento. Nulli pōt cōuenire oppoſitū, ꝙ eſt de rōne ſua: unū natura abſolute ſumpta ab omni iſt. & nō eſſe abſtrahit ſine præciſione. i. nec includit nec excludit aliqđ horū eſſe uel non eſſe: natura āt iā ſecundo quā tertio modo accepta alterū illorū eſſe includit, & alterum excludit. ut de ſe patet. homo eīn ſecundū quod eſt in ſingularibus, nō eſt in intellectu: & econtra, ſecundū quòd eſt in intellectu, non eſt in ſingularibus.

¶Quarto differūt: quia natura per modū totius ſignificata ſecūdū ſe ſumpta eſt ea, quę prędicatur de indiuiduis, cū dr. Socrates eſt homo. Natura aūt ſumpta uł prout eſt in ſingularibus, quā prout in intellectu, non prędicat̃ de indiuiduis, quod declaratur ſic. Id prędicatur de indiuiduis, quod attribuitur illis in propoſitione: ſed natura abſolutè accepta & nō ſecundum eſſe in ſingularibus neque ſecūdū eſſe in intellectu attribuitur indiuiduis in propoſitione: ergo natura abſolute ſumpta & non ſecundum eſſe in ſingulari, uel intellectu p̄dicat̃ de indiuiduis. Maior eſt nota ex terminis. Minor declaratur exēplariter, cū dico, Socrates ē homo. ſenſus propoſitionis eſt, Socrates eſt animal rationale: ita ꝙ in iſta propoſitione nihil attribuitur Socrati niſi eſſe animal rōnale: quę ſunt naturæ humanæ abſolute acceptę: ut patet. nō enim cū dico, Socrates eſt homo, attribuo Socrati aliqđ debitū naturæ humanę ex eſſe ſingularibus, aut ex eſſe in intellectu: neque attribuo Socrati habere naturā humanā cum aliquo addito: ſed tātū attribuo Socrati habere naturā humanā, ſeu eſſe animal rationale: quæ ſunt, ut dictū eſt, cōditiones naturę humanę ſecundum ſe acceptę. Natura igitur primo modo ſumpta ē, quę prædicatur de indiuiduis, & non natura ſecundo & tertio modo.

IN hoc loco antequam ulterius procedat̃ dubia quędam examinanda ſunt. Circa prędicta dubium eſt. Primo circa primam differentiam aſſignatam in eo, quod dictum eſt ꝙ naturæ ſecundum ſe ſumptæ non inſunt niſi prędicata quidditatiua, hoc. n. patitur difficultatem tum propter tranſcendentia, tum propter quędam prędicata negatiua. ſi enim tranſcendentia, quę ſunt, ens, res, unum, aliquid, uerum, & bonum, conueniunt aſſerantur naturę abſolutè ſūptę erunt prędicata quidditatiua, & ſi ſic ponatur i diffinitione nulla enim diffinitio eſt completa, niſi omnia prædicata quidditatiua includat: tranſcendentia autem in diffinitione poni omnes negant.

Dubitatio.

¶Confirmatur conſequētia ex dictis S. Th. in litera, ubi habetur ꝙ quę inſunt naturę abſolutè ſunt de diffinitione illius. ſi ēt tranſcēdētia dicūtur nō cōuenire naturę abſolutè, tūc hō ſecūdum ſe ſumptus nō eſt aliqđ, nec res, nec unū quid: qđ omnino negat̃.

DE Prædicatis uerò negatiuis occurrit difficultas talis: qa negationes naturarum diſparatarū ſi cōueniūt naturæ abſolutæ erunt prędicata quidditatiua: & ſic negatio erit de diffinitione ſubſtanę. Si autem conueniunt naturę ſecundum eſſe in ſingularibus uel in intellectu, tūc accipiendo hominem abſolutè, iſta erit falſa, homo non eſt Leo: quod u detur irrationabile.

AD horum diſſolutionem conſiderādum eſt primò, quomodo tranſcendentia ſe habeāt ad naturas rerū, ſupra quas cadūt. ut autem ſuprà in quęſtione de ſignificatione entis tactum fuit, nullum tranſcēdētiū importātū gradū, ſeu aliam naturam à gradibus ſeu naturis eorum quibus apponuntur. cum enim dico, ens homo, unus homo, res homo, uerus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate ſignifico, ſed ipſam humanitatē diuerſis modis. ly enim ens ſignificat humanitatē, prout habet eſſe: ly unus, illā prout non eſt diuiſa formaliter: ly res, illam prout latitudinem habet, utpote non ex intellectu fabricata: ly bonū, ipſam, prout perfectiua eſt appetitus: ly uerū ipſam ut pfectiua eſt intellectus: ly aliquid ipſam, ut aliud quid eſt ab alijs. Simili modo eſt dicendum accepto quocunque gradu generico ut faciliter exemplo manifeſtari poteſt.

Conſiderandū eſt ſecundò, quòd cum primū inter tranſcendētia ſit ens (eo quòd eius ratio cęterorū rationes pręueniat) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius paſſiones, cum declaratum fuerit, quomodo ens conueniat naturis rerum, planū erit de cęteris. Scotus ergo primo ſen. d. 3. q. 3. opinatur ens eſſe uniuocum & prędicari inquit de omnibus inferioribus, exceptis ultimis differentijs. Et primum quidem horum, tanquam per ſe notum ſupponens, ſecundi duplicem rationem reddit.

Sco. 1. d. 3. q. 3. l ſup. q. 3. ut ſu. dictum ē c. 2. q. 3.

prima ratio.

¶Primò, quia ſi differentię includāt ens uniuocè dictum de eis, & non ſunt omnino idem: oportet ꝙ ſint diuerſa aliquid idem entia, & conſequēter ſequitur, quòd diffe ultimæ ſint propriè differentes, & ſic habent alias differentias, & non ſunt ultimę.

¶Secūdò, quia ſicut ens compoſitū in ſe eſt compoſitū ex actu & potentia: ita cōceptus compoſitus per ſe unus eſt cōpoſitus ex conceptu actuali & potentiali determinabili & determinante. Sic ergo reſolutio cōpoſiti in re ſtat ad ſimpliciter ſimplicia, ſcilicet actum ultimū & potentiam ultimā: ita ꝙ actus nihil potentię, & potentia nihil actus includat: ita reſolutio cōceptus debet ſtare ad cōceptus ſimpliciter ſimplices actualē & potentiā determinabilē tñ, ita quòd nihil determinātis includat: & determinātē tñ, ꝙ nihil determinabilis includat. tales ſunt cōceptus entis & ult. differentię: ergo ult. differētia nō includit formaliter ens.

T.c.16.

CONTRA primum arguitur: quia ſequeretur, quòd ens poneretur in diuiſione, contra Ariſt. octauo Meta. tex. com. 16.

¶Præterea ſequitur, quòd eſſet negatio in diffinitione, ut ſuprà in quæſt. de uniuocatione entis deduximus.

Ca. 1. q. 3. ratione 2.

¶Contra ſecundū dictum arguo ſic. Omne id de quo formaliter ſumpto pdicantur in ſecundo mō paſſiones entis includit in ſe formaliter ens: ſed de ultima differētia formaliter ſumpta pdicantur in ſecūdo modo paſſiones entis: ergo ult. differētia includit in ſe formaliter ens. Minor patet, quia ult. differentia eſt per ſe una & intelligibilis: Maior probatur ſic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonſtrantur paſſiones entis, includit in ſe formaliter eos patet illa: quia entis cōceptus eſt illud mediū. Sed omne id, de quo formaliter ſumpto prædicantur in ſecūdo mō paſſiones entis, includit in ſe formaliter mediū p quod tales paſſiones de eo ſunt demonſtrabiles: ergo oē tale includit formaliter ens. Patet iſta Minor, quia implicat oppoſitum. Si enim formaliter A nō includit propriū mediū concludēdi B, quomodo de A formaliter ſumpto erit à priori demōſtrabile B? Secūdo arguo, & in idem redit: Omnis paſſio conueniens pluribus formaliter ſumptis, cōuenit eis rōne alicuius communis in eis formaliter incluſi, cui illa paſſio primò cōuenit: ſed unitas uel intelligibilitas eſt paſſio conueniens oībus ultimis differentijs formaliter ſumptis: ergo cōuenit eis rōne alicuius communis formaliter incluſi in eis cui primò cōuenit: tale aūt eſt ens: ergo omnes differentiæ ultimæ includūt ens. Minor eſt per ſe nota. Maior eſt Ariſt. primo Poſteriorum. Nec pōt dici ad Maiorē, quòd ſufficit ſubiectū denominatiuè includi in eis, quibus formaliter ſumptis cōuenit paſſio illius ſubiecti. Quia cū tota ratio quare paſſio alicuius inſit alteri, ſit pars eſſentiæ illius ſubiecti primi: ſi alicui formaliter ſumpto ineſt paſſio, eidē formaliter ſumpto ineſt & ſubiectum: & ſi formaliter ſumptū ſubiecti expers eſt quomodo formaliter ſumptum illius paſſionē habere poteſt? Vt arguā ſic, id quod formaliter ſumptū a ſe ſubiectum excludit, etiā à ſe paſſionem excludit: ſed ultimæ diæ formaliter ſumptæ non excludunt à ſe paſſiones entis in ſecundo modo: ergo nec excludūt ens in primo modo. Nec parantur aures tuæ audire reſponſionē Frācisc. de Meyronis dicentis regulā adductā Poſterioriſticā Ariſ non tenere in tranſcēdentibus. Voluntaria enim & deſtructiua totius Metaphyſicæ gloſſa eſt.

Primo ſen. q. 6. qua quæ. utrum a ſimpliciter ſimpli cibus poſſit abſtrahi aliquis conceptus cōis in ſpe.

¶Ad rationes āt Scoti dicitur, quòd cum tam prima, quā ſecunda ſupponant ens habere conceptum obiectū unū ſimpliciter, nihil concludit. Dicitur ſecundò ad ſecundam quòd argumentum à ſimili claudicat: licet enim ſit ſimilitudo quo ad aliquid inter cōpoſitū naturale & intellectuale: diſſimilitudo tñ eſt magna in propoſito, quia partes cōpoſiti naturalis mutuò ſe excludunt: quia quædā res ſpeciales ſunt, partes autem compoſiti intellectualis non poſſunt mutuò ſe excludere: quia altera (puta ens) eſt adeò uniuerſalis ut nihil poſſit eam ſubterfugere.

AVICENNA Autem, Alpharabius & Algazel, ut teſtatur Albertus in Poſtpræd camentis, c. 9. opinantur, q̄ ens non conueniat naturæ abſolutæ ſumptæ. Vnde dicunt hanc conſequentiā nō ualere, Homo eſt ſubſtantia: ergo homo eſt ens eo quòd ens ſignificat aliquid additum eſſentiæ rei quod non eſt de eius ratione, quòd expreſſe etiam de Auicenna refert Commentator 4. Met. com. 3. & 10. Meta. com. 8.

S. THO. autem cuius eſt opus, quod exponendum ſuſcipimus ſuper quartū Meta. lectu. 2. ſuper tex. cō. 3. & ſuper lectu. ſupra tex. cum. 8. expreſſè in hoc reprehendit Auic. unde ſententia eius non eſt cenſenda eadem opinioni Auicen. licet difficile ſit uidere in quo differat ab ea, cùm ipſe teneat nullum aliud à Deo eſſe ens per ſuam eſſentiam, ſed per aliquid additum ſuę eſſentię: & expreſſè dicat in quolibeto ſecundo, q. 2. ar. 2. ens non eſſe pdicatum eſſentiale: & in primo contra Gen. c. 39. dicat ens nō cadere in conceptu ſubſtantiæ quod eſt genus generaliſſimū.

Quol. 2. q. 2. a. 1. cōt. gen c. 26.

¶Propter quòd à quibuſdam dicitur, q̄ ens dupliciter ſumitur ſcilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiuè & intrinſecè de omnibus prædicatur: ſic enim unūquodq; eſt ens per eſſentiā ſuam. Ens uerò participaliter, cùm idem ſonet quod exiſtens, non eſt prædicatū quidditatiuum: ſic enim nihil aliud à Deo eſt ens per eſſentiam ſuam: unde ſecundum iſtos ens nominaliter conuenit naturę abſolutè, non autē ens participaliter. Addunt quoque, q̄ ens nominaliter eſt diuiſum in decem prędicamenta, & eſt tranſcendens conuertibile cū aliis propriè loquendo, non ens ſecundo modo: & ideo reprehēſibilis erat Auic. qui hanc diſtinctionem prætermiſit.

1. p. q. 5. a. 3. ad primū & de uer. q. 21. c. 7. unde cō. hu⁹ doc. 2. poſt. c. 6 in prin. & circa medium.

¶Mihi autem aliter dicendum occurrit, dico enim, quòd ens participaliter eſt id quod eſt tranſcendens, diuiſum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere poteſt, quod S. Tho. prima parte, q. 5. & 6. & in quæſtione de ueritate, q. 21. oſtendit bonum, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (ut dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter, non nominaliter, ut clarè patet ex duobus.

¶Primò ex eo quòd dicit, quòd cum bonum & ens conuertant, ſicut res eſt ens, ita bona: ſed non eſt ens per eſſentiam ſuam: ergo nec bona in quo proceſſu, ut fallacia æquiuocationis uitetur non niſi de ente participaliter eſt ſermo ſecundò, ex eo quòd dicit, id, quo res formaliter eſt bona, non eſſe ens: quod dictum de ente nominaliter falſum eſt: quia eſſe actualis exiſtentiæ, quo res eſt ens & bona, eſt ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod eſt tranſcendens, diuiſum in decem prædicamenta, eſt ens participaliter.

Hoc includi ſi in pdicante Entis c. 1. i prin. D. c. 13.

¶Sed in Entis nomine duo aſpici poſſunt, ſ. id à quo nomen Entis ſumitur: ſcilicet ipſum eſſe, quo res eſt. Et id ad quod nomen Entis impoſitum eſt, ſcilicet id quod eſt. Suprà enim, in principio operis dictū eſt, ens ſignificare id q̄ eſt in quolibet prædicamēto: & in hoc differre ab eſſentia, quæ ſignificat id quo res in prædicamēto reponit. Vnde primo Phyſi. tex. commen. decimiterti, Ariſt. loco ly ens, ponit ly quo eſt. Auicen. ergo attendēs ad id, quo res eſt, un nomen entis ſumptū eſt, dixit ſimpliciter ens eſſe prædicatum extra eſſentiam rei. S. Tho. uerò intuens id q̄ eſt, id quod nomen Entis impoſitum eſt, Auicennæ nō adhæſit. Nāque ipſum quod eſt non prædicat aliquid extra eſſentiā rei. Inſuper aduertens, quod ipſum, quo res eſt, ſcilicet actualis eſſentia, non eſt extra rei naturæ ab ipſo, quod eſt, ſed per principia propria ipſius, quod eſt, cōſtituitur inter prædicata accidentalia, eos annumerare noluit: hoc enim non pōt aſſeri de quocunq; alio extra eſſentiam rei. Nihil enim extra eſſentiā rei p propria principia ipſius rei cōſtituitur, niſi rei exiſtentia. Quodcūq; n. aliud pes principia propria alterius generis conſtituitur, ſ. gen⁹ proprium, & differentiam propriam, & uniuerſaliter propria illius prędicamenti principia. Ipſum autem exiſtere, nō niſi p genus & differētiā & principia ipſius, quod eſt conſtituitur. Et hæc eſt ratio, qua S. Tho. arguit Auicen. quarto Metaph. ubi ſuprà, unde ens prædicatum de aliquo puta homine, cū nō trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiā: nec rōne ipſius quod eſt ſubſtantiale, prædicatum eſſe relinquitur cum Ariſtotele & Commentatore, ubi ſuprà, licet nō ſit omnino eodem modo ſubſtantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadūt. His præhabitis, ad dubium dico q̄ tranſcēdentia nō ſunt pdicata propria naturæ ſecundū ſuā abſolutā cōſiderationē, neque ſecundū eſſe in ſingularibus, neq; ſecūdū eſſe in intellectu, ſed ſunt prædicata communia naturę quomodolibet acceptæ, cōuenientia nō ſolū cōcomitantè, ſed & cauſaliter. Et de natura quidē iā ſecundo q̄ aūt tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quod homo in ſingularibus inuenitur eſt unius rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet eſſe in intellectu ens eſt aliquo modo indiuiſum, &c. debent enim ſic ſibi aliquod eſſe, licet rationis. De natura aūt primo modo ſumpta, ex dictis patere pōt: & ex eo q̄ in quocunq; inuenitur poſterius tranſcendēs, inuenitur & prius. Manifeſtum eſt autem de poſterioribus tranſcendentibus, quę ſunt unum, res, aliquid, &c. q̄ conueniunt naturę abſolutè. Vnde de homine, abſolute loquendo, iſta eſt uera, Homo eſt ens. Vnde & S. Tho. dicit ſuper 10. Meta. ubi ſuprà, q̄ ens prędicat naturas decem generū, ſecundum q̄ ſunt actu, uel potentia, & non tantum ſecundum q̄ ſunt actu.

Immediate ſup.

¶Ad rationē in dubio tactam, qua dicebatur, Si ſic ergo tranſcēdentia eſſent ponenda in diffinitione, dicitur primò, q̄ nō oportet omnia prædicata eſſentialia poni in diffinitione, ſed ea tm̄ quę explicant aliquem gradum eſſentialem diffiniti: qualia non ſunt tranſcendentia, de quibus dictū eſt, quod eundē gradū prędicant, quē genus uel differentia importāt. Vnde & Meta. tex. cō. 19. dicit Ariſt. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec unū: quia ens itā m eſt unum quodq; : diffinitio enim cōpleta tunc eſt, cùm omnes rei gradus explicantur à prima potentia uſque ad ultimum actum intrinſecum, quod ſine traſcendentibus, quę nullum gradum addunt, fit. Dicitur ſecundo de ente, quòd quia ens importat aliquo modo ipſum eſſe: quod pertinet ad quęſtionem, An eſt: & non ad quæſtionem, Quid eſt: ideo à prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

¶Ad dictū S. Tho. dicitur, quod tranſcendentia duo habent: & q̄ in nulla diffinitione ponatur ratio dicta, & quòd in quolibet conceptu includantur, ut dicitur de ente, 3. Metaph. tex. com. 10. quod ſecundum ideo dictum arbitror: quia tranſcendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli deſunt. Et ſic dico, quod ea quæ naturæ abſolutè cōueniunt: in cuius ratione cadunt, conueniunt rei in eo, q̄ talis, homo enim in eo q̄ homo, eſt ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes unde diuerſa dicta S. Thomæ ſane intelligere debeas.

¶Quo ad prędicata negatiua uerò dicitur breuiter, q̄ negationes illę poſſunt dupliciter accipi, formaliter ſ. & fundamentaliter. Si formaliter, falſum eſt, q̄ cōueniant naturę abſolutè: p op⁹ enim intellectus attribuitur ei, cū negationes entia rōnis ſint. Si fundamentaliter, cū negatio ſuper affirmatione fundetur, cōceditur eſſe prędicata quidditatiua, ſed ſic ſumptę nihil aliud ſūt, q̄

genus

genus & differentia propria. fundamentum enim negationum naturarum diſparatarum de homine nihil aliud eſt quàm natura hominis: ex hoc namque quòd homo eſt animal rationale, non eſt Leo neque Bos, &c.

QVAESTIO VI.

Num natura abſolutè ſumpta unitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò eſt circa dictum S. Tho. in litera in aſſignatione ſecundæ differentiæ, quo dicitur, quòd natura abſolutè ſumpta nec unitatem, nec pluralitatem habet.

¶ Videtur. n. hoc eſſe impoſſibile, cum id, quod vnum non eſt diffinibile non ſit: vt dicitur 7. Met. tex. com. 13. imò nec intelligibile vt hē quarto Met. cō. 10. Et ſi vnitatem naturæ abſolutè habere concedatur: qualis ſit illa vnitas non eſt facilè aſſignare: cū non numeralis ſit, vt declaratū eſt nec ſpecifica, nec generica, cū hæ ex intellectu fiāt. nec analogica, ut de ſe patet, hō. n. nō eſt unum analogicè. Nec ēt facilè q̄ſq̄ dicet, an unitas illa ſit realis, an nō.

In expoſitione literæ.

¶ Ad euidentiam huius dubitationis quinq; facienda ſunt. Primò uidendum eſt quid ſit unitas quælibet. Secundò, vtrū hēat unitas realitatem. Tertiò, quomodo unitas quælibet ſit extra animam. Quartò reſpondendum eſt dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ ſunt.

Vnitas q̄libet rei eſt indiuiſio.

QVO ad primum ſciēdum eſt, quod cùm vnum nihil addat ſuprà ens, niſi priuationem diuiſionis: ita quod vnū nihil aliud eſt q̄ ens indiuiſum: vt dicitur 4. Met. tex. com 3. Vnitas quælibet nihil aliud eſt, q̄ rei indiuiſio. Et quia quælibet priuatio per ſuum habitum cognoſcitur: ideo vnitas quæ indiuiſionē ſonat, ex natura diuiſionis, quam priuat, cognoſci debet: & ſecundū diuiſionis multiplicitatem, multiplicitatem unitatis accipere oportet.

¶ Conſiderandū eſt igitur quod diuiſio eſt duplex. quædā eſt materialis per principia indiuiduationis cauſata, quædā eſt formalis, q̄ p eſſentialia fit. Et hæc hēt latitudinem, quia quædā eſt per eſſentialia principia ꝓpria. Quędā uerò p princ pia eſſentialia cōia. & hoc iterū habet latitudinem, ſecundum quod principia eſſentialia cōia ſunt magis & minus communia, uerbi gratia, inter Socratem & Platonem eſt diuiſio numeralis & non formalis: quia non cauſatur diſtinctio eorū ex eſſentialibus, ſed indiuidualibus principijs. Inter Socratē verò & hunc Leonem, dato quod Leo & hō eſſent ſub eodē genere proximo, eſt diuiſio formalis p eſſentialia principia propria, vltimas ſ. differentias tantū. Inter Socratem uerò & hanc plantam eſt maior diuiſio formalis per principia. ſ. eſſentialia communia Socrati, & multis alijs ſpeciebus. ſ. ſenſibile & inſenſibile. Inter Socratem uerò & hunc lapidem eſt diuiſio formalis adhuc maior per communiora principia. ſ. per animatum & inanimatum. Et ſic ſemper aſcendendo extenditur diuiſio formalis: adeò quòd inter Socratem & hanc albedinem eſt maxima diuiſio formalis: vtpote per propria & communiſſima principia eſſentialia. ſ. ſubſtantiuum & diſpoſitiuum modos entis prædicamentorum conſtituentes.

¶ Similiter p oīa de unitate dicendum eſt. Vnitas. n. eſt duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis attenditur penes priuationē diuiſionis numeralis. Vnitas aūt formalis attēditur penes priuationē diuiſionis formalis: & hæc hēt latitudinē. Quædā. n. priuat diuiſione formali oīno cauſabili p principia, ꝓpria cōia: & hæc eſt unitas formalis ſimpliciter. Quædam uerò priuat diuiſione formali non ſimpliciter, ſed taliter cauſabili. ſ. per principia cōia: & hæc eſt unitas formalis ſecūdū quid, & habet latitudinē ſecundū quod diuiſio priuata cauſabilis ē à magis & minus cōibus principijs eſſentialibus. v. g. Socrates eſt vnus numero: quia non eſt per materiales differentias in ſe diſtinctus. Homo eſt ſimpliciter vnus formaliter: quia non cōpatitur ſecum diuiſionem formalem quācunque. Animal verò eſt vnū formaliter, inquantū non cōpatitur ſecū diuiſionē per ſenſibile & inſenſibile, non tn̄ hēt unitatē ſimpliciter, quia cōpatitur ſecū diuiſionē per rationale & irrationale. Corpus uerò eſt minus unū formaliter: eſt. n. unum, quia non eſt in ſe diuiſum per corporeū & incorporeū. Eſt aūt minus unū, quia compatitur ſecū diuiſionē formalē maiorem. ſ. per animatum & inanimatū. Ens autem minimè eſt unum, unum quidem eſt pro quanto nō eſt in ſe diuiſum proportionaliter: minimè uerò pro quanto ſitam diuerſitatē formalē cum ſua unitate cōpatitur. Ex his patet primum quid. ſ. ſit unitas quælibet: quia. ſ. unitas eſt indiuiſio, & talis unitas eſt talis indiuiſio. i. diuiſionis priuatio: ita quod nihil aliud eſt dicere, Socrates eſt unus numero. i. Socrates eſt ens carens diuiſione numerali, Homo eſt unus formaliter. i. homo eſt ens carens diuiſione formali. Hæc de primo.

Vnitas eſt ens reale, prout exiſtit extra ſuas cās. Pot. q. 3 a. 5. a in p̄dicamēto ſubſtātiæ.

QVO ad ſecundum eſt ſciendum quod ens reale dupliciter accipitur. Vno modo ut diſtinguitur contra ens ab intellectu fabricatū. Alio mō ut diſtinguitur cōtra nō exiſtens actu. Primo modo oīs res prædicamentalis eſt ens reale ſiue ſit, ſiue non. Secundo modo id tm̄ quod realiter exiſtit extra cauſas ſuas, ē ens reale. Et quia hoc propriè ē ens reale apud S. Thomam dicentem in q̄ōnibus de potentia Dei, q. 3. art. 5. ad ſecundum, quod res antequam exiſtat, eſt nihil, & eſt ſententia hæc conformis Ariſtoteli in prædicamentis dicenti, quòd deſtructis primis ſubſtantijs, impoſſibile eſt aliquid remanere: ideo vnitas ſicut & cætera realitatem habet propriè loquendo: pro quanto ipſa exiſt eactu extra animam & cauſas ſuas.

QVO ad tertium propono tres propoſitiones. Prima eſt. Quælibet unitas ſupradicta, tam. ſ. numeralis, quā formalis exiſtit extra animā. Secunda eſt. Nulla unitas cōis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exiſtit in rerum natura. Tertia eſt. Omnis unitas formalis exiſtens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipſarum rerum. Prima propoſitio eſt adeò manifeſta, quod nullus ſanæ mentis poteſt eā negare. In Socrate. n. præter omnem intellectus operationem apparet vnaque unitas. Caret. n. in ſeipſo diuiſione numerali & formali cauſabili per principia propria & cōia: & ſic indiuiſionē numeralē & formalē habet. Vnde in Socrate nō eſt ſola unitas numeralis, ſed formalis multiplex ſecundū multitudinē p̄dicatorū quidditatiuorū: & ſicut nō ſola indiuidualitas Socratis eſt extra animā, ſed quodlibet eius prædicatū q̄dditatiuū: ita nō ſola unitas numeralis, ſed q̄libet eius unitas formalis extra aīam dicēda ē eē.

Probatur prima ꝓpoſitio.

AD Intelligentiam uerò ſecundæ eſt notandum q̄d res pōt dici cōis extra animam dupliciter. Vno modo poſitiuè, alio modo negatiuè. Illa res eſt communis poſitiuè, quæ indiuiſa manens in pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis inuenitur. Illa uerò eſt communis negatiuè, quæ nulli ſuppoſito eſt propria. Primo modo rem communem nullam reor in aſſerente dari extra animam, niſi eſſentiam diuinam ſecundum fidem Chriſtianā. Secundo modo uidentur a quibuſdam poni res extra animam communes, de quibus ſermo erit infrà: & quia hoc alienum a ueritate mihi uidetur: ideo de tali communitate intelligendo ſecundam propoſitionem probo dupliciter.

Probatur ſecunda ꝓpoſitio.

¶ Primo ſic, Nulla res exigens quidditatem ſolitariè inueniri extrà animā exiſtit in rerū natura: ſed unitas cōis extra animā, negatiuè pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis eſt res exigens quidditatem ſolitariè inueniri extra animam. ergo nulla unitas communis extra animā pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exiſtit in rerū natura. Maior ſic probatur: Nullum exigens ad ſuum exiſtere aliquod impoſſibile inuenitur: ſed quidditatem extra animam ſolitariè inueniri eſt impoſſibile. oportet. n. ipſam eſſe in aliquo ſuppoſito. ergo id quod exigit ipſam ſolitariè inueniri, nunquā exiſtit in rerum natura. Minor aūt probatur ſic: Id, q̄d exigit q̄dditatem non propriā alicui ſuppoſito extra animā, exigit ipſam ſolitariè exiſtentem. Sed unitas hōis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exigit quidditatem non propriā alicui ſuppoſito. ergo unitas cōis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis exigit quidditatem ſolitariè inueniri in rerum natura. Huius prædictæ præmiſſæ notæ ſunt ex terminis. Maior quidē: quia quidditas nō propriè alicui ſuppoſito necesſariò eſt ſolitaria. ſi. n. nō eſt ſolitaria, eſt in aliquo ſuppoſito: & ſi eſt in aliquo ſuppoſito, eſt propria illi. Minor verò patet: quia cōe & ꝓprium ſunt oppoſita: commune. n. includit negationem proprij, & econuerſo. Statim. n. vt res appropriata eſt alicui cōis negatiuè, eſſe deſinit, eo quod negatione appropriationis caret: & ſtatim ut communis negatiua eſt appropriata alicui, non eſt, eo quod negationem appropriationis habet. Oppoſitum ergo prædicati infert oppoſitum ſubiecti in utraque præmiſſa.

In hac q.

¶ Præterea ſecundo probo ſic: Oīs res exiſtens in rerum natura eſt res particularis. Nulla unitas cōis extra animam pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis eſt res particularis. ergo nulla talis unitas ē in rerum natura. Maior eſt nota ex cō Peripateticorū ſententia. Minor probatur ſic: Omnis res particularis eſt alicui uni ſuppoſito propria: aliter non eſſet particularis. Nulla unitas cōis extra animā pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis eſt alicui uni ſuppoſito ꝓpria. Hoc patet ex terīs, ergo nulla talis unitas eſt particularis.

Probatur tertia propoſitio.

¶ Tertia propoſitio probatur ſic: Quæcunq; aliqua duo ſunt conuertibiliter idē realiter, multiplicato realiter uno, multiplicatur & reliquū: ſed res una & unū ſunt cōuertibiliter idē realiter: ergo multiplicata re realiter multiplicabitur realiter & eius unitas. Sed pluralitas numeralis ē realis. ergo plurificata re numeraliter plurificabitur & eius unitas. vñ in Socrate & Platone ſicut ſunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita ſunt duæ unitates formales ſequētes corporeitates & duæ ſequētes aīalitates, & duæ ſequētes humanitates. Oportet. n. ſecūdū numerū p̄dicatorū eſſentialiū eſſe numerū unitatū formaliū in quolibet īdiuiduo. Sicut. n. q̄dlibet p̄dicatū q̄dditatiuū dat aliq̄d eſſe: ita dare oportet aliq̄ unitatē, unū. n. & ens idē ſunt, ut dī 4 Met. tex. cō 3.

Natura abſolutè ſūpta hēt unitatem formalē, & & genericam, uel ſpecificā hēt nō gēdē formaliter.

¶ Ex his patet tertium, quō. ſ. unitates habeant eſſe extra animā: quià ſunt non cōes, ſed particulares & multiplicatæ numeraliter iuxta numerū indiuiduorum quorum ſunt. Hæc de tertio.

QVO ad quartum dico, quòd natura abſolutè ſumpta habet unitatem quandam, ut efficaciter concludit ratio adducta, quæ eſt ſancti Thomæ, in tract. de Natura generis.

Sed q̃ a tatalis ūitatis fundamentū ē, nulla aūt mō ūitatē, nec plu ralitatem numeralē habere dī

¶ Et quando quæritur, aut illa vnitas eſt numeralis, aut ſpecifica, dico, ꝙ eſt unitas formalis, quæ alia eſt à numerali, ſicut diuiſio formalis alia eſt à materiali. Nec illa vnitas formalis eſt ſpecifica aut generica formaliter: ſed eſt fundamentū unitatis ſpecificæ & unitatis genericæ. Hæ.n. unitates formaliter ab intellectu ſunt, illa uerò omnē actū intellectus præuenit. Quod aūt in litera dicitur, quod natura abſolutè ſumpta, nec eſt una, nec eſt plures: intelligendum eſt de unitate & pluralitate numerali.

¶ Ad id verò, quòd dubitationi additur, an iſta vnitas ſit realis, uel non, dico ꝙ ſecundum ſe eſt realis primo illorum modorū, quos ſuprà poſuimus, accipiendo ens reale ſicut & natura ipſa abſolutè ſumpta: & ſicut natura ſecundum eſſe in ſingularibus eſt ens reale ſecundo modo, ita unitas illa, quæ ſemper naturā comitatur, in particularibus, poſita eſt realis verè & propriè. Idē enim eſt iudicium de natura & eius unitate. Hæc de quarto.

In hac q.

QVO ad Quintum duo dubia propria occurrunt. Primum eſt circa ſecundam propoſitionem, in qua dictum eſt, quòd nulla eſt unitas communis extra animam. Secundum eſt circa id quod nunc dictum eſt: quia ſcilicet ab unitate ſit alia vnitas formalis à numerali in Socrate.

¶ Contra primum enim inſtatur ſic. Quæcunq; ſuppoſitaliter diſtincta ſunt unū formaliter extrà animā, habent aliquā vnitatem communem eis extra animam, Socrates & Plato ſunt unū formaliter extra animā: ergo Socrates & Plato habent aliquam vnitatem ſibi cōem extrà animam. Maior ex eo uidetur manifeſta, ꝙ ſi aliqua ſuppoſitaliter diſtincta ſunt unum in eo, quo ſunt vnum in eo, quo ſunt unum, nō diſtinguuntur: & ſic illud vnū eſt commune utrique extra animam, ex quo ſic ſunt vnū.

¶ Præterea, Humanitas quæ eſt in Socrate, quantum eſt ex ſe, nō eſt determinata ad Socratem vel Platonem: ergo unitas formalis humanitatis, quæ eſt in Socrate quantū eſt ex ſe, eſt cōis negatiuè Socrati & Platoni. Conſequentia eſt nota: quia etiam vnitas formalis non eſt determinata quantū eſt ex ſe ad Socratē & Platonē. Antecedens aūt de ſe eſt manifeſtū: datur ergo extra animā aliqua unitas cōis negatiuè pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis.

¶ CIRCA Secundum dubium vr, ꝙ inter vnitatem formalē, & unitatem numeralem in Socrate exiſtentem ſit alietas realis: quia quãdocunque priuationum habitus diſtinguuntur realiter, ipſæ quoq; diſtinguuntur: ſicut quia viſus & auditus diſtinguuntur realiter, cæcitas autem & ſurditas realiter differunt: ſed unitatis formalis numeralis habitus diſtinguuntur realiter: ergo, &c. Patet iſta: quia diuiſio formalis & diuiſio numeralis adeò diſtinguuntur, quòd in rebus ſeparatis a materia formalis ſine numerali inuenitur: & in iſtis inferioribus indiuidua eiuſdem ſpeciei numeralem diuiſionem abſque formali habeant.

¶ Ad oppoſitū uerò reſpicienti apparebit, ꝙ ſit alietas rationis tñ: quia ſicut ſe habet natura formalis ad naturam indiuidualē, ita unitas formalis ad unitatem numeralem: ſed natura formaliter ſumpta eſt eadem naturæ numeraliter ſumptæ, & non niſi ratione ab ea diſtinguitur: ergo unitas formalis eſt eadē realiter unitati numerali, & non niſi ratione ab illa eſt alia.

PRO Diſſolutione primi dubij nota, ꝙ aliqua duo ſuppoſitaliter diſtincta eſſe unum formaliter contingit dupliciter. Vno mō per hoc, ꝙ illa duo conueniunt in aliquo extra animam communi utriq; indiuiſo in utroq; illorū. Alio mō per hoc, ꝙ illa duo habent mutuam negationem inter ſe diuiſionis formalis. Exemplū primi non inuenio in rerū natura, niſi (vt dictum eſt) ſecundum fidem Chriſtianā in Trinitate. Exemplū ſecundi inuenitur in omnibus indiuiduis eiuſdē ſpēi. Socrates.n. nullo intellectu conſiderante, hēt hanc negationem.ſ. ꝙ non eſt diuiſus à Platone formaliter, & Plato ſimiliter non eſt diuiſus à Socrate formaliter. Et quia ad eſſe vnum formaliter, nihil aliud requiritur, quã eſſe indiſtinctū formaliter: ideo ſimpliciter uerum eſt Socratem & Platonem eſſe unū formaliter extra aīam. Cōmittitur ergo fallacia Cōſequentis in argumento à ſuperiori ad ſuum inferius affirmatiuè, eſſe.n. unum formaliter eſt ſuperius ad habentia aliquod commune indiuiſum in eis extra animam, & ad habentia duas naturas cum mutua negatione diuiſionis formalis. Non.n. eſt imaginandum Socratem & Platonē eſſe unū formaliter, quia conueniunt in aliquo, in quo diſtinguuntur extra an.n.ā. ſed ideo, quia vterq; negatione diuiſionis formalis ab altero gaudet. Vnū.n. formaliter nihil aliud eſt, quã non diuiſum formaliter. Et quod dicimus de vnitate formali ſimpliciter inter Socratem & Platonem, intellige de unitate formali ſecundum quid inter Socratē & hunc Leonē, & hunc lapidē, & hanc intelligentiā, &c. Sicut.n. quia Socrates & Plato habēt duas naturas, inter quas non cadit diuiſio formalis: ideo ſunt indiſtincti formaliter ſimpliciter extra animā: ita quia inter Socratis & huius Leonis naturas non cadit diuiſio formalis talis quæ ſtis nata ē cadere per ſenſibile & inſenſibile, ideo Socrates & hic Leo ſunt indiſtincti formaliter ſecundū quid. Ita ēt quia inter Socratē & hunc lapidem non eſt diuiſio formalis p corporeum & incorporeū, ideo Socrates & hic lapis ſunt indiſtincti formaliter ſecundum quid, ita quoq; quia inter Socratē & Gabrielē nō eſt diuiſio formalis, quia nata eſt cadere p modos cōis.ſ. per ſe & in alio: ideo Socrates & Gabriel ſunt indiſtincti formaliter ſecundū quid: & cōſequenter ſunt vnū formaliter abſq; opere intellectus: iā.n. pluries dictū eſt, vnū idē ſonare ꝙ ens indiuiſum.

¶ Ad ſecundū dico, ꝙ aliud eſt dicere, natura humana exiſtens extra animā ſecūdū ſe eſt cōis pluribus negatiuè, ſeu indifferēs negatiuè. Et aliud eſt dicere, natura humana exiſtens extra animā eſt cōis pluribus, ſeu indifferens negatiuè, prima.n. eſt uera, ſecunda verò eſt falſa. Et ueritas primæ patet ex ſupradictis, vbi diximus ꝙ natura, quæ eſt extra animam, puta natura Socratis, ſecundum ſe.ſ. ſolitariè ſumpta, non eſt determinata, neque appropriata alicui, & conſequenter eſt indifferens, ſiue cōis negatiuè. Falſitas autem ſecundæ patet ex eo, ꝙ omnis propoſitio eſt ſimpliciter falſa, in qua prædicatum repugnat ſubiecto ratione conditionis explicitè importatæ in illo: ſicut iſta eſt ſimpliciter falſa. Ignis non approximatus combuſtibili comburit: quia cōburere repugnat igni non approximato paſſo. Sed illa propoſitio ſecunda.ſ. natura exiſtens extra animam eſt communis pluribus negatiuè, eſt huiuſmodi: ergo illa eſt falſa.

AD euidentiam minoris ſcito, ꝙ cum dico naturæ ſecundū ſe, ſiue natura abſolutè, dico duo.ſ. naturam & ſolitudinē, & eius conditionem. Similiter cū dico, natura exiſtens extra animam, dico duo.ſ. naturam & particularem exiſtentiam ſibi coniunctā, & eius conditionē. Vnde aliquid conuenit ſiue repugnat naturæ abſolutè rōne naturæ, & aliquid ratione ſolitudinis. Similiter aliquid conuenit ſiue repugnat naturæ exiſtenti extra, rōne naturæ & aliquid ratione aſſociationis eius ad particulare. Cū igitur cōitas negatiua, quæ eſt prædicatū in propoſitione nīa, non conueniat naturæ abſolute ratione ipſius naturæ, quia non eſt eius prædicatum quidditatiuum, ſed conueniat ei rōne explicitæ conditionis per ly ſecundū ſe, ſeu ly abſolutè, quæ eſt ſolitudo (ex hoc.n. natura eſt cōis negatiuè, quia ſolitariè accipitur abſq; determinatione ad hoc, vel illud) oportet ꝙ repugnet naturæ ſub oppoſita conditione ſumpta rōne illius oppoſitæ conditionis. Explicat aūt conditionē oppoſitā ſolitudini natura exiſtens extra eo ꝙ explicat coniunctionē eius ad particulare exiſtētiā quæ ſolitudinē illius tollit. Et ideo cōitas negatiua repugnat naturæ exiſtenti extra: non ratione naturæ, ſed rōne conditionis explicitæ per ly exiſtens extra animā: & conſequenter propoſitio illa, in qua ſubiectum erat natura exiſtens extra, & prædicatū erat cōitas negatiuè, eſt ſimpliciter falſa. Statim enim, ut natura perdit ſolitudinem, communitatem quoque perdere cogitur. Amittit autem ſolitudinem, quàm primum in alio eſt.

¶ Vnde apparet reſponſio ad argm, quod licet tam natura quã unitas formalis, quantum eſt ex ſe.ſ. ſolitariè, ſit communis negatiuè: ipſa tamen exiſtens extra, non eſt communis: ſicut ipſa, quantum eſt ex ſe, non eſt cum alio: ipſa tamen exiſtens extra materiā eſt cū alio. & ſic non licet inferre, ipſa quantū eſt ex ſe nō ē cū alio, ergo ipſa exiſtens extrā nō ē cū alio: ita non licet inferre, ipſa quantū eſt ex ſe, ē cōis negatiuè, ergo ipſa exiſtens extrà, eſt cōis negatiuè. Vtrobique.n. idem peccatum: accid.ſ. & eſt ſecundum fallaciam accidentis. Et ſi hoc intuitus fueris, uidebis in quo differt poſitio Scoti in ſecundo ſen. diſ. 3. q. 1. à poſitione noſtra: & unde in talem opinionem incidit. Dicit.n. ipſe naturā ſpecificā, puta humanitatē ratione ſui ſequi hæc duo.ſ. unitatem formalem & cōitatem negatiuam, ſeu indifferentiam ad plura numero. Dicit namque in fine illius qōnis, ꝙ non oportet quærere cauſam, quare natura ſit cōis: quia natura ipſa eſt cauſa ſufficiens ſuæ cōitatis. ſed bene oportet quærere cauſam, quare ſit ſingularis: quia non ex ſe eſt ſingularis: & ideo ſicut extra animam inuenitur natura una formaliter: ita inuenitur natura cōis pluribus. Nos autem in primo non diſſentimus, ſed in ſecundo. Dicimus.n. naturam ratione ſui ſequi unitatem formalem: ſed cōitatem negatiuam fatemur non ſequi eā ratione ſui, ſed ratione ſolitudinis ſuæ: ſicut ſingularitatē ſequi eā diximus rōne aſſociationis eius ad exiſtentiā. Et quia conditio ſolitudinis nō conuenit naturæ rōne ſui, nec rōne ipſius eſſe: ꝙ habet extra animā, ſed rōne intellectus quia natus eſt adunata diuidere: ideo ante omnē actū intellectus nulla cōitas naturæ inuenitur. Et ſicut quærenda eſt cauſa, onde habeat natura eſſe ſolitariū, & eſſe extra quia de ſe neutrum habet: ita quærēda ē cā vñ hēat natura cōitatē & ſingularitatē: de ſe.n. neutrum habet.

Sco. 2. ſen. d. 3. q. 1.

¶ Cauſa unde falſitas in hoc Scotica proceſſit opinione, videtur duplex. Prima eſt æquiuocatio illius termini, ex ſe, ſeu, de ſe. Poteſt enim utrunque eorum accipi dupliciter. Vno mō poſitiuè: & ſic nō dicit aliquā habitudinem cauſæ. Alio modo negatiuè. & ſic dicit ſolitudinem.ſ. non cum alio, & primo modo intellexit naturam eſſe cōem ex ſe, ita ꝙ ipſe eſt ſibi ſufficiens cauſa ſuæ communitatis, vt ex uerbis eius ibi patet: cum in debuiſſet intelligere ſecundo modo: natura.n. ex ſe, ideſt non cū alio, eſt

Cā duplex erroris pſſ. ſimi Scot ſtatum.

indiſ-

indifferens & communis: ſicut quãdo dicitur natura ex ſe eſt ſola, ly ex ſe, non dicit aliquam cauſalitatem, ſed tantum negationem coniunctionis cum alio.

¶ Secunda cauſa eſt diſtantia inter propoſitionem negatiuam & affirmatiuam de prædicato infinito reduplicatiua audita. Licet enim ex affirmatiua de prædicato infinito ſequatur negatiua, & econuerſo, ut dicitur in ſecũdo Perihermenias, quando non ſunt reduplicatiuæ, cum reduplicatione tamen licet ex affirmatiua de pdicato infinito, ſequatur negatiua de prædicato finito: non tñ econtra. Haec enim, Homo in eo q̃ hõ nõ eſt albus, nõ ſequitur iſta, Homo in eo, q̃ homo, eſt nõ albus. Si enim homo in eo q̃ homo eſſet nõ albus, nunquã homini coniungi poſſet albedo; quia quod conuenit alicui ſecundũ q̃ ipſum, conuenit ei ſemper neceſſario & per ſe. Apparet ergo in hoc defeciſſe manifeſtè proceſſum Scoticum: cum enim eõ negatiuè idem ſonet quod nõ propriũ argumentatus eſt ſic, Natura puta humanitas, inquantum talis, non eſt propria alicui: ergo humanitas, inquantum humanitas eſt nõ propria: ubi expreſſè patet defectus prædictus. Et quòd ſic pceſſerit, patet ex ſuo pceſſu. Cõcluſio enim ſua eſt affirmatiua de prædicato infinito. cũ cõcludat, ergo natura ex ſe eſt communis, id eſt nõ propria: antecedens uero eſt negatiuum ſcilicet natura nõ eſt de ſe hæc, id eſt ppria alicui. Similiter patet ex alio proceſſo, quẽ ibi inducit, ſcilicet humanitati Socratis rõne ſui nõ repugnat eſſe ſalio, ergo humanitas Socratis ex ſe eſt cõmunis: ubi apertè patet prædictus defectus reduplicatione enim in primo proceſſu ſonat ly ex ſe ſeu de ſe, in ſecũdo ly ratione ſui, &c. Et hoc eſt ualde notandum in hac materia, & in materia de uniuerſalibus: eo quòd hinc omnia pendẽt. Attentũ ergo oportet eſſe, quòd hæc propoſitio, Natura ex ſe eſt communis, ſi dẽt eſſe uera, oportet quòd tam ly ex ſe, q̃ ly communis teneatur negatiuè ſecundum uiam noſtrã & ueritatem: & tunc idem eſt, ac ſi dicatur, Natura non cum alio ſumpta, eſt non propria alicui: q̃ patet eſſe uerum. Secundum uerò Scotum, ly ex ſe tenet poſitiuè & malè: & ſenſus eſt, Natura ratione ſui, ſiue inquantũ talis eſt non propria alicui: quòd eſt manifeſtè falſum.

¶ Attentior adhuc ſis, quòd aliud eſt dicere, naturã, puta humanitas inquantum huiuſmodi, non eſt propria alicui. Et aliud eſt dicere humanitas, inquantum huiuſmodi, eſt nõ propria ſeu cõmunis, quòd idem ſonat in propoſito. Prima enim eſt uera: quia humanitas in eo, q̃ humanitas non conuenit q̃ ſit appropriata alicui. Secũdũ uerò patet eſſe falſum ex eadem radice: quia humanitas in eo quòd humanitas non conuenit, quòd ſit non appropriata alicui. Abſtrahit enim ab utroq; ſcilicet ab eſſe proprio & ab eſſe non proprio. Si enim humanitas in eo quòd humanitas, eſſet non appropriata nunquã humanitas eſſet appropriata alicui, quia ut dictũ eſt ex primo Poſteriorũ, quod conuenit alicui ſecundum quod ipſum p̃ſupponit de omni, neceſſariũ & p ſe. Quod ãt naturæ rõne ſui nõ conueniat illa cõmunitas. ſ. ſupra indirectè probatũ fuerit, ubi duabus rationibus deducta eſt falſitas iſtius propoſitionis. Vnitas exiſtens extra animam eſt communis pluribus ſuppoſitaliter diſtinctis: ad falſitatem enim huius ſequit̃ falſitas illius: quia quod non conuenit rei extra animã, non conuenit ei ratione ſui. Directè tamen nunc pbo ſic, Omne quod ſequitur aliquã naturã ratione ſui pdicatur ſimpliciter, id eſt ſine aliqua additione de ſuppoſito illius naturæ: ſed communitas ſequitur naturam humanam per te ratione ſui, ergo communitas prædicatur ſimpliciter, id eſt ſine aliqua additione de ſuppoſito naturæ humanæ. Proceſſus bonus in tertio primæ: cõcluſio ãt eſt falſa, ergo altera præmiſſarũ: nõ Maior, ut declarabitur: ergo Minor quæ eſt poſitio tua. Falſitas concluſionis patet: quia iſta eſt ſimpliciter falſa, Socrates eſt cõis pluribus, & ſi addatur ly ex ſe, adhuc eſt falſum dicere. Socrates ex ſe eſt cõmunis pluribus. Veritas maioris declaratur ſic. Quod ſequit naturã ratione ſui, aut eſt paſſio, aut modus, aut prædicabile per ſe, aut per accidens, aut ſeparabile, aut inſeparabile. Modo omnia iſta, ſi cõmitãtur naturã rõne ſui, ita ſe habent q̃ ſicut natura prædicatur eſſentialiter de indiuiduo, puta homo de Socrate, ita iſta prædicant̃ denominatiuè in ſuo ordine de ipſomet indiuiduo: ut patet diſcurrendo. ¶ Et confirmatur hoc, quia in pꝓpoſito noſtro naturã humanã ſequuntur unitas formalis & cõmunitas rõne ſui ſecũdũ te. Vnde neutrius eſt alia cã q̃rẽda niſi natura ipſa. ergo ſicut unitas formalis prædicatur ſimpliciter de Socrate: & iſta eſt ſimpliciter uera. Socrates eſt unus formaliter, ita communitas prædicatur de Socrate ſimpliciter dicendo, Socrates eſt communis, Hoc eſt falſum. ergo, &c. Quæ nã eſt maior ratio de unitate q̃ de communitate, ut quare eorum, quæ ſequunt̃ naturã ratione ſui, alia prædicentur de indiuiduis, alia nõ. Nõ enim erit facile fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia non concludunt cõmunitatẽ dari extra anima, ſed unitatẽ: nõ ſuperfluũ iudicaui adducere. Si quę eũt ex eis aut expoſitis ab eodẽ in ſeptimo Met. ad communitatem probatã adducerent̃, non erit difficile ſumere reſponſionẽ ex dictis ad duas illarũ hic inductas.

AD ſecundi dubij euidentiã ſciendum, q̃ unũ, cũm dicat ens indiuiſum importat aliquid poſitiuum, & aliquid priuatiuũ. Si loquamur de unitate formali & unitate numerali ſubali, quo ad propoſitum quod important, ſic ſunt idem realiter, & diſtinguunt̃ ſola ratione. Sic idem realiter ſunt Socrates & homo: rõne diſtinguuntur eo q̃ eadem res eſt quæ eſt una formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his unitatibus, quo ad priuationes diuiſionũ importatas, ſic dico q̃ diſtinguuntur realiter: dũmodo nõ ſtat uiſtra hoc q̃ diſtinctio realis ſic paſſio ẽnti realis, eo q̃ alia priuatio eſt priuatio diuiſionis formalis, & alia eſt priuatio diuiſionis numeralis. Sicut alia eſt diuiſio formalis, & alia eſt diuiſio numeralis. Nec inconuenit in uno eſſe plures unitates ſubales realiter diſtinctas: quo ad priuationes importatas: eſſet ãt impoſſibile in uno eſſe plures unitates ſubales realiter diſtinctas quo ad res poſitiuas, quas importãt. Vnde utrinq; rõnis adductæ concluſio concedenda eſt diuerſimode loquendo: nec aliter reſpondere eſt opus.

QVÆSTIO.

Num Natura abſolute ſumpta ſit illa, quæ prædicatur de indiuiduis.

DVBIVM eſt tertio circa aſſignationem quartæ differentiæ; non enim uidetur uerũ, q̃ natura abſolutè ſit illa quæ prædicat̃ de indiuiduis: quia natura abſolutè ſumpta nõ eſt uniuerſalis, neq; communis. In huiuſmodi aũt ꝓpoſitionibus. Socrates eſt homo, & Socrates eſt animal, & ſimilibus pdicatur uniuerſale, & ſuperius de particulari & inferiori. Similiter etiã cũ quæritur, an iſta prædicatio, Socrates eſt homo, ſit æqualis de æquali, uel inferioris de inferiori, nõ ut poſſe reſponderi, tenendo q̃ natura abſolutè prædicatur, cum illa nec æqualis, nec ſuperior ſit.

Ad hoc dicendum eſt q̃ ſicut in natura extra eſt conſiderare ipſam rõnẽ agẽdi: & eſt cõſiderare conditionẽ eius ſine qua nõ operatur. Verbi gratia, in colore cõſideratur natura eius, ex qua eſt uiſibilis: & cõſiderat̃ particularitas, q̃ eſt cõditio, ſine qua nõ eſt uiſibilis. Ita in natura prædicabili eſt conſiderare duo. ſ. id q̃ pdicatur & attribuit̃ ſubiecto, & cõditionẽ ſine qua nõ attribuitur illi. Sicut in hac propoſitione, Socrates eſt homo, id quod attribuitur ſubiecto, eſt ipſa natura humana: & nihil aliud. Cõditio uerò ſine qua ly homo, nõ pdicatur de Socrate, eſt eſſe uniuerſale ſuperius cõe, uel aliud hm̃. õi: ut enim infra patebit, & habetur ab Ari. 7. Met. tex. com. 46. Nulla res prædicatur, niſi ut hẽt eſſe in intellectu, eo q̃ prædicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubiũ dico, q̃ natura ſecundum ſuã rõnẽ eſt id quod prædicatur de ipſo indiuiduo. Eſt. n. prædicatio rei de re ſuperioritas uñ & uniuerſalitas &c. huiuſmodi, ſunt cõditiones eius. Et ideo ad interrogationẽ, an in illis pdicationibus ſit prædicatio æqualis uel ſuperioris, dico quòd eſt prædicatio ſuperioris. In fine huius te. cõ. 46.

¶ Nec obſtat q̃ ſuperioritas non inſit naturæ abſolutæ q̃ prædicatur: quoniam non dicit S. Tho. q̃ naturæ abſolutæ, put abſtrahit ab omni eſſe cõueniat hæc conditio, ſcilicet pdicatio de indiuiduis: ſed dicit q̃ res cui conuenit illa conditio, eſt natura abſolutè, & non aggregatum ex natura & eſſe in intellectu, ſeu in ſingulari. Non enim cum dico, Socrates eſt homo, eſt ſenſus, Socrates eſt homo ſecundum eſſe in intellectu, aut in ſingulari: aut ſuperiori, aut æquali: Socrates eſt habens humanitatem.

¶ Vnde ualde attendenda eſt diſtinctio inter id q̃ prædicatur & conditionẽ prædicati: que non attenta forte decepti ſunt dicentes abſolutè ex hoc textu haberi, q̃ iſta, Hõ eſt aĩal nec eſt prædicatio ſuperioris, nec inferioris, nec æqualis. Senſus ergo literæ eſt, Natura abſolutè q̃ eſt pdicat̃ id eſt natura, ſecundum conditiones ſibi debitas ratione ſui eſt id quod attribuit̃ ſingularibus & nõ ſecũdũ cõditiones ſibi debitas ex eſſe in intellectu, uel ſingulari. cũ quo ſtat, q̃ eſſe in intellectu uniuerſalitas & ſuperioritas ſunt cõditiones, ſine quib. natura ipſa nõ pdicat̃ de ſingularib.

Non tamen poteſt dici, quod ratio uniuerſalis conueniat naturæ ſic acceptæ, quia de ratione uniuerſalis eſt unitas & communitas. Natura autem humanæ neutrum eorum conuenit ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem. Si enim communitas eſſet de intellectu hominis, tunc in quocunque inueniretur humanitas, inueniretur cõitas, & hoc falſum eſt: quia in Socrate nõ inueniretur cõitas aliqua, ſed quicquid eſt in eo indiuiduatũ eſt. Eſſentia abſolute ſumpta ſi eſt uniuerſalis.

¶ Hic iam ponitur quarta concluſio negatiua, eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ abſolutè ſumpta nõ eſt uniuerſalis, ut ſpecies, &c. Probat̃ ſic. Vniuerſale eſt unum cõe multis eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ ſecũdũ ſe nõ eſt una cõis multis: ergo eſſentia ſubæ compoſitæ ſecundũ ſe non eſt uniuerſalis, &c. Maior eſt Ariſ. Secũdo Poſterior. Minor uero probat̃ ex eo q̃ ſi ſecũdũ ſe eſſentia ſubſtantiæ cõpoſitæ eſſet una & cõis, in quocunque inueniretur illa eſſentia, eſſet una & communis multis, quod eſt impoſſibile Cõſequentia patet ex eo, q̃ omne quod conuenit alicui ſecundum ſe, conuenit ei in quocunq; ponatur: ut ex primo Poſteriorũ apparet. Impoſſibilitas autẽ conſequentis adeo eſt manifeſta, ut

Auic. dicat ſecundo ſuæ Metaphyſicę, quod nullus ſanæ mentis poteſt oppoſitũ illius opinari. Quis enim eſt adeo fatuus, qui dicat eſſentiam Socratis ſibi communem eſſe & Platoni?

SED hic occurrit dubium circa propoſitionẽ illã, ſuprà quã fundatur totus proceſſus, ſcilicet, Omne quod conuenit alicui ſecundũ ſe conuenit ei, in quocunq; ponatur: uidetur enim multas habere inſtãtias. Motus enim ſecũdũ ſe eſt uelocitabilis in infinitum: ex ſexto Phyſi. tex. Com. 15. Motus autẽ in cælo poſitus, nequaquam, ſed eſt uelocitas ut dicitur ſecũdo Cæli, tex. Cõ. 28. Similiter continuum ſecundũ ſe eſt diuiſibile in infinitũ ex ſexto Phy. tex. Com. 3. Continuum autẽ in re naturali poſitũ, nõ cũ omniũ natura conſtãtium determinata ſit ratio magnitudinis: ut dicitur ſecundo de anima: tex. Cõ. 41. Similiter motus ſecundum ſe habet contrarium, ex 5. Phy. tex. Com. 4. & 14 motus aũt in cælo poſitus caret contrario: primo Cæli, tex. Com. 20.

AD hæc & ſimilia dicitur prænotando quòd aliud eſt dicere, A conuenit aliquid ſecundum ſe: & aliud eſt dicere, A non repugnat aliquid ſecundũ ſe. Ad ueritatem enim primi exigitur, quòd A uendicet ſibi illud in primo, uel ſecundo, uel quarto modo perſeitatis. Ad ueritatem ſecundi ſufficit, quòd ipſi A ut ſic, non repugnat illud. Ad ueritatem quoq; primi ſequitur illud conuenire ſibi in quocunq; ponatur: ad ueritatẽ ſecundi, non. Multa enim ſunt quæ non repugnant animali in eo quòd animal: quæ tamen nõ inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autẽ cõuenit animali in primo, uel ſecundo, uel quarto modo dicendi per ſe, inuenitur in omni animali. Vnde ad propoſitũ dico, quòd nulla inſtãtiarũ adducta rum eſt contra propoſitionem aſſumptã, eo quòd omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda ſunt per non repugnantiã & cõuenientiã. Cũ enim dicitur motum eſſe uelocitabilem in infinitum, intelligimus motui ut ſic, non repugnare uelocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum eſſe diuiſibile in infinitum, intelligitur continuo ut ſic, nõ repugnare diuiſibilitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, motum habere contrariũ, intelligimus motui, ut ſic, non repugnat habere contrarium.

¶ Quod ſi hoc non placet, dicitur, quòd aliud eſt dicere, A in eo quòd A cõuenit aliquid: & aliud eſt dicere, A in eo quòd, A nõ cõuenit aliquid: ut patet. Et quòd quicquid conuenit A, in eo, quòd A conuenit omni A: quicquid aũt non conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Riſibile enim nõ cõuenit animali in eo, quòd animal, & tñ non negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et ſubiungo, quòd omnes propoſitiones in inſtantijs adductæ ſunt intelligendę negatiuè, ut ſit ſenſus: Motus eſt uelocitabilis in infinitũ, id eſt motus ut ſic eſt determinatæ uelocitatis. Similiter cum continuũ eſt diuiſibile in infinitum, id eſt cõtinuum ut ſic, non eſt determinatę diuiſionis. Similiter motus hẽt contrariũ, id eſt motus ut ſic, non determinat ſibi eſſe abſq; contrario. Et ſic ſecundum utrunque modum reſpondendi, remanet propoſitio aſſumpta uniuerſaliter uera.

Poſſet tamen & aliter dici ad has inſtãtias: ſed quia magis ad formam propoſitionis attendũt, quam ad materiam, ideo ut ſupię ſententiarum pertinentes.

Eſſentia abſolutè accepta nõ eſt uniuerſalis, ut habet eſſe in ſingularibus.

Similiter etiam non poteſt dici: quòd ratio generis accidat naturæ humanę ſecundum illud eſſe, quòd habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana ſecundum unitatem, ut ſit unum quid conueniens cuilibet, quod ratio uniuerſalis exigit.

¶ Hic ponitur quinta concluſio negatiua, ſ. eſſentia ſubſtãtię cõpoſitę ſecũdũ eſſe quod habet in ſingularibus, nõ eſt uniuerſalis, probatur ſic, Vniuerſale eſt in multis. eſſentia ſubſtãtię cõpoſitę ſecundũ eſſe quod habet in indiuiduis, nõ eſt una in multis, ſed diuerſa in multis, ergo eſſentia ſubſtantię compoſitę ſecundum eſſe, quod habet in indiuiduis, non eſt uniuerſalis: & cõſequenter, nec ſpecies nec genus nec diã quę uniuerſalitatem ſupponunt.

Eſſentia ut hẽt eẽ in intellectu eſt intẽtio, uel generis, uel ſpeciei, uel differentiæ.

Relinquitur ergo quòd ratio ſpeciei accidat naturæ humanæ ſecundum illud eſſe: quod habet in intellectu. Ipſa enim natura hẽt eſſe in intellectu abſtractum ab omnibus indiuiduantibus, & ideo hẽt rõnẽ uniformẽ ad oĩa indiuidua, quæ ſunt extra animam: prout eſſentialiter eſt imago omnium et inducens in cognitionem omnium, in quantum ſunt homines, & ex hoc, quòd talem relationẽ habet ad omnia indiuidua intellectus adinuenit rationem ſpeciei: & attribuit ſibi, unde dicit Commentator primo de Anima, quòd intellectus eſt, qui facit uniuerſalitatem in rebus: hoc etiam Auicen. in ſuę Metaphyſica octauo dicit.

Com. 8. in medio.

¶ Hic ponitur ſexta concluſio affirmatiua determinatiua quæſitæ difficultatis, ſcilicet eſſentia ſecũdũ eẽ in intellectu eſt uniuerſalis, genus ſpẽs, diã, &c. probatur ſic. Vnũ in multis & de multis eſt uniuerſale natura ſecũdũ eſſe in intellectu eſt una in multis & de multis: ergo eſt uniuerſale. Probatio Minoris, Vniformiter ſe habens ad multa, ut eſſentialis eorũ imago, eſt unũ in multis & de multis natura ſecundũ eſſe in intellectu eſt huiuſ., quia habet eſſe abſtractũ ab omni diſformitate indiuiduorũ eſſentialiter eorũ cognitionem gignẽs: ergo, &c.

AD euidentiam huius concluſionis & rationis: quia termini multipliciter dicti ſecũdum Ariſto. doctrinã diſtinguendi ſunt. Nota primò diſtinctiones terminorum in concluſione poſitorũ. eſſe in intellectu contingit dupliciter, ſubiectiuè. & obiectiuè. Eſſe in intellectu ſubiectiuè eſt inhærere ipſi, ſicut accidẽs, ſuo ſubiecto, ut albedo ſuperficiei. Eſſe in intellectu obiectiuè, eſt terminare actum intellectus. Intellectus eſt duplex in nobis, agens & poſſibilis, ut dicitur tertio de Anima. tex. Commen. 17. Intellectus agẽs eſt ille, qui abſtrahit ſpeciem intelligibilem à phantaſmatibus. Intellectus poſſibilis eſt ille, qui intellectionem recipit in ſe. Vniuerſale duplex, repræſentando & in prædicando. Vniuerſale in repræſentando in propoſito eſt, quod repræſentat rem, non repręſentando conditiones eius indiuiduales. Vniuerſale in prędicando eſt illud quòd prædicatur de multis differentibus ſecundum eſſe.

¶ His uiſis, ſcito concluſionem illã, ſcilicet natura ſecundũ eſſe in intellectu eſt uniuerſalis trifariam uerificari. Primò ſic, Natura ſecũdum eẽ obiectiuũ in intellectu agente eſt uniuerſalis in prędicando. Secundò ſic natura ſecũdum eſſe ſubiectiuũ in intellectu poſſibili eſt uniuerſalis in repręſentãdo. Tertiò ſic, Natura ſecũdum eſſe obiectiuũ in intellectu poſſibili eſt uniuerſalis in prędicãdo.

Sciendum eſt ſecundo, quòd res extra, ſecũdum quòd eſt actu intelligibilis eſt obiectiuè in intellectu agẽte: ſic enim terminat eius actionem, quia ad hoc ponitur ab Ariſt. intellectus agẽs. Vt faciat rem intelligibilem in potentia intelligibilem in actu, ut Com. dicit tertio de Anima. Cõ. 18. Fit aũt actu intelligibilis res extra ab intellectu agente, nõ per hoc quòd recipiat, aut perdat aliquid ſecundum eſſe per illius actionem, ſed ex hoc quòd eius ſpecies intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extra repræſentatur nõ repręſentatis cõditionibus indiuidualibus: cũ quibus in potẽtia intelligibilis erat nõ in actu. Vñ ipſa productio ſpeciei intelligibilis eſt factio rei extra, intelligibilis in actu. Habet enim talis actio duos terminos. Vnũ intra animam, ſ. ſpeciem intelligibilẽ, quæ realiter producitur de nouo in intellectu poſſibili. Et aliũ extra, ſ. rẽ cuius eſt illa ſpecies, quæ nihil reale ex hoc acquirit, ſed tantum denominationẽ extrinſecam, ſcilicet quòd eſt abſtracta ab hoc, & nunc, quod eſt actu intelligibilis, &c.

¶ Natura autem extra, ſecundum, quòd eſt actu intellecta, eſt obiectiuè in intellectu poſſibili: ſic enim terminat eius actionem, quæ eſt intelligere. Fit autem & eſt actu intellecta res extra, non per hoc quòd aliquid accipiat aut amittat per actionem intellectus poſſibilis, ſed ex hoc quòd conceptus eius format ab intellectu poſſibili: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamur. Vnde ipſa conceptus formatio eſt factio rei extra actu intellectę: habet enim & hęc actio duos terminos. Vnum intra animam, ſcilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud eſt quàm expreſſa ſimilitudo rei, rem pręſentem obiectaliter faciẽs intellectui poſſibili. Et alterum extra, ſcilicet rem quæ ex producto conceptu extrinſecè denominatur actu intellecta.

¶ Ex his patet, quæ ſit differentia, & quę ſit conuenientia inter rẽ obiectiuè in intellectu agente & intellectu poſſibili. Differentia ſiquidem eſt quia ex hoc quòd obiectiuè in intellectu agente fit & eſt actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc uerò quod eſt obiectiuè in intellectu poſſibili, quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem eſt, quia tam ex hoc quòd eſt obiectiuè in intellectu agente, quàm ex hoc quòd hoc eſt obiectiuè in intellectu poſſibili, habet quòd ſit repręſentata abſque indiuidualibus conditionibus: & cõſequenter quòd ſit abſtracta ab hoc & nunc, &c.

Sciendum eſt tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. quòd uniuerſale in prędicando, eſt id quòd in intellectu non eſt impoſſibile prędicari de multis. Et hoc tripliciter poteſt ſe habere.

¶ Primò, quòd illa multa ſint actu in rerum natura: ſicut homo obiectus intellectui eſt uniuerſale reſpectu Socratis & Platonis.

¶ Secundò, quod illa multa non ſunt: poſſint tamen eſſe, ſicut domus heptangula obiecta intellectui, eſt uniuerſale reſpectu plurium heptangularum, quæ non ſunt, poſſunt tamen eſſe.

¶ Tertiò, quòd illa multa nec ſunt eſſe ſicut Luna obiecta intellectui eſt uniuerſale reſpectu plurium Lunarũ, quas impoſſibile eſt eẽ. Et Gabriel obiectus intellectui eſt uniuerſale reſpectu plurũ Gabrielũ, quos implicat cõtradictionẽ, eſſe. Vniuerſale primo modo uocatur à S. Thom. prima parte. q. 15. uniuerſale ſecũdũ rẽ & ſecũdũ rõnẽ: quia res illa realiter eſt in pluribus, & non ſolum ut obiecta intellectui. Vniuerſale tertio modo uocatur ibidẽ uniuerſale, ſeu cõe ſecundũ rationẽ tantũ: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, ſed ut obiecta intellectui tantum. Vniuerſale ſecundo mõ ibi diſtinguitur cõtra uniuerſale primo modo. Poſſet tamen nomine proprio dici uniuerſale ſecundũ rõnẽ, &

ſecun-

ſecundum rem in potentia tamen. Nec ſolùm nomina ibi imponuntur à S.Tho. ſed & dictorum ratio aſſignatur valde ſubtilis. quæ ſuper quatuor propoſitiones fundatur.

In hoc c. ¶ Prima eſt Vniuerſalitas & prędicabilitas non conueniunt rei ſecundum ſe: nec ſecundum eſſe, quod habent extra animam. patet illa ex dictis.

¶ Secūda eſt, Res materialis, quę ſola per propriā ſpeciē cognoſcitur à nobis: ſecundū ꝙ eſt in intellectu noſtro, obiectiuè repræſentatur abſq; cōditionibus indiuidualibus patet illa etiā ex dictis.

¶ Tertia eſt, Res immaterialis etiā Deus ipſe ſecundū quod eſt in intellectu noſtro, obiectiuè repræſentatur per modum rerū materialiū, ſcilicet non repræſentatis proprietatibus indiuidualibus. Patet illa: quia res illæ non cognoſcuntur à nobis ſecundū ꝙ in ſeipſis ſunt, ſed per modum rerum materialium: nec per proprias ſpecies, ſed per ſpecies rerum materialium.

¶ Quarta eſt, Res oīs vt repræſentata abſq; cōditionibus indiuidualibus, nō magis reſpicit vnū q̄ plura indiuidua. Patet illa: quia vt abſtracta eſt, æqualiter ad vnū & multa ſe habet, Nihil.n. ſingi pōt, vnde abſtractū vt abſtractū vnum magis reſpiciat, q̄ plura, vel econtra. Vnde & notanter Auic. appoſuit in diffinitione vniuerſalis illā particulā, ſecūdū qđ eſt in intellectu. Multa.n. ſunt vniuerſalia, quibus tā ſecūdū eſſe extrà, quàm ſecūdū propriā rationē repugnat prædicari de pluribus, vt de intelligentiis dicetur. Nulli aūt vniuerſali, ſcđm ꝙ eſt in intellectu repręſentatū, abſq; propria & particulari exiſtētia proprietate & hypoſtatica repugnat prędicari de pluribus. Ex qbus formatur talis rō. Res quælibet & ſola æqualiter ſe habēs ad vnū & plura indiuidua eſt vniuerſalis in actu prædicando: res qlibet ſola vt repræſentata intellectui noſtro, eſt æqualiter ſe habēs ad vnū & plura inferiora: ergo res quælibet & ſola vt repręſentata intellectui noſtro, eſt vniuerſalis in actu in prædicādo. Maior patet ex diffinitione vniuerſalis aſſignata ab Ariſt. primo Perihermenias. Minor verò quo ad ſecundam partem patet ex prima propoſi-

c. 5. circa prin. tione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

EX his correlatiuè elicio, ꝙ ad hoc ꝙ aliqd ſit vniuerſale in actu in prædicādo, nō exigitur actualis relatio naturæ obiectæ ad particularia: ſed ſufficit ꝙ res ipſa ſit in ea diſpoſitione, ſecūdum quā intellectus ad libitum poſſit illā relationem ſibi vere attribuere, nihil addendo præter ipſam actualem relationem.

¶ Iſtis prælibatis, iam patere poteſt concluſio intenta ſecundū

1. ſenſus. omnes tres ſenſus aſſignatos.

¶ Et pro primo quidē ſenſu argui poteſt ſic. Id quod in intellectu non eſt impoſſibile prædicari de multis, ſeu (vt Ariſt. verbis vtar) aptū natū eſt prædicari de multis, eſt vniuerſale in prædicando. ſed res ſecūdū eſſe obiectiuū in intellectu agēte eſt huiuſmodi. ergo res ſecundū eſſe obiectiuū in intellectu agente eſt vniuerſalis in prædicādo. Maior patet ex Auic & Ariſt. Minor verò probatur ſic, res abſtracta à cōditionibus indiuidualibus vt ſic, eſt apta nata prędicari de pluribus: res ſecundum eſſe obiectiuū in intellectu agēte, eſt abſtracta à cōditionibus indiuidualibus: ergo &c. Præmiſſæ omnes ex dictis ſunt manifeſtæ.

EX his habes quàm malè dixerit Sco. ſecūdo ſen. diſt. 3. q. 1. in reſponſione ad primū, dicendo, ꝙ natura ante actum intellectus poſſibilis nihil habet, niſi quod conuenit ſibi extra animā. patet enim iam ꝙ ſecundum ſententiam Ariſt. eſt actu intelligibilis abſtracta ab hic & nunc: & conſequenter uniuerſalis in actu ante actum intellectus poſſibilis.

¶ Pro tertio ſenſu arguere aliter non eſt opus: eo ꝙ eodem modo procedendum eſſet.

2. ſenſus. ¶ Secundus autem ſenſus intelligentibus terminos ex rōnibus terminorū clarus eſt. Natura nāq; ſecūdū eſſe ſubiectiuū in intellectu poſſibili: nihil aliud eſt q̄ ſimilitudo immaterialis ſui repręſentatiua in illo exiſtēs. Similitudo aūt immaterialis à ſingularibus abſtracta, rē uniuerſaliter neceſſe eſt repſentet eo ipſo ꝙ abſtracta eſt. Si enim rē uniuerſaliter nō repræſentet: ſed particularibus conditionibus immixtā: & nō à materialibus cōditionibus abſtractā, non eſſet uniuerſalis: ergo in repræſentādo ipſam eſt uniuerſalis res, ſecūdū ꝙ eſt ſubiectiua in intellectu poſſibili, id eſt ſpecies ſeu ſimilitudo ipſius naturæ pro quāto repſentat naturā ipſā nō repræſentans cōditionibus indiuidualibus.

¶ Et nota ꝙ quia natura ipſa hēt duas ſimilitudines in anima, ſ. ſpeciē intelligibilē & cōceptum: ſiue ſpeciē impreſſam & ſpeciē expreſſam: ideo ſecundū utrāq; ſpeciē eſt uniuerſalis in repræſentādo. Quare aūt oporteat duas ſpecies ponere, & qūo ſi Deus conceſſerit nobis uttā alibi dicetur. Quāuis autē cōcluſio ſecunda poſſit omnibus modis dictis uerificari, tamē primus & tertius ſunt ad propoſitum literę. Intendimus enim hic de uniuerſali in prædicādo ꝙ intentionem logicā ſonat, & non de uniuerſali in repræſentādo quod nulla intētione ſecūda logica dicitur uniuerſale, ſed ex eſſe proprio quod ſecundū rē ſortitur.

¶ Literā ſic gloſſare potes. Ipſa.n. natura habet eſſe in intellectu agēte, uel poſſibili tā obiectiuè, quā ſubiectiuè abſtractū ab omnibus indiuidualibus conditionibus. Et habet rationē uniformē obiectiuè in prædicādo, ſubiectiuè in repræſentādo, ad oīa indiuidua quæ ſunt extrà, prout eſſentialiter eſt ſimilitudo omnium obiectiuè in eſſendo, ſubiectiuè in repræſentando, inducens cognitionē omnium inquantū ſunt homines: quia ut ſic aſſimilatur. Et ex hoc ꝙ talem relationē ſcilicet uniformitatis & ſimilitudinis eſſentialis, uel repræſentatiuæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinueniat rationē ſpeciei, id eſt ſecundam intentionem, quæ eſt ſpecies, & attribuit ipſi naturæ uniformiter ſe habenti ad indiuidua ex hoc, ꝙ repræſentatur abſque omni indiuiduantium difformitate.

QVÆSTIO VII.

Num uniuerſalia in actu ſint extra animam.

CIRCA dicta eſt quæſtio nō modica, An uniuerſalia ī actu ſint extra animā, an fiant per opus intellectus, quemadmodum dictum eſt. In hac quæſtione primò declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertiò ponetur opinio S.Tho. Quartò reſpondebitur ad argumenta in oppoſitum.

QVO ad primū: quia hæc quæſtio diuerſimodè intellecta, diuerſis modis à Philoſophis determinata eſt, in præſentiarū Peripateticā ſententiā ſupponēdo, ſcilicet ꝙ uniuerſalia nō ſubſiſtant extra ſingularia, declaranda eſt quomodo intelligatur.

¶ In nomine uniuerſalis tria intelligimus. Primò uniuerſalitatē, quæ eſt relatio rōnis. Secundò rē, quæ denominatur uniuerſalis ab illa uniuerſalitate. Tertio, aptitudinē ad eſſendū in multis, quæ eſt qđ mediū inter illa duo, & eſt fundamētū proximū quare res ſuſcipiat illā relatiuā denominationē: ideo enim rei intellectus attribuit relationē uniuerſalitatis, quia res illa apta nata eſt eſſe in pluribus: non uertitur in dubiū an illa relatio, quæ nocatur uniuerſale formaliter ſit extra animā: tā enim oēs ab intellectu fieri dīt. Nec quæritur an illa res, quæ denominatur uniuerſalis, quæ uocatur uniuerſale obiectiuè in potētia, ſit extra animā. Cōis enim ſententia eſt ꝙ quādoq; res illa eſt extra animam, qñq; nō. Si enim res illa eſt res realis, puta homo, bos & huiuſmodi ponitur extra animā. Si autem res illa ſit ens rationis, nō ponitur extrà, ut ſubiectū, prædicatū, propoſitio, ſyllogiſmus, & ſimilia. Sed dubitatio eſt an aptitudo ad eſſendum in multis ſit extra animā: ita ꝙ abſq; omni tēpore intellectus inueniatur res apta nata eſſe in multis, quæ uocatur uniuerſale in actu obiectiuè. an ſolum extra animā ſit res. Aptitudo autem ad eſſendū in multis ineſt rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa cōplet rōnem uniuerſalis in actu obiectiuè ſu[m]ēdo uniuerſale, licet non formaliter: ideo quærere an extra animā inueniatur totum hoc, ſcilicet res apta nata eſſe in pluribus: eſt quærere, an ſit extra animam uniuerſale in actu obiectiuè.

ET debes ſcire ad euidentiā terminorū, ꝙ ſicut albū accipitur dupliciter. ſ. formaliter & ſubiectiuè: ita uniuerſale accipitur dupliciter, ſ. formaliter & ſubiectiuè. Subiectiuè.n. accipi nō poteſt, eo ꝙ uniuerſalitas in nullo eſt ſubiectiuè cūm ſit ens rationis. Vniuerſale formaliter eſt ipſa uniuerſalitas quę relatio eſt. Vniuerſale obiectiuè ſubdiuiditur in uniuerſale obiectiuè in actu, & uniuerſale obiectiuè in potētia. Vniuerſale obiectiuè in actu eſt totū hoc, ſ. res una apta nata eſſe in pluribus. Vniuerſale obiectiuè in potentia eſt res ipſa una formaliter, non adiungendo ſibi aptitudinē ad eſſendum in pluribus. Ex his patet, in quo ſtat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quæſtionis poſitorum. Intendimus enim non de uniuerſali formaliter, nec de uniuerſali obiectiuè in potentia: quia in his conuenimus, ſed de uniuerſali obiectiuè in actu. Propterea cum loquimur de uniuerſali in actu abſq; additione obiectiuè intelligi uolumus ne in ęquiuoco laboremus. Hęc de primo. Vniuerſale dupliciter ſequit

QVO ad ſecūdū Sco. ſupra 7. Me. q. 16. ſequēdo fundamēta ſua: ꝙ ſ. naturā extra aīam ſequatur unitas formalis & cōitas, opinatꝰ rē unā aptā natā eſſe in pluribus dari extra aīam: ac hoc dicit uniuerſale in actu eſſe in rerū natura abſq; omni ope intellectus. Adducit quoq; ad hoc multas rationes, quas in mediū afferre, eſſet limites intentionis noſtræ excedere: propterea afferā, eas ex quarū ſolutione reliquarū debilitas innoteſcit. Sco. 7. Metaph. q. 16. & 2. q. 3. d. 1.

¶ Arguit primò per locū à diffinitione ad diffinitū ſic: Circūſcripto quocunq; actu intellectus res eſt apta nata eſſe in pluribus: ergo datur uniuerſale in actu extra animā. Tenet cōſequētia, quia uniuerſale obiectiuè in actu, ut diſtinguitur contra ſingulare & prædicabile diffinitur, primo Perihermenias uniuerſale eſt quod aptum natum eſt eſſe in pluribus. Antecedēs probatur: quia ſi nō, ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus repugnat ſibi, nec conferri ſibi poſſet ſaltem ab intellectu: quia tunc pari ratione poſſet dare Socrati talem aptitudinem. c. 15. loc. 10.

¶ Præterea, Vniuerſale in actu eſt proprium obiectū intellectus: igitur præcedit actum intellectus. Tenet conſequentia ex ſecundo de anima, ubi dicitur ꝙ obiectum eſt prius actu. T. c. 33.

¶ Pręterea, Obiectū ſcientiæ realis eſt ens extra animā, uniuerſale in actu eſt obiectū ſcientiæ realis: igitur uniuerſale in actu eſt

ens extra animam.

¶ Præterea, Relatio menſuræ eſt realis, quinto Meta. ſed illa fun
T.c.20. datur in aliquo vniuerſali. Probatur: quia oportet eſſe aliquod vnum menſuram aliarum ſpecierum: ſed non eſt vnum numero ſecundum Ariſt. ergo vniuerſale.

¶ Præterea: Operatio ſeu paſſio realis primo & adæquatè ineſt vniuerſali: vt intelligere homini ex primo Poſteriorum. igitur datur vniuerſale extra animam.

T.c.39. ¶ Præterea, cõtrarietas eſt oppoſitio realis: & eius extrema ſunt vniuerſalia non ſingularia: ergo datur vniuerſalia extra animã.

¶ Præterea, Si vniuerſale fit ab intellectu, quomodo res prædicatur de re? & quomodo uniuerſale eſt vbiq; & ſemper incorruptibile & æternum? & quomodo materia & forma pertinent ad quidditatem vniuerſalis Phyſici? & quomodo vniuerſalium tantum eſt diffinitio? & quomodo genera & ſpecies, vniuerſaliter prædicamenta ſunt entia extra animam?

¶ Præterea, ſi nihil eſſet in re niſi ſingulare: nulla eſſet vnitas realis: niſi numeralis, quæ eſt propria ſingularis: conſequens eſt falſum: ergo, &c. Hæc de ſecundo.

opi.S.Th. QVO ad Tertium ſcito nos ſequẽtes S. Th. ac per hoc etiam omnẽ Peripateticorũ doctrinã oppoſitã in hac re proferre ſententiã. Dicimus namq; quod illorum trium, quæ in Vniuerſalis nomine intelliguntur, vnũ tantũm quandoque eſt extra animã, ſcilicet res ipſa una formaliter reliquis duobus opus intellectus conſequentibus: quod & probatur ſimili modo arguendo, quo ſuprà argutum eſt. Quicquid ſequitur naturã ratione ſui, ſimpliciter prædicatur de indiuiduo illius naturæ. ſed aptitudo ad eſſendum in pluribus apertè ſequitur naturam: puta humanitatem ratione ſui. ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus prædicatur ſimpliciter de indiuiduo humanæ naturæ: igitur iſta erit vera, Socrates ẽ aptus natus eſſe in pluribus: quod eſt impoſſibile. Maior manifeſta fuit ſuprà, ex eo quod omnia, quæ comitantur naturam ratione ſui, non ſeparantur ab ea poſita in indiuiduo: & cõſequẽter prædicantur de eo: quia (eſſe in) fundat dici de.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet ſingulari natura inferiori ad illã: ſed aptitudo iſta. ſ. ad eſſendum in pluribus fluit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad eſſendũ in pluribus inuenitur in qualibet natura humana. proceſſus bonus, & concluſio falſa: ergo altera præmiſſarũ, non Maior: quæ ex terminis patet: ergo Minor, quæ eſt concluſio aduerſariorũ. Falſitas concluſionis probatur ſic. illa aptitudo attribuenda nõ eſt cuilibet humanitati, quæ in qualibet humanitate impoſſibilis eſt reduci ad actum. Patet iſta: quia aliter ocioſè data eſſet talis aptitudo. Aptitudo. n. eſt propter actum. ſed aptitudo ad eſſendum in pluribus eſt huiuſmodi. ſ. quod in qualibet humanitate poſita impoſſibilis eſt reduci ad actum: quia impoſſibilis eſt, vt humanitas Socratis actu ſit in Socrate & Platone, aut migret de Socrate in Platonẽ: ergo aptitudo ad eſſendum in pluribus non eſt attribuenda cuilibet ſingulariter humanitati. Dicamus igitur rẽ vnam eſſe extra animam. Aptitudinem autem ad eſſendũ in pluribus conuenire rei ſecundũ eſſe, quod habet in intellectu: quia conuenit ei ſub ſolitudinis conditione poſitæ. Solitaria. n. accepta natura apta nata eſt in multis, ſaltem ſecundum rationem eſſe. Solitudo autem cùm importet ſeparationem naturæ à proprietatibus indiuidualibus, non conuenit rei niſi in intellectu agente, vel poſſibili obiectiuè.

Hoc eo c. q. 5. cir. fi. E T aduertas ad maiorem noſtræ poſitionis euidentiam quod hic accidit ſimilis defectus Scoto illi, qui poſitus eſt ſuprà. Cum. n. aptitudo ad eſſendum in pluribus ſit idem, quod non repugnãtia ad eſſendum in pluribus, arguit ſic. Naturæ. puta humanitati inquantum humanitas non repugnat eſſe in pluribus: ergo humanitati, inquantũ humanitas, conuenit aptitudo, ſeu non repugnantia ad eſſendũ in pluribus: & conſequenter humanitas eſt vniuerſalis ab opere intellectus Apparet autẽ manifeſtè peccatũ ĩ hoc proceſſu, cũ ex negatiua infertur affirmatiua de prædicato infinito reduplicatione addita. Prima. n. propoſitio, quæ eſt negatiua veritatẽ hẽt. Secunda verò quæ affirmatiua eſt, eſt impoſſibilis: quod patet ex eo, quod humanitas inquantũ humanitas abſtrahit à repugnantia ad eſſendũ in pluribus, & non à repugnantia ad eſſendũ in pluribus ſicut abſtrahit ab albo & non albo. Si. n. humanitas uendicaret ſibi inquantũ humanitas, nõ repugnantiã ad eſſendum in pluribus, nullo pacto humanitati poſſet conuenire repugnantia ad eſſendũ in pluribus: & ſic nec per ſe, nec per accidẽs poſſet repugnare humanitati eſſe in pluribus: quod eſt manifeſtè falſum, Humanitati. n. Socratis ratione adiunctæ hæcceitatis repugnat eſſe in pluribus: Conſequẽtia tenet: quia oppoſitũ eius quod conuenit alicui, ſecundũ quod ipſum nullo modo poteſt inueniri in illo: vt habes ex primo Poſteriorũ. Quãuis igitur naturæ rõne ſui nõ repugnet eſſe in pluribus: non tñ vendicat ſibi ratione ſui non repugnantiam
T.c.12. ad eſſendum in pluribus. & tum eã non vendicet ſibi ſecundũ eſſe, quod habet in ſingularibus, relinquitur quòd vendicabit eã ſibi ſecundũ eſſe quod in intellectu ſortit. Et quia ad hoc quod aliquid ſit uniuerſale in actu, exigitur quod uendicet ſibi non repugnantiam ad eſſendum in pluribus cum in diffinitione eius ponatur: quod. n. ponitur in diffinitione per ſe cõpetit diffinito: ideo res ratione ſui non poteſt eſſe vniuerſalis in actu, ſed quia primum eſt obiecta intellectui agenti uel poſſibili, fit uniuerſalis in actu, quæ vniuerſalis erat in potentia. Quomodo autẽ fiat
In hoc cap. huiuſmodi reductio potẽtiæ ad actum, iam dictum eſt. ſ. quòd ab intellectu agente fit per productionem ſpeciei intelligibilis, ab intellectu uero poſſibili per formationem conceptus.

¶ Quod ſi aliquis finxerit, vniuerſale in actu conſtitui per negationem repugnantiæ ad eſſendum in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnantiæ aduertat ſe errare propter tria.

¶ Primò, propter hoc, quòd in diffinitione uniuerſalis affirmatiua cadit ipſa aptitudo, ſeu nõ repugnãtia ad eſſendũ in pluribus.

¶ Secundò, quia ſi ad vniuerſale ſufficit negatio repugnãtiæ ad eſſendum in pluribus, ad ſingulare quoque ſufficiet negatio repugnantiæ ad eſſendum in vno ſolo. Sicut e. n. uniuerſale ſe habet ad multa: ita ſingulare ad vnum tantum: & ſi ſic eſt tunc humanitas, inquantum humanitas, erit vniuerſalis & ſingularis: de ea enim vt ſic negatur vtraque repugnantia.

¶ Tertiò, quia cũ vniuerſale in actu diſtinguatur cõtra ſingulare: ſicut ſingulari repugnat eſſe in pluribus, ita vniuerſali ĩ vno
2. diſ. art. tex. cõ. 35 tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnantia ad eſſendum in pluribus, non repugnat eſſe in vno tñ, ergo negatio talis repugnantiæ nõ ſufficit ad cõſtituendũ vniuerſale ĩ actu. Et poteſt hæc ratio formari cõtra principalẽ ſic: Vniuerſale in actu repugnat eſſe in vno tñ: humanitati inquantum humanitas nõ repugnat eſſe in vno tñ, aliter non poſſet ſaluari in unico tñ indiuiduo: ergo humanitas vt ſic, non eſt uniuerſalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio.

QVO ad quartum reſpondendum eſt argumentis in oppoſitum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando conſequentiam. Non. n. valet: res circumſcripto actu intellectus, non eſt genus: ergo ſibi repugnat eſſe genus. Stat. n. quod abſtrahat ab vtroque: ſic autem eſt in propoſito. Natura enim ipſa circunſcripto actu intellectus abſtrahit ab aptitudine ad eſſendum in pluribus, & à repugnantia ad eſſendum in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad ſecundum dupliciter reſpondetur, & vtroq; modo bene. Primò negatur conſequentia, ſi ſermo ſit de intellectu agente: quia potẽtia actiua nõ præſupponit obiectũ ſuũ, ſed facit illud. Si autẽ ſermo ſit de intellectu poſſibili, conceſſa conſequẽtia prima, non ſequitur, ergo uniuerſale in actu eſt extra animã: quia fit per actũ intellectus agentis. Secundò dr. quòd cùm uniuerſale in actu nominet duo, ſ. rem & aptitudinem, &c. res ipſa eſt obiectum, aptitudo autẽ eſt modus obiecti ſeu conditio, ſine qua res non eſt obiecta. Sufficit autem, quod res ipſa, quæ eſt obiectum
2. diſ. art. tex. cõ. 35 præcedat actum intellectus: & non oportet quod modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Ariſto. eſt prius actu non modus obiecti. Vnde ad formam argumenti negetur conſequentia, quia & ſi poſterioritas antecedentis non obſtet aptitudinem eſſe modum obiecti: obſtat tamen illationi conſequentis ex eo, prioritas enim modi non poteſt inferri ex poſterioritate obiecti.

¶ Per hoc idem reſpondetur ad tertium, quòd. ſ. res obiecta ſcientiæ realis eſt extra animam, non modus rei obiectæ: uniuerſale autem in actu nominat vtrunque, ſcilicet rem & modum: & ideo uniuerſale in actu non ſequitur eſſe extra animam, ex eo quòd res, de qua eſt ſcientia eſt extrà.

¶ Ad formam argumenti dicitur, quòd tota exiſtente materia committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur enim res obiecta in modum rei, ſeu in rem cum modo.

2. diſ 3. q. 1. in qui ta uia cõtra ad. SED contra iſtas reſponſiones in illa q. Sco. ibi: & primo contra primam ſic, Quicquid eſt per intellectum agentẽ eſt prima intentio: ergo nullum vniuerſale eſt in genere ſubſtantiæ: conſequẽter nulla eſt prædicatio in quid ſuperiorum de inferioribus.

¶ Præterea, Vniuerſale præcedit ſenſum, vt aliàs probatum eſt, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agens & poſſibilis ſunt vna potẽtia: aliàs quilibet homo haberet duos intellectus: ſed vnius potẽtiæ ẽ unũ obiectum quare ſi præcedit actum unius, præcedit actum alterius.

T.c. ¶ Præterea, Secundum hoc non eſſet generatio vniuoca ſine actione intellectus agentis. Dices fortè quod non ſit aliqua unitas realis generantis & geniti, ſed ſimilitudo. Cõtrà, quia proximum, fundamentũ ſimilitudinis eſt unũ quinto Metaphyſicæ: ſed non generans neque genitũ. ergo aliquid commune vtriſq;.

CONTRA ſecundam vero reſponſionem arguit: quia nullo intellectu conſiderante non eſt uniuerſale in actu: & ita ſcientia habitualis non eſſet obiecti uniuerſalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, inquantum eſt prius actu, non intelligitur ſub hoc modo: ergo uel ſub nullo, uel ſub oppoſito modo: ſed non ſub nullo: ergo, &c.

¶ Præter

q præterea, Aut ille modus eſt factus ab intellectu, aut nõ, ſi nõ hr intẽtũ: ſi ſic ergo nõ eſt neceſſarius in obiecto: quia prius obiectũ eſt intellectũ ſine illo modo cauſato per intellectionẽ obiecti.

ADHAS Inſtantias reſpondetur, præſupponendo ſæpe iã dictũ, quod uniuerſale duo dicit, rem & aptitudinem, ſeu uniuerſalitatem. Vniuerſale pro re poſita in prædicamento eſt prædicabile, ſcibile eſt obiectum intellectus, diffinibile, & huiuſmodi. Vniuerſale aũt pro aptitudine eſt modus: ſeu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, ſcibilis, diffinibilis: &c. neque intellectus agens, aut poſſibilis facit rem, ſed modum tantum.

q Ad primam ergo conceditur, quòd uniuerſale pro eo quod fit ab intellectu agente, non eſt in prædicamento ſubſtantiæ, ulterior autem conſequentia nullam habet apparentiam.

q Ad ſecundam negatur antecedens, uiſus enim etſi ſit coloris uniuerſaliter, ut habes a S. Tho Prima ſecundæ, q. 26. art. 6. non tamen eſt coloris uniuerſalis.

q Ad tertiã ſimiliter negatur antecedẽs neceſſarium. n. eſt ut dicitur 3. de Anima, tex. Com. 19. in anima noſtra eſſe duos intellectus, ſ. agentẽ & poſſibilẽ: q non poſſunt eſſe eadem potentia cũ potentia actiua & potẽtia paſſiua non ſint eædem apud Ariſt.

q Ad quartũ negatur cõſequentia, & dicitur q reſpõſio illa ibi data eſt optima ſanè intellecta, Ad improbationem eius dicit q ſimilitudo fundatur ſupra res ipſas, puta duas albedines: uel humanitates, tanquam fundamentum, & quòd unitas non eſt fundamentum ſimilitudinis, ſed cõditio fundamenti: fundatur n. ſimilitudo propriè dicta ſupra duas res habentes illam cõditionem, ſ. mutuatã negationem diſtinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus eſt Ariſt. 5. Meta. Et dato

K.c.20.

quòd unitas eſſet fundamentum, adhuc non ſequeretur, dari aliquid commune unum utrique: dicam enim quòd ſimilitudo non fundatur ſupra unum, quòd eſt generans, neque ſupra unum quod eſt genitum ſed ſupra unum, quòd ſunt generans & genitum. Iam autẽ declaratum eſt ſupra q cõmittit fallaciã conſequentis, ſi ſic procedatur, Generans & genitum ſunt unũ formaliter, ergo habent aliquid unum commune utrique.

In hoc. c. q. 5.

AD PRIMVM Eorum, quæ contra ſecundã reſponſionẽ adducuntur, dicitur q præciſè loquendo, de intellectu poſſibili, ſequatur uniuerſale, quemadmodũ ſcientia: ita q ſcientia in actu eſt uniuerſalis in actu: ſcientia in potentia eſt uniuerſalis in potentia, & ſcientia in habitu eſt uniuerſalis in habitu, quod tũc accidit, quã eum ſoluimus ipſum, in actu facimus. Egrediendo aũt ad intellectum agentem, dicitur quòd nullo intellectu conſiderãte, dummodo producta ſit ſpecies intelligibilis, datur uniuerſale in actu: eo quod Philoſopho dormiente, roſa, cuius ſpecies intelligibilis in illius intellectu cõſeruatur, denominatur repræſentata abſque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

q Ad ſecundum dicitur, q obiectum ut prius actu nullum ſibi vendicat modũ abſtrahit enim ab omni eſſe & mõ quidditas.

q Ad tertium dicitur, q modus ille fit ab intellectu agente: & cũ infertur, ergo non eſt neceſſarium, negatur conſequentia: quia potentia actiua non præſupponit conditionem ſui obiecti, ſed facit. Dicitur ſecundo, q dato q non fieret ab intellectu agẽte, fit ab intellectu poſſibili. & ſimiliter negatur illa conſequentia. Ad probationem dicitur, q eſt falſum. ſ. quòd prius intellectus intelligit rem, deinde facit aut modum, ſimul enim utrũque fit, intellectus enim formando conceptum rem abſque hoc & nunc apud ſe facit, neque poteſt imaginari, quòd prius faciat rem, deinde abſque hoc, & nũc ſicut Socrates ſimul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

q Ad quartum negatur, q relatio menſuræ fundetur in aliquo uniuerſali fundatur. n. neque in uniuerſali, neque in ſingulari, ut ſic, ſed in natura una formaliter quæ in ſingulari reperitur, & ſic nõ eſt unũ numero, ut ſic multa aliorũ, ſed unũ formaliter.

q Ad quintum dicitur, quòd nihil aliud cõcludit, niſi quod uniuerſale pro re eſt extra animam, ſic enim accepto uniuerſali, in eſt primo paſſiu ſeu realis operatio, homo enim, eſt eius primo conuenit uidere, non homo uniuerſalis, alioquin uiſibile nõ inueniretur in homine non uniuerſali, puta Socrate.

q Ad ſextum dicitur ſimiliter, q extrema contrarietatis ſunt res ipſæ non res particulares ut ſic, neque uniuerſales, aliter res nõ uniuerſales, i. hæc albedo & hæc nigredo, nõ eſſent cõtraria.

q Ad ſeptimũ dicitur, quòd ſtant iſta duo ſimul, Vniuerſale prædicatur de rebus, & Vniuerſale fit ab intellectu, eo q uniuerſale pro re eſt id quòd prædicatur, & quoad hoc non fit ab intellectu. Vniuerſale autem pro aptitudine eſt conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio. n. nõ debetur rebus niſi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Ariſt. 7. Met. tex. Commen. 46. art. quòd ſubſtãtiæ nõ dicitur de ſubiecto, quia loquebatur de ea ſecundum ſuam naturam. In prædicamentis uero ubi de ſubſtantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit ſubſtantiam dici de ſubiecto.

q Ad id uero, q ibi additur, dicitur q omnia illa uerificãt de uniuerſali pro re, ſed exponẽda eſt affirmatiua propoſitio negatiuè, ut ſit ſenſus, Vniuerſalia ſunt ubiq; &c. id eſt naturæ ipſæ denominatæ uniuerſales non terminant ſibi locum neq; tempus Similiter dicitur, ad quod ſubiungitur, q forma & materia pertinent ad quantitatem uniuerſalis. i. rei phyſicæ, quæ denominatur uniuerſalis. Similiter uniuerſalium tantum eſt diffinitio. i. rerum quæ denominatæ ſunt uniuerſales. Similiter res denominatæ genera, ſpecies, & differentiæ ſunt extra animam, cõditiones autem earum ſunt per opus intellectus.

q Ad octauum dr q per ly ſingulare, duo intelligere poſſumus, quoq intelligitur ipſa ſingularitas, q quoq: res. ſ. res ſingularis. Primò modo accipiendo ſingulare conceditur conſequentia, ſed antecedens non eſt uerũ. Secundo modo antecedens Peripateticũ eſt ſed conſequentia nihil ualet. ſupra enim iam diximus, in ſingulari multas unitates exiſtere, & non tantum numeralem.

hoc.a.q.4

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationẽ uniuerſalis, ſecundum quòd cõparatur ad res, quæ ſunt extra animam, quia eſt una ſimilitudo omnium, tamen ſecundum quod h. ẽ. eſſe in hoc intellectu, uel in illo, eſt ſpecies quædã intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui uoluit, ex uniuerſalitate formæ intellectæ unitatẽ intellectus concludere, quia non eſt uniuerſalitas illius formæ ſecundum hoc eſſe, quod habet intellectum, ſed ſecundũ quod ad res refertur, ut ſimilitudo rerum. Sicut ẽt, ſi eſſet una ſtatua corporea repræſentans multos homines, conſtat quod illa imago, uel ſpecies ſtatuæ haberet eſſe ſingulare & propriũ, ſecundum quod eſſet in hac materia. ſed haberet rõnem cõitatis, ſecundum quod eſſet commune repræſentatiuum plurium.

q In hac ſecunda parte capituli huius Auct. errorẽ remouere intendit, qui in tertio de anima cõ. 5. ex uniuerſalitate formæ intellectæ uoluit declarare unitatẽ intellectus hoc mõ. Quod eſt uniuerſale, ſuam uniuerſalitatẽ retinẽs eſt indiſtinctũ numero: forma intellecta. i. natura ſecundũ eſſe in intellectu ſubiectiuè eſt uniuerſalis ſuã uniuerſalitatẽ retinens ergo eſt indiſtincta numero: igitur ſubiectũ eius, q eſt intellectus poſſibilis non eſt diſtinctũ numero: & ſic unus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior uĩ eſſe ſecura, quia uniuerſalitati opponitur diſtinctio numeralis. Minor uerò ex eo patet q ſpecies intelligibilis repræſentat uniuerſale. Hæc rõ etſi alterius principium exigat pro ſui diſſolutione, & pro ſui probatione: attamen quantũ præſentis intentionis eſt ex dictis ſic deſtruitur, uniuerſale eſt aliquod duplex, ſ. in eſſendo & in repræſentãdo. Vniuerſale in eſſendo eſſet, ſi daretur natura hominis ſeparata, ut idea Platonis & de tali uniuerſali uera eſt maior: ſed falſa minor. Vera quidẽ maior, quia tali uniuerſali cũ ſecundũ eſſe uniuerſalitatem ſortiatur, ſecundũ eſſe quoq; repugnat diſtinctio numeralis: & ut impoſſibile eſt imaginari: plures homines uniuerſales. Falſa aũt eſt minor: quia ſpẽs intelligibilis nõ eſt uniuerſalis in eſſendo, cũ ſit in ſingulari ſubiecto. ſ. intellectu poſſibili, qui indiuiduũ quoddam eſt, licet immateriale. Vniuerſale uerò in repræſentando (ut dictum fuit) eſt q nõ de eo uniuerſalem repræſentat: & talis uniuerſali falſa eſt, maior: licet minor ſit uera & maioris quidam falſitas ex eo cognoſci poteſt, q tale uniuerſale uniuerſalitatem non habet ſecundum ſuum eſſe, quo reſpicit ſubiectũ, unde unitas uel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: ſed habet uniuerſalitatem ſecundum repræſentationem, quæ reſpicit obiectum: unde non repræſentat obiecta diſtincta numero: ſed unum & idem obiectum omnium repræſentat omnes ſpecies cuiuſdam rei puta ſpecies humanitatis in te & in me ſicut eadem Socratis facies a pluribus per plures ſpecies ſic non omnino repræſentantes uidetur. Minoris autem ſic intellectæ ueritas ex ſupradictis liquet: ſpecies enim intelligibilis repræſentat naturam, non repræſentando conditiones particulares eius, ut dictum eſt: hæc eſt ſententia literæ in hac parte.

hoc eo capitulo.

Et quia naturæ humanæ ſecundũ ſuam abſolutã conſiderationem conuenit, q prædicetur de Socrate: & rõ ſpeciei non cõuenit ſibi ſecundum ſuam abſolutam. ſ. humanæ naturæ conſiderationem, ſed eſt de accidentib quæ conſequuntur eam, ſecundum quoddam eſſe, quod habet in intellectu, ideo nomen Speciei non prædicatur de Socrate, ut dicatur, Socrates eſt ſpẽs, quod de neceſſitate accideret, ſi rõ ſpeciei conueniret homini ſecundũ eſſe, quod h. ẽ. in Socrate, uel ſecundũ ſuã abſolutam conſiderationem. ſ. inquantum eſt homo, quicquid enim conuenit homini, inquantum eſt homo, prædicatur de Socrate.

q In hac parte tertia capituli hu.⁹ talẽ obiectionẽ ex ſupradictis

uelut

excludere intendit, quia quòd prædicatur de prædicato ꝑdicatur & de ſubiecto, ſed ſpecies prædicatur de homine, quòd eſt prædicatum reſpectu Socratis, ergo ſpecies prædicatur de Socrate, & ſic Socrates erit ſpecies. Concluſio eſt falſa, maior uera ex ante prædicamentis habetur. Huius obiectionis peccatum vnde oriatur ex ſuprà poſita diſtinctione eorum quæ cõueniunt naturæ, manifeſtat ſimul ex hoc inſinuans quàm cõueniens tradita fuerit doctrina, cũ ex ea difficultates accidentales diſſoluuntur. Cùm enim dictũ ſit, quòd triplicia ſunt quæ de natura prædicantur, quædã, ſ. abſolutè, & quędã ſecundũ eſſe in intellectu, & qdã ſecundũ eſſe in ſingulari, ea quæ conueniunt naturæ ſecundũ eſſe in intellectu, nõ cõueniunt ei abſolutè, neque ſecundũ eſſe in ſingulari cùm oppoſita ſint, & ideo prædicato peſſu errot accidit, qa denominatio ſpecifica homini ſecũdũ eſſe in intellectu cõuenit, & concluditur de homine ſecundũ eſſe in ſingulari, dũ infertur, ergo Socrates eſt ſpecies Vt autem ad formã argumẽti dici poſſit, innuit talem diſtinctionẽ Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo ut prædicato. i. ſecundum quòd illud prædicatur de altero, ſicut animal prædicatur de prædicato Socratis. ſ. homine, ſecundum id ſecundum ꝙ homo prædicatur de Socrate ſecundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Socrate, ſecundũ ſuã naturã, & hoc modo maior eſt uera, minor autẽ falſa. Alio modo cõtingit prædicari de prædicato, non ut prædicato. i. non ſecundum illam rationẽ, quia illud prædicatum de ſuo ſubiecto prædicatur, ſicut in propoſito ſpecies non prædicatur de homine inquantũ homo eſt prædicatum. Socratis. i. non prædicatur de homine ſecundũ illud eſſe, quo homo prædicatur de Socrate, eo quòd homo prædicatur de Socrate ſecundũ ſuũ eſſe qdditatiuũ abſolute, ſpecies autẽ prædicatur de homine nõ ſecũdũ eius eſſe quidditatiuũ, ſed ſecundũ eſſe ꝙ in intellectu habet, & hoc modo maior eſt falſa, minor autẽ uera ſemper, ergo altera præmiſſarũ eſt falſa. Et hoc eſt ꝙ in altera dicitur, ꝙ rõ ſpeciei non conuenit homini ſecundũ ſuã abſolutã conſiderationem, ſecundũ quã conuenit ſibi ꝑdicari de Socrate, quia ſic oporteret ẽs conuenire Socrati (ut ſupra dictũ fuit) ſed cõuenit ei ſecundũ eſſe in intellectu ſecundum quod eſſe prædicatur de Socrate.

In hoc c. q. 4. fin.

Et tamen prædicari conuenit generi per ſe, cũ in eius diffinitione ponatur. Prædicatio.n. eſt quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentũ in re, ipſam unitatem eorũ, quorum unum de altero dicitur. Vnde ratio prædicabilitatis poteſt claudi in ratione huius intentionis, quę eſt genus quæ ſimiliter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionẽ prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non eſt ipſa intentio generis, ſed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, ſicut quòd ſignificatur hoc nomine Animal, ſic ergo patet qualiter eſſentia, uel natura ſe habet ratione ſpeciei, quia ratio ſpeciei non eſt de illis, quæ conueniunt ei ſecundum ſuam abſolutam conſiderationem, neque de accidentibus quæ conſequuntur ipſam ſecundum eſſe, quòd habet extra animam, ut albedo uel nigredo, ſed eſt de accidentibus, quæ conſequuntur eam ſecundum eſſe, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit ſibi ratio generis, uel differentię.

¶ In hac quarta parte c͠apituli huius reſpondere intendit cuidã tacitæ obiectioni, q̃ talis eſt. Quod per ſe prædicatur de ſpeciebus conuenit ipſis ſpeciebus, ſed ly genus, per ſe prædicatur de ſpeciebus, puta homine & boue, ergo ly genus, cõuenit ipſis ſpeciebus, & ſic homo erit genus & ſimiliter bos. Maior eſt ex terminis nota, implicat enim quòd aliquid per ſe prædicatur de aliquo in quocunque modo perſeitatis & nõ conueniat illi. Minor probatur ſic, Illud in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpeciebus, per ſe prædicatur de illis, ſed ly genus eſt, in cuius diffinitione ponitur prædicari de ſpeciebus ergo genus per ſe prędicatur de ſpeciebus. Maior ſyllogiſmi huius patet ex eo, ꝙ quælibet pars diffinitionis in recto primo modo perſeitatis cõuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet ſic dicente, Genus eſt prædicabile de pluribus ſpecie differentibus.

c. de gñe.

¶ Similiter omnino põt argui de ſpecie reſpectu indiuidui, cum etiã in diffinitione ſpeciei ponatur prędicari de indiuiduis, & ſic vr ꝙ malè dictũ ſit, Socratẽ nõ eſſe ſpeciẽ. Huius obiectionis in litera motiuum tantum tangitur, cũ dicitur, Et tamen prædicari per ſe conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur.

¶ Reſponſio autẽ in reſiduo ponitur, in quoad plenam materię huius diſcuſſionẽ duas diſtinctiones innuit. Prima eſt, ꝑdicari dupliciter capitur. ſ. formaliter, & fundamẽtaliter, ſeu materialiter. Secũda eſt, genus dupliciter accipitur, ſ. formaliter, & fundamẽtaliter, ſeu materialiter. Et debes ſcire, ut terminos intelligas, ꝙ in hac propoſitione. Hõ eſt animal, ſunt tria, ſ. ly homo, ly eſt, & ly animal, q̃ extra animã nihil aliud ſunt, quã natura humana importata per ly hõ, & natura ſenſitiua importata ꝑ ly aĩa, & unitas ſeu cõiunctio earũ inter ſe importata ꝑ ly eſt: hæc.n. tria intellectus apprehendẽs in ſecunda ſua operatione format hanc propoſitionẽ, Hõ eſt animal qua formata reflectẽdo ſe ſuper illa tria, ut terminãt actũ ſui cõponentis adinuenit & attribuit eis quaſdã relationes, & ly hõ, attribuit relationẽ ſubiecti, & ly animal, relationẽ prædicati, & ly eſt, relationẽ prædicationis. Vñ prædicatio formaliter eſt illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter uerò ſeu materialiter eſt coniunctio rei prædicatæ cũ re ſubiecta. Similiter cũ intellectus apprehẽdit naturã ſenſitiuam, & reflexerit ſe ſuper illã, ut ſtat ſub actu eius, uideritq; eam ut ſic indifferenter ſe habere ad ſpecies in quib. primo inſpexerat naturam illã ſaluari, attribuit naturæ ſenſitiuæ, ſeu animali obiecto relationem gñis, & ſic genus formaliter eſt illa relatio, genus autẽ fundamentaliter, ſeu materialiter eſt natura ipſa, puta ſenſitiua, & ſic patent termini diſtinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum eſt, ꝙ cum genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione ſua ꝑdicationẽ fundamentalem, quia in diffinitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine, uel Boue, neque ꝑdicationẽ formalẽ, qa in diffinitione rei nõ ponitur res ſecũdæ intẽtionis, cõſequens eſt ꝙ genus formaliter ſumatur, qñ diffinitur a Porphyrio. c. de gñe.

SECVNDVM eſt, ꝙ in diffinitione gñis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de ſpecie, puta homine, quia relatio generica non eſt coniuncta realiter rei, quæ denominatur ſpecies, conſequens eſt, ꝙ prædicari de pluribus poſitum in diffinitione generis, ſit accipiendum formaliter, ſ. pro relatione prædicationis: una.n. relatio poteſt cadere in diffinitione alterius, ita ut conceptus relationis, quæ eſt de prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ eſt genus. Et hinc habes: quam conformiter S. Tho. dicant aſſerentes genus & ſpeciem diffiniri pro ſecundis intentionibus in concreto.

TERTIVM deducẽdum eſt, ꝙ aliquid dr ꝑdicari de ſpecie dupliciter. Vno mõ, ut res denominata prædicabilis de ſpeciebus. & ſic animal prædicatur de hoĩe & Boue. Alio mõ, ut id, quo res denominatur ꝑdicabilis de ſpeciebus, & ſic genus, in cuius diffinitione ponitur ꝑdicari de ſpeciebus, ꝑdicatur de ipſius ſpeciebus. Sicut aliquid dr̃ diſgregatiuũ uiſus dupliciter. Vno mõ ut res denominata diſgregatiua uiſus: hoc.n. modo nix dr̃ diſgregatiua uiſus. Alio mõ, ut id, quo res denominatur diſgregatiua uiſus quemadmodũ albedo dr̃ diſgregatiua uiſus cum in diffinitione eius ponatur, diſgregare uiſum. Et ſicut ſtãt iſta duo ſimul. ſ. ꝙ res diffinita per diſgregare uiſum eſt albedo, & non nix, res aũt denominata diſgregatiua uiſus eſt nix & non albedo, ita ꝑcitè in propoſito ſtant iſta duo ſimul. ſ. ꝙ res diffinita per prædicari de ſpeciebus eſt relatio generica, res aũt denominata prędicabilis de ſpeciebus eſt natura, quæ ſubeſt iſti relationi, puta animal, ita ꝙ res diffinita per prædicari, &c. eſt genus formaliter non materialiter, res aũt denominata prędicabilis eſt genus materialiter, nõ formaliter. Vnde in litera dr̃, ꝙ rõ prædicabilitatis claudatur in hac intentione, quæ eſt genus, id tamen, cui intellectus intentionẽ prædicabilitatis attribuit non eſt ipſa intentio generis, ſed res, cui & ipſa intentio generis attribuitur.

De hoc vi. de cõ. huius doc. ſup Porph. 1 c. de genere in prin.

¶ Ex quib. patet reſponſio ad obiectionem, quia loquẽdo de eo, ꝙ per ſe prædicatur de ſpeciebus, ut res denominata prædicari. uera eſt Maior, ſed falſa Minor: loquendo autem de eo quòd ꝑ ſe prædicatur, ut ratio denominãdi falſa eſt Maior, licet Minor ſit uera. Vnde cum ſemper altera præmiſſarum ſit falſa nihil concluditur. Hac diſtinctione nunc aſſignata in terminis ſimplicibus ſic uti poteris, prædicabile de ſpeciebus dupliciter, formaliter & denominatiuè, ꝙ prædicatur de homine & Boue denominatiuè eſt animal: ꝙ autem prædicatur formaliter de homine & Boue, ẽ genus, de ꝑdicabili denominatiuè falſa eſt Minor de ꝑdicabili formaliter falſa eſt Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad ſpeciẽ reſpectu indiuiduorũ ad differentiam, propriũ: & accidens, & reliqua hmõi, ſolues multas obiectiones, & illuceſcet ubi ueritas multarũ propoſitionum, quæ obſcure apparent. Reſiduum capituli eſt Epilogus, de ſe patent, & cætera.

CAPVT V.

Quod ſimplicium ſubſtantiarum eſſentia maxime ſit ex materia & forma quod compoſitum, ſed tantum forma. non item comparatur compoſitorum eſſentia, & quod in eſſe & eſſentia ſit compoſita. Quod denique intelligentia eſſentiæ ſint a Deo ex actu & potentia compoſita, multipliciter oſtenait.

NVNC reſtat uidere ſecundum quem modum eſſentia ſit in ſubſtantijs ſeparatis ſcilicet in anima, intelligentijs & cauſa prima. Quamuis autem cauſæ primam ſimplicitatem omnes Philoſophi concedant, tamen compoſitionem

Subſtãtiæ ſimplicium atq; eſſentiæ immaterialium ſunt.

poſitionem materiæ & formæ in intelligentiis et animabus quidam nituntur ponere. cuius poſitionis fuiſſe dicitur Auicebron Author libri, Fontis uitæ. Hoc autem dictis philoſophorum reperitur eſſe contrarium, quia eas ſubſtantias a materia ſeparatas nominant, & abſque omni materia eſſe probant, cuius demonſtratio potiſſima eſt ex uirtute intelligendi, quæ in eis eſt: Videmus enim formas non eſſe intelligibiles in actu, niſi ſecundum quod ſeparãtur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, niſi per uirtutem ſubſtantiæ intelligentis, ſecundum quod recipiuntur in ea, & ſecundum quod aguntur per eam: unde oportet, quod in qualibet ſubſtantia intelligente ſit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partem ſui, neque etiam ſit ſicut forma impreſſa materiæ, ut eſt de formis materialibus.

¶Hic incipit tractatus ſecundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiam de eſſentiis ſubſtantiarũ ſimplicium, quemadmodũ tradita eſt de eſſentiis ſubſtantiarum compoſitarum. Facit autẽ ſex in præſenti capitulo. Primò declarat, ꝙ eſſentia in ſimplicibus non ſignificat compoſitum quid ex materia, ſed formã tantum. Secundo comparat illas eſſentias eſſentijs ſubſtantiarum compoſitarum. Tertio oſtendit tales ſubſtantias eſſe compoſitas ex eſſe & eſſentia. Quarto declarat intelligentias habere eſſe effectiue a Deo. Quinto oſtendit eas eſſe compoſitas ex actu & potentia. Sextò de multitudine eorũ agit. Præmiſſa igitur primò concordi ſententia Philoſophorum de ſimplicitate omnimoda primæ cauſæ, & quibuſdã diſſentientibus circa immaterialitatem intelligentiarũ adductis. Cõtra hos talẽ concluſionem ponit, Omnis ſubſtantia intellectualis eſt immaterialis, id eſt compoſita ex materia & forma, & independens a materia: quã ſic probat, Omne patiens, uel agens, uel recipiẽs, uel habens in ſe intelligibile in actu eſt immateriale: omnis ſubſtantia intellectualis eſt patiens, uel agens, uel recipiens, uel hñs in ſe intelligibile in actu, ergo omnis ſubſtantia intellectualis eſt immaterialis. Maior quo ad tres ſui partes ex eodẽ medio probatur. ſ. ex hoc ꝙ intelligibile in actu oportet eſſe immateriale, tertio de Anima tex. Com. 11. & 19. agens autem rem immaterialem oportet eſſe immateriale, eo quod agens non pôt eſſe ignobilius ſuo effectu, ut dicitur 3. de Anima tex. Com. 18. & tex. Cõ. 40. recipere quoque immateriale non poteſt res immaterialis, ut patet 3. de Anima, Com. unumquodque recipitur per modũ recipientis: & per idem innoteſcit, quòd habere non poteſt res immaterialis immateriale cognoſcibile in ſeipſa. Minor autem ab omnibus conceditur. Fruſtra enim eſſet ſubſtantia intellectualis niſi aliquid intelligeret: cum unumquodque ſit propter ſuam operationem, ut dicitur 2. Cœli tex. Commento. 17.

Intelligẽtia ſimplex immunis eſt non mõ à corporalis ſed ab omni materia & forma tãtum eſt.

Nec poteſt dicere aliquis quod intelligibilitatem non impediat materia qualibet, ſed materia corporalis tãtum: Si.n. hoc eſſet ratione materię corporalis tantum, cum materia non dicatur corporalis, niſi ſecundum quod ſtat ſub forma corporea, tunc oporteret, quod hoc haberet materia à forma corporali, ſcilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non poteſt eſſe: quia & ipſa forma corporalis actu intelligibilis eſt, ſicut & alia forma, ſed quod a materia abſtrahuntur. Vnde in anima intelligentia nullo modo eſt compoſitio ex materia & forma, ut hoc modo accipiatur materia in eis ſicut in ſubſtantijs corporalibus, ſed eſt ibi compoſitio formæ & eſſe. Vnde in commento nonæ propoſitionis libri de cauſis dicitur, quod intelligentia eſt habens formam & eſſe, et accipitur ibi forma pro ipſa quidditate, uel eſſentia ſimplici.

¶Quia poſſet aliquis credere rationem factam recipere reſponſionẽ, ideo intẽdit hic excludere reſponſionem: quæ poſſet imaginari ſufficiens. Ad hoc poſſet aliquis diſtinguere de materia corporali & materia ſimpliciter & dicere ꝙ maior eſt uera de materia corporali, non autem de materia ſimpliciter, & conſequenter concedere, ꝙ omnis ſubſtantia intellectualis eſt immunis à materia corporali, non autem a materia, quia non materia, ſed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

¶Contra hãc fugã inſtatur ratione ducente ad impoſſibile ſic, Materia corporalis impedit intelligibilitatẽ per ſe, ergo forma corporalis eſt id ut de materia hẽt, ꝙ impediat intelligibilitatẽ, ſed hoc eſt impoſſibile, ergo à deſtructione cõſequẽtis, &c. cõſequẽtia eſt nota ex terminis. Cum.n. materia corporalis dum dicitur, ly materia, & corporalis, & ex ly materia ſecundum aduerſarium non impedit intelligibilitas in actu, reſtat ꝙ hoc impedimentũ ſit ex ly corporali, ſed ly corporalis nihil addit ſupra materiam, niſi formã corporeã, ergo ex forma corporali, ſeu corporea oritur, ꝙ materia impediat intelligibilitatẽ in actu. Falſitas autẽ cõſequẽtis probatur: Ois forma nõ concepta cum materia eſt actu intelligibilis, patet illa ex 3. de anima. tex com. 11. Forma corporea eſt forma ſcđm ſe nõ cõcepta cũ materia, accipit enim diſtincta contra materiam, ergo forma corporea ſcđm ſe eſt actu intelligibilis. Tũc ultra, Nihil ſcđm ſe actu intelligibile ex ſe impedimentum præſtat intelligibilitatis, forma corporea eſt hmõi, ergo forma corporalis non eſt id vñ materia impedimẽtũ intelligibilitatis ſumat, ꝙ erat ꝓbandũ. Eſt igitur tã anima intellectiua ꝗ intelligentia q̃libet nõ cõpoſita ex materia & forma. Si accipiamus cõpoſitionẽ ex materia & forma vniuocè prout. ſ. materia & forma nominant partes eſſentiales rei, quẽadmodum dictũ eſt, ſubſtãtias aliquas eſſe compoſitas, in præcedentibus, ſed eſt in eis aliud genus compoſitionis. ſ. ex forma eſſe de quo infra erit ſermo, & ſic hẽ prima pars intenti, ſ. ꝙ eſſentia in ſubſtantijs intellectualibus non ſignificat compoſitum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo ſignificet formam tantum, propterea ſubiungit.

In c.2. hic ec. c. dubin ſeq. poſt. q. 10.

Eſſentia ſimplicium tantũ forma eſt.

Et quomodo hoc ſit, planum eſt uidere. Quæcunque.n. ita ſe habent ad inuicẽ, quod unum eſt cã eſſe alterius, illud quod habet rõnem cauſæ, poteſt habere eſſe ſine altero, ſed non conuertitur. Talis aũt inuenitur habitudo materiæ & formæ, ꝙ forma dat eſſe materiæ & iõ impoſſibile eſt eſſe aliquam materiam ſine forma: tamen non eſt impoſſibile eſſe aliquam formam ſine materia, forma.n. non habet in eo, quòd forma dependentiam ad materiam, ſed ſi inueniantur aliquæ formæ, quæ non poſſunt eſſe niſi in materia, hoc accidit eis ſecundum ꝙ ſunt diſtantes a primo principio, qđ eſt actus primus & purus. Vnde illæ formæ, quæ ſunt ꝓpinquiſſimæ primo principio, ſunt formæ per ſe ſine materia ſubſiſtentes. non enim forma ſecundum totũ genus ſuum materia indiget, ut dictũ eſt & huiuſmodi formæ ſunt intelligentiæ: & ideo non oportet ut eſſentiæ vel quidditates harum ſubſtantiarum ſint aliud, quam ipſa forma.

¶ intendẽs in his uerbis declarare, quomodo eſſentia in ſubſtãtijs ſimplicibus ſignificet formam tantum tali ratione hoc ꝓbat: Quæcunq; ita ſe habent, ꝙ unum eſt cauſa eſſe alterius, & non econuerſo: illud quòd habet rationem cauſæ, poteſt eſſe ſine altero: ſed forma & materia ita ſe hñt, quòd forma cauſat eſſe materiæ, & non econuerſo, ergo forma pôt eſſe ſine materia, & materia non ſine forma. Tunc ultra, eſſentia intelligentiarum non eſt compoſita ex materia & forma, & non poteſt eſſe materia tantum, ergo eſt forma tantum.

Alterius cauſa exiſtens põt ſecđdum aliqd ſui ordinis eſſe ſine illo.

ET nota quod maior propoſitio poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſic, ꝙ id quod eſt cauſa alterius, &c. idẽ numero poſſit eſſe ſine altero. & ſic nõ aſſumitũ a nobis, qa eſt falſa & extra ꝓpoſitum. Falſa quidem, quia ſubiectum cauſat eſſe ꝓpriæ paſſionis, & non econtra: & tamen ſubiectum non põt eſſe ſine propria paſſione. Extra propoſitum vero, quia volumus cõcludere, ꝙ forma, q eſt in materia, ſit ſine materia: ſed ꝙ aliqua forma nõ exigit materiã. Alio modo intelligĩ maior, ꝙ id ꝙ hẽt rationẽ cauſæ ſecundum ſuum ordinem, poteſt eſſe ſine altero, id eſt ſcđm aliquod ſui ordinis poteſt reperiri ſine altero, & ſic eſt uera, & ad propoſitum. Vera quidem, quia cauſa cũ independens ſit à cauſato, conſequens eſt, ut aliquod pertinens ad ſuũ ordinem poſſit habere eſſe extra cauſatum. Ad propoſitũ uerò, quia intendimus concludere, ꝙ forma ſcđm ſuũ genus non dependet à materia, ita ꝙ aliqua forma põt inueniri ſeparata, Vnde in minori notantes non aſſumit forma materialis, ſeu hñs eſſe in materia: ſed forma ſine additione aliqua ad inſinuandũ ꝙ loquimur de forma, ut forma, eſt, non ut talis uel talis. Patet autem minor illa ex nono Metaphy. tex. com. 13. & 15. ubi hẽ ꝙ actus eſt prior potentia ſimpliciter, & independens ab ea. Ex eo enim ꝙ forma eſſentialiter eſt actus, materia aũt eſſentialiter potentia, ſi actus ſcđm totam ſuã latitudinem non dependet à potentia, conſequens eſt, ꝙ forma ſcđm totum ſuũ ordinẽ nõ dependet à materia. Materia autem cum eſſentialiter ſit potentia, neceſſe eſt dependere à forma ſine qua actualitas nõ inuenitur: & ſic patet minor, q à forma abſolutè in eo ꝙ forma, depẽdet à materia in ſuo eſſe, ſicut potentia ab actu, & non econuerſo. Quod uero alicui actui cõueniat, ꝙ non inueniatur niſi receptus in aliqua potentia, hoc eſt ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, ꝙ actus: & ſimiliter quod aliquæ non ſint niſi in materia, hoc hñt ex ſua imperfectione formæ, quæ attenditur penes diſtantiã à primo principio Deo glorioſo, & propinquitatẽ

ad gra

ad primã materiam, vñ tales formæ non ſolũ cauſant eſſe materiæ, ſed & ipſæ cauſatæ ſunt quodãmõ à materia. Cauſæ.n. ſunt ſibi inuicem cauſæ, vt dr̃ ſecundo Ph.tex.com.30. Eſſentia igitur ſubſtãtiarũ intellectualiũ eſt immateriali & forma tñ.

QVÆSTIO VIII.

Num materia poſſit eſſe ſine forma.

CIRCA hanc partem occurrit quæſtio, & hæc eſt octaua, an materia poſſit eſſe ſine forma. In hac quæſtione tria facićda ſunt primò ponetur Scoti opinio. ſecundo ponet opinio S.Th. tertiò reſpondebitur rationibus in oppoſitum.

QVO ad primum Scotus in 2. ſent.diſt. 2. opinaſ poſſe materiã eſſe ſine forma arguitq; ad hoc probandũ multipliciter. ¶Primò ſic, Nõ minus dependet accidens à ſubſtantia quã materia à forma, ſed accidens põt eſſe ſine ſubſtantia, ut patet in Sacramento altaris. Ergo materia poteſt eſſe ſine forma.

Secundo. ¶2 Prætereà, Abſolutum diſtinctum & prius alio abſoluto põt eſſe ſine illo abſq; contradictione, materia reſpectu formæ eſt huiuſmodi, ergo põt eſſe ſine forma, minor eſt euidens, maior probatur quia prius in eo quod prius, non dependet à poſteriori, & accipitur hoc ex 5. Meta.tex.com.16. priora ſunt, q̃ poſſunt eſſe ſine alijs, alia non ſine ipſis.

Tertio. ¶3 Prætereà, Quicquid abſolutũ facit Deus in creaturis mediante cã ſecundã, quæ non eſt de eſſentia cauſati, poteſt facere ſine illa, ſed materiam Deus facit mediante forma, quæ non eſt de eſſentia eius ergo poteſt facere ſine illa.

Quarto. ¶4 Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediate cõſeruat vel conſeruare poteſt, ſed materiam Deus immediatè creat ergo immediatè conſeruare poteſt, ergo ſine omni forma.

Quinto. ¶5 Præterea. Cum nihil Deus extra ſe neceſſario velit ex hoc q̃ vult materiam eſſe, non eſt neceſſe q̃ uelit materiã eſſe, niſi p̃ neceſſariam connexionem utriuſq;, ſed inter materiam & formam non eſſe talis neceſſaria connexio, ergo &c. Quod autem non ſit talis neceſſaria connexio inter materiã & formã, probatur, quia tunc ſequeretur, q̃ materia determinaret ſibi neceſſariò aliquã determinatam formã. Probatio cõſequentiæ, Quod determinat ſibi genus formæ determinat ſibi aliquã ſpeciẽ in gñe illo, & q̃ determinat ſibi ſpeciẽ, determinat ſibi eẽ ĩ aliquo indiuiduo illius ſpeciei, omne.n.q̃ de neceſſitate eſt homo, neceſſariò eſt hic vel ille homo, conſequens autem eſt falſum materia.n. nullam ſibi determinat formam, ergo relinquitur, q̃ materia non determinat ſibi genus formæ ad hoc quod ſit. Cõfirmatur, Quicqd cõtingenter ſe hẽt ad qũlibet generis abſoluti, contingenter ſe habet ad id genus abſolutum, ſed materia cõtingenter ſe habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter ſe habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quòd ſi materia ſibi determinat de neceſſitate genus formæ, q̃ etiam de neceſſitate determinat ſibi unum indiuiduum ſolum illius generis, quia unum eſſentiale, & unum ſingulare eſt impoſſibile depẽdere a plurib. eſſentialiter eiuſdem gñis materia aũt eſt una eſſentialis & ſingularis ergo impoſſibile eſt, quòd dependeat à pluribus formis eiuſdem gñis, & ſic ſi neceſſario determinat ſibi genus formę neceſſario quoque determinabit ſibi aliquam vnam formam, quod falſum eſt. Hæc de primo.

QVO ad ſecundũ. S.Th. in prima parte.q.96.ar.1.& in q̃ōnibus de potẽtia Dei, q.4.ar.1.& in quolib.q. 3.ar.1. cõfirmat hoc qđ hic dicit, ſ. materiã nõ poſſe eſſe ſine forma duab⁹ rõnibus. Prima eſt ducens ad impoſſibile ſic, Si materia exiſteret abſque omni forma, materia, ſimul eſſet, & nõ eſſet hoc implicat contradictionem, ergo probaſ cõſequentia quoad ſecundã partem, quia quo ad primã ab aduerſarijs cõcedit. Impoſſibile eſt effectũ formalẽ ſeparari à forma, ſed exiſtere eſt effectus formalis formæ, ſic.n difinit: Forma eſt q̃ dat eſſe rei, ergo impoſſibile eſt ponere exiſtentiam ſine forma. Sicut.n. impoſſibile eſt eſſe album ſine albedine, ita eſſe in actu ſine actu, actus aũt primus, cuius eſt dare eſſe, idẽ eſt q̃ forma. Ex illa ergo ꝓpoſitione, Materia exiſtit abſq; omni forma ſequuntur duo cõtradictoria ſimul uera, ex eo.n.q̃ materia exiſtit ſequiſ q̃ ſit in actu, ex eo át q̃ eſt abſq; omni forma, ſequitur q̃ non ſit in actu. Huic rõni dat Sco. quandam rñſionem, quæ quia non niſi chimerica, & tanquam indigna, de qua uerba fiant, omittatur, quolibet.n. proferente contraria ſolicitum eſſe ſtultum eſt, ait Ariſt. à quo didicimus in libro nono Metaph. quid ſit actus: & quotuplex.

1.Top.ca. 9.tex.c.1. ¶Secunda rõ S.Th. ad hoc idem eſt iſta, Oẽ indiuiduum determinatũ ad genus completum, vel incõpletum in rerum natura p̃ ſe exiſtẽs ẽ in aliqua certa ſpecie per ſe uel reductiuè, materia ſola neq; p̃ ſe neq; reductiue eſt in aliqua certa ſpecie, ergo materia ſola nõ põt eſſe indiuiduũ quodcunq; in rerum natura. Minor eſt ex ſe clara, nõ.n. facile eſſet fingere, in qua determinata ſpecie eſſet materia ſola. Maior probatur ex eo q̃ indiuiduum omne tam completum, q̃ incompletum, ſi per ſe exiſtit in rerum natura ſeparatum (q̃ dico propter indiuiduum generis, ut hæc ſubſtantia, hæc anima, &c.) nõ continetur ſub genere per ſe, vel reductiue immediate: ſed mediante ſpecie. inter genera.n. & indiuidua mediat ſpecies. & inter principia generis. & principia indiuidui mediant principia ſpeciei pariformiter. Inſuper hæc Maior poteſt probari ad hoĩem aſſumendo dicta Sco. 6.arg. ibi.n. ipſe expreſſe aſſumit, q̃ qui determinat ſibi genus aliquod, determinat ſibi aliquam certam ſpeciem illius generis. Et poteſ ẽt ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & ꝓbare oppoſitũ intentu ſui ſic, Quicquid determinat aliquod genus determinat ſibi aliquam certam ſpeciem illius generis, materia ſola determinat ſibi genus ſubſtantiæ ergo determinat ſibi aliquam certam ſpeciem ſubſtantiæ ſaltem reductiue, ergo materia ſola eſſet in aliqua certa ſpẽ, hoc eſt falſum, Minor eſt omnium, & proceſſus bonus ergo, &c.

¶Hanc ueritatẽ approbat Ariſt. (ut ipſe Sco. cõfitetur) loco allegato. 2.d.3.q.1 Sed quia dicit ex falſo fundamẽto Ariſt. hanc cõcluſionẽ tenuiſſe. ſ. ex hoc, q̃ Deus non poteſt agere ſine cauſis ſecundis, oſtendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. ſecundo n. Phyſico. Commen.12. Auer. ex eodem præciſè fundamento q̃ S.Tho. adduxit in prima ratione, tenet iſtam cõcluſionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexione cauſalitatis primę cauſæ apparet, ſed tantum de actu & potentia, ita quòd ex natura actu & natura primæ materię, quæ eſt pura potentia, concludit Auer. q̃ duo cõtradictoria eſſent ſimul vera, ut deductũ eſt & ea Auicenna quoq; in ſecundo Metaphyſicæ ſuæ, capitulo tertio tenet cõcluſionem Scoti eſſe impoſſibilem, & tñ poſuit expreſſe materiam eſſe creatam. Com.12 Vnde hæc tanquam deſtructiua Meta- 1.Phyſi.c. phyſicalium principiorum vitanda eſt. Hæc de ſecundo. 56.& 70.

QVO AD tertium reſpondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim depẽdet potentia pura ab actu, quam actus imperfectus ab actu perfecto. Ad 1.

¶Sed contra hoc inſtat Antonius Thrombeta ſic, Magis depẽdet poſterius à priori, quam prius à poſteriori, ſed accidens eſt poſterius ſubſtantia, materia aũt eſt prior forma, ergo magis dependet accidens à ſubiecto, q̃ materia a forma. Forte diceretur (ait) quòd materia non eſt prior, ſed poſterior forma. Contra: nam licet materia ſit poſterior forma ordine p̃fectionis, eſt tñ prior ordine generationis. & conſequenter prior ſimpliciter, ut arguatur ſic, Quandocunq; ſunt aliqui duo ordines, quorum vnus ſimpliciter eſt prior altero, quicqd eſt ĩ ordine priori eſt ſimpliciter prius quocunq; exiſtẽte in ordine poſteriore, ſed ordo originis & ordo perfectionis ita ſe hñt, q̃ ordo originis eſt ſimpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid eſt prius origine, eſt prius ſimpliciter quocunq; priore ordine p̃fectionis, ſed ita eſt, q̃ materia eſt prior origine forma, licet forma ſit prior p̃fectione, ergo materia ẽ ſimpliciter prior forma. Proceſſus bonus, & Maior probatur quod. ſ. ordo originis eſt ſimpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione ſunt poſteriora perfectione, natura.n. ſemper procedit de imperfecto ad p̃fectum, ergo quicquid eſt imperfectius, eſt ſimpliciter prius quocunq; perfectiori, ſed materia prima eſt imp̃fectior forma, ergo materia prima eſt ſimpliciter prior forma. Tunc ultra, eſt ſimpliciter prior forma, & omne prius in ſuo priori poteſt eſſe ſine poſteriori, ergo &c.

¶Ad hoc reſpondetur triplici reſponſione, ad inſinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶Primo dr̃, q̃ forma, licet ſit poſterior materia ordine gñationis eſt tñ prior etiam ordine generationis materia exiſtente. Magni.n. refert dicere materiam, & materiam exiſtentem, ſicut ſuperficies eſt prior albedine albedo tñ eſt prior ſuperficie habente eſſe album, vnde in propoſito cum ſermo ſit de materia exiſtẽte (ſi enim poneretur materia ſola in rerum natura oporteret ipſam exiſtere) patet falſum aſſumi.

¶Secundò dr̃ q̃ aliud falſum ibi aſſumitur, ſ. q̃ ordo gñationis ſit ſimpliciter prior ordine perfectionis, ſtando infra limites naturæ finitæ. cum.n. actus ſit prior potẽtia ſimpliciter, tam ſi ponatur Deus finitus, q̃ infinitus, ut patet ex nono Metaphyſi.tex. Com.15.& 12.& tex.Cõ.30. & prioritas actus ſit prioritas perfectionis conſequens eſt q̃ ſecundum Ariſt. & veritatẽ ordo perfectionis ſit ſimpliciter prior ordine gñationis. Amplius. Id q̃ eſt prius natura rõne & tempore, eſt ſimpliciter prius. ordo perfectionis eſt prior natura rõne & tẽpore ordine imperfectionis, qualis eſt ordo gñationis, qui ſe tenet ex parte cauſæ materialis, ordo igitur p̃fectionis eſt prior ſimpliciter, media quoq; ꝓpoſitio eſt Ariſt. octauo Phyſic. tex. Com.75. vbi expreſſe loquiſ in natura finita ad probandum, ſ. motũ circularẽ eſſe primum. Vnde ad probationem, conceſſo, quod priora generatione ſunt imperfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad p̃fectum, negatur conſequentia. ergo ordo generationis eſt ſimpliciter prior. licet enim agẽs naturale prius attingit imp̃fectum:

oportet

oportet tñ prius agens in ſe perfectam eſſe:ut dē in 12 Metaph. tex.Com.40. Hic aduerte tu, q. oportet mendacem eſſe memorem: in quæſtione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propoſitiones, has aſſumit, &c.

¶Tertio dicitur, q. dato toto proceſſu, vltima conſequentia nihil valet, falſum eſt.n. quod omne prius poſſit ſecundum rem abſolui à poſteriori quolibet (ut ad ſecundum dicetur.)

¶Sed contra primam reſponſionem, quæ ponit materiam nō habere propriā exiſtentiā: ſed eā mendicare à forma, inſtatur ſic. Cuicunq; cōuenit actu cauſare pro aliquo ſigno, conuenit & exiſtere pro eodem ſigno: ſed materiæ primæ in primo ſigno, quo recipit formā, conuenit cauſare, ergo pro tunc ſibi cōuenit exiſtere: ſed pro illo ſigno non hēt exiſtentiam formæ, ergo propriā. Et confirmatur quia materia aut cauſat compoſitū, & recipit formā, qñ exiſtit, aut quando non exiſtit: non quando non exiſtit: ergo quādo exiſtit, ergo pro tunc. conuenit ſibi ꝓpria exiſtentia, quia exiſtentia formæ ſequitur, totum compoſitum. Et confirmatur ſecundo, quia cauſa non mendicat, à ſuo effectu materia autem cauſat exiſtentiam compoſiti & formæ: ergo non mendicat exiſtentiam ab eis, &c.

¶Ad hæc di, quod ſufficit cauſæ pro quolibet inſtanti temporis quo actu cauſat habere exiſtentiā: nec apparat neceſſarium, q. pro quolibet ſigno naturæ inſit exiſtentia ſibi. quo ineſt cauſalitas: ordo n. naturæ talis eſt in eodem inſtanti temporis, q. ſcilicet materia recipit formam: ex quibus reſultat compoſitū, cui iam eſſe actualis exiſtētiæ aduenit: quo ipſum compoſitum primo, forma ſecundo, & materia tertio exiſtunt. Ad formam autem primæ inſtantiæ negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materie cauſat, quando exiſtit: quia pro omni inſtanti quo cauſat, exiſtit: quando autem eſt terminus temporalis. Ad ſecundam cōfirmationem dicitur, quod licet eā ut cauſa non mendicet à ſuo effectu: tamen cauſa materialis mendicat à ſuo effectu, quæ eſt eius cauſa in altero genere cauſæ: eo quod cauſæ ſunt ſibiinuicem cauſæ, quinto Metap.tex.com.2. Oportet ad has reſponſiones à Scotiſtis admitto: quia cū Scot. ponat ſecundo ſent. diſt.3. q. 3. exiſtentiam eſſe vltimum actū poſteriorem tota coordinatione prędicamentali, licet nō diſtinctum realiter à re cuius eſt, oportet eſſentiā materiæ ex natura rei habere habitudinem ad ſuam eūidētiā, ut potentiā ad actū. Et tunc poteſt argui ſic, Eſſentia materiæ, ut diſtincta cōtra ſuā exiſtentiam, cauſat ex natura rei in genere cauſæ materialis ſuam exiſtentiam, recipiendo eam: ergo ſibi pro illo ſigno conuenit exiſtentia, & ſic habet exiſtentiam antequam recipiat eā. Similiter ſtando in illo ſigno: aut eſſentia materiæ recipit ex natura rei ſuam exiſtentiam, quando eſt, aut quando non, &c.

Ad 2. ¶Ad ſecundum principale negatur Maior. Ad eius probationē dicitur, q. non ſola depēdentia ſed neceſſaria connexio aliquorum poteſt eſſe cauſa inſeparabilitatis eorum. Ad id quod adducitur ex quinto Metaphy. dicitur q. uniuerſalis affirmatiua non conuertitur ſimpliciter: iſta.n. eſt uera, Quæcunq; poſſunt eſſe ſine alijs & alia, non ſine ipſis ſunt priora, ſed non conuertitur, q̃cunq; ſunt priora poſſunt eſſe ſine alijs, & alia ſine ipſis.

¶Et nota q. maxima illa Scotica, Omne prius abſolutū, &c. non poteſt ſaluari, etiam ſequendo viam Sco. q. pro nūc ex duobus manifeſtatur. Primo ex eo, q. partes eſſentiales ſimul ſumptæ ſunt priores toto, & tamen apud Sco. non poſſunt eſſe ſine toto.

¶Secundo ex eo, quod prædicamentum quātitatis eſt abſolutū prius prædicamento qualitatis, præſertim quo ad quartam ſpeciem eius, & tñ non poteſt fieri quantitas continua ſine figura. Si enim quantitas ſine figura fieri dicatur, aut finita aut infinita, non infinita, quia illa nō dabilis, & ſi forte imaginetur dari adhuc cum oporteat eſſe lineatam, aut ergo linea recta aut curua, & ſic eſſet figura, ſi finita, ergo figurata, figura.n. eſt quæ termino, uel terminis clauditur, & ſimiliter aut habes lineas rectas, aut curuas, aut circulares.

Ad 3. ¶Ad tertiū quicquid ſit de Maiori, negatur Minor, forma.n. eſti non ſit de eſſentia materiæ eſt tñ de eſſentia materiæ exiſtētis.

Ad 4. ¶Ad quartum dicitur, q. cum medium ſit duplex effectiuum & formale quicquid immediatè Deus cauſat effectiue, pōt abſque media cauſa effectiua conſeruare, nō autem abſq; media cauſa formali, quale medium eſt forma reſpectu materiæ.

Ad 5. ¶Ad quintum negatur quod inter materiam & formā non ſit neceſſaria connexio. Ad cuius probationem negatur conſequētia. cuius probationis falſa eſt Maior, per id autem q̃ adducitur, ſcilicet ſecundum q. neceſſario eſt homo, neceſſario eſt hic, vel ille homo, nil aliud habetur, niſi q. quia materia neceſſario determinat ſibi genus formæ, ideo materia non pōt eſſe ſine hac, uel illa forma, quod eſt intentum noſtrum. Non.n. valet conſequentia, A neceſſario eſt homo, ergo A neceſſario eſt hic uel ille determinate, ſed vage. & ſic conceditur, materia neceſſario determinat ſibi formam, ergo neceſſario determinat ſibi hāc uel illam formam, non determinate, ſed uage.

¶Ad confirmationem, cum d̄r. Quicquid cōtingenter ſe hēt ad quodlibet generis abſoluti, cōtingenter ſe hēt ad genus ipſum, eodem modo rñdetur, diſtinguendo cōtingenter ſe habere ad q̃dlibet determinate, uel uage. primō.n. modo falſa eſt maior. Secundo vero falſa eſt minor, materia.n. non contingenter, ſed neceſſario ſe hēt ad quamlibet formā indeterminate, & uage.

¶Ad aliam probationē dicitur, q. vnum eſſentialiter vnum & ſingulare negatiuè, ſicut eſt materia prima, poteſt eſſentialiter dependere ineſſe à pluribus eiuſdem gñis indeterminate & uage, ſecundum q. illa plura habent vnam rationem communē, ſicut in propoſito omnes formæ conueniunt in hoc, quòd dāt eſſe actuale. Reflecte hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte perſuadebit infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat ſibi genus figuræ, nullam tamen ſibi figuram vendicat. Hæc de quarto.

In hoc ergo differt eſſentia ſubſtantiæ cōpoſitæ & ſubſtantiæ ſimplicis, quòd eſſentia ſubſtantiæ cōpoſitæ non tantum formam, nec tantum materiam, ſed complectitur formam & materiam, eſſentia vero ſubſtantię ſimplicis eſt forma tantum. Et ex hoc cauſantur duæ aliæ differentiæ, & una eſt, q. eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ poteſt ſignificari ut totum, vel ut pars, q. accidit pp materiæ deſignationem, ut dictum eſt, & ideo non quomodolibet prædicatur eſſentia rei compoſitæ de ipſa re compoſita. Non.n. poteſt dici, quod homo ſit quidditas ſua. Sed eſſentia rei ſimplicis, quæ eſt ſua forma, non poteſt ſignificari niſi ut totum, cum nihil ſit ibi præter formā, quia formam recipiens. Et ideo quocunq; modo ſumatur eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis, de ea prædicatur. Vñ Auicenna dicit, q. quidditas ſubſtātiæ ſimplicis eſt ipſummet ſimplex, qa nō eſt aliquod recipiens ipſam. 5.Met.c.9 poſt medium.

¶In hac ſecunda parte capituli cōparat eſſentias ſubſtantiarū ſimplicium eſſentijs ſubſtantiarum cōpoſitarū, triplicē dr̃iam inter eas aſſignando. Prima differentia eſt, q. eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis ſignificat formam tantum: eſſentia autem ſubſtātię compoſitę ſignificat cōpoſitum quid ex materia & forma: vtraq; pars differentiæ patet ex ſupradictis. Secunda differentia eſt, quòd eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ poteſt ſignificari ut totum & pars, non autem eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis. Vnde oritur, q. quia prædicatum non debet habere rationem partis, quòd eſſentia ſubſtantiæ compoſitæ quādoque prædicatur de ea: & quandoque non cum ſcilicet ſignificatur ut pars. Eſſentia autem ſubſtantiæ ſimplicis, quia ut pars denotabilis non eſt, ſemper prædicatur de eo, cuius eſt.

AD euidentiam huius dr̃iæ notandum, quia primo aſpectu apparet falſa ex eo quòd patet, quòd impoſitis nominibus ſubſtantijs ſeparatis poſſunt ſignificari earū eſſentiæ in abſtracto, & in concreto. & conſequenter ut totum & pars poſſum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat diligenter tñ inſpicienti oppoſitum illuceſcit. Conſiderandum enim, quòd loquimur de eſſentijs rerum & cōditionibus earū quæ eas ſequuntur, & non de illis q̃ ex ſolo opere intellectus fiunt eſſentiæ.n. ſubſtantiarum cōpoſitarum ex eo, q. duas partes realiter hñt, ſeu ex eo, q. ſunt formæ in materia, ex ſe hñt: vnde intellectus fundet in eis ſignificationem per modum partis & per modum totius. Cum.n. ſignificatur formam illam in habente ſeu deferente, ſignificatur ut totum & cōcretū, ve homo: cum autem ſignificat illam, nō ut in habente, ſeu deferente, ſed per ſe ſignificat in abſtracto & per modū partis, vt humanitas. Eſſentiæ autem ſubſtantiarum immaterialiū, qa dñ, tanq formas non receptas in materia, ideo ex ſe non hñt, q. ſignificentur in concreto & in abſtracto, vt totum q. pars & cætera. nō enim eſt ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noſter intelligit res ſimplices & altiſſimas p modū rerum cōpoſitarum ut dicunt Com. 12. Metap.com.39. S. Th. prima parte.q.13. fuit neceſſe q. in illis formaret abſtractū & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo poſita hic eſt cum additione intelligenda: ſic q. eſſentia ſubſtātiarum compoſitarum ex ſe habet, quòd ſignificabilis ſit p modum totius, & partis, eſſentia autem ſimplicium ex ſe non habet, q. ſignificetur per modum totius & partis, ſed ab intellectu tantum: & ideo diuerſitas, quæ inter abſtractum & concretū in ſubſtantijs cōpoſitis eſt ex parte rei, & reducitur ad diſtinctionem, quæ eſt inter ſubiectum deferens & formā delatā. Diuerſitas autē, quæ eſt inter abſtractum & concretum in ſubſtātijs ſeparatis, non eſt id ex parte intellectus: vt Com. ibi dicit. Et ꝓpter hoc dicit Auicen. q. quidditas ſimplicis eſt ipſum ſimplex, & quidditas compoſiti non eſt ipſum compoſitum. c.5.q.ſi.5. Met.c.5.

CIRCA hanc particulam eſt unum dubium, An uerum eſt, quòd in ſubſtantijs ſeparatis idem ſit quidditas, & id cuius eſt, ideſt

ideſt natura & ſuppoſitū. Eſt aūt rō dubitādi, quia S. Th. in quolib. 2. q. 2. dicit, quòd cum apud Ariſt. 7. Met. tex. com. 20. & 21. in his quibus admiſcetur aliquod accidens, natura & ſuppoſitū diſtinguātur, & intelligētijs alijs à prima aliquod accidēs ſit in oībus excepta prima, natura ſuppoſitū diſtinguunt ſiue quidditas, & id cuius eſt. Ex alia parte. 3. de ani. tē 9. dicit in ſeparatis à materia idē eſt, q̄ qd eſt & id, cuius eſt. Et in prima parte S. Th. q. 3. ar. 3. expreſſè dicit, q̄ & apparet hic authoritate Auicennæ.

AD intellectū huius difficultatis eſt notandū, q̄ cū noīe Naturæ intelligat id quod p diffinitionē ſignificatur: nomine autem ſuppoſiti indiuiduum habens illam quidditatem ſecundum triplicem gradum ſubſtantiarum, in uniuerſo tripliciter inuenitur differentia ſuppoſiti à natura.

¶ In ſubſtantijs ſiquidem materialibus ſuppoſitū differt à natura dupliciter ſecundum rem, & ultra hoc ſecundū rōnem. Differt primo modo intrinſece, quia aliquod reale ſuppoſitū ſibi intrinſecū includit, quod nō includit natura, ſ. principia indiuiduationis. Si. n. Socrates diffiniret, in eius diffinitione poneret hæc materia, quæ nō ponit in diffinitione naturæ humanę. Differt ſecundo extrinſece, &, quia aliquid reale extrinſecū ſibi includit ſuppoſitum, ſ. eſſe actuale exiſtentiæ, q̄ nō includit natura exiſtentia enim primo eſt actus ſuppoſiti, cuius eſt fieri, q̄ tamē caderet in diffinitione Socratis, ſi diffiniretur. Differt tertio ſecundum rationem, ut patet.

¶ In ſubſtantijs aūt ſeparatis alijs à prima ſuppoſitum differt à natura duobus modis tantum, ſcilicet extrinſece ſecundum rē & ſecundum rōnem, nihil enim reale intrinſecum ſibi includit ſuppoſitum in eis, q̄ non includat natura, quia non indiuiduat per aliquod poſitiuum contrahens naturam ſpecificā, q̄ ſit ueluti differētia indiuidualis ſuppoſito intrinſeca ſicut eſt in ſubſtantijs materialibus. Sed quia in eis, ut patebit, exiſtētia differt realiter à natura, quæ primò, ut dictū eſt, eſt actus ſuppoſiti, id ſuppoſitum in eis differt extrinſecè à natura, addit. n. extrinſecè realitatē exiſtentiæ. Differt ſecunda ſecundū rōnē, ut patet. In Deo uerò glorioſo ſuppoſitum vno modo tantū differt, ſcilicet ſecundū rōnem, quia nec natura diuina indiuiduatur p additū, nec exiſtentia ſua diſtincta eſt realiter ab eius eſſentia, vnde patet, q̄ vtraq; pars dubij eſt uera aliquo modo, & q̄ in ſubſtantijs ſeparatis differunt ſecundum rē q̄ quid eſt, & id cuius eſt, quia extrinſeca differentia differunt ſecundum rem, & quod ſint idem, quia non differunt per aliquam intrinſecā differentiam realem, hanc autem eſſe mentem S. Tho. diligenter intuenti dicta eius locis allegatis facile cognoſcere poteſt.

Secunda differentia eſt, quia eſſentiæ rerum compoſitarum ex eo quòd recipiuntur in materia ſignata, vel multiplicantur ſecundum diuiſionem eius contingit quòd aliqua ſint idē ſpecie, & diuerſa numero. Sed cum eſſentia ſimplicium non ſit recepta in materia, nō poteſt ibi eſſe talis multiplicatio. Et ideo non oportet, quòd inueniantur plura indiuidua unius ſpeciei in illis ſubſtantijs. Sed quotquot ſunt indiuidua, tot ſunt ſpecies, ut Auicenna dicit expreſſè. Eſſentiæ ſimplicium non plurificatur in eadem ſpecie, ſicut compoſitorū.

¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata ſecunda inter eas q̄ oriuntur ex prima, & dicitur q̄ differentia ē in hoc eſſentia ſubſtantiæ cōpoſitæ, & eſſentia ſubſtantiæ ſimplicis, q̄ eſſentia ſubſtantiæ cōpoſitæ eſt plurificabilis numero in eadem ſpecie, ſicut eſſentia humana diſtinguit numero in Socrate & Platone. Eſſentia aūt ſubſtantiæ ſimplicis, ideſt ſeparatæ à materia non eſt plurificabilis in plura indiuidua eiuſdē ſpeciei, ſed qdlibet indiuiduum conſtituit vnā ſpeciem & diſtinguitur ſpecificè ab alijs. Et fundamentū eius eſt in duabus propoſitionibus: quarum prima eſt. Cū actus ſit, quod diuidit & ſeparat 7. Meta. tex. com. 49 omnis diuiſio aut eſt formalis, aut quantitatiua, ut Ariſt. inquit 3. Met. tex. com. 11. & Commentator primo Phyſic. cō. 6. Secunda eſt, Formę ſpecificę ſunt indiuiſibiles formaliter. Ex his. n. deducitur q̄ formæ ſpecificæ quæ recipiuntur in materia diuiduntur ad diuiſionem materiæ per quātitatem. & ſic ſiunt multa indiuidua eiuſdem ſpeciei, & formali quidem. Forma autē ſpecifica non recepta in materia omni diuiſione caret & formali quidem ex eo, q̄ ſpecies ſpecialiſſima eſt quātitatiua autem ex eo, quòd non eſt recepta in materia, quam ſequitur quantitas, & ideo non poſſunt eſſe multa indiuidua in eadem ſpecie multitudo enim diuiſionem ſequitur.

QVÆSTIO IX.

Num qualibet ſpecies ſubſtantiarum ſeparatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA hanc partem occurrit quæſtio, An quælibet ſpecies ſubſtantiarum ſeparatarum vnum tantum habeat indiuiduū. In hac quæſtione tria ſunt facienda. Primò ponitur opinio Scoti cum fundamentis. Secundò ponetur veritas Peripatetica, tertio reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO AD primum Scotus ſecundo ſententiarum diſt. 3. q. 7. opinatur plures eſſe intelligētias eiuſdē ſpeciei talibus medijs.

¶ Primò ſic, Omnis quidditas quātū eſt de ſe eſt cōmunicabilis, intelligentia eſt aliqua quidditas, ergo qdditas intelligentiæ eſt de ſe cōicabilis, ergo poteſt inueniri in pluribus. Maior probat, quia ſi quidditas omnis non eſſet communicabilis, uel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditatiuæ aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia communicabilitas ſecundum fidē catholicā, conuenit quidditati diuinæ q̄ ſumme perfecta eſt. Nec rōne imperfectionis, qa communicabilitas conuenit quidditatibus ſubſtantiarū cōpoſitarū, q̄ ſunt imperfectæ, Cum ergo rōne neutrius repugnet ſibi reſtat Maior uera. Prima.

¶ 2 Præterea, Omnis quidditas intelligibilis ſub rōne uniuerſalis, abſq; cōtradictione eſt plurificabilis numero, quidditas ſeparata eſt intelligibilis ſub rōne uniuerſalis abſq; contradictione, ergo eſt plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quòd implicat intelligi ſub ratione vniuerſalis, & eſſe de ſe hoc eſt enim vniuerſalitas oppoſita hæccheitati: ſicut implicat intelligere eſſentiam diuinam ſub ratione vniuerſalis, quia eſt da ſe hoc. Secunda.

¶ 3 Præterea, Deus poteſt hoc Angelū in hac ſpecie annichilare iſto annichilato, Deus poteſt ſpeciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, ſecundum iſtam opinionē, qa ſecundum iſtos homo non poſſet reſurgere idem numero, niſi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem ſpecie erunt plura indiuidua ſaltem ſucceſſiuè. Tertia.

¶ 4 Præterea, Animæ intellectiuæ diſtinguuntur numero in eadem ſpecie, & tamen ſunt immateriales, ergo &c. Quarta.

¶ 5 Præterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit quòd quia tota natura ſeu ſpecies humana ruerat, ideo miſertus Deus ad eā ſaluādam uenit: non uenit ad ſaluandam naturam angelicā, quia tota non ruit. Ecce, q̄ Aug. dicit totam naturam angelicam nō lapſam eſſe per peccatū, q̄ nō pōt eſſe uerum, ſi tot ſunt ſpecies, quot ſunt indiuidua, ſic. n. multæ naturæ angelicæ lapſæ totaliter eſſent, humana autem tm̄ una, cū humana non ſit niſi vna. Quinta.

¶ 6 Præterea, Damaſcenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod ſecundum vnamquanque ſpeciem fecit Deus angelos. Sexta.

¶ 7 Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. q̄ prædicta opinio eſt damnata Pariſijs in pluribus articulis. Primus eſt, Si quis dixerit Deum non poſſe multiplicare formas ſine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formā non recipere diuiſionē ſine materia, error. Tertius, Quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non poſſit eiuſdem ſpeciei facere plures, error. Septima. quol. q. 2. ar. pariſienſi.

¶ Quod ſi dicatur, inquit Antonius Trombeta, quod iſta ſententia non eſt damnata ubique, dato q̄ Pariſijs ſit ſi, contra, nam ſententia damnata in aliqua Vniuerſitate famoſa vbiq; eſt dānata, aut ſuſpecta de hæreſi, non ſolum authoritate diœceſani, ſed etiā authoritate domini Papæ, ut patet ext. de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

CONCLVSIO.

Quæuis intelligentia conſtituit vnam ſpeciem.

QVO AD ſecundum, ueritas peripateticæ ab Ariſt. Cōmentatore & S. Th. accepta eſt, quod quælibet intelligentia cōſtituat vnā ſpeciem, ita quod nō poſſint ibi inueniri plura indiuidua eiuſdem ſpeciei. Et San. Thomas quidē in q̄ſtionibus diſputatis de ſpiritualibus creaturis, articu 8. & in ſecundo contra Gentiles cap 93. & in prima parte, q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc utendum eſt.

¶ Prima ex earum immaterialitate ſumitur, unde omni principio diſtinctiuo numeraliter carent, & formatur rō ſic. Oīs ſpecies habens plura indiuidua, habet in ſe diſtinctiuū numerale, intelligentia nō hēt tale principium diſtinctiuum ergo. Minoris probationem hēs ſupra immediate ante quæſtionem. Et nota, quòd hæc ratio eſt ſumpta ex 11 Metaph. tex. Comm. 49. vbi ſit hæc cōſequentia, Cœlum, ideſt primum principium eſt vnū ſpecie & plura numero, ergo eſt materiale, unde expreſſe datur intelligi, quòd immaterialitas eſt ſufficiens cauſa nō plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expreſſe dicit loco præallegato, quòd opinio ſua eſt contra Ariſt. ideo omittam authoritates.

¶ Secunda ratio S. Th. eſt ſumpta ex ordine uniuerſi fundata ſuper tres propoſitiones, quarum prima eſt, Vniuerſum hēt tres partes, ſ. ſphæram generabiliū & corruptibilium, corpora cœleſtia, & ſubſtantias immateriales habet pro bono intrinſeco ordinem, hæc habetur 12 Metaph. tex. Com. 2.

¶ Secunda propoſitio eſt, q̄ ordo eſt duplex. ſ. per ſe & per accidens. Ordo per ſe inter eſſentialiter ordinata, ut ſpecies q̄ ſunt ſicut numeri. 8. Met. tex. Com. 10. Ordo per accidens eſt inter indiuidua eiuſdem ſpeciei, ut dicitur tertio Meta. tex. Com. 11.

¶ Tertia ꝓpoſitio eſt, q̄ ea pars uniuerſi, in qua eſt ordo p ſe purus, eſt potior ea, in qua eſt ordo p ſe admixtus ordini per accidens ex 12. Met. tex. com. 5. ubi comparatur prima pars uniuerſi filijs familias, quibus nihil ordinatū per accidens ineſt. Sup his ꝓpoſitionibus fundatur talis ratio, Id quod caret ordine p accidens

cidens nõ habet plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, ſuprema pars vniuerſi caret ordine per accidens, ergo nõ habet plura indiuidua eiuſdẽ ſpeciei. Maior ex terminis patet: Minor habetur ex Ariſt. loco allegato: quia iſti tamen negant Ariſt. in hac parte ſicut & alibi, ratione probatur ſic. Nõ minus excludit ordinem per accidens ſuprema pars uniuerſi, quã media pars: cum ſuprema ſit perfectior, & bonitas uniuerſi in ordine conſiſtat, & ordo per accidens ſit imperfectum, quod & deficiens ab ordine p ſe, imo ordinatũ per accidens eſt inordinatum, eo quòd per accidens eſt conditio diminuens ratione ordinis: ſed media pars excludit ordinem per accidens, ut patet: corpora.n. cœleſtia nõ habent plura indiuidua eiuſdem ſpeciei, non enim eſt niſi unus Sol, una Luna, &c. ergo ſuprema pars vniuerſi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hæc de ſecundo.

Reſpõ. ad argu. ad primum.

QVO AD Tertium ſoluentes argumẽtum Sco. Et ad primũ quidẽ, ut terminos Theologicos admiſceamus: quia argumentum theologicũ eſt, dicitur quòd cõmunicabilitas eſt triplex. Quædam cũ diuiſione eſſentiæ, ſicut uniuerſale communicabile eſt particularibus. Quædã uero abſque diuiſione aliqua eſſentiæ & eſſe p identitatẽ, ſicut eſſentia diuina cõmunis eſt tribus ſuppoſitis. Quædã per aſſumptibilitatẽ ad hypoſtaticã vnionem, ſicut natura humana cõmunicabilis eſt omnibus ſuppoſitis diuinis. Si in præmiſſis Sco aſſumit cõmunicabile primo modo, falſa eſt Maior, patet in eſſentia diuina. Si ſecundo mõ, falſa etiam eſt Maior: nulla enim eſſentia creata eſt illo modo communicabilis. Si tertio modo, falſa quoq; eſt Maior, ut patet de eſſentia diuina. Si autem accipiatur cõicabile neutro illorum modorum: ſed p communicabili in communi non deſcendẽdo determinate ad hoc, uel illud communicabile, concesſo toto argumento, nõ concluditur quòd quidditas angelica ſit communicabilis, ſicut uniuerſale particularibus. Cõmittitur enim fallacia conſequentis à ſuperiori ad inferius affirmatiuè. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Cõmunicabilitas primo modo repugnat intelligentijs propter earũ perfectionem. Communicabilitas ſecundo modo repugnat intelligẽtijs propter earũ imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia eſſe diſtinguitur realiter ab earum eſſentia.

ad ſecundum.

¶Ad ſecundum di diſtinguẽdo maiorẽ. Aliquid.n. eſſe intelligibile ſub ratione vniuerſalis cõuenit dupliciter. Vno mõ ex parte rei & intellectus, ut uerbis S. Tho. utar. Alio mõ ex parte intellectus tantũ. Primo modo Maior eſt uera, & Minor falſa. Secũdo modo Maior eſt falſa, licet Minor ſit uera: cum.n. uniuerſalitatis fundamentũ ex parte rei ſit, inuẽtio illius quidditatis in pluribus indiuiduis ſimul uel ſucceſſiue. Fundamentũ uero ex parte intellectus ſit præſentatio illius quidditatis non repſentatis conditionibus indiuiduationis, ut ſic, illud eſt uniuerſale utroq; modo, ſ. ex parte rei & intellectus: quòd utroq; fulcitur fundamento, ſicut humana eſſentia eſt intelligibilis ſub rõne uniuerſalis ex parte rei: quia ipſa eſt realiter diuiſa & inuẽta in multis, & ex parte intellectus: quia repræſentatur abſque hic & nũc. Illud aũt eſt uniuerſale ex parte intellectus tm̃, quòd altero tm̃ fulcitur fundamento, ſ. repræſentationis, & ita quòd eius uniuerſalitas ex hoc ſolo habetur, quòd obiectiue in intellectu ponitur ſicut obiectus res ſecũdum conditiones quidditatiuas nõ indiuiduales ut ſic: & hoc modo quidditas intelligentiæ eſt uniuerſalis, licet.n. indiuiduale & ſpecificũ eſſe ibidem habeat principium, quia tamen repræſentatur ut talis res non ut hoc: quia non repræſentatur ſecundũ quod in ſe eſt, ſed ſecundũ modum rerum compoſitarum, in quibus aliud eſt natura, & aliud eſt indiuiduũ illius naturæ, ideò eſt uniuerſalis, ut obiecta eſt ibi. Ex hoc eodem modo eſt prædicabilis quidditas intelligentiæ de pluribus, ſ. nec aptitudine: ſed ut obiecta eſt intellectui, ut ab Auicen. habes 5 Metaphy. quinimmo ipſa quidditas diuina hoc modo communis & uniuerſalis ſecundũ rõnem eſt, unde & numerũ plurale apud grammaticos habet. Ad probationẽ autem Maioris hic negatæ patet reſponſio: cum.n. dicitur quod implicat quidditatem eſſe de ſe hanc & uniuerſalem & prædicabilem de pluribus, hoc eſt uerum, accipiendo uniuerſale ex parte rei: & ſimiliter prædicabile. Vniuerſale enim ſecundum rationem tãtum eſt unum in multis & de multis, ut obiectum eſt tantum. Vniuerſale tantum ex parte rei eſt in multis ſecundum rem, licet unitatem habeat, ut obiectum eſt. Hæc ſi uis plene intelligere, memento eorum quæ dicta ſunt in quæſt. de Vniuerſalibus.

1. q. 13. ſup. 9. c.

ſup. 5.

ſup. ca. 4. q. 7.

ad tertiũ uide S. Th. quo. 5. q. 3.

¶Ad tertiũ dicitur quod in caſu illo repararetur neceſſariò idẽ numero Angelus: ex eodem enim Gabriel eſt hic & Gabriel. Nec eſt uerũ quòd apud nos Deus non poſſit idem numero reparare, licet dicamus quòd ſi in reſurrectione non reſumeretur eadem anima numero, quæ non annihilata eſſe debet: ſi reſurrectionis ratio ſaluanda eſt, non eſſet idem homo numero cum quo ſtat idem numero poſſe reparari a Deo.

Ad quartum.

¶Ad quartũ dicitur, quòd non eſt ſimile de intelligentijs & animabus intellectiuis quoad hoc quia animæ ſunt partes ſpeciei corporibus unibiles: non autẽ intelligentiæ: ſed de his infra erit amplior ſermo.

Ad quintum.

¶Ad quintum reſpondet S. Tho quòd natura humana & angelica poſſunt dupliciter accipi. Vno modo ſecundũ eſſe naturæ: & ſic natura humana eſt una: angelica uerò plures. Alio mõ accipiuntur ſecundum eſſe in uia. ſ. ut ueniunt ad beatitudinem ſupernaturalem: & ſic ſicut natura humana eſt una, ita tota latitudo angelicarum ſpecierum eſt una natura, eo quòd ſicut omnes homines uno modo tendũt ad patriam. ſ. per liberum arbitriũ flexibile remediabiliter: ſic omnes Angeli uno modo tendunt ad beatitudinem, ſ. per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: ſemel enim flexum reuerti amplius non poteſt: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Augu. ut Theologus loquens ad quem pertinet conſideratio de homine & Angelis in eſſe uiæ & patriæ, uocauit omnes Angelos unius naturæ.

c. 6. q. 5. in de ſpiri. creaturis. q. uni. ſu. 8. ad 1.

ad ſextũ.

¶Ad ſextum di quod Dama. forte opinionem illorum quos in hoc non ſequitur imitans dixit illa uerba: uel per ſpeciẽ intellexit ſpeciem ſubalternã non ſpecialiſſimam: & hoc mihi placet magis, cũ non conſtet ipſum contrariæ opinionis eſſe: & tunc large ſpeciei nomen accipiendũ eſt, ſi ueritatẽ habere debet.

Ad ſeptimum.

¶Ad ſeptimũ dicitur primò quòd argumentum procedit ex malo intellectu articulorum Pariſienſium. illi enim ſunt cõtra Auerroiſtas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilẽ numero dicunt: quia eſt forma immaterialis: vñ ſenſus primi articuli eſt, Si quis dixerit Deũ non poſſe multiplicare formas ſine materia, id eſt ſine dependentia a materia, error. Similiter ſecundi, Si quis dixerit formas non recipere diuiſionem ſine materia, id eſt ſine dependentia a materia, error. Similiter tertij, quòd quia intelligentiæ non habent materiam, Deus non poſſet eiuſdem ſpeciei facere plures, error: non habent materiam, id eſt dependentiã a materia, uel non poſſet, id eſt ex impotentia Dei procedere.

De ar. Pariſienſib.

¶Vel dicatur ſecundò, quòd articuli Pariſienſes, inquantum tãgũt, uel tangere uidentur doctrinam S. Tho. reuocati ſunt per dñm Stephanũ Epm Pariſienſem apud Ecteliarum anno Dñi 1325. Die Iouis ante ſacras Cineres, ut patet in literis, quæ incipiunt, Magiſtra rerũ experientia certis indicijs euidenter demonſtrat.

Reuocati ſunt articuli Pariſienſes ut tãgũt Doctrinã S. Th.

¶Dicitur tertiò, quòd cum ſanctiſſimus Vrbanus Papa doctrinã S. Th. approbauerit in extrauagãti quæ incipit, Laudabilis Deus in Sanctis ſuis & in ſua maieſtate mirabilis, mirum eſt quomodo iſti audeant contra Romanæ eccleſiæ approbationem reducere articulos Pariſienſes. Sunt autem uerba domini Papæ in calce Extrauagantis ad uniuerſitatem Tholoſanam, illa, Volumus inſuper, & tenore præſentium uobis iniungimus, ut dicti Beati Tho. doctrinam tanquam ueridicam & catholicam ſectemini eãque ſtudeatis totis uiribus ampliare. Datum apud montem Flaſconem, &c. Hæc uerba attendant aduerſarij, & uideãt quanta temeritate contra mandatum ſummi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

nũ diſto ar. c. 2. d. 2 q. 2. ad 8. contra primã cõcluſionẽ.

Huiuſmodi ergo ſubſtantiæ quamuis ſint formæ ſine materia, non tamen in eis eſt omnimoda ſimplicitas, nec ſunt actus puri, ſed habent permixtionem potentiæ, & hoc ſic patet: Quicquid.n. non eſt de intellectu eſſentiæ uel quidditatis, hoc eſt adueniens extra & faciens compoſitionem cum eſſentia, quia nulla eſſentia ſine his quæ ſunt partes eſſentiæ intelligi poteſt. Omnis aũt eſſentia, uel quidditas intelligi poteſt ſine hoc quod aliquid intelligatur de ſuo facto. Poſſum.n. intelligere quid eſt homo uel phœnix, & tamen ignorare, an eſſe habeant in rerũ natura, ergo patet quod eſſe eſt aliud ab eſſentia, uel quidditate.

Eſſentiæ ſimplicẽ oppoſitæ ſunt ex eſſe, & eſſentia.

¶In hac tertia parte capituli huius probatur ſubſtantias ſeparatas eſſe cõpoſitas ex eſſe, & eſſentia. Sed antequã ad probationẽ accedatur, prænotandũ eſt in ſubſtantijs materialibus inueniri quatuor realiter diſtincta, ſ. materiam, formam, eſſentiam compoſitam ex eis, & eſſentiam. In homine enim eſt cõſiderare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipſam, quæ eſt illius materiæ, actus, & eſſentiam humanam, quæ nec eſt materia nec forma, & eſſe actualiter exiſtentiæ, quo homo formaliter exiſtit in rerum natura, unde fit, ut in iſtis ſubſtantijs duæ cõpoſitiones pertinentes ad genus ſubſtantiæ reperiantur. Quarum prima eſt ex materia & forma, ſecunda eſt ex eſſentia, & exiſtentia, quæ uocatur compoſitio ex eſſe & eſſentia.

Cõuenientia & differẽtia inter cõpoſitionẽ ex materia, & forma, & compoſitionẽ ex eſſe, & eſſentia.

¶Conueniunt autẽ inter ſe, & differunt hæ cõpoſitiones. Cõueniunt quidem in duobus: Primò in hoc, quòd utraque conſtat ex actu & potentia: materiam enim & formam clarũ eſt ſe habere ut potentiam & actum, eſſentia autem, & eſſe ea eo ſiquet, quòd ſe habent, ut potentia & actus, quia quidditas quælibet ex hoc ponitur in rerum natura quod exiſtentiam acquirit.

¶Secundò cõueniũt in hoc, quod utrinq; extrema ſunt in eodem genere, ſicut enim materia & forma hominis, quãm eſſentia, & eſſe eius in genere ſubſtantiæ, & ſpecie humana reponuntur.

¶Diffe-

Differunt primò. ¶Differunt autem quo ad decem. Primò, quia extrema primæ cõpoſitionis ſunt partes ſubſtãtiæ: & non ſunt ſubſtantia, propriè loquendo, ut patet. Materia.n. & forma non ſunt in genere ſubſtantiæ, niſi reductiuè, unde prædicationẽ ſubſtãtiæ, quæ eſt genus generaliſſimum non niſi in obliquo ſuſcipiunt. Extremorũ uerò ſecundæ compoſitionis neutrũ eſt pars ſubſtantiæ, ſed alterum eſt ſubſtantia, eſſentia.ſ. quæ eſt in recta linea prædicamentali, alterum uero extra ſubſtantiam, ſcilicet exiſtentia.

Secundò. ¶Secundò differunt, quia extremum illud quod ſe habet ut potentia in prima compoſitione, eſt ens purè potentiale, materia ſcilicet: extremum uerò illud quod ſe habet in potentia, in ſecũda compoſitione non eſt pura potentia, ſed ens in aliqua ſpecie quidditatiuè completum, eſſentia ſcilicet.

Tertiò. ¶Tertiò differunt, quia extremũ illud, quod ſe habet ut potẽtia in prima cõpoſitione, nõ eſt id qđ eſt, nec qđ fit, propriè loquendo. Materia.n. non fit, ut dicitur 7. Met. tex. com. 27. eiuſdẽ aũt eſt eſſe cuius eſt fieri, cũ fieri ad eſſe terminetur. Extremum uerò id ꝙ in ſecunda cõpoſitione ſe hẽt, ut potẽtia eſt id q.. eſt & fit, cũ omnis factio ad cõpoſitũ terminetur, ſicut ibidẽ dicitur.

T.c.26 & 12. Me. T. c. 12.

Quartò. 7. Me. t.c. 27. ¶Quartò differunt, quia extremũ illud quod in prima compoſitione ſe habet ut actus, non eſt ultima actualitas rei, ſed cauſat alium ulteriorem actum: forma.n. hominis, quæ eius materiã informat, cauſando totum compoſitum, complet propriũ receptiuum ipſius exiſtẽtiæ, & ſic eam cauſat, quæ eſt ulterior actus. Extremum uerò illud quod in ſecunda compoſitione ſe habet, ut actus eſt ultima actualitas illius generis, poſt exiſtentiã enim Socratis nihil ſibi ſubſtantiale amplius aduenit.

Quintò. ¶Quintò differunt, quia extremũ illud, qđ in prima cõpoſitione ſe habet, ut actus, eſt ita actus, ꝙ tñ comparatur ad aliud, ut potentia. Extremũ uerò illud qđ in ſecunda cõpoſitione ſe habet ut actus, eſt ita actus, ꝙ ad nihil ipſius rei cõparatur ut potentia. Quod patere nõ poteſt aduertẽdo proportionem, quæ eſt inter formam & exiſtentiam. Eſt.n. proportio formæ ad eſſe actuale, ſicut proportio diaphanietatis ad lumẽ, forma ſiquidẽ recipit exiſtentiam & cauſat eam, ſicut diaphanietas lumen. Sicut nãq; aer in eo ꝙ aer, nõ eſt capax luminis, ſed oportet ipſum diaphanietate informari, ut ꝓpriũ ſuſceptiuũ luminis fiat, ideoque neque aer nec diaphanietas, ſed aer diaphanus eſt qui primò luminoſus eſt, licet ſecũdariò tñ aer quã diaphanietas lumine careat: ita in ꝓpoſito materia ſola nõ eſt capax exiſtẽtiæ, qa actus in ꝓpria ſuſcipi debet potentia, ſed oportet in ipſa formã recipi, ut propriũ receptiuũ exiſtentia fiat, nõ materia nec forma, ſed cõpoſitũ ex eis. Id enim ꝙ primò exiſtit, eſt cõpoſitũ cuius primò & eſt fieri, tamẽ tñ materia, quã forma ſecũdario actuatur illamet exiſtentia. Vnde ſicut diaphanietas eſt cauſa formalis aeris diaphani, & eius cõplementũ formale ad hoc ut ꝓpriũ ſuſceptiuum luminis ſit, & cũ hoc comparatur ad lumẽ adueniẽs, ut potentia recipiens, licet ſecundariò ad actũ: ita forma eſt cauſa formalis cõpoſiti, & cõplementũ eius formale ad hoc: ut ꝓpriũ receptiuũ exiſtẽtiæ ſit, ac per hoc cõparatur ad ipſam exiſtẽtiam ſubſequẽtem ut potẽtia recipiẽs, ſecundariò tñ ad actũ receptũ, vñ ſit ut ipſũ eſſe actualis exiſtẽtiæ ad nihil aliud cõparetur ut potẽtia ad actũ, ſed ſit ultima actualitas omnis rei & ipſius formæ.

No. optime hanc unliſs. doctri.

Sextò. ¶Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima cõpoſitione ſe hẽt, ut actus eſt de intellectu, ſeu diffinitione rei extrinſecè. forma enim ſecundũ omnes extrinſecè, in diffinitione rei accipitur. Extremum uerò illud, quod in ſecunda cõpoſitione ſe habet ut actus, eſt extra quidditatem rei: diffinitio enim non ſignificat eſſe, uel non eſſe, ut dicitur 2. Poſter.

T.c.25.

Septimò. ¶Septimò differũt, qa ex extremis primæ cõpoſitionis fit unũ tertium ꝑ ſe unũ. Ex extremis uero ſecundæ cõpoſitionis non fit unũ tertiũ per ſe unũ neq; per accidens, propriè loquẽdo. Et colligitur ratio huius differentiæ ex ſupradictis, unum enim ꝑ ſe non fit niſi ex duobus, quorũ utrunq; eſt pars ſubſtãtiæ, nulla enim ſubſtãtia completa facit vnũ per ſe cũ quocũq; alio, & quorũ alterũ eſt pura potẽtia, ex duobus enim actibus nõ fit tertiũ per ſe unũ, & quorũ alterum eſt ita actus, ut poſſit cõparari ad aliquid aliud, ut potẽtia: partes.n. ſunt materia totius, quinto Met. tex. cõ. 3. Cùm aũt in prima cõpoſitione oẽs iſtæ conditiones ſaluentur, in ſecunda uerò nulla, ſequitur ꝙ in ſecũda compoſitione nõ fiat unũ tertium per ſe, neq; etiam unum per accidens fit, quia unũ per accidens aggregat res diuerſorum generum, cum his conſtat, quod eſſentia per ſe adunetur cum eſſe.

Octauò. ¶Octauò differunt, quia prima compoſitio eſt cõpoſitio ex his, & ideo fit ibi unum tertiũ. Secunda uerò eſt cõpoſitio cum his. Nulla.n. res datur, quæ conſtet ex eſſentia, & exiſtentia, propriè loquendo, ſicut datur res conſtans ex materia, & forma, ſed eſſentia componit cum exiſtentia & econuerſo, & ideo dictũ eſt, quod adunantur per ſe, non tamen componendo tertium.

Nonò. ¶Nonò differunt, qa prima cõpoſitio ad pauciora ſe extẽdit, quã ſecũda. Extrema enim primæ compoſitionis non inueniuntur niſi in rebus ſenſibilibus, eã namq; ſolã ex materia & forma conſtare ſupra concluſum eſt. Extrema vero ſecũdæ compoſitionis reperiuntur & in rebus ſenſibilibus, & in rebus immaterialibus, hũ enim intelligentiæ quidditatẽ & exiſtẽtiã. Vnde prima cõpoſitio infert ſecundã, & nõ econuerſo, omne.n. compoſitũ ex materia, & forma eſt cõpoſitũ ex eſſentia & eſſe, ſed nõ conuertitur.

c.2. c.5. Ip pun.

Decimò. ¶Decimò differunt quo ad paſſiones ſuas, cõpoſitionem enim primã quantitas, accidentia ſenſibilia & trãſmutatio ſaltẽ localis ſequũtur. Compoſitionem autẽ ſecundam neque generatio, neq; corruptio, neq; tranſmutatio aliqua phyſica ſequitur: ſed eſſe recipere, & recipi, perficere & perfici, quia hæc ſequuntur actũ & potentiam, illa uero materiã & formam. In litera igitur hãc ſecundã cõpoſitionem in omni ente citra primũm inueniri probat tali cõcluſione propoſita, Omne ens aliud à primo eſt cõpoſitũ ex eſſe & eſſentia. Ratio talis eſt: Omne habens aliquid realiter ſuæ quidditati coniunctũ, quod eſt extra eſſentiã eius, eſt cõpoſitum ex quidditate & illo additamẽto, id eſt eſſentia & eſſe: omne ens aliud à Deo hẽt aliquid reale ſuæ quidditati realiter coniunctum extra eſſentiam eius.ſ. eſſe, ergo oẽ ens aliud à Deo eſt cõpoſitũ ex eſſe & eſſentia. Maior relinquitur à S. Thoma pro manifeſta. Et eſt modificanda ita, qđ illud additũ ſit extra eſſentiã rei particulariter ſumptã (quod dico propter inferius cùm ſit extra eſſentiã ſuperioris, non tamẽ componit cum illo) & etiã deſeruit ſic modifica propoſitio, quia eſſe eſt extra eſſentiam Socratis, non enim poneretur in eius diffinitione ſi diffiniret. Relinquitur igitur manifeſta Maior, qa duo adunata, quorũ neutrũ eſt cõtrahens alterum, & alterum ſe habet ut actus, & alterum ut potẽtia, nõ niſi per compoſitionẽ realiter ſunt coniuncta. Minor autem patet ex ſexta differentia, & Ariſtotele 2. Poſterior. dicente, ꝙ nulla diffinitio ſignificat eſſe.

Formæ rationem literæ in textu poſitam.

T.c.25.

Niſi forte ſit aliqua res, cuius quidditas ſit ſuum eſſe, & hæc res non poteſt eſſe niſi una & prima, quia impoſſibile eſt ut fiat plurificatio alicuius, niſi per additionem alicuius differẽtiæ, ſicut multiplicatur natura generis in ſpeciebus. Vel per hoc, quod forma recipitur in diuerſis materijs, ſicut multiplicatur natura ſpeciei in diuerſis indiuiduis. Vel per hoc, quod unum eſt abſtractum, & aliud in aliquo receptum, ſicut ſi eſſet quidam color ſeparatus, eſſet alius a colore non ſeparato, ex ipſa ſua ſeparatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ ſit eſſe tantum, ita ipſum eſſe ſit ſubſiſtens, hoc eſſe non recipiet additionem differentiæ, quia iam non eſſet tantum, ſed eſſe, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materiæ, quia iam eſſet eſſe non ſubſiſtens, ſed materiale, unde relinquitur, quod talis res, quæ ſit ſuum eſſe, non poteſt eſſe niſi una, unde oportet, quod in qualibet alia re præter eam ſit aliud eſſe ſuum, & aliud quidditas uel natura, ſeu forma ſua. Vnde in intelligentijs oportet quod eſſe formam: & ideo dictum eſt, quod intelligentia eſt forma & eſſe.

¶Hic ponitur ſecunda ratio ad idẽ quæ inducitur per modũ excluſionis tacitæ reſpõſionis, qa aliq̃s poſſet dicere ad rõnẽ factã, ꝙ aliqua res eſt cuius quidditas eſt ſuũ eſſe: & illius diffinitio non abſtrahit ab exiſtere. Cõtra hoc inquã inducitur ſecũda ratio probans, ꝙ in uno ſolo ente.ſ. primo, eſſentia eſt idẽ, ꝙ exiſtentia, & conſequẽter in quolibet alio, eſſe & eſſentia diſtinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo ſic, Omne plurificabile ſeu plurificatũ altero trium modorum multiplicatur, uel per additionẽ differẽtiæ formalis, uel per receptionẽ utriuſq; in materia, uel per receptionẽ unius in materia & alterius ſeparationẽ: ſed quidditas quæ eſt ſuum exiſtere, nullo iſtorũ modorũ eſt multiplicabilis, ergo quidditas, q̃ eſt ſuum eſſe, nec plurificabilis, nec plurificata eſt: ergo eſt una tñ, & ſic omne aliud ab ea non eſt ſua exiſtẽtia. Proceſſus clarus, Maior uero declaratur, quoniam cũ pluralitas ſequatur diuiſionem, diuiſio alicuius fit ꝑ differẽtias formales, ſicut natura generica animalis multiplicatur in hoĩe & Leone. Vel per differentias indiuiduales, ſicut natura ſpecifica multiplicatur in Socrate & Platone ꝓꝑ hoc ꝙ humanitas Socratis eſt in alia materia ſignata ab illa, in qua eſt humanitas Platonis. Vel tertio modo ꝑt imaginari diuiſio inter aliqua duo eiuſdẽ naturæ: ꝓꝑ hoc, ꝙ alterũ eſt omnino ſeparatum, à materialibus cõditionibus, alterũ uerò cõcretũ eſt illis, ſicut homo ſeparatus apud Platonẽ, diſtinguitur ab hoĩe particulariter propter hoc, ꝙ nõ ſeparatus eſt immaterialis, natura uerò Socratis eſt recepta in hac materia. Nec apparebit diſcurrẽti ꝑ oĩa Prædicamẽta aliquis alius modus realis multiplicationis in uniuerſo, Nec aliquis mihi obijciat, ꝙ quãtitas & ſubſtãtia diſtinguuntur realiter, & tñ non per differentias formales, nec, &c. Quoniã ſiue modis ſiue differẽtijs fiat diuiſio, nõ refert, dũmodo cõtrahẽs ad aliq̃.

limita-

Imitatam naturã trahat contractũ. Minor aũt declaraẽ quo ad oẽs eius particulas. Primò, ꝙ non ſit multiplicabilis p modum gñis, patet ex eo, ꝙ genus recipit additionẽ dñiæ, p quam trabit natura gñis ad determinatã naturã ſpecificam: & ſic pdit genus puritatẽ propriam: animal.n. contractũ ad humanã ſpeciẽ, nõ eſt purum animal, ſed animal humanum: quidditas uerò, quæ eſt ſua exiſtentia, eſt ipſum eſſe purũ & non coarctatũ: ſtatim n. quod contraheretur, pderet puritatẽ, & eſſent ibi duo: eſſe, ſ. & quidditas, ad quã contractum eſſet. Secũda pars Minoris clarius patet: quod.n. recipitur in alio, nõ eſt eſſe purũ & p ſe ſubſiſtẽs, ſed ſuſtẽtatur in alio: q̃dditas aũt, q̃ eſt ſuũ eſſe, eſt pura: & conſeqnẽter per ſe ſubſiſtẽs, & nõ alteri admixta, in quo ſoſtenteẽ. Per idẽ quoque patet tertia pars Minoris: ſi.n. una quidditas, q̃ eſt ſuũ eſſe, eſt ſeparata, altera quæ eſt recepta ex hoc, ꝙ eſt recepta, non poterit eſſe eadem ſuæ exiſtentiæ: ut n. dictum eſt, eſſe receptũ non põt eſſe idem quidditati: & ſic concluditur, quòd quidditas, quæ eſt ſuum eſſe, eſt una tantum, quæ eſt prima cã oĩum, ac per hoc cætera habent diſtinctum eſſe a ſuis eſſentijs.

Intelligẽtiæ ſunt effectiuè productæ a Deo.

Omne autem quod conuenit alicui, uel eſt cauſatũ ex principijs naturæ ſuæ, ſicut riſibile in homine, uel aduenit ab aliquo principio extrinſeco, ſicut lumen in aere ex influentia Solis. Non autem poteſt eſſe, quòd ipſum eſſe ſit cauſatum ab ipſa forma, uel quidditate rei: dico ſicut a cauſa efficiente: quia ſic aliqua res eſſet cauſa ſuiipſius, & aliqua res ſeipſam in eſſe produceret, quod eſt impoſſibile: ergo oportet, quòd omnis talis res, cuius eſſe eſt aliud a natura ſua, habeat eſſe ab alio.

¶In hac parte quarta huius capituli declaraẽ, intelligẽtias habere eſſe a Deo effectiue, in quo oĩno idẽ eſt eſſe cum eſſentia: primũ horũ i ſua uniuerſali cõcluſione hoc, ſ. oẽ aliud a prima cã, eſt productum ab ipſa, probatur ſic, Oẽ hñs eſſe diſtinctum a ſua q̃dditate, eſt productũ effectiuè a prima cã: oẽ ens aliud à cã prima hẽt eſſe diſtinctum a ſua quidditate: ergo oẽ ens aliud a prima eſt effectiuè productum a prima cã. Minor ſupponiẽ ex dictis & dicendis. Maior probatur ſic, Oẽ aliud, cui conuenit aliqđ diſtinctũ a ſua quidditate, ita ſe hẽt, ꝙ uel ipſum eſt cã effectiua illius, aut hẽt illud ab alio effectiuè, non.n. põt imaginari tertiũ: riſibilitas ſiquidẽ & albedo, & quicquid aliud cõuenit homini, aut cauſatur ab ipſo homine effectiuè, aut ab aliquo alio, quòd non eſt hominis quidditas, ſed impoſſibile eſt, ut aliquod ens efficiat ſuã propriã exiſtentiam, ut dr 3 de Anima textu, com. 47. ergo oportet, ꝙ illam habeat ab alio effectiuè. Quod aũt ſit impoſſibile, ut aliquid ens efficiat ſuã propriam exiſtentiam, patet ex eo, ꝙ ſequeretur, ꝙ illud eſſet antequam eſſet, ex eo enim ꝙ efficeret, eſſet: omne enim efficiens exiſtit. 3. Phy. tex. com. 17 ex eo uerò quòd ſuum proprium eſſe cauſaret ſuum exiſtere, eius cauſalitatem ſequeretur: & ſic eſſet, antequam eſſet.

Eſſentia primæ cauſæ eſt ſuũ exiſtere immediate ſupra.

Et quia omne, quod eſt per aliud, reducitur ad id, quod eſt per ſe, ſicut ad cauſam primam: ideo oportet quod ſit aliqua res quæ ſit cauſa eſſendi omnibus rebus, eo quòd ipſa eſt eſſe tantũ, aliàs iretur ad infinitum in cauſis, cum omnis res, quæ non eſt eſſe tantum habeat cauſam ſui eſſe, ut dictum eſt. Patet ergo, quòd intelligentia eſt forma & eſſe, & quòd eſſe habeat a primo eſſe, quod eſt eſſe tantum: & hoc eſt prima cã, quæ Deus eſt.

¶Hic declaratur ſecundum propoſitorum, hæc concluſio. ſ. eſſentia primæ cauſæ eſt ſuum exiſtere, tali ratione, Omne quod eſt per aliud tale, præceditur ab eo, quod eſt p ſe tale: omne ens aliud a prima cauſa eſt per aliud tale, id eſt ens, ergo præceditur ab eo quod eſt per ſe ens, cauſa eſt omnibus ut entia ſint: ut dicitur 2. Met. tex. com. 4. prima ergo cauſa eſt ex ſe ens, ſeu per ſe ens, & conſequenter ſua quidditas eſt ipſum eſſe, aliter non eſſet per ſe: ſed per aliud a ſua quidditate ens: & cõſequenter dependeret ab alio, ut ante poſita ratione deductum eſt. Maior propoſitio etſi habeatur ſecundo Phy tex. com. 66 & 8. tex. com. 39. tamen in litera probatur ex eo, quòd aliter ſequeretur proceſſus in infinitum in cauſis: ſi enim nõ eſſet deuenire ad unũ per ſe tale, ſed omnia eſſent p aliud talia: qua ratione aut unũ eſt aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & ſic in infinitũ. Minor uerò eſt concluſio præcedentis rationis.

QVÆSTIO X.

Num intelligentiæ ſint a Deo effectiuè productæ.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligẽtiæ effectiuè ſint productæ a Deo.

¶Et pro parte quidem negatiua arguitur ſic, Oẽ agens aliquid, agit illud per motum: nulla cauſa ſubſtantiarũ immaterialium agit eas p motũ: ergo nulla cã earũ eſt agẽs eas. Maior eſt Ariſt. 1. de Generatione tex. com. 45. Et confirmatur: q̃a apud Ari. 12. Me. tex. cõ. 12 omnis productio exigit tria, a quo, ex quo, & ad quod: quæ in ſubſtantijs immaterialibus ſaluari non poſſunt.

¶Præterea, In 1. Phy. tex. com. 33. communis conceptio Philoſophorum eſt, quòd ex nihilo nihil fit, ſed ſi intelligentiæ ſunt effectiuæ a Deo, ſunt ex nihilo, &c.

¶Præterea, Quarto Cœli, com. 1. nullum æternum, inquit Auer. habet efficientem uerè, niſi per modum formæ & finis. Similiter 12. Meta. com. 44 reprehendit modernorum motẽm, dicens, ꝙ in ſeparatis a materia non eſt uere agere.

¶Præterea, Nullum poſſibile ex ſe eſt neceſſarium ex alio, apud commentatorem 12. Met. com. 41. niſi motus: ſed intelligentiæ, ſi ſunt effectiuè a Deo, ſunt poſſibiles ex ſe, ergo non ſunt neceſſariæ ex alio, ergo corruptibiles. Poſtmo. ſecũda rõ com. 41.

In hac dubitatione, quũ noſtra ætate in hoc Patauino ſtudio non uertitur in dubium, an ita ſit, ꝙ Deus creauerit intelligentias, ſed an hoc ſit ſecundũ mentẽ Ari. & commentatoris: ideo breuiter & incidenter perſuadere uolumus, ꝙ oẽs intelligentiæ ſunt a Deo effectiuè, ſecundũ cõmentatorem: & conſequenter Ari. omnes.n. admittunt in hac re conſequentiam iſtam. Deinde quoniam multi in hac re quærunt modum, quo apud commentatorẽ productio iſta ſit, declarabiẽ & modus productionis.

Primum declarabitur ſic, Id quod eſt maximè ens & uerũ eſt cã entitatis & ueritatis in cæteris, 2. Met tex, comm. 4. Deus eſt maximè ens & uerũ: ergo Deus eſt cauſa entitatis in cæteris. Si dicatur ꝙ eſt cauſa finalis & non effectiua, contra 12. Met. com. 36. & 44. quælibet res ſeparata a materia, cuiuſcũque eſt principiũ finale, eſt principium efficiens: ergo ſi Deus eſt principium finale intelligentiarũ, erit & principium efficiẽs earum. Dicitur fortè ꝙ commentator non ponit illam propoſitionem uniuerſaliter, ſicut aſſumpta eſt, ſed indefinitẽ: cõtra, Cõmẽtator ex ſeparatione a materia, ſeu immaterialitate rei ponit cãlitatẽ effectiuam concomitari cauſalitatem finalẽ reſpectu eiuſdem effectus: ut patet ibi: ergo ubicunque reperitur immaterialitas cum cauſalitate finali reſpectu alicuius, oportet ẽt reperiri cauſalitatẽ effectiuam reſpectu eiuſdem. Confirmatur ex uerbis commẽtatoris in de ſubſtantia orbis, capitulo ſecundo: ubi expreſſè dicit cœlũ egere intelligentia nõ ſolũ mouente, ſed largiẽte in ſua ſubſtãtia permanentiã æternã: par autem eſt rõ de intelligentijs. Quòd ſi dicatur ꝙ loquitur de cauſa finali & formali exemplari, replica facta eſt: & adde quòd ibi dicit cõmentator, ꝙ finis ſignificat agens ſignificatione neceſſaria: & ſunt uerba ualde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nunc declarabitur, nõ ſolũ ponit ipſas produci, ſed etiam modum quo a prima cã omnes producuntur, aſſignat. Modus autẽ productionis ab ipſomet ponitur 44 comm. 12. Meta. reprehendit Auic. non quia ponebat intelligentias produci a Deo: ſed q̃a ponebat, quòd Deus cauſaret eas per modum naturæ, i. ꝙ ab uno unum tantum procedat. Poſuit enim Auicenna Deum glorioſum, qui pura actualitas eſt, intelligendo ſe, producere primã intelligentiam, quæ producta intelligendo Deũ, producebat ſecundã intelligentiam: intelligendo autem ſe ſecundũ id, quod habet de actualitate, producebat aĩam primi orbis: intelligendo autem ſe ſecundò id, quod habet de potentialitate, producebat orbem primũ, & ſimiliter ſecunda intelligentia faciebat uſque ad ultimã, quæ præſidet ſphæræ actiuorum & paſſiuorum. Reprehenditur ergo Auic. de hoc, quòd unum tantum procedere a Deo immediatè dicebat. Vnde dicit, Non n. eſt illic prouentus, neque conſecutio, neque actio: ita quòd dicamus, quod una actio ſequitur unum agentem. Vbi apparet quòd propterea appoſuit ly. Ita quòd una actio, ut declararet modũ productionis ſe impugnare. Vñ & ueræ productionis modum ſubiũgit in uerbis ſequentib. dicens, Tantum.n. eſt illic cã & cauſatum, ſecũdũ quod dicimus, intellectum eſt cã intelligẽtis. Vbi ſcito ex Alberto 12. Meta. quòd contemplatio intelligentiarum, ſi ueritatem inuenire quærit, in eas, ut operatiuas non ſpeculatiuas tendat: ſunt.n. eſſentialiter opifices, ut earum inſtrumenta corpora, ſ. & cœleſtia præ ſe ferunt. Inter artes. n. talis inuenitur pceſſus, quòd ars communis & principalis ſpeciales artes ſubſeruientes cauſat exemplariter & effectiuè (partialiter ſaltem) prout diuerſis modis eſt imitabilis. Verbi gratia, ars militaris cauſat equeſtrẽ et frænefactiuam, & alias huiuſmodi, ut ſic, & ſic & aliter imitabilis: omnes.n. inferiores artifices intuendo artẽ principalẽ, & cõem, ad eius imitationem formãt operationes ſuas proportionatas illi: Deus aũt glorioſus eſt ars prima & cõmuniſſima imitabilis ab omnibus artificibus ſpecialibus, quales ſunt omnes intelligentiæ. Vnde ipſa ars diuina, ut ſic imitabilis, puta p modũ talẽ, qualis eſt motus Saturni, cauſat artẽ intelligẽtiæ Saturni, & ut aliorũ ò imitabilis, puta per operationes tales, quales ſunt Iouis, cauſat artẽ intelligẽtiæ Iouis, et ſic de alijs: cauſat dico nõ ſolũ exẽplariter, ſed effectiuè, et totaliter. Ars.n. uniuerſalis in humanis iõ non cauſat, niſi partialiter et exẽplariter artes ſpẽales

Ibidẽ de forma bal nei &c.

Vbi ſupra c. 44 paũ poſt principium.

Nota hic diuinã declarationem.

quia nō pōt niſi cōcurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectu fieri. Si nanq; ars uniuerſalis eſſet ſeparata a materia p ſe ſubſiſtens ex ſe, nō prohiberetur, quin poſſet artes ſpeciales ſui imitatiuas effectiuè producere. Vñ cū ars diuina ſit p ſe ſubſiſtens, & ſummè efficax, nō requirit coagēs: ſed ſola intelligendo ſe ut pluribus modis imitabilē, artes ſpeciales orbiū motiuas tāquam propriorū inſtrumentorum produxit: & quia artes illæ non ſunt receptæ in aliquo, oportet ꝙ ſint ſubſiſtentes, & quod ſint nō ſolum formæ intelligibiles, ſed intelligentes. Omnis.n. res immaterialis, ſi eſt ſubſiſtēs, eſt intelligens, ſcdm doctrinam Ari. 3. de Aīa tex. com. 16. Vnde cum Deus immediate producat plures artes ſpeciales ſubſiſtentes, ſequit ꝙ immediate producat plures intelligentias, ipſæ.n. ſunt eſſentialiter artes: & ſic ibi eſt tantum cauſa & cauſatum, ſicut intellectum, id eſt ars communis intellecta, eſt cauſa intelligentiis artificis ſubſeruientis.

¶Confirmant hunc ſenſum verba ſequētia, quibus ait, nō eſt impoſſibile, ut id qđ eſt p ſe intelligentia & intellectum, ſit cā plurium entium, ſecundum ꝙ ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ eſt pura intelligentia & purum intellectū, ſecundum quod intelligit a ſe practicè pluribus modis imitabilia, plures artes producit. Quarū cuilibet, quia quod cōcipit de arte cōmuni, eſt ratio operandi, cum ſumat principia ſua ab illa: ideo ſubdit, ꝙ aliud eſt quod concipit de primo motore motor orbis Iouis: & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & eſt cauſa in anima, eius ſcilicet quòd operetur.

In eodem com. ¶Confirmat quoq; hoc idem proportio inter Intelligentias aſſignata ab ipſo Commentatore. ait.n. in com. 44. quod habitudo intelligētiarum aliarum ad primā, eſt habitudo artium ſpecialium ad cōmunem: ita quòd ſicut artes ſpeciales perficiuntur et cauſantur à communi in humanis, ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & cauſantur à prima.

ad primū AD primum in oppoſitum dicitur, quòd agens dupliciter ſumitur. Vnō, propriè pro illo, quod ex ſua actiuitate infert paſſionē quæ mag' facta abijcit à ſubſtantia: & ſic ſumitſibi ab Ariſt. agens, ſic.n. opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere cauſæ efficientis cauſat: & ſic agens communius eſt mouente, ut patet ex ſeptimo Met. com. 31.

ad confirmationē. ¶Ad confirmationem primā dicitur, quòd & illud & ſimilia intelligenda ſunt de productione Phy. ſcilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad ſecundum.

com. 32. ad primā rationem ad ſecundam rationem. ¶Ad authoritates Cōmentatoris adductas & ſimiles ſibi dicit, quòd loquuntur de agente proprio dicto & productione Phyſica: uel contra poſitionem Auic. quod unum ab uno emanat.

¶Ad rationem ſecundā, conceſſa Maiore, negatur Minor: ſtat enim apud Ariſt. Cōmentatorem, & S. Th. & ueritatem aliquid eſſe ab alio effectiue, & tamen eſſe neceſſarium ex ſe.

AD totius euidētiam notandæ ſunt quatuor propoſitiones. Prima eſt, Poſſibile ex ſe eſt id, quod hēt in ſeipſo potentiam ad nō eſſe. Patet iſta ex extremis. ideo.n. aliquid eſt in ordine poſſibilium, & non in ordine neceſſariorum: quia habet in ſe-ipſo potentiā ad non eſſe Si.n. careret potentia ad non eſſe, impoſſibile eſt ipſum non eſſe: & ſic neceſſarium eſſet illud eſſe.

Secunda propoſitio eſt, Id ſolum habet in ſeipſo potentiā ad nō eſſe: cuius aliquid habet potentiā ad aliud eſſe. Patet iſta ex eo, quòd nulla potentia per ſe primo appetit nō eſſe: omnis.n. appetitus per ſe tendit ad aliquod eſſe, ſed quia cum illo ad qđ tendit non pōt ſtare eſſe quod habet: ideo ex conſequenti appetit non eſſe, quod eſt priuatio formæ, quā habet. Sicut materia aquæ per ſe primo appetit formā ignis: ſed quia cū forma ignis non pōt ſimul ſtare aquæ forma, ideo ex conſequenti appetit priuationem formæ aquæ, quā habet. Potentia ergo omnis appetens nō eſſe prius natura appetit aliquod aliud eſſe. Notātet autem dicit in hac propoſitione, cuius aliquid habet potentiā: quoniam non totum appetit aliud eſſe, ſed pars potentialis: nō enim tota aqua appetit eſſe ignis, ſed eius materia.

Tertia propoſitio eſt, Neceſſariū ex ſe eſt illud quod caret potentia ad eſſe & nō eſſe. Patet iſta ex terminis quinto Metaphyſicæ, textu cōmento ſexto. Neceſſarium.n. eſt quod impoſſibile eſt aliter ſe habere. quod aūt caret potentia ad eſſe, & non eſſe, impoſſibile eſt aliter ſe habere. oīs.n. ſucceſſio, quæ dicit ad aliter ſe habere, fit per hoc, ꝙ hoc eſſe perdere, & aliud acquirere.

Quarta propoſitio eſt, ꝙ nec intelligentiæ, nec corpora cœleſtia hnt aliquid ſui, quod ſit in potentia ad aliud eſſe. Iſta quo ad intelligētias eſt p ſe nota: quia ſunt ſimplices formæ, quo ad corpora cœleſtia uerò, ſecundum Auerroim ſimiliter dicendū eſt, quia ſunt ſubſtantiæ ſimplices apud ipſum: ſecundū autem ſanctum Thomam ex eo eſt uera quod materia eorū, quæ totum non eſt capax niſi forma, quam habet.

¶Ex quibus quatuor propoſitionibus ſuccinctè declaratis, patere poteſt, ꝙ ſecundū ueritatē intelligentiæ & corpora cœleſtia ſunt neceſſaria ex ſe, arguendo ſic, Omne carens potentia ad eſſe & non eſſe eſt neceſſarium ex ſe: intelligentiæ & corpora cœleſtia carēt potentia ad eſſe & non eſſe: ergo, &c. Cum hoc tū ſtat, quòd ſint effectiuè ab alio: poteſt enim unum neceſſarium eſſe effectiuè ab alio, neceſſario ut dicitur octauo Phy. tex. com. 15. & quinto, Met. tex. cō. 9. Vnde intelligentiæ & corpora cœleſtia dupliciter ſunt neceſſaria, & ex ſe & ab alio. ex ſe quidē formaliter & extrinſecè, ab alio uero effectiue & extrinſecè. Vnde Commentator 12. Met. Com. 41 dicit, ꝙ non poteſt eſſe aliquid poſſibile ex ſe, neceſſarium uero ex alio niſi motus: & non dixit, impoſſibile eſt, aliquid neceſſarium eſſe ex ſe & ex alio. Et cum hoc inſpexeris, fugabuntur oēs dubitationes inter dicta eius in de ſubſtantia orbis, & hic. reputauit enim impoſſibile niſi in motu aliqđ eſſe neceſſarium ex alio pœxenè. pro nunc ſufficiant hæc. Nota uera hæc & optima.

Intelligentiæ ſunt cōpoſitæ ex actu, & potentia quo eſt, & quod eſt. *Omne autem quod recipit aliquid ab alio, eſt in potentia reſpectu illius: & hoc quod receptum eſt in eo, eſt actus eius, ergo oportet, quòd ipſa forma vel quidditas, quæ eſt intelligentia ſit in potentia reſpectu eſſe, quod à Deo recipit. & illud eſſe receptum eſt per modum actus, & ita inueniuntur actus & potentia in intelligentijs. non tamen forma & materia, niſi æquiuocè. vnde etiam pati, recipere, ſubiectum eſſe, & omnia huiuſmodi, quæ uidentur rebus ratione materiæ conuenire, æquiuocè conueniunt ſubſtantijs intellectualibus & corporalibus, ut in tertio de Anima Commentator dicit.* Cap. 14. circa prin. c. magno circa prin.

¶In hac quinta particula declaratur talis cōcluſio, Intelligentiæ ſunt cōpoſitæ ex actu & potentia, quo eſt & quod eſt: ſic omne quod recipit aliquid ab alio effectiuè, eſt cōpoſitum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiūt aliqđ ab alio, ſcilicet eſſe a Deo: ergo intelligentiæ ſunt cōpoſitæ ex potentia & actu Maior ex eo patet, ꝙ nihil eſt in ſeipſo. Minor aūt ex pcedentibus nota eſt. Et quamuis ſic ſit, ꝙ in intelligentijs inueniatur actus & potentia: non tñ habent formam & materiam. In plus.n. ſe habent actus & potentia, ꝙ̃ forma & materia. Vnde pati, recipere, & ſubijci, & ſimilia, quæ ſunt paſſiones materiæ æquiuocè in inferioribus, & ſuperioribus reperiuntur. Alia.n. eſt ratio recipiendi, ibi & hic: ibi abſq; omni motu & materiali conditione, in iſtis uero non niſi cum motu & indiuidualibus conditionibus, ut & Commentator teſtatur. 3. de Anim. cō. 14.

Et quia, ut dictum eſt, intelligentiæ quidditas eſt ipſamet intelligentia, ideo quidditas, vel eſſentia eius eſt ipſum quod eſt ipſa, & eſſe ſuum receptum à Deo eſt id, quo ſubſiſtit in rerum natura, & propter hoc à quibuſdam huiuſmodi ſubſtantiæ dicuntur componi ex quo eſt, & quod eſt, uel ex quo eſt, & eſſentia, ut B. eius dicit. In lib. de Heb. c. 2.

¶aſſignat rationem, qua re intelligentiæ dicuntur compoſitæ ex quo eſt, & quod eſt: Omne compoſitum ex quidditate, quæ eſt ipſum ſuppoſitū & eſſe eſt compoſitum ex quo eſt, & quod eſt: intelligentiæ ſunt compoſitæ ex quidditate, quæ eſt ipſa intelligentia, & eſſe quo ſubſiſtunt, ergo ſunt compoſitæ ex quo eſt & quod eſt. Omnia aſſumpta ex prædictis ſunt manifeſta.

QVÆSTIO XI.

Num eſſe actualis exiſtentia & eſſentia diſtinguantur realiter.

CIRCA ſupradicta duæ dubitationes ſunt. Prima eſt, an eſſe actualis exiſtentiæ & eſſentia diſtinguantur realiter. Secūda eſt, an Intelligentiæ ſint compoſitæ ex actu & potentia.

¶Circa primam tria agenda ſunt: Primò ponetur opinio Scoti. Secundo ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO ad primum, Scotus in tertio ſententiarum, diſtinctione ſexta qōne prima, opinatur eſſe actualis exiſtētiæ & eſſentiā rei eſſe idē realiter: licet diſtinguantur a natura rei, ſicut modus intrinſecus & qdditas cuius eſt: ſicut nec albedo diſtinguitur a ſuo mō, intrinſeco gradu, ſ. ut tria uel quatuor. Ad probādū aūt hoc, licet adduci poſſent rōnes Scoti: quia tñ unionē naturæ humanæ cū ſuppoſito diuino cōcernūt, derē rōnes Iductas ab Antonio Trōbeta in quolibeto ſuo nunc recitandas primò conſui. ¶primū arguit, ut ipſe dicit, cōtra fundamentū Thomæ ſic, manēte eadē ratione, manet idem effectus: ſed tota ratio quare ponitur ab illis eſſentiā differre ab eſſe eſt propter indifferentiam eſſentiæ ad eſſe & non eſſe: nā ut dicunt, lapis eſt in potentia, ut ſit, & non ſit. ergo ubi talis indifferētia inuenitur, ibi ponēda eſt talis diſtinctio: ſed ita eſt, ꝙ eſt cōſimilis indifferētia eſſe ad eſſe & non eſſe (eſſe enim roſæ in hyeme non eſt, in uere autem eſt); conſimilis & indifferentia eſt eſſentiæ ad eſſentiā & non eſſentiā. eſſentia namque creaturæ ab æterno nō eſt, ergo eſſe differt realiter ab eſſe, & eſſentia differt ab eſſentia, quod eſt ridiculū.

¶Tertia-

¶2Præterea, Quæcunque ſunt aliqua duo eſſentialiter ordinata, & realiter diſtincta, prius põt ſine contradictione fieri abſque poſteriori: ſed eſſentia nõ poteſt fieri ſine exiſtẽtia. ergo Minor patet: quia eſſentia particularis, quæ ſola fit, neceſſario eſt exiſtẽs.

¶3Præterea, Quæcunque diſtinguuntur, realiter ſe habent ſicut res, & res: ſed eſſentia & exiſtentia non ſe habent ſicut res, & res: ergo, &c. Patet iſta: quia res, propriè loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate exiſtentiæ.

¶4Præterea, Nulla res cõponit cũ ſua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter a ſua exiſtẽtia. Tenet cõſequentia: quia exiſtentia eſt ipſa realitas rei, nihil.n. aliud eſt dicere rem eſſe realiter, quam exiſtere, & econuerſo. Antecedens eſt de ſe notum, ridiculũ eſt enim dicere quòd aliquid cõponat cũ ſua realitate.

¶5Præterea, Homo uerus nõ cõponit cum ſua ueritate: nec homo affirmans cũ ſua affirmatione: ergo quidditas non componit cũ ſua exiſtẽtia. Conſequentia patet ex eo, quòd res exiſtentia nihil aliud eſt, quam poſitio ueritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppoſitum non uidetur bene intelligibile.

¶6Præterea, Exiſtentia & eſſentia habent idẽ contradictorium, ergo non diſtinguuntur realiter. Conſequẽtia eſt nota antecedẽs uerò manifeſtatur ex eo, quòd nihil eſt quod priuet eſſe, quin priuet eſſentiam: nec eſt aliud nihil priuãs eſſe: & aliud nihil priuãs eſſentiã.

¶7Præterea, Hõ in potentia non cõponit cũ homine in actu: ergo eſſentia & exiſtentia non cõponunt: & cõſequẽter non realiter diſtinguuntur. Conſequẽtia relinquitur per ſe nota: quia eſſentia eſt in potentia, exiſtentia uerò eſt actualitas eius. Antecedens uerò patet ex eo, quòd actus, & potentia diuidũt ens, ut cõdino diminuens, & perficiens: ſicut uerũ & pictum diuidunt animal, ut Commentator dicit nono Meta. cum. 7. homo ergo in potentia cum non ſit homo ſimpliciter, cũ ſit homo in actu, ſolam cõditionem diſtrahentem perdit poſitum ſub conditione perficiente: & ſic nullam compoſitionem habet cum homine in actu.

¶8Præterea, eſſe exiſtentiæ ſi eſt diſtinctũ realiter a quidditate, non eſt ſubſtantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: qđ enim non ſit accidens ut conceſſum ponatur. Quod autem nõ ſit ſubſtantia, probatur: quia aut eſt materia, aut forma, aut cõpoſitum: nullum illorum eſt apud Thomam: ergo, &c.

¶9Præterea, Exiſtentia & eſſentia diſtinguuntur realiter: ergo in qualibet generatione ſubſtantiali ſunt duo termini totales, & duo termini formales. Cõſequens eſt impoſſibile: ergo, &c. Cõſequẽtia probatur quo ad utranq; partẽ, ſupponendo duo. Primum eſt, quòd compoſitum per ſe unum fit ex per ſe actu, & per ſe potentia, ex octauo Metaphyſicæ, ubi nullã cauſam nouit Ariſt. quare

T.c.15. cõpoſitum ſubſtãtiale eſt per ſe unum, niſi quia materia eſt per ſe potentia, forma uerò per ſe actus. Secundò ſupponitur, quòd eſſentia eſt per ſe potentia: exiſtentia uerò per ſe actus. Ex quib. concluditur, quòd id quod reſultat ex eſſe & eſſentia, eſt per ſe unũ, quo dato, ſequitur quòd erunt duo cõpoſita per ſe unitatem habentia: quorũ alterum erit cõpoſitum ex materia, & forma, alterum ex eſſe & eſſentia: & cum unumquodque per ſe unũ natum ſit terminare generationẽ, ergo in generatione erũt duo termini totales: & ſic patet prima pars. Erũt etiã duo termini formales, ſ. exiſtẽtia & forma ſubſtantialis: quod etiã probatur ſic, Terminus formalis generationis eſt id, quo aliquid generatur: ſed tam exiſtentia, quã forma eſt id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor ſic, Eo modo, quo aliquid eſt rõ eſſendi, eſt rõ generãdi: ſed exiſtentia eſt rõ eſſendi: ergo eſt ratio generandi. Vel formetur ſic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo eſt: ſed per ipſum compoſitum non generatur per eſſe ſic, quòd eſſe ſit terminus generationis, ergo non habet eſſe per ipſum eſſe. Conſequẽs eſt falſum, ergo altera præmiſſarũ: nõ maior ergo minor.

¶10Præterea, ex exiſtẽtia & eſſentia fit per ſe unũ: ergo datur proceſſus in infinitũ in eſſentijs. Cõſequẽs eſt impoſſibile: ergo, &c. Antecedens patet ex præcedenti ratione: & probatur ſic, Nam ſicut ex materia & forma reſultat tertiũ per ſe unũ, quia illa eſt per ſe potentia, hæc per ſe actus: ita ex exiſtentia & eſſentia, cum etiã exiſtentia ſit per ſe actus, & eſſentia, per ſe potentia: eadẽ.n. ratio eſt. Conſequẽtia aũt probatur: quia ſi ex eſſe & eſſentia fit tertium per ſe unum, cum illud iterũ diſtinguatur a ſua exiſtentia, componet cum ea, & ex eis fiet aliquod per ſe unũ: & iterum arguitur eodẽ modo de illo. & ſic in infinitum. Hæc de primo.

opi. S. Th. 2. cont. c. 52. QVO ad ſecundum opinio S. Thomæ ab eo poſita in ſecũdo contra Gentiles, cap. 52. eſt quòd in omni creatura quidditas, & eius eſſe actualis exiſtentiæ diſtinguuntur realiter: & licet hæc

Prima rõ concluſio nunc in textu probata ſit, attamen ad pleniorem declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

¶Prima eſt, Omnis eſſentia creata habet aliquid ſibi realiter cõiunctũ, præter ſuũ eſſe: nullũ eſſe receptũ habet aliquid ſibi annexũ præter ſe: ergo nullum eſſe irreceptum eſt eſſentia creaturæ, & conſequẽter eſſe & eſſentia nõ ſunt idẽ: eſſet.n. ipſum eſſe irreceptum ſi eſſet idem eſſentiæ ſicut & ipſa eſſentia irrecepta eſt, de ſubſtãtijs loquẽdo. Maior eſt nota per ſe: Socrates.n. præter ſuum eſſe habet quantitatẽ, albedinem & ſimilia: ſimiliter ſubſtantiæ ſeparatæ, ut nunc ſupponimus, habent aliquod accidens, puta actũ intelligendi ſaltẽ. Minor uerò declaratur ex eo, quod ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cã negationis: ſed præciſa cauſa, quare eſſe habeat aliquid præter ſe annexũ, eſt, quia eſſe eſt receptũ in alio, in quo poteſt recipi aliud: qđ patet ex hoc, quòd eſſe ſubſtantiale Socratis & eſſe albũ eiuſdẽ nulla alia rõne adunatur, niſi quia utrũq; recipitur in Socrate: ſunt enim ibi unum ſubiecto. Cum ergo eſſe non erit receptum, nõ retinebit aliquem modum, quo poteſt habere aliquid ſibi annexum.

¶Confirmatur hoc: quia eſſe ſubſtãtiale Socratis, aut adunatur cũ alijs præter ſe identicè, & hoc eſt manifeſtè falſum eſſe: eſſe enim ſubſtãtiale Socratis, nõ ẽ eẽ albũ. Aut ſicut potẽtia & actus: ita quòd eſſe ſubſtantiale ſit potentia, & accidẽtale actus eius: & hoc non, quia nullum eſſe actualis exiſtentiæ poteſt poni ſubiectum alterius, cum ſit ultima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunentur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo ſublato hoc ab ipſo eſſe actuali exiſtentiæ, quòd ſit.ſ. receptum, aufertur etiam, quòd poſſit habere aliquid ſibi annexũ: & hoc eſt quod Boetius dicit in Hebdomadibus quod ipſum quod eſt aliquid, habet ſibi præter ſe coniunctum: ipſum uerò eſſe nihil. Cap. 1. propoſitione 4.

¶Secunda ratio ad idẽ eſt, Omne eſſe irreceptum eſt infinitum ſimpliciter: nullũ eſſe creaturæ eſt infinitũ ſimpliciter, ergo nullũ eſſe creaturæ eſt eſſe irreceptum: ergo diſtinguitur ab eſſentia, &c. Minor eſt per ſe nota. Maior probatur ſic, Omne purum eſſe eſt infinitum ſimpliciter: omne eſſe irreceptũ eſt purũ eſſe: ergo omne eſſe irreceptũ eſt infinitum ſimpliciter. Maior eſt nota ex terminis (eſſe.n. ideo eſt limitatum, quia nõ eſt purum, ſed prædicamentis mixtum) eſſe.n. limitatur per naturas prædicamentales: a quibus ſi depuretur, omne finitate carẽs, infinitum omnino reſtabit. Minor uerò etiam patet ex præcedẽti rõne, & ex ratione facta ſupra in textu. Et adhuc exemplariter declarat. Albedo ſi ponatur non recepta in aliquo, eſt pura albedo: & nihil haberet niſi ſe tantum, & eſſe infinita in ſpecie albedinis, ut de ſe clarum eſt: non enim poteſt a ſano intellectu imaginari albedo ſeparata definita ad aliquem modum albedinis: omne.n. quod eſt per ſe tale, habet omnem perfectionem poſſibilem illi naturæ: ſicut homo ſeparatus apud Platonem, habet omnẽ perfectionem poſſibilem naturæ humanæ. Secunda ratio.

Nec ualet id quod Antonius Trõbeta contra hoc dicit ſumptum ex Scoto, ſecundò ſententiarum, diſt. 3. q. vi. quòd ſi albedo eſſet ſeparata, & haberet omnem perfectionem poſſibilẽ tali ſpecie, ſequeretur quòd albedo eſſet infinita ſimpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum poſſibilium eſſe ſub ſpecie albedinis. Hoc inquam nihil ualet: quoniam ſicut infinita indiuidua albedinis, etiam ſimul poſita non ſunt perfectionis infinitæ ſimpliciter, cum ſint limitata ad ſpeciem albedinis, ita nec albedo ſeparata eorũ perfectiones habens erit infinita ſimpliciter, ſed in tali ſpecie.

¶Tertia ratio eſt iſta, Id quod conuenit naturæ ſpecificæ abſque omni cã effectiua, diſtinguitur realiter ab eo, quòd conuenit illi, nõ niſi per aliquam cãm effectiuam: ſed prædicata quidditatiua cõueniunt rei abſque omni cauſa effectiua: exiſtẽtia aũt non conuenit rei, niſi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & exiſtẽtia rei diſtinguunt realiter. Maior eſt per ſe nota: Minor etiã quo ad ſecundam partem eſt clariſſima: quo ad primam uerò declaratur ſic, Scluſa omni cauſalitate effectiua reſpẽ roſæ, quæro an iſta ſit uera, Roſa eſt ſubſtantia corporea: ſi ſic, habeo intentũ: ſi non, ergo roſa abſolute ſumpta non eſt in prato: & prædicata primi modi poſſunt intelligi nõ ad eſſe rei, & diffinitio ſeparatur a diffinito: quæ oĩa non ſunt imaginabilia, &c. Vt etiã hæc opinio ab antiquis deriuata, Platone.ſ. Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetio, Hilario, Alberto, & eorũ ſequacib. licet ab Ariſt. nihil manifeſti in hac re habeamus. Hæc de ſecundo. Tertia rõ

QVO ad tertium, reſpondetur argumentis in oppoſitum. Et ad primum dicitur præmittẽdo, quòd arguens non uidit S. Th. in fonte: ut.n. apparet ex ſecundo contra Gentiles, ubi ex intentione ſeptem rationibus fundat ſuam opinionem, ſeu poſitionem: iſta ratio aſſumpta ab arguente non nominatur inter illas: unde peccauit imponendo nobis hoc eſſe totum fundamentũ poſitionis noſtræ, licet illa ratio ex dictis S. Th. primo ſententiarũ, diſtinctione octaua, quæſtio 4. artic. 2. elici poſſit (ubi tamen de hac re non tractat) & eſt formanda ſic ratio illa, Eſſentia particulariter ſumpta eſt indifferens ad eſſe & non eſſe: ergo diſtinguitur realiter a ſuo eſſe. Nec ualet reſpõſio ſua dicens, quòd in antecedente oportet addere, quod eſſentia habeat propriam realitatem aliam a realitate exiſtentiæ, quia hoc eſt uolũtarium. Diſtinctio enim realis eſt inter materiam & formam: quas Philoſophi non dubitant habere eandem realitatem exiſtentiæ, cum ex eis ponant unum per ſe fieri.

¶Ad argumẽtũ ergo cõtra hãc rõnẽ factũ dicitur, quòd falſum eſt, quòd eſſe ſit indifferẽs ad eſſe, & nõ eſſe, et eſſentia ad eſſẽtiã, et nõ

eſſentiam: nihil enim eſt indiffereñs ad aliqua duo quorū alterū ſibi determinat in ſua diffinitione: cōſtat aūt ꝙ eſſe eſt de intellectu eſſe, & eſſentia de intellectu eſſentiæ. Quod aūt eſſe roſæ in hyeme nō ſit ſed in uere: hoc ideo eſt, q̃a eſſentia roſæ cui ſemper ſua p̄dicata quidditatiua adſunt, ad actū eſſendi non peruenit, & nō ideo, quia ipſum eſſe ſit indifferens. Cū aūt addit ꝙ eſſentia eſt indifferens ad eſſentiā, & non eſſentiā, quia non eſt ab æterno, non vi intelligere uocem propriam: ea negatione. n. actus eſſendi ab æterno, bene ſequitur, quòd roſa ſit indifferēs ad eſſe & non eſſe: ſed non quòd ſit indifferens ad roſam: & nō in roſam. vt enim dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, ſiue roſa ſit, ſiue non ſit, ſemper eſt roſa, & ſemper eſt ſubſtantia corporea, &c. ſi aliquo termino menſuræ in his uti licet.

¶ Ad ſecundum negatur vtraq; præmiſſa: & Maior quidem ſuppoſita oſtenſa eſt eſſe falſa. Minor verò oſtenditur in Chriſto in quo humanitas abſq; creata exiſtentia actuali eſt.

¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non. n. requiritur ad diſtinctionem realem, ꝙ vtrunq; eorum habeat propriam exiſtentiam.

¶ Ad quartum dicitur, ꝙ ſicut eſſe eſt duplex. ſ. exiſtentiæ & eſſentiæ, ita duplex eſt realitas eſſentiæ & exiſtentiæ. & licet nulla res componat cum ſua realitate, tñ cum hoc ſtat, quòd cōponat cum realitate exiſtētiæ: vñ eſſentia hominis abſolutè in reali prædicamento, ſubſtantiæ ſcilicet reponitur; poſita autem in rerum natura fit realis realitate exiſtentiæ.

¶ Ad quintum dī eodem modo: quia etiam uerum conuertitur cum ente & re: vnde ſimpliciter homo dupliciter eſt verus. ſ. ueritate eſſentiæ, & exiſtentiæ. homo uerus ueritate eſſentiæ non componit cum tali ueritate, quæ nihil aliud eſt, q̃ fundamentalis conformitas ad ſua prædicata quidditatiuè: componit autē cum ſua ueritate exiſtentiæ: id eſt cum eſſe, quod fundat hāc ueritatem, homo eſt, ſimiliter dicitur de affirmatione.

¶ Ad ſextum nega ſ antecedēs: eius n. p̄bationis vtrunq; aſſumptum eſt falſum. Cum. n. quot modis vnū oppoſitorum dī, tot dicatur & reliquum (in primo Topicorum) ſicut ens dupliciter dī. ſ. ens quidditatiuū & exiſtentiæ: ita non ens, ſeu nihil dī dupliciter: ſcilicet nihil quidditatiue, & nihil exiſtentiæ: homo. n. abſolute ſumptus cum ſit in prædicamento ſubſtantiæ, eſt ens quidditatiuè, non tñ eſt ei nihil oppoſitum actuali exiſtentiæ: & ideo aliud eſt nihil oppoſitū enti prædicamentali ſeu eſſentiæ, & aliud, quod opponitur exiſtentiæ actuali, &c. & ſimiliter alia eſt negatio eſſentiæ, & alia eſt negatio exiſtentiæ.

¶ Ad ſeptimū negatur conſequentia: non. n. idem eſt dicere, hō in potentia componit cum homine in actu & eſſentia cōponit cum exiſtentia. prima. n. eſt falſa: quia idem non cōponit cum ſeipſo: ſecunda aūt eſt uera, quia extrema realiter diſtinguūtur, vnde non eſt eadē proportio exiſtentiæ ad eſſentiā, & hominis in actu ad hominē in potentia. Inter prima. n. eſt proportio potentiæ receptiuæ ad actū: & diſtinctio realis vtroq; exiſtente poſito extra cauſas ſuas: inter ſecunda uero non, ſed eſt proportio eiuſdem ad ſeipſum ſecundū diuerſas ſui diſpoſitiones ſimul incompoſſibiles, ſcilicet eſſe in potentia & eſſe in actu.

¶ Ad octauum negatur antecedens: exiſtentia. n. ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, & exiſtentia accidētis eſt accidens: & (ut ſupra patet) exiſtentia ſubſtantiæ non eſt materia, nec forma, nec cōpoſitū, ſed actualitas omnium eorum: & ſic eſt reductiuè in gñe ſubſtātiæ. Sed contra hoc inſtat arguens ſic. Omne quod eſt reductiuè in genere, reponitur vt principium ipſius: ſed eſſe nō eſt principium ſubſtantiæ, ergo non eſt in genere ſubſtantiæ reductiuè. In hoc eod. c.

Ad hoc dicitur, ꝙ cum eſſe ſit vltima actualitas rei, & ultimū in generatione ſit primum in intentione eſſe in genere ſubſtātiæ vt principium formale vltimatum ipſius ſubſtantiæ: p̄ hoc enim res reponitur in genere ſubſtantiæ, quia eſt capax eſſe ſubſtantialis: etenim differentiæ in omnibus generibus (vt infra declarabitur) ſumuntur ab ordine ad ipſum eſſe.

¶ Ad nonum negatur conſequentia. Ad cuius probationem dī, ꝙ primum ſuppoſitum male intellectum adducitur, eo ꝙ Ariſt. 8. Metn. com. 15. quem arguens adducit, non dicit ꝙ ex per ſe potentia & per ſe actu reſultet vnum tertium, ſed ꝙ ideo res habens partes eſt una: quia altera eſt actus, altera uero potentia, & intelligendum eſt (ſicut ſupra declaratū fuit) ſi ad cōpoſitionem realem referatur. ſ. ꝙ altera pars eſt pura potētia, eo ꝙ ex duobus actibus non ſit tertium per ſe unum: modo quidditas rei & exiſtentia eius non ſe hñt ſicut pura potentia & actus, nec ſunt partes, ut patet. unde authoritas illa non eſt ad propoſitū. Relinquitur ergo falſum eſſe, ꝙ eſſentia fiat tertium per ſe vnū: & conſequenter probatio conſequentiæ, quo ad primā partem nihil valet, quia non ſunt ibi duo cōpoſita. Ad probationē uero conſequentiæ quo ad ſecundam partem dī, ꝙ non inconueniens generationē habere duos terminos formales diſſormiter, unū primò, alterū ſecundario: terminus formalis gñationis primus eſt forma, ſecundarius aūt eſſe, ſicut per oppoſitum creationis terminus formalis primo eſt eſſe: ſecundarius uero forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod ſi intendat probare, ꝙ eſſe ſit terminus generationis, primo reſpondetur & dī, ꝙ id quod aſſumit, ſcilicet eo modo, quo aliquid eſt rō eſſendi, eſt ratio generandi, falſum eſt: licet enim ſit verum, ꝙ id quod eſt rō eſſendi, ſit ratio rei ꝙ generet: non tamen eſt uerum, ꝙ eo modo quo eſt ratio eſſendi, ſit ratio generandi, & ratio rei; quia res per generationem nō exit de non eſſe omnino ad eſſe, ſed de priuatione ad formam, ut dicit 1. Phy. creationis enim eſt proprium, ut res transferat de nō eſſe omnino ad eſſe, quo fit ut eſſe, quod eſt primo ratio eſſendi, materio fit & primo rō primæ productionis quæ eſt creatio: & forma, quæ eſt ſecundario rō eſſendi, ſit prima rō ſecundæ productionis, generationis ſcilicet. unde & primo Phy. principia generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiuſdē rationis falſa. n. eſt maior, alius namq; eſt modus quo res generatur: & alius quo eſt, eſt enim per formam ſecundario, per ſe autem primo, generatur uero econuerſo. t. c. 75. t. c. 66. et 67.

¶ Ad decimū patet reſponſio ex dictis, falſum. n. eſt antecedens.

CIRCA ſecundum dubium ſciendum eſt, cōem Philoſophorum ſententiam eſſe intelligentias alias à prima non eſſe actus omnino puros: ſed ad mixtionem in ſe potentiæ habentes: uerū diuerſitas inter eos magna eſt de modo, quo hæc duo, actus ſcilicet & potentia, eis inſunt. Secūdum dubiū. ſ. verum intelligētiæ ſint cōpoſitæ ex actu et potentia.

¶ Et ut reliquos omittamus, ne limites intentionis noſtræ egrediamur: Sco. in primo ſent. d. 8. q. 2. opinatur omnē creaturā eſſe cōpoſitā ex actu & potentia, hoc modo, quia quælibet creatura cum non ſit nihil, oportet quod habeat aliquā actualitatem: & cum ſit definita ad tale genus, uel ſpeciem, ſeu gradum perfectionis, oportet ꝙ habeat in ſe negationem alterius perfectionis poſſibilis reperiri in latitudine entis: & ſic ſit poſſibilis, quicqd enim eſt ens, & caret aliqua perfectione in ente poſſibili, eſt ſimpliciter poſſibile, & ſic quælibet res eſt cōpoſita ex actu & potentia obiectiua, ex eo enim ꝙ eſt, habet in ſe actum: ex eo uerò ꝙ eſt ens poſſibile, habet in ſe potentiam, poſſibile namq; à potentia dicitur. Cum autem ſolus Deus ſit actus non poſſibilis, id eſt non potens terminare actionē alicuius agentis ſui factiuum, intelligentiæ apud ipſum erunt cōpoſitæ ex actu & potentia obiectiua tñ: quia nullam in earum ſubſtantia receptiuā formā ponit. Opi. Sco. 1. d. 8. q. 2.

S. Thomas autem ex fundamentis in dubitatione præcedenti poſitis opinatur intelligentias & quamlibet creaturā eſſe compoſitas ex actu & potentia: ſicut ex duab. rebus diſtinctis realiter, eſſe ſcilicet & eſſentia: nec oportet repetere probationes, ſed ſoluere rationem. Sco. quam ibidem facit cōtra hoc. Arguit. n. ſic, Si in qualibet creatura eſt compoſitio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quæro, an ſit ſimplex, an compoſita. Si ſimplex. ergo non quælibet res creata cōpoſita. Si cōpoſita, iterū quæretur de partibus eius: & ſic in infinitū. Rō Scot. ubi ſupra

¶ Ad hoc facillimè reſpondetur: procedit enim argumētum ex malo intellectu poſitionis noſtræ, cum namq; dī, ꝙ quodlibet aliud a Deo eſt compoſitum, ly Quodlibet, diſtribuit non niſi pro his, quæ vere ſunt & propriè eſſe habent: quæ apud Ariſt. & veritatem ſunt ſola ſubſtātia: omne ergo ſuppoſitum tā ſubſtātiale, q̃ accidentale (ſi ſic loqui licet) eſt compoſitum ex actu & potentia & realiter diſiunctis, quidditate ſcilicet & eſſe: Socratis enim quidditas, ut declarauimus, diſiungitur realiter à ſuo eſſe: & huius albi albedo diſiungitur realiter à ſua propria exiſtētia, ut ex dictis patere poteſt. Non enim ſumus adeo inſenſati, ut dicamus omnem entitatem qualitercunque eſſe compoſitam. Componentia enim ultima in reſolutione quis dubitat oportere eſſe ſimplicia? Dicimus igitur in propoſito intelligentias cū ſubſiſtant habere in ſe quidditatem, et exiſtentiam adunatas ut potentiam et actum: et ſic compoſitas eſſe ex duabus rebus realiter diſiunctis. Sco. autem ſententiam tenere poteſt ſuam abſq; alterius iniuſtione, ſed linguam coercere debet. Reſpondetur. Septimo Meta. t. c. 17. 2. q. 5.

Et quia in intelligentijs ponitur potentia & actus, non erit difficile inuenire multitudinem intelligentiarum, quod eſſet impoſſibile, ſi nulla potentia in eis eſſet. Vnde dicit com. in tertio de Anima, quòd ſi natura intellectus poſſibilis eſſet ignorata, non poſſemus inuenire multitudinem in ſubſtantijs ſeparatis. Eſt ergo diſtinctio earum adinuicem ſecundum gradum potentiæ & actus, ita quòd intelligentia ſuperior, quæ plus propinqua eſt primo, habet plus de actu & minus de potentia, et ſic de alijs: & hoc completur in anima humana, quæ tenet vltimum gradum in intellectualibus ſubſtantijs. unde intellectus potentialis eius ſe habet ad formas intelligibiles ſicut materia prima quæ tenet vltimum gradum in eſſe ſenſibili ad formas ſenſibiles, ut commentator tertio de Anima dicit: & Facile eſt numerū intelligētiarū inuenire cū ſint cōpoſitæ ex actu, et potentia.

ideo

Tertia de Anima. T. c. 14.

ideo Philoſophus comparat eam tabulæ raſæ in qua nihil eſt depictum. Et propter hoc, quia inter alias ſubſtantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, ut res materialis trahatur ad participandum eſſe ſuum: ita quòd ex anima & corpore reſultat unum eſſe in uno compoſito, quamuis illud eſſe, prout eſt animæ, non ſit dependens à corpore, & ideo poſt iſtam formam, quæ eſt anima, inueniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materiæ, intantum quòd eſſe earum ſine materia non eſt in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus uſque ad primas formas elementorum: quæ ſunt propinquiſſimæ materiæ, unde nec aliquam operationem habent niſi ſecundum exigentiam qualitatum actiuarum, & paſſiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam diſponitur.

¶ In hac ſexta & ult. parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agens primo propoſuit duas cõcluſiones: quarũ prima eſt, quòd ſecundum fundamenta prædicta non eſt difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda eſt, quòd abſque talibus fundamentis impoſſibile eſt inuenire in eis pluralitatẽ: & hoc quidẽ non niſi authoritate Com. 3. de Aĩa. com. 14. Probatio uero primæ concluſionis eſt: quia quandocunque eſt aliquod mediũ per participationẽ utriuſque extremi plurificatur penes maiorẽ participationẽ unius & minorem alterius: uerbi gratia, Imponatur nomen coloribus medijs, & uocentur A: tunc A quia eſt inter albedinem, & nigredinẽ mediũ, per participationẽ multiplicatur in plures ſpecies: puta pallidũ, croceũ, citrinum, propter maiorem appropinquationẽ ad albedinẽ & receſſum a nigredine, & econuerſo: ſed intelligentia eſt quid mediũ ſecundũ præhabita inter duo extrema. ſ. actum purum, & purã potentiã, participans naturã utriuſque: quia habet actum coniunctum potẽtiæ: ergo intelligentias plures eſſe, ex hoc fundamento facilè perpendi poteſt, ſcilicet ex eo quòd ſunt compoſitæ ex actu & potentia.

AD horũ euidentiã eſt ſciendum, quòd in latitudine entis ſunt duo extrema. ſ. Deus glorioſus actu purus omnino, & materia prima pura potentia omnino, reliqua omnia ſunt intermedia, utpote habentia actũ & potentiam. & attenditur eorũ eſſentialis, ſeu ſpecifica multitudo penes appropinquationẽ & elongationẽ ab extremis: quia enim aliquid magis ſapit naturã actus, quàm aliud, & illud, quàm aliud, ideo plura ſunt, & dignitas in eis eſt penes maiorẽ appropinquationem ad extremũ nobile, ſcilicet actum purum: quanto enim res eſt actualior, & minus potẽtialis, tantò nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actũ & potentiam. Sed inter eas quædam tantum actualitatis ſortitæ ſunt, ut adeò propinquæ ſint actui puro, quòd per ſe abſque materia ſubſiſtant, utpote ab ea ualde elongatæ: non tamen ſine admixtione potẽtiæ, cuius puritas eſt cõ materiæ quòd ſit extremũ: & inter has tanta latitudo eſt ſecundum maiorem & minorem participationẽ actus & potentiæ, ut ultima earũ tantum potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima ſcilicet intellectiua.) Hæc enim inter omnes formas ſubſiſtentes elongata eſt maximè ab actu puro: propter quod contingit, quòd adeo appropinquat alteri extremo, ut materiam ipſam recipiat & ad eius eſſe trahatur. Aliæ autem formæ tantum potentialitatis habent, quòd a materia dependent in eſſe & fieri: inter quas ẽt magna latitudo inuenitur, dum quædam quibuſdam actualiores ſunt. Quod ex operibus cognoſcere potes (operatio enim facit cognoſcere formam) unde formæ elementorũ, quæ ſunt maximè potentiã habentes, utpote materiæ propinquiſſimæ, nullius ſunt principia operationis, niſi per materiales qualitates, ſ. caliditatem, frigiditatem. Formæ uero mixtorũ, utpote eleuatiores a materia altiori modo operantur: ſicut adamas trahit ferrum non rõne caliditatis, aut frigiditatis, ſed ex naturæ proprietate. Formæ autẽ animalium longè actualiores dignoſcuntur, cum ſeipſa mouere & alia diſcernere intuemur.

EX his non ſolũ percipitur, quàm facilis ſit aditus ad pluralitatem intelligentiarũ cognoſcendam, ſed etiam quòd impoſſibile eſt fingere illã abſque hoc fundamento. Quomodo.n. latitudo põt inueniri in eo quod actu & potentia caret? Commune eſt nanque omnibus extremis, ſi extra ſunt, latitudinẽ in ſeipſis nõ compati: eſſent enim ult. & non ultima, ut de ſe patet: & idõ oportet media eſſe illa, in quibus latitudo quæritur, quæ utriuſque extremi naturã ſapiant. Et quia intellectualẽ naturã, quam ex hoc, quòd intellectualis eſt, ſcimus actualitatẽ habere, non cognoſceremus habere potẽtiã admixtã, niſi uideremus animam noſtrã illã habere, cũ potentia æquiuocè dicatur de potentia rerũ intellectualiũ, & de potentia rerũ ſenſibiliũ: & ſine potentia nõ poteſt intelligi multitudo ſubſtantiarũ intellectualiũ: idẽ Commentator ait, quòd ſi nõ eſſet nota natura intellectus poſſibilis, nõ poſſemus intelligere pluralitatem in ſubſtantijs abſtractis.

Tertio de Anima. c. 5.

Notanda ſunt in hac litera tria. Primũ eſt, hoc ex dictis Commẽtatoris adduci, quòd ſi nõ eſſet nota natura intellectus poſſibilis, nõ poſſemus ſcire pluralitatẽ in ſubſtãtijs immaterialibus.

¶ Secundum eſt, quòd S. Tho. non dicit animam intellectiuam eſſe adeo potentiæ participem, ut forma materialis ſit: ſed ut materia trahatur ad participandum eſſe ipſius animæ.

¶ Tertium eſt: quia dicit animæ & corporis eſſe unum & idem eſſe: quod eſt independens à corpore.

Primo dicto uſ obuiare proceſſus Ariſt. 12. Met. tex com. 43. ubi ex pluralitate motuũ pluralitatẽ intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potẽtiæ. Sed hoc rectè intelligentibus non obſtat. Aliud eſt.n. cõcludere numerũ motorum, & aliud eſt concludere pluralitatem ſubſtantiarum intellectualium: licet.n. idem ſubiecto ſint motores orbium, & ſubſtantiæ immateriales, differunt tñ ratione, adeo ut ad diuerſas ſcientias pertineat, ſecundum Commentatorem 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuũ quamuis pluralitas motorũ ut ſic concludi poſſit: non tñ pluralitas ſubſtantiarũ intellectualium ut ſic. Intendunt igitur Auerrois & S. Tho. quòd intelligentiarum, inquantũ intelligentiæ ſunt, multitudo non niſi per notam naturã intellectus poſſibilis diſcernitur à nobis: licet earum, inquantum motrices ſunt orbium, ex ſuorum effectuũ numero pluralitas inferatur. Vel dicito, quòd ueratio illa ſuppoſita notitia habita in libro de Aĩa: ubi radicaliter innotuit pluralitas ſubſtãtiarum intellectualium poſſibilis, quærit ea numero motuum quot ſunt. Quòd autẽ ibi ſupponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, põt perſuaderi ex eo, quòd ſupponitẽ ibi, ſcilicet motores proprios orbium eſſe proportionatos ſuis orbibus: ita ut unus unum tantum moueat orbem. Et ſi ſtella adderetur, uel non moueret, uel tardius (ut dĩ ſecundo Cœli textu com. 71.) Talis.n. proportionis, ſeu commenſurationis, cum alterum extremum ſit res materiales, ſcilicet orbis, reliquũ extremum à potentia omnino denudatum putandum non eſt: imo à ſano intellectu non eſt intelligibile.

Propter ſecundum intelligendum eſt inueniri duplicem rerũ ordinẽ in uniuerſo, intelligibilium ſcilicet & ſenſibilium. Ordo ſenſibilium materialis eſt materiam ſibi neceſſariò uendicans: oẽs.n. ſubſtantiæ ſenſibiles materiam habent, licet diuerſimode: ut dĩ octauo Met. tex. com. 3. & 12. Ordo intelligibilium immaterialis eſt, & à materia non dependens. Intelligibila.n. eſt unumquodque per ſeparationem à materia: ut dicitur 3. de Aĩa tex. com. 11. Cum ergo materia ſit ſub aliqua forma ſenſibilis ordinis, cuiuſmodi eſt omnis forma habens omnes uires ſuas ſenſibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipſa.n. ad illud genus pertinet. Cũ uero ſit ſub forma intelligibilis ordinis, extrã limites ſuos aſcendit & trahi dicitur ad id quod capacitatem eius tranſcendit, ſcilicet eſſe res à ſe non dependẽtis: & quia ſupremum infimi attingit infimum ſupremi, ſecundũ doctrinã Dionyſij in libro de Cœleſti hierarchia, ideo ſupremũ inter ſenſibilia, homo ſ. ſeu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: ſcilicet animæ intellectiuæ, & eius eſſe participat. & propter hoc dicitur, quòd materia trahitur ad eſſe eius, eleuatur enim materia ad ſuperius.

AD euidentiam tertij adducendæ ſunt rationes Scoti cõtra hoc dictum S. Thomæ, ut magis ueritas eluceſcat. Scot. in quolibet. q. 9. & 4. ſen. diſt. 43. quæſt. 1. ſex motiua cõtra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trõbeta, in quæſtione utrũ corruptum potentiam diuinam poſſit idem numero redire. in qua iã ipſe, quàm Scotus ubi ſupra S. Thomæ opinionem non ſuã attribuunt de eo quod ibi quærit: & hoc quia locuti ſunt non tota lege perſpecta, & iuxta Ariſt. ad pauca reſpicientes, de facili enunciant.

Num eſſe animæ ſit etiam ipſius corporis.

¶ Arguit ergo primo in propoſito ſic, Eſſe aĩæ & hominis eſt idem: ergo aĩa coniuncta corpori non eſt perfectior ſeipſa extra corpus. Conſequens eſt contra S. Tho. prima parte, q. 69. ubi dicit animam habere perfectiorem ſtatum in corpore, quàm extrà. Cõſequentia autem probatur: quia nihil hñs idem eſſe, ex hoc ſolo eſt perfectius, quòd aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: cõicare enim licet ſupponat perfectionem in communicante, non tñ dat illam ei: modo anima in corpore ſit ſemper, retinet idem eſſe: nihil in corpore plus habet, niſi quod communicat eſſe ſuum corpori: ergo ex hoc non eſt perfectior ſeipſa ſeparata. Et confirmatur quia ex hoc ſoloquòd cũ non cõicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima nõ eſt imperfectior ſeparata ſi idem eſſe retinet: nihil enim amiſit niſi ſui communicationem corpori.

¶ Præterea, Anima habet idem eſſe cum hoĩe: ergo homo non eſt perfectior in eſſendo ipſa aĩa in eſſendo. Antecedens eſt falſum: conſequentia uero probatur, quia quæcunque habent omnino idem eſſe, ſunt æquè perfecta in eſſendo, uel ſaltem id, cui cõicatur illud eſſe non eſt perfectius in eſſendo cõmunicante.

¶3 Præterea, Homo, ut homo, eſt tertium ens realiter diſtinctū ab utraque ſui parte, ſcilicet anima & corpore: ergo habet proprium eſſe aliquid ab eſſe partium: & conſequenter non eſt idē eſſe animæ & hominis. Tenet conſequētia, quia diſtinctum ens debet habere diſtinctum eſſe.

¶4 Præterea, Eſſe hominis in morte corrūpitur, eſſe aūt animæ nō corrūpitur: ergo eſſe animæ & hominis nō ſunt idē. Conſequentia plana eſt, & antecedēs probatur, quia ſicut generatio terminatur ad eſſe cōpoſiti ſ. hominis: ita corruptio ad eſſe ipſius.

¶5 Præterea, Hō poſt mortē non manet: ergo nec eſſe eius. Tunc ultra, Eſſe hominis nō manet poſt mortem: ergo eſſe animæ & hominis non eſt idē: cum eſſe animæ remaneat. Proceſſus totus clarus eſt, excepta prima cōſequentia, quę probatur ex eo quòd nullius actuale eſſe inuenitur, cum illud cuius eſt, non inuenitur.

¶6 Præterea, In homine eſt alia forma p̄ter animā: ergo & ea eſt aliud eſſe p̄ter eſſe animæ. Conſequentia eſt nota: quia quælibet forma habet proprium eſſe: antecedēs uerò alias probatum eſt.

Antequam ad argumēta hæc reſpondeatur, aduertas primò, fundamentum S. Th. uniuerſaliter eſſe, in omni compoſito nō inueniri niſi unū eſſe ſubſtāniale actualis exiſtentię, de quo nūc ſermo eſt, eo q̄ unā tantū formam ſubſtantialem in compoſito tenet, ab una enim forma non eſt niſi unū eſſe ſubſtātiale. Sed inter eſſe hominis & eſſe aliorū diuerſitas eſt, quòd licet tā eſſe hominis, quam aliorū primò ſit actus ſuppoſiti, ut quod in homine: tamen totū compoſitum mendicat illud eſſe a forma: cuius eſt primò actus, ut proprij & cōpleti principij: In alijs uerò cōpoſitis forma mendicat illud a compoſito. Et eſt ratio diſparitatis: quia in ſolo homine q̄ ſupremū tenet locum inter ſenſibilia, ordo inferior, ſenſibilis ſ. trahitur ad ordinem ſuperiorē intelligibilem & immaterialem. Vnde eſſe hominis, cū ab anima intellectiua fluat, immateriale & altioris ordinis, quam hō, ſicut & ipſa anima: & ideo homo mendicat illud ab anima, cui eſt propriū: utpote ad ſuū pertinēs genus: & inde eſt quòd poſt mortē hominis anima remanet, eſſe etenim propriū independēs erat a compoſito corrupto: & ſic illud retrahendo ad ſe ſubſiſtit. Cæterorū uerò eſſe, cū ſint eiuſdē ordinis cū compoſitis, quibus attribuuntur, ſicut & formæ a quibus fluunt, formæ ipſæ mendicant a compoſitis, ſicut & fieri: ita quòd tandiu illo gaudent, quandiu in compoſitis ſunt. unde corruptis compoſitis, ipſæ (cum ſine exiſtentia remanere non poſſint) deſinunt ſtatim.

Differētia inter hominē, & alia cōpoſita materialia.

Aduerte ſecundò pro reſolutione argumentorū tres propoſitiones. Prima eſt, quòd cū duplex ſit pfectio rei, prima ſ. & ſecunda, res creata potens cauſare, etſi nō efficiatur perfectior ſecundū defectionē primā, ex hoc q̄ actu cauſat, efficitur tñ pfectior ſecundum perfectionem ſecundā. Patet hoc ex tribus. Primò ex eo q̄ eſt magis in actu res actu cauſans, quā in potentia cauſante. operatio. n. eſt actus ſecundus cauſæ, perfectio autem actualitatem ſequitur, ſicut imperfectio potentialitatem. Secundò patet ex eo q̄ unumquodque eſt perfectius coniunctū ſuo fini, quàm ſeparatū ab illo: res autē actu operans coniuncta eſt ſuo fini intraneo, qui eſt operatio: iuxta illud ſecūdi de Cęlo & mūdo tex. com. 17. Vnumquodque eſt pp ſuam operationem. Tertio patet idem, q̄ unumquodque quanto eſt ſimilius Deo, tanto perfectius eſt: res autem actu cauſans eſt ſimilior Deo quàm non actu cauſans: quia nō ſolum aſſimilatur Deo ſecundum hoc, quòd eſt, ſed etiam ſecundum hoc, quòd eſt communicare ſe alijs.

¶ Secunda propoſitio eſt, Res eſt perfecta ſimpliciter nō propter perfectionem primam, ſed propter ultimam. Hoc tradit a Boetio in libro de Hebdomadibus, dicente, Intueor in rebus aliud eſſe, q̄ ſunt, & aliud eſſe, quòd bona ſunt: & declaratur à S. Th. 1. par. q. 5. ar. 1. ad primum.

¶ Ad cuius intellectū nota, q̄ ut idem dicit prima parte, q. 6. ar. 3 triplex eſt perfectio rei. ſ. prima, ſecundum quam res conſtituitur in ſuo eſſe, ſicut prima perfectio hominis eſt eſſe ſuū ſubſtātiale. Secunda uerò eſt, ſecundū quā eſt potens proximè ad ſuas perfectas operationes: ſicut uires animæ & habitus eas informātes, quib. homo in perfectā operationē poteſt exire. Tertia autē perfectior eſt, ſecundū quā cōiungitur ſuo fini: ſicut ſpeculatio quæ hoīem ſubſtantijs ſeparatis unit. Manifeſtum eſt aūt, non eſſe hominē ſimpliciter perfectū, qui ſola naturæ bonitate gaudet: tanquam qui a proprio fine procul eſt, unde ordo entis ſimpliciter ad ens, ſecundū quid oppoſitus eſt ordini pfecti ſimpliciter ad pfectū ſecundū quid: ſecundū namque eſſe ſubſtantiale hō ens ſimpliciter dī, perfectus aūt ſecundum quid: ideo. n. qui nullā aliam perfectionem habet, niſi quia eſt homo perfectus, nō aſſeritur ſimpliciter, ſed cum additione dicimus, q̄ eſt perfectus ſecundū eſſe ſubſtantiale. Secūdū uerò eſſe accidētale, quale eſt habituū & operationū, eius ſecundū quid hō dicitur, perfectus autem ſimpliciter, nihil enim tunc ſibi deeſt eorum, quæ ad perficiendum hominē exiguntur. Patet ergo ſecūda propoſitio, quòd ſcilicet res eſt perfecta ſimpliciter ea ultima perfectione.

Triplex pfectio rei.

Compoſito modo dicit ordo entia ſimpliciter & ordo perfectionis ſimpliciter.

¶ Tertia propoſitio eſt iſta, Realis pars eſſentiæ perfectior eſt in toto exiſtens, q̄ ſeparata: & declaratur ſic, Vnumquodque eſt perfectius, tūm eſt in complemento ſui eſſe ſpecifici, quàm cū deficis ab illo: pars autem eſſentialis quæ eſt in toto, eſt in complemēto ſuæ ſpeciei, ad cuius integritatem eſſentialiter ordinatur: cū autem eſt ſeparata ab eo, iam cum eſſe completo ſpeciei nō eſt natura ſpecifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur eſt in toto pars eſſentialis, quàm ſeparata.

¶ Ex quibus ad propoſitū deſcendendo, dicimus perfectiorē ſtatum habere animam intellectiuam in compoſito, q̄ extra: eo q̄ quā eſt coniuncta corpori, habent non ſolum perfectionem primā, q̄ eſt eſſe, ſed etiam perfectionem ſecundam, influendo oēs ſuas corpori, & cōicando ſe: & ſic ſimilior eſt Deo, quàm ſeparata: licet Deus omnino immaterialis & incompoſſibilis ſit, ſicut cor motū ſimilius eſt Deo, q̄ nō motum, licet Deus ſit omnino immobilis, perfectio enim eorum conſiſtit in hoc.

¶ Eſt præterea perfectior in corpore: quia in eo habet cōpletum eſſe ſpecificū, quod non niſi partialiter obtinet ſeparata. quāuis enim integrū eſſe exiſtentiæ retineat ſeparata, quod in compoſito habebat: non tamen habet tunc integrum eſſe eſſentiæ cōpletum in ſpecie eo modo, quo nata eſt habere. ſ. ut pars in toto: ad quod tamen habendum non accidentaliter, ſed eſſentialiter ordinatur: unde falſum eſt, animam ſeparatam retinentē idem eſſe actualis exiſtentiæ, & nihil niſi ſui communicationē ex ſeparatione perdidiſſe: amiſit enim eſſe quidditatiui ſpecifici integritatem, quandoquidem in ſua ſpecie integra non manet: unde & beatus Th. in quæſtionibus de anima, q. 1. ad 16. ait principia eſſentialia alicuius ſpeciei ordinari, non ad eſſe tantū, ſed ad eſſe huius ſpeciei. Licet igitur animal poſſit per ſe eſſe, non tamen in complemento ſuæ ſpeciei eſſe ſine corpore.

AD primum ergo argumentorum negatur conſequentia. Cuius probatione patet ex prima propoſitione aſſumere falſum: licet. n. communicare ſupponat primam perfectionem in communicante, tñ perficit ipſam perfectionem ſecundā, qua res perfectior ſimpliciter dicitur: immo apud Dionyſium, ſupremum, quod participant creaturæ, de Deo aſt, q̄ communicatiuæ ſunt.

¶ Dicitur ſecundò, q̄ & minor probationis eſt falſa, ſ. q̄ anima ſeparata hoc ſolo careat, ſ. communicatione ſui, ut patet ex tertia propoſitione: caret. n. integritate ſpecifici ſui eſſe: & hoc eſt primum & principale quod reddit imperfectiorem animam ſeparatam: ideo namque caret perfectionibus ſecundis, quia caret integritate ſpecifica, & non a conuerſo. Ad confirmationem patet ex prima propoſitione: quia cauſa creata ex hoc, quòd cauſat, habet perfectionem ſecundam, cuius priuatio imperfectio magna eſt: & in propoſito aliquid plus eſt: quia anima ſeparata non ſolum deſinit communicare ſe, & uires ſuas: ſed eſt in ſtatu tali, in quo impeditur a ſui & uirium ſuarum communicatione, & hoc eſt ſignum imperfectionis non modicæ: & eſt ea, quam diximus, ſ. ſeparatio a completo eſſe quidditatiuæ ſuæ ſpeciei: ut expreſſe habetur a Sācto Thoma, in quæſtione de ſpiritualibus creaturis, quæſt. 2. ad quintum.

¶ Ad ſecundū negatur cōſequētia. Ad probationem dī q̄ cū eſſe ſit duplex, quidditatiuum & exiſtētiæ actualis: primum non remanet in anima niſi partialiter. hō uerò habet illud integraliter: & ſecundum tale eſſe homo eſt perfectior in eſſendo. Quo ad eſſe aūt exiſtentię pōt dici homo perfectior, quoad modum habendi hunc. ſ. quia habet illud, ut ſuppoſitum. anima autem ſecundum alium modū perfectior dici pōt: inquātum. ſ. tale eſſe eſt ſibi, & non homini proprium, modo ſupra declarato: unde ſe habent in hoc homo & anima ſicut excedens & exceſſum.

¶ Ad tertium negatur conſequentia, de eſſe actualis exiſtentię loquendo: non enim res diſtincta realiter ab alia habet aliam exiſtentiam ab illa, iam enim dictum eſt, partes & totum habere idem eſſe. Conceditur autem conſequentia de eſſe eſſentiæ: ſed hoc noſtro fauet propoſito.

¶ Ad quartum dicitur ſecurantè, q̄ ſi in antecedente ſit ſermo de eſſe eſſentiæ, uerum aſſumitur in prima eius parte, ſed nō in ſecunda: liquet enim ex ſupradictis, quòd eſſe ſpecificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autē ſit ſermo de eſſe exiſtentiæ, poteſt dupliciter intelligi. Primò, q̄ eſſe actualis exiſtentiæ hoīs deſinat ſimpliciter, & ſic eſt falſum: retrahit. n. anima illud ad ſe. Alio modo pōt intelligi, q̄ eſſe hominis in morte deſinat eſſe hominis. i. deſinat informare hominem. & hoc mō conceditur: ſicut. n. de generatione hominis ſpecialem ſermonem facimus, & non ſic de cæterorum propagatione animalium, dicente Ari. in ſecundo de generatione animalium, cap. 3. q̄ intellectus tantum uenit ab intrinſeco, & ipſe ſolus eſt diuinus, eo q̄ operatio ſua non habet communicationem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiuſdē ſpecialis ſermo eſſe debet. dicente eodē. 12. Met. tex. cō. 17. quòd in quibuſdam nihil prohibet formā remanere poſt, ut ſi aſt anima talis: nō omnis forſan, ſed intellectus.

¶ Ad quintū negatur prima cōſequētia. Et ad probationē utendo

de diſtinctione facta dicitur, q cum eſſe actuale hominis dupliciter ſumatur, ſ. ſecundum ſe, ſeu ſimpliciter. Alio modo prout eſt huius: primo modo remanere non eſt impoſſibile corrupto homine; ſecundo modo non eſt intelligibile, q remaneat: nullius ergo rei eſſe actuale manet, ut eius eſt, qñ id cuius eſt, nõ inuenitur: poteſt tñ ſimpliciter inueniri: & ratio eſt in propoſito ſæpe iam dicta: quia id eſſe non eſt proprium homini ſed animæ: ideo oportet q inueniatur ſemper quando eſt id cuius eſt proprium: etſi deſignet id, cuius erat ut communicatum.

¶Ad ſextum negatur antecedens. Ad probationes uero aliás factas ſunt reſponſiones alias datæ: relinquitur igitur uerum eſſe de eſſe actualis exiſtentiæ, q unum omnino eſt eſſe aïæ intellectiuæ, & hominis, quod ſecundũ ſe independens eſt à corpore, utpote non cauſatum ab illo: quia non eſt eductum de potentia materiæ, licet prout eſt huius, ſ. hõis, nõ niſi in corpore inueniri poſſit.

CAPVT VI.

Qualiſnam ſit Eſſentia Dei: quanam item ratione in ſimplicibus ſubſtantijs ſeparatis, & a quo genus & differentia ſumida ſit, & quo modo multiplicari eas contingat, exponit.

Eſſentia diuina ẽ ipſũ eius eſſe.

HIS viſis, patet quomodo eſſentia inuenitur in diuerſis. Inuenitur autem triplex modus habendi eſſentiã in ſubſtãtijs: aliquid enim eſt ſicut Deus, cuius eſſentia eſt ipſum ſuum eſſe: & ideo inueniunt aliqui Philoſophi dicentes, quòd Deus habet eſſentiam: quia eſſentia eius non eſt aliud, quàm eſſe eius.

¶Hoc eſt principiũ capituli ſexti, quod diuidit in quatuor partes. In prima agitur de eſſentia Dei. In ſecunda de eſſentia intelligentiarum & aïæ. In tertia oſtenditur, quõ iſta ſe habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de eſſentijs cõpoſitis. De eſſentia ergo Dei ponit duas concluſiones, & excludit duos errores. ponit primam concluſionem affirmatiuã talem, eſſentia in Deo ſignificat ipſum eſſe eius. Hanc cõcluſionẽ non aliter, q̃ ex ſupradictis deducendo ponit: fuit namq; ſuprà probata, & ab oĩbus eſt conceſſa. Et autem intellectus cõcluſionis, q eſſe actualis exiſtentiæ diuinũ eſt ipſa quidditas eius: ita q prædicatur de Deo ſicut prædicatum primi modi dicendi per ſe: ita q iſta, Deus eſt, eſt in primo modo perſeitatis: quod de nullo alio à Deo cõis uia fatetur: datur etiam, quòd eſſe & eſſentia in creaturis teneatur eſſe idem realiter, & quia ipſum exiſtere eſt eſſentia Dei: ideo à quibuſdam Platonicis ſcilicet, dicitur quòd Deus non habet eſſentiam, quaſi pura exiſtentia ſit.

Cap. 5. in prin. & circa medi.

Deus nõ eſt in genere.

Et ex hoc ſequitur, quòd ipſe non ſit in genere: quia omne quod eſt in genere, oportet quòd habeat quidditatem præter eſſe ſuum: cum quidditas, aut natura generis, aut ſpeciei non diſtinguatur ſecundum rationem naturæ in illis, quorum eſt genus, vel ſpecies: ſed eſſe eſt in diuerſis diuerſimode.

¶Hic ponitur ſecunda concluſio & negatiua. Deus non eſt in genere. Probatur in litera ex antedictis ſic, Omne quod eſt in gñe, habet quidditatem præter ſuum eſſe: Deus non habet quidditatem præter ſuum eſſe: ergo Deus non eſt in gñe. Minor eſt concluſio præcedens. Maior probatur ſic, Oĩa quæ ſunt in gñe, indiſtincta ſunt in eſſentia gñis, uel ſpeciei: diſtincta aũt per diuerſimodè habere eſſe illius naturæ genericæ, uel ſpecificæ: ergo eſſe naturæ genericæ, uel ſpecificæ eſt præter naturam ipſam genericam, uel ſpecificam: & ſic omne quod eſt in gñe, habet naturam præter ſuum eſſe. Antecedens huius conſequentiæ eſt de ſe notum: homo. n. & Leo, ſunt indiſtincti in natura aĩalis: diſtinguuntur tñ inter ſe per hoc, q diuerſimodè hñt eſſe aĩatum, genus. n. diuerſum habet eſſe in ſpeciebus. Similiter Socrates, & Plato indiſtincti ſunt in natura humana: diſtinguuntur autem inter ſe, quia habent diuerſum eſſe humanum: non. n. eſt intelligibile, quòd homo habeat idem eſſe in Socrate & Platone. Conſequentia uerò patet ex eo, quod nõ eſt imaginabile, quòd id, quo aliqua diſtinguuntur, non ſit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶Et nota, q ad intentũ huius rõnis ſufficit, q eſſe ſit præter eſſentiam, id eſt præter cõceptum quidditatiuum: ſic. n. ſufficit differre principium conuenientiæ à principio differentiæ, ut patet de gñe & differentijs, quorum altero conueniunt, altero differũt ſpecies: & quia in ſola Deo eſſe eſt de conceptu quidditatiuo, idõ ſolus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam eſſe idõ eſt præter conceptum quidditatiuum, quia eſt diſtinctũ realiter ab eſſẽtia: & ideo eſt de conceptu quidditatiuo, quia eſt idẽ realiter eſſentiæ: ideo ex hac radice ſ. q eſſe, et eſſẽtia ſunt idẽ realiter, in Deo procedere dicitur, quòd Deus non ſit in genere. Nec terreat, quòd tamen iſta digreſſio uidetur ab eſſe actualis exiſtentiæ ad eſſe quidditatiuum: quandoquidem in Minora eſt ſermo de eſſe actualis exiſtentiæ & poſtmodum in probatione Maioris: quod oportet de eodem eſſe loqui, tranſitus ad eſſe quidditatiuũ, cũ dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in eſſe diuerſo: hoc. n. uerificatur de eſſe quidditatiuo ſpecificè accepto. hõ namq; & Bos conueniunt in aĩal, & diſtinguuntur differentijs ſpecificis quibus animal in eis diuerſum eſſe ſpecificum acquirit. Propter hoc inquam, non oportet turbari: quia (ut in hoc patebit capite) differentiæ naturam genericam nõ diuerſificant, niſi in ordine ad diuerſum eſſe actualis exiſtentiæ: & ideo mira ſubtilitate S. Tho. digreſſus nõ eſt primam rationem diſtinctionis naturæ genericæ in inferioribus antecedens: hoc aũt infra melius intelligetur cum communiſſima regula aſſignabitur, unde ſumatur genus & differantia.

In hoc eo. c.

AD euidentiam eius, q hic ſupponitur, ſcilicet q in Deo eſſe eſt de conceptu quidditatiuo: quia eſt idem eſſentiæ, nota tres propoſitiones. Prima eſt, Quidditas q̃ in ſua exiſtẽtia actuali, non eſt ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter unico medio ſumpto ex ſecundo cõtra Gentiles, c. 25. ſic Oĩs quidditas in genere limitata eſt eſſentialiter deſignabilis p differentiã, à qua mendicat eſſe in actu: nulla quidditas eadẽ ſuæ actualis exiſtentiæ eſt eſſentialiter deſignabilis p dñiam, a qua mendicat eſſe in actu: ergo nulla quidditas eadem ſuæ actuali exiſtentiæ eſt ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal. n. eſt eſſentialiter determinabile per dñias, rõnale. ſ. & irrationale, & ab eis mendicat eſſe in actu, cum impoſſibile ſit eſſe animal in actuali exiſtentia, niſi ſit rõnale, uel irrationale: ſimiliter color eſſentialiter eſt determinabilis p ſuas dñias, per quas exiſtentiam actualem ſortitur: non. n. põt inueniri color niſi albus, uel niger, &c. minor aũt intelligentibus terminos patet ex ſe: quo nanq; exiſtentia actualis mendicabit eſſe in actu ab aliquo alio formaliter? Si. n. mendicat eſſe in actu ab aliqua dña formaliter, cum eſſe in actu nihil aliud ſit, q̃ habere exiſtentiam actualem: ſequetur quod exiſtẽtia actualis habebit exiſtentiam actualem formaliter, per aliquid aliud à ſe: ſicut animal per rationale formaliter acquirit exiſtentiã actualem: hoc autem non uidetur intelligibile: ergo &c.

Quomodo uerũ ſit q in Deo eſſe ſit de conceptu qd dicatiuo.

Secunda propoſitio eſt iſta, Exiſtentia actualis ad nullũ genus determinata, eſt purum eſſe: iſta patet ex ſimilibus: ſi nãq; aĩal nõ ſit determinatũ ad aliquã ſpeciem purum aĩal erit: & albedo ſi nõ ſit coarctata in aliquo ſubiecto, pura albedo erit: ita & eſſe ad nullius naturæ prædicamẽtalis capacitatẽ determinatũ, purũ eſſe neceſſe eſt. & ſi abſtractio huiuſmodi eſt per opus intellectus, et puritas ipſa eſt ſecundum rationem. Si autẽ fuerit ſecundum rem, & puritas ipſa eſt ſecundum rem, ut de ſe patet. Tertia propoſitio eſt iſta, eſſe eſt de conceptu quidditatiuo puri eſſe tantum. Patet iſta quo ad utranq; expoſitionẽ, & quo ad primam quidem: quia non eſt intelligibile q de puro eſſe non prædicetur quidditatiuè, illud oportet eſſe, ipſum eſſe cũ purũ eſſe ponatur. Quòd aũt cætera non recipiant eſſe in ſuis quidditatiuis conceptibus, ex eo patet, q cum eſſe non habeant in ſua puritate, ſed ſuis quidditatibus coaptatum, poſſunt ſecundũ ſuas quidditates abſq; eſſe, & non eſſe diffiniri. Ex his deducitur intentum ſic, ideo exiſtentia eſt de cõceptu quidditatis rei, quia res illa eſt purum eſſe: ideo autem res illa eſt purũ eſſe: quia nõ eſt ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non eſt ad genus limitata, quia eſt idem cum ſua exiſtentia: igitur de primo ad ultimum: ideo exiſtentia eſt de conceptu quidditatiuo rei quia res illa eſt eadem ſuæ exiſtentiæ.

¶Et quoniam ſi affirmatio eſt præciſè cã affirmationis, negatio eſt cã negationis ex hoc, q res creata non eſt eadẽ ſuæ exiſtentiæ, eſſe non eſt de eius conceptu quidditatiuo. Vñ cum Deus glorioſus ſit ſuum eſſe, ipſe nihil eſt aliud, q̃ ipſum eſſe ſecundum rem ſeparatum à naturis prædicamentalibus à ſua puritate ſubtilẽs.

Nec oportet, ſi dicimus quòd Deus eſt eſſe tantum, ut in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerũt eſſe illud eſſe uniuerſale, quo quælibet res formaliter eſt. Hoc enim eſſe, quòd Deus eſt: huius conditionis eſt, ut nulla ſibi additio fieri poſſit. Vnde per ipſam ſuam puritatem eſt eſſe diſtinctum ab omni eſſe: propter quod in commento nonæ propoſitionis libri de cauſis dicitur, quòd indiuiduatio primæ cauſæ, quæ eſt eſſe tantum eſt per puram bonitatem eius. Eſſe autem commune ſicut in intellectu ſuo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu ſuo aliquam præciſionem additionis: quia ſi hoc eſſet, nihil poſſet intelligi eſſe, in quo ſuper eſſe aliqd adderetur.

Deus nõ eſt ipſum eſſe omniũ. quo res formalites ſunt.

¶Hic excluditur Primus quorundam error. ſ. Deus eſt commune eſſe oĩum imaginati ſunt iſti, q cum oĩa conueniant in hoc, q hñt eſſe ipſum eſſe omnium, quo res formaliter ſunt: & cõe ſeu uniuerſale ſit ipſe Deus glorioſus, Mouentur aũt ratione, Eſſe nulla additione ſpecificatum eſt eſſe cõe: Deus eſt eſſe

nulla additione ſpecificatū:ergo Deus eſt eſſe cōmune. Sed peccat iſta illa propter multiplicē Maioris intellectum:dupliciter.n. intelligi pōt eſſe à nulla additione ſpecificari. Vno modo ſecundū rem extra animā ſubſiſtendo: alio modo ſecūdū intellectus cogitationē tm̄:primo modo Maior eſt falſa: Minor autē uera. Secundo mō Maior eſt uera:Minor autē falſa. eſſe namque cōe per intellectū a ſua abſtractione acceptū,nullā contradictionem includit:ſecundum uero quòd eſt extra intellectū,ſine contradictione non inuenitur: omne namque eſſe eſt contractum ad ſubſtantiā,uel accidens: eſſe autem,quod eſt quidditas diuina, eſt purū abſque omni additione ſecundū rem,& ex ipſa ſua puritate ſecundū rē eſt diſtinctū ab aliorū eſſe & hoc:& nullo mō eſſe, ſicut albedo ſeparata ex hoc ipſo,q eſſet pura albedo, eſſet diſtincta albedo ab alijs albedinibus cū ſubſtantijs mixtis,& non eſſet albedo in cōi. Peccat ſecundò Maior illa:quia cōtingit adhuc dupliciter eſſe nulla additione ſpecificari ſeu cōtrahi. Vno mō actu tantum:alio modo actu & potentia. primo modo Maior eſt uera:Minor uerò falſa. Secūdo modo Maior eſt falſa,Minor autē uera. Eſſe namque in communi,licet nulla ſit additione contractum, eſt tn̄ contrahibile,aliter nulla res haberet eſſe, quæ aliquid addit ſupra ipſum eſſe. & ſic homo nō haberet eſſe,cū ultima eſſe hēat humanitatē,quantitatem, &c. Vnde eſſe cōe actu tm̄,ſpecificatione caret: eſſe uerò diuinum nullā ſpecificationē habet actu,nec aliquā habere pōt & ideo actu & potētia additione caret. Et hæc eſt ſolutio,quam in littera S.Tho. ponit ſub alijs uerbis, dicens q omne commune nec includit, nec excludit additionem.i. non includit actu. poteſt tn̄ habere illā. Eſſe uerò diuinum non ſolum non includit illā: imo excludit, idest non ſolū non includit actu,imò nec potentia:& ſic excludit illā.q.n. impoſſibile eſt conuenire alicui, excluditur omnino ab illa. De his diffuſè habes in primo contra Gentil. cap 27.

Vide primo con. gen. c. 27.

Deus tametsi ē ipſum eſſe oēs tamē in ipſo pfectiones habent.

Similiter & quamuis ſit eſſe tantum,non oportet q deficiāt ei reliquæ perfectiones, uel nobilitates:imo habet omnes perfectiones,quæ ſunt in omnibus generibus,propter quod perfectū ſimpliciter dicitur:ut Philoſophus & Commentator in 5. Metaphyſicæ dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus,quia in eo oēs unum ſunt. Sed in alijs diuerſitatē hāt. & hoc eſt,quia oēs illæ perfectiones conueniunt ſibi ſecundū ſuū eſſe ſimplex. Sicut ſi aliquis per unā qualitatē poſſet efficere operationes omniū qualitatū, in illa una qualitate oēs qualitates haberet, ita Deus in ipſo eſſe ſuo omnes perfectiones hēt.

Excludit ſecundus error.

Hic excluditur ſecūdus error talis.ſ.Deus non eſt ſimpliciter pfectus. Rō aūt huius erroris in propoſito eſt iſta, id quod habet eſſe tm̄,eſt imperfectum reſpectu eius quod habet eſſe uiuere,& intelligere:ſed Deus habet eſſe tm̄.ergo Deus eſt impfectior alijs. Maior eſt ex ſe nota. Minor uerò ex dictis deducitur ſic, Quod eſt purum eſſe non eſt admixtum alijs,puta uiuere & intelligere,aliter eſſet purū & non purū Deus eſt purū eſſe, ergo nō eſt admixtus alijs.ſ.uiuere & intelligere, & conſequenter Deus nō habet niſi eſſe quod erat probandū. Defectus huius rōnis in litera non explicatur:ſed in primo contra Gentiles ca. 29. ubi declaratur q ex hac propoſitione Deus eſt purū eſſe ſubſiſtēs,ſequitur,Deum eſſe uniuerſaliter perfectiſſimū. Et ꝑpterea notanter in textu dr̄, imo habet omnes perfectiones,&c. ar ſi dicat q ex hoc nō ſequitur,Deū aliqua perfectione carere: ſed oppoſitum potius ex hoc concluditur. Eſt autem modus ex illo fundamento intentū deducendi talis: Id cui cōuenit eſſe ſecundū totā uirtutem, ſeu poteſtatē ipſius eſſe,nulla pfectione,ſeu nobilitate eſſendi caret,ſed eſſe purū ſubſiſtēs eſt id, cui cōuenit eſſe ſecūdū totā uirtutē,ſeu poteſtatē ipſius eſſe.ergo eſſe purū ſubſiſtēs nulla pfectione,ſeu nobilitate eſſendi caret. Maior declarat ex eo, q omnis perfectio cuiuſcunque gēris non niſi ſecundum aliqd eſſe eſt. Non.n. ſapientia perficit hominem,niſi ea hō ſapiēs ſit: nec iuſtitiæ pfectio hominis dici poteſt, niſi homo ea iuſtus ſit. Si igitur omnis perfectio attenditur ſecundum aliquod eſſe: id in quo tota plenitudo eſſendi reperitur, omnē perfectionē patet habere:& ſic repugnat,quod id habeat eſſe ſecundum totam amplitudinē ſuam,& aliqua perfectione eſſendi careat. Minor uerò exemplariter notificatur, ſicut n. ſi albedo ſeparata inueniretur,nihil ei de uirtute albedinis deeſſe poſſet. Vt.n. ſupra dictum eſt, ratio quare albedini huic non ineſt tota pfectio poſſibilis reperiri in ſpecie albedinis eſt,quia coarctata eſt receptione,q ſecundū totum poſſe eius non recipit eam: ita eſſe ipſum ſi receptum eſt in alio coarctatum eſt ad naturæ illius recipientis limites,ſubſtantiam,ſ.uel accidens: & conſequenter limitatū ad illius gn̄is nobilitatem. Si uerò purum & non receptum in aliqua ſit natura,illimitatum & infinitū ſimpliciter eſt,& oēs perfectiones poſſibiles in ente reperiri ſimpliciter præhabet. Cum autem audis, quòd albedo ſi ſeparata ſit,oēm pfectionem poſſibilē ſuæ ſpeciei hēt,nō intelligas, ut ueritatis æmuli obijciūt, quod negatio.ſ. receptionis eius in alio daret ſibi illā pfectionē: ſed ſicut receptio albedinis eſt condō ad ſuā requiſitā impfectionē,ita negatio receptionis eſt cōdō ſuæ illimitatæ pfectionis comes. Vnde efficax argumētū, ex receptione & ſeparatione eſſentia ſumitur tanquā a conditionibus neceſſarijs & inſeparabilibus.

Nota optimè.

¶ Et quia habere perfectiones oīum generū pōt intelligi dupliciter. Vno mō in ſeipſis: alio mō in aliquo ſuperioris ordinis: id ad declarandū quo mō ipſe Deus,q eſt ipſum eſſe eſſentialiter, hēat oēs pfectiones,dicit q Deus nō habet oēs pfectiones in ſeipſis.i. diſtinctas abinuicē in proprijs naturis: ſicut homo hēt ſapientiam,iuſtitiam,prudentiam,&c. Sic.n. in Deo oporteret eſſe maximam cōpoſitionē, ſed hēt eas indiſtinctè unitas in ſuo eſſe ſimpliciſſimo. Illud quippe eſſe diuinū æquiualet oībus pfectionibus oīum generum,& excedit ſingulas,& oēs ſimul,utpote res ſuperioris & inacceſſibilis ordinis. Cuius exemplū in luce Solis habes,qua ſola Sol pōt quicquid poſſunt omnia inferiora per tot uarias qualitates, propterea a philoſopho & Commenta.5.Met.c.de perfecto,dicitur quòd Deus ſolus eſt ens ſimpliciter perfectum,uniuerſitatem perfectionum in ſe habens.

QVÆSTIO XII.

Num perfectiones exiſtentes in Deo,ſint aliquo modo diſtinctæ præter omnem opus intellectus.

HIC quæritur an perfectiones exiſtentes in ipſo Deo ſint aliquo modo diſtinctæ abſque omni opere intellectus.

¶ In hac quæſt. quinque agenda ſunt, primò declarabitur titulus quæſtionis. Secundò recitabitur opinio Sco cum fundamentis. Tertiò declarabitur opinio S Tho. Quartò impugnab. opinio Scoti. Quintò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

Perfectio ſimpliciter quid ſit

QVO ad primū,ſcito primò perfectionē eſſe duplicem: quædā eſt perfectio ſimpliciter: & quædā eſt perfectio in hoc uel illo. Perfectio ſimpliciter eſt illa,q in ſuo proprio,ac formali conceptu dicit perfectionem cū nulla imperfectione, ut ſapiētia,bonitas,& ſimilia. Perfectio uero in hoc uel illo eſt quæ in ſuo proprio ac formali conceptu dicit pfectionē imperfectioni mixtā, ut humanitas,æquitas,& hīs ſimilia. Dixi (in proprio ac formali cōceptu) quia includere aliquā imperfectionē in conceptu cōſili & alijs,aut materiali, nō derogat ſuæ pfectioni ſimpliciter. Sapientia.n. licet in gn̄is conceptu,puta habitu,ſeu qualitate imperfectionem dicat,potentialitatem.ſ.aut depēdentiam &c. quia tn̄ in ſuo differentiali conceptu hoc formaliter nō includit, nō prohibetur quin perfectio ſimpliciter ſit. Dixi,dicit perfectionē, propter relationem, quæ in ſuo proprio ac formali conceptu, cum nulla imperfectione nullam perfectionem ſonat.

¶ Scito ſecūdò, q pfectiones eſſe in aliquo contingit dupliciter. Vno mō formaliter,alio mō uirtualiter. Eſſe formaliter in aliquo eſt eſſe in eo, ut forma eſt in hñte ipſam: ſicut humanitas,albedo,quātitas,& alia hmōi in hoīe ſunt. Eſſe aūt in aliquo uirtualiter eſt eſſe in eo, ut effectus eſt in ſua cā effectiua, quēadmodū calor eſt in Sole. Poteris aūt cōprehendere multū diſtare inter hos modos eſſendi in aliquo ex hoc uno eorū effectu ꝑ nūc, q ea q primo mō inſunt, intrinſecè denomināt ſuppoſitū tale. Ea aūt q ſecundo mō inſunt,nō denomināt ſuppoſitū tale, ut patet in Sole,qui luce dī lucidus,calor autem non dī calidus.

¶ Amplius,Perfectiones eſſe in aliquo formaliter, contingit dupliciter. Vno mō in ſuis ꝓprijs naturis diſtinctas & limitatas: ſicut in hoīe eſt eſſe, intelligere & uelle, &c. Alio mō cōtingit eas eſſe formaliter in aliquo ſuperioris ordinis unitas & illuminatas: ſicut in Solis luce ſunt uirtus calefactiua,& deſiccatiua, & alia hmōi. Nec parū diſtāt iſti duo modi inter ſe. Longe nāq; excellētior eſt eſſe in aliquo ſecūdo mō,ut ī exēplo dato apparet. Quoniã igitur perfectiones oīum generum excellentiori mō ſint in Deo,q in creaturis. quia in perfectiones non ſimpliciter ſunt in eo uirtualiter tantum (eis.n. non denominatur talis) perfectiones autem ſimpliciter ſunt in eo formaliter, & non in proprijs naturis limitatæ,ſed ut in re ſuperioris ordinis realiter indiſtinctæ & illimitatæ: ideo uertitur in dubium an perfectiones ſimpliciter exiſtentes formaliter in Deo cū reali identitate ſint aliquo modo abſque omni opere intellectus diſtinctæ. Hæc de primo.

In quo ſtat difficultas.

QVO Ad ſecundum, Scotus in primo ſen. di. 8. q. 3. opinatur pfectiones has eſſe diſtinctas præciſa omni opere intellectus diſtinctione ex natura rei formaliter. Appellat aūt diſtinctionem ex natura rei, quæ innaſcitur ex ipſa rerum natura: ita q abſque omni intellectus operatione eſt. Formalem uerò addit quia non oīs diſtinctio ex natura rei eſt formalis, ſed ea tantū, quæ ex quidditatibus ſeu rationibus formalibus fit. Probat autem intentum ſuum multis rationibus, quarum eas adducendas cenſui,quæ ex puris naturalibus procedunt: quoniā Theologiam nunc tradere non intendimus,&c.

¶ Arguit

1. Ratio. ¶ Arguit ergo primò ſic, Sapientia & bonitas abſolutè diſtinguũtur formaliter ex natura rei: ergo ſapiẽtia infinita & bonitas infinita diſtinguuntur formaliter ex natura rei. Antecedens eſt euidens: Conſequẽtia aũt probatur: quia infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur. In quocunque.n. gradu pfectionis ſuæ latitudinis intelligatur, perfectio aliqua ſemper retinet eandem rationem formalem, vt patet in omnibus. Si igitur ſapientiæ & ſapientiæ infinitæ eſt eadem ratio formalis, & ratio formalis ſapientiæ diſtinguitur ex natura rei à ratione formalis bonitatis: neceſſariò ſequitur, q̃ rõ formalis ſapientiæ infinitæ non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

2. Ratio. ¶ 2 Præterea, Diſtinctio præcedens rationẽ primi diſtinctiui nõ eſt per tale diſtinctiuum: ſed diſtinctio naturæ & intellectus præcedit intellectionem, quæ eſt primum diſtinctiuum ſecundum rationem, ergo, &c. Probatur Minor: quia ſi nulla diſtĩctio eorũ præcederet, nõ magis diſtinguerẽtur intellectione, vt intellectio eſt, quã ea, vt natura eſt. Quicquid.n. diſtinguitur intellectione, vt eſt omnino indiſtincta à natura, diſtinguitur etiam natura.

3. Ratio. ¶ 3 Præterea, Illa q̃ formaliter diſtincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent diſtinctionem, vt exiſtentem: ſed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter diſtinctæ ab ipſo Deo intellectu intuitiuo: ergo habent diſtinctionem vt exiſtentem in eis. Talis nõ poteſt eſſe diſtinctio rationis: oporteret.n. intellectum diuinum ſua intuitione cauſare aliquã relationem rationis in ſua eſſentia, vt exiſtentem: quod eſt abſurdum. igitur talis diſtinctio eſt ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abſtractiuum. Minor verò eſt clara de ſe.

4. Ratio. ¶ 4 Præterea, Deus intelligit eſſentiam ſuam vt veram: vult autẽ vt bonam: ergo veritas & bonitas diſtinguuntur ante omnẽ actum intellectus. Tenet conſequentia: quia diſtinctio obiectorũ præuenit diſtinctionem actuum, ſicut cauſa effectum.

5. Ratio. ¶ 5 Præterea, Bonitas & veritas in Deo nõ diſtinguuntur ex natura rei: ergo ſunt formaliter ſynonyma. Cõſequẽs eſt cõtra te: conſequentia autẽ probatur, quia bonitas & veritas non ſignificãt niſi ipſas puras perfectiones in re nullo modo diſtinctas ĩ ea.

6. Ratio. ¶ 6 Præterea, Inter perfectiones diuinas eſt ordo demõſtratiuus, quo doctores vnam ex alia demonſtrant: eſt etiam diſtinctio inter prædicationes formales, & nõ formales. Dr.n. q̃ ſapiẽtia nõ prædicatur formaliter de bonitate: eſt & æqualitas ſecũdũ Aug.

Cap. 3. 15. de Trin. igitur diſtinguũtur ex natura rei. Vtquid.n. doctores implent tot quinternos, ſi omnia ſunt idem formaliter?

7. Ratio. ¶ 7 Præterea inter perfectiones diuinas ante omnẽ actũ intellectus inuenitur contradictio iſta quòd Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinas eſt diſtinctio ex natura rei.

8. Ratio. ¶ 8 Præterea, Ad cõplementũ doctrinæ, diſtinctio fundãs diſtinctionẽ realẽ, nõ depẽdet ab ope intellectus: ſed diſtinctio pfectionũ diuinarũ fundat diſtinctionẽ realẽ emanationũ diuinarũ: igr̃ ẽ ex natura rei: & nõ ex intellectus opatione, &c. Hæc de ſecũdo.

QVO ad tertiũ, præmiſſa Trinitate perſonarum, declarandæ ſunt tres propoſitiones, in quibus conſiſtit ſententia S. Thom. & veritas. Prima eſt, In Deo ſecundũ ſe nulla eſt diſtinctio actualiter. Secunda eſt, In Deo ſecundum ſe eſt diſtinctio rationis virtualiter, ſeu fundamentaliter. Tertia eſt, In Deo, vt terminat actum intellectus noſtri, eſt diſtinctio rationis actualiter.

¶ Ad euidentiã primæ propoſitionis ſciendũ eſt, q̃ aliud eſt iudicium de rationibus formalib. rerũ in proprijs naturis, & aliud eſt iudiciũ de rõnibus formalibus earũdẽ in re aliqua ſuperioris ordinis formaliter exiſtẽtibus. Res.n. in proprijs naturis ideo ſecluſo oĩ opere intellectus diſtinguuntur formaliter: q̃a ſe mutuò non includunt in ſuis formalibus rationibus. Ideo aũt rõ formalis vnius non eſt alterius: quia quælibet earũ ita eſt ipſa, q̃ non altera. V.g. Ideo virtus calefactiua & virtus deſiccatiua in proprijs naturis diſtinguuntur formaliter ex natura rei: q̃a virtus calefactiua ita eſt calefaciendi principiũ, q̃ non deſiccãdi, & à conuerſo. Res aũt adunatæ in aliquo ſuperioris ordinis, ſicut ĩ vna ſimplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica rõne formaliter adunantur. ſicq; diſtinctione formali ex natura rei neceſſe eſt careant, cũ deſit ibi talis diſtinctionis radix iã dicta, limitatio. ſ. illa, quælibet earum ita eſt ipſa, q̃ non altera: neutra nanque earũ, cũm ſunt taliter vnitæ, eſt magis ipſa q̃ alia. V.g. proſequendo exemplũ datũ, Virtus calefactiua & deſiccatiua in luce Solis formaliter inuentæ ſicut in vna lucis natura adunantur: ita in lucis rõne formali indiſtinctæ formaliter ſunt: ita q̃ aſſignata completa Solaris lucis diffinitione, non ſit opus vltra earum quærere diffinitiones. Cõpleta.n. diffinitione Solaris lucis, eam in ſua celſitudine, qua inferiora indiſtincte in ſe ipſa accipit, cum declaret pp adæquationẽ, quæ debet eſſe inter diffinitionem & rem diffinitam, virtutem eius calefactiuam & deſiccatiuam manifeſtat, q̃ſiquidem virtus eiꝰ calefactiua nõ magis eſt ipſamet, q̃ ſit lux & virtus deſiccatiua, & econuerſo. Cũm autẽ ſecundũ Dionyſium 5. c. de Diuinis nominibus, perfectiones ſimpliciter ſint in Deo non ad proprias naturas definitæ, ſed ad ipſius eſſe illimitationem eleuatæ: conſequens eſt, vt ſicut oẽs in vna ſimpliciſſima re formaliter adunantur, ita in illius ſimpliciſſima ratione formali indiſtinctæ formaliter ſint. Et ſicut ſapientia diuina non magis eſt ſapientia, q̃ bonitas & veritas, & ipſum eſſe diuinum & econtra: ita ratio formalis ipſius eſſe diuini nõ magis includit ipſum eſſe, quã ſapientiam & bonitatem. Si.n. adæquata diffinitio illius rei ſimpliciſſimæ, quæ Deus eſt daretur, in illa vnica rõne formali quicquid eſt Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celſitudinem diffiniti nõ adæquaret, vñ & ipſe Deus glorioſus, qui ſeipſum per modũ ſui intelligit, vnicam tantum rationem formalem format, Verbum ſcilicet.

¶ Poteſt ergo ſuper hæc arguere ſic, Quæcunq; formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipſius Dei, non diſtinguuntur formaliter ex natura rei: ſed perfectiones diuinæ ſecluſo omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata rõne formali ipſius: ergo, &c. Probatur minor, quia nõ magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quã perfectiones ſimpliciter in Deo: ſed illæ adunantur formaliter, vt ex ſe patet, & ab aduerſarijs conceditur: ergo, &c. Probatur maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

¶ Secundo principaliter pro prima propoſitione arguitur ſic, Oĩs actualis diſtinctio ex natura rei fundatur ſuper actuali oppoſitione ex natura rei, ſed inter perfectiones nulla eſt actualis oppoſitio ex natura rei, ergo. Maior hr̃ ex 10. Met. tex. cõ. 24. Minor pbatur inductione, q̃.n. ibi nõ ſit oppoſitio contradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo patet, q̃ vtriuſque oppõnis alterum membrum eſt formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas eſt. Nec ſufficit, quòd ſit ibi negatio fundamentaliter: quoniam diſtinctio actualiter exigit actualiter oppoſitionem: oppoſitio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppoſitione. Quòd autem non ſit oppoſitio inter eas contrariè, patet ex eo, quòd alterum contrariorum ſemper eſt defectiuum, 10. Metaphyſic. text. com. 16. Quòd verò non ſit oppoſitio relatiua inter illas, ex ſe manifeſtum eſt. Nec obſtat, quòd ex hoc ſequi videtur, quòd in Deo non ſint multæ perfectiones, ſed vna tantum, puta deitas: veriſſimum enim eſt, quòd Deus ipſe non eſt, niſi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in ſe multiplicatas & multiplicabiles in alijs perfectiones omnes.

¶ Ad euidentiam tam ſecundæ, quàm tertiæ propoſitionis, nota q̃ (vt in quadam q̃õne ſupra diximus) ſicut res illa ſimpliciſſima, quam Deum dicimus, eſt id, cui aſſimilantur omnes perfectiones ſimpliciter in proprijs naturis exiſtentes, ita eſt id, cui aſſimilantur oẽs conceptus formales earũ, cũm nihil aliud ſint, quam ipſæ perfectiones in eſſe intentionali. Ex hoc autem, q̃ Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectũ, neceſſe eſt Deum ipſum omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis ſecundũ earũ numerũ: ſicq; ne diſtinctionem in ſe rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus, ſeu rationibus formalibus dicat habere in ſe diſtinctionem rationis formalẽ actualiter, obiectiuè tamen, & propter pluralitatem conceptuum formaliũ, quibus obijcitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur, ſeu referri intelligitur ad pfectiones pdictas, tã in eſſe naturali q̃ in eſſe intẽtionali. Ex eo aũt q̃ in Deo, ſecluſo oĩ opere intellectus eſt, vnde cauſare & terminare poſſit conceptus prædictos, dicitur habere in ſe diſtinctionem rationis virtualiter, ſeu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipſe ex ſummitate ſuæ perfectione, cuius, ſicut nulla creatura eſt capax in eſſe naturali, ita nullus intellectus creatus in eſſe intẽtionali: quicunque.n. intellectus creatus (etiam videns Deum per eſſentiam) impotens eſt ad formandum conceptum vnũ diuinæ adæquatum perfectioni. Vnde pro ſecunda propoſitione arguere ſic, Oẽ habens in ſe, vnde cauſare & terminare, ac verificare obiectaliter poſſit diſtinctas rationes, ſeu cõceptiones formales, habet in ſe diſtinctionem rationis virtualiter, ſecluſo omni opere intellectus, Deus glorioſus eſt huiuſmodi: ergo. Pro tertia verò propoſitione argua ſic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in ſe actualiter diſtinctionem rationis: Deus eſt huiuſmodi: ergo. Hæc de tertio.

C. 1. q. 2. concl. 2.

QVO ad quartũ arguitur contra Scotũ tripliciter. Et primò ſic, Diſtinctio formalis ex natura rei ẽ maior diſtinctio diſtinctione reali: ergo pfectiones diuinæ nõ diſtinguunt̃ formaliter ex natura rei. Cõſequẽtia tenet: & antecedẽs pbatur ſic, Diſtinctio p intimiora eſt maior illa, quæ ſit p ea, q̃ ſunt extra intima rei: diſtinctio formalis ex natura rei eſt per maximè intima rei: diſtinctio autem realis per ea q̃ ſunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. ſen. di. 2. dicẽte q̃ diſtinctio formalis ex natura rei ſit p pdicata primi modi, quæ inſunt rei in primo ſigno: diſtinctio autẽ realis ſit per ea quæ inſunt poſt. Maior probatur, Diſtinctiu per aliqualiter intima eſt aliqualiter diſtinctio; diſtinctiu per magis

In ſolutione 1. q ibi propoſuit eius med.

magis intima eſt maior diſtinctio: ergo diſtinctio per maximè intima eſt maxima diſtinctio. Si.n.ſimpliciter ſequitur ad ſimpliciter, & magis ad magis, maximũ neceſſariò ſequitur ad maximũ.

¶ Secũdò arguitur ſic, Perfectiones diuinæ abſtractæ abſtractione perfectiſſima, ſunt formaliter infinitæ. Ergo ſunt idẽ formaliter ex natura rei. Antecedẽs eſt Scot.in 1.ſen.diſ.8.q.3. in reſponſione ad argũ principale. Conſequentia probatur, ſupponendo ſecundũ duplicem infinitatem (in reſponſione ad primum declaranda) dupliciter poſſe intelligi illud antecedens.ſ.de infinitate ſupra propriã rationẽ, & de infinitate infra entis latitudinẽ: tũc ſic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non, quia nullum prius includit formaliter ſuum poſterius: perfectio autem diuina, puta ſapientia, eſt prior infinitate illa, quia modus eius intrinſecus eſt, &c. Aut intelligitur de ſecũda infinitate, & tunc ſequitur intentum: quia ſi ſapientia diuina præciſè & formaliter ſumpta eſt, ita infinita, ꝙ ad nullã entis perfectionẽ ſimpliciter & formaliter terminata, oportet ꝙ infra ſuę rationis formalis ambitum omnem perfectionem ſimpliciter contineat, & ꝙ nullam à ratione ſua perfectionẽ formaliter excludat: & conſequenter, ꝙ à nulla formaliter diſtinguatur ex natura ſua: ſtatim.n.ꝙ ab alijs perfectionibus diſtingui ponitur, coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppoſitum antecedentis ſic intellecti, ponitur.n.talem & tantam entis perfectionem formaliter importare, ita quòd non omnem. Verbi grana, ponitur quòd ſapientia formaliter ex natura ſua eam perfectionem ponit, quam enti ſapientia addit, ita quòd nõ eam quam iuſtitia ſua bonitas enti addit, &c.

¶ Tertiò ſic, Perfectiones diuinæ diſtinguũtur formaliter ex natura rei, ergo inter eas eſt relatio realis. Tenet cõſequentia, quia diſtinctio illa cùm ſit relatio exiſtens in rerum natura neceſſe eſt quòd ſit realis, ſicut & quodlibet aliud exiſtens in rerum natura reale eſt, conſequens autem eſt contra Auicennam dicentem quòd eiuſdem ad ſeipſum non eſt relatio realis.

QVO ad quintũ pro reſponſione ad primũ & deſtructionẽ Scotici fundamẽti, nota, ꝙ aliquid eſſe infinitũ contingit dupliciter, Vno mõ ſecundũ propriã rationẽ: alio mõ, ſecundũ quod ens ſeu ſimpliciter. Illud eſt infinitũ ſecundũ propriã rõnẽ, quod nullis ſuæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet ſit ad talẽ entis gradũ definitũ, quod non oẽ eſſendi perfectionem hẽat. Illud uerò eſt infinitũ ſecundũ ꝙ ens ſeu ſimpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, ſed omnẽ hẽt perfectionem eſſendi. Exemplũ in quantitate molis. Quantitas ſi daretur infinita, eſſet ſecundum quantitatis rationem infinita: eſſet n. infinita quantitas, non tamen eſſet ſecundum eſſe infinita: eſſet namque ens finitum & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo ſi eſſet infinita intẽſiuè eſſet infinita ſecundum propriã rationẽ, eſſet.n. infinita albedo, tñ non eſſet infinitum ens, quia ad ſpeciem eſſet definita. Non parui autem refert quia quis infinitate dicat eſſe aliquid infinitum. Prima.n. infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra eius latitudinem ſunt, rationẽ rei formalẽ in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis. Secũda aũt infinitas attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo ſe extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc ut ipſa omnis ſit perfectio in ente poſſibilis: & nõ magis ſit ipſa quam quæcunque alia perfectio ſimpliciter, ac per hoc diſtinctionẽ & formalẽ limitationẽ, qua ab alijs formaliter ex natura rei abſolutè ſumpta diſtinguebatur, eam comitari nõ ſinit.

¶ Ad propoſitũ ergo deſcendendo dico, ꝙ licet ſapientiæ & ſapientiæ infinitæ prima infinitate ſit eadem omnino ratio formalis, tñ ſapientiæ infinitæ ſecunda infinitate eſt longè altior ratio formalis. Concludit.n. in ſua ratione formali omnẽ perfectionẽ ſimpliciter, & ſic cũ in Deo ſint perfectiones oẽs infinitate, oportet omnium unam eſſe ſimplicem rationem formalem.

Optime ſoluit Achilles Scoti.

¶ Ad argũ, ſub quacunque forma fiat, reſpondeatur, attendẽdo æquiuocationem infinitatis: quã vt dictum eſt, infinitas prima ẽ illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attenditur penes gradus pfectionales propriæ latitudinis rei, nõ aũt ſecũda. Vñ ſi perfectiones diuinæ nõ eſſent infinitæ niſi prima infinitate, argũ concluderet: quia habent ſecundam ante omnẽ actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obſtat, ꝙ forte infinitas prima cuiuſcunque perfectionis ſimpliciter inferat ſecundã. Sufficit.n.ꝙ ratione diſtinguantur, vt aliquid ſecunda fiat, quod nõ prima. Similiter non obſtat, ſi quis perfectiones cõmuniſſimas, puta bonitatem, & ſimiles, &c. vtranque infinitatem habere negaret: neſciens in eis imaginari primam: propterea qđ propria latitudine caret. Hoc.n. magis noſtro facit propoſito: quoniã ſi vtranq; infinitatẽ hẽt, ꝙ alibi diſcutiendũ eſt, diſtinctione ſup. dicta opus eſt. Si aũt ſecundã tantùm abſque diſtinctione aliqua negandum eſt eſſe, & eſſe infinitum habere omnino eandẽ rationem formalem: & ſic ruit totum Scoticum ædificium.

Ad 2.

¶ Ad ſecundum loquendo de diſtinctione actuali quacunq; negatur Minor. Et ad eius probationem dr negando oĩa aſſumpta. Sufficit.n. ad hoc, ꝙ aliqua diſtinguantur intellectione, vt intellectio eſt, & non natura, diſtinctio rationis fundamentaliter inter naturam & intellectionem. Vnde quando dicitur. Quicquid diſtinguitur intellectione, vt omnino indiſtincta eſt à natura, diſtinguitur etiam natura, diſtingue ly indiſtincta actualiter vel fundamentaliter. Et primo modo dic eſſe falſum, ſecundo modo verum: ſed tunc negatio Minorem ſubſumendam.ſ.ſed intellectio & natura ſunt indiſtinctè fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim diſtinctionem rationis fundamentaliter, vt declarauimus.

Ad 3.

¶ Ad tertium negatur Minor, licet.n. Deus intueatur perfectiones ſuas ab æterno diſtinctas, non tamen ab æterno diſtinctas actualiter: licet ponere diſtinctionem rationis actualiter cauſari per actum intellectus diuini, non ſit à Philoſophia alienum.

Ad 4.

¶ Ad quartũ negatur cõſequentia. Sufficit.n.ꝙ obiecta intellectus & voluntatis prædiſtinguantur fundamentaliter: nec eſt opus diſtinctione actuali ꝓ tunc, ſicut nec intellectus & uoluntas Dei pro tũc diſtinguuntur, niſi fundamẽtali diſtinctione rõnis.

Ad 5.

¶ Ad quintũ negatur conſequentia. Synonymitas.n.cũ ſit paſſio noĩum, non attẽditur penes identitatẽ rationis formalis rei ſecundũ ſe, ſed penes identitatẽ cõceptus formalis ſeu mẽtalis. voces.n ſunt notæ earũ quæ ſunt in anima paſſionũ: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuerſos conceptos, in nobis non ſunt ſynonyma. Ad probationem ergo dr, ꝙ licet ſignificent eãdem rem formaliter ſecundum ſe, & ſolum illã vt rem ſignificatam: tamen ſignificant etiam diſtinctè cõceptus mẽtales, vt rõnes ſignificandi, & hoc deſtruit ſynonymeitatem, ut dictum eſt.

Ad 6.

¶ Ad ſextũ dicitur, quod ex parte rei ſufficit ad omnia illa diſtinctio rationis uirtualiter, ſeu fundamentaliter cũ diſtinctione rationis actuali ex parte noſtri. Loquimur.n. ut cõcedimus, Formamus autem diſtinctos conceptus, quorum unus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quã alius non habet. Et ideo demonſtrationes prædicationeſq. formales & identitates facimus: negamuſq. de Deo ſub uno cõceptu quod affirmamus de ipſo ſub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, vt pñs, excelſa Dei humano more reſonãtes ſimpliciſſimã illam rationem formalem: omne quod in Deo eſt formaliter complectentem, non niſi particularibus conceptibus inſpicere tradereq. potentes, & non propter diſtinctionem, quæ ibi ſit ex natura rei.

Ad 7.

Aequalitas autẽ inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus nõ eſt niſi fundamẽtalis non exceſſus inter ſe, qui inter eas uirtualiter tantũ diſtinctas ſaluatur.

¶ Ad ſeptimum dr, ꝙ quia ante omnẽ actũ intellectus non inuenitur cõtradictio formaliter, ſed fundamẽtaliter tñ: quia alterũ contradictorium eſt formaliter negatio, quæ non eſt niſi per opus intellectus: ideo ſufficit pro tunc loqui diſtinctionẽ rõnis fundamẽtaliter, qđ cõcedimus: nec aliud exigit, vt patet per ſe.

Ad 8.

¶ Ad ultimum dr, quod emanationes diſtinguũtur & realiter & formaliter, & licet diſtinctionis formalis earũ fundamẽtũ ſit diſtinctio intellectus & uolũtatis, non tñ diſtinctionis realis earũ. non.n. ideo proceſſiones diuinæ diſtinguunt realiter, quia altera eſt ab intellectu, altera à volũtate: ſed quia hñt realẽ oppoſitionẽ relatiuam (vt Boetius tradit:) Falſum ergo aſſumitur, ꝙ.ſ. diſtinctio perfectionum diuinarum fundet diſtinctionẽ realẽ emanationem diuinarum. Ad fundandam autẽ diſtinctionem formalem inter eas ſufficit diſtinctio formalis fundamentalis inter intellectum & uoluntatem, ſicut etiam ipſæ proceſſiones diuinæ non diſtinguũtur formaliter ex natura rei, ſecluſa diſtinctione reali, ſed diſtinctione rõnis uirtualiter tñ ante omne opus intellectus. ita ꝙ abſque reali oppoſitione relatiua non magis diſtinguuntur ex natura rei quàm intellectus & uoluntas.

De Tr. c. 12.

Alia ſolutio breuis & optima

¶ Põt aũt breuius ad hoc & ſimilia argumenta dici, ꝙ in diuinis eſt ante omnẽ actũ intellectus diſtinctio formalis nõ formaliter, ſed uirtualiter.i. eminenter contenta hoc modo: quia quodlibet diuinũ propriã exequitur, ac ſi eſſet diſtinctũ formaliter ab alio. Intellectus.n. ita intelligit: & non volt: & voluntas ita uult, & nõ intelligit, ac ſi eſſet diſtinctio formalis formaliter inter intellectũ, & uoluntatẽ: & ſic de alijs. Fundatur aũt talis modus hñdi diſtinctionẽ formalẽ ſupra dictam eminentem unitatẽ formalẽ formaliter: & ſufficit ad omnia ſaluanda quæ per diſtinctionẽ formaliter ſaluſida inducũtur: quia illi eminẽter æquiualet.

Subſtãtiarũ intellectualiũ eſſe, diuerſum ẽ ab eſſẽtia, & nulla eis ẽ materia, & earum eſſe.

Secundo modo inuenitur eſſentia in ſubſtantijs creatis intellectualibus, in quibus eſt aliud eſſe, quàm eſſentia ipſorum, quamuis eſſentia ſit ſine materia, unde eſſe earum non eſt abſolutum, ſed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quidditas earum eſt abſoluta non recepta in aliqua materia. & ideo dicitur in libro de cauſis, quòd intelligentiæ ſunt finitæ ſuperius. & infinitæ inferius. Sunt enim finitæ quantum ad eſſe ſuum

Finitũ eſſe, eſſentia aũt infinita, & in quo ordine tñ ultima eſt numeraliter multiplicabilis.

quod à ſuperiori recipiunt non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas: & in talibus ſubſtantijs non inuenitur multitudo indiuiduorum in una ſpecie, ut dictum eſt, niſi anima humana propter corpus cui unitur.

¶In hac ſecunda parte capituli huius de eſſentiis ſubſtantiarum intellectualium creatarum, quę in ſecundo ordine collocantur quattuor propoſitiones colligit. Prima eſt, In ſubſtantiis intellectualibus creatis eſſe eſt aliud ab eſſentia. Secunda, In eis nõ inuenitur materia. Tertia, Eſſe earum eſt finitum: eſſentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis eſt numeraliter niſi ultima, anima ſcilicet humana. Prima & ſecunda (tanquam declaratis) omiſſis, tertiam explanat ratione & authoritate.

Actus finit potentiã, potentia finit actum.

AD RATIONIS Autem euidentiam eſt notandum, q actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur p actũ quem recipit, diuerſimodè tamen quod enim eſt in potentia, nõ eſt determinatum: ſed determinabile per actum ad quem eſt in potentia: cùm autem ipſum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus ſecundum eſſentiam ſuam receptibilis eſt in hoc uel illo: & conſequenter determinabilis ad hoc uel illud ſubiectum. Cùm uerò receptus eſt in hoc iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc uel illud. eſt enim ad hoc determinatus. Eſt ergo duplex finitas & duplex infinitas, altera ſcilicet ex parte actus: altera ex parte potentię. Sed infinitas ex parte potentię imperfectionem ſonat, cum ſit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autem actus perfectionem maximam dicit cum ſit per carentiam potentiæ actum finientis. In cuius ſignum formę ſecundum rem non receptę in aliquo longe perfectiores ſunt formis receptis, ut patet. Cùm ergo eſſe ſubſtantiarũ intellectualium ſit receptum in earum eſſentia conſequens eſt quòd ſit finitum eo modo, quo actus finitur per potentiam. Vñ & contractum & limitatum eſt ad genus ſui receptiui, naturę ſcilicet cuius eſt. Quia uerò eſſentia earum non eſt recepta in aliquo, cum ſit forma non recepta in materia: conſequens quoq; eſt, q ſit infinita infinitate ſe tenente ex parte actus: nõ eſt enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipſam recipiendis, ſicut ſunt formæ rerum materialium.

¶His prælibans formetur ratio ſic, Id cuius eſſe eſt receptũ, forma aũt irrecepta, habet eſſe finitum, eſſentiam autẽ infinitã: intelligentię ſunt huiuſmodi ergo. Et nota q in ratione hac ſermo eſt ſemper tam de finitate, quã de infinitate ſe tenente ex parte actus. Tali enim finitate eſſe intelligẽtiarum finitum eſt: & tali infinitate earum eſſentia eſt infinita. Si enim loqui uolumus de finitate ſe tenente eſt parte potentiæ, earũ eſſentia finita inuenitur, eo quòd potentia in eis eſt terminata per actum eſſendi.

¶Confirmatur autem hoc authoritate libri de Cauſis, ubi dicit, q intelligentiæ ſunt finitæ ſuperius & infinitæ inferius, quia eſſe earum, quod ſupremum in eis eſt receptũ: eſſentia uerò, qd infimum eſt, non eſt recepta: & quia eſſentia earum ut reſpicit id, quod eſt ſupra ſe formaliter ipſum ſcilicet actũ eſſendi, & finita, recipiendo ipſum ut autem reſpicit id quod eſt infra ſe, materiam ſcilicet eſt infinita, utdote non recepta in ipſa, &c.

ADVERTE Hoc ad multorũ ſupradictorũ intelligentiam, & ut euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quòd ſi eſſe ideo eſt infinitum ſimpliciter, ut ſupra diximus, quia in nullo receptum eſt, cum eſſentia tam ſubſtantiarum immaterialium, quam compoſitarũ in nullo penitus recepta ſit, erit infinita ſimpliciter, quod eſt ridiculum. unde ex irreceptione infinitatem arguere, ualde leue uidetur.

¶Scito igitur poſitionẽ hãc fundari ſup hac propoſitione, Omnis res ſcdm ſuũ ordinẽ receptibilis in alio realiter irrecepta eſt infinita infinitate oppoſita finitati: quã res ſui ordinis recepta contrahit. Dixi ſecũdũ ſuũ ordinẽ receptibilis in alio pp cõpoſita & materiã, quæ in tota ſua latitudine irreceptibilia ſunt. Dixi, eſt infinita infinitate oppoſita, &c. quia ſicut nõ quodlibet receptibile eſt in quolibet, ſed quilibet actus hẽt propriũ receptiuũ (ut hr in ſecundo de Anima textu Com. 24. & 26) ita non ex qualibet receptione ſequitur qualibet finita: ſed determinata ex determinata, & per oppoſitum ex tali irreceptione talis infinitas oppoſita ſ. finitati: quã (ſi recepta eſſet) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cũ ſit receptibilis in ſubiecto ſi ponat irrecepta erit infinita, nõ quacũq; infinitate, ſed ea, q opponitur finitati, quã in ſubiecto hẽt in propoſito ergo tã eſſe q forma ſcdm ſuũ ordinem receptibilis rõnẽ hẽt (neutri enim recipi repugnat) ſed in alio & alio receptiuo receptiuũ enim propriũ ipſius eſſe, eſt quidditas ſeu ſuppoſitũ, formæ uerò eſt materia. Et iõ ſicut alterius rõnis eſt receptio formæ in materia à receptione eſſe in eſſentia, & ut ſupra oſtendimus: ita alterius rõnis eſt finitas formæ p materiã à finitate eſſe p eſſentiã: licet cõueniãt in hoc, q utraq; eſt p modũ, quo act⁹ finit p potẽtiã: & ſimiliter diuerſarũ rõnũ oportet eẽ infinitatẽ, quã forma ſortit ex hoc qd eſt irrecepta in materia: & infinitatẽ, quã eſſe ſortitur ex hoc, q in quidditate nulla eſt receptũ. Forma nãq; ex hoc, q recepta in materia infra ipſam clauditur, amplitudinem ſuã, qua ad hoc uel illud particulare eſt indefinita, amittit. & ideo ex hoc, q ſeparata à materia eſt, nõ aliter eſt infinita, niſi quia ad nullius materiæ capacitatẽ coarctata, eius terminis caret. Eſſe autem, quia ex hoc, qd recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & ſpeciẽ coarctatur, ſi irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitum erit: & conſequenter cuiuslibet generis terminis carens ſimpliciter infinitũ.

¶Habes ergo dubii ſolutionem ex hoc, q non dicimus, omne irreceptum infinitum: ſed rem ſecundum ordine receptibilem irreceptam: & ex hoc, quòd non dicimus, omnem rem ſecundũ ſuum ordinem receptibilem irreceptam eſſe eodem modo infinitum, ſed diuerſimodè. Ex primo enim patet, quòd ſubſtantia compoſita nullam infinitatẽ ex ſua irreceptione habet. Ex ſecũdo uerò, quòd eſſentia intelligẽtiæ quæ clauditur in ordine formæ, cum ſit pura forma ſeparata à materia, & non ſit ipſum eſſe ex ſua irreceptione in materia eſt infinita: ſed non ſimpliciter, &c. & q eſſe diuinum quod ſub ipſius eſſe ordine cõcluditur ex ſua irreceptione in qdditate ſeu eſſentia ẽ infinitũ ſimpliciter.

HAPES & hinc unde Scotiſtarum & Scoti eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo Sententiarum di. 2. q. 2. ubi ab eis imponitur S. Th. ratio ultimò ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ eſt talis Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non eſt nata eſſe in materia eſt infinita. Iã enim noſti qualem infinitatem ratio hic concludat, & qd infinitas Dei alteriores negat terminos, ſecundum S. Thomam.

¶Vnde aduertas triplex ibi peccatum. Primũ eſt, q ratio pdicta ad cõcludẽdã infinitatem ſimpliciter aſſumpta à nobis dicitur cùm apud nos non concludat niſi infinitatẽ ſecundum qd. Secundum eſt, q ratio prædicta ſecundum fallaciã cõſequẽtis ſophiſma aſſeritur, quia forma prius natura eſt finita in ſe, quã finiatur per materiã: ſicut illud tertii Phyſ. corpus finitur ad aliud corpus: ergo ſi nõ eſt finitum ad aliud corpus, eſt infinitum. Manifeſtè enim patet error: quia cum dicitur, Forma finitur p materiam, ly per, denotat cauſam præciſam finitatis ſecundum qd ſupradictæ: non enim forma ſecundũ ſe eſt tali modo finita: cũ ſecundum ſe ſit indeterminata ad hanc uel illam materiam: & iõ bene ſequitur: ergo forma, quæ non eſt nata recipi in materia, eſt infinita ſecundũ quid. Si enim affirmatio eſt cã præciſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis, nõ eſt autẽ talis proceſſus tertij Phyſ. quia corpus non finitur per aliud corpus cauſaliter & precisè. Tertium eſt, quod inficiari conantur aliud ſupradictum, ſ. q eſſentia intelligentiæ eſt finita ſuperius per ſuum eſſe Cõtra, inquit, eſſe eſt poſterius eſſentia, & accidẽs eius apud nos: ergo eſſentia intelligẽtiæ in primo ſigno naturæ uidetur infinita intenſiuè: & cõſequenter nõ finibilis p eſſe in ſecundo ſigno.

T.c.32.

¶Ad hoc quidem dicitur, q licet eſſe ſit poſterius eſſẽtia ordine generationis & accidens eius, id eſt extra cõceptũ formalẽ: tamẽ eſſentia in illo priori eſt finita ſimpliciter, & per hoc q eſt receptiua ipſius eſſe, & nõ eſt ipſum ſuum eſſe, &c. ſicut enim p hoc q eſſentia eſt ipſũ eſſe, eſt infinita ſimpliciter, (ut patet in Deo ex dictis) ita p hoc q eſſẽtia nõ eſt ſuũ eſſe, nõ eſt infinita ſimpliciter, iuxta maximã illam, Si affirmatio eſt cã affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori eſſentia intelligentiæ eſt fundamẽtaliter receptibilis ipſius eſſe, & ab hoc abſtrahi nõ poteſt, licet nõ in oĩ priori habeat illud: ſequit, q ſit ſimpliciter finita per ſuũ eſſe, i. p hoc nõ eſt ſuũ eſſe, ſed illa actuabilis, uel actuata eſt, &c. Sic. n. intelligit, cũ dr q eſſentia intelligentiæ finitur p ſuũ eſſe.

1. Poſt. T. c. 30.

Quarta propoſitio quo ad primã partẽ ſuperius diſcuſſa relinquat. Quo ad ſecũdã uerò, q. ſ. aĩa intellectiua. q eſt ultima inter ſubas intellectuales, ſit multiplicata numeraliter, eget magna cõſideratione. In textu ãt aſſignatur pro cã huius unio ad corpus: oĩs enim forma ſic unita corpori, q dat ei eſſe formaliter neceſſariò multiplicat ſcdm multiplicationẽ illius: alioquin plura corpora haberent idẽ eſſe in numero: ab uno. n. forma non puenit niſi unũ numero eſſe ſubale, & meritò ex unione ad corp⁹ aĩa multiplicari numeraliter dr: quia diſtinctio numeraliter, cũ nõ ſit formalis, oportet q ſit ſcdm quãtitatẽ) ut ſupra declaratũ fuit ſcdm quãtitatẽ ãt eſſe non poſſet talis diſtinctio in anima, ſi forma non eſſet rei quantæ (ut intelligentiæ oſtendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendã pluralitatem numeralem animarũ eſt coniunctio ipſius animæ ad corpus numeraliter multiplicatũ.

C. 3. q. 5.
c. 5. q. 9.

Aĩę humanę cã & occaſio multiplicationis ad corporum multiplicationẽ pmanent deſtructis corporibus.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occaſionaliter dependeat, quantum ad ſui inchoationem: quia non acquiritur ſibi eſſe indiuiduatum, niſi in corpore cuius eſt actus: non tamen oportet, ut deſtructo corpore indiuiduatio pereat. quia cum habeat eſſe abſolutum, ex quo acquiſitum eſt ſibi eſſe indiuiduatum, ex hoc quòd facta eſt forma huius corporis illud eſſe ſemper remanet indiuiduatum, & ideo dicit Auicenna, quod

inds

indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad ſui principium, ſed non quantum ad ſuũ finem.

¶ Hic obiectio quædam contra quartam propoſitionem excluditur, quæ talis eſt. Forma multiplicata ad multiplicationẽ corporis deſtructis corporibus, nõ remanet in ſua multitudine: anima humana eſt multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non põt remanere multæ aĩæ humanę deſtructis corporibus &c. Proceſſus bonus, concluſio autem falſa eſt: ergo altera præmiſſarũ, nõ Maior, ut probat: ergo minor, quæ fuit quarta propoſitio. Maior probatur ex eo, ꝙ remota cauſa remouet effect⁹. Si ergo cauſa multitudinis animarum eſt ipſa multitudo corporũ, remota multitudine corporũ remouebitur & multitudo animarum. Excluditur aũt hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificati ad plurificationem corporũ: ſcilicet cum dependentia à materia, & ſine dependẽtia ab illa: & primę quidem deſtruuntur, deſtructis corporibus, ſecundæ uerò remanent, eo quòd non niſi occaſionaliter eorum indiuiduatio à corporibus eſt: de harum autẽ numero eſt anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primò, ꝙ idem eſt iudicium de eſſe & unitate & multitudine rei, quo ad dependentiam & independentiam: ita ſcilicet ꝙ cuius eſſe à materia nõ dependet, nec eius unitas nec multitudo à materia dependet. Cuius autem eſſe à materia dependet, tam unitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens eſt, unum enim & multę entis paſſiones ſunt.

2. de gen. animaliũ c. 3. NOTA ſecundò, quòd formæ ſunt in triplici differẽtia. Quædam fiunt in materia & educuntur de potentia materiæ, ut formæ materiales. Quædam fiunt in materia, ſed non educuntur de potentia materiæ: ut anima intellectiua, quæ uenit de foris. Quædam nec fiunt à materia, nec educuntur de potentia materiæ ut formæ ſeparatæ à materia, intelligentiæ, ſ. Non poteſt autem dari quartum genus earum quę educantur de potentia materiæ, & non fiant in materia: quia implicat, ut de ſe patet.

Ca. 5. q. 1. ſ. conueniũt inter ſe. ¶ Et illæ quidẽ, quæ nec educuntur de potẽtia materiæ nec fiũt in ea, omnino independentes & ſeparatæ ſunt à materia, & immultiplicabiles numeraliter, ut ſuprà ꝓbatũ fuit. Primæ uerò & ſecundæ, quia conueniunt in hoc, ꝙ fiunt in materia, habent & hoc cõe, ꝙ oportet utraſq; eſſe coaptatas & proportionatas ſuis receptiuis materiis, in quibus fiunt: proprios enim actus oportet in propriis fieri materiis, ut dicitur 2. de Anima, tex. com. 24. & 26. Forma nanq; Leonis debet eſſe commenſurata corpori Leonino, ita ꝙ non equino: & huius Leonis forma oportet ꝙ ſit commenſurata huic corpori Leonino, ita quòd nõ illi, &c. Et ex hoc conſequenter conueniunt ita in hoc, ꝙ utraſque oportet ſimul multiplicari in propriis corporibus. Quæcunq; enim oportet eſſe inuicem coaptata & proportionata ſimul recipiunt multitudinem & unitatem, ut patet in diſcurrẽdo: in ſingulis ſemper enim multiplicationem formarum in una ſpecie comitat multiplicatio corporũ in illamet ſpecie, & ecõuerſo: aliter uel una forma eſſet in diuerſis materiis, uel diuerſę materiæ ſub una forma quorũ utrunq; eſt impoſſibile. Ex eo uerò, ꝙ primæ formæ educuntur de potentia materiæ, & non ſecundæ, differunt inter ſe in hoc, ꝙ primæ habẽt eſſe dependens à materia, ſicut à cã materiali earum eſſe cauſante & ſuſtentante. Secundæ autem habẽt

Differunt à materia eſſe excedens totam materiæ capacitatem & independẽt ab ea, utpote non cauſatæ ex illa. Et ex hoc conſequenter differunt ſecundo, ꝙ primarum tã unitas, quã multitudo à materia dependens eſt ſicut & eſſe: & ideo ſic & deſtructis corporibus ipſæ deſtruuntur: ita unitas & pluralitas earum. Secundarum uerò tam unitas, quàm multitudo independens eſt à materia, ſicut & eſſe & ĩõ ſicut deſtructis corporibus earum eſſe remanet, ita unitas & pluralitas. Et hoc eſt quod hic intendit S. Th. dicẽs diuiduationem animę, ideſt unitatem eius. Et ſimiliter intelligendum eſt de pluralitate occaſionaliter ex corpore dependere. Dependet enĩ hoc modo: quia fit in corpore, non autem ita, ꝙ educatur de potentia corporalis materiæ: & hoc eſt quod ſubdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cũ habeat eſſe abſolutum, idest independens à corpore, corrupto corpore, abſq; illo remanere poteſt. & ideo Auic. dicit indiuiduationem aĩæ ex corpore in ſui initio dependere non autem in fine, quia ſcilicet nõ fit niſi in corpore. Poteſt autem eſſe de facto & poſt mortem ſine corpore, & ſic ſoluta eſt obiectio facta, quia maior eſt falſa de ſecundo ordine formarum, qualis eſt anima humana.

¶ Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non eſt propriè cauſa, ſed occaſio & non niſi in fieri multitudinis animarum: ceſſante autem cauſa in fieri, non ceſſat effectus quo ad eſſe.

QVÆSTIO XIII.

De indiuiduatione aĩę intellectiuę. HIC circa indiuiduationem animæ intellectiuę, per quod ſc. licet indiuiduetur, dubitatur. In hac quæſtione facienda ſunt tria. Primò recitabitur opinio Scoti. Secundò declarabitur opinio S. Tho. Tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitum.

QVO ad primum, Sco. in ſecundo ſen. di. 3. quæſtio. ulti. & in quol. q. 2. ſequẽs poſitionem ſuam de hæcceitatibus, tenet animam ſuam propria hæcceitate indiuiduari: arguitq; ſic cõtra S. Tho. Eo primo, quo aliquid eſt in actu extra cauſam & intellectũ eo primo eſt hoc: ſed anima ſicut & quælibet entitas præcipue abſoluta ſeipſa primò eſt in actu extra cauſam & intellectum, ergo anima ſeipſa primò eſt hęc. Maior probatur: quia uniuerſalitas ſiue eſſe non hoc non conuenit rei niſi in intellectu. Minor patet ex eo quòd res ſeipſa primo recedit à non eſſe.

¶ 2 Præterea, Omnis diſtinctio formalis ſeu non per materiã eſt ſpecifica per te: animæ intellectiuæ diſtinguunt formaliter, ſeu non per materiã. ergo diſtinguuntur ſpecificè. concluſio eſt falſa, ergo altera pręmiſſa: nõ Minor, qa animæ intellectiuæ ſeparatę carẽt materia. ergo Maior: quæ eſt fundamentum poſitionis tuæ. Quòd ſi dicas, ꝙ animæ hñt inclinationẽ ad diuerſa corpora, & per has diſtinguũtur: contra, Anima prius natura eſt termin⁹ creationis, qui ut talis formaliter eſt hoc, quã uniatur materię. ergo prius natura anima eſt hæc, quam uniat materiæ. ergo anima indiuiduatur & non per unionem ad corpus. Antecedẽs probatur ſic, prius eſt quod poteſt eſſe ſine alio, & aliud non ſine illo ex 5. Meta. tex. com. 16. ſed aĩa non ſolum ſecundum eſſentiã, ſed etiã ſecundum exiſtentiam poteſt eſſe ſine unione ad materiam, nõ aũt abſq; hoc ſit terminus creationis & hic ergo anima eſt prius natura terminus creationis & hæc, q̃ ſit in materia.

¶ Si dicatur quòd anima non eſt hæc per actualẽ unionẽ ſeu exiſtẽtiã in materia, ſed per aptitudinem eſſendi in illa: cõtra, Hoc non euadit difficultatẽ, quia natura abſoluta eſt prius natura ipſa ſua aptitudine, qa enim anima eſt hæc: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc & illi repugnat, &c. ut arguatur ſic, Qđ cõuenit uni, & repugnat alteri eiuſdem ſpeciei, non cõuenit per te huic, ſecũdũ id quod commune eſt iſtis: uel ſaltem præexigit aotum neceſſario diſtinctionem huius ab illo, ſed hęc aptitudo conuenit huic animæ, & repugnat illi ergo neceſſario præexigit diſtinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

¶ Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquẽdo, nõ eſt ad ſe, hæc eſt ratio entis in actu; ergo nõ poteſt eſſe indiuiduationũ principium animæ. antecedent probatur pro prima parte: qa ſi eſſet ad ſe, poſſet intelligi non ad aliud, ut ad terminum, qđ eſt falſum. Pro ſecunda quoq; parte probatur, quia quod neceſſariò exigit aliquid non exiſtẽs, ipſum eſt nõ exiſtẽs in actu: aptitudo autem eſt ad terminum non exiſtentem: ergo eius rõ nõ eſt ratio entis in actu. Conſequentia patet, quia diſtinctio relatiua pta ſupponit diſtinctionẽ abſolutam: quia enim anima eſt hęc, ideo habet hanc aptitudinem, & non econtra. & quia hæc aĩa eſt ſingularis ſingularitate actuali ſiue in actu, non eſt hæc aptitudine ad hoc corpus. Hæc ſunt quæ iſti in hac referunt.

NOS aũt peripatetica fundamenta ſequentes animã indiuiduari cõmenſuratione ſubſtãtiali ad hoc corpus dicimus, & hãc animã, & illã diſtingui cõmenſurationibus ſuis ad hoc & illud corpus: probationes aũt huius ſupra adductę fuerunt cũ deductũ fuit diſtinctionẽ numeralẽ non niſi à quãtitate originari poſſe. Vñ nũc ſufficiet declarare quõ ſit hoc quod dicimus, Cõmẽſuratio dupliciter ſum. Vno mõ pro relatione cõmenſurationis: alio mõ pro ipſa ſubſtãtiali coaptatione rei. primo mõ cõmẽſuratio eſt res reſpectiua eſſentialiter: & ĩ genere relationis: ſecũdo mõ eſt res abſoluta, & de prædicamento rei commẽſuratæ: eſt enim idẽ eſſentialiter quod ipſa, ſed differens ab ipſa ſola ratione, & ſimiliter dico de inclinatione, aptitudine, coaptatione, ſigillatione, & ſimilibus, quæ ad exprimendum propoſitum aſſumũtur. c. 3. q. 5. c. 5. q. 9. quõ cõmẽſuratio indiuiduet animã intellectiuã.

¶ Abſolutũ quoq; pro nũc ſumitur dupliciter. Vno mõ à termino, & ſic dicimus ſubſtãtiã, quantitatẽ & qualitatẽ eſſe entia abſoluta. Alio modo à receptiuo ſeu ſubiectu: & ſic nullũ prædicamentorum accidentium eſt abſolutũ: ſunt enim eſſentialiter ſe ceptibilia in ſubſtantia. Cum ergo dicitur, ꝙ animæ ſuis cõmenſurationibus indiuiduãtur, intelligendũ eſt cõmenſurationibus ſubſtãtialib. q̃ ſunt res abſolutæ à terminis, & ſi nõ receptiuis, & nõ cõmenſurationibus, quæ ſunt relationes, &c. Sicut nãq; de eſſentia animæ in cõi eſt, ꝙ eſſentialiter ſit proportionata corpori phyſico organico, quod in eius diffinitione ponitur: ita de eſſentia animę humanę eſt, cõmenſurari corpori humano: eſt nãque ita perfectiua corporis humani, ꝙ nõ bouini: ſic quoq; de eſſentia huius aĩæ eſt cõmenſuratio ad hoc corpus: & ſic cõmenſuratio ad corpus humanũ nõ ſequit aĩam iã humanã, ſed cõſtituit ipſam humanã: in hoc enim primò differt anima hoĩs ab anima Bouis: quia illa eſt ꝓprius actus corporis humani, iſta uerò bouini. Cõſtat aũt, ꝙ idẽ eſt eſſe actũ ꝓpriũ corporis humani & eſſe ſubſtãtialẽ ſubſtantialiter cõmenſuratã perfectionẽ eius. Ita ſubſtãtialis cõmenſuratio hui⁹ animæ ad hoc corpus nõ ſequit animã hãc, ſed cõſtituit ipſã hãc, eſt n. hæc anima ſubſtãtialiter proprius actus huius corporis, & hæc anima ab illa primò differt: quia illa eſt ꝓprius actus hui⁹ corporis, illa uerò ꝓprius actus alterius, & hoc eſt qđ S. Th. in 2. cõtra Gen. c. 83. tradit, & in quęſt. de anima, & ubicunq; de hac re loquitur, eſt autem conue-

niens

niens propoſitio iſta principus Ariſt. docet enim in primo li. de Partibus animalium, quòd propriæ differentiæ alicuius diuiſi debét eſſe per ſe diſtinguentes illud in eo quòd tale, uerbi gratia, propriæ dñæ aĩalis nõ debent eſſe albũ & nigrum, quæ non diuidunt animal in eo, quòd animal. Stat enim idẽtitas animalis cũ illarũ diuerſitate: nec debet eſſe nauigatiuũ & uolatiuũ: quia nõ diuerſificat hæc per ſe naturã ſenſitiuã, ſed debent eſſe tale ſenſitiuum: uel tale animal enim in eo, quòd animal, cũ ſenſitiuo cõſtet, nõ diuerſificat per ſe niſi per dñas ſentiendi. Vnde cum anima in eo quòd talis eſſentialiter ſit actus corporis phyſici alias philoſophia proprijs differẽtijs diuiditur per hoc, quòd actus talis corporis uel talis: & iterũ actus talis corporis, puta humani propterea dñis diuidi (materialibus tñ) pro hoc quod eſt huius corporis uel illius. Indiuiduantur ergo ipſæ animæ cõmenſurationibus ſubſtantialibus nõ abſolutis receptiuis: ſicut & ipſæ aĩæ eſſentialiter ſunt non abſolutè a perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et nõ cõſiderare hoc, eſt cã erroris eorũ, qui de oĩbus uolunt eodẽ modo iudicare (ut ſunt Scotiſtæ) quibus dum non cõſiderant proprias rerum naturas, & res ſuis cõceptibus adæquare uolũt, accidit ut de omnium indiuiduatione eandem proferant ſententiam, & iſto eorũ numero ſint, de quibus dr ſecundo Cęli tex. com. 80. quòd quærunt uſque quo non habeant contradicere ſibi ipſis.

HIS Visis ad ſolutionem argumentorum procedendum eſt.

¶ Ad primum dicitur, quòd falſa eſt Maior, licet enim quælibet res poſita extra intellectum & cauſam ſit hæc: nõ tñ eodem primò eſt, & hæc. Eſt enim ipſo eſſe primò. Hæc autem hæcceitate primò: multa enim inſeparabiliter ſeſe comitantur, quæ non eodẽ principio habẽtur primò: ſicut quodlibet ens aliud à Deo extra intellectum & cauſam eſt, & eſt dependens, non tamen eodem primo eſt & dependet. Minor quoq; eſt falſa: res enim non ſeipſa primò, ſed per exiſtentiam actualem diſtinctam realiter à ſe extra nihil ponitur, ut ſupra declaratum fuit, &c.

¶ Ad ſecũdũ negatur Minor. Duæ enim animæ humanæ ſeparatæ nõ diſtinguuntur formaliter, ſeu per materiã licet ſint puræ formæ à materia abſtractæ. Aliud enim eſt dicere, oĩs diſtinctio formalis eſt ſpecifica: aliud omnis diſtinctio formarum. diſtinctio enim formalis, cũ ſit illa, quæ ex principijs diſſinitiuis cõſtat, ſpecifica eſt. Quæcunq; enim hñt diuerſas diſſinitiones ſpecie differũt, cũ ſaltẽ dñas ultimas habeãt ſi eaſdẽ, quarũ diuerſitas ſufficit ad diuerſitatẽ ſpecificã: ſed talis non eſt inter animã Socratis & Platonis: hñt ſiquidẽ eandẽ diffinitionẽ. Diſtinctio aũt formarũ cũ ſit, ubicunq; inter formas diuiſio accidat in duab. animabus ſeparat, idelt, inuenitur ex hoc quòd diuerſis corporibus coaptatæ ſunt. Vnde non eſt ſimilis ratio de eis & de alijs ſubſtãtijs ſeparatis, quæ corporibus unibiles non ſunt. Et ſic reſponſio ibi data eſt bona ſi ſane intelligatur modo. ſ. expoſito quod aĩæ inclinationibus ſubſtantialibus ad diuerſa diſtinguuntur.

¶ Ad id quod primò obijcitur, contradicitur quòd nõ cõcludit intẽtũ. Cõcludit enim ergo anima prius natura eſt hæc quã hãat actualẽ unionẽ ad corpus: cũ debeat cõcludere, ergo anima prius natura eſt hæc quam ſit coaptata, ſeu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animã indiuiduari formaliter per actualem unionem ad corpus, ſed per coaptationẽ ſubſtantialem ad hoc corpus, quã prius natura debere animam quã ipſam actualẽ unionem, patet ex eo quòd omnia hic per ſe terminãt creationẽ, & non anima hoc exiſtens: & ex eo quòd ineſſe præſupponit eſſe: eſſe at particulari tam immediatior eſt, quã ineſſe. Vnde reſponſio ibi recitata eſt bona, cum grano tñ ſalis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinẽ ſubſtantialem, ſeu commenſurationẽ formaliter: per unionem uerò actualem ad corpus cõditionaliter, id eſt tanquam per cõditionem ſine qua nõ: & quia prius natura ineſt rei ratio formalis quam conditio, ſine qua nõ, ideo, &c.

¶ Ad argumẽtũ cõtra hoc patet reſpõſio ex dictis: aſſumit enim hoc falſum. ſ. quòd natura huius animę ſit prior aptitudine ſua ſubſtantiali. Vnde maior argumenti ibi formati pro ſecunda parte diſiunctiua eſt falſa. i. quòd quodlibet conueniens uni & repugnãs alteri eiuſdẽ ſpeciei præexigat diſtinctionẽ ipſorũ. Stat enim quòd non præexigat, ſed faciat diſtinctionẽ ipſorũ, ſicut quod conuenit uni ſpeciei & repugnat alteri eiuſdẽ generis, non opus eſt, quòd præexigat illarum ſpecierũ diſtinctionẽ, ſed ſtat quod faciat earũ diſtinctionẽ. Verbi gratia, rõnale cõuenit homini, & repugnat Leoni, & irrationale conuenit Leoni, & repugnat homini & tñ rationale & irrationale non præexigunt diſtinctionem hominis & Leonis, ſed faciũt. Vnde ſubiũmas ſub illa Maiore. Sed hęcceitas animæ Socratis conuenit ſibi, & repugnat animæ Plat. ergo hæcceitates ſupponunt ipſas diſtinctas. & ſic ſuadebis Scotum argumẽti ſui. ¶ Ad cõfirmationẽ, cũ dr, Ratio aptitudinis non eſt ad ſe dico, quòd rõ aptitudinis ſubſtantialis, de qua loquimur, eſt ad illud, ſed nõ ut ad terminũ, ſed ut receptiuũ. Probatio aũt contra hoc nihil facit: cõcedendo enim quòd põs intelligi nõ ad aliud, ut ad terminũ: nõ aũt non ad aliud ut receptiuũ, ſicut quantitas & qualitas abſolutè ſunt à termino, & non à ſubiecto.

¶ Ad id quod ſecundo loco in antecedente ponitur. ſ. quòd rõ aptitudinis non eſt ratio entis in actu, dico primò, quod falſum eſt. Aptitudo enim ad ridendum. ſ. riſibilitas habet rationem entis in actu primo, licet potentiã ad actũ ſecundũ. Probationis uerò utraque propoſitio eſt falſa: & Maior quidem. ſ. quòd neceſſariò exigit aliquid non exiſtens. ipſum eſt non exiſtens in actu: quælibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem ſuam non exiſtere: & tamen ipſa exiſtẽs in actu. Minor uerò. quia aptitudo ſubſtantialis animæ ad corpus non excludit corpus ſed compoſitum ex contrarijs eſt: quæ facit aptitudinem animæ eſſe abſque actuali unione.

¶ Dico ſecũdò quòd æquiuocamus de aptitudine. Aptitudo enim iſta quã in aĩa intelligimus, nõ eſt niſi cõmenſuratio, ſeu ſubſtantialis ſigillatio ipſius animę ad hoc corpus: quã cõſtat eſſe i actu, & dum eſt corpori unita & dũ eſt ſeparata ab eo, ſicut in exẽplo ſupra poſito de cera liquet. Argumentũ aũt procedit, acſi aptitudo iſta eſſet quid potentiale expectãs aliquid quod reducat ipſam in actu, &c. Ad conſequentiam patet quid dicendũ ſit, quia nõ eſt talis diſtinctio relatiua, ſed abſoluta relatiuè ad receptum, &c.

Et quia in iſtis ſubſtantijs qdditas nõ eſt idem quod eſſe ideo ſunt ordinabiles in pdicamẽto, & pp hoc inueniuntur in eis gen' ſpecies, & dña, quãuis earũ dñę propriæ nobis occultæ ſunt. In reb. enim ſenſibilib. & ipſæ dñæ eſſentiales nobis ignotę ſũt: unde ſignificantur per dñas accidentales, quæ ex eſſentialibus oriuntur: ſicut cã ſignãtur per ſuũ effectum ſicut bipes ponitur dña hominis. Accidentia aũt propria ſubſtantiarum immaterialium nobis ignota ſunt. unde differentiæ earum nec per ſe, nec per accidentales differentias nobis ſignificari poſſunt.

Intelligen gẽnæ ſunt in prędicamento qq illarũ dñę lateant.

¶ In hac tertia parte capituli huius declaratur S. Thom. quo quidditates ſubſtantiarũ ſeparatarum ſe habeãt ad intentiones logicas. ſ. genus, ſpeciem, & differentiã, &c. quatuor notatis ſe abſoluit excludendo poſt duas obiectiones. Proponit ergo primò concluſionem talem, Intelligentiæ ſunt in prædicamento: pbãt que eam ſic. Omne id, in quo differt ab eſſentia, eſt in prædicamento, intelligentiæ ſunt huiuſmodi, ergo, &c. Minor ſupra probata eſt: Maior uero probari poteſt ſic, Omne habens eſſe limitatum, eſt in genere, ſi enim limitatum eſſe haber, ad aliquod gen' definitum eſt. Quod enim ad nullum genus definitum eſt ac per ſe ſubſiſtit, unde, aut quomodo eſſe limitatum habet? omne aũt ens, in quo eſſe diſtinguitur à ſua eſſentia, hẽt eſſe limitatum, ut ſupra declaratum fuit ergo omne tale eſt in prædicamento. Ex quo corrllariè cõcluditur, quòd habent genus, ſpeciem, & differentiã. Addit aũt quòd ſuis occultæ ſint nobis earũ differẽtiæ: & ut reſpõderet dubitationi, qua quis dicere poſſet, Quomodo ſcis in eis eſſe differẽtias, ſi illas ignoramus? ſtat enim ſcire de eis quæſtionẽ an eſt, & ignorare qſtionẽ quid eſt: nouimus inquã differẽtiã eſſe in illis, ſed quæ ſint illę, latet: latẽt aũt intelligentiarũ differentiæ ſecũdum ſe: quia cõe eſt omnibus ſubſtãnis habere occultas differẽtias pprias ſecũdum ſe: & in hoc cõueniũt cũ ſubſtantijs inferioribus: latẽt ſecũdum accidẽtales proprietates, quæ ſunt earũ paſſiones, quia excedunt facultatẽ naturalẽ intellectus humani, qui ſe habet ad manifeſtiſſima in natura ſicut oculos noctuæ ad lumẽ Solis. & in hoc differunt à ſenſibilibus ſubſtantijs, quarum propriæ differẽtię notibus ſuarum proprietatum ſignificantur: ſicut cauſę notionibus ſuorum effectuũ: unde omnino immanifeſtę ſunt nobis intelligentiarum differentię quoad quid ſunt, &c.

QVÆSTIO XIIII.

Num intelligentiæ ſint a nobis quidditatiuè cognoſcibiles in hac uita.

CIRCA hanc particulã dubitatur, an intelligentię ſint à nobis quidditatiuè cognoſcibiles in hac uita, &c.

¶ In hac q. ſeptem agenda ſunt, primò declarabitur titulum & intentionem quæſtionis. Secundò adducetur opinio Auer. Tertio impugnabitur. Quartò reſpondebitur ſuis rationibus. Quintò declarabitur opinio S. Th. Sextò aducẽtur rationes Ioannis de Ganda uo contra S. Th. Septimò eis ſatisfiet, &c.

QVOD ad primũ nota quòd aliud eſt cognoſcere quidditatem, ſeu cognitio quidditatis, & aliud eſt cognitio qdditatiua, ſeu cognoſcere quidditatiuè. Cognoſcit enim Leonis quidditatẽ quicunq; nouit aliquid eius prædicatũ eſſentiale. Cognoſcit aũt quidditatiuè nõ niſi ille, qui omnia pdicata quidditatiua uſq; ad ultimã differentiã nouit, &c. Cũ ãt cognoſcamus intelligẽtias eſſe ſubſtantias, & eſſe intellectuales, &c. licet quòd earũ quidditates cognoſcimus: unde hoc in dubiũ nõ uertitur, ſed quæſt. eſt an quidditatiuè cognoſcere eas poſſimus, ut penetremus, ſ. uſque ad ultimas earũ differentias: & licet hęc quęſt. habeat opiniones plurimas, ut patet tertio de Anima, cõ. 36. quia tñ non niſi cum Scotiſtis & Auerroiſtis hic agitur, & Scot. opinio in concluſione non

Differt cognitio qd ditatis a à cognitiõe qdditatiua.

diſcrep-

Margin notes beside left column: q. d. g. — Diſtinctio formalis quæ ſit. — Diſtinctio formarũ quæ ſit.

diſcrepat: ut patet in primo ſen. diſtin. 3. cum ſolo nobis diſceptandum eſt Auer. Hæc de primo.

QVO ad ſecundum, Auer. in 3. de Anima, comm. 36. ſuppoſita fictione ſua in com. 5. opinatur, quòd intellectus poſſibilis, ut appropriatus nobis adeptus omnibus intellectis ſpeculatiuis, ac per hoc continuatus intellectui agenti, ut formæ per illũ intelliget ſubſtantias ſeparatas: & cõſequenter nos, quibus p hoc fiet intellectus agens forma: ſicut modò eſt intellectus poſſibilis: ita quòd ſicut modo per intellectum poſſibilem intelligimus materialia, ita tunc p intellectũ agentẽ intelligimus ſubſtantias ſeparatas. ¶ Probat aũt rõnẽ ſuã duabus rationibus. Prima rõ fundatur ſupra duas propoſitiones. Quarum prima eſt intellectus, & prima intellecta ſpeculatiua ſe habent ſicut forma & materia. Probatur illa ſic, Illa quorũ eſt una et operatio, ita q operatio unius cõmunicetur alteri, ſe hñt, ſicut agẽs & inſtrumentũ, uel ſicut forma & materia: ſed intellectus agentis & primorum intellectorum ſpeculatiuorũ eſt una et operatio: ita q operatio intellectus agẽtis, ſ. facere intellecta in actu, cõicatur primis intellectis ſpeculatiuis, ergo intellectus agens & prima intellecta ſpeculatiua ſe habẽt ſicut agens & inſtrumentum, uel ſicut forma & materia. Patet minor, quia intellectus in habitu poteſt nõ ſolum intelligere, ſed facere concluſiones intellectiuas in potentia intellectas in actu, utrumq; enim experimur in noſtra eſſe poteſtate. ſ. intelligere & facere concluſiones actu intellectas mediantibus primis intellectis: quę ſolo lumine intellectus agentis fiunt intellecta in actu. In maiore uero notãter dr̃ (ita q ꝓpria operatio uni° cõicetur alteri) qa plures trahẽtes nauẽ, ad eandẽ operationẽ cõcurrunt, non tñ ſicut materia & forma nec ſicut agens & inſtrumentũ: propterea quia alter alterius propriã operationem non ſortitur. Clarũ eſt aũt, q cõicãs operationẽ ſuã alteri concurrendo ad idem ſe hẽt ad illud: ſicut agens principale ad inſtrumentũ quẽadmodũ carpentarius ſedis factionem ſerræ cõicat: uel ſicut forma ad materiã, ſicut calor calefactionẽ aquæ calidæ cõmunicat. Et licet utraq; pars diſiuncti concluſi ſit uera: quia tamen' prima pars manifeſtior eſt, & minus ad propoſitũ, iõ Commentator ſecundã partem declarat, ſ. q prima intellecta ſpeculatiua & intellectũs agens ſe habeant ut materia & forma: & hoc facit declarando, q intellectus agens, & non ſolũ prima, ſed aĩa intellecta ſpeculatiua ſe habẽt ſicut forma & materia manifeſtat autẽ hoc ſic: Quandocũq; eſt aliquid receptiuũ aliquorũ duorũ ordinũ inter ſe habentium id quod eſt perfectius & formalius, eſt ſicut forma: id uero quod eſt imperfectius, & minus formale, hẽt rõnẽ materiæ: ſed intellectus poſſibilis eſt receptiuus intellectorum ſpeculatiuorum, & intellectus agẽtis ordinem inter ſe habentium: ita q intellectus agens eſt perfectior & formalior intellectis ſpeculatiuis: ergo intellectus agẽs & intellecta ſpeculatiua ſe habent ſicut forma & materia. Dicitur autẽ in maiori, ordinẽ inter ſe habentiũ: quia aliter propoſitio nõ eſſet uera, ſicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarũ neutra eſt alterius forma cum enim ordinata ſunt neceſſario uerifica propoſito, ut patet, cum aer recipit calorẽ & lumen. Minor patet ex eo, q intellectũ recipitur in intelligẽte. Intellectus autẽ poſſibilis intelligit, & intellectũ agentẽ & intellecta ſpeculatiua, &c. & ſic patet prima propoſitio. ¶ Secunda propoſitio eſt, Intellectus poſſibilis & appropriatus nobis, quandoq; recipit intellecta ſpeculatiua & intellectũ agentẽ in potẽtia uñ: quãdoq; partim in actu, & partim in potẽtia, qñq; totaliter in actu. Iſta ꝓpoſitio quo ad intellecta ſpeculatiua eſt clariſſima, intellect° nãq; infantis eſt in pura potentia, ſicut tabula raſa, in qua nihil eſt depictũ: poſtmodũ uero recipit primorũ principiorũ notitiã deinde multarũ concluſionũ ſucceſſiuè acquirit notitiã: & ſic ſecũdũ aliquid eſt in actu puta ſecũdũ principia: & ſecũdũ aliquid in potẽtia, puta ſecũdũ cõcluſiones, & poſtremò acquiſitis oĩbus cõcluſionibus & totaliter, & ſcd̃m oĩa in actu tam principia, quã cõcluſiones. His ſi coniunxeris primã propoſitionẽ, illuceſcet tibi hęc ſecũda ꝓpoſitio quo ad ſecũdã partẽ. Si enim intellectus agens eſt forma intellectorum ſpeculatiuorũ, eadẽ erit proportio cõiũctionis ad intellectũ agentẽ, quæ eſt inter intellectũ poſſibilẽ & intellecta ſpeculatiua quo ad hoc, q ſit totaliter uni, totaliter & reliquo cõiũct° erit: & ſi partialiter uni, partialiter & reliquo cõiũct° erit. ¶ His præmiſſis formatur prima Auer. ratio ſic, Omne qd mouetur ad acquiſitionẽ alicuius ut formæ: illa pfectè acqſita, põt operari operatione ꝓpria illius formæ: ſed intellectus poſſibilis ut appropriatus nobis mouetur ad acquiſitionẽ intellectus agentis, ut formæ: ergo illo acquiſito, põt operari operatione propria illius. Sed operatio ꝓpria intellectus agẽtis eſt intelligere ſubas ſeparatas quidditatiuè: ergo intellectus poſſibilis poterit per illum intelligere ſubſtãtias ſeparatas, & cum intellectus poſſibilis operatio noua nos denominet, conſequenter nos per intellectũ agentẽ intelligimus ſubſtãtias ſeparatas, &c. Maior patet exẽplariter cũ aqua mouetur à forma caloris acquiſito illo, põt calefacere, & ſimiliter apparet in omnibus. Minor uerò ꝓbatur dupliciter. Primò ex duabus propoſitionibus præmiſſis ſic, quãdocunq; aliqd mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter ſe, ad id qd ẽ formalius & perfectius mouetur, ut ad formã ex prima propoſitione: ſed intellectus poſſibilis mouetur ad intellecta ſpeculatiua & intellectũ agẽntẽ: quia quãdoq; eſt in pura potẽtia, qñq; partim in actu, & partim in potẽtia, ex ſecũda ꝓpoſitione ordinẽ inter ſe habentia: quia mediãtibus intellectis ſpeculatiuis recipitur intellectus agẽs: & in intellectus agẽs eſt formalior & perfectior. ergo intellectus poſſibilis mouetur ad acquirẽdũ intellectũ agẽtem ut formã. Secundò probatur illa Minor ſic, Intellectus poſſibilis mouetur ad acquiſitionẽ intellectus agentis, ut finis: ergo ut formæ. Antecedens patet ex eo, q ipſe intellectus agẽs eſt efficiẽs illius motus, quo mouetur intellectus poſſibilis ad ipſum. ſeparatis enim à materia idem eſt efficiẽs & finis motus: ut Cõ. 36. 12. Meta. habetur conſequentia uerò patet ex ſecundo Phy. tex. cõ. 70. ubi dicitur, quòd finis, motus & forma idem ſunt, & hanc probationem tangit Auer. 12. Metaphyſ. in fi. com. 38.

¶ Secunda ratio Auer. ponitur ſecundo Meta. com. 1. Si intelligẽtię ñ eſſent à nobis cognoſcibiles, natura ocioſè egiſſet cõſequẽs eſt falſum. Cõſequẽtia ꝓbatur: quia feciſſet id quod eſt in ſe naturaliter intellectũ, nõ intellectũ ab alio: ſicut ſi feciſſet Solẽ non cõprehenſum ab aliquo uiſu. Et qm̃ hęc conſequentia cum ſua probatione deriſibilis à S. Tho. iudicatur, ꝓpterea q. fruſtra eſt quod nõ poteſt conſequi finẽ ſuũ: & intelligentiarũ finis nõ eſt intelligi à nobis: dato eñ q intelligi eſſet finis earũ, ſufficit earũ intelligibilitati, ut à ſeipſis intelligantur: nõ enim ſequitur ab intellectu humano non intelliguntur, ergo à nullo. ſicut non ualet. Sol non uidetur à noctua ergo à nullo uiſu. Idcirco lo: de Gã. in tertio de Anima, dupliciter probat illam conſequentiam. Primò dicens q Commentator non ſupponit q finis ſubſtantiarũ ſeparatarũ, ſit intelligi à nobis: ſed ſupponitur q intelligentię ex ſe ſint intelligibiles ab intellectu noſtro, cũ contineantur ſub ei° obiecto primo, ſcilicet ente: & tunc bene ſequitur, intelligentię ſunt ex ſe naturaliter nobis cognoſcibiles intellect° noſter naturaliter natus eſt eas intelligere. naturaliter enim actiuo, quale ẽ intelligentia, debet correſpondere naturale paſſiuum, quale eſt intellectus, aliter potẽtia actiua eſſet fruſtra in natura. Secundò deducitur ab eodẽ illa cõſequẽtia: quia & ſi intelligentiarũ finis primarius non ſit intelligi ab intellectu noſtro, eſt tñ earũ finis ſecundarius. Agunt enim prima intentione pp ſe: ſecũdario aũt propter alia, ut dr̃ ſecundo cęli, Com. 21. & ideo ſequitur q intelligentiæ ſaltẽ quoad finẽ ſecundariũ eſſent fruſtra: & ſic natura feciſſet aliquid ocioſè. Propterea, inquit, conſequentia Cõmentatoris eſt una propoſitionibus p ſe notis: & nõ eſt deriſibilis. Põt adhuc tertiò deduci illa cõſequẽtia ex dictis Com. 3. de Aĩa Com. 36. ubi examinans rõnẽ Themiſtij, dicit q ſi intellect° noſter eſt immaterialis, conſequẽtia illa tenet intellect° noſter intelligit res ſenſibiles factas immateriales, ergo intelligit res ſecũdum ſe immateriales. Et fundatur hoc dictum ſuper uerbũ Ariſtot. tertio de Anima tex. Com. 7. dicẽtis q intellectus excellenti intelligibili apprehenſo uigoratur ad altius intelligendũ. Ex qbus habetur in propoſito, q immaterialitas eſt ſufficiens cauſa uirtutis cognoſcitiuæ, quò intelligere poſſit ſubſtantias ſeparatas. unde ſic probatur conſequentia. Intelligentię nõ ſunt ab intellectu noſtro cognoſcibiles, ergo à nullo alio ſunt cognoſcibiles. ergo fruſtra ſũt cognoſcibiles: ſicut Sol fruſtra eẽt uiſibilis, ſi à nullo poſſet uideri. Prima cõſequẽtia tenet ex eo q, ſi immaterialitas non dat intellectui noſtro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratũ eſt immaterialitatem eſſe ſufficientem cauſam huius: ſicut quia ſenſitiuũ eſt ſufficiens cã ſenſus tactus ſi poſitũ in una ſpecie animali, non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda cõſequentia clara eſt exẽplo. Quilibet ergo intellectus poteſt ſubſtantias ſeparatas cognoſcere ex ſua immaterialitate: plus tamen & minus ſecundum quòd plus & minus perfectionis habent. Hęc de ſecundo.

Quod cõtinuatio ĩtellectus agentis nõ pducat intellectum poſſib.lẽ ad cognitionẽ qdditatiuam ſubſtantiarum materialium.

QVO AD Tertium arguitur cõtra hanc opinionẽ dupliciter. Et primo probatur, q talis cõtinuatio poſita non producat intellectum poſſibilem, ut nobis appropriatum ad intelligẽdas ſubſtantias ſeparatas: id quod continuatur intellectui agenti non niſi ut formæ intellectorum ſpeculatiuorum nõ poteſt per illũ intelligere ſubſtãtias ſeparatas quidditatiuè, ſed intellectus poſſibilis, ut appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nõ niſi ut formæ intellectorum ſpeculatiuorũ, ergo intellectus poſſibilis, ut appropriatus nobis per talem continuationem non poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas quidditatiuè. Maior probatur, ſupponendo quod intellectus agens habet proportiones diuerſorum ordinum ad ſuperiora & inferiora. ſubſtantias immateriales ſcilicet, & intellecta ſpeculatiua. Ad ſupiora enim cõparatur ut cõtẽplatiuus, & nõ ut eorum forma: ad inferiora uero ut factiuus & forma. Hoc ſtãte patet uis maioris. Quandocunque enim aliquod unum habet diuerſi ordinis proportionem ad diuerſa, id quod continuatur ei, ſecundum quòd habet propor-

portionē ad inferiora, ex hoc nō cōtionatur ſecundū qđ habet proportionē ad ſuperiora. Cōmittitur.n. maniſeſtè fallacia accidentis, ex vno aliud cōcludendo id ergo quod cōtinuatur intellectui agenti ut formæ intellectorū ſpeculatiuorū, nō ex hoc cōtinuatur ei, vt contēplatiuo ſubſtātiarū immaterialium. Minor verò ex Cōmentatoris dictis hſ, nullū aliū modū ponentis in ꝓpoſito, quo coniunctus poſſibilis cum agente, niſi p intellecta ſpeculatiua. ubi dicit q cū eſt in pura potentia ad intellecta ſpeculatiua eſt & in pura potentia ad intellectū agentem: cum verò partim eſt in actu, & partim in potentia reſpectu illorum, eſt etiā ſicut reſpectu iſtius: & cum fuerit totaliter in actu ſecundum intellecta ſpeculatiua, erit totaliter copulatus intellectui agenti.

Poſito, q intellect⁹ poſſibilis ſcell gerer quidditatiuè ſubſtātias ſeparatas p intellectū agentē ſibi copulatū, adhuc nos nō intelligeramus ipſas cō. 18. cir. med. cō 30. ſ prin. & circa med.

¶ Secundò probatur, q poſito, q talis continuatio ad hoc perducat intellectū poſſibilē, nunquā tñ nos ad hoc perducere pōt: & arguo ſic, Id quod cōtinuatur intellectui agēti, non niſi ut coloratū lumini, & intellectui poſſibili non niſi ſicut coloratū uiſui: non pōt denoīati operans propria operatione luminis, ut uiſus ſeu intellectus agentis, aut poſſibilis. ſed hō phantaſians habet hmōi continuationē cū his intellectibus: ergo non pōt denominari faciens intellecta, & intelligēs ſubſtantias immateriales, quæ ſunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res ſenſibiles, quæ eſt operatio intellectus poſſibilis. Minor eſt nota ex terminis, non.n. pōt verè dici, q coloratū illuminet, aut uideat. Minor autē patet ex tertio de Anima, tex. com. 18. & 30. Nec obſtat aliquo mō ſimilitudini datæ, q hō proprio actu cogitatiuæ ſpiritualizat phantaſmata. Coloratum verò non ſpiritualizat colores. Quin ſi fingamus coloratū in ſeipſo non poſſe obijci oculo, neque lumini, ſed ſpiritualizatum totum in ſpeculo, q ꝓpria operatio ſpeciē in ſe colorati ſpiritualizaret, ſimilitudo curreret quatuor pedibus: & in tale ſpeculum obiectum lumini & uiſui non verè poſſet denominari illuminans, neq; videns, & hæc ratio apparet mihi demonſtratiua: & aliàs, ſi Deus conceſſerit nobis uitam, eius efficaciam plenius oſtendemus. Hęc de tertio.

Cōſidera uirtutem humanā iō-nia, & uidebis quātū ual. & contra errorem Auer.

QVO ad quartū, Ad primā rōnē Auer. dr q Maior eſt uniuerſaliter falſa, ſi teneatur, ut teneri debet ad hoc, q intentum concludat. Debet.n. uniuerſaliter teneri, nedum ſubiectum, ſed etiā prædicatū hoc mō. Oē quod mouetur ad acquirendam aliquā formam, illa perfectè acquiſita poteſt operari oē operatione propria illius formæ, aliter non concluderet. patet autē hanc eſſe falſam ex eo q ſufficit, q id quod acquirit aliquā formā participet aliquā operationem illius formæ, illam .ſ. quæ conuenit formæ ſecundū id, quo recipit receptiuum: & rō huius eſt aſſignata in prima ratione contra Auer. facta, quia .ſ. non oportet, q cōtinuatam formæ habentē diuerſas proportiones ad inferiora, & ſuperiora, ex hoc q perfectè cōtinuatur ei ſecūdū inferius, q cōtinuet ei ſecundū ſuperius, unde ex hoc, q intellectus poſſibilis acquiſiuit intellectū agentē, ut formā, licet ſequatur, q poſſit operari operatione intellectus agentis, ut eſt forma intellectorū ſpeculatiuorū, quia ut ſic acquiritur .ſ. forma intellecta in actu, & extendere ſe ad oīa intelligendo, ad quæ ſe extendit intellectus agens ut factiuus: non tñ ſequitur, quòd poſſit omnia intelligere quæ reſpicit intellectus agens, ut contemplatiuus.

Soluūtur rōnes Auer.

¶ Ad ſecundā rationē rñdetur negata conſequentia, & ad primā probationem dr, q committitur fallacia conſequentis a ſuperiori ad ſuum inferius affirmatiuè. conceſſo.n. q intelligētiæ ſunt cognoſcibiles ab intellectu noſtro: quia continentur ſub eius primo obiecto, non ſequitur, ergo ſunt à nobis intelligibiles quidditatiuè. Non.n. omne contentum ſub ente eſt quidditatiuè à nobis intelligibile, eo quòd ens, licet ſit obiectum adæquatum intellectui noſtro extenſiuè, non tamen eſt adæquatū adæquatione mutua intēſiuè. & eſt dicere, quòd licet omne ens poſſit à nobis intelligi: non tamen omne ens poteſt à noſtro intellectu penetrari uſque ad ultimas differentias. hoc.n. modo quidditas rei materialis eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri: ſcilicet adæquatione intenſiua, ſolam nanque eam & omnem intellectus noſter natus eſt intelligere quidditatiuè.

¶ Ad ſecundum modum deducendi conſequentiam ſimiliter reſpondetur. licet.n. detur, quòd intelligi à nobis ſit finis ſecundarius intelligentiarum: non tamen ualet, ergo intelligi quidditatiuè à nobis eſt finis ſecundarius: imò hoc eſt impoſſibile.

¶ Similiter ad tertium modum dicitur, quòd licet immaterialitas ſit ſufficiens cā uirtuo cognoſcitiuæ, quod poſſit intelligere ſubſtantias ſeparatas: non tamen ualet, ergo ex immaterialitate habet, quòd poſſit cognoſcere eas quidditatiuè.

3. de Ani. T.c.7.

¶ Autoritas autē Ariſt. adducta, cū rectè intelligitur, nō obſtat. Aduertendum eſt.n. ſenſum reſpectu excellentis ſenſibilis, duo ſortiri, & q .ſ. non perfectè cognoſcit illud, & q patitur paſſione corruptiua ab illo: intellectus autē reſpectu excellentis intelligibilis primum tantum habet .ſ. q perfectè non intelligit illud: paſſionis.n. expers eſt: & ratio eſt, quia ſecundum ſequitur materiā cuius actus eſt uirtus ſenſitiua, non autem intellectiua: primum verò ſequitur improportionem potentiæ ad obiectum, quæ ſaluatur ita in uirtute immateriali, ſicut materiali. Sicut.n. noctua ex ſua ſpecie uiſum improportionatum claro lumini hēt, ita hō ex ſua natura intellectum improportionatum claro intelligibili ſeparato, .ſ. ſecundum rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & ſenſus in primo, ſed differunt in ſecundo. Et quia differentia Ariſt. ibi dicit oritur, q ſenſus poſt excellens ſenſibile ſenſatū debilitatur: intellectus autem poſt excellens intelligibile intellectum non alteratur, magis poteſt intelligere alia, quod intelligendum eſt ſecundum modum ſibi poſſibilem: Ex hoc autem non licet inferre, ergo poteſt quidditatiuè cognoſcere ſubſtātias immateriales: ſed, ergo non procedit ex eius alteratione, q illas nō poſſit comprehendere. quod gratis concedimus: habet.n. homo intellectum ratiocinatiuum, qui oritur in umbra intelligentiæ apud Iſaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendū intelligibile non purum & clarum, ſed obumbratū materiæ: quale eſt quidditas à ſenſibilibus abſtrahibilis. Hæc de quarto.

QVO ad quintū ponenda eſt opinio S. Tho. quam ex prima parte, q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Meta aſſumo. Tenet ipſe hanc concluſionem. Anima humana corpori cōiuncta nō poteſt quidditatiuè cognoſcere ſubſtantias immateriales: q̃ ad præſens dupliciter probat. Primò ſic, Intellectus exiſtens in potentia non niſi ad recipienda intellecta abſtracta ab intellectu agente, non poteſt intelligere quidditatiuè ſubſtātias immateriales: intellectus humanus eſt huiuſmodi, ergo. Maior ex terminis patet oppoſitum.n. prædicati infert oppoſitum ſubiecti: quod.n. poteſt intelligere ſubſtantias ſeparatas quidditatiuè, non eſt tātum in potentia ad recipienda abſtracta ab intellectu agente, qm ſubſtantiæ ſeparatæ non ſunt abſtractæ a materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Ariſt. colligitur 3. de Anima, tex. com. 17. ubi dicitur, quòd intellectus agens poteſt omnia facere, quæ intellectus poſſibilis poteſt facere.

opi. S. Th. 1. p. q. 88. & 3. con. Gen. c. 45. & 2. Met. cir. T. c. 2.

¶ Scdo probatur ſic, Nullus effectus ſenſibilis pōt ducere quidditatiuā cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarū, ergo intellectus humanus coniunctus corpori nō pōt quidditatiuè illas cognoſcere. cōſequētia tenet: quia nihil eſt in intellectu qn prius fuerit in ſenſu. Antecedēs verò ꝓbatur ex eo, q effectus dupliciter pōt in cognitionē quidditatiuā ſuæ cauſę ducere. Vel per modū ſimilitudinis ſicut effectu uniuoco cognito, eius cauſam qdditatiuè cognoſcimus, propterea quia ſunt eiuſdē naturæ: & hoc mō clarum eſt nullū ſenſibile poſſe perducere ad ſubſtantiarū immaterialiū naturas, eo q differunt non ſolū ſpecie, ſed gñe. Alio mō effectus ducit in quidditatiuā cognitionē ſuæ cauſæ non ꝑ modū ſimilitudinis, ſed per hoc, q demonſtrat totam uirtutem ſuæ cauſæ. Sicut intelligere oſtendit totam uirtutem animæ intellectiuæ: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuā cognitionē procedimus. Nec hoc mō ſenſibilia ualent ad cognitionē quidditatiuam intelligentiarum nos producere. Nullus.n. effectus particularis adæquat totam uirtutem cauſæ uirtualis, quilibet autē ſenſibile eſt effectus particularis, ut materiales conditiones earum cuiuſq; oſtendunt: igitur per nullum ſenſibile in quidditatiuam cognitionem ſubſtantiarum materialiū, quæ cauſæ uniuerſaliſſimæ ſunt, peruenire poſſumus, &c. Hæc de quinto.

QVO ad ſextum, contra hanc determinationem arguit ſupradictus Io. de Gan. in tertio de anima, multipliciter.

Io. de Gā. q. 17. ante medi.

¶ Et primò contra illam particulam in concluſione poſitā coniuncta corpori. Nulla forma impeditur ſua nobiliſſima operatione propter unionem eius ad propriam materiam: ſed intelligere ſubſtantiarum ſeparatarum quidditates eſt nobiliſſima operatio animæ humanæ, ut patet primo & decimo Ethic. Corpus autem humanum eſt eius propria materia, ergo anima humana propter unionem ad corpus non impeditur à ſpeculatione ſubſtantiarum immaterialium.

¶ Præterea ad idē. Anima humana aut nata ē intelligere ſubſtātias ſeparatas per ſuam ſubſtantiā, aut per ſpeciē influxā, aut ꝑ ſpeciem cauſatā ex phantaſmate. Si ꝑ ſuam ſubſtantiam, cùm ſubſtantia eius per unionē ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: ſi per ſpeciem à phantaſmate ſumptam, unio ad corpus iuuabit: ſi per ſpeciem influxā, quæritur quō unio ad corpus impedit, aut nō permittit talē influxū fieri: hoc.n. non uř rationabile aliquo mō eſſe, quia generatio unius ſpeciei non impeditur à corpore, niſi corpus hēat contrariam diſpoſitionem diſpoſitioni requiſitæ ad eius generationem. V. g. qa color exigit diaphaneitatem in aere, ad hoc ut recipiatur in eo, nullū corpus impediet generationem ſpēi coloris, niſi hēat opacitatem quæ cōtraria eſt diaphaneitati, modò corpus humanū nullā habet diſpoſitionem contrariā diſpoſitioni, quam exigit receptio ſpēi intelligibilis influendæ, ut patet: ergo. Et confirmatur ratio ſic, Bonū ſimpliciter alicuius naturæ nō impeditur ꝑ bonū ſimpliciter eiuſdē naturæ. Quod.n. impedit bonum ſimpliciter alicuius naturæ, eſt illi malum ſimpliciter: ſed intelligere ſubſtantiarum immaterialiū quidditates eſt bonū ſimpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur ꝑ unionē ad corpus, cum hoc ſit etiā bonum

ſimplic-

ſimpliciter. Tertiò arguitur contra cōcluſionem ipſam ex dictis S.Tho. ſic, Iſti dicunt, q̄ cognoſcimus eſſe intelligentiarum non quidditates, aut eſſe eſt idem quòd quidditas, aut diuerſum. Si diuerſum, ergo vtrunque ſub noſtra cadit cognitione, quicū que.n. cognoſcit diuerſitatem aliquorum, cognoſcit extrema illius diuerſitatis, vt dicitur ſecundo de Anima, tex.com.146. Si idem, ergo cognito vno cognoſcitur & reliquum.

¶ Si dicatur q̄ cognoſcimus illas quidditates, ſed nō perfectè, cō tra. Primò quia hoc repugnat duobus dictis Thomiſtarū, quorū primū eſt, q̄ nos nō intelligimus quidditates ſubſtantiarū ſeparatarū. Secundū eſt, q̄ cognoſcimus eſſe illarum nō quidditates. Ex primo arguit̃ ſic, Hō non intelligit q̄dditates ſeparatas: ergo nullo mō intelligit eas. Tenet cōſequētia p locū à toto in mō ad ſuam partem negatiuè. Ex ſecundo dicto arguit ſic, Ea cognitio negatur de quidditate, quæ affirmatur de eſſe, ſed eſſe non cognoſcitur à nobis, niſi imperfectè: ergo cognitionem ēt imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si.n. vtrunque imperfectè cognoſcimus, quare magis alterum negatur cognoſci, aut alterū affirmatur? Sc̄dò probatur, q̄ reſponſio in ſe ſit falſa ſic, Si imperfectè cognoſcimus quidditates illas, aut hoc eſt, q̄a neſcimus eas ita perfectè ſicut à ſeipſis cognoſcuntur, & hoc nō: q̄a hoc eſt ridiculum vertere in dubiū, aut quia neſcimus eas pfectione debita nobis ſecundū noſtram naturā: & hoc eſt voluntatium: nulla.n. ratione hoc conuinci poteſt, vnio nanque ad corpus hoc impedire non poteſt, vt probatū eſt. Hæc de ſexto.

QVO ad ſeptimū pro reſponſione ad hæc argumēta p̄notādum eſt, q̄ ſecundū doctr. S.Tho. prima par. q.88. & 89. inter cognitionē aīæ coniunctæ, & ſeparatæ hoc intereſt, q̄ cōiuncta ſicut hēt modū eſſendi, conuertendo corpus, ita hēt modū intelligēdi cōuertendo ſe ad phantaſmata: ita q̄ ex cōformitate modi operādi ad modū eſſendi, fit vt aīa coniuncta ſit conuerſa ad phātaſmata ſecūdm intellectū poſſibilē, vt paſſiuū ad actiuū: adeo vt nō niſi ab illis cū intellectu agēte recipere poſſit ſpēs. Separata aūt à corpore, ſicut hēt aliū modū eſſendi abſq; corporis infuſ manone, ita hēt & aliū modū intelligēdi, vt ēt ex conformitate modi operādi ad modū eſſendi fiat, vt aīa ſeparata cōuertatur ſecundū intellectū ad ſuꝑiora vt actiua, vt ab eis īfluxū ſpētum reciperet, vtpote in mō eſſendi ſimilis illis reddita, & corpora relicto liberior quodāmō facta amplius phātaſmatib⁹ nō alligata.

Differunt aīa ſeparata, & cōiūcta, primò.

Secundò. ¶ Ex hoc aūt orit̃ alia dr̃ia, q.ſ. aīa coniuncta non pōt ſubſtantias immateriales cognoſcere, niſi p ſpēs à ſenſibilibus acceptas. Alligatus eſt.n. eius intellectus phantaſmatibus. Separata verò pōt illas p ſpēs ꝓprias cognoſcere, cū cōuerſa iā ſit ad ſuꝑiora.

Tertiò. ¶ Naſcit̃ quoq; ex his tertia dr̃ia apud ſubtiliter ſpeculātes, animā eſſe partē ſpēi & vniri corpori pp̄ melius, quia.ſ. cognitio, q̄ hēt aīa per ſpecies acquiſitas eſt cognitio diſtincta, & quidditatiua pertingens vſque ad vltimas rerum differentias. Cognitio aūt, q̄ ſeparata ex ſpeciebus influxis ſortitur, cōfuſa eſt & in cōi ees notificat. Cū.n. aīa naturaliter ſit pars hominis, naturalē modū intelligēndi ex propria natura ſibi vendicat per ſpecies acceptas à phantaſmatibus intelligere, & non per ſpecies influxas: hic.n. modus intelligendi naturalis eſt intelligentijs ex ſua natura, & ideo ſicut intelligentiæ perfectam rerum notitiam per ſpēs influxas hīt: ſic aīa per ſpecies acquiſitas à ſenſibilib⁹ notitiam habere poteſt perfectam, ſpecies.n. influxæ facultatē naturalē intellectus eius excedunt. Eſt hic modus ſuperiori ordini connaturalis, & proprius, & aīæ non conuenit niſi per quandā defectiuā participationē. Cùm ſit præterea talis inter ſubſtātias intellectuales ordo, q̄ quò proximiores ſunt primæ oīa p ſolā ſuam ſubām intelligendo penetranti, eò p vniuerſaliores ſpecies rerū notitiā perfectā naturaliter capiunt: vltima inter eas anima, ſ. itellectiua ex natura ſua, adeò dearticulatas exigit ſpēs, vt ſingularū quidditatū ſingulas oporteat hēe ſimilitudines, pp quod corpori vnitur, vt eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cùm per ſpecies ſuperiores quales ſunt influxæ intelligere tentat, opprimitur quodāmodo, & cōfuſam tm̄ notitiā hēt, ſicut diſcipulus vniuerſales conceptꝰ præceptoris apprehēdere non valēs, abſq; diſtincta cognitione remanet. Huius aūt ſignū eſt, q̄ inter hoīes, qui ſunt perſpicacis ingenij, ſtatim propoſitis principijs ad concluſiones ſeſe cōferunt, & ex eiuſdē principijs multas cōcluſiones ſpāles deducunt. Hebetis aūt ingenij nō niſi principijs applicatis à p̄ceptore ad ſingulas cōcluſiōes & in forma ſyllogiſtica, & cū exēplis materialib⁹ diſtīctā pcipiūt veritatē.

¶ Ex his iā potes intelligere, q̄ anima nec coniuncta, nec ſeparata quidditatiuā cognitionē ſubſtantiarū immaterialiū hēe naturaliter poteſt: & q̄ plus eſt, habes ex his, q̄ aīa ſeparata per ſpēs influxas nec hominē, nec leonem quidditatiuè cognoſcit, ſed oīa præter ſui ipſius naturam in communi nouit. Vbicunque autē alibi inuenies à S.Th. dici, q̄ anima ſeparata quidditates ſubſtātiarum immaterialium nouit, &c. ſecundū abipſo vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de illis anima ſeparata per proprias ſpecies, quam habere non poteſt.

Ad rationem igitur primā dicendū eſt quod licet intelligere ſubſtantias immateriales ſit nobiliſſima opatio animæ intellectiuæ, intelligere tñ eas quidditatiue eſt operatio ſibi impoſſibilis: nec Ariſt. 10. Ethi. dixit oppoſitū. imò qō mota ab ipſo in 3. de Aīa tex.com.36. nuſquam ſoluta reperitur. Poſuit.n. felicitatem humanam in contemplatione ſubſtantiarum ſeparatarum nobis poſſibilis, quæcunq; ſit illa. Similiter dr̃ ad ſecūdā, q̄ vnio aīæ ad corpus non impedit cognitionem quidditatiuā ſubſtantiarum immaterialium: quandoquidem illa aīæ ſecundum omnem naturæ ſtatum eſt impoſſibilis. Quòd ſi hæ duæ rationes formentur ad concludendum animam poſſe hēe talē notitiam ſubſtantiarum immaterialiū, qualē per earū ſpēs ſeparata hēt. Reſpondeatur ad primū negando, q̄ intelligere ſubſtātias immateriales tali mō ſit nobiliſſima ſimpliciter operatio animæ: licet ſit nobiliſſima ſecundū quid: maiorem.n. perfectionem ſimpliciter ponit in aīa intelligere ſubſtantias ſenſibiles diſtinctè, & quidditatiue: & ſubſtantias immateriales per effectus ſenſibiles & communia, quam intelligere eas in cōfuſo: licet ſic ſecundū quid nobilior illa confuſa intellectio ex hoc q̄ ē p earū ſpēs & immaterialiori mō. Vñ dico, q̄ nō inconueniens animā noſtram impediri ab operatione nobiliſſima ſecūdū quid pp perfectionē ſibi nobiliſſimā ſimpliciter acquirendā ex vnione ad propriā materiā: vñ non ſequitur vnionem eſſe prcternaturalē, ſed naturaliſſimam, vtpote propter perfectionē ſuam ſimpliciter: & præſertim quia cognitio illa, quam habet, ſeparata eſt ſibi quaſi præternaturalis, ſicut & modus eſſendi, quem habet, &c.

¶ Ad ſecundam dicatur, q̄ impeditur aīa ex vnione ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc q̄ modum eſſendi in corpore ſequitur modus operandi non niſi per conuerſionem ad phantaſmata: naturalis.n. conuerſio animæ ad phantaſmata eſt impeditiua conuerſionis ad ſuperiora. probatio autem contra hoc nihil facit, contingit.n. alio modo impedimentum dari: vt tam patet. Ad confirmationem dicitur, quòd minor eſt falſa. intelligere.n. ſubſtantias immateriales tali modo eſt bonum animæ ſecundum quid, & non ſimpliciter: vnio verò ad corpus cū ſequentibus ipſam, eſt bonum eius ſimpliciter.

¶ Ad tertium dr̃, q̄ ſiue eſſe & eſſentia diſtinguantur, ſiue ſint idē non variatur propoſitum: in Deo.n. ſunt idem, & in alijs intelligentijs diſtinguuntur, & tñ eandem de vtriſq; proferimus ſententiam, dicentes q̄ cognoſcimus eſſe, non quidditatem. Reſponſio ergo ibi data vera eſt q̄nta dicitur, q̄ cognoſcimus q̄dditatem imperfectè. Nec hoc repugnat dictis Thomiſtarū. Non quidem primo quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & nō de quacunq; cognitione, vñ non valet, ergo nullo mō cognoſcimus: ſed, ergo nullo mō cognoſcimus q̄dditatiue.

¶ Secundo aūt dicto nullatenus aduerſatur. Cum.n. dicimus, q̄ cognoſcimus eſſe & non quidditatem, aſſueti Peripateticis ſermonibus, intendimus, q̄ ſcimus de illis terminate, q̄ōne an eſt, quæ de eſſe quærit: & q̄ neſcimus de eis terminare q̄ōnem q̄d eſt, quæ quidditatem ſcrutatur: & ſic ſecundū aliquod prædicatum quidditatiuum terminare illam nouerimus, notitiam illā (quia & non quidditatiuā vocamus) ſequentes Ariſt. veſtigia, q̄ notitiam rei per cōia, notitiam quia in poſterioribus Analyticis appellat. Et pp hoc ea notitia proportionaliter negatur de q̄dditate à Thomiſtis in propoſito, quæ affirmatur de eſſe: quia notitia de propria quæſtione quidditatis non haberi dicitur, notitia verò de propria quæſtione ipſius eſſe non caremus.

¶ Ad ultimū, quo probatur, q̄ ſolutio ſit falſa in ſecūdo q̄ ideo dr̃ intellectus noſter imperfectè ſubſtantias immateriales cognoſcere: q̄a nō quidditatiue poteſt eas apprehendere, & magis imperfectè in hac vita: quia p ſpēs aliorū. Et licet primo mō eas cognoſcere ſibiipſi tm̄ conueniat, & ridiculum eſſet dubitare an id, q̄d conuenit ſolis intelligentijs, conueniat alijs: neceſſarium tñ eſt dubitare, an cognoſcere eas q̄dditatiue ſibi ſolis, an ēt aīæ noſtræ cōueniat, q̄ ſecundo mō eas cognoſcere ſit nobis in hac vita impoſſibile, nō voluntarie, ſed rōne cogente dr̃. Corpus.n. vnitum animæ animā ad ſenſibilia cōuertit: vt declaratū ē &c.

Hoc tamen ſciendū, q̄ nō eodē mō ſumitur genus & dr̃ia in illis ſubſtātijs & in ſubſtātijs ſenſibilib. Quia in ſenſibilib. genus ſumiī ab eo, q̄d ē materiale in re: dr̃ia verò ab eo q̄d ē formale in ipſa. Vñ dicit Auic. in prin. li. ſui de Aīa, q̄ forma in rebus cōpoſitis ex materia & forma ē dr̃ia ſimplex eius, q̄d cū ſumitur ex illa: non aūt ita, q̄ ipſa forma ſit differentia, ſed q̄a eſt principium differentiæ, & idem dicit in ſua Metaphyſi. & dicitur talis differentia eſſe differentia ſimplex, quia ſumitur ab eo, q̄d ē pars quidditatis rei, ſ. à forma. cùm aūt ſubſtantiæ ſpirituales ſint ſimplices quidditates: non poteſt in eis differentia ſumi ab eo, quod eſt pars quidditatis, ſed à tota quidditate

In ſeparatis ſubſtātijs gen⁹ ſumit̃ nō à materia ſed à tota eſſentia, vt alterū aſſimilat, dr̃ia verò ab eadē, vt ab altera diuerſa eſt, nō aūt à forma q̄ ſuit altera pars cōpoſiti.

5. Met. 6.

& id

& ideo in principio de anima dicit Auic. quòd differentiã ſimplicem non habent, niſi ſpecies, quarum eſſentię ſunt cõpoſitæ ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota eſſentia ſumitur genus modo tamen differenti: una enim ſubſtantia ſeparata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis ſecundum receſſum à potentialitate & acceſſum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod ſequitur illas, inquãtũ ſunt ĩmateriales, ſumitur in eis genus, ſicut intellectualitas, uel aliquid huiuſmodi: ab eo autem, quod ſequitur in eis gradũ perfectionis, ſumitur in eis differentia nobis tñ ignota.

¶ Ponitur hic ſecundum notatum, quo unde ſumatur differentia, & unde genus in ſubſtãtiis immaterialibus, declarat oppoſita comparatione ad ſubſtantias ſenſibiles.

Nota qđ in ſubſtantia communi quatuor repe riuntur.

¶ Ad cuius euidentiam ſcito, quòd in rebus compoſitis ex materia & forma quatuor intelliguntur, ſcilicet materia: quæ eſt altera pars cõpoſiti ſpecifici, forma reliqua pars, tota quidditas ut hẽt rõnẽ perfectibilis ulteriori pfectione formali, & ipſamet tota quidditas, ut habet ultimã perfectionẽ formalẽ. uerbi gratia, in homine potes conſiderare materiam in qua ſua forma recipitur, & formam in illam receptam. Aduertes etiam ipſum hominẽ, inquantũ eſt ſuba: eſt enim homo ſubſtantia, & ut ſubſtantia habet rationem perfectibilis, per corporeũ per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, inquãtum eſt rationalis naturæ; quæ ẽ ultima eius perfectio formalis. Hæc autem quatuor ita ſe habẽt ad genus & differentiam, ꝙ & materia, q̃ eſt pars, & ipſum totũ, & perfectibile fundant genus, diuerſimodè tamen. Forma uerò, quæ eſt pars & ipſum totum, ut poſteriori pfectione formali perfectũ fundãt drĩam diuerſimodè ẽt.

Genus ſumitur a toto cõpoſito ex parte materiali. Differentia ſumitur a toto cõpoſito, ex parte formali.

Cum enim genus poteſtate contineat differentias, incompleteq; ac in potentia rei naturã explicet, totumq; id quo adhuc perfici poteſt importet, radix aũt potentialitatis in rebus ſenſibilibus ſit materia merito à toto ſecundum ꝙ poſſibile eſt formaliter perfici, & à materia ipſa ſumi dicitur. Similiter cum dicere ſit diuidere, terminare, & actuare genus, totumq; ſecũdum poſteriorem perfectionem & actualitatẽ explicare, radix autẽ actualitatis & perfectionis ſit formæ meritò à toto ſecundũ ꝙ perfectũ eſt, & à forma differentia ſumitur diuerſimodè uerò fundãt genus & differentiã partes ipſę rei, materia. ſ. & forma, & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus à tota eſſentia, ut habet rõnẽ perfectibilis. tanquã à re formaliter ſignificata, ſeu denominata ab ipſo à materia uerò tanquã radice ſui formali ſignati. Similiter differẽtia ſumitur à tota eſſentia ſecũdũ ulteriorẽ perfectionẽ tanquã à formaliter ſignificata, ſeu denominata ab ipſa: à forma ãt, ut à radice ſui formalis ſignificati: nõ enim materia, quæ ẽ pars hominis denominatur eius genus: neq; forma differentia, ſed ipſe homo ut ſuba, ut animal generis denominationem ſortĩ, ut corporeus, ut rationalis differentiæ denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundat materia & forma: ideo ab Ariſ. 7. Met. t. com. 33. dicitur, ꝙ ſicut ſe habet tota rõ ad totã rẽ: ſic pars rõnis ad partẽ rei: & 8. Met. tex. cõ. 9. inuenies genus ſumi à materia, & drĩã à forma. Præterea & Com. ſecundo cæli com. 49. ait, ꝙ ſi corpora cæleſtia conueniunt in genere, & differũt ĩ ſpecie, ſunt cõpoſita ex materia & forma. Inuenies quoq; quia genus & differentia à tota eſſentia ſumuntur, ut à re ſignificata nomine primæ intentionis, & denominata nomine ſecundæ intentionis, & non à parte: illuſtres uiros dicere qñq; ꝙ genus non ſumitur à materia: & differentia non ſumitur à forma quorũ cũ intuitus fueris rationes, ſupradictis nõ aduerſari uidebis. Quę cũ ita ſint, in ſubſtantiis materialibus ad ſubſtãtias immateriales aſcẽdẽdo, genus ſumi nõ dicimus a materia, nec differentiã à forma, quia carẽt his partibus: unde reſtat, ut à tota eſſentia tã genus, quã dĩa nõ ſolũ formaliter, ſed etiã radicaliter in eis ſumatur propterea & Auic. ut in litera dicitur, aſſignat diuerſitatẽ inter drĩam ſubſtantiarum cõpoſitarũ & ſimplicium, dicens quòd differentia in ſpeciebus cõpoſitis ex materia & forma eſt ſimplex. Differẽtia uero rerũ nõ cõpoſitarũ non: & uocat differentiã ſimplicẽ eã, quæ nõ à toto radicaliter, ſed à parte eius exit, quæ ſimplex eſt. Sumuntur ergo ex tota eſſentia in ſubſtantijs immaterialibus genus & dĩa, ſed differenter: quia genus ſumitur ex tota eſſentia ſecundũ id quo eſſentialiter una alteri aſſimilatur: cõueniunt enim intelligentiæ in aliquo prædicato quidditatiuo. Differentia uero ſumitur à tota eſſentia ſcdm id, quo una differt ſubſtãtialiter ab aliis: & hic ẽ certus formalis perfectionis gradus indiuiſibilis formaliter, quãto aliqua ĩtelligẽtia ꝓximior puriſſimo actui Deo glorioſo ſortita fuerit tãto pfectior eſt: ꝓ hoc eñ differũt inter ſe, ꝙ una altera ꝓpinquior eſt actui puro, & plus a potẽtialitatis natura recedit.

Genus & differẽtia in ſimplicibus ſumuntur a tota quidditate.

AD MAIOREM Horum intelligentiam altius exordiendum eſt. Sciendum eſt nanque, quòd aliud eſt loqui de genere & differentia ſimpliciter, & ſecundũ ea, quæ ſibi accidunt, & p ſe conueniunt: & aliud eſt loqui de eis, ſecũdũ qđ ad tales naturas applicãtur Si enim loquimur de eis ſecundũ ſe ſic ad utrinſque gñris ſcilicet & drĩæ rõnẽ exigitur, & ſufficit ꝙ differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneæ naturæ à natura generis, cuius eſt diuiſiua formaliter. genus uerò explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primũ quidẽ horũ quæ de differẽtia dicimus, ſequitur ex eo ꝙ differentia aduenĩẽs generi cõſtituit ſpeciẽ, & ponit ipſam in determinato gradu entis, illo. ſ. quẽ explicat. unde 8. Met. cõ. 10 ſpecies numeris aſſimilantur: eo ꝙ ſicut numeros ſubtracta aut addita unitas uariat, ſic differẽtia addita uel ſubtracta entibus ipſa diuerſificat. Secundum ãt ſequitur ex eo ꝙ differentia diuerſificare gen⁹ debet: ita ut nõ ſolũ ipſas ſpecies ſit altera ab altera ſpẽ, ſed natura generis in hac ſpecie ſit diuerſa à natura generis in alia ſpẽ. ut 10. Met. tex. com. 24 habetur. Vnde ĩ 11. de animalib⁹ ait Ariſ. quòd ſi debeat diuidi figura, drĩæ eius non erunt habere angulos ęquales duobus rectis: & habere angulos ęquales multis rectis: quia hæc accidẽtia ſunt figuræ. Genus autem certam naturam ſignificare oportet, ut tranſcendentia excludantur. Determinabilem uero formaliter ut ſpecialiſſima ſegregentur.

Nota hic profundiſſima dicta & pulcherrima.

Si autẽ loquamur de genere, & differẽtia, ut applicatur ad ſubſtãtiales materiales: ſic genus nõ ſolũ explicat rẽ, & determinabilẽ formaliter, ſed etiam radicabiliter ſumitur à materia: & differẽtia ſimiliter non ſolum ſignificat determinationem & actuationẽ generis, ſed ſumitur radicaliter a forma: ſed hęc accidunt generi & differentiæ ex eo ꝙ eſſentia, cuius ſunt, eſt cõpoſita & realiter integrata ex duobus principiis, materia. ſ. determinabili, & forma determinãte. Per ſe enim cõuenit animali, ꝙ ſignificet naturã ſenſitiuã determinabilẽ formaliter per rationale. Sed quia natura ſenſitiua habet ꝙ ſit determinabilis p rõnale ex hoc, ꝙ habet materia: ideo accidit huic generi, ꝙ eſt animal, inquãtũ eſt genus ꝙ ſumatur à materiã: unde ſi natura ſenſitiua eſſet determinabilis per rõnale, & nõ rõne materiæ. nõ minus animal eẽt genus. Similiter rõnale p ſe habet ꝙ ſignificet ratiocinatiuã perfectionẽ eſſentialiter determinatiuã nãæ ſenſitiuæ. Sed quia gradus itellectiuus hẽt ꝙ determinet ſenſitiuã, ex eo ꝙ aĩa intellectiua eſt forma corporis: ideo accidit huic differentię. ſ. rõnale, inquantum eſt differentia, ꝙ ſumatur a forma. Nõ minus enim rationale eſſet differentia ſi perfectior ratiocinatiua determinaret ſenſitiua abſq; eo ꝙ informaret anima corpus. Propter hoc cõiter ꝙ dicitur ſumitur genus ab eo, ꝙ eſt materiale potius quam a materia: & differentia ſumitur ab eo quòd eſt formale, potius quã a forma. Illud cõuenit eis p ſe hoc aũt p accidẽs. Cũ ãt ſubarũ immaterialiũ ſimplex eſſentia ſit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradũ cũ infinitæ entitatis nõ ſit: cõſequẽs eſt ut in ea ſit unde genus & differẽtia ſumi queãt ex hoc enim, quod natura limitata eſt, ex ipſa determinatione ſumitur differẽtia. Ex natura aũt communi, quę determinari intelligitur, ſumet genus. Ex eo uerò, ꝙ ſimplex ex ſeipſa terminaſ, ita ꝙ nõ habet duas partes reales, quarum altera terminatur, & altera terminet: ſicut ſubſtantiæ ſenſibiles habent materiam & formam. ¶ Et ſic in acceptione generis & differentiæ in ſubſtãtijs materialibus ſaluatur id quod eſt p ſe. ſ. quod genus ſignificet certã naturã formaliter determinabilẽ. Et differentia explicat determinatã pfectionẽ ſubſtantialem formaliter conſtitutiuã illius in certo gradu entis, licet nõ ſaluetur id quod eſt per accidens. ſcilicet quod genus ſumatur a materia: differentia uerò a forma.

AD Profundiorem huius rei perſcrutationem notandæ ſunt tres propoſitiones. Prima eſt ꝙ omne indiuiduum diſtinctũ realiter a ſuo eſſe, habet plura prædicata quidditatiua: quorũ ſucceſſu magis ac magis appropinquat ad ſuũ eſſe. Secũda ꝓpoſitio eſt iſta, Inter ꝑdicata quidditatiua ſupradicta talis eſt ordo, ꝙ tãtò unumquodq; eſt actualius quãto appropinquat ad eſſe: & tanto eſt potentialius, quãtò remotius eſt ab eſſe. Declarãtur primò exemplariter, deinde ratione propoſitiones iſtæ Socrates diſtinctus realiter a ſuo eſſe eſſentiæ habet plura prædicata quidditatiua, ſ. ſubſtãtiã, corpus uiuũ, animal homo, & certũ eſt, quod Socrates inquantũ ſubſtãtia, ualde elongatur a ſua exiſtentia: exigitur enim ad hoc, quòd Socrates ſit non ſolum quòd ſit ſubſtãtia, ſed etiam quòd ſit corpus. Cum autẽ acceperis Socratem inquantum corpus uicinior apparebit ad exiſtentiam habẽdã, licet adhuc ſatis elongetur ab illa exigitur enim ad hoc, ꝙ Socrates ſit, nõ ſolũ ꝙ ſit ſuba corporea, ſed etiã ꝙ ſit uiuens. Et cũ cõſideraueris Socratẽ ut uiuum, uidebis magis appropinquare ad eſſe, tñ adhuc remotũ: exigitur enim ad hoc, ꝙ Socrates ſit, non ſolũ ꝙ ſit ſubſtantia animata, ſed ẽt quòd ſit animal. Et cum inſpexeris ipſum inquãtũ animal, proximiorẽ ad eſſendum inuenies, adhuc tñ remotũ ex eo, ꝙ exigitur ad hoc ꝙ Socrates ſit, nõ ſolũ ꝙ ſit ſubſtãtia animata ſenſibilis, ſed ẽt rationalis (nihil. n. põt in rerũ natura ſub aliquo genere contineri, qđ nõ ſub aliqua ſpecie contineatur, cum autem conſideratus fuerit ut ſubſtantia

tia animata ſenſibilis rationalis, tunc iam eſſe actualis exiſtētiæ ſuſcipere poteſt: nihil enim aliud formale intra ſecum exigit ad hoc, quòd ſit, licet requirantur cauſæ extrinſecæ & proprietas indiuidualis: ut conditio exiſtentis. Patet autem adducta prædicata ita ſe habere, quòd ſemper id quod propinquius ſe hēt ad exiſtētiam, comparatum ad remotius, ſe habet ut actuale ad potentiale: ſicut homo ad animal, animal ad uiuū, uiuum ad corpus, corpus ad ſubſtantiam. Et ex conſequēti id, quod proximius eſt ipſi eſſe eſt actualius: illud uero quod remotius eſt ab eſſe eſt potentialius. & ſic patet utraq; propoſitio exemplariter.

Probant ratiōe iſtę ſecundæ ꝓpoſitiones.

¶ Ratione autem probo. cum enim eſſe ſit actualiſſimū omniū, quæ ſunt in rerum natura actualitas ut non niſi completæ eſſentiæ actus proprius ſit ad hoc quòd eſſentiæ eius receptiuū fiat: oportet intrinſecè completam & determinatam eſſe ſicut ad hoc quòd aer recipiat lumen oportet prius, quòd perficiatur à diaphaneitate: terminator autē, perficitur, & completur ſubſtantia his prædicatis quidditatiuis: & ideò quantò prædicatum quidditatiuū erit magis eſſentiæ determinatiuum, magis appropriabit ipſam ad hoc, quòd ſit receptiuū ꝓprium ipſius eſſe. Et per oppoſitū quantò prædicatum quidditatiuum eſt minus determinatiuū eſſentiæ tantò minus eam appropriat ad hoc, quòd capax ſit ipſius exiſtentiæ & quia unumquodque quātò eſt propinquius actualiſſimo, tantò eſt actualius, & quanto remotius ab illo, tātò eſt potentialius. ideò inter prædicata quidditatiua talis eſt ordo, quòd propinquius ipſi eſſe eſt actualius: remotius uero potentialius

Regula generalis à quo ſumitur genus & differētia.

HIS Duabus propoſitionibus, poſtquam tertiam addideris, ſcilicet quòd genus ſumitur ab eo, quod eſt ut potentiale. Differentia uerò ab eo, quòd eſt ut actuale: cōficietur regula generaliſſima, quòd genus & differentia in omnibus ſumuntur à tota eſſentia rei ſecundum elongationē & propinquitatem ad ipſum eſſe exiſtentiæ. Dīa enim ultima cum ſit conſtitutiua ſpeciei, & propriùm illi inter entia gradum donet: ultimum complementum ipſius eſſentię eſt ad hoc quòd ſit. Vltra cā enim (ut iam dictum eſt) individuum nullum aliud complemētum intrinſecum expectat, ut ſic. Genus quoq; generaliſſimum cùm eſſentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo ſumit, quo eſſētia ipſa ab exiſtētia magis eſt elongata: utpote determinabilis & pfectibilis omnib. differentiis ad hoc ut eſſe ſuſcipere poſſit. Genera uerò & differentiæ intermediæ ab intermediis ſumūtur, (& propter hoc dicitur quòd diffinitio explicat diffinitū à prima potētia uſq; ad ultimū actū) includit ſiquidē primū genus, quod ſumitur ab eo quo primo eſſentia ipſa ꝑōt habere eſſe: & omnes differētias, quibus paulatim eſſentia determinatur & actuatur uſq; ad ultimā

Ca. de differentia.

differentiā, quæ eſt actus ultimò determinās & pficiens ipſam, ut eſſe habeat, propterea & Porphyrius aīt quòd ſecundū interius ꝑſcrutantes, differentia eſt, quæ cōcludit ad eſſe Nec propter hoc quod diximus, intendimus, quòd genus & differētia ſumantur ab eē actualis exiſtētię, ſcimus eñ diffinitiones abſtrahere ab eē: ſed intendimus, quòd genus & differentia ſumūntur (ut uerbis S. Th. utamur) ab ordine ad eſſe actualis exiſtētiæ. Ab ordine aūt dicimus non relatione ordinis, ſed fundamento eius ab eo, ſcilicet quo eſſentia appropinquat ut receptiuū ad ipſum eſſe, & ab eo quo eſſentia elongatur ab ipſo. Et ſecūdū hæc habes unde in intelligentiis, ſubſtantiis materialibus, & accidentibus ſumantur genus & differentia, ut facile eſt cuilibet exercitato deducere in ſingulis. Et pp hoc ſolus Deus caret genere & differentia: quidditas enim ſua cum ſit ſua exiſtentia actualis, nō poteſt concipi ut elongata ab exiſtentia, uel propinqua illi. Vnde ſufficientiſſimā cauſam S. Th. in principio huius capituli aſſignauit: quare Deus non ſit in genere, & intelligentię ſint in prędicamēto; quia ille eſt ſuum eſſe, illarum autem eſſentia diſtinguitur ab eſſe proprio.

Nec *oportet has differentias eſſe accidētales: quia ſunt ſecūdum maiorem & minorem perfectionem, quæ non diuerſificat ſpeciem. Gradus enim perfectionis in recipiēdo eandem formā, non diuerſificat ſpeciem, ſicut albius, & minus album in participando eiuſdem ſpeciei albedinem, ſed diuerſis gradibus perfectionis, in ipſis formis uel naturis participatis, diuerſificat ſpeciem, ſicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia, per quædam, quæ ſunt media inter animalia & plantas, ſecundum Philoſophum, in lib. de Animalibus.*

¶ Hic excluditur prima obiectio. dictum eſt enim quòd differentię in intelligētiis ſumuntur à diuerſis pfectionis gradibus, in quib. una altera ꝓpinquior eſt actui primo. Cōtra hoc ita arguitur ſic, Quæcūq; differūt ſecūdū actū pfectiū. & minus pfectū, differunt ſolū accidentalibus differentiis: intelligētiæ differūt nō niſi ſecūdū magis & minus perfectū, ergo differūt ſolū accidentalibus differentiis. Proceſſus bonus: concluſio uerò eſt falſa: ergo altera præmiſſarū, nō maior, ut ꝓbabitur: ergo minor, quę ē poſitio ſupradicta. Probatio Maioris ē: quia magis & minus nō uariāt ſpeciē: albedo enim pfecta & minus pfecta eiuſdem ſpeciei ſunt, quæcunq; āt ſunt eiuſdē ſpeciei accidētalibus ſolū diſſis diſtinguuntur, cum in omnibus eſſentialib. cōueniant. Hāc obiectionē excludit hac pulchra diſtinctione, Perfectius & minus pfectū poſſunt attēdi uel penes modū habēdi aliquā formā unam ſimpliciter, uel penes ipſas formas habitas magis & minus: primo modo nō uariāt ſpeciē, ſed ſecūdo mō: quęcūq; enim ita ſe habent quòd ſecūdū diuerſos grad⁹ perfectionis atomā ſuſcipiūt formā, ſolo numero ut ſic diſtinguuntur, ut patet de albo. ut 4 de albo. ut 6 Ea uerò quæ diuerſos grad⁹ pfectionis nō eiuſdē formę, ſed pluriū formarū ſuſcipiūt, in eſſētialiter ſeu ſpecificè diſtingui neceſſe eſt, ut patet de hoīe & boue. Vñ patet reſpōſio ad obiectiones quòd primo modo Minor ē falſa, ſecūdo uō Maior. Cuius ꝓbatio ideo uidetur ſine additione uulgata, quia cōparatio denotata p ly magis & minus nō fit ꝓpriè, niſi in atoma ſpecie ut dicitur ſeptimo Phy. in com. 27.

Nec iterū eſt neceſſariū, ut diuiſio intellectualiū ſubſtantiarum ſit ſemper per dīas ueras, quia hoc eſt impoſſibile in omnibus rebus accidere, ut Philoſophus dicit in ſecundo de Animalibus.

¶ Hic excluditur ſecunda obiectio. Obiicitur enim contra idem dictū ſic, Vbicunq; ſunt uerū genus & uere ſpecies, ibi dēt eſſe artificialis diuiſio illius generis per duas ueras differentias: ſed in intelligētiis inuenitur uerū genus & uerę ſpecies: ergo ibi debet eſſe diuiſio per duas differentias ueras. Concluſio eſt contra diuiſionē ſupra aſſignatā, qua dictū eſt, Genus intelligētiarū deſcendit ad ſuas ſpecies per magis perfectū & minus pfectū, quæ nō ſunt ueræ dīæ. Maior uerò ꝓbat ex eo, quòd ubi uerū genus cū ueris ſpeciebus inuenitur, oportet eſſe diuiſiuas ipſius generis & ſpecierū cōſtitutiuas differentias: ex eo aūt quòd diuiſio eſt ſecūdū artē dēt eſſe bimembris, ut Boetius teſtatur. hanc obiectionē excludit S. Thomas dicens, Maiorē eſſe uniuerſaliter impoſſibilem ſecundum Ariſto. ſententiam in 2. li. de Animalibus.

In li. diuiſionū c. 32

AD Cuius euidentiam notandum, quòd cùm ueræ differētiæ appellentur differentię poſitiuę nō extraneę contrarię inter ſe conuertibiles cū his quorū ſunt differentię: ut ibi dicit Ariſt. c. 3. Genus illud, quod plures duabus ſpeciebus continet immediatè nō pōt diuidi duabus ueris differentiis, ſed ſi differentiis diuidendum erit poteſtatē eius euacuantibus, oportet quòd diuidatur pluribus duabus: & ſic diuiſio nō erit bimēbris. ſi enim diuiſione bimembri partiendum erit, oportet alteram differentiam eſſe non ueram: erit enim cū priuatione accepta alterius. Sicut ſi animal immediate cōtineat hominē, Bouē & Leonem, oportet trib; ueris differētiis diuidi, uel altera uera, puta rationali: altera nō uera, ſed priuatiua cōmuni reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniūtur aliquæ res in mūdo plures duabus cōtētę immediatè ſub aliquo cōi formaliter diuiſibili: ideo dicitur, quòd impoſſibile eſt uniuerſaliter: quòd omnis diuiſio fiat per duas differētias ueras: & hoc in propoſito noſtro accidit. Cū enim intelligentiæ careāt gñe ſubalterno, ut S. Th. in tractatu de natura generis ca. 5. teſtatur, eo quòd pfectio earū ex pluribus cōiunctionibus differētiarū non contingit, ſicut perfectio ſpecierum in illis inferioribus, quibus non ſufficit genus cōmune & differentia, oēs immediatè ſub uno genere continebuntur: & ſic genus earum, ſi ueris differentiis ad illas deſcendere debet, oportet multimembrem fieri diuiſionem nobis ignotam: quod ſi bipartita diuiſione cōtrahendū erit, alterā ſimpliciter neceſſe eſt eſſe nō uerā: quia priuatiuam, alteram propter debilitatem intellectus noſtri ad nullā propriam earum differentiā deſcendere potentis, neceſſe quoq; eſt eſſe non ueram. Tales autem fuerunt differentię in litera aſſignatæ: ſcilicet magis perfectum & minus perfectum.

¶ Ex his iam patet reſponſio ad obiectionem, declarata impoſſibilitate Maioris uniuerſaliter. Boetii uerò dictū nō obſtat: quāuis enim dicat diuiſionem omnem ad bimembrium reduci, nō tamen dicit, quòd omnis bimembris fiat per differentias ueras inferiorum per illam diuiſionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in ſubſtantiis compoſitis ex materia & forma in quibus & eſſe eſt receptum & finitum, propter quod & ab alia eſſe habent, & iterum natura uel quidditas earum recepta eſt in materia ſignata, & ideo ſunt finitæ & ſuperius & inferius: & in eis iam propter diuiſionem materiæ ſignatæ poſſibilis eſt multiplicatio indiuiduorum in una ſpecie: & in his ſubſtantiis, qualiter ſe habeat eſſentia ad intentiones logicas, ſupra dictum eſt.

In hac quarta & ultima parte huius capituli quatuor colligit de eſſentiis ſubſtantiarum compoſitarum. Primū eſt, quòd eſſe earū eſt limitatum: quia habet illud ab alio, utpote diſtinctum realiter à ſe: & per hoc primo diſtinguitur à primo ente cuius eſſe ē infinitum, & idem realiter ſuæ quidditati.

¶ Secundum eſt quòd eſſentia earū eſt recepta in materia ſignata: ſunt enim in hoc uel in illo, ad hic & nūc determinatæ: ſicut formale

male ſuum materiale.

¶ Tertium, ꝙ ex iſtis duobus correlariè ſequitur, eſt ꝙ ſunt finitæ ſuperius & inferius. Superius quidem, quia hñt eſſe limitatũ & eſſentia earũ ꝑ ipſum eſſe, qđ ut ſuperius reſpicit, terminatur. Inferius uerò, quia recipiuntur earũ formæ in materia, & ipſæ ad hoc & illud terminantur, quæ reſpiciũt ut inferius: ꝑ hoc ꝙ in his & illis cōdōnibus materialib. recipiuntur tanꝙ in parte materiali.

¶ Quartum eſt, ꝙ eſſentia earum eſt multiplicabilis numerabiliter in eadem ſpecie propter materiæ ſignatæ diuiſionem. Et ꝑ hæc tria differunt ab intelligentijs in ſecundo ordine poſitis, quæ immunes à materia infinitæq. inferius parem ſibi non compatiuntur. Et ſic terminatur tractatus ſecundus huius libri.

CAPUT VII.

Quod accidentia habeant eſſentiam incompletam oſtendit. Variatem accidentia diſtinguit & quomodo in iſtis ſumatur genus & differentia exponit.

Cap.1.Iſi. Accidētia hñt eſſe incōpletũ

NUNC autem reſtat videre, qualiter eſſentia ſit in accidentibus: quõ aũt ſit in omnibus ſubſtantijs, dictum eſt. Et, quia, ut dictũ eſt, eſſentia per diffinitionẽ ſignificatur, oportet ꝙ eo mõ habeant eſſentiã, quo habent diffinitionẽ. Diffinitionẽ aũt habent incōpletã, quia non poſſunt diffiniri, niſi ponatur ſubiectũ in eorũ diffinitione: & hoc ideo eſt, quia nõ habẽt in ſe eſſe abſolutũ per ſe à ſubiecto, ſed ſicut ex forma & materia relinquitur eſſe ſubſtãtiale, qñ cōponitur: ita ex accidente et ſubiecto relinquitur eſſe accidentale, qñ accidens ſubiecto aduenit. Et ideo ẽt nec forma ſubſtantialis cōpletã eſſentiã hẽt, nec materia: quia in diffinitione formæ ſubſtantialis oportet ꝙ ponatur illud cuius eſt forma: & ita diffinitio eius eſt ꝑ additionẽ alicuius, qđ extra eius genus eſt: ſicut & diffinitio formæ accidentalis, ut ẽ. in definitione animæ ponitur corpus à naturali, qui conſiderat animã ſolũ inquantũ eſt forma Phyſici corporis. Sed tñ inter formas

Dña inter formã ſubſtantialẽ, & accidētalem.

ſubſtantiales & accidentales tñ intereſt: quia ſicut forma ſubſtantialis non hẽt ꝑ ſe eſſe abſolutũ ſine eo, cui aduenit: ita nec illud, cui aduenit, ſ. materia: & ideo ex ea cōiunctione utriuſque relinquitur illud eſſe in quo res per ſe ſubſiſtit & ex eis efficitur unũ per ſe, ꝓpter qđ ex cōiunctione eorũ relinquitur eſſentia quædã. Vñ forma, quãuis in ſe cōſiderata nõ hẽat rõnẽ cōpletæ eſſentiæ, tñ eſt pars eſſentiæ completæ. Sed illud, cui aduenit accidẽs, eſt ens in ſe cōpletũ conſiſtens in ſuo eſſe, quod quidem eſſe naturaliter præcedit accidens, qđ ſuperuenit: & ideo accidẽs ſuperueniens ex coniunctione ſui cũ eo, cui ſuperuenit, non cauſat illud eſſe, in quo res ſubſiſtit. ꝑ qđ res ſubſiſtens intelligi põt eſſe: ſicut primũ poteſt intelligi ſine ſecũdo, vel prædicatũ ſine ſubiecto. Vñ ex accidente & ſubiecto non fit unũ per ſe, ſed unũ ꝑ accidẽs, & ideo ex eorũ cōiũctione nõ reſultat eſſentia quædã, ſicut ex cōiũctione formæ cũ materia, ꝓpter ꝙ accidẽs neq; rõnẽ cōpletæ eſſentiæ hẽt, neq; pars completæ eſſentiæ eſt: ſed ſicut ẽ ens ſecundũ quid, ita & eſſentiã ſecundũ quid hẽt.

¶ In hoc tractatu tertio unico capitulo contento, determinatur de accidentibus, ut nihil ſub latitudine entis intactũ remaneat. diuiditur aũt in tres partes, ſ. quatũ prima quid ſignificet eſſentia in accidentibus declaratur. in ſecunda verò diuerſitas accidẽtiũ à ſubſtantia & inter ſe: in tertia aũt, quõ ſe habeant ad intẽtiones logicas. Declarat ergo primũ tali concluſione, Accidentia hñt eſſentiã incompletã. Probatur ſic: quæcunq; hñt diffinitionẽ incompletam, habent eſſentiam incompletã: accidentia hñt diffinitionem incompletã. ergo. Maior patet ex eo, ꝙ eſſentia ẽ id quod per diffinitionem ſignificatur, ut dictũ fuit in principio libri. Minoris probatio eſt: quia quæcunq; diffiniuntur neceſſariò ꝑ aliqđ, qđ eſt extra eorũ eſſentiã, habent diffinitionem incōpletã. diffinitio.n. talũ non completur per intrinſeca, ſed exterius intrinſeco additamento: ſed accidentia diffiniuntur neceſſariò ꝑ aliqđ, qđ eſt extra eorũ eſſentiam: oportet ſiquidem in eorũ diffinitione poni ſubiectum, ut dr 7. Meta. tex. com. 15. ergo accidentia habent diffinitionem incompletam.

¶ Ad euidẽter manifeſtandã Minorẽ S. Tho. in litera cōparat accidẽtia formis ſubſtãtialibus penes conuenientiã & dñam. inde .n. clarè patebit, quomodo accidẽtia habent eſſentiã incōpletã.

Cōueniẽtia formę ſubſtãtialis & accidentalis.

¶ Conuenire aũt accidẽtia cũ formis ſubſtantialib. in tribus. Primò in hoc ꝙ neutrũ eorũ hẽt eſſe abſolutũ à ſubiecto independẽs à receptiuo, ſed ſicut ex forma ſubſtãtiali cōiuncta materiæ fluit eſſe commune utrique: ita ex coniunctione accidentis, cũ ſubiectu relinquitur eſſe commune utrique: ex coniunctione.n. albedinis cum niue fit eſſe, quo & albedo eſt, & nix eſt alba.

¶ Scđò conueniunt in hoc ꝙ neutrũ eorũ hẽt eſſentiã cōpletã, quia eſſentia utriuſq; eſſentialiter ad aliud refertur, ut receptiuũ forma ſiquidẽ ſubſtantialis eſſentialiter eſt entitas ꝑfectiua materiæ: & accidẽs eſſentialiter ẽ entitas ſubiecti qualificatiua.

¶ Tertiũ aũt, in quo conueniunt eſt, ꝙ neutrum eorum hẽt diffinitionem completam propriis terminis, ſed per additamentũ ſicut.n. diffinitione accidentis oportet poni ſuũ ſubiectũ, quod eſt extra eius genus: ita in diffinitione formæ ſubſtãtialis oportet ponere receptiuũ, materiã. ſ. quæ eſt extra eius genus proprium. nã genus formæ eſt actus (ut patet ſecundo de Anima) materiã autem cum ens diuidatur in actum & potentiã, ſub potentia cōtineri clarum eſt: & conſequenter eſſe extra actum, quod eſt genus formæ, huius ſignum eſt ꝙ fecit Ariſt. diffiniendo animã, dũ poſuit in eius diffinitione, corpus phyſicum organicũ, qđ ꝓpria materia eſt animæ in eo ꝙ eſt corpus phyſici perfectio. Addidit autẽ hoc, ne mireris, quare in diffinitione animæ non ponitur materia, cũ ſit forma ſubſtantialis, ſed corpus phyſicũ. nõ .n. ideo eſt: quia phyſicus non conſiderat animã ut formã ſubſtantialẽ, ſed ut animã, quæ ut ſic, corpus phyſicum præexigit tãquã propriã materiã. Hinc habes, ꝙ conſiderare animam intellectiuã ut ſic, ſecundum ſuam completam quidditatem non ẽ opus phyſici: ut ẽt tradit Ariſt. in lib. 1. de partib. animalium, c. 1. T.c.6.

¶ Differunt aũt in quinq;. primò, quia receptiuũ formæ ſubſtãtialis nõ hẽt eſſe ꝑ ſe ſine eſſe formæ. eſt.n. in hoc conforme ſuę formæ: ſicut.n. forma ſubſtantialis non hẽt eſſe præter ſuũ receptiuũ: ita nec ſuũ receptiuũ hẽt eſſe pręter ſuã formã: receptiuũ uerò accidentis habet eſſe per ſe præter eſſe ſui accidentis. Huius dñæ rõ eſt: quia receptiuũ formæ ſubſtãtialis eſt ens in pura potentia, receptiuũ uerò formæ accidentalis habet eſſe in actum.

¶ Secundo uerò differũt, quia ex coniunctione formæ ſubſtãtialis ad ſuum receptiuum emanat eſſe illud, quod res ipſa ſubſiſtit, ſeu ſimpliciter eſt. Ex coniunctione uerò formæ accidentali ad ſubiectũ fluit eſſe: quo res ſecundũ quid eſt. Et hæc dña oritur ex prima: ex quo.n. receptiuum formæ ſubſtantialis caret eſſe ꝑ ſe illo eſſe, quod ex forma fluit, primò eſt: & per oppoſitum, ex quo ſubiectum accidentis proprio eſſe gaudet, per adoptionem accidentis tale eſſe acquirit, & non eſſe ſimpliciter hoc.n. præhabet: & ſic ſecundum hoc primum eſſe poteſt intelligi eſſe ſine ſecundo poteſt enim ſubſtantia ab accidente ſeparari, ut dicitur 7. Met. tex. com. 4.

¶ Tertiò differũt: quia ex cōpoſitione formæ ſubſtãtialis cũ ſuo ſubiecto fit unũ ꝑ ſe: ex cōpoſitione aũt accidẽtis cũ ſubiecto nõ fit unũ niſi ꝑ accidẽs. Oritur aũt hæc dña ex ſecunda: ex quo.n. ex forma ſubſtantiali eſſe ſimpliciter fit quo res per ſe eſt, oportet ꝙ unũ ſimpliciter fiat quo res ſit per ſe una, ens.n. ſequitur unũ. Ex eo uerò, ꝙ ſubiectũ & accidens duo eſſe hẽt, unum per ſe facere non poſſunt eadem ratione: quia ſ. unum ſequitur ens: nõ.n. poteſt eſſe quòd unum per ſe ſequatur ens per accidens.

¶ Quartò differunt: quia ex cōiunctione formæ ſubſtãtialis cũ materia reſultat eſſentia quædã tertia, ſ. entitas. Ex coniunctione uerò accidentis cũ ſubiecto nõ fit aliqua eſſentia tertia. Oritur autem hæc dña ex tertia: cum.n. eſſentia ſit id quod per diffinitionem ſignificatur, ut res diffinita: diffinitum autem oportet eſſe unum per ſe, ſecundum Ariſt. 7. Met. tex. com. 16. ex eo ꝙ ex accidente & ſubiecto non fit unum per ſe: habetur ꝙ nec eſſentia aliqua reſultat. & per oppoſitum ex eo quòd ex forma ſubſtantiali & materia unum per ſe fit, eſſentia tertia reſultat.

¶ Quintò differunt: quia forma ſubſtantialis etſi non ſit eſſẽtia completa, eſt tñ pars completæ eſſentiæ. Accidens uerò non eſt eſſentia completa, nec pars eſſentiæ completæ. Sequitur autem hæc dña quinta ex quarta. ſi o. ex forma & materia fit eſſentia quædã, tertia forma ſubſtantialis illius pars erit. Si aũt ex accidẽte & ſubiecto eſſentia nulla reſultat, accidens nullius completæ eſſentiæ pars poni poteſt. & ſic accidens incompletum & ſecundum quod eſt ens, ac conſequenter incompletam eſſentiam & diffinitionẽ hẽt. Nec te moueat, ꝙ formã ſubſtantialem non abſolutã à receptiuo, & eſſe non habere ſine materia modò dicatur, & ſuperius dictũ ſit animã intellectiuã independentẽ à materia & ſeparatã ab illa ſecundũ rẽ remanere: hoc.n. eſt ſimpliciter uerũ: ad uerificationẽ aũt eius qđ modò diximus, ſufficit animã intellectiuã eſſe eſſentialiter materiæ informatiuã. & tali mõ ab illa inſolubilẽ ſecundũ eſſe quidditatiuũ, ut eius diffinitio oſtẽdit, & ꝙ forma ſubſtãtialis ut ſic, non habeat unde ſecundũ eſſe actualis exiſtentiæ à materia abſoluatur & independens ſit: licet aliunde alicui formæ ſubſtantiali hoc inſit, puta ex hoc, ꝙ eſt intellectiua: loquitur enim de forma pars ſubſtantiali ut ſic.

1. Dubiũ.

CIRCA Hęc ſupradicta multa ſunt dubia. Circa ſecundam .n. conuenientiã dubitatur, an ſit uerũ qđ ibi dicitur. ſ. quòd eſſentiæ accidentales eſſentialiter non ſunt abſolutæ à receptiuo.

Secundū. ¶ Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiã conuenientiam, an. ſ. accidentia neceſſariò per ſubiectum diffiniantur.

Tertium. ¶ Occurrunt quoque qõnes circa dñas aſſignatas: & prima quidem habet dubitationem de vtroq; membro enim ſua radice, an ſcilicet forma ſubſtantialis puræ potentiæ tantum actus ſit.

Quartum ¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantùm recipiatur.

Quintū, Sextum. ¶ Circa ſecundam dñam eſt dubium, an accidẽtia habeant propriam exiſtentiã diſtinctã realiter ab exiſtẽtia ſubſtantiali.

¶ Et iterum eſt ibi dubium, an ſubſtantia ſubiecta accidenti poſſit intelligi eſſe abſque omni accidente.

¶ Iſtas ſex dubitationes ſi diffuſè tractare vellemus, propoſiti limites extremus, alterius enim negotij eſt: ſed ne omnino ieiuni tranſeamus, de pluribus earum dicetur ordine ſupradicto, fundamenta & noſtra & aduerſariorum adducendo.

QVAESTIO XV.

Num inhærentia aptitudinalis ſit de inhærentia accidentis.

CIRCA primũ dubiũ declarato titulo, primò adducetur

Op. Sco. opinio Scoti, ſecundo S. Tho. tertiò ſoluentur argumentis in oppoſitum. Eſt igitur ſenſus primi dubij, an de eſſentia accidentis ſit dependentia ad ſubiectum: quod ſub ſpecialib. uocabulis dubitatur ab alijs, cũ quæritur, an inhærentia aptitudinalis ſit de eſſentia accidentis. Scotus in quarto ſen. diſ. 12. q. 1. decidit hanc quæſtionem, quoad accidentia abſoluta, ſcilicet quantitatem & qualitatem, atq; tales qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipſius inhærentiæ ignorare, contentuſque eſt vnica ratione ad probandum, quòd impoſſibile ſit inhærentiam quamcunque eſſe de eſſentia accidentis abſoluti, ſic, Nulla relatio eſt de conceptu formali rei abſolutè: omnis inhærentia eſt relatio, ergo nulla inhærentia eſt de conceptu formali rei abſolutè.

¶ Aliter hæc ratio formatur ab eodẽ, ſic, Id quod eſſentialiter eſt

Cõfirmatio aliorũ ad ſe non includit in ſe eſſentialiter reſpectum, ſecundum Auguſtinum ſeptimo de Trinitate, capitulo ſecundo: ſed accidens abſolutum eſt ad ſe: ergo accidens abſolutum non includit eſſentialiter reſpectum, inhærentia autem reſpectus eſt: ergo.

¶ Ab alijs autem confirmatur eadem ratio ſic, Omne quod relatiue dicitur eſt aliquid præter relationem, fundamentum enim relationis eſt aliud formaliter à relatione: ſed accidens abſolutum, puta qualitas relatiuè dicitur inhærens: ergo eſt aliquid

Tertia cõfirm. abſolutum præter inhærentiam.

¶ Præterea, Inhærentia aptitudinalis eſt de eſſentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non ſunt genera generaliſſima. Tenet conſequentia ex eo, quod tunc à quantitate & qualitate cæteris accidentibus poſſet abſtrahi conceptus communis quidditatiuus eiuſdem rationis in omnibus illis inferior conceptu entis & ſuperior illis nouem generibus, ſcilicet, eſſe in: & ſic cum omnis talis conceptus ſit genus, nouem genera accidentium generaliſſima non erunt: haberent enim ſuperueniens genus.

Opi. Thomiſtarũ. Thomiſtarum autem ſententia eſt inhærentiam aptitudinalem eſſe de eſſentia accidentis, & eam non eſſe relationem.

¶ Sciendum eſt enim aliquid eſſe abſolutum uel reſpectiuũ dupliciter, ſcilicet à ſubiecto & à termino. Abſolutum enim à ſubiecto ens, eſt, id quod non eſt natum recipi in alio ut ſubſtantia. Reſpectiuũ ad aliud, ut ſubiectum eſt id, qđ eſſentialiter natum eſt recipi in alio, ut omne accidẽs. Abſolutum à termino eſt id, quod formaliter non reſpicit aliud præciſè, ut terminum ad quem, ut ſubſtantia, quãtitas, & qualitas. Reſpectiuum ad aliud ut terminum eſt id, quod formaliter reſpicit aliud præciſè, ut terminum ad quem, ſicut prædicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad prædicamentum relationis ab alijs reſpectibus cæterorum generum, qui à quibuſdam tranſcendentes uocantur, quod reſpectus pertinens ad genus ad aliquid, eſſentialiter eſt ad aliud, nõ ut receptiuum, uel cauſam efficientem, aut finalem, aut formalem: ſed præciſè eſt ad aliud tanquam terminum, unum enim relatiuorum nec eſt forma, nec finis, nec efficiens alterius, ſed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quod unum relatiuorũ non eſt diffiniendum per reliquum: eo q; ly per, denotat cauſalitatem. Reſpectus autem aliorum generum, qui propter uocabulorum penuriam reſpectus dicitur: reſpicit eſſentialiter aliud, ſed ut ſubiectum, uel materiam, uel formam, & econtrà: ut de commenſuratione animæ intellectiuæ ſuprà dictum eſt, cum ergo inhærentia aptitudinis importet reſpectum ad aliud ut receptiuum, ipſam non de genere relationis, ſed identificatam cuilibet generi, modo abſolutum ens modo relatiuum ſignificare dici-

C. 6. q. 13. mus. Vnde non prohibetur inhærentia aptitudinalis eſſe de eſſentia abſoluti accidentis ex eo, quod eſt reſpectus: immo ex hoc, quod accidens abſolutum non à ſubiecto eſt, licet à termino, ſequitur quod de eſſentia eius ſit eſſentialis dependentia ad ſubiectum, quam inhærentia aptitudinalis explicat.

¶ Conſona autem noſtra poſitio rationi oſtenditur, ex eo quòd ſicut eſſe ad cõſtituit accidẽs relationem: ita eſſe in conſtituit accidens uniuerſale. Contrahitur. n. ens per eſſe in, ad nouem genera accidentium: & ideo ſicut ad, eſt de eſſentia relationis: ita in eſt de eſſentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento prædicamentorum dicit eſſe in, nullum conſtituit genus, ſed omne accidens circuit.

¶ Et confirmat̃ ex eo, q; niſi aptitudinalis inhærentia eſſet de eſſentia accidentis, poſſet cõpleta diffinitione ipſum accidens cõcipi abſq; aptitudinali inhærẽtia in eius diffinitione poſita, qđ eſt impoſſibile. oportet. n. ipſum in ſua diffinitione habere eſſentialem dependentiam ad ſubiectũ, quam inhærẽtia aptitudinalis explicat, aliter ſubiecto nõ eſſet opus ad diffiniendũ. Propterea in pluribus locis ait S. Th. q; diffinitio accidentis eſt hoc, ſeu aliud huiuſmodi, res, cui debetur eſſe in alio. Hęc de ſecũdo.

AD primum autem in oppoſitũ dr̃, q; Minor primi eſt falſa, & deceptus uidetur Scotus: quia non uidit differentiam inter reſpectum in, & Ad. reſpectus enim in, & nõ eſt relatio, nam licet talis reſpectus terminetur ad ſubiectum, & conſequenter ſubiectum ſit terminus: tamen non terminat ut terminus, ſed vt receptiuum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud eſt enim dicere A, eſt terminus talis reſpectus: & A terminat talem reſpectum vt terminus: ut ex dictis patet. Ad primum.

¶ Et per hoc patet reſponſio tam ad ſecundam, quàm ad tertiam formam eiuſdem rationis: ſemper enim ſupponit aptitudinalem inhærentiam eſſe relationem. Ad cõfirmationẽ.

¶ Ad vltimum negatur conſequentia: dr̃ nanq; q; eſſe ineſt diuerſarũ rõnum in p̃dicamentis, ſicut & ens: eſt ſiquidem in, analogum ad nouem genera accidẽtium ſicut & ens ad oĩa genera.

EX his patet ſolutio ſecũdi dubij, in quo Scotus nobiſcum concordat in quarto, diſt. 12. ita quòd vnanimiter fatemur accidens non poſſe complerè diffiniri abſque additione ſubiecti, vt nunc nunc eſt probatum: quod plenius inferius patebit, cùm declaratum fuerit, unde ſumantur genus & differentia in eis. Teſtatur & hoc Ariſt. in 7. Metaph. tex. Com. 5. & 17.

TERTIA dubitatio, quoniam nimis eſt ampla, alibi diſcutienda relinquatur, oportet ſiquidem ad plenam illius reſolutionem multos quinternos implere.

QVAESTIO XVI.

Num dimenſiones interminatæ præcedant formam ſubſtantialem in materia, opinio Auer. de Subſtantia orbis, c. 1. col. 2. primo Phyſ. c. 63. & 4. Phyſ. cap. 25. prima ratio.

QVARTAM verò, quia de accidentis natura eſt, cuius tractatum agimus, non omnino prætermittendam duco. In qua tria agenda ſunt primò, recitabitur opinio Auer. ſecundo ponitur opinio S. Th. tertiò reſpondebitur argumentis in oppoſitũ.

¶ Sciendum eſt quoad primum, Auerroem in lib. de Subſtantia orbis fundaſſe opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, q̃ pura eſt potẽtia, accipi dimẽſiones interminatas. Ex hoc. n. ſequitur non uẽ accidens eſſe ſubiectiue in ente in actu.

¶ Mouetur aũt ad hoc opinandum rõnib. pleriſque ducentibus ad impoſſibile. Prima eſt, Dimenſio interminata nõ eſt in materia coæterna ſibi. ergo corpus fit ex non corpore & dimenſio ex nõ dimenſione, & tunc vltimo loquitur, ergo formæ corporales, i. dimenſiones ſunt ſibi inuicẽ contrariæ, & ſuccedentes ſibi inuicẽ in ſubiecto, ſicut ſibi inuicẽ ſuccedũt formæ ſubſtantiales in eadẽ materia: cõſequens eſt impoſſibile, ergo à deſtructione a cõſequẽtis, & c. impoſſibilitas cõſequẽtis patet ex eo, q; neq; motus neq; mutatio aliqua eſt ad quantitatẽ interminatam. Augmentatio. n. eſt ad quantitatem terminatã. Patet quoq; ex eo q; quãtitati nihil eſt cõtrarium, ut dr̃ in prędicamẽtis. Cõſequẽtia aũt probatur ex eo, q; omne quod fit ex ſuo contrario ſeu priuatiuè, ut dr̃ primo Phy. text. Com. 64. & 5. eiuſdem tex. Com. 7.

¶ Secunda rõ eſt iſta, Quantitas interminata non eſt in materia ergo materia non põt ſimul formas diſtinctas ſpecie, aut numero recipere cõſequens eſt falſum ad ſenſum, ergo. Cõſequentia probatur ex eo, q; diuerſæ formæ non poſſunt ſimul recipi niſi in diuerſis partib. materiæ, materia verò diuerſis partib. caret, ante quantitatis receptionem, ſubſtantia ſiquidem excluſa quantitate indiuiſibilis eſt, ut dicitur primo Phyſ. tex. Com. 15.

¶ Tertia rõ eſt iſta, Quantitas non eſt in materia ſubiectiuè, ergo forma non diuiditur per diuiſionẽ materiæ. Tenet conſequentia: quia forma recipitur in materia indiuiſibili, cum quantitate ponatur carere. Tũc vltrà, ergo forma recepta in materia nullam diuiſionem habet. Tenet conſequentia: quia oĩs diuiſio formæ materialis præexigit diuerſitatem partiũ materiæ. Tunc vltrà, ergo forma recepta in materia eſt æterna & carens contrario. Tenet conſequentia: quia temporalitas formæ corruptibilitatem eius ſequitur: corruptibilis autem non eſt forma aliqua niſi receptiuum eius habeat diuerſas partes, quarũ alteram ipſa, alteram formam alia informet: cum oporteat cõmunicari in materia ea, quæ inuicẽ corrũpuntur: ut primo de generatione tex. Com. 53. dicitur. & tunc vltimò ſequitur quòd nullam niſi primam formam materia recipiat; oportet. n. corruptionem vnius eſſe generationẽ alterius, ut dicitur in primo de generatione.

nera.

neratione tex. co. 7. & conſequenter caret cõtrario. Hęc de primo.

b p. Sa. do. d. 4. 13. q. 1. a. 2. q. 4. ité 4. d. 44. q. 1. a. 1. quę ſtiuncula ver. quar. oþera Gé. c. 8. ſecdm in trac. de natura materię ratio Contra Auer.

Hanc opinioné, etſi in quibuſdam ſuis libri b ſequatur S. Th. propria tamen ſententia oppoſitum ultimò determinauit in prima parte, q. 76. art. 6. ubi tali ratione utitur contra Auer. poſitionē. Quęcunq; aliquid eſt in potentia ad actum omnem ordine quodã prius recipit actũ primum ſimpliciter & demũ ſequẽtes, ſed materia prima ſecundũ ſe eſt in potentia ad oẽs actus ſubſtantiales & accidentales ordine quodã: ergo prius recipit actũ priorẽ ſimpliciter, deinde poſteriorẽ: ſed primus actus ſimpliciter & ordine generationis eſt eſſe: ergo primũ, quod intelligitur recipi in materia, eſt eſſe ſubſtantiale, & nõ niſi à forma ſubſtãli: ergo prius recipitur in materia forma ſubſtãlis, q̃ quodcūq; accidens. & ſic omne accidẽs ſequẽs aduenit enti in actu. Quòd primus actus ſimpliciter ſit eſſe, patet tum authoritate libri de cauſis in principio. Tum quia eſſe quantum, præſupponit eſſe: ſimiliter eſſe quale, p̃ſupponit eſſe: & ſic de alijs. Sequũtur præterea ad hanc poſitioné multa inconuenientia: q; ſcilicet ens ſecundũ quid præcedat eſſe ſimpliciter, & q; ens per accidens ſit prius ente per ſe: & q; materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, q̃ cum forma proprij generis, ex quo à qualibet forma ſubſtantiali eſt denudabilis, & nõ à qualibet forma accidentali: & quòd ſubſtantiæ generabilis ſint non ſolum tria, ſed quatuor principia. ſ. materia, forma, priuatio & quãtitas terminata, nõ enim põt fingi q̃n ſit principiũ ſalté, p accidẽs, cum ſit cõiuncta principio per ſe, ſicut de priuatione dicitur: & ſic debuit connumerari ab Ariſ. Tenẽda eſt igitur opi. S. Tho. q; omne accidẽs ẽ ſubiectiuè in ente & actu, & p hoc differt à forma ſubſtãnal. quæ eſt ſubiectiuè in ente in pura potẽtia. Et hęc de ſedo.

a Phy. 65. & 66.

Ad primũ

Ad Primã rationẽ Auer. dicitur, q; conſequens primũ illarum habet multiplicem ſenſum, & quandoq; uerum & quandoque falſum: & ideo diſtinguendum eſt. ſi nanq; ly ex, dicat habitudinem cauſæ materialis, uerum eſt: corpus enim fit ex materia q̃ non eſt corpus & indiuiſibilis in actu, licet ſit corpus & diuiſibilis in potentia. ſiaũt ly ex, dicat habitudinẽ termini à quo falſũ eſt: neceſſe eſt enim materiam, ex qua fit corpus immediatè, ante illud inſtãs habuiſſe corporeitatem & uniuerſaliter in omni inſtanti tẽporis neceſſe eſt ipſam eſſe ſub dimenſionibus: & hoc modo intelligẽdum eſt quod Ariſ. tertio Cęli, tex. com. 29. & 64. dicit, q; impoſſibile eſt corpus fieri ex non corpore id eſt poſt nõ corpus. Amplius eſt diſtinguẽdũ ly fit: corpus enim ſeu dimẽſionem fieri intelligi poteſt dupliciter. Vno modo terminatiuè, id eſt ut ſit tãquã terminus alicuius motus, uel mutationis, & hoc modo eſt impoſſibile fieri dimenſionem. Alio modo concomitatiuè, id eſt ut ſit tanquam aliquod conſequens ipſum terminũ motus ſeu mutationis: & hoc modo uerũ eſt, corpus fieri: neq; enim generatio, neq; alteratio, neq; motus localis ad quantitatem terminatur ut quantitas eſt licet argumentatiuo terminet ad quantitatẽ perfectã. ſed quando generatio terminatur p ſe primò ad compoſitũ ſubſtantiale generantur conſecutiue eius accidentia inſeparabilia: de quorum numero eſt quantitas, quę ſubſtantialem corporeitatem ſequitur. peccatum ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia conceſſa prima conſequentia, pro quanto infert conſequens in ſenſu uno, nõ tenet ſecunda cõſequentia, quæ ſupponit dimenſiones fieri non cõcomitatiuè, & per accidẽs, ſed determinatiuè. de illis enim, quæ fiunt ut termini mutationum, uerificatur. q; corrumpuntur à contrario, & q; ſuccedunt ſibi inuicẽ ſe mutuo expellẽtia. & nõ de illis quæ fiũt conſecutiuè, de quorum numero eſt quantitas interminata.

Secũda reſponſio.

Ad ſcdm.

¶ Ad ſecundam rationem negatur conſequentia. Et ad probationem dr, q; diuerſas formas præexigere diuerſas partes in materia poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ut ly præ, dicat ordinẽ temporis: & ſic uerum eſt quaſcunq; duas formas ſimul recipiẽdas in materia præexigere eam eſſe diſtinctam in plures partes immediatè ante illud inſtans, in quo illæ formæ inducuntur, eadẽ enim pars materiæ nõ põt ſimul ad duas formas alterationa ſufficienter diſponi, ſed talis diſtinctio partiũ materiæ præexacta non oportet quòd fiat per interminatas dimenſiones ipſi materię inhærentes, ſed fit per dimenſiones præcedentium cõpoſitorũ. Alio modo poteſt intelligi ut ly præ, dicat ordinem neceſſarium: ita q; in inſtanti introductionis formarũ neceſſe ſit materiã habere prius natura diuerſitatem partiũ, & poſt formas diſtinctas: & hoc eſt falſum. oportet enim prius natura materiam eẽ, quam diſtinctam eſſe: pro illo ergo & pro illo inſtanti exigunt duæ formę diſtinctas partes materię, ſed non præexigunt.

Ad tertiũ

¶ Ad tertium dicitur q; forma diuidi per diuiſionẽ ſubiecti põt intelligi dupliciter. Vno modo, ut ideo forma diuiſionem hẽat ex ſubiecto, quia in materia diuiſa recipitur, & hoc modo quo modo ſit uerum & quomodo ſit falſum inuentũ declaratũ eſt. Alio mõ, ut ideo forma diuidatur ad diuiſionẽ ſubiecti: q; forma habet talem diuiſionẽ ratione ſubiecti, & hoc modo uerum eſt, eo q; diuiſio quantitatiua conuenit formæ ſubſtantiali ex hoc q; eſt in materia, ratione cuius cõpoſitũ eſt quantum: ſicut etiam qualitas ſequitur compoſitum ratione formæ: non ita tamen q; ipſa qualitas præſit in ipſa forma ſubiectiuè: ita quantitas ineſt cõpoſito ratione materię, non ita q; præſit in materia: quãta ergo diuiſio quantitatiua formæ nõ conuenit niſi rõne materię, in qua recipitur, ut formæ à materia ſeparatæ oſtendunt: ideo formas diuidi ad diuiſionem ſubiecti concedimus, nõ tamen diuiſionem iſtam præcedere formã, ſed comitari. Vnde patet reſpõſio ad totũ proceſſum rõnis: quia innititur fundamento falſo innitẽs, fundatur enim ſuper hoc quòd in expoſitione noſtra ſequitur, formas nõ diuidi ad diuiſionem ſubiecti: quod patet ſi ſeq.

Quinta dubitatio prætermiſſis argumentis ſecundum S. Thomę doctrinam habet partem affirmatiuam ueram. Cũ enim ab omni forma fluat aliquod eſſe, quia forma eſt quę dat eſſe rei, neceſſe eſt à forma accidentali fluere accidentale eſſe: ſicut ab albedine eſſe album, & a dulcedine eſſe dulce.

Quĩti dubij ſolutio.

¶ Quod autẽ eſſe q; fluit à forma accidentali non eſt idem quod eſſe ſubſtantiale, ex proprijs rationibus ſubſtantię & accidentis notiſſimum eſt, eſſe nanq; ſubſtãtiale eſt eſſe ſimpliciter ſecũdũ ſe independens & primum, eſſe autem accidentale eſt eſſe ſecũdũ quid in alio dependens à ſubiecto & poſterius. Nec eſſe ſolũ actualis exiſtentię accidentis diſtinguitur realiter ab eſſe ſubſtantiali actualis, ſed etiam ab ipſa eſſentia formę accidentalis à qua eſt. Iam enim ſuprà probatũ eſt, q; nulla quidditas creata eſt ſuũ eſſe exiſtentia. Vnde exiſtentia albedinis nec eſt ipſa albedo nec exiſtentia ſubiecti, nec receptio albedinis in ſubiecto: ſicut nec exiſtẽtia formæ ſubſtãtialis eſt ipſa forma, aut materia, aut receptio formę in materia, ſed quẽadmodũ forma ſubſtãtialis recepta in materia perficit ipſam, ut utraq; exiſtẽtiã recipiat: ita albedo recepta, in ſubiecto perficit ipſam, ut eſſe albũ recipiat: ita q; ſicut forma eſt ratio materię & compoſito ſubſtãtiali, q; eſſe habeat: ita albedo eſt tõ ſubiecto cõpoſito ex albedine ſubiecto q; habeat tale eſſe, album ſcilicet. & ſicut tot eſſe ſubſtantialia in aliquo oportet eſſe quot ſunt formæ ſubſtantiales: ita ſecundũ numerum formarum accidentium multiplicatur eſſe accidentale. Aliud eſt ſiquidem eſſe album & aliud eſt eſſe dulce.

Accidens hẽt ppriã exiſtentiã diſtinctã ab exiſtentia ſubiecti. Ca. 5. q. 6.

¶ Errant propterea qui S. Th. impoſuerunt opinionem recitatã à Scoto, in quarto ſen. di. 12.

Circa ſextam dubitationem, an ſcilicet ſubſtãtia accidenti ſubiecta poſſit intelligi eſſe ſine omni accidente, declaranda eſt primò ſententia ſancti doctoris, error deinde quidam eliđendus.

Solu. 6 dubij.

¶ Ad percipiendum primum diſtinguendum eſt q; de ſubſtãtia & accidente dupliciter loqui poſſumus. Primò modo ut ſic, id ẽ de ſubſtantia ſub ratione ſubſtantię & de accidẽte in eo q̃d accidens. Alio modo contingit loqui de ſubſtantia & accidente ſub ratione talis ſubſtantię & talis accidentis. primo modo ſubſtantia eſt ſeparabilis ab omni accidente, eo q; eſſe ſubſtantiale, ut ſic, nullam connexionem neceſſariam hẽt cum eſſe accidentali alioquin oĩs ſubſtantia eſſet accidenti ſubiecta. Secundo modo ſubſtantia non poteſt ſeparari ab omni accidente: quia non à propria paſſione propter connexionem neceſſariam, quę eſt inter ſubiectũ & propriã paſſionẽ, non propter hanc quòd ſubiectum dependeat à paſſione. Propterea S. Th. in quæſtionibus diſputatis de ſpiritualibus creaturis, quęſt. ultima ad ſeptimũ, & in quęſtionibus de Anima, q. 12. ad ſeptimũ ait, quod ſubiectum eſſe ſine propria paſſione non eſt poſſibile nec intelligibile. In tertia ſe loquens de eſſe ſubſtantiali & accidẽtali, ut ſic, ait ſubiectũ poſſe eſſe ſine accidentali forma ſibi adueniente. Oſtendit autẽ natura demonſtrationis ſubiectũ eſſe nõ poſſe ſine paſſione. oportet nanq; concluſionem, quæ inhærentiam paſſionis in ſubiecto concludit, neceſſariam eſſe, & impoſſibile aliter ſe habere.

Ant. trõbeta i quol.

¶ Error autem intolerabilis hic cauẽdus eſt poſitus ab Antonio Trombeta in quolibeto ſuo, dicente, q; quia ſecdm S. Tho. & eius ſequaces ſubiectũ non eſt niſi cauſa materialis reſpectu paſſionis, & paſſio eſt accidẽs ex quo neceſſario ſequitur ſubiectum poſſe eſſe ſine propria paſſione. Fundamentum autẽ huius conſequentiæ eſt quia omnis potentia paſſiua eſt potentia cõtradictionis: ſed ſubiectum eſt ſolũ in paſſiua potentia reſpectu paſſionis: ergo eſt in potentia cõtradictionis, ergo põt habere ipſam & non ipſam. Maior habetur ex nono Met. tex. com. 17. & pbatur ratione ſic paſſiones entis diuidentię ſuos, tales, q; una includit negationem alterius: ergo potentia includit negationem actus. & per conſequẽs potentia ut potentia eſt non repugnat eſſe ſine actu, ergo omnis potentia eſt potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idẽ, Poſſibile eſt medium inter neceſſarium & impoſſibile, ergo cũ neceſſarium reſpiciat eſſe ſolũ & impoſſibile, non eſſe ſolum poſſibile reſpiciet eſſe & non eſſe: & ſic oĩs potentia cũ ab ea dicatur poſſibile eſt potentia contradictionis.

¶ Præterea ad idem, ideo potentia paſſiua eſt ad eſſe: q̃a põt ab alio recipere eſſe. i. ab agẽte, ſi autẽ ab alio recipit eſſe, illo circumſcripto quantũ eſt in ſe eſt ſub non eſſe. Si ergo potentia paſſiua ex ſe eſt ſub non eſſe, & ab agente põt habere eſſe neceſſariò ſequitur quòd eſt potentia contradictionis, ſcilicet ab eẽ & nõ eẽ.

Accidit adhuc error hic & in principiis & in concluſione. In principiis: quia S. Th. in Prima parte, q. 77. ar. 7. tenet ex intentione, ubi ſup. q. ac T. c. 17. & probat ſubiectum eſſe cauſam ſuæ propriæ paſſionis in triplici genere cauſæ, ſcilicet materialis, effectiuę & finalis: unde patet error minoris. Maior autem licet ſit Ariſ. eſt tamen malè intellecta & probata: potētia enim materialis eſt duplex, quædā eſt receptiua tantum, quædam uerò non ſolùm receptiua, ſed et paſſiua extenſo nomine paſſionis ad omne genus tranſmutationis. Potētia receptiua tātum eſt neceſſariò coqua ſuo actui, eo q; ſi eſſet antè ſuum actū, oporteret q; per aliquam tranſmutationem illū reciperet: & ſic non eſſet receptiua tantum reſpectu illius. Potentia autē paſſiua neceſſariò nulli actui coqua eſt, reſpectu cuius ē paſſiua: eo q; omnem actum per tranſmutationem acquirit, & conſequenter per tranſmutationem perdit, omne enim generabile eſt corruptibile, ut dicitur primo Cæli. Propoſitio ergo illa, Omnis potentia eſt potētia cōtradictionis, eſt intelligenda de potentia paſſiua, & non receptiua tñ. Hanc gloſſam & textus ipſe & tex. Ariſ. conuincunt. Ad ſenſum enim patet, in cęlo eſſe potētiam receptiuam ſuæ figuræ: & tamen in eo talis potentia non eſt potentia contradictionis: cęlum enim non eſt in potentia ad aliam figuram. Ariſ. uerò tex. allegato nono Meta. ait cælum nō T. c. 17. eſſe in potentia ad motum, ſed ad terminos eius tñ: & tamen cōſtat cælum habere potētiam receptiuam ſui motus. unde ex hoc inſinuauit, quòd de potentia paſſiua loquebatur: ea enim cælū eſt in potentia ad terminos motus. Vnde cum ſubiectum non habeat potentiam paſſiuam, ſed receptiuam tñ reſpectu ppriæ paſſionis, nulla enim mutatio mediat inter ſubiectum & paſſionem: oportet ſubiectum non eſſe in potentia contradictionis reſpectu paſſionis: & ſic concluſio deducta fuit falſa.

Ad rōnes Th. ad primam. ¶ Ad rationes aūt, quibus arguens nititur illam propoſitionem de omni potētia receptiua probare, reſpondetur. Et ad primam dicitur, qd paſſiones entis diſtinctas eſſe tales, quòd una includit negationem alterius, uerū eſt: qa una non eſt alia formaliter, potentia enim non eſt actus formaliter, ſed ex hoc nō ſequitur, ergo quælibet poteſt eſſe ſine alia. Nam non ualet, hoc non eſt illud, ergo hoc poteſt eſſe ſine illo.

Ad ſecundam. ¶ Ad ſecundā dicitur, q; poſſibile ut diſtinguitur cōtra neceſſarium & impoſſibile ſumitur à potentia paſſiua, & non a potentia receptiua tantū: & ideo ex hoc non ſequitur, niſi potētiā paſſiuam eſſe potentiam contradictionis: cùm tamen arguens debeat probare, q; oīs potētia receptiua ſit potētia cōtradictionis.

Ad tertiā. ¶ Ad tertiam dicitur, q; propoſitio prima ibi adducta, ſcilicet q; ideo potentia eſt ad eſſe: quia poteſt recipere eſſe ab alio, ſcilicet ab agente: in uno ſenſu eſt uera, & in altero falſa. ſi enim ly pōt dicat poſſe diſtinctum contra impoſſibile, Ari. dicit eam eſſe falſam, eſt enim ſenſus q; ideo potentia eſt ad eſſe: quia non eſt impoſſibile ipſam recipere eſſe ab agente, & ſic cælum eſſet in potētia ad motum cum recipiat ipſum ab alio. Si autem ly poteſt dicat potentiam, ut diſtinguitur contra eſſe in actu, tunc propoſitio eſt uera, ideo enim aliquid eſt in potentia ad eſſe: qa pōt recipere eſſe quod adhuc non habet, ſicut ideo aliquid eſt in potētia ad non eſſe, quia poteſt habere non eſſe quo caret, ſed cum omnis actus poſſibilis haberi ab aliqua potentia non niſi p trāſmutationem acquiratur, ad noſtram poſitionem reditur, quòd ſcilicet potentia paſſiua ſola ſit ad eſſe.

Alias rationes, quibus ſeparabilitas ſubſtantiæ, ab oī accidente à Scotiſtis probatur, ex ſupradictis facile eſt ſoluere Aſſumunt ſiquidem propoſitiones, quarum falſitas eſt ſuperius declarata.

Subſtā ē cā accidētiū. *Sed quia illud, quod dicitur maximè & ueriſſimè in quolibet genere, eſt cauſa eorū, quæ ſunt poſt ī illo genere ſicut ignis, qui in fine calidiſtatis eſt cauſa caloris in rebus calidis, ut in ſecundo Metaph. dicitur: ideo ſubſtantia, quæ eſt principium in genere entis, maximè & ueriſſimè eſſentiam habens, oportet q; ſit cauſa accidentium, quæ ſecundario & quaſi ſecundum qd rationem entis participant.*

¶ In hac ſecunda parte capituli diuerſitatem accidentiū inter ſe declaraturus, pꝛimittit cauſam accidentium, quæ ſit ut cā diuerſitatis eorū inſinuet tali concluſione, Subſtantia eſt cauſa accidentium, quam probat ſic, Maximè & uerìſſimè ens eſt cauſa reliquorū entium, ſubſtantia eſt maximè & uerìſſimè ens: ergo ſubſtantia eſt cauſa aliorum entium, ſed talia ſunt accidētia. Minor uerò ex ſeptimo Meta. in principio patet. Maior uerò ex ſecūdo Met. tex. com. 4. habetur ubi dicitur, quòd uniuerſaliter id quod eſt maximè tale in aliquo ordine quod eſt cauſa omnium aliorum in illo ordine, ut ſicut ignis qui in ordine calidorū eſt maximè calidus omnium calidorum eſt cauſa ut ſint calida. Vtitur autem nomine generis in litera, ſicut Ari. utitur ubi uniuocatione: eo quòd ad ueritate huius propoſitionis exigitur, q; cauſa communicet cum eſſe in nomine & ratione, licet analogiæ eadem, non enim ſequitur, cælum eſt cauſa omnium calidorum, ergo cœlum eſt maximè calidum, quod tamen ſequeretur, ſi cęlo calidi nomen non æquiuocè conuenires. Quia igitur ſubſtantia & accidens in nomine & ratione entis, analoga tñ conueniunt, & ſubſtantia maximè eſt ens, ideo cauſa eſt omniū aliorum ut entia ſint.

Accidētiū alia ſunt ſequentia ſubſtantię formā alia uero materiam. *Quod tamen diuerſimode contingit: quia enim partes ſubſtantiæ ſunt materia & forma ideo quædam accidentia principaliter conſequuntur formam, & quædam materiam.*

¶ Quia accidentia cauſantur à ſubſtantiis in quā ſunt, & effectuū diuerſitas ex cauſis prouenit, aſſignat diuerſitatem inter accidētia à priori ex diuerſitate partium ſubſtantiæ à quibus fluunt accidentia: & ponit tres diſtinctiones.

¶ Quarum prima cum ſuis diuiſionibus talis eſt, Accidētiū alia ſequuntur principaliter formam: alia ſequunt principaliter materiam. Accidentium ſequentium formam quædā communicant materiæ, quædam uerò ſunt ſeparata à materia. Accidentiū autem ſequentium materiam, quædam ſequuntur eam in ordine ad formā generalē, & quædam in ordine ad formam ſpecialē.

¶ Eſt autem rō primæ diuiſionis, quia cum unumquodq; operetur per q; eſſe actu, & ſemper ſpecies aliqua mouere & agere exiſtimetur, ut dicitur tertio Phy. tex. com. 17. oportet formā ſequi operationes & operatiuas uirtutes; ſimiliter cū patiatur & tranſmutetur unumquodq; ratione materiæ, oportet plura accidentia eam ſequi, et ea quę propter materiæ diuerſam cōplexionem inſunt & ipſam motui ſubiiciunt, &c. Appoſuit aūt in prima diuiſione ly principaliter, ut diſtinguitur cōtra totaliter: nullum. n. accidens eſt ſolius formæ aut ſolius materiæ: ſed omnia ſunt cōpoſiti (etenim ad ipſam quoq; intellectionē non ſolum anima concurrit, ſed totum cōpoſitum ex materia & forma. Socrates enim eſt qui primò intelligit) eſt ergo ſenſus diuiſionis q; accidētium quædam ſequunt formā, nō ut cauſam totalē, ſed principalē. quædam ſimiliter ſequuntur materiam, ut cauſam principalē nō totalē. Cum enim omnium accidentium cā ſit id quod uerè eſt, id eſt ſubſtantia completa omniū cauſa eſt compoſitū ex materia & forma; ſed aliquorū principalis radix eſt forma, aliquorū uerò principalis radix eſt materia. Sicut enim in artificialibus aliquid cōuenit cōpoſito rōne formæ, & aliquid rōne materię, quēadmodū ſcindere cōuenit ſerræ rōne formæ, duritiesaūt rōne materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in compoſito rōne formæ & aliqd rōne materiæ: quēadmodū in Socrate ſentire & intelligere eſt rōne formæ: maſculinū uerò rōne materiæ. Quæ autem ſit regula ad diſcernēdū accidentia ſequentia formā ab accidentibus ſequentibus materiam, infrà aſſignabit.

In hoc c. Accidētiū q̄ formā ſequūt alia ſiquūt formā a materia dependēte, alia uero formam a mā ſepata. th. T. co. 16. *Forma autē inuenitur aliqua, cuius eſſe non dependet à materia, ut anima intellectualis. Materia uerò nō habet eſſe niſi p formam, unde in accidentibus, quæ ſequuntur formā, eſt aliqd quod non habet communicatioñē cum materia, ut intelligere, quod non eſt per organum corporale, ſicut probat Philoſophus in tertio de Anima. Aliqua uero ex conſequētibus formā ſunt, quæ habent communicationem cum materia, ut ſentire, ſed nullum accidens ſequitur materiam ſine communicatione formæ.*

¶ Hic ponit prima ſubdiuiſio cū eius cauſa, Cū enī propriæ uirtutes & proprietates & operationes formarū ipſis formis pportionari debeāt: ita ſi eſſentia ipſius formæ ſit depēdēs à materia: uirtus & operatio eius, cū nō ſint ipſa forma à qua fluunt perfectiores, dependere oportet è materia. Et ſi eſſentia formæ eſt idependens à materia, uirtutē aliquā oportet habere à materia independentem, alioquin ocioſè feciſſet natura formā independentem, feciſſet ſiquidem naturam eleuatam ſupra materiam, ut ſic nō poſſet operari, & cōſequenter nec finem propriū conſequi. unūquodq; enim eſt propter ſuam operationē, ut dicitur ſecundo cęli, tex. com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarū ſubſtantialium dependentium ſcilicet à materia ut ſunt oēs formæ materiales, & independentium ab ea, ut eſt aīa humana: ita ō inuenitur duplex genus accidentium ſequentium formam.

Accidētia q̄dā ſequūtur formā dpēdētē, q̄dā formā independentem. ¶ Quædam enim fluunt à forma dependente à materia, & hæc ita fluunt ab ea, quòd tamen recipiuntur ſubiectiuè in compoſito: propterea dicitur quòd habent communicationem cum materia: ut ſentire, uegetare, & huiuſmodi.

¶ Quædā uero fluunt à forma independente à materia ut ſic: & hæc ita fluunt ab ipſa forma, q; recipiuntur in ſola forma ſubiectiuè: & propterea dicimus non habere communicationem cū materia, ut intellectus & uolūtas intelligere, uelle, & huiuſmodi.

NEC Arbitreris nos immemores, contradicere ſuperius nūc dictis: utrunque enim eſt uerum, q; ſcilicet omne accidens eſt cōpoſiti, ut ſupra diximus: & quod aliquod accidens eſt ſolius formæ, ut modo dicimus. Accidens enim eſſe alicuius poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ut complens principij elicitiui & receptiui. Alio modo ut ſuppoſiti, & hoc ſecundo modo omne

accidens

accidens eſt compoſiti cuius eſt eſſe & fieri. vnde aiã non intelligit ſuppoſitũ quod operatur: Sed Socrates per aiam. Primò verò mõ aliquod accidens eſt ipſius aiæ & aliquod eſt compoſiti: virtus.n. intellectiua non eſt ſubiectiuè in aliqua parte corporis, compoſita ex materia & forma, ſed ẽ ſubiectiuè in ſola eſſentiã animæ. vñ in tertio de Aia, tex. com. 4. dr q intellectus nullius corporis eſt actus. Virtutes autem ſenſitiuæ non ſunt ſubiectiuæ in ſola anima, ſed in determinatis corporis partibus compoſitis ex materia & forma ſubſtantiali. Similiter completum elicitiuum principium ſenſationis non eſt ſola potentia animæ, ſed cõpoſitum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectionis autẽ principium elicitiuum completum eſt ipſa ſola virtus intellectiua: & cùm operatio immanens ſit ſubiectiuè in ſuo elicitiuo principio: intelligere erit in ſolo intellectu ſicut in ſubiecto.

¶ Propterea S. Tho. alibi dicit, q anima intelligit ſicut oculus videt: videt vt completum principium elicitiuũ. oculus enim nominat compoſitum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt iſta, omne accidens eſt compoſiti, vt ſuppoſiti, & aliquod accidens eſt ſolius formæ, vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus ſermo ſit de accidentibus ſubſtantiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentiũ, quæ ſequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota q antequã ponatur alterius membri ſubdiuiſio, aſſignatᷣ cã in litera, quare non ſit talis ſubdiuiſio de accidentib. ſequẽtibus materiã, qualis facta eſt de his quæ ſequuntᷣ formã: vt dicatᷣ, Accidentiũ ſequentiũ materiã, quædã cõſicantᷣ formæ, & quædã nõ: & cã eſt iſta: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera nõ, licet inueniatur duplex forma: nulla.n. materia poteſt eſſe ſine forma, vt probatum fuit.

Accidẽtiũ q̃ ſequntur materiam duplex gen⁹

In his tamen accidentibus quæ materiam conſequuntur, inuenitur quædam diuerſitas. Quædam.n. accidentia conſequuntur materiam ſecundum ordinem, quem habet ad formam ſpecialem, vt maſculinum & fœmininum in animalibus, quorum diuerſitas ad materiam reducitur, vt dicitur in 10. Metaphy. vnde remota forma animalis dicta accidentia non remanent, niſi æquiuocè. Quædam verò conſequuntur materiam ſecundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma ſpeciali, adhuc in eo remanent, ſicut nigredo cutis eſt in Aethiope ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo poſt mortem in eo remanet.

Signũ differẽtiæ aſſignatæ.

¶ Hic ponitur alterius membri diuiſio talis, Accidentiũ ſequentium materiam quædã ſequuntur eam in ordine ad formã generalem: quædam in ordine ad formã ſpecialem. Illa accidẽtia dñr ſequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuidua generis altioris cõueniunt ratione magis ſuæ materiæ, quàm formæ: ſicut hoc mixtũ habet cutis nigredinẽ nõ ex ratione formæ mixti, ſed quia materia ſua talis paſſa eſt, puta in tali climate, vbi calor ſolis abundat. Illa verò dñr & conſequi materiam in ordine ad formam ſpecialem, quæ indiuidua inferioris generis, vel ſpeciei conueniunt magis ratione materiæ, quàm formæ: ſicut hoc animal eſt maſculinũ non ratione aiæ principaliter, ſed quia materiam ad animã diſpoſitã talis paſſio comitata eſt: puta quia materia plenè dominio actiui & virtutis ſeminis ſubiecta non fuit. Signum autem, q taliter accidentia ſe habent, ſ. q ſequuntur materiam, ſecundum quod reſpicit formam altioris vel inferioris generis, eſt quòd aliqua eorũ eiuſdem rationis remanent compoſito corrupto: & quædam nõ remanent niſi æquiuocè: nigredo ſiquidem hominis viui & mortui eiuſdem rationis eſt: maſculinitas autem non. cauſa autẽ huius nulla eſt alia, niſi quia maſculinitas ſequitur animal ratione ſuæ propriæ materiæ & propterea corrupto animali & non remanente niſi æquiuocè, oportet maſculinitatem, in cuius rõne ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam ſequitur in cadauere remanentis, ſecundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

QVAESTIO XVII.

Num eadẽ accidentia numero ſint in genito et corrupto. Auerroiſtarum quorundam opinio. Inde ſubſtantia orbis c. 1. & 1. Phyſ. 66.

CIRCA Ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo ſit una & eadem numero: & vniuerſaliter vtrùm ſit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda ſunt: primò recitabitur opinio quorundam: ſecundo ponetur opinio S. Tho. tertiò reſpondebitur ad obiecta.

QVO Ad primum, quidam opinantur accidentia cõia genito & corrupto eſſe eadem numero in vtroque, inter quos aliq quibuſdam verbis Auerrois innixi tali diſtinctione ſuam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto habent duplicẽ modũ eſſendi; terminatum. ſ. & interminatum. Accidentia interminata vocant eſſentias accidentium abſque limitatione ad talem vel talem gradum. Accidentia verò terminata dicunt eſſentias accidentiũ limitatas ad hunc vel illũ gradũ. Accidentia interminata ponunt eadem numero eſſe in genito & corrupto: non autẽ terminata, vnde ſicut quãtitas interminata eõis exprèſſè à Com. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idem eſt in aere & igne.

¶ Confirmatur aũt opinio iſta autoritatibus & rationibus. Ariſtoteles. n. primo de Generatione, tex. com. 23. dicens, In his aũt ſi aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua, ſi ambo diaphana, aut humida &c. oſtendit non eſſe inconueniẽs quòd aliquod idem accidens ſit in genito & corrupto. Et in ſecundo de Generatione, tex. com. 25. vult exprèſſè, quòd in habentibus ſymbolum eſt facilior tranſitus: quia eſt facilius corrumpere vnum quàm duo: Auerrois quoque in libro de Subſtantia orbis, non longè à principio dicit non ſolùm dimenſiones interminatas (quas ſimplices vocat) remanere eadem in genito: ſed vniuerſaliter qualitates omnes communes genito & corrupto. Cap. 1.

¶ Ratio autem prima ad hoc eſt: quia ſi qualitates diſponentes materiam rei corrumpendæ ad nouã formã corrumpuntᷣ, quæritur, Quid educit formã generandã? non poteſt dici q illud ſit agens extra: quia hoc non poteſt facere, niſi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduerſario ante inductionem formæ: ergo remanet, quòd nihil ſit quod educat formam: quod eſt impoſſibile.

¶ Præterea, Qualitates ſymbolæ, quæritur à quo corrũpuntur, cum nullum contrarium appareat & fruſtrà corrumpi res ceſſat in aliquo inſtanti, in quo eadem oportet generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organizatio & cicatrix, & ſi qua ſunt huiuſmodi, ſi non remanent eadem, quæritur à quo generantᷣ & cùm non poſſit dici à quo generantur per modum ſequelæ, oportet q nullum ſit generans. Quod autem non generentur per modum ſequelæ, probatur. Accidentia. n. aliqua ideo cõſecutiuè generantur, quia dans formam, dat conſequentia ad formam: modò iſta accidentia repugnant formæ magis quam ſequantur eam: cuius ſignum eſt, quia ſub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

QVO Ad ſecundum ſciendum eſt Thomiſtarum eſſe opinionẽ nullũ accidens eſſe idem numero in genito & corrupto. Sequitur. n. hoc neceſſariò ex noſtris principijs. Nam ſi nullum accidens eſt ſubiectiuè in materia: & nõ datᷣ niſi una forma ſubſtantialis in cõpoſito, impoſſibile eſt idẽ accidens remanere idẽ numero: migraret ſiquidẽ accidens de ſubiecto in ſubiectũ, & eſſet idem & non idẽ. Nec rationes pro nunc ad hanc concluſionẽ afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, ſ. quod in compoſito eſt tãtùm vna forma ſubſtantialis. Sed declarabo quomodo hoc ſit poſſibile, & quomodo defendenda eſt ab aduerſarijs poſitio noſtra.

Accidens quatuor modis corrũpitᷣ. Quatuor modis generatᷣ accidens.

¶ Sciendũ eſt igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppoſitã ſuo contrario: vt frigus à calido. Secũdò ad abſentiã conſeruatiui agentis, vt lumẽ in aere deficit Sole recedente. Tertiò ad corruptionẽ ſubiecti, vt riſibilitas corrũpitur hoĩe mortuo. Quartò ad corruptionem termini, vt ſimilitudo deficit conſimili perẽpto. Et quia quot modis dr̃ vnũ oppoſitorum, tot modis dr̃ & reliquum, accidens generatur quadrupliciter. Primò ab agente ſibi ſimili per tranſmutationẽ: ſicut aqua calefit ab igne calido. Secundò ad præſentiam agẽtis fieri & eſſe, vt lumen in aere fit à Sole præſente. Tertiò ad generationem ſubiecti, vt riſibile generatur, hoĩe genito. Quartò ad generationem termini, vt Socrate ſolo albo exiſtente, ſtatim ad alterius albi generationem conſurgit in Socrate ſimilitudo. Et licet omnibus iſtis modis contingat accidens ſecundum totam latitudinẽ corrumpi, nullus tñ illorum modorum conuenit accidentibus omnibus niſi tertius. Commune namq; eſt omnibus accidentibus corrumpi eorum ſubiecto corrupto, cùm accidentis eſſe ſit in eſſe: & ideo ſufficiens cã corruptionis accidentium redditur, qñ ſubiecti corruptio aſſignatur. Vnde cùm ex aere fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, ſed potius intendi: quia tamen aer qui ſubiectum illius eſt, corrũpitur, neceſſe eſt ipſum quoq; calorem corrumpi, abſque contrario ad ſolũ ſubiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ conſequentis argumenta ea, quę qualitates ſymbolas & diſpoſitiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

¶ Et notandum, q qñ accidens generatur ad generationẽ ſubiecti, vel corrumpitur ad corruptionem ſubiecti: tunc cùm eadẽ actio terminetur ad vtrunque, ad ſubiectum per ſe, & accidens conſecutiuè, non oportet quærere aliud generans, vel corrumpens niſi generatiuum vel corruptiuum ſubiecti. Idem. n. eſt agens q vtrunque ſimul, & eadem operatione facit: ſicut cùm ignis

in aere ignem generat, alterando aerem, in fine alterationis aerem corrumpit per ſe, & conſecutiuè calorē introductum: & vniuerſaliter oia accidentia, quæ in aere ſubiectiuè erant, conſecutionis neceſſitate: quia accidens ſine ſubiecto proprio remanere non põt, & in eodē inſtanti generat ignē per ſe, & calorē cõſecutiuè abſq; alia media alteratione ſimilē calori ante illud inſtās ex inſtanti. Simile aūt eſt iudiciū de quantitate & figura & alijs diſpoſitionibus accidentibus ſimilibus in genito & corrupto: oia .n. iſta cõcomitãter producunt. & ideo nõ oportet dicere generāti niſi q ſubiectū generat. Et cùm ſupradicta inſpexeris, videbis, q ſimile à ſuo ſimili cõcomitatiuè & p accidēs qñq; corrūpitur, & per oppoſitum à non ſimili cõcomitatiuè, per accidens generari cõtingit ipſum accidens. Ariſt. ergo quoties dicit eadē remanere in genito & corrupto eadē ſpecie, non numero, att: & hoc per accidens. Variatur .n. vnitas numeralis, non pp generationis vim, ſed ſubiecti corruptionem. Facilior quoq; tranſitus in habentibus ſymbolum, nõ ex idētitate numerali ſymboli accidentis, ſed ex non repugnantia illius in agendo, vel patiendo prouenit. Et ex hoc & formæ ſubſtantiales à quibus fluunt ſimiles qualitates ſunt ſimiliores: ex effectibus .n. natura cauſę innoteſcit. Auertois autem (ſi ſaluari debet) eodem modo gloſſetur.

Ad 1. Ad rationem autem oppoſitæ opinionis dr. Et ad primū quidem, q educens formam in vltimo inſtanti, eſt generans extrā, non per aliquam actionem, quam in illo inſtanti eliciat, ſed in termino actionis, nudam materiæ eſſentiam attingens. Vnde, cùm dicitur, agens extrā, non poteſt educere formam, niſi per qualitates medias introductas, verum eſt, dum agit: nõ autem, cùm eſt in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alteratio ad materiæ expoliationem & diſpoſitionem.

Ad 2. ¶ Ad ſecundum dr, q qualitates ſymbolæ, & ſimilia, corrũpunt per accidens ad corruptionem ſubiecti à corrumpente per ſe ſubiectū: nec ſiulla in eodē inſtanti eſt primū nõ eſſe earū, & primū eſſe ſimilium ex neceſſitate neceſſitate materiæ, vt dictū ē.

Ad 3. ¶ Ad tertium dr, q figura, cicatrix & huiuſmodi, producuntur cõſequutiuè, & per accidens, à generante eorū ſubiectum, ſ. cadauer: nec eſt verum, q ſola illa accidentia generentur conſequutiuè, quæ ſequuntur formā: ſed multa accidentia ſequunt compoſitum ex neceſſitate materiæ, quæ ſunt, licet non incompoſſibilia: aliqualiter tamen oppoſita ipſi formæ, vt patet de c. Et ideo dico, q figura, & ſimilia ſequuntur cadauer ex neceſſitate materiæ, quia ſ. agens naturale non poteſt tam citò diſpoſitiones per tot inſtantimutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo ſimiles diſpoſitiones ſequuntur: & quia non ſunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Et quia vnaquaque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel ſpecie per ſuam formā, ideo accidentia quæ conſequuntur materiā ſunt accidentia indiuidui, ſecundū quæ etiā indiuidua eiuſdem ſpeciei differunt ad inuicem. Accidētia verò, quæ conſequuntur formā, ſunt propriæ paſſiones vel generis, vel ſpeciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturā generis vel ſpeciei: ſicut riſibile conſequitur in hõe formā, quia riſus cõtingit ex aliqua apprehēſione animæ humanæ.

Accidētia inſequentia materiā ſūt accidētia indiuidui, inſequentia formā ſunt propriæ paſſiones.

¶ Hic ponitur ſecunda diuiſio accidentium, quæ talis eſt, Accidentium alia ſunt accidentia indiuidui, alia ſunt accidentia generis, vel ſpeciei.

¶ Duplex aūt inter iſta dīa ponitur. Prima eſt, q accidentia indiuidui conſequuntur compoſitum ratione materiæ principaliter, accidentia verò ſpeciei, vel generis ſequunt cõpoſitum rōne formæ. Secunda eſt, q accidentia indiuidui ſunt ea, penes q attenditur dīa inter particularia eiuſdem ſpēi. Accidentia verò ſpēi, ſiue generis ſunt communia neceſſariò omnibus indiuiduis illius ſpeciei vel generis. Exemplum maſculinum, & fœmininum ſunt accidentia indiuidualia: ſequuntur .n. materiā, & penes ipſa differunt Socrates & Berta Rihbile autem eſt accidēs ſpecificum: ſequitur .n. intellectiuam apprehenſionem & omnibus hominibus neceſſariò conuenit. Aſſignatur quoq; radix prioris differentiæ, cum dr, q materia eſt principium indiuiduationis, forma autem eſt, per quā res in genere, vel ſpecie collocatur. Ex hoc .n. q materia eſt cauſa eſſe indiuidualis ut ſic, ſequitur q ſit etiam radix accidentium conſequentium ipſum eſſe indiuiduale: et per hoc accidentia indiuidui ſunt quæ conſequunt materiam, ex eo q forma eſt principium eſſe generici & ſpecifici, oportet q etiam ſit eā proprietatū & accidentiū conſequentium ſpeciē, vel genus: & ſic accidētia ſpeciei ſiue gñis ſequunt formam. Secundæ verò differentiæ ratio eſt, quia cum iſta in forma ſpecifica quàm generica conueniant oīa contenta ſub eis, oportet ēt proprietates eius eius omnibus eſſe cões. Cùm autē penes materiā differant indiuidua, accidentia quoque materialia oportet eſſe ea, ſecundum quæ ipſa particularia inter ſe differunt: vt effectus proportionabiliter proprijs reſpōdeant cauſis.

Accidunt hic duo dubia circa literam. Primum eſt qualiter ſit verum, q accidentia ſequentia materiam ſint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem ſpecie: quādoquidem quantitas ſequitur materiam: & tamen eſt communis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

¶ Secundum dubiū eſt, qualiter verificetur q accidentia ſequentia materiam non ſint paſſiones generis, vel ſpeciei, cùm maſculinum & fœmininum ſequatur materiam: & tamen paſſiones ſunt animalis, vnde & animal in eorum diffinitione ponitur, ſicut ſubiectum in diffinitione paſſionis, vt 10. Met. tex. com. 29 habetur. Similiter quantitas videtur eſſe paſſio corporis de prædicamento ſubſtantiæ: & tamen ſequitur materiam.

Ad euidentiam primi ſcito, verba illa ſ. accidentia ſequētia materiam ſunt ea ſecundum quæ indiuidua differunt non eſſe intelligenda vniformiter, ſed difformiter. Indiuidua .n. differunt penes accidentia materialia dupliciter: vel quia vnū eorū habet vnum, & reliquum aliud: vel quia vtrunq; hēt idem, ſed alio & alio modo. V. g. Socrates & Berta differunt penes maſculinum & fœmininum, ex eo quòd ille habet maſculinitatem, illa fœmineitatem. Differunt quoq; penes ſuas quantitates: nõ ex eo quòd ille ſit quantus & illa non, ſed ex eo q non eodem modo ſunt quanti, nunquam .n. inueniuntur duo quanta omnino ſimilia: ſitibus ſiquidem proprijs differre neceſſe eſt. Quātitas ergo licet ſit communis omnibus indiuiduis, quia tamen non vniformiter eis conuenit, aſt ſecundum quam indiuidua inter ſe differunt ſecundo modo: & hoc ſufficit.

Ad intelligentiam ſecundi notandum q paſſiones generum ſunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ. & quædam ratione materiæ. Illæ quæ ſequuntur formam, vocatæ ſunt hic paſſiones generum: & non illæ, quæ ſequuntur eorum materiam: propterea quia natura generica ex ſua forma eſt talis, & non ex materia: animal .n. eſt animal ex ſua forma, & non ex ſua materia. Vnde cū in propoſito animalis paſſio rōne formæ ſit ſenſibilitas, & ratione materiæ maſculinitas, vel fœmineitas: de his rationibus mouit Ariſt. in Met. & S. Tho. hic, diuerſimode locuti ſunt. Q_a. n. eſt paſſio animalis ratione materiæ, ideo uocata eſt ibi paſſio; quia autem non ratione formæ, ideo hic non eſt dicta paſſio.

Paſſiones generum duplices.

¶ Similiter dicendum eſt de quantitate, quia ſequitur corpus ratione materiæ: ſequitur .n. ipſum ſecundum id, q eſt in propria diuiſibile, quod non eſt niſi materia, vt indiuiſibilitas terminimaterialium oſtendit. Et nota q hæc ſecunda diuiſio accidētium non differt à prima per membra diuidentia: eadem enim ſunt huius & illius membra, ſed ſecundum rationem, quia illa diuiſio accepta eſt penes primas eorum radices, materiam ſ. & formam: iſta autem penes ſubiecta, quibus appropriantur, ſ. genus, ſpeciem & indiuiduum.

Sciendum etiam eſt, quòd aliquando accidentia ex principijs eſſentialibus cauſantur ſecundum actum perfectum, ſicut calor in igne, qui ſemper actu eſt calidus. Aliquando verò ſecundum aptitudinē tantum, ſed complementum accipiunt accidentia ex agente exteriori: ſicut diaphaneitas in aere, quæ cõpletur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo eſt accidens inſeparabile: ſed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod eſt extra eſſentiam rei, vel quod nō intrat conſtitutionem rei, eſt ſeparabile, ſicut moueri, & huiuſmodi.

¶ Hic ponitur tertia diuiſio accidentium, Quædam cauſantur ex principijs eſſentialibus ſubiecti ſecundū actū perfectū, quædā ſecundū aptitudinē tm. Illa accidentia vocat cauſari ſecūdū actū perfectum ex eſſentialibus principijs, quæ ſecundū ſuas actualitates ex intrinſecis principijs ſubiecti in ipſo fluūt: vt calor in igne. Illa uero dicit cauſari ſecundū actū imperfectū, ſiue aptitudinē tm, quæ non ſecundū ſuas actualitates, ſed ſecundū quaſdam inchoationes ex principijs eſſentialibus ſubiecti in ipſo fluunt, ut moueri ſurſum in igne ex principiis eius cauſatur ſecundum ſui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem quia prima & ſecundū ſuas aptitudines, & ſecundū ſe inſeparabilia ſunt à ſubiectis: ſecunda verò ſecundū ſe quidē ſunt ſeparabilia, ſecundū aūt ſuas aptitudines non poſſunt ſeparari. Ab igne .n. neq; aptitudo ad calorē, neq; calor ipſe ſeparari põt, ipſo remanente: motus aūt ſurſum non ſemper ineſt igni, ſed aptitudo ad motū ſurſum, puta leuitas eſt inſeparabilis ab ipſo: & cauſa horum eſt, quia in illis ipſa actualitas accidentis ex ſolis principijs eſſentialibus fluit, in iſtis verò aptitudo tantum ex ſolis principijs eſſentialibus fluit: ipſa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, ſcilicet extrinſecè concurrente, vel agendo, vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu ſurſum, qui non ineſt igni, niſi in aliquo cõcurrente extrinſeco, remouente ſcilicet prohibens, & diaphaneitas

non eſt actu in aere, niſi concurrente extrinſeco illuminatiua: lumen enim eſt actus diaphani ſecundum actum, ut dicitur ſecundo de Anima, tex. commen. 69.

¶Profundiorem autē huius diuiſionis cauſam elicio ex Prima ſecundæ. 10. art. 1. ad ſecundum, q. ſ. ideo aliqua accidētia oriū tur ex principiis eſſentialibus inſeparabiliter ſecundum actum completum, aliqua autē ſeparabiliter ſecūdū actū completū, & inſeparabiliter ſecundum aptitudinem: quia illa ſequuntur rei actualitatem, iſta uerò potentialitatem. Quod ſic intelligo quia unumquodque agit ſecūdū quod eſt actu: patiтur autem ſecūdū quod eſt in potētia ex ſufficiēte rei actualitate procedit, quod accidens in ſua cōpletiōe producat, & per oppoſitum ex ſufficienti actualitate & conſequēter potentialitate ex qua omnis ſufficiētia eſt, prouenit quòd res habet accidens in ſua ſecundū aptitudinem tantum: & quòd ab illo expectet actualitatē, ſeu quod accidens ſeparabile ſit ſecundum actualitatem, quod idem eſt.

¶Amplius cum eſſe & bonum actualitatem ſequantur, & nō eſſe & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire neceſſe eſt eſſe accidens perfectum & inſeparabile ſecundum actū & aptitudinem, & per oppoſitū ex rei potentialitate procedere oportet incompletionem accidentis, ſeparabilitatem eius ſecundum actum: eſt n. ſeparabilitas ipſa quoddam non eſſe, cùm nihil aliud ſit, quàm negatio neceſſitatis ſequelæ ſui eſſe completi ad eſſe ſubiecti. Intellige autem hic, ut ſuprà. ſ. quòd ex actualitate ſubiecti aptitudo eſt: ex potentialitate autem ſeparabilitas accidentis ſecundum ſuam actualitatem.

¶Aduertendum uero eſt, q. S. Tho. paſſiones, quæ dicunt aptitudinem non collocauit ſimpliciter inter accidentia ex eſſentialibus principiis fluentia, ſed potius ipſarum paſſionū & aptitudinum actus, quos ſecundū incompletum eſſe aptitudines uocauit. Fecitq. hoc quia aptitudo de ſe nō habet rōnem alicuius per ſe producti ſeu producibilis: nullum n. naturale producens intendit aptitudinem, ſed actū illius: non eſt nāque opus riſibilitate, niſi ut rideatur, unde & riſibilitas inchoatio quædā riſus eſt: propterea igitur inter effectus eſſentialiū principiorū aptitudo non eſt ſimpliciter poſita, ſed actus, quia non ipſa, ſed eius actus eſt qui a principiis productiuis intenditur: & q. aptitudo nihil aliud eſt quā inchoatio quædā: inchoatio aūt eſt actus imperfectus: iō accidentia ſecundū actū incōpleta aptitudines uocant.

Nū q. vis accidens habeat aliquod ſubiectū ꝓprium.

ANTEQVAM Terminemus tractatū de diuerſitate accidentiū, quæritur an omne accidens habeat aliquod ſubiectum proprium, aut aliqua accidentia ſint ita cōmunia, quod nulli ꝓpria.

¶Eſt autem ratio dubitandi: quia ſi omne accidens eſt propriū alicui, cum proprium conueniat omni, ſoli, & ſemper: nullū accidens erit ſeparabile ab eo in quo eſt. Ineſſet enim ſoli & ſemper proprio ſubiecto.

Amplius ſequeretur, ſemper corruptionē cuiuſcunque accidentis comitem fieri corruptioni ſubſtantiæ, ſicut corrupto riſibili corrumpitur homo. Patet conſequentia, quia corrupto ꝓprio, neceſſe eſt corrumpi illud cuius eſt proprium, aliter non conueniret ei ſemper: hæc autem experimus eſſe falſa, ut patet in accidentibus communibus & actibus ſecundis.

¶Ex oppoſito autem, cum omne accidens ſit diffinibile, & in diffinitione cadat ſubiectum, de quo accidens per ſe prædicatur, ut patet Primo poſteriorum, & ſecundo Metaphyſicæ, oportet q. omne accidens habeat proprium & per ſe ſubiectum, per ſe nāque ſupponit de omni, ſemper, & neceſſariò.

AD huius dubitationis euidentiam ſciendum eſt, q. cū apud S. Tho. in quæſtione de uirtu. quæſt. 1. articu. 3. ſubiectū habeat triplicem habitudinē ad proprium accidens, ſ. ſuſtētantis ad ſuſtentatum, potentiæ ad actū, & principij ad principiatum, ſicut calor ignis non habet eſſe, niſi ſuſtētetur in igne, & eſt forma accidētalis eius, & oritur ex ipſo, ſecundū quod participat iſtas cōditiones, pōt dici accidentis ſubiectū, & ſecundum quod ab iſtis habitudinibus recedit, pōt negari accidentis ſubiectum. Vñ ꝓp defectum primæ, quæ principalior eſt, dicitur in primo Poſteriorum, quòd nullum accidens eſt ſubiectiuè in alio accidēte,

Leom. 35

quia uidelicet nullum accidens poteſt ſuſtentare aliud, ſed ſola ſubſtantia, quæ eſt ens per ſe, aliis fulcimentum præbet eſſendi. Quia autem aliquod unum accidēs poteſt comparari ad aliud, ut potentia ad actum, & quandoque ut proximum principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam unum accidens eſſe ſubiectum alterius, quemadmodum ſuperficies dicitur ſubiectum coloris, quia eſt in potentia reſpectu coloris, & dulcedo eſſe in calido & humido, quia cauſatur ex calido & humido.

¶Poteſt ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primò poteſt intelligi, ut quæratur, an omne accidens habeat proprium ſubiectum ut ſuſtentatiuum: ſecundo, an habeat proprium ſubiectum ut potentiam: tertiò an habeat proprium ſubiectum ut principium: quartò, an habeat proprium ſubiectū, ut ſuſtentatiuum potentiæ, & principium ſimul.

SI QVÆSTIO ſit ſecundum primum ſenſum, reſpondetur negatiuè, q. ſ. non omne accidens habet proprium ſubiectum in rōne ſuſtentantis, ut probant rationes primò adductæ, multa n. ſunt accidentia, quæ nullum propriū ſuſtentans ſibi uendicant, ſed cōiter multis inſunt, ut eorum ſeparatio oſtēdit, ſeparātur nāq; a ſubſtantia ſuſtentāte ea naturaliter remanente, quod de propriis accidentibus dici nō poteſt. Eadē quippe ſubſtātia abſq; ſui mutatione contraria ſuſtentat, ut dicitur in Prædicamētis.

¶Si aūt iuxta ſecundum ſenſum dubitetur, reſpōdatur affirmatiuè, q. ſ. oē accidens habet proprium ſubiectum in rōne propriæ potentiæ, eo q. quilibet actus reſpicit propriā potentiam, ſicut n. actus reſpicit potentiam, ſic talis actus talem potētiam, & actus ſpecificus potentiam ſpecificam, accidens autem omne actus quidem eſt, igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius eſt actus: propter quod tertio Phyſi. tex. com. 10. dicitur, potentia ad infirmitatem eſt alia a potentia ad ſanitatem, eo q. ſanitas eſt aliud ab infirmitate, & 12 Meta. longo ꝓceſſu probatur, principia Prædicamentorum eſſe eadem proportionaliter, quia cuiuslibet actus propria reſpondet potentia.

¶Si aūt tertio ſenſu inquiratur, rñdetur negatiuè, q. ſ. non omne accidēs habet aliquod ſubiectum proprium in ratione principij proprij, eo q. habere ſubiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis à tali ſubiecto in genere cauſæ efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinē inter ſeſe habentium prius eſt cauſa effectiua alterius, quod neceſſariò primi productionem ſequitur, ſiue illud ſubiectum ſit receptiuum accidentis, ut quo, ſiue ut quod: patetq. quòd non omne accidens fluit a ſuo receptiuo effectiuè: ſed multa ſunt, reſpectu quorum receptiuum purè paſſiuè ſe habet: ut patet cum ſpecies rei ſenſibilis recipitur in medio, ſiue in ſenſu.

¶Si autem quartomodo intelligatur quæſtio, patet quid dicendum ſit: negatiuè enim reſpondere oportet.

SED aduertendum eſt q. hæc quæ diximus, intelligi debent de accidentibus. ſ. ſeorſum acceptis actibus, & ſeorſum aptitudinib. loquēdo nāque de accidētibus, ut S. Th. in litera loquitur, & nō iudicando actualitates accidentium ſeorſum ab aptitudinibus: dicerem q. oē accidens ſecundum ſuā radicalē aptitudinē hēt aliquod ſubiectū propriū in rōne ſuſtentantis potentiæ & principij, licet non ſecūdū ſuā actualitatē, eo q. aptitudo ad tale accidēs non eſt niſi a tali gradu ſubſtātiali fluat mediatè, uel immediatè, & cōſequēter niſi in tali gradu ſubiectiuè ſuſtētetur immediatè, uel immediatè. Verbi gratia, Lumē ſecūdū ſuā actualitatē & ſubſtantiā, licet ſit ab extrinſeco, & ſit accidens ſeparabile: tñ ſecundū ſuam inchoationē, ſeu radicalē aptitudinem, puta diaphaneitatē eſt inſeparabile: & fluit a certo gradu ſubſtātiali cōi ſuperioribus & inferioribus. Et ſimiliter ſedere licet ſit accidēs, per accidēs tñ ſecūdū ſuā aptitudinē eſt propriū: & nō nata cōuenit aniſi certo enti: puta animali tali, &c. fluit. n. aptitudo ad ſedendum ex ſuis principiis. Similiter & uidere, licet ſit accidens ſeparabile: radicalis tamen aptitudo ad uidendum ſeparari a tali animali non poteſt.

¶Ex his patet q. ſo ad utrāq; partē rōnes adductę uerum concludūt diuerſimodè. Nā loquēdo de accidētib. ſcdm ſuas eſſētias & actualitates, cōcluſio rōnū primò adductarū conceditur, accipiendo ſubiectū in rōne ſuſtētātis & principij. In rōne aūt potentiæ falſa eſt cōcluſio, ut dictū eſt. Nec probatio cōtra hūc applicata ſenſum ualet: eo q. cum dr. q. propriū conuenit ſoli, omni, & ſp, intelligitur de ipſo proprio nō ſecundū ſuā actualitatē, ſed ſecundū aptitudinē. Et ſimiliter cū dr q. ad corruptionē proprij deſinit ſubiectū, intelligitur, ſi corrūpitur ſecundū aptitudinē: non aūt ſecundū actū, uniuerſaliter loquendo. Vel dicas q. inſeparabilitas, & hmōi non cōuenit accidenti, ut reſpicit ſubiectum in rōne propriæ potentiæ, ſed ut ſuſtentatiuū, & principiū. Loquendo aūt de accidentib. ſecundū ſuas aptitudines, patet q. ōes rōnes peccant. Dico. n. q. nullū accidens eſt ſeparabile ſecundū aptitudinē radicalem talē, ſed coæuum ſubiecto neceſſario: & q. corrupto accidente ſecundū talē aptitudinē pōt ſubiectū corrumpi. Rō autem in oppoſitū adducta concludit, q. oē accidens hēt ſubiectum, de quo p ſe prædicatur ſecundum ſe, uel ſecūdū ſuam aptitudinem, Cum. n. eius ſit actus, cuius eſt potētia (ut dr in de Somno & uigilia) idē ſubiectū erit q. cadit in diffinitionē accidentis ſecundū aptitudinē & ſecundum actum: ſicut hō debet poni non ſolum in diffinitione riſibilis, ſed riſus. Stant ergo iſta duo ſimul, q. accidens ſecundū ſuam actualitatem non habeat proprium ſubiectum, aut uniuerſaliter ſoli & ſp inſit: & tñ habeat proprium ſubiectum per quod diffiniri debeat: quia ad hoc ſecundum ſufficit, q. ſecundum ſe uel ſecundum ſuā aptitudinem per ſe de illo ſubiecto prædicetur. Ad primum uero ſufficit accidens ſecundum ſe tñ non prædicari per ſe de ſubiecto.

Sciendum eſt autem, quòd in accidentibus alio modo ſumitur genus & differentia, & ſpecies, quàm in ſubſtātijs, quia n. in ſubſtantijs ex materia & forma ſubſtantiali, fit per ſe unū

Accidētia in concreto nō ſūt in prædicamento.

ra

ſed in abſtracto ꝓprie ſunt in prædicamento.

una quadam natura ex eorũ coniunctione reſultante, quæ propriè in Prædicamento ſubſtantiæ collocatur, ideo in ſubſtantijs nomina concreta, quæ compoſitũ ſignificant, propriè in genere eſſe dicuntur, ſicut genera, uel ſpecies, ut homo uel animal: nõ autẽ forma uel materia eſt in Prædicamento hoc modo, niſi per reductionẽ, ſicut principia in genere principiatorum eſſe dicuntur. Sed ex accidente & ſubiecto non fit unũ per ſe, unde non reſultat ex eorũ coniunctione aliqua natura, cui intentio generis uel ſpeciei poſſit attribui, unde nomina accidentiũ cõcretiue dicta non ponuntur in Prædicamento, ſicut ſpecies uel genera, ut album uel muſicum, niſi per reductionem, ſed ſolum ſecundum quod abſtracta ſignificantur, ut albedo & muſica.

¶In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia ſe habeant ad intentiones logicas, ut primò, quomodo ſe habent ad eſſe in prædicamento, deinde ſumantur in eis genus & differentia. Quoad primum, ponit duas concluſiones. ſ. Accidentia in concreto non ſunt propriè in prædicamento. Et accidentia in abſtracto proprie ſunt in prædicamento.

AD quarum euidentiam ſciendum eſt. ꝙ accidentia habent unum modum eſſendi. ſ. eſſe in alio, non. n. ſunt niſi inſint alicui. Habent aũt duos modos intelligendi, eo ꝙ intellectus eſt natus ea, quæ ſunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur. n. quandoque cointelligendo ſibi ſubiectum, cui inſunt, & intelligũtur ꝑ modum accidentis, eo ꝙ accidentis eſſe eſt in alio eſſe. Qñq; verò intelliguntur ſolitariè, non cointelligendo. ſ. eis ſubiectũ, cui ſecundum rem inſunt, & tunc intelliguntur per modũ ſubſtantiæ, eo ꝙ eſſe per ſe, i. ſolitariè ſoli ſubſtantiæ conuenit, accidentia. n. ſemper comite egent. Cum autem modus ſignificãdi non fundetur ſuper modo eſſendi, ſed intelligendi, ſicut habẽt duos modos intelligendi, ſic habent duos modos ſignificandi. Vnde ſignificantur qñque conſignificando ſubiectum, & tunc ſignificantur per modum accidentis, & uocantur ſignificata in concreto, ut album, nigrum, &c. Quandoque uerò ſignificãtur ipſa ſola, abſque. ſ. ſubiecti conſignificatione, & tunc ſignificantur per modum ſubſtantiæ, & uocantur ſignificata in abſtracto, vt albedo, & nigredo Abſtractum. n. & concretum in accidentibus, licet differant in modo ſignificandi. i. penes conſignificare ſubiectum, & non conſignificare illud, conueniunt tñ in ſignificatione ipſius formæ accidentalis. Album. n. puram qualitatẽ ſignificat (ſicut in Pdicamentis dicitur) ſicut & albedo: album ſignificat albedinem in ſubiecto, albedo autem ſignificat albedinem abſque illo. Quia igitur accidentia in concreto totũ cõiunctum important, puta ſicut album albedinẽ in ſubiecto, coniunctum autem hoc non eſt unum per ſe, ſed unum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, dẽt importare unum & ens per ſe, cum prædicamenta diuidant ens ꝑ ſe, quinto Met. tex. com. 14. ideo accidentia in concreto nõ propriè reponuntur in prædicamento. Et hæc eſt ratio, quia in litera prima concluſio probatur, quæ ſic formari poteſt, Nullũ nomen importans ens & unum per accidens, eſt propriè in prædicamento, concretum accidentale importat unum & ens ꝑ accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento propriè & per ſe. Ad declarationem minoris ponit̃ differentia inter concretum accidentale & ſubſtantiale in hoc, ꝙ concretum ſubſtantiale importat compoſitum ex materia & forma, & tale eſt unum per ſe, & iõ reponitur in prædicamẽto, ut genus, uel ſpecies: accidentale uerò importat ex ſubiecto compoſitum & accidente, quod eſt unum per accidens, ex accidente. n. & ſubiecto non fit niſi unum per accidens, ut dicit̃ 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, niſi reductiuè, eo modo quo res impura ad ſuæ puritatem naturæ reducitur.

In prædicamento ſubſtãtiæ.

¶Et ſic remanet ſecunda concluſio uera, ꝙ accidẽtia. ſ. in abſtracto, in prædicamento ſpeciei & generis prædicationem ſuſcipiunt, talia omnino a ꝑdicamentis accidentia ſunt excludẽda.

CVM autem audis abſtractũ ſolam formam importare, non iõ hoc dictum putes, ꝙ abſtractum ſubiectũ formæ a ſe omnino excludat, hoc. n. falſum eſt: ſed ideo quia abſtractum ex mõ ſuo ſignificandi, quo ſolo differt a concreto, non includit ſubiectũ principaliter, ſed ſecũdario, & ex cõſequẽti. Quod ex cõuenientia & differentia inter ea ex modo ſignificandi perſuaderi põt. Conueniunt. n. in hoc, ꝙ tam abſtractum, quam cõcretum ex mõ ſignificandi importat duo, ſ. quod & quo, ſeu ſubiectum & forma Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autẽ utriuſque importat utrunque dictorũ, ut exemplariter patet, ſimitatem. n. dicimus curuitatem naſi, & ſimum naſum, curuũ. Quod autem hoc ſit ex modo ſignificãdi, ex eo clarum eſt, ꝙ tam abſtractum, ꝙ cõcretum puram formã ſignificat, ut in prædicamentis teſtatur Ariſt. Differunt autẽ abſtractum & concretum ex uarietate modi ſignificandi in hoc, quòd concretum importat ex modo ſignificandi principaliter ſubiectum, & ſecundario formam. Abſtractum uerò principaliter importat formam & ex conſequenti ſubiectum.

¶Aduertendũ nãque eſt, ꝙ contrario ordine ſe habent ſubiectũ & forma, ad ſignificationẽ nominis cõcreti, & eius modũ ſignificandi. Importat. n. concretum rõne ſignificationis primò formam & ſubiectũ non niſi ex conſequenti copula. Quoad modũ uerò ſignificandi primò ſubiectũ & ex conſequẽti formam importat. Cuius ſignũ eſt, ꝙ in diffinitione cõcreti exprimitur primò ſubiectũ tamquã genus, quod prima pars eſt diffinitio & forma ſecundo loco ponitur quaſi dña. Dicimus namque ꝙ ſimũ eſt naſus curuus. Abſtractũ uerò & ex ſignificatione & ex mõ ſignificandi primò formã importat: ſecũdario aũt ex eo cõſequẽti ſubiectũ. in cuius ſignũ in eius diffinitione forma ipſa primò exprimit̃ ut genus, ſubiectũ aũt ſecũdario loco differentiæ, ut patet, cũ dr̃, ſimitas eſt curuitas naſi. Oritur aũt hæc differentia ex eo, ꝙ concretũ importat habitudinẽ inter ſubiectum & formã, prout incipit a ſubiecto & terminatur ad formã. Abſtractum uero importat habitudinẽ inter formam, & ſubiectũ prout incipit a forma, & terminatur ad ſubiectũ, ut exẽplis datis apparet. Ex hoc. n. ꝙ habitudo importata ꝑ cõcretũ, importat̃ ex modo ſignificandi, ut incipiẽs a ſubiecto, ſequitur ꝙ primo importet ſubiectũ, a quo incipit, & ſimiliter ex hoc ꝙ habitudo importata per abſtractum importatur ex modo ſignificãdi, ut incipiens a forma, conſequens eſt ut primo importet formam a qua incipit, Cauſa. n. huius diuerſitatis eſt, qa concreta ad compoſita ſignificanda ſunt inuenta. Cõpoſitio aũt a ſubiecto orit̃. Abſtracta uerò inuenta ſunt ad ſignificandas formas apud nos inuentas ſimplices quidẽ, ſed a quib. denominatio ad ſubiecta deriuatur, vñ & concreta cõpoſitum quid ſonãt, abſtracta uerò formas, ut cadentes tñ ad ſubiecta, non igitur propterea dictũ eſt ꝙ abſtractã ſolã formã importet, quia nullo modo copulat ſubiectũ, ſed quia ex mõ ſignificandi cõpoſitum non ſonat, nec principaliter importat ipſum ſubiectũ, quẽadmodũ concretũ, ſed extrinſecè tantũ terminum habitudinis formæ ſignificatę.

Cõueniẽtia inter concretũ & abſtractũ in prędicamẽto ſubſtãtiæ differẽtia cõcreti & abſtracti accidẽtiũ.

ADVERTE hic ꝙ de abſtracto & concreto quomodo ſunt in prædicamento aliter Metaphyſicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum. n. apud Metaphyſicum, qui res ſecundum ſuas eſſentias conſiderat, & nõ ſecundũ modos intelligendi, uel ſignificandi abſtractum & concretum non differãt, eo quòd eadẽ res abſtractè & concretè ſit ſignificata, dicit ipſe ſicut abſtractũ ita & concretum in gñe eſſe, res. n. per ſuam eſſentiã ingreditur, uel egreditur genus Metaphyſicaliter ſumptum. i. per rem gñis, & non per modum ſignificandi, unde non dicet Metaphyſicus album ens per accidens, ſed hoc album, ut patet 5. Met. t. com. 13. & 14. & 7. eiuſdem tex. com. 16. Logicus autem, qui non res ſecũdum ſuas naturas, ſed ſecundum intentiones adiunctas primis intellectis ac ſignificatis, conſiderat, dicet abſtractum eſſe in genere, concretum uero non, quia res nomine abſtracto ſignificata poteſt denominari ſpecies, ut albedo, & genus, ut color, cõcretum uerò non propter alietatem modi ſignificandi, ut dictum eſt.

Apud Met. quid ſit in gñe

¶Cauſa aũt quare alietas modi ſignificãdi hãc ueritatẽ Logico præbeat, eſt, quia modus ſignificandi ꝑrendit ſecundas intẽtiones, & fundat quodãmõ ipſas, licet. n. tã modus ſignificãdi quã ſecunda intentio cõueniant in hoc quòd ſequant̃ rẽ, nõ ſecũdũ ſe, ſed ut intellectã: prius tñ rẽ ut intellectã ſequit̃ modus ſignificãdi, quã ſecũda intentio, eo ꝙ modus ſignificandi nihil aliud eſt, quã ſignũ modi intelligẽdi, ſicut uox ſignificãs eſt ſignũ rei intellectæ, vñ ſicut uox ſignificatiua prius ſequit̃ rẽ intellectam, quã ſecũda intẽtio, ita eius modus ſignificãdi modũ intelligẽdi, ut totus ordo ptinentiũ ad nomina primæ intẽtionis ꝑcedat ordinẽ ptinentiũ ad nomina ſecundę intẽtionis. Quia igitur ſecũdæ intẽtiones res ut intellectas & ſignificatas denominãt, & nõ abſolutę, iõ ſtat eandem rẽ diuerſimode intellectã & ſignificatã denominari ſpeciẽ, & conſequenter eſſe directè in prædicamẽto & nõ eſſe directè in eo, ſicut eadẽ natura humana ſignificata nomine Hominis, ſpecies eſt: ſignificata verò nomine Humanitatis ſpẽs non eſt, ſed ſpeciei principiũ. Vñ in propoſito apud Logicum res illa, quæ Albedinis nomine intelligitur, diuerſimode ſignificata, in prædicamẽto eſſe affirmatur, & negatur. Si enim in abſtracto ſignificetur, cum ſic ſpeciei denominationẽ hẽat, in ꝑdicamento reponitur. ſi aũt in concreto ſignificetur, cũ ſic ſpeciei uel gñis denominationẽ non hẽat: qa rẽ extraneã ex modo ſignificandi includit, in prædicamẽto directè eſſe negatur. Et quia intentio S. Thomæ eſt declarare quõ accidentia ſe habeant ad intentiones logicas, & nõ ad cuius generis rem pertineant, ideo concretum accidentale a Prædicamentis ſeparauit.

Apud log. qd in genere ponatur.

CVM his omnib. aduertas, ꝙ aliquid facit rẽ reponi in prędicamento dupliciter. Vno modo ut rõ reponendi ipſum in ꝑdicamẽto, alio mõ ut conditio ſine qua nõ. Ratio reponendi rẽ in gñe ſiue ſpecie tã apud Logicũ quã apud Metaphyſi. eſt eſſentia

illius

illius rei, res enim per ſuam eſſentiam ad genus & ſpeciem, deſinitur: conditio autem, ſine qua non eſt modus ipſe ſignificādi. Et in prædicamento quidē ſubſtantiæ conditio, ſine qua res nō ſuſcipit generis uel ſpeciei, &c. denominationem, eſt modus ſignificandi in concreto. In prædicamentis autem accidentium conditio, ſine qua non eſt modus ſignificandi in abſtracto: propterea cum dictum eſt concretum accidentale nō directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectū conditionis, ſine qua non, & non pp defectum rationis reponendi. Et ſimiliter cum dī, q̧ humanitas & uniuerſaliter, abſtractum ſubſtantiale non eſt in gñe ſubſtātiæ, intellige propter defectum conditionis, ſine qua non, & non rationis reponendi.

In accidentibus nō ſumit genus & differentia a materia, & forma, ſed genus ex ꝓprio modo eſſēdi, quo prædicamentum pars entis conſtituitur, ſumuntur.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non poteſt in eis ſumi genus à materia, & differentia à forma, ſicut in ſubſtantijs compoſitis: ſed oportet ut primum genus ſumatur ex ipſo modo eſſendi, ſecundum quod ens diuerſimodè ſecundum prius & poſterius de decem generibus prædicatur. ſicut dicitur quantitas ex eo quod eſt menſura ſubſtantiæ, & qualitas ſecundum quod eſt diſpoſitio ſubſtãnæ, & ſic de alijs ſecundum Philoſophum in 11. Met.

¶ Hic declaratur unde in accidentibus ſumantur genus & dīa propoſitionibus tribus. Prima eſt, Genus & differentia non ſumūtur in eis ex materia & forma. Secunda eſt, primum genus ſumitur ex proprio modo eſſendi, quo prædicamētum ipſum pars entis conſtituitur. Tertia eſt, Differentiæ ſumunt̄ in accidentibus ex diuerſitate propriorū principiorū. Prima patet ſic. Incompoſitum ex materia, & forma nō pōt habere genus ſumptum à materia, & dīam à forma, ſed accidentia ſunt incompoſita ex materia & forma: igitur non pōt in eis ſumi genus à materia, & dīa à forma ſicut fit in ſubſtātijs compoſitis: quod qualiter intelligendum ſit, ſupra dictum eſt. Secunda patet ſic, Primum genus oportet explicare eſſentiam ſecundum ꝓpriam potentiam, quæ eſt in ea: ſicut ultima differentia debet explicare eſſentiam ſecundum ultimum actum: ſed eſſentia accidentis ſecundum modum illum, quo pars entis conſtituitur habet ꝓpriā potentiā: ergo ex illo modo ſumendū eſt genus primum.

INTELLIGENDVM Eſt hic primo ens diuidi p quoſdam modos in prædicamēta: ſicut quodammodo genus in ſpecies per differentias: ita q̧ ſicut ſpecies per id, quo generis partes efficiuntur in eſſe ſpecifico conſtituuntur: ita prædicamenta p id, quo partes entis fiunt, in eſſe generaliſſimo conſtituunt̄: & ideo modi proprij quibus ens ad quodlibet prędicamentū deſcendit, ſunt illi, penes quos prima genera conſtituta ſunt: Sunt aūt iſti modi per ſubſtantiuum, menſuratiuum, diſpoſitiuū, relatiuum, actiuum, &c. ut dicitur quinto Meta. tex. com. 14.

¶ NOTANDVM Eſt ſecundò, q̧ cum genus ſumatur à re ſecundum id quo habet rationem determinabilis, primum genus ſumendum eſt à re ſecundum id, quo primo hēt rationem determinabilis: primò autem habet rōnem determinabilis res ſecundum primum ſui gradum concepta. Primus autē gradus rei is eſt, quem res ex modo illo ſortitur, quo propriū ſibi locū inter partes entis uendicat: & ideo primum genus ſumptū ab illo modo entis importat rem, ut primo determinabilem: & ꝓpterea iſta ſe conſequuntur, ſumi à re ſecundum propriā potentiam eius id eſt ſecundum id, quo primo habet rationem determinabilis, & ſumi à re ſecundum modum illum, quo entis pars ſit. Et ſic patet aſſumpta ratio.

In accidētibus ſumuntur differentiæ ſecundum diuerſa illorum principia.

Differentiæ vero in eis ſumuntur ex diuerſitate principiorum, ex quibus cauſantur, & quia propriæ paſſiones ex proprijs principijs ſubiecti cauſantur, ideo ſubiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentiæ, ſi in abſtracto diffiniantur, ſecundum quod ſunt propria in genere, ſicut dicitur, quod ſimitas eſt naſi curuitas, ſed econuerſo eſſet ſi eorum diffinitio ſumeretur ſecundum quod concretiuè dicuntur, ſi enim ſubiectū in eorum diffinitione poneretur ſicut genus, quia tunc diffinirentur per modum ſubſtantiarum compoſitarum, in quibus ratio generis ſumitur à materia, ſicut dicimus: quod ſimum eſt naſus curuus, ſimiliter etiam eſt ſi unum accidens alterius accidentis principium ſit, ſicut principium relationis eſt actio, & paſſio & quantitas, & ideo ſecundum hæc diuidit Philoſophus relationem in quinto Metaphyſicæ.

¶ Hinc ponitur tertia propoſitio .i. q̧ dīæ ſumuntur in accidentibus ex diuerſitate propriorum principiorum, & declaratur à poſteriori. Signum.n. quòd differentiæ ſumantur ex diuerſitate propriorum principiorum eſt, q̧ in diffinitione accidentium in abſtracto, quæ propriè habent genus & differentias ſubiectū ponitur loco differentiæ, hoc enim non eſſet, niſi accidentia differrēt penes ſua propria principia. propterea enim propriæ paſſiones differunt inter ſe, quia principia ſubiecti, ex quibus cauſantur, inter ſe differunt.

¶ Et quia poſſet aliquis ſignum hoc inficiari, dicens q̧ ſubiectū proprium quandoq; ponitur in diffinitione proprij accidentis loco generis & non differentiæ, ideo ad hanc obiectionem excludendam ſubditur. Licet econuerſo eſſet, &c. & vult dicere q̧ licet ita ſit, q̧ quandoq; ponatur ſubiectum in diffinitione ꝓprij accidentis loco generis & non dīæ, quia tamen hoc nō fit, niſi cum accidens in concreto diffinitur, quod ut ſic nō eſt in genere, ideo hoc non obſtat noſtræ ſententiæ, quia accidentis differentiam, ſecundum quod in prædicamento eſt vnde ſumēda ſit, declarauimus. Cauſa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto ſubiectum ponitur loco generis, non eſt ipſa natura accidentis, ita q̧ ſubiectum eius eſſentia pro genere ſibi vēdicet, ſed eſt modus eius ſignificandi, quia enim concretum ex modo ſignificandi importat totum coniunctum, ſ. accidens & ſubiectum, ideo per modum rerum diffinitur cōpoſitarum in quibus genus ſumit̄ à materia & dīa à forma, & propterea ſubiectum, cum ſe habet ut materia, loco generis ponitur, & natura accidentis cum ſe habet vt forma, loco differentiæ ponitur, & dicitur ſimum eſt naſus curuus, non ſic autem eſt cum diffinitur accidens in abſtracto. tunc.n. ponitur ut genus id quod eſſentia ipſius accidentis determinat ſibi ut genus, & ponit̄ loco dīæ id a quo accidens ſecundum naturam ſuam ſpecificā differentiam trahit, ſcilicet ſubiectum proprium, & dicitur, ſimitas eſt curuitas naſi. Manifeſtum quoq; fit hoc, ſcilicet q̧ dīæ accidentium ſumuntur ex diuerſitate principiorum propriorum, non ſolum qñ accidens immediatè cauſatur à ſubſtantia, ſed etiam quando vnum accidens eſt alterius principium proprium: tunc.n. dīas ſortiuntur accidentia cauſata penes diuerſitatē accidentiū cauſantiū, ut patet de relationibus, quarū dīa attenditur penes ſua fundamēta ſeu cauſa, puta actionē, paſſionē, & quantitatē, ut patet ex diuiſione relatiuorum facta ab Ariſt. 5. Met. tex. com. 20 Et per hoc excluditur obiectio alia, quæ poſſet fieri de ſecunda & tertia paſſione eiuſdem ſubiecti. Poſſet.n. aliquis obijcere, quomodo alia eſt dīa ſecundæ paſſionis à dīa primæ, ſi ex principijs ex quibus fluit paſſio, dīa ſumitur: quandoquidem eadem ſunt principia, à quibus fluunt prima & ſecūda. Excluſa.n. eſt obiectio per hoc quod dictū eſt, q̧ qñ unum accidens eſt principium alterius: dīa poſterioris accidentis non ex diuerſitate remotorū principiorum, ſed propriorum attendit̄: & ideo, cum prima paſſio ſit principiū ſcdæ, non ſunt eadē propria & immediata principia primæ & ſcdæ,

Sed quia propria principia accidentium nō ſemper ſunt manifeſta, ideo qñq; ſumimus differentia accidentium ex eorum effectibus, ſicut congregatiuum & diſgregatiuum viſus dicūtur dīæ coloris, quæ cauſantur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuerſæ ſpecies coloris cauſantur. Sic ergo patet, quomodo eſſentia eſt in ſubſtantijs & accidentibus, & quō in ſubſtantijs compoſitis & ſimplicibus, & quomodo intentiones logicæ uniuerſales in eis inueniuntur, excepto primo principio quod eſt infinitæ ſimplicitatis, cui nō conuenit ratio generis vel ſpeciei, & per conſequens nec diffinitio propter ſuam ſimplicitatem in quo ſit finis & conſummatio huius ſermonis.

¶ Quia poſſet tertio aliquis dubitare de hoc quod dictū eſt, ſ. q̧ dīæ accidentium ſumuntur ex eorum proprijs principiis, ex hoc q̧ quandoq; ſumimus eorum differentias ab effectibus ſicut albedinis & nigredinis differentias dicimus congregare & diſgregare uiſum: ideo ad hanc dubitationem tollēdam dixit, q̧ hoc contingit non ex natura ipſorum accidentiū, ſed ex nobis, quibus ꝓpria principia accidentiū occulta cum ſint, opus eſt ex effectibus differētias ſumere, quæ differentias ueras quodammodo nobis inſinuant: ſicut in exemplo propoſito liquet: albedo.n. & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis. lux.n. in opaco corpore exiſtens aliqualiter obumbrata albedinem conſtituit: ualde aūt offuſcata nigredinē: à poſteriori aūt differunt cōgregatione & diſgregatione uiſus: ex hoc enim contingit diſgregare, quia ibi eſt ſatis de luce, & nō econuerſo. Et quia abundantia & paucitas lucis nō ita nobis manifeſtæ ſunt, ſicut cōgregare & diſgregare: ideo loco propriarū differentiarū, congregatiuū & diſgregatiuum ponimus, dicentes, albedo eſt color diſgregatiuus uiſus, nigredo uero cōgregatiuus.

HIC aduertas, quod non dixit ſubiectum eſſe dīam accidentis, ſed poni loco differentiæ, habent.n. proprium genus, & propriam differentiam ſui generis, quæ ſi abſque obiecto non poſſunt explicari complete: & ideo omnino oportet ſubiectum in diffinitione accidentis cadere, ut dictū eſt. Vltimo epilogus

ſi eorum, quæ dicta ſunt, in quorum explicatione meã opinionem ita propriam eſſe uolo, ut ſi ubi ueritati conſentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati uenia detur: adoleſcentiam enim adhuc ago. Vbi autem ueritatis tramitem ſecuta uidebitur, gratiarum debitæ actiones diuo Thomæ habeantur, à quo quicquid veri eſt, didici.

Commentariorum Thomæ de uio Caietani Cardinalis Sancti Xyſti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Eſſentia, finis.

TRACTATVS OCTAVVS SOLVtionum quorundam locorum ſibi inuicem aduerſantium, in commentarijs Sancti Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM Creſton Scotum, lectorum Theologiæ.

PETITIONIBVS tuis, fili chariſſime, deeſſe nolẽs, ad propoſita duo dubia reſpõdere curaui. Proponis primò diſſonantiam dictorum noſtrorum inter ſe, dum in Cõmentarijs primæ partis, articulo primo, quæſtione duodecima, diximus creaturam rationalem vt ordinatam ad fœlicitatem, & non abſolutè, naturaliter appetere viſionem Dei in ſe, in art autem e. q. 82. reſpondendo quarto argumento Scoti diximus, quod ad naturaliter volẽdum finem vltimum in particulari, non ſufficit indubietas, quoniã hæc eſt in quolibet fideli, ſed exigitur euidentia, quæ ſolum conuenit Beatis.

¶ Proponis ſecundò ambiguitatem circa quandam gloſſam noſtram in eiſdem Commentarijs, q. 47. ar. 3. ad tertium, vbi dicẽte textu, Non eſt poſſibile eſſe aliam terrã, quã iſtam, gloſſauimus, ly poſſibile, ſumi pro poſſibili ſumpto ex potentia indita rebus creatis. ſecundum quam dicimus, impoſſibile eſt mortuum reſurgere, & non pro poſſibili ſecundum potentiam actiuam Dei, neq; pro poſſibili logico. videtur enim tibi, quòd de poſſibili logico ſit ſermo, propter materiam ſubiectam, de qua ibi diſputatur, de hoc propter tria. Primò, quia propoſitio illa præcedens, Mundus cõſtat ex tota ſua materia, ſumpta ex Philoſopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc nõ, quia quodlibet indiuiduum pfectum iſto modo cõſtat ex ſua materia. Aut de totalitate ſpecifica, & ſic oportet intelligi de impoſſibili abſolute quum implicet cõtradictionẽ habere totã materiã ſpeciei, & non habere aliquam partẽ, quæ eſſet extra illud. Secundò, quia idem dr̃ iudicium de terra & de alijs partibus mundi, ſed eſſe duos Soles, implicat contradictionẽ, ergo ſermo eſt de impoſſibili abſolute. Manifeſtatur aũt implicatio cõtradictionis, quia poſitis duobus Solibus, ſi materia vnius appeteret formã alterius, neuter haberet ſuam materiã, quia Sol conſtat ex materia ſatiata ſua forma: ſi autem materia vnius non appeteret formã alterius, ſic differrent non ſolum ſpecie, ſed genere. Tertio, quia ſecundum iſtam gloſſam, quum dr̃, Non eſt poſſibile eſſe aliam terram, ſenſus eſſet, Non eſt potentia actiua in rebus creatis, q̃ poſſit producere aliam terram, hic autem ſenſus longè eſt à propoſito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

Ad primum dubium reſpondemus, quòd ly naturaliter nõ ſecundum eandem ſignificationem in vtroq; loco ſumitur. Nã in quæſtione duodecima natura attenditur penes naturã tã quã principium, ita q̃ naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito ſecundum ſuperadiectum diuinæ gratię ordinem ut enim locutio naturalis eſt homini à principijs naturalibus ita appetere cœleſtis patriæ fœlicitatem, naturale eſt homini ex principijs gratiæ, quia ex illis natũ eſt prouenire. In quæſtione autẽ 82. natura attenditur penes modum, ut diſtinguitur contra liberalem, ideoq; ibi dicitur, quòd naturaliter, id eſt non libere uelle Deum in particulari &c. ſolis Beatis conuenit, unde nulla relinquitur inter dicta diſſonantia.

Ad ſecundam autem dubitationem reſpondetur, clare conſtare ex textu, q̃ poſſibile ſumitur ſecundum potentiã in rebus exiſtentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc.n. probatio manifeſtat, de Phyſica potentia ſermonem eſſe Nam certum eſt apud Theologos omnes, poſſe à Deo creari aliam terram extra iſtum mundum, & conſeruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propoſitionem illam, Mundus cõſtat ex tota ſua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, poſſibili tñ potentia Phyſica, quoniam hoc ſufficit ad probandum in philoſophia naturali, quòd conſtat ex tota ſua materia ſimpliciter, hoc eſt ſine additione aliqua. Et ſic ſtãt iſta duo ſimul, q̃ mundus conſtat ex tota ſua materia, & q̃ Deus poteſt per omnipotentiam ſuam ſimilem materiã extra mundũ creare quoniam primum intelligitur de tota ſua materia poſſibili Phyſicè. Nec implicat contradictionẽ habere totã poſſibilẽ Phyſicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiã diuinam fieret extra.

¶ Ad ſecundã autem dicitur, q̃ nulla apparet contradictio, ponendo plures Soles eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ ex diuina omnipotentia, & q̃ exiſtentibus pluribus Solibus, nullius materia appeteret alterius formã, quia utriuſq; ne materia contenta eſſet ſua forma, ſicut modo materia exiſtens in vna parte cœleſtis corporis homogenei nõ appetit eſſe in alia parte, & ſimiliter in motibus pars ſphæræ igneæ contingua accidentali parti orbis Lunæ non appetit eſſe in Orientali parte eiuſdẽ orbis. Et oĩum vna cõis eſt ratio, q̃ in his, quæ ſunt eiuſdem rationis, vna eſt & ratio appetitus quietis, ac per hoc quodlibet cõtentum eſt illa portione, quam habet, & merito, qm̃ priuatio, quæ machinatur ad malum, non eſt in certa materia, propter formam eiuſdem ſpeciei. Nunquam enim Socrates corrumperetur, ſi materia eius non appeteret niſi formam humanam, quoniam illam iam habet, & ſic de alijs.

¶ Ad tertiam dicitur, q̃ aliud eſt aliqua eſſe idem, aliud eſt aliqua conſequenter ſe habere. Vnde licet ad ſenſum expoſitum conſequatur illa alia propoſitio: Nulla eſt potentia actiua in rebus creatis, quæ poſſit facere aliam terram, non tñ eſt idẽ quod ſenſus expoſitus, quoniam iuxta ſenſum expoſitum ſermo eſt de potentia naturali, non deſcendendo ad actiuam aut paſſiuam, & ſecundum huiuſmodi potentiam aſſertus ratio de motu naturali, & nõ de potentia uel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc ſunt quæ velut à ſomno ſcientiarum ſpeculatiuarum excitato occurrerunt ſcribenda. Reliquũ eſt, ut attendat tibi, & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATVS NONVS de vinculo obedientiæ, cuius eſt vnica quæſtio.

QVÆSTIO

Nunquid Homo teneatur ſuperiori obedire in his in quibus parendo oportet periculo mortis ſe exponere.

VTRVM homo homini ſuperiori teneatur obedire in his, in qbus oportet ſe exponere periculo mortis. Et uidetur quod non. Primo ratione, quia homo homini non eſt ſubditus, quo ad naturã, ac per hoc nõ tenetur uitam perdere ad mandatũ alterius. Et confirmatur authoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæſt. 105. art. 5. in corpore dicit Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus ſunt agenda. In quibus tamen ſecũdum ea, quę ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, ſed ſolum Deo, quia omnes homines natura ſunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis ſuſtentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundo, quia non tenetur homo ſecundũ charitatis ordinẽ ponere uitam corporalem pro quocunq; exteriori bono, aut p̃ uita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalẽ vitam ſuã, quàm proximi, & contra aut ſupra charitatis ordinẽ non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertiò, quia humana iura de actionibus humanis intelligunt ſalua conſiſtentia, imo incolumitate ſubiecti, ut patet de pręceptis ſeniorũ, de diuinis officijs perſoluendis de obſeruatione feſtorum, nõ enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obſeruationem feſtorum, ſi non poteſt hæc ſine non ſolũ uitæ, ſed ſanitatis periculo ſeruare. Eximitur ergo periculum uitæ ab obedientia humana.

¶ Quarto, quia timor cadens in conſtantem virum, qualis eſt timor mortis, excuſat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæſtionis ſciendum eſt, q̃ non diſtinguere inter per ſe & per accidẽs occaſio eſt minus bene ſentiendi contingit.n. etiã ſapientes, inquit Ariſt. falli in ijs quæ ſunt per accidens. Aliud eſt igitur ſubdi hominẽ homini in his, quæ ſunt naturæ, per ſe loquendo, & aliud per accidens. Subijci namq; per ſe, eſt directè & formaliter ſubijci, ita q̃ poſſint illa directe & formaliter præcipi. Subdi uero per accidens eſt per concomitantiam, aut ſequelam ad illud, in quo p̃ ſe ſubditur, ſubijci. Exemplum, Homo homini non ſubditur p̃ ſe ſecundum interiores motus animi, & iõ non poteſt ſuperior præcipere directè & formaliter interiores actus animi, ſoli enim Deo hoc eſt proprium. Subditur tamen per accidens, inquantũ interiores animi motus ſunt exteriorum actionum rationes. ſic.n. concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per ſe ſubijcitur. Et ideo ſuperiores aliter iudicant hominem

ex malitia

ex malitia, aliter ex paſſione, aliter ex ignorãtia operantẽ. In ꝓpoſito aũt veriſſimũ eſt hoiem nõ ſubdi homini in his, q̃ ad naturã ſpectant, ſed hoc intelligitur ꝑ ſe & formaliter. & ideo nullus põt alteri ꝓcipere ut ſe occidat, ut nõ comedat, ut nõ gñet. Sed ꝑ accidens in his ẽt homo homini ſubditur pro quanto hæc concomitanter ſe habent ad actiones, inquantũ hõ homini ꝑ ſe ſubditur, ut patet in laicis ſubditis, qui tenentur mandante principe, ꝓliari, & exponere ſe mortis periculo, ut experientia teſtatur: quia põt princeps ꝓcipere, ut tueanť armis rempublicã, ut vindicantur armis eandẽ: & huic annexũ eſt periculũ mortis: ideo ex tali annexione ſubdũtur ẽt, quo ad uitam. Rõ aũt hmõi debitæ obedientiæ eſt: quia de humanorũ actuũ ſubiectione iudicãdũ eſt ſecundũ ea quæ inſunt ꝑ ſe, & non ſecundũ ea q̃ ſunt ꝑ accidẽs: ſicut vniuerſaliter de cæteris conditionibus humanorum actionũ cõſideratio & iudiciũ ſi non fiat ꝑ ſe, nõ rectè iudicatur niſi diminutẽ, oportet ergo inſpicere ad naturã operis humani, an ſit per ſe de gñe ſubditorum ſuperior homini, an ſit de gñe exemptorũ a ſubiectione humana, ut fecit Diuus Th. in loco allegato duo operũ gña per ſe eximẽs a ſubiectione humana, operũ ſ. interiora animi, & opera naturæ ſuſtentandæ, & ꝓpagãdę. Et aduerte q̃ ẽt non per ſe ſubiectæ operationes alteri homini, põt per accidens fieri ſubiectæ alteri homini: ut declarauimus. Quũ igitur conſtet, exteriores actus uirtutũ neceſſarios ad cõe bonũ politicum, uel domeſticũ ſubiectos eſſe homini ſuperiori, qm̃ & leges humanæ hmõi actus principũ, & ſuperiores ad hos cogũt ſubditos, nõ ſunt a ſuo ſubiectionis ordine eximẽdi, ꝓꝑ accidẽtia annexa. ut teſtãtur ꝓcepta de actibus fortitudinis. Si.n. leges & præcepta principũ de actib. fortitudinis exceptionem admittunt, qb eſt fortitudinis actibus annexũ uitæ periculum, uanus eſt oĩs principatus ad ꝓcipiendũ q̃ ſunt fortis: vñ nil aliud eſt dicere, q̃ lex, aut princeps, aut ſuperior nõ põt præcipere actus, quibus annexum eſt uitæ periculum, quã exterminare ꝓcepta fortitudinis à poteſtate humana, quum fortitudo circa mortis pericula ſit: quod quia abſurdũ imo ridiculum eſt, ſtet iudiciũ in his, q̃ ſunt ꝑ ſe. Simile quoq; facile apparet in actibus religionis: ꝓcipit eccleſiaſtica lex Miſſam celebrare non niſi cũ ſacris veſtibus, cũ altari, cũ calice, ſi fiat exceptio de mortis periculo, ſacerdos cõminata ſibi morte celebrabit licitè in diploide, hñs tãmodo panem & uinũ: quis fatuus diceret hæc? Similiter Eps conferre ordines ſacros in diploide ſine ullis ceremonijs, ſola forma ſubſtantiali ſeruata ob cõminatã ſibi mortẽ: quod eſt ſacrilegũ. Ex quibus quilibet ſapiens põt percipere falſum eſſe fundamentũ, q̃ humana lex & ſuperior homo nõ põt ꝓcipere actus uirtutũ vſq; ad mortis periculũ incluſiuè, & q̃ ſubditi nõ teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictũ eſt, in his, q̃ ſunt ꝑ ſe, cẽſendo q̃ tam lex, quã ſuperior hõ põt ꝓcipere oẽs exteriores uirtutum actus neceſſarios ad cõe bonum illud cuius curã hẽt, ad quod ſubditos hẽt: & ſubditi tenẽtur obedire, nõ obſtãte quocũque uitę periculo annexo. Vñ quia ꝓlatus põt ꝓcipere ſubditis religioſis ea, q̃ ſunt ad mutua obſequia, inter q̃ nõ infimum tenet locum cura infirmorum: ideo tenetť ſubditus obedire ad ſeruiendum ægris ẽt infectis epidimiæ morbo: qm̃ hoc periculum uitæ concomitanter ſe hẽt ad opus, quod per ſe ꝓcipitur. ſ. ſeruitium infirmorum. Nec minus tenetur religioſus in his & ſimilibus obedire, quã ſecularis ſuo principi ad ꝓliandum, vbi eſt maximum mortis ꝑiculum cõcomitans. Et qm̃ hoc clarum eſt, nõ me extendo amplius, ſed ex his cõſtat ſatiſfactũ eſſe primæ rõni in oppoſitum allatæ, & authoritati S. Tho. verificanť ſiquidẽ formaliter & per ſe, ſecus aũt eſt quum concomitanter concurrit id quod eſt naturæ, ſeu uitæ ad illud qđ per ſe præcipi poteſt.

¶ Ad ſecundam uero rõnem de charitatis ordine, reſpondetť q̃ charitatis ordo hẽt, ut pro actu uirtutis cuilibet exponat uitam ſuã corporalẽ, & miles pro actu uirtutis. ſ. iuſtæ defenſionis, aut iuſtæ ultionis, exponit vitã ſuã periculo, & ſeruiens infectis ꝓ actu uirtutis. ſ. religioſi obſequij exponit ſe periculo mortis, & non pro bonis externis, aut corporali ſalute alterius. Conſtat autem hos & ſimiles virtutum actus debitos poſſe præcipi, nec cõtra nec ſupra charitatis ordinem, ſed ſecundum charitatis ordinem quantum bonum animæ pręſtat corporalis uita.

¶ Ad tertiũ dĩ, q̃ actus uirtuoſi præcepti à iure poſitiuo relati ad uitæ periculũ, non ſunt vniformes. Quidam.n. ſunt quorum rectitudo deſtruitur ex uitæ periculo annexo, ut ſunt actus abſtinentiæ q̃ ſi cũ crimine uitæ fiant, nõ ſunt uirtuoſi, qm̃ recta abſtinentiæ rõ mediũ ſic exigit, ut non ſubtrahatur neceſſariũ ad uitam, & de his uerificatur, q̃ leges humanæ intelliguntur ſalua conſiſtentia ſubiecti. Quidã uero ſunt quorum rectitudo cõſtituitur ex periculo uitæ, ut actus fortitudinis, qui ſi diſcrimẽ vitæ effugerent, in uitium inciderent. Et ſimile eſt de reliquis actibus uirtutum neceſſarijs ad cõe bonum, ut ſunt obſequia, officia, miniſteria neceſſaria ad cõe bonum, in quibus eſt nonnulla fortitudo in ſuſtinendo pericula uitæ ſuperuenientia, ſubſtineretur enim in ũnoquoq; eorum rectitudo ex periculo uitæ, ut ſi huiuſmodi periculum effugerent, in uitium inciderent timiditatis, & in huiuſmodi nõ ſubintelligitť ſalua cõſiſtentia ſubiecti. Quidã uero ſunt medij reſpicientes periculũ uitæ omnino accidentaliter, ut ſunt multi religionis actus, puta audire Miſſam, ſeruare feſta, & hmõi. Et horum duplex eſt dĩa. Nam quidam ſunt, qui ex ſupradicto uitæ periculo & licitè omittuntur, & ſupererogatoriè fiunt, ut ſunt actus prędicandi & corrigendi, qui quãq; (puta non cogente diuini iuris neceſſitate) põt ꝓꝑ uitæ periculum omitti licite, quia eſt licitum quãq; fugere: põt & tunc nihilominus ſupererogare, uolentes prædicare & reprehendere, ut Ioan. Baptiſta arguit Herodem, ſciebat.n. Herodes crimẽ ſuum, ita q̃ non neceſſitatis, ſed ſupererogationis erat Io. reprehenſio. Quædam uero ſunt, quæ ſi fiant ꝓꝑ timorẽ mortis: illicitè oĩno fiunt, ut celebrare Miſſam abſq; ſacris veſtibus, calice, & altari, celebrare ſcienter coram excõicatis nominatim, & reliqua ſimilia. q̃ ſi fiunt ꝓꝑ timorem mortis, ſunt illicita, quia non excuſantur à toto, ſed a tanto. Et horum omnium una cõis eſt rõ, quia legis & principis eſt præcipere actus uirtutum neceſſarios ad commune bonum: ut autem declaratum eſt, à uirtute recederetur, ſi mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartam di, q̃ timor cadens in conſtantem virum excuſat iuxta prædictam diſtinctionem, quãq; à toto, ut in his, in quibus omiſſio, uel commiſſio ob mortis periculum à rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate ſuffultæ plerunq; forte à iuriſtis extenditur. Quãq; aũt excuſat, ſed à tanto coram Deo quamuis corã humano iudice excuſet à toto, ut in ꝓdictis patet: & tunc moriendũ eſt potius viro forti, quã incurrere obliquitatẽ etiam uenialem, Romę die 27. Decẽbris, 1522.

TRACTATVS DECIMVS,

de Miſſæ Sacrificio & Ritu, aduerſus Lutheranos, ad clementem VII. Pontificem Maximum, in ſex capita diuiſus.

1 *Quænam ſit operis intentio.*
2 *Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.*
3 *Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.*
4 *Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in remiſſionem peccatorum.*
5 *Obiectiones ex Epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.*
6 *Reſponſio ad obiecta.*

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS de Vio Caietanus Cardinalis ſancti Xyſti, ſelicitatem.

MANDASTI Olim P. beatiſſime, vt tanquã inſtructor mecũ ſcriberem reſpondenda obiectis in libello de Cœna Domini, aſſerente corpus & ſanguinem Chriſti in Euchariſtia eſſe dumtaxat, ſicut in ſigno: oblato autem nuperrimè mihi libello Lutherano etiam de Cœna Domini affirmante, in Euchariſtia verum Chriſti corpus & ſanguinem, ſed negante ſacrificium Miſſæ. contra uniuerſas etiã ſchiſmaticorũ Eccleſias, exiſtimaui non eſſe expectandũ mandatum, ſed officij mei partes exequi, manifeſtando rationes errandi in hac noua hereſi. Suſcipias itaq; decernendam Apoſtolatus tui cenſura lucubratiunculam hanc, & felix Vale.

CAPVT I.

Quæ ſit intentio operis.

VNICVS Magiſter omnium dominus Ieſus Sadducæos (qui ex ſacris libris ſolos libros Moyſi recipiebant) confutando ex libris Moyſi, docuit nos, ut aduerſus hæreticos abſtineamus à teſtimonijs, quæ nõ recipiunt: ſed illis vtamur ſacris teſtibus, quos nõ refutant. Quocirca aduerſus hæreticos. qui Lutherani uocantur, innitentes ſolis teſtimonijs ſacrarum Scripturarum, ſcripturus de ſacrificio Miſſę, ex ſolis ſacris Scripturis diſputationem doctrinamq; omnem perficere intendo, tum ne glorientur in ſolidũ fundari ſacrarum Scripturarũ fundamento, negationẽ ſacrificij Miſſæ, tum ne minus docti putent ex Eccleſiæ inſtitutione, non Scripturæ authoritate, fulciri ſacrificium Miſſæ: tum ut habeant Lutherani illi, qui ignoranter errant, unde reſipiſcant.

¶ Vt autem clara fiat apud omnes ueritas, primum quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis, deinde quid

ex ſacris ſcripturis de ſacrificio Miſſæ habent, & demũ Lutheranæ obiectiones diſcutientur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa ſacrificium Miſſæ.

CONSENTIVNT Lutherani Miſſam poſſe ſacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam ſacrificij oblati in cruce uerum corpus Chriſti, cum uero ſanguine Chriſti conſecratur, ueneratur & ſumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo. Alterum eſt, offerri corpus, uel ſanguinem Chriſto Deo, quamuis enim affirmēt in altari eſſe uerum Chriſti corpus, negant tamen illud uerum Chriſti offerri Deo. Alterum eſt, eſſe in altari hoſtiam, ſeu ſacrificium pro expiatione peccatorũ, ſiue pro uiuis ſiue pro defunctis. Et fundant utrũque ſuper doctrinam Epiſtolæ ad Hebræos ubi clare unica oblatio corporis Chriſti in cruce ſemel facta, ſufficiens manifeſtat̃ pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quòd quamuis cultus corporis Chriſti in memoriã paſſionis, & mortis Chriſti fuit inſtitutus à Chriſto, oblatio tamen corporis Chriſti tanquam hoſtię pro peccato, eſt adinuentio humana contraria documentis ſacræ ſcripturæ.

CAPVT III.

Ex inſtitutione Chriſti Euchariſtiam immolari.

CATHOLICI autem agnoſcimus in ſacris literis ſcripturam eſſe inſtitutionē immolationis Euchariſtiæ. Euangeliſtæ enim (ſpecialiter Lucas capite uigeſimoſecundo, ſpecialiuſque paulus ad Corinthios undecimo) tradunt poſt multas actiones Domini Ieſu in cœna, eũ mãdaſſe, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia uerba ſunt Ieſu Chriſti, libranda ualde ſunt, tum pronomen, Hoc, tũ uerbum Facite, tum, In mei commemorationem.

¶Ad intelligendum itaq; demonſtratum per pronomen, Hoc, inſpicienda ſunt quæ pręmittunt̃. Præmittitur autem, quod Ieſus, accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit Accipite, comedite, hoc eſt corpus meum quod pro uobis frangitur, uel ſecundum Lucam, datur. Statimque ſubiunxit, Hoc, facite in mei cõmemorationem. Pronomen itaq;, Hoc quum non arctetur ad demonſtrandum aliquod præmiſſorum, & ad aliquod præmiſſorum non demonſtrandum, conſequens eſt ut demõſtret uniuerſitatem præmiſſorum.

¶Verbum, Facite multa fert myſteria. Nam non dicit, hoc dicite, ſed, hoc facite, ut ſignificaret, quod id, quod mandat, nõ cõſiſtit in dicere, ſed in facere, quodq; dicere hic interueniens, non ꝓp dicere, ſed propter facere eſt ut intelligeremus, ꝙ uerba conſecrationis ſunt uerba efficientia illud, quod ſignificant. Et adiungendo. In mei commemorationem, diſtinguit facere à commemorare, ut ſignificantius nõ dixerit, hoc commemorare, ſed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaq; Dñs Ieſus hoc idest uniuerſa ꝑmiſſa, facere in memoriam ſui. Actus ergo faciendi hoc: mãdatur relatus ad recordationem Domini Ieſu.

¶Ex eo autem, ꝙ ſub facere hoc, cõprehenditur non ſolum facere corpus Chriſti, ſed etiam facere corpus Chriſti quod frangitur ſeu datur pro nobis, manifeſtum eſt Dominum Ieſum mandaſſe facere corpus meũ, quod pro uobis frangitur & datur. Perinde autem eſt, Quod pro uobis frangitur & datur, ac ſi diceret̃, Quod pro uobis immolatur neq; .n. aliter frangitur aut dat̃ niſi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc eſt immolatur) pro uobis, facere autem corpus meum, quod pro uobis immolatur ut ſic, perinde eſt ac facere corpus meum, quatenus pro uobis immolatur.

¶Vt aũt hæc, quæ dicimus penetres, aduerte ꝙ ſi Dominus Ieſus ob ueritatē duntaxat corporis ſui ſignificandam adiunxiſſet, quod pro uobis frãgitur, ſeu datur, ſat fuiſſet dicere, quod in ꝑſona mea uidetis, ſeu quodcũq; aliud eiuſmodi. Sed abſit à Domini Ieſu Chriſti nomine, ſermo nõ formalis, quo adēpto, omni tollitur certitudo ſermonis, uagaremur .n. per infinita accidentia Dicendo itaq;, quod pro uobis frangitur, ſeu datur, formali ſermone ſignificat: facite corpus meum, quatenus ꝓ uobis offertur, & hoc ipſum facite in mei commemorationem.

¶Porro ex eo ꝙ facere hoc in Chriſti memoriã, plus eſt quã cõſectãdo facere corpus Chriſti (quia eſt etiã facere corpus Chriſti, quod datur & frangitur pro uobis) & plus eſt, quam recordari Chriſti (quia eſt facere Chriſti corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Chriſti recordationem) & dari ac frangi pro nobis eſt immolari pro nobis (nã dari ſignificat in genere offerri: frangi uero ſignificat in ſpecie modum offerendi, per fractionē.ſ.) dedit .n. ſemetipſum Deo in cruce fractione manũ, pedum ac lateris pro nobis, conſequens eſt ꝙ mandante Domino Ieſu, hoc facite in mei cõmemorationem, mãdatur hoc facite immolatitio modo in mei commemorationē, facere .n. corpus Chriſti quod immolatur, eſt facere illud immolando, ſeu ꝑ modũ immolationis. nã ſic duntaxat fit à nobis corpus Chriſti, quatenus immolat̃, nã facto nõ fit à nobis corpus Chriſti à quatenus immolatur, niſi utrunq; facto impleatur, uidelicet, & cõſecrando facere corpus Chriſti, & immolando facere quod dat̃, & frangit̃ nobis adiuncto tertio, uidelicet in Ieſu Chriſti memoriam.

¶Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, ut perpendas quã quadret inſtitutio inſtitutioni, & factũ facto, & immolatio immolationi. Cœna ſiquidē agni Paſchalis, inſtituta in memoriã eductionis de Ægypto, in facto cõſiſtebat immolationis, ita ꝙ ipſa cœna erat immolatio Paſchalis agni. Similiter nãq; Dñs Ieſus completo ſacrificio Paſchalis agni, inſtituit nouũ noſtrũ Paſcha ſeipſum, ut immolat̃, dicendo, Hoc eſt corpus meũ quod pro uobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriã. Ac ſi uerbo dixiſſet. quod ſurrogationis facto dicebat, quẽadmodum hactenus in memoriã exitus de Ægypto feciſtis Paſcha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriã. Vt ipſa ſurrogatione noui Paſchatis pro ueteri loqueret̃, ac diceret, Paſcha illud feciſtis immolando cũ cœna, & hoc facite immolando cũ menſa in mei commemorationem. Ita quòd ex ipſa ſurrogatione noui Paſchatis ueteri: ſignificatur, quòd dicendo, Hoc facite in mei memoriã, intelligitur de facere immolatiuo modo, nam & immolatitio modo fecerant uetus paſcha.

¶Hũc autem eſſe germanum ſenſum mandati iſtius, teſtant̃ & facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Cõnumerat ſiquidē Paulus panē ſanctũ, & poculũ ſanguinis Chriſti inter immolata, ſupputat mẽſam noſtrã inter altaria, decernit edẽtes & bibẽtes de mẽſa Dñi inter comedentes & bibentes immolata ex quibus clarè patet, tum apoſtolos intellexiſſe mandatũ Chriſti, hoc facite in mei memoriã, de facere immolãdo Euchariſtiã, tum apoſtolorum tẽpore Euchariſtiã fuiſſe in Chriſti Eccleſia non ſolum ſacramentũ, ſed et ſacrificium, tum in ſacra ſcriptura, & non ſolum in uſu Eccleſiæ libris Doctorũ, haberi immolationē corporis & ſanguinis Domini uerba autem. Apoſtoli ſunt hæc: Fugite ab Idolorum cultu, ut prudẽtibus loquor, iudicate uos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus? nonne cõicatio ſanguinis Chriſti eſt? panis quem frangimus, nonne cõicatio corporis Chriſti eſt? qm unus panis, unum corpus, multi ſumus: nã omnes ex eodem pane participamus. Videte Iſraelem ſecundũ carnē, nonne qui edunt uictimas, participes altaris ſunt? Quid ergo dico, ꝙ ſimulacrum aliquid ſit, aut ꝙ ſimulacris immolatum aliquid ſit? ſed ꝙ quæ immolant gentes, dæmonijs immolant, & non Deo. Nolo aũt uos cõicantes fieri dæmoniorum, non poteſtis poculũ Domini bibere, & poculum dæmoniorũ, non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & mẽſæ dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifeſtè patet Apoſtolum inter uictimas Iſraelis, & immolata dæmonijs recenſere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Iſraelis & mẽſam dæmoniorũ, mẽſam Dñi, & inter edẽtes uictimas altaris Iſrael & edẽtes immolata dæmonijs, edentes de menſa Dñi & bibentes de illius poculo, & ex huiuſmodi ratione arguere, ꝙ non poſſunt immolatorum Deo & dęmonibus participes eſſe. Niſi enim immolata eſſent Deo panis & calix Chriſti, uniuerſa Pauli fabrica ex immolatis tã Deo uero ab Iſraele, quam immolatis dæmonijs à Gentibus ſurgens rueret. Sed hoc tã clarum eſt teſtimonium, quòd panis & calix Chriſti tempore Pauli immolabantur, ut noſtra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex inſtitutione Chriſti immolari Euchariſtiam in remiſſionem peccatorum.

ALTERVM Lutherani negãt in Miſſa, uidelicet ꝙ ſit hoſtia pro expiatione peccatorũ, facile ex eodē Dñi Ieſu mandato, eadē procedendo uia monſtrant̃ falsò negari Nam Matth. 26. Dñs Ieſus accepto calice nõ ſolum dixit, Hic eſt ſanguis meus qui ꝓ multis effundet̃. ſed addidit, In remiſſionē peccatorũ, & ſubiunxit, Hoc facite in mei recordationē. Sub mandato itaq; hoc facite, cumprehẽdit̃ facere immolando ſanguinē Chriſti in poculo, nõ ſolũ quatenus effundit̃, ſed et quatenus effunditur pro multis in remiſſionem peccatorum: Sermo, .n. formalis ſignificat, ꝙ quemadmodũ effuſio ſanguinis in remiſſionem peccatorũ eſt ipſa cruẽta hoſtia pro peccatis noſtris ita facere poculũ ſanguinis, q effundit̃ in remiſſionem peccatorum uis ſic eſt immolare poculũ ſanguinis quatenus effunditur in remiſſionem peccatorũ, quatenus operatur remiſſionē peccatorũ, effundi .n. in remiſſionē peccatorũ eſt operari remiſſionē peccatorũ, quãtũ eſt ex parte ſua, quicqd ſit de effectu. Nõ igitur humana eſt adinuentio, ſed intelligẽtia & obedientia diuini mandati, ſuui offerre corpus ꝙ ſanguinē Chriſti ſub ſpecie panis & uini in memoriã Domini noſtri Ieſu Chriſti, tũ hæc ipſa offerre pro expiatione peccatorum, ut optima legis interpres cõſuetudo uniuerſarum Eccleſiarũ, nõ ſolũ Latinarum, & Gręcarũ, ſed Armenarum, Perſarum & reliquarũ per orbem diffuſarum ab antiquo ſemper interpretata eſt.

CAPVT

CAPVT V.

Obiectiones ex epiſtola ad Hebræos contra ſacrificium Miſſæ.

ADVERSVS Hæc duo inſtituta inſurgunt Lutherani ex multis dictis in Epiſt. ad Heb. c. 7. uſq; ad decimũ incluſiuè. Et contra quotidianã quidẽ oblationẽ Euchariſtię arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine ſacerdotũ. Nã ibidem dr̃a ponitur inter Chriſtũ ſacerdotẽ noui Teſtamẽti, & ſacerdotẽ ueteris Teſtamẽti, ꝙ ille eſt unicus, iſtũ aũt oportet multiplicare: quia ille æternus, iſte tp̃alis: inconueniens ergo eſt in nouo Teſtamento affirmare talẽ hoſtiam, cui non ſat eſt unicus ſacerdos Chriſtus ſed oportet ſucceſſiuè, ſecundum temporum ſucceſſus ſacerdotẽ ſacerdoti ſuccedere: ut oportere videmus in Miſſæ ſacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis, nam ibidem dr̃a ſcribitur inter ſacrificium ueteris Teſtamenti & ſacrificium noui Teſtamenti, quod illud repetebatur tum ſingulis diebus a ſacerdotibus ſimplicibus: tũ ſingulis annis a ſummo ſacerdote: hoc aũt nec quotidie nec quotãnis repetitur, ſed ſemel oblatũ eſt: inconueniens eſt ergo, in nouo Teſtamento ſacrificiũ affirmare, ꝙ oporteat ſæpe repetere. Tertiò, ex parte rei oblatæ. Nã ibidem differentia inter ſacrificium ueteris & noui Teſtamenti, ponitur, ꝙ ibi de ſanguine hircorum, &c. utebatur ſacerdos: nunc autem per proprium ſanguinem ſemetipſum ſemel obtulit: inconueniẽs ergo eſt, per nos offerri ſub ſpecie panis & uini, q̃ ſemel ſufficientiſſimè oblatus eſt Chriſtus a ſeipſo.

CONTRA hoc uerò, uidelicet ꝙ Euchariſtia ſit hoſtia ꝓ peccatis, arguunt ẽt tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidẽ hoſtiarũ ueteris Teſtamenti infirmitati ad delẽda peccata, aſcribitr repetitio Hoſtiæ. Si. n. peccata purgaſſent, deſiſſent offerri: & ideo noui Teſtamẽti hoſtia tollẽs peccata, non repetitr: inconueniens ergo eſt, in nouo teſtã affirmare hoſtiã pro peccatis, quã oportet repetere: qualis eſt Miſſa. Secũdò, ex ſufficiẽtia ſacrificij Chri: quia Chriſtus unica oblatione ſemetipſum offerens in cruce, conſummauit oẽs accedentes ad eũ, &c. iniuria ergo fit ſufficiẽtiſſimæ Chri hoſtiæ pro peccatis totius mundi, addendo hoſtiã aliã in nouo Teſtamẽto pro peccatis. Tertiò, ex parte abolitorũ peccatorum: quia (ut ibi dr) ubi non reſtant peccata expianda, nõ eſt opus hoſtia pro peccatis: ſed omnia peccata ſunt abolita per gratiam noui Teſtamenti, quod Chriſti morte firmatum eſt: non eſt ergo locus alteri hoſtiæ pro peccatis in nouo teſtamento.

CAPVT VI.

Reſponſio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & intelligendi diuerſa ſacræ Scripturæ dicta circa noui teſtamenti ſacrificium ac ſacerdotium eſt unitas hoſtiæ, ſimpliciter & abſoluiè immolatæ ſemel in cruce ab ipſo Chro ſecundũ ſeipſum, & ſecundũ quid immolatæ quotidie ab eodẽ ꝑ miniſtros in Eccleſia ſua. Ita ꝙ in nouo teſtamento eſt hoſtia cruenta, eſt & hoſtia incruenta. Hoſtiã ſiquidẽ cruentã agnoſcimus Ieſum Chrm in crucis ara oblatũ ſemel pro peccatis totius mundi: hoſtiã uerò incruentã agnoſcimus inſtitutã a Chro, corpus & ſanguinem eius ſub ſpecie panis & uini: ut citatæ Scripturæ teſtantur. Verũ hoſtia cruenta & incruenta nõ ſunt hoſtiæ duæ, ſed hoſtia una: qa res quæ eſt hoſtia, eſt una met res, non. n. Chri corpus in nr̃o altari eſt aliud ab illo Chri corpore, quod oblatum eſt in cruce nec ſanguis Chri in nr̃o altari alius eſt ab illo Chri ſanguine, q fuſus eſt in cruce. Modus uerò huius unius eiuſdẽq; hoſtiæ immolandi, alter eſt, qa ille unicus ſubſtantialis ac primitiuus immolãdi modus, fuit cruentus, utpote in propria ſpecie corporis fractione in cruce ſanguinẽ fundẽs, ille uerò quotidianus externus ac ſucceſſorius modus, eſt incruẽtus, utpote ſub ſpecie panis & uini oblatũ in cruce Chrm, immolatiuo mõ repr̃ſẽtãs. Quocirca noui Teſtamenti hoſtia cruenta & incruenta, unica eſt ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerẽdi, licet ſit diuerſitas, quia tñ iſte modus. ſ. incruentè immolare, non eſt ſecundũ ſeipſum tanquã diſparatus modus immolandi inſtitutus, ſed duntaxat ut refertur ad cruentã in cruce hoſtiã, conſequens eſt apud ſapiẽtes, & penetrãtes, ꝙ ubi unũ non niſi ꝑ alterum, ibi unum duntaxat eſt, conſequens inquã eſt non poſſe affirmari, propriè loquẽdo, duo ſacrificia aut duas hoſtias aut duas oblationes, immolationes, & quouis noĩe appelles, eſſe in nouo Teſtamento, ex hoc ꝙ eſt in hoſtia cruẽta Chri in cruce & hoſtia incruẽta, Chriſtus in altari, ſed eſſe unicã hoſtiam ſemel oblatã in cruce, ꝑſeuerãtem mõ immolatiuo quotidiana repetitione ex inſtitutione Chri in Euchariſtia. Perſeuerantiã aũt hoſtiæ in cruce oblatæ fingimus in noſtro altari: ſed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo. n. ꝙ unum atque idem Chri corpus eſt, qđ oblatum eſt in cruce, & illudmet offertur in altari, clare, patet, nõ eſſe aliam hoſtiam in altari & in cruce. ſed eã, quæ in cruce oblata ſemel eſt, perſeuerare alio tñ mõ in altari, mediante Chriſto, Hoc facite in mei cõmemorationẽ. Si namq; iunxeris hęc duo, uidelicet, hoc facite, &c. in mei memoriã, perpenderisq; unũ atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Chri memoriam, quod eſt illud unũ atq; idẽ quod tunc frãgebatur & effundebatur, perſeuerare ſub ſpecie panis & uini in memoriam Chriſti.

EX his igitur ad ſingula obiecta ſigillatim diluenda deſcẽdẽdo, dr̃ ad primum de unitate ſacerdotis, ꝙ in nouo Teſtamento unicus eſt ſacerdos Chriſtus, & ipſemet eſt ſacerdos in nr̃o altari, nam miniſtri quique non in pſona propria, ſed in perſona Chri conſecrant corpus & ſanguinem Chriſti, ut teſtantur uerba conſecrationis, ac per hoc uices Chriſti agentes offerunt, nõ enim dicit ſacerdos, Hoc eſt corpus Chriſti, ſed Hoc eſt corpus meum, faciendo in Chriſti pſona ſub ſpecie panis, corpus Chri, iuxta mandatũ Chriſti, hoc facite. Et quum infertur, inconueniens eſſe affirmare hoſtiã in nouo Teſtamento, cui non ſat eſt Chriſtus, ſed oportet ſuccedere miniſtros, ſtudetur ꝙ aliud eſt affirmare diſparatã hoſtiam requirentem ſucceſſionẽ ſacerdotũ, & aliud eſt affirmare perſeuerantiã hoſtiæ in cruce oblatæ requirentem ſucceſſionem miniſtrorum. Primum. n. dedeceret noui Teſtamenti ſtatum. ſecundum autem conſentaneum nouo Teſtamento eſt, ut iugis uigeat uictima unica illa ſemel oblata.

¶ Ad ſecundũ ex parte repetitionis, dicitur, quòd in nouo Teſtamento nõ repetitur ſacrificium ſeu oblatio, ſed perſeuerat immolatiuo mõ unicũ ſacrificium ſemel oblatum, & in modum ꝑſeuerãdi interuenit repetitio, non in ipſa re oblata, nec etiam ipſe, qui repetitur modus, cõcurrit ad ſacrificium ꝓpter ſe, ſed ꝓpter oblationem in cruce commemorandam incruente. Huius autẽ modi repetitionem non eſſe contra doctrinam Epiſtolæ ad Hebræ. teſtantur uerba illius, inferentia quòd ſi repeteretur noui teſtamenti ſacrificium, oportuiſſet Chriſtum ſæpe pati. De repetitione igitur ſacrificij manifeſtatur ſe loqui, non de repetitione illius modi a Domino Ieſu Chriſto inſtituti.

¶ Ad tertiũ ex parte rei oblatæ, dicitur ꝙ cum hoc, ꝙ Chriſtus ſemel proprium ſanguinem ſufficientiſſimè & abundãtiſſimè fuderit in cruce, quadrat ut perſeueret immolatiuo modo in Euchariſtia illa unica ac ſufficiẽtiſſima ſanguinis in cruce effuſio.

Ad primum autem contra Euchariſtiam, quatenus affirmatr hoſtia pro peccatis dicitur concedendo, quòd ex hoſtiæ impotẽtia ad delenda peccata decreta eſt in lege ueteri repetitio eiuſdẽ hoſtiæ. Et quum infertur, inconueniens eſſe, in nouo Teſtamento affirmare hoſtiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum propriè loquendo: quia nõ repetitur in Miſſa hoſtia, ſed illamet hoſtia in cruce oblata perſeuerans immolatiuo modo recolitur in qualibet Miſſa.

¶ Ad ſecundum autẽ dicitur, quòd abſit a fidelium mentib. etiã cogitare, ꝙ ad ſupplendam efficaciam hoſtiæ in cruce oblatę celebretur Miſſa: celebratur. n. tanquam uehiculum remiſſionis peccatorum per Chriſtum in cruce factæ: ita quòd quemadmodum non eſt alia hoſtia, ita non aliam affert remiſſionem peccatorum. Nam quemadmodum Chriſtus per proprium ſanguinẽ penetrauit cœlos perſeuerans ſacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (ut in eadem epiſtola ſcribitur:) ita perſeuerat nobiſcũ per Euchariſtiam immolatiuo mõ, intercedẽdo pro nobis. Sicut. n. ſufficientia & efficacia ſummi ſacrificij in ara crucis non excludit perſeuerantiam Chriſti in cęlis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perſeuerantiam eiuſdem nobiſcum immolatiuo modo ad intercedendũ ꝓ nobis. Nã quemadmodum continua intercesſio Chriſti pro nobis in cœlo, non derogat unicæ interceſſioni mortis Chriſti: ita nõ, immo multo minus eidem derogat perſeuerãtia Chriſti immolatiuo mõ, ad intercedendum pro nobis, ut participes ſimus remiſſionis peccatorum in ara crucis factæ, quando iſta interceſſio fit ꝑ myſterium ſub ſpecie panis & uini: illa autem in cœlo fit ꝑ Chriſtum in propria ſpecie, in qua crucifixus eſt. Si. n. derogationi locus eſſet, magis derogaret unicæ mortis interceſſioni, ut poſt mortis interceſſionem intercedat Chriſtus ſub ſpecie propria, q̃ ſub ſpecie aliena: illud nãque intercedere præ ſe fert quaſi ſupplementum intercedẽdi: hoc autem præ ſe fert ceremonialem intercedendi modum, nobis ualde conſonum.

¶ Ad tertium dicitur, quòd eũ grano ſalis intelligendũ eſt peccata eſſe nobis remiſſa per Chriſti mortem: uidelicet per Chriſti mortem applicatã nobis per inſtituta a Chriſto ſacramenta: in hoc. n. Chriſtiani omnes conuenimus. Inter ſacramenta autem a Chriſto inſtituta ſupputatur & eſt ſacramentum Euchariſtiæ inſtitutum ab ipſo Chriſto immolatiuo modo, ut declaratũ eſt ex uerbis Chriſti & Pauli, Et ideo ſi qui inter Chriſtianos ſunt egentes poſt Baptiſma remiſſione peccatorũ, Euchariſtiæ hoſtia prodeſſe poteſt illis ad remiſſionẽ peccatorũ applicando eſſicaciam mortis Chriſti ad illos: non egentibus autem remiſſione peccatorum, prodeſt ad uegetationem animæ, quemadmodũ

cibus

cibus & potus corporeus uegetat, corpus, ſacrm enim Euchariſtiæ quamuis immolantio modo inſtitutum ſit & pro expiatione peccatorum facta per crucem Chriſti applicanda colenub. nō tñ eſt inſtitutum pp hoc duntaxat, ſed pro aliis animæ bonis.

¶ Cum omnibus igitur ſcriptis in Epiſtola ad Hebræos, ſtat ſacrificium Miſſę, q́ Eccleſia catholica edocta Chriſto & Apoſtolis celebrat. Et hæc ſi ordicta extenſione ibidē dictorū admiſſa ad Euchariſtiæ hoſtiam: non n. q́ iuxta genuinum ſenſum, de ſacrificiis cruentis tractat Autor illius Epiſtolæ, monſtrans excellentiam cruenti ſacrificij oblati a Chriſto condendo nouum teſtamentum relatiuè ad ſacrificia omnia ueteris Teſtamenti. Viſum ſiquidē eſt expedire claritati ueritatis Catholicæ, admittere hmōi extenſionem, ut nulla ex parte hæſitādi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romæ die tertio Maij, M.D.XXXI.

Tractatus de ſacrificio Miſſæ, editi per Reuerendiſſimum Dominum, Dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem Sancti Xyſti, finis.

TRACTATVS VNDECIMVS, de Fide & operibus, aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuiſus.

1 *Poſitio Lutheranorum de fide.*

2 *Primus in præcecitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.*

3 *Secundus in præcecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.*

4 *Tertius in præcecitatis error, quòd ante Chriſtianitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.*

5 *Poſitio Lutheranorum de operibus.*

6 *Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.*

7 *Humana opera eſſe meritoria alicuius a Deo.*

8 *Opera uiuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria uitæ æternæ.*

9 *Modus, quo opera noſtra meritoria ſunt uitæ æternæ.*

10 *Valor operum exiſtentium in peccato mortali.*

11 *Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.*

12 *Reſponſio ad obiectiones quarto capite ſcriptas.*

PRÆCEPTIS beatitudinis tuæ, Clemens ſeptime Pontifex Max. me, etſi ſp parere fas eſt, nunc tñ & iucundum mihi eſt: uenena ſiquidem Lutherana de fide & operib. diffundi & in corde fidelium timens, cupiebam ut irrēt obuiā, & non niſi paulo ante beatitudinis tuæ mandatū cognouerā animū ad ſcribendū tractatum hunc appellare. Suauiſſima itaq; hæc obedientia uenit, utinā & Chriſti fidelib. fructuoſa, & tuæ beatitudini (cui etiā cenſura libelli huius incumbit) grata.

CAPVT I.

Poſitio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicā doctrinam de æterna ſalute hoīum p fidē Mediatoris Dei & hominū hoīs Chři Ieſu, docēt hoīes cōſequi remiſſionē peccatorū p fidem in Ieſum Chriſtū, extēdendo nomen fidei ad credulitatē, qua peccator accedens ad ſacramētū credit ſe iuſtificari ex diuina miſericordia, intercedente Ieſu Chriſto. Et uſq; adeo magnipendunt hanc credulitatē, ut dicāt eā aſſequi remiſſionē peccatorum ex diuina promiſſione. Aiūt enim q́ niſi homo habeat hmōi firmā credulitatem diuini Verbi, iniuriā facit diuino Verbo, minus credēdo diuinæ ꝓmiſſioni, ſi aūt firmiter credit ſe iuſtificari, ſuſcipiendo ſacramētū, verè iuſtificanſ, alioqn non eſſet vera & efficax diuina promiſſio. ¶ Nonnulli quoq; Lutherani uſq; adeo extollūt hmōi fidem, ut eā aſſequi remiſſionē pctōrum antequā peccator hēat charitatē, docentes ea ratione quia fides iuſtificans diſtinguitur contra legē lungo ſermone a Paulo Apoſtolo, charitas aūt comprehēdit ſub lege, qm̄ diligere Deū ex toto corde, &c. eſt primū & maximum mandatū in lege, ut Dñs in Euangelio dicit Matt 22. Hæc ſunt in quibus conſiſtit neruus doctrinæ Lutheranæ de fide.

CAPVT II.

Primus in præcecitatis error, quòd incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud ſignificat cum de illa ſacræ literæ tractant, q́ uiſſi ſicat nunc, & aliud ſignificat credulitatem qua nō credit ſe iuſtificari p Chřm & ſacra, nā fides iuſtificans eſt q̄ ſignificat id quod p eius diffinitionē manifeſtatur ad Heb. 11. dicendo q́ fides eſt ſperandarū ſubſtātia rerū, argm̄ non apparentiū. ſic. n. ſumpta eſt una triū uirtutum theologaliū, dicente Paulo, Nūc aūt manēt fides, ſpes, & charitas. Et fides in hac ſignificatione ſumpta eſt, q̄ eſt donum Dei, ut dicitur ad Eph. 2. p quam ſaluamur, & ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ex qua credimus omnes articulos fidei & quæcunque ſunt de neceſſitate ſalutis credenda.

¶ Fides aūt ſignificans credulitatē, eſt qua iſte hō credit ſe iuſtificari, hic nunc ſuſcipiēdo hoc ſacrm ex merito Chři, multū diſtat a fide primo mō ſumpta. Quod declaraſ, tū ex parte rei creditæ, qm̄ fidei non pōt ſubeſſe falſum, credulitas aūt iſta poteſt falli. Et rō eſt, qa credulitas iſta eſt de ſingulari effectu hic nūc, & in hoc prouidens partim ex fide neceſſaria ad ſalutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto. n. eſt de merito Chři & ſacři, imperatur a fide, pro quāto aūt eſt de effectu hic nunc in ſeipſo ex humana ꝓuenit coniectura. Nam ſub fide Chřiana clauditur, q́ quilibet cōfidens in merito Chriſti, & ritè intus & extra ſuſcipiēs ſacrm, iuſtificatur ex diuina grā, ſed non extēditur Chriſtiana fides ad credendum, q́ ergo nunc ſim intus & extra ſuſcipiens ritè ſacrm, quēadmodū ex Chřiana fide teneor credere in hoſtia ritè conſecrata eſſe uerū Chři corpus, ſed Chriſtiana fides nō ſe extendit ad credendū, q́ in hac hoſtia ab iſto nunc in hoc altari celebrante eſt corpus Chriſti: qm̄ hoc poteſt aliunde eſſe falſum. Tum quia fides oīum Chriſtianorum eſt una, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus dñs, una fides: pſpicuū eſt aūt q́ ſub fide quæ eſt in me, non cōtinetur credere q́ ille ſuſcipiens ſacramentum nunc hic iuſtificetur, aut q́ in illa hoſtia eſt corpus Chři, ergo ſub nullius fide credere hunc ſingularem effectū huius ſacři in hoc nomine comprehenditur. Ex unitate ergo fidei apparet ſecundo diuerſitas dictæ credulitatis a fide. Et ꝓpterea primarius hæreſ. Lutheranorum error eſt, q́ ea quę attribuūtur in ſacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, ſemper. n. cum hanc docent credulitatem textus ſacræ Scripturæ citant, tractantes de fide, puta, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorū, & infinitos ſimiles textus.

CAPVT III.

Secundus in præcecitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remiſſionem peccatorum.

QVOD autem dīr, q́ hmōi credulitas aſſequitur remiſſionem pctōrum, pōt & bñ & & male dici & intelligi. Nā ſi dicatur & intelligatur, q́ hæc credulitas formata fide & charitate aſſeqtur ueniā pctōrū, uerum eſt, ſi aūt ſecluditur charitatis formatio, falſum eſt, qm̄, ut Augu. dicit 15. de Tri. c. 18. nullū eſt iſto Dei dono excellentius, ſolū eſt qd̄ diuidit inter filios regni æterni & filios pditionis æternę. ¶ Et ſcito, q́ hæc credulitas cōis eſt oībus deuotē accedētibus ad ſacramenta, nā quilibet deuotē accedēs ad quodcūq; ſacramētum, credit ſuſcipiēdo illud ſe iuſtificari ex merito paſſionis & mortis Chriſti, alioqnin nō accederet. Sed nō eſt par in oīb. iſta credulitas, unus. n. magis credit ſe iuſtificari, quā alter, & regulariter, cū hæſitatione de oppoſito ineſt deuotis mētib. iſta credulitas, qa nulla Scripturæ authoritate, nullo Eccleſiæ documēto docemur, oportere nos hmōi credulitatē habere abſq; hæſitatione aliqua. Rō aūt hæſitandi eſt, quia cōiter nullus ſcit, an ex parte ſui impedimentū aliquod inueniatur ſuſcipiēdi donū remiſſionis peccatorū, nullius regulariter ſcit an ipſe dēſit gratię Dei, & ꝓpterea ſic hæſitans, nullā iniuriam infert diuinę promiſſioni, qm̄ non hæſitat ex parte Dei, nō hæſitat ex parte meriti Chriſti, non hæſitat ex parte ſacramēti, ſed hęſitat ex parte ſui: ſcriptū eſt. n. Delicta quis intelligit? Teſtatur quoque hanc cōem hæſitationē de effectu ſingulari diuinæ miſericordiæ (hoc eſt remiſſionis peccatorū iſtius uiri nunc deuotè conuerſi ad Deū) Ioel Propheta, ca. 2. nam de iis qui conuertēdi erant ad Deū ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinæ miſericordiæ excellentia ſuper peccata, ſubiungit, Quis ſcit ſi conuertatur Deus, & ignoſcat? Neminē ergo eorū, qui conuertebanſ, certum eſſe, ſed quēlibet ſub hæſitatione eſſe, an ignoſceret Deꝰ illi, manifeſtat. ¶ Et confirmatur, quia credulitas hæſitationē non rōnabiliter tollitur niſi ex aliqua triū cauſarū, uidelicet uel diuina reuelatione, q̄ in propoſito non hēt locū, quia quāuis Deus reuelauerit, q́ oēs, qui ritè intus & extra cōſidunt ſe conſequi remiſſionem peccatorū per meritū Chriſti conſequuntur illam, non tñ reuelauit, q́ ille nunc ritè conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur ſub reuelatione cui innititur fides Chriſtiana. Vel ex ſufficientia teſtimoniorū conuincentiū ad aliquod ſingulare credendum, ſicut ſufficientia teſtimonia conuincunt eū, qui nunquam egreſſus eſt è Roma, ad credendū q́ inueniatur inſula Calicut, ſeu Taprobane. clarū eſt enim in credulitate, qua iſte credit ſe iuſtificari nō inueniri teſtimonia conuincentia intellectū ad credendū hūc effectū nūc in ſeipſo. Vel ex qualitate teſtiū, puta quia ſunt omnes exceptione maiores, iuxta quod dixit Apoſtolus ad Romanos octauo,

quod

quòd Spiritus ſanctus conteſtatur ſpiritui noſtro quòd ſumus filij Dei. Nam hæc conteſtatio præſupponit remiſſionem peccatorum factam, quia præſupponit illum, de quo teſtantur eſſe filium Dei, ut clarè ipſa iſta ſonat credulitas autem iſta, quam Lutherani ponunt, non pſupponit remiſſionē peccatorū in illo, ſed apprehendit illam, ut pcedens apprehendit qđ ſequit. Voluntatium igit dogma eſt, dicere q̄ hiiobi credulitas in verbo Chriſti, in merito paſſionis eius, &c. infallibiliter dat remiſſionē peccatorū. Et iō à Leone x. inter damnatos Lutheri articulos annumerati ſunt attientli dicētes Peccata nō ſunt vlli remiſſa, niſi remittēte ſacerdote, credat ſibi remitti, imò peccatū maneret, niſi remiſſum crederet, nō n. ſufficit remiſſio peccati, & gratiæ donatio, ſed oportet ēt credere eſſe remiſſum. Nullo modo confidas abſolui pp tuam cōtritionem, ſed pp uerbū Chriſti, Quodcunque ſolueris, &c. hic inquam confide ſi ſacerdotis obtinueris abſolutionem, & crede fortiter te abſolutū, & abſolutus uere eris, quicquid ſit de cōtritione: ſi per impoſſibile confeſſus non eſſet contritus, aut ſacerdos non ſerio, ſed ioco abſolueret: ſi tamen credat ſe abſolutum, veriſſime eſt abſolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in prærecitatis error, quòd ante charitatis aduentum remittuntur peccata pœnitentibus.

INtolerabilius aūt eſt dimitti peccata ante charitatem infuſam illi, cui dimittuntur peccata: qđ ſic clariſſimè conuincit. Impoſſibile ē ex inimico reddi amicū ſine amicitia, cū amicus ſine amicitia nec intelligibilis ſit, quēadmodū nec albus ſine albedine intelligibilis eſt. Sed cū homo ex iniuſto fit iuſtus per Chriſtū, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apoſtolo ad Ro. 5. Cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortē filij eius: reconciliatio n. amicū reddit reconciliatum. Ergo peccatorem iuſtificari ſine amicitia Dei, nec eſt poſſibile nec intelligibile: charitas autem eſt ipſa amicitia inter hominem, & Deū: eſt n. amor amicitiæ hominis ad Deum, & econtra, iuxta illud, Deus charitas eſt: & q manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidē (.ſ. primę Ioannis quarto.) Diligimus Deū, quia ipſe prior dilexit nos. In mutuo n. amore conſiſtit amicitia: ergo p charitatē formaliter fit remiſſio peccatorū. Itaq; vna atq; eadē res eſt, q̄ vocatur iuſtitia fidei, & charitas: ſed iuſtitia fidei vocatur, quatenus ea homo eſt iuſtus apud Deum, ſecūdū rōnem diuinarū rerū atq; actionum, quas credimus, appetitu ſenſibili debitē ſubdito uoluntati, & voluntate rectæ rōni, & recta rōne Deo ſecūdū rōnes eorum, quæ de eo, ac cæleſti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus eſt amor amicitiæ ad Deum communicantem nobis ciuitatem cœleſtis patriæ: iuxta illud ad Phil. 3. Noſtra autem politia in cœlis eſt: & ad Eph. 2. Iam non eſtis hoſpites & aduenæ, ſed eſtis ciues Sanctorum, & domeſtici Dei. & Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

¶ Et hæc ſola ratio, quia conuincit intellectum, ſufficit, fulta nihilominus autoritate Chriſti, Petri, Ioannis & Pauli eſt: iſti. n. oēs attribuūt remiſſionem peccatorum fidei, & charitati ſimul. Et Chriſtus quidem Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te ſaluam fecit: & de eadem dixit, Dimittūtur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus uerbis dilectionem eſſe proximam cām remiſſionis peccatorum teſtatur coniunctio. Qm, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiuè eſt cauſa remiſſionis peccatorum. Petrus Apoſtolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ ſuæ Epiſt. cap. 4. ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes ſimiliter Apoſtolus in prima ſua Epiſt. cap. 5. ait, Omnis qui credit, q̄ Ieſus eſt Chriſtus, ex Deo natus eſt, & in cap. 3. dicit, Nos ſcimus, q̄ tranſlati ſumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obſtat ſi dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perſpicuum eſt unam atque eandem eſſe charitatem, qua diligimus Deum propter ſeipſum, & proximum propter Deum, ut habetur primæ Ioannis 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione uerificatur tranſlatio de morte ad uitam.

¶ Paulus demū Apoſt. ad Ro. 5. ait, Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem aūt nō habuero, nihil ſum, in eſſe ſpirituali, quo conſtituimur filij Dei. Et ad Galatas quinto Chriſto Ieſu neq; circuncisio aliquid ualet, neq; præputium, ſed fides, quæ per dilectionem operat. Vbi clarè non fidei qualicunque, ſed per dilectionem operanti, attribuit ualere in Chriſto. Perſpicuum eſt igitur, ueriſſimam eſſe communem Eccleſię doctrinam, q̄ non per fidem informem, ſed per fidem formatam charitate fit remiſſio peccatorum. Ita q̄ autoritates authenticæ ſonantes, iuſtificari nos per fidem, intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam uocamus charitatem.

¶ Ad obiectionē aūt ſ. oppoſitū (ex eo q̄ fides diſtinguitur cōtra legē, & dilectio comprehēditur ſub lege) dicitur q̄ legis nomē aliter ſumitur a Chro, cū dr̄, q̄ hoc eſt primū & maximū mādatū in Lege. & aliter ſumit, cū fides diſtinguit ab Apoſtolo cōtra legē. Nā Chrs utitur Legis nōie, ut comprehend tōia mādata diuina, ſcripta in libris Moyſi. Apoſtolus aūt utit Legis nōie arctius, vt diſtinguitur in præcepta moralia, cęremonialia, & iudicialia.

¶ Nec ego fingo hāc diſtinctionē, ſed ex Scriptura ipſa ſacra ſic habeo, ut ēt aduerſarios oporteat ei aſſentire. Quòd.n. Chrs utat ſic large Legis nōie, ex eo conuincitur, q̄ in eodē tex. Deut. 6. vbi citatur pceptū de dilectione Dei immediate añ ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Iſrael, Iehouah Elohenu, Iehouah vnus: ſub eodē ergo cōtextu legis ponūtur pceptū fidei, ut credatur Deus unus dūtaxat, & pceptū dilectionis eiuſdē Dei, ut intelligamus, q̄ nō magis ſub lege clauditur pceptum charitatis, q̄ pceptū fidei, loquendo de lege largo uocabulo: ut hinc ēt clare pateat, q̄ quēadmodū fides diſtinguitur contra legē ab Apoſtolo, charitas quoq; pariter diſtingui cointelligitur contra eandē legē. Loqui aūt Apoſtolum de lege, ſecluſis ijs q̄ ſunt fidei & charitatis, patet ex eo, q̄ appellat eā legem factorū, & dicit eā ſeruari naturaliter ab Ethnicis: ait. n. ad Ro. 2. Gentes, quæ legem nō habent, naturaliter ea q̄ legis ſunt, faciunt: certū eſt. n. q̄ non faciunt naturaliter ea quę charitatis ſunt. Æquiuoce igitur utitur obiectio hæc Legis nōie, & propterea nihil ualet: dilectio. n. Dei clauditur ſub lege factorum, contra quā diſtinguitur fides, ſed ſub eadē lege, ſub qua clauditur fides, ut patet Deu. 6. ubi ſimul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem a Lutheranis obiecta, patet ex dictis reſponſio. Et hæc de fide ſufficiant.

CAPVT V.

Poſitio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera nr̄a non eſſe meritoria gratiæ, nec uitæ æternæ, nec eſſe ſatisfactoria p peccatis, eo q̄ ſufficientiſſimè Chrs meruit nobis gratiā remiſſionis pctōrum, & uitā æternā & ſufficientiſſimè ſatiſfecit pro oībus: & pinde nefas eſſe attribuere operib. noſtris eſſe meritoria gratiæ (ſeu remiſſionis pctōrū) aut uitæ æternæ, & eſſe ſatisfactoria pro peccatis noſtris. Nā hoc redundat in opprobrium Chriſti, q̄ſquidē quod eſt proprium Chriſti attribuere nobis, blaſphemia eſt: & detrahere merito ac ſatisfactioni Chriſti, vtpote inſufficiēti, ſi opus eſſet meritis & ſatisfactionib. noſtris.

¶ Fulciuntur autem hæc multis ſacræ Scripturę authoritatibus. Et in primis, quòd non mereamur per noſtra opera remiſſionē peccatorum, probatur ex eo, q̄ Paulus ad Rom. & ad Gal. pbat nos iuſtificari non ex operibus, ſed ex fide, iuxta illud Abac. 2. Iuſtus ex fide uiuet: & ad Titum ſcribit, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiā ſaluos nos fecit: & ad Ephes. 2. Gratia ſaluati eſtis per fidem, idque non ex uobis, Dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur.

¶ Quòd uerò p opera nō mereamur uitā ęternā, ſed per Dei donū, ſcribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, uita æterna. Ad idem quoque & ad probandū ſimul, q̄ opera noſtra, quātūcunq; iuſti ſimus, nō ſint ſatisfactoria p peccatis, affertur illud Luc. 17. Cū feceritis oīa quæ pcepero uobis, dicite, qđ debuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Si. n. facientes oīa pcepta Chriſti, ſunt ſerui inutiles, ergo non merētur mercedē: ergo multo magis qui non ſeruauerunt omnia pcepta, ſed egent ſatisfactione pro peccatis, ſunt inutiles ad ſatiſfaciēdum.

¶ Authoritates autem, quibus manifeſtatur ſufficientia meriti, & ſatisfactionis Chriſti pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla eſt quæſtio.

¶ Docent igitur Lutherani opera bona eſſe facienda, quia ſunt præcepta a Deo, quia ſunt fructus fidei iuſtificantis, & non ut ſint meritoria æternæ uitæ, aut ſatisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in propoſito.

ANTEQVAM declaretur, opera nr̄a eſſe, uel nō eſſe meritoria, plibādū eſt ſummariè, qđ Meritum ſignificet, & qualiter a Theologis itelligatur in operib. nr̄is in ppoſito. Meritū appellat uolūtariū opus ſiue internū, ſiue externū, cui iure debet merces, ſeu pmiū, dicēte Apoſtolo Ro. 4. Ei q operatur, merces nō imputatur ſecundū grām, ſed ſecūdū debitū. Et ppterea ad meritū cōcurrūt quatuor, uidelicet pſona q̄ meretur, & operatio uoluntaria, q̄ eſt ipſum meritū, & merces debita merito, & pſona reddēs mercedē: fruſtra enim quis mereretur, niſi mereretur ab aliqua perſona, reddendā ſibi mercedē.

Et quia de noſtro merito apud Deũ eſt quæſtio, oportet declarare quo verificatur, homines mereri à Deo mercedem ſui operis: difficile.n. apparet, q̃ operi noſtro reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deum non eſt ius ſimpliciter & abſolute, iuxta illud. Non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: ſed eſt ius ſecundum quid, multo minus q̃ ius filij ad patrem, & ſerui ad dñm, quanto minores ſumus nos relati ad Deum, hoſa ſeruo relato ad hominem dñm eius, & filio relato ad carnalem patrẽ, qui genuit eum. Et propterea ſi pro quia, ut ſcribitur in 5. Ethic. inter ſeruum & dñm inter patrẽ & filiũ nõ eſt ius ſimpliciter & abſolute, ſed ius ſecundũ qd, multo minus eſt ius inter nos & Deũ. Ex hoc nanq; q̃ quicquid eſt ſeruus eſt domini ſui, & filius non põt æquiualens reddere patri, negatur inter dñm & ſeruum inter patrẽ & filiũ ius ſimpliciter & abſoluta. Multo autẽ magis quicquid eſt homo, eſt Dei, & multo minus põt homo Deo reddere æquiualens. Non põt igitur homo mereri aliquid à Deo, ſic q̃ iure debeatur homini, niſi iure tam attenuato vt ſit longè minus q̃ ius domini ad ſeruum & filij ad patrem. Nec hoc tã attenuatũ ius inuenitur inter hominem & Deũ abſolute (qm̃ abſolute loquendo, omnis bona operatio uoluntaria hominis debetur Deo & quãto potioribus & pluribus bonis operibus internis uel externis pollet homo, tanto plus Deo dẽt, quia ipſe Deus operatur in nobis & uelle & perficere & oĩa opera noſtra) ſed hoc attenuatũ ius eſt inter hominẽ & Deũ ex diuina ordinatione qua Deus ordinauit opera noſtra ad hoc ut ſint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, q̃ qñ homo meretur aliqd à Deo, Deus non fit, nec eſt debitor homini, ſed ſibiipſi Deo. ſi enim hoc attenuatum ius eſſet inter hominẽ abſolutè & Deũ, Deus deberet homini mercedem quã meruit, ſed perſpicuũ eſt Deũ nulli debere, dicẽte Paulo ad Rom. 11. Quis ante dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipſi duntaxat Deus dẽt, ut adimpleat voluntatẽ ſuã, qua contulit humano operi eſſe meritoriũ reddendo homini mercedẽ operi. Et hæc ſunt uera & indubitata ſimpliciter & abſolute loquendo, ſecus aũt eſt p̃ſuppoſita cõuentione facta inter Deũ & hoiem de aliquo, nã quẽadmodũ inter homines, ſi dominus pactũ aliquod cũ ſeruo ſuo facit, naſcitur inde ius inter ſeruũ & dñm: ita ſi Deus dignatur pactum facere cum hoie, naſcitur ius inter hoiem & Deũ, quo ad illud, de quo pactum eſt. Sæpe.n. legimus in ueteri Teſtamento, Deũ dignatũ eſſe p[illegible] cum hoibus. Geneſis.n.9. ſcribit̃ pactum Dei de non futuro amplius uniuerſali diluuio. & Geneſis 15. fœdus inijt Deus [illegible] Abrahã de terra Chanaan dãda ſemini eius & Gen. 17. fœdus circũciſionis ſcribitur, & Exodi. 24. Moyſes dicit, Hic eſt ſanguinis fœderis, &c Hiere. quoq; 31. de fœdere nouæ legis ac veteris Deus manifeſtè loquitur. In nouo aũt Teſtamẽto Saluator noſter manifeſtat Deũ ſub ſpecie patris familias cõducẽtis operarios ad vineã conueniſſe cũ operarijs de mercede diurna, [illegible] patet Matth. 20. cõuentione, inquit facta de denario diurno, m[illegible] in uineã. & rurſus, Nonne pacto cõueniſti mecũ? Ex his.n. manifeſtũ eſt, q̃ rõ meriti & iure p̃ inuenitur in operibus noſtris relatiua ad primũ, de quo conuentio facta eſt cum Deo.

¶ Veruntamen ſcito q̃ quantumcunq; interueniat pactũ de p̃mio inter Deũ & hoiem: nunquã tñ Deus fit aut eſt debitor nobis, ſed fit & eſt debitor ſibiipſi: ita q̃ præſuppoſita conuentione debetur quidẽ operibus noſtris præmium de quo cõuentio facta eſt: ſed Deus non propterea fit ullius p̃mij debitor nobis, ſed uol[illegible] ſuæ priori, qua dignatus eſt paciſci nobiſcũ & propterea ueriſſime profitemur, q̃ Deus nulli debet niſi ſibiipſi. Duplex itaq; rõ meriti põt inueniri in operibus noſtris relatiuè ad Deũ (ſecundũ ius attenuatum, uel ſecundũ fœderis) & nunquã Deus debet nobis. Et hæc ſint prælibata, ut intelligant omnes voces proprias, cum loquuntur de meritis noſtris apud Deum.

CAPVT VII.

Humana opera eſſe meritoria alicuius à Deo.

Reuelauit nobis Deus in ſacris literis humana opera mereri apud Deũ aliquid. Et ne occupemur in exponendis ſingulis ſacræ ſcripturæ locis, de hoc ſcito, q̃ ubicunque p̃mittit Deus homini mercedẽ, ibidẽ cointelligitur meritũ. eo q̃ merces & meritũ, correlatiua ſunt: meritũ.n. eſt mercedis meritũ, & merces eſt meriti merces, & p̃pea abſq; alia declaratione, ubi legis in ſacra Scriptura Deũ p̃mittere mercedẽ homini, cointellige meritũ hois reſpectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perſpicuũ eſt aũt in utroq; teſtamẽto p̃mitteria Deũ mercedẽ homini, nã Gen. 15 dicit Deus ad Abrahã, Ego merces tua multa valde. & Iſa. 40. dt, Ecce Dñs ueniet, ecce merces eius cũ eo. & Ezech 29. ſcribit̃, Fili hois, Nabuchodonoſor rex Babilonis ſeruire fecit exercitũ ſeruitute magna aduerſus Tyrũ. & merces nõ eſt reddita ei, &c. & ſubiunxit Deus: & erit merces exercitui eius terra Ægypti. Matth. quoq; 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedẽ. Apoc. quoq; 22. dicit Deus, Ecce uenio cito & merces mea mecũ eſt, ut reddã unicuiq; ſecundum opera illius. Ex his.n. clarè patet nõ ſolũ opera Sanctorũ eſſe meritoria alicuius boni à Deo, ſed ẽt opera iniquorum, imo & Ethnicorum, rex.n. Babylonis, & exercitus eius Ethnici erãt, nec ex intẽtione ſeruiendi Deo, obſederãt Tyrũ: & tñ teſtat̃ Deus meruiſſe mercedẽ, & decernere, quod Ægyptũ dabit illis in mercedẽ, ut intelligamus tam benignã eſſe bonitatẽ diuinã, ẽt ordinando humana bella in ſuipſius Dei ſeruitutem, gaudeat ſe conferre actionibus, quãuis iniquis, q̃ ſint meritoriæ ab ipſo Deo alicuius boni. Hinc.n. documentum magnum habemus, q̃ multo propenſior eſt Deus ad conferendum bonis actionibus hominũ, quòd ſint meritoriæ alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Chriſti membrorum eſſe meritoria vitæ æternæ.

Concedunt multi humana opera eſſe meritoria apud Deũ aliquorũ bonorũ, ſed non vitæ æternæ: & p̃pea monſtrandũ ſupereſt in ſpecie, quod opera viuorum Chriſti membrorũ ſunt meritoria æternæ uitæ. Saluator noſter Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces ueſtra multa eſt in cœlis: p̃ſpicuum eſt.n. q̃ in mercede cœleſti eorũ qui patiunt̃ p̃p Chriſtũ, primũ tenet locũ beatitudo, q̃ uocat̃ uita æterna. Matth. quoq; 20. deſcribendo mercedẽ datã operarijs dt, q̃ acceperũt denariũ: p̃ſpicuum eſt aũt q̃ cõis merces oĩbus operarijs in uinea Dñi, eſt uita æterna. Paulus quoq; 2. Tim. 4. ſcribit, Bonũ certamen certaui curſum conſummaui, fidẽ ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dñs iuſtus iudex. p̃ſpicuum eſt.n. q̃ corona Pauli p ſe primo claudit beatitudinẽ & niſi merces eſſet debita p̃miſſis operibus, nequaquã uerificaretur, q̃ quatenus iudex Dñs reddet illi coronã: manifeſtè.n. uitam æternã ſibi iure debari p̃p relata opera docet. Idem quoq; manifeſtat Dñs Matth. 25. deſcribẽdo q̃ cum iudicabit mundum, p̃p opera mĩæ dabit vitam æternã. Eſuriui.n. & dediſtis mihi manducare, &c. concludiẽ.n. Et ibũt hi in ſupplicium æternum: iuſti uerò in uitam æternã. Quod.n. à iudice datur ex diuerſitate operũ, ſecundũ q̃ opera merẽtur, datur: alioquin afferret non cauſam pro cauſa, ex his.n. manifeſtum eſt, nonnullorum hoĩum opera meritoria eſſe æternæ uitæ ſecundum ſacras Scripturas. Et quod plus eſt, ex Matt. 20. liꝫ, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus Auguſtinus. Gregorius, & Chryſoſtomus denariũ omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus quo opera noſtra meritoria ſunt æternæ vitæ.

Tradunt Theologi opera noſtra eſſe meritoria æternæ uitæ, eo q̃ à charitate, a gr̃a gratũ faciẽte, à ſpiritu ſancto habitante in nobis procedunt, & docent q̃ quãuis opera humana, quatenus procedũt ex libero arbitrio nõ ſint meritoria æternæ uitæ (niſi ex quadã congruitate, qua congruit homini recte utenti libero arbitrio in his q̃ Dei ſunt, Deũ largiri ſcdm affluantiã ſuæ gratiæ) quatenus tñ ſunt à Spũ ſancto habitãte in hoĩe p gratiã & charitatẽ, ſunt meritoria æternæ uitæ. Tum quia gratia, ſeu charitas eſt tanquã ſemen Dei. 1. Io. 3. cuius uis ſe extẽdit ad producendũ fructũ: ita q̃ quẽadmodũ actioni ſeminis debet̃ naturali inte fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ uitæ. Tum quia diuina gratia, ut Dominus dicit Ioan. 4. fit in homine bĩta illa, fons aquæ ſalientis in uitã æternã, ubi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad aſcendendum in uitã æternã. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquæ aſcendentis in uitam æternam, docet q̃ mediante operatione aſcendit in uitam æternã. nam quod fit in me poſt acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia uis Spiritusſancti habitantis in hoĩe non eſt impar ad acquirendum æternam uitã, & ad efficiendum q̃ operibus eius in nobis debeatur æterna uita.

¶ Clarior autem ac perſuaſibilior modus huiuſmodi meriti eſt aperiendo, q̃ meritũ uitæ æternæ non eſt tã actio noſtra, quã actio Chriſti capitis in nobis & per nos: ſupponendum eſt enim cum Apoſtolo ad Ro. 12. ad Eph 4 & ad Col. 2. homines in gr̃a cõſtitutos, eſſe Chriſti capitis mẽbra uiua. Ita q̃ Chrs caput cum hominib. uiuis eius mẽbris nõ eſt ſicut vnũ corpus politicũ (quale eſt corpus ciuium reip. bene gubernatæ) ſed conſtituit vnũ corpus, quẽadmodũ eſt unũ corpus naturale: quia Chriſtus caput Spiritu ſuo viuificat mẽbra ſua, & per iuncturas, ac neruos ſpirituales unit mẽbra corporis, ut clarè patet ex uerbis Pauli. Huic autẽ præſu, poſito adiunge, quod ẽt ſacra Scriptura tradit, uidelicet & paſſiones & actiones uiuorum Chriſti mẽbrorum eſſe

paſſiones

paſſiones & actiones Chri capitis. Et de paſſionibus quidē teſtatur ipſe Chrs Act. 6. Saule Saule, quid me perſequeris? eum m ille perſequeretē mēbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriā Galatarū, q Chriſtus crucifixus fuit in eis, procul dubio in cruciatib. eorū pro Chriſto perpeſſis. De actionib. uerò teſtatur Paulus, ſcribēs Corin. in 13. c. ſecundæ Epiſtolæ, An experimētū quæritis eius, qui in me loquitur Chrs? & uniuerſaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego, iam non ego, uiuit autē in me Chrs. Ex quibus hi, q ueriſſime dicere poſſunt, mereor ego, iā nō ego, meretur autē in me Chriſtus: ieiuno ego, iā nō ego, ieiunat autē in me Chriſtus: & ſic de alijs operationibus uoluntatis, quas Chri mēbra uera exercent propter Deū. Et iſto mō meritum æternæ uitæ non tā attribuitur operib. noſtris q̄ operibus Chriſti capitis in nobis, & per nos. Ita q hinc diſcernitur inter meritū æternæ uitæ in infantibus baptizatis, debetur æterna uita merito duntaxat Chriſti illo, qd meruit Chrs in hac uita mortali degēs, patiens & moriens: adultis autē proficientib. in gratia debetur æterna uita dupliciter: primò ex iure meriti Chriſti, quod in propria perſona meruit: poſtea ex iure meriti Chriſti, quod Chrs caput in adulto, & per adultum impertiēdo meretur. Conuenit autē diuinæ liberalitati, ut utroque mō eēt meritum æternæ uitæ adultis Dei filiis: nā ut dr ad Ro. 8. præ diffiniuit eos conformes imagini filij ſui. Conformiores autem ſunt Chriſto habentes meritum uitæ æternæ utroque mō, q̄ primo tm: nam iſti Chriſto duplici iure debita fuit ſua gloria, primò iure gratiæ unionis perſonalis, qua Verbum caro factū eſt, & hoc ius conuenit Chriſto ſine eius merito. Deinde eadem gloria debita fuit Chriſto per meritū obedientiæ eius uſq; ad mortē, dicente Paulo ad Phil. ſecundo. Factus obediens uſq; ad mortē, mortem autē crucis: propter quod & Deus exaltauit illū, &c. Chriſto igitur duplici iure habenti gloriā, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes uitā æternā, uidelicet & ſine nřo merito per Chriſti in propria perſona meritum, & cum noſtro merito per Chriſti capitis in nobis, & per nos meritum. Et quēadmodū ad Chriſti excellentiā pertinet, q ēt proprio merito acquiſierit immortalē corporis uitam, & gloriā ſui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Chriſti pertinet ut cooperetur capiti ſuo ad acquirendam æternam uitam. Omnium. n. diuiniſſimū eſt, inquit Dion. cap. 3. cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non eſſe ſuperfluum noſtrum mereri uitam æternam, quoniam eſt reddere uitam æternam eſſe nobis debitam alio modo, ſeu altero iure, quemadmodum Chriſtus meruit ſuam exaltationem, reddendo ſibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppoſitum poſtea reſpondebitur.

CAPVT X.

Valor operum exiſtentium in peccato mortali.

QVamuis cōueniamus in hoc, q opera exiſtētiū in peccato mortali nō ſunt meritoria æternæ uitæ, nec ſūt meritoria remiſſionis pctōrū, multū tñ eſſe utilia homini ſubiecto peccato mortali, bona opera eorū ad remiſſionē pctōrū cōſequendā ſacra tradit Scriptura: nā etſi nō hñt uim meritoriā remiſſionis pctōrū: habent tamen uim impetrandi remiſſionem peccatorum: ita q per modum ſupplicationis multū ualent ad conſequendū remiſſionē pctōrū a diuina largitate. Et quidē q oratio multū valeat ad remiſſionē peccatorū cōſequēdā teſtat̄ Saluator, Luc. 18. inducēs Publicanum orantē, Deus propitius eſto mihi peccatori: ſic. n. cōſequutus eſt ueniā. De ieiunio uerò teſtatur Ioel in pſona Dei, Cōuertimini, inqt, ad me i toto corde veſtro, in ieiunio, fletu, & plāctu: ibi. n. ſubiungitur, Quis ſcit ſi conuertat̄ Dñs, & ignoſcat? De eleemoſyna quoq; teſtatur Daniel, capitulo quarto, conſulēs Nabuchodonoſor regi, Peccata tua eleemoſynis redime: & ad Hebræos decimotertio ſcribit̄, Beneficentiæ, & cōionis ne obliuiſcamini, talibus. n. hoſtiis conciliatur Deus. Et idē eſt iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

¶Suprà hanc autē uim ſimplicē, tradit ſacra Scriptura maiorem quandā uim impetrādi in obſeruatione uniuerſorū mandatorū Dei. Ezec. n. 18. docemur, q cōuerſio impij ad facienda mādata Legis terminatur ad remiſſionē pctōrum, dum dr̄, Et dixiſtis, non eſt æqua uia Dñi, audite ergo domus Iſrael, nunqd uia mea nō eſt æqua? Nonne uiæ ueſtræ nō ſunt æquæ? cū. n. auerterit ſe iuſtus a iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatē, morietur in ea iniquitate quā operatus eſt: & cū auerterit ſe impius ab impietate ſua, quā operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiā, ipſe animā ſuā uiuificabit: conſiderās. n. & auertens ſe ab oībus iniquitatib. ſuis, quas operatus eſt, uita uiuet, & nō morietur. Quæ uerba teſtantur, q in hoc conſiſtit uiarū Dei æquitas, ut ſicut iuſti auerſio à iuſtitia ad opera iniqua terminatur ad mortē animæ, ita impij conuerſio ad opera bona terminatur ad animæ uitā: reuelatur. n. Prophetæ, q tam accepta eſt Deo conuerſio peccatoris quod ad opera (hoc eſt, ab operibus malis ad opera bona propter Deum) ut Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarū, quod eſt dare remiſſionem peccatorum, & uitam gratiæ.

¶Ampliorē quoque impetrandi uim hmōi operibus hoīum ſubiectorū peccatis reuelauit Deus Iſaiæ, c. 1. Lauamini mūdi eſtote, auferte malum cogitationū ueſtrarū ab oculis meis, quieſcite agere peruersè, diſcite bñfacere, quærite iudiciū, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite uiduā, & arguite me, dicit Dñs. Si fuerint peccata ueſtra ut coccinnū, quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra tanquam uermiculus, uelut lana alba erunt. Ex quibus diſcimus [illegible] tantam eſſe Dei largitatem, ora ſordibus conuerſis ad iuſtitiæ & miſericordiæ opera ſeipſum obtulerit arguendum Deum, ſi non remittat peccata præterita.

¶Ex diuinis ergo reuelationibus hēmus bona, q impiorū opera non ſolū ſunt utilia ad remiſſionē peccatorum, ſed q cū ex corde redeunte ad Deū prodeunt, ita comitem habent diuinā benignitatē, ut & terminentur ad remiſſionē peccatorū, & tanqā ex conuentione impetrent illam. Verè benigniſſimus ergo nos eſt Deus prouidendo, ut quā in ſtatu peccati mereri non poſſumus remiſſionem peccatorū, impetrare oratione, ieiunio, eleemoſynis, alijſque bonis operib. ualeamus. In hoc. n. immēſa charitas diuina erga peccatorū ſalutē commendatur, q ēt noſtris quādoque impiorū bonis operibus uim impetratoriā remiſſionis peccatorum largiri dignata ſit. Et prter hæc (ut in capite ſeptimo, ex uerbis Ezechielis monſtrandū eſt) ſunt meritoria alicuius tēporalis Boni a Deo. Ex quibus patet inducēdos eſſe peccatores ad bona opera, quia uerè utilia ſunt ad remiſſionem peccatorum impetrandam & aſſequendam, cùm deuota mente fiunt.

CAPVT XI.

Opera noſtra eſſe ſatisfactoria pro peccatis.

QVia Lutherani ſatisfactionē auferunt ab operib. nřis, ſuperest declarādum quid Eccleſia de hoc ſentiat. Diſtinguendum in primis eſt de ſtatu, in quo fiunt opera, an in ſtatu peccati mortalis, an in ſtatu gratię: & rurſus, de ſatisfacere pro peccatis, vel quo ad culpā, vel quo ad pœnam. Dicimus itaq; primò, q nulla noſtra opera ſunt ſatiſfactoria pro peccatis noſtris quoad culpā, quia nec facta i ſtatu peccati mortalis faciunt Deo ſatis pro offenſa, ut patet: & facta in ſtatu gratiæ præſupponunt culpam, ſeu offenſam abolitā ex diuina gratia ex ſatiſfactione Chriſti, qui fecit Deo ſatis pro offenſis, quibus offendimus Deum, offerendo uitam propriam in ara crucis.

¶Dicimus ſecundò, q nulla opera noſtra in ſtatu peccati mortalis ſunt ſatisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nřis, quāuis prius abolitis in ſacro pœnitentiæ. Et rō in promptu eſt, qa cū remittitur a Deo peccatum quo ad offenſam, fit peccator de inimico amicus Dei, & conſequenter non remanet puniendus hoſtiliter (quod eſſet puniri pœna inferni) ſed ſi non tā copioſum diuinæ gratiæ donum collatum tunc eſt, ut cū remiſſione culpæ remiſſa ſit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter ſoluendū reſiduū pœnæ: & propterea ſi in reſiduum lapſus eſt, & iterū factus eſt inimicus Dei, antequā illud reſiduum pœnæ ſolueret, opera eius quia ſunt opera in ſtatu hoſtili, non pñt amicabiliter exoluere, quod eſt non poſſe ſatiſfacere pro illa pœna.

¶Dicimus tertiò, q opera pſeuerātis in amicitia Dei nullū habent impedimētum ad hoc q ſint ſatisfactoria pro illo reſiduo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò dicendo, q cum remittitur peccatum quo ad offenſam, remittitur quoque quo ad pœnam oēm: ita q non remanet obligatur ad pœnā cōſecutus peccati ueniam a Deo. Hoc. n. manifeſtè contrariatur ſacræ Scripturæ, docenti ſecundo Regum duodecimo, q quamuis Dauid cōſecutus fuerit remiſſionē peccatorum, dicēdo, Peccaui Domino, non tñ conſecutus eſt remiſſionem totius pœnæ, ſed remanſit obligatus ad pœnas multas, ut Scriptura teſtatur. Deinde errant, q tollunt ab operibus diuorum Chriſti mēbrorum uim ſatiſfactoriā pro pœna non remiſſa. Hoc. n. contrariat̄ efficaciæ Chriſti capitis in nobis, nam ſatiſfacio ego, iā nō ego, ſatiſfacit autem in me Chriſtus: contrariatur & Eccleſiæ catholicæ uſui, quo conſueuit ſalutares ſatiſfactiones imponere per miniſterium ſacerdotum uerè pœnitentibus & confeſſis.

CAPVT XII.

Reſponſio ad obiectiones in capitulo quarto ſcriptas.

SVpereſt obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit ſumpta ex ſufficientia meriti & ſatiſfactionis Chriſti. Reſpondemus meritum Chriſti fuiſſe ſuffícientiſſimum, & ſatiſfactionem eius ſufficientiſſimam pro peccatis non ſolùm noſtris, ſed totius mundi, originalibus, mortalibus & ua-

niuſibus, iuxta doctrinam 1. Io. 1. & propterea nō ex inſufficientia meriti, aut ſatiſfactionis Chriſti opera uiuorum Chriſti mēbrorū meritoria ac ſatiſfactoria apponunt, ſed ex affluentia meriti Chriſti cōicat mēbris eius uiuis, ut illorū quoq; opera ſint meritoria & ſatiſfactoria. maior. n. gratia Chriſti nobis confert cōicando nobis, quòd ip' caput noſtrum in nobis, & per nos tanquam membra ſua mereatur & ſatiſfaciat, quàm ſi meritum duntaxat Chriſti in propria perſona participaremus.

¶ Cum autem obijcitur id quod eſt proprium Chriſti non eſſe nobis attribuendum, reſpōdemus q; non eſt nobis attribuendū eo modo, quo eſt propriū Chriſto, pōt th nobis alio modo attribui, uidelicet per communicationem, ſicut qd eſt ꝓprium Deo nulli eſt attribuendum eo modo, quo eſt proprium Deo poteſt th p communicationem ab alijs participari. Verbi gratia, uidere diuinā eſſentiam, eſt proprium Deo (nulla ſiquidem creatura poteſt uidere Deum ſicuti eſt, ſed ſolus ſuapte natura uidet ſeipſum) poteſt th ex gratia cōicari uidere Deum, participatiue: & ſic communicatur beatis omnibus. Sic in ꝓpoſito mereri uitam æternam eſt proprium Chriſto, intelligendo mereri ex ꝓprijs uiribus: quod tamen pōt communicari membris eius uiuis, non ut mereantur ex proprijs uiribus, ſed ut mereantur ex uirtute capitis Chriſti. & ſimiliter intelligendū de ſatiſfactione.

¶ De merito autē remiſſionis peccatorum non oportet reſpondere, quia iam diximus hoc non cōicari uiuis Chriſti mēbris, eo q; opera eorum præſupponūt remiſſa fuiſſe eis peccata: nullus autē meretur id quod præhabet: ſed omne meritū eſt rei nō habitæ. Et hæc eſt rō, quare Chriſtus cōicat membris ſuis mereri augmentum gratiæ & cœleſtem beatitudinem, & non cōicat eis mereri remiſſionem peccatorum: quia uidelicet beatitudine æterna carent membra Chriſti in hac uita, remiſſionem autē peccatorum iā habuerunt in hoc ipſo, q; facti ſunt membra Chriſti: nullus autē meretur quod habet, ſed quod ſperat. Ex quibus clare apparet, q; nihil detrahitur merito aut ſatiſfactioni Chriſti p merita & ſatiſfactiones noſtras, ſed extenditur gr̄a meriti & ſatiſfactiōis Chriſti p ſeipſum, & ad ſeipſum et Chriſtum, ut caput operantem in membris ſuis & per membra ſua.

¶ Ad authoritates uniuerſas ſonantes, q; nō meremur p noſtra opera remiſſionem peccatorū, non oportet reſpōdere, quia in hac concluſione oēs cōuenimus. Ad authoritates uero inductas ad probandum, q; non meremur uitam æternā per opera noſtra reſpondendum eſt. Et ad illud quidem quod affertur ex Apoſtolo ad Roma. Donum Dei uita æterna, reſpondetur, q; utiq; nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis eſt tum nos eſſe membra Chriſti, tum ex uirtute Chriſti capitis in nobis, mereri uitam æternam, non enim dicimus, quòd ex operibus noſtris, quatenus à nobis ſunt, ſed quatenus à Chriſto in nobis & per nos ſunt, meremur uitam æternam.

¶ Ad id uero quod obijcitur ex documento Chriſti, Dicite, ſerui inutiles ſumus, cum eadē diſtinctione reſoluitur, q; nos quantūcunque oīa Chriſti pręcepta impleamus, quatenus implemus ea ex noſtro libero arbitrio, inuenimur ſerui inutiles ad ea, q̃ ſunt domus patris cœleſtis, inuenimur inutiles ad ea q̃ ſunt politiæ noſtræ, q̃ in cœlis eſt, qualia ſunt remiſſio peccatorū gr̄a Spiritusſancti, charitas, & cætera ꝓpria filijs Dei. Et ꝓpterea rō eſt, q̄a nos quatenus à nobis operātes, ſumus tā infirmi, ut nō poſſimus aſcēdere ad cōferendū aliqd ſupremo ordini oppidi, hoc eſt, ſum bonorū filiorū Dei. Cū quo th ueritate ſtat, q; noſmet, quatenus ex Chriſto in nobis capite ſumus operātes, ut illius mēbra uiua, multū conferre poſſumus p nr̄a op̄a politiæ cęleſti & patriæ domui: q̄a ut ſic ſumus eleuati ī ordinē filiorū Dei, nec ut ſic ſumus inutiles. ſed mēbra utilia paternæ domui & cęleſti politię.

¶ Et ſi ex hoc Chriſti documento argumentū fiat contra utilitatem iuſtorū operum in ſtatu peccati mortalis ad impetrandū remiſſionem peccatorum, iuxta ſcripta ſuperius in cap. 10 ſi in quā fiat argumentum ad inferendum, q; bona opera non ſunt utilia ad impetrandum remiſſionem peccatorum, reſpondendū eſt q; orationes, ieiunia, eleemoſynæ, & alia iuſta opera impiorum, quatenus ab ipſis procedunt, nō ſunt utilia ad remiſſionem peccatorū impetrandum, ſed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ad impetrandū remiſſionē peccatorum, ſunt ualde utilia ad impetrandum illā: ꝓp hoc. n. apud Ezechielem appellantur uiæ Dei, & non uiæ noſtræ: prouidit ſiquidē diuina bonitas ut multa impetremus, q̃ nunquam meruimus: dedit diuina bonitas, (ut Chriſtus, Eſaias, Ezech. & Apoſtolus ad Heb. teſtantur) bonis operibus redeuntium ad Deū, u. m impetratoriam remiſſionibus peccatorum ū diuina mīa p Chriſti meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemoſynæ & reliqua iuſta opera peccatorum utilia ſunt non ad merendum, nō ad ſatiſfaciendum, ſed ad impetrandum remiſſionem peccatorū. Et hæc puto ſufficere ad intelligendum materiam hanc, quę in quæſtionem uertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam & piorum conſolationem Romæ, die 15. Maij. 1532.

TRACTATVS DVODECIMVS,

De communione ſub vtraque ſpecie, de integritate Confeſſionis, de Inuocatione Sanctorum aduerſus Lutheranos, ad Clementem VII. Pont. Max. in quatuor capita diuiſus.

1 *Nequaquam illicitum eſſe populo Chriſtiano ſub altera tantum ſpecie communicare.*
2 *De integritate confeſſionis, quo ad omnia peccata.*
3 *Poſt peccati ueniam acceſſorium quoq; eſſe ſatisfactionem pro peccatis, & eam fieri poſſe noſtris operibus.*
4 *De inuocatione Sanctorum.*

PROOEMIVM.

PERTINAX Lutheranorum animus præter conſcientiæ, Clemens ſeptime Pontifex Maxime, erga communionem populi ſub utraque eucharistiæ ſpecie, confeſſionemque non omnium peccatorum, ac negatam ſatiſfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad ſcribendum de his non abſolute, ſed quatenus pendet ex ſacra Scriptura, quoniam ipſi ſolius ſacræ Scripturæ authoritatem ſuſcipiunt, & profitentur ſe illi inniti. Et quamuis pertinacibus non profuerint noſtra hæc, ſperamus tamen utilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tum ad conſulendum fidelium animis. ordine enim ſacra Scriptura falſitatem eorum, quæ hæretici iactantes ſe profeſſores ſacri Euangelij docent, non paruum ſolatium fidelibus conferet. Et quamuis hæc pro Eccleſia catholica ſcripſerim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quàm reliqua mea omnia refero.

CAPVT I.

De communione ſub vtraque ſpecie.

LVtheranis non ſat eſt, ipſos communicare ſub utraq; ſpecie, ſed nequeunt flecti ad dicendum, licitam eſſe communionem ſub altera tantum ſpecie: quia tum ex uſu Chriſti, tum ex præcepto eiuſdem communicandum eſt ſub utraq; ſpecie. Proinde opus eſt diſcutere ſecūdum Scripturas ſacras utrunq;, ut uidelicet manifeſtemus nec ex ui uſus Chriſti, nec ex ui præceptorum eius illicitum eſſe populo communicare ſub altera tantum ſpecie. hoc ſiquidē patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem ſub utraque ſpecie.

¶ Quia igitur Saluator noſter in ultima Cœna inſtituens ſacramentum Euchariſtiæ, uſus eſt hoc ſacramento ſub utraque ſpecie, cōicando Apoſtolos (ut Euangeliſtæ teſtantur) hinc infertur, q; ſacerdos non niſi ſub utraq; ſpecie dare debet Euchariſtiam, debet enim ſacerdos dare Euchariſtiam, quemadmodum dedit illam Chriſtus. & ſimiliter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apoſtoli.

¶ Noſtri facilè manifeſtamus uſum Chriſti & Apoſtolorū, non habere uim legis, q; ſimili mō diſtribuatur populo Euchariſtia. nā ſi ille uſus Chriſti uim legis haberet, non obligaremur ad quædam in uſu illius diſtributionis facta, & ad quædā non, ſed ad omnia in illo uſu ſeruata. perſpicuū aūt eſt, nos nō obligari ad oīa illa in diſtributione facta a Chriſto: ergo nec tenemur diſtribuendo Euchariſtiam ſeruare hoc unum, uidelicet dare ſub utraq; ſpecie. Quod. n. non teneamur ad ſeruandum omnia, patet: tū quia Chriſtus fregit, fractamq; dedit ſpeciem panis: ridiculū aūt eſt dicere, q; ſacerdos teneatur dare hoſtiam fractam: tū quia Chriſtus diſtribuendo, nō immiſit in ora Apoſtolorum Euchariſtiā, ſed dixit, Accipite & comedite: ridiculū autem eſt dicere, q; ſacerdos tenetur non immittere Euchariſtiā in os cōmunicantis, ſed dare in manū illius, ut ipſe ſe communicet: tū quia Chriſtus diſtribuit hoc ſacramentū Apoſtolis poſt Cœnā. plus autem q̃ ridiculum eſt dicere, q; teneamur communicare poſt Cœnam, illicitumq; ſit dare Euchariſtiā ieiunis: tum quia Chriſtus dedit Euchariſtiam ſub ſpecie panis azymi. & tamen uniuerſalis Eccleſia fatetur non eſſe illicitum Euchariſtia uti ſiue in azymo, ſiue in fermentato. Ex his enim omnibus clare patet, quòd diſtributio Euchariſtiæ, qua uſus eſt Chriſtus, non habet uim legis, ſtatuentis ut ſimiliter fiat diſtributio a nobis.

¶ At ſi quiſpiā contēderit in hoc uno imitandam eſſe Chriſti diſtributionē, q; ſub utraque ſpecie dedit Euchariſtiam, animaduertat Chriſtū dediſſe ſub utraque ſpecie Apoſtolis ſolis, & non dediſſe ſeptuaginta Diſcipulis, nec multitudinē eorū, qui credebant

debant in illã. ut uel ex hoc ſaſ ſit inferre ab exẽplo Chriſti, ergo ſucceſſoribus Apoſtolorũ danda eſt Euchariſtia ſub utraq; ſpẽ: non n. plus inferri põt ex Chriſti diſtributione. non igitur inferri põt, ergo uniuerſis Chriſtianis danda eſt Euchariſtia ſub utraque ſpecie. Patet itaq; q̃ ex ſenſu Chriſti non põt inferri illicitam eſſe cõionem populi ſub altera uini ſpecie. Et multo minus inferri hoc põt ex uſu Eccleſiæ Corinthiorum, cuius meminit Paulus in 1. Epiſtola ad Corinthios: uſus. n. vnius particularius Eccleſiæ non ſtatuit legem Eccleſijs alijs circa de uſu.

¶ Diſcurrenda ſunt deinceps præcepta Chriſti iã ante inſtitutionẽ Euchariſtiæ, q̃ in ipſa inſtitutione promulgata. Primũ itaq; præceptum ex uerbis Domini Ioã. 6. olim aſſumptũ eſt à Bohemis. ait. n. Chriſtus, niſi manducaueritis carnem filij hoĩs, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis. Quid, inquiunt, clarius? Eodem n. modo neceſſitatem communicandi ſub vtraq; ſpecie promulgat, quo promulgauerat neceſſitatem Baptiſmi: nã quemadmodum de baptiſmo dixerat Io. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non põt introire in regnum Dei: ita de Euchariſtia dicit, Niſi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis uitam in uobis.

¶ Nos aũt dicimus hæc Chriſti uerba nõ eſſe iuxta genuinũ ſenſum intelligẽda de uſu Euchariſtiæ, imo nec poſſe intelligi ſalua Chriſtiana fide de cibo & potu ſacramẽtali. Et hoc facile manifeſtatur, ex eo q̃ ſi intelligerentur de Euchariſtia, tolleretur Baptiſmi ſufficientia ad ſalutẽ: pari ſiquidẽ modo hæc neceſſitatẽ ſonant edendi carnẽ & bibendi ſanguinẽ filij hominis, quo ſonant illa alia Dñi uerba, neceſſitatem naſcendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifeſtè ſequitur, q̃ ſi in iſtis uerbis indicitur neceſſitas ſumendi Euchariſtiã, non ſufficit Baptiſmus ad ſalutẽ. ſed ad hoc q̃ aliquis habeat uitã, oporteret & baptizari, & ſumere Euchariſtiã. Cuius contrariũ non ſolum in Symbolo fatemur, confitentes vnum baptiſma in remiſſionẽ peccatorũ: ſed Dñs in Euangelio dicit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit. & Paulus Apoſtolus ad Tit. 3. Saluos ſequit, nos fecit p lauacrũ regenerationis. Quia igitur idẽ eſt aſſerere uerba illa Chriſti, Io. 6. intelligi de cibo, & potu ſacramenti Euchariſtiæ, & negare baptiſmi ſufficientiã ad ſalutẽ, clare patet uerba illa nec intelligi poſſe de cibo & potu Euchariſtiæ: & propterea inde nõ haberi præceptum ad ſumendum Euchariſtiam ſub utraq; ſpecie. Diſcutere aũt quis ſit germanus ſenſus illorũ Chriſti uerborũ, nõ eſt præſentis negotij, nã ſat eſt propoſitæ quæſtioni noſſe, q̃ non loquitur ibi dñs ad literã de ſacramentali cibo & potu.

¶ Supereſt demum diſcutere pcepta Chriſti promulgata, qñ inſtituit Euchariſtiæ ſacramentũ. Vide Euangelia omnia, nullũ inuenies in illis de Euchariſtia præceptum, niſi apud Lucã immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis, Hoc facite in mei commemorationem. Apud aũt Paulum Apoſtolum primæ ad Cor. 11. duo præcepta legũtur data à Chriſto in inſtitutione Euchariſtiæ: alterum immediate poſt Euchariſtiam ſub ſpecie panis, Hoc facite in mei cõmemorationem. alterum immediatè poſt Euchariſtiã ſub ſpecie uini, uidelicet, Hoc facite quotieſcũque biberitis, in mei commemorationem.

Quæ præcepta ſi perſpicacius fuerint conſiderata, nullũ ſecum ferunt mandatum de cõione ſub vtraq; ſpecie, ut patet diſcutiendo ſingula. Præceptum. n. immediate poſt ſpeciẽ panis tam apud Lucã q̃ apud Paulum manifeſte refertur ad Euchariſtiam ſub ſpecie panis, ut ipſe cõtextus teſtat. Præceptũ autẽ apud ſolũ Paulum ſcriptũ de imitatione Chriſti in Euchariſtia ſub ſpecie uini, limitatur manifeſtiſſimè ad uices, quibus, bibimus in commemorationẽ Chriſti: ita q̃ nõ eſt præceptũ abſolute, ſed eſt pceptũ ex ſuppoſitione, uidelicet ſi biberimus in Chriſti memoriã, faciamus hoc quod fecit Chriſtus. Non. n. pcepit, ut bibamus in eius memoriã, ſed pcipit ut quoties in eius memoriam biberimus, faciamus quod fecit ipſe, hoc eſt, quoties vtemini calice Euchariſtiæ, ſacrificate hoc. Bibite nãq; manifeſte ſignificat uſum calicis, & conſequẽter facere diſtinctũ: cõtra bibere ſignificat conſecrate: hoc pcipitur. n. ad literam, ut aſſocietur vſus calicis, ſacrificio calicis. Et ex hoc ipſo, q̃ ſimilẽ aſſociationẽ nõ præcepit circa uſum Euchariſtiæ ſub ſpecie panis, inſinuatur q̃ uſus quidem calicis illius eſſet ſeorſum à ſacrificio, uſus uero ſub ſpecie panis licitus, ut ritus Eccleſiæ ſeruat, non reſeruando Euchariſtiam ſub ſpecie potus, ſed duntaxat ſub ſpecie panis, & pro infirmis, & pro cõmunicantibus extra Miſſarum ſolemnia.

¶ At ſi quiſpiã cõtenderit, q̃ hoc præceptum directè obligando ſacerdotes, conſequenter obligat populum. Nã ex eo q̃ bibentibus in Chriſti memoriam præcipitur, Hoc facite, manifeſtè ſequitur, q̃ ſacerdotibus celebrantibus Miſſas (quos conſtat bibere in Chriſti commemorationem) præcipitur. Hoc facite. ſed ſub hoc Facite, comprehenditur ẽt dare alijs calicem, quia comprehendit omnia quæ Chriſtus fecit circa calicẽ. ergo ex hoc præcepto ſacerdos tenetur, quoties ipſe bibit, dare alijs calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento utens imprimis ad textũ literæ, quia cõtextui literæ nõ quadrat hic ſenſus. Nã in litera, Hoc facite, diſtinguitur cõtra bibere: ac per hoc conficere ſacm̃ diſtinguitur contra uſum ſacramenti, ac per hoc non tã ample in hac litera extenditur, hoc facite, ſed ex ipſo contextu reſtringitur ad demonſtrandũ ipſum ſacrum, ut diſtinguitur contra uſum ſacri, eo ipſo q̃ diſtinguitur contra vſum calicis. Quæcunque igitur ſpectant ad uſum calicis, cõprehenduntur ſub bibere, & q̃ ſpectant ad ipſum ſacrum cõprehenduntur ſub facite hoc, ſecundũ ſuauẽ contextus ſenſum: perſpicuum aũt eſt, q̃ dare alijs calicẽ, ſpectat ad uſum ſacramẽti, & non ad ſacrum ipſum. Non igitur cõprehenditur in hac litera ſub hoc facite, dare alijs calicem. Aduertat deinde q̃ Lutherani non conſtarent ſibi ipſis, dicendo ſic, quia ex hoc argumento ſequitur manifeſtè, q̃ ſacerdos celebrans tenetur dare calicẽ omnibus præſentibus, ſi hoc facit, comprehenditur ẽt dare ſacramentum, ut Chriſtus dedit: nam Chriſtus dedit omnibus pſentibus: conſtat autem Lutheranos hoc non ſeruare: non igit obligatur Chriſtianus populus ad bibendum ſacramentum Euchariſtiæ ex hoc Chriſti præcepto, ſecundum planum ſuauiſſimumque literæ ſenſum. Et quia nullibi niſi in allatis locis habetur in ſacra ſcriptura mandatum aliquod de communione Euchariſtiæ, manifeſtũ eſt quod non tenet Chriſtianus populus ex præcepto in diuino iure ſcripto ad communionem ſub utraq; ſpecie. uoluntariè igitur, & nõ authoritate Scripturæ pdicatur illicitam eſſe cõionem ſub ſpecie panis tantum. Et hoc ſufficit aduerſus Lutheranos, ſolius ſacræ Scripturæ authoritatẽ ſuſcipientes. Hæc de communione populi ſub altera tantum ſpecie.

CAPVT II.

De integritate confeſſionis quo ad peccata omnia.

Confiteri peccata mortalia omnia, quæ quis admiſit, Lutherani non ſolum negant eſſe neceſſarium, ſed affirmant repugnare ſacræ Scripturæ, & eſſe impoſſibile: quia ſcriptum eſt, Delicta quis intelligit?

¶ Nos aũt dicimus haberi ex Euangelio cõfeſſionẽ peccatorum mortalium oĩum, & non obſtare Prophetę ſententiam allatam. Quod. n. peccata oĩa confitenda ſunt in ſacramentali confeſſione, ex ipſa forma miniſtrandi ſacrm̃ pœnitentiæ tradita a Chriſto, qñ inſtituit hoc ſacrm̃ Io. 20. manifeſtatur: ait. n. Chrs Apoſtolis, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt. In quibus uerbis datur a Chriſto miniſtro ſacri facultas duarum actionum, uidelicet remittendi, uel retinendi peccata quorumcunq;: & ex hoc ipſo, q̃ miniſtro cõmittitur facultas diſcernendi an remittenda, an retinenda ſint peccata cuiuſq; pœnitentis: manifeſte ſequitur, q̃ oportet miniſtrũ (niſi cęcus miniſtrare uelit) noſſe ſi in pœnitente eſt aliquod peccatum retinendũ: quod eſt noſſe, ſi in pœnitente eſt aliquid impediens remiſſionẽ. nã oẽ peccatũ retinendũ impedit remiſſionẽ cuiuſcunque peccati hoĩs confitentis, quia non põt ſimul unum peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata quęcunq; unius hominis connexa eſſe tã quo ad remiſſionẽ, q̃ quo ad retentionẽ, & relatiuè ad Deũ, & relatiuè ad Chri miniſtrum, perſpicuũ eſt. Et relatiuè quidẽ ad Deũ patet ex eo q̃ ille cui remittitur a Deo peccatũ, amicus Dei conſtituitur, iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dñs peccatum: ille aũt, cuius retinet peccatum, & manet in peccato unico, inimicus Dei eſt, vtpote oĩum reus, iuxta illud Iac. 2. qui in uno offendit, reus omnium factus eſt. Ex hoc aũt q̃ tã remiſſio quã retentio diuina eſt peccatorũ mortalium oĩum q̃ quis hẽt, manifeſtè ſequitur, q̃ & tã remiſſio quam retentio q̃ fit a Chri miniſtro, debet eſſe non aliquorum peccatorũ mortaliũ cõfitentis, ſed oĩum: quia tã remiſſio, q̃ retẽtio miniſtri debet eſſe talis, ut remiſſioni aſſiſtat diuina remiſſio, & retentioni aſſiſtat diuina retẽtio, alioquin non uerificarentur Chri uerba, Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorũ retinueritis, retenta ſunt. Non uendicaret aũt ſibi remiſſio miniſtri, aſſiſtẽtiã remiſſionis diuinę, ſi diſcordaret à remiſſione diuina: diſcordaret aũt ſi Deo remittẽte omnia, uel retinente oĩa, miniſter quoque non remitteret oĩa, uel nõ retineret omnia. ad hoc aũt ut miniſter uel remittat oĩa, vel retineat omnia, oportet miniſtro innoteſcere omnia, niſi cęcus ac temerarius remiſſor, uel retentor ſit: & qm̃ miniſtro Chriſti peccata pœnitentis per ipſius confeſſionẽ propriã innoteſcunt, conſequens eſt, ut oporteat confitentem confiteri oĩa ſua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipſa inſtitutionis forma in Euangelio ſcripta, haberi confeſſionem omnium peccatorum.

¶ Supereſt diluere obiecta a Lutheranis diſtinguẽdo de cõfeſſione uel abſolutè, uel ut eſt actus humanus. Eſt aũt cõfiteri omnia abſolutè, nullũ peccatũ inconfeſſum relinquere: confiteri uerò omnia, ut cõfeſſio eſt actus humanus, eſt cõfiteri omnia: quorũ

cõfeſſio ſubeſt humanæ facultati. Vnde ex hoc q̃ delicta nullus ad plenũ intelligis, eſto q̃ impoſſibile ſit hoiem confiteri abſolutè oĩa peccata ſua (qm̃ ignota relinquit inconfeſſa) non tamen hinc ſequitur, quin confeſſione humana poſſit quis cõfiteri oĩa peccata ſua, qm̃ ſub integritate confeſſionis humanæ non comprehenduntur oĩa peccata abſolutè, ſed duntaxat nota, & quorum quis memoriam hẽt, non oblita & incognita confiteri non ſubeſt facultati humanæ. Et quia perſpicuum eſt ſub lege tam diuina, q̃ humana actionem nullam exigi ab hoĩe, quæ non ſit in hominis ptãte: ideo cum ex Euangelio habetur, cõfeſſionem oĩum peccatorum requiri ad ſacramentum pœnitentiæ, non eſt ſermo de confeſſione omnium peccatorum abſolutè, ſed de confeſſione omnium peccatorum, ut ſubeſt facultati humanæ, quod eſt dicere, vt pœnitens cõfiteatur omnia peccata ſua, non ignota nec oblita. Hæc de confeſſione omnium peccatorum.

CAPVT III.

De ſatisfactione.

Satisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars pœnitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex ſacra Scriptura, tum quia opera noſtra non ſunt meritoria nec ſatisfactoria.

¶ Nos aũt dicimus ex ſacra Scriptura haberi neceſſariam quandoq; eſſe poſt veniam peccati ſatisfactionẽ pro peccatis, eamq; fieri poſſe operibus noſtris. Et quidem poſt conſecutã veniam peccati, ſatisfactionem qñq; ſupereſſe pœnæ pro peccato, teſtatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus.n. Deum qñq; remittere peccatum, quoad culpam, & quoad pœnam. ut patet tum in latrone, cui dixit, Hodie mecum eris in Paradiſo: tum in remiſſione peccatorum, quæ fit Baptiſmo, gratia ſiquidem baptiſmalis ſola ſufficit ad ſalutẽ æternã, ſi antequã baptizatus moriatur, nouum peccati obicẽ non ponat ultimo Baptiſmi effectui, qui eſt vita æterna. Et in hmõi remiſſionibus perſpicuum eſt non eſſe opus ſatiſfactione. Legimus quoq; Deũ qñq; remittere peccatum, & non remittere totam pœnam peccati, ut patet 2. Reg. 12. ubi clarè legimus q̃ arguente Natham propheta Dauidẽ de adulterio ſimul & homicidio: & dicẽte Dauide, Peccaui Domino, dixit Natham, Etiam Dñs tranſire fecit peccatum tuum, & non morieris: veruntamen filius, qui natus eſt tibi, morietur. Ex his.n. patet Deum remiſiſſe peccatũ & quoad culpam, & quoad aliquam pœnam: non remiſiſſe aũt quoad punitionem Dauidis in morte filij, nec vt ſubiuncta in c. 16. teſtant, quoad punitionẽ eiuſdem in publica violatione vxorũ à proprio filio, nec quoad punitionem eiuſdẽ in perpeſſione mali ex domo propria. nã pp hoc peccatũ paſſus eſt ab Abſalon filio ſuo, oẽs ſiquidem pœnas has ex parte Dei Natham propheta cõminatus eſt pp illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, q̃ Deus remittit qñq; peccatum, & tñ poſt peccati veniam reſtat, qui peccauit adhuc puniendus, manifeſtè dicimus Deum qñq; remittere peccatum, & non remittere totam pœnam pro peccato debitam. Hinc ergo naſcitur neceſſitas exoluendi illud pœnæ reliquum, quod Deus non remiſit remittendo peccatum.

¶ Quia autem hmõi reliquiæ pœnæ exolui poſſunt dupliciter (vel ſatiſfaciẽdo) & Dauid exoluit ſatiſfaciendo (nã nõ ipſe intulit ſibiipſi quas debebat pœnas, ſed Deus intulit eas illi) supereſt oſtendere ex Scriptura, q̃ hmõi reliquias pœnæ poſſumus ſatiſfaciendo exoluere. Lege in Euang. Matth. c. 3. & inuenies Ioannem Baptiſtã pdicantem duo: alterum, Pœnitentiam agite: alterum, Facite fructum dignũ pœnitentiæ. Quorũ primũ ſpectare ad ipſum peccatũ Græca dictio apertius manifeſtat, dum ſimplicem pœnitendi actũ ſignificat. Secundum aũt verba ipſa teſtantur ad noſtra opera pœnitentiã cõſequentia pertinere fructus.n. pœnitentiæ ſonat opus prouenienſ à pœnitentia, vt à radice, ſeu arbore. Et ex eo q̃ non dixit, Facite fructum dignũ innocentia, ſeu fructũ dignum iuſtitia, ſeu fructũ dignum bonitate, ſed fructũ dignũ pœnitentia: manifeſtum fit, q̃ de fructu digno pœnitentiæ formaliter (hoc eſt quatenus pœnitẽtia) loquitur, ut videlicet faciant fructũ dignũ radice internæ pœnitentiæ. Perſpicuum aũt eſt ex eo q̃ pœnitentia eſt præteritorũ peccatorum, q̃ fructus dignus pœnitentia eſt opus reſtaurans ea, quorum eſt pœnitentia, hoc eſt reparans ea q̃ omiſiſſe, vel commiſiſſe nos pœnitet: hoc aũt vocamus ſatiſfacere pro peccatis, pro quanto in hoc cõprehẽd ſdeletio oĩum malorum, quæ in pœnitente remanſerunt ex peccato, quorum vnum eſt reatus reliquæ pro peccato pœnæ. Si.n. pœnitentia non fructificat reparationem oĩum perditorũ per peccatum, nequaquam ad fructus dignos ſeipſã extendetur, qm̃ ſuapte natura exigit, ut ad perfectum ducatur quod ipſa inchoauit, & clarum eſt ad perfectum non duci donec ſupereſt aliquid ex peccato ſoluendum.

¶ Ex authoritate itaque ſacræ Scripturæ habetur, quod quandoque poſt ueniam peccati opus eſt ſatiſfactione, quæ fit per opera, qui ſunt fructus digni pœnitentia.

¶ Quod verò obijcitur de noſtris operibus, q̃ non meritoria, nec ſatiſfactoria ſunt, indignũ cenſeo diſcuſſione noua. Nã Scriptura plena eſt ſentẽtijs ſonantib. tũ opera nr̃a nõ ſunt meritoria, tum q̃ opera nr̃a ſunt meritoria, & perſpicuum eſt has duas ſententias non ſibinuicẽ aduerſari, ſed eſſe ſenſum, q̃ opera noſtra quatenus ſunt ex nobis non ſunt meritoria, & cõſequenter nec ſatiſfactoria: quodq; opera nr̃a, quatenus ex diuina ſunt gratia & præueniente, & ſubſequente, & perficiente, ſunt meritoria, & cõſequẽter ſatiſfactoria. Et ambo tñ clarè habent in innumeris Scripturæ locis, ut apud exercitatos in ſacris lr̃is luce meridiana clariora ſint: & propterea pertranſeo. Hæc de ſatiſfactione.

CAPVT IIII.

De inuocatione Sanctorum.

Lvtherani inuocationẽ Sanctorũ aiũt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione ſanctorum Angelorum, ſed ſanctorum hoĩum, tutiorem tamen eligendo partem declarabimus ſummariè, primum de ſanctis Angelis, deinde de ſanctis hominib. quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem q̃ Angeli intercedant pro nobis, clarè patet Zach. 1. ubi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, vſquequo nõ miſereberis Hieruſalem & vrbium Iuda, quibus iratus es iam ſeptuaginta annos? Matth. quoque 18. Dominus dicit Angelos cauſam agere puſillorum, qui contemnuntur: Videte ne contemnatis unum ex puſillis iſtis: dico enim uobis, quòd Angeli eorum in cœlis ſemper uident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præſtandum puſillis contemptis.

¶ Qd autem inuocãdi à nobis ſint ſancti Angeli, hr̃ in primis ex Gen. 32. ubi Iacob inuocauit Angelũ ad benedicendũ ſibi. Non dimittã, inquit, te niſi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. ubi Daniel de ſeipſo dicit. Acceſſi ad unum de aſſiſtentib. & veritatẽ quærebam ab eo. Nec eſt dubium, q̃ de ſanctis Angelis aſſiſtentibus loquitur. Ad Hebræos quoq; c. 1. de ſanctis Angelis dr̃, q̃ oẽs ſunt adminiſtratorij ſpiritus, qui in miniſterium mittũtur, pp eos qui hæreditatem capient ſalutis. Ex hoc n. q̃ Deus diſpoſuit gubernare nos per medios Angelos, nõ pp ſe Deum, ſed pp nos hæredes uitæ æternæ, ordinaſſe intelligitur, ut nos inuocemus ſanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, niſi vſq; adeo deſipere liceat, ut dato principe, ſeu curiæ aduocato peregrino, uel pupillo, negetur ſimul diſponi ut peregrinus, aut pupillus inuocare poſſit patrocinium aduocati dati.

¶ Quocirca inuocationẽ ſanctorũ Angelorũ vtpote manifeſtam ſcdm ſacras Scripturas relinquẽdo, ad inuocationẽ ſanctorum hoĩum trãſeamus. Duob. modis inuocare cõſueuimus ſanctos, uel directè eos rogãdo, pu a, Sancte Petre, ora pro nobis: vel rogando Deũ per Sctõrum merita, ut in canone Miſſæ Eccleſia cõſueuit rogare, dicendo, Quorũ meritis precibuſq; cõcedas, &c. Vtroq; aũt modo ex ſacra Scriptura haberi inuocationẽ Sanctorũ dicimus. Et quidẽ q̃ aĩæ Sanctorũ intercedant pro nobis, hr̃ ex Apo c. 6. Vidi ſub altari aĩas interfectorum pp verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Vſquequo Dñe ſanctus, & uerus non iudicas & uindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant in terra? Ex hoc.n. q̃ aĩæ Sanctorum orant Deũ contra malos habitantes in terra, manifeſtè dicimus q̃ multò magis orant pro ſalute electorum, quanto propenſior eſt voluntas Sanctorum ad bonum noſtrum, quam ad malum noſtrũ. Rurſus Luc. 16. reuelauit nobis Dñs, q̃ diues in Inferno intercesſit p fratrib. ſuis in hac uita manentib. ex hoc.n. reuelatum eſſe inſinuauit, q̃ multò magis ſanctæ aĩæ intercedunt pro ſalute ſuorum. Nam ſi diues, cui dum eſſet in hac vita, nulla fuit cura ſalutis fratrum, in tormentis poſitus ẽs importune ſupplicat pro ſalute fratrum, multò magis ſancti viri, quorum in hac uita ſtudium fuit circa ſalutem fratrum, exuti carnem, iamq; beati cõtinuant charitatis effectum, & intercedunt pro ſalute fratrum.

¶ Quòd aũt à nobis inuocãdi ſint, ex ſcriptis Matth. 27. hr̃. Scribitur.n. ibi q̃ multa corpora Sctõrum, qui dormierant, ſurrexerunt & uenerunt in ſanctã ciuitatẽ, & apparuerunt multis. Hinc .n. hr̃, q̃ Deus poſt Chriſti reſurrectionem gubernat, inſtruẽdo nos nõ ſolùm per ſanctos Angelos, ſed ẽt per ſanctos hoĩes. non .n. uane apparuerunt multis, ſed ad inſtruendum eos de uero Meſſia, deq; illius reſurrectione. Ex hoc.n. q̃ vſque ad tp̃s illud gubernauit nos per Angelos ſanctos, & non per hoĩes ſanctos, & tunc incepit gubernare nos per ſanctos homines, inſinuauit noua ſe habuiſſe media gubernatione electorum. Et niſi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito paſſionis & reſurrectionis Chriſti, ſanctos homines manifeſtare voluiſſet Deus miſiſſet Angelos in Hieruſalem ad apparendũ multis & inſtruendos illos, ſed ex eo q̃ non ſolum per medios Angelos in ſepulchro apparentes mulieribus, ſed ẽt per ſanctos homines apparentes multis in Hieruſalem manifeſtauit reſurrectionem Chriſti, inſinuauit q̃ ad ea quæ ſunt noſtræ æternæ ſalutis miniſterio Angelorum adiunxit miniſterium hominum

beatorum

beatorum. Et hinc ulterius ſequitur, quod ex ipſo ordine diuinę gubernationis quo gubernat nos etiam per ſanctos homines, manifeſtatur recurrendum eſſe nobis ad ſanctos homines, alioqui rediret illud idem abſurdum quod deductum eſt, ſi non poſſemus inuocare ſanctos Angelos: datos enim eſſe ſanctos homines ad noſtram utilitatem medios inter Deum & nos, teſtatur dicta apparitio: ad datos autem ad diuinitus medios poſſe nos recurrere, perſpicuum ex dictis eſt. Pauloque minus abſurdum ſequitur, ſi Deus diſpoſuit gubernare nos per medias interceſſiones ſanctorum hominum (ut priores Scripturæ teſtantur) & nobis non liceret ad interceſſores noſtros recurrere.

¶Quòd demum orandus ſit à nobis Deus per merita Sãctorum, habetur ex Exodi 32. cap. dũ Moyſes ſupplicando Deo inter alia dicit Recordare Abraham, Iſaac & Iſrael ſeruorum tuorũ. Hoc enim nihil aliud eſt, quam rogare per merita Abrahæ, Iſaac & Iſrael. Et huic ſi adiunxeris prius declarata, uidelicet quòd Sancti intercedunt pro nobis, manifeſtè inferes quòd non ſolum per merita, ſed etiam per preces Sanctorum ſupplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his ſi adiunxeris quòd in idem redit orare Deum per merita & preces ſanctorum, & orare Sanctos ut merita & preces proponant apud Deum (nam res eſt eadem, licet modus ſit diſpar, & utrobique eſt inuocatio Sanctorum, licet diuerſimodè) facile perpendes omni ex parte tradi ea ſacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propoſitis dicta, qui legerint, meminerint eruditorum eſſe certitudinem mathematicam quærere in moralibus. & uniuerſaliter in agendis à nobis, Romæ, die 25. Aug. 1531.

TRACTATVS DECIMVSTERtius Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xyſti, ad ſereniſſimum Angliæ regem, fideique defenſorem, Henricum eius nominis octauum: de coniugio cum relicta fratris, ſententia.

LÆTATVS ſum in his, quæ dicta ſunt mihi quòd non celſitudinis authoritate ſed ſacrarũ literarum documentis maieſtas tua ad antiqui coniugij exploſionem nouamque ducẽdi uxorem mota eſt: quòdq; id licuiſſe, nõ credendo doctoribus, ſed propter ingenii acumine propriaq; intelligentia ſe ſcire profitetur. Gratias profectò debemus Deo, qui ætatem noſtrã Rege Theologo decorauit: quocirca non ab re charitatis Chriſtianæ putaui doctiſſimo regi ſupplicare, ut ſubiuncta legere, librare, atq; cum his, quæ intellectum maieſtatis eius mouent, conferre dignetur: ſi fortè plus uideãt oculi, quam oculus. Et quia regẽ Theologum alloquor, ueræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celſitudo tua nouit uniuerſam de hac materia quæſtionem pendere ex hoc an coniugiũ inter relictam fratris & leuirum ſit prohibitum iure diuino morali, & partem affirmatiuã fundari ſuper legem Leuiticã ſcriptã capite decimo octauo, & uigeſimo, & ſup uerba Ioan. Baptiſtæ, Mathæi 14. & Marci 6. & propterea, ſi compertum fuerit, quòd neuter textus continet huiuſmodi inhibitionem moralem, manifeſtum erit tale coniugium non eſſe aduerſus ius diuinũ morale. Et q. lex quidẽ Leuitica (uidelicet, Turpitudinẽ uxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) nõ prohibeat inhoneſtatẽ moralẽ, ex duobus oſtenditur Capitibus. Alterũ eſt in eodem 18 cap. Leuitici, ibidem enim conceditur, ut uir ſororem defunctæ uxoris ducere poſſit in coniugem, dicendo, Sororẽ uxoris tuæ in pellicatum illius nõ accipies, nec reuelabis turpitudinẽ eius adhuc illa uiuẽte quãuis iuxta Hæbraicam ueritatem dictio interpretata pellicatũ ſonet anguſtiam. ex eo enim quòd inhibitio coniugii cum ſorore uxoris reſtringitur ad tempus uitæ uxoris, perſpicuum eſt, ſub hac inhibitione non cõprehendi coniugiũ cum ſorore uxoris mortuæ, ad hoc enim appoſita eſt illa limitatio uiuente illa, liberum eſſe cõiugium cũ ſorore defunctæ uxoris. nam quemadmodum coniugia in quibuſcunq; gradibus tã affinitatis quã cõſanguinitatis nõ prohibitis ſ lege Moyſi, inter indulta ſupputabantur, ita cõiugium cum ſorore uxoris defunctæ, ex hoc ipſo q. in lege Moyſi nõ prohibet, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo itaq; hãc legẽ priori, formatur rõ hæc inter unam mulierẽ & duos fratres & inter unum uirum & duas ſorores æquale ẽ uinculum affinitatis, par eſt ratio turpitudinis, ut per ſe manifeſtũ eſt, ac per hoc ſi coniugium cum relicta fratris continet inhoneſtatem moralem coniugium quoq; cum relicto ſororis cõtinet inhoneſtatem moralem, & ſi coniugiũ cum relicto ſororis nullã continet inhoneſtatẽ moralẽ: coniugiũ quoq; cum relicta fratris nullam continet inhoneſtatem moralẽ. Et quia lex Leuitica monſtrat, coniugium cum relicto ſororis non continere inhoneſtatem moralem, non comprehendendo illud inter prohibita: conſequens eſt ut ea eodẽ capite Leuitici diſcamus, q. cõiugium cum relicta fratris non continet inhoneſtatem moralem: ac per hoc non eſt prohibitũ, quia malũ moraliter, ſed ideo malũ quia prohibitum, Si enim ex morali inhoneſtate fuiſſet prohibitum, non fuiſſet indultum coniugium cum ſorore uxoris mortuæ: quia parẽ inhoneſtatẽ moralẽ habuiſſet. Quod uero æquale ſit uinculum neceſſitudinis utrobiq;, probatione non eget: q. autẽ par ſit ratio turpitudinis utrobiq;, patet ex eo q. ſicut turpitudo fratriæ non detegenda ſancitur, quia eſt turpitudo fratris defuncti, quoniã effecti fuerant una caro fratria, & frater defunctus, ita turpitudo ſororis non detegenda eſt, quia eſt turpitudo ſororia defunctę. nam ſororius & defuncta ſoror effecti fuerãt una caro. Ex hoc igitur q. lex diuina unum prohibet, & aliud concedit, atteſtatur quod ratio inhibẽdi alterum non eſt inhoneſtas moralis, ſed authoritas legiſlatoris, quia ſic placuit legiſlatori.

¶Alterum caput ſurgit e a collatione Leuiticæ legis cum honeſtate coniugii inter leuirum, & relictam fratris in caſu defuncti fratris abſq; prole: nam ante legem Moyſi tale coniugium in tali caſu nõ ſolùm licitũ, ſed ſancitum cõſuetudine, uel Patrũ authoritate, innuit ſcriptura Geneſis trigeſimo octauo, in hiſtoria Thamar: & poſtea ſub lege Moyſi mandatum legitur Deuteronomi. 25. Ita quòd coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in caſu autem mortui fratris abſq; prole, erat licitum. Ex his autem ſurgit ratio hæc. Si coniugium inter leuirum & relictam fratris eſſet per ſe malum moraliter, in nullo caſu fuiſſet licitum: ſed fuit licitum in caſu mortui fratris abſque prole tam ante legem, quàm ſub lege: ergo nõ per ſe malum moraliter. Aſſumpta cõditionalis manifeſtatur, & probatur: manifeſtatur ſiquidem in blaſphemia, periurio mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis p ſe malis moraliter: quia enim ſunt per ſe praua, in nullo caſu ſunt licita. Probatur autẽ, quia id quod per ſe conuenit alicui, nunquã ſeparatur ab eo, ſed comitatur illud in quocunq; illud inuenitur, quia neceſſario conuenit illi. ac per hoc impoſſibile eſt ſeparare a re id quod cõuenit illi rei per ſe: ac per hoc coniugium inter leuirum, & relictam fratris eſt per ſe prauum, in omni caſu eſt prauũ ſemper, & in omnibus ipſum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque q. coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum eſt quandoq; ſine prauitate, dicimus quòd non eſt per ſe prauum, quod non fuit prohibitum, eo quòd eſſet per ſe prauum: ſed ex authoritate legiſlatoris effectum eſt prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

¶Verba autem Ioan. Baptiſtæ ad Herodem Galileę Tetrarcham, Nõ licet tibi habere uxorem fratris tui, aliena ſunt a propoſito, tum quia de uxore fratris uiuentis loquebatur Ioannes, ut teſtatur Ioſephus Antiq. li. decimooctauo, c. 14. clarè enim dicitur, quòd Herodias deſeruit uiuum uirum. Egeſippus quoq; de exci. Hieroſ. lib. ſecundo, capite quarto, clare dicit de Herode, quòd fratris uxorem uiuentis eripuerat, habentem ſemen de germano ipſius. Tum quia aliud eſt eſſe illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud eſt eſſe illud illicitum ex prauitate morali per ſe cõueniente tali coniugio committitur enim ſophiſma a pluribus cauſis ad unam determinatè illicitum ſiquidem proficiſci põt ex multis cauſis: & quantum ad propoſitum ſpectat, in promptu erat cauſa illiciti coniugii ipſa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum. & ideo eſto q. Herodias fuerit relicta fratris, uerum dixit Ioannes, Non licet tibi habere uxorẽ fratris tui. quia prohibitũ hoc eſt in lege. Clarum enim erat, q. non ad ſuſcitandum ſemen fratris duxerat eam. Non poteſt itaque huic inferri moralis prauitas per ſe conueniens tali coniugio: ſed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

¶Hęc doctiſſime Rex, ſi uera ac ſufficientia eſſe uidebuntur, corrigendum eſt factum, at ſi non ſat eſſe iudicantur: ſignificetur quæſo quid deeſt: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, q. q. cœpit, perficiat. Si uerò probabilia cenſentur, agat obſecro defenſor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optime autem nouit maieſtas tua quid in dubiis agendum ſit, quid diuina lex Deuteronomi decimoſeptimo, ſtatuit agẽdum in occurrentibus dubiis. Si demum falſa exiſtimabuntur confutare dignare doctiſſime princeps. paratus enim ſum, & dicere, & mutare ſnſam. Tolle obſecro ſcandalũ tantę multitudinis Chriſtianorum in Europa, non ſolum uulgarium, ſed & religioſorum, & peritorum. Tolle autem, manifeſtando iuſtitiam facti, ut ſcandalum non ſit datum, ſed acceptum: offero enim me præconem iuſtitiæ celſitudinis tuæ: quæ fœlix ualeat. Romæ, uigeſimoſeptimo Ianuarij 1534.

Reſponſionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis ſancti Xyſti ad pręmiſſa 16. articulorum cenſuras, eiuſdemq; de cõiugio cum relicta fratris ſententię quę ſimul cum enarratione Iobis, ad ſtudioſorum utilitatem poſt mortem authoris per Ioannem Danielis S.C.N. Pęnitentiarum æditæ ſunt finis.

TRAC-

TRACTATVS QVARTVSDECIMVS, de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris ſui, ad Clementem ſeptimum Pontificem Maximum, in decem capita diuiſus.

1 *Quæ intentio ſit operis.*
2 *Enarratio facti.*
3 *Quid diuino iure ſtatutum eſt de cõiugio inter leuirum & fratriã.*
4 *Quod non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt diuina lege prohibitum.*
5 *Quod ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.*
6 *Quod ſecundũ legem tam diuinam, quam naturalem poteſt fieri inter leuirũ & fratriam coniugium honeſtũ propter aliam cauſam quam propter ſuſcitandum ſemen, ac nomen fratris defuncti.*
7 *Quod ſecundum ius tum diuinum tum naturæ honeſtum poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.*
8 *Quod coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem & Reginam, eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſetur.*
9 *Quod ſiue ligẽt, ſiue non dict a diuina iura, cõiugium hoc e[illegible] neſtũ.*
10 *Quod ſacrorum Conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non moliuant aduerſus hoc coniugium.*

CAPVT I.

Quæ intentio ſit operis.

BEATISSIME pater poſt pedum oſcola, beatorum perpetuam fœlicitatem, iuſſiſti ut libellos de coniugio inter ſereniſſimos Angliæ reges ad me perlatos, cauſamque totam diligenter inſpicerem, quæ iudicii conſiliique mei eſſet accuratiſſime perſcriberẽ: quo quantum in me eſſet, quamprimum Beatitudinẽ tuã hac moleſtia liberarem, ſtudui mox (ut par erat) iuſſis parere, perlectisq; libellis pro & contra, animaduerti multas cõmunes inſertas quæſtiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuerſis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione de multis diſpenſandi modis, de poteſtate Papæ circa ea, quæ ſunt diuini aut naturæ iuris. Quæ ſi tractanda eſſent, & multa conficienda eſſent uolumina, & lautiſſimus literariis certaminibus campus daretur, ut deſiderandum ſemper ſi nil ſupereſſet. Quocirca cõtuli ad propria cauſæ de qua agitur, & ad punctum quæſtionis ueniendo, ante oculos locandum in primis quod in quæſtionem uertitur, duxi, ut omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc tum in genere, tum in ſpecie quid diuina ac naturę iura cenſeant, ſcrutandum. His enim nobis manifeſta apparebit quali ueritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex dum eſſet adoleſcens ſereniſſimo patre eius Angliæ regem agente, contraxit matrimonium cum Sereniſſima moderna regina Angliæ, tunc non regina ſed relicta fratris eius primogeniti abſque prole defuncti, filia ſereniſſimorum regum Hiſpaniarum, interueniente authoritate Iulij II. Rom. Pon. ob bonum ſeruandæ pacis ac amicitiæ inter eoſdẽ Reges conſumauitq; matrimonium, ac genuit ex ea, multisq. annis coniugali effectu & affectu cum ea uerſatus eſt: modo petit diuortium, eo quòd coniugium inualidum fuerit, utpote contra ius diuinum atq; naturæ a ſacris Conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc eſt cauſa ex propriis diſcutienda, præmiſſo tenore apoſtolicæ diſpenſationis.

¶ Iulius, &c. Dilecto filio Hẽrico chariſſimi in Chriſto filii noſtri Henrici Angliæ regis illuſtris nato, & dilectæ in Chriſto filiæ Catherinæ chariſſimi in Chriſto filii noſtri Ferdinãdi regis, & chariſſimę filiæ noſtrę Eliſabeth reginæ Hiſpaniarum, & Siciliæ Catholicorum natæ, illuſtribus ſalutem.

¶ Romani Põtificis præcellẽs authoritas cõceſſa ſibi deſuper nõtur poteſtate, prout perſonarũ, negotiorũ & tẽporũ qualitate pẽſata, in Dño cõſpicit ſalubriter expedire oblata nobis nuper pro parte ueſtra petitionis ſeries cõtinebat, q; cum alias tu in Chriſto filia Catherina, & tunc in humanis agens, quondã Arturus chariſſimi in Chriſto filii noſtri Hẽrici Angliæ regis illuſtriſſ. primogenitus pro cõſeruandis pacis & amicitię nexibus, & fœderibus inter chariſs. in Chriſto filium noſtrũ Ferdinãdũ, & chariſs. in Chriſto filiã noſtrã Eliſabeth Hiſpaniarũ & Siciliæ reginã, Catholicos, ac præfatum Angliæ regẽ, & reginam matrimoniũ legitimè per uerba de præſenti cõtraxiſſetis, illudq; carnali copula forſan cõſummauiſſetis, dictus Arturus prole ab huiuſmodi matrimonio nõ ſuſcepta deceſſit. Cum autem ſicut eadẽ petitio ſ[illegible] b iungebat ad hoc ut uinculũ pacis & amicitię inter præfatos Reges & Reginam huiuſmodi diutius permaneat, cupiatis matrimonium inter uos per uerba legitimè de præſenti contrahere, ſupplicari nobis feciſtis, ut uobis in præmiſſis de opportunæ diſpẽſationis gratia prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur, Nos igitur qui inter ſingulos Chriſti fideles & præſertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordiæ amœnitatem vigere intenſis deſiderijs affectamus vos & quemlibet veſtrum à quibuſcunque excõicationibus, &c. Hmõi ſupplicationib. inclinati, vobiſque, ut (impedimento affinitatis hmõi ex pmiſſis proueniẽte, ac cõſtitutionib. & ordinationib. apoſtolicis cæteriſq. contrarijs nequaquã obſtantib.) matrimonium per verba legitimè de pſenti inter vos contrahere, & in eo, poſtquã contractũ fuerit, & ſi iã forſan hactenus de factõ publicè uel clandeſtinè cõtraxeritis, ac illud carnali copula cõſummaueritis licite remanere valeatis, autoritate apoſtolica tenore pſentiũ de ſpecialis dono gratiæ diſpẽſamus: ac uos & quẽlibet veſtrũ, ſi contraxeritis, ut pfertur ab exceſſu hmõi ac excõicationis ſnia, quã propterea incurriſtis, eadem autoritate abſoluimus prolem ex hmõi matrimonio ſiue contrahendo, ſuſceptam forſan, uel ſuſc pienda[m] legitimam decernendo, prouiſo q; tu in Chriſto filia Catherina pp hmõi rapta non fueris. Volumus aũt q; ſi hmõi matrimoniũ de factõ cõtraxeritis, cõfeſſor p uos quẽlibet ueſtrũ eligẽdus, pœnam ſalutarem pp.erea uobis iniũgat, quã adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si q̃s, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calẽ. Ian. anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure ſtatutum eſt de coniugio inter leuirum & fratriam.

CIRCA coniugiũ inter uxorẽ fratris & leuirũ ter Moſaica lex ſtatuit, primo Leui. 18. his uerbis, Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudo fratris tui eſt. iterũ c. 20. his uerbis, Qui duxerit vxorem fratris ſui, rẽ facit alienã, ſeu illicitam, turpitudinẽ fratris ſui reuelauit abſq; filijs erit. tertio Deut. 25. his uerbis, Qñ habitauerint fratres ſimul, & unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & progenitum ex ea filiũ nõie illius appellabit, ut non deleatur nomen eius ex Iſrael: ſi aũt noluerit accipere uxorẽ fratris ſui, q̃ ei lege debetur, perget mulier ad portã ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetq;, Non vult frater uiri mei ſuſcitare ſemen fratris ſui in Iſrael, nec me in coniugẽ ſumere, ſtatimq; accerſiri eum facient, & interrogabũt, ſi reſpõderit, Nolo eam uxorẽ accipere, accedet mulier ad eum coram ſenioribus, & tollet calciamentum de pede eius, ſpuetq; in faciem illius, & dicet. Sic fiet homini qui non ædificat domũ fratris ſui: & uocabitur nomen eius in Iſrael, Nomen diſcalceati.

¶ Hæc iuxta vulgatę editionis uerba allata, quãuis ſcdm ueritatẽ ſufficerent, quantum ad pſentem ſpectat cauſam, quia tñ nonnulli ex eo q; aliter ſonat textus Hebraicus, uertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus obijciendo, q; non dr̃. Accipiet eam frater uiri eius, ſed cognatus eius: & ſimiliter non uxor fratris, ſed cognata reputatur conſtat. n. Cognati nõie conſanguineos intelligi: ideo diligentiã adhibui, ut textũ hunc de uerbo ad uerbũ iuxta Hebræum haberem hic inſerendum: & eſt talis, Qñ ſedebunt fratres ſimul, & morietur unus ex eis, & filius non eſt, nõ erit uxor mortui foris uiro extraneo: leuir eius ueniet ſuper eã & capiet eã ſibi in mulierẽ, & leuirabit eam, & erit primogenitus, quem pariet, ſurget ſuper nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Iſrael: & ſi non uoluerit uir capere fratriã ſuã, aſcẽdet fratria eius ad portam ad ſenes, & dicet, Recuſauit leuir meus facere ſurgere fratri ſuo ſemẽ in Iſrael, non uoluit leuirare me, uocabunt eum ſenes ciuitatis & loquentur ad eum, & ſtabit, & dicet, Nõ uolui capere eã, & appropinquabit fratria eius ad eũ in oculis ſenũ, & excalcabit calceũ eius, à pede eius, & ſpuet in faciẽ eius, & reſpondebit & dicet, Sic fiet uiro qui non ædificabit domũ fratris ſui: & uocabitur nomẽ eius in Iſrael, Domus excalciati calceo, hęc ibi.

¶ Vbi clarè pa[tet] legẽ hãc loqui dẽ fratrib. quos fratres carnales appellamus, & q; interpres nouus, qui cognato & cognata vius eſt, Latinã linguã iuxta vulgare Italicũ uſurpauit, appellando eũ qui Latinè appellatur leuir, cognatũ: & eã, quæ Latinè fratria uocatur cognatã, eo aũt uſq; Hebraicus ſermo uniuſ proprio Leuiri noĩe, ut ex illo formet uerbũ, quo bis in hac lege utitur, loco cuius [illegible] fingere nouũ uerbũ Latinũ à leuir deductũ Leuiro, a[illegible]ás exequi ius leuiri erga fratriã. Mirũ eſt aũt, in dubiu uertis legẽ hanc de fratrib. carnalib. loqui, cum & Sadducæi in Euangelio pponentes Chriſto uxorẽ ſeptẽ fratrũ ſcdm legẽ Moyſi id teſtẽtur, & ẽt apud mulierculas hoc notiſſimũ fuiſſe teſtentur uerba Noem., Ruth primo, & ex ioſ eſ repetito fratris noĩe in hac lege clarè habeatur. Nam ubicunq; in iſtis legib. eſt nomen Fratris, in Hebræo eadem penitus dictio habetur: ita q; idem nomen Fratris habetur in legibus Leuitici, & in lege Deu. ut ſi unam æquiuocandi licentiam quis uſurpet, alias quoque æquiuocandi legitimè cõcedat: ac per hoc ſiquis exponeret pertinaci ſenſu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carna-

Matt. 22. & Luc. 20. ſ. Ruth. 1. manifeſtiſſime ſolui quõ, ubi de fratrib. eodẽ utero egredientib. ſermo eſt.

Non quòd ſapetitur nomē fratris ſecundum idē uocabulum dicitur, quando habitabunt fratres ſimul nō autem qñ dicitur cognat⁹ uel ſauir. &c. Non eſt cum adeò Rabinos Hebræos etiam p confeſſo habeatur.

carnalibus, deſiſta a cœpto, ex hoc q eadē licentia leges Leuiticæ exponerentur de fratribus nō carnalibus. Quo fieret, ut nullum de coniugio inter leuirum & fratriā iustā diuinum, q naturæ ſcriptū haberet: & cōſequenter ceſſaret tota quæſtio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ ſcripto, quia ſup hoc ſolo uniuerſa moles huius controuerſiæ fundata eſt. Non eſt itaq; uertendum in dubium, leges has de fratribus quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt diuina lege prohibitum.

Conuenientibus igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomicis in hoc quòd de fratribus carnalibus loquūtur, differentia manifeſta inter Leuiticas, & Deuteronomicas eſt penes hoc, q Leuiticæ ſunt leges de genere, Deuteronomica uerò eſt lex de ſpecie. Nam Leuiticæ ſtatuunt de uxore fratris, non ſpecificando uiui uel defuncti. Deuteronomica de uxore fratris defuncti: illæ de uxore fratris non ſpecificando cū filio uel ſine filio: iſta de uxore fratris defuncti ſine filio. illæ de uxore fratris nō cognoſcenda, nō ſpecificādo ad pptiū, uel fratris ſamē nomēq; ſeruādū, iſta de uxore fratris defuncti abſq; filio ad ſuſcitandū ſemē nomē fratris: quibus adiunge quartā neceſſario ſubintellectā ſpecificationē, q ille de uxore fratris ſpecificando, an ætatis qua poſſit generare, an uetula. iſta de fratris uxore in ætate, qua pōt generare, loqui conuincitur, quia ducenda præcipit ad ſuſcitandum ſemen fratris. Ex hac autem manifeſta differentia inter has duas leges habetur, abſq; omni controuerſia, non omne cōiugiū inter leuirum & fratriā eſſe diuina lege prohibitum: ſed diſcernēdū eē inter coniugiū leuiri cū fratria ſine ſpecificatione aliqua, uel tot ſpecificationibus in Deuteronomica lege uallatū, & fatēdū q in genere ſine ſpecificatione aliqua cōiugiū inter leuirū & fratriā, eſt diuina lege dānatū: cōiugiū uerò inter leuirū & fratriā tot cōditionibus fultum non ſolum licitū, ſed præceptū diuina lege eſt. Hæc ſunt, quæ circa cōiugiū inter leuirū & fratriā manifeſtè ſancita à Deo habemus. An autem diuinæ iſtæ leges ueteris Teſtamenti ligent noui Teſtamenti profeſſores, an expirauerint parui refert, quo ad eām propoſitā. Illud tamen ſilentio inuoluendū nō eſt q eum iſtæ leges cōueniant cū ſententia (uidelicet de coniugio inter leuirū & fratriam tum in actu) uidelicet actu pietatis, quæ cultū offic umq. ſanguine iunctis exhibet, tum in ratione motiui (quia omnes innituntur rationi motiui pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia utræq; ſunt præcepta partim iudicialia, & partim moralia) tum in autore (quia oīa diuina autoritate ſunt edita per Moyſem) quatenus diuina lex, eadē ratione perſeuerat, & Deuteronomicæ quatenus diuina lex. & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia, & ueritas per Ieſum Chriſtū facta eſt. diui quatenus diuina q nō eſt nūc ſermo de eiſdē legibus quatenus morales ſunt, ſed quatenus diuina ſunt autoritate per Moyſē ſulcę.

CAPVT V.

Quòd ſecundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratriam eſt inhoneſtum.

QVID autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratriam habet non eſt difficile ex dictis haurire. Semoto ſiquidem omni tam diuinæ quam humanæ legis nō teſtimonio, ſed oraculo, clarē patet tum cōiugium inter leuirum, & fratriā abſolutē eſſe turpe. (Turpitudo enim moralis oppoſita honeſtati eruitur ex naturali pietate debita fratriæ ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinē fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt) tā cōiugium inter leuirum & fratriā uallatū totantedictis conditionibus eſſe moraliter bonū. Ex eo enim q coniugiū inter leuirū abſolutē eſt turpe, infertur q turpitudo illa p cōiugiū inter eoſdē tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin & tot conditionibus uallatum eſſet moraliter turpe, ac p hoc illicitum. cuius opinionem teſtatur lex diuina: & cum turpitudo moralis non tollatur niſi per bonum morale, cōſequēs eſt, q per morale bonū conſurgens ex concurſu tot conditionum in coniugio inter leuirū, & fratriam, tollatur turpitudo, q ineſſet eidē coniugio nudo. patet igitur inter leuirū & fratriam coniugium honeſtatum tot conditionibus, bonū moraliter eſſe. Et ſi altius ſcrutatus fueris, inuenies maius bonū moraliter eſſe in coniugio inter leuirum & fratriam ſic honeſtato, q ſit turpitudo conſequens coniugiū inter eoſdem abſolutè. Nam niſi iſtius bonitas uinceret illius turpitudinē, præceptū iſtius in ſpecie non uinceret prohibitionē illius in genere, ita q diuinū ius præceptū prohibitione illius urgēte, atteſtatur maiorem eſſe bonitatem in hoc, quàm turpitudinē, quæ conſequitur coitum leuiri cum fratria: & tantùm excellit, ut etiam tollat rationē turpis ab huiuſmodi coitu, & reddat eundem honeſtū & piū. Quo fit, ut ſi qui quo ad hoc ſoluti ad huiuſmodi uinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honeſtatum his conditionibus, proculdubio honeſtum ac pium connubium ſubirent. Quod etiam teſtatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moyſi, Gen. 38.

CAPVT VI.

Quod ſecundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirū & fratriam coniugium honeſtatum propter aliam cauſam, quam propter ſuſcitandum ſemen ac nomen fratris defuncti.

EX his autem manifeſtis iuxta diuinū ac naturæ ius rectiſſima infertur ratio, q ſi longè maius bonum, q bonum ex oībus conditionibus in lege Deuteronomica expreſſis conſurgens poſcat inire cōiugium inter leuirum & fratriam, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratriam honeſtum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis.n. loquor humanis legibus.) Et ſcdm quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, ut ſi minus bonum ſufficit ad tollendam turpitudinem coniugij inter leuirum & fratriam, multò magis ad eandam turpitudinem tollendam ſufficiat maius bonū. Secundum uerò diuina iura patet eadem illatio ex eo, q nullæ leges multiplicantur pp multitudinem euētuum, qui contingere poſſunt. Oportet.n. infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes: ſed in omni politia leges conditæ intelliguntur ſic, q ex uno caſu decreto intelliguntur decreti oēs ſimiles, & ſi minus bonum decretum eſt ſufficere ad tollendā aliquam turpitudinem, intelligitur decretum eſſe, q multò maius bonum & ſufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara ſunt, ut probatione non egeant, ſed inſinuatione, q in propoſita materia (ſi in propriis ſiſtendum eſt) non eſt digrediendum ad quodcunq; maius bonum, ſed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudo cōiugij inter leuirū & fratriam conſiſtit in fratris defuncti dehoneſtatione, & in coniugio Deuteronomico tollitur hmōi irreuerentia defuncti fratris per eiuſdem fratris defuncti bonū, uidelicet nomen eius ſuſcitandū & propagandū in familia pgenitū ex fratria, q fuerat una cū ipſo cbato, & ex leuiro cōiunctiſſimo ſcdm carnem defuncto fratri, tanquā ſupplente uices defuncti ad generandū ipſi defuncto familiam, Et hæc iō diſcuſſa ſunt, non quia ſupponamus cōiugiū inter ſereniſſimos Reges Reginamq; Angliæ contractum fuiſſe ad ſuſcitandū nomē fratris defuncti: conſtat.n. hoc eſſe falſum, ſed ut clarè pateat ſcdm ius naturæ, diuina etiam autoritate firmatum, nō unico tm̄ euentu honeſtū eſſe cōiugium inter leuirum & fratriā, ſed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quā ſit illud tā exiguū bonū, uidelicet nominis per filiū fictum, idque incertum. Incertum enim eſt, an proles ſequatur.

CAP. VII.

Quod ſecundum ius tum diuinum, tum naturæ honeſtum poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratriam propter commune bonum.

SI perſpicatius conſideratum libratumque fuerit, q id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, uidelicet de honeſtatio fratris defuncti, tēpēratur per tam exiguum ac incertum bonū defuncti, cui nihil boni aut mali accidere poteſt ex operibus mere humanis, niſi in exiſtimatione hominum: quòdq; bonum commune ciuitatis uel patriæ nō in opinione, ſed in re eſt longè maius, & finis ſuapte natura eſt (nam ſingulorum bona externa ad cōe bonum ordinantur ut finem) manifeſtabitur q tam ſecundum naturalis quam diuini iuris ratione rectiſſimū cōiugiū inter leuirū & fratriam honeſtatur, ſi ob cōe patriæ bonum fiat. Validius enim eſt ad tollēdum dehoneſtationē defuncti fratris, cōe patriæ bonum quam tam exiguum, idq; incertum, bonum defuncti fratris. Nam conſtat huiuſmodi bonum eſſe bonum externum utpote in nomine cōſiſtens, idq; exiguum, utpote non, conſequens præclarum aliqd factū imò nullū defunctum factū, ſed naturale opus alterius, ſi animi efficax erit ad generādū. Nec interuenit ſi hac deductione aliqua digreſſio a propria materiæ quę tractatur: qm̄ procedere à bono externo unius ob bonum commune, non eſt digredi: ſed progredi a parte ad totum, a bonu partis ad bonū totius, a re ordinata ad finem ad rē illius finē: & hęc tā manifeſta tamq; conſona ſunt iuribus, ut iniuria illis fiat ū diutius diſcutiātur.

CAP. VIII.

Quòd coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratriam nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſatur.

EX hoc igitur, q diuinū ius teſtificatur in minori bono cōe patriæ bonū ſufficere ad tollendū turpitudinem coniugii inter leuirū & fratriā, & naturę ius in minori, quoq; bonū teſtatur idē manifeſtè infertur, coniugium inter hos ſereniſſimos Regem & Reginā ob bonū ſeruandę pacis inter reges Hiſpaniarū Angliæ contractum (ut clarè explicatur in literis apoſtolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturę, ſed honeſtum eſſe ac conſonum utrique iuri, adeò quòd ſi ſecernantur humana iura, coniugiū hoc nullā indiguiſſet diſpenſatione, quoniā ſeruādo ſeruū commune bonum

bonum pacis inter tã excelſos reges fert ſecum conditionem iã diuini, q̃ naturæ iuris teſtimonio ſufficientem ad honeſtandũ coniugium inter leuirum & fratriam. Verum diſpenſatione eccleſiaſtica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorũ iuriũ, tum ad authorum honeſtationem illius ſingularis coniugij ob cõe bonum pacis. Honeſtatio.n.illius coniugij ex cõi bono pacis ſuapte natura eſt, ſed à doctoribus diffinitur magiſtraliter, ab apoſtolica aũt diſpenſatione authoratur. Quocirca Iulius Papa diſpẽſando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, ſed abſtulit uincula iuris humani circa hoc ſingulare, ſed definiuit legitimum, ſed authorauit illud, utpote ex expreſſa rationabili cauſa ac more conſonum tam diuino, quàm naturali iuri. Omnia.n.hæc fert ſecum diſpenſatio ob commune bonũ pacis. Alienum ſiquidem à Chriſtiana profeſſione eſt, ut Papa, quãtumcunq; minimum ius diuinum, aut naturæ in toto, uel in parte tollat. Hoc.n.authori naturæ reſeruatur, illud uero authori diuinæ legis, ſed non alienũ à Chriſtiana profeſſione, ut Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tã ius diuinum, q̃ naturæ. Diſpẽſatio itaq; illa diuerſos ſimul protulit effectus iuxta diuerſas, quas attigit materias: pro quãto enim attigit iura humana, effecit licitum q̃ ſecundũ humana iura fuiſſet illitũ: quatenus uero attigit iura diuina & naturæ: diffiniuit ac authorauit licitũ, quod ſecũdum diuina & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, ſeu dubitari uel reputari potuiſſet illicitum.

¶ Et ad opulentiã honeſtationis cõcurrunt duo bona fratris defuncti alterũ q̃ uxor eius q̃ fuerat una cũ ipſo charo ex hoc cõiugio, ſublimata eſt in futurã Reginã Angliæ, ut regno, quo ipſe defunctus non potuit per ſeipſum potiri, ſaltem in carne ſua potiretur. Alterum q̃ frater eius ex hoc cõiugio redditus eſt ſecurus à tali ac tanta malorũ cõgerie, qualẽ & quantũ bella inter regna afficiunt inter ſe. Intereſſe autẽ mea defuncti mala pęne futura fratri meo teſtat euãgelicus diues ſepultus in inferno dũ rogat Abrahã, ne fratres ſui ueniãt in illum locũ tormentorũ. Honeſtatur itaq; hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, q̃ ſit illud deſcriptum in Deuteronomio non conſiſtente in nomine, ſed in re non dubia, ſed certa: tum ex maximo communi bono pacis, authoraturq; apoſtolica poteſtate.

CAPVT IX.

Quod ſiue ligent ſiue non dicta diuina iura, coniugium hoc eſt honeſtum.

VNIVERSA aũt diuina lege perſpecta facile monſtratur q̃ ſiue diuinæ legis, circa coniugium inter leuirum & fratr. ligent modo, ſiue expirauerint, coniugium hoc inter ſereniſſimos reges Anglię licitum, atq; honeſtum eſt iã. Nam ſi diuina ueteris Scripturæ ſpirarũt, nulla hinc illis infertur iniuria: ſi uero ẽt hodie ligant cum cõſtet ex eadem diuina lege Deuter.c.17. ad ſummum ſacerdotẽ ſpectare emergentes cauſas ambiguas, ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: conſequens eſt q̃ ẽt ſi omni ex parte non pateret bonum ſufficere ad honeſtandum coniugium inter leuirũ & fratriam, ex eo q̃ ſummus Sacerdos requiſitus, ut hinc diuina iura naturæq;, ac humana, quæ uidentur obſtare huic coniugio, illinc tale bonum pacis ſecuãdæ libraret (propter hoc.n. conſtat ſupplicatũ fuiſſe ſummo Pontifici) & qui tunc erat ſummus Sacerdos Iulius diſpẽſando authorauit inter hos ſereniſſimos leuirum & fratriam, coniugium ob tale bonũ pacis reddidit illud licitum & honeſtũ. Nã p hoc diuina authoritate ſibi in lege diuina conceſſa exemit illud ab iniuria omnium iuriũ diuinorum, naturalium, ac humanorum: quia ẽt fingẽdi licentia conceſſa inficiari mẽte quãuis ore nemo põt, ambigua ſaltẽ fuiſſe iuxta legẽ diuinam ac naturæ cauſam, uidelicet ſi ob tale bonum pacis honeſtandũ erat coniugium inter leuirũ & fratriã & diffinitionẽ talis ambigui ſpectaſſe ad ſummum tunc ſacerdotem, & cauſam boni pacis cõis conformẽ eſſe diuinę legi, cui inter humana nihil magis quadrat, q̃ cõe pacis bonum. Et hæc dixerim, non q̃ cauſa ambigua ſit quoniam deductum iam eſt cõe bonum pacis cauſam eſſe ſufficientem ad honeſtandũ coniugium, iuxta leges diuinas & naturales (ſed ad demõſtrandũ) q̃ eſto quòd ambigua ac difficilis fuiſſet cauſa authoritas ſummi Sacerdotis diffiniendo iuxta rationem ualde conſonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum, ſufficeret ad reddendum coniugium hoc licitum, honeſtum ac legitimum, etiam ſi leges Leuiticæ nõ ſolum quatenus morales, ſed quatenus diuinæ ligarent Chriſtianos.

CAPVT X.

Quod ſacrorum Conciliorum, Pontificum ac doctorum dicta non militant aduerſus hoc coniugium.

ET QVONIAM ſacra Concilia, ſacri Põtifices, ſacri Doctores, damnãdo cõiugiũ inter leuirũ & fratriã ius diuinũ & naturæ citãt, manifeſtũ ex auditis, ſit q̃d uõ militãt eorũ dicta aduerſus hoc cõiugiũ, ſcdm ius diuinũ & naturæ apoſtolicaq; authoritate cõtractũ. Dãnant ſiquidem inter leuirum & fratriam, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus conſonis diuino naturæque iuri fultũ, ex hoc ipſo, q̃ iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara.n.luce iam patet, iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratriam coniugium in genere ſeu nudum: cõſonum aũt fore utrique iuri inter leuirum & fratriam coniugium ueſtitum multis honeſtatis ſpeciebus, ſiue pp bonum fratris defuncti, ſiue pp bonum commune. Quocirca Iulius nihil aduerſus doctrinam ſacrorum Conciliorum, Pontificum, aut Doctorum egit, nec etiã aduerſus illos Doctores qui dicunt, & uariſſimè, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ poſſe diſpenſare, hoc eſt, facere licitum quod diuino, aut naturæ iure conſtat eſſe illicitum. Nã (ut patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratriam ob cõe bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, imo tum diuino, tum naturę iuri conſonat. Sed Papa iure ſuo ordinario, quo de iure ſuper ius poteſt uti, diffiniuit & authorauit coniugium honeſtatum ex cauſa communis boni pacis, ad tollendũ omnem ambiguitatem utriuſque iuris. Hoc eſt Pater ſancte, in cauſa hac iudicium meum: conſilium autem non occurrit mihi melius, quam quod a Spiritu ſancto proficiſci non ambigimus, Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Fœlix in ſecula ualeat beatitudo tua Romæ, die 13. Mar. 1530.

Tractatus Reuerendiſſimi D. Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis S. Xyſti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATVS QVINTVSDECIMVS

Reſponſionum ad quaſdam articulos nomine Theologorum Pariſienſium editos, ad magiſtrum Ioannem ſtudij Moguntini Regentem miſſus.

MISISTI ad me concluſam in tuis literis ſchedulam ſcandaloſam apud Germanos, rogans ut ſcandalo prouidere uelim, declarando ueritatẽ. Precib. itaq; tuis ſatisfacere cupiẽs, reſponſionem mitto ad receptam a te ſchedulã ſexdecim articulorum, quorum titulus eſt.

¶ Articuli aliquot pro erroneis a Theologis Pariſienſibus ex libris Caietani excepti.

¶ Titulus iſte in primis falſus eſt: qm̃ multi ſubſcripti articuli nõ ſunt in libris meis. Et deinde titulus iſte incertũ manifeſtat authorem. Ex eo enim quòd dicitur a Theologis Pariſienſibus, nõ explicatur qui ſunt iſti Theolog. cũ innumerabiles ſunt Theologi Pariſienſes, & ad uerificandũ numerum pluralem ſufficiũt duo. Quocirca multi ſuſpicantur animo fallaci ſcriptum hunc titulum: ita quòd ille qui titulum hunc appoſuit, aliud dixerit & aliud intenderit. dixit enim a Theologis Pariſienſibus, intendit autem ut paſſim legentes & audientes fallantur, intelligẽdo ab uniuerſa Theologorum ſchola Pariſina. Nec temere ſuſpicãtur: quoniam quiſquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ nõ ſcripſi: ipſa enim impoſitio ſignum eſt mali animi: propterea uos quidem eſtote cauti, ut non fallamini ex hoc titulo: illius uerò quiſquis fuerit ille, miſereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famoſum reſpondebo.

¶ Articulus itaque primus eſt, Licitum eſt uiro, uxore fornicante, ducere aliã. Secundus eſt, Non eſt eadẽ libertas uxori, quæ uiro. Articuli iſti non ſunt mei: neuter.n.inuenitur aſſertus in libris meis: ut patet in commen. ſuper Matth.c.19. ubi duntaxat diſputaui de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Eccleſia.

¶ Tertius articulus eſt, Epiſtola Pauli ad Heb. non eſt authẽtica. Iſte articulus non eſt meus: in cõmentarijs.n. ſuper dictam Epiſtolam non negaui Epiſtolam eſſe authenticam: ſed dixi q̃ dubio apud Hieronymum authore eius Epiſtolæ exiſtente, dubia quoq; redditur Epiſtola, quã, niſi ſit Pauli, non perſpicuum eſt eſſe canonicã, & non nego ipſam authenticã, exiſtente authore Epiſtolæ dubio. Aliud eſt.n. epiſtolam eſſe canonicã, & aliud eſt eſſe perſpicuum, q̃ eſt canonica. perſpicuitas.n. ſpectat ad notitiam noſtram, eſſe uerò canonicam, ſpectat ad ipſam Epiſtolam ſecundum ſeipſam, ſi namque tolleretur dubiũ, & fieret perſpicuum, non propterea Epiſtola fieret nouiter canonica: ſed quæ erat ſecundum ſe canonica, manifeſtaretur canonica. uerũ eſt tamen quòd durante dubio, non eſt tantæ authoritatis apud nos, ut ſola ſufficiat ad ea, quæ ſunt fidei. Ego ergo ſ locutus ſum de noſtra notitia, non de ipſa Epiſtola (ut uerba mea clarè ſonant) articulus uerò loquitur de Epiſtola ſecundum ſe.

¶ Quartus articulus eſt, Poſterior pars ultimi capituli Marci. ſ. Nouiſſimè autẽ recumbentibus, nõ eſt authẽtica. Iſte articulus non eſt meus, ut patet in Cõmen. ſuper Marcum. Sed ex uerbis

Hiero-